

كِتَابُ الشَّرِيعَةِ

للإمام المحدث أبي بكر محمد بن الحسين الأجرى

Tam Metin

Kitâbu's-Serî'a

Kur'ân ve Sünnet Işığında İslâm İnancının Esasları
ve Sapık Fırkalara Reddiye

el-Âcurrî

Ebû Belr Muhannmed b. Hüseyin b. Abdillâ

Tahkik ve Tahric

Dr. Abdullah b. Ömer ed-Düvey

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bütün yayın hakları Karınca & Polen yayınlarına aittir.
İzinsiz olarak basılamaz ve elektronik ortama alınamaz.

Özgün Adı

Kitâbu'ş-Şerî'a

Mütercim

Şahin Baş

Tashih

Polen Yayınları

Mizanpaj

Polen Yayınları

Kapak Tasarımı

İnkreativ Art

Baskı

Milli Basımevi

Davutpaşa Cad. No: 83 Güven Sanayi. C - blok. No: 201-202
Zeytinburnu / İSTANBUL

Cilt

Sağlam Mücellit

Halkalı Cd. 1320 Sk. No:9/A
K. Çekmece / İSTANBUL Tel: 0212 693 19 33

ISBN

978-625-7948-88-3

Nisan 2022

KARINCA & POLEN YAYINLARI

(Karınca & Polen Yayınları "Billbao Tekstil Yayıncılık Sanayi ve Tic. Ltd. Şti" kuruluşudur)

İletişim:

Yakuplu merkez mah. 31. sk. No: 12A Beylikdüzü / İSTANBUL

0212 875 65 14 - 0532 356 47 44

www.karincakitap.net
karincakitap@hotmail.com

Kitâbu'ş-Şerî'a

Kur'ân ve Sünnet Işığında İslâm İnancının Esasları
ve Sapık Firkalara Reddiye

el-Âcurrî

Ebû Bekr Muhammed b. Hüseyin b. Abdillâh

Tahkik ve Tahric:
Dr. Abdullah b. Ömer ed-Dümeysi

İÇİNDEKİLER

TAHKİK EDENİN ÖNSÖZÜ.....	21
TAHKİK HAKKINDA.....	26
KİTAP HAKKINDA	28
GİRİŞ	28
KİTABIN KONUSU	29
KİTABIN YAZILIŞ SEBEBİ.....	32
KİTABIN BÖLÜMLERİ	32
KİTABIN İMAM EL-ÂCURRÎ'YE AİDİYETİ	33
KİTABIN İLMİ DEĞERİ.....	35
MÜELLİFİN KİTAPTA İZLEDİĞİ YOL/YÖNTEM.....	35
BİRİNCİ BÖLÜM.....	37
BİRİNCİ BÂB: CEMAATE YAPIŞMA EMRİ VE FIRKALARA AYRILMANIN YASAKLIĞI.....	39
İKİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) ÜMMETİNE CEMAATE YAPIŞMAYI EMREDİP FIRKALARA AYRILMAKTAN SAKINDIRMASI.....	44
ÜÇÜNCÜ BÂB: GEÇMİŞ ÜMMETLERİN FIRKALARA AYRILMASI VE BU ÜMMETİN KAÇ FIRKAYA BÖLÜNECEĞİ.....	51
DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) ÜMMETİ ADINA ONLARDAN ÖNCEKİ ÜMMETLERİN YOLLARINA UYMALARINDAN KORKMASI VE ÜMMETİNİ BUNDAN SAKINDIRMASI	58
BEŞİNCİ BÂB: HARİCİLERİN ZEMMİ, MEZHEPLERİNİN KÖTÜLÜĞÜ, ONLARLA SAVAŞMANIN MÜBAHLİĞİ, ONLARI ÖLDÜREN VEYA ONLAR TARAFINDAN ÖLDÜRÜLEN KİMSENİN SEVABI	62
ALTINCI BÂB: ZİKRETTİĞİMİZ KONU HAKKINDAKİ SÜNNETLER İLE ESERLER	63
YEDİNCİ BÂB: ALİ'NİN (R.A.) HARİCİLERİ ÖLDÜRMESİ, ALLAH TEÂLÂ'NİN ONLARLA SAVAŞMAK KONUSUNDA KENDİSİNE VERDİĞİ İKRAMLARDANDIR	74
SEKİZİNCİ BÂB: HARİCİLERLE SAVAŞIP ONLARI ÖLDÜREN VEYA ONLAR TARAFINDAN ÖLDÜRÜLEN KİMSENİN SEVABI.....	78
DOKUZUNCU BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİNİ DİNLEYİP İTAAT ETMEK, ZALİM DE OLSALAR SABRETMEK, NAMAZI KILDIKLARI MÜDDETÇE ONLARA İSYAN EDİP KARŞI ÇIKMAYI TERK ETMEK	82
ONUNCU BÂB: FİTNE ZAMANINDA OTURMANIN FAZİLETİ, AKILLI KİMSELERİN ALLAH TEÂLÂ'NİN SEVMEDİĞİ BİR DURUMA DÜŞMEKTEN YANA DUYDUKLARI KORKU VE EVLERDE DURUP ALLAH'A İBADETTE DEVAMLILIK GÖSTERMEK	87

ON BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN KİTABI İLE RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) SÛNNETİ VE ASHÂBİ'NİN SÛNNETLERİNE YAPIŞMAK, BİD'ATLERİ TERK ETMEK VE KİTAP, SÛNNET VE SAHÂBENİN GÖRÜŞLERİNE MUHALİF OLAN KONULARDA MÛNAZARA VE TARTIŞMAYI TERK ETMEK	94
ON İKİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN KİTABINI ÖNE SÜREREK NEBİ'NİN (S.A.V.) SÛNNETLERİNE KARŞI ÇIKAN GRUPLARDAN SAKINMAK.....	98
İKİNCİ BÖLÜM.....	107
ON ÜÇÜNCÜ BÂB: DİNDE TARTIŞMA VE HUSUMETİN YERİLMESİ.....	107
ON DÖRDÜNCÜ BÂB: KUR'ÂN HAKKINDA TARTIŞMANIN YASAKLIĞI.....	125
ON BEŞİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) MÜTEŞABİH ÂYETLER İLE TARTIŞANLARDAN ÜMMETİNİ SAKINDIRMASI VE BÖYLE TARTIŞMAYA GİRENLERE İMAMIN UYGULAYACAĞI CEZA	131
ON ALTINCI BÂB: KUR'ÂN, ALLAH TEÂLÂ'NİN KELAMI OLUP KESİNLİKLE MAHLUK (YARATILMIŞ) DEĞİLDİR. HER KİM KUR'ÂN'IN MAHLUK OLDUĞUNU İDDİA EDERSE KÂFİR OLUR.....	135
ON YEDİNCİ BÂB: VÂKİFE MEZHEBİ	154
ON SEKİZİNCİ BÂB: LAFZİYYE MEZHEBİ.....	157
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	166
ON DOKUZUNCU BÂB: İMÂN, İSLÂM VE DİNİN FARZLARI.....	166
YİRMİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN “BUGÜN SİZİN İÇİN DİNİNİZİ KEMALE ERDİRDİM...” ÂYETİ HANGİ GÜN İNMIŞTIR?	170
YİRMİ BİRİNCİ BÂB: İSLÂM KAÇ ESAS ÜZERE KURULMUŞTUR?	171
YİRMİ İKİNCİ BÂB: CEBRAİLİN (A.S.) NEBİ'YE (S.A.V.) GELİP “İSLÂM NEDİR, İMÂN NEDİR?” ŞEKLİNDE SORU SORMASI	173
YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÂB: İMÂNIN EN ÜSTÜN VE EN ALT DERECEŚİ.....	177
YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÂB: İMÂNIN ARTIP EKSİLMESİ	178
YİRMİ BEŞİNCİ BÂB: İMÂN; KALP İLE TASDİK, DİL İLE İKRAR VE AZALARLA AMEL ETMEKTİR. KİŞİ, ANCAK BU ÜÇ ÖZELLİĞİN KENDİSİNDE BİR ARAYA GELMESİ İLE MÜ'MİN OLABİLİR.	192
YİRMİ ALTINCI BÂB: NAMAZI TERK EDENİN KÂFİR OLUŞU	207
YİRMİ YEDİNCİ BÂB: ŞEK (ŞÜPHE) OLMAKSIZIN İMÂNDAN İSTİSNANIN ZİKİRİ	212
YİRMİ SEKİZİNCİ BÂB: KİŞİNİN, BAŞKASINA “SEN MÜ'MİN MİSİN?” DİYE SORMASININ MEKRUH OLUŞU, ÂLİMLERİN BÖYLE YAPANI BİD'ATÇİ VE KÖTÜ BİR KİMSE SAYMASI	218
YİRMİ DOKUZUNCU BÂB: MÛRCİE VE MEZHEPLERİNİN ÂLİMLER KATINDAKİ KÖTÜLÜĞÜ	222

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM..... 231

OTUZUNCU BÂB: KADERİYE'YE REDDİYE..... 231

OTUZ BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ KULLARINDAN DİLEDİĞİ KİMSELERİN KALPLERİNE MÜHÜR VURUR, BU SEBEPLE HAKKA HİDAYET OLUNAMAZLAR, ONU İŞİTEMEZLER VE ONU GÖREMEZLER. ÇÜNKÜ O, ONLARA ÖFKELENMİŞ VE KALPLERİNE MÜHÜR VURMUŞTUR..... 235

OTUZ İKİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ DİLEDİĞİNİ SAPTIRIR, DİLEDİĞİNE HİDAYET VERİR. PEYGAMBERLER, ALLAH'IN EZELDE HİDAYET EDECEĞİNİ BİLDİĞİ KİMSELER HARIÇ KİMSEYE HİDAYET VEREMEZLER. 237

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ ŞEYTANLARI KÂFİRLERE GÖNDERİR DE ONLARI SAPTIRIRLAR. ONLAR ANCAK ALLAH'IN EZELİ İLMİNDE İMÂN ETMEYECEĞİNİ BİLDİĞİ KİMSELERİ SAPTIRABİLİRLER. ALLAH'IN İZNİ OLMAKSIZIN KİMSEYE ZARAR VEREMEZLER. AYNI ŞEKİLDE BÜYÜCÜLER DE ANCAK ALLAH'IN İZNİ İLE ZARAR VEREBİLİRLER. 239

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÂB: KULLARIN DİLEMESİ ALLAH'IN DİLEMESİNE BAĞLIDIR. ALLAH KİMİN HİDAYETE ERMESİNİ İSTERSE, O KİMSE HİDAYETE ERER. HER KİMİN DE SAPMASINI İSTERSE, O KİMSE EBEDİYEN HİDAYETE EREMEZ. . 241

BEŞİNCİ BÖLÜM..... 252

OTUZ BEŞİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN MAHLUKATI YARATTIĞINI, EZELDE OLAN BİR İLİMDE DİLEDİĞİ KİMSEYİ CENNET İÇİN YARATTIĞINI, DİLEDİĞİ KİMSEYİ DE CEHENNEM İÇİN YARATTIĞINI BEYAN EDEN SÜNNETLER VE ESERLER..... 252

OTUZ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN GÖKLERİ VE YERİ YARATMAZDAN EVVEL KULLARIN KADERLERİNİ TAKDİR ETTİĞİNE İMÂN 262

OTUZ YEDİNCİ BÂB: KALEMİN TÜM OLACAKLARI YAZDIĞINA İMÂN 264

OTUZ SEKİZİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN ÂDEM (A.S.) ALEYHİNDE DAHA ONU YARATMAZDAN EVVEL İSYANI TAKDİR ETTİĞİNE İMÂN 266

OTUZ DOKUZUNCU BÂB: SAİD (BAHTİYAR) VE ŞAKİ (BEDBAHT) KİMSENİN, ANNESİNİN KARNINDA İKEN ÖYLE YAZILAN KİMSE OLDUĞUNU İMÂN..... 269

KIRKINCI BÂB: KİŞİNİN HAYRI VE ŞERRİ İLE KADERE İMÂN EDENE DEK İMÂNININ SAHİH OLMAYACAĞINA İMÂN; KİŞİNİN İMÂNI ANCAK BUNA İMÂN ETMEKLE SAHİH OLUR 276

KIRK BİRİNCİ BÂB: KADERİ YALANLAYANLAR HAKKINDA..... 280

KIRK İKİNCİ BÂB: HER DOĞANIN FITRAT ÜZERE DOĞDUĞUNA İMÂN 287

ALTINCI BÖLÜM 298

KIRK ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER (R.ANHUMÂ)'NİN KADERİYE'YE VERDİĞİ REDDİYE VE ONLARA KARŞI ÇIKIŞLARI 298

KIRK DÖRDÜNCÜ BÂB: TABİİN VE DİĞERLERİNİN KADERİYE'YE VERDİĞİ REDDİYELER.....	321
HASAN-I BASRÎ.....	321
İBN SİRİN	325
MUTARRİF B. ABDULLAH.....	326
İYAS B. MUAVİYE.....	327
ZEYD B. ESLEM	328
MUHAMMED B. KA'B EL-KURAZÎ.....	329
İBRAHİM EN-NEHAİ	330
KASIM, SALİM VE BAŞKALARI.....	331
MÜCAHİD.....	333
TABİİN VE DİĞER ÂLİMLERDEN BİR TOPLULUK	334
KIRK BEŞİNCİ BÂB: ÖMER B. ABDÜLAZİZ'İN KADERİYE'YE KARŞI TAVRI.....	337
KIRK ALTINCI BÂB: KADER KONUSUNDA ARAŞTIRMA YAPILMAZ, "NASIL?" VE "NİÇİN?" GİBİ SORULAR SORULMAZ. AKSİNE KADERE İMÂN EDİP ONA TESLİM OLUNMASI GEREKİR	347
YEDİNCİ BÖLÜM	369
KIRK YEDİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN YÜZÜNE BAKMAK	369
CERİR B. ABDULLAH EL-BECELİ (R.A.)	378
EBÛ HUREYRE (R.A.)	380
EBÛ SAİD EL-HUDRÎ (R.A.)	382
SUHEYB (R.A.).....	384
EBÛ REZİN EL-UKAYLÎ (R.A.).....	385
EBÛ MUSA EL-EŞ'ARÎ (R.A.)	386
ABDULLAH B. MES'UD (R.A.).....	388
İBN ABBÂS (R.ANHUMÂ)	390
ENES B. MÂLİK (R.A.)	390
CABİR B. ABDULLAH (R.ANHUMÂ)	392
ABDULLAH B. ÖMER (R.ANHUMÂ).....	393
ADİY B. HATİM ET-TAÎ (R.A.)	395
TUBA AĞACI HADİSİ.....	396
KIRK SEKİZİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN GÜLDÜĞÜNE İMÂN	403
SEKİZİNCİ BÖLÜM.....	412
KIRK DOKUZUNCU BÂB: HULÛLİYE MEZHEBİNİN GÖRÜŞLERİNDEN SAKINDIRMA.....	412

ELLİNCİ BÂB: AKILLI KİMSELERE ALLAH TEÂLÂ'NİN SEMALARIN ÜZERİNDEKİ ARŞININ ÜSTÜNDE OLDUĞUNU, O'NUN İLMİNİN HER ŞEYİ KUŞATTIĞINI VE NE YERDE NE DE SEMADA O'NDAN HİÇBİR ŞEYİN GİZLENEMEYECEĞİNİ GÖSTEREN SÜNNETLER..... 416

ELLİ BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN MUSA (A.S.) İLE KONUŞTUĞUNA İMÂN... 428

ELLİ İKİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN HER GECE DÜNYA SEMASINA İNDİĞİNE İMÂN..... 436

 ELLİ ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN ÂDEM'İ (A.S.) SÜRETİ ÜZERE YARATTIĞINA İMÂN 448

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÂB: YARATILMIŞLARIN KALBİNİN KEYFİYETSİZ OLARAK RAB TEÂLÂ'NİN PARMAKLARINDAN İKİ PARMAK ARASINDA OLDUĞUNA İMÂN.. 452

ELLİ BEŞİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN GÖKLERİ BİR PARMAK, YERLERİ BİR PARMAK, DAĞLARI VE AĞAÇLARI BİR PARMAK, TÜM MAHLUKATI BİR PARMAK, SU VE YERİN ALTINI BİR PARMAK ÜZERE TUTTUĞUNA İMÂN..... 456

ELLİ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN YERİ AVUCUYLA ALIP GÖKLERİ DE SAĞ ELİYLE DÜRECEĞİNE DAİR RİVAYET EDİLENLER 458

ELLİ YEDİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN SADAKALARI SAĞ ELİYLE ALIP MÜ'MİN İÇİN ARTTIRDIĞINA İMÂN 459

ELLİ SEKİZİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN İKİ ELİ VE İKİ ELİNİN DE SAĞ OLDUĞUNA İMÂN 460

ELLİ DOKUZUNCU BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN ADEM'İ (A.S.) BİZZAT ELİYLE YARATTIĞINA, TEVRAT'I MUSA (A.S.) İÇİN BİZZAT ELİYLE YAZDIĞINA VE ADN CENNETİ'Nİ ELİYLE YARATTIĞINA İMÂN. AYRICA ARŞ VE KALEMİ DE ELİYLE YARATTIĞI SÖYLENMİŞTİR. DİĞER MAHLUKATA İSE "OL!" BUYURMUŞ, OLUVERMİŞTİR. O, TÜM NOKSAN SIFATLARDAN MÜNEZZEHTİR. 461

ALTMİŞİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN UYUMADIĞINA İMÂN..... 466

DOKUZUNCU BÖLÜM..... 468

ALTMİŞ BİRİNCİ BÂB: TASDİK EDİLMELERİ MÜSLÜMANA VACİP OLAN ESASLARI YALANLAYAN TOPLULUKLARIN MEZHEPLERİNDEN SAKINMAK..... 468

ALTMİŞ İKİNCİ BÂB: ŞEFAATE İMÂN ETMENİN VACİP OLUŞU..... 471

ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB: ŞEFAATİN BÜYÜK GÜNAH İŞLEYEN KİMSELER İÇİN OLDUĞU KONUSUNDAKİ RİVAYETLER..... 477

ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB: ŞEFAATİN ALLAH TEÂLÂ'YA ŞİRK KOŞMAYAN KİMSELER İÇİN OLDUĞUYLA İLGİLİ RİVAYETLER 480

ALTMİŞ BEŞİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) "HER PEYGAMBERİN YAPTIĞI BİR DUA VARDIR. BEN İSE DUAMI ÜMMETİME ŞEFAAT OLARAK SAKLADIM" SÖZÜ..... 481

ALTMİŞ ALTINCI BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) "DOĞRUSU ALLAH TEÂLÂ ÜMMETİMİN YARISINI CENNETE GİRMESİ İLE ŞEFAAT ARASINDA SERBEST BIRAKTI, BEN DE ŞEFAATİ TERCİH ETTİM" SÖZÜ 483

ALTMİŞ YEDİNCİ BÂB: BİR KAVMİN NEBİ'NİN (S.A.V.) VE MÜ'MİNLERİN ŞEFAATLERİ İLE CEHENNEMDEN ÇIKIP CENNETE GİRECEKLERİNE İMÂN.....	486
ALTMİŞ SEKİZİNCİ BÂB: ÂLİMLER İLE ŞEHİDLERİN KİYAMET GÜNÜ ŞEFAAT ETMELERİ	492
ALTMİŞ DOKUZUNCU BÂB: NEBİ'YE (S.A.V.) VERİLEN HAVUZA İMÂN	497
ONUNCU BÖLÜM.....	505
YETMİŞİNCİ BÂB: KABİR AZABINI TASDİK VE ONA İMÂN	505
YETMİŞ BİRİNCİ BÂB: MÜNKER VE NEKİR'İN SORGUSUNU TASDİK VE ONA İMÂN.....	512
YETMİŞ İKİNCİ BÂB: DECCAL'IN VE ONUN BU ÜMMETE ÇIKACAĞININ TASDİK EDİLMESİ.....	519
YETMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) DECCAL'IN FİTNESİNDEN SİĞİNMASI VE ÜMMETİNE DECCAL'IN FİTNESİNDEN ALLAH'A SİĞİNMALARINI ÖĞRETMESİ	519
YETMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB: MERYEM OĞLU İSA'NIN (A.S.) ADİL BİR HAKEM OLARAK İNİP, HAKKI UYGULAYACAĞINA VE DECCAL'İ ÖLDÜRECEĞİNE İMÂN	528
YETMİŞ BEŞİNCİ BÂB: MİZANIN HAK OLDUĞUNA, İYİLİKLERİN VE KÖTÜLÜKLERİN ONUNLA TARTILACAĞINA İMÂN.....	531
YETMİŞ ALTINCI BÂB: CENNETLE CEHENNEMİN YARATILMIŞ OLDUĞU, CENNET NİMETLERİNİN EBEDİYEN HALKINDAN KESİLMEYECEĞİNE VE CEHENNEM AZABININ EBEDİYEN HALKINDAN KESİLMEYECEĞİNE İMÂN.....	538
YETMİŞ YEDİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) CENNETE GİRİŞİ.....	547
YETMİŞ SEKİZİNCİ BÂB: CENNET HALKININ EBEDİYEN CENNETTE, KÂFİRLERLE MÜNÂFİKLARDAN OLAN CEHENNEM HALKININ DA CEHENNEMDE EBEDİYEN KALACAKLARINA İMÂN	551
ON BİRİNCİ BÖLÜM	554
YETMİŞ DOKUZUNCU BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) FAZİLETLERİ.....	554
SEKSENİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN, KİTABINDA MUHAMMED'İ (S.A.V.) VASIFLANDIRDIĞI VE KENDİSİYLE MÜ'MİNLERİN GÖZLERİNİ AYDIN KILDIĞI BÜYÜK ŞEREFİ.....	555
SEKSEN BİRİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) PEYGAMBERLİĞİ NE ZAMAN BELLİ OLDU?	563
SEKSEN İKİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN NEBİSİ'NE (S.A.V.) SÖYLEDİĞİ "SENİN ZİKRİNİ YÜCELTMEDİK Mİ?" KAVLİ HAKKINDA	566
SEKSEN ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN "SECDE EDENLER ARASINDAKİ DOLAŞMANI DA" KAVLİ HAKKINDA.....	569
SEKSEN DÖRDÜNCÜ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) DOĞUMU, EMZİRİLMESİ VE KENDİSİNE VAHİY GELDİĞİ VAKTE KADARKİ YETİŞMESİ	571

SEKSEN BEŞİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) GÖNDERİLİŞİ.....	576
SEKSEN ALTINCI BÂB: VAHİY ONUN (S.A.V.) ÜZERİNE NASIL İNDİ?.....	577
SEKSEN YEDİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) ÖNCEKİ KİTAPLARDA BAHSEDİLEN SIFAT VE ÖZELLİKLERİ.....	581
SEKSEN SEKİZİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) TEVRAT VE İNCİL'DEKİ SIFATLARI İLE KİTAP EHLİNE, KİTAPLARINDA ONA TÂBİ OLMALARININ EMREDİLDİĞİ.....	583
YETMİŞ DOKUZUNCU BÂB: PEYGAMBERLERE VE MUHAMMED'E (S.A.V.) VAHİY NASIL İNİYORDU?.....	589
DOKSANINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN MUHAMMED (S.A.V.) İLE PEYGAMBERLİĞİ SONLANDIRDIĞI VE ONUN PEYGAMBERLERİN SONUNCUSU OLDUĞU	593
DOKSAN BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN NEBÎ (S.A.V.) İLE MAHLUKATI KURTARDIĞI VE ONU ÂLEMLERE RAHMET KILDIĞI.....	594
DOKSAN İKİNCİ BÂB: NEBİMİZ'İN (S.A.V.) KİYAMET GÜNÜ TÂBİLERİ EN ÇOK OLAN PEYGAMBER OLMASI KONUSUNDAKİ RİVAYETLER	598
DOKSAN ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN RASÛLULLAH'A (S.A.V.) HAS KILDIĞI İSİMLERİNİN SAYISI.....	599
ON İKİNCİ BÖLÜM.....	602
DOKSAN DÖRDÜNCÜ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ VE ALLAH TEÂLÂ'NİN ONA ÖZEL KILDIĞI GÜZEL AHLÂKİ.....	602
DOKSAN BEŞİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN NEBÎ'YE (S.A.V.) HAS KILDIĞI O'NA DOĞRU YÜRÜTÜLMESİ.....	608
İSRA/MİRÂÇ.....	608
DOKSAN ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN NEBÎ'YE (S.A.V.) HAS KILDIĞI O'NUN RABBİ TEÂLÂ'YI GÖRMESİ	618
DOKSAN YEDİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN DÜNYADA BİLE NEBÎ'Yİ (S.A.V.) -ALLAH'IN SELAMI ÜZERLERİNE OLSUN- DİĞER PEYGAMBERLERE ÜSTÜN KILMASI.....	623
ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	628
DOKSAN SEKİZİNCİ BÂB: DELAİL'UN NÜBÜVVE, YANİ SAHABE'NİN NEBÎ'DE (S.A.V.) TANIK OLDUKLARI VE KERİM OLAN MEVLASININ ONA HAS KILDIĞI PEYGAMBERLİK DELİLLERİ	628
KÜTÜĞÜN AĞLAMASI.....	639
DOKSAN DOKUZUNCU BÂB: HAYVANLARIN TAZİMDE BULUNMAK VE DEĞERİNİ YÜCELTMEK ADINA RASÛLULLAH'A (S.A.V.) SECDE ETMELERİ	641
YÜZÜNCÜ BÂB: NEBİMİZ'İN (S.A.V.) AHİRETTE -ALLAH'IN SELAMI ÜZERLERİNE OLSUN- DİĞER PEYGAMBERLERDEN ÜSTÜN OLACAĞI.....	643

YÜZ BİRİNCİ BÂB: NEBİMİZ'İN (S.A.V.) CENNETE GİRECEK İLK İNSAN OLDUĞU KONUSUNDAKİ RİVAYETLER.....	644
YÜZ İKİNCİ BÂB: KIYAMET GÜNÜ YARATILMIŞLARA ŞEFAAT ETMESİ İÇİN NEBÎ'YE (S.A.V.) ÖZEL OLARAK VERİLECEK ŞEFAATİN ZİKİRİ.....	646
YÜZ ÜÇÜNCÜ BÂB: CENNETTE NEBÎ'YE (S.A.V.) VERİLEN KEVSER.....	647
YÜZ DÖRDÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN KIYAMET GÜNÜ NEBÎ'YE (S.A.V.) HAS KILDIĞI MAKAM-I MAHMUD (ÖVÜLEN MAKAM) HAKKINDA.....	649
YÜZ BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) VEFATI	659
ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	662
YÜZ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN ONLARA İKRAMDA BULUNMAK ADINA KİTABINDA MUHACİR VE ENSAR'I METHETTİĞİ ÂYETLER	664
YÜZ YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ONLARI VASIFLANDIRDIĞI YÜCE LÜTUF VE BÜYÜK HAZ	666
YÜZ SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ENSAR'DAN Bİ'R-İ MAÛNE GÜNÜ ÖLDÜRÜLEN YETMİŞ KİŞİYE ÜZÜLMESİ.....	674
YÜZ DOKUZUNCU BÂB: ENSAR'IN MEKKE'DE İSLÂM ÜZERE NEBÎ'YE (S.A.V.) BİAT ETMELERİ.....	675
YÜZ ONUNCU BÂB: SAHÂBE'NİN (R.ANHUM) TÜMÜNÜN FAZİLETİ.....	679
ON BEŞİNCİ BÖLÜM.....	688
YÜZ ON BİRİNCİ BÂB: CENNETLE MÜJDELENEREN ON SAHÂBENİN (R.ANHUM) CENNETE GİDECEKLERİNE ŞEHADET ETMEK.....	688
YÜZ ON İKİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR, ÖMER, OSMAN VE ALİ'NİN (R.ANHUM) HALİFELİĞİ	692
YÜZ ON ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR ES-SİDDÎK'İN (R.A.) RASÛLULLAH'TAN (S.A.V.) SONRA HALİFE OLUŞU	695
YÜZ ON DÖRDÜNCÜ BÂB: BU DEDİKLERİMİZE DELALET EDEN RİVAYETLER	698
YÜZ ON BEŞİNCİ BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) HİLAFETİ.....	708
YÜZ ON ALTINCI BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ OSMAN B. AFFAN'IN (R.A.) HİLAFETİ	714
YÜZ ON YEDİNCİ BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) HİLAFETİ -ALLAH ONDAN VE TEMİZ ZÜRRİYETİNDEN RAZI OLSUN-.....	719
YÜZ ON SEKİZİNCİ BÂB: MÜ'MİNLERİN EBÛ BEKİR, ÖMER, OSMAN VE ALİ'YE (R.ANHUM) KALPTEN DUYDUKLARI SEVGİLERİ.....	725
YÜZ ON DOKUZUNCU BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'İN HİLAFETİ SÜRESİNCE EBÛ BEKİR, ÖMER VE OSMAN'IN İZLEDİKLERİ YOLA TÂBİ OLMASI -ALLAH HEPSİNDEN RAZI OLSUN, BİZLERE ONLARLA FAYDA VERSİN-	728

ON ALTINCI BÖLÜM..... 735

YÜZ YİRMİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) FAZİLETLERİ.....	735
YÜZ YİRMİ BİRİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) RASÛLULLAH'I (S.A.V.) TASDİK ETMESİ VE ONUN İNSANLARDAN İSLAM'I İLK KABUL EDEN KİMSE OLMASI	735
YÜZ YİRMİ İKİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) NEFSİNİ, MALINI VE AİLESİNİ NEBÎ (S.A.V.) İÇİN FEDA ETMESİ	740
YÜZ YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) VEFATINDAN SONRA ONUN BORCUNU ÖDEMESİ VE VERDİĞİ SÖZLERİ YERİNE GETİRMESİ.....	743
YÜZ YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) RASÛLULLAH (S.A.V.) İLE MAĞARADAKİ BİRLİKTELİĞİ	745
YÜZ YİRMİ BEŞİNCİ BÂB: İKİSİ MAĞARADAYKEN NEBÎ'NİN (S.A.V.) EBÛ BEKİR'E (R.A.) SÖYLEDİĞİ "EY EBÛ BEKİR! ÜÇÜNCÜLERİ ALLAH OLAN İKİ KİŞİ HAKKINDA ZANNIN NEDİR?" SÖZÜ	748
YÜZ YİRMİ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN "ALLAH, SÜKÛNETİNİ ÜZERİNE İNDİRDİ" (TEVBE, 40) ÂYETİ HAKKINDA	748
YÜZ YİRMİ YEDİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ NEBİSİ (S.A.V.) HAKKINDA TÛM MÛSLÛMANLARI AZARLAMIŞTIR. EBÛ BEKİR (R.A.) İSE MÛSTESNADIR; ONU AZARLAMANIN DIŞINDA TUTMUŞTUR.....	749
YÜZ YİRMİ SEKİZİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) ALLAH'A VE RASÛLÛ'NE DUYDUĞU SEVGİDEN DOLAYI RASÛLULLAH (S.A.V.) İLE BİRLİKTE ALLAH YOLUNDA EZİYETLERE SABRETMESİ VE BUNUNLA ALLAH TEÂLÂ'NİN RIZASINI ARZULAMASI.....	749
YÜZ YİRMİ DOKUZUNCU BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) HAYATINDA DA VEFATINDAN SONRA DA TÛM SAHÂBENİN ÖNÜNE GEÇMESİ....	752
YÜZ OTUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) EBÛ BEKİR ES-SİDDİK'İN (R.A.) ARKASINDA NAMAZ KILMASI	757
YÜZ OTUZ BİRİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "GÜNEŞ, NEBÎ VE RASÛLLERDEN SONRA EBÛ BEKİR'DEN (R.A.) DAHA FAZİLETLİ BİRİNİN ÜZERİNE DOĞUP BATMAMIŞTIR" SÖZÜ HAKKINDA	758
YÜZ OTUZ İKİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ	759
YÜZ OTUZ İKİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) NEBÎ (S.A.V.) KATINDAKİ KONUMLARI.....	762
YÜZ OTUZ DÖRDÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) YERYÜZÜ HALKINDAN İKİ VEZİRİ VE İKİ GÜVENDİĞİ KİŞİ OLMASI HAKKINDA NEBÎ'NİN (S.A.V.) VERDİĞİ HABER	764
YÜZ OTUZ BEŞİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) İMANLARININ ÜSTÜNLÜĞÜ	765

YÜZ OTUZ ALTINCI BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) ÜMMETLE TARTILINCA İKİSİNİN İMANLARININ HEPSİNE AĞIR BASMASI.....	767
YÜZ OTUZ YEDİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) CENNETTEKİ DERECELERİ	768
YÜZ OTUZ SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) EBÛ BEKİR VE ÖMER'E (R.ANHUMÂ) UYULMASI KONUSUNDAKİ EMRİ	770
YÜZ OTUZ DOKUZUNCU BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ÖMER'İN (R.A.) FAZİLETLERİ	771
YÜZ KIRKINCI BÂB: İSLÂM'A ONUNLA İZZET VERSİN DİYE NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÖMER B. HATTÂB (R.A.) İÇİN ALLAH'A ETTİĞİ DUA	771
YÜZ KIRK BİRİNCİ BÂB: ÖMER'İN (R.A.) MÜSLÜMAN OLUŞU NASILDI?	771
YÜZ KIRK İKİNCİ BÂB: MÜSLÜMANLARIN ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) MÜSLÜMAN OLUŞUYLA İZZET BULMALARI	774
YÜZ KIRK ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN HAKKI ÖMER'İN (R.A.) KALBİ VE DİLİ ÜZERİNE KOYDUĞU VE SÜKÛNETİN ONUN DİLİ İLE KONUŞTUĞU KONUSUNDAKİ RİVAYETLER	775
YÜZ KIRK DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ŞU SÖZÜ: "ÖNCEKİ ÜMMETLERDE KENDİSİYLE KONUŞULAN KİMSELER OLURDU. EĞER BENİM ÜMMETİMDE OLACAKSA, ÖMER B. HATTÂB OLUR." ALLAH KENDİSİNDEN RAZI OLSUN	777
YÜZ KIRK BEŞİNCİ BÂB: ÖMER'İN (R.A.) KIZMASININ İZZET, RIZASININ ADALET OLMASI KONUSUNDAKİ RİVAYETLER	778
YÜZ KIRK ALTINCI BÂB: ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.), İNDİRDİĞİ KUR'AN'DA RABBİ TEÂLÂ İLE UYGUN DÜŞMESİ.....	778
YÜZ KIRK YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ŞU SÖZÜ HAKKINDA: "ŞAYET BENDEN SONRA BİR PEYGAMBER OLSAYDI, KESİNLİKLE ÖMER B. HATTÂB OLURDU." -ALLAH KENDİSİNDEN RAZI OLSUN-.....	780
YÜZ KIRK SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÖMER B. HATTÂB'A (R.A.) VERİLEN İLİM VE DİN KONUSUNDA VERDİĞİ HABER	780
YÜZ KIRK DOKUZUNCU BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN KENDİSİNE CENNETTE HAZIRLADIĞI NİMETLER HAKKINDA NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÖMER B. HATTÂB'A (R.A.) VERDİĞİ MÜJDE	781
YÜZ ELLİNCİ BÂB: ŞEYTANIN ÖMER B. HATTÂB'A (R.A.) DUYDUĞU KORKUDAN DOLAYI ONDAN KAÇMASI HAKKINDA	784
YÜZ ELLİ BİRİNCİ BÂB: ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) İSLÂM'IN KİLİDİ OLUP FİTNELERİN ONDAN SONRA VUKU BULMASI HAKKINDA.....	785
YÜZ ELLİ İKİNCİ BÂB: ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) CENNET HALKININ KANDİLİ OLMASI	787
YÜZ ELLİ ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) ORTAK FAZİLETLERİ	788

YÜZ ELLİ DÖRDÜNCÜ BÂB: ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) ÖLDÜRÜLMESİ.....	788
YÜZ ELLİ BEŞİNCİ BÂB: CİNLERİN ÖMER B. HATTÂB'A (R.A.) AĞLAMASI.....	794
ON YEDİNCİ BÖLÜM	796
YÜZ ELLİ ALTINCI BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ OSMAN B. AFFÂN'IN (R.A.) FAZİLETLERİ	796
YÜZ ELLİ YEDİNCİ BÂB: SADECE ONA ÖZEL BİR FAZİLET OLMAK ÜZERE OSMAN'IN (R.A.) RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) İKİ KIZIYLA EVLENMESİ	796
YÜZ ELLİ SEKİZİNCİ BÂB: OSMAN'IN (R.A.) NEBÎ (S.A.V.) İÇİN MALINI FEDA ETMESİ VE USRA ORDUSUNU TEÇHİZ ETMESİ.....	798
YÜZ ELLİ DOKUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) OLACAK FİTNELERİ VE OSMAN (R.A.) İLE ASHÂBININ ONLARDAN BERİ OLACAKLARINA DAİR VERDİĞİ HABER	800
YÜZ ALTMİŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) OSMAN'IN (R.A.) MAZLUM OLARAK ÖLDÜRÜLECEĞİ KONUSUNDA VERDİĞİ HABER	801
YÜZ ALTMİŞ BİRİNCİ BÂB: OSMAN'IN (R.A.) MÜSLÜMANLARIN KANI DÖKÜLMESİN DİYE KENDİ KANINI FEDA ETMESİ VE GÜCÜ YETTİĞİ HALDE YARDIM İSTEMEMESİ.....	804
YÜZ ALTMİŞ İKİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) ASHÂBININ OSMAN'IN (R.A.) ÖLDÜRÜLMESİNE KARŞI ÇIKIP, BUNU ÇOK BÜYÜK BİR İŞ GÖRMELERİ VE NEFİSLERİNİ ONA YARDIM İÇİN ARZ ETMELERİ AMA ONUN ONLARA ENGEL OLMASI	806
YÜZ ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) ASHÂBININ OSMAN'I (R.A.) MAZUR GÖRMELERİ	810
YÜZ ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB: OSMAN'IN (R.A.) ÖLDÜRÜLME SEBEBİ	814
YÜZ ALTMİŞ BEŞİNCİ BÂB: İBN SEBE -ALLAH'IN LANETİ ONUN ÜZERİNE OLSUN- HAKKINDA.....	817
YÜZ ALTMİŞ ALTINCI BÂB: OSMAN'IN (R.A.) ÖLDÜRÜLMESİ HAKKINDAKİ RİVAYETLER.....	820
YÜZ ALTMİŞ YEDİNCİ BÂB: OSMAN'A (R.A.) KİN GÜDENLER HAKKINDA.....	823
YÜZ ALTMİŞ SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) OSMAN'A (R.A.) İKRAMI VE ONUN YANINDAKİ DEĞERİ.....	824
ON SEKİZİNCİ BÖLÜM	828
YÜZ ALTMİŞ DOKUZUNCU BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) FAZİLETLERİ	828
YÜZ YETMİŞİNCİ BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) MENKİBELERİ.....	828
YÜZ YETMİŞ BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ VE RASÛLÜ'NÜN (S.A.V.) ALİ B. EBİ TALİB'E (R.A.) OLAN SEVGİLERİ İLE ALİ'NİN ALLAH TEÂLÂ VE RASÛLÜ'NE (S.A.V.) DUYDUĞU SEVGİ	832

YÜZ YETMİŞ İKİNCİ BÂB: HARUN (A.S.) MUSA'YA (A.S.) NASILSA, ALİ'NİN DE (R.A.) RASÛLULLAH'A (S.A.V.) ÖYLE OLMASI	837
YÜZ YETMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "BEN KİMİN VELİSİ İSEM ALİ DE ONUN VELİSİDİR" SÖZÜ	840
YÜZ YETMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALİ'Yİ (R.A.) DOST EDİNE KİMSEYE DUASI VE ONA DÜŞMANLIK EDENE BEDDUASI	843
YÜZ YETMİŞ BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALİ'YE (R.A.) SÖYLEDİĞİ ŞU SÖZÜ: "SENİ ANCAK MÜ'MİN SEVER, SENDEN ANCAK BİR MÜNÂFIK NEFRET EDER." "ALİ'YE EZİYET EDEN, ALLAH RASÛLÜ'NE (S.A.V.) EZİYET ETMİŞTİR."	846
YÜZ YETMİŞ ALTINCI BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'E (R.A.) VERİLEN İLİM VE HİKMETLER, VERDİĞİ HÜKÜMLERDE MUVAFFAK OLMASI VE NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUVAFFAK KILINMASI İÇİN ONA ETTİĞİ DUA	851
YÜZ YETMİŞ YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALİ B. EBİ TALİB'E (R.A.) AFİYET BULMASI VE BAĞIŞLANMASI İÇİN ETTİĞİ DUA	854
YÜZ YETMİŞ SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HARİCİLERLE SAVAŞMA KONUSUNDA ALİ'YE (R.A.) VERDİĞİ EMİR VE ALLAH TEÂLÂ'NİN ONA BU KONUDAKİ İKRAMI	856
YÜZ YETMİŞ DOKUZUNCU BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) ALLAH TEÂLÂ, RASÛLULLAH (S.A.V.) VE MÜ'MİNLERİN NAZARINDAKİ ŞEREFLİ VE DEĞERLİ FAZİLETLERİ	859
YÜZ SEKSENİNCİ BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) ÖLDÜRÜLMESİ VE KERİM OLAN ALLAH TEÂLÂ'NİN DÜNYA VE AHİRETTE ONU ÖLDÜRENE HAZIRLADIĞI BEDBAHTLIK	865
YÜZ SEKSEN BİRİNCİ BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) KATİLİNE NE YAPILDI	868
ON DOKUZUNCU BÖLÜM	870
YÜZ SEKSEN İKİNCİ BÂB: FATİMA'NIN (R.ANHÂ) FAZİLETLERİ	870
YÜZ SEKSEN ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "ŞÜPHESİZ Kİ FATİMA, ÂLEMİNİN KADINLARININ EFENDİSİDİR" SÖZÜ HAKKINDA	870
YÜZ SEKSEN DÖRDÜNCÜ BÂB: FATİMA'NIN (R.ANHÂ) NEBÎ (S.A.V.) KATINDAKİ BÜYÜK DEĞERİ	873
YÜZ SEKSEN BEŞİNCİ BÂB: FATİMA'NIN (R.ANHÂ) KIZGINLIĞININ NEBÎ'NİN (S.A.V.) DE KIZGINLIĞI OLUŞU	874
YÜZ SEKSEN ALTINCI BÂB: FATİMA (R.ANHÂ) İLE ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) EVLENMESİ	875
YÜZ SEKSEN YEDİNCİ BÂB: FATİMA'NIN (R.ANHÂ) CENNETTE DİĞER KADINLARA OLAN ÜSTÜNLÜĞÜ	878
YÜZ SEKSEN SEKİZİNCİ BÂB: HASAN VE HÜSEYİN'İN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ	879

YÜZ SEKSEN DOKUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "HASAN İLE HÜSEYİN, CENNET HALKI GENÇLERİNİN EFENDİLERİDİR" SÖZÜ HAKKINDA	880
YÜZ DOKSANINCI BÂB: HASAN İLE HÜSEYİN'İN (R.ANHUMÂ) RASÛLULLAH'A (S.A.V.) OLAN BENZERLİKLERİ	882
YÜZ DOKSAN BİRİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HASAN İLE HÜSEYİN'E (R.ANHUMÂ) DUYDUĞU SEVGİ	884
YÜZ DOKSAN İKİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÜMMETİNİ HASAN VE HÜSEYİN (R.ANHUMÂ) İLE ONLARIN BABA VE ANNELERİNİ SEVMEYE TEŞVİK ETMESİ ...	885
YÜZ DOKSAN ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HASAN İLE HÜSEYİN (R.ANHUMÂ) İÇİN SÖYLEDİĞİ "O İKİSİ BENİM REYHANELERİMDİR" SÖZÜ HAKKINDA	887
YÜZ DOKSAN DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HASAN İLE HÜSEYİN'İ (R.ANHUMÂ) NAMAZDA VE NAMAZ DIŞINDA SIRTINDA TAŞIMASI	888
YÜZ DOKSAN BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HASAN VE HÜSEYİN (R.ANHUMÂ) İLE OYNAMASI	890
YÜZ DOKSAN ALTINCI BÂB: MÜSLÜMANLAR ARASINDA HASAN B. ALİ (R.ANHUMÂ) İLE SULH SAĞLANACAĞI KONUSUNDA NEBÎ'NİN (S.A.V.) VERDİĞİ HABER	892
YÜZ DOKSAN YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HÜSEYİN'İN (R.A.) ÖLDÜRÜLECEĞİNİ HABER VERMESİ VE BU KONUDA "ALLAH'IN GAZABI ONUN KATİLİNE ŞİDDETLİ OLMUŞTUR" BUYURMASI	893
YÜZ DOKSAN SEKİZİNCİ BÂB: CİNLERİN HÜSEYİN (R.A.) İÇİN AĞIT YAKMALARI	896
YÜZ DOKSAN DOKUZUNCU BÂB: HASAN İLE HÜSEYİN'İ (R.ANHUMÂ) SEVENİN ASLINDA RASÛLULLAH'I (S.A.V.) SEVEN, ONLARDAN NEFRET EDENİN ASLINDA RASÛLULLAH'TAN (S.A.V.) NEFRET EDEN KİMSE OLDUĞU	898
YİRMİNCİ BÖLÜM	900
İKİ YÜZÜNCÜ BÂB: MÜ'MİNLERİN ANNESİ HATİCE'NİN (R.ANHÂ) FAZİLETLERİ ...	900
İKİ YÜZ BİRİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HATİCE (R.ANHÂ) İLE EVLENMESİ VE ONDAN OLAN ÇOCUKLARI	902
İKİ YÜZ İKİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) HATİCE (R.ANHÂ) İÇİN KIZMASI VE ONA GÜZEL ÖVGÜLERDE BULUNMASI	903
İKİ YÜZ ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "ŞÜPHESİZ HATİCE (R.ANHÂ) ÂLEMİNİN KADINLARININ EFENDİSİDİR" DİYE VERDİĞİ HABER	904
İKİ YÜZ DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALLAH TEÂLÂ'NİN CENNETTE ONUN İÇİN HAZIRLADIĞI ŞEYLER KONUSUNDA HATİCE'YE (R.ANHÂ) VERDİĞİ MÜJDE	905
İKİ YÜZ BEŞİNCİ BÂB: EHLİ BEYTİN FAZİLETLERİ -ALLAH HEPSİNDEN RAZI OLSUN-	907

İKİ YÜZ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN ŞU KAVLİ HAKKINDA: "EY EHLİBEYT! ALLAH ANCAK SİZDEN KİRİ GİDERMEK VE SİZLERİ TERTEMİZ KILMAK İSTİYOR." (AHZAB, 33).....	909
İKİ YÜZ YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALLAH TEÂLÂ'NİN KİTABI, RASÛLÜ'NÜN (S.A.V.) SÜNNETİ VE EHLİ BEYTİNİN SEVGİSİNE YAPIŞMAK VE DE ONLARIN ÜZERİNDE BULUNDUĞU YOLDAN AYRILMAMAK KONUSUNDAKİ EMRİ, ONLARIN GÜZEL YOLUNDAN GERİDE KALMAYI YASAKLAMASI.....	912
İKİ YÜZ SEKİZİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN "ARALARINDAKİ BAĞLAR KOPMUŞTUR" KAVLİ HAKKINDA	916
İKİ YÜZ DOKUZUNCU BÂB: CAFER B. EBİ TALİB'İN (R.A.) FAZİLETİ.....	918
İKİ YÜZ ONUNCU BÂB: HAMZA B. ABDULMUTTALİB'İN (R.A.) FAZİLETİ	920
İKİ YÜZ ON BİRİNCİ BÂB: ABBÂS B. ABDULMUTTALİB İLE OĞLUNUN FAZİLETLERİ -ALLAH HEPSİNDEN RAZI OLSUN-	923
İKİ YÜZ ON İKİNCİ BÂB: ABBÂS'IN (R.A.) RASULULLAH (S.A.V.) KATINDAKİ DEĞERİ	923
İKİ YÜZ ON ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ABBÂS VE OĞLU (R.ANHUMÂ) İÇİN ETTİĞİ DUA VE O DUAYA İCABET EDİLDİĞİ	925
İKİ YÜZ ON DÖRDÜNCÜ BÂB: ABBÂS'A (R.A.) EZİYET EDEN KİMSE RASÛLULLAH'A (S.A.V.) EZİYET ETMİŞTİR	927
İKİ YÜZ ON BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ABBÂS (R.A.) İÇİN KIZMASI	927
İKİ YÜZ ON ALTINCI BÂB: ABBÂS'IN (R.A.) KİYAMET GÜNÜ İNSANLARA ŞEFAAT EDECEĞİ	928
İKİ YÜZ ON YEDİNCİ BÂB: ABDULLAH B. ABBÂS'IN (R.ANHUMÂ) FAZİLETİ VE KUR'AN HUSUSUNDA KERİM OLAN ALLAH'IN ONA HAS KILDIĞI HİKMET VE GÜZEL TEVİL.....	929
İKİ YÜZ ON SEKİZİNCİ BÂB: İBN ABBÂS'IN (R.ANHUMÂ) YAYILAN İLMİ.....	930
İKİ YÜZ ON DOKUZUNCU BÂB: İBN ABBÂS'IN (R.ANHUMÂ) TAİF'TE VEFÂT EDİŞİ VE DEFNEDİLDİĞİ SIRADA OKUNAN ÂYET-İ KERİME	932
İKİ YÜZ YİRMİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) EHLİBEYTİ HAŞİMOĞULLARI'NI SEVMENİN TÛM MÛ'MİNLERE VACİP OLUŞU	933
İKİ YÜZ YİRMİ BİRİNCİ BÂB: HAŞİMOĞULLARI'NIN DİĞERLERİNE OLAN ÜSTÜNLÜĞÜ	935
İKİ YÜZ YİRMİ İKİNCİ BÂB: KUREYŞ'İN DİĞERLERİNE OLAN ÜSTÜNLÜĞÜ	935
YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM.....	937
İKİ YÜZ YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÂB: TALHA, ZÜBEYR, SA'D, SAİD, ABDURRAHMAN B. AVF VE EBÛ UBEYDE B. CERRAH'IN (R.ANHUM) FAZİLETLERİ	937
İKİ YÜZ YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÂB: TALHA VE ZÜBEYR'İN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ	938

İKİ YÜZ YİRMİ BEŞİNCİ BÂB: SA'D B. EBİ VAKKAS'IN (R.A.) FAZİLETİ	939
İKİ YÜZ YİRMİ ALTINCI BÂB: SAİD B. ZEYD B. AMR B. NÜFEYLİN (R.ANHUMÂ)FAZİLETİ	940
İKİ YÜZ YİRMİ YEDİNCİ BÂB: ABDURRAHMAN B. AVF'IN (R.A.) FAZİLETLERİ	943
İKİ YÜZ YİRMİ SEKİZİNCİ BÂB: EBÛ UBEYDE B. CERRAH'IN (R.A.) FAZİLETİ	945
İKİ YÜZ YİRMİ DOKUZUNCU BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'İN EBÛ BEKİR, ÖMER VE OSMAN (R.ANHUM) HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ	947
İKİ YÜZ OTUZUNCU BÂB: EBÛ BEKİR, ÖMER VE OSMAN (R.ANHUM) İLE İLGİLİ MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'DEN (R.A.) GELEN RİVAYETLER ...	948
YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM	964
İKİ YÜZ OTUZ BİRİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) NEBİ'NİN (S.A.V.) YANINA DEFNEDİLMELERİ.....	964
İKİ YÜZ OTUZ İKİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) "KABRİMLE MİNBERİM ARASI CENNET BAĞÇELERİNDEN BİR BAĞÇEDİR" SÖZÜ HAKKINDA	965
İKİ YÜZ OTUZ ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) VEFÂTI VE RUHU KABZEDİLDİĞİNDE KAÇ YAŞINDA OLDUĞU	967
İKİ YÜZ OTUZ DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) EVİNE DEFNEDİLİŞİ	970
İKİ YÜZ OTUZ BEŞİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) NEBİ'NİN (S.A.V.) YANINA DEFNEDİLMELERİ.....	972
İKİ YÜZ OTUZ ALTINCI BÂB: NEBİ (S.A.V.) İLE EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) KABİRLERİ	981
İKİ YÜZ OTUZ YEDİNCİ BÂB: ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) FAZİLETLERİ.....	984
İKİ YÜZ OTUZ SEKİZİNCİ BÂB: NEBİ (S.A.V.) İLE ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) EVLENMESİ.....	985
İKİ YÜZ OTUZ DOKUZUNCU BÂB: ÂİŞE (R.ANHÂ) RASÛLULLAH (S.A.V.) İLE EVLENDİĞİNDE KAÇ YAŞINDAYDI?.....	986
İKİ YÜZ KIRKINCI BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) ÂİŞE'YE (R.ANHÂ) OLAN SEVGİSİ	987
İKİ YÜZ KIRK BİRİNCİ BÂB: CİBRİL'İN (A.S) ÂİŞE'YE (R.ANHÂ) SELAM VERİŞİ.....	990
İKİ YÜZ KIRK İKİNCİ BÂB: ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) İLMİ.....	990
İKİ YÜZ KIRK ÜÇÜNCÜ BÂB: ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) TOPLUCA FAZİLETLERİ	992
İFK (İFTİRA) HADİSESİ	994
YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	1002
İKİ YÜZ KIRK DÖRDÜNCÜ BÂB: MUAVİYE B. EBİ SÜFYAN'IN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ	1002

İKİ YÜZ KIRK BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE (R.A.) İÇİN ETTİĞİ DUA.....	1002
İKİ YÜZ KIRK ALTINCI BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE'Yİ (R.A.) CENNETLE MÜJDELEMESİ.....	1006
İKİ YÜZ KIRK YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE'NİN (R.A.) KIZ KARDEŞİ ÜMMÜ HABİBE (R.ANHÂ) İLE EVLENMESİ DOLAYISIYLA ARALARINDAKİ SİHRİYET BAĞI.....	1008
İKİ YÜZ KIRK SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALLAH TEÂLÂ'NİN EMRİYLE MUAVİYE'YE (R.A.) KÂTİPLİK YAPTIRMASI	1009
İKİ YÜZ KIRK DOKUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE (R.A.) İLE İSTİŞARE ETMESİ	1011
İKİ YÜZ ELLİNCİ BÂB: MUAVİYE'NİN (R.A.) NEBÎ'YE (S.A.V.) SAHÂBE OLUŞU VE ONUN NAZARINDAKİ KONUMU.....	1012
İKİ YÜZ ELLİ BİRİNCİ BÂB: MUAVİYE'NİN (R.A.) HİLAFETİ ESNASINDAKİ TEVÂZUU	1013
İKİ YÜZ ELLİ İKİNCİ BÂB: MUAVİYE'NİN (R.A.) RASULULLAH'IN (S.A.V.) EHLİBEYTİNE TAZİM VE İKRAMDA BULUNMASI.....	1016
İKİ YÜZ ELLİ ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ SÜFYAN (R.A.) İLE MUAVİYE'NİN (R.A.) ANNESİ HİND'İN (R.ANHÂ) EVLİLİĞİ	1017
İKİ YÜZ ELLİ DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE'YE (R.A.) YAPTIĞI "EĞER YÖNETİME GELİRSEN ADİL OL" ŞEKLİNDEKİ TAVSİYESİ.....	1018
İKİ YÜZ ELLİ BEŞİNCİ BÂB: AMMAR B. YASİR'İN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ	1019
İKİ YÜZ ELLİ ALTINCI BÂB: AMR B. AS'IN (R.A.) FAZİLETLERİ	1021
İKİ YÜZ ELLİ YEDİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) SAHÂBESİ ARASINDA GERÇEKLEŞEN DURUMLAR HAKKINDA KONUŞMAMAK.....	1022
İKİ YÜZ ELLİ SEKİZİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) ASHÂBINA SÖVENİN HAKETTİĞİ LÂNET	1024
İKİ YÜZ ELLİ DOKUZUNCU BÂB: RAFİZİLER VE KÖTÜ MEZHEPLERİ HAKKINDA	1031
İKİ YÜZ ALTMİŞİNCİ BÂB: BİDAT VE HEVÂ EHLİNİ TERK ETME	1042
İKİ YÜZ ALTMİŞ BİRİNCİ BÂB: İMAM VE EMİRİN HEVÂ (BİDAT) SAHİBİNİ CEZALANDIRMASI.....	1048

TAHKİK EDENİN ÖNSÖZÜ

Şüphesiz ki hamd Allah Teâlâ'ya mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ister, O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden Allah Teâlâ'ya sığınırız. Allah Teâlâ kime hidayet verirse artık onu sapırtacak yoktur. Kimi de saptırsa artık ona hidayet verecek yoktur. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. O, tektir ve hiçbir ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed, O'nun kulu ve rasûlüdür.

“Ey iman edenler! Allah'tan hakkıyla sakının ve ancak Müslüman olarak can verin!” (Âl-i İmrân, 102)

“Ey insanlar! Sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini yaratan ve o ikisinden de birçok erkek ve kadınlar var eden Rabbinizden sakının! Kendisiyle birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık (bağını kesmekten) sakının! Şüphesiz ki Allah üzerinizde gözetleyicidir.” (Nisa, 1)

“Ey iman edenler! Allah'tan sakının ve düzgün söz söyleyin. Ki böylece amellerinizi ıslah etsin ve günahlarınızı bağışlasın. Her kim Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ederse, gerçekten büyük bir başarıya kavuşmuştur.” (Ahzab, 70-71)

Şüphesiz ki sözlerin en doğrusu Allah Teâlâ'nın kitabı, yolların en güzeli Muhammed'in (s.a.v.) yoludur. İşlerin en şerlisi sonradan ortaya atılanlardır. Sonradan ortaya atılan her şey bid'at, her bid'at sapıklık, her sapıklık da ateştedir.

İlimlerin en şerefli, en faziletli ve en yücesi akide ilmidir. Zira ilmin şerefi, malumatının (içerdiği konularının) şerefine göredir. Akide, usûlü'd-din ilmidir, fıkıh-ı ekberdir... Çünkü kalplerin diriliği, mutluluğu ve rahata kavuşması, ancak ve ancak yaratıcı ve mabudunu en güzel isimleri, en yüksek sıfatları ve yüce fiilleri ile tanımlarıyla mümkündür.

Akılların tek başına bunları bilmesi ve detaylarını idrak etmesi imkânsız olduğundan rahmet edenlerin en merhametlisi olanın rahmeti; O'nu tanıtacak, O'na çağırarak, onlara icabet edenleri müjdeleyecek, muhalefet edenleri korkutup uyuracak rasûller göndermeyi gerektirmiş ve mabudun isimleri, sıfatları ve fiilleri ile tanıtılmasını, davetlerinin anahtarı ve mesajlarının özü kılmıştır. Çünkü başlangı-

cından bitimine dek ilahi mesaj ile hedeflenen tüm gayeler ve yanında dünya ve ahiret mutluluğunun gerçekleşmesi, sadece mabudun tanınmasına bağlıdır.¹

Hikmetlilerin en hikmetlisi olanının hikmeti; rasûllerin mührü, sonuncusu ve en faziletlisinin nebimiz Muhammed (s.a.v.) olmasını ve ona verilen kitabın kendisinden önceki semavi kitaplar hakkında güvenilen bir kaynak kılınmasını gerektirmiştir. *"İnsanlara, kendilerine neyin indirildiğini açıklayasın ve ayrıca belki düşünürler"* (Nahl, 44) âyetinde de belirtildiği üzere ona kitabı ve hikmeti indirmiştir. Yine onun çağrısını kıyamet gününe kadar baki olarak küçük olsun büyük olsun cin ve insanların tümüne genel kılmıştır. *"Sana, her şeyi açıklayıcı olarak bu kitabı indirdik."* (Nahl, 89)

Ona yapılan itaati kendisine itaat, ona yapılan isyanı da kendisine yapılan isyan saymış ve bizzat kendi nefsi üzerine yemin ederek tâ ki aralarında çıkan anlaşmazlıklarda onun hükmüne başvurup sonrasında içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın onun verdiği hükme tam manasıyla teslim olana dek insanların mü'min sayılamayacağını söylemiştir.²

Derken Allah Teâlâ, onunla dinini kemale erdirmiş, hüccetini ikame etmiş ve doğru yolun ne olduğunu açıklığa kavuşturmuştur. O da ümmetini, gecesini ile gündüzü eşit olan bir beyazlık üzere bırakıp dünyadan ayrılmıştır.³ Öyle bembeyaz, öyle aydınlık bir yol ki ondan ancak helak olan çıkıp başka yola sapar...

İbn Abbâs'tan (r.a.) rivayet edildiğine göre o, Allah Teâlâ'nın *"Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum"* (Maide, 3) kavli hakkında şöyle demiştir: *"Allah, Nebîsi ve mü'minlere onlar için dinlerini kemale erdirdiğini haber vermiştir. Artık ebedi olarak (dine) ilave etmeye ihtiyaç duymazlar. Gerçekten Allah dini tamamlamış, artık onu ebediyen eksiltmeyecektir. Gerçekten Allah dinden razı olmuş, artık ona ebediyen kızmayacaktır."*⁴

Sözü edilen kemale erdirme, tamamlama ve razı olmadan sonra artık herhangi bir Müslüman için hiçbir durumda Allah'ın Kitabı ve Nebîsi'nin (s.a.v.) sünneti dışında bir kaynak araştırması ve Rabbi Teâlâ'yı tanıma ile akidesi ve dininin diğer hususları hakkında oradan yararlanmaya çalışması caiz değildir. Aksine kim böyle bir yola koyulursa, Allah Teâlâ'nın haklarında şöyle buyurduğu kimseler zümresine dahil olur: *"Her kim İslâm'dan başka bir din arzu ederse, ondan kabul edilmeyecek ve ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır."* (Âl-i İmrân, 85)

1 Bu paragraf, İbn Ebi'l İzz'in Tahavi Akidesi üzerine yaptığı şerhin mukaddimesinden alıntı yapılmıştır.

2 Bk. Nisa, 65 (Çev.)

3 İbn Mâce, Mukaddime, 5 (1/4)

4 İbn Cerir, kendi senediyle rivayet etmiştir. Bk. Tefsir-i Taberi (9/518)

Allah'ın kendilerini seçtiği ve Nebîsi'nin (s.a.v.) sohbetine özel kıldığı sahâbeden başlayarak, sonrasında onlara ihsan üzere tâbi olan (tabiîn) ile onlardan sonra gelen hidayet ve din imamları, akidenin anlaşılmasında nübüvvet menheci üzere yürümüşlerdi. Onlardan sonra ise öyle bir topluluk geldi ki hevâlarına tâbi oldular, Allah'ın Kitabı ile Nebîsi'nin (s.a.v.) sünneti dışında başka-başka davranış biçimleri edindiler ve akidelerini bilmek ile Rableri Teâlâ'yı tanımak hususunda oralardan yararlandılar. Böyle olması da parçalanmaya, ihtilaf etmeye, fırkaların ve taraftarlıkların çoğalmasına sebebiyet verdi. *"Her grup kendi yanındaki ile sevinmektedir."* (Rûm, 32) Zaten bu, Kitap ve Sünnet'ten yüz çeviren herkes hakkında gerçekleşen ilahi bir yasadır. *"Başka yollara uymayın, yoksa O'nun yolundan ayrılırsınız."* (En'âm, 153)

Allah Teâlâ'nın bu ümmete rahmetinden biri de, doğru yoldan sapmaların olduğu her asırda bid'atçıların tahriflerini, batıl ehlinin iddialarını ve cahillerin tevillerini ortadan kaldırmaya⁵ gayret göstererek ümmetin dinî asıllarını koruyacak kimseler var etmesidir. Nitekim en doğru sözlü olan Rasûlullah (s.a.v.), bunu şu sözleriyle haber vermiştir: *"Ümmetimden bir topluluk, hak üzere olmaya devam edecektir. Onları terk edenler, onlara zarar veremeyecektir..."*⁶ Bu kimseler, İmam Ahmed'in "Yolunu şaşırana rehberlik ederler, onlardan gelen eziyetlere sabrederler, Allah'ın kitabıyla ölüleri diriltirler, Allah'ın nuruyla kör halkın gözlerini açarlar. İblisin öldürdüğü nice kimseleri diriltmiş, nice yolunu kaybeden şaşkına yol göstermişlerdir. İnsanlar üzerindeki etkileri ne de güzel, insanların onlar üzerindeki etkileri ne de kötüdür!"⁷ sözleriyle kastettiği kimselerin tâ kendileridir.

Sünnet ve cemaat âlimlerinden olup da bu hakkı yerine getirenlerden biri de, **İmam Ebû Bekir Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî**'dir. Allah onu kuşatıcı rahmetiyle sarsın, onu geniş cennetlerine yerleştirsın. Kendisi; fitnelerin çoğaldığı, kısım-kısım yolların olduğu, batılın kendisine destek veren, müdafaa eden ve hakkı reddeden ordusunun olduğu hicri 3. Yüzyılın sonları ile 4. Yüzyılın başlarında yaşamıştır.

Yaşadığı çağda fırkalar iyice kökleşmiş, tâbileri çoğalmış, her fırkanın ayrı ayrı davetçileri ve telifleri oluşmuş, rasûlün ilmi yıpranmış, kendilerine indirilenler insanlara karmakarışık hale gelmiş, anlayışlar karışmış, ölçüler bozulmuş; sünnet, ona karşı harp eden düşmanları tarafından bir kenara fırlatılmış ve sünnete yapışan kimselere en çirkin, en iğrenç vasıflar yakıştırılmıştı. Öyle ki sünnet ehline -ya-

⁵ Bu, müellifin kendisiyle kitabına başladığı hadisın bir bölümüdür. Hadisin tahriri ilgili bölümde gelecektir.

⁶ Buhârî, Menakıb, 3641 (6/632) - Müslim, İmare, 1920 (3/1523) - Tirmizî, Fiten, 2192 (4/485) ve 2229 (4/504) - İbn Mâce, Mukaddime, 6/11 - Müsned (3/436) - Hâkim, Müstedrek (4/449)

⁷ Er-Reddu Ale'l Cehmiyyeti Ve'z Zenâdika, Mukaddime, s. 75

lan ve iftira atarak- Haşeviyye, Müşebbihe, Mücessime, Mübtedia (Bid'atçiler) vb. gibi isimler takmışlardı ve haklarında "Hastalığını bana attı ama kendisine nüfuz etmiş"⁸ deyimi uygun düşmüştü.

İşte İmam el-Âcurrî, Müslümanların tarihindeki bu zor dönemde yaşamış ve etrafındaki fitneleri görmüştü. Bu yüzden yıkılmaya yüz tutan akidesini savunarak onu düzeltmeyi, din ve şariat değerlerini müdafaa etmeyi kendisine bir görev bildi. Böylelikle sonu başarıyla biten birtakım gayretli çalışmalar gerçekleştirdi. İşte o çalışmalardan biri de, imamın telifi olan ve takdim ettiğimiz bu nefis kitaptır. Müellif bu kitabında; sahâbe, tabiîn ve onların tâbileri olup İslâm dünyasında fazilet ve öncülüklerine şahitlik edilen imamlardan oluşan selef-i salih ve ilk cemaatin anlayışı üzere akidenin sarsılmaz asılları ve tek kaynağı olan Kur'ân ve Sünnet'ten delillerle sahih İslâm akidesini ortaya koymuştur.

Kendisi bu kitabında; beşer aklının çirkin ürünlerinden olan kalam, felsefe, zevk vb. gibi yabancı şaibeden arınmış bir şekilde İslâm akidesini göstermiştir. Böyle yapmakla da sayılan fırkaların usullerini reddetmiş, tuzaklarını boyunlarına dolamış, şer'i nasları bırakarak hevâları ile palavralarına hizmet etme adına tercih ettikleri şüphelerinin tozlarını savurmuş, onların ağ ve tuzaklarına düşmesinler diye Müslümanları sakındırmıştır.

Tüm bunları da sağlam temellere oturtulan bir araştırma ile yapmıştır. Ayrıca her bir görüşü, (rivayet zinciri ile) sahibine isnat etmiştir ki; o görüşün, sahibine aidiyetinin kesinliğini ispat etmek kolay olsun. Zaten bu, görüşlerin sahibine aidiyetini ispatlamanın en yüksek derecesidir.

Tarih, içinde bulunduğumuz şu çağda yeniden tekerrür etmiş, onun düşmanı olmalarına rağmen sünnete davet edenler, hırsız olmalarına rağmen akideyi koruduklarını iddia edenler çoğalmıştır. Bizler bid'atlerin, hurafelerin ve cehaletin koynunda uzun süredir derin uyku çektikten sonra Allah Teâlâ'nın fazlı, sonrasında peş peşe gelen ıslah davetleri yanında tüm zaman ve tüm mekândaki ihlaslı davetçilerin fazlı ile gördük ki, dininin değerlerine geri dönme adına hızlı uyanış ümmet arasında başlamış ve ümmet, uzun süren uykusundan uyanmıştır.

Malumdur ki Allah Teâlâ'ya giden bu dönüş yolunda muhakkak ki ümmete esas kaide ve sağlam İslâm toplumuna ait binanın ilk tuğlası olan akidenin anlaşılması hususunda sahih menheci beyan eden bir kısım işaretler gereklidir.

Hiç şüphe yok ki İslâmi uyanış, izlenen menheç sahih olmadığında dosdoğru giden güzergâhından çıkacaktır. Geçmiş tarihimizde bizler için ibret alabilenlerin

8 Bu, kendisinde olan ayıbı başkasına atan kimse hakkında söylenen bir Arap deyimidir. Bk. el-Meydâni, Mecmau'l Emsal (2/23)

alabileceği şu ibret vardır: Yoldan ayrılıp fırkalara bölünme, yalnızca sözünü ettiğimiz doğru menheçten kayıldığında meydana gelmiştir.

Buradan hareketle kesin olarak anlaşılmıştır ki İslâmi akidenin anlaşılması hususunda selef-i salihin menheci, yani Ehli Sünnet Ve'l Cemaat menheci, İslâm ümmetinin gerçek manada Müslüman bir ümmet olup Allah'ın yardımını, rızasını ve yeryüzünde otorite sahibi olmayı hak edebilmesi için ilk sıraya alması gereken sahih menhecin tâ kendisidir.

Tüm bunlardan dolayı doktora tezi olarak bu kitabı ders ve tahkik etmeyi seçtim. Her ne kadar gayretim yetersiz olsa da ben, sözü edilen işaretlerin yer aldığı köşelerin gösterilmesi ve insanların sahih akideleri ile görmesine katkı sağlamayı umuyorum. Tâ ki bu uyanış, yoldan sapmaktan yana emin olsun, ayak kaymasından selamette kalsın. İnşaallah bu geri dönüş; neticeleri güvende, eğrilik ve sapmadan veya yere düşüp savrulmadan yana selamette kalan, övülmeye değer doğru bir dönüş olsun.

TAHKİK HAKKINDA

Tahkikte takip ettiğim yöntem ile kitap üzerindeki çalışmalarım şu şekildedir:

1. Eserin muhtelif kütüphanelerde bulunan el yazma nüshalarını birbirleriyle karşılaştırıp aradaki farklara, eksiklere ve fazlalıklara işaret ettim.
2. Önemine, bazı ilim talebelerinin kafasının karışma ihtimaline, açıklanmasına ihtiyaç duyulan kapalı ifadeler ve vb. gibi hususlara bakarak açıklama yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu düşündüğüm bazı meseleler hakkında dipnotta açıklamalar (talik) yaptım.
3. Hadislerin sıhhat dereceleri ile râvileri hakkında bilgiler verdim ve kaynaklarını gösterdim.
4. Kitapta geçen âyetlerin sûre ve âyet numaralarını gösterdim.
5. Hadisler ile eserleri numaralandırdım.
6. Kitabın metnini, çağımızın bildiği okuma şekli üzere düzenledim. Özellikle Kur'ân âyetleri olmak üzere bazı şahıs isimlerini ve harekeye ihtiyaç duyulan kelimelere hareke koydum.
7. Anlaşılması zor kelimelerin tefsiri ve açıklamasını yaptım. Bunu yaparken de Arapça sözlükler, Garibu'l Hadis türündeki eserler veya her ikisinden faydalandım.
8. Kitapta geçen belde ve bölge isimleri hakkında, aynı şekilde Musannif'in işaret ettiği fırkalar ve mezhepler hakkında bilgi verdim.
9. Okuyucuya hizmet edecek genel bir fihrist hazırladım.
10. Bazı terminolojik (ıstılah) ifadelerde bulundum. Şöyle ki:
  - Bir hadis veya eser hakkında "İsnadı sahihtir" veya "İsnadı zayıftır" dediğim zaman, bununla bizzat Musannif'in senedini kast ediyorum. Bunun yanında "Hadis sahihtir" vb. dediğimde kastım, tahrihte zikredilecek olan başka yollardan gelen rivayeti kast ediyorum.

• Bazen mütâbaat edenin ismini andım, bazen de -özellikle kısa mütâbaat olduğunda- mütâbaatin olduğu yere işaret ettim.

• Sahâbe ve meşhur imamlar haricindeki râviler hakkında, isimlerinin ilk geçtiği yerlerde bilgiler verdim. Eğer aynı kişi, ikinci defa gelirse, daha önce geçtiği yeri işaret ettim.

Beni, iyilik ve nimeti sayesinde şer'î ilim ile bağı olan biri eylemesinden dolayı Allah'a hamd ve şükürler olsun. O beni, özellikle kayıtsız şartsız en şerefli ilim olan akide ilmi başta olmak üzere ilmi seven biri ve ilim talebelerinden olmakla şeref-lendirdi.

Aynı şekilde bu konuyu seçmem hususunda bana başarı vermesi ve bu kitabın tahkikinin tamamlanması⁹ hususunda bana yardım etmesi dolayısıyla O'na baş-langıçta, sonda, açık ve gizli hamd ve şükürler olsun.

Biliyorum ki ben bu kitabın ders ve tahkik olarak hakkını tam veremedim. Bununla birlikte kusurlu çabamı bu yolda harcamış olmam bana yeter. Eğer içtihat edip isabet etme ecrini kaçırmışsam, Allah Teâlâ'dan dileğim içtihat ecrini kaçırmamaktır.

Dr. Abdullah b. Ömer ed-Dümeyci

22.08.1409 H.

KİTAP HAKKINDA

GİRİŞ

Bildiğim kadarıyla elimizdeki kitabın ismi hakkında bir hilaf yoktur. Nitekim Musannif (r.h.) bu kitabı “eş-Şerîa” olarak isimlendirmiş ve birkaç yerde bu ismi açıkça belirtmiştir. Örnek olarak;

- Tüm bölümlerin sonunda “Bu Şerîa kitabının falan bölümünün sonu olup, bunu filan bölüm izleyecektir” demektedir.
- On birinci bölümün başında açıkça şöyle demiştir: “İsmi eş-Şerîa olan bu kitapta Nebî'nin (s.a.v.) bazı faziletlerini de zikretmeyi istedim.”
- Kitabın ortasına yakın bir yerde şöyle demiştir: “Daha önce kitabın, yani eş-Şerîa kitabının “Şefaati Yalanlayan Kimse” babında açıklamamız geçmişti.
- Kitabın sonunda şöyle der: “Başından sonuna dek bu kitapta, yani eş-Şerîa'da, çoğu insanın mezhebinin bozukluğu dolayısıyla İslâm'ın kendisini bün-yesinde barındırdığı herkesin bilmeye ihtiyaç duyduğu şeylerden bildiğim kadarını yazdım.”

Ayrıca eş-Şerîa ismi, tüm el yazma nüshalarda mevcut olup, hiçbirinde bu isme muhalif başka bir isim geçmemektedir. Nitekim Musannif'in hayatı hakkında bilgi veren âlimler, kitabı ondan nakledenler, faydalanıp istifade edenler de eş-Şerîa kitabını Musannif'e nispet etmektedirler.

Ne var ki Zehebi (r.h.), bu isme ilavede bulunmuş ve “eş-Şerîa Fi's Sünne” demiştir. Galiba Zehebi'nin kendinden yaptığı bu ilave, kitabın konusunu beyan etme gayesine matuftur. Çünkü “Sünne” lafzı, selefin dilinde bid'atin karşıtı olan anlamındadır. Bu husus, hakkı beyan eden ve bid'atçilere şer'î delillerle reddiye veren akide eserlerinde çokça vardır. Onlar böyle eserlere “Sünne” ismini vermektedirler. H. 273'te vefat eden Ebû Bekir el-Esrem'in Sünne'si, İmam Ahmed'in amcasının oğlu ve aynı zamanda talebesi olup H. 273'te vefat eden Hanbel b. İshak b. Hanbel'in Sünne'si, H. 275'te vefat eden Ebû Davud es-Sicistani'nin Sünne'si, H. 277'de vefat eden İbn Ebi Asım'ın Sünne'si, H. 290'da vefat eden Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'in Sünne'si, H. 311'de vefat eden Hallal'in Sünne'si, H. 360'ta vefat eden Taberani'nin Sünne'si vb. gibi eserler bunun örneklerindendir.

Bu kitaptaki eş-Şerîa (şeriat) lafzına gelince; bana görünen o ki, bununla lûgat manası kastedilmiştir. Yani hakkı gösterip ona ulaştıran dosdoğru yol. Nitekim Allah Teâlâ “Sonra seni de dinden bir şeriat üzere kıldık. O halde sen ona uy, bilmeyenlerin hevâlarına uyma!” buyurmaktadır. Yani seni de bir yol, sünnet ve yöntem üzere kıldık.¹⁰ Nitekim Musannif (r.h.) da şöyle demektedir: “Doğrusu bu, Müslümanlar için açıklamamız gereken hakkın, Allah’ın insanları çağırıp ona yapışmalarını emrettiği ve dinlerinde fırkalara ayrılmaktan sakındırdığı şeriatındandır.”

Ayrıca malum olduğu üzere hiçbir şüphe yok ki akaid ile alakalı meseleler de şeriat lafzının genel manasına dahildir.

Zaten bu isimle akidenin mukabilindeki ameli hükümlerle alakalı şeylerin kastedilmiş olması uzaktır. Çünkü başından sonuna dek kitabın konusu, her Müslümanın iman etmesi vacip olan akide konularından bahsetmekte, Ehli Sünnet Ve'l Cemaat'ın yolunu ve akide hususundaki şeriatını beyan etmekte ve onların yolundan çıkıp menheçlerinden ayrılan hevâ ehli ile sapık fırkalara reddiye vermektedir.

KİTABIN KONUSU

Bu kitap, Ehli Sünnet ve'l Cemaat menheci üzere İslâmi akidenin genel yargılarını açıklar. Bunu da onları izah edip Allah Teâlâ'nın kitabı, Nebîsi'nin (s.a.v.) sünneti ve raşid halifeler'in, onlardan sonra gelen sahâbe, sonra tabiîn, sonra onların tâbileri ve dinde fazilet ve öncülüğe sahip imamların sünnetlerini delil getirerek yapar.

Aynı şekilde bu akideye muhalif olan diğer gruplar ile sapık fırkalara reddiye verir. Ki çoğunun Musannif'in (r.h.) zamanında açıktan faaliyetleri ve kapsayıcı etkileri vardı.

Kitabın ilk bölümü; cemaate yapışma emri, fırkalara ayrılmanın yasaklığı, önceki ümmetlerin dinlerinde fırkalara ayrıldıklarının beyanı ve özel olarak bu ümmetin de fırkalara ayrılması ile başlar.

Peşinden Hariciler'den, mezheplerinin kötülüğünden Ali'nin (r.a.) onlarla savaşmasından ve bu savaşın faziletinden bahseder.

Daha sonra akidenin kaynaklarından ve o kaynakların nasıl karşılanması gerektiğini anlatır. Derken Allah Teâlâ'nın kitabına, Rasûlü'nün (s.a.v.) sünnetine ve sahâbenin sünnetine yapışma emri ve Kitap ile Sünnet'e muhalif olan konularda bid'atlerin, münazaranın ve tartışmanın terk edilmesi hakkında konuşur.

İkinci bölüme, dinde tartışma ve husumetin kötülenmesi, Kur'ân hakkında tartışmak ve müteşâbih âyetlerle çekişmek konuları ile giriş yapar.

¹⁰ Taberi, Tefsir (25/146) - Zadû'l Mesir (7/126) - Fethu'l Kadir (5/7)

Sonrasında konu Kur'ân meselesi, onun indirilmiş ve yaratılmamış olduğunun ispatı konusuna geçiş yapar ve Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu söyleyenlere, Lafziye'ye, Vakife'ye ve "Kur'ân, Levh-i Mahfuz'da olanların bir hikâyesidir" görüşünde olanlara reddiye verir.

Üçüncü bölüme iman, İslâm ve bu ikisiyle alakalı olan amelin iman müsemmasına dahil olması, namazı terk eden kimsenin küfrü, imanın artıp eksilmesi, kimi iman sahiplerinin kimilerinden üstün oluşu, imanda istisna edip ondan sual etmek vb. gibi konular hakkında konuşmakla başlar. Sonra bu bölümü Mürcie ve mezheplerinin kötülüğünü anlatarak tamamlar.

Dördüncü bölüme, kader ve kaderle alakalı birçok mesele hakkında konuşmak ve Kaderiye'ye reddiye vermekle giriş yapar. Bu konular, beşinci bölümde de aynen devam eder.

Altıncı bölüme gelince; bu bölümde sahâbe, tabiîn ve diğer selef âlimlerinin Kaderiye'ye verdiği reddiyelerden söz edilmektedir. Musannif bu bölümü, kader meseleleri hakkında soru sormanın ve araştırmaya girişmenin terk edilmesi ile sonlandırır.

Yedinci bölüme gelince; bu bölüm, ahirette Allah Teâlâ'ya bakma meselesi ve bunun kesin olan apaçık delillerle ispat edilmesi hakkındadır. Sonra, Allah'ın şanına layık bir şekilde sahip olduğu gülme sıfatına iman edilmesini beyan eder.

Sekizinci bölüme, Hulûliyye'ye reddiye ile başlar. Sonra Cehmiyye ile onlarla uyum içinde olan Mutezile, Maturidiler ve Eşarilerin reddettiği Allah'ın arşının üzerinde olması, konuşması, inme sıfatı, sûret, parmaklar, sağ, el ve Allah Teâlâ'nın uyumaz oluşuna iman edilmesi vb. sıfatları ispat eder.

Dokuzuncu bölüme gelince; bu bölüm, mü'minlerin tasdik etmesi vacip olan şeriatlardan bazılarını yalanlayan toplulukların mezheplerinden sakındırma ve bununla alakalı deliller hakkındadır. Şöyle ki; Musannif, ilk olarak şefaât, sonra da havuz konusunu ele alır.

Onuncu bölümde kabir azabına iman, iki meleğin sorguya çekmesi, Deccal, İsa'nın (a.s.) inişi, mizan, cennet ile cehennemin yaratılmış olduklarını tasdik, cennet nimetlerinin kesilmeyeceği, kâfirler için cehennem azabının ebediyen son bulmayacağı konularını içerir. Sonra Musannif, Nebî'nin (s.a.v.) cennete girişini, cennet ve cehennem ehlinin oldukları yerde ebediyen kalacaklarını anlatır.

On birinci bölüme, Nebî'nin (s.a.v.) faziletleri ile başlar, bu bölümü Nebî'nin (s.a.v.) ahlakından bahseden on ikinci bölüm takip eder.

On üçüncü bölüm, delâil-i nübüvvet (peygamberlik delilleri) hakkındadır.

On dördüncü bölüm, genel olarak Muhacir ile Ensar'ın, sonrasında tüm sahâbenin faziletleri hakkındadır.

On beşinci bölümde, aşere-i mübeşşere (cennetle müjdelenen on sahâbe) yi anlatır. Sonra Ebû Bekir'den başlayarak raşid halifeler'den bahseder.

On altıncı bölüm, Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) faziletleri ve halifelikleri hakkındadır.

On yedinci bölüm, Mü'minlerin Emiri Osman'ın (r.a.) halifeliği hakkındadır.

On sekizinci bölüm, Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) halifeliği ve faziletleri hakkındadır.

On dokuzuncu bölüm, Fatıma ile oğulları Hasan ve Hüseyin'in (r.anhum) faziletleri hakkındadır.

Yirminci bölümde, Mü'minlerin annesi Hatice'nin (r.anhâ) faziletlerinden bahseder. Sonrasında Cafer b. Ebi Talib, Hamza b. Abdülmuttalib, Abbâs, oğlu Abdullah gibi Ehli Beyt'tin faziletlerini anlatır. Sonra Haşimoğulları'nı sevmenin gerekliliğini, onların faziletlerini ve Kureys'in diğer insanlara olan üstünlüğünü beyan eder.

Yirmi birinci bölüm, cennetle müjdelenen diğer kimseler hakkındadır. Sonra bunu Ali'nin Ebû Bekir ile Ömer, sonra yine onun Ebû Bekir, Ömer ve Osman hakkındaki görüşünü anlatır.

Yirmi ikinci bölüme gelince; Ebû Bekir ile Ömer'in Nebî'nin (s.a.v.) yanına defnedilmeleri, Ravza-i Şerif'in fazileti, Nebî'nin (s.a.v.) vefatı, kaç yaşında vefat ettiği ve kabri ile diğer iki arkadaşının kabirlerinin özellikleri hakkındadır. Musannif bu bölümü Âişe'nin (r.anhâ) faziletleri, ilmi ve Nebî'nin (s.a.v.) ona olan sevgisinden bahsederek tamamlar.

Son bölüm olan yirmi üçüncü bölüme gelince; Musannif bu bölümü özel olarak Muaviye b. Ebi Süfyan'ın (r.anhumâ) faziletleri ile Ammar ve Amr b. Âs'ın (r.anhumâ) faziletlerine ayırmıştır. Bu bölümü, sahâbe arasında yaşanan olaylar hakkında konuşmamak, onlara söven kimselere lânet etmek ve yanında Rafiziler ve mezheplerinin kötülüğü hakkındaki rivayetler ile tamamlar.

Kitabı, bid'at ve hevâ ehlinden uzak durmayı, imam ve emirlerin onları cezalandırması gerektiğinden bahsederek sonlandırır.

Sonra kitabına Ebû Bekir b. Ebi Davud es-Sicistani'ye ait olan ve H. 309'un 24 Şaban'ında Rasafe Mescidi'nde bizzat kendisinden işittiği bir kasideyi ekler.

KİTABIN YAZILIŞ SEBEBİ

İmam el-Âcurrî (r.h.), bid'at ve hevâların çok olduğu, Ehli Sünnet Ve'l Cemaat'ten uzaklaşan fırkaların ortaya çıktığı bir asırda yaşamaktaydı. O zamanlar her bir fırkanın davetçileri ve bid'atlerini insanlara süslü gösteren tabiileri bulunmaktaydı. Öyle ki avamın çoğuna dinlerini karışık göstermekte ve inanç esaslarında onları kuşkulara düşürmekteydiler. Ayrıca o zamanlarda avamı şüphelerle etkileyip akıllarını çelmeye, müteşâbih ile onlarla tartışmaya, Allah'ın kitabının âyetlerini birbirine vurmaya başlamışlardı. Öyle ki avamdan olup da zayıf akıllı çoğu kimse, onların tuzaklarına düşmüştü.

Bu yüzdendir ki âlimlere gerekli olan şey, dinlerinde gayretli olmaları ve Allah, Rasûlü (s.a.v.), O'nun Kitabı, Müslümanların imamları ve geneli için nasihat etme adına çaba harcamaları, insanlara İslâm'ın saf akidesini Allah'ın Kitabı ve Rasûlü'nün (s.a.v.) sünneti üzere açıklamaları; dinden bid'atçıların tahriflerini, batıl ehlinin iddialarını ve cahillerin tevillerini engellemeleri ve onları, maruz kalan kimseye kuduzun bulaşması gibi kendilerine yakınlık gösterenlere bulaşan fırka, hevâ ve bid'atlerden sakındırmalarıdır.

İmam el-Âcurrî de (r.h.) sorumluluğun ağırlık ve büyüklüğünü hisseden âlimlerden biriydi. İşte bu yüzden dinini ve akidesini savunup bu konuda mücadele etme adına ayaklanmıştı.

Bizzat kendisi, elimizdeki bu kitabın yazılma sebebi hakkında şöyle der: “Başından sonuna dek bu kitapta, yani eş-Şerîa’da, çoğu insanın mezhebinin bozukluğu dolayısıyla İslâm'ın kendisini bünyesinde barındırdığı herkesin bilmeye ihtiyaç duyduğu şeylerden bildiğim kadarını yazdım. Sapık hevâlar ile birbirini izleyen bid'atlerin ortaya çıkmasından dolayı Allah Teâlâ'nın bana öğrettiği kadarı ile kendisiyle takva ehlinin nefislerinin kuvvetleneceği, bid'at ve sapıklık ehlinin zelil olacağını bildiğim şeyleri yazıya döktüm. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun.”

Bu, onun kitabını yazmasının genel sebebidir. Gerçi bazı bölümlerde kendisine iletilen sorulara genişçe cevaplar vermektedir. Nitekim Kaderiye'ye ilk reddiye verdiği yerde şöyle demiştir: “Doğrusu biri, bize kader konusundaki mezhebimizi sormuştur. Bu konuda cevabımız şöyledir...”

KİTABIN BÖLÜMLERİ

Kitabu'ş-Şerîa'nın bölümlerinin sayısına gelince; müellif (r.h.), kitabını 23 bölüme ayırmış ve her bir bölümü açıkça dile getirmiştir. Bu bölümlerle alakalı açıklamalar, daha önce geçmişti.

Sonra kitabın sonunda şöyle demiştir: “Bu ve diğer yazdıklarımla beraber şu kitabımız yani eş-Şerîa kitabı, 23 bölümden oluşmaktadır. Biz bunların tümünü din

bilip bunlarla Allah'a ibadet ediyor ve Kur'an, hadis, fıkıh ehlinde olan Ehli Sünnet Ve'l Cemaat kardeşlerimize nasihatte bulunuyoruz. Kim bunları kabul ederse, inşallah ona hayırdan hisse vardır. Kim de bunlardan yüz çevirirse... Bunları bırakıp başka bir şeye rağbet etmekten Allah'a sığınırız. Ben, Allah'ın nebilerinden birisinin kavmine nasihat ederken dediği gibi diyorum: *'Size söylediklerimi ileride hatırlayacaksınız. Ben işimi Allah'a havale ediyorum. Hiç şüphesiz Allah, kulları görendir.'* (Mü'min, 44)"

Ayrıca -her ne kadar bazen konular birbirine girse de- bu bölümlerden her biri aşağı yukarı aynı hacimdedir.

KİTABIN İMAM EL-ÂCURRÎ'YE AİDİYETİ

Herhangi bir eserin, yazarına aidiyetinin sağlamlığını öğrenmek için kesinlikle şu iki şeyin ispat edilmesi gerekir:

- O âlimin bu isimde bir eserin olduğunu ispat edilmesi.
- Aidiyeti öğrenilmek istenilen falanca kitabın, bizzat bu isimle adlandırılan filanca kitap olduğunu ispat edilmesi. Başka bir deyişle; ismin müsemmaya muatabık olması.

Allah'a hamd olsun ki bizler İmam el-Âcurrî ve eş-Şerîa kitabının aidiyetinin kesinliği adına yukarıdaki iki maddeyi ispat ederken büyük sıkıntılarla karşılaşmıyoruz. Zaten elimizdeki bu kitabın, İmam el-Âcurrî'ye ait olan eş-Şerîa olduğu konusunda şüpheye sürükleyecek hiçbir şey yoktur. Şöyle ki;

1. İmam el-Âcurrî'nin hayatını anlatıp kitaplarını sayan veya eser sahipleri ile eserlerinden bahsedenlerin çoğu eş-Şerîa kitabını, onun eserlerinden saymaktadır. İbn Hayr el-İşbîlî¹¹ yanında Siyer¹², Tezkiretu'l Huffaz¹³ ve el-Uluvv li-Aliyyi'l Ğaf-far¹⁴ adlı eserlerinde Zehebi, Şeyhülislam İbn Teymiyye¹⁵, Fâsi¹⁶, Suyuti¹⁷, İsmail Paşa¹⁸, Brockelman¹⁹, Fuat Sezgin²⁰, Rıza Kehhâle²¹, Zirikli²² ve daha birçok kişi bunlardandır.

11 Fihrist Ma Ravâhu An Şuyûhihî, s. 285

12 Bk. 16/134

13 Bk. 3/936

14 Bk. Muhtasar, s. 246

15 Bk. Mecmûu'l Fetava (6/52, 53)

16 Bk. el-Akdu's Semin (2/4)

17 Bk. Tabakatu'l Huffaz, s. 379

18 Bk. Hedyu'l Arifin (Zeyl Keşfi'z Zünûn) (2/47)

19 Bk. Tarihu'l Edebi'l Arabi (3/209)

20 Bk. Tarihu't Tûrasi'l Arabi (1/391)

21 Bk. Mu'cemu'l Müellifin (3/201)

22 Bk. A'lam (6/97)

Bu, el-Âcurrî'nin eş-Şerîa adında bir kitabı olduğunu ispat etmektedir.

Bizim bu kitabımızın el-Âcurrî'ye aidiyetinin ispatıyla alakalı şeylere gelince; bu konuda çokça delil ve şahitlere sahibiz ki en önemlileri şunlardır:

2. El yazması asıl nüsha ile diğer tüm nüshalarda, açıkça Musannif ve kitabının ismi belirtilmektedir.

3. El yazması asıl nüshanın başında ve sonunda, Musannif'e kadar varan senet zikredilmektedir. Hatta nüshayı yazan kimse, buna ek olarak icazet, sema' gibi lafızlar kullanmakta, sahih vb. hükümler vermekte ve bazı açıklamalarda bulunmaktadır. Bu gibi şeyler, kitabın öteden beri bilinen, okunan, tedavülde olan ve diğer nüshalarla karşılaştırılarak çoğaltılan bir eser olduğunu göstermektedir.

4. Kitabın kesin bir şekilde Musannif'e ait olduğunu gösteren şeylerden biri de kitapta zikredilen nasların -çokluğuna rağmen- Musannif'in şeyhlerinden başlayan bir isnat ile zikrediliyor olmasıdır. Kitapta zikredilen şeyhlerin tümü, Musannif'in şeyhleri olup bu konuda hiçbir kuşku yoktur. Nitekim Musannif'in hayatından bahsedip hocalarını sayan, o hocaların hayatlarından bahsedip talebelerini sayan kişiler, kitapta geçen şeyhlerin Musannif'in hocaları olduğunu zikretmektedir. Zaten aynı isimler, Musannif'in diğer kitaplarında da mevcuttur.

5. Âlimler, bu kitaptan nakillerde bulunmuşlardır. Mesela el-Uluvv li-Âliyyi'l Ğaffar²³ adlı eserlerinde Zehebi, Hafız İbn Kayyım²⁴, H. 741'de vefat eden Muhammed b. Yahya b. Ebi Bekir el-Eşari el-Mâliki el-Endelusi, İtisam²⁵ adlı eserinde Şatibi ve Dürri'l Mensur²⁶'da Suyuti o âlimlerden bazılarıdır.

6. Bazı âlimler bu kitabı ihtisar etmişlerdir. Mesela H. 471'de vefat eden Hasen b. Ahmed b. Benna, bu kitabı küçük bir cüz halinde ihtisar etmiş ve ismini "el-Muhtar Fi's Sünne Alâ Siyaki Kitabı's Şerîa Li'l Âcurrî" koymuştur. Bu ihtisar çalışması ile eş-Şerîa kitabını karşılaştırdığımızda, şu an elimizdeki kitabın İbn Benna tarafından ihtisar edilen ve el-Âcurrî'ye ait olan kitap olduğu kesinlik kazanmaktadır.

7. Bu kitabın üslubu ile el-Âcurrî'nin diğer kitaplarının üslubu arasında ve bu kitapta geçen hocalarının isimleri ile diğer kitaplarında geçen hocaların isimleri arasında uygunluk vardır.

Gerçek konuşmak gerekirse sayılan bu maddelerin bir kısmı dahi bu kitabın İmam Ebû Bekir el-Âcurrî'ye aidiyetini kesin bir şekilde göstermektedir.

23 Bk. Muhtasar, s. 246

24 Bk. İctimau Cuyûşi'l İslâmiyye, s. 96

25 Bk. 1/81, 84 ve daha birçok yer.

26 Bk. 1/412, 3/420, 7/223 ve daha birkaç yer.

KİTABIN İLMİ DEĞERİ

Elimizdeki eş-Şerîa kitabı, Ehli Sünnet ve'l Cemaat akidesini genişçe açıklayan önemli ilim kitaplarından biri sayılır. Onun ilmi kıymeti, Musannif tarafından kitabın içerisine koyulan mevzular ile kendini gösterir. Yani kayıtsız şartsız ilimlerin en şerefli olan Usulü'd Din (dinin asılları/esasları) ile ilgili meseleleri içermektedir bu kitap. Çünkü bu kitap, en şerefli malumatın öğrenilmesini sağlar. Yani Allah Teâlâ'yı tanıma, O'na iman edip O'nu tevhid etmeyle alakalı bilgileri öğretir. Zaten ilmin şerefi, malumatının şerefine göredir.

Bu kitap -tabir yerindeyse- nasıl ki Ehli Sünnet Ve'l Cemaat nazarında akideyle alakalı ansiklopedik bir çalışmadır, aynı şekilde akideyle alakalı kendisine müracaat edilen önemli kaynaklardan biridir. Çünkü bu kitap, akide meselelerin çoğunu içermekte, onları açıklamakta, şer'î delillerin sağlam asılları olan Allah Teâlâ'nın Kitabı, Rasûlü'nün (s.a.v.) sünneti ve sahâbe ile onlara tâbi olanların görüşlerinden birçoğunu bir araya getirmektedir. Musannif bu eserinde hadis veya sahâbe, tabiîn, tebe-i tabiîn, imamlığına şahitlik edilen imamlardan birinden yapılan eser şeklinde yaklaşık olarak 2075 nassa/rivayete yer vermektedir.

Eserin kıymetine kıymet katan şeylerden biri de Musannif'in naklettiği rivayetlerin tümünü hocasından başlayarak senetleriyle nakletmesidir. Yani rivayetler ister Nebî'den (s.a.v.) isterse de başkasından yapılan bir rivayet olsun, bunların tümünü isnat zinciri ile nakletmektedir.

Bu şekildeki bir çalışmanın İmam el-Âcurrî ile ondan önceki ve sonraki âlimlerden bu yolu izleyenlerin yüceliğini gösteren bariz alametlerden biri olduğunda hiçbir şüphe yoktur.

MÜELLİFİN KİTAPTA İZLEDİĞİ YOL/YÖNTEM

İmam el-Âcurrî (r.h.) bu kitapta Ehli Sünnet Ve'l Cemaat akidesini genişçe izah etme ve bu akideye muhalif olan diğer fırkalar ile sapık gruplara reddiye verme hususunda muhaddislerin yolunu izlemiştir.

Sözünü ettiğimiz yol, şer'î nasların yani Kitab-ı Kerim yanında Sünnet-i Mutahhara'dan, sahâbeden, tabiînden, tebe-i tabiînden ve imamlardan yapılan rivayetlerin muttasıl senetler ile muhtevasında o naslardan murâd edilen manayı barındıran başlıklar altında zikredilmesidir.

Çoğunlukla Musannif'in (r.h.) hakkında konuşmak istediği meseleye bir başlık attığını, sonrasında konuya delalet eden bazı âyetler ve akabinde bunu Nebî'den (s.a.v.) rivayet edilen hadisler ile o mesele hakkında sahâbe, tabiîn, tebe-i tabiîn ve imamlardan nakledilen rivayetler ile zikrettiğine şahit olmaktayız. Yapılan rivayetler ister Nebî'ye (s.a.v.) nispet edilmiş olsun ister ondan başkasından nakledilmiş olsun bunların tümünü şeyhlerinden başlayarak senetleri ile sıralamaktadır.

Bunun yanında bazen herhangi bir meselede âyetler ve hadisleri zikretmekle yetinmekte, o konudaki diğer rivayetlere değinmemektedir. Bazen de hadisler ve sahâbe görüşleri ile yetinmekte, bazen de sahâbeden sonraki kişilerin sözlerini nakletmektedir.

Musannif (r.h.) bu kitabında Hariciler, Mürcie, Kaderiye, Cehmiyye, Hulûliye, Rafiziler vb. gibi kendi asrında iyice yaygınlaşan sapık grupların başlarına reddiye vererek taarruzda bulunmuştur. Aynı şekilde Sufiyye ve Nasibiler'e reddiye vermiştir.

Musannif tüm kitabı boyunca selefin üslubuna bağlı kalmıştır. Yani onlara Kitap ve Sünnet naslarıyla reddiye vermiş, bu ümmetin selefinin üzerinde bulunduğu yolu anlatmıştır. Bunu yaparken de kesinlikle akli ve kelami tartışmalara girişmemiş, onların muhalefetleri ile bid'atlerini uzun uzun açıklama yoluna gitmemiştir. Musannif onlara ancak okuyucuya kendisinin mezhebini gösteren bazı işaretlerde bulunmak sûretiyle imada bulunmuştur. Mesela şöyle der: "Ey bedbaht kişi! Bil ki bizler kalamcı değiliz. Asla mebni olmayan bir kalam ile hüccet sabit olmaz. Bizim hüccetimiz Allah'ın Kitabı ile Rasûlü'nün (s.a.v.) sünnetidir..."

Bununla birlikte bid'at ehlinin şer'î bir delilden kaynaklanan şüphesi varsa, o zaman Musannif delilden ne kastedildiğini ve doğru anlayışın ne olması gerektiğini açık bir şekilde ortaya koyar. Ki böylece avam, o sapıklar tarafından aldatılmasın ve sapıklar da şer'î delillerle avamın kafasını karıştıramasın. Örnek olarak; Musannif (r.h.) Kaderiye'nin Allah Teâlâ'nın "*Sana isabet eden her iyilik Allah'tan, sana isabet eden her kötülük ise nefsendendir*" (Nisa, 79) kavli ile, Allah'ın görülmesini yok sayanların Allah Teâlâ'nın "*Gözler O'nu kuşatamaz, O ise tüm gözleri kuşatır*" (En'âm, 103) kavli ile; Hulûliye'nin Allah Teâlâ'nın "*O ilktir, sondur, zahirdir, batındır*" (Hadid, 3), "*O gökte de yerde de ilah olandır*" (Zuhuf, 84) ve "*Üç kişi fıslılaşmaya dursun, illaki O dördüncüleridir*" (Mücadele, 7) kavli ile delil getirmelerinin ve şefaati inkâr edenlerin şefaatin nefyedildiği âyetler ile delil getirmeleri vb. batıl olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Yine Musannif'in izlediği yollardan biri de çoğu zaman diyalog üslubu kullanmasıdır. Şöyle ki; soru soran veya açıklama isteyen veya itiraz eden biri olduğunu varsayar, sonra da ona cevap verir. Mesela şöyle der: "Ömer'in (r.a.) şu sözü sana göre hangi manada olması muhtemeldir..." Kitapta buna benzer daha nice örnekler vardır.

Aynı şekilde kitapta hutbe veya vaaz veriyormuşçasına bir üslup da kullandığı görülür. Mesela "Allah bize ve size rahmet etsin bilin ki Allah, bize ve size kitabında şunu bildirmiştir..." ve "Ey Müslümanlar! Bilin ki Kerim olan Mevlamız, size dilediği kimseye hidayet verdiğini haber vermektedir..." sözleri bunlardandır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Ömer b. İbrahim²⁷ dedi ki: Bize Fakih İmam Ebu'l Hasen b. Mukbil²⁸ haber verdi, dedi ki: Bize Fakih İmam Ebu'l Hasen Ahmed b. Abdullah b. Mes'ud el-Bureyhi²⁹ haber verdi, dedi ki: Bana Fakih Hafız Ali b. Ebû Bekir b. Hımyer b. Tubba' b. Fuzayl³⁰ haber verdi, dedi ki: Bize Şeyh Fakih Es'ad b. Hayr b. Yahya b. İsa b. Melâmis³¹ babası Hayr b. Yahya³²'dan haber verdi, (babası Hayr) dedi ki: Bize Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed el-Bezzar el-Mekki³³, Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî'den -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle tahdis etti:

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kendisiyle kelama başlamaya en layık olanı, Kerim olan Mevlamız Allah'a hamd etmektir. Hamdlerin en yücesi, O Kerim olanın kendi nefesine yaptığı hamddir. Ben de O'na, kendisini övdüğü şekilde hamd ederim.

"Hamd, Alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur. O; Rahman, Rahim ve Din Gününün Sahibi'dir." (Fatiha, 1-3) "Hamd, göklerde ve yerdekilerin tümü kendisine ait olan Allah'a mahsustur. Ahirette de hamd sadece O'na aittir. O, her yaptığı hikmetli olan Hakim, her şeyden haberdar olan Habir'dir. Yere gireni, yerden çıkana, semadan ineni ve orada yükseleni bilir. O, Rahim ve çokça bağışlayan Gafur'dur."

27 Eseri el yazma nüshasını yazan kişidir. Hayatıyla alakalı bir bilgiye denk gelmedim.

28 Ahmed b. Mukbil b. Osman b. Es'ad el-Ulebi el-Adeni eş-Şafiî. Fakih, usulcü ve hafız olup Yemenlidir. Zî Eşref'de doğmuştur. Aden'in kadılığına üstlenmiştir. Hicri 630'da vefat etmiştir. Bk. Hediyyetu'l Ârifin (1/92) - Mucemu'l Müellifin (2/182) - el-A'lâm (1/92) - Tabakâtu Fukahâi'l Yemen s. 190

29 Ebu'l Hasen Ahmed b. Abdullah b. Mes'ud el-Bureyhi es-Sekseki el-Kindi. Seyfussünne ve Zeynül-hanbeliye lakaplarıyla anılır. Yemen'in Ibb şehrinde ikamet etmiş olup orada kendisine imamet verilmiştir. Zühd, ilim ve hadisi kendinde toplamıştır. Hicri 580'de Mekke'ye gidip orada Sahih-i Müslim'i dinlemiş ve Ibb şehrine geri dönmüştür. Bk. Tabakâtu Fukahâi'l Yemen s. 190

30 Ebu'l Hasen Ali b. Ebû Bekir b. Humeyd b. Tubba' b. Yusuf b. Faz el-Hemedânî. Hadiste imam olup rivayette mütkin idi. Hadisin sahih olanı ile illetli olanını bildirdi. Hicri 557'de 60 küsur yaşında vefat etmiştir. Bk. Tabakâtu Fukahâi'l Yemen s. 171

31 Es'ad b. Hayr b. Yahya b. İsa b. Melamis. Babası Hayr b. Yahya'dan fıkıh öğrendi ve ondan Sahih-i Buhârî ile Sünen-i Ebû Davud'u rivayet etti. Hicri 518 veya 519'da vefat etmiştir. Bk. Tabakâtu Fukahâi'l Yemen, s. 110

32 Hayr b. Yahya b. İsa b. Melamis. Babası Yahya'dan ve Mekke'de Ebû Bekir Muhammed b. Mansur es-Sehreverdî'den fıkıh öğrendi. Hicri 480'de vefat etmiştir. Bk. Tabakâtu Fukahâi'l Yemen, s. 101

33 Müellifin eş-Şeria kitabını kendisinden rivayet eden talebesidir.

(Sebe, 1-2) "Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. Sonra o kâfirler, Rablerine (bazı şeyleri) denk tutuyorlar." (En'âm, 1) "De ki: Hamd; hiçbir çocuk edinmeyen, yönetimde hiçbir ortağı olmayan ve acizlikten dolayı bir yardımcısı bulunmayan Allah'a mahsustur. O'nu büyükle de büyükle!" (İsra, 111)

Daimi nimetleri ve kadim ihsanları ile bize lütufta bulunmasına şükür olarak O'na, Kerim olan Mevlasının hamdi sevdiğini bilen kişinin hamdi ile hamd ederim. Her hal üzere Allah'a hamd olsun.

Allah'ın salâtı, müjdeci, uyarıcı, ışık saçan kandil, Âdemoğlunun efendisi; Tevrat ve İncil'de sıfatları zikredilen ve tüm peygamberlerin sonuncusu olan Muhammed'in üzerine olsun. Allah ona, tertemiz ailesine, seçilmiş ashâbına ve Mü'minlerin anneleri olan eşlerine salât etsin. Allah, bizleri ve sizleri kendisine, Rasûlü'ne; ashâbının, onlara ihsan üzere tâbi olanların ve Müslümanların âlimleri olan imamların üzerinde bulundukları yola itaat ile rızıklandırınsın.

1. ... İbrahim b. Abdurrahman el-Uzri'den; Nebî (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bu ilmi, her yeni nesil içinden yalnızca güvenilir olanları taşırlar. İlimden bid'atçıların tahriflerini, batıl ehlinin iddialarını ve cahillerin tevillerini uzaklaştırırlar." ³⁴

34 İsnadı zayıftır. İki illeti vardır.

1. Hadis mürseldir çünkü İbrahim b. Abdurrahman el-Uzri, sahabi değil, aksine tabiidir. Bk. El-İsabe (1/191) Buna ilaveten hali de meçhuldür.

2. Senedinde geçen Muân b. Rifâ'e es-Selami eş-Şami zayıftır. Yahya b. Main onu zayıf, İbnu'l Medini ise sika saymıştır. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Hadisleri leyyin olup Mürselleri çoktur. Hicri 150'de vefat etmiştir." Bk. El-Muğni Fi'd Duafâ (2/665) - Takrib (6/258) - Takrib (1/201) Ayrıca hadisi Muân'dan rivayet eden öğrencisi Said b. Abdülcebbar el-Hımsi de zayıftır. Cerir, onu yalancı sayardı. Bununla birlikte Bakıyye b. el-Velid, bir sonraki hadiste de olduğu gibi kendisine mütâbaat etmiştir. Ne var ki o da Muân b. Rifai yoluyla İbrahim'den mürsel olarak gelmektedir.

• Yine senedinde Muân'ın talebesi Said b. Abdülcebbar el-Hımsi vardır. İbn Osman ez-Zübeydi'dir. Zayıftır. Cerir, kendisini yalancı sayardı. Bununla birlikte diğer hadiste de görüleceği üzere Bakıyye b. Velid kendisine mütâbaat etmiştir. Ne var ki diğer hadis de Muân b. Rifâ'e yoluyla İbrahim'den mürseldir.

• Yine senedinde Kuteybe b. Said vardır. İbn Cemil b. Tarif es-Sekafi el-Bağlânî'dir. Künyesi Ebû Racâ olup sikadır, sebtir, onuncu tabakadandır. H. 240'da doksan yaşındayken vefat etmiştir. Buhârî, Müslim ve daha birçok kişi, ondan hadis rivayet etmişlerdir. Bk. Takrib (2/123) - Tehzib (8/358)

Tahriç:

• İbn Vazzâh, el-Bidai ve'n Nehyu Anhâ, s.1 - el-Hatib, Şerefu Ashâbi'l Hadis, s. 29 - İbn Adiy, el-Kâmil (1/153) - Suyuti, el-Camiu'l Kebir (1/995) Bunların tümü, İbrahim'den mürsel olarak rivayet etmektedirler. Bununla birlikte Vazzâh ve İbn Adiy'in bir rivayetlerinde İbrahim'in "Bana, sika şeyhlerimizden biri, Nebî'den (s.a.v.) şöyle tahdis etti..." şeklinde geçmektedir.

Ne var ki bu hadis, başka yollar ile İbn Ömer, Ebû Hureyre, İbn Mes'ud, Usame b. Zeyd, Muaz b. Cebel, Ebû Uthane ve Ali b. Ebi Talib'ten merfu olarak rivayet edilmektedir. Bk. Keşfu'l Estar (1/86) - el-Kâmil (1/152-153) ve Şerefu Ashâbi'l Hadis, s.28-29

Mühenna b. Yahya, Ahmed b. Hanbel'e "Sanki bu hadis uydurma gibi" deyince Ahmed: "Hayır, o sahihtir" diye cevap vermiştir. Bk. Şerefu Ashâbi'l Hadis, s. 29

2. ... İbrahim b. Abdurrahman el-Uzri'den; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Bu ilmi, her yeni nesil içinden yalnızca güvenilir olanları taşırlar. İlimden bid'atçıların tahriflerini, batıl ehlinin iddialarını ve cahillerin tevillerini uzaklaştırırlar."*³⁵

3. Bize Muhammed b. Bukeyr haber verdi... Vehb b. Münebbih dedi ki: "Fakih yalnızca iffetli, zahid ve sünnete yapışan kimsedir. İşte onlar, peygamberlerin tüm zamanlardaki tabileridir."³⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî dedi ki: Allah, bizleri ve sizleri, iyilik ve keremi ile sünnetlerin kendileriyle yaşadığı, bid'atların kendileriyle öldüğü, hak ehlinin kalplerinin kendileriyle kuvvetlendiği ve hevâ ehlinin nefislerinin kendileriyle zelim olduğu kimselerden eylesin.

BİRİNCİ BÂB: CEMAATE YAPIŞMA EMRİ VE FIRKALARA AYRILMANIN YASAKLIĞI

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Hiç şüphe yok ki iyilik ve lütfuyla Allah Teâlâ, geçmiş iki kitap ehlinin, yani Yahudi ve Hristiyanların, ancak

Ayrıca İbn Hacer, el-İsabe'de (11/192) hadisin mürsel olmakla birlikte birkaç yoldan geldiğine işaret etmiş, İbn Adiy'in rivayetini ise zayıf saymıştır. Aynı şekilde Elbani de zayıf saymış ve Alâi'nin Buğyetu'l-Mültemis'de bazı yollarını sahih saydığını zikretmiştir. Bk. Elbani, Ta'likat Alâ Mişkâtü'l Mesabih (1/82, 83)

35 İsnadı, bir önceki gibi zayıftır.

- Çünkü senesinde geçen Bakıyye b. Velid, hadisi muan'an şeklinde rivayet etmiştir. Bakıyye, İbn Sâid b. Ka'b el-Kelâi'dir. Saduk olmakla birlikte zayıf râvilerden çokça tedlis yapardı. Hafız İbn Hacer, kendisini tedlis yapanların dördüncü tabakasından saymaktadır. H. 197'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/1058) - Tehzib (1/473) - Ta'rifu Ehli't Takdis, 121

- Yine senesinde Ebu'r Rabi' ez-Zehrevâni vardır. Süleyman b. Davud el-Ateki'dir. Sikadır, kimse hakkında hüccetle kalam etmemiştir. H. 234'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/324) - Tehzib (4/190)

- Yine senesinde Hammad b. Zeyd vardır. Künyesi Ebû İsmail olup Basralı'dır. Sikadır, sebtir, fakihdir. H. 179'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/197) - Tehzib (3/9)

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

36 İsnadı zayıftır.

- Görünen o ki, rivayetin daha başında kopukluk vardır. Çünkü Muhammed b. Bukeyr, İbn Vasıl el-Bağdadi olup Hicri 220'de vefat etmiştir. Buhârî'nin şeyhleri tabakasındandır. Bu yüzden Musannif ile arasında bir veya iki râvi olması gerekmektedir. Bununla birlikte o, saduk olup hata eden râvilerdendir. Bk. Hafız İbn Hacer, Takrib (2/148) - Takrib (9/81)

- Yine senesinde İbn Süleyman diye biri vardır. Allah daha iyi bilir bana görünen o ki, adı geçen şahıs Cafer b. Süleyman'dır. Abdussamed b. Ma'kil'den rivayet eden ez-Zab'i'dir. Saduk olup zühd sahibidir. Ne var ki Şia görüşüne sahipti. H. 278'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/131) - Tehzib (2/95)

- Yine senesinde Abdussamed b. Ma'il vardır. İbn Münebbih el-Yemani olup Vehb b. Münebbih'in erkek kardeşinin oğludur. Saduk olup çok uzun yaşamıştır. H. 183'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/507) - Tehzib (6/328)

- Veh b. Münebbih ise İbn Kamil el-Yemani olup künyesi Ebû Abdullah'tır. Sikadır. Hicri 110'lu yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/339) - Tehzib (11/166)

Tahric: İbn Batta, bu rivayeti el-İbane'de mevsul olarak zikretmektedir. Bk. El-İbane, 38 (1/200)

dinlerinde fırkalara ayrıldıklarında helak olduklarını bizlere haber vermiştir. Ayrıca Kerim olan Mevlamızın bize bildirdiğine göre başkalarının bilmediklerini bilmele-rinden sonra onları cemaatten ayrılıp fırkalara ayrılmaya ve nehyedildikleri batıla meyle sürükleyen şey, ancak aralarındaki hasettir. Derken bu haddi aşma ve ha-set, onları farklı gruplara bölünmelere sürüklemiş ve böylece helak olmuşlardır. Bu yüzden Kerim olan Mevlamız, bizleri onlar gibi olup da helak oldukları gibi bizi de helak olmaktan sakındırmıştır.

Daha doğrusu Allah Teâlâ bizlere cemaate yapışmayı emretmiş, fırkalara ayrıl-mayı yasaklamıştır. Aynı şekilde Nebi (s.a.v.) de bizleri fırkalara ayrılmaktan sakın-dırmış, cemaate yapışmayı emretmiştir. Yine Müslümanların âlimleri olan geçmiş imamlarımız da bizleri sakındırmıştır. Onların hepsi, cemaate yapışmayı emretmek-te, fırkalara ayrılmayı yasaklamaktadırlar.

Şayet biri şöyle derse: Allah, bizleri doğru yola ulaştırırsın. Bu konuyu bize iyice anlat ki söylediklerinden sakınelim.

Ona şöyle denir: Kur'ân ehli, hadis ehli, fıkıh ehli ve diğer Müslüman kar-deşlerime bu konudan aklıma geldiği ve Allah'ın bana öğrettiği ilmim kadarnı an-latacağım. Allah, amaçladığım şeyde muvaffak kılsın ve destek olsun inşallah.

Allah Teâlâ Bakara Sûresi'nde şöyle buyurur: “İnsanlar tek ümmetti. Derken Allah, müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdi ve yanlarında in-sanlara arasında ihtilaf ettikleri konularda hüküm vermesi için hak ile kitabı indirdi. Kitap hakkında, ancak kendilerine kitap verilenler, ancak apaçık deliller onlara gel-dikten sonra aralarındaki azgınlık yüzünden ihtilaf ettiler. Derken Allah, izni ile hak-tan ona ihtilaf ettikleri konularda iman edenlere hidayet etti. Allah, dilediğini dos-doğru yola hidayet eder.” (Bakara, 213) Yine şöyle buyurur: “İşte bunlar, sana hak ile okuduğumuz Allah'ın âyetleridir. Şüphesiz ki sen gönderilen peygamberlerdensin. İşte bunlar rasûllerdir ki, kimisini kimisinden üstün kıldık, kimisinin de derecelerini yükselttik. Meryem oğlu İsa'ya da apaçık deliller verdik ve onu Rûhu'l Kudüs ile destekledik. Şayet Allah dileseydi, onlara apaçık deliller geldikten sonra rasûllerin ardından kavgaya tutuşmazlardı. Ne var ki ihtilaf ettiler. Bu yüzden kimileri iman etti, kimileri de kâfir oldu. Şayet Allah dileseydi, kavgaya tutuşmazlardı. Ne var ki Allah dilediğini yapar.” (Bakara, 252-253)

Âl-i İmrân Sûresi'nde şöyle buyurur: “Şüphesiz ki Allah katında din, İslâm'dır. Kendilerine kitap verilenler, onlara ilim geldikten sonra sırf aralarındaki azgınlık yüzünden ihtilaf ettiler. Kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse, şüphesiz ki Allah, he-sabı çabuk görendir.” (Âl-i İmrân, 19)

En'âm Sûresi'nde şöyle buyurur: “Doğrusu dinlerini parçalayıp grup-grup olanlarla senin hiçbir işin yoktur. Onların durumu, sadece Allah'a kalmıştır. Sonra yaptıklarını onlara haber verecektir.” (En'âm, 159)

Yunus Sûresi'nde şöyle buyurur: "Yemin olsun ki İsrailoğulları'nı iyi bir yere yerleştirdik ve onları güzel-hoş şeylerden rızıklandırdık. Onlara ilim gelene dek ihtilaf etmediler. Şüphesiz ki Rabbin, kıyamet günü ihtilaf ettikleri konularda aralarında hükmedecektir." (Yunus, 93)

Şûra Sûresi'nde şöyle buyurur: "Ancak kendilerine ilim geldikten sonra fırkalara ayrıldılar. Şayet Rabbinden adı konulmuş bir ecele kadar bir kelime olmasaydı, kesinlikle aralarında hüküm verilirdi. Şüphesiz ki onlardan sonra kitaba varis olanlar da kesinlikle ondan yana kuşkulu bir tereddüt içindedirler." (Şûra, 14)

Beyyine Sûresi'nde şöyle buyurur: "Kendilerine kitap verilenler, ancak onlara apaçık delil geldikten sonra fırkalara ayrıldılar. Halbuki onlar, yalnızca dini O'na halis kılan hanifler olarak Allah'a ibadet etmeleri, namazı dosdoğru kılmaları ve zekatı vermeleri ile emrolundular. İşte doğru din budur." (Beyyine, 4-5)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Görüldüğü gibi Kerim olan Mevlamız, bizlere; onlara bir ilim verildiğini, akabinde birbirlerine karşı haddi aşırıp haset ettiklerini ve tâ ki bunun, onları fırkalara ayrılmaya sürüklediğini ve böylece helak olduklarını bildirmektedir.

Şayet biri şöyle derse: Peki, Allah, Kur'ân'ın hangi âyetlerinde onlar gibi olmayı bize yasaklıyor? Ki böylece bizi sakındırdığı fırkalara ayrılmaktan sakınmış olalım, bilakis cemaate yapışalım.

Ona şöyle denir: Allah Teâlâ Âl-i İmrân Sûresi'nde şöyle buyurur: "Ey iman edenler! Allah'tan hakkıyla sakının ve ancak Müslümanlar olarak ölün! Allah'ın ipine sıkıca tutunun ve fırkalara ayrılmayın! Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlayın; hani sizler düşmanlar idiniz de o kalplerinizi kaynaştırmıştı..." Tâ ki şöyle buyurmaktadır: "Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra fırkalara ayrılan ve ihtilaf edenler gibi olmayın! İşte onlar için büyük bir azap vardır." (Âl-i İmrân, 102-105)

En'âm Sûresi'nde şöyle buyurur: "İşte benim dosdoğru yolum budur. Artık siz de ona uyun ve diğer yollara uymayın! Yoksa o yollar, sizi O'nun yolundan ayırıp fırkalara böler. İşte bunlar, sakınasınız diye size emrettikleridir." (En'âm, 153)

Şûra Sûresi'nde şöyle buyurur: "Dini dosdoğru uygulayın ve onda fırkalara ayrılmayın diye Nuh'a emrettiği, sana vahyettiğimiz ve İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya emrettiğimizi dinden sizin için de şeriat kılmıştır. Kendisine çağırdığın şey, müşriklere büyük/ağır geldi. Allah, dilediğini kendine seçer ve kendisine yönelene hidayet verir." (Şûra, 13)

Rum Sûresi'nde şöyle buyurur: "O halde yüzünü hanif olarak dine çevir!... (Sizler de) O'na yönelerek (yüzünüzü dine çevirin!) Allah'tan sakının, namazı dosdoğru kılın ve müşriklerden olmayın! O müşriklerden ki onlar, dinlerini parçalamış ve grup-grup olmuşlardır. Her grup, kendi yanında olanla sevinmektedir." (Rum, 30-32)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah'ın sözlerini iyice kavrayan, Kur'ân'daki âyetler üzerinde düşünen ve Kerim olan Mevlasının kendisini fırkalara ayrılmaktan sakındırdığı bir kimseye, bu âyetlerden daha iyi şifa veren bir açıklama olabilir mi!?

Sonra -Allah bize de size de rahmet etsin- bilin ki Allah Teâlâ, bize ve size kitabında şunu bildirmiştir: Yarattıkları arasında kesinlikle ihtilaf çıkacaktır. Ki böylece O dilediğini saptıracak, dilediğine hidayet verecektir. Ayrıca Allah Teâlâ bu ihtilafı; mü'minler kendisinden öğüt alsınlar, fırkalara ayrılmaktan sakınsınlar, cemaate yapışsınlar, dinde çekişme ve husumeti bıraksınlar, tâbi olsunlar ve bid'at çıkarmasınlar diye bir öğüt kılmıştır.

Şayet biri şöyle derse: Peki, bu dediğin Allah'ın kitabının neresinde geçiyor?

Ona şöyle denir: Allah Teâlâ Hûd Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Rabbin dileseydi, insanları tek ümmet yapardı. Onlar, Rabbinin diledikleri müstesna ihtilaf etmeye devam edeceklerdir. Onları sırf bunun için yaratmıştır. Rabbinin "Yemin olsun ki cehennemi, cinlerden ve insanlardan (kâfir olanların) tümüyle dolduracağım" sözü tamamlanmıştır. Sana, rasûllerin haberlerinden kalbine sebat vereceğimiz şeyler anlatıyoruz. Sana bunda hak, mü'minlere bir öğüt ve bir hatırlatma gelmiştir."* (Hûd, 18-20)

Sonra Allah Teâlâ, Nebîsi'ne (s.a.v.), kendisine indirilene tâbi olmasını ihtilaf ettikleri konularda geçmiş ümmetlerin hevâlarına tâbi olmamasını emretmiştir. Nebî (s.a.v.) ise derhal emre uymuş ve ümmetini ihtilaftan, kişinin kendi görüşünü beğenmesinden ve hevâyâ uymaktan sakındırmıştır. Allah Teâlâ Casiye Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Yemin olsun ki İsrailoğulları'na kitap, hüküm ve peygamberlik verdik, onları temiz-hoş şeylerden rızıklandırdık ve alemlere üstün kıldık. Onlara bu işle alakalı apaçık deliller verdik. Onlar ise ancak kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki azgınlık yüzünden ihtilaf ettiler. Hiç şüphesiz ki Rabbin, kıyamet günü ihtilaf ettiği konularda onlar arasında hüküm verecektir. Sonrasında seni de dinden bir şeriat üzerine kıldık. Artık sen ona uy, bilmeyenlerin hevâlarına uyma! Çünkü onlar, Allah'a karşı sana hiçbir şey sağlayamazlar. Doğrusu zalimler birbirlerinin velisidirler. Allah ise mü'minlerin velisidir."* Sonra şöyle buyurur: *"İşte bu, insanlar için basiret nurları, mü'minler için bir hidayet ve rahmettir."* (Casiye, 18-20)

4. ... Ali b. Ebû Talha'dan; İbn Abbâs, Allah Teâlâ'nın "Şüphesiz dinlerini parçalayıp grup-grup olanlar..." (En'âm, 159), *"Fırkalara ayrılıp ihtilaf edenler gibi olmayın!"* (Âl-i İmrân, 105), *"Kalplerinde bir eğrilik olanlar ise ondan müteşâbih olanlara tâbi olurlar."* (Âl-i İmrân, 7), *"Dinlerini aralarında parça parça ettiler..."* (Mü'minûn, 53), *"Kitapta size şunu indirdi: Allah'ın âyetlerine küfredildiğini veya on-*

larla alay edildiğini işittiğinizde sakın o kimselerle oturmayın!..." (Nisa, 140), "...diğer yollara uymayın! Yoksa o yollar, sizi O'nun yolundan ayırıp fırkalara böler." (En'âm, 153) ve "Dini dosdoğru uygulayın ve onda fırkalara ayrılmayın diye..." (Şûra, 13) âyetleri hakkında şöyle demiştir: "Allah, mü'minlere cemaati emretmiş, onlara ihtilaf etmeyi ve fırkalara ayrılmayı yasaklamıştır. Ayrıca onlara, onlardan öncekilerin, sırf Allah Teâlâ'nın dininde tartışıp husumet etmeleri dolayısıyla helak olduklarını haber vermiştir."³⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî dedi ki: İşte bunlar, cemaate yapışmaları ve fırkalara ayrılmaktan sakınmaları adına Allah Teâlâ'nın Muhammed'in (s.a.v.) ümmetine emrettiklerinden aklıma gelenlerdir.

Şayet biri şöyle derse: Şimdi de Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetlerinden, ümmetini bundan sakındırdığına dair riayetleri zikret.

37 İsnadı hasen olmakla birlikte senedin zahiri munkatıdır.

• Çünkü Ali b. Ebû Talha, Abbâsoğulları'nın azatlısı olup Hicri 143 yılında vefat etmiştir. İbn Hacer onun hakkında şöyle demektedir: "İbn Abbâs'tan Mürselleri vardır ama onu görmemiştir. Altıncı tabakadandır, saduktur, bazen hata eder." Bk. Takrib (2/39) Ne var ki önceleri Mısır'da bulunan tefsirle alakalı bir sahifenin sahibidir. Bu sahifeyle alakalı İmam Ahmed şöyle demiştir: "Mısır'da, Ali b. Ebû Talha'nın rivayet ettiği tefsirle alakalı bir sahife vardır. Şayet bir kimse, uzak yollardan o sahife için Mısır'a yolculuk etse, yine de çok şey yapmış olmaz." Bk. Suyuti, el-İtkan (2/188) İbn Hacer dedi ki: "Bu nüsha, önceleri Leys'in kâtibi Ebû Salih'in yanındaydı. Nüshayı Muaviye b. Salih'ten, o Ali b. Ebû Talha'dan, o İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. Ayrıca Buhârî'de de Ebû Salih'ten rivayet edilmektedir. Buhârî, Sahih'inde İbn Abbâs'tan muallak olarak yaptığı rivayetlerde bu nüshaya itimat etmiştir. Bu itimatının sebebi, İbn Abbâs ile Ali b. Ebû Talha arasındaki vasıtanın maruf olması dolayısıyladır. Yani ya Mücahid ya da Said b. Cübeyr'dir." Bu yüzdendir ki İbn Hacer şöyle der: "Vasıtanın sika olduğu bilindikten sonra, artık bu inkıtanın bir zararı yoktur." Bk. Tehzib (7/339) Ali b. Ebû Talha hakkında bk. El-Cerh ve't Ta'dil (6/191) - et-Tarihu'l Kebir (6/281) - el-Merasil, s. 140. Ayrıca Zehebi şöyle demiştir: "Sözün özü; bu sahife, İbn Abbâs'tan tefsir hakkında rivayet edilenlerin en sahihlerindendir. Zaten Buhârî'nin onu sika sayması ve sıhhatine şahitlik edercesine ona itimat etmesi yeterlidir." Bk. Et-Tefsir ve'l Müfessirun (1/78)

• Yine senedinde Ahmed b. Mansur b. Seyyar el-Bağdadi er-Ramadi vardır. Künyesi Ebû Bekir olup sika hafızdır. Ebû Davud, Kur'ân hakkında vakıf mezhebinden dolayı onu kötülemiştir. H.265'de 83 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/46) - Mizan (1/158)

• Yine senedinde Abdullah b. Salih vardır. İbn Muhammed b. Müslim el-Cüheni'dir. Künyesi Ebû Salih olup Mısırlıdır. Leys'in kâtibidir. Sadûk olmakla birlikte çokça karıştırırdı. Ancak kitabı hususunda sağlamdır. Kendisinin bazı gafletleri vardı. H.222'de 85 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/423) - Tehzib (5/256) - Mizan (2/440)

• Yine senedinde Muaviye b. Salih vardır. İbn Hudeyr el-Hadramî el-Hımsî'dir. Endülüs kadısıdır. Bazı vehimleri olmakla birlikte sadûktur. Ahmed, Abdurrahman b. Mehdi, Yahya b. Main, İclî, Nesâî, Ebû Zur'a ve birçok kişi kendisini sika saymışlardır. İbn Adiy der ki: "Hadislerinde bir beis görmüyorum. O, benim katımda saduktur. Ancak bazı hadislerinde tek kalmıştır." Denildiğine göre H.158'de yetmiş küsur yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/259) - Tehzib (10/209) - Kâşif (3/138)

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (8/88) - İbn Batta, el-İbane, 105 (1/275) - Hafız İbn Kesir, Tefsir (3/360)

Ona şöyle denir: Tabii ki! Bu rivayetlere kulak vermen, firkalara ayrılmaktan sakınman, cemaate yapışman ve bu konuda Azim olan Allah'tan yardım istemen üzerine vaciptir.

İKİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) ÜMMETİNE CEMAATE YAPIŞMAYI EMREDİP FIRKALARA AYRILMAKTAN SAKINDIRMASI

5. ... Ömer b. Hattâb'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Kim cennetin en orta yerini isterse, derhal cemaatten ayrılmasın. Çünkü şeytan tek kişinin yanındadır. İki kişiden ise daha uzaktır."*³⁸

6. ... Zirr b. Hubeyş dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.), Şam'da bize verdiği hutbesinde şöyle dedi: *"Rasûlullah (s.a.v.), tıpkı benim sizin aranızda kalktığım gibi aramızda kalktı ve şöyle buyurdu: "Kim cennetin en orta yerini isterse, derhal cemaatten ayrılmasın. Çünkü şeytan tek kişinin yanındadır. İki kişiden ise daha uzaktır."*³⁹

38 İsnadı hasendir.

- Senesinde Asım b. Behdele b. Ebû Nücûd el-Esedi vardır. Sadûk olup bazı vehimleri vardır. Ahmed, el-İclî, Yakub b. Süfyan ve Ebû Zur'a, onu sika saymışlardır. Darekutni, kendisi hakkında "Hıfzında bazı şeyler vardır" demektedir. Bununla birlikte kıraatte hüccettir. Hicri 128'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/283) - Takrib (5/38) - el-Kâşif (2/44)
  - Yine senesinde Zirr b. Hubeyş b. Hubaşe el-Esedi el-Kûfi vardır. Künyesi Ebû Meryem olup sikadır, celildir, muhadramdır. H.83 veya 82 veya 81 senesinde 127 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/259) - Tehzib (3/321)
  - Yine senesinde Ebû Bekir b. Ayyâş vardır. İbn Salim el-Esedi el-Kûfi'dir. Künyesi Ebû Bekir ile tanınır. Ancak daha doğru görüşe göre Ebû Bekir, kendisinin ismidir. Sikadır, âbiddir. Ne var ki yaşlanınca hafızası kötüleştirmiştir. Kitabı ise sahihtir. Hicri 198 veya bundan bir-iki sene önce vefat ettiği söylenmiştir. Bk. Takrib (2/399) - Takrib (12/34)
  - Yine senesinde Ebû Osman Said b. Yahya el-Emevi el-Bağdadi vardır. Sika olmakla birlikte nadir hataları vardır. Hicri 249'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/308) - Tehzib (4/97)
- Ne var ki hadis, tahrîfte de görüleceği üzere Ömer'den başka yollardan da rivayet edilmiştir. Bu rivayetin isnadı hasen li ğayrih olmakla birlikte aşağıda da görüleceği üzere sahihtir inşallah.

Tahrîç:

- İbn Ebi Asım, Sünne, 87 (1/42), 898 (2/436) - İmam Ahmed, Müsned (2/18) - Tirmizî 2165 (40/466) Tirmizî, hadisin bu yoldan sahih garip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 88 (1/42), 897 (2/435) - Hakim, Müstedrek (1/114) Hakim, sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Bunların tümü İbn Ömer yoluyla "Ömer, bize verdiği hutbesinde şöyle dedi..." şeklinde rivayet etmişlerdir.
  - Ahmed, Müsned (1/26) - Bağdadi, Tarih (6/57) - Sahih-ı İbn Hibban (Mevarid: 2282 s. 568) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 92, s. 117 - İbn Mende, İman, 1086, 107 (2/972, 973) Bunların tümü Cabir b. Semura yoluyla "Ömer, bize verdiği hutbesinde şöyle dedi..." şeklindeki uzun bir merfu hadis olarak rivayet etmişlerdir.
  - İbn Ebi Asım, Sünne, 86 (1/42), 796 (2/435), 899 (2/436)
- Ahmed Şakir, bu hadisi Müsned'in 114.cü hadisinin (1/204) ve İmam Şafii'nin er-Risale adlı eserinin (1315) tahririnde sahih olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. Elbani, Zilalu'l Cenneh (1/42, 43) ve es-Silsileu's Sahiha, 431

39 İsnadı hasendir. Tahriri bir öncekiyle aynıdır.

7. ... Haris el-Eş'ari'den; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Doğrusu Allah Teâlâ, Yahya b. Zekeriya'ya beş kelimeyle amel etmesini emretmiştir..." Sonrasında uzun bir hadis zikretti ki, içerisinde şöyle geçmektedir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben de size, Allah'ın bana emrettiği şu beş şeyi emrediyorum: Cemaat, dinlemek, itaat, hicret ve Allah yolunda cihad etmek. Artık her kim cemaatten bir karış ayrılırsa, gerçekten başından İslâm boyunduruğunu çıkarmıştır. Ancak tekrar geri dönmesi müstesna."⁴⁰

8. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her kim itaatten çıkar, cemaatten ayrılır ve ölürse; onun ölüm türü, bir cahiliyedir."⁴¹

9. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her kim cemaatten ayrılır ve itaate muhalif olursa, bir çeşit cahilliye ölümü ile ölür. Her kim

40 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hudbe b. Halid vardır. İbnu'l Esved el-Kaysi'dir. Künyesi Ebû Halid olup Basralı'dır. Sikadır, âbiddir. Sadece Nesâî onun için "Leyyinu'l Hadis" demiştir. H.230'lu yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/315) - Tehzib (11/24)
- Yine senedinde Eban b. Zeyd vardır. el-Attar Ebû Yezid olup Basralı'dır. Sika olmakla birlikte tek kaldığı rivayetleri vardır. H. 160'lı yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/31) - Tehzib (1/101)
- Yine senedinde Yahya b. Ebi Kesir vardır. Tailerin azatlısıdır. Ebû Nasr el-Yemami'dir. Sikadır, sebt'tir. Ne var ki tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Gerçi burada açıkça "Tahdis etti" lafzını kullanmıştır. H. 132'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/356) - Tehzib (11/268) - İbn Ebi Hatim, Merasil, s. 240 - İbn Hacer, Ta'rifu Ehli't Takdis, s. 760
- Yine senedinde Zeyd b. Sellam b. Ebi Sellam Mamtur el-Habeşi vardır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/275) - Tehzib (3/415)
- Yine senedinde Ebû Sellam vardır. Mamtur el-Esved el-Habeşi'dir. Sika olup Sevban, Ebû Uma-me, Nu'man b. Beşir ve Ömer b. Abese'den mürsel hadisler rivayet ederdi. Üçüncü tabakadandır. Ne var ki burada açıkça "Tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Bk. Takrib (2/173) - Tehzib (10/296) - Merasil, s. 215

Tahrîç: Tayalisi, Müsned 1161 - Ahmed, Müsned (4/130, 202) - Abdürrezzak, Musannef, 20709 (11/339) - Tirmizî, Edeb, 2863 (5/148) Tirmizî, hadisin hasen garip olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. Sahih-i İbn Hibban (Mevarid s. 372) - Sahih-i İbn Huzeyme, 1895 - Hakim, Müstedrek (1/421, 422) Hakim, hadisin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Taberani, Kübra (3427, 3429, 3431) Bunların tümü Zeyd b. Sellam'dan rivayet etmişlerdir. Ayrıca Elbani de bu hadisi sahih saymıştır. Bk. Sahihu'l Cami', 1720 (2/100)

41 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ubeydullah b. Ömer vardır. İbn Meysera el-Kavâri'ri'dir. Künyesi Ebû Said olup Basralı'dır. Sikadır, sebt'tir. Onuncu tabakadandır. H.185 ile 235 yılları arasında yaşamıştır. Bk. Takrib (1/357) - Hülâsa, s. 252
  - Yine senedinde Hammad b. Zeyd vardır. Sikadır, sebt'tir. Bk. 2.ci hadisin açıklaması.
  - Yine senedinde Eyyûb b. Ebû Temime Keysan es-Sahtliyani vardır. Künyesi Ebû Bekir olup Basralı'dır. Sikadır, sebt'tir, hüccettir. Âbid fakihlerin büyüklerindendir. Beşinci tabakadandır. H. 131'de 65 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/89) - Tehzib (1/397) - Kaşif, (1/92)
  - Yine senedinde Ğaylan b. Cerir el-Mi'levi el-Ezdi vardır. Basralı'dır, sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/106) - Tehzib (88/253)
  - Yine senedinde Ziyad b. Riyah el-Kaysi vardır. Künyesi Ebû Kays olup Basralı veya Medinelidir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/267) - Tehzib (3/366)
- Tahrîç:** Bu, bir sonraki hadisin bir parçası olduğundan Tahriri orada gelecektir.

-iyisi olsun, kötüsü olsun- ümmetime itiraz eder, mü'minlerden utanmaz ve verdiği söze vefa göstermezse; o, ümmetimden değildir. Her kim körlük (sapıklık) bayrağı altında savaşır; ırk/millet için kızar, ırk/millet için savaşır ve ırkçılık/milliyetçiliğe çağırırsa, bir çeşit cahiliye ölümü ile ölür."⁴²

10. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her kim itaatten çıkar ve cemaatten ayrılırsa, bir çeşit cahiliye ölümü ile ölür."⁴³

11. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanında oturuyorduk. Birdenbire "İşte benim dosdoğru yolum budur. Artık siz de ona uyun ve diğer yollara uymayın! Yoksa o yollar, sizi O'nun yolundan ayırıp fırkalara böler." (En'âm, 153) âyetini okudu. Akabinde yere bir çizgi çizdi ve 'Bu asıl yoldur' buyurdu. Sonrasında, o çizginin etrafına birtakım çizgiler daha çizdi ve şöyle buyurdu: "Bunlar da diğer yollardır. Onlardan herhangi bir yol yok ki, üzerinde kendisine çağırان bir şeytan bulunmasın."⁴⁴

42 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Beşşar vardır. İbn Osman el-Abdi olup Basralı'dır. Künyesi Ebû Bekir'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır. H.252'de 80 küsur yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/147) - Tehzib (9/80)

- Yine senedinde Muhammed b. Müsenna vardır. İbn Ubeyd el-Anezi'dir. Künyesi Ebû Musa olup Basralı'dır. Sikadır, sebtir, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/204) - Tehzib (9/425) -Hülasa, s. 357

- Yine senedinde Muhammed b. Cafer el-Medeni el-Basri vardır. Gunder diye tanınır. Sikadır. Kitabı sahihtir ancak bazı gafletleri vardır. Dokuzuncu tabakadandır. H.193 veya 194 senesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/151) - Tehzib (9/97)

- Yine senedinde Şube vardır. İbn Haccac b. Verd'dir. Künyesi Ebû Bestam olup Vasıtlı, sonra da Basralı'dır. Sikadır, hafızdır, mütkindir. Yedinci tabakadandır. H. 160'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/351) - Tehzib 4/338) - Kaşif (2/10)

Tahrîç: Müslim, İmare, 1848 (3/1477)'de Şube yoluyla "Bize Ğaylan tahdis etti" şeklinde rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Abdürrezzak, Musannef 20707 (11/339) - Ahmed, Müsned (2/306, 488) - Nesâi. 4114 ((8/123)

43 İsnadı sahihtir.

- İsnadında Muhammed b. Süleyman Lüveyyn vardır. İbn Habib el-Esedî'dir. Künyesi Ebû Cafer olup Kûfeli'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır. H. 245 veya 246'de yüz yaşını aşkınken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/166) - Tehzib (9/198)

Tahrîci: Bir önceki hadisin bir parçasıdır. Bk. Bir önceki dipnotun tahrîç kısmı.

44 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Hîşam er-Rifai vardır. Zayıftır. Buhârî dedi ki: "Alimleri, onun zayıflığında icma ederken gördüm." İbn Hacer dedi ki: "Kavi değildir." H. 248'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/219) - Tehzib 9/526) ve Kaşif (3/96) Nitekim tahrîçte de geleceği üzere sika ve hafız olan Ahmed b. Yunus et-Temimi, Nesâi ve Hakim'in rivayetinde kendisine mütâbaat etmiştir.

- Yine senedinde Ebû Bekir b. İbn Ayyaş vardır. Sikadır, âbiddir ama yaşlandığında hafızası kötüleşmiştir. Bk. 5.ci hadis. Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Hammad b. Zeyd kendisine mütâbaat etmiştir.

- Yine senedinde Asım b. Behdele vardır. Saduk olmakla birlikte bazı vehimleri vardır. Gerçi bazı âlimler de kendisini sika saymışlardır. Bk. 5.i hadis. İleride gelecek Cabir hadisinden şahidi bulunmaktadır. Bununla da inşallah hasen li ğayrih derecesine yükselmektedir.

- Yine senedinde Zirr b. Hubeyş vardır. Sikadır, celildir, muhadramdır. Bk. 5.ci hadis.

12. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) günün birinde bir çizgi çizdi." [(Râvi) dedi ki: Parmağını yere koyup bu şekilde çizdi.] "Daha sonra 'İşte bu, Allah'ın yoludur' buyurdu. Sonrasında çizginin sağına ve soluna başka çizgiler çizdi ve 'Bunlar da diğer yollardır. Her bir yolun üzerinde bir şeytan vardır' buyurdu. Sonrasında 'İşte benim dosdoğru yolum budur. Artık siz de ona uyun ve diğer yollara uymayın! Yoksa o yollar, sizi O'nun yolundan ayırıp fırkalara böler. İşte bunlar, sakınasınız diye size emrettikleridir.'" (En'âm, 153) âyetini okudu. "Sakınasınız diye" yani, çizginin sağındaki ve solundaki diğer çizgilerden sakınasınız diye."⁴⁵

13. ... Cabir b. Abdullah (r.a.) dedi ki: "Bir defasında Nebî'nin (s.a.v.) yanındaydık. Birdenbire bir çizgi çizdi, ve sağ ile soluna iki çizgi daha çizdi. Sonra elini ortadaki çizginin üzerine koyarak 'İşte bu, Allah'ın yoludur' buyurdu. Sonrasında 'İşte benim dosdoğru yolum budur. Artık siz de ona uyun ve diğer yollara uymayın! Yoksa o yollar, sizi O'nun yolundan ayırıp fırkalara böler. İşte bunlar, sakınasınız diye size emrettikleridir.'" (En'âm, 153) âyetini okudu."⁴⁶

Tahric:

- Nesâî (El Yazma Nüsha, 33. Levha) - Hakim, Müstedrek (2/239) Hakim "İsnadı sahihtir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir" demiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Bunların ikisi de Ahmed b. Yunus et-Temimi yoluyla "Bize Ebû Bekir b. Ayyaş tahdis etti" şeklinde rivayet etmişlerdir.
- Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (1/435, 465) - İbn Cerir, Tefsir (8/88) - İbn Kesir, Tefsir (3/361) - Darimi, Sünen, 208 (1/60) - İbn Nasr, Sünne, s. 5 - İbn Ebi Asım, Sünne, 17 (1/13) - İbn Batta, İbane, 105, 108 - Lâlekâi, 94 (1/80) Bunların tümü, Hammad b. Zeyd'den, o Asım'dan, o Ebû Vail'den, o da Abdullah'tan şeklinde rivayet etmişlerdir.
- Ayrıca Suyutî, ed-Dürü'l Mensur'da (3/385) bunu Hammad b. Zeyd yoluyla Bezzar, Abid b. Humeyd, İbn Ebi Hatim, Ebû Şeyh ve İbn Merduyeh'e nispet etmektedir.
- Ayrıca Şeyh Ahmed Şakir, Müsned'in tahririnde (6/89, 90) ve Elbani de Zilalu'l Cenneh'te 81/13) sahih olduğunu söylemişlerdir.

45 İsnadı hasendir.

- Senedinde Asım b. Behdele vardır. Saduk olmakla birlikte bazı vehimleri vardır. Gerçi bazı âlimler de kendisini sika saymışlardır. Bk. 5.ci hadis.
- Yine senedinde Züheyr b. Muhammed el-Mervezi vardır. Bağdat'a yerleşmiş, sonrasında Tarsus'ta ribat görevinde bulunmuştur. Sikadır, on birinci tabakadandır. H. 258'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/264) - Tehzib (3/347)
- Yine senedinde Süleyman b. Harb el-Ezdi el-Vahîşî el-Basri vardır. Mekke kadılığı yapmıştır. Sika, imam, hafızdır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 124'te seksen yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/322) - Tehzib (4/178)
- Yine senedinde Ebû Vail vardır. Şakik b. Seleme el-Esedî'dir. Sika muhadramdır. Ömer b. Abdülâziz döneminde yüz yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/354) - Tehzib (4/361) - Hülâsa, s. 167 Tahriri, bir önceki hadis ile aynıdır.

46 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Mücalid vardır. İbn Said b. Umeyr el-Hemedâni vardır. Kaviy değildir. Ömrünün sonlarında değişmiştir. H. 144'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/323) - Tehzib (4/171) - Hülâsa, s. 151
- Yine senedinde Halid b. Ahmar vardır. Abdullah b. Said b. Husayn el-Kindî'dir. Künyesi Ebû Said el-Eşecc'dir. Sika olup onuncu tabakadakilerin küçüklerindendir. H.257'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/419) - Tehzib (5/236) - Kaşif (2/82)

14. ... Nevvâs b. Sem'ân'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah dosdoğru yolun misalini şöyle verdi: O yol ki, her iki tarafında bir duvar, duvarlar içinde sonuna kadar açılmış kapılar ve her kapı üzerine örtülmüş perdeler var. Ayrıca yolun kapısında 'Ey insanlar! Hep birlikte yola girin ve eğriliğe sapmayın!' diyen bir davetçi; yolun üstünde, bir insan o kapılardan birini açmak istediğinde 'Yazıklar olsun sana! O kapıyı açma! Çünkü o kapıyı açarsan, içeri girersin' diyen başka bir davetçi vardır. İşte bu yol, İslâm; perdeler, Allah'ın hadleri/sınırları; açık kapılar, Allah'ın haram kıldıkları; yolun başındaki davetçi, Allah'ın Kitabı ve yolun üstündeki davetçi de Allah'ın her Müslüman'ın kalbine attığı uyarıdır."⁴⁷

• Yine senedinde Şa'bi vardır. Amir b. Şurahbil'dir. Künyesi Abu Amr'dır. Sikadır, meşhurdur, fakih, fazıldır. Üçüncü tabakadandır. H. 100'den sonra yaklaşık 70 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/387) - Tehzib (5/65)

Hadisin, bir önceki İbn Mes'ud hadisinden şahidi vardır.

Tahric:

- Ahmed, Müsned (3/397) - İbn Mâce, Mukaddime, 11 (1/6) - İbn Nasr, Sünne, s. 5 - İbn Ebi Asım, Sünne, 16 (1/13) Bunların tümü Ebû Halid el-Ahmar yoluyla Mücalid'den rivayet etmişlerdir.
- Lâlekâi, 95 (1/81) Hafs yoluyla Mücalid'den rivayet etmiştir.
- Hafız İbn Kesir, bu hadisi tefsirinde (3/361) İbn Merduyeh ve Bezzar'a da nispet etmiştir. Ayrıca Elbani, Mücalid sebebiyle hadisi zayıf saymakla birlikte diğer yollarının sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Zilalu'l Cenneh (1/13)

47 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muaviye b. Salih ve talebesi vardır. İkisi ile alakalı açıklama 5.ci hadiste geçmişti. Bu senedin kendisiyle sahihlik derecesine yükseldiği mütâbaat edenleri vardır. Senetteki diğer râviler ise tahricte de görüleceği üzere sikadrlar.

• Yine senedinde Meymun el-Asbağ vardır. İbnu'l Furat en-Nasibi'dir. Künyesi Abu Cafer'dir. On birinci tabakadakilerin büyüklerindendir. H. 256'da vefat etmiştir. İbn Hibban es-Sikat'ta onu zikretmektedir. Ayrıca Zehebi de sika olduğunu söylemiştir. Bk. Kaşif (3/170) - Tehzib (1/387) - es-Sikat (9/174)

• Yine senedinde Ahmed b. Furat vardır. İbn Halid ez-Zabbi'dir. Künyesi Ebû Mes'ud er-Razi'dir. Sika hafızdır. Hakkında mesnetsizce kelam edilmiştir. On birinci tabakadandır. H. 258'de vefat etmiştir. Takrib (1/23) - Tehzib (1/66)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Cübeyr vardır. İbn Nüfeyr el-Hadrami el-Hımsi'dir. Sika olup dördüncü tabakadandır. H. 118'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/57) - Tehzib (6/154)

• Yine senedinde Cübeyr b. Nüfeyr vardır. Sikadır, celildir, muhadramdır, ikinci tabakadandır. H. 80'de vefat etmiştir. Daha sonra öldüğü de söylenmiştir. Bk. Takrib (1/126) - Tehzib (2/64)

Tahric:

• Ahmed, Müsned (4/182) - İbn Ebi Asım, Sünne, 19 (1/14, 15) - Hakim, Müstedrek (1/73) Hakim, Müslim'in şartına göre sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. İbn Nasr, Sünne, s. 6 - Tahavi, Müşkilü'l Âsâr (3/35) Bunların tümü Muaviye b. Salih yoluyla rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (4183) - Tirmizî (5/144) Tirmizî, garip olduğunu söylemiştir. Ayrıca bk. İbn Nasr, Sünne, s. 7 - Nesâi, (Tuhfetü'l Eşraf, 9/61) - İbn Ebi Asım, Sünne (1/14) Bunların tümü Buhayr b. Sa'd'dan, o Halid b. Ma'dan'dan, o Cübeyr b. Nüfeyr'den, o da Nevvâs b. Sem'ân'dan şeklinde rivayet etmişlerdir. Bu senet, birinci yola mütâbaat etmekte, dolayısıyla hadis sahih li ğayrih olmaktadır. Ayrıca Elbani, İbn Ebi Asım'ın Sünne üzerine yaptığı talikatında (1/14, 5) sahih olduğunu belirtmiştir.

15. ... Nevvâs b. Sem'ân'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Allah dosdoğru yolun misalini şöyle verdi: O yol ki, her iki tarafında bir duvar, duvarlar arasında sonuna kadar açılmış kapılar ve her kapı üzerine örtülmüş perdeler var. Ayrıca yolun kapısında 'Ey insanlar! Hep birlikte yola girin ve fırkalara ayrılmayın!' diyen bir davetçi; yolun üstünde, bir insan o kapılardan birini açmak istediğinde ona: 'Yazıklar olsun sana! O kapıyı açma! Çünkü o kapıyı açarsan, içeri girersin' diyen başka bir davetçi vardır. İşte bu yol, İslâm; perdeler, Allah'ın hadleri/sınırları; açık kapılar, Allah'ın haram kıldıkları; yolun başındaki davetçi, Allah Teâlâ'nın Kitabı ve yolun üstündeki davetçi de Allah'ın her Müslüman'ın kalbine attığı uyarıdır."⁴⁸

16. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Hiç şüphesiz bu yolda şeytanlar hazır beklemekte ve Allah'ın yolundan engellemek için 'Ey Allah'ın kulu! Bu yola gel!' diye seslenmektedirler. O halde siz Allah'ın ipine sarılın! Allah'ın ipi, Allah'ın Kitabı'dır."⁴⁹

48 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muaviye b. Salih vardır. Bk. 4.cü hadis. Ne var ki -bir önceki hadisin tahririnde de geçtiği üzere- bu senedin kendisiyle sahihlik derecesine yükseldiği mütâbaat edenleri vardır.
  - Yine senedinde Yezid b. Muhammed b. Abdussamed vardır. İbn Abdullah ed-Dimeşki'dir. Künyesi Ebu'l Kasım olup Kureyşlilerin azatlısıdır. Zehebi dedi ki: "Sika hafızdır." İbn Hacer dedi ki: "Saduktur." On birinci tabakadan olup H. 207 yılında 77 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/370) - Tehzib (11/357) - Kaşif (3/249) - Hülâsa, s. 434
  - Yine senedinde Âdem b. Ebi İyas vardır. Abdurrahman el-Askalani olup künyesi Ebu'l Hasen'dir. Bağdat'da büyümüştür. Sikadır, âbiddir, dokuzuncu tabakadandır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 221'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/30) - Tehzib (1/296)
  - Yine senedinde Leys b. Sa'd vardır. İbn Abdurrahman el-Fehmi'dir. Künyesi Ebu'l Haris olup Basralı'dır. Sika, sebt, fakih ve meşhur bir imamdır. Yedinci tabakadandır. H.175 yılının Şaban ayında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/138) - Tehzib (8/459)
- Tahriri bir önceki ile aynıdır.

49 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Osman b. Ebi Şeybe vardır. Osman b. Muhammed b. İbrahim b. Osman el-Absi'dir. Sikadır, hafızdır, meşhurdur. Bazı vehimleri vardı. Onuncu tabakadandır. H. 239'da 83 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/13) - Tehzib (8/149) - Hülâsa, s. 262
- Yine senedinde Cerir b. Abdülhamid b. Kurd ez-Zabbi vardır. Kûfelidir. Sika olup bir kitap sahibidir. Denildiğine göre ömrünün sonlarında hafızasından yana sıkıntı çekmiştir. H. 288'de 71 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (11/127) - Tehzib (2/175) - Kaşif (1/127)
- Yine senedinde Mansur b. Mu'temir b. Abdullah es-Sülemlî vardır. Künyesi Ebû Osman olup Kûfelidir. Sika ve sebt olup tedlis yapmazdı. H. 132'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/277) - Tehzib (11/312)
- Yine senedinde Ebû Vâil vardır. Şakik b. Seleme'dir. Sika olup muhadramdır. Bk. 12.ci hadis.

Tahrir:

- İbn Cerir, Tefsir (7/72) - İbn Vazzâh, el-Bidâi ve'n Nehyu Anhâ, s.32.
- Taberani bunu, şeyhi Abdullah b. Muhammed b. Said b. Ebi Meryem'den başka bir yolla rivayet etmiştir. Taberani'nin bu şeyhi zayıftır. Bunu, Heysemi (Mecmau'z Zevaid, 6/326) söylemektedir.
- Ayrıca Suyuti, bunu Firyabi, Abd b. Humeyd, İbnu'z Zaris, İbn Enbari, İbn Merduyeh ve Beyhaki'ye nispet etmiştir. Bk. (ed-Dürri'l Mensur, 2/284)

17. ... Sabit b. Kutbe'den; Abdullah b. Mes'ud (r.a.), bir hutbesinde şöyle demiştir: "Ey insanlar! İtaat edip cemaatten ayrılmamanız gerekir. Çünkü cemaat, Allah'ın (olmanızı) emrettiği bir dağ (gibidir). Cemaatte hoşunuza gitmeyen bir şeyler, ayrılıkta hoşunuza giden bir şeylerden daha hayırlıdır."⁵⁰

18. Bize Ebû Bekir b. Muhammed b. Abdülhamid el-Vâsıtı tahdis etti... Şa'bi dedi ki: "Kim cennetin en orta yerini isterse, Müslümanların cemaatine yapışması gerekir."⁵¹

19. ... Asım el-Ahvel'den; Ebu'l Âliye dedi ki: "İslâm'ı öğrenin ve onu öğrendiğinizde ondan yüz çevirmeyin. Dosdoğru yola uyun. Doğrusu o, İslâm'dır. Sakın o yoldan sağa veya sola meyletmeyin. Size gerekli olan; Nebî'nin (s.a.v.) sünneti ve ashâbının üzerinde olduğu yoldur. Doğrusu bizler, onlar o yaptıklarını yapmaz-

50 İsnadı hasendir.

• Senesinde Mücalid vardır. İbn Said b. Umeyr el-Hemedâni vardır. Kaviy değildir. Ömrünün sonlarında değişmiştir. Bk. 13.cü hadis. Ne var ki -tahricte de görüleceği üzere- Müstedrek'te Ebû Husayn Osman b. Asım el-Esedî, kendisine mütâbaat etmiştir. Ebû Husayn, sika, sebt, sünni olup bazen tehlis yapardı. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/10) Yine Taberi ve Lâlekâi'de Ebû Halid, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde Ebû Şuayb'ın dedesi vardır. Ahmed b. Abdullah b. Ebi Şuayb'tır. Künyesi Ebu'l Hasen olup Harranlıdır. Ebi Şuayb'ın ismi ise Müslim olup Ömer b. Abdülaziz'in azatlısıdır. Musa b. A'yun'dan hadis rivayet etmiştir. Ebû Hatim, saduk ve sika olduğunu söylemiştir. Bk. Cerh ve Ta'dil (2/57)

• Yine senesinde Musa b. A'yun vardır. Cezeri olup Kureys'in azatlısıdır. Künyesi Ebû Said'tir. Sika'dır, âbiddir, sekizinci tabakadandır. H. 155 veya 157'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/281) - Tehzib (10/335) - Kaşif (3/160)

• Yine senesinde İsmail b. Ebi Halid vardır. Ahmesi'nin azatlısı olup Becellidir. Sikadır, sebt, dördüncü tabakadandır. H. 146'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/68) - Tehzib (1/291) - Merasil, s. 12

• Yine senesinde Şa'bi vardır. Sikadır, meşhurdur. Bk. 13.cü hadis.

• Yine senesinde Sabit b. Kutba vardır. Buhârî onun el-Medenî, Ebû Hatim es-Sekafi, İbn Hibban ise el-Müzeni olduğunu söylemiştir. İbn Mes'ud'dan hadis dinlemiştir. Şa'bi, kendisinden rivayette bulunmuştur. İclî kendisini sika saymış, İbn Hibban da onu Sikat'ta zikretmiştir. Bk. İclî, Sikat, s. 90 - Buhârî, Tarih-i Kebir (1/167), Cerh ve Ta'dil (2/457), İbn Hibban, Sikat (4/93)

Tahric:

• İbn Cerir, Tefsir (7/75, 76) - Lâlekâi, Şerhu'l Usûl (1/10) İkisi de Muhammed b. Yezid yoluyla Ebû Halid'den, o da Şa'bi'den senediyle rivayet etmişlerdir.

• Hakim, Müstedrek (4/555) Hakim, bunu Ebû Husayn yoluyla Amir'den rivayet etmiş, Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olmasına rağmen rivayet etmediklerini belirtmiş ve Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

51 İsnadı gerçekten zayıftır.

• Çünkü senesinde İsa el-Hannât vardır. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Terk olunmuştur." H. 151'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/100) - Tehzib (8/224) - Muğni (2/500)

• Yine senesinde Züheyr b. Muhammed vardır. Sikadır. Bk. 12.ci hadis.

• Yine senesinde Ubeydullah b. Musa vardır. İbn Ebi Muhtar Bâzâm el-Absî olup Kûfelidir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Sika olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Dokuzuncu tabakadan olup sahih görüşe göre h. 113'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/529) - Tehzib (7/50) - Tehzibu'l Kemal (2/889)

Tahric: Bu hadis, 5 ve 6.cı hadislerde merfu isnatla gelmişti. Tahrici için oraya bakınız.

dan on beş sene önce Kur'ân okuduk. İnsanlar arasında düşmanlık ve kin atan şu hevâlardan sakının!" Asım el-Ahvel dedi ki: "Bunu Hasan-ı Basrî'ye anlattığımda 'Doğru söylemiş, nasihat etmiş' dedi. Sonra bunu (İbn Sirin'in kız kardeşi) Hafsa binti Sirin'e anlattım. Bana: 'Yavrucuğum! Bunu Muhammed (İbn Sirin)'e de anlattın mı?' diye sordu. Ben: 'Hayır' deyince 'O halde anlat' dedi."⁵²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri dedi ki: Allah'ın kendisi hakkında hayır dilediği kimsenin alameti, işte bu yolu izlemesi; yani Allah'ın Kitabı, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetleri, ashâbı ile onlara ihsan üzere tâbi olanların sünnetlerine ve tüm beldelerde Müslümanların imamı olan Evzai, Süfyan es-Sevri, Mâlik b. Enes, Şafiî, Ahmed b. Hanbel, Kasım b. Sellam ve onların yolunda olan âlimlerin yoluna tâbi olması ve bu âlimlerin kötülediği tüm mezheplerden kaçınmasıdır. İnşaallah ilerleyen sayfalarda onların razı olup kendisiyle Allah'a kulluk ettikleri akidelerini açıklayacağız.

ÜÇÜNCÜ BÂB: GEÇMİŞ ÜMMETLERİN FIRKALARA AYRILMASI VE BU ÜMMETİN KAÇ FIRKAYA BÖLÜNECEĞİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Nebî (s.a.v.), Musa'nın (a.s.) ümmetinin yetmiş bir fırkaya ayrıldığını, bir fırka müstesna hepsinin cehennemde olduğunu haber vermiştir. İsa'nın (a.s.) da ümmetinin yetmiş iki fırkaya ayrıldığını ve bir fırka müstesna hepsinin cehennemde olduğunu haber vermiş ve şöyle buyurmuştur: "Benim ümmetim ise bu iki ümmetin hepsini aşacak; onlardan bir fırka daha fazla olacaktır. Onlardan yetmiş iki tanesi cehennemde, bir tanesi de cennettedir." Sonra ona (s.a.v.) "Peki, kurtulan fırka kimlerdir?" diye sorulduğunda "Benim ve ashâbımın üzerinde olduğu yola uyanlar" buyurmuştur. Başka bir hadiste "Sevad-ı A'zam"⁵³, bir başka hadiste ise "Bir fırka cennettedir ki o da cemaattir" şeklinde geçmektedir.

Ben derim ki: Allah'ın izniyle bunların hepsi aynı manadadır.⁵⁴

⁵² İsnadı sahihtir.

• Senedinde Süleyman b. Harb vardır. Sikadır, İmamdır, hafızdır. Bk. 12.ci hadis.

• Yine senedinde Asım el-Ahvel vardır. Asım b. Süleyman el-Ahvel'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman olup Basralıdır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. H. 140'ta vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/384) - Tehzib (5/42)

• Ebu'l Âliye ise Rufey' b. Mihrân er-Riyâhî'dir. Sika olup çokça mürsel rivayeti vardır. Üçüncü tabakadandır. H. 90'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/252) - Tehzib (3/284) - Merasil, s. 58

Tahrîf: Abdurrezzak, Musannef, 20758 (11/367) - Mervezi, Sünne, s. 8 - İbn Vazzahi, el-Bidai ve'n Nehyu Anhâ, s. 32, 33 - Lâlekâi, Şerhu'l Usûl (1/56) - İbn Batta, İbane, 115, s. 132

⁵³ Sevad-ı A'zam, kelime olarak en büyük karartı anlamında olup çoğunluğu, yani Peygamber (s.a.v.) ile ashâbının yoluna uyan cemaati temsil eden bir terimdir. (Çev.)

⁵⁴ Yani son iki hadiste geçen ifadeler, ilk hadiste geçen "Benim ve ashâbımın üzerinde olduğu yola uyanlar" ifadesine dönmektedir. Yoksa bazılarının iddia ettiği gibi bunun manası sırf sayıca çokluk değildir. İbn Mes'ud der ki: "Şüphesiz ki cemaat, hak üzere olandır. Sen tek başına olsan bile..."

20. ... Müseyyib b. Vazih dedi ki: Yusuf b. Esbat'ı şöyle derken işittim: "Bid'atlerin aslı dört fırkadır. Rafıziler⁵⁵, Hariciler, Kaderiye ve Mürcie. Sonrasında bu fırkalardan her biri on sekiz taife olarak şubelere ayrılmıştır. Böylelikle sayıları yetmiş iki oldu. Yetmiş üçüncü fırka ise haklarında Nebî'nin (s.a.v.) 'Doğrusu onlar, asıl kurtulanlardır' buyurduğu fırkadır."⁵⁶

(el-Bâis Alâ İnkârî'l Bidai ve'l Havâdis, s. 22) Ebû Şâimme der ki: "Cemaate yapışmakla alakalı emir nerede gelirse, orada kastedilen hakka yapışıp ona uymaktır. Her ne kadar hakka yapışan kimseler sayıca az, muhalifleri sayıca çok olsa bile... Çünkü hak, Nebî (s.a.v.) ve ashâbından oluşan ilk cemaatin üzerinde bulunduğu yoldur. Bu yüzden, artık onlardan sonraki batıl ehlinin çokluğuna itibar edilmez." (el-Bâis Alâ İnkârî'l Bidai ve'l Havâdis, s. 22) Abdullah b. Mübarek'e cemaatten sorulduğunda "Ebû Bekir ve Ömer" demiştir. Bunun üzerine ona: Ebû Bekir ile Ömer öldü, denildi. Dedi ki: Falan ve filandır. Bu sefer: Falan ve filan da öldü, denildi. Dedi ki: Ebû Hamza es-Sükkeri, bir cemaattir. (Şerhu's Sünne, 1/216) Ebû Hamza ile alakalı bilgi için bk. 204.cü hadis.

- 55 Rafızı ismi, Allah hepsinden razı olsun Ebû Bekir ile Ömer'in hilafetinden yüz çeviren ve Ali'yi o ikisinin önüne geçiren herkes hakkında kullanılan genel bir isimdir. Bu isimlendirme, Şia isminden daha özeldir. Şia, diğerlerinin halifeliklerinden razı olsa bile Ali'yi Raşid halifeler'in en üstünü sayan herkesin ismidir Nitekim "Daha faziletlisi varken başkasının halife olmasının cevazı" kaidesine binaen eski Zeydiyye mensuplarının Ebû Bekir ve Ömer'in hilafetini kabul edip onlar için "Allah onlardan razı olsun" demelerine rağmen Ali'yi öne geçirmeleri böyledir. Yani böyle kimselere Şia denir, Rafızı denmez. Aksine Rafızı isminin başlangıcı, H. 2. Asır başlarında Zeyd b. Ali Bin Hüseyin'den (r.h.) gelmektedir. Şöyle ki; tabileri kendisine Ebû Bekir ve Ömer hakkında görüşünü sorduklarında onları hayırla yad etmiştir. Onun bu tavrı dolayısıyla tabileri onu terk edip yüz çevirdiklerinde "Rafaztumûni/Beni terk ettiniz" demiştir. Bu yüzden onlar (terk edenler manasına gelen) Rafıziler denilmiştir. Bk. Mecmûu'l Fetâvâ, 13/35, 36 - Milel ve Nihal, 1/155 - Makalâtü'l İslâmiyyin, 1/89 - Tebsira Fi'd Din, s. 29, 30. Rafıziler daha sonra Zeydiyye, İmamiyye, Keysaniyye ve Gulât/Aşırılar olarak dört fırkaya ayrılmış, bu dört fırka da kendi içinde birçok fırkaya bölünmüştür. Bk. Fark Beyne'l Firak, s. 21. Hariciler, Kaderiye ve Mürcie'ye gelince; Musannif bunlardan her birine özel bölüm açmıştır. Onlar hakkında bilgiler, ilgili bölümde gelecektir.
- 56 İsnadı zayıftır.

• Çünkü senesinde Müseyyib b. Vazih es-Sülemi et-Tilmensi el-Hımsi vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Saduk olup çokça hata etmektedir." İbn Adiy dedi ki: "Nesâi onun hakkında güzel düşünür ve 'İnsanlar, onun yüzünden bana eziyet ediyorlar' derdi." Hafız İbn Hacer, Lisan'da şöyle der: "Nebati, Ukayli ve Darekutni onun metruk olduğunu söylemişlerdir." Bk. Mizan (4/116) - Lisan (6/40) - Kamil Fi'd Duafâ (6/2383) Ayrıca bk. Haşiyetu'l Muallâ Fi'l Ensab (3/68)

• Yusuf b. Esbat ise İbn Vasil eş-Şeybani el-Kûfi'dir. Yahya b. Main dedi ki: "Sikadır." Buhârî dedi ki: "Kitapları gömüldüğünde hadisini olması gereken şekilde rivayet edemedi." İbn Adiy de kendisini Kamil de zikretmiştir. Bk. Tehzib (11/407) - Kamil (7/2614)

Tahrîç: İbn Ebi Asım, Sünne, 953 (2/463) Elbani dedi ki: "Bu, maktu' bir eser* olup Müseyyib ve şeyhi İbn Esbat hakkında kelam edilmiştir." Ayrıca bk. İbn Batta, İbane, 255, s. 231, 234 Her ne kadar bu eserin senesinde kelam edilmişse de bu söz Yusuf b. Esbat (r.h.) ve Abdullah b. Mübarek'ten (r.h.) meşhurdur. O ikisi, sözü geçen fırkalarla aynı asırlarda yaşamış, yüz yüze gelmişlerdir. Şeyhülislam İbn Teymiyye (r.h.) der ki: "Helak olan yetmiş iki fırkanın belirlenmesine gelince; onların sapıklıkları hakkında söz ettiği bize ulaşan ilk kimseler, Yusuf b. Esbat ve Abdullah b. Mübarek'tir. Bu ikisi, Müslümanların en yüce imamlarından ikisi olup 'Bid'atlerin aslı dört fırkadır...' demişlerdir." Bk. Mecmûu'l Fetâvâ (3/350)

Vakıda ise zikredilen yetmiş iki fırkayı belirlemek zordur. Çünkü hadis, ümmet-i Muhammed'in ayrılmacağı fırkalardan bahsetmektedir ki bu fırkalaşma da kıyamete kadar sürecektir. Yani her yeni bir

21. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Yahudiler ile Hristiyanlar yetmiş bir ve yetmiş iki fırkaya ayrıldılar. Ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır."⁵⁷

22. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Yahudiler yetmiş bir fırkaya ayrıldılar. Hristiyanlar yetmiş bir veya yetmiş iki fırkaya ayrıldılar. Ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır."⁵⁸

zaman diliminde daha önce bilinmeyen yeni bir fırka çıkmaktadır ki o da hadisin anlamına dahildir. Allah en iyisini bilir.

* Eser: Hadis anlamında kullanılan bir terimdir. Ancak genelde Rasûlullah (s.a.v.) dışındaki kimse-lerden gelen rivayetleri ifade eder ki, bu kitapta da bu anlamdadır. (Çev.)

57 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Amr el-Leysi el-Medeni vardır. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Saduk olup bazı vehimleri bulunmaktadır." Zehebi dedi ki: "Hadisleri hasen olan meşhur bir şeyhtir." İbn Adiy dedi ki: "Onda bir beis olmamasını umarım." Altıncı tabakadan olup sahih görüşe göre H. 145'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/196) - Tehzib (9/375) - Hülâsa, s. 354 - Kaşif (3/75) - Mizan (3/673) - Kamil (6/2229)

Bu hadisin gelecek hadislerde birçok şahidi bulunmaktadır. Bu yüzden Allah'ın izniyle sahih li gayrihtir.

• Yine senedinde Abde b. Abdürrahim vardır. İbn Hassân el-Mervezi'dir. Dimeşk'te ikamet etmiştir, saduktur. Nesâî, onu sika saymıştır. Onuncu tabakadakilerin küçüklerindendir. H. 244'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/530) - Kaşif (2/196) - Hülâsa, s. 249

• Yine senedinde Nadr b. Şümeyl el-Mazini vardır. Künyesi Ebu'l Hasen olup nahiv âlimlerindendir. Merv'de ikamet etmiştir. Sikadır, sebtir. Dokuzuncu tabakadakilerin büyüklerindendir. H. 204'te 82 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/301) - Tehzib (10/437)

• Yine senedinde Ebû Seleme vardır. İbn Abdurrahman b. Avf ez-Zühri el-Medeni'dir. İsmi'nin Abdullah veya İsmail olduğu söylenmiştir. Çok hadis rivayet edenler (müksirûn) arasındadır. Üçüncü tabakadan olup H. 94 veya 104'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/430) - Tehzib (12/115)

Tahriç:

• Ahmed, Müsned (2/332) - Ebû Davud, Sünen (Avn 12/340) - Tirmizî, İman, 18 (5/25) Tirmizî "Hasen sahihtir" demiştir. Ayrıca bk. İbn Mâce, 3991 (2/1321) - İbn Hibban (Mevarid, 1834, s. 454) - Hakim, Müstedrek (1/128) Hakim, Müslim'in şartına göre sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 66-67 (1/33, 34) - Beyhaki, İtikad, s. 115. Bunların tümü, Muhammed b. Amr yoluyla Ebû Seleme'den rivayet etmişlerdir.

• Elbani, İbn Ebi Asım'ın iki isnadını hasen, birçok yoldan gelmesi dolayısıyla da hadisi sahih saymıştır. Bk. Ta'lik Ale's Sünne (1/33, 34) - es-Silsiletu's Sahiha, 203

• Musannif bu hadisi, Ebû Hureyre'den iki yolla nakletmektedir ki biri bu, diğeri de bir sonraki rivayettir. Ayrıca Abdullah b. Amr'dan başka iki yol (Bk. 23 ve 24.cü hadisler) ve Enes'ten üç farklı yoldan (Bk. 25, 26 ve 27.ci hadisler) kaydetmektedir. Yine Sa'd b. Ebi Vakkas'tan (Bk. 28.ci hadis) bir ve Muaviye'den başka bir yoldan (Bk. 29.cü hadis) rivayet etmiştir.

Ayrıca bu hadis, sahâbelerden de rivayet edilmektedir.

• Avf b. Mâlik: Zayıf bir senetle İbn Mâce, 3992 (2/1322) - Hakim, Müstedrek (4/430) Hakim, sahih olduğunu belirtmiştir.

• Ebû Uthane: Zayıf bir senetle İbn Ebi Asım, Sünne, 68 (1/34) - Lâlekâi, 151 (1/152)

• Amr b. Avf: Hakim (1/129)

58 Bu senet hasen olmakla birlikte daha önce de geçtiği üzere hadis sahihtir.

• Senedinde Ali b. Haşrem el-Mervezi vardır. Silka olup onuncu tabakadakilerin küçüklerindendir. H. 257'de veya sonrasında yaklaşık 100 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/36) - Tehzib (7/316)

23. ... Abdullah b. Amr'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İsrailoğulları'nın başına gelenler, kesinlikle ümmetimin de başına gelecektir. İsrailoğulları yetmiş iki gruba ayrıldılar. Ümmetim ise onlardan fazla olarak yetmiş üç gruba ayrılacaktır. Bir grup müstesna tümü cehennemdedir." Sahâbeler: "O müstesna olan grup kimlerdir?" diye sorduklarında "Benim ve ashâbımın üzerinde olduğu yola uyanlar" buyurmuştur.⁵⁹

24. ... Abdullah b. Amr'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İsrailoğulları'nın başına gelenler, kesinlikle tıpatıp, adım-adım ümmetimin de başına gelecektir. Şüphesiz İsrailoğulları yetmiş iki gruba bölündüler. Benim ümmetim ise yetmiş üç gruba bölünecektir. Biri müstesna hep cehennemdedir." Denildi ki: "O grup kimlerdir ey Allah'ın Rasûlü?" Buyurdu ki: "Benim ve ashâbımın üzerinde olduğu yola uyanlar."⁶⁰

• Yine senedinde Fazl b. Musa es-Sinani vardır. Ebû Abdullah el-Mervezi'dir. Sika ve sebt olup bazen garip hadisler rivayet etmektedir. Dokuzuncu tabakadakilerin büyüklerindendir. H. 192'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/111) - Tehzib (8/276) - Kaşif (2/330)
Tahrici bir önceki rivayetle aynıdır.

59 İsnadı zayıftır.

• Çünkü senedinde Abdurrahman b. Ziyad vardır. Afrikalı olandır. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Hıfzı kötüdür." Yedinci tabakadan olup H. 156'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/480) - Muğni (2/380) - Tehzib (6/174)

• Yine senedinde İsmail b. Ayyaş'ın tedlisi vardır. Yani hadisi muan'an olarak rivayet etmiştir. Kendi beldesi dışındakilerden senedi karıştırırdı. Hafız, onun hakkında şöyle der: "Kendi beldesinden yaptığı rivayetlerde saduk olup başka beldelerden yaptıklarında karıştırmaktadır." Buhârî dedi ki: "Humus beldesinden tahdis ettikleri sahihtir." H. 181 veya 182 senesinde vefat etmiştir. Hafız, kendisini tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymaktadır. Bk. Takrib (1/73) - Tehzib (1/321) - el-Kevakibu'n Nirat, s. 98 - Ta'rifu Ehli't Takdis, s. 82. Ne var ki -bir sonraki hadiste de görüleceği üzere- Süfyan es-Sevri kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Heysem b. Harice el-Mervezi vardır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Onuncu tabakadakilerin büyüklerinden olup H. 227'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/326) - Tehzib (11/93)

• Yine senedinde Abdullah b. Yezid vardır. Ebû Abdurrahman el-Hubli'dir. Sika olup üçüncü tabakadandır. H. 100'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (10/462) - Tehzib 86/71)

Hadis birçok şahidi olması dolayısıyla hasen li ğayrihtir. Şahitlerden bazıları daha önce geçmiş olup bazıları da "Benim ve ashâbımın yolu üzere olanlar" ifadesi olmaksızın ileride gelecektir. Gelecek olanların tüm yolları zayıftır ama birbirlerini kuvvetlendirmektedir. Zaten hadis sahih yollardan da rivayet edilmektedir. Nitekim bu husus daha önce de geçmişti.

Tahric: Tirmizî, İman, 18 (5/26) Tirmizî dedi ki: "Bu müfesser bir garip hadistir. Bunun benzerini ancak bu yolla biliyoruz." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (1/128, 129) Ayrıca bu hadisin geçmiş ve gelecek hadislerdeki "Benim ve ashâbımın yolu üzere olanlar" ifadesinin şahitlerine bakabilirsiniz.

60 İsnadı, bir önceki hadiste olduğu gibi Abdurrahman sebebiyle zayıftır. Ancak hadisin şahitleri vardır. Nitekim daha önce geçen Ebû Hureyre hadisinde ve bundan sonraki hadislerde böyledir. Hadis hasen li ğayrih olmakla birlikte içerisinde "Benim ve ashâbımın yolu üzere olanlar" ifadesi olmayan başka sahih yolları da vardır.

• Yine senedinde Ebû Bekir Zencûyeh vardır. Muhammed b. Abdülmelik b. Zencûyeh olup Bağdatlıdır. Künyesi Ebû Bekir el-Ğazzâl'dir. On birinci tabakadandır. H. 258'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2186) - Tehzib (9/315)

25/A. Bize Ebû Şuayb Abdullah b. Hasen el-Harrani tahdis etti, dedi ki: Bize Asım b. Ali tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ma'ser tahdis etti...

25/B. Bize Ebû Abdullah Ahmed b. Hasen b. Abdülcebbar es-Sûfi haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Bekkâr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ma'ser tahdis etti, dedi ki: Yakub b. Zeyd'den... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) ümmetler hakkında şöyle buyurmuştur: "*Musa'nın (a.s.) ümmeti yetmiş bir gruba ayrıldı. Yetmiş cehennemde, biri cennettedir. İsa'nın (a.s.) ümmeti yetmiş iki gruba ayrıldı. Yetmiş biri cehennemde, biri cennettedir.*" Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Benim ümmetim ise bu iki ümmetin hepsini bir grup fazla olarak aşacaktır. Onlardan yetmiş iki tanesi cehennemde, bir tanesi ise cennettedir.*" Sahâbeler: "Onlar kimlerdir ey Allah'ın Rasûlü?" diye sorduklarında "Cemaattir" buyurmuştur.⁶¹

Yakub b. Zeyd dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.) bu hadisi Rasûlullah'tan (s.a.v.) aktardığında "*Musa'nın kavminden hak ile yol gösterip hak ile adaletli olan bir üm-*

• Yine senesinde Muhammed b. Yusuf el-Fıryabi vardır. Muhammed b. Yusuf b. Vakıd b. Osman olup ez-Zabbi azatlısı Fıryabi'dir. Sikadır, fazıldır. Süfyan'dan yaptığı bazı rivayetlerde hata ettiği söylenir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 212'de vefat etmiştir. Takrib (2/221) - Tehzib 89535) - Hülâsa, s. 365. Ne var ki bir önceki hadiste ona kısa bir mütâbaat olduğu için bu hadiste hata etmiş olma ihtimali ortadan kalkmıştır.

• Yine senesinde Süfyan es-Sevri vardır. Süfyan b. Said b. Mesruk es-Sevri'dir. Künyesi Ebû Abdullah olup Kûfelidir. Sikadır, hafızdır, fakihtir, âbiddir, imamdır, hüccettir. Yedinci tabakanın reislerindendir. Nadiren de olsa tedlis yapardı. H. 161'de 64 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/311) - Tehzib (4/111)

Tahrici bir önceki hadisle aynıdır.

61 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Ebû Ma'ser vardır. Nüceyh b. Abdurrahman es-Sindi vardır. Künyesi Ebû Ma'ser ile meşhurdur. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Zayıf olup altıncı tabakadandır." Uzun seneler yaşamış ve hafızası sağlamıştır. Bk. Takrib (2/298) - Tehzib (1/419) Ne var ki -tahricte de görüleceği üzere- Müsned'de kendisine mütâbaat edenler vardır. Hadis önceki ve ileride gelecek şahitleri dolayısıyla hasendir.

• Yine senesinde Asım b. Ali vardır. İbn Asım b. Suheyb el-Vasıtı'dır. Künyesi Ebu'l Hasen olup et-Temimi azatlısıdır. Saduk olmakla birlikte nadir vehimleri vardır. Dokuzuncu tabakadandır. H. 221'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/374) - Tehzib (5/49) - Kaşif (2/46)

• Yine senesinde Muhammed b. Bekkar varır. İbn Reyyan olup el-Haşimi azatlısıdır. Ebû Abdullah el-Bağdadi e-Rasafi'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır. H. 238'de 93 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/147) - Tehzib (9/75)

• Yine senesinde Yakub b. Zeyd b. Talha e-Temimi vardır. Künyesi Ebû Yusuf olup Medinelidir. Saduktur, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/375) - Tehzib (11/385) - Kaşif (3/254)

• Yine senesinde Zeyd b. Eslem el-Adevi vardır. Ömer'in azatlısıdır. Künyesi Ebû Abdullah veya Ebû Usame olup Medinelidir. Sikadır, âlimdir. Mürsel hadisler rivayet ederdi. Üçüncü tabakadandır. H. 136'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/2712) - Tehzib 83/395)

Tahric: Ahmed bunu Sadaka b. Yesar el-Umeyri yoluyla (Matbu eserde bu şekildedir. Doğrusu ise el yazma nüsha c. 2 s. 94'te olduğu üzere en-Nümeiri olmalıdır. Adı geçen şahıs Ziyad b. Abdullah'tır. Bu düzeltme, Ebu'l Eşbal tarafından yapılmıştır. Allah, ona hayır ile karşılık versin.) Enes'ten rivayet etmiştir. Bk. Müsned (3/12) Yine Enes'ten başka bir yolla (Müsned, 3/145) rivayet etmiştir ki senesinde İbn Lehi'a vardır. Ne var ki İbn Lehi'a ile şahit ve mütâbaat göstermekte beis yoktur. Ayrıca bu hadisin daha önce geçen ve ileride gelecek yollarına bakabilirsiniz.

met vardır" (A'raf, 159) âyetini okurdu. Sonra İsa'nın (a.s.) ümmetini zikreder ve şu âyeti okurdu: "Şayet kitap ehli İman edip takvalı olsalardı, kesinlikle kötülüklerini örter ve onları Naim cennetlerine girdirirdik. Şayet onlar Tevrat'ı, İncil'i ve Rab- lertinden kendilerine indirilenleri uygulasalardı, kesinlikle üstlerinden ve ayakları altlarından (gökyüzü ve yer altı nimetlerinden) yerlerdi. Onlardan orta yollu olan bir grup da vardır ama çoğu ne de kötü işler yamaktadır!" (Maide, 65-66) Yakub dedi ki: Sonra bizim ümmetimizi zikreder ve şu âyeti okurdu: "Yarattıklarımız arasından hak ile yol gösteren ve hak ile adaletli olan bir ümmet vardır." (A'raf, 181) ⁶²

26. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.), (Abdullah b. Selam'a) dedi ki: "Ey İbn Selam! İsrailoğulları kaç fırkaya ayrıldılar?" Şöyle cevap verdi: "Yetmiş bir veya yetmiş iki fırkaya ayrılmışlardır ki hepsi diğerinin sapık olduğuna şaha- det etmektedir." Sahâbeler dediler ki: "Sen dünyadan göçüp gidersen, kesinlikle ümmetinden ayrılacaksın. Bize durumlarının nereye varacağını haber verir misin?" Allah'ın Nebisi (s.a.v.) buyurdu ki: "Tabii ki! Şüphesiz ki İsrailoğulları dediğin sayı- da fırkalara ayrıldılar. Ümmetim de İsrailoğulları'nın ayrıldığı şekilde fırkalara ayrı- lacak, İsrailoğulları'nda olmayan bir fırka da fazladan olacaktır." ⁶³

27. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "İsrailoğulları yetmiş bir fırkaya ayrılmıştır. Benim ümmetim de yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Sevad-ı A'zam müstesna tümü cehennemdedir." ⁶⁴

62 Ali'den gelen bu eseri Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/258) zikretmiş ve bunu zayıf bir senetle Ebû Ya'lâ'ya nispet etmiştir.

63 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Süleyman b. Tarif vardır. Ebû Âtike'dir. Tarif b. Süleyman olduğu da söylenmiştir. Ebû Hatim onun hakkında "Hadisleri kaybolmuştur" der. Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Nesâi dedi ki: "Sika değildir." Hakkında bilgi için bk. Tehzib (12/141) Senetteki diğer kimseler ise sikadrlar.

• Yine senedinde Hasen b. Muhammed b. Sabbah ez-Za'ferani vardır. Künyesi Ebû Ali olup Bağ- datlıdır. İmam Şafii'nin arkadaşıdır. Onuncu tabakadandır. H. 260 veya 259'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/170) - Tehzib (2/318)

• Yine senedinde Şebabe b. Sevvar el-Medaini vardır. Sikadır, hafızdır. Kendisine Mürcie olduğu iftirası atılmıştır. Dokuzuncu tabakadandır. H. 204 veya 205 veya 206 senesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/354) - Tehzib (4/300)

Tahrîf: Abdurrezzak, Musannef'te benzerini Katade'den "Enes dedi ki: Nebî (s.a.v.) Abdullah b. Selam'a sordu..." şeklinde muhtasar olarak rivayet etmiştir. Bk. 18675 (10/156)

64 İsnadı gerçekten zayıftır.

• Senedinde Mübarek b. Sühaym vardır. Künyesi Ebû Sühaym olup Basralıdır. Abdülaziz b. Suheyb'in azatlısıdır. Terk olunmuştur. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/227) - Tehzib (10/27) - Nesâi, Ed-Duafâ ve'l-Metrûkin, s. 99.

• Yine senedinde Süveyd b. Said vardır. İbn Sehl'dir. Aslen el-Herevi olup sonra el-Hadesânî'dir. Ken- disini saduk olmasına rağmen kör olmuştur. Derken kendi hadisi olmayan şeyler kendisine telkin edil- miştir. Yahya b. Main kendisi hakkında çirkin sözler etmiştir. Onuncu tabakanın eskilerindendir. H. 240'ta 100 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/340) - Tehzib (4/372) - Ta'rifu Ehli't Takdis, s. 127

• Yine senedinde Abdülaziz b. Suheyb el-Bünânî vardır. Basralıdır. Sika olup dördüncü tabakadan- dır. H. 130 da vefat etmiştir. Bk. Takrib (10/510) - Tehzib (6/341) - Kaşif (1/176) Bu hadisin birçok şahidi vardır ki kimisi daha önce geçmiş, kimisi de ileride gelecektir.

28. ... Sa'd'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İsrailoğulları yetmiş bir fırkaya ayrıldılar. Benim ümmetim de onların benzeri fırkalara ayrılmadıkça günler ve geceler tükenmeyecektir. Onlardan bir fırka müstesna tümü cehennemdedir. O fırka da cemaattir."⁶⁵

29. ... Ebû Amir el-Hevzânî dedi ki: Muaviye b. Ebû Süfyan, Mekke'de insanlara öğle namazını kıldırdıktan sonra kalktı ve şöyle dedi: "Kulak verin! Hiç şüphesiz sizden önceki kitap ehlinde olan kimseler yetmiş iki gruba bölündüler. Hiç şüphesiz bu ümmet ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır. Yetmiş ikisi cehennemde, biri cennettedir. Cennette olan fırka, cemaattir."⁶⁶

Tahriç: Bunu İbn Cerir, Tefsir'de (7/74) Yezid yoluyla Enes'ten rivayet etmiştir. Yezid, zayıf olup kendisi hakkında açıklama 332.ci hadiste gelecektir. Elbanî, Enes'ten gelen yedi farklı yol zikretmiş ve İbn Mâce'nin Katade yoluyla Enes'ten yaptığı 3993.cü rivayet (2/1322) müstesna tümünün zayıf olduğunu belirtmiştir. Busîri "İsnadı sahih olup râvileri sikadır" demiştir. Bu söz üzerine Elbanî şöyle der: "Bana göre bunun sahih olması, şimdi anlatılması zaruri olmayan bir şüphe içermektedir. Gerçi bu hadisin şahit getirilmesinde beis yoktur." Bk. Elbanî, es-Silsile's Sahiha, 204. Ayrıca bu hadis in daha önce geçen ve ileride gelecek yollarına bakabilirsiniz.

65 İsnadı zayıftır.

- Çünkü senesinde Musa b. Ubeyde vardır. İbn Neşit ez-Zebidi'dir. Künyesi Ebû Abdülaziz olup Medinelidir. İbn Hacer dedi ki: "Zayıftır. Özellikle Abdullah b. Dinar rivayetlerinde daha da zayıftır. Abid bir kimseydi. Altıncı tabakadandır." H. 153'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/286) - Tehzib (10/356) - Muğni (2/685)
- Yine senesinde Ahmed b. Abdullah b. Yunus vardır. Kûfeli olup et-Temimi el-Yarbû'î'dir. Sikadır, hafızdır, onuncu tabakadandır. H. 227'de vefat etmiştir. Takrib (1/19) - Tehzib (1/50) - Tehzibu'l Kemal (1/28)
- Yine senesinde Sa'd'ın kızı vardır. Âişe binti Sa'd b. Vakkas ez-Züriyye'dir. Medinelidir, sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/606) - Tehzib (12/436) Hadis, daha önce geçen ve ileride gelecek olan şahitleri dolayısıyla hasendir.

Tahriç:

- Mervezi, Sünne, s. 17'de Muhammed b. Yahya yoluyla "Bize Ahmed b. Abdullah b. Yunus tahdis etti..." şeklinde rivayet etmiştir.
- Ayrıca İbn Batta, 242.ci rivayet olarak (bk. 218.ci sayfa) Ebû Hatim yoluyla Ahmed b. Abdullah b. Yunus'tan aynı şekilde rivayet etmektedir.

66 İsnadı hasendir.

- Senesinde Ezher b. Abdullah vardır. İbn Cümey' el-Harazi'dir. Humusludur. Saduktur. Âlimler, hakkında Nasibe* olduğu şeklinde kelimeler etmişlerdir. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/52) - Tehzib (1/204) - Kaşif (1/56) - Hülâsa, s. 25

* Nasibe: Şia'nın Hz. Ali taraftarlarına düşmanlık besleyenler için kullandığı bir tabir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi/Nasibe. (Çev.)

- Yine senesinde Muhammed b. Harun vardır. İbn İbrahim er-Rib'i'dir. Künyesi Ebû Cafer olup Bağdatlıdır. Saduktur, on birinci tabakadandır. H. 258'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/213) - Tehzib (9/493)
- Yine senesinde İbrahim b. Hani en-Neysaburi vardır. Künyesi Ebû İshak'tır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, saduktur. H. 265'te vefat etmiştir. Bk. Cerh ve Ta'dil (2/144) - Tarihu Bağdat (6/204) - Siyeru A'lamî'n Nübela (13/17)
- Yine senesinde Ebu'l Muğire vardır. Abdülkuddüs b. Haccac el-Havlani'dir. Künyesi Ebu'l Muğire olup Humusludur. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. H. 212'de vefat etmiştir. Takrib (1/15) - Tehzib (6/369)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu fırkalardan sakınan, bid'atlerden uzak duran, tâbi olup bid'at çıkarmayan, esere yapışıp anında dos-doğru yolu talep eden ve Kerim olan Mevlasından yardım isteyen kula Allah rahmet etsin!

30. ... Muhammed b. Sirin dedi ki: "Bizden öncekiler şöyle derdi: Kişi eser üzere olduğunda, artık o doğru yol üzeredir."⁶⁷

DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) ÜMMETİ ADINA ONLARDAN ÖNCEKİ ÜMMETLERİN YOLLARINA UYMALARINDAN KORKMASI VE ÜMMETİNİ BUNDAN SAKINDIRMASI

31. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kesinlikle ümmetim, kendilerinden önceki ümmetler ile nesillerin yaptıklarını karış-karış, kulaç-kulaç yapacaktır." Denildi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Fars ve Rumların yaptığı gibi mi?" Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap verdi: "Onlardan başka hangi insanlar olabilir ki!"⁶⁸

• Yine senedinde Safvan vardır. İbn Amr b. Herem es-Sekseki olup künyesi Ebû Amr'dır. Sikadır, beşinci tabakadandır. H. 155 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/368) - Tehzib (4/428) - Merasil, s. 93

• Yine senedinde Ebû Amir el-Hevzeni vardır. Abdullah b. Luhay el-Hımsi'dir. Sikadır, muhadramdır, ikinci tabakadandır. Takrib (1/444) - Tehzib (5/373)

Tahriç: Ahmed, Müsned (4/102) - Ebû Davud, Sünne (Avn 12/340) - Darimi, Siyer, 75 (2521 - 2/158) - Hakim, Müstedrek (1/128) Hakim bu isnadı ve daha önce geçen Ebû Hureyre hadisinin iki isnadı hakkında şöyle demiştir: "Bu hadise sahih hükmü verilmesi hususunda bu senetlerle hüccet kaim olur." Zehebi de onun bu sözüne muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Lâlekâi, Şerhu'l İtikad (1/02) - Mervezi, Sünne, s. 14, 15 - İbn Ebi Asım, Sünne, 65 (1/33) Bunların tümü Ezher yoluyla Ebi Amir'den rivayet etmişlerdir. Elbani, Sünne'nin dipnotunda şöyle der: "Öncesi ve sonrası dolayısıyla sahihtir." Ayrıca bunu, es-Silsiletu's Sahiha'da (203, 1493) da zikretmiştir.

67 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Beşşâr vardır. Bk. 9.cu hadis.

• Yine senedinde Muaz vardır. İbn Muaz b. Nasr b. Hassân el-Anberi'dir. Künyesi Ebu'l Müsenna olup Basralıdır. Kadıdır. Sikadır, mütkindir, dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. H. 196'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/257) - Tehzib (10/193)

• Yine senedinde İbn Avn vardır. Abdullah b. Avn b. Artabân'dır. Künyesi Ebû Avn el-Ba'di'dir. Sikadır, sebtir, fazıldır. Altıncı tabakadan olup sahih görüşe göre H. 150'de vefat etmiştir. Takrib (1/439) - Tehzib (5/346)

• Muhammed b. Sirin ise el-Ensari olup İbn Amre'dir. Künyesi Ebû Bekir olup Basralıdır. Sikadır, sebtir. Çok büyük değere sahip bir âbiddir. Üçüncü tabakadandır. H. 110'da vefat etmiştir. Bk. Takrib 82/169) - Tehzib (9/214)

Tahriç:

• Darimi, Sünen, 13 (1/50) - Lâlekâi, 109 (1/87) - Hallal, İman. Bunların tümü İbn Avn'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 220, 221 (s. 203, 204)'de Muhammed b. Ebi Adiy yoluyla İbn Avn ve Musannif'in yoluyla rivayet etmiştir.

68 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ahmed b. Abdullah b. Yunus vardır. Bk. 28.ci hadis.

32. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Yemin olsun ki sizden öncekilerin yollarını karış-karış, kulaç-kulaç, peşi-peşine izleyeceksiniz. Öyle ki onlar kertenkele deliğine girmiş olsalar, kesinlikle siz de gireceksiniz."*⁶⁹

• Yine senesinde İbn Ebi Zî'b vardır. Muhammed b. Abdurrahman b. Muğire b. Haris b. Ebi Zî'b el-Kuraşı el-Âmiri'dir. Sika, fakih, fazıldır. Yedinci tabakadan olup H. 58'de vefat etmiştir. H. 59'da vefat ettiği de söylenmiştir. Buhârî, Müslim ve daha birçok âlim, ondan hadis rivayet etmişlerdir. Bk. Takrib (2/164) - Tehzib (9/303)

• Yine senesinde Said el-Makburi vardır. Said b. Ebi Said Keysan el-Makburi'dir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Ölümünden 4 sene önce hafızası bozulmuştur. H. 120 dolaylarında vefat etmiştir. Bundan daha önce ve sonra vefat ettiği de söylenmiştir. Bk. Takrib (1/297) - Tehzib (4/38)

Tahric:

• Buhârî, İtisam, 7319 (13/300) - Ahmed, Müsned (2/325, 326) -Bu ikisi, İbn Ebi Zî'b yoluyla rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (2/327) - Musannif, bir sonraki hadis. Bu ikisi, Haccac yoluyla "İbn Cüreyc dedi ki..." şeklinde rivayet etmişlerdir ancak Müsned'de "Said el-Makburi'den..." şeklinde olmasına rağmen Musannif'in kitabında "Ebi Said el-Makburi'den..." şeklindedir. Bununla birlikte Müsned'deki daha doğrudur çünkü -Hafız Mizzi'nin Tehzibu'l Kemal adlı eserinde (3/1199) de görüleceği üzere- Muhammed b. Zeyd, oğul olan Said'den rivayet etmektedir. Onun Ebi Said'den hadis rivayet ettiğini söyleyen birine ise rastlamadım. Bu Said, -hadiste olduğu üzere- direkt olarak Ebû Hureyre'den rivayet etmektedir.

• Ahmed, Müsned (2/450, 527) - İbn Mâce, Fiten, 3994 (2/1322) - İbn Ebi Asım, Sünne, 72 (1/36) Bunların tümü, Muhammed b. Amr yoluyla Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den şeklinde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (12/511)'de ayrıca İbrahim b. Useyd yoluyla dedesinden, o da Ebû Hureyre'den şeklinde rivayet etmiştir.

Sünen-i İbn Mâce'nin hamisinde zikrolunduğuna göre Busîri şöyle demiştir: "İsnadı sahih olup râvileri sikadır." Ayrıca Elbani, Zilalu'l Cenneh'te (1/36) hasen olduğunu belirtmiştir.

Bu hadisin, Musannif'in zikretmediği başka yolları da vardır ki bazıları şunlardır:

• Ebû Said el-Hudri: Buhârî, Enbiya, 3456 (6/495) ve İtisam, 7320 (13/300) - Müslim, İlim, 2669 (4/2054) - Ahmed, Müsned (3/74, 89, 94) - İbn Ebi Asım, Sünne, 74, 75 (1/37)

• İbn Abbâs: Hakim, Müstedrek (4/455) Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

• Abdullah b. Amr: İbn Ebi Asım, Sünne, 73 (1/36)

69 İsnadı hasendir.

• Senesinde Süneyd b. Davud el-Massîsi vardır. Her ne kadar imam ve marifet sahibi olmasına rağmen zayıftır. Şeyhi Haccac b. Muhammed'e telkinde bulunurdu. Onuncu tabakadandır. H. 226'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/335) - Tehzib 84/244) - Muğni (1/286) Bununla birlikte İmam Ahmed, Müsned'de (2/327) kendisine mütâbaat etmiştir ki böylece hasen li ğayrih derecesine yükselmektedir.

• Yine senesinde Haccac vardır. İbn Muhammed el-Massîsi el-A'ver'dir. Bağdat'a yerleşmiş, sonrasında Massisa'ya taşınmıştır. Sikadır, sebtir. Ne var ki ömrünün sonlarına doğru Bağdat'a geldiğinde karıştırmıştır. Senette geçen Süneyd, hafızası karıştıktan sonra ondan rivayette bulunan kimselerdendir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 206'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/154) - Tehzib (2/205)

• Yine senesinde İbn Cüreyc vardır. Abdülmelik b. Abdülaziz el-Mekki olup Emevi'lerin azatlısıdır. Sika, fakih ve faziletlidir. Tedlis yapar, mürsel rivayetler naklederdi. İmam Ahmed dedi ki: "İbn Cüreyc 'Falan dedi ki, filan dedi ki, bana şöyle haber verildi' dediğinde, münker hadisler rivayet eder. Bunun yanında 'Bana haber verdi, işittim' derse, o sana yeterlidir." Altıncı tabakadan olup H. 150 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/520) - Tehzib (6/402)

33. ... Amr b. Avf el-Müzeni (r.a.) şöyle demiştir: "Medine'deki mescidinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) çevresinde oturuyorduk. Derken Cibril (a.s.) ona vahiy getirdi..." Sonrasında uzun bir hadis zikretmiştir ki bir bölümünde şöyle geçer: "Cibril, dininizi üstlenerek size geldi. Yemin olsun ki iki ayakkabının birbirini izlemesi gibi sizden öncekilerin yollarına koyulacaksınız. Onların yaptıklarını karış-karış olsa da, adım-adım olsa da yapacaksınız. Öyle ki onlar kertenkele deliğine girmiş olsalar, kesinlikle siz de (o deliğin) içine gireceksiniz."⁷⁰

34. ... Şeddâd b. Evs'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Yemin olsun ki ümmetimin şerhileri, kendilerinden önce geçmiş kimselerin yollarını tıpalıp yüklenip teşvik edecektir."⁷¹

- Yine senesinde Ziyad b. Sa'd vardır. İbn Abdurrahman el-Horasanî'dir. Mekke'ye yerleşmiş, sonra Yemen'e taşınmıştır. Sikadır, sebtir, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (9/173) - Tehzib (3/369)
- Yine senesinde Muhammed b. Zeyd b. Muhacir vardır. Beni Temim'den olup Medinelidir. Sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/162) - Tehzib (9/173) - Tehzibu'l Kemal (3/1199)
- Yine senesinde Ebû Said el-Makburi vardır. Medinelidir. Sikadır, sebtir, ikinci tabakadandır. H. 100'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/137) - Tehzib (7/453) Hadisin -bir önceki hadiste de işaret edildiği üzere-sahih şahitleri vardır.

Tahriri, bir önceki hadis ile aynıdır.

70 İsnadı zayıftır.

- Çünkü senesinde Kesir b. Abdullah vardır. Zehebi onun hakkında "Vâh!" demiştir. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Zayıftır." Yedinci tabakadandır. Âlimlerden bazıları onu yalancılığa nispet etmişlerdir. Bk. Takrib (2/132) - Tehzib (7/421) - Kaşif (3/5)
- Yine senette yukarıda Kesir'in babası Abdullah b. Amr b. Avf vardır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/437) - Tehzib (5/339)
- Yine senesinde İsmail b. Ebi Uveys vardır. İsmail b. Abdullah b. Ebi Uveys olup Medinelidir. Hıfzından rivayet ettiği bazı hadislerde hata etmiştir. Onuncu tabakadandır. H. 226'da vefat etmiştir. Buhârî ve Müslim kendisinden hadis rivayet etmişlerdir. Bk. Takrib (1/71) - Tehzib (1/310) Daha önce de geçtiği üzere hadisin şahitleri vardır.

Tahrir: Ebi Asım, Sünne (1/25) Ayrıca Taberani de buradakinden daha uzun bir şekilde rivayet etmiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (7/260) Heysemi dedi ki: "Senedinde Kesir b. Abdullah vardır ki zayıftır. Gerçi Tirmizî, onun bir hadisine hasen hükmü vermiştir. Diğer râvileri ise sikadırlar." Elbani dedi ki: "Gerçekten zayıftır." Bk. Zilalu'l Cenneh (125)

71 İsnadı hasendir.

- Senesinde Şehr b. Havşeb el-Eşari eş-Şami vardır. Hafız dedi ki: "Saduk olmakla birlikte çokça mürsel rivayeti ve vehimleri vardır." Üçüncü tabakadan olup H. 112'de vefat etmiştir. Onu İmam Ahmed, Buhârî, İbn Main, İclî ve Yahub b. Şeybe sika; Şu'be, İbn Avn, Musa b. Harun, Nesâî, İbn Adiy, Sâci, Hakim, Beyhaki ve İbn Hazm ise zayıf saymışlardır. Bk. Takrib (1/355) - Tehzib (4/369) - Mizan (2/273) - İclî, Sikat, s. 223 - Kamil (4/1354) Senetteki diğer râviler sikadırlar. Ayrıca daha önce geçen hadisler, bu hadisin manasına şahitlik etmektedir.
- Yine senesinde Abdülhamid b. Mehran el-Fezari el-Medâini vardır. Saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/467) - Tehzib (6/109)
- Yine senesinde Ali b. Ca'd vardır. İbn Ubeyd el-Cevheri olup Bağdatlıdır Sikadır, sebtir. Şia olmakla itham edilmiştir. Dokuzuncu tabakadakilerin küçüklerindendir. H. 320'de vefat etmiştir.
- Yine senesinde Abdurrahman b. Ğanm el-Eşari vardır. Sahâbeliği hakkında ihtilaf edilmiştir. İclî, kendisini tabiînin büyük sikaları arasında zikretmektedir. H. 87'de vefat etmiştir. Bk. İclî, Sikat, s. 297 - İbn Hibban, Sikat (5/78) - Takrib (1/494) - Tehzib (6/250)

35. ... Huzeyfe b. Yeman (r.a.) dedi ki: "Yemin olsun ki iki ayakkabının birbiri izlemesi gibi sizden öncekilerin izini takip edeceksiniz. Ne onların yolunu şaşıracaksınız, ne de onların yolu sizi şaşıracak. Yemin olsun ki İslâm'ın kulplarını birer birer sökeceksiniz. İslâm'dan ilk sökülecek düğüm huşû olacaktır. Öyle ki huşû sahibi bir kişi dahi görülmez olacak. Hatta bazı topluluklar 'Ümmet-i Muhammed'den münâfıklık kaybolup gitti. O halde beş vakit namaza ne gerek var?' diyecekler. Yemin olsun ki bizden öncekiler sapıtmıştı hatta aralarında namazı dahi kılmıyorlardı. İşte bu kimseler, kaderi yalanlayanlardır. Onlar, Deccal'in sebeplerindendir. Onları Deccal'in safına katmak Allah üzerinde bir haktır."⁷²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Akıllı ve bilgili olup da bu ümmetin durumunu iyice araştıran kimse, ümmetin genel çoğunluğunun işleri-

Tahriç: Ahmed, Müsned (4/125) Ayrıca Heysemi, bunu Taberani'ye de nispet etmiş ve şöyle demiştir: "Râvilerinde ihtilaf edilmiştir." Bk. Mecmau'z Zevaid (7/261)

72 İsnadı hasendir.

- Senedinde Hişam b. Ammar vardır. İbn Nusayr ed-Dimeşki'dir. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkinde bulunulmaya başlanmıştır. Eski hadisleri daha sahihtir. Onuncu tabaka büyüklerindendir. H. 245'de vefat etmiştir. Buhârî ile dört sünen sahibi kendisinden hadis rivayet etmişlerdir. Bk. Takrib (2/320) - Tehzib (11/51)

- Yine senedinde Abdülhamid b. Habib b. Ebi İsrîn vardır. Dimeşki olup künyesi Ebû Said'tir. Evzai'nin kâtibidir. Evzai'den haricinde başkasından rivayette bulunmamıştır. Saduk olmakla birlikte nadiren hata ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/467) - Tehzib (6/112)

- Yine senedinde Yunus b. Yezid vardır. İbn Ebi Necad el-Eyli'dir. Ne var ki Zühri'den yaptığı rivayette biraz vehim; Zühri dışındakilerden yaptığı rivayetlerde ise hata vardır. Yedinci tabaka büyüklerindendir. En doğru görüşe göre H. 159'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/386) - Tehzib (11/450) Ne var ki Hallal'ın İmam Ahmed'den yaptığı rivayetlerde bu üç râviye mütâbaat vardır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

- Yine senedinde Evzai vardır. Abdurrahman b. Amr b. Ebi Amr'dır. Fakihtir, sikadır, celildir. Yedinci tabakadandır. H. 157'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/493) - Tehzib (6/238) - Kaşif (2/158)

- Yine senedinde Zühri vardır. Muhammed b. Müslim b. Ubeydullah b. Abdullah b. Şihab olup künyesi Ebû Bekir'dir. Fakihtir, hafızdır, celal ve itkan sahibi olduğu hususunda ittifak edilmiştir. Hafız, onu üçüncü tabaka müdellislerinden saymıştır. Dördüncü tabakadakilerin ilklerindendir. H. 125'de vefat etmiştir. Bundan 1 veya 2 sene önce vefat ettiği de söylenmiştir. Bk. Takrib (2/207) - Tehzib (9/445) - Ta'rifu Ehli't Takdis, s. 109

- Yine senedinde es-Sunâci vardır. Abdurrahman b. Useyle el-Muradi'dir. Sikadır, tabînin büyüklerindendir. Abdülmelik'in halifeliğinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1491) - Tehzib (6/229)

Tahrişte görüleceği üzere hadisin Avf b. Mâlik ve Ebû Derda'dan merfu şahitleri vardır.

Tahriç:

- İmam Ahmed, Müsned'de (6/27) Avf b. Mâlik'ten merfu olarak rivayet etmiştir.

- Tirmizî, İlim Kitabı 2653 numaralı hadis olarak (5/32) Ebû Derda'dan rivayet etmiş ve "Hasen gariptir" demiştir.

- Hakim ise Müstedrek'te iki yoldan da rivayet etmiş ve ilk yol için "Sahih olup Buhârî ile Müslim, senetteki tüm râvilerle hüccet getirmişlerdir" demiştir. İkinci yol hakkında ise "Basralıların hadisi dolayısıyla isnadı sahihtir" demektedir. Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

- Ayrıca İmam Ahmed, kendisinden Hallal tarafından rivayet edilen el-İman'da Abdülmelik b. Amr yoluyla İkrime'den, o Ebû Abdullah el-Filistini'den, o Huzeyfe'nin kardeşi Abdülaziz'den, o da Huzeyfe'den şeklindeki senetle rivayet etmiştir.

nin iki kitap ehlinin yollarına göre işlediğini anlayıp bilecektir. Yani ümmetin işleri, Nebî'nin (s.a.v.) buyurduğu gibi Kısra ve Kayser'in yolu ile cahiliye ehlinin yolları üzeredir. Örnek olarak saltanat ve hükümleri; işçilerin, emirlerin ve dışındaki kimselerin hükümleri; musibet, sevinç, mesken, giyim, süslenme, yeme, içme, düğün yemekleri, binite binme, hizmet, meclisler, oturumlar, alışveriş, kazanç işleri vb. daha birçok şey var ki, bunları açıklamak uzun sürer. Tüm bunlar ümmet arasında Kitap ve Sünnet'e muhalif olarak işlemektedir. Yani -Nebî'nin (s.a.v.) buyurduğu gibi- ancak ve ancak bizden öncekilerin yollarına göre yapılmaktadır. Yardım istenilecek yalnızca Allah'tır. İnsanların genelini kapsayan beladan kurtulan kimseler ne de azdır! Bunu ilmin kendisini edepli kıldığı kimselerden başkası fark edemeyecektir. Tüm doğruluklara muvaffak kılan ve yardımcı olan yalnızca Allah'tır.

BEŞİNCİ BÂB: HARİCİLERİN ZEMMİ, MEZHEPLERİNİN KÖTÜLÜĞÜ, ONLARLA SAVAŞMANIN MÜBAHLİĞİ, ONLARI ÖLDÜREN VEYA ONLAR TARAFINDAN ÖLDÜRÜLEN KİMSENİN SEVABI

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî dedi ki: Gerek eski gerekse de yeni dönemin âlimleri, Hariciler'in kötü bir topluluk olup Allah Teâlâ ile Rasûl'üne (s.a.v.) asi oldukları konusunda ihtilaf etmemişlerdir. Hariciler namaz da kılsa, oruç da tutsa, ibadetlerde çaba da sarf etse bu onlara kesinlikle fayda vermeyecektir. Onlar, açıktan iyiliği emrediyor ve kötülüğü yasaklıyorlar ama bu da onlara fayda verici değildir. Çünkü onlar, Kur'ân'ı kendi arzularına göre yorumlamakta ve yaptıklarını Müslümanlara süslü gösterip onları aldatmaktadırlar. Gerçekten Allah Teâlâ bizleri onlardan sakındırmıştır. Ayrıca Nebî (s.a.v.) de, ondan sonraki raşid halifeler de, sahâbeler ve onlara ihsan ile tâbi olanlar da bizleri Hariciler'den sakındırmışlardır.

Hariciler, pis-iğrenç şurrât⁷³ın ta kendileridir. Hariciler'in diğer kollarından olup

73 Onlara bu isim verilmiştir. Çünkü onlar kızmış ve öfkelenmişlerdir. Bu "şurrât" kelimesi, Arapçada şerrin çoğalıp her tarafa yayılmasını ifade eden "şera's şerru" cümlesinden gelmektedir. Gerçi onlara sorsan, şöyle demektedirler: "Bizler (Arapçada 'satıcılar' manasına gelen) şurrâtız. Çünkü Allah Teâlâ "İnsanlardan kimisi de Allah'ın rızası için nefsinı satar" buyurmaktadır. Yani bizler, zalim imamlardan ayrılarak cennet karşılığında nefsimizi sattık." Bk. Cevheri, Sıhah (6/2932) - Lisan (14/429) Ayrıca bk. Makalatu'l İslâmiyyin (1/207) Hariciler'in isimlerinden biri de Kûfe içerisinde bulunan Hârûrâ mevkiine nispetle "Hârûriyye"dir. Yine Tahriri ileride gelecek olan "Okun yaydan fırladığı gibi dinden fırlayıp çıkarlar" hadisinden alınan (ve 'fırlayanlar' manasına gelen) Mârîka ve Nevasib olarak da adlandırılırlar. Nevasib, Nasibi'nin çoğulu olup All'ye (r.a.) düşmanlık edip ona buğz eden herkes hakkında kullanılan genel bir isimdir. Ayrıca Hakem Olayını inkâr edip "Hüküm ancak Allah'a aittir" demeleri dolayısıyla Muhakkime diye de adlandırılırlar. Bk. Makalatu'l İslâmiyyin (1/207)

Hariciler, yirmiden fazla fırkaya ayrılmışlardır. Bununla birlikte Ali, Osman, Cemal Savaşına katılanlar, Hakem olayına katılanlar ve Hakem olayının karşılıklı iki grubunu veya ikisinden birini doğru kabul edenleri tekfir etmek, icma ettikleri akide esaslarındandır. Bk. El-Fark Beyne'l Fırak, s. 74. Yine Hariciler zalim imama karşı çıkmayı vacip görürler. Bu yüzden (Arapçada 'karşı çıkanlar' manasına gelen) Hariciler diye isimlendirilmişlerdir. Harici fırkalarından çoğu büyük günah işleyenleri

da aynı mezhep üzere olanlar öteden beri mezheplerini birbirlerine miras bırak-
maktadırlar. Onlar imamlar ve emirlere karşı çıkmakta, Müslümanları öldürmeyi
helal saymaktadırlar.

Onların ortaya ilk çıktığı asır, Rasûlullah (s.a.v.) zamanıdır. Bir adam, Rasûlullah
(s.a.v.) ganimetleri taksim ederken gelip onu kötölemiş ve "Adaletli ol ey Muham-
med! Seni hiç adaletli görmüyorum" demiştir. Bunun üzerine "Yazıklar olsun sana!
Ben adaletli olmazsam kim adaletli olur kıl" buyurmuştur. Derken Ömer (r.a.) o
adamı öldürmek istemiş, Nebî (s.a.v.) ise öldürülmesine engel olmuştur. Ayrıca
haber vermiştir ki; sizden biri namazını ve orucunu, o ve arkadaşlarının namazı
ve orucu yanında küçük görecektir. Bununla birlikte onlar dinden fırlayıp uzakla-
şacaklardır. Yine birçok hadiste onlarla savaşmayı emretmiş, onları öldüren veya
onlar tarafından öldürülen kimsenin faziletini açıklamıştır.

Sonrasında onlar, değişik beldelerden çıkmaya başlayıp bir araya gelmişler ve
açıktan iyiliği emredip kötülüğü yasaklamışlardır. Öyle ki Medine'ye gelip Osman
b. Affan'ı (r.a.) öldürmüşlerdir. Rasûlullah'ın (s.a.v.) Medine'de bulunan ashâbı,
Osman'ın öldürülmemesi için çok çaba sarf etmiş ama buna güç yetirememişlerdir.
Allah hepsinden razı olsun.

Ondan sonra Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) karşı çıkmışlar, onun
hükümüne razı gelmemişler, görüşlerini açıkça haykırmışlardır. Yine onlar "Hüküm
ancak Allah'a aittir" dediklerinde Ali (r.a.) "Bu, batıl murâd ettikleri hak bir sözdür"⁷⁴
demiştir.

Derken Ali (r.a.) onlarla savaşmış ve Allah Teâlâ kendisine onları öldürme
görevini vererek ikramda bulunmuştur. Ayrıca o, Nebî'nin (s.a.v.) onları öldüren
veya onlar tarafından öldürülen kimselerin faziletiyle alakalı sözünü haber verince,
sahâbe de yapılan savaşta onun yanında yer almışlardır. Böylece Ali'nin (r.a.) kılı-
cı, kıyamet kopana dek Hariciler'e saplanan kılıcına dönüşmüştür.

ALTINCI BÂB: ZİKRETTİĞİMİZ KONU HAKKINDAKİ SÜNNETLER İLE ESERLER

36. ... Cabir b. Abdullah (r.a.) dedi ki: Bir adam, Huneyn'den ayrılırken
Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına geldi. O sıra Rasûlullah'ın (s.a.v.) elbisesinde biraz

tekfir ederler. Bunun yanında Necid fırkası, had cezası uygulanan kimseleri tekfir etmezler. Sufriyye
ise tekfirin sadece hakkında özel bir tehdit olmayan günahlarda söz konusu olduğunu ileri sürmüş-
lerdir. Kur'ân'da bir had cezası veya tehdit var olan günahlara gelince; kendisi hakkında şer'î bir isim
varsa ona ilavede bulunmazlar. Mesela (zina eden) zâni, (hırsızlık yapan) sârik vb. isimlerde olduğu
gibi. Bk. el-Fark Beyne'l Firak, s. 73. İbâziye fırkası ise büyük günah işleyenlerin nimete nankörlük
eden anlamıyla kâfir olup dinden çıkan anlamıyla kâfir olmadığını söylemektedirler. Bk. Şehristani,
el-Milel ve'n-Nihal (1/135)

⁷⁴ Tahrici için bk. 51.ci hadis.

gümüş vardı; kimini tutuyor, kimini veriyordu. Derken o adam: 'Ey Muhammed! Adaletli ol!' dedi. Bunun üzerine: 'Yazıklar olsun sana! Ben adaletli olmayınca kim adaletli olacak! Ben adaletli olmadığım da sen zarar edip hüsrana uğrarsın' buyurdu. Birdenbire Ömer b. Hattâb (r.a.): 'Ey Allah'ın Rasûlü! Bırak beni de şu münâfığı öldüreyim' dedi. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "İnsanların ashâbımı öldürüyor muşum diye konuşmalarından Allah'a sığınırım. Bu ve arkadaşları Kur'ân okurlar ama gırtlaklarını aşmaz. Okun yaydan fırladığı gibi dinden fırlayıp çıkarlar."75

75 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Müslim b. Tedrus vardır. Esedi azatlısıdır. Saduktur ama tedlis yapmak. tadır. Hafız, kendisini tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. H. 162'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/207) - Tehzib (9/404) - Ta'rifu Ehli' Takdis, s. 108. Bu hadisi muan'an olarak rivayet etmiştir ama muan'an olmasına rağmen Müslim ve başka imamlar kendisiyle hüccet getirmişlerdir. Ayrıca talebesi Yahya b. Said, şeyhlerinden ancak onların bizzat işittikleri hadisleri naklederdi. Nitekim İsmaili böyle demiş, Hafız da Fethu'l Bari'de (1/258, 309) bunu ikrar etmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde İsa b. Hammad b. Müslim et-Tüçibi vardır. Sika olup onuncu tabakadandır. H. 248'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/97) - Tehzib (8/209)

• Yine senedinde Leys b. Sa'd vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 15.ci hadis.

• Yine senedinde Yahya b. Said el-Kattan vardır. Künyesi Ebû Said'tir. Sika, mütkın, hafız, imam, önderdir. Dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. H. 198'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/348) - Tehzib (11/216) Alta geleceği üzere hadis, sahih şahitleri dolayısıyla sahihtir.

Tahric:

• Müslim, 1063 (2/740) - Ahmed, Müsned (3/353, 354) - İbn Ebi Asım, Sünne, 943 (2/459) Bunların tümü, Yahya b. Said yoluyla İbn Zübeyr'den rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (3/355) Muaz b. Rufae yoluyla "Bize Ebû Zübeyr tahdis etti..." şeklinde rivayet etmiştir. Ayrıca Musannif de bundan sonraki iki hadiste rivayet etmektedir.

• İbn Mâce, 172 (1/61) Süfyan yoluyla İbn Zübeyr'den rivayet etmiştir.

Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te isnadının sahih olduğunu söylemektedir. Ayrıca 39.cu hadisin tahricinde de geleceği üzere Buhârî, Müslim ve daha başka eserlerde çokça şahidi bulunmaktadır.

Bazı âlimler, bu ve benzeri hadisler ile Hariciler'in kâfir olduklarına delil getirmişlerdir. Bununla birlikte âlimler, onların kâfir olup olmadıkları hakkında iki görüş üzere ihtilaf etmişlerdir.

Birincisi: Onları tekfir edenler, dinde sonradan ortaya çıkardıkları akideler ve dinden zaruri olarak bilinen şeylere muhalif hükümlerine bakmışlar, bu yüzden onları tekfir etmişlerdir. Yine bahsini yaptığımız hadiste var olan dinden fırlayıp çıkmaları, 59.cu hadiste geleceği üzere Hariciler'in cehennem köpekleri olmaları vb. gibi haklarında söylenen sözlere de bakmışlardır. Buhârî, Kadı Ebû Bekir, Sübki, Kurtubi gibi âlimler Hafız İbn Hacer'in de dediği gibi onları tekfir eden âlimlerden bazılarıdır. Ayrıca Fethu'l Bari /Kitabu'r Ridde'de bunu, Şifa adlı eserin sahibi Kadı İyaz ve Ravza isimli eserin sahibi Nevevi'den de nakletmektedir. Bk. Fethu'l Bari (12/300)

İkincisi: Onları tekfir etmeyenlere gelelim. Bu âlimler, böyle hüküm vermekten sakındıran nasların olması sebebiyle İslâm'dan bir kimsenin çıktığını söylemenin kolay bir iş olmadığını söylemişlerdir. Ancak kendisinin kâfir olduğunu bildiren bir söz veya fiil olursa, görüşüyle alakalı bir tevili olmadığında onu tekfir etme önünde hiçbir engel yoktur. Ayrıca bu âlimler, ilk gruptaki âlimlerin delil olarak dayandıkları şeylerin, diğer tehdit hadisleri gibi olduklarını söylemişler ve o hadisleri buna yorumuşlardır. Bu yüzden ki Ebu'l Meâli el-Cüveynî, Bakıllânî vb. gibi birçok âlim ve usulcüler, Hariciler hakkında mutlak olarak küfür lafzını kullanmaktan geri durmuşlardır. Nitekim Hafız İbn Hacer böyle söylemektedir. Bk. Fethu'l Bari (12/300)

Yine Hafız'ın da anlattığı üzere onları tekfir etmeyen Hattâbi ve İbn Battal gibi âlimler, şu rivayeti şahit getirmişlerdir. Ali'den (r.a.) rivayet edildiğine göre kendisine Nehir ehli hakkında "Kâfir oldular

37. ... Cabir (r.a.) dedi ki: "Nebî (s.a.v.) Ci'rane bölgesinde ganimetleri, yani Bilal'in kucağında duran ve Huneyn'den elde edilen altınları taksim ediyordu. O sıra adamın biri gelip 'Ey Allah'ın Rasûlü! Adaletli ol. Sen adaletli davranmadın' dedi. Onun bu sözüne cevap olarak 'Yazıklar olsun sana! Ben adaletli olmadığım-da kim adaletli olacaktı?' buyurdu. Bunun üzerine Ömer (r.a.): 'Bırak beni ey Allah'ın Rasûlü, şunun boynunu vurayım' dedi. Buyurdu ki: "Hayır, bırak onu. Çünkü o, birtakım arkadaşları arasında olacak; Kur'ân okuyacaklar ama gırtlaklarını aşmayacak. Okun yaydan fırladığı gibi dinden fırlayıp ayrılacaklar."⁷⁶

38. ... Cabir (r.a.) dedi ki: "Nebî (s.a.v.) Ci'rane bölgesinde ganimetleri paylaşıyordu. Derken bir adam, kalkıp 'Adaletli ol! Çünkü sen adaletli davranmadın'

mı?" diye sorulduğunda, cevap olarak "Onlar ancak küfürden kaçmışlardı" demiştir. Yine bunu, Taberi'nin sahih bir senetle rivayet ettiği Ali'nin Hariciler hakkındaki şu sözü de desteklemektedir: "Eğer adaletli bir imama muhalefet ederlerse onlarla savaşın. Eğer zalim bir imama muhalefet ederlerse onlarla savaşmayın. Çünkü onların da görüşleri vardır." Bk. Fethu'l Bari (12/301) Ayrıca Hasan'dan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: "Ali, Hârûriyye'yi öldürdüğünde kendisine 'Bunlar kâfirler mi ey Mü'minlerin Emiri?' diye soruldu. O: 'Onlar ancak küfürden kaçmışlardı' dedi. Bu sefer: 'Peki, münâfıklar mı?' denildi. Ali: 'Şüphesiz ki münâfıklar, Allah'ı sadece azıcık zikrederler. Bunlar ise Allah'ı çokça zikretmektedirler' dedi. Bunun üzerine 'Peki, nedirler?' denilince Ali şöyle cevap verdi: İçerisinde kör ve sağır oldukları bir fitneye uğrayan bir topluluktur." Bk. Kenzu'l Um-mal, 31568 (11/300)

Onların tekfirinden uzak duranlardan biri de Şeyhülislam İbn Teymiyye'dir. Bk. Minhacu's Sünne (3/60, 62) Ayrıca Şatıbi de İtisam adlı eserinde (2/186) onları tekfir etmemiş, Hariciler'in Ali ve Ömer b. Abdülaziz ile gerçekleşen olaylarında ikisinin de onlara bağı muamelesinde bulunmalarını şahit getirmiştir.

Hak söze gelirse; gerek tekfir gerekse tekfir edilmeme bakımından Hariciler'in tümüne genel olarak mutlak bir hüküm vermek şüphelidir. Çünkü her fırkanın kendine ait akide esasları ve görüşleri vardır ki kimisi tekfir edilmeye kadar varır, kimisi de varmaz. O halde Hariciler içinde sabah ve akşam namazlarını bir rekat olarak kısaltma görüşünde olanlar, haram oluşu dinden zaruri olarak bilinen bazı mahremelerin nikahlanmasına caiz diyenler, Yusuf Sûresi'nin Kur'ân'dan oluşunu inkâr edenler ve Sünnet'in mütevatir ve âhâd olanını inkâr edenlerin kâfir olduklarında şüphe yoktur. Aynı şekilde sahâbenin seçkinlerini tekfir etmeleri de böyledir. Bu, Nebî'yi (s.a.v.) yalanlamaları ve ahiretle ilgili gelen çoğu şeyi inkâr ediyor olduklarını göstermektedir. Bunların dışındaki imamlara karşı çıkma, kendisi sebebiyle Müslümanların kanını helal saydıkları fasit bazı teviller vb. ise onların tekfir edilmesini gerektirmez. Allah en iyisini bilir. Şeyhülislam'ın bid'at ehlinin tekfir edilip edilmemesi konusunda enfes bir kelamı vardır. Bk. Mecmû'u'l Fetâvâ (3/351)

⁷⁶ İsnadı hasendir.

• Senesinde Muhammed el-Adeni vardır. Muhammed b. Yahya b. Ebi Amr'dır. Mekke'de ikamet etmiştir. Saduktur. Müsned adlı bir eser yazmıştır. İbn Uyeyne'nin derslerine devam etmiştir. Ne var ki Ebû Hatim, onun hakkında "Kendisinde gaflet vardı" demiştir. Derim ki: Onu birçok kişi sika saymaktadır ki İbn Main onlardan biridir. Bk. Tarih (2/542) Ayrıca Müslim de kendisinden hadis rivayet etmiştir. Bk. 289 numaralı hadis. Onuncu tabakadan olup H. 243'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/218) - Tehzib (9/518) - Mukaddimetu Kitabı'l İman, s. 34, 35

• Yine senesinde Süfyan b. Uyeyne b. İmrân vardır. Künyesi Ebû Muhammed olup Kufi, sonra da Mekki'dir. Sikadır, hafızdır, imamdır, hüccettir. Bununla birlikte son dönemlerde hafızası bozulmuştur. Nadir de olsa sika râvilerden tedlis yapardı. Sekizinci tabaka büyüklerindendir. H. 198'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/312) - Tehzib (4/117) Daha önce de geçtiği üzere hadis sahihtir.

Tahrici bir önceki hadis ile aynıdır.

dedi. Bunun üzerine 'Yazıklar olsun sana Ben adaletli olmadıgımda kim adaletli olacakmış!' buyurdu. Derken Ömer (r.a.): 'Bırak beni de şu münâfığın boynunu vurayım' dedi. Buyurdu ki: "Bırak onu. Bununla beraber bir takım arkadaşları olacak -veya birtakım arkadaşları içerisinde olacak; Kur'ân okuyacaklar ama gırtlaklarını aşmayacak. Okun yaydan fırladığı gibi dinden fırlayıp ayrılacaklar."⁷⁷

39. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: "Bir gün Rasûlullah (s.a.v.) (ganîmetleri) paylaşıyordu. O sıra Zü'l Huvaysıra el-Temîmî: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Adaletli ol!' dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): 'Yazıklar olsun sana Ben adaletli olmadıgımda kim adaletli olacakmış!' buyurdu. Derken Ömer (r.a.) kalkıp: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Bana izin ver de şunun boynunu vurayım' dedi. Buyurdu ki: "Hayır. Onun bir kısım arkadaşları olacaktır. Sizden biri namazını ve orucunu, o ve arkadaşlarının namazı ve orucu yanında küçük görecektir. Bununla birlikte onlar, okun yaydan fırladığı gibi dinden fırlayıp uzaklaşacaklardır. Öyle ki, çıkan okun demirine bakılır, onda hiçbir şey, hiçbir iz bulunmaz! Sonra okun yaya giriş yerine bakılır, orada da hiçbir şey bulunmaz! Sonra okun ağaç kısmına bakılır, orada da hiçbir şey bulunmaz! Sonra okun tüylerine bakılır, orada da hiçbir şey bulunmaz! Halbuki ok, atılanın bağırsağını ve kanını delip geçmiş, fakat oka bir şey bulaşmamıştır! Onlar, insanlar tefrikaya düştüğü zaman ortaya çıkacaklardır! Onların alametli kara gözlü bir adamdır ki, onun pazularından birinde kadın memesine veya sallanan bir et parçasına benzeyen bir fazlalık vardır."

Ebû Said dedi ki: "Bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğime şehadet ederim. Yine şehadet ederim ki Ali b. Ebû Talib (r.a.) onları öldürdüğünde ben de yanındaydım. Adam, öldürülenler arasında arandı ve aynen Rasûlullah'ın (s.a.v.) tarif ettiği şekli ile bulunup getirildi."⁷⁸

77 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

• Senedinde İbn Mukri vardır. Muhammed b. Abdullah b. Yezid b. Mukri'dir. Künyesi Ebû Yahya olup Mekkelidir. Sikadır, onuncu tabakadandır. H. 256'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/181) - Tehzib (9/284)

Tahriri 36.cı hadiste geçti.

78 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yezid b. Yusuf er-Rahbi vardır. Zayıftır, dokuzuncu tabakadandır. İbn Adıyy dedi ki: "Zayıf olmasına rağmen hadisleri yazılır." Zehebi dedi ki: "Âlimler, onu terk etmişlerdir." Bk. Muğni (2/755) - Takrib (2/372) - Tehzib (11/373) Bununla birlikte Buhârî'nin rivayetinde Velid (Hadis No: 6163), Ahmed'in Müsned adlı eserinde (1/65) Muhammed b. Mus'ab ve İbn Asım'ın Sünne adlı kitabında (Hadis No: 924) Abdülhamid b. Ebi İsrâin kendisine mütâbaat etmiştir. Böylece senedin zayıflığı iyileşmektedir.

• Yine senedinde Mansur b. Ebi Müzahim vardır. Beşirü'l Türki'dir. Künyesi Ebû Nasr olup Bağdatlıdır, kâtiptir, sikadır. Onuncu tabakadandır. H. 235'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/276) - Tehzib (10/311)

Tahrir:

• Buhârî, Sahih, Kitabu'l Edeb, 6163 (10/552) - Ahmed, Müsned (3/65) İbn Ebi Asım, Sünne, 924 (2/450) - Hattâbi, Garibu'l Hadis (1/377) Bunların hepsi Evzal yoluyla rivayet etmişlerdir.

40. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Yakında ümmetim arasında ihtilaf ve ayrılık baş gösterecektir. Sonra konuşmayı güzel, uygulamayı kötü yapan bir topluluk çıkacaktır. Kur'ân okurlar ama boğazlarını aşmaz. Okun yaydan fırladığı gibi dinden fırlayıp ayrılacaklar, sonra da tâ ki ok, kirisine dönene dek geri dönmeyecekler. Onlar yaratılanların en şerlileridir. Onları öldüren veya onlar tarafından öldürülen kimseye ne mutlu! Allah'ın Kitabı'na çağırırlar ama onunla alakaları yoktur. Onları öldüren, Allah'a kulluk etme hususunda onlardan daha layıktır." Dediler ki: Ey Allah'ın Rasûlü! Onların belirtisi nedir? Buyurdu ki: "Saçları kazıtmak."⁷⁹

41. Bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Abdülhamid el-Vasîti tahdis etti... Ka'b el-Ahbar dedi ki: "Şehid için iki nur vardır. Hariciler'in öldürdüğü kimse için ise on tane nur vardır. Cehennem'in yedi kapısı vardır ki onlardan biri Hârûriyye içindir. Yemin olsun ki onlar, ilk defa Allah'ın Peygamberi Davud'un zamanında ortaya çıkmışlardır."⁸⁰

• Ahmed, Müsned (3/244) - Ebû Davud, Sünne (Avn 12/111) Bu ikisi Evzai yoluyla Katade'den, o Enes'ten ve Ebû Said el-Hudri'den şeklinde rivayet etmişlerdir.

• Abdurrezzak, Musannef, 18649 (10/146) - Ahmed, Müsned (3/65) - Adeni, İman, 74 (s. 137) - Buhârî, İstîtabetu'l Mürteddin, 6933 (12/290) - İbn Ebi Asım, Sünne (925 (2/541) Bunların tümü Ma'mer yoluyla Zühri'den rivayet etmiştir.

• Buhârî, Menakıb, 361 (6/617) - Müslim, Zekat, 1064 (2/744) - İbn Ebi Asım, Sünne, 923 (2/449) Bunlar da Zühri yoluyla rivayet etmişlerdir.

Yine bu hadis, Ebû Said el-Hudri'den kimi uzun kimi özet biçimde farklı yollardan da gelmiştir. Bk. Buhârî, Enbiya (1/376), Tefsir (8/330), Fezailu'l Kur'ân (9/99), İstîtabetu'l Mürteddin (12/283) - Meğazi (8/67), Tevhid (13/415, 353) - Müslim, Zekat, 1064 (2/741, 742) - Mâlik, Muvatta (1/304) - Ebû Davud, Sünen (Avn 13/109) - Nesâî, (5/87), (7/118) - Ahmed, Müsned (3/5, 68, 73) - Abdurrezzak, Musannef, 18764 (10/155)

Ayrıca benzer şekilde Müsned'de (4/421, 422, 424, 425) ve Nesâî'de (7/120) Ebû Zerr'den, Müsned'de (5/42) Ebû Bekre'den rivayet edilmiştir.

⁷⁹ İsnadı hasendir.

Senedinde Yezid b. Yusuf vardır. Bir önceki hadiste de geçtiği üzere zayıftır. Ne var ki Müsned'de (3/224) Ebû Muğire ve Ebû Davud'da (13/111) Velid, kendisine mütâbaat etmektedir. Böylece senedin zayıflığı iyileşmektedir.

Yine senedinde Katade b. Diame es-Sedûsi vardır. Künyesi Ebu'l Hattâb el-Basri'dir. Sikadır, sebtir. Hafız, kendisini tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. Dördüncü tabakanın büyüklerindendir. H. 100'den 10 küsur sene sonra vefat etmiştir. Buhârî ve Müslim gibi birçok âlim, kendisinden hadis rivayet etmektedir. Bk. Takrib (2/123) - Tehzib (8/351) - Merasil, s. 168, 174 - Tarifu Ehli't Takdis, s. 102

Tahriri bir önceki hadis ile aynıdır.

⁸⁰ İsnadı hasendir.

• Senedinde Seyyar b. Hatim el-Anezi vardır. Ebû Seleme el-Basri'dir. Saduk olup vehimleri bulunmaktadı. Dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. H. 200 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/343) - Tehzib (4/290) Musannef ve Abdullah b. Ahmed'in Sünne adlı eserlerinde de görüleceği üzere Abdurrezzak kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Tahric.

• Yine senedinde Cafer b. Süleyman ez-Zabu'i vardır. Saduktur, zaidir. Ne var ki Şia görüşüne sahipti. Sekizinci tabakadan olup H. 178'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/131) - Tehzib (2/95) - Kaşif (1/129)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: İşte bunlar, Hârûriyye'nin özellikleridir. Onlar, Allah Teâlâ'nın haklarında "Fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondan (Kur'ân) müteşâbih olanlara tâbi olurlar. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir." (Âl-i İmrân, 7) buyurduğu Harici Şurrât'ın tâ kendileridir.

42. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) "Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'ân) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondaki müteşâbihlere tâbi olurlar. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir..." (Âl-i İmrân, 7) âyetini okudu ve ardından şöyle buyurdu: "Müteşâbih âyetler hakkında tartışanları gördüğünüzde bilin ki onlar, Allah'ın kastettiği o kimselerdir. Derhal onlardan sakının!"⁸¹

- Yine senesinde Harun b. Abdullah vardır. İbn Mervan el-Bağdadi olup Ebû Musa el-Hammal el-Bezzar künyesiyle tanınır. Sikadır, onuncu tabakadandır. H. 243'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/312) - Tehzib (11/8)
- Yine senesinde Ebû İmrân el-Cevni vardır. Abdulmelik b. Habip el-Ezdi veya el-Kindi'dir. Künyesiyle meşhurdur. Sikadır, dördüncü tabaka büyüklerindendir. H. 128'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/518) - Tehzib (6/389)
- Yine senesinde Abdullah b. Rabâh el-Ensari vardır. Künyesi Ebû Halid olup Medinelidir. Basra'da ikamet etmiştir. Ezarika* tarafından katledilmiştir. Bk. Takrib (1/414) - Tehzib (5/206)

Tahriç:

- Abdurrezzak, Musannef, 18673 (10/155) Cafer yoluyla rivayet etmiştir.
- Yine hadisin bir kısmını İbn Ebi Şeybe Musannef'te (Hadis No: 19757, c. 15, s. 316) rivayet etmiştir.
- Abdullah b. Ahmed, Yezid b. Harun yoluyla 'Bize Hammad b. Seleme, Ebû İmrân el-Cevni'den tahdis etti...' şeklinde rivayet etmiş olup Ka'b'a olan isnadı sahihtir. Bk. Sünne, 1523 (2/638)
- * Ezarika: Hariciler'in bir kolu olup önderleri Nafi' b. Ezrak'tan dolayı bu ismi almışlardır. (Çev.)

81 İsnadı sahihtir.

- Senesinde İbn Ebi Amr vardır. Kendisi hakkında bilgi için bk. 37.ci hadis.
- Yine senesinde Abdülvehhab es-Sekafi vardır. İbn Abdülmecit b. Salt'tır. Künyesi Ebû Muhammed olup Basralıdır. Sikadır, ölümünden üç sene önce hafızası bozulmuştur. Sekizinci tabakadan olup H. 194'te vefat etmiştir. Buhârî ve Müslim gibi âlimler kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/528) - Tehzib (6/449)
- Yine senesinde İbn Ebi Müleyke vardır. Abdullah b. Ubeydullah b. Abdullah et-Temimi'dir. Medineli olup Nebi'nin (s.a.v.) ashâbından otuz kişiye yetişmiştir. Sikadır, fakih, üçüncü tabakadandır. H. 117'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/431)

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (648) - İbn Mace, Mukaddime, 47 (1/18, 19) - Musannef, 149. Bunların tümü, Eyyûb yoluyla İbn Ebi Müleyke'den, o da Âişe'den şeklindeki senetle rivayet etmişlerdir.
- Hafız İbn Kesir dedi ki: Bu hadisi, Muhammed b. Yahya el-Abedi (doğrusu el-Adeni'dir) Müsned adlı eserinde Abdülvehhab es-Sekafi yoluyla Eyyûb'tan rivayet etmiştir. Aynı şekilde Abdurrezzak, Ma'mer yoluyla Eyyûb'tan rivayet etmiştir. Aynı şekilde birçok kişi, bunu Eyyûb'tan rivayet etmiştir. Yine bunu sahihinde İbn Hibban, Eyyûb yoluyla rivayet etmektedir. Ebû Âmir el-Harraz (Tirmizî'de el-Hazzâ şeklindedir) ve başkaları Eyyûb'a mütâbaat etmektedirler. Tirmizî bunu, Bindar'dan, o Ebû Davud et-Tayalisi'den, o Ebi Âmir el-Harraz'dan şeklinde zikretmektedir. Yine bu şekilde olarak süneninde Said b. Mansur, Hammad b. Yahya el-Ebah'tan, o Abdullah b. Ebi Müleyke'den, o da

CamScanner ile tarandı

45. ... Tavus dedi ki: İbn Abbâs'a (r.anhumâ) Hariciler ve Kur'ân okuduklarında uğradıkları durumlar anlatıldı. Dedi ki: "Kur'ân'ın muhkem olanına iman ediyorlar, müteşâbihe geldiklerinde ise sapıtıyorlar." İbn Abbâs daha sonra "Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde derinleşenler ise 'Biz ona iman ettik' derler" (Âl-i İmrân, 7) âyetini okudu.⁸⁴

46. ...Ubeydullah b. Yezid dedi ki: İbn Abbâs'ı işittim; kendisine Hariciler, ibadet konusundaki çabaları ve namazları anlatıldı. Dedi ki: "Yahudi ve Hristiyanlardan daha çok çaba sarf ediyor değiller. Yine de sapıklık üzerindedirler."⁸⁵

47. ... Hasan-ı Basrî'den rivayet edildiğine göre o, Hariciler hakkında şöyle demiştir: "Şaşkın sarhoşlardır. Yahudi veya Hristiyan değillerdir ki mazur görül-sünler."⁸⁶

"Yedinci tabakadandır, saduktur. Kitapları yandıktan sonra karıştırmıştır." Zehebi dedi ki: "Amel, onun zayıf olması yönündedir." Ayrıca Hafız, kendisini yedinci tabakanın tedlis yapan zayıflarından saymıştır. H. 174'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/44) - Tehzib (5/373) - Kaşif, (2/109) - Tarifu Ehli't Takdis, s. 142

- Yine senesinde Müsenna b. Ahmed isimli bir şahıs vardır. Kaynaklarda bilgisine rastlayamadım.
- Yine senesinde Atâ b. Dinar el-Misri vardır. Hüzeyl'in azatlısıdır. Saduktur ama Said b. Cübeyr'den yaptığı rivayeti, bir sahifeden aktarmaktadır. Denildiğine göre Said b. Cübeyr'i işitmemiştir. Altıncı tabakadandır. H. 126'da vefat etmiştir. Takrib (2/21) - Tehzib (7/198) - İbn Ebi Hatim, Merasil, s. 158. Senetteki diğer râviler, sikadırlar.
- Yine senesinde Amr b. Halid vardır. İbn Ferruh et-Temimi'dir. Künyesi Ebu'l Hasen olup Harranlıdır. Mısır'da yaşamıştır. Sikadır, onuncu tabakadandır. H. 229'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/169) - Tehzib (8/25)
- Yine senesinde Said b. Cübeyr vardır. Sikadır, sebtir, fakihtir. Üçüncü tabakadandır. Âişe, Ebû Musa ve benzerlerinden yaptığı rivayetler mürseldir. H. 95'te 50 yaşını tamamlamışken Haccac'ın önünde öldürülmüştür. Bk. Takrib (1/292) - Tehzib (4/11)

Tahriç: Suyutî, Dürü'l Mensur'da (2/146) bunu İbn Münzir'e nispet etmiştir.

84 İsnadı sahihtir.

- Senesinde İbn Mukri vardır. Muhammed b. Abdullah b. Yezid olup sikadır. Bk. 38.ci hadis.
- Yine senesinde Süfyan b. Uyeyne vardır. Bk. 37.ci hadis.
- Yine senesinde Ma'mer vardır. İbn Raşid'tir. Künyesi Ebû Urve olup Basralıdır. Yemen'de ikamet etmiştir. Sikadır, sebtir, fazıldır. Ne var ki Sabit, A'meş, Hişam b. Urve ve Basra'da yaptığı rivayetlerde azıcık illet vardır. Yedinci tabaka büyüklerindendir. H. 154'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/266) - Tehzib (5/267)
- Yine senesinde İbn Tavus vardır. Abdullah b. Keysan el-Yemani'dir. Sikadır, fazıldır, âbidir. Altıncı tabakadan olup H. 132'de vafat etmiştir. Bk. Takrib (1/424) - Tehzib (5/267)
- Yine senesinde Tavus vardır. İbn Keysan'dır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Sikadır, fakihtir, fazıldır. Üçüncü tabakadan olup H. 106'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/377) - Tehzib (5/8) - Merasil, s. 100 - Tarifu Ehli't Takdis, s. 38.

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19748 (15/313)

85 İsnadı sahihtir.

- Senesinde Ubeydullah b. Ebi Yezid el-Mekki vardır. Sikadır, çokça hadis rivayet etmiştir. Dördüncü tabakadan olup H. 126'da vefat etmiştir. Buhârî ve Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/540) - Tehzib (7/56)

Tahriç: Abdurrezzak, Musannef, 18665 (10/153) - İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19747 (15/313)

86 İsnadı kuvvetlidir.

48. ... Muallâ b. Yezid dedi ki: Hasan-ı Basrî'ye "Ey Ebû Said! Hureybiye'de bir Harici ortaya çıktı" denildi. Bunun üzerine şöyle dedi: "O, bir münker görüp ona karşı çıkan ama o gördüğünden daha beter bir münkere düşen miskinın tâ kendisidir."⁸⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Hariciler'den birinin ibadet konusundaki gayretini gören bir kimsenin -adil veya zalim olsun- imama karşı çıkmaması, çıkıp bir cemaat toplamaması, kılıcını çekmemesi, Müslümanlar ile savaşmaması gerekir. Bir adamın mezhebi Haricilik olduğunda, sakın ha onun Kur'ân'ı okuması, namazda kıyamı uzun tutması, oruca devam etmesi ve ilim konuşurken süslü cümleler kurması kişiyi aldatmasın!

Söylediklerim hakkında Rasûlullah'tan (s.a.v.) öyle haberler gelmiştir ki, Müslümanların âlimlerinin çoğu onları kabul eder. Daha doğrusu, bu haberleri bilme hususunda Müslümanların tüm imamı ittifak halindedirler.

49/A. Bize Ebû Şuayb Abdullah b. Hasen el-Harrani tahdis etti, dedi ki: Bize Asım b. Ali tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ma'ser tahdis etti...

49/B. ... Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah'a (s.a.v.) düşmanlarını kızdıran ve çabalı bir adam anlatıldı. Rasûlullah (s.a.v.) "Onu tanımıyorum" buyurdu. Dediler ki: Ey Allah'ın Rasûlü! Şöyle şöyle özelliklere sahip biridir. Rasûlullah (s.a.v.) yine "Ben onu tanımıyorum" buyurdu. Onlar bu haldeyken adı geçen şahıs çıkageldi. Sahâbe derhal: Bu adam işte ey Allah'ın Rasûlü, dediler. Buyurdu ki: "Ben onu tanımıyordum. Ümmetim içerisinde onu ilk defa şimdi görüyorum."

• Senesinde Süleyman b. Ebi Neşit vardır. Buhârî, Tarih-i Kebir'de (4/40) kendisini zikretmiş ve şöyle demiştir: "İbn Zübeyr'i görmüştür. Kendisinden Zahhak b. Mahled rivayette bulunmuştur." Ayrıca İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de kendisinden bahsetmiş ve şöyle demiştir: "İbn Zübeyr"den mürsel olarak rivayet etmiştir." Bununla birlikte İbn Ebi Hatim, kendisi hakkında ne cerh ne de adalet bakımından bir şey dememiştir. Ayrıca İbn Hibban, onu Sikat'ta (4/315) zikretmektedir.

• Yine senesinde Mahled b. Hasen b. Ebi Zümeyl vardır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Hadislerinde herhangi bir beis yoktur. Zehebi kendisini sika saymıştır. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/234) - Tehzib (10/72) - Kaşif (3/112)

• Yine senesinde Ebû Melih er-Rakki vardır. Hasen b. Ömer -veya Amr'dır. Sika olup sekizinci tabakadandır. H. 181'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/16) - Tehzib (1/309)

Tahric: Musannif'in bu kitabı dışında herhangi bir yerde rivayet edildiğine rastlamadım.

⁸⁷ İsnadı hasendir.

• Senesinde Salt b. Mes'ud b. Tarif el-Cehderi vardır. Zehebi onun için "sika sayılmıştır" demektedir. Hafız ise Takrib'te "Bazen vehmederdi" demiştir. Onuncu tabakadan olup H. 240'da veya bir sene öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/370) - Tehzib (4/436) - Kaşif (2/29)

• Yine senesinde Cafer b. Süleyman vardır. Saduktur, zahiddir. Ne var ki Şia görüşüne sahipti. Bk. 41.ci hadis.

• Yine senesinde Muallâ b. Ziyad el-Kurdusi vardır. Künyesi Ebu'l Hüseyin olup Basralıdır. Saduktur, az hadis rivayet etmiştir, zahiddir. Kendisi hakkında İbn Main'in sözleri farklı farklıdır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/265) - Tehzib (10/237)

Tahric: Musannif'in bu kitabı dışında herhangi bir yerde rivayet edildiğine rastlamadım.

Onda şeytandan kaynaklanan bir karar var.”⁸⁸ Adam yaklaştığında selam verdi. Rasûlullah (s.a.v.) de selamını aldı ve şöyle buyurdu: “Allah adına yemin istiyorum; yanımıza çıkageldiğinde içinden ‘Şu toplulukta senden daha faziletlisi yoktur’ şeklinde bir şeyler konuştun mu?” Adam: Allah’a yemin olsun ki evet, dedi. Sonra namaz kılmak için mescide girdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir’e (r.a.) “Kalk da onu öldür” buyurdu. Ebû Bekir derhal mescide girdi ve adamın namazda kıyam halinde olduğunu gördü. Bunun üzerine içinden “Doğrusu namazın bir hürmeti ve hakkı vardır. Şayet Rasûlullah’tan (s.a.v.) emir istemiş olsaydım...” diye geçirdi. Derken geri döndü. Rasûlullah (s.a.v.) “Onu öldürdün mü?” diye sordu. Ebû Bekir şöyle cevap verdi: Hayır. Gördüm ki namazda kıyam halindeydi. Namazın bir hakkı ve hürmeti olduğunu düşündüm. Şayet onu öldürmemi istersen öldürürüm. Rasûlullah (s.a.v.) “Sen buna ehil değilsin” buyurdu.

Sonrasında “Ey Ömer! Git de onu öldür” buyurdu. Ömer de derhal mescide girdi. Bir baktı ki adam secde ediyor. Bunun üzerine uzun bir vakit adamı bekledi. Sonra içinden “Doğrusu secdenin bir hakkı vardır. Şimdi gidip Rasûlullah’tan (s.a.v.) emir istesem, benden daha hayırlı olan birisi de emir istemişti” diye geçirdi. Derken geri döndü. Rasûlullah (s.a.v.) “Onu öldürdün mü?” diye sordu. Ömer şöyle cevap verdi: Hayır. Gördüm ki namazda kıyam halindeydi. Namazın bir hakkı ve hürmeti olduğunu düşündüm. Şayet onu öldürmemi istersen öldürürüm. Rasûlullah (s.a.v.) “Sen buna ehil değilsin” buyurdu.

Sonrasında “Ey Ali! Kalk da onu öldür. Eğer onu bulabilirsen, sen bu işin üstesinden gelirsın” buyurdu. Ali de mescide girdi ama onu bulamadı. Derhal Rasûlullah’ın (s.a.v.) yanına geri dönüp durumu ona haber verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Eğer bugün öldürülmüş olsaydı, tâ ki Deccal çıkana dek ümmetinden iki kişi dahi birbiriyle ihtilaf etmezdi.” Enes daha sonra hadisin devamını anlattı.⁸⁹

88 Yani cin çarpmış.

89 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Maşer vardır ki zayıftır. Bk. 25.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine kısa bir şekilde mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler hakkında açıklama 25.ci rivayette geçmiştir.

Hadisin tahripte de görüleceği üzere Ebû Said ve Ebû Bekre'den şahitleri vardır.

Tahric:

• Ebû Ya'la rivayet etmiştir. Senedinde Ebû Ma'şer vardır. Heysemi dedi ki: “Zayıftır.” Bk. Mecmau'z Zevaid (6/227) Yine Ebû Ya'la, Yezid er-Rakkaşi yoluyla Enes'ten rivayet etmiştir. Cumhur, Yezid'i zayıf saymıştır. Bk. Mecmau'z Zevaid (6/226) Ayrıca Abdurrezzak da Yezid er-Rakkaşi yoluyla rivayet etmiş, ama Enes'i senetten düşürmüştür. Bk. Musannef, 18674 (10/155) Ayrıca Musannif, bir sonraki rivayette yine Enes'ten başka bir yoldan rivayet etmiştir ama o da zayıftır. Yine Bezzar, Enes'ten farklı farklı yollarla rivayet etmiştir. Bk. Keşfu'l Estar, 1851 (2/360) Heysemi dedi ki: “Râvileri -yani Bezzar'ın senedindeki râviler- bazılarında zayıflık olmasına rağmen sika sayılmışlardır.” Bk. Mecmau'z Zevaid (6/227)

50. ... Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: "İçimizde ibadet ve zühd sahibi bir adam vardı. Nebî'ye (s.a.v.) onun özelliklerinden bahsettik, ismini söyledik ama onu tanımadı. Biz tam bu haldeyken adam bize yöneldi. Dedik ki: Ey Allah'ın Rasûlü! İşte o adam budur. Buyurdu ki: "Şüphesiz onun yüzünde şeytandan kaynaklanan bir karartı görüyorum." Derken adam geldi, topluluğa selam verdi, onlar da selamını aldılar. Rasûlullah (s.a.v.) hemen ona şöyle sordu: "İçinden 'Şu toplulukta senden daha hayırlısı yoktur' diye geçirdin mi?" Adam: Evet, dedi. Sonra arkasını döndü ve mescide girdi. Rasûlullah (s.a.v.) "Onu kim öldürebilir?" diye sordu. Ebû Bekir: Ben ey Allah'ın Rasûlü, dedi. Derhal kalkıp mescide girdi ve adamı namaz kılarken buldu. Ebû Bekir dedi ki: Onu namaz kılarken buldum. Namaz kılanlara vurmaktan nehyolunduk.

Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) "O adamı kim öldürecek?" diye sordu. Ömer: Ben ey Allah'ın Rasûlü, dedi. Derhal mescide girdi ve adamı secde ederken buldu. Dedi ki: Namaz kılan bir kimseyi mi öldüreceğim? Halbuki bize namaz kılanlara vurmayı yasaklamıştı. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.), Ömer'e "Bırak ey Ömer!" buyurdu. Ömer: Ama onu namaz kılarken buldum. Halbuki bize namaz kılanlara vurmayı yasaklamıştın, dedi.

Sonrasında "Şu adamı kim öldürecek?" diye sordu. Ali: Ben ey Allah'ın Rasûlü, dedi. Buyurdu ki: "Eğer onu bulabilirsen sen onu öldürürsün." Ali derhal gitti ve geri geldi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.), Ali'ye "Bırak ey Ali!" buyurdu. Ali: Onu çıkmış buldum, dedi. Buyurdu ki: "Doğrusu sen onu öldürmüş olsaydın, ümmetinden başından sonuna dek iki kişi dahi ihtilaf etmezlerdi."⁹⁰

• Hadisin Ebû Said el-Hudri'den "Ebû Bekir, Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi ve 'Ey Allah'ın Rasûlü! Ben falanca vadiden geçtim...' dedi" şeklinde bir şahidi vardır. Bu hadisi İmam Ahmed, Müsned'de (3/15) rivayet etmiştir. Heysemi dedi ki: "Râvileri sikadırlar." Bk. Mecamu'z Zevaid (6/225)

• Yine Heysemi, bu hadise şahit olarak Ebû Bekre'den bir rivayet zikretmiş ve "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmişlerdir" dedikten sonra şöyle demiştir: "Râvileri, sahihin râvilerindendir." Bk. Mecamu'z Zevaid (6/225)

90 İsnadı çok zayıf olup iki illeti vardır.

• Senedinde Enes'ten rivayet eden Hud b. Atâ el-Yemani vardır. İbn Hibban dedi ki: "Onunla hüccet getirilmez; rivayetleri az olmasına rağmen yine de münkerdir." Bk. Lisanu'l Mizan (6/201) Ayrıca İbn Ebi Hatim de kendisini Cerh ve Tadil'de (9/111) zikretmiş ama cerh veya adalet olarak hakkında bir şey söylememiştir.

• Yine senedinde Musa b. Ubeyde vardır. Zayıftır. Bk. 28.ci hadis.

• Yine senedinde Fazl b. Sehl vardır. İbrahim el-A'rac el-Bağdadi'dir. Horasan asıllıdır. Saduk olup on birinci tabakadandır. H. 255'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/110) - Tehzib (8/277)

• Yine senedinde Zeyd b. Hubab vardır. Ebu'l Huseyn el-Ukli'dir. Saduk olmakla birlikte Sevri'nin hadisinde hata ederdi. Dokuzuncu tabakadan olup H. 203'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/273) - Tehzib (3/402)

Tahrîç: Bunu Ebû Ya'la, birbirine yakın lafızlar ile rivayet etmiştir. Heysemi dedi ki: "Senedinde Musa b. Ubeyde vardır ki terk olunmuştur." Bk. Mecmau'z Zevaid (6/227) Ne var ki bir önceki rivayette de görüleceği üzere hadisin şahitleri vardır.

YEDİNCİ BÂB: ALİ'NİN (R.A.) HARİCİLERİ ÖLDÜRMESİ, ALLAH TEÂLÂ'NİN ONLARLA SAVAŞMAK KONUSUNDA KENDİSİNE VERDİĞİ İKRAMLARDANDIR

51. Bize Firyabi tahdis etti... Ümmü Seleme'nin azatlısı Ubeydullah b. Ebi Rafi' dedi ki: Hârûriyye ortaya çıktığında Ali'nin (r.a.) yanındaydılar. Dediler ki: "Hüküm ancak Allah'a aittir." Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Tabii ki de öyledir. Ancak bu, batıl kastedilen hak bir sözdür. Rasûlullah (s.a.v.) birtakım insanların özelliklerinden bahsetti ki yemin olsun ben onların özelliklerini iyi biliyorum. Hakkı söylerler ama şuralarını (boğazına işaret etti) geçmez. Onlar, yaratılmışlar içerisinde Allah Teâlâ'nın en çok nefret ettiği kimselerdir. Onların içinde ellerinin birinde süt dolu koyun memesi gibi bir şey bulunan bir adam vardır." Ali (r.a.) onları öldürdü. günde "Arayın onu" dedi. Adamı aradılar ama hiçbir şey bulamadılar. Bunun üzerine iki veya üç kere "Tekrar arayın! Allah'a yemin olsun ki ne ben yalan söyledim ne de bana yalan söylendi" dedi. Sonra harabe içerisinde onu buldular ve getirip Ali'nin (r.a.) önüne koydular. Ben de bu olaya şahitlik etmişim.⁹¹

52. Bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti... Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Ueydullah b. Ebi Rafi' dedi ki: Hariciler ortaya çıktıklarında Ali (r.a.) ile beraber diler. Dediler ki: "Hüküm ancak Allah'a aittir." Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Bu,

91 İsnadı hasendir.

• Senesinde İbn Lehi'a vardır. Saduk olmasına rağmen hafızası kötüdür. Bk. 44.cü hadis. Ne var ki -bir sonraki hadiste de görüleceği üzere- Amr b. Haris kendisine mütâbaat etmiştir. Amr, sika olup hakkında biraz ileride bilgi verilecektir.

• Yine senesinde Safvan b. Salih vardır. İbn Safvan'dır. Künyesi Ebû Abdülmelik olup Dimeşklidir. Sikadır. Tesviye tedlisi yapardı. Ebû Zur'a ed-Dimeşki böyle söylemiştir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 209 veya 208 veya 207'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/368) - Tehzib (4/426) Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" demiştir. Tesviye tedlisi, râvinin şeyhi dışında zayıf bir kimseyi senetten düşürüp hadisi güzelleştirme adına sika olması ihtimali olan başka bir lafızı kullanmasıdır. Bu, tedlisin en şerli kısmıdır. Bk. Tedribu'r Râvi (1/424) - Takyid ve İzah, s. 96.

• Yine senesinde Velid b. Müslim vardır. Künyesi Ebu'l Abbâs olup Dimeşklidir. Ne var ki o, tedlis ve tesviye yapardı. Sekizinci tabakadan olup H. 198 sonu veya 199 başında vefat etmiştir. Buhârî ve Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Hafız, kendisini tedlis yapanların dördüncü mertebesinde saymıştır. İbn Cüreyc ve Evzai'den muan'an olarak rivayet ettiklerine itimat edilmez. Çünkü o, yalancılardan tedlis yapardı. Bk. Takrib (2/336) - Tehzib (11/151) - Mizan (4/347) - Tarifu Ehli't Takdis, s. 134. Ne var ki bu hadiste açıkça "tahdis etti" demiştir.

• Yine senesinde Bukeyr b. Abdullah b. Eşecc vardır. Sikadır, beşinci tabakadandır, H. 120'de -veya sonrasında- vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/108) - Tehzib (1/491)

• Yine senesinde Abid Bûsr b. Said el-Medeni vardır. İbnu'l Hazrami'in azatlısıdır. Sikadır, celildir, sekizinci tabakadandır. H. 100'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/97) - Tehzib (1/437) - Merasil, s. 19

• Yine senesinde Ubeydullah b. Ebi Rafi' vardır. Medineli olup Nebî'nin (s.a.v.) azatlısıdır. Ali'nin kâtibi idi. Sika olup üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/532) - Tehzib (7/10)

Tahrîç: Bunu, Musannif bir sonraki rivayet olarak da zikretmiştir. Ayrıca bk Müslim, Zekat, 1066 (2/749) - İbn Ebi Asım, Sünne, 928 (2/952) Bunların tümü, İbn Vehb yoluyla Amr b. Haris'ten rivayet etmişlerdir.

batıl kastedilen hak bir sözdür. Doğrusu Rasûlullah (s.a.v.) bir kısım insanların özelliklerini bildirmişti. Yemin ederim ki ben, şunların içerisinde o özelliklerin olduğunu biliyorum. Dilleriyle hakkı söylüyorlar ama gırtlaklarını (boğazına işaret etti) geçmiyor. Onlar, yaratılanlar içerisinde Allah'ın en çok nefret ettiği kimselerdir. İçlerinde ellerinin birinde süt dolu koyun memesi gibi bir şey bulunan siyah bir adam vardır. Ali (r.a.) onları öldürdüğünde "Arayın onu" dedi. Adamı aradılar ama hiçbir şey bulamadılar. Bunun üzerine iki veya üç kere "Tekrar arayın! Allah'a yemin olsun ki ne ben yalan söyledim ne de bana yalan söylendi" dedi. Sonra harabe içerisinde onu buldular ve getirip Ali'nin (r.a.) önüne koydular. Ben de bu olaya ve Ali'nin onlar hakkındaki sözlerine şahitlik etmişim.⁹²

53. Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Abdullah b. Muhammed en-Nâciye tahdis etti... Hişam'dan, o İbn Sirin'den, o da Abîde es-Selmanî'den; (Selmanî) dedi ki: Ali'yle birlikte ben de Nehrevan Savaşı'na katılmışım. Hariciler öldürüldüklerinde Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki. "Doğrusu içlerinde elinde yaratılıştan eksiklik -veya eli kısa ve küçük olan biri vardır." Derhal adamı aradılar ama bulamadılar. Ali ise aynı sözü üç kere tekrarladı. Sonra dedi ki: "Araştırın, ölüleri ters yüz edin ve sağ eli küçük olduğundan dolayı sanki kadın memesi gibi (sallanan) bir adamı bulup çıkarın." Ali, adamın bulunduğunu görünce kibleye dönüp Allah'a hamd ve sena etti, kendisine Hariciler'i öldürme görevini veren ve onlarla savaşmakla ikramda bulunan Allah'a şükretti. Sonra yüzünü bize döndü ve şöyle dedi: "Eğer şımarmayacak olsanız, size, onlarla savaşan kimselerin değeri ile alakalı daha önce Rasûlullah'ın (s.a.v.) dilinden dökülen hadisi anlatırdım." Dedim ki: "Bu, sana Rasûlullah'tan (s.a.v.) sana ulaşan bir şey mi yoksa bizzat ondan duyduğun bir şey midir?" Dedi ki: "Kâbe'nin Rabbi'ne yemin olsun ki bilakis ondan işittim."⁹³

92 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ahmed b. Salih vardır. Mısırlıdır, künyesi Ebû Cafer İbn Taberî'dir. Sikadır, hafızdır, onuncu tabakadandır. Nesâî, az sayıdaki vehminden dolayı hakkında kelam etmiş olup İbn Main'den onu yalancı saydığı nakledilmiştir. Bununla birlikte İbn Hibban, onun başkası olduğunu kesin bir dille ifade etmiştir. Vefat tarihi H. 248'dir. Buhârî ve başkaları kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/16) - Tehzib (1/39)

• Yine senedinde Abdullah b. Vehb vardır. İbn Müslim olup Kureyş azatlısıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Mısırlıdır. Sika, hafız, âbiddir. Dokuzuncu tabakadandır. H. 197'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/460) - Tehzib (5/71)

• Yine senedinde Amr b. Haris vardır. İbn Yakub'tur, Ensar'ın azatlısıdır. Mısırlıdır. Sika, fakih, hafızdır. Yedinci tabakadan olup H. 150'den önce vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/67) - Tehzib (8/14) Senetteki diğer râviler sikadırlar ve haklarındaki açıklama bir önceki hadiste geçti.

Tahriri bir önceki hadis ile aynıdır.

93 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Cafer b. Süleyman vardır. Saduktur, zahiddir. Ne var ki Şia görüşüne sahipti. Bk. 41.ci hadis. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere Abdurrezzak kendisini mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahricte ve bir sonraki hadiste de görüleceği üzere başka kısa mütâbaatları da vardır.

54. Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Salih el-Buhârî tahdis etti... Ebi Amr b. Alâ en-Nahvi'den, o İbn Sirin'den, o da Abîde es-Selmani'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Yakında bir topluluk çıkacak; içlerinde elinde yaratılıştan eksiklik -veya eli kısa ve küçük olan biri vardır. Eğer şıarmayacak olsanız, Nebisi'nin (s.a.v.) dili üzere onları öldürenlere vaat ettiği şeyi size haber verirdim." Ali'ye: Bunu bizzat Rasûlullah'tan (s.a.v.) sen mi duydun? diye sordum. Dedi ki: "Evet, Kâbe'nin Rabbi'ne yemin ederim ki ben duydum, Kâbe'nin Rabbi'ne yemin ederim ki evet, Kâbe'nin Rabbi'ne yemin ederim ki evet."⁹⁴

- Yine senedinde Muhammed b. Süleyman vardır. Sikadır. Bk. 10.cu hadis.
- Yine senedinde Avf vardır. İbn Ebi Cemile el-A'rabi el-Abedi el-Basri'dir. Kaderiye ve Şia olmakla itham edilmiştir. Altıncı tabakadan olup H. 146 veya 147'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/89) - Tehzib (8/166)
- Yine senedinde Hişam vardır. İbn Hassan el-Ezdi el-Kurdusi'dir. Künyesi Ebû Abdullah olup Basralıdır. Sikadır, İbn Sirin'den rivayet edenler içerisinde insanların en sağlam olanıdır. Hasen ve Atâ'dan yaptığı rivayetlerde ise kelam edilmiştir. Çünkü denildiğine göre o ikisinden mürsel olarak rivayet ederdi. Altıncı tabakadandır, H. 147 veya 148'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymaktadır. Bk. Takrib (2/317) - Tehzib (11/34) - Mizan (4/295) - Tarifu Ehli't Takdis, s. 114.
- Yine senedinde İbn Sirin vardır. İsmi Muhammed'dir. Bk. 30.cu hadis.
- Yine senedinde Abîde es-Selmani vardır. İbn Amr el-Muradi'dir. Künyesi Ebû Emr olup Kûfelidir. Muhadram büyük tâbidir. Sikadır, sebtir. H. 70'den önce vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/547) - Tehzib (7/84)

Tahriç:

- Abdurrezzak, Musannef'te (10149) 18763. cü hadis olarak "Hişam'ı şöyle derken işittim..." şeklinde rivayet etmiştir.
  - Ahmed, Müsned'de (1/95) ve bir sonraki hadiste Musannif, Veki' yoluyla Cerir b. Hazim'den ve Amr b. Alâ en-Nahvi'den, onlar da İbn Sirin'den senediyle rivayet etmişlerdir.
  - Ayrıca bk. Abdurrezzak, Musannef, 18652 (10/145) - İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19827 (15/303) - Ahmed, Müsned (1/83) - İbn Mâce, 167 (1/59) - İbn Ebi Asım, Sünne, 912 (2/442) - Ebû Ya'la (1/95, 141) Bunların tümü Eyyûb yoluyla İbn Sirin'den rivayet etmişlerdir.
  - Ahmed, Müsned (1/121) - Müslim, 1066 (1/748) Bu ikisi, İbn Avn yoluyla İbn Sirin'den rivayet etmişlerdir.
  - Ahmed, Müsned (1/144) - Ebû Davud et-Tayalisi, 166 (s. 24) - Ebû Ya'la (1/140, 142) - Abdullah b. Ahmed, Zevaidu'l Müsned (1/122) Bunlar da İbn Sirin'den başka yollarla rivayet etmektedirler.
- 94 İsnadı sahihtir.
- Senedinde Abdullah b. Ömer el-Kûfi vardır. Saduk olmakla birlikte Şia'ya meylederdi. H. 239'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/435) - Tehzib (5/332) Ne var ki İmam Ahmed "Bana Veki' tahdis etti..." diyerek ona mütâbaat etmiştir. Bk. Müsned (1/95) Ayrıca tahriçte de görüleceği üzere hadisin başka sahih yolları da vardır.
  - Yine senedinde Veki' vardır. İbn Cerrah el-Kûfi'dir. Sika, hafız, âbiddir. Dokuzunca tabaka büyüklerindendir. H. 196 sonu veya 197 başında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/331) - Tehzib (11/123)
  - Yine senedinde Cerir b. Hazim vardır. İbn Zeyd el-Ezdi'dir. Künyesi Ebu'n Nadr olup Basralıdır. Vehb'in babasıdır. Sikadır ama Katade'den rivayet ettiği hadislerde zayıftır. Ezberinden rivayet ettiği zaman vehme düşerdi. Altıncı tabakadandır. H. 170'de hafızası bozuk olduğu halde vefat etmiştir. Ne var ki evlatları, babalarına engel olmuş, bu yüzden hiç kimse hafızasının karıştığı zamanlarda ondan hadis dinlememiştir. İbn Mehdi, böyle söylemektedir. Bk. Takrib (1/127) - Tehzib (2/69) Tahriçte de görüleceği üzere mütâbaat edilmiştir.

55. Yine bize Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Salih el-Buhârî tahdîs ettiler... Abdullah b. Şerik el-Âmirî'den, o da Cündüb'ten; (Cündib) dedi ki: "Ali'nin (r.a.) Hariciler'i öldürdüğü gün onların yüzlerine ve şekil-şemailine bakınca onlarla savaşma hususunda şüpheye düştüm. Bu yüzden askerlerden birazcık uzağa çekildim, binitimden indim, okumu yere saptırdım, savaş kıyafetlerimi altımdan çıkardım ve güneşe karşı zırhımı kendime gölgelik yaptım. Ben askerlerden uzaklaşmışken birden Mü'minlerin Emiri Ali (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) katırı üzerinde çıkageldi. İçimden "Benim onunla ne işim var? Ben ondan kaçıyorum, o ise bana geliyor" dedim. Bana dedi ki: "Ey Cündüb! Burada ne işin var, askerlerden neden uzaklaştın?" Dedim ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Üstüme bir rahatsızlık çöktü, tozdan sıkıntı yaşadım. Bu yüzden orada durmaya gücüm yetmedi." Dedi ki: "Sana, kişiye askerlikteki tozdan dolayı ecir olacağı şeklindeki haber ulaşmadı mı?" Sonra bacaklarını büküp katırdan indi. Ben de binitinin başını tuttum. Oturdu, ben de oturdum. Elimle zırhımı alıp güneşe karşı kendisini gölgelendirdim. Dedi ki: "Vallahi ben de oturacağım." Derken bir süvari koştura koştura geldi ve 'Ey Mü'minlerin Emiri! Hariciler köprüyü geçip gidiyorlar' dedi. Birden bana baktı ve "Onlarla nehrin berisinde savaşılacak" dedi. Ona haberi getiren şahıs yanında ayakta beklerken birden başka biri geldi ve 'Ey Mü'minlerin Emiri! Vallahi köprüyü geçtiler, onlardan bir kişi dahi geride kalmadı' dedi. Ali dedi ki: "Yazıklar olsun sana! Onlarla nehrin berisinde savaşılacak." Derken başka bir süvari daha koştura koştura geldi ve 'Ey Mü'minlerin Emiri! Nebîsi Muhammed'i (s.a.v.) hak ile gönderene yemin ederim ki geri döndüler' dedi. Sonrasında birtakım insanlar daha geldi ve 'Ey Mü'minlerin Emiri! Hariciler saf durumunu geçip bize oklarını fırlattılar ve falan kişiyi yaraladılar' dediler. Bunun üzerine Ali "Artık onlarla savaşmak helal olmuştur" dedi ve zıplayıp katırına oturdu. Ben de silahıma doğru kalktım, elbiselerimi giyip sıkıca bağladım. Sonra atımın üstüne oturdum, mızrağımı yerden aldım ve sonrasında yola koyuldum. Ey Abdullah b. Şerik! Allah'a yemin olsun ki ellerimle yetmiş kişiyi öldürene dek ikindiye -bir rivayette öğleyi- kılmamıştım."⁹⁵

- Yine senesinde Ebû Amr b. Alâ en-Nahvi vardır. Arapça âlimlerindendir, sikadır. Beşinci tabakadan olup H. 154'de 86 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/454) - Tehzib (12/178)
- Tahriri biraz önce geçen hadis ile aynıdır.

95 İsnadı zayıftır.

- Senesinde Abdullah b. Zübeyr vardır. Ahmed ez-Zübeyri'nin babasıdır. Ebû Nuaym el-Kûfi ve Ebû Zur'a, kendisini zayıf saymakla birlikte İbn Hibban onu Sikat'ta zikretmiştir. Bk. Mizan (2/422) - Lisan (3/286) - Cerh ve Tadil (5/56) - Muğni (2/338) - Sikat (8/345)
- Yine senesinde Abdullah b. Şerik el-Âmirî vardır. Kufelidir, saduktur. Şîa görüşüne sahipti. Bununla birlikte Cevzecânî aşırıya kaçmış ve onu yalancı saymıştır. Üçüncü tabakadandır. Takrib (1/422) - Tehzib (5/352)

Tahrîç: Heysemi, buradakinden daha uzun bir şekilde Cündüb'ten nakletmiş ve şöyle demiştir: "Taberani, el-Evsat'ta Ebu's Sâbiğa yoluyla Cündüb'ten rivayet etmiştir." Heysemi yine şöyle der: "Ebu's Sâbiğa'yı tanımıyorum ama senetteki diğer râviler sikadırlar." Bk. Mecmau'z Zevaid (6/242) Belki de o, Şemr Zû'l Cevşen Ebu's Sâbiğa'dır. Allah en iyisini bilir.

56. ... Yezid b. Ebi Ziyad dedi ki: "Said b. Cübeyr'e Nehrevan ashâbını sordum. Dedi ki: Bana Mesruk tahdis etti, dedi ki: Âişe'ye (r.anhâ) onları sordum, dedi ki: "Sen anlattıkları o memeli adamı gördün mü?" Ben: Onları görmedim ama onları gören biri yanımda şahitlik etti, dedim. Âişe: Oraya vardığında bana onları gördüğüne şahitlik eden emin kişilerin listesini yazıp gönder, dedi. Derhal gittim. O sıra insanlar yedi gruba bölünmüştü. Her yedide birden Hariciler'i gören on kişi ile konuştum. Peşinden "Bunların her biri adil ve razı olunan kişilerdir" dedim."

Yezid dedi ki: Ayrıca Âişe'yi (r.anhâ) işitenlerden bazısı bana onun şöyle dediğini tahdis ettiler: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Onlar ümmetimin en şerlileridir, onları ümmetimin en hayırlıları öldürür."⁹⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ, Ali b. Ebi Talib ile Mü'minlerin annesi Âişe'den razı olsun. Bizlere o ikisinin ve tüm sahâbenin sevgisi ile fayda versin. Allah hepsinden razı olsun.

SEKİZİNCİ BÂB: HARİCİLERLE SAVAŞIP ONLARI ÖLDÜREN VEYA ONLAR TARAFINDAN ÖLDÜRÜLEN KİMSENİN SEVABI

57. ... Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Kıyamete yakın yaşları genç, akılları kıt bir topluluk çıkacak ve insanların en hayırlı sözlerinden söyleyecekler. Okun yaydan fırladığı gibi İslâm'dan ayrılacaklar. Artık her kim onlarla karşılaşır, derhal onları öldürsün. Çünkü onları öldürmenin Allah Teâlâ katında bir ecir vardır."⁹⁷

96 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Yezid b. Ziyad vardır. Haşimilerin azatlısı olup Kûfelidir. Zayıftır. Yaşlandığında hafızası bozulmuş, başkası tarafından telkin edilir olmuştur. Şii idi. Beşinci tabakadan olup H. 136'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/365) - Tehzib (11/329)

• Yine senedinde İsmail b. Zekeriyâ b. Mürre el-Hulkani vardır. Künyesi Ebû Ziyad'dır, Kûfelidir. Az da olsa hata ederdi. Sekizinci tabakadan olup H. 194'de vefat etmiştir. Daha önce öldüğü de söylenmektedir. Buhârî ile Müslim gibi alimler, ondan rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/69) - Tehzib (1/297)

• Yine senedinde Mesruk vardır. İbn Ecda' b. Mâlik el-Hemedani el-Vadii'dir. Künyesi Ebû Âişe olup Kûfeli'dir. Sikadır, fakihtir, âbiddir, muhadramdır. Sekizinci tabakadan olup H. 62 veya 63'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/242) - Tehzib (10/109)

Tahrîç: Beyhaki, Delailu'n Nübüvve'de (6/434) Şa'bi yoluyla Mesruk'tan, o da Âişe'den şeklinde bir senetle bu şekilde rivayet etmiştir.

97 İsnadı hasendir.

• Senedinde Asım vardır. İbn Behdele'dir. Sadûk olmakla birlikte bazı vehimleri vardır. Bazı âlimler onu sika saymışlardır. Bk. 5.ci hadis. Tahrîçte de geleceği üzere hadisin birçok sahîh şahidi vardır.

• Yine senedinde geçen Ebû Bekir b. Ebi Şeybe vardır. Abdullah b. Muhammed el-Kûfi'dir. Sika, hafız ve birçok eserin Musannif'i olup onuncu tabakadandır. 235 senesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/445) - Tehzib (6/2)

Tahrîç:

• Ebû Bekir b. Ebi Şeybe, Musannef, 19729 (15/304) - Ahmed, Müsned (1/404) - Tirmizî, Fiten, 2188 (4/481) Tirmizî, hasen sahîh olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, 168 (1/59) Bunların tümü Ebû Bekir b. Ayyâş'tan, o da Asım'dan senediyle rivayet etmişlerdir.

58. Bize Ebû Said el-Mufaddal b. Muhammed el-Cundî haber verdi... Ebû Galib'in anlattığına göre o Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından Ebû Uname'yi (r.a.) şöyle derken işitti: "Şam'da birtakım Harici gruplar çıktı. Derken öldürölüp boş -veya dolu- bir kuyuya atıldılar." Ebû Galib dedi ki: Ben, kendisiyle birlik-teyken birdenbire Ebû Uname (r.a.) o bölgeye doğru yöneldi ve kuyuya varınca durdu. Sonra ağladı ve sonrasında şöyle dedi: "Subhânallah! Şeytan bu ümmete ne yapmış böyle! Bunlar; cehennem köpekleridir, cehennem köpekleridir, cehennem köpekleridir. Bunlar, gökyüzü altında öldürülen en şerli kimselerdir; bunlar, gökyüzü altında öldürülen en şerli kimselerdir. Bunların öldürdükleri ise gökyüzü altında öldürülen en hayırlı kimselerdir, gökyüzü altında öldürülen en hayırlı kimselerdir." Ben: Ey Ebû Uname! Bu, senin kendi görüşünle söylediğin bir şey midir yoksa Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyduğun bir şey midir? diye sordum. "O zaman ben gerçekten cüretkâr olmuş olurum, o zaman ben gerçekten cüretkâr olmuş olurum, o zaman ben gerçekten cüretkâr olmuş olurum" dedikten sonra şöyle dedi: "Ak-sine bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) iki kez değil, üç kez değil... on kez değil, birçok kez işittim. Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: *"Bir topluluk çıkacak, Kur'ân okuyacaklar ama Kur'ân boğazlarını geçmeyecek -veya aşmayacak-. Okun yaydan fırladığı gibi İslâm'dan ayrılacaklar. Ok, gezine dönene dek İslâm'a dönmeyecekler. Onları öldürene veya onlar tarafından öldürülene ne mutlu!"*⁹⁸

• Buhârî, Mürtedleri Tövbeye Çağırarak, 2930 (12/283) - Müslim, Zekât, 153 (2/746) - Ebû Davud, Sünne (Avn 13/113) - Nesâî (8/119) - Abdurrezzak, Musannef 18677 (10/157) - Ahmed, Müsned (1/113) - Ebû Ya'la (1/92) - İbn Ebi Asım, Sünne, 914 (2/444) Bunların tümü A'meş'ten, o Hayseme'den, o Süveyd'ten, o da Ali'den senediyle rivayet etmişlerdir.

Ayrıca hadis, birçok senetle daha rivayet edilmiştir. Bazı râvi isimleri ve kaynakları aşağıdaki gibidir:

• Ebû Said el-Hudri: Buhârî, 6931 (12/283) - Müslim, 147 (2/743) - Mâlik, Muvatta (1/204) - Ahmed, Müsned (3/52)

• Zeyd b. Vehb: Müslim, 156 (2/748) - Ebû Davud, (Avn 13/114) - Abdurrezzak, Musannef, 1865 (10/147) - İbn Ebi Asım, Sünne, 917 (2/445) - Beyhaki, Kübra (8/170)

• Sehl b. Hanîf: Buhârî, 6934 (12/290) - Müslim, 159 (2/750) - Ahmed, Müsned (3/486)

• Ebû Zerr: Müslim, 158 (2/750) - İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19735 (15/306) - Tayâlisi, 448 (s.60) - Ahmed, Müsned (5/31, 176) - Darîmi (2/133) - İbn Mâce, Mukaddime, 170 (1/60) - İbn Ebi Asım (2/448)

• Enes b. Mâlik: İbn Mâce, Mukaddime, 175 (1/62)

İmam Ahmed dedi ki: "Hariciler hakkındaki hadis, on farklı yoldan sahihtir."

İbn Kayyım dedi ki: "Müslim, sahihinde bunların hepsini bir araya getirmiştir." Bk. Ta'lik Alâ Sünen-i Ebi Davud (Avn 13/105)

98 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Galib vardır. Ebû Uname'nin ashâbından olup Basralı'dır. Daha sonra İsfahan'a yerleşmiştir. İsmi Hazevver veya Said b. el-Hazevver veya Nafi' olduğu söylenmiştir. Sadûk olup hata eden biridir. Nesâî, onu zayıf saymıştır. İbn Hibban, onun hakkında "Kendisiyle hüccet getirilmez" demiştir. Tirmizî ise onun bazı hadislerine sahih hükmü vermiştir. Bk. Takrib (2/460) - Tehzib (12/197) - Mizan (1/476) - Nesâî, ed-Duafâ ve'l Metrûkîn (s.114) Ancak tahrîfte de geleceği üzere Müsned ve başka eserlerde ona mütâbaat edenler vardır.

• Yine senedinde Ezher b. Salih vardır ki onu kaynaklarda bulamadım. Ne var ki diğer rivayetin senedi ve tahrîcinde de görüleceği üzere ona mütâbaat edenler vardır.

59. Bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti... Ebû Galib dedi ki: İki arkadaşım- la birlikte Şam'daydım. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından Ebû Umame Südeyy b. Acelân da oradaydı. Derken Hârûriye'nin kesik başları getirildi ve merdivene atıldı. Tam o sırada Ebû Umame (r.a.) geldi ve iki rekât namaz kıldı. Sonrasında kesik başlara doğru yöneldi. Ben: Kesinlikle peşine düşüp ne dediğini duyacağım, dedim ve derhal peşine düştüm. Tâ ki yanında durdum. Birdenbire ağıladı ve sonrasında şöyle dedi: "Subhânallah! İblis bu ümmete ne yapmış böyle! Bunlar, cehennem halkının öldürülen köpekleridir, cehennem halkının öldürülen köpekleridir, cehennem halkının öldürülen köpekleridir." Sonra şöyle dedi: "Bunlar, gökyüzü altında öldürülen en şerli kimselerdir. Öldürülen en hayırlı kimseler ise bunların öldürdük- leridir." Sonra şu âyeti okudu: "Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'ân) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- diğerleri ise müteşâbihtir. Kalple- rinde eğrilik bulunanlar, fitne çıkarmak ve (hevâlarına göre) tevil etmek için ondaki müteşâbihlere tâbi olurlar. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir..." (Âl-i İmrân, 7)⁹⁹

- Yine senedinde Ali b. Ziyad el-Laheci vardır. İbn Hibban, onu Sikat'ta (8/470) zikretmiş ve "Ha- disleri müstakim" demiştir.
- Yine senedinde Kadı Ebû Kurra Musa b. Tarık el-Yemani vardır. Ez-Zebidi'dir. Sikadır. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/284) - Tehzib (10/349)

Tahric:

- Abdurrezzak, Musannef, 18663 (10/152) - Ahmed, Müsned (5/353), Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1543 (2/643) Bunların hepsi Abdurrezzak yoluyla Ma'mer'den "Ebû Galib'i şöyle derken işittim..." şeklinde rivayet etmiştir.
- Ahmed, Müsned (5/256) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1542 (2/643) - Tirmizî, Tefsir, 3000(5/266) Tirmizî, hadisin hasen olduğunu söylemiştir. Ayrıca bk. Beyhaki, Kübra (8/188) Bunların tümü, Hammad b. Seleme yoluyla Ebû Galib'ten rivayet etmişlerdir.
- Suyutî, ed-Dürü'l Mensur'da (2/291) bunu Taberani ve İbn Münzir'e nispet etmiştir.
- İbn Mâce, 176 (1/62) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1544 (2/623); Süfyan b. Uyeyne yoluyla Ebû Galib'ten...
- Lalekâi, Şerhu'l Usul'de Ebû Galib'ten iki farklı yolla rivayet etmiştir. Bk. 151, 152 (1/102, 103)
- Musannif, bir sonraki hadiste Mübarek b. Fudale yoluyla Ebû Galib'ten rivayet etmiştir. Ayrıca bk. İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19738 (15/307) - İbn Ebi Asım, Sünne, 68 (1/34) Bunların hepsi, Katan yoluyla Ebû Galib'ten, o Ebû Umame'den şeklinde rivayet etmiş olmakla birlikte İbn Ebi Şeybe ve İbn Ebi Asım'ın senetlerinde "o da babasından" şeklinde geçmemektedir. Elbani, Katan'ın meçhul oluşu sebebiyle bu senedi zayıf saymış, sonrasında şöyle demiştir: "Diğer râviler -yani İbn Asım'ın senedindekiler- ise sikadırlar. Yani her ne kadar Ebû Galib'te birazcık zayıflık olsa da hadis hasendir." Bk. Zilalu'l Cenne (1/34) Bunun yanında Ma'mer, Abdurrezzak'ın rivayetinde Katan'a mütâbaat etmiştir. Nitekim Ebû Galib'e bu konuda başka mütâbaat edenler de vardır. Bk. Ahmed, Müsned (2/250); Abdullah b. Bahir yoluyla "Bize Seyyar tahdis etti..." şeklindedir. Ayrıca bk. Ah- med, Müsned (5/269) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1546, 1545 (2/644)

99 İsnadı zayıftır. Senedinde dört illet vardır.

- Senedinde Ebû Galib vardır. Kendisine mütâbaat edenler vardır. Bk. 58.ci hadis.
- Yine senedinde Mübarek b. Fudale vardır. Basralı'dır. Saduk olmakla birlikte tesviye tedlisi yapar- dı. Nesâi ve başkaları, onu zayıf zayıflardır. Altıncı tabakadan olup H. 166'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/227) - Tehzib (10/28) - Mizan (3/430) - Nesâi, Duafa, s. 99 - Muğni (2/40) Aynı şekilde bu şahsa da mütâbaat edilmiştir.

60. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti... Ebû Galib dedi ki: Dı-meşk Mescidi'ndeydim. Derken Hariciler'den yetmiş kişinin kesik başlarını getir-diler. Sonrasında kesik başlar mescidin merdiven basamaklarına dizildi. Akabinde Ebû Uname (r.a.) çıkageldi ve kesik başlara bakıp şöyle dedi: "Bunlar, cehennem köpekleri ve gökyüzü altında öldürülen en şerli kimselerdir. Bunların öldürdükle-ri, gökyüzü altında öldürülen en hayırlı kimselerdir." Birdenbire ağladı ve bana bakıp "Ey Ebû Galib! Sen, bunların çokça bulunduğu bir beldedesin" dedi. Ben: Evet, Allah seni onlardan sığındırsın, dedim. Sonrasında "Kur'ân okur musun?" diye sordu. Ben: Evet, diye cevap verdim. O, Allah Teâlâ'nın "*Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'ân) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- di-ğerleri ise müteşâbihtir...*" (Âl-i İmrân, 7) âyetini, "*İlimde derinleşenler ise 'Ona iman ettik' derler*" kısmına kadar okudu. Ben: Ey Ebû Uname! Doğrusu onlar için gözle-rinin yaşardığını gördüm, dedim. Şöyle cevap verdi: "Onlara acıdığım için. Çünkü onlar İslâm ehliindendir." Bunun üzerine bir adam: Bunu kendi görüşüne göre mi söylüyorsun yoksa bu Nebî'den (s.a.v.) duyduğun bir şey midir? diye sordu. Şöyle cevap verdi: "O zaman ben gerçekten cüretkâr olmuş olurum. Bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) iki kez değil, üç kez değil, dört kez değil, beş kez değil, altı kez değil, yedi kez değil, birçok kez işittim."¹⁰⁰

61. ... A'meş'ten, o da İbn Ebi Evfâ'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "*Hariciler, cehennem köpekleridir.*"¹⁰¹

• Yine senedinde İsmet b. Mütevekkil el-Huddani vardır. Ukayli, kendisi hakkında şöyle der: "Hadis-leri çok az zapt eden ve vehimleri olan biridir." İbn Hibban ise kendisini Sikat'ta zikretmiştir. Ayrıca Ahmed "Onu tanımıyorum" dedikten sonra ondan rivayet edilen bir hadis zikretmiş ve "Bu hadisin aslı yoktur" demiştir. Bk. Ukayli, Duafa (3340) - Mizan (3/68) - Lisan (4/170) - Sikat (8/520)

• Yine senedinde Ammun Ebû Bekir vardır. Muhammed b. Eş'as'tır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (9/149) zikretmektedir. Bununla birlikte hadisin başka yolları da vardır. Bk. 58.ci hadis ve tahriri. Tahriri bir önceki ile aynıdır.

¹⁰⁰ İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Galib vardır. Bk. 58.ci hadis.

• Yine senedinde Katan b. Abdullah b. el-Huddani vardır. Künyesi Ebû Murri olup Ebû Bekir b. Şeybe'nin şeyhlerindendir. Buhârî, kendisini el-Kebir'de (7/189) zikretmiştir. İbn Ebi Hatim de Cerh ve Tadil'de (7/137) onu zikretmiş ama cerh veya adaleti bakımından bir şey söylememiştir. Ayrıca bk. İbn Hibban, Sikat (9/22) İbn Hibban, Lisan'da (4/474) onun için "bazen hata ederdi" demektedir.

• Yine senedinde Katan'ın babası geçmektedir. Kaynaklarda kendisi ile alakalı bir bilgiye rastlaya-madım.

Ancak bu râvilere çokça mütâbaat edilmiştir. Bk. 58.ci hadis. Bu yüzden hasen il gayrihtir.

• Yine senedinde Bekir b. Halef vardır. el-Basrî Hatenu'l Mukri Ebû Bîşr'dir. Saduktur, onuncu tabakadandır, H. 244'te vefat etmiştir. Bk. Takrib 81/105) - Tehzib (11/385)

Tahriri için bk. 58.ci hadis.

¹⁰¹ Râvileri sika olmakla birlikte senedinde inkıta vardır. Çünkü A'meş, İbn Ebi Evfa'dan işitmemiştir. Bk. Tehzib (4/222) Ne var ki hadisin Ebû Galib'ten, o da Ebû Uname'den şeklindeki rivayetlerde şahitleri vardır. Bk. 58 ve 59.cu rivayetler. Ayrıca hadisin et-Tayalisi, Ahmed, Hakim ve İbn Ebi Asım (2/438)'da Said b. Cemhân yoluyla şahidi vardır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kerim olan Allah Teâlâ'nın Hariciler'in mezhebinden koruduğu, onların görüşünde olmayan, imamların zalimliklerine ve emirlerin haksızlıklarına sabreden, onlara kılıçla karşı çıkmayan; Azim olan Allah'tan, kendisi ve tüm Müslümanlar adına zulmün kaldırılmasını dileyip yöneticilerin düzelmeleri için dua eden, onlarla hacceden, onlarla Müslümanların tüm düşmanlarına karşı cihad eden, arkalarında Cuma ve bayram namazlarını kılan; emir sahipleri, kendilerine itaati emrettiklerinde imkân dâhilinde onlara itaat edip imkân bulamayınca özür beyan eden ama masiyeti emrettiklerinde onlara itaat etmeyen; aralarında fitneler döndüğünde evine kapanıp dilini ve elini tutan, onların içinde bulundukları hale düşmeyen ve hiçbir fitneye yardım etmeyen kimseler için Hariciler'in mezheplerinden sakındıracak yeteri kadar şey zikrettim. Artık kim böyleyse, inşallah o, dosdoğru yol üzere olmakla vasıflanmış demektir.

DOKUZUNCU BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİNİ DİNLEYİP İTAAT ETMEK, ZALİM DE OLSALAR SABRETMEK, NAMAZI KILDIKLARI MÜDDETÇE ONLARA İSYAN EDİP KARŞI ÇIKMAYI TERK ETMEK

62. ... Ömer b. Yezid dedi ki: Yezid b. Mühelleb'in zamanlarında Hasan-ı Basrî'yi işitmiştim; kendisine üç beş kişi gelip evlerinden ayrılmamalarını ve kapılarını üzerlerine kitlemelerini emrettiler. Sonrasında Hasan-ı Basrî dedi ki: "Vallahi, keşke insanlar sultan sebebiyle imtihan olunduklarında Allah o belayı kendilerinden kaldırmasını bekleyerek sabretseler! Aksine onlar, hemen panikle kılıca sarılıyorlar. Allah'a yemin olsun ki hiçbir hayırlı gün getiremediler." Sonra şu âyeti oku-

- Senedindeki A'meş, Süleyman b. Mehran el-Esedî'dir. Künyesi Ebû Muhammed olup Kûfelidir. Sika, hafız, kıraat arifi ve veralıdır. Ne var ki tedlis yapardı. Beşinci tabakadandır, H. 137 veya 138 senesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/337) - Tehzib (4/222)
- Yine senedinde İshak b. Yusuf el-Ezrak vardır. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır, H. 195'te 78 yaşında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/63) - Tehzib (1/457)
- Yine senedinde Züheyr b. Harb vardır. İbn Şeddad el-Hayseme en-Nesâî'dir. Bağdat'a yerleşmiştir. Sikadır, sebtir, onuncu tabakadandır. H. 234'de 74 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/264) - Tehzib (3/342)

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (4/355) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1513 (2/635) - İbn Ebi Şeybe, Musannef (15/305) Bu son ikisi, İshak yoluyla rivayet etmişlerdir.
- İbn Mâce, Mukaddime, 173 (1/61) - İbn Ebi Asım, Sünne, 904 (2/438) Bu ikisi, İbn Ebi Şeybe yoluyla İshak'tan rivayet etmişlerdir. Elbani dedi ki: "Sahih bir hadistir. Senetteki râviler sika olup Buhârî ile Müslim'in râvilerindendirler. Ne var ki A'meş, İbn Ebi Evfa'dan işitmemiştir. Kaldı ki o, müdellistir." Elbani daha sonra biraz önce geçen şahitleri zikretmiştir.
- Ayrıca bu, Ahmed ve Taberani'nin zikrettiği bir hadisin bir parçasıdır. Heysemi dedi ki: "Ahmed'in râvileri sikadırlar." Bk. Mecmau'z Zevaid (6/232) Yine bu, Taberani'nin Abdullah b. Habbab'tan rivayet ettiği bir hadisin de bir parçasıdır. Şöyle demiştir: "Senedinde Muhammed b. Ömer el-Kelâi vardır ki zayıftır." Bk. Mecmau'z Zevaid (6/232) Ayrıca bunu İbnu'l Cevzi de el-İlelu'l Mütenehi'de (1/163) zikretmiştir.

du: "Rabbinin en güzel vaadi, sabretmelerine karşılık İsrailoğulları için yerine geldi. Firavun ile kavminin yaptıklarını ve yükselttiklerini yerle bir ettik." (A'raf, 137)¹⁰²

63. ... Ümmü Seleme'den (r.anhâ); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Üzerinizde bir kısım emirler olacaktır. Bazı işlerini maruf bilip bazılarını inkâr edeceksiniz. Kim inkâr ederse beri olmuş, kim kerih görürse selamete ermiştir. Kim de razı olur ve uyarsa..." Sahâbeler "Ey Allah'ın Rasûlü! Onlarla savaşılmı mı?" diye sordular. Buyurdu ki: "Namazı kıldıkları müddetçe hayır!"¹⁰³

64. ... Ümmü Seleme'den (r.anhâ); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Üzerinizde bir kısım emirler olacaktır. Bazı işlerini maruf bilip bazılarını inkâr edeceksiniz. Kim iyi bilirse beri olmuş, kim kerih görürse selamete ermiştir. Kim de razı olur ve uyarsa..." Sahâbeler "Ey Allah'ın Rasûlü! Onlarla savaşılmı mı?" diye sordular. Buyurdu ki: "Namazı kıldıkları müddetçe hayır!"¹⁰⁴

102 İsnadı mevkuftur.

- Senedinde Ömer b. Yezid vardır. el-Abedî'dir, Hasan'dan rivayette bulunurdu. Buhârî, Tarih-i Kebir'de (6/206) kendisinden bahsetmiştir. Ayrıca İbn Hibban da Sika'ta (7/187) ondan bahsetmiş ama ne cerh ne adalet bakımından hiçbir şey söylememiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

- Yine senedinde Muhammed b. Ubeyd b. Hassâb el-Basri vardır. Sikadır, onuncu tabakadandır, H. 238'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (8/188) - Tehzib (9/329)

Tahric: İbn Sa'd, bunu Tabakat'ta (7/164, 165) Arım b. Fazl yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." şeklinde rivayet etmiştir. Ayrıca Suyuti bunu Abd b. Humeyd, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim ve Ebu's Şeyh'e nispet etmiştir. Bk. Dürri'l Mensur (3/532)

103 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hişam vardır. Hassân'ın oğludur. Sikadır ama Hasen ve Atâ'dan olan rivayetlerinde kelimeler edilmiştir. Çünkü denildiğine göre o ikisinden mürsel olarak rivayet ederdi. Ne var ki bu rivayette açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Böylece mürsellik ortadan kalkmaktadır. Kendisi hakkında açıklama daha önce geçmişti. Bk. 53.cü hadis.

- Yine senedinde Zabbe b. Mihsan el-Anezi vardır. Basralıdır, saduktur. Zehebi dedi ki: "Sikadır, üçüncü tabakadandır, kendisinden Müslim, Ebû Davud ve Tirmizî rivayette bulunmuştur." Bk. Takrib (1/372) - Tehzib (4/442) - Kaşif (2/31)

Tahric:

- Müslim, İmare, 1853 (3/1481) - Ebû Davud, Sünne, Havariç Babı (Avn 13/106) - Tirmizî, Fiten, 2265 (4/529) - Ahmed, Müsned (6/295, 305) Bunların tümü Hişam yoluyla rivayet etmişlerdir.

- Müslim, 1854 (3/1480) - İbn Ebi Asım, Sünne, 1083 (2/510) Bunların tümü Hudbe yoluyla rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte Müslim'de Hüddâb şeklinde geçmektedir ki, ikisi de aynı kişidir.

- Ahmed, Müsned'de (6/321) Affan yoluyla rivayet etmiştir.

- Ahmed, Müsned (6/302) - Ebû Davud (Avn 13/107) Bu ikisi de Katade yoluyla rivayet etmişlerdir.

104 İsnadı sahihtir. Senetteki râviler sikadırlar.

- Onlardan biri Hudbe'dir. İbn Yahya b. Dinar el-Avzi'dir. Künyesi Ebû Bekir veya Ebû Abdullah olup Basralıdır. Sikadır, nadir vehimleri olmuştur, yedinci tabakadandır. H. 264 veya 265 senesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/321) - Tehzib (11/67)

- Yine senedinde Katade vardır. İbn Diame'dir. Sikadır, sebtir ama tedlis yapardı. Hakkında bilgi için bk. 40.cı hadis. Ne var ki bir önceki hadiste Hişam, kendisine mütâbaat etmiştir.

65. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Üzerinize başı kurum üzüm tanesi gibi olan Habeşli biri geçirilse dahi dinleyip itaat edin!"¹⁰⁵

66. ... Ubade b. Samit (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah'a (s.a.v.) kolaylıkta, zorlukta, hoş gidenlerde, gitmeyenlerde ıstırap itaat etmek, emirler konusunda ehli ile çekişmemek, nerede olursak olalım hakkı söylemek -veya hakkı yerine getirmek ve Allah uğrunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmamak üzere beyat ettik."¹⁰⁶

67. ... Ubade b. Samit (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah'a (s.a.v.) kolaylıkta, zorlukta, hoş giden veya gitmeyen şeylerde ıstırap itaat etmek üzere beyat ettik." Sonra hadisin aynısını zikretti.¹⁰⁷

68. ... Ebû Umame el-Bahili'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Size zor, kolay, hoş veya hoşnutsuz gelen konularda ve adam kayırmalarda emirleri dinleyip itaat edin! Hakkı olsanız dahi emir sahipleri ile çekişmeyin!"¹⁰⁸

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

105 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ubeydullah b. Ömer el-Kavari'ri vardır. Bk. 8.ci hadis.
- Yine senedinde Şu'be vardır. İbnu'l Haccac'tır. Sikadır, hafızdır, mütkindir. Bk. 9.cu hadis.
- Yine senedinde Ebu't Teyyâh vardır. Yezid b. Humeyd b. ez-Zabui'dir. Basralıdır, künyesi ile meşhurdur. Sikadır, sebtir. Beşinci tabakadan olup H. 128'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/323) - Tehzib (11/320)

Tahrir:

- Buhârî, Ahkâm, 1742 (813/121) - Ahmed, Müsned (3/114) - İbn Mâce, Cihad, 2860 (2/955) Bunların tümü Yahya b. Sa'd yoluyla rivayet etmişlerdir.
- İmam Ahmed, Müsned (3/171) - Ebû Davud et-Tayalisi, 2087 (s. 80) Bunların ikisi Şu'be yoluyla rivayet etmişlerdir.

Ayrıca buna benzer olarak Müslim, İmare, 1837 (3/1467) - İbn Mâce, 2862 (2/955)'de Ebû Zerr'den ve Ümmü Husayn el-Uhmusiyye'den de rivayet edilmiştir. Bk. Müslim, 188 (3/1468) - Nesâî, Beyat (7/154) - İbn Mâce, Cihad, 2861 (2/955) - Ahmed, Müsned (5/380)

106 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Kuteybe b. Said vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 1.ci hadis.
- Yine senedinde Ubade b. Velid vardır. Ubade b. Samit el-Ensari'nin torunudur. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/396) - Tehzib (5/114)
- Yine senedinde Ubade'nin babası Velid b. Ubade vardır. Sahâbe Ubade b. Samit'in oğludur. Sikadır, tabîinin büyüklerindendir, H. 70'den sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/333) - Tehzib (11/137)

Tahrir:

- İmam Mâlik, Muvatta (2/445) - Buhârî, Ahkâm, 7199 (13/192) - Nesâî, Beyat (7/138) Bunların tümü Mâlik yoluyla rivayet etmişlerdir.
- Müslim, İmare, 1709 (3/1470) - Nesâî, Beyat (7/139) - İbn Mâce, Cihad, 2866 (2/957) - Ahmed, Müsned (3/141) - İbn Ebi Asım, Sünne, 1029 (2/494) Bunların tümü Yahya b. Sa'd yoluyla rivayet etmişlerdir.

107 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Müsenna vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 9.cu hadis.
- Tahriri bir öncekiyle aynıdır.

108 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ferec b. Fudale b. Nu'man et-Tenûci vardır. Şamlıdır, zayıftır, sekizinci tabakadan-

69. ... Vail b. Hucr dedi ki: Yezid b. Seleme el-Cu'fi, Rasûlullah'a (s.a.v.) şöyle sordu: "Ne dersin? Bir kısım emirler bizim üzerimizde olsa, bizlerden haklarını isteseler ama bizim haklarımıza engel olsalar... Böyle bir durumda bize ne emre dersin?" Rasûlullah (s.a.v.) ise ona cevap vermeyip yüzünü çevirdi. Sonrasında Yezid, ikinci ve üçüncü defa daha sorunca Eş'as b. Kays, onu çekti. Sonunda şöyle buyurdu: "İşitin ve itaat edin! Sizin sorumluluğunuz size, onların sorumluluğu onlarıdır."¹⁰⁹

70. ... Süveyd b. Gafele anlatıyor: Ömer b. Hattâb (r.a.) bana şöyle dedi: "Galiba sen benden sonra da yaşayacaksın. O durumda Habeşli bir köle dahi olsa imama itaat et! Eğer sana vurursa sabret! Eğer seni mahrum ederse sabret! Eğer seni dünyalığını eksiltecek bir işe çağırırsa de ki: İştittim, itaat ettim. Kanım, dinimden aşağıdır."¹¹⁰

dır. H. 279'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/108) - Tehzib (8/260) Bununla birlikte İmam Ahmed, Ferec'in Şamlılar'dan yaptığı rivayetleri hasen saymıştır ki, bu da onlardan biridir.

• Yine senesinde Lukman b. Âmir el-Vusabi vardır. Künyesi Ebû Âmir olup Humusludur. Saduktur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/138) - Tehzib (8/455)
Tahricine gelince; bu yoldan rivayet eden başka birine denk gelmedim. Metin ise önceki ve bir sonrakinin tekrarıdır.

109 İsnadı hasendir.

• Senesinde Alkame b. Vail vardır. Babasından işitmiştir. Nitekim Buhârî, Tarih-i Kebir'de (7/41) bunu açıkça söylemiştir. Tirmizî de Sünen'de (5/56) "Alkame b. Vail b. Hucr, babasından işitmiştir ve Abdulcebbâr b. Vail'den daha büyüktür. Abdulcebbâr ise babasından işitmemiştir" diyerek bunu belirtmektedir. Ayrıca Nesâî'de (2/194) Alkame'nin babasından işittiği "tahdis etti" sözüyle gelmiştir. İşte bunlar, İbn Hacer'in Takrib'teki (7/280) görüşünün aksinedir. Çünkü o, şöyle demiştir: "Saduktur ama babasından işitmemiştir." Yine bu, Tehzib'te (7/280) Yahya b. Main'e de nispet edilmiş olup Camiu't Tahsil'in 240.cı sayfasında da bu şekildedir.

• Yine senesinde Semmak b. Harb vardır. İbn Evs Ebu'l Muğire'dir. Saduktur. Özel olarak İkrime'den yaptığı rivayet muztarıptır. Son zamanlarda hafızası bozulmuş ve çoğu zaman kendisine telkin edilir olmuştur. Dördüncü tabakadan olup H. 123'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/232) - Tehzib (4/232) - Kevakib-i Nuraniyye, s. 237

• Yine senesinde Muhammed b. Ca'fer vardır. Sikadır, kitabı sahihtir ancak kendisinde gaflet vardır. Bk. 9.cu hadis.

Tahric:

• Müslim, İmare, 1846 (3/1474)'de Muhammed b. Müsenna ve Muhammed b. Beşşar'dan "(Bu ikisi dediler ki) Bize Muhammed b. Ca'fer tahdis etti..." şeklinde rivayet etmiştir.

• Tirmizî, 2198 (4/488)'de Şu'be yoluyla rivayet etmiş ve "Hasen sahihtir" demiştir. Ne var ki o, soru soran kişinin adını zikretmemiştir.

110 İsnadı sahihtir.

• Senesinde geçen Musa b. A'yun ve talebesi Ahmed b. Abdullah b. Şuayb sikadırlar. Bk. 17.ci hadis.

• Yine senesinde İbrahim b. Abdü'lâ vardır. Kufelidir, sikadır ve altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/38) - Tehzib (1/137)

• Yine senesinde Süveyd b. Gafele vardır. Ebû Ubeyde el-Cu'fi'dir. Muhadram ve tabiinin büyüklerindendir. İbn Main ve İcli, sika olduğunu söylemişlerdir. Nebî'nin (s.a.v.) defnedildiği gün Medine'ye gelmiş olmakla birlikte onun hayatında da Müslüman idi. Sonra Kûfe'ye yerleşmiştir. Vefat tarihi H. 80 senesidir. Bk. Takrib (1/341) - Tehzib (4/278)

71. ... Süveyd b. Gafele anlatıyor: Ömer b. Hattâb (r.a.) bana şöyle dedi: "Bilmiyorum, galiba sen benden sonra da yaşayacaksın. O durumda uzuvları parçalanmış Habeşli bir köle dahi olsa imama itaat et! Sana zulmederse sabret! Seni mahrum ederse sabret! Eğer seni dünyanda eksik bırakacak bir işe çağırırsa de ki: İşittim, itaat ettim. Kanım, dinimden aşağıdır."¹¹¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Şayet biri şöyle derse: Senin katında Ömer'in o söylediği sözün taşıdığı anlam nedir?

Şöyle cevap verilir: Birinci ihtimale göre şöyle diyebiliriz: Arap, Acem, beyaz veya siyah olsun her kim senin üzerine emir olursa, Allah'a isyan olmayan hususlarda ona itaat et! Eğer bir hakkından seni mahrum eder veya zulüm ile sana vurursa veya ırzını kötülere veya malını alırsa; onun böyle yapması, seni savaşma adına kılıçla ona karşı çıkmaya, başka bir karşı çıkan ile beraber olmaya ve senden başkalarını ona karşı çıkmak için teşvik etmeye sürüklemesin. Bunun yerine sabret!

İkinci ihtimale göre yukarıdaki şekilden farklı olarak dininde eksiklik yapacak bir şeye seni davet eder. Yani muhtemeldir ki sana öldürülmeyi hak etmeyen birini öldürmeyi, hak etmemiş birinin uzvunu koparmayı, vurulması helal olmayan birini dövmeyi, alınmasını hak etmeyen birinin malını almayı, ne sana ne de emire helal olmayan birine zulmetmeyi... emreder. Böyle durumlarda ona itaat edemezsin! Bunun üzerine kalkıp sana 'Eğer sana emrettiğimi yapmazsan seni öldürür veya sopalarım' derse, de ki: Kanım, dinimden aşağıdır. Çünkü Nebî (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Yaratana isyan olan hususlarda yaratılmışa itaat yoktur!" Yine "İtaat ancak maruftadır" buyurmuştur.

72. ... Avf b. Mâlik el-Eşcai (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) işittim, buyurdu ki: "Ümmetinizin hayırlı olanları, sizin sevdikleriniz ve sizi sevenlerdir. Onlara dua edersiniz, onlar da size dua ederler. Ümmetinizin en şerlileri de sizin nefret ettiğiniz ve sizden nefret edenlerdir. Onlara lânet edersiniz, onlar da size lânet ederler." Dedik ki: Ey Allah'ın Rasûlü! Onlarla bu konuda atışalım mı? Buyurdu ki: "Aranızda namazı ikame ettikleri müddetçe hayır! Aranızda namazı ikame ettikleri müddetçe hayır! Buraya bakıp kulak verin! İçinizden her kim size emir olur, derken kişi emirin Allah'a isyan olan bir şey yaptığını görürse, o yaptığı şeyi derhal inkâr etsin; sakın ha elini Allah -Azze ve Celle-ye itaattan geri çekmesin!"¹¹²

Tahrîç: Müslim, Kitabu'l İmare'de (Hadis no: 1847) Huzeyfe'den (r.a.) merfu olarak rivayet etmiştir.

111 İsnadı hasendir.

• Senesinde Muhammed b. Ubeyd b. Hassâb vardır. Bk. 62.ci hadis.

• Yine senesinde İbrahim b. Abdûlâ'lâ vardır. Bir önceki hadiste hakkında bilgi verilmiştir.

Tahrîci bir önceki ile aynıdır.

112 İsnadı hasendir.

ONUNCU BÂB: FİTNE ZAMANINDA OTURMANIN FAZİLETİ, AKILLI KİMSELERİN ALLAH TEÂLÂ'NIN SEVMEDİĞİ BİR DURUMA DÜŞMEKTEN YANA DUYDUKLARI KORKU VE EVLERDE DURUP ALLAH'A İBADETTE DEVAMLILIK GÖSTERMEK

73. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir kısım fitneler olacak. O zaman oturan, yürüyenden hayırlı; yürüyen de koşandan daha hayırlıdır. Kim gözünü fitnelere dikerse, fitneler de gözünü ona dikecektir. Kim de bir barınak ya da sığınak bulursa, derhal oraya sığınsın!"¹¹³

- Senedinde Müslim b. Karaza el-Eşcal vardır. Hafız onun hakkında "Makbul", Zehebi ise "Sika" demıştır. Üçüncü tabakadandır. Müslim kendisinden rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib 82/246) - Tehzib (10/134) - Kaşif (3/125) - Buhârî, Tarih-i Kebir (7/270) - İbn Hibban, Sikat (5/396)
- Yine senedinde Zürayk vardır. İbn Hayyan ed-Dimeşki'dir, künyesi Ebu'l Mikdam'dır. Ebû Zur'a ed-Dimeşki, kendisini 'Zürayk' olarak 'zây' harfinde; Buhârî ile birçok kişi ise 'Ruzayk' olarak 'ra' harfinde zikretmektedir. Hafız, saduk olduğunu söylemiştir. Altıncı tabakadan olup H. 105'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/250) - Tehzib (3/273)
- Yine senedinde İbn Ebi Cabir (veya İbn Cabir) vardır. Abdurrahman b. Yezid b. Cabir el-Ezdi'dir. Ebû Utbe eş-Şami ed-Dârânî'dir. Sikadır, yedinci tabakadandır ve H. 250'lerde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/502) - Tehzib (6/297)
- Yine senedinde Velid b. Müslim vardır. Sikadır, çokça tesviye tedlisi yapardı. Hakkında 51.ci hadiste bilgi verilmişti. Burada muan'an olarak rivayet etmiş olmakla birlikte Müslim ve İbn Ebi Asım'ın rivayetlerinde açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.
- Yine senedinde Ali b. Sehl er-Ramli vardır. Aslen Nesalidir. Saduk olup on birinci tabaka büyüklerindendir. H. 261'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/38) - Tehzib (7/329)

Tahric:

- Müslim, İmare, 1855 (3/1482) - Darimi, Sünen, 2800 (2/232) - İbn Ebi Asım, Sünne, 1072 (2/509) Bunların tümü Velid b. Müslim yoluyla rivayet etmişlerdir ancak Müslim ve İbn Ebi Asım'ın rivayetinde Velid, açıkça işittiğini söylemekle birlikte Darimi'de muan'an olarak rivayet edilmiştir.
- Ahmed, Müsned (6/24) - İbn Ebi Asım, 1071 (2/509) Cabir'den başka bir yolla rivayet etmişlerdir.
- Ayrıca Ahmed, Müsned'de (6/28) Rebia b. Yezid yoluyla Müslim b. Karaza'dan aynı şekilde rivayet etmektedir.

Elbani, İbn Asım'ın ilk senedi altına düştüğü talikte şöyle der: "İsnadı sahihtir. Fezareoğulları'nın azatlısı Ruzayk b. Hayyan dışında râvileri Buhârî'nin râvileridir. Ruzayk ise Müslim'in râvilerindendir." Derim ki: Hakkında bilgi verilirken de geçtiği üzere Müslim b. Karaza, Buhârî'nin râvilerinden değildir. Allah en iyisini bilir.

113 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Said b. Süleyman ez-Zabi vardır. Künyesi Ebû Osman olup Vasıtlıdır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 225'de 100 yaşındayken vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/298) - Tehzib (4/43) - Mizan (2/141)
- Yine senedinde İbrahim b. Sa'd vardır İbn İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, hüccettir. Hakkında, zedelemeyecek derecede kalam edilmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 205'te vefat etmiştir. Takrib (1/35) - Tehzib (1/121)
- Yine senedinde Sa'd vardır. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tır. Medine Kadılığı'na getirilmiştir. Sika ve fazıl idi. Beşinci tabakadan olup H. 125'te -veya daha sonrasında- vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/286) - Tehzib (3/463)

74. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Yaz rüzgârları gibi bir kısım fitneler baş gösterecek. O zaman oturan yürüyenden, yürüyen de koşandan daha hayırlıdır. Her kim gözünü fitnelere dikerse, fitneler de ona gözünü dikecektir."¹¹⁴

75/A. Bize Ebu'l Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz el-Beğavi tahdis etti, dedi ki: Bize Şeyban b. Ferruh tahdis etti, dedi ki: Bize Süleyman b. Muğire, Humeyd b. Hilal'den, o da önceleri Hariciler ile olup sonrasında onlardan ayrılan bir adamdan tahdis etti...

75/B. ... Eyyûb'den, o Humeyd b. Hilal'den; Abdülkays'tan olup daha önce Hariciler ile beraberken sonrasında onlardan ayrılan bir adam dedi ki: Hariciler bir köye gitmişti. Derken Abdullah b. Habbab, paniğe kapılmış bir halde ridasını sürükleyerek dışarı çıktı. Hariciler iki kez "Korkutulmadın, korkutulmadın" dediler. O ise cevaben "Allah'a yemin ederim ki beni korkuttunuz" dedi. Hariciler:

- Sen Rasûlullah'ın (s.a.v.) arkadaşı Habbab'ın oğlu Abdullah mısın?
- Evet.
- Hiç babanı Rasûlullah'tan (s.a.v.) hadis işitirken duydun mu, ki bize de anlatsan?

• Yine senesinde Ebû Seleme vardır. İbn Abdurrahman'dır. Sikadır, çokça hadis rivayet etmiştir. Bk. 21.ci hadis.

Tahrîç:

• Buhârî, Fiten, 7081 (13/29) - Müslim, Fiten, 2886 (4/2212) Bu ikisi İbrahim b. Sa'd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned'de (2/282) Ma'mer yoluyla Zühri'den, o Ebû Seleme'den olarak bu şekilde ve buna benzer olarak rivayet etmiştir.

• İbn Hibban, Sahih'te (Mevarid 1866, s. 161) Abdurrahman b. İshak yoluyla Zühri'den rivayet etmiştir.

• Yine Tirmizî buna benzer olarak Sa'd b. Ebi Vakkas'tan rivayet etmiş ve "Hasen" demiştir. Bk. 2197 (4/486)

• Yine İmam Ahmed, Müsned'te (1/169) Hareşe b. Hurr'dan rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Müsned (4/106, 110)

114 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Abdurrahman b. İshak b. Abdullah b. Haris b. Kinane vardır, Medinelidir, Basra'da ikamet etmiştir. Saduktur. Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/472)

- Tehzib (6/137) Ne var ki bir önceki hadisin tahririnde de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edenler olmuştur. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Halid b. Abdullah el-Vasîti. Sikadır, sebtir, sekizinci tabakadandır ve H. 182'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/215) - Tehzib (1/100)

• Yine senesinde Vehb b. Bakıyye vardır. Ebû Osman el-Vasîti Ebû Muhammed'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 239'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/337) - Tehzib (11/159) Ayrıca hadis, daha önce de geçtiği üzere başka bir sahih yoldan rivayet edilmiştir. Allah en iyisini bilir. Tahrîci bir önceki ile aynıdır.

- Babamı anlatırken işittim; Rasûlullah (s.a.v.) bir fitneden bahsetti ve şöyle buyurdu: "O zaman oturan, ayakta olandan; ayakta olan yürüyenden; yürüyenden de koşandan daha hayırlıdır." Babam bana dedi ki: "Eğer o fitnelere erişirsen öldürülen Abdullah ol!"

Eyyûb dedi ki: Emin değilim ama "... öldüren Abdullah olmal!" da demiş olabilir. Daha sonra Hariciler: "Babanı, bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) aktarıırken bizzat işittin mi?" diye sordular. Abdullah: "Evet" dedi. Bunun üzerine onu nehrin kıyısına götürüp boynunu vurdular. Kanı, sanki bir kayış gibi suya karışmaksızın aktı. Hamile olan hanımının da karnını yarıp bebeğini dışarı çıkardılar.¹¹⁵

115 Birinci isnada gelirse;

- Senette, Humeyd'in kendisinden rivayet ettiği bir adam vardır ki meçhuldür. Ne var ki Abdurrezzak'ın Musannef'teki rivayeti, onun Humeyd'in babası olduğunu göstermektedir. Nitekim talikte de böyledir. Humeyd'in babası, Hilal b. Hubeyr veya Süveyd b. Hubeyr'dir. Nitekim Hafız, Humeyd ve Süveyd hakkında bilgi verirken bundan bahsetmiştir. Yine Buhârî, Tarih-i Kebir'de (4/144) kendisinden bahsetmektedir. Ayrıca İbn Ebi Hatim de onu Cerh ve Tadil'de (4/233) zikretmiş ama ne cerh ne de adalet bakımından bir şey söylememiştir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Tabiîn olup sahâbe değildir." İbn Hibban da onu sika tabiîn (Sikat, 4/323) arasında zikretmekte ve "Mürsel hadisler rivayet ederdi" demektedir. Bk. İsabe (4/304) - İstiâb (4/306)

- Senetteki Humeyd b. Hilal'e gelince; el-Adevi'dir. Künyesi Ebû Nasr olup Basralıdır. Sikadır, âlimdir. Sultan'a çalıştığı İbn Sirin onun hakkında tevakkuf etmiştir. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/204) - Tehzib (3/51)

- Senetteki Süleyman b. Muğire, Basralıdır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Buhârî kendisinden talikte bulunmuştur. H. 265'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/330) - Tehzib (4/220)

- Senetteki Şeyban b. Ferruh, el-Habati el-Übelli'dir. Saduktur, Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Ebû Hatim dedi ki: "İnsanlar, son zamanlarında iken kendisine mecbur kalmışlardır." Dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. H. 236 veya 235'de vefat etmiştir. Kendisinden Müslim, Ebû Davud ve Nesâî rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/356) - Tehzib (4/374) İkinci isnatta da görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

İkinci isnada gelirse; ilk isnatta olduğu gibi senette meçhul biri vardır. Diğer râviler ise sikadırlar.

- Senette İsmail b. İbrahim vardır. İbn Uleyye'dir. Sikadır, hafızdır. Sekizinci tabakadan olup H. 194'te vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/65) - Tehzib 1/375)

- Yine senette Ebû Hayseme vardır. Züheyr b. Harb'tir. Sikadır, sebtir. Bk. 61. Hadis.

- Yine senette Ebu'l Kasım'ın dedesi vardır. Musannif'in 1252.ci hadiste açıkça belirttiği üzere adı Ahmed b. Meni'dir. Ebu'l Kasım'ın annesinin babasıdır. Sikadır, hafızdır. Hakkında bilgi için bk. 211.ci hadis.

Tahric:

- Abdurrezzak, Musannef'te (10118) 18578 numaralı hadis olarak Ma'mer yoluyla birçok kişiden, onlar da Abdulkays'tan, o da Humeyd'den olarak bu şekilde rivayet etmiştir.

- İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19742 (15/310) Yazid b. Harun yoluyla Süleyman b. Muğire'den, o da Humeyd'den olarak buna benzer şekilde rivayet etmiştir.

- Ahmed, Müsned'te (5/110) Eyyûb yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir.

- Ayrıca bunu, Heysemi de Mecmau'z Zevaid'te (7/303) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Ahmed ve Taberani rivayet etmişlerdir. Abdulkays'tan rivayet eden kişiyi tanımıyorum. Diğer râviler ise sahihin râvileridir."

76. ... Ebû Kebşe dedi ki: Ebû Musa'yı (r.a.) minberde şöyle derken işittim: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Önünüzde karanlık gece parçaları gibi fitneler olacak. O zaman kişi mü'min olarak sabahlayıp kâfir olarak akşamlar, kâfir olarak sabahlayıp mü'min olarak akşamlar. İşte o zaman oturan ayakta durandan, ayakta duran yürüyenden, yürüyenden de koşandan daha hayırlı olacaktır." Sahâbeler: Peki, bizlere ne emredersiniz?" diye sordular. Buyurdu ki: "Eulerinize bağlanıp kalın!"¹¹⁶

77. ... Enes b. Mersed el-Ensari'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Çok yakında dilsiz, sağır ve kör fitneler olacak. O zaman yatan oturandan, oturan ayakta durandan, ayakta duran yürüyenden, yürüyenden ise koşandan daha hayırlı olacaktır. Kim diretirse, boynunu uzatsın."¹¹⁷

116 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Kebşe es-Sedusi el-Basri vardır. Üçüncü tabakadandır. Hafız İbn Hacer onun hakkında "Makbul" demiş, bununla da mütâbaat anında oluşunu kastetmiştir. Yoksa hadisleri ley-yindir. Bk. Takrib (2/465) - Tehzib (12/210) Tahriçte de görüleceği üzere Hüzeyl b. Şurahbil -ki sika muhadramdır- İbn Mâce ve İbn Hibban'ın sahihindeki rivayette kendisine mütâbaat etmektedir. Ayrıca İbn Ebi Şeybe'nin Musannef'teki rivayetinde Hasan-ı Basri de kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Asım el-Ahvel vardır. Sikadır. Bk. 19.cu hadis.

• Yine senedinde Abdulvahid b. Ziyad vardır. Basralıdır, sikadır. A'meş'ten tek başına rivayet ettiği hadisler hakkında kelimeler edilmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 176 veya sonrasında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/556) - Tehzib (6/434)

• Yine senedinde Muhammed b. Abdulmelik b. Ebi's Şevârib el-Emevi vardır. Basralıdır, saduktur. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 244'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/186) - Tehzib (9/316) Tahriçte de görüleceği üzere hadisin başka sahih yolları bulunmaktadır.

Tahriç:

• Ebû Davud, Fiten (Avn 11/343) - Ahmed, Müsned (4/408) - Hakim, Müstedrek (4/440) Bunların hepsi, Abdulvahid b. Ziyad yoluyla Asım'dan rivayet etmişlerdir.

• İbn Mâce, Fiten, 3961 (2/1310) - İbn Hibban, Sahih, 1869 (s. 462) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (8/191) Bunların hepsi, Hüzeyl yoluyla -İbn Mâce'de Hüzeyl b. Şurahbil olarak- Ebû Musa'dan benzer şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Şeybe, İman, 89 (27) ve Musannef, 10390 (11/15) Hasen yoluyla Ebû Musa'dan rivayet etmiştir.

Ayrıca hadisin Müslim ve Ahmed'de Ebû Hureyre'den, İbn Ebi Şeybe İman'da (s. 20) Enes'ten ve Hakim'de (4/438) İbn Ömer'den şâhitleri vardır. Hakim, kendi rivayetinin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Enes b. Ebi Mersed'den de bir şâhidi bulunmaktadır.

117 İsnadı mevkuftur.

• Senedinde Hakem b. Mes'ud en-Necrani vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (3/127) ve Semâni, Ensab'ta (13/41) kendisini zikretmiş ama ne cerh ne adalet olarak hakkında bir şey söylememişlerdir.

• Yine senedinde Halid b. Ebi İmrân vardır. Künyesi Ebû Amr'dır. Afrika Kadısı'dır. Fakih, saduktur. Beşinci tabakadan olup H. 125 veya 129'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/217) - Tehzib (3/110)

• Yine senedinde İbn Vehb vardır. İsmi Abdullah'tır. Sikadır, hafızdır. Bk. 52.ci hadis.

• Yine senedinde Abdülmelik b. Şuayb vardır. İbn Leys b. Sa'd'dır. Basralıdır, künyesi Ebû Abdullah'tır. Sikadır, on birinci tabakadandır ve H. 243'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/519) - Tehzib (6/398)

78/A. Bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Useyd b. Asım el-Asbahâni tahdis etti, dedi ki: Bize İsmail b. Amr tahdis etti, dedi ki: Bize Kays, Husayn b. Abdurrahman'dan, o Şakik b. Seleme'den, o da Huzeyfe'den (r.a.) tahdis etti...

78/B. ... Huzeyfe'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Öyle fitneler yaklaşıyor ki, onlardan ancak kerih gören ve mal almayan kurutulacak. Şayet mal alırsa, kan dökmede ve diğer şeylerde onların ortağı olmuş olur."¹¹⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu bölümde fitnelerle alakalı bazı hadisleri zikrettim ki, akıllı mü'min dini hususunda ihtiyatı elden bırakmasın. Doğrusu fitneler çeşit çeşittir. Onlardan bazı büyük fitneler geride kalmış; kimi topluluk onlardan kurtulmuş, kimi toplum da hevâlarına uydukları ve dünyayı (ahirete) tercih ettikleri için helak olmuşlardır. Artık Allah kimin hayrını dilerse ona dua kapısını açar ve o kimse Kerim olan Mevlâsına sığınır, dini adına endişeye kapılır, dilini tutar, zamanını iyi tanır, apaçık yola yani Sevad-ı A'zam'a yapışı, dini hususunda renkten renge girmez, Rabbi Teâlâ'ya ibadet eder ve fitnelere dalmayı bırakır. Çünkü fitnelerde birçok halkın maskesi düşer, rezil rüsvay olurlar. Yoksa sen, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ümmetini fitnelerden sakındırırken "Kişi mü'min olarak

Hadis, bir önceki hadiste de görüleceği üzere başka sahih yollardan da gelmiştir.

Tahriç: Buhârî, Tarih-i Kebir (2/30) ve Bakiyy b. Mahled, Müsned adlı eserinde rivayet etmiştir. Ayrıca Kenzu'l Ummal'ın sahibinin 31088 numaralı hadiste söylediğine göre hadisi Beğavi, Bârûdi, İbn Kani' ve İbn Şahin, Enes b. Ebi Mersed el-Ensari'den rivayet etmişlerdir. Bk. Kenzu'l Ummal (11/171)

118 İki isnat da zayıftır.

- Çünkü içerisinde İsmail b. Amr el-Beceli vardır. Kûfeli'dir. Kendisini Ebû Hatim, Darekutni, İbn Akde, Ukayli, Ezdi ve başkaları zayıf saymıştır. Hatib dedi ki: "Garib ve münker hadislerin sahibidir." H. 227'de vefat etmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (1/190) - İbn Adıyy, Kamil (1/316) - Mizan (1/239) - Lisan (1/425) - Tehzib (1/320) Ayrıca ikinci senette Mücalid vardır. İbn Said'dir. Hafız onun hakkında "Kaviyy değildir" demiştir. Hakkında daha önce bilgi verilmişti. Bk. 13.cü hadis.

- Yine senette Kays vardır. İbn Rebi' el-Esedi'dir. Künyesi Ebû Muhammed olup Kûfelidir. Saduk olmakla birlikte yaşlandığında hafızası bozulmuştur. Oğlu, ona ait olmayan hadisleri kendisine söylemiş, o da kendi hadisymiş gibi rivayet etmiştir. Yedinci tabakadan olup H. 260'lı yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/128) - Tehzib (8/931) İşte bu hadis, onun rivayetlerinden değildir.

- Yine senette Husayn b. Abdurrahman es-Sülemi vardır. Künyesi Ebû Hüzeyl olup Kûfelidir. Sika olmakla birlikte sonrasında hafızası bozulmuştur. Beşinci tabakadan olup H. 136'da vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/182) - Tehzib (2/381) - Kevakib-i Nuraniyye, s. 126. Senetteki diğer râviler ise sikadrlar.

- Yine senesinde Şakik b. Seleme vardır. Esedi'dir. Künyesi Ebû Vail olup Kûfelidir. Sikadır, muhadramdır. Ömer b. Abdülaziz'in halifeliği zamanında 100 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/354) - Tehzib (4/361)

- Senesinde geçen Âmir, Şa'bi'dir.

- Yine senette Mesruk vardır. İbnu'l Ecda'dır. Bk. 56.cı hadis.

- Yine senette Usey b. Asım vardır. Künyesi Ebû Hasan olup Asbahan (İsfahan)lıdır. Ebû Hatim dedi ki: "Biz ondan hadis işittik. Kendisi razı olunan bir sikadır." Bk. Cerh ve Tadil (2/318)

Tahriç: Bu rivayete, Musannif'in bu kitabı dışındaki bir eserde denk gelmedim.

sabahlayıp kâfir olarak akşamlar, kâfir olarak sabahlayıp mü'min olarak akşamlar" dediğini duymadın mı?!

79. ... Ebû Uname'den; Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Yakında öyle fitneler ortaya çıkacak ki, o zaman kişi mü'min olarak sabahlayıp kâfir olarak akşamlayacak, kâfir olarak sabahlayıp mü'min olarak akşamlayacak. Ancak Allah'ın ilimle dirilttiği kimseler müstesna."¹¹⁹

80. ... Ebû Hureyre'den (r.a.): Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Amel etmekte acele edin! Yakında karanlık gece parçaları gibi fitneler baş gösterecektir. O zaman kişi mü'min olarak sabahlayıp kâfir olarak akşamlar, kâfir olarak sabahlayıp mü'min olarak akşamlar. Kişi, dünya malına karşılık dinini satar."¹²⁰

119 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ali b. Yezid vardır. İbn Ebi Ziyad el-Elhâni'dir. Künyesi Abdülmelik olup Dimeşklidir. Zayıftır, altıncı tabakadandır ve H. 110'dan sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/46) - Tehzib (7/396).
- Tehzibü'l Kemal (1/449) - Mizan (1/161) - Buhârî, Tarih-i Kebir (3/301) - Nesâî, Duafa, s. 299.
- Yine senedinde Kasım vardır. İbn Ebû Abdurrahman ed-Dimeşki'dir. Ebû Uname'nin arkadaşıdır. Saduktur, çokça mürsel rivayetleri vardır. Üçüncü tabakadan olup H. 112'de vefat etmiştir. Takrib (2/118) - Tehzib (8/322) - Merasil, s. 175
- Yine senedinde Velid b. Süleyman vardır. İbn Ebi Sâib el-Kuraşi'dir. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/333) - Tehzib (11/134)
- Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. İbn Behlûl el-Hımsi olup Kureyslidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır ve tedlis yapardı. Onuncu tabakadandır, H. 223'te vefat etmiştir. Ne var ki tahriçte de görüleceği üzere İbn Mâce ve İbn Batta'da ona mütâbaat edenler vardır. Ayrıca bu hadisin diğer hadiste de görüleceği üzere Ebû Hureyre'den rivayet edilen sahih bir şahidi bulunmaktadır.

Tahriç:

- İbn Mâce, Fitn, 3954 (2/1305) - İbn Batta, İbane, 241 (s. 217) ve 734 (s. 475) Bu ikisi Velid b. Müslim yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Fıryabî, Sıfati'l Münâfık, 106 (s. 79)'da Muhammed b. Musaffa yoluyla rivayet etmiştir.
- Ayrıca bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Taberani (8/278) rivayet etmiş ve isnadından Ali b. Yezid'i düşürmüştür.

120 İsnadı hasendir.

- Senette Alâ b. Abdurrahman vardır. İbn Yakub el-Huraki olup Medinelidir. Saduk olmakla birlikte nadir vehimleri olmuştur. Beşinci tabakadandır, H. 230'lu yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/92) - Tehzib (8/186) Ne var ki Müslim'in bu hadisi rivayet etmesi, vehim ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Allah en iyisini bilir.
- Yine senette Amr b. Ubeydullah el-Küllâbi el-Kaysi vardır. Künyesi Ebû Osman olup Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hıfzında azıcık sorun vardır. Dokuzuncu tabaka küçüklerindendir. H. 213'te vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/72) - Tehzib (8/58)
- Alâ'nın babasına gelirse; Abdurrahman b. Yakub el-Cüheni el-Medenî'dir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib 81/503) - Tehzib (6/301)
- Yine senette Mu'temir vardır. İbn Süleyman et-Teymi'dir. Künyesi Ebû Muhammed olup Basralıdır. Sikadır, dokuzuncu tabaka büyüklerindendir, H. 187'de 80 yaşını aşmış halde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/263) - Tehzib (10/227)
- Yine senette Mu'temir'in babası Süleyman b. Tarhan et-Teymi vardır. Sikadır, âbiddir, dördüncü

81. ... Sald b. Cübeyr dedi ki: Rahibin biri bana "Ey Sald! Sadece fitnelerde Allah'a kulluk eden ile tağuta kulluk edenin birbirinden ayırabilirsin" demişti.¹²¹

82. ... Ma'kil b. Yesar'dan; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Herç (kargaşa/ kaos) durumunda ibadet eden, bana hicret eden gibidir."¹²²

83. Bize Ali b. İshak b. Zâtiyâ (veya Zâkiyâ) tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Süleyman b. Lüveyn tahdis etti, dedi ki: Hammad b. Zeyd şöyle dedi... Sonra başından sonuna dek yukarıdaki hadisin aynısını aktardı.¹²³

tabakadandır. H. 143'te 97 yaşında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/263) - Tehzib (4/201) - Merasıl, s. 84.

• Yine senette Ahmed b. Hasen b. Harraş vardır. Bağdatlıdır, künyesi Ebû Cafer'dir. Saduktur, on birinci tabakadandır ve H. 242'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/13) - Tehzib (1/24)

Tahrîç: Müslim, İman, 186 (1/110) - Tirmizî, Fiten, 2195 (4/487) Tirmizî, hadisin hasen sahih olduğunu söylemiştir. Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (2/304, 523) - İbn Hibban, Sahih, 1868 (Mevarid, s. 461) Bunların tümü, Alâ b. Abdurrahman yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

121 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdülvehhab el-Verrak vardır. İbn Abdilhakem b. Nafi'dir. Künyesi Ebu'l Hasen olup Bağdatlıdır. Ona "Hakem'in Oğlu" denilir. Sikadır, on birinci tabakadandır, H. 250 veya 251'de vefat etmiştir. Takrib (1/528) - Tehzib (6/448)

• Yine senette el-Eşcai vardır. Ubeydullah b. Ubeydurrahman el-Eşcai'dir. Kufelidir. Sikadır, emindir, Süfyan es-Sevri'den hadis yazma konusunda insanların en sağlamıdır. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 128'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/536) - Tehzib (7/34)

• Yine senedinde Süfyan es-Sevri vardır. Kendisi hakkında daha önce açıklama yapılmıştı. Bk. 24.cü hadis.

• Yine senedinde Ebû Sinan eş-Şeybani vardır. Zırar b. Mürre el-Kûfi'dir. Sikadır, sebtir, altıncı tabakadandır ve H. 132'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/374) - Tehzib (4/547) Senette geçen bu râvinin Sa'd b. Sinan olması da muhtemeldir. Yani Ebû Sinan eş-Şeybani el-Asar el-Kûfi'dir. İşte bu râvi saduk olmakla birlikte bazı vehimleri vardır. Kendisi Said b. Cübeyr'den rivayet etmiş, Süfyan es-Sevri de ondan rivayet etmiştir. O zaman bu ikinci ihtimale göre rivayet hasen olmaktadır.

Tahrîç: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 755 (s. 475)'de Ahmed b. Ali b. Alâ yoluyla "Bize Abdülvehhab el-Verrak tahdis etti..." senediyle aynı şekilde rivayet etmiştir.

122 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muallâ b. Ziyad vardır. Saduktur, az hadis rivayet etmiştir. Bk. 48.ci hadis. Bununla birlikte İmam Ahmed'in Müsnedinde (5/27) sika, sebt ve abit bir râvi olan Mansur b. Zâdân kendisine mütâbaat etmiştir. Hakkında bilgi için bk. Takrib (2/275) - Tehzib (10/306)

• Yine senedinde Muaviye b. Kurra vardır. İbn İyas b. Hilal'dir. Künyesi Ebû Abbâs olup Basralıdır. Sikadır, âlimdir. Üçüncü tabakadandır ve H. 113'te vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/261) - Tehzib (10/217)

Tahrîç:

• Müslim, Fiten, 2948 (4/2268) - Tirmizî, Fiten, 2201 (4/489) Tirmizî dedi ki: "Sahih gariptir. Yalnızca Hammad b. Zeyd'in Muallâ'dan rivayeti olarak bilinliyor." Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (5/25) - İbn Batta, İbanetu'l Kübra, 756 (s. 485) Bunların tümü, Hammad b. Zeyd yoluyla Muallâ'dan rivayet etmişlerdir.

• İbn Mâce, Fiten, 3985 (2/1319) Cafer b. Süleyman yoluyla Muallâ b. Ziyad'tan...

• Ahmed, Müsned (5/27) Mansur b. Zâdân yoluyla Muaviye b. Kurra'dan...

123 İsnadı hasendir.

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Bir önceki hadiste de zikrolunduğu üzere Abdullah b. Salih el-Buhârî, kendisine mütâbaat etmiştir.

ON BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN KİTABI İLE RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) SÛNNETİ VE ASHÂBÎ'NİN SÛNNETLERİNE YAPIŞMAK, BİD'ATLERİ TERK ETMEK VE KİTAP, SÛNNET VE SAHÂBENİN GÖRÜŞLERİNE MUHALİF OLAN KONULARDA MÜNAZARA VE TARTIŞMAYI TERK ETMEK

84. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), hutbe verdiğinde Allah'a layık olduğu şekilde hamd eder, sonra şöyle derdi: *"Allah kime hidayet verirse, onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa, ona hidayet verecek yoktur. En doğru söz, Allah'ın Kitabı; en güzel yol, Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötüsü ise sonradan ortaya çıkarılanlarıdır. Sonradan ortaya çıkarılan her şey, bid'at; her bid'at, sapıklık ve her sapıklık da cehennemdedir."*¹²⁴

85. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kitabı, yolların en hayırlısı da Muhammed'in yoludur. İşlerin en kötüsü ise sonradan ortaya çıkarılanlarıdır. Sonradan ortaya çıkarılan her şey bid'at, her bid'at de sapıklıktır."*¹²⁵

Tahrirci bir önceki ile aynıdır.

124 İsnadı hasendir.

- Senedinde Cafer b. Muhammed vardır. İbn Ali b. Ebi Talib'tir. Künyesi Ebû Abdullah olup Sadık olarak (Cafer-i Sadık) tanınır. Saduktur, imamdır, fakihtir. Altıncı tabakadan olup H. 148'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/132) - Tehzib (1/103) Senetteki diğer râviler de sikadırlar.
- Senette Habba b. Musa vardır. İbn Sevvar es-Sülemi'dir. Ebû Muhammed el-Mervezi'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 233'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/147) - Tehzib (2/174)
- Yine senedinde Abdullah b. Mübarek vardır. el-Mervezi'dir. Sikadır, âlimdir, cömerttir, mücahid-dir, kendisinde hayır özellikleri bir araya gelmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 181'de 60 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/445) - Tehzib (5/382)
- Yine senette Cafer b. Muhammed'in babası vardır. Muhammed b. Ali b. Hüseyin'dir. Ebû Cafer el-Bakır'dır. Sikadır, fazıldır. Dördüncü tabakadan olup H. 110'larda vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/12) - Tehzib (9/350)

Tahriç:

- Müslim, Cuma, 867 (2/593) - Ahmed, Müsned (3/371) - İbn Ebi Asım, Sünne, 24 (1/16), 259 (1/115) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (3/214) Bunların tümü Vekî' yoluyla Süfyan'dan bu şekilde ve benzeri olarak rivayet etmişlerdir ki kimisi uzun kimisi kısadır.
- İbn Batta, 218 (2192) İbn mübarek yoluyla Süfyan'dan...
- Müslim (2/592), Abdülvehhab b. Abdülmecid ve Süleyman b. Bilal yoluyla Cafer b. Muhammed'den son ziyade olmaksızın aynı şekilde rivayet etmiştir.
- Ahmed (3/319) - Darimi, Sünen, 212 (1/61) - İbn Vazzah, el-Bidau ve'n Nehyu Anha, s. 23. Bunların hepsi, Cafer'den gelen bir yolla rivayet etmişlerdir.

Ayrıca hadisin Ebû Ubeyde yoluyla Abdullah'tan gelen bir yolu vardır ki, Musannif onu 409 numaralı rivayette zikretmiştir. Tahrirci orada gelecektir. Yine Ebu'l Ahvas yoluyla Abdullah'tan gelen başka bir yolu vardır ki, Musannif onu da 410 numaralı rivayette zikretmiştir. Tahrirci orada gelecektir. Aynı şekilde bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Ebû Hureyre'den gelen üçüncü bir yolu da vardır.

125 İsnadı, Ebû Hişam er-Rifai'nin zayıflı sebebiyle zayıfır. Onun hakkında açıklama, 11.ci hadiste geçmişti. Ne var ki hadis başka yollardan da gelmiştir ki, bazıları hasendir. Mesela Cabir'in az önce

86. ... Abdurrahman b. Amr es-Sülemi ve Hucr el-Kelâi'den; (bu ikisi) dediler ki: Hakkında "... ve kendilerine binek sağlamam için geldiklerinde... kimselere de sorumluluk yoktur" (Tevbe, 92) âyetinin indiği İrbaz b. Sâriye'nin (r.a.) yanına girdik. O sıra hastaydı. Kendisine: Seni ziyaret etmek, halini sormak ve ilminden faydalanmak için geldik, dedik. İrbaz dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) sabah namazını kılmıştı. Sonra bize döndü ve öyle derin anlamlı bir vaaz verdi ki, o vaaz dolayısıyla gözyaşları aktı ve kalpler titredi. Tam o sırada bir adam: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu bu, veda eden bir kimsenin vaazıdır. Peki, bize ne emredersin?' diye sordu. Buyurdu ki: "Size Allah'a karşı takvalı olmanızı ve Habeşli bir köle dahil olsa işitip itaat etmenizi emrediyorum. Doğrusu sizden kim benden sonra yaşarsa, birçok ihtilaf görecektir. O zaman size gerekli olan, ağız dişlerinize benim sünnetim ile hidayet bulmuş raşid halifeler'in sünnetlerine yapışmaktır. Sonradan ortaya çıkarılan işlerden sakının! Çünkü sonradan ortaya çıkarılan her şey bid'at, her bid'at sapıklıktır."¹²⁶

zikredilen hadisi bunun gibidir. Bir kısım yolları da sahihtir. Mesela 410.cu hadis olan İbn Mes'ud hadisi bunlardandır.

• Yine senette Ebû Husayn vardır. Osman b. Asım b. Husayn el-Esedî el-Kûfî'dir. Sikadır, sebtir, sünnidir. Bazen tedlis yapardı. Dördüncü tabakadan olup H. 127 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/10) - Tehzib (7/126)

• Yine senette Ebû Salih vardır. Zekvan es-Semman ez-Zeyyat olup Medinelidir. Sikadır, sebtir. Üçüncü tabakadan olup H. 101'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/238) - Tehzib (3/219)

Tahrîç: Bu yoldan rivayet eden başka birine daha rastlayamadım. Bk. Bir önceki hadisin tahriri.

126 İsnadı hasendir.

• Senedinde Velid b. Müslim vardır. Sikadır ama çokça tedlis ve tesviye yapardı. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Lakin bir sonraki hadiste açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Ayrıca 79.cu hadiste Zuhak b. Mahled ve İbn Mâce, 44 (1/17)'de Abdülmelik b. Sabbah kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Ame es-Sülemi vardır. Makbuldür, üçüncü tabakadan olup H. 210'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/493) - Tehzib (6/237)

• Yine senedinde Halid b. Ma'dan el-Kelâi vardır. Künyesi Ebû Abdullah olup Humusludur. Sikadır, âbiddir. Çokça mürsel hadisler rivayet ederdi. Üçüncü tabakadan olup H. 103'te vefat etmiştir. Hafız İbn Hacer, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinden saymıştır. Bk. Takrib (1/218) - Tehzib (3/118) - Tarifu Ehli't Takdis, s. 62. Bu hadisin bir kıssası vardır. İmam Ahmed dedi ki: "Bil ki hadiste kıssa varsa, râvi onu hıfzetmiş demektir."

• Yine senedinde Sevr b. Yezid vardır. Ebû Halid el-Hımsî'dir. Sikadır, sebtir ama Kaderiye görüşüne sahipti. Yedinci tabakadan olup H. 150 veya 153 veya 155'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/121) - Tehzi (2/33)

• Yine senedinde Davud b. Vüseyb vardır. Haşimîlerin azatlısıdır. Haverizmlidir, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 239'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/231) - Tehzib (3/184)

Bu hadisi, Tirmizî, Sünnen, 2686 (5/44)'de ve İbn Hibban (Mevarid: 102, s. 56)'da sahih saymışlardır. Ayrıca Hakim de bunu sahih saymış, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Bk. Müstedrek (1/96)

Tahrîç:

• Ahmed, Müsned (4/126, 127) - Ebû Davud, Sünnne (Avn 12/358) Bu ikisi, İmam Ahmed yoluyla "Bize Velid b. Müslim tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

87. Bize Ebu'l Fazl Cafer b. Muhammed es-Sandali tahdis etti, dedi ki: Bize Fazl b. Ziyad tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bize Sevr b. Yezid tahdis etti... Sonrasında başından sonuna dek hadisin aynısını zikretmiştir.¹²⁷

88. ... Abdurrahman b. Sülemi'den rivayet edildiğine göre o, İrbaz b. Sâriye'yi (r.a.) şöyle derken işitmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) bizlere bir vaaz verdi. Öyle ki o vaazdan ötürü gözler ağladı, kalpler titredi. Biz: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu bu, veda eden birinin vaazıdır. Peki, bize ne emredersin?' diye sorduk. Buyurdu ki: "Sizi öyle bir beyazlık üzere bıraktım ki, gecesı gündüzü gibidir. Ondan sadece helak olan sapıp ayrılır. Sizden kim yaşayacak olursa, birçok ihtilaf görecektir. O zaman size gerekli olan benim sünnetim ile hidayet bulmuş raşid halifeler'in sünnetlerinden bildiğiniz kadarına yapışmaktır. Eğer Habeşli bir köle dahi olsa itaat edin! O sünnetlere azı dışınızı geçirin!"¹²⁸

89. Bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Abdülhamid el-Vasiti tahdis etti, dedi ki: Bize Züheyr b. Muhammed b. Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize Asım ez-Zahhak b. Mahled'in Sevr b. Yezid'den haber verdiğine göre... Sonrasında buna benzer olarak hadisin tamamını zikretmiştir.¹²⁹

• İbn Ebi Asım, Sünne, 32 (1/19) - Taberi, Tefsir (10/112) - Hakim, Müstedrek (1/97) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid: 102, s. 56) - Tirmizî, Sünen (5/54) Bunların hepsi, Velid b. Müslim yoluyla rivayet etmişlerdir.

• Ahmed (4/126) - Darimi, Sünen, 96 (1/43) - Tirmizî, İlim (5/45) - Taberi, Tefsir (10/111) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 80, 81 (1/75) - Hakim, Müstedrek (1/95, 96) - Beğavi, Şerhu's Sünne (1/205) Bunların hepsi, Ebi Asım Zahhak b. Mahled yoluyla Sevr b. Yezid'den rivayet etmişlerdir.

• İbn Mâce, Mukaddime, 44 (1/17) Abdülmelik b. Sabbah yoluyla "Bize Sevr tahdis etti..." sene-diyle bu şekilde rivayet etmiştir.

127 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

• Senedinde Fazl b. Ziyad vardır. İmam Ahmed'in ashâbından biri olup ondan çokça rivayette bulunanlardandır. Cafer b. Muhammed es-Sandali, ondan hadis rivayet etmiştir. İmam Ahmed'in eski arkadaşlarındandır. İmam, onu kadrini bilir ve ona ikramda bulunurdu. Bk. Tarih-i Bağdat (12/363) - Tabakatu'l Hanabile (1/251) - Menhec-i Ahmed (1/322) Tahrici bir önceki ile aynıdır.

128 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdurrahman b. Amr es-Sülemi vardır. Makbuldür. Bk. 86.cı hadis.

• Yine senedinde Muaviye b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte bazı vehimleri olmuştur. Bk. 4.cü hadis. Ancak 86.cı hadiste ona mütâbaat vardır.

• Yine senedinde Esed b. Musa vardır. İbn İbrahim b. Velid el-Emevi'dir. Esedü's Sünne (Sünnetin Aslanı) olarak lakaplanmıştır. Sikadır, garip hadisler rivayet ederdi ve kendisinde Nasibe görüşleri mevcuttu. Dokuzuncu tabakadan olup H. 212'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/63) - Tehzib (1/260) Ne var ki tahricte de görüleceği üzere Müsned, İbn Mâce ve Hakim'de Abdurrahman b. Mehdi ve İbn Ebi Asım'da Abdullah b. Salih kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Zamra b. Habib vardır. İbn Suheyb ez-Zübeydi'dir. Künyesi Ebû Utbe olup Humusludur. Sikadır, dördüncü tabakadandır ve H. 130'da vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/374) - Tehzib (5/459) Tahrici için 86.cı hadise bakınız.

129 İsnadı sahihtir.

90. ... Yezid b. Amira'dan rivayet edildiğine göre o, Muaz b. Cebel'i (r.a.) oturduğu her mecliste şöyle derken işitmiştir: "Şüpheye düşenler helak oldu. Doğrusu gelecek zamanlarınızda fitneler olacak. O zaman mal çoğalacak ve Kur'ân açılacak. Derken Kur'ân'ı erkek, kadın, hür, köle, küçük ve büyük herkes alacak. O zaman bir adamın Kur'ân okuması ve 'Ben Kur'ân okumuşken insanlara ne oluyor da bana tâbi olmuyorlar!' demesi yakındır. Yine 'Onlar için Kur'ân dışında başka bir şeyi ortaya çıkartana dek bana tâbi olacak değiller' der. Artık onun çıkardığı o şeyden sakının! Çünkü onun çıkardığı bid'at, ancak sapıklıktır."¹³⁰

91. ... Zühri dedi ki: Ebû İdris el-Havlânî'yi şöyle derken işittim: Ebû Derda'ya yetiştim, ondan kavradım; Ubade b. Samit'e yetiştim, ondan kavradım; Şeddad b. Evs'e yetiştim, ondan da kavradım. Muaz b. Cebel'i ise kaçırdım. Yezid b. Amira'nın bana haber verdiğiğine göre Muaz (r.a.), oturduğu her mecliste şöyle derdi: "Allah hüküm verendir, adaletlidir, adil davranandır. İsmi ne mübarektir! Şüpheye düşenler helak olmuştur. Doğrusu gelecek zamanlarınızda fitneler olacak. O zaman mal çoğalacak ve Kur'ân açılacak. Derken Kur'ân'ı erkek, kadın, hür, köle, küçük ve büyük herkes alacak. O zaman bir adamın Kur'ân okuması ve 'Kur'ân'ı okudum. Ben Kur'ân okumuşken insanlara ne oluyor da bana tâbi olmuyorlar!' demesi ya-

- Senedinde Abdurrahman b. Amr es-Sülemi vardır. Bk. 4.cü hadis.
- Yine senedinde Zahhak b. Mahled vardır. İbnü'z Zahhak b. Müslim eş-Şeybani'dir. Künyesi Ebû Asım en-Nebî olup Basralıdır. Sikadîr, sebtîr, dokuzuncu tabakadandır ve H. 112 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/373) - Tehzib (4/450)
- Yine senedinde Halid b. Ma'dan vardır. Sikadîr, âbiddir. Çokça mürsel hadis rivayet ederdi. Bk. 86.cı hadis.

Tahriri için 86.cı hadise bakınız.

130 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Abdurrezzak b. Hemmam es-San'ani vardır. Sikadîr, hafızdır, meşhur Musannef'in sahibidir. Ömrünün sonuna doğru kör olmuş ve hafızası bozulmuştur. Şia görüşüne sahipti. H. 211'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/505) - Tehzib (6/310)
- Senedinde Ebû İdris el-Havlânî vardır. Âizullah b. Abdullah el-Havlânî'dir. Nebî'nin (s.a.v.) hayatında Huneyn günü dünyaya gelmiş, sahâbenin büyüklerinden hadis işitmiştir. H. 80'de vefat etmiştir. Said b. Abdülaziz dedi ki: "Ebû Derda'dan sonra Şam'ın âlimiydi." Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/390) - Tehzib (5/85)
- Yine senedinde Yezid b. Amira el-Hımsî el-Ezdi veya el-Kindî vardır. Sikadîr, sekizinci tabakadandır ve Kûfe'de ikamet etmiştir. Bk. Takrib (2/369) - Tehzib (11/351)

Tahrir:

- Ebû Davud, Sünen (Avn 12/363) - Fıryabî, Sıfatul Münâfık, 41 (s. 58) - Ebû Nuaym, Hilye (1/233) Bunların tümü, Akil yoluyla İbn Şihab'tan rivayet etmişlerdir.
- Ebû Nuaym (1/232) Acelân yoluyla İbn Şihab'tan...
- Fıryabî, 42 (s. 58, 59) Salih b. Keysan yoluyla İbn Şihab'tan...
- Darimi, Sünen, 205 (1/59) Said yoluyla Rebia b. Yezid'den, o Muaz'dan senediyle rivayet etmiştir.
- Hakim de Müstedrek'te (466) rivayet edip Müslim'in şartına göre sahih olduğunu ama rivayet etmediğini belirtmiştir.
- Lâlekâî, Şerhu'l Usul, 117 - Asbahani, el-Hucce, s. 237. Ebû Kılâbe yoluyla Yezid b. Amira'dan, o da Muaz'dan senediyle rivayet etmişlerdir.

kındır. Sonrasında 'Onlar için Kur'ân dışında başka bir şeyi ortaya çıkartana dek bana tâbi olacak değiller' der. Artık onun çıkardığı o şeyden sakının! Çünkü onun çıkardığı bid'at, ancak sapıklıktır. Âlimin kaymasından da sakının! Doğrusu şeytan, hikmetli kişinin ağzına sapıklık kelimesini atar. Münâfık da hak kelimesini söyler." Râvi dedi ki: Biz 'Allah sana rahmet etsin! Peki, biz münâfığın hak kelimesini söylediğini ve şeytanın sapıklık kelimesini hikmetli kimsenin ağzı üzerine attığını nasıl ayırt edebiliriz?' diye sorduk. Dedi ki: "Hikmetli kişinin, duyduğun zaman 'Bu da ne böyle?' dediğin her müteşâbih (birkaç anlama gelebilen) kelimesinden uzak durun! Onun bu şekil konuşması, seni dosdoğru yoldan çevirmesin! Belki o hikmetli kişi, doğruya geri döner ve işittiğinde hak ile karşılaşır. Doğrusu hakkın üzerinde bir nur vardır."¹³¹

92. ... Mâlik'ten; Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) ile ondan sonraki emir sahipleri bir kısım sünnetler ortaya koymuşlardır. Onlara tutunmak; Allah Teâlâ'nın Kitabı'na ittiba, Allah'a itaatin kemale ermesi ve Allah'ın dininin kuvvetlenmesi demektir. Hiç kimsenin bunları değiştirmeye, yerine başka bir şey geçirmeye ve onlara muhalif olan şeylerde münazara etmeye yetkisi yoktur. Kim onların rehberliğinde giderse, doğru yolu bulur. Kim onlarla zafer isterse, zafer kazanır. Kim de onları terk ederse, Mü'minlerin yolu dışındaki bir yolu izlemiştir. Allah onu, döndüğü yerde geri döndürür ve onu cehenneme sokar. Orası ne kötü bir dönüş yeridir!"¹³²

93. ... Bükeyr b. Abdullah b. el-Eşecc'den; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Doğrusu insanlar sizinle Kur'ân'ın müteşâbih olanıyla tartışmaya girişeceklerdir. Siz ise onları, sünnetler ile mağlup edin. Çünkü sünnetlerin ashâbı, Allah Teâlâ'nın kitabını en iyi bilenlerdir."¹³³

ON İKİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN KİTABINI ÖNE SÜREREK NEBİ'NİN (S.A.V.) SÜNNETLERİNE KARŞI ÇIKAN GRUPLARDAN SAKINMAK

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İlim ve akıl sahibi kişilerin, birinin "Rasûlullah (s.a.v.), âlimler nezdinde sabit olan bir şeyde şöyle buyurdu..." dediğinde, oradan cahil bir kimsenin çıkıp "Ben ancak Allah Teâlâ'nın

131 İsnadı sahihtir.

• Senedindeki Ebû Bekir Zenceveyh sikadır. Bk. 24.cü hadıs. Tahriri bir önceki hadis ile aynıdır.

132 İsnadı munkatıdır. Çünkü Mâlik, Ömer b. Abdülaziz'den işitmemiştir. Senetteki râviler ise sikadırlar. **Tahriç:** Abdullah b. Ahmed, Sünne, 766 (1/357) - Hallâl, İman (125) - Lâlekâi, 134 (194) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 209 (199)

133 İsnadı bir önceki gibi munkatıdır. Çünkü Bükeyr, Ömer b. Hattâb'tan işitmemiştir. **Tahriç:** Darîmi, Sünen, 121 (1/47) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 62 (s. 85), 63 (s. 86), 776 (s. 498) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 203 (1/123) - Asbahani, el-Hucce, s. 248.

Kitabı'nda olanı kabul ederim" dediğini duyduğunda şöyle demesi gerekir: Sen kötü bir adamsın. Sen Nebî'nin (s.a.v.) ve âlimlerin bizleri kendilerinden sakındırdığı kimselerdensin."

Ona yine şöyle denir: Ey cahil! Hiç şüphesiz Allah, farz kıldıklarını genel bir biçimde indirmiş, Rasûlü'ne de kendilerine indirileni insanlara beyan etmelerini yani açıklamalarını emretmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "...apaçık deliller ve kitaplar ile. Kendilerine indirileni insanlara açıklayasın diye sana da Zikr'i (Kur'ân'ı) indirdik." (Nahl, 44)

Allah Teâlâ, Rasûlü'nü (s.a.v.) kendisinden gelen vahyi beyan etme makamına oturtmuş, halka da ona itaat etmelerini emredip isyan etmelerini yasaklamıştır. Yine onlara, bir şeyi yasakladığında ona son vermelerini emretmiştir. Şöyle buyurur: "Rasûl size her ne verdiyse onu alın! Her ne yasakladıysa son verin!" (Haşr, 7)

Sonra onları, Rasûlün (s.a.v.) emrine muhalefet etmeme konusunda uyarmış, şöyle buyurmuştur: "Onun emrine muhalefet edenler, kendilerine bir fitnenin isabet etmesinden veya elem verici bir azabın dokunmasından sakınsınlar!" (Nur, 64) Yine şöyle buyurmuştur: "Hayır! Rabbine yemin olsun ki onlar, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda senin hükmüne başvurana, sonra da senin verdiğin karara işlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın tamamen boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar." (Nisa, 65)

Sonra da Kitabının otuz küsur yerinde yaratılmışlara ona itaat etmelerini farz kılmıştır.

Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetlerine karşı çıkan o kimseye yine şöyle denir: Ey cahil! Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Namazı ikame edin, zekatı verin!" (Bakara, 43) Allah'ın Kitabı'nın neresinde sabah namazının iki, öğlenin dört, ikindinin dört, akşamın üç ve yatsının dört olduğunu bulacaksın? Namazın hükümleri, vakitleri, ona uygun olup bozan şeyleri Nebî'nin (s.a.v.) sünneti dışında nerede bulabilirsin ki! Zekat da bunun gibidir. İki yüz dirhemden beş dirhem, yirmi dinardan yarım dinar, kırk koyundan bir koyun, beş deveden bir koyun... verileceğini Allah Teâlâ'nın Kitabı'nın neresinde bulabilirsin? Zekatın tüm hükümleri de böyledir; Allah'ın Kitabı'nın neresinde bulabilirsin ki! Aynı şekilde Allah'ın, Kitabında farz kıldığı diğer farzlar da böyledir. Yani onların hükmü yalnızca Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetleri ile bilinebilir.

İşte bu, Müslümanların âlimlerinin görüşüdür. Kim bundan başkasını söylerse, İslâm Dini'nden çıkmış, mülhidlerin dinine girmiştir. Hidayete erdikten sonra sapıtmaktan Allah'a sığınırız.

Nebî'den (s.a.v.) ve sahâbesinden beyan ettiğimin benzerleri rivayet edilmiştir. Şimdi onları iyice bill!

94. ... Ubeydullah b. Ebi Rafi'den, o babasından; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sakın sizden birini koltuğuna yaslanmışken benden bir hadis kendisine ulaştığında 'Bunu Allah Teâlâ'nın Kitabı'nda bulamadım' derken bulmayayım!"¹³⁴

95. ... Ubeydullah b. Ebi Rafi'den, o babasından; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sakın sizden birini koltuğuna yaslanmışken emrettiğim veya yasakladığım emirlerden herhangi biri kendisine ulaştığında 'Bilmiyoruz, Allah'ın Kitabı'nda neyi bulursak ona tâbi oluruz' derken bilmeyeyim!"¹³⁵

96. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sakın sizden

134 İsnadı hasendir.

- Senedinde Yahya b. Abdülhamid el-Cimmani vardır. Kûfelidir, hafızdır. Ancak âlimler, kendisini hadis çalmakla itham etmişlerdir. Dokuzunca tabaka küçüklerindendir. H. 228'de vefat etmiştir. Müslim, kendisinden rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib 82/352) - Tehzib (11/243) Tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

- Yine senedinde Salim Ebû Nazr vardır. İbn Ebi Umeyye olup Amr b. Ubeydullah et-Teymi el-Medenî'nin azatlısıdır. Sikadır, sebtir. Mürsel hadisler rivayet ederdi. Beşinci tabakadan olup H. 129'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/279) - Tehzib (3/431) - Merasil, s. 81.

Tahric:

- Şafiî, er-Risale, 295 (s. 89) - Humeydi, Müsned, 551 (1/252) Bunların ikisi, Süfyan yoluyla Salim'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Hakim, Müstedrek (1/108)'de iki yoldan da rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Süfyan b. Uyeyne, bu isnadı kaim kılmuştur. Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olmasına rağmen ikisi de rivayet etmemiştir. Bana göre Mısırlıların bu isnatta ihtilaf etmelerinden ötürü (bilerek) terk etmişlerdir." Zehebi, bu konuda ona muvafakat etmektedir.

- Beyhaki, Delailü'n Nübüvve (1/24)'de Şafiî yoluyla rivayet etmektedir.

- Yine bu hadisi Ahmed (6/8), İbn Lehi'a yoluyla "Bize Ebû Nazr tahdis etti..." şeklinde rivayet etmiştir.

- Ebû Davud, Sünne'de (12/356) Süfyan'dan birkaç yoldan bu şekilde rivayet etmiştir.

- İbn Mâce, Mukaddime, 13 (1/6)

Senette geçen Yahya b. Abdülhamid'e -bir sonraki rivayette de görüleceği üzere- mütâbaat edenler vardır. Bk. Tirmizî, İlimi 2663 (5/37) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Humeydi, Müsned (1/252) - Ahmed, Müsned (6/8) - Hakim, Müstedrek (1/109)

Ayrıca hadisin, diğer hadislerde de görüleceği üzere şahitleri bulunmaktadır.

135 İsnadı hasendir.

- Senedinde Hüseyin b. Ali b. Esved el-İclî vardır. Künyesi Ebû Abdullah olup Kûfelidir. Bağdat'da ikamet etmiştir. Saduktur ama çokça hata ederdi. İbn Adiy ve başkaları, onu zayıf saymışlardır. On birinci tabakadandır, H. 254'de vefat etmiştir. Bk. Kaşîf (1/170) - Takrib (1/177) - Tehzib (2/343) - Kamil, (2/778) Bir önceki hadiste de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

- Yine senedinde Yahya b. Âdem vardır. İbn Selman el-Kûfidir. Künyesi Ebû Zekeriya'dır. Ümeyyeoğulları'nın azatlısıdır. Sikadır, hafızdır, fazıldır. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 203'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/341) - Tehzib (11/175)

- Yine senedinde Muhammed b. Münkedir vardır. İbn Abdullah b. Hüdeyr et-Temimi'dir. Medinelidir, sikadır, fazıldır. Üçüncü tabakadan olup H. 130 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/210) - Tehzib (9/473)

- Yine senedinde Salim Ebû Nazr vardır. İbn Ebi Umeyye'dir. Bk. Bir önceki hadis. Tahrici bir önceki hadis ile aynıdır.

birini koltuğuna yaslanmışken benden bir hadis kendisine geldiğinde 'Onu geç de Kur'ân'a bak' derken bilmeyeyim!"¹³⁶

97. ... Mikdam b. Ma'dikerib el-Kindi'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Dikkat edin! Bana Kur'ân ve onun bir benzeri verildi. Dikkat edin! Bana Kur'ân ve onun bir benzeri verildi. Dikkat edin! Bana Kur'ân ve onun bir benzeri verildi. Koltuğuna yaslanmış karnı tok bir adamın 'Siz Kur'ân'a bakın! Onda neyi helal bulduysanız onu helal sayın, neyi haram bulduysanız onu haram sayın' demesi yakındır..." Râvi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹³⁷

98. ... İmrân b. Husayn (r.a.), adamın birine şöyle demiştir: "Sen ahmak bir adamsın! Allah Teâlâ'nın Kitabı'nda öğlenin dört rekat olup kıraatin açıktan yapılmayacağını bulabiliyor musun?" İmrân daha sonra namaz, zekat vb. gibi şeyleri daha saydı ve sonrasında şöyle dedi: "Bunları Allah'ın Kitabı'nda müfesser (açıklanmış, tefsir edilmiş) olarak bulabiliyor musun? Şüphesiz ki Allah'ın Kitabı bunları muhkem kılmış, Sünnet ise bunları tefsir etmiştir."¹³⁸

136 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ebû Ma'ser vardır ki zayıftır. Bk. 25.ci hadis.
- Yine senedinde Said vardır. Ya Said b. Müseyyeb ya da el-Makburi'dir. İbn Mâce'nin rivayetinde (1/9) "Makburi, dedesinden, o da Ebû Hureyre'den" şeklindedir. İkisi de Ebû Hureyre'den rivayet etmiş olup Ebû Ma'ser de ikisinden rivayet etmiştir. Hadis, başka sahih yollardan da gelmiştir ki, kimileri daha önce geçmiş olup kimileri de ileri de gelecektir.

Tahriç: Bunu İbn Mâce, Mukaddime, 12'de (1/9, 10) Muhammed b. Fuzayl yoluyla "Bize Makburi, dedesinden, o da Ebû Hureyre'den" senediyle buna yakın lafızlarla rivayet etmiştir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te dedi ki: "Bu metin, Musannif'in tek başına kaldığı rivayetlerdendir." Ayrıca önceki ve sonraki hadise bakınız.

137 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Nasr b. Ali el-Cezami vardır. Sebttir. Kendisinden kadılık yapması istenmiş, o ise geri durmuştur. Onuncu tabakadan olup H. 205 veya daha sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/300) - Tehzib (10/430)
- Yine senedinde Nasr'ın babası Ali b. Nasr b. Ali el-Cezami vardır. Basralıdır, sikadır. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 187'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/45) - Tehzib (7/390)
- Yine senedinde Cezir b. Osman er-Rahbi vardır. Humusludur. Sikadır, sebtir. Nasibe'den olmakla suçlanmıştır. Beşinci tabakadan olup H. 163'de 80 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/159) - Tehzib (2/237)
- Yine senedinde Abdurrahman b. Ebi Avf el-Curaşi vardır. Humusludur, kadıdır. Sika olup ikinci tabakadandır. Nebî'ye (s.a.v.) yetiştiği de söylenmiştir. Bk. Takrib (1/494) - Tahzib (6/246)

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (4/130, 131) Cezir yoluyla aynı şekilde...
- Ebû Davud, Sünne (Avn 12/353) Ahmed yoluyla rivayet etmiştir. Ne var ki Müsned'de "Cezir b. Abdurrahman b. Ebi Avf..." demektedir.
- Tirmizî, İlim, 2664 (5/38) Tirmizî dedi ki: "Bu yoldan hasen gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, 12 (1/6) - Hakim, Müstedrek (1/109) Hakim, isnadını sahih saymıştır. Bunların tümü, Hasen b. Cabir el-Lahmi yoluyla Mikdam'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

138 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ali b. Yezid b. Cud'an et-Teymi vardır. Basralıdır, aslen Hicazlıdır. Zayıftır, dördüncü tabakadandır ve H. 131 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/37) - Tehzib (7/323)

99. ... Ya'la b. Hakim'den rivayet edildiğine göre Said b. Cübeyr, Nebî'den (s.a.v.) bir hadis anlatmıştı. Derken bir adam, kalkıp "Şüphesiz ki Allah Teâlâ, Kitabı'nda şöyle şöyle demiştir" dedi. Bunun üzerine Said şöyle dedi: "Senin Allah'ın Kitabı'nı öne sürerek Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisine karşı çıktığını görüyorum. Rasûlullah (s.a.v.), Allah'ın Kitabı'nı daha iyi bilir."¹³⁹

100. ... Abdurrahman b. Yezid'ten rivayet edildiğine göre o, üzerinde elbise bulunan ihramlı birini gördü. Derhal o ihramlıyı bundan nehyetti. Bunun üzerine ihramlı: "Elbiseyi çıkarmakla alakalı Allah Teâlâ'nın Kitabı'ndan bir âyet getirebilir misin?" diye sordu. O ise ihramlıya cevap olarak "*Rasûl size ne verdilse onu alın! Neyi yasakladıysa son verin!*" (Haşr, 7) âyetini okudu.¹⁴⁰

• Yine senedinde Ebû Nazra vardır. Münzir b. Mâlik b. Kutaa el-Abedi el-Avfi'dir. Künyesiyle meşhurdur. Sikadîr, üçüncü tabakadandır ve H. 108 veya 109'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/275) - Tehzib (10/302)

• Yine senedinde Hüseyin b. Ali vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. İbn Adiy ve başkaları onu zayıf saymıştır. Bk. 95.ci hadis. Bununla birlikte hadis, tahrişte de görüleceği üzere başka yollardan Hakim'de İmrân ve İbn Batta'da Salis'den bu şekilde rivayet edilmiştir.

• Yine senedinde Yahya b. Âdem vardır. Sikadîr, hafızdır, fazıldır. Bk. 95.ci hadis.

Tahriç:

• Bunu Hakim, Müstedrek'te 81/109) Ukbe b. Halid eş-Şenni yoluyla şu şekilde rivayet etmiştir. "Bize Hasen tahdis etti, dedi ki: İmrân b. Husayn, bize Nebî'miz'in (s.a.v.) sünnetinden anlatırken..." Sonra hadisin geri kalan kısmını zikretmektedir. Hakim, sonrasında şöyle der: "Ukbe b. Halid eş-Şenni, Basralıların sika ve âbidlerindendir. Hadisleri aziz olup toplamı on etmemektedir." Zehebi dedi ki: "Sikadîr, âbiddir."

• Yine bunu İbn Batta, el-İbanetu'l Kubra'da (s. 48) 46.cı rivayet olarak İsmail b. Muhammed es-Saffar'dan "Bize Hüseyin b. Ali tahdis etti..." şeklinde aynen rivayet etmiştir.

139 İsnadı mürseldir.

• Senedinde Sevban diye biri vardır. Kim olduğuna dair bir bilgiye kaynaklarda rastlayamadım. Belki de Cerh ve Ta'dil'de (2/470) zikredilen Sevban b. Said olabilir. Ebû Zur'a, onun hakkında şöyle der: "Onda bir beis yoktur." Süleyman b. Harb'in tabakasındandır. Allah en iyisini bilir. Darimi'de (1/118) Süleyman b. Harb, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Hüseyin b. Ali vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. İbn Adiy ve başkaları onu zayıf saymıştır. Bk. 95.ci hadis. Darimi'de kısa mütâbaatları bulunmaktadır. Bk. 95.ci hadis. Senetteki diğer râviler ise sikadîrlar.

• Yine senette Hammad b. Seleme vardır. İbn Dinar el-Basri'dir. Künyesi Ebû Seleme'dir. Sikadîr, âbiddir. Sabit'in talebeleri içerisinde en sağlam olanıdır. Hafızası, ömrünün sonlarında bozulmuştur. Sekizinci tabaka büyüklerindendir. H. 167'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/197) - Tehzib (3/11)

• Yine senedinde Ya'la b. Hakim vardır. Sekafi olup Mekkelilerin azatlısıdır. Basra'da yaşamıştır. Sikadîr, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/378) - Tehzib (11/401)

Tahriç:

• Darimi, Sünen, 596 (1/118)'de Süleyman b. Harb yoluyla "Bize Hammad b. Seleme, Ya'la b. Hakim'den tahdis etti..." senediyle aynı şekilde rivayet etmiştir. İsnadı sahihtir.

• Ayrıca İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 60 (s. 73)'te Musannif'in yoluyla rivayet etmiştir.

140 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hüseyin b. Ali vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. İbn Adiy ve başkaları onu zayıf saymıştır. Bk. 95.ci hadis.

• Yine senedinde Kutba b. Abdulaziz b. Siyah el-Esedi vardır. Kûfelidir, saduktur, sekizinci tabakadandır. Takrib (2/126) - Tehzib (8/378)

101. ... Bükeyr b. Abdullah b. el-Eşecc'den; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Doğrusu insanlar sizinle Kur'ân'ın müteşâbih olanıyla tartışmaya gireceklerdir. Siz ise onları, sünnetler ile mağlup edin. Çünkü sünnetlerin ashâbı, Allah Teâlâ'nın Kitabı'nı en iyi bilenlerdir."¹⁴¹

102. ... Bükeyr b. Abdullah b. el-Eşecc'den; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Yakında bazı insanlar gelecek, sizinle Kur'ân'ın müteşâbih olanıyla tartışmaya gireceklerdir. Siz ise onları, sünnetler ile mağlup edin. Çünkü sünnetlerin ashâbı, Allah Teâlâ'nın Kitabı'nı en iyi bilenlerdir."¹⁴²

103. Bize Yusuf b. Yakub el-Kadı haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Rebi' yani ez-Zehrani tahdis etti, dedi ki: Bize Cerir yani İbn Abdülhamid tahdis etti; Mansur'dan, o İbrahim'den, o Alkame'den, o da Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); (Abdullah) dedi ki: "Allah dövme yapan, dövme yaptıran, güzellik için dişlerini incelten ve Allah Teâlâ'nın yarattığını değiştiren kadınlara lânet etsin!" Bu söz, Beni Esed'den kendisine Ümmü Yakub denilen ve Kur'ân'ı okuyan bir kadına ulaştı. Kadın, Abdullah'a: "Senden bana ulaşan hadis de nedir? Sen dövme yapan, dövme yaptıran, güzellik için dişlerini incelten ve Allah'ın yarattığını değiştiren kadınlara lânet etmişsin" dedi. Abdullah: "Bana ne oluyor ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) lânet ettiklerine lânet etmeyecekmişim! Halbuki bu, Allah'ın Kitabı'ndadır" dedi. Bunun üzerine kadın: "Yemin ederim ki mushafın iki kapağı arasındaki her şeyi okudum ama böyle bir şeyi bulamadım" deyince Abdullah: "Şayet sen Kur'ân'ı okumuş olsaydın, yemin olsun ki onu bulurdun" dedikten sonra "Rasûl size ne verdiyse onu alın! Size neyi yasakladıysa da son verin!" (Haşr, 7) âyetini okudu.¹⁴³

• Yine senedinde Abdurrahman b. Yezid ed-Dârâni vardır. Sikadır. Bk. 72.ci hadis.

Tahrîç: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 61 (s. 84) - İbn Abdilberr, Cami' Beyani'l İlm ve Fazlih (2/189)

141 İsnadı munkatıdır. Çünkü Bükeyr, Ömer b. Hattâb'tan işitmemiştir.

Tahrîç: Darimi, Sünen, 121 (1/47) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 62 (s. 85), 63 (s. 86), 776 (s. 498) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 203 (1/123) - Asbahani, el-Hucce, s. 248.

142 İsnadı munkatıdır.

• Senedinde Hammad b. Zuğbe vardır. Sikadır. Bk. 36.cı hadis. Asım b. Ali ile mütâbaat halindedir. Bk. 93.cü hadis.

Tahrîci için bk. 93.cü hadis.

143 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Rebi ez-Zehrani vardır. Sikadır. Bk. 2.ci hadis.

• Yine senedinde Cerir ile Mansur vardır ki, ikisi de sikadır. Bk. 16.cı hadis.

• Senedinde İbrahim vardır. İbn Yezid b. Kays b. Esved en-Nehai'dir. Künyesi Ebû İmrân'dır, Kûfelidir. Sika olmakla birlikte çokça mürsel hadisler rivayet ederdi. Hafız, onu tedlis yapanların ikinci mertebesinde saymıştır. Sahâbeden yaptığı rivayetler mürseldir. H. 96'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/46) - Tehzib (1/177) - Merasil, s. 109 - Tarifu Ehli't Takdis, s. 49

• Yine senedinde Alkame b. Kays b. Abdullah en-Nehai vardır. Kûfelidir. Sikadır, fakihtir, âbiddir. İkinci tabakadan olup H. 60 veya 70 yılından sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/31) - Tehzib (7/276)

104. Yine bize Yusuf b. Yakub haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Ebi Bekir el-Mukaddemi tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahman b. Mehdi tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti; Mansur'dan, o İbrahim'den, o Alkame'den, o da Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); (Abdullah) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) şu kadınlara lânet etti: Dövme yaptıran..." Sonrasında bir önceki hadisin benzerini zikretti.¹⁴⁴

105. Bize Ahmed b. Sehl el-Eşnâni tahdis etti, dedi ki: Bize Hüseyin b. Ali tahdis etti, dedi ki: Bize Yahya b. Âdem tahdis etti, dedi ki: Bize Mufazzal b. Mühelhil tahdis etti; Mansur'dan, o İbrahim'den, o Alkame'den, o da Abdullah'tan: "Beni Esed'den bir kadın..." Daha sonra hadisin benzerini zikretti.¹⁴⁵

106. ... Atâ'dan rivayet edildiğine göre o, Allah Teâlâ'nın "Eğer herhangi bir konuda çekişerseniz, onu Allah'a ve Rasûl'e döndürün!" (Nisa, 59) kavli hakkında şöyle demiştir: "Âyette geçen 'Allah'a' ifadesi, Allah'ın Kitabı'na; 'Rasûl'e' ifadesi de Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetine demektir."¹⁴⁶

Tahriç:

- Buhârî, Libas, 5931 (10/374), 5939 (10/377) - Müslim, Libas, 2125 (3/1678) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 47 (s. 69) Bunların hepsi Cerir yoluyla Mansur'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Yine Musannif, bir sonraki hadiste rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Buhârî, Tefsir, 4886 (8/630), Libas, 5943 (10/378), 5948 (10/380) - Müslim, Libas, 2125 (3/1678) - Ahmed, Müsned (1/433, 434) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 48 (s. 70) Bunların hepsi, Süfyan yoluyla Mansur'dan rivayet etmişlerdir.
- Yine Musannif 105.ci hadiste rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Müslim, Libas, 2125 (3/1678, 1679) Mufazzal b. Mühelhil yoluyla aynı şekilde rivayet etmişlerdir.

144 İsnadı sahihtir.

- Senesinde Muhammed b. Ebi Bekir vardır. İbn Ali b. Atâ b. Mukaddem el-Mukaddemi'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Sekif Kabilesi azatlısıdır, Basralıdır. Onuncu tabakadan olup H. 234'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/148) - Tehzib (9/79)
- Yine senesinde Abdurrahman b. Mehdi vardır. İbn Hassân olup el-Enbari azatlısıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Basralıdır. Sikadır, sebtir, hafızdır, hadis ve râvilerin arifidir. İbn Medini dedi ki: "Ondan daha âlimini görmedim." Dokuzuncu tabakadan olup H. 198'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/499) - Tehzib (6/279)
- Yine senesinde Süfyan vardır ki es-Sevri'dir. Bk. 24.cü hadis. Tahrici bir önceki ile aynıdır.

145 İsnadı hasendir.

- Senesinde Hüseyin b. Ali vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederd. İbn Adiy ve başkaları, onu zayıf saymışlardır. Bk. 95.ci hadis. Ne var ki Müslim'de (3/1678) Muhammed b. Rafi, kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senesinde Mufazzal b. Mühelhil es-Sa'di vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman olup Kûfelidir. Sikadır, sebtir, seçkindir, âbiddir. Yedinci tabakadan olup H. 167'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/271) - Tehzib (10/275)
- Tahrici 103.cü hadis ile aynıdır.

146 İsnadı zayıftır.

- Senesinde Hüseyin b. Ali vardır. Bk. 95.ci hadis.
- Yine senesinde Abdülmelik b. Ebi Süleyman vardır. el-Arvezi'dir. Saduk olmakla birlikte vehimleri bulunmaktadır. Beşinci tabakadan olup H. 145'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/519) - Tehzib (6/396)

107. ... Amr b. Muhacir'den; Ömer b. Abdülaziz, insanlara şöyle yazmıştır: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnet kıldığı bir sünnet yanında hiçbir kimsenin şahsi görüş bildirme hakkı yoktur!"¹⁴⁷

108. ... Evzai'den; Mekhûl dedi ki: "Sünnet iki kısımdır. Bir sünnet vardır ki, onunla amel etmek farz, terk etmek küfürdür. Bir sünnet de vardır ki, onunla amel etmek fazilet, terk etmekte ise sıkıntı yoktur."¹⁴⁸

• Atâ'ya gelirsek; o, İbn Ebi Rebah'tır. Kureyş azatlısı olup Mekkelidir. Sikadır, fazıldır. Ne var ki çokça mürsel hadisler rivayet ederdi. Üçüncü tabakadan olup meşhur görüşe göre H. 114'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/22) - Tehzib (7/199) Her ne kadar bu isnatta zayıflık olsa da manası sahihtir. Daha doğrusu Nebî'nin (s.a.v.) vefatından sonra onun sünnetine muhakeme olmak farz-ı ayndır.

Tahric: Bunu Abdurrezzak, Tefsir'de (1/167) Mücahid'den bu şekilde rivayet etmiştir.

147 İsnadı hasendir.

• Senedinde Sevad b. Ziyad vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair bir bilgiye rastlayamadım. Ne var ki bu kimse, Amr b. Muhacir ile ilişkilidir ki o, İbn Ebi Müslim el-Ensari'dir. Künyesi Ebû Abdullah olup Dimeşklidir. Sikadır, beşinci tabakadandır, H. 139'da vefat etmiştir. Ömer b. Abdülaziz zamanında polislik görevindeydi. Bk. Takrib (2/79) - Tehzib (8/107)

• Yine senedinde Bakıyye b. Velid vardır. İbn Sâid b. Kâ'b el-Kelâi'dir. Saduk olmakla birlikte zayıf râvilerden çokça tedlis yapardı. Hafız, onu tedlis yapanların dördüncü mertebesinde saymıştır. Bk. 2.ci hadis. Ne var ki bu rivayette açıkça "tahdis etti" lafzını kullandığından tedlis töhmeti ortadan kalkmıştır.

• Yine senedinde Abdülvehhab b. Necde el-Havtî vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, sikadır. Onuncu tabakadan olup H. 232'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/529) - Tehzib (6453)

Tahric: Bunu İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 79 (s. 99)'da Züheyr b. Muhammed yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir.

148 İsnadı hasendir.

• Senedinde Haşim b. Kasım el-Harrani vardır. Kureyş azatlısıdır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Saduktur, sonradan hafızası bozulmuştur. Onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (2/314) - Tehzib (11/18) - Muğni Fi'd Duafa (2/706) Ne var ki Darimi'nin rivayetinde de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde İsa b. Yunus vardır. İbn İshak es-Sebîi'dir. Ehu İsrail olarak bilinir, Kûfelidir. Şam'a sınır bekçiliği yapmak için gelmiştir. Sikadır, emanet sahibidir. Sekizinci tabakadan olup H. 187 veya 191'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/103) - Tehzib (8/237)

• Mekhûl'e gelirsek; Şamlıdır, künyesi Ebû Abdullah'tır. Sikadır, fakihdir, meşhurdur. Çokça mürsel hadisleri vardır. Beşinci tabakadan olup H. 110 küsur senesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/273) - Tehzib (10/289) - Mizan (4/177) - Merasıl, s. 212

Tahric:

• Darimi, Sünen, Mukaddime, 595 (1/117)'de Muhammed b. Kesir yoluyla Evzai'den rivayet etmiştir.

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 80 (s. 100)'de Musannif'in yoluyla rivayet etmiştir.

Ayrıca bu eser, Ebû Hureyre'den merfu olarak da rivayet edilmiştir. Merfu olanını Taberani, el-Evsat'ta rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ebû Seleme'den yalnızca İsa b. Vakıd rivayet etmiştir. Abdullah b. Rumi bu rivayette tek kalmıştır ki ben onun hakkında bilgi veren birini bilmiyorum." Bunun aynısını Mecmau'z Zevaid'de (1/172) Heysemi de söylemiştir. Adı geçen Abdullah b. Rumi, Abdullah b. Muhammed olup sikadır ve Müslim'in râvilerindendir. Hakkında bilgi için bk. Takrib (1/425) - Tehzib (5/213)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Akıllı kimse; hak şeriata yapışmak ve Allah'ın ve de Rasûl'ün Ümmet-i Muhammed'i kendisine çağırdığı yol üzerinde dosdoğru yürümek konusunda bu bölümde zikrettiğim şeyler üzerinde iyice düşünürse, kendisine şunların gerekli olduğunu bilip anlar: Allah Teâlâ'nın Kitabı, O'nun Rasûlü'nün (s.a.v.) sünneti, raşid halifeler, tüm sahâbeler ile onlara ihsan üzere tâbi olanların sünnetlerine yapışmak; dinde cidal, tartışma ve husumete son vermek; bid'at ehlinden uzak durmak, selevin yoluna tâbi olmak ve bid'atleri terk etmek. Bid'at ve sapıklık ehli mezhepleri zikretmeksizin Müslümanların geçmiş imamlarının ilmi bize yeter! Allah, tüm doğruluklara ulaştıran ve bu konuda yardım edendir.

Allah'a hamd olsun ki, O'nun iyilikte bulunması ile "eş-Şerîa" kitabının ilk bölümü burada sona erdi. Allah'ın salât ve selamı, Nebî Muhammed'e ve âline olsun! Bu bölümü, kitabımızın ikinci bölümü izleyecektir inşallah.

İKİNCİ BÖLÜM

ON ÜÇÜNCÜ BÂB: DİNDE TARTIŞMA VE HUSUMETİN YERİLMESİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah, her durumda kendisine hamd edilendir.

109. ... Ebû Uname'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Bir kavim, üzerinde bulunduğu hidayetden sonra sapıttıysa bu, sadece tartışma sebebiyle olmuştur."* Sonrasında şu âyeti okudu: *"O örneği sana, yalnızca tartışma konusu olsun diye verdiler. Aksine onlar, kavgacı bir kavimdir."* (Zuhurf, 58)¹⁴⁹

149 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Galib vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Nesâî onu zayıf saymıştır. İbn Hibban, onun hakkında "Onunla hüccet getirilmez" demiştir. Bk. 58.ci hadis. Ne var ki İbn Batta, İbane'de (513, s. 363) de görüleceği üzere Kasım, Uname'den yaptığı rivayette kendisine mütâbaat etmiştir. Böylece hata ihtimali ortadan kalkmaktadır.

- Yine senedinde Haccac b. Dinar el-Vasîti vardır. Onda beis yoktur. Müslim'in mukaddimesinde zikri geçmektedir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/153) - Tehzib (2/200) Tahricte de görüleceği üzere birçok mütâbaat edeni vardır.

- Yine senedinde Ya'la b. Ubeyd vardır. İbn Ebi Umeyye el-Kûfi'dir. Ebû Yusuf et-Tanâfisi'dir. Sika olmakla birlikte Sevri'den rivayet ettiği hadislerde biraz zayıflık vardır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 200 küsur senesinde 90 yaşında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/153) - Tehzib (2/200)

Tahric:

- Tirmizî, 2353 (5/378)'de Abd b. Humeyd yoluyla "Bize Muhammed b. Bişr ve Ya'la b. Ubeyd, Haccac'tan tahdis etti" senediyle bu şekilde rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Hasen sahihtir. Bunu ancak Haccac b. Dinar hadisi olarak biliyoruz. Haccac sikadır. Ebû Galib'in ismi ise Hazevver'dir."

- Taberi, Tefsir (25/88) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 508 (s. 358) Bunların ikisi, Ya'la b. Ubeyd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Yine bunu Musannif, bir sonraki hadiste rivayet etmektedir. Ayrıca bk. İbn Cerir et-Taberi, Tefsir, (25/88) - İbn Mâce, Mukaddime, 48 (1/19) Bunların hepsi, Muhammed b. Bişr yoluyla "Bize Haccac tahdis etti..." senediyle aynı şekilde rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte İbn Mâce, o kimseyi Muhammed b. Fuzayl ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca matbu eserde "Ebû Galib" yerine "Ebû Talib" yazılmıştır ki bu basımdan kaynaklanan bir hatadır. Doğrusu Hindiye ve Uzma baskılarında olandır.

- Ahmed, Müsned (5/256) - Lâlekâî, Şerhu'l Usul, 177 (1/114) - Asbahani, el-Hucce (s. 247) Bunların hepsi, İbn Nümeir yoluyla "Bize Haccac tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Yine Ahmed, Müsned'de (5/252) Şihab b. Hıraş yoluyla Haccac'dan rivayet etmektedir.

- Yine Hakim, Müstedrek'te (2/464, 465) Cafer b. Avn yoluyla "Haccac şöyle haber verdi..."

110. ... Ebû Umame'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir kavim, üzerinde bulunduğu hidayetden sonra sapıttıysa bu, sadece tartışma sebebiyle olmuştur." Sonrasında şu âyeti okudu: "O örneği sana, yalnızca tartışma konusu olsun diye verdiler. Aksine onlar, kaugacı bir kavimdir." (Zuhruf, 58)¹⁵⁰

111. ... Abdullah b. Yezid ed-Dimeşki dedi ki: Bana Ebû Derda, Vâsile b. Eska' ve Enes b. Mâlik tahdis etti, dediler ki: Bir keresinde dini bir konu hakkında tartışırken Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza çıkageldi. Öyle bir kızdı ki, daha önce benzeri şekilde kızdığı olmamıştı. Sonra yaptığımız işe son verdik. Derken şöyle buyurdu: "Ey Muhammed'in ümmeti! Birbirinizi ateşin tutuşması gibi kışkırtmayın!" Sonra şöyle buyurdu: "Hayrının az oluşu dolayısıyla tartışmayı bırakın. Tartışmayı bırakın! Çünkü onun faydası pek azdır. Tartışma, kardeşler arasında düşmanlık duygularını harekete geçirir. Tartışmayı bırakın! Çünkü tartışmanın fitnesinden emin olunmaz. Tartışmayı bırakın! Çünkü tartışma, şüphelere kapılmaya sebep olur, ameli boşa çıkarır. Tartışmayı bırakın! Çünkü mü'min tartışmaz. Tartışmayı bırakın! Çünkü tartışan kişi tam manasıyla hüsrana uğramıştır. Tartışmayı bırakın! Tartışmacı olarak devam etmek, sana günah olarak yeter. Tartışmayı bırakın! Çünkü ben kıyamet günü tartışmacıya şefa'at etmeyeceğim. Tartışmayı bırakın! Şüphesiz ki ben, dürüst bir şekilde tartışmayı bırakan kimse için cennetin ortasında, kenarında ve en üstünde olmak üzere üç eve kefilim. Tartışmayı bırakın! Çünkü Rabbim Teâlâ'nın putlara ibadet etmek ve içki içmekten sonra yasakladığı ilk şey tartışmaktır. Tartış-

senediyle rivayet etmiş ve "İsnadı sahihtir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir" demiştir. Zehebi ise buna "Sahihtir" demektedir.

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra'da (509, s. 359) Abdulvahid b. Ziyad yoluyla Haccac'dan bu şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca eseri tahkik eden zat, bunu Zemmu'l Kelam adlı eserinde Herevi'ye de nispet etmektedir.

• Yine bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da 87/385) 'de zikretmiş ve nispetine ilave olarak Said b. Mansur, Abd b. Humeyd, İbn Munzir, Taberani ve Şuabu'l İman adlı eserinde Beyhaki'ye de nispet etmiştir.

• Yine bu hadisi İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra'da (513, s. 363) Kasım yoluyla Ebû Umame'den rivayet etmektedir.

• Elbani, Mişkat'a yaptığı talikte (1/64) hadisin sahih olduğunu belirtmektedir.

150 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Galib vardır. Daha önce de geçtiği üzere kendisi hakkında ihtilaf edilmiştir.

• Yine senedinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Ahmed, onun yaptığını gerçekten zayıf saymış ve hakkında şöyle demiştir: "Yemen'de hadis işitirdi ama yazdıklarını temize geçmezdi." Bk. Mizan (3/444) - Lisan (5/19) - Ukayli, Duafa (4/267) - Tarih-i Bağdat (13/191) Ne var ki bir önceki rivayetin tahririnde de görüleceği üzere Tirmizi'de (5/378) Abd b. Humeyd, İbn Mâce'de (1/19) saduk olan Havsera b. Muhammed ve İbn Cerir'in tefsirinde (25/88) Ebû Kureyb kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Muhammed b. Bişr el-Abdi vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Küfelidir. Sikadır, hafızdır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 203'te vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/147) - Tehzib (9/83) Tahriri bir önceki ile aynıdır.

mayı bırakın! Çünkü şeytan, kendisine ibadet edilmesinden yana ümidi kesmiştir ama sizin birbirinizi tahriş etmenizi, yani dini konuda birbirinizle tartışmanızdan razı olmuştur. Tartışmayı bırakın! Çünkü İsrailoğulları yetmiş bir, Hristiyanlar yetmiş iki fırkaya ayrılmışlardır. Benim ümmetim ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır ki, Sevad-ı A'zam müstesna hepsi cehennemdedir." Sahâbeler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Sevad-ı A'zam nedir?" diye sordular. Buyurdu ki: "Benim ve ashâbımın üzerinde bulunduğu yol üzere olanlar, Allah Teâlâ'nın dini hakkında tartışmayanlar, günahı sebebiyle herhangi birini tekfir etmeyenler..." Râvi daha sonra hadisin geri kalanını zikretmiştir.¹⁵¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Tabiînden olan ilim ehli ile onlardan sonra gelen Müslümanların imamları, bu hadisleri duyduktan sonra dini konuda ne tartışmış, ne de cidale kalkışmışlardır. Ayrıca Müslümanları tartışma ve cidalen sakındırmış ve onlara sünnetler ile sahâbenin üzerinde bulundukları yola yapışmalarını emretmişlerdir. İşte bu, Allah'ın kendilerini muvaffak eylediği hak ehlinin yoludur. Şimdi tabiîn ve imamlardan söylediğimiz şeyin doğruluğunu gösteren nakillerde bulunacağız inşallah.

151 İsnadı mevzu/uydurulmuştur.

- Senedinde Kesir b. Mervan el-Filistini vardır. Ebû Muhammed el-Fihri'dir. Âlimler, onu zayıf saymışlardır. Yahya ve Darekutni, onun hakkında "Zayıftır" demişlerdir. Başka bir keresinde Yahya, onun hakkında "Çok yalancı" demiştir. Bk. İbn Adiy, Kamil (6/2089) - Muğni Fi'd Duafa (2/531) - Lisanu'l Mizan (4/483)
- Yine senedinde Abdullah b. Yezid ed-Dimeşki vardır. Abdullah b. Yezid b. Âdem'dir. Ahmed b. Hanbel onun hakkında "Hadisleri uydurmadır" demiştir. Cüzcani ise "Hadisleri münkerdir" demektedir. Bk. Cerh ve Ta'dil, (5/197) - Mizanu'l İtidal (2/526)
- Yine senedinde Muhammed b. Sabbâh el-Cercerâi vardır. Ebû Cafer et-Tâcir'dir. Saduktur, onuncu tabakadandır ve H. 240'ta vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/171) - Tehzib (9/228)

Tahriç:

- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 511 (s. 361)'de Kesir b. Mervan yoluyla rivayet etmiştir.
- İbn Adiy, Kamil Fi'd Duafa (6/2089)'da Kesir hakkında bilgi verirken bu rivayeti zikretmektedir.
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (1/156) şöyle der: "Bunu Taberani, Kebir'de rivayet etmiştir. Senedinde Kesir vardır ki çok zayıftır."

Değerlendirme:

- Bu rivayetin bir bölümü sahihtir. Misal olarak "Doğrusu şeytan, namaz kılan kimselerin kendisine ibadet etmesinden yana ümidini kesmiştir" hadisi bunun gibidir. Bk. Müslim, 2812, 4/65 - Tirmizi, 1937, 4/330. Tirmizi Cabir'den gelen rivayete "Hasendir" demiştir. Ayrıca bk. Ahvas'tan rivayet edilen uzun bir hadis olarak İbn Mâce, Menasik, 3055 (2/1015). Yine bk. Birkaç farklı yoldan olarak Ahmed, Müsned (2/368), 3/313, 354, 366), (5/73)
- Fırkalara ayrılmakla alakalı hadisler, kitabın 21.ci ve sonraki rivayetlerinde geçmektedir.
- Dürüst bir şekilde tartışmayı terk eden kimsenin cennetin kenarında eve sahip olacağına dair alakalı hadis için bk. Ebû Davud (Avn 13/156) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 512 (s. 362) Bu ikisi, Ebû Uname'den rivayet etmişlerdir. Ayrıca k. Tirmizî, Sünen, 1993 (4/358) Tirmizî, bu rivayetin sahih olduğunu söylemektedir. Yine bu hadisi İbn Mâce, 51 (1/19, 20) ve İbn Hibban, el-Mecruhin (2/337)'de rivayet etmiştir ki senedinde zayıf bir râvi olan Seleme b. Verdan vardır. Bk. Takrib (1/319)

112. ... Muhammed b. Vasi'den; Müslim b. Yesar şöyle derdi: "Tartışmadan sakının! Çünkü tartışma, âlimin cahil durumda olduğu bir zamandır ki şeytan, tartışma vesilesiyle âlimin ayağının kaymasını arzu eder."¹⁵²

113. ... Muhammed b. Vasi'den, dedi ki: Müslim b. Yesar şöyle derdi: "Tartışmadan sakının! Çünkü tartışma, âlimin cahil durumda olduğu bir zamandır ki şeytan, tartışma vesilesiyle âlimin ayağının kaymasını arzu eder."¹⁵³

114. ... Eyyûb'den; Ebû Kılâbe şöyle derdi: "Hevâ ehli ile oturmayın! Onlarla cidale kalkışmayın! Çünkü ben, sizleri sapıklığa daldırmalarından ve dini bakımdan kendilerine karışık gelen şeyleri sizlere de karışık hale getirmelerinden çekiniyorum."¹⁵⁴

115. ... Avvâm b. Havşeb'den; Muâviye b. Kurra dedi ki: "Din hakkında tartışıp kavgaya tutuşmak, amelleri boşa çıkarır."¹⁵⁵

152 İsnadı hasendir.

- Senedinde Müslim b. Yesar el-Cüheni vardır. Makbuldür. İbn Hibban, onu Sikat'ta zikretmiştir. İcli onun hakkında "Menkıbeleri çokça bulunan âbid biridir" demektedir. Bk. İcli, Tarih, s. 249 - Sikat, (5/290) - Takrib (2/248) - Tehzib (1/142)

- Yine senedinde Muhammed b. Vasi vardır. İbn Cabir b. Ahnes el-Ezdi'dir, künyesi Ebû Bekir veya Ebû Abdullah olup Basralıdır. Sikadır, âbiddir, menkıbeleri çoktur. Beşinci tabakadan olup H. 123'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/215) - Tehzib (9/500)

Tahriç:

- Darimi, Sünen, 402 (1/91) - Abdullah b. Ahmed, Zevaid Ale'z Zühd, s. 251. Affan yoluyla "Bize Hammad b. Zeyd tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 526, 529 (s. 369, 370)'de birkaç yoldan rivayet etmiştir.

- Yine bunu Musannif, Ahlaku'l Ulema adlı kitabında (s. 50) farklı bir yoldan rivayet etmiştir.

- Ayrıca Ebû Nuaym, Hilye'de (2/294) Hammad yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir.

153 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Süreyc b. Nu'man vardır. İbn Mervan el-Cevheri'dir. Künyesi Ebu'l Hasen olup Bağdatlıdır. Aslen Horasanlıdır. Sika olmakla birlikte çok az vehmi olmuştur. Zehebi onun hakkında "Sikadır, âlimdir" demektedir. Onuncu tabaka büyüklerindendir. H. 217'de Kurban Bayramı günü vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/285) - Tehzib (3/547) - Tehzibu'l Kemal (1/466) - Kaşif (1/275) Tahrici bir önceki ile aynıdır.

154 İsnadı sahihtir.

- Ebû Kılabe, Abdullah b. Zeyd b. Amr -veya Âmir- olup Basralıdır. Sikadır, fazıldır, mürsel hadisleri çoktur. İcli dedi ki: "Kendisinde biraz Nasıbe inancı vardı." Üçüncü tabakadandır. Kadıktan kaçır halde Şam'da 104 veya daha sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/417) - Tehzib (5/224)

Tahriç:

- Darimi, Sünen, 397'de (1/90) Süleyman b. Harb yoluyla Hammad'dan bu şekilde rivayet etmiştir.

- Hallal, İman'da Ahmed b. Hanbel yoluyla rivayet etmiştir.

- Ayrıca bk. Abdullah b. Ahmed, Süne, 99 (1/137) - İbn Vazzah, el-Bida' ve'n Nehyu Anha, s. 48 - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 244 (1/134) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 342 (s. 294), 589 (s. 396) - Beyhaki, İtikad, s. 48.

155 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hüseyim b. Beşir vardır. İbn Kasım b. Dinar es-Sülemi'dir. Vasıtlıdır. Sikadır, sebtir.

116. ... Yahya b. Said'den; Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Her kim dinini tartışmaya alet ederse, çok sık görüş değiştirir."¹⁵⁶

117. ... Ma'n b. İsa dedi ki: Bir gün Mâlik, mescidin bir köşesine çekildi, eli üzerine yaslanmıştı. Derken kendisine Ebu'l Ceyriyye denilen ve Mürchie olmakla itham edilen bir adam, Mâlik'in yanına varıp şöyle dedi: "Ey Ebû Abdullah! Sana söyleyeceğim şeyleri dinle. Seninle tartışıp sana görüşümü haber vereceğim." Mâlik: Eğer beni mağlup edersen? diye sorunca, Adam: Eğer seni mağlup edersem, bana tâbi olursun, dedi. Mâlik: Peki, başka bir adam gelip bize konuşsa ve ikimizi de mağlup etse? diye sorunca, Adam: O zaman ona tâbi oluruz, dedi.

Adamın bu sözü üzerine Mâlik (r.h.) şöyle dedi: "Ey Allah'ın kulu! Allah, Muhammed'i (s.a.v.) tek bir din ile göndermiştir. Görüyorum ki sen, bir dinden başka bir dine geçip duruyorsun. Ömer b. Abdülaziz 'Her kim dinini tartışmaya alet ederse, çok sık görüş değiştirir' demişti."¹⁵⁷

Çokça gizli tedlis yapar, mürsel hadisler rivayet ederdi. Husayn'a nazaran Ebu Bişr'den daha çok tedlis yapardı. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. Yedinci tabakadan olup H. 183'te vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/320) - Tehzib (11/59) - Tarifu Ehli't Takdis, s. 115. Bununla birlikte Lâlekâi'nin rivayetinde Yezid b. Harun kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde Avvâm b. Havşeb vardır. İbn Yezid eş-Şeybani'dir. Künyesi Ebû İsa olup Vasıtlıdır. Sikadır, sebtir, fazıldır. Altıncı tabakadan olup H. 148'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/89) - Tehzib (8/163)

• Muaviye b. Kurra'ya gelince; sikadır, âlimdir. Bk. 82.ci hadis.

Tahriç:

• Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 221 (1/129)'da Yezid b. Harun yoluyla Avvâm'dan bu şekilde rivayet etmektedir.

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 541 (s. 375) Kitabı tahkik eden zat, aynı zamanda bunu Zemmu'l Kelam adlı eserinde Herevi'ye de nispet etmektedir.

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 98 (1/137) - Asbahani, el-Hucce, s. 249 - İbn Abdilberr, Camiu Beyani'l İlm ve Fazlihi (2/93)

156 İsnadı sahihtir.

Tahriç:

• Darimi, Sünen, 310 (1/77)'de İsmail b. Ebi Hakim yoluyla "Ömer'i şöyle derken işittim..." şeklinde rivayet etmiştir.

• Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 216 (1/128) - İbn Batta, İbane, 544, 548 (s. 376) Eseri tahkik eden zat şöyle der: "Bunu aynı zamanda Hucce'de Asbahani ve İbn Bennâ da rivayet etmiştir." Ayrıca bk. İbn Abdilberr, Camiu Beyani'l İlm ve Fazlihi (3/93) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 103 (1/138) - İbn Kuteybe, Tevil Muhtefi'l Hadis, s. 63

157 İsnadı hasendir.

• Senesinde İbrahim b. Münzir el-Hazami el-Esedi vardır. Künyesi Ebû İshak olup Medinelidir. Saduk olmakla birlikte Kur'ân hakkında görüşü dolayısıyla Ahmed, onun hakkında kelam etmiştir. Onuncu tabakadandır, H. 236'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/43) - Tehzib (1/166)

• Yine senesinde Ma'n b. İsa vardır. İbn Yahya'dır, Eşcai azatlısıdır. Künyesi Ebû Yahya olup Medinelidir. İpekçilik yaptığı için el-Kazzaz lakabını almıştır. Sikadır, sebtir. Ebû Hatim dedi ki: "Mâlik'in en sağlam talebesidir." Onuncu tabaka büyüklerindendir. H. 198'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/267) - Tehzib (10/252)

118. ... Hişam b. Hassân'dan; Bir adam, Hasan-ı Basrî'ye gelip: "Ey Ebû Said! Gel de seninle din hakkında tartışmaya girişelim" dedi. Bunun üzerine Hasan şöyle cevap verdi: "Bana gelince; gerçekten ben dinimde görüş sahibi oldum. Eğer sen dinini sapıtmış, kaybetmişsen, git araştır!"¹⁵⁸

119. ... Hammad b. Mes'ade dedi ki: İmrân el-Kasîr şöyle derdi: "Çekişme ve tartışmadan sakının! Sizi 'Görüşün nedir, ne dersin?' vb. sözler diyen kimselerden sakındırıyorum!"¹⁵⁹

120. ... Sellâm b. Mutî'den rivayet edildiğine göre hevâ ehlinde bir adam, Eyyûb es-Sicistani'ye: "Ey Ebû Bekir! Sana bir kelime soracağım" dedi. Eyyûb ise parmağı ile "Yarım kelime dahi sorma, yarım kelime dahi sorma" şeklinde işaret ederek hemen arkasını döndü.¹⁶⁰

Tahric: Bunu aynı zamanda İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 562 (s. 382)'de bizzat Musannif'in senediyle rivayet etmiştir.

158 İsnadı hakkında kelimeler edilmiştir.

• Senedindeki Hişam b. Hassân, Hasan'dan muan'an olarak rivayet etmiştir. Denildiğine göre ondan mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 53.cü hadis.

• Yine senedinde Mahmud b. Davud vardır. İbn Subayh'tır. Künyesi Ebû Cafer olup Misilidir. Sikadır, fazıldır. On birinci tabakadandır. Muhammed b. İsa et-Tıbbâ ile Müslim b. İbrahim'den rivayette bulunmuş olup kendisinden de Cafer el-Firyabi rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (2/160) - Tehzib (9/154) - Tehzibu'l Kemal (3/1195)

• Yine senedinde Muhammed b. İsa vardır. İbn Nuceyh Ebû Cafer et-Tıbbâ'dır. Bağdatlı olup Ezene'ye yerleşmiştir. Sikadır, fakihdir. İnsanlar içinde Hüseyim'in hadislerini en iyi bileniydi. Onuncu tabakadan olup H. 224'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/198) - Tehzib (9/392) - Tarifu Ehli't Takdis, s. 106

• Yine senedinde Mahled vardır. İbn Hüseyin el-Ezdi er-Ramlî'dir. Künyesi Ebû Muhammed olup Basralıdır. Misis'te ikamet etmiştir. Sikadır, dokuzuncu tabaka büyüklerindendir ve H. 161'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/235) - Tehzib (10/72) Ayrıca onun, Hişam b. Hassân'dan da rivayette bulunduğu söylenmiştir.

Tahric: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 565 (s. 384) Eseri tahkik eden zat şöyle demektedir: "Bunu aynı zamanda el-Hucce'de Asbahani de rivayet etmiştir." Ayrıca bk. Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 215 (1/128)

159 İsnadı hasendir.

• Senedindeki Hammad b. Mesleme, et-Teymi'dir. Künyesi Ebû Said olup Basralıdır. Dokuzuncu tabakadandır, H. 202'de vefat etmiştir.

• İmrân'a gelince; İbn Müslim el-Minkârî'dir. Ebû Bekir el-Kasîr olup Basralıdır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Altıncı tabakadandır. Buhârî, Müslim, Ebû Davud, Tirmizî ve Nesâi kendisinden rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (2/84) - Tehzib (8/137)

Tahric: Bunu aynı zamanda İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 616 (s. 405)'de İbrahim b. Hammad'dan "Bize Muhammed b. Müsenna tahdis etti" senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

160 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ziyad b. Yahya vardır. İbn Hassân Ebu'l Hattâb el-Hassânî en-Nukri'dir, Basralıdır. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 254'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/270) - Tehzib (3/388)

• Yine senedinde Said b. Âmir vardır. Ez-Zabbi'dir. Künyesi Ebû Muhammed olup Basralıdır. Sikadır, salihdir. Onuncu tabakadan olup H. 208'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/299) - Tehzib (4/50)

121. ... Said b. Âmir dedi ki: Dedem Esmâ b. Harice¹⁶¹'yi şöyle anlatırken işittim: Hevâ ehlinden iki adam, Muhammed b. Sirin'in yanına girdiler ve "Ey Ebû Bekir! Sana bir hadis anlatalım mı?" dediler. İbn Sirin: "Hayır!" dedi. Adamlar bu sefer: "Sana Allah'ın Kitabı'ndan bir âyet okusak?" dediler. Bunun üzerine şöyle dedi: "Hayır! Ya siz kalkıp beni terk edersiniz, ya da ben sizi kalkıp terk ederim."¹⁶²

122. ... Attâb b. Beşir'in Hasayf'tan rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Tevrat'ta şöyle yazılıdır: Ey Musa! Hevâ ehli ile tartışma! Hevâ ehli ile cidale kal-kışma! Yoksa kalbine bir şey düşer de seni yere yıkıp cehenneme girdirir."¹⁶³

• Yine senesinde Sellam b. Mutî' vardır. Künyesi Ebû Said'dir, Huzai azatlısıdır ve Basralıdır. Sikadır, sünnet ehlidir. Katade'den yaptığı rivayetlerde zayıflık vardır. Yedinci tabakadan olup H. 164 veya daha sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/342) - Tehzib (4/287)

Tahriç:

• Darimi, Sünen, 404 (1/91)'de Said yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir.

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 381 (s. 310) - Ebû Nuaym, Hilyetu'l Evliya, 3/9 - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 101 (1/138)

161 • Eserin tüm el yazma nüshalarında İbn Harice şeklinde geçmektedir. Ne var ki bir sonraki dipnotta da belirteceğim üzere doğrusu Esmâ b. Ubeyd b. Muharik ez-Zabai'dir.

162 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Yakub b. İbrahim vardır. İbn Kesir b. Eflah'tır. Künyesi Ebû Yusuf ed-Devraki'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 252'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/274) - Tehzib (11/381)

• Esmâ'ya gelelim. Bir önceki dipnotta da belirttiğim üzere eserin tüm el yazma nüshalarında İbn Harice şeklinde geçmektedir. Ne var ki bana görüne göre doğrusu Esmâ b. Ubeyd b. Muharik ez-Zabai'dir. Kendisi, Ebu'l Mufazzal el-Basri olup Cüveyriye'nin babasıdır. Sikadır, altıncı tabakadandır ve h. 141'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/65) - Tehzib (1/269) Esmâ b. Harice ise Tabîünün büyüklerindendir. Zehebi dedi ki: "Çok az sahâbelik yapmıştır." Ali ve Abdullah b. Mes'ud'dan hadis rivayet ederdi. H. 66'da vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Kebir (2/55) - Cerh ve Tadil (2/325) - Siyeru Alami'n Nübela (3/535)

Sözü edilen râvinin İbn Harice değil de İbn Ubeyd oluşunu tercih etmemin iki sebebi vardır.

1. İbn Harice, Tabîünün büyüklerindendir. Az da olsa sahâbelik yaptığı dahi söylenmiştir. H. 66'da vefat etmiş olup Ali ve Abdullah b. Mes'ud'dan rivayette bulunmuştur. Bu yüzden H. 110'da vefat eden İbn Sirin'den rivayette bulunmuş olması çok uzaktır. İbn Sirin'den rivayet eden şahıs ise İbn Ubeyd'dir. Bk. Tehzib (1/269)

2. Said b. Âmir, bu isnatta da olduğu üzere bunu dedesinden rivayet etmektedir. Said'in dedesi ise İbn Harice değil, İbn Ubeyd'dir. el-Mizzi'nin Tehzibu'l Kemal'de (1/495) Said hakkında bilgi verirken kurduğu şu cümle de buna delildir: "Dayısı Cüveyriye b. Esmâ b. Ubeyd'den rivayette bulunmuştur." O halde Esmâ b. Ubeyd, annesinin babası olan dedesidir. Yani dedesi İbn Harice değildir. Görüldüğü gibi Mizzi de ne rivayet ne de nesep bakımından ikisi arasında bir bağ kurmamıştır.

Tahriç:

• Darimi, Sünen, 403 (1/91) Esmâ b. Ubeyd'den bu şekilde...

• Lalekâi, Şerhu'l Usul, 242 (1/133) Ne var ki o, İsmail b. Harice demiştir ki bu bir hatadır. Nitekim eseri tahkik eden zat da bunu belirtmiştir. Bununla birlikte Lâlekâi'nin orijinalinde Esmâ b. Harice olarak geçmektedir.

• İbn Batta, İbanetu'l Kübra, 377 (s. 307)'de "Ninem Esmâ'yı şöyle anlatırken işittim..." şeklinde rivayet etmiştir. Bu da hatadır.

• Yine Abdullah b. Ahmed, Sünne, 100 (1/138)'de isnat olmaksızın ve İbn Vazzah, el-Bida ve'n Nehyu Anha, s. 53'te rivayet etmişlerdir.

163 İsnadı zayıf olup İsrâiliyyat'tandır.

123. ... Züheyr dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i (r.h.) şöyle derken işittim: Mervan b. Şucâ'ı şöyle derken işittim: Abdülkerim el-Cezeri'yi şöyle derken işittim: "Din hususunda tartışan bir tane dahi vera'¹⁶⁴ sahibi yoktur."¹⁶⁵

124. ... Süfyan es-Sevri'den; Amr b. Kays dedi ki: Hakem'e: "İnsanları hevâyâ sürükleyen şey nedir?" diye sordum, "Tartışmalardır" diye cevap verdi.¹⁶⁶

• Husayf, eserin bazı nüshalarında Husayb şeklinde geçmektedir. İbn Abdurrahman el-Cezeri'dir. Künyesi Ebû Avn'dir. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Son dönemlerinde iyice karıştırmaya başlamıştır. Mürcie olmakla itham edilmiştir. Beşinci tabakadan olup H. 137'de vefat etmiştir. Vefat tarihi ile ilgili başka görüşler de vardır. Bk. Takrib (1/224) - Tehzib (3/143) - el-Kevakibu'n Niranıyyat, s. 462

• Yine senedinde Attâb b. Beşir vardır. el-Cezeri olup künyesi Ebu'l Hasen veya Ebû Sehl'dir. Ümeyyeoğulları azatlısıdır. Saduktur, hata ederdi. Cüzcani, Ahmed'in şöyle dediğini aktarır: "Attâb'ın Husayf'tan rivayet ettiği hadisler münkerdir." İbn Adiy de onu, Ahmed'in dediği şekle benzer olarak tanıtmaktadır. Sekizinci tabakadan olup H. 190 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Kamil (5/1994) - Tehzib (7/90) - Tahrib (2/3)

• Yine senedinde Musa b. Eyyûb vardır. İbn İsa en-Nasibi'dir. Künyesi Ebû İmrân olup Antakyalıdır. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/281) - Tehzib (10/636)

Tahric:

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 338 (s. 393)'de Süfyan yoluyla Husayf'tan ve 535 (s. 373)'de Muhamili yoluyla Züheyr b. Muhammed'den bu şekilde rivayet etmiştir. Eseri tahkik eden zat, bunu Zemmu'l Kelam adlı eserinde Herevi'ye de nispet etmektedir. Ayrıca Suyuti, ed-Dürrü'l Mensur'da Atâ'dan olarak bu şekilde rivayet etmiştir.

* İsrâiliyyat: Yahudilik ve Hristiyanlık'tan İslâm kaynaklarına geçtiği kabul edilen bilgiler için kullanılan terim. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi/İsrâiliyyat. (Çev.)

164 Sözlükte "sakınmak, kaçınmak, çekinmek" anlamındaki vera' kelimesi terim olarak "haram ve günah olup olmadığı şüpheli hususlardan özenle kaçınıp helâl ve mübahların bir kısmından feragat etmek" anlamında kullanılır. Bu sebeple vera' takvanın ileri ve özel bir şekli kabul edilir. Takva mahzurlu olanı, vera' ise helâl olması şüpheli olanı terk etmektir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi/ vera. (Çev.)

165 İsnadı hasendir.

• Senedinde Mervan b. Şucâ vardır. el-Cezeri'dir. Künyesi Ebû Amr'dır. Ebû Abdullah olduğu da söylenmiştir. Emeviler'in azatlısıdır. Bağdat'ta yaşamıştır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Darekutni ve başkaları, onu sika saymışlardır. H. 184'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/239) - Tehzib (10/94) - Kaşif (3/117) Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senette Abdülkerim b. Mâlik el-Cezeri vardır. Künyesi Ebû Said'tir, Ümeyye oğulları azatlısıdır. Hadramutludur. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 127'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/516) - Tehzib (6/373)

Tahric: Bunu aynı zamanda İbn Batta, İbnane'de rivayet etmiştir. Bk. 123 (s. 404)

166 İsnadı gerçekten zayıftır.

• Senedinde Ebû Halid denen biri vardır. Allah daha iyi bilir o, Kureyş azatlısı olan Amr b. Halid'dir. Kûfelidir. Vasıt'a yerleşmiştir. Âlimler, onu terk etmişlerdir. Veki' onu yalancılıkla suçlamıştır. Sekizinci tabakadandır. Süfyan es-Sevri'den rivayette bulunmuştur. H. 120'den sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/69) - Tehzib (8/26)

• Yine senedinde Süfyan vardır ki es-Sevri'dir. Hakkında bilgi için bk. 24.cü hadis.

• Yine senedinde Amr b. Kays el-Mülâi vardır. Künyesi Ebû Abdullah olup Kûfelidir. Sikadır, mütkündür, âbidir. Altıncı tabakadan olup H. 140'lı yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/77) - Tehzib (8/92)

• Yine senedinde Hakem b. Uteybe vardır. Sikadır, sebtir, fakihtir. Ne var ki tedlis yapardı. Beşinci tabakadan olup H. 113 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (11/92) - Tehzib (1/432)

125. ... Ebû Hamza, İbrahim'e dedi ki: "Ey Ebû İmrân! Şu hevâlardan hangisi daha çok hoşuna gidiyor? Doğrusu ben senin görüşünü alıp sana tâbi olmayı arzu ediyorum." İbrahim şöyle cevap verdi: "Allah onlardan herhangi bir şeyde zerre ağırlığınca dahi hayır var etmemiştir. Onlar ancak şeytanın süslemesinden ibarettir. Doğru ancak, ilk neslin üzerinde bulunduğu yoldur."¹⁶⁷

126. ... Tavus'tan; İki adam, İbn Abbâs'a (r.anhumâ) "Hevâmızı senin hevân üzere eyleyen Allah'a hamd olsun" dediler. Tavus dedi ki: Onların bu sözüne İbn Abbâs, "Hevânın tümü sapıklıktır" diyerek cevap verdi.¹⁶⁸

127. ... Velid b. Mezyed dedi ki: Evzai'yi şöyle derken işittim: "İnsanlar seni terk etseler dahi sen selevin izini takip etmelisin! Senin için sözlerini süsleseler dahi kişilerin şahsi görüşlerinden sakın!"¹⁶⁹

128. ... Muhammed b. Vasi' dedi ki: Safvan b. Muhriz'i gördüm. Eliyle mescidin bir köşesine işaret etti. Onun yakınında tartışan insanlar vardı. Onun elbisesini silkelediğini gördüm. Sonra kalktı ve "Sizler ancak harp aletlerisiniz, sizler ancak harp aletlerisiniz"¹⁷⁰ dedi.¹⁷¹

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 97 (1/137) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 218 (1/128) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 536 (s. 373) - Asbahani, el-Hucce, s. 214

167 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ebû Hamza vardır. Meymun el-A'var el-Kassab'tır. Kendisine et-Temmaru'l Kûfi denir. Künyesi ile meşhurdur. Zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/292) - Tehzib (10/395)
- Yine senedinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Aynı şekilde zayıftır. Bk. 110.cu hadis.
- Yine senedinde Ziyad b. Küleyb el-Hanzali vardır. Künyesi Ebû Ma'ser olup Kûfelidir. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 119 veya 120'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/270) - Tehzib (3/372)
- Yine senedinde Muhammed b. Bişr el-Abdi vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 110.cu hadis.

Tahric: Bunu, Musannif dışında rivayet eden birine rastlamadım.

168 İsnadı sahihtir.

- Senedinde İbrahim b. Halid es-San'ani vardır. el-Müezzin'dir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. H. 200 başlarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/35) - Tehzib (1/117)
- Yine senedinde Rabâh b. Zeyd vardır. San'ali'dir, Kureyş azatlısıdır. Sikadır, fazıldır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 187'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/242) - Tehzib (3/233)
- Yine senedinde İbn Tavus vardır. İsmi Abdullah olup sikadır, fazıldır. Bk. 45.ci hadis.

Tahric: Abdurrezzak, Musannef, 20102 (11/126) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 225 (1/130) Ayrıca İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 217 (s. 202)'de Ebi İshak yoluyla İbn Uyeyne'den, o da Ma'mer'den senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Yine bunu Herevi, Zemmu'l Kelam adlı eserinde rivayet etmektedir.

169 İsnadı hasendir.

- Senedinde Abbâs b. Velid vardır. İbn Mezyed el-Uzri'dir. Saduktur, âbiddir. On birinci tabakadan olup H. 269'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/399) - Tehzib (5/131) - Kaşif (2/61),
- Yine senedinde babası Velid b. Mezyed el-Uzri vardır. Künyesi Ebu'l Abbâs olup Beyrutludur. Sikadır, sebtir. Nesâi dedi ki: "Ne hata eder, ne de tedlis yapardı." Sekizinci tabakadan olup H. 183'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/335) - Tehzib (11/150)

Tahric: Bunu aynı zamanda Zehebi, el-Uluvv'da (Bk. Muhtasar, s. 138) rivayet etmiş, Elbani de Zehebi'nin isnadının sahih olduğunu belirtmiştir.

170 Bir rivayette bu söz, "Sizler ancak uyuzsunuz" şeklindedir.

171 İsnadı sahihtir.

129. ... Vehb b. Münebbih anlatıyor: İbn Abbâs'a (r.anhumâ), Beni Sehm mahallesinde bulunan, bazı Kureyşli insanların içerisinde oturup da tartıştıkları ve seslerini yükselttikleri bir mescidin haberi ulaştı. Bunu duyan İbn Abbâs: "Kalkın da yanlarına gidelim!" dedi. Derhal yola koyulduk ve yanı başlarında durduk. İbn Abbâs bana: "Şunlara Eyyûb'un (a.s.) bela durumunda iken yanındaki gencin kendisine söylediği kelamı bildir" dedi. Ben dedim ki: "O genç şöyle demişti: Ey Eyyûb! Allah'ın azametinde ve ölümün hatırlanmasında senin dilini yoracak, kalbini kesecek ve hüccetini kıracak şeyler yok mu? Ey Eyyûb! Sen bilmez misin Allah'ın öyle kulları vardır ki, yorgun ve dilsiz olmamalarına rağmen Allah'tan duydukları haşyet onları susturmuştur. Halbuki onlar seçkin, fasih, akıcı konuşan, kıvrak zekalı, Allah'ı ve âyetlerini bilen kimselerdir. Ne var ki onlar, Allah'ın azametini hatırladıklarında Allah korkusu ve O'nun heybetinden dolayı kalpleri kesilmiş, dilleri yorulmuş, ve akılları şaşmıştır. Kendilerine geldiklerinde temiz amellerle derhal Allah'a doğru yanmışlar, Allah için yapılan çok ameli çok görmemişler, O'nun için az amel işlemekten razı olmamışlardır. Onlar, her ne kadar münezzeh, iyiler ve hayırlılar olsalar da kendilerini günahkâr zalimlerden ve aşırı gidip amellerini zayi edenlerden sayarlar. Halbuki onlar; zeki, kuvvetli, zayıf görünümlü ve azimli kimselerdir. Tanımayan biri onları gördüğünde "Bunlar, hastadırlar" derler. Halbuki onlar, kesinlikle hasta değillerdir. Onların benlikleri karışıktır. Benliklerine önemli bir iş karışmıştır."¹⁷²

• Senedinde Safvan vardır. İbn Muhriz b. Ziyad el-Mazini veya el-Bahili'dir. Sikadır, âbiddir. Dördüncü tabakadan olup H. 74'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/368) - Tehzib (4/430)

Tahric:

• İbn Vazzah, el-Bida ve'n Nehyu Anha, s. 53.

• Ayrıca İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 574, 577'de (s. 390, 391) Hammad'a kadar ulaşan birkaç farklı senetle bu şekilde rivayet etmiştir.

172 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Kufeli Musa b. Ebi Kerdem diye biri vardır ki meçhuldür. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/287) - Tehzib (1/368) - Kaşif (3/166)

• Yine senedinde Ebu'l Hakem vardır. Mervan b. Abdülhamid olup Basralıdır. Mekke'de iken Musa b. Ebi Kerdem'den hadis işitmiştir. Buhârî, kendisini Tarih-i Kebir'de (7/371), İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (8/275), Dûlabî, el-Künâ'da (s. 154) zikretmiştir. Bununla birlikte hiçbir cerh ve tadil olarak bir şey söylememişlerdir. Halbuki halî/durumu meçhul biridir. Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Abdülmecit b. Abdülaziz b. Ebi Ravvâd, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Hüseyin b. Hasan el-Mervezi vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Mekke'de ikamet etmiştir. Saduktur. Mesleme, onu sika saymıştır. Ayrıca İbn Hibban, onu Sikat'ta zikretmiş ve Zehbi onun hakkında "Sika âlim" demiştir. Onuncu tabakadan olup H. 246'da vefat etmiştir. Bk. Sikat, (8/190) - Takrib (1/175) - Tehzib (2/334) - Kâşif, 1/169

• Vehb b. Münebbih'e gelince; sikadır. Bk. 3.cü rivayet.

Tahric: Abdullah b. Mübarek, Zühed, s. 536 - Adeni, İman, 5 (s. 71) - Ebu's Şeyh, Uzma (1/347) - Âcurî, Ahlu'l Ulema, s. 62 - Ebû Nuaym, Hilye (2/151) - Muhammed b. Nasr, Kıyamu'l Leyl, s. 12

130. ... Yusuf b. Mâhik'ten; Beni Sehm mahallesinde bulunan, bazı Kureyşli gençlerin içerisinde oturup da tartıştıkları ve seslerini yükselttikleri bir mescidin haberi ulaştı. Bunun üzerine İbn Abbâs, Vehb b. Münebbih'e "Kalk da yanlarına gidelim" dedi. Derhal yola koyulduk ve yanı başlarında durduk. İbn Abbâs, birdenbire Vehb b. Münebbih'e "Şunlara Eyyûb'un (a.s.) bela durumunda iken yanındaki gencin kendisine söylediği kelamı bildir" dedi. İbn Vehb dedi ki: "O genç şöyle demişti: Ey Eyyûb! Yemin olsun ki Allah'ın azameti ile ölümün hatırlanmasında senin dilini yoracak, kalbini kesecek ve hüccetini kırarak şeyler vardır. Sen bilmez misin ey Eyyûb Allah'ın öyle kulları vardır ki yorgun ve dilsiz olmalarına rağmen Allah'a duydukları haşyet onları susturmuştur. Halbuki onlar fasih, akıcı konuşan, Allah'ı ve O'nun günlerini bilen kimselerdir. Ne var ki onlar, Allah korkusu ve O'nun heybetinden dolayı kalpleri kesilmiş, dilleri ve arzuları tükenmiştir. Kendilerine geldiklerinde temiz amellerle derhal Allah'a doğru yarışmışlar, Allah için yapılan çok ameli çok görmemişler, O'nun için az amel işlemekten razı olmamışlardır. Zayıf ve eriyip gitmiş kimselerdir. Tanımayan biri onları gördüğünde "Bunlar, hastadırlar" derler. Halbuki onlar, kesinlikle hasta değildirler. Onların benlikleri karışktır. Benliklerine önemli bir iş karışmıştır."¹⁷³

131. ... Abdussamed b. Ma'kil'den rivayet edildiğine göre o, Vehb'i şöyle derken işitmiştir: "Yaptığın işlerde tartışmayı ve cidali bırak! Çünkü sen, şu iki kişiyi aciz bırakamazsın: İlki senden daha bilgili/âlim olan kişidir; senden daha âlim olan biriyle nasıl tartışıp cidale kalkışabilirsin ki! Diğeri de senin kendisinden daha âlim olduğun kimsedir. Sana itaat etmediği halde senin ondan daha âlim olduğun biriyle nasıl tartışıp cidale kalkışabilirsin ki! O halde kes şu işi!"¹⁷⁴

173 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Musa b. Ebi Kerdem vardır. Burada "Derem" şeklinde zikredilmiştir. Bir önceki dipnotta da geçtiği üzere meçhuldür.
  - Yine senedinde Abdülmecit b. Abdülaziz b. Ebi Ravvâd vardır. Saduktur, hata ederd. Mürcie idi. İbn Hibban onun hakkında ileri gitmiş ve metruk olduğunu söylemiştir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 206'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/517) - Tehzib (6/381)
  - Yine senedinde Muhammed b. Hassan b. Feyrûz vardır. Künyesi Ebû Cafer eş-Şeybani el-Ezrak'tır. Bağdatlıdır, tüccardır. Aslen Vasıt'tandır. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 257'de vefat etmiştir. Bk. 2/153 - Tehzib (9/112)
  - Yine senedinde Yusuf b. Mâhik vardır. İbn Bûhzâd el-Farisi'dir. Mekkelidir. Sikadır, üçüncü tabakadandır ve H. 106 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/372) - Tehzib (11/421)
- Tahriri bir önceki ile aynıdır.

174 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ebû Huzeyfe es-San'ani vardır. Abdullah b. Muhammed b. Abdülkerim es-San'ani'dir. İbn Ebi Hatim, onu Cerh ve Tadil'de (5/160) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir. Hali meçhul olduğundan hadisin sıhhati hakkında verilecek hüküm, onun tanınmasına bağlıdır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.
- Yine senedinde Abdussamed b. Makil vardır. Saduktur. Bk. 3.cü rivayet.

Tahrir: Bunu aynı zamanda İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 617 (s. 405)'de Muhamili yoluyla "Bize Züheyr b. Muhammed tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İlmi olup da kitabın başından buraya kadar zikretmiş olduğum şeylerin farkına varabilen kimse şunu bilir ki o, bu okudukları ile amel etmeye muhtaçtır. Eğer Allah o kimse için hayır dilemişse, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetleri, sahâbe ile her asırda onlara ihsan üzere tâbi olan Müslümanların imamlarının üzerinde bulundukları yola yapışır ve nefsi adına cealetine son vermek için ilim öğrenir. İlmi; tartışma, cidal, husumet ve dünyalık bir amaç uğruna değil, Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmak için öğrenir. Kimin ilim öğrenme niyeti Allah için olursa, inşallah o kimse hevâlardan, bid'atlerden yana selamette olur, Müslümanların zikredilmesi ürküntü vermeyen geçmiş imamlarının üzerinde oldukları yola tâbi olur ve Allah Teâlâ'dan kendisini muvaffak kılmasını ister.

Eğer biri şöyle derse: Şayet bir kimseye Allah Teâlâ ilim öğretmiş olsa, sonra da başka bir adam kendisine gelip herhangi bir mesele sorsa ve o konuda onunla çekişip cidale kalkışsa... acaba ona hücceti ispat etme ve görüşünü reddetme adına o şahısla münazara edebilir mi?

Şöyle cevap verilir: İşte bu, nehyolunduğumuz ve Müslümanların geçmiş imamlarının bizleri sakındırdığı şeyin tâ kendisidir.

Bunun üzerine şöyle derse: Peki, böyle bir durumda ne yapacağız?

Şöyle cevap verilir: Eğer sana bir mesele hakkında soran kimsenin sorusu, hak yolunu öğrenmek adına ise, onu Kitap, Sünnet, sahâbe sözü ve Müslümanların imamlarının görüşünden olan ilmi en latif şekilde beyan ederek irşad et. Yok eğer seninle münazara etmek ve tartışmak isterse, işte bu âlimlerin kerih gördüğü şeyin tâ kendisidir. Sakın onunla münazara etme ve dinin adına ondan sakın! Nitekim Müslümanların geçmiş imamlarına tâbi isen, bil ki onlar da böyle söylemişlerdir.

Bunun üzerine şöyle derse: Peki, onları bırakalım da batıl üzere konuşsunlar, biz de sükût mu edelim?

Şöyle cevap verilir: Senin onlara cevap vermeyip sükut etmen ve konuşukları şeyleri terk etmen, onlara onlarla münazara etmekten daha çok sıkıntı verir. Nitekim Selef-i Salih'ten Müslümanların geçmiş imamları böyle söylemişlerdir.

132. ... Eyyûb dedi ki: "Onlara susmaktan daha ağır gelecek bir reddiye veremem." 175

175 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Mansur b. Süfyan vardır. Elimdeki kaynaklarda kendisiyle ilgili bir bilgiye rastlayamadım. Belki de aslı Mansur b. Sakîr (Sekir ve Şekir olduğu da söylenmiştir) olup yanlışlıkla böyle yazılmış olabilir. Zayıftır, dokuzuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (2/276) Bu şahsın Mansur b. Mu'temir b. Süleyman olma ihtimali de vardır. O zaman isnat sahih olur. Bu yüzden Mansur'un hangi Mansur olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

Tahrîç: Bunu aynı zamanda İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 458 (s. 338)'de Muhamili yoluyla "Bize Züheyr b. Muhammed tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

133. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Hevâ ehli ile oturma! Çünkü onlarla oturmak, kalpleri hasta eder."¹⁷⁶

134. ... Mehdi b. Meymûn dedi ki: Muhammed b. Sirin'i işittim; bir adam, kendisiyle tartışmaya çalışıyordu, dedi ki: "Hiç şüphesiz senin ne istediğini biliyorum. Senin tartışmak istediğini anlıyorum. Ne var ki ben seninle tartışmayacağım."¹⁷⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Allah sana rahmet etsin! Ebû Kılâbe'nin önceki sayfalarda zikredilen "Hevâ ehli ile oturmayın! Onlarla cüdâle kalkışmayın! Çünkü ben, sizleri sapıklığa daldırmalarından ve dini bakımdan kendilerine karışık gelen şeyleri sizlere de karışık hale getirmelerinden çekiniyorum"¹⁷⁸ sözünü duymadın mı? Hasan-ı Basrî'nin kendisine adamın birinin "Gel de seninle din hakkında tartışmaya girişelim" deyince onun "Bana gelince; gerçekten ben dinimde görüş sahibi oldum. Eğer sen dinini sapıtmış, kaybetmişsen, git araştır!"¹⁷⁹ dediğini işitmedin mi? Ömer b. Abdülaziz'in "Her kim dinini tartışmaya alet ederse, çok sık görüş değiştirir"¹⁸⁰ sözüne kulak vermedin mi?

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Kim bu imamları izlerse, inşallah dini, onun adına selamette kalacaktır.

Eğer biri şöyle derse: Eğer herhangi bir vakitte durum, kişiyi onlarla münazara etmeye ve hücceti onlara ispat etmeye zorlarsa, bu durumda onlarla münazara edebilir miyiz?

176 İsnadı hasendir.

- Senesinde Hişam b. Abdülmelik vardır. İbn İmrân el-Yezeni'dir. Künyesi Ebû Takiy olup Humusludur. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Zehebi, onu sika saymıştır. H. 251'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/319) - Tehzib (11/45) - Kaşif, 3/196) Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.
- Yine senesinde Muhammed b. Harb el-Havlâni vardır. Humusludur, sikadır, dokuzuncu tabakadandır ve H. 194'te vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (3/153) - Tehzib (9/109)
- Yine senesinde Süleyman b. Süleym el-Kelbi vardır. Şamlıdır, Humus kadısıdır. Sikadır, âbidir. Yedinci tabakadan olup H. 147'de vefat etmiştir. Takrib (1/325) - Tehzib (4/195)
- Yine senesinde Ebû Has Ebû Salih vardır. İkisi de sikadırlar. Bk. 85.ci hadis.

Tahrîç: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 598, s. 400

177 İsnadı sahihtir.

- Senesinde Muhammed b. Davud vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 118.ci hadis.
- Yine senesinde Müslim b. İbrahim el-Ezdi el-Ferahidi vardır. Künyesi Ebû Amr olup Basralıdır. Sikadır, emindir, çok hadis rivayet etmiştir. Son zamanlarında kör olmuştur. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 222'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/244) - Tehzib (10/121)
- Yine senesinde Mehdi b. Meymun el-Mi'levi el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Yahya olup Basralıdır. Sikadır. Altıncı tabaka büyüklerinden olup H. 172'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/289) - Tehzib (10/326)

Tahrîç: Bunu aynı zamanda İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 602 (s. 401)'de Ebi'l Ahvas yoluyla "Bize Müslim b. İbrahim tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

178 Bk. 114.cü rivayet.

179 Bk. 118.ci rivayet.

180 Bk. 116.cı rivayet.

Şöyle cevap verilir: Zaruret, yalnızca kötü mezhebe sahip yönetici ile olur. İnsanları imtihan edip kötü mezhebini kabul etmeye çağırır. Nitekim Ahmed b. Hanbel zamanında üç halife bu şekil yapmış, insanları kötü akidelerini kabul etmeye çağırmışlardı. O durumda âlimler, dini savunmaktan başka çıkar yol bulamamışlar, avama hak ile batılı tanıtmak istemişlerdi. Bu yüzden kendi tercihleri olarak değil, zaruret olarak onlarla münazara ettiler. Derken Allah Teâlâ, hakkın İmam Ahmed b. Hanbel ve onun yolu üzerinde olanların yanında olduğunu ispat etti ve Mutezile'yi zelil edip maskelerini düşürdü. Böylelikle insanlar, kıyamete kadar hakkın İmam Ahmed ve ona tâbi olanların üzerinde oldukları yol olduğunu anladılar. Kerim olan Allah'tan Ehli Sünnet ve'l Cemaat âlimlerini ebediyen böyle imtihanlardan sıgındırmasını umuyorum.

Halife Mühtedi'den (r.h.) bana ulaştığına göre o şöyle demiştir: Babamın, Yani Vasık'ın o imtihanına son veren, sadece Misis¹⁸¹'ten getirilen bir şeyhti. Bir süre zindanda kalmıştı. Sonrasında bir gün babam, onu hatırladı ve "Şeyhi bana getirin!" dedi. Derken zincirlere bağlı bir halde getirildi. Gelip babamın önünde durdurulduğunda selam verdi ama babam selamını almadı. Şeyh bunun üzerine: "Ey Mü'minlerin Emiri! Bana karşı ne Allah Teâlâ'nın edebini ne de Rasûlullah'ın (s.a.v.) edebini göstermedin. Allah Teâlâ '*Size selam verildiğinde ondan daha güzeli veya aynısıyla karşılık verin*' (Nisa, 86) buyurmuş, Nebî (s.a.v.) de selamın alınmasını emretmiştir" dedi. Babam hemen "Ve aleyke's selâm" dedi. Sonra İbn Ebi Duâd'a "Ona sor bakalım!" dedi. Şeyh dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Ben zincirlere vurulmuş, hapsedilmiş durumdayım. Hapiste teyemmümle namaz kılıyorum; su kullanmam yasaklandı. Emir ver de zincirlerim sökülsün. Yine emir ver de bana su getirilsin, abdest alıp namaz kılayım. Sonra soracağımı sorarsın." Babam hemen zincirinin sökülmesini ve su getirilmesini emretti. Derken şeyh, abdest alıp namaz kıldı. Babam sonra İbn Ebi Duâd'a "Ona sor bakalım!" dedi. Şeyh ise hemen söze girip: "Soruyu ben soracağım. Emret de cevaplasın" dedi. Babam: "Sor" deyince şeyh, İbn Ebi Duâd'a döndü ve aralarındaki münazara şu şekilde oldu:

Şeyh:

- İnsanları davet ettiğin şu şeyi bana haber ver, o Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisine çağırdığı bir şey mi?

İbn Ebi Duâd:

- Hayır.

- Peki, ondan sonra Ebû Bekir'in çağırdığı bir şey mi?

181 Misis, Ceyhan Nehri kenarında, tarihi İpek Yolu üzerinde kurulmuş antik bir şehirdir. Adana'ya 27 km. uzaklıktaki şehir, bölgede Adana'dan sonra gelen ikinci bir geçit durumundadır. Bk. Vikipedi/ Misis. (Çev.)

- Hayır.

- Peki, o ikisinden sonra Ömer b. Hattâb'ın çağırdığı bir şey mi?

- Hayır.

- Peki, onlardan sonra Osman b. Affan'ın çağırdığı bir şey mi?

- Hayır.

- Peki, onlardan sonra Ali b. Ebi Talib'in çağırdığı bir şey mi?

- Hayır.

- Ne yani, şimdi sen insanları ne Rasûlullah'ın (s.a.v.), ne Ebû Bekir'in, ne Ömer'in, ne Osman'ın, ne de Ali'nin kendisine çağırmadığı bir şeye mi çağırıyor-sun. Senin bu görüşün, iki şeyi gerektirir: Ya "Onlar bu şeyi biliyordu" ya da "Bilmiyorlardı" diyeceksin. Eğer "Biliyorlardı ama sustular" dersen, bil ki onların sustuğu şeylerde bizim de susmamız gerekir, senin de. Yok eğer "Onlar bilmiyorlardı ama ben biliyorum" dersen... Ey aptal oğlu aptal! Nebî (s.a.v.) ile raşid halifeler'in bilmediği bir şeyi sen ve ashâbın mı bileceksiniz!

Halife Mühtedi dedi ki: Babamı gördüm, hemen zıplayıp ayağa kalktı ve elbisini yüzüne örtmüş halde gülerek özel odasına girdi. Sonrasında şöyle demeye başladı: "Şeyh doğru söyledi. Senin bu görüşün, iki şeyi gerektirir: Ya "Onlar bu şeyi biliyordu" ya da "Bilmiyorlardı" diyeceksin. Eğer "Biliyorlardı ama sustular" dersen, bil ki onların sustuğu şeylerde bizim de senin de susman gerekir. Yok eğer "Onlar bilmiyorlardı ama ben biliyorum" dersen... Ey aptal oğlu aptal! Nebî (s.a.v.) ile raşid halifeler'in bilmediği bir şeyi sen ve ashâbın mı bileceksiniz!" Babam sonra: "Ey Ahmed!" diye seslendi. Ben: "Buyur, emret!" diye karşılık verdim. Babam: "Seni değil, İbn Ebi Duâd'ı kastediyorum" dedi. Bunun üzerine İbn Ebi Duâd, hemen babama doğru fırladı. Yanına gelince babam: "Bu şeyhe nafaka ver ve onu beldemizden çıkar" dedi.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Halife Vasık bu olaydan sonra Rasûlullah (s.a.v.), onun ashâbı ve onlara ihsan ile tâbi olanlardan rivayet edilen sünnetler ile Mâlik b. Enes, Evzai, Süfyan es-Sevri, İbn Mübarek ve emsalleri, Şafîî, Ahmed b. Hanbel, Kasım b. Sellâm ve bu âlimlerin yolu üzere olan imamlara ait görüşlerin ezberlenip korunmasını emir verdi. Bizler onlar dışındaki kimseleri önemsemez, münazara etmez, cidale kalkışmaz ve kavgaya tutuşmayız. Onlar, yürüdükleri yolda bid'at sahibi biri ile karşılaşırsa yollarını değiştirirler, bulundukları meclise bid'atçı biri gelse, yanından kalkıp giderlerdi. Geçmiş selefimizin bizlere öğrettiği edep işte budur.

135. ... Yahya b. Ebi Kesir dedi ki: "Yolda bid'at sahibi biri ile karşılaştığında, hemen yolunu değiştir." ¹⁸²

182 İsnadı hasendir.

136. ... Eyyûb'tan; Ebû Kılâbe şöyle derdi: "Hiç şüphesiz hevâ ehli, sapıklık ehlidir. Sonlarını cehennemden başka bir şey görmüyorum."¹⁸³

137. ... Hişam b. Hassân'dan; Hasan-ı Basrî dedi ki: "Bid'at sahibi birinin ne namazı, ne orucu, ne haccı, ne umresi, ne cihadı, ne de hayır yolunda harcadıkları kabul olunur."¹⁸⁴

138. ... Eyyûb'tan; Ebû Kılâbe dedi ki: "Herhangi biri bir bid'at çıkarırsa, boynunun vurulmasını hak etmiştir."¹⁸⁵

• Senedinde Abdülaziz b. Yahya vardır. İbn Yusuf el-Bekkâî'dir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Onuncu tabakadan olup H. 235'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/513) - Tehzib (6/362)

• Yine senedinde Ebû İshak el-Fezari vardır. İbrahim b. Muhammed b. Haris b. Esma b. Harice b. Hafs b. Huzeife el-Fezari'dir. İmamdır, sikadır, hafızdır. Eserler sahibidir. Sekizinci tabakadan olup H. 185 veya sonrasında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, ondan rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/41) - Tehzib (1/151)

• Yahya b. Ebi Kesir'e gelince; sikadır. Bk. 7.ci hadis.

Tahric:

• İbn Vazzah el-Kurtubi, el-Bida ve'n Nehyu Anha (s. 48) Evzai yoluyla bu şekilde...

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 469, 470, 471 (s. 342, 343) Birkaç farklı yoldan rivayet etmiştir.

• Ebû Nuaym, Hilye, 3/69) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 259 (1/136)

183 İsnadı sahihtir.

• Ebû Kılabe, sikadır, fazıldır, çokça mürsel hadis sahibidir. Bk. 114.cü hadis.

Tahric: Buna Musannif'in bu eseri dışında başka bir yerde rastlayamadım.

184 İsnadı hakkında kelam edilmştir.

• Senedindeki Hişam b. Hassân, bunu Hasan-ı Basrî'den muan'an olarak rivayet etmiştir ki Hasan'dan mürsel olarak rivayette bulunduğu söylenmiştir. Hakkında bilgi için bk. 53.cü hadis.

• Yine senedinde İbrahim b. Osman el-Massisi diye biri vardır. Elimdeki kaynaklarda ona dair bir bilgiye rastlamadım. Bununla birlikte İbrahim b. Yezid el-Massisi bu tabakadandır. Kendisini İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (2/148) zikretmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Mahled b. Hüseyin vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 118.ci hadis.

Tahric:

• Lâlekâi, 270 (s. 138, 139)'da Muhammed b. Hasen eş-Şarki yoluyla "Bize Cafer b. Muhammed tahdis etti, dedi ki: Bize İbrahim b. Osman tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

• İbn Vazzah, el-Bida ve'n Nehyu Anha'da (s. 27) Hişam b. Hassân'dan mevkuf olarak rivayet etmiştir.

Ayrıca bu manada Huzeife'den merfu olarak bir hadis rivayet edilmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah herhangi bir bid'at sahibinin ne orucunu, ne namazını, ne sadakasını, ne haccını, ne umresini... kabul eder. Kılın hamurdan çıkması gibi İslâm'dan çıkar." Bk. İbn Mâce, Mukaddime, 49 (1/19) Ne var ki senedinde Muhammed b. Muhsan (veya Muhsin) vardır. Hafız, Takrib'te (2/204) şöyle der: "Âlimler onu yalancı saymışlardır." Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

185 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdûla'la b. Hammad vardır. İbn Nasir'dir. Bahill azatlısıdır, Basralıdır. Künyesi Ebû Yahya olup en-Nersi olarak tanınır. Onda herhangi bir bels yoktur. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 236 veya 237'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/464) - Tehzib (6/93) Ne var ki tahricte de görüleceği üzere Darimi'de mütâbaat edenidir. Müslim b. İbrahim el-Ferahidi kendisine mütâbaat etmiştir ki o, sika ve emindir. Bk. Takrib (2/244)

• Yine senedinde Vüheyb vardır. İbn Halid b. Aclân'dır. Bahili azatlısıdır. Künyesi Ebû Bekir olup Basralıdır. Sikadır, sebtir. Ne var ki ömrünün sonuna doğru hafızası biraz bozulmuştur. Yedinci tabakadan olup H. 165 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/339) - Tehzib (11/169)

139. ... Mutarref b. Abdullah dedi ki: Mâlik b. Enes'i işittim; yanında dinde eğiriliğe dalanlar zikredildi, dedi ki: "Ömer b. Abdülaziz (r.h.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) ile ondan sonraki emir sahipleri bir kısım sünnetler ortaya koymuşlardır. Onlara tutunmak; Allah Teâlâ'nın Kitabı'na ittiba, Allah'a itaatin kemale ermesi ve Allah'ın dininin kuvvetlenmesi demektir. Hiç kimsenin bunları değiştirmeye, yerine başka bir şey geçirmeye ve onlara muhalif olan şeylerde münazara etmeye yetkisi yoktur. Kim onların rehberliğinde giderse, doğru yolu bulur. Kim onlarla zafer isterse, zafer kazanır. Kim de onları terk ederse, Mü'minlerin yolu dışındaki bir yolu izlemiştir. Allah onu, döndüğü yerde geri döndürür ve onu cehenneme sokar. Orası ne kötü bir dönüş yeridir!"¹⁸⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Eğer biri şöyle derse: Anlatıp açıkladığın bu şeyi anladık. Peki, münazara hak ehlinin inkâr ettiği ve cidal-den, tartışmadan ve kavgadan nehyedildiğimiz hevâlarla alakalı bir şey hakkında olmasa? Yani mesele taharet, namaz, zekat, oruç, hac, nikah, talak vb. gibi fıkhi ahkâm hakkında olsa, bu durumda münazara edip cidale kalkışabilir miyiz? Yoksa bu da mı bize yasak? Yapılması gerekeni anlat, bu durumda nasıl selamette kalınabilir?

Şöyle cevap verilir: Bu zikrettiğin durumlarda münazaradan yana selamette kalan kimseler çok azdır. Hatta bu durumda çok az kimse fitne ve günaha bulaşmaktan, şeytanın zafer kazanmasından korunabilmiştir.

Bunun üzerine şöyle derse: Bu nasıl oluyor peki?

Şöyle cevap verilir: Bu her beldedeki insanlar içerisinde, yani ilim ve fıkıh ehli kimseler içerisinde meydana gelen bir şeydir. Kişi, başka bir kişiyle münazara eder. Ne var ki karşısındakini ezmek ister, sesini yükseltir ve ona hüccetle üstün gelmeye çalışır. Sonra bakarsın diğer tarafın yüzü kıpkırmızı olmuş, boyun damarları şişmiş, sesini yükseltiyor. Aslında ikisi de diğerinin yanlışa düşmesini arzu ediyor. İşte bu amaç, iki taraf için de büyük bir yanıştır ki ne sonuçları övgüyle karşılanır, ne de akıllı âlimler bunu över. Çünkü münazara yaptığın kişinin hata etmesini istemen, senin de bir hatan ve Allah'a karşı büyük bir isyandır. Aynı şekilde onun senin hata etmeni istemesi de, onun hatası ve Allah'a karşı büyük bir isyandır.

Eğer şöyle derse: Biz ancak, bizim için fayda çıkarmak adına münazara ediyoruz.

Tahriç:

• Darimi, Müslim b. İbrahim yoluyla "Bize Vüheyb tahdis etti..." senedi ile bu şekilde rivayet etmiştir. Bk. 100 (s. 44)

• Lâlekâi, Abdurrezzak'a kadar ulaşan bir senetle "Bize Ma'mer, Eyyûb'tan tahdis etti..." şeklinde aynı lafızlarla rivayet etmiştir. Bk. 247 (1/134)

¹⁸⁶ İsnadı munkatıdır. Çünkü Mâlik, Ömer b. Abdülaziz'den işitmemiştir. Bk. 92.ci rivayet.

Şöyle cevap verilir: Bu, dışı başka içi başka olan bir sözdür.

Ona yine şöyle denilir: Anlattığın gibi faydayı talep etme adına yapılan münazarada selamette kalmak şu şekilde olur: Mesela sen Hicaz, münazara ettiğin kişi de Irak görüşüne sahip olduğunda ve aranızda senin "Helaldir", diğerinin de "Aksine haramdır" dediği bir mesele olduğunda, eğer ikiniz de selamette kalmak istiyorsanız de ki: "Allah sana rahmet etsin! Bu meselede, eski şeyhler de ihtilaf etmişlerdi. O zaman gel de bu meselede birbirimize galip gelme değil, nasihat etme adına münazara edelim. Eğer bu meseledeki hak senin yanında ise sana tâbi olur, görüşümü terk ederim. Eğer hak benim yanımda ise bana tâbi olur, görüşünü terk edersin. Ne senin hata etmeni, ne de sana galip gelmeyi istiyorum. Sen de benim hata etmemi ve bana galip gelmeyi isteme!" Eğer münazara bu şekilde gerçekleşirse, işte bu güzeldir, hoştur. Münazaraların insanlar arasında bu şekilde gerçekleşmesi ne de izzetlidir!

Eğer o ikisinden her biri dürüstçe şöyle derse: Biz buna güç yetiremeyiz.

Onlara şöyle denir: Sen kendi görüşünü de, münazara ettiğin kişi ile ashâbının görüşünü de, onların hüccetlerini de bilmektesin ama yine de görüşünden dönmüyorsun. Hasminı da hatalı buluyorsun. Aynı sözleri senin hasmın da söylüyor. O zaman ikinizin de cidale, tartışmaya ve husumete ihtiyacı yoktur. Madem ikiniz de mezhebinden dönmek istemiyor ve madem ikinizin de amacı yalnızca diğerinin hataya düşmesi, o zaman siz bu niyetle günahkâr oluyorsunuz. Allah akıllı âlimleri bu gibi niyetlerden muhafaza buyursun.

Münazara, karşılıklı nasihat vermek adına gerçekleşmezse, böyle durumlarda sükût etmek daha selametlidir. Çünkü sen kendi delilini de onun delilini de biliyorsun. Aynı şekilde diğer taraf da kendi delilini de senin delilini de bilmektedir. Vesselam.

Sonra onunla münazara ettiğin zaman sana "Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki..." dediğinde "Bu, zayıf bir hadistir" veya "Rasûlullah (s.a.v.) bunu söylememiştir" deyip dememek hususunda emin değilsin. Böyle kelimeler etmen, Nebî'nin sözünü reddetmek demektir ki bu, büyük bir cürümdür. Aynı sözleri o da sana söyleyecektir. Yani ikiniz de birbirinizi tehlikeye sokarak, galip gelmeye çalışarak diğerinin görüşünü reddedecektir.

Ayrıca böyle şeyler, münazara ederken, cidale kalkışırken gördüğümüz çoğu kimsede mevcut olan bir şeydir. Hatta niceleri, (sırf galip gelme adına) diğerine karşı yalanlar dahi uydurmuştur.

İşte bu, Nebî'nin (s.a.v.) ümmeti adına korktuğu ve geçmiş âlimlerin kerih gördüğü şeyin tâ kendisidir. Allah en iyisini bilir.

ON DÖRDÜNCÜ BÂB: KUR'ÂN HAKKINDA TARTIŞMANIN YASAKLIĞI

140. ... Muhammed b. Amr'dan, o Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan; o da Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Kur'ân hakkında tartışmak küfürdür.*"¹⁸⁷

141. ... Sa'd b. İbrahim'den, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Kur'ân hakkında tartışmak küfürdür.*"¹⁸⁸

142. ... Abdullah b. Ebi Rabâh dedi ki: Abdullah b. Amr'ı (r.a.) şöyle derken işittim: Bir gün erkenden Rasûlullah'a (s.a.v.) gittim. O sıra Kur'ân'ın bir âyeti hak-

187 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Amr el-Leysi vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. İbn Adiyy dedi ki: "Onda bir beis olmamasını umarım." Bk. 21.ci hadis. Ne var ki diğer hadiste de görüleceği üzere Sa'd b. İbrahim, kendisine mütâbaat etmiştir. Böylece sahihlik derecesine yükselmektedir.

• Yine senedinde Ebû Tahir Ahmed b. Amr vardır. İbn Abdullah el-Mısri'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 255'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/23) - Tehzib (1/64)

• Yine senedinde İbn Vehb vardır. İsmi Abdullah'tır. Sikadır, hafızdır, âbiddir. Bk. 52.ci hadis.

• Yine senedinde Süleyman b. Bilal vardır. Teymi azatlısıdır. Ebû Ahmed ve Ebû Eyyûb künyeleri ile bilinir. Medinelidir. Sikadır, sekizinci tabakadandır. H. 177'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/322) - Tehzib (4/175)

Tahrîç:

• İmam Ahmed (2/286, 424, 475, 503, 528) - Ebû Davud, Sünen (Avn 12/353) - İbn Hibban, Sahih, 59 (1/44) - Hakim, Müstedrek (2/223) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 182 (1/116) - İbn Batta, İbane, 777 (s. 499) Bunların hepsi, Muhammed b. Amr yoluyla Ebû Seleme'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ne var ki Hakim, bu iki râvi arasında Alkame'yi koymuştur. Hadisi Kenz isimli eserinde (1/546) Taberani'ye, İbane'yi tahkik eden zat ise Tayruriyyat adlı eserinde es-Selefi'ye ve Hücce adlı eserinde Nasr el-Makdisi'ye nispet etmiştir. Ahmed Şakir, Müsned'e yaptığı tahrîç çalışmasında (7835, 14/240) ve Elbani Mişkâtü'l Mesabih'e yaptığı talikte (1/79) hadisin sahih şahitleri olmasına itibar etmek sûretiyle hadise hasen hükmünü vermiştir. Bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Sa'd b. İbrahim, Muhammed b. Amr'a mütâbaat etmiştir.

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 10218 (10/529) Mansur b. Sa'd yoluyla aynı şekilde...

• Ahmed, Müsned (2/459) Ebû Zekeriya yoluyla Said b. İbrahim'den rivayet etmiştir ki, doğrusu Said değil Sa'd olacaktır.

• Ahmed, Müsned (2/494) - Hakim, Müstedrek (2/223) Bunların ikisi de Sa'd b. İbrahim yoluyla Amr b. Seleme'den, o babasından, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Amr b. Ebû Seleme ile hüccet getirilmez." Derim ki: Hafız, Takrib'te (2/56) şöyle demiştir: "Amr, saduk olmakla birlikte hata ederdi."

Ayrıca Ahmed Şakir, Müsned'e yaptığı tahrîç çalışmasında (7499, 13/149) ve Elbani, Sahihi't Terğib ve't Terhib (s. 61) hadisin sahih olduğunu belirtmişlerdir. İbn Kayyim ise Ebû Davud'a yaptığı talikte (Avn 12/353) hadise hasen hükmü vermektedir.

188 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yahya b. Ya'lâ et-Teymi vardır. Künyesi Ebu'l Muhayyât olup Kûfelidir. Sikadır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/360) - Tehzib (11/303)

• Yine senedinde Muhammed b. İbrahim vardır. Sika, fazıl ve âbiddir. Bk. 73.cü hadis.

• Yine senedinde Mansur vardır. Hakkında bir önceki hadiste bilgi verilmişti.

Tahrîci bir önceki ile aynıdır.

kında ihtilaf eden iki kişinin sesini duydu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) birden yanımıza çıkageldi. Kızgın olduğu yüzünden belli oluyordu. Buyurdu ki: "Sizden öncekiler, yalnızca Kitap hakkındaki ihtilafları ile helak olmuştur."¹⁸⁹

143. ... Amr b. Şuayb'tan, o babasından; Abdullah b. Amr (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Kur'ân hakkında birbirleri ile tartışıp ihtilaf eden bir topluluğu işitti. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Sizden öncekiler, yalnızca bunun yüzünden helak oldular. Yani Allah Teâlâ'nın Kitabı'nın bir kısmını diğer kısmı ile vuruşturdular. Halbuki Allah'ın Kitabı'nın bir kısım âyetleri, diğerlerini tasdik eder. O halde onun bir kısmını, diğer bir kısmı ile yalanlamayın. Artık ondan bildiğinizi söyleyin, bilmediklerinizi de bilenlere bırakın."¹⁹⁰

189 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû İmrân el-Cevni ve Abdullah b. Rabâh el-Ensari vardır. İkisi de sikadrlar. Bk. 41.ci hadis.

Tahriç: Ahmed, Müsned (2/193) - Müslim, Sahih, 2665 (4/2053) İkisi de Hammad b. Zeyd yoluyla aynı şekilde rivayet etmişlerdir.

190 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr b. Şuayb b. Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Âs vardır. Saduktur, beşinci tabakadandır ve H. 128'de vefat etmiştir. Nitekim Hafız, et-Takrib'te (2/72) böyle söylemiştir. Bununla birlikte Tehzib'te (8/48) ona uzun bir yer vermiştir. Çünkü imamlar, onun durumu hakkında ihtilaf halindedirler. Özellikle de babasından, o dedesinden şeklinde rivayet ettiği durumlarda. İmamlar onun dedesi hakkında ihtilaf etmişlerdir. Acaba o Muhammed midir ki bu senetle gelen hadis mürsel olsun? Yoksa dedesinden kasıt Abdullah b. Amr mıdır? Allah en iyisini bilir bana görünen o ki, eğer ki senet babasından, o da dedesinden şeklinde ise hadis hasendir. Eğer senetten dedesinin ismini belirtir ve açıkça Abdullah b. Amr derse, o zaman hadis sahihtir. Çünkü Şuayb'ın Abdullah b. Amr'dan işittiği sabittir. Bununla birlikte onun babası dışında Said b. Müseyyeb, Süleyman b. Yesar ve Urve gibi râvilerden rivayet hadislerle gelirsek; Şuayb onlardan hadis rivayet ederken sikadır. Yahya b. Main böyle söylemiştir. Allah daha iyi bilir. Bu rivayette ise dedesinin ismini belirtmiş ve açıkça onun Abdullah b. Amr (r.anhumâ) olduğunu söylemiştir.

• Yine senedinde Şuayb vardır. İbn Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Âs'tır. Saduktur. Dedesinden işittiği sabittir. Sekizinci tabakadandır. Bunu Takrib adlı eserin sahibi söylemiştir. Bk. Takrib (1/353) Ayrıca bk. Tehzib (4/356) Sâci dedi ki: "Yahya b. Main şöyle demiştir: Şuayb, Abdullah b. Amr'ın kitabını vicâde* etmiştir ama ondan işitmemiştir." Hafız dedi ki: "Eğer Yahya b. Main onun hadislerinin sahih olmasına rağmen hadisleri işitmediğini ama bazılarını işittiğini söylese, diğerlerinin gayesi de onun vicâde yoluyla elde ettiği hadislerin de sahih olmasıdır. Zaten vicâde, hadis tahammül** yollarından biridir. Allah en iyisini bilir." Bk. Tehzib (8/54) - Ebi Hatim, Merasil (s.90) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 68)

• Yine senedinde Abdurrezzak vardır ki es-San'ani'dir. Sika, hafız, imamdır. Bk. 90.cı hadis.

Tahriç:

• Abdurrezzak, Musannef, 20367 (11/216, 217)'de kendi isnadıyla Amr'ın dedesinin adını belirtmeksizin buna yakın lafızlarla rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Ahmed (2/186) - Buhârî, Halku Ef'ali'l İbad (s. 154) - Beğavi, Şerhu's Sünne (1/260) - İbn Battâ, el-İbanetu'l Kübra, 780 (s. 500) Bunların tümü, Abdurrezzak yoluyla Ma'mer'den Amr'ın dedesinin adını belirtmeksizin buna yakın lafızlarla rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/195, 196), (2/179) - İbn Mâce, Sünen, 85 (1/33) Bu ikisi, Davud b. Hind yoluyla Amr b. Şuayb'tan buna benzer olarak rivayet etmişlerdir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te şöyle der: "İsnadı sahih, râvileri sikadrlar."

144. ... Abdullah b. Amr'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Kur'an hakkında tartışmayı bırakın! Çünkü sizden öncekiler, ancak Kur'an¹⁹¹ hakkında tartıştıktan sonra lânete uğradılar. Kur'an hakkında tartışmak küfürdür."¹⁹²

145. ... Ebû Umame (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) kapısı önünde birbirimizle Kur'an hakkında konuşuyorduk. Biri falan âyeti söylüyor, diğeri filan âyeti söylüyor, birbirimizle çekişiyorduk. Birdenbire yanımıza Rasûlullah (s.a.v.) geldi. Sanki yüzüne sirke dökülmüş gibiydi. Derken şöyle buyurdu: "Ey buradakiler! Allah'ın Kitabı'nı birbirine vuruşturmayın! Çünkü bir ümmet sapıtmış ise, bu ancak onlara tartışma verilmesiyle olmuştur."¹⁹³

• Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 180 (1/115) ve 1119 (4/627)'de aynı şekilde Davud yoluyla rivayet etmiştir.

• Ahmed, Müsned (2/182) Ebû Hazım yoluyla Amr b. Şuayb'tan...

Elbani, Şerhu't Tahavi'ye yaptığı talikte (s. 128); Ahmed Şakir, Müsned'e yaptığı tahric çalışmasında (6845, 11/3) ve başkaları hadisin sahih olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu hadisi Heysemi de Mecmau'z Zevaid'te (1/171) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Kebir'de Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Salih b. Ebu'l Ahzar vardır ki, zayıf olmasına rağmen hadisleri yazılan râvilerdendir."

* Vicâde: Sözlükte "bulmak" anlamına gelen vicâde kelimesi hadis terimi olarak "bir râvinin bizat ulaşamadığı yahut ulaşmış olsa da kendisinden hadis işitmediği, ayrıca icazet vb. yetkiler de almadığı bir hocanın hattıyla yazılmış hadislerin kaydedildiği metinleri bulması veya bunları satın alma gibi yollarla elde etmesi" demektir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi/vicade. (Çev.)

* Tahammül: Hadislerin bir hocadan öğrenilmesi, başkalarına öğretilmesi ve rivayet edilmesi metodlarının ortak adıdır. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi/tahammül. (Çev.)

191 Yani kitapları hakkında demek istenmiştir. Nitekim bir rivayette "Eyyûb (a.s.) akşamları yatışı arasında Kur'an okurdu" diye geçmektedir. Hafız İbn Kesir, bunu tefsirinde zikretmektedir. Müsned'de sahih bir isnatla "Davud (a.s.), bineğini hazırlamadan önce Kur'an okurdu" şeklinde geçmektedir. Herhalde böyle söylenmesinin nedeni, kelimenin sözlük anlamından* dolayısıdır.

* Çünkü Arapça'da "Karae - Yakrau - Kıraaten ve Kur'ânen" şeklinde olup manası okumaktır. Bu yüzden bazı âlimler, Kur'an'ın "Okunan" manasına geldiğini söylerler. (Çev.)

192 İsnadı zayıftır. İki illeti vardır.

• Senedinde Abdurrahman b. Sevban diye biri vardır ki elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair bir malumata ulaşamadım.

• Yine senedinde Musa b. Ubeyde vardır ki zayıftır. Bk. 28.cl hadis.

• Yine senedinde Abdullah b. Nümeir vardır. el-Hemedânî Ebû Hışam el-Kûfi'dir. Sikadır, Ehli Sünnet'ten olup hadis sahibidir. Dokuzuncu tabaka büyüklerindendir, H. 199'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/457) - Tehzib (6/57)

Tahric:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 10215 (10/528) - İbn Battal, İbane, 779 (s. 500) Bu ikisi, İbn Nümeir yoluyla "Bize Musa b. Ubeyde tahdis etti..." senediyle aynı şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca bu hadisi Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (1/157) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Kebir'de Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Musa b. Ubeyd vardır ki gerçekten zayıftır."

193 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Süveyd vardır. İbn İbrahim Cahderi'dir. Künyesi Ebû Hatim el-Hannat olup Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Yanlışları, karıştırmaları vardır. İbn Hibban, onun hakkında çirkin konuşmuştur. Yedinci tabakadan olup H. 167'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/340) - Tehzib (4/270)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Eğer biri şöyle derse: Bize bu hadislerde geçen ve küfür olan o tartışmayı tarif et, nedir o?

Şöyle cevap verilir: Kur'ân, Rasûlullah'ın (s.a.v.) üzerine yedi harf olarak inmiştir. Bunun manası ise yedi lehçe demektir.¹⁹⁴ Rasûlullah (s.a.v.), Allah Teâlâ'nın bu ümmete bir hafiflik ve kolaylık sağlaması sebebiyle her Arap kabilesine Kur'ân'ı onların lehçesinin gerektirdiği şekilde telkin ederdi. Bazen öyle olurdu ki, birbirleriyle karşılaştıklarında biri diğerine "Bu Kur'ân değildir, Rasûlullah (s.a.v.) bize böyle öğretmedi" derler, birbirlerinin kıraatlerini ayıplar, kusurlu/noksan sayarlardı. Bu yüzden onlara böyle davranmaları yasaklanıp "Size öğretildiği gibi okuyun! Biriniz, diğerinin kıraatini inkâr etmesin! Size öğretilenler hakkında cidale kalkışmaktan ve tartışmaktan sakının!" denildi.

Şimdi bununla alakalı hüccetimize gelelim.

146. ... Zirr'den; Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Bir adama: "Bana Ahkâf Sûresi'nden otuz âyet okuyup talim ettir" dedim. Derken bana, Rasûlullah'ın (s.a.v.) bana öğrettiğinin hilafına okudu. Sonra başka birine "Bana Ahkâf Sûresi'nden otuz âyet okuyup talim ettir" dedim. O da bana, Rasûlullah'ın (s.a.v.) bana öğrettiğinin hilafına okudu. Ben de o ikisini Nebî'ye (s.a.v.) getirdim. O ise kızdı. O sıra yanında

• Yine senedinde Kasım b. Abdurrahman vardır. Saduktur. Çokça mürsel hadis rivayet etmiştir. Bk. 79.cu hadis.

Ne var ki önceki rivayetler, hadisin manasının doğruluğuna şahitlik etmektedir.

Tahriç:

• Bunu Bezzar rivayet etmiştir. Bk. Keşfu'l Estar (1/101)

• İbn Batta, İbane, 507 (s. 357)'de Süveyd'den aynı şekilde rivayet etmiştir.

• Yine İbn Batta, İbane, 506 (s. 356)'da Cafer b. Zübeyr yoluyla Kasım'dan rivayet etmiştir ki, Kasım metruktur. Bk. Muğni (1/132)

• Ayrıca bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (1/156) Ebû Said'ten aktarmış ve şöyle demiştir: "Bunu Kebir ve Evsat'ta Taberani ve Bezzar rivayet etmiştir." Yine şöyle der: "Senedinde Süveyd Ebû Hatim vardır. Nesâi ve kendisinden gelen bir rivayete göre İbn Main, onu zayıf saymıştır. Ebû Zur'a ise kaviyy olmadığını belirtmiştir. Hadisi, sıdk ehlinin hadisidir."

- 194 Bu görüş, yedi harfin manası ile ilgili açıklamalardan biridir. Ebû Ubeyd ve başkalarının mezhebi budur. Ayrıca bu İbn Atıyye'nin de tercih ettiği görüştür. Ne var ki bu görüşe, Arap lehçelerinin yediden daha çok olması ile karşı çıkmış, bu karşı çıkışa da bundan kastın lehçeler içinden en fasih olan yedisi olduğu şeklinde cevap verilmiştir. Bk. Fethu'l Bari (9/26) İbn Abdilberr dedi ki: "İlim ehlinin çoğu, daha önce geçen ve lehçeleri bir olmasına rağmen Hlşam ile Urve arasındaki ihtilaftan dolayı harflerden kastın lehçeler olmasına karşı çıkmışlardır." Zaten Musannif, bu olayı 148.ci hadiste zikredecektir. Şöyle de demişlerdir: "Yedi harfin manası, (Arapça'da 'Gel!' manasına gelen) Akbil, Teâl ve Helumme lafızları gibi farklı lafızlar olmasına rağmen bir olan manalardan (eş anlamlılar) olan yedi vecihtir." Bk. Fethu'l Bari (9/27) Yedi harfin ne olduğu hakkında tam kaç farklı ihtilaf olduğunu kestirmek gerçekten zordur. Öyle ki İbn Hibban, bu konuda otuz beş farklı görüş olduğunu söylemiştir. Münziri dedi ki: "Gerçi bu otuz beş görüşün çoğu tercih edilemez görüşlerdir." Bk. Fethu'l Bari (9/69) İbn Arabî'nin de dediği gibi bu kadar fazla görüş olmasının sebebi Allah daha iyi bilir bu yedi harfin ne olduğuna dair açık bir nass veya bir eserin bulunmamasıdır. Bk. Burhan (1/212) Daha geniş bilgi için bk. Zerkeşi, Burhan (1/211) - İbn Teymiyye, Mecmû'u'l Fetâvâ (13/389) - İbn Hacer, Fethu'l Bari (9/23)

Ali b. Ebi Talib (r.a.) oturmakta idi. Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) "Size öğretildiği gibi okuyun!" buyurdu.¹⁹⁵

147. ... Zirr'den; Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana bir sûre okutup talim ettirmişti. Derken mescide girdim ve "İçinizde o sûreyi okuyacak Rasûlullah'ın (s.a.v.) okuttuğu sûreyi okumaya başladı. Bir de ne göreyim, sûreyi Rasûlullah'ın (s.a.v.) bana okuduğunun hilafına okuyor! Hemen ben ve o, mescitten ayrılıp Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gittik. O sıra yanında Ali b. Ebi Talib de vardı. Bizler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Kıraatimizde ihtilafa düştük" dedik. Birdenbire Rasûlullah'ın (s.a.v.) yüzü değişti. Daha sonra Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) "Sizden öncekiler ancak ihtilaf etmeleri yüzünden helak oldu. Sizden her biri kendisine nasıl okutulup talim ettirildi ise öyle okusun!" buyurmaktadır.¹⁹⁶

195 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Hişam er-Rıfai vardır ki zayıftır. Bk. 11.ci hadis. Tahrişte de görüleceği üzere Yahya b. Âdem, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Müsned (1/419) Ayrıca yine tahrişte görüleceği üzere Ebû Bekir b. Ayyaş'a da birçok mütâbaat eden vardır. Böylelikle senetteki zayıflık iyileşmiş olmaktadır.

- Yine senedinde Asım b. Behdele vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri bulunmaktadır. Bunun yanında onu sika sayanlar da vardır. Bk. 5.ci hadis.

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (1/419) Yahya b. Âdem yoluyla "Bize Ebû Bekir tahdis etti..." senediyle buna benzer olarak...

- Ahmed, Müsned (1/453) Ravh yoluyla "Bize Hammad b. Seleme, Asım'dan tahdis etti..." senediyle buna benzer olarak...

- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 789 (s. 506) Ebû Hişam yoluyla buna benzer olarak...

- Ahmed, Müsned (1/401) Hemmam yoluyla Asım'dan buna benzer olarak...

- İbn Hibban, Sahih, Mevarid, 1783 (2/441) - Hakim, Müstedrek (2/223, 224) Bunların ikisi, İsrail yoluyla Asım'dan benzer şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim ayrıca bunu Ebû Avâne yoluyla da Asım'dan rivayet edip sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

- Ayrıca bunu Musannif, Ahlaku Ehli'l Kur'ân, 67 (s. 141)'de bizzat buradaki senetle, bir sonraki rivayette ve yine Ahlaku Ehli'l Kur'ân, 68 (142)'de rivayet etmiştir.

196 İsnadı hasendir.

- Senedinde bir önceki hadiste zikredilen Asım vardır.

- Yine senedinde Şüreyk vardır. İbn Abdullah en-Nehai'dir. Kufeli'dir, Vasit'ta ve sonrasında Kûfe'de kadılık yapmıştır, künyesi Ebû Abdullah'tır. Çokça hata ederdi. Hafızası, Kûfe Kadılığı'na geldikten sonra bozulmuştur. Kendisi adil, fazıl, âbid ve bid'at ehline karşı sert biriydi. Sekizinci tabakadan-
dır. H. 177 veya 178'de vefat etmiştir. Bk. Takrib 81/351) - Tehzib (4/333) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 67) Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. Ayrıca bk. Hülâsa (1/448) - el-Kevakibu'n Niraniyyat (s. 250) Bununla birlikte önceki hadiste görüleceği üzere Ebû Bekir b. Ayyaş ve tahrişte görüleceği üzere İsrail, Ebû Avâne ve Hemmam, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

- Yine senedinde Yezid b. Harun vardır. İbn Zâdân'dır. Sülemi azatlısıdır. Künyesi Ebû Halid olup Vasıtlıdır. Sika, mütkın ve âbidir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 206'da 90'a yakın bir yaşta vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/372) - Tehzib (11/366)

- Yine senedinde Ahmed b. Sinan vardır. İbn Esed el-Kattan'dır. Künyesi Ebû Cafer'dir, Vasıtlıdır. Sikadır, hafızdır. On birinci tabakadan olup H. 269 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/16) - Tehzib (1/34) Tahrici bir önceki ile aynıdır.

148. ... Abdurrahman b. Abdülkârî'den; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Hişam b. Hakim'in namazda Furkan Sûresi'ni benim okuduğumdan farklı okurken işittim. Halbuki Rasûlullah (s.a.v.), Furkan Sûresi'ni bana okutup talim ettirmişti. Ben de hemen onun elbisesinden tuttum ve birlikte Rasûlullah'a (s.a.v.) gittik. Ben: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben bunun Furkan Sûresi'ni senin bana okutup talim ettirdiğinden farklı okurken işittim" dedim. Ona: "Oku!" buyurdu. O da hemen kendisinden duyduğum şekilde okudu. Hişam okumasını bitirince Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bu şekilde indirilmiştir. Doğrusu Kur'ân, yedi harf üzere inmiştir. Artık ondan kolayınıza geleni okuyun."¹⁹⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Böylece Kur'ân hakkında tartışmak bu manada küfür olmuştur. Yani biri: "Benim kıraatim seninkinden daha üstündür" der, diğeri de "Aksine benim kıraatim seninkinden daha üstündür" der ve birbirlerini yalanlarlar. Onlara şöyle denilmelidir: Her insan kendisine öğretildiği gibi okusun, kimse başkasının kıraatini ayıplamasın! Allah'tan sakının! Onun muhkemini bilin, müteşâbih olanına iman edin, misallerinden ibret alın, helalini helal bilin, haramını haram sayın!

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Başka bir eserimde ümmetin, sahâbenin ve onlardan sonra gelen tabiîn ile Müslümanların tüm beldelerdeki imamlarının üzerinde icma ettikleri Osman (r.a.) Mushafı'nın toplanıp bir araya getirilmesi ve yedi kıraat âliminin Kur'ân hakkındaki görüşü hususunda yeteri kadar bilgi verdim. Burada tekrardan yazmaktan hoşlanmıyorum. Benim buradaki gayem, yalnızca Kur'ân hakkında cidale kalkışmanın ve tartışmanın terk edilmesi gerektiğini anlatmaktır. Çünkü bizler, böyle yapmaktan nehyolunduk. Hiçbir insan Kur'ân hakkında şahsi görüşüne göre söz söyleyemez, Kur'ân'ı Nebî'den (s.a.v.) veya sahâbenin birinden veya tabiînden birinden veya Müslümanların imamlarından bir imamdan gelen dışında tefsir edemez, başkasıyla tartışamaz ve cidale kalkışamaz.

197 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Yakub b. İbrahim vardır ki, sikadır. Bk. 121.ci hadis.
  - Yine senedinde Abdurrahman b. Mehdi vardır. Sika, sebt, hafızdır. Bk. 104.cü hadis.
  - Yine senedinde Abdurrahman b. Abd el-Kâriyy vardır. Kendisine Ru'be denilir. İcî, onu sika tabiînden saymıştır. Vakidi'nin ise onun hakkındaki sözleri değildir; bir rivayette "Sahâbe" demiş, başka bir yerde ise "Tabiîn" demiştir. H. 88'de vefat etmiştir. Bk. Tarihu's Sikat (s. 295) - Takrib (1/489) - Tehzib (6/223)
  - Yine senette Urve vardır. İbn Zübeyr b. Avvam'dır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Medinelidir. Sika, fakih ve meşhurdur. İkinci tabakadan olup sahih olan görüşe göre H. 94'de vefat etmiştir. Doğumu ise Ömer el-Faruk'un hilafetinin ilk yıllarına rastlar. Bk. Takrib (2/19) - Tehzib (7/180)
- Tahric:** Bu hadisi imamlar rivayet etmiştir. Bk. Mâlik, Muvatta, (1/201) - Şafiî, Risale (s. 273) - Ahmed, Müsned (1/41), (1/25) - Buhârî, 4992 (9/23) - Müslim, 818 (2/560) - Tirmizî, 2943 (5/193) - Nesâî (2/150, 151) - Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned (s. 9) - Abdurrezzak, Musannef, 20369 (11/218) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 2879 ve Tefsir (1/10) - Tahavi, Müşkulu'l Âsâr (4/187) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (2/89)

Eğer biri şöyle derse: Doğrusu bizler, fakihlerin fıkıh konusunda münazara ettiklerini, birinin "Allah Teâlâ şöyle şöyle buyurdu..." vb. cümleler kurduklarını görüyoruz. Peki, bu da Kur'ân hakkında tartışma sayılır mı?

Ona şöyle denir: Maazallah! Bu tartışma değildir. Çünkü fakih, çoğunlukla bir meselede bir kimseyle münazara eder, ona beyan ve nasihat yolu üzere "Bizim bu konudaki hüccetimiz, Allah Teâlâ'nın falan kavli, Nebî'nin (s.a.v.) filan hadisi-dir" vb. sözler söyler. Bunu da nasihat verme ve açıklama şeklinde söyler, tartışma yolu üzere değil.

Kim bu şekilde söyler, galip gelmeyi ve hasmının hata etmesini istemez ve ona karşı üstünlük taslamazsa inşallah selamette kalır ve sözü kabul edilir. Nitekim bunu bir önceki bapta zikretmiştik.

Hasan-ı Basrî dedi ki: "Mü'min ne ihtilaf eder, ne de tartışır. O, Allah'ın hikmetini yayar. Eğer kabul edilirse Allah'a hamd eder, eğer reddedilirse yine Allah'a hamd eder."¹⁹⁸

Bunlardan sonra bilinmeli ki, cidal ve tartışmanın en kerih olanı, münazara esnasında sesin yükseltilmesidir. Münazarada sesler yükseltilmez, aksine ağırbaşlı ve sakin hareket edilir.

Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "İlim öğrenin! İlim için de sakinlik ve yumuşak huyluluğu öğrenin! Kendisinden öğrendiğiniz kimselere tevazulu olun! Öğrettiğiniz kimseler de size karşı tevazulu olsunlar! Sakın ha gaddar/sert/zorba âlimler olmayın! Çünkü ilminiz, cehaletiniz ile ayakta duramaz."¹⁹⁹

ON BEŞİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) MÜTEŞABİH ÂYETLER İLE TARTIŞANLARDAN ÜMMETİNİ SAKINDIRMASI VE BÖYLE TARTIŞMAYA GİRENLERE İMAMIN UYGULAYACAĞI CEZA

149. ... Hammad b. Zeyd'ten, o Eyyûb'tan, o Abdullah b. Ebi Müleyke'den, o da Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) bir gün "*Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'ân) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondaki müteşâbihlere tâbi olurlar. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir...*" (Âl-i İmrân, 7) âyetini okudu ve ardından şöyle buyurdu:

¹⁹⁸ İbn Batta, İbane, 590 (397) - Âcurrî, Ahlaku'l Ulema, (s. 50) - Zevaidü'l Zühd (s. 8) - İbn Abdilberr, Cami' Beyani'l İlmi ve Fazlih (1/53) - Ebû Nuaym, Hilye (7/280)

¹⁹⁹ Ahmed, Zühd (s. 120) - Ebû Nuaym, Hilye (6/342) Elbanî, Ebû Nuaym'ın rivayeti için şöyle der: "Gerçekten zayıftır." Bk. Daifu'l Cami (3/33) Ayrıca bk. İbn Abdilberr, Cami' Beyani'l İlmi ve Fazlih (1/135) Yine bu söz, Nebî'den (s.a.v.) merfu olarak da rivayet edilmiştir. Taberani'nin Evsat'ta Ebû Hureyre'den rivayet edilmektedir. Heysemi der ki: "Senedinde Ubade b. Kesir vardır ki, metruktur." Bk. Mecmau'z Zevaid (1/129)

"Müteşâbih âyetler hakkında -veya müteşâbih âyetler ile- tartışanları gördüğünüzde bilin ki onlar, Allah'ın kastettiği o kimselerdir. Derhal onlardan sakının!"²⁰⁰

150. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) "Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'ân) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondaki müteşâbihlere tâbi olurlar. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir..." (Âl-i İmrân, 7) âyetini okudu ve ardından şöyle buyurdu: "Müteşâbih âyetler hakkında tartışanları gördüğünüzde bilin ki onlar, Allah'ın kastettiği o kimselerdir. Derhal onlardan sakının!"²⁰¹

151. ... Âişe'den (r.anhâ); Nebî (s.a.v.) "Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'ân) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondaki müteşâbihlere tâbi olurlar. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir..." (Âl-i İmrân, 7) âyetini okudu ve ardından şöyle buyurdu: "Ey Âişe! Müteşâbih âyetler hakkında tartışanları gördüğünüzde bilin ki onlar, Allah'ın kastettiği o kimselerdir. Derhal onlardan sakının!"²⁰² Bu hadisin birçok yolu vardır.

152. ... Sâib b. Yezid dedi ki: Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) yanına bazı insanlar geldi ve "Ey Mü'minlerin Emiri! Doğrusu biz, Kur'ân'ın tevilini soran bir adamla karşılaştık" dediler. Ömer buna karşılık: "Allah'ım! Bana onun hakkından gelme imkânı ver" dedi. Bir gün Ömer insanlara öğlen yemeği veriyordu. O sıra anlattıkları adam, üzerinde elbisesi ve sarığıyla çıkageldi. Derhal oturup öğlen yemeğini yedi. Yemekten ayrılınca: "Ey Mü'minlerin Emiri! 'Yemin olsun savurup kaldıranlara, derken ağırlık taşıyanlara...' (Zâriyat, 1-2) kavlinin manası nedir?" diye sordu. Ömer: "O sen misin?" dedi ve kalkıp kollarını sıvadı ve adamın sarığı düşene kadar onu dövdü. Dedi ki: "Ömer'in nefsi elinde olana yemin ederim ki, şayet kafanı kazınmış görseydim, boynunu vururdum. Şuna elbisesini giydirin ve küçük bir kafese koyun! Sonra onu şehirden çıkarıp kendi beldesine götürün! Sonra hatip kalsın, sonrasında 'Doğrusu Sabiğ ilim talep etti ama hata etti' desin!" Adam ölene dek hor ve hakir yaşadı. Halbuki bundan önce kavminin efendisiydi.²⁰³

200 İsnadı sahihtir. Daha önce 42.ci hadiste bununla ilgili açıklamalar geçmişti ki, burada tekrar etmeye gerek yoktur. Hammad b. Zeyd'in Eyyûb'tan yaptığı rivayeti İbn Kesir, Tefsir'de (2/6) İbn Münzir'in tefsirine nispet etmiştir.

201 İsnadı sahihtir. Hakkında bilgi ve Tahriri için bk. 42.ci hadis.

202 İsnadı sahihtir. Hakkında bilgi ve Tahriri için bk. 42.ci hadis.

203 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İsmail b. Ebi Haris Esed b. Şahin vardır. Bağdatlıdır, künyesi Ebû İshak'tır. Saduktur, on birinci tabakadandır. Birçok âlim, onu sika saymıştır. H. 258'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/67) - Tehzib (1/282)

• Yine senedinde Mekki b. İbrahim vardır. İbn Beşir et-Temimli el-Belhi'dir. Künyesi Ebû Seken'dir. Sikadır, sebtir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 205'de 90 yaşında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/273) - Tehzib (10/293)

153. ... Süleyman b. Yesar şöyle anlatıyor: Beni Temim'den kendisine Sabîğ b. İsl denilen bir adam, yanında bazı kitaplar ile Medine'ye geldi. Derken insanlara Kur'ân'ın müteşâbih âyetlerini sormaya başladı. Bu durum Ömer'e (r.a.) ulaştı. Bunun üzerine adama birilerini gönderip getirilmesini emretti. Adamı dövmek için hurma çubukları hazırladı. Adam yanına girdiğinde oturdu. Ömer: "Sen kimsin?" diye sordu. Adam: "Ben Allah'ın kulu Sabîğ'im" dedi. Ömer de "Ben de Allah'ın kulu Ömer'im" diye karşılık verdi. Sonrasında ona doğru eğilip hazırladığı hurma dalları ile adama vurmaya başladı, kafası yarılan dek onu dövmeye devam etti. Birden yüzünden kanlar akmaya başladı. Bunun üzerine Sabîğ "Yeter ey Mü'minlerin Emiri; artık Allah, daha önce kafamda olanları giderdi" dedi.²⁰⁴

• Yine senedinde Ca'd b. Abdurrahman vardır. İbn Evs olup dedesine nispet edilir. Bazı kaynaklarda ismi, Cuayd şeklinde geçmektedir. Sikadır, beşinci tabakadandır ve H. 144'e vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/128) - Tehzib (2/80)

• Yine senedinde Sâib b. Zeyd vardır. İbn Said b. Sümâme el-Kindî'dir. Küçük sahâbedir ve az hadisi vardır. Yedi yaşındaki iken Veda Haccı'nda bulunmuştur. Ömer (r.a.), onu Medine'nin çarşısının sorumlusu yapmıştır. H. 91 veya daha öncesinde vefat etmiş olup Medine'de en son vefat eden sahâbedir.

Tahrîç: Bu kıssayı Musannif iki yoldan zikretmektedir. Bu birincisi olup Sâib b. Zeyd'ten gelmektedir ve şu kaynaklarda da geçmektedir: Lâlekâî, Şerhu'l Usul, 1136 (3/634) - İbn Batta, İbane, 309 (s. 278) Ayrıca Hafız İbn Hacer, bunu İbnu'l Enbarî'ye de nispet etmiş ve sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. İsabe (5/169) Suyuti de bunu, ed-Dürri'l Mensur'da (2/152) İbnu'l Enbarî, Hücce adlı eserinde Nasr el-Makdisi ve İbn Asakir'e nispet etmiştir. Kıssanın ikinci yolu ise bir sonraki rivayet olup tahrîci orada gelecektir.

* Bu tarih, Takrib adlı eserde 105 olarak geçmektedir ki, hatadır.

204 İsnadı munkatıdır. Râvileri sikadır ama Süleyman b. Yesar, Ömer'den işitmemiştir.

• Senedinde Ebu'l Eş'as Ahmed b. Mikdam el-İclî vardır. Basralıdır. Saduktur ve hadis sahibidir. Ebû Davud, umursamaz ve arsız biliniyor olması dolayısıyla mürüvveti hakkında kötü söz söylemiştir. İbn Adiyy dedi ki: "Bu, onun mürüvvetine etki etmez çünkü o dürüst biridir ve birçok kişi onu sika saymıştır." Zehebi onun hakkında "Sika" demiştir. Onuncu tabakadan olup H. 253'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/26) - Tehzib (1/81) - Kaşif (1/28) - Hülâsa (s. 13)

• Yine senedinde Yezid b. Hâzim b. Zeyd el-Ezdi vardır. Basralıdır, künyesi Ebû Bekir'dir ve Cerir'in kardeşidir. Sikadır. Altıncı tabakadan olup H. 148'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/363) - Tehzib (11/317)

• Yine senedinde Süleyman b. Yesar el-Hilali vardır. Medinelidir. Meymûne'nin (r.anhâ)azatlısıdır. Ümmü Seleme'nin (r.anhâ) azat ettiği de söylenmiştir. Sika, fazıl ve Fukaha-i Seb'a (Yedi Fakih)'ten biridir. Üçüncü tabaka büyüklerinden olup H. 100 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/331) - Tehzib (4/228)

Tahrîç:

• Darimi, Sünen, 146 (1/51) - Lâlekâî, Şerhu'l Usul, 1138(3/635)

• Bu kıssa, hem uzun hem kısa olarak başka yollardan da rivayet edilmiştir. Bk. Darimi, Sünen, 150 (1/51) - İbn Vazzah, el-Bida ve'n Nehyu Anha (s. 56, 57) - Abdurrezzak, Musannef, 20906 (11/426) - Sabuni, Akidetü's Selefi ve Ashâbi'l Hadis, 85 (s. 53, 54) - İbn Batta, el-Ibanetu'l Kübra, 308 (s. 278), 775 (s. 498) - Asbahani, el-Hucce (s. 115)

• Ayrıca Suyuti, bunu el-Hucce adlı eserinde Nasr el-Makdisi'ye de nispet etmiştir. Bk. ed-Dürri'l Mensur (2/152)

• Hafız İbn Hacer, kıssanın tüm yollarını İsabe'de (5/168, 16) bir araya getirmiştir.

Son olarak; bu kıssa, tüm yolları ile bir araya getirildiğinde sahih olmaktadır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Eğer biri şöyle sorarsa: Peki, biri 'Yemin olsun savurup kaldıranlara, derken ağırlık taşıyanlara...' (Zâriyat, 1-2) kavlinin tefsirini sorarsa dövülmeyi, insanlara ibret olacak bir ceza almayı ve sürgün edilmeyi hak eder mi?

Şöyle cevap verilir: Ömer (r.a.), o adamı bu sorudan dolayı değil, adamın kendi görüşüne göre Kur'ân'ın müteşâbih olanlarını sormasından dolayıdır. Ömer gördü ki adam fitneye tutulmuş ve bu yüzden kendisine fayda vermeyen şeylerle meşgul oluyor. Yine bildi ki, adamın helal ve haram ilimlerinden (fıkıh) vacip olanların talebiyle meşgul olması ona daha gerekli, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetlerini öğrenmeyi istemesi daha lazımdır. Ömer (r.a.), adamın kendisine fayda vermeyen şeylere yöneldiğini anladığında Allah'tan onun hakkından gelme imkânını vermesini diledi ki diğer kimselere de gözdağı verebilsin, böylece diğerleri de bu tip şeylerden sakınmış olsunlar. Çünkü Ömer çobandır ve güttüklerini bu ve başka meselelerde gözetmesi gerekir. Derken Allah Teâlâ, onun hakkından gelme imkânını Ömer'e nasip etmiştir. Ayrıca bir sözünde Ömer (r.a.) şöyle der: "Doğrusu insanlar sizinle Kur'ân'ın müteşâbih olanıyla tartışmaya girişeceklerdir. Siz ise onları, sünnetler ile mağlup edin. Çünkü sünnetlerin ashâbı, Allah Teâlâ'nın kitabını en iyi bilenlerdir."

154. ... Bükeyr b. Abdullah b. el-Eşecc'den; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Doğrusu insanlar sizinle Kur'ân'ın müteşâbih olanıyla tartışmaya girişeceklerdir. Siz ise onları, sünnetler ile mağlup edin. Çünkü sünnetlerin ashâbı, Allah Teâlâ'nın kitabını en iyi bilenlerdir."²⁰⁵

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ömer'den sonra Ali b. Ebi Talib (r.anhumâ) da böyle yapardı; bir insan gelip kendisini ilgilendirmeyen bir şey sorduğunda onu azarlar ve onu daha önemli olanlara yönlendirirdi.

Ali b. Ebi Talib'den (r.a.) rivayet edildiğine göre o, bir gün "Bana sorun" demiştir. Derken İbnu'l Kevvâ kalkıp "Aydaki siyahlık nedir?"²⁰⁶ diye sormuştur. Bu soru üzerine Ali şöyle der: "Allah seni kahretsin! Anlamak için sor, inatlaşmak ve zor duruma düşürmek için değil! Dünya işlerinde ve ahiret işlerinde sana faydalı olacak şeyden sorsaydın ya!" Sonra şöyle dedi: "O gecenin silinmesidir."²⁰⁷

205 İsnadı munkatıdır. Çünkü Bükeyr, Ömer b. Hattâb'tan işitmemiştir.

Tahrîç: Darimi, Sünen, 121 (1/47) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 62 (s. 85), 63 (s. 86), 776 (s. 498) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 203 (1/123) - Asbahani, el-Hucce, s. 248.

206 Bu sorunun ve cevabın anlaşılması için bk. İbn Kesir Tefsiri, İsra Sûresi 12. Âyet. (Çev.)

207 İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 313 (s. 282) - Âcurrî, Ahlaku'l Ulema, 185 (s. 90, 91) Bunu aynı zamanda İbn Abdilberr, el-Cami Beyani'l İlmî ve Fazlihi (1/114)'de rivayet etmiştir ama orada Ali'nin cevabı "Körün biri körlükten sordul" şeklindedir. Yine bunu İbn Cerir, Tefsir'de (15/49) birkaç yoldan rivayet etmiş ve İbn Kesir, o rivayetler için "Ceyyid" demiştir. Bk. İbn Kesir, Tefsir (5/47)

Derim ki: Eski ve yeni tüm âlimler, zor ve problemli sorular sorulmasını kerih görür, onları reddeder ve yasaklanan tartışma ile cidale dalma korkusundan dolayı kişiye kendisini ilgilendiren şeylerden sormasını emrederlerdi. Nebî (s.a.v.) dedi-koduyu ve çok soru sormayı yasaklamıştır.²⁰⁸ Yine o, zor ve sıkıcı sorular sormayı yasaklamıştır.²⁰⁹ Şöyle de buyurmuştur: *"Müslümanlara karşı suçu en büyük olan Müslümanlar, haram kılınmayan bir şeyin hükmünü soranlardır. Derken sorusu sebebiyle o şey haram kılınır."*²¹⁰ İşte bunların hepsi tartışma ve cidale kalkışmaktan duyulan korkudan dolayıdır.

Artık Allah'tan sakının ey Kur'ân ehli, ey hadis ehli ve ey fıkıh ehli! Din hakkında tartışmayı, cidale kalkışmayı ve husumet etmeyi bırakın! Selef imamlarınızın yoluna girin ki doğruluk yolu sizin için dümdüz olsun. Böyle yapın ki inşallah apaçık yol üzerinde olursunuz. Görüldüğü üzere akıl erdirebilen kimseye yetecek kadar tartışma ve cidalin terk edilmesine dair şeyler zikrettim. Allah, sevdiği kişiyi muvaffak kılar.

ON ALTINCI BÂB: KUR'ÂN, ALLAH TEÂLÂ'NIN KELAMI OLUP KESİNLİKLE MAHLUK (YARATILMIŞ) DEĞİLDİR. HER KİM KUR'ÂN'IN MAHLUK OLDUĞUNU İDDİA EDERSE KÂFİR OLUR

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki kalpleri haktan ayrılmayan, eski ve yeni dönemde her daim doğruya muvaffak kılınan Müslümanların görüşü şudur: Kur'ân, Allah Teâlâ'nın kelamı olup kesinlikle mahluk (yaratılmış) değildir. Çünkü Kur'ân, Allah'ın ilmindedir ve Allah'ın ilmi de yaratılmış olamaz.²¹¹ Allah böyle bir şeyden çok yücedir!

Gerek Kur'ân, gerek Sünnet, gerek sahâbenin sözleri, gerekse de Müslümanların imamlarına ait sözler bu hususta delildir ki, bunu ancak cehmi biri inkâr eder. Zaten cehmi kimse, âlimler nazarında kâfirdir.²¹²

208 Buhârî, 1476 (Fethu'l Bari, 3/340), 2408 (5/68) - Müslim, 1715 (3/1340) - Mâlik, Muvatta (2/990) - Ahmed, Müsned (2/327) - Âcurrî, Ahlaku'l Ulema, 181 (s. 88)

209 Ahmed, Müsned (5/535) - Ebû Davud (Avn 10/89) . İbn Münziri dedi ki: "İsnadında Abdullah b. Sa'd denen biri vardır ki Ebû Hatim, onun meçhul olduğunu söylemiştir." Ayrıca bk. Hatib, el-Fakih ve'l Mütefakkih (2/11) - İbn Abdilberr, el-Cami Beyan'l İlmi ve Fazlihi (2/139) - Âcurrî, Ahlaku'l Ulema, 185 (s. 90, 91)

210 Buhârî, İtisam, 7289 (13/264) - Müslim, Fezall, 2358 (4/1831) - Ebû Davud, Sünne (Avn 12/362) - Ahmed, Müsned (1/176, 179) - İmam Şafii, el-Umm (5/126, 127) - Hatib, el-Fakih ve'l Mütefakkih (2/9) - Beğavi, Şerhu's Sünne (1/309) - Âcurrî, Ahlaku'l Ulema, 180 (s. 87, 88) Ayrıca başka âlimler de bunu rivayet etmişlerdir.

211 Çünkü böyle söylemek, Allah'ın ilk önce ilmi yarattığını, sonrasında o yarattığı ilim ile ilim sahibi olup "el-Alim" ismini aldığını söylemek manasına gelir. Hâşâ! (Çev.)

212 Cehmiyye hakkında 169.cu hadiste bilgi verilecektir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Eğer müşriklerden biri senden eman dilerse, ona eman ver ki Allah'ın kelamını işitsin." (Tevbe, 6) Yine şöyle buyurur: "Onlardan bir fırka vardı ki, Allah'ın kelamını işitirler, sonra akıl erdirdi kauradıktan sonra bildikleri halde tahrif ederlerdi." (Bakara, 75) Nebî'ye (s.a.v.) şöyle buyurur: "De ki: Ey insanlar! Ben Allah'ın sizin hepinize gönderdiği Rasûlüyüm. O ki göklerin ve yerin mülkü sadece O'nundur. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur, diriltir ve öldürür. Artık siz de Allah'a iman edin ve Allah'a ve O'nun kelimelerine iman eden O'nun ümmi nebi olan Rasûlü'ne iman edin!" (Araf, 158) Âyette geçen "Onun kelimeleri" Kur'ân'dır. Musa'ya (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Seni risaletlerimle ve konuşmamla seçip insanlara üstün kıldım." (Araf, 144)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bunun gibi âyetler Kur'ân'da çoktur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Artık sana gelen bu ilimden sonra kim seninle tartışır... " (Âl-i İmrân, 61) Yine şöyle buyurur: "Yemin olsun sana gelen bu ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan, işte o vakit kesinlikle zalimlerden olursun." (Bakara, 145)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah, eşyaları yaratmadan önce de sıfatları ile âlim, konuşan, işiten ve görendi. Kim bunun haricinde söyleirse, kâfir olur. Şimdi sünnetlerden, âsârdan, zikredilmesinden rahatsızlık duyulmayan âlimlerin sözlerinden ilim ve akli olanın duyduğu zaman ilminin ve anlayışının artacağı rivayetleri zikredeceğiz. Kalbinde eğrilik bulunan kimse duyduğunda, eğer Allah onu hak yoluna hidayet etmeyi dilemişse gittiği yoldan dönecektir. Eğer dönmezse, üzerindeki belâ daha da büyük olacaktır.

155. ... Ebû Abdurrahman es-Sülemi anlatıyor: Ömer b. Hattâb'ı (r.a.) minberi üzerinde şöyle derken işittim: "Ey insanlar! Şüphesiz ki bu Kur'ân, Allah'ın kelamıdır. Ben sizin hevânıza göre dilinizi büktüğünüz şeyi asla tanımıyorum. İnsanların boynu İslâm'a karşı eğilmiş isteyerek ve istemeyerek İslâm'a girmişlerdir. Yollar da size boyun eğmiş, göz göre göre inatla küfre giren bir kul müstesna herhangi birine söyleyecek söz bırakılmamıştır. O halde artık tâbi olun, bid'at çıkarmayın. Böyle yapmak size yeterlidir. Kur'ân'ın muhkemi ile amel edin, müteşâbli olanına iman edin."²¹³

213 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Abdülmecit et-Temimi vardır. Zayıftır. Bk. Hatib, Tarih (2/1392) Senedindeki diğer râviler ise sikadırlar.
- Yine senedinde Hasen b. Ubeydullah vardır. İbn Urve en-Nehai'dir. Kufelidir, künyesi Ebû Urve'dir. Sikadır, fazıldır. Altıncı tabakadan olup H. 139'da veya 142'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/168) - Tehzib (2/292)
- Yine senedinde Sa'd b. Ubeyd vardır. Kufeli olup künyesi Ebû Hamza es-Sülemi'dir. Sikadır, üçüncü tabakadandır ve Ömer b. Hebira'nın Irak yönetimi zamanında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/288) - Tehzib (3/478)
- Yine senedinde Ebû İshak el-Fezari vardır. Sika, hafızdır. Bk. 135.ci hadis.

156. ... Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Kur'ân Allah'ın kelimidir. Sakın onu kendi görüşlerinize göre çevirmeyin."²¹⁴

157. ... Ferve b. Nevfel dedi ki: Bir keresinde Habbab b. Eret, elimi tuttu ve şöyle dedi: "Ey adam! Gücün yettiği kadar Allah Teâlâ'ya yakınlaşmaya çalış! Bil ki sen O'na, O'nun keliminden daha sevimli bir şeyle yaklaşamazsın."²¹⁵

158. ... Cafer b. Muhammed'e (r.h.) "Kur'ân, yaratıcı mıdır yoksa yaratılan mı?" diye soruldu. Dedi ki: "O ne yaratıcıdır, ne de yaratılan. Ne var ki o, Allah Teâlâ'nın kelimidir."²¹⁶

• Yine senesinde Ebû Abdurrahman es-Sülemlî vardır. Abdullah b. Habib b. Rebia el-Mukri'dir. Künyesi ile meşhurdur. Babası sahâbedir. Sikadır, sebtîr, ikinci tabakadandır ve H. 70'ten sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/408) - Tehzib (5/183)

Tahrîç: Bunu, bu isnat ile başka bir yerde bulamadım. Bir sonraki eser de buna yakındır. Tahrîci için oraya müracaat ediniz.

214 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Leys b. Ebi Süleym vardır ki zayıftır. Saduktur ama sonrasında hafızası kötüleşmiş ve insanlar tarafından doğrusu ile hatası ayırt edilemez olduğundan terk edilmiştir. Bk. 71.ci hadis.

• Yine senesinde Cerir vardır. Abdülhamid'dir. Bk. 16.cı hadis.

• Yine senesinde Seleme b. Küheyl el-Hadramî vardır. Kûfelidir, künyesi Ebû Yahya'dır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/318) - Tehzib (4/155)

• Yine senesinde Abdullah b. Hani vardır. Ebû Za'r'a el-Ekber'dir. Kûfelidir. İcî, onu sika saymıştır. İkinci tabakadandır. Bk. Tarihu's Sikat, s. 282 - Takrib (1/458) - Tehzib (6/61)

Tahrîç: Buna benzer olarak rivayet edenler için bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 117, 118 (1/144, 145) - Darimi, Sünen, 3358 (2/317) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 330) - Beyhâkî, Esmâ ve Sıfat (1/378) Bunların hepsi, Cerir yoluyla Leys'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

215 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Davud b. Ruşeyd vardır. Sikadır. Bk. 86.cı hadis.

• Yine senesinde Ebû Hafs el-Ebbâr vardır. Ömer b. Abdurrahman b. Kays'tır. Kufelidir, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Hadis ezberlerdi. Gözleri kör olmuştur. Sekizinci tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (2/59) - Tehzib (7/473) Bununla birlikte Cerir, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne (1/141)

• Yine senesinde Mansur vardır ki İbn Mutemir'dir. Bk. 16.cı rivayet.

• Yine senesinde Hilal b. Yisaf vardır. İbn İsaf da denilmektedir. Eşcal azatlı olup Kûfelidir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/325) - Tehzib (11/86)

• Yine senesinde Ferve b. Nevfel el-Eşcal vardır. Sahâbeliği ihtilaflı olmakla birlikte doğrusu, babasının sahâbe olduğudur. Zehebi dedi ki: "Sika sayılmıştır." Üçüncü tabakadan olup Muaviye'nin halifelîği zamanında öldürülmüştür. Bk. Kaşîf (2/327) - Takrib (2/109) - Tehzib (8/266)

Tahrîç: İbn Ebi Şeybe, Musannef (10/510) - Hallal, İman (176) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 111 (1/141) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 332) - Beyhâkî, Esmâ ve Sıfat (1/376) - Beyhâkî, İtikad (s. 37, 38) - Buhârî, Halku Ef'al'l İbad, s. 132

216 İsnadı hasendir.

• Senesinde Süveyd vardır. Kendisi zayıf râvidir. Bk. 27.cı hadis. Ne var ki Mâbed b. Abdurrahman, bir sonraki rivayette de görüleceği üzere kendisine mütâbaat etmiştir. Aynı şekilde Yahya b. Abdülhamid el-Hammani de kendisine mütâbaat etmiştir. Yahya, hafızdır ama âlimler kendisini hadis çalmakla itham etmişlerdir. Bu ikisinden başkaları da kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Hilye (3/188) Bu mütâbaatlar ile hadis lîyileşmektedir.

159. ... Cafer b. Muhammed'e (r.h.) "Kur'ân, yaratıcı mıdır yoksa yaratılan mı?" diye soruldu. Dedi ki: "O ne yaratıcıdır, ne de yaratılan. Ne var ki o, Allah Teâlâ'nın kelimidir."²¹⁷

160. Bize Ebû Abdullah Cafer b. İdris el-Kazvini tahdis etti, dedi ki: Bize Kazvin'in büyük mescidinin imamı Hammûye b. Yunus tahdis etti, dedi ki: Bize Cafer b. Muhammed b. Fudayl, Ra'se el-Ayn şehrinde tahdis etti, dedi ki: Bize Leya b. Sa'd'ın katibi Abdullah b. Salih tahdis etti, dedi ki: Bize Muaviye b. Salih tahdis etti; Ali b. Ebi Talha'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Hiçbir eğriliği olmayan Arapça bir Kur'ân" (Zümer, 28) âyeti hakkında "Yaratılmış değildir" demiştir.

Hammûye b. Yunus dedi ki: Bu hadis, Ahmed b. Hanbel'e ulaştı. Hemen Cafer b. Muhammed b. Fudayl'a yazıp kendisine icazet yazmasını istedi. O da Ahmed'e icazet verdiğini yazdı. Ahmed de bu hadisten dolayı çok sevindi ve şöyle dedi: "Abdullah b. Salih'ten gelen bu hadis nasıl benden kaçmış ki!"²¹⁸

• Yine senesinde Muaviye b. Ammar vardır. Ebû Muaviye ed-Dühni'dir. Saduktur, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/260) - Tehzib (10/214) Tahrîçte de görüleceği üzere bu eser, diğer yolları ile birlikte sahihtir.

Tahrîç:

• Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/383) - Beyhaki, İtikad (s. 39)
• Darimi, er-Reddu Alâ Bîşr el-Müreyssî (s. 474) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 390 (2/238) - Ebû Nuaym, Hilye (3/188) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/383) - Buhârî, Halku Ef'al'i İbad, s. 120 - Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 265) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 132 (1/152) - İbn Cerir et-Taberî, Sarihu's Sünne, 15 (s. 19) Bunların hepsi, Mâbed b. Raşid yoluyla Muaviye b. Ammar'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Bu hadisi Beyhaki, İtikad'ta (s. 39) sahih saymıştır. İbn Teymiyye dedi ki: "Bu söz, Cafer b. Muhammed'den mütefiz olarak gelmiştir." Bk. Minhac'u's Sünne (2/181) Elbani dedi ki: "Süveyd'deki zayıflığa rağmen bu, Müslim'i şartına göre sahihtir." Bk. Talik Alâ Muhtasar'ı Uluv li'z Zehebi (s. 148) Elbani daha sonra Mâbed'e mütâbaat edenleri zikreder.

217 İsnad hasendir.

• Senesinde Hasen b. Sabbah el-Bezzar vardır. Vasıllıdır, künyesi Ebû Ali'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Fazıl bir âbid şahıstı. Onuncu tabakadan olup H. 249'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/167) - Tehzib (2/289)

• Yine senesinde Mâbed b. Raşid vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Vasıtlı veya Kûfelidir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Makbuldür. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/262) - Tehzib (1/223) Bir önceki eser ve tahririnde de görüldüğü gibi kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Ebû Davud es-Sicistânî vardır. Süleyman b. Eş'as'tır. Sıkadır, hafızdır. Sünen-i Ebû Davud'un sahibidir. Âlimlerin büyüklerindendir. On birinci tabakadan olup H. 275'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/321) - Tehzib (4/119)

Tahrirci bir önceki ile aynıdır.

218 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Musannif'in şeyhi Ebû Abdullah Cafer b. İdris el-Kazvini vardır. Darekutni kendisini zayıf saymıştır. Bk. Ussan (2110)

• Yine senesinde Muhammed b. Yunus b. Harun vardır. Hammûye Ebû Cafer el-Kazvini olarak tanınır. Halilî dedi ki: "Kazvin'in merkez mescit imamıdır." Büyük âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. H. 307'de vefat etmiştir. Bk. İrşad Fi Marifeti Ulemai'l Hadis (2/732) - Tedvin (2/64, 65)

161. ... Ebû Zekeriya Yahya b. Yusuf ez-Zimmi dedi ki: Abdullah b. İdris'i işittim; bir adam, kendisine "Kur'ân mahluktur" diyen kimse hakkında sordu. Dedi ki:

- O Yahudilerden midir? Adam:

- Hayır.

- Hristiyanlardan mıdır?

- Hayır.

- Mecusilerden midir?

- Hayır.

- O halde kimlerden?

- Tevhid ehliendir.

Adam böyle cevap verince Abdullah şu cevabı verdi: "Maazallah! Bu adam tevhid ehlinden olamaz. Bu zındıktır. Kim Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu iddia ederse, Allah'ın da yaratılmış olduğunu iddia etmiş demektir. Allah Teâlâ: '*Rahman, Rahim olan Allah'ın ismi ile*' buyurur. Rahman yaratılmış olamaz, Rahim de yaratılmış olamaz, Allah da yaratılmış olamaz. İşte bu zındıklığın temelidir."²¹⁹

• Yine senesinde Cafer b. Muhammed b. Fudayl er-Ras'ani vardır. Künyesi Ebu'l Fazl'dır. Kendisine er-Ra'si denilir. Saduktur, hafızdır. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/132) - Tehzib (1/105)

Tahriç:

• Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/377) - Asbahani, el-Hucce (s. 148)

• Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürrü'l Mensur'da (7/223) İbn Merduyeh'e nispet etmektedir.

219 İsnadı şöyledir:

• Senesinde Hasen b. Sabbah'ın kardeşi vardır ki meçhuldür. Ne var ki tahriçte de görüleceği üzere Buhârî'de Muhammed b. Abdullah b. Cafer el-Bağdadi ve Abdullah b. Ahmed'de Ahmed b. İbrahim kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduktur ama vehmederdi. Hakkında bir önceki dipnotta bilgi verildi. Bununla birlikte tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Yahya b. Yusuf ez-Zimmi vardır. Horsanlıdır, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Kendisine İbn Ebi Kerime denilir. Sikadır, onuncu tabaka büyüklerindendir. H. 220'lerde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/361) - Tehzib (11/307)

• Abdullah b. İdris'e gelirsek; İbn Yezid el-Evdi'dir. Kûfelidir, künyesi Ebû Muhammed'dir. Sika, fakih, âbiddir. Sekizinci tabakadan olup H. 192'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/401) - Tehzib (5/144)

Tahriç:

• Buhârî, Halku Ef'alî'l İbad (s. 118) - Hallal, İman (178) - Lâlekâi, Şerhul Usul, 432 (2/256) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 129 (1/114) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra (2/573) Bunların hepsi, Yahya b. Yusuf yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Aynı zamanda bunu Zehebi de Uluvv'da zikretmiş, Elbani de sahih hükmü vermiştir. Bk. Muhtasaru'l Uluvv (s. 158)

162/A. Bize Ahmed b. Ebi Avf tahdis etti, dedi ki: Hasen b. Ali el-Hulvânî'ye sordum, dedim ki: Doğrusu insanlar, bizim oralarda Kur'ân hakkında ihtilafa düştüler. Allah sana rahmet etsin, peki sen ne diyorsun? Dedi ki: "Kur'ân Allah'ın kelimidir, yaratılmış değildir. Biz bundan başkasını bilmeyiz."²²⁰

162/B. Yine bize Ahmed b. Ebi Avf tahdis etti, dedi ki: Harun el-Ferâvî'yi şöyle derken işittim: "Medine'de ilim ve sünnet ehlinde kimli işittiysem 'Kur'ân mahluktur' diyeni inkâr edip karşı çıkıyor ve onu tekfir ediyordu." Harun dedi ki: "Ben de bu sünnet görüşüne sahibim."²²¹ Ahmed b. Ebi Avf bize dedi ki: "Ben de Harun'un dediğinin aynısını diyorum."

162/C. Ahmed b. Ebi Avf yine şöyle dedi: Harun'u şöyle derken işittim: "Kim Kur'ân hakkında şüphe ile vakfeder (dururur) ve 'Yaratılmış değildir' demezse, o da tıpkı 'Kur'ân mahluktur' diyen kimse gibidir."²²²

163. ... Sika ve emin biri olan Hamza b. Said el-Mervezi dedi ki: Ebû Bekir b. Ayyâş'a sordum, dedim ki: "Ey Ebû Bekir! İbn Uleyye²²³'nin Kur'ân hakkındaki durumu sana ulaşmıştır. Onun hakkında ne dersin?" Şöyle cevap verdi: "Bana kulak ver! Yazık sana! Kim Kur'ân'ın mahluk olduğunu iddia ederse, nazarımızda kâfirdir, zındıktır, Allah'ın düşmanıdır. Onunla ne otururuz ne de konuşuruz."²²⁴

²²⁰ İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 531 (2/325)'de benzer olarak rivayet etmiştir.

²²¹ İsnadı sahihtir.

* Senedinde Harun el-Ferevi vardır. İbn Musa b. Ebi Alkame Abdullah b. Muhammed el-Ferevi'dir. Hadislerinde beis yoktur. Onuncu tabaka küçüklerinden olup H. 253'te 80'e yakın bir yaşta vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/313) - Tehzib (11/13)

²²² İsnadı bir önceki gibi sahihtir.

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 211 (1/173) - Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 528, 529 (2/325)

²²³ İbn Uleyye: İsmail b. İbrahim'dir. Sika, hafızdır. Bk. 75.ci rivayet. Kur'ân'ın mahluk olduğu görüşünü söylemekle itham edilmiştir. Ne var ki o görüşünden dönüp tövbe etmiştir. İmam Ahmed dedi ki: "İbn Uleyye, ölene dek konuştuğu o kelimeden yüzünden alçaklık hissederek yaşadı." Derim ki: Fazl b. Ziyad, İmam Ahmed'e "İnsanların gözü önünde görüşünden dönüp tövbe etmedi mi?" diye sorunca İmam Ahmed "Tabii ki de öyle oldu" demiştir. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Onun hakkında çirkinlik edip 'Kur'ân mahluktur' dediğini iddia ettiler. Halbuki böyle bir söz söylememiştir. O yalnızca yanlış düşmüş ve Emin'e 'Ben Allah'a tövbe ediyorum' demiştir." Bk. Tehzibu't Tehzib (1/278) Bahsedilen yanlış düşme olayı, Allah daha iyi bilir şudur: İbn Uleyye, "Bakara ve Âl-i İmrân, iki bulutmuşçasına gelip okuyanını savunurlar" hadisini rivayet ettiğinde kendisine "O ikisinin dili var mı?" diye sorulmuş, o da "Evet, yoksa nasıl konuşurlar ki!" diye cevap vermiştir. Bk. Tehzibu't Tehzib (1/278)

²²⁴ İsnadı sahihtir.

* Senedinde Ebû Davud vardır. Bk. 159.cu rivayet.

* Yine senedinde Hamza b. Said el-Mervezi vardır. Künyesi Ebû Said'tir. Tarsus'ta ikamet etmiştir. Saduktur. İbn Hibban, onu Sikat'ta zikretmiştir. Ayrıca İbn Vazzah, onu zabt sahibi bir hafız olarak anlatmıştır. Bk. Sikat (8/209) - Tehzib (3/30) - Takrib (1/199)

Tahrîç: Ebû Davud, Mesail İmam Ahmed (s. 267) - Buhârî, Halku Ef'alî'l İbad (s. 119) Buhârî, İsnat ve İbn Uleyye'nin ismi olmaksızın rivayet etmiştir.

164. ... Ahmed b. Yunus dedi ki: Abdullah b. Mübarek'i işittim; Kur'ân'dan bir şey okudu, sonrasında şöyle dedi: "Kim bunun mahluk olduğunu iddia ederse, gerçekten Azim olan Allah'a kâfir olmuştur."²²⁵

165. ... İsmail b. Ebi Üveys dedi ki: Malik b. Enes'i şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelmamıdır. Allah'ın kelmamı ise Allah'tandır. Allah'tan olup da mahluk olan bir şey yoktur."²²⁶

166. ... Abdullah b. Nafi' dedi ki: Mâlik b. Enes'i 'Kur'ân mahluktur' diyen kimseyi iğrenç biri olarak görürken ve şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelmamıdır." Mâlik dedi ki: "O kimse şiddetli bir şekilde dövülür ve ölene dek hapsedilir."²²⁷

167. ... İbrahim b. Ziyad dedi ki: Abdurrahman b. Mehdi'ye sordum, dedim ki: Kur'ân'ın mahluk olduğunu söyleyen kimse hakkında görüşün nedir? Şöyle cevap verdi: "Eğer yönetimde olsaydım köprü'nün üzerinde durur, yanımdan geçen her adama onu sorar, Kur'ân'ın mahluk olduğunu söylerse onun boynunu vurup cesedini suya atardım."²²⁸

225 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ahmed b. Yunus vardır. Galiba o, dedesine nispet edilen Ahmed b. Abdullah b. Yunus'tur. Bk. Takrib (1/29) Eğer o ise, sika ve hafızdır. Hakkında daha önce bilgi verilmişti. Bk. 28.ci rivayet. Bununla birlikte onun Abdullah b. Mübarek'ten rivayet ettiği, kendisinden de İclî'nin rivayette bulunduğu zikredilmemiştir. Ayrıca İbn Mübarek'in talebeleri içinde de, İclî'nin hocaları içinde de ismi geçmemektedir. Allah daha iyi bilir.

- Senedinde yine İclî vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 95.ci rivayet.

Tahriç: Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 427 (2/255)'de Hüseyin b. Şübeyb (veya Şebib) yoluyla "Abdullah b. Mübarek'i işittim; Tâhâ Sûresi'nden otuz âyet okudu ve dedi ki..." şeklinde rivayet etmiştir.

226 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Umeri vardır. Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed el-Umeri'dir. Bk. Lâlekâi, Şerhu'l Usul (2/249) Bununla birlikte elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair bir bilgiye rastlamadım.

- Yine senedinde İsmail b. Ebi Üveys vardır. Saduk olmakla birlikte ezberinden rivayet ettiği hadislerde hata etmiştir. Bk. 33.cü hadis.

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 145 (1/156)

- Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 410 (2/249)'de buna yakın lafızlarla Muhammed b. Vezir el-Vasiti yoluyla "Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed el-Umeri'yi şöyle derken işittim..." şeklinde rivayet etmiştir.

- Ayrıca bunu, Zehebi de Uluvv'da zikretmiştir. Bk. Muhtasarı'l Uluvv (s. 148)

227 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 159.cü rivayet. Bunun yanında tahriçte de görüleceği üzere İmam Ahmed, kendisine mütâbaat etmiştir.

- Yine senedinde Süreyc b. Nu'man vardır. Saduk olmakla birlikte azıcık vehimleri olmuştur. Bk. 113.cü hadis.

- Yine senedinde Abdullah b. Nafi' vardır. İbn Ebi Nafi' es-Saîğ'dır. Mahzumi azatlısıdır. Künyesi Ebû Muhammed olup Medinelidir. Sikadır, kitabı sahihtir. Hıfzı biraz leyyindir. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 206 veya daha sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/456) - Tehzib (6/50)

Tahriç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 11 (1/106)'da babası yoluyla "Bize Süreyc tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

228 İsnadı sahihtir.

168. ... Abdurrahman b. Mehdi dedi ki: "Eğer iş bana kalsaydı, köprünün üzerinde durur, yanımdan geçen herkese onu sorar, Kur'ân'ın mahluk olduğunu söylerse onun boynunu vurup cesedini suya atardım."²²⁹

169. ... Bir keresinde Yezid b. Harun Cehmiyye²³⁰'yi zikretti ve şöyle dedi: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki onlar, zındıklardır. Allah'ın lâneti üzerlerine olsun."²³¹

170. ... Hanbel b. İshak dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'i işittim; Yakub ed-Devraki, ona "Kur'ân mahluktur" diyen kimse hakkında sordu. Dedi ki: "Kim Allah'ın ilmi ve isimlerinin mahluk olduğunu iddia ederse, gerçekten kâfir olmuştur. Allah Teâlâ: '*Sana gelen bu ilimden sonra her kim seninle tartışırsa...*'" (Âl-i İmrân, 61) buyurur. O gelen ilim Kur'ân değil mi! Artık her kim Allah'ın ilminin ve isimlerinin mahluk olduğunu iddia ederse, işte o kimse kâfirdir ki bunda hiçbir şüphe yoktur. Artık o adam buna itikat etsin, görüşü ve mezhebi bu olsun, ibadet ettiği dini olsun farketmez. Bizim nazarımızda kâfirdir."²³²

• Senedinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 159.cu rivayet. Bunun yanında tahricte de görüleceği üzere Abdullah b. Ahmed'in Sünne adlı eserinde Harun el-Hammal -ki o sikadır- kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde İbrahim b. Ziyad el-Bağdadi vardır. Sebelân diye tanınır. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 228'de veya 232'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/35) - Tehzib (1/120)

Tahric:

• Ebû Davud, Mesail İmam Ahmed (s. 267) - Abdullah b. Ahmed, Sünne (46 (1/120) - Lâlekdî, Şerhu'l Usul, 504 (2/316) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra (2/576)

• Ayrıca Buhârî de Halku Ef'ali'l İbad'ta (s. 125) buna yakın olarak isnat olmaksızın zikretmiştir.

* Bu tarih, Takrib'te 253 olarak verilmektedir ki bu hatadır. Doğrusu Tehzib'te ve Takrib'in yeni basımında geçendir: H. 228

229 İsnadı sahihtir.

Tahrici için bir önceki rivayete bakınız.

230 Cehmiyye: Cehm b. Saffan'ın tabilerine verilen isimdir. Cehm, Cebriyedendir. Bid'ati ilk olarak Tirmizî'de çıkmıştır. Emevi Devleti'nin sonlarına doğru Müslim b. Ahvez el-Mâzini onu Merv'de öldürmüştür. Mutezile, ezeli sıfatların nefyi hususunda ona muvafakat etmiş, üzerine ziyade de etmişlerdir. Ayrıca Cehm, H. 124'de Halid b. Abdullah el-Kasrî'nin zındık ve mühlit olarak katlettiği Ca'd b. Dirhem'in talebesidir. Bk. 694.cü rivayet. Ca'd, Kur'ân mahluktur bid'ati ile Allah'ın sıfatlarını ta'til etme* fikrini ilk ortaya atan kimsedir. Bk. el-Milel ve'n Nihal (1/86)

* Ta'til: Kelime olarak atıl kılma, yani işlevsiz hale getirme demek olan ta'til, Allah'ın sıfatlarının içerdiği manaları işlevsiz kılma, yok saymak anlamlarına gelir. (Çev.)

231 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 159.cu rivayet. Bunun yanında tahricte de görüleceği üzere Sahib-i Şâme Muhammed b. Abbâs, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Yezid b. Harun vardır. Sika, mütkin ve âbiddir. Bk. 147.ci rivayet.

Tahric:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 46 (1/122)'de Abdullah b. Muhammed b. Abbâs Sahib-i Şâme yoluyla "Yezid'i şöyle işittim..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

• Ayrıca Buhârî de bunu Halku Efali'l İbad'ta (s.130) isnat olmaksızın zikretmektedir.

232 İsnadı sahihtir.

171. Bize Ebu'l Kasım tahdis etti, dedi ki: Bana Said b. Nusayr Ebû Osman el-Vasîti, Bezzar'ın Halefi'nin meclisinde tahdis etti, dedi ki: İbn Uyeyne'yi şöyle derken işittim: "Şu fare ne diyor?" Bununla Bîşr el-Müreyysi'yi kastediyordu. Ona: "Ey Ebû Muhammed! Kur'ân'ın mahluk olduğunu iddia ediyor" dediler. Hemen şöyle karşılık verdi: "Yalan söylemiş! Allah Teâlâ: '*Dikkat, dikkat! Yaratmak da emretmek de sadece O'na aittir*' (Araf, 54) buyurur. Yaratmak, Allah'ın yaratması; emretmek, Kur'ân'dır."²³³

172/A. Bize Ebu'l Kasım tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Hanbel'in amcaoğlu İshak b. İbrahim el-Begavi tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i işittim, kendisine "Kur'ân mahluktur" diyen kimse hakkında soruldu. Dedi ki: "Kâfirdir."²³⁴

172/B. Yine bize Ebu'l Kasım tahdis etti, dedi ki: Bize Vehb b. Bakıyye el-Vasîti haber verdi, dedi ki: Veki'yi şöyle derken işittim: "Kim 'Kur'ân mahluktur' derse, işte o kimse kâfirdir."²³⁵

173. ... Muhammed b. Yusuf b. Tabbâ' dedi ki: Bir adamı işittim; Ahmed b. Hanbel'e soru sordu, dedi ki: "Ey Ebû Abdullah! İçki içen kimsenin arkasında namaz kılayım mı?" Ahmed: "Hayır" dedi. Adam: "Peki, Kur'ân'ın mahluk olduğunu söyleyen kimsenin arkasında namaz kılayım mı?" Ahmed bu soruya şöyle cevap verdi: "Subhânallah! Sana Müslümanın arkasında namaz kılmayı yasaklıyorum, sen ise bana kâfirden soru soruyorsun!"²³⁶

• Senesinde Hanbel b. İshak vardır. Ebû Ali eş-Şeybani'dir. İmam Ahmed'in amcaoğlu ve talebesidir. Hatib dedi ki: "Sika ve sebt idi." H. 173'te 80'e yakın bir yaşta vefat etmiştir. Bk. Tarihu Bağdat (7/286) - Tezkiretu'l Huffaz (2/600)

Tahriç: Bunu Musannif'in eseri dışında başka herhangi bir kaynaktan bulamadım.

233 İsnadı hasendir.

• Senesinde Said b. Nusayr eş-Şeiri* vardır. Vasıtlıdır. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/307) - Tehzib (4/92)

Tahriç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 196 (1/169) - Hallal, İman (151) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/388)

• Ayrıca Buhârî de bundan bir parçayı Halku Efali'l İbad'ta (s. 123) zikretmiştir.

* eş-Şeiri: Bu, Takrib ve Tehzib'te eş-Şaberi olarak geçmektedir. Lubbu'l Elbab adlı eserin sahibi şöyle der: "Bu, Kerh'de bir mahalle adı olan Şaber'e nispettir." Ne var ki Ensab adlı eserde (3/438) Şeiri nispeti ile alakalı şöyle geçer: "Bu da aynı şekilde Kerh'de bir mahalle adı olan Şeir'e nispettir ki, Bağdat'ın batısında bilinen bir mahaldir." Doğrusunu ancak Allah bilir.

234 İsnadı sahihtir.

• Senesinde İshak b. İbrahim b. Abdurrahman b. Münî' el-Begavi vardır. Künyesi Ebû Yakub, lakabı (inci manasına gelen) Lü'lü'dür. Lakabının (bir kuş ismi olan) Yu'yu da olduğu söylenmiştir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 259'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/54) - Tehzib (1/214)

Tahriç: Lâlekâi, Şerhu'l Usul, 448, 449 (2/263) - Abdullah b. İmam Ahmed, Sünne, 1, 2, 3 (1/10)

235 İsnadı bir önceki gibi sahihtir.

236 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muhammed b. Yusuf vardır. İbn İsa b. Tabbâ'dır. Künyesinin Ebû Bekir veya Ebû Abbâs olduğu söylenmiştir. Hatib dedi ki: "Sika idi, Sürramenraâ'da ikamet ederdi." Hatib'in

174. ... Ebû Davud dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i işittim; bir adam, ona "Şüphesiz Allah'ın isimleri mahluktur, Kur'ân da mahluktur" diyen bir adamı anlattı. Ahmed hemen: "Bu açık bir küfürdür" dedi. Ben de Ahmed'e: "Kur'ân'ın mahluk olduğunu söyleyen kimse kâfir midir?" dedim. Şöyle cevap verdi: "Kâfirdir diyorum."²³⁷

175. ... Ebû Talib dedi ki: Ahmed bana: "Ey Ebû Talib! Kur'ân'ın mahluk olduğunu söyleyen kimseye şundan daha ağır gelen bir reddiye vermedim: Onlara: 'Allah'ın ilmi mahluk mudur?' diye sordum. Onlar: Hayır, dediler. Ben de şöyle cevap verdim: Doğrusu Allah'ın ilmi, Kur'ân'ın tâ kendisidir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: '*Sana gelen bu ilimden sonra artık her kim seninle tartışır...*' (Âl-i İmrân, 61) Yine şöyle buyurur: '*Yemin olsun sana gelen bu ilimden sonra onların hevâlarına uyacak olursan, işte o vakit kesinlikle zalimlerden olursun.*' (Bakara, 145)"²³⁸

176. ... Rebi' b. Süleyman dedi ki: Şafiî'yi işittim; Kur'ân'ı ve Hafs el-Ferd²³⁹'in söylediklerini zikretti. Şafiî (r.h.) ona 'Hafs el-Münferid' derdi.²⁴⁰ Mısır'da iken bir

dediğine göre onu Darekutni de zikretmiş ve "Saduk" demiştir. Vefat tarihi 275 veya 276'dır. Bk. Tarihu Bağdat (3/394)

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 151 (1/158) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 433 (2/457)
- Ayrıca bunu Beyhaki de Esmâ ve Sıfat'ta (1/387) farklı bir yoldan rivayet etmektedir.

237 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Bunu aynı zamanda Mesail-i İmam Ahmed adlı eserinde (s. 262) Ebû Davud da rivayet etmiştir.

238 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Fazl b. Ziyad el-Kattan vardır. Bk. 87.ci hadis.
- Yine senedinde Ebû Talib vardır. Ahmed b. Hamid'dir. Künyesi Ebû Talib el-Meşkânî'dir. Her zaman İmam Ahmed'in yanında gezerdi. Salih ve fakir bir adamdı. H. 244'de vefat etmiştir. Bk. Tabakatu'l Hanabile (1/39) - Menhec-i Ahmed (1/110) Ya da bu şahıs İsmet b. İsmet Ebû Talib el-Ukberî'dir. (Menhec-i Ahmed adlı eserde el-Askeri şeklindedir) İmam Ahmed'den bazı şeyler rivayet etmiştir. Hallal, onu zikretmiş ve şöyle demiştir: "Salih bir adamdı. Ta öncelerden beri İmam Ahmed'in arkadaşıydı ve ölene dek arkadaşı oldu. Ebû Abdullah (İmam Ahmed) vefat ettikten sonra onun hakkında duyulan Mesail'in ilki, onun Mesailidir. H. 244'te vefat etmiştir. Bk. Tabakatu'l Hanabile (1/236) - Menhec-i Ahmed (1/112) Bu rivayette geçen Ebû Talib'in iki şahıs arasında çok büyük benzerlik olmasından dolayı hangisi olduğunu bilmiyorum. İkisi de aynı sene vefat etmiş, ikisi de İmam Ahmed'e bağlanıp ondan Mesail rivayet etmiştir. Ne var ki mutlak olarak Ebû Talib söylendiğinde Hanbeli Mezhebi'nde genellikle kastedilen ilk şahıstır. Çünkü birincisi, Ebû Ya'la'nın Kitabı'l Vecheyni ve'r-Rivayeteyni adlı eserinde olduğu gibi mezhep imamlarının kendisinden nakilde bulundukları kişidir.

Tahriç: Bunu Musannif'in eseri dışında başka herhangi bir kaynaktan bulamadım.

239 Ebû Amr Hafs el-Ferd: İbn Nedim dedi ki: "Cebriyedendir." Cebriye büyüklerinden biriydi. Mısırlı idi ama sonrasında Basra'ya gelmiştir. Bk. Fihrist, s. 229. Zehebi dedi ki: "Hafs el-Kard, bid'atçıdır." Nesâi dedi ki: "Kelam sahibidir ama hadisleri yazılmaz. Aralarında geçen münazara da Şafiî, onu tekfir etmiştir." Bk. Mizanu'l İtidal, 1/564 - Lisanu'l Mizan, 2/330

240 Çünkü lakabı olan el-Ferd; tek, biricik, eşsiz vb. gibi anlamlara gelir. İmam Şafiî ise ona, çıkardığı bid'at ve savunduğu görüşlerden dolayı yalnız bırakılan, terk edilen vb. anlamlara gelen el-Münferid lakabını takmıştır. (Çev.)

valinin huzurunda onunla münazara etmişti. Derken Şafii ona, münazarada dedi ki: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki sen kâfir oldun." Sonrasında insanlar kalkıp gittiler. Birden Hafs'ı şöyle derken işittim: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki Şafii kanımı döktü, beni helak etti."

Rebi' dedi ki: Şafii'yi şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelimidir, mahluk değildir. Kim 'Kur'ân mahluktur' derse, kâfirdir."²⁴¹

Rebi' dedi ki: "Kur'ân Allah'ın kelimidir, mahluk değildir. Kim 'Kur'ân mahluktur' derse, kâfirdir."

177. ... Muhammed b. İshak es-Sağani dedi ki: Ebû Ubeyd Kasım b. Sellâm'ı şöyle derken işittim: "Her kim 'Kur'ân mahluktur' derse, gerçekten Allah'a iftira atmış ve Allah hakkında ne Yahudilerin, ne de Hristiyanların söylediği bir söz söylemiştir."²⁴²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ahmed b. Hanbel (r.h.), İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) gelen "Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemin yaratılmasıdır" hadisiyle hüccet getirmiş ve bu hadisin "Kur'ân mahluktur" diyen kimseye karşı kuvvetli bir delil olduğunu söylemiştir. Ahmed sanki şöyle demiştir: Kelam, kalemin yaratılmasından önceydi. Madem Allah'ın yarattığı ilk şey kalem, o halde bu kelamının mahluk olmadığına delildir. Çünkü o, her şey yaratılmadan önceydi.

178. Bize Ebu'l Fazl Cafer b. Muhammed es-Sandali tahdis etti, dedi ki: Bize Fazl b. Ziyad tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah'a Ayyâş en-Nersi'den sordum, dedim ki: "Sünnet ehli miydi?" Şöyle cevap verdi:

- Allah ona rahmet etsin!

- Bana ulaştığına göre o, "Kur'ân'ın mahluk olduğunu söylemem ile Allah'tan başka ilah yoktur demem aynıdır" demiştir.

²⁴¹ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Rebi' b. Süleyman vardır. İbn Abdülcebbar el-Muradi'dir. Mısırlıdır, künyesi Ebû Muhammed'dir. Müezzin'dir. İmam Şafii'nin arkadaşısıdır. Sikadır, on birinci tabakadandır ve H. 270'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/245) - Tehzib (3/245)

Tahriç:

• İbn Ebi Hatim, Âdâbu'ş Şafii ve Menakıblı (s. 194) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/389) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/206)

• Ayrıca Lalekai de Şerhu'l Usul'de (2/252, 253) bunu birkaç farklı yoldan rivayet etmiştir.

²⁴² İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muhammed b. İshak es-Sağani vardır. Künyesi Ebû Bekir'dir, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, sebtir. On birinci tabakadan olup H. 270'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/144) - Tehzib (9/35)

• Ebû Ubeyd Kasım b. Sellâm'a gelirse; meşhur imamdır, sikadır, fazıldır, tasnif sahibidir. Onuncu tabakadan olup H. 224'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/117) - Tehzib (8/315)

Tahriç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 71 (1/129) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/391)

Ebû Abdullah buna güldü ve bundan dolayı sevindi. Dedim ki:

- Ey Ebû Abdullah! O, söylediği gibi değil mi? Şöyle cevap verdi:

- Tabii ki de öyle! Ama onu bize Luveyn²⁴³ gösterdi. Hem de bize daha önce kavrayamadığımız bir şeyi gösterdi. Şöyle ki; hadiste geçen "Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemin yaratılmasıdır" ifadesinde kelam, kaleminden öncedir.

- Ey Ebû Abdullah! Onu şöyle derken işittim: "Subhânallah! Ne de güzel söylemiş! Sanki o, yüzümdeki örtüyü kaldırdı." Bu sırada elini yüzüne doğru kaldırdı. O, Kûfe'de yetişen bir şeyhtir.

- Doğrusu Kûfe'nin biri birdir.

Daha sonra İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) gelen "Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemin yaratılmasıdır" hadisini zikretti ve "Onu kaç kere yazdığımızı gördün?" dedi. Sonra şöyle dedi: "Ona baktım. Gördüm ki İbn Abbâs'tan onu beş kişi rivayet etmiştir."²⁴⁴

243 Galiba Luveyn lakaplı Muhammed b. Süleyman'ı kastediyor. Bk. 10.cu rivayet. İbn Hacer dedi ki: "Belazuri şöyle demiştir: İbn Cerir'i şöyle derken işittim: Luveyn lakabını almasının nedeni şudur: O, binek hayvanı satar ve 'Bu at, luveyn (açık renklidir), bu atın kalın bir sesi vardır' derdi. Yine 'Annem bana Luveyn lakabını verdi, ben de razı oldum' demiştir." Allah daha iyi bilir. Bk. Tehzib (9/198)

244 İsnadı sahihtir.

Tahric: Bunu Musannif'in eseri dışında başka herhangi bir kaynaktan bulamadım.

Âlimler, ilk yaratılan şeyin Arş mı yoksa kalem mi? olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda iki görüş vardır.

Birincisi: Bu âlimler, ilk yaratılan şeyin kalem olduğunu söylemiş ve bu bölümün hadisleri ile istidlal etmişlerdir. Ebû Hureyre'den gelen "Allah'ın yarattığı ilk şey kalemdir" hadisi, İbn Abbâs'ın şu an zikredilen hadisi ve Ubade b. Samit'in 180.ci rivayette gelecek hadisi bunlardandır. Bu, İbn Cerir, İbn Cevzi ve muassırlardan Elbanî'nin tercihidir. Bk. Tarihu'l Ümeme ve'l Mülûk (1/35) - Bidaye ve Nihaye (1/8) - Silsile-i Sahiha, 133

İkincisi: Bu âlimler ise ilk yaratılan şeyin Arş olduğunu söylemiş ve Abdullah b. Amr b. As'ın şu hadisiyle istidlal etmişlerdir: "Allah, mahlukatın kaderlerini gökleri ve yeri yaratmadan elli bin sene önce yazmıştır. Arş da su üstündeydi." Bu hadisi, Müslim ve başkaları rivayet etmiştir. Tahrici için bk. 341.ci rivayet. İbn Kesir dedi ki: "Bu takdir etme, kaderlerin yazılmasının tâ kendisidir. Bu hadis, kaderlerin yazılmasının Arş'ın yaratılmasından sonra gerçekleştiğini göstermektedir. Böylelikle Arş'ın, kaderleri yazan kaleminden önce yaratıldığı belli olmuş oldu." Bk. Bidaye ve Nihaye (1/9) Bu, kendisinin ve şeyhi İbn Teymiyye'nin tercihidir. Bk. Mecmû'u'l Fetâvâ (18/213) Aynı zamanda bu İbn Kayyim ve İbn Ebî'l İzz'in de tercihidir. Bk. Kaside-i Nûniyye (1/35) - Şerhu't Tahaviye (s. 295) Hafız İbn Hacer der ki: "Âlimlerin çoğu, Arş'ın daha önce yaratıldığı görüşü üzeredir." Bk. Fethu'l Bari (6/289) Bu âlimler, kalem hadisini, bu alemden yaratılan ilk şey olarak yorumlamışlardır. Bk. Bidaye ve Nihaye (1/9)

Bu arada iki hadisi birleştiren üçüncü bir grup daha vardır. Şöyle ki; kalemin yaratılışı, Arş'ın yaratılışından öncedir ancak kaderlerin yazılması, Arş'ın yaratılmasından sonradır. Çünkü Ubade hadisinin bazı yollarında (Müsned, 5/317) "Ardından ona dedi ki..." lafzı yerine "Sonra ona dedi ki..." şeklinde geçmektedir ki (sonra manasına gelen) summe lafzı, iki şeyin arasında zaman olduğunu ifade eder. Bk. Dr. Abdülaziz el-Asyem (r.h.), Talik Alâ Kitabi'l Kader Li İbn Vehb (s. 127) Allah daha iyi bilir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Ben bu bölümdeki hadisleri, Kitabu'l Kader'de de zikretmiştim. Hak ehlinin hücceti eğrilik ehline karşı güçlü olsun diye burada bir daha zikredeceğim.

179. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemdir. Sonra Nûn'u -ki o hokkadır- yarattı. Sonra ona "Yaz!" buyurdu. Kalem: "Neyi yazayım?" diye sordu. Buyurdu ki: "Şu an olan ve olacak olan amel, eser ve rızkı yaz!" Kalem derhal, o sırada olan ve kıyamet gününe kadar olacak olanları yazdı. İşte bu Allah'ın 'Nûn, Kalem ve yazdıklarına yemin olsun' (Kalem, 1) sözüdür. Sonra kalemi kapamıştır. Kalem ondan sonra ne konuştu ne de kıyamete kadar konuşacaktır."²⁴⁵

180. ... Ubade b. Velid b. Ubade b. Samit'ten rivayet edildiğine göre o, öleceği düşünülen bir şekilde hasta iken Ubade'nin yanına girdi ve "Ey babacığım! Kendini zorla da bana vasiyette bulun" dedi. Ubade dedi ki: "Otur." Sonra şöyle dedi: "Şüphesiz ki sen kaderin hayrına ve şerrine iman etmedikçe imanının tadını alamaz, imanın hakikatine eremezsin." Ben: "Kaderin hayır ve şerrini bilmem nasıl mümkün olur?" diye sordum. Dedi ki: "Bil ki seni ıskalayan şey, zaten sana isabet etmeyecekti. Sana isabet eden şey, zaten seni ıskalamayacaktı. Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Şüphesiz Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemdir. (Allah kalemi yarattınca) ona: 'Yaz!' buyurmuş, o da o saatten kıyamet gününe kadar olabilecekleri yazmıştır." Eğer sen buna iman etmeksizin ölürsen, cehenneme girersin."²⁴⁶

245 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Hasen b. Yahya el-Huşeni vardır. Saduk olmakla birlikte hataları çoktur. Zehebi dedi ki: "Bir topluluk, onu aşırı zayıf saymıştır." Duhaym ve başkaları ise hadislerinde beis olmadığını söylemişlerdir. Sekizinci tabakadan olup H. 190'dan sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/172) - Tehzib (2/326) - Kaşif (1/167)

- Yine senedinde Hışam b. Halid vardır. İbn Yezid b. Mervan el-Ezrak'tır. Künyesi Ebû İmrân'dır, Dimeşklidir. Saduktur, onuncu tabakadandır ve H. 249'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/318) - Tehzib (11/37)

- Yine senedinde Ümeyyeoğulları azatlısı Ebû Abdullah vardır. Nasih'tır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Şamlıdır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/295) - Tehzib (10/403)

Tahrîç:

- İbn Batta, 9 (2/103)'de Muhammed b. Heysem yoluyla "Bize Hışam tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

- Ayrıca bunu Ebû Hatim ile "Gerçekten gariptir" diyerek İbn Kesir (Tefsir, 8/212) de rivayet etmiştir.

- Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/241) bunu Hakim-i Tirmizi'ye nispet etmiştir ki onun rivayetinde aklın yaratılması da geçmektedir. Hadis, 182.ci rivayette de geleceği üzere İbn Abbâs'tan mevkuftur.

246 İsnadı hasendir.

- Senedinde Eyyûb vardır. İbn Ziyad'tır. Ebû Zeyd künyeli olup Humusludur. İbn Ebi Hatim, onu zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir. Lisan adlı eserin sahibi şöyle der: "Tanınmamaktadır." İbn Medini, onun hadislerini hasen saymıştır. İbn Hibban da kendisini Sikat'ta zikretmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (2/147)- Sikat (6/56) - Lisanu'l Mizan (1/481) Tahrîçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir ki böylelikle senet iyileşmektedir.

181. ... Zühri'den; Muhammed b. Ubade b. Samit dedi ki: Babamın yanına girdim. Bana şöyle dedi: "Yavrucuğum! Şüphesiz ki ben, Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: 'Şüphesiz ki Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemdir. (Allah kalemı yaratınca) ona: 'Yaz!' buyurdu. Kalem: 'Neyi yazayım?' diye sordu. Allah: 'Kaderi yaz!' buyurdu. O da o saatten kıyamet gününe kadar olacakları yazmıştır.'"²⁴⁷

- Yine senedinde Muaviye b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bazıları da onu sika saymışlardır. Bk. 4.cü rivayet. Bir sonraki rivayetin tahririnde de görüleceği üzere kendi sine mütâbaat edenler vardır.
- Yine senedinde Zeyd b. Habbab vardır. Saduk olmakla birlikte es-Sevri'den rivayet ettiği hadislerde hata ederdi. Bk. 50.ci rivayet.
- Yine senedinde Velid b. Ubade vardır. Bk. 66.cı hadıs. Hadisin -tahrişte de görüleceği üzere- birbirini kuvvetlendiren birçok yolu bulunmaktadır.

Tahriç:

- İbn Ebi Asım, Sünne, 107 (1/50) İbn Ebi Şeybe yoluyla...
- İbn Batta, 89 (2/101) Abdullah b. Salih yoluyla "Bize Muaviye b. Salih tahdis etti..." senediyle aynı şekilde...
- Ahmed, Müsned (5/317) - Ebû Ya'la (Bk. Fethu'l Bari, 11/490) - İbn Cerir, Tarih (1/32) Bunların hepsi, Leys yoluyla Muaviye'den rivayet etmişlerdir.
- Tayalisi, Müsned, 577 (s.79) - Tirmizî, 3319 (5/424) - İbn Ebi Asım, 105 (1/49) - İbn Cerir, Tefsir (29/16) - İbn Cerir, Tarih (1/32) - İbn Batta, 90 (2/102), 172 (2/157) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1097 (4/615) Bunların hepsi, Abdulvahid b. Süleym yoluyla Atâ b. Ebi Rabâh'tan "Bize Velid tahdis etti..." senediyle aynı şekilde rivayet etmişlerdir. Abdulvahid, zayıf bir râvi olup hakkında 439.cu rivayette açıklama yapılacaktır.
- Âcurî, eş-Şerîa, 439 - İbn Ebi Asım, Sünne, 104 (1/48) Bu ikisi, Abdullah b. Sâib yoluyla Atâ'dan rivayet etmişlerdir. Bu Abdullah ise sika olup hakkında 439.cu rivayette bilgi verilecektir.
- Yine bunu Musannif, Süleyman b. Habib yoluyla Velid b. Ubade'den rivayet etmiştir. Bilgi için bk. 371.ci rivayet. Tahriri orada gelecektir.
- Ebû Davud, Sünen (Avn, 12/467, 468)'de Ebû Hafsa yoluyla Ubade b. Samit'ten rivayet etmiştir. Münziri, râvi hakkında bir şey dememiştir.
- İbn Ebi Asım, Sünne, 102 (1/48) Abdulaziz el-Ürdüni yoluyla Ubade'den...
- Yine Musannif, bir sonraki rivayette Muhammed b. Ubade yoluyla babasından rivayet etmiştir.
- Bunu ayrıca ed-Dürri'l Mensur adlı eserinde Suyuti (8/241), İbn Merdûyeh'e nispet etmiştir. Bu hadisi Elbani, tüm yolları ile birlikte hadis saymıştır. Bk. Zılatu'l Cenneh (s. 48/51) Dr. el-Aysem ise hasen li ğayrih olduğunu söylemiştir. Bk. Talik Alâ Kitabi'l Kader Li İbn Vehb (s. 124) Ayrıca Nehc-i Sedid adlı eserinde (s.261) Casim Fehid de hasen olduğunu söylemiştir. Allah en iyisini bilir.

247 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

- Senedinde Muhammed b. Ubade b. Samit vardır. Hakkında bir bilgiye rastlayamadım, elimdeki kaynaklarda Ubade'nin evlatları arasında onu zikreden birini bulamadım.
- Yine senedinde Muaviye b. Yahya es-Sadeî vardır. Künyesi Ebû Ravh'dır, Dimeşklidir. Rayy'da ikamet etmiştir. Zayıftır. Şam'da rivayet ettikleri, Rayy'da rivayet ettiklerinden daha iyidir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/261) - Tehzib (10/219)
- Yine senedinde İshak b. Süleyman er-Razi vardır. Künyesi Ebû Yahya'dır. Aslen Kûfelidir. Sika'dır, fazıldır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 200 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/58) - Tehzib (1/234)
- Yine senedinde Abdullah b. Ömer el-Kûfi vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Bk. 54.cü rivayet. Ne var ki -bir önceki hadiste de görüleceği üzere- başka yollarından dolayı hadis güçlenmektedir.

182. ... Ebu'z Zuhâ'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı şey kalemdir. (Allah kalemi yaratınca) ona: 'Yaz!' buyurdu. Kalem: 'Neyi yazayım?' diye sordu. Allah: 'Kıyamete kadar olacakları yaz!' buyurdu. Sonra Nûn'u yarattı ve sırtına yeri sıkıştırdı. Bu Allah'ın 'Nûn. Kaleme ve yazdıklarına yemin olsun' (Kalem, 1) sözüdür."²⁴⁸

183. ... Ebû Zıbyan'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemdir." Râvi daha sonra aynı hadisi zikretti.²⁴⁹

Tahric: Musannif dışında bu yoldan rivayet eden birine rastlamadım. Velid yoluyla gelene gelsek; bir önceki hadiste geçmişti. Tahrici için oraya bakınız.

248 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

- Senedinde Atâ b. Sâib vardır. Ebû Muhammed es-Sekafi'dir. Saduktur. Sonradan karıştırmıştır. Beşinci tabakadandır. Hafız dedi ki: "Süfyan es-Sevri, Şu'be, Züheyr, Zâide, Hammad b. Zeyd ve Eyyüb'un kendisinden yaptığı rivayetler sahihtir. Bunun dışındakiler ise, senedinden emin olunmaya bağlıdır. Bununla birlikte Hammad b. Seleme'nin ondan rivayeti hakkında ihtilaf edilmiştir." Bk. Takrib (2/23) - Tehzib (7/203) - Merasil (s. 57) - Kevakib-i Niraniyyat (s. 319)
- Yine senedinde Ebû Hişam er-Rıfai vardır. Bk. 11.ci hadis.
- Yine senedinde Ebu'z Zuhâ vardır. Müslim b. Subayh el-Hemedani el-Kûfi'dir. Attar olup künyesi ile meşhurdur. Sikadır, fazıldır. Dördüncü tabakadan olup H. 100'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/245) - Tehzib (10/132)
- Yine senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. İbn Gazvân'dır. Ez-Zabi azatlısıdır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır, Kûfelidir. Saduk bir ariftir. Şia olmakla itham edilmiştir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 195'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/200) - Tehzib (9/405) Bu eser sahihtir. Başka sahih yollardan da rivayet edilmiştir. Bazıları -tahricte ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere- merfudur. İbn Abbâs'tan gelen mevkuf eser de merfu hükmündedir. Çünkü böyle şeyler, şahsi görüş ile söylenemez.

Tahric:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 871 (2/401) - Taberi, Tefsir (29/15) - Taberi, Tarih (1/34) - İbn Humeyd (Bk. Ed-Dürü'l Mensur (8/242) - İbn Batta, 94 (2/105)
- Bunu aynı zamanda Taberani, Atâ yoluyla Ebu'z Zuhâ'dan, o İbn Abbâs'tan merfu olarak rivayet etmiştir. Bunu İbn Kesir, Tefsir'de (8/211) zikretmektedir.
- Ayrıca bu eser, muhtasar olarak başka sahih yollardan da gelmiştir. Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 108 (1/50) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 854 (2/393) - İbn Hibban, Ravzatu'l Ukala (s. 157) - Ebû Nuaym, Hilye (8/181) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/117) Ayrıca Heysemi, bunu Bezzar'a da nispet etmiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (7.190) Bunların hepsi, Said b. Cübeyr yoluyla İbn Abbâs'tan merfu olarak rivayet etmişlerdir. Elbani, es-Sahihâ'da (133) sahih olduğunu söylemiştir. Yine bu eser, İbn Abbâs'tan mevkuf olarak bundan sonraki iki rivayette de gelmiştir ki -daha önce de söylediğimiz üzere- sahih hükmündedirler.

249 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Mincâb b. Haris vardır. İbn Abdurrahman et-Temimi'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Kûfelidir. Sikadır. Onuncu tabakadan olup H. 231'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/274) - Tehzib (10/297)
- Yine senedinde İbn Müshir vardır. Ali b. Müshir el-Kuraşi'dir. Kûfelidir, Musul'da kadılık yapmıştır. Sikadır, zarara uğradıktan sonra garip hadisler rivayet etmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 189'da vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/44) - Tehzib (3/383)
- Yine senedinde A'meş vardır. Süleyman b. Mihran'dır. Bk. 61.ci hadis.

184. ... Mıksem'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemdir." Râvi daha sonra aynı hadisi zikretti. İbn Abbâs'ın bu hadisnin birtakım yolları vardır.²⁵⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Âdem ile Musa hadisinde Kur'ân'ın Allah'ın kelamı olup mahluk olmadığı hususunda kuvvetli bir hüccet vardır. Şimdi inşallah onu zikredeceğiz.

185/A. Bize Ebu'l Abbâs Abdullah b. Sakr es-Sükri tahdis etti, dedi ki: Bize İbrahim b. Münzir el-Hızami tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb tahdis etti.

185/B. Ayrıca bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Salih el-Mısri ve Ebû Tahir Ahmed b. Amr tahdis etti, dediler ki: Bize İbn Vehb tahdis etti.

185-C. Ayrıca bize Firyabi tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Mes'ud Ahmed b. Furat tahdis etti, dedi ki: Bize Asbağ b. Ferac tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah

• Yine senesinde Ebû Zıbyan vardır. Husayn b. Cundüb b. Haris el-Cenbi'dir. Sikadır, ikinci tabakadandır ve H. 90'da vefat etmiştir. Vefat tarihi ile ilgili başka şeyler de söylenmiştir. Bk. Takrib (1/182) - Tehzib (2/379)

Tahriç:

• Taberi, Tefsir (29/14) - Taberi, Tarih (1/33) - İbn Ebi Hatim (Bk. İbn Kesir, Tefsir, 8/210) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 872 (2/401) - Hakim, Müstedrek (2/498) Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih olup ikisi de rivayet etmemiştir." Zehebi, kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/117, 118) - İbn Batta, İbane, 99 (2/107)

• Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/240) Abdurrezzak, Firyabi, Said b. Mansur, Abd b. Humeyd, Uzma'da Ebu's Şeyh, Tarih'te Bağdadi ve Muhtara'da Ziya'ya da nispet etmiştir.

250 İsnadı şöyledir:

• Senesinde İsmet vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair bir bilgiye rastlamadım. Tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Atâ b. Sâib vardır. Saduktur, sonradan karıştırmıştır. Bk. 182.ci rivayet. Bununla birlikte İbn Batta'da (2/107) Abdülmelik b. Meysera -ki o sikadır- kendisine mütâbaat etmiştir. Dûlâbi kendisini el-Künâ'da (2/22) zikretmektedir.

• Yine senesinde Ahmed b. Mikdam vardır. Saduktur, hadis sahibidir. Birçok âlim, onu sika saymıştır. Bk. 153.cü hadis.

• Yine senesinde Mutemir b. Süleyman vardır. Sikadır. Bk. 80.ci rivayet.

• Yine senesinde Mıksem b. Bucra vardır. Nucda da denilir. Künyesi Ebu'l Kasım olup Abdullah b. Haris'in azatlısıdır. Bağlılığından dolayı kendisine "İbn Abbâs'ın azatlısı" denilir. Saduktur, mürsel hadisler rivayet ederdi. Dördüncü tabakadan olup H. 101'de vefat etmiştir. Buhârî'de sadece bir hadisi vardır. Bk. Takrib (2/273) - Tehzib (10/288)

Tahriç:

• Dûlâbi, el-Künâ (2/22) Ahmed b. Mikdam yoluyla...

• İbn Batta, İbane, 100 (2/7) Abdülmelik b. Meysera yoluyla Mıksem'den aynı şekilde...

• İbn Batta, İbane, 103 (2/109) Ebu'l Eş'as yoluyla aynı şekilde...

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (7/249) bunu zikretmiş ve İbn Münzir ve İbn Ebi Hatim'e (metinde ziyade ile) de nispet etmiştir.

• Ayrıca bunu Taberi de İsa b. Abdullah b. Sabit es-Sümâli yoluyla İbn Abbâs'tan buna yakın lafızlarla rivayet etmiştir. Bununla birlikte metninde bazı ziyadeler vardır. Bk. Taberi, Tefsir (25/156)

b. Vehb tahdis etti, dedi ki: Bize Hişam b. Sa'd tahdis etti; Zeyd b. Eslem'den, o babasından, o Ömer'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Musa (a.s.) "Rab-bim! Bize, bizi cennetten çıkartan Âdem'i göster" dedi. Allah Teâlâ da ona Âdem'i gösterdi. Âdem'e:

- Sen babamız Âdem misin?

- Evet.

- Sen, Allah'ın kendisine ruhundan üflediği, tüm isimleri öğrettiği, meleklerine secde etmelerini emrettiği o kimse misin?

- Evet.

- Bizi ve kendini cennetten çıkarmana seni sürükleyen şey neydi?

- Sen de kimsin?

- Ben Musa'yım.

- Sen, İsrailoğulları'nın peygamberi misin? Sen, aralarında yarattıklarından bir elçi kılmaksızın Allah'ın kendisiyle hicap arkasından konuştuğu kimse misin?

- Evet.

- Peki, bunun ben yaratılmadan önce Allah Teâlâ'nın Kitabı'nda olduğunu Allah'ın Kitabı'nda görmedin mi?

- Evet.

- Peki, Allah Teâlâ'nın ezeli ilminde benden önce hüküm verilen bir şey hakkında beni niçin kınıyorsun?

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "İşte tam burada Âdem, hüccetle Musa'ya galip gelmiştir." ²⁵¹

251 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Hişam b. Sa'd vardır. Medinelidir. Ebû Abbad veya Ebû Sa'd künyelidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Şia olmakla itham edilmiştir. Ebû Davud dedi ki: "Zeyd b. Sabit'in talebeleri içinde en sağlam olanıdır." Zaten bu rivayet de Zeyd'den gelmektedir. Yedinci tabaka büyüklerinden olup H. 160 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/318) - Tehzib (11/39)

• Yine senesinde Eslem vardır. Eslem el-Adevi'dir. Ömer'in azatlısıdır. Muhadramdır, sikadır. H. 80'de vefat etmiştir. H. 60'dan sonra 114 yaşında öldüğü de söylenmiştir. Bk. Takrib (1/64) - Tehzib (1/266)

• Yine senesinde Abdullah b. Vehb vardır. Sika, hafız, âbiddir. Bk. 52.ci hadis.

• Yine senesinde Asbağ b. Ferac vardır. İbn Sald'tır. Emevi azatlısıdır. Mısırlı fakihtir, künyesi Ebû Abdullah'tır. Sikadır. H. 225'te fitne (Kur'ân mahluktur fitnesi) zamanında gizlenirken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/181) - Tehzib (1/361)

• Yine senesinde Ahmed b. Furat vardır. Hakkında hüccet olmaksızın kelam edilmiştir. Bk. 14.cü hadis.

• Yine senesinde Ahmed b. Amr vardır. Sikadır. Bk. 140.cı hadis.

• Yine senesinde İbrahim b. Münzir el-Hızamî vardır. Saduktur. Ahmed, Kur'ân meselesi dolayısı ile hakkında kelam etmiştir. Bk. 117.ci hadis. Görüldüğü gibi kendisine mütâbaat edilmiştir. Bu

hadis sahih olup -tahricte de görüleceği üzere- Buhârî ile Müslim'de ve başka kaynaklarda Ebû Hureyre ve başkalarından şahitleri vardır.

Tahric: Âdem (a.s.) ile Musa'nın (a.s.) tartışma kıssası meşhur bir hadis olup Buhârî, Müslim ve diğerlerinde rivayet edilmiştir. Ayrıca bu hadis, birkaç sahâbeden rivayet edilmiştir. Musannif ise onlardan üç tanesi ile yetinmiş ve her birinden birkaç yol zikretmiştir. Şimdi ben, Musannif'in kitabının farklı yerlerinde zikrettiği tüm yolların Tahrici ile yetineceğim.

Birincisi, Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) rivayetidir. Şu an üzerinde konuştuğumuz rivayet olup Musannif, bunun için İbn Vehb'ten üç yol zikretmiştir.

1. İbrahim b. Münzir el-Hızami. Musannif bu yolu 352 ve 682 numaralı rivayetlerde tekrar etmiştir. Bunu İbn Ebi Asım, Sünne, 137 (2/62)'de İbrahim yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir.

2. Ahmed b. Salih el-Misri ve Ebû Tahir Ahmed b. Amr. Musannif bu yolu, 353 ve 682 numaralı rivayetlerde tekrar etmiştir. Ayrıca bk. Ebû Davud, Sünne, Kader (Avn 12/469) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 38 (s. 68) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/316)

3. Esbağ b. Ferac. Bk. Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 328)

Ayrıca bu, İbn Vehb'ten başka yollardan da varit olmuştur. Bk. İbn Vehb, Kitabu'l Kader (s. 54) - Lalekai, Şerhu'l Usul (2/335)

Şeyhülislam İbn Teymiyye, Kaderle İhticac adlı risalesinde (s. 5) Ömer rivayetini hasen saymıştır. Ayrıca Elbani ve Dr. Asyem de Ömer rivayetini hasen demişlerdir. Bk. Elbani, es-Sahiha, 1702 - Asyem, Talik Alâ Kitabi'l Kader Li İbn Vehb (s. 63)

İkincisi, Cündüb'ün rivayetidir.

- Bunu Musannif 354 veya 673 numaralı rivayetlerde zikretmiştir.

- Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (2/464) - Taberani (Mecmau'z Zevaid, 7/191) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 327)

- Hatib, Tarih (4/439) Hatib, Hasen ile Cündüb arasında Enes'i saymıştır.

- İbn Ebi Asım, Sünne, 143 (1/66) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1036 (4/584)

Heysemi dedi ki: "Bunu Ebû Ya'la, Ahmed ve Taberani rivayet etmiştir. Râvileri, sahihin râvileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (7/191) Ayrıca Elbani, es-Sahiha'da (906) sahih olduğunu söylemiştir.

Üçüncüsü, Ebû Hureyre'nin rivayetidir. Musannif bunun için altı yol zikretmektedir.

1. Mâlik b. Enes'ten, o Ebi'z Zinad'tan, o A'rac'tan, o da Ebû Hureyre'den. Musannif bunu 355 numaralı rivayette zikretmektedir. Ayrıca bk. Mâlik, Muvatta, 1 (2/898) - Buhârî, 6614 (11/505) [Süfyan yoluyla "Bize Ebi'z Zinad tahdis etti" senediyle aynı şekilde] - Müslim, 2652 (4/2043)

2. Abdülaziz b. Muhammed b. Amr b. Ebi Amr'dan, o A'rac'tan. Musannif bunu 357 ve 750 numaralı rivayetlerde zikretmektedir. Ayrıca bk. Nesâi, Kübra (Tuhfe, 10/214) - İbn Ebi Asım, Sünne, 154 (69)

3. Ebû Seleme. Bunu Musannif 685, 751 ve 752 numaralı rivayetlerde zikretmektedir. Ayrıca bk. Abdurrezzak, Musannef (11/113) - Ahmed, Müsned (2/267, 268) - Buhârî, 4838 (8/483) - Müslim, 2652 (4/2044) - Nesâi, Kübra (Tuhfe, 11/65) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 40, 42 (s. 70, 72)

4. Ahmed b. Salih'ten, o Süfyan'dan, o Amr b. Dinar'dan, o Tavus'tan, o da Ebû Hureyre'den. Musannif bunu 356'da zikretmiş ve 684 numaralı rivayette tekrar etmiştir. Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (4/248) - Humeydi, 1115 (2/475) [Süfyan yoluyla aynı şekilde...] - Buhârî, 6614 (11/505) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 139) [Abulcebbar b. Alâ yoluyla...] - Ebû Davud, Sünen (Avn, 1/468) [Ahmed yoluyla...]

5. Muhammed b. Sabbah ed-Dûlabî'den, o Süfyan'dan, o Amr'dan, o Tavus'tan, o da Ebû Hureyre'den. Bunu Musannif 753 numaralı rivayette zikretmektedir. Ayrıca bk. Lalekai, 693 (3/413)

6. Ahmed b. Abde ve Yakub b. Kâsib. Musannif bunu 754 numaralı rivayette zikretmiştir. Ayrıca bk. Müslim, 2652 (4/2042) - İbn Mâce, 80 (1/31) - İbn Ebi Asım, 146 (1/67)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Eğer biri şöyle derse: Anlattıkların içinde hüccetin geçtiği yer neresidir?

Şöyle cevap verilir: Âdem'in Musa'ya söylediği şu sözdür: "Sen, aralarından yarattıklarından bir elçi kılmaksızın Allah'ın kendisiyle hicap arkasından konuştuğu kimse misin?" Allah ile Musa arasında ancak konuşma geçmiştir. Bu da Allah Teâlâ'nın kelamının mahluk olmadığına delildir. Çünkü o: "...aralarında yarattıklarından bir elçi kılmaksızın..." demiştir. Artık bunu anlamaya çalışın, anlamaya çalışın inşallah!

186. Bize Ebû Mahled tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Davud tahdis etti, dedi ki: İshak b. Rahûyeh, Hennad b. Sirri, Abdula'lâ b. Hammad, Ubeydullah b. Ömer, Hakim b. Seyf er-Rakki, Eyyûb b. Muhammed, Sevvâr b. Abdullah, Şafîi'nin arkadaşı Rebi' b. Süleyman, Abdülvehhab b. Abdülhakem, Muhammed b. Sabbâh, Osman b. Ebi Şeybe, Muhammed b. Bekkâr b. Rayyân, Ahmed b. Cevvâs el-Hanefi, Vehb b. Bakıyye'yi işittim. Daha âlimlerimizden sayamayacağım niceleri vardır ki, onların hepsini şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelamıdır, mahluk değildir."²⁵²

Ayrıca Ebû Hureyre'den yukarıda zikredilen yollar dışında da gelmiştir. Hafız, o yolları zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bu, bize Ebû Hureyre'den on yoldan gelmiştir." Daha sonra o yolları saymıştır. Bk. Fethu'l Bari (11/506)

252 İsnadı sahihtir.

- İshak b. Rahûyeh: İshak b. İbrahim b. Mahled el-Hanzali Ebû Muhammed b. Rahûyeh el-Mervezi'dir. Sika, hafız, müçtehid. İmam Ahmed'in yakın arkadaşdır. Ebû Davud'un zikrettiğine göre ölümünden önce birazcık hafızası zayıflamıştır. H. 238'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/54) - Tehzib (1/216) - Mizan (1/183) - Tarihu Bağdat (6/353)
- Hennad b. Serî: İbn Musab et-Teymî'dir. Ebû Serî künyeli Kûfelidir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 243'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/321) - Tehzib (11/70)
- Abdula'lâ b. Hammad: Hadislerinde beis yoktur. Bk. 138.ci hadis. Ne var ki burada Hennad ile birlikte zikredilmiştir.
- Ubeydullah b. Ömer: İbn Hafs b. Asım b. Ömer b. Hattâb el-Medeni'dir. Künyesi Ebû Osman'dır. Sikadır, sebtir. Ahmed b. Salih, onu Nafi'nin hadisleri hususunda Mâlik'in önünde sayardı. Yahya b. Main de onu, Urve'nin Âişe'den aktardığı hadisleri hususunda Zühri'den önde tutardı. Beşinci tabakadan olup H. 140'larda vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/537) - Tehzib (7/38)
- Hakim b. Seyf er-Rakki: Hakim b. Seyf b. Hakim'dir. Esedi azatlısıdır. Rakkalı olup künyesi Ebû Amr'dır. Saduktur, onuncu tabakadandır ve H. 238'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/194) - Tehzib (2/449)
- Eyyûb b. Muhammed: İbn Ziyad el-Vezzân'dır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Rakkalıdır, İbn Abbâs'ın azatlısıdır. Sikadır, onuncu tabakadandır. Şirazi'nin aktardığına göre "Kalp" lakabını almıştır. Bk. Takrib (1/91) - Tehzib (1/411)
- Sevvâr b. Abdullah: İbn Sevvâr'dır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Basralıdır. Rasafe ve başka şehirlerde kadılık yapmıştır. Sikadır, onuncu tabakadandır. Hakkında kelam eden yanlış yapmıştır. H. 245'te 63 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/339) - Tehzib (4/268)
- Abdülvehhab b. Abdülhakem: el-Verrak'tır, sikadır. Bk. 81.ci hadis.
- Muhammed b. Sabbah: el-Cürcani'dir, saduktur. Bk. 111.ci hadis.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Zikrettiğim bu bapta, akıl erdiren ve dini selamette olan kimse için yeterli olan bir duyuru vardır. Allah tüm doğrulara muvaffak kılandır.

ON YEDİNCİ BÂB: VÂKİFE MEZHEBİ²⁵³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kur'ân'ın Allah'ın kelamı olduğunu söylemeleri ile birlikte sonra vakfedip (durup) "Mahluk değildir demeyiz" diyenlere gelelim. Kur'ân'ın yaratılmış olduğunu reddeden çoğu âlim nazarında bu kimseler, tıpkı Kur'ân'ın mahluk olduğunu söyleyen kimseler gibidirler hatta onlardan daha şerlilerdir. Çünkü onlar, dinlerinde şüpheye düşmüşlerdir. Allah'ın

• Ahmed b. Cevvas el-Hanefî: Künyesi Ebû Asım'dır, Kûfelidir, sikadır. Onuncu tabakadan olup H. 238'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/13) - Tehzib (1/22)

• Vehb b. Bakıyye: Sikadır. Bk. 74.cü hadis.

Tahric: Bunu aynı zamanda Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 266) rivayet etmiştir.

253 Bu mezhep, Cehmiyye'nin Kur'ân meselesi konusundaki ikinci mezhebidir. Nitekim İmam Ahmed şöyle der: "Cehmiyye üç fırkaya ayrılmıştır. Bir fırka, Kur'ân'ın mahluk olduğunu söyler. Bir fırka, Kur'ân'ın Allah'ın kelamını olduğunu söyler ve susarız, der. Bir fırka da Kur'ân'ı telaffuz edişimiz mahluktur, der." Bk. Salih b. Ahmed, Kitabu'l Mihne (s. 72) İmam Ahmed'in belirttiği mezheplerin ilki, bir önceki bölümde geçmişti. İkincisi, şu an konumuz olan Vâkıfe'dir. Üçüncüsü de Lafziyye olup bir sonraki bölümde gelecektir. İslâm'ın başlarında ve "Kur'ân mahluktur" bid'ati çıkmazdan evvel insanlar, Kur'ân'ın Allah'ın kelamını olduğunu söyledikten sonra bu sözlerine başka bir şey eklemeye gerek duymazlardı. Çünkü insanlar bu isim tamlamasından ancak bunun Allah'ın sıfatlarından bir sıfat (konuşma sıfatı) olduğunu anlıyorlardı. Çünkü onlar, Allah'ın sıfatlarının zatına tâbi olarak yaratılmamış olduğunu bilmemekten uzaktırlar. Derken "Kur'ân mahluktur" fitnesi patlak verdiğinde, âlimlerin halka bu bid'ati açıklamaları ve bid'atçıların halkı esir etme adına ortaya attıkları süslü sözler ile açık ibareleri birbirinden ayırmak gerekli oldu. Ki böylece halk, onların ağına düşmesin. Çünkü Kur'ân'ın mahluk olduğu görüşünde olan kimse de Kur'ân'ın Allah'ın kelamı olduğunu söylemektedir. Bu yüzden Ehli Sünnet'in sloganı, onlara reddiye verme ve aralarında farkı gösterme adına bu sözün üzerine "Mahluk değildir" cümlesini eklemek oldu. Ne var ki ortada ilme müntesip olup da o bid'atçıların "Kur'ân mahluktur" şeklindeki sözlerinin hakiki manasını ve tehlikesinin büyüklüğünü anlayamayan bazı kimseler vardı. Bu yüzden ki o kimselere bid'ate düşmekten korktukları için "Kur'ân Allah'ın kelamıdır, mahluk değildir" demek, tıpkı "Kur'ân Allah'ın kelamıdır, mahluktur" demek gibi zor geldi ve cehalet üzere kurulan bir takvadan dolayı vakfettiler/durdular. Bunun yanında bu meselenin geçmiş zamanlarda olmayan yeni bir konu olmasını da söyleyerek görüşlerini pekiştirdiler. Ne var ki insanlar bu konuda tökezlediklerinde ve fitne sebebiyle bu ayak kaymaları çoğaldığında hakkı izhar etmek ve açıklamak vacip oldu. Bu açıklama işini de insanların önderleri olan seçkin imamlar üstlendi. Nitekim Musannif, bu bölümde onları zikredecektir. Allah hepsine rahmet etsin!

Halife Mütevekkil zamanında fitne insanlardan kalkıp Ehli Sünnet'in savunması güçlenince, Cehmiyye'den bir grup Ehli Sünnet'ten korktukları için takıyyeye sığındılar. Dediler ki: "Bizler 'Kur'ân Allah'ın kelamıdır' der, bunun üzerine ne 'Mahluktur' ilavesini yaparız ne de 'Mahluk değildir' ilavesini. Aslında onlar, içlerindeki bozuk hakikati gizliyorlardı. Ayrıca ilme müntesip olanlardan bazı cahiller de bu konuda onlarla muvafık oldular ve derken bu, sapık bid'atçıların bir sığınağına dönüştü. Ne var ki Sünnet'in seçkin âlimleri, bu sözdeki kastı anladılar ve o söze aldanmadılar. Derhal bu sözü de inkâr edip karşı çıktılar, ona itikat edenlere sert davrandılar ve "Bu en iyi ihtimalle dahi dinde bir şüphe'dir" dediler, bu söyleyen'i de Cehmiyye'den saydılar. Nitekim onlardan gelen rivayetler bu bâbda zikredilecektir. Allah en iyisini bilir.

kelamının mahluk olmadığı gerçeğinde şüpheyi düşenlerden olmaktan Allah'a sığınırız! Şimdi ben, Vâkıfe'yi inkâr eden ilim ehlinde bazıları zikredeceğim.

187. Bize İbn Mahled tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Davud es-Sicistani tahdis etti, dedi ki: Ahmed'i işittim; kendisine kişinin Kur'ân'ın Allah'ın kelamı olduğunu söyleyip sonra susması hakkında onlara ruhsat verilir mi? diye soruldu. Dedi ki: "Neden susacakmış? İnsanların içine düştüğü şu durum olmasaydı, susmak ona da yeterdi. Ne var ki konuştuklarını konuştular. Peki, şimdi niçin konuşmuyorlar?!"²⁵⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ahmed'in sözünün manası şudur: Yani iman ehli, daha önce Kur'ân'ın Allah'ın kelamı olması hususunda ihtilaf etmemişti. Cehm b. Safvan gelip "Kur'ân mahluktur" diyerek küfür sözünü icat ettiğinde âlimlere ancak ona reddiye vermeleri gerekti. Yani Kur'ân Allah'ın kelamıdır, mahluk değildir. Bu hususta ne şüphe vardır, ne de böyle deyip vakfedilir/durulur. Artık her kim "Mahluk değildir" demezse, o kimse dininde şüphe eden Vâkıfe diye adlandırılır.

188. Bize İbn Mahled tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Davud tahdis etti, dedi ki: Ahmed'i işittim; Kur'ân hakkında vakfeden ve buna davet eden iki adamı zikretti. Birden onlara beddua etmeye başladı. Bana dedi ki: "Bunlar, büyük bir fitnedir." Sonra da onları hoş olmayan bir şekilde anlatmaya devam etti.²⁵⁵

Ebû Davud dedi ki: Ahmed'i gördüm; bana ulaştığına göre Vâkıfe'den olan Bağdatlı bir adam kendisine selam verdi. Ahmed ise sert bir üslupla ona: "Kaybol! Evime doğru geldiğini görmeyeyim!" dedi. Selamını da almadı ve "Ömer b. Hattâb'ın Sabîğ'e yaptığı şeyin sana da yapılmasına ne kadar ihtiyacın var!" deyip evine girdi.²⁵⁶

189. Bize Mahled tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Davud tahdis etti, dedi ki: İshak b. Rahûyeh'i şöyle derken işittim: "Her kim 'Kur'ân'ın mahluk olmadığını söylemem' derse, işte o cehmidir."²⁵⁷

Ebû Davud dedi ki: Kuteybe b. Said'i işittim; kendisine "Vâkıfe hakkında ne dersin?" diye soruldu. Dedi ki: "Bu Vâkıfe fırkası, onlardan daha şerililerdir."²⁵⁸ Yani Kur'ân'ın mahluk olduğunu söyleyen kimselerden.

254 İsnadı sahihtir. **Tahrîç:** Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 163, 264) - Hallal, İman (154) - Asbahani, el-Hucce (s. 340)

255 İsnadı sahihtir. **Tahrîç:** Bunu Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 264) rivayet etmiştir.

256 Bunu Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 264) ve Hallal, Ebû Davud yoluyla İman'da (157) rivayet etmiştir.

257 İsnadı sahihtir.

• İshak b. Rahûyeh: Sika, hafız, müçtehid. Bk. 186.cı hadis.

Tahrîç: Bunu Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 271) rivayet etmiştir.

258 Bunu Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 270) ve Hallal, Ebû Davud yoluyla İman'da (156) rivayet etmiştir.

Ebû Davud dedi ki: Osman b. Ebi Şeybe'yi şöyle derken işittim: "Kur'ân'ın Allah'ın kelamı olduğunu söyleyip sonra susan o kimseler, bunlardan daha şerlilerdir."²⁵⁹ Yani Kur'ân'ın mahluk olduğunu söyleyen kimselerden.

Ebû Davud dedi ki: Ahmed b. Salih'e "Kur'ân Allah'ın kelamıdır" deyip sonrasında ne "Mahluktur" ne de "Mahluk değildir" diyen kimseden sordum. Dedi ki: "Bu şüphe eden biridir. Şüphe eden ise kâfirdir."²⁶⁰

190. ... Ahmed b. İbrahim dedi ki: Muhammed b. Mukatil el-Abbâdî'yi -Müslümanların en hayırlılarından- Vâkıfe hakkında şöyle derken işittim: "Benim gözümde onlar, Cehmiyye'den daha şerlilerdir."²⁶¹

191. ... Ebû Talib dedi ki: Ebû Abdullah'a dilini tutup da "Kur'ân'ın mahluk olmadığını söylemem" diyen kimse hakkında sordum, dedim ki: Şayet yolda bana rastlasa ve bana selam verse, selamını alayım mı? Dedi ki: "Ona selam verme! Onunla konuşma! Ona selam verdiğin zaman insanlar nasıl onu tanıyabilir, kendisi de senin onu inkâr ettiğini nasıl bilebilir? Yani ona selam vermediğinde o, alçaklığı- nı hissedip senin onu inkâr ettiğini anlar, insanlar da onu tanır."²⁶²

192. ... Ebu'l Hasen Ahmed b. Muhammed b. Ebi Bezze dedi ki: Müemmil b. İsmail'i şöyle derken işittim: "Kur'ân Allah'ın kelamıdır, mahluk değildir."

İbn Ebi Bezze dedi ki: "Her kim 'Kur'ân mahluktur' der, veya vakfeder/durur ve 'Kur'ân'ı telaffuz edişim mahluktur" veya buna benzer bir şey derse, o kimse tövbe edene dek ne Allah'ın dini üzeredir ne de Rasûlü'nün sünneti üzeredir."²⁶³

259 Bunu Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 271) ve Hallal, Ebû Davud yoluyla İman'da (156) rivayet etmiştir.

260 Bunu Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 271) ve Hallal, Ebû Davud yoluyla İman'da (156) "Şüphe eden ise kâfirdir" sözü olmaksızın rivayet etmiştir.

261 İsnadı hasendir.

• Muhammed b. Mukatil: Ebû Cafer el-Abbâdî'dir. Saduktur, âbiddir. Onuncu tabakadan olup H. 236'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/210) - Tehzib (9/470)

• Ahmed b. İbrahim: İbn Kesir b. Zeyd ed-Devraki en-Nukri'dir. Bağdatlıdır. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 246'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/9) - Tehzib (1/10)

262 İsnadı sahihtir. **Tahric:** Bunu, Musannif'in dışında rivayet eden birine rastlamadım.

263 Senedi zayıftır.

• Ahmed b. Muhammed b. Abdullah b. Kasım b. Ebi Bezze, Mescid-i Haram'ın müezzini'dir. İbn Ebi Hatim, babasına "Ebi Bezze'nin hadisleri zayıf mıdır?" diye sormuş, babası Ebû Hatim de şöyle cevap vermiştir: "Evet. Ben ondan hadis rivayet etmiyorum." Bk. Cerh ve Tadil (2/71) Ukayli dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Bk. Duafa-i Kebir (1/127) Zehebi, İber'de (1/455) şöyle der: "Hadisleri zayıftır ama kıraatte hüccettir." Ayrıca İbn Cevzi, Tabakatu'l Kurra'da (1/119) ve Fâsi, el-Akdu's Semîn'de (3/142) hakkında bilgi vermiştir.

• Müemmil b. İsmail: Künyesi Ebû Abdurrahman'dır, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte kötü hafızdır. Dokuzuncu tabaka küçüklerinden olup H. 206'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/290) - Tehzib (1/380) Müemmil'in zayıf oluşu, ilk esere tesir etmez çünkü onun kendi sözüdür. İkinci esere gelirsek; isnadı sahihtir çünkü o, İbn Ebi Bezze'nin bizzat kendi sözüdür ki zayıf olmasının esere tesiri yoktur.

Tahric: Bunu, Musannif'in dışında rivayet eden birine rastlamadım.

ON SEKİZİNCİ BÂB: LAFZİYYE MEZHEBİ²⁶⁴

264 Bu, Cehmiyye'nin "Kur'ân mahluktur" görüşünde olan üçüncü fırkasıdır. Lafız meselesinde Ehli Sünnet arasında bir ihtilaf vaki olmuştur. Bunun sebebi de Ehli Sünnet'in lafız, tilavet ve kıraat kelimelerinin anlamında ihtilaf etmeleridir ki bu kelimeler, şu iki manaya da gelme ihtimali olan mücmel kelimelerdendir.

1. Bazen bu kelime ile Arapça'da "Lafaza - yelfizu - lafzan" çekimi ve kulun yaptığı bu fiilin ismi kastedilir. Kulun fiili ise mahluk/yaratılmış olup bu konuda herhangi bir ihtilaf yoktur. Zaten bu, zıddının fasit oluşu zaruri olarak bilinen şeylerdendir. Buna binaen lafız, telaffuz edilenden; tilavet, tilavet edilenden; kıraat, kıraat edilenden başkadır. Yani isim, müsemmadan başkadır. Bk. Mecmû'u'l Fetâvâ (12/166) İşte bu, Buhârî'nin Sahih'in son bölümleri ile Halku Efali'l İbad adlı eserinde, İbn Kuteybe'nin el-Ihtilaf Fi'l Lafız adlı eserinde sahip kabul ettiği görüştür.

2. Bazen de lafız kelimesi ile telaffuz eden kimsenin söylediği söz kastedilir. İşte bu, karinin (okuyan) kimsenin keliması değil, Allah'ın kelimasıdır. Her kim bunun mahluk olduğunu söylerse, o kimse "Doğrusu Allah, bu Kur'ân ile konuşmamıştır ve Müslümanların okuduğu bu şey Allah'ın keliması değildir" demiştir. Bunun, Rasûl'ün (s.a.v.) dininden zaruri olarak bilinen şeye muhalif olduğu malumdur. Bk. Mecmû'u'l Fetâvâ (12/14) İşte bu, selefin "Kelam, Bâri'nin keliması; ses, karinin sesidir" sözlerinin manasıdır. Bu ikinci mana, lafzın telaffuz edilen, tilavetin tilavet edilen, kıraatin kıraat edilen olmasına itibar iledir.

Böylece lafız kelimesi, mutlak olarak söylendiğinde hem hakka hem de batıla gelmesi muhtemeldir. Bu yüzdendir ki İmam Ahmed'den, onun ashâbının seçkinlerinden, sünnet ve hadis imamlarından gelen açık naslar, onların "Kur'ân'ı telaffuz etmek, mahluk veya mahluk değildir" şeklinde söz söylemediklerini göstermektedir. Yine onlar "Tilavet, mutlak manada ne tilavet edilendir ne de tilavet edilenden başkadır" dememişlerdir. Nitekim onlar, "İsim, müsemmanın kendisidir" veya "İsim, müsemmadan başkadır" şeklinde de konuşmazlardı. Bk. Mecmû'u'l Fetâvâ (12/373) Bununla birlikte İmam Ahmed'in "Kur'ân'ı telaffuz edişim mahluktur" diyen Lafziyye-i Halkiyye fırkasına reddiye verdiği meşhurdur. İmamın reddiye vermesinin iki sebebi vardır.

1. Çünkü onların sözleri, ta'til ve nefyin artmasına sebep olmaktadır. Nefy tarafı, ebediyen ispat tarafından daha şerlidir. Halbuki rasûller tafsilatlı bir ispat ve mücmel bir nefiy ile gelmişlerdir.

2. Çünkü İmam Ahmed, Muattıla Cehmiyye ile imtihan olmuştur. Bu yüzdendir ki onun arzusu, ispat ehlini değil de onların görüşlerini redde yönelmiştir. Çünkü o vakitte ve mekânda, ispatta ziyade etmeye davet eden birileri yoktu.

Buhârî'ye gelince; "Lafızlarımız mahluk değildir" diyen Lafziyye-i Musbite ile imtihan olmuştur. Bu yüzden Buhârî'nin onları inkâr ettiği görülmüştür. Bununla birlikte o, hangi şehirden olursa olsun kendisinden "Kur'ân'ı telaffuz edişim mahluktur" diye nakleden kimseleri yalanlamıştır. Bk. Mecmû'u'l Fetâvâ (12/432, 433), (12/372) - Fethu'l Bari (13/503)

İmam Ahmed b. Hanbel'in "Kulların telaffuzu veya Kur'ân okurken sesleri mahluktur" veya "Kulun fiili olan tilavet ve sesi mahluktur" diyen kimseleri inkâr edişi için bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 178 (1/164) - Ebû Osman es-Sabuni, Akidetu's Selefî ve Ashâbi'l Hadis (s. 13) - İbn Cerir et-Taberi, Sarihu's Sünne, 32 (s. 26) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 600 (2/354) - Der'u Tearuzi'l Akl ve'n Nakl (1/260) - Mecmû'u'l Fetava (12/74, 170) - Muhtasar es-Savaik (2/309)

Velhasıl; Ehli Sünnet arasında lafız konusunda var olan ihtilaf, genellikle lafzi bir ihtilafıdır. Yani İmam Ahmed, Buhârî'ye muhalif olmayıp Buhârî de İmam Ahmed'e muhalif değildir. Ayrıca ikisinin de sözü aynı şeyi anlatmaktadır. Onların ihtilaf etmesinin(!) nedeni, reddiye verdikleri hasımlarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Allah en iyisini bilir.

İslâm tarihinde "Kur'ân'ın manası Allah'ın keliması olup harfleri Allah'ın keliması değildir" sözünü ilk söyleyen kişi Ebû Muhammed Abdullah b. Said b. Küllâb'tır. Daha sonra kendisine İbane adlı eseri yazmadan önce Ebu'l Hasen el-Eşari ve sonrasında Eşariler tâbi olmuş ve Allah'ın kelimasını iki kısma ayırmışlardır.

1. Kelam-ı Nefsi: Bu; nefsiyle kaim olan kadim ezeli bir sıfattır. İşte bu (Ehli Sünnet'e muvafık olarak) mahluk değildir.

Muhammed b. Hüseyn el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah size rahmet etsin! "Kur'ân'ı telaffuz edişim mahluktur" diyen kimseden sakının! Doğrusu bu, İmam Ahmed ve onun yolu üzere olanlar katında büyük bir münkerdir. Bunu söyleyen kimse bid'atçıdır. Ondan uzak durulur, onunla konuşulmaz, oturulmaz ve insanlar ondan sakındırılır. Âlimler, önceki sayfalarda anlattıklarımızdan başka bir şey bilmezler. Yani şunu bilirler: Kur'ân Allah'ın kelamı olup mahluk değildir. Her kim Kur'ân'ın mahluk olduğunu söylerse kâfir olur. Kim "Kur'ân Allah'ın kelamıdır" der ve vakfederse/durursa, işte o cehmidir. Yine her kim "Kur'ân'ı telaffuz edişim mahluktur" derse, o da cehmidir. Ahmed böyle söylemiş ve bu hususta çok set konuşmuştur. Aynı şekilde her kim "Kur'ân'ı telaffuz edişim mahluk değildir" derse, o kimse de bir bid'atçı olup âlimlerin bilmediği bir söz söylemiştir. Bunu da Ahmed söylemiş olup bu hususta gerçekten çok sert konuşmuştur.

Aynı şekilde her kim "İnsanların okuduğu ve Mushaflarda olan şu Kur'ân, Levh-i Mahfuz'da olan şeyin hikaye edilişi/aktarılmasıdır" derse, işte bu da âlimlerin karşı çıkıp inkâr ettiği bir münkerdir.

Bu sözü söyleyen kimseye şöyle denilir: Kur'ân ve Sünnet, seni yalanlamakta, sözünü reddetmektedir.

2. Kelam-ı Lafzi: Bu, Mushaflarda yazılı olan kelimadır. Bu ise onlara göre (Mutezile ve Cehmiyye'ye muvafık olarak) mahluktur.

Onlar içinde İbn Küllâb gibi "Kur'ân, Allah'ın kelamının hikaye edilmesi/aktarılmasıdır" diyenler de vardır, Ebu'l Hasen el-Eşari ile tâbileri ve ondan sonra gelenler gibi "Kur'ân, Allah'ın kelamının bir ifadesidir" diyenler de. Bk. Mecmû'u'l Fetava (12/372) Yine onlardan bazıları "Kur'ân'ı konuşan nazmeden Cibril'dir" demekte, bazıları da "O Muhammed'dir (s.a.v.)" demektedir. Onların mezhepleri hakkında daha fazla malumata sahip olmak için bk. Bakıllani, İnsaf (s. 70-141) - Cüveyni, İrşad (s. 127) - Beycûri, Haşiye Alâ el-Cevhera (s. 73)

Şeyhülislam İbn Teymiyye dedi ki: "İmam Ahmed ve Halku Ef'ali'l İbad adlı eserinde Buhârî gibi ümmetin selefinin, başkalarının, onlardan önceki ve sonraki diğer imamların sabit olan naslara tâbi olarak üzerinde oldukları görüş ve ümmetin selefinin icması şudur: Kur'ân'ın harfleri olsun manaları olsun hepsi Allah'ın kelamıdır. Bunların hiçbirinde başkasının kelamı yoktur. Ne var ki onu Rasûlü'ne indirmiştir. Kur'ân, ne sadece mananın, ne de sadece harflerin ismidir. Aksine bunların hepsinin ismidir Kur'ân. Aynı şekilde diğer kelimalar da sadece harfler veya sadece manalar değildir. Nitekim nutkeden, konuşan insan da ne sadece bir ruh ne de sadece bir cesettir. Aksine insan, bu iksinin bir araya gelmiş halidir. Allah Teâlâ, sahih hadislerde geldiği üzere bir ses ile konuşur ki o ses, ne karının ne de başkasının, yani kulların sesleri gibi değildir. Allah'ın zatında da, sıfatlarında da, fiillerinde de misli gibisi yoktur. Nitekim O'nun ilmi, kudreti ve hayatı da yaratılmışın ilim, kudret ve hayatına benzemez. Bunun gibi kelamı, yaratılmışın kelamına; manaları; yaratılmışın manalarına; harfleri, yaratılmışın harflerine benzemez. Rabbin sesi, kulun sesine benzemez. Bu yüzden kim Allah'ı yaratılanlara benzettirse, O'nun isimleri ve sıfatlarında ilhada sapmışlardır. Kim de O'nun kendisini vasıflandırdığı bir şeyi inkâr ederse, O'nun isimleri ve sıfatlarında ilhada sapmıştır." Bk. Mecmû'u'l Fetava (12/243, 244)

Bu mesele hakkında taliki bir hayli uzattım. Çünkü bu konu, ayakların kaydığı bir yerdir. Bu mesele, çoğu ilim talebesine kapalı/anaşılabilir gelmekte ve bu yüzden özellikle İmam Ahmed (r.h.) ile İmam Buhârî (r.h.) arasında olmak üzere Ehl-i Sünnet arasında bu meselede büyük bir hilaf olduğunu tasavvur etmekte idiler.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Eğer müşriklerden biri senden eman dilerse, ona eman ver ki Allah'ın kelamını işitsin." (Tevbe, 6) Görüldüğü üzere Allah Teâlâ ancak insanların Allah Teâlâ'nın kelamını işittiklerini haber verdi, Allah'ın kelamının hikayesi demedi. Yine şöyle buyurur: "Kur'ân okunduğunda dinleyin ve susup kulak verin! Umulur ki rahmet olunursunuz." (A'raf, 204) Görüldüğü üzere dinleyen kimsenin ancak Allah'ın kelamını dinlediğini haber verdi, Allah'ın kelamının hikayesi demedi. Yine şöyle buyurur: "Şüphesiz ki bu Kur'ân, en doğru yola hidayet eder." (İsra, 9) Yine şöyle buyurur: "Hani bir grup cini Kur'ân'ı dinlemeleri için sana yönlendirmiştik. Hazır bulunduklarında 'Susun, dinleyin!' dediler. Okuma bittiğinde uyarıcı olarak kavimlerine döndüler. Dediler ki: Ey kavmimiz! Doğrusu bizler, Musa'dan sonra indirilen ve önündekini tasdik eden bir kitap işittik, dos-doğru bir yola iletiyordu." (Ahkaf, 29-30) Yine şöyle buyurur: "De ki: Bana bir grup cinin (Kur'ân'ı) dinlediği vahyolundu. Dediler ki: Doğrusu bizler, doğruya yönelten acayip bir Kur'ân işittik ve hemen ona iman ettik." (Cin, 1-2) Görüldüğü üzere Allah, "Kur'ân'ın hikaye edilmesini dinlemeleri için..." demedi. Aynı şekilde cinler de sapık bir bid'at çıkartan; Kitap, Sünnet ve Mü'minlerinin görüşüne muhalif sözler söyleyen kimsenin dediği gibi "Doğrusu bizler, Kur'ân'ın hikaye edilmesini dinledik" demediler. Allah Teâlâ yine şöyle buyurur: "O halde Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun." (Müzzemmil, 20)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu gibi âyetler, iyice düşünen kimse için Kur'ân'da çok sayıdadır.

Nebî (s.a.v.) ise şöyle buyurmuştur: "Doğrusu içinde Kur'ân'dan herhangi bir şey olmayan adam, tıpkı harap olmuş bir ev gibidir."²⁶⁵ Yine şöyle buyurmuştur: "Sizin en hayırlınız Kur'ân'ı öğrenip öğrendir."²⁶⁶ Yine şöyle buyurmuştur: "Kur'ân'ın durumu, bağlanmış devenin durumu gibidir. Eğer sahibi onu gözetirse tutmuş olur. Eğer onu bırakırsa, deve çekip gider."²⁶⁷ Yine şöyle buyurmuştur: "Düşman yurdu-na yanınızda Kur'ân ile yolculuk etmeyin." Başka bir hadiste "Yanınızda Mushaf-larla düşmanlarınıza gitmeyin; ben ona el uzatmalarından korkarım."²⁶⁸ Yine şöyle buyurmuştur: "Ancak iki şeyde haset (gıpta/özenme) vardır. Bir adam ki, Allah kendisine Kur'ân vermiş, o da gece ile gündüzün tüm anlarında onunla meşgul..."²⁶⁹

265 Darimi, Sünen, 3309 (2/308) - Tirmizî, Fezailu'l Kur'ân, 2913 (5/177) Tirmizî, hadisin hasen sahih olduğunu söylemiştir.

266 Buhârî, Fezailu'l Kur'ân, 5027 (Feth, 9/74) - Ebû Davud, Vitr (Avn, 4/325) - Tirmizî, Fezailu'l Kur'ân, 2907 (5/173) Tirmizî, hadisin hasen sahih olduğunu söylemiştir. Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, 211, 212 (1/76, 77) - Darimi, Sünen, Fezailu'l Kur'ân, 3340, 3342 (2/313)

267 İmam Mâlik, Muvatta (1/202) - Ahmed, Müsned (2/17, 23, 30, 64, 112) - Buhârî, Fezailu'l Kur'ân, 5031 (9/79) - Müslim, Salatu'l Müsafirin, 789 (1/543) - İbn Mâce, Edeb, 3783 (1243)

268 Mâlik, Muvatta, Cihad, 2990 (6/133) - Ahmed, Müsned (2/6, 7, 10, 55, 63, 76, 128) - Buhârî, Cihad, 2990 (6/133) - Müslim, İmare, 1869 (3/149) - Ebû Davud, Cihad (Avn, 7/268) - İbn Mâce, Cihad, 2879, 2880 (2/961)

269 Ahmed, Müsned (2/9, 36) - Buhârî, 7528, 7529 (Feth, 13/502)

Yine şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allah Teâlâ, Âdem'in yaratılmasından bin sene önce Tâhâ ve Yâsin sûrelerini okumuştur. Melekler Kur'ân'ı işittiklerinde şöyle dediler: Üzerine bunun indiği ümmete ne mutlul Bununla konuşan dillere ne mutlul Bunu taşıyan göğüslere ne mutlul"²⁷⁰

İbn Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Kur'ân'ı öğrenin ve onu okuyun! Çünkü her harf için size on hasene vardır."²⁷¹

Sünnetlerde zikrettiğimizden daha fazlası vardır. Elhamdulillah.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Müslümanların Allah'tan sakınmaları, Kur'ân'ı öğrenmeleri, hükümlerini öğrenmeleri, helalini helal bilmeleri, haramını haram saymaları, muhkemini bilmeleri, müteşâbihine iman etmemeleri, Kur'ân hakkında tartışmamaları ve onun Allah'ın mahluk olmayan kelamı olduğunu bilmeleri gerekir. Eğer Cehmiyye'den biri onlara zıtlık eder ve "Mahluktur" der veya "Kur'ân Allah'ın kelamıdır" deyip vakfeder/durur veya "Kur'ân'ı telaffuz edişim mahluktur" der veya "Bu Kur'ân, Levh-i Mahfuz'da olanın hikaye edilışıdır" derse, o kimsenin hükmü; terk edilmesi, konuşulmaması, arkasında namaz kılınmaması ve ondan sakınılmasıdır.

Bundan sonra size gerekli olan, din hakkında tartışma, cidalde kalkışma ve husumeti terk ederek Rasûlullah'tan (s.a.v.) rivayet edilen sünnetlere, sahâbenin sünnetlerine, tabîinin görüşüne ve Müslümanların imamlarının görüşlerine tutunmaktır. Artık her kim bu yol üzerinde olursa, o kimse için Allah Teâlâ'dan tüm hayrı umarım inşallah.

Şimdi ben mezhebi, ilmi ve işlediği ameli bu olan kimseye kesinlikle gerekli olan imandan ve İslâm şeriatından kısım kısım bahsedeceğim. Allah doğrunun tümüne muvaffak kılsın, bu hususta yardım etsin inşallah. Çaba ve kuvvet, yalnızca Aliyy ve Azim olan Allah iledir.

270 Bu hadis, gerçekten çok zayıftır. Bk. Darimi, Sünen, 3417 (2/327) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 166) - İbn Ebi Asım, Süne, 607 (1/269) - Ukayli, Duafa (1/66) - İbn Adiyy, Kamil Fi'd Duafa (1/218) Bunların tümü, İbrahim b. Muhacir b. Mismâr yoluyla Amr b. Hafz b. Zekvan'dan rivayet etmişlerdir. İbrahim b. Muhacir b. Mismar hakkında Buhârî: "Hadisleri münkerdir" demiştir. Bk. Buhârî, ed-Duafau's Sağir (s. 14) - Kamil (1/218) - Ukayli, Duafa (1/66) Amr b. Hafz b. Zekvan hakkında ise Ahmed: "Hadislerini yaktık" demiş olup Nesâî de "Sika değildir" demiştir. Bk. Nesâî, Ed-Duafa ve'l Metrukin (s. 82) - Muğni Fi'd Duafa (2/463) Ayrıca bu hadisi Suyutî, ed-Dürri'l Mensur'da (5/548) İbn Merdûyeh, Evsat'ta Taberani ve Şuabu'l İman'da Beyhaki'ye de nispet etmiştir. Ayrıca bk. Mecmau'z Zevaid (7/56)

271 İbn Mübarek, Zühed, 808 (s. 279) - Darimi, Sünen, 3311 (2/308) Bunların ikisi, Ebu'l Ahvas yoluyla Abdullah b. Mes'ud'dan rivayet etmişlerdir. Ayrıca bunu merfu olarak benzer lafızlarla Tirmizî de rivayet etmiş ve "Hasen sahihtir, bu yoldan gariptir" demiştir. Bk. Tirmizî, Sünen, 2910 (5/175) Yine bunu Hakim, Müstedrek (1/555)'de rivayet etmiş ve "İsnadı sahihtir" demiştir. Bununla birlikte Zehebi, kendisine muhalefet etmiş, mütâbaat edenleri zikretmiş (1/566) ve sahih hükmünü vermiştir. Hadisi aynı zamanda Hatib-i Bağdadi, Tarih (1/285)'de rivayet etmiş olup Elbani de Silsile-i Sahiha, 660 (2/267)'de sahih hükmünü vermiştir.

193. ... Haşimoğulları içinde yüce ve seçkin kimselerden olan Ebu'l Fazl Salih

b. Ali b. Yakub el-Mansur el-Haşimi anlatıyor: Mü'minlerin Emiri el-Mühtedi Billah ile birlikte oldum. Daru'l Âmmе'de Müslümanların işlerine bakmak için oturmuştu. İnsanlar tarafından başından sonuna dek ona okunan kıssalara baktım. Onlara imza atmalarını ve kitapların sahipleri adına kayıt edilmelerini emrediyor ve mühür vurup önünde duran sahibine iade ediyordu. Bu durum beni çok sevindirmişti. Derken ona bakmaya başladım. Bunun farkına vardı ve bana baktı. Ben de he-men gözlerimi kaçırdım. Bu iş, aramızda birkaç kere daha oldu. Yani ne zaman bana baksa gözlerimi kaçırdım, bir şeyle meşgul olsa ona baktım. Bana: "Ey Sa-lih!" dedi. Ben: "Buyur ey Mü'minlerin Emiri!" deyip ayağa kalktım. Bana: "Sanki içinde bir şey varmış da bize söylemeyi arzu ediyormuş gibisin?" dedi. Ben: "Evet seyyidim, evet ey Mü'minlerin Emiri!" dedim. Bana "Yerine dön!" dedi. Ben de yerime döndüm, o da işlere bakmaya döndü. Tâ ki kalktığında kapı görevlisine "Salih aynlmasın!" dedi...

Mühtedi dedi ki: "Yazık sana! Şimdi söyleyeceklerimi dinle! Allah'a yemin ol-sun ki benden hakkı işiteceksin." Ben: "Seyyidim! Sen Mü'minlerin Emiri, âlemlerin Rabbi'nin halifesi, öncekilerin ve sonrakilerin seyyidi olan kimsenin amcasının oğlu iken hakkı söylemeye senden daha layık olan kimdir?!"

Sonra şöyle anlattı: "Vasık²⁷²ın hilafete geçtiği ilk günlerden beri "Kur'ân mah-luktur" derdim. Tâ ki Ahmed b. Ebi Duâd²⁷³, bize Şam bölgelerinden biri olan Adana'dan bir şeyh²⁷⁴ getirene kadar bu böyle sürdü. Şeyhi, zincirlere vurulmuş bir halde Vasık'ın huzuruna girdirdi. Güzel yüzlü, dik duruşlu ve sakalı hoş beyaz renkli bir şeyh idi. Bir baktım ki Vasık şeyhten utandı ve ona biraz da kibar oldu. Derken şeyhi yanına yaklaştırmaya devam etti. Şeyh ona yakaşınca güzel bir şe-kilde selam verdi onun için kısa ve öz ama etkili bir dua etti. Vasık ona: "Otur" dedi ve sonrasında "Ey şeyh! Seninle münazara ettiği konularda İbn Ebi Duâd ile münazara et!" dedi. Şeyh: "Ey Mü'minlerin Emiri! İbn Ebi Duâd'ın ilmi azdır, sıkılır ve münazaraya güç yetiremez" dedi. Bunun üzerine Vasık kızdı ve şefkatin yerini ona karşı kızgınlık aldı. Ona "Ebû Abdullah, yani İbn Ebi Duâd seninle münazara

272 Vasık: Ebû Cafer Harun b. Muhammed b. Mutasım b. Harun b. Reşid'tir. Babası öldükten sonra kendisine beyat edildi. H. 227'de Vasık lakabını aldı. H. 232'de 63 yaşında iken vefat etti. Bk. Cevher-i Semîn (s. 115)

273 Ahmed b. Ebi Duâd b. Cerir: Künyesi Ebû Abdullah'tır. Mutasım ve kendi zamanında âlimleri im-tihan eden Vasık devrinde kadılık yaptı. İnsanları "Kur'ân mahluktur" görüşüne çağırırdı. Zehebi dedi ki: "Kindar bir cehmidir. H. 240'da gebermiştir." Bk. Tarih-i Bağdat (4/141) - Mizan (1/97) - Lisan (1/171)

274 Bu şeyh, Ebû Abdurrahman Abdullah b. Muhammed b. İshak el-Ezremi'dir. Nitekim Hatib ve İbn Cevzi, bunu açıkça belirtmişlerdir. Bu şeyh, Ebû Davud ile Nesâî'nin şeyhlerinden biri olup sika hadis râvilerindendir. Hakkında bilgi için bk. Tarih-i Bağdat (10/74) - Tehzib (6/4)

etmeye güç yetiremez, zayıf düşer çünkü ilmi azdır, sıkılır öyle mi?" dedi. Şeyh: "Sakin ol ey Mü'minlerin Emiri! Neyin var! Bana izin ver de onunla münazara edeyim" dedi. Vasık: "Seni zaten ancak onunla münazara edesin diye çağırttım" dedi. Derken münazara şu şekilde oldu:

Şeyh:

- Ey Ahmed b. Ebi Duâd! İnsanları neye davet ettin? Beni neye davet ettin?

İbn Ebi Duâd:

- Seni de insanları da "Kur'ân mahluktur" diye söylemeye davet ettim. Çünkü Allah dışındaki her şey mahluktur.

Bunun üzerine şeyh: "Ne dersin ey Mü'minlerin Emiri! İkimizin ne söylediğini de ezberler misin?" dedi. Vasık: "Bunu yapacağım" diye cevap verdi. Şeyh dedi ki:

- Şimdi bana şu görüşünü söyle bakalım; O dinin akdine dahil olup söylenmediği sürece dinin kemale ermediği bir vacip midir?

İbn Ebi Duâd:

- Evet.

- Ey Ahmed! Bana Rasûlullah'tan (s.a.v.) haber ver; Allah onu insanlara gönderdiğinde Rasûlullah (s.a.v.) kendisine Allah Teâlâ'nın din hakkında emrettiklerinden herhangi bir şeyi gizledi mi?

- Hayır.

- Peki, Rasûlullah (s.a.v.) ümmeti senin bu görüşüne çağırdı mı?

Bunun üzerine İbn Ebi Duâd bir şey diyemedi. Şeyh ona: "Konuşsana!" dedi, o yine bir şey diyemedi. Sonra şeyh, Vasık'a döndü ve "Ey Mü'minlerin Emiri! Bu bir midir?" dedi. Vasık da "Birdir" dedi. Akabinde şeyh:

- Ey Ahmed! Bana Allah'tan haber ver; hani O, Kur'ân'ı Rasûlü'nün (s.a.v.) üzerine indirmiş ve *"Bugün dininizi sizin için kemale erdirdim, üzerinizdeki nime-timi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum"* (Maide, 3) demiştir. Şimdi Allah mı dininin kemale erdirilmesi konusunda doğru sözlü yoksa sen mi dininin eksik oluşunda doğru sözlüsün, ki senin bu görüşünün benimsenmeden din kemale ermiş olmasın?

Bunun üzerine İbn Ebi Duâd bir şey diyemedi. Şeyh ona: "Cevap ver ey Ahmed!" dedi, o ise cevap veremedi. Sonra şeyh, Vasık'a döndü ve "Ey Mü'minlerin Emiri! Bu iki midir?" dedi. Vasık da "İkidir" dedi. Akabinde şeyh:

- Ey Ahmed! Bana şu görüşünden haber ver; Rasûlullah (s.a.v.) onu bildi mi yoksa ondan yana cahil mi kaldı?

İbn Ebi Duâd:

- Onu bildi.

- Peki, insanları ona çağırdı mı?

Bunun üzerine İbn Ebi Duâd bir şey diyemedi. Sonra şeyh, Vasık'a döndü ve "Ey Mü'minlerin Emiri! Bu üç müdür?" dedi. Vasık da "Üçtür" dedi. Derken şeyh:

- Ey Ahmed! Demek Rasûlullah (s.a.v.) -iddiana göre- bunu bilmekle yetindi ve ümmetinden bunu söylemelerini istemedi?

İbn Ebi Duâd:

- Evet.

- Aynı şekilde Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali de (r.anhum) yetindi öyle mi?

- Evet.

Bunun üzerine şeyh, yüzünü ondan çevirdi ve Vasık'a dönüp şöyle dedi: "Ey Mü'minlerin Emiri! Daha önce sana 'Ahmed'in ilmi azdır, sıkılır ve benle münazara etmekten zayıf düşer' demedim mi! Ey Mü'minlerin Emiri! Eğer bu konuda konuşmamak sana yetmeyecek olsaydı, Rasûlullah'a (s.a.v.), Ebû Bekir'e, Ömer'e, Osman'a ve Ali'ye de (r.anhum) yetmezdi. Onların yetindiği ile yetinmeyene Allah genişlik vermez!" Vasık dedi ki: "Evet, eğer Rasûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin (r.anhum) yetindiği gibi biz de bu mesele hakkında susmakla yetinmezsek, Allah bize genişlik vermez."

Salih dedi ki: Mühtedi Billah (r.h.) şöyle dedi: "O günden sonra ben de bu görüşten döndüm. Zannediyorum ki Vasık Billah da o günden sonra bu görüşten dönmüştü."²⁷⁵

194. Bize Ebû Abdullah el-Kazvini tahdis etti, dedi ki: Bize Yahya b. Abdek el-Kazvini tahdis etti, dedi ki: Yahya b. Yusuf ez-Zimmi'yi şöyle derken işittim: "Merv şehrinin hanlarından birinde öğle uykusu yaptığım esnada birden yanıma giren

²⁷⁵ İsnadı zayıftır.

• Senesinde Salih b. Ali vardır. Elimdeki kaynaklarda onunla ilgili bir bilgiye rastlamadım. Musannif'in şeyhine gelince; Lisan adlı eserde de görüleceği üzere (2/110) Darekutni, onu zayıf zayıftır.

• Yine senesinde Ahmed b. Mümteni b. Abdullah vardır. İbn Talib Ebû Tayyib el-Kuraşi el-Eyli'dir. Darekutni, onun hakkında "Salih" demiştir. H. 304'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (5/170)

Tahric: Bu kıssa için bk. Hatib-i Bağdadi, Tarih (10/75), (4/151) - İbn Cevzi, Menakıb-ı İmam Ahmed (s. 351) - Zehebi, Düvelu'l İslâm (s. 140-141) - Suyuti, Tarih-i Hulefa (s. 341-342) - İbn Kesir, el-Bidaye ve'n Nihaye (10/321) Ayrıca Hafız İbn Hacer, Tehzib adlı eserinde (6/5) bu kıssa-ya işaret etmiş ve "Bu kıssa meşhurdur" demiştir.

korkunç bir şeyle karşılaştım. Bunun üzerine: "Sen de kimsin?" dedim. O: "Korkmuyorsun değil mi ey Ebû Zekeriyya?" diye sordu. Ben: "Evet, korkmuyorum ama sen kimsin?" diye sordum ve bu sırada ayağa kalkıp onu öldürmeye hazırlandım. Aramızda şu konuşma geçti:

O:

- Ben Ebû Mürre'yim.

Ben:

- Allah seni yaşatmasın!

- Senin bu handa olduğunu bilseydim girmez, başka bir yerde konaklardım. Burası, Horasan'a geldiğimde konakladığım yerdir.

- Nerelisin?

- Iraklıyım.

- Irak'ta neler yaptın?

- Yerime bir halife bıraktım.

- O da kim?

- Bişr el-Merisi.

- Neye davet ediyor?

- Kur'ân'ın mahluk olduğuna davet ediyor. Derken Horasan'a geldim; çünkü burada da yerime bir halife bırakacağım. Peki, Kur'ân hakkında senin görüşün nedir?

- Taşlanmış bir şeytan da olsam "Kur'ân Allah'ın kelimidir, mahluk değildir" diyorum.²⁷⁶

276 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Musannif'in şeyhi vardır. Lisan adlı eserde de görüleceği üzere (2/110) Darekutni, onu zayıf saymıştır. Nitekim tahripte de görüleceği üzere bu, başka sahih yollardan da rivayet edilmiştir.

• Yine senesinde Yahya b. Abdek el-Kazvini vardır. İbn Ebi Hatim'in eğitim aldığı ve kendisinden hadis yazdığı şeyhlerinden biridir. Onun hakkında "Sikadır, saduktur" demiştir. Bk. Cerh ve Tadil (9/173)

• Yahya b. Yusuf ez-Zimmi'ye gelince; sikadır. Bk. 161.ci rivayet.

Tahric:

• Bunu Hallal, İman adlı eserinde (1510) Yahya b. Yusuf ez-Zimmi'den iki farklı yoldan rivayet etmiştir.

• Lâlekai, Şerhu Usulü's Sünne, 646 (3/384, 385) - Hatib, Tarih (7/64) Bunların ikisi de Yahya b. Yusuf ez-Zimmi'den buna benzer olarak rivayet etmişlerdir.

195/A. Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Abbâs et-Tayalisi de tahdis etti, dedi ki: Bize Bundâr b. Beşşar tahdis etti...

195/B. Yine Bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Abdülhamid el-Vasîti tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Musa Muhammed b. Müsenna tahdis etti, dedi ki: Basra'da kör bir şeyhten ders alıyorduk. Derken Mutezile, Bağdat'ta "Kur'ân mah-luktur" bid'atini çıkardıklarında şeyh "Eğer Kur'ân mahluk değilse, Allah Kur'ân'ı kalbimden silsin" dedi. Bunu ondan işittiğimizde onu bıraktık ve başka hocaya git-tik. Aradan bir müddet geçtikten sonra onunla karşılaştık ve "Ey falan! Kur'ân'dan ne haber?" diye sorduk. Dedi ki: "Ezberimde ondan geriye bir şey kalmadı." Biz: "Peki, *Kul huvallahu ehad* da mı kalmadı?" diye sorduk. Şöyle cevap verdi: "Ay-nen, *Kul huvallahu ehad* dahi kalmadı. Ben onu sadece başkalarından okurken dinleyebiliyorum."²⁷⁷

Allah'a hamd olsun ki, O'nun iyilikte bulunması ile "eş-Şerîa" kitabının ikinci bölümü burada sona erdi. Allah'ın salât ve selamı, Nebî Muhammed'e ve âline olsun! Bu bölümü, kitabımızın üçüncü bölümü izleyecektir inşallah.

²⁷⁷ İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Bunu Musannif'in bu eseri dışında başka bir kaynakta bulamadım.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ON DOKUZUNCU BÂB: İMÂN, İSLÂM VE DİNİN FARZLARI

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Salih amellerin nimeti ile tamama erdiği Allah'a hamd ederim. Her hal üzere Allah'a hamd olsun.

Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Allah Teâlâ, O'nun tevhidini ikrar etsinler ve "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve Muhammed O'nun Rasûlüdür" desinler diye Muhammed'i (s.a.v.) insanların tümüne göndermiştir. O zamanlar bu sözü kalbiyle kesin inanarak kabul eden ve diliyle söyleyen kimse için böyle yapması yeterli idi. Yani kim bunun üzerine ölürse, o kimse cennete giderdi. Akabinde insanlar iman edip tevhidi ihlaslı bir şekilde gerçekleştirdiklerinde bu sefer onlara Mekke'de iken namazı farz kıldı. Onlar derhal bunu tasdikleyip iman ettiler ve namaz kıldılar. Sonra onlara hicreti farz kıldı. Onlar derhal hicret edip ailelerini ve vatanlarını terk ettiler. Sonra Medine'de onlara orucu farz kıldı. Onlar derhal buna iman edip tasdik ettiler ve Ramazan ayında oruç tuttular. Sonra onlara zekatı farz kıldı. Onlar derhal buna iman edip tasdik ettiler ve emrolundukları şekilde zekatı eda ettiler. Sonra onlara cihadı farz kıldı. Onlar da derhal yakın kâfir uzak kâfir kim varsa onlara karşı cihad ettiler, bunda sabır gösterdiler ve tasdik ettiler. Daha sonra onlara hacı farz kıldı. Onlar da derhal hac yaptılar ve buna iman ettiler.

Ne zaman ki bu farzlara iman ettiler ve kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve azalarla amel etme şeklinde amele döktüler, işte o zaman Allah Teâlâ: *"Bugün dininizi sizin için kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum"* (Maide, 3) buyurdu.

Sonra onlara, ahirette sadece İslâm Dini'ni kabul edeceğini bildirdi. Buyurdu ki: *"Kim İslâm'dan baka bir din arzu ederse, ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır."* (Âl-ı İmrân, 85) Yine şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz ki Allah katında din, İslâm'dır."* (Âl-ı İmrân, 19)

Ayrıca Nebî (s.a.v.) de şöyle buyurmuştur: *"İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir; Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun rasûlü olduğuna şehadet etmek, namazı ikame etmek, zekatı vermek, Ramazan ayında oruç tutmak ve gücü yeten kimsenin Beyt-i Haram'ı haccetmesi."*²⁷⁸

Daha sonra Nebî (s.a.v.), ümmeti için kademe kademe İslâm'ın farzlarını açıkladı. İnşallah bunları anlatacağız. Allah size rahmet etsin! İşte bu, Müslümanların yoludur.

Eğer biri kalkıp "Kim 'La ilahe illallah' derse cennete girer"²⁷⁹ şeklinde rivayet

279 Bu lafız ve bu genel ifade ile hadise rastlayamadım. Sonra Taberani'nin Kübra'da (6348, 7/55) Seleme b. Nuaym'dan rivayet ettiği şu hadise rastladım: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her kim 'La ilahe illallah' derse cennete girer." Ne var ki bu hadisin isnadında Musa b. Mes'ud vardır. Kendisi saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Bk. Takrîb (s. 554) Yine senedinde İbrahim b. Tuhmân el-Horasanî vardır. Sıkadır, garip hadisleri vardı. Hakkında Mürcle olması dolayısı ile kelam edilmiştir. Gerçi bu görüşünden döndüğü de söylenir. Bk: Takrîb (s. 90) Bununla birlikte bu hadis, onun mezhebinin destekleyen delillerdendir. Allah en iyisini bilir. Ne var ki ortada bu hadisin manasında bazı şeylerle kayıtlı* olarak birçok hadis vardır. Mesela İbân b. Mâlik'in uzun hadisi bunlardandır ki, bir kısmında "Allah 'La ilahe illallah' deyip bununla Allah'ın yüzünü uman kimseyi cehenneme haram kılmıştır" diye geçmektedir. Bk. Buhârî, 425 (1/519), 1186 (3/60), 1938 (12/303) - Müslim, 33 (1/61) Aynı şekilde Enes ve Muaz'dan gelen "Hiçbir kul yoktur ki 'La ilahe illallah Muhammedun Rasûlullah' diye şehadet etmesin de Allah onu cehenneme haram kılmış olmasın" hadisi ile Ubade'den gelen "Şüphe etmeksizin Allah'tan başka ilah olmayıp benim de Allah'ın Rasûlü olduğuma şehadet edip, Allah'a bu iki kelime ile kavuşan, buna rağmen cennetten perdelenen bir kul yoktur" hadisi de bunun gibidir. Bk. Müslim, 54 (1/57) Yine Ebû Zerr'in şu hadisi de böyledir: "Her kim 'La ilahe illallah' der, sonrasında bu inanç üzere ölürse, illaki cennete girer."

Bu yüzdendir ki âlimler, Kur'ân ve Sünnet'in naslarını araştırma sonucunda "La ilahe illallah" kelimesinin bazı şartları bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Bu şartlar; ilim, yakın, kabul, inkıyad (boyun eğiş), dürüstlük, ihlas ve sevgidir. Bk. Meârici'l Kabul (1/307) Bu şartlardan her birinin Kur'ân ve Sünnet'ten delili vardır ki, bu kelime ancak sayılan şartlara sahip olup emirleri yerine getirme ve haramlardan kaçınmakla kişiye fayda verir.

Âlimler, bu gibi hadislere şu gibi cevaplar vermiştir:

1. Bu hadisler, farzların inmesinden öncesi ile ilgilidir. Buna İbn Abbâs'ın ve Süfyan b. Uyeyne'nin birazdan gelecek olan sözü ile istidlal etmişlerdir. Ayrıca bu, Zühri ve başka âlimlerin de bu konudaki mezhebidir. Bk. Tirmizî (5/24)
2. Bu hadislerden maksat, tevhid ehlinin bir kimsenin cehennemde sonsuza dek durmayacağına anlatılmasıdır. Yani onlar, azaba dahi uğrasa en sonunda cennete gireceklerdir.
3. Bunu söyleyenin farzları terk etmemesi gerekir. Çünkü bu kelime, kişiyi farzları eda etmeye sürükler.
4. Bundan kasıt, kâfirler için hazırlanan ateşe girilmeyeceğidir, asiler için hazırlanan ateşe değil.
5. Cehenneme girmenin haram olması, salih amelin kabul edilip kötü amellerin affedilmesi şartına bağlıdır.

Allah en iyisini bilir. Bk. Fethu'l Bari (1/522). Şeyhülislam İbn Teymiyye dedi ki: "Bu hadisler, yalnızca bu kelimeyi söyleyen ve bu inanç üzere ölen kimseler hakkındadır. Nitekim hadislerde bu şekilde kayıtlı olarak gelmiştir. O kimsenin kalbinden halis bir şekilde, kalbi ile kesin inanarak, şüphe etmeksizin dürüst bir şekilde bunu söylemesi gerekir. Çünkü tevhidin hakikatı, ruhun tüm benliğini Allah'a vermesidir. Yani kim kalbinden halis bir şekilde Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederse cennete girer. Çünkü ihlas, kalbin tüm benliğini samimi bir şekilde günahlardan tövbe etmekle Allah'a vermesidir." Bk. Teysiru'l Aziz (s. 87)

Bu kayıtlara örnek verecek olursak;

- "Kim ihlaslı olarak..." Bk. Buhârî, İlim, El-Hırsu Ale'l Hadis, 99 (1/193)
- "Kim kesin inanarak..." Bk. Buhârî, İlim, Men Hassa Bi'l İlmî Kavmin Dûne Kavmin, 128 (1/226)

edilen hadislerle hüccet getirirse, ona şöyle cevap verilir: Bu tarz hadisler, daha önce anlattığımız üzere farzların inmesinden önce idi. Bu, Allah Teâlâ'nın kendilerini ilim ile faydalandırdığı âlimlerin görüşüdür. Ki onlar, kendilerine uyulan imamlardır. Bunun yanında sahâbe ile onlara ihsan üzere tâbi olanların üzerinde bulunduğu yolun tümünden ve zikredilmeleri herhangi bir şehirde tuhaf karşılanmayan imamların görüşlerinden ayrılan Mürcie bundan müstesnadır.

Şimdi onlardan, şu anda hatırladığımız kadarını zikredeceğiz. Allah doğrunun tümüne muvaffak kılsın, bu hususta yardım etsin İnşallah. Çaba ve kuvvet, yalnızca Allah ile dir.

196. ... Ali b. Ebi Talha'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "*İmanları yanında imanları artsın diye mü'minler üzerine sekineti indiren O'dur*" (Fetih, 4) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Hiç şüphesiz Allah Teâlâ, Muhammed'i (s.a.v.) Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehadet etmek ile göndermiştir. Mü'minler bunu tasdik ettiklerinde, Allah onlara namazı ilave etti. Bunu tasdik ettiklerinde, Allah onlara orucu ilave etti. Bunu tasdik ettiklerinde, Allah onlara zekatı ilave etti. Bunu tasdik ettiklerinde, Allah onlara haccı ilave etti. Bunu da tasdik ettiklerinde, Allah onlara cihadı ilave etti. Sonrasında dinlerini kemale erdirdi ve '*Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum*' (Maide, 3) buyurdu."

İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Önceleri müşrikler ile Müslümanlar birlikte hac yaparlardı. Tevbe Sûresi indiğinde müşrikler Beyt-i Haram'dan uzaklaştırıldılar. Sonra Müslümanlar hac yaptılar ve müşriklerden hiçbiri onlarla Beyt-i Haram'da bu işte ortak olmadı. Bu, nimetin tamamlanmasına dahildir. Allah Teâlâ şu âyeti indirdi: '*Bugün kâfirler, sizin dininizden ümidi kesmişlerdir. Artık onlardan korkmayın, benden korkun! Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum*' (Maide, 3)"²⁸⁰

197. ... Muhammed b. Abdülmelik el-Massîsî -yani Ebû Abdullah- dedi ki: H. 170 senesinde Süfyan b. Uyeyne'nin yanında oturuyorduk. Derken bir adam, ona imandan sordu. Süfyan: "Söz ve ameldir" dedi. Adam: "Artar ve eksilir mi?" diye sordu. Süfyan: "Allah'ın dilediği kadar artar" dedi ve eli ile işaret ederek: "Bunun gibisi dahi kalmayana dek eksilir" dedi. Adam: "Peki, bizim orada bulunan ve

• "Kim O'na hiçbir şeyi ortak koşmaksızın..." Bk. Buhârî, İlim, Men Hassa Bi'l İlmi Kavmen Dûne Kavmin, 129 (1/227)

• "Kim kalbinden gerçek manada..." Bk. Müsned, 449 (1/101) - İbn Hibban, Sahih, 204 (1/434) - Müstedrek, 242 (1/134)

280 İsnadı hasendir.

Tahrîç: İbn Cerir, Tefsir'de (26/72) Ebû Salih yoluyla "Bize Muâviye tahdis etti..." senediyle "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim" kısmına kadar rivayet etmiştir. Ayrıca bunu Taberani de rivayet etmiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (7/107) Ayrıca bk. İbn Batta, İbane, 801 (s. 515)

imanın amel olmaksızın söz olduğunu iddia eden bir topluluğa nasıl cevap veririz?" diye sordu. Süfyan dedi ki: "Onların bu sözü, iman hükümleri ve hadler inmeden tur ve Muhammed Allah'ın rasûlüdür" demeleri için insanların hepsine gönderdi. Bu sözü söylediklerinde kanlarını ve mallarını o söz ile -o sözün hakkı müstesna- korumuş oldular. Artık hesapları ise Allah Teâlâ'ya aittir. Derken Allah, onların kalplerindeki dürüstlüğü bildiğinde ona, insanlara namazı emretmesini emretti. O derhal emretti, onlar da emri yerine getirdiler. Allah'a yemin olsun ki bunu yapmayacak olsaydılar, o ilk ikrarları kesinlikle onlara yarar sağlamazdı. Derken Allah, onların kalplerindeki dürüstlüğü bildiğinde ona, insanlara hicreti emretmesini emretti. O derhal emretti, onlar da emri yerine getirdiler. Allah'a yemin olsun ki bunu yapmayacak olsaydılar, ne o ilk ikrarları onlara yarar sağlardı, ne de namazları. Derken Allah, onların kalplerindeki dürüstlüğü bildiğinde ona, insanlara Mekke'ye dönüp onlar gibi söyleyene, namaz kılana ve hicret edene dek babaları ve oğulları ile savaşmalarını emretmesini emretti. O derhal emretti, onlar da emri yerine getirdiler. Öyle ki onlardan biri babasının kafasını getirip "Ey Allah'ın Rasûlü! Bu, yaşlı bir kâfirin başıdır" demiştir. Allah'a yemin olsun ki bunu yapmayacak olsaydılar, ne o ilk ikrarları onlara yarar sağlardı, ne namazları, ne hicretleri, ne de kıtal etmeleri. Derken Allah, onların kalplerindeki dürüstlüğü bildiğinde ona, insanlara ibadet etmek sûretiyle Kâbe'yi tavaf etmelerini ve Allah'a karşı alçaklıklarını hissedencesine saçlarını kazımalarını emretmesini emretti. Derken bunu da yerine getirdiler. Allah'a yemin olsun ki bunu yapmayacak olsaydılar, ne o ilk ikrarları onlara yarar sağlardı, ne namazları, ne hicretleri, ne de babaları ile kıtal etmeleri. Derken Allah, onların kalplerindeki dürüstlüğü bildiğinde ona, insanların mallarından onları temizleyecek bir sadaka almasını emretti. O derhal emretti, onlar da emri yerine getirdiler. Öyle ki malın çoğunu da azını da getirdiler. Allah'a yemin olsun ki bunu yapmayacak olsaydılar, ne o ilk ikrarları onlara yarar sağlardı, ne namazları, ne hicretleri, ne babalarına karşı savaşmaları, ne de tavaf etmeleri. Derken Allah, onların kalplerindeki dürüstlüğü bildiğinde üzerlerine peş peşe iman farzlarını ve hadlerini indirdi. Allah ona, insanlara *'Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum.'* (Maide, 3) demesini söyledi."

Süfyan dedi ki: "Kim imanın hasletlerinden birini inkâr ederek terk ederse, nazarımızda öyle yapmakla kâfir olmuştur. Kim de tembellik veya gevşeklikle terk ederse, onu edeplendiririz. Bu ikincisinin imanı, bizim nazarımızda eksiktir. İşte sünnet bu şekildedir. Bunları, sana soran insanlara benden ulaştır."²⁸¹

281 İsnadı hasendir.

* Senedinde Muhammed b. Abdülmelik el-Massîsî vardır. İbn Ebi Hatim, onu zikretmiş ve "İbn Uyeyne'den iman artıp eksilmesinin manası hakkında bir rivayeti vardır" demiştir. Bununla

YİRMİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN "BUGÜN SİZİN İÇİN DİNİNİZİ KEMALE ERDİRDİM..." ÂYETİ HANGİ GÜN İNMIŞTIR?

198. ... Tarık b. Şihab'tan; Yahudi bir adam, Ömer'e (r.a.) dedi ki: "Şayet 'Bugün dininizi sizin için kemale erdirdim...' (Maide, 3) âyeti bizim üzerimize inseydi, kesinlikle o günü bayram edinirdik." Ömer (r.a.) dedi ki: "Ben bu âyetin hangi gün indiğini biliyorum. Cuma'ya denk gelen bir arife günü inmişti."²⁸²

199. ... Tarık b. Şihab'tan; Bir Yahudi, Ömer'e (r.a.) şöyle dedi: "Şayet bizler 'Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim...' (Maide, 3) âyetinin hangi gün indiğini bilseydik, kesinlikle o günü bayram edinirdik." Ömer (r.a.) dedi ki: "Ben bu âyetin hangi günde olduğunu gerçekten biliyorum. Bizler Arafat'ta Rasûlullah (s.a.v.) ile vakfedeyken inmişti."²⁸³

birlikte cerh veya adalet bakımından hakkında bir şey dememiştir. Bk. Cerh ve Tadil (8/5) Ne var ki bunu çok iyi ezberlediğini gösteren şeylerden biri kıssanın senesini vermesi ve kıssayı anlatmasıdır. Çünkü kıssa genelde ezberlenir.

• Yine senesinde İshak b. İbrahim b. Muhammed Ebû Yakub es-Saffâr vardır. İshak b. Ebi İshak'tır. Darekutni dedi ki: "Sikadır." H. 262'de vefat etmiştir. Bk. Tarihu Bağdat (6/374)

Tahric:

- Ebû Nuaym, Hilye (7/395) Süfyan yoluyla bu şekilde...
- Ebû Ubeyd, Kitabu'l İman (s. 54, 55)
- İbn Batta, İbane, 803 (s. 517) Attar yoluyla bu şekilde...

Ayrıca İbn Hacer, Fethu'l Bari'de (1/103) buna işaret etmektedir.

282 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Abdülcebbar b. Alâ el-Attar el-Basri vardır. Künyesi Ebû Bekir'dir. Mekke'de ikamet etmiştir. Hadislerinde beis yoktur. Onuncu tabaka küçüklerindendir. H. 248'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/466) - Tehzib (1/104) Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere Buhârî ve başka kaynaklarda Humeydi, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde Misar vardır. İbn Kîdam İbn Zahîr el-Hilali'dir. Künyesi Ebû Seleme'dir, Kûfelidir. Sika, sebt, fazıldır. Yedinci tabakadan olup H. 253 veya 255'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/243) - Tehzib (10/113)

• Yine senesinde Kays b. Müslim el-Cedeli vardır. Künyesi Ebû Amr'dır, Kûfelidir. Sikadır, Mürcie olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadan olup H. 120'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (8/403)

• Yine senesinde Tarık b. Şihab vardır. İbn Abdışems el-Beceli el-Ahmusi'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Kûfelidir. Ebû Davud dedi ki: "Nebî'yi (s.a.v.) görmüş, ondan işitmemiştir." H. 82 veya 83'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/376) - Tehzib (5/3)

Tahric:

- Ebû Ubeyd, Kitabu'l İman 5 (s. 61) - Ahmed, Müsned (1/28, 39) - Humeydi, Müsned, 31 (1/19) - Buhârî, İtisam, 7268 (Feth, 13/245), İman, 45 (1/105) - Müslim, Tefsir, 3017 (6/82) - Tirmizi, Tefsir, 3043 (5/250) - Nesâî, Mücteba (5/251) - İbn Batta, İbane, 804 (5182 - Beyhaki, Sünen (5/118)

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (3/18) bunu Abd b. Humeyd, İbn Münzir ve İbn Hibban'a da nispet etmiştir.

283 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ahmed b. Abdülcebbar vardır. Zannediyorum ki el-Attari'dir. Eğer o ise künyesi Ebû Ömer olup Kûfelidir. Onuncu tabakadandır, H. 272'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/19) - Tehzib (1/51) Ne var ki o, bu senette sika ve hafız olan Osman b. Ebi Şeybe (bk. 16.cı rivayet) ile birlikte zikredilmiştir.

200. ... Haşimoğulları azatlısı Ammar dedi ki: Bir keresinde İbn Abbâs (r.anhumâ), "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum." (Maide, 3) âyetini okudu. O sıra yanında kitap ehlinden bir adam vardı. Adam dedi ki: "Şayet bu âyetin hangi günde indiğini bilseydik, kesinlikle o günü bayram edinirdik." İbn Abbâs dedi ki: "Yemin olsun ki bu âyet, Cuma gününe denk gelen bir arife günü inmişti."²⁸⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İşte bu, aklını kullanabilen ve dinin ancak kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve namaz, zekat, oruç, hac, cihad vb. amelleri işlemek sûretiyle azalarla amel etmek ile sahih olduğunu bilen bir kimse için açıklamadır.

YİRMİ BİRİNCİ BÂB: İSLÂM KAÇ ESAS ÜZERE KURULMUŞTUR?

201. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "İslâm beş şey üzere kurulmuştur. Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun rasûlü olduğuna şehadet etmek, namazı ikame etmek, zekatı vermek, Ramazan'da oruç tutmak ve Kâbe'yi hacetmek."²⁸⁵

- Yine senesinde Abdullah b. İdris vardır. Sika, fakih, âbiddir. Bk 161.ci rivayet.
- Yine senesinde İdris b. Yezid b. Abdurrahman el-Evdi vardır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/50) - Tehzib (1/195)
- Tahriri bir önceki ile aynıdır.
- 284 İsnadı hasendir.
- Senesinde Haşimoğulları azatlısı Ammar vardır. Ammar b. Ebi Ammar Ebû Amr'dır. Ona Ebû Ömer de denilir. Saduk olmakla birlikte hataları vardır. Üçüncü tabakadan olup H. 120'den sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/48) - Tezib (7/404)
- Yine senesinde Yusuf b. Musa vardır. İbn Raşid el-Kattan'dır. Künyesi Ebû Yakub'tur, Kûfelidir. Rayy, sonra da Bağdat şehirlerinde ikamet etmiştir. Onuncu tabakadan olup H. 253'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/383) - (11/425)
- Yine senesinde Veki b. Cerrah vardır. Sika, hafız âbiddir. Bk. 54.cü rivayet.
- Yine senesinde Hammad b. Seleme vardır. Sika, âbiddir. Bk. 99.cu rivayet.

Tahrir: Bir önceki ile ondan önceki rivayetlerde geçen Ömer rivayeti, bunun şahididir.

- 285 İsnadı hasendir.
- Senesinde Süayr b. Hims et-Temimi vardır. Künyesi Ebû Mâlik veya Ebû Ahbas'tır. Saduktur. Müslim'de sadece bir tane hadisi vardır. İbn Main, onu sika saymış olup Ebû Hatim "Onunla hüccet olmaz" demiştir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/310) - Tehzib (4/105) - Mizan (2/164) - Kaşif (1/299)
- Yine senesinde Habib b. Ebi Sabit vardır. Sika, fazıl, celildir. Çokça mürsel hadis rivayet eder, tedlis yapardı. Üçüncü tabakadandır. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. H. 19'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/148) - Tehzib (2/178) - Tarîf (s. 84) Bunun yanında tahrirde de görüleceği üzere İkrime, kendisine mütâbaat etmiştir. Ancak hadis Buhârî ile Müslim'deki birçok şahit ve mütâbaatı ile sahihtir.

Tahrir:

- İbn Ebi Ömer el-Adeni, İman, 18 (s. 84) - Humeydi, Müsned, 703 (2/308) - Tirmizî, İman, 2609 (5/5) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir. İbn Ömer yoluyla Nebî'den (s.a.v.) birçok yoldan rivayet edilmiştir. Süayr b. Hims, hadis ehli katında sikadır." Bunların hepsi, Süfyan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

202. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İslâm beş şey üzere kurulmuştur. Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun rasûlü olduğuna şehadet etmek, namazı ikame etmek, zekatı vermek, Kâbe'yi hacetmek ve Ramazan'da oruç tutmak."²⁸⁶

203. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "İslâm beş şey üzere kurulmuştur. Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun kulu ve rasûlü olduğuna şehadet etmek, namazı ikame etmek, zekatı vermek, Ramazan'da oruç tutmak ve Kâbe'yi hacetmek."²⁸⁷

204. ... Cerir b. Abdullah dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "İslâm beş şey üzere kurulmuştur. Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun rasûlü olduğuna şehadet etmek, namazı ikame etmek, zekatı vermek, Kâbe'yi hacetmek ve Ramazan'da oruç tutmak."²⁸⁸

• Buhârî, İman, 8 (1/49) - Tirmizî, 2609 (5/6) - Nesâî, Mücteba, İman (8/107) Bunların tümü, Hanzala'dan, o İkrime'den, o da İbn Ömer'den senediyle rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/143) - Müslim, 22 (1/45) - İbn Huzeyme, Sahih, 309 (1/159) Bunların hepsi, Hanzala yoluyla İkrime'den, o Tavus'tan, o da İbn Ömer'den senediyle rivayet etmişlerdir ki orada oruç, hacdan önce zikredilmektedir.

• Ahmed, Müsned (2/120) - Müslim, 16 (1/45) - İbn Huzeyme, Sahih, 308 (1/159) Bunların hepsi, Asım'ın babası yoluyla İbn Ömer'den şeklindeki senetle rivayet etmişlerdir.

• Yine bunu Müslim, 16 (1/45)'de Sa'd b. Ubeyde yoluyla İbn Ömer'den rivayet etmiştir ki orada oruç daha önce zikredilmiştir.

Ayrıca bu hadisin birçok başka şahidi daha bulunmaktadır.

286 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. İsmail vardır. İbn Semura el-Ahmesi'dir. Künyesi Ebû Cafer es-Serrâc'tır. Kûfelidir, sikadır. Onuncu tabakadan olup H. 260 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/145) - Tehzib (9/58)

• Yine senedinde Hanzala b. Ebi Süfyan b. Abdurrahman b. Safvan b. Umeyye el-Cumahi el-Mekki vardır. Sikadır, hüccettir. Altıncı tabakadan olup H. 151'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/206) - Tehzib (3/60)

• Yine senedinde İkrime b. Halid vardır. İbn As b. Hişam el-Mahzumi'dir. Sikadır, üçüncü tabakadandır ve Atâ'dan sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/29) - Tehzib (7/258) Tahriri bir önceki ile aynıdır.

287 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hasen b. Sabbah ez-Za'ferani vardır. Sikadır. Bk. 26.cı rivayet.

• Yine senedinde Şabâbe b. Sevvâr vardır. Sikadır, hafızdır. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Bk. 26.cı hadis.

• Yine senedinde Asım vardır. İbn Muhammed b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. Hattâb el-Ömeri'dir. Medinelidir, sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/385) - Tehzib (5/57)

• Yine senedinde Muhammed b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer vardır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/162) - Tehzib (9/172)

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

288 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Cabir vardır. İbn Yezid b. Haris-Cu'fi'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Kufelidir. Zayıftır. rafizidir. Beşinci tabakadan olup H. 127'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/123) - Tehzib (2/46) Bununla birlikte hadis, daha önce zikredilen şahitleri ile sahihtir.

YİRMİ İKİNCİ BÂB: CEBRAİL'İN (A.S.) NEBİ'YE (S.A.V.) GELİP "İSLÂM NEDİR, İMÂN NEDİR?" ŞEKLİNDE SORU SORMASI

205. Bize Ebû Bekir Cafer b. Muhammed el-Fıryabl tahdis etti, dedi ki: Bize İshak b. Rahûyeh tahdis etti, dedi ki: Bize Nadr b. Şümeyl tahdis etti, dedi ki: Bize Kehmes b. Hasen tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Bureyde tahdis etti; Yahya b. Ya'mer'den, o Abdullah b. Ömer'den; dedi ki: Bana Ömer b. Hattâb (r.a.) şöyle anlattı: "Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanındaydık. O sıra elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah olan ve bizden kimsenin tanımadığı bir adam çıkageldi. Tâ ki Allah'ın Nebî'si'nin (s.a.v.) yanına oturdu, dizlerini onun dizlerine dayadı ve ellerini dizine koyup "Ey Muhammed! Bana İslâm'dan haber ver, İslâm nedir?" dedi. Buyurdu ki: *"Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun rasûlü olduğuna şehadet etmen, namazı ikame etmen, zekatı vermen, Ramazan'da oruç tutman, oraya yol bulabilirsen Kâbe'yi haccetmendir."* Adam: "Doğru söyledin" dedi. Bizler bu duruma şaşırdık; hem ona soru soruyor, hem de onu tasdik ediyordu. Adam: "Bana imandan haber ver" dedi. Buyurdu ki: *"Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ahiret gününe, hayrı ve şerri ile kadere iman etmendir."* Adam: "Doğru söyledin" dedi. Akabinde: "Bana ihsandan haber ver" dedi. Buyurdu ki: *"Sanki O'nu görüyormuşsun gibi Allah'a ibadet etmendir. Gerçi her ne kadar O'nu görmüyor olsan da O seni görüyor."* Akabinde: "Bana kıyametten haber ver" dedi. Buyurdu ki: *"Onun hakkında kendisine sorulan kişi, sorandan daha bilgili değildir."*²⁸⁹

- Yine senedinde Amr vardır ki Şa'bi'dir. Bk. 13.cü rivayet.
- Yine senedinde Ebû Hamza vardır. Muhammed b. Meymun el-Mervezi'dir. Künyesi Ebû Hamza olup Sûkkerlidir. Sika, fazıldır. Yedinci tabakadan olup H. 268 veya 267'de* vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/212) - Tehzib (9/486)
- Yine senedinde Ali eş-Şakiki vardır. Ali b. Hasen b. Şakik'tir. Ebû Abdurrahman el-Mervezi'dir. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 215'te veya daha öncesinde vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/34) - Tehzib (7/298)
- Yine senedinde Muhammed b. Ali vardır. İbn Hasen b. Şakik'tir. Sikadır, hadis ehlidir. On birinci tabakadan olup H. 250'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/192) - Tehzib (9/349)

Tahrîç:

- Ahmed, Müsned (4/363) Cabir b. Âmir yoluyla bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (4/364)'te Davud b. Yezid el-Evdl yoluyla Âmir'den bu şekilde rivayet etmiştir. Aynı şekilde Davud b. Yezid de zayıftır. Bk. Takrib (1/235)
- Ayrıca bunu Heysemi de zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed, Ebû Ya'la, Kebir ve Sağır'de Taberani rivayet etmiştir." Bk. Mecamu'z Zevaid (1/47) Ne var ki Heysemi "Ahmed'in yolu sahihtir" demektedir. Galiba o, benim rastlayamadığım başka bir rivayettir. Allah en iyisini bilir.

Ayrıca bu hadise, kendinden öncekiler şahıtlık etmektedir. Allah daha iyi bilir.

* Bu tarih, Allah en iyisini bilir 168 veya 167 olmalıdır. Çünkü 268'li yıllar, on birinci tabakaya aittir. Herhalde bu, basımdan kaynaklanan bir hatadır. Allah en iyisini bilir. (Çev.)

289 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Nadr b. Şümeyl vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 21.ci rivayet.

Ömer (r.a.) dedi ki: "Akabinde ben birkaç gün bekledim. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bana: "Ey Ömer! O soru soran kimdi biliyor musun?" buyurdu. Ben: "Allah ve Rasûlü en iyi bilendir" diye cevap verdim. Buyurdu ki: "O Cibril'dir. Size dininizi öğretmek için geldi."

206. Yine bize el-Firyabi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ebû Bekir el-Mukaddemi tahdis etti, dedi ki: Bize Muâz b. Muâz tahdis etti, dedi ki... Yahya b. Ya'mer dedi ki: Basra'da kader hakkında ilk konuşan Ma'bed el-Cüheni idi. Derken ben ve Humeyd b. Abdurrahman yola çıktık. Birden Abdullah b. Ömer (r.anhumâ) ile karşılaştık. Ona dedik ki: "Arkamızda bazı insanlar ortaya çıktı; Kur'ân okuyorlar, ilim talep ediyorlar, bunun yanında kaderin olmadığını ve tüm işlerin şimdi başladığını iddia ediyorlar." Dedi ki: "Onlarla karşılaştığında haber ver ki ben onlardan beriyim, onlar da benden beridirler. İbn Ömer'in kendisiyle yeminde bulunduğuna yemin olsun ki, şayet onlardan birinin Uhud Dağı kadar altını olsa ve onu infak etse, yine de Allah Teâlâ kadere iman edene dek ondan infakı kabul etmez."

İbn Ömer sonrasında şöyle dedi: "Babam Ömer (r.a.) bana şöyle anlattı: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanındaydık. O sıra elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah olan ve bizden kimsenin tanımadığı bir adam çıkageldi. Tâ ki Allah'ın Nebîsi'nin (s.a.v.) yanına oturdu, dizlerini onun dizlerine dayadı ve ellerini dizine koyup "Ey Muhammed! Bana İslâm'dan haber ver, İslâm nedir?" dedi. Buyurdu ki: "Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun rasûlü olduğuna şehadet etmen, namazı ikame etmen, zekatı vermen, Ramazan'da oruç tutman, oraya yol bulabilirsen Kâbe'yi haccetmendir." Adam: "Doğru söyledin" dedi. Bizler bu duruma şaşırdık; hem ona soru soruyor, hem de onu tasdik ediyordu. Adam: "Bana imandan haber ver" dedi. Buyurdu ki: "Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına,

• Yine senesinde Kehmes b. Hasen et-Temimi vardır. Künyesi Ebu'l Hasen'dir, Basralıdır. Sikadır, beşinci tabakadandır ve H. 149'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/137) - Tehzib (8/450)

• Yine senesinde Abdullah b. Bureyde vardır. İbn Husayb el-Eslemi'dir. Künyesi Ebû Sehl el-Mervezi'dir. Şehrinin kadısıydı. Sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 105'te vefat etmiştir. Onun bilakis H. 115'da 100 yaşında iken vefat ettiği de söylenmiştir. Bk. Takrib (1/403) - Tehzib (5/157)

• Yine senette Yahya b. Ya'mer vardır. Basralı olup Merv şehrine yerleşmiş ve orada kadılık yapmıştır. Sikadır, fasihtir. Mürsel hadisler rivayet ederdi. Üçüncü tabakadan olup H. 100'ün öncesinde veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/361) - Tehzib (11/305)

Tahrîç: Bu hadis, çok meşhur olup Abdullah b. Ömer, Ömer b. Hattâb ve başka sahâbelerden rivayet edilmiştir. Ayrıca Yahya b. Ya'mer, İbn Bureyde, Kehmes b. Hasan'dan rivayet edilmiş olup Musannif, Kehmes'den iki farklı yoldan rivayet etmektedir.

1. Nadr b. Şümeyl yolu ile Kehmes'ten; bunun için ayrıca bk. Nesâî, Sünen (8/97) Yine bunu Musannif, 379 ve 429 numaralı rivayetlerde tekrar etmektedir.

2. Muaz b. Muaz yolu ile Kehmes'ten; bu bir sonraki rivayet olup, tahriri orada gelecektir. Ayrıca bk. Tirmizî, İman (5/7) - Müslim, 1 (1/36) - Tirmizî, 2610 (5/6) - Müsned (1/51) - İbn Mende, İman (1/123) - İbn Batta, 335 (2/265) - Buhârî, 50 (1/114), 4777 (8/513) - Nesâî (8/101) - İbn Mâce, 64 (1/25)

rasûllerine, ahiret gününe iman etmen ve de kaderin hayrı ile şerrine iman etmen-dir." Adam: "Doğru söyledin" dedi. Akabinde: "Bana ihsandan haber ver" dedi. Buyurdu ki: "Sanki O'nu görüyormuşsun gibi Allah'a ibadet etmendir. Gerçi her ne kadar O'nu görmüyor olsan da O seni görüyor." Akabinde: "Bana kıyametten haber ver" dedi. Buyurdu ki: "Onun hakkında kendisine sorulan kişi, sorandan daha bilgili değildir." Adam: "O halde bana alamellerinden haber ver" dedi. Buyurdu ki: "Cariyenin efendisini doğurması ve yalın ayak, çıplak koyun çobanlarının bina yapma hususunda birbirleri ile yarışmaları."

Ömer (r.a.) dedi ki: "Sonra kalkıp gitti. Akabinde ben birkaç gün bekledim. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bana: "Ey Ömer! O soru soran kimdi biliyor musun?" buyurdu. Ben: "Allah ve Rasûlü en iyi bilendir" diye cevap verdim. Buyurdu ki: "O Cibril'dir. Size dininizi öğretmek için geldi."²⁹⁰

207. ... Yahya b. Ya'mer dedi ki: İbn Ömer'e (r.anhumâ) "Bizim Irak'ta bazı adamlar var ve insanlar hakkında 'İsterlerse amel ederler, isterlerse etmezler, isterlerse cennete girerler, isterlerse cehenneme girerler, yani ne isterlerse onu yaparlar' diyorlar" dedim. İbn Ömer şöyle cevap verdi: "Onlara haber ver; ben onlardan beriyim, onlar da benden beridirler."

İbn Ömer sonra şöyle dedi: Bir keresinde Cibril (a.s.), Nebî'ye (s.a.v.) gelip: "Ey Muhammed!" dedi. Nebî (s.a.v.): "Buyur!" dedi. Aralarında şu konuşma geçti:

Adam:

- İslâm nedir?

Nebî (s.a.v.):

- O'na hiçbir şeyi ortak koşmaksızın Allah'a ibadet etmen, farz namazları kılmak, farz kılınan zekatı vermek, Ramazan ayında oruç tutmak ve Kâbe'yi hacce-tmendir.

- Peki, ben bunu yaptığımda Müslüman mıyım?

- Evet.

- Doğru söyledin. Peki, ihsan nedir?

²⁹⁰ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muhammed b. Ebi Bekir el-Mukaddemi vardır. Sikadîr. Bk. 104.cü rivayet.
• Yine senesinde Muâz b. Muâz vardır. İbn Nasr b. Hassan el-Anberî'dir. Künyesi Ebu'l Müsenna'dır, Basralıdır. Kadîr, sikadîr, mütkindir. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 196'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/257) - Tehzib (1/194)
• Yine senesinde Humeyd b. Abdurrahman el-Hımyerî el-Basrî vardır. Sikadîr, mütkindir, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/203) - Tehzib (3/46) Senetteki diğer râviler de sikadîrlar.
Tahrîr: Ahmed, Müsned (1/28), (1/51, 52) - Müslim, 8 (1/36) - Ebû Davud (Avn, 12/459) - Tirmizî, 2610 (5/6) - İbn Mâce, 63 (1/24) - İbn Mende, İman (1/134) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/203) - İbn Batta, İbane, 813 (s. 525)

- Allah'tan sanki O'nu görüyormuşsun gibi korkmandır. Gerçi her ne kadar sen O'nu görmesen de O seni görmektedir.

- Peki, ben bunu yaptığımda Muhsin miyim?

- Evet.

- Doğru söyledin. Peki, iman nedir?

- Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ölümden sonra dirilişe, cennete, cehenneme ve kaderin tümüne iman etmendir.

- Peki, ben bunu yaptığımda mü'min miyim?

- Evet.

- Doğru söyledin.²⁹¹

208. ... Muharib b. Disar'dan; İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) bir keresinde mescitte oturuyordu. O sıra elbisesi bembeyaz, saçları siyah, üzerinde yolculuk eseri görülmeyen ve bizden de kimsenin tanımadığı bir adam, ona doğru yöneldi. Tâ ki onun önünde oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayayıp: "Ey Muhammed! Bana İslâm'dan haber ver" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) cevap olarak buyurdu ki: *"Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun rasûlü olduğuna şehadet etmen, namazı kılman, zekatı vermen, Ramazan ayında oruç tutman, ona yol bulabilirsen Kâbe'yi hacetmen ve cenabetlikten gusûl almandır."* Bunun üzerine adam: "Doğru söyledin" dedi. İnsanlar, onun bu durumuna şaşırdılar; hem ona soruyor hem de onu tasdik ediyordu. Akabinde: "Bana imandan haber ver" dedi. Buyurdu ki: *"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ahiret gününe, cennete, cehenneme, dirilişe, hesaba, kaderin hayrına ve şerrine, acısına ve tatlısına iman etmendir."* Bunun üzerine adam: "Doğru söyledin" dedi. İnsanlar, onun bu durumuna şaşırdılar; hem ona soruyor hem de onu tasdik ediyordu. Akabinde: "Bana kıyametten haber ver" dedi. Buyurdu ki: *"Bu konuda kendisine soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir."* Adam: "Doğru söyledin" dedi ve gitti. Bu olay üzerinden birkaç zaman geçtikten sonra Rasûlullah

291 İsnadı hasendir.

• Senesinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cüd'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet. Bunun yanında Süleyman et-Teymi, kendisine mütâbaat etmiştir ki, bununla senetteki zayıflık iyileşmektedir. Bk. Müslim, 4 (1/38)

• Yine senesinde Abdülaziz b. Ebû Ravvâd vardır. Saduktur, âbiddir. Vehmederdi. Mürcie olmakla suçlanmış. Yedinci tabakadan olup H. 159'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/509) - Tehzib (6/338) Bundan önceki iki ve bundan sonra gelecek olan rivayette de görüldüğü üzere hadis, birçok başka sahih yollardan da rivayet edilmiştir.

Tahrîç:

• Ahmed, Müsned (2/107) - İbn Batta, İbane, 816 (s. 528) Bu ikisi, Ali b. Zeyd yoluyla Yahya b. Ya'mer'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Müslim, 4 (1/38) Süleyman et-Teymi yoluyla Yahya b. Ya'mer'den...

Ayrıca önceki rivayet ile bundan sonra gelecek olan rivayete ve tahrîçlerine bakınız.

(s.a.v.) Ömer'e: "Ey Ömer! O adamın kim olduğunu biliyor musun?" diye sordu. Ömer: "Allah ve Rasûlü en iyi bilendir" deyince, şöyle buyurdu: "O Cibril'dir. Size dininizi öğretmek için geldi. Bu son sûretli müstesna, bana hangi sûrette geldiyse onu tanımıştım."²⁹²

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÂB: İMÂNIN EN ÜSTÜN VE EN ALT DERECESESİ

209. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İman altmış küsur -veya yetmiş küsur- şubedir.²⁹³ En üstünü la ilahe illallah, en altı ise yoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktadır. Hayâ da imandan bir şubedir."²⁹⁴

292 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Avvam b. Havşeb vardır. Sika, sebt, fazıldır. Bk. 115.ci rivayet.
- Yine senedinde Muharib b. Disar vardır. es-Sedusi'dir, Kufelidir, kadıdır. Sikadır, imamdır, zahiddir. Dördüncü tabakadan olup H. 116'da vefat etmiştir. Bk Takrib (2/230) - Tehzib (10/49)

Tahric:

- Ahmed b. Nasr el-Mervezi, Tazimu Kadri's Salâh, 374 (1/382) Ravh b. Ubade yoluyla "Bize Avvam b. Havşeb tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.
- İbn Huzeyme, Sahih, 1 (1/4) Süleyman et-Teymi'den...

293 Şube, parça demektir. Hadisteki şubeden kasıt ise imanin hasleti veya bölümüdür. Âlimler, altmış küsur veya yetmiş küsurdan hangisinin tercih edileceği hususunda ihtilaf etmişlerdir.

1. Bazıları, yetmiş küsur şube olmasını tercih etmişlerdir. Çünkü bu, sika bir râvinin ziyadesidir. Hafız İbn Hacer'in söylediğine göre Halimi'nin mezhebi budur. Bk. Fethu'l Bari (1/52)

2. Bazıları da altmış küsur şube olmasını tercih etmişlerdir. Çünkü bu sayı kesin bilinen olup dışında kalanlar ise şüphelidir. Nevevi'nin söylediğine göre İmam Buhârî, İbn Salah ve Kadı İyaz'ın mezhebi bu yöndedir. Bk. Şerhu Müslim (2/3) - Fethu'l Bari (1/52)

İmanın şube sayısını bu rakama hasretme meselesine gelirse; İbn Hacer'in naklettiği üzere Kadı İyaz şöyle der: "Bazı gruplar, sayıyı belli bir rakamla sınırlandırmak için bayağı külfete girdiler. Halbuki onların verdiği rakamın kesinlikle öyle olmasına hükmetmek zordur. Kaldı ki verdikleri sayıyı detaylı bir şekilde bilmemek imana zarar vermez." Hafız sonrasında şöyle der: "Sayıyı belirli bir rakama hasreden kimseler, aynı detaylar üzerinde ittifak etmemişlerdir. Bu konuda doğruya en yakın olanı İbn Hibban'ın takip ettiği yoldur. Ne var ki ben, bunun açıklamasına bizzat onun kelimasında rastlamadım. Bundan önce, âlimlerin bu konuda söylediğini özetlemiştim. Şimdi tekrar edecek olursak; deriz ki: Sayılan bu şubeler, kalp amellerinden, dil amellerinden ve beden amellerinden dallanırlar." İbn Hacer bu sözün ardından kalp amellerini saymış ve onları yirmi dört haslet olarak belirtmiştir. Sonra dilin amellerini saymış ve onları yedi haslet olarak belirtmiştir. Sonrasında beden amellerini saymış ve onları da otuz sekiz haslet olarak belirtmiştir. Böylece verilen sayının toplamı altmış dokuz olmaktadır. Allah daha iyi bilir. Bk. Fethu'l Bari (1/52)

Hafız İbn Hacer'in doğruya en yakın görüş saydığı İbn Hibban'ın yoluna gelirse; bu, Nevevi'nin şu sözüdür: "İmam Hafız Ebû Hatim İbn Hibban dedi ki: Belli bir süre bu hadisin manasını araştırdım. Derken itaatleri saydım, bir de baktım ki hadisteki sayıdan çok çok fazla! Bunun üzerine Sünnet'e müracaat ettim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) imandan saydığı tüm itaatleri tek tek saydım, bir de baktım ki sayısı yetmiş küsurdan daha az! Bunun üzerine de Allah'ın Kitabı'na müracaat ettim, derin derin düşünerek onu okudum. Allah Teâlâ'nın imandan saydığı tüm itaatleri tek tek saydım, bir de baktım ki onların sayısı da yetmiş küsurdan daha az! Bunun da üzerine Kitap'ta geçen sayı ile Sünnet'te geçen sayıyı topladım, bir de baktım ki Allah Teâlâ ile Nebîsi'nin (s.a.v.) imandan saydığı her şeyin sayısı -fazlası veya eksikliği olmaksızın- yetmiş dokuz oldu." Bk. Nevevi, Şerhu Müslim (2/4, 5)

294 İsnadı sahihtir.

210. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İman altmış küsur -veya yetmiş küsur- şubedir. En üstünü la ilahe illallah demek, en altı ise yoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktadır. Hayâ da imandan bir şubedir." ²⁹⁵

211. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İman altmış küsur -veya yetmiş küsur- şubedir. En üstünü Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet etmek, en altı ise yoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktadır. Hayâ da imandan bir şubedir." ²⁹⁶

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BAB: İMÂNIN ARTIP EKSİLMESİ ²⁹⁷

• Senedinde Süheyl b. Salah vardır. Zekvan es-Semman'dır. Künyesi Ebû Yezid'tir, Medinelidir. Saduk olmakla birlikte sonradan hafızası bozulmuştur. Buhârî, kendisinden talik olarak rivayet etmiştir. Alhıncı tabakadan olup Mansur'un hilafetinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/338) - Tehzib (4/263) Ne var ki -tahriçte de görüleceği üzere- Buhârî, Müslim, Nesâî ve başkalarının rivayetinde Süleyman b. Bilal, kendisine mütâbaat etmiştir. Böylelikle sahih li ğayrih derecesine yükselmiştir.

• Yine senedinde Abdullah b. Dinar vardır. Adevi azatlısıdır, künyesi Ebû Abdurrahman'dır, Medinelidir. Onu İbn Ömer azat etmiştir. Sikadır. Dördüncü tabakadan olup H. 127'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/413) - Tehzib (5/201)

• Yine senedinde Halid el-Vasiti vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 94.cü rivayet.

• Yine senedinde Yahya el-Hımyani vardır. Hafızdır ama hadis çalmakla itham edilmiştir. Bk. 94.cü rivayet.

Tahriç:

• Buhârî, 9 (1/51) - Müslim, 35 (1/63) - Nesâî (8/110) Bunların tümü, Süleyman b. Bilal yoluyla Abdullah b. Dinar'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 67 (s. 21) - Nesâî (8/110) - İbn Mâce (1/22) Bunların tümü, İbn Acelân yoluyla Abdullah b. Dinar'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Abdullah b. Dinar'a İmara b. Gazıyye mütâbaat etmiştir. Bk. Tirmizî (5/10) Ayrıca Ebû Salih'e de Yezid b. Asamm mütâbaat etmiştir. Bk. Ahmed, Müsned (2/445)

• Hadis için ayrıca bk. Ahmed, Müsned (2/414, 445) - Ebû Ubeyd, Kitabu'l İman 4 (s. 60, 61) - Tirmizî, 2614 (5/10) - Nesâî (8/110) - İbn Mâce, 57 (1/22), - Müslim, 35 (1/63) - Ebû Davud (Avn. 12/432)

295 İsnadı bir önceki gibi sahihtir.

• Senedinde Yahya b. Eyyûb vardır. Bağdatlı âbiddir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 234'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/343) - Tehzib (11/188)

Tahriri bir önceki gibidir.

296 İsnadı, 209 numaralı rivayette olduğu gibi sahihtir.

• Senedinde Ahmed b. Muni' el-Asamm vardır. İbn Abdurrahman Ebû Cafer el-Bağdadi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 244'de 84 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/27) - Tehzib (1/84)

• Yine senedinde Mücahid b. Musa el-Haverizmi vardır. el-Hutli'nin tâ kendisidir. Künyesi Ebû Ali olup Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 244'te vefat etmiştir. Tahriri 209 numaralı rivayet ile aynıdır.

297 İman hususunda kendisinden bid'atların ortaya çıkıp çoğaldığı asılların en önemlilerinden biri de, bid'atçıların iman ne zaman bir kısmı gitse, hepsinin gittiğini ve geriye hiçbir şey kalmadığını zannetmeleridir.

1. Hariciler ve Mutezile dedi ki: "İman, Allah ve Rasûl'ün emrettiği şeylerin toplamıdır." Ki bu -hadis ehlinin de dediği gibi- mutlak manadaki imandır. Yine şöyle dediler: "İmandan herhangi

212. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Mü'min günah işlediğinde kalbinde siyah bir leke oluşur. Eğer tövbe eder, günden günde sınırlar ve bağışlanma dilerse, kalbini ondan arındırıp cilalar. Eğer günahları artırırsa o lekeler de artar, öyle ki kalbine üstünlük sağlar. İşte bu, Allah Teâlâ'nın hakkında 'Hayır, öyle değil! Aksine kazandıkları, onların kalpleri üzerinde pas tutmuştur' (Mutaffifin, 14) buyurduğu pastır."²⁹⁸

213. ... Abdullah b. Rebi'a el-Hadrami'den; Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "İman artar ve eksilir."²⁹⁹

bir şey gittiğinde, sahibinin yanında imandan hiçbir şey kalmaz ve cehennemde ebedi kalır."

2. Mürcie ise -ki onların birçok fırkası vardır- şöyle demiştir: "Büyük günahlar ve zahiri vaciplerin terki, imandan hiçbir şeyi gidermez. Çünkü imandan bir şey gitse, geriye ondan bir şey kalmaz. O zaman iman, iyinin ve kötünün kendisinde eşit olduğu bir şeydir." Bk. Şeyhülislam İbn Teymiyye, Kitabu'l İman (s. 210)

Ancak Rasûlullah (s.a.v.) ile ashâbından gelen naslar, imanın bir kısmının gitmesine rağmen bir kısmının kaldığını, arttığını ve eksildiğini göstermektedir. İşte bu, Allah Teâlâ'nın Ehli Sünnet ve'l Cemaat'i muvaffak kıldığı görüş ve inançtır. Nitekim bu bölümde gelen rivayetler bunun delilleridir. Allah en iyisini bilir.

298 İsnadı hasendir.

- Senedinde İbn Aclân vardır. Muhammed b. Aclân el-Medenî'dir. Saduktur ama Said el-Makburi'den rivayet ettiği Ebû Hureyre hadislerinde karıştırmıştır. Beşinci tabakadan olup H. 148'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/190) - Tehzib (9/341)

- Yine senedinde Ka'kâ' b. Hakim el-Kenani vardır. Medinelidir, sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/127) - Tehzib (8/383)

- Yine senedinde Safvan b. İsa ez-Zühri vardır. Künyesi Ebû Muhammed el-Kassam'dır, Basralıdır. Sikadır, dokuzuncu tabakadan olup H. 200'de veya biraz öncesinde veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/368) - Tehzib (4/429)

Tahric:

- Ahmed, Müsned (2/297) - Tirmizî, 3334 (5/343) Tirmizî, hasen sahih olduğunu söylemiştir. Ayrıca bk. İbn Mâce, 4244 (2/1418) - İbn Cerir, Tefsir (30/98) - Hakim, Müstedrek (2/517) Hakim dedi ki: "Müslim'in şartına göre sahih ama rivayet etmemiştir." Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Yine bk. İbn Hibban, Sahih (Mevarid 771, s. 439) - İbn Batta, İbane, 960 (s. 608) Bunların tümü, İbn Aclân yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Ayrıca Suyuti, bunu Abd b. Humeyd, Nesâi, İbn Munzir, İbn Merduyeh ve Şuabu'l İman adlı eserinde Beyhaki'ye nispet etmiştir. Bk. ed-Dürü'l Mensur (8/445)

299 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Abdullah b. Rebi'a el-Hadrami vardır. Kendisini Sikat'ta (5/27) İbn Hibban ve Tarih'te (5/85) Buhârî zikretmiştir. Ayrıca İbn Ebi Hatim de kendisini Cerh ve Tadil'de (5/51) zikretmiş ama cerh veya adalet bakımından hakkında bir şey dememiştir.

- Yine senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Kendi beldesinin ahalisinden yaptığı rivayetlerde saduk olup diğer beldedekilerde karıştırmaktadır. Bk. 23.cü rivayet. Buradaki rivayeti ise, kendi beldesinin ahalisindendir.

- Yine senedinde Safvan b. Amr vardır. Sikadır. Bk. 29.cu hadis.

Tahric:

- Hallal, İman (109) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 622 (1/314) - İbn Batta, İbane, 1113 (s. 731) Bunların tümü, Heysem b. Harice yoluyla "Bize İsmail b. Ayyaş tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- İbn Batta, İbane, 1114 (s. 731) Ahmed b. Yahya el-Hulvani yoluyla aynı şekilde...

214. Mücahid'den, o da babasından; İbn Abbâs ve Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "İman artar ve eksilir."³⁰⁰

215. ... Ebû Cafer el-Hıtmî'den; dedesi Umeyr b. Habib dedi ki: "İman artar ve eksilir." Kendisine: "Artması ve eksilmesi nedir?" diye soruldu. Şöyle cevap verdi: "Bizler Allah Teâlâ'yı zikredince, O'na hamd edince ve O'na karşı haşyet duyunca... İşte bu imanın artmasıdır. Gaflete düşüp vaktimizi zayi edince... İşte bu da imanın eksilmesidir."³⁰¹

216. Ebû Cafer el-Hıtmî'den, o babasından; Umeyr b. Habib dedi ki: "İman artar ve eksilir." Kendisine: "Artması ve eksilmesi nedir?" diye soruldu. Şöyle cevap verdi: "Bizler Allah Teâlâ'yı zikredip O'na hamd ettiğimizde, işte bu artmasıdır. Gaflete düşüp vaktimizi zayi ettiğimizde ve unuttuğumuzda, işte bu eksilmesidir."³⁰²

• Ayrıca bu, Ebû Hureyre'den merfu olarak da rivayet edilmiştir. Bk. İbn Adiyy, Kamil Fi'd Duafa (1/203), (6/2327)

300 İsnadı gerçekten zayıftır.

• Senedinde Abdulvehhab b. Mücahid b. Cebr vardır. Mekkelidir, metruktür. Sevri, onun yalancı olduğunu söylemiştir. Yedinci tabakadandır. İbn Ebi Hatim, babasından şöyle nakleder: "Veki" dedi ki: Âlimler, onun babasından işitmediğini söylemektedirler." Bk. Takrib (1/528) - Tehzib (6/453) - Merasil (s. 135)

• Yine senedinde babası Mücahid vardır. Künyesi Ebu'l Haccac'tır. Mahzumi azatlısıdır. Mekkelidir, sikadır, tefsirde ve ilimde imamdır. Üçüncü tabakadan olup H. 101 veya 102 veya 103 veya 104'te seksen üç yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/229) - Tehzib (10/42)

Tahriç: İbn Mâce, Mukaddime, 74 (1/28) - İbn Batta, İbane, 1115, 1116 (s. 732) İki de İsmail b. Ayyaş yoluyla rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "İsnadı zayıftır."

301 Eğer senette geçen Ebû Cafer dedesinden işitmişse, isnadı hasendir. Bununla birlikte bir sonraki rivayette babasından, o da dedesinden senediyle rivayet etmiştir. Ne Mizzi, ne de Hafız İbn Hacer, dedesinden rivayet ettiğini aktarmıştır. Allah en iyisini bilir.

• Yine senedinde Ebû Cafer el-Hıtmî vardır. Umeyr b. Yezid b. Umeyre b. Habib el-Ensari el-Medenî'dir. Basra'da ikamet etmiştir. Saduktur. Yahya b. Main, Nesâî, İbn Numeyr, İclî ve başkaları, onu sika saymışlardır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/87) - Tehzib (8/151)

• Yine senedinde dedesi Umeyr b. Habib vardır. Sahâbedir, o ağacın altında beyat etmiştir. Bk. İsabe (7/161)

• Yine senedinde Muhammed b. Fazl es-Sedûsi vardır. Basralıdır, sikadır, sebtir. Son zamanlarında hafızası değişmiştir. Dokuzuncu tabaka küçüklerinden olup H. 223 veya 224'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/200) - Tehzib (9/402)

Tahriç: Bu hadisi Abdullah b. Ahmed de zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bana babam tahdis etti, dedi ki: Affan'ı şöyle derken işittim: Hammad'ı Umeyr b. Habib'ten naklederken işittim ama senette babasından şeklinde geçmiyordu. Bunun üzerine ben: Ama sen ondan, o da babasından olarak bana tahdis etmiştin, dedim. Dedi ki: Babasından, o da dedesinden olarak sanıyorum." Bk. Sünne, 625 (1/315) Ayrıca bir sonraki hadise de bakabilirsiniz.

302 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Yezid b. Umeyr el-Hıtmî vardır. Elimdeki kaynaklarda hakkında bir bilgiye rastlayamadım. Abdurrahman b. Mehdi, şu sözü ile onun dürüstlüğüne işaret etmiştir: "Ebû Cafer, babası ve dedesi, dürüstlüğü birbirlerinden miras almışlardır." Bk. Tehzibu'l Kemal (22/393)

• Yine senedinde Hasen b. Musa el-Eşyeb vardır. Künyesi Ebû Ali'dir, Bağdatlıdır, Musul ve başka yerlerde kadılık yapmıştır. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır ve H. 209 veya 210'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/17) - Tehzib (2/323)

217. ... Zübeyd b. Zerr'den; Ömer b. Hattâb (r.a.) ashâbına şöyle derdi: "Gelinde imanımızı arttıralım!" Derken oturup Allah'ı zikrederlerdi.³⁰³

218. ... Abdullah b. Ukeym dedi ki: Abdullah b. Mes'ud'u (r.a.) şöyle dua ederken işittim: "Allah'ım! Benim imanımı, kesin inancımı ve fikhımı arttır."³⁰⁴

219. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) kadınlara şöyle dedi: "Akıllı ve dini eksik olup da görüş sahibi akıllara sizden daha çok galip gelenini görmedim!"³⁰⁵

Tahriç:

• Hallal, İman (11,14) - İbn Ebi Şeybe, Musannef (11/13) Musannef'i tahkik eden zat, bunu aynı zamanda Tabakat adlı eserinde Affan yoluyla (4/2/92) İbn Sa'd'a nispet etmiştir.

• İbn Ebi Şeybe, İman, 14 (s. 7) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 624 (1/315), 680 (1/330) - Ebû Osman es-Sabuni, Akidetü's Selef ve Ashâbi'l Hadis, 105 (s. 67) Bu sonuncu eseri tahkik eden zat, bunu Şuabu'l İman adlı eserinde (2/29) Beyhaki'ye de nispet etmiştir.

• İbn Batta, İbane, 1117 (s. 732)

Bu sayılanların tümü, Ebû Cafer yoluyla bu şekilde rivayet etmektedirler. Ayrıca İsabe adlı eserde de görüleceği üzere (7/161) Hafız İbn Hacer, bunu İbn Şahin ve Beğavi'ye de nispet etmektedir.

303 İsnadı zayıftır, senedinde inkıta (kopukluk) vardır.

• Yine senedinde Zer b. Abdullah el-Murhibi vardır. Sikadır, âbiddir. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadan olup H. 100'den önce vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/238) - Tehzib (3/218) Ne var ki o, Ömer'e yetişmemiştir. Bunu İbn Ebi Şeybe'nin İman adlı kitabına tahriç çalışması yapan Elbani söylemiştir.

• Yine senedinde Muhammed b. Talha vardır. İbn Musarrif el-Yâmi'dir. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri bulunmaktadır. Âlimler, yaşının küçük oluşu dolayısıyla babasından işittiğini inkâr etmişlerdir. H. 167'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/173) - Tehzib (9/238)

• Yine senedinde Zübeyd b. Haris vardır. Ebû Abdullah el-Kerim el-Yâmi'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman olup Kufelidir. Sika, sebt ve hafızdır. Altıncı tabakadan olup H. 122'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/257) - Tehzib (3/310)

Tahriç:

• Hallal, İman (141) - İbn Batta, İbane, 1120 (s. 733) Bu ikisi İmam Ahmed yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Yine İbn Şeybe, İman, 108 (s. 36)'da buna yakın lafızlarla rivayet etmiştir.

304 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Şureyk vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 147.ci rivayet. Senet-teki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Hilal vardır. İbn Ebû Humeyd veya İbn Humeyd veya İbn Miklas veya İbn Abdullah'tır. Cuheni veya Cehm azatlısıdır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/323) - Tehzib (11/77)

• Yine senedinde Abdullah b. Ukeym el-Cuheni vardır. Künyesi Ebû Mabe'd'tir, Kufelidir. Muhadramdır, ikinci tabakadandır. Nebî'nin (s.a.v.) Cüheyne'ye gönderdiği yazısını işitmiştir. Nebî'den (s.a.v.) işitmesi ise sahih değildir. Haccac'ın valiliği zamanında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/434) - Tehzib (5/323)

Tahriç:

• Hallal, İman (109) Hafız İbn Hacer, bunu sahih saymıştır. Bk. Fethu'l Bari (1/63)

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 797 (1/368)

• İbn Batta, İbane, 1118 (s. 733) Veki'den, o Şureyk'ten senediyle bu şekilde...

305 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdülaziz b. Muhammed ed-Derâverdi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Cüheni azatlısıdır, Medinelidir. Saduktur. Bununla birlikte başkasının kitabından hadis rivayet eder, hata

220. ... Âişe'den (r.anhâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Kul zina ettiği vakit mü'min olarak zina etmez, hırsızlık ettiği vakit mü'min olarak hırsızlık etmez."*³⁰⁶

ederdi. Nesâî dedi ki: "Ubeydullah el-Umerî'den rivayet ettiği hadisler münkerdir." Sekizinci tabakadan olup H. 286 veya 287'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/512) - Tehzib (6/353)

• Yine senesinde Yakub b. Humeyd b. Kâsib el-Medenî vardır. Mekke'de ikamet etmiştir. Genel dedesine nispet edilir. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Onuncu tabakadan olup H. 240 veya 241'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/375) - Tehzib (11/383) Ne var ki bu hadis, başka sahih yollardan da gelmiştir. Ayrıca Buhârî, Müslim ve başka eserlerde Ebû Said ile İbn Ömer'den mütâbaat ve şahitleri vardır.

Tahric: Tirmizî, 1613 (5/7) Tirmizî dedi ki: "Bu yoldan sahih garip hasendir." Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (1/67), (3/373) - Müslim, 79, 80 (1/86, 87) - Buhârî, 462 (3/325) - Ebû Davud (Avn, 12/438) - Darimi, 1012 (1/190)

İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muhammed b. Fazl vardır. Sikadır, sebtir. Ömrünün sonuna doğru hafızası bozulmuştur. Bk. 215.ci rivayet.

• Yine senesinde Hişam b. Urve vardır. İbn Zübeyr b. Avvâm el-Esedî'dir. Sikadır, fakihtir, tedlis yapardı. Beşinci tabakadan olup H. 145 veya 146'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/319) - Tehzib (11/48) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 46)

Tahric: Bu meşhur bir hadis olup sahâbeden birçok yoldan rivayet edilmiştir. Musannif bu yollardan üç tanesini zikretmiştir; Âişe, Ebû Hureyre ve Abdullah b. Ebi Evfa. Âişe'nin rivayetine gelirsek; şu an üzerinde konuştuğumuz rivayettir. Ayrıca bunu Âişe'den rivayet edenler aşağıdaki gibidir.

• Bezzar (Keşfu'l Estar, 112 1/73) Muhammed b. Müsenna yoluyla bu şekilde...

• İmam Ahmed, Müsned (6/139) - İbn Ebi Şeybe, İman, 39 (s. 13) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1414 - Ebû Nuaym, Hilye (6/256) - İbn Batta, İbane, 1139 (s. 740) Bunların hepsi, İbn İshak'tan, o Yahya b. Abbad'dan, o Âişe'den senediyle rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Bunu Ahmed, Bezzar ve Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Râvileri sika olmakla birlikte İbn İshak müdellistir. Bezzar'ın râvileri ise sahihin râvileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (1/100)

Ebû Hureyre ve İbn Ebi Evfa'dan gelen rivayet ise birazdan gelecektir inşallah.

Ehli Sünnet Ve'l Cemaat'ın akidesinden biri de tevhid ehlinin birinin cehennemde ebedi kalma-yacak olmasıdır. Çünkü bu konuda mütevatir naslar vardır. Büyük günah işleyen cehennemde ebedi kalacağını söyleyen Hariciler, onlara muvafakat eden Rafıziler ve Mutezile ise bunun hila-fıdır. Bununla birlikte büyük günah işleyen kimse Hariciler nazarında kâfir, Mutezile'ye göre iki menzil (iman ve küfür) arasındadır. Ne var ki onlar, bu ve benzeri hadislerin mefhumunda birçok görüşe ayrılarak ihtilaf etmişlerdir. İleride de geleceği üzere Musannif o görüşlerden bazıları, Tehzibu'l Âsâr isimli eserinde (2/160) İbn Cerir et-Taberi altı tanesini ve Müslim Şerhi'nde (2/41, 42) Nevevi de altı tanesini zikretmiştir. Ayrıca Hafız İbn Hacer, Fethu'l Bari'de (12/61, 62) o görüşlerin on üç tanesini zikretmektedir. Aşağıdakiler, onların en meşhurlarından bazılarıdır.

1. Kişi büyük günah işlediğinde iman ondan ayrılır, o günahı terk ettiğinde iman da ona geri döner. Bu, 226.cı rivayette de görüleceği üzere İbn Abbâs'ın görüşüdür. Ayrıca bu, Ebû Hureyre'den mevkuf olarak ve Nebî'den (s.a.v.) merfu olarak rivayet edilmiştir. Bk. 229 ve 230. Rivayetler.

2. Büyük günah işleyen kimseden övgü ismi yok olur ve yerilme ismini alır. Yani o kimse hakkında "Fasık, facir, zinakâr, hırsız..." isimler söylenir. Bu, Tehzibu'l Âsâr adlı eserinde (2/176) İbn Cerir et-Taberi'nin tercihidir. Ayrıca Nevevi, Müslim Şerhi'nde (2/42) bunu Hasan-ı Basrî'ye de nispet etmektedir. Yine bu İbn Batta'nın da tercih ettiği görüştür. Bk. Fethu'l Bari (12/61)

3. Bir görüşe göre de hadisin manası, kişi kamil iman sahibi iken bu isyanları yapmaz şeklindedir. Nevevi, bunu asıl doğru görüş olarak itibara almıştır. Bk. Müslim Şerhi (2/41)

Bu konuda başka görüşler de bulunmaktadır. Allah en iyisini bilir.

221. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Hırsızlık yapan hırsızlık yaptığı vakit mü'min olarak hırsızlık yapmaz, içki içtiği vakit de mü'min olarak içki içmez. İşi bittikten sonra tövbe arz olunur."³⁰⁷

222. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Zina eden zina ettiği vakit mü'min olarak zina etmez, içki içtiği vakit de mü'min olarak içki içmez."³⁰⁸

223. ... İbn Ebi Evfa, yani Abdullah'tan; Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Zina eden zina ettiği vakit mü'min olarak zina etmez, içki içtiği vakit de mü'min olarak içki içmez."³⁰⁹

307 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ali b. Ca'd vardır. Sikadır, sebtir. Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 34.cü hadis. Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Ka'kâ, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriç: Ahmed, Müsned (2/376) - Buhârî, 6810 (12/114) - Müslim, 57 (1/77) - Ebû Davud (Avn, 12/444) - Tirmizî, 2625 (5/15) Tirmizî dedi ki: "Bu yoldan hasen sahihtir." Ayrıca bk. Nesâî (8/65) - Bezzar (Keşfu'l Estar, 114 1/54) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1407 (2/154), 1414 (2/159) - Ebû Nuaym, Hilye (8/257) Bunların hepsi, A'meş yoluyla İbn Salih'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

308 İsnadı hasendir.

• Senedinde İbn Aclân vardır. Saduktur. Ne var ki Said el-Makburi yoluyla Ebû Hureyre'den rivayet ettiği hadislerde karıştırmıştır. Bk. 212.ci rivayet.

• Yine senedinde Hatim b. İsmail el-Medeni vardır. Künyesi Ebû İsmail el-Harisi'dir, aslen Kufelidir. Kitabı sahihtir, saduktur, vehimleri vardır. Üçüncü tabakadan olup H. 186 veya 187'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/137) - Tehzib (2/128)

• Yine senedinde Ka'kâ vardır. Sikadır. Bk. 212.ci rivayet.

• Yine senedinde Hişam b. Ammâr vardır. Saduktur ama çok yaşlandığında kendisine telkinde bulunulmuştur. Bk. 35.ci rivayet. Bununla birlikte hadisin başka sahih yolları da vardır. Ayrıca bu hadis, tahriçte de görüleceği üzere Buhârî ile Müslim'de de rivayet edilmiştir.

Tahriç:

• Nesâî (8/64) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1403 (2/152) Bu ikisi, İbn Aclân yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, 2475 (5/119) - Müslim, 57 (1/76) - İbn Mâce, 3936 (2/198) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1411 (2/155) Bunların tümü, Ebû Bekir b. Abdurrahman yoluyla Ebû Hureyre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, 5578 (10/30) - Müslim, 57 (1/76) - İbn Cerir, Tehzib, 1411 (2/155) Bunların hepsi, Ebû Seleme ve İbn Müseyyeb yoluyla Ebû Hureyre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

309 İsnadı hasendir.

• Senedinde Mudrik b. Umare vardır. Buhârî, Tarih-i Kebir'de (8/2) kendisini zikretmiştir. Ayrıca İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (8/327) ondan bahsetmiş ama adalet ve cerh bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Yine onu İbn Hibban, Sikat'ta (5/445) zikretmektedir. Kendisi tabiîn olduğundan İbn Hibban'a göre sikadır.

• Yine senedinde Firas vardır. İbn Yahya el-Hemedani el-Harifi'dir. Künyesi Ebû Yahya'dır, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Altıncı tabakadan olup H. 129'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/108) - Tehzib (8/259)

• Yine senedinde Ebû Davud et-Tayalisi vardır. Süleyman b. Davud b. Carud'tur. Müsned adlı eserin sahibidir. Sikadır, hafızdır. Bazı hadislerde yanlış yapmıştır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 204'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/323) - Tehzib (4/182) Ne var ki daha önce de geçtiği üzere hadisin birçok sahih yolları vardır.

Tahriç: • Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned (s. 110) - İmam Ahmed, Müsned (4/352, 353) - İbn Ebi Şeybe, İman (s. 13) Bunların tümü, Şu'be yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

224. ... Fudayl b. Yesar dedi ki: Ebû Cafer'e Nebî'nin (s.a.v.) "*Hırsızlık yapan hırsızlık yaptığı vakit mü'min olarak hırsızlık yapmaz*" sözü hakkında soruldu. Derken bir daire çizdi ve "Bu İslâm'dır" dedi. Sonra onun içine başka bir daire çizdi ve şöyle dedi: "İşte bu da imandır. Kişi İslâm'da mahsurdur. Hırsızlık veya zina ettiğinde iman dairesinden çıkıp³¹⁰ İslâm dairesine girer."³¹¹

225. ... Fudayl b. Yesar dedi ki: Muhammed b. Ali, bir keresinde bir daire çizdi ve "Bu İslâm'dır" dedi. Daha sonra onun ortasına başka bir daire çizdi ve "Bu da o dairenin içerisindeki İslâm ile kuşatılan imandır." Sonra Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söyledi: "*Zina eden zina ettiği vakit mü'min olarak zina etmez, içki içtiği vakit mü'min olarak içki içmez, hırsızlık yaptığı vakit mü'min olarak hırsızlık yapmaz.*" Dedi ki: "İman dairesinden çıkıp İslâm dairesine girer. Tövbe ettiğinde Allah da tövbesini kabul eder." Dedi ki: "Ve imana geri döner."³¹²

- Taberi, Tehzibu'l Âsâr, 1421 (2/158) Muhammed b. Müsenna yoluyla bu şekilde...
  - Heysemi dedi ki: "Bunu Bezzar ve Kebir'de Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Mudrik b. Umare vardır. İbn Hibban, onu Sikat'ta zikretmektedir. Senetteki diğer râviler ise sikadrlar." Bk. Mecmau'z Zevaid (1/100)
  - Bu hadisin İbn Abbâs'tan da bir şahidi vardır. Bk. Buhârî, 6782 (12/81), 6809 (12/114)
- Yine bu hadisin daha önce de geçtiği üzere Ebû Hureyre ve başkalarından şahitleri de bulunmaktadır. Böylece hadis, sahih olmaktadır.

310 Bununla kişide imandan geriye hiçbir şey kalmayacağı kastedilmemiştir. Aksine o günahları işleyen kimselerde kendisiyle cehennemden çıkacakları iman kalır. Ne var ki onlara mutlak manada mü'min ismi verilmez. Çünkü mutlak manada mü'min, sevabı ve cennete girişi hak eden kimse-dir. Sayılan bu günahları işleyenler ise iman ehlinde değildir. Bununla birlikte onlar, her ne kadar imanlarını kemale erdirmemiş olsalar da iman edenler şeklindeki hitaba dahillerdir. Allah daha iyi bilir.

311 İsnadı gerçekten zayıftır.

- Senedinde Fudayl b. Yesar vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (7/76) kendisini zikretmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında bir şey söylememiştir. İbn Hacer ise Lisan'da (4/454) onu zikretmiş ve isnat ile Musa b. İsmail'den "Fudayl b. Yesar, kötü bir adamdı" dediğini aktarmıştır. Muhammed b. Nasr dedi ki: "Rafızı ve çok yalancı idi. Kendisiyle hüccet getirilecek ve itimat edilecek kimselerden değildir."
- Yine senedinde Cerir vardır. İbn Ebi Hazım b. Zeyd b. Abdullah el-Ezdi'dir. Sikadır. Ne var ki Katade'den naklettiği hadisler zayıftır. Ezberinden rivayet ederken vehmederdi. Altıncı tabakadan olup hafızası bozulduktan sonra H. 170'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/127) -Tehzib (2/69)
- Yine senedinde Vehb b. Cerir vardır. Sikadır. Bk. 138.ci hadis.

Tahriç:

- Hallal, İman (122) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 725 (1/342) - Bezzar (Keşfu'l Estar, 117 1/75)
- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 947 (s. 603), 1140 (s. 741)
- Ayrıca Tirmizî, Kitabu'l İman'da (1/16) talik olarak buna işaret etmiştir.

312 İsnadı gerçekten zayıftır.

- Senedinde bir az önce geçen Fudayl b. Yesar vardır.
- Yine senedinde Ebû Bekir el-Mervezi vardır. Ahmed b. Muhammed b. Haccac'tır. Takvası ve üstünlüğü sebebiyle İmam Ahmed'in önde gelen talebesidir. H. 275'te vefat etmiştir. Bk. Tabakatu'l Hanabile (1/56) - Tarih-i Bağdat (4/423) - el-Menhecû'l Ahmed (1/172) - Tezkiretu'l Huffaz (2/631)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Muhammed b. Ali 'nin (r.h.) sözü ne güzel! Çünkü iman artar ve eksilir. İtaat ile artar, isyanlar ile azalır. İslâm'ın ise artıp eksildiğinin söylenmesi caiz değildir.³¹³

Daha önce zikrettiğimiz kimselerden oluşan bir topluluktan şöyle dedikleri rivayet edilmiştir: "Kişi zina ettiğinde iman ondan çekip çıkarılır. Şayet tövbe ederse, Allah da imanı ona geri verir."³¹⁴ Bu zikrettiklerimizin hepsi, imanın artıp eksildiğini gösteren delillerdir. İslâm ise böyle değildir. Nebî'nin (s.a.v.) "Kul ile küfür arasında namazın terki vardır. Her kim namazı terk ederse kâfir olur"³¹⁵ sözünü görmez misin!

İbn Mes'ud'dan (r.a.) şöyle dediği rivayet edilir: "Hiç şüphesiz Allah Teâlâ, kitabında namaz ile zekatı birlikte zikretmiştir. O halde zekat vermeyenin namazı da yoktur."³¹⁶

226. ... Mücahid'ten; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Doğrusu kişi zina ettiğinde Allah ondan imanının nurunu söküp çıkarır. Bundan sonra şayet Allah dilerse onu ona geri verir, eğer dilerse de onu o halde bırakır."³¹⁷

• Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Hatib, Tarih'te (3/195) ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

313 Bu, Zühri'den de sahih olarak rivayet edildiği üzere İslâm'ın kelime olarak itibarı alınmasına göredir. Zühri dedi ki: "İslâm, kelimedir; iman, ameldir." Yani kişi, sadece kelime-i şهادeti telaffuz etmesi ile Müslüman hükmünü alır. Bu durumda İslâm'ın artması veya eksilmesi tasavvur edilemez. Yok eğer İslâm ile zahiren vacip olan amellerin yerine getirilmesi kastedilirse, işte bu da iman gibi artış ve eksikliği kabul eder. Bk. Şeyhülislam İbn Teymiyye, Kitabu'l İman, İslâm'da İstisna Bölümü (s. 397)

314 Ebû Hureyre'den merfu olarak rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kişi zina ettiğinde iman ondan çıkar ve başı üzerinde gölgelendiren (tente, veranda vb.) gibi durur. Eğer tamamen sıyrılırsa, iman da ona geri döner." Bk. Ebû Davud (Avn, 12/451) - İbn Cerir, Tehzîbu'l Âsâr, 1409 (2/154) - Hakim, Müstedrek (1/22) Hakim, Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. İbn Mende, İman, 519 (2/600) İbn Hacer, Fethu'l Bari'de (12/61) bunun sahih olduğunu söylemiştir. İkrime dedi ki: "İbn Abbâs'a 'İman nasıl söküp çıkarılır?' diye sordum. Bana: 'Bu şekilde' dedi ve parmaklarını birbirine geçirip birbirinden ayırdı. Sonra: 'Eğer tövbe ederse iman da bu şekilde geri döner' dedi ve parmaklarını birbirine geçirdi." Bk. Buhârî, Hudûd, 6809 (12/114)

315 Bu, 260 ve sonraki rivayetlerde senetli bir şekilde gelecektir.

316 Abdullah b. Ahmed, Sünne, 693 (1/334)'de buna yakın lafızlarla rivayet edilmiştir. Yine buna benzer olarak Şeyhülislam İbn Teymiyye, Kitabu'l İman'da (s. 287) bunu zikretmiş, ayrıca bunu Müsned adlı eserinde Esedu's Sünne olarak bilinen Esed b. Musa'ya nispet etmiştir. Söylenildiğine göre Esed, müsne'd türünde kitap yazan ilk kişidir.

317 Senetteki râviler sikadırlar. Eğer A'meş'in, Mücahid'ten işittiği sahih ise senet muttasıldır. Eğer böyle değilse Ali b. Medini dedi ki: "A'meş'in Mücahid'ten rivayet ettiği hadisler, ancak 'İşittim' lafzını kullandığında sabittir." Bk. Tehzib (4/225) Bu senette ise muan'an olarak rivayet etmiştir. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere İbrahim b. Muhacir, A'meş'e mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Zeyd b. Uneyse el-Cezeri vardır. Künyesi Ebû Usame'dir, aslen Kufelidir. Sonra Rehâ şehrine yerleşmiştir. Sikadır, tek başına kaldığı hadisler vardır. Altıncı tabakadan olup H. 117 veya 124'te otuz altı yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/272) - Tehzib (3/397)

227. ... Mücahid dedi ki: İbn Abbâs (r.anhumâ) kölelerine Arap isimler verir, şöyle derdi: "Zina etmeyin! Çünkü kişi zina ettiğinde kendisinden imanın nuru sökülüp çıkarılır."³¹⁸

228. ... Mücahid'ten; İbn Abbâs (r.anhumâ) kölelerine dedi ki: "Sizden her kim evlenmek isterse onu evlendiririz. Çünkü sizden zinakâr biri zina etmeye dursun illaki Allah ondan imanın nurunu söküp çıkarır. Ondan sonra ona onu geri vermek isterse verir, onu ondan menetmek isterse meneder."³¹⁹

229. ... Ebû Zur'a'dan; Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "İman nezihtir. Artık her kim zina edecek olursa iman ondan ayrılır. Eğer nefsinin kınar geri dönerse, iman da ona geri döner."³²⁰

• Yine senedinde Ubeydullah b. Amr vardır. İbn Velid er-Rakki'dir. Künyesi Ebû Vehb el-Esedî'dir. Sikadır, fakihdir, vehimleri vardır. Üçüncü tabakadan olup H. 180'de seksen yaşını geçmişken vefat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû Şuayb'ın dedesi vardır. Ahmed b. Abdullah b. Ebû Şuayb'tır. Ebû Hatim, onun sika olduğunu söylemiştir. Bk. 17.ci rivayet.

Tahriç:

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 951 (s. 605) İbrahim b. Muhacir yoluyla muhtasar bir halde bu şekilde rivayet etmiştir.

• İbn Hacer bunu Fethu'l Bari'de (12/59) Ebû Cafer et-Taberi'ye nispet etmiş ve şöyle demiştir: "Bu merfu olarak da rivayet edilmiş olup bunu İbn Cerir, Mücahid yoluyla İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir."

318 Senetteki râviler, bir öncekinde olduğu gibi sikadırlar ama aynı şekilde A'meş, muan'an olarak rivayet etmiştir.

• Yine senedinde Ebû Ma'mer el-Katîi vardır. İsmail b. İbrahim b. Ma'mer b. Hasen el-Hilali'dir. Aslen Herevî'dir. Sikadır, güvenilir biridir. Onuncu tabakadan olup H. 1236'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/65) - Tehzib (1/273)

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, İman, 73 (s. 22) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 755 (1/352)

319 İsnadında zayıflık vardır.

• Çünkü senedinde İbrahim b. Muhacir b. Cabir el-Beceli vardır. Kufelidir, saduktur, hafızası zayıftır. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/44) - Tehzib (1/167)

• Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Hatib, kendisini Tarih'te (3/195) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir. Ne var ki tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriç:

• İbn Ebi Şeybe, İman, 72 (s. 32) Elbani, bunun hasen olduğunu söylemiştir.

• Hallal, İman (122) - İbn Cerir et-Taberi, Tehzibu'l Âsâr, 1425 (2/159)

• Yine bunu İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra'da İbrahim b. Muhacir yoluyla Mücahid'ten bu şekilde rivayet etmiştir. Bk. 951, 952 (s. 605, 606)

320 İsnadı hasendir.

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Hatib, kendisini Tarih'te (3/195) zikretmiş, cerh ve adalet olarak hakkında söz söylememiştir. Bk. 225.ci rivayet. Bununla birlikte tahriçte de görüleceği üzere başka sahih senetler ile kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Ebû Zur'a vardır. İbn Amr b. Cerir b. Abdullah el-Beceli'dir. Kufelidir. İsmi'nin Herem, Amr, Abdullah, Abdurrahman veya Cerir olduğu söylenmiştir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/424) - Tehzib (12/99)

• Yine senedinde Ali b. Müdrik en-Nehai vardır. Künyesi Ebû Müdrik'tir, Kufelidir. Dördüncü tabakadan olup H. 120'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/44) - Tehzib (7/381)

230. ... Hasan-ı Basrî'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kişi içkiyi içtiği vakit mü'min olarak içmez. Sizden birinin gömleğini çıkardığı gibi Allah da ondan imanın nurunu söküp çıkarır. Eğer töve ederse, Allah da töbesini kabul eder."³²¹

231. ... Hasan-ı Basrî'den; Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah ondan İmanı söküp çıkarır. Şayet töve ederse, iman da kendisine iade edilir."³²²

232. ... Avf'tan; Hasan-ı Basrî dedi ki: "Kişi o halde olduğu sürece iman ondan uzaklaşır. Eğer (doğru yola) geri dönerse, iman da ona geri döner."³²³

233. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Mü'minlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlakı en güzel olanıdır."³²⁴

Tahriç:

- İbn Ebi Şeybe, İman (s. 7) - Ahmed, İman (121)
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 753 (1/351) Sahih bir senetle...
- İbn Batta, İbane, 963 (s. 609) Abdulvehhab el-Verrak yoluyla "Bize Yazid haber verdi..." senedi ile bu şekilde rivayet etmiştir.
- Yine İbn Cerir et-Taberi, Tehzibu'l Âsâr, 1403 (2/153)'de buna benzer olarak rivayet etmiştir.

321 İsnadı zayıf olup üç illeti vardır.

- Müseldir. Yani bu, Hasan-ı Basrî'nin mürsellerindendir.
- Yine senedinde Fazl b. Delhem el-Vasiti el-Kassab vardır. Hadisleri zayıftır. Mutezile olmakla suçlanmıştır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/110) - Tehzib (8/276)
- Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Kim olduğu bilinmemektedir. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriç:

- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 954 (s. 606), 1144 (742) Veki' yoluyla bu şekilde...
- İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1426 (2/159)
- Yine bunu Hakim Ebû Hureyre'den şu şekilde rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kim zina eder ve içki içerse, insanın gömleğini başından çıkarması gibi Allah da ondan imanı söküp çıkarır." Hakim, Müslim'in kendi senedindeki râviler ile hüccet getirdiğini zikretmiş, Zehebi de kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Müstedrek (1/22)

322 İsnadı zayıf olup üç illeti vardır.

- Müseldir. Yani bu, Hasan-ı Basrî'nin mürsellerindendir.
- Yine senedinde Eş'as vardır. İbn Sevvâr el-Kindi en-Neccar el-Efrak el-Esrem'dir. Ahvaz kadısıdır, zayıftır. Altıncı tabakadan olup H. 136'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/79) - Tehzib (1/325)
- Yine senedinde Musannif'in 225.ci rivayette zikri geçen şeyhi vardır.

Tahrici bir önceki gibidir.

323 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Avf vardır. İbn Ebi Cemile'dir. Sikadır. Şia ve Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Bk. 53.cü rivayet.

Tahriç: Bunu aynı zamanda Abdullah b. Ahmed, babası yoluyla Sünne'de 756.cı rivayet (1/352) olarak bu şekilde rivayet etmiştir.

324 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Amr el-Leysi vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bazı âlimler tarafından sika sayılmıştır. Bk. 21.ci rivayet. Bir sonraki hadiste kendisine mütâbaat edilmiştir. Ayrıca hadisin başka sahih yolları da bulunmaktadır.

Tahriç:

- İbn Ebi Şeybe, İman, 17, 18 (s. 8) - Ahmed, Müsned (2/250, 472) - Ebû Davud, Sünne (Avn, 12/439) - Tirmizî, Süt Emme, 1162 (3/457) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Batta,

234. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Mü'minlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlakî en güzel olanıdır."³²⁵

235. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre Nebî (s.a.v.) kardeşine utangaçlığı dolayısı ile öğüt vermekte olan Ensar'dan birinin yanından geçti. Bunu gören Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bırak onu! Şüphesiz hayâ imandandır."³²⁶

236. ... Hayseme'den; Abdullah b. Amr (r.a.) dedi ki: "İnsanlara öyle bir zaman gelir ki mescitlerde toplanırlar. Halbuki içlerinde tek bir mü'min dahi olmaz."³²⁷

İbane, 824, 825 (s. 538) - Hakim, Müstedrek (1/3) Hakim, sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Bunların tümü, Muhammed b. Amr yoluyla Ebû Seleme'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/527) Muhammed b. Aclân'dan, o babasından o da Ebû Hureyre'den senediyle rivayet etmiştir.

• İbn Ebi Şeybe, İman, 20 (s. 8) - Hakim, Müstedrek (1/3) - İbn Batta, İbane, 826 (s. 539) Bunların tümü, Muhammed b. Aclân yoluyla Ka'kâ'dan, o Ebû Salih'ten, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Şeybe, İman, 19 (s. 8) - Ahmed, Müsned (6/99) Bu ikisi, Ebû Kılabe yoluyla Âişe'den rivayet etmişlerdir.

325 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Aclân vardır. Saduktur ama Said el-Makburi'den rivayet ettiği Ebû Hureyre hadislerinde karıştırmıştır. Bk. 212.ci rivayet. Bir önceki rivayet ve tahririnde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Böylece rivayetin sıhhati iyileşmektedir.

• Yine senedinde Enes b. İyaz vardır. İbn Zamra'dır. Ebû Abdurrahman el-Leysi'dir. Künyesi Ebû Hamza'dır, Medinelidir. Sikadır, sekizinci tabakadandır. H. 200'de 96 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/84) - Tehzib (1/375)

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

326 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Salim vardır. İbn Abdullah b. Ömer b. Hattâb'tır. Künyesi Ebû Ömer veya Ebû Abdullah'tır, Medinelidir. Yedi fakihten biridir. Sebt, fazıl ve adaletli biriydi. Yol ve şekil bakımından babasına benzerdi. Üçüncü tabaka büyüklerinden olup sahih görüşe göre H. 106'nın sonlarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/280) - Tehzib (3/436)

Tahriç: İmam Mâlik, Muvatta (2/905) - İbn Ebi Şeybe, İman, 68 (s. 21) - Adeni, İman, 44 (s. 110) - Ahmed, Müsned (2/56, 147) - Humeydi, Müsned, 625 (2/281) - Abdurrezzak, Musannef, 20146 (11/142) - Ahmed, İman (117) - Buhârî, 24 (1/74) - Müslim, 36 (1/63) - Ebû Davud (Avn, 13/150) - Tirmizî, 2615 (5/11) - Nesâî (8/121) - İbn Mâce, 58 (1/22)

327 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Hakkında ne cerh ne de adalet bakımından bir şey söylenmemiştir. Tahrişte ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Senedinde Hayseme vardır. İbn Ebi Abdurrahman b. Sebra el-Cu'fi'dir. Kufelidir, sikadır, mürsel hadisler rivayet ederdi. Üçüncü tabakadan olup H. 80'den sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/230) - Tehzib (3/178) - Merasil (s. 54) Tahrişte de görüleceği üzere bu haber, başka sahih yollardan da gelmiştir.

Tahriç:

• Hallal, İman (142) - Veki', Zühd (271) - Hakim, Müstedrek (4/442) Hakim, sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bunu Kenzu'l Ummal'ın sahibi (Hadis no: 31109, 11/176) İbn Ömer'den olarak Tarih adlı eserinde İbn Asakir'e nispet etmiştir. Yine bk.

237. ... Hayseme'den; Abdullah b. Amr (r.a.) dedi ki: "İnsanlara öyle bir zaman gelir ki mescitlerde toplanırlar. Halbuki içlerinde tek bir mü'min dahi olmaz."³²⁸

238. ... Hayseme'den; Abdullah b. Amr (r.a.) dedi ki: "Kesinlikle insanlara öyle bir zaman gelecek ki mescitlerinde toplanacaklar. Halbuki içlerinde tek bir mü'min dahi olmayacak."³²⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Bu rivayetlerin hepsi, imanın artıp eksildiğini gösteren delillerdir. Şimdi ise Kur'ân'dan dediğimiz şeyin doğruluğunu gösteren âyetler zikredeceğiz. Bu yol, Kerim olan Allah'ın kendisi hakkında hayır dilediği kimsenin yoludur.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Herhangi bir sûre indirildiğinde onlardan bazıları 'Bu hanginizin imanını arttırdı?' derler. İman edenlere gelince; o sûre onların imanlarını arttırmış ve onlar birbirlerini müjdelemektedirler." (Tevbe, 124) Yine şöyle buyurur: "İmanlarına iman katmaları için mü'minler üzerine sekinet (rahatlık, huzur) indiren O'dur." (Fetih, 4) Yine şöyle buyurur: "Hidayete erenlerin ise hidayetlerini arttırmış ve onlara takvalarını vermiştir." (Muhammed, 17) Yine Allah Teâlâ Ashâb-ı Kehf'i överken şöyle buyurur: "Onlar Rablerine iman eden delikanlılardır. Biz de onların hidayetlerini arttırdık ve kalplerini sağlamlaştırdık." (Kehf, 13-14) Yine şöyle buyurur: "Mü'minler ancak Allah zikredildiğinde kalpleri ürperen, kendilerine O'nun âyetleri okunduğunda imanları artan ve yalnızca Rablerine tevekkül eden kimselerdir." (Enfal, 3) Yine şöyle buyurur: "Kendilerine kitap verilenler kesinlikle bilsin ve iman edenlerin imanları artsın diye..." (Müddessir, 31)

Bu, Kur'ân'da çok sayıda vardır.

İbn Ebi Şeybe, İman, 101 (s. 33) - İbn Ebi Şeybe, Musannef (11/23), (15/176) - Fıryabi, Sıfatu'l Münâfık, 108 (s. 80) Bunların tümü, Fudayl yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Yine bunu Musannif, bir sonraki rivayette zikretmiştir. Ayrıca bk. Fıryabi, 109 (s. 80) Bu ikisi, Şu'be yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Fıryabi, 110 (s. 80) Halid b. Haris yoluyla "Bize Şu'be tahdis etti..." senediyle aynı şekilde rivayet etmiştir.

• Elbani, İbn Ebi Şeybe'nin İman adlı eserine yaptığı talik çalışmasında şöyle der: "İsnadı, Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahih olup mevkuftur."

328 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Fudayl b. İyaz vardır. İbn Mes'ud et-Teymi'dir. Künyesi Ebû Ali'dir. Meşhur zahiddir. Aslen Horasanlı olup Mekke'ye yerleşmiştir. Sikadır, sebtir, imamdır. Sekizinci tabakadan olup H. 187 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/113) - Tehzib (8/294)

Tahriri bir önceki gibidir.

329 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ubeydullah b. Muaz vardır. İbn Muaz b. Nasr b. Hassan el-Anberi'dir. Künyesi Ebû Amr'dır, Basralıdır. Sikadır, hafızdır. İbn Main, kardeşi Müsenna'yı ona tercih ederdi. Onuncu tabakadan olup H. 237'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/539) - Tehzib (7/48)

• Yine senedinde babası Muaz b. Muaz vardır. Sikadır, mütkindir. Bk. 206.cı rivayet. Tahriri, 236.cı rivayet ile aynıdır.

Allah Teâlâ yine şöyle buyurur: "O kimseler ki, insanlar kendilerine 'Şüphesiz insanlar sizin için (ordu) topladı; onlardan korkun!' dediklerinde imanları arttı ve 'Allah bize yeter! O ne güzel vekildir!' dediler." (Âl-i İmrân, 173)

239. ... Ebû Cafer Muhammed b. Süleyman Luveyn dedi ki: Süfyan b. Uyeyne'yi birçok kez "İman, söz ve ameldir" derken işittim. İbn Uyeyne dedi ki: "Bizden öncekilerden imanı söz ve amel olarak öğrendik. Söz ancak amelle olur." İbn Uyeyne'ye "Artıp eksilir mi?" diye soruldu. Dedi ki: "Artıp eksilmezse o nedir ki!"³³⁰

240. ... Ebu'l Feth Nasr b. Muğire dedi ki: Süfyan b. Uyeyne'ye "İman artıp eksilir mi?" diye soruldu. Dedi ki: "Kur'ân okumaz mısınız! Birçok yerde 'Onların imanını arttırdı' diye geçmektedir."³³¹ Kendisine "Peki, eksilir mi?" diye soruldu. Dedi ki: "Hangi şey artarsa, o şey illaki eksilir."³³²

241. ... Muhammed b. Kasım el-Esedî dedi ki: Süfyan es-Sevri'yi şöyle derken işittim: "Şüphesiz iman artar ve eksilir." Süfyan dedi ki: "Ben derim ki: İman, göğüste kesinleşen, amelin de kendisini tasdik ettiği (onayladığı) şeydir."³³³

242. ... Abdurrezzak dedi ki: Süfyan es-Sevri, İbn Cureyh ve Ma'mer'i şöyle derken işittim: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir."³³⁴

243. ... Abdurrezzak dedi ki: Ma'mer, Süfyan es-Sevri, Mâlik b. Enes, İbn

330 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 738 (1/346) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1143 (s. 742) Bu ikisi, Muhammed b. Süleyman yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

331 Bu, Âl-i İmrân Sûresi'nin 173.cü âyetinden bir bölümdür. Âyet şöyledir: "O kimseler ki insanlar kendilerine 'Şüphesiz insanlar sizin için (ordu) topladılar, onlardan korkun!' dediklerinde bu onların imanlarını arttırdı ve 'Allah bize yeter, O ne güzel vekildir!' dediler." Kur'ân'da "... onların imanlarını arttırdı" şeklinde bundan başka âyet yoktur. Kur'ân'da ancak "Herhangi bir sûre indirildiğinde bazıları 'Bu hanginizin imanını arttırdı?' derler. İman edenlere gelince; onların imanlarını arttırmış, onlar birbirlerini müjdelerler." Ve Enfal Sûresi'nde "Onlara O'nun âyetleri okunduğunda imanlarını arttırır..." şeklindedir. Galiba Süfyan'ın kastettiği de budur. Yani bu kökten türeyen kelimeler kullanılmıştır.

332 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebu'l Feth Nasr b. Muğire vardır. Bağdatlıdır. Süfyan b. Uyeyne'den rivayette bulunmuştur. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan sordum, dedi ki: O Bağdatlıdır, saduktur." Hatib'in zikrettiğine göre Yahya b. Main'e ondan sorulmuş, şöyle cevap vermiştir: "Sikadır, kendisine güvenilir." Bk. Cerh ve Tadil (8/468) - Tarihu Bağdat (13/284)

Tahrîç: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1128 (s. 737) Ebû Eyyûb yoluyla "Bize Yakub tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

333 İsnadı gerçekten zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Kasım el-Esedî vardır. Künyesi Ebu'l Kasım'dır, Kufelidir. Aslen Şamlıdır, lakabı Kâv'dır. Âlimler, onun yalancı olduğunu söylemişlerdir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 207'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/201) - Tehzib (9/407)

Tahrîç: Bunu, Musannif dışında rivayet eden bir esere rastlamadım.

334 İsnadı sahih olup Tahrîci için bir sonraki rivayete bakınız.

Cureyh ve Süfyan b. Uyeyne'yi şöyle derlerken işittim: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir."³³⁵

244. ... Humeydi dedi ki: Süfyan b. Uyeyne'yi şöyle derken işittim: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir." Bunun üzerine ona kardeşi İbrahim b. Uyeyne "Ey Ebû Muhammed! Sakın ha artar ve eksilir deme!" dedi. Süfyan ise kızdı ve şöyle dedi: "Sus ey çocuk! Kesinlikle dediğim gibidir hatta (öyle azalır ki) ondan geriye bir şey kalmaz."³³⁶

245. ... Fudeyk, yani İbn Süleyman dedi ki: Evzai'yi şöyle derken işittim: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir. Artık her kim imanın eksilmediğini iddia ederse, ondan derhal sakının. Çünkü o, bid'atçının biridir."³³⁷

246. ... Ebû Davud dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken işittim: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir."³³⁸

247. ... Abdullah b. Nafi' dedi ki: Mâlik şöyle derdi: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir."³³⁹

335 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Seleme b. Şebib el-Mesmai en-Neysâbüri vardır. Mekke'ye yerleşmiştir. Sikadır, on birinci tabaka büyüklerindendir, H. 240'lı yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/316) - Tehzib (4/146)

Tahriç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 726 (1/342) Seleme yoluyla bundan daha tam bir şekilde rivayet etmiştir.

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1099 (s. 700) Ahmed b. Mansur er-Ramadi yoluyla "Bize Abdur-rezzak tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

336 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Humeydi vardır. Abdullah b. Zübeyr b. İsa el-Kuraşi'dir. Künyesi Ebû Bekir'dir, Mekkelidir. Sika, hafız ve fakihtir. İbn Uyeyne'nin seçkin arkadaşlarındandır. Onuncu tabakadan olup H. 219'da veya sonrasında vefat etmiştir. Hakim dedi ki: "Buhârî, Humeydi'nin yanında bir hadis bulduğunda, o hadisi daha başkasında aramazdı." Bk. Takrib (1/415) - Tehzib (5/215)

Tahriç: Humeydi, Müsned, Usulü's Sünne (2/547) - İbn Ebi Ömer el-Adeni, İman, 28 (s. 94) - Sabuni, Akidetü's Selefî ve Ashâbi'l Hadis, 107 (s. 69) - İbn Batta, İbane, 1141 (s. 741)

337 İsnadı zayıftır, iki illeti vardır.

• Senedinde Fudeyk b. Süleyman vardır. İbn Ebi Süleyman da denir. Babasının isminin Kays olduğu da söylenmiştir. Âbiddir, makbuldür, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/7) - Tehzib (8/257) Kendisine mütâbaat edene rastlayamadım.

• Yine senedinde İbrahim b. Velid el-Kuraşi vardır. Elimdeki kaynaklarda el-Kuraşi şeklindeki nispeti ile hakkında bir bilgiye rastlamadım. Hafız Mizzi, Tehzibu'l Kemal'de (2/1092) Fudeyk b. Süleyman'dan bahsederken ondan rivayette bulunanlar içinde İbrahim b. Velid et-Taberi'yi zikretmektedir. Belki de o, bu Velid'dir. O Taberi ise İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (2/142) kendisini saduk olarak nitelendirmektedir. Sem'anî'nin ondan aktardığına göre "Sikadır" demiştir. Bk. Ensab (8/199) Allah en iyisini bilir.

Tahriç: Bunu, Musannif'in dışında rivayet eden birine rastlayamadım.

338 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 272) - Hallal, İman (97)

339 İsnadı sahihtir. **Tahriç:** Hallal, İman (97)

248. ... Hişam b. Urve'nin babasından naklettiğine göre o şöyle demiştir: "Hangi kulun emaneti (güvenirliliği) eksilirse, onun imanı da eksilir."³⁴⁰

249. Fazl dedi ki: Ebû Abdullah'ı işittim; kendisine imanın eksilmesinden soruldu. Dedi ki: Bize Veki tahdis etti; Süfyan'dan, o Hişam b. Urve'den, o da babasından; (babası) dedi ki: Hangi kulun emaneti (güvenirliliği) eksilirse, onun imanı da eksilir."³⁴¹

Fazl dedi ki: Ahmed ayrıca şöyle dedi: Veki' dedi ki: "İman artar ve eksilir." Bu, Süfyan'ın da sözüdür.

250. ... Ebû Heysem'den rivayet edildiğine göre Said b. Cübeyr, "Kalbim tatmin olsun diye..." (Bakara, 260) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Yani imanı artsın diye..."³⁴²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu bölümde zikrettiklerim içinde Allah'ın kendisini doğruya muvaffak kıldığı ve sapkın arzulardan selamette kalan kimseyi ikna eden rivayetler vardır.

YİRMİ BEŞİNCİ BÂB: İMÂN; KALP İLE TASDİK, DİL İLE İKRAR VE AZALARLA AMEL ETMEKTİR. KİŞİ, ANCAK BU ÜÇ ÖZELLİĞİN KENDİSİNDE BİR ARAYA GELMESİ İLE MÜ'MİN OLABİLİR.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Müslümanların âlimlerinin üzerinde bulunduğu inanç şudur: İman etmek, tüm yaratılmışlara vaciptir. İman; kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve azalarla amel etmektir.

340 İsnadı sahihtir.

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, İman, 10 (s. 6) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 795 (1/368) - İbn Batta, İbane, 1133 (s. 739)

341 İsnadı sahihtir.

Tahriç: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1135 (s. 739) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 606 (1/310)

342 İsnadı hasendir.

• Senesinde Ebu'l Heysem el-Muradi vardır. Kufelidir, saduktur, altıncı tabakadandır. İsmi'nin Ammar olduğu söylenmiştir. Bk. Takrib (2/485) - Tehzib (12/269)

• Yine senesinde Yusuf b. Musa el-Kattan vardır. Aynı şekilde saduktur. Bk. 200.cü rivayet. Oğlu Abdullah'ın Sünne adlı eserinin 798.ci rivayetinde İmam Ahmed, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde İsrail vardır. İbn Yunus b. Ebi İshak es-Sebil el-Hemedani'dir. Künyesi Ebû Yusuf'tur, Kufelidir. Sikadır. Hakkında hüccet olmaksızın kalam edilmiştir. Yedinci tabakadan olup H. 160 veya sonrasında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/64) - Tehzib (1/261)

Tahriç:

• İbn Cerir, Tefsir (5/493) Leys yoluyla Ebu'l Heysem'den bu şekilde...

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 798 (1/369) - İbn Batta, İbane, 1106 (s.721) Bu ikisi, Veki' yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Sonra yine bilin ki, kalp ile tanıyıp tasdik etmek, kişinin mü'min olması için yeterli değildir; dille konuşarak da iman etmesi gerekir. Aynı şekilde kalp ile tasdik edip dil ile konuşmak da azalarla amel edene dek yeterli değildir. Bu üç özellik kimde bir arada bulunursa, işte o kimse mü'mindir. Bunun delili; Kur'ân, Sünnet ve Müslümanların âlimlerinin sözleridir.

Kalbe lazım olan imanın farzına gelirsek; Allah Teâlâ Maide Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Ey rasûl! Küfürde yarışanlar seni üzmesin!"* (Maide, 41)

Yine şöyle buyurur: *"Kalbi imanla mutmain olduğu halde ikrah edilen müstesna her kim imanından sonra kâfir olursa, her kim göğsünü küfre açarsa, işte onlara Allah'tan bir gazap ve onlar için büyük bir azap vardır."* (Nahl, 106)

Yine şöyle buyurur: *"Bedeviler 'İman ettik' dediler. De ki: Siz iman etmediniz. Bunun yerine İslâm (teslim) olduk' deyin. İman kalplerinize henüz girmemiştir."* (Hucurat, 14)

Bunlar, kalbin iman etmesinin gerekli olduğunu sana gösteren delillerdendir. Kalbin imanı, tasdiki ve tanınmasıdır. Kişinin amel yanında kalbi dili ile konuştuğunu tasdik etmediğinde, bu ona asla fayda vermez. Bunu iyi bilin!

Dil ile iman etmenin farz oluşuna gelirsek; bu, Allah Teâlâ'nın Bakara Sûresi'ndeki şu kavlidir: *"Deyin ki: Biz Allah'a ve bize indirilene, İbrahim'e İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına indirilene; Musa'ya, İsa'ya ve nebilere verilenlere iman ettik. Onlar arasında bir ayırım yapmayız. Biz sadece O'na teslim olanlarız. Eğer onlar da aynı sizin iman ettiğiniz gibi iman ederlerse, gerçekten hidayeti bulmuş olurlar. Yok eğer arkalarını dönerlerse, artık onlar sadece ayrılıklar içerisinde-dirler..."* (Bakara, 136, 137)

Âl-i İmrân Sûresi'nde şöyle buyurur: *"De ki: Bizler Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e... indirilene iman ettik."* (Âl-i İmrân, 84)

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"İnsanlar Allah'tan başka ilah olmayıp benim de Allah'ın Rasûlü olduğumu söyleyene dek onlarla savaşmakla emrolundum."*³⁴³

Bunlar da dil ile iman etmenin gerekli bir farz olduğunu gösteren delillerdir.

Kalbi ile iman edip dili ile konuştuğunu tasdik etme adına azalara da iman etmenin farz oluşuna gelirsek; Allah Teâlâ'nın *"Ey iman edenler! Rükû edin, secde edin!"* kavlinden *"... umulur ki kurtuluşa erersiniz"* (Hac, 77) kısmına kadar olan kavlidir.

³⁴³ Buhârî, İman, 25 (1/75) - Müslim, İman, 20, 21, 22 (1/51, 53) - Ebû Davud, Cihad (Avn, 7/300) - Tirmizî, İman, 2606 (5/3) - Nesâî, Zekat (5/14) - İbn Mâce, Fiten, 3927 (2/195) Bu hadis Ömer, Ebû Hureyre ve İbn Ömer gibi sahâbeden rivayet edilen mütevatir bir hadistir. Bk. Suyuti, Katfu'l Ezhar

Yine Allah Teâlâ, Kur'ân'ın birçok yerinde "Namazı kılın, zekatı verin!" buyurur. Tüm bedenlere orucun farz olması da bunun gibidir. Aynı şekilde tüm bedenlere, tüm azalarla cihadın farz olması da bunun gibidir.

O halde -Allah Teâlâ size rahmet etsin- azalarla yapılan ameller, kalp ve dil ile yapılan imanın tasdikidir. Artık her kim imanını taharet, namaz, zekat, oruç, hac, cihad vb. gibi azalarla yapılan amellerle tasdik etmezse ve kendisine sadece bilip tanımayı yeterli görürse, işte o kimse mü'min değildir. Bilip tanıması o kimseye hiçbir fayda vermez. Aksine onun ameli terk edişi, iddia ettiği imanını yalanlaması demektir. Kişinin zikrettiğimiz üzere amel etmesi, kendisindeki imanı tasdik etmesi demektir. Başarı yalnızca Allah ileidir.

Allah Teâlâ, Nebî'si'ne (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İnsanlara, kendilerine neyin indirildiğini açıklayasın diye... Umulur ki düşünürler." (Nahl, 44) Bunun üzerine Nebî (s.a.v.), ümmetine birçok hadiste özellikleri zikredildiği üzere imanın farzlarını beyan etmiş/açıklamıştır. Allah Teâlâ, Kitabının birçok yerinde bunu söylemiş ve imanın yalnızca amelle olacağını açıklamıştır. Nebî (s.a.v.) ise bunu, şeytanın kendileriyle oynadığı Mürchie'nin görüşünün hilafına açıklayıp ortaya koymuştur.

Allah Teâlâ Bakara Sûresi'nde şöyle buyurur: "Yüzlerinizi doğu ve batı yönüne çevirmeniz iyilikten değildir. Ne var ki iyilik; Allah'a, ahiret gününe, meleklerine, kataba ve nebilere iman eden, sevmesine rağmen malını akrabalara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, dilenenlere ve köle azadına veren; namazı ikame eden, zekatı veren, sözleştiklerinde sözlerini yerine getiren, yoksullukta ve sıkıntılarda sabreden... (kimselerin) iyiliğidir. İşte onlar, takva sahiplerinin tâ kendileridirler." (Bakara, 177)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ebû Zerr (r.a.), Nebî'ye (s.a.v.) imandan sormuş, o da ona bu âyeti okumuştur.

251. ... Mücahid'den; Ebû Zerr (r.a.), Nebî'ye (s.a.v.) imandan sordu. O ise ona "Yüzlerinizi ... çevirmeniz iyilikten değildir" (Bakara, 177) âyetini okudu.³⁴⁴

344 Senetteki râviler sika olmakla birlikte isnadı munkatıdır. Çünkü Mücahid, Ebû Zer'e yetişmemiştir.

- Senedinde Abdülkerim el-Cezeri vardır. Sikadır. Bk. 123.cü rivayet.
- Yine senedinde Seleme b. Şebib vardır. Sikadır. Bk. 243.cü rivayet.

Tahriç:

- Abdurrezzak, Musannef, 20110 (11/128) Ma'mer'den bu şekilde...
- Bunu Hafız İbn Kesir, Tefsir'de (1/296) Ebû Hatim'e nispet etmiş, sonrasında "Bu, munkatıdır" demiştir. Bk. Suyuti, ed-Dürü'l Mensur (1/410) Hafız İbn Hacer de bunu Metalib-i Aliye'de (3/307) Ebû İshak'a nispet etmiş ve "İsnadı sahih olup mürseldir" demiştir. Fethu'l Bari'de (1/51) şöyle der: "Râvileri sikadır."
- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1052 (s. 661) İmam Ahmed yoluyla "Bize Abdurrezzak tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Yine bunu Musannif bir sonraki hadiste rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Hallal, İman (115) - Mervezi, Salat, 409 (1/417)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Ahmed b. Hanbel, Kitabü'l İman'da bu ve başka hadisler ile imanın söz ve amel olduğuna hüccet getirmiştir. Bu hadis birkaç yoldan gelmiştir.

252. Bize Kitabü'l İman'da Ebû Nasr el-Fellas tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekir el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrezzak tahdis etti, dedi ki... Sonrasında aynı hadisi zikretmiştir. Ayrıca bu hadisi bize İbn Ebû Davud, birçok yoldan tahdis etmiştir.³⁴⁵

253. Bize Ebû Bekir b. Ebû Davud tahdis etti... Bir adam, Ebû Zerr'e (r.a.) gelip imandan sordu. O, adama "Yüzlerinizi doğu ve batı yönüne çevirmeniz iyilikten değildir..." (Bakara, 177) âyetini okudu. Adam: "Ben sana iyilikten sormadım ki!" dedi. Ebû Zerr de adama şöyle dedi: "Bir adam, Nebî'ye (s.a.v.) gelip ona senin bana sorduğun gibi imanı sormuş, o da kendisine benim sana okuduğum gibi okumuştur. Adam ise senin razı olmak istemediğin gibi razı olmak istememişti. Bunun üzerine ona: "Yaklaş bana!" buyurdu, adam da ona yaklaştı. Allah ona salât ve selam etsin buyurdu ki: "Mü'min, iyilik işleyen ve onunla sevinip sevabını umandır. Eğer kötülük işlerse onu üzer ve cezasından korkar."³⁴⁶

Bunların hepsi, İmam Ahmed yoluyla "Bize Abdurrezzak tahdis etti..." senediyle rivayet etmişlerdir. Ayrıca 253 numaralı rivayet ve tahririne bakınız.

345 İsnadı bir önceki gibidir.

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Meçhuldür. Bk. 225.ci rivayet. Ne var ki bir önceki rivayet ve tahririnde de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriri bir önceki gibidir.

346 İsnadı, munkatı oluşu sebebiyle zayıftır.

• Senedinde Kasım vardır. İbn Abdurrahman'dır. Çokça Mürsel hadis rivayet etmiştir. Ebû Zer'e yetişmemiştir. Bk. 79.cu rivayet.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Abdullah el-Mes'udi vardır. Saduktur, ölümünden önce hafızası bozulmuştur. Ölçü şudur: Kendisinden Bağdat'ta iken işitenlerin rivayetleri, karışıklıktan uzaktır. Yakub b. Şeybe dedi ki: "Kasım, Ma'n ve büyük şeyhlerinden yaptığı rivayetler sahih olabilir." Bu, aynı zamanda İbn Medini'den de aktarılmıştır. İmam Ahmed dedi ki: "Kim ondan Kufe'de işittiyse, işitmesi güzeldir." Yedinci tabakadan olup H. 160 veya 165'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/487) - Tehzib (6/210) - Mizan (2/574) - Muğni (2/382) - Tarih-i Bağdat (10/218) - Kevakib-i Nuraniyye (s. 287)

• Yine senedinde Cafer b. Avn vardır. İbn Cafer b. Amr b. Hureyt el-Mahzumi'dir. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır, H. 206 veya 207'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/131) - Tehzib (2/110)

• Yine senedinde Muhammed b. İsmail vardır. Sikadır. Bk. 202.ci rivayet.

Tahrir:

• Muhammed b. Nasr el-Mervezi, Tazimu Kadri's Salat, 408 (1/614) - Ahmed, Müsned (5/251, 252, 256) - Abdurrezzak, Musannef, 20104 (11/126) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 103) - Hakim, Müstedrek (1/14) Bunların tümü, Yahya b. Ebi Kesir yoluyla Zeyd b. Sellam'dan, o dedesi Mamtur'dan, o Ebû Uname'den senediyle rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre muttasıl sahih bir hadistir." Zehebi, kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca Elbani de es-Sahihâ'da (550) bunun sahih olduğunu belirtmiştir.

• Ahmed, Müsned (1/18, 26) - Tirmizî, 2165 (4/66) İki de Ömer'den rivayet etmişlerdir. Tirmizî dedi ki: "Bu yoldan hasen sahih gariptir."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ey Kur'ân ehli! Ey sünnet ve âsâr ehli! Ey Allah'ın dinde haram ve helal ilmini bilmeleri hususunda kendilerini muvaffak kıldığı kimseler! Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki sizler, Allah'ın size emrettiği gibi Kur'ân üzerinde iyice düşünürseniz, Allah Teâlâ'nın O'na ve Rasûlü'ne iman etmelerinden sonra mü'minlere ameli vacip kıldığını, Allah Teâlâ'nın yalnızca iman ve salih amel sebebiyle mü'minleri övdüğünü, onlardan razı olup onların da O'ndan razı olduklarını, bunun sebebiyle onlara cennete giriş ve cehennemden kurtuluş karşılığını verdiğini de bilip anlarsınız. Allah Teâlâ iman ile salih ameli bir arada zikretmiş, onları cennete kendilerini muvaffak kıldığı salih amel de yanına eklenmeksizin sadece iman sebebiyle cennete girdirmemiştir. Bu yüzdendir ki iman; kalbi ile tasdik edene, dili ile söyleyene ve azaları ile amel edene dek hiçbir kimse için tamamlanmış olmamaktadır. Bu husus, Kur'ân üzerine derin düşüncelere dalan kimseye gizli değildir. Kur'ân'ın sayfalarını çeviren inceleme yapan kişi, bunun aynı dediğim gibi olduğuna şahit olacaktır.

Allah Teâlâ bize ve size rahmet etsin! Bilin ki ben Kur'ân'ı sayfalarını karıştırıp inceledim dediğim şeyin Allah Teâlâ'nın Kitabı'nda yaklaşık elli yerde geçtiğine şahit oldum. Yani Allah Teâlâ, mü'minleri sadece iman ile cennete girdirmemiştir. Aksine onları, onlara olan rahmeti ve onları muvaffak kıldığı iman ve salih amel ile cennete girdirmiştir.

İşte bunlar, imanın marife (bilmek) olduğunu söyleyen kimseye bir reddiyedir. Yine bunlar, imanın kişi amel etmese dahi marife ve söz olduğunu söyleyenlere de reddiyedir.³⁴⁷ Bunu söyleyen kimselerden Allah'a sığınırız.

Eğer biri şöyle derse: Bu söylediklerini Allah Teâlâ'nın Kitabı'ndan anlat ki senin dışındakiler Kur'ân'ı karıştırıp incelemeye gerek duymasınlar.

- Heysemi, Mecmau'z Zevaid (1/86) Ali b. Ebi Talib'ten...
- Ahmed, Müsned (4/12) Ebû Rezin'den...
- Ahmed, Müsned (4/398) Ebû Musa'dan...

347 Bu, Mürcie'nin iman hakkındaki görüşüdür. Gerçi Mürcie arasında da bu hususta ihtilaf vardır. Onlardan kimi iman mahallinin kalp olduğunu, kimi de iman kendine dil ile ikrân eklendiği kalp tasdik olduğunu söylemektedir. İmanın mahallinin kalp olduğunu söyleyenler, bunun isimlendirilmesi hususunda da ihtilaf etmişlerdir. Bazıları bunun marife (bilmek) olduğunu, bazıları da bunun tasdik olduğunu söylemişlerdir. Daha geniş bilgi için yirmi dokuzuncu bâbdaki talike (dipnota) bakınız.

Fırkaların iman amel ile alakası olup olmaması konusundaki asılları beş kısma ayrılır.

1. İmanın kalp, dil ve azalarla olduğunu söyleyenler: Bunlar, Ehli Sünnet, Mutezile ve Hariciler'dir.
2. İmanın kalp ve dil olduğunu söyleyenler: Bunlar Mürcie-i Fukaha ve İbn Küllâb'tır.
3. İmanın dil ve azalarla olduğunu söyleyenler: Bunlar Gassâniye fırkası veya meçhul bir fırkadır.
4. İmanın sadece kalp ile olduğunu söyleyenler: Bunlar Cehmiyye, Merisiyye, Salihyye, Eşariler ve Maturidiler'dir.
5. İmanın sadece dil ile olduğunu söyleyenler: Bunlar da Kerramiyye'dir.

Daha geniş bilgi için bk. Dr. Sefer el-Havâli, Zahiretu'l İrca Fi'l Fikri'l İslâmi (s. 284)

Şöyle cevap verilir: Tabii ki!³⁴⁸ Buna muvaffak kılacak ve yardım edecek yalnızca Allah'tır.

Allah Teâlâ Bakara Sûresi'nde şöyle buyurur: "İman edip salih amel işleyenleri, altlarından ırmaklar akan cennetlerin onların olacağı ile müjdele! Her ne zaman orada rızık olarak bir meyve ile rızıklandırılırsalar 'Bu, daha önce rızıklandırıldığı-mızdır' derler. Halbuki onlara bir benzeri verilmiştir. Yine onlar için orada tertemiz kılınmış eşler vardır ve onlar orada sonsuza dek kalıcıdırlar." (Bakara, 25) Yine şöyle buyurur: "Şüphesiz iman edip salih amelleri işleyenler, namazı ikame edenler, zekatı verenler için Rableri katında ecirleri vardır. Onlar için korku yoktur ve onlar üzülmeyecekler." (Bakara, 277) Âl-i İmrân Sûresi'nde şöyle buyurur: "Kâfir olanlara gelince; onlara dünyada ve ahirette şiddetli bir azapla azap edeceğim. Onların hiçbir yardımcısı yoktur. İman edip de salih amelleri işleyenlere gelince; (Allah) onların ecirlerini tastamam verecektir. Allah zalimleri sevmeyiz." (Âl-i İmrân, 56-57) Nisa Sûresi'nde şöyle buyurur: "İman edip salih amelleri işleyenleri içlerinde sonsuza dek ebedi kalacakları altlarından akan cennetlere girdiririz. Onlar için orada tertemiz kılınmış eşler vardır." (Nisa, 57)

Yine şöyle buyurur: "İman edip salih amelleri işleyenleri Allah'tan hak bir vaat olarak içlerinde sonsuza dek ebedi kalacakları altlarından akan cennetlere girdiririz. Allah'tan daha doğru sözlü olan da kim!" (Nisa, 122) Yine şöyle buyurur: "Mesih ve yakınlaştırılmış melekler, Allah'a kul olmaktan çekinmezler... İman edip salih amelleri işleyenlere gelince; onlara ecirlerini tastamam verecektir." (Nisa, 172-173) Maide Sûresi'nde şöyle buyurur: "Allah iman edip salih amel işleyenlere onlar için bir bağışlanma ve büyük bir ecir olacağı konusunda söz vermiştir. Kâfirler ve âyetlerimizi yalanlayanlar ise, işte onlar cehennem ashâbıdırlar." (Maide, 9-10) En'am Sûresi'nde şöyle buyurur: "Biz rasûlleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak gönderdik. Artık kim iman eder ve (durumunu) düzeltirse, onlar için hiçbir korku yoktur ve onlar üzülmeyeceklerdir." (En'am, 48)

348 Durum şu ki; Musannif (r.h.) bazı âyet-i kerimeleri zikretmekle yetinmiş, konuya delil olan tüm âyetleri zikretmemiştir. Bu yüzdendir ki "İman edip salih ameller işleyenler cennet ashâbıdır. Onlar orada sonsuza dek kalacaklardır" şeklindeki Bakara Sûresi'nin 72.ci âyeti ile "Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenler ve Rablerine boyun eğenler var ya, işte onlar cennet ashâbıdırlar. Orada sonsuza dek kalacaklardır" şeklindeki Hud Sûresi'nin 23.cü âyetini kaçırmıştır. Ayrıca bk. Ankebut, 9 - Rum, 45 - Sad, 28 - Fussilet, 8 - Casiye, 21 - Muhammed, 12 - Fetih, 29 ve daha nice âyetler.

Musannif aynı şekilde amelin imandan önce zikredildiği âyetlerden de herhangi bir şey zikretmemiştir. Misal olarak; Taha Sûresi'nin 112.c âyeti olan "Kim salih amellerden işlerse -ki mü'min olarak- işte ne bir zulümden korkar ne de eksiltmeden" kavli ile İsra Sûresi'nin 19.cü âyeti olan "Kim ahireti ister ve ahiret için gerekli çabayı gösterirse- ki mü'min olarak-..." kavli vb. âyetleri zikredebiliriz. Bu gibi âyetler, imansız amelin olmadığı gibi amelsiz de iman olmadığını daha iyi gösteren âyetlerdir. Allah en iyisini bilir.

A'raf Sûresi'nde şöyle buyurur: "İman edip salih amelleri işleyenler -biz her nefsi ancak gücü yettiğinle sorumlu tutarız- işte onlar, cennet ashâbıdır. Onlar orada sonsuza dek kalacaklardır. Kalplerindeki (öfke, kıskançlık, art niyet vb.) her kötü duyguyu söküp çıkardık. Altlarından ırmaklar akar. Derler ki: Bizi buna hıdayet eden Allah'a hamd olsun. Şayet Allah bize hidayet etmeseydi, biz hidayet olunmazdık... (O cennetlere) daha önce yaptıklarınız karşılığında varis oldunuz." (A'raf, 42-43) Tevbe Sûresi'nde şöyle buyurur: "İman edip hicret eden ve Allah yolunda canları ve malları ile cihad edenler, Allah katında derece bakımından daha yücedirler." (Tevbe, 20) Yine şöyle buyurur: "Ancak Rasûl ve onunla birlikte iman edip canları ve malları ile cihad edenler..." (Tevbe, 88)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah sizlere rahmet etsin! Duyduklarınızdan ibret alın! Gördüğünüz gibi Allah Teâlâ, bu hayrın hepsini onlara sadece iman etmeleri ile vermemiş, tâ ki onların hicretlerini, malları ve canları ile cihad etmelerini de zikretmiştir. Bildiğiniz üzere Allah Teâlâ Mekke'de iman eden ama cihad etmeyen bir topluluğu zikreder. Peki, onlar hakkında ne demişti? İşte bu sorunun cevabı, Allah Teâlâ'nın şu kavlidir: "İman edip de hicret etmeyenlere, onlar hicret edinceye kadar hiçbir şeyle velayetiniz yoktur. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, (onlara) yardım etmek üzerinizde bir yükümlülüktür." (Enfal, 72) Sonra hicret etmeye imkân bulabilmelerine rağmen iman etmekle birlikte hicret etmeyen bir topluluğu zikreder. Onlar hakkında ise bir öncekinden daha ağır konuşur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Şüphesiz nefislerine zulmeder oldukları halde meleklerin canlarını aldığı kişiler var ya, (melekler) onlara 'Ne durumdaydınız?' derler. Onlar 'Biz yeryüzünde zayıf/aciz durumda idik' derler. Melekler de 'Allah'ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!' derler. İşte onların sığınağı cehennemdir. Orası ne kötü bir dönüş yeridir!" (Nisa, 97) Daha sonra Allah Teâlâ hicret etmeye ve yola çıkmaya imkân bulamayan kimseleri mazeretli saymış, şöyle buyurmuştur: "Ancak erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan zayıf/aciz durumda olup hiçbir çareye gücü yeterli olmayanlar ve bir çıkış yolu da bulamayanlar müstesnadır. İşte onları Allah'ın affetmesi umulur." (Nisa, 98-99)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bunların hepsi, imanın kalp ile tasdik, dil ile konuşma ve azalarla amel olduğunu gösteren delillerdir. Şeytanın kendileriyle oyun oynadığı Mürcie'ye reddiye olarak bundan başkası caiz değildir. Bu farkı ayırın, anlayıp kavramaya çalışın inşallah!

Allah Teâlâ Yunus Sûresi'nde şöyle buyurur: "Sizin hepinizin dönüşü ancak Allah'adır. Bu, Allah'tan hak bir vaattir. Doğrusu O, yaratmayı başlatır, sonra iman edip salih amel işleyenlere adalet ile karşılıklarını vermek için yaratmayı tekrar eder." (Yunus, 4) Yine şöyle buyurur: "Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenleri, Rableri imanları ile hidayete erdirir." (Yunus, 9) Yine şöyle buyurur: "Dünya hayatın-

da ve ahirette müjde sadece onlarındır. Allah'ın kelimelerini değiştirecek yoktur." (Yunus, 64) Ra'd Sûresi'nde şöyle buyurur: "Onlar ki iman etmiş ve kalpleri Allah'ın zikri ile tatmin olmuştur. Dikkat edin! Kalpler ancak Allah'ın zikri ile tatmin olur. İman edip salih ameller işleyenlere müjde ve güzel bir dönüş vardır." (Ra'd, 28-29)

İbrahim Sûresi'nde şöyle buyurur: "İman edip salih ameller işleyenler, altlarından nehirler akan cennetlere girdirilirler." (İbrahim, 23) İsrâ Sûresi'nde şöyle buyurur: "Şüphesiz bu Kur'ân, en doğru yola hidayet eder ve iman edip salih ameller işleyenleri, onlar için büyük bir ecir olacağı ile müjdeler." (İsrâ, 9) Kehf Sûresi'nde şöyle buyurur: "Hamd, kuluna kitabı indiren ve onda hiçbir eğrilik kılmayan Allah'a mahsustur. Kendi katından (gelecek) şiddetli bir azapla uyarıp-korkutmak ve salih amellerde bulunan mü'minlere kendileri için güzel bir ecir olduğunu müjde vermek için dosdoğru bir (kıtaptır) Onlar o (ecir içinde) ebediyen duracaklardır." (Kehf, 1-3)

Yine şöyle buyurur: "Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenler var ya, biz amel bakımından güzel olanların ecrini zayi etmeyiz. ... ne de güzel konak /dinlenme yeridir!" (Kehf, 30-31) Meryem Sûresi'nde şöyle buyurur: "Onlardan sonra öyle bir nesil geldi ki, namazı zayi ettiler, şehvetlerine uydular. Onlar gayya kuyusunu boylayacaklardır. Ancak tövbe eden, iman eden ve salih amel işleyenler müstesnadır. İşte onlar cennete gireceklerdir ve hiçbir şekilde onlara zulmedilmeyecektir." (Meryem, 59-60) Yine Meryem Sûresi'nde şöyle buyurur: "Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenlere Rahman bir sevgi/ dostluk kılacaktır." (Meryem, 96) Taha Sûresi'nde şöyle buyurur: "Kim daha önce salih ameller işleyen bir mü'min olarak gelirse, işte yüksek dereceler sadece onlara aittir. ... İşte bu, temizlenen kişinin karşılığıdır." (Taha, 75-76)

Yine şöyle buyurur: "Şüphesiz ben, tövbe edip iman eden ve salih amel işleyen kimseleri çokça bağışlarım." (Taha, 82) Hac Sûresi'nde şöyle buyurur: "Şüphesiz ki Allah, iman edip salih ameller işleyenleri altlarından ırmaklar akan cennete girdirecektir. Şüphesiz ki Allah, istediğini yapar." (Hac, 14) Yine şöyle buyurur: "Şüphesiz Allah, iman edip salih ameller işleyenleri altlarından ırmaklar akan cennetlere girdireceklerdir. Orada ... ile süslenirler..." (Hac, 23) Yine şöyle buyurur: "De ki: Ey insanlar! Ben yalnızca apaçık bir uyarıcıyım. Artık iman edip salih ameller işleyenlere bir bağışlanma ve değerli bir rızık vardır." (Hac, 56) Ankebut Sûresi'nde şöyle buyurur: "İman edip salih ameller işleyenlerin kötülüklerini kesinlikle örteceğiz ve kesinlikle onlara yaptıklarının en güzeli ile karşılık vereceğiz." (Ankebut, 7)

Yine şöyle buyurur: "İman edip salih ameller işleyenleri orada ebedi kalacakları cennetten altlarından ırmaklar akan birtakım odalara oturtacağız. Amel edenlerin ecir ne de güzeldir! Onlar ki sabredenler ve yalnızca Rablerine tevekkül edenlerdir." (Ankebut, 58-59) Rum Sûresi'nde şöyle buyurur: "Kıyametin koptuğu gün var

ya, işte o gün birbirlerinden ayrılırlar. İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlar bir bahçede eğlendirilip mutlu edilirler." (Rum, 14-15) Lokman Sûresi'nde şöyle buyurur: "Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenler Naim cennetlerindedirler. Orada ebedi kalacaklardır. Bu Allah'ın hak bir vaadidir." (Lokman, 8-9)

Secde Sûresi'nde şöyle buyurur: "Peki, mü'min olan fasık olan gibi midir! Eşit değillerdir. İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlara amel etmeleri sebebiyle konak/ağırlanma olarak Me'va cennetleri vardır." (Secde, 18, 19) Sebe Sûresi'nde şöyle buyurur: "Allah'ın iman edip de salih ameller işleyenlere karşılıklarını vermesi için..." (Sebe, 4) Yine şöyle buyurur: "Ne mallarınız bizim katımızda yakınlaştıracıdır, ne de evlatlarınız. Ancak iman edip salih ameller işleyenler müstesnadır. İşte onlara amelleri sebebiyle kat kat karşılık..." (Sebe, 37) Fatır Sûresi'nde şöyle buyurur: "Kâfir olanlara şiddetli bir azap, iman edip salih ameller işleyenlere ise bir bağışlanma ve büyük bir ecir vardır." (Fatır, 7)

Zümer Sûresi'nde şöyle buyurur: "Rablerinden sakınanlar, grup-grup cennete sevk edilirler. Tâ ki oraya geldiklerinde ve kapıları açıldığında... amel edenlerin ecri ne güzeldir!" (Zümer, 73-74) Şûra Sûresi'nde şöyle buyurur: "Zalimleri kazandıkları dolayısıyla, korkuyla titrerlerken görürsün; o (yaptıkları kötülükler) de üstlerine çökmüştür. İman edip salih ameller işleyenler ise cennetlerin bahçelerindedirler. Rableri katında her diledikleri onlarındır. İşte bu asıl büyük lütuftur." (Şura, 22) Yine şöyle buyurur: "İşte Allah, iman edip salih ameller işleyenleri böyle müjdeler..." (Şura, 23) Zuhurf Sûresi'nde şöyle buyurur: "O gün sıkı dostlar birbirlerinin düşmanlandırırlar. Takva sahipleri ise müstesnadır. Ey kullarım! Bugün sizin için bir korku yoktur ve sizler üzülmeceksiniz. Onlar, âyetlerimize iman eden ve teslim olanlardır. Siz ve eşleriniz eğlendirilerek cennetlere girin!... İşte bu cennete, daha önce amel ediyor oluşunuz karşılığında varis oldunuz." (Zuhurf, 67-72)

Casiye Sûresi'nde şöyle buyurur: "O gün her ümmeti diz çökmüş halde görürsün. Her ümmet, kitabına çağrılır... İman edip de salih ameller işleyenlere gelince; Rableri onları rahmetine dahil eder. İşte bu, apaçık başarının tâ kendisidir." (Casiye, 28-30) Ahkaf Sûresi'nde şöyle buyurur: "Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra dosdoğru olanlara korku yoktur, onlar üzülmeceklerdir de. İşte onlar, daha önce amel etmelerine karşılık içinde ebedi kalacakları cennetin ashâbıdır." (Ahkaf, 13-14) Muhammed Sûresi'nde şöyle buyurur: "Kâfir olup Allah yolundan alıkoyanların amellerini saptırmış /şaşırtmıştır. İman edip salih amel işleyenler ve Rablerinden Muhammed'in üzerine indirilene -ki o asıl haktır- iman edenlerin kötülüklerini örtmüş, durumlarını düzeltmiştir." (Muhammed, 1-2)

Yine şöyle buyurur: "Şüphesiz Allah, iman edip salih ameller işleyenleri içlerin de ebediyen kalacakları altlarından ırmaklar akan cennetlere girdirecektir. Kâfirler ise... cehennem onların kalacakları yerdir." (Muhammed, 12) Teğabun Sûresi'nde

şöyle buyurur: "Her kim Allah'a iman eder ve salih amel işlerse, onun kötülüklerini örter ve içinde ebediyen kalacağı altlarından ırmaklar akan cennetlere girdirir." (Teğabun, 9) Talak Sûresi'nde şöyle buyurur: "Her kim Allah'a iman eder ve salih amel işlerse, onu altlarından ırmaklar akan cennetlere girdirir." (Talak, 11) İnşikak hesaba çekilecektir... Ancak iman edip salih ameller işleyenlere kesintisiz bir ecir verilecektir." (İnşikak, 8-25) Buruc Sûresi'nde şöyle buyurur: "Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenlere altlarından ırmaklar akan cennetler vardır..." (Buruc, 11)

Tin Sûresi'nde şöyle buyurur: "Ancak iman edip salih ameller işleyenlere gelince; işte onlar için kesintisiz bir ecir vardır." (Tin, 6) Beyyine Sûresi'nde şöyle buyurur: "Kitap ehlinde kâfir olanlar ve... değillerdi. ... İman edip salih ameller işleyenler, yaratılmışların en hayırlılarıdır." (Beyyine, 1-7) Asr Sûresi'nde şöyle buyurur: "Ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler bundan müstesnadır." (Asr, 3)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah size rahmet etsin! Kerim olan Mevlanızın sözlerinin farkına varın! Acaba Kur'ân'ın herhangi bir yerinde imanı zikredip de yanında salih ameli zikretmediği olmuş mu?

Yine şöyle buyurur: "Güzel söz yalnızca O'na yükselir. O (güzel sözü) salih amel yükseltir." (Fâtır, 10) Görüldüğü gibi Allah Teâlâ, güzel sözün hakikatının amel ile Allah'a yükseleceğini haber vermektedir. Yani eğer amel olmazsa, söyleyenin sözü batıl olur ve kendisine iade edilir.

Hiçbir güzel söz, tevhidden daha yüce değildir. Salih ameller içinde farzları eda etmekten daha yüce bir amel yoktur.

254. ... Ebû Ubeyde en-Naci, Hasan-ı Basrî'yi şöyle derken işitmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) zamanında bir topluluk, "Doğrusu bizler, Rabbimizi gerçekten seviyoruz" dediler. Bunun üzerine Allah, "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın" (Âl-i İmrân, 31) âyetini indirdi. Böylece Nebî'si'ne (s.a.v.) tâbi olmayı O'na olan sevginin bir delili kılıp ona muhalefet eden kimseyi yalanladı. Sonra her söz için onun doğruluğunu veya yalancılığını gösteren bir delil kıldı. Yani kişi, güzel bir söz söyler ve güzel bir amel işlerse, Allah onun sözünü o ameli ile yükseltir. Eğer güzel bir söz söyler ama kötü bir amel işlerse, Allah onun sözünü ameline iade eder. Bu Allah Teâlâ'nın şu âyetinde anlatılmak istenendir: "Güzel söz yalnızca O'na yükselir. O (güzel sözü) salih amel yükseltir." (Fâtır, 10)³⁴⁹

³⁴⁹ İsnadı gerçekten zayıf olup iki tane illeti vardır.

1. Mürseldir; Hasan-ı Basrî'nin mürsellerindendir.

2. Senedinde Ebû Ubeyde en-Naci vardır. Bekir b. Esved'dir. Buhârî'nin dediğine göre Yahya b. Main şöyle demiştir: "O çok yalancıdır." Yahya bir keresinde de "Zayıftır" demiştir. Aynı şekilde

255. ... Rebi' b. Enes'ten; Ebu'l Âliye, Allah Teâlâ'nın "İşte onlar sadık olanlardır" (Bakara, 177) âyeti hakkında şöyle demiştir: "İman sözü ile konuşular ve imanın gerçek oluşunu amel ile gösterdiler."

Rebi' b. Enes dedi ki: Hasan-ı Basrî şöyle derdi: İman, sözdür. Hakikati ise ameldir. Eğer kişi, sözünün gerçekliğini amel ile göstermezse, o sözü ona fayda vermez."³⁵⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Aynı şekilde Allah, kitabının birçok yerinde takva sahiplerini ve cennete girişlerini zikretmiştir. Buyurdu ki: "Amel etmenize karşılık olarak girin cennete!" (Nahl, 32)

Bu husus Kur'ân'da çokça geçmektedir. Eğer hepsini bir araya getirecek olursam, kitabı çok uzatmış olurum. Misal olarak Zuhruf Sûresi'nde Allah Teâlâ'nın şu kavli böyledir: "O gün sıkı dostlar birbirlerinin düşmanlarıdır. Takva sahipleri ise müstesnadır. ... İşte bu cennete, daha önce amel ediyor oluşunuz karşılığında varis oldunuz." (Zuhruf, 67-72)

Nesâî ve Darekutni de onu zayıf saymışlardır. Nesâî'den gelen başka bir rivayette "Sika değildir" demiştir. Bk. Tarih-i Kebir (2/87) - Mizan (1/342) - Dûlabî, Künâ (2/74) - Nesâî, Duafa (s. 25)

• Yine senesinde Abdulvehhab b. Atâ el-Haffaf vardır. Künyesi Ebû Nadr'dır, İcli azatlısıdır, Basralıdır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Âlimler, Abbâs'ın faziletine dair bir hadisini inkâr etmişlerdir. Onun bunu Sevr'den tedlis yaptığı söylenir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 206 veya 204'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/528) - Tehzib (6/450)

Tahric:

• Taberi, Tefsir (3/232) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1058 (s. 677) Bu ikisi, Abdulvehhab b. Atâ yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

350 • Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (2/178) İbn Münzir'e de nispet etmektedir. İsnadı zayıftır.

• Senesinde Rebi b. Enes vardır. el-Bekri veya el-Hanefi'dir. Basralıdır. Horasan'da ikamet etmiştir. Saduk olup vehimleri bulunmaktadır. Şia olmakla suçlanmıştır. Beşinci tabakadan olup H. 140 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/243) - Tehzib (3/238)

• Yine senesinde Ebû Cafer er-Razi vardır. Temimi azatlısıdır. Künyesi ile meşhur olup ismi İsa b. Ebû İsa Abdullah b. Mâhân'dır. Aslen Merv'dendir. Ray şehrine gidip ticaret yapardı. Saduktur, hafızası -özellikle Muğira'dan yaptığı rivayetlerde- kötüdür. Yedinci tabakadan olup H. 160 sularında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/406) - Tehzib (12/56) Senetteki diğer râviler ise sikadılar.

• Yine senesinde Yezid b. Abdussamed vardır. Yezid b. Muhammed b. Abdussamed ed-Dimeşki'dir. Künyesi Ebu'l Kasım'dır, Kureys azatlısıdır. Ebû Hatim dedi ki: "Saduk sikadır." Hafız, Takrib'te onun saduk olduğunu söylemiştir. On birinci tabakadan olup H. 277'de 79 yaşını geçmişken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/371) - Siyer (13/151) - İber (1/398)

• Yine senesinde Âdem b. Ebi İyas vardır. Sika âbiddir. Bk. 15.ci hadis.

• Ebu'l Aliye'ye gelince; sika olup çokça mürsel hadisleri vardır. Bk. 19.cu hadis.

Tahric:

• Taberi, Tefsir (2/102)'de buna yakın lafızlarla Ammar b. Hasan yoluyla "Bize İbn Ebi Cafer tahdis etti; babasından, o da Rebi'den..." senediyle rivayet etmiştir.

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1059 (s. 679) Veki yoluyla "Bize Ebû Cafer er-Razi tahdis etti..." senediyle rivayet etmiştir.

Yine misal olarak Kaf, Zariyat ve Tur sûrelerindeki kavli de böyledir. Örneğin *"Şüphesiz takva sahipleri cennetlerde ve nimetlerdedirler. Rablerinin onlara verdikleri sebebiyle şen şakraklılar. Rableri onları cehennem azabından korumuştur. Daha önce amel ediyor olmanız karşılığında afiyetle yiyin için!"* (Tur, 17-19) Mürse-
lat Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Doğrusu takva sahipleri gölgelerde, pınar başlarında ve canlarının çektiği meyveler içerisinde dirler. Daha önce amel ediyor olmanız karşılığında afiyetle yiyin için."* (Mürselat, 41-42)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Bunların hepsi, akıllı kimseye imanın birtakım sözlerle süslenip temennide bulunmak olmadığını gösteren delillerdir. İman, kalpte iyice yerleşen ve amellerinde kendisini tasdik ettiği bir şeydir. Nitekim Hasan-ı Basrî ve başkaları böyle söylemişlerdir.³⁵¹

Şimdi ise ben, Nebî'den (s.a.v.), sahâbeden bir gruptan ve tabîînin birçoğundan imanın kalp ile tasdik, dil ile söyleme ve azalarla amel etme olduğuna dair aktarılan rivayetleri zikredeceğim. Onların nazarında her kim bu üç vasfı kabul etmezse kâfirdir.

256. ... Ali b. Ebi Talib'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İman; dil ile söylemek, azalarla amel etmek ve kalple kesin bir inanca sahip olmaktır."³⁵²

351 İbn Ebi Şeybe, İman, 93 (s. 31-32) - Hatib, İktizau'l İlmi'l Amel, 56 (s. 177) İbn Batta, İbane, 1079 (s. 692) Elbani, İbn Ebi Şeybe'nin kitabına yaptığı tahric çalışmasında şöyle der: "Bu Hasan-ı Basrî'den mevkuf olarak rivayet edilmektedir."

352 İsnadı gerçekten zayıftır. Bazı âlimler ise tahricte de görüleceği üzere uydurma olduğunu söylemişlerdir.

- Senedinde Abdüsselam b. Salih el-Horasani vardır. Künyesi Ebû Salt'tır, Herevlidir. Nisabur'a yerleşmiştir. Saduk olmakla birlikte münker hadisleri vardır. Şia'yı savunurdu. Ukayli dedi ki: "O, pis bir Şia idi." Zehebi dedi ki: "Hadisleri terk olunmuştur." İbn Adiy dedi ki: "İtham edilmiştir." Bk. Duafa-i Kebir (3/70) - Kamil (5/1968) - Takrib (1/506) - Tehzib (6/319) - Muğni (2/394)

- Yine senedinde Ali b. Hüseyin vardır. Ali b. Ebi Talib'in torunu Zeynelabidin'dir. Sika, sebt, meşhur, fakih ve fazıldır. İbn Uyeyne, Zühri'nin şöyle dediğini aktarır: "Ondan daha faziletli bir Kureyşli görmedim." Üçüncü tabakadan olup H. 93 veya başka bir tarihte vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/35) - Tehzib (7/304)

- Yine senedinde Musa el-Kâzım vardır. Musa b. Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin el-Haşimi'dir. Saduk âbiddir. Yedinci tabakadan olup H. 183'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/282) - Tehzib (10/339)

- Yine senedinde Ali b. Musa vardır. İbn Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib'tir. Lakabı Rıza'dır. Saduktur. Asıl karışıklık, ondan rivayette bulunanlardadır. Onuncu tabaka baka büyüklerinden olup H. 203'te elli yaşını tamamlamamışken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/44) - Tehzib (7/387)

- Yine senedinde Ali b. Harb b. Muhammed b. Ali et-Tai vardır. Saduk ve fazıldır. Onuncu tabaka küçüklerindendir. H. 265'te doksan yaşını geçmişken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/33) - Tehzib (7/294)

Tahric:

- İbn Mâce, İman, 65 (1/25, 26) Ebû Salt yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de şöyle der: "Âlimlerin Ebû Salt el-Herevî'nin zayıf olduğunda ittifak etmeleri dolayısıyla zayıftır." Ayrıca bk. İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1524 - Hatib, Tarih (10/343), (11/44) - İbn Batta, zayıftır."

257. ... Abdülkerim el-Cezeri'den; Ali b. Ebi Talib ve Abdullah b. Mes'ud (r.anhumâ) dediler ki: "Söz ancak amelle fayda verir, amel de ancak sözle fayda verir. Niyet olmaksızın söz ve amel olmaz. Niyet de ancak sünnete uygun olursa kabul edilir."³⁵³

258. ... Ebû Hayyan dedi ki: Hasan-ı Basrî'yi şöyle derken işittim: "İman sözdür. Amelsiz söz olmaz. Niyetsiz söz ve amel olmaz. Sünnete uymayan söz, amel ve niyet kabul edilmez."³⁵⁴

İbane, 1060 (s. 682) Bunların hepsi, Ebû Salt yoluyla bu şekilde veya buna yakın lafızlarla rivayet etmişlerdir.

• Suyutî, el-Camiu'l Kebir'de (1/396) bunu Taberani, Elkab adlı eserinde Temamu's Şirazi, Şuabu'l İman'da Beyhaki, Emali'de İcî ve İbn Asakir'e de nispet etmiştir.

• Hatib (1/255) Ali b. Gurab yoluyla rivayet etmiştir ki o, saduk olmakla birlikte Şia idi ve tedlis yapardı. Bk. Takrib (2/42)

• Hatib (1/255) Muhammed b. Sehl b. Âmir el-Beceli'den...

• Hatib (9/386) Ahmed b. Âmir b. Süleyman et-Tai'den...

Bunların hepsi de Ali b. Musa er-Rıza'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Hatib, Darekutni'nin şöyle dediğini aktarır: "Abdüsselam b. Salih, imanın kalp, söz ve amel olmasıyla alakalı bir hadis rivayet etmiştir. Aslında o, onu uydurmakla itham edilmiştir. Zaten onu da kendisinden ancak çalan kimseler rivayet etmiştir. Bu (sözde) hadisin başlangıcı kendisidir." Bk. Hatib, Tarih (11/51) Bunu aynı zamanda İbn Hacer de nakletmektedir. Bk. Tehzib (6/321) İbn Kayyım dedi ki: "Bu uydurma bir hadistir, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kalamından değildir... İtham edilen kişi, Abdüsselam b. Salih'tir." Bk. İbn Kayyım, Şerh Ebi Davud (Avn Mabud'la birlikte: 12/451) Ayrıca bunu, Mevzuat adlı eserinde (1/128) İbnu'l Cevzi de zikretmektedir.

Derim ki: Abdüsselam b. Salih'in bizzat kendisi "Şayet bu isnat bir deliye söylene aklı yerine gelirdi" diyen kimsedir. Bk. İbn Mâce (1/26) Galiba bu söz ile hadisin Ehli Beyt yoluyla gelmesine işaret etmektedir.

353 İsnadı zayıftır. Senette geçen el-Cezeri ile Abdullah b. Mes'ud ve Ali arasında inkıta (kopukluk) vardır.

• Senedinde Şihab b. Haraş vardır. İbn Havşeb eş-Şeybani'dir. Künyesi Ebû Salt'tır, Vastıdır. Avvam b. Havşeb'in erkek kardeşinin oğludur. Kufe'ye yerleşmiştir. Müslim'in mukaddimesinde zikri geçmektedir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/355) - Tehzib (4/366)

• Yine senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkin edilmiştir. Bk. 35.ci rivayet.

Tahriç:

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1074 (s. 690) Musannif'in yolundan...

• Lalekaî, 20 (1/57) Hasan-ı Basrî ve Said b. Cübeyr'den...

• Suyutî, el-Camiu'l Kebir'de (1/915) bunu Deylemi'ye de nispet etmektedir. Bk. Kenzu'l Ummal (1/217)

Ayrıca bu, Ebû Hureyre ve Enes b. Mâlik'ten merfu olarak da rivayet edilmiştir. Bk. İbn Batta, İbane, 1072, 1073 (s. 689) Ne var ki isnadında metruk bir râvi olan Eban b. Ayyaş vardır. Bk. 74.cü rivayet.

Yine bunu Ebû Nuaym, Hilye'de (6/143, 144) Evzai'nin sözü olarak rivayet etmektedir. İbn Hacer dedi ki: "Bu ancak Süfyan es-Sevri'nin sözüdür." Bk. Mizan (1/90)

354 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yahya b. Selim et-Tai vardır. Mekke'de ikamet etmiştir. Saduktur, kötü hafızalıdır.

259. ... Humeydi dedi ki: Bize Yahya b. Selim tahdis etti, dedi ki: Süfyan es-Sevri'ye imandan sordum. Dedi ki: "Söz ve ameldir." Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman'a sordum. Dedi ki: "Söz ve ameldir." Nafi b. Ömer el-Cumhi'ye sordum. Dedi ki: "Söz ve ameldir." Mâlik b. Enes'e sordum. Dedi ki: "Söz ve ameldir." Fudayl b. İyaz'a sordum. Dedi ki: "Söz ve ameldir." Süfyan b. Uyeyne'ye sordum. Dedi ki: "Söz ve ameldir."³⁵⁵

Humeydi dedi ki: Veki'yi şöyle derken işittim: "Ehli Sünnet, imanın söz ve amel olduğunu söyler. Mürcie, söz olduğunu söyler. Cehmiyye ise imanın marife (bilmek) olduğunu söyler."³⁵⁶

260. ... Hişam'dan; Hasan-ı Basrî dedi ki: "İman, söz ve ameldir."

Yahya b. Selim dedi ki: Hişam'a "Peki, sen ne diyorsun?" diye sordum. Dedi ki: "İman, söz ve ameldir." Muhammed Taifi de "İman, söz ve ameldir" derdi.

Yahya b. Selim dedi ki: Mâlik b. Enes de "İman, söz ve ameldir" derdi.

Yahya dedi ki: Süfyan b. Uyeyne de "İman, söz ve ameldir" derdi.

Yine şöyle demiştir: Fudayl b. İyaz da "İman, söz ve ameldir" derdi.³⁵⁷

Dokuzuncu tabakadandır. Ne var ki Humeydi'nin kendisinden yaptığı rivayetle âlimler hüccet getirmişlerdir. H. 193 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/349) - Tehzib (11/226)

• Yine senesinde Ebû Hayyan vardır. Yahya b. Said b. Hayyan'dır. Teym kabilesinden olup Kufelidir. Sika âbiddir. Altıncı tabakadan olup H. 145'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/348) - Tehzib (11/214)

Tahrîç:

• Lalekai, 18 (1/57) Yahya b. Selim yoluyla...

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1075 (s. 690) Musannif yoluyla...

Ayrıca bir önceki rivayete bakınız.

³⁵⁵ İsnadı bir önceki gibi hasendir.

• Senesinde Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman b. Affan el-Emevi el-Medeni vardır. Lakabı Dibac'tır. Abdullah b. Hasen b. Hasen ile aynı anneden kardeştir. Saduktur, yedinci tabakadandır. H. 145 senesinde öldürülmüştür. Bk. Takrib (2/197) - Tehzib (9/268)

• Yine senesinde Nafi b. Amr b. Abdullah b. Cemil el-Cumhi vardır. Mekkelidir. Sikadır, sebtir, yedinci tabaka büyüklerindendir. H. 169'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/296) - Tehzib (10/409)

Tahrîç:

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1584 (848)

• Ebû Osman es-Sabuni, İtikadu's Selef, 106 (s. 68) Humeydi yoluyla aynı şekilde...

• İbn Batta, İbane, 1076 (s. 691) Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

³⁵⁶ İbn Ebi Ömer el-Adeni, İman, 29 (s. 96) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1476. Ayrıca bunu Musannif, 304 numaralı rivayette tekrar edecektir.

³⁵⁷ İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Hişam vardır. İbn Hassan'dır. Sikadır ama Hasan-ı Basrî'den muan'an olarak rivayet etmiştir. Ondan mürsel olarak rivayet ettiği de söylenmiştir. Nitekim bu husus, 53 numaralı rivayette geçmiştir.

• Yine senesinde Muhammed et-Tai vardır. Muhammed b. Said et-Tai'dir. Künyesi Ebû Said, lakabı Müezzîn'dir. Saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/165) - Tehzib (9/191) Bir önceki rivayet, bu rivayete şahitlik etmektedir.

261. ... Seleme b. Şebib'ten; Abdurrezzak dedi ki: "Ma'mer, Süfyan es-Sevri, Mâlik b. Enes, İbn Cüreyc ve Süfyan b. Uyeyne'yi 'İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir' derken işittim."³⁵⁸

262. Bize Ebû Mahled tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Davud es-Sicistani tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i işittim, dedi ki: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir." Ahmed dedi ki: "Bana ulaştığına göre Mâlik b. Enes, İbn Cüreyc ve Fudayl b. İyaz da 'İman, söz ve ameldir' demişlerdir."³⁵⁹

263. ... İbrahim b. Şemmas dedi ki: Cerir b. Abdülhamid'i şöyle derken işittim: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir."

İbrahim b. Şemmas dedi ki: Bakıyye b. Velid ve Ebû Bekir b. Ayyaş'a da sordum, şöyle cevap verdiler: "İman, söz ve ameldir."

İbrahim dedi ki: Ebû İshak el-Fezari'ye "İman söz ve amel midir?" diye sordum. Dedi ki: "Evet."

Yine şöyle demiştir: Abdullah b. Mübarek'i şöyle derken işittim: "İman, söz ve ameldir."³⁶⁰

264. ... Ebu'l Hasen Ahmed b. Muhammed b. Bezze dedi ki: Müemmil b. İsmail'i şöyle derken işittim: "İman, söz ve ameldir, artar ve eksilir."³⁶¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Bu zikrettiklerim, Allah'ın kendisi için hayır dilediği kimseyi ikna edecek ve o, imanının ancak amelle tamamlanacağını bilip anlayacaktır. İşte bu, Allah Teâlâ'nın "*Onlar ancak hanifler olarak*

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 637 (1/317) - Lalekai, 1580 (4/847) - İbn Batta, İbane, 1098 (s. 699), 1080 (s. 693) Bunların hepsi, Yahya b. Selim yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

358 İsnadı sahihtir. Tahriri 243 numaralı rivayette geçmişti.

359 İsnadı sahihtir. Mâlik, İbn Cüreyc ve Fudayl'dan İmam Ahmed'e ulaşmıştır.

Tahrîç: Daha önce 246.cı rivayette İmam Ahmed'in sözü geçmişti. Ayrıca bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 638 (1/317) - Hallal, İman (116) - İbn Batta, İbane, 1100 (s. 700) - Lalekai, 1589 (4/849) - Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 272)

360 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbrahim b. Şemas el-Gazi vardır. Künyes Ebû İshak'tır, Semerkantlıdır. Bağdat'ta ikamet etmiştir, sikadır. Onuncu tabakadan olup H. 221'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/36) - Tehzib (1/127)

Tahrîç: İbn Batta, İbane, 1088, 1097 (s. 798, 799) Ayrıca...

• Cerir'in haberi için bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 626 (1/315)

• Bakıyye ve Ebû Bekir'in haberi için bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 634 (1/316)

• Ebû İshak'ın haberi için bk. A.g.e, 630 (1/316)

• İbn Mübarek'in haberi için bk. A.g.e, 631 (s. 316)

361 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ahmed b. Muhammed b. Ebi Bezze vardır. Zayıftır. Bk. 192.ci rivayet.

• Yine senedinde Müemmil b. İsmail vardır. Saduktur, hafızası kötüdür. Bk. 192.ci rivayet.

Tahrîç: İbn Batta, İbane, 1101 (s. 701) Musannif yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir.

dini yalnızca Allah'a halis kılarak O'na ibadet etmek, namazı ikame etmek ve zekat vermek ile emrolundular. İşte dosdoğru din budur" (Beyyine, 5) buyurduğu dinin tâ kendisidir.

YİRMİ ALTINCI BÂB: NAMAZI TERK EDENİN KÂFİR OLUŞU

265. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Kul ile küfür arasında namazın terki vardır."³⁶²

266. ... Ebu'z Zübeyr dedi ki: Cabir b. Abdullah'ı işittim, dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Müslüman kul ile şirk arasında yalnızca namazın terki vardır."³⁶³

267. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Kul ile küfür arasında -veya kul ile şirk arasında- namazın terki vardır."³⁶⁴

³⁶² İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr b. Dinar el-Mekki vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Cumhi azatlısıdır. Sikadır, sebtir. Dördüncü tabakadan olup H. 126'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/69) - Tehzib (8/28)

Tahric:

• Bu hadisi Musannif, Cabir'den üç farklı yoldan rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (3/370) - Müslim, 82 (1/88) - Tirmizî, 2618 (5/13) Tirmizî, hadisin hasen sahih olduğunu belirtmiştir. Bunların hepsi, Ameş yoluyla Ebû Süfyan'dan, o da Cabir'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Müslim, 82 (1/88) - Darimi, Sünen, 1236 (1/224) - Âcurrî, eş-Şerîa, 266. Bunların hepsi, İbn Cüreyc yoluyla Ebû Zübeyr'den, o da Cabir'den açıkça "işitti" lafzının kullanıldığı bir senetle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebû Şeybe, İman, 44 (s. 14) - Ebû Davud (Avn, 12/436) - Tirmizî, 2620 (5/13) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, 1078 (1/342) Bunların hepsi, Süfyan yoluyla Ebû Zübeyr'den, o da Cabir'den senediyle rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (3/389) Musa b. Ukbe'den, o Ebû Zübeyr'den, o Cabir'den senediyle...

• Yine Musannif 267.ci rivayette Leys yoluyla Ebû Zübeyr'den, o da Cabir'den senediyle rivayet etmektedir. Yine bu hadis, 268 numaralı rivayette Abdullah b. Bureyde yoluyla babasından da rivayet edilmektedir. Tahrici için oraya bakabilirsiniz.

• Ayrıca bunu İbn Mâce, 1080 (1/342)'de Enes'ten rivayet etmiştir ki senedinde zayıf bir râvi olan Yezid b. Eban er-Rakkaşi (bk. 332.ci rivayet) vardır.

³⁶³ İsnadı hasendir.

• Senedinde Yahya b. Süleym vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Ne var ki Dahhak b. Mahled kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Darimi, 1236 (1/224) - Müslim, 82 (1/88) Bir önceki rivayetin tahricinde de görüleceği üzere hadis, daha başka birçok sahih yoldan rivayet edilmiştir.

• Yine senedinde Muhammed b. Yezid el-Âdemi vardır. Künyesi Ebû Cafer el-Harraz'dır, Bağdatlıdır. Sikadır, âbiddir. Onuncu tabaka küçüklerinden olup H. 245'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/220) - Tehzib (9/530)

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

³⁶⁴ İsnadı hasendir.

• Senedinde Leys vardır. İbn Ebi Süleym'dir. Saduk olmakla birlikte sonradan karıştırdığı için hadislerinin doğru ile yanlış olanları ayırt edilemez olmuş, böylelikle terk edilmiştir. Bk. 71.ci rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette de görüldüğü üzere İbn Cüreyc kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû Hafs el-Ebbar vardır. Saduktur. Bk. 157.ci rivayet.

268. ... Abdullah b. Bureyde'nin babasından aktardığına göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Bizimle onlar arasındaki fark, namazın terk edilmesidir. Kim namazı terk ederse, gerçekten kâfir olmuştur."³⁶⁵

269. ... Kasım dedi ki: Abdullah, yani İbn Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Küfür, namazın terk edilmesidir."³⁶⁶

270. ... Velid b. Müslim dedi ki: Evzai'yi işittim; Allah Teâlâ'nın "Onlardan sonra öyle bir nesil geldi ki, namazı zayi ettiler, şehvetlerine uydular. Onlar gayya kuyusunu boylayacaklardır." (Meryem, 59) kavli hakkında Kasım b. Muhaymira'nın şöyle dediğini aktardı: "Onlar namaz vakitlerini zayi ettiler, namazı terk etmediler. Şayet namazı terk etselerdi, namazın terki sebebiyle kâfir olurlardı."³⁶⁷

• Yine senedinde Hasen b. Arefe vardır. İbn Yezid el-Abdi'dir. Künyesi Ebû Ali'dir, Bağdatlıdır. Saduktur. Onuncu tabakadan olup H. 257'de yüz yaşını geçmişken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/168) - Tehzib (2/193)

Tahriri için bk. 265.ci rivayet.

365 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Zeyd b. Hubab vardır. Saduk olmakla birlikte Sevri hadisinde hata ederdi. Bk. 50.ci rivayet. Ne var ki İbn Ebi Şeybe'nin İman adlı eserinde (s. 14) sika bir râvi olan Yahya b. Vazih (bk. Takrib 2/359) kendisine mütâbaat etmiştir. Hadis sahih li ğayrih olup daha önceki rivayetlerde de geçtiği üzere Cabir'den sahih şahitleri vardır.

• Yine senedinde Hasen b. Vakıd el-Mervezi vardır. Künyesi Ebû Abdullah el-Kadi'dir. Sika olmakla birlikte vehimleri bulunmaktadır. Yedinci tabakadan olup H. 157 veya 159'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/180) - Tehzib (2/373)

Tahrir: İbn Ebi Şeybe, İman, 46 (s. 14) - Ahmed, Müsned (5/346, 355) - Ahmed, İman (127) - Tirmizî, 2621 (5/14) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. İbn Batta, İbane, 860 (s. 558) - Nesâi (1/231) - İbn Mâce, 1079 (1/342) - Hakim, Müstedrek (1/7) Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir, hiçbir şekilde bir illeti olduğu bilinmemektedir." Bunların hepsi, Abdullah b. Bureyde yoluyla babasından bu şekilde rivayet etmişlerdir.

366 İsnadı, munkatı oluşu dolayısıyla zayıftır.

• Senedinde Kasım vardır. İbn Ebi Abdurrahman olup İbn Mes'ud'dan işitmemiştir. Hakkında bilgi için bk. 79.cu rivayet.

• Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrir:

• Muhammed b. Ebi Amr el-Adeni, İman, 11 (s. 77, 78) - Hallal, İman (128) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 773 (1/359) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1533 (4/827) - Taberani, el-Kebir, 8939 (9/214) - İbn Batta, İbane, 872 (s. 566) Bunların hepsi, Mes'udi yoluyla Kasım'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1534'te Yahya b. Said yoluyla Mes'udi'den "Bize Hasen b. Said tahdis etti; Abdurrahman b. Abdullah'tan; dedi ki: Abdullah b. Mes'ud'a şöyle denildi..." senediyle buna benzer olarak rivayet etmiştir.

367 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Velid b. Müslim vardır. Müdellistir ama burada açıkça "işittim" lafzını kullanmıştır. Bk. 51.ci rivayet.

• Yine senedinde Kasım b. Muhaymira vardır. Ebû Urve el-Hemedani'dir. Kufelidir, Şam'da ikamet etmiştir. Sikadır, fazıldır. Üçüncü tabakadan olup H. 100'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/120) - Tehzib (8/237)

271. ... Misvar b. Mahrame'nin haber verdiğine göre o ve İbn Abbâs, Ömer (r.a.) hançerlendiği gün onun yanına girdiler. Sabah olduğu vakit, insanlar Ömer'i uyandırdı ve "Namaz!" dediler. Ömer: "Evet" diye karşılık verdi ve şöyle dedi: "Namazı terk eden kimsenin İslâm'da hiçbir payı/hissesi yoktur." Derken kalktı ve yarasından kanlar aka aka namazı kıldı.³⁶⁸

272. ... Cabir b. Semura'dan; Misvar b. Mahrame dedi ki: "Hançerlendiği vakit Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) yanına girdim. İnsanlar: "Namaz ey Mü'minlerin Emiri!" dediler. Bunun üzerine Ömer şöyle karşılık verdi: "Evet, namazı terk eden kimsenin İslâm'da hiçbir payı yoktur."³⁶⁹

Tahriç:

- Hallal, İman (128) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 771 (1/359) - İbn Cerir, Tefsir (16/98) - Taberani, el-Kebir, 8938 (9/214) Bunların hepsi, İmam Ahmed yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Muhammed b. Ebi Amr el-Adeni, İman, 26 (s. 91, 92)'de "Bize Hasen b. Said tahdis etti; Abdurrahman b. Abdullah'tan; dedi ki: Abdullah b. Mes'ud'a şöyle denildi..." senediyle buna benzer olarak rivayet etmiştir.
- Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (5/526)'da bunu İbn Münzir ve İbn Ebi Hatim'e de nispet etmektedir.

³⁶⁸ İsnadı hasendir.

- Senedinde Yunus b. Yezid vardır. Sikadır ama Zühri'den yaptığı rivayette azıcık vehim bulunmaktadır. Bk. 35.ci rivayet. İşte bu da Zühri'den yaptığı bir rivayettir.
- Yine senedinde Eyyûb b. Süveyd er-Ramli vardır. Ebû Mes'ud el-Hımyeri eş-Şeybani'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Dokuzuncu tabakadan olup H. 193 veya 202'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/90) - Tehzib (1/405)
- Yine senedinde Süleyman b. Abdurrahman b. İsa et-Temimi vardır. Dımeşkli olup Şurahbil'in kızının oğludur. Künyesi Ebû Eyyûb'tur. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Onuncu tabakadan olup H. 233'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/327) - Tehzib (4/207)

Tahriçte de görüleceği üzere bu üç kişinin hepsine mütâbaat edilmiştir. Ayrıca haberin başka sahih yolları da bulunmakta olup tahriçte ve bir sonraki rivayette gösterilecektir.

Tahriç:

- İbn Sa'd, Tabakat (3/351) Zühri'den bu şekilde...
- Mâlik, Muvatta (1/39) - İbn Ebi Şeybe, İman, 103 (s. 34) - Hallal, İman (127) Bunların hepsi, Hişam b. Urve yoluyla babasından, o da Misvar'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Elbani, bu isnadın sahih olduğunu söylemiştir.
- Hallal, İman'da (128) Abdurrezzak yoluyla Süfyan'dan bu şekilde ve İsmail yoluyla Eyyûb'tan rivayet etmiştir.

- İbn Sa'd, Tabakat (3/350) - İbn Batta, İbane, 857 (s. 556) - İbn Ebi Amr el-Adeni, İman, 32 (s. 98)

- İbn Sa'd, Tabakat (3/350) İbn Ebi Müleyke yoluyla Misvar'dan bu şekilde...

- Heysemi dedi ki: "Bunu el-Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Râvileri, sahihin râvileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (1/295)

³⁶⁹ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Abdülmelik b. Umeyr vardır. İbn Süveyd el-Lahmi'dir. Sikadır, hafızdır. Sonradan hafızası bozulmuştur. Tedlis yapardı. Hafız İbn Hacer, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymaktadır. Üçüncü tabakadan olup H. 136'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/561) - Tehzib (2/411) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 92) Deminki haberde de geçtiği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

273. ... Ebû Davud dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken işittim: "Her kim 'Ben namaz kılmıyorum' derse, işte o kâfirdir."³⁷⁰

274. ... Ebû Derda'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Beş vakit namaz vardır. Her kim imanla birlikte bunları da yerine getirirse kıyamet günü cennete girer. Her kim abdestleri, rükûları, secdeleri ve vakitlerine riayet ederek beş vakit namaza itina gösterir ve malından zekatı verir, Ramazan ayında oruç tutar, yol bulabildiğinde Kâbe'yi hacceder ve emaneti eda ederse, nefsinı temiz ve hoş kılmış olur." Kendisine: "Ey Ebû Derda! Emanetin eda edilmesi nedir?" diye sordular. Dedi ki: "Cenabetten gusûl almaktır." Ebû Derda, hadisin "Her kim abdestleri, rükûları, secdeleri ve vakitlerine riayet ederek beş vakit namaza itina gösterir ve malından zekatı verirse" kısmını söyledikten sonra "Allah'a yemin olsun ki bunu ancak mü'min yapar" derdi.³⁷¹

275. Bize Cafer b. Muhammed es-Sandeli tahdis etti, dedi ki: Bize Fazl b. Ziyad tahdis etti, dedi ki: Bana Ahmed b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Yezid el-Mukri, yani Ebû Abdurrahman tahdis etti, dedi ki: Bize Said b. Ebû Eyyûb

• Yine senesinde Kurra b. Halid es-Sedusi vardır. Basralıdır, sikadır, zabıttır. Altıncı tabakadan olup H. 155'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (6/165) - Tehzib (8/371)

• Nasr b. Ali el-Cezami vardır. Sebttir. Bk. 97.ci rivayet.

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

370 İsnadı sahihtir.

Tahrir: Bunu Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 676) rivayet etmektedir.

371 İsnadında zayıflık vardır.

• Çünkü senesinde Huleyd b. Abdullah el-Asri vardır. Künyesi Ebû Süleyman'dır, Basralıdır. Ebû Derda'nın azatlısı olduğu söylenmektedir. Saduktur, mürsel rivayetleri vardır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/227) - Tehzib (3/159) - Merasil (s. 55)

• Yine senesinde Eban b. Ebi Ayyaş vardır. Lakabı Feyruz'dur, Basralıdır, Künyesi Ebû İsmail el-Abedi'dir. Metruktür. Beşinci tabakadan olup H. 140 dolaylarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/31) - Tehzib (1/97) Ancak bu rivayette Katade ile birlikte zikredilmiştir. Katade, İbn Diâme olup sikadır, sebttir ama tedlis yapardı. Bk. 40.cı rivayet. Ayrıca burada muan'an olarak rivayet etmektedir.

• Yine senesinde Ebu'l Avvam el-Kattan vardır. İmrân b. Dâver vardır. Basralıdır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Harici görüşünü benimsemekle suçlanmıştır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/83) - Tehzib (8/130)

• Yine senesinde Ubeydullah b. Abdülmecit el-Hanefi vardır. Künyesi Ebû Ali'dir, Basralıdır. Saduktur. Yahya b. Main'in onu zayıf saydığı bilgisi ispat edilmiş değildir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 209'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/536) - Tehzib (7/34)

Tahrir:

• Ebû Davud (Avn, 2/97) - Taberani, el-Mu'cemu's Sağir (2/5) - Ebû Nuaym, Hilye (2/334) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 880 (s. 570) Bunların hepsi Ubeydullah b. Abdülmecit yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Suyuti, el-Camiu'l Kebir (1/512) Ayrıca Suyuti, bunu Muhammed b. Nasr ve İbn Cerir'e de nispet etmektedir.

• Münziri dedi ki: "Bunu Taberani iyi bir isnatla rivayet etmiştir." Elbani de bunu hasen saymıştır. Bk. Sahih Terğib ve't Terhib, 365 (1/147)

tahdîs etti, dedi ki: Bana Ka'b b. Alkame tahdis etti; İsa b. Hilal es-Sade'î'den, o Abdullah b. Amr'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) bir gün namazı zikretti ve şöyle buyurdu: "Kim namazlara devam eder/itina gösterirse, onun için kıyamet günü bir nur, burhan ve ışık olur. Veya "bir kurtuluş olur" buyurdu. "Kim de namazları muhafaza kurtuluş yoktur" buyurdu. "Ve o kimse kıyamet günü Karun, Firavun, Hâmân ve Umeyye b. Halef ile birlikte gelir."³⁷²

276. Yine bize Ahmed tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah Cafer b. İdris el-Kazvini tahdis etti, dedi ki: Bize Yahya b. Abduke el-Kazvini tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Yezid el-Mukri tahdis etti... Sonrasında aynı isnat ile hadisin benzerini zikretti.³⁷³

277. ... Makil b. Makil el-Has'ami dedi ki: Bir adam, boş bir alanda iken Ali'ye (r.a.) gelip "Ey Mü'minlerin Emiri! Namaz kılmayan kadın hakkında görüşün nedir?" diye sordu. Şöyle cevap verdi: "Her kim namaz kılmazsa, işte o kâfirdir."³⁷⁴

372 İsnadı hasendir.

• Senedinde İsa b. Hilal es-Sade'î vardır. Mısırlıdır, saduktur, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/103) - Tehzib (8/236)

• Yine senedinde Ka'b b. Alkame vardır. İbn Ka'b el-Mısıri et-Tenûhi'dir. Künyesi Ebû Abdülhamid'dir. Saduktur, beşinci tabakadandır ve H. 127 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/135) - Tehzib (7/436)

• Yine senedinde Said b. Eyyûb vardır. el-Huzai azatlısıdır. Mısırlıdır, Ebû Yahya b. Miklas olarak da bilinir. Sikadır, sebtir. Yedinci tabakadan olup H. 161'de vefat etmiştir. Vefat tarihi ile alakalı başka görüşler de vardır. Bk. Takrib (1/292) - Tehzib (4/7)

• Yine senedinde Abdullah b. Yezid el-Mukri vardır. Mekkelidir, Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Aslen Basra veya Ahvaz'dandır. Sikadır, fazıldır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 213'te 100 yaşına yaklaşmışken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/462) - Tehzib (6/83)

Tahrîç: Ahmed, Müsned (2/169) - Ahmed, İman (115) - Darimi, Sünen, 2724 (2/211) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid: 154, 1/87) - İbn Batta, İbane, 881 (s. 571) Bunların tümü, Mukri yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Bunu Ahmed ve Evsat ile Kebir'de Taberani rivayet etmiştir. Ahmed'in râvileri sikadırlar." Bk. Mecmau'z Zevaid (1/292) Ayrıca Ahmed Şakir, Müsned'e yaptığı tahrîç çalışmasında, 2576 numaralı hadiste bunu sahih saymıştır. Bk. 10/83

373 İsnadı hasendir.

• Senedinde Musannif'in şeyhi olan Cafer b. İdris el-Kazvini vardır. Darekutni kendisini zayıf saymıştır. Bk. 194.cü rivayet. Ne var ki bir önceki hadiste de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Yahya b. Abduke el-Kazvini vardır. Sikadır, saduktur. Bk. 194.cü rivayet.

Tahrîci bir önceki rivayet ile aynıdır.

374 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Makil el-Has'ami vardır. Buhârî, kendisini Tarih-i Kebir'de (7/393) zikretmiştir. Ayrıca İbn Ebi Hatim de onu Cerh ve Tâdil'de (7/193) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir. İbn Hibban da onu Sikat'ta (5/435) zikretmektedir. Hafız dedi ki: "Meçhuldür." Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/265) - Tehzib (10/236)

• Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Ebi İsmail vardır. İbn Raşid es-Sülemlî vardır. Medinelidir, sikadır. Beşinci tabakadan olup H. 142'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/146) - Tehzib (9/64)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: İşte bunlar, namazın terk ve zayi edilmesi hakkındaki sünnetler ile rivayetlerdir. Gerçi daha nice deliller vardır ki, hepsini zikretmek kitabın uzamasına sebep olur. Misal olarak Huzeyfe'nin hadisini ve onun namazı tastamam kılmayan bir adam için söylediği "Şayet bu adam ölseydi, kesinlikle Muhammed'in (s.a.v.) fıtratından başka bir fıtrat üzere ölürdü"³⁷⁵ sözünü zikredebiliriz. Yine buna benzer olarak Bilal³⁷⁶ ve başkalarından da namazın imandan olup, namaz kılmayan kimsenin ne mü'min ne de Müslüman olmadığını gösteren rivayetler vardır.

Ayrıca Allah Teâlâ, Kitabında namazı "iman" diye isimlendirmiştir. Şöyle ki; daha önce insanlar, Kâbe'ye çevrilene dek Beytu'l Makdis'e doğru namaz kılıyorlardı. Bir kısım insanlar da Kâbe'ye dönme emri gelmeden önce vefat etmişlerdi. Derken yeni kible Kâbe olunca birtakım insanlar gelip "Ey Allah'ın Rasûlü! Kardeşlerimizden Beytu'l Makdis'e doğru namaz kılıp da ölenlerin durumu nedir?" diye sordular. Bunun üzerine Allah "Allah imanlarınızı zayi edecek değildir" (Bakara, 143) âyetini indirdi. Yani Beytu'l Makdis'e doğru kılmış olduğunuz namazlarınızı zayi edecek değildir.³⁷⁷ Başarı yalnızca Allah ile dir.

YİRMİ YEDİNCİ BÂB: ŞEK (ŞÜPHE) OLMAKSIZIN İMÂNDAN İSTİSNANIN ZİKRI ³⁷⁸

Tahric: İbn Ebi Şeybe, İman, 126 (s. 42) - Adeni, İman, 63 (s. 126, 127) - Hallal, İman (128) - İbn Batta, İbane, 875 (s. 567) Bunların tümü, Muhammed b. İsmail yoluyla bu şekilde rivayet etmektedirler. Elbani, İbn Ebi Şeybe'nin kitabına yaptığı talik çalışmasında şöyle der: "Bu, Ali'den sahih değildir. İleti, senette geçen Makil'dir." Hafız dedi ki: "O meçhuldür."

375 Abdurrezzak, Musannef (2/368) - Ahmed, Müsned (5/384) - Ahmed, İman (128) - Buhârî, 791 (2/274, 275) - Nesâî, Mücteba (3/58, 59) Ayrıca Hafız İbn Hacer, bunu İbn Huzeyme ve İbn Hibban'a da nispet etmektedir. Bk. Fethu'l Bari (2/275)

376 Bilal'in hadisini Taberani rivayet etmiş olup râvileri sikadılar. Bunu Münziri söylemiştir. Bk. Sahih Terğib ve't Terhib, 531 (1/211) Ayrıca bk. Heysemi, Mecmau'z Zevaid (2/121) Elbani de bunu sahih saymış ve "Merfu olarak da sahihtir" demiştir. Bk. Sahih Terğib ve't Terhib.

377 Bk. Buhârî, el-Camiu's Sahih, 40 (1/95) Bunu Berâ'dan gelen rivayet için bk. Ebû Davud (Avn, 12/237), İbn Abbâs'tan gelen için bk. Tirmizî, 2964 (5/208) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Darimi, Sünen, 1238 (1/225) - İbn Cerir, Tefsir (2/17) - Hakim, Müstedrek (2/269) Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

378 İmanda istisna yapılması ile alakalı meşhur iki görüş vardır.

1. İmanda kesinlikle istisna yapılmaz. Bu, Cehmiyye ve Mürcie gibi bid'atçıların görüşüdür. Eşariler ile Maturidiler de bunlardandır. Bunlar, istisnanın şüpheli ifade ettiğini söylerler. İmanda şüpheye düşmek de küfürdür. Kişinin tıpkı namaz kılıyor oruç tutuyor oluşu gibi kesinlikle mü'min olduğunu söylemesi gerekir.

2. Ehli Sünnet ve'l Cemaat'ın genelinin görüşü. İmanda istisna yapmak caizdir ama iki şeyin göz önünde bulundurulması gerekir.

- İstisnanın şüpheli ifade etmemesi, şüphenin imanın ikinci cüzü olan amel ve amelin kabulünde olması gerekir. İşte Musannif'in işaret ettiği husus budur.

- İstisnanın şüpheli ifade etmemesi, kişinin kendini temize çıkarıyor korkusuna düşmekten korkması dolayısıyla bunu söylemesi gerekir. Allah en iyisini bilir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Zikrettiğimiz hak ehlinin özelliklerinden biri de imanda istisna yapmalarıdır. Tabi bu, şek (şüphe) dolayısıyla değildir. İmanda şüpheyeye düşmekten Allah'a sığın! Ne var ki bu, onların kendilerini imanı kemale ermiş bir mü'min olarak temize çıkarıyormuş durumuna düşme korkusundan dolayıdır. Yani bunu söyleyen kişi, şunu bilmiyordu: Acaba gerçekten iman hakikatini kazanmış mıdır, yoksa kazanmamış mıdır?

Hak ehlinden olan ilim sahiplerine "Sen mü'min misin?" diye sorulduğunda onlar şöyle derlerdi: "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ahiret gününe, cennete, cehenneme... iman ettim." Dili ile bunu söyleyen ve kalbi ile bunu tasdik eden mü'mindir. İstisna ancak Allah Teâlâ'nın kendisi ile mü'minleri vasıflandırdığı iman hakikatine sahip olan kişilerden olup olunmadığı bilinmediği için yapılır. İşte bu, sahâbe ve onlara ihsan üzere tâbi olanların yoludur. Onların katında istisna sözde veya kalpte olan tasdikte değil, amellerde olur. Yani istisna, sadece iman hakikatini gerektiren amellerde yapılır. Onların katında zahire göre insanlar mü'minlerdir ki zahirlerine yansıyan bu özelliklerle birbirlerine mirasçı olurlar, birbirleri ile evlenirler ve İslâm Dini'nin hükümleri aralarında buna göre uygulanır. Bunun yanında onlar, beyan ettiğimiz ve bizden önceki âlimlerin açıkladığı şekli ile istisna yaparlar. Bu hususta birçok sünnet ve dediğimiz şeyin doğruluğunu gösteren eserler rivayet edilmiştir.

Allah Teâlâ buyurdu ki: *"İnşaaallah kesinlikle Mescid-i Haram'a güvenli bir şekilde gireceksiniz."* (Fetih, 27) Halbuki Allah Teâlâ onların Mescid-i Haram'a gireceklerini ezelde bilmişti.

Nebî (s.a.v.) mezarlığa girmiş ve şöyle buyurmuştur: *"es-Selamu aleykum ey mü'min bir toplumun yurdu! İnşaaallah bizler de size katılacağız."*³⁷⁹ Yine şöyle buyurmuştur: *"Doğrusu ben, içinde Allah'tan en çok korkan olduğumu ümit ediyorum."*³⁸⁰

Rivayet olunduğuna göre bir adam, Abdullah b. Mes'ud'un (r.a.) yanında "Ben mü'minim" der. Bunun üzerine İbn Mes'ud "Peki, sen cennet ehlinden misin?" diye sorar. Adam: "Öyle ümit ediyorum" deyince İbn Mes'ud şöyle der: "İkinci (Allah'a) havale ettiğin gibi birincisini de havale etseydin ya!"³⁸¹

Bu arada üçüncü bir görüş daha vardır. İmanda istisna yapılması vaciptir. Şeyhülislam İbn Teymiyye dedi ki: "Bu, Sünnet ve Hadis Ehli'nin 'Ben İnşaaallah mü'minim' şeklindeki sözünü destekleyen Küllabiyye ve diğerlerinden çoğu müteahhirin takip ettiği yoldur." Bk. İman, s. 411

³⁷⁹ Tahrici, 287 numaralı rivayette verilecektir.

³⁸⁰ Mâlik, Muvatta (1/289) - Ahmed, Müsned (6/67, 156, 245) - Müslim, Sahih, 111 (2/781) - Ebû Davud (Avn, 7/18) - İbn Batta, İbane, 1162 (s. 752) Bunların hepsi, Cünûp olarak sabahlayan kimsenin oruç tutması ile alakalı Âişe'den rivayet etmişlerdir. Bunların hepsinde "Ümit ediyorum" lafzı geçmektedir. Ne var ki bunu Buhârî, 5063 (9/104) ve Müslim, 1108 (2/779)'da Enes'ten rivayet etmişler ama orada "Ümit ediyorum" sözü geçmemektedir.

³⁸¹ Tahrici, 284 numaralı rivayette verilecektir.

Bir adam, Alkame'ye "Sen mü'min misin?" diye sorar. Alkame "Öyle ümit ediyorum inşallah" der.³⁸²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: İşte bu, âlimlerden çoğunun mezhebidir. Bu, Ahmed b. Hanbel'in mezhebidir. Ahmed, yukarıda zikrettiklerimizi hüccet olarak getirmiştir. Ahmed'in bir hücceti de iki meleğin kabirdeki durumu ve mü'min ile münâfığa verdiği cevap ile hüccet getirmektedir. O iki melek, mü'mine "Yakin (kesin inanç) üzere idin, onun üzerine öldün ve kıyamet günü inşallah onun üzerine diriltileceksin" sözünü, kâfir ile münâfığa ise "Bir şüphe üzere idin, onun üzerine öldün ve kıyamet günü inşallah onun üzerine diriltileceksin" sözünü söylerler.³⁸³

278. ... Ebû Bekir el-Esrem dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'i işittim; kendisine imanda istisna yapmakla alakalı "Bu konuda görüşün nedir?" diye soruldu. Şöyle cevap verdi: "Bana gelince; ben bunu ayıplamıyorum." Yine şöyle demiştir: "Kişi, imanın söz ve amel olduğunu söylediğinde, yapılan istisna korku ve ihtiyat dolayısıyladır. Onların söylediği gibi kişi bunu şüphe üzere söylüyor değildir. Ancak amelden dolayı istisna yapmaktadır. Allah buyurur: *"İnşallah kesinlikle Mescid-i Haram'a güvenli bir şekilde gireceksiniz."* (Fetih, 27) Bu, şek/şüphe olmayan bir istisnadır. Nebî (s.a.v.) de *"Doğrusu ben, içinizde Allah'tan en çok korkan olduğumu ümit ediyorum"*³⁸⁴ buyurmuştur. İşte bunların hepsi, imanda istisna yapılmasının doğruluğunu kuvvetlendiren delillerdir."³⁸⁵

279. Bize Cafer b. es-Sandeli tahdis etti, dedi ki: Bize Fazl b. Ziyad tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah'ı işittim; imanda istisna yapılması görüşünü beğeniyordu. Derken bir adam, kalkıp "İnsanlar ancak mü'min ve kâfir olarak iki sınıf değiller midir?" diye sordu. Bu soru üzerine Ebû Abdullah şöyle dedi: "Peki, şu âyeti nereye koyacaksın: *'Diğerleri de Allah'ın emrine bırakılmışlardır; ya onlara azap eder ya da tövbelerini kabul eder. Allah her şeyi bilen ve her işi hikmetli olanıdır.'* (Tevbe, 106)"

Yine şöyle demiştir: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Yahya b. Said'i şöyle derken işittim: Kime ulaştıysam, imanda istisna yapılması görüşüne sahipti."³⁸⁶

382 Tahriri, 285 numaralı rivayette verilecektir.

383 Bu, uzun bir hadisin bir bölümüdür. Bk. Ahmed, Müsned (6/140), (6/355) - İbn Mâce, Sünen, 4268 (2/1426) Heysemi dedi ki: "İsnadı sahihtir." Bk. Mecmau'z Zevaid.

384 Tahriri biraz önce geçmişti.

385 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ebû Bekir el-Esrem vardır. Ahmed b. Muhammed b. Hâni'dir. Sikadır, hafızdır, eserleri vardır. On birinci tabakadan olup H. 273'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/66) - Tehzib (1/78) - Cerh ve Tadil (2/72) - Siyeru A'lamî'n Nübela (12/623) - Tabakat-ı Hanabile (1/66) - Menhec-i Ahmed (1/144)

Tahrîç: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1185 (760) Esrem yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir.

386 İsnadı sahihtir.

Yine şöyle demiştir: Ebû Abdullah'ı başka bir keresinde şöyle derken işittim: "Yahya b. Said'i şöyle derken işittim: Hangi ilim sahibine yetiştiysem ve hangisinden bana ulaştıysa, imanda istisna yapılması görüşüne sahipti."³⁸⁷

Yine şöyle demiştir: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Süfyan b. Uyeyne'yi işittim; kendisine 'Sen mü'min misin?' diye sorulduğunda dilerse cevap verir, dilerse de 'Senin bana sorduğun bu soru bid'attir, ben imanımın şüphe etmiyorum' derdi. Kendisi, imanının eksildiğini söyleyen veya 'İnşaallah mü'minim' diyen kimseleri ayıplamaz, bundan hoşnutsuz olmazdı. Bu, şüpheyi dahil değildir."³⁸⁸

Yine şöyle demiştir: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Kişi 'Ben inşaallah mü'minim' dediğinde, şüpheyi düşen biri değildir." Bunun üzerine ona: "İnşaallah demek şüphe değil midir?" diye soruldu. Şöyle cevap verdi: "Maazallah! Allah Teâlâ *"İnşaallah kesinlikle Mescid-i Haram'a güvenli bir şekilde gireceksiniz."* (Fetih, 27) buyurmuyor mu!"³⁸⁹ Halbuki ezeli ilminde onların gireceklerini bilmişti. Yine kabirde yatana "İnşaallah onun üzerine diriltileceksin" denildiğinde; burada hangi şüphe söz konusu olabilir ki! Ayrıca Nebî (s.a.v.) de *"İnşaallah bizler de size katılacağız"*³⁹⁰ buyurmuştur.

Yine şöyle demiştir: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: Bize Veki' tahdis etti, dedi ki: Süfyan şöyle demiştir: Bizim nazarımızda, hükümler ve miras hususunda mü'minlerdir. Bununla birlikte Allah Teâlâ katında nasıl olduklarını bilemiyoruz. Allah katında mü'min olmayı ümit ediyoruz."³⁹¹

280. ... Ebû Davud dedi ki: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Süfyan b. Uyeyne'yi işittim; kendisine 'Sen mü'min misin?' diye sorulduğunda dilerse cevap verir, dilerse de 'Senin bana sorduğun bu soru bid'attir, ben imanımın şüphe etmiyorum' derdi. Kendisi, imanının eksildiğini söyleyen veya 'İnşaallah mü'minim' diyen kimseleri ayıplamaz, bundan hoşnutsuz olmazdı. Bu, şüpheyi dahil değildir."³⁹²

Tahric: Bunu Hallal, Ebû Davud'dan ve Mervezi, İmam Ahmed'den rivayet etmiştir. Yine buna benzer olarak bk. Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (273) Ayrıca bu, 280.ci rivayette de gelecektir.

387 İbn Batta, İbane, 1175 (s. 757)'da Fazl yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca 280.ci rivayette

Ebû Davud'un da rivayeti olarak gelecektir.

388 Abdullah b. Ahmed, Sünne, 608 (1/310) - Hallal, İman (102) Ayrıca 280.ci rivayette Ebû Davud'un da rivayeti olarak gelecektir.

389 Tahrici biraz önce geçmişti.

390 Tahrici 287 numaralı rivayette verilecektir.

391 Abdullah b. Ahmed, Sünne, 609 (1/311) - Hallal, İman (93), (126) - İbn Batta, İbane, 1176 (s. 757) Ayrıca bir sonraki rivayete bakabilirsiniz.

392 İsnadı sahihtir.

Tahric: Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 274) - Hallal, İman (2102) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 608 (1/310) Ayrıca bu, 279.cu rivayette Fazl'ın rivayeti olarak geçmişti.

Yine şöyle demiştir: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Yahya b. Said'i: 'Ashâbımızdan kime yetiştirdim ve hangisinden bana ulaştıysa, imanda istisna yapılması görüşüne sahipti' derken işittim."³⁹³ Ayrıca Yahya, 'İman, söz ve ameldir' demektedir."³⁹⁴

Yine şöyle demiştir: Ahmed'i şöyle derken işittim: Bize Veki' tahdis etti, dedi ki: Süfyan şöyle demiştir: Bizim nazarımızda, hükümler ve miras hususunda mü'minlerdir. Biz de böyle olmayı ümit ediyoruz. Bununla birlikte Allah Teâlâ katında halimiz nedir bilmiyoruz."³⁹⁵

Yine şöyle demiştir: Ahmed'i şöyle derken işittim: Yahya b. Said dedi ki: "Süfyan, 'Ben mü'minim' denilmesini inkâr eder, karşı çıkardı."³⁹⁶

281. ... Hammad b. Zeyd dedi ki: Hişam'ı şöyle derken işittim: "Hasen ve Muhammed, 'Ben mü'minim' ve 'Ben müslümanım' demekten tedirgin olurlardı."³⁹⁷

282. ... Ebû Bekir el-Mervezi dedi ki: Ebû Abdullah'a "Biz mü'miniz diyelim mi?" diye soruldu. Dedi ki: "Biz Müslümanız diyelim." Ebû Abdullah sonrasında şöyle dedi: "Oruç, namaz ve zekat imandandır." Kendisine "Eğer imanımda istisna yapsam, şüpheyi düşen biri olarak sayılır mıyım?" denildi. İmam: "Hayır" diye cevap verdi."³⁹⁸

283. ... Ebû Bekir el-Mervezi dedi ki: Bize Ahmed b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bana Ali b. Bahr tahdis etti, dedi ki: Cerir b. Abdülhamid'i şöyle derken işittim: "İman, söz ve ameldir." Cerir dedi ki: "A'meş, Mansur, Muğira, Leys, Atâ, İbn Sâib, İsmail b. Halid, Umara b. Ka'ka', Alâ b. Müseyyeb, İbn Şubrume, Süfyan es-Sevri, Hasan-ı Basrî'nin arkadaşı Ebû Yahya ve Hamza ez-Zeyyat 'Bizler mü'miniz inşallah' derler, istisna yapmayan kimseleri ayıplarlardı."³⁹⁹

393 Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 274) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 605 (1/310) - İbn Batta. İbane, 1175 (s. 757) Ayrıca bu, 279.cu rivayette Fazl'ın rivayeti olarak geçmişti.

394 Ebû Davud, Mesail (s. 274) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 605 (1/310)

395 Ebû Davud, Mesail (s. 274) Ayrıca biraz önce Abdullah b. Ahmed'in ve 279.cu rivayette Fazl'ın rivayeti olarak geçmişti.

396 Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 274)

397 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Müemmil vardır. İbn İsmail'dir. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Bk. 192.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Hişam vardır. İbn Hassan'dır. Bk. 53.cü rivayet.

• Hasen: İbn Ebi'l Hasan-ı Basrî'dir.

• Muhammed: İbn Sirin'dir.

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 658 (1/322) - Hallal, İman (102), (126) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1501 (4/815) - İbn Batta, İbane, 1182 (s. 760)

398 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Hatib, Tarih'te (3/195) onun hakkında bilgi vermiş ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir.

Tahrîç: Bunu, Musannif'in dışında başka bir kaynakta bulamadım.

399 İsnadı hasendir.

Ebû Bekir el-Mervezi dedi ki: Bazı şeyhlerimizi şöyle derken işittim: Abdurrahman b. Mehdi'yi şöyle derken işittim: "Kişinin imanda istsna yapmayı terk etmesi, Mürcie görüşünün temelidir."⁴⁰⁰

284. ... Hasan-ı Basrî dedi ki: Bir adam, İbn Mes'ud'un (r.a.) yanında "Ben mü'minim" dedi. Bunun üzerine ona: "Ey Ebû Abdurrahman! Bu adam, kendisinin mü'min olduğunu iddia ediyor" denildi. Abdullah: "O halde sorun bakayım; cennetlik mi veya cehennemlik mi?" Derhal adama sordular. Adam: "Allah en iyi bilendir" dedi. Bunun üzerine Abdullah: "İkincisini (Allah'a) havale ettiğin gibi ilkinde de etseydin ya!" dedi.⁴⁰¹

285. ... A'meş'ten; İbrahim en-Nehai dedi ki: Alkame'ye "Sen mü'min misin?" diye soruldu. Dedi ki: "Öyle ümit ediyorum inşallah."⁴⁰²

• Senedinde Musannif'in biraz önce zikredilen şeyhi vardır. Ne var ki tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Ali b. Bahr vardır. Bağdatlıdır, Fars asıllıdır. Sikadır, fazıldır. Onuncu tabakadan olup H. 234'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/32) - Tehzib (7/284)

• Muğira: İbn Mıksem'dir. Sikadır, sebtir. Bununla birlikte özellikle İbrahim'den olmak üzere tedlis yapardı. Bk. 291.ci rivayet.

• İsmail b. Halid: Ahmusa azatlısıdır, el-Beceli'dir. Sikadır, sebtir. Dördüncü tabakadan olup H. 146'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/68) - Tehzib (1/291)

• Umara b. Ka'ka': İbn Şubrume ez-Zabbi'dir. Kufelidir, sikadır. Abdullah b. Mes'ud'dan mürsel hadisler rivayet ederdi. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/51) - Tehzib (7/423) - Merasil (s. 153)

• Alâ b. Müseyyeb: İbn Rafi' el-Kâhili'dir. es-Sa'lebi de denilmektedir. Kufelidir. Sika olmakla birlikte vehimleri vardır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/94) - Tehzib (8/192)

• İbn Şubrume: Abdullah b. Şubrume b. Tufeyl b. Hassan ez-Zabbi'dir. Künyesi Ebû Şubrume'dir, Kufelidir, kadıdır. Sikadır, fakihtir. Beşinci tabakadan olup H. 144'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/422) - Tehzib (5/250)

• Hasan-ı Basrî'nin arkadaşı Ebû Yahya: Kendisi ile alakalı bir bilgiye rastlamadım.

• Hamza ez-Zeyyat: Hamza b. Habib el-Kari'dir. Ebû Umara künyeli olup Kufeli'dir. Temimi azatlısıdır. Saduktur, zahiddir, vehimleri olmuştur. Yedinci tabakadan olup H. 156 veya 158'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/199) - Tehzib (3/27)

Tahriç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 697 (1/335) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1173 (s. 756) Her ikisi de, İmam Ahmed yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

400 İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1174 (s. 757)

401 İsnadı munkatıdır.

• Çünkü Hasan-ı Basrî, Abdullah b. Mes'ud'a ulaşmamıştır.

• Yine senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Hadislerinde beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet.

• Yine senedinde Yunus b. Yezid vardır. Sikadır. Bk. 35.ci hadis.

Tahriç:

• Ebû Ubeyd, Kitabu'l İman 9 (s. 67) - Hallal, İman (126)

• İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1499 (2/189) İsmail b. İbrahim yoluyla "Bize Yunus haber verdi..."

senediyle aynı şekilde...

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1168 (s. 755), 1170 (s. 756) - Halimi, Minhac (1/128)

Bunların tümü, Hasan yoluyla İbn Mes'ud'dan rivayet etmişlerdir. Elbani, Ebû Ubeyd'in İman adlı eserine yaptığı tahriç çalışmasında şöyle der: "Hasan ile İbn Mes'ud arasında inkıta (kopukluk) vardır."

402 İsnadı sahihtir.

286. ... Süfyan'dan; İbrahim en-Nehai dedi ki: Alkame'ye "Sen mü'min misin?" diye soruldu. Dedi ki: "Öyle ümit ediyorum."⁴⁰³

287. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) mezarlığa geldi ve şöyle buyurdu: "es-Selamu aleykum ey mü'min bir toplumun yurdu! İnşallah bizler de size katılacağız." Sonra hadisin devamını zikretti.⁴⁰⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu bölümde zikrettiklerim içinde ikna edici rivayetler vardır inşallah. Kuvvet ancak O'nlarıdır.

YİRMİ SEKİZİNCİ BÂB: KİŞİNİN, BAŞKASINA "SEN MÜ'MİN MİSİN?" DİYE SORMASININ MEKRUH OLUŞU, ÂLİMLERİN BÖYLE YAPANI BİD'ATÇI VE KÖTÜ BİR KİMSE SAYMASI

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Sana biri "Sen mü'min misin?" diye sorarsa de ki: "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ahiret gününe, ölüme, ölümden sonra dirilişe, cennete ve cehenneme iman ettim." Eğer ona cevap vermemeyi arzu edersen ona "Senin bana bunu sorman bid'attir, sana cevap vermeyeceğim" dersin. Eğer cevap vermek istersen, daha önce anlattığımız şekli ile şöyle de: "Ben mü'minim inşallah." Böyle yapmanda hiçbir beis yoktur. Öyle kimselerle münazara etmekten sakın! Çünkü bu tip kimse, ulema nazarında kınanmış, kötülenmiş bir kimsedir. Müslümanların geçmiş imamlarının izlerini takip et ki, selamette kalasın inşallah.

288. ... Muhammed b. Süleyman Lüveyn dedi ki: Süfyan b. Uyeyne'ye bir adamın "Sen mü'min misin?" diye sorduğu söylendi. Dedi ki: "İmanımdan şüphe etmiyorum. Senin bana bunu sorman bid'attir." Yine şöyle dedi: "Allah katında ne olduğumu bilmiyorum; şaki miyim, said miyim, amelim kabul olunmuş mu, olunmamış mı?"⁴⁰⁵

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, İman, 24 (s. 9) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 720 (1/341) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1497 (2/188) - Halimi, Minhac (1/128) Ayrıca 289 numaralı rivayette başka bir yoldan benzer olarak gelecektir.

403 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

404 İsnadı hasendir.

• Senedinde Alâ b. Abdurrahman vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 80.ci hadis. Bunun yanında Müslim'in bu hadisi rivayet etmesi, onun vehmetmediği rivayetlerden olduğunu göstermektedir.

• Yine senedinde babası Abdurrahman b. Yakub el-Harki vardır. Sikadîr, üçüncü tabakadandır. Bk. 80.ci hadis. Bu hadis, sahih li ğayrihi olup Âişe hadisinden şahidi vardır.

Tahriç:

• Müslim, Taharet, 249 (1/218) - Nesâî, Taharet (1/93)

• Ahmed, Müsned (6/180)

• Beğavi, Şerhu's Sünne (5/471) Âişe'den (r.anhâ)...

• İbn Batta, İbane, 1184 (s. 760) Musannif'ten isnadı ile...

405 İsnadı sahihtir.

289. ... Hasen b. Ubeydullah dedi ki: İbrahim bana şöyle dedi: "Sana 'Sen mü'min misin?' diye sorulduğunda 'Öyle ümit ediyorum' de."⁴⁰⁶

290/A. Bize Ebû Nasr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekir el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahman b. Mehdi tahdis etti, dedi ki: Bana Süfyan, Muhillu'dan onun şöyle dediğini tahdis etti: İbrahim bana dedi ki: "Sana 'Sen mü'min misin?' diye sorulduğunda 'Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve rasûllerine iman ettim' de."⁴⁰⁷

290/B. Yine şöyle dedi: Bana Ahmed tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahman b. Mehdi tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti; Ma'mer'den, o İbn Tavus'tan, o da babasından tahdis etti... Sonra aynısını zikretti.⁴⁰⁸

Tahriç: Hallal, İman (104), (116) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 712 (1/338) - İbn Batta, İbane, 1200 (s. 765)

406 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hasen b. Ubeydullah vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 155.ci rivayet.

Tahriç: Hallal, İman (126) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 752 (1/321) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1506 (2/191) - İbn Batta, İbane, 1195 (s. 764) Ayrıca bu, 285 ve 286.cı rivayetlerde başka yoldan gelmişti.

407 İsnadı, senette geçen Muhillu'nun bilinmesine göre sahih veya hasendir. Şayet zikredilen bu kimse, Muhillu b. Halife ise, et-Tai olup Kufelidir. Dördüncü tabakadan olup sikadır. Bu durumda haber sahih olmaktadır. Hafız'ın Tehzib adlı eserinde (10/60) de belirttiği gibi ondan Süfyan es-Sevri rivayette bulunmuştur. Ayrıca bk. Takrib (2/232) Ne var ki ne Tehzibu'l Kemal'de (3/1309) Mizzi onun İbrahim en-Nehai'den rivayette bulunduğunu zikretmiş, ne de Hafız.

Şayet senette geçen Muhillu, İbn Muhriz -k o, İbrahim en-Nehai'den rivayette bulunmaktadır- ise, altıncı tabakadandır ve hadislerinde beis yoktur. Hakkında bilgi için bk. Takrib (2/232) - Tehzib (10/60) Bu durumda ise haberin isnadı hasen olmaktadır. Gerçi ne Mizzi, ne de İbn Hacer, Süfyan es-Sevri'nin İbn Muhriz'den rivayette bulunduğunu zikretmemiştir. Bununla birlikte bu, ondan rivayet etmediği anlamına gelmez.

Benim tercihim ise şudur: İbrahim en-Nehai'den rivayette bulunan Muhillu adlı şahıs, İbn Muhriz'dir. Çünkü Ebû Ubeyd'in İman adlı eserinde (s. 68) bu haber rivayet edilirken açıkça ismi İbn Muhriz diye geçmektedir. Allah en iyisini bilir.

• Yine senedinde Habib b. Şehid el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Basralıdır. Sikadır, sebtir. Beşinci tabakadan olup H. 145'te 66 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/149) - Tehzib (2/185)

• Yine isnatta Musannif'in şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Meçhul bir râvidir. Ancak bilinmemesi burada bir zarar vermemektedir. Çünkü tahriçte de görüleceği üzere başka yollardan kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriç:

• Ebû Ubeyd, İman (s. 68) Abdurrahman yoluyla bu şekilde...

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 649 (1/320) - Hallal, İman (125) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1507 (2/191) - İbn Batta, İbane, 1191 (s. 763) Bunların hepsi, İmam Ahmed yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

408 Tavus'un haberini sahih senetlerle rivayet edenler için bk. Ebû Ubeyd, İman (s. 68) - Ahmed, İman (125) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 650 (1/320) - İbn Batta, İbane, 1192 (s. 763) Bunların hepsi, Abdurrahman b. Mehdi yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bu, 293 numaralı rivayette gelecektir.

290/C. Yine aynı isnat ile dedi ki: Bize Ahmed tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahman b. Mehdi tahdis etti, dedi ki: Bana Hammad b. Zeyd tahdis etti; Yahya b. Atik ve Habib b. Şehid'den, o ikisi Muhammed b. Sirin'den; dedi ki: "Sana biri 'Sen mü'min misin?' diye sorduğunda 'Allah'a, bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak ve Yakub'a indirilene... iman ettik' (Bakara, 136) de."⁴⁰⁹

290/D. Yine aynı isnat ile Abdurrahman b. Mehdi'den, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti; Hasen b. Amr'dan, o İbrahim'den; dedi ki: "Sana biri 'Sen mü'min misin?' diye sorduğunda 'Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur' de."⁴¹⁰

291. ... Muğira'dan; İbrahim dedi ki: "Kişinin, diğer bir kişiye 'Sen mü'min misin?' diye sorması bid'attir."⁴¹¹

292. ... İbrahim'den; Alkame'nin yanında Hariciler'den bir adam, onun hoşuna gitmeyen bir kalam etti. Bunun üzerine Alkame "*Mü'min erkek ve mü'min kadınlara yapmadıkları şeyler dolayısıyla eziyet edenler, bir iftira ve apaçık bir günah yüklenmişlerdir*" (Ahzab, 58) âyetini okudu. Bunun üzerine Harici adam, "Peki, sen onlardan mısın?" diye sorunca Alkame, "Öyle ümit ediyorum" diye cevap verdi.⁴¹²

409 İbn Sirin'in haberinin isnadı sahihtir. Yahya b. Atik, et-Tufâvi olup Basralıdır, sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/353) - Tehzib (1/255)

Tahriç: Bunu sahih senetlerle rivayet edenler için bk. Ebû Ubeyd, İman (s. 68) - Hallal, İman (125) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 648 (1/320) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1513 (2/193) - İbn Batta, İbane, 1293 (s. 763)

410 İbrahim'in bu haberi, aynı şekilde sahihtir.

• Senesinde Hasen b. Amr vardır. el-Fekaymi'dir, Kufelidir. Sikadır, sebtir. Altıncı tabakadan olup H. 142'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/169) - Tehzib (2/310)

Tahriç: Hallal, İman (125) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 651 (1/321) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1509 (2/192) - İbn Batta, İbane, 1194 (s. 764) Bunların hepsi, İmam Ahmed yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

411 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Muğira, İbrahim'den muan'an olarak rivayet etmiştir. Muğira, müdellis olup üçüncü tabakadandır. Kendisi Muğira b. Mıksem ez-Zabbi'dir. Künyesi Ebû Hişam'dır, Kufelidir. Sikadır, mütkindir. Ne var ki özellikle İbrahim'den olmak üzere tedlis yapardı. İcî, onu İbrahim'den mürsel rivayetlerde bulunmakla itham etmiştir. Ahmed ise onun sadece İbrahim'den yaptığı rivayetlerde zayıf olduğunu belirtmiştir. Altıncı tabakadan olup sahih görüşe göre H. 136'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/270) - Tehzib (10/269) - Mizan (4/165) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 112)

• Yine senesinde Hasen b. Ayyaş vardır. İbn Salim el-Esedî'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Kufelidir. Ebû Bekir el-Mukri'nin erkek kardeşidir. Saduktur, sekizinci tabakadandır ve H. 172'de vefat etmiştir. Muğira'dan rivayette bulunmuş olup Abdurrahman b. Mehdi de ondan rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (1/169) - Tehzib (2/313)

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 10459 (11/38) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 653 (1/321) - İbn Batta, İbane, 1196 (s. 764)

412 İsnadı hasendir.

• Senesinde Musannif'in şeyhi vardır. Meçhuldür. Bk. 225.ci rivayet. Bununla birlikte tahrişte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Yine senesinde Ebû Muaviye vardır. Muhammed b. Hazim ez-Zarir vardır. Küçük yaşta kör ol-

293/A. Bize Ebû Nasr tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekir tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrezzak tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi; İbn Tavus'tan, o babasından; (babası) kendisine "Sen mü'min misin?" diye sorulduğunda "Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve rasûllerine iman ettim" der, buna ilavede bulunmazdı.⁴¹³

293/B. Aynı isnatla Ahmed'den, dedi ki: Bize Veki' tahdis etti; Süfyan'dan, o Hasen b. Amr b. Fudayl'dan, o İbrahim'den; (İbrahim) dedi ki: "Sana 'Sen mü'min misin?' diye sorulduğunda 'Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur' de. Böyle yaparsan seni bırakacaklardır."⁴¹⁴

294. ... İshak el-Fezari'den; Evzai, kendisine "Sen mü'min misin?" diye sorulan kişi hakkında şöyle demiştir: "Kendisinden sual ettiğin bu mesele bid'attir. Bu konuda şehadet etmek, dinimizde yüklenmediğimiz ve Nebîmizin bize meşru kılmadığı bir sorumluluk altına girmemiz demektir. Bu konuda soru soran kimsenin kesinlikle bir imamı yoktur. Bu konuda görüş beyan etmek, sadece bir tartışmadan ibarettir. Bu konuda çekişmek ise sonradan ortaya çıkarılmıştır. Yemin ederim ki eğer sen öyle değil isen kendin hakkında şehadette bulunman seni iman hakikatine erdirmez. Aynı şekilde sen eğer öyle isen bu şehadeti terk etmen, seni imandan çıkarmaz. Sana iman hakkında soru soran, senin iman hakkında şüphe ediyor değildir. Aksine o, Allah Teâlâ ile O'nun ilmi hakkında çekişmek istiyor. Ki böylece

muştur. Sikadır ve A'meş'in hadisleri hususunda insanların en hafız olanıdır. Ancak başkalarının hadislerinde vehmederdi. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 195'te vefat etmiştir. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Bk. Takrib (1/157) - Tehzib (9/137)

Tahriç:

- Hallal, İman (126) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 657 (1/322) - Ebû Nuaym, Hilye (2/100)
- İbn Batta, İbane, 1169 (s. 755) Veki' yolu ile "Bize Süfyan, A'meş'ten tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1498 (2/188) Süleym b. Cünade yoluyla "Bize Ebû Muaviye tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

413 İsnadı hasendir.

- Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Meçhuldür. Bk. 225.ci rivayet. Bununla birlikte tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahriç: Abdurrezzak, Musannef, 20108 (11/128) - İbn Ebi Şeybe, İman, 29 (s. 10) - Ebû Ubeyd, Kitabu'l İman 13 (s. 68) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 660 (1/323) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1508 (2/192) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1189. Bunların hepsi, Ma'mer yoluyla İbn Tavus'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca İmam Ahmed, Hallal'ın kendisinden rivayet ettiği İman adlı eserinde (126) de rivayet etmektedir. Yine bu, 290 numaralı rivayette başka yollardan rivayet edilmişti.

414 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hasen b. Amr vardır. el-Fukaymi'dir. Sikadır, sebtir. Bk. 290.cu rivayet.
  - Yine senedinde Fudayl vardır. İbn Amr el-Fukaymi'dir. Hasen'in erkek kardeşidir, sikadır. Altıncı tabakadan olup H. 120'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/113) - Tehzib (8/293)
- Tahriç:** İbn Batta, İbane, 1197 (s. 765) - Ebû Nuaym, Hilye (4/224) Ayrıca biraz önce 290 numaralı rivayet olarak da geçmişti.

kendi ilmi ile Allah'ın ilminin eşit olduğunu iddia edebilsin. Sünnet üzere durma hususunda sebat et! Hayırlı neslin durduğu yerde sen de dur! O bid'atçilerin söyledikleri hususunda 'Onların geri durduklarından siz de geri durun!' de! Salih selefinin yoluna koyul! Çünkü onlara yeterli olan sana da yeter. Şam ehli, daha önce bu bid'atten yana gaflet içindeydi. Tâ ki Irak ahalisinden bu bid'ate düşenlerden bazıları, âlimleri ve fakihlerinin kendilerine reddiye vermelerinden sonra Şam ahalisine bu bid'ati atana dek. Derken bu bid'at, Şam ehlinden bir grubun içine işledi, dilleri bununla süslendi ve diğerlerinin başına gelen ihtilaf, onlara da isabet etti. Bu bid'atin şerrini Allah Teâlâ'nın defedeceğinden yana ümidi kesmiş değilim. Tâ ki dinlerinde kardeşler olacaklardır. Kuvvet ancak Allah ile dir..."

Evzai, sonrasında şöyle dedi: "Şayet bu hayır olsaydı, selefiniz değil de size ayrıcalık tanınmazdı. Çünkü sizde bulunan bir fazilet dolayısıyla herhangi bir hayır sizin için örtülüp saklanacak, onlardan esirgenecek değildir. Onlar, Allah'ın Nebîmiz için seçtiği, içlerinde gönderdiği ve kendileri 'Muhammed Allah'ın Rasûlüdür. Onun yanında olanlar, kâfirlere karşı sert, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rûkû ve secde ederlerken görürsün..." (Fetih, 29) ashâbıdır."⁴¹⁵

YİRMİ DOKUZUNCU BÂB: MÜRCİE VE MEZHEPLERİNİN ÂLİMLER KATINDAKİ KÖTÜLÜĞÜ ⁴¹⁶

415 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muaviye b. Amr vardır. İbn Mühellib b. Amr el-Ezdi el-Ma'ni'dir. Künyesi Ebû Amr'dır, Bağdatlıdır. İbn Kirmani olarak da bilinir. Sikadır. Dokuzuncu tabaka küçüklerinden olup sahih görüşe göre H. 214'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/260) - Tehzib (10/215)

Tahriç: İbn Batta, İbane, 1203 (s. 766)

416 Mürcie kelimesi, (Arapça) "ırca" kelimesinden türemiştir. İrca kelimesi sözlükte, ertelemek ve geciktirmek demektir. Arapçada bir işi geciktirip ertelediğinde "Erce'tu'l emr" ve "Erceytu'l emr" denilir. Allah Teâlâ'nın "Dediler ki: Ertele (Ercih)" ve başka bir kıraate göre "Erci'hu" kavli de bu manadadır. Bk. İbn Manzur, Lisanu'l Arab, Mad. Ra-Cim-Hemze (1/84) İstilah olarak manasına gelirsek; İbn Cerir et-Taberi şöyle der: "Mürcie, imanın amelsiz olduğunu, şeriatların imandan olmadığını ve iman, iman gerektirdiği şekilde onu tasdik eden amel olmaksızın sadece dil ile ikrardan ibaret olduğunu söyleyenlerin mezhebidir." Bk. Tehzibu'l Âsâr (2/182)

İbn Esir dedi ki: "Onlar İslâm fırkalarından biridir ki, nasıl ki küfürle birlikte itaat fayda vermezse, aynı şekilde imanla birlikte isyanın zarar vermediğini söylerler." Bk. Nihaye (2/206) - el-Milel ve'n Nihal (1/139) - Cürcani, Tarifat (s. 221)

Mürcie, üç gruba ayrılır.

1. İlk Mürcielere: Bunlar, Osman ile Ali'nin (r.anhumâ) durumunu İrca eden (erteleyen), onları ne dost edinen, ne de onlardan beri olanlardır. Bunlar, o ikisini tekfir edenlere de o ikisi veya biri hakkında aşırı gidenlere de karşı çıkarlar. Aynı şekilde o ikisinden birini ötekenden daha üstün tutanlara ve o ikisine dostluk etmenin vacip olduğunu görenlere de karşıdır. Anlattığımız bu grup yanında mürcielik, amelle alakası olan küfür ve iman meselesi değildir. Bunlar yalnızca, fitne zamanında birbirleri ile ihtilaf eden sahâbeler hakkında fikir beyan etmeksizin kenara çekilen bir gruptan ibarettirler. Bk. Tehzibu'l Âsâr (2/182) - Zahiretu'l İrca Fi'l Fikri'l İslâmi (s. 225) Bu

295. ... Evzai'den; Zühri dedi ki: "İslâm'da bundan, yani Mürcie'den daha zararlı bir bid'at ortaya atılmış değildir."⁴¹⁷

296. ... Ebû Hamza et-Temmar el-A'ver dedi ki: İbrahim'e "Mürcie görüşü hakkında ne dersin?" diye sordum. Dedi ki: "Ah, ah! Ortaya süslü bir söz attılar. Ben ümmet adına onlardan korkuyorum. Onların görüşlerinde birçok şer vardır. O halde onlardan sakın!"⁴¹⁸

297. ... Hakim b. Cübeyr'den; İbrahim en-Nehai dedi ki: "Mürcie benim nararımda İslâm'a Ezarika⁴¹⁹ fırkasından daha çok zarar vermektedir."⁴²⁰

yüzdendir ki bu gruba terim manasında değil de sözlük manasında mürcie denilir. Nitekim onlar, Musannif'in bu bölümde kastettiği kişilere dahil değillerdir.

2. Mürcie-i Fukaha: Bunlar, imanin iki rüknü, yani kalp ile tasdik ve dil ile ikrarı kapsadığını söyleyen kimselerdir. Bu gruptakilere göre iman artıp eksilmez ve imanda istisna yapılmaz. Bu gruptakilerin en meşhurları -bu mesele hariç- akidede selef menheci üzerinde olan Hanefi fakihleridir. Meşhur akide eserinin sahibi Ebû Cafer et-Tahavi ve bir kısım müteahhir ulema da bunlardandır. Bk. Zahiretu'l İrca (s. 290)

3. Kelamcı Gulat (Aşın) Mürcie: Bunlar, Cehmîyye fırkasından olan Mürcie'dir. Bunlar, imanin sadece kalp ile, yani kalp ile tasdik etme olduğunu söylerler. Cehm b. Safvan, imanin marife (bilmek) olduğunu söylemiştir. Kalbin bilmesi ile soyut manada tasdikini birbirinden ayırmak, neredeyse imkânsızdır. Eşariler ile Maturidiler de bunlardandır. Bk. A.g.e (s. 288 ve sonrası)

Musannif'in bu bölümdeki kelamı, 2 ve 3 numaralı fukaha ve kelamcı mürcieleri ile alakalıdır. Ayrıca Mürcie'nin fırkaları anlatan makalat tarzı kitaplarda zikredilen birçok fırkası daha vardır ki, burası onların tek tek genişçe ele alınma yeri değildir.

417 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Kesir b. Ebi Atâ es-Sekafi es-San'ani vardır. Künyesi Ebû Yusuf'tur. Massisa'da ikamet etmiştir. Hafız dedi ki: "Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı." Buhârî "Çok zayıftır" dedikten sonra Ahmed'in de onu zayıf saydığını söylemiştir. Hafız, onu tedlis yapanların dördüncü mertebesinde saymıştır. Ki burada da hadisi muan'an olarak rivayet etmektedir. Bk. Takrib (2/203) - Tehzib (9/415) - Mizan (4/18) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 145)

Tahriç:

• Ebû Ubeyd, Kitabu'l İman 23 (s. 82)'de Muhammed b. Kesir yoluyla rivayet etmiştir.

• İbn Batta, İbane, 1209 (769)'da Ebu'l Ahvas yoluyla "Bize Muhammed b. Kesir tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

418 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Hamza et-Temmar el-A'ver vardır. Zayıftır. Bk. 125.ci rivayet.

• Yine senedinde Şihab b. Harraş vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 257.ci rivayet.

Tahriç: İbn Batta, İbane, 1230 (s. 775)'de Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

419 Ezarika, Harici kollarından biri olup Nafi b. Ezrak'ın tabileridir. Görüşleri için bk. El-Fark Beyne'l Fırak (s. 84)

420 İsnadı zayıftır.

• Hakim b. Cübeyr el-Esedi vardır. Sekif azatlısı olduğu da söylenmiştir. Kufelidir, zayıftır. Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. Takrib (1/193) - Tehzib (2/445)

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Meçhuldür.

• Yine senedinde Said b. Salih el-Esedi el-Eşecc vardır. Yahya b. Main dedi ki: "Sikadır." Ebû Hatim dedi ki: "Hadislerinde beis yoktur." Bk. Cerh ve Tadil (4/34)

Tahriç: İbn Sa'd, Tabakat (6/274) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 620 (1/313) - Hallal, İman (94)

- İbn Batta, İbane, 1208 (s. 769) Bunların hepsi, Said b. Salih yoluyla Hakim b. Cübeyr'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

298. ... Yahya b. Ebi Amr es-Seybani'den; Huzeyfe dedi ki: "Ben cehennemlik olan iki din ehli tanıyorum. Biri şöyle der: 'İman, kişi zina da etse, adam da öldürse sözden ibarettir.' Diğeri de şöyle der: 'Bizden öncekiler sapıktı; beş vakit namaz da nedir! Namaz ancak "Güneşin sarkmasından geceye kadar namaz kıl..." (İsra, 78) âyetinden dolayı iki vakittir."⁴²¹

299. ... Yahya b. Ebi Amr es-Seybani'den; Huzeyfe dedi ki: "Ben cehennemlik olan iki din ehli tanıyorum. Biri şöyle der: 'İman, sözden ibarettir.' Diğeri de şöyle der: 'Beş vakit namaz da nedir! Namaz ancak iki vakittir."⁴²²

300. ... Atâ b. Sâib'ten; Said b. Cübeyr dedi ki: "Mürctie, Sabie⁴²³ gibidir."⁴²⁴

301/A. ... Eyyûb dedi ki: "Said b. Cübeyr bana: 'Seni Talk⁴²⁵ ile görmedim mi!' dedi. Ben: 'Evet, öyle gördün. Talk'a ne olmuş ki?' diye sordum. Bana: 'Onunla oturma çünkü o Mürctie'dir' dedi." Eyyûb dedi ki: "Kardeşinde hoşuna gitmeyen bir durum gördüğünde ona emretmesi ve alıkoyması Müslüman'ın Müslüman üzerindeki hakkıdır."⁴²⁶

421 İsnadı, mürsel oluşu sebebiyle zayıftır.

• Senedinde Yahya b. Ebi Amr eş-Şeybanî vardır. Künyesi Ebû Zur'a'dır, Humusludur. Sikadır, altıncı tabakadandır. Sahâbeden yaptığı rivayetler mürseldir. H. 148 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/355) - Tehzib (11/260)

• Yine senedinde Dahhak b. Mahled vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 89.cu rivayet.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, İman, 65 (s. 20) - Ebû Ubeyd, İman (s. 81) - Ahmed, İman (126) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 663 (1/323) - İbn Batta, İbane, 1616 (s. 771), 1220 (s. 772), 1233 (s. 776) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 462 (2/174) Ayrıca bir sonraki haberde başka bir yoldan rivayet edilmiştir.

422 İsnadı, bir öncekinde olduğu gibi mürsel olması dolayısı ile zayıftır.

• Senedinde Musannif'in meçhul şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet.

Tahric: İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1463 (2/174), 1504 (2/191)'de Fazl b. Sabbah yoluyla "Bize Velid tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca bir önceki rivayete bakabilirsiniz.

423 Sabie: Sabiilik diye de bilinir. Güney Mezopotamya'da yaşayan ve ışık-karanlık düalizmine dayalı gnostik inançlarıyla tanınan topluluğun bağlı olduğu dindir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi/Sabiilik. (Çev.)

424 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Atâ b. Sâib vardır. Saduktur, sonradan karıştırmıştır. Hammad b. Seleme'nin ondan işittiği hususunda ihtilaf edilmiştir. Hakkında bilgi için bk. 182.ci rivayet.

• Yine senedinde Musannif'in meçhul şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric: Ahmed, İman (126) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 616 (1/312) - İbn Batta, İbane, 1215 (s. 770) Bunların hepsi, Atâ b. Saib yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

425 Talk: İbn Habib el-Anezi'dir. Basralıdır, saduktur, âbiddir. Mürctie olmakla suçlanmıştır. Üçüncü tabakadan olup H. 90'dan sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/380) - Tehzib (5/31)

426 İsnadı hasendir.

• İsnadında Müemmil vardır. İbn İsmail'dir. Saduk olmakla birlikte kötü hafızalıdır. Bk. 192.ci hadis. Bununla birlikte kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Musannif'in meçhul şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Bunun yanında -tahricte de görüleceği üzere- kendisine mütâbaat edilmiştir.

301/B. ... Abdullah b. Nümejr dedi ki: Süfyan'ı işittim; Mürcie'yi zikretti ve şöyle dedi: "Bu sonradan ortaya atılmış bir görüştür. Bizler selefimizi, farklı bir görüş üzerinde bulduk."⁴²⁷

301/C. ... Evzai dedi ki: Yahya ve Katade şöyle derlerdi: "Selef katında, hevâlardan olup da ümmet adına en çok korktukları şey, Mürcie'dir."⁴²⁸

301/D. ... Cafer el-Ahmer dedi ki: "Bir keresinde Mansur b. Mutemir, bir şey hakkında 'Ben sapık bid'atçı Mürcie'nin dediği gibi söylemem' demişti."⁴²⁹

301/E. ... Ahmed b. Hanbel dedi ki: Bize Haccac tahdis etti, dedi ki: Şerik'i işittim; Mürcie'yi zikretti ve şöyle dedi: "Onlar en pislik topluluktur. Sana, pislik olarak Rafiziler yeter! Ne var ki Mürcie, Allah Teâlâ adına yalan söylüyorlar."⁴³⁰

302. Bize Cafer b. Muhammed es-Sandeli tahdis etti, dedi ki: Bize Fazl b. Ziyad tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah'ı işittim; kendisine Mürcie'den soruldu. Dedi ki: "Mürcie, imanın söz olduğunu söyleyenlerdir."⁴³¹

Tahriç:

- Hallal, İman (126) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 659 (1/323)
- İbn Batta, İbane, 1220 (s. 772) İmam Ahmed yoluyla bu şekilde...
- Ebû Ubeyd, Kitabu'l İman 24 (s. 83) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 621 (1/314) Bu ikisi de İsmail b. İbrahim yoluyla Eyyûb'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

427 İsnadı hasendir.

- Senedinde Musannif'in meçhul şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Bunun yanında -tahrişte de görüleceği üzere- kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahriç:

- Ahmed, İman (93) Harb b. İsmail el-Kirmani, Mervezi ve Ahmed b. Hüseyin b. Hassan yoluyla...
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 610 (1/311) - İbn Batta, İbane, 1252 (s. 785) Bu ikisi de İbn Nümejr yoluyla rivayet etmişlerdir.

428 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

- Senedinde Muaviye b. Amr vardır. Sikadır. Bk. 294.cü rivayet.

Tahriç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 641 (1/319) Babası yoluyla rivayet etmiştir.

429 İsnadı hasendir.

- Cafer b. Ziyad el-Ahmer vardır. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Yedinci tabakadan olup H. 167'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/130) - Tehzib (2/92)
- Senedinde Musannif'in meçhul şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Bunun yanında -tahrişte de görüleceği üzere- kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahriç:

- Hallal, İman (109) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 613 (1/312)
- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1211 (s. 770) Abdullah b. Ahmed yoluyla, babası Ahmed b. Hanbel'den bu şekilde rivayet etmiştir.

430 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

- Senedinde Musannif'in meçhul şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Bunun yanında -tahrişte de görüleceği üzere- kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.
- Yine senedinde Haccac vardır. İbn Muhammed el-Massisi'dir. Bk. 32.ci rivayet.

Tahriç: Hallal, İman (109), (117) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 614 (1/312) - İbn Batta, İbane, 1212 (s. 770)

431 İsnadı sahihtir.

303. ... Seleme b. Nübayt'tan; Bir keresinde Dahhak b. Müzahim'in yanında 'La ilahe illallah diyen cennete girer'⁴³² hadisi zikredildi. Bunun üzerine şöyle dedi: "Bu, hadler belirlenmeden ve farzlar indirilmeden önceydi."⁴³³

304. ... Humeydi dedi ki: Veki'yi şöyle derken işittim: "Ehli Sünnet 'İman, söz ve ameldir' der; Mürcie 'İman, sözdür' der; Cehmiyye ise 'İman, marife (bilgi) dir' der."⁴³⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Her kim, imanın amel olmaksızın söz olduğunu söylerse, ona şöyle denir: Sen Kur'ân'ı, Sünnet'i ve âlimlerin tümünün üzerinde olduğu inancı reddettin, Müslümanların görüşünden çıktın ve Azim (Yüce) olan Allah'a karşı kâfir oldun.

Şayet şöyle derse: Peki, ne ile kâfir oldum?

Ona şöyle cevap verilir: Şüphesiz Allah Teâlâ mü'minlere, imanlarında sadık olduktan sonra her ne kadar aşırı gitmekle cehennemden ve şiddetli cezaya uğramaktan korksalar da namazı, zekatı, orucu, haccı ve burada zikredemeyeceğimiz kadar çok sayıda farzları yerine getirmelerini emretmiştir.

Artık her kim Allah Teâlâ'nın mü'minlere bu amelleri emrettiği halde onlardan ameli istemediğini ve sadece sözlerinden razı olduğunu iddia ederse, gerçekten Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne (s.a.v.) muhalefet etmiştir. Allah Teâlâ İslâm Dini'ni amellerle tamama erdirdikten sonra şöyle buyurmuştur: "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'dan razı oldum." (Maide, 3) Ayrıca Nebî (s.a.v.) "İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir..." buyurmaktadır. Yine şöyle buyurur: "Her kim namazı terk ederse, gerçekten kâfir olmuştur."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Her kim de imanın söz ve amel olmaksızın marife (bilmek) olduğunu iddia ederse⁴³⁵, işte o kimse, imanın söz

Tahrîç: Hallal, Sünne, 959 (1/565)'de Harb b. Kirmani yoluyla bu şekilde; 960'de Mervezi yoluyla ve 961'de Ahmed b. Hüseyin yoluyla nakletmektedir. Bunların hepsi, Ebû Abdullah yoluyla rivayet etmektedirler.

432 Tahrîci daha önce geçmişti.

433 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Seleme b. Nubayt vardır. İbn Şerit el-Eşca'l'dir. Künyesi Ebû Faris'tir, Kufelidir. Sikadır. Son zamanlarında karıştırdığı söylenmektedir. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/319) - Tehzib (4/158)

• Dahhak b. Müzahim: Künyesi Ebu'l Kasım el-Hilali veya Ebû Muhammed el-Horasanî'dir. Sadeduktur, mürsel hadisleri çoktur. Beşinci tabakadan olup H. 100'den sonra vefat etmiştir.

Tahrîç: Bunu, Musannif dışında rivayet eden birine rastlayamadım.

434 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Lalekai, Şerhu'l Usul, 1837 (5/999)'da Hanbel yoluyla "Bize Humeydi tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

435 Bu Cehm b. Safvan ve ondan sonra gelen Mürcie Cehmiyye'nin görüşüdür. Bk. İmam Ebu'l Hasen el-Eş'ari, Makalatu'l İslâmiyyin (1/213)

olduğunu söyleyen kimseden daha büyük bir söz etmiştir. Böyle söyleyen kimseye göre, İblisin de mü'min olması gerekir. Çünkü o, Rabbini tanıdı: "Dedi ki: Rabbim! Beni azdırdığın için..." (Hicr, 39), "Rabbim bana mühlet ver!" (Hicr, 36 - Sad, 79) Yine o kimseye göre Allah ve Rasûlü'nü biliyor/tanıyor olmaları dolayısıyla Yahudilerin de mü'min olmaları lazımdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Onu (Muhammed'i), oğullarını tanıdıkları gibi tanırırlar." (Bakara, 146). Gördüğün gibi Allah Teâlâ, onların Allah ve Rasûlü'nü tanıdıklarını haber vermektedir.

Bu kimseye şöyle denilir: İmanla küfür arasındaki fark nedir? Biz biliyoruz ki küfür ehli, akılları ile Allah Teâlâ'nın gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri yarattığını, onları kara ve denizin karanlıklarından yalnızca Allah'ın kurtardığını bilip tanırırlar ve kendilerine sıkıntılar isabet ettiğinde sadece Allah'a dua ederler.

Bu durumda onların "İman marife/bilgidir" görüşüne göre yukarıda sayılanların hepsi mü'minlerdir. Allah'ın lâneti, bu vahşi ve ürkütücü sözü söyleyen kimselerin üzerine olsun!

Onların aksine bizler, Allah'a hamd olsun ki Kitap, Sünnet ve Müslümanların zikredilmelerinden ürküntü duyulmayan -daha önce zikrettiğimiz- âlimlerine uygun bir söz söylüyoruz: İman; kalp ile marife/bilmek, kesin bir şekilde inanmak, dil ile söylemek ve azalarla amel etmektir. Kişi, ancak bu üçünü bir arada bulundurmakla mü'min olur. Bunlardan bir kısmını yapmak yeterli değildir. Buna muvaffak kılan Allah'a hamd olsun.

305. ... Zühri dedi ki: Abdülmelik b. Mervan, bana dedi ki: "Nebî'den (s.a.v.) rivayet edilen 'Zina etse de, hırsızlık yapsa da her kim Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmaksızın ölürse cennete girer' hadisi vardır. Bunun üzerine dedim ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Kendini nereye götürüyorsun böyle! Bu hadis; emir, yasak ve farzlardan önceydi."⁴³⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah size rahmet etsin! İmanının Cibril ve Mikail'in imanı gibi olduğunu söyleyen ve "Ben Allah katında mü'minim, imanını kemale erdirmiş bir mü'minim" gibi sözler söyleyen kimselerden sakının! Bunların hepsi, Mürchie halkının mezhebidir.

306. ... Abdülmelik b. Muhammed'den; Evzal dedi ki: Üç söz vardır ki bid'attir:

1. Ben, imanını kemale erdirmiş bir mü'minim.

⁴³⁶ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Atâ b. Sâib vardır. Saduktur. Son zamanlarında karıştırmıştır. Cerir'in ondan işitmesi, karıştırmasından sonraya denk gelir. Bk. 182.ci rivayet. Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

Tahrîç: Bunu, Musannif dışında rivayet eden birine rastlayamadım.

2. Ben, gerçek bir mü'minim.

3. Ben, Allah katında bir mü'minim.⁴³⁷

307. ... Nafi b. Ömer el-Kuraşi dedi ki: Bir keresinde İbn Ebi Müleyke'nin yanında idik. Derken orada oturan biri şöyle dedi: "Ey Ebû Muhammed! Senin meclisine gelen birtakım insanlar var ki, imanlarının Cibril ve Mikail'in imanı gibi olduğunu iddia ediyorlar." Abdullah b. Ebi Müleyke, buna çok sinirlendi ve şöyle dedi: "Allah Teâlâ, Muhammed'i (s.a.v.) övmek sûretiyle Cibril'i üstün tutmaksızın ondan razı olmamıştır. Buyurdu ki: *"Şüphesiz o, şerefli bir elçinin (Cibril'in) sözüdür. (O Cibril), kuvvet sahibi ve Arş'in Sahibi katında saygın biridir. Orada kendisine itaat edilir, güvenilirdir. Sizin arkadaşınız deli değildir."* (Tekvir, 19-22) Yani sizin arkadaşınız Muhammed (s.a.v.) deli değildir." İbn Müleyke dedi ki: "Ne yani, şimdi Cibril ile Mikail'in imanını Fehdan'ın imanı gibi mi sayacağım! Hayır! Onun ne bir değeri, ne de sevgisi vardır."⁴³⁸

Nafi dedi ki: "Fehdan'ı görmüştüm. Şarap içmekten dolayı ayık gezemeyen biriydi."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kim böyle söylerse, gerçekten o kimse Allah'a büyük bir iftira atmış, hakkın zıddını ve tüm âlimlerin inkâr ettiği şeyi söylemiştir. Çünkü bunu söyleyen kimse, "La ilahe illallah" diyen birine işlediği büyük günahların ve sırtına yüklediği çirkin ve fuhuş işlerin zarar veremeyeceğini iddia etmiş demektir. O kimseye göre takva sahibi iyi kimse ile bütün büyük ve iğrenç günahları işleyen kimse eşit durumdadır. Tüm bunlar münkerdir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Yoksa kötülükleri işleyenler, kendilerini iman edip salih ameller işleyenlerle bir sayacağımızı, hayatlarının ve ölümlerinin eşit olacağını mı sanırlar!"* (Casiye, 21)

437 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abdülmelik b. Muhammed el-Hımyeri el-Bersemiti vardır. Dımeşk'in San'a ahalisindendir. Hadisleri zayıftır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/522) - Tehzib (6/421)

Tahric: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1241 (s. 781)'da Hişam b. Ammar yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Ne var ki onun senedinde Abdülmelik b. Muhammed yerine Ebû Abdülmelik geçmektedir.

438 İsnadı zayıftır.

• Yahya b. Süleym vardır. Saduk olmakla birlikte kötü hafızalıdır. Bk. 258.ci rivayet.

• Nafi b. Amr vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 259.cu rivayet.

Tahric:

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1243 (s. 782) Yahya b. Süleym yoluyla bu şekilde...

• Hallal, İmam Ahmed'den rivayet ettiği İman adlı eserinde şöyle rivayet etmiştir: Bize Veki tahdis etti, dedi ki: Bize Nafi b. Amr tahdis etti, dedi ki: İbn Ebi Müleyke dedi ki: "Doğrusu Fehdan, şarap içmesine rağmen imanının Cibril (a.s.) ve Mikail'in (a.s.) imanı gibi olduğunu iddia ediyor." Bk. İman (143)

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 803 (1/370)

Yine şöyle buyurur: “Yoksa iman edip de salih ameller işleyenleri, yeryüzünde bozgunculuk çıkaranlar gibi mi sayacağız! Yoksa takva sahipleri ile suçlu günahkârları bir mi sayacağız!” (Sad, 28)

Bu münker sözü söyleyene şöyle denilir: Ey sapık, ey saptırıcı! Allah Teâlâ mü'minlerden iki grubu dahi birbirine eşit kılmamış, bir grubunu diğer gruptan daha yüksek derecelerle üstün tutmuştur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “İçinizden fetihten önce infak edip savaşanlar eşit değildir. Onlar, fetihten sonra infak edip savaşan kimselerden derece bakımından daha yücedirler. Gerçi Allah hepsine en güzelini vâdetmiştir.” (Hadid, 10) Gördüğün gibi Allah Teâlâ, onların kimini kiminden üstün tuttuktan sonra hepsine en güzelini vâdetmektedir.

Yine şöyle buyurur: “Mü'minlerden -hasta olanlar hariç- oturanlar ile Allah yolunda malları ve canları ile cihad edenler eşit değildir. Allah, malları ve canları ile cihad edenleri, oturanlar üzerinde bir derece üstün kılmıştır.” Sonra şöyle buyurur: “Gerçi Allah hepsine en güzelini vâdetmiştir.” (Nisa, 95) Şimdi bu din hususunda haktan sapmış kimsenin kendi imanını ile Cibril ve Mikail'in imanını eşit tutması ve kendisinin hakiki bir mü'min olduğunu iddia etmesi nasıl mümkün olabilir!

308. ... Muhammed b. Ziyad'tan, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Allah benden önce hangi peygamberi göndermiş ve etrafında ümmeti toplanmışsa, illaki onlar içinde peygamberlerinden sonra ümmetin işlerini karışık hale getiren Mürcie ve Kaderiye vardır. Dikkat edin! Şüphesiz ki Allah Teâlâ Mürcie ile Kaderiye'ye yetmiş peygamberin dili ile lânet etmiştir. Ben de onların sonuncusuyum.”⁴³⁹

439 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Hişam b. Harraş vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 257.ci rivayet.
- Yine senedinde Süveyd b. Said vardır. Kendisi saduk olmakla birlikte sonradan kör olunca, ona kendisinin olmayan hadisler de telkin edilmiştir. İbn Main, onun hakkında çok çirkin söz söylemiştir. Bk. 27.ci hadis.
- Yine senedinde Muhammed b. Ziyad vardır. Cumhi azatlısıdır, künyesi Ebu'l Haris'tir, Medinelidir. Sikadır, sebtir, mürsel hadisler rivayet etmiştir. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/162) - Tehzib (9/169) Elbani, Kitabu's Sünne'ye yaptığı tahriç çalışması olan Zilalu'l Cenne (1/143)'de, senette geçen Şihab dolayısıyla hadisin illetli olduğunu söylemiştir.

Tahriç:

- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 1206 (s. 768) Ebû Tevbe Rebi b. Nafi' yoluyla Şihab'tan bu şekilde...
- İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1473 (2/180) Ebû Galip yoluyla Ebû Uname'den...
- İbn Ebi Asım, Sünne, 325 (1/142) Muaz b. Cebel'den merfu olarak...
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/204) şöyle der: “Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senedinde zayıf bir râvi olan Bakıyye b. Velid ve tanımadığım biri olan Yezid b. Husayn vardır.” Yezid'in tabakasında Zeyd b. Husayn diye biri vardır. Hakkında bilgi için bk. Buhârî, Tarih-i Kebir (3/391) Galiba Yezid diye geçen kimse budur. Allah en iyisini bilir.
- Yine bu hadisi, el-İlelu'l Mütenahiye isimli eserinde (1/149, 150) İbnu'l Cevzi de zikretmiş ve Süved b. Said sebebiyle “Sahih değildir” demiştir. Ayrıca Ebû Hatim'in Süveyd hakkındaki

309. ... İkrime'den, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetîmden iki sınıf vardır ki, İslâm'da hiçbir nasıpları yoktur. Bunlar, Mürchie ile Kaderiye'dir."⁴⁴⁰

310. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetîmden iki sınıf vardır ki, İslâm'da hiçbir nasıpları yoktur. Bunlar, Mürchie ile Kaderiye'dir."⁴⁴¹

"Çokça tedlis yapardı" sözü ile, Şihab b. Harraş hakkındaki "Çokça hata ederdi" sözünü nakletmektedir.

Buna göre hadis, şahitlerinin varlığı sebebiyle hasen II gayrih derecesine yükselmektedir. Allah en iyisini bilir.

440 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Nezzar vardır. İbn Hayyan el-Esedî'dir, Haşimoğulları azatlısıdır. Zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/297) - Tehzib (1/423)

- Yine senedinde Nezzar'ın oğlu Ali vardır. Aynı şekilde zayıftır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/54) - Tehzib (7/389) - İbn Adıyy, Kamil Fi'd Duafa (5/1838) Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

- Yine senedinde İkrime vardır. İbn Abdullah'tır, İbn Abbâs'ın azatlısıdır. Aslen Berberi'dir. Sikadır, sebtîr, tefsir âlimidir. İbn Ömer'den yalan rivayetler aktardığı da, bid'at sahibi olduğu da sabit değildir. Üçüncü tabakadan olup H. 108'de veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/30) - Tehzib (7/263)

- Yine senedinde Ebû Usame vardır. Hammad b. Usame el-Kufî'dir, Kureyş azatlısıdır, künyesi Ebû Usame'dir, künyesi ile meşhurdur. Sikadır, sebtîr, biraz tedlis yapmıştır. Son zamanlarında başkasının kitabından hadis rivayet ederdi. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 201'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/195) - Tehzib (3/2)

Tahrici bir sonraki rivayette verilecektir.

441 İsnadı, Ali b. Nezzar ve babasının zayıf oluşu sebebiyle, bir öncekinde olduğu gibi zayıftır.

- Yine senedinde Ali b. Münzir et-Tariki vardır. Kufelidir, saduktur. Şia görüşüne sahipti. Onuncu tabakadan olup H. 256'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/44) - Tehzib (6/387)

Tahric: Bu hadis, birçok yoldan rivayet edilmiştir ki, hiçbiri zayıf olmaktan kurtulamamıştır.

- Tirmizî, Kader, 2149 (4/454) Tirmizî dedi ki: "Hasen gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, 62 (1/24) - İbn Ebi Asım, Sünne, 335 (1/140) - Taberi, Tehzibu'l Âsâr, 1469 - İbn Adıyy, Kamil Fi'd Duafa (5/1838) Bunların hepsi, Nezzar yoluyla babasından, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan senediyle rivayet etmişlerdir.

- Hallal, İman (127) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 666 (1/325) - İbn Ebi Asım, Sünne, 334 (1/147) - Taberi, Tehzibu'l Âsâr, 1467, 1468 (2/179) - İbn Batta, İbane, 1219 (s. 772) Bunların hepsi, Kasım b. Habib yoluyla Nezzar'dan, o İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan senediyle rivayet etmişlerdir ki Kasım b. Habib zayıftır.

- İbn Mâce, Mukaddime, 73 (1/28) - Hatib, Tarih (5/368) - İbn Cerir, Tehzibu'l Âsâr, 1470 (2/179) Bunların hepsi, Nezzar yoluyla İkrime'den, o da İbn Abbâs ve Cabir'den senediyle rivayet etmişlerdir.

- Ebû Ubeyd, Kitabu'l İman 21 (s. 81) - Taberi, Tehzibu'l Âsâr, 1471 (2/180) - Hatib, Tarih (5/367) Hatib dedi ki: "Münkerdir." Bunların hepsi, İbn Ömer'den rivayet etmişlerdir ki senetlerin hiçbiri sahih değildir.

- Taberi, Tehzibu'l Âsâr, 1474 (2/180)'de Huzeyfe ve Enes'ten rivayet etmiştir. Bu yollardan en sahihi, Taberanî'nin Evsat'ta Enes'ten yaptığı rivayet yoludur. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/207) şöyle demiştir: "Taberanî, Evsat'ta rivayet etmiştir. Harun b. Musa el-Ferevi dışındaki râvileri, sahihin râvileridir ama o da sikadır." Yine Ebû Nuaym, Hilye (9/254)'de ve İbn Batta, İbane, 1207 (s. 768)'de de Enes'ten rivayet etmişlerdir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

OTUZUNCU BÂB: KADERİYE⁴⁴²'YE REDDİYE

• Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (7/206) Vasile ve Cabir'den gelen birkaç yol zikretmiştir ki, kimisi zayıf, kimisi de uydurmadır. Ayrıca bk. İbnu'l Cevzi, el-İlelu'l Mütenahiye (1/152) - Kenzu'l Ummal (1/118, 1119) Bid'atlerle alakalı hadisler hakkında İbn Kayyim'ın sözleri için bk. Şerh Sünen-i Ebi Davud (Avnu'l Ma'bud'la birlikte 12/456) Tahavi akidesini şerh eden zat der ki: "Kaderiye ile ilgili rivayet edilen merfu hadislerin tümü zayıftır. Bunlardan ancak mevkuf olanları sahihtir." Bk. Şerhu't Tahaviyye, s. 305.

442 Kader ve Kadr: Kaza (yargı) ve hüküm manalarına gelir. Lihyani dedi ki: "Kader, isim; kadr ise mastardır." Allah Teâlâ'nın takdir ettiği yargı ve hükme bağladığı işlere denir. Bk. Lisanu'l Arab, Mad. Kaf-Dal-Ra (5/74) - İbn Esir, Nihaye (4/22) Özetle kader; ilim, irade ve söze uygun olarak herhangi bir şeyin meydana gelmesidir. Bk. Fethu'l Bari (11/477) Allah Teâlâ, eşyaları daha icat etmezden evvel onları bilmiş ve miktarlarını yazmıştır. Sonrasında ezeli ilminde var olacağı belli olan şeyleri zamanı gelince icat etmiştir. Her yeni şey; bir ilim, kudret ve iradede meydana gelmektedir. Bk. Fethu'l Bari (1/188)

Kaderiye: Allah Teâlâ'nın takdir ettiği şeyleri yalan saymaya nispet edilen bir topluluktur. Bazı kelimacılar şöyle der: "Bize bu lakabın verilmemesi gerekir. Çünkü bizler, Allah'ın kaderini yok sayıyoruz. Bu lakabı taşımaya, kaderi ispat ile kabul eden kimseler daha layıktırlar." Halbuki bu söz, konuyu çarpıtmalarından ibarettir. Çünkü onlar, kaderi kendi nefislerinde ispat etmektedirler ki bu yüzden Kaderiye diye isimlendirilmişlerdir. Bk. Lisan (5/75) Aynı şekilde Kaderiye ismi, kaderi ispat etme konusunda aşırı giden Cebriye hakkında da kullanılır. Gerçi birinci taife hakkında kullanılması daha yaygındır. Bk. Şerhu't Tahaviyye (s. 115)

Kader konusunda insanlar üç kısma ayrılırlar.

1. Kaderi yok sayanlar: Bunlar, kaderin hiçbir şekilde olmadığını söyleyenlerdir ve bu bölümde kastedilenler bunlardır. Ayrıca bu fırka, iki gruba ayrılırlar.

• Allah Teâlâ'nın eşyaları yaratmazdan evvel de onların ne olduğunu bildiğini inkâr edenler. Bunlar, meydana gelmeden önce Allah Teâlâ'nın mevcudatı bilmediğini iddia ederler.

• Allah Teâlâ'nın ezeli ilmi olduğunu kabul edenler. Bunlar ancak genel meşiet (dileme) ve yaratma konusunu inkâr ederler. Yani onlar, insanın kendi fiilini kendisinin yarattığını iddia ederler. Kaderiye'nin cumhuru ve Mutezile'nin görüşü budur.

2. Cebriyye: Bunlar, insanın kendi fiillerini yapmaya mecbur olduğunu söyleyenlerdir. Yani kulun kudret, dileme ve seçme hakkının olduğunu reddederler.

3. Ehli Sünnet ve'l Cemaat: Bunlar, Allah Teâlâ'nın kendilerini hakka hidayet ettiği kimselerdir. Bunlar, nefy ile ispat arasında orta yoldadırlar. Kaderi yok sayanlara, Allah'ın her şey üzerinde kudret sahibi olması, ancak O'nun irade ettiğinin olması ve O'nun dilediğinin olup dilemediğinin olmaması hususunda muhaliftirler. Aynı şekilde bunlar, Cebriye'ye de muhaliftirler. Yani kulun gerçek manada fail olduğunu, Allah Teâlâ'nın dilemesi, kudreti ve ihtiyarı (seçme hakkı) altında kulun da bir dilemesi, kudreti ve seçme hakkı olduğunu ispat ederler. İşte bu, Kitap ve Sünnet'in kendisine delalet ettiği görüştür. Allah en iyisini bilir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bana yeter, kâfi gelir. O ne güzel vekildir! Allah'a hamd olsun. O Allah ki, yücelik ve büyüklüğü tek hak edendir. Peş peşe gelen nimetleri, kadim ihsanı ve taksimi dolayısıyla Kerim olan Mevlasının hamdi sevdiğini bilen biri gibi O'na hamd ederim. Her durumda O'na hamd olsun. Salat ve selam; müjdeleyici, korkutup uyarıcı, ışık saçan kandil ve hem öncekilerin, hem sonrakilerin seyyidine olsun. O, âlemlerin Rabbi'nin rasûlü Muhammed'dir. Yine onun temiz ailesine, seçilmiş ashâbına ve Mü'minlerin anneleri olan hanımlarına da salât ve selam olsun.

Şayet biri, kader konusunda mezhebimizi sorarsa, ona şöyle cevap verilir: Mezhebimizin ne olduğunu haber vermeden önce soru sorana nasihat eder ve ona şunu öğretiriz: Müslümanların kader konusunu didikleyip karıştırmaları ve araştırmaları iyi bir iş değildir. Çünkü kader, Allah'ın sırrından bir sırdır.⁴⁴³ Aksine kaderler ile meydana gelen hayır ve şerrin tümüne kulların iman etmeleri vaciptir. Kaldı ki kul, Allah'ın kaderi araştırıp da kullar üzerinde gerçekleşen kaderlerini yalanlamaktan, böylece hak yoldan sapmaktan yana emin olamaz. Nebi (s.a.v.) buyurdu ki: *"Helak olan her ümmet, ancak Allah'a şirk koştukla helak olmuştur. Sapmalarının başlangıcı ve şirkleri, kaderi yalanlama olana dek şirk koştan bir ümmet de yoktur."*

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Sahâbeler, hak yoldan çıkan ve kaderi yalanlayan bir toplumun haberi kendilerine ulaştıklarında sözlerini reddetmiş, onlara sövmüş ve onları tekfir etmişlerdir. Aynı şekilde onlara ihsan ile tâbi olanlar da kader konusunda konuşanlara sövmüş, onları yalanlamış, onlara lânet etmiş ve insanlara onlarla oturmalarını yasaklamışlardır. Yine Müslümanların imamları da Kaderiye ile oturup kalkmayı, münazara etmeyi yasaklar ve Müslümanlara onların mezheplerinin çirkinliğini açıklarlardı. Şayet onlar Kaderiye'ye reddiye vermemiş olsalardı, kendilerinde sonra hiçbir kimseye kader konusunda konuşma hakkı kalmazdı. Aksine kaderin hayrına ve şerrine iman edilmesi vaciptir. Takdir olunan şey olur, takdir olunmayan şey olmaz. Kul, Allah'a itaat olan ameli işlediğinde bilir ki o amel, Allah'ın onu muvaffak kılması ile gerçekleşmiştir. Böylece O'na şükreder. Kul isyan ettiğinde ise pişman olur ve bunun üzerinde gerçekleşen bir takdir olduğunu bilir. Böylece kendisini kınar ve Allah Teâlâ'dan bağışlanma diler.

443 Ebu'l Muzaffer İbn Sem'ani (r.h.) der ki: "Bu bâbı tanımanın yolu, kıyas ve aklı bir kenara bırakıp sadece Kitap ve Sünnet'in durduğu yerde durmaktır. Kim durması gereken yerde durmazsa, artık o sapıtır, şaşkınlık denizlerinde kaybolur, gözlerine şifa olacak ve kendisiyle kalbini huzura erdirecek şeye ulaşamaz. Çünkü kader, Allah'ın el-Alim ve el-Habir olana has kıldığı sırlarından bir sırdır ki ardına perdeler indirmiş, bildiği bir hikmet dolayısıyla yaratılanların akıllarından ve bilgilerinden saklamıştır. Yani onu ne gönderilen bir peygamber, ne de yakınlaştınlmış bir melek bilebilir." Bk. Fethu'l Bari (11/477)

İşte bu, Müslümanların mezhebidir. Hiç kimsenin Allah'a karşı bir hücceti yoktur. Aksine yarattıklarına karşı asıl hüccet sadece Allah'a aittir. Allah Teâlâ buyurur: "De ki: *"Kesin ve apaçık olan hüccet yalnızca Allah'a aittir. Şayet O dileseydi, onların hepsine hidayet ederdi."* (Enam, 149)

Sonra -Allah bize ve size rahmet etsin- bilin ki kader konusundaki mezhebimizi şöyle anlatırız: Hiç şüphesiz Allah Teâlâ cenneti yaratmış, cehennemi yaratmış, o ikisinden her birine girecek ahaliyi yaratmış ve İzzetine yemin ederek insan ve cinlerin hepsini cehenneme dolduracağını söylemiştir. Sonra Âdem'i (a.s.) yaratmış ve onun sırtından kıyamet gününe kadar yaralacağı zürriyetini çıkarmıştır. Sonra onları bir grubu cennette, diğer grubu da çılgın ateşte olarak iki gruba ayırmıştır. Sonra İblisi yaratmış, Âdem'e (a.s.) secde etmesini emretmiştir. Halbuki Allah'ın ezeli ilminde olan ve üzerinde gerçekleşecek bedbahtlık şeklindeki kaderde onun secde etmeyeceğini biliyordu. Allah'ın hükmünde kimse O'nunla çatışamaz. O, kaderi ve yargısı Rabbimizden bir adalet olarak kulları hakkında dilediğini yapar. Âdem ve Havva'yı, onlar için yarattığı yeryüzü için yarattı, onları cennete yerleştirdi, onlara orada diledikleri şekilde bol bol yemelerini emretti ama tek bir ağaca yaklaşmalarını yasakladı. Halbuki takdir olunan kader, onların ağaçtan yiyerek isyan etmeleri şeklinde gerçekleşti. O ne mübarek, ne yüksektir! Görünürde onlara yasaklamış, halbuki görünmeyende şunu bilmişti: Âdem ile Havva, o ağaçtan yiyecekler. *"O yaptığından sorulmaz, onlar ise sorguya çekileceklerdir."* (Enbiya, 23) Âdem ile Havva'nın, isyanlarına bir sebep ve cennetten çıkışlarına bir sebep olacağından dolayı ağaçtan yemekten kaçmaları mümkün değildi. Zaten onlar, yeryüzü için yaratılmışlardı ve Allah, o ikisini bağışlayacaktı. İşte bunların hepsi, O'nun ezeli ilminde mevcuttu. Tüm mahlukat arasında, daha önce O'nun yazdığı kaderde olmayan ve olacağı bilgisini kuşatmadığı bir şeyin meydana gelmesi mümkün değildir. O, mahlukatı dilediğinde dilediği şekilde yaratmış, onları daha annelerinin karnında olup dünya hayatına çıkarmazdan evvel şaki (bedbaht) ve said (bahtiyar) olarak iki kısma ayırmış, ecellerini yazmış, rızıklarını yazmış, amellerini yazmış, sonrasında onları dünya alemine çıkarmıştır. Her insan, kendi leh ve aleyhine yazılan için koşup çabalar.

Daha sonra rasûllerini göndermiş, onlara vahyini indirmiş, yaratılanlara tebliğ etmelerini emretmiş ve onlar da Rablerinin mesajlarını tebliğ edip kavimlerine nahiye etmişlerdir. Allah'ın kaderinde kimin mü'min olacağı yazılıysa o iman etmiş, kimin de kâfir olacağı yazılıysa kâfir olmuştur. Allah buyurur: *"O'dur sizi yaratan. Derken sizden kimi kâfir, kimi de mü'mindir. Allah yaptıklarınızı görmektedir."* (Teğabun, 2) Kullarından dilediğini sevip göğsünü İslâm ve imana açmıştır. Diğerlerine de kızıp kalplerine, kulaklarına ve gözlerine mühür vurmuştur. Artık onlar ebediyen hidayeti bulamayacaklardır. Dilediğini saptırır, dilediğine hidayet verir,

"O yaptıklarından sorulmaz ama onlar sorguya çekileceklerdir." (Enbiya, 23) Tüm yaratılmışlar O'nun olup onlara karşı zalim olmaksızın yarattıklarında dilediğini yapar. Rabbimiz, zulme nispet edilmekten uzaktır, çok yücedir. Yalnızca kendi mülkü olmayan bir şeyi alan kimse zulmetmiş sayılır. Rabbimize gelince; Göklerde, yerde, ikisi arasında ve yerin altında olanların tümü yalnızca O'nundur. Dünya ve ahiret sadece O'na aittir. Şanı ne yücedir! İsimleri ne mukaddestir! Kullarının itaat etmelerini sever ve itaati emreder. Bundan sonra onları muvaffak kılması ile kullarından kimi itaat eder. O, isyanları yasaklamış ve isyanı sevmeksizin işlenmesini dilemiş, asla isyanı emretmemiştir. Allah Teâlâ, çirkin işleri emretmek veya sevmekten çok uzak, yücedir. Rabbimiz Allah Teâlâ, kendi mülkünde meydana gelmesini istemediği veya olacağı bilgisini kuşatmadığı bir şeyin gerçekleşmesinden çok çok yücedir, büyüktür. Onları yaratmazdan evvel mahlukatın ne yapacağını bilmiş, onları yarattıktan sonra bile amel etmelerinden önce bunu kader olarak yazmış kazaya/yargıya bağlamıştır. Levh-i Mahfuz'a iyilik veya kötülük bakımından olacakları yazan kalem, O'nun emri ile yazmıştır. Kullarından O'na itaat edenleri över, yapılan amelleri kullara nispet eder ve bundan dolayı onlara büyük karşılığı vâdeder. Şayet onları muvaffak kılmasaydı, kesinlikle güzel karşılığı kazanmayı gerektiren amellerden hiçbirini işleyemezlerdi. *"Bu, Allah'ın dilediğine verdiği fazlı/lütfudur. Allah büyük lütuf sahibidir."* (Cuma, 4) Yine O, kendisine isyan eden toplulukları kınayıp kötülemiş, onları işledikleri kötü ameller sebebiyle cehennemle tehdit etmiş ve yaptıkları amelleri bizzat kendilerine nispet etmiştir. İşte bu, onlar üzerinde cereyan eden bir kaderdir. Dilediğini saptırır, dilediğine hidayet verir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İşte bu, soran kimsenin kendisi hakkında soru sorduğu kader konusunda mezhebimizdir.

Bunun üzerine biri şöyle derse: Peki, bu dediklerin hakkında hüccetin/delilin nedir?

Ona şöyle cevap verilir: Allah'ın Kitabı, Rasûlü'nün (s.a.v.) sünneti, ashâbı ile onlara ihsan ile tâbi olanların sünnetleri ve Müslümanların imamlarının görüşleridir.

Sonra şöyle derse: O halde o delillerden ilmimiz ve kesin inancımızın artacağı kadarını zikret!

Şöyle cevap verilir: Tabii ki inşallah! İyiliği ile buna muvaffak kılacak ve yardım edecek yalnızca Allah'tır.

OTUZ BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ KULLARINDAN DİLEDİĞİ KİMSELERİN KALPLERİNE MÜHÜR VURUR, BU SEBEPLE HAKKA HİDAYET OLUNAMAZLAR, ONU İŞİTEMEZLER VE ONU GÖREMEZLER. ÇÜNKÜ O, ONLARA ÖFKELENMİŞ VE KALPLERİNE MÜHÜR VURMUŞTUR.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Şüphesiz kâfirleri uyarsan da uyarmasan da onlar için eşittir. Allah, onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Gözleri üzerine de perde çekmiştir. Onlar için elem verici bir azap vardır.” (Bakara, 6, 7) Yine şöyle buyurur: “Verdikleri sözleri bozmaları, Allah'ın âyetlerini inkâr etmeleri, haksız yere peygamberleri öldürmeleri ve ‘Kalplerimiz örtülüdür’ demeleri sebebiyle... Aksine Allah, kalpleri üstüne mühür vurmuştur. Artık birazı hariç iman etmezler.” (Nisa, 155) Yine şöyle buyurur: “Allah her kimin fitnessini isterse, artık o kimse, Allah'a karşı hiçbir şeye sahip olamaz. O kimseler, Allah'ın kalplerini temizlemek istemediği kişilerdir. Onlar için dünyada bir rezillik, ahirette ise büyük bir azap vardır.” (Maide, 41)

Yine şöyle buyurur: “Onlar içinde seni dinleyenler vardır. Halbuki onu (Kur'ân'ı) anlamasınlar diye kalplerine kat kat örtüler, kulaklarına da bir ağırlık kıldık. Tüm âyetleri görseler bile onlara iman etmezler...” (Enam, 25) Yine bu sûrede şöyle buyurur: “Allah kimi hidayete erdirmek isterse, onun kalbini İslâm'a açar. Her kimi de saptırmak isterse, sanki gökyüzünde yükselmeye çabalıyormuşçasına göğsünü dar ve sıkıntılı eyler. İşte böylece Allah, pisliği iman etmeyenlerin üzerine atar.” (Enam, 125) Yine şöyle buyurur: “Yol (suç ve sorumluluk) yalnızca zengin olmalarına rağmen senden izin isteyenlerin aleyhinedir. Geride kalanlarla olmaya razı oldular ve Allah da kalpleri üzerine mühür vurdu. Artık onlar bilemezler.” (Tevbe, 93) Yine şöyle buyurur: “Her kim imanından sonra Allah'a karşı kâfir olursa, ne var ki her kim küfre göğsünü açarsa...” Tâ ki şöyle buyurur: “Onlar, Allah'ın kalpleri, kulakları ve gözleri üzerine mühür vurduğu kimselerdir. Onlar, gafil olanların tâ kendileridir.” (Nahl, 106-108) Yine İsra Sûresi'nde şöyle buyurur: “Sen Kur'ân okuduğunda seninle ahirete iman etmeyenler arasına örtülmüş perdeler gereriz. Onu (Kur'ân'ı) anlamasınlar diye kalplerine kat kat örtüler, kulaklarına da bir ağırlık kılarız...” (İsra, 45-46)

Yine şöyle buyurur: “Kendisine Rabbinin âyetleri zikredilip de onlardan yüz çeviren ve ellerinin önden gönderdiklerini unutandan daha zalim kimdir ki! Şüphesiz biz, onu (Kur'ân'ı) anlamasınlar diye kalplerine kat kat örtüler, kulaklarına da bir ağırlık kıldık. Onları hidayete çağırırsan dahi ebediyen hidayeti bulamayacaklardır.” (Kehf, 57) Yine şöyle buyurur: “Şayet onu (Kur'ân'ı), acem (Arap olmayan) birine indirseydik ve onlara onu okusaydı, yine de ona iman edecek değillerdi. Biz onu, suçlu günahkârların kalplerine böylece soktuk. Elem veren azabı görene kadar iman edecek değiller.” (Şuara, 198-201)

Yine şöyle buyurur: "Yemin olsun ki o söz, onların çoğu üzerinde hak olmuştur. Artık onlar iman edemezler. Şüphesiz ki biz, boyunlarına çenelerine kadar sarkan demir halka/kelepçeler geçirdik. Bu yüzden başları yukarı kalkıktır. Önlerinden bir set, arkalarından bir set çektik, onları örttük. Artık onlar göremezler. Onları uyarsan da, uyarmasan da onlar için eşittir; iman etmezler." (Yasin, 7-10) Yine şöyle buyurur: "Hevâsını (arzu-isteklerini) ilah edinen kimseyi gördün mü! Allah onu bir bilgi üzere saptırmış, kulak ve kalbine mühür vurmuş, gözleri üzerine perde çekmiştir. Şimdi Allah'tan sonra ona kim hıdayet edecek! Hâlâ mı öğüt almayacaksınız!" (Casiye, 23) Yine şöyle buyurur: "Onlar içinde seni dinleyenler de vardır. Öyle ki yanından çıktıklarında kendilerine ilim verilenlere 'Biraz önce ne dedi?' derler. İşte onlar, Allah'ın kalplerine mühür vurduğu ve arzu-isteklerine tâbi olan kimselerdir." (Muhammed, 16) Yine şöyle buyurur: "Bunun sebebi onların iman etmeleri, sonrasında kâfir olmalarıdır. Bu yüzden kalplerine mühür vurulmuştur. Artık onlar anlayamazlar." (Münâfikun, 3)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Tilavet ettiğim tüm bu âyetler, akıllı kimselere şu gerçeği gösterirler: Allah Teâlâ, birtakım toplulukların kalplerini mühürlemiş, kalpleri üzerine damga vurmuş, onların kendisine ibadet etmelerini istememiş, onların kendisine isyan etmelerini istemiştir.⁴⁴⁴ Derken onlar hakka karşı kör kılmış, böylelikle hakkı görememişlerdir. Kulaklarını hakka karşı sağır kılmış, böylelikle hakkı duyamamışlardır. Onları rezil etmiş, kalplerini temizlemek istememiştir. O, yarattıklarına dilediğini yapandır. Herhangi bir kimsenin "Bunu onlara niçin yaptı?" demesi asla caiz değildir. Bu sebeple her kim böyle derse, Allah'ın fiili hususunda O'na karşı çıkmış ve hak yolundan sapmış olur.

Sonra Allah, kullarından arzu ettiklerine ayrıcalık tanımış, kalplerini imana açmış, kalplerinde imanı süslemiş ve onlara küfrü, fıskı ve isyanı çirkin göstermiştir. İşte onlar, Allah'tan bir lütuf ve bir nimet olarak doğruluğa erenlerin tâ kendileridir. Allah, her şeyi bilen ve her işi hikmetli olandır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ey Müslümanlar! Allah Teâlâ'nın size olan hitabına akıl erdirmeye çalışın! Bakın size şunu öğretiyor: "Ben kulların sahibiyim, onlardan dilediğime ayrıcalık veririm; kalbini temizlerim, göğsünü genişletirim, bana itaati ona süslü eyler ve ona bana isyan etmeyi çirkin gösteririm. Bunları da ondan bana uzanan bir el olmaksızın yaparım. Benim kullanıma ihtiyacım yok, onlardan yana zenginim. Onlar ise bana karşı muhtaçlardır." İşte bu, Allah'ın dilediği kimseye verdiği lütfudur. Allah, asıl büyük lütfun sahibidir. İyiliği, imana hidayet olunan kimsenin başına kakmak, sadece Allah'a aittir.

Allah sizlere rahmet etsin! Bir kavmin Müslüman olmalarını Nebî'nin (s.a.v.)

444 Bununla şer'î değil, kevnî irade kastedilmektedir. İbn Kayyım'ın Şifau'l Alil adlı eserinde (s. 183) bu mevzu ile alakalı enfes bir kelâmı vardır. Dileyen kimseler oraya müracaat edebilirler.

başına kakmak istediklerinde Kerim olan Mevlanızın ne söylediğini işitmediniz mi! "Onlar İslâm'a girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki: Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın! Eğer doğru kimselerseniz bilirsiniz ki, sizi imana erdirdiği için asıl Allah (iyiliği) sizin başınıza kakar." (Hucurat, 17)

OTUZ İKİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ DİLEDİĞİNİ SAPTIRIR, DİLEDİĞİNE HİDAYET VERİR. PEYGAMBERLER, ALLAH'IN EZELDE HİDAYET EDECEĞİNİ BİLDİĞİ KİMSELER HARIÇ KİMSEYE HİDAYET VEREMEZLER.

Allah Teâlâ Nisa Sûresi'nde şöyle buyurur: "Size ne oluyor ki münâfıklar hakkında iki gruba ayrılıyorsunuz! Halbuki Allah, kazandıkları yüzünden onları ters yüz etmiştir. Yoksa Allah'ın saptırdığını hidayete mi erdirmek istiyorsunuz! Allah her kimi saptırırsa, artık sen onun için hiçbir yol bulamazsın." (Nisa, 88) Yine aynı sûrede münâfıkları zikrederken şöyle buyurur: "Tereddütle yuvarlanıp dururlar; ne buraya ne de oraya (bağlanırlar). Allah kimi saptırırsa, artık sen onun için hiçbir yol bulamazsın." (Nisa, 143)

Enam Sûresi'nde şöyle buyurur: "Âyetlerimizi yalanlayanlar, karanlıklar içinde sağır ve dilsizdirler. Allah kimi dilerse onu saptırır, kimi de dilerse, onu dosdoğru yol üzere kılar." (Enam, 39) Yine bu sûrede şöyle buyurur: "De ki: Kesin ve apaçık olan hüccet yalnızca Allah'a aittir. Şayet O dileseydi, onların hepsine hidayet ederdi." (Enam, 149) A'raf Sûresi'nde şöyle buyurur: "Allah kimi saptırırsa, artık ona hidayet edecek yoktur ve onları azgınlıkları içerisinde bocalar halde bırakır." (A'raf, 176) Ra'd Sûresi'nde şöyle buyurur: "Kâfirler 'Üzerine Rabbinden bir âyet (mucize) indirilmeli değil miydi' derler. De ki: Allah dilediğini saptırır ve kendisine yönelene hidayet eder." (Ra'd, 27)

Yine bu sûrede şöyle buyurur: "Mü'minler hâlâ şu gerçeği bilmediler mi ki Allah dileseydi elbette insanların tümünü hidayete erdirirdi." (Ra'd, 31) Yine bu sûrede şöyle buyurur: "Aksine kâfirlere kurduğu tuzaklar süslü gösterildi ve Allah'ın yolundan alıkoydular. Allah kimi saptırırsa, onun için hiçbir hidayet verici yoktur." (Ra'd, 33) İbrahim Sûresi'nde şöyle buyurur: "Senden önceki tüm rasûlleri apaçık anlatsınlar diye ancak kavimlerinin dili ile gönderdik. Derken Allah dilediğini saptırır, dilediğine hidayet eder. O, Aziz ve Hakim olandır." (İbrahim, 4) Nahl Sûresi'nde şöyle buyurur: "Yolun doğrusu(nu göstermek) Allah'a aittir. O yollardan eğri olan da vardır. Şayet dileseydi sizin hepinize hidayet ederdi." (Nahl, 9)

Yine bu sûrede şöyle buyurur: "Yemin olsun ki her ümmete 'Allah'a ibadet edin, tağuttan kaçın!' diye (tebliğ etmesi için) bir rasûl gönderdik. Derken Allah kimine hidayet etti, kimine de sapıklık hak oldu. Artık yeryüzünde yürüyün de yalanlayanların akıbetleri nasıl olmuş bir bakın! Onların hidayete ermeleri için hırs

göstersen dahi Allah saptırdığı kimseyi hidayete erdirmez. Zaten onların yardımcısı da yoktur.” (Nahl, 36-37) İsrâ Sûresi'nde şöyle buyurur: “Allah kime hidayet ederse, işte o hidayete ermiştir. Her kimi de saptırırsa, artık sen onlar için O'ndan başka dostlar bulamazsın.” (İsrâ, 97)

Kehf Sûresi'nde şöyle buyurur: “Onlar Rablerine iman eden delikanlılardır. Biz de onların hidayetlerini arttırdık ve kalplerini sağlamlaştırdık. Hani onlar kalkmış...” Tâ ki şöyle buyurur: “İşte bu, Allah'ın âyetlerindendir. Allah kime hidayet ederse, işte o hidayete ermiştir. Kimi de saptırırsa, artık sen onun için yol gösteren bir dost bulamazsın.” (Kehf, 13-17) Hac Sûresi'nde şöyle buyurur: “Böylece onu (Kur'ân'ı) apaçık âyetler olarak indirdik. Allah dilediği kimseye hidayet eder.” (Hac, 16) Nur Sûresi'nde “Allah dilediği kimseyi nuruna hidayet eder...” kavlinden sonra şöyle buyurur: “Allah kime de bir nur var etmezse, onun hiçbir nuru yoktur.” (Nur, 35 ve 40) Yine bu sûrede şöyle buyurur: “Yemin olsun ki apaçık beyan eden âyetler indirdik. Allah dilediğini dosdoğru yola hidayet eder.” (Nur, 46)

Kasas Sûresi'nde şöyle buyurur: “Doğrusu sen, sevdiğin kişiye hidayet veremezsin. Ne var ki Allah dilediği kimseye hidayet verir. O, hidayete erecek olanları en iyi bilendir.” (Kasas, 56) Rum Sûresi'nde şöyle buyurur: “Bilakis zalimler, hiçbir bilgileri olmaksızın arzu-isteklerine tâbi oldular. Şimdi Allah'ın saptırdığına kim hidayet edecek! Onların asla yardımcısı yoktur.” (Rum, 29) Secde Sûresi'nde şöyle buyurur: “Şayet dileseydik, her bir nefse hidayetini verirdik. Ne var ki benden çıkan “Yemin olsun ki cehennemi, insan ve cinlerin hepsi ile dolduracağım” sözü kesinleşmiştir.” (Secde, 13) Fatır Sûresi'nde şöyle buyurur: “Kötü amelleri kendisine çekici-süslü kılınıp da onu güzel gören mi (Allah katında kabul edilecektir)? Çünkü Allah dilediği kimseyi saptırır, dilediği kimseye hidayet verir. O halde onlara karşı nefsin hasretlere (derin özlemlere) kapılıp gitmesin. Şüphesiz Allah, onların yaptıklarını bilendir.” (Fatır, 8) Zümer Sûresi'nde şöyle buyurur: “Tağuta ibadet etmekten kaçınıp Allah'a yönelenlere müjde vardır. O halde kullarımı müjdele! Onlar ki sözü dinleyip en güzeline tâbi olurlar. İşte onlar, Allah'ın kendilerine hidayet verdiği kimselerdir. Onlar, temiz akıl sahiplerinin tâ kendileridir.” (Zümer, 17-18) Yine bu sûrede şöyle buyurur: “Allah, sözün en güzelini birbiriyle uyumlu, (bıkılmadan) tekrar edilen bir kitap olarak parça-parça indirdi. Rablerinden korkanların ondan derileri ürperir. Derken hem derileri, hem de kalpleri Allah'ın zikrine yumuşar. Bu Allah'ın kendisi ile dilediğine hidayet verdiği rehberidir. Allah kimi de saptırırsa, onun için hiçbir hidayet verici yoktur.” (Zümer, 23)

Yine bu sûrede Muhammed'e (s.a.v.) şöyle buyurur: “Allah kuluna yeterli değil mi! Ki senin O'ndan başkası ile korkutuyorlar. Allah kimi saptırırsa, artık ona hiçbir hidayet verici yoktur. Allah kime de hidayet ederse, artık onu hiçbir saptırıcı yoktur. Allah mutlak güç sahibi, intikam sahibi değil midir?” (Zümer, 36-37) Mü'min

Sûresi'nde şöyle buyurur: "Arkanızı dönüp kaçacağınız gündür ki; sizi Allah'tan koruyacak (hiçbir şey) olmayacaktır. Allah kimi saptırırsa, artık ona hiçbir hidayet verici yoktur." (Mü'min, 33) Müddessir Sûresi'nde şöyle buyurur: "Böylece Allah dilediği kimseyi saptırır." (Müddessir, 31)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ey Müslümanlar! Bilin ki Kerim olan Mevlanız, size şunu haber veriyor: O, dilediğine hidayet eder, kalbi-böylece ne bir peygamber ne de bir başkası Allah onu imandan saptırmışken ona hidayet vermeye güç yetiremez.

OTUZ ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ ŞEYTANLARI KÂFİRLERE GÖNDERİR DE ONLARI SAPTIRIRLAR. ONLAR ANCAK ALLAH'IN EZELİ İLMİNDE İMÂN ETMEYECEĞİNİ BİLDİĞİ KİMSELERİ SAPTIRABİLİRLER. ALLAH'IN İZNİ OLMAKSIZIN KİMSEYE ZARAR VEREMEZLER. AYNI ŞEKİLDE BÜYÜCÜLER DE ANCAK ALLAH'IN İZNİ İLE ZARAR VEREBİLİRLER.

Allah Teâlâ Bakara Sûresi'nde şöyle buyurur: “Şeytanların Süleyman'ın mülkü hakkında okudukları şeye tâbi oldular. Halbuki Süleyman kâfir olmamış fakat şeytanlar kâfir olmuştu...” Tâ ki şöyle buyurur: “Onlar hiçbir kimseye Allah'ın izni olmaksızın zarar verici değillerdir.” (Bakara, 102) Meryem Sûresi'nde şöyle buyurur: “Görmedin mi, bizler şeytanları kâfirlerin üzerine göndeririz de onları kışkırttıkça kışkırtırlar!” (Meryem, 83) Saffat Sûresi'nde şöyle buyurur: “Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz.” (Saffat, 161-163)

311. ... Halid el-Hazzâ'dan rivayet edildiğine göre Hasan-ı Basrî, Allah Teâlâ'nın “*Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz*” (Saffat, 161-163) kavli hakkında şöyle demiştir: “Şeytanlar, sapıklıklarıyla yalnızca Allah Teâlâ'nın cehennemde kızarmalarını vacip kıldığı kimseleri fitneye düşürebilirler.”⁴⁴⁵

445 İsnadı sahihtir.

İsnadı sahihtir.

• Senedinde Halid el-Hazzâ vardır. İbn Mihran Ebu'l Mübarek'tir. Sikadır, mürsel rivayetleri vardır, beşinci tabakadandır. Hammad b. Zeyd, Şam'a geldikten sonra hafızasının bozulduğuna işaret etmiştir. Sultanın işlerinde çalışmasından ötürü bazıları onu ayıplamıştır. Birinci tabaka müdellislerdendir. Bk. Takrib (1/219) - Tehzib (3/120) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 37) - Merasil (s. 54) - el-Kevakibu'n Niraniyyat (s. 461)

Tahriç: ... Babı (Avn. 12/374) - İbn Batta, İbane, 16 (2/43) Bu

• Ebû Davud, Sünen, Sünnete Bağlanma Babil (Avn), 12/817
ikisi, Hammad b. Zeyd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
"Din Halid haber verdi..." senediyle...

• Ebû Davud (12/376) İsmail yoluyla "Bize Halid haber verdim... senaryo...
Eclâs'tan o Hasan-ı Basrî'den..."

- İbn Batta, İbane, 13 (2/40) Süfyan'dan, o Eş'as'tan, o Hısan-ı Eş'as'tan

312. ... Ömer b. Zerr'den; Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Şayet Allah Teâlâ kendisine isyan edilmemesini isteseydi⁴⁴⁶, tüm günahların başı olan İblisi yaratmazdı. Bu hususun Allah Kitabı'ndan bir ilmi vardır ki, o ilimden yana cahil kalan cahil kalmış, o ilmi bilen de bilmiştir." Sonrasında "Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) âyetini okudu.⁴⁴⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ yine şöyle buyurur: "Onların yanına yakın arkadaşlar verdik de önlerindeki ve arkalarındakileri onlara süslü gösterdiler. Kendilerinden önce gelip geçmiş olan cinler ve insanlar hakkındaki söz onlara da hak olmuştur. Şüphesiz ki onlar, hüsrana uğramışlardı." (Fussilet, 25)

Allah Teâlâ Zuhruf Sûresi'nde şöyle buyurur: "Her kim Rahman'ın zikrini görmezden gelirse, biz ona bir şeytanı musallat ederiz de artık yanından ayrılmaz olur. O şeytanlar onları, doğru yoldan alıkoyar da onlar hâlâ kendilerini hidayete ermiş sanırlar." (Zuhruf, 36-37)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ey Müslümanlar! Allah Teâlâ size, kendisinin kaderde mü'min olacağı yazmayan kimselere şeytanları gönderdiğini, onları şeytanlarla saptırdığını ve o şeytanların onlara yaptığı çirkin işleri süslü gösterdiklerini haber vermektedir. Yine Allah Teâlâ bildirmektedir ki, buzağıya ibadet edene dek Musa'nın kavmini fitneye düşüren bizzat kendisidir. Onlara

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 967 (3/549) - İbn Batta, İbane, 15 (2/42) Bu ikisi, İbn Uleyye yoluyla Mansur'dan "Hasan-ı Basrî'ye şöyle dedim..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (23/109)

• Yine İbn Batta, İbane, 12 (2/40)'da İbn Abbâs'tan ve 11 (2/40)'da İbrahim'den rivayet etmiştir.

• Ayrıca Suyuti de bunu, ed-Dürri'l Mensur'da (7/134) Humeyd'e nispet etmektedir.

446 Buradaki irade, kevnî iradedir, şer'î değil.

447 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ömer b. Zerr vardır. İbn Abdullah b. Zürrare el-Hemedani el-Mürhibi vardır. Künyesi Ebû Zerr'dir, Kufelidir. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadan olup H. 153 veya başka bir tarihte vefat etmiştir. Takrib (2/55) - Tehzib (7/444)

Tahriç: Musannif bu eseri, kitabının sekiz yerinde zikretmektedir. Bu yoldan 520 ve 522 numaralı rivayetlerde zikretmiştir. Diğer yolların zikredilmesi, ileride geleceği üzere buradaki rivayetin mütâbaattıdır. Ayrıca bu rivayet, merfu olarak da birçok yoldan gelmiştir. Bu yolların toplamıyla birlikte hadis, sahih li ğayrih derecesine yükselmektedir. Elbanî, es-Silsiletu's Sahiha'da (4/196-196) şöyle der: "Özetle; hadis, tüm yollarının bir araya gelmesiyle birlikte sahih li ğayrihtir. Allah Teâlâ en iyisini bilir." Gerçi Elbanî, İmam el-Âcurrî'nin Cabir'den sahih yolla aktardığı rivayete işaret etmemiştir. Bunun yanında Şeyhülislam İbn Teymiyye, hadis hakkında "İlim ehlinin ittifakı ile uydurulmuş yalandır" demektedir. Bk. İbn Kesir, Tefsir (2/318) Ayrıca İbn Hacer de müker olduğunu söylemiştir. Bk. Muhtasar Zevalid-i Bezzar, 1597 numaralı rivayet. Bu rivayetin Hasan-ı Basrî'nin sözü olarak ve merfu olarak rivayet edildiği bazı kaynaklar şöyledir: Suyuti, ed-Dürri'l Mensur (7/134) - İbn Batta, İbane, 286 (2/236-237) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1101 (4/619) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/259) - Beyhaki, İtikad (s. 71) - Ebû Nuaym, Hilye (6/92) - İmam el-Âcurrî, eş-Şerî'a, 416 ve 525 numaralı rivayetler...

Samiri'yi musallat etmiş, o da onları yaptığı buzağı ile saptırmıştır. Allah Teâlâ'nın Musa'ya söylediği "Doğrusu biz, senden sonra kavmini fitneye düşürdük de Samiri onları saptırdı" (Taha, 85) sözünü işitmediniz mi! Yine Enbiya Sûresi'nde şöyle buyurur: "Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir fitne olarak hem hayır hem de şerle deneyeceğiz ve bize döndürüleceksiniz." (Enbiya, 35) Mü'min Sûresi'nde şöyle buyurur: "Böylece Firavun'a kötü ameli süslü gösterildi ve doğru yoldan alıkonuldu." (Mü'min, 37)

OTUZ DÖRDÜNCÜ BÂB: KULLARIN DİLEMESİ ALLAH'IN DİLEMESİNE BAĞLIDIR. ALLAH KİMİN HİDAYETE ERMESİNİ İSTERSE, O KİMSE HİDAYETE ERER. HER KİMİN DE SAPMASINI İSTERSE, O KİMSE EBEDİYEN HİDAYETE EREMEZ.

Allah Teâlâ Bakara Sûresi'nde şöyle buyurur: "İnsanlar tek ümmetti. Derken Allah, müjdeleyiciler ve korkutup uyarıcılar olmak üzere peygamber gönderdi ve peygamberle birlikte ihtilaf ettikleri konularda insanlar arasında hüküm versin diye kitabı indirdi. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra kitap konusunda sadece -sırf aralarındaki kıskançlık yüzünden- kendilerine kitap verilenler ihtilaf etti. Derken Allah iman edenlere, izni ile haktan yana ihtilaf edilen konularda hidayet verdi. Allah dilediği kimseyi dosdoğru yola hidayet eder." (Bakara, 213) Yine aynı sûrede şöyle buyurur: "Şayet Allah dileseydi, birbirleriyle dövüşemezlerdi. Ne var ki Allah dilediğini yapar." (Bakara, 253)

Enam Sûresi'nde şöyle buyurur: "Eğer onların yüz çevirmeleri Sana ağır geliyor (ve büyük sıkıntı veriyorsa; haydi) onlara bir âyet (mucize) getirmek için yerde bir tünel açmaya veya göğe bir merdiven dayamaya gücün yetiyorsa (yap! Halbuki) eğer Allah dileseydi, onların tümünü hidayet üzere toplardı. Öyleyse sakın cahillerden olma!" (Enam, 35) Yine aynı sûrede şöyle buyurur: "Âyetlerimizi yalanlayanlar, karanlıklar içinde sağır ve dilsizdirler. Allah kimi dilerse onu saptırır, kimi de dilerse, onu dosdoğru yol üzere kılar." (Enam, 39) Yine şöyle buyurur: "Sana Rabbinden onu dosdoğru yol üzere kılardık." (Enam, 106-107) Yine şöyle buyurur: "Şayet bizler, seni onlara bir vekil de kılmadık, üzerlerine melekleri indirsek, ölümler onlarla konuşsa ve her şeyi önlerine getirse, Allah'ın diledikleri müstesna yine iman edecek değiller. Ne var ki çoğu cahillik etmektedir." (Enam, 111)

Hud Sûresi'nde şöyle buyurur: "Şayet Rabbin dileseydi, insanları tek ümmet kılardı. Rabbinin rahmet ettikleri müstesna ihtilaf etmeye devam edecekler. Zaten onları bunun için yaratmıştır. Rabbinin şu sözü tamama ermiştir: Yemin olsun ki cehennemli insanlar ve cinlerin hepsi ile dolduracağım." (Hud, 118-119)

313. ... Mansur b. Abdurrahman dedi ki: Hasan-ı Basrî'ye, Allah Teâlâ'nın "Rabbinin rahmet ettikleri müstesna ihtilaf etmeye devam edecekler. Zaten onları bunun için yaratmıştır." (Enam, 118-119) kavlini sordum. Dedi ki: "Rabbinin rahmet ettikleri, ihtilaf etmezler." Ben: "Peki, gerçekten onları ihtilaf etsinler diye mi yarattı?" diye sordum. Dedi ki: "Tabii ki! Bunları cennet, şunları cehennem için; bunları rahmet, şunları da azap için yaratmıştır."⁴⁴⁸

314. ... Hammad b. Zeyd'den; Halid el-Hazzâ dedi ki: "Kufe halkından bir adam, yanımıza geldi. Kendisine Hasan-ı Basrî'nin kader konusunda ulaşan görüşü dolayısıyla ondan uzak duruyordu. Derken o adam gelip Hasan-ı Basrî'ye "Rabbinin rahmet ettikleri müstesna ihtilaf etmeye devam edecekler. Zaten onları bunun için yaratmıştır." (Enam, 118-119) âyetini sordu. (Bir rivayette 'O adam yanındayken Hasan-ı Basrî'ye soruldu' şeklindedir.) Hasan-ı Basrî dedi ki: "Allah'ın rahmet ettiği kimseler ihtilaf etmezler." Adam: "Peki, onları bunun için mi yarattı?" diye sordu. Dedi ki: "Allah Teâlâ cennet halkını cennet, cehennem halkını cehennem için yaratmıştır." Halid el-Hazzâ dedi ki: "Adam bu cevaplardan sonra artık Hasan-ı Basrî'yi savunur olmuştu."⁴⁴⁹

448 İsnadı hasendir.

• Senedinde Mansur b. Abdurrahman vardır. el-Ğudani en-Nazari el-Eşellî'dir. Saduktur, vehimleri olmuştur. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/276) - Tehzib (10/310) Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Ayrıca bir sonraki rivayet, buna şahitlik etmektedir.

• Yine senedinde İsmail b. Uleyye vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 75.ci rivayet.

Tahric:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (12/143) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 905 (2/430) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 967 (3/549) Bunların hepsi, İbn Uleyye yoluyla Mansur'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (4/492) bunu İbn Ebi Hatim ile Ebu's Şeyh'e de nispet etmektedir.

449 İsnadı sahihtir.

Tahric: Ebû Davud, Sünne, Lüzumu's Sünne (Avn, 12/275) - İbn Cerir, Tefsir (12/143) Bu ikisi, Hammad yoluyla muhtasar olarak bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. Marife ve Tarih (2/41) - Zehebi, Siyeru A'lami'n Nübela (4/581)

• Bir Uyarı:

İbn Cerir'in Tefsir'de (15/62) Zekeriya b. Sellam'dan rivayet ettiğine göre bir adam, Hasan-ı Basrî'ye gelip kendisinin üç talakla hanımını boşadığını söyler. Bunun üzerine Hasan: "Rabbine isyan ettin ve karın senden bain talakla boş olmuştur" der. Adam: "Bunu Allah kaza (takdir) etti" deyince Hasan, açık bir şekilde "Allah bunu emretmedi" manasında "Allah bunu kaza etmedi" der ve şu âyeti okur: "Rabbin yalnızca O'na ibadet etmenizi kaza (emir) buyurdu..." (İsra, 23) Bunun üzerine insanlar, Hasan-ı Basrî'nin kader hakkında kelam ettiğini konuştular. Halbuki onun ne dediğini anlamamışlardı. Allah en iyisini bilir. Ayrıca kesinlikle Suud el-Ureyfi'nin Fethu'l Hamid (s. 206) eserine bakmalısınız.

Hasan-ı Basrî (r.h.), Kaderiye görüşünden olmakla itham olunmuştur. Hatta Mutezile, onu kendi fırkasının üçüncü tabakasından saymıştır. Bk. Kadı Abdülcebbar, Fark ve Tabakatu'l Mutezile (s. 33) - Meniyye ve Emel (s. 133) Asrımız mutezilesi, Abdülmelik b. Mervan'ın Hasan-ı Basrî'ye kader konusundaki görüşlerini sorması üzerine onun Abdülmelik'e cevap olarak yazdığı bir risaleyi ona nispet ederek yayınlamışlardır. Sözünü ettiğimiz risale, Kaderiye Mezhebi üzerinedir. Ayrıca el-Mearif'te (s. 442) İbn Kuteybe, Siyeru A'lami'n Nübela'da (4/579) Zehebi ve Tehzibu't

Tekvir Sûresi'nde şöyle buyurur: "İçinizden dosdoğru olmayı dileyenler için... Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın dilemesi olmadıkça siz dileyemezsiniz." (Tekvir, 28-29)

315. ... Zeyd b. Eslem'den; Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "Allah, Rasûlü'ne (s.a.v.) "İçinizden dosdoğru olmayı dileyenler için" (Tekvir, 28) indirdiğinde sahâbe: 'Durum bize kalmıştır; dilersek dosdoğru oluruz, dilersek dosdoğru olmayız' dediler. Bunun üzerine Allah "Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın dilemesi olmadıkça siz dileyemezsiniz" (Tekvir, 29) âyetini indirdi."⁴⁵⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İbret alın ey Müslümanlar! Bu okuduğum âyetlerin tümünde, Kaderiye için rezillik, hayal kırıklığı ve bedbahtlıktan başka ne var ki!

316. ... Abdülaziz b. Abdullah el-Üveysi'den; Mâlik b. Enes dedi ki: "Kaderi yalanlayan ne de sapıktır! Şayet haklarında Allah Teâlâ'nın "O'dur sizi yaratan, Derken sizden kimi kâfir, kimi de mü'mindir. Allah yaptıklarınızı görmektedir." (Teğabun, 2) kavlinden başka hüccet olmasaydı dahi bu âyet tek başına hüccet olarak yeterdi."⁴⁵¹

317. ... Ebû Salih'ten; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Sizi ilk defa yarattığı gibi geri döneceksiniz. Kimine hidayet verdi, kimine de sapıklık hak oldu" (A'raf, 29-30) âyeti hakkında dedi ki: "Onları yarattığında bu şekilde yarattı. Yani on-

450 İsnadı zayıftır; senedinde üç illet vardır.

- Zeyd b. Eslem ile Ebû Hureyre arasında inkıta (kopukluk) vardır.
- Senedinde Bakıyye b. Velid vardır. Müdellistir ve burada muan'an olarak rivayet etmiştir.
- Yine senedinde Mâlik b. Süleyman vardır. el-Elhani'dir, Humusludur. İbn Ebi Hatim, onu Cerh ve Tadil'de (8/210) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey dememiştir. Ayrıca Bağdadi de onu Tarih adlı eserinde (13/159) zikretmiş ve Muhammed b. Avf el-Hımsi'den "Hadisleri zayıftır" dediğini aktarmıştır.
- Yine senedinde Ömer b. Muhammed vardır. İbn Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. Hattâb'tır. Medinelidir, Askalan'da ikamet etmiştir. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 150'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/62) - Tehzib (7/495)

Tahric:

- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (30/84)'de Süleyman b. Musa'dan "Bu âyet indiğinde Ebû Cehil dedi ki..." diye aynı hadisi rivayet etmiştir.
- Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/436) İbn Ebi Hatim, Abd b. Humeyd ve İbn Merduyeh'e nispet etmiştir.

451 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Abdülaziz b. Abdülmelik vardır. İbn Yahya b. Amr b. Üveys b. Sa'd el-Üveysi'dir. Künyesi Ebu'l Kasım'dır, Medinelidir. Sikadır, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (1/510) - Tehzib (6/345)

• Yine senedinde Muhammed b. İsmail: Galiba bu, el-Camlu's Sahih'in sahibi İmam Buhârî'dir. Nitekim tahricte de görüleceği üzere İbn Batta'nın rivayetinde açıkça ismi geçmektedir. Onun, sika bir râvi olan Muhammed b. İsmail b. Semura (Bk: 202.cı rivayet) olması da muhtemeldir.

Tahric: Bunu İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 29 (2/48)'de Muhammed b. İdris er-Razi yoluyla "Bize Abdülaziz b. Üveys tahdis etti..." senediyle ve 585 (2/360)'da Muhammed b. İsmail el-Buhârî yoluyla "Abdülaziz b. Üveys dedi ki..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

ları mü'min, kâfir, bedbaht ve bahtiyar olarak yarattı. Kıyamet günü de bu şekilde, yani hidayete erenler ve sapıklar olarak geri döneceklerdir."⁴⁵²

318. ... Salim b. Ebû Hafsa'dan; Muhammed b. Ka'b el-Kurazi, Allah Teâlâ'nın "Sekanın (cehennemin) dokunuşunu tadın! Biz her şeyi bir kader ile yarattık" (Ka-mer, 48-49) âyeti hakkında şöyle dedi: "Bu âyet, Kaderiye'yi azarlamak, ayıplamak için inmiştir."⁴⁵³

319. ... Enes b. İyaz'dan; Ebû Hâzim, Allah Teâlâ'nın "Ona fücürünü da takvasını da ilham edene (yemin olsun)" (Şems, 8) âyeti hakkında şöyle demiş- demiştir.⁴⁵⁴

452 İsnadı çok zayıftır; senedinde dört illet vardır.

- Senedinde Atâ b. Sâib vardır. Saduktur ama karıştırmıştır. Mübeşşir'in ondan yaptığı rivayetler, karıştırmamasından sonradır. Bk. 182.ci rivayet.
- Yine senedinde Mübeşşir b. Ubeydullah vardır. Künyesi Ebû Hafs'tır, Humusludur, aslen Kufeli- dir. Metruktür. İmam Ahmed, onu hadis uydurmakla suçlamıştır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/228) - Tehzib (10/320)
- Yine senedinde Bakıyye b. Velid vardır. Müdellistir, burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 2.ci rivayet.
- Yine senedinde Mâlik b. Süleyman vardır. Zayıftır. Bk. 315.ci rivayet.

Tahriç:

- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 19 (2/45) Ahmed b. Ferec yoluyla "Bize Bakıyye tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (8/156) Ali b. Ebû Talha yoluyla İbn Abbâs'tan buna benzer ola- rak...
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 961 (3/547)
- Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (3/437) İbn Münzir ve İbn Ebi Hatim'e de nispet etmektedir.

453 İsnadı hasendir.

- Senedinde Salim b. Ebû Hafsa el-İclî vardır. Künyesi Ebû Enes'tir, Kufelidir. Hadis konusunda saduktur ama aşırı Şia'dır. Dördüncü tabakadan olup H. 140 dolaylarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/278) - Tehzib (3/432) Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.
- Yine senedinde Muhammed b. Ka'b vardır. İbn Selim b. Esed'dir. Künyesi Ebû Hamza el- Kurazi'dir, Medinelidir. Bir müddet Kufe'de ikamet etmiştir. Sikadır, âlimdir. Üçüncü tabakadan olup H. 120'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/203) - Tehzib (9/420)

Tahriç:

- İbn Cerir, Tefsir (27/111) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 919 (2/419) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1260 (4/684)
- Ayrıca ed-Dürri'l Mensur'da (7/684) Suyuti, Süfyan b. Uyeyne'ye; Lalekai'yi tahkik eden zat,
- İbane adlı eserinde (2/184) İbn Batta'ya ve Kenzu'l Ummal (1/364) adlı eserin sahibi, İbn Asakir'e nispet etmiştir.

454 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Enes b. İyaz vardır. Sikadır. Bk. 234.cü rivayet.
- Yine senedinde Ebû Hâzim vardır. Seleme b. Dinar el-A'rac et-Temmar'dır. Medinelidir, kadılık yapmıştır. Esved b. Süfyan'ın azatlısıdır. Sikadır, âbidir. Beşinci tabakadan olup Mansur'un hila- feti zamanında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/316) - Tehzib (4/143)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Zeyd b. Eslem şöyle der: Vallahi Kaderiye ne Allah'ın, ne meleklerin, ne peygamberlerin, ne cennet halkının, ne cehennem halkının, ne de kardeşleri İblis'in dediği gibi demiştir. Allah dedi ki: "Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın dilemesi olmadıkça siz dileyemezsiniz." (Tekvir, 29) Melekler dedi ki: "Dediler ki: Seni tüm noksanlıklardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka ilmimiz yoktur." (Bakara, 32) Peygamberler -ki Şuayb onlardandır- dedi ki: "Rabbimiz Allah'ın dilemesi müstesna bizim ona (sizin dininize) dönmemiz söz konusu değildir." (A'raf, 89) Cennet halkı dedi ki: "Bizi buna hidayet eden Allah'a hamd olsun. Şayet Allah bize hidayet etmeseydi, biz hidayete ermezdik." (A'raf, 43) Cehennem halkı dedi ki: "Rabbimiz! Bahtsızlığımız bize galip geldi." (Mü'minun, 106) Kardeşleri İblis dedi ki: "Rabbim! Beni saptırdığın için..." (Hicr, 39)

320. Bunu bize Fıryabi haber verdi, dedi ki: Bize Kerdevs diye tanınan Halef b. Muhammed el-Vasîti tahdis etti, dedi ki: Bize Yakub b. Muhammed tahdis etti, dedi ki: Bize Zübeyr b. Habib'in tahdis ettiğine göre Zeyd b. Eslem, yukarıdaki sözü söyledi.⁴⁵⁵

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Zeyd b. Eslem doğru söylemiştir. Şimdi bizler, Zeyd b. Eslem'in sözü üzerine peygamberlerin Kaderiye aleyhine hüccet olan sözlerinden ve yanında cehennem halkının birbirlerine söyledikleri ve Kaderiye aleyhine hüccet olan sözlerinden ilavede bulunacağız.

Zeyd b. Eslem'in sözü üzerine ilavede bulunmaktan bahsettikten sonra ilk zikredeceğimiz şey, Allah Teâlâ'nın kendisi ile Kaderiye'yi küçük düşürdüğü delillerdendir. Sonrasında hak yoldan çıkan, şeytanın kendilerini oyuncak edip üzerlerine

Tahric:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 890 (2/408)
- Abd b. Humeyd - İbn Münzir - İbn Ebi Hatim. Bk. Suyuti, ed-Dürü'l Mensur (8/530)
- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 23 (2/46) Nüfeyli yoluyla "Bize Enes b. İyaz tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

455 İsnadı zayıftır.

- Senesinde Zübeyr b. Habib vardır. İbn Sabit b. Abdullah b. Zübeyr el-Esedî'dir. Tabîinden bazıları, onun Medineli olduğunu söyler. Hadislerinde zayıflık vardır. Bk. Mizan (2/67) - Lisan (2/471) - İbn Adiyy, Duafa (2/1081) - Hatib, Tarih (8/466) Ayrıca İbn Ebi Hatim de Cerh ve Tadil'de (3/584) onu zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey dememiştir.
- Yine senesinde Yakub b. Muhammed vardır. İbn İsa b. Abdülmelik b. Hümei b. Avf ez-Zühri'dir. Medinelidir, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte çokça vehimleri olmuştur. Ayrıca bu rivayeti de zayıf râvilerden nakletmiştir. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 213'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/377) - Tehzib (11/396)

Tahric:

- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1012 (3/569) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 30 (2/49), 534 (2/327) Bu ikisi, İsmail es-Sağgar yoluyla "Bize Halef tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ayrıca Lalekai, 1314 (1/152)'de buna benzer olarak Süfyan es-Sevri'den de rivayet etmektedir.

galip geldiği ve mü'minlerin yoluna muhalefet eden Kaderiye'ye reddiye olan peygamberlerden bazılarının sözlerini zikredeceğiz.

Allah Teâlâ, bedbaht eyleyip hak yoldan saptırdığı bir toplumdan bahsetmiş, şöyle buyurmuştur: “Şayet bizler, üzerlerine melekleri indirsek, ölümler onlarla konuşsa ve her şeyi önlerine getirse, Allah'ın diledikleri müstesna yine iman edecek değiller. Ne var ki çoğu cahillik etmektedir.” (Enam, 111)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Kaderiye ehli de böyledir. Onlardan birine “Allah şöyle-şöyle buyurdu, Nebî (s.a.v.) şöyle-şöyle buyurdu, peygamberler böyle dedi, peygamberimizin sahâbesi şöyle dediler, Müslümanların imamları şu şekilde konuştular...” vb. sözler söylendiğinde, üzerinde bulunduğu pislik mezhep dışında ne bir şeyi işitir ne de söylenenlere akıl erdirebilir. Kendimizi ve sizi, onların kötü mezhebinden Allah'a sığdırırız! Allah bizleri hakka uymakla rızıklandırınsın, kalplerimizi hak şariat üzerinde sabit kılsın! Şüphesiz O, büyük bir lütuf sahibidir. Bizleri kalp eğriliğinden korusun! Doğrusu mü'minler, kalplerinin Allah'ın elinde olduğunu; dilediği vakitte haktan saptırdığını, dilediğinde hidayete sevk ettiğini bilirler. Her kim buna iman etmezse, kâfir olur.

Allah Teâlâ, peygamberleri ve mü'minleri dua konusunda irşad ederken, Kitabında onlara şöyle dua etmelerini göstermiştir: “Rabbimiz! Bize hidayet verdikten sonra kalplerimizi eğriltme! Bize katından bir rahmet ver. Şüphesiz ki sen (hibe eden/karşılıksız veren) el-Vehhab'sın.” (Âl-i İmrân, 7)

321. ... Hasan-ı Basrî'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) çokça “Ey kalpleri çevirdikçe çeviren! Benim kalbimi dinin üzere sabit kıl!” diye dua ederdi. Kendisine: “Ey Allah'ın Rasûlü! Bundan daha çok ettiğin bir dua işitmiyorum, nedeni nedir?” diye sordum. Buyurdu ki: “Doğrusu kalbi Allah Teâlâ'nın parmaklarından iki parmağı arasında olmayan tek bir kimse dahi yoktur. Eğer onu düzeltmek isterse, düzeltir; eğriltmek isterse, eğriltir.”⁴⁵⁶

456 İsnadı, eğer Hasan-ı Basrî'nin Âişe'den işittiği sahihse hasen olur. İbn Ebi Hatim dedi ki: “Hasan'dan onun Âişe'den işittiği ile alakalı bazı rivayetler aktarılmaktadır.” Hasan-ı Basrî müdellistir. Hafız İbn Hacer, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymaktadır. Nitekim Tarifu Ehli't Takdis adlı eserde (s. 56) böyle geçmektedir. Onun Âişe'den işitmiş olması muhtemeldir.

• Yine senedinde Muallâ b. Ziyad vardır. Saduktur, az sayıda hadis rivayet etmiştir. Bk. 48.ci rivayet. Bu hadisin birçok başka sahih yolları vardır ki 727 numaralı rivayet ve sonrasında gelecektir.

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (6/91)'de bu yoldan rivayet etmiştir.
- Heysemi dedi ki: “Bunu el-Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Alâ b. Fazl vardır. İbn Adiy, bazı rivayetlerinin münker olduğunu söyler. Senedindeki diğer râvilerin sika olması konusunda ise ihtilaf edilmiştir.” Bk. Mecmau'z Zevaid (7/210-211)
- Elbani, Ahmed'in isnadı hakkında şöyle der: “Râvileri sika olup Müslim'in râvilerindendir. Şayet müdellis olan Hasan-ı Basrî olmasaydı...” Bk. Riyazu'l Cenne (1/101) Ayrıca bu kitabın 727 numaralı rivayet ve sonrasına da bakabilirsiniz.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bundan sonra Kaderiye'nin dediğine muhalif olarak peygamberlerin dediklerini zikredeceğiz.

Nuh'un (a.s.) kavmi, ona "Ey Nuh! Gerçekten bizle fazlası ile münakaşa ettin. Artık doğru sözlülerden isen bize vâdettiğin şeyi getir bakalım" (Nuh, 32) dediklerinde o şöyle demiştir: "Onu eğer dilerse, sadece Allah size getirebilir. Siz, aciz kılıcı da değilsiniz. Size nasihat etmek istesem dahi -eğer Allah sizi saptırmayı istiyorsa- nasihatim size fayda vermez. O sizin Rabbinizdir. Sizler O'na döndürüleceksiniz." (Hud, 33-34)

Allah Teâlâ Şuayb'dan (a.s.) şöyle haber verir: "Kavminden büyüklük taslayan ileri gelenler 'Yemin olsun ki ey Şuayb, ya seni ve seninle birlikte iman edenleri yurdumuzdan çıkaracağız ya da tekrar dinimize döneceksiniz' dediler. Şuayb dedi ki: Bundan hoşlanmasak da mı! Allah bizi ondan kurtardıktan sonra tekrardan sizin dininize dönersek, bu durumda Allah'a yalan iftirada bulunmuş oluruz. Rabbimiz Allah'ın dilemesi müstesna bizim ona dönmemiz olur iş değildir. Rabbimiz ilmi ile her şeyi kuşatmıştır. Biz yalnızca O'na tevekkül ettik. Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında hak ile hükmet!..." (Araf, 88-89)

Yine Şuayb kavmine şöyle demiştir: "Size yasakladığım şeyleri (kendim yaparak) size muhalif olmak istemiyorum. Ben sadece gücüm yettiğinde ıslah etmek istiyorum. Benim başarımla ancak Allah iledir. O'na tevekkül ettim ve O'na yöneliyorum." (Hud, 88)

Yusuf'un (a.s.) kıssasında şöyle buyurmuştur: "Yemin olsun kadın onu arzu etmiş, o da -Rabbinin burhanını görmeseydi- kadını arzu etmişti. Onu kötülük ve çirkinlikten çevirmek için böyle (yaptık) Şüphesiz o, ihlas verilen kullarımızdandır." (Yusuf, 24)

Yusuf (a.s.) dedi ki: "Rabbim! Hapishane bana, beni onların kendisine davet ettiğinden daha sevimlidir. Şayet benden onların tuzaklarını çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum. Derken Rabbi ona icabet etti ve tuzaklarını ondan çevirdi. Şüphesiz O, her şeyi işiten, her şeyi bilendir." (Yusuf, 33-34)

İbrahim (a.s.) dedi ki: "Rabbim! Bu şehri güvenli kıl, beni ve oğullarımı putlara ibadet etmekten uzak eyle!" (İbrahim, 35)

Musa (a.s.), Firavun ve kavmine beddua etmiş, şöyle demiştir: "Rabbimiz! Şüphesiz ki sen, Firavun ve ileri gelenlerine dünya hayatında süsler ve mallar verdin. Rabbimiz! Senin yolundan saptırsınlar diye (böyle yaptın) Rabbimiz! Mallarını sil süpür, kalplerini sık ki, elem veren azabı görene dek iman etmesinler! Buyurdu ki: Gerçekten duanıza icabet edilmiştir. O halde dosdoğru olun..." (Yunus, 88-89)

Allah Teâlâ, cehennem halkından haber verirken şöyle buyurur: "Hepsi Allah'ın huzuruna çıkmıştır. Zayıf-aciz olanlar, büyüklenenlere 'Doğrusu biz, sizin

tebaanızdık. Şimdi bizden Allah'ın azabından olan bir şeyi önleyebilecek misiniz?' derler. Büyüklenenler der ki: Şayet Allah bize hidayet etseydi, biz de size doğru yolu gösterirdik. Şimdi bağırıp-çağırsak da, sabretsek de bizim için eşittir; hiçbir kaçacak yerimiz yoktur." (İbrahim, 21)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Görüldüğü gibi cehennem halkı dahi kabul etmiştir ki hidayet Allah'tandır, kendilerinden değil.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Allah size rahmet etsin! Peygamberlerin -Allah'ın selamı üzerlerine olsun- ve cehennem halkının sözlerinden ibret alın! Bunların her biri, Kaderiye aleyhine hüccettir.

Allah size rahmet etsin! Sonra bilin ki Allah Teâlâ rasûllerini göndermiş ve onlara, kendilerine rasûl gönderilen kimseler aleyhine hüccet olsun diye tebliğ etmelerini emretmiş, bununla birlikte Allah'ın ezeli ilminde hidayete ereceği belli olanlar dışında hiç kimse iman etmek sûretiyle peygamberlerin çağrısına icabet etmemiştir. Allah'ın ezeli ilminde hidayete ermeyecek olan, kaderde cehennem halkından olan bedbaht olarak yazılan kimse, peygamberlere icabet etmemiş ve küfrü üzerinde sebat göstermiştir. İşte Allah size bunu haber veriyor ey Müslümanlar!

Tamam, Nebîmiz (s.a.v.) ve ondan önceki peygamberler, ümmetlerinin hidayete ermeleri adına çok hırslı davranmışlardır. Bununla birlikte hırslı oluşları, Allah'ın kaderinde iman etmeyecekleri geçen kimselere fayda vermemiştir.

Şayet biri şöyle derse: Bize Allah Teâlâ'nın Kitabı'nda şu anlattığının delilini göster! Çünkü bizlerin buna ihtiyacı var.

Ona şöyle denir: Allah Teâlâ, Nahl Sûresi'nde şöyle buyurur: "Yemin olsun ki her ümmete 'Allah'a ibadet edin, tağuttan kaçın!' diye (tebliğ etmesi için) bir rasûl gönderdik. Derken Allah kimine hidayet etti, kimine de sapıklık hak oldu. Artık yeryüzünde yürüyün de yalanlayanların akıbetleri nasıl olmuş bir bakın!" (Nahl, 36) Sonrasında Nebîsi'ne (s.a.v.) şöyle demiştir: "Onların hidayete ermeleri için hırs göstersen dahi Allah saptırdığı kimseyi hidayete erdirmez. Zaten onların yardımcısı da yoktur." (Nahl, 37)

Sonra Nebîsi'ne (s.a.v.) bazı sevdiklerinin hidayete ermelerini arzu ettiğinde şu âyeti indirmiştir: "Doğrusu sen sevdiğin kimseye hidayet veremezsin. Ne var ki Allah dilediği kimseye hidayet verir. O, hidayete erecekleri en iyi bilendir." (Kasas, 56)

Yine Nebîsi'ne (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "De ki: Ben, Allah'ın dilemesi müstesna kendime dahi fayda ve zarar vermeye sahip değilim. Şayet gaybı bilseydim, kesinlikle malımı çoğaltırdım ve bana kötülük de dokunmazdı. Ben ancak, iman eden bir toplum için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim." (Araf, 188)

Yine şöyle buyurur: "Senden önceki tüm rasûlleri apaçık anlatsınlar diye ancak kavimlerinin dili ile gönderdik. Derken Allah dilediğini saptırır, dilediğine hidayet eder. O, Aziz ve Hakim olandır." (İbrahim, 4)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu anlatılanların hepsi açıkça şunu göstermektedir: Peygamberler, ancak müjdeleyiciler, uyarıcılar ve yaratılanlar aleyhine hüccet olarak gönderilmiştir. Derken Allah kimin iman etmesini dilemişse, o iman etmiş; kimin de iman etmesini dilememişse, o iman etmemiştir. Allah Teâlâ bu işi artık bitirmiştir. Yani bir toplum için itaati, başka bir toplum için isyanı yazmıştır. Bazı topluluklara, O'na isyan etmelerinden sonra rahmet eder ve tövbelerini kabul eder. Bazı toplumlara da rahmet etmez, tövbelerini kabul etmez. O, yaptığından sorulmaz ama onlar sorguya çekilecektir.

322. ... Abdülaziz b. Rafi'den, o da Ubeyd b. Umeyr'i işiten birinden; Âdem (a.s.) dedi ki: "Ey Rabbim! İlk defa benim yaptığım o şeyi gördün mü? O, benden midir yoksa beni yaratmadan önce takdir ettiğin bir şey midir?" Allah: "Hayır, aksine seni yaratmazdan evvel aleyhine takdir ettiğim bir şeydir" buyurdu. Bu, Allah Teâlâ'nın şu sözünde anlatılandır: "Âdem, Rabbinden bir kısım kelimeler aldı, O da onun tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri kabul eden, rahmet edendir." (Bakara, 37)⁴⁵⁷

323. ... Abdülaziz b. Rafi'den; Ubeyd b. Umeyr dedi ki: Âdem (a.s.), Rabbi Teâlâ'ya işlediği günahı zikretti ve şöyle dedi: "Sana karşı isyankâr olduğum isyanım hakkında ne dersin, beni yaratmazdan evvel aleyhime yazdığın bir şey midir yoksa bizzat kendimin ilk defa yaptığı bir şey midir?" Allah: "Aksine seni yaratmazdan evvel aleyhine yazdığım bir şeydir" buyurunca Âdem: "Nasıl ki onu aleyhime yazdın, şimdi beni bağışla!" dedi. İşte bu, Allah Teâlâ'nın şu sözünde anlatılandır:

457 İsnadında meçhul biri vardır. Ki zaten mevkuftur. Ne var ki İbn Kesir, ondaki cehaleti kaldıran bir rivayet zikretmiş, şöyle demiştir: "Bir rivayette 'Bana Mücahid, Ubeyd b. Umeyr'den haber verdi...' şeklindedir. Bk. İbn Kesir, Tefsir (1/116)

• Yine senesinde Ubeyd b. Umeyr vardır. İbn Katade el-Leysi'dir. Künyesi Ebû Asım'dır, Mekkelidir. Müslim, Nebî'nin (s.a.v.) hayatında doğduğunu söyler ve onu tabîinin büyüklerinden sayar. Mekke halkına kıssalar anlatırdı. Sika olduğunda icma vardır. Bk. Takrib (1/544) - Tehzib (7/71)

• Yine senesinde Abdülaziz b. Rufey' el-Esedî vardır. Künyesi Ebû Abdülmelik'tir, Mekkelidir. Kufe'de ikamet etmiştir, sikadır. Dördüncü tabakadan olup H. 103 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/509) - Tehzib (6/337)

Tahric:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (1/244) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 138 (2/61) - Ebû Nuaym, Hilye (3/273) Bunların hepsi, Veki' yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 324) Muhammed b. Kesir yoluyla "Bize Süfyan haber verdi..." senediyle bu şekilde...

• Taberi, bu rivayet için başka yollar da zikretmiştir. Ayrıca Suyutî, ed-Dürü'l Mensur'da (1/144) bunu Veki', Abd b. Humeyd ve Uzma adlı eserinde Ebu's Şeyh'e de nispet etmektedir. Ayrıca bir sonraki rivayete bakınız.

"Âdem, Rabbinden bir kısım kelimeler aldı, O da onun tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri kabul eden, rahmet edendir." (Bakara, 37)⁴⁵⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kaderiye konusuna başladığımızdan beri Allah Teâlâ'nın Kitabı'ndan hüccetler zikrettik. Artık Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadislerinden hüccetler zikredeceğiz. Çünkü hüccet, Allah Teâlâ'nın Kitabı ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetinden olduğunda, muhalifin hiçbir hücceti kalmaz. Bunun yanında biz, daha da ilavede bulunacağız; Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbı ve onlara ihsan ile tâbi olanların sünnetleri yanında Müslümanların tabîin ve haricindeki imamlarının sözlerinden de hüccetler aktaracağız.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu yola muhalefet edenler, bedbahtlardır ki, onlar Kaderiye'dir.

Şayet biri şöyle derse: Onlar senin nazarında şakiler (bedbahtlar) midir?

Derim ki: Evet.

Bunun üzerine şöyle derse: Peki, neyden dolayı öyleler?

Derim ki: Çünkü Nebî (s.a.v.) böyle söylemiş, onları "Bu ümmetin Mecusileri" diye isimlendirmiş ve şöyle buyurmuştur: "Eğer hasta olurlarsa onları ziyarete gitmeyin! Eğer ölürlerse cenazelerine katılmayın!"⁴⁵⁹ Bunu, kendi bâbında zikredeceğiz inşallah.

Dördüncü bölüm burada sona erdi. Bunu kitabın beşinci bölümü izleyecektir inşallah. Asıl güven yalnızca O'na duyulur.

⁴⁵⁸ İsnadı hasen olmakla birlikte mevkuftur. Burada, bir öncekinde geçen meçhul râvî senetten düşürülmüş, Abdülaziz b. Rafî'in bizzat kendisi Ubeyd b. Umeyr'den rivayet etmiştir. Bk. Mizzi, Tehzibu'l Kemal (2/838) Bu rivayet dolayısıyla bir önceki rivayet, muttasıl senetlerdeki ziyadelerden olmaktadır. Çünkü orada şeyhinden bir vasıta ile, burada ise vasıtasız olarak rivayet etmiştir.

• Yine senedinde Hasen b. Yahya b. Ca'd el-Abedî vardır. Ebû Ali b. Ebi Rabi' el-Cürcanî'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir, saduktur. On birinci tabakadan olup H. 263'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/172) - Tehzib (2/324)

Görünen o ki bu eser, isrâiliyyat'tandır.

Tahrîç: İbn Cerir et-Taberî, Tefsir (1/244)'de Abdurrahman b. Mehdi yoluyla "Bize Süfyan tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca bir önceki rivayete bakınız.

⁴⁵⁹ Bu hadis, 381 numaralı rivayette senedi ile gelecektir. Tahrîci için oraya bakınız.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnızca O'ndan yardım isteriz.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kaderi ispat etme adına Allah'ın Kitabı'ndan delillerle açıkladığımız bu mezhebe muhalif olan kimseye şöyle denir: Ey şaki! Bil ki bizler kelamcı değiliz. Zaten bir asla dayanmayan kelam ile hüccet olmaz. Bizim hüccetimiz, Allah'ın Kitabı ile Rasûlullah'ın (s.a.v.) Sünneti'dir. Aklımıza geldiği kadarı ile Allah'ın Kitabı'ndan deliller zikrettik. Allah Teâlâ, Nebîsi'ne (s.a.v.) *"İnsanlara, kendilerine indirileni beyan etmen için... belki düşünürlər"* (Nahl, 44) buyurmuş, böylece Nebî (s.a.v.) de ümmetine farzların eda edilmesi ve haramlardan kaçınılması şeklinde Allah Teâlâ'nın onlara farz kıldıklarını beyan etmiştir. Onları, başı boş ve bilgisiz halde bırakmamış, aksine dininin akide esaslarını beyan etmiştir. Onun beyan ettiği hususlardan biri de önceki sayfalarda anlattığımız şekli ile kaderin ispat edilmesidir.

Bu konudaki hadisler çok sayıda olup, şimdi onları zikredeceğiz. Aktaracağımız bu hadisler, eski ve yeni âlimlere gizli kalmamıştır. Başka bir deyişle; âlim kişi o hadisleri incelediğinde, inşallah imanı ve tasdiki artacaktır. İlimden yana cahil olan veya Allah Teâlâ'nın Kitabı'nı, Rasûlü'nün (s.a.v.) sünnetlerini; sahâbe, onlara ihsan üzere tâbi olanlar ve Müslümanların diğer âlimlerinin sünnetlerini bilmeyen cahil bir Kaderiye kişisinden bir şeyler duyan kimse baktığında, eğer Allah Teâlâ onun hayrını dilediyse; bu hadisleri işitmesi, onun batılından dönmesinin sebebi olacaktır. Eğer Allah onun hayrını dilememişse, Allah onu uzaklaştıracak ve ezip toz haline getirecektir.

OTUZ BEŞİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN MAHLUKATI YARATTIĞINI, EZELDE OLAN BİR İLİMDE DİLEDİĞİ KİMSEYİ CENNET İÇİN YARATTIĞINI, DİLEDİĞİ KİMSEYİ DE CEHENNEM İÇİN YARATTIĞINI BEYAN EDEN SÜNNETLER VE ESERLER

324. ... Müslim b. Yesar el-Cüheni'den; Ömer'e (r.a.) şu âyet soruldu: *"Hani Rabbin âdemoğlunun sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendilerine şahit tutarak 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim!'* demişti. Onlar da *'Tabii ki de öyle! Biz buna*

şahidiz' demişlerdi. Bunu, kıyamet günü 'Bundan haberimiz yoktu' dememeniz için..." (Araf, 172) Ömer (r.a.) şöyle cevap verdi: "Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Şüphesiz Allah Teâlâ, Âdem'i yaratınca sağ eliyle sırtını meshetti ve ondan birtakım zürriyet çıkararak 'Bunlar cennetliklerdir, cennet halkının amelini işleyecekler' buyurdu. Sonra tekrar sırtını meshetti ve ondan birtakım zürriyet çıkararak 'Bunlar cehennemliklerdir, cehennem halkının amelini işleyeceklerdir' buyurdu." Ömer dedi ki: "Bunun üzerine bir adam, kalkıp 'Öyleyse neden amel ediliyor?' dedi. Buyurdu ki: "Şüphesiz Allah, bir kulu cennet için yarattığında, ona cennet halkının amelini işletir. Tâ ki o, cennet halkının ameli üzere ölür. Bir kulu cehennem için yarattığında, ona cehennem halkının amelini işletir. Tâ ki o, cehennem halkının ameli üzere ölür."⁴⁶⁰

460 İsnadı munkatıdır.

• Senedinde Müslim b. Yesar el-Cüheni vardır. Hafız dedi ki: "Makbuldür." Yani tabiîn katında hadisleri kabul edilir. Üçüncü tabakadandır. Bk. 112.ci rivayet. İbn Ebi Hatim, babasının onun hakkında şöyle dediğini aktarır: "Ömer'den işitmemiştir. Ömer ile arasında Nuaym b. Rebi'a vardır." Bk. Merasil (s. 211)

• Yine senedinde Abülhamid b. Abdurrahman vardır. Künyesi Ebû Ömer'dir, Medinelidir. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Hişam'ın hilafeti zamanında Harran'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/468) - Tehzib (6/119)

Münziri, bu isnat hakkında şöyle der: "Ebu'l Kasım Hamza b. Muhammed el-Kinani dedi ki: Senette geçen Müslim b. Yesar, Ömer'den işitmemiştir. Aksine bunu Ömer'den rivayet eden Nuaym b. Rebi'a'dır." Ebû Ömer en-Nemiri dedi ki: "Bu, isnadı munkatı olan bir hadistir. Çünkü senette geçen Müslim b. Yesar, Ömer b. Hattâb'la karşılaşmamış olup aralarında Nuaym b. Rebi'a vardır. Gerçi ikisi karşılaşmış olsa dahi bu isnatla hüccet kaim olmaz. Çünkü Müslim b. Yesar meçhuldür. Onun Medineli olduğu söylenir, Basralı değil." Yine şöyle der: "Sözün özü; bu hadis, isnadı ile hüccetin kaim olduğu bir hadis değildir. Çünkü Süleyman b. Yesar ve Nuaym b. Rebi'a'nın ikisi de ilim nakleden kişiler olarak bilinmemektedir." Bk. Avnu'l Ma'bud (12/472)

Tahriç:

• Mâlik, Muvatta (2/898) - Ahmed, Müsned, 311 (1/189, 190) Müsned'e tahriç çalışması yapan Ahmed Şakir der ki: "Her ne kadar zahiri munkatı görünse de senetleri sahihtir."

• Ebû Davud, Sünne (Avn, 12/469) - Tirmizî, 3075 (5/266) Bu ikisi, Mâlik yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizî der ki: "Hasendir. Müslim b. Yesar, Ömer'den işitmemiştir."

• İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 1804 s. 447) - Hakim, Müstedrek (1/27) Hakim, senedinin Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olup ikisinin de rivayet etmediğini söylemiştir ama Zehebi "Senedi mürseldir" demektedir.

• İbn Ebi Asım, Sünne, 196 (1/87) - İbn Batta, İbane, 40 (2/63) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 990 (3/559) - Taberi, Tefsir (9/113) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/57) Bunların hepsi, Müslim b. Yesar yoluyla rivayet etmişlerdir.

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da bunu Abd b. Humeyd, Tarih adlı eserinde Buhârî, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim, Ebu's Şeyh ve İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir. İbn Kesir'in bu isnat hakkındaki kelamı için bk. Tefsir (3/503)

• Şeyh Elbani dedi ki: "Senetteki râviler, sika olup Buhârî ile Müslim'in râvilerindendir. Ne var ki Müslim b. Yesar ile Ömer arasında inkıta (kopukluk) vardır. Bununla birlikte bazı şahitleri vardır ki ileride gelecektir." Bk. Mişkat (1/35) Ayrıca ed-Daife adlı eserinde (3070) şöyle der: "Sahih li şayrihidir. Ancak hadiste geçen sırtın mesh edilmesine dair bir şahide rastlamadım." Allah en iyisini bilir.

325. ... Said b. Müseyyeb'ten rivayet edildiğine göre o, Ebû Hureyre'yi şöyle derken işitmiştir: Ömer (r.a.) dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! İlk bizden başlayan bir şeyde mi amel ediyoruz yoksa daha önce olmuş bitmiş bir şeyde mi?" Buyurdu ki: "Aksine daha önce olmuş bitmiş bir şeyde." Ömer: "Öyleyse neden amel ediliyor?" dedi. Buyurdu ki: "Ey Ömer! Ona ancak amelle ulaşılır." Ömer de "O halde çaba sarfederiz ey Allah'ın Rasûlü!"⁴⁶¹ dedi.

326. ... Salim b. Abdullah'tan, o babasından; Ömer (r.a.) dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Daha önce olmuş bitmiş bir şeyde mi amel ediyoruz yoksa ilk bizden başlayan bir şeyde mi?" Buyurdu ki: "Aksine daha önce olmuş bitmiş bir şeyde." Ömer: "O halde (madem her şey belli, o yazıya) dayanıp (amel etmesek olur mu)?" dedi. Buyurdu ki: "Ey Hattâb'ın oğlu! Herkese, kendisi için yaratıldığı şey kolaylaştırılır. Saadet ehlinden olana gelince; o kimse, saadet için amel eder. Şayet şekavet ehlin-den ise; o da şekavet için amel eder."⁴⁶²

461 İsnadı hasendir.

• Senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduk olmakla birlikte yaşlandığında kendisine telkin edilir olmuştur. Abdurrezzak'ın Musannef'inde Ma'mer'den, o Zühri'den şeklinde rivayet ettiği bir senette başka sahih bir yolu bulunmaktadır.

Tahric:

- İbn Hibban, Sahih (Mevarid 1807 s. 448) - İbn Ebi Asım, Sünne, 165 (1/72) Bu ikisi, Hişam yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Abdurrezzak, Musannef, 10063 (11/111) Ma'mer yoluyla Zühri'den bu şekilde...
- İbn Batta, İbane, 50 (1/71) Senetten Ebû Hureyre'yi düşürerek rivayet etmiştir.
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/193) şöyle der: "Bunu Bezzar rivayet etmiş olup râvileri sikadrlar." Ayrıca Elbani, İbn Asım'ın Sünne adlı eserine yaptığı tahkik çalışmasında (1/72) sahih olduğunu belirtmiştir.

462 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Asım b. Ubeydullah vardır. İbn Asım b. Ömer b. Hattâb el-Adevi el-Medenî'dir. Zayıftır, dördüncü tabakadandır, H. 132'de Abbâsi Devleti'nin ilk zamanlarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/384) - Tehzib (5/47) Ne var ki bunu rivayet eden bir tek kendisi değildir. Başka yollardan da gelmiştir ki bir kısmı daha önce geçti, bir kısmı da ileride gelecektir inşallah.

Tahric:

- Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned (s. 4) - Ahmed, Müsned (1/29), (2/52, 77) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 855 (2/394) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 322) - Buhârî, Halku Ef'ali'l İbad (s. 163) - Tirmizî, Kader, 2135 (4/445) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 163, 164 (1/71) - İbn Batta, İbane, 52 (2/53) Bunların hepsi, Şu'be yoluyla Asım'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/194) bunu Ömer rivayeti olarak zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Taberani ve hasen hükmü vererek Bezzar rivayet etmiştir. Taberani'nin senedinde Süleyman b. Utbe vardır. Ebû Hatim ve bir grup onu sika saymışlardır. Yahya b. Main ve başkaları ise zayıf olduğunu söylemişlerdir. Senetteki diğer râviler ise sikadrlar.

• Kenzu'l Ummal'ın sahibi, 1545 (1/338)'de bunu eş-Şaşı, İbn Cerir ve İstikame adlı eserinde Huşeyş'e de nispet etmektedir. Ayrıca Elbani, Zilalu'l Cenneh'te (1/71) birçok yolu bulunması dolayısıyla sahih olduğunu söylemiştir. Allah en iyisini bilir.

327. ... Ebû Abdurrahman es-Sülemi'den; Ali (r.a.) anlatıyor: Baki Mezarlığı'nda bir cenazede idik. Derken Rasûlullah (s.a.v.) de geldi ve oturdu. Biz çevresine oturduk. Yanında bir baston vardı. Başını yere eğdi ve bastonuyla fis yok ki cennet ve cehennemden mekânı yazılmış olmasın. Birisi yoktur ki şaki ve man (kaderimizde) yazılana dayanıp ameli terk etsek olmaz mı? Çünkü bizden kim saadet ehlinden ise, saadet ehli amelini işlemeye koyulur. Kim de şekavet ehlinden ise, şekavet ehli amelini işlemeye koyulur." Buyurdu ki: "Amel edin! Çünkü herkese, kendisi için yaratıldığı şey kolaylaştırılır. Saadet ehline gelince; onlara saadet ehlinin ameli kolaylaştırılır. Şekavet ehline gelince; onlara da şekavet ehlinin ameli kolaylaştırılır." Sonrasında şu âyetleri okudu: "Artık kim verir, takvalı olur ve en güzel olanı tasdik ederse, ona kolay olanı kolaylaştıracağız. Kim de cimrilik eder, kendini muhtaç değilmiş görür ve en güzel olanı yalanlarsa, ona da zor olanı/isyani kolaylaştıracağız." (Leyl, 5-10)⁴⁶³

328. ... Ebû Abdurrahman'dan; Ali (r.a.) anlatıyor: Nebî (s.a.v.) ile birlikte bir cenazeye katıldık. Baki Mezarlığı'na vardığımızda Rasûlullah (s.a.v.) oturdu, biz de çevresine oturduk. Derken bir dal alıp onunla yeri eşelemeye başladı. Sonra başını kaldırıp "İçinizden dünyaya gelen bir nefis yok ki cennet ve cehennemden mekânı, şaki mi said mi olduğu bilinmiş olmasın." Bunun üzerine orda bulunanlardan bir adam: "Ey Allah'ın Rasûlü! O halde amel etmeyi bırakıp (kader) yazımıza yönelmeyelim mi? Çünkü bizden kim saadet ehlinden ise, saadet ehli amelini işlemeye koyulur. Kim de şekavet ehlinden ise, şekavet ehli amelini işlemeye koyulur." Buyurdu ki: "Amel edin! Çünkü herkese, kendisi için yaratıldığı şey kolaylaştırılır. Her kim şekavet ehlinden ise, ona şekavet ameli kolaylaştırılır. Her kim de saadet ehlinden ise, ona da saadet ameli kolaylaştırılır." Nebî (s.a.v.) sonrasında şu âyetleri okudu: "Artık kim verir, takvalı olur ve en güzel olanı tasdik ederse, ona kolay olanı

463 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Sa'd b. Ubeyde vardır. Sikadır. Bk. 155.ci rivayet.

Tahriç:

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned (s. 22) - Abdurrezzak, Musannef, 20074 (11/115) - Ahmed, Müsned (1/129) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 322) - Müslim, Kader, 2647 (4/2039) - Ebû Davud, Sünne (Avn 12/457) - İbn Cerir, Tefsir (30/223) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 41 (2/66), 51 (2/72) Bunların hepsi, Cerir yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
• Kenzu'l Ummal'ın sahibi, 1552 (1/342)'de bunu İstikame adlı eserinde Huşeyş, Ebû Ya'la ve Şuabu'l İman adlı eserinde Beyhaki'ye de nispet etmektedir.
• Müslim, Kader, 2647 (4/2040) - İbn Ebi Asım, Sünne, 171 (1/75) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1064, 1065 (4/599) Bunların hepsi, Ebu'l Ahvas yoluyla Mansur'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
• Buhârî, Kader, 6605 (Fethu'l Bari, 11/494) - Müslim, Kader, 2647 (4/2040) - Ahmed, Müsned (1/72) - Tirmizî, Kader, 2136 (4/445) - İbn Mâce, Mukaddime - İbn Cerir, Tefsir (30/223) - Beyhaki, İtikad (s. 56) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1063 (4/597) Bunların hepsi, A'meş yoluyla Sa'd b. Ubeyde'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

kolaylaştıracamız. Kim de cimrilik eder, kendini muhtaç değilmiş görür ve en güzel olanı yalanlarsa, ona da zor olanı/ısyanı kolaylaştıracamız. " (Leyl, 5-10)⁴⁶⁴

329. Bize yine Firyabi haber verdi, dedi ki: Bize Mincâb b. Haris tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Müshir tahdis etti; A'meş'ten, o Saa'd b. Ubeyde'den, o Ebû Abdurrahman'dan, o da Ali b. Ebi Talib'ten; (Ali) dedi ki: "Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanındayken..." Sonra hadisi yukarıdakine benzer olarak zikretti.⁴⁶⁵

Ali'nin (r.a.) bu hadisinin birçok yolu vardır ki bunlardan yukarıda zikrettiğimiz kadarı ile yetiniyoruz.

330. ... Hişam b. Hakim anlatıyor: Bir adam, Rasûlullah'a (s.a.v.) gelip "Ey Allah'ın Rasûlü! Ameller yeni mi başlarlar yoksa onlar hükmü kesinleşmiş bir kaza/kader midir?" Nebî (s.a.v.) şöyle cevap verdi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ, âdemoğlunun sırtlarından zürriyetlerini aldı ve onları kendilerine şahit tuttu. Sonra onları avucuna doldurdu ve 'Bunlar cennet için, bunlar da cehennem için' buyurdu. Artık cennet halkı için cennetliklerin ameli kolaylaştırılır, cehennem halkı için de cehennemliklerin ameli kolaylaştırılır."⁴⁶⁶ Bu hadisin birkaç yolu daha vardır.

464 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Mincâb b. Haris vardır. Sikadır. Bk. 183.cü rivayet.

• Yine senedinde Ebu'l Ahvas vardır. Sellam b. Süleym'dir. Hanefi azatlısıdır, Kufelidir. Sikadır, mütkündür. Yedinci tabakadan olup H. 179'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/342) - Tehzib (4/282) Tahrici bir önceki ile aynıdır.

465 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn Müshir vardır. İsmi Ali'dir. Sika olmakla birlikte başına gelen musibetlerden sonra garip hadisler rivayet etmiştir. Bk. 183.cü rivayet.

Tahrici 237 numaralı rivayette geçti.

466 İsnadı, senedinde geçen Abdurrahman'ın durumunun bilinmesine bağlıdır.

• O, Abdurrahman b. Katade es-Sülemi'dir. Basralıdır. İbn Ebi Hatim, onu Cerh ve Tadi'l'de (5/276) ve İbn Hibban, Sika'ta (7/75) zikretmiştir. Buhârî de onu Tarih'te (5/341) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir.

• Yine senedinde Amr b. Osman b. Said b. Kesir vardır. Künyesi Ebû Hafs'tır, Humusludur. Saduktur. Onuncu tabakadan olup H. 250'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/74) - Tehzib (8/76) Bununla birlikte İbn Ebi Asım, Sünne, 168 (1/73)'te Havatî ve Taberî (9/117)'de Ahmed b. Ferec, Hayve ve Yezid, ona mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Bakıyye b. Velid vardır. Müdellis olmakla birlikte burada açıkça "Bize tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Ayrıca İbn Ebi Asım, Sünne, 169 (1/74) ve Taberî, Tefsir (9/117)'de Abdullah b. Salim kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Zübeydi vardır. Muhammed b. Velid b. Âmir ez-Zübeydi'dir. Künyesi Ebû Hüzeyl'dir, Humusludur. Kadılık yapmıştır. Sikadır, sebtîr, Zührl'nin ashâbının büyüklerindendir. Yedinci tabakadan olup H. 146 veya 147 veya 149'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/215) - Tehzib (9/502)

• Yine senedinde Raşid b. Sa'd el-Mikrâl vardır. Humusludur. Sika olmakla birlikte çokça mürsel rivayetleri vardır. Üçüncü tabakadan olup H. 80'de vefat etmiştir. Vefat tarihinin 113 yılı olduğu da söylenmektedir. Bk. Takrib (1/240) - Tehzib (3/225) - Merasil (s. 59)

Tahric:

• İbn Cerir et-Taberî, Tefsir (9/117) - İbn Ebi Asım, Sünne, 168 (1/73-74) - İbn Batta, İbane, 53

331. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah, Âdem'i yarattığında eli ile Âdem'in sağ tarafına vurdu ve ondan küçük taneler gibi bir zürriyet çıkartıp 'Ey Âdem! Bunlar, senin cennet ehlinde olan zürriyetindir' buyurdu. Sonra Âdem'in sol tarafına vurdu ve ondan kömür gibi bir zürriyet çıkartıp 'Ey Âdem! Bunlar da, senin cehennem ehlinde olan zürriyetindir' buyurdu."⁴⁶⁷

332. ... Guneym b. Kays dedi ki: Ebû Musa (r.a.), bu mescitte iki ayağı üzerinde durmuş halde bize Kur'ân'ı âyet-âyet öğretirdi. Ebû Musa dedi ki: Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Âdem'i yarattığı gün Allah, belinden iki avuç aldı ve tüm temizleri sağ eli ile, tüm pisleri de sol eli ile kaldırıp 'Bunlar sağdakilerdir, umurumda değil. Bunlar, cennet ashâbıdır. Bunlar da sol taraftakilerdir, umurumda değil. Bunlar, cehennem ashâbıdır' buyurdu. Sonra onları Âdem'in beline geri koydu. İşte onlar, bu söz (hüküm) üzere bugüne dek nesilden nesle gelmektedirler."⁴⁶⁸

(3/73) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/58) Bunların hepsi, Bakıyye yoluyla "Bize Zübeydi tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Cerir (9/117) - İbn Ebi Asım, Sünne, 169 (1/74) Bu ikisi, Abdullah b. Salim yoluyla Zübeydi'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Cerir (9/118) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 54 (s. 78-79) Bu ikisi, Muaviye b. Salih yoluyla Raşid b. Sa'd'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Hafız İbn Hacer, bunu Metalib-i Âliye'de (3/82) zikretmiş ve garip olduğunu söylemiştir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/186) şöyle der: "Bezzar ve Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Bakıyye b. Velid vardır. Zayıf bir râvidir ama bu hadisi, şahitlerin çokluğundan dolayı hasendir. Ayrıca Taberani'nin isnadı da hasendir." Elbani, İbn Ebi Asım'ın Sünne adlı eserine yaptığı tahrîç çalışmasında, sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. 168, 169 (1/73, 74)

⁴⁶⁷ İsnadı gerçekten zayıftır.

• Senedinde Mübeşşir b. Ubeyd vardır. Metruktür. Bk. 317.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Musaffâ vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Ayrıca müdellistir. Bk. 79.cu hadis.

Tahrîç:

• İbn Adiyy, Kamil (6/2414) Hişam b. Halid'ten "Bize Bakıyye tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (6/441) Ebû Derda'dan tamamıyla rivayet etmiştir.

• Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/185) şöyle der: "Bezzar ve Taberani rivayet etmiştir. Senet-teki râviler, sahihin râvilerindendir." Ayrıca Elbani, bu Tarih adlı eserinde İbn Asakir'e de nispet etmekte ve sahih olduğunu belirtmektedir. Bk. Silsile-i Sahiha, 49 (1/77)

⁴⁶⁸ İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Yezid er-Rakkaşi vardır. Yezid b. Eban er-Rakkaşi'dir. Künyesi Ebû Amr'dır, Basralı'dır. Zahid bir kadıdır. Zayıftır. Beşinci tabakadan olup H. 120'den önce vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/361) - Tehzib (11/309)

2. Yine senedinde Ravh b. Müseyyeb vardır. Kelbi'dir. İbn Adiyy dedi ki: "Hadisleri mahfuz değildir." Bk. Kamil (3/1003) İbn Main dedi ki: "Salihciktir." İbn Hlibban dedi ki: "Sika râvilerden değildir." Bk. Mizan (2/61) uydurma rivayetler aktarmaktadır. Ondan rivayette bulunmak helal değildir." Bk. Cerh ve Tadil (3/496) Bunun yanında Bezzar, Ebû Hatim dedi ki: "Salihdir, kuvvetli değildir." Bk. Cerh ve Tadil (3/496) Bunun yanında Bezzar, onu sika saymıştır. Bk. Lisan (2/468)

• Yine senedinde Guneym b. Kays vardır. Mazini veya Anberi olup Basralıdır. Muhadramdır, sıklıkla. İkinci tabakadan olup H. 90'da vefat etmiştir. Bk. Takrib 2/106) - Tehzib (8/251)

333. ... Abdullah b. Amr b. Âs (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza çıkageldi. Elinde iki tane kitap vardı. Derken: "Bu iki kitabın ne olduğunu biliyor musunuz?" buyurdu. Sahâbe: "Senin bize haber vermen müstesna bilmiyoruz ey Allah'ın Rasûlü" dediler. Derken sağ elinde bulunan kitap hakkında buyurdu ki: "Bu, âlemlerin Rabbi'nden bir kitaptır ki içerisinde cennet halkının isimleri, babalarının ve kabilelerinin adları vardır. Son kişisine kadar hepsi tamamen sayılıp dökülmüştür; artık onlara ne ilave yapılır, ne de onlardan birileri eksiltilir." Sonra sol elinde bulunan kitap hakkında da şöyle buyurdu: "Bu da cehennem halkının isimlerinin, babaları ve kabilelerinin adlarının yazılı olduğu bir kitaptır. Son kişisine kadar hepsi tamamen sayılıp dökülmüştür; artık onlara ebediyen ne ilave yapılır, ne de onlardan birileri eksiltilir." Bunun üzerine ashâbı: "Ey Allah'ın Rasûlü! Madem iş olup bitmiştir, peki neden amel ediliyor ki?" diye sordular. Buyurdu ki: "Doğru-düzgün olun, (en iyisine) yaklaşın! Şüphesiz cennetlik kimsenin ömrü, daha önce ne ameli işlerse işlesin cennet halkının ameli ile sonra erer. Aynı şekilde cehennemlik kimsenin ömrü de daha önce ne ameli işlerse işlesin cehennem halkının ameli ile sonra erer." Sonra elini ileri itip işaret ederek "Rabbimiz gerçekten kullarının işini bitirdi; 'bir kısmı cennette, bir kısmı çılgın ateştedir' (Şura, 7) buyurdu."⁴⁶⁹

Tahrîç:

• Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/186) şöyle der: "Bezzar ve Kebir ile Evsat adlı eserlerinde Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Ravh b. Müseyyeb vardır. Yahya b. Main, salihcik olduğunu söylemiş ama başkaları da onu zayıf saymışlardır."

• Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 203 (1/89, 90) - İbn Batta, İbane, 59 (2/79) Bu ikisi, Ravh yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Elbani, yukarıda belirttiğimiz illetler dolayısıyla "Çok zayıftır" demektedir.

469 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Kabil vardır. Huyeyy b. Hani b. Nazır el-Meârifi'dir. Basralıdır, vehimleri vardır. Zehebi dedi ki: "Bir grup, onun sika olduğunu söylemiştir." Üçüncü tabakadan olup H. 128'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/209) - Tehzib (3/72) - Kaşif (1/199)

• Yine senedinde Şüfeyy b. Mâti' el-Asbahi vardır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bazıları onu sahâbe arasında zikretmiştir ki bu bir hatadır. Halife'nin dediğine göre Hişam'ın hilafet zamanında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/353) - Tehzib (4/360)

Tahrîç:

• Ahmed, Müsned (2/167) - Tirmizî, Kader, 4141 (4/449) Tirmizî dedi ki: "Hasen garip sahihtir." Ayrıca bk. Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 320) - İbn Ebi Asım, Sünne, 348 (1/154-155) - İbn Cerir, Tefsir (25/9) - Ebû Nuaym, Hilye (5/168-169) - İbn Batta, İbane, 54 (2/74) Bunların hepsi, Ebû Kabil yoluyla Şüfeyy'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Suyuti, ed-Dürri'l Menur'da (7/337) bunu Nesâî, İbn Münzir ve İbn Merduyeh'e nispet etmiştir.

• İbn Kesir, Tefsir'de (7/180) Beğavi ve İbn Ebi Hatim'e nispet etmiştir.

• Kenzu'l Ummal'ın sahibi, 1576 (1/355)'de bunu Tehzibu'l Âsâr adlı eserinde Taberi'ye nispet etmiştir. Elbani, hasen olduğunu belirtmektedir. Bk. Silsile-i Sahiha, 848 (2/528)

• Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/187), Ömer'den buna benzer olarak rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Taberani, İbn Mücahid'ten, o babasından senediyle rivayet etmiştir. İbn Mücahid'in kim olduğunu bilmiyorum. Senetteki diğer râviler ise sahihin râvileridir."

• Ayrıca bunu Lalekal, Şerhu'l Usul, 1083 (4/607)'de İbn Abbâs'tan da rivayet etmektedir.

334. ... Abdullah b. Amr (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza çıkageldi ve şöyle buyurdu: "Bu, âlemlerin Rabbi'nin yazdığı bir kitaptır. İçerisinde cennet halkının isimleri ile babalarının isimleri yazılıdır. Sonra son kişi-sine dek hepsi tamamen sayılıp dökülmüştür; artık ne onlara ilave yapılır, ne de onlardan birileri eksiltir. Bu da âlemlerin Rabbi'nin yazdığı bir kitaptır. İçerisinde cehennem halkının isimleri ile babalarının isimleri yazılıdır. Sonra son kişisine dek hepsi tamamen sayılıp dökülmüştür; artık ne onlara ilave yapılır, ne de onlardan birileri eksiltir." Sahâbeler: "O halde neden amel edilsin ey Allah'ın Rasûlü?" diye sordular. Buyurdu ki: "Şüphesiz cennet ameli işleyen kimsenin ömrü, daha önce ne ameli işlerse işlesin cennet halkının ameli ile sonra erer. Aynı şekilde cehennem ameli işleyen kimsenin ömrü de daha önce ne ameli işlerse işlesin cehennem halkı-nın ameli ile sonra erer. Allah, mahlukatın işini bitirdi; 'bir kısmı cennette, bir kısmı çılgın ateştedir.' (Şura, 7)"⁴⁷⁰

335. ... Cabir (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Süraka b. Ca'sem kalkıp Nebî'nin (s.a.v.) yanına gitti ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bize, sanki şu saatte yaratılmışız gibi amellerimizi bildir. Hakkında yazının var olduğu ve kaderlerin cereyan ettiği bir şey midir yoksa bizim başlattığımız bir şey midir?" Buyurdu ki: "Hayır, aksine hakkında yazının var olduğu ve kaderlerin cereyan ettiği bir şeydir." Süraka (r.a.): "Ey Allah'ın Rasûlü! O halde neden amel ediliyor?" diye sorunca şöyle ce-vap verdi: "Amel edin! Çünkü herkese ameli kolaylaştırılır."⁴⁷¹

470 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Kabil vardır. Bir önceki rivayette hakkında bilgi verildi.
- Yine senedinde Bekir b. Muzar vardır. İbn Muhammed b. Hakim'dir. Basralıdır, künyesi Ebû Muhammed veya Ebû Abdullah'tır. Sikadîr, sebtîr. Sekizinci tabakadan olup H. 173 veya 174'te 70 küsur yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/107) - Tehzib (1/478)

Tahrîcî bir önceki ile aynıdır.

471 İsnadı hasendir.

- Senedinde İbn Ebi Leyla vardır. Muhammed b. Abdurrahman el-Ensari'dir. Kufelidir, kadıdır. Saduk olmakla birlikte hafızası gerçekten kötüdür. Yedinci tabakadan olup H. 147'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/184) - Tehzib (9/301) Ne var ki Müslim, 2648 (2040)'da Zühayr ve Ebû Hayseme, kendisine mütâbaat etmiştir.
  - Yine senedinde Ebû Zübeyr'in muan'an olarak aktarımı vardır. Ne var ki Müsned'de (3/304) Muhammed b. Münkedir, kendisine mütâbaat etmiştir.
- Ayrıca bu, birçok sahih yoldan da gelmiştir. Hammad b. Seleme yoluyla Kays b. Sa'd'tan, o Tavus'tan, o da Süraka'dan şeklindeki senet, sözünü ettiğimiz yollardan biridir. Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 167 (1/73)

Tahrîç:

- Müslim, Kader, 2648 (4/2040) Ebû Hayseme yoluyla "Bize Ebû Zübeyr tahdis etti; Cabir'den..." senediyle bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (3/293) Zühayr yoluyla "Bize Ebû Zübeyr tahdis etti; Cabir'den..." senediyle bu şekilde...
- İbn Hibban, Sahih (Mevarid 1809 s. 448) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1070 (4/601) Bu ikisi, Ravh b. Kasım yoluyla Ebû Zübeyr'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

336. ... İmrân b. Husayn (r.a.) anlatıyor: Bir adam, gelip "Ey Allah'ın Rasûlü! Kimin cennetlik, kimin cehennemlik olduğu biliniyor mu?" diye sordu. Buyurdu ki: "Evet." Adam: "Peki, amel edenler, neden amel ediyorlar?" diye sorunca şöyle cevap verdi: "Amel edin! Çünkü herkese ameli kolaylaştırılır."⁴⁷²

337. ... Abdullah b. Amr b. Âs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ, mahlukatı bir karanlık içinde yaratmış, üzerlerine nurunu atmıştır. Kime o nurdan isabet ederse, onunla hidayete erer. Kime de isabet etmezse, sapıtır." Abdullah b. Amr dedi ki: "Bu yüzden diyorum ki: Kalem, olabilecekleri (yazıp) kurmuştur."⁴⁷³

• Ahmed, Müsned (3/204) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 857 (2/394) - İbn Mâce, Mukaddime, 91 (1/35) - İbn Ebi Asım, Sünne, 167 (1/73)
 • Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/195) şöyle der: "Taberani, Evsat'ta rivayet etmiştir. Senedinde Abdülkerim Ebû Umame vardır ki zayıftır." Heysemi ayrıca bunu Süraka'dan gelen başka bir yoldan da rivayet etmiş ve "Taberani rivayet etmiş olup râvileri sahihin râvilerindendir" demiştir.
 472 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Mutarîf b. Abdullah b. Şehir vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Basralıdır. Sika, âbid ve fazıldır. Sekizinci tabakadan olup H. 95'te* vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/253) - Tehzib (10/173)

• Yine senedinde Yezid b. Rişk vardır. Yezid b. Ebi Yezid'tir. Zubai azatlısıdır. Künyesi Ebû Ezher'dir, Basralıdır. Rişk diye tanınır, sikadır. Onu zayıf bulanlar vehmetmiştir. Altıncı tabakadan olup H. 130'da 100 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/372) - Tehzib (11/371)

• Yine senedinde İsmail b. İbrahim vardır. İbn Uleyyye'dir. Sika hafızdır. Bk. 75.ci rivayet.

Tahriç: Buhârî, Kader, 6596 (11/491) - Müslim, 2649 (4/2041) - Ahmed, Müsned (4/427) - Ebû Davud (Avn, 12/476) - İbn Ebi Asım, Sünne, 412 (1/179, 180) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 858 (2/395) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1069 (4/601) - Beyhaki, İtikad (s. 62) - İbn Batta, İbane, 46 (2/69)

* H. 95 olan vefat tarihi 195'tir. Bu, basımdan veya muhakikitten kaynaklanan bir hatadır. (Çev.)
 473 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Velid b. Müslim vardır. Müdellistir. Bk. 51.ci rivayet. Ne var ki bu rivayette açıkça "Tahdis etti" lafzını kullanmıştır.

• Yine senedinde Abdurrahman b. İbrahim vardır. İbn Amr'dır. Osmani azatlısıdır. Dimeşklidir. künyesi Ebû Said'tir, lakabı Duhaym b. Yetim'dir. Sika, hafız, mütkindir. Onuncu tabakadan olup H. 245'te 75 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/471) - Tehzib (6/131)

• Yine senedinde Rebi'a b. Zeyd vardır. Dimeşklidir, künyesi Ebû Şuayb el-İyâdi el-Kasir'dir. Sikadır âbiddir. Dördüncü tabakadan olup H. 121 veya 123'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/248) - Tehzib (3/264)

• Yine senedinde Abdullah b. Deylemi vardır. Abdullah b. Feyruz'dur, Dahhak'ın kardeşidir. Sika olup tabiinin büyüklerindendir. Ayrıca onu, sahâbe arasında zikredenler de bulunmaktadır. Bk. Takrib (1/440) - Tehzib (5/358)

Tahriç:

• İbn Batta, İbane, 135 (2/134) Hasen b. Arefe yoluyla "Bize İsmail b. Ayyaş tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 291 (s. 302) - Ahmed, Müsned (2/176) - İbn Hibban, Sahih, 1812 (Mevarid, s. 449) - İbn Ebi Asım, Sünne, 243, 244 (1/107, 108) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1079 (4/604) - Hakim, Müstedrek (1/30) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/203) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (9/4) Bunların hepsi, Evzai yoluyla "Bize Rebi'a b. Yezid tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

338. ... Abdullah b. Amr (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Şüphesiz Allah Teâlâ, mahlukatı bir karanlık içinde yaratmış, üzerisabet etmezse, sapıtır." Abdullah b. Amr dedi ki: "Bu yüzden diyorum ki: Kalem, olacakları (yazıp) kurmuştur."⁴⁷⁴

339. ... Mücahid'den, o İbn Ömer'den (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Derken onu sağ eli ile aldı. Gerçi O'nun iki eli de sağdır. Derken dünyayı ve dünya içinde olacak işlenen amel, iyilik, fücür (kötülük), yaş ve kuru (ne varsa hepsini) yazdı ve katındaki bellekte (Levh-i Mahfuz) tamamladı." Sonra şöyle buyurdu: "Eğer dilerseniz 'Bu, aleyhınızda hak ile konuşan kitabımızdır. Şüphesiz ki biz, daha önce işlediklerinizin nüshasını'⁴⁷⁵ alıyorduk' (Casiye, 29) âyetini okuyun. Nüsha denilen şey, sadece olmuş bitmiş bir şeyden alınmaz mı!"⁴⁷⁶

- İbn Hibban, Sahih, 1813 (s. 449) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 932 (2/424)
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1078 (4/604) Rebi'a yoluyla bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (2/179) Urve b. Ruveym yoluyla İbn Deylemi'den bu şekilde...
- Hakim dedi ki: "Bu, imamlar arasında dolaşan sahih bir hadistir. Buhârî ile Müslim, tüm râvileri ile hüccet getirmişler ama kendi kitaplarına almamışlardır. Bu hadisin bir illeti olduğunu bilmiyorum." Zehebi dedi ki: "Evet, Buhârî ile Müslim'in şartına göredir ve hiçbir illeti yoktur." Bk. Müstedrek (1/30)
- Bunu aynı zamanda Mecmau'z Zevaid'te (7/193, 194) Heysemi de zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu iki isnat ile Ahmed, Bezzar ve Taberani rivayet etmiştir. Ahmed'in iki isnadından birinin râvileri sikadılar."

Ayrıca bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Yahya es-Seybani, Rebi'a b. Yezid'e mütâbaat etmiştir.

474 İsnadı sahihtir.

- Senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Sadece Şamlılardan yaptığı rivayetlerde saduktur. Bk. 23.cü rivayet. Bu ise, kendi belde ahalisinden aktardığı bir rivayettir. İbn Ebi Asım, Sünne, 242 (1/107)'de de görüleceği üzere Zamra kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca bir önceki rivayette de görüldüğü üzere birçok mütâbaatı vardır.

Tahrîç:

- Tirmizî, İman, 2642 (5/26) Tirmizî dedi ki: "Hasendir." Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 241 (1/107) Bu ikisi, İsmail b. Ayyaş yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Hakim, Müstedrek (1/30)
- Beyhaki, Esma ve Sifat (1/203) Evzai yoluyla "Bize Rebi'a b. Yezid ve Yahya b. Ebi Amr es-Seybani tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- İbn Ebi Asım, Sünne, 242 (1/107) Zamra yoluyla Yahya'dan bu şekilde...

Ayrıca bir önceki rivayete de bakabilirsiniz.

475 Ülkemizde bulunan Kur'an-ı Kerim meallerinin -neredeyse- hepsinde âyetin bu bölümü "yazdık, yazdırdık" şeklinde tercüme edilmiştir. Halbuki meal verilirken, Rasûlullah'ın (s.a.v.) âyeti nasıl açıkladığına bakılsa, çok daha yerinde bir meal verilecekti. Şöyle ki; Allah Teâlâ ezekle kulların yapacaklarını yazmış, sonrasında kullar varlık alemine çıkıp amel ettiklerinde melekler de o amelleri yazmış/yazıyorlardır. Yani meleklerin yazdığı şeyler, daha önce kaderde yazılan şeylerin bir nüshası/kopyasıdır. İşte hadiste geçen "Nüsha denilen şey, sadece olmuş bitmiş bir şeyden alınmaz mı!" sözünün manası da budur. Allah en iyisini bilir. (Çev.)

476 İsnadı sahihtir.

340. ... Mücahid'den rivayet edildiğine göre kendisine İbn Ömer'den Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğu ulaşmıştır: *"Allah'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Derken onu sağ eli ile aldı. Gerçi O'nun iki eli de sağdır. Derken dünyayı ve dünya içinde olacak işlenen amel, iyilik, fücür (kötülük), yaş ve kuru (ne varsa hepsini) yazdı ve katındaki bellekte (Levh-i Mahfuz) sayıp döktü."* Sonra şöyle buyurdu: *"Eğer dilerseniz 'Bu, aleyhinizde hak ile konuşan kitabımızdır. Şüphesiz ki biz, daha önce işlediklerinizin nüshasını alıyorduk' (Casıye, 29) âyetini okuyun. Nüsha denilen şey, sadece olmuş bitmiş bir şeyden alınmaz mı!"*⁴⁷⁷

OTUZ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN GÖKLERİ VE YERİ YARATMAZDAN EVVEL KULLARIN KADERLERİNİ TAKDİR ETTİĞİNE İMÂN

341. ... Abdullah b. Amr (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Allah Teâlâ, gökleri ve yeri yaratmadan elli bin sene önce kulların kaderlerini takdir etme işini bitirmiştir. Arşı da suyun üzerinde idi."*⁴⁷⁸

• Senedinde Bakıyye b. Velid vardır. Müdellistir. Ne var ki burada açıkça "Tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Zaten Darekutni'nin rivayetinde de görüleceği üzere Ebû Süleyman Utbe b. Seken el-Fezari, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Rabi' b. Nafi' vardır. İbn Tevbe el-Halebi'dir, Tarsus'ta ikamet etmiştir. Sika, hüccet ve âbiddir. Onuncu tabakadan olup H. 241'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/246) - Tehzib (3/251)

• Yine senedinde Ertat b. Münzir vardır. İbn Esved el-Elhâni'dir. Künyesi Ebû Adıyy'dir, Humusludur. Sikadır. Altıncı tabakadan olup H. 163'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/50) - Tehzib (1/198)

Tahriç:

• İbn Batta, İbane, 92 (2/3) İbrahim b. Hüseyin yoluyla "Bize Rabi' tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Ebi Asım, Sünne, 106 (1/49) İbn Musaffâ yoluyla "Bize Bakıyye tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Darekutni, Sıfat, 14 (s. 18) Ertat b. Münzir yoluyla "Bize Leys tahdis etti; Mücahid'ten, o İbn Ömer'den..." senediyle bu şekilde...

• Suyutu, ed-Dürü'l Mensur'da (7/430) bunu İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir. Ayrıca Taberi, Tefsir'de (25/156) İbn Abbâs'tan mevkuf olarak da rivayet etmektedir.

477 İsnadı hasendir.

• Senedinde Mâlik b. Süleyman el-Elhâni vardır. Zayıftır. Bk. 315.ci rivayet. Ne var ki Rabi' b. Nafi', kendisine mütâbaat etmiştir. Bu hadiste Bakıyye, muan'an olarak aktarmıştır ama bir önceki rivayette açıkça "Tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Dolayısıyla hadiste bulunan zayıflık güçlenmektedir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

478 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Hani vardır. Humeyd b. Hani el-Havlanı vardır. Mısırlıdır, hadislerinde beis yoktur. Beşinci tabakadandır. Kendisi İbn Vehb'in en büyük şeyhi olup H. 142'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/204) - Tehzib (3/50)

• Yine senedinde Abdurrahman b. İbrahim ed-Dimeşki vardır. Sika, hafız, mütkindir. Bk. 237.ci rivayet.

342. ... Abdullah b. Amr b. Âs (r.anhumâ) dedi ki: "Nebî'yi (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Rabbınız Teâlâ, gökleri ve yeri yaratmadan elli bin sene önce tüm mahlukatın kaderlerini yazmıştır." Buyurdu ki: "Arşı da suyun üzerinde idi."⁴⁷⁹

343. ... Abdullah b. Amr b. Âs (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Allah Teâlâ, gökleri yaratmazdan elli bin sene önce - ki o sıra arşı su üzerinde idi- mahlukatın kaderlerini yazdı."⁴⁸⁰

344. ... İmrân b. Husayn (r.a.) anlatıyor: Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gittim. Derken Yemen halkından birkaç kişi onun yanına gelip şöyle dediler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizler sana dinimizde fıkıh (anlayış) sahibi olmak için geldik. Sana şu işin başlangıcını sormaya geldik. Nasıl oldu?" Bu soruya şöyle cevap verdi: "Allah vardı, hiçbir şey yoktu. Arşı suyun üzerinde idi. Sonra gökleri ve yeri yaratmazdan evvel o belleğe (Levh-i Mahfuz) her şeyi yazdı."⁴⁸¹

Tahric:

- Müslim, Kader, 2653 (4/2044) Ahmed b. Amr b. Abdullah b. Amr Serh yoluyla "Bize Ebû Hani tahdis etti..." senediyle "işini bitirdi" lafzı yerine "yazdı" lafzı ile rivayet etmiştir.
- Müslim, 2653 (4/2044) - Tirmizî, 2156 (4/458) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 842 (2/388) - Beyhaki, İtikad (s. 56) Bunların tümü, Hayve yoluyla Ebû Hani'den "Arşı su üzerindeydi" ilavesi olmaksızın rivayet etmişlerdir.
- Müslim, 2653 (4/2044) Nafi b. Yezid yoluyla Ebû Hani'den ilavesiz olarak...
- Ahmed, Müsned (2/169) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 856 (2/394) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/114)
- İbn Batta, İbane, 72 (2/90) Hayve ve İbn Lehi'a yoluyla "Bize Ebû Hani' tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 318) - İbn Batta, İbane, 72 (2/91) Leys b. Sa'd yoluyla Ebû Hani'den bu şekilde...
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1025, 1026 (4/579) - İbn Batta, İbane, 73 (2/90) Yunus b. Abdula'lâ yoluyla.

479 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Hani vardır. Bir önceki rivayette geçti.
- Yine senedinde Yunus b. Abdula'lâ vardır. İbn Meysera es-Sade'î'dir. Künyesi Ebû Musa'dır, Mısırlıdır. Sikadîr, onuncu tabaka küçüklerindendir, H. 264'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/385) - Tehzib (11/440)

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

480 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Hani vardır. Bir önceki rivayette geçti.
- Yine senedinde İbn Lehi'a vardır. Saduktur. Kitapları yandıktan sonra karıştırmıştır. Ne var ki önceki iki rivayette görüldüğü üzere İbn Vehb ve tahricte görüleceği üzere başkaları kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde Velid vardır. Müdellistir. Bk. 51.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmaktadır.
- Yine senedinde Safvan b. Salih vardır. Sikadîr, müdellistir. Bk. 51.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmaktadır. Allah en iyisini bilir.

Tahrici 341 numaralı rivayette geçti.

481 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Mervan Abdülmelik b. Habib el-Massisi el-Bezzar vardır. Makbuldür, onuncu

OTUZ YEDİNCİ BÂB: KALEMİN TÛM OLACAKLARI YAZDIĞINA İMÂN

345. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Şüphesiz Allah'ın yarattığı ilk şey, kalemdir. Sonra Nûn'u -ki o divittir- yarattı. Sonra "Yaz!" buyurdu. O: "Ne yazayım?" diye sordu. Allah: "Şu an olan ve olacak olan amel, eser rızık veya ecel olarak ne varsa" buyurdu. Bunun üzerine kalem o an olan ve kıyamete kadar olacıkları yazdı. Bu, Allah Teâlâ'nın şu kaulidir: "Nûn. Kaleme ve yazdıklarına yemin olsun." (Kalem, 1) Daha sonra kaleme mühür vurdu; daha konuşmadı ve kıyamete kadar konuşmayacak."⁴⁸²

346. ... Ubade b. Velid b. Ubade b. Samit'in babasından rivayet ettiğine göre o, öleceği ön görülen hastalığında Ubade'nin yanına girdi ve "Babacığım! Bana tavsiyede bulun ve bu konuda gayret göster" dedi. Ubade: "Otur" dedi. Sonrasında şöyle dedi: "Şüphesiz ki sen hayrı ve şerri ile kadere iman etmedikçe imanın tadını alamaz, imanın hakikatine eremezsin." (Velid) Dedim ki: "Kaderin hayrını ve şerrini nasıl bilirim?" Dedi ki: "Bilmelisin ki sana isabet eden, seni ıskalayacak değildir. Seni ıskalayan ise sana isabet edecek değildir. Rasûlullah'ı (s.a.v.) "Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. Derhal o andan itibaren kıyamet gününe dek olacıkları yazdı" diye buyururken işittim. Sen bunun dışında başka bir inanç üzere ölürsen, cehenneme girersin."⁴⁸³

347. ... Muhammed b. Ubade b. Samit dedi ki: Babamın yanına girdim. Bana şöyle dedi: "Ey oğulcuğum! Doğrusu ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) "Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. Kalem: 'Neyi yazayım?' diye sordu. Allah: 'Kaderi yaz!' buyurdu. Derhal o andan itibaren kıyamet gününe dek olacıkları yazdı" derken işittim."⁴⁸⁴

348. ... Mıksem'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ'nın yarattığı ilk şey kalemdir. Onu tozdan yaratmış "Kalem" buyurmuştur. O ise derhal nurdan bir kalem şeklini almıştır. Gölgesi, göklerle yer kadardır. Akabinde ona: "Levh-i Mahfuz'a yaz!" buyurmuş, o da "Ey Rabbim! Neyi yazayım?" diye sorunca

tabakadandır, H. 240 dolaylarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/518) - Tehzib (6/389) Ne var ki Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/115)'te Muaviye b. Ömer kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca bu, tahriçte de görüleceği üzere başka sahih yollarla A'meş'ten de gelmiştir.

Tahriç:

- Buhârî, Sahih, Bed'u'l Halk, 3191 (Fethu'l Bari, 6/286) Hafs b. Gıyas yoluyla "Bize A'meş haber verdi..." senediyle "O'ndan başka hiçbir şey yoktu" lafzıyla bu şekilde rivayet edilmiştir.
- Buhârî, Tevhid, 7418 (Fethu'l Bari, 13/403) Ebû Hamza yoluyla A'meş'ten "O'na birlikte" lafzı ile bu şekilde rivayet etmiştir.
- Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/115) Muaviye b. Ömer yoluyla "Bize Ebû İshak el-Fezari tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

482 İsnadı zayıftır. Daha önce 179 numaralı rivayette senetteki râviler ile alakalı bilgi verilmişti.

483 İsnadı hasendir. Daha önce 180 numaralı rivayette senetteki râviler ile alakalı bilgi verilmişti.

484 İsnadı zayıftır. Daha önce 181 numaralı rivayette senetteki râviler ile alakalı bilgi verilmişti.

"Kıyamete kadar olacakları yaz!" buyurmuştur. Allah mahlukatı yaratınca mahlu-
katın amellerini kaydeden hafaza meleklerini vekil kılmıştır. Kıyamet günü geldiğin-
de amelleri kendilerine sunulur ve "Bu, aleyhinizde hak ile konuşan kitabımızdır.
Şüphesiz ki biz, daha önce işlediklerinizin nüshasını alıyorduk" (Casiye, 29) denilir.
Derken iki kitap birbiriyle karşılaştırılır ve bir bakılır ki ikisi de aynı!"⁴⁸⁵

349. ... Atâ b. Ebi'z Zuha'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Allah Teâlâ'nın
ilk yarattığı kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurmuş, kalem 'Ne yazayım?' diye sorunca
'Kıyamete kadar olacakları yaz!' buyurmuştur. Sonra balığı (nûn) yaratmış ve sır-
tına yeryüzünü yaslamıştır. İşte bu, Allah Teâlâ'nın "Nûn. Kaleme ve yazdıklarına
yemin olsun." (Kalem, 1) kavlinde anlatılanıdır."⁴⁸⁶

350. ... Ebû Zıbyan'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Şüphesiz ki Allah'ın
ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurmuş, o ise 'Rabbim, ne yazayım?' diye
sorunca 'Kaderi yaz' buyurmuştur. Derhal o zaman olan ve kıyamete dek olacaklar
yazılmıştır. O sıra O'nun arşı su üstündeydi. Sonra ondan suyun buharını yükseltti
ve ondan gökleri ayırdı. Sonra balığı (nûn) yarattı. Yeryüzü, balığın sırtı üzerinde
dümdüz edildi. Derken balık hareket edince yer sallandı. Bunun üzerine dağlarla
sabitlendi. Doğrusu dağlar, yeryüzüne karşı övünür."⁴⁸⁷

351. ... Mücahid dedi ki: İbn Abbâs'a (r.anhumâ) "Burada bir topluluk var,
kader hakkında konuşuyorlar" denildi. Bunun üzerine şöyle dedi: "Hiç şüphesiz
onlar, Allah'ın Kitabı'nı yalanlamaktadırlar. Yemin ederim onların başlarından tu-
tup saçlarını koparacağım. Şüphesiz Allah Teâlâ'nın arşı, hiçbir şey yaratmadan
önce su üstündeydi. İlk yarattığı şey kalem idi. Sonra ona emretmiş ve 'Yaz!' bu-
yurmuştur. Kalem derhal kıyamet kopana dek olacakları yazmıştır. İnsanlar ancak
olmuş bitmiş bir işe göre hareket ederler."⁴⁸⁸

485 İsnat ve senetteki râviler hakkında açıklama daha önce 184'te numaralı rivayette geçmişti.

486 İsnadı zayıftır. Daha önce 182 numaralı rivayette senetteki râviler ile alakalı bilgi verilmişti.

487 İsnadı sahihtir. Daha önce 183 numaralı rivayette senetteki râviler ile alakalı bilgi verilmişti.

488 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Mervan Abdülmelik b. Habib el-Massisi vardır. Tabiîn katında makbuldür. Bk. 344.cü rivayet. Musannif'in 444 ve 666 numaralı rivayetlerinde kendisine mütâbaat edilmiştir ki oradaki senetler sahihtir.

• Yine senedinde Ebû Haşim vardır. İsmail b. Kesir el-Hicazi el-Mekki'dir. Sıkadır, altıncı taba-
kadandır. Sika olup Mücahid ve es-Sevri'den rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (1/73) - Tehzib (1/326)

Tahrîç:

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 98 (2/106) Ubeydullah b. Musa yoluyla "Bize Süfyan tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Lalekai, Şerhu'l Usul-i İtikadi Ehli's Sünneti ve'l Cemâati, 1223 (4/669) Ya'la yoluyla Süfyan'dan bu şekilde...

• Yine bunu Musannif 444 ve 666 numaralı rivayetlerde Firyabi'den "Bize Ebû Bekir b. Ebi Şeybe tahdis etti, dedi ki: Bize Veki' b. Cerrah tahdis etti, dedi ki: Süfyan'dan..." senediyle -ki bu sahih bir senettir- rivayet etmiştir.

OTUZ SEKİZİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN ÂDEM (A.S.) ALEYHİNDE DAHA ONU YARATMAZDAN EVVEL İSYANI TAKDİR ETTİĞİNE İMÂN

352. ... Ömer'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Musa (a.s.) şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Bana kendisini ve bizi cennetten çıkaran babamız Âdem'i göster.' Bunun üzerine Allah Teâlâ ona Âdem'i gösterdi. Ona şöyle sordu:

- Sen Âdem misin?

- Evet.

- Allah'ın kendisine ruhundan üflediği, tüm isimleri öğrettiği, sonra meleklerle emredip de onların kendisine secde ettikleri o kimse sen misin?

- Evet.

- Peki, seni, kendini ve bizi cennetten çıkarmana ne sürükledi?

- Peki, sen kimsin?

- Ben Musa'yım.

- İsrailoğulları'nın peygamberi mi?

- Evet.

- Sen, Allah'ın perde arkasından kendisi ile konuştuğu ve kendi ile onun arasına yarattıklarından hiçbir elçi koymadığı o kimse misin?

- Evet.

- Peki, sen Allah'ın Kitabı'nda bunun ben daha yaratılmazdan önce olacağının yazıldığını görmedin mi?

- Evet.

- O halde daha ben yaratılmadan Allah'ın ezeli ilminde takdir edilen bir şey hakkında beni neden kınıyorsun?"

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Bu söz ile Âdem, Musa'ya hüccet ile galip geldi."⁴⁸⁹

353. ... Ömer'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Musa (a.s.) 'Rabbim! Bana bizi cennetten çıkaran Âdem'i göster' dedi. Allah Teâlâ da ona Âdem'i gösterdi. Musa dedi ki:

- Sen babamız Âdem misin?

- Evet.

- Allah'ın kendisine ruhundan üflediği, tüm isimleri öğrettiği, meleklerle emir verip de onların kendisine secde ettiği o kimse sen misin?

489 İsnadı sahihtir. Tahriri 185 numaralı rivayetin tahririnde verildi.

355. ... A'rac'tan, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartışmaya giriştiler ama Âdem, Musa'ya hüccetle galip geldi. Musa dedi ki:

- İnsanları şaşırtan ve onları cennetten çıkaran o kimse sen misin?

- Sen, Allah'ın kendisine her şeyin ilmini verdiği, mesajları ile insanlar arasından seçtiği o Musa mısın?

- Evet.

- O halde daha ben yaratılmadan önce aleyhimde takdir edilen bir durumdan dolayı beni niçin kınıyorsun?"⁴⁹²

356. Amr'dan, o Tavus'tan; kendisi Ebû Hureyre'yi şöyle derken işitmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştı. Musa dedi ki:

- Sen, bizi cennetten çıkarıp bedbaht eyleyen babamız Âdem misin?

- Sen, Allah'ın kendisini konuşması ile seçtiği, kendisi için bizzat eli ile Teurat'ı yazdığı o Musa mısın? Beni daha yaratmadan kırk sene evvel Allah'ın aleyhimde takdir ettiği bir işten dolayı beni niçin kınıyorsun?

Âdem tam burada Musa'ya hüccetle geldi, Âdem tam burada Musa'ya hüccetle galip geldi."

Amr dedi ki: "Tavus bana 'Ma'bed el-Cüheni'den sakının! Çünkü o Kaderiye idi' demişti."⁴⁹³

357. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştı. Musa dedi ki:

- Ey Âdem! Allah seni eliyle yarattı, sana ruhundan üfledi, sonra meleklerle emretti de sana secde ettiler, sana cennete yerleşip oradan dilediğin şekilde bol bol yemeni emretti ve tek bir ağacı sana yasakladı. Sense Rabbine isyan ettin ve o ağaçtan yedin değil mi?

- Ey Musa! Bunu Allah Teâlâ'nın daha beni yaratmadan önce aleyhimde takdir ettiğini bilmiyor musun?"

söylediği "İnsanlar hakkında kalam etmiştir" sözüne iltifat edilmez. H. 223'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/280) - Tehzib (10/333)

Tahriri 185 numaralı rivayetin tahririnde verildi.

492 İsnadı sahihtir. Tahriri 185 numaralı rivayetin tahririnde verildi.

493 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr vardır. İbn Dinar'dır. Sikadır, sebtir. Bk. 265.ci rivayet.

Tahriri 185 numaralı rivayetin tahririnde verildi.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Âdem tam burada Musa'ya hüccetle geldi, Âdem tam burada Musa'ya hüccetle galip geldi" buyurdu.⁴⁹⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Ebû Hureyre'nin bu hadisinin birçok yolu vardır. Bizler bu kadarı ile yetiniyoruz.

OTUZ DOKUZUNCU BÂB: SAİD (BAHTİYAR) VE ŞAKİ (BEDBAHT) KİMSENİN, ANNESİNİN KARNINDA İKEN ÖYLE YAZILAN KİMSE OLDUĞUNU İMÂN

358. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: es-Sadık (Asıl Doğru Söyleyen) ve el-Masduk (Asıl Doğrulan) Rasûlullah (s.a.v.) bize şunu anlattı: "Doğrusu sizden birinin yaratılışı, annesinin karnında kırk gece toplanır. Sonra o kadar sûrede alaka (pıhtılaşmış kan) olur. Sonra o kadar sûrede mudğa (çiğnenmiş et) olur. Sonra Allah ona bir melek gönderir ve meleğe dört şeyi yazmasını emreder. Melek, onun amelini, ecelini, rızkını ve şaki mi yoksa said mi olduğunu yazar. Sonra ona ruh üflenir. Şüphesiz sizden biri kesinlikle cennet halkının amelini işler. Öyle ki kendisi ile cennet arasında ancak bir dirsek boyu (mesafe) kalır. Derken yazısı ona galip gelir de cehennem halkının amelini işler ve böylece cehenneme girer. Şüphesiz sizden biri kesinlikle cehennem halkının amelini işler. Öyle ki kendisi ile cehennem arasında ancak bir dirsek boyu (mesafe) kalır. Derken yazısı ona galip gelir de cennet halkının amelini işler ve böylece cennete girer."⁴⁹⁵

494 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdülaziz b. Muhammed ed-Derâverdi vardır. Saduktur. Başkasının kitabından hadis rivayet eder, hata ederdi. Bk. 219.cu rivayet.

• Yine senedinde Amr b. Ebi Amr vardır. Meysera'dır, Muttalib azatlısıdır. Medinelidir, künyesi Ebû Osman'dır. Nadir de olsa vehmederdi. Beşinci tabakadan olup H. 50'den sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/75) - Tehzib (8/82) Ne var ki 355.ci rivayette de görüldüğü üzere Ebu'z Zinad kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca bunun başka sahih yolları da vardır ki bir kısmı önceki rivayetlerde geçti.

Tahrici 185 numaralı rivayetin tahririnde verildi.

495 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İsmail b. Zekeriya vardır. Saduk olmakla birlikte biraz hata ederdi. Bk. 56.cı rivayet. Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Veki' ve tahrirde görüleceği üzere birçok kimse ona mütâbaat etmiştir. Öyle ki İbn Avâne, İçlerinde es-Sevri'nin de olduğu A'meş'in ashâbında yirmi küsur kişiden bu hadisi rivayet etmiştir. Bunu Habîb Abdurrahman el-A'zamî, Abdurrezzak'ın Musannef adlı eserine yaptığı haşiye çalışmasında (11/123) söylemektedir.

• Yine senedinde Muhammed b. Sabbah ed-Dûlabî vardır. Takrib adlı eserde ed-Dûlani şeklindedir. Künyesi Ebû Cafer'dir, Bağdatlıdır. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 227'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/171) - Tehzib (9/229)

• Yine senedinde Zeyd b. Vehb el-Cühenî vardır. Künyesi Ebû Süleyman'dır, Kufelidir. Muhadramdır, sikadır. Hadislerinde hâle olduğunu söyleyenler, bu konuda isabetli davranmamışlardır. H. 80'den sonra vefat etmiştir. Vefat tarihi hakkında H. 96 da denilmiştir. Bk. Takrib (1/277) - Tehzib (3/427)

359. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) -ki es-Sadık ve el-Masduk olandır- bize şöyle anlattı: "Şüphesiz sizden birinin yaratılışı annesinin karnında kırk gece toplanır. Sonra o kadar sürede alaka (pıhtılaşmış kan) olur. Sonra o kadar sürede mudğa (çiğnenmiş et) olur. Sonra Allah Teâlâ ona meleği gönderir ve ona dört şeyi yazmasını emreder. Bunun üzerine melek, onun amelini, rızkını, ecelini ve şaki mi yoksa said mi olduğunu yazar. Sonra ona ruh üflenir..." Râvi daha sonra sonuna dek hadisi zikretmiştir.⁴⁹⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Abdullah b. Mes'ud'un bu hadisinin birçok yolu vardır.

360. ... Huzeyfe b. Useyd'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Melek, rahme yapıştıktan kırk -veya kırk beş- gece sonra nutfe/spermin yanına girer. Melek: 'Ey Rabbim! Bu nedir; şaki midir yoksa said midir?' diye sorar. Allah Teâlâ meleğe "Yaz!" buyurur. Melek derhal onun rızkını, amelini ve musibetini yazar. Sonra sayfalar dürülür; artık ona ne ilave yapılır ne de ondan eksiltir."⁴⁹⁷

Tahric:

- Buhârî, Kader, 6594 (Fethu'l Bari, 11/477) - Müslim, 2643 (4/2036) - Ebû Davud (Avn, 12/474) Bunların hepsi, Şu'be yoluyla "Bize A'meş tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Müslim, 2643 (4/2036) - Ahmed, Müsned (1/430) - Tirmizî, 1237 (4/447) Bunların hepsi, Vekî yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (1/430) - Tirmizî, 2137 (4/446) Bu ikisi, Yahya el-Kattan yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Müslim, 264 (4/2036) - Ahmed, Müsned (1/382) - Tirmizî, 2137 (4/446) - İbn Mâce, 76 (1/29) - Beyhaki, İtikad (s. 57) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/128) Bunların hepsi, Ebû Muaviye yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Abdurrezzak, Musannef, 20093 (11/123) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 321) - Ebû Davud (12/474) Bunların hepsi, Sevri yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Humeydi, Müsned, 126 (1/69) - İbn Mâce, 76 (1/29) Bu ikisi, Muhammed b. Ubeyd et-Tanafisi yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/128) İbn Nümeir, Ebû Usame, Ammar b. Ruzayk ve başkalarından rivayet etmiştir.
- İbn Batta, İbane, 121-126 (2/127-132) Birkaç farklı yoldan rivayet etmiştir.

496 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

497 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ebu't Tufeyl vardır. Amir b. Vasile'dir, sahâbedir. Uhud yılında doğmuş H. 110'da vefat etmiştir. En son vefat eden sahâbedir. Bk. Takrib (1/389)
- Yine senedinde Süfyan vardır. İbn Uyeyne'dir. Lalekai (4/592)'de Muhammed b. Müslim ona mütâbaat etmiştir.

Tahric:

- Müslim, Kader, 2644 (4/370) - Ahmed, Müsned (4/6, 7) - İbn Ebi Asım, Sünne, 180 (1/80) - Lalekai, 1045 (4/592) - İbn Batta, İbane, 130 (2/130) - Beyhaki, İtikad (s. 78) Bunların tümü, Süfyan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Lalekai, 1046 (4/592) - İbn Batta, 131 (2/131) Bunların ikisi, Muhammed b. Müslim yoluyla Amr'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Batta, 128 (2/129) Cabir yoluyla Ebu't Tufeyl'den bu şekilde...

361. ... Ebu't Tufeyl Amr b. Vâsile anlatıyor: Abdullah b. Mes'ud'u şöyle derken işittim: "Şaki, annesinin karnında şaki olandır. Said ise başkasıyla öğüt alan-
mi olur!" Ben: "Şeytan rezil rüsva olsun! İnsan daha amel etmezden evvel said ve şaki
b. Mes'ud'un sözünü anlattım. Bana: "Sana Rasûlullah'ı (s.a.v.) bizzat buyururken
işittiğim bir hadisi anlatayım mı?" dedi. Ben de: "Tabii ki anlat!" dedim. Dedi ki:
"Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Nutfе/spermin rahme yerleşmesin-
den sonra kırk iki sabah geçtiğinde Meleku'l Erhâm (Rahimlerin Meleği) gelip etini,
kemiğini, kulağını ve gözünü yaratır. Sonra 'Ey Rabbim! Şaki mi yoksa said mi?'
diye sorar. Bunun üzerine Rabbin, onun hakkında dilediği şekilde kaza/hüküm
verir, melek de onu yazar. Melek daha sonra 'Ey Rabbim! Erkek mi yoksa dişi mi?'
diye sorar. Bunun üzerine Rabbin, onun hakkında dilediği şekilde kaza/hüküm ve-
rir, melek de onu yazar. Daha sonra melek, bu anlatılanlar gibi aynı şekilde rızkını,
ecelini ve amelini zikreder. Melek sonrasında kişinin sayfasını çıkarır. Artık ona ne
ilave yapılır ne de ondan eksiltir.*"⁴⁹⁸

362. ... Ebu'z Zübeyr'den; Ebu't Tufeyl dedi ki: Abdullah b. Mes'ud'u şöyle
derken işittim: "Şaki, annesinin karnında şaki olandır. Said ise başkasıyla öğüt
alandır." Dedim ki: "Şeytan rezil rüsva olsun! İnsan daha amel etmezden evvel said
ve şaki mi olur!"

Ebu'z Zübeyr dedi ki: Ebu't Tufeyl, daha sonra Huzeyfe b. Useyd ile karşılaştı
ve ona İbn Mes'ud'un söylediği o sözü haber verdi. Ebu't Tufeyl dedi ki: Huzeyfe
bana "Sana Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğim bir hadisi haber vereyim mi?" dedi. Ben:
"Tabii ki!" dedim. Dedi ki: "Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Nutfе/
spermin rahme yerleşmesinden sonra kırk iki sabah geçtiğinde Meleku'l Erhâm
(Rahimlerin Meleği) iner ve kemiğini, etini, kulağını ve gözünü yaratır. Sonra 'Ey
Rabbim! Şaki mi yoksa said mi?' diye sorar. Bunun üzerine Rabbin, onun hakkında
dilediği şekilde kaza/hüküm verir, melek de onu yazar. Melek daha sonra 'Ey Rab-
bim! Erkek mi yoksa dişi mi?' diye sorar. Bunun üzerine Rabbin, onun hakkında*

498 İsnadı sahihtir.

• Senedinde dört tane sika müdellis vardır. Ne var ki onların hepsi, açıkça "tahdis etti" lafzını
kullanmışlardır. Müslim, 2645 (4/2037)'de Ebu'z Zübeyr, açıkça "tahdis etti" lafzını söylemiş,
yine Müslim'de rivayet edildiği üzere İkrime b. Halid, Külsüm ve Rabi'a'nın babası, kendisine
mütâbaat etmiştir. İbn Cüreyc, Musannif'in bir sonraki rivayetinde açıkça "tahdis etti" lafzını kul-
lanmış. Velid b. Müslim, bu rivayette "tahdis etti" demiştir. Aynı şekilde Savfan b. Salih de böy-
ledir. Velid'e bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Muhammed b. Ebi Adıyy mütâbaat etmiştir.
Bu hadisin Buhârî ve Müslim (2646)'de Enes'ten şahidi vardır.

Tahric:

• Müslim, Kader, 2645 (4/2037) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/231) - İbn Batta, 129 (2/129) Bun-
ların hepsi, Amr b. Haris yoluyla Ebû Zübeyr'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.
• Yine bunu Musannif, bir sonraki rivayette aktarmaktadır. Ayrıca bk. Lalekai, 1047 (4/593)'de
İbn Ebi Adıy yoluyla İbn Cüreyc'den bu şekilde ve İbn Batta, 147 (2/142)'de Ebû İshak yoluyla
Ebu'l Ahvas'tan, o da Ebû Mes'ud'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

dilediği şekilde kaza/hüküm verir, melek de onu yazar. Sonra 'Ey Rabbim! Eceli nedir?' diye sorar. Bunun üzerine Rabbin, onun hakkında dilediği şekilde kaza/hüküm verir, melek de onu yazar. Melek sonrasında kişinin sayfasını çıkarır. Artık ona ne ilave yapılır ne de ondan eksiltir.⁴⁹⁹

363. ... Abdullah b. Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Nebî'yi (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Allah Teâlâ kişiyi yarattığında Rahimlerin Meleği yönelip 'Ey Rabbim! Erkek mi yoksa dişi mi?' diye sorar. Bunun üzerine Rabbin, onun hakkında dilediği gibi kaza/hüküm verir. Melek sonra 'Ey Rabbim! Şakı mı yoksa sald mı?' diye sorar. Bunun üzerine Rabbin onun hakkında dilediği gibi kaza/hüküm verir. Sonra iki gözü arasında layık olduğu ne varsa, hatta başına gelecek afet/belayı dahi yazar."⁵⁰⁰

364. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ, rahme bir meleği vekil kılmıştır. Melek 'Ey Rabbim, sperm mi? Ey Rabbim, alaka (pıhtılaşmış kan) mı? Ey Rabbim! Mudğa (çiğnenmiş et) mı?' diye

499 İsnadı sahihtir. Bir önceki rivayetin isnadına bakınız.

• Senedinde Muhammed b. İbrahim b. Ebi Adiy vardır. Dedesine nispet edilir. Onun İbrahim b. Amr el-Basri olduğu da söylenmiştir. Sikadır. Dokuzuncu tabakadan olup sahih görüşe göre H. 194'te vefat etmiştir.

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

500 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdullah b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı. Biraz gaflete düşerdi. Bk. 4.cü rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Yunus vardır. İbn Yezid'tir. Sikadır ama Zühri'den yaptığı rivayetlerde azıcık vehim vardır. Bk. 35.ci rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere Ma'mer, Amr b. Sa'd ve Amr b. Dinar kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Huneyde vardır. İbn Ebi Huneyde'dir. Adevi azatlısıdır, Medinelidir, Abdûlmelik'in süt kardeşidir. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/501) - Tehzib (6/291)

• Yine senedinde İshak b. Seyyar vardır. İbn Muhammed b. Müslim en-Nasibi'dir. Künyesi Ebû Yakub'tur. Saduk ve sika idi. Bk. Cerh ve Tadil (1/223) Tahricte ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere hadisin sahih şahitleri bulunmaktadır.

Tahric:

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1051 (4/594) Ebû Salih yoluyla bu şekilde...

• Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 321) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 1810 s. 448) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1050 (4/594) - İbn Batta, İbane, 137 (2/136) Bunların hepsi İbn Vehb yoluyla "Bana Yunus haber verdi... "senediyle rivayet etmişlerdir. Ne var ki Mevarid'de "Abdullah b. Amr" diye geçmekle birlikte doğrusu "Ömer"dir.

• Abdurrezzak, Musannef, 20066 (11/112) - İbn Ebi Asım, Sünne, 183 (1/81) - İbn Batta, İbane (2/137) Bunların hepsi, Ma'mer yoluyla Zühri'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Asım, Sünne, 182, 184 (1/81) Amr b. Said yoluyla Zühri'den ve Amr b. Dinar ile Ma'mer yoluyla yine Zühri'den bu şekilde...

• Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/193) bunu İbn Ömer'den aktarmış ve şöyle demiştir: "Bunu Ebû Ya'la ve Bezzar rivayet etmiştir. Ebû Ya'la'nın râvileri sahihin râvileridir.

• Yine bunu Hafız İbn Hacer, el-Metalibu'l Âliye'de (3/275) Ebû Ya'la'ya nispet etmektedir. Ayrıca Buhârî, Müslim ve başka kaynaklarda hadisin Enes'ten birçok şahidi vardır. Ayrıca bir sonraki rivayete bakınız.

sorar. Allah Teâlâ onun yaratılmasını kaza/takdir ettiğinde melek 'Erkek mi yoksa dişi mi? Şaki mi yoksa said mi? Eceli nedir? Rızkı nedir' diye sorar. Bunların hepsini, o daha annesinin karnındayken yazar."⁵⁰¹

365. ... Âişe'den (r.anhâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz Allah mahlukatı yaratmak istediğinde bir melek gönderir. Melek derhal rahme girer ve 'Ey Rabbim! Bu nedir?' diye sorar. Allah 'Erkek' veya 'Kız' veya Allah'ın rahimde yaratmak istediğini şeyi buyurur. Akabinde melek 'Ey Rabbim! Şaki mi yoksa said mi?' diye sorar. Allah 'Şaki' veya 'Said' buyurur. Akabinde melek 'Ey Rabbim! Eceli nedir?' diye sorar. Allah 'Şu tarih, şu saat...' buyurur. Akabinde melek 'Ey Rabbim! Rızkı nedir?' diye sorar. Allah 'Şunlar, şunlardır...' buyurur. Akabinde melek 'İyi ve kötü huyları nelerdir?' diye sorar. Allah 'Şunlar, şunlardır...' buyurur. Yani hangi şey varsa, daha rahimde iken onunla birlikte yaratılır."⁵⁰²

366. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şaki, annesinin karnında şaki olandır. Said ise annesinin karnında said olandır."⁵⁰³

501 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ubeydullah b. Ebi Bekir vardır. İbn Enes b. Mâlik'tir. Künyesi Ebû Muaz'dır, sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/531) - Tehzib (7/5)

Tahriç: Buhârî, Kader, 6595 (Fethu'l Bari 11/477) - Müslim, 2646 (4/2038) - Ahmed, Müsned (3/116, 148) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 760 (2/396) - İbn Ebi Asım, Sünne, 187 (1/82) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1049 (4/594) - Beyhaki, İtikad (s. 78, 79) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/232) - İbn Batta, İbane, 133 (2/132) Bunların hepsi, Hammad b. Zeyd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

502 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Cafer b. Musab vardır. Hicazlıdır. İbn Musab b. Zübeyr'dir. Bunu İbn Hibban söylemiştir. Mütâbaat edildiğinde makbul olup edilmediğinde zayıftır. Zehebi dedi ki: "Kim olduğu bilinmiyor." Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/132) - Tehzib (2/107) - Muğni Fi'd Duafa (1/135)

2. Yine senedinde Zübeyr b. Abdullah b. Ebû Halid vardır. Emevi azatlısıdır. Kendisine İbn Rahime denir. Aynı şekilde bu da makbuldür. İbn Adiyy dedi ki: "Bu Zübeyr'in hadisleri, senet ve metin yönünden münkerdir." Yedinci tabakadandır. Bk. Kamil Fi'd Duafa (3/1082) - Takrib (1/258) - Tehzib (3/316) Ne var ki bir önceki rivayet ve ondan önceki rivayette de görüldüğü üzere hadisin sahih şahitleri bulunmaktadır.

• Yine senedinde Ebû Âmir el-Akdi vardır. Abdülmelik b. Amr el-Kaysi'dir. Künyesi Ebû Âmir'dir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır ve H. 204 veya 205'te vefat etmiştir.

Tahriç:

• İbn Batta, İbane, 127 (2/128) Musannif'in senediyle...

• İbn Adiyy, Kamil (3/1082) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1053 (4/595) Bu ikisi, Zübeyr yoluyla Cafer'den rivayet etmişlerdir.

• Yine bunu Heysemi de Mecmau'z Zevaid'te (7/193) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Bezzar rivayet etmiş olup râvileri sikadırlar." Ayrıca 363 ve 364 numaralı rivayetlerde de geçtiği üzere hadisin sahih şahitleri bulunmaktadır.

503 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Yahya b. Abdullah vardır. İbn Ubeydullah b. Müleyke'dir. Hadiste zayıftır. İmam Ahmed ve Ebû Hatim, hadislerinin münker olduğunu söylemişlerdir. Yedinci tabakadan olup H. 173'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/352) - Tehzib (11/292) Bunun yanında hadis, İbn Sirin yoluyla Ebû Hureyre'den başka sahih yollarla da gelmiştir. Ayrıca tahriçte de görüleceği üzere Abdullah b. Amr hadisinden şahidi vardır.

367. ... Sehl b. Sa'd es-Sâidi'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu kişi, insanlara göre cennet halkının amelini işler. Halbuki o cehennem halkındandır. Yine doğrusu kişi, insanlara göre cehennem halkının amelini işler. Halbuki o cennet halkındandır."⁵⁰⁴

368. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sonunun ne ile bittiğine bakmaksızın hiç kimseden hoşlanmanıza gerek yoktur. Şüphesiz amel eden kişi, ömrünün bazı zamanlarında -veya zamanının bir süresinde- salih amel işler. Şayet o amel üzerine ölse cennete girecektir. Sonra başka bir hale geçer ve kötü amel işler. Yine şüphesiz kul, ömrünün bazı zamanlarında kötü amel işler. Şayet o amel üzerinde ölse cehenneme girecektir. Sonra başka bir hale geçer ve salih amel işler. Allah bir kulun hayrını dilediğinde onu kullanır." Sahâbe: "Ey Allah'ın Rasûlü! Onu nasıl kullanır?" diye sordu. Buyurdu ki: "Onu salih amel işlemeye muvaffak kılar, sonrasında o amel üzere ruhunu kabzeder."⁵⁰⁵

Tahric:

- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1057 (4/596) - İbn Batta, İbane, 140 (2/138) Bu ikisi, Yahya b. Abdullah yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Beyhaki, İtikad (s. 58) -Lalekai, Şerhu'l Usul, 1055, 1056 (4/596) -İbn Batta, İbane, 139 (2/138)
- Beyhaki, İtikad (s. 58) İbn Sirin yoluyla Ebû Hureyre'den sadece "Said, anne karında said olandır" lafzıyla rivayet etmiştir. İsnadı sahihtir.
- İbn Ebi Asım, Sünne, 188 (1/83) Abdullah b. Amr'dan sadece "Şaki, annesinin karında şaki olandır" lafzıyla rivayet etmiştir. Elbani, sahih olduğunu söylemiştir.
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (8/193) şöyle der: "Bunu Bezzar ve es-Sağir'de Taberani rivayet etmiştir. Bezzar'ın râvileri, sahihin râvileridir." Elbani dedi ki: "Bunu el-İraki, el-Askalani ve es-Suyuti sahih saymışlardır. Ayrıca ben bunu Ravza-i Nazir adlı kitabımda da nakletmişim." Bk. Riyazu'l Cenne (1/83)

504 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Said b. Abdurrahman el-Cumahi vardır. Amr b. Hazyem'in evlatlarındandır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Medinelidir, Bağdat kadısıdır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Sekizinci tabakadandır. İbn Hibban, onu zayıf saymakta aşırı gitmiştir. H. 176'da 72 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/300) - Tehzib (4/55) Ne var ki kendisine birçok kişi mütâbaat etmiştir. Mesela Buhârî ile Müslim'de Yakub b. Abdurrahman, Buhârî'de İbn Ebi Hazim ile Gassan ve Müsned'de Muhammed b. Mutarrif bunlardan birkaçıdır. Ayrıca tahrice bakınız.
- Yine senedinde Ebû Hazim vardır. Seleme b. Dinar el-A'rac'tır. Sikadır, âbiddir. Bk. 319.cü hadis.

Tahric:

- Buhârî, Cihad, 1898 (6/90), Meğazi, 4202 (7/470) - Müslim, İman, 112. Yakub b. Abdurrahman yoluyla Ebû Hazim'den...
- Buhârî, Meğazi, 4207 (7/475) - İbn Ebi Asım, Sünne, 216 (1/96) Bu ikisi, İbn Ebi Hazim yoluyla babasından rivayet etmişlerdir.
- Buhârî, Rikak, 6493 (11/330), 6607 (11/499) Gassan yoluyla "Bana Ebû Hazim tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (5/332)'de Abdurrahman b. Abdullah b. Dinar yoluyla ve (5/335)'de Ebû Gassan Muhammed b. Mutarrif yoluyla Ebû Hazim'den bu şekilde...

505 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Humeyd vardır. Tavi'l dir. Sikadır, müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Ne var ki Beyhaki. Esma ve Sıfat (1/253)'te de görüleceği üzere açıkça "İşittim" lafzını kullanmıştır.

369. ... Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ, Yahya b. Zekeriya'yı annesinin karnında mü'min olarak yarattı. Firavun'u da annesinin karnında kâfir olarak yarattı."⁵⁰⁶

370. ... Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ, Yahya b. Zekeriya'yı annesinin karnında mü'min olarak yarattı. Firavun'u da annesinin karnında kâfir olarak yarattı."⁵⁰⁷

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (3/120) - Lalekai, 1089 (4/610) - Beyhaki, İtikad (s. 69, 70) Bunların hepsi, Yezid b. Harun yoluyla "Bize Humeyd haber verdi..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (3/257) Affan yoluyla "Bize Hammad tahdis etti, dedi ki: Bize Humeyd haber verdi..." senediyle bu şekilde...
- İbn Ebi Asım, Sünne, 393, 399 (1/174, 175)'da Humeyd'e kadar uzanan ve "Enes'ten Humeyd aktardı" şeklinde yedi farklı yol zikretmiştir.
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/211) şöyle der: "Bunu Ahmed, Ebû Ya'la, Bezzar ve el-Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Râvileri, sahihin râvileridirler."

506 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Nasr b. Tarif vardır. Ebû Ceziy el-Kassab el-Bahili'dir. Ahmed dedi ki: "Hadisleri yazılmaz." Fellas dedi ki: "Yalancı olduklarına icma edilen ve kendilerinden rivayette bulunulmayan kimselerden biri de Ebû Ceziyy el-Kassab Nasr b. Tarif'tir." Zehebi dedi ki: "Âlimler, terk edilmesinde ittifak etmişlerdir." Hakkında bilgi için bk. Mizan (4/251) - Lisan (6/153) - Muğni, Fi'd Duafa (2/696)

- Yine senedinde Naciye b. Ka'b el-Esedi vardır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Onu Naciye b. Hifaf ile karıştıranlar, bu konuda yanılmaktadırlar. Tehzib adlı eserde zikredildiğine göre kendisi İbn Mes'ud'dan, Ebû Hassan el-A'rac da ondan rivayette bulunmuştur. Ne var ki Tehzib adlı eserin sahibi şöyle demiştir: "Kendisinin İbn Mes'ud'dan, ondan da Ebû İshak'ın rivayette bulunduğu şahıs, Naciye b. Hifaf'tır. Naciye b. Ka'b ise Ali'den rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (2/294) - Tehzib (10/399)

- Yine senedinde Ebû Hassan el-Ecred vardır. Basralıdır, künyesi ile meşhurdur. İsmi Müslim b. Abdullah'tır, saduktur. Harici görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Dördüncü tabakadan olup H. 130'da öldürülmüştür. Kendisi Naciye b. Ka'b'tan, Katade'den kendisinden rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (2/411) - Tehzib (12/72)

- Yine senedinde Hassan b. İbrahim vardır. İbn Abdullah el-Kirmani'dir. Künyesi Ebû Hişam el-Anezi'dir, Kirman kadısıdır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Sekizinci tabakadan olup H. 186'da 100 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/161) - Tehzib (2/245)

- Yine senedinde Muhriz b. Avn el-Hilali vardır. Künyesi Ebu'l Fazl'dır, Bağdatlıdır. Saduktur, onuncu tabakadandır ve H. 231'de 87 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/231) - Tehzib (10/57)

Tahriç: Lalekai, Şerhu'l Usul, 1021, 1020, 1019 (3/574, 573) Elbani, Silsile-i Sahiha, 1831 (4/446)'da şöyle der: "Bunu Tarih'te (s. 128) Ebu's Şeyh, İbn Hayveyeh (41/2) ve Ahbaru Asbahan adlı eserinde Nasr b. Mutarrif yoluyla Katade'den Ebû Nuaym rivayet etmiştir. Sözün özü; Katade'den gelen yolların tümü çok zayıftır."

507 İsnadı bir önceki gibi çok zayıftır.

- Senedinde Abdurrahim b. Harun el-Gassani vardır. Künyesi Ebû Hişam es-Sivati'tir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Zayıftır. Darekutni onu yalancı saymıştır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 200'den sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/505) - Tehzib (6/308)

- Yine senedinde Abdullah b. Eyyûb el-Muharrimi vardır. Bağdatlıdır. İbn Hibban, onu Sikat'ta (8/362) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Şeyhlerimiz bize ondan tahdis etmişlerdir." H. 150'den sonra vefat etmiştir.

KIRKINCI BÂB: KİŞİNİN HAYRI VE ŞERRİ İLE KADERE İMÂN EDENE DEK İMÂNININ SAHİH OLMAYACAĞINA İMÂN; KİŞİNİN İMÂNI ANCAK BUNA İMÂN ETMEKLE SAHİH OLUR

371. ... Velid b. Ubade'den anlatıldığına göre babası Ubade b. Sabit'in (r.a.) ölümü yaklaştığında oğlu Abdurrahman ona: "Babacığım! Bana tavsiyede bulun!" dedi. Bunun üzerine Ubade: "Beni oturtun!" dedi. Onu oturttuklarında şöyle dedi: "Ey oğulcuğum! Allah'tan sakın! Allah'a iman edene dek Allah'tan sakınmış, hayrı ve şerri ile kadere iman edene dek de Allah'a iman etmiş olmazsın. Bilmelisin ki sana isabet eden şey, seni ıskalayacak değildi. Seni ıskalayan şey de sana isabet edecek değildi. Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: *"Kader buna göredir. Kim bunun dışında başka bir inanç üzere ölürse cehenneme girecektir."*⁵⁰⁸

372. ... Ubade b. Velid b. Ubade b. Samit'in babasından rivayet ettiğine göre o, öleceği ön görülen hastalığında Ubade'nin yanına girdi ve "Babacığım! Bana tavsiyede bulun ve bu konuda gayret göster" dedi. Ubade: "Otur" dedi. Sonrasında şöyle dedi: "Şüphesiz ki sen hayrı ve şerri ile kadere iman etmedikçe imanını tadını alamaz, imanının hakikatine eremezsin." (Velid) Dedim ki: "Kaderin hayrını ve şerrini nasıl bilirim?" Dedi ki: "Bilmelisin ki sana isabet eden, seni ıskalayacak değildir. Seni ıskalayan ise sana isabet edecek değildir. Rasûlullah'ı (s.a.v.) *"Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. Derhal o andan itibaren*

Tahriç: İbn Batta, 132 (2/139)'da Musannif'in bizzat kendi yoluyla rivayet etmiştir. Ayrıca bir önceki hadise bakınız.

508 İsnadı hasendir.

- Senedinde Osman b. Ebi Atike vardır. Süleyman el-Ezdi'dir. Künyesi Ebû Hafs'tır, Dimeşki kadıdır. Âlimler, Ali b. Yezid el-Elhani'den yaptığı rivayetlerde onu zayıf saymışlardır. Diğer kimse-lerden aktardığı rivayetlere gelince; idare etmekte olup hadisleri yazılır. Halife, onu sika saymıştır. Ebû Hatim dedi ki: "Hadislerinde beis yoktur." Ayrıca Nesâi de onu zayıf saymıştır. Yedinci tabakadan olup H. 155'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/10) - Tehzib (7/124) - Hazreci, Hulasa (s. 260) Ne var ki birçok farklı yollardan kendisine mütâbaat edilmiştir. Ayrıca bk. 180.ci rivayet.

- Yine senedinde Süleyman b. Habib el-Muharibi vardır. Künyesi Ebû Eyyûb ed-Darani'dir. Dimeşk kadısıdır, sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 126'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/322) - Tehzib (4/177)

Tahriç:

- İbn Ebi Asım, Sünne, 111 (1/51, 52) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1233 (4/673) Bu ikisi, Duhaym yoluyla "Bize Velid b. Müslim tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Ahmed, Müsned (5/317) - İbn Ebi Asım, Sünne, 103 (1/48) Bu ikisi, İbn Lehi'a yoluyla Yezid b. Ebû Habib'ten "Velid b. Ubade..." senediyle Abdurrahman'ın zikri geçmeksizin rivayet etmişlerdir.

- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/198) şöyle der: "Bunu Taberani, senetleri ile el-Kebir'de ve el-Evsat'ta rivayet etmiştir. İki senetten birinde Osman b. Ebi Müleyke vardır ki zayıftır. Bununla birlikte Duhaym, onu sika saymıştır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar ama bazıları hakkında kalam edilmiştir."

- Kenzu'l Ummal'in sahibi, 1575 (1/354)'te bunu ayrıca Tarih adlı eserinde İbn Asakir'e de nispet etmiştir. Ayrıca 180 numaralı rivayette bunun diğer yolları hakkında konuşmuşuk.

kıyamet gününe dek olacakları yazdı" diye buyururken işittim. Sen bunun dışında başka bir inanç üzere ölürsen, cehenneme gidersin."⁵⁰⁹

373. ... İbn Deylemi'den; kendisi Zeyd b. Sabit'le karşılaşmış ve ona "Ben bazı kader konularında şüpheyeye düştüm. Bana anlat. Umarım ki Allah Teâlâ senin yanında benim için bir kurtuluş var edecektir" demiştir. Zeyd dedi ki: "Evet ey yeğenim! Şüphesiz ki ben Nebî'yi (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Şüphesiz ki Allah, şayet sema ve yer ehline azap etmek isterse azap eder. Ki O, onlara da zulmetmiş olmaz. Şayet onlara rahmet ederse, onlara olan rahmeti, onların amellerinden daha hayırlıdır. Şayet bir kimse, Uhud kadar altını tükenene dek infak etse ama hayrı ve şerri ile kadere iman etmese, yine de cehenneme girer."⁵¹⁰

374. ... Ali b. Ebû Talib'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Dört şey vardır ki, kişi bunlara iman etmediği müddetçe imanının tadını alamaz; Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, benim Allah'ın beni hak ile gönderdiği rasûlü olduğuma, Allah'ın öldüren ve ölümden sonra diriltten olduğuna ve kaderin tümüne iman edene dek imanının tadını alamaz."⁵¹¹

375. ... Ali'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Herhangi bir kul, dört şeye iman edene dek iman etmiş sayılmaz; Allah'tan başka hiçbir ilah olmayıp

509 İsnadı hasendir. Daha önce 180 numaralı rivayette senetteki râviler ile alakalı bilgi verilmişti.

510 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muaviye b. Salih ve talebesi Abdullah b. Salih vardır. İkisi hakkında da kalam edilmiştir. Bk. 4.cü rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere ikisine de mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Ebu'z Zâhiriyye vardır. Hudeyr el-Hadrami olup Humusludur. Saduktur, H. 100'ün başlarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/156) - Tehzib (2/218)

• Yine senedinde Kesir b. Mürre el-Hadrami vardır. Humusludur, sikadır. Üçüncü tabakadan olup onu sahâbeden sayanlar yanılmıştır. Bk. Takrib (2/133) - Tehzib (8/428)

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (5/182, 185, 189) - Ebû Davud (Avn, 12/466) - İbn Mâce, 77 (1/29) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 843 (2/388) - İbn Ebi Asım, Sünne, 245 (1/109) - İbn Hibban (Mevarid, 1817 s. 450) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1092, 1093 (4/612), 1232 (4/673) - Beyhaki, İtikad (s. 64) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/204) - İbn Batta, İbane, 170 (2/154)

511 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Rib'i b. Hiraş vardır. Künyesi Ebû Meryem el-Abesi'dir, Kufelidir. Sika, âbid, muhadramdır. İkinci tabakadan olup H. 100'de vefat etmiştir. Vefat tarihi ile alakalı başka görüşler de vardır. Bk. Takrib (1/243) - Tehzib (3/236)

Tahric:

• Ebû Davud et-Tayalisi (s. 17) - Ahmed, Müsned (1/97) - Tirmizî, 2145 (4/452) - İbn Ebi Asım, Sünne, 130 (1/59) - İbn Batta, İbane, 176 (2/158) Bunların hepsi, Şu'be yoluyla Mansur'dan, o Rib'i'den "Ali'yi işittim..." senediyle rivayet etmişlerdir.

• Tayalisi (s. 17) - Lalekai, 1105 (4/260) Varkâ yoluyla Mansur'dan bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (1/133) - İbn Hibban (Mevarid, 23 s. 37) - Hakim, Müstedrek (1/32) - İbn Batta, İbane, 177 (2/159) Bunların hepsi Süfyan yoluyla Mansur'dan, o Rib'i'den, o bir adamdan, o da Ali'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olup tahric etmemişlerdir." Zehebi, ona muvafakat etmiştir.

• İbn Mâce, 81 (32) - İbn Ebi Asım, Sünne, 130 (1/59) - Hatib, Tarih (3/366) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1104 (4/620) Bunların hepsi, Şerik b. Abdullah yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

O'nun tek ve ortaksız olduğuna, benim Allah'ın hak ile gönderdiği rasûlü olduğuna ve ölümden sonraki dirilişe iman edene dek ve yanında hayrı ve şerri ile kadere iman edene dek iman etmiş sayılmaz. ⁵¹²

376. ... Amr b. Şuayb'tan, o babasından, o da dedesinden; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Herhangi bir kul, hayrı ve şerri ile kadere iman etmedikçe iman etmiş sayılmaz. ⁵¹³

377. ... Amr b. Şuayb'tan, o babasından, o da dedesinden; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Herhangi bir kul, hayrı ve şerri ile kadere iman etmedikçe iman etmiş sayılmayacaktır. ⁵¹⁴

378. Bize el-Firyabi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ebû Bekir el-Mukaddemi tahdis etti, dedi ki: Bize Muâz b. Muâz tahdis etti, dedi ki... Yahya b. Ya'mer dedi ki: Basra'da kader hakkında ilk konuşan Ma'bed el-Cüheni idi. Derken ben ve Humeyd b. Abdurrahman yola çıktık. Birden Abdullah b. Ömer (r.anhumâ) ile karşılaştık. Ona dedik ki: "Arkamızda bazı insanlar ortaya çıktı; Kur'ân okuyorlar, ilim talep ediyorlar, bunun yanında kaderin olmadığını ve tüm işlerin şimdi başladığını iddia ediyorlar." Dedi ki: "Onlarla karşılaştığında haber ver ki ben onlardan beriyim, onlar da benden beridirler. İbn Ömer'in kendisiyle

512 İsnadı hasendir.

• Senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederd. Bk. 147.ci rivayet. Ne var ki birçok kişi kendisine mütâbaat etmiştir. Bir önceki rivayette de görüldüğü üzere Süfyan, Ebu'l Ahvas, Şu'be ve Varkâ, ona mütâbaat edenlerdendir.

• Yine senedinde İbrahim b. Abdullah vardır. İbn Ebi Hatim el-Herevi'dir. Künyesi Ebû İshak'tır, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduk hafızdır. Kur'ân hakkındaki görüşünden dolayı hakkında kelam edilmiştir. Onuncu tabakadan olup H. 244'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/37) - Tehzib (1/132) Tahrici bir önceki hadis ile aynıdır.

513 İsnadı hasendir.

• Senedinde İbn Lehi'a vardır. Kitapları yandıktan sonra karıştırmıştır. Bk. 44.cü rivayet. Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Ebû Hatim ve İbn Ebi Asım'ın Sünne'si ile Lalekai'nin Şerhu'l Usul adlı eserlerinde Hişam b. Sa'd, ona mütâbaat etmiştir. Bk. Tahric.

• Yine senette Amr b. Şuayb'tan, o babasından, o da dedesinden ifadesi vardır. Bununla ilgili bilgi için bk. 143.cü rivayet.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (2/181, 212) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 916 (2/418) - İbn Ebi Asım, Sünne, 134 (1/61) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1387 (4/746) Bunların hepsi, Ebû Hazim yoluyla Amr b. Şuayb'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Asım, Sünne, 133 (1/61) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1108 (4/621) Bu ikisi, Hişam b. Sa'd yoluyla Amr b. Şuayb'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/199) bunu zikretmiş, Amr b. As'tan olarak Taberani ile Ebû Ya'la'ya nispet etmiş ve râvilerinin sika olduğunu söylemiştir.

514 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

• Senedinde Yakub b. Abdurrahman vardır. İbn Muhammed b. Abdullah b. Abd el-Kari'dir. Medinelidir. İskenderiye'de ikamet etmiştir. Sıkadır, sekizinci tabakadandır ve H. 181'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/376) - Tehzib (11/391)

Tahric: İbn Batta, İbane, 180 (3/161) Ayrıca bir önceki hadis ve tahririne bakınız.

yeminde bulunduğuna yemin olsun ki, şayet onlardan birinin Uhud Dağı kadar altını olsa ve onu infak etse, yine de Allah Teâlâ kadere iman edene dek ondan infakı kabul etmez.”

İbn Ömer sonrasında şöyle dedi: “Babam Ömer (r.a.) bana şöyle anlattı: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanındaydık. O sıra elbisesi bembeyaz, saçları simsiyah olan ve bizden kimsenin tanımadığı bir adam çıkageldi. Tâ ki Allah'ın Nebî'si'nin (s.a.v.) yanına oturdu, dizlerini onun dizlerine dayadı ve ellerini dizine koyup “Ey Muhammed! Bana İslâm'dan haber ver, İslâm nedir?” dedi. Buyurdu ki: “Allah'tan başka hiçbir ilahın olmadığına ve Muhammed'in O'nun rasûlü şهادet etmen, namazı ikame etmen, zekatı vermen, Ramazan'da oruç tutman, oraya yol bulabilirsen Kâbe'yi haccetmendir.” Adam: “Doğru söyledin” dedi. Bizler bu duruma şaşırdık; hem ona soru soruyor, hem de onu tasdik ediyordu. Adam: “Bana imandan haber ver” dedi. Buyurdu ki: “Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ahiret gününe iman etmen ve de kaderin hayrı ile şerrine iman etmendir.” Adam: “Doğru söyledin” dedi. Akabinde: “Bana ihsandan haber ver” dedi. Buyurdu ki: “Sanki O'nu görüyormuşsun gibi Allah'a ibadet etmendir. Gerçi her ne kadar O'nu görmüyor olsan da O seni görüyor.” Akabinde: “Bana kıyametten haber ver” dedi. Buyurdu ki: “Onun hakkında kendisine sorulan kişi, sorandan daha bilgili değildir.” Adam: “O halde bana alametlerinden haber ver” dedi. Buyurdu ki: “Cariyenin efendisini doğurması ve yalın ayak, çıplak koyun çobanlarının bina yapma hususunda birbirleri ile yarışmaları.”

Ömer dedi ki: “Sonra kalkıp gitti. Akabinde ben birkaç gün bekledim. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) bana: “Ey Ömer! O soru soran kimdi biliyor musun?” buyurdu. Ben: “Allah ve Rasûlü en iyi bilendir” diye cevap verdim. Buyurdu ki: “O Cibril'dir. Size dininizi öğretmek için geldi.”⁵¹⁵

379. Yine bize Fıryabi, imla yoluyla tahdis etti, dedi ki: Bize İshak b. Rahu-yeh tahdis etti, dedi ki: Bize Nadr b. Şümeyl haber verdi, dedi ki: Bize Kehmes b. Hasen tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Bureyde, Yahya b. Ya'mur'dan tahdis etti... Sonrasında tüm uzunluğu ile hadisi “Buyurdu ki: “Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ahiret gününe iman etmen ve de kaderin hayrı ile şerrine iman etmendir.” Adam: “Doğru söyledin” kısmına kadar zikredip hadisin devamını zikretti.⁵¹⁶

380. ... Cerir b. Abdullah (r.a.) dedi ki: Cibril (a.s.), Nebî'ye (s.a.v.) bir delikanlı sûretinde geldi ve “Ey Muhammed! İman nedir?” diye sordu. Buyurdu ki:

⁵¹⁵ İsnadı sahihtir.

Tahriri 206 numaralı rivayette geçmişti.

⁵¹⁶ İsnadı sahihtir.

Tahriri 205 numaralı rivayette geçmişti.

"Allah'a, meleklerine, kitaplarına, rasûllerine, ahiret gününe ve yanında hayrı ve şerri ile kadere iman etmendir." Cibril: "Doğru söyledin" dedi. Sahâbe, Nebî'yi (s.a.v.) onaylamasına şaşırdı. Cibril sonra "Bana haber ver, İslâm nedir?" diye sordu. Buyurdu ki: "Namazı ikame etmen, zekatı vermek, Kâbe'yi hacetmen ve Ramazan orucunu tutmandır." Cibril: "Doğru söyledin" dedi ve "Bana haber ver, ihsan nedir?" diye sordu. Buyurdu ki: "Allah'a O'nu görüyormuş gibi ibadet etmendir. Gerçi her ne kadar O'nu görmüyor olsan da O seni görüyor." Cibril: "Doğru söyledin" dedi.

Râvi daha sonra "Bu Cibril'dir. Size dininizin önemli bilgilerini öğretmek için geldi" sözüne kadar hadisi zikretmiştir.⁵¹⁷

KIRK BİRİNCİ BÂB: KADERİ YALANLAYANLAR HAKKINDA

381. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kaderiye bu ümmetin Mecusileridir."⁵¹⁸ Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin, öldüklerinde cenazelerine katılmayın."⁵¹⁹

⁵¹⁷ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Halid b. Yezid vardır. Halid b. Abdullah b. Yezid b. Esed el-Beceli'dir. Irak emiridir. Dördüncü tabakadan olup H. 126'da öldürülmüştür. İbn Adiyy dedi ki: "Hadislerinin hiçbirisine ne isnat ne de metin yönünden mütâbaat edilmemiştir. Eski âlimlerden râviler hakkında konuşanlardan herhangi birinin onun hakkında kelam ettiğini görmedim. Galiba ondan habersizdirler." Yine şöyle demiştir: "Benim katımda o zayıftır. Hadisleri müfred (tek başına) rivayetlerdendir. Zayıf olmasına rağmen hadisleri yazılır." Bk. Kamil (3/885) İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan sordum, dedi ki: Kuvvetli değildir." Bk. Cerh ve Tadil (3/359) Ukayli dedi ki: "Hadisine mütâbaat edilmez." Bk. Ukayli, Duafa (2/15) - Mizan (1/647) - Lisan (2/391) - Takrib (1/215) - Tehzib (3/101) Ne var ki hadisin önceki iki ve 205, 206, 207 ve 208 numaralı rivayetlerde sahih şahitleri vardır.

• Yine senedinde Yusuf b. Said b. Müslim el-Massisi vardır. Sika hafızdır. On birinci tabakadan olup H. 271 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/381) - Tehzib (11/414)

• Yine senedinde Kays b. Ebû Hazim el-Beceli vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Kufelidir. Sikadır, ikinci tabakadandır, muhadramdır. Peygamber'i (s.a.v.) gördüğü de söylenir. H. 90'dan sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/127) - Tehzib (8/386)

Tahric: Bunu İbn Adiyy, Kamil Fi'd Duafa'da (3/886)'da rivayet etmiş, bu ve bir önceki rivayet hakkında şöyle demiştir: "Bu iki hadis İsmail'den olup bunları Halid b. Yezid el-Kaseri dışında kimse rivayet etmemiştir." Bununla birlikte hadis, başka sahih yollardan da rivayet edilmektedir. Bk. 205, 206, 207 ve 208 numaralı rivayetler.

⁵¹⁸ Kaderiye, ümmetin Mecusileri diye isimlendirilmiştir. Çünkü onlar, kaderi Allah Teâlâ'dan nefyetmiş ve kendilerine nispet etmişlerdir. Fiillerinin yaratılmasını Allah'tan nefyetmiş, kendi nefislerine nispet etmişlerdir. Yani onlar, hayrı Allah'a nispet etmekte ama şerri insan ve şeytana nispet etmektedirler. Halbuki Allah Teâlâ, ikisini de yaratandır. O'nun dilemesi olmaksızın o ikisinden hiçbirini gerçekleşemez. İşte bu yüzden Kaderiye, bazıları olmaksızın bazı yaratışları Allah'a nispet ettiklerinden dolayı Mecusilere benzemişlerdir. Çünkü Mecusilerin inançlarında iki asıl (temel) esas vardır; nur (aydınlık) ve zulmet (karanlık) Hayır, nurun fiilinden; şer ise zulmetin fiilindendir. Bk. Beyhaki, İtikad (s. 117) - İbn Esir, Nihaye (4/299)

⁵¹⁹ İsnadı hasendir.

- Senesinde Zekerîya b. Manzur vardır. İbn Sa'lebe'dir. Zekerîya b. Yahya b. Manzur da denilip dedesi el-Kurazi'ye de nispet edilir. Künyesi Ebû Yahya'dır, Medinelidir. Zayıftır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/261) - Tehzib (3/332) Ne var ki Ebû Davud ve Hakim'de Abdülaziz b. Ebi Hazim, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca bunun, aşağıda geleceği üzere birçok şahitleri daha vardır ki, hepsinin senetleri hakkında kelam edilmiştir.
- Yine senesinde İbrahim b. Abdullah el-Herevi vardır. Sikadır. Bk. 375.ci rivayet.
- Yine senesinde Nafi vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Medinelidir, İbn Ömer'in azatlısıdır. Sikadır, meşhur fakihidir. Üçüncü tabakadan olup H. 117 veya daha sonrasında vefat etmiştir.

Tahrîç:

- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1150 (4/439) - İbn Batta, İbane (2/226) - İbn Hibban, Mecruhin (1/310) Bunların hepsi, Zekerîya b. Manzur yoluyla "Bize Ebû Hazim tahdis etti; Nafi'den, o İbn Ömer'den..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ebû Davud, Sünne, (Avn, 12/452) - Hakim, Müstedrek (1/85) Hakim dedi ki: "Şayet Ebû Hazim'in İbn Ömer'den işitmesi sahihse Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahihtir ama rivayet etmemişlerdir." Zehebi, kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Beyhaki, İtikad (s. 117) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/203) Bunların hepsi, Abdülaziz b. Ebû Hazim yoluyla babasından, o da İbn Ömer'den senediyle rivayet etmişlerdir.
- İbn Ebi Asım, Sünne, 33/ (1/149) Zekerîya yoluyla Ebû Hazim'den, o İbn Ömer'den senediyle rivayet etmiştir. Münziri dedi ki: "Munkatıdır. Ebû Hazim, yani Seleme b. Dinar, İbn Ömer'den işitmemiştir. Ayrıca bu hadis, İbn Ömer'den başka bir yoldan da rivayet edilmiştir ama o yolların hiçbirini sağlam değildir." Münziri bu sözlerin hemen akabinde İbn Ömer ile Ebû Hazim arasında bir râvi -ki o Nafi'dir- olması gerektiğini söylemiştir. Bunun yanında Hafız Ebu'l Hasen b. Kattan el-Kabisi, isnadının sahih olduğunu belirtmiş ve şöyle demiştir: "Doğrusu Ebû Hazim, İbn Ömer ile aynı çağda Medine'de yaşamıştır. Müslim, senedin muttasıl olmasında aynı çağda yaşanması ile yetinmektedir. Dolayısıyla bu, Müslim'in şartına göre sahihtir." Bk. Avnu'l Ma'bud (12/453)
- Ahmed, Müsned (2/86) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 915 (2/418) - İbn Ebi Asım, Sünne, 339 (1/150) - İbn Batta, İbane, 237 (2/204) Bunların hepsi, Gufra'nın azatlısı Ömer yoluyla İbn Ömer'den rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (2/125) Aynı Ömer yoluyla Nafi'den, o İbn Ömer'den senediyle rivayet etmişlerdir. Ne var ki adı geçen Ömer, 488 numaralı rivayette de görüleceği üzere zayıftır. Heysemi, bu hadisi Mecmau'z Zevaid'te (7/205) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Senesinde Zekerîya b. Manzur vardır. Ahmed b. Salih, onu sika saymış olmasına rağmen bir topluluk zayıf olduğunu belirtmişlerdir." İbnu'l Cevzi de bu hadisi el-İlelu'l Mutenahiye'de (1/144) zikretmiş, şöyle demiştir: "Sahih değildir." Elbani, Mişkat adlı esere yaptığı talik çalışmasında şöyle der: "Râvileri sikadır ama senet, yani Ebû Davud ve Hakim'in senedi munkatıdır. Ahmed'in isnadına gelirsek; muttasıldır ama râvilerinden biri zayıftır." Elbani, sözünü şöyle tamamlar: "Hadis, bu yollarla hasendir." Ayrıca Elbani, Zilalu'l Cenneh, 134 (1/148)'de de hasen olduğunu belirtmiştir.

Bu hadisin 384 numaralı rivayette Cabir'den ve 385 ile 386 numaralı rivayetlerde Ebû Hureyre'den şahitleri vardır. Tahrîçleri orada gelektir. Her ne kadar sözü edilen bu rivayetler hakkında kelam edilmişse de inşallah iyice açıklayacağız.

Ayrıca bu hadis Huzeyfe ve Enes'ten de rivayet edilmiştir.

- Huzeyfe rivayeti için bk. Ahmed, Müsned (5/406, 407) - Ebû Davud (Avn, 12/454) - İbn Ebi Asım, Sünne, 329 (1/144) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1155 (4/641) Bunların hepsi Gufra'nın azatlısı İbn Ömer'den, o Ensar'dan bir adamdan, o da Huzeyfe'den senediyle rivayet etmişlerdir. Münziri, Ebû Davud üzerine yaptığı talik çalışmasında şöyle der: "Gufra'nın azatlısı Ömer ile hüccet olmaz. Ensar'dan bir adamın kim olduğu bilinmiyor. Bununla birlikte Huzeyfe'den başka bir yoldan da rivayet edilmiştir ki o da sağlam değildir." Bk. Avn (12/454) İbn Kayyim, Sünen-i Ebû Davud'a yazdığı talikte şöyle der: "İbn Ömer ve Huzeyfe hadislerinin birkaç yolu olmakla birlikte hepsi zayıftır."

382. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kaderiye bu ümmetin Mecusileridir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin, öldüklerinde cenazelerine katılmayın."⁵²⁰

383. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamete yakın kaderi yalanlayan bir topluluk çıkacaktır. Dikkat edin! Onlar bu ümmetin Mecusileridir. Hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin, öldüklerinde cenazelerine katılmayın."⁵²¹

• Enes rivayetini Evsat'ta Taberani, Humeyd et-Tavil yoluyla rivayet etmiştir. Bk. Âli-i Masnû'a (1/261) Humeyd'in muan'an rivayeti olmasaydı, isnadı sahih olacaktı. Çünkü o müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Ne var ki Sabit'ten yaptığı çoğu tedliste sikadır. Bu yüzdendir Alâi şöyle demiştir: "Humeyd'in hadisleri tedlis olarak değerlendirilse de bu rivayette aradaki râvinin kim olduğunu açıkça söylemiştir. Ki o râvi de sahih sikadır." Bk. Tehzibu't Tehzib (3/40) Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/205) şöyle der: "Harun b. Musa haricindeki râvileri, sahihin râvileridir ama o da sikadır."

Tüm bunlara binaen; bu hadis, en düşük takdire göre şahitleri ile hasen li ğayrih derecesine yükselmektedir inşallah. Allah en iyisini bilir.

Şeyh Elbani bu hadisi sahih saymış ve şöyle demiştir: "Bu hadisin sahih olmasının sebebi daha önce geçen Cabir, Huzeyfe ve İbn Ömer'den olan şahitleridir." Bk. Riyazu'l Cenne (1/151)

Şeyh Casim el-Fehid dedi ki: "Bu hadis, en düşük ihtimalle şahitlerinden dolayı hasendir. Gerçi sahih olması da olanaklıdır." Alâi dedi ki: Bu hadis, tüm yollarının bir arada değerlendirilmesi ile hasen derecesine yükselir ve hüccet olur inşallah." Ayrıca Hafız, Mişkat adlı eser hakkında sorulan sorulara verdiği cevaplarda (3/1779-1790) hasen olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. Menhec-i Sedid (s. 362)

520 İsnadı hasendir.

• Senedinde Zekeriyâ b. Manzur vardır. Zayıftır. Bununla birlikte bir önceki hadiste de geçtiği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Aynı şekilde senedinde Nasr b. Asım el-Antaki vardır. Hadiste zayıftır. Onuncu tabaka küçüklerindendir. Takrib (2/299) - Tehzib (10/427) Ne var ki bir önceki hadiste de görüldüğü üzere İbrahim el-Herevi kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

521 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hakem b. Said el-Emevi vardır. Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Başkaları da "Zayıftır" demişlerdir. Bk. Mizanu'l İtidal (1/570) - İbn Adıyy, Kamil (2/625) Bununla birlikte önceki iki hadiste de görüldüğü üzere Ebû Hazim, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû Musab vardır. Ahmed b. Ebû Bekir b. Haris'tir. Ebû Musab ez-Zühri'dir. Saduktur. Ebû Hayseme, kendi rey/görüşüne göre fetva verdi diye onu ayıplamıştır. Onuncu tabakadan olup H. 244'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/12) Bununla birlikte Yakub b. Humeyd, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 340 (1/150)

• Yine senedinde Ebû İshak vardır. İsmail b. İshak'tır. Görüşüne göre İbn İsmail b. Hammad b. Zeyd'dir. H. 200'de doğmuş, H. 282'de vefat etmiştir. Hatib, onun hakkında şöyle der: "Kendisi fazıl, âlim, mütkın ve fakih idi." Bk. Tarih-i Bağdat (6/284) İbn Hibban, onu Sikat'ta (8/105) zikretmektedir. Ayrıca Irak ve Mağrib ahalisi, ondan rivayette bulunmuşlardır. Yine İsmail b. İshak b. Sehl diye de biri vardır. Kufelidir, Bağdat'ta ikamet etmiştir, künyesi Ebû İshak'tır. İbn Ebi Hatim, onu zikretmiş ve şöyle demiştir: "Kendisinden hadis yazılmıştır, saduktur." Bk. Cerh ve Tadil (2/158) Ukayli dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Bk. Duafa-i Kebir (1/77) Ayrıca bk. Mizan (1/221) - Lisan (1/392) Allah en iyisini bilir.

• Yine senedinde Ca'd b. Abdurrahman vardır. Sikadır. Bk. 152.ci rivayet. Bu hadis, 381.ci hadisin tahririnde de belirtildiği üzere şahitlerinden dolayı hasen li ğayrihtir.

384. ... Cabir'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Hiç şüphesiz bu ümmetin Mecusileri, kaderi yalanlayan kimselerdir. Bu yüzden hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin, öldüklerinde cenazelerine katılmayın."⁵²²

385. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Her ümmet içinde Mecusi vardır. Bu ümmetin Mecusileri ise Kaderiye'dir. Bu yüzden hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin, öldüklerinde namazlarını kılmayın."⁵²³

386. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz her ümmet içinde Mecusi vardır. Doğrusu bu ümmetin Mecusileri ise Kaderiye'dir. Bu yüzden hastalandıklarında onları ziyaret etmeyin, öldüklerinde cenaze namazlarını kılmayın."⁵²⁴

Tahriç: İbn Ebi Asım, Sünne, 340 (1/150) - Ukayli, Duafa (1/360) - İbn Adiyy, Kamil (2/625) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/203) Bunların hepsi, Hakem b. Said yoluyla rivayet etmişlerdir. İbnü'l Cevzi bunu el-İlelu'l Mütenehiye'de (1/145) zikretmiş ve "Sahih değildir" demiştir. Ayrıca Zehebi, Mizan'da (1/570) bunun münker olduğunu belirtmiştir.

522 İsnadı hasendir.

- Senedinde Bakıyye, İbn Cüreyc ve Ebu'z Zübeyr vardır. Hepsisi sika müdellislerdir. Ne var ki Bakıyye, açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 328 (1/144) Böylelikle geriye bir tek Ebu'z Zübeyr ile İbn Cüreyc'in muan'an rivayetleri kalmaktadır. Ne var ki hadis, şahitlerinin çokluğu ile kuvvetlenmektedir. Hatta bazı imamlar, muan'an olmalarına rağmen onları hüccet kabul etmişlerdir.

- Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 79.cu rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Hadisin 381 numaralı rivayetin tahririnde de görüleceği üzere birçok şahidi bulunmaktadır.

Tahriç:

İbn Mâce, Mukaddime, 92 (1/35) - Taberani, Sağır (1/221) - İbn Ebi Asım, Sünne, 328 (1/144) Bunların tümü, Bakıyye yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. İbn Kayyım dedi ki: "Senedinde ancak çokça tedlis yapan Bakıyye'nin muan'an rivayeti vardır." Bk. Avnu'l Ma'bud (12/455) Derim ki: "İbn Ebi Asım'ın rivayetinde Bakıyye açıkça "tahdis etti" lafzını söylemiştir. Böylelikle geriye bir tek Ebu'z Zübeyr ile İbn Cüreyc'in muan'an rivayetleri kalmaktadır. Elbani dedi ki: "İsnadı hasen, râvileri sikadılar. Ne var ki Ebu'z Zübeyr müdellistir ve burada muan'an olarak rivayet etmiştir." Bk. Riyazu'l Cenne, 328 (1/144) Ayrıca İbnü'l Cevzi de bunu el-İlelu'l Mütenehiye'de (1/145) zikretmiş ve "Sahih değildir" demiştir.

523 İsnadı, munkatı oluşu sebebiyle zayıftır.

- Senedinde Mekhul vardır. Ebû Abdullah eş-Şami'dir. Mürsel rivayetleri çok olan meşhur sikadır. Bk. 108.ci rivayet. Bununla birlikte Ebû Hureyre'den işitmemiştir.

- Yine senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Rivayetlerinde beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet. Bu hadis, 381 numaralı rivayetin tahririnde de geçtiği üzere şahitleri sebebiyle hasendir.

Tahriç: Bunu, Kitabu'l Kader'de Firyabi rivayet etmiştir. Bk. Suyuti, Âli-i Masnû'a (1/260) Ayrıca bunu İbn Batta, İbane, 241 (2/408)'de Atâ yoluyla Mekhul'den bu şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca bir sonraki rivayet ve tahririne de bakınız.

524 İsnadı zayıftır; dört illeti vardır.

1. Bir önceki rivayette de belirttiğimiz üzere Mekhul ile Ebû Hureyre arasında inkıta (kopukluk) vardır.

2. Senedinde Atâ el-Horasanî vardır. Atâ b. Ebi Müslim'dir. Künyesi Ebû Osman, babasının ismi Meysere veya Abdullah'tır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmeder, mürsel rivayetler aktarıp tedlis yapardı. H. 135'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/32) - Tehzib (7/212) - Merasil (s. 156, 157)

387. ... Abdullah b. Amr b. As'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hangi ümmet helak olmuşsa, bu ancak Allah'a şirk koşturmak sebebiyle olmuştur. Hangi ümmet şirk koşturmuşsa, bu da yalnızca şirklerinin başlangıcının kaderi yalanlama olması sebebiyle olmuştur."*⁵²⁵

3. Yine senedinde Yezid b. Meysera eş-Şamî vardır. İbn Hibban, Sikat'ta (7/260) onu zikretmiştir. Bunun yanında İbn Hibban dışında hiç kimse onu sika saymamıştır. Bk. Ta'cilu'l Menfaa (s. 454) Bu kişi, Cerh ve Tadil (9/288), Tarih-i Kebir (8/355), İbn Hibban, Sikat (7/267) ve Darekutni, Mu'teli ve Muhtelif (2/762) adlı eserlerde zikrolunan Yezid b. Meysera b. Halbes ed-Dimeşki değildir. Yine başka bir Yezid b. Meysera daha vardır. Basralıdır, sikadır. Yahya b. Main, Dekkâk rivayetiyle gelen Tarih adlı eserinde (259), onu sika saymıştır.

4. Yine senedinde Cafer b. Haris vardır. Vasıllıdır, künyesi Ebu'l Eşheb'tir. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/130) - Tehzib (2/88)

• Yine senedinde Ebu'l Hasen vardır. Ziyad b. Feyyaz el-Huzai'dir, Kufelidir. Sikadır, âbiddir. Altıncı tabakadan olup H. 129'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/148) - Tehzib (3/381) İbn Adiyy dedi ki: "Zannediyorum ki bunu Mutemir rivayet etmiş ve 'Bize Ebu'l Hasen, Cafer b. Haris'ten tahdis etti' demiştir. Ebu'l Hasen ile Yezid b. Harun'u kastetmektedir. Çünkü künyesi öyledir. Ziyad'ın künyesi ise Ebû Halid'tir." Bk. Kamil (2/561) Derim ki: İbn Ebi Asım'ın rivayetinde ismi açıkça "Ziyad" olarak geçmektedir. Dolayısıyla doğru, benim söylediğimdir. Allah daha iyi bilir. Bu hadis, 381 numaralı rivayetin tahririnde de geçtiği üzere şahitleri sebebiyle hasendir.

Tahrîç: İbn Ebi Asım, Sünne, 342 (1/151) - İbn Adiyy, Kamil (2/561) - İbnü'l Cevzi, Mevzuât (1/275, 275) Bunların tümü, Ebu'l Hasen yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca 381 numaralı hadis ve tahririne bakınız.

525 İsnadı zayıftır, iki illeti vardır.

1. Senedinde Yahya ile babası Kasım vardır. Kendisi, Yahya b. Kasım b. Abdullah b. Amr b. As'tır. Bk. Buhârî, Tarih-i Kebir (8/300) - İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil (9/182) - İbn Hibban, Sikat (7/706) Babası ise Kasım b. Abdullah b. Amr b. As'tır. İbn Ebi Hatim, onu Cerh ve Tadil'de (7/111) zikretmiş ama cerh ve adalet olarak bir şey söylememiştir. Yine onu, Sikat'ta (5/303) İbn Hibban da zikretmektedir.

2. Yine senedinde Ömer b. Yezid en-Nasri ed-Dimeşki vardır. İbn Hibban dedi ki: "Senetleri maktûb eden ve Mürselleri merfu olarak rivayet eden biriydi. Kendisiyle mutlak manada hüccet getirilmesi caiz değildir. Şayet sika râvilerle muvafık olan rivayetlerine itibar edilirse, bunun zaran yoktur." Bk. Mecruhin (1/88) Ebû Zur'a ed-Dimeşki de onu, Sikatu's Şamiyyin de zikretmektedir. Ayrıca bk. Mizan (3/231) - Lisan (4/340)

• Yine senedinde Amr b. Muhacir vardır. Sikadır. Bk. 107.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Şuayb vardır. İbn Şâbur'dur, Emevi azatlısıdır, Dimeşklidir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduktur, kitabı sahihtir. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 200'de 84 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/170) - Tehzib (9/222)

Tahrîç: Buhârî, Tarih-i Kebir (8/300) - İbn Ebi Asım, Sünne, 322 (1/141, 142) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1113, 1114 (4/624) - İbn Batta, İbane, 251 (2/216, 217) Bunların hepsi, Ömer b. Yezid en-Nasri yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. İbn Kayyim dedi ki: "Bu isnadla hüccet getirilmez." Bk. Tehzibu's Sünen (Avnu'l Ma'bud, 12/455) Elbani dedi ki: "İsnadı zayıftır. Yahya ve babası Kasım dışındaki râvileri sikadırlar. Her ne kadar İbn Hibban, o ikisini sika saysa da tanınmayan kimselerdir. Ömer b. Yezid en-Nasri hakkında ise ihtilaf edilmiştir." Bk. Riyazu'l Cenne (1/142) Ayrıca Heysemî, Ebû Uname'den Nebî'ye (s.a.v.) kadar ulaşan başka bir senet zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Selim b. Salim vardır. İmamların cumhuru, onu zayıf saymışlardır. İbn Adiyy ise, onun hakkında 'Onda beis olmamasını umuyorum' demiştir." Bk. Mecmau'z Zevaid (7/204)

388. ... Abdullah b. Amr b. As es-Sehmi'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hangi ümmet helak olmuşsa, bu ancak Allah'a şirk koştur. Hiçbir ümmet, şirklerinin başlangıcı kaderi yalanlamak olmadıkça şirk koşturmamıştır."*⁵²⁶

389. ... İbn Lehi'a dedi ki: Bize Amr b. Şuayb tahdis etti, dedi ki: Said b. Müseyyib'in yanında oturuyordum. Derken oradakilerden biri, "Ey Ebû Muhammed! Allah Teâlâ ameller hariç her şeyi takdir etmiştir" dedi. Allah'a yemin olsun ki Said'in o gün kızdığı gibi kızdığını hiç görmemiştim. Öyle ki kalkıp gitmek istedi. Sonra şöyle dedi: "Bunu yaptılar mı? Yazıklar olsun onlara! Şayet bilselerdi... Allah'a yemin olsun ki onlar hakkında öyle bir hadis işittim ki, onlara şer olarak yeter." Bunun üzerine ben: "Allah sana rahmet etsin! O hadis nedir ey Ebû Muhammed?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Bana Rafi' b. Hudeyc tahdis etti, dedi ki: Nebî'yi (s.a.v.) şöyle derken işittim: *"Ümmetimde farkında olmadan Allah'ı ve Kur'ân'ı inkâr eden bir toplum olacaktır."* Ben: "Sana feda olayım ey Allah'ın Rasûlü! Nasıl söyleyecekler?" diye sordum. Buyurdu ki: *"Hayır Allah'tan, şer ise İblis'tir, diyecekler. Sonra bu inanç ile Kur'ân'ı okuyacaklar ve iman edip (Allah'ı/dini) tanıdıktan sonra Allah'ı ve Kur'ân'ı inkâr edecekler. Ümmetimin arasında düşmanlık, kin ve tartışma sokacaklardır. Onların zamanında emirler zulmedecek, onlara zulüm ve eziyet edip bencilce davranacaklardır. Derken Allah taun hastalığını gönderecek ve onların genelini yok edecektir. Sonra yerin dibine geçirilme hadisesi yaşanacak, öyle ki bundan çok az kişi kurtulacaktır. O gün mü'minin neşesi az, gam-kederi çok olacaktır. Sonra dönüşüm olacak, yani Allah Teâlâ onların genelini maymunlara ve domuzlara çevirecektir."* Sonrasında Nebî (s.a.v.) ağladı. Biz de onun ağlaması dolayısıyla ağladık. Kendisine: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bu ağlayış da nedir?" diye soruldu. Buyurdu ki: *"Bedbahtların sıkıntısına acıyıştı. Çünkü onlar içerisinde ibadetle meşgul olanlar, gayret sarf edenler vardır. Ama onlar, bu sözleri ilk söyleyen ve taşımaya dayanamayan kimseler değillerdir. İsrailoğulları'ndan helak olanların geneli, kaderi yalanlama sebebiyle helak olmuşlardır."* Kendisine: "Ey Allah'ın Rasûlü! Peki kadere iman nedir?" diye soruldu. Buyurdu ki: *"Senin Tek ve Ortaksız Allah'a iman etmen, O'nun yanında kimsenin hayra ve şerre sahip olamayacağını bilmen, cennet ve cehenneme iman etmen, o ikisini Allah Teâlâ'nın mahlukatı yaratmazdan evvel yarattığını ve o ikisine girecek kimseleri yaratıp O'ndan bir adalet olarak dilediği kimseleri cennete, dilediği kimseleri de cehenneme koyacağını bilmendir. Herkes, olmuş bitmiş (hükmü verilmiş) bir şey için amel eder ve kendisi için yaratıldığı şeye doğru gider."* Bunun üzerine ben: "Allah ve Rasûlü doğru söylemiştir" dedim.⁵²⁷

526 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senedinde Abbâs b. Velid vardır. Saduktur, âbidir. Bk. 127.ci rivayet.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

527 İsnadı çok zayıftır.

390. ... İbn Lehi'a dedi ki: Bize Amr b. Şuayb tahdis etti, dedi ki: "Said b. Müseyyeb'in yanında oturuyordum..." Akabinde yukarıdakinin aynısını zikretti.⁵²⁸

391. ... Atâ b. Ebi Rabâh dedi ki: Amr b. Şuayb'ı şöyle derken işittim: "Said b. Müseyyeb'in yanındaydık..." Akabinde başından sonuna dek benzer bir hadis zikretti.⁵²⁹

392. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetimden iki sınıf vardır ki, İslâm'da hiçbir payları yoktur. Bunlar, Mürcie ve Kaderiye'dir."⁵³⁰

393. ... Muhammed b. Ziyad'tan, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah benden önce hangi peygamberi göndermiş ve etrafında ümmeti toplanmışsa, illaki onlar içinde peygamberlerinden sonra ümmetin işlerini karışık hale getiren Mürcie ve Kaderiye vardır. Dikkat edin! Şüphesiz ki Allah Teâlâ

• Senedinde İbn Lehi'a vardır. Bk. 44.cü rivayet. Şayet bu rivayet, ondan Abdullahlar'ın yani el-Mukri, İbn Mübarek ve İbn Vehb'in rivayeti ise el-Ezdi bunu sahih saymıştır. Bk. Tehzib (5/378) Bununla birlikte Ebû Hatim, bunu illetli saymış ve "Benim katımda bu, uydurma bir hadistir" demiştir. Bk. İbn Ebi Hatim, İlel (2/434)

• Yine senedinde Amr b. Şuayb vardır. Saduktur. Bk. 143.cü rivayet. Bununla birlikte âlimler, Said b. Müseyyeb'ten yaptığı rivayetlerde onu sika saymışlardır.

• Yine senedinde Said b. Yakub et-Talikani vardır. Künyesi Ebû Bekir'dir, sikadır, hadis sahibidir. İbn Hibban dedi ki: "Azıcık hata etmiştir." Onuncu tabakadan olup H. 244'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/309) - Tehzib (4/103)

Tahrîç: Lalekai, Şerhu'l Usul, 1100 (4/617) Hafız İbn Hacer, Metalib-i Aliye'de (3/70) bunu Ebû Ya'la'ya (1/20) nispet etmiştir. Haşiyesinde Busiri şöyle der: "Zayıf bir senetle nispet etmiştir." Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/197, 198) şöyle der: "Bunu Taberani birkaç senetle rivayet etmiş olup o senetlerin en iyisinde İbn Lehi'a vardır. İbn Lehi'a zayıftır." Ayrıca bundan sonraki iki rivayete de bakınız.

528 İsnadı, bir önceki gibi çok zayıftır.

• Senedinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Hakkında daha önce açıklama yapılmıştı.

Tahrîci bir önceki ile aynıdır.

529 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Atıyye b. Atıyye vardır. Atâ'dan rivayette bulunmuştur. Ukayli dedi ki: "Naklediyor olduğu bilinmemektedir. Hadisinde mütâbaat edilmeyen muztariblik vardır." Ukayli daha sonra hadisi söylemiştir. Bk. Duafa (3/357) Ne var ki o, adı geçen şahsın isminin Atıyye b. Ebi Atıyye olduğunu söylemiştir. Zehebi dedi ki: "Kendisi tanınmamaktadır. Uzun bir uydurma haber ortaya atmıştır." Bk. Mizan (3/80) - Muğni'de (2/436) ise şöyle der: "Tanınmamaktadır ve hadisi uydurmadır." Ayrıca bk. Lisan (4/175)

• Yine senedinde Atâ b. Ebi Rebah vardır. Sikadır, mürsel rivayetleri çoktur. Bk. 106.cü rivayet. Ne var ki burada açıkça işittiğini söylemiştir.

• Yine senedinde Hassan b. İbrahim vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 369.cü rivayet.

• Yine senedinde Süveyd b. Said vardır. Hakkında kelam edilmiştir. Bk. 27.ci hadis.

Tahrîç: Lalekai, Şerhu'l Usul, 1099 (4/616) - Ukayli, Duafa (3/357) Bu ikisi, Atıyye yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bk. 389.cü rivayet ve tahrîci.

530 İsnadı zayıftır. Bununla alakalı 309 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

Mürcie ile Kaderiye'ye yetmiş peygamberin dili ile lânet etmiştir. Ben de onların sonuncusuyum."⁵³¹

394. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah kadere hem iman edip hem de yalanlayan kader ehline lânet etsin!"⁵³²

395. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Nerde bir zındık fırka varsa, illaki aslı (temel inancı) kaderi yalanlamadır."⁵³³

KIRK İKİNCİ BÂB: HER DOĞANIN FITRAT ÜZERE DOĞDUĞUNA İMÂN ⁵³⁴

531 İsnadı zayıftır. Bununla alakalı 308 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

532 İsnadı, İbn Lehi'a (Bk. 44.cü rivayet) sebebiyle zayıftır.

• Senedinde Musa b. Verdan vardır. Amiri azatlısıdır. Künyesi Ebû Ömer'dir, Mısırlıdır. Aslen Medinelidir. Saduk olmakla birlikte azıcık hata etmiştir. Üçüncü tabakadan olup H. 178'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/289) - Tehzib (10/376)

• Yine senedinde İbn Hakem ez-Zehrani vardır. Künyesi Ebû Muhammed el-Ezdi'dir, Mısırlıdır. Sikadır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 207 veya 209'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/100) - Tehzib (1/455)

Tahric: İbn Batta, İbane, 269 (2/229)'da Musannif yoluyla rivayet etmiştir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/205) şöyle der: "Bunu Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Senedinde İbn Lehi'a vardır. Zayıftır."

533 İsnadı çok zayıftır; dört illeti vardır.

1. Senedinde Bahru's Sekka vardır. İbn Küneyz es-Sekka'dır. Künyesi Ebu'l Fazl'dır, Basralıdır, zayıftır. Altıncı tabakadan olup H. 160'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/93) - Tehzib (1/418)

2. Yine senedinde Yahya b. Müslim vardır. Basralıdır, meçhuldür. Bakıyye'nin şeyhlerinden olup yedinci tabakadandır. Takrib (2/358) - Tehzib (11/279)

3. Yine senedinde Bakıyye'nin muan'an olarak rivayeti vardır. Bk. 2.ci rivayet.

4. Yine senedinde Mâlik b. Süleyman el-Elhani vardır. Bk. 315.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Hazim vardır. Süleyman el-Eşcai'dir, Kufelidir, sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 100'lerin başında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/315) - Tehzib (4/140)

Tahric: Bunu İbn Batta, İbane, 270 (2/230)'de Musannif'in yolundan rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer, bunu Metalib-i Aliye'de (3/79) Haris'e nispet etmiştir. Busiri, haşiyede senedinin zayıf olduğunu belirtmiştir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/203) bunu zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senedinde İbrahim b. A'yen vardır ki zayıftır." Yine bunu İbnu'l Cevzi, Mevzuat'ta (1/274) zikretmiştir.

534 Bu bâbdaki hadislerin tümü, açıklama gereği duyulan iki mesele içermektedir.

Birinci Mesele: Zikrolunan hadislerde geçen fitrat ile ne kastedilmiştir?

Fitratın lügat/sözlük manası, yaratılışın başlaması demektir. Allah Teâlâ "Hamd, göklerin ve yerin fatrı Allah içindir..." (Fâtır, 1) buyurur. Yani göklerin ve yerin yaratılışını başlatan. İbn Esir der ki: "Fâtır kelimesi, başlamak ve keşfetmek demektir. Fitrat kelimesi ise cilse gibi (masdar bina-i nev') dir. Bk. Nihaye, (3/457) - Lisanu'l Arab, fe-ta-ra maddesi. (5/56)

Hadiste fitrat ile kastedilen manaya gelirse; Bununla alakalı birkaç görüş varit olmuştur. Şöyledir:

1. Bununla kastedilen, babalarının bellerinde iken âdemoğullarından Allah'ın aldığı sözdür. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim! Onlar 'Tablî ki de öylesin' dediler." (A'raf, 172) Bk. Hattâbi, Mealim-i Sünen (7/83, 88) - Beğavi, Şerhu's Süne (1/158)

2. Bununla kastedilen Allah Teâlâ'nın ezeli ilminde insana yüklenilen saadet ve şekavet vasıflarıdır. Yani onlardan her biri, üzerinde yaratıldığı fitrata doğru yol alıcıdır. Bu görüş, İbn Mübarek'e nispet edilmektedir. Bk. Şerhu's Süne (1/159)

3. Bununla kastedilen, dini kabul etmesi adına hazırlanan tabiat ve selim mizaçtır. Yani şayet kişi, bu fitrat üzere terk edilse dini terk etmez ve onu bırakıp başka dine geçmez. Bk. Mealim-i Sünen (7/83, 88) - İbn Esir, Nihaye (3/457)

4. Görüşlerden en meşhur ve sahihi olan bununla İslâm fitratının kastedildiğidir. Zaten ilk üç görüş de bu dördüncü görüşe dahildir. Bu görüş, Kitap ve Sünnet'ten delillerin kendisini desteklediği görüştür. İbn Abdilberri der ki: "Bu, selevin genelinin yanında maruf/bilinip tanınan görüştür. Müfessirlerin hepsi, Allah Teâlâ'nın "İnsanları üzerinde yarattığı Allah'ın fitratına..." (Rum, 20) kavlinin İslâm olduğu konusunda icma etmişlerdir." Bk. Fethu'l Bari (3/248) - Şifau'l Alil (s. 597) - Buhârî (Fethu'l Bari, 8/512) - İbn Teymiyye, Mecmû'u'l Fetava (4/245)

Bu meselede başka görüşler olduğu da söylenmiştir. Detaylı bilgi için bk. Bk. Fethu'l Bari (3/249) - İbn Kayyım, Şifau'l Alil (s. 601)

İbn Kayyım (r.h.), âlimlerin hadiste geçen fitrat kelimesinin manası hakkında ihtilaf etmelerine sebep olarak Kaderiye'nin bu hadisle küfür ve masiyetin Allah'ın kazası ile olmadığına, aksine bu ikisinin insanların başlattığı şeyler olduğuna hüccet getirmeleri olduğunu söylemektedir. Bu yüzden âlimlerden bir topluluk, fitrat kelimesini İslâm'dan başka bir mana ile tefsir ederek onlara muhalefet etmeye çalışmışlardır. Halbuki buna gerek yoktur. Çünkü seleften nakledilen rivayetler, onların fitrat lafzı ile ancak İslâm'ı anladıklarını göstermektedir. Bu kelimenin İslâm manasına hamledilmesi, Kaderiye ile muvafık olunmasını gerektirmez. Çünkü hadiste geçen "Anne ve babası onu Yahudi yapar" cümlesi, bunun Allah'ın takdiri ile gerçekleştiğine hamledilmektedir. Bu yüzden ki İmam Mâlik, hadisın son cümlesinde geçen "Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir" sözünü onlara karşı hüccet olarak getirmiştir. Bk. Fethu'l Bari (3/250) - Şifau'l Alil (600)

İkinci Mesele: Müşriklerin Çocukları

Bu konuda gerçekten büyük hilaf vardır. Öyle ki bazı âlimler, bu konuda on tane görüş nakletmişlerdir. Bununla birlikte en meşhurları iki tanedir.

1. Allah Teâlâ kıyamet meydanında onlara rasûl gönderecek; kim ona icabet ederse cennete, kim de isyan ederse cehenneme girdirecektir. İşte orada Allah'ın onlar hakkındaki bilgisi ortaya çıkacak ve bu ortaya çıkan ilim sonucunda, yani iman ve küfürleri sonucunda karşılıklarını onlara verecektir, yoksa mücerret olarak ezeldeki bilgisine göre değil. Şeyhülislam İbn Teymiyye dedi ki: "İşte bu, müşriklerin çocukları konusundaki en iyi görüş olup hadislerin tümü, bu manaya göre tefsir edilir." Mecmû'u'l Fetava (4/247) İbn Kayyım da buna benzer söylemiştir. Bk. Tariku'l Hicretayn (s. 369)

2. Müşriklerin çocukları cennettedirler. Buna Semura b. Cündüb'un Buhârî'de geçen Nebî'nin (s.a.v.) rüyası ile alakalı hadisi de delalet etmektedir. Hadisin bir yerinde şöyle geçer: "... Onun çevresindeki çocuklar ise, doğup da fitrat üzere ölen her çocuktur." Bunun üzerine bazı Müslümanlar: "Ey Allah'ın Rasûlü! Müşriklerin evlatları da mı?" diye sordular. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap verdi: "Müşriklerin çocukları da." İbn Kayyım dedi ki: "Bu sahih hadis, onların cennette olduklarını açıkça göstermektedir. Zaten peygamberlerin rüyası da vahiydir." Bk. Tariku'l Hicretayn (s. 364)

İmam Nevevi dedi ki: "Bu, muhakkiklerin benimsediği sahih ve tercih edilen mezheptir." Bk. Şerh Müslim (16/208)

Diğer görüşlere gelirse; sayıları bir hayli çoktur. Kimisi, onların Allah'ın dilemesi altında olduklarını; kimisi, babalarına tâbi olacaklarını; kimisi, cennet ile cehennem arasında bir bölgede olacaklarını; kimisi, onların cennet hizmetçileri olacaklarını -ki bu konuda zayıf bir hadis vardır-; kimisi, toprak olacaklarını; kimisi, cehennemde olduklarını söylemiş, kimileri de bu konuda tevakkuf edip sessiz kalmayı tercih etmişlerdir. Daha geniş bilgi için bk. Fethu'l Bari (3/246) - İbn Kayyım, Tariku'l Hicretayn (s. 360-373)

İbn Kayyım, Nebî'nin (s.a.v.) "Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir" sözünden dolayı onlar hakkında cennet veya cehennem hükmü olmamasını ve manayı yalnızca "Allah Teâlâ, onların -şayet yaşasalar- ne amel edeceklerini en iyi bilendir" şeklinde anlayanların yanlış olduklarını

396. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her doğan fıtrat üzere doğar. Derken anne ve babası onu Yahudi ve Hristiyan yapar."* Sahâbe: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Peki küçükken ölenler hakkında ne dersin?"* diye sordular. Buyurdu ki: *"Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir."*⁵³⁵

397. ... Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) müşriklerin çocuklarını zikretti. Bunun üzerine bir adam: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Onlar nerede?"* diye sordu. Buyurdu ki: *"Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir."*⁵³⁶

398. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'a (s.a.v.) müşriklerin çocuklarından soruldu. Buyurdu ki: *"Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir."*⁵³⁷

belirtmiş ve şöyle söylemiştir: "Allah Teâlâ, şayet yaşasalardı onlardan hidayeti kabul edip onunla amel edecek olan ile küfrü kabul edip onu tercih edecek olanı bilmektedir. Ne var ki bu söz, onlara sadece bilmesi ile karşılık vereceğini göstermez. Bu ancak onların hayat sahibi olarak değerlendirildiklerinde ne amel edeceklerini bildiğini göstermektedir." Bk. Tariku'l Hicreteyn (s. 361)

535 İsnadı sahihtir.

Tahric: Musannif bu hadis için on tane yol zikretmiştir ki bazısında "fıtrat" sözü geçmekte, bazısında ise sadece müşriklerin çocuklarından sormakla yetinilmektedir. Kendisi, 396'dan 401'e kadar Ebû Hureyre hadisi için beş, sonrasında 404'e kadar İbn Abbâs hadisi için dört ve 405 numaralı rivayette de Âişe hadisi için bir yol zikretmektedir.

Ebû Hureyre (r.a.) hadisine gelelim:

- İmam Mâlik, Muvatta (1/241) - Müslim, Kader, 2659 (4/2049) - Ebû Davud, Sünne (Avn, 12/487) - Musannif, 396.cı rivayet - Beyhaki, İtikad (s. 73) Bunların hepsi, Mâlik yoluyla Ebu'z Zinad'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Buhârî, 6599 (Fethu'l Bari, 11/493) - Müslim, 4658 (4/2048) Bunların ikisi, Ma'mer yoluyla Hemmam'dan, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Abdurrezzak, Musannef, 20087 (11/119) Said b. Müseyyeb yoluyla Ebû Hureyre'den bu şekilde...

- Abdurrezzak, Musannef, 20077 (11/117) - Ahmed, Müsned (2/268) - Buhârî, Kader, 598 (11/493) - Müslim, 2659 (4/2049) - Nesâi, Cenaiz (4/58) - İbn Ebi Asım, Sünne, 210 (1/92) - Musannif, 396. Bunların hepsi, Atâ b. Yezid el-Leysi yoluyla Ebû Hureyre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Müslim, 2658 (4/2048) - Tirmizî, 2138 (4/447) - Musannif, 399, 400. Bunların hepsi, A'meş yoluyla Ebû Salih'ten, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

İbn Abbâs (r.anhumâ) ve Âişe (r.anhâ) hadislerine gelirse; onlardan her birinin Tahrici kendi yerinde verilecektir.

536 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Kays b. Sa'd vardır. Mekkelidir, sikadır. Altıncı tabakadan olup H. 210'lu yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/128) - Tehzib (8/397)

- Yine senedinde İbrahim b. Hacca vardır. İbn Zeyd es-Sami'dir. Künyesi Ebû İshak'tır, Basralıdır. Sika olmakla birlikte azıcık vehmetmiştir. Onuncu tabakadan olup H. 231'de veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/31) - Tehzib (1/113)

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

537 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Atâ b. Yezid el-Leysi vardır. Medinelidir, Şam'da ikamet etmiştir. Sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 105 veya 107'de 80 yaşını aşmışken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/23) - Tehzib (7/317) Tahrici 396 numaralı rivayette geçti.

399. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Hiçbir doğan yok ki, fitrat üzere doğuyor olmasın. Derken anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan veya müşrik yapar." Sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Peki bundan önce (ölürse) nasıl olur?" diye sordular. Buyurdu ki: "Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir."⁵³⁸

400. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Hiçbir doğan yok ki, işte bu fitrat üzere doğuyor olmasın. Derken anne ve babası onu Yahudi, Hristiyan ve müşrik yapar." Bunun üzerine bir adam: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ondan önce ölürse ne dersin?" Buyurdu ki: "Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir."⁵³⁹ Ebû Hureyre'nin (r.a.) bu hadisinin birçok yolu vardır.

401. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Nebî'ye (s.a.v.) kâfir müşriklerin aklı baliğ olmayan evlatlarından soruldu. Buyurdu ki: "Allah onları yarattığı vakit ne amel edeceklerini en iyi bilendir."⁵⁴⁰

538 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ebû Salih vardır. Zekvan es-Semmani'dir. Sikadır, sebtir. Bk. 85.ci rivayet.
- Yine senedinde Ebû Muaviye vardır. Muhammed b. Hazim'dir. Sikadır. Bk. 292.ci rivayet.
- Yine senedinde Muhammed b. Alai vardır. İbn Kureybe el-Hemedani'dir, Kufelidir, künyesi ile meşhurdur. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 247'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/197) - Tehzib (9/385)

Tahriri 396 numaralı rivayette geçti.

539 İsnadı hasendir.

- Senedinde Yusuf el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.ci rivayet.
- Yine senedinde Süfyan b. Veki' vardır. İbn Cerrah'tır. Künyesi Ebû Muhammed er-Ruâsi'dir, Kufelidir. Saduk idi ama yazıcısı sebebiyle belaya uğramıştır. Yazıcısı, ondan olmayan hadisleri yazdığında kendisine nasihat edilmiş, o ise kabul etmemiştir. Bu yüzden hadisleri düşmüştür. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/312) - Tehzib (4/123) Ne var ki Yusuf el-Kattan ile birlikte zikredilmiştir. Önceki hadislerde de görüldüğü üzere Yusuf'a mütâbaat edilmiştir. Zaten hadisin bol miktarda şahidi vardır.

Tahriri 396 numaralı rivayette geçti.

540 İsnadı hasendir.

- Senedinde Atâ b. Sâib vardır. Saduk olmakla birlikte karıştırmıştır. Bk. 182.ci rivayet. Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Ebû Bişr, kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde Muhammed b. Asım es-Sekafi vardır. İsfahanlıdır, âbiddir, saduktur. Ne var ki İbn Uyeyne'den işitmesi, hafızası bozulduktan sonrasına rastlamaktadır. Onuncu tabaka küçüklerinden olup H. 262'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/173) - Tehzib (9/240)
- Yine senedinde Ebû Avane vardır. Vazzah b. Abdullah el-Yeşkuri'dir. el-Vasiti el-Bezzar'dır. Künyesi ile meşhurdur. Sikadır, sebtir. Yedinci tabakadan olup H. 175 veya 176'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/331) - Tehzib (11/116)

Tahriri:

- Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 319) - Müslim, Kader, 2660 (4/2049) - Ebû Davud, Kitabu's Sünne (Avn, 12/482) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1090 (4/611) - Musannif, 404. Bunların hepsi, Ebû Avane yoluyla Ebû Bişr'den, o Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbâs'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Musannif, 401. Ebû Avane yoluyla Atâ b. Sâib'ten, o Said'den bu şekilde...
- Buhârî, Sahih, 6597 (11/493) - Nesâî, Mücteba, Kitabu'l Cenaiz, Babu Evladi'l Müşrikin (4/59)
- Musannif, 403. Bunların hepsi, Şu'be yoluyla Ebû Bişr'den, o Said'den bu şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca daha önce geçen Ebû Hureyre hadisleri ile birazdan gelecek Âişe hadisine de bakınız.

402. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Nebî'ye (s.a.v.) müşriklerin zürriyetlerinden sorulunca şöyle cevap verdi: "Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir."⁵⁴¹

403. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre Nebî'ye (s.a.v.) müşriklerin evlatlarından sorulunca şöyle cevap vermiştir: "Allah onları yarattığı vakit ne amel edeceklerini en iyi bilendir."⁵⁴²

404. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre Nebî'ye (s.a.v.) müşriklerin evlatlarından sorulunca şöyle cevap vermiştir: "Allah onları yarattığı vakit ne amel edeceklerini en iyi bilendir."⁵⁴³

405. ... Abdullah b. Kays dedi ki: Nebî'nin (s.a.v.) hanımı Âişe'ye müşriklerin zürriyetlerinden sorunca bana şöyle anlattı: "Ben de bunu Rasûlullah'a (s.a.v.) sorunca bana 'Onlar, babalarıyla birlikte' diye cevap vermişti. Bunun üzerine ben: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Hiçbir amel işlememişlerken mi!' diye sorunca 'Allah onların ne amel edeceklerini en iyi bilendir' diye cevap vermişti."⁵⁴⁴

541 İsnadı hasendir.

• Senedinde Hüseyin b. Beşir vardır. Sikadır, sebtir. Çokça mürsel rivayetleri vardır ve çokça gizli tedlis yapmıştır. Bk. 115.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir ama bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Şu'be ona mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû Bişr vardır. Cafer b. İyas b. Ebi Vahşiyye'dir. Sika olup Said b. Cübeyr'in hadisleri konusunda insanların en sağlamıdır. Bununla birlikte Şu'be, onu Habib b. Müslim ve Mucâhid hadislerinde zayıf saymıştır. Beşinci tabakadan olup H. 125 veya 126'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/129) - Tehzib (2/83)

• Yine senedinde Süreyc b. Yunus vardır. İbn İbrahim'dir, Bağdatlıdır, künyesi Ebû Haris'tir. Aslen Mervezilidir. Sikadır, âbidir. Onuncu tabakadan olup H. 235'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/285) - Tehzib (3/457)

Tahriri biraz önce geçmiştir.

542 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ubeydullah b. Muaz vardır. Sika hafızdır. Bk. 238.ci rivayet. Aynı şekilde babası da sika ve mütkindir. Bk. 206.cı rivayet.

Tahriri 401 numaralı rivayet ile aynıdır.

543 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Avane vardır. Vazzah b. Abdullah el-Yeşkuri'dir. Sikadır, sebtir. Bk. 401.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Abdülmelik vardır. İbn Zencüeh'tir. Bağdatlıdır, künyesi Ebû Bekir el-Gazali'dir. Sikadır, on birinci tabakadandır ve H. 285'te vefat etmiştir. Daha önce bununla alakalı bilgi verilmişti. Bk. 24.cü rivayet.

Tahriri 401 numaralı rivayet ile aynıdır.

544 İsnadı hasendir.

• Senedinde Bakıyye vardır. Saduk olmakla birlikte zayıf râvilerden çokça tedlis yapardı. Ancak burada açıkça "tahdis etti" lafzını söylemiştir. Ayrıca Muhammed b. Harb, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Lalekai, Şerhu'l Usul (4/611)

• Yine senedinde Abdullah b. Ebû Kays vardır. Onun İbn Kays da İbn Ebi Musa olduğu da söylenmektedir. Künyesi Ebu'l Esved en-Nasri'dir, Humusludur. Sikadır, muhadramdır. İkinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/442) - Tehzib (5/366)

406. ... Mü'minlerin annesi Âişe (r.anhâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) namaz kıldırması için bir çocuğun cenazesine çağrıldı. Ben: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ona ne mutlu! Cennet serçelerinden bir serçedir o. Ne kötülük işlemiş ne de kötülüğü bilmiştir" dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Belki de başka bir şeydir ey Âişe!⁵⁴⁵ Şüphesiz Allah Teâlâ cennet için bir ahali yaratmıştır. Onları daha babalarının bellerinde iken cennet için yaratmıştır. Yine cehennem için de bir ahali yaratmıştır. Onları daha babalarının bellerinde iken cehennem için yaratmıştır."⁵⁴⁶

407. ... Fazl b. Ziyad dedi ki: Ahmed b. Hanbel'e Nebî'nin (s.a.v.) "Her doğan fitrat üzere doğar" sözü ile ne kastettiğini sordum. Dedi ki: "Şekavet ve saadet."⁵⁴⁷

• Yine senedinde Muhammed b. Ziyad el-Elhâni vardır. Künyesi Ebû Süfyan'dır, Humusludur. Sıkadır ve dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/162) - Tehzib (9/170)

Tahrîç:

• Ebû Davud, Kitabu's-Sünne, Zerari'l Müşrikin (Avn, 12/483) Bakıyye yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Münziri, senedi hakkında bir şey söylememiştir. İbn Kayyım, Abdullah b. Ebi Kays rivayetini zikrettikten sonra şöyle demiştir: "Bu şekilde meşhur değildir." Bk. Tehzibu's-Sünen (Avnu'l Mabud, 12/483)

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1091 (4/611) Muhammed b. Ziyad yoluyla bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 212 (2/187) Ebu'l Muğira yoluyla "Bize Utbe b. Zamra tahdis etti, dedi ki: Bana Abdullah b. Ebi Kays tahdis etti..." senediyle rivayet etmiştir. Ayrıca bk. İmam Ahmed, Müsned (6/187)

545 Bu hadis, birçok insana müşkil gelmiştir. Mesela İmam Ahmed bu hadisi reddetmiş ve hakkında "Müslümanların evlatlarının cennette olduğu konusunda kim şüphe eder ki!" demiştir. Yine şöyle demiştir: "Şüphesiz onlar cennettedirler ve bu konuda hiçbir şekilde ihtilaf yoktur." Bazıları da bunu tevil etmiş ve şöyle demişlerdir: "Nebî'nin (s.a.v.) Âişe'ye bu karşı çıkışı, onun -tıpkı muayyen (belirli) bir Müslüman hakkında yapıldığı gibi- muayyen (belirli) bir çocuğun cennet gittiğine şahitlik etmesi dolayısıyladır. Çünkü çocuk, anne babasına tabidir. Yani anne babası hakkında onların cennetlik olduğuna şahitlik edilmezken o ikisine tâbi olan çocuk hakkında nasıl şahitlik edilsin? İcma, Müslüman çocuklarının genel olarak babaları ile oldukları şeklindedir. O halde muayyen şahıs ile genel olarak verilen hükmün birbirinden ayırt edilmesi gereklidir." Bk. İbn Kayyım, Tehzibu's-Sünen (Avnu'l Mabud, 12/487) - Tariku'l Hicreteyn (s. 369)

546 İsnadı hasendir.

• Senedinde Talha b. Yahya vardır. İbn Abdullah el-Teymi'dir. Medinelidir, Kufe'de ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Altıncı tabakadan olup H. 148'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/380) - Tehzib (5/27) Ne var ki Fudayl b. Amr, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Müslim, 2662 (4/2050)

• Yine senedinde Âişe binti Talha b. Abdullah vardır. Künyesi Ümmü İmrân et-Teymiyye'dir. Sıkadır, üçüncü tabakadandır. Buhârî ve Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/606) - Tehzib (12/436)

Tahrîç:

• Müslim, Kader, 2662 (4/2050) Fudayl b. Amr yoluyla Âişe'den ve Talha b. Yahya yoluyla rivayet etmiştir.

• Abdurrezzak, Musannef, 20095 (11/124) - Ahmed, Müsned (6/41, 208) - Ebû Davud, Sünne (Avn, 12/485) - İbn Mâce, Mukaddime, 82 (1/32) - Nesâî (4/57)

• Beyhaki, İtikat (s. 74) Talha yoluyla bu şekilde...

547 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Bunu Hallal, İmam Ahmed'den naklettiği İman adlı eserinde (86) rivayet etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Nebî'den (s.a.v.) aktardığımız bu sünnetler, Allah'ın Kitabı'nın manasına delalet etmekte, Allah'ın kendisine akıl verdiği herkese bunların birbirlerini tasdik ettiğini göstermektedir. Aynı şekilde Allah'ın Kitabı'ndan zikrettiğimiz âyetler de birbirini tasdik etmekte, Kitap ve Sünnet sana kader konusunda bildirdiğimiz mezhebimizin manasını göstermektedir. Nebî (s.a.v.) hutbe verdiği zaman konuşmasında *"Allah kime hidayet ederse onu saptıracak yoktur, Allah kimi saptırırsa ona hidayet edecek yoktur"* buyururdu. Ashâbından bir topluluk da böyle rivayet etmiştir. Aynı şekilde sahâbe de -mü'minlerin kesinlikle şüpheye düşmeyeceği bir şekilde- hutbelerinde iman, tasdik ve yakın ile böyle söylerlerdi.

408. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.), hutbesinde Allah'a hamd eder, O'na yaraşır şekilde övgülerde bulunur, sonrasında şöyle derdi: *"Allah kime hidayet verirse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa ona hidayet verecek yoktur. Sözün en doğrusu Allah'ın Kitabı, yolun en güzeli Muhammed'in yolu, işlerin en kötüsü de sonradan ortaya çıkarılanlardır. Sonradan ortaya çıkarılan her şey bid'at, her bid'at bir sapıklık ve her sapıklık da cehennemdedir."*⁵⁴⁸

409. ... Ebû Ubeyde'den; Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bize Hutbetu'l Hace'yi öğretti: *"Şüphesiz ki hamd Allah'a mahsustur. O'ndan yardım ister, bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerhlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden O'na sığınırız. Allah kime hidayet verirse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa ona hidayet verecek yoktur. Şehadet ederim ki Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve rasûlüdür..."* Sonrasında hadisin devamını zikretti.⁵⁴⁹

548 İsnadı hasendir.

• Senedinde Cafer b. Muhammed vardır. Saduktur, fakihtir. Bk. 84.cü rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Bk. 84.cü rivayet.

549 İsnadı munkatıdır.

• Senedinde Abdullah b. Mes'ud'un oğlu Ebû Ubeyde vardır. Künyesi ile meşhurdur. Daha meşhur görüş ise künyesinden başka ismi olmadığıdır. İsmi'nin Âmir olduğu söylenir. Kufelidir, sikadır. Üçüncü tabaka büyüklerindendir. Raciî görüşe göre, babasından işittiği sahih değildir. H. 80'den sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/448) - Tehzib (5/75) - Merasil (s. 256) Buna göre; isnadı senetteki inkıta (kopukluk) sebebiyle zayıftır. Ne var ki bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Ebu'l Ahvas, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû İshak vardır. Amr b. Abdullah el-Hemedani'dir. Künyesi Ebû İshak es-Sebîi'dir. Sikadır, âbiddir, üçüncü tabakadandır. Son dönemlerinde karıştırmıştır. H. 129'da vefat etmiştir. Vefat tarihi ile alakalı başka görüşler de vardır. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, ayrıca Süfyan es-Sevri -ondan rivayette bulunanlar içinde en sağlamı kendisidir- ondan rivayette bulunmuşlardır. Süfyan b. Uyeyne ise, ondan karıştırdıktan sonra rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (2/73) - Tehzib (8/63) - Kevakib-i Niraniyyat (s. 341) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 101) Hafız İbn Hacer, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymaktadır. Ayrıca bunu muan'an olarak rivayet etmiştir. Ne var ki Tayalisi (s. 45)'de açıkça işittiğini ifade etmiştir.

• Yine senedinde Ubeydullah b. Musa vardır. Sika olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Bk. 18.ci rivayet.

410. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Rasûlullah bize şöyle (dememizi) öğretti: "Şüphesiz ki hamd Allah'a mahsustur. O'ndan yardım ister, bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerlerinden ve amellerimizin kötülüklerinden O'na sığınırız. Allah kime hidayet verirse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa ona hidayet verecek yoktur."⁵⁵⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcûrî (r.h.) dedi ki: Berâ b. Âzib'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Hendek günü Nebî'yi (s.a.v.) şöyle derken işittim:

"Allah'ım! Şayet sen olmasaydın, bizler hidayet olunmazdık.

Oruç tutmaz, namaz kılmazdık.

Artık üzerimize sekine⁵⁵¹ indir,

Eğer (düşmanla) karşılaşsak ayaklarımızı sabit kıl."

• Yine senesinde Muhammed b. İşkâb vardır. Muhammed b. Hüseyin b. İbrahim el-Âmirî'dir. Sâduktur, on birinci tabakadandır ve H. 261'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/155) - Tehzib (9/121)

Tahriç:

• Ahmed, Müsned (1/392) - Tayalisi, Müsned, 338 (s. 45) - Tirmizî, Nikah, 1105 (3/404) - Nesâî, Mücteba, Cuma (3/104) - Darimi, Nikah, 2208 (2/66) - Hakim, Müstedrek (2/182)

• Ebû Davud, Nikah (Avn, 6/153) Bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Ebû Ubeyde ve Ebu'l Ahvas'tan rivayet etmiştir.

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1196 (4/658) İbn Ubeyde ile Ebu'l Ahvas sadece Ebû Ubeyde yoluyla rivayet etmiştir.

Ayrıca bir sonraki hadis ile 84 numaralı rivayete de bakınız.

550 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ebu'l Ahvas vardır. Avf b. Mâlik b. Nazla el-Cüşemî'dir. Kufelidir, künyesi ile meşhurdur. Sikadır. Haccac'ın valiliği döneminde Irak'ta öldürülmüştür. Bk. Takrib (2/90) - Tehzib (8/169)

• Yine senesinde Abser b. Kasım ez-Zübeydi vardır. Kufelidir, sikadır. Sekizinci tabakadan olup H. 179'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/400) - Tehzib (5/136)

Tahriç:

• Ebû Davud (Avn, 6/153) - Tirmizî, 1105 (3/404) Tirmizî dedi ki: "Abdullah hadisi hasendir. Bunu A'meş, Ebû İshak'tan, o Ebu'l Ahvas'tan, o Abdullah'tan, o da Nebî'den (s.a.v.) rivayet etmiştir. Yine bunu Şu'be, Ebû İshak'tan, o Ebû Ubeyde'den, o Abdullah'tan, o da Nebî'den (s.a.v.) rivayet etmiştir. İki hadis de sahihtir. Çünkü İsrail, bu ikisini cemetmiş ve 'Ebû İshak'tan, o Ebu'l Ahvas ve Ebû Ubeyde'den, o Abdullah'tan, o da Nebî'den (s.a.v.)' demiştir."

• İbn Mâce, Mukaddime, 46 (1/16), Nikah, 1892 (1/609) - İbn Ebi Asım, Sünne, 255 (1/114) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (3/214) - İbn Batta, İbane, 217 (2/191) Bunların hepsi, Ebû İshak yoluyla Ebu'l Ahvas'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Yine bunu Buhârî, Murre el-Hemedani yoluyla "Abdullah b. Mes'ud dedi ki..." şeklinde rivayet etmiştir ve hadisin hükmü merfudur. Bk. Buhârî, Sahih, Kitabu'l İtisam, 277 (13/249)

Ayrıca İbn Mes'ud'un bu hadisinin zayıf iki yolu daha vardır. Şeyh Elbanî, o ikisini Hutbetu'l Hâce (s. 15-22) adlı risalesinde zikretmiştir. Yine bu hadisin 84 numaralı rivayette geçen Cabir hadisinde şahidi de bulunmaktadır.

551 Sekine, Allah'ın mü'minlere bahsettiği sükûnet ve güven anlamında Kur'ân terimidir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi/sekine. (Çev.)

Râvi daha sonra hadisi zikretmiştir.

411. ... Ebû İshak'tan rivayet edildiğine göre Berâ (r.a.) şöyle demiştir: "Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim..." Râvi daha sonra hadisi zikretmiştir.⁵⁵²

Derim ki: Ayrıca İbn Abbâs'tan da Nebî'nin (s.a.v.) ona -dediklerimizin doğruluğunu gösteren- vasiyet ve öğüdünü aktarılmaktadır.

412. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) anlatıyor: Bir süvari, Rasûlullah'a (s.a.v.) kûl rengi etli bir katır hediye etti. Sanki katır, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hoşuna gitmiş gibi biydi. Derken biraz yün ve lif getirilmesini istedi. Bizler ise o katır için ip ve gem kâtrın üzerine koydu. Sonra bindi ve -İbn Abbâs'ı kastederek- "Sen de bin ey çocuk!" buyurdu. Ben derhal arkasına bindim ve seyre koyulduk. Baki Mezarlığı'nın hizasına geldiğimizde sağ eliyle sol omzuma vurdu ve şöyle buyurdu: "Ey çocuk! Allah'ı koru ki O da seni korusun. Allah'ı koru ki O'nu önünde bulasın. Allah'tan başkasından isteme! Ancak Allah adına yemin et. Kalemler kurudu, sayfalar dü-rüldü. Nefsim elinde olana yemin ederim ki şayet sema ve yer ehli, Allah'ın senin için yazmadığı bir şeyle sana zarar vermek için bir araya gelseler, güç yetiremezler. Şayet sema ve yer ehli, Allah'ın senin için yazmadığı bir şeyle sana fayda vermek için bir araya gelseler, buna güç yetiremezler." Ben: "Ey Allah'ın Rasûlü! Dünya-dan aynlana dek bunun gibi kesin bir inanca nasıl sahip olabilir?" diye sordum. Buyurdu ki: "Bilmelisin ki sana isabet eden seni ıskalayacak değildir. Seni ıskalayan da sana isabet edecek değildir."⁵⁵³

552 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ahmed b. Süfyan vardır. Künyesi Ebû Süfyan'dır, Nesalıdır. Saduktur, tasnif sahibidir. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/15) - Tehzib (1/33) Tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Ebû İshak vardır. es-Sebî'dir. Biraz önce 409 numaralı rivayette hakkında bilgi verilmişti.

• Yine senedinde Muhammed b. Yusuf el-Fıryabi vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 24.cü rivayet.

Tahriç:

• Buhârî, Sahih, Kitabu'l Kader, 662 (Fethu'l Bari, 11/515) Cerir yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde...

• Müslim, 1803 (3/1430) - Darimi, Sünen, 2459 (2/140) Bunların tümü, Şu'be yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (4/282) Amr b. Ebi Zaid yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 219 (2/192) Selam b. Süleym Ebu'l Ahvas yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde...

553 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Abdusselam eş-Şami vardır. Elimdeki kaynaklarda hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Haşimi azatlısı Salih b. Rüstem olması muhtemeldir. Eğer o ise künyesi Ebû Abdusselam ed-Dımeşki'dir. Meçhuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/359) - Tehzib (4/390) Bununla birlikte Kays b. Haccac, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. İbn Ebi Asım, Sünne (1/138) - Tirmizî (4/667)

413. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) anlatıyor: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) arkasında binittiydim. Bana dedi ki: "Allah'ı koru ki O da seni korusun. Allah'ı koru ki O'nu önünde bulasın. İstedğinde Allah'tan iste, yardım diledğinde Allah'tan yardım dile. Kalemler kaldırılmış, sayfalar kurumuştur. Nefsim elinde olana yemin ederim ki şayet ümmet, Allah'ın senin için yazmadığı bir şeyle sana fayda vermeye kalkışsalar, buna güç yetiremezler. Şayet Allah'ın senin için yazmadığı bir şeyle sana zarar vermek isteseler, buna güç yetiremezler." Veya "Kudret bulamazlar" buyurdu.⁵⁵⁴

- Yine senesinde Velid b. Abdûlmelik vardır. İbn Ubeydullah b. Mesrah el-Harrani'dir. Künyesi Ebû Vehb'tir. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (9/10) ondan bahsetmiş ve şöyle demiştir: "Babama ondan sordum. Bana 'Saduktur' diye cevap verdi." Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadrlar.
- Yine senesinde Hanş (veya Hinş) es-San'ani vardır. İbn Abdullah'tır. İbn Ali b. Amr es-Sebbâi olduğu söylenir. Künyesi Ebû Rişdin'dir, San'alıdır. Afrika'da ikamet etmiştir, sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 100'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/205) - Tehzib (3/57)
- Yine senesinde Ebû Abdurrahim vardır. Halid b. Ebi Yezid b. Semmak b. Rüstem'dir. Emevi azatlısıdır, Harranlıdır. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 144'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/221) - Tehzib (3/132)
- Yine senesinde Muhammed b. Seleme vardır. İbn Abdullah'tır. Bahili azatlısıdır, Harranlıdır. Sikadır, on birinci tabakadandır ve sahih görüşe göre H. 291'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/166) - Tehzib (9/193)

Tahric:

- Ahmed, Müsned (1/293, 303, 307) - Tirmizî, 2616 (4/667) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 316 (1/138) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1095 (4/616) - Beyhaki, İtikad (s. 58) - İbn Batta, İbane, 232 (2/200) Bunların hepsi Kays b. Haccac yoluyla Hanş -veya Hinş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Hakim, Müstedrek (3/541, 542) Kaddah yoluyla Şihab b. Hiraş'tan, o Abdûlmelik b. Umeyr'den, o da Abdullah b. Abbâs'tan bu şekilde rivayet etmiş ve içerisinde bir kıssa zikretmiştir. Zehebi dedi ki: "Kaddah hakkında Ebû Hatim 'Metruktür' demiştir. Şihab hakkında ise ihtilaf edilmiştir. Ayrıca benim görüşüme göre Abdûlmelik, İbn Abbâs'tan işitmemiştir." Yine Hakim, bunu İbn Ebi Müleyke yoluyla İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. Zehebi dedi ki: "Senette geçen İsa'ya itimat olunmaz."

Ayrıca İbn Abbâs'ın bu hadisnin ileride gelecek başka yolları da vardır.

- Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 315 (137-138) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1096 (4/641)
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/189-190) şöyle der: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senedinde zayıf bir râvi olan Ali b. Ebi Ali el-Kuraşi vardır."
- Hafız İbn Receb el-Hanbeli dedi ki: "Bu hadis, İbn Abbâs'tan birçok yoldan rivayet edilmektedir. Oğlu Ali, azatlısı İkrime, Atâ b. Ebi Rebah, Amr b. Dinar, Ubeydullah b. Abdullah, Gufra'nın azatlısı Ömer, İbn Ebi Müleyke ve daha niceleri bunlardandır. Tüm bu yolların en sahihi, Tirmizî'nin rivayet ettiği Hanş -veya Hinş es-San'ani yoludur. İbn Mende de böyle söylemiştir." İbn Receb yine şöyle der: "Nebî'nin (s.a.v.) İbn Abbâs'a bu şekilde vasiyet ettiği Ali b. Ebi Talib, Ebû Said el-Hudri, Sehl b. Sa'd ve Abdullah b. Cafer'den de rivayet edilmektedir. Bununla birlikte senetlerin tümünde zayıflık vardır. Ukayli'nin zikrettiğine göre senetlerinin hepsi zayıf olmakla birlikte bazılarından daha sağlıklıdır." Bk. İbn Receb el-Hanbeli, Camiu'l Ulum ve'l Hikem (s. 174) İsnadı zayıftır.
- Senesinde Abdulvahid b. Süleym el-Mâliki vardır. Basralıdır, zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/526) - Tehzib (6/435)
- Yine senesinde Atâ vardır. İbn Ebi Rebah'tır. Hakkında daha önce bilgi verilmişti.

414. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) İbn Abbâs'a "Ey çocuk!" veya "Ey küçük çocuk!" dedi, sonrasında şöyle buyurdu: "Sana bir şey korusun. Allah'ı koru ki O önünde olsun. İstedğinde Allah'tan iste, yardım dilediğinde Allah'tan yardım dile. Rahatlıkta Allah'ı tanımaya bak ki sıkıntıda O da seni vermeyeceği bir şeyi sana vermek için bir araya gelseler, buna kudret bulamazlar. Şayet onların tümü, Allah'ın senin için takdir edip yazmadığı bir şeyi senden engellemek için bir araya gelseler, buna güç yetiremezler. Bil ki her sıkıntı için bir rahatlık, zorlukla beraber bir kolaylık, zorlukla beraber bir kolaylık vardır."⁵⁵⁵

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şerîa kitabının beşinci bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın altıncı bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

• Yine senedinde Abbad b. Avvam vardır. İbn Ömer'dir, Küllâbî azatlısıdır. Künyesi Ebû Sehl'dir. Vasıtlıdır. Sikadır, sekizinci tabakadandır ve H. 185 veya sonrasında 70 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/393) - Tehzib (5/99)

Tahriç: İbn Receb el-Hanbeli dedi ki: "Bunu Abd b. Humeyd, zayıf bir senetle Atâ'dan, o da İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir." Bk. İbn Receb el-Hanbeli, Camiu'l Ulum ve'l Hikem (s. 174) Ayrıca 412 numaralı rivayette görüldüğü üzere başka yollardan da rivayet edilmiştir.

555 İsnadı gerçekten zayıftır, iki illeti vardır.

• Senedinde Yahya b. Meymun b. Atâ el-Kuraşî vardır. Ebû Eyyûb et-Temmar'dır, Basralıdır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Metruktür. Sekizinci tabakadan olup H. 190 dolaylarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/359) - Tehzib (11/920)

• Yine senedinde Ali b. Yezid el-Cüd'an vardır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Velid el-Fahham vardır. Bağdatlıdır, saduktur. Onuncu tabakadan olup H. 252'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/216) - Tehzib (9/504)

Tahriç:

• Hatib, Tarih-i Bağdat (14/125)

• İbn Batta, İbane, 230 (2/198) Yahya b. Meymun yoluyla bu şekilde...

Ayrıca 412 numaralı rivayette benzer olarak geçmişti. Tahriçleri için oraya müracaat ediniz.

ALTINCI BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım isterim.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize yeter! O ne güzel vekildir! Her hal üzere Allah'a hamd olsun. Önceki bölümlerde, Allah Teâlâ'nın Kitabı'ndan ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetinden Kaderiye aleyhinde hüccet olarak getirdiğimiz delilleri zikretmiştik. Şimdi ise, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahâbesinden Kitap ve Sünnet'in manasında olup Kaderiye'ye reddiye olan delilleri zikredeceğim. Sonrasında onlara ihsan ile tâbi olan tabiîn ve Müslümanların imamlarının Kaderiye'ye verdiği reddiyeleri ve Müslümanları Kaderiye mezhebinden sakındıran sözlerini zikredeceğim.

KIRK ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER (R.ANHUMÂ)'NIN KADERİYE'YE VERDİĞİ REDDİYE VE ONLARA KARŞI ÇIKIŞLARI⁵⁵⁶

415. Bize Ebû Bekir Cafer b. Muhammed el-Firyabi haber verdi, dedi ki: Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti; Amr b. Dinar'dan, o Abdullah b. Şeddad'dan kendisine haber veren bir kimseden; dedi ki: Ebû Bekir es-Siddîk (r.a.) dedi ki: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ mahlukatı yaratmış ve onları iki gruba ayırmıştır. Derken bunlara 'Cennete girin!' buyurmuş, şunlara da 'Cehenneme girin! Umurumda değil' buyurmuştur."⁵⁵⁷

556 Musannif, sadece Ebû Bekir ile Ömer'den gelen rivayetler ile yetinmemiş, onlar dışında birçok sahâbeden de nakilde bulunmuştur.

557 İsnadı zayıftır.

• Senette Amr b. Dinar ile Abdullah b. Şeddad arasında meçhul bir râvi vardır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Bununla birlikte Lalekai'de Abdurrahman b. Sabit'ten, o Ebû Bekir'den şeklinde bir senetle başka yoldan da gelmiştir. Ancak Abdurrahman b. Sabit'in özellikle -Ebû Bekir gibi- erken vefat eden sahâbeden yaptığı rivayetler şüphelidir. Dolayısıyla bu mürsel bir rivayettir.

• Senedinde Abdullah b. Şeddad b. Hâdi el-Leysi vardır. Künyesi Ebu'l Velid'tir, Medinelidir. Nebî (s.a.v.) hayatta iken dünyaya gelmiştir. İcli, onu tabiînin sika büyüklerinden saymıştır. Ayrıca fakihlerden de sayılmaktadır. H. 81'de veya sonrasında Kufe'de öldürülmüştür. Bk. Takrib (1/422) - Tehzib (5/251) - İcli, Sikat (s. 261)

Tahrîç:

• İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 284 (2/236) Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

416/A. Bize Ebû Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdulaziz el-Beğavi tahdis etti, dedi ki: Bize Davud b. Reşid tahdis etti, dedi ki: Bize Yahya b. Zekeriyya tahdis etti; Musa b. Akabe'den, o Ebû Zübeyr'den...⁵⁵⁸

416/B. ... Cafer b. Muhammed'den o babasından o da Cabir b. Abdullah'tan; Nebî (s.a.v.), Ebû Bekir'e şöyle dedi: "Ey Ebû Bekir! Şüphesiz ki Allah Teâlâ kendisine isyan edilmesini dilemeseydi, İblisi yaratmazdı."⁵⁵⁹

417. ... Abdula'la b. Abdullah'tan; Abdullah b. Haris b. Nevfel dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.) bizlere Cabiye'de hutbe verdi. O sırada Câsülük⁵⁶⁰, Ömer'in önünde durmakta, tercüman da tercüme etmekteydi. Ömer dedi ki: "Allah kime hidayet verirse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa ona hidayet verecek yoktur." Bunun üzerine Câsülük "Doğrusu Allah kimseyi saptırmaz" dedi.⁵⁶¹ Bunu duyan Ömer: "Ne diyor?" diye sordu. Tercüman: "Hiçbir şey" diye cevap verdi. Sonra hutbesine baştan başladı. Hutbesinin "Allah kime hidayet verirse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa ona hidayet verecek yoktur" kısmına gelince Câsülük "Doğrusu Allah kimseyi saptırmaz" dedi. Ömer, tercümana "Ne diyor?" dedi, tercüman da ona söyledi. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: "Ey Allah'ın düşmanı! Sen yalan söyledin. Ahdin olmasaydı senin boynunu vururdum. Aksine Allah seni yaratmış ve saptırmıştır. Sonra Allah seni öldürecek, sonra da inşallah cehenneme girdirecektir." Ömer daha sonra şöyle dedi: "Şüphesiz Allah Teâlâ Âdem'i yarat-
tığında zürriyetini saçmış, cennet ehlini ve amel edecekleri ile cehennem ehli ve

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1204 (4/663) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 282, 283 (2/335) Bu ikisi, Abdurrahman b. Sabit yoluyla "Ebû Bekir dedi ki..." demiş, sonrasında hadisin devamını zikredip, rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca bk. Kenzu'l Ummal, 1540 (1/335) Eserin sahibi ayrıca bunu Abdullah b. Şeddad yoluyla İstikamet adlı eserinde Huşeyş'e de nispet etmektedir.

558 İsnadı sahihtir. Ebû Zübeyr'den gelen bu yoldaki râviler sikadırlar.

• Senedinde Musa b. Ukbe vardır. İbn Ebi Ayyaş el-Esedî'dir. Zübeyroğulları azatlısıdır. Sikadır, fakihdir, meğazide imamdır. Beşinci tabakadandır. Yahya b. Main'in onu zayıf saydığı sahih değildir. H. 141 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/282) - Tehzib (10/360)

• Yine senedinde Yahya b. Zekeriyya vardır. İbn Ebi Zaid el-Hemedani'dir. Künyesi Ebû Said'tir, Kufelidir. Sikadır, mütkündür. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 184'te 93 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/347) - Tehzib (11/208)

• Yine senedinde Davud b. Rüseyd vardır. Bk. 86.cı rivayet.
Bu senette Ebû Zübeyr'in muan'an olarak rivayet etmesinden başka problem yoktur. Çünkü kendisi müdellistir. Bk. 36.cı rivayet. Ancak ikinci yolda da görüleceği üzere Muhammed b. Ali kendisine mütâbaat etmiştir. Bununla birlikte bazı imamlar, Muhammed b. Ali'nin hadis uydurduğunu ve münker rivayetlerde bulunduğu hükmetmişlerdir. Bk. 312.cı rivayet.

559 İsnadı hasendir.

• Senedinde Cafer b. Muhammed vardır. Saduktur, fakihdir. Bk. 84.cü rivayet.

• Yine senedinde babası vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 8.cü rivayet.

Tahrirci için bk. 312 numaralı rivayet.

560 Câsülük, büyük Rum emirlerinin lakabıdır.

561 Câsülük'in bu sözü, bid'at Kaderiye görüşünün İslâm dışı ırklardan geldiğini göstermektedir.

amel edeceklerini yazmıştır. Sonra da 'Bunlar cennet için, bunlar da cehennem için' buyurmuştur."⁵⁶²

418. ... Abdula'la b. Abdullah'tan; Abdullah b. Haris b. Nevfel dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.) bizlere Câbiye'de hutbe verdi. O sırada Câsülik, Ömer'in önünde durmakta, tercüman da Ömer'in önünde tercüme etmekteydi. Ömer dedi ki: "Allah kime hidayet verirse onu saptıracak yoktur. Kimi de saptırırsa ona hidayet verecek yoktur..." Râvi daha sonra sonuna dek hadisi zikretmiştir.⁵⁶³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Daha önce Ömer ve Ali (r.anhumâ)'nın Nebî'den (s.a.v.) kader konusunda aktardıkları ve bedbaht Kaderiye'ye reddiye olmak bakımından büyük bir asıl olan hadislerini zikretmiştik.

Ali b. Ebi Talib'ten (r.a.), onun insanlara kaderin ispat edilmesini ve Allah Teâlâ'nın mahlukatı şaki (bedbaht) ve said (bahtiyar) olarak yarattığını öğrettiği rivayet edilmektedir.

562 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Abdula'la b. Abdullah vardır. İbn Amr el-Küreyz'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır, Basralıdır. Makbuldür, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/464) - Tehzib (6/95) Bu rivayeti Lalekai, 198'de Halid el-Hazza'nın direkt olarak Abdullah b. Haris'ten aktardığı yolla rivayet etmiştir. Hafız, Tehzib adlı eserinde (3/121) Halid'in Abdullah b. Haris'ten rivayette bulunduğunu söylemektedir. O halde bu haber, eğer inkıta/kopukluktan yana selamette ise sahihtir.

- Yine senedinde Abdullah b. Haris vardır. İbn Nevfel b. Haris b. Abdulmuttalib el-Haşimi'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Medinelidir. Basra emirliği yapmıştır. Kendisi Peygamber'i (s.a.v.) sadece görmüş, babası ve dedesi ise sohbetinde bulunmuştur. İbn Abdilberr der ki: "Âlimler onun sika olduğu konusunda icma etmişlerdir." H. 79'da veya 84'de vefat etmiştir. Takrib adlı eserde ölüm tarihi olarak 99 yılı gösterilmektedir ki bu bir hatadır. Buhârî ile Müslim gibi âlimler kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/408) - Tehzib (5/180)

- Yine senedinde Abdülaziz b. Muhtar ed-Debbağ vardır. Basralıdır, Hafsa binti Sirin'in azatısıdır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/512) - Tehzib (6/355)

Tahric:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 929 (2/423) - Lalekai, Şerhu's Sünne, 1197 (4/659) - İbn Batta, İbane, 287 (2/238) Bunların hepsi, Halid el-Hazza yoluyla Abdula'la b. Abdullah'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1198 (4/660)'de Süfyan es-Sevri yoluyla Halid el-Hazza'dan, o direkt olarak Abdullah b. Haris'tan senediyle... ve 1199 (4/660, 661)'de Ubeydullah b. Abdula'la yoluyla babasından, o Abdullah b. Haris'ten "Ömer, Câbiye'de insanlara hutbe verirken ben de orada bulundum..." şeklinde rivayet etmiştir. Abdullah'ın "Orada bulundum" sözü, bazıların Abdullah ile Ömer arasında kopukluk vardır şeklindeki kuruntusunu ortadan kaldırmaktadır.

- Ayrıca bu haberi, Kenzu'l Ummal'ın sahibi (1547, 1/339, 340)'ta Kaderiye adlı eserinde Ebû Davud, Tehzibu'l Asar adlı eserinde Taberi, İbn Ebi Hatim, Ebu's Şeyh, Emali adlı eserinde Ebu'l Kasım el-Beşran, er-Reddu Ale'l Cehmiyye adlı eserinde Darimi, Garaibu Şu'be adlı eserinde İbn Mende, İstikamet adlı eserinde Huşeyş, Hücce adlı eserinde Asbahani, Müsned-i Ebi Hanife adlı eserinde İbn Hisru'ya da nispet etmektedir.

563 İsnadı bir önceki gibidir. Abdula'la b. Abdullah dışındaki râvileri sikadır. Ancak Abdula'la da makbuldür.

Tahrici bir önceki gibidir.

419. Bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki... Selamet el-Kindi dedi ki: Ali (r.a.), insanlara Nebî'ye (s.a.v.) salat etmeyi öğretir, şöyle derdi: *"Ey yerleri dümdüz eden yüksekleri var eden ve kalpleri -şaki ve said olarak- fitratları üzere sarıp tedavi eden! Salatlarının şereflerini, bereketlerinin çoğalmasını, selamlamanın yumuşaklığını kulun ve rasûlün Muhammed'in üzerine eyle..."* Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretmiştir.⁵⁶⁴

420. ... Yine bize Ebu'l Hasen Ali b. İshak ez-Zâtıyâ tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Vezir el-Vasiti tahdis etti, dedi ki: Bize Nuh b. Kays tahdis etti, dedi ki... Râvi daha sonra kendi isnadı ile bir önceki hadisin aynısını zikretmiştir.⁵⁶⁵

421. ... Ubeydullah b. Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik'ten merfu olarak; bir gün Ali'nin (r.a.) yanında kader zikredildi. Derken işaret ve orta parmağını ağzına soktu ve ikisi ile tükürüğünden alıp kolunun iki yerine yapıştırdı. Sonra şöyle dedi: *"Şehadet ederim ki şu iki tükürük Ümmü'l Kitap'ta (yazılı) idi."*⁵⁶⁶

564 İsnadı zayıftır; senedinde mürsel ve cehalet olarak iki illet vardır.

- Senedinde Selamet el-Kindi vardır. Meçhuldür. İbn Hibban, Sikat'ta (4/343)'te onu zikretmiş ve şöyle demiştir: "Kendisi, Ali b. Ebi Talib'ten, Nuh b. Kays et-Tahi'nin de ondan rivayette bulunduğu bir şeyhtir." İbn Hatim de kendisinden bahsetmiş, şöyle demiştir: "Ali b. Ebi Talib'ten mürsel olarak Nebî'ye (s.a.v.) salat hakkında bir hadis rivayet etmiştir. Yine Nuh b. Kays et-Tahi, ondan 'Babamı şöyle derken işittim...' şeklinde bir hadis rivayet etmektedir." Bk. Cerh ve Ta'dil (4/300) Buhârî, onu Tarih-i Kebir'de (4/195) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Meçhul biridir. Mizzi dedi ki: "Selamet el-Kindi tanınmamaktadır ve Ali'ye yetişmemiştir." Bk. İbn Kesir, Tefsir (6/453)

- Yine senedinde Nuh b. Kays et-Tahi el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Ravh'tır, Basralıdır, Halid'in kardeşidir. Şia olmakla suçlanmıştır. Sekizinci tabakadan olup H. 183 veya 184'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/308) - Tehzib (10/485)

- Yine senedinde Muhammed b. Vezir vardır. İbn Kays el-Abdi'dir, Vasıtlıdır. Sikadır, âbidir. Onuncu tabakadan olup H. 257'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/215) - Tehzib (9/501)

Tahric:

- İbn Batta, İbane, 303 (3/246) Yezid b. Harun yoluyla "Bize Nuh b. Kays tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

- Ebu'l Kasım et-Taberani, Muhammed b. Ali es-Saîğ yoluyla Said b. Mansur'dan "Bize Nuh b. Kays, Selamet el-Kindi'den tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Bunu Hafız İbn Kesir, Tefsir'de (6/453) söylemektedir. Hafız dedi ki: "Bu aynı zamanda bize Said b. Mansur, Zeyd b. Hubab ve Yezid b. Harun yoluyla Nuh b. Kays'tan "Bize Selamet el-Kindi'nin tahdis ettiğine göre Ali, insanlara şu duayı öğretirdi" şeklinde rivayet edilmektedir." İbn Kesir daha sonra, buradakinden daha uzun bir rivayet aktarmakta, akabinde "Senedi şüphelidir" demektedir. İbn Kesir daha sonra Mizzi'nin yukarıdaki sözünü aktarmaktadır.

- Nehcu'l Belağa, Yetmişinci Hutbe (s. 81-82)

Hafız İbn Hacer, bunu bir isnat ile Taberani'ye de nispet etmekte ve isnat hakkında şöyle demektedir: "Beis yoktur."

565 İsnadı daha önce de geçtiği üzere zayıftır. Musannıf'ın senette geçen şeyhi hakkında ihtilaf edilmiştir. Ne var ki biraz önce zikredilen hadiste de görüldüğü üzere Ebû Bekir b. Ebi Davud, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrici bir önceki gibidir.

566 İsnadı zayıftır.

422. ... Harun b. Antera'dan, o babasından, o da dedesinden; dedi ki: Bir adam, Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) gelip "Bana kaderden haber ver" dedi. Ali: "Karanlık bir yoldur, sakın girmeye kalkma!" dedi. Adam:

- Bana kaderden haber ver.
- Allah'ın sırrıdır, kendini külfete sokma!

Râvi dedi ki: Adam sonra arkasını dönüp biraz uzaklaştı. Sonra geri dönüp Ali'ye "İlk dilemede ayağa kalkar, oturur, kabzeder ve genişletirim" dedi. Bunun üzerine Ali (r.a.) şöyle dedi:

- Sana ben üç şeyden soracağım. Göreceksin ki Allah, ne sana ne de dilemeyi zikreden kimselere bir çıkış yolu var etmeyecektir. Şimdi bana haber ver; Allah Teâlâ seni kendi dilediğinde mi yoksa sen dileyince mi yarattı?

Adam:

- Hayır, aksine kendi dilediğinde.
- Kıyamet günü O'nun dilediği şekilde mi geleceksin yoksa kendi dilediğin şekilde mi?
- Hayır, aksine O'nun dilediği şekilde.
- Peki, Allah seni kendi dilediği gibi mi yoksa senin dilediğin gibi mi kıldı?
- Hayır, aksine kendi dilediği gibi.

Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Demek ki senin dilemekten yana hiçbir şeyin yokmuş."⁵⁶⁷⁻⁵⁶⁸

• Senesinde Ubeydullah b. Abdurrahman vardır. Meçhuldür. Kendisini Tarih-i Kebir'de (5/133) Buhârî, Sikat'ta (7/3) İbn Hibban ve Ta'cili'l Menfaa'da (s. 227) İbn Hacer zikretmiş ama bunlardan hiçbiri cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememişlerdir.

• Yine senesinde Abdülaziz b. Ebû Seleme vardır. İbn Ubeydullah b. Abdullah b. Ömer'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır, Medinelidir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Hadislerinde beis yoktur. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/509) - Tehzib (6/339)

Tahriç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 955 (2/432) - Lalekal, Şerhu'l Usul, 1213 (4/666) - İbn Batta, İbane, 308 (2/248) Bunların hepsi, Abdülaziz b. Ebi Seleme yoluyla Ubeydullah b. Abdurrahman'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

567 Burada kastedilen ilk dileme, yani yaratmak, icat etmek ve takdir etmektir. Eğer böyle değilse bilinmelidir ki, Allah Teâlâ hak yolunu veya sapıklık yolunu tercih etme hususunda insanın bir dilemesi, bir iradesi olduğunu bildirmiştir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Sizden dosdoğru olmayı dileyenler için." (Tekvîr, 28) Yine şöyle buyurur: "Artık dileyen kişi iman etsin, dileyen kişi küfretsin (kâfir olsun)" (Kehf, 29) Bu iki âyetin benzerleri Kur'an'da çoktur. Bununla birlikte kulun dilemesi ve iradesi, Allah Teâlâ'nın dileme ve iradesinin altındadır. Kul hiçbir şey dilemez ki, o dilediği Allah'ın dilemesinde olmasın. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Allah'ın dilemesi müstesna siz dileyemezsiniz." (İnsan, 30)

568 İsnadı çok zayıftır; üç illeti vardır.

1. Senesinde Abdülmelik b. Harun vardır. İbn Antera'dır, babasından rivayette bulunmaktadır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Kim bunlara muhalefet ederse, hak yolunu şaşırmış olur.

423. ... Ebu'l Esved ed-Düeli⁵⁶⁹ dedi ki: Basra'ya geldim. Orada Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahâbesi İmrân b. Husayn da vardı. Meclisin birine oturdum. Oradakiler kaderi zikrettiler. Derken kalbim hastalandı ve İmrân b. Husayn'a gidip "Ey Ebû Nuceyd! Doğrusu bir meclise oturmuştum. Oradakiler kaderi zikrettiler de kalbim hastalandı. Peki, sen bana kaderi anlatır mısın?" dedim. Bunun üzerine "Evet" dedi ve şöyle devam etti: "Bilmelisin ki; şayet Allah Teâlâ, sema ehli ile yeryüzü ahalisine azap etmek istese, onlara azap ettiğinde zulmetmeksizin azap eder. Şayet onlara rahmet ederse, O'nun rahmeti onlar için daha geniştir. Şayet senin Uhud kadar altının olsa ve onları infak etsen, yine de -kaderin hepsine, yani hayrına ve şerrine iman etmedikçe- sende kabul olunmaz. Yakında Medine'ye gideceksin ve orada Ubeyy b. Ka'b ile Abdullah b. Mes'ud ile karşılaşacaksın." Derken Medine'ye geldim ve içerisinde Ubeyy b. Ka'b ve Abdullah b. Mes'ud'un bulunduğu bir meclise oturdum. Derken Ubeyy b. Ka'b'a: "Allah seni ıslah etsin! Doğrusu bir meclise oturmuştum. Oradakiler kaderi zikrettiler de kalbim hastalandı. Peki, sen bana kaderi anlatır mısın?" dedim. Bunun üzerine "Evet" dedi ve şöyle devam etti: "Bilmelisin ki; şayet Allah Teâlâ, sema ehli ile yeryüzü ahalisine azap etmek istese, onlara azap ettiğinde zulmetmeksizin azap eder. Şayet onlara rahmet ederse, O'nun rahmeti onlar için daha geniştir. Şayet senin Uhud kadar altının olsa ve

Darekutni, hem kendisinin hem de babasının zayıf olduğunu söylemektedir. Ahmed dedi ki: "Abdûlmelik, zayıftır." İbn Hibban dedi ki: "Hadis uydururdu." Sa'di dedi ki: "Çok yalancı bir Deccal'dır." Bk. Mizan (2/666) - Lisan (4/72)

2. Yine senedinde İsmail b. Amr el-Beceli vardır. Hadisleri zayıftır. Bk. 78.ci rivayet.

3. Yine senedinde Eyyûb denen biri vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senedinde Antera vardır. Abdûlmelik b. Harun'un dedesidir. İbn Abdurrahman el-Kufi'dir. Sikadır, sekizinci tabakadandır. Kendisini sahâbeden sayanlar yanlışlardır. Bk. Takrib (2/89) - Tehzib (8/162)

• Yine senedinde Harun b. Antera vardır. İbn Abdurrahman eş-Şeybani'dir. Hadislerinde beis yoktur. Oğlu Abdûlmelik ile alakalı açıklamada da görüldüğü üzere Darekutni onu zayıf saymıştır. Altıncı tabakadan olup H. 142'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/312) - Tehzib (11/9)

Tahric:

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 123 (4/629) Abdullah b. Ebi Bekir yoluyla "Ebû Abdurrahman'ın bize tahdis ettiğine göre göre kendisi Ali'ye şöyle sormuştur..." şeklinde muhtasar olarak rivayet etmektedir. Ancak Ebû Abdurrahman'ın kim olduğu bilinmemektedir.

• İbn Batta, İbane, 310 (2/349) Musannif yoluyla...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1310 (4/707) Yakın lafızlarla rivayet etmiştir. Ne var ki isnadında kendisiyle hüccet olmayan Abdullah b. Meymun el-Kaddah vardır. Ebû Hatim, onun hakkında "Metruktür" demiştir. Buhârî ise hadislerinin uçup gittiğini söylemektedir. Bk. Muğni, Fi'd Duafa (1/359-360)

⁵⁶⁹ Ahfeş dedi ki: "Ebu'l Esved ed-Düeli'dir. Bazen de ed-Düveli denilir." İbnu'l Kelbi de "ed-Dili" der. Bunların yanında ed-Dieli ve ed-Düili de denilir. Ancak İbn Salah, bu sonuncusunu şazlardan saymıştır. Bk. Mukaddime (s. 165) - Hindi, el-Muğni Fi Zabti Esmâi'r Rical (s. 104)

onları infak etsen, yine de -kaderin hepsine, yani hayrına ve şerrine iman etmedikçe- senden kabul olunmaz.” Sonra “Ey Ebû Abdurrahman! Şu kardeşine anlat” dedi. Bunun üzerine o da bana Ubeyy b. Ka'b'ın anlattığının aynısını anlattı.⁵⁷⁰

424. ... İbn Deylemi'den; kendisi Sa'd b. Ebi Vakkas ile karşılaşmış ve ona “Ben bazı kader konularında şüpheye düştüm. Bana anlat. Umarım ki Allah Teâlâ senin yanında benim için bir kurtuluş var edecektir” demiştir. Sa'd dedi ki: “Evet ey yeğenim! Ki Allah, şayet sema ve yer ehline azap etmek isterse azap eder. Ki O, onlara da zulmetmiş olmaz. Şayet onlara rahmet ederse, onlara olan rahmeti, onların amellerinden daha hayırlıdır. Şayet bir kimse, Uhud kadar altını tükenene dek infak etse ama hayrı ve şerri ile kadere iman etmese, yine de ondan kabul olunmaz. Abdullah b. Mes'ud'a gitmene gerek yoktur.”

Bunun üzerine İbn Deylemi, Abdullah b. Mes'ud'a gitti ve ona Sa'd'a söylediğinin aynısını söyledi. Abdullah da ona Sa'd'ın söylediğinin aynısını söyledi. Abdullah b. Mes'ud ona dedi ki: “Ubeyy b. Ka'b ile karşılaşmana gerek yoktur.” Bunun üzerine İbn Deylemi, Ubeyy b. Ka'b'a gitti ve ona İbn Mes'ud'a söylediğinin aynısını söyledi. Ubeyy de ona Abdullah'ın söylediğinin aynısını söyledi. Ubeyy ona dedi ki: “Zeyd b. Sabit ile karşılaşmana gerek yoktur.” Bunun üzerine İbn Deylemi, Zeyd b. Sabit'e gitti ve ona “Ben bazı kader konularında şüpheye düştüm. Bana anlat. Umarım ki Allah Teâlâ senin yanında benim için bir kurtu-

570 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Hişam b. Sa'd vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri bulunmaktadır. Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 185.ci rivayet.
- Yine senedinde Said b. Ebi Hilal vardır. Leysi azatlısıdır. Künyesi Ebu'l Alâ'dır, Mısırlıdır. Aslen Medineli olduğu da söylenmiştir. Yunus ise “Bilakis orada yetişmiştir” demektedir. Hafız İbn Hacer dedi ki: “İbn Hazm'ın onu hangi âlime dayanarak zayıf saydığını bilmiyorum. Ancak Sâci, Ahmed'den onun karıştırmış olduğunu söylediğini hikaye etmektedir.” Altıncı tabakadan olup H. 230'dan sonra veya öncesinde vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmaktadır. Bk. Takrib (1/307) - Tehzib (4/94) - Merasil (s. 75) - Kevakib-i Niranîyyat (s. 68)
- Yine senedinde Ebu'l Esved ed-Düeli vardır. Basralıdır. İsmi Zalim b. Amr b. Süfyan'dır. Amr b. Osman veya Osman b. Amr olduğu da söylenir. Sikadîr, fazıldır, muhadramdır. H. 69'da vefat etmiştir. Takrib (2/391) - Tehzib (12/10)
- Yine senedinde Ebû Âmir el-Akedî vardır. İsmi Abdülmelik b. Amr el-Kaysî'dir. Sikadîr. Bk. 365.ci rivayet.

Tahriç:

- Bunu Beyhaki, İtikad adlı eserinde (s. 64) Vehb b. Halid el-Hıms yoluyla İbn Deylemi'den rivayet etmiş ve “Huzeyle ve Zeyd b. Sabit” şeklinde ziyadede bulunmuştur. Bununla birlikte İmrân b. Husayn'ı zikretmemiştir.
- Yine bunun bir kısmını Lalekai, sadece İmrân'ın sözü olarak rivayet etmiştir. Bk. Şerhu'l Usul, 1239 (4/676)
- Ayrıca İbn Batta, Gufra'nın azatlısı Ömer yoluyla Ebu'l Esved'den rivayet etmektedir. Bk. İbane, 316 (2/254) Ancak senette geçen Ömer, Mizan adlı eserde (3/210) geçtiği üzere zayıftır. Bu rivayet, 373 numaralı rivayette merfu olarak geçmişti. Ayrıca bir sonraki rivayette içerisinde diğerlerinde olmayan bir ziyade ile yine gelecektir.

luş var edecektir" dedi. Zeyd dedi ki: "Evet ey yeğenim! Şüphesiz ki ben Nebî'yi (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Şüphesiz ki Allah, şayet sema ve yer ehline azap etmek isterse azap eder. Ki O, onlara da zulmetmiş olmaz. Şayet onlara rahmet ederse, onlara olan rahmeti, onların amellerinden daha hayırlıdır. Şayet bir kimse, Uhud kadar altını tükenene dek infak etse ama hayrı ve şerri ile kadere iman etmese, yine de cehenneme girer."⁵⁷¹

425. ... Haris'ten; Abdullah -yani İbn Mes'ud- dedi ki: "Hiçbir kul, kade-
rin hepsine ve ölümünden sonra diriltileceğine iman edene dek imanın lezzetini
tadamaz."⁵⁷²

426. ... Ma'n'dan; Abdullah -yani İbn Mes'ud- dedi ki: "Nübüvvetten sonra,
beraberinde kaderi yalanlama olmaksızın küfür yoktur."⁵⁷³

571 Bizzat bu isnat ile 373 numaralı rivayette geçmişti. Ancak orada muhtasar olup İbn Deylemi ora-
da ne Sa'd b. Vakkas'ı zikretmiştir ne Abdullah b. Mes'ud'u ne de Ubeyy b. Ka'b'ı. Orada sadece
Zeyd b. Sabit'e bir soru sormuş, sonrasında hadisi zikretmiştir.

Tahriri 373 numaralı rivayet ile aynıdır.

572 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Haris vardır. İbn Abdullah el-A'ver el-Hemedani el-Huti'dir. Kufelidir, Künyesi Ebû Züheyr'dir. Ali'nin arkadaşıdır. Şa'bi, görüşünde yalancı olduğunu söylemiştir. Rafizi olmakla suç-
lanmıştır. Hadislerinde zayıflık vardır. Ebû Zübeyr'in hilafeti zamanında vefat etmiştir. Bk. Takrib
(1/141) - Tehzib (2/145)

- Yine senedinde Ebû İshak es-Sebüi vardır. Sikadır, âbiddir, son dönemlerinde kanştırmıştır. Bk.
409.cü rivayet.

- Yine senedinde Ebu'l Ahvas vardır. Selam b. Süleym el-Hanefi'dir. Sikadır, mütkündür. Bk. 328.
ci rivayet.

Tahrîç:

- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1218 (4/667) - İbn Batta, İbane, 182 (2/162) Bu ikisi, Haris yoluyla bu
şekilde rivayet etmişlerdir.

- Abdurrezzak, Musannef, 20081 (11/118) Haris yoluyla benzer olarak...

- Heysemi bunu Mecmau'z Zevaid'de (7/199) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Taberani rivayet
etmiştir. Senette geçen Haris zayıftır. Bunun yanında İbn Main ve başkaları onu sika saymışlardır.
İki isnattan birindeki diğer râviler, sahih râvileridir."

Ayrıca daha önce 375 numaralı rivayette Ali b. Ebi Talib (r.a.) yoluyla Nebî'den (s.a.v.) merfu
olarak rivayet edilmişti.

573 İsnadı munkatı olmakla birlikte râvileri sikadır.

- Senedinde Mes'udi vardır. Abdurrahman b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud'dur. Saduktur, ölü-
münden önce karıştırmıştır. Ahmed dedi ki: "Veki'nin Mes'udi'den işitmesi, eski zamanına denk
gelir." Yakub b. Ebi Şeybe dedi ki: "Kasım ve Ma'n'dan yaptığı rivayetler sahihtir." Bk. 253.cü
rivayet.

Tahrîç:

- İbn Batta, İbane, 271 (2/231) Muaz b. Muaz yoluyla Mes'udi'den bu şekilde...

- İbn Batta, İbane, 272 (2/232) Ahmed b. Budeyl yoluyla "Bize Veki' tahdis etti..." senediyle bu
şekilde...

- İbn Batta, İbane, 637 (2/377) Muzaffer b. Müdrîk yoluyla "Bize Mes'udi tahdis etti..." senediyle
bu şekilde...

Ayrıca 395 numaralı rivayete bakınız.

427. Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Salih el-Buhârî tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Süleyman Lüveyn tahdis etti, dedi ki: Bize Hammad b. Zeyd, Mataru'l Verrak'tan tahdis etti, (Matar) dedi ki: Bana Abdullah b. Bureyde, Yahya b. Ya'mer'den tahdis etti, (Yahya) dedi ki: Ma'bed el-Cüheni, kader konusunda konuştuğunu konuşunca bizler onun görüşünü inkâr ettik. Derken ben ve Humeyd b. Abdurrahman el-Hımyeri hacca gittik. İbadetlerimizi bitirince birimiz diğerine şöyle dedi: "Hadi Medine yoluna girelim -veya şayet Medine'ye doğru gitsek de orada Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından geriye kalan biri ile karşılaşıp ona Ma'bed'in görüşlerinden sorsak." Bunun üzerine Medine'ye yol aldık. Derken Ebû Said veya İbn Ömer'i görme amacıyla mescide girdik. Bir de baktık ki, İbn Ömer orada oturuyor. Biz de onunla yetindik. Derken Humeyd beni sormam için öne geçirdi. Çünkü ben konuşma konusunda ondan daha cesurdum. Dedim ki: "Ey Ebû Abdurrahman! Irak'ta türeyen bir topluluk var. Kur'ân okuyor, dinde fıkıh sahibi olmaya çalışıyorlar ama 'Kader yoktur' diyorlar." İbn Ömer dedi ki: "Onlarla karşılaştığınızda onlara İbn Ömer'in onlardan, onların da İbn Ömer'den beri olduklarını söyleyin. Şayet onlar yeryüzünde bulunan altınları infak etseler, yine de kadere iman edene dek onlardan kabul olunmaz." Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretmiştir.⁵⁷⁴

428. Bize Fıryabi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ubeyd b. Hisab tahdis etti, dedi ki: Bize Hammad b. Zeyd tahdis etti, dedi ki... Daha sonra hadisin tamamını zikretti.⁵⁷⁵

429/A. Yine bize Fıryabi tahdis etti, dedi ki: Bize İshak b. Rahuye tahdis etti, dedi ki: Bize Nadr b. Şümeyl haber verdi, dedi ki: Bize Kehmes b. Hasen tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Bureyde, Yahya b. Ya'mer'den tahdis etti...

429/B. Fıryabi dedi ki: Yine bana Muhammed b. Abdula'la tahdis etti, dedi ki: Bize Mu'temir b. Süleyman tahdis etti, dedi ki: Kehmes'i Abdullah b. Bureyde yoluyla Yahya b. Ya'mer'den tahdis ederken işittim; (Abdullah ve Yahya) dediler ki: "Şu kader konusunda Basra'da ilk konuşan kişi Ma'bed el-Cüheni'dir. Derken ben ve Humeyd b. Abdurrahman, hac -veya umre niyetiyle yola koyulduk..." Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretti. Zaten biz, bunu kitabımızın başka bir bölümünde de zikretmiştik.⁵⁷⁶

574 İsnadı haendir.

• Senedinde Mataru'l Verrak vardır. Matar b. Tahman'dır. Sülemi azatlısıdır, künyesi Ebû Reca'dır. Horasanlıdır. Basra'da ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Atâ'dan rivayet ettiği hadisler zayıftır. Altıncı tabakadan olup H. 125 veya 129'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/252) - Tehzib (10/167) Ne var ki Osman b. Gıyas, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Müslim, 3 (1/38) - Ahmed, Müsned (1/27) Ayrıca 205 ve 206 numaralı rivayetlerin tahririnde de görüldüğü üzere kendisine birçok kişi mütâbaat etmiştir. Bununla zayıflığı iyileşmektedir. Tahriri 205 numaralı rivayette geçti.

575 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

Tahriri 205 numaralı rivayet ile aynıdır.

576 429/A ve 429/B rivayetlerinin isnatları sahih olup 205.ci rivayette geçmişti.

430. ... Ebû Neâme es-Sa'di dedi ki: Bir keresinde Ebû Osman el-Hindi'nin yanındaydık. Derken Allah Teâlâ'ya hamd ettik ve O'nu zikrettik. Akabinde ben: "Yemin ederim ki ben, şu işin sonundan daha çok başını bilmekle sevinirim" dedim. Bunun üzerine bana: "Allah seni sabit kılsın! Bir keresinde Selman'ın yanındaydık. Derken Allah Teâlâ'ya hamd ettik ve O'nu zikrettik. Akabinde ben: 'Yemin ederim ki ben, şu işin sonundan daha çok başını bilmekle sevinirim' dedim. Bunun üzerine bana: 'Allah seni sabit kılsın!' dedi." Selman sonrasında şöyle dedi: "Allah riyetlerini çıkardı. Derken erkek, kadın, şekavet, saadet, rızıklar, eceller ve renkleri yarattı. Saadetin alameti, hayır işlemek ve hayır meclislerinde bulunmaktır. Şekavet alameti ise şer işlemek ve şer meclislerinde bulunmaktır."⁵⁷⁷

431. ... Ebû Osman'dan rivayet edildiğine göre o, Abdullah veya Selman'ı (Râvi dedi ki: Ancak Selman olduğunu zannediyorum) şöyle derken işitmiştir: "Doğrusu Allah Teâlâ, Âdem'in çamurunu (yoğrulduktan sonra) kırk gece -veya kırk gün- mayaladı. Sonra iki eliyle onun içine vurdu. Birden tüm temizler sağ elinde, tüm pisler de sol elinde beliriverdi. Sonra onları birbirlerine karıştırdı." Dedi ki: "İşte bu yüzden ölüden diriye, diriden ölüyü çıkarıyor."⁵⁷⁸ Veya nasıl söylediyse...⁵⁷⁹

577 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Osman el-Hindi vardır. Abdurrahman b. Müll'dür. Künyesi ile meşhurdur. Muhadramdır, ikinci tabaka büyüklerindendir. Sikadır, sebtir, âbiddir. H. 90 veya sonrasında vefat etmiştir. Kendisinin 130 sene veya daha fazla yaşadığı söylenir. Takrib (1/499) - Tehzib (6/277)

• Yine senedinde Ebû Neâme es-Sa'di vardır. İsmi Abdurabbih'tir. İsmi Amr olduğu da söylenmiştir. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/481) - Tehzib (12/257)

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 1241 (4/677) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 69 (2/87-88), 379 (2/279) Bu ikisi, Hammad b. Seleme yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

578 Bu, Allah Teâlâ'nın Âl-i İmrân Sûresi, 42. Âyette geçen "Ölüden diriye çıkarırsın, diriden ölüyü çıkarırsın" kavlinin manalarından biridir. Gerçi âyetin başka manaları da vardır. Bk. Taberi, Tefsir (3/225)

Allah Teâlâ Kur'ân'da Müslümanları diriler, kâfirleri de ölümler olarak isimlendirmiştir. Şöyle buyurur: "O ancak bir zikir ve apaçık bir Kur'ân'dır. Diri olanları uyarması ve (azap) sözün(ün) kâfirler aleyhinde hak olması için..." (Yasin, 70) Bu âyette "Diri olanlar" ile kastedilen mü'minlerdir. Buna "Sen ancak Zikire (Kur'ân'a) uyan ve görmediği halde Rahman'dan korkanları uyarabilirsin." (Yasin, 11) âyeti delildir. O halde bu hadis ışığında bakıldığında "Ölüden diriye çıkarır, diriden ölüyü çıkarır" mealinde olan âyetlerin bir manası da kâfirden Müslüman'ı, Müslüman'dan kâfiri var eder demektir. Bizim dilimizde meşhur olan "Âlimden zalim, zalimden âlim çıkar" atasözünün manası da buna benzemektedir. (Çev.)

579 İsnadı sahih mevkuftur.

• Senedinde bir önceki rivayette geçen Ebû Osman el-Hindi vardır.

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (3/225) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/59) Mu'temir yoluyla bu şekilde...

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (3/225) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/59) Mu'temir yoluyla bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 377 (2/278) Hammad b. Seleme yoluyla Süleyman et-Teymi'den bu şekilde...

• Ayrıca Suyuti, bunu ed-Dürri'l Mensur'da (2/174) Said b. Mansur, İbn Münzir, İbn Ebî Hatim ve Usma adlı eserinde Selman'dan bu şekilde olarak Ebu's Şeyh'e de nispet etmektedir.

432. ... Ebû Osman'dan; Selman dedi ki: "Doğrusu Allah Teâlâ, Âdem'in çamurunu (yoğrulduktan sonra) kırk gece -veya kırk gün- mayaladı..." Râvi daha sonra hadisin devamını zikretmiştir. Bununla birlikte bu senette sadece Selman geçmektedir.⁵⁸⁰

433. ... Ebu'l Haccac el-Evdi⁵⁸¹ dedi ki: Selman'a "İnsanların 'Tâ ki hayrı ve şerri ile kadere iman edene dek...' sözlerinin manası nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Onların 'Tâ ki hayrı ve şerri ile kadere iman edene dek...' sözlerinin manası, seni iskalayanın zaten sana isabet etmeyeceğini ve sana isabet edenin zaten seni iskalamayacağını bilmen ve de 'Şöyle-şöyle yapsaydım, böyle-böyle olurdu ve şöyle-şöyle yapmasaydım, böyle-böyle olmazdı' gibi sözler söylememendir."⁵⁸²

434. ... Said el-Mukri'den, o babasından; Abdullah b. Selam dedi ki: "Allah Teâlâ yeryüzünü Pazar ve Pazartesi gününde yaratmış, orada rızıkları takdir etmiştir. Salı ve Çarşamba gününde dağları yerin üzerinden içine çakmıştır. Sonra duman halindeki semaya yükselmiş, Perşembe ve Cuma gününde semaları yaratıp her bir semaya işini vahyetmiştir. Âdem'i, Cuma gününün son saatinde acele üzere yaratmıştır. Sonra onu kırk gün bırakmıştır. O süre zarfında ona bakar ve "Yaratanların en güzeli olan Allah ne de yücedir" (Mü'minun, 14) buyururdu. Sonra ona ruhundan üflemiştir. Ruh onun bazı kısımlarına girdiğinde Âdem oturmak için gitmiştir. Bunun üzerine Allah "İnsan aceleden yaratıldı" (Enbiya, 37) buyurmuştur.

580 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Mervan Abdülmelik b. Habîb el-Massisi vardır. Makbuldür. Daha önce 344. Hadiste geçmiştir. Ne var ki bir önceki rivayette de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadılar.

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

581 Eserin bazı nüshaları ile Abdullah b. Ahmed, Lalekai ve Beyhaki'nin rivayetlerinde "el-Ezdi" olarak geçmektedir. Allah hangisinin doğru olduğunu en iyi bilendir.

582 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebu'l Haccac el-Evdi veya el-Ezdi diye biri vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senedinde Abdulvahid vardır. İbn Ziyad'tır. Sikadır ama A'meş'ten rivayet ettiği hadisleri hakkında kelam edilmiştir. Bk. 76.cı rivayet. Ancak Ebû Muaviye kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne (2/421)

• Yine senedinde Ebû Kamil el-Cuhderi vardır. Fudayl b. Hassan'dır. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 237'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/118) - Tehzib (8/290)

Tahrir:

• Abdurrezzak, Musannef, 20083 (11/118) Ma'mer yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde...

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 923 (2/421) Ebû Muaviye yoluyla "Bize A'meş tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1240 (4/676, 677) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/204) Bu ikisi, Süfyan yoluyla Ebû İshak'tan buna benzer olarak rivayet etmişlerdir.

• Heysemi, bunu Mecmau'z Zevaid'te (7/199) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senette kendisini tanımadığım Ebu'l Haccac diye biri vardır. Diğer râviler ise sahih râvileridir."

Ruh, içine girmeye devam ettiğinde Âdem hapsirmiştir.⁵⁸³ Bunun üzerine Allah, ona "Elhamdulillah de!" buyurmuş, o da "Elhamdulillah" demiştir. Âdem hamd edince Allah Teâlâ: "Rabbim sana rahmet etsin" buyurmuş. Sonra ona "Meleklerin şu meclisine git ve onlara selam ver!" buyurdu. Âdem derhal denileni yapınca ona "İşte bu, senin ve zürriyetinin aranızdaki selamlaşmanızdır" buyurdu. Sonra iki eliyle onun sırtını meshetti ve Âdem'in kıyamet kopana dek yaratacak olduğu zürriyetini iki elinde meydana çıkarttı. Sonra ellerini sıktı. Sonra "Seç birini ey Âdem!" dedi. Âdem: "Sağ elini seçtim ey Rabbim! Ki senin iki elin de sağdır" diye karşılık verdi. Derken Allah sağ elini açtı ve o an orada Âdem'in cennet halkından olan zürriyeti beliriverdi.⁵⁸⁴ Bunu gören Âdem:

- Bunlar da kimdir ey Rabbim? diye sordu. Allah:

- Onlar, senin cennet halkından olan zürriyetinden olup, kıyamet kopana kadar yaratmaya hükmettiğim kimselerdir.

Âdem bir baktı ki içlerinde parlaklığı olan kimseler de var. Bunun üzerine:

- Bunlar da kim ey Rabbim?

- Onlar peygamberlerdir.

- Peki, parlaklığa sahip şu kimse kim?

- O senin oğlun Davud'dur.

- Ona ne kadar ömür verdin?

- Altmış sene.

- Peki, benim ömrüm kaç senedir?

- Bin sene.

- O halde benim ömrümden kırk seneyi (alıp) ona ekle ey Rabbim!⁵⁸⁵

583 Âdem'in hapsirilmesi ile ilgili hadis için bk. Tirmizî, Sünen, Tefsir, 3368 (5/543) Ebû Hureyre'den... Tirmizî dedi ki: "Bu yoldan hasen gariptir." Ayrıca bk. İbn Huzeyme, Tevhid (s. 68, 68) Ancak İbn Huzeyme'nin rivayetinde Davud'un ömrü kırk olup Âdem'den altmış sene ilave edilmiştir diye geçmektedir. İşte bu, diğer rivayetlere muhaliftir. Yine bk. Beyhakî, Esmâ ve Sıfat (2/56) - Buna yakın lafızlarla İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 49)

584 Âdem'in sırtının mesh edilmesi ve zürriyetinin çıkarılması hadisi için bk. Tirmizî, Sünen, Tefsir, Suratu'l A'raf, 3067 (5/267) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (2/225) Hakim dedi ki: "Müslim'in şartına göre sahih olup kitabına almamıştır." Bunların ikisi de Ebû Hureyre'den merfu olarak birbirine yakın lafızlarla rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. İmam Ahmed, Müsned (1/251, 299, 371) İbn Abbâs'tan... Burada "Bu Âdem'in ilk inkâr ettiği olup derken zürriyeti de inkâr etmiştir" diye geçmekte, sonrasında hadis zikredilmektedir. Ayrıca bk. İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 49) Birkaç yoldan... İbn Mende dedi ki: "Bu sahih bir hadistir." Yine bu, kitabın 324 numaralı rivayeti ile sonrasında da geçmişti.

585 Âdem'in, oğlu Davud'a ömründen kırk sene vermesi ile alakalı hadis için bk. Hakim, Müstedrek (1/64) - İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (9/110-116)

- Eğer dilersen (yaparım).

- Gerçekten diledim.

- O halde bu yazılacak, mühürlenecek ve asla değiştirilmeyecektir.

Âdem daha sonra onlar arasında Rahman Teâlâ'nın avucunun sonuna doğru olup, kendisinde bir fazilet ve parlaklık olan birini gördü. Bunun üzerine:

- Bu da kimdir ey Rabbim?

- O Muhammed'dir. O, peygamberlerin sonu, onlar içinden cennete girdireceğim ilk kişidir.

Ölüm meleği, ruhunu kabzetmek için kendisine geldiğinde Âdem "Doğrusu daha kırk sene ömrüm kalmıştır" dedi. Melek: "Sen onu oğlun Davud'a bağışladın mı?" diye sordu. Âdem ise "Hayır" diye cevap verdi. İşte böylece Âdem unuttu, ardından zürriyeti de unuttu; Âdem isyan etti, ardından zürriyeti de isyan etti; Âdem inkâr etti, zürriyeti de inkâr etti. İşte o gün, şahitliğin emredildiği ilk gündür."⁵⁸⁶

435. Bize Fıryabi tahdis etti, dedi ki: Bize İshak b. Rahuye tahdis etti, dedi ki: Bize Hükkam b. Selm er-Razi haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Cafer er-Razi haber verdi; Rebi' b. Enes'ten, o Ebu'l Âliye'den; Allah Teâlâ'nın "*Hani Rabbın âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve onları kendi nefislerine şahit tutarak...*" kısmından "*Şimdi o batıl ehlinin yaptıkları dolayısıyla bizi helak mi edeceksin?*" (A'raf, 172-173) kavline kadar olan iki âyeti hakkında Ubeyy b. Ka'b şöyle demiştir: "O gün kıyamete kadar gelecek tüm insanları bir araya toplamıştır. Sonra onları ruhlar olarak yaratmış, sonra sûret verip konuşmalarını istemiş, onlar da konuşmuştur. Onlardan ahit ve misak almıştır. Yani "... *ve onları kendi nefislerine şahit tutarak 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim!'* buyurdu. Onlar '*Tabii ki de Rabbinizsiniz, biz buna şahitlik ettik'* dediler. Kıyamet günü '*Biz bundan gafildik'* veya '*Ancak babalarımız şirk koştı. Bizler ise onlardan sonra gelen zürriyetleriz. Şimdi o batıl ehlinin yaptıkları dolayısıyla bizi helak mi edeceksin?'* dememeniz için..." (A'raf, 172-173)

586 İsnadı hasen olup Abdullah b. Selam üzerinde mevkuttur.

• Senesinde Muhammed b. Acelan vardır. Saduk olmakla birlikte Said el-Makburi'nin Ebû Hureyre'den rivayet ettiği hadisleri karıştırmıştır. Bk. 212.ci rivayet. Zahir olan bu eserin kitap ehli haberlerinden olduğudur. Bununla birlikte bu konuda Nebi'den (s.a.v.) hadisler de rivayet edilmiştir ki inşallah onları ilgili yerlerinde açıklayacağız.

• Yine senesinde Ebû Said el-Makburi vardır. Keysan b. Said el-Medeni'dir. Ümmü Şerik'in azatıdır. Hakkında Abbâs'ın arkadaşı denilen kimse olduğu söylenmektedir. Sikadır, sebtir. İkinci tabakadan olup H. 100'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/137) - Tehzib (8/453)

Tahric:

• İbn Batta, İbane, 318 (2/258) Musannif yoluyla...

• Hakim, Müstedrek (1/64) Ebû Hureyre'den...

• İbn Cerir et-Taberi, Tarih (1/47) -Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/123) -Beyhaki, Sünen-i Kübra (9/3)

Allah onlara şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki ben yedi göğü ve yedi yeri aleyhinizde şahit tutuyorum. Aleyhinizde babanız Âdem'i şahit tutuyorum ki kıyamet günü 'Biz bundan gafildik' demeyesiniz. Artık bana hiçbir şeyi ortak koşmayın! Şüphesiz ben, size bu ahit ve misakımı hatırlatacak rasûllerimi göndereceğim ve onlara kitaplarımı indireceğim." Bunun üzerine onlar: "Şahitlik ederiz ki sen bizim Rabbimiz, ilahımızsın. Senden başka Rabbimiz yoktur. Bizim senden başka ilahımız da yoktur" dediler. Sonra onlar için Âdem yükseltildi. Derken onlara doğru baktı ve içlerinde zengin, fakir, güzel sûret sahibi ve öyle olmayan kimseler gördü. Bunun üzerine Âdem: "Ey Rabbim! Şayet sen dileseydin, kullarının hepsini eşit yapardın" deyince Allah "Ben, bana şükredilmesini severim" buyurdu. Âdem daha sonra onlar içinde kandiller misali bazı kimseler gördü. Onlardan risalet ve nübüvvet hakkında ayrıca bir söz alınmıştı. İşte bu anlatılanlar, Allah Teâlâ'nın şu sözleridir: *"Hani Allah peygamberlerden, senden ve Nuh'tan misak almıştı..."* (Ahzab, 2) *"O halde hanif olarak yüzünü dine, Allah'ın -insanları üzerinde yarattığı- fıtratına çevir. Allah'ın yaratmasında hiçbir değişiklik yoktur."* (Rum, 3) *"Bu da, ilk uyarıcılardan biridir."* (Necm, 56) *"Onların çoğunda bir ahit bulamadık. Onların çoğunu ancak fasıklar olarak bulduk."* (A'raf, 102) *"Sonra onun ardından kavimlerine rasûller gönderdik. Derken onlara apaçık deliller ile geldiler. Ne var ki daha önce yalanladıkları şeye iman edecek değillerdi."* (Yunus, 74)

O'nu ikrar ettikleri gün, içlerinden O'nu yalanlayacak olanlar da O'nu tasdik edecek olanlar da ezeli ilmindeydi. Ayrıca Meryem oğlu İsa'nın (a.s.) ruhu da Âdem (a.s.) zamanında kendilerinden ahit ve misak alınan o ruhların içerisindeydi. Derken Allah, ehlinde uzaklaşıp doğu tarafına çekildiğinde Meryem'e (a.s.) göndermiştir. *"Onlardan yana (kendini gizleyen) bir perde çekmişti. Derken ona ruhumuzu gönderdik de ona düzgün bir insan olarak göründü... Bu daha önce hüküm verilmiş bir işti. Derhal ona hamile kaldı..."* (Meryem, 17-22) Ubeyy dedi ki: *"Meryem, kendisine hitap eden (âyetle 'ruhumuz' diye geçen) o ruha hamile kaldı. İşte o ruh, İsa'nın (a.s.) ruhudur."*⁵⁸⁷⁻⁵⁸⁸

587 İbn Kesir, bu tefsiri Ubeyy b. Ka'b'a nispet etmiş ve peşinden şöyle demiştir: "Bu, son derece garip ve münker bir rivayettir. Sanki isrâiliyyat rivayetlerindendir." Bk. Tefsiru'l Kur'ân'ı Azim (5/214) Sahih olan; Meryem'e hitap eden ve ona düzgün bir insan şeklinde görünenin Cibril (a.s.) olduğudur. İbn Kesir der ki: "Mücahid, Dahhak, Katade, İbn Cüreyc, Vehb b. Münebbih ve Süddi, Allah'ın "Derken ona ruhumuzu gönderdik" âyeti hakkında "Yani Cibril'i gönderdik" demişlerdir. İşte bu, onların görüşü olup Kur'ân'ın zahiri de budur." Bk. A.g.e (5/214)

588 İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Rebi' b. Enes vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 225.ci rivayet.

• Yine senesinde Ebû Cafer er-Razi vardır. Saduk olmakla birlikte özellikle Muğire'den yaptığı rivayetlerde kötü hafızalıdır. Bk. 255.ci rivayet. Bununla birlikte Süleyman et-Teymi, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. İmam Ahmed, Müsned (5/125) Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senesinde Ebu'l Aliye vardır. Rüfey' b. Mihran er-Reyyahi'dir. Sikadır, mürsel rivayetleri çoktur. Bk. 19.cu rivayet.

436. Bize Firyabi haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Musaffa Ebû Abdullah el-Hımsi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Harb tahdis etti, dedi ki: Bize Zübeydi tahdis etti; Zühri'den, o İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tan; İbrahim şöyle anlattı: (Babam) Abdurrahman b. Avf (r.a.), ağırları sebebiyle baygınlık geçirmiş, öyle ki dünyadan ayrılacağını zannetmişler. Derken biz yanından kalktık ve üzerine elbise örttüler. Ukbe'nin kızı ve Abdurrahman'ın karısı olan Ümmü Gulsüm, dışarı çıkıp emredilen sabır ve namazla (Allah'tan) yardım istemeye başladı. İnsanlar belli bir süre beklediler. Abdurrahman ise hâlâ baygın haldeydi. Sonrasında Abdurrahman ayıldı ve ilk konuştuğu şey tekbir getirmek oldu. Ev halkı da onun arkasından tekbir getirdiler. Birden Abdurrahman onlara "Ben az önce bayıldım mı?" diye sordu. Ailesi "Evet" diye cevap verince Abdurrahman "Doğru söylediniz" dedi ve sözlerini şu şekilde sürdürdü: "Baygınlık anımda kendilerinden sertlik ve kabalık gördüğüm iki adam alıp beni götürdü. Bana: 'Haydi bizimle gel! Seni el-Azizu'l Emin'e dava edeceğiz' dediler. Derken beni alıp götürdüler. Tâ ki bir adamla karşılaştık. O adam: 'Bunu nereye götürüyorsunuz?' diye sordu. Onlar: 'Onu el-Azizu'l Emin'e dava edeceğiz' diye cevap verince adam şöyle karşılık verdi: Derhal geri dönün! Çünkü o, Allah'ın haklarında -daha annelerinin karınlarında iken- saadet ve bağışlanma yazdığı kimselerdendir. Doğrusu evlatları, Allah'ın dilediği bir vakte kadar ondan faydalanmaya devam edeceklerdir." İbrahim dedi ki: Abdurrahman bu olaydan sonra bir ay daha yaşadı, sonrasında öldü.⁵⁸⁹

• Yine senesinde Hukkam b. Selm vardır. Ebû Abdurrahman er-Razi el-Kinani'dir. Sikadır, garip rivayetleri vardır. Sekizinci tabakadan olup H. 190'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/189) - Tehzib (2/422)

Tahriç:

• Abdullah b. Ahmed, Zevaid-i Müsned (5/125) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 30 (s. 59) Mu'temir b. Süleyman yoluyla "Babamı Rebi'den şöyle tahdis ederken işittim..." senediyle... Ayrıca bk. İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (9/115) - Hakim, Müstedrek (2/323, 324) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 64 (2/82), 317 (255) Bunların hepsi, Rebi' yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "İsnadı sahih olmakla birlikte Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir." Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

• Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (3/600) tamamen nakletmiş ve bunu aynı zamanda Abd b. Humeyd, İbn Ebi Hatim, el-Uzma adlı eserinde Ebu's Şeyh, Lalekai, İbn Merduyeh, Esmâ ve Sıfat adlı eserinde Beyhaki -ancak ben bunu matbu nüshada bulamadım çünkü eksiktir- ve Tarih adlı eserinde Ubeyy b. Ka'b'tan rivayet olarak İbn Asakir'e de nispet etmektedir.

589 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte hem vehimleri vardır hem de tesviye tedlisi yapmaktadır. Bk. 79.cu rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Bununla birlikte Musannif, bir sonraki rivayette bunu Zühri'ye kadar ulaşan bir yolla da zikretmektedir. Bu yüzden zayıflığı hasen li ğayrih derecesine yükselmektedir.

• Yine senesinde İbrahim b. Abdurrahman b. Avf ez-Zühri vardır. Peygamber'i (s.a.v.) gördüğü söylenmiştir. İcli ise tabiinden olduğunu söylemiştir. Yakub b. Ebi Şeybe, onu sika saymış ve Ömer'den işittiğini söylemiştir. H. 95 veya 96'da vefat etmiştir. Bk. İcli, Tarih es-Sikat (s. 53) - Takrib (1/38) - Tehzib (1/139)

• Yine senesinde Zübeydi vardır. Muhammed b. Velid'tir. Sikadır, sebtir. Bk. 330.cu rivayet.

437. Yine bize Firyabi haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Aziz tahdis etti, dedi ki: Bana Selamet b. Ravh tahdis etti; Akil b. Halid'den, dedi ki: Bana İbn Şihab ez-Zühri tahdis etti, dedi ki: Bana İbrahim b. Abdurrahman b. Avf tahdis etti, dedi ki: "(Babam) Abdurrahman b. Avf (r.a.), ağırları sebebiyle baygınlık geçirmiş..." Râvi daha sonra bir öncekine benzer bir hadis rivayet etti.⁵⁹⁰

438. ... Velid b. Ubade'den anlatıldığına göre babası Ubade b. Sabit'in (r.a.) ölümü yaklaştığında oğlu Abdurrahman ona: "Babacığım! Bana tavsiyede bulun!" dedi. Bunun üzerine Ubade: "Beni oturtun!" dedi. Onu oturttuklarında şöyle dedi: "Ey oğulcuğum! Allah'tan sakın! Allah'a iman edene dek Allah'tan sakınmış, hayrı ve şerri ile kadere iman edene dek de Allah'a iman etmiş olmazsın. Bilmelisin ki sana isabet eden şey, seni ıskalayacak değildi. Seni ıskalayan şey de sana isabet edecek değildi. Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: *"Kader buna göredir. Kim bunun dışında başka bir inanç üzere ölürse cehenneme girecektir."*⁵⁹¹

439. ... Atâ b. İbn Rebah dedi ki: Ubade b. Samit'in oğlu Velid'e "Ölümü yaklaştığında babanın sana yaptığı vasiyet nasıldı?" diye sordum. Velid şöyle cevap verdi: Babam beni çağırdı ve bana şöyle dedi: "Ey oğulcuğum! Sana Allah'tan sakınmanı vasiyet ederim. Bil ki, O'na iman etmedikçe Allah Teâlâ'dan sakınmış olamazsın. Yine bil ki, hayrı ve şerri ile kaderin tümüne iman etmedikçe Allah'a

- Yine senesinde Muhammed b. Harb el-Havlani vardır. Sikadır. Bk. 133.cü rivayet.

Tahric:

- Abdurrezzak, Musannef, 20065 (11/112) - İbn Batta, İbane, 313 (2/251) Bu ikisi, Ma'mer yoluyla Zühri'den, o Humeyd b. Abdurrahman'dan, o annesi ve ilk muhacirlerden olup Ukbe'nin kansı olan Ümmü Gülsüm'den senediyle rivayet etmişlerdir.
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1220 (2/252) Ebu'l Ahvas yoluyla "Bize Muhammed b. Musaffa tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ayrıca bunu Musannif, Selamet b. Ravh yoluyla Ukayl b. Halid'den "Bize Zühri tahdis etti..." senediyle bir sonraki rivayette zikredecektir.

590 İsnadında zayıflık vardır.

- Senesinde Muhammed b. Uzeyz vardır. İbn Abdullah b. Ziyad olup kendisinde zayıflık bulunmaktadır. Amcası Selame'den işitip işitmediği hususunda kelim edilmıştır. On birinci tabakadan olup H. 267'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/191) - Tehzib (9/334) Ancak Tehzib adlı eserde ölüm tarihi 167 olarak geçmektedir ki doğrusu bizim söylediğimizdir.
- Yine senesinde Selame b. Ravh b. Halid vardır. Ebu'r Ravh el-Eyli'dir. Ukayl b. Halid'in kardeşidir, künyesi Ebû Harik'tir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Amcasından işitmediği, yalnızca onun kitabından rivayette bulunduğu söylenmiştir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 197 veya 198'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/343) - Tehzib (4/289)

Bu rivayet, biraz önce Zühri yoluyla da geçmişti.

- Yine senesinde Ukayl b. Halid vardır. İbn Akil el-Eyli'dir. Künyesi Ebû Halid'tir, Emevi azatlısıdır. Sikadır, sebtir. Medine, sonra Şam ve sonrasında Mısır'da ikamet etmiştir. Altıncı tabakadan olup sahih olan görüşe göre H. 144'te vefat etmiştir. Bk. İcll, Sikat (s. 338) - Takrib (2/29) - Tehzib (7/255)

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

591 İsnadı hasendir.

Tahrici, 371 numaralı rivayette geçmişti.

iman etmiş, imanın hakikatinin tadını almış ve ilme ulaşmış olamazsın." Ben: "Ey babacığım! Hayrı ve şerri ile kaderin tümüne nasıl iman edebilirim?" diye sordum. Dedi ki: "Bilmelisin ki sana isabet eden şey seni ıskalayacak değildi. Seni ıskalayan şey de sana isabet edecek değildi. Ey oğulcuğum! Şüphesiz ki ben, Nebî'yi (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Allah Teâlâ'nın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurdu. Kalem 'Ey Rabbim, neyi yazayım?' diye sorunca Allah 'Kaderi yaz!' buyurdu. Bunun üzerine kalem, o an olan ve ebede kadar olacak olan ne varsa hepsini yazdı." ⁵⁹²

440. ... Ebû Salih'ten; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Sizi ilk defa yarattığı gibi geri döneceksiniz. Kimine hidayet verdi, kimine de sapıklık hak oldu" (A'raf, 29-30) âyeti hakkında dedi ki: "Onları yarattığında bu şekilde yarattı. Yani onları mü'min, kâfir, bedbaht ve bahtiyar olarak yarattı. Kıyamet günü de bu şekilde, yani hidayete erenler ve sapıklar olarak geri döneceklerdir." ⁵⁹³

441. ... Said b. Cübeyr'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Hani Rabbin âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış..." (A'raf, 172) âyeti hakkında dedi ki: "Allah Âdem'i yaratınca sırtından zürriyetini tohumlar gibi aldı. Sonra onların her birine kendilerinin ismini verdi ve 'Falan oğlu filan, şöyle-şöyle amel edecektir. Falanca oğlu filanca, böyle-böyle amel edecektir' buyurdu. Sonra onları eli ile iki avucuna aldı ve 'Bunlar cennet için, bunlar da cehennem için' buyurdu." ⁵⁹⁴

592 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri bulunmaktadır. Bk. 79.cu rivayet.

• Yine senedinde Muaviye b. Said vardır. İbn Şureyh en-Necibi'dir. Mısırlıdır. Muaviye b. Yezid olduğu da söylenir. Makbuldür, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/259) - Tehzib (10/406) Bununla birlikte 180 ve 371 numaralı rivayetlerde de işaret edildiği üzere bu isnadın Atâ yoluyla birbirlerini kuvvetlendiren birçok başka yolları da vardır.

• Yine senedinde Abdullah b. Saib el-Kindi veya eş-Şeybani el-Kufi vardır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/418) - Tehzib (5/230)

Tahrîci, burada tekrar etmeye gerek duymamak şekilde 180 numaralı rivayette verilmişti.

593 İsnadı gerçekten zayıftır. Daha önce 317 numaralı rivayette isnat hakkında konuşulmuş ve tahrîci orada verilmişti.

594 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Habib b. Ebi Sabit vardır. Sikadır, fakihdir, celildir. Bununla birlikte çokça tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 183.cü rivayet. Aynı şekilde burada da hem kendisi hem de A'meş, muan'an olarak rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte tahrîfte de görüleceği üzere bu rivayetin başka yolları da bulunmaktadır.

Tahrîç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 876 (2/403) - İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (9/111) Bu ikisi, A'meş yoluyla Habib'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca İbn Cerir, bu eser için birkaç tane başka yol da zikretmektedir.

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (3/598) bunu zikretmiş ve İbn Ebi Hatim'e de nispet etmiştir.

442. ... Said b. Cübeyr'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Doğrusu Allah Teâlâ onun -yani Âdem'in- sağ omzuna vurdu. Derken cennet için yaratılan her nefis, tertemiz ve bembeyaz bir şekilde çıkıverdi. Bunun üzerine 'Bunlar cennet için' buyurdu. Sonra sol omzuna vurdu. Derken cehennem için yaratılan her nefis, simsiyah bir şekilde çıkıverdi. Bunun üzerine 'Bunlar da cehennem için' buyurdu. Sonra onları, kendi nefisleri aleyhine şahit tutarak onlardan O'na iman etmek, O'nu ve emirlerini bilip tanımak ve tüm âdemoğluna verdiği emrini tasdik etmek adına ahit aldı. Bunun üzerine onlar O'na iman ettiler, bilip tanıdılar ve tasdik ettiler."⁵⁹⁵

443. ... Ebû Zıbyan'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Şüphesiz ki Allah'ın ilk yarattığı şey kalemdir. Ona 'Yaz!' buyurmuş, o ise 'Rabbim, ne yazayım?' diye sorunca 'Kaderi yaz' buyurmuştur. Derhal o zaman olan ve kıyamete dek olacaklar yazılmıştır. O sıra O'nun arşı su üstündeydi. Sonra ondan suyun buharını yükseltti ve ondan gökleri ayırdı. Sonra balığı (nûn) yarattı. Yeryüzü, balığın sırtı üzerinde dümdüz edildi. Derken balık hareket edince yer sallandı. Bunun üzerine dağlarla sabitlendi. Doğrusu dağlar, yeryüzüne karşı övünür."⁵⁹⁶

444. ... Mücahid anlatıyor: İbn Abbâs'a (r.anhumâ) kader hakkında konuşan bir topluluktan bahsedildi. Bunun üzerine şöyle dedi: "Şüphesiz Allah Teâlâ, hiçbir şey yaratmazdan evvel Arş'ın üzerine yükseldi. İlk yarattığı şey kalemdir. Derken ona, kıyamet gününe dek olacakları yazmasını emretti."⁵⁹⁷

445. ... Ali b. Abdullah b. Abbâs'tan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Her şey bir kader ileler. Hatta senin elini yanağına koyman bile."⁵⁹⁸

⁵⁹⁵ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Zübeyr b. Musa b. Mînâ el-Mekki vardır. Mütâbaat anında makbul olmakla birlikte zayıftır. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/259) - Tehzib (3/320) Bunun yanında ben, kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde İbn Cüreyc vardır. Müdellistir. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

• Yine senedinde Ali b. Hasen b. Şakik vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 204.cü rivayet.

• Yine senedinde Ahmed b. İbrahim ed-Devraki vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 190.cı rivayet.

Tahrîc: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (9/114) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 67 (2/76) Bu ikisi, Haccac yoluyla İbn Cüreyc'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

⁵⁹⁶ İsnadı sahihtir. Daha önce 183 numaralı rivayette senetteki râviler ile alakalı verilmişti.

⁵⁹⁷ İsnadı sahih olmakla birlikte İbn Abbâs üzerinde mevkuftur. Tahrici daha önce 351 numaralı rivayette geçmişti.

⁵⁹⁸ İsnadı hasendir.

• Senedinde Hişam b. Sa'd vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 185.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Ali b. Abdülmelik b. Abbâs el-Haşimi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, si-kadır âbiddir. Üçüncü tabakadan olup sahih olan görüşe göre H. 118'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/40) - Tehzib (7/357)

• Yine senedinde İbrahim b. Muhammed b. Ali b. Ebi Talib el-Haşimi vardır. Babası İbnu'l Hanefiyye'dir, saduktur. İcli dedi ki: "Sikadır." İbn Hibban da onu Sikat'ta zikretmiştir. Beşinci

446. ... Said b. Cübeyr'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Kader hakkında aşırı gidip de imandan çıkmayan kimse yoktur."⁵⁹⁹

447. ... Leys'ten; Tavus dedi ki: "Acizlik de çeviklik de kaderdendir."⁶⁰⁰

448. ... Tavus'tan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Acizlik de çeviklik de kaderdendir."⁶⁰¹

tabakadandır. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Sikat (6/4) - Takrib (1/42) - Tehzib (1/157)

Tahriç:

- Buhârî, Halku Efali'l İbad (s. 138) - Hallal, İman (89) Leys yoluyla aynı şekilde...
- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 366 (2/275)
- Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (7/684) Tarih adlı eserinde Buhârî'ye de nispet etmiştir.

599 İsnadı hasendir.

- Senedinde Mervan b. Şüca' vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 123.cü rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Salim el-Eftas vardır. İbn Aclân'dır. Emevi azatlısıdır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Harranlıdır. Sikadır. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadan olup H. 132'de öldürülmüştür. Bk. Takrib (1/281) - Tehzib (3/441)

- Yine senedinde Süreyc b. Yunus vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 402.ci rivayet.

Tahriç: Bk. Hallal, İmam Ahmed'den rivayet ettiği İman adlı eser (89) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1131 (4/632) - İbn Batta, İbane, 368 (2/276) Bunların hepsi, Mervan b. Şüca' yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

600 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Leys vardır. İbn Ebi Süleym'dir. Saduk olmakla birlikte sonradan karıştırmış, öyle ki hadislerinin sahih olanları ile zayıf olanları birbirlerinden ayırt edilemediğinden terk edilmiştir. Bk. 71.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Hafs b. Gıyas vardır. İbn Talk b. Muaviye en-Nehai'dir. Künyesi Ebû Ömer'dir, Kufelidir. Kadıdır, fakihtir. Son dönemlerinde hafızası birazcık bozulmuştur. Sekizinci tabakadan olup H. 195'te seksen yaşına yakinken vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/189) - Tehzib (2/415)

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden başka birine rastlamadım. Bununla birlikte 449 numaralı rivayette İbn Ömer yoluyla Nebî'ye (s.a.v.) nispet edilen (merfu) ve bu manada olan bir rivayet gelecektir.

601 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Yahya vardır. İbn Abdullah b. Halid en-Neysaburi'dir. Sika, hafız, celildir. On birinci tabakadan olup sahih görüşe göre H. 258'de seksen yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/217) - Tehzib (9/511)

• Yine senedinde Ahmed b. Yusuf vardır. İbn Halid el-Ezdi'dir. Künyesi Ebu'l Hasen'dir, Neysaburludur. Hamdân olarak bilinir. Hafızdır, sikadır. On birinci tabakadan olup H. 264'te seksen yaşında iken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/29) - Tehzib (1/91)

Tahriç:

- Abdurrezzak, Musannef, 2008 (11/118) - Buhârî, Halku Efali'l İbad (s. 138) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 970 (3/550) - İbn Batta, İbane, 367 (2/275) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/287)
- Bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (3/380) Abd b. Humeyd, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim, Ebu's Şeyh ve Hakim'e; Hafız İbn Hacer de Metalib-i Aliye'de (3/81) İshak'a nispet etmişlerdir.

449. ... Tavus el-Yemani dedi ki: Nebî'nin (s.a.v.) ashâbından bazı insanlara yetiştirmiştim, hepsi de "Her şey bir kader ile" diyorlardı. Abdullah b. Ömer'i işitişöylüyordu.⁶⁰²

450. ... Tavus'tan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Sakınmak, kadere karşı bir işe yaramaz. Ne var ki dua kaderi defeder."⁶⁰³

451. ... Said b. Cübeyr'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Bana gelip de davalâşanlar içerisinde Kaderiye'den daha çok nefret ettiğim bir topluluk yoktur. Bunun sebebi yalnızca Allah'ın kudretini bilmiyor olmalarıdır. Halbuki Allah yaptığından sorulmaz. Onlarsa sorguya çekileceklerdir."⁶⁰⁴

452. ... Yahya b. Said anlatıyor: Bir gün Ebû Zübeyr, Tavus ile beraber Kâbe'yi tavaf etmekteydi. O sıra Ma'bed el-Cüheni yanlarından geçti. Derken biri, Tavus'a "Bu Ma'bed el-Cüheni'dir" dedi. Tavus derhal ona doğru yöneldi ve "Allah'a iftira atan, O'nun hakkında bilmediklerini söyleyen o kimse sen misin?" diye sordu. Mabed: "O adam benim hakkımda yalan söylüyor" dedi. Ebû Zübeyr dedi ki: "Derken Tavus'la birlikte oradan ayrıldık, tâ ki İbn Abbâs'ın yanına vardık. İçeri girince Tavus, İbn Abbâs'a (r.anhumâ) 'Ey Ebû Abbâs! Kader hakkında konuşanlar

602 İsnadı hasendir.

- Senedinde Amr b. Müslim el-Cenedi el-Yemani vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/79) - Tehzib (8/104)
- Yine senedinde Ziyad b. Sa'd vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 32.ci rivayet.

Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Ayrıca bu, Sahih'te de rivayet edilmiştir.

Tahric: İmam Mâlik, Muvatta (2/899) - Müslim, Sahih, 2655 (2/2045) - Buhârî, Halku Efâlî'l İbad (s. 138) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 913 (2/417) - Hallal, İman (89) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1027 (4/580) - Beyhaki, İtikad (s. 56) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/205) - İbn Batta, İbane, 390 (2/282) Bunların hepsi, Mâlik yoluyla Ziyad'tan, o da Amr b. Müslim'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

603 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hanzala vardır. İbn Ebi Süfyan el-Cumahi'dir. Sikadır, hüccettir. Bk. 202.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

604 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Atâ b. Saib vardır. Saduktur ama karıştırmıştır. Ebû Avane, ondan işitmesi sahih olan kimselerden biri değildir. Bk. 183.cü rivayet.
- Yine senedinde İsmail b. Mes'ud el-Cahderi vardır. Basralıdır, Ebû Mes'ud ile künyelenmiştir. Sikadır. Onuncu tabakadan olup H. 248'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/74) - Tehzib (1/331)

Tahric:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 912 (2/417) Kuteybe yoluyla "Bize Ebû Avane tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

- İbn Batta, İbane, 364 (2/274) Said b. Mansur yoluyla "Bize Ebû Avane tahdis etti..." senediyle buna yakın lafızlarla bu şekilde...

- Ayrıca Suyuti, bunu ed-Dürri'l Mensur'da (5/622) Said b. Mansur ile İbn Münzir'e de nispet etmektedir.

hakkında ne dersin?' diye sordu. İbn Abbâs 'Onlardan bazılarını gösterin bana!' dedi. Biz: 'Peki, onlara ne yapacaksın?' diye sorunca İbn Abbâs: 'İki elimi kafasına koyup boynunu uçuracağım' dedi."⁶⁰⁵

453. ... Tavus dedi ki: Bir halkada İbn Abbâs'la birlikteydim. Oradakiler Kaderiye'den bahsettiler. Bunun üzerine İbn Abbâs (r.anhumâ) şöyle dedi: "Burada onlardan biri var mı? Ki onun başından tutup 'Kitap'ta İsrailoğulları'na şöyle hükmettik: Muhakkak ki siz yeryüzünde iki kez fesat çıkaracak ve büyük bir şekilde üstünlük taslayacaksınız' (İsra, 4) âyetini, sonra da Kur'ân'daki şu-şu âyetleri okuyayım."⁶⁰⁶

454. ... Şu'be dedi ki: Bize Ebû Hişam'ın, Mücahid'den tahdis ettiğine göre Abdullah b. Abbâs, Kaderiye hakkında şöyle demiştir: "Şayet birini görseydim, kesinlikle saçlarından tutup çekerdim."⁶⁰⁷

Şu'be dedi ki: Bunu Ebû Bişr'e de tahdis ettim. Dedi ki: Mücahid'i şöyle derken işittim: "İbn Abbâs'ın yanında Kaderiye'den bahsettiler. O ise derhal kalkmaya

605 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yahya b. Said vardır. Kattan'dır. Sika, hafız, mütkin ve imamdır. Bk. 36.cı rivayet.

Tahriç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 911 (2/416) Yezid b. Harun yoluyla bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 338 (2/266) Abdulvehhab el-Verrak yoluyla "Bize Yezid b. Harun tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 356 (2/272) İbn Şihab yoluyla Yahya b. Said'den bu şekilde...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1141 (4/636) İbn Uyeyne yoluyla "Bize Amr tahdis etti, dedi ki: Tavus Kâbe'yi tavaf ederken..." şeklinde...

606 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdülmelik b. Meysera el-Hilali vardır. Künyesi Ebû Zeyd el-Âmiri'dir, Kufelidir. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/524) - Tehzib (6/426)

• Yine senedinde Ebû Muaviye vardır. ez-Zarir'dir. Bk. 292.cı rivayet.

Tahriç:

Abdullah b. Ahmed, Sünne, 992 (2/420) - Hakim, Müstedrek (2/3760) Bu ikisi, Ebû Muaviye yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca Suyuti, bunu ed-Dürri'l Mensur'da (5/239) İbn Münzir'e de nispet etmektedir.

607 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Behz b. Esed el-Ammi vardır. Künyesi Ebu'l Esved'dir, Basralıdır. Sikadır, sebtir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 200 sonrasında veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/109) - Tehzib (1/497)

• Yine senedinde Ebû Bişr vardır. Sikadır ama Mücahid'ten rivayet ettiği hadislerde Şu'be, onun zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. 402.cı rivayet. İkinci rivayet, işte bu yoldandır. İbn Ebi Hatim, Merasil adlı eserinde (s. 25, 26) Yahya b. Sa'd'dan "Mücahid'den bir şey işitmemiştir" dediğini kaydeder. Demek ki Şu'be'nin onun zayıf saymasının sebebi budur. Ancak ikinci rivayette açıkça işittiğini söylemiştir.

Tahriç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 994 (2/421) - İbn Batta, İbane, 340 (2/267) Bu ikisi, Hüseyim yoluyla "Bize Ebû Haşim tahdis etti..." şeklinde rivayet etmişlerdir.

İbn Batta, İbane, 357 (2/272) Ebû Muaviye ve Vasil yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmiştir.

yeltendi ve 'Şayet onlardan birini görmüş olsaydım, kesinlikle burnunu yere çalar-
dım' dedi."⁶⁰⁸

455. ... Mücahid dedi ki: Bir keresinde İbn Abbâs'a (r.anhumâ) 'Sana kader hakkında konuşan birini getirmeyi istiyorum' dedim. Dedi ki: "Şayet onu bana getirseydin, kesinlikle ağzını yüzünü dağıtır veya başını yarardım. Sakın onlarla oturma, sakın onlarla konuşma!"⁶⁰⁹

456. ... Zühri'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Kader, tevhidin nizamıdır. Her kim Allah'ı tevhid eder ve kadere iman ederse, işte bu kopması olmayan en sağlam kulptur. Her kim de Allah'ı tevhid eder ama kaderi yalanlarsa, onun kaderi yalanlaması, tevhidin bozulmasıdır."⁶¹⁰

457/A. ... Bize Ebû Abdullah Ahmed b. Hüseyin b. Abdülcabbar es-Sûfi haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Bekkar tahdis etti, dedi ki: Bize İsmail b. Ayyaş tahdis etti; Amr b. Muhammed b. Yezid, İsmail b. Rafi' ve Abdurrahman b. Amr'dan İbn Abbâs'a (r.anhumâ) nispet edildiğine göre o şöyle derdi: "Kader,

608 Bk. Lalekai, Şerhu'l Usul, 1163 (4/644)

609 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 147.ci rivayet.
- Yine senedinde İbn Huşeym vardır. Abdullah b. Osman b. Huşeym el-Kari'dir. Mekkelidir, Künyesi Ebû Osman'dır. Saduktur. Beşinci tabakadan olup H. 132'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/432) - Tehzib (5/314)

Tahric: Bu rivayet, biraz önce Mücahid yoluyla İbn Abbâs'tan ve 452 numaralı rivayette Tavus yoluyla İbn Abbâs'tan şeklinde geçmişti.

610 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Kasım b. Hezzan vardır. İbn Ebi Hatim, kendisini Cerh ve Tadil'de (7/123) zikretmiş ve "Konumu siddik olan bir şeyhtir" demiştir.
- Yine senedinde Velid b. Müslim vardır. Sika olmakla birlikte çokça tedlis yapardı. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullandığı için tedlis şüphesi ortadan kalkmıştır. Peki, Zühri İbn Abbâs'tan işitmiş midir? Ben bu konuda konuşan birine rastlamadım ama işitmesi muhtemeldir. Çünkü Hafız'ın Tehzib adlı eserinde (9/450) zikrettiğine göre âlimler arasında Zühri'nin doğum tarihi ile ilgili olarak 50 veya 51 veya 56 veya 58 senesi şeklinde ihtilaf vardır. İbn Abbâs'ın vefat tarihi ise, âlimlerin cumhuruna göre H. 68'dir. Bk. İsabe (6/140) Buna göre en iyi ihtimalle görüşmeleri için bir on senelik vakit vardır. O halde ondan işitmesi de tedlis yapmış olması da muhtemeldir. Gerçi bu ikincisi doğruya daha yakın görünmektedir. Allah en iyisini bilir.

Tahric:

- İbn Batta, İbane, 351 (2/270) Yunus b. Yezid yoluyla İbn Şihab'tan bu şekilde...
- İbn Batta, İbane, 527 (2/325) Maktu olarak, yani İbn Abbâs'ın değil de İbn Şihab'ın sözü olarak...

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 925

- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1224 (4/670) İshak yoluyla Evzai'den "Bize bazı arkadaşlarımız Zühri'den, o da İbn Abbâs'tan..." şeklinde...

- Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/197) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Senedinde zayıf bir râvi olan Hani b. Mütevekkil vardır."

Ayrıca bir sonraki rivayet ile tahririne bakınız.

tevhidin nizamıdır. Her kim Allah'ı tevhid eder ama kaderi yalanlarsa, onun kaderi yalanlaması, tevhidin bozulması demektir. Her kim de Allah'ı tevhid eder ve kade-re iman ederse, işte bu en sağlam kulptur."⁶¹¹

457/B. Yine bu isnatla İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre o şöyle derdi: "Kible ehline açılan şirk kapısı, kaderi yalanlamaktır. Sakın onlarla tartışmaya girmeyin ki şirkleri sizin elinizde gerçekleşmesin."⁶¹²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Mekke'de iken aklımıza geldiği kadarıyla sahâbeden bir topluluktan -Kitap ve Sünnet'e muvafık bir şekil-de- Kaderiye'ye reddiye olan rivayetleri zikrettik. Zikredilenler sebebiyle daha fazla kelam etmeye ihtiyaç hissetmiyoruz.

Şimdi ise tabiînden ve Müslümanların imamı sayılan âlimlerden; Kitap, Sünnet ve sahâbenin görüşüne uygun olup Kaderiye'ye reddiye içeren rivayetleri zikredeceğiz. Öyle ki şayet Kaderiye'den biri bunları duyarsa, şayet kendisi hakkında hayır dilenmişse dininden dönecek, Allah Teâlâ'ya tövbe edecek ve O'na yönelecektir. Yok şayet hakkında hayırdan başka bir şey dilenmişse, Allah onu Fizan'a kadar uzaklaştıracaktır.

611 İsnadı mu'dal olup ayrıca senedinde zayıf râviler vardır.

- Senedinde İsmail b. Rafi' vardır. İbn Uveymir el-Ensari'dir. Medinelidir, Basra'da ikamet etmiştir, künyesi Ebû Rafi'dir. Hadisleri zayıftır. Yedinci tabakadan olup H. 150 dolaylarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/69) - Tehzib (1/294)

- Yine senedinde Amr b. Muhammed b. Yezid vardır. Metinde böyle geçmektedir. Allah en iyisini bilir ama herhalde Amr b. Muhammed b. Zeyd'tir. Böyle olursa ondan rivayet eden kişinin İsmail b. Ayyaş olması daha makbuldür.

- Yine senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Belde ahalisinden, yani Humus'tan yaptığı rivayetlerde saduk olmakla birlikte diğer belde ahalisinden aktardığı rivayetlerde karıştırmıştır. Bk. 23.cü rivayet. Buradaki rivayet, Askalan ahalisinden olan Amr b. Muhammed'dendir.

- Yine senedinde Abdurrahman b. Amr vardır. Bu, İbn Batta, 346 (2/268)'de açıkça geçtiği üzere Evzai'dir. Evzai ile İbn Abbâs arasında iki râvi olduğu için senet mu'daldır. Bir önceki rivayette geçen Amr b. Muhammed ile İbn Abbâs arasında ise bir râvi olduğu için senedi munkatıdır. Bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 925 (2/422)

Tahric:

- İbn Batta, İbane, 346 (2/268) İsmail b. Ayyaş yoluyla bu şekilde...

- İbn Batta, İbane, 345 (2/268) Amr b. Muhammed b. Yezid yoluyla Medine halkının şeyhi İsmail b. Rafi'den, o da İbn Abbâs'tan senediyle...

Ayrıca bir önceki rivayetin tahricine de bakabilirsiniz.

612 İsnadı bir önceki gibidir.

Tahric:

- İbn Batta, İbane, 350 (2/270) İbn Ayyaş yoluyla bu şekilde...

- Lalekai, Şerhu'l Usul, 126 (4/630) Kasım b. Hezzan yoluyla Zühri'den, o Halbes b. Vabisa'dan, o da İbn Abbâs'tan...

HASAN-I BASRÎ

119) kavli hakkında "Rahmet ehli ihtilaf etmezler" ve "Onları bu yüzden yaratmıştır" (Hud, 119)⁶¹⁶ kavli hakkında ise "Onları ihtilaf etmeleri için yaratmıştır" demiştir.⁶¹⁷

461. ... Sevr b. Yezid'ten; Hasen b. Ebi'l Hasen dedi ki: "Kitabın gerçekleşmesi, rasûllerin tasdik edilmesi, amel edip sakınan kimsenin saadete ermesi, zulmedip haddi aşan kişinin şekavet sahibi olması, Allah'ın dostluğunun sadece mü'minlere olması ve Allah'ın sadece müşriklerden beri olması şeklinde kalem kurumuş, hüküm konulmuş ve kader tamamlanmıştır."⁶¹⁸

462. ... Avf dedi ki: Hasan-ı Basrî'yi şöyle derken işittim: "Her kim kaderi inkâr ederse, İslâm'ı inkâr etmiştir." Sonrasında şöyle dedi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ mahlukatı yaratmış, onları bir kader ile yaratmıştır. Ecelleri kaderle taksim etmiştir. Rızıkları kaderle paylaştırmıştır. Bela ve afiyet hep bir kader ileldir."⁶¹⁹

- 616 Âyette geçen "... bunun için yarattı" lafzındaki işaret zamiri olan "bu" hakkında dört görüş vardır.
1. Bu zamir, onların üzerinde oldukları şeye döner. İbn Abbâs dedi ki: "Onları iki fırka olarak yaratmıştır. Bir fırkaya rahmet eder ve bu yüzden ihtilaf etmezler. Diğer fırkaya ise rahmet etmezler ve bu yüzden ihtilaf ederler."
  2. Bu zamir, saadet ve şekavete döner. Aynı şekilde bunu da İbn Abbâs söylemektedir. Bunu Zecac tercih etmiş ve "Çünkü onların ihtilaf etmeleri, onları saadet veya şekavete sürükler" demiştir. İbn Cerir ise şöyle der: "Âyette geçen ve (Arapçada 'için' anlamına gelen) lâm harfi, (Arapçada 'üzerine' anlamına gelen) âlâ harfi yerindedir." Bk. Tefsir (14, 124)
  3. Bu zamir, ihtilafa döner. Bunu Mübarek, Hasan'dan rivayet etmiştir. Bu rivayette zikrolunan da budur.
  4. Bu rahmete döner. Bunu İkrime, İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir ve bu aynı zamanda İkrime, Mücahid, Dahhak ve Katade'nin de görüşüdür. Buna göre mana "Dinleri hususunda ihtilaf etmeyenleri rahmeti için yaratmıştır" şeklindedir. Bk. İbnu'l Cevzi, Zadu'l Mesir (4/132)

617 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ebû Umeyye el-Vasiti diye biri vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senedinde Mübarek vardır. İbn Fudale'dir. Saduk olmakla birlikte tesviye tedlisi yapardı. Bk. 59.cu rivayet. Bununla birlikte İmam Ahmed şöyle demiştir: "Hasan'dan yaptığı rivayetlerle hüccet olur." Bk. Tehzib (1/28)

Tahric:

- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (12/143) Veki' yoluyla İbn Fudale'den...
- Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (4/491) bunu İbn Ebi Hatim ve Ebu's Şeyh'e de nispet etmektedir.

618 İsnadı zayıftır.

- Senedinde müdellis olan Bakıyye vardır ve burada muan'an olarak rivayet etmiştir.
- Yine senedinde Amr b. Osman el-Hımsi vardır. Saduktur. Bk. 330.cu rivayet.
- Yine senedinde Sevr b. Yezid vardır. Bu da Humuslu olup sikadır, sebtir. Bununla birlikte Kaderiye görüşüne sahipti. Bk. 86.cı rivayet.

Tahric: İbn Batta, İbane, 432 (2/298) Ebu'l Ahvas yoluyla "Bize Amr b. Osman tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

619 İsnadı sahihtir.

- Senetteki Avf, İbn Ebi Cemile olup Basralı'dır. Sikadır ama Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 53.cü rivayet.

Tahric:

- İbn Batta, İbane, 403 (2/288) Muhammed b. Mervan el-Ukayli "Avf'ı şöyle işittim..." senediyle...

463. ... Halid el-Hazzâ'dan rivayet edildiğine göre Hasan-ı Basrî, Allah Teâlâ'nın "Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) kavli hakkında şöyle demiştir: "Şeytanlar, sapıklıklarıyla yalnızca Allah Teâlâ'nın cehennemde kızarmalarını vacip kıldığı kimseleri fitneye düşürebilirler."⁶²⁰

464. ... Halid el-Hazzâ dedi ki: Hasan-ı Basrî'ye, "Allah Teâlâ'nın "Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) kavli hakkında ne dersin?" diye sordum. Dedi ki: "Şeytanlar, sapıklıklarıyla yalnızca Allah Teâlâ'nın cehennemde kızarmalarını vacip kıldığı kimseleri fitneye düşürebilirler."⁶²¹

465. ... Mansur'dan rivayet edildiğine göre Hasan-ı Basrî, Allah Teâlâ'nın "Ne siz ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) kavli hakkında "Yani siz onun üzerinde bir saptırıcı değilsiniz" ve "...cehennemde kızartılacak kimseden başkasını" kavli hakkında ise "Ancak Allah Teâlâ'nın ezeli ilminde cehennemde kızartılacak olduğu bilinen kimseyi saptırabilirsiniz" demiştir.⁶²²

466. ... Hammad'dan; Halid el-Hazzâ anlatıyor: Bir keresinde beldemden ayrılmıştım. O sıra Hasan-ı Basrî kader konusunda konuşmazdı. Döndüğümde bir baktım ki insanlar "Hasan şöyle dedi, Hasan böyle dedi" demekteler. Bunun üzerinde evinde iken onun yanına gittim. Derken ona: "Ey Ebû Said! Bana Âdem'den haber ver; o sema için mi yoksa yeryüzü için mi yaratıldı?" diye sordum. Dedi ki: "Ey Ebû Menazil, bu da nedir?" Hammad dedi ki: "Halid bana 'Bu soru, bizim meselelerimizden değildi' demiştir." Halid el-Hazzâ dedi ki: Akabinde ona: "Ey Ebû Said! Doğrusu ben öğrenmek istiyorum" deyince Hasan-ı Basrî şöyle dedi: "Aksine

• İbn Batta, İbane, 430 (2/297) Muhammed b. İsa yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1255 (2/682) Fıryabi yoluyla bu şekilde...

Ayrıca bu, 468 numaralı rivayette başka bir lafız ve başka bir isnat ile tekrardan gelecektir.

620 İsnadı sahihtir. Bk. 311.ci rivayet.

621 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İsmail b. İbrahim vardır. İbn Uleyye'dir.

Tahric:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (23/109) Yakub b. İbrahim yoluyla "Bize İbn Uleyye tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ahmed, Zühd (s. 285)

• Fesevi, Marife ve Tarih (2/44) İbn Avn yoluyla Hasan'dan...

• Ayrıca bk. Zehebi, Siyeru A'lami'n Nübela (4/581)

622 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hüseyim vardır. İbn Beşir'dir. Sikadır, sebtir. Çokça gizli tedlis yapar, mürsel rivayetler aktarırdı. Ancak burada açıkça işittiğini söylemiştir. Bk. 115.ci rivayet.

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (33/108) Hammad b. Seleme yoluyla Humeyd'den "Hasan'a sordum..." şeklinde...

yeryüzü için yaratılmıştır. Görmez misin, şayet masum olsaydı o ağaçtan yemezdi! Âdem'in onu yemekten kaçışı yoktu. Çünkü o, yeryüzü için yaratılmıştı."⁶²³

467. ... Hammad'dan; Halid el-Hazzâ anlatıyor: Bir keresinde beldemden ayrılmıştım. O sıra Hasan-ı Basrî kader konusunda konuşmazdı. Döndüğümde bir baktım ki insanlar "Hasan-ı Basrî, kader hakkında konuşmuştur" demekteler. Bunun üzerinde onun yanına gittim. Derken ona: "Ey Ebû Said! Bana Âdem'den haber ver; o sema için mi yoksa yeryüzü için mi yaratıldı?" diye sordum. Dedi ki: "Ey Ebû Menazil, bu da nedir?" Akabinde ona: "Ey Ebû Said! Doğrusu ben öğrenmek istiyorum" deyince Hasan-ı Basrî şöyle dedi: "Aksine yeryüzü için yaratılmıştır. Görmez misin, şayet masum olsaydı o ağaçtan yemezdi! Âdem'in onu yemekten kaçışı yoktu. Çünkü o, yeryüzü için yaratılmıştı."⁶²⁴

468. ... Asım el-Ahval dedi ki: Hasan-ı Basrî'yi şöyle derken işittim: "Her kim kaderi yalanlarsa, gerçekten hakkı yalanlamıştır." Bunu iki kere tekrar etti, sonrasında sözüne şöyle devam etti: "Şüphesiz Allah Teâlâ mahlukatı takdir etti, eceli takdir etti, belayı takdir etti, musibeti takdir etti, afiyeti takdir etti... Artık her kim kaderi yalanlarsa, gerçekten Kur'ân'ı yalanlamış olur."⁶²⁵

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Böylece Kaderiye'nin Hasan-ı Basrî hakkındaki iddiası batıl olmuştur. Halbuki onlar, onun imamları olduğunu zannetmişlerdi. Onlar, insanları kuruntuya sürükleyip Hasan-ı Basrî hakkında yalanlar uydurmaktadırlar. Böylece uzak bir yola sürüklenerek apaçık bir şekilde sapmışlar ve apaçık bir hüsrân ile zarar etmişlerdir.⁶²⁶

623 İsnadı sahihtir.

Tahric:

- Ebû Davud, Sünen, Lüzumu's Süne (Avn, 12/374) Hammad b. Zeyd yoluyla Halid'den bu şekilde...
- Abdullah b. Ahmed, Süne, 945 (2/428) İsmail b. Uleyye yoluyla Halid'den muhtasar olarak bu şekilde...
- İbn Batta, İbane, 115, 118 (2/121), 408 (2/389) ve 923 (2/294) Birkaç yol ile Hammad b. Seleme ve Hammad b. Zeyd'den bu şekilde...
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1006 (3/566) Vüheyb b. Halid yoluyla "Bize Halid tahdis etti..." sene-diyle...

624 İsnadı sahih olup tahriri bir önceki ile aynıdır.

625 İsnadı sahihtir.

- Senesinde İsmail b. Zekeriya vardır, Saduk olmakla birlikte birazcık hata ederd. Bk. 56.c rivayet. Ne var ki Katade ve başkaları gibi İbn Batta'da Mervan b. Muaviye el-Fezari kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: Abdurrezzak, Musannef, 20085 (11/119) - Abdullah b. Ahmed, Süne, 934 (2/425) - İbn Batta, İbane, 393 (2/285), 422 (2/294) ve 436 (2/299) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1254, 1255 (4/682)

626 Demek ki Hasan-ı Basrî adına bir iftiradan ibaret olan "Hasan-ı Basrî'nin Kader Risalesi ve Şerhi" isimli kitabı neşreden ve sözüm ona "Kur'ân bize yeter" diyen Mustafa İslâmoğlu için bakınız bizzat Hasan-ı Basrî "Artık her kim kaderi yalanlarsa, gerçekten Kur'ân'ı yalanlamış olur" demektedir. (Çev.)

İBN SİRİN

469. ... Osman el-Betti anlatıyor: İbn Sirin'in yanına girdim. Bana "İnsanlar kader hakkında ne söylüyorlar?" diye sordu. Ben ise ona nasıl cevap vereceğimi bilemedim. Derken yerden bir parça toprak alarak şöyle dedi: "Sana dediklerimin şundan daha fazlası yoktur. Hiç şüphesiz Allah bir kul için hayrı dilediğinde onu sevgisine, itaatine ve kendisiyle O'nu razı edecek şeye muvaffak kılar. Her kim için de hayırdan başkasını dilerse, aleyhinde bir hüccete sahip olur, sonrasında ona karşı zalim olmaksızın azap eder."⁶²⁷

470. ... İbn Avn'dan; Muhammed b. Sirin dedi ki: "Şu topluluğa ne oluyor da Allah Teâlâ'nın bir şeyi bilip yazdığını inkâr ediyorlar!"⁶²⁸

471. ... İbn Avn dedi ki: "Muhammed b. Sirin'in şu Kaderiye'den daha çok nefret ettiği bir toplum yoktu."⁶²⁹

472. ... İbn Avn dedi ki: "Muhammed b. Sirin'in kader konusundaki bid'atleri ortaya atan kişilerden daha çok nefret ettiği bir toplum yoktu."⁶³⁰

473. ... İbn Avn dedi ki: Bir adam, Muhammed b. Sirin'e iki kişinin kader hakkında tartıştıklarını haber verdi. Adamın biri, diğerine "Zina hakkında ne dersin, o bir kader ile midir?" diye sorunca (kendisine sorulan) "Evet" diye cevap vermiştir. Muhammed dedi ki: "Soruyu soran hayat sahibi bir adama denk gelmiş."⁶³¹

474. ... İbn Avn'dan rivayet edildiğine göre Muhammed -yani İbn Sirin-, insanların dinden en çok dönenlerinin/mürted olanlarının hevâ ehli olduğu görüşündeydi.⁶³²

627 İsnadı hasendir.

• Senedinde Osman b. Müslim el-Betti vardır. Künyesi Ebû Amr'dır, Basralıdır. Babasının isminin Süleyman olduğu söylenir. Saduktur. Âlimler, rey ile fetva vermesi dolayısıyla onu ayıplamışlardır. Beşinci tabakadan olup H. 143'te vefat etmişlerdir. Bk. Takrib (2/14) - Tehzib (7/153)

• Yine senedinde Ubeydullah b. Şemit vardır. İbn Aclân eş-Şeybanî'dir, Basralıdır. Sikadır, sekizinci tabakadandır ve H. 181'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/534) - Tehzib (7/18)

• Yine senedinde Ahmed b. Muhammed el-Mukaddemi vardır. İbn Ebi Hatim, kendisini Cerh ve Tadil'de (2/73) zikretmiş ve "Ondan Mekke'de işittim, saduktur" demiştir.

Tahrîç: İbn Batta, İbane, 452 (2/303) Bâğandi yoluyla "Bize Ebû Osman el-Mukaddemi tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

628 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 903 (2/414) Hammad yoluyla İbn Avn'dan bu şekilde rivayet etmiştir. Ne var ki orada "bir şeyi" yerine "her şeyi" diye geçmektedir.

629 İsnadı sahihtir. Bunu rivayet eden başka birine rastlamadım.

630 İsnadı sahih olup, tahrirci bir önceki gibidir.

631 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 889 (2/408) Babası İmam Ahmed yoluyla "Bize Muaz tahdis etti..." senediyle...

632 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 332 (1/291) Bu rivayette şu ziyade vardır: "İbn Sirin

MUTARRİF B. ABDULLAH

475. ... Sabit'ten; Mutarrif dedi ki: "Âdemoğlunun Rabbi ve İblis önünde kesişen kavşağına baktım. Şayet Allah onu korumak isterse korur, kendi haline bırakırsa İblis onu götürür."⁶³³

476. ... Davud b. Ebi Hind'den; Mutarrif dedi ki: "Biz kadere dayanmayız ama varacağımız yer yine kaderdir."⁶³⁴

477. ... Davud b. Ebi Hind dedi ki: Bir keresinde kader zikredilince Mutarrif şöyle dedi: "Kadere dayanmamıştık ama kendimizi ona doğru giderken bulduk."⁶³⁵

'Âyetlerimiz hakkında lafa dalanları gördüğünde hemen onlardan yüz çevir' (En'am, 68) âyetinin onlar hakkında indiği görüşündeydi." Suyuti'nin ed-Dürü'l Mensur'da (3/292) söylediğine göre bu ziyadeyi Abd b. Humeyd, İbn Ebi Hatim ve Ebu's Şeyh rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Siyeru A'lamî'n Nübela (4/601)

633 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Cafer b. Süleyman vardır. ez-Zabui'dir. Saduktur, zahiddir. Ne var ki o Şıra görüşüne sahipti. Bk. 41.ci rivayet. Bununla birlikte Hammad, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. İbn Batta, İbane, 439 (2/300)

- Yine senedinde Sabit vardır. İbn Eslem el-Bünani'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Basralıdır. Sikadır, âbiddir. Dördüncü tabakadan olup H. 120 küsur senesinde 80 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/115) - Tehzib (2/2)

Tahric:

- İbn Batta, İbane, 439 (2/300) Hammad yoluyla Sabit'ten bu şekilde...

- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1256 (4/682) Kattan b. Nüseyr yoluyla "Bize Cafer tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

634 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Davud b. Ebi Hind vardır. Kuşeyri azatlısıdır. Künyesi Ebû Bekir veya Ebû Muhammed'dir, Basralıdır. Sikadır, mütkindir. Son zamanlarında vehmederdi. Beşinci tabakadan olup H. 140 veya daha öncesinde vefat etmiştir.

Tahric:

- Abdurrezzak, Musannef, 20089 (11/121) Ma'mer yoluyla Katade'den, o Mutarrif'ten senediyle benzer lafızlarla...

- Abdurrezzak, Musannef, 20098 (11/125) Ma'mer yoluyla Büdeyl el-Ukayli'den, o Mutarrif'ten...

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 899 (2/412) "Bize babam tahdis etti; bize Hüseyim tahdis etti; bize Davud tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Ayrıca Hallal da İman adlı eserinde (90) bu yoldan rivayet etmektedir.

- İbn Batta, İbane, 443 (2/301) Süfyan yoluyla Davud'dan bu şekilde...

- İbn Batta, İbane, 445, 446. Abdurrezzak'tan gelen iki yolla...

635 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Bişr b. Mufaddal vardır. İbn Lahik er-Rakkaşi'dir. Künyesi Ebû İsmail'dir, Basralıdır. Sikadır, sebtir, âbiddir. Sekizinci tabakadan olup H. 186 veya 187'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/101) - Tehzib (1/458)

- Yine senedinde Ebû Kamil el-Cehadi vardır. Fudayl b. Hüseyin'dir. Sikadır, hafızdır. Bk. 433.cü rivayet.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

478. ... Habib b. Şehid dedi ki: İyas b. Muaviye'yi şöyle derken işittim: "Hevâ ehlinde herhangi biriyle asla tamamen aklımla çekişmedim. Ancak kader ehli dedim. Onlar 'Kişinin kendisine ait olmayan bir şeyi almasıdır' dediklerinde onlara 'İşte her şey sadece Allah'a aittir' dedim."⁶³⁶

479. ... Habib b. Şehid anlatıyor: İyas b. Muaviye'ye bir adam getirip "Bu kader hakkında konuşuyor" dediler. İyas, adama dedi ki:

- Ne diyorsun? Adam:

- Allah Teâlâ'nın kullara emirler ve yasaklar koyduğunu ve Allah'ın hiçbir şekilde kullara zulmetmediğini söylüyorum.

- Bana zulümden haber ver. Onun ne olduğunu biliyor musun veya bilmiyor musun?

- Tabii ki biliyorum.

- Zulüm nedir?

- Kişinin kendisine ait olmayan bir şeyi almasıdır.

- Peki, kendi malını alan biri zulmetmiş olur mu?

- Hayır.

- Zulmün ne olduğunu asıl şimdi bildin işte.⁶³⁷

636 İsnadı sahihtir.

• İyas b. Muaviye: İbn Kurra b. İyaz el-Müzeni'dir. Künyesi Ebû Vasile'dir. Takrib adlı eserde ise künyesi Ebû Vaile şeklinde geçmektedir ki bu hatadır. Basralıdır, zeki oluşuyla meşhur kadıdır, sikadır. Beşinci tabakadan olup H. 122'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/87) - Tehzib (1/390)

• Ayrıca senedinde Habib b. Şehid vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 290.cı rivayet.

Tahric:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 946 (2/428) - Lalekal, Şerhu'l Usul, 1280 (4/691) Bu ikisi, Abdullah b. Yezid el-Mukri yoluyla "Bize Hammad b. Zeyd tahdis etti..." senediyle rivayet etmişlerdir.

• Hallal, İman (92) Süleyman b. Davud yoluyla "Bize Hammad b. Zeyd tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 626 (2/374) Hemmam yoluyla "Bize Habib b. Şehid tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 627 (2/374) Muhammed b. Müsenna yoluyla "Bize Safvan b. İsa tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Beyhaki, İtikad (s. 65) İsmail b. İshak yoluyla "Bize Muhammed b. Ubeyd tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

637 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Safvan b. İsa vardır. el-Kassam'dır. Bk. 212.ci rivayet.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

ZEYD B. ESLEM

480. ... İbn Cüreyc'ten; Zeyd b. Eslem, "Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım" (Zariyat, 56) âyeti hakkında dedi ki: "Yani şekavet veya saadet üzere yaratılan kimselerden olan cin ve insanları..."⁶³⁸⁻⁶³⁹

481. ... Hafs b. Meysera'dan rivayet edildiğine göre Zeyd b. Eslem, Allah Teâlâ'nın "Eğer sözü açığa vurursan, şüphesiz O, sırrı bilmiştir. Ayrıca gizlemiştir." (Taha, 7)⁶⁴⁰ âyeti hakkında şöyle demiştir: "O, kulların sırlarını bilmiştir. Kendi sırrını ise gizlemiş, (kimse tarafından) bilinmemiştir."⁶⁴¹⁻⁶⁴²

638 Bu, âyetin tefsirlerinden biridir. Taberi ve başkaları, İbn Abbâs'tan bu manada olarak "İsteyerek ve istemeyerek ibadet etmeyi ikrar etmeleri için..." şeklinde rivayet etmişlerdir. Bu, İbn Cerir'in tercih ettiği görüştür. Bk. Tefsir (27/12) Ayrıca İbn Kesir, İbn Cüreyc'ten "Ancak beni tanımalan için..." ve Rebi' b. Enes'ten "Ancak ibadet için..." dediklerini aktarmaktadır. Bk. İbn Kesir, Tefsir (7/401) Bununla birlikte tercih edilen tefsir, hem marife (tanıma) hem de ikrarı içerdiğinden bu son tefsirdir. Allah en iyisini bilir.

639 Senetteki râviler sikadırlar. Ne var ki senette İbn Cüreyc'in muan'an olarak aktarımı vardır. İbn Cüreyc, sika, fazıl ve fakihtir. Bununla birlikte tedlis yapar, mürsel rivayetler aktarırdı. Bk. 32.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Usame vardır. Hammad b. Usame'dir. Sikadır, sebtir. Bazen tedlis yapardı.

Tahric:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (27/11) Mihran yoluyla Süfyan'dan bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 533 (2/327) Harun b. Yezid yoluyla "Bana babam, Süfyan'dan tahdis etti..." senediyle...

• Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (7/625) İbn Münzir'e de nispet etmektedir.

640 Âyetin mealı, Zeyd b. Eslem'in yapacağı tefsire göre verilmiştir. Yoksa genelde "... Şüphesiz O, sırrı da ondan daha gizlisini de bilir" şeklinde meal verilmektedir. Bir sonraki dipnota bakılırsa, anlattığımız husus daha iyi anlaşılacaktır. (Çev.)

641 Bu, âyetin manalarından biridir. Manalarından biri de (âyetin metninde geçen) 'Ahfâ' kelimesinin "sırdan daha gizli olanı" olmasıdır. Sırdan daha gizli olanı, kişinin içinden geçen ve henüz amel etmediği şeydir. Taberi böyle söylemiş ve bu görüşü tercih edip bunu İbn Abbâs'a nispet etmiştir. Yine onun Mücahid'den aktardığına göre (daha gizli anlamında olan) "ahfâ" kelimesinin manası vesvesedir. Şöyle de denilmiştir: Sırdan daha gizli olan, kişinin henüz içinden dahi geçmemeyendir. Taberi bunu da Said b. Cübeyr ve Katade'ye nispet etmiştir. Bununla birlikte Taberi, ilk tefsir olan, yani Zeyd b. Eslem'in tefsirini reddetmiş, şöyle demiştir: "Eğer bunun manası Zeyd b. Eslem'in tefsir ettiği gibi olsaydı, kelam kesinlikle "Allah sırrını gizledi" şeklinde olurdu. Çünkü "ahfâ" kelimesi, müteaddi (geçişli) bir fiildir." Bk. Tefsir (16/140, 141) Ayrıca bk. İbn kesir, Tefsir (5/269)

642 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Süveyd b. Said vardır. Kendisi saduk olmakla birlikte gözlerini kaybetmiş ve böylece kendi hadisleri kendisine telkin edilir olmuştur. İbn Main, onun hakkında çok çirkin konuşmuştur. Bk. 27.ci rivayet.

• Yine senedinde Hafs b. Meysera vardır. el-Ukayli'dir. Künyesi Ebû Ömer'dir, San'alıdır. Askalan'da ikamet etmiştir. Sika olmakla birlikte birazcık vehmetmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 181'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/189) - Tehzib (2/419)

Tahric:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (16/140) İbn Vehb yoluyla "İbn Zeyd dedi ki..." şeklinde...

• İbn Batta, İbane, 541 (2/329) Ebû Hatim er-Razi yoluyla "Bize Süveyd tahdis etti..." şeklinde...

• Ayrıca Suyuti, bunu ed-Dürü'l Mensur'da (5/554) Uzma adlı eserinde Ebu's Şeyh'e de nispet etmektedir.

482. ... Muhammed b. Cafer'den; Zeyd b. Eslem dedi ki: "Kader, Allah'ın kudretidir. Artık her kim kaderi yalanlarsa, Allah'ın kudretini inkâr etmiştir."

483. ... Ebû Gassan dedi ki: Zeyd b. Eslem'i şöyle derken işittim: "Allah'tan, O'nun dilemesinden çıkan(!) ve kudretini inkâr edenlerden daha çok uzak olan bir toplum bilmiyorum."

484. ... Zübeyr b. Habib dedi ki: "Vallahi Kaderiye ne Allah'ın, ne meleklerin, ne peygamberlerin, ne cennet halkının, ne cehennem halkının, ne de kardeşleri İblisin dediği gibi demiştir..." Râvi daha sonra sözün tamamını zikretti.⁶⁴³

MUHAMMED B. KA'B EL-KURAZİ

485. ... Muhammed b. Ebi Ahmed dedi ki: Muhammed b. Ka'b el-Kurazi'yi şöyle derken işittim: "Yemin olsun ki Allah Teâlâ, kaderi yalan sayan kimselere, Kur'ân'da onları nispet ettiği bir isimle isimlendirmiştir. Allah Teâlâ buyurur: *"Şüphesiz mücrimler bir sapıklık ve çılgınlıklar içerisinde dirler. Ateşin üzerinde yüzüstü sürüklenecekleri gün (onlara) 'Tadın bakalım Sekar'ın dokunuşunu!' denilir. Şüphesiz ki biz, her şeyi bir kader ile yarattık."* (Kamer, 47-49) Görüldüğü gibi onlar mücrimlerdir."⁶⁴⁴

486. ... Salim b. Ebi Hafsa'dan rivayet edildiğine göre Muhammed b. Ka'b el-Kurazi, Allah Teâlâ'nın *"Şüphesiz ki biz, her şeyi bir kader ile yarattık"* (Kamer, 49) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Bu âyet, Kaderiye'yi azarlamak için inmiştir."⁶⁴⁵

487. ... İbn Mevdûd'dan; Muhammed b. Ka'b, insanlara şöyle dedi: "Şu Kaderiye ile tartışmayın! Onlarla oturmayın! Nefsim elinde olana yemin ederim ki, Allah Teâlâ'nın dininde fıkıh (anlayış) ve Kitabı hususunda ilim vermediği bir kimse onlarla oturmayıversin, illaki onu hasta ederler. Muhammed'in nefsi elinde olana yemin ederim ki, bu kadar yaşlı olmama rağmen yine de sağ elimin (onları) kesmesini veya onların Allah'ın Kitabı'ndan tek bir âyeti dahi tamamlamalarını arzuluyorum. Ne var ki böyle yapmıyorlar; âyetin başını alıp sonunu bırakıyorlar ve sonunu alıp başını bırakıyorlar. Nefsim elinde olana yemin ederim ki İblis, Allah Teâlâ'yı onlardan daha iyi bilmektedir. İblis, kendisini kimin saptırdığını bilmektedir. Onlar ise kendilerini bizzat kendilerinin saptırdığını ve bizzat kendilerinin doğru yola sevk ettiğini iddia ediyorlar."⁶⁴⁶

643 İsnadı zayıftır. Daha önce 320 numaralı rivayette geçmişti.

644 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Ebi Humeyd el-Ensari ez-Züraki vardır. Künyesi Ebû İbrahim'dir, lakabı Hammad'dır. Zayıftır ve yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/156) - Tehzib (9/132)

• Muhammed b. Ka'b el-Kurazi: Sika âlimdir. Bk. 318.ci rivayet.

Tahric: İbn Batta, İbane, 495 (2/316) Ahmed b. Mikdam yoluyla "Bize Mu'temir b. Süleyman tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

645 İsnadı hasendir. Bk. 318.ci rivayet.

646 İsnadı zayıftır.

488. ... Gufra'nın azatlısı Ömer b. Abdullah'tan; Muhammed b. Ka'b el-Kurazi dedi ki: "Şayet Allah Teâlâ herhangi birine mani olsaydı, kesinlikle O'na isyan ettiği andan yine O'ndan isteyen İblise mani olur, onu cennetinden kovar, rahmetinden ümidini kestirir ve onu azgınlık davetçisi eylerdi. Derken İblis, süre tanınmasını yani diriliş gününe kadar kendisine süre verilmesini istemiş, O da ona süre tanımıştır. Yine şayet Allah Ümmü'l Kitap'ta olmayan herhangi bir şey hususunda birisini şefaathçi kabul edecek olsaydı, halil (yakın dost) edinmişken babası hakkında İbrahim'i ve amcası hakkında Muhammed'i (s.a.v.) şefaathçi kılardı."⁶⁴⁷

İBRAHİM EN-NEHAİ

489. ... Mansur'dan rivayet edildiğine göre İbrahim en-Nehai, Allah Teâlâ'nın "Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Yani siz ancak hakkında cehennemde kızartılması takdir edilen kimseyi fitneye düşürebilirsiniz."⁶⁴⁸

490. ... Mansur'dan; İbrahim en-Nehai, Allah Teâlâ'nın "Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) âyeti hakkında dedi ki: "Yani siz ancak cehennemde kızartılması takdir edilen ve hakkında böyle hüküm verilen kimseyi saptırabilirsiniz."⁶⁴⁹

• Senedinde Ebû Mevdud vardır. Abdülaziz b. Ebi Süleyman'dır. Hüzeli azatlısıdır. Medineli kısacıdır. Mütâbaat anında makbuldür. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/509) - Tehzib (6/340) Bununla birlikte ben, kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Hasan b. Musa el-Bezzar vardır. Bk. 216.cı rivayet.

• Yine senedinde İshak b. Musa vardır. İbn Abdullah b. Musa el-Ensari'dir. Künyesi Ebû Musa'dır. Medinelidir. Neysabur kadısıdır. Sikadır, mütkindir. Onuncu tabakadan olup H. 244'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/61) - Tehzib (1/251)

Tahric: İbn Batta, İbane, 492 (2/315)'te Musannif yoluyla rivayet etmiştir. Ayrıca bunun ilk bölümü, 543 numaralı rivayette "Hevâ ehli ile oturmayın ve onlarla (konuşmak adına) söze ilk siz başlamayın" şeklinde merfu olarak gelecektir.

647 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Gufra'nın azatlısı Ömer b. Abdullah el-Medeni vardır. Zayıf sayılmıştır. Çokça mürsel rivayetler naklederdi. Beşinci tabakadan olup H. 245 veya 246'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/59) - Tehzib (7/471)

• Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 79.cu rivayet.

Tahric: İbn Batta, İbane, 493 (2/316)

648 İsnadı sahihtir.

Tahric:

• İbn Cerir, Tefsir (23/109) İbn Beşşar yoluyla "Bize Abdurrahman tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 529 (2/326) Veki yoluyla "Bize Süfyan tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

649 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Usame vardır. Hammad b. Usame'dir. Kuraşi azatlısıdır. Sikadır, sebtir. Nadiren tedlis yapmıştır. Bk. 309.cu rivayet. İbn Hacer, kendisini tedlis yapanların ikinci tabakasından saymıştır.

491. ... Vail b. Davud dedi ki: İbrahim'i şöyle derken işittim: "Doğrusu her dinin afeti/musibeti/belası Kaderiye'dir."⁶⁵⁰

KASIM, SALİM VE BAŞKALARI

492. ... İkrime b. Ammar dedi ki: Kasım ve Salim'i Kaderiye'ye lânet okurlarken işittim."⁶⁵¹

493. ... Zamra b. Habib'ten; Cübeyr b. Nüfeyr dedi ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ'nın arşı su üzerindeydi. Derken kalemi yarattı ve kalem, O'nun yaratacağı ve kıyamet gününe kadar olacak ne varsa yazdı. Sonra o kitap, Allah Teâlâ kâinattan

Tahriç: Ulaşabildiğim kaynaklarda, bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

650 İsnadı hasendir.

- Senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Hadislerinde beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet. Bununla birlikte tahrişte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sika-dırlar. Ne var ki ben, Ya'la'nın direkt olarak Vail'den bir rivayetine rastlamadım. Bunun yanında Veki' yoluyla Vail'den rivayeti vardır. Bk. İbn Batta, İbane, 528 (2/326)
- Yine senedinde Vail b. Davud et-Teymi vardır. Kufeli'dir, Bekir'in babasıdır. Sikadır, altıncı tabakadandır, İbrahim en-Nehai'den rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (2/329) - Tehzib (11/109)
- Yine senedinde Ya'la b. Haris el-Muharibi el-Kufi vardır. Sikadır, sekizinci tabakadandır ve H. 168'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/377) - Tehzib (11/400)
- Yine senedinde Muhammed b. Abdullah vardır. İbn Zübeyr b. Amr b. Dirhem el-Esedî'dir. Künyesi Ebû Ahmed ez-Zübeyri'dir, Kufelidir. Sika ve sebt olmakla birlikte Süfyan es-Sevri hadislerinde hata ederdi. Dokuzuncu tabakadan olup H. 203'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/176) - Tehzib (9/254)

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 895 (2/410) Yahya b. Âdem yoluyla "Bize Ya'la tahdis etti..." senediyle "Kaderiye" lafzı yerine "Kader" lafzı ile bu şekilde...
- İbn Batta, İbane, 528 (2/326) Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail yoluyla "Bize Veki", Vail b. Davud'tan tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

651 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İkrime b. Ammar el-İclî vardır. Künyesi Ebû Ammar'dır, Yemenlidir. Aslen Basralıdır. Saduk olmakla birlikte yanlış yapardı. Yahya b. Ebi Kesir'den yaptığı rivayetlerde iztirab vardır. Beşinci tabakadan olup H. 160'da vefat etmiştir. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. Bk. Takrib (2/30) - Tehzib (7/261) - Mizan (3/326) - Ta'rifu Ehli't Takdis (s. 98) - Kevakibu'n Niraniyyat (s. 490)
- Kasım: İbn Muhammed b. Ebû Bekir es-Siddik'tir. Sikadır, Medine fakihlerinden biridir. Sahih olan görüşe göre H. 106'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/120) - Tehzib (8/333)
- Salim: İbn Abdullah b. Ömer b. Hattâb'tır. Yedi Fakih'ten biridir. Sebt, fazıl ve âbid idi. Bk. 235. ci rivayet.
- Yine senedinde Ahmed b. İshak vardır. İbn Zeyd b. Abdullah b. Ebi İshak el-Hadramî'dir. Künyesi Ebû İshak'tır, Basralıdır. Sikadır. Hafız idi. Dokuzuncu tabakadan olup H. 211'de vefat etmiştir.

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 848 (2/391) Behz yoluyla İkrime'den...
- İbn Batta, İbane, 279
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1167 (4/645) Abbâs ed-Dûri yoluyla "Bize Ahmed b. İshak tahdis etti, dedi ki: Bize İkrime tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

herhangi bir şeyi yaratmazdan evvel bin sene boyunca Allah'ı tesbih edip şanını yüceltti.”⁶⁵²

494. ... Hişam b. Sa'd'dan; Nafi'ye “Bu adam kader hakkında konuşuyor” denildi. Hişam dedi ki: Bunun üzerine yerdeki çakıllardan avucunu doldurup onlarla adamın yüzüne vurdu.”⁶⁵³

495. ... Harb b. Süreyc Ebû Süfyan el-Bezzar dedi ki: Bir keresinde Ebû Cafer Muhammed b. Ali'ye soru sormuştum. Bana “Sen Şamlı mısın?” diye sordu. Oradakiler: “O senin azatlındır” dediklerinde “Merhaba!” dedi ve altına bir minder koydu. Dedim ki: “İnsanlar içerisinde ‘Kader yoktur’ diyenler, ‘Allah hayrı takdir etmiş ama şerri takdir etmemiştir’ diyenler ve ‘Şu an olan veya gelecekte olacak herhangi bir şey yoktur ki onu bir kalem yazmış olmasın’ diyenler vardır.” Bunun üzerine şöyle dedi: “Bana ulaştığına göre sizin oralarda görüşleri, söylediklerinin ilk ikisi olan ve insanlara namaz kıldıran imamlar varmış. Onlardan her kim, imam olmuş da insanlara namaz kıldırmıyor görürsen, sakın arkalarında namaz kılma!” Sonrasında biraz sessiz durdu ve sonra sözlerine şöyle devam etti: “Onlardan her kim ölürse, sakın ha cenaze namazlarını kılma! Allah onları kahretsin! Onlar Yahudilerin kardeşleridir.” Ben: “Onların arkasında namaz kılmıştım” dedim. Dedi ki: “Her kim onların arkasında namaz kılsa, namazını iade etsin.”⁶⁵⁴

652 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Salih vardır. Leys'in katibidir. Saduk olmakla birlikte yanlışları çoktur. Bk. 4.cü rivayet.
- Yine senedinde Abdullah'ın şeyhi Muaviye b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 4.cü rivayet.
- Cübeyr b. Nüfeyr: Sikadır, celildir. Bk. 14.cü rivayet.
- Yine senedinde Zamra b. Habib vardır. Saduktur, sikadır. Bk. 363.cü rivayet.

Tahric: Buna başka bir yerde rastlamadım.

653 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Hişam b. Sa'd vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Ayrıca Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 185.ci rivayet.
- Yine senedinde Muaviye b. Hişam el-Kassar vardır. Künyesi Ebu'l Hasen'dir, Kufelidir, Beni Esed azatlısıdır. Kendisine Muaviye b. Abbâs da denilir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Dokuzuncu tabaka küçüklerinden olup H. 204'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/261) - Tehzib (10/218)
- Nafi': Künyesi Ebû Abdullah'tır, Medinelidir. İbn Ömer'in azatlısıdır. Sikadır, sebtir, meşhur fakihtir. Bk. 381.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

654 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Harb b. Süreyc vardır. İbn Münzir el-Minkârî'dir. Künyesi Ebû Süfyan el-Bezzaz'dır. Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/157) - Tehzib (2/224)
- Yine senedinde Muhammed b. Ali vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 84.cü rivayet.
- Yine senedinde Affan b. Müslim vardır. İbn Abdullah el-Bahili'dir. Künyesi Ebû Osman es-Saffar'dır, Basralıdır. Sikadır, sebtir. İbn Medîni dedi ki: “Hadis rivayet ederken bir harfte dahi şüpheye düşse, rivayeti bırakırdı. Nadiren vehmetmiştir.” İbn Maîn dedi ki: “Onu 219 senesin-

MÜCAHİD

496. ... İbn Cüreyc'ten rivayet edildiğine göre Mücahid, Allah Teâlâ'nın "Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Yani siz ancak hakkında cehennemde kızartılması yazılan kimseyi fitneye düşürebilirsiniz."⁶⁵⁵

497. ... Racâ el-Mekki dedi ki: Mücahid'i şöyle derken işittim: "Kaderiye bu ümmetin Mecusi ve Yahudileridir. O halde hasta olurlarsa onları ziyaret etmeyin, ölürlerse cenazelerine katılmayın!"⁶⁵⁶

498. ... İbn Mücahid'in babasından naklettiğine göre o şöyle demiştir: "Abdullah'ın kıraati 'Sana isabet eden her iyilik Allah'tan, her kötülük de senin kendi nefsendendir.'⁶⁵⁷ Ki onu da senin hakkında ben yazdım' şeklindedir."⁶⁵⁸

de münker bulduk. Sonrasında çok geçmeden vefat etti." Onuncu tabaka büyüklerinden olup Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/25) - Tehzib (7/230)

• Yine senesinde İbrahim b. Abdurrahim vardır. İbn Ömer'dir. Künyesi Ebû İshak olup İbn Denûka olarak tanınır. Darekutni dedi ki: "Sikadır." H. 279'da vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (6/135)

Tahriç:

• İbn Batta, İbane, 551 (2/332) Musannif yoluyla...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1348 (4/731) Buna benzer lafızlarla...

655 İsnadında zayıflık vardır.

• Çünkü senette İbn Cüreyc'in muan'an olarak aktarımı vardır. Kendisi tedlis yapanların üçüncü mertebesinde. Bk. 32.ci rivayet.

• Yine senesinde Haccac vardır. İbn Muhammed el-Massisi'dir. Sikadır, sebtir. Ne var ki ömrünün sonlarında karıştırmıştır. Bk. 32.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahriç: Bu rivayete başka bir yerde rastlamadım.

656 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Racâ el-Mekki vardır. İbn Haris'tir. Künyesi Ebû Said el-Avz el-Muallim'dir. Mücahid'ten rivayette bulunmuştur. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Zayıftır." Bk. Cerh ve Tadil (3/501) - Mizan (2/46)

• Yine senesinde Süveyd b. Said vardır. Kendisi saduk olmakla birlikte gözlerini kaybetmiş ve böylece kendi hadisleri kendisine telkin edilir olmuştur. İbn Main, onun hakkında çok çirkin konuşmuştur. Bk. 27.ci rivayet.

• Yine senesinde Mervan b. Muaviye vardır. İbn Haris b. Esmâ el-Fezari'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Kufelidir. Önce Mekke'de sonra Dimeşk'te ikamet etmiştir. Sikadır, hafızdır. Şeyhlerin isimlerinde tedlis yapardı. Sekizinci tabakadan olup H. 193'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/239) - Tehzib (10/960)

Tahriç: İbn Batta, İbane, 479 (2/311)'de Musannif yoluyla rivayet etmiştir. Ayrıca 381'den 386'ya kadar olan rivayetlerde Ebû Hureyre'den merfu olarak geçmiştir.

657 Şeyhülislam İbn Teymiyye (r.h.) dedi ki: "Kaderi kabul eden veya nefyeden kimselerden çoğu, bu âyetlerden dolayı ihtilaf etmişlerdir. Bir grup, Allah Teâlâ'nın "De ki: Hepsi Allah katındandır" (Nisa, 78) kavlinden dolayı "Fiillerin hepsi Allah'tandır" demekte, diğer grup da "Sana isabet eden her iyilik Allah'tan, sana isabet eden her kötülük ise senin kendi nefsendendir" (Nisa, 79) kavli dolayısıyla "İyilik Allah'tan, kötülük ise senin kendi nefsendendir" demektedirler. Bu iki gruptan her biri, Kur'ân'ın manasından ve Ehli Sünnet mezhebinin hakikatinden yana cahildirler.

TABIÎN VE DİĞER ÂLİMLERDEN BİR TOPLULUK

499. ... Ebû Mahzum'dan; Seyyar Ebu'l Hakem dedi ki: "Bize ulaştığına göre Necran heyeti 'Rızıklar ve eceller kader iledir ama ameller kader ile değildir' dediklerinde Allah Teâlâ onlar hakkında "Şüphesiz mücrimler bir sapıklık ve çılgınlıklar içerisinde dirler. Ateşin üzerinde yüzüstü sürüklenecekleri gün (onlara) 'Tadın bakalım Sekar'ın dokunuşunu!' denilir. Şüphesiz ki biz, her şeyi bir kader ile yarattık," (Kamer, 47-49) âyetlerini indirdi."^{659 660}

500. ... Mu'temir b. Süleyman dedi ki: Ebû Mahzum'u işittim, anlattığına göre Seyyar ve Ebû Haşim er-Rummâni şöyle derlerdi: "Kaderi yalanlamak şıktır."⁶⁶¹

Kur'ân'a gelince; Burada (yani Nisa, 78'de geçen) iyilik ve kötülükle kastedilenler, nimetler ile musibetler olup itaatler ve isyanlar değildir. Bu tıpkı Allah Teâlâ'nın "Şayet size bir iyilik dokunsa onları üzer, size bir kötülük isabet etse onunla sevinirler. Eğer sabreder ve sakınırsanız, onların tuzakları size hiçbir şekilde zarar vermez..." (Âl-i İmrân, 120) kavli gibidir..." Şeyhülislam burada âyetleri zikreder ve sözlerini şöyle tamamlar: "Bu, Allah'ın "Her kim bir iyilik ile gelirse, ona on misli vardır. Her kim de bir kötülükle gelirse, ancak misli ile karşılık görür ve onlara zulmedilmez" (En'am, 160) âyetindekinden farklıdır. Bunun (yani Nisa, 79'un) misalleri hep böyledir. Yani burada (iyilik ve kötülükle) kastedilenler, itaat ve isyanlardır. Her yerde, o lafızla ne kastedildiğini açıklayan bir ifade vardır. Yani Aziz olan Kur'ân'da -Allah'a hamd olsun- kesinlikle bir işkal/problem/çelişki yoktur." Bk. Mecmû'u'l Fetâva (8/110, 111)

658 İsnadı gerçekten zayıftır.

- Senedinde Abdülvehhab b. Mücahid vardır. Metruktür. Süfyan es-Sevri, onun yalancı olduğunu söylemiştir. Bk. 214.cü rivayet.

- Yine senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Kendi beldesi olan Humus ahalisinden yaptığı rivayetlerde saduk, diğer belde ehlinin rivayetlerinde ise karıştıran biridir. Burada ise Mekkelî birinden rivayette bulunmuştur.

659 Maruf olan, bu âyetlerin Nebî'ye (s.a.v.) kader hakkında tartışmak için gelen Kureyş hakkında indiğidir. Nitekim Ebû Hureyre'den gelen hadiste böyledir. Bk. Ahmed, Müsned (2/444, 476) - Müslim, 2656 (2/2046) - Tirmizî, 3290 (5/398) - İbn Mâce, Mukaddime, 83 (1/32, 33) - İbn Cerir, Tefsir (27/110) Bunların hepsi, Veki' yoluyla Süfyan es-Sevri'den rivayet etmişlerdir.

660 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ebû Mahzum vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair bir bilgiye rastlamadım. Belki de o, Dûlabî'nin el-Künâ isimli eserinde (8/108) zikrettiği Ebû Mahzum Hammad b. Mahzum'dur.

- Yine senedinde Abdula'la vardır. Hadislerinde beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

- Seyyar: Ebu'l Hakem el Anezi'dir. Babasının künyesi de Ebû Seyyar'dır. İsmi'nin Verdân veya Verd veya başka bir şey olduğu söylenmiştir. Bu, Tarık b. Şihab'tan rivayette bulunan Seyyar değildir. Altıncı tabakadan olup H. 122'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/343) - Tehzib (4/291)

Tahriç: Bunu İbn Batta, İbane, 553 (2/333)'te Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

661 İsnadı şöyledir:

- Senedinde bir önceki rivayette olduğu gibi Ebû Mahzum vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

- Ebû Haşim er-Rummani: el-Vasiti'dir. İsmi'nin Yahya b. Dinar veya İbn Esved veya İbn Nafi' olduğu söylenmiştir. Sikadır. Altıncı tabakadan olup H. 122 veya 145'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/483) - Tehzib (12/261)

501. ... Cüveybir'in Dahhak'tan rivayet ettiğine göre o, Allah Teâlâ'nın "Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitne-Allah'ın ezeli ilminde cehennemde kızartılacak olduğu belli olan kimseyi fitneye düşürebilirsiniz."⁶⁶²

502. ... Enes b. İyaz'dan; Ebû Hazim dedi ki: "Allah Teâlâ "Ona fücürünü da takvasını da ilham edene (yemin olsun)" (Şems, 8) buyurur. Takvalı, Allah'ın kendisine takvayı ilham ettiğidir. Facir ise Allah'ın kendisine fücür ilham ettiğidir."⁶⁶³

503. ... Ertat b. Münzir dedi ki: Bir keresinde İbn Avn'a kaderi yalanlayanların görüşünden bazı şeyler anlattım. Bana dedi ki: Allah Teâlâ'nın Kitabı'nı okumaz mısınız! "Senin Rabbin dilediğini yaratır ve seçer. Seçme hakkı onların değildir. Allah, müşriklerin ortak koştuklarından çok uzak, çok yücedir." (Kasas, 68)⁶⁶⁴

504. ... Bakıyye b. Velid dedi ki: Ertat b. Münzir'e "Kaderi yalanlayan kimse hakkında görüşün nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Böyle bir kimse Kur'ân'a iman etmemiştir." Ben: "Peki, kaderi (sadece) cüzzam ve baras (abraş/vitiligo) ile uzunluk ve kısalık şeklinde tefsir eden kimse hakkında ne dersin?" diye sordum. Dedi ki: "Böyle bir kimse Kur'ân'a iman etmemiştir." Ben: "Peki, şehadet kelimelerini söylemesi?" diye sordum. Dedi ki: "Bu görüşünde karar kıldığı zaman şehadeti geçerli değildir. Çünkü o düşmandır. Düşmanın şehadeti caiz değildir."⁶⁶⁵

• Yine senedinde Heysem b. Eyyûb vardır. Takrib adlı eserde İbn Ebi Eyyûb şeklindedir. es-Sülemi'dir. İbn İmrân et-Talekani'dir. Sikadır. Onuncu tabakadan olup H. 238'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/326) - Tehzib (11/90)

Tahric: Buna başka bir yerde rastlayamadım.

662 İsnadı gerçekten zayıftır.

• Senedinde Cüveybir vardır. Denildiğine göre ismi Cabir, lakabı da Cüveybir'dir. İbn Said el-Ezdi'dir. Künyesi Ebu'l Kasım'dır, Belhlidir. Kufe'de ikamet etmiştir, Tefsir râvisidir. Çok zayıftır. Darekutni dedi ki: "Metruktür." Beşinci tabakadan olup H. 140'tan sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/136) - Tehzib (2/132) - Muğni (1/138)

• Dahhak: İbn Müzahim'dir. Bk. 302.ci rivayet.

Tahric: Bunu İbn Cerir, Tefsir'de (23/110) Dahhak'tan benzer olarak rivayet etmiş, Suyuti de ed-Dürri'l Mensur'da (7/134) ayrıca Abd b. Humeyd'e de nispet etmiştir.

663 İsnadı sahihtir. Bk. 319.cu rivayet.

664 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Bakıyye vardır. Müdellistir, dördüncü tabakadandır. Burada muan'an olarak aktarmıştır. Bk. 2.ci rivayet.

• Yine senedinde İmrân b. Osnan vardır. Saduktur. Bk. 330.cu rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahric:

• İbn Batta, İbane, 629 (2/375) Ebu'l Ahvas yoluyla "Bize Amr b. Osman tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (6/434) bunu İbn Ebi Hatim'e de nispet etmiştir.

665 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 79.cu hadis.

505. ... Cüveyriye b. Esmâ dedi ki: Ali b. Zeyd'i "Kesin ve apaçık olan hüccet yalnızca Allah'a aittir. Şayet O dileseydi, onların hepsine hidayet ederdi." (Enam, 149) âyetini okurken işittim. Akabinde en yüksek sesiyle şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki burada Kaderiye'nin sözü kesilmiştir."⁶⁶⁶

506. ... Ebû Muhammed el-Ganevi dedi ki: Hammad b. Seleme, Hammad b. Zeyd, Zeyd b. Zürey', Bişr b. Mufaddal ve Mu'temir b. Süleyman'a Allah'ın mülkünde O'nun dilemediği bir şeyi dileyebileceğini iddia eden kimse hakkında sordum. Onların hepsi "Kâfirdir, müşriktir, kanı helaldir" dediler. Ancak Mu'temir müstesna. O "Bu konuda en güzeli, sultanın onu tövbeye davet etmesidir" dedi.⁶⁶⁷

507. ... Bize Firyabi haber verdi, dedi ki: Nasr b. Ali'yi işittim; dedi ki: Asmai'yi şöyle derken işittim: "Her kim 'Allah Teâlâ haramı rızık olarak vermez' derse, işte o kimse bir kâfirdir."⁶⁶⁸

508. ... Abdülaziz b. Abdullah el-Üveysi'den; Mâlik b. Enes dedi ki: "Kaderi yalanlayan ne de sapıktır! Şayet haklarında Allah Teâlâ'nın "O'dur sizi yaratan. Derken sizden kimi kâfir, kimi de mü'mindir. Allah yaptıklarınızı görmektedir." (Teğabun, 2) kavlinden başka hüccet olmasaydı dahi bu âyet tek başına hüccet olarak yeterdi."⁶⁶⁹

Tahriç: Bunu İbn Batta, İbane, 522 (2/333)'te Ebu'l Ahvas yoluyla "Bize Muhammed b. Musaffa tahdis etti..." senediyle rivayet etmiştir.

666 İsnadı hasendir.

- Ali b. Zeyd: Bana görünen o ki, kendisi İbn Cüd'an'dır. Allah en iyisini bilir. Bk. 98.ci rivayet.
- Yine senedinde Cüveyriye b. Esmâ b. Ubeyd ez-Zabui el-Basri vardır. Saduktur, yedinci tabakadandır ve H. 173'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/136) - Tehzib (2/124)

Tahriç:

- İbn Batta, İbane, 554 (2/333) Musannif yoluyla...
- Ayrıca Suyutî, ed-Dürü'l Mensur'da (3/380) bunun buradakine yakın lafızlar ile Ebu's Şeyh tarafından Ali b. Zeyd'den rivayet ettiğini söylemektedir.

667 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ebû Muhammed el-Ganevi vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.
- Yezid b. Zürey': Künyesi Ebû Muaviye'dir, Basralıdır. Sikadır, sebtir. Sekizinci tabakadan olup H. 182'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Takrib (2/364) - Tehzib (11/325)
- Yine senedinde Amr b. Ali vardır. İbn Bahr b. Küneyz'dir. Künyesi Ebû Hafs el-Fellas el-Bahili'dir, Basralıdır. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 249'da vefat etmiştir. Takrib (2/75) - Tehzib (8/80)

Tahriç: İbn Batta, İbane, 597 (2/362) Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

668 İsnadı sahihtir.

- Asmai: Abdülmelik b. Kureyb b. Abdülmelik b. Ali b. Asma'. Künyesi Ebû Said el-Bahili el-Asmai'dir., Basralıdır. Saduktur, sünnidir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 216 yılında 90 yaşına yaklaşmışken vefat etmiştir. Vefat tarihi ile alakalı başka görüşler de vardır. Bk. Takrib (1/521) - Tehzib (6/415)

Tahriç: İbn Batta, İbane, 629 (2/375) Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

669 İsnadı sahihtir. Tahrici daha önce 316 numaralı rivayette geçmişti.

509. ... Abdullah b. Vehb dedi ki: Leys b. Sa'd'ı kaderi yalanlayanlar hakkında şöyle derken işittim: "Bunlar, kesinlikle hastalıklarında ziyaret edilecek, cenazelerine katılma arzusu duyulacak ve davetlerine icabet edilecek kimseler değildir.⁶⁷⁰

510. Bize Fıryabi haber verdi, dedi ki: Ebû Hafs Amr b. Ali'yi işittim; dedi ki: "Muaz b. Muaz'ı, Amr b. Ubeyd⁶⁷¹'in 'Eğer Ebû Leheb'in iki elinin kuruması Levh-i Mahfuz'da yazılı ise, o halde Ebû Leheb neden kınansın ki!' sözünü aktarıırken işittim." Ebû Hafs dedi ki: Derken bu sözü Veki' b. Cerrah'a anlattım. Dedi ki: "Her kim bunu söylese, tövbeye davet olunur. Şayet tövbe ederse, tamam. Yok etmezse boynu vurulur."⁶⁷²

KIRK BEŞİNCİ BÂB: ÖMER B. ABDÜLAZİZ'İN KADERİYE'YE KARŞI TAVRI

511. ... Mâlik b. Enes'in amcası Ebû Süheyl b. Mâlik'ten rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Ömer b. Abdülaziz (r.h.) ile yürüyordum. Derken benimle Kaderiye hakkında istişare etti. Ben: 'Benim görüşüm, onları tövbeye çağırmandır. Şayet tövbe ederlerse, tamam. Yok etmezlerse onları kılıca arz ederim' dedim. Buna 'Açıkgası benim görüşüm de budur' diye karşılık verdi." Mâlik dedi ki: "Benim görüşüm de budur."⁶⁷³

670 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdülmelik b. Şuayb vardır. İbn Leys b. Sa'd'dır. Sikadır. Bk. 77.ci rivayet.

Tahriç: Buna başka bir kaynakta rastlamadım.

671 Amr b. Ubeyd: İbn Bab'tır. Künyesi Ebû Osman'dır, Basralıdır. Muteziledir, Kaderiyedir. İbn Main dedi ki: "Hadisleri yazılmaz." Nesâi dedi ki: "Hadisleri terk olunmuştur." Eyyûb ve Yunus dedi ki: "Yalan söyler." Humeyd dedi ki: "Hasan-ı Basrî hakkında yalan söylerdi." İbn Hibban dedi ki: "Bid'atini çıkarmazdan evvel zühd ve ibadet ehlinin büyüklerindendi." Hakkında daha fazla bilgi için bk. Mizanu'l İtidal (3/173)

672 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr b. Ali vardır. Sika hafızdır. Bk. 506.cı rivayet.

Tahriç:

- İbn Batta, İbane, 704 (2/401) Musannif yoluyla...
- Hatib el-Bağdadi, Tarih (12/172) Amr b. Ali yoluyla bu şekilde...
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 975 (2/438)
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 1379 (4/737) Veki'nin zikri olmaksızın...

673 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Sehl b. Mâlik vardır. Nafi' b. Mâlik b. Ebi Amr el-Asbahi et-Teymi vardır. Künyesi Ebû Sehl'dir, Medinelidir. Sikadır, dördüncü tabakadandır ve H. 140'tan sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/296) - Tehzib (10/409)

Tahriç:

- Mâlik, Muvatta (2/900) - Hallal, İman (186) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 952 (2/430-431) - Lalekai, 1315, 1316 (4/709) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/205) Bunların hepsi, Mâlik yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Batta, İbane, 561 (2/337) Musannif yoluyla...
- İbn Ebi Asım, Sünne, 199 (1/88) Elbani dedi ki: "İsnadı sahihtir."

512. ... Ebû Süheyl Nafi' b. Mâlik dedi ki: "Bir keresinde Ömer b. Abdülaziz'le birlikte yürüyorduk. Derken benimle Kaderiye hakkında istişare etti. Ben: 'Benim görüşüm, onları tövbeye çağırmandır. Şayet tövbe ederlerse, tamam. Yok etmezlerse boyunlarını vururum' dedim. Ömer buna 'Şüphesiz bu, onlara karşı takınılması gereken hak tavrıdır' diyerek karşılık verdi."⁶⁷⁴

513. ... Ebû Süheyl Nafi' b. Mâlik b. Ebi Amr dedi ki: "Ömer b. Abdülaziz bana dedi ki -ki bu sözü bizzat onun ağzından kulağıma gelmiştir-: 'Kaderin olmadığını söyleyenler hakkında ne dersin?' Ben: 'Benim görüşüme göre tövbeye davet olunurlar. Şayet tövbe ederlerse, tamam. Yok etmezlerse boyunları vurulur' dedim. Bunun üzerine Ömer: 'İşte onlar hakkında olması gereken görüş budur' dedi ve şöyle ekledi: Şayet onlar hakkında sadece *"Ne siz, ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz"* (Saffat, 161-163) âyetleri olsaydı dahi bunlar yeterli olurdu."⁶⁷⁵

514. ... Muhammed b. Muhacir'den; kardeşi Amr b. Muhacir dedi ki: Ömer b. Abdülaziz'e Geylan b. Müslim'in kader hakkında konuştuğu bilgisi ulaştı. Bunun üzerine ona birini gönderip birkaç gün hapsedtirdi. Sonrasında huzuruna girdirdi ve ona "Ey Geylan! Senden bana ulaşan bu şey de nedir?" diye sordu. Ben ona, hiçbir şey söylememesini işaret ettim. Ancak o beni dinlemedi ve şöyle dedi: "Evet ey Mü'minlerin Emiri! Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"İnsan üzerinden öyle uzun bir zaman geçti ki o anılmaya değer bir şey değildi. Şüphesiz ki biz, insanı bir damla kanşık sudan yarattık ve onu işiten ve gören kıldık. Şüphesiz ki biz ona yolu gösterdik. Artık ya şükreden ya da nankör olacak."* (İnsan, 1-3) Yine bu sûrenin sonunda şöyle buyurur: *"Allah'ın dilemesi müstesna siz dileyemezsiniz. Şüphesiz ki Allah, her şeyi bilen ve her işi hikmetli olandır. Dilediği kimseyi rahmetine dahil eder. Zalimler için ise elem verici bir azap hazırlamıştır."* (İnsan, 30-31)" Ömer sonrasında "Ey Geylan, ne diyorsun?" diye sordu. Geylan: "Diyorum ki ben kördüm, O beni gören kıldı; sağırdım, O beni işiten kıldı; yolumu şaşırmıştım, O bana yolu göster-

674 İsnadı hasendir.

• Senesinde Abdullah b. Cafer vardır. İbn Nüceyh'tir. Sa'di azatlısıdır. Künyesi Ebû Cafer'dir, Medinelidir, Ali'nin babasıdır. Babası aslen Basralı olmakla birlikte Medine'dendir. Zayıftır, hafızası sonradan bozulmuştur. H. 178'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/406) - Tehzib (5/174) - Mizan (2/401) - Mecruhin (2/14) Ancak bir önceki rivayette İmam Mâlik ile bir sonraki rivayette Enes b. İyaz, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrîç: İbn Batta, İbane, 562 (2/337)'da Musannif yoluyla rivayet etmiştir. Ayrıca bir önceki ve bir sonraki rivayetlerin tahrîçlerine de bakınız.

675 İsnadı sahihtir.

• Senesinde İshak b. Musa vardır. Sikadır, mütkindir. Bk. 487.ci rivayet.

Tahrîç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 953 (2/431)
• Beyhaki, Sünen-i Kübra (10/205) Ebû Zamra Enes b. İyaz yoluyla bu şekilde...
Ayrıca 511 numaralı rivayetin tahrîcine bakınız.

di" dedi. Bunun üzerine Ömer: "Allah'ım! Eğer şu kulun Geylan sadıksa, sorun yok. Eğer değilse onu asacağım" dedi. Böylece kader konusunda kalam etmeyi sonlandırdı. Derken Ömer, onu Dimeş'teki darphanenin başına geçirdi. Ömer b. tu. Bunun üzerine Hişam, ona birini gönderip elini kestirdi. Derken yanından bir adam geçti. O sıra elinde kara sinek vardı. Ona: "Ey Geylan! Bu, kaza ve kaderdir" dedi. Geylan ise "Yalan söyledin! Allah'a yemin olsun ki bu kaza ve kader değildir" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Hişam, adam gönderip onu astırdı."⁶⁷⁶

515. ... Zühri dedi ki: Ömer b. Abdülaziz, Geylan'ı yanına çağırttı ve ona "Ey Geylan! Duyduğuma göre sen kader konusunda konuşuyormuşsun" dedi. Geylan: "Ey Mü'minlerin Emiri! Doğrusu onlar, benim hakkımda yalan söylemekte" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Ömer: "Ey Geylan! Şimdi Yâsin Sûresi'nin baş tarafını oku!" dedi. Geylan başladı okumaya. "Yâ, Sin. Hikmetli Kur'ân'a yemin olsun ki sen gönderilenlerdensin. Bu, babaları uyarılmamış ve böylece gaflet içinde kalmış bir kaumi uyarman için Aziz ve Rahim olandan indirilmiştir. Yemin olsun ki o söz, onların çoğu üzerinde hak olmuştur. Artık onlar iman edemezler. Şüphesiz ki biz, boyunlarına çenelerine kadar sarkan demir halka/kelepçeler geçirdik. Bu yüzden başları yukarı kalkıktır. Önlerinden bir set, arkalarından bir set çektik, onları örttük. Artık onlar göremezler. Onları uyarsan da uyarmasan da onlar için eşittir; iman etmezler." (Yasin, 1-10)" Geylan, okumayı bitirince şöyle dedi: "Vallahi ey Mü'minlerin Emiri! Sanki ben bu âyetleri şu günden önce hiç okumamışım. Ey Mü'minlerin Emiri! Seni şahit tutarım ki ben, daha önceki görüşümden tövbe ediyorum." Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: "Allah'ım! Şayet bu sadıksa sen onu sabit kıl! Şayet yalancı ise onu mü'minlere bir ibret eyle!"⁶⁷⁷

676 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Humeyr vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Kendisine Ebû Abdülhamid el-Hımsi de denilir. Yahya b. Main, onu sika saymıştır. Ahmed dedi ki: "Onda ancak hayır biliyorum." Ebû Hatim dedi ki: "Hadisleri yazılır ama onunla hüccet olmaz." Bk. Cerh ve Tadil.
- Yine senedinde Muhammed b. Muhacir vardır. el-Ensari'dir, Şamlıdır, Amr'ın kardeşidir. Sikadır, yedinci tabakadandır ve H. 170'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/211) - Tehzib (9/477)
- Yine senedinde Abdullah b. Abdülcabbar el-Habairi vardır. Künyesi Ebu'l Kasım'dır, Humusludur. Lakabi Zibrik'tir. Saduktur, dokuzuncu tabaka küçüklerindendir, H. 235'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/427) - Tehzib (5/288)

Tahriç:

- İbn Batta, İbane, 567 (2/339) Musannif yoluyla...
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 948 (2/429) - Lalekal, Şerhu'l Usul, 1325 (4/713, 715) Bu ikisi, Ebû Cafer el-Hıtmî yoluyla "Ömer b. Abdülaziz'e şahit oldum..." senediyle yakın lafızlarla rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. Tenbih ve Red Alâ Ehli'l Ehva ve'l Bida' (s. 168)

677 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Amr el-Leysi vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. İbn Adiyy dedi ki: "Hadislerinde bir beis olmamasını umarım." Bk. 21.ci rivayet.

Tahriç:

- İbn Batta, İbane, 565 (2/338)

516. ... İbn Ebi Sâib'in azatlısı Velid b. Süleyman dedi ki: Racâ b. Hayve, Hişam b. Abdülmelik'e şöyle yazdı: "Ey Mü'minlerin Emiri! Bana ulaştığına göre Geylan ve Salih⁶⁷⁸'i öldürme konusunda kalbinde bir sıkıntı varmış. Allah'a yemin ederim ki o ikisini öldürmek, Rum ve Türklerden iki bin kişiyi öldürmekten daha faziletlidir." Hişam dedi ki: "Salih, Sekif mevalisindendir."⁶⁷⁹

517. ... İbrahim b. Ebi Able dedi ki: Bir keresinde Ubade b. Nüsey'in yanındaydım. Derken bir adam gelip, ona Mü'minlerin Emiri Hişam'ın Geylan'ın elini ve dilini kesip onu astığını haber verdi. Bunun üzerine ona: "Bu dediğin gerçek mi?" diye sordu. Adam: "Evet" deyince şöyle dedi: "Vallahi verdiği hükümde sünnete isabet etmiş. Yemin olsun ki Mü'minlerin Emiri'ne yazıp, yaptığı işin ne kadar güzel olduğunu söyleyeceğim."⁶⁸⁰

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1323 (4/713) Muaz b. Muaz yoluyla bu şekilde...

Ayrıca bir önceki rivayet ile tahririne bakınız.

678 Salih ed-Dimeşki'dir, Geylan'ın arkadaşıdır. Kadı Abdülcabbar, onu Mutezile'nin dördüncü tabakasından saymıştır. Bk. Fırak ve Tabakatu'l Mu'tezile (s. 38 ve s. 57) Ayrıca bk. Minye ve Emel (s. 137-147) Bu eseri tahkik eden zat, dipnotta onun Salih Kubbe olduğunu belirtmiştir ki bu bir hatadır. Çünkü Salih Kubbe, Mutezile'nin yedinci tabakasındandır.

679 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Avn b. Hakim vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Hafız Mizzi, onu Velid b. Süleyman'dan rivayette bulunanlar arasında zikretmiştir.

• Yine senedinde Hişam b. Halid vardır. Saduktur. Bk. 179.cu rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Racâ b. Hayve el-Kindi Ebû Mikdam vardır. Ebû Nasr el-Filistini de denilir. Sikadır, fakihdir. Üçüncü tabakadan olup H. 112'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/248) - Tehzib (3/265)

• Yine senedinde Velid b. Süleyman vardır. Sikadır. Bk. 79.cu rivayet.

• Yine senedinde Ebû Müshir vardır. Abdula'la b. Müshir el-Gassani'dir. Künyesi Ebû Müshir'dir, Dimeşklidir. Sikadır, fazıldır. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 218'de yetmiş sekiz yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/465) - Tehzib (6/98) - Tezkiretu'l Huffaz (1/381)

Tahric:

• İbn Batta, İbane, 577 (2/343) Musannif yoluyla "Türk" lafzını zikretmeksizin...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1327 (4/717) Ebû Müshir yoluyla bu şekilde...

• Yine bunu Hafız İbn Hacer, Lisanu'l Mizan'da (3/170) Salih b. Süveyd adlı râvi hakkında bilgi verirken zikretmiş ve "Bunu Ebu'd Dimeşki, Tarih adlı eserinde kendi isnadıyla rivayet etmiştir" demiştir.

680 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Abdullah b. Ebi Said vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Bunun yanında Abdullah b. Ebi Said diye bir râvi vardır ki künyesi Ebû Bekir el-Verrak'tır. Hatib, Tarih adlı eserinde (9/473) onu zikretmiş ve "Anlayışlı bir hafızdı" demiştir. Ayrıca Belh şehrinde olan Abdullah b. Ebi Said el-Verrak diye bir râvi daha vardır. Bu sonuncusu ise sikadır. Bk. Hatib, Tarih (10/25) Allah en iyisini bilir.

• Yine senedinde Heysem b. Harice vardır. Saduktur. Bk. 230.cu rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Ubade b. Nüseyy el-Kindi vardır. Künyesi Ebû Âmir'dir, Şamlıdır. Taberiye kadısidir. Sikadır, fazıldır. Üçüncü tabakadan olup H. 118'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/395) - Tehzib (5/113)

518. Bize Firyabi haber verdi, dedi ki: Bana İshak b. Seyyar en-Nasibi tahdis etti, dedi ki: Bana Abdullah b. Salih tahdis etti, dedi ki: Bana Muaviye -yani İbn Salih- tahdis etti; Hakim b. Umeyr dedi ki: Bir keresinde Ömer b. Abdülaziz'e "Kaderden bazı şeyleri inkâr eden bir toplum var" denildi. Bunun üzerine Ömer "Onlara hakikati açıklayın ve yumuşak davranın ki görüşlerinden dönsünler" dedi. O sırada biri: "Heyhat, heyhat! Ey Mü'minlerin Emiri! Yemin olsun ki kaderi inkâr etmeyi din edindiler ve insanları o dine çağırıyorlar" dedi. Ömer bundan iyice ürktü, dehşete kapıldı ve şöyle dedi: "Bu kimseler, dillerinin kafalarının arka tarafından çekilmesini hak ettiler. Kara sinek dahi sema ile yer arasında ancak bir kader ile uçmuyor mu!"⁶⁸¹

519. Bize Firyabi haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Musaffa tahdis etti, dedi ki: Bize Bakıyye b. Velid tahdis etti, dedi ki: Bize Ertat b. Münzir tahdis etti, dedi ki: Bana Hakim b. Umeyr tahdis etti, dedi ki: "Ömer b. Abdülaziz'e..." Râvi daha sonra, bir öncekinin benzeri bir hadis zikretti.⁶⁸²

• Yine senesinde İbrahim b. Ebi Able vardır. İsmi Şemr b. Yakzan eş-Şami'dir, künyesi Ebû İsmail'dir. Sikadır, beşinci tabakadandır, H. 152'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/39) - Tehzib (1/142)

• Yine senesinde Abdullah b. Salim el-Eşari vardır. Künyesi Ebû Yusuf'tur, Humusludur. Sikadır. Nasibe olmakla suçlanmıştır. Yedinci tabakadan olup H. 179'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/417) -Tehzib (5/227)

Tahriç:

• İbn Batta, İbane, 578 (2/343) Musannif yoluyla...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1328 (4/717) Ebû Muhammed et-Teymi yoluyla "Bize Ebû Müshir tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Salim el-Eşari tahdis etti..." senediyle...

681 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Hukeym b. Umeyr vardır. İbnu'l Ahvas el-Himsi'dir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/194) - Tehzib (2/450)

• Yine senesinde Abdullah b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı. Bk. 4.cü rivayet.

• Yine senesinde Muaviye b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bununla birlikte kendisini sika sayanlar da vardır. Aynı şekilde bk. 4.cü rivayet.

• Yine senesinde İshak vardır. Saduktur. Bk. 363.cü rivayet.

Tahriç:

• İbn Batta, İbane, 576 (2/342) Bağandi yoluyla "Bize İshak b. Seyyar tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 563 (2/338) Ebû Bekir b. Abdullah b. Ebi Meryem el-Gassani yoluyla Hukeym b. Umeyr'den buna benzer olarak...

682 İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Hukeym b. Umeyr vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Nitekim bir önceki rivayette geçmişti.

• Yine senesinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 79.cu rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

520. ... Ömer b. Zerr'den; Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Şayet Allah kendisine isyan edilmemesini dileyseydi, tüm günahların başı olan İblisi yaratmazdı."⁶⁸³

521. ... Ömer b. Zerr dedi ki: Ömer b. Abdülaziz'i şöyle derken işittim: "Şayet Allah kendisine isyan edilmemesini dileyseydi, İblisi yaratmazdı. Bu husus, Allah Teâlâ'nın Kitabı'ndaki bir âyette tefsir edilmektedir. Bununla birlikte bunu anlayan anlar, bundan cahil kalan cahil kalır." Sonrasında "Ne siz ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) âyetlerini okudu.⁶⁸⁴

522. ... Ömer b. Zerr'den; Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Şayet Allah Teâlâ kendisine isyan edilmemesini isteseydi, tüm günahların başı olan İblisi yaratmazdı. Bu hususun Allah Kitabı'ndan bir ilmi vardır ki, o ilimden yana cahil kalan cahil kalmış, o ilmi bilen de bilmiştir." Sonrasında "Ne siz ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) âyetlerini okudu.⁶⁸⁵

523. ... Abdullah b. Ebi Velid anlatıyor: Ömer b. Abdülaziz (r.h.) Cuma günü (namaza) çıktı. Derken her zaman yaptığı gibi hutbe verdi. Sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Sizden kim hayır ameli işlerse Allah Teâlâ'ya hamd etsin. Her kim de kötülük işlerse Allah'tan bağışlanma dilesin. Her kim aynı günaha tekrar dönerse yine Allah'tan bağışlanma dilesin. Sonra tekrar dönerse yine Allah'tan bağışlanma dilesin. Doğrusu toplumların, Allah Teâlâ'nın boyunlarına astığı ve haklarında yazdığı amelleri işlemekten kaçmaları mümkün değildir."⁶⁸⁶

524. ... İbn Cüreyc'ten; Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Şayet Allah kendisine isyan edilmemesini dileyseydi, İblisi yaratmazdı."⁶⁸⁷

525. ... Ömer b. Zerr dedi ki: Bir keresinde ben ve yanımda Musa b. Ebi Kesir, Disar el-Hindi, Yezid el-Fakir ve Salt b. Behram olduğu halde beşimiz Ömer b. Abdülaziz'e gittik. Bize: "Eğer hepinizin konusu aynı ise içinizden biri konuşsun" dedi. Bunun üzerine Musa b. Ebi Kesir konuştu. Musa'nın en çok korktuğu şey,

683 İsnadı sahihtir.

Tahrici 312 numaralı rivayette geçmişti. Ancak orada burada bulunmayan bir fazlalık vardır.

684 İsnadı sahihtir.

Tahrici 312 numaralı rivayette geçmişti.

685 İsnadı sahihtir.

Tahrici 312 numaralı rivayette geçmişti.

686 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Abdullah b. Ebi Velid vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahric: Bunu İbn Batta, İbane, 569 (2/340)'ta Ebû Mahzum yoluyla Seyyar'dan "Ömer b. Abdülaziz hutbe verdi..." şeklinde rivayet etmiştir.

687 İsnadı sahihtir.

Tahrici 312 numaralı rivayette geçmişti.

kendisine kader konusunda bir şeyin arz ediliyor olmasıydı. Derken Ömer, ona kaderi arz etti. Allah Teâlâ'ya hamd ve sena etti, sonrasında şöyle dedi: "Şayet Allah Teâlâ kendisine isyan edilmemesini isteseydi, tüm günahların başı olan İblisi yaratmazdı. Bu hususun Allah Kitabı'ndan bir ilmi vardır ki, o ilimden yana cahil kalan cahil kalmış, o ilmi bilen de bilmiştir." Sonrasında "Ne siz ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) âyetlerini okudu. Sonra şöyle dedi: "Şayet Allah Teâlâ kullarından yüceliği kadar olan hakkını taşımalarını isteseydi, buna ne yer güç yetirebilirdi ne sema ne su ne de dağ. Ne var ki o, kullarının sırtından yüklerini hafifletmekten razı oldu."⁶⁸⁸

526. ... Ömer b. Zerr dedi ki: Ömer b. Abdülaziz'in yanına oturduk. Derken içimizden biri konuştu; Allah Teâlâ'yı tazim etti ve bazı âyetlerini zikretti. Konuşmasını bitirince Ömer b. Abdülaziz sözü aldı. Allah Teâlâ'ya hamd ve sena etti, hak şahitliğinde bulundu. İçimizden olup konuşmayı yapan o kimseye şöyle dedi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ aynı zikrettiğin ve yücelttiğin gibidir. Ne var ki Allah Teâlâ şayet kendisine isyan edilmemesini isteseydi İblisi yaratmazdı. Bu dediğim şeyi, Kur'an'ın bir âyetinde zikretmiştir ki o âyeti bilen bilmiş, ondan yana cahil kalan cahil kalmıştır." Sonrasında "Ne siz ne de ibadet ettikleriniz, cehennemde kızartılacak kimseden başkasını fitneye düşüremezsiniz" (Saffat, 161-163) âyetlerini okudu." O sıra yanımızda Kaderiye görüşünü benimsemiş bir adam da vardı. Derken Allah Teâlâ ona Ömer b. Abdülaziz'in sözleriyle fayda verdi ve daha önceki görüşünden döndü. Öyle ki o günden sonra Kaderiye'ye karşı en sert davranan insan oldu.⁶⁸⁹

688 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Ala vardır. Ebû Kerib'tir. Sikadır, hafızdır. Bk. 399.cu rivayet.
- Yine senedinde İbn İdris vardır. Abdullah'tır. Sikadır, fakih, âbidir. Bk. 161.ci rivayet.
- Yine senedinde Musa b. Ebi Kesir vardır. Ensar azatlısıdır. Künyesi Ebû Sabbah'tır. Kendisine Musa el-Kebir de denilir. Aynı şekilde künyesi ile de meşhurdur. Saduk olmakla birlikte Mürcie olmakla suçlanmıştır. Kendisini zayıf sayanlar bu konuda isabetli değillerdir. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/287) - Tehzib (10/367)
- Yine senedinde Disar el-Hindi vardır. Disar b. Haris el-Hindi'dir. İbn Ebi Hatim kendisini zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bk. Cerh ve Tadil (3/436)
- Yine senedinde Yezid el-Fakir vardır. Yezid b. Suheyb el-Kufi'dir. Künyesi Ebû Osmandır, el-Fakir olarak tanınır. Kendisine böyle söylenilmesinin sebebi, sırtının eğikliğinden yakınıyor olmasıdır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/366) - Tehzib (11/338)
- Yine senedinde Salt b. Behram vardır. Kufeli'dir, et-Temimi'dir, künyesi Ebû Haşim'dir. Ebû Talib, Ahmed b. Hanbel ile Ebû Bekir b. Ebi Hayseme ve Yahya b. Main'den onun hakkında "Sikadır" dediklerini nakleder. İbn Ebi Hatim ise, babasından onun hakkında "Saduktur, Mürcie olması dışında bir kusuru yoktur" dediğini nakletmiştir. Bk. Tehzib (4/432)

Tahriç: Bunu Lalekai, Şerhu'l Usul, 1245 (4/679)'da Ebû Said el-Müeddeb yoluyla Ömer b. Zerr'den "O âyette bir ilim vardır ki..." sözü olmaksızın bu şekilde rivayet etmiştir.

689 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ali b. Sabit diye biri vardır ki kim olduğunu anlayamadım. Bunun yanında eş-Şeria kitabının "Ahirette Allah'a Bakmanın Tasdik Edilmesi" bölümünü tahkik eden zat, onun el-Cezeri olduğunu söylemiştir. Eğer öyleyse saduk olmakla birlikte hataları olan biridir. Bk. Takrib (2/32) - Tehzib (7/288) Bununla birlikte benim zannıma göre bu şahıs, şeyhi Kufeli Ömer b. Zerr olan

527. ... et-Teymi dedi ki: Bir adam, Ömer b. Abdülaziz'e kader hakkında soru sordu. Ömer "İki şey (yerle gök) arasında bir karasineğin uçması dahi bir kader iledir" dedi. Sonra soruyu soran şahsa: "Sakın ola ki bir daha bana bunun benzeri soru sorma!" dedi.⁶⁹⁰

528. ... Amr b. Muhacir dedi ki: Osman ailesinin azatlısı Geylan ile Salih b. Süveyd, Ömer b. Abdülaziz'in yanına vardı. Bundan önce o ikisinin kader hakkında konuştukları bilgisi Ömer'e ulaşmıştı. Ömer: "Allah'ın kullar hakkındaki ilmi geçerli mi yoksa değil mi?" diye sordu. Onlar: "Aksine geçerlidir ey Mü'minlerin Emiri" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Ömer: "O halde hangi konuda kelim ediyorsunuz?" dedi. Akabinde yanından ayrıldılar. Ömer b. Abdülaziz hasta olunca, o ikisinin daha da aşırı gittikleri kendisine ulaştı. Bunun üzerine çok kızgın bir haldeyken onlara birini gönderdi ve "Allah, İblise secde etmeyi emrettiğinde onun secde etmeyeceğini ezeli ilminde bilmiyor muydu!" dedirtti. Ben, o ikisine başımla "Evet" demelerini ima ettim. Onlar: "Evet" dediler. Bunun üzerine Ömer, onların çıkarılmalarını emretti ve askerlere onların söylediğinin tersine bir yazı gönderdi. Ne var ki Ömer (r.h.) o yazılar uygulamaya geçmeden önce vefat etti.⁶⁹¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Geylan, kader konusundaki görüşü yüzünden girdiği küfürde ısrar ederdi. Ömer'in yanına geldiğinde münâfık gibi davrandı ve kader konusundaki kendi görüşünü inkâr etti. Ömer ise, şayet yalancı ise Allah Teâlâ'nın onu mü'minlere bir ibret yapması için ona beddua etti. Allah, Ömer'in Geylan hakkındaki duasına icabet etti. Derken Geylan ve Sekif'in azatlısı Salih, Hişam'ın halifeliğinde tekrar konuştular. Bunun üzerine Hişam, o ikisini öldürttü ve astırttı. Zaten daha öncesinde Geylan'ın elini ve dilini kestirmişti. Sonrasında onu öldürtmüş ve astırmıştır. Hişam zamanındaki âlimler de onun yaptığını çok iyi bulmuşlardır.

Kufeli Ali b. Sabit ed-Dehhan el-Attar'dır. Bu kimse de saduk olup onuncu tabaka büyüklerinden-
dir ve H. 219'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/33) Allah en iyisini bilir. Senetteki diğer râviler ise
sikadırlar.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

690 İsnadı sahihtir.

• Senedinde et-Teymi vardır. Süleyman b. Tarhan'dır. Bk. 80.ci rivayet.

Tahriç: Bunu Lalekai, 1248 (4/679)'da İbrahim b. Ebi Able yoluyla "Sonra soruyu soran kimse-
ye dedi ki..." bölümü olmaksızın rivayet etmiştir.

691 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Heysem b. İmrân vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (9/82) kendisini zikretmiş
ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Aynı şekilde İbn Hibban da
Sikat'ta (7/577) onu zikretmektedir.

• Yine senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduk olmakla birlikte kendisine telkin edilirdi. Bk.
35.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Bk. Takrib (2/33) Allah en iyisini bilir. Senetteki
diğer râviler ise sikadırlar.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

Aynı şekilde Müslümanların yöneticileri ile emirlerinin, bir insanın kader konusunda önceki sayfalarda geçen açıklamalara muhalif olarak konuştuğunu bildiklerinde, onu Hişam'ın verdiği ceza ile cezalandırmaları ve hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmemeleri gerekir.

529. ... Ebû Racâ el-Horasani'den; Adiy b. Ertat, Ömer b. Abdülaziz'e "Bizim burada 'Kader yoktur' diyen bir topluluk var. Bana onlar hakkındaki görüşünü yaz" diye yazdı. Bunun üzerine Ömer, ona şunu yazdı:

"Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle.

Allah'ın kulu ve Mü'minlerin Emiri Ömer'den Adiy b. Ertat'a.

Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a hamd olsun.

Sana Allah'tan sakınmanı, O'nun emirlerinde orta yollu olmanı, Nebîsi'nin (s.a.v.) sünnetine tâbi olmanı ve bid'atçıların ortaya attığı şeyleri terk etmeni tavsiye ederim. Senin sünnete bağlanman gerekir. Çünkü sünneti, ancak ve ancak onun dışında kalan şeylerdeki hata, ayak kayması, ahmaklık ve boş yere derinlere dalmaları bilen kimse sünnet kılmıştır. Önceki toplumların kendi nefisleri adına razı olduklarına sen de kendi nefsini razı et. Hiç şüphe yok ki onlar, bir ilimden dolayı durmuş ve etkili bir basiretten dolayı el etek çekmişlerdir. Şayet sünnet dışındaki şeylerde bir ecir olsaydı veya işlenmeye layık olsalardı, onlar faziletleri dolayısıyla o işleri araştırıp ortaya çıkarmaya kesinlikle daha layıklardı.

Şayet siz "Bu onlardan sonra çıkan bir iştir" dersiniz, bilmelisiniz ki ancak onların sünneti dışında bir yol tutmak isteyen ve yüz çeviren kimse onlardan sonra bid'at çıkarmıştır. Onlar, o bid'atçıların de öncüleridirler. Bu konuda yeteri kadar konuşmuş, şifa verecek kadar vasıflandırmışlardır. Onların söylediğinin altı yetersizlik, üstü ise bitkinlik ve hasrettir. Bir toplum, onların görüşünü ihmal edip kaskatı kesilmiş; başka bir toplum, onlardan yüz çevirip aşırı gitmişlerdir. Onlar ise kesinlikle bu ikisi arasında, dosdoğru bir yol üzerindedirler.

Bana yazmış, kaderden sormuşsun. Allah'ın izni ile sorduğun soru, haberdar olan birini bulmuştur. Müslümanların sonradan ortaya çıkardıkları bir iş veya uydurdıkları bir bid'at yoktur ki, kader konusu ondan daha açık ve daha sağlam bir konu olmasın. Yemin olsun ki kader konusu, koyu cahiliye devrinde dahi vardı. Onlar, konuşmalarında kaderi zikreder, şiirlerinde anar ve başlarına gelen musibetlerde kendilerini kaderle teselli ederlerdi. Sonra İslâm geldi ve kader inancına sağlamlık ve kuvvetten başka ilavede bulunmadı. Sonra Nebî (s.a.v.) iki-üç değil, birçok hadiste bunu zikretmiş, Müslümanlar da Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyup daha o hayatta iken ve vefatından sonra kesin inanç, tasdik, Rablerine teslimiyet ve nefislerini zayıf görerek şunu konuşmuşlardır: Allah'ın ilminin kuşatmadığı, kitabının sayıp dökmediği ve hakkında bir kaderin cereyan etmediği hiçbir şey yoktur.

Şayet siz şöyle dersiniz: "Allah Teâlâ, Kitabı'nda şöyle-şöyle buyurdu. Peki, Allah Teâlâ şu-şu âyetleri neden indirdi?"

Yemin olsun ki onlar da sizin bu okuduklarınızı okumuş ve bununla birlikte sizin cahil kaldığınız tefsirini de bilmişlerdir. Daha sonra da şöyle demişlerdir: "Şekavet vasfının yazılması vs. ne varsa bunların hepsi bir kitap (yazı) ve kaderdir. Takdir olunan olur, O'nun dilediği olur, dilemediği olmaz. Biz kendimize dahi zarar ve fayda vermeye sahip değiliz." Daha sonra onlar, rağbet ve korku içinde olmuşlardır. Sana selam olsun.

Ayrıca bana yazmış, onlar hakkındaki hükmü sormuşsun. Onlardan her kim kader hakkında konuşursa döverek acı ver ve hapse at. Şayet o kötü görüşünden tövbe ederse, tamam. Yok etmezse derhal boynunu vur!"⁶⁹²

530. ... Ebû Racâ dedi ki: Bir memur, Ömer b. Abdülaziz'e yazdı ve ona kader konusunda soru sordu. Bunun üzerine Ömer, ona şöyle yazdı: "Sana Allah'tan sakınmanı, Rasûlü'nün (s.a.v.) sünnetine tâbi olmanı, onun emrini yerine getirme hususunda çaba göstermeni ve ondan sonra bid'atçıların ortaya attığı şeyleri terk etmeni tavsiye ederim..." Râvi daha sonra, bir öncekine benzer olarak hadisi zikretmiştir.⁶⁹³

692 İsnadı hasendir.

- Senedinde Müemmil b. İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Ne var ki Yusuf b. Esbat, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. İbn Batta (2/335) Ayrıca Ebû Davud'da (Avn, 12/366) da birçok mütâbaat edeni bulunmaktadır.
- Yine senedinde Ebû Racâ el-Horasani vardır. Abdullah b. Vakıd b. Haris b. Abdullah el-Hanefi'dir. Ebû Racâ el-Herevi el-Horasani'dir. Sikadır, hayırlı sıfatlarla mevsuftur. Yedinci tabakadan olup H. 160'lı yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/458) - Tehzib (6/64)
- Yine senedinde Abdi b. Ertat el-Fezari vardır. Ömer b. Abdülaziz'in memurudur. Makbuldür. Dördüncü tabakadan olup H. 116'da öldürülmüştür. Bk. Takrib (2/16) - Tehzib (7/164) Tahrişte de görüleceği üzere Nadr, İbn Vazzah ve Ebû Davud'un rivayetlerinde kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriç:

- İbn Vazzah, el-Bida ve'n Nehyu Anha (s. 30-31) Süfyan b. Said yoluyla, Nadr'dan, o da Ömer'den senediyle muhtasar olarak bu şekilde...
- Ebû Davud, Sünen (Avn, 12/365) Süfyan ve Nadr yoluyla...
- İbn Batta, 560 (2/335) Yusuf b. Esbat yoluyla "Bize Süfyan es-Sevri tahdis etti, dedi ki: Ömer b. Abdülaziz'in bir memuru, kendisine şöyle yazdı..." şeklinde...

693 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Anbese b. Yahya vardır. Künyesi Ebu'l Münzir el-Mervezi'dir. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (8/515) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Şâş ahalsi kendisinden rivayette bulunmuşlardır." Kendisi sünneti destekleyip savunan ve sünnete muhalif olanları alaşağı eden biriydi. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.
  - Yine senedinde Ebû Davud el-Haferi vardır. Ömer b. Said b. Ubeyd'dir. Kufe'de bir bölgeye nispetle el-Haferi denilir. Sikadır, âbidir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 203'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/56) - Tehzib (7/452)
- Tahrici bir önceki ile aynıdır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İşte bu, Kaderiye aleyhindeki hüccetimizdir. Yani Allah Teâlâ'nın Kitabı, Rasûlü'nün (s.a.v.) sünneti, ashâbının ve onlara ihsan ile tâbi olanların sünneti ve Müslümanların imamlarının görüşleri. Bunun yanında bizler cidali, tartışmayı ve kader konusunu araştırmayı terk ediyoruz. Çünkü bizlere böyle yapmak yasaklanmıştır. Ayrıca bize, Kaderiye ile oturmayı terk etmemiz onlarla münazara yapmamamız ve konuşmayı ilk bizim açmamamız emredilmiştir. Başka bir deyişle; onlar terk edilir, aşağılanır ve zelil kılınırlar. Arkalarında namaz kılınmaz, şahitlikleri kabul edilmez, onlarla evlenilmez, hastalandıklarında ziyaretlerine gidilmez ve öldüklerinde cenazelerinde hazır bulunulmaz. Şayet kendilerine ait bir velime (düğün yemeği) daveti verseler, davetlerine icabet edilmez. Şayet onlardan biri doğru yolu öğrenmek için gelirse, kişi nasihat verme kastıyla ona doğru yolu gösterir. Eğer görüşünden dönerse, Allah'a hamd olsun. Buna rağmen yine çekişme ve tartışmaya dönerse, ona asla iltifat edilmez, derhal kovulur ve insanlar ondan sakındırılır. Onunla konuşulmaz, ona selam verilmez.

KIRK ALTINCI BÂB: KADER KONUSUNDA ARAŞTIRMA YAPILMAZ, "NASIL?" VE "NİÇİN?" GİBİ SORULAR SORULMAZ. AKSİNE KADERE İMÂN EDİP ONA TESLİM OLUNMASI GEREKİR

531. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her kim kader konusunda konuşursa ondan sorguya çekilir. Her kim de kader konusunda konuşmazsa, ondan sorguya çekilmez."*⁶⁹⁴

532. ... Muhammed b. İbrahim el-Kuraşi'den, o babasından; dedi ki: Bir keresinde İbn Ömer'in (r.anhumâ) yanında oturuyordum. Kendisine kader hakkında soruldu. Dedi ki: "Kader, Allah'ın onun hakkında bilgi sahibi olmanızı istemediği bir şeydir. Artık sizden esirgediğini Allah Teâlâ'dan istemeyin!"⁶⁹⁵

694 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Yahya b. Osman el-Kuraşi vardır. Künyesi Ebû Sehl'dir, Basralıdır. Zayıftır. İbn Hibban dedi ki: "Hadisleri gerçekten münkerdir." Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/354) - Tehzib (11/257) - Mizan (4/395)

• Yine senedinde Yahya b. Abdullah b. Ebi Müleyke vardır. Aynı şekilde bu râvi de zayıftır. Bk. 366.cı rivayet.

Tahriç:

• İbn Mâce, Mukaddime, 84 (1/33) Yahya b. Osman yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te şöyle der: "Bu hadisin isnadı zayıftır."

• İbn Batta, 6 (2/10), 711 (2/404) Yahya b. Osman yoluyla...

• Hafız İbn Hacer, Metalib-i Aliye, 2920 (3/76)'da bunu aynı zamanda Haris'e nispet etmiştir. İbn Hibban, hadisin münker olduğuna hüküm vermiştir. Bk. Mizanu'l İtidal (4/395)

• Ayrıca Lalekai, Şerhu'l Usul, 1121 (4/628)'de bunu Ebû Hureyre'den rivayet etmiştir. Senedinde meçhul râviler vardır.

• İbnu'l Cevzi bunu, el-İlel adlı eserinde (1/141) Ebû Bekir'den aktarıp "Sahih değildir" demiş, Ebû Hureyre'den aktarıp (1/148) aynı şekilde "Sahih değildir" demiştir.

695 İsnadı şöyledir:

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Bu, Ömer b. Abdülaziz'in Kaderiye hakkında yazmış olduğu mektubunda geçen şu sözleri ile kastettiğidir: "Şayet siz şöyle dersiniz: 'Allah Teâlâ, Kitabı'nda şöyle-şöyle buyurdu. Peki, Allah Teâlâ şu-şu âyetleri neden indirdi?' Yemin olsun ki onlar da sizin bu okuduklarınızı okumuş ve bununla birlikte sizin cahil kaldığınız tefsirini de bilmişlerdir. Daha sonra da şöyle demişlerdir: 'Şekavet vasfının yazılması vs. ne varsa bunların hepsi bir kitap (yazı) ve kaderdir. Takdir olunan olur, O'nun dilediği olur, dilemediği olmaz. Biz kendimize dahi zarar ve fayda vermeye sahip değiliz.' Daha sonra onlar, rağbet ve korku içinde olmuşlardır. Sana selam olsun."

533. ... Süfyan es-Sevri'nin Davud b. Ebi Hind'den rivayet ettiğine göre Üzeyir⁶⁹⁶, Rabbi Teâlâ'ya kader hakkında sordu. Rabbi buyurdu ki: "Bana, benim il-

• Senedinde Muhammed b. İbrahim el-Kuraşi ile babası vardır. Kim olduklarını anlayamadım. Görünen o ki, Muhammed b. İbrahim b. Müslim b. Mihran b. Müsenna el-Kuraşi'dir. Dedesi Müslim b. Mihran yoluyla İbn Ömer'den rivayette bulunmuştur. İbn Main'den rivayet edildiğine göre hakkında "Hadislerinde beis yoktur" demiştir. Hafız dedi ki: "Saduk olmakla birlikte hata ederdi." Bk. Tehzib (9/16) - İbn Hibban, Sikat (9/171) - Tarih-i Kebir (1/23) - Takrib (2/141) Buna göre babası -ki onunla dedesi Müslim b. Mihran kastedilmektedir- Müslim b. Müsenna'dır. Buhârî'nin Tarih-i Kebir'de (1/23) zikrettiğine göre İbn Ömer'den rivayette bulunmuştur. Sikadır ve dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/246)

• Yine senedinde Ziyad vardır. İbn Müslim veya İbn Ebi Müslim'dir. Künyesi Ebû Ömer'dir. Takrib adlı eserde ise Ebû Amr olarak geçer. el-Ferra es-Saffar olarak bilinir, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hadisleri zayıftır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/270) - Tehzib (3/385) - Tehzibu'l Kemal (1/445) - Mizan (2/97) - Lisan (2/500)

• Yine senedinde Hammad b. Mes'ade vardır. Sikadır. Bk. 119.cu rivayet.

Tahric:

• İbn Batta, İbane, 7 (2/11) Hammad b. Hasen b. Anbese yoluyla "Bize Hammad b. Mes'de tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1122 (4/629) İbn Ömer'den "Kader hakkında hiçbir şey konuşmayın! Çünkü o, Allah'ın sırrıdır. Sakın ola Allah'ın sırrını ifşa etmeye çalışmayın!" lafzı ile...

696 Âlimler, Üzeyir'in (a.s.) peygamberliği hususunda ihtilaf etmişlerdir.

1. Kimileri onun peygamber olmadığını söylemiştir. İbn Abbâs, Abdullah b. Selam, Hasan-ı Basri, Ka'b el-Ahbar ve Vehb b. Münebbih'ten "Üzeyir, salih ve hikmetli bir kul idi" dedikleri rivayet edilmiştir. Ayrıca o, Allah Teâlâ'nın öldürüp yüz sene sonra dirilttiği kimsedir. İbn Kesir dedi ki: "İshak b. Beşir, kendi isnadıyla Abdullah b. Selam, Ka'b, Hasan, İbn Abbâs ve Vehb b. Münebbih'ten rivayet etmiştir. İshak dedi ki: Bunların hepsi, bana Üzeyir hadisini anlatmış, kimisi kimisinden daha fazla ziyadede bulunmuştur. Bunlar, kendi isnatlarıyla 'Üzeyir, salih ve hikmetli bir kuldu' demişlerdir." İbn Kesir daha sonra onun öldürülmesi ve sonrasında diriltilmesi ile alakalı kussayı zikretmiştir. Bk. Bidaye ve Nihaye (2/45) Ayrıca onun peygamber olmadığını söyleyenlerden biri de Atâ b. Ebi Rebah'tır. Bk. A.g.e (2/46)

2. Kimileri de onun peygamber olduğunu söylemişlerdir. İbn Kesir dedi ki: "Meşhur olan, Üzeyir'in İsrailoğulları peygamberlerinden biri olup Davud ve Süleyman ile Zekeriye ve Yahya arasında olduğudur." Bk. Bidaye ve Nihaye (2/46)

3. Kimileri de bu konuda, Ebû Davud'un Abdurrezzak yoluyla rivayet ettiği şu hadisle amel ederek tevakkuf etmişlerdir: Bize Ma'mer haber verdi; İbn Ebi Zi'b'ten, o Said b. Ebi Said'ten, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Tübba' lânetlenmiş midir yoksa lânetlenmemiş midir bilmiyorum. Üzeyir bir peygamber midir yoksa değil midir bilmiyorum." Bk. Ebû Davud, Sünen (Avn, 12/430) İsnadı sahihtir. Yine İbn Asakir'in Tarih adlı eserinde Muhammed b. Ku-

534. ... Nevf el-Bikali dedi ki: Üzeyir (a.s.), Rabbine münacat ederken “Ey Rabbim! Birtakım mahlukat yaratıyor, onlardan dilediğini saptırıyor, dilediğine hi-dayet veriyorsun” dedi. Ona “Ey Üzeyir! Bu sözden yüz çevir!” denildi. Üzeyir ise dedi ki: “Ey Rabbim! Birtakım mahlukat yaratıyor, onlardan dilediğini saptırıyor, dilediğine hidayet veriyorsun” dedi. Ona “Ey Üzeyir! Bu sözden yüz çevir!” denildi. İnsan, her şeyden daha çok tartışmacıdır. Bunun üzerine Allah buyurdu ki: “Ey Üzeyir! Ya bu işten vazgeçersin ya da seni peygamberlikten silerim. Şüphesiz ki ben yaptıklarından sorulmam. Onlar ise sorguya çekileceklerdir.”⁶⁹⁸

CamScanner ile tarandı

535. ... Dahhak b. Osman dedi ki: Hac mevsiminde görevlerimi tamamen yerine getirdim. Hayf Mescidi'nde bir toplulukla karşılaştım. Orada Tavus el-Yemani'yi de gördüm. Kendisini, bir adama şöyle derken işittim: "Şüphesiz ki kader, Allah Teâlâ'nın bir sırrıdır. Sakın ha bu meseleye girme! Yemin olsun ki Ebû Derda'yı, Nebî'niz'den (s.a.v.) şöyle anlatırken işittim: "Musa (a.s.), Firavun'un yanında suratı asık bir halde cehennem bekçilerinden olan bir melek karşısına çıktı. Musa o sıra, kendisine Ruhu'l Emin'in 'Doğrusu Rabbin, seni Firavun'a gönderdi. Bununla birlikte onun kalbini mühürlemiştir. Artık o iman etmeyecek' demesinden dolayı şaşkınlıktan avuçlarını çeviriyordu. Musa: 'Ey Cibril! O halde benim davetim nedir?' diye sordu. Cibril: 'Sana emredildiği şekilde devam et' dedi. Bunun üzerine cehennem meleği, Cibril'e 'Doğru söyledin' dedi ve sözlerine şöyle devam etti: Ey Musa! Bizler, cehennemin bekçilerinden on iki meleğiz. Bu konuda soru sormak için çok çaba sarf etmiştik. Derken bize 'Doğrusu kader, Allah'ın bir sırrıdır. Sakın o konuya girmeyin!' diye vahyedildi."699

536. ... Külsûm b. Cebr'den; Vehb b. Münebbih dedi ki: Tevrat'ta -veya Kitap'ta- şunu gördüm: "Ben Allah'ım. Benden başka hiçbir ilah yoktur. Mahlukâtın yaratıcısıyım. Hayrı ve şerri yarattım. Hayrın elinde gerçekleşeceği kimseleri yarattım. Hayrın elinde gerçekleşmesi için yarattığım kimselere ne mutlu! Şerrin elinde gerçekleşmesi için yarattığım kimselere de veyl olsun!"700

• Ayrıca İbn Kesir, bunu İbn Abbâs'tan rivayet olarak İbn Asakir'e de nispet etmiş ve şöyle demiştir: "Münkerdir. Sıhhati şüphelidir. Sanki isrâiliyyat haberlerinden alınma gibidir." Bk. Bidaye ve Nihaye (2/46)

699 İsnadı gerçekten zayıftır.

• Senedinde Said b. Nu'man ile Yakub b. İshak diye iki kişi vardır. Kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Bununla birlikte Atâ'dan rivayette bulunan Said b. Nu'man adlı bir râvi vardır. Ancak o da meçhuldür. Bk. Tarih-i Kebir (2/517) - Cerh ve Tadil (4/68) - Mizan (2/161) - Lisan (3/46)

• Yine senedinde Nehşel diye biri vardır. Allah en iyisini bilir bana görünen onun Said b. Verdani olduğudur. Aslen Basralıdır, Horasan'da ikamet etmiştir. Metruktür. İshak b. Rahuye, onu yalancı saymıştır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/307) - Tehzib (10/470)

• Yine senedinde Dahhak b. Osman vardır. İbn Abdullah b. Halid b. Hizam el-Esedî el-Hizamî'dir. Künyesi Ebû Osman'dır, Medinelidir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/373) - Tehzib (4/446)

• Yine senedinde Sehl b. Osman vardır. İbn Faris el-Kindî'dir. Künyesi Ebû Mes'ud el-Askerî'dir. Rey şehrinde ikamet etmiştir. Hafızlardan biridir. Garîp hadisleri vardır. Onuncu tabakadan olup H. 235'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/337) - Tehzib (4/255)

Tahric: Bunu İbn Batta, İbane, 720 (2/408)'de Ebu'l Abbâs Ahmed b. Mes'de el-Asbahani yoluyla "Bize Ebû Yusuf Yakub tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

700 İsnadı hasendir. İsrâiliyyat haberlerindendir.

• Senedinde Külsûm b. Cebr vardır. Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Dördüncü tabakadandır. H. 130'da vefat etmiştir.

• Yine senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Hadislerinde beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere Enes, Ebû Urame el-Bahili ve Sehl b. Sa'd es-Saidî hadislerinden şahitleri vardır.

537. ... Zühri'den; el-Hacib Müsafi' dedi ki: Kâbe'yi yıktıklarında içerisinde üç sayfa olan bir taş buldular. Sayfalarda, önceki kavimlerin kitaplarına ait yazılar vardı. Derken okuması için bir adam çağırdılar. Adam derhal okudu. İlkinde "Ben Mekke'nin sahibi Allah'ım. Mekke'yi gökleri ve yeri düzenlediğim gün düzenleyip biçim verdim, etrafını yedi meleklerle çevrelettim ve ahalisini et ve su ile bereketlendirdim" yazılıydı. İkinci sayfada "Ben Mekke'nin sahibi Allah'ım. Rahmi yaratıp ona kendi ismimden türeyen bir ismi verdim. Kim onu gözetirse, ben de onu gözetirim. Kim de onu keserse, ben de onunla ilişkimi keserim" yazılıydı. Üçüncüsünde ise şöyle yazılıydı: "Ben Mekke'nin sahibi Allah'ım. Hayrı ve şerri yarattım. Hayrın elinde gerçekleştiği kimselere ne mutlu! Şerrin elinde gerçekleştiği kimselere de veyl olsun!"⁷⁰¹

538. ... Yusuf b. Sehl el-Vasiti dedi ki: Bir keresinde hac yapmıştım. O sıra telbiye getiren ve telbiyesinde "Lebbeyk, lebbeyk! Şer sana değildir"⁷⁰² diyen bir

Tahriç:

- İbn Batta, İbane, 496 (2/317) Sâci yoluyla "Bize Abdula'la b. Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- İbn Batta, 497 (2/317) Maruf b. Vasil yoluyla Vehb'ten bu şekilde...
- Beyhaki, İtikad (s. 62) Ebû Umame el-Bahili'den bu şekilde...
- İbn Ebi Asım, Sünne, 298 (1/128) - İbn Batta, 236 (2/377) Sehl b. Sa'd'dan ve Enes b. Mâlik'ten "İnsanlar içerisinde hayrın anahtarı, şerrin kilidi olanlar vardır..." şeklinde merfu olarak...
- Ebû Davud et-Tayalisi, 2082 (s. 277) - İbn Mâce, 237 (1/68) İkinin de isnadında zayıf bir râvi olan Muhammed b. Humeyd vardır. Bk. 485.ci rivayet.
- İbn Ebi Asım, Sünne, 297, 298 (1/127, 128) İki farklı yol ile Enes'ten rivayet etmiş olup iki senette de Muhammed b. Humeyd vardır. Elbani, yollarının çokluğu dolayısıyla isnadını hasen saymıştır.

701 İsnadı, Müsafi'a kadar sahihtir.

- Müsafi': İbn Abdullah b. Şeybe b. Osman el-Abedi'dir. Künyesi Ebû Süleyman el-Hacebi'dir. Dedesine nispet edilir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Cemel günü öldürüldüğü söylenmiştir ki bu doğru değildir. Aksine Velid'in halifelğine dek yaşamıştır. Bk. Takrib (2/241) - Tehzib (10/102)
- Yine senedinde Ukayl vardır. Halid'dir. Sikadır, sebtir. Bk. 437.ci rivayet.

Tahriç:

- Abdurrezzak, Musannef, 20081 (11/114) Zühri'ye kadar varan bir isnat ile "Bana ulaştığına göre..." şeklinde...

- İbn Batta, İbane, 632 (2/376) Abdurrezzak yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Ne var ki onun lafzında "Bana ulaştığına göre Makam-ı İbrahim'de üç sayfa buldular..." şeklindedir.

702 Bu telbiye, Ali'den (r.a.) gelen sahih bir hadiste namaza başlama duası (istiftah) olarak Rasûlullah'tan (s.a.v.) şöyle rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) namaza kalktığında şöyle dedi..." Hadisin bir kısmında şöyle geçer: "Onun kötülüğünü benden çevir. Onun kötülüğünü benden ancak sen çevirirsin. Buyur, emret! Hayrın hepsi senin iki elindedir. Şer sana değildir. Ben senle, sana..." Bk. Müslim, 771 (1/534) - Ahmed, Müsned (1/94) - Nesâi (2/130) - Ebû Davud (Avn, 2/464) - Darimi, Sünen, 1241 (1/225-226)

Hayır ve şerrin Allah'tan ve O'nun takdiri ile olduğu hususunda hiçbir şüphe yoktur. Nitekim Ebû Osman es-Sabuni şöyle der: "Ehli Sünnet şehadet eder ve inanır ki hayır, şer, fayda, zarar, tatlı ve acı ne varsa Allah Teâlâ'nın kaza ve kaderi iledir..." Akidetu's Selef ve Ashâbi'l Hadis (s. 78) Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Eğer Allah sana bir zarar dokundurmak isterse, onu O'ndan başkası kaldıramaz. Eğer senin için bir hayır dilerse, O'nun fazlını geri çevirecek yoktur." (Yunus, 107)

adam işittim. Derken Mekke'ye girdiğimde Süfyan ile karşılaştım ve duyduğum şeyi ona anlattım. Bana "De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım" (Felak, 1-2) âyetlerinden fazla bir şey söylemedi.⁷⁰³

539. ... Ebû Sinan dedi ki: Vehb b. Münebbih ile Atâ el-Horasani, Mekke'de bir araya geldiler. Atâ "Ey Ebû Abdullah! Kader konusunda senden rivayet edilen ve bana ulaşan o yazılar da nedir?" diye sordu. Vehb ise derhal "Ne bir yazı yazdım ne de kader konusunda konuştum" dedi ve sözlerine şöyle devam etti: "Allah

Bu yüzdendir ki -Allah en iyisini bilir- hadisin manası şudur: "Allah Teâlâ'yı sena edip överken kulların takınılması gereken edep öğretilmektedir. Yani, O'nun kudretine herhangi bir şeyi dahil etmeyi kastetmeksizin ve zıddını O'ndan nefyetmeksizin kötülükler değil de güzelliğler O'na nispet edilir." Bk. Beyhaki, İtikad (s. 62)

Bu yüzdendir ki âlimler, hadisin manası hakkında birkaç görüş aktarmışlardır.

1. Bunun manası, sana şer ile yakınlaşılmaz, demektir. Bu; Halil b. Ahmed, Nadr b. Şümeyl, İshak b. Rahuye, Yahya b. Main, Ebû Bekir b. Huzeyme, Ezheri ve başkalarının görüşüdür. Bk. Avnu'l Ma'bud (2/465)

2. Bunun manası, sana tek olarak şer nispet edilmez, demektir. Ebû Osman dedi ki: "Allah'a, içerisinde eksiklik olduğu vehmedilen şeyler tek olarak nispet edilmez. Yani 'Ey maymunların, domuzların, hamamböceklerinin ve bok böceklerinin Rabbi' gibi konuşulmaz. Her ne kadar her yaratılanın yaratıcısı Rab Teâlâ olsa da böyle söylenilmez." Bk. Akidetü's Selef (s. 80) Ayrıca bu, Müzeni ve başkalarından da aktarılmıştır. Bk. Avnu'l Ma'bud (2/465)

3. Bunun manası, sana şer yükselmez, demektir. Çünkü O'na ancak temiz-hoş söz yükselir. Temiz-hoş söz de salih ameli yükseltir.

4. Bunun manası; sana nispetle şer, şer değildir, demektir. Çünkü sen şerri, derin bir hikmet sebebiyle yarattın. Bu ancak kullara nispetle şerdir.

Şerrin Allah Teâlâ'ya nispet edilmesi, Kur'ân ve Sünnet'te ancak şu üç şekilde gelmiştir:

1. Şerrin mahlukatın tümüne genel olduğu durum. Bu, tıpkı Allah Teâlâ'nın "Allah her şeyin yaratıcısıdır" (Zümer, 62) âyetinde olduğu gibidir. Yine Allah'ın başka bir ismi ile yan yana zikredilen isimleri de buna benzer. Misal olarak; el-Mu'ti (Veren/Bağış Yapan) ve el-Mani' (Men eden), ez-Zarr (Zarar Veren) ve en-Nafi' (Fayda Veren) gibi isimlerini zikredebiliriz. Yani Allah'ın el-Mani' ismi de ez-Zarr ismi de yanında diğer isimler (el-Mu'ti ve en-Nafi') olmaksızın zikredilmemiştir. Çünkü bu isimlerin birlikte kullanımı, umuma (genelliğe) delalet etmektedir.

2. Failin hafzedildiği (zikredilmediği) durum. Cinlerin şu sözünde olduğu gibi: "Biz bilmiyoruz; yeryüzündekilere şer mi dilendi yoksa Rableri onlar için hayır mı diledi?" (Cin, 10) Aynı şekilde Allah'ın Fatiha Sûresi'nde geçen "Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna, gazaba uğrayanların ve sapıtmışların yoluna değil" (Fatiha, 7) kavli de böyledir.

3. Şerrin, onun elinde gerçekleştiği faile nispet edildiği durum. Nitekim Allah Teâlâ'nın şu sözleri böyledir: "Yarattıklarının şerrinden, çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfleyen büyüücü kadınların şerrinden, haset ettiği zaman hasetçinin şerrinden..." (Felak, 2-5) "Onu kusurlu hale getirmek istedim." (Kehf, 79) "Rabbin onun olgunluk çağına erişmesini diledi." (Kehf, 72) "Sana isabet eden her kötülük, senin kendi nefsendendir." (Nisa, 79) Bunun gibi âyetler çoktur. Bk. Mecmû'u'l Fetava (8/94, 95)

703 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Yusuf b. Sehl el-Vasiti vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senesinde Süveyd b. Said vardır. Kendisi saduk olmakla birlikte sonradan kör olmuş, kendi hadisi olmayan rivayetler kendisine telkin edilir olmuştur. Bk. 27.ci rivayet.

Tahrîç: Bunu rivayet eden başka birine rastlamadım.

Teâlâ'nın kitaplarından yetmiş küsur tanesini okudum. Onlardan kırk küsur tanesi, kiliselerde meydanlardadır. Yirmi küsur tanesini ise insanların çoğu bilmez. İşte onları hepsinde "Her kim dileme hususunda nefesine bir şeyi havale ederse, kâfir olur"⁷⁰⁴ diye yazılı olduğunu gördüm.⁷⁰⁵

540. ... Muhammed b. Ubeyd el-Mekki'den; İbn Abbâs'a (r.anhumâ) "Yanırın" dedi. İbn Abbâs o sırada kör olmuştu. Oradakiler: "Ona ne yapacaksın?" diye sordular. Şöyle cevap verdi: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki, şayet elime fırsat geçerse koparana dek burnunu ısıracağım. Şayet elim boynuna denk gelirse, kafasını koparacağım. Nefsim elinde olana yemin olsun ki onların kötü görüşleri, Allah Teâlâ'yı şerri takdir ediyor oluşundan çıkardıkları gibi hayrı takdir ediyor oluşundan da çıkartana dek son bulmayacaktır."^{706, 707}

704 Kur'ân'da kulun da dilemesinin olduğu birçok âyette açıkça belirtilmektedir. Allah Teâlâ'nın "Sizden dosdoğru olmayı dileyenler için. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın dilemesi müstesna siz dileyemezsiniz." (Tekvir, 28-29), "Artık kim dilerse, Rabbine doğru bir yol tutar." (İnsan, 29) ve "Artık kim dilerse öğüt alır. Allah'ın dilemesi müstesna onlar öğüt alamazlar." (Müddessir, 55-56) gibi âyetleri bunun örneklerindendir. Daha bunun gibi nice âyetler vardır. Bununla birlikte kullanın dilemesi, Allah Teâlâ'nın dilemesine tâbi/bağlıdır.

705 İsnadı hasendir.

• Senedinde Kattan b. Nüseyr vardır. Künyesi Ebû Abbad el-Gubari'dir, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/126) - Tehzib (8/382) Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Ebû Sinan vardır. Zarrar b. Murre'dir. Sikadır, sebtir. Bk. 81.ci rivayet.

Tahric:

• İbn Batta, İbane, 722 (2/411) Musannif yoluyla...

• İbn Batta, İbane, 498 (2/318) Hammad yoluyla "Bize Ebû Sinan haber verdi..." şeklinde benzer olarak...

• İbn Batta, İbane, 499 (2/318) Yezid el-Horasani yoluyla "Bir keresinde ben ve Mekhul birlikteydik. O sıra Vehb dedi ki..." şeklinde...

• Ebû Nuaym, Hilye (4/24) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 1258 (4/673) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/283)

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/436) bunu İbn Sa'd'a da nispet etmektedir.

706 Yani "Allah şerri takdir etmez" dedikleri gibi, en sonunda "Allah hayrı takdir etmez" sözünü de söyleyeceklerdir. (Çev.)

707 İsnadı hem zayıf hem de mürseldir.

• Senedinde Muhammed b. Ubeyd vardır. İbn Ebi Salih'tir, Mekkelidir. Kudüs'te ikamet etmiştir. Zayıf, beşinci tabakadandır. Zehebi dedi ki: "İbn Abbâs'tan mürsel olarak rivayet etmiştir." Bk. Tarih-i Kebir (1/171) - Takrib (2/188) - Tehzib (9/330) - Muğni'l Duafa (2/611) - Mizan (3/639)

- el-Akdu's Semîn (2/131)

• Yine senedinde Ala b. Haccac vardır. Ezdi, zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. Mizan (3/98) - Lisan (4/184)

Tahric:

• Ahmed, Müsned (1/330) Ebu'l Muğira yoluyla "Bize Evzai tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 352 (2/270) Ebû Davud yoluyla "Bize Amr b. Osman tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 116 (4/625) Buradakinden daha uzun olarak...

541. ... Ebû Amr el-Evzai'den; Abde b. Ebi Lûbabe dedi ki: "Allah Teâlâ neyi yaratacağını ve mahlukatın ne amel edeceklerini bilmiş, sonra bunu yazmıştır. Sonra Nebî'si'ne (s.a.v.) *"Allah'ın göklerde ve yerde ne varsa bildiğini bilmiyor musun? Bunların hepsi bir kitaptadır. Bu, Allah'a kolaydır."* (Hac, 70) buyurmuştur.⁷⁰⁸

542. ... Mücahid'den rivayet edildiğine göre kendisine İbn Ömer'den Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğu ulaşmıştır: *"Allah'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Derken onu sağ eli ile aldı. Gerçi O'nun iki eli de sağdır. Derken dünyayı ve dünya içinde olacak işlenen amel, iyilik, fücür (kötülük), yaş ve kuru (ne varsa hepsini) yazdı ve katındaki bellekte (Levh-i Mahfuz) sayıp döktü."* Sonra şöyle buyurdu: *"Eğer dilerseniz 'Bu, aleyhinizde hak ile konuşan kitabımızdır. Şüphesiz ki biz, daha önce işlediklerinizin nüshasını alıyorduk' (Casiye, 29) âyetini okuyun. Nüsha denilen şey, sadece olmuş bitmiş bir şeyden alınmaz mı!"*⁷⁰⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İşte şu, ilim ehlinin yoludur: Kaderin hayrına ve şerrine iman edilir, Allah Teâlâ tarafından ezelde takdir olunan her şey meydana gelir. O, dilediğini saptırır ve dilediğine hidayet verir. O, yaptıklarından sorulmaz ama onlar sorguya çekileceklerdir.

Kaderiye ile oturulmayacağı konusunda hüccet verileceği, konuşmanın ilk olarak bizim tarafımızdan açılmayacağı, onlarla ancak zaruret anında münazara edilip onlar aleyhine hüccetin ispat edilerek onların ağılatılacağı, onlardan doğruyu öğrenmek için soru soranlara doğrunun gösterileceği, insanların hak yolda durdurulup batıl yoldan sakındırılacağı... vb. gibi meselelere gelirsek; bunların kitabın önceki sayfalarında anlatıldığı şekilde yapılmasında herhangi bir beis yoktur.

• Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/204) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed iki yolla rivayet etmiştir. İki yolda da Ahmed geçmektedir ama doğrusu Muhammed b. Ubeyd el-Mekki'dir. Kendisini İbn Hibban sika, Ebû Hatim ise zayıf saymıştır. Yine iki senedin birinde ismi anılmayan biri vardır. Ancak diğer senette ismi Ala b. Haccac olarak zikredilmiştir. Ezdi, onu zayıf saymıştır. Müsned'de dedi ki: Muhammed b. Ubeyd, İbn Abbâs'tan işitmiştir."

• Ayrıca Hafız İbn Hacer, bunu Metalib-i Aliye'de (3/81) İshak'a da nispet etmiştir. Şeyh Elbani, Tahaviye Şerhi'nin hadislerine yaptığı tahric çalışmasında (s. 278), zayıf olduğunu belirtmiş ve hasen hükmü veren Şeyh Ahmed Şakir'e karşı çıkmıştır.

708 İsnadı hasendir.

• Senedinde Amr b. Osman vardır. Saduktur. Bk. 330.cu rivayet. Yine Bakıyye, açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmış, Muhammed b. Kesir de ona mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ubeyde b. Ebi Lûbabe vardır. Esedi azatlısıdır. Kureys azatlısı olduğu da söylenir. Künyesi Ebu'l Kasım el-Bezzar'dır, Kufelidir. Dimeşk'te ikamet etmiştir. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/530) - Tehzib (6/461)

Tahric: Bunu İbn Batta, İbane, 723 (2/411)'de Muhammed b. Kesir yoluyla "Bize Evzai tahdis etti..." senediye rivayet etmiştir.

709

İsnadı hasen olup 340.cu rivayette geçmişti. Aynı şekilde Musannif, bunu 339.cu rivayette başka bir sahih yoldan rivayet etmiştir.

Tahrici 339 numaralı rivayette geçmişti.

543. Bize Fıryabi haber verdi, dedi ki: Bize İshak b. Rahuyeh tahdis etti, dedi ki: Bize el-Mukri Abdullah b. Yezid haber verdi, dedi ki: Bize Said b. Ebi Eyyûb tahdis etti; Atâ b. Dinar'dan, o Hakim b. Şerik el-Hüzeli'den, o Yahya b. Meymun el-Hadramî'den, o Rebi'a el-Cüraşi'den, o Ebû Hureyre'den, o da Ömer b. Hattâb'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Kaderliye ile oturmayın, söze ilk olarak siz başlamayın!"⁷¹⁰

545. ... Ubeydullah b. Ömer dedi ki: Yahya b. Said'in yanında oturuyorduk. İlmî bize dizilmiş inci misali sıra-sıra anlatıyordu. Yanımıza Rebi'a geldiğinde, Yahya, Rebi'a'ya saygıdan dolayı konuşmayı kesiyordu. Yine bir gün bize anlatırken şu âyeti okudu: *"Hiçbir şey yok ki hazineleri katımızda olmasın. Biz onu ancak bilinen bir kader ile indiriyoruz."* (Hicr, 21) Akabinde yanımızda oturan Cemil b. Nebate el-

711 İsnadı bir önceki gibi zayıftır. Tahriri bir önceki ile aynıdır.

Iraki, ona “Ey Ebû Muhammed! Ne dersin, sihir de bu hazinelerden midir?” diye sordu. Yahya ona “Subhânallah! Bu, Müslümanların soracakları sorulardan değildir” diye cevap verdi. Bunun üzerine Abdullah b. Ebi Habibe⁷¹² şöyle dedi: “Hiç şüphesiz Ebû Muhammed, tartışmacı biri değildir. Ne var ki ona sorulan soruya cevap vermek benim görevimdir. Bana gelince; ben, sihrin ancak Allah’ın izni ile zarar vereceğini söylüyorum. Peki, sen de böyle söylüyor musun?” Soruyu soran şahıs bir şey diyemedi. Onun bu cevabıyla sanki üzerimizden dağ gibi ağır bir yük atılmış oldu.⁷¹³

546. ... Amr b. Muhammed el-Umeri dedi ki: Bir adam, Salim b. Abdullah’a gelip “Adamın biri zina etti” dedi. Salim “Allah’tan bağışlanma diler ve O’na tövbe eder” dedi. Adam ardından “Bunu ona Allah mı takdir etti?” diye sordu. Salim “Evet” dedi, sonra yerden bir avuç taş aldı ve adamın yüzüne vurup “Kalk yanından!” dedi.⁷¹⁴

547. ... Harun b. Antera’dan, o babasından, o da dedesinden; dedi ki: Bir adam, Ali b. Ebi Talib’e (r.a.) gelip “Bana kaderden haber ver” dedi. Ali: “Karanlık bir yoldur, sakın girmeye kalkma!” dedi. Adam:

- Bana kaderden haber ver.
- Allah’ın sırrıdır, kendini külfete sokma!

Râvi dedi ki: Adam sonra arkasını dönüp biraz uzaklaştı. Sonra geri dönüp Ali’ye “İlk dilemede ayağa kalkar, oturur, kabzeder ve genişletirim” dedi. Bunun üzerine Ali şöyle dedi:

712 Hakkında bilgi için bk. Buhârî, Tarih-i Kebir (5/75) - İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil (5/42)

713 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ubeydullah b. Amr vardır. Ebû Hafs b. Asım b. Ömer b. Hattâb’tır. Sikadır, sebtir. Bk. 186.cı rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Davud vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 118.ci rivayet.

• Yine senedinde Rebi’a vardır. İbn Ebi Abdurrahman et-Teymi’dir. Künyesi Ebû Osman’dır, Medinelidir. Rabi’atu’r Ra’y olarak bilinir. Babasının ismi Ferruh’tur. Sikadır, meşhur fakihidir. İbn Sa’d dedi ki: “Rey ekolünden olduğu için âlimler ondan sakınırdı.” Beşinci tabakadan olup sahih görüşe göre H. 136’da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/247) - Tehzib (3/258)

Tahriç: Bunu rivayet eden başka birine rastlamadım.

714 İsnadı hasendir.

• Senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Bk. 23.cü rivayet. Buradaki rivayeti, kendi belde ahalisinden değildir. Kendisinden rivayette bulunduğu şahıs, Amr b. Muhammed yani İbn Zeyd b. Abdullah b. Ömer b. Hattâb’tır. Bk. 315.ci rivayet. Medineli olup Askalan’da ikamet etmiştir. Ne var ki Abdullah b. Ahmed (2/242) ve Lalekai’nin rivayetlerinde Süfyan, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 933 (2/424) Süfyan yoluyla Amr b. Muhammed’den bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 736 (2/416) Hasan b. Arefe yoluyla “Bize İsmail b. Ayyaş tahdis etti...” sene-diyle bu şekilde...

• Lalekai, 1270 (2/688) Süfyan yoluyla Amr’dan bu şekilde...

- Sana ben üç şeyden soracağım. Göreceksin ki Allah, ne sana ne de dilemeyi zikreden kimselere bir çıkış yolu var etmeyecektir. Şimdi bana haber ver; Allah Teâlâ seni kendi dilediğinde mi yoksa sen dileyince mi yarattı?

Adam:

- Hayır, aksine kendi dilediğinde.

- Kıyamet günü O'nun dilediği şekilde mi geleceksin yoksa kendi dilediğin şekilde mi?

- Hayır, aksine O'nun dilediği şekilde.

- Peki, Allah seni kendi dilediği gibi mi yoksa senin dilediğin gibi mi kıldı?

- Hayır, aksine kendi dilediği gibi.

Bunun üzerine Ali (r.a.) şöyle dedi: "Demek ki senin dilemekten yana hiçbir şeyin yokmuş."⁷¹⁵

548. ... Amr b. Dinar dedi ki: "Tavus bize 'Ma'bed el-Cüheni'yi geri itin! Çünkü o, kader hakkında konuşuyordu" demişti."⁷¹⁶

549. Amr dedi ki: "Tavus bize 'Ma'bed el-Cüheni'yi geri itin! Çünkü o, kader hakkında konuşuyordu" demişti."⁷¹⁷

550. ... Yahya b. Said anlatıyor: Bir gün Ebû Zübeyr, Tavus ile beraber Kâbe'yi tavaf etmekteydi. O sıra Ma'bed el-Cüheni yanlarından geçti. Derken biri, Tavus'a "Bu Ma'bed el-Cüheni'dir" dedi. Tavus derhal ona doğru yöneldi ve "Allah'a iftira atan, O'nun hakkında bilmediklerini söyleyen o kimse sen misin?" diye sordu. Mabel: "O adam benim hakkımda yalan söylüyor" dedi. Ebû Zübeyr dedi ki: "Derken Tavus'la birlikte oradan ayrıldık, tâ ki İbn Abbâs'ın yanına vardık. İçeri girince Tavus, İbn Abbâs'a (r.anhumâ) 'Ey Ebû Abbâs! Kader hakkında konuşanlar hakkında ne dersin?' diye sordu. İbn Abbâs 'Onlardan bazılarını gösterin bana!' dedi. Biz: 'Peki, onlara ne yapacaksın?' diye sorunca İbn Abbâs: 'İki elimi kafasına koyup boynunu uçuracağım' dedi."⁷¹⁸

⁷¹⁵ İsnadı gerçekten zayıftır. Tahrici 422.ci rivayette geçti.

⁷¹⁶ İsnadı sahihtir.

Tahric:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 848 (2/390) Babası yoluyla Süfyan'dan bu şekilde...
- Lalekai, 1273 (4/689) Yunus b. Abdula'la yoluyla Süfyan'dan bu şekilde...
- İbn Batta, 690 (2/398) Abdurrezzak yoluyla "Bize İbn Uyeyne haber verdi" senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Ancak oradaki lafız "Şu Mabel'dir. Onu aşağılayın..." şeklindedir.

⁷¹⁷ İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki gibidir.

⁷¹⁸ İsnadı sahihtir.

Tahrici 452 numaralı rivayette geçti.

551. ... Marhûm b. Abdülaziz el-Attar dedi ki: Babam ve amcamı şöyle derlerken işittim: "Hasan-ı Basrî, Ma'bed el-Cüheni ile oturulmasını yasaklar ve 'Onunla oturmayın' derdi." Babam dedi ki: "O günlerde Ma'bed el-Cüheni ve Esvar ahalisinden kendisine Seysenûh⁷¹⁹ denilen bir adam dışında kader konusunda konuşan birini bilmiyorum."⁷²⁰

552. ... Muhammed b. Ubeyd b. Ebi Âmir el-Mekki dedi ki: "Yanımda Kureys'ten birkaç kişi varken Dimeşk'te Geylan ile karşılaştım. Yanımdakiler, benim onunla konuşmamı istediler. Ona dedim ki:

- Senden Allah adına kesin bir söz istiyorum. Asla kızmayacak, inkâr etmeyecek ve gizlemeyeceksin.

Geylan dedi ki:

719 Daha önce Hristiyan'dı, sonra Müslüman oldu ve sonra yine Hristiyan oldu. Kendisi, kader konusunda konuşan ilk kişidir. Evzai'nin dediğine göre Mabel ondan, Mabel'den de Geylan almıştır. Nitekim bu husus, 555 numaralı rivayette gelecektir. İsmi ne olduğu hususunda ihtilaf edilmiştir. Kimileri, 555.ci rivayette de görüleceği üzere Sûsen, kimileri Sensûyeh, kimileri -burada olduğu üzere- Seysenûh, kimileri de İbn Sa'd'ın Tabakat (7/264) adlı eserinde de geçtiği üzere Senhûyeh demişlerdir. Kitabımızın bazı el yazma nüshalarında isminin Muhammed b. Ahmed b. Amr b. Memşad Sendûyeh el-İstahari olup künyesinin Ebû Nasr olduğu yazılıdır. Ne var ki ben, isminin böyle olma konusunda şüpheliyim. Çünkü kendisi Hristiyan'dır. Yani isminin Muhammed, babasının isminin Ahmed olması ve bir muhaddis olması nasıl mümkündür? Allah en iyisini bilir. Sonrasında ben, Lisanu'l Mizan adlı eserde (6/235), Yunus el-Esvari hakkında bilgi verilirken şununla karşılaştım: "Kader konusunda konuşan ilk kişidir. Basra'da idi. Kendisinden el-Cüheni almıştır. Ka'bi, onu Mutezile tabakalarında zikretmiş ve lakabının Seynûyeh olduğunu belirtmiştir." Zehebi'nin Mizan adlı eserinde (2/254) ise şöyle geçer: "Sesseveyh, Musa el-Esvari'nin annesinin kocası olup meçhuldür." Velhasıl; bana göre o, Hafız İbn Hacer'in hakkında bilgi verdiği Yunus el-Esvari'dir. Zaten 557 numaralı rivayette "Ebû Yunus el-Esvari" ismi ile gelecektir. Allah en iyisini bilir.

720 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abdülaziz b. Mihran vardır. Basralıdır, Marhûm'un babasıdır. Makbuldür, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/513) - Tehzib (6/361) - Kaşif (2/179) Ancak senette onun yanında Marhûm'un amcası Abdülhamid diye biri vardır. Bk. Tehzib (10/85) Ne var ki ben, kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senesinde Marhûm b. Abdülaziz vardır. İbn Mihran el-Attar el-Emevi'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Basralıdır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. H. 188 yılında 85 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/237) - Tehzib (10/85)

• Yine senesinde Ammar b. Halid vardır. İbn Yezid el-Vasiti et-Temmar'dır. Künyesi Ebu'l Fazl veya Ebû İsmail'dir. Sikadır. Onuncu tabaka küçüklerinden olup H. 260'ta vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/47) - Tehzib (7/399)

Tahriç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 849 (2/391) Babası yoluyla "Bize Marhûm tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Batta, İbane, 730 (2/413) Mehdi b. İsa ve İbrahim yoluyla "Bize Marhûm tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Lalekai, 1142 (2/637) Abdullah b. Muhammed b. Hani yoluyla "Bize Marhûm tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

- Dedğin gibi olacak.
- Göklerde ve yerde Allah'ın dilemediği ve tâ ki meydana gelene dek Allah'ın bilmediği hayır veya şer var mı?
- Allah'a yemin olsun ki hayır.
- Allah'ın kullar hakkındaki bilgisi, onların amellerinden önce midir yoksa sonra mıdır?
- Aksine onlar hakkındaki bilgisi, amel etmelerinden öncedir.
- Peki, Allah'ın kullar hakkındaki bilgisi nerden gelmektedir? Onların daha önce içerisinde bulundukları yurttan mı? Yani onları o yurttan başkası yaratmış ve onları yarattığı o yurttan onlar hakkındaki bilgileri ona o başkası mı haber vermiştir? Yoksa onları bizzat kendisinin yaratmış olduğu ve onlar için kendileriyle isyanları arzu ettikleri kalpleri yarattığı bir yurttan mı?
- Aksine onları bizzat kendisinin yaratmış olduğu ve onlar için kendileriyle isyanları arzu ettikleri kalpleri yarattığı bir yurttan.

- Peki, Allah, tüm mahlukatın kendisine itaat etmesini sever mi?

- Evet.

- Şimdi söylediklerine iyi bak.

- Başka bir sorun var mı?

- Evet. Peki İblis, tüm mahlukatın Allah'a isyan etmesini sever mi?

Bu sorum ile neyi murâd ettiğimi anlayınca sesini kesti ve bana hiçbir şekilde cevap vermedi."⁷²¹

553. ... Said b. Abdülaziz'den; Mekhûl dedi ki: "Allah Geylan'a yetecektir. Yemin olsun ki ümmeti karanlık denizlerde bıraktı."⁷²²

⁷²¹ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Ubeyd el-Mekki vardır. Zayıftır. Bk. 540.cı rivayet.
- Yine senedinde Muhammed b. Nafi es-Sekafi vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Ayrıca tedlis yapardı. Bk. 79.cu rivayet.

Tahriç: Bunu aynı zamanda İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 734 (2/415)'te Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

⁷²² İsnadı zayıftır.

- Senedinde Nasr b. Asım vardır. Antakyalı olandır. Hadisleri zayıftır. Bk. 382.ci rivayet.
- Yine senedinde Said b. Abdülaziz et-Tennuhi vardır. Dimeşklidir. Sıkadır, imamdır. Ahmed b. Hanbel, onu Evzai ile eşit saymış, Ebû Müshir ise onu daha ileri görmüştür. Ne var ki ömrünün sonlarında karıştırmıştır. Yedinci tabakadan olup H. 167'de 70 küsur yaşındayken vefat etmiştir. Vefat tarihi ile alakalı başka görüşler de vardır. Bk. Takrib (1/301) - Tehzib (4/59) - Kevakib-i Niranıyyat (s. 213)

554. ... İbn Cabir dedi ki: Mekhûl'ü şöyle derken işittim: "Yazıklar olsun sana ey Geylan! Sen ancak fitneye uğramış bir halde öleceksin."⁷²³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şimdi biri "Kaderiye mezhebinin imamları kimlerdir?" diye sorarsa, ona şöyle cevap verilir: Allah Teâlâ Müslümanları, onların mezheplerinden uzaklaştırıp yüceltmıştır. Pis mezheplerinin imamı ancak Basra'daki Ma'bed el-Cüheni'dir. Önceki sayfalarda da geçtiği üzere sahâbe ve tabiîn, ona reddiye vermişlerdir.

Evzai'nin (r.h.) söylediğine göre ondan önce ise Irak'ta ilk önce Hristiyan olup sonra Müslüman olan, sonra tekrar Hristiyan olan bir adam vardı. İşte Ma'bed el-Cüheni, kader konusundaki fikirlerini o adamdan almıştır.

Geylan ise Ma'bed el-Cüheni'den almıştır. Önceki sayfalarda Allah Teâlâ'nın daha dünyada ona peşinen verdiği rezillik ile alakalı kıssayı zikretmiştik. Ahirette onun için en büyüğü vardır.

Bir de Amr b. Ubeyd vardır ki âlimler onu zemmetmiş, terk etmiş ve tekfir etmişlerdir. İşte bunlar, Kaderiye'nin necis pislik imamlarıdır.

555. ... Muhammed b. Şuayb dedi ki: Evzai'yi şöyle derken işittim: "Kader konusunda ilk konuşan kişi, Irak ahalisinden olup kendisine Sûsen denilen bir adamdır. Daha önce Hristiyan'dı. Sonra Müslüman oldu, sonra tekrar Hristiyan oldu. Sonra ondan Ma'bed el-Cüheni aldı. Ma'bed'den de Geylan aldı."⁷²⁴

556. ... Enes b. İyaz dedi ki: Abdullah b. Yezid b. Hürmüz, bana birini gönderip şöyle dedi: "Kesinlikle idrak ettim. O şehirde Cüheyne kabilesinden olup kendisine Ma'bed denilen bir adam dışında kader konusunda itham edilen biri yoktur. Siz, Allah Teâlâ'dan başkasını bilip tanımayan koca karıların dinine uyun!"⁷²⁵

• Yine senesinde Velid b. Müslim vardır. Sikadır, müdellistir. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 51.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahric: Bunu İbn Batta, 688 (2/397)'de Amr b. Ahmed el-Cevheri yoluyla "Bize Fıryabi tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

723 İsnadı zayıftır.

• Senesinde biraz önce zikredilen hadiste geçen Nasr ve Velid vardır.

Tahric: Bunu İbn Batta, İbane, 508 (2/320)'de Muhammed b. Abdullah yoluyla Eyyûb'tan "Mekhul'ü işittim..." senediyle rivayet etmiştir.

724 İsnadı hasendir.

• Senesinde Muhammed b. Şuayb vardır. Saduktur, kitabı sahihtir. Bk. 387.ci rivayet.

• Yine senesinde Safvan b. Salih vardır. Müdellistir. Bk. 51.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.

Tahric:

• İbn Batta, İbane, 681 (2/395) Ebû Davud yoluyla "Bize Safvan b. Salih tahdis etti..." senediyle...

• Lalekai, Şerhu'l Usul (4/749, 750) Safvan b. Salih yoluyla bu şekilde...

725 İsnadı, Abdullah b. Yezid'e kadar sahihtir. Kendisi, İbn Hürmüz olup Leysoğulları azatlısıdır. Ebû

557. ... Muaz b. Muaz dedi ki: İbn Avn'ı şöyle derken işittim: "İnsanlar içinde Basra'da kader konusunda ilk konuşan kişiler Ma'bed el-Cüheni ile Ebû Yunus el-Esvari⁷²⁶ dir."⁷²⁷

558. ... Marhûm b. Abdülaziz el-Attar dedi ki: Babam ve amcamı şöyle derlerken işittim: "Hasan-ı Basrî, Ma'bed el-Cüheni ile oturulmasını yasaklar ve 'Onunla oturmayın' derdi."⁷²⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Sonra bilmelisiniz ki Kaderiye, "Allah'ım beni muvaffak eyle, Allah'ım beni koru, güç ve kuvvet yalnızca Allah ile dir..." vb. gibi sözler söylemezler. Çünkü onun nazarında dileme kendisine aittir; dilerse itaat eder, dilerse isyan eder. Artık onların mezheplerinden sakının ki sizi fitneye düşürüp dininizden çevirmesinler.

559. ... Amr b. Ali dedi ki: Muaz b. Muaz'ı şöyle derken işittim: "Ben ve Amr b. Heysem er-Rakkaşi, Rebi' b. Berra'nın arkasında namaz kılmıştık. Amr'ın bana haber verdiğine göre, kendisi tekrardan namaza gelmiş ve onun arkasında namaz kılmıştır. Amr dedi ki: "Derken oturmuş dua ediyordum. Bana: 'Galiba sen de Allah'ım beni koru diye dua edenlerdensin' dedi." Bunun üzerine aradan yirmi yıl geçmişken, arkasında kıldığım o namazı iade ettim."⁷²⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Adı geçen Rebi' b. Merra, Kaderiye görüşüne sahip olup, onlar nazarında ibadet ehli birisiydi.

Hatim, hakkında şöyle demiştir: "Kuvvetli değildir ama hadisleri yazılır." Kendisi, Medine ahalisinin fakihlerinden biridir. Bk. Cerh ve Tadiil (5/199)

Tahric: İbn Batta, 687 (2/397) Hasen b. Arefe yoluyla "Bize Enes b. İyaz tahdis etti..." senediyle rivayet etmiştir.

726 Bu, 551 numaralı rivayette kendisinden bahsedilen Hristiyan Sûsen'dir.

727 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ahmed b. Halid el-Hallal vardır. Künyesi Ebû Cafer'dir. Bağdatlıdır. Fakih, sikadır. Onuncu tabakadan olup H. 247'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/14) Tehzib (1/27)

Tahric: Bunu İbn Batta benzer olarak 684 (2/396)'da Mesa'de b. Yesa' yoluyla "Bize İbn Avn tahdis etti" senediyle buradakinden daha uzun bir şekilde rivayet etmiştir.

728 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Marhûm'un babası ile amcası vardır. Babası makbul, amcası meçhuldür. Bk. 551.ci rivayet.

Tahrici 551 numaralı rivayette geçmişti.

729 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr b. Heysem er-Rakkaşi vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Galiba kendisi hakkında Zehebi'nin "Hadislerine mütâbaat edilmez. Müslim b. İbrahim kendisinden rivayette bulunmuştur" dediği Ömer er-Rakkaşi'dir. Bk. Mizanu'l İtidal (3/232) - Lisan (4/342)

• Rebi b. Berra: Ukayli, onun hakkında şöyle demiştir: "Kaderiye görüşüne sahipti ve insanları ona davet ederdi. Bir dayanağı olduğu da bilinmiyor." Bk. Duafa-i Kebir (2/53) - Mizan (2/39) - Lisan (2/444)

Tahric: Bunu aynı zamanda İbn Batta, 658 (2/385)'te Musannif yoluyla rivayet etmiştir. Yine bunu Ukayli, Duafa-i Kebir'de (2/53) Rebi' b. Berra hakkında bilgi verirken aktarmaktadır.

560. Bize Firyabi tahdis etti... Amr b. Heysem dedi ki: Ben ve oranın kadısı Hübeyra b. Udeys⁷³⁰, Eyle⁷³¹'ye doğru gemiyle yola çıktık. Gemide yanımızda bir Mecusi, bir de Kaderiye'den biri vardı. Kaderiye'den olan kimse, Mecusi'ye: "Müslüman ol" dedi.

Mecusi: Allah isteyene dek olmam.

Kaderi: Allah istiyor ama şeytan seni bırakmıyor.

Bunun üzerine Mecusi şöyle demeye başladı: "Allah hidayet bulmamı istedi, şeytan ise olmamamı istedi. Ne var ki şeytanın istediği oldu. Demek ki bu, kuvvetli bir şeytanmış."⁷³²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Firyabi, Mecusi ve Kaderiye'den olan kimsenin bu olayını bize Farsça anlatmıştı. Sonra Firyabi bize bunu, yukanda anlattığıma benzer olarak (Arapçaya) tercüme etti.

561. Bize Ebu'l Fazl Abbâs b. Yusuf eş-Şekli tahdis etti, dedi ki: Bazı âlimler, Kaderiye'nin kesileceği bir soruyu söylemişlerdir. Ona "Bize haber ver; Allah Teâlâ kullardan iman etmelerini istemiş ama bunu takdir etmemiş midir yoksa iman etmelerini takdir etmiş ama bunu dilememiş midir?" diye sorulur. Şayet buna "Takdir etmiş ama dilememiştir" diye cevap verirse, ona "Peki, Allah'ın hidayet bulmasını istemediği birine kim hidayet edecek?" diye karşılık verilir. Şayet "İman etmelerini dilemiş ama bunu takdir etmemiştir" diye cevap verirse, ona "Ey Allah'ın düşmanı! Hiçbir mahluk, senin kâfir olduğun konusunda şüphe etmez" diye karşılık verilir.⁷³³

562. Bakıyye b. Velid'den; Ebû Gıyas dedi ki: Kaderiye ehlinde bir adamı yıkıyordum. İnsanlar yanımdan ayrılmış, ben tek başıma kalmıştım. Dedim ki: "Allah'ın kaderlerini yalanlayanlara veyl olsun!" Birden ceset hareketlenir gibi oldu ve yana doğru düştü. Onu Bab-ı Şarki'de defnettik. O gece onu rüyamda gördüm. Sanki bir mescitten çıkmıştım. Derken çarşıda iki Habeşli tarafından taşınan bir cenaze gördüm. Cesedin ayakları, o iki kişinin önündeydi. Bu görüntüyü görünce ben "Bu da nedir?" diye sordum. Bana "Falan kişidir" diye cevap verdiler. Ben: "Subhânallah! Biz onu Bab-ı Şarki'de defnetmemiş miydik?" diye sordum. İçlerinden biri "Onu yanlış yere defnettiniz" diye cevap verdi. Bunun üzerine ben "Ona ne yapıldığına bakmak için kesinlikle takip edeceğim" dedim. Onu Yahudi kapısından çıkardıklarında Hristiyan mezarlığına doğru yöneldiler. Derken orada

730 Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

731 Eyle, Kızıldeniz sahili üzerinde Şam'dan sonra gelen bir beldedir. Hicaz'ın sonu ve Şam'ın başlangıcı olduğu da söylenmiştir. Bk. Mu'cemu'l Buldan (1/292)

732 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Bunu İbn Batta, 640 (2/378)'de Hasen b. Ali b. Zeyd yoluyla "Bize Amr b. Ali tahdis etti..." senediyle rivayet etmiştir.

733 Bunu İbn Batta, 659 (2/386)'da Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

bir kabrin yanına vardılar ve onu oraya gömdüler. Birden bana ayakları göründü. Bir de ne göreyim, gecedен daha siyahtı!⁷³⁴

563. Bize Firyabi haber verdi, dedi ki: Bize -bana imlâ ettirmek sûretiyle- Ahmed b. Ebi'l Havâri tahdis etti, dedi ki: Ebû Süleyman ed-Darani'ye "Her kim pay⁷³⁵ isterse, tevazulu bir şekilde itaat etsin" dedim. Bu sözüme şöyle karşılık verdi: "Yazık sana! Hangi şey tevazudur? Tevazu ancak amelini hoş görmemendir. Hem akıllı bir kimse amelini nasıl beğenir ki! Biz amelini ancak Allah'tan bir nimet olarak görmekteyiz. Kişinin bu yüzden Allah Teâlâ'ya şükretmesi ve tevazulu olması gerekir. Amelini ancak kendisinin amel ettiğini iddia eden Kaderiye beğenir. Kendisine amel ettirildiğini söyleyen kimseye gelince; böyle biri nasıl kendini beğenir ki!"⁷³⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Kaderiye ehline şöyle der: Ey şeytanın kendisiyle oynadığı kimse! Ey Allah Teâlâ'nın şerri yarattığını inkâr eden kimse! İblis her şerrin aslı değil mi! İblisi yaratan Allah değil mi! Şeytanları yaratan ve onları, doğru yoldan saptırmak istediği kimselere gönderen Allah değil midir! Senin hüccetin nedir ey Kaderiye ehli, ey muvaffak kılınmaktan mahrum kalan kişi! Allah Teâlâ "Onların yanına yakın arkadaşlar verdik de önlerindeki ve arkalarındakileri onlara süslü gösterdiler. Kendilerinden önce gelip geçmiş olan cinler ve insanlar hakkındaki söz onlara da hak olmuştur. Şüphesiz ki onlar, hüs-rana uğramışlardı." (Fussilet, 25) buyurmuyor mu! Yine şöyle buyurur: "Her kim

734 İsnadı şöyledir:

- Senesinde Hişam vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 133.cü rivayet.
- Yine senesinde Bakıyye vardır. Müdellis olmakla birlikte burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.
- Yine senesinde Ebû Hıyas vardır. Ravh b. Kasım olduğunu zannediyorum. Künyesi Ebû Gıyas et-Temimi el-Anberi'dir, Basralıdır. Sikadır, hafızdır. Altıncı tabakadan olup H. 141'de vefat etmiştir. Bk. Kaşif (1/244) - Takrib (1/254) Bununla birlikte ben, Bakıyye'nin Ebû Gıyas'a talebelik ettiğini veya Bakıyye'nin şeyhleri içerisinde Ebû Gıyas'ın da olduğunu zikreden bir kaynağa rastlamadım. Allah en iyisini bilir.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

735 Metinde geçen kelime, kişinin otorite sahibi yanında konum ve değeri anlamındadır. Kast olunan ise Allah Teâlâ katındaki konum/makamdır.

736 İsnadı sahihtir.

- Darani: Künyesi Ebû Süleyman'dır. Abdurrahman b. Ahmed'dir. Abdurrahman b. Atıyye olduğu da söylenmiştir. Büyük zahid imamdır. H. 215'te vefat etmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (5/214) - Tarih-i Bağdat (10/248) - Siyeru A'laml'n Nübela (10/182)
- Yine senesinde Ahmed b. Ebi'l Havari vardır. Ahmed b. Abdullah b. Meymun b. Abbâs b. Haris et-Tağlebi'dir. Sikadır, zahiddir. Onuncu tabakadan olup H. 246'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/18) - Tehzib (1/49)

Tahriç:

- İbn Batta, 657 (2/384) İshak b. Ebi Hassan el-Antaki yoluyla "Bize Ahmed b. Ebi'l Havari tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ebû Nuaym, Hilye (9/263) "Akıllı kimse amelinden nasıl hoşlanır" cümlesinden başlayarak aynı şekilde Ahmed b. Ebi'l Havari yoluyla...

Rahman'ın zikrini görmezden gelirse, biz ona bir şeytani musallat ederiz de artık yanından ayrılmaz olur. O şeytanlar onları, doğru yoldan alıkoyar da onlar hâlâ kendilerini hidayete ermiş sanırlar." (Zuhur, 36-37) Yine şöyle buyurur: "Görmedin mi, bizler şeytanları kâfirlerin üzerine göndeririz de onları kışkırttıkça kışkırtırlar!" (Meryem, 83)

564. ... Mesruk dedi ki: Ben ve Ebû Atıyye, Âişe'nin (r.anhâ) yanına gittik. Ona "Ey Mü'minlerin Annesi! Doğrusu Ebû Abdurrahman -yani Abdullah b. Mes'ud- 'Her kim Allah ile karşılaşmayı severse, Allah da onunla karşılaşmayı sever. Her kim de Allah ile karşılaşmaktan hoşlanmazsa, Allah da onunla karşılaşmaktan hoşlanmaz' demektedir. Peki, hangimiz ölümden hoşlanır ki!" dedik. Âişe dedi ki: "Allah İbn Ümmü Abd'e rahmet etsin; hadisin başını anlatmış, sonunu söylememiş." Sonra hadisi anlatmaya başladı, dedi ki: "Allah bir kulun hayrını dilediğinde, ona ölümünden bir sene önce bir melek gönderir, melek onu düzelterek muvaffak eyler. Öyle ki kul, geçirdiği zamanların en hayırlısında ölür. Bunun üzerine insanlar 'Falan kişi, geçirdiği zamanların en hayırlısında öldü' derler. Ölüm anı gelip de kendisi için hazırlanan nimetleri gördüğünde, derhal canını çıkarmak için ruhunu kismaya başlar. İşte orada Allah ile karşılaşmayı sever, Allah da onunla karşılaşmayı sever. Fakat Allah bir kul için bundan başkasını dilediğinde ona bir şeytani musallat eder, şeytan onu azdırır ve alıkoyar. Öyle ki geçirdiği zamanların en şerlisinde ölür. Bunun üzerine insanlar 'Falan kişi, geçirdiği zamanların en şerlisinde öldü' derler. Ölüm anı yaklaşp kendisi için hazırlananı gördüğünde, canının çıkmasından hoşlanmadığı için ruhunu yutmaya başlar. İşte orada Allah ile karşılaşmaktan hoşlanmaz, Allah da onunla karşılaşmaktan hoşlanmaz."⁷³⁷

737 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Şihab el-Hannat vardır. Abdullah b. Nafi el-Kindi'dir. Medain'de ikamet etmiştir. Künyesi Ebû Şihab el-Aşgar'dır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Sekizinci tabakadan olup H. 171 veya 172'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/471) - Tehzib (6/128) Ne var ki bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Cerir b. Abdülhamid, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahrişte de görüleceği üzere birçok sahih yoldan merfu olarak gelmiştir.
- Yine senedinde Ebû Atıyye vardır. Mâlik b. Âmir, İbn Ebi Âmir, İbn Avf, İbn Hamza veya İbn Ebi Hamza el-Vedai el-Hemedani'dir. Sikadır, ikinci tabakadandır, H. 70 sularında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/451) - Tehzib (12/169)
- Yine senedinde Umare b. Umeyr et-Teymi vardır. Kufelidir, sikadır, sebtir. Dördüncü tabakadan olup H. 100'den sonra veya 98'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/50) - Tehzib (7/421)
- Yine senedinde Half el-Bezzar vardır. İbn Hışam b. Saleb el-Mukri'dir. Bağdatlıdır. Sikadır. Kur'ân tefsiri konusunda kendine alt tercihleri vardır. Onuncu tabakadan olup H. 229'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/226) - Tehzib (3/156)

Tahric:

- İmam Ahmed, Müsned (2/346)
- Müslim, Sahih, 2685 (4/2066) Şureyh b. Hani yoluyla Ebû Hureyre'den "Kim Allah ile karşılaşmayı severse..." şeklinde rivayet etmiştir. Sonrasında şöyle geçer: "Bunun üzerine Âişe'ye gittim ve 'Ey Mü'minlerin Annesi! Ebû Hureyre'yi şöyle derken işittim..." Bu rivayette iki meleğin zikri yoktur.

565. ... İbn Atıyye dedi ki: Ben ve Mesruk, Âişe'nin (r.anhâ) yanına gittik. Ona İbn Mes'ud'un "Kim Allah ile karşılaşmayı severse, Allah da onunla karşılaşmayı sever. Kim de Allah ile karşılaşmaktan hoşlanmazsa, Allah da onunla karşılaşmaktan hoşlanmaz" şeklindeki sözünü anlattık. Bunun üzerine Âişe dedi ki: "Allah Ebû Abdurrahman'a rahmet etsin. Size hadisin başını anlatmış. Siz de ona sonunu sormamışsınız. Şimdi ben, size bunu anlatacağım. Allah bir kulun hayrını dilediğinde, yanına bir melek arkadaş kılar, melek onu düzeltir ve onu müjdeler. Öyle ki en hayırlı haldeyken ölür. İnsanlar da 'Falan kişi, en hayırlı haldeyken öldü' derler. Ölümü yaklaşp ödülü cenneti gördüğünde ruhunu kismaya başlar, canının çıkmasını arzu eder. İşte bu, Allah ile karşılaşmayı sevdiği, Allah'ın da onunla karşılaşmayı sevdiği andır. Fakat Allah bir kulun şerrini dilediğinde, ona ölümünden bir sene önce bir şeytan arkadaş kılar, şeytan derhal onu fitneye düşürmeye ve saptırmaya koyulur. Öyle ki en şerli haldeyken ölür. İnsanlar da 'Falan kişi, en şerli haldeyken öldü' derler. Ölümü yaklaşp cehennemdeki yerini gördüğünde canı çıkmasın diye ruhunu yutmaya başlar. İşte tam orası, Allah ile karşılaşmaktan hoşlanmadığı, Allah'ın da onunla karşılaşmaktan hoşlanmadığı andır."⁷³⁸

566. ... Abdullah b. Hucr'dan; Abdullah b. Mübarek, "Falan kişi, Allah'a karşı ne kadar da cüretkâr" diyen bir adamı işittiğinde ona şöyle dedi: "Sakın 'Falan kişi, Allah'a karşı ne kadar da cüretkâr!' deme! Doğrusu Allah Teâlâ, kendisine cüretkâr olunamayacak kadar saygındır. Bunun yerine 'Falan kişi, Allah ile ne kadar aldanmış!' demelisin."

Râvi dedi ki: Bunu, Ebû Süleyman ed-Darani'ye anlattım. Dedi ki: "İbn Mübarek doğru söylemiş. Allah Teâlâ kendisine cüretkâr olunamayacak kadar saygındır. Ne var ki kullar, Allah'a karşı O'na saygısızlık ettiler. Bu yüzden Allah, onları isyanları ile baş başa bıraktı. Şayet O'na karşı saygı ile davransalardı, kesinlikle onları isyandan alıkoyardı."⁷³⁹

• Müslim, 2684 (4/2065) - Tirmizî, 1067 (3/70, 71) Hişam yoluyla Âişe'den...

• Darimi, 2759 (2/220) Enes yoluyla Ubade'den "Âişe -veya eşlerinden biri- dedi ki... Bizler ölümünden hoşlanmıyoruz..." şeklinde...

• İmam Ahmed, Müsned (3/107) Enes'ten...

• İmam Ahmed, Müsned (6/218) Âişe'den...

738 İsnadı hasendir. Tahrici bir önceki rivayet ile aynıdır.

739 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Abdullah b. Hucr vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Galiba İbn Mübarek'ten rivayette bulunan Ali b. Hucr olabilir. Ondan da İbn Ebi'l Havari rivayette bulunmuştur. Sikadır, hafızdır, dokuzuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (2/33) Bununla birlikte eserin el yazmasını yapan kimse yanılmış, Abdullah b. Hucr yazmış da olabilir. Allah en iyisini bilir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahric: Bunu aynı zamanda İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 671 (2/392)'de Musannif yoluyla rivayet etmiştir.

567. ... Salim'den; Said b. Cübeyr, Allah Teâlâ'nın "*Kuvvet ve basiret sahibi kullarımız...*" (Sad, 45) âyetli hakkında şöyle demiştir: "Kuvvetten kasıt, amel etme konusundaki kuvvetleridir. Basiretten kasıt ise, içinde bulundukları din konusunda ki ileri görüşleridir."⁷⁴⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Şayet şu Kaderiye eh-linden bazı kimseler, yanlış bir tevil ile itiraz etseler ve "Allah Teâlâ "*Sana isabet eden her iyilik Allah'tan, sana isabet eden her kötülük ise senin kendi nefsendendir*" (Nisa, 79) buyurmuştur" deyip kötülüğün Allah Teâlâ tarafından takdir edilip hükmü verilmeksizin kendi nefsinden olduğunu iddia ederse, ona şöyle cevap verilir: Bu âyetin üzerine indiği kişi, bunun tevilini (tefsirini) senden daha iyi bilir. Zaten önceki sayfalarda kaderin ispat edilmesine dair zikrettiğimiz şeylerin tümünü bize o açıklamıştır. Aynı şekilde sahâbe de Kur'ân'ın inişine şahit olmuşlardır. Olmuş-olacak her hayır ve şer ile alakalı kaderlerin ispat edilmesini bizlere ve sana açıklayanlar, işte o kimselerdir.

Ona şöyle denilir: Şayet bunun teviline iyice akıl erdirseydin, çelişkiye düşmez, hüccetin senin lehine değil de aleyhine olduğunu kesinlikle bilip anlardın.

Bunun üzerine şöyle derse: Peki, nasıl?

Ona şöyle cevap verilir: Allah Teâlâ'nın "*Sana isabet eden her iyilik Allah'tan, sana isabet eden her kötülük ise senin kendi nefsendendir*" (Nisa, 79) kavline iyi bak! Hayır olsun şer olsun, bunların tümünü isabet ettiren Allah değil midir! Aklını çalıştır ey cahil! Allah Teâlâ şöyle buyurur: "*Rahmetimizi dilediğimiz kimseye isabet ettiririz*" (Yusuf, 56) Yine şöyle buyurur: "*Önceki sahiplerinden sonra yeryüzüne varis olanlara hâlâ şu gerçek belli olmadı mı ki: Eğer biz dileseydik onları da günahlarından dolayı musibetlere uğrattırdık! Biz onların kalplerini mühürleriz de onlar (gerçekleri) işitmezler.*" (A'raf, 100) Yine şöyle buyurur: "*Ne yeryüzünde ne de kendi nefislerinizde hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, o bir kitapta bulunmasın. Şüphesiz ki bu, Allah'a kolaydır.*" (Hadid, 22) Bunun gibi âyetler, Kur'ân'da çoktur.

Allah Teâlâ'nın bizlere, kullara isabet eden her hayır ve şerrin, Allah Teâlâ tarafından isabet ettirildiğini haber verdiğini görmüyor musun! Onların başına gelecek her musibeti, ezeli bir alemde yazmış ve önceki sayfalarda da zikrettiğimiz üzere kalem de onları kayıt altına almıştır.

740 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Şerik vardır. İbn Abdullah en-Nehai'dir. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederd. Kadılık görevine geldikten sonra hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. 147.ci rivayet.
- Yine senedinde Salim el-Eftas vardır. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Bk. 446.cı rivayet.
- Yine senedinde Hüseyin b. Hasan el-Mervezi vardır. Saduktur, birçok âlim tarafından sika sayılmıştır. Bk. 129.cu rivayet.

Tahrîr: Bunu Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (7/197, 198) Abd b. Humejd'e de nispet etmiştir. Ayrıca Taberi, bunu İbn Abbâs'tan da rivayet etmektedir. Bk. Tefsir (23/170)

Akıllı olun ey Müslümanlar! Hiç şüphesiz Kaderiye ehli, muvaffak kılınmaktan mahrum kalmışlardır.

Kaldı ki rivayet edildiğine göre Kaderiye ehlinin hüccet olarak getirdiği bu âyet, Abdullah b. Mes'ud ve Ubeyy b. Ka'b kıraatlerinde şu şekildedir: *"Sana isabet eden her iyilik Allah'tan, her kötülük de senin kendi nefsendendir. Ki onu da senin hakkında ben yazdım."* (Nisa, 79)

568. ... Abdulvehhab b. Mücahid'in babasından naklettiğine göre o şöyle demiştir: *"Abdullah ve Ubeyy b. Ka'b'ın kıraati 'Sana isabet eden her iyilik Allah'tan, her kötülük de senin kendi nefsendendir. Ki onu da senin hakkında ben yazdım' şeklindedir."*⁷⁴¹

569. ... Sabit'ten; Hasan b. Ali (r.a.) dedi ki: *"Kaza (hüküm) verilmiş, kalem kurumuştur. Tüm işler, olmuş bitmiş bir kitapta hükme bağlanmaktadır."*⁷⁴²

570. ... Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan; Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'a (s.a.v.) gelip *"Ben genç bir adamım ve kendi adıma (zinaya düşmekten) korkuyorum. Kadınlarla evleneceğim mal vb. gibi bir şey de bulamıyorum. Bu yüzden bana izin ver de hadım olayım"* dedim. O ise bana cevap vermedi. Sonra aynısını bir kez daha söyledim, o ise yine sustu. Sonra bir kez daha söyledim, o yine sustu. Sonra ben tekrar söyleyince şöyle buyurdu: *"Ey Ebû Hureyre! Gerçekten kalem, senin karşılaşacağın şeyleri yazmış, kurumuştur. Buna göre artık ister hadım ol, istersen olma."*⁷⁴³

741 İsnadı gerçekten zayıftır. Bk. 498.ci rivayet.

742 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Humeyd et-Tavil vardır. Sikadır ama müdellistir. En çok Enes'ten tedlis yapardı. İbn Hacer, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. Burada da muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 354.cü rivayet.

• Yine senedinde Sabit el-Bünani vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 475.ci rivayet.

Tahric:

• Abdullah b. Ahmed, Sünné, 881 (2/405) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 557 (2/234) Bu ikisi, Hammad yoluyla Humeyd'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Batta, İbane, 673 (2/392) Ebû'l Eş'as yoluyla *"Bize Mu'temir b. Süleyman tahdis etti..."* senediyle...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1234 (2/674) Başka bir yolla İbn Abbâs'tan...

• Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (7/191) zikretmiş ve şöyle demiştir: *"Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Leys b. Süleym vardır ki zayıftır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar."*

743 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Asbağ b. Ferec vardır. Sikadır. Bk. 185.ci rivayet.

Tahric:

• Buhârî, Nikah, 5076 (9/117) Asbağ yoluyla taliken bu şekilde rivayet etmiştir. Hafız dedi ki: *"Bunu İsmaili, Cevzaki ve Firyabi, kader konusunda muttasıl olarak rivayet etmişlerdir."* Bk.

Fethu'l Bari (11/492)

• Nesâî (6/49) Evzai yoluyla Zühri'den bu şekilde...

• İbn Ebî Asım, Sünné, 110 (1/51) - İbn Vehb, Kader, 16 (s. 99) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (7/79)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Doğrusu Allah Teâlâ, kullara O'nun dosdoğru yoluna uymalarını ve o yoldan sağa sola sapmamalarını emretmiş, şöyle buyurmuştur: *"İşte benim dosdoğru yolum budur. Artık siz de ona uyun ve diğer yollara uymayın! Yoksa o yollar, sizi O'nun yolundan ayırıp fırkalara böler. İşte bunlar, sakınasınız diye size emrettikleridir."* (En'âm, 153) Sonra şöyle buyurmuştur: *"İçinizden dosdoğru olmayı dileyenler için"* (Tekvir, 28) Görüldüğü üzere âyetin zahirinde Allah Teâlâ, onlara dosdoğru olmalarını ve yoluna uymalarını emretmiş, zahirde dilemeyi onlara vermiştir. Daha sonra onlara *"Benim sizin için hidayetiniz olan şeyi dilemem müstesna siz dileyemeyeceksiniz; sizin dilemeniz, benim dilememe bağlıdır"* şeklindeki hakikati bildirmiş, şöyle buyurmuştur: *"Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın dilemesi müstesna siz dileyemezsiniz"* (Tekvir, 29) Görüldüğü gibi onlara, dilemelerinin Allah'ın dilemesine bağlı olduğunu bildirmiştir.

Yine şöyle buyurur: *"Doğu ve batı yalnızca Allah'a aittir. Dilediğini dosdoğru yola hidayet eder."* (Bakara, 142) Yine şöyle buyurur: *"İnsanlar tek ümmetti. Derken Allah, müjdeleyiciler ve korkutup uyarıcılar olmak üzere peygamberler gönderdi. Beraberinde ihtilaf ettikleri konularda insanlar arasında hüküm versin diye kitabı indirdi. Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra kitap konusunda sadece -sırf aralarındaki kıskançlık yüzünden- kendilerine kitap verilenler ihtilaf etti. Derken Allah iman edenlere, izni ile haktan yana ihtilaf edilen konularda hidayet verdi. Allah dilediği kimseyi dosdoğru yola hidayet eder."* (Bakara, 213)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Böylece şeytanın kendileriyle oynadığı Kaderiye ehlinden olan herkesin hücceti kesilmiş oldu. Onları müptela ettiği şeylerden bizleri afiyette kılan Allah'a hamd olsun.

Gerçekten ben, kaderin ispat edilmesi hususunda gayret gösterdim ve bunu Allah'ın buyrukları ile Allah Teâlâ'nın Kitap'ta indirdiklerini O'ndan alıp açıklayan Rasûlullah'ın (s.a.v.) sözleri ile beyan ettim. Ayrıca bunların yanında ashâbı (r.anhum) ile tabiîn ve Müslümanların çoğu imamlarının Kitap ve Sünnet'in ne kastettiğini anlatan sözlerini zikrettim.

Artık her kim iman etmezse, işte o kimse Allah Teâlâ'nın haklarında şöyle buyurduğu kimselerdendir: *"Şayet bizler, üzerlerine melekleri indirsek, ölümler onlarla konuşsa ve her şeyi önlerine getirsek, Allah'ı diledikleri müstesna yine iman edecek değiller. Ne var ki çoğu cahillik etmektedir."* (Enam, 111)

-
- İbn Batta, İbane, 93 (2/104) Said b. Süveyd yoluyla Ebû Hureyre'den bu şekilde...
  - İbn Batta, İbane, 737 (2/416) Kafilâi yoluyla "Bize Muhammed b. İshak es-Sağani tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

YEDİNCİ BÖLÜM

KIRK YEDİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN YÜZÜNE BAKMAK⁷⁴⁴

Muhammed b. Huseyn (r.h.) dedi ki: İhsanının güzelliği ve nimetlerinin devamlılığı üzere, Kerim olan Mevlasının hamdi sevdiğini bilen kimsenin hamd edişi gibi Allah'a hamd ederim. Her durumda hamd, yalnızca O'na aittir. Nebî Muhammed'e, onun ailesine ve tüm ashâbına Allah salât eylesin. Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!

Şanı yüce, isimleri mukaddes olan Allah, dilediği vakit dilediği şekilde mahlukatı yaratmış, onları said (bahtiyar) ve şaki (bedbaht) olarak iki gruba ayırmıştır.

Şekavet ehline gelince; onlar, Azim olan Allah'a karşı kâfir olmuş, O'ndan başkasına ibadet etmiş, O'nun rasûllerine isyan etmiş ve O'nun kitaplarını inkâr etmişlerdir. Derken Allah, onları o şekilde öldürmüştür. Artık kabirlerinde azap görmektedirler. Kıyamette ise Allah'a bakmaktan yana perdelenecekler, cehenneme sürülecekler, çeşitli azap içinde dönüp duracaklar, şeytanlarla yakın olacaklar ve orada ebediyen kalacaklardır.

Saadet ehline gelince; onlar, ezelde Allah tarafından kendilerine en güzel olanın verileceği takdir edilen kimselerdir. Bu yüzden Tek olan Allah'a iman etmişler, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamışlar, sözlerini amelleri ile doğrulamışlardır. Derken Allah, onları o şekilde öldürmüştür. Artık onlar, kabirlerinde nimetler içerisindeyler. Mahşer günü geldiğinde ise müjdelenecekler ve bekleme yerinde gözleri ile Allah Teâlâ'ya bakacaklardır. Daha sonra heyetler şeklinde cennetlere girecekler, nimetleri içerisinde keyiflenecekler, iri ve güzel gözlü hurilere sarılacaklardır. Kendilerine cennet delikanlıları hizmet edecek ve ebediyen Kerim olan Mevlasının komşuluğunda kalacaklardır. Yurdunda Allah Teâlâ'yı ziyaret edecekler, O'nun Kerim olan yüzüne bakmakla lezzetlenecekler, O'nunla konuşacaklardır.

⁷⁴⁴ Bu bölüm, ayrı bir kitap olarak "Ahirette Allah Teâlâ'ya Bakılmasının Tasdik Edilmesi" ismi ile basılmıştır. Musannif'in (r.h.) kitaplarından bahseden Örneğin Babani İsmail Paşa el-Bağdadi, Hediiyetu'l Arifin Fi Esmâ'î'l Müellifine Ve Âsârî'l Musannif'in (6/46) adlı eserinde; Brockleman, Tarihu'l Edebi'l Arabi (3/208, 209) adlı eserinde ve Fuad Sezgin, Tarihu't Tûrasi'l Arabi (3/389) adlı eserinde vb. gibi kimseler de bunu onun kitaplarından biri saymışlardır. Bununla birlikte gördüğün gibi bu bölüm, ayrı bir kitap değil, yalnızca Şerîa kitabının bir bölümüdür.

Allah Teâlâ'nın kendilerini selamlaması ile ikrama mazhar olacaklardır. İşte bu, Allah'ın dilediğine verdiği fazlı/lütfudur. Allah, asıl büyük lütfun sahibidir.

Şayet yanında hiçbir ilim olmayan biri veya doğruya erişemeyen, şeytanın kendileriyle oynadığı ve muvaffak kılınmaktan mahrum olan Cehmiyye itiraz eder ve "Mü'minler kıyamet günü Allah'ı görecekler mi?" diye sorarsa, **ona şöyle denilir:** Evet, göreceklerdir. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun.

Bunun üzerine o cehmi şöyle derse: Ben buna iman etmiyorum.

Ona şöyle denilir: Sen Azim olan Allah'a karşı kâfir oldun.

Eğer sorarsa: Peki, hüccet nedir?

Ona şöyle denilir: Çünkü sen; Kur'ân'ı, Sünnet'i, sahâbenin sözlerini ve Müslümanların âlimlerinin görüşlerini reddettin ve mü'minlerin yolundan başkasına tâbi oldun. Sen, haklarında Allah Teâlâ'nın "*Kendisine hidayet belli olduktan sonra her kim rasûle karşı çıkar ve mü'minlerin yolundan başkasına tâbi olursa, onu döndüğü şeye çeviririz ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir!*" (Nisa, 115) buyurduğu kimselerden oldun.

Kur'ân'ın bu konudaki açık nassına gelelim. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "*Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar.*" (Kıyamet, 22-23)

Allah Teâlâ bize kâfirlerden haber vermiş, onların O'nu görmekten yana perdelenenlerini söylemiştir. Allah Teâlâ buyurur ki: "*Hakikat şu ki onlar, hiç şüphesiz o gün Rablerinden perdelenenlerdir. Sonra onlar, cehennemde kızartılacaklardır. Sonra onlara 'İşte bu, daha önce yalanladığınız şeydir' denilecektir.*" (Mutaffifin, 15-17) Bu âyet, O'ndan bir ikram olarak mü'minlerin Allah'a bakacaklarını ve O'nu görmekten yana perdelenmeyeceklerini göstermektedir."

Yine şöyle buyurmuştur: "*Güzel işler yapanlara en güzeli ve bir de ziyade vardır*" (Yunus, 26) Âyette geçen ziyadenin, Allah Teâlâ'ya bakmak olduğu rivayet edilmiştir.⁷⁴⁵

Yine şöyle buyurmuştur: "*Yalnızca mü'minlere karşı Rahim'dir. O'nunla karşılaşacakları gün selamlaşmaları 'Selam' (sözüdür) ve onlara değerli bir ecir hazırlamıştır.*" (Ahzab, 43-44) Allah size rahmet etsin! Bilin ki lügat âlimleri, âyette geçen "lika" (karşılaşma) kelimesinin manasının, ancak ve ancak "karşılıklı olarak gözlerle görmek" olduğunu söylemişlerdir. Yani Allah onları görecek, onlar da O'nu göreceklerdir. Onlara selam verecek, onlarla konuşacak, onlar da O'nunla konuşacaklardır.

745 Bu tefsir, 589 numaralı rivayet ve sonrasında sahâbe'ye (r.anhum) kadar ulaşan isnatlar ile zikredilecektir. Ayrıca bu tefsir, Nebî'ye (s.a.v.) kadar ulaşan bir senetle (merfu) 602 numaralı rivayette gelecektir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ, Nebîsi'ne (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Sana da insanlara kendilerine neyin indirildiğini açıklayasın ve olur ki düşünürler diye Zikri indirdik."* (Nahl, 44) Yukarıda zikrettiğimiz âyetler hakkında onun ümmetine açıkladığı şeylerden biri de onlara birçok hadiste topluluk kendisinden nakletmiş; onlardan da âlimler -tıpkı namaz, zekat, oruç, hac, cihad, haram ve helal ilimlerini kabul ettikleri gibi- en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Aynı şekilde onlardan, mü'minlerin Allah Teâlâ'yı göreceklerini ifade eden haberleri -bu konuda hiçbir şüpheye düşmeksizin- kabul etmişler, sonra da bu hadisleri reddedenler için "Kâfir oldu" demişlerdir.

571. ... Abdülvahid b. Zeyd dedi ki: Hasan-ı Basrî'yi şöyle derken işittim: *"Şayet kullar, Allah Teâlâ'yı görmeyecekler diye bilselerdi, dünyadayken eriyip giderlerdi."*⁷⁴⁶

572. ... Hişam b. Hassan'dan; Hasan-ı Basrî dedi ki: "Hiç şüphesiz Allah Teâlâ cennet halkına tecelli edecektir. Cennet halkı O'nu gördüklerinde cennetin nimetlerini unuturlar."⁷⁴⁷

573. ... Abdullah b. Haris'ten; Ka'b el-Ahbar dedi ki: "Allah Teâlâ cennete ne zaman baksa, ona "Senin halkına ne mutlu!" diye buyurur. Bu yüzden cennet, halkı kendisine gelene dek öncekinden katbekat güzel olmaya devam eder. Dünya-dayken bayram saydıkları her gün -bayram süresince- cennetin bahçelerine çıkar-

746 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Abdulvahid b. Zeyd el-Basri ez-Zahid vardır. Buhârî ve Nesâî, metruk olduğunu söylemişlerdir. Cüzcanî dedi ki: "Kötü bir mezhebe sahiptir. Doğruluk kaynaklarından değildir." Hafız, Lisan adlı eserinde şöyle der: "Hadisler, altında bir sika ve üstünde bir sika olduğunda muteberdir. Said b. Abdullah b. Dinar'dan naklettiği hadislerden uzak durulur. Bk. Muğni (2/410) - Mizan (2/672) - Lisan (4/80)

- Yine senedinde Mudar el-Kari vardır. Galiba Mudar b. Muhammed b. Halih b. Velid b. Mudar'dır. Künyesi Ebû Muhammed el-Esedi'dir. Vasıt kadılığına tayin edilmiştir. Kıraat şekillerini rivayet ederdi. Darekutni dedi ki: "Sikadır." H. 277'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (13/268)

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Sünnü, 486 (1/263) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 869 (3/501) Bu ikisi, Ubeydullah b. Umeyr yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

747 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Kadı Amr b. Müdrîk el-Belhi er-Razi vardır. Zayıftır. Yahya b. Main dedi ki: "Yalançıdır." Künyesi Ebû Haf's'tır. Bk. Mizan (3/223) - Lisan (4/330) - Muğni (2/473) - Tarih-i Badat (11/213)

- Ayrıca senette geçen Hişam b. Hassan, Hasan-ı Basrî'den muan'an olarak rivayet etmiştir. Denildiğine göre ondan mürsel olarak rivayet ederdi. Bk. 53.cü rivayet.

- Yine senette Musannif'in şeyhi vardır. Tarih adlı eserinde (10/117) Bağdadi ile Ensab adlı eserinde (8/478) Sem'ani onu zikretmiş ama ikisi de cerh ve adalet olarak hakkında bir şey söylememişlerdir.

- Yine senedinde Mekki b. İbrahim vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 152.ci rivayet.

Tahric: İbn Kayyım, Hadi'l Ervah adlı eserinde (s. 333-334) bunu Hişam b. Hassan'a da nispet etmiştir.

lar. Derken Rab Teâlâ onlara görünür, onlar da O'na bakarlar. Rüzgar, üzerlerine misk ve güzel kokular serpiştirir. Rableri Teâlâ'dan ne isterlerse, onlara verir. Tâ ki geri dönerler. Bu süre zarfında güzelliikleri önceki hallerinden yetmiş kat artmış olur. Sonra güzelliikleri bu kadar artmış halde eşlerine dönerler.”⁷⁴⁸

574. ... Abdullah b. Vehb'ten; Mâlik (r.h.) dedi ki: “İnsanlar kıyamet günü bizzat gözleriyle Allah Teâlâ'ya bakarlar.”⁷⁴⁹

575. ... Abdulvehhab el-Verrak dedi ki: Esved b. Salim'e “Allah Teâlâ'ya bakmak vb. manalarda olarak rivayet edilen şu haberler hakkında ne dersin?” diye sordum. Dedi ki: “Onların üzerine talak ve yürüme⁷⁵⁰ ile yemin ederiz.”⁷⁵¹ Abdulvehhab dedi ki: “Esved, onların doğruluğunu kabul etme adına yemin etmeyi kastetmektedir.”⁷⁵²

576. ... Muhammed b. Süleyman Lüveyn dedi ki: Süfyan b. Uyeyne'ye “Allah'ın görülmesi konusunda rivayet edilen bu hadisler hakkında ne dersin?”

748 İsnadı zayıftır.

• Yezid b. Ebi Ziyad el-Haşimi vardır. Zayıftır. Yaşlandığında hıfzı bozulmuş, kendisine telkin edilir olmuştur. Şii biriydi. Bk. 56.cı rivayet.

Tahriç: Bunu Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye'de (s. 305) Ebû Rebi' ez-Zehrani yoluyla “Bize Cerir b. Abdülhamid tahdis etti...” senediyle rivayet etmiştir.

749 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Lalekai, 870 (3/501) - Ebû Nuaym, Hilye (6/326) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra (Muhtasar 181) Bunların hepsi, Ahmed b. Salih yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

750 Burada “Yürüme” ile neyi kastettiğini bilmiyorum. Galiba yürüyerek hacca gitmeyi adamayı veya önceleri insanların yemini tamamen bozmaktan kinaye olarak yaptıkları üç adım yürümeyi kastediyor olabilir. Allah en iyisini bilir.

751 Allah'tan başkası ile yemin etmek caiz değildir. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) “Her kim Allah'tan başkası ile yemin ederse kâfir -veya müşrik- olmuştur.” Bk. Tayalisi, 1896 - Ahmed (2/34, 86) - Tirmizî, 1535. (Hasen demiştir) - İbn Hibban, 1177 - Hakim, Müstedrek (1/18), (4/297) Hakim, Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Bu sahih bir hadistir. Daha geniş bilgi ve tahriç için bk. En-Nehcu's Sedid (s. 223) Yine şöyle buyurmuştur: “Her kim yemin edecekse, Allah ile yemin etsin veya sussun!” Bk. Buhârî (11/530) - Müslim (3/1266, 1267) İbn Ömer'den rivayet edilmiştir.

Bu yüzdendir ki İbn Mes'ud “Allah adına yalan yere yemin etmem, bana başkası adına doğru yemin etmemden daha sevimlidir” demiştir. Bunu Abdurrezzak (8/469) ve başkaları sahih bir senetle rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. Mecmau'z Zevaid (4/177) Velhasıl; talak ile yemin etmek, Allah'tan başkası ile yemin etmektir ki caiz değildir.

752 İsnadı sahihtir.

• Senedinde el-Esved vardır. İbn Salim'dir. Künyesi Ebû Muhammed el-Abid'tir. Hammad b. Zeyd ve Süfyan b. Uyeyne'den işittir. Kendisinden de Hatim b. Leys, el-Cevheri, Abdulvehhab el-Verrak ve başkaları rivayette bulunmuştur. Taberi dedi ki: “Sika, fazıl ve zühd ehli biriydi.” H. 213 veya 214'te vefat etmiştir. İbn Hibban Sika'ta (8/30) kendisinden bahsetmiştir. Ayrıca İbn Ebi Hatim'in Cerh ve Tadil (2/294) isimli eseriyle Tarih-i Bağdat (7/35) adlı eserde de kendisinden bahsedilmektedir.

Tahriç: Bunu İbn Batta, İbane'de rivayet etmiştir. Bk. Muhtasar, 181

diye soruldu. Şöyle cevap verdi: "Güvendiğimiz kimselerden işittiğimiz için bunları kabul etmek bir haktır."⁷⁵³

577. ... Fazl b. Ziyad dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'i işittim; kendisine bir adamın "Allah Teâlâ ahirette görülmeyecektir" şeklindeki sözü ulaştı. Bir-görülmeyecektir' derse, gerçekten kâfir olmuştur. Allah'ın lâneti ve gazabı onun o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar" (Kıyamet, 22- 23) ve "Hakikat şu ki onlar, hiç şüphesiz o gün Rablerinden perdeleneklerdir" (Mutaffifin, 15) buyurmuyor mu! İşte bu âyetler, mü'minlerin Allah Teâlâ'yı göreceğinin delilidir."⁷⁵⁴

578. ... Hanbel b. İshak b. Hanbel dedi ki: Ebû Abdullah'ı şöyle derken işittim: "Cehmiyye 'Doğrusu Allah Teâlâ ahirette görülmeyecektir' demektedir. Allah Teâlâ buyurdu ki: "Hakikat şu ki onlar, hiç şüphesiz o gün Rablerinden perdeleneklerdir" (Mutaffifin, 15) Bu âyet, ancak Allah Teâlâ'nın görüleceği manasındadır. Yine şöyle buyurur: "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar" (Kıyamet, 22-23) Bu bakış, ancak Allah'adır."⁷⁵⁵

Nebî'den (s.a.v.) rivayet edilen "Şüphesiz ki sizler Rabbinizi göreceksiniz" şeklindeki hadisler, senetlerine karşı çıkılamaz sahih rivayetlerdir. Zaten Kur'ân da Allah Teâlâ'nın ahirette görüleceğine şahitlik etmektedir.

579. ... Ali b. Hasen b. Şakik dedi ki: Abdullah b. Mübarek'i şöyle derken işittim: "Şüphesiz ki bizler, kesinlikle Yahudi ve Hristiyanların sözlerini aktarıyoruz. Ne var ki Cehmiyye'nin sözlerini aktarmaya gücümüz yetmiyor."⁷⁵⁶

753 İsnadı sahihtir.

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 424 (1/235) - Darekutni, Sıfat, 59 (s. 40, 41) - Lalekai, 877 (3/504) Ayrıca Hafız Zehebi de bunu zikretmiştir. Bk. Muhtasarı'l Uluvv (s. 165) Elbani, senedinin sahih olduğunu söylemiştir.

754 İsnadı sahihtir.

Tahric: Bunu İbn Batta, İbane'de rivayet etmiştir. Bk. Muhtasar, 181. Ayrıca bk. İbn Ebi Ya'la, Tabakatu'l Hanabile (1/253)

755 İsnadı sahihtir.

• Hanbel b. İshak: Sikadır. Bk. 170.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

756 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Yahya b. Abdülkerim b. Nafi vardır. Künyesi Ebû Abdullah el-Ezdi'dir. İbn Ebi Hatim olarak da bilinir. Basra ahalisindendir, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Darekutni dedi ki: "Sikadır." H. 252'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (3/415)

Tahric:

• Hallal, İman (146, 147)'de İmam Ahmed'den Abdullah b. Mübarek'e ulaşan iki yolla rivayet etmiştir.

• Buhârî, Halku Efail'l İbad (s. 120) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 261)

• Yine bunu Abdullah b. Ahmed, Sünne, 23 (1/111)'de sahih bir senetle rivayet etmiş, İbn Kay-

yım da senedinin sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. İctimau'l Cuyûşi'l İslâmiyye (s. 45)

580. ... Ebû Davud es-Sicistani dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i işittim; yanında Allah'ın görülmesine dair bir şey zikredildi. Birden kızdı ve şöyle dedi: "Her kim 'Allah Teâlâ görülmez' derse, o bir kâfirdir."⁷⁵⁷

581. ... Abbâs b. Muhammed ed-Dûri dedi ki: Ebû Ubeyd Kasım b. Sellam'ı işittim; yanında Allah'ın görülmesiyle alakalı hadisler zikredildi. Dedi ki: Bunlar bizim nazarımızda haktır. İnsanlar bunları birbirlerinden nakletmişlerdir."⁷⁵⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Artık her kim zikredilmelerinden ürküntü duyulmayan bu imamların üzerinde oldukları itikattan yüz çevirir, Kitap ve Sünnet'e muhalefet eder ve Cehm, Bişr el-Merisi vb.nin görüşünden razı olursa, işte o bir kâfirdir.

Yukarıda zikrettiğim bazı âyetlerin -şu anda aklıma geldiği kadarıyla- bize ulaşan tefsirleri hususundaki rivayetlere gelince; inşallah şimdi ben, Allah Teâlâ'ya bakmakla alakalı hak ehlinin kalplerini kuvvetlendirecek, gözlerini aydın edecek, eğrilik ehlinin nefislerini zillate düşürecek ve onların dünya ve ahirette gözlerini karartacak sağlam sünnetleri zikredeceğim.

582. ... Musa b. Ubeyde'den; Muhammed b. Ka'b el-Kurazi, Allah Teâlâ'nın "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar" (Kıyamet, 22-23) âyeti hakkında şöyle dedi: "Allah o yüzleri, kendisine baktıkları için parlatmış, güzelleştirmiştir."⁷⁵⁹

583. ... Musa b. Ubeyde'den; Muhammed b. Ka'b el-Kurazi, Allah Teâlâ'nın "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar" (Kıyamet, 22-23) âyeti hakkında şöyle dedi: "Allah o yüzleri, kendisine baktıkları için parlatmıştır."⁷⁶⁰

757 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Bunu Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed'de (s. 263) rivayet etmiştir.

758 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Ubeyd vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 177.ci rivayet.

• Yine senedinde Abbâs b. Muhammed vardır. İbn Ebi Hatim ed-Dûri'dir. Künyesi Ebu'l Fazl'dır. Bağdatlıdır. Aslen Havarizmlidir. Sikadır, hafızdır. On birinci tabakadan olup H. 271'de 88 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/399) - Tehzib (5/129)

Tahriç: Darekutni, Esma ve Sıfat, 57 (s. 39-40) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra (Muhtasar, 181)

759 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Musa b. Ubeyde vardır. Zayıftır. Bk. 28.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Hatim vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Galiba İbn Yunus el-Cürcanî olabilir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/152)

• Yine senedinde Ali b. Asım vardır. İbn Suheyb el-Vasitî'dir. Temimi azatlısıdır. Saduk olmakla birlikte ısrarla hata ederdi. Şia olmakla suçlanmıştır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 201'de doksan yaşını aşmışken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/39) - Tehzib (7/344) Ne var ki bir sonraki rivayette görüleceği üzere Ali b. Sabit, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriç: Bunu Abdullah b. Ahmed, Sünne, 477 (1/260)'ta Ali b. Sabit yoluyla Musa b. Ubeyde'den bu şekilde rivayet etmiş, ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/349) bunu İbn Münzir'e de nispet etmiştir. Ayrıca bir sonraki rivayete bakınız.

760 İsnadı zayıftır.

584. ... Atıyye'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar" (Kıyamet, 22, 23) âyeti hakkında dedi ki: "O yüzler, yaratan Rableri Teâlâ'ya bakmışlardır."⁷⁶¹

585. ... Mübarek'ten; Hasan-ı Basrî, Allah Teâlâ'nın "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl" âyeti hakkında "Âyette geçen 'pırıl-pırıl' ifadesi, güzellik demektir" demiş, "Rablerine bakarlar" âyeti hakkında ise şöyle demiştir: "Rableri Teâlâ'ya bakmışlar, O'nun nurundan dolayı pırıl-pırıl olmuşlardır."⁷⁶²

- Senedinde daha demin geçen Musa b. Ubeyde vardır. Zayıftır. Bk. 28.ci rivayet.
- Yine senedinde 526 numaralı rivayette geçen Ali b. Sabit vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Galiba el-Attar'dır.
- Yine senedinde Ebû Semura ve talebesi Muhammed b. Yahya b. Osman vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Bunun yanında Ebû Semura diye biri vardır ki Ahmed b. Salim b. Halid b. Cabir b. Semura'dır. Künyesi Ebû Semura'dır, Kufelidir. Cürcan'da hadis rivayet etmiştir. İbn Adiyy dedi ki: "Maruf değildir." İbn Hibban dedi ki: "Sika râvilerden, benzeri görülmemiş kötü şeyler rivayet ederdi. Onunla hüccet getirmek hiçbir şekilde helal değildir." Bk. Kamil (1/174) - Lisanu'l Mizan (1/175) Galiba bu râvi, o râvidir. Allah en iyisini bilir. Muhammed b. Yahya'ya gelince; galiba Muhammed b. Yahya b. Ömer el-Vasiti'dir. Dedesinin adı, yanlışlıkla Osman diye yazılmıştır. Hakkında bilgi için bk. Tarih-i Bağdat (3/420) Allah en iyisini bilir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

761 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Atıyye vardır. İbn Sa'd b. Cünade el-Avfi el-Cedeli'dir. Künyesi Ebu'l Hasen'dir, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Şii bir müdellisti. Sekizinci tabakadan olup H. 111'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/24) - Tehzib (7/224) - Muğni Fi'd Duafa (2/436) - Tarifu Ehli't Takdis (s.130) İbn Hacer, kendisini tedlis yapanların dördüncü tabakasından saymaktadır.
  - Yine senedinde Seleme b. Sâbûr vardır. İbn Main, onu zayıf saymıştır. İbn Hibban, Sikat'ta dedi ki: "Yahya el-Kattan, onun hakkında kelimeler ederdi. Atıyye'nin işlediği cinayetin ona dahil edilmesi muhaldir." Bk. Cerh ve Tadil (4/163) - Sikat (6/400) - Muğni (1/275) - Mizan (2/190) - Lisan (3/68)
  - Yine senedinde Fazl b. Dükeyn vardır. Kufelidir. Teymi azatlısıdır. Künyesi Ebû Nuaym el-Mülai el-Ahval'dir. Künyesi ile meşhurdur. Sikadır, sebtir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 218 veya 219'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/110) - Tehzib (8/270)
  - Yine senedinde Davud b. Süleyman vardır. İbn Hafs el-Askeri'dir. Künyesi Ebû Sehl ed-Dekkak'tır, Haşimoğulları azatlısıdır. Lakabı Bünan'dir. Saduktur, onuncu tabakadandır.
  - Yine senedinde Yakub b. Süfyan vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 60.cı rivayet.
- Tahric:** Abdullah b. Ahmed, Sünnne, 485 (1/262-263) - Beyhaki, İtikad (s. 49) Bu ikisi, Nuaym yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/349) bunu İbn Münzir ile Sünnne adlı eserinde Lalekai'ye de nispet etmektedir.

762 İsnadı hasendir.

- Senedinde Mübarek vardır. İbn Fudale'dir. Kendisinde zayıflık vardır. Bk. 59.cu rivayet. Ne var ki Mervezi'nin naklettiğine göre İmam Ahmed onun hakkında şöyle demiştir: "Hasan-ı Basrî'den yaptığı rivayetlerle hüccet getirilir." Bk. Tehzib (10/28)
  - Yine senedinde Abdullah b. Muhammed b. Hallad vardır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (8/368) zikretmiştir. Bu râvinin hemen yanında Muhammed b. Abdülmelik vardır. İbn Zencuyeh olup sikadır. Bk. 404.cü rivayet.
- Tahric:** Abdullah b. Ahmed, Sünnne, 479 (1/261) - İbn Cerir, Tefsir (29/192) - Lalekai, 800 (2/464) - Beyhaki, İtikad (s. 49) Bunların hepsi, Mübarek yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/350) bunu Darekutni'ye de nispet etmektedir.

586. ... Yezid en-Nahvi'den; İkrime, Allah Teâlâ'nın "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl" âyeti hakkında "Yani nimetten dolayı pırıl-pırıldılar" demiş, "Rablerine bakarlar" âyeti hakkında ise şöyle demiştir: "Yani bizzat Rableri Teâlâ'ya bakacaklardır."⁷⁶³

587. ... Yezid en-Nahvi'den; İkrime, Allah Teâlâ'nın "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar" âyeti hakkında dedi ki: "Yani bizzat Rableri Teâlâ'ya bakacaklardır."⁷⁶⁴

588. ... İkrime dedi ki: İbn Abbâs'a (r.anhumâ) "Cennete giren herkes Allah Teâlâ'yı görecek mi?" diye sorulunca "Evet" diye cevap verdi.⁷⁶⁵

589. ... Âmir b. Sa'd el-Beceli'den; Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.), Allah Teâlâ'nın "Güzel işler yapanlara en güzeli ve bir de ziyade vardır" (Yunus, 26) âyeti hakkında dedi ki: "Ziyade, Allah Teâlâ'nın yüzüne bakmaktır."⁷⁶⁶

763 İsnadı hasendir.

- Senedinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 159.cu rivayet. Ne var ki bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Muhammed b. Mansur, kendisine mütâbaat etmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

- Yine senedinde Yezid en-Nahvi vardır. İbn Ebi Said en-Nahvi'dir. Künyesi Ebû Said'tir, Kureyş azatlısıdır, Mervezlidir. Sikadır, âbiddir. Altıncı tabakadan olup H. 131'de zulümle öldürülmüştür. Bk. Takrib (2/365) - Tehzib (11/332)

- Yine senedinde Huseyn b. Vakıd vardır. Sika olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 268.ci rivayet. **Tahric:** Muhammed b. Said ed-Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 304-305) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 481 (1/261) - İbn Cerir, Tefsir (29/192) - Lalekai, 803 (3/465) Bunu Suyutî, ed-Dürü'l Mensur'da (8/349) İbn Münzir ile Beyhaki'ye de nispet etmektedir. İbn Hacer, İbn Cerir'in isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Bk. Fethu'l Bari (13/424-425) Ayrıca bir sonraki rivayete bakınız.

764 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Mansur vardır. İbn Davud et-Tûsi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Künyesi Ebû Cafer el-Abid'tir. Sikadır. Onuncu tabaka küçüklerinden olup H. 154 veya 156'da* seksen sekiz yaşında iken vefat etmiştir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

* Bu tarih, H. 254 veya 256 şeklinde olmalıdır. Çünkü muhakkikin verdiği tarih, altıncı tabakadakilere aittir. Herhalde bu basımdan veya tahkik edenden kaynaklanan bir hatadır. (Çev.)

765 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İbrahim b. Hakem vardır. İbn Eban el-Adeni'dir. Zayıftır. Mürsel hadisler muttasıl rivayet ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/34) - Tehzib (1/115)

- Yine senedinde İbrahim'in babası Hakem b. Eban el-Adeni vardır. Künyesi Ebû İsa'dır. Saduk bir âbid olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Altıncı tabakadan olup H. 154'te vefat etmiştir. Doğum yılı H. 80'dir. Bk. Takrib (1/190) - Tehzib (2/423)

- Yine senedinde Ahmed b. Ezher vardır. İbn Muni' el-Abedi'dir. Neysaburludur. Saduktur. Önce-leri hafızdı ama yaşlandığında kitabı hıfzından daha sağlamla dönüştü. On birinci tabakadan olup H. 263'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/10) - Tehzib (1/11)

Tahric: Bunu İbn Kayyım, Hâdi'l Ervah'ta (s. 232) Ebû Bekir b. Ebi Davud'un rivayeti olarak zikretmiştir.

766 İsnadı zayıftır; dört illeti vardır.

1. Senedinde Âmir b. Sa'd el-Beceli vardır. Makbuldür. Zehebi dedi ki: "Sika sayanlar da vardır."

590. ... Âmir b. Sa'd'dan; Ebû Bekir es-Siddîk (r.a.), Allah Teâlâ'nın "Güzel işler yapanlara en güzeli ve bir de ziyade vardır" (Yunus, 26) âyeti hakkında dedi ki: "Ziyade, Allah Teâlâ'nın yüzüne bakmaktır."⁷⁶⁷

591/A. ... Ebû İshak'tan, o Âmir b. Sa'd'dan, o da Ebû Bekir es-Siddîk'ten (r.a.)... aynısını zikretmiştir.⁷⁶⁸

Tehzib adlı eserde ise "İbn Hibban onu sika saymıştır" diye geçmektedir. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/387) - Tehzib (5/64) - Kaşif (2/49)

2. Senedi mürseldir. Çünkü Âmir'in Ebû Bekir'den yaptığı rivayetler mürseldir. Tehzib adlı eserde böyle geçmektedir.

3. Yine senedinde Ebû İshak vardır. es-Sebii'dir. Sikadır, müdellistir. Ömrünün sonunda hafızası bozulmuştur. Bu rivayeti muan'an olarak aktarmıştır. Bk. 409.cu rivayet.

4. Yine senedinde Zekerîya vardır. İbn Ebi Zaide Halid'dir. Hebira b. Meymun b. Feyruz el-Hemedani el-Vadii de denilir. Künyesi Ebû Yahya'dır, Kufelidir. Sika olmakla birlikte tedlis yapardı. Ebû İshak'tan işitmesi, onun sonraki -yani hafızasının kötüleştiği- döneme denk gelir. Altıncı tabakadan olup H. 247 veya 248 veya 249'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/261) - Tehzib (3/329) Ne var ki Amir b. Sa'd'a -tahrişte de görüleceği üzere- İbn Cerir ve Darimi'nin rivayetlerinde Said b. Nimran mütâbaat etmiştir. Bununla birlikte Zehebi, Said b. Nimran hakkında "Tanınmıyor" demiştir. Bk. Muğni Fi'd Duafa (1/266) Ayrıca tahrişte de görüleceği üzere İsrail, Şerik ve Muhammed b. Cabir, Zekerîya b. Ebi Zaide'ye mütâbaat etmişlerdir. Böylece geriye bir tek, tedlis yapanların üçüncü mertebesinde olan Ebû İshak'ın karıştırıyor olması illeti kalmıştır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Hammad b. Usame vardır. Kureyş azatlısıdır. Künyesi Ebû Usame'dir, Kufelidir. Künyesi ile meşhurdur. Sikadır, sebtir. Nadiren tedlis yapmıştır. Son dönemlerinde başkasının kitaplarından hadis rivayet ederdi. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 201'de seksen yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/195) - Tehzib (3/2)

• Yine senedinde Ali b. Abdullah b. Cafer b. Nuceyh vardır. es-Sa'di azatlısıdır. Künyesi Ebu'l Hasen İbnu'l Medini'dir, Basralıdır. Sikadır, sebtir, imamdır. Zamanının hadis ve illetleri konusunda en âlimiydi. Öyle ki Buhârî, onun hakkında "Kendimi ancak onun yanında küçük gördüm" demiştir. Onuncu tabakadan olup sahih görüşe göre H. 234'te vefat etmiştir.

Tahriç:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 470 (1/256) İbn Ebi Zaide yoluyla babasından...

• Beyhaki, İtikad (s. 48) Muhammed b. Cabir yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde...

• Musannif, 590 - İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (11/104) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 183) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 84 (s. 95) Bunların hepsi, İsrail yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Musannif, 591 - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 471 (1/257) - İbn Ebi Asım, Sünne, 474 (1/206)

Bunların hepsi, Veki' yoluyla İsrail'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 303) - İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (11/105) Bu ikisi, Ebû İshak yoluyla Sa'd b. Nimran'dan, o da Ebû Bekir'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Âmir b. Sa'd üzere mevkuf olarak bk. İmam Ahmed, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 28) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 183) - İbn Cerir, Tefsir (11/105) Bunların hepsi, Süfyan yoluyla Ebû İshak'tan, o da Amir'den senediyle rivayet etmişlerdir.

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 472 (1/257) Şu'be yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde...

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (4/358) bunu İbn Ebi Şeybe, İbn Münzir, Ebu's Şeyh, Darekutni, İbn Merduyeh ve Lalekai'ye de nispet etmektedir.

İsnadı ve Tahriri için bir önceki rivayete bakınız.

İsnadı ve Tahriri bir önceki gibidir. Ancak bunun senedinde Hennad vardır ki sikadır. Bk. 186.cı rivayet.

591/B. Yine Ebû İshak yoluyla Müslim b. Nüzeyr⁷⁶⁹'den rivayet edildiğine göre Huzeyfe, Allah Teâlâ'nın "*Güzel işler yapanlara en güzeli ve bir de ziyade vardır*" (Yunus, 26) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Ziyade, Allah Teâlâ'nın yüzüne bakmaktır."⁷⁷⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Sünnetlere gelirsek; şimdi bizler, sahâbeden gelen rivayetleri sahâbe-sahâbe zikredeceğiz ki, inşallah bunları işiten ve ezberlemek isteyen kişi daha iyi kavrasın.⁷⁷¹

CERİR B. ABDULLAH EL-BECELİ (R.A.)

592. ... Cerir b. Abdullah el-Beceli (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydık. Birden dolunay halindeki Ay'a baktı ve şöyle buyurdu: "*Şüphesiz ki sizler Rabbiniz Teâlâ'ya arz olunacak, şu Ay'ı gördüğünüz gibi O'nu göreceksiniz. O'nu görme hususunda birbirinize zarar vermeyeceksiniz.*"⁷⁷² Artık güneş doğmadan önceki ve batmadan önceki namazı kaçırmamaya güç yetirebiliyorsanız, öyle yapın."⁷⁷³

769 Eserin bazı el yazma nüshalarında Nezir olarak geçmektedir.

770 İsnadı bir önceki gibidir.

Tahrîç: Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 403) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 183) - İbn Cerir, Tefsir (11/105) - Lalekai, 784 (3/458) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 84 (s. 95) Bunların hepsi, Ebû İshak yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (4/358) bunu İbn Ebi Şeybe, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim, Ebu's Şeyh, Darekutni ve Beyhaki'ye de nispet etmektedir.

771 Lalekai'nin, Şerhu Usuli İtikadi Ehli's Sünne (3/495)'de zikrettiğine göre Rasûlullah'tan (s.a.v.) Allah'ın görülmesine dair hadisleri rivayet eden sahâbenin sayısı yirmi üç tanedir. Derim ki: Müsannif, burada on iki sahâbeden gelen rivayetleri zikredecektir.

772 Bazı rivayetlerde "Birbirinize yapışmayacaksınız" şeklindedir. Beğavi'nin naklettiğine göre Ebû Süleyman el-Hattâbi dedi ki: "Bu kelime bir şeye bitişmek kelimesindendir. Yani O'nu görme hususunda ayrı gayrı olmayacaksınız ki bunun için bir araya toplanasınız." Başka bir rivayette -ki burada da böyledir "Birbirinize zarar vermeyeceksiniz" şeklindedir. Zarar kelimesinden türemiş olup manası, iki kişinin bir şey hususunda birbirine zarar vermesidir. Bazıları ise bunu "Birbirinize sıkıntı vermeyeceksiniz" şeklinde rivayet etmiştir. Bunun da manası yani birbirinize muhalefet etmeyeceksiniz anlamındadır. İkisinin de manası birdir. Bazı rivayetlerde de sıkıntı, meşakkat yoktur manasında bir kelime, bazılarında da "Şüpheye düşmeyeceksiniz" manasında bir kelime telaffuz edilmiştir. Ayrıca hadiste geçen "Gördüğünüz gibi" sözünde geçen "Gibi" kelimesi, iki görülenin birbirine olan benzerliği değil, gören kimsenin fiilindeki benzerliktir. Yani kişi dolunay gecesi Ay'ı nasıl görüyorsa, Rabbin'i de öyle görecektir ki bunda hiçbir şüphe etmeyecektir. Bk. Beğavi, Şerhu's Sünne (2/225, 226) - Beyhaki, İtikad (s. 51)

773 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Kays b. Ebi Hazim vardır. Sikadır. Bk. 380.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Sabbah vardır. Sika hafızdır. Bk. 358.ci rivayet.

Tahrîç:

• Bu hadisi, Veki' yoluyla İsmail'den rivayet edenler için bk. Buhârî, Mevakitu's Salah, 554 (2/33). Tevhid, 7434, 7435 (Fethu'l Bari, 13/419) - Müslim, Mesacid, 633 (1/439) - Ahmed, Müsned (4/362, 365) - İbn Cerir, Tefsir (16/232) - Ebû Davud, Sünne, Babu'r Ru'ye (Avn, 13/51) - Tirmizi, Sıfatu'l Cenne, 2551 (4/687) - İbn Mâce, Mukaddime, 177 (1/63) Bu son rivayette "Sonra O

593. ... Cerir b. Abdullah el-Beceli (r.a.) dedi ki: Bir dolunay gecesi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında oturuyorduk. Birden buyurdu ki: "Şüphesiz ki sizler, şu Ay'ı gördüğünüz gibi Rabbiniz Teâlâ'yı göreceksiniz. Artık güneş doğmadan önceki ve batmadan önceki namazı kaçırmamaya güç yetirebiliyorsanız, öyle yapın."⁷⁷⁴

594/A. Bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ma'mer tahdis etti, dedi ki: Bize Ravh b. Ubade tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti...

594/B. Yine bize Ebû Bekir en-Neysaburi tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Ezher tahdis etti, dedi ki: Bize Ravh, Allah Teâlâ'nın "O halde Rabbinizi hamd ile güneş doğmadan ve batmadan önce tesbih et." (Kaf, 39) âyeti hakkında tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti, dedi ki: İsmail b. Ebi Halid'i işittim, dedi ki: Kays b. Hazim'i işittim, dedi ki: Cerir b. Abdullah'ı şöyle derken işittim: Bir dolunay gecesi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında oturuyorduk. Birden "Şüphesiz ki sizler, şu Ay'ı gördüğünüz gibi Rabbiniz Teâlâ'yı göreceksiniz. Artık güneş doğmadan önceki ve batmadan önceki şu iki namazı kaçırmamaya güç yetirebiliyorsanız, öyle yapın"⁷⁷⁵ buyurdu ve sonrasında "O halde Rabbinizi hamd ile güneş doğmadan ve batmadan önce tesbih et." (Kaf, 39) âyetini okudu.

Bu, en-Neysaburi'nin hadisinin lafzıdır.⁷⁷⁶

halde Azim olan Rabbinizi tesbih et' âyetini okudu" şeklindedir. Ayrıca bk. Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 298) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 412 (1/229) - Lalekai, Şerhu'l Usul, 828 (3/476) - İbn Ebi Asım, Sünne, 446 (1/194) - Beyhaki, İtikad (s. 50) Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (5/611) bunu -yukarıdakilere ek olarak- İbn Hibban ile İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir.

• Şu'be yoluyla İsmail'den bu şekilde rivayet edenler için bk. Musannif, 594 - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 168) - Ahmed, Müsned (4/360) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 421 (1/232)

• Beyan yoluyla Kays'tan rivayet edenler için bk. Musannif, 595 - Buhârî, Tevhid, 7437 (Fethu'l Bari, 13/419) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 168) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 416 (1/231) - Lalekai, 829 (3/476-477)

⁷⁷⁴ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ya'la b. Ubeyd vardır. Sika olmakla birlikte Sevri'den yaptığı rivayetlerde illet vardır. Bk. 109.cu rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Ubeyd vardır. İbn Ebi Umeyye et-Tanafisi'dir. Sikadır, hafızdır. On birinci tabakadan* olup H. 204'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/188) - Tehzib (9/327)

• Yine senedinde Ahmed b. Sinan vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 147.ci rivayet.

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

* Galiba bu, tahkik eden zattan veya basımdan kaynaklanan bir hatadır. Çünkü Muhammed b. Ubeyd -Allah en iyisini bilir- dokuzuncu tabakadandır. (Çev.)

⁷⁷⁵ Kitabın bazı el yazmalarında "Güneş doğmadan ve batmadan önceki şu namaza itina gösterin" şeklinde geçmektedir.

⁷⁷⁶ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Ma'mer vardır. İbn Rib'i el-Kaysi el-Basri el-Harrani'dir. Saduktur. On birinci tabaka büyüklerinden olup H. 250'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/209) - Tehzib (9/466) Ayrıca 592 numaralı rivayetin tahririnde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

595. ... Cerir b. Abdullah (r.a.) dedi ki: Bir dolunay gecesi Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza çıkageldi. Ay'a baktı ve şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki sizler, kıyamet günü şu Ay'ı gördüğünüz gibi Rabbiniz Teâlâ'yı görecek, O'nu görürken birbirinize yapışmayacaksınız."⁷⁷⁷

EBÛ HUREYRE (R.A.)

596. ... Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Acaba kıyamet günü Rabbiniz Teâlâ'yı görecek miyiz?" diye sordular. Buyurdu ki: "Öğlen vakti havada kara bulut yokken Güneş'i görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Sahâbe "Hayır" diye cevap verdi. Buyurdu ki: "Dolunay gecesi havada kara bulut yokken Ay'ı görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Sahâbe yine "Hayır" diye cevap verdi. Buyurdu ki: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki sizler, o ikisini görme hususunda birbirinize sıkıntı vermediğiniz gibi O'nu görme hususunda da birbirinize sıkıntı vermeyeceksiniz."⁷⁷⁸

• Yine senedinde Ravh b. Ubade vardır. İbn Ala b. Hassan el-Kaysi'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Basralıdır. Sikadır, fazıldır, tasnifleri vardır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 205 veya 207'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/253) - Tehzib (3/293)

• Yine senedinde Ebu'l Ezher vardır. Ahmed b. Ezher'dir. Saduktur. Önceleri ezberden rivayet ederdi ama yaşlandığında kitabı hıfzından daha sağlam dönüşmüştür. Bk. 588.ci rivayet. Muhammed b. Ma'mer ve başkaları kendisine mütâbaat etmişlerdir. Ayrıca hadisin daha önce de geçtiği üzere başka sahih yolları da bulunmaktadır.

Tahrici 592 numaralı rivayette geçti.

777 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Beyan b. Ahmesi vardır. Künyesi Ebû Bîşr'dir, Kufelidir. Sikadır, sebtir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/111) - Tehzib (1/506)

• Yine senedinde Zaide b. Kudame es-Sekafi vardır. Künyesi Ebû Salt'tır, Kufelidir. Sika, sebt ve sünnet ehli biridir. Yedinci tabakadan olup H. 160'ta veya sonrasında vefat etmiştir.

• Yine senedinde Hüseyin vardır. İbn Ali b. Velid el-Cu'fi el-Kufi el-Mukri'dir. Sikadır, âbidir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 203 veya 204'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/177) - Tehzib (2/357)

• Yine senedinde Abde b. Abdullah es-Saffar el-Huzai vardır. Künyesi Ebû Sehl'dir, Basralıdır. aslen Kufelidir. On birinci tabakadan olup H. 258 veya daha öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/530) - Tehzib (6/460)

Tahrici 592 numaralı rivayette geçti.

778 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Ebi Ömer el-Adeni vardır. Saduk olmakla birlikte kendisinde birtakım gafletler vardı. Birçok âlim, kendisini sika saymıştır. Bk. 38.ci rivayet. Ne var ki Ebû Davud'da İshak b. İsmail, İbn Huzeyme'de Abdülcebbar b. Ala ve Abdullah b. Ahmed'in Sünne adlı eserinde Muhammed b. Süleyman Luveyn, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Süheyl b. Ebû Salih vardır. Saduk olmakla birlikte sonradan hafızası bozulmuştur. Bk.209.cu rivayet. Tahricte de görüleceği üzere İbn Mâce ve Tirmizi'de A'meş, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric:

• Buradakinden daha uzun olarak Müslim, Zühd, 2968 (4/2279)'da İbn Ebi Ömer yoluyla bu şekilde...

597. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: İnsanlar "Ey Allah'ın Rasûlü! Kıyamet günü Rabbimiz Teâlâ'yı görecek miyiz?" diye sordular. Buyurdu ki: "Önünde kara bulut yokken Güneş'i görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Onlar "Hayır ey Allah'ın Rasûlü!" diye cevap verdiler. Buyurdu ki: "Dolunay gecesi önünde kara bulut yokken Ay'ı görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Onlar yine "Hayır ey Allah'ın Rasûlü!" dediler. Buyurdu ki: "Şüphesiz ki sizler, kıyamet günü Rabbiniz Teâlâ'yı bu şekilde göreceksiniz."⁷⁷⁹

598. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: İnsanlar "Ey Allah'ın Rasûlü! Kıyamet günü Rabbimiz Teâlâ'yı görecek miyiz?" diye sordular. Buyurdu ki: "Önünde kara bulut yokken Güneş'i görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Onlar "Hayır ey Allah'ın Rasûlü!" diye cevap verdiler. Buyurdu ki: "Dolunay gecesi önünde kara bulut yokken Ay'ı görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Onlar yine "Hayır ey Allah'ın Rasûlü!" dediler. Buyurdu ki: "Şüphesiz ki sizler, kıyamet günü Rabbiniz Teâlâ'yı da bu şekilde göreceksiniz."⁷⁸⁰

599. ... Said b. Müseyyeb dedi ki: Bir keresinde Ebû Hureyre (r.a.) ile karşılaştım. Bana "Allah'tan beni ve seni cennet çarşısında bir araya getirmesini dilerim" dedi. Ben: "Orada çarşı mı var?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Evet. Rasûlullah'ın (s.a.v.) bana haber verdiği göre cennet halkı cennete girdiklerinde, amellerinin faziletlerine göre yerleşirler. Dünya günlerinden Cuma günü miktarınca onlara izin verilir, o günde Allah Teâlâ'yı ziyaret ederler. Derken Allah Teâlâ, arşının üzerinde onlara görünür. Cennet bahçelerinden bir bahçede onlara görünür. Onlar

• Ebû Davud, Sünne (Avn, 13/54) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 170) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 422 (233) - İbn Ebi Asım, Sünne, 445 (1/194) Bunların hepsi, Süfyan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Tirmizî, 2554 (4/677, 679) Tirmizî dedi ki: "Bu, hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, 178 (1/63) Bu ikisi, A'meş yoluyla Ebû Salih'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Musannif, 597 - Ahmed, Müsned (2/275, 533) - İbn Ebi Asım, Sünne, 455 (1/198) Bunların hepsi, Abdurrezzak yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî -buradakinden daha uzun olarak-, Tevhid, 7437 (13/419) - Müslim, İman, 182 (1/163) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 299) Bunların hepsi, İbrahim b. Sa'd yoluyla İbn Şihab'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Huzeyme, Tevhid (s. 174) - Beyhaki, İtikad (s. 51)

• Musannif, Tasdiku'n Nazar İlallahi Azze ve Celle, 29. Şuayb yoluyla Zühri'den bu şekilde rivayet etmiştir. Orada, eş-Şerî'a'da olmayan bir ziyade vardır.

• Tirmizî, 2557 (4/691) Ala b. Abdurrahman yoluyla babasından, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde...

779 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Atâ b. Yezid vardır. Leysi'dir. Sikadır. Bk. 398.cı rivayet. Tahrici bir öncekiyle aynıdır.

780 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Sevr es-San'anî vardır. Künyesi Ebû Abdullah el-Abid'dir, sikadır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 190'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/149) - Tehzib (9/78) Tahrici 596.cı rivayette geçti.

için nurdan minberler, inciden minberler, yakuttan minberler, altından minberler ve gümüşten minberler konulur. Onların en alt derecede olanları -ki içlerinde alt yoktur- misk ve kafurdan kum tepelerine otururlar. Kürsülerde olanlar ise kendilerinden daha faziletli bir oturma yeri olmadığını düşünürler." Ebû Hureyre dedi ki: "Ben 'Ey Allah'ın Rasûlü! Acaba Rabbimizi görecek miyiz?" diye sordum. Buyurdu ki: 'Evet. Acaba Güneş'i ve dolunay gecesini Ay'ı görme hususunda birbirinizi itip kakıyor musunuz?' Bizler: 'Hayır' diye cevap verdik. Buyurdu ki: 'İşte bu şekilde Rabbiniz Teâlâ'yı da görme hususunda birbirinizi itip kakmayacaksınız...' Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretmiştir.⁷⁸¹

EBÛ SAİD EL-HUDRİ (R.A.)

600. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Rabbimiz Teâlâ'yı görecek miyiz?" diye sorduk. Buyurdu ki: "Hava açık olduğunda Güneş'i görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Bizler "Hayır" diye cevap verdik. Buyurdu ki: "Dolunay gecesini -Râvi dedi ki: Veya hava açık olduğunda- Ay'ı görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Bizler yine "Hayır" dedik. Buyurdu ki: "Hiç şüphesiz sizler, o gün o ikisini görme hususunda

781 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Süveyd b. Abdülaziz vardır. İbn Nümejr'dir. Sülemi azatlısıdır. Ba'labekke kadısıdır, aslen Vasıtlıdır, Humus'ta ikamet etmiştir. Hadisleri zayıftır. İmam Ahmed dedi ki: "Hadisleri terk olunmuştur." Sekizinci tabakadan olup H. 194'te 86 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/340) - Tehzib (4/276) Bununla birlikte sika bir râvi olan Hekl b. Ziyad, İbn Ebi'd Dünya'nın rivayetinde kendisine mütâbaat etmiştir. Hekl hakkında 874 numaralı rivayette bilgi verilecektir. Ne var ki bu rivayetin isnadında Evzai ile Said b. Müseyyeb arasında inkıta olmakla birlikte buradaki rivayette aradaki râvinin kim olduğu bellidir. O, Hassan b. Atıyye'dir. Künyesi Ebû Bekir'dir, Dimeşklidir. Sika, fakih âbiddir. Dördüncü tabakadan olup H. 120'den sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/162) - Tehzib (2/251) Ayrıca tahriçte de görüleceği üzere Tirmizî ve İbn Mâce'de mütâbaat eden başka kimseler ile hadisin Müslim'de Enes'ten şahidi vardır.

- Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Tedlis yapardı. Bk. 79.cu rivayet. Ne var ki tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriç:

- İbn Ebi Asım, Sünne, 586 (1/260) Muhammed b. Musaffa yoluyla bu şekilde...
- Tirmizî, 2549 (4/685) - İbn Mâce, 4336 (2/1450, 1452) - İbn Ebi Asım, Sünne, 585 (1/258-259) Bunların hepsi, Hişam b. Ammar yoluyla "Bize Abdülhamid b. Habîb tahdis etti, dedi ki: Bize Evzai tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizî dedi ki: "Gariptir. Bunu ancak bu yoldan biliyoruz." Hişam b. Ammar ile Abdülhamid b. Habîb hakkında kelam edilmiştir. İbn Kayyim; Tirmizî, İbn Mâce ve İbn Ebi Asım'ın senetlerini naklettikten sonra şöyle demiştir: "Bu isnatta Abdülhamid b. Habîb dışında şüpheli biri yoktur. Kendisi Evzai'nin katibi olduğundan Evzai'den sadece kendisinin aktardığı rivayetler münker bulunamaz. İmam Ahmed ve Ebû Hatim, onun hakkında "Sika" demişlerdir. Duhaym ve Nesâl ise onu zayıf saymışlardır. Ayrıca onun Evzai haricinde birinden hadis rivayet ettiğini bilmiyoruz." Bk. Hâdî'l Ervah (s. 182, 183)
- Bu hadisin ayrıca Enes hadisinden muhtasar olarak şahitleri vardır. Bk. Müslim, 2833 (4/2178)
- Ahmed, Müsned (3/284) - Darimi, Sünen, Rikak, 2844 (2/244)
- Ayrıca Elbani, ed-Daife, 1722 (4/211)'de hadisi zayıf saymıştır.

birbirinize sıkıntı vermediğiniz gibi O'nu görme hususunda da birbirinize sıkıntı vermeyeceksiniz."782

601. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Rabbimiz Teâlâ'yı görecek miyiz?" diye sorduk. Buyurdu ki: "Öğlen vakti hava-da kara bulut yokken Güneş'i görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Bizler "Hayır" diye cevap verdik. Buyurdu ki: "Peki, dolunay gecesi hava-da kara bulut yokken Ay'ı görme hususunda birbirinize sıkıntı veriyor musunuz?" Bizler yine "Hayır" dedik. "Hiç şüphesiz sizler, o gün o ikisini görme hususunda birbirinize sıkıntı vermediğiniz gibi O'nu görme hususunda da birbirinize sıkıntı vermeyeceksiniz."783

782 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Said b. Ebi Hilal el-Leysi vardır. Saduktur. Bk. 423.cü rivayet. Ne var ki Buhârî ile Müslim'de Hafs b. Meysera; İbn Huzeyme, Abdullah b. Ahmed ve Beyhaki'de Hişam b. Sa'd ve Ahmed ile İbn Huzeyme'de Abdurrahman b. İshak, kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde Atâ b. Yesar el-Hilali vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Medinelidir, Meymune'nin azatlısıdır. Sikadır, fazıldır, vaaz ve ibadet ehlidir. Üçüncü tabaka küçüklerinden olup H. 94'te vefat etmiştir. Vefat tarihi ile alakalı başka görüşler de vardır. Bk. Takrib (2/23) - Tehzib (7/317)
- Yine senedinde Halid b. Yezid el-Cumahi vardır. es-Sekseki de denilir. Künyesi Ebû Abdurrahim'dir, Basralıdır. Sikadır, fakihtir. H. 139'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/220) - Tehzib (3/129)

Tahric:

- Buhârî, Tevhid, 7439 (13/420) - Lalekai, 818 (3/472) Leys b. Sa'd yoluyla Halid'den bu şekilde...
- Buhârî -buradakinden daha uzun olarak-, Tefsir, 4581 (8/249) - Müslim, İman, 183 (1/167) Bu ikisi, Hafs b. Meysera yoluyla Zeyd'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İmam Ahmed, Müsned (3/16) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 172) - İbn Ebi Asım, Sünne, 457 (1/199) Bunların hepsi, Abdurrahman b. İshak yoluyla Zeyd'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Huzeyme, Tevhid (s. 173) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 429) - Beyhaki, İtikad (s. 52) Bunların hepsi, Hişam b. Sa'd yoluyla "Bize Zeyd tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Musannif, 602. İbnu'l Asbahani yoluyla "Bize Abdullah b. İdris haber verdi; A'meş'ten, o Ebû Salih'ten, o Ebi Said'den..." senediyle bu şekilde zikreder.
- İmam Ahmed, Müsned (3/16) Yahya b. Âdem yoluyla "Bize Ebû Bekir, A'meş'ten tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- İbn Mâce, Mukaddime, 179 (1/63) Yahya b. İsa er-Ramlı yoluyla A'meş'ten bu şekilde...
- İbn Ebi Asım, Sünne, 452 (1/196) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 427, 428 (1/236) Bu ikisi, Abdullah b. İdris yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

783 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Eş'as vardır. İbn İshak b. Beşir b. Şeddad b. Amr b. İmrân'dır. Süleyman b. Eş'as'ın (Ebû Davud) kardeşidir, sünnet ehlidir. Ayrıca Ebû Bekir b. Ebi Davud'un amcasıdır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (9/149) zikretmektedir.
  - Yine senedinde İbnu'l Asbahani vardır. Muhammed b. Said b. Süleyman'dır. Kufelidir, künyesi Ebû Cafer'dir, lakabı Hamdan'dır. Sikadır, sebtir. Onuncu tabakadan olup H. 220'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/164) - Tehzib (9/188) - Cerh ve Tadil (7/265)
- Tahrici bir öncekiyle aynıdır.

SUHEYB (R.A.)

602. ... Suheyb'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz cennet halkı cennete girdiklerinde 'Ey cennet halkı! Doğrusu sizin için Rabbiniz Teâlâ katında henüz görmediğiniz bir vaat vardır' diye seslenilir. Onlar 'O da nedir?' diye sorarlar ve 'Bizim yüzlerimizi beyazlaştırmadı mı! Bizi cehennemden kurtarmadı mı! Bizi cennete girdirmedi mi!' derler. Derken hicap kaldırılır ve Allah Teâlâ'ya bakarlar. Allah'a yemin olsun ki Allah, onlara bundan daha sevimli hiçbir şey vermemiştir." Rasûlullah (s.a.v.) sonrasında şu âyeti okudu: "Güzel işler yapanlara en güzeli ve bir de ziyade vardır." (Yunus, 26)⁷⁸⁴

603. ... Suheyb (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) "Güzel işler yapanlara en güzeli ve bir de ziyade vardır" (Yunus, 26) âyetini okudu. Sonra buyurdu ki: "Şüphesiz cennet halkı cennete, cehennem halkı da cehenneme girdiklerinde bir münadi: 'Ey cennet halkı! Doğrusu sizin için Rabbiniz Teâlâ katında bir vaat vardır ki şimdi onu yerine getirmek istiyor' diye seslenir. Onlar 'O da nedir?' diye sorarlar ve 'Allah Teâlâ tartılarımızı ağırlaştırmadı mı! Bizim yüzlerimizi beyazlaştırmadı mı! Bizi cennete girdirmedi mi! Bizi cehennemden çıkarmadı mı!' derler. Derken Allah Teâlâ hicabı kaldırır ve O'na bakarlar. Allah'a yemin olsun ki Allah, onlara O'na bakmaktan daha sevimli hiçbir şey vermemiştir. İşte (âyetten geçen) 'ziyade' budur."⁷⁸⁵

784 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Abdurrahman b. Ebi Leyla el-Ensari vardır. Medineli, sonra Kufelidir. Sikadır, ikinci tabakadandır. Ömer'den işitmesi hususunda ihtilaf edilmiştir. H. 86 yılında Cemacim olayında vefat etmiştir. Boğulduğu da söylenmiştir. Bk. Takrib (1/496) - Tehzib (6/260)

Tahric:

- Müslim, Sahih, 181 (1/163) - İmam Ahmed, Müsned (4/332), (6/15, 16) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 181) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 449 (1/245) - Beyhaki, İtikad (s. 48) Bunların hepsi, Yezid b. Harun yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Müslim, 181 (1/163) - Ahmed, Müsned (4/333) - Tirmizî, 2552 (4/687) Bunların hepsi, Abdurrahman b. Mehdi yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Mâce, Mukaddime, 187 (1/67) - İbn Cerir, Tefsir. Bu ikisi, Haccac b. Minhal yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Musannif, 603. Kabisa yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ebû Davud Tayalisi, Müsned, 1315 (s. 186, 187) - Musannif, 604. Hammad yoluyla bu şekilde...
- İbn Ebi Asım, Sünne, 472 (1/205) - Lalekal, 778 (3/455) Bu ikisi, Hudbe b. Halid yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle rivayet etmişlerdir.
- Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 298) Muhammed b. Abdullah el-Huzai ve Ebû Seleme yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (6/333) Affan yoluyla Hammad'dan bu şekilde...
- İmam Ahmed, Müsned (4/332) Süleyman b. Muğira yoluyla Sabit'ten bu şekilde...
- Ayrıca Suyutî, ed-Dürü'l Mensur'da (4/356) bunu yukarıdakilere ilave olarak Hennad, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim, Ebu's Şeyh, er-Ru'ye'de Darekutni, İbn Merduyeh ve Esmâ ve Sıfat'ta Beyhaki'ye de nispet etmektedir.

785 İsnadı sahihtir.

604. ... Suheyb'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennet halkı cennete girdiklerinde bir münadi: 'Ey cennet halkı! Şüphesiz ki sizin için Allah Teâlâ katında bir vaat vardır' diye seslenir. Onlar 'O da nedir?' diye sorarlar ve 'Bizim yüzlerimizi beyazlaştırmadı mı! Tartılarımızı ağırlaştırmadı mı! Bizi cennete girdirmedi mi!' derler. Onlara 'Şüphesiz sizin için Allah katında bir vaat vardır' denilir. Derken onlara görünür de O'na bakarlar."⁷⁸⁶

EBÛ REZİN EL-UKAYLİ (R.A.)

605. ... Ebû Rezin el-Ukayli (r.a.) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Hepimiz Rabbimiz Teâlâ'yı görecek miyiz?" diye sordum. O "Evet" buyurdu. Ona "Peki, bunun mahlukatı içindeki alameti (işaret/örnek) nedir?" diye sordum. Buyurdu ki: "Ey Ebû Rezin! Sizden her biri yanında kimse yokken Ay'ı görmez mi?" Ben: "Tabii ki görür!" diye cevap verdim. Buyurdu ki: "Allah ise daha yücedir." Râvi daha sonra hadisin geri kalanını zikretmiştir.⁷⁸⁷

• Senedinde Kabisa b. Ukbe vardır. İbn Süfyan es-Süvâi'dir. Künyesi Ebû Âmir'dir, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte nadir muhalefeti vardır. Dokuzuncu tabakadan olup sahih görüşe göre H. 215'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/122) - Tehzib (8/347) Ne var ki bir önceki rivayet ile tahririnde görüldüğü ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

786 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yunus b. Habib el-Asbahani el-İclî vardır. Künyesi Ebû Bîşr'dir. İbn Ebi Hatim, onun hakkında "Asbahani'da ondan hadis yazdım" demiştir. Sikadır. Bk. Cerh ve Tadil (9/237)

• Yine senedinde Ebû Davud et-Tayalisi vardır. Sika hafızdır. Bazı hadislerde yanlış yapmıştır. Bk. 223.cü rivayet.

787 İsnadı hasendir.

• Senedinde Veki' b. Uduş vardır. Künyesi Ebû Musab el-Ukayli et-Taifi'dir. Makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/231) - Tehzib (11/131) Bununla birlikte kendisine, Delhem b. Esved b. Abdullah b. Hacıb b. Amir b. Müntefik babasından, o da amcası Lakid b. Amir'den senediyle ve Asım b. Lakid'ten "Bir keresinde Lakid dışarı çıktı..." senediyle mütâbaat etmiştir. Bk. Ahmed, Müsned (4/13-14) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 186) Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (10/338) Taberani'ye de nispet etmektedir. Elbani ise senedinin zayıf olduğunu söylemiştir. Çünkü Delhem b. Esved ile Abdurrahman b. Ayyaş'ın kim oldukları bilinmemektedir. Bk. Riyazu'l Cenne (1/200) Ayrıca bunu İbn Kayyim, Zadu'l Mead'ta zikretmiş, sonrasında İbn Mende'nin şu sözlerini aktarmıştır: "Bunu kimse münker bulmamış, isnadı hakkında konuşulmamıştır. Aksine âlimler, bunu kabul edip teslim olarak rivayet etmişlerdir. Bunu ancak inkârcı veya cahil veya Kitap ile Sünnet'e muhalefet eden biri inkâr eder." Bk. Zadu'l Mead (3/673, 678)

• Yine senedinde Ya'la b. Atâ el-Amiri vardır. Kendisine el-Leysi et-Taifi de denilir. Sikadır. Dördüncü tabakadan olup H. 120 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/378) - Tehzib (11/403)

• Yine senedinde Ali b. Osman el-Lahiki vardır. Sikadır, hadis ehli'dir. Kendisi Hammad b. Seleme ile Cüveyriye b. Esmâ'dan, Ebû Zur'a ile sika sayarak Ebû Hatim rivayette bulunmuştur. İbn Hiraş dedi ki: "Hakkında ihtilaf edilmiştir." Hafız İbn Hacer dedi ki: "İbn Hiraş'ın bu sözünün hiçbir dayanağı yoktur." H. 229'da vefat etmiştir. Bk. Mizan (3/144) - Muğni (2/452) - Lisan (4/243)

Tahrir:

• Ahmed, Müsned (4/11) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 448 (1/245) - İbn Mâce, Mukaddime, 180 (1/64) - Lalekai, 838 (3/483) Bunların hepsi, Yezid b. Harun yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

606. ... Ebû Rezin (r.a.) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Kıyamet günü hepimiz Rabbimiz Teâlâ'yı görecek miyiz?" diye sordum. O "Evet" buyurdu. Ona "Peki, bunun mahlukatı içindeki alameti (işaret/örnek) nedir?" diye sordum. Buyurdu ki: "Ey Ebû Rezin! Sizden her biri yanında kimse yokken Ay'ı görmez mi?" Ben: "Tabii ki görür!" diye cevap verdim. Buyurdu ki: "Allah ise daha yücedir."⁷⁸⁸

EBÛ MUSA EL-EŞ'ARİ (R.A.)

607. ... Ebû Burde b. Ebi Musa dedi ki: Velid b. Abdülmelik'in yanına gittim. Kendisi, önceleri Ömer b. Abdülaziz'in ihtiyaçlarıyla ilgilenirdi. İhtiyaç duyduğu şeyleri karşılayınca ona gittim, aldıklarımı yanına koyup selam verdim. Sonra yoluma koyuldum. Derken aklıma, babamın Rasûlullah'tan (s.a.v.) işitip de bana anlattığı bir hadis geldi. Birden beni bu göreve getirmesinden dolayı ona hadisi anlatmayı arzu ettim. Hemen geri döndüm. Beni görünce "Şeyhin ihtiyacını halletmiştin" dedi. Ona yaklaştığımda "Seni geri getiren nedir? İhtiyaçlarımı karşılamadın mı?" diye sordu. Ben: "Tabii ki karşıladım ancak babamdan işittiğim babamın da Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiği bir hadis var. Beni bu göreve getirdiğin için onu sana anlatmayı arzu ettim" dedim. Bana: "O nedir?" diye sordu. Dedim ki: Bana babam anlattı, dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Kıyamet günü geldiğinde her topluma dünyada ibadet ettikleri gösterilir, her bir toplum da dünyada ibadet ettiğinin yanına gider. Tevhid ehli ise kalır. Onlara: 'İnsanlar gitti, peki siz neyi bekliyorsunuz?' diye sorulur. Onlar: 'Bizim dünyada ibadet ettiğimiz bir Rabbimiz vardı, henüz O'nu görmedik' derler. Onlara: 'O'nu gördüğünüzde tanır mısınız?' diye sorulur. Onlar: 'Evet' diye cevap verirler. Soruyu soran bu sefer: 'Peki, O'nu görmediğiniz halde nasıl tanıyacaksınız?' diye sorar. Onlar: 'O'nun hiçbir benzeri yoktur' derler. Bunun üzerine hicap kaldırılır ve Allah Teâlâ'ya bakarlar. Derken birden secdeye kapanırlar. Başka bir kavim ise sırtlarında inek mahmuzu varmış gibi kalıverirler; secde etmek isterler ama güçleri yetmez. İşte bu, Allah Teâlâ'nın "O gün baldır açılır ve secdeye çağrılır da güçleri yetmez" (Kalem, 42) âyetinde anlatılanıdır. Derken Allah Teâlâ, mü'minlere 'Kaldırın başlarınızı! Sizden her birinin yerine bir Yahudi veya Hristiyan'ı cehenneme koydum' buyurur."

• Müsned (4/11) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 299) - Ebû Davud, Sünen (Avn, 13/56) - İbn Ebi Asım, Sünne, 459 (1/200) - Lalekal, 837 (3/483) Bunların hepsi, Hammad yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Musannif, 605 - Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 1094 (s. 147) Bu ikisi "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir.

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/358) bunu İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir. Yine bu, Âişe'den de rivayet edilmektedir. Bk. İbn Huzeyme, Tevhid (s. 235)

788 İsnadı bir önceki gibidir.

• Senedinde Yunus b. Habib vardır. Bk. 604.cü rivayet. Tahrici bir önceki ile aynıdır.

Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah adına yemin et; bunu sana gerçekten baban mı anlattı ve bunu bizzat Rasûlullah'tan (s.a.v.) mı duydu?"

Râvi dedi ki: Ebû Burde, bunun öyle olduğuna dair üç kez yemin edince Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Tevhid ehli hakkında bana bundan daha sevimli gelen bir hadis işitmemiştim."⁷⁸⁹

608. ... Ebû Musa'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ kıyamet günü tüm ümmetleri bir tepe üzerinde toplar. Mahlukatı arasında emrini uygulamayı arzu ettiğinde her bir topluma önceleri ibadet ettikleri şeyler gösterilir. Derken onlar, ibadet ettiklerine tâbi olur da onları cehenneme düşürürler. Sonra Rabbimiz Teâlâ bize gelir. O sıra bizler, yüksek bir mekânda oluruz. Bize 'Siz kim-siniz?' diye sorar.

- Bizler Müslümanlarız, diye cevap veririz. O:
- Neyi bekliyorsunuz?
- Rabbimiz Teâlâ'yı bekliyoruz.
- O'nu gördüğünüz de tanır mısınız?
- Evet.
- O'nu görmediğiniz halde nasıl tanıyacaksınız?
- Doğrusu O'nun dengi yoktur.

789 İsnadı çok zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Umare el-Kuraşi vardır. Onun hakkında el-Ezdi "Gerçekten zayıftır" der. Kendisinden sadece Ali b. Yezid b. Cud'an rivayette bulunmuştur. Bk. Mizan (3/178) - Lisan (4/279)

2. Yine senedinde Ali b. Yezid vardır. İbn Cud'an'dır, zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Burde b. Ebû Musa el-Eş'ari vardır. İsmnin Haris veya Amir olduğu söylenmiştir. Sikadır, üçüncü tabakadandır, H. 104'te vefat etmiştir. Vefat tarihi ile alakalı başka görüşler de vardır. Bk. Takrib (2/394) - Tehzib (12/18) Ayrıca tahriçte de görüleceği üzere hadis, başka sahih yollardan da gelmiştir.

Tahriç:

• Ahmed, Müsned (4/408) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 236) Bu ikisi, Affan yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 300) Musa b. İsmail yoluyla Hammad'dan bu şekilde...

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 464 (1/253) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 236) Bu ikisi, Süleyman b. Harb yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Asım, Sünne, 630 (1/280) - Lalekai, 832 (3/479) Bu ikisi, Hudbe b. Halid yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Darekutni, Sıfat, 34 (s. 48) Hammad'a kadar ulaşan bir senetle muhtasar olarak bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (4/407) - Musannif, 608. Hasen b. Musa yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle...

• Bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/353) Abd b. Humeyd ile İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir. Ayrıca Musannif, 640 ile 641 numaralı rivayetlerde bunu tekrar edecektir.

Bunun üzerine onlara gülerek görünür ve şöyle buyurur: "Ey Müslümanlar, size müjdeler olsun! Sizden her birinin cehennemdeki yerine bir Yahudi veya bir Hristiyan koydum."⁷⁹⁰

609. ... Ebû Musa el-Eşari (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) insanlara dinleri hakkında bir şey öğretiyordu. Bir ara insanların gözleri bir yere doğru dikildi. Onlara "Gözlerinizi benden çeviren de nedir?" diye sordu. Onlar "Ay'a baktık" dediler. Bunun üzerine buyurdu ki: "Acaba Allah Teâlâ'yı açıkça gördüğünüzde nasıl olursunuz?"⁷⁹¹

ABDULLAH B. MES'UD (R.A.)

610. ... Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Hiç şüphesiz Allah ümmetleri bir araya toplayacak, arşından kürsisine inecektir. O'nun kürsisi, gökleri ve yeri kuşatmıştır. Derken onlara 'Her ümmetin dünyada veli edindiğine burada da veli edinmesinden razı olur musunuz?' diye sorar. Onlar 'Evet' diye cevap verirler. Bunun üzerine 'Böyle yaparsa Rabbiniz adil davranmış olur mu?' diye sorar. Onlar yine 'Evet' diye cevap verirler. Derken onlara dünyada ibadet ettikleri şeyler gösterilir. Ardından Güneş'e ibadet edenlere Güneş görünür, Ay'a ibadet edenlere Ay görünür, ateşe ibadet edenlere ateş görünür, puta ibadet edenlere put görünür, İsa'ya ibadet edenlere İsa görünür, Üzeyir'e ibadet edenlere Üzeyir görünür... Sonra onlara 'Sizden her toplum, kesinlikle dünyada veli edindiğini izleyecektir' denilir. Tâ ki onları, cehenneme getirirler."

790 İsnadı çok zayıftır. Hakkında yukarıda açıklama yapıldı.
Tahrici bir önceki rivayette geçti.

791 İsnadı hasendir.

• Senedinde Hasen b. Yahya b. Kesir el-Anberi el-Massisi vardır. Hadislerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. Takrib (1/172) - Tehzib (2/325) Tahricte de görüleceği üzere kendisine kısa bir şekilde mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Eslem el-İclî vardır. İbn Dirhem'dir. Anberi azatlısıdır. Künyesi Ebû Gassan'dır. Basralıdır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 206'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/356) - Tehzib (11/266)

Tahric:

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 465 (1/253-254) Mutemir b. Süleyman yoluyla "Bana babam tahdis etti; Eslem el-İclî'den, o Ebi Miraye'den, o da Ebû Musa'dan..." senediyle bu şekilde...

• İbn Huzeyme, Tevhid (s. 179-180) Süleyman et-Teymi ve Bîşr b. Mufazzal et-Teymi yoluyla Eslem'den, o Ebi Miraye'den, o da Ebû Musa'dan senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Bununla birlikte İbn Huzeyme şöyle der: "Bu, bu isnatta Ebû Musa'nın sözüdür, Nebî'nin (s.a.v.) değil."

• Lalekai, 862 (3/498) Süleyman et-Teymi yoluyla Eslem'den bu şekilde rivayet etmiştir. Ne var ki bu rivayet, Ebû Musa üzerinde mevkuftur. Zikredilen Ebi Miraye'ye gelince; Ta'cîlu'l Menfaa (s. 519) adlı eserin sahibi, kendisinden bahsetmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Allah en iyisini bilir.

Sonrasında "Sonra şirk koşanlara 'Sizler ve şirk koştuklarınız yerinizde kalın!' diyeceğiz" âyetini, "Bizim sizin ibadetinizden haberimiz yoktu" (Yunus, 29) kısmına kadar okudu.

Buyurdu ki: "Sonra Muhammed'in ümmeti kalır. Onlara 'Neyi bekliyorsunuz?' diye sorulur. Onlar 'Bizim henüz görmediğimiz bir Rabbimiz vardır' diye cevap verirler. Onlara 'O'nu gördüğünüzde tanır mısınız?' diye sorulur. Onlar 'Bî-Derhal O'na uzun bir secdeye kapanırlar.'"

Buyurdu ki: "Başka bir kavim ise sırtlarında inek mahmuzu varmış gibi kalıverirler; secde etmek isterler ama güçleri yetmez."

Buyurdu ki: "Ardından onlara 'Kaldırın başlarınızı! Alın amelleriniz miktarınca nurlarınızı!' denilir..."

Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretti.⁷⁹²

792 İsnadı çok zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Abdula'la b. Ebi'l Müsavir vardır. Zühri azatlısıdır. Künyesi Ebû Mes'ud el-Cerrar'dır, Kufelidir. Medain'de ikamet etmiştir. Metruktür. İbn Main ise yalancı olduğunu söylemiştir. Yedinci tabakadan olup H. 160'ta vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/465) - Tehzib (6/98)

2. Yine senedinde Muhammed b. Hasen diye biri vardır. Bence o, İbn Zübale el-Mahzumi'dir. Künyesi Ebu'l Hasen'dir, Medinelidir. Âlimler, yalancı olduğunu söylemişlerdir. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 200'den önce vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/154) - Tehzib (9/115) - Mizan (3/514)

• Yine senedinde Minhal b. Amr vardır. Esedi azatlısıdır. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte nadiren vehmedirdi. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/278) - Tehzib (10/319)

• Yine senedinde Kays b. Hakem vardır. Esedi azatlısıdır. Kufelidir, sikadır. İkinci tabakadan olup H. 70'den önce vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/129) - Tehzib (8/397)

• Yine senedinde Ebû Ubeyde vardır. Sikadır ama İbn Mes'ud'dan işitmemiştir. Bk. 409.cu rivayet. Bununla birlikte Kays b. Seken'le birlikte zikredilmiştir ki kendisi Abdullah b. Mes'ud'un ashâbındandır. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere İbn Huzeyme ile Hakim'in rivayetlerinde aradaki vasıta olan Mesruk zikredilmiştir.

Tahric:

• İbn Huzeyme, Tevhid (s. 238-239) - Hakim, Müstedrek (4/589, 592) Bu ikisi, Yezid b. Abdurrahman Ebi Halide ed-Dûlâbi yoluyla "Bize Minhal tahdis etti; Ebû Ubeyde'den, o Mesruk'tan, o İbn Mes'ud'dan..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Hadis sahih olmakla birlikte Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir. Senette geçen Ebû Halide d-Dûlâbi, Kufe imamıdır. İçerisinde hadisleri toplanılan kimselerdendir." Zehebi dedi ki: "Hadisin isnadını ceyyid bulması ne kadar da tuhaf! Halbuki Ebû Halid, yoldan çıkmış bir şıadır." Heysemi dedi ki: "Bunun hepsini Taberani rivayet etmiştir. Senetteki râviler, Ebû Halid ed-Dûlâbi hariç -ki o da sikadır- sahihin râvileridir." Bk. Mecamu'z Zevaid (10/343)

• Lalekai, 842 (3/485) Nuaym b. Ebi Hind yoluyla Ebû Ubeyde'den rivayet etmiştir. Heysemi, Mecamu'z Zevaid'te (1/343-344) baş tarafını zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senedinde metruk bir râvi olan Abdula'la b. Ebi'l Müsavir vardır."

• Ayrıca Müslim, bunu Ebû Said el-Hudri'den (Hadis: 183, 1/168) buradakine yakın lafızlarla "Derken baldır açılır" kısmına kadar, kalan kısmını da İbn Mes'ud'dan (Hadis: 187, 1/174) "Ancak ben dilediğimi yapmaya kadirim" kısmına kadar rivayet etmiştir.

İBN ABBÂS (R.ANHUMÂ)

611. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Doğrusu cennet halkı, her Cuma kafurdan kum tepeleri üzerinde Rableri Teâlâ'yı görürler. Onlardan O'na yakın oturanları, Cuma günü O'nun zikrine en hızlı koşanı ve en erken mescide gelenleridir."⁷⁹³

ENES B. MÂLİK (R.A.)

612. Bize Ebu'l Hasen Ali b. İshak b. Zâtıyâ tahdis etti, dedi ki: Bize Abdula'la b. Hammad en-Nersi tahdis etti, dedi ki: Bize Ömer b. Yunus tahdis etti, dedi ki: Bize Cehzam b. Abdullah tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Zabye tahdis etti; Osman b. Umeyr'den, o Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Elinde içerisinde siyah bir leke olan bir ayna ile Cibril (a.s.) bana geldi. Kendisine sordum:

- Bu da nedir ey Cibril?

- Bu Cuma'dır. Rabbin, sana ve senden sonra kaumine bayram olsun diye onu sana arz ediyor. Sen ilksin; Yahudi ve Hristiyanlar senden sonra sana tâbidirler.

- O günde bizim için ne var?

- Sizin için o günde hayır vardır. O günde öyle bir saat var ki, her kim Allah'a hayırla dua ederse, eğer onu kısmet edecekse ona verir. Eğer kısmeti değilse, onun için daha büyüğünü saklar. Veya her kim o saatte kendisi hakkında yazılan bir şerden Allah'a sığınır, Allah onu daha büyüğünden sığındırır.

- Aynadaki bu siyah leke nedir?

- O, Cuma gününde olan saattir. Cuma günü, katımızda günlerin efendisidir. Biz ona ahirette "Mezid (Ziyade) Günü" deriz.

- Ona neden Mezid (Ziyade) Günü dersiniz?

Cebrail dedi ki: "Doğrusu Rabbin, cennette keskin kokulu beyaz miskten bir vadi edinmiştir. Allah Teâlâ her Cuma İlliyyin'den kürsisine iner. Sonra Kürsi, nurdan minberlerle çevrilir. Sonra peygamberler gelirler, tâ ki üzerlerine otururlar. Sonra o minberler, altından kürsilerle çevrelenir. Sonra Sıddikler ve şehidler gelirler, tâ ki üzerlerine otururlar. Sonra cennet halkı gelir, tâ ki kum tepelerine otururlar. Sonra Rableri Teâlâ onlara tecelli eder de O'nun yüzüne bakarlar. O da "Size verdiğim

⁷⁹³ İsnadı şöyledir:

• Senedinde Muhammed b. Eş'as vardır. Bk. 59.cu rivayet. Yine senedinde şeyhi ile babası Hasen vardır ki ben ikisinin de kim olduklarını bilmiyorum.

Tahrîç: Bunu Hafız Zehebi, Muhtasarı'l Uluvv, 51 (s. 104)'te İbn Mes'ud'dan aktarmış ve şöyle demiştir: "Bunu İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra'da ceyyid bir isnatla rivayet etmiştir."

sözümü tutan, üzerinizdeki nimetimi tamamlayan benim. Burası ikram edeceğim yerdir. Artık benden isteyin!" buyurur. Onlar, O'nun rızasını isterler. Buyurur ki: "Sizden razıyım, sizi yurduma yerleştirdim. Size ikramım ulaşacaktır. Artık benden isteyin!" Bunun üzerine onlar, tüm arzuları bitene dek isteyip dururlar. Ardından onlar için hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir beşerin hatırına gelmeyen şeyler açar. Bu, insanların Cuma'dan ayrılış oranlarına göredir. Sonra Allah Teâlâ, kürsisi üzerine yükselir. Siddikler ve şehidler de O'nunla beraber yükselirler. Odalar halkı da odalarına çekilirler. Odalar beyaz inci, yeşil zebercet veya kırmızı yakuttur. Orada meyveleri, eşleri ve hizmetçileri vardır. Onlar hiçbir şeye, O'ndan daha fazla ikram görmek ve Allah Teâlâ'nın yüzüne bakmak için Cuma gününe muhtaç oldukları kadar muhtaç değildirler. İşte bu yüzden "Mezid (Ziyade) Günü" diye isimlendirilmiştir." Veya nasıl söylediyse...⁷⁹⁴

794 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Osman b. Umeyr el-Beceli vardır. Künyesi Ebu'l Yakzan el-A'ma'dır, Kufelidir. Zayıf olup kanştırırdı, tedlis de yapardı. Aşırı Şia görüşüne sahipti. Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Darekutni dedi ki: "Metruktür." İbn Abdilberr dedi ki: "Âlimlerin tümü onu zayıf saymışlardır." Yedinci tabakadan olup H. 150'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/13) - Tehzib (7/145) Bununla birlikte Gufra'nın azatlısı Ömer b. Abdullah, Darimi'nin rivayetinde kendisine mütâbaat etmiştir. Gerçi o da zayıftır. Bk. 488.ci rivayet. Ancak yine de mütâbaat ile hadis kuvvetlenmemektedir.
- Yine senedinde Ebû Zabye vardır. Racâ b. Haris'tir. Musannif, 614 numaralı rivayetten sonra İbn Ebi Davud'un onu sika saydığını belirtecektir. Lisanu'l Mizan (2/456) adlı eserinde ise İbn Ebi Davud'un "Sika değildir" dediği geçmektedir. Bu, Musannif'in söylediğinin tam tersidir. Galiba bu, Lisan adlı eserdeki basım hatasıdır. Çünkü Musannif, İbn Ebi Davud'un talebesi olup bizzat ondan nakletmektedir. İbn Hacer ise bunun hilafına çok sonradan gelmiştir. Ayrıca Ebû Zabye'ye Darimi ve İbn Mende'nin rivayetlerinde Leys mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde Cehzam b. Abdullah b. Tufeyl vardır. Kaysi azatlısıdır. Yemenlidir ama aslen Horasanlıdır. Saduk olmakla birlikte meçhul râvilerden çokça rivayetlerde bulunmuştur. Bk. Takrib (1/135) - Tehzib (2/120)
- Yine senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Rivayetlerinde beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet.
- Yine senedinde Musannif'in hakkında ihtilaf edilen şeyhi vardır. Ancak bundan sonraki iki hadiste de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Senetteki Amr b. Yunus'a gelelim. İbn Kasım el-Yemani'dir, sikadır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 206'da vefat etmiştir.

Tahric:

- İbn Ebi Şeybe, Musannef (2/150) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 290-291, 302) - İbn Mende, 92 (s. 101) Bunların hepsi, Leys yoluyla Osman b. Ebi Humeyd -İbn Umeyr- den, o Enes'ten senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 460 (1/250) - İbn Cerir, Tefsir (26/175) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 92 (s. 101) Bunların hepsi, Cehzam yoluyla "Bana Ebû Taybe (bu şekildedir) tahdis etti; Muaviye el-Absi'den, o Osman b. Umeyr'den, o Enes'ten senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 290) Gufra'nın azatlısı Ömer b. Abdullah yoluyla "Enes'i işittim" senediyle...
- İbn Kayyim, Hâdi'l Ervah'ta (s. 219) şöyle der: "Bu, şanı büyük bir hadistir. Sünnet imamları bunu kabul ederek rivayet etmiş, İmam Şafii bununla Müsned adlı eserini güzelleştirmiştir." İbn Kayyim sonrasında diğer yollarını da zikreder. Ayrıca es-Savaiku'l Mürsele (Muhtasarı'l Mavsili, 2/238)'de bunun hakkında uzun sözler söylemiştir.

613. Yine bize el-Beğavi Ebu'l Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz tahdis etti, dedi ki: Bize Abdula'la b. Hammad tahdis etti... Râvi daha sonra baştan sona kadar yukarıdaki hadisi zikretti.⁷⁹⁵

614. Yine bize Ebû Bekir tahdis etti ve başka bir yolla Enes'ten Nebî'nin (s.a.v.) yukarıdakine benzer bir hadisini zikretti.

İbn Ebi Davud bize şöyle dedi: Ebû Zabye'nin adı Racâ b. Haris olup sikadır. Osman b. Umeyr'in künyesi ise Ebu'l Yakzan'dır.⁷⁹⁶

CABİR B. ABDULLAH (R.ANHUMÂ)

615. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennet halkı nimetler içerisindeyken bir nur doğar. Birden başlarını kaldırırlar, bir de bakarlar ki Rab Teâlâ üstlerinden onlara bakmakta. Ardından onlara "es-Selamu aleykum ey cennet halkı!" buyurur. Bu, Allah Teâlâ'nın "Çok rahmetli Rab'den sözlü selam vardır" (Yasin, 58) sözünde anlatılan şeydir."

Buyurdu ki: "Derken onlara bakar, onlar da O'na bakarlar. O'na baktıkları müddetçe nimetlerden hiçbir şeye gözleri kaymaz. Tâ ki Allah Teâlâ onlardan perdelenir. O'nun nuru ve bereketi ise, onlar yurtlarında iken üzerlerinde kalır."⁷⁹⁷

616. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennet halkı cennete girdiklerinde, onlara kırmızı yakuttan, kanatları olan ve işeyip pisle-meyen atlar gelir. Hemen üzerlerine otururlar. Sonrasında onları cennette uçururlar. Derken el-Cebbar Teâlâ onlara tecelli eder. O'nu gördüklerinde derhal secdeye

795 İsnadı hasendir. Daha önce hakkında açıklama yapıldı.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

796 İsnadı 612 numaralı rivayette geçti.

797 İsnadı çok zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Fazl b. İsa er-Rakkaşi vardır. Künyesi Ebû İsa'dır, Basralıdır, vaizdir. Hadisleri münkerdir. Kaderiye olmakla suçlanmıştır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/111) - Tehzib (8/283)

2. Yine senedinde Ubeydullah b. Abdullah el-Abbadani vardır. Basralıdır, künyesi Ebû Asım'dır. İsmi Abdullah b. Ubeydullah da olabilir. Hadiste zayıftır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/443) - Tehzib (12/142)

• Yine senedinde Muhammed b. Münkedir vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 95.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Abdülmelik vardır. Saduktur. Bk. 76.cı rivayet.

Tahriç:

• İbn Mâce, Mukaddime, 184 (1/66) Muhammed b. Abdülmelik yoluyla bu şekilde...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 836 (3/482) İshak b. Abdülvahid yoluyla "Bize Ebû Asım el-Abbadani tahdis etti..." senediyle...

• Ebû Nuaym, Hilye (6/209) Ebû Asım el-Abbadani yoluyla buradakinden daha uzun olarak...

• Ukayli, ed-Duafa el-Kebir (2/274-275) - İbn Adıyy, Kamil (6/2039-2040) Bu ikisi, Ebû Asım yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (7/65) bunu yukarıdakilere ilave olarak Sıfatu'l Cenneh adlı eserinde İbn Ebi'd Dünya, Bezzar, Ebû Hatim ve İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir. Yine bunu İbnu'l Cevzi, el-Mevzuat'ta (3/262) zikretmektedir.

kapanırlar. Bunun üzerine el-Cebbar Teâlâ, onlara "Kaldırın başlarınızı! Bugün amel günü değildir, Bugün yalnızca nimet ve ikram günüdür" buyurur. Derhal başlarını kaldırırlar. Ardından Allah Teâlâ üzerlerine hoş bir koku yağdırır. Hemen ailelerinin yanına dönerler. Yolda miskten kum tepelerinin yanlarından geçerler. O sıra Allah Teâlâ o kum tepelerine bir rüzgar gönderir de kumları (üzerlerine) savurur. Tâ ki ailelerinin yanına, dağılmış misk tozları şeklinde dönerler."⁷⁹⁸

617. ... Hasan-ı Basrî'den; Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: "Cennet halkı cennete girip onlara yapılan ikram devam ettiğinde kendilerine kırmızı yakut-tan atlar gelir. Atlar işeyip pislemeyizler ve onların kanatları vardır. Hemen üzerlerine otururlar. Sonra el-Cebbar Teâlâ'nın yanına gelirler. Onlara tecelli ettiğinde derhal O'na secde ederler. Onlara şöyle buyurur: "Ey cennet halkı, kaldırın başlarınızı! Gerçekten sizden razı oldum. Artık bundan sonra size kızgınlık yoktur. Ey cennet halkı, kaldırın başlarınızı! Çünkü burası amel yurdu değildir. Burası ikamet ve nimet yurdu"dur." Bunun üzerine başlarını kaldırırlar. Derken Allah Teâlâ üzerlerine hoş bir koku yağdırır. Hemen ailelerinin yanına dönerler. Yolda miskten kum tepelerinin yanlarından geçerler. O sıra Allah Teâlâ o kum tepelerine bir rüzgar gönderir de kumları yüzlerine savurur. Tâ ki ailelerinin yanına, kendileri ve atları miskten ... [Râvi dedi ki: Burada bir kelime söyledi] ... gibi dönerler."⁷⁹⁹

ABDULLAH B. ÖMER (R.ANHUMÂ)

618. ... Safvan b. Muhriz dedi ki: Bir adam, İbn Ömer'e "Rasûlullah'tan (s.a.v.) Allah'ın kul ile özel görüşmesi konusunu nasıl işittin?" diye sordu. İbn Ömer dedi ki: Onu şöyle derken işittim: "Kıyamet günü mü'min Rabbi Teâlâ'ya yaklaşır. Tâ ki yanını üzerine koyar ve ona günahlarını ikrar ettirir; ona "Bunu biliyor musun?" diye sorar, kul da "Biliyorum ey Rabbim!" der. Bunun üzerine ona "Bunu dünyada senin için örtmüştüm. Bugün de onu senin için bağışlıyorum" buyurur. Ardından ona iyiliklerinin yazılı olduğu sahifeyi verir. Kâfir ve münâfiğa gelince; onlara şahitlerin üstlerinde "Bunlar Rableri adına yalan söyleyenlerdir" buyurur."⁸⁰⁰

⁷⁹⁸ İsnadı gerçekten zayıftır.

• Senedinde Hakem b. Ebû Halid vardır. Ebû Muhammed Hakem b. Zuhayr el-Fezari'dir. Kün-yesi Ebû Leylâ'dır. Ebû Halid de denilir. Rafîzi olmakla suçlanmış, İbn Main kendisini böyle it-ham etmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 180'e yakın vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/191) - Tehzib (2/427)

• Yine senedinde Mervan b. Muaviye vardır. Sîkadır. Şeyhlerin isimlerinde tedlis yapardı. Bk. 497.ci rivayet.

• Yine senedinde Süveyd b. Said vardır. Kendisinde zayıflık bulunmaktadır. Bk. 27.ci rivayet. Bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Hüseyin b. Hasan el-Mervezi kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrîç: Bunu Tirmizî, benzer olarak Ebû Eyyûb'tan rivayet etmiş ve "İsnadı kuvvetli değildir" demiştir. Bk. Tirmizî, Sıfatu'l Cenneh, 2544 (4/682)

⁷⁹⁹ Bir önceki rivayette geçti.

⁸⁰⁰ İsnadı sahihtir.

619. ... Safvan b. Muhriz anlatıyor: Bir keresinde İbn Ömer'in elinden tutmuşum. Derken yanına bir adam geldi ve "Rasûlullah'tan (s.a.v.) Allah'ın kul ile özel görüşmesi konusunu nasıl işittin?" diye sordu. İbn Ömer dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Allah Teâlâ kıyamet günü mü'mini yakınlaştırır. Tâ ki yanını üzerine koyar ve onu insanlardan gizler. Ardından ona "Ey kulum! Şu-şu (günahını) biliyor musun?" diye sorar. Kul "Evet, ey Rabbim!" diye cevap verir. Sonra ona "Ey kulum! Peki, şu-şu (günahını) biliyor musun?" diye sorar. Kul derhal "Evet, ey Rabbim!" diye cevap verir. Tâ ki tüm günahlarını ikrar ettirdiğinde, kul içinden helak olacağını düşünür. Buyurur ki: "Bunu dünyada senin için örtmüşüm. Bugün de onu senin için bağışladım." Sonrasında ona iyiliklerinin yazılı olduğu sahifeyi verir."⁸⁰¹

620. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennet halkının en alt konumda olanı; çadırlarına, nimetlerine ve yataklarına bin senelik yoldan bakan kimsedir. Onlar içinde Allah'ın en çok değer verdiği ise sabah akşam Rab Teâlâ'nın yüzüne bakandır."⁸⁰²

• Senedinde Hişam ed-Destevâi vardır. Hişam b. Ebi Abdullah Senber'dir. Künyesi Ebû Bekir ed-Destevâ'dir. Sikadır, sebtir. Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Yedinci tabaka büyüklerinden olup H. 154'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/319) - Tehzib (11/43)

• Yine senedinde Katade vardır. İbn Diame'dir. Bk. 40.cı rivayet.

Tahriç:

• Buhârî, Tefsir, 4685 (8/353) - Müslim, Tevbe, 2768 (4/2120) - İbn Mâce, Mukaddime, 183 (1/65) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 437 (1/240) - İbn Cerir, Tefsir (12/21) Bunların hepsi, Hişam yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Mezalim, 2441 (5/96) - Musannif, 619. Hemmam b. Yahya yoluyla "Bize Katade tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (4/412) bunu yukarıdakilere ek olarak İbn Mübarek, İbn Ebi Şeybe, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim, İbn Merduyeh ve Beyhaki'ye de nispet etmektedir.

801 İsnadı hasendir.

• Senedinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 159.cü rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Yahya b. Hemmam vardır. Sikadır, bazen vehmederdi. Bk. 64.cü rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette de görüldüğü üzere kendisine Hişam ed-Destevâi mütâbaat etmiştir. Tahrici bir önceki ile aynıdır.

802 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Süveyr b. Ebi Fahite Said b. Alaka vardır. Künyesi Ebu'l Cehm'dir. Zayıftır. Rafizi olmakla suçlanmıştır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/121) - Tehzib (2/36)

• Yine senedinde İsrail vardır. İbn Yunus b. İshak es-Sebiî'dir. Sikadır. Hüccet olmaksızın hakkında kelam edilmiştir. Bk. 249.cü rivayet.

Tahriç:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef (13/111) - Ahmed, Müsned (2/13) - Tirmizî, Sıfatu'l Cenneh, 2553 (4/688) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 461, 462 (1/251, 252) - Taberî, Tefsir (29/193) - Hakim, Müstedrek (2/509-510) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 91 (s. 100) - Lalekai, 840, 841 (3/484) Bunların hepsi, Süveyr yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Bu bid'atçilerin reddi hakkında müfesser bir hadistir. Süveyr b. Ebi Fahite'den Buhârî ile Müslim her

621. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu cennet halkı içinde; saraylarına, çadırlarına ve Allah'ın kendisi için hazırladıklarına bin senelik yoldan bakan kimse vardır. Yine onlar içinde dünyadaki miktarınca sabah akşam Allah Teâlâ'ya bakan vardır." İbn Ömer sonrasında "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar" (Kıyamet, 22-23) âyetlerini okudu.⁸⁰³

ADİY B. HATİM ET-TAİ (R.A.)

622. ... Adiy b. Hatim et-Tai'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden her biriniz, kendisi ile O'nun arasında tercüman ve O'nu gizleyen bir hicap olmak-sızın illaki Rabbi Teâlâ ile konuşacaktır. Derken sağına bakacak, yalnızca önceden gönderdiği şeyi görecektir; soluna bakacak, yalnızca önceden gönderdiği şeyi görecektir; önüne bakacak, yalnızca cehennemli görecektir. Bir hurmanın yarısı ile de olsa, cehennemden sakının!"⁸⁰⁴

ne kadar rivayette bulunmamış olsalar da sadece Şia olmakla zayıf görülmüştür." Zehebi dedi ki: "Aksine bu çok zayıf bir isnattır."

• Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'te (10/401) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed, Ebû Ya'la ve Taberani rivayet etmiştir. Senetlerinde Süveyr b. Ebi Fahite vardır ki zayıf olduğunda icma edilmiştir."

• Ayrıca Suyutî, ed-Dürri'l Mensur'da (8/350) bunu Abd b. Humeyd, İbn Münzir, er-Ru'ye adlı eserinde Darekutni, İbn Merduyeh ve Beyhaki'ye de nispet etmektedir.

• Yine bu hadisi Müsned'e yaptığı tahriç çalışmasında (5317) Ahmed Şakir ile Daifu'l Cami' adlı eserinde (1381, 1382) Elbani de zayıf saymışlardır.

803 İsnadı zayıftır.

• Senedinde bir önceki rivayette geçen Süveyr b. Ebi Fahite vardır.

• Yine senedinde Müseyyeb b. Vazih vardır. Âlimler, onun hakkında kelam etmişlerdir. Bk. 32.ci rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Tahrici bir önceki ile aynıdır.

804 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hammad b. Usame vardır. Kuraşi azatlısıdır. Kufelidir, künyesi Ebû Usame'dir. Künyesi ile meşhurdur. Sikadır, sebtir, nadiren tedlis yapmıştır. Ömrünün sonlarında başkalarının kitabından hadis rivayet ederdi. Bk. 589.cu rivayet. Bununla birlikte bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Veki', kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere Hafs b. Gıyas, İsa b. Yunus ve başkaları da kendisine mütâbaat etmişlerdir. Yine tahricte gösterileceği üzere hadisin başka sahih yolları da vardır.

Tahric:

• Buhârî, Tevhid, 7443 (13/423) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 440 (1/242) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 150) Bunların hepsi, Ebû Usame yoluyla "Bize A'meş tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, 7512 (13/474) - Müslim, Zekat, 1016 (2/703) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/347) Bunların hepsi, İsa b. Yunus yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (4/377) - Müslim, 1016 (2/704) - Tirmizî, 2415 (4/611) Bunların hepsi, Ebû Muaviye yoluyla "Bize A'meş tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca bk. İbn Mâce, 185 (1/66), 1843 (1/590) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 438, (1/241) - Lalekai, 834 (3/471) - Buhârî, 6539 (11/400)

623. ... Adiy b. Hatim et-Tai'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden her biriniz, kıyamet günü kendisi ile O'nun arasında tercüman olmaksızın illaki Rabbi Teâlâ ile konuşacaktır. Derken sağına bakacak, yalnızca önceden gönderdiği şeyi görecek; soluna bakacak, yalnızca önceden gönderdiği şeyi görecek; önüne bakacak, onu cehennem karşılayacak. O halde Artık bir hurmanın yarısı ile de olsa, kendinizi cehennem ateşinden koruyun!"⁸⁰⁵

TUBA AĞACI HADİSİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Gerçekten Allah Teâlâ, Kitabı'nın birçok yerinde Rasûlü'nün (s.a.v.) dili ile mü'minlere cennette hazırladığı ikramı anlatmıştır. Onlara hazırladığı şeylerden biri de, şu âyetle zikredilendir: "İman edip salih ameller işleyenlere Tuba ve güzel bir dönüş vardır." (Ra'd, 29)

Ayrıca Nebî (s.a.v.) Tuba ağacının ne olduğunu ve Allah'ın o ağaçta mü'minler için hazırladığı ikramları açıklamıştır. Aynı şekilde yakuttan olan ve içerisine ruh üfürülen seçkin develer üzerine Rableri Teâlâ'yı ziyaret etmeleri de onlara verecek olduğu ikramlardandır. Onlar Rableri Teâlâ'yı ziyaret ederler. O da onlara tecelli eder ve O'na bakarlar. Onlarla konuşur, onlar da O'nunla konuşurlar. Onlara selam verir ve onlara verdiği lütfunu artırır.

Şimdi ben, Allah'ın kendisiyle mü'minlerin gözlerini aydın kılıp hak yoldan çıkanların gözlerini karartacağı şeyleri zikredeceğim inşallah. Allah, başarı verendir.

624. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); bir adam, Rasûlullah'a (s.a.v.) "Tuba seni görüp sana iman edene!" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.): "Tuba beni gören ve bana iman edene! Sonra tuba, sonra tuba, sonra tuba beni görmediği halde bana iman edene!" buyurdu. Derken başka bir adam: "Ey Allah'ın Rasûlü! Tuba nedir?" diye sordu. Buyurdu ki: "Cennette bir ağaçtır ki mesafesi yüz yıldır. Cennet halkının elbiseleri, onun tomurcuklarından çıkar."⁸⁰⁶

805 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

806 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Derrac vardır. İbn Sem'an'dır. Künyesi Ebu's Semh'dir, Sehmi azatlısıdır. Mısırlı kıssacıdır. Saduk olmakla birlikte Ebû Heysem'den rivayet ettiği hadislerde zayıftır. Ahmed ve başkaları dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Hülâsa adlı eserde şöyle geçer: "İbn Main onu sika saymış ama Darekutni zayıf olduğunu söylemiştir." Ebû Davud dedi ki: "Ebû Heysem'den olanları müstesna hadisleri düzgündür." Dördüncü tabakadan olup H. 126'da vefat etmiştir. Bk. Yahya b. Main, Tarih (2/155) - Mizan (2/24) - Muğni (1/222) - Takrib (1/235) - Tehzib (3/208) - Hülâsa (s. 112)

• Yine senedinde Ebû Heysem vardır. Süleyman b. Amr b. Abd'dir. Künyesi Ebû Ubeyd'dir, Leysi azatlısıdır, Mısırlıdır. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/329) - Tehzib (4/212) - Kaşif (1/318)

• Yine senedinde Amr b. Haris vardır. Sika, fakih ve hafızdır. Bk. 52.ci rivayet.

• Yine senedinde Yezid b. Halid vardır. İbn Yezid b. Abdullah b. Mevheb er-Rahli'dir. Künyesi Ebû Halid'tir. Sikadır, âbiddir. Onuncu tabakadan olup H. 232 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/364) - Tehzib (11/322)

625. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanında Tuba zikredildi. Ardından "Ey Ebû Bekir! Tuba'nın ne olduğu bilgisi sana ulaştı mı?" buyurdu. Ebû Bekir: "Allah ve Rasûlü en iyi bilendir" diye cevap verdi. Bu- binmiş biri, dallarından biri altında yetmiş sonbahar ilerler. Yaprakları elbiselerdir ki üzerlerine iki hörgüçlü develer gibi kuşlar konar." Bunun üzerine Ebû Bekir es- Sıddîk (r.a.): "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu orada eli yumuşak kuşlar vardır" dedi. Buyurdu ki: "Onlardan daha yumuşağı, onlardan yiyen kimsedir. İnşallah sen de onlardan sın ey Ebû Bekir!"⁸⁰⁷

626/A. Bize Ebû Cafer Muhammed b. Harun b. Budenya ed-Dekkak imla ile tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Abdullah b. Ammar el-Mavsili tahdis etti, dedi ki: Bize el-Muâfâ b. İmrân tahdis etti; Ebû İyas İdris b. Sinan'dan, o Vehb b. Münebbih'ten, o Muhammed b. Ali'den; İdris dedi ki: "Sonra Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Fatıma (r.anhum) ile karşılaştım. Bana tahdis ettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu..."⁸⁰⁸

Tahric:

- İbn Cerir, Tefsir (13/149) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 2625, s. 652) - Zehebi, Mizan (2/24-25) Bunların hepsi, Amr b. Haris yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
  - İmam Ahmed, Müsned (3/71) - Hatib, Tarih-i Bağdat (4/90, 91) Bu ikisi, İbn Lehi'a yoluyla "Bize Derrac tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
  - Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (4/644) bunu Ebû Ya'la, İbn Ebi Hatim ve İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir. Elbani dedi ki: "Derrac'ın hıfzının kötü oluşundan dolayı bu senet ile şahit getirmekte beis yoktur." Bk. Silsile-i Sahiha, 1985, 1241 - Sahihu'l Cami', 3813
- Ayrıca bu hadisin "Cennette bir ağaç vardır ki bir süvari gölgesinde..." şeklinde şahitleri de vardır. Bk. Buhârî, Bed'u'l Halk, 3251, 3252 (6/319) Enes ve Ebû Hureyre'den... - Müslim, 2827, 2828 (4/2176) Sehl b. Sa'd ve Ebû Said'den... - Ahmed (2/404) - İbn Mâce, 4335 (2/1450) Ancak şahit, hadisin ilk tarafı içindir, hadisin tümü için değil. Allah en iyisini bilir.

807 İsnadı çok zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Zur'a b. İbrahim ed-Dimeşki vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Kuvvetli değildi ama hadisleri yazılır." Lisan adlı eserde geçtiği üzere Ebû Nuaym dedi ki: "Ne sika ne de emin biridir." İbn Asakir, onun hakkında bilgi verirken hadis uydurduğundan bahsetmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (3/606) - Mizan (2/70) - Lisan (2/475)
  2. Yine senedinde Abdullah b. Ziyad er-Ramli vardır. Fillistinlidir. Zur'a b. İbrahim'den münker hadisler rivayet etmektedir. İbn Hibban, hakkında kelam etmiştir. Bk. Mecruhın (2/33) - Mizan (2/425) - Lisan (3/288)
- Yine senedinde Ebû Talib vardır. Abdalcabbar b. Asım el-Horasani en-Nesâi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. İbn Main ve Darekutni, onun hakkında "Sikadır" demişlerdir. Bununla birlikte Yahya, bir seferinde "Saduk" demiş, başka bir keresinde de "Hadislerinde beis yoktur" demiştir. H. 233'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (6/102)

Tahric:

- İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra (Muhtasar, 187) Ebû Talib yoluyla bu şekilde...
- Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (4/649) bunu İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir. Elbani ise, Sahihu'l Cami, 3634 (4/13)'te bunu zayıf saymıştır.

808 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Muhammed b. Ali, yani Ebû Cafer el-Bakır ile Nebî (s.a.v.) arasında Inkita (kopukluk) vardır.

626/B. Yine bize Ebû Abdullah Hüseyin b. Muhammed b. Ufeyr el-Ensari imla ile tahdis etti, dedi ki: Bize İshak b. Davud el-Kantari tahdis etti; Ahmed b. Abdullah b. Yunus'tan, dedi ki: Bize el-Muâfâ b. İmrân tahdis etti, dedi ki: Bize İdris b. Sinan tahdis etti; Vehb b. Münebbih'ten, o Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Fatıma'dan (r.anhum);

İdris dedi ki: Sonra Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Fatıma (r.anhum) ile karışlaştım. Bana tahdis ettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Doğrusu cennette, kendisine Tuba denilen bir ağaç vardır. Şayet kaliteli bir binek bir süvarinin emrine amade edilse, gölgesinde yüz sene ilerler de yine de kat edemez. Yaprakları ve gövdesi yeşil elbiseler, çiçekleri sarı bahçeler, dalları sündüs ve istebrak⁸⁰⁹, meyveleri yeşil cübbeler, suyu zencefil ve bal, vadisi kırmızı yakut ile yeşil zebercet; toprağı misk, amber ve beyaz kafur, çimenleri ise parlak safrandır. Tütsüleri yakılmaksızın yanar. Kökünden Selsebil ve keskin şarap nehirleri fışkırır. Gölgesi, cennet halkının meclislerinden bir meclis ve birbirleri ile sohbet ettikleri bir yerdir. Onlar gölgesinde konuştukları bir anda kendilerine yanlarında kırmızı yakuttan yaratılmış, içlerine ruh üfürülmüş ve altın zincirlerle yükseltilmiş kaliteli binitler olduğu halde melekler gelir. Sanki yüzleri güzel ve parlak ışık saçan kandiller gibidir. Boynuzları kırmızı ipek ve yumuşacık beyaz yündendir. Ona bakan kimse, daha

2. Senette İdris b. Sinan vardır. Künyesi Ebû İlyas es-San'ani'dir, Vehb b. Münebbih'in kızından olma torunudur. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/50) - Tehzib (1/194)

• Yine senedinde Muâfâ b. İmrân el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Said el-Fehmi'dir, Musulludur. Sika, âbid ve fakihdir. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 185'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/258) - Tehzib (10/199)

• Yine senedinde Muhammed b. Abdullah b. Ammar el-Huzai el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Cafer'dir, Musul'da ikamet etmiştir. Sika hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 242'te seksen yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/178) - Tehzib (9/265)

Tahric: İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra (Muhtasar, 184) - İbn Cerir, Tefsir (13/148) Vehb b. Münebbih'ten mevkuf olarak - İbn Batta, İbane (Muhtasar, 186) Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (4/647) İbn Ebi Hatim'e de nispet etmektedir. Hafız İbn Kesir, bu rivayet hakkında şöyle der: "Bu garip bir anlatım, tuhaf bir rivayettir. Bununla birlikte bazı kısımlarının şahitleri vardır." Bk. Tefsir (4/380) İbn Kayyim, Hâdi'l Ervah'ta bunu İbn Ebi'd Dünya ve Ebû Nuaym'a da nispet etmiş, rivayeti zikretmiş, sonrasında da şöyle demiştir: "Bunun Nebî'ye (s.a.v.) nispet edilmesi doğru değildir. Bunun Muhammed b. Ali'nin kelamı olması yeterlidir. Senette geçen zayıf râviler, bunda yanlış yapmış ve bunu Nebî'nin (s.a.v.) sözlerinden saymışlardır. Ayrıca senette geçen İdris b. Sinan, Vehb b. Münebbih'in torunu olup Yahya b. Main onu zayıf saymıştır. Darekutni de "Metruktür" demiştir. Kendisine mütâbaat edilen Ebû İlyas'a gelince; onun kim olduğu bilinmiyor. Ondan rivayette bulunan Kasım b. Yazid el-Mavsili ise aynı şekilde meçhuldür. Bunun gibi şeylerle rivayetin merfu olması sahih değildir." Allah en iyisini bilir.

809 İbn Kayyim el-Cevziyye der ki: "Müfessirlerden bir topluluk şöyle demiştir: Sündüs, İnce ipekten dokunmuş elbisedir. İstebrak ise kalın ipek elbisedir. Başka bir grup ise istebrakın kalınlıkla alakası olmadığını, aksine sık dokunan ipek olduğunu söylemiştir. Zeccac dedi ki: Sündüs ve istebrak, ipeğin iki çeşididir. Renklerin en güzeli yeşil, elbiselerin en yumuşağı ise ipektir. Bu yüzden Allah, cennet halkı için hem güzel görüntü ve göz zevkini hem de yumuşaklık ile bedenini haz almasını bir araya getirmiştir." Bk. Hâdi'l Ervah, Ellinci Bölüm. (Çev.)

önce onun gibi hoş, parlak ve güzeline bakmamıştır. Aşağılanmadan boyun eğmiş, eğitilmeden çevikleşmişlerdir. Üzerlerinde yüzeyleri inci ve mercandan taşlar çakılan inci ve yakuttan, plakaları kırmızı altından eyerler vardır. Abkari⁸¹⁰ ve urcuvar⁸¹¹ ile giydirilmişlerdir. Derken melekler, o binitleri onlar için çöktürürler.

Sonra onlara şöyle der: "Doğrusu Rabbiniz Teâlâ size selam söylemekte ve (üzerinizdeki fazlını) arttırmaktadır. O size bakacak, sizi selamlayacak, sizinle konuşacak, siz de O'nunla konuşacaksınız. Size olan lütfunu ve genişliğini arttıracaktır. Şüphesiz ki O, geniş bir rahmet ve büyük bir lütf sahibidir." Derken onlardan her biri eyerine binip yola koyulurlar. Sonra hepsi de düzgün bir saf halinde oradan ayrılırlar. Hiçbir şey, hiçbir şeyi geçmez. Hiçbir bineğin kulağı, yanındaki bineğin kulağını dahi aşmaz. Ne zaman cennet ağaçlarından birinin yanından geçseler, saf-lar bozulmasın ve kişi ile yol arkadaşının arası ayrılmasın diye meyvelerini toplar ve onlar için yoldan çekilir.

Derken el-Cebbar Teâlâ'ya doğru yükseldiklerinde onlar için Kerim olan yüzünü açar ve onlara yüce azameti içerisinde tecelli edip onları selamlar. Onlar: "Rabbimiz! Sen es-Selam olansın, selam sendendir. Celal ve ikramın hakkı yalnızca senindir" derler. Bunun üzerine "Şüphesiz ben es-Selam olanım, selam bendedir, celal ve ikramın hakkı yalnızca benimdir. Vasiyetimi koruyan, ahdimi gözeten, görmediği halde benden korkan ve daha önce benden dolayı korkuyla titreyen kullanma merhaba!" buyurur.

Ardından onlar "İzzetine, azametine, celaline ve mekânının yüksekliğine yemin olsun ki seni hakkı ile takdir edemedik, haklarının hepsini yerine getiremedik. Bu yüzden sana secde etmemiz için bizlere izin ver" derler. Rableri Teâlâ da onlara "Sizden ibadet yükünü indirdim, sizler için bedenlerinizi rahatlattım. Bedenleri ne çok yormuş, yüzleri kendim için ne çok bitkin düşürmüştüm! Şimdi ise haydi rahatlığımıza, rahmetime ve ikramıma dahil olun! Artık benden dilediğinizi isteyin! Benden temennide bulunun ki size temennilerinizi vereyim. Bugün size amelleriniz miktarınca değil; rahmetim, kerametim, mekânımın yüksekliği ve saltanatımın azameti miktarınca karşılık vereceğim" buyurur. Bunun üzerine temennide bulunmaya, bağış ve hibeler istemeye devam ederler. Hatta onlardan en az temennide bulunanı, Allah Teâlâ'nın yarattığı günden yok ettiği güne kadar ki dünya benzerini ister.

Derken Rableri Teâlâ onlara "Temenninizde gevşek davrandınız, hakkınız olandan daha azına razı oldunuz. Ben ise istediğiniz ve temenni ettiğiniz şeyleri gerekli kıldım. Bunun yanında size başka şeyler ekleyip temennilerinizin gevşek

810 Abkari, güzelce işlenmiş halıdır. Hasan-ı Basrî, Medine ahalisine göre abkarinin halının tâ kendisi olduğunu söylemektedir. Bk. Hâdi'l Ervah, Fasil: Yaygı ve Minderler. (Çev.)

811 Urcuvar, kırmızı yün, şiddetli kırmızı boya ile içine pamuk doldurmak sûretiyle yapıp eyerin altına konan minder vb. (Çev.)

kaldıklarını da ilave ettim. Şimdi Rabbinizin size bağışladığı mevhibelere bakın!" buyurur. Bir de bakarlar ki Refik-i A'la'da kubbeler, inci ve mercandan yapılmış odalar var. Öyle odalar ki kapıları altından, sedirleri yakuttan, yatakları ince ve kalın ipekten ve minberleri nurdandır. Kapıları ve arsalarından nur saçılır. Öyle ki onun yanında güneşin ışığı, parlak gezegen gibidir. Bir de bakarlar ki sarayları ışığı ederdi. Saraylarda kırmızı yakuttan olan şeyler beyaz ipekle, kırmızı yakuttan olan şeyler de kırmızı halılarla; yeşil yakuttan olan şeyler ince ipeklerle; sarı yakuttan olan şeyler de sarı urcuvar ile örtülmüştür. Yeşil zümrüt, kırmızı altın ve beyaz gü-müşle saçılmışlardır. Kuleleri ve direkleri mücevherdendir. Şerefesi ise incidendir.

Rablerinin onlara verdiği şeylere doğru gittiklerinde onlara beyaz yakuttan ve içerisine ruh üfürülmüş beygirler yaklaştırılır. Yanlarında ölümsüz gençler vardır ki her birinin elinde o beygirlerin gem demiri vardır. Gemleri ve dizginleri, inci ve yakut dizilmiş beyaz gümüştedir. Eyerlerine ince ve kalın ipekler örtülmüştür. Derken o beygirler, onları kanatlarını açmış bir şekilde uçar, cennet bahçelerinde dolaştırırlar. Konaklarına vardıklarında, orada nurdan minberler üzerine oturup kendilerini ziyaret, tokalaşma ve Allah Teâlâ'nın onlara yaptığı ikramları kutlamak için bekleyen meleklerle karşılaşır.

Saraylarına girdiklerinde orada Rableri Teâlâ'dan isteyip temenni etmeleri so-nucunda O'nun kendilerine bol bol verdiği her şeyi görürler. Bir de ne görsünler, her sarayın kapısı üzerinde dört tane cennet var; iki cennet, efnan sahibi⁸¹² olup, diğer iki cennet de içerisinde iki kaynayan pınar olan ve her ikisinde de her meyve-den çift ve çadırlarda hapsedilmiş huriler olan iki koyu yeşil cennettir. Konaklarına iyice yerleştiklerinde Rableri Teâlâ onlara "Rabbinizin size vaat ettiğini hak olarak buldunuz mu?" diye sorar. Onlar "Evet" diye cevap verirler. O "Peki, Rabbinizin size bağışladığı mevhibelerden razı oldunuz mu?" buyurur. Onlar "Evet Rabbimiz. Sen de bizden razı ol" derler. Bunun üzerine şöyle buyurur: "Sizden razı olmam sebebiyle sizi yurduma yerleştirdim, Kerim olan yüzüme baktınız, meleklerimle tokalaştınız. Sizi kutlarım, kutlarım! Bu kesintisiz bir bağıştır; ne bir eksiltme ne de sonu vardır."

Tam bu esnada şöyle derler: "Derler ki: Bizden üzüntüyü gideren Allah'a hamd olsun. Şüphesiz ki Rabbimiz çok bağışlayan ve (fazlasıyla) karşılık verendir. O ki bizi bu ikamet yurduna yerleştirdi. Artık bize ne bir yorgunluk vardır ne de bıkkınlık." (Fatır, 35)⁸¹³

812 İbn Kayyım el-Cevziyye dedi ki: "Allah Teâlâ'nın "Efnân sahibi" sözü hakkında iki görüş vardır. İlkinde göre "efnân" kelimesi, "fenen" kelimesinin çoğulu olup manası "dal, dalın ince ucu" de-mektir. Diğerine göre ise "efnân" kelimesi, "fenn" kelimesinin çoğulu olup manası "tür, çeşit-sinif" demektir." Bk. Hâdi'l Ervah, Yirmi İkinci Bölüm. (Çev.)

813 İsnadı bir önceki gibidir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Görüldüğü gibi bu rivayetlerin hepsi birbirlerini doğrulamaktadır. Ayrıca Kur'ân'ın zahiri de mü'minlerin Allah Teâlâ'yı göreceklerini beyan etmektedir. Artık buna iman etmek vaciptir. O halde her kim bu zikrettiklerimize iman ederse, inşallah dünya ve ahiretteki hissesini elde etmiş olacaktır. Kim de tüm bu anlattıklarımızı yalanlarsa ve Allah'ın ahirette görülmeceğini iddia ederse, gerçekten kâfir olmuştur. Kim bunu inkâr ederse, iman edilmesi gerekli olan bir çok şeyi de inkâr etmiş olur.

İnşallah ileriki sayfalarda Cehmiyye'nin yalanladığı tüm şeyleri açıklayacağız.

Eğer bize Allah Teâlâ'nın ahirette görülmeceğini iddia ederek şeytanın üzerlerine galip geldiği ve bu sebeple şaşkınlıkları içerisinde bocalayan bazı kimseler itiraz etse ve Allah Teâlâ'nın "Gözler O'nu idrak edemez ama O tüm gözleri idrak eder" (En'am, 103) âyeti ile hüccet getirip bu âyeti hatalı tevil ederek Allah Teâlâ'ya bakılacağını inkâr ederse, **ona şöyle denilir:** Ey cahil! Ey cehmi! Allah'ın kendisine Kur'ân'ı indirdiği, kendisini mahlukatı aleyhinde hüccet kıldığı ve ona kendisine inen vahyi beyan etmeyi emrettiği kimse, hiç şüphe yok ki bu âyetin tevilini senden daha iyi bilir. Bize "Şu Ay'ı gördüğünüz gibi Rabbiniz Teâlâ'yı göreceksiniz" diyen yine o kimsedir. Böylece bizler, önceki sayfalarda zikredilen ve ilim ehlinde hak ehli kimseler katında sahih haberler sayılanlarda geçtiği üzere bize Allah'ın ikramı olarak verdiği müjdeyi kabul ettik. Üstelik ondan sonra sahâbe de bize bu şekilde tefsir etmişlerdir. Aynı şekilde onlardan sonraki tabîîn de "Yüzler vardır o gün pırıl-pırıl, Rablerine bakarlar" (Kıyamet, 22-23) âyetini Allah'ın yüzüne bakmak şeklinde tefsir etmişlerdir. Kaldı ki onlar, Kur'ân'ın tefsiri ve senin hüccet olarak getirdiğin "Gözler O'nu idrak edemez ama O tüm gözleri idrak eder" (En'am, 103) âyetinin tefsirini senden daha iyi bilirler. Ayrıca onlar, senden daha doğru yoldadırlar.

Nebî (s.a.v.), Allah Teâlâ'nın "Güzel işler yapanlara en güzeli ve bir de ziyade vardır" (Yunus, 26) âyetinde geçen ziyadeyi, bizlere Allah'ın yüzüne bakmak olarak tefsir etmiştir. Bu, sahâbe yanında da böyledir.

Hak ehli bununla dahi yetinmiştir. Halbuki Allah Teâlâ'nın yüzüne bakma hususunda Nebî'den (s.a.v.) mütevatir sahih haberler rivayet edilmektedir. İlim ehli de bunu en güzel şekilde kabul etmiştir. Ey cehmi! Onlar, kendisiyle hak ehline karşı çıktığın âyetin tevilini senden daha iyi bilirlerdi.

Eğer biri şöyle derse: Peki, Allah Teâlâ'nın "Gözler O'nu idrak edemez ama O tüm gözleri idrak eder" kavlinin manası nedir?

• Senedinde İshak b. Davud el-Kantari diye biri vardır. Kim olduğuna dair henüz bir bilgiye denk gelmedim.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

Şöyle cevap verilir: Bunun ilim ehli katında manası, gözlerin O'nu kuşatıp kapsayamayacağıdır. Onlar, O'nu idrak etme olmaksızın görecekler ama O'nu gördükleri hususunda şüphe etmeyeceklerdir. Bu, tıpkı bir kimsenin "Ben denizi gördüm" demesi gibidir. Doğru söylemektedir ama gözü denizin tamamını görmemiş, gözü onu kuşatmamıştır. Eğer aklını kullanacaksan bil ki âlimler bu şekilde tefsir etmişlerdir.

627. ... İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Yemin olsun ki O'nu başka bir inişte de gördü" (Neml, 13) âyeti hakkında dedi ki: "Nebî (s.a.v.) Rabbi Teâlâ'yı görmüştü."⁸¹⁴ Tam o sırada bir adam, "Allah Teâlâ 'Gözler O'nu idrak edemez ama O tüm gözleri idrak eder' buyurmuyor mu?" dedi. Bunun üzerine İkrime adama: "Semayı görmüyor musun?" diye sordu. Adam "Tabii ki görüyorum" diye cevap verdi. İkrime dedi ki: "Peki, semanın tümünü görebiliyor musun?"⁸¹⁵

628. ... Ebû Davud es-Sicistani dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i işittim; kendisine bir adamın başka bir adamdan, onun da Ebu'l Utuf⁸¹⁶'tan yani Allah Teâlâ'nın ahi-

814 Burdaki görmekten maksat, âlimlerin görüşünden tercih edilene göre kalp gözüyle görmektir. Hafız İbn Kesir dedi ki: "Gözle gördüğünü rivayet edenler, garip rivayette bulunmuşlardır. Bu konuda sahâbeden de sahih bir şey yoktur. Beğavi'nin tefsirinde 'Bir grup, onun gözleri ile gördüğünü söylemiştir' deyip bunu Enes, Hasan-ı Basrî ve İkrime'ye nispet etmesi şüphelidir." Allah en iyisini bilir. Bk. İbn Kesir, Tefsir (7/242) İbn Abbâs, bu âyet ile Nebî'nin (s.a.v.) Miraç gecesi gördüğüne istidlal etmiştir. Hafız İbn Hacer der ki: "Bu konuda İbn Abbâs'a selef ve haleften bir topluluk tâbi olmuş ama sahâbeden, tabiîn ve diğerlerinden birçok topluluk ise ona muhalefet etmiştir." Bk. Tefsir (7/426) Çünkü âyette tercih edilen tefsir, Nebî'nin (s.a.v.) Cebrail'i Allah'ın yarattığı sûret üzere ikinci kez görüşüdür. Nebî'nin (s.a.v.) Miraç gecesi Rabbini kalp gözüyle gördüğüne delalet eden âyet ise "Kalp gördüğünü yalanlamadı" (Necm, 11) âyetidir. Allah en iyisini bilir.

815 İsnadı hasendir.

- Senedinde Semmak vardır. İbn Harb'tir. Saduk olmakla birlikte İkrime'den yaptığı rivayetler muztaribtir. Bk. 69.cu rivayet. Bu da o rivayetlerden biridir ama tahriçte de görüleceği üzere Hakem b. Eban, Tirmizî ve İbn Huzeyme'nin rivayetlerinde ona mütâbaat etmiştir. Kendisi saduk bir âbid olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 588.ci rivayet.

- Yine senedinde Esbat b. Nasr el-Hemedani vardır. Künyesi Ebû Yusuf'tur. Kendisine Ebû Nasr da denilir. Saduk olmakla birlikçe çokça hatası ve garip rivayetleri vardır. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/53) - Tehzib (1/211)

- Yine senedinde Amr b. Hammad b. Talha en-Nakkad vardır. Künesi Ebû Muhammed'dir, Kufelidir. Genelde dedesine nispet edilir. Saduktur, Rafızı olmakla suçlanmıştır. Onuncu tabakadan olup H. 222'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/68) - Tehzib (8/22)

Tahriç:

- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (27/52) Ebû Küreyb yoluyla "Bize Amr b. Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

- Tirmizî, 3279 (5/395) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 198) Bu ikisi, Hakem b. Eban yoluyla İkrime'den, o İbn Abbâs'tan senediyle benzer olarak rivayet etmişlerdir. Tirmizî dedi ki: "Bu yoldan hasen gariptir."

816 Ebu'l Utuf: Cerrah b. Minhal el-Cezeri'dir. İbn Hibban dedi ki: "Hadis rivayet ederken yalan söyler, şarap içerdi." Hafız b. Hacer, terk edilmesi konusunda icma olduğunu zikreder. H. 167'de ölmüştür. Bk. Tabakat-ı Kübra (7/405)

rette görülmeyeceği hadisini naklettiği söylendi. Ahmed dedi ki: "Allah bu hadisi nakledene lânet etsin!" Sonra şöyle dedi: "Allah bu kimseyi rezil rüsva etsin!"⁸¹⁷

KIRK SEKİZİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN GÜLDÜĞÜNE İMÂN

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Allah bizi ve sizi, sözde ve amelde doğruya erişmeye muvaffak eylesin. Bilin ki hak ehli, Allah Teâlâ'yı kendi vasıflandırdığı, Rasûlullah'ın (s.a.v.) O'nu vasıflandırdığı ve sahâbenin O'nu vasıflandırdığı ile vasıflandırmaktadırlar.⁸¹⁸ İşte bu, tâbi olup bid'at çıkarmayan Nebî (s.a.v.) ile sahâbeden rivayet edildiği şekilde Allah Teâlâ'nın güldüğüne iman etmek gerekir.

Bunu ancak hak ehli yanında durumu övülmeyen kimseler inkâr eder.

Şimdi, bu konudaki rivayetlerden şu an hatırlayabildiğimiz kadarını zikredeceğiz. Allah doğruya muvaffak kılandır. Güç ve kuvvet, yalnızca el-Aliyy (Yüksek) ve el-Azim (Yüce) Allah ile dir.

629. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ biri diğerini öldüren, ikisi de cennete giren iki kişiye güler. Biri, Allah yolunda savaşmış ve öldürülmüştür. Sonra Allah Teâlâ katilin töubesini kabul eder. Bu sefer o da Allah yolunda savaşır şehid olur."⁸¹⁹

630. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Rabbimiz Teâlâ biri diğerini öldüren, ikisi de cennete giren iki kişiye güler. Biri, Allah yolunda

817 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 263)

818 Sahâbe (r.anhum), Allah Teâlâ'yı ancak O'nun kendisini vasıflandırdığı ve Rasûl'ün (s.a.v.) O'nu vasıflandırdığı ile vasıflandırmaktadır. Çünkü sıfatlar tevfiği* işlerdir.

* Tevkifi: Bilinmesi Allah Teâlâ ve Rasûl'ü'ne (s.a.v.) bağlı olan, değiştirilmesi caiz olmayan şeylerdir. (Çev.)

819 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ma'n b. İsa vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 117.ci rivayet.

Tahriç:

• İmam Mâlik, Muvatta, 28 (2/460) - Buhârî, Cihad, 2826 (6/39) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 535, 536) - Lalekai, 723 (3/427) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/216) Bunların hepsi, Mâlik yoluyla Ebu'z Zinad'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/244, 446) - Müslim, İmare, 1890 (3/1504) - İbn Mâce, Mukaddime, 191 (1/68) - Nesâî, Cihad (6/38) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 234) - Musannif, 631. Bunların hepsi, Süfyan yoluyla Ebu'z Zinad'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Huzeyme, Tevhid (s. 334) - Musannif, 632. Bu ikisi, Abdurrahman b. Ebu'z Zinad yoluyla babasından bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/318) - Müslim, İmare, 1890 (3/1505) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/216) - Musannif, 634. Bunların hepsi, Abdurrezzak yoluyla Ma'mer'den, o Hemmam'dan, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

savaşmış ve öldürülmüştür. Sonra Allah Teâlâ katilin tövbesini kabul eder. Bu sefer o da Allah yolunda savaşıp şehid olur.”⁸²⁰

631. ... Ebû Hureyre'den, o da Nebî'den (s.a.v.); buyurdu ki: “Allah Teâlâ biri diğerini öldüren, ikisi de cennete giren iki kişiye güler. Biri, Allah yolunda savaşmış ve öldürülmüştür. Sonra Allah Teâlâ katilinin tövbesini kabul eder ve Müslüman olur. Bu sefer o da Allah yolunda savaşıp şehid olur.”⁸²¹

632. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Ebu'l Kasım (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ biri diğerini öldüren, ikisi de cennete giren iki kişiye güler. Biri, Allah yolunda savaşmış ve öldürülmüştür. Sonra Allah Teâlâ diğerinin tövbesini kabul eder ve Müslüman olur. Bu sefer o da Allah yolunda savaşıp şehid olur.”⁸²²

633. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ biri diğerini öldüren, ikisi de cennete giren iki kişiye güler. Biri, Allah yolunda savaşmış ve öldürülmüştür. Sonra Allah Teâlâ diğerinin tövbesini kabul eder ve Müslüman olur. Bu sefer o da Allah yolunda savaşıp şehid olur.”⁸²³

634. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Rabbimiz Teâlâ biri diğerini öldüren, ikisi de cennete giren iki kişiye güler.”⁸²⁴

820 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Musab b. Abdullah vardır. İbn Musab b. Sabit b. Abdullah b. Zübeyr b. Avvam el-Esedi vardır. Künyesi Ebû Abdullah el-Esedi'dir, Medinelidir, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduktur. nesep âlimidir. Onuncu tabakadan olup H. 236'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/252) - Tehzib (10/163) Ayrıca bir önceki hadiste Ma'n b. İsa, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

821 İsnadı sahihtir.

Tahriri 629 numaralı rivayette geçti.

822 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdurrahman b. Ebu'z Zinad vardır. Abdullah b. Zekvan'dır. Medinelî'dir. Kureys azatlısıdır. Saduk olmakla birlikte Bağdat'a geldiğinde hafızası bozulmuştur. Kendisi fakih olup Medine'nin haraç işlerine getirilmiş ve övgü almıştır. H. 174'de 74 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/479) - Tehzib (6/170) Ayrıca önceki hadislerde de görüldüğü üzere Mâlik ve Süfyan, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde İbn Ebi Füdeyk vardır. Muhammed b. İsmail b. Müslim'dir. Deyli azatlısıdır. Medinelidir, künyesi Ebû İsmail'dir. Saduktur, sekizinci tabaka küçüklerindendir. Sahih görüşe göre H. 180'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/145) - Tehzib (9/61) Ayrıca bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Davud b. Amr ez-Zabbi, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriri 629 numaralı rivayette geçti.

823 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Davud b. Amr ez-Zabbi vardır. Künyesi Ebû Süleyman'dır, Bağdatlıdır, sikadîr. Onuncu tabakadan olup H. 228'de vefat etmiştir. Kendisi, Müslim'in büyük şeyhlerinden biridir. Bk. Takrib (1/233) - Tehzib (3/195)

Tahriri 629 numaralı rivayette geçti.

824 İsnadı sahihtir.

Tahriri 629 numaralı rivayette geçti.

635. ... Ebu'l Veddâk, Ebû Said el-Hudri'den (r.a.) merfu olarak şöyle rivayet eder: "Üç sınıf vardır ki Allah Teâlâ onlara güler. Bunlar; gece namaz kılmak için kalkan adam, namaz için saf olan topluluk ve düşmanla savaşmak için saf olan topluluktur."⁸²⁵

636. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Üç sınıf vardır ki Allah Teâlâ kıyamet günü onlara güler. Bunlar; gece namaz kılmak için kalkan adam, namaz için saf olan topluluk ve düşmanla savaşmak için saf olan topluluktur."⁸²⁶

637. ... Ebû Ubeyde ve Ebu'l Künûd'dan; Abdullah -yani İbn Mes'ud- dedi ki: "İki kişi vardır ki Allah onlara güler. Bir adamdır ki ailesi uyurlarken gecenin karanlığında kalkmış, abdest almış, sonra da namaz kılıyor. İşte Allah Teâlâ bu kimseye güler. Diğeri de bir adamdır ki düşmanla karşılaşmış, arkadaşları hezimete uğramış, o ise Allah Teâlâ onu şehadet ile rızıklandırana dek sebat etmiştir."⁸²⁷

638. ... Ebû Rezin el-Ukayli (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Rabbimiz Teâlâ, durumun değişmesi yakın olmasına rağmen kullarının ümitsizliğe kapılmalarından dolayı güldü." Ben: "Ey Allah'ın Rasûlü! Rabbimiz Teâlâ güler mi?" diye sordum. O: "Evet" diye cevap verdi. Dedim ki: "Gülen bir Rab'den bize hiçbir hayır eksik olmayacaktır."⁸²⁸

825 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Mücalid vardır. İbn Said olup hadisleri zayıftır. Bk. 13.cü rivayet.
- Yine senedinde Musannif'in şeyhi Ebu'l Veddâk vardır. Hayr b. Nevf el-Hemedani el-Bikali'dir. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/125) - Tehzib (2/60)

Tahric:

- Ahmed, Müsned (3/80) - Darimi, er-Reddu Ale Bişr el-Merisi (s. 535) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/221) Bunların hepsi, Hüseyim yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Mâce, Mukaddime, 200 (1/73) - İbn Ebi Asım, Sünne, 560 (1/247) Mücalid yoluyla bu şekilde...

826 İsnadı zayıftır. Bir önceki rivayette hakkında bilgi verilmiş, tahriri yapılmıştır.

827 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Ubeyde vardır. Babası olan İbn Mes'ud'dan işitmemiştir. Bk. 409.cü rivayet. Ne var ki senette Ebu'l Künûd ile zikredilmiştir. O, Abdullah b. Amir veya İbn İmrân veya İbn Uveymir'dir. Hakkında İbn Said ve Amr b. Habeşi de denilmiştir. Makbuldür. İkinci tabakadan olup İbn Mes'ud ve başkalarından rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (2/466) - Tehzib (12/213)

Tahric: Bunu Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi'de (s. 653) İsrail yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Ne var ki orada Ebû Ubeyde yerine Ebu'l Ahvas geçmektedir ki bu bir hatadır. Ebu'l Ahvas, yani Sellam b. Süleym el-Hanefi (Bk. 328.ci rivayet) yedinci tabakadan olup H. 179'da vefat etmiştir. Ayrıca Abdullah b. Mes'ud'dan da başka herhangi bir sahâbeden de rivayette bulunmamıştır. Allah en iyisini bilir.

828 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Veki b. Udus vardır. Mütâbaat edildiğinde makbuldür. Bununla birlikte ben, kendisine mütâbaat eden birini bulamadım. Bk. 605.ci rivayet.

639. ... Ebû Rezin'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Rabbimiz Teâlâ, durumun değişmesi yakın olmasına rağmen kullarının ümitsizliğe kapılmalarından dolayı güldü."*

Ebû Rezin dedi ki: Ben: Ey Allah'ın Rasûlü! Rab Teâlâ güler mi? diye sordum. O: *"Evet"* diye cevap verdi. Dedim ki: Gülen bir Rab'den bize hiçbir hayır eksik olmayacaktır.⁸²⁹

640. ... Ebû Musa el-Eş'ari'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Rabbimiz kıyamet günü bize gülerek tecelli edecektir."*⁸³⁰

641. ... Ebû Musa'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Rabbimiz kıyamet günü bize gülerek tecelli edecek ve şöyle buyuracak: Ey Müslümanlar! Sizden her biri yoktur ki cehennemdeki yerine bir Yahudi veya bir Hristiyan koymuş olmayayım."*⁸³¹

642. ... Ali b. Rebi'a el-Valibi dedi ki: Bir keresinde Kufe'nin Cebbane mevkiinde Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) terkisindeydim. Birden şöyle dedi: *"Senden başka hiçbir ilah yoktur. Günahlarımı bağışla. Doğrusu günahları ancak sen bağışlarsın."* Sonra bana baktı ve güldü. Ben: *"Ey Mü'minlerin Emiri! Rabbinden bağışlanma dileyip bana dönmenden dolayı mı gülüyorsun?"* diye sordum. Dedi ki: *"Bir keresinde Harre yanında Nebî'nin (s.a.v.) terkisindeydim. Birden şöyle buyurdu: 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Günahlarımı bağışla. Doğrusu günahları ancak sen bağışlarsın.' Sonra semaya baktı. Sonrasında bana doğru dönüp güldü. Ben:*

Tahric: Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 1092 (s. 147) - İmam Ahmed, Müsned (4/11) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 533) - İbn Nace, Mukaddime, 181 (1/64) - İbn Ebi Asım, Sünne, 554 (1/244) - Darekutni, Sıfat, 30 (46) - Lalekai, 722 (3/426) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/221) - Asbahani, el-Hucce (s. 388) Bunların hepsi, Hammad b. Seleme yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

829 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senedinde Ali b. Osman el-Lahiki vardır. Sikadır. Bk. 605.ci rivayet.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

830 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Umara el-Kuraşi ile talebesi Ali b. Zeyd, yani İbn Cud'an vardır. İkisi de zayıftır. Bk. 607.ci rivayet.

• Yine senedinde İshak b. İbrahim vardır. İbn Muhammed b. Abdullah b. Ömer b. Zeyd en-Nehşeli'dir. Şâzân olarak tanınır. İbn Ebi Hatim dedi ki: *"Saduktur."* Hafız, Lisan adlı eserinde şöyle der: *"Münker ve garip rivayetleri olmakla birlikte İbn Hatim, kendisini Sikat'ta zikretmiştir."* H. 267'de vefat etmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (2/211) - Lisan (1/347)

• Yine senedinde kardeşi Ömer b. İbrahim vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Ne var ki yukarıda hakkında bilgi verilen kardeşi İshak b. İbrahim ile birlikte zikredilmiştir. Her ne kadar bu isnat zayıf olsa da birçok sahih mütâbaatı vardır. Bk. 607.ci rivayet. Aynı şekilde bu konuyla alakalı sahih şahitleri de bulunmaktadır. Elbani, es-Sahihâ, 755'te bunu sahih saymıştır.

Tahric: Bu hadis, Musannif'in 608 numaralı rivayette zikrettiği uzun hadisin bir parçasıdır. Tahrici için oraya müracaat edebilirsiniz.

831 İsnadı zayıftır. 608 numaralı rivayette tahrici ile birlikte geçti.

"Ey Allah'ın Rasûlü! Rabbinden bağışlanma dileyip bana dönmenden dolayı mı gülüyorsun?" diye sordum. Buyurdu ki: "Rabbim Teâlâ'nın gülmesinden dolayı mı güldüm. O, kulunun günahları ancak Allah Teâlâ'nın bağışlayacağını biliyor olma-sına şaşırır."⁸³²

643. ... Ali b. Rebi'a dedi ki: "Bir keresinde Ali (r.a.) beni arkasına oturttu. Sonra birlikte Harre yanında ilerlemeye koyulduk. Sonra başını semaya kaldırıp "Allah'ım! Günahlarımı bağışla. Doğrusu günahları senden başkası bağışlayamaz" dedi. Sonra bana doğru dönüp güldü. Dedim ki..." Râvi daha sonra bir öncekine benzer olarak hadisi rivayet etmiştir.⁸³³

644. ... Ali b. Rebi'a dedi ki: Bir keresinde Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) terkisindeydim. Bindiği vakit şöyle dedi: "Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Bunu emri-mize amade eden Allah'a hamd olsun. Biz buna güç yetiremezdik. Doğrusu bizler Rabbimize döneceğiz. Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tesbih ederim. Şüp-hesiz ben nefsimi zulmettim. Artık benim günahlarımı bağışla. Doğrusu günahları ancak sen bağışlarsın." Sonra güldü. Ben: "Seni güldüren de nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) terkisinde idim. Aynen benim yaptığım şeyi yaptı. Ben 'Ey Allah'ın Rasûlü! Seni güldüren de nedir?' diye sordum. Buyurdu ki: "Rabbimiz Teâlâ, kul 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tesbih ederim. Şüp-

832 İsnadı hasendir.

- Senesinde İsmail b. Abdülmelik b. Ebi Safira vardır. Saduk olmakla birlikte çokça vehimleri vardır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/72) - Tehzib (1/316) Bununla birlikte 644 ve 645 numaralı rivayetlerde de görüleceği üzere İshak, kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senesinde Ebû Yahya el-Hammani vardır. Abdülhamid b. Abdurrahman'dır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Bk. Takrib (1/469) - Tehzib (6/120) Bununla birlikte bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Ebû Nuaym kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senesinde Harun b. Ebi Mürre diye biri vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Ne var ki bundan sonraki üç rivayette kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Senetteki Ali b. Rebi'a'ya gelirsek; İbn Nazla el-Valibi'dir. Künyesi Ebu'l Muğira'dır, Kufelidir. Sıkadır ve üçüncü tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (2/37) - Tehzib (7/320) Hadis, tüm yolları bir araya geldiğinde inşallah sahihtir. Ayrıca 644 ve 645 numaralı rivayetlerde sahih yollarla gelecektir.

Tahrîç:

- Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 132 (s. 20) - Ahmed, Müsned (1/98, 115, 128) - Ebû Davud, Cihad (Avn, 7/262) - Tirmizî, Daavat, 3446 (5/501) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Huzeyme, Tevhid (s. 236, 237) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/219) - Musannif, 644, 645. Bunların hepsi, Ebi İshak yoluyla Ali b. Rebi'a'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ayrıca Suyutî, ed-Dürü'l Mensur'da (7/368) yukarıda sayılan kaynaklara ek olarak Abdurrez-zak, Said b. Mansur, İbn Ebi Şeybe, Abd b. Humeyd, İbn Cerir, Nesâî, İbn Münzir, Hakim ve İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir.

833 İsnadı hasendir. Bir önceki rivayete bakınız.

- Bunun senesinde Ebû Nuaym vardır. Fazl b. Dükeyn'dir. Sıkadır, sebtir. Bk. 584.cü rivayet. Tahriri bir önceki ile aynıdır.

hesiz ben nefsimi zulmettim. Artık benim günahlarımı bağışla. Doğrusu günahları ancak sen bağışlarsın' dediği zaman şaşırır."⁸³⁴

645. ... Ali b. Rebi'a dedi ki: Ali'yi (r.a.) gördüm. Kendisine bir binit getirildi. Ayağını üzengiye koyduğunda "Bismillah" dedi. Üzerine yerleşince hamd etti, sonrasında "Bunu emrimize amâde eden Allah'a hamd olsun. Biz buna güç yetiremezdik. Doğrusu bizler Rabbimize döneceğiz" (Zuhruf, 13-14) âyetini okudu. Sonra üç kere Allah'a hamd etti, üç kere tekbir gelirdi. Sonra "Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tesbih ederim. Şüphesiz ben nefsimi zulmettim. Artık benim günahlarımı bağışla. Doğrusu günahları ancak sen bağışlarsın" dedi. Sonra güldü. Ben: "Neyden dolayı güldün?" diye sordum. Dedi ki: "Bir gün Rasûlullah (s.a.v.) aynen benim söylediğim şeyi söyledi, sonra da güldü. Ben 'Ey Allah'ın Rasûlü! Neyden dolayı güldün?' diye sordum. Buyurdu ki: "Rabbimiz Teâlâ, kul 'Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tesbih ederim. Şüphesiz ben nefsimi zulmettim. Artık benim günahlarımı bağışla. Doğrusu günahları ancak sen bağışlarsın' dediği zaman şaşırır ve şöyle buyurur: Kulum, günahları bağışlayan bir Rabbi olduğunu bildi."⁸³⁵

646. ... Cabir'in (r.a.) cennete girişle alakalı Nebî'den (s.a.v.) rivayet ettiği hadiste şöyle geçer: "Derken Rabbimiz bize gülerek tecelli eder." Cabir dedi ki: "Rasûlullah'ı (s.a.v.) gülerken gördüm. Öyle ki arka dişleri görünüyordu."⁸³⁶

834 İsnadı sahihtir.

- Senesinde Ahmed b. Süfyan vardır. Saduktur. Bk. 411.ci rivayet. Bununla birlikte Ebû Bekir b. Zenceveyh ile birlikte zikredilmiştir. Kendisi sika olup 24.cü rivayette hakkında bilgi verilmiştir.
- Yine senesinde Ebû İshak vardır. Es-Sebii'dir. Sikadır, âbiddir. Sonradan karıştırmıştır. Bk. 409.cu rivayet. Önceki iki rivayette İsmail b. Abdülmelik kendisine mütâbaat etmiştir. Ondan rivayette bulunan kişi es-Sevri'dir ki kendisi ondan rivayette bulunanlar içerisinde insanların en sağlamıdır. O halde hadis, inşallah sahihtir. Allah'a hamd olsun.

Tahriri 642 numaralı rivayette geçti.

835 İsnadı sahihtir.

- Senesinde Yusuf b. Musa el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.ci rivayet. Ne var ki bir önceki hadiste de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadılar.

Tahriri 642 numaralı rivayette geçti.

836 İsnadı hasendir.

- Senesinde Ebû Huzeyfe vardır. Hâli meçhuldür. Bk. 131.ci rivayet. Bunun yanında tahrirde de görüleceği üzere kendisine kısa bir şekilde mütâbaat edilmiştir. İleride de görüleceği üzere hadisin Buhârî'de Ebû Hureyre yoluyla şahidi vardır.
- Yine senesinde Akil vardır. İbn Ma'kil b. Münebbih el-Yemani'dir. Vehb'in erkek kardeşinin oğludur. Saduktur, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/29) - Tehzib (7/255)
- Yine senesinde İbrahim b. Akil vardır. İbn Ma'kil'dir. Saduktur, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/40) - Tehzib (1/146)

Tahrir: Bu hadis, uzun bir hadisten bir parçadır. Bk. İmam Ahmed, Müsned (3/383) - Müslim, İman, 191 (1/177) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 457 (1/248) - Darekutni, Esmâ ve Sifat, 32, 33 (s. 47, 48) Bunların hepsi, Ebû Zübeyr yoluyla Cabir'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bu hadisin Ebû Hureyre yoluyla bir şahidi vardır. Bk. Buhârî, 7437 (13/419)

647. ... Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennete en son girecek kişi bir adamdır ki bazen yüzü üstü kapaklanır, bazen de yürümeye devam eder. Bazen cehennem onu kavurur. Cehennemli geçtiğinde oraya doğru dönüp "Beni senden kurtaran ne mübarektir! Yemin olsun ki Allah Teâlâ bana ne öncekilere ne de sonrakilere vermediğini verdi." Birden ona bir ağaç gösterilir. Hemen "Rabbim! Beni ona yaklaştır ki gölgesinde gölgeleneyim, suyundan içeyim" der. Allah Teâlâ da "Ey âdemoğlu! Galiba sana onu versem, benden başkasını istersin" buyurur. Adam "Hayır Rabbim" der ve O'na başkasını istemeyeceğine dair söz verir. Gerçi Rabbi Teâlâ öyle yapacağını (isteyeceğini) bilmektedir.

Ardından onu ağaca yaklaştırır. Gölgesinde gölgelenir, suyundan içer. Derken ona ilkinden daha güzel bir ağaç gösterilir. Hemen "Rabbim! Beni ona yaklaştır ki gölgesinde gölgeleneyim, suyundan içeyim" der. Allah da "Ey âdemoğlu! Bana, benden ondan başkasını istemeyeceğine dair söz vermedin mi!" buyurur. Adam "Evet Rabbim ama başkasını istemeyeceğim" der. Gerçi Rabbi Teâlâ öyle yapacağını bilmektedir. Allah Teâlâ ona "Galiba seni ona yaklaştırırsam başkasını istersin" buyurur. Adam da O'na başkasını istemeyeceğine dair söz verir. Gerçi Rabbi Teâlâ öyle yapacağını bilmektedir. Ardından onu ağaca yaklaştırır. Gölgesinde gölgelenir, suyundan içer. Derken ona ilk ikisinden daha güzel bir ağaç gösterilir. Hemen "Rabbim beni ona yaklaştır, senden başkasını istemeyeceğim" der. Gerçi Rabbi Teâlâ öyle yapacağını bilmektedir. Adamı mazur görür çünkü o sabredemeyeceği bir şeyi görmektedir. Ardından onu ağaca yaklaştırır. Derken cennet halkının seslerini duyar. Hemen "Ey Rabbim! Beni cennete girdir" der. Allah da "Ey âdemoğlu! Bana, benden ondan başkasını istemeyeceğine dair söz vermedin mi!" buyurur. Adam "Ey Rabbim beni oraya girdir" der. Allah "Ey âdemoğlu! Benden neye razı olursun. Sana dünya ve yanında bir mislini daha vermem seni razı eder mi?" buyurur. Adam "Ey Rabbim! Sen âlemlerin Rabbi olduğun halde benimle dalga mı geçiyorsun?" der."

İbn Mes'ud bu esnada güldü ve "Neyden dolayı güldüğümü sormayacak mısınız?" dedi. Oradakiler "Neyden dolayı?" diye sordular. Dedi ki: "Rasûlullah da böyle yapıp güldü ve "Neyden dolayı güldüğümü sormayacak mısınız?" buyurdu. Buyurdu ki: "Âlemlerin Rabbi'nin, kulun "Sen âlemlerin Rabbi olduğun halde benimle dalga mı geçiyorsun?" dediğinde gülmesinden dolayı güldüm. Kul öyle deyince Allah "Seninle dalga geçmiyorum ama ben dilediğime güç yetiririm" buyurur ve onu cennete girdirir."⁸³⁷

837 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Sabit el-Bünani vardır.

Tahrîr:

• İmam Ahmed, Müsned (1/391, 392, 410, 411) - Müslim, İman, 187 (1/174) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. (23) - İbn Ebi Asım, Sünne, 557 (1/245) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/223) Bunların hepsi, Hammad b. Seleme yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

648. Bize Firyabi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Osman b. Halid tahdis etti, dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd, babasından onun şöyle dediğini tahdis etti: Bir keresinde Humeyd b. Abdurrahman'ın yanında oturuyordum. O sıra Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidine Gıfaroğulları'ndan gözlerinde biraz zayıflık olan yaşlı bir kimse uğradı. Humeyd hemen ona doğru kalktı. Önünü döndüğünde bana "Ey yeğenim! Seninle aramda ona yer aç. Çünkü o, bazı yolculuklarında Rasûlullah'a (s.a.v.) arkadaşlık yapmıştır" dedi. Onu hemen kendisi ile arama oturttu ve "Bize Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğin hadisi anlat" dedi. İhtiyar şöyle dedi: "Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: *"Şüphesiz Allah Teâlâ bulutu oluşturur ve en güzel şekilde gülüp en güzel şekilde konuşur."*⁸³⁸

649. Yine bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Abdülhamid el-Vasıtî tahdis etti, dedi ki: Bize Yakub ed-Devraki tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Davud et-Tayalisi tahdis etti, dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd, babasından onun şöyle dediğini tahdis etti: "Bir keresinde Humeyd b. Abdurrahman b. Avf ile oturuyordum..." Râvi daha sonra Firyabi'nin yukarıdaki hadisnin benzerini zikretmiştir.⁸³⁹

650. Bize Firyabi tahdis etti, dedi ki: Bize Hişam b. Ammar ed-Dimeşki tahdis etti, dedi ki: Bize İsmail b. Ayyaş tahdis etti, dedi ki: Bize Bahir b. Sa'd tahdis etti; Halid b. Ma'dan'dan, o Kesir b. Mürre'den, o da Nuaym b. Hemmar'dan; bir adam, Nebî'ye (s.a.v.) gelip "Hangi şehidler daha faziletlidir?" diye sordu. Buyurdu ki: *"Saf içinde savaşıp öldürülene dek sağa sola bakmayanlardır. Onlar, cennetin en yüksek yerinde nimetler görürler ve senin Rabbin Teâlâ onlara güler. O bir kula gülerse, artık o kula hiçbir hesap yoktur."*⁸⁴⁰

• Ayrıca bu hadis Buhârî, 6573 (11/444, 446), 7437 (13/419) - Ahmed (2/276, 293, 534) ve Müslim, İman, 182 (1/163)'de Ebû Hureyre'den (r.a.); Buhârî, 6574 (11/446) - Müslim, 183 (1/167)'de Ebû Said'den ve İbn Mâce, Zühd, 4339 (2/1452)'de İbn Mes'ud'dan da rivayet edilmiştir.

838 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Osman b. Halid el-Emevi vardır. Künyesi Ebû Mervan el-Ösmani'dir. Medinelidir. Mekke'de ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Onuncu tabakadan olup H. 241'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/189) - Tehzib (9/336) Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Ebû Davud et-Tayalisi ile İmam Ahmed'in Müsned adlı eserinde Yezid b. Harun kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Humeyd b. Abdurrahman vardır. İbn Avf ez-Zühri'dir. Medinelidir, sikadır. İkinci tabakadan olup doğru görüşe göre H. 105'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/603) - Tehzib (3/45)

• Yine senedinde İbrahim b. Sa'd vardır. Sikadır, hüccettir. Bk. 73.cü rivayet. Babası da aynı şekildedir.

Tahriç:

• İmam Ahmed, Müsned (2/435) Yezid yoluyla "Bize İbrahim haber verdi..." senediyle bu şekilde...

• Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/222) İbrahim b. Hamza ez-Zübeydi yoluyla "Bize İbrahim tahdis etti..." senediyle aynı şekilde...

839 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

840 İsnadı hasendir.

651. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Musaffa tahdis etti, dedi ki: Bize Ebu'l Muğira tahdis etti; İsmail b. Ayyaş'tan... Râvi daha sonra aynı isnatla yukarıdaki hadisın aynısını zikretti.⁸⁴¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu sünnetlerin hepsine iman ediyor, bunlar hakkında "Nasıl?" sorusunu sormuyoruz. Bu sünnetleri bizlere nakledenler; taharet, namaz, zekat, oruç, hac, cihad vs. helal ve haram hükümlerini nakleden kimselerin tâ kendileridir. Âlimler, bunları o kimselerden en güzel şekilde kabul etmişlerdir. Bu sünnetleri ancak Mutezile mezhebinden olan kimseler reddederler. Artık kim bu sünnetlere karşı çıkar, reddeder veya bunlar hakkında "Nasıl?" diye sorarsa, o kimseyi suçlayın ve ondan sakının!

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şerîa kitabının yedinci bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın sekizinci bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

• Çünkü senette geçen Halid b. Ma'dan, hadisi muan'an olarak rivayet etmiştir. Kendisi sika âbid olmakla birlikte çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Hafız, kendisini tedlis yapanların ikinci mertebesinde saymıştır. Bk. 86.cı rivayet.

• Yine senesinde Hişam b. Ammar vardır. Saduktur. Yaşlandığında hafızası bozulmuş, kendisine telkin edilir olmuştur. Bk. 35.ci rivayet. Ne var ki bir sonraki rivayette Ebu'l Muğira, Müsned'de Hakem b. Nafi ve Beyhaki'de Abdula'la b. Müshir, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senesinde İsmail b. Sa'd es-Sehûli vardır. Künyesi Ebû Halid'dir, Humusludur. Sikadır, sebtir, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/93) - Tehzib (1/421)

• Yine senesinde Kesir b. Mürre vardır. Sikadır. Bk. 373.cü rivayet.

Tahrîç: İmam Ahmed, Müsned (5/287) - Darımlı, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 535) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/221) Bunların hepsi, İsmail b. Ayyaş yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

841 İsnadı bir önceki gibidir.

• Senesinde Ebu'l Muğira vardır. Abdulkuddüs b. Haccac el-Havlanî'dir. Sikadır. Bk. 29.cu rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 79.cu rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edenler vardır.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KIRK DOKUZUNCU BÂB: HULÛLİYE MEZHEBİNİN GÖRÜŞLERİNDEN SAKINDIRMA⁸⁴²

842 Bazı insan grupları, Yaratıcı ile yaratılmışların bir olduklarını (ittihat) veya Yaratıcı'nın kulların içlerine girdiğini (hulûl) iddia etmişlerdir. Allah Teâlâ, onların söylediklerinden yüce, yüksek ve büyüktür. Nitekim bazı tasavvufçular, ittilhat, hulûl ve vahdet-i vücud görüşünü benimsemişlerdir. Bu görüşte olanlar dört sınıftır.

1. Özel hulûl görüşünde olanlar: Bunlar Hristiyanların Nesturiye fırkası ve "Lahut Nasut'a suyun kabın şeklini alması gibi girmiştir" şeklinde söz söyleyen benzerleridir. Ayrıca "Şüphesiz O, Ali ve ehli beyt imamlarının içine girmiştir" gibi sözler eden Rafiziler, O'nun veli (Allah dostu) veya hakkında Allah'ın dostu olduğu iddia edilen kimselere veya Hallac, Yunus, Hakim vb. gibi bazı kişilere dahil olduğunu söyleyen dervişler de bu görüştedirler.

2. Özel ittilhat görüşünde olanlar: Bunlar Hristiyanların Yakubiye fırkasıdır. Bunlar, bu dört sınıf içerisinde en pis görüşe sahip olan kimselerdir. Bunlar, "Lahut, Nasut'a karışmış ve sütun suyla karışması gibi birbirine girmiştir" diyen Sudan ahalisi ile Kiptilerdir. Ayrıca bu, İslâm'a nispet olunan aşın kimselerin de muvafakat ettiği görüştür.

3. Genel hulûl görüşünde olanlar: Bu, sünnet ve hadis ehlinin, kendilerinden bahsettikleri eski Cehmiyye'den bir fırkaya ait olan görüştür. Ayrıca bu, Allah Teâlâ'nın zatı ile her yerde olduğunu söyleyen tasavvufçu cehmilerin de görüşüdür ki, Musannif'in bu bölümde kastettiği kimseler bunlardır.

4. Genel ittilhat görüşünde olanlar: Bu; İbn Arabî, İbn Seb'in, İbn Fârız, Kavnevi (Konevi) ve Tilmisani gibi O'nun bizzat kendisi olduğunu iddia edenlerin görüşüdür.

Şeyhülislam İbn Teymiyye, bu dördüncü sınıf hakkında şöyle der: "Bunlar, iki yönden Yahudi ve Hristiyanlardan daha kâfirdirler: Birincisi; Hristiyanlar, Rabbin daha önce bir değilken kendisine yakınlıktır ve seçtiği bir kul ile bir olduğunu söylemiş; bunlar ise Rabbin kul ve diğer mahlukat olarak süregeldiğini, başka bir şey olmadığını söylemişlerdir. İkincisi; Hristiyanlar, bu ittilhadi Mesih gibi tazim ettiği kimselere has kılmış; bunlar ise ittilhadi köpeklere, domuzlara, pisliklere ve kirlere dahi geçerli saymışlardır. Allah Teâlâ "Yemin olsun ki 'Şüphesiz ki Allah, Meryem oğlu Mesih'in tâ kendisidir' diyenler kâfir olmuşlardır" (Maide, 17) demişken, acaba "Allah münâfıkların, kâfirlerin, çocukların, delilerin, necasetlerin, kötü kokulu şeylerin... kısacası her şeyin tâ kendisidir" şeklinde söz söyleyenlerin durumu nedir?!" Bk. Mecmû'u'l Fetava (2/172, 173) Bu yüzdendir ki onlardan olup sonraki dönemlerden olan birine "Bu görüş Kur'ân'a muhaliftir" denildiğinde "Kur'ân'ın tümü şirk olup tevhid ancak bizim sözlerimizdedir" demiştir. Bu sözü ile Kur'ân'ın Rab ile kul arasında ayrım yaptığını, nazarlarında tevhidin hakikatinin ise Rabbin kulun bizzat kendisi olduğunu kastetmektedir. Yine birisi, onlardan birine "Peki, karımla kızım arasında ne fark vardır?" diye sorduğunda ona "Hiçbir fark yoktur ama şu doğruluktan mahrum olanlar buna haram demektedirler" diye cevap vermiştir. Bk. A.g.e (2/127)

Allah'ın Kitabı, Rasûlû'nün (s.a.v.) sünneti ve İslâm'ın meşhur olup dinden zaruri olarak bilinen esaslarına iman eden ve Allah'ın kendisine selim akıl ile düzgün bir anlayış verdiği bir kimse, tüm bunlara cevap vermek için çok da sıkıntı çekmez.

CamScanner ile tarandı

Halbuki onlar, yaptıkları teviller ile dinleyenlerin kafalarını karıştırmış ve Kur'ân'ı arzularına göre tefsir etmişlerdir. Böylece hem sapmış hem de saptırılmışlardır. İlimden yana cahil olup da onları ıslah edenler, doğru görüşün onların söylediği şekilde olduğunu zannetmişlerdir. Halbuki bu konu, ilim ehli yanında onların tevili ettiği şekilde değildir.

İlim ehlinin görüşü şudur: Allah Teâlâ semaların üzerindeki arşının üstünde, ilmi ise her şeyi kuşatmıştır. O'nun ilmi, yüksek semalarda yarattıklarının hepsini, yedi kat yerde yarattıklarının hepsini, yerle gök arasındaki ve yerin altındaki şeyleri kuşatmıştır. O sırrı da, daha gizlisini de bilir. Gözlerin hıyanetini ve göğüslerin sakladıklarını bilir. Akla gelen, arzulanan şeyleri ve nefislerin verdiği vesveseleri bilir. İştir, görür. Göklerde, yerlerde ve aralarında Allah Teâlâ'dan zerre ağırlığına bir şey gizlenemez. Ne varsa O'nun ilmi hepsini kuşatmıştır. Bununla birlikte O, arşının üstündedir. O'nu tüm noksanlıklardan tenzih ederim. O, el-Alîy (Yüksek) ve el-A'la (En Yüksek) olandır. Kulların amelleri O'na yükselir. Halbuki yapılan amelleri, gece ve gündüz amelleri O'na yükselten meleklerden daha iyi bilmektedir.

Biri şöyle derse: Peki, onların hüccet olarak gösterdikleri Allah'ın "Üç kişi fısıldaşmaz ki dördüncüleri O olmasın. Beş kişi fısıldaşmaz ki altıncıları O olmasın" (Mücadele, 7) âyetinin manası nedir?

Ona şöyle cevap verilir: Burada kastedilen Allah Teâlâ'nın ilmidir. Allah Teâlâ, arşının üzerinde olup O'nun ilmi fısıldaşanları ve yarattığı her şeyi kuşatmıştır. İlim ehli âyeti bu şekilde tefsir etmiştir. Kaldı ki âyetin başı ve sonu, burada kastedilenin ilim olduğunu göstermektedir.

Eğer şöyle denilirse: Nasıl?

Şöyle cevap verilir: Allah Teâlâ bu âyetin başında "Allah'ın göklerde ve yerde her şeyi bildiğini görmedin mi? Üç kişi fısıldaşmaz ki dördüncüleri O olmasın..." buyurmuş, sonunda da "... sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Şüphesiz ki Allah, her şeyi bilendir" (Mücadele, 7) buyurmuştur.

Görüldüğü üzere Allah Teâlâ âyete ilim (bilmek) ile başlamış, ilim ile bitirmiştir. O halde Allah Teâlâ'nın ilmi, kendisi arşının üzerinde olmasına rağmen tüm mahlukatı kuşatmıştır. İşte bu, Müslümanların görüşü/İnancıdır.

652. Bize Ebû Abdullah b. Muhalled el-Attar tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Davud es-Sicistani tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bana Süreyc b. Nu'man tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Nafi' tahdis etti, dedi ki: Mâlik b. Enes (r.h.) dedi ki: "Allah Teâlâ semadadır. İlimi ise her yerdedir; O'nun ilminin olmadığı tek bir yer dahi yoktur."⁸⁴⁵

653. Yine bize Ebu'l Fazl Cafer b. Muhammed es-Sandali tahdis etti, dedi ki: Bize Fazl b. Ziyad tahdis etti, dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken işittim: "Mâlik b. Enes dedi ki: Allah Teâlâ semadadır. İlmî ise her yerdedir; O'nun ilminin olmadığı tek bir yer dahi yoktur." Bunun üzerine ben, Ahmed'e "Peki, bunu Mâlik'ten sana kim haber verdi?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Bunu Süreyc b. Nu'man'dan işittim; Abdullah b. Nafi'den aktardı."⁸⁴⁶

654. ... Halid b. Ma'dan dedi ki: Süfyan es-Sevri'ye, Allah Teâlâ'nın "*Nerede olursanız O sizinle birlikte*dir" (Hadid, 4) âyetini sordum. Dedi ki: "Burada kastedilen O'nun ilmidir."⁸⁴⁷

655. ... Mukatil b. Hayyan'dan rivayet edildiğine göre Dahhak, Allah Teâlâ'nın "*Üç kişi fısıldaşmaz ki O dördüncüleri olmasın*" âyeti hakkında "O, Arş'ın üzerinde, ilmi ise onlarla birliktedir" demiştir.⁸⁴⁸

• Senedinde Abdullah b. Nafi vardır. Sikadır. Yazısı sahihtir ama hıfzında biraz zayıflık vardır. Bk. 116.cı rivayet.

• Yine senedinde Süreyc b. Nu'man vardır. Sika olmakla birlikte azıcık vehmederdi.

Tahrîç: Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 263) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 11 (1/106-107) - Hafız Zehebi, Muhtasarı'l Uluvv (s. 140) Ayrıca eseri tahkik eden Elbani, bunu Lalekai'ye de nispet etmiş ve "İsnadı sahihtir" demiştir.

846 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

Tahrîci bir önceki ile aynıdır.

847 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Ma'dan diye biri vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair bir bilgiye rastlamadım.

2. Yine senedinde Nadr b. Seleme vardır. İbn Şazan el-Mervezi'dir. İbn Hatim, ondan bahsetmiş ve şöyle demiştir: "Babama onun hakkında sordum, dedi ki: Kendisi hadis uydururdu, saduk değildi." Bk. Cerh ve Tadil (8/480) Bununla birlikte Abdullah b. Ahmed'in rivayetine ed-Devraki, Beyhaki'nin rivayetinde Said b. Nuh kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Ubeydullah b. Musa vardır. Allah en iyisini bilir ama görünen o ki bu şahıs, İbn Ebi Muhtar Bazam'dır. Sikadır. Bk. 18.cı rivayet. Ne var ki Abdullah b. Ahmed ile Beyhaki'nin rivayetlerinde Abdullah b. Musa ez-Zabbi olarak geçmektedir. Aynı şekilde onun hakkında da elimdeki kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamadım. Allah en iyisini bilir.

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 597 (1/306-307) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/172) Bu ikisi, Ali b. Hasen b. Şakik yoluyla "Bize Abdullah b. Musa ez-Zabbi tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'dan tahdis etti..." senediyle rivayet etmişlerdir.

848 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Bukeyr b. Maruf el-Esedî vardır. Neysabur kadılığı yapmış, sonrasında Dimeşk'e yerleşmiştir. Saduk olmakla birlikte kendisinde zayıflık vardı. Altıncı tabakadan olup H. 163'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/108) - Tehzib (1/495)

• Yine senedinde Mukatil b. Hayyan en-Nebati vardır. Künyesi Ebû Bistam el-Belhi el-Harraz'dır. Saduktur, fazıldır. Altıncı tabakadan olup H. 150'den önce Hindistan'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/272) - Tehzib (10/277)

• Yine senedinde Nuh b. Meymun vardır. İbn Abdülhamid el-Bağdadi'dir, aslen Merv şehrinde. Bk. Takrib (2/309) - Tehzib (10/489)

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 592 (1/304) - İbn Cerir, Tefsir (28/12) - Ebû Davud, Mesail-i

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ'nın semada arşının üzerinde olduğunu, ilminin ise tüm yarattıklarını kuşattığını gösteren âyetler vardır. Allah Teâlâ buyurdu ki: "Semada olanın sizi yere geçirmesinden yana emniyette mi oldunuz? O vakit yer, sarsılır. Yoksa semada olanın üzerinize taş yağdıran bir fırtına göndermesinden yana emniyette mi oldunuz? Benim uyarımın nasıl olduğunu yakında bileceksiniz." (Mülk, 16-17)

Allah Teâlâ, İsa'ya (a.s.) şöyle buyurmuştur: "Ey İsa! Şüphesiz ki ben seni ve-fat ettireceğim ve seni kendime yükselteceğim." (Âl-i İmrân, 55) Yine şöyle buyurur: "Onu (İsa'yı) kesinlikle öldürmediler. Aksine Allah, onu kendisine yükseltti. Allah, üstün ve hikmetli olandır." (Nisa, 157-158) Yine şöyle buyurur: "Allah'ın her şeyi kadir olduğunu ve Allah'ın her şeyi ilim ile kuşattığını bilesiniz diye..." (Talak, 12)

ELLİNCİ BÂB: AKILLI KİMSELERE ALLAH TEÂLÂ'NIN SEMALARIN ÜZERİNDEKİ ARŞININ ÜSTÜNDE OLDUĞUNU, O'NUN İLMİNİN HER ŞEYİ KUŞATTIĞINI VE NE YERDE NE DE SEMADA O'NDAN HİÇBİR ŞEYİN GİZLENEMEYECEĞİNİ GÖSTEREN SÜNNETLER

656. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ yaratma işini bitirince Arş'ın üstünde yanında bulunan bir kitaba şöyle yazdı: Şüphesiz ki rahmetim gazabıma galip gelmiştir."⁸⁴⁹

657. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ yaratma işini bitirince Arş'ın üstünde yanında bulunan bir kitaba şöyle yazdı: Şüphesiz ki rahmetim gazabıma galip gelmiştir."⁸⁵⁰

İmam Ahmed (s. 263) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/173) - İbn Ebi Ya'la, Tabakatu'l Hanabîle (1/253) Bunların hepsi, Bukeyr yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Zehebi dedi ki: "Ayrıca bunu Ebû Ahmed el-Assal, İbn Batta ve İbn Abdilberr, ceyyid senetlerle rivayet etmişlerdir." Bk. Muhtasarü'l Uluvv (s. 133)

849 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdullah b. Cafer b. Yahya el-Bermeki vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Basra'da yetişmiş, sonra Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadîr. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/407) - Tehzib (5/176)

Tahric:

- Buhârî, Tevhid, 7453 (13/440) Mâlik yoluyla Ebu'z Zinad'dan bu şekilde...
- İmam Ahmed, Müsned (2/258) Muhammed yoluyla Ebu'z Zinad'dan...
- İbn Huzeyme, Tevhid (s. 104) Abdurrahman b. Ebi'z Zinad yoluyla babasından aynı şekilde...
- Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/158) - Şuayb yoluyla Ebu'z Zinad'dan bu şekilde...
- Müslim, Tevbe, 2751 (2107) - Musannif, 657. Bu ikisi, Muğira b. Abdurrahman yoluyla Ebu'z Zinad'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Darekutni, Sıfat, 15 (s. 36) Musannif, 668. Verka yoluyla Ebu'z Zinad'dan... Ayrıca bu hadisin Ebû Hureyre'den gelen başka yolları da vardır. Bk. Ahmed (2/433) - Buhârî, 7404 (13/384) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 571 (1/296) - Tirmizî, 3534 (5/549) - İbn Mâce, 189 (1/67) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 58) - İbn Ebi Asım, Sünne, 608, 609 (1/270) - Darekutni, Sıfat, 16, 17 (s. 37) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/8)

850 İsnadı sahihtir.

658. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ yaratma işini bitirince Arş'ın üstünde yanında bulunan bir kıtaba şöyle yazdı: Şüphesiz ki rahmetim gazabıma galip gelmiştir."⁸⁵¹

659. ... Ebû Musa (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) aramızda iken ayağa kalktı ve şu dört şeyi söyledi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ uyumaz. Zaten O'na uyku da yaraşmaz. Kısıt (tartı, rızık) yükseltir ve indirir. Gündüzden önce gece amelleri, geceden önce gündüz amelleri O'na yükselir. Hicabı nurdur. Şayet o hicabı kaldırsa, yüzünün subuhâtı⁸⁵², gözü erişen herkesi yakar."⁸⁵³

• Senedinde Muğira b. Abdurrahman vardır. İbn Abdullah b. Halid b. Hizam el-Hizami'dir. Medinelidir, lakabı Kusayy'dır. Takrib adlı eserde şöyle geçer: "Sikadır, garip rivayetleri vardır." Cürcani, Ahmed'den onun hakkında şöyle dediğini nakleder: "Hadislerinde herhangi bir beis yoktur." İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmiştir. Yahya b. Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Nesâî dedi ki: "Kaviy değildir." İbn Adiy'in, onun Ebu'z Zinad'dan rivayet ettiği hadisler hakkındaki açıklamasına göre onların çoğu, kendilerine güven duyulan sika râvilerin rivayetleri ile uyum içersindedir. Bu rivayet ise muvafık olmayanlardandır. Bk. Takrib (2/269) - Tehzib (10/266) - Kamil Fi'd Duafa (6/2354) Ne var ki tahricte de görüleceği üzere bir önceki rivayette İmam Mâlik ile bir sonraki rivayette Verka, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

851 İsnadı hasendir.

• Senedinde Verka vardır. İbn Ömer el-Yeşkuri'dir Künyesi Ebû Bişr'dir, Kufelidir, Medain'de ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte Mansur'dan rivayet ettiği hadislerde zayıftır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/330) - Tehzib (11/113) Ne var ki tahricte de görüleceği üzere 656 numaralı rivayette İmam Mâlik ile bir önceki rivayette Muğira, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Harun b. Abdullah el-Bezzar vardır. Sikadır. Bk. 41.ci rivayet.

Tahrici 656 numaralı rivayette sahih bir senetle geçti.

852 Allah'ın yüzünün subuhâtı, O'nun nurları, celali ve azametidir. Ebû Ubeyde dedi ki: "Subhâ, Allah'ın yüzünün celalidir. Bu kelimedden olarak Allah'ı tazim ve tenzih maksadıyla Subhânallah denilir." Bk. Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/296) Nihaye adlı eserde şöyle geçer: "Subuhât kelimesi, aslen subhâ kelimesinin çoğuludur." Yüzün subuhâtı hakkında "Güzellikleri" ve başka şeyler de denilmiştir. Bk. Nihaye Fi Garibi'l Hadis ve'l Eser (2/332) - Lisanu'l Arab, s-b-h maddesi (2/473)

853 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Fazl b. Sehl vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 50.ci rivayet. Bunun yanında 760 numaralı rivayette de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Ebû Asım vardır. Kendisi Dahhak b. Mahled olup sikadır, sebtittir. Bk. 89.cu rivayet.

• Yine senedinde Amr b. Mürre vardır. İbn Abdullah el-Cemeli el-Muradi'dir. Künyesi Ebû Abdullah el-A'ma'dır, Kufelidir. Sikadır, sebtittir. Tedlis yapmazdı. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Beşinci tabakadan olup H. 118 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/78) - Tehzib (8/102)

Tahric:

• Ahmed, Müsned (4/405) - Müslim, İman, 179 (1/161) - Darımlı, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 278) - İbn Mâce, Mukaddime, 195 (1/70) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 19, 75) - Musannif, 760 - Lalekai, Şerhu'l Usul, 696 (3/414) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/295) Bunların tümü, A'meş yoluyla Amr b. Mürre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (4/395) - Müslim, 179 (1/162) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 74-75) Bunların hepsi, Şu'be yoluyla Amr b. Mürre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (4/401) - İbn Mâce, Mukaddime, 196 (1/71) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 20) -

660. ... Ebû Musa (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) aramızda iken ayağa kalktı ve şu dört şeyi söyledi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ uyumaz. Zaten O'na uyku da yaraşmaz. Kıstı (tartı, rızık) indirir ve yükseltir. Gündüzden önce gece amelleri, geceden önce gündüz amelleri O'na yükselir. Hicabı nurdur. Şayet o hicabı kaldırırsa, yüzünün subuhâtı, gözü erişen herkesi yakar."⁸⁵⁴

661. ... Urve b. Zübeyr'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "İşitmesi sesleri kuşatan Allah'a hamd olsun. Doğrusu Havle, kocasını Nebî'ye (s.a.v.) şikayet ediyordu. O sıra bana bazı konuşmaları gizli kalıyordu. Derken Allah Teâlâ "Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikayet eden kadının sözünü Allah işitti..." (Mücadele, 1) âyetini indirdi."⁸⁵⁵

662. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "İşitmesi tüm sesleri kuşatan Allah ne yücedir! O kadın, Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte gizlice konuşuyordu. O sıra ben bazı sözlerini işitiyor, bazılarını duyamıyordum. Derken Allah Teâlâ "Kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikayet eden kadının sözünü Allah işitti..." (Mücadele, 1) âyetini indirdi."⁸⁵⁶

Musannif, 762 - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/296), (2/36) Bunların hepsi, Mes'udi yoluyla Amr b. Mürre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Huzeyme, Tevhid (s. 20) - Musannif, 660, 763. Süfyan yoluyla Hakim'den, o Ebû Bürde'den, o da Ebû Musa'dan senediyle bu şekilde...

854 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yusuf b. Musa vardır. Saduktur. Bk. 200.cü rivayet. Ayrıca 763 numaralı rivayette de görüleceği üzere Züheyr b. Harb kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Hakim b. Deylem el-Meydani vardır. Saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/194) - Tehzib (2/449) Bununla birlikte bir önceki rivayette de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

855 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Temim b. Seleme es-Sülemi vardır. Kufelidir, sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 100'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/113) - Tehzib (1/512)

• Yine senedinde Ali b. Medini vardır. Sika, sebt, imamdır. Bk. 589.cü rivayet.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (6/46) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 404) - İbn Mâce, Mukaddime, 188 (1/67) - Nesâî, Zihar (6/668) - İbn Cerir, Tefsir (28/5) - İbn Ebi Asım, Sünne, 625 (1/278) - Hakim, Müstedrek (2/481) - Lalekai, 689 (3/410) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/290) - Beyhaki, İtikad (s. 28) Bunların hepsi, A'meş yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca İmam Buhârî, hadis başını talik olarak zikretmiştir. Bk. Buhârî, Sahih, Tevhid (13/372)

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da bunu Said b. Mansur, Abd b. Humeyd, İbn Münzir ve İbn Merduyeh, Sünen adlı eserinde (8/69) Beyhaki'ye nispet etmiştir. Ayrıca İbn Kesir de bunu Tefsir'de (8/60) İbn Ebi Hatim'e nispet etmiştir.

856 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yahya b. İsa et-Temimi el-Henşell el-Fahuri el-Cerrar vardır. Ramle şehrinde ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Şia olmakla suçlanmıştır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 201'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/355) - Tehzib (11/262) Bununla birlikte bir önceki rivayette de görüldüğü üzere Cerir b. Abdülhamid kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahricte de geleceği üzere birçok kişi tarafından kendisine mütâbaat edilmiştir.

663. Bize Ebû Hafs Ömer b. Eyyûb es-Sekati tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Süleyman Lüveyn tahdis etti, dedi ki: Bize Velid b. Ebi Sevr tahdis etti; Semmak b. Harb'ten, o Abdullah b. Umeyra'dan, o Ahnef b. Kays'tan, o da Abbâs b. Abdulmuttalib'ten (r.a.) dedi ki: Bir keresinde bir toplulukla birlikte meydanda otunuyordum. O sıra Rasûlullah (s.a.v.) de içlerindeydi. Derken bir yağmur bulutu geçti. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bunun ismi nedir biliyor musunuz?" Sahâbe: "Evet, bunun ismi sehabtır" diye cevap verdi. Rasûlullah (s.a.v.) bu sefer "Peki, müzn mü?" diye sordu. Onlar "Müzndür" dediler. Bu sefer de "Gayâye?" diye sordu ve sonrasında "Sema ile yer arası ne kadardır bilir mısınız?" diye sordu. Sahâbe "Hayır" diye cevap verince şöyle buyurdu: "Sema ile yer arasının ötesinde, diğer semaya kadar ya yetmiş bir ya yetmiş iki ya da yetmiş yıl vardır. Üstündeki diğer sema da böyledir." Rasûlullah (s.a.v.) yedi kat semayı da saydı ve sözlerine şöyle devam etti: "Yedinci semanın üzerinde, yukarıdan aşağı uzunluğu iki sema arasındaki mesafe gibi bir deniz vardır. Sonra onun üstünde, toynakları ile dizleri arası bir semadan diğer semaya kadar olan mesafe gibi sekiz keçi vardır. Allah ise bunun da üstündedir."⁸⁵⁷

• Yine senesinde Muhammed b. Eban el-Belhi vardır. Ebû Bekir b. İbrahim el-Müstemli'dir. Lakabı Hamdûyeh'tir. Veki'den imla ederdi. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 244 veya bir sene sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/140) - Tehzib (9/3)

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

857 İsnadı zayıftır, dört illeti vardır.

1. Senesinde Abdullah b. Umeyra vardır. Kufelidir, mütâbaat anında makbuldür. Zehebi dedi ki: "Hakkında bilgi yoktur." İkinci tabakadandır. Bk. Mizan (2/469) - Takrib (1/438) - Tehzib (5/344)

2. Abdullah ile Ahnef arasında inkıta vardır. Buhârî dedi ki: "Abdullah'ın Ahnef'ten işittiğini bilmiyoruz." Bk. Tarih-i Kebir (5/159)

3. Senesinde Velid b. Abdullah b. Ebi Sevr el-Hemedani vardır. Kufelidir, genelde dedesine nispet edilir. Sekizinci tabakadan olup H. 172'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/333) - Tehzib (11/137) Bununla birlikte 665 numaralı rivayette görüldüğü ve tahripte görüleceği üzere İbrahim b. Tahmân kendisine mütâbaat etmiştir.

4. Yine senesinde Semmak b. Harb vardır. Saduktur. Son dönemlerinde hafızası bozulmuş ve bazen kendisine telkin edilir olmuştur. Bk. 69.cu rivayet.

Tahrir:

• Ahmed, Müsned (1/206, 207) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 273) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 448) - Tirmizî, Tefsir, 3320 (5/424) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Ebû Davud, es-Sünne (13/5) - İbn Mâce, Mukaddime, 194 (1/69) - İbn Ebi Asım, Sünne, 577 - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 101, 102) - Hakim, Müstedrek (2/228, 289) Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi ise ona muhalefet edip şöyle demiştir: "Senette geçen Yahya aşırı derecede zayıftır." Ayrıca bk. Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/142) Bunların tümü, Semmak b. Harb yoluyla Abdullah'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Yine bunu Hasan-ı Basrî yoluyla Ebû Hureyre'den Ahmed (2/370) ve İbn Ebi Asım, 578 (1/254) rivayet etmiştir. Aynı şekilde Tirmizî (3298 5/403) de böylece rivayet etmiş ve "Gariptir" demiştir.

Ne var ki Hasan-ı Basrî ile Ebû Hureyre arasında inkıta vardır. Allah en iyisini bilir. Bu hadis hakkında Şeyhülislam İbn Teymiyye'nin sözü için bk. Mecmû'u'l Fetava (3/192), İbn Kayyim'in sözü için bk. Tehzibu's Sünen (Avn, 13/6) ve Elbanî'nin sözü için bk. Silsile-i Daife, 1247 (3/398), Riyazu'l Cenneh (1/254)

664. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Abbâd b. Yakub er-Ravâcîni tahdis etti, dedi ki: Bize Velid b. Ebi Sevr haber verdi; Semmak b. Harb'ten, o Abdullah b. Umeyra'dan, o Ahnef b. Kays'tan, o da Abbâs b. Abdulmuttalib'ten, dedi ki: Bir keresinde bir toplulukla birlikte oturuyorduk. O sıra Rasûlullah (s.a.v.) de içlerindeydi. Derken bir yağmur bulutu geçti. Ona doğru baktı ve..." Râvi daha sonra yukarıdaki hadisi zikretti.⁸⁵⁸

665. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Hafs b. Abdullah tahdis etti, dedi ki: Bize babam haber verdi, dedi ki: Bize İbrahim b. Tahmân tahdis etti; Semmak b. Harb'ten, o Abdullah b. Umeyra'dan, o Ahnef b. Kays'tan, o da Abbâs b. Abdulmuttalib'ten, dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) üzerinden bir yağmur bulutu geçti. Bunun üzerine "Bu nedir biliyor musunuz?" diye sordu. Sahâbe: "Sehabtır" diye cevap verdiler. Bu sefer "Veya müzn?" diye sordu. Sahâbe "Veya müzndür" dediler. Bu sefer de "Veya anân?" diye sordu. Sahâbe de "Veya anândır" dediler. Buyurdu ki: "Sema ile yer arası ne kadardır bilir misiniz?" Sahâbe bu soruya "Hayır" diye cevap verince şöyle buyurdu: "Yetmiş bir veya yetmiş iki veya yetmiş üçtür. Bunun üstü de böyledir." Rasûlullah (s.a.v.) tâ ki yedi semayı da bu şekilde saydı ve sözlerine şöyle devam etti: "Sonra yedinci semanın üstünde, en üstten alta kadar mesafesi iki sema arası kadar olan deniz vardır. Sonra onun üstünde, toynakları ile dizleri arası bir semadan diğer semaya kadar olan mesafe gibi sekiz keçi vardır. Sonra Arş da bunun üstündedir. Allah ise Arş'ın üstündedir."⁸⁵⁹

666. ... Mücahid'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ herhangi bir şeyi yaratmazdan evvel Arş'ın üzerine yükselmiştir. Yarattığı ilk şey ka-

858 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senedinde Abbâd b. Yakub er-Ravacîni vardır. Künyesi Ebû Said'dir, Kufelidir. Saduktur, rafizidir. İbn Hibban, onun hakkında abartılı konuşmuş ve "Terk edilmeyi hak etmiştir" demiştir. Onuncu tabakadan olup H. 250'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/395) - Tehzib (5/109) Bununla birlikte bir önceki hadiste de görüldüğü üzere Muhammed b. Süleyman Lüveyn kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrirci bir önceki gibidir.

859 İsnadı zayıftır. Bk. 663.cü rivayet.

• Senedinde İbrahim b. Tahman el-Horasani vardır. Künyesi Ebû Said'dir. Neysabur'da ikamet etmiş, sonrasında Mekke'ye yerleşmiştir. Sikadır, garip rivayetleri vardır. Hakkında Mürcie mezhebinden olduğu şeklinde kelimeler edilmiştir. Bunun yanında o görüşünden döndüğü de söylenir. Yedinci tabakadan olup H. 168'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/36) - Tehzib (1/129)

• Yine senedinde Hafs b. Abdullah vardır. İbn Raşid es-Sülemî'dir. Künyesi Ebû Amr'dır, Neysaburludur ve ayrıca oranın kadılığı yapmıştır. Saduktur. Dokuzuncu tabakadan olup H. 209'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/186) - Tehzib (2/403)

• Yine senedinde Ahmed b. Hafs vardır. İbn Abdullah'tır, künyesi Ebû Ali'dir. Saduktur, on birinci tabakadandır, H. 258'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/13) - Tehzib (1/24)

Tahrirci 663 numaralı rivayette geçti.

lemdir. Derken ona kıyamete kadar olacak şeyleri yazmasını emretmiştir. Doğrusu insan, olmuş bitmiş bir işe göre hareket ederler.”⁸⁶⁰

667. ... Cübeyr b. Mut'im dedi ki: Şüphe yok ki bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydım. Derken bir bedevi, gelip şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Hayvanlar zorluk çekiyor, çoluk çocuk aç kaldı, mallar yok oldu, hayvanlar telef oldu. Bizim için yağmur duasında bulun. Doğrusu biz Allah'a karşı seni şefaathçi, sana karşı da Allah'ı şefaathçi kılıyoruz." Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine "Sen ne dediğini biliyor musun!" buyurdu. Derken "Subhânallah" dedi ve bu durum ashâbının yüzünde de belirene dek "Subhânallah" demeye devam etti. Sonra şöyle buyurdu: "Yazıklar olsun sana! Şüphesiz ki kimseye karşı Allah şefaathçi kılınmaz. Allah'ın şanı bundan çok yücedir. Yazıklar olsun sana! Şüphesiz ki O, semalarının üstündedir. O, arşının üstündedir." Ardından eliyle işaret ederek "Doğrusu Arş, şu şekildedir" buyurdu ve sözünü şöyle tamamladı: "Doğrusu Arş, kişinin bineğine bindiğinde olduğu gibi gıcırda."⁸⁶¹

860 İsnadı sahih olup 444 numaralı rivayette geçmiştir. Tahriri için ayrıca bk. 351.ci rivayet.

861 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senesinde Cübeyr b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im vardır. Mütâbaat anında makbuldür. Bunun yanında ben kendisine mütâbaat eden birine denk gelmedim. Altıncı tabakadandır. İbn Hibban, onu Sikat'ta (6/148) zikretmiştir. Bk. Takrib (1/126) - Tehzib (2/63)

2. Yine senesinde Muhammed b. İshak vardır. İbn Yesar'dır. Künyesi Ebû Bekir'dir, Medinelidir. Muttaliboğulları azatlısıdır. Irak'ta ikamet etmiştir. Meğazi konusunda imamdır. Saduk olmakla birlikte tedlis yapardı. Şia ve Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Hafız İbn Hacer, onu tedlis yapanlar içerisinde dördüncü mertebeden saymıştır. Beşinci tabaka küçüklerinden olup H. 150 veya daha sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/144) - Tehzib (9/38) Burada muan'an olarak rivayet etmiş, "tahdis etti" lafzını kullanmamıştır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senesinde Muhammed b. Cübeyr b. Mu't'im vardır. Sikadır, nesep âlimidir. İkinci tabakadan olup H. 100'ün başlarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/150) - Tehzib (9/91)

• Yine senedinde Yakub b. Utbe b. Muğira b. Ahnes es-Sekafi vardır. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 128'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/376) - Tehzib (11/392)

• Yine senesinde Hafs b. Abdurrahman b. Amr vardır. Künyesi Ebû Amr el-Belhi'dir. Saduktur, âbiddir. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 199'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/186) - Tehzib (2/404)

Tahriç:

• Ebû Davud, Sünne (Abn, 13/11) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 272) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 447, 462) - İbn Ebi Asım, Sünne, 575 (1/252) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 103) - Darekütüni, Sıfat, 38, 39 (s. 50-52) - Beyhakî, Esma ve Sıfat (2/159) - Beğavi, Şerhu's Sünne (1/175)

Bunların tümü, Vehb b. Cerir yoluyla babasından "Muhammed b. İshak'ı Yakub b. Utbe yoluyla

Cerir b. Abdullah" vasıtasıyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Cübeyr'den şöyle naklederken işittim..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Hafız b. Kesir, Tefsir'de (1/458) bu rivayeti garip saymıştır. Şeyhulislam İbn Reyhîyye'nin bu rivayetindeki kelamı için bk. Mecmû'u'l Fetava (16/435) Zehebi dedi ki: "Arş'ın gıcırdaması konusunda sabit bir nas yoktur." Bk. Muhtasar'u'l Uluvv (s. 24) Elbani dedi ki: "Arş'ın gıcırdaması konusunda sahih bir hadis yoktur." Elbani aynı zamanda Riyazu'l Cenneh (1/252) ve Daifu'l Cami', 615 (5/50)'de de bunu zayıf saymıştır. Ayrıca bk. Tahricu Şerhu't Tahaviyye (s. 310) Allah en iyisini bilir.

668. ... Nevvas b. Sem'an'dan; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ vahiyle konuştuğu zaman, Allah Teâlâ'nın korkusundan dolayı semayı bir telaş -veya şiddetli bir ürküntü- alır. Semalarda bulunanlar bunu işittiklerinde düşüp ba- yılırlar ve Allah için secdeye kapanırlar. Başını ilk kaldıran Cibril (a.s.) olur. Bunun üzerine Allah Teâlâ ona dilediği vahyi ile konuşur. Cibril hemen vahyi alıp sema- sema iletir. Her bir semaya vardığında melekler "Ey Cibril! Rabbimiz ne buyurdu?" diye sorarlar. Cibril de "Hakkı buyurdu. O, el-Aliyy (Yüksek) ve el-Kebir (Büyük) olandır" diye cevap verir. Derken Cibril, Allah Teâlâ'nın emrettiği şekilde vahyi semadan yere indirir."⁸⁶²

669. ... Abdullah'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah vahiyle ko- nuştugu zaman sema ehli zincirin taşa vurduğundaki sesi gibi bir ses işitirler. Bunu duyunca hemen bayılırlar. Onlar, tâ ki Cibril (a.s.) yanlarına gelene dek o halde kalmaya devam ederler. Cibril (a.s.) yanlarına varınca kalplerinde korku giderilir ve "Ey Cibril! Rabbiniz ne buyurdu?" diye sorarlar. Cibril, onlara "Hakkı buyurdu" diye cevap verince hepsi "Hakkı, hakkı, hakkı..." diye nida ederler."⁸⁶³

862 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Velid b. Müslim, muan'an olarak rivayet etmiştir. Kendisi sika olmakla birlikte tedlis ve tesviye yapardı. Bk. 51.ci rivayet.

2. Yine senette Nuaym b. Muaviye b. Haris el-Huzai vardır. Künyesi Ebû Abdullah el-Mervezî'dir. Mısır'da ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Feraiz ilmini bilen bir fakihdir. Onuncu tabakadan olup sahih görüşe göre H. 228'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/305) - Tehzib (10/458) - Mizan (4/268) Ebû Zur'a'dan rivayet edildiğine göre kendisi bu hadisi Duhaym'a arz etmiş, o da "Aslı yoktur" diye cevap vermiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadılar.

• Yine senedinde Racâ b. Hayve vardır. Sikadır, fakihdir. Bk. 516.cı rivayet.

• Yine senedinde İbn Ebi Zekerriya vardır. Abdullah el-Huzai'dir. Künyesi Ebû Yahya'dır, Şamlıdır. Babasının isminin İyas veya Zeyd olduğu söylenmiştir. Sika, fakih ve âbidir. Dördüncü tabaka- dan olup H. 119'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/416) - Tehzib (5/218)

• Yine senedinde Muhammed b. Sehl b. Asker vardır. Temim azatlısıdır, Buharalıdır, künyesi Ebû Bekir'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir, sikadır. On birinci tabakadan olup H. 251'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/167) - Tehzib (9/207)

Bu hadisin tahricte ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Ebû Hureyre'den sahih şahitleri vardır.

Tahric:

• İbn Ebi Asım, Sünne, 515 (1/226) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 144) - İbn Cerir, Tefsir (22/91) - İbn Ebi Hatim (Bk. İbn Kesir, Tefsir, 6/503) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/326) Bunların hepsi, Nuaym b. Hammad yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (6/698) bunu yukarıdakilere ek olarak Taberani, el-Uzma adlı eserinde Ebu's Şeyh ve İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir.

Ayrıca hadisin birkaç sahih şahidi vardır ki bazıları şunlardır:

1. Ebû Hureyre hadisi: Bk. Buhârî, Tefsir, 4800 (8/537) - Tirmizî, 3223 (5/362) - İbn Mâce, 194 (1/69-70) - İbn Cerir, Tefsir (22/91)

2. İbn Mes'ud hadisi: Bu, bir sonraki rivayet olup tahrici orada gelecektir.

863 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ali b. Hüseyin vardır. İbn İbrahim el-Hurru el-Amiri İbn Eşkâb'tır. Saduktur, onuncu tabakadandır ve H. 261'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/34) - Tehzib (7/302) Bununla birlikte Ebû

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu sünnetlerin hepsinin manaları birbiri ile ittifak halinde olup birbirlerini tasdik etmektedir. Bunların tümü, dediğimiz şeyi göstermektedir. Yani; Allah Teâlâ semaların üzerinde arşının üstündedir. İlmi ise her şeyi kuşatmıştır. O; işitendir, görendir, bilendir, haberdar olandır.”

Allah Teâlâ yine şöyle buyurur: “*el-A'lâ (En Yüksek) olan Rabbini tesbih et.*” (A'lâ, 1)

Nebî (s.a.v.), duasına başladığında “*Subhâne rabbiye'l aliyyu'l a'le'l vehhab*”⁸⁶⁴ derdi.⁸⁶⁵

Ayrıca sahâbeden bir topluluk, “*el-A'lâ (En Yüksek) olan Rabbini tesbih et*” (A'lâ, 1) âyetini okuduklarında “*Subhâne rabbiye'l a'lâ*”⁸⁶⁶ derlerdi. Ali b. Ebi Talib, İbn Abbâs, İbn Mes'ud ve İbn Ömer (r.anhum) onlardan bazılarıdır.

Yine Nebî (s.a.v.), ümmetine secde üç kez “*Subhâne rabbiye'l a'lâ*” demelerini öğretmiştir.

İşte bunların tümü, bizim dediğimiz şeyi takviye eder. Yani; şüphesiz ki el-Aliyy (Yüksek) ve el-A'lâ (En Yüksek) olan Allah, en yüksek semaların üzerinde arşının üstündedir. İlmi ise her şeyi kuşatmıştır. Hulûliye ise bunun hilafıdır. Onların kötü mezhebinden Allah'a sığınınız!

670. ... Seleme b. Ekva' dedi ki: “Nebî'nin (s.a.v.) duasına ancak ‘*Subhâne rabbiye'l aliyyu'l a'le'l vehhab*’ diyerek başladığını işittim.” Bu rivayetin başka yolları da vardır.⁸⁶⁷

Davud'un rivayetinde Ahmed b. Ebi Süreyc er-Razi ile Ali b. Müslim, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Tahriç:

• Ebû Davud, Kitabu's Sünne (Avn, 13/65) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 145, 146) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 537 (1/281) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid: 22, s. 38) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/325) Bunların hepsi, Ebû Muaviye yoluyla A'meşten, o Müslim'den, o Mesruk'tan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Sahih (Fethu'l Bari, 13/453) Talik olarak...

• İbn Ebi Hatim, er-Reddu Ale'l Cehmiyye. Bk. Fethu'l Bari (13/456)

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (6/697) bunu İbn Ebi Hatim ile İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir.

⁸⁶⁴ Manası: Yüksek, en yüksek ve çokça hibe eden Rabbimi tüm noksanlıklardan tenzih ederim. (Çev.)

⁸⁶⁵ Bu ve sonraki rivayetlerin tahriri birazdan gelecektir.

⁸⁶⁶ Manası: En yüksek olan Rabbimi tüm noksanlıklardan tenzih ederim. (Çev.)

⁸⁶⁷ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Amr b. Raşid b. Şecera el-Yemami vardır. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/55) - Tehzib (7/455)

• Yine senedinde Abdussamed b. Nu'man el-Bağdadi el-Bezzar vardır. İbn Main ile İclî, onu sika saymış, İbn Hibban da Sikat'ta zikretmiştir. Darekutni dedi ki: “Kavi değildir.” Nesâi de böyle söylemiştir. Bk. İbn Main, Tarih (2/364) - İclî, Sikat (s. 303) - İbn Hibban, Sikat (8/415) - Tarih-i Bağdat (11/39) - Mizan (2/621) - Lisan (4/23) Bununla birlikte İbn Ebi Şeybe'nin rivayetinde Muaviye b. Hişam, kendisine mütâbaat etmiştir.

671. ... Abduhayr dedi ki: Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) işittim; "el-A'la (En Yüksek) olan Rabbini tesbih et" (A'lâ, 1) âyetini okudu, ardından "Subhâne rabbiye'l a'lâ" dedi.⁸⁶⁸

672. ... Said b. Cübeyr'den rivayet edildiğine göre İbn Ömer (r.anhumâ), "el-A'la (En Yüksek) olan Rabbini tesbih et" (A'lâ, 1) âyetini okur, ardından "Subhâne rabbiye'l a'lâ" derdi.⁸⁶⁹

• Yine senesinde İyas b. Seleme el-Ekva' el-Eslemi vardır. Künyesi Ebû Seleme'dir. Kendisine Ebû Bekir el-Medeni de denilir. Sikadır, üçüncü tabakadandır ve H. 119'da 77 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/87) - Tehzib (1/388)

Tahric:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 9398 (10/266) Muaviye b. Hişam yoluyla Amr b. Raşid'den bu şekilde...

İmam Ahmed, Sünné (4/54) Abdussamed yoluyla bu şekilde...

868 İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Süddi vardır. İsmail b. Abdurrahman b. Ebi Kerime'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Dördüncü tabakadan olup H. 127'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/71) - Tehzib (1/313) Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senesinde Abduhayr b. Yezid el-Hemedani vardır. Künyesi Ebû Umara'dır, Kufelidir, muhadramdır. Sikadır, ikinci tabakandır. Sahâbe oluşu sahih değildir. Bk. Takrib (1/470) - Tehzib (6/124)

• Yine senesinde Harun b. İshak b. Muhammed b. Mâlik el-Hemedani vardır. Künyesi Ebû Kasım'dır, Kufelidir. Saduktur, onuncu tabaka küçüklerindendir ve H. 258'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/311) - Tehzib (11/2)

Tahric:

• İbn Cerir, Tefsir (30/151) Abdurrahman yoluyla "Bize Süfyan tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/482) bunu ziyade ile Firyabi, İbn Ebi Şeybe, Abd b. Humey ve Ali'den naklettiği Mushaflarda İbnu'l Enbari'ye de nispet etmektedir.

869 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Hüseyim vardır. Sikadır, sebtir. Çokça tedlis yapar ve hafi (gizli) mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 115.ci rivayet. Ne var ki bu rivayette açıkça "haber verdi" lafzını kullanmıştır.

• Yine senesinde Ziyad b. Eyyûb b. Ziyad el-Bağdadi vardır. Künyesi Ebû Haşim'dir, aslen Tus şehrinde. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 252'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/265) - Tehzib (3/355)

Tahric:

• İbn Cerir, Tefsir (30/151) Yakub b. İbrahim yoluyla "Bize Hüseyim tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiş olup rivayetinde "O, Ubeyy b. Ka'b'ın kıraatinde de bu şekildedir" şeklinde bir ziyade vardır.

• Hakim, Müstedrek (2/521) Yakub ve Şureyh b. Yunus yoluyla "Bize Hüseyim tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olup ikisi de rivayet etmemiştir." Zehebi, ona muvafakat etmiştir.

• Yine bunu Ebû Davud, İbn Abbâs'tan merfu olarak rivayet etmiş ancak şöyle demiştir: "Bu hadiste Veki'ye muhalefet edilmiştir. Bunu Ebû Veki ile Şube, Ebi İshak'tan, o Said b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan mevkuf olarak rivayet etmişlerdir." Bk. Avnu'l Ma'bud (3/137)

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/482) İbn Ömer'in bu rivayetini Said b. Mansur, Abd b. Humeyd ve İbn Münzir'e de nispet etmiştir.

673. ... Huzeyfe (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) arkasında namaz kıldım. Secdeye vardığında "Subhâne rabbiye'l a'lâ" dedi.⁸⁷⁰

674. ... Hişam b. Mürve'den rivayet edildiğine göre Abdullah b. Zübeyr (r.a.), "el-A'la (En Yüksek) olan Rabbini tesbih et" (A'lâ, 1) âyetini okudu, ardından "Subhâne rabbiye'l a'lâ" dedi.⁸⁷¹

675. ... İyas b. Âmir'den; Ukbe b. Âmir el-Cüheni dedi ki: "el-Azim (Yüce) olan Rabbini tesbih et" (Vakıa, 74, 96) âyeti indiğinde Rasûlullah (s.a.v.) bizlere şöyle buyurdu: "Bunu rükûlârlarınızda söyleyin." Daha sonra "el-A'la (En Yüksek) olan Rabbini tesbih et" (A'lâ, 1) âyeti indiğinde ise şöyle buyurdu: "Bunu da secdelerinizde söyleyin."⁸⁷²

⁸⁷⁰ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ebû Bekir'in amcası vardır. Muhammed b. Eş'as'tır. İbn Hibban, Sikat adlı eserinde kendisinden bahsetmiştir. Bk. 59.cu rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.
- Yine senedinde Talha b. Yezid el-Eyli vardır. Künyesi Ebû Hamza'dır, Ensar azatlısıdır, Kufe'de ikamet etmiştir. Nesâi, kendisini sika saymıştır. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/380) - Tehzib (5/29)
- Yine senedinde Amr b. Mürre vardır. Bk. 659.cu rivayet.
- Yine senedinde Alâ b. Müseyyeb vardır. Sika olmakla birlikte nadiren vehmetmiştir. Bk. 283.cü rivayet.
- Yine senedinde Züheyr b. Muaviye b. Hadic vardır. Künyesi Ebû Hayseme el-Cu'fi'dir, Kufelidir, Cezire'de ikamet etmiştir. Sikadır, sebtir ama Ebû İshak'tan işitmesi sonraki dönemindedir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/265) - Tehzib (3/351)

Tahriç:

- İbn Ebi Şeybe, Musannef (1/248) Sıla b. Züfer yoluyla Huzeyfe'den bu şekilde...
- Darimi, Sünen, 1312 (1/242) - Müslim, 772 (1/536) - Ebû Davud (Avn, 3/123) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (2/85) - Tirmizî, 262 (2/48) - Nesâi, Mücteba (2/224) - İbn Mâce, 888 (1/287) - Hakim, Müstedrek (1/225) Bunların hepsi, Sıla b. Züfer yoluyla Huzeyfe'den buradakinden daha uzun bir metinle rivayet etmişlerdir.

⁸⁷¹ İsnadı hasendir.

- Senedinde Harun b. İshak vardır. Saduktur. Bk. 671.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahriç: Bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/482) ayrıca İbn Ebi Şeybe ile Abd b. Humejd'e de nispet etmiştir.

⁸⁷² İsnadı zayıftır.

- Senedinde Musa b. Eyyûb b. Amir el-Ğafaki vardır. Basralıdır. Mütâbaat anında makbul olup, dışında zayıftır. Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım. Altıncı tabakadan olup H. 153'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/281) - Tehzib (10/336)
- Yine senedinde İyas b. Amir el-Ğafaki vardır. Saduktur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/87) - Tehzib (1/389)

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (4/155) - Darimi, Sünen, 1311 (1/241) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (2/86) - Hakim, Müstedrek (1/225) Bunların hepsi, Abdullah b. Yezid yoluyla "Bize Musa tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Hicazi'nin hadisinin isnadı sahihtir. Buhârî ile Müslim, onun İyas b. Amir yani amcası Kadı Musa b. Eyyûb dışındaki râvileri ile hüccet getirme konusunda ittifak etmişlerdir." Zehebi ise Hakim'e muhalefet etmiş ve şöyle demiştir: "İyas tanınmamaktadır."

676. ... Utbe'den⁸⁷³, o İbn Mes'ud'dan; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biri rûkû ettiğinde rûkûunda 'Subhâne rabbiye'l azim' desin. Bunu yaptığında rûkûu tamam olmuş demektir. Secde ettiğinde ise 'Subhâne rabbiye'l a'lâ' desin. Bunu yaptığında da secdesi tamam olmuş demektir."⁸⁷⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Hulûliye'nin hüccet olarak gösterip de yanında ilmi olmayan kimselerin kafalarını karıştırdığı âyetlerden biri de şudur: "O; el-Evvel, el-Ahir, ez-Zahir ve el-Batın olandır." (Hadid, 3) İlim ehli, bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: O, el-Evvel olandır. Yani her hayat ve ölümden önce var olandır. O, el-Ahir olandır. Yani mahlukattan sonra da var olacak olandır. O, ez-Zahir olandır. Yani her şeyin üstünde yani semaların üzerinde olandır. O, el-Batın olandır. Yani her şeyin ötesinde olan ve yerlerin altında olanı bilendir. Zaten bu âyetin sonu da bunu göstermektedir; "O, her şeyi bilendir." (Hadid, 3) Ayrıca Mukatil b. Hayyan ile Mukatil b. Süleyman da bu şekilde tefsir etmiş, Sünnet de bu şekilde açıklamıştır.

677. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle derdi: "Allah'ım! Sen el-Evvel olansın; senden önce hiçbir şey yoktur. Sen el-Ahir olansın; senden sonra hiçbir şey yoktur. Sen ez-Zahir olansın; senin üstünde hiçbir şey yoktur. Sen el-Batın olansın; senin ötede hiçbir şey yoktur."⁸⁷⁵

• Ebû Davud (Avn, 3/120) - İbn Mâce, 887 (1/287) Bu ikisi, İbn Mübarek yoluyla Musa'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

873 Eserin tüm el yazmalarında bu şekildedir. Doğrusu ise Avn'dan şeklinedir. Avn, Abdullah b. Utbe b. Abdullah b. Mes'ud el-Hüzeli'dir. Nitekim tahricte de görüleceği üzere hadisin tüm rivayetlerinde bu şekildedir. Kendisi, hadisi Abdullah b. Mes'ud'dan aktaran İshak b. Yezid el-Hüzeli'den rivayette bulunmuştur. Tehzibu'l Kemal'de (1/90) Mizzi ile Tehzib'te (1/256) İbn Hacer bunu açıkça söylemişlerdir.

874 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Avn b. Abdullah b. Utbe ile babasının amcası Abdülmelik b. Mes'ud arasında inkıta vardır. Tirmizî, Sünen'de (2/47) bunu açıkça belirtmiştir.

2. Ayrıca senedinde İshak b. Yezid el-Hüzeli el-Medeni vardır. Hafız dedi ki: "Meçhuldür." Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/62) - Tehzib (1/256)

• Yine senedinde Avn vardır. İbn Abdullah b. Utbe b. Mes'ud el-Hüzeli'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Kufelidir. Sikadır, âbiddir. Dördüncü tabakadan olup H. 120'de vefat etmiştir.

• Yine senedinde İbn Ebi Zî'b vardır. Muhammed b. Abdurrahman'dır. Sikadır, fakihtir, fazıldır. Bk. 31.ci rivayet.

• Yine senedinde Davud b. Mihrak vardır. Kendisine Muhammed b. Mihrak el-Firyabi denilir. Onuncu tabakadan olup H. 240'tan sonra -veya önce- vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/234) - Tehzib (3/201)

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef (1/250) - İmam Şafiî, el-Umm (1/96) - Ebû Davud, Sünen (Avn, 3/140) - Tirmizî, 261 (2/47) - İbn Mâce, 890 (1/287) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (2/86) Bunların hepsi, İbn Ebi Zî'b yoluyla İshak'tan, o Avn'dan, o da İbn Mes'ud'dan senediyle rivayet etmişlerdir. Ne var ki İbn Ebi Şeybe'nin rivayetinde İshak ile Avn arasında Uveymir vardır. Ebû Davud dedi ki: "Bu mürseldir. Avn, Abdullah'a yetişmemiştir." Tirmizî dedi ki: "İbn Mes'ud'un bu hadisinin isnadı muttasıl değildir. Avn b. Abdullah b. Utbe, İbn Mes'ud'a yetişmemiştir."

875 İsnadı hasendir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Yine onların hüccet olarak gösterip de yanında ilmi olmayan kimselerin kafalarını karıştırdığı âyetlerden biri de "O, semalarda da yerde de Allah'tır" (En'am, 3) âyeti ile "O, semada da ilahtır, yerde de ilahtır" (Zuhruf, 84) âyetidir.

Bu gibi âyetleri öne sürmekle sadece fitne çıkarmayı istemektedirler. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondan (Kur'ân) müteşâbih olanlara tâbi olurlar." (Âl-i İmrân, 7)

Hak ehlinde olan âlimlerin katında "O, semalarda da yerde de Allah'tır; sizin sırlarınızı da açığınızı da kazandıklarınızı da bilir" (En'am, 3) âyetinin manası, yani Sünnet'te geldiği üzere ilim ehlinin tefsiri şu şekildedir: Şüphesiz ki Allah Teâlâ arşının üzerindedir. İlmi ise tüm yarattıklarını kuşatmıştır. O, sizin sırlarınızı da açığa vurduklarınızı da bilir. Sözü açık olanını da bilir, sizin gizlediklerinizi de bilir.

Aynı şekilde Allah Teâlâ'nın "O, semada da ilahtır, yerde de ilahtır" (Zuhruf, 84) âyetinin manası da O Teâlâ'nın göklerde de ilah, yerde de ilah olduğudur. Yani O, göklerde de kendisine ibadet edilen ilah, yerde de kendisine ibadet edilen ilahtır. Âlimler, âyeti bu şekilde tefsir etmişlerdir.

678. ... Said'den rivayet edildiğine göre Katade, Allah Teâlâ'nın "O, semada da ilahtır, yerde de ilahtır" (Zuhruf, 84) âyeti hakkında şöyle demiştir: "O, gökte de kendisine ibadet edilen ilahtır, yerde de kendisine ibadet edilen ilahtır."⁸⁷⁶

• Senedinde Yusuf b. Musa el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.ci rivayet.

• Yine senedinde Mutarrif vardır. İbn Tarif'tir. Kufelidir, künyesi Ebû Bekir veya Ebû Abdurrahman'dır. Sıkadır, fazıldır. Altıncı tabaka küçüklerinden olup H. 241'de* veya sonrasında vefat etmiştir.

Tahrîç: Âişe'nin bu rivayetini Hafız İbn Kesir, Müsned adlı eserinde Ebû Ya'la el-Mavsili'ye başka bir yoldan nispet etmiş ve şöyle demiştir: "Senette geçen es-Sirri b. İsmail, Şa'bi'nin amcası olup çok zayıftır. Allah en iyisini bilir." Bk. Tefsir (8/31)

• Bu hadis, Ebû Hureyre'den şu şekilde rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) uyuyacağı zaman şöyle dua ederdi: Ey yedi göğün rabbi Allah'ım..." Bk. İbn Ebi Şeybe, Musannef, 9362 (10/251) - Ahmed, Müsned (2/404) - Müslim, Dua, 2713 (4/2084) - İbn Mâce, Dua, 3873 (2/1274) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/36)

• Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/48) Ümmü Seleme'nin rivayeti olarak başka bir yoldan İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir. Hadis, "Rasûlullah (s.a.v.) şu sözlerle dua ederdi..." şeklindedir. Ayrıca bk. Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/37)

* Bu tarih, H. 141 olacaktır. Herhalde muhakkik veya basımdan veya ilgili kaynaktan meydana gelmiş bir hatadır. Allah en iyisini bilir. (Çev.)

⁸⁷⁶ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Harice b. Musab b. Harice vardır. Künyesi Ebu'l Hacca es-Serrahsi'dir. Metruktür. Yalancılardan tedlis yapardı. Denildiğine göre İbn Main onu yalancı saymıştır. Sekizinci tabakadan olup H. 168'de ölmüştür. Bk. Takrib (1/210) - Tehzib (3/76)

• Yine senedinde Hasen b. Bezzar vardır. İbn Sabbah'tır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 159.cu rivayet.

• Yine senedinde Said vardır. İbn Ebi Urube Mihran'dır. Yeşkuri azatlısıdır. Künyesi Ebu'n Nazr'dır, Basralıdır. Eserleri olan bir hafız olmakla birlikte çokça tedlis yapmış ve karıştırmıştır. Katade'nin

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Buraya kadar zikredip açıkladığım şeylerde hak ehlini ikna edecek şeyler vardır. Bunu onlara duyduğum şefkatim dolayısıyla yaptım ki, böylece kötü mezhepleri sebebiyle büyüklerden değil de genç oğlanlardan şarkılar dinlemeye, onlara bakarak lezzetlenmeye ve dans edip müzikler çalmaya meyleden, şeytanın kendilerine karşı zafer kazandığı ve hakka muhalif olarak kendileriyle oynadığı batıl ehlinin karıştırmaları kalplerine girmesin. Bu batıl ehli öyle kimselerdir ki, yaptıkları işte ne bir kitaba, ne bir sünnete, ne bir sahâbe, ne onlara ihsan üzere tâbi olanlardan birinin sözüne, ne de Müslümanların imamlarından bir imamın görüşüne müracaat ederler. Açıklaması hoş olmayan gizledikleri belalar ise daha çirkindir. Yetmezmiş gibi bunu amelini ettikleri bir din olduğunu iddia etmektedirler. Onların üzerinde bulunduğu çirkinliklerden Allah'a sığınır, O'ndan doğru yola muvaffak kılmasını dileriz. Şüphesiz ki O, işiten ve yakın olandır.

679. ... Hasen b. Sabbah dedi ki: Yezid b. Harun, bir keresinde Cehmiyye'yi zikretti ve şöyle dedi: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki onlar, hiç şüphesiz zındıklardır. Allah'ın lâneti üzerlerine olsun!"⁸⁷⁷

Başarı yalnızca Allah ilemdir.

ELLİ BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN MUSA (A.S.) İLE KONUŞTUĞUNA İMÂN

Her hâlde övülen Allah'a hamd olsun. Allah'ın salât ve selamı, Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun.

Doğrusu şu ki; her kim Müslüman olduğunu iddia eder, sonra da Allah Teâlâ'nın Musa (a.s.) ile konuşmadığını söylerse, kesinlikle kâfir olur. Tövbeye çağrılır; eğer tövbe ederse, tamam. Yok tövbe etmezse, öldürülür.

Eğer birisi şöyle derse: Niçin?

Şöyle cevap verilir: Çünkü o kimse, Kur'ân'ın nassını reddedip inkâr etmiş. Sünneti reddedip Müslümanların tüm âlimlerine muhalefet etmiş ve hak yoldan çıkmıştır. O kimse, Allah Teâlâ haklarında "*Kendisine hidayet belli olduktan sonra her kim Rasûl'e karşı çıkar ve mü'minlerin yolundan başkasına tâbi olursa, onu*

rivayetleri hususunda insanların en sağlamı idi. Altıncı tabakadan olup H. 156 veya 157'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/302) - Tehzib (4/63) - Kevakib-i Niraniyyat (s. 190 ve sonrası)

Tahrîç: Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/174) Ali b. Hasen b. Şakik yoluyla bu şekilde...

İbn Cerir, Tefsir (25/104) Bişr yoluyla "Bize Yezid tahdis etti; Said'ten, o Katade'den..." senediyle rivayet etmiştir. Taberi'nin bu senedi ise sahihtir.

877 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 159.cu rivayet. Tahrîci 169 numaralı rivayette geçti.

döndüğü şeye çeviririz ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir!" (Nisa, 115) buyurduğu kimselerden olmuştur.

Onlar aleyhinde Kur'ân'dan olan hüccete gelelim. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Allah, Musa ile gerçekten konuştu." (Nisa, 164)

Allah Teâlâ A'raf Sûresi'nde şöyle buyurur: "Musa, belirlediğimiz vakitte gelip de Rabbi onunla konuşunca dedi ki: Rabbim! Bana göster de sana bakayım..." (A'raf, 143) Yine şöyle buyurur: "Buyurdu ki: Ey Musa! Şüphesiz ki seni elçiliğim ve kelimim ile insanlardan üstün kıldım..." (A'raf, 144)

Taha Sûresi'nde şöyle buyurur: "Oraya vardığında şöyle nida edildi: Ey Musa! Şüphesiz ki ben, ben senin Rabbinim. Hemen ayakkabılarını çıkar. Doğrusu sen mukaddes Tuva Vadisi'ndesin. Ben seni seçtim. Şimdi vahyolunanı dinle: Şüphesiz ki ben, ben Allah'ım. O halde bana ibadet et ve beni zikretmek için namaz kıl..." (Taha, 11-14)

Neml Sûresi'nde şöyle buyurur: "Onun yanına gelince ona: O ateşin yanında ve onun çevresinde olanlar da mübarek kılındı. Âlemlerin Rabbi olan Allah, tüm noksanlıklardan münezzehtir diye seslenildi. Ey Musa! Durum şu ki; ben, el-Aziz (Üstün) ve el-Hakim (Hikmetli) olan Allah'ım." (Neml, 8-9)

Kasas Sûresi'nde şöyle buyurur: "Oraya gelince vadinin sağ tarafından mübarek bir bölgede ağaçtan şöyle nida edildi: Ey Musa! Şüphesiz ki ben, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım." (Kasas, 30)

Naziat Sûresi'nde şöyle buyurur: "Sana Musa'nın haberi geldi mi? Hani mukaddes vadi Tuva'da Rabbi ona şöyle nida etmişti..." (Naziat, 15-16)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Artık her kim, Allah Teâlâ'nın Musa (a.s.) ile konuşmadığını iddia ederse, o kimse Kur'ân'ın bu naslarını reddetmiş, el-Azim olan Allah'a kâfir olmuştur.

Şayet onlardan biri şöyle derse: Hayır, gerçek şu ki Allah, ağaçta bir kelam yaratmış, o da Musa ile konuşmuştur.

Şöyle cevap verilir: İşte bu, küfrün tâ kendisidir. Çünkü bu kimse, kelamın yaratılmış olduğunu iddia etmektedir. Allah bundan çok yücedir. Ayrıca bu kimse, yaratılmış bir şeyin rububiyet iddiasında bulunduğunu söylemiştir ki bu en çirkin ve en iğrenç sözlerden biridir.

Ona şöyle denilir: Ey hak yoldan çıkmış kişi! Allah dışında bir şeyin "Ben Allah'ım" demesi mümkün müdür? Bu sözü söyleyen birinin Müslüman sayılmasından Allah'a sığınırız. Aksine bu kimse kâfirdir. Tövbeye çağrılır. Eğer tövbe eder ve kötü mezhebinden dönerse, tamam. Yok eğer tövbe etmezse, imam onu öl-

dürür. Şayet imam onu öldürmez, tövbeye çağrılmaz ve mezhebinin bu olduğu da bilinirse; terk edilir, kendisiyle konuşulmaz, selam verilmez, arkasında namaz kılınmaz, şehadeti (şahitliği) kabul edilmez ve Müslüman bir kimse kızını onunla evlendirmez.

680. ... Ebû Talib dedi ki: Ahmed b. Hanbel'e "Doğrusu Allah Teâlâ Musa ile konuşmamıştır" diyen kimseden sordum. Dedi ki: "Tövbeye çağrılır. Eğer tövbe ederse, tamam. Yok etmezse boynu vurulur."

Ebû Abdullah (Ahmed b. Hanbel) dedi ki: Abdurrahman b. Mehdi'yi bizzat bu mesele hakkında şöyle derken işittim: "Her kim, Allah Teâlâ'nın Musa ile konuşmadığını söylese, işte o kâfirdir. Tövbeye çağrılır; eğer tövbe ederse, tamam. Yok etmezse boynu vurulur."⁸⁷⁸

681. ... İshak b. Mansur dedi ki: Ahmed dedi ki: "Abdurrahman b. Mehdi şöyle demiştir: Her kim, Allah Teâlâ'nın Musa ile konuşmadığını söylese tövbeye çağrılır. Eğer tövbe ederse, tamam. Eğer etmezse öldürülür."⁸⁷⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şimdi Kur'ân'da inen âyetleri açıklama sadedinde Allah Teâlâ'nın Musa ile arada yarattıklarından herhangi bir elçi olmaksızın konuştuğunu gösteren sünnetlere gelelim. Allah, şeytanların kendisiyle oynadığı yoldan çıkmışların söylediklerinden çok yücedir!

682/A. Bize Ebu'l Abbâs Abdullah b. Sakr es-Sükkeri tahdis etti, dedi ki: Bize İbrahim b. Münzir el-Hizami tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb tahdis etti...

682/B. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Salih el-Misri tahdis etti, dedi: Bize Ebû Tahir Ahmed b. Amr el-Misri tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis etti, dedi ki: Bana Hişam b. Sa'd haber verdi; Zeyd b. Eslem'den, o babasından, o da Ömer b. Hattâb'dan (r.a.), dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Musa (a.s.) "Rabbim! Bize, bizi cennetten çıkartan Âdem'i göster" dedi. Allah Teâlâ da ona Âdem'i gösterdi. Âdem'e:

878 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Abdurrahman b. Mehdi'nin bu sözünü Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 262)'de rivayet etmiştir. Ayrıca bir sonraki rivayet ile tahriline bakınız.

879 İsnadı sahihtir.

• Senesinde İshak b. Mansur b. Behram el-Kevsec vardır. Künyesi Ebû Yakub et-Temimi el-Mervezi'dir. Sikadır, sebtir. On birinci tabakadan olup H. 251'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/61) - Tehzib (1/249)

Tahriç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 44 (1/119) - Buhârî, Halku Ef'ali'l İbad (s. 129) - Ebû Davud, Mesail-i İmam Ahmed (s. 262) - Lalekai, 505 (2/317) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/386)

- Sen babamız Âdem misin?

- Evet.

- Sen, Allah'ın kendisine ruhundan üflediği, tüm isimleri öğrettiği, meleklerine secde etmelerini emrettiği o kimse misin?

- Evet.

- Bizi ve kendini cennetten çıkarmana seni sürükleyen şey neydi?

- Sen de kimsin?

- Ben Musa'yım.

- Sen, İsrailoğulları'nın peygamberi misin? Sen, aralarında yarattıklarından bir elçi kılmaksızın Allah'ın kendisiyle hicap arkasından konuştuğu kimse misin?

- Evet.

- Peki, bunun ben yaratılmadan önce Allah Teâlâ'nın Kitabı'nda olduğunu Allah'ın Kitabı'nda görmedin mi?

- Evet.

- Peki, Allah Teâlâ'nın ezeli ilminde benden önce hüküm verilen bir şey hakkında beni niçin kınıyorsun?

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "İşte tam burada Âdem, hüccetle Musa'ya galip gelmiştir."⁸⁸⁰

683. ... Hasan-ı Basrî'den, o Cündüb'ten; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştılar. Musa (a.s.) dedi ki:

- Ey Âdem! Sen, Allah'ın kendisini eliyle yarattığı, ruhundan üflediği, meleklerle secde ettirdiği, cennete yerleştirdiği ama bunun yanında yaptığın o şeyle çocuklarını cennetten çıkaran o kimse misin?

Bunun üzerine Âdem, Musa'ya dedi ki:

- Sen, Allah Teâlâ'nın kendisini mesajları ile gönderdiği, kendisiyle konuştuğu, Tevrat'ı verdiği ve fısıldaşacak kadar yakınlaştırdığı o Musa mısın? Ümmü'l Kitab (Levh-i Mahfuz)'u nasıl geçebilirim?"

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem tam burada Musa'ya hüccetle geldi, Âdem tam burada Musa'ya hüccetle galip geldi."⁸⁸¹

⁸⁸⁰ İsnadı sahihtir.

Ayrıca 185 numaralı rivayette tahriri verilmiş, yolları hakkında kelam edilmiştir.

⁸⁸¹ İsnadı sahihtir. Bk. 354.cü rivayet.

Ayrıca 185 numaralı rivayette tahriri geçmişti.

684. ... Amr'dan, o Tavus'tan; kendisi Ebû Hureyre'yi şöyle derken işitmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştı. Musa dedi ki:

- Sen, bizi cennetten çıkarıp bedbaht eyleyen babamız Âdem misin?

Bunun üzerine Âdem, Musa'ya dedi ki:

- Sen, Allah'ın kendisini konuşması ile seçtiği, kendisi için bizzat eli ile Tevrat'ı yazdığı o Musa mısın? Beni daha yaratmadan kırk sene evvel Allah'ın aleyhinde takdir ettiği bir işten dolayı beni niçin kınıyorsun?

Âdem tam burada Musa'ya hüccetle geldi, Âdem tam burada Musa'ya hüccetle galip geldi."

Amr dedi ki: "Tavus bana 'Ma'bed el-Cüheni'den sakının! Çünkü o Kaderiye idi' demişti."⁸⁸²

685. ... Ebû Seleme'den, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştı. Musa dedi ki:

- Allah'ın kendisini bizzat eliyle yarattığı, kendisine ruhundan üflediği, cennete yerleştirdiği, meleklerle secde etmelerini emrettiği, sonra da cennetten çıkardığı Âdem sen misin?

Bunun üzerine Âdem, Musa'ya dedi ki:

- Allah'ın elçilikle seçtiği, fısıldaşacak kadar yakınlaştırdığı, gerçekten konuştuğu ve üzerine Tevrat'ı indirdiği o kimse sen misin? ..." Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretmiştir.⁸⁸³

686. ... İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Allah Teâlâ İbrahim'i (a.s.) dostluğu ile Musa'yı (a.s.) konuşması ile Muhammed'i (s.a.v.) de O'nu (Allah'ı) görmesi ile başkalarından seçip ayırmıştır."⁸⁸⁴

882 İsnadı sahihtir. Bk. 356.cı rivayet.

Ayrıca 185 numaralı rivayette tahrirci geçmişti.

883 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Amr el-Leysi vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. İbn Adiyy dedi ki: "Hadislerinde bir bels olmamasını ümit ederim." Bk. 21.cı rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadılar. Ayrıca bu hadis, 185 numaralı rivayette de geçtiği üzere başka sahih yollar-
dan da rivayet edilmiştir.

Tahrirci 185 numaralı rivayette geçti.

884 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Kays b. Rabi' vardır. Saduktur ama yaşlandıktan sonra hıfzı bozulmuştur. Bk. 78.cı rivayet. Ne var ki İbn Huzeyme, Abdullah b. Ahmed ve İbn Asım'ın rivayetlerinde İsmail b. Zeke-
riya, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Hişam b. Kasım vardır. İbn Müslim'dir, Leysi azatlısıdır, Bağdatlıdır. Künyesi Ebu'n Nazr olup künyesi ile meşhurdur. Lakabı ise Kayser'dir. Sikadır, sebtir. Dokuzuncu tabaka-
dan olup H. 207'de 73 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/314) - Tehzib (11/18)

687. ... İkrime'den; o da İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); dedi ki: "Allah Teâlâ İbrahim'i (a.s.) dostluğu ile Musa'yı (a.s.) konuşması ile Muhammed'i (s.a.v.) de O'nu (Allah'ı) görmesi ile başkalarından seçip ayırmıştır."⁸⁸⁵

688. ... Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ'nın kendisiyle konuştuğu gün Musa'nın (a.s.) üzerinde kolları yünden olan yün bir cübbe, yün bir elbise, çoban asası vardı. Sandaletleri ise eşek derisinden idi."⁸⁸⁶

689. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ Musa (a.s.) ile Tur'da konuştuğunda, onunla nida ettiği gün dışında bir kelamla konuştu. Bunun üzerine Musa, Allah Teâlâ'ya 'Ey Rabbim! Bu, benimle konuştuğun kelamın mı?' diye sordu. Buyurdu ki: Ey Musa! Seninle ancak on bin

Tahric:

- İbn Huzeyme, Tevhid (s. 199) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 577 (1/298) - İbn Ebi Asım, Sünne, 436 (1/189) Bunların hepsi, İsmail b. Zekeriya yoluyla Asım'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Hakim, Müstedrek (2/575) Hakim, görme ifadesinden bahsetmemiş ve "Buhârî'nin şartına göre sahihtir ama ikisi de rivayet etmemiştir" demiştir. Zehebi, kendisine muvafakat etmiştir.
- Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (2/705) bunu aynı zamanda İbn Cerir ile es-Sünne adlı eserinde Taberani'ye de nispet etmiştir. Elbani dedi ki: "İsnadı sahih mevkuftur." Bk. Riyazu'l Cenneh (1/189)

885 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

886 İsnadı çok zayıftır; üç illeti vardır.

1. Senedinde Humeyd el-A'rac el-Kass el-Mülâi vardır. Kendisine İbn Atâ veya İbn Ali de denilir. Kendisi Abdullah b. Haris'ten, Halef b. Halife de ondan rivayette bulunmuştur. Altıncı tabakadandır. İmam Ahmed dedi ki: "Zayıftır." İbn Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Buhârî ve Tirmizî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Darekutni dedi ki: "Metruktür." İbn Hibban dedi ki: "Abdullah b. Haris ile Abdullah b. Mes'ud'dan uydurmaya benzeyen bir nüsha rivayet ederdi." Bk. Mizan (1/614) - Takrib (1/204) - Tehzib (3/53) - Darekutni, Duafa ve Metrukin (s. 183)
2. Senedinde Abdullah b. Haris vardır. Kendisi sikadır. Bk. 417.ci rivayet. Ne var ki Ali b. Medini şöyle demiştir: "Kendisi İbn Mes'ud'dan işitmemiştir." Bk. Tehzib (5/181)
3. Yine senedinde Halef b. Halife vardır. İbn Said'dir. Eşcai azatlısıdır, künyesi Ebû Ahmed'dir, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte sonradan karıştırmış, sahâbeden olan Ömer b. Hureys'i gördüğünü iddia etmiştir. İbn Uyeyne ile Ahmed ise kendisine karşı çıkmışlardır. Sekizinci tabakadan olup sahih görüşe göre H. 181'de vefat etmiştir.

Tahric:

- Tirmizî, Libas, 1734 (4/224) Tirmizî dedi ki: "Garip olup bunu ancak Humeyd el-A'rac yoluyla biliyoruz." Ayrıca bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 564 (1/293) - Hakim, Müstedrek (1/28) Hakim, isnadı hakkında konuşmuş ve şöyle demiştir: "Senette geçen Humeyd, İbn Kays el-A'rac değildir." Buhârî, Tarih'te şöyle der: "Humeyd b. Ali el-A'rac, Kufeli olup hadisleri münkerdir." Ayrıca bk. Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/314) - İbn Adıyy, Kamil (2/688) - Ukayli, Duafa (1/268) - Zehebi, Mizan (1/615) Bunların hepsi, Humeyd el-A'rac yoluyla Abdullah b. Haris'ten, o da Abdullah b. Mes'ud'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Hafız İbn Kesir, bunu İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir. Bk. Tefsir (2/427) İbn Abdilberr, bunun münker olduğunu söylemiştir. Bk. Temhid (17/435) Ayrıca Kenani, bunu İbn Batta'ya da nispet etmiş ama "Sahih değildir" demiştir. Yine bunu Elbani, Silsile-i Daife'de zikretmiştir. Bk. 1240 (3/389)

dil kuvvetinle konuşmuştum. Tüm dillerin kuvveti bana aittir. Ben tüm bunlardan daha kuvvetliyim."⁸⁸⁷

690. ... Ebû Ma'ser'den; Abdurrahman b. Muaviye dedi ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ Musa (a.s.) ile onun kelimasına dayanacağı kadarı ile konuşmuştur. Eğer tüm keliması ile konuşsa, ona hiçbir şey dayanamaz."⁸⁸⁸

691. ... Ma'mer'den; Muhammed b. Ka'b el-Kurazi dedi ki: İsrailoğulları, Musa'ya (a.s.) "Seninle konuştuğu vakit Rabbinin sesi neye benziyordu?" diye sordular. Musa dedi ki: "Tekrar etmeyen gök gürültüsü sesine benziyordu."⁸⁸⁹

692. ... Ma'kil dedi ki: Vehb b. Münebbih'i şöyle derken işittim: Musa'nın (a.s.) üzüntüsü çoğalınca Rabbi Teâlâ ona "Bana yaklaş!" buyurdu. Hemen yaklaşılmaya başladı. Tâ ki bir ağacın gövdesine sırtını dayayıp oraya yerleşince korkusu gitti. Ellerini arasında birleştirdi ve başı ile boynunu büktü. Bunun üzerine Rabbi Teâlâ ona şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki ben, seni bugün öyle bir yere yerleştirdim ki

887 İsnadı çok zayıftır.

- Senesinde Fazl er-Rakkaşi vardır. Hadisleri münkerdir. Bk. 615.ci rivayet.
- Yine senesinde Ali b. Asım vardır. Saduk olmakla birlikte ısrarla hata ederdi. Bk. 582.ci rivayet.

Tahriç:

- Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/414) Fazl b. İsa yoluyla bu şekilde...
- Hafız İbn Kesir, Tefsir'de (2/427) bunu Fazl b. İsa er-Rakkaşi yoluyla İbn Ebi Hatim, İbn Merduyeh ve başkalarına da nispet etmiş, şöyle demiştir: "Bu zayıf bir isnattır. Çünkü senette geçen Fazl er-Rakkaşi zayıftır."

888 İsnadı zayıftır.

- Senesinde Ebû Ma'ser vardır. Nüceyh b. Abdurrahman es-Sindi'dir. Zayıftır. Bk. 25.ci rivayet.
- Yine senesinde Abdurrahman b. Muaviye b. Huveyris el-Ensari ez-Zerki vardır. Künyesi Ebû Huveyris'tir, Medinelidir. Künyesi ile meşhurdur. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadan olup H. 130 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/98) - Tehzib (6/272)

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 544 (1/284) Muhammed b. Bekkar yoluyla bu şekilde...
- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (6/29) Ka'b el-Ahbar yoluyla bu şekilde...

889 İsnadı şöyledir:

- Senesinde Ma'mer diye biri vardır. Henüz onun kim olduğunu anlayamadım. Tercihime göre o, Ömer b. Hamza b. Abdullah b. Ömer b. Hattâb'tır, Medinelidir. Altıncı tabakadan olup Takrib adlı eserinde (2/53) de geçtiği üzere zayıftır. Bu yüzden isnat zayıf olmaktadır.
- Yine senesinde Ebu'n Nazr vardır. Hişam b. Kasım'dır. Sıkadır, sebtir. Bk. 686.cı rivayet. Bu haber, isrâiliyyat'tandır. İçerisinde Allah Teâlâ'nın sesinin mahlukatın sesine benzemesi söz konusu edilmektedir. Halbuki Allah Teâlâ'nın ne zatında ne sıfatlarında ne de fiillerinde bir benzeri vardır.

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 542 (1/284) Ma'mer yoluyla rivayet etmiştir ki yukanda geçtiği üzere Ma'mer zayıftır.
- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (6/29) Amr b. Hamza b. Abdullah b. Ömer b. Hattâb yoluyla "Muhammed b. Ka'b el-Kurazi'yi şöyle derken işittim..." senediyle benzer olarak rivayet etmiştir.

senden sonra hiçbir beşer oraya yerleşemeyecek. Seni kendime yaklaştırdım. Öyle ki kelimemi işittin ve mekânlar içerisinde bana en yakın olanında bulundun.”⁸⁹⁰

693. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Doğrusu Allah Teâlâ Musa'ya (a.s.) hepsi vasiyet olan yüz kırk bin kelime fısıldadı. Ona fısıldadığı şeylerden biri şudur: “Ey Musa! Bana kendini göstermeye uğraşanlar, en çok dünyada zühd sahibi olmakla kendini gösterebilirler. Bana yaklaşmaya çalışanlar, en çok onlara haram kıldıklarına karşı ısrarlı olmak gibisiyle yaklaşabilirler. İbadet edenler, en çok korkumdan ağlamak gibisiyle bana ibadet ederler.” Musa dedi ki: “Ey yeryüzündekilerin ilahı! Ey Din Gününün Sahibi! Ey Celal ve İkrâm Sahibi! Onlar için neler hazırladın? Onlara ne karşılık vereceksin?” Buyurdu ki: “Dünyada zühd sahibi olanlara gelince; onlara cennetimi mübah kılacağım. Öyle ki orada diledikleri yerde oturup kalkacaklar. Vera sahibi olanlara gelince; kıyamet günü olduğunda vera sahipleri hariç her kulu hesaba çekerken münakaşa edeceğim ve elleriyle yaptıklarını teftiş edeceğim. Doğrusu ben onlardan hayâ ederim. Doğrusu onlara şeref verip ikramlarda bulunacağım ve hesapsız bir şekilde cennete girdireceğim. Korkumdan ağlayanlara gelince; onlara ise en yüksek makam vardır. Kimse onlarla ortak olamaz.”⁸⁹¹

694. ... Abdurrahman b. Muhammed b. Habib b. Ebi Habib'ten, o babasından, o da dedesinden; dedi ki: Halid b. Abdullah el-Kasri'ye hutbe verirken şahit oldum. O gün Kurban Bayramı'ydı. Hutbesini bitirince şöyle dedi: “Şimdi dönün ve kurbanlarınızı kesin. Allah sizlerden kabul buyursun. Ben de Ca'd b. Dirhem'i

890 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Kaldı ki bu, Vehb b. Münebbih'in aktardığı isrâiliyyat haberlerindendir.
  - Yine senedinde Ebû Bekir el-Mervezi vardır. Bk. 225.ci rivayet. Kendisi hakkında 172 numaralı rivayette bilgi verilen sika İshak b. İbrahim el-Begavi ile birlikte zikredilmiştir.
  - Yine senedinde Abdussamed b. Makil vardır. Saduktur. Bk. 3.cü rivayet.
  - Yine senedinde İsmail b. Abdülkerim b. Makil b. Münebbih vardır. Künyesi Ebû Hişam'dır, San'alıdır. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/72) - Tehzib (1/315)
- Tahriç:** Bunu Musannif dışında rivayet eden başka bir kaynağa rastlamadım.

891 İsnadı çok zayıftır; üç illeti vardır.

1. Senedinde Dahhak b. Müzahim vardır. Saduk olmakla birlikte çokça mürsel rivayetlerde bulundu. Bk. 303.cü rivayet. Kendisi İbn Abbâs'a yetişmemiştir. Hafız İbn Kesir böyle söylemektedir. Bk. Tefsir (2/427)
  2. Yine senedinde Cüveybir vardır. İbn Saif el-Ezdi'dir. Çok zayıftır. Bk. 501.ci rivayet.
  3. Yine senedinde Amr b. Haşim vardır. Künyesi Ebû Mâlik el-Cenbi'dir, Kufelidir. Hadisleri zayıftır. İbn Hibban, hakkında çok ileri gitmiştir. Bk. Takrib (2/80) - Tehzib (8/111)
  - Yine senedinde Hasen b. Hammad b. Seccade vardır. Saduktur. Onuncu tabakadan olup H. 241'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/165) - Tehzib (2/272) - Kaşif (1/160)
- Tahriç:** Abdullah b. Ahmed, Sünne, 545 (1/284) Hasen b. Hammad yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Hafız İbn Kesir, Tefsir'de (2/427) bunu zikretmiş ve şöyle demiştir: “İbn Merduyeh, bir isnatla Cüveybir'den rivayet etmiştir. Cüveybir sebebiyle isnat zayıftır. Kaldı ki Dahhak, İbn Abbâs'a yetişmemiştir.”

kurban edeceğim. Doğrusu o, Allah Teâlâ'nın Musa ile gerçekten konuşmadığını, İbrahim'i dost edinmediğini söylemiştir. Allah, Ca'd b. Dirhem'in söylediklerinden çok yüce, çok büyüktür!" Sonra minberden inip boğazını kesti.⁸⁹²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu bölümde zikrettiğim şeylerde, Allah Teâlâ'nın kendisine akıl verdiği, Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisleri ile zikri geçen âyetler hakkında kafa yoran kimse için ikna edecek şeyler vardır. Allah Teâlâ, Musa ile gerçekten konuşmuştur. Söz konusu kelimeler, Allah Teâlâ'dan Musa'ya gelmiş, ikisi arasında herhangi bir elçi olmamıştır.

ELLİ İKİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN HER GECE DÜNYA SEMASINA İNDİĞİNE İMÂN

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Allah, her durumda kendisine hamd edilendir. O'nun salavatı, Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Buna iman etmek vaciptir. Akıllı olan Müslümanın "Nasıl iniyor?" demesi düşünülemez. Bunu ancak Mutezile reddeder.⁸⁹³ Hak ehline gelince; onlar der ki: Buna keyfiyetsiz olarak iman

892 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Habib b. Ebi Habib el-Cermi vardır. Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hata ederd. Zehebi dedi ki: "Kendisinde zayıflık vardır." Yedinci tabakadan olup H. 162'de vefat etmiştir. Bk. Kaşif (1/145) - Takrib (1/148) - Tehzib (2/180)

• Yine senesinde Muhammed b. Habib vardır. Hafız dedi ki: "Meçhuldür." Altıncı tabakadandır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmiştir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Kendisini tanımıyorum." Bk. Cerh ve Tadil (7/225) - Takrib (2/153) - Tehzib (9/107) - Hülâsa (s. 332)

• Yine senesinde Abdurrahman b. Muhammed vardır. Mütâbaat anında makbul olmakla birlikte zayıftır. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/497) - Tehzib (6/265) - Hülâsa (s. 234)

• Yine senesinde Kasım el-Ma'meri vardır. İbn Muhammed b. Humejd'dir. Künyesi Ebû Muhammed b. Süfyan el-Ma'meri'dir. Saduktur, onuncu tabakadandır. Osman ed-Darimi, İbn Main'den onu yalancı saydığını nakletmiştir ama bu sabit değildir. H. 228'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/120) - Tehzib (8/335) - Tarih-i Bağdat (12/425)

Tahric: Hallal, İman (147) - Buhârî, Halku Ef'al'il İbad (s. 118) - Buhârî, Tarih (1/64) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 258, 352) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 76) - Lalekal, 512 (2/319) - Beyhaki, Sünen-i kübra (10/205, 206) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (1/392) - Hatib, Tarih (12/425) Bunların hepsi, Kasım el-Ma'meri yoluyla Abdurrahman'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Zehebi ise, el-Uluvv (Muhtasar, s. 133, 134)'de bunu iki senetle zikretmiştir ki biri Musannif'in bu senedinin aynısı, diğeri ise farklı bir senettir. Elbani dedi ki: "Bu, isnattaki râviler İsa dışında sikadılar." İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (3/1/284) şöyle der: "Remle'de kendisinden hadis yazmıştım. Babam hadislerini incelediğinde bana 'Hadisleri onun saduk olmadığını göstermektedir' dedi. Ben de bu yüzden rivayetlerini terk ettim."

893 Aynı şekilde Eşariler, Maturidiler ve onlardan önceki diğer Cehmiyye de böyledirler. Şeyhülislam İbn Teymiyye, Şerhu Hadisi'n-Nüzûl adlı eserinde, bu hadisi inkâr edenlerin tüm şüphelerini bir araya getirmiş, sonra peş peşe onları çürütmüştür. Kendileri sebebiyle mütevatir hadisleri reddettiler en mühim şüpheler, bunun kabul edilmesinin inme anında Arş'ın boş olmasını ve inme

etmek vaciptir. Çünkü bu konudaki haberler, Rasûlullah'tan (s.a.v.) sahih olarak rivayet edilmiştir. Allah Teâlâ her gece dünya semasına iner. Bize bu haberleri nakledenler, aynı şekilde bizlere helal ve haram hükümleri ile namaz, zekat, oruç, hac kabul etmişse, Allah'ın dünya semasına inmesiyle alakalı hadisleri de aynı şekilde onlardan kabul edip şöyle demişlerdir: Bunları reddeden kimse pis bir sapıktır. İnsanlar ondan sakınıp, sakındırsınlar.

695. ... Abbad b. Avvam dedi ki: Vasıt'ta iken Şerik yanımıza geldi. Kendisine "Aramızda bir topluluk var ki Allah'ın dünya semasına inmesiyle alakalı hadisleri inkâr ediyorlar" dedik. Şerik dedi ki: "Bu hadisleri bizlere ancak yine bizlere Rasûlullah'tan (s.a.v.) namaz, oruç, zekat ve hac konusunda rivayet edilen sünnetleri getirenler getirmiştir. Biz Allah Teâlâ'yı ancak bu hadislerle tanıdık."⁸⁹⁴

anında diğer altı semanın O'nun üstünde kalmasını gerektirmesidir. Veya O'nun daima iner halde olmasını gerektirir çünkü vakitler, yeryüzünde bölgelere göre değişiklik göstermektedir.

Bu bozuk lazımların sebebi, Yaratan'ın inişini, yaratılmışların inişine kıyas etmeleridir. Halbuki Allah Teâlâ, böyle şeylerden münezzehtir. İşte bu, Kur'an ve Sünnet'in birçok nassını red veya tevil etmelerinin sebebidir. Onlar, bu gibi naslardan ancak teşbih anlamakta, sonra da kalkıp ta'tile kaçmaktadırlar. Bu yüzdendir ki "Her ta'til eden teşbihçidir."

Şeyhülislam İbn Teymiyye (r.h.) şöyle der: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) Rabbini vasıflandırdığı sıfatları, kendi cisimlerinin sıfatları gibi olduğunu düşünen şu kimseler sapıklardır. Sonra bu kimseler, iki kısıma ayrılırlar.

1. Bunun yani teşbihin batıl olduğunu bilip bunun nassın zahiri veya medlulü olduğunu zannedenler. Bu yüzden ya kelimeleri yerlerinden tahrif ederek tevil ederler ya da "Bundan hiçbir şey anlaşılmaz" deyip bunun selevin mezhebi olduğunu iddia ederler. Bu hadis de müteşâbihtir. Bundan dolayı, bu sözü ilk o söylemesine rağmen Allah'ın inmesinden bahseden Rasûl'ün (s.a.v.) söylediği sözü veya sözülle kastettiği şeyi bilmemesi gerekir. Akıllı bir kimsenin, peygamberleri veya öncekilerle sonrakilerin en faziletlisi, mahlukatın en fasihi ve mahlukata mahlukatın en çok nasihat verenini bırak, âdemoğlundan akıllı bir kimsenin bu durumda olduğunu kabul etmesi mümkün müdür? Bu da yetmezmiş gibi kendilerinin Ehli sünnet olduğunu ve Rasûl ile ümmetini vasıflandırdıkları bu görüşlerinin Ehli sünnetin görüşü olduğunu iddia etmektedirler.

2. İkinci kısım ise Allah'ı yarattıklarına benzetenlerdir. Bunlar, bir önceki gruptakilere ait görüşün hak olup Rasûl'ün (s.a.v.) sözünün de hak olduklarını gördüklerinde "Allah dünya semasına indiğinde üstünde bir sema, altında bir sema olur veya semalar yukarı doğru yükseltilir, sonra da yerlerine döner" vb. gibi birazcık akli ve beyni olan kimseye batıl oluşu meydanda olan daha nice cahilane sözler...

Bu iki gruptaki kimseler, şayet Allah Teâlâ'yı hakkı ile takdir etselerdi, buna benzer şüpheler zihinlerini kirliletmez, akıllarına dahi gelmezdi. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Allah'ı hak kı ile takdir edemediler. Oysaki kıyamet günü yeryüzü tümü ile O'nun avucundadır. Gökler de sağ eliyle dürülmüştür. O, onların ortak koştuklarından münezze ve yücedir." (Zümer, 67) İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Yedi kat sema, yedi kat yer, bunlar içindekiler ve bunlar arasındakiler, Rahman'ın elinde ancak sizden birinin elindeki hardal tanesi gibidir."

Rahman'ın elinde ancak sizden birinin elindeki hardal tanesi gibidir. O'nun azameti de bu kabildendir. O halde herhangi bir akla, yarattıklarından bir yaratılmışın veya herhangi bir semanın O'nun mahsur ettiği düşüncesi nasıl gelir de "Dünya semasına indiğinde bundan Arş'in üstünde olması veya mahlukattan bir şeyin O'nu mahsur edip O'nu kuşatması lazım gelir" denilebilir?"

696. ... Rebi' b. Süleyman dedi ki: Şafîî şöyle dedi: "Allah Teâlâ'nın farz kılması dolayısıyla Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetine ancak tâbi olunur. Herhangi bir âlimin sünnette sabit olan bir şey hakkında "Nasıl?" diye sormaya hakkı yoktur. Allah en iyisini bilir."⁸⁹⁵

697. ... İshak b. Mansur el-Kevsec dedi ki: Ahmed b. Hanbel'e şöyle sordum: "Allah Teâlâ her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünya semasına iner. Cennet halkı O'nu yani Rablerini görecektir. Yüzü çirkin görmeyin çünkü Allah, Âdem'i sûreti üzere yaratmıştır. Cehennem Rabbine şikayet eder, tâ ki içine ayağını koyar. Şüphesiz ki Musa, ölüm meleğine tokat attı... Sen bu hadisleri kabul ediyor musun, görüşün böyle midir?" Ahmed dedi ki: "Bunların tümü sahihtir."

İshak dedi ki: "Bunlar sahih olup, bunları ancak bir bid'atçı veya zayıf görüşlü biri reddeder."⁸⁹⁶

698. Bize Ebû Bekir Cafer b. Muhammed el-Firyabi tahdis etti, dedi ki: Bize 233 senesinde Tarsus'ta Hasen b. Ali el-Hulvani tahdis etti, dedi ki: Mutarrif b. Abdullah'ı şöyle derken işittim: Mâlik'i işittim; kendisine din hakkında eğriliğe sapanlar zikredildiğinde şöyle derdi: Ömer b. Abdülaziz dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) ile ondan sonraki emir sahipleri bir kısım sünnetler ortaya koymuşlardır. Onlara tutunmak; Allah Teâlâ'nın Kitabı'na ittiba, Allah'a itaatin kemale ermesi ve Allah'ın dininin kuvvetlenmesi demektir. Hiç kimsenin bunları değiştirmeye, yerine başka bir şey geçirmeye ve onlara muhalif olan şeylerde münazara etmeye yetkisi yoktur. Kim onların rehberliğinde giderse, doğru yolu bulur. Kim onlarla zafer isterse, zafer kazanır. Kim de onları terk ederse, Mü'minlerin yolu dışındaki bir yolu izlemiştir. Allah onu, döndüğü yerde geri döndürür ve onu cehennemde kızartır. Orası ne kötü bir dönüş yeridir!"⁸⁹⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu hadisi Nebî'den (s.a.v.) birçok topluluk, ilim ehli yanında sabit olan sünnetlerle rivayet etmiştir.

• Senedinde Abbad vardır. Sikadır. Bk. 413.cü rivayet.

• Yine senedinde Ebû Ma'mer vardır. Sikadır. 227.ci rivayet.

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 508 (1/273) Bunu Hafız Zehebi, Muhtasarı'l Uluvv (s. 149)'da başka bir senetle zikretmiştir. Elbani, sözü geçen senedin sahih olduğunu belirtmiş ve bunu Abbad'dan başka bir yolla Kitabu't Tevhid adlı eserinde İbn Mende'ye de nispet etmiştir. Ayrıca bk. Darekutni, Sıfat, 65 (s. 73)

895 İsnadı sahihtir.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

896 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İshak b. Mansur vardır. Sikadır. Bk. 681.ci rivayet.

Tahric: Bunu İbn Abdilberr, İbn Carud yoluyla "Bize Sahnun (ilgili yerde bu şekilde olup galiba İshak'ı kastetmektedir) b. Mansur tahdis etti, dedi ki: Ahmed'e şöyle sordum..." senediyle rivayet etmiştir. Bk. Temhid (7/147)

897 İsnadı sahihtir.

Tahrici 93 numaralı rivayette geçti.

Eğer biri şöyle derse: Bu hadisi Nebî'den (s.a.v.) kimler rivayet etti?

Şöyle cevap verilir: Bunu Nebî'den (s.a.v.) Ebû Hureyre, Ebû Said el-Hudri, Abdullah b. Mes'ud, Osman b. Ebi'l Âs, Ubade b. Samit, Rifa'a el-Cüheni ve Cübeyr b. Mut'im (r.anhum) rivayet etmiştir. Bu sayılanların hepsi, bu hadisi Nebî'den (s.a.v.) aynı mana ile rivayet etmişlerdir.⁸⁹⁸ Şimdi bunları tek tek âlimlerin reddede-meyeceği sahih senetlerle zikredeceğiz.

699. Bize Ebû Bekir b. Ebû Davud haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Tahir Ahmed b. Amr el-Misri tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdullah haber verdi, dedi ki: Bana Mâlik b. Enes tahdis etti; İbn Şihab'tan, o Ebû Abdullah el-Eğarr'dan...

Ve Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o da Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Rabbimiz Teâlâ her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünya semasına iner, şöyle buyurur: Var mı bana dua eden, ona icabet edeyim? Var mı benden isteyen, ona istediğini vereyim? Var mı benden bağışlanma dileyen, onu bağışlayayım?"*⁸⁹⁹

700. ... Ebû Seleme b. Abdurrahman ile el-Eğarr Ebû Abdullah'tan rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre (r.a.), o ikisine Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurdu-ğunu haber vermiştir: *"Rabbimiz Teâlâ her gece, gecenin son üçte biri kaldığında*

⁸⁹⁸ Bu hadisler, mütevatir hadislerdendir. İbn Teymiyye böyle söylemiştir. Bk. Şerhu Hadisi'n-Nüzûl (s. 102, 103) Aynı şekilde Hafız Zehebi de böyle söylemektedir. Bk. Muhtasarı'ı Uluvv (s. 110) Musannif, bu hadisi altı sahâbeden aktarmış; Ebû Hureyre'den dört, Ebû Hureyre ile Ebû Said'den birlikte olarak altı, Rifa'a el-Cüheni'den dört, İbn Mes'ud'dan iki, Cübeyr b. Mut'im'den iki ve Ubade b. Samit'ten tek yoldan rivayet etmiştir. Her sahâbeden gelen rivayetlerin tahriri, ilk rivayette yapılacaktır. Ayrıca bu hadis, burada sayılanlardan farklı başka sahâbeden de rivayet edilmiştir ki Musannif onları zikretmemiştir. Aynı şekilde biz de rivayetlerin tahririni yaparken mütâbaat olarak onlardan bahsetmeyeceğiz. Her kim daha fazla bilgi sahibi olmak isterse, Darekutni'nin Kitabu'n Nüzul adlı eserine -ki kendisi, bu hadisi on iki sahâbeden rivayet etmiştir- veya Sabuni'nin Akidetü's Selef ve Ashâbi'l Hadis (s. 26 ve sonrası) veya İrvau'l Gâlib, 405 (2/195 ve sonrası) vb. gibi eserlere müracaat edebilir.

⁸⁹⁹ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Abdullah el-Eğarr vardır. İsmi Süleyman'dır, Medinelidir, Cüheyne azatlısıdır. Aslen İsfahanlıdır. Sikadır, üçüncü tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (1/315) - Tehzib (4/139)

Tahrîç:

• İmam Mâlik, Muvatta, 130 (1/214) - Ahmed, Müsned (2/487) - Buhârî, 1145 (3/29), 6321 (11/129) - 7494 - Müslim, 758 (1/521) - Ebû Davud (Avn, 13/58), (4/199) - Tirmizî, 3498 (5/526) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 285) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 127) - Darekutni, Nüzul, 26 (s. 108) - Lalekai, 743 (3/436) - Beyhaki, Sünen (3/2) - Beyhaki, İtikad (s. 43) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/194) Bunların hepsi, Mâlik yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Musannif, 700 - Ahmed, Müsned (2/267) - İbn Ebi Asım, Sünne, 494 (1/217) - Lalekai, 745 (3/436) Bunların hepsi, Abdurrezzak yoluyla Ma'mer'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ne var ki Müsned'deki rivayetin senedinde Abdurrezzak ismi düşmüştür.

• Musannif, 701 - Ahmed, Müsned (2/264, 265) - İbn Mâce, 493 (1/217) - Darekutni, Nüzul, 25 (s. 108) Bunların hepsi, İbrahim b. Sa'd yoluyla Zühri'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Musannif, 702 - Darimi, Sünen, 487 (1/286) Zühri yoluyla bu şekilde...

dünya semasına iner, şöyle buyurur: Var mı bana dua eden, ona icabet edeyim? Var mı benden bağışlanma dileyen, onu bağışlayayım? Var mı benden isteyen, ona istediğini vereyim?"⁹⁰⁰

701. ... Ebû Seleme'den, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Rabbimiz Teâlâ her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünya semasına iner ve 'Var mı bana dua eden, ona icabet edeyim? Var mı benden bağışlanma dileyen, onu bağışlayayım?' buyurur. Bu, fecre kadar devam eder."

Sahâbe bu yüzden gecenin sonunda tesbih ederlerdi.⁹⁰¹

702. ... Zühri'den rivayet edildiğine göre Ebû Hureyre'nin iki arkadaşı Ebû Seleme ve Ebû Abdullah el-Eğarr, Ebû Hureyre'yi (r.a.) şöyle derken işitmişlerdir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Rabbimiz Teâlâ her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünya semasına iner, şöyle buyurur: 'Var mı benden isteyen, ona istediğini vereyim? Var mı bana dua eden, ona icabet edeyim? Var mı benden bağışlanma dileyen, onu bağışlayayım?'"

Sahâbe bu yüzden gecenin sonundaki namazı, gecenin başındaki namazdan daha üstün görürlerdi.⁹⁰²

703. Bize Halep Kadısı Ebû Hafs Ömer b. Hasen tahdis etti, dedi ki: Bize Müemmil b. İhab tahdis etti, dedi ki: Bize Mâlik b. Süayr tahdis etti, dedi ki: Bize A'meş tahdis etti; Ebû Salih'ten, o Ebû Hureyre ve Ebû Said'den...

Ve Ebû İshak'tan, o Ebû Müslim el-Eğarr'dan, o da Ebû Hureyre ve Ebû Said'den...

Ve Habib b. Ebi Sabit'ten, o Ebû Müslim el-Eğarr'dan, o da Ebû Hureyre ve Ebû Said'den; ikisi dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Doğrusu Allah Teâlâ süre tanır. Tâ ki gecenin yarısı olduğunda Allah Teâlâ dünya semasına iner ve 'Var

900 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Huşeyş b. Asram vardır. İbn Esved'dir. Künyesi Ebû Asım en-Nesâi'dir. Sika hafızdır. On birinci tabakadan olup H. 253'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/223) - Tehzib (1/142) Tahrici bir önceki rivayette geçti.

901 İsnadı sahihtir.

Tahrici 699 numaralı rivayette geçti. Sonunda geçen "Sahâbe bu yüzden gecenin sonunda tesbih ederlerdi" şeklindeki cümle, Müsned (2/264)'te geçmektedir. Elbani dedi ki: "Bu ilave, bazı râvilerin hadise dahil ettiği müdrectir. Galiba o râvi Zühri'dir." İrvau'l Ğalil (2/196)

902 İsnadı hasendir.

• Senedinde Fülejh b. Süleyman vardır. İbn Ebi'l Muğira el-Huzai veya el-Eslemi'dir. Künyesi Ebû Yahya'dır, Medinelidir. Fülejh'in lakap, isminin ise Abdülmelik olduğu da söylenir. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Yedinci tabakadan olup H. 168'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/114) - Tehzib (8/303) Ne var ki bir önceki rivayette de görüldüğü üzere İbrahim b. Sa'd, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca hadisnin daha önce de söylediğimiz gibi başka sahih yolları da vardır.

Tahrici 699 numaralı rivayette geçti.

mı bağışlanma dileyen, onu bağışlayayım? Var mı dua eden, ona icabet edeyim? Var mı tövbe eden, tövbesini kabul edeyim?' buyurur. Bu, fecir doğana dek devam eder."⁹⁰³

704. ... Ebû Müslim el-Eğarr, "O ikisi, Nebilerini şöyle buyururken işittiklerine şahitlik ederlerdi" veya "O ikisi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu işittiklerine şahitlik ederlerdi" deyip Ebû Hureyre ve Ebû Said'den şu hadisi nakletmiştir: "Gecenin ilk üçte biri gittiğinde Allah Teâlâ dünya semasına iner ve 'Var mı bağışlanma dileyen, onu bağışlayayım? Var mı isteyen? Var mı dua eden?' buyurur."⁹⁰⁴

903 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Mâlik b. Süayr vardır. İbn Hams'tır. Rivayetlerinde beis yoktur. Dokuzuncu tabakadan olup H. 200'ün başlarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/225) - Tehzib (10/17)
- Yine senedinde Müemmil b. İhab er-Rib'i el-İclî vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır, Kufelidir, Remle'de ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. On birinci tabakadan olup H. 254'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/290) - Tehzib (10/381) Ne var ki bu ikisine bir sonraki hadislerde de görüleceği üzere mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Ebû Müslim el-Eğarr vardır. Medinelidir, Kufe'de ikamet etmiştir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Önceki rivayetlerde geçen ve Ebû Abdullah künyesine sahip olan Süleyman el-Eğarr'dan farklıdır. Taberani ise ona bu lakabı vermiş ve "İsmi Müslim, künyesi Ebû Abdullah'tır" demiştir. Bk. Takrib (1/83) - Tehzib (1/365)

Tahric: Musannif, Ebû Hureyre ve Ebû Said'den birlikte gelen altı yol zikretmiştir.

1. Mâlik b. Süayr'dan, o da A'meş'ten: Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 500, 501 (1/220) - Darekutni, Nüzul, 62, 64 (s. 137, 138, 139) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 258)
  2. Süfyan'dan, o da Ebû İshak'tan: Bunu Musannif 704 numaralı rivayette aktarmıştır.
  3. Şu'be'den, o Ebû İshak'tan: Bunu Musannif 705 numaralı rivayette aktarmıştır. Ayrıca bk. Müslim, 758 (1/523) - Ahmed, Müsned (3/34) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 126) - Lalekai, 746 (3/437) - Darekutni, Nüzul, 54 (s. 132) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (3/196)
  4. Şerik'ten, o da Ebû İshak'tan: Bunu Musannif 706 numaralı rivayette zikretmiştir.
  5. Abdurrezzak'tan, o Ma'mer'den, o da İshak'tan: Bunu Musannif 707 numaralı rivayette zikretmiştir. Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (3/94) - Darekutni, Nüzul, 56 (s. 134)
  6. İsrail'den, o da Ebû İshak'tan: Bk. Ahmed, Müsned (2/383), (3/43) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 126) - Ebû Osman es-Sabuni, Akidetü's Selef ve Ashâbi'l Hadis, 69 (s. 40)
- Ayrıca bk. Müslim, 758 (1/523) - Darekutni, 53 (s. 132) Bu ikisi, Mansur yoluyla Ebû İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

904 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ebû İshak es-Sebii vardır. Sikadır, âbiddir. Sonraları karıştırmıştır. Bk. 409.cu rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette de görüldüğü üzere Habib b. Sabit ile A'meş, kendisine mütâbaat etmişlerdir. Aynı şekilde 705 numaralı Şu'be rivayeti de böyledir. Şu'be, ondan karıştırmadan önce rivayette bulunmuştur.
  - Yine senedinde Musab b. Mikdam vardır. Has'amlî azatlısıdır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 203'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/252) - Tehzib (10/165) Ne var ki önceki ve sonraki rivayetlerde olduğu üzere kendisine birçok kişi mütâbaat etmiştir.
  - Yine senedinde Kasım b. Zekeriya b. Dinar el-Kureşi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Kufelidir. Dedesine de nispet edilir. On birinci tabakadan olup H. 250 sınırlarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/116) - Tehzib (8/313)
- Tahrici 703 numaralı rivayette geçti.

705. ... Ebû Müslim el-Eğarr dedi ki: Ebû Hureyre ve Ebû Said el-Hudri'ye şahitlik ederim ki o ikisi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğuna şahitlik etmişlerdir: *"Doğrusu Allah Teâlâ mühlet verir. Tâ ki gecenin üçte biri olduğunda 'Var mı isteyen? Var mı tövbe eden? Var mı herhangi bir günahattan dolayı bağışlanma dileyen?' buyurur."* Bunun üzerine bir adam, kendisine *"Fecir doğana dek mi?"* diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.) *"Evet"* buyurdu.⁹⁰⁵

706. ... Ebû Müslim el-Eğarr dedi ki: Ebû Said el-Hudri ile Ebû Hureyre (r.anhumâ), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğuna şahitlik etmişlerdir -ki ben de o ikisine şahidim-: *"Doğrusu Allah Teâlâ mühlet verir. Tâ ki gecenin ilk üçte biri gittiğinde dünya semasına iner ve 'Var mı bağışlanma dileyen, bağışlansın? Var mı tövbe eden, tövbesi kabul edilsin? Var mı isteyen, istediği verilsin?' buyurur."*⁹⁰⁶

707. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud haber verdi, dedi ki: Bize Seleme b. Şebib tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrezzak tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'mer tahdis etti; Ebû İshak'tan... Râvi daha sonra, benzer olarak aynı hadisi sonuna dek zikretti.⁹⁰⁷

708. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Osman el-İclî tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeydullah yani İbn Musa tahdis etti; İsrail'den, o Ebû İshak'tan... Râvi daha sonra aynı hadisi sonuna dek zikretti.⁹⁰⁸

709. ... Rifa'a b. Urabe el-Cühenî dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte hızlıca Mekke'den ayrılmıştık. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Gecenin yarısı -veya 'üçte biri' buyurdu- geçtiğinde Allah Teâlâ dünya semasına iner ve 'Kullarımdan benden başkasını istemem. Kim benden ister, istediğini vereyim? Kim bana dua eder, ona icabet edeyim? Kim benden bağışlanma diler, onu bağışlayayım?' buyurur. Bu, sabah olana dek devam eder."*⁹⁰⁹

905 İsnadı sahihtir.

Tahrîci 703 numaralı rivayette geçti.

906 İsnadı hasendir.

• Senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Kadılığa getirildikten sonra hafızası bozulmuştur. Ne var ki önceki ve sonraki hadislerde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Musab b. Muhammed b. Musab vardır. Bunun kim olduğuna dair elimdeki kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamadım. Ne var ki daha önce de geçtiği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrîci 703 numaralı rivayette geçti.

907 İsnadı sahihtir.

Tahrîci 703 numaralı rivayette geçti.

908 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Osman b. Keramet el-İclî el-Kufî vardır. Sıkadır. On birinci tabakadan olup H. 256'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/190) - Tehzib (9/338)

Tahrîci 703 numaralı rivayette geçti.

909 İsnadı sahihtir.

710. ... Rifa'a el-Cüheni'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Gecenin ilk yarısı -veya "üçte biri" buyurdu- geçtiğinde Allah Teâlâ dünya semasına iner ve 'Kullarımdan benden başkasını istemem. Kim benden bağışlanma diler, onu bağışlayayım? Kim bana dua eder, ona icabet edeyim? Kim benden ister, istediğini vereyim?' buyurur. Bu, fecir doğana dek devam eder." Bir keresinde de "Tâ ki sabah olana dek" buyurdu.⁹¹⁰

711. Yine bize Ebû Muhammed Yahya b. Muhammed b. Said tahdis etti, dedi ki: Hüseyin b. Hasen el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Mübarek haber verdi, dedi ki: Bize Hişam tahdis etti; Yahya b. Ebi Kesir'den, o Hilal b. Ebi Meymune'den, o da Rifa'a el-Cüheni'den...

İbn Said, senedi bu şekilde söylemiştir. Bize Abdullah b. Mübarek'ten aktarmış, isnattan Atâ b. Yesar'ı düşürmüştür. Ayrıca bize Hüseyin b. Hasen, Yakub b. İbrahim ed-Devraki ve Ziyad b. Eyyûb tahdis ettiler, dediler ki: Bize İsmail b. İbrahim tahdis etti, dedi ki: Bize Hişam ed-Desevâi tahdis etti, dedi ki: Bana Yahya

- Senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkin edilir olmuştur. Bk. 35.ci rivayet. Ne var ki daha sonraki hadislerde de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Abdülhamid b. Ebi'l İşrin vardır. Saduktur, hata etmiştir. Bk. 35.ci rivayet. Bununla birlikte sonraki hadislerde de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Yahya b. Ebi Kesir vardır. Sikadır, sebtir ama tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 7.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.
- Yine senedinde Hilal b. Ebi Meymune vardır. Hilal b. Ali b. Usame el-Âmiri'dir. Medinelidir, dedesine nispet edilir. Tehzib adlı eserde şöyle geçer: "Kendisine İbn Ebi Meymune denilir." Sikadır, beşinci tabakadandır ve H. 110 küsur senesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/324) - Tehzib (11/82)
- Yine senedinde Atâ b. Yesar vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 600.cü rivayet.

Tahric:

• Darimi, Sünen, 1489 (1/286) - İbn Mâce, 1367 (1/435) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 132) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, s. 32) - Lalekai, 755 (3/441) - Darekutni, Nüzul, 69 (s. 146) Bunların hepsi, Evzai yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Mübarek, Zühd (s. 548) - Ahmed, Müsned (4/16) - Ebû Davud et-Tayalisi, 1291 (s. 182) - Darimi, Sünen, 1490 (1/287) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 285) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 377) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 132) - Fesevi, Marife ve Tarih (1/318) - İbn Hibban, Sahih - Taberani, Kebir (5/43) - Lalekai, 754 (3/440) - Darekutni, Nüzul, 68 (145) - Musannif, 710, 711. Bunların hepsi, Hişam ed-Destevai yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca bunu Ebû Osman es-Sabuni, Akidetu's Selef, 78 (s. 46)'da rivayet etmiş, İbn Kayyim da Muhtasarı's Savaik'ta (2/236) sahih olduğunu belirtmiştir. Şeyh Vadii dedi ki: "Bu hadis, da Buhârî ile Müslim'in şartına göredir. Senette geçen Yahya b. Ebi Kesir, her ne kadar müdellis olsa da Ahmed ve İbn Huzeyme ile Fesevi'nin bazı yollarında açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Ayrıca bu hadis, Darekutni'ye göre Buhârî ile Müslim'in rivayet etmelerinin gerekli olduğu hadislerdendir." Bk. Şefa'at (s. 117)

⁹¹⁰ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Sabbah vardır. Kendisi ed-Dûlabi'nin tâ kendisidir. Sikadır, hafızdır. Bk. 358.ci rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. Ebi Kesir vardır. Bir önceki hadiste açıkça işittiğini söylemiştir. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

b. Ebi Kesir tahdis etti; Hilal b. Ebi Meymune'den, o Atâ b. Yesar'dan, o da Rifa'a el-Cüheni'den, dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte yola koyulduk. Küdeyd -veya Kudeyd- mevkiine vardığımızda içimizden bazı kimseler, ailelerinin yanına varmak için izin istemeye başladılar. O da onlara izin verdi. Derken Allah'a hamd etti ve "Hayır olsun" deyip şöyle buyurdu: "Gecenin ilk yarısı -veya "üçte biri" buyurdu- geçtiğinde Allah Teâlâ dünya semasına iner ve 'Kullarımdan benden başkasını istemem. Kim benden bağışlanma diler, onu bağışlayayım? Kim bana dua eder, ona icabet edeyim? Kim benden ister, istediğini vereyim?' buyurur. Bu, sabah olana dek devam eder." Bu, Abdullah b. Mübarek'in lafzıdır.⁹¹¹

712. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud haber verdi, dedi ki: Bize Muhammed b. Halef el-Askalani tahdis etti, dedi ki: Bize Ravvâd b. Cerrah tahdis etti, dedi ki: Bize Evzai tahdis etti; Yahya b. Ebi Kesir'den, o Hilal b. Meymune'den, o da Rifa'a el-Cüheni'den... Ravvâd "İbn Urabe" demiş ve yukarıdaki hadisin benzerini zikretmiştir.⁹¹²

713. Bize Ebû Bekir b. Ebi Davud haber verdi, dedi ki: Bize Harun b. İshak ve Ali b. Münzir tahdis etti... Abdullah b. Mes'ud'dan; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu Allah Teâlâ, gecenin kalan üçte birinde semanın kapılarını açar. Sonra dünya semasına iner, sonra ellerini açar -Ali b. Münzir "sonra elini açar" dedi- ve 'Yok mu benden isteyen bir kul, ona istediğini vereyim?' buyurur. Fecir doğana dek bu hâl devam eder."⁹¹³

911 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hüseyin el-Mervezi vardır. Saduktur, birçok kişi tarafından sika sayılmıştır. Bk. 129. cu rivayet. Bu senette de başka sika râvilerle beraber zikredilmiştir.

• Yine senedinde Ziyad b. Eyyûb vardır. Sika hafızdır. Bk. 672.ci rivayet.

Tahrici 709 numaralı rivayette geçti.

912 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ravvâd b. Cerrah vardır. Künyesi Ebû Asım el-Askalani'dir, aslen Horasanlıdır. Saduk olmakla birlikte sonradan karıştırmış, bu yüzden terk edilmiştir. Sevri'den aktardığı hadislerde ise daha şiddetli zayıflık vardır. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/253) - Tehzib (3/288) - Kevakib-i Niraniyyat (s. 176) Ne var ki kendisine âlimlerden birçok kimse mütâbaat etmiştir ki bazıları daha önce geçmişti.

• Yine senedinde Muhammed b. Halef vardır. İbn Ammar'dır. Künyesi Ebû Nasr el-Askalani'dir. Saduktur, on birinci tabakadandır ve H. 260'ta vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/158) - Tehzib (9/149) Ayrıca daha önce de geçtiği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrici 709 numaralı rivayette geçti.

913 İsnadı hasendir.

• Senedinde İbrahim el-Heceri vardır. İbrahim b. Müslim el-Abdi'dir. Künyesi Ebû İshak'tır. Hadisleri zayıftır ve mevfu rivayetleri merfu gösterirdi. Beşinci tabakadandır. İbn Adıyy dedi ki: "Hadislerinin genelinin manası doğrudur. Âlimlerin münker bulmasının nedeni ancak Ebi'l Ahvas yoluyla Abdullah'tan çokça rivayette bulunmuş olmasıdır. Benim nazarımda ise o, hadisleri yazılan kimselerdendir." Bk. Kamil (1/216) - Tarih-i Kebir (1/326, 372, 403) - Takrib (1/43) - Tehzib (1/164) - Hülâsa (s. 22) Bununla birlikte Ebû İshak, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Ahmed, Müsned (1/388, 403)

714. ... İbn Mes'ud'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu Allah Teâlâ, gecenin kalan üçte birinde semanın kapılarını açar. Sonra dünya semasına inip elini açar ve 'Yok mu benden isteyen bir kul, istediğini vereyim?' buyurur. Bu, fecir doğana dek devam eder."⁹¹⁴

715. ... Cübeyr b. Mut'im'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ dünya semasına iner, şöyle buyurur: 'Var mı isteyen, ona istediğini vereyim? Var mı bağışlanma dileyen, onu bağışlayayım?'"⁹¹⁵

716. Yine bize Cafer b. Muhammed es-Sandali tahdis etti, dedi ki: Bize Züheyr b. Muhammed el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize İshak b. Ömer es-Selit ve Ubeydullah b. Muhammed b. Hafs tahdis ettiler, dediler ki: Bize Hammad b. Seleme tahdis etti; Amr b. Dinar'dan, o Nafi' b. Cübeyr b. Mut'im'den, o da babasından; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki... Râvi daha sonra sonuna dek yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.⁹¹⁶

- Yine senedinde Ebu'l Ahvas vardır. Acf b. Mâlik b. Nazla'dır. Sikadır. Bk. 410.cu rivayet.
- Yine senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur, ariftir. Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 182.ci rivayet. Ne var ki bir sonraki rivayette görüleceği üzere Zaide ve tahriçte de görüleceği üzere birçok kişi kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde Ali b. Münzir vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 310.cu rivayet. Ne var ki Ebû İshak ile birlikte zikredilmiştir ki o da saduktur. Bk. 671.ci rivayet.

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (1/388, 403) Ebû İshak el-Hemedani yoluyla Ebi'l Ahvas'tan aynı şekilde...
- Ahmed, Müsned (1/446) - Darekutni, Nüzul, 8, 9 (s. 98, 99) - Musannif, 714. Bunların hepsi, Zaide yoluyla İbrahim'den bu şekilde rivayet etmiştir.
- Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 286) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 134, 135) - Lalekai, 757 (3/443) - Darekutni, Nüzul, 10, 11 (s. 99, 100) Bunların hepsi, İbrahim yoluyla Ebi'l Ahvas'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Heysemi, bunu Mecmau'z Zevaid'te (10/153) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed ve Ebû Ya'la rivayet etmiştir. İkisinin râvileri de sahihin râvileridir."

914 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

- Senedinde Zaide vardır. İbn Kudame es-Sekafi'dir. Sikadır, sebtir, sünnet ehlidir. Bk. 595.ci rivayet.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

915 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hişam b. Abdülmelik vardır. Saduktur, vehimleri olmuştur. Bk. 133.cü rivayet. Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere İshak b. Amr b. Selit ile Ubeydullah b. Muhammed b. Hafs, kendisine mütâbaat etmişlerdir.
- Yine senedinde Nafi' b. Cübeyr b. Mut'im en-Nevfeli vardır. Künyesi Ebû Muhammed veya Ebû Abdullah'tır. Sikadır, fazıldır. Üçüncü tabakadan olup H. 99'da vefat etmiştir.

Tahriç: Ahmed, Müsned (4/81) - Darimi, Sünen, 1488 (1/286) - İbn Ebi Asım, Süne, 507 (1/221) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 133) - Darekutni, Nüzul, 4, 5 (s. 93, 94) - Lalekai, 759 (3/443) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/196) Bunların tümü, Hammad b. Seleme yoluyla Amr'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (10/154) bunu zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed, Bezzar ve Ebû Ya'la rivayet etmişlerdir. Râvileri, sahihin râvileridir. Ayrıca Taberani de rivayet etmiştir."

916 İsnadı sahihtir.

717. ... Ubade b. Samit'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Rabbimiz Teâlâ her gece, gecenin son üçte biri kaldığında dünya semasına iner ve 'Kullarımdan bana dua eden bir kul yok mu, ona icabet edeyim? Nefsine zulmedip de bana dua eden yok mu, onu bağışlayayım? Rızık daralmış yok mu, ona rızık vereyim? Zulme uğrayan yok mu, ona yardım edeyim? Sıkıntı çeken yok mu, onu kurtarayım?' buyurur. Sabah olana dek bu hâlde olmaya devam eder."⁹¹⁷

718. ... Abdurrahman b. Beylemanı dedi ki: "Hiçbir gece yoktur ki Allah Teâlâ dünya semasına iniyor olmasın. İçerisinde kürsi olmayan sema yoktur. Semaya indiğinde, oradakiler hemen secdeye kapanırlar ve geri dönene dek secdede kalırlar. Dünya semasına geldiğinde sema Allah korkusundan inler ve gök gürlemesi gibi ses çıkarır. O ise iki elini açmış kullarına şöyle çağrıda bulunur: Ey kullarım! Kim bana dua eder, ona cevap vereyim? Kim bana tövbe eder, tövbesini kabul edeyim? Kim benden bağışlanma diler, onu bağışlayayım? Kim benden ister, ona istediğini vereyim?" Veya nasıl buyurduysa...⁹¹⁸

• Senedinde İshak b. Amr b. Selit el-Hüzeli vardır. Künyesi Eby Yakub'tur, Basralıdır. Saduktur, onuncu tabakadandır ve H. 229 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/59) - Tehzib (1/244)

• Yine senedinde Ubeydullah b. Muhammed b. Âişe vardır. Dedesinin ismi Hafs b. Ömer b. Musa'dır. Kendisine Talha kızı Âişe'ye nispetle İbn Âişe, Aîşi ve el-Ayşi de denilir. Çünkü onun zürriyetindendir. Değerli bir sikadır. Kaderiye olmakla suçlanmıştır ama bu sabit değildir. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 228'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/538) - Tehzib (7/45)

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

917 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde İshak b. Yahya b. Velid b. Ubade b. Samit vardır. Ubade'den mürsel olarak rivayette bulunurdu. Hali meçhuldür. Beşinci tabakadan olup H. 131'de öldürülmüştür. Bk. Takrib (1/62) - Tehzib (1/257)

2. Yine senedinde Fudayl b. Süleyman en-Nümeysi vardır. Künyesi Ebû Süleyman'dır, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte birçok hatası vardır. Sekizinci tabakadan olup H. 183'te vefat etmiştir. Vefat tarihi konusunda başka görüşler de vardır. Bk. Takrib (2/112) - Tehzib (8/291)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Mübarek el-Ayşi et-Tafâv vardır. Basralıdır, sikadır, onuncu tabaka büyüklerinden. Bk. Takrib (1/496) - Tehzib (6/263)

• Yine senedinde Musa b. Ukbe vardır. Sikadır, fakih, meğazide imamdır. Bk. 416.cı rivayet.

• Yine senedinde Abdullah b. Muhammed b. Nu'man vardır. Sikadır, emindir. Bk. 601.cı rivayet.

Hadis başka sahih yollardan da rivayet edilmiştir.

Tahrir: Bunu Hafız İbn Hacer, Fethu'l Bari'de (3/30) Taberani'ye de nispet etmiştir. Aynı şekilde Heysemi de Mecmau'z Zevaid'de (10/154) bunu Kebir ve Evsat adlı eserlerinde Taberani'ye rivayet etmiş ve şöyle demiştir: "İshak b. Yahya, Ubade'den işitmemiştir. Kendisinden de Musa b. Ukbe dışında rivayette bulunan yoktur. Kebir'in diğer râvileri ise sahihin râvileridir."

918 İsnadı zayıftır; maktudur.

• Senedinde Abdurrahman b. Beylemanı vardır. Ömer'in azatlısıdır, Medinelidir, Harran'da ikamet etmiştir. Ebû Hatim dedi ki: "Zayıftır." İbn Hibban, kendisini Sika'ta zikretmiştir. Darekutni dedi ki: "Zayıftır." Hafız dedi ki: "Zayıftır." Üçüncü tabakadandır. Bk. Muğni (2/377) - Takrib (1/474) - Tehzib (6/149)

Tahrir: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Bu zikrettiklerim; Sünnet'e sarılan, onu en güzel şekilde kabul eden, ona "Nasıl, niçin?" gibi sorularla yaklaşmayan, tâbi olup bid'at çıkarmayan kimseler için yeterlidir.

719. ... Yunus b. Yezid'den; İbn Şihab dedi ki: "Bize ilim ehli bazı kimselerden, onların 'Sünnetlere sarılmak kurtuluştur' dedikleri ulaştı."⁹¹⁹

720. ... Velid b. Müslim dedi ki: Evzai, Sevri, Mâlik b. Enes ve Leys b. Sa'd'a sıfatlarla alakalı hadisleri sordum. Hepsi de şöyle cevap verdi: "Tefsir etmeksizin"⁹²⁰ geldikleri gibi geçirin."⁹²¹

919 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yunus b. Yezid vardır. Kendisi sikadır ama Zühri'den yaptığı rivayetlerde birazcık vehim vardır. Bk. 35.ci rivayet. Bununla birlikte bu vehmi, Evzai'nin ona mütâbaat etmesi ortadan kaldırmaktadır. Bk. İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 138 (s. 160)

Tahrîç: İbn Mübarek, Zühd (1/281) - Darimi, Sünen (1/44) - Ebû Nuaym, Hilye (3/369) - Kadı İyaz, Şîfa (2/14) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 138 (s. 160) Yunus b. Yezid yoluyla bu şekilde...

920 Bu, keyfiyet tefsiri olmaksızın anlamındadır, yoksa lafızların manasının tefsir edilmesi anlamında değil. Tıpkı İmam Mâlik'in (r.h.) istiva (yükselme) hakkında söylediği gibi: "İstiva malumdur." Yani mana yönünden malumdur. "Keyfiyeti meçhuldür..." Zehebi dedi ki: "Bu, Mâlik'ten sabittir. Ayrıca bu söz, biraz önce Mâlik'in şeyhi Rebi'den de aktarılmıştı. Bu, Ehli sünnetin tümünün görüşüdür." Bk. Muhtasarı'ı Uluvv (s. 141) Buradaki tefsir sözüyle mananın değil de keyfiyetin tefsir edilmesinin kastedildiğini gösteren şeylerden biri de şudur: Bu rivayet, bizzat aynı Velid'den şu şekilde de rivayet olunmuştur: "Evzai, Leys b. Sa'd, Mâlik ve Sevri'ye Allah'ın görülmesi vb. gibi konularda rivayet edilen hadisleri sordum. Hepsi de 'Keyfiyetsiz geçir' diye cevap verdiler." Bk. Muhtasarı'ı Uluvv (s. 143) Allame İbn Kayyim dedi ki: "Selefin 'Keyfiyetsiz olarak' sözleri ile kastettikleri, tevilin nefyidir. Doğrusu keyfiyet, tevil ehlinin iddia ettiğidir. Halbuki aksine hakikate muhalif olarak keyfiyet veren ve şu üç mahzura düşen bizzat kendileridir:

1. Hakikati nefyetme,
2. Tevil etmek sûretiyle keyfiyet ispat etme,
3. Rab Teâlâ'nın kendi nefsi için ispat ettiği sıfatları yok sayma.

Bu sıfatları ispat edenlere gelince; onlardan hiçbirisi Allah Teâlâ kendi nefsi için ispat ettiğine keyfiyet vermemektedir." Bk. İctimau'l Cuyuşi'l İslâmî (s. 77)

921 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Amr b. Müdrik vardır. Zayıftır. Yahya b. Main dedi ki: "Çok yalancıdır." Bk. 572.ci rivayet. Bunun yanında Beyhaki'nin Esmâ ve Sıfat adlı eserinde (2/198) Muhammed b. Bisr b. Matar ve Ebû Osman es-Sabuni'nin Akidetu's Selef adlı eserinde (90, s. 56) İsmail b. Ebi Haris, mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Heysem b. Harice vardır. Saduktur. Bk. 23.cü rivayet.

Tahrîç:

• Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/198) - Beyhaki, İtikad (s. 44) - İbn Abdilberr, İntika (s. 36) - Ebû Osman es-Sabuni, Akidetu's Selef ve Ashâbi'l Hadis, 90 (s. 56) Heysem yoluyla...

• Ayrıca bunu Hafız Zehebi, Muhtasarı'ı Uluvv'da (s. 142) zikretmiştir. Elbanî dedi ki: "İsnadı sahihtir. Senetteki râvilerin hepsi sikadırlar."

ELLİ ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN ÂDEM'İ (A.S.) SÛRETİ ÜZERE YARATTIĞINA İMÂN ⁹²²

922 Âlimlerin bu hadis hakkında dört mezhebi vardır. Şöyle özetleyelim:

1. Kimi âlimler, bu hadisin varlığını inkâr etmiş ve bu konuda konuşmanın yasak olduğunu söylemişlerdir. Ukayli, Duafa-i Kebir'de (2/251) bunu İmam Mâlik'ten (r.h.) rivayet etmiştir. Ayrıca bunu Zehebi de Mizan'da (2/419) nakletmiş, ardından bunu reddedip hadisin sabit ve sahih oluşunu açıklamış, hadisin yollarını zikretmiştir. O yollardan biri de Musannif'in yoludur.

2. Kimi âlimler, hadiste geçen "kendi" zamirinin Âdem'e (a.s.) döndüğünü söylemişlerdir. İbn Kuteybe, bu görüşü ilim ehlinde bir topluluğa nispet etmiştir. Bk. Te'vilu Muhtelefi'l Hadis (s. 219) Hafız İbn Hacer şöyle der: "Zamirin neye döndüğü konusunda ihtilaf edilmiştir. Bazıları, bunun Âdem'e döndüğü görüşündedirler. Yani Allah, Âdem'i, cennette başka bir sıfatta olduğunu düşünenlerin bu yanlış anlayışını giderme adına indirilip ölene dek üzerinde bulunduğu sıfat üzerine yaratmıştır. Yani evlatlarının bir halden başka bir hale geçişi gibi yetişirken bir sıfattan başka bir sıfata geçmemiştir." Bk. Fethu'l Bari (11/3) Ayrıca bu görüşlerine Buhârî'de Ebû Hureyre'den gelen şu hadisi de delil göstermişlerdir: "Allah Âdem'i kendi sûreti üzere yarattı. Uzunluğu altmış zira idi." Bk. Fethu'l Bari (11/3) Hafız İbn Hacer dedi ki: "İşte bu rivayet, hadisteki zamirin Âdem'e döndüğünü söyleyenlerin görüşünü desteklemektedir."

3. Kimi âlimler, zamirin vurulan şeye (yüze) döndüğünü söylemişlerdir. Bu, İbn Huzeyme'nin Kitabı't Tevhid'deki (s. 37) mezhebidir. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Çoğunluğun görüşü, zamirin yüze iyi davranılması gerektiği için vurulan şeye döndüğüdür. Şayet kastedilen bunu gerekçe gösterme olmasaydı, "çünkü" kelimesinden sonraki cümlelerin öncesiyle bir irtibatı olmazdı.

4. Kimi âlimler ise, zamirin Rahman Teâlâ'ya döndüğünü söylemişlerdir. Nitekim bu, 725 numaralı İbn Ömer rivayetinde açıkça geçmektedir. Musannif'in de mezhebi budur.

İshak b. Rahuye ile İmam Ahmed b. Hanbel, bu "Rahman'ın sûreti üzere" ilavesinin sahih olduğuna hükmetmişlerdir. Bk. Mizan (2/420) İbn Hacer, Fethu'l Bari'de (5/183) Kirmani'nin Kitabı's Sünne'de rivayet ettiği İshak ve Ahmed'in sözünü nakletmektedir. Ayrıca bu ilaveyi, Hafız Zehebi de sahih saymıştır. Bk. Mizan (2/420) Hafız İbn Hacer, Fethu'l Bari'de (5/183) şöyle der: "Senet-teki râviler sikadılar." Ayrıca bk. 725.ci rivayet.

Bu ziyadenin sabit olduğu belli olunca, iki ve üçüncü grupların da dahil olduğu ihtilaf kesilmektedir. Bu yüzdendir ki Taberani, Sünne'de şöyle der: "Bize Abdullah b. Ahmed tahdis etti, dedi ki: Bir adam, babama 'Bir kimse var ki, Allah'ın Âdem'i kendi sûreti yani adam sûreti üzere yarattığını söylüyor' dedi. Bunun üzerine İmam Ahmed dedi ki: Yalan söylüyor; bu Cehmiyye'nin görüşüdür." Bk. Fethu'l Bari (5/183) - Mizan (1/603)

Hamdan b. Ali el-Verrak dedi ki: Bir adam, İmam Ahmed'e "Allah Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır" hadisini söyleyip "Âdem'in sûreti mi?" diye sordu. İmam Ahmed dedi ki: "Peki, bu hadisi Nebî'den (s.a.v.) 'Rahman'ın sûreti üzere' şeklinde rivayet eden kimse nerede?" Sonra şöyle dedi: "Peki, Âdem yaratılmadan önce hangi sûrette idi?" Bk. Mizan (1/603) Bununla birlikte İmam Ahmed'e bunun hilafına söz söylediği de nispet edilmiştir ki, bu kesinlikle doğru değildir. Bk. Mizan (1/602-303) - Şeyh Hammud et-Tüveyceri, Akidetü's Selef (s. 18, 19)

İbn Kuteybe dedi ki: "Allah en iyisini bilir ama benim nazarımda hadiste geçen sûret; iki el, parmaklar ve gözden daha acayip değildir. Bunlar, Kur'an'da geldiği için insanlar bunlara alışıktır. Bununla birlikte sûret kelimesi Kur'an'da geçmediği için ürküntü duyulmaktadır. Bizler ise bunların hepsine iman eder, bunlardan bir şey hakkında kesinlikle keyfiyet veya had ile konuşmayız." Bk. Te'vilu Muhtelefi'l Hadis (s. 221)

Şeyhülislam İbn Teymiyye, Beyanu Telbisi'l Cehmiyye Fi Te'sisi Bidaihi'mi'l Kelamiyye adlı eserinde şöyle der: "Bu hadis hakkında şöyle denilir: Selef arasında hadiste geçen zamirin Allah Teâlâ'ya döndüğü konusunda kesinlikle bir ihtilaf yoktu. Çünkü bu hadis, birçok sahâbeden ve birçok yoldan müstefiz olarak rivayet edilmiştir. Zaten hadislerin öncesi ve sonrası, bunu göster-

721. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sizden biri vuracağı zaman yüze vurmaktan sakınsın! Çünkü Allah Teâlâ Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır."⁹²³

mektedir." Bk. Akidetu Ehli'l İman (s. 54) Şeyhülislam sonra şöyle der: "Hicri üçüncü yüzyılda Cehmiyye yayılınca, bir grup hadisteki zamirin Allah dışında bir şeye döndüğünü söylemeye başlamıştır. Öyle ki bu görüş; Ebû Sevr, İbn Huzeyme ve Ebu's Şeyh el-Asbahani gibi işlerinin genelinde ilim ve sünnetle tanınan âlimlerden de rivayet edilmiştir. Bu yüzden ki Ehli sünnet âlimlerinden olan din imamı, onlara karşı çıkmışlardır." Bk. A.g.e. (s. 55)

İbn Huzeyme'ye reddiye verenlerden biri, el-Fusul Fi'l Vusul adlı eserinde İmam Ebu'l Hasen Muhammed b. Abdülmelik el-Kerci'dir.

Hafız Ebû Musa el-Medini, Kavvamu's Sünne Ebu'l Kasım İsmail b. Muhammed et-Teymi'nin menkıbelerini bir araya getirdiği eserinde şöyle der: Kendisini şöyle derken işitmişim: "Muhammed b. İshak b. Huzeyme, sûret hadisinde hata etmiştir. Bununla birlikte bu konuda kötülenmez, aksine görüşü alınmaz. Bu sana yeterlidir."

Şeyhülislam İbn Teymiyye, hadiste geçen zamirin Allah'tan başkasına döndüğünü söyleyen kimselere reddiye vermiş, başta İbn Huzeyme ve ondan sonra gelen Razi ve Gazali gibi kimselerin tevillerini çürütmüştür. Yine o, başta İbn Huzeyme olmak üzere bu hadisin sıhhati hakkında konuşan kimseleri de reddetmiştir.

İslâm Üniversitesi Yüksek Öğrenim Bölümü Öğretmeni Şeyh Hammad b. Muhammed el-Ensari şöyle der: "Bu hadisi İmam Ahmed, ilim yolundaki arkadaşı İshak b. Rahuye, Zehebi ve İbn Hacer'in sahih sayması, hadisin kuvvetini anlamak için yeterlidir. Bu hadisi inkâr edenlerin, sûret lafzının Kur'an'da geçmemesi dolayısıyla alışık olunmadığı şeklindeki gerekçelerinden başka kayda değer bir gerekçeleri yoktur. Nitekim İbn Kuteybe de böyle söylemiş ve "Allah en iyisini bilir" demiştir." Bk. Hamiş Kitabı's Sifat, Darekutni (s. 62)

Ayrıca sûret lafzının Allah Teâlâ'ya nispet edilmesi, birçok yerde geçmektedir. Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayet edilen bir hadiste şöyle geçer: "Derken Allah, onlara kendi sûretinde gelir ve 'Ben sizin Rabbinizim' buyurur. Onlar da 'Sen bizim Rabbimizsin' derler ve O'nu izlerler..." Bk. Buhârî, Sahih, Rikak, 6773 - Tirmizî, 2557

Tüm bunlar dolayısıyla diğer sıfatlarda olduğu gibi buna da teşbih olmaksızın iman etmek vaciptir. Nitekim Musannif ve selef âlimlerinin mezhebi budur. Allah hepsine rahmet etsin.

Ben, İmam Zehebi'nin dediği gibi diyorum: "Sûret hadisinin manasına gelirse; bunun bilgisini Allah'a ve Rasûlü'ne havale eder, selefin sustuğu gibi susarız. Bununla birlikte kesin bir şekilde Allah'ın benzeri gibisinin dahi olmadığını söyleriz."

923 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Adeni vardır. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet, Ne var ki Müsned (2/244)'de İmam Ahmed, Beyhaki'nin Esmâ ve Sifat adlı eserinde (2/17) Humeydi, bir sonraki rivayette Ebû Ma'mer el-Kati'i ve 723 numaralı rivayette Muhammed b. Meymun, kendisine mülâbaat etmişlerdir.

Tahrîç:

• Müslim, 2612 (4/2016) Adeni yoluyla bu şekilde...

• Buhârî, Fiten, 2559 (5/182) Sâid el-Makburî yoluyla babasından, o da Ebû Hureyre'den ve Abdurrezzak yoluyla Ma'mer'den, o Hemmam'dan, o da Ebû Hureyre'den senetleriyle...

• İmam Ahmed, Müsned (2/244) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 496 (1/267) - Beyhaki, Esmâ ve Sifat (2/17) Bunların hepsi, Süfyan yoluyla Ebi'z Zinad'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (2/251, 434) - İbn Ebi Asım, Sünne, 519, 520 (1/229) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 36) - Darekutni, Sifat, 44, 46 (s. 35-36) - Lalekal, 715 (3/423) - Beyhaki, Esmâ ve Sifat (2/17) - Musannif, 723. Bunların hepsi, İbn Aclan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca İbn Ömer'in 725 numaralı rivayette gelecek hadise bakabilirsiniz.

722. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sakın yüze çirkin demeyin! Çünkü Allah Teâlâ Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır."⁹²⁴

723. Yine bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Abdülhamid el-Vasiti tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Meymun el-Hayyat el-Mekki tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti; Ebi'z Zinad'dan, o A'rac'tan, o Ebû Hureyren, o da Rasûlullah'tan (s.a.v.)...

Yine İbn Aclân'dan, o Said'den, o da Ebû Hureyre'den...

Ebu'z Zinad, rivayetinde şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Vuracağınız zaman yüze vurmaktan kaçınin! Çünkü Allah Teâlâ Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır."

İbn Aclân, Said yoluyla Ebû Hureyre'den şöyle nakleder: "Sakın ha 'Allah yüzünü çirkinleştirsin' deme! Senin yüzüne benzeyenden başka yüz yoktur. Çünkü Allah Teâlâ Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır."⁹²⁵

724. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biri vuracağı zaman yüze vurmaktan sakınsın! Çünkü Allah Teâlâ Âdem'i kendi sûreti üzere yaratmıştır."⁹²⁶

725. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sakın yüze çirkin demeyin! Çünkü Allah Teâlâ Âdem'i Rahman Teâlâ'nın sûreti üzere yaratmıştır."⁹²⁷

924 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

925 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Meymun el-Hayyat el-Bezzar vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Kufelidir. Saduktur, nadiren hata etmiştir. Onuncu tabakadan olup H. 253'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/212) - Tehzib (9/485) Ne var ki önceki iki hadis ve tahrirlerinde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Muhammed b. Aclan vardır. Saduktur ama Ebû Hureyre'nin yani Said el-Makburi'nin rivayet ettiği hadisleri karıştırmıştır. Bk. 212.ci rivayet. Bu da onlardan biridir ama hepsi de imam olan Süfyan yoluyla Ebi'z Zinad'dan, o da A'rac'tan şeklindeki senetle birlikte zikredilmiştir.

Tahriri 721 numaralı rivayette geçti.

926 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Aclan vardır. Saduk olmakla birlikte Ebû Hureyre'nin hadislerini karıştırmıştır. Bk. 212.ci rivayet. Ne var ki önceki hadisler ve tahrirlerinde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriri 721 numaralı rivayette geçti.

927 İsnadındaki râviler sikadırlar.

• Senedindeki Habib b. Ebi Sabit, muan'an olarak rivayet etmiştir. Kendisi sika, fazıl ve fakih olmakla birlikte mürsel rivayetlerde bulunur, tedlis yapardı. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. Âlimler içerisinde, onun muan'an rivayetlerini kabul edenler vardır. Mesela Müslim bunlardandır. Bk. 201.ci rivayet.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu, Müslümanın iman etmesi vacip olan sünnetlerdendir. Bunlar hakkında "Nasıl?" ve "Niçin?" denilemez. Aksine bu gibi hadislerle teslimiyet ve tasdik ile karşılık verir, münazarayı terk ederiz. Nitekim Müslümanların önceki imamları da böyle söylemişlerdir.

- Yine senedinde Atâ b. Ebi Rebah vardır. Sika, fakih ve fazıldır. Bk. 106.cı rivayet.
- Yine senedinde İshak b. İbrahim vardır. Sika, hafız, müçtehit ve İmam Ahmed'in arkadaşı olan İshak b. Rahuye'dir. Bk. 186.cı rivayet.

İbn Huzeyme, bu hadisi A'meş'in isnadında Sevri'ye muhalefet etmesi dolayısıyla illetli saymıştır. Şöyle ki Sevri, hadisi mürsel olarak rivayet etmiş, İbn Ömer'den aktarmamıştır. Ayrıca tedlis yapan A'meş, bunu muan'an olarak rivayet etmiştir. Aynı şekilde senette geçen Habib b. Ebi Sabit de muan'an olarak aktarmıştır. Bk. Tevhid (s. 38) Halbuki A'meş'in muan'an olarak rivayet etmesinin bir zararı yoktur. Çünkü Hafız İbn Hacer, onu tedlis yapanların ikinci mertebesinde saymıştır ki onlar, imamların tedlisine katlandıkları ve imam olmaları ile az tedlis yapmaları dolayısıyla Sahih'te kendisinden rivayette bulundukları kimselerdir. Bk. Tarifu Ehli't Takdis (s. 23)

Habib b. Ebi Sabit ise tedlis yapanların üçüncü mertebesinde. Bazı âlimler, onun muan'an olarak aktardığı rivayetleri kabul etmişlerdir. Yukarıda da söylediğimiz gibi Müslim, Sahih'te ondan bu şekilde rivayette bulunmuştur. Bununla birlikte İbn Ebi Asım'ın Sünne, 251 (1/230)'da İbn Lehi'a yoluyla Ebû Yunus Süleym b. Cebr'den, onun da merfu olarak Ebû Hureyre'den senediyle rivayet ettiği Ebû Hureyre hadisi buna şahitlik etmektedir. Ayrıca bunu Darekutni de İbn Lehi'a yoluyla A'rac'tan, o da merfu olarak Ebû Hureyre'den senediyle rivayet etmiştir. Bk. Sıfat, 49 (s. 65) Adı geçen İbn Lehi'a (bk. 44.cü rivayet) her ne kadar kötü hafızalı olsa da, rivayetleri kendisiyle mütâbaat ve şahitlik yapılmaya uygundur. Bu yüzden hadis, sahih derecesine çıkmasa dahi hasen derecesinden de aşağı değildir. Allah en iyisini bilir.

Şeyhülislam İbn Teymiyye, bu gibi illetleri çürütmüş ve bunlara detaylı bir şekilde tek tek reddiye vermiştir. Bk. Akidetü Ehli'l İman (s. 73)

Bu hadisi İshak b. Rahuye ile İmam Ahmed b. Hanbel sahih saymışlardır. Bk. Mizan (2/420) - Fethu'l Bari (5/183) Yine bunu Hafız Zehebi, Mizan adlı eserinde sahih saymıştır. Aynı şekilde Hakim, Müstedrek'te (2/319) bunun sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

Elbani ise İbn Huzeyme'nin zikredilen üç illetini gerekçe göstererek bunun zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. Riyazu'l Cenneh, 517 (1/429) Silsile-i Daife, 1176 (3/316)'da ise dördüncü bir sebep göstermiştir ki o da şudur: Zehebi, Cerir b. Abdülhamid'in son dönemlerinde hafızasının kötüleştiğini söylemiştir. Buna, bizzat yine Zehebi'nin bu rivayeti sahih sayması ile reddiye verilir. Aynı şekilde Elbani, bu hadisi metin (lafız) yönünden de eleştirmiş, bunu sahih hadislerle muhalif olarak değerlendirmiştir. Ancak bu değerlendirme su götürür. Çünkü hadiste geçen "Rahman'ın sûreti" şeklindeki ziyade, diğer hadislerle muhalif değil, aksine onların tefsiridir. Allah en iyisini bilir.

Tahric:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 498 (1/268) - İbn Ebi Asım, Sünne, 517, 518 (1/227-229) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 38) - Darekutni, Sıfat, 45, 48 (s. 56-64) - Hakim, Müstedrek (2/319) Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir ama ikisi de kitaplarında rivayet etmemişlerdir." Zehebi, kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Lalekal, 716 (3/323) Bunların hepsi, Cerir yoluyla A'meş'ten, o Habib b. Ebi Sabit'ten, o da İbn Ömer'den senediyle rivayet etmişlerdir.

- Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/18) Burada Habib'in muan'an olarak aktarımı vardır. Heysemi, bunu Mecmau'z Zevaid'de (8/106) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Taberani rivayet etmiş olup İshak b. İbrahim et-Talekani dışındaki râvileridir. Kendisi sika olmakla birlikte biraz zayıflık vardır." Ayrıca bu hadisin Ebû Hureyre yoluyla şahidi vardır ki hakkında yapılan açıklamalar ve tahriri daha önce geçmişti.

726. ... Ebû Bekir el-Mervezi dedi ki: Ebû Abdullah Ahmed b. Hanbel'e (r.h.) Cehmiyye'nin reddettiği sıfatlar, isra (miraç), Allah'ın görülmesi, Arş'ın üstü vb. gibi hadisler hakkında sordum. Hepsinin sahih olduğunu belirtti ve şöyle dedi: "Âlimler bunları kabul ile karşılamıştır. Bu haberlere geldikleri gibi teslim olunur."

Ebû Bekir el-Mervezi dedi ki: Ebû Şeybe'nin iki oğlu Ebû Bekir ve Osman, Ebû Abdullah'a birini gönderip Cehmiyye'nin reddettiği bu hadisleri rivayet etmek için kendisinden izin istediler. Bunun üzerine Ebû Abdullah dedi ki: "Bunları rivayet edin. Doğrusu âlimler, bunları kabul ile karşılamıştır. Bu haberlere geldikleri gibi teslim olunur."⁹²⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ebû Abdullah ez-Zübeyr'i (r.h.) işittim; kendisine bu hadisin manası soruldu. Hemen daha önce söylenenleri söyleyip sözüne şöyle devam etti: "Bu gelen haberlere, geldiği şekilde iman ederiz. Bunlara hakiki manada iman ederiz. Bunlar hakkında 'Nasıl?' diye sormayız. Bize ne kadar geldi ise biz de orada durur, bu hususta gelen haberleri, geldikleri şekilde söyleriz."

ELLİ DÖRDÜNCÜ BÂB: YARATILMIŞLARIN KALBİNİN KEYFİYETSİZ OLARAK RAB TEÂLÂ'NIN PARMAKLARINDAN İKİ PARMAK ARASINDA OLDUĞUNA İMÂN

727. Bize Ebu'l Fazl Cafer b. Muhammed es-Sandali tahdis etti, dedi ki ... İbn Amr'dan rivayet edildiğine göre o, Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittmiştir: "Doğrusu tüm Âdemoğlunun kalbi, Rahman Teâlâ'nın parmaklarından iki parmak arasında tek bir kişinin kalbi gibidir; dilediği gibi çevirir." Rasûlullah (s.a.v.) sonrasında şöyle buyurdu: "Ey kalpleri çokça çeviren Allah'ım! Kalbimi itaatine çevir."⁹²⁹

928 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Musannif'in hâli meçhul şeyhi vardır. Bk. 225.ci rivayet.

Tahrîç: Bunu Ebû Ya'la, Tabakatu'l Hanabile (1/56)'da Ebû Bekir el-Mervezi'den bahsederken zikretmiştir.

929 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Hani el-Havlani vardır: Hadislerinde beis yoktur. Bk. 341.ci rivayet.

• Yine senedinde Hayve b. Şureyh vardır. İbn Safvan et-Tüçibi'dir. Künyesi Ebû Zur'a'dır, Mısırlıdır. Sika, sebt, fakih ve zahiddir. Yedinci tabakadan olup H. 158 veya 159'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/208) - Tehzib (3/69) Bu hadisin birçok sahih şahitleri vardır. Ayrıca tahrîçte de görüleceği üzere bunu Müslim de rivayet etmiştir.

Tahrîç: Bu hadis sahih ve meşhurdur. Musannif bu hadisi Abdullah b. Amr b. As'tan iki yol, Ümmü Seleme'den iki yol, Enes'ten iki yol, Âişe'den bir yol ve son olarak Nevvas b. Sem'an'dan bir yol olarak rivayet etmiştir. Her sahâbenin rivayetinin tahrîci, kendi yerinde gelecektir. Abdullah b. Amr b. As hadisi için bk. Ahmed, Müsned (2/168, 173) - Müslim, Kader, 2654 (4/2045) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 419) - İbn Ebi Asım, Sünne, 222 (1/100) - Lalekai, 710 (3/421) - Darekutni, Sıfat, 29 (s. 45) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/73) Bunların tümü, Ebû Hani el-Havlani yoluyla onun Ebû Abdurrahman el-Hubuli'yi şu işittiğini söyleyen senetle rivayet etmişlerdir.

728. Yine bize Ebû Abdullah Cafer b. İdris el-Kazvîni tahdis etti, dedi ki: Bize Yahya b. Abduke el-Kazvîni tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Abdurrahman el-Mukri tahdis etti... Râvi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını sonuna dek zikretti.⁹³⁰

729. ... Şehr b. Havşeb dedi ki: Ümmü Seleme'ye (r.anhâ) "Senin yanında olduğunda Nebî'nin (s.a.v.) en çok ettiği dua neydi?" diye sordum. Dedi ki: "Kendisi 'Ey kalpleri çevirdikçe çeviren! Kalbimi dinin üzere sabit kıl' diye dua ederdi. Kendisine 'Bizim için mi korkuyorsun?' diye sordum. Buyurdu ki: 'Hiç şüphesiz kalpler, Rahman'ın parmaklarından iki parmak arasındadır; dilediğini eğriltir, dilediğini düzeltir.'⁹³¹

730. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Hiçbir kalp yoktur ki âlemlerin Rabbi'nin parmaklarından iki parmak arasında olmasın; onu düzeltmeyi dilediğinde düzeltir, eğriltmeyi dilediğinde eğriltir."⁹³²

930 İsnadı bir önceki gibi hasendir.
Tahriri bir önceki rivayette geçti.

931 İsnadı hasendir.

- Senedinde Şehr b. Havşeb vardır. Saduktur. Çokça mürsel rivayetlerde bulunur, vehmederdi. Bazıları onu sika, bazıları da zayıf saymıştır. Bk. 34.cü rivayet.
- Yine senedinde Mukatil b. Hayyan vardır. Saduktur, fazıdır. Bk. 655.ci rivayet. Bununla birlikte tahrirde de görüleceği üzere Abdülhamid b. Behram, Ebû Ka'b -ki o sikadır- ve Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Hüseyin, kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde İbrahim b. Edhem vardır. İbn Mansur el-İclî'dir. Beni Temim'den olduğu söylenmiştir. Künyesi Ebû İshak el-Belhi ez-Zahid'dir. Saduktur. Sekizinci tabakadan olup H. 162'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/31) - Tehzib (1/102)
- Yine senedinde Bakıyye vardır. Müdellistir. Bk. 2.ci rivayet. Burada muan'an olarak aktarmıştır ama tahrirde de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Hacıb b. Velid vardır. İbn Meymun el-A'var'dır. Künyesi Ebû Muhammed el-Müeddib'tir, Şamlıdır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduktur, onuncu tabakadandır ve H. 228'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/138) - Tehzib (2/134)
- Yine senedinde Muhammed b. Mansur vardır. Sikadır. Bk. 587.ci rivayet. Bu hadisin, önceki rivayetlerde de görüldüğü üzere sahih şahitleri vardır.

Tahrir:

- İbn Ebi Şeybe, Musannef, 9246 (10/209) - Ahmed, Müsned (6/315) - Abdullah b. Ahmed, Süne, 222 (1/178) - İbn Ebi Asım, Süne, 1/100) Bunların hepsi, Harir'in arkadaşı Ebû Ka'b yoluyla Şehr'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (6/302) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 420) - İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 31 (2/52) Bunların hepsi, Abdülhamid b. Behram yoluyla Şehr'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Huzeyme, Tevhid (s. 81) Abdullah b. Abdurrahman b. Ebi Hüseyin el-Mekki yoluyla Şehr'den bu şekilde...
- Musannif, 730. Hasen yoluyla annesinden, o da Ümmü Seleme'den rivayet etmiştir. Bununla birlikte ben, aynı yoldan rivayet eden başka birine rastlamadım. Yine Musannif, bunu aynı zamanda 321 numaralı rivayette Hasen yoluyla Âşe'den de rivayet edecek olup tahriri orada gelecektir.
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (7/210) şöyle der: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Senedinde Şehr b. Havşeb vardır. Sika sayılmakla birlikte kendisinde zayıflık vardır."

932 İsnadı hasendir.

735. ... Muhammed b. Müsenna dedi ki: Bîşr b. Haris'i şöyle derken işittim: Yoksa sen Nebî'nin (s.a.v.) şu sözünü duymadın mı? *"Ey kalpleri çevirdikçe çeviren! Kalbimi dinin üzere sabit kıl"* Yine şöyle buyurmuştur: *"Âdemoğlunun kalbi, Allah Teâlâ'nın parmaklarından İki parmak arasındadır."*⁹³⁷ Bîşr sonrasında şöyle dedi: *"Şu Cehmiyye ise bunu büyük ve tehlikeli bir şey görüyorlar."*⁹³⁸

ELLİ BEŞİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN GÖKLERİ BİR PARMAK, YERLERİ BİR PARMAK, DAĞLARI VE AĞAÇLARI BİR PARMAK, TÜM MAHLUKATI BİR PARMAK, SU VE YERİN ALTINI BİR PARMAK ÜZERE TUTTUĞUNA İMÂN

736. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Yahudilerden bir âlim, Rasûlullah'a (s.a.v.) gelip şöyle dedi: *"Kıyamet günü olduğunda Allah Teâlâ gökleri bir parmak, yerleri bir parmak, dağları bir parmak ve tüm yaratıkları bir parmak üzerinde tutar, sonra onları sallar, sonra da 'Ben el-Melik olanım' buyurur."* Yemin ederim ki bunun üzerine Rasûlullah'ın (s.a.v.) onu tasdik etmesi dolayısıyla güldüğünü⁹³⁹ gördüm. Öyle ki azı dişleri görünmüştü. Sonra Rasûlullah (s.a.v.) *"Allah'ı hakkı ile takdir edemediler. Oysaki kıyamet günü yeryüzü tümüyle O'nun avucundadır. Gökler de sağ eliyle dürülmüştür..."* (Zümer, 67) âyetini okudu.⁹⁴⁰

937 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Bîşr b. Haris vardır. İbn Abdurrahman el-Mervezi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Künyesi Ebû Nasr el-Hâfi'dir. Değerli ve meşhur bir zahiddir. Sikadır, önderdir. Onuncu tabakadan olup H. 227'de 76 yaşındayken vefat etmiştir.

Tahrîç: Zehebi, İbn Battâ'dan bahsederken Bîşr b. Haris'e kadar uzanan bir senetle bunu zikretmektedir. Bk. Erbaîn Fi Sıfatı Rabbi'l Âlemin (s. 131)

938 Örnek olarak onlara *"Kulların kalbi, Rahman'ın parmaklarından iki parmak arasındadır"* hadisi söylenince, bunu çok büyük bir söz görüp kendilerince (!) Allah'ı tenzih etmekte, Allah hakkında bu şekilde konuşanları O'nu yaratılmışlara benzetmekle itham etmektedirler. (Çev.)

939 Nebî (s.a.v.), o Yahudi'ye doğruya muvafık olması dolayısıyla gülmüştür. Bu sıfat, Ehlikitapta tahrîf olmadan kalan ve İslâm'ın da ıkrar ettiği sıfatlardandır. Zamanımızdaki bazı ta'til ehlinin *"Nebî'nin (s.a.v.) gülmesinin nedeni sadece Yahudi'nin Allah'ı mahlukata teşbih etme cüretini göstermesidir"* şeklindeki sözüne gelirsek; bu insafsızca bir zorlama ve Nebî'yi (s.a.v.) kötülemektir. Çünkü o (s.a.v.), batılı işiğinde Allah için kızar, münkeri inkâr edip karşı çıkardı. Yani onun münker bir şeyi ıkrar edip gülmesi mümkün değildir. Aslında onların bu iddiası Allah'ın zatı hakkında bir kötüleme ve teşbih olup en kötü münkerlerdendir. Bu, sahih İslâmî akidenin kötülenmesidir. Madem Allah'a parmak nispet etmek münkerdir, o halde nasıl olur da Nebî (s.a.v.) buna güler ve inkâr etmez. Subhânallah! Bu, büyük bir iftiradır!

940 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Bu hadis, sahih ve meşhurdur. Musannif, bu hadisi dört yoldan zikretmiştir ki hepsi de Mansur'dan, o İbrahim'den, o Ubeyde'den -ki o Selmanî'dir- o da Abdullah b. Mes'ud'dan senedliyle.

• İlki, Cerir'den, o da Mansur'dan senedliyle bu şekildedir. Bu senet, bu 736 numaralı rivayette zikredilendir. Bunun için bk. Buhârî, Tevhid, 7513 (13/474) - Müslim, 2786 (4/2147) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 418) - İbn Ebi Asım, Sünne, 541 (1/238) - İbn Cerir, Tefsir (24/26) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 78) - Lalekal, 706 (1/338) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/69)

• İkincisi, Ebû Muaviye Şeyban b. Abdurrahman'dan, o da Mansur'dan senedliyle bu şekildedir.

737. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Yahudilerden bir âlim, Nebî'ye (s.a.v.) gelip şöyle dedi: "Ey Muhammed! -veya 'Ey Allah'ın Rasûlü' dedi- Şüphesiz ki Allah Teâlâ, kıyamet günü gökleri bir parmak, yerleri bir parmak, dağları ve ağaçları bir parmak, suyu ve yerin altını bir parmak ve diğer mahlukatı da bir parmak üzere tutar. Sonra onları sallar ve 'Ben el-Melik olanım' buyurur." Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) o âlimi tasdik etmesi dolayısıyla güldü. Öyle ki azı dişleri göründü.⁹⁴¹

738. ... Abdullah (r.a.) dedi ki: Bir Yahudi, Nebî'ye (s.a.v.) gelip şöyle dedi: "Ey Muhammed! Şüphesiz ki Allah Teâlâ gökleri bir parmak, yerleri bir parmak, dağları bir parmak, ağaçları bir parmak ve mahlukatı bir parmak üzere tutar, sonra da 'Ben el-Melik olanım' buyurur." Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) güldü. Öyle ki azı dişleri göründü. Sonra *"Allah'ı hakkı ile takdir edemediler. Oysaki kıyamet günü yeryüzü tümüyle O'nun avucundadır. Gökler de sağ eliyle dürülmüştür..."* (Zümer, 67) âyetini okudu.

Yahya b. Said el-Kattan dedi ki: Fudayl b. İyaz, Mansur yoluyla İbrahim'den, o Ubeyde'den, o da Abdullah'tan yaptığı rivayette "Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) tasdik etmesi dolayısıyla güldü" ilavesini yapmıştır.⁹⁴²

Bu senet, 737 numaralı rivayette zikredilendir. Bunun için bk. Ahmed, Müsned (1/457) - Buhârî, Tefsir, 4811 (8/500) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 490 (1/265) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 64 (s. 84) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/68)

• Üçüncüsü, Sevri'den, o da Mansur ve A'meş'ten senediyle bu şekildedir. Bu, 738 numaralı rivayette zikredilendir. Bunun için bk. Buhârî, 7414 (13/393) - Ahmed, Müsned (1/429) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 488 (1/264) - Tirmizî, 3238 (5/371) - İbn Ebi Asım, Sünne, 542 (1/239) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 77) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 63 (s. 84) - Darekutni, Sıfat, 25, 26 (s. 43-44) Ayrıca Beyhaki, buna da işaret etmiştir. Bk. Esmâ ve Sıfat (2/69)

• Dördüncüsü, Dahhak'tan, o Süfyan'dan, o da Mansur'dan senedir. Bunu Musannif, 739 numaralı rivayette zikretmiştir. Ayrıca bk. Darekutni, Esmâ ve Sıfat, 27 (s. 44) Ayrıca Alkame, Ubeyde'ye mütâbaat etmiştir. Bk. Ahmed, Müsned (1/387) - Buhârî, Tevhid, 7415 (13/393), 7451 (13/438) - Müslim, 2786 (4/2148) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 491 (1/265) - İbn Ebi Asım, Sünne, 543 (1/239) - İbn Cerir, Tefsir (24/26-27) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 62 (s. 83) - Darekutni, Sıfat, 19, 24 (s. 40, 42) - Lalekal, 708 (3/421) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/67) - Vahidi, Esbabu'n Nüzul (s. 391) Bunların hepsi, A'meş yoluyla İbrahim'den, o Alkame'den, o da Abdullah'tan senediyle rivayet etmişlerdir.

⁹⁴¹ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Şeyban b. Abdurrahman vardır. Beni Temim azatlısıdır. Künyesi Ebû Muaviye en-Nahvi'dir, Basralıdır, Kufe'de ikamet etmiştir. Bir kitabın sahibidir. Nahiv ilmine değil de Ezd kabilesinin bir kolu olan Nahve'ye nispetle kendisine en-Nahvi denildiği de söylenir. Yedinci tabakadan olup H. 164'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/356) - Tehzib (4/373)

⁹⁴² Tahriri bir önceki rivayette geçti.

İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Velid vardır. Abdülmecit el-Kuraşi el-Büsri'dir. Basralıdır, lakabı Hamdan'dır. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 250 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/216) - Tehzib (9/503)

Tahriri 736 numaralı rivayette geçti.

739. ... Abdullah (r.a.) dedi ki: Ehliklaptan Yahudi veya Hristiyan olduğunu düşündüğüm bir adam, Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi ve şöyle dedi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ kıyamet günü geldiğinde gökleri bir parmak, yeri bir parmak, dağları ve ağaçları bir parmak, suyu ve yerin altını bir parmak üzerine koyar ve 'Ben el-Melik olanım' buyurur." Yanılmıyorsam "Ben el-Melik olanım" sözünü iki kere söylemişti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) güldü. Öyle ki ağız dişleri göründü. Sonra da "Allah'ı hakkı ile takdir edemediler ..." (Zümer, 67) Âyetini okudu.⁹⁴³

ELLİ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN YERİ AVUCUYLA ALIP GÖKLERİ DE SAĞ ELİYLE DÜRECEĞİNE DAİR RİVAYET EDİLENLER

740. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Allah Teâlâ yeri avucuna alır, gökleri de sağ eliyle dürer. Sonra da şöyle buyurur: Ben el-Melik olanım. Hani yeryüzü melikleri neredel?"⁹⁴⁴

741. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ kıyamet günü yerleri avucuna alır, gökleri de sağ eliyle dürer. Sonra da şöyle buyurur: Ben el-Melik olanım. Hani yeryüzü melikleri neredel?"⁹⁴⁵

943 İsnadı sahihtir. Tahrici 736 numaralı rivayette geçti.

944 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Şuayb b. Ebû Hamza vardır. Emevi azatlısıdır. Babasının adı Dinar'dır. Künyesi Ebû Bişr'dir, Humusludur. Sika âbiddir. İbn Main dedi ki: "Zühri'nin hadisleri hususunda insanların en sağlamlarından biridir." Yedinci tabakadan olup H. 162 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/352) - Tehzib (4/351)

• Yine senedinde Hakem b. Nafi' el-Behrani vardır. Künyesi Ebu'l Yeman'dır, Humusludur, künyesi ile meşhurdur. Sikadır, sebtir. Şuayb'tan aktardığı hadislerin çoğunun münavele* yoluyla olduğu söylenir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/193) - Tehzib (2/141) - Hülâsa (s. 90)

• Yine senedinde Abdullah b. Abdurrahman vardır. İbn Fazl b. Behram es-Semerikandi'dir. Künyesi Ebû Muhammed ed-Darimi'dir. Müsned adlı eserin sahibidir, hafızdır. Sika, fazıl ve sebtir. On birinci tabakadan olup H. 255'te 74 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/429) - Tehzib (5/294)

Tahric: Musannif, bu hadisi iki yoldan zikretmiştir.

• İlki, Zühri yoluyla Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den senedir. Buradaki bu senettir. Bunun için bk. Buhârî, Tefsir, 7812 (8/551) - Darimi, Sünen, 2802 (2/233) - İbn Ebi Asım, Sünen, 549 (1/242) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 71) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (1/344) Ayrıca Suyuti, bu sayılanlara ek olarak bunu İbn Münzir, Abd b. Humeyd ve Nesâi'ye de nispet etmiştir.

• İkincisi, Zühri yoluyla Said'den, o da Ebû Hureyre'den senedi olup 741 numaralı rivayette geçektir. Bunun için de bk. Ahmed, Müsned (2/374) - Buhârî, Tevhid, 8382 (13/367) - Müslim, 2787 (2/2148) - Darimi, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 329) - Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 390) - Ebû Ya'la (4/1403) - İbn Mâce, Mukaddime, 192 (1/68) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 71) - İbn Cerir, Tefsir (24/27) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 47 (s. 75) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/54) Ayrıca bu hadis, İbn Ömer'den de rivayet edilmiştir. Bk. Ebû Davud, Sünen (Avn, 13/58) - Lalekai, 703 (3/418) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/55)

* **Münavele:** Sözlükte "vermek" anlamına gelen münâvele kelimesi, hadis terimi olarak "hocanın kendi rivayetlerini içeren nüshayı rivayet etmesi için öğrencisine vermesi veya o nüshanın kendine ait olduğunu onaylaması" demektir. Bk. TDV İslâm Ansiklopedisi/Münavele. (Çev.)

945 İsnadı sahihtir.

ELLİ YEDİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN SADAKALARI SAĞ ELİYLE ALIP MÜ'MİN İÇİN ARTTIRDIĞINA İMÂN

742. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Herhangi biri, tek bir hurma dahi olsa temiz-hoş (helal) şeyden sadaka vermeye dursun -ki Allah Teâlâ ancak temiz-hoş olanı kabul eder- illaki Rahman Teâlâ o sadakayı sağ eliyle alır. Derken o sadaka, Rahman'ın avucunda sizden birinin tayını veya buzağısını arttırması gibi artar. Öyle ki dağdan daha büyük olur."⁹⁴⁶

743. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Herhangi biri, tek bir hurma dahi olsa temiz-hoş (helal) şeyden sadaka vermeye dursun -ki Allah Teâlâ ancak temiz-hoş olanı kabul eder- illaki Rahman Teâlâ o sadakayı sağ eliyle alır. Derken o sadaka, Rahman'ın avucunda sizden birinin tayını veya buzağısını arttırması gibi artar. Öyle ki dağdan daha büyük olur."⁹⁴⁷

744. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Herhangi Müslüman bir kul, herhangi temiz-hoş (helal) bir kazançtan sadaka vermeye dur-

• Senedinde Yunus vardır. İbn Yezid'dir. Bk. 35.ci rivayet.

• Yine senedinde Hasen b. İsa b. Masercis vardır. Künyesi Ebû Ali'dir, Neysaburludur. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 240'ta vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/170) - Tehzib (2/313) Ayrıca hadis, bir önceki rivayet ve tahricinde de görüldüğü üzere başka sahih yollardan da gelmiştir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

946 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Said b. Ebi Said vardır. Sika olan el-Mukri'dir. Bk. 31.ci rivayet.

• Yine senedinde Said b. Yesar vardır. Künyesi Ebu'l Hubab'tır, Medinelidir. Onu kimin azat ettiği konusunda ihtilaf edilmiştir. Said b. Mercane olduğu söylenir ama bu sahih değildir. Sikadır, müt-kündür. Üçüncü tabakadan olup H. 117 veya bir sene öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/309) - Tehzib (4/102)

Tahric:

• Ahmed, Müsned (2/538) - Müslim, Zekat, 1014 (2/702) - Tirmizî, Zekat, 661 (3/40) - İbn Mâce, Zekat, 1842 (1/590) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 61) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye, 43, 50 (s. 72, 76) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/60) Bunların hepsi, Leys yoluyla Said'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/381) - Buhârî, Zekat, 1410 (3/278) , Tevhid, 7430 (13/415) - Müslim, Zekat, 1014 (2/702) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 60) Bunların hepsi, Ebû Salih yoluyla Ebû Hureyre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Mâlik, Muvatta (2/995) - Darimi, Sünen, 1682 (1/333) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 61-62) - Darekutni, Sıfat, 56 (s. 67) Bunların hepsi, Yahya b. Said yoluyla Said b. Yesar'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/418, 431) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 61) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/268, 404, 471) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 63) - Darekutni, Sıfat, 55 (s. 67) Bunların hepsi, Muhammed b. Kasım yoluyla Ebû Hureyre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/541) Ebû Seleme yoluyla Ebû Hureyre'den...

Ayrıca bu hadisin, Âişe yoluyla şahidi de vardır. Bk. Ahmed, Müsned (6/261) - Lalekai, 704 (3/419) Muhammed b. Kasım yoluyla Âişe'den bu şekilde rivayet edilmiştir.

947

İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

sun -ki Allah Teâlâ ancak temiz-hoş olanı kabul eder- illaki Allah o sadakayı sağ eliyle alır ve onu, sizden birinin tayını veya buzağısını arttırması gibi o kul için arttırır. Öyle ki bir tane hurma, Uhud Dağı'na ulaşır. ⁹⁴⁸

ELLİ SEKİZİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN İKİ ELİ VE İKİ ELİNİN DE SAĞ OLDUĞUNA İMÂN

745. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Derken onu sağ eli ile aldı. Gerçi O'nun iki eli de sağdır. Derken dünyayı ve dünya içinde olacak işlenen amel, iyilik, fücür (kötülük), yaş ve kuru (ne varsa hepsini) yazdı ve katındaki bellekte (Levh-i Mahfuz) tamamladı." Sonra şöyle buyurdu: "Eğer dilerseniz 'Bu, aleyhinizde hak ile konuşan kitabımızdır. Şüphesiz ki biz, daha önce işlediklerinizin nüshasını alıyorduk' (Casiye, 29) âyetini okuyun. Nüsha denilen şey, sadece olmuş bitmiş bir şeyden alınmaz mı!" ⁹⁴⁹

746. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ın yarattığı ilk şey kalemdir. Derken onu sağ eli ile aldı. Gerçi O'nun iki eli de sağdır..." Râvi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını sonuna dek zikretti. ⁹⁵⁰

747. ... Abdullah b. Amr'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre kendisine Nebî'den (s.a.v.) şöyle buyurduğu ulaşmıştır: "Adil davarananlar, kıyamet günü Rahman'ın sağında, nurdan minberler üzerindedirler. Gerçi O'nun iki eli de sağdır. O kimseler ki kendileri ve aileleri verdikleri hükümlerde adaletli olmuş, hiçbir şekilde döndürülmemişlerdir." ⁹⁵¹

748. ... Said el-Mukri'den, o babasından; Abdullah b. Selam dedi ki: "... Sonra Âdem'i yarattı... Sonra iki eliyle onun sırtını meshetti ve Âdem'in kıyamet kopana dek yaratacak olduğu zürriyetini iki elinde meydana çıkarttı. Sonra ellerini sıktı. Sonra "Seç birini ey Âdem!" dedi. Âdem: "Sağ elini seçtim ey Rabbim! Ki

948 İsnadı sahihtir. Senette geçen Ubeydullah b. Ömer, Leys b. Sa'd'a mütâbaat etmiştir. Tahrici 742 numaralı rivayette geçti.

949 İsnadı sahihtir. Tahrici 339 numaralı rivayette geçti.

950 İsnadı hasendir. Daha önce 340 ve 342 numaralı rivayetlerde geçti. Tahrici 339 numaralı rivayette geçti.

951 İsnadı sahihtir.
• Senedinde Amr b. evs vardır. İbn Ebi Evs es-Sekafi'dir. Tabîinden büyük bir zattır. İkinci tabakadandır. Onu sahâbeden sayanlar yanılmışlardır. İbn Hibban, onu Sikat'ta zikretmiştir. H. 90'dan sonra vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/66) - Tehzib (8/6)

Tahrîç:

- Ahmed, Müsned (2/160) - Müslim, İmare, 1827 (3/1458) - Nesâî, Mücteba, Âdâbu'î Kaza (8/221) - İbn Mende, er-Reddu Ale'l Cehmiyye (s. 73) - Beyhaki, Esma ve Sifat (2/56) Bunların hepsi, Süfyan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (2/203) İbn Müseyyeb yoluyla Abdullah b. Amr'dan bu şekilde...

senin iki elin de sağdır" diye karşılık verdi. Derken Allah sağ elini açtı ve o an orada Âdem'in cennet halkından olan zürriyeti beliriverdi. Bunu gören Âdem: "Bunlar da kimdir ey Rabbim?" diye sordu. Allah buyurdu ki: "Onlar, senin cennet halkından olan zürriyetinden olup kıyamet kopana kadar yaratmaya hükmettiğim kimselerdir..." Râvi daha sonra hadisi zikretti.⁹⁵²

ELLİ DOKUZUNCU BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN ADEM'İ (A.S.) BİZZAT ELİYLE YARATTIĞINA, TEVRAT'I MUSA (A.S.) İÇİN BİZZAT ELİYLE YAZDIĞINA VE ADN CENNETİ'Nİ ELİYLE YARATTIĞINA İMÂN. AYRICA ARŞ VE KALEMİ DE ELİYLE YARATTIĞI SÖYLENMIŞTİR. DİĞER MAHLUKATA İSE "OL!" BUYURMUŞ, OLUVERMIŞTİR. O, TÜM NOKSAN SIFATLARDAN MÜNEZZEHTİR.

749. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ Âdem'i (a.s.) Cuma günü eliyle yaratmış, ona ruhundan üflemiş ve meleklerle ona secde etmelerini emretmiştir. Onlar hemen secde ettiler. İblis ise müstesna; o cinlerdendi ve Rabbinin emrinden çıktı."⁹⁵³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ'nın Âdem'i bizzat eliyle yarattığını inkâr eden Cehmiyye'ye şöyle denilir: Sen Kur'ân'ı inkâr ettin, Sünnet'i reddettin ve ümmete muhalefet ettin.

Kur'ân'a gelince; Allah Teâlâ meleklerle Âdem'e secde etmelerini emrettiğinde İblis hariç tüm melekler secdeye kapanmışlardır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "İki elimle yarattığıma seni secde etmekten alıkoyan nedir? Kendini büyük mü gördün yoksa yüce kimselerden mi oldun?" (Sad, 75)

Allah Teâlâ Hicr Sûresi'nde şöyle buyurur: "Hani Rabbin meleklerle: 'Doğrusu ben, kuru bir çamurdan, kokuşmuş bir balçıktan bir beşer yaratacağım. Onu düzeltip içine ruhumdan üflediğimde hemen ona secde edin!' buyurmuştu. Meleklerin tümü, hep birlikte secdeye kapandılar. İblis ise müstesna; secde edenlerden olmayı reddetti. Buyurdu ki: Ey İblis! Sana ne oluyor da secde edenlerle birlikte olmu-

⁹⁵² İsnadı hasen olup Abdullah b. Selam'dan mevkuf olarak rivayet edilmiştir.

Tahrici 434 numaralı rivayette geçti.

⁹⁵³ İsnadı şöyledir:

• Senedinde Muğira b. Abdurrahman el-Hizami vardır. Takrib adlı eserde şöyle geçer: "Sikadır, garip rivayetleri vardır." Bk. 657.ci rivayet. Hakkında ihtilaf edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Abdullah b. Vehhab el-Hacebi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Basralıdır. Sikadır, onuncu tabakadandır ve H. 228'de vefat etmiştir. Buhârî ile Nesâî, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/430) - Tehzib (5/304) - Tehzibu'l Kemal (2/706) - Cerh ve Tadil (5/106) - Kaşif (2/94)

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden başka bir kaynağa rastlamadım. Bununla birlikte manasının doğruluğuna Kur'ân âyetleri ile sahih hadisler şahitlik etmektedir.

yorsun?" (Hicr, 28-32) İblis Âdem'e haset etmiştir. Çünkü Allah Teâlâ Âdem'i bizzat eliyle yaratmış, İblisi eliyle yaratmamıştır.

Musa (a.s.) ile Âdem (a.s.) karşılaştıklarında tartışmışlardı. Musa'nın Âdem'e karşı hüccetlerinden biri de ona "Sen, Allah Teâlâ'nın kendisini bizzat eliyle yarattığı, ruhundan üflediği ve meleklere emredip de kendisine secde ettikleri o Âdem misin?" demesidir. Yani Musa, Âdem'e Allah'ın başkalarına değil de sadece ona özgü kıldığı şu keramet ile hüccet getirmiştir: Allah Teâlâ onu bizzat eliyle yaratmış, meleklere ona secde etmelerini emretmiştir. Artık kim bunu inkâr ederse, gerçekten kâfir olmuştur.

Daha sonra da Âdem Musa'ya hüccet getirmiş, şöyle demiştir: "Allah'ın kela-mı ile seçtiği, kendisi için Tevrat'ı bizzat eliyle yazdığı... Musa sen misin?" Bu hadis daha önce geçmişti.

750. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştı. Musa ona dedi ki: Sen, Allah Teâlâ'nın kendisini bizzat eliyle yarattığı, ruhundan üflediği, meleklere kendisine secde etmelerini emredip onların secde ettikleri ve kendisine cennete yerleşmesini emrettiği o Âdem misin?..." Râvi daha sonra hadisin devamını zikretti.⁹⁵⁴

751. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştı. Musa ona dedi ki: Sen, Allah Teâlâ'nın kendisini bizzat eliyle yarattığı, ruhundan üflediği, kendisini cennete yerleştirdiği ve meleklere kendisine secde etmelerini emredip onların secde ettikleri o Âdem misin?..." Râvi daha sonra hadisin devamını zikretti.⁹⁵⁵

752. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştı. Musa ona dedi ki: Sen, Allah Teâlâ'nın kendisini bizzat eliyle yarattığı, ruhundan üflediği, kendisini cennete yerleştirdiği ve meleklere kendisine secde etmelerini emredip onların secde ettikleri o Âdem misin?..." Râvi daha sonra hadisin devamını zikretti.⁹⁵⁶

İşte bu, Musa'nın Âdem'e karşı hüccetidir. Allah Teâlâ onu bizzat eliyle yaratmıştır. Şimdi de Âdem'in Musa'ya getirdiği Allah'ın Tevrat'ı onun için bizzat eliyle yaratması hüccetine gelelim.

954 İsnadı hasendir. Bk. 357.ci rivayet. Ayrıca 185 numaralı rivayetin tahririnde de geçtiği üzere bu hadisin sahih şahitleri vardır.

955 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Amr vardır. el-Leysi'dir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. İbn Adiyy dedi ki: "Rivayetlerinde bir beis olmamasını ümit ederim." Bk. 61.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Ayrıca 185 numaralı rivayetin tahririnde de geçtiği üzere bu hadisin sahih şahitleri vardır.

956 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

Tahriri 185 numaralı rivayette geçti.

753. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem'le Musa tartıştı. Musa dedi ki: Ey Âdem! Bizi cennetten çıkaran babamız sen misin? Âdem dedi ki: Ey Musa! Allah Teâlâ'nın kelamı ile seçtiği, Tevrat'ı onun için bizzat eliyle yazdığı sen misin? Ben daha yaratılmadan kırk sene önce Allah Teâlâ'nın aleyhimde takdir ettiği bir iş konusunda mı beni kınıyorsun?"

Buyurdu ki: "Böylece Âdem Musa'ya hüccetle geldi, böylece Âdem Musa'ya hüccetle galip geldi."⁹⁵⁷

754. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdem ile Musa tartıştı. Musa dedi ki: Ey Âdem! Bize kaybettiren ve cennetten çıkartan babamız sen misin? Âdem dedi ki: Allah'ın kelamı ile seçtiği, Tevrat'ı onun için bizzat eliyle yazdığı ve onun da okuduğu o Musa sen misin? Sen Tevrat'ta bunun ben yaratılmadan kırk sene önce hükme bağlanan bir iş olduğunu görmedin mi? Musa: Evet, dedi."

Buyurdu ki: "Böylece Âdem, Musa'ya hüccetle galip geldi."

İbn Abde dedi ki: Süfyan, bir keresinde bunu şöyle rivayet etmişti: "Tevrat'ı onun için bizzat eliyle yazdığı sen misin? Ben daha yaratılmadan kırk sene önce Allah Teâlâ'nın aleyhimde takdir ettiği bir iş konusunda mı beni kınıyorsun?"⁹⁵⁸

755. ... Said b. Cübeyr'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Derken Âdem, Rabbinden birtakım kelimeler aldı, O da onun tövbesini kabul etti" (Bakara, 37) kavli hakkında dedi ki: "Âdem: 'Ey Rabbim! Beni bizzat elinle yaratmadın mı?' diye sordu. Allah: 'Tabii ki de öyle oldu' diye cevap verdi. Âdem: 'Ey Rabbim! Bana ruhundan üflemedin mi?' diye sordu. Allah: 'Tabii ki de öyle oldu' diye cevap verdi. Âdem: 'Ey Rabbim! Rahmetin gazabını geçmedi mi?' diye sordu. Allah: 'Tabii ki de öyle' diye cevap verdi. Âdem: 'Ey Rabbim! Beni cennetine yerleştirmedin mi?' diye sordu. Allah: 'Tabii ki de öyle' diye cevap verdi. Âdem: 'Ey Rabbim!

⁹⁵⁷ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muhammed b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 111.ci rivayet. Ne var ki bir sonraki hadiste Yakub b. Humeyd kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriri 185 numaralı rivayette geçti.

⁹⁵⁸ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Yakub b. Humeyd vardır. Saduk olmakla birlikte nadir vehimleri vardır. Bk. 219.cu rivayet. Ne var ki bir önceki hadiste de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Ahmed b. Abde vardır. İbn Musa ez-Zabbi'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Basralıdır. Ebû Hatim ve Nesâi, onu sika saymışlardır. Başka bir yerde ise "Rivayetinde beis yoktur" demiştir. İbn Hibban, onu Sikat'ta zikretmiştir. Zehebi dedi ki: "Hüccettir." İbn Hiraş, hakkında kelam etmiştir. Nasibi olmakla suçlanmıştır. Onuncu tabakadandır. Müslim ve diğer dört imam kendisinden rivayette bulunmuştur. H. 245'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/20) - Tehzib (1/59) Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriri 185 numaralı rivayette geçti.

Acaba tövbe edip durumumu düzeltsem, beni tekrar cennete koyacak mısınız?' diye sordu. Allah da 'Evet' diye cevap verdi."⁹⁵⁹

756. ... Mücahid'den; İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: "Allah Teâlâ dört şeyi eliyle yarattı; Âdem'i (a.s.), Arş'ı, kalemi ve Adn cennetlerini. Sonra diğer mahluka "Ol!" buyurdu, onlar da oldu."⁹⁶⁰

757. ... İsmail b. Ebi Halid'den; Hakim b. Cabir dedi ki: Bana Rabbiniz Teâlâ'nın ancak üç şeye dokunduğu haber verildi;

1. Cennet ağaçlarını bizzat eliyle dikti, toprağını safran ve zerdeçal, dağlarını da misk yaptı.

2. Âdem'i (a.s.) yarattı,

3. Tevrat'ı Musa (a.s.) için yazdı.⁹⁶¹

959 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Minhal vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 610.cu rivayet.
- Yine senedinde İbn Ebi Leyla vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası çok kötüdür. Bk. 335.ci rivayet.
- Yine senedinde Kays b. Rebi' vardır. Saduk olmakla birlikte yaşlanınca hafızası bozulmuştur.
- Yine senedinde Musannif'in 572.ci rivayette geçen şeyhi vardır. Ne var ki tahrihte de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Abbâs b. Abdullah et-Terfaki el-Vasiti vardır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, âbiddir. On birinci tabakadan olup H. 267 veya 278'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/397) - Tehzib (5/119)

Tahriç: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (1/243) Kays b. Rebi' yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca Asım b. Küleyb yoluyla Said b. Cübeyr'den, o da İbn Abbâs'tan ve yanında Ebu'l Âliye ile Süddî'den de rivayet etmiştir. Yine bu, 322 numaralı rivayette Ubeyd b. Umeyr'den mevkuf olarak da geçmiştir.

960 İsnadı sahih mevkuftur.

- Senedinde Ubeyd el-Mekteb vardır. Ubeyd b. Mihran el-Kufi'dir. Sikadır, beşinci tabakadandır. Kendisi Mücahid'den rivayet etmiş, ondan da iki Süfyan rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/545) - Tehzib (7/74)
  - Yine senedinde Ebû Salih vardır. Mahbub b. Musa el-Antaki el-Ferra'dır. Saduktur, onuncu tabakadandır ve H. 231'de seksen yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/231) - Tehzib (10/52)
- Senette sika bir râvi olan Muaviye b. Amr (Bk. 294.cü rivayet) ile birlikte zikredilmiştir.

Tahriç:

- Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 393) Ubeyd yoluyla bu şekilde...
- Hakim, Müstedrek (2/319) Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/48) Bu ikisi, Süfyan b. Said yoluyla Ubeyd'den buradakin-den daha uzun bir şekilde rivayet etmişlerdir.

961 İsnadı Hakim b. Cabir'e kadar sahihtir. Kendisi tablinden olduğu için senet maktudur.

- Hakim b. Cabir b. Tarık el-Ahmusi: Sikadır, üçüncü tabakadandır ve H. 82 veya 95 yılında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/193) - Tehzib (2/444)

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 570 (1/295) İbn Nümeir yoluyla "Bize İsmail b. Halid tahdis etti..." senediyle muhtasar olarak rivayet etmiştir. Yine bunu Zehebi, Muhtasar'ı Uluvv'da (s. 130) zikretmiş, Elbani de isnadının sahih olduğunu söylemiştir.

758. ... Muhammed b. İshak dedi ki: Muhammed b. Ka'b'ı işittim; şu hadisi anlatıyordu: Allah Teâlâ eli ile ancak üç şeye dokundu;

1. Âdem (a.s.),

2. Tevrat; onu Musa'ya bizzat eliyle yazdı.

3. Cennette bir ağaç olan Tuba. Onu bizzat eliyle dikti. Cennette, içerisinde dalı olmayan bir oda yoktur. Tuba, Allah Teâlâ'nın "*İman edip salih ameller işleyenlere Tuba ve güzel bir dönüş vardır.*" (Ra'd, 29) buyurduğudur.⁹⁶²

759. ... Katade'den, o da Enes'ten (r.a.); Ka'b el-Ahbar dedi ki: Doğrusu ismi yüce olan Allah ancak üç şeye dokunmuştur;

1. Âdem'i eliyle yarattı,

2. Tevrat'ı eliyle yazdı,

3. Cennet ağaçlarını bizzat eliyle dikti. Sonra cennete "Konuş!" buyurdu. Cennet de "Mü'minler kurtuluşa erdi" diye cevap verdi.⁹⁶³

• Suyuti, bunu ed-Dürü'l Mensur'da (3/549) Abd b. Humeyd ve İbn Münzir'e de nispet etmektedir.

• Ayrıca bu, Abdullah b. Haris b. Nevfel'den, o babasından merfu olarak Nebi'den (s.a.v.) de rivayet edilmiştir. Bk. Darekutni, Sıfat, 84 (s. 45) - Beyhaki, Esmâ ve Sıfat (2/47) Beyhaki dedi ki: "Mürseldir."

962 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Bekir b. Süleyman vardır. Künyesi Ebû Yahya el-Esvari'dir, Basralıdır. Ebû Hatim dedi ki: "Meçhuldür." Zehebi de aynı şeyi söylemiştir. İbn Hibban ise onu Sikat'ta zikretmektedir. İbn Hacer der ki: "İnşallah rivayetlerinde beis yoktur." Bk. Cerh ve Tadil (2/387) - Muğni Fi'd Duafa (1/977) - Lisanu'l Mizan (2/51)

• Yine senedinde Muhammed b. Abbad b. Âdem el-Hüzeli vardır. Basralıdır, makbuldür. Onuncu tabakadan olup H. 268'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/174) - Tehzib (9/243) Bununla birlikte kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

Tahriç: Bunu Ka'b rivayeti olarak başka bir yerde bulamadım ama önceki ve sonraki rivayetler, bu rivayeti desteklemektedir.

963 İsnadı Ka'b el-Ahbar'a kadar sahihtir.

• Senedinde Said b. Ebi Arube vardır. Sikadır, sebtir. Çokça tedlis yapardı. Sonradan karıştırmıştır. Bk. 678.ci rivayet. Ne var ki o, Katade'nin rivayetleri konusunda insanların en sağlamlarından biridir. Ayrıca Yezid b. Züray'ın kendisinden yaptığı rivayetler, karıştırmamasından öncedir.

• Yine senedinde Yezid b. Züray' vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 506.cı rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Minhal ez-Zarir vardır. Künyesi Ebû Abdullah veya Ebû Cafer el-Basri et-Temimi'dir. Sikadır, hafızdır. Onuncu tabakadan olup H. 231'de vafet etmiştir. Bk. Takrib (2/210) - Tehzib (9/475)

Tahriç:

• Darimi, er-Reddu Ale'l Merisi (s. 393) Muhammed b. Minhal yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir. Zehebi, bunu Muhtasarı'l Uluvv'da (s. 130) zikretmiş, Elbani de isnadının sahih olup eş-Şerîa kitabına nispet etmiştir.

• İbn Mübarek, Zühd (s. 512) - İbn Cerir, Tefsir (18/1) - İbn Adıyy, Kamil (5/1837) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 213 (s. 156) Bunların hepsi, Said yoluyla Katade'den "Bize Ka'b'ın şöyle dediği ulaştı..." senediyle rivayet etmişlerdir.

ALTMİŞİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN UYUMADIĞINA İMÂN

Allah Teâlâ şöyle buyurur: "O Allah ki O'ndan başka ilah yoktur. O, el-Hayy'dir, el-Kayyum'dur. O'nu ne bir uyuklama ne de uyku alır." (Bakara, 255) Ayrıca Nebî (s.a.v.) de bunu haber vermiş, şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ uyumaz, zaten O'na uyku da yaraşmaz."

760. ... Ebû Musa (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) aramızda iken ayağa kalktı ve şu beş şeyi söyledi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ uyumaz. Zaten O'na uyku da yaraşmaz. Ne var ki O, kıstı (tartı, rızık) indirir ve yükseltir. Gündüzden önce gece amelleri, geceden önce gündüz amelleri O'na yükselir. Hicabı ateştir -veya "nurdur" buyurdu- Şayet o hicabı kaldırsa, yüzünün subuhâtı, mahlukatından gözü erişen herkesi yakar."⁹⁶⁴

761. ... Ebû Musa el-Eşari (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) aramızda iken ayağa kalktı ve şu dört şeyi söyledi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ uyumaz. Zaten O'na uyku da yaraşmaz. Kıstı (tartı, rızık) yükseltir ve indirir. Gündüzden önce gece amelleri, geceden önce gündüz amelleri O'na yükselir. Hicabı nurdur -veya "ateştir" buyurdu- Şayet o hicabı kaldırsa, yüzünün subuhâtı, gözü erişen herkesi yakar."⁹⁶⁵

762. ... Ebû Musa el-Eşari (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) aramızda iken ayağa kalktı ve şu dört şeyi söyledi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ uyumaz. Zaten O'na uyku da yaraşmaz..." Râvi daha sonra aynı hadisi zikretti.⁹⁶⁶

• Hakim, Müstedrek (2/392) - Beyhaki, Esma ve Sıfat (2/37) Humeyd et-Tavil yoluyla Enes'ten "Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki..." şeklinde rivayet etmişlerdir. Hakim, senedinin sahih olduğunu söylemiş ama Zehebi "Bilakis zayıftır" demektedir. Yine bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de İbn Abbâs'tan rivayet edip sonrasında şöyle demiştir: "Bunu Taberani Evsat ve Kebir'de rivayet etmiştir."

964 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Sabbah ed-Dulabi vardır. Saduktur. Bk. 111.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Muaviye vardır. Zarir b. Hazim'dir. A'meş'in hadisleri konusunda insanların en hafızıdır. Bk. 292.ci rivayet.

Tahrici 659 numaralı rivayette geçti.

965 İsnadı sahihtir.

Tahrici 659 numaralı rivayette geçti.

966 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Mes'udi vardır. Abdurrahman b. Abdullah'tır. Saduktur, sonradan karıştırmıştır. İbn Mürre'den işitmesi, karıştırmasından öncedir. Bk. 253.cü rivayet. Bundan önceki iki hadiste de görüldüğü üzere A'meş ve Sevri, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde İbn Ömer el-Adeni vardır. Saduktur. Birçok kişi onu sika saymıştır. Bk. 37.ci rivayet. Ayrıca kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrici 659 numaralı rivayette geçti.

763. ... Ebû Musa (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) aramızda iken ayağa kalktı ve şu dört şeyi söyledi: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ uyumaz. Zaten O'na uyku da yaraşmaz..." Râvi daha sonra aynı hadisi zikretti.⁹⁶⁷

764. ... Haraşe b. Hurr dedi ki: Abdullah b. Selam'ın yanına gittim. Kendini benden uzak tuttu, ben de hemen kendimi tanıttım. Beni tanıyınca şöyle dedi: "Vallahi sana ancak Allah Teâlâ'nın kitabında olanı anlatacağım. Musa (a.s.) Rab-bine yaklaştı hatta kalemlerin gıcirtısını işitti. Musa: 'Ey Cibril! Rabbin uyur mu?' diye sordu. Cibril de 'Ey Rabbim! Sen uyur musun diye sormaktadır' dedi. Ona: 'Ey Cibril! Ona iki cam şişe ver, geceleyin uyumadan tutsun' buyurdu. Cibril he-men Musa'ya onları verdi. Musa ise uyudu ve cam şişeler yere çarpıp kırıldı. Bunun üzerine Cibril 'Ey Rabbim! Şişeler kırıldı' dedi. Buyurdu ki: Ey Cibril! Bana uyumak yaraşmaz. Şayet uyursam, gökler ve yer yok olup giderler."⁹⁶⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Zikrettiğimiz tüm bu şey-lere iman etmeyen kimselerden Allah'a sığınırız. Bu zikrettiklerimize ancak Kitab'a, Sünnet'e ve sahâbenin yoluna muhalefet eden Cehmiyye iman etmez. Allah Teâlâ'nın kendisine akıl verdiği her Müslümanın, dini adına onlardan sakınması gerekir.

İbn Mübarek dedi ki: "Şüphesiz ki bizler, kesinlikle Yahudi ve Hristiyanla-rın sözlerini aktarıyoruz. Ne var ki Cehmiyye'nin sözlerini aktarmaya gücümüz yetmiyor."⁹⁶⁹

967 İsnadı sahih olup 660 numaralı rivayette geçmişti.

Tahrici 659 numaralı rivayette geçti.

968 İsnadı Abdullah b. Selam'a kadar sahihtir. İsrâiliyyat haberlerindendir. İbn Kesir dedi ki: "Bu, İsrailoğulları haberlerinden ve Musa'nın (a.s.) Allah'ın sıfatları konusunda bilgisiz kalamayacağı ve O'nun münezzehtir olduğu bilinen şeylerdendir." Bk. Tefsir (1/456)

• Senedinde Haraşe b. Hurr el-Fezari vardır. Ömer'in gözetiminde bir yetimdi. İbn Hacer dedi ki: "Sahâbedir." İclî dedi ki: "Sikadır, tabîinin büyüklerindendir." Buna göre ikinci tabakadandır. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. H. 74'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/222) - Tehzib (3/138) - İclî, Sikat (s. 143)

Tahric: Bunu, Musannif dışında bu yoldan rivayet eden başka birine rastlamadım. Bununla birlikte İbn Cerir, Tefsir (3/8) - İbn Ebi Hatim (Bk. Ed-Dürri'l Mensur, 7/33) - İbn Kesir, Tefsir (6/543) - Ebû Ya'la (Bk. Metalib-i Aliye, 3/101)'de de görüleceği üzere İkrime'den mevkuf ve Ebû Hureyre yoluyla Nebî'den (s.a.v.) merfu olarak rivayet edilmiştir. Hafız İbn Kesir dedi ki: "Zahir olan bunun merfu değil, aksine münker isrâiliyyat haberlerinden biri olduğudur." Bk. Tef-sir (6/544) Aynı şekilde Mizan adlı eserinde (1/267) Zehebi ile Silsile-i Daife, 1034 (3/121) adlı eserinde çağdaşlardan olan Elbani, bunun münker olduğunu söylemişlerdir. Bununla birlikte İbn Ebi Hatim, bunu Said b. Cübeyr yoluyla İbn Abbâs'tan mevkuf olarak rivayet etmiştir. Bk. İbn Kesir, Tefsir (1/456) Sözü edilen rivayet şöyledir: "İsrailoğulları 'Ey Musa! Rabbin uyur mu?' diye sordular. Musa 'Allah'tan sakının!' diye cevap verdi. Bunun üzerine rabbi Teâlâ, ona şöyle nida etti: Ey Musa! Sana Rabbinin uyuyup uyumadığını sordular. Şimdi iki tane cam şişe al..." Râvi dedi ki: "Bize açıkça Allah'ı göster" Bu rivayet, doğruya daha çok benzemektedir. Çünkü burada soruyu soranlar, Musa değil de İsrailoğulları'dır. Zaten onlar "Bize açıkça Allah'ı göster" sözünü de söylemişlerdi. Bu yüzden böyle bir soru sormaları garipsenemez. Allah en iyisini bilir. Daha önce 579 numaralı rivayette sahih bir senetle geçmişti. Tahrici için oraya bakabilirsiniz.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dileriz.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah, her durumda kendisine hamd edilendir. Allah'ın salât ve selamı, Nebî ve ailesinin üzerine olsun.

ALTMİŞ BİRİNCİ BÂB: TASDİK EDİLMELERİ MÜSLÜMANA VACİP OLAN ESASLARI YALANLAYAN TOPLULUKLARIN MEZHEPLERİNDEN SAKINMAK

765. ... Yusuf b. Mihran dedi ki: İbn Abbâs (r.anhumâ) bize Basra'da hutbe verdi, dedi ki: Bir keresinde Mü'minlerin Emiri Ömer b. Hattâb (r.a.), içimizdeyken kalktı ve şöyle dedi: "Ey insanlar! Doğrusu bu ümmette bazı topluluklar çıkacak; recmi yalanlayacaklar, Deccal'ı yalanlayacaklar, havuzu yalanlayacaklar, şefaati yalanlayacaklar, kabir azabını yalanlayacaklar ve derileri yanıp kemikleri göründükten sonra bir toplumun cehennemden çıkacaklarını yalanlayacaklardır."⁹⁷⁰

970 İsnadı zayıfır, iki illeti vardır.

1. Senedinde Yusuf b. Mihran el-Basri vardır. Zayıftır. Bunun yanında Ebû Zur'a, onu sika saymıştır. Dördüncü tabakadan olup kendisinden sadece İbn Cud'an rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (2/382) - Tehzib (11/424) - Kaşif (3/263)

2. Yine senedinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cud'andır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.

• Yine senedinde Mübarek b. Fudale vardır. Tesviye tedlisi yapardı. Bk. 59.cu rivayet. Ne var ki tahriçte de görüleceği üzere Ma'mer ve Hüseyin, 768.ci rivayette geleceği üzere Hammad b. Seleme kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriç:

• Abdurrezzak, Musannef, 6751 (3/588), 20860 (11/412) Ma'mer yoluyla Ali b. Zeyd'den aynı şekilde...

• Ahmed, Müsned (1/23) Hüseyin yoluyla "Bize Ali b. Zeyd haber verdi..." senediyle buradakine yakın lafızlarla...

• İbn Ebi Asım, Sünne, 343 (1/151) Elbanî dedi ki: "İsnadı Ali b. Zeyd dolayısıyla zayıftır. Kendisi İbn Cud'an'dır ve hafızası kötüdür."

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 8829 (10/77) - İbn Ebi Asım, Sünne, 697 (2/321) - Musannif, 766. Bunların hepsi, Abdullah b. İdris yoluyla Eş'as'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Musannif, 767 - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 159 (s. 129) Bu ikisi, Hammad yoluyla Ali b. Zeyd'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

766. ... Yusuf b. Mihran'dan, o İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); dedi ki: Ömer (r.a.) dedi ki: "Bu ümmette bazı topluluklar çıkacak; recmi yalanlayacaklar, havuzu yalanlayacaklar, şefaati yalanlayacaklar, kabir azabını yalanlayacaklar ve bir toplumun cehennemden çıkacaklarını yalanlayacaklardır."⁹⁷¹

767. ... Yusuf b. Mihran'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.) şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v.) recmetti, Ebû Bekir (r.a.) recmetti ve ben de recmettim. Bir topluluk gelecek; recmi, havuzu, şefaati, kabir azabını ve bir topluluğun cehennemden çıkacaklarını yalanlayacaklardır."⁹⁷²

768. ... Yusuf b. Mihran'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Ömer b. Hattâb hutbe verdi, dedi ki: "Ey insanlar! Şüphesiz ki recm haktır; sakın hilelere aldanmayın! Bunun delili şudur: Rasûlullah (s.a.v.) recmetmiştir, Ebû Bekir (r.a.) recmetmiştir ve bizler de recmi uyguladık. Doğrusu bu ümmetten bir topluluk olacak; recmi yalanlayacaklar, Deccal'ı yalanlayacaklar, Güneş'in battığı yerden doğmasını yalanlayacaklar, kabir azabını yalanlayacaklar, şefaati yalanlayacaklar ve derileri yanıp kemikleri göründükten sonra bir toplumun cehennemden çıkacaklarını yalanlayacaklardır."⁹⁷³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Gerçekten bu ümmette Ömer'in (r.a.) tüm dedikleri ortaya çıkmıştır. Akıllı insanların, mezhebi Ömer'in (r.a.) dediklerini yalanlama olan kimselerden sakınması gerekir.

• Heysemi bu rivayeti Mecmau'z Zevaid'de (7/207) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu uzun bir hadiste Ahmed ve Ebû Ya'la rivayet etmiştir. Senedinde Ali b. Zeyd vardır ki hafızası kötüdür. Seneteki diğer râviler ise sikadırlar." Hafız İbn Hacer, bunu Metalib-i Aliye'de (3/92) Haris'e de nispet etmektedir. Ayrıca bundan sonraki iki rivayet ile tahricine bakınız.

971 İsnadı zayıftır; bir önceki rivayetteki iki illet burada da vardır.

• Yine senedinde Eş'as vardır. Bir sonraki rivayette açıkça geçtiği üzere İbn Sevvar el-Kindî'dir. Zayıftır. Bk. 231.ci rivayet. Ne var ki 768 numaralı rivayette Hammad b. Seleme, bir önceki rivayet ve tahricinde de görüldüğü üzere Ma'mer ve Hüseyin kendisine mütâbaat etmişlerdir. Şeyh Elbani, İbn Ebi Asım'ın Sünné adlı eserinde yaptığı tahric çalışmasında 343 numaralı rivayette (1/152) şöyle der: "Zahir olan onun Abdullah el-Haddani el-Basri olduğudur." Bununla birlikte 697 numaralı rivayette (2/321) onun hakkında "İbn Berraz el-Hecemi demiştir." Doğrusu ise bir sonraki rivayette de açıkça geçtiği üzere İbn Sevvar el-Kindî'dir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

972 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

Tahrici 765 numaralı rivayette geçti.

973 İsnadı daha öncekiler gibi zayıftır.

Tahrici 765 numaralı rivayette geçmiştir.

• Ayrıca rivayetin ilk bölümünden "Bu ümmette bir topluluk olacak..." cümlesine kadar kısmı, Said b. Müseyyeb yoluyla Ömer b. Hattâb'tan sabittir. Bk. Mâlik, Muvatta (2/824) - Ahmed, Müsned (1/36) - Tirmizî, Sünen, 1431 (4/38) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir. Ömer'den birçok yoldan rivayet edilmiştir." Ayrıca bk. Beyhaki, Sünen-i Kübra (8/213)

• Aynı şekilde bu, Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe yoluyla İbn Abbâs'tan "Ömer dedi ki..." şeklinde de rivayet edilmiştir. Bk. Ahmed, Müsned (1/29, 40) - Darimi, 2327 (2/99) - Müslim, 1691 (3/1317) - Ebû Davud (Avn, 12/97) - Tirmizî, 1432 (4/38) - İbn Mâce, 2553 (2/853)

Şimdi bizler, Ömer'in (r.a.) zikrettiği bu esasları -bunlara iman etmenin vacip olduğunu açıkça ortaya koyma adına- tek tek Rasûlullah'tan (s.a.v.) aktaracağız. Artık kim bunlara iman etmez, bunları tasdik etmezse, artık o hak yolu şaşırmıştır. Allah Teâlâ, akli yerinde olan mü'min âlimleri, zikrettiğimiz esasları yalanlamaktan korusun.

Recme gelince; Rasûlullah (s.a.v.) recmi uygulamıştır. İlim ehli, yanında zina ettiğini itiraf ettiğinde onun Maiz'i recmettiği ile yanında zina ettiğini itiraf ettiğinde Gamidli kadını recmettiği hususunda kesinlikle ihtilaf etmemiştir.⁹⁷⁴

Yine uzun bir kıssada geçtiği üzere ashâbından biri olan Üneys'e bir adam, karısının zina ettiğini anlattığında Nebî (s.a.v.) Üneys'e "Şunun karısına git ve eğer itiraf ederse onu recmet" buyurmuş, kadın itiraf edince onu recmetmiştir.⁹⁷⁵

Yine Nebî (s.a.v.) zina eden iki Yahudi'yi recmetmiştir.⁹⁷⁶ Ayrıca Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) recmetmiş⁹⁷⁷ ve Ömer b. Hattâb (r.a.) da recmetmişlerdir.⁹⁷⁸ Yine Ali b. Ebi Talib (r.a.), evli olduğu halde zina eden Şurahe'ye Cuma günü sopa vurup Cumartesi günü de recmetmiş ve şöyle demiştir: "Ona Allah Teâlâ'nın Kitabı ile sopa vurdum, Rasûlullah'ın (s.a.v.) Sünneti ile recmettim."⁹⁷⁹

Bu, böyledir. Ayrıca Müslümanların fakihleri katında da bu konuda ihtilaf yoktur; aleyhinde dört kişi şahit olduğunda veya zina ettiğini itiraf ettiğinde zina eden evlinin recmedilmesi gerekir. Bu kimse erkek veya kadın olsun fark etmez. Bekâra ise sopa vurulur. Âlimler bu konuda ihtilaf etmemişlerdir. Artık bunu iyice bilin!

974 Maiz ve Gamidli kadının recmedilmesi olayı için bk. İbn Ebi Şeybe, Musannef (10/78) - Ahmed, Müsned (2/3, 5/347) - Darimi, 2321 (2/98) - Müslim, 1690 (3/1321) - Ebû Davud (Avn, 12/99, 118) - Darekutni, Sünen (3/92)

975 Bk. Şafii, er-Risale, 691 (s. 248) - Buhârî, Hudud, 6827, 6828 (Fethu'l Bari, 12/136, 137), 6832, 3843 (12/172), 6859, 6850 (12/185) - Müslim, 1697, 1698 (3, 1324, 1325) - Darimi, 2322 (2/98) - Ebû Davud (Avn, 12/128) - Tirmizî, 1432 (4/39, 40) - İbn Mâce, Hudud, 2549 (2/852)

976 Bk. Mâlik, Muvatta (2/819) - Şafii, er-Risale, 692 (s. 250) - Ahmed, Müsned (2/5) - Darimi, Sünen, 2326 (2/99) - Buhârî, 6841 (12/166) - Müslim, 1699 (3/1326) - Ebû Davud (Avn, 12/131) - Tirmizî, 1436 (4/43) - İbn Mâce, 2556 (2/854)

977 Bk. 768.ci rivayet ve tahriri.

978 Ömer'in recim uygulaması için bk. Muvatta (2/823)

979 Bunu Buhârî, Şa'bi'ye kadar uzanan bir senetle Ali'den (r.a.) şöyle rivayet eder: Kadını Cuma günü recmettiğinde şöyle dedi: "Onu Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünneti ile recmettim." Bk. 6812 (Fethu'l Bari, 12/117) İbn Hacer dedi ki: "Ali b. Ca'd rivayetinde 'Ona Allah'ın Kitabı ile sopa vurdum' ziyadesi vardır. Ali b. Ca'd'ın başka bir rivayetine göre ise Ali, zina eden bir kadının yanına gelip Perşembe günü ona sopa atmış, Cuma günü de recmetmiştir. Nesâi ile Darekutni'nin Şa'bi'den rivayet ettiklerine göre o 'Ali, Şurahe el-Hemedaniyye'ye geldi... sonra onu recmetti' demiştir. Başka bir rivayette 'Doğum yaptığımda Perşembe günü onu çıkardı ve yüz sopa vurdu. Sonra onu hapse geri gönderdi. Cuma günü olduğunda onun için bir çukur kazdı ve recmetti' şeklindedir." Bk. Fethu'l Bari (12/119) - İbn Ebi Şeybe, Musannef (10/82) - Abdurrezzak, Musannef (7/328) - Beyhâkî, Sünen-i Kübra (8/220) Buna göre kadını Perşembe günü sopalamış, Cuma günü de recmetmiştir. Yani Musannif'in dediği gibi Cuma günü sopalayıp Cumartesi günü recmetmiş değildir. Allah en iyisini bilir.

ALTMİŞ İKİNCİ BÂB: ŞEFAATE İMÂN ETMENİN VACİP OLUŞU

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah sizlere rahmet et-sin! Bilin ki şefaati inkâr edenler, cehenneme girenlerin bir daha çıkmayacaklarını iddia etmektedirler. Bu, Mutezile'nin mezhebidir.⁹⁸⁰ Onlar, şefaati ve yanında inşalah şimdi zikredeceğimiz ve Allah Teâlâ'nın Kitabı, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetleri, sahâbe ile onlara ihsan ile tâbi olanların sünnetleri ve Müslümanların fakihlerinin görüşünde aslı (delili) olan bir kısım şeyleri yalanlamaktadırlar. Mutezile, zikredeceğimiz bu esasların tümüne muhalefet etmektedir. Onlar ne Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetlerine ne de ashâbının sünnetlerine iltifat ederler. Onların yaptığı ancak Kur'an'ın müteşâbih âyetleri ve kendilerine akıllarının gösterdikleri ile karşı çıkmaktan ibarettir.

Bu ise Müslümanların yolu değildir. Bu ancak hak yoldan sapan ve şeytanın kendileri ile oyun oynadığı kimselerin yoludur.

Allah'ın Nebîsi'ne (s.a.v.) vahiy indirmek sûretiyle sakındırdığı ve Nebî'nin (s.a.v.) de bizleri kendilerinden sakındırdığı o kimseler hakkında Allah Teâlâ Nebîsi'ne şöyle buyurmuştur: *"Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'an) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondaki müteşâbihlere tâbi olurlar. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde derinleşenler ise 'O'na iman ettik, bunların hepsi Rabbimizin katındandır' derler. Ancak akıl sahipleri öğüt alırlar."* (Âl-i İmrân, 7)

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Müteşâbih âyetler hakkında tartışanları gördüğünüzde bilin ki onlar, Allah'ın kastettiği o kimselerdir. Derhal onlardan sakının!"*

769. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) *"Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'an) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondaki müteşâbihlere tâbi olurlar. Halbuki onun tevilini ancak Allah bilir..."* (Âl-i İmrân, 7) âyetini okudu ve ardından şöyle buyurdu: *"Müteşâbih âyetler hakkında tartışanları gördüğünüzde bilin ki onlar, Allah'ın kastettiği o kimselerdir. Derhal onlardan sakının!"*⁹⁸¹

770. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) *"Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'an) bir kısım âyetleri muhkemdir -ki bunlar kitabın anasıdır- diğerleri ise müteşâbihtir. Kalplerinde eğrilik bulunanlar, fitne arzuladıkları ve (hevâlarına göre) tevilini yapmak istedikleri için ondaki müteşâbihlere tâbi olurlar. Halbuki*

⁹⁸⁰ Aynı şekilde Hariciler de bu görüştedir.

⁹⁸¹ İsnadı sahihtir.

Tahriri 42 numaralı rivayette geçti.

onun tevilini ancak Allah bilir..." (Âl-i İmrân, 7) âyetini okudu ve ardından üç kere şöyle buyurdu: "Allah sizler için onları isimlendirdi. Artık onlardan sakının!"⁹⁸²

771. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah sizleri sakındırdı. Artık onları gördüğünüzde siz de sakının!"⁹⁸³

772. ... Bükeyr b. Abdullah b. el-Eşecc'den; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Doğrusu insanlar sizinle Kur'ân'ın müteşâbih olanıyla tartışmaya girişeceklerdir. Siz ise onları, sünnetler ile mağlup edin. Çünkü sünnetlerin ashâbı, Allah Teâlâ'nın kitabını en iyi bilenlerdir."⁹⁸⁴

773. ... Yezid el-Fakir dedi ki: Bir keresinde yanımda kendisine Talk b. Habib denilen bir kardeşim ile Mekke'deydik. O sıra Haruriye görüşüne sahiptik. Derken Cabir b. Abdullah'ın (r.anhumâ) geldiğini duyduk. Kendisi her hac mevsiminde gelirdi. Hemen onun yanına vardık ve şöyle dedik: "Bize senin şefaât konusundaki sözün ulaştı. Halbuki Allah Teâlâ'nın Kitabı sana muhaliftir." Bunun üzerine yüzümüze baktı ve "İrak ehlinden misiniz?" diye sordu. Bizler "Evet" diye cevap verince tebessüm etti -veya güldü. Dedi ki: "Peki, sizler bu görüşünüzü Allah'ın Kitabı'nın neresinde buldunuz?" Dedik ki:

- Allah Teâlâ, Kitabı'nda şöyle buyurur: "*Rabbimiz! Şüphesiz ki sen kimi cehenneme girdirirsen, gerçekten onu rezil etmişsindir. Zalimlerin hiçbir yardımcısı yoktur.*" (Âl-i İmrân, 192) Yine şöyle buyurur: "*Ateşten çıkmayı isteyecekler ama oradan çıkacak değiller.*" (Maide, 37) Yine şöyle buyurur: "*Gam-kederden dolayı oradan her çıkmayı istediklerinde oraya geri döndürülürler.*" (Hac, 22) Daha bunun gibi nice âyetler vardır.

Dedi ki:

- Allah Teâlâ'nın Kitabı'nı siz mi daha iyi biliyorsunuz yoksa ben mi?

- Aksine sen bizden daha iyi biliyorsun.

- Allah'a yemin olsun ki bu âyetlerin Rasûlullah'a (s.a.v.) inişine tanıklık ettim. Yemin ederim ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) bunlara yaptığı tevil/tefsire şahit oldum. Şüphesiz ki şefaât, akıllı kimseler için Allah Teâlâ'nın Kitabı'nda vardır.

982 İsnadı sahihtir.

Tahriri 42 numaralı rivayette geçti.

983 İsnadı hasendir.

• Senedindeki Velid b. Müslim, muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 51.ci rivayet.

• Yine senedinde Ali b. Sehl vardır. Saduktur. Bk. 72.ci rivayet. Ne var ki 42 numaralı rivayetin tahririnde de geçtiği üzere birçok kişi, kendisine mütâbaat etmiştir. Hadis sahihtir.

Tahriri 42 numaralı rivayette geçti.

984 İsnadı munkatıdır; Bükeyr, Ömer'den işitmemiştir.

Tahriri 93 numaralı rivayette geçti.

- Hani şefa'at nerede?

Bunun üzerine Cabir (r.a.), bizlere Müddessir Sûresi'nden şu âyetleri okudu: "Sizi Sekar'a sokan da nedir? Onlar: 'Bizler namaz kılanlardan değildik, miskini yedirmezdik, (boş işlere) dalanlarla birlikte biz de daldık, dîn gününü yalanlardık ve tâ ki bize yakın (ölüm) geliverdi' derler. Artık onlara şefa'atçilerin şefaati fayda vermez." (Müddessir, 42-48)

Cabir sonrasında şöyle dedi: "Şefaatin Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayanlar için geçerli olduğunu görmüyor musunuz? Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Hiç şüphesiz Allah Teâlâ mahlukatı yaratmış, bunun için kimseden yardım istememiş ve kimseyle istişare etmemiştir. Sonra onları öldürmüş, bunun için kimseden yardım istememiş ve kimseyle istişare etmemiştir. Sonra onları tekrar diriltmiş, bunun için kimseden yardım istememiş ve kimseyle istişare etmemiştir. Derken dilediği kimseleri rahmetiyle cennete girdirmiş, dilediği kimseleri de günahları sebebiyle cehenneme sokmuştur. Sonra Allah Teâlâ muvahhidlere şefkat göstermiş ve bir meleği su ve nurla göndermiştir. Melek hemen cehenneme girmiş ve suyu sıçratmıştır. Suyu ancak Allah'ın dilediği kimselere dökmüştür, suyu ancak dünyadan Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ayrılan kimselere dökmüştür. Bunun üzerine onları ateşten çıkarmış ve cennete koymuştur. Sonra melek Rabbine dönmüş, Rabbi de onun su ve nurunu arttırmıştır. Melek tekrar suyu sıçratmış ve suyu ancak Allah'ın dilediği kimselere dökmüştür, suyu ancak dünyadan Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmaksızın ayrılan kimselere dökmüştür. Bu durumdaki kimselerin hepsine illaki o sıçrayan su isabet etmiş, derken onları çıkartmış ve cennete koymuştur. Sonra şefa'atçilere izin vermiş, onlar da şefa'at etmişlerdir. Derken onları rahmetiyle ve şefa'atçilerin şefaatiyle cennete girdirmiştir."⁹⁸⁵

774. ... Yezid b. Suheyb dedi ki: Bir keresinde Cabir b. Abdullah'a (r.anhumâ) uğradım. Bir halkada oturmuş, insanlara hadis anlatıyordu. Hemen yanına oturdum. Onu işittim ki cehennemden çıkacak bir kısım insanları zikrediyor. O

985 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdülvahid b. Süleym vardır. Zayıftır. Bk. 413.cü rivayet. Bununla birlikte Müslim'in rivayetinde Muhammed b. Ebi Eyyûb -ki o saduktur- ve bir sonraki rivayette Mübarek b. Fudale -ki o da saduk olmakla birlikte tesviye tedlisi yapardı- mütâbaat etmişlerdir.

• Yezid el-Fakir: İbn Suheyb el-Kufi'dir. Bk. 525.ci rivayet.

• Yine senedinde Said b. Yesar vardır. ez-Zabbi'dir, sikadır, hafızdır. Bk. 73.cü rivayet.

Tahriç:

• Müslim, Kitabu'l İman, 191 (1/179) - Beyhaki, İtikad (s. 91) Bu ikisi, Muhammed b. Ebi Eyyûb

yoluyla "Bana Yezid el-Fakir tahdis etti..." senediyle muhtasar olarak rivayey etmişlerdir.

• Ebû Avane, Müsned (1/180) Yine bunu İbn Ebi'd Dünya, Talk b. Habîb yoluyla "Şefaati en çok yalanlayan insanlardan biriydim, tâ ki Cabir b. Abdullah ile karşılaştım..." şeklinde muhtasar

olarak rivayet etmiştir. Bk. İbn Kesir, Nihaye (2/222)

• Abdurrezzak, Musannef (11/412) Talk'tan "Cabir'e dedim ki..." şeklinde buradakine yakın lafızlarla...

zaman ben bunu inkâr ediyordum. Dedim ki: "Vallahi insanlara değil size yani Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbına şaşıyorum. Allah Teâlâ 'Ateşten çıkmayı isterler ama oradan çıkacak değildir; onlar için sürekli bir azap vardır' (Maide, 37) buyurmaktadır." Bunun üzerine yanındakiler beni azarladı. O ise, halkadaki en yumuşak huylu oldu. Dedi ki: "Bırakın şu adamı!" Sonra şöyle dedi: "Allah Teâlâ ancak 'Şüphesiz kâfirlere gelince; şayet yeryüzünde bulunanların tümünü ve yanında bir benzerini kıyamet gününün azabından kurtulmak için fidye vermeye çalışsalar, yine de onlardan kabul edilmeyecek. Onlar için elem verici bir azap vardır. Ateşten çıkmayı isterler ama oradan çıkacak değildir; onlar için sürekli bir azap vardır' (Maide, 36-37) buyurmaktadır."

Cabir (r.a.) dedi ki: "Yoksa sen Kur'ân'ın 'Gecenin bir kısmında sana nafile olmak üzere teheccüd et. Rabbinin seni övülen bir makama (Makam-ı Mahmud'a) göndermesi umulur' (İsra, 79) âyetini okumuyor musun? Şüphesiz Allah Teâlâ günahları sebebiyle bir topluma azap etmiştir. Onları çıkarmayı dilerse çıkaracaktır."

Yezid dedi ki: "O günden sonra şefaati yalanlamadım."⁹⁸⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Hiç şüphe yok ki şefaati yalanlayanlar, yaptıkları tevilde fahiş bir hata etmekte, Kitap ve Sünnet'in yolundan ayrılmaktadırlar. Bunun sebebi, Kur'ân'da kâfirler hakkında inen âyetlere dayanmalarıdır. Allah Teâlâ o kâfirlerin ateşe girdiklerinde bir daha asla oradan çıkamayacaklarını haber vermiştir. Bunun üzerine şefaati yalanlayanlar, o âyetleri muvahhidler için de geçerli saymışlar, Rasûlullah'tan (s.a.v.) gelen ve şefaatin büyük günah işleyen kimseler için olmasıyla alakalı haberlere ise iltifat etmemişlerdir. Halbuki Kur'ân, şefaatin varlığını göstermektedir. Bununla birlikte onlar, iman ehli kimselerin üzerinde bulunduğu itikat esaslarından ayrılmış, Mü'minlerin yolundan başkasına tâbi olmuşlardır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Kendisine hidayet belli olduktan sonra her kim Rasûl'e karşı çıkar ve mü'minlerin yolundan başkasına tâbi olursa, onu döndüğü şeye çeviririz ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir!" (Nisa, 115)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünneti ile sahâbenin sünnetlerini reddeden herkes, Rasûl'e karşı çıkan ve ona isyan eden kimselerdendir. Sünnetleri kabul etmeyi terk ettiğinden dolayı Allah Teâlâ'ya da isyankâr olmuştur. Şayet bu yoldan çıkmış kimse, kendisine karşı insafî dav-

986 İsnadı hasendir.

- Senedinde Mübarek b. Fudale vardır. Saduktur, tesviye tedlisi yapardı. Bk. 59.cu rivayet. Burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Ayrıca Müslim ve Beyhaki'nin rivayetinde Muhammed b. Ebi Eyyûb, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca bir önceki rivayetin tahririne bakınız.
- Yine senedinde Şeyban b. Ferruh vardır. Bk. 75.ci rivayet. Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

ransaydı, Allah'ın hükümleri ile mahlukatın kendisiyle O'na kulluk ettiği tüm amel-lerin sadece Kur'ân ve Sünnet'ten alınacağını bilip anlardı. Allah Teâlâ, Nebîsi'ne emretmiş, şöyle buyurmuştur: *"Sana da insanlara kendilerine neyin indirildiğini açıklayasın ve olur ki düşünürler diye Zikri indirdik."* (Nahl, 44)

Nebî (s.a.v.), kendilerine farz kılınan tüm hükümleri ümmetine beyan etmiş, dünya ve ahiret işlerini ve iman etmeleri gereken esasları onlara açıklamıştır. Onları bilgisiz cahiller olarak bırakmamış; aksine hak ehlinin bilip tanıdığı ölüm, kabir, mü'minin karşılaşacakları, kâfirin karşılaşacakları, mahşer, vukuf, cennet ile cehennemle alakalı ne varsa kademe kademe ümmetine öğretmiştir. Bunların hepsini ilgili yerlerinde anlatacağız inşallah.

Ey Müslümanlar! Bilin ki kâfirler cehenneme girip elem verici azabı gördüklerinde ve şiddetli aşağılanmaya uğradıklarında kendileriyle birlikte ateşte olan muvahhidlere bakarlar. Hemen onları ayıplarlar ve *"Dünyada Müslüman olmanızın size bir yararı olmadı mı ki bizimle buradasınız?"* derler. Onların bu sözleriyle tevhid ehlinin üzüntüleri, gam ve kederleri artar. Allah Teâlâ ise kâfirlerin onları ayıplamaları dolayısıyla uğradıkları kederi bilmektedir. Bunun üzerine Allah şefaate izin verir; derken nebiler, melekler, şehidler, âlimler ve mü'minler, Müslümanlardan olup da cehenneme giren kimseler için şefaate ederler ve onları Rasûlullah'ın (s.a.v.) bize haber verdiği kadarıyla, farklı farklı tabakalar üzere ateşten çıkarırlar ve onlar hemen cennete girerler. Küfür ehli onların gittiğini gördüklerinde, işte o zaman keşke daha önce Müslüman olsaydılar diye arzu edecekler ve onlara şefaate edecek bir şefaatchi ve uğradıkları azabı onlardan giderecek sıcak bir dostun olmadığını kesin bir şekilde anlayacaklardır.

Allah Teâlâ, azaptan derileri kızarmış ve şefaatin kendileri dışındakiler için olduğunu anladıkları an ile alakalı şöyle buyurur: *"Bizim için şefaate edecek şefaatchiler veya daha önce amel ettiğimizden farklı amel edelim diye tekrar (dünyaya) dönme imkânımız var mı?"* (A'raf, 53) Yine şöyle buyurur: *"Artık onlar, o azgınlar ve İblis orduları, toptan oraya tepetaklak atılırlar. Orada birbirleriyle çekişerek şöyle derler: Vallahi, biz gerçekten apaçık bir sapıklık içindeymişiz. Çünkü biz sizi âlemlerin Rabbi ile eşit tutuyorduk. Bizi ancak o günahkârlar saptırdı. Şimdi artık bizim ne şefaatchilerimiz var, ne de yakın bir dostumuz."* (Şuara, 94-101) Yine Allah Teâlâ, meleklerin kâfirlere *"Sizi Sekar'a sokan da nedir?"* (Müddessir, 42), onların şöyle cevap verdiğini haber vermektedir: *"Onlar: 'Bizler namaz kılanlardan değildik, miskini yedirmezdik, (boş işlere) dalanlarla birlikte biz de daldık, din gününü yalanlardık ve tâ ki bize yakın (ölüm) geliverdi' derler. Artık onlara şefaatchilerin şefaati fayda vermez."* (Müddessir, 42-48)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Müddessir Sûresi'nde geçen bu özelliklerin hepsi kâfirlerin ahlaklarıdır. Görüldüğü gibi Allah Teâlâ "Artık onlara şefaathilerin şefaati fayda vermez" (Müddessir, 48) buyurmuştur. Bu da gösteriyor ki ortada kesinlikle şefaath diye bir şey vardır ve bu, sadece tevhid ehline has olup kâfirlere değildir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Elif, Lam, Ra. Bunlar, Kitab'ın ve apaçık bir Kur'an'ın âyetleridir. Kâfirler, keşke daha önce Müslüman olsaydılar diye çokça arzu edeceklerdir." (Hicr, 1-2)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kâfirlerin keşke daha önce Müslüman olsaydılar diye arzu etmeleri şöyle olacaktır: Cehennemde yanlarında muvahhidlerden de bulunduğunu gördüklerinde onları ayıplayıp "Dünyada Müslüman olmanızın size bir yararı olmadı mı ki bizimle buradasınız?" derler ve bu, tevhid ehlinin üzülmesine sebep olur. Derken Allah Teâlâ meleklerle, nebilerle ve diğer mü'minlere onlara şefaath etmeleri için izin verecek, onlar da şefaath edeceklerdir. Bunun üzerine tevhid ehlini ateşten çıkarır, kâfirler onları göremez olurlar. Bu yüzden onları sorarlar ve kendilerine "Şefaathçiler onlara şefaath etti, çünkü onlar daha önce Müslümandı" diye cevap verilir. İşte tam burada keşke daha önce Müslüman olsalardı da onlar da şefaathen yararlanırsalardı diye arzu ederler.

775. ... Hammad dedi ki: İbrahim'e "Kâfirler keşke daha önce Müslüman olsaydılar diye çokça arzu edecekler" (Hicr, 2) âyetini sordum. Dedi ki: "Bana anlatıldığına göre müşrikler, cehenneme girenlere 'Kendisine ibadet ettiğiniz şeyin size bir yararı olmadı' derler. Bunun üzerine Allah Teâlâ gazaba gelir ve meleklerle nebilerle 'Şefaath edin!' buyurur. Onlar hemen şefaath ederler de cehennemden çıkarlar. Öyle ki İblis dahi o an onlarla çıkmayı ümit eder. İşte tam bu esnada kâfirler, keşke daha önce Müslüman olsaydılar diye arzu ederler."⁹⁸⁷

987 İsnadı hasendir.

• Senedinde Hammad vardır. Müslim b. Ebi Süleyman el-Eş'ari'dir. Fakih, saduktur ama vehimleri vardır. Beşinci tabakadandır, Mürcie olmakla suçlanmıştır. H. 120 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/197) - Tehzib (3/16)

• Yine senedinde İsmail b. İbrahim vardır. İbn Uleyye'dir.

Tahriç:

• İbn Cerir, Tefsir (14/3) Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (5/64) bunu Künâ adlı eserinde Hakim'e de nispet etmektedir.

• Yine bu, bir sonraki rivayette İbn Abbâs'tan da gelecektir.

• Ayrıca bu, Ebû Bürde yoluyla babasından, o da Ebû Musa el-Eş'ari'den merfu olarak şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cehennemlikler cehennemde bir araya geldiklerinde, içlerinde kible ehlinde olup Allah'ın dilediği kimseler de olur. Kâfirler: 'Müslüman olmanız size bir yarar sağlamadı mı ki bizimle burada oldunuz?' derler. Müslümanlar: 'Bizim işlediğimiz bazı günahlar vardı' diye cevap verirler. Allah onların konuşmalarını işitir ve kible ehlinde cehennemde olan kimseler için emir verir, ateşten çıkartılırlar. Bunun üzerine kâfirler: 'Keşke bizler de Müslüman olsaydık da onlar gibi biz de çıkabilseydik' derler." Rasûlullah (s.a.v.) sonrasında

776. ... Mücahid'den, İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Kâfirler, keşke daha önce Müslüman olsaydılar diye çokça arzu edeceklerdir" (Hicr, 2) âyeti hakkında dedi ki: "Rahmet ve şefaati devam eder. Tâ ki 'Tüm Müslümanlar cennete girecektir' denilir. İşte o esnada kâfirler, keşke daha önce Müslüman olsaydılar diye arzu ederler."⁹⁸⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Böylece şefaati yalananların hücceti batıl olmuştur. Eğer tövbe etmezse ona yazıklar olsun! Enes b. Mâlik'ten (r.a.) rivayet olunduğuna göre o şöyle demiştir: "Her kim şefaati yalansalrsa, onun şefaatten hiçbir nasibi yoktur."

777. ... Asım'dan; Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: "Her kim şefaati yalansalrsa, onun şefaatten hiçbir nasibi yoktur."⁹⁸⁹

ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB: ŞEFAATİN BÜYÜK GÜNAH İŞLEYEN KİMSELER İÇİN OLDUĞU KONUSUNDAKİ RİVAYETLER

778. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şefaetim, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir."⁹⁹⁰

şu âyeti okudu: "Elif, Lam, Ra. Bunlar, Kitap'ın ve apaçık bir Kur'an'ın âyetleridir. Kâfirler, keşke daha önce Müslüman olsaydılar diye çokça arzu edeceklerdir." (Hicr, 1-2) Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 843 (2/405) - İbn Cerir, Tefsir (14/2) - Taberani, Kebir (Mecmau'z Zevaid, 7/45) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 79 (s. 91) - İbn Ebi Hatim ve İbn Merduyeh (Kenzu'l Ummal, 14/541) Bu sahih bir hadistir ama senette geçen Ebû Halid b. Nafi' el-Eş'ari'de zayıflık vardır. Bk. Mecmau'z Zevaid (7/45) Ayrıca Elbani'nin Sünne üzerine yaptığı tahric çalışmasına (2/405) da bakabilirsiniz.

⁹⁸⁸ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Atâ b. Saib vardır. Saduktur, karıştırmıştır. Bk. 182.ci rivayet. İbrahim'in ondan yaptığı rivayet, karıştırmısından önce mi yoksa sonra mı belli değildir. Bu sebeple rivayetinde tevakkuf edilir. Ne var ki bir önceki rivayet ile tahricinde de görüldüğü üzere şahidi vardır.
- Yine senedinde İbrahim b. Tahman vardır. Sikadır, garip rivayetlerde bulunmuştur. Bk. 665.ci rivayet.
- Yine senedinde Abdülmelik b. Amr el-Kaysi vardır. Künyesi Ebû Âmir el-Akadi'dir. Sikadır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 204 veya 205'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/521) - Tehzib (6/409)

Tahric:

- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (14/3) - Hakim, Müstedrek (2/353) Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir." Zehebi, kendisine muvafakat etmiştir. İbrahim yoluyla Atâ'dan bu şekilde rivayet edilmiştir.
- Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 75 (s. 89) Cerir yoluyla Atâ'dan rivayet etmiştir. Beyhaki dedi ki: Ebû Avane ve başkaları, Atâ'dan olarak kendisine mütâbaat etmişlerdir.

⁹⁸⁹ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ebû Muaviye ez-Zarir vardır.
- Yine senedinde Asım el-Ahval vardır.

Tahric:

- Said b. Mansur, sahih bir senetle rivayet etmiştir. Bk. Hafız İbn Hacer, Fethu'l Bari (11/426)
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 2088 (6/1110) İbn Mübarek yoluyla Asım'dan bu şekilde...

⁹⁹⁰ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Sinan el-Bünani vardır. Mısırlıdır, zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/148) - Tehzib (9/82) Ne var ki tahricte de görüleceği üzere İbn Mâce, Hakim ve

779. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şefaati, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir." Cabir dedi ki: "Ey Muhammed! Zaten büyük günah işlemeyen kişilerin şefaati ne alakası olabilir ki!"⁹⁹¹⁻⁹⁹²

780. ... Ka'b b. Ucre dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Şefaati kimin içindir?" diye sordum. Buyurdu ki: "Şefaati, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir."⁹⁹³

Beyhaki'nin rivayetinde Züheyr b. Muhammed, kendisine mütâbaat etmiştir. Bununla birlikte Şamlıların ondan yaptığı rivayet müstakim değildir. Bk. Takrib (1/246) - Tehzib (3/248) Kendisinden rivayette bulunan Velid b. Müslim Şamlıdır. Ne var ki ileride gelecek sahih şahitleri, hadisi kuvvetlendirmektedir.

• Yine senedinde Amr b. Ali vardır. Kim olduğunu bilmiyorum. Ancak bu bir yazım hatası, yani doğrusu Ali b. Amr olabilir. Eğer böyleyse kendisi sika hafızdır. Şeyhi Ebû Davud, talebesi Yahya b. Said'dir. Bk. Mizzi, Tehzibu'l Kemal. Tahricte de görüleceği üzere Muhammed b. Beşşar ve başkaları kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Tahric:

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 167 (s. 233) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 271) - Tirmizî, Sünen, 2436 (4/625) Tirmizî dedi ki: "Hadis bu yoldan hasen garip olup Cafer b. Muhammed sebebiyle garip bulunmuştur." Ayrıca bk. Ebû Nuaym, Hilye (2/200) - Hakim, Müstedrek (1/69) Hakim dedi ki: "Müslim'in şartına göre sahihtir." Bunların hepsi, Muhammed b. Sabit yoluyla Cafer b. Muhammed'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Mâce, Zühed, 4310 (2/1441) - Hakim, Müstedrek (1/69), (2/382) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 1 (s. 55) Bunların hepsi, Velid b. Müslim yoluyla Züheyr b. Muhammed'den, o da Cafer'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olup rivayet etmemişlerdir." Zehebi dedi ki: "Müslim'in şartına göredir." Beyhaki dedi ki: "Sahih hadistir." Ayrıca hadisin ileride gelecek birçok sahih şahitleri vardır.

991 Burada cehenneme girdikten sonra oradan çıkacak mü'minlerle ilgili şefaati kastedilmektedir. Yoksa ortada günahkâr olsalar da olmasalar da tüm mü'minlerin muhtaç olduğu şefaati çeşitleri vardır. Mesela mahşer meydanında bekleyenler için Nebî'nin (s.a.v.) Şefaati-Uzma'sı, hesapsız cennete girmeleri için bazı insanlara şefaati vb. böyledir. Bk. 793 ve 794 numaralı rivayetler.

992 İsnadı ve Tahrici bir önceki gibidir. Muhammed b. Beşşar, bu senette bir önceki senette geçen Amr b. Ali'ye mütâbaat etmiştir.

993 İsnadı, senette geçen Vasil'in bilinmesine göre sahih veya hasendir.

• Senedinde Ümeyy vardır. İbn Rabi'a el-Muradi es-Sayrafi'dir. Kufelidir, künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/83) - Tehzib (1/369)

• Yine senedinde Vasil vardır. Burada müphem (kapalı) olarak gelmiştir. Tehzibu'l Kemal adlı eserde şeyhleri sayılırken "Vasil, Ümeyy es-Sayrafi'nin ashâbındandır" diye geçmektedir. Bk. (2/1064) Bununla birlikte iki yerde ismi açıkça geçmektedir:

1. Beyhaki'nin rivayeti: Bunu Hafız İbn Kesir, Nihaye'de (2/229) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Beyhaki, isnadı söyledikten sonra şöyle der: Senedinde İbn Uyeyne'nin azatlısı Vasil vardır." Bu Vasil saduktur, âbidir. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/328) - Tehzib (11/103)

2. Hatib'in Tarih (3/40) adlı eseri: Hadisi isnadıyla zikretmiştir. Sonra, onun İbn Hayyan olduğunu söylemiştir. Buna göre o, el-Ahdeb'tir. Bu Vasil ise sikadır, sebtir. Altıncı tabakadan olup H. 120'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Tehzib (11/105) - Takrib (2/328)

Bu ihtilaf, hadisin hüccet olmasına zarar vermez. Çünkü o ikisinden her biri ile hüccet getirilmektedir.

• Yine senedinde Anbese b. Abdülvahid el-Kuraşi vardır. Künyesi Ebû Halid el-A'var'dır. Sikadır, âbidir, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/88) - Tehzib (8/161)

781. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Şefa'atim, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir."⁹⁹⁴

782. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.), Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şefa'at ancak büyük günah işleyenler içindir."⁹⁹⁵

783. ... Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şefa'at ancak büyük günah işleyenlere has kılınmıştır."⁹⁹⁶

784. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şefa'atim, ümmetimden büyük günah işleyenler içindir."⁹⁹⁷

Tahric: Bunu Beyhaki rivayet etmiştir. Bk. İbn Kesir, Nihaye (2/229) Yine bunu Hatib, Tarih'te (2/40) rivayet etmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Ali b. Amr dedi ki: Bu, Şa'bi yoluyla K'ab b. Ucre'den garip bir hadistir. Bunu Ümeyy b. Rebi'a es-Sayrafi tek başına rivayet etmiş, Vasıl b. Hayyan'da tek başına Ümeyy'den rivayette bulunmuştur. Aynı şekilde onun da Anbes b. Abûlvahid'den kime aktardığı bilinmemektedir." Bununla birlikte hadisin birçok sahih şahidi vardır. Kimisi Cabir hadisi olarak geçti, kimisi de Enes hadisi olarak gelecektir.

994 İsnadı hasendir.

• Senesinde Eş'as b. Abdullah el-Huddani el-Ezdi vardır. Basralıdır, künyesi Ebû Abdullah'tır. Genellikle dedesi el-Huma'ya nispet edilir. Saduktur, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/79) - Tehzib (1/355)

• Yine senesinde Bistam b. Haris el-Asfar vardır. Künyesi Ebû Yahya'dır, Basralıdır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/97) - Tehzib (1/439)

• Yine senesinde Muhammed b. İshak el-Musuhi vardır. Saduktur. Bk. Cerh ve Ta'dil (7/196)

Tahric:

• Buhârî, Tarih-i Kebir (2/126) - Ahmed, Müsned (3/213) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 271) - Ebû Davud (Avn, 13/71) - Hakim, Müstedrek. Bunların hepsi, Süleyman b. Harb yoluyla Bistam b. Haris'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Elbani dedi ki: "İsnadı iyidir." Bk. Zilalu'l Cenneh (2/400)

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 2026 (s. 270) - Tirmizî, 2435 (4/625) Tirmizî dedi ki: "Bu yoldan hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. İbn Huzeyme, Tevhid (s. 270) - İbn Hibban, Mevarid, 2596 (s. 645) Bunların hepsi, Sabit b. Enes yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Huzeyme, Tevhid (s. 271) Katade yoluyla Enes'ten bu şekilde...

• Taberani, Sağır (1/160), (2/119). Asım el-Ahval ve Yezid er-Rakkaşi yoluyla Enes'ten bu şekilde rivayet etmiştir. Şeyh Vadii, Kitabu's Şefa'at (s. 88, 90)'da iki senedin de zayıf olduğunu söylemiştir.

995 İsnadı hasendir.

• Senesinde Yezid er-Rakkaşi vardır. Zayıftır. Bk. 232.ci rivayet. Bununla birlikte bir önceki rivayet ve tahrinde de görüldüğü üzere Eş'as el-Huddani ile Sabit, kendisine mütâbaat etmiştir. Bununla senet iyileşmektedir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

996 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Yezid er-Rakkaşi vardır. Zayıftır. Bk. 232.ci rivayet.

• Yine senesinde Ebu'l Muğira vardır. Nadr b. İsmail b. Hazim el-Beceli'dir. Kufelidir, kıssacıdır, kuvvetli değildir. Sekizinci tabaka küçüklerinden olup H. 182'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/301) - Tehzib (10/434) Ne var ki senet, daha önce de bahsedilen mütâbaat ve şahitlerle kuvvetlenmektedir.

997 Tahriri 781 numaralı rivayette geçti.

İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde yukarıda geçen Yezid er-Rakkaşi vardır.

785. ... Rib'i b. Hiraş'tan; Huzeyfe b. Yeman (r.a.), duasında "Allah'ım! Beni Muhammed'in (s.a.v.) şefaatine erişeceklerden eyle" diye dua eden bir adam işitti. Bunun üzerine ona şöyle dedi: "Mü'minlerin Muhammed'in (s.a.v.) şefaatine ihtiyaçları yoktur. Ne var ki şefaata, günahkâr mü'min ve Müslümanlar içindir."⁹⁹⁸⁻⁹⁹⁹

ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB: ŞEFAATİN ALLAH TEÂLÂ'YA ŞİRK KOŞMAYAN KİMSELER İÇİN OLDUĞUYLA İLGİLİ RİVAYETLER

786. Bize Ebû Bekir Kasım b. Zekeriya el-Mutarrez tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Kureyb Muhammed b. Alâ tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muaviye tahdis etti...

el-Mutarrez dedi ki: Yine bize Yusuf b. Musa el-Kattan tahdis etti, dedi ki: Bize Cerir tahdis etti; A'meş'ten, o Ebû Salih'ten, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Her peygamberin icabet edilen bir duası vardır. Hepsisi de duasını etmiştir. Ben ise duamı, ümmetim için kıyamet gününe sakladım. Şefaetim, inşallah ümmetimden Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmaksızın ölen kimselere erişecektir.*" Bu Ebû Muaviye'nin lafzıdır.¹⁰⁰⁰

• Yine senedinde Ebû Ümeyye el-Habati vardır. Eyyûb b. Hut'tur. Basralıdır, metruktur, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/89) - Tehzib (1/402) Bununla birlikte hadisin başka yolları da vardır. Tahrici 781 numaralı rivayette geçti.

998 Bunun kayıtsız şartsız söylenmesi tartışmaya açıktır. Çünkü ne mü'minlerin ne de başkalarının müstağni kalamayacakları şefaata çeşitleri vardır. Mesela Nebî'nin (s.a.v.) Şefaati-i Uzma'sı böyledir. Bu şefaate tüm insanlar muhtaçtır. Yine Nebî'nin (s.a.v.) hesapsız cennete girmeleri adına bazı kimselere şefaati vardır. Bk. 790.cı rivayet. Bu da günahkâr mü'minlere has değildir. Allah en iyisini bilir.

999 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Fudayl b. Süleyman vardır. Saduk olmakla birlikte birçok hatası vardır. Bk. 717.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadılar.

• Yine senedinde Ebû Mâlik el-Eşca'i vardır. Said b. Tarık vardır. Kufelidir, sikadır. Dördüncü tabakadan olup H. 140 dolaylarında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/287) - Tehzib (3/472)

Tahric: Bunu Beyhaki, İtikad adlı eserinde (s. 97) Hüseyin b. Yahya yoluyla "Bize Ebu'l Eş'as tahdis etti..." senediyle rivayet etmiştir.

1000 İsnadı sahihtir.

Tahric: Musannif, bu hadis için Ebû Hureyre'den dört yol zikretmiştir.

1. Ebû Muaviye ve Cerir yoluyla A'meş'ten, o da Ebû Hureyre'den merfu olarak: Bu, buradaki ve bir sonraki rivayettir. Bunun için bk. Ahmed, Müsned (2/426) - Müslim, İman, 198 (1/189) - Tirmizî, 3602 (5/580) - İbn Mâce, 4307 (2/1440) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 258) - Beyhaki, İtikad (s. 95) Ayrıca bunu, Kenzu'l Ummal sahibi, 39751 (14/631)'de Tarih adlı eserinde İbn Asakir'e de nispet etmektedir.

2. Amr b. Süfyan'dan "Ebû Hureyre, Ka'b el-Ahbar'a Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğunu söyledi..." yoludur. Musannif bunu 789 numaralı rivayette zikretmiştir. Ayrıca bk. Müslim, 198 (1/189) - Darimi, Sünen, 2809 (2/235) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 258) - Fesevi, Marife ve Tarih (1/400) Ayrıca bunu benzer olarak İmam Ahmed, Müsned'de (2/275) Ma'mer yoluyla Zühri'den "Bize Kasım b. Muhammed haber verdi, dedi ki: Ebû Hureyre ile Ka'b el-Ahbar bir araya geldiler..." şeklinde rivayet etmiştir.

3. Ebû Seleme b. Abdurrahman yoluyla Ebû Hureyre'den: Musannif bunu 790 numaralı rivayette zikretmiştir. Ayrıca bk. Ahmed (2/381, 396) - Buhârî, Tevhid, 7474 (13/447) - Müslim, İman, 198 (1/188) - Darimi, 2808 (2/235) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 258)

787. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her peygamberin icabet edilen bir duası vardır. Hepsi de duasını etmiştir. Ben ise duamı, ümmetim için kıyamet gününe erteledim. Şefaati, inşallah ümmetimden Allah'a hiçbir şeyi şirk koşturmaksızın ölen kimselere erişecektir."¹⁰⁰¹

788. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Kıyamet günü şefaatinle insanların en mutlusu kim olacaktır?" diye sordum. Buyurdu ki: "Ey Ebû Hureyre! Yemin olsun ki hadise olan hırsını gördüğümde, bunu senden daha önce hiç kimsenin bana sormayacağına inanmışım. Kıyamet günü şefaatiyle insanların en mutlusu, kalbinden ihlaslı bir şekilde La ilahe illallah diyen kimsedir."¹⁰⁰²

ALTMİŞ BEŞİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) "HER PEYGAMBERİN YAPTIĞI BİR DUA VARDIR. BEN İSE DUAMI ÜMMETİME ŞEFAAT OLARAK SAKLADIM" SÖZÜ

789. ... Ebû Hureyre (r.a.), Ka'b el-Ahbar'a şöyle demiştir: Allah'ın Nebîsi (s.a.v.) buyurdu ki: "Her peygamberin ettiği bir dua vardır. Bense, inşallah duamı kıyamet günü ümmetime şefaati olarak saklamak istiyorum."¹⁰⁰³

4. Musa b. Yesar yoluyla Ebû Hureyre'den: Bunu Musannif 791 numaralı rivayette zikretmiştir. Ayrıca bk. Mâlik, Muvatta, 26 (1/212) - Ahmed, Müsned (2/486) - Buhârî, Daavat, 6304 (11/96) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 257) Bunların hepsi Ebu'z Zinad yoluyla A'rac'tan, o da Ebû Hureyre'den senediyle rivayet etmişlerdir.

Ayrıca hadisin Ebû Hureyre'den burada zikredilmeyen başka yolları da vardır. Detaylı bilgi için bk. Vadii, Şefaati (s. 63 ve sonrası) Yine bu hadis, Enes b. Mâlik'ten de rivayet edilmiştir. Bk. 792 numaralı rivayet. Ayrıca Cabir b. Abdullah'tan da rivayet edilmiştir. Bk. Müslim, 201 (1/190) - Ahmed, Müsned (3/84) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 260)

¹⁰⁰¹ İsnadı sahihtir. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁰⁰² İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr b. Ebi Amr vardır. Sikadır ama nadiren vehmetmiştir. Bk. 357.ci rivayet. Ne var ki burada kendisine mütâbaat edilmiştir. Bu yüzden vehim şüphesi ortadan kalkmaktadır.

• Yine senedinde İsmail b. Cafer vardır. İbn Ebi Kesir el-Ensari el-Ezraki'dir. Künyesi Ebû İshak el-Kari'dir, Sikadır, sebtir. Sekizinci tabakadan olup H. 186'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/68) - Tehzib (1/287)

• Yine senedinde Yahya b. Eyyûb vardır. Sikadır. Bk. 210.cu rivayet.

Tahric:

• İmam Ahmed, Müsned (2/373) - Buhârî, İlim, 99 (1/193), Rikak, 6570 (11/418) - İbn Ebi Asım, Sünne, 825 (2/394) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 291) - Beğavî, Şerhu's Sünne (11/165) Bunların hepsi Amr b. Ebi Amr yoluyla Said el-Makburi'den, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/307, 518) - Buhârî, Tarih-i Kebir (4/111) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 290, 291 ve 306) - Hakim, Müstedrek (1/69) Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir." Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 2594, s. 645) Bunların hepsi, Muaviye b. Muattib yoluyla Ebû Hureyre'den senediyle rivayet etmiştir. Bununla birlikte Muaviye b. Muattib meçhuldür Bk. Ta'cili'l Menfaa (s. 407)

¹⁰⁰³ İsnadı sahihtir.

790. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her peygamberin ettiği bir dua vardır. Bense, duamı kıyamet günü ümmetime şefa'at olarak saklamak istiyorum."¹⁰⁰⁴

791. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Her peygamberin ettiği bir dua vardır. Şüphesiz ki ben, duamı kıyamet günü ümmetime şefa'at olarak sakladım."¹⁰⁰⁵

792. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her peygamberin ettiği bir dua vardır. Şüphesiz ki ben, duamı kıyamet günü ümmetime şefa'at olarak sakladım."¹⁰⁰⁶

• Senedinde Yunus b. Yezid vardır. Kendisi sikadır ama Zühri'den yaptığı rivayetlerde azıcık ve him vardır. Bk. 35.ci rivayet. Ne var ki tahriçte ve bir sonraki hadiste de görüleceği üzere Ma'mer, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Müsned (2/275)

• Yine senedinde Yezid b. Halid vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 624.cü rivayet. Tahrici 786 numaralı rivayette geçti.

1004 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Haccac b. Ebi Muni' vardır. Yusuf b. Ubeydullah b. Ebi Ziyad er-Rasafi'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/154) - Tehzib (2/207)

• Yine senedinde Haccac'ın dedesi Ubeydullah b. Ebi Ziyad er-Rasafi vardır. Takrib'te şöyle geçer: "Saduktur." Darekutni ise onu Zühri'nin sika talebelerinden saymış, İbn Hibban da Sikat'ta ondan bahsetmiştir. Bk. Sikat (7/145) - Takrib (1/235) - Tehzib (7/13) Bir önceki rivayette görüldüğü üzere Yunus b. Yezid, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahrici bakınız.

Tahrici 786 numaralı rivayette geçti.

1005 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Muhammed b. İshak vardır. Saduktur, müdellistir. Bk. 667.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Ancak şahitleri ve mütâbaat edenleri olduğu için, muan'an olarak rivayet etmesinin senede bir zararı yoktur. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Senedinde Musa b. Yesar vardır. Muttalibi azatlısıdır. Medinelidir, sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/289) - Tehzib (10/377)

• Yine senedinde Abde b. Süleyman el-Küllabi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Kufelidir. İsmi'nin Abdurrahman olduğu da söylenir. Sikadır, sebt'tir. Dokuzuncu tabaka küçüklerinden olup H. 187 veya sonrasında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır.

Tahrici 786 numaralı rivayette geçti.

1006 İsnadı sahihtir.

Tahric:

• İmam Ahmed, Müsned (3/207, 276, 218, 192) - Müslim, İman, 200 (1/190) - İbn Ebi Asım, Sünne, 797 (2/371) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 258, 262) - Beyhaki, İtikad (s. 89) - Ebû Nuaym, Hilye (7/259) Bunların hepsi, Katade yoluyla Enes'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Buhârî, Sahih, Daavat, 6305 (11/96) Mu'temir yoluyla "Babamı, Enes'ten şöyle naklederken işittim..." şeklinde rivayet etmiştir.

Ayrıca 786 numaralı rivayette, hadisin Ebû Hureyre ve Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ) gelen yollarından bahsetmiştir.

ALTMİŞ ALTINCI BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) "DOĞRUSU ALLAH TEÂLÂ ÜMMETİMİN YARISINI CENNETE GİRMESİ İLE ŞEFAAT ARASINDA SERBEST BIRAKTI, BEN DE ŞEFAATİ TERCİH ETTİM" SÖZÜ

793. ... Avf b. Mâlik el-Eşca'î (r.a.) dedi ki: "Bazı yolculuklarında Rasûlullah (s.a.v.) ile beraberdik..." Daha sonra uzun bir hadis anlattı. Hadisin bir kısmında şöyle geçer: Sonra Allah'ın Nebîsi (s.a.v.) yanımıza geldi ve şöyle buyurdu: "*Bu gece bana Rabbim Teâlâ'dan biri geldi ve beni şefaati ile ümmetimin yarısının cennete girmesi arasında serbest bıraktı. Bense şefaati tercih ettim.*" Bizler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizleri de şefaatine dahil eyle!" dedik. Buyurdu ki: "*Sizler şefaati hak sahibisiniz.*" Sonra Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte insanlara gittik. Buyurdu ki: "*Bu gece bana Rabbim Teâlâ'dan biri geldi ve beni şefaati ile ümmetimin yarısının cennete girmesi arasında serbest bıraktı. Bense şefaati tercih ettim.*" Onlar da: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizleri de şefaatine dahil eyle!" dediler. Buyurdu ki: "*Buradakileri şahit tutarım ki şefaetim, ümmetimden Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmaksızın ölenler içindir.*"¹⁰⁰⁷

794. Yine bize Ebû Muhammed İbn Said tahdis etti, dedi ki: Bize Hasen b. Abdülaziz el-Cerevi tahdis etti, dedi ki: Bize Bişr b. Bekir et-Tinnisi tahdis etti...

İbn Said dedi ki: Yine bize Yusuf b. Said el-Massisi tahdis etti, dedi ki: Bize Ammara b. Bişr tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahman b. Yezid b. Cabir tahdis etti, dedi ki: Selim b. Amir'i şöyle derken işittim: Avf b. Mâlik el-Eşca'î'yi şöyle derken işittim: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile beraberdik, bize: "*Rabbim Teâlâ'nın beni ne konuda serbest bıraktığını biliyor musunuz?*" diye sordu. Bizler: "Allah ve Rasûlü en iyi bilendir" diye cevap verdik. Buyurdu ki: "*Ümmetimin yarısının cennete girmesi ile şefaati arasında beni serbest bıraktı. Bense şefaati tercih ettim.*"

¹⁰⁰⁷ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ebû Muliğ vardır. İbn Usame b. Umeyr el-Hüzelî'dir. İsmi'nin Amir, Zeyd veya Ziyad olduğu söylenmiştir. Sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 98 veya 108'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/476) - Tehzib (12/246)

Tahrîç:

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 998 (s. 134) - Ahmed, Müsned (6/23) - Tirmizî, Sıfatı'l Kiyame, 2441 (4/627) - İbn Ebi Asım, Sünne, 818 (2/388) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 264) - Hakim, Müstedrek (1/67) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 2593, s. 644) Bunların hepsi, Katade yoluyla Ebû Muliğ'ten rivayet etmişlerdir.

• Abdurrezzak, Musannef, 20865 (11/413) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 267) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 2592, s. 644) - Hakim, Müstedrek (1/67) Bunların hepsi, Ebû Kılabe yoluyla Avf'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca bu hadis, Selim b. Amir yoluyla "Avf'ı şöyle derken işittim..." şeklinde bir sonraki rivayette gelecektir. Tahriri için oraya bakınız.

• Heysemi, bunu Mecmau'z Zevaid'de (10/370) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Taberani bunu bir kaç senetle rivayet etmiş olup bazı râvilerle sikadır." Ayrıca Kenzu'l Ummal'in sahibi bunu Beğavi ve İbn Asakir'e de nispet etmektedir. Bk. 39753 (14/632)

Bizler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Allah'a dua et de bizi şefaati hak edenlerden eylesin" dedik. Buyurdu ki: "Şefaati, tüm Müslümanlar içindir." ¹⁰⁰⁸

795. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ'dan ümmetim için şefaati diledim. Bana 'Hesap ve azap olmaksızın cennete girecek yetmiş bin kişi senindir' buyurdu. Ben 'Rabbim daha da arttır' deyince önündekileri, sağındakileri ve solundakileri saçiverdi." Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) "Bu bize yeter ey Allah'ın Rasûlü!" dedi. Ömer (r.a.) ise hemen "Ey Ebû Bekir! Bırak Rasûlullah'ı da bizler için Allah'ın arttırdığı gibi o da arttırsın" dedi. Ebû Bekir (r.a.)

1008 İlk isnat sahih, ikincisi hasendir.

• Senesinde Selim b. Amir el-Kûla'i vardır. Kendisine el-Habairi denilir. Künyesi Enu Yahya'dır, Humusludur. Sikadır, üçüncü tabakadandır, H. 130'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/320) - Tehzib (4/166) - Kaşif (1/310) - Merasil (s. 85)

Kendisinin Avf b. Mâlik'ten işitmesi hususunda ihtilaf edilmiştir. İbn Huzeyme, Tevhid'de (s. 264) şöyle der: "Kendisinin 'Avf b. Mâlik'i işittim' sözünün vehim olmasından ve Avf ile arasında Ma'dikerib olmasından çekiniyorum." İbn Huzeyme, daha sonra Selim ile Avf arasında Ma'dikerib'in olduğu başka bir senet zikretmektedir. Tehzib adlı eserin sahibi şöyle der: "İbn Hatim, Merasil'de dedi ki: Avf b. Mâlik'ten mürsel olarak rivayet etmiştir; onunla karşılaşmamıştır." Vadii'nin aktardığına göre Alai, Camiu't Tahsil adlı eserinde bunu onaylamak sadetinde zikretmiştir. Yine aktardığına göre İbn Ebi Hatim, İlel'de (2/213) babasından Selim b. Âmir'in Avf b. Mâlik'ten hiçbir şey işitmediğini ve ikisi arasında iki kişi olduğunu nakletmektedir.

Elbani'ye gelince; ikisi arasında birinin bulunması şeklindeki illeti reddetmiştir. Halbuki Vadii, Fesevi'nin Marife ve Tarih (2/337) adlı eserindeki başka bir yolu aktarmıştır. Elbani dedi ki: "Selim b. Amir, bunu hem Ma'dikerib'ten, hem de bizzat Avf b. Mâlik'ten işittim. Ma'dikerib'in adaleti sabitse, o zaman iki senet de sahihtir."

Derim ki: Elbani'nin sözünü, Selim'in bu senette açıkça "işittim" lafzını kullanması desteklemektedir. Selim, sıkı bir râvidir. Hafız'ın Tehzib'te aktardığı İbn Ebi Hatim'in sözüne gelirse; ben bunu Merasil adlı eserin Şükrullah b. Nimetullah'ın tahkik ettiği basımında bulamadım. Ne var ki İlel'de (2/213) Vadii'nin naklettiği şekilde geçmektedir. Gelgelelim hadis, bir önceki rivayette Avf b. Mâlik'ten nakledilmişti. Dolayısıyla Selim ile Avf arasında inkıta olsa bile bu bir zarar vermemektedir. Allah en iyisini bilir.

• Yine senesinde Bişr b. Bekir et-Tinnisi vardır. Künyesi Ebû Abdullah el-Beceli'dir. Aslen Dimeşklidir. Sikadır, garip rivayetleri vardır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 205 veya 200'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/98) - Tehzib (1/443) - Kaşif (1/100)

• Yine senesinde Ammara b. Bişr eş-Şami vardır. Makbuldür, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/49) - Tehzib (7/411) Bişr b. Bekir kendisine mütâbaat etmiştir. Dolayısıyla ikinci isnat hasendir.

• Yine senesinde Hasen b. Abdülaziz el-Cerevi vardır. Künyesi Ebû Ali'dir, Mısırlıdır. Sika, sebt, âbid ve fazıldır. On birinci tabakadan olup H. 257'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/167) - Tehzib (2/291)

• Yine senesinde Yusuf b. Said el-Massisi vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 380.ci rivayet.

Tahrîç:

• İbn Mâce, Zühd, 4317 (2/1444) - İbn Ebi Asım, Sünne, 820 (2/390) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 263) - Hakim, Müstedrek (1/14, 66) Bunların hepsi, Selim b. Amir yoluyla "Avf'ı işittim..." şeklinde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Bu, Müslim'in şartına göre sahih bir hadistir. Müslim, Selim b. Amir'le ihticac etmiştir. Senetteki diğer râviler de sikadır ama Buhârî ile Müslim, bu hadisi rivayet etmemiştir." Zehebi de ona muvafakat etmektedir.

buna: "Bizler ancak Allah Teâlâ'nın avuçladıklarından az bir şeyiz" diyerek karşılık verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ebû Bekir doğru söyledi."¹⁰⁰⁹

796. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü olduğunda 'Kalbinde tane ağırlığınca iman bulunan kimselere şefa'at et' buyrulur ve bana şefa'at verilir. Ben de hemen kalbinde zerre ağırlığınca iman olan kimselere şefa'at ederim. Öyle ki kalbinde şu kadarcık olan kimse dahil kalmaz." Enes dedi ki: "Bunu derken baş parmağı ile işaret parmağını hareket ettirdi."¹⁰¹⁰

797. ... Yezid b. Asamm, Allah Teâlâ'nın "Artık her kim zerre ağırlığınca hayır işlerse onu görecektir." (Zilzal, 7) âyeti hakkında dedi ki: "İbn Abbâs (r.anhumâ), elini toprağa girdirdi, sonra kaldırdı ve sonrasında üfledi. Sonra da şöyle dedi: "İşte bunlardan her biri zerre ağırlığıdır."¹⁰¹¹

¹⁰⁰⁹ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde İshak b. Abdullah b. Ebi Ferve vardır. Emevi azatlısıdır. Medinelidir, metruktür. Dördüncü tabakadan olup H. 144'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/59) - Tehzib (1/240) Bununla birlikte Beğavi'nin Ali b. Ca'd rivayetinde İbn Ebi Zî'b, kendisine mütâbaat etmiştir. Bunu Elbani, Silsile-i Sahiha'da (4/500) söylemektedir. Ne var ki mütâbaat, buna benzer senetleri kuvvetlendirmemektedir. Bunun yanında tahriçte de görüleceği üzere hadisin Enes ve Ebû Uame rivayetlerinden şahidi vardır.

Tahriç:

• Bunu Suyuti, Cemu'l Cevami'de (1/539) Hennad'a nispet etmiştir. Yine bunu Beğavi, Said b. Ebi Said yoluyla babasından, o da Ebû Hureyre'den senediyle rivayet etmiştir. Bk. Elbani, Silsile-i Sahiha, 1789 (4/500) Elbani, isnadının sahih olduğunu belirtmiştir.

• Bu hadisin Enes'ten şahidi vardır. Bk. Ahmed, Müsned (3/165, 193) - Ebû Nuaym, Hilye (2/344) Ebû Nuaym "Gariptir" demiştir. Yine bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (10/409) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Bezzar rivayet etmiştir. Râvileri, Ebi Hilal er-Rasibi'de zayıflık olsa da sikadrlar."

• Yine bu hadisin Ebû Uame'den şahidi vardır. Bk. Ahmed, Müsned (5/250, 268) - Tirmizî, 2437 (4/656) Tirmizî dedi ki: "Hasen gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, 4286 (2/1433)

¹⁰¹⁰ İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Ne var ki Buhârî'nin rivayetinde Ahmed b. Abdullah mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Humeyd et-Tavil'in tedlisi vardır. Bk. 354.cü rivayet. Hammad onun hakkında şöyle demiştir: "Humeyd'in Enes'ten aktardığı rivayetlerin geneli, Sabit'ten işitilmedir." Bk. Tehzib (3/38)

Bu hadisin tahriçte de görüleceği üzere başka sahih yolları da vardır. Musannif burada muhtasar olarak rivayet etmiştir.

Tahriç: Buhârî, Sahih, 7509 (13/473) Ahmed b. Abdullah yoluyla "Bize Ebû Bekir b. Ayyaş tahdis etti..." senediyle bu şekilde buradakine yakın lafızlarla rivayet etmiştir.

¹⁰¹¹ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Leys vardır. İbn Ebi Selim'dir. Sonradan karıştırmış ve hadisleri ayırt edilemez olmuştur. Bu yüzden terk edilmiştir. Bk. 71.ci rivayet.

• Yine senedinde Yezid b. Asamm el-Bikai vardır. Künyesi Ebû Avf'tır, Kufelidir, Rakka'da ikamet etmiştir. Mü'minlerin Annesi Meymune'nin kızkardeşinin oğludur. Onu gördüğü söylenir ama bu sabit değildir. Üçüncü tabakadan olup H. 103'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/362) - Tehzib (11/313)

• Yine senedinde Ebû Fezare vardır. Raşid b. Keysan el-Absi'dir. Kufelidir, sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/240) - Tehzib (3/227)

ALTMİŞ YEDİNCİ BÂB: BİR KAVMİN NEBİ'NİN (S.A.V.) VE MÜ'MİNLERİN ŞEFAATLERİ İLE CEHENNEMDEN ÇIKIP CENNETE GİRECEKLERİNE İMÂN¹⁰¹²

798. ... Hammad b. Zeyd dedi ki: Amr b. Dinar'a "Cabir b. Abdullah'ı Nebî'den (s.a.v.) 'Şüphesiz Allah Teâlâ bir kavmi şefaati ile cehennemden çıkaracaktır' hadisini naklederken işittin mi?" diye sordum. Dedi ki: "Evet."¹⁰¹³

799. ... Süfyan'dan; Amr b. Dinar -iki kulağına işaret ederek- Cabir'i şöyle derken işittiğini aktarmıştır: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Şüphesiz Allah Teâlâ, kıyamet günü bazı insanları cehennemden çıkaracak ve onları cennete girdirecektir."¹⁰¹⁴

800. ... İmrân b. Husayn'dan; Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah cehennemden Muhammed'in (s.a.v.) şefaati ile bir toplumu çıkaracaktır. Cennet halkı onları Cühennemîyyûn diye adlandırırlar."¹⁰¹⁵

Tahrîç: Suyutî, bunu ed-Dürrü'l Mensur'da (8/598) zikretmiş ve "Bunu Hennad, İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir" demiştir.

1012 Bu bâb ile içerisindeki sahih hadisler ve haberler, bid'at fırkalarından üçüne reddiyedir. Bu bâb, büyük günah işleyenlerin cehennemde ebedi kalacaklarını ve ateşe girenlerin bir daha asla çıkmayacaklarını söyleyen Hariciler ile Mutezile'ye reddiyedir. Gerçi bu ikisi arasında büyük günah işleyen kimsenin hükmü konusunda ihtilaf vardır. Hariciler, onun kâfir olduğunu; Mutezile, iki menzile arasında bir menzilede olduğunu söylemektedirler ama sonuçta netice birdir. Yani onların itikadına göre böyle bir kimse ebediyen cehennemde kalacaktır. Aynı zamanda bu bâb, muvahhidlerin cehenneme girmeyeceklerini ve küfürle birlikte itaatin fayda vermemesi gibi imanla birlikte günahın zarar vermediğini söyleyen Mürcie'ye de reddiyedir.

Hak ise Kitap, Sünnet ve Ehli sünnet ve'l Cemaat'ın üzerinde bulunduğu, aşırılık ve gevşeklik arasındaki orta yollu görüştür. Yani büyük günah işleyen kimse, imanı sebebiyle mü'min olup günahı sebebiyle fasıktır. Böyle bir kimse Allah Teâlâ'nın dilemesine kalmıştır; dilerse affeder ve onu bağışlayıp cennete girdirir, dilerse de onu cehenneme koyup sonrasında ateşten çıkarır. Çünkü tevhid ehlinde hiç kimse ateşte ebediyen kalmayacaktır. Allah en iyisini bilir.

1013 İsnadı sahihtir.

Tahrîç:

• Buhârî, 6558 (11/416) - Müslim, 191 (1/178) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 277) - İbn Ebi Asım, Sünne, 841 (2/404) Bunların hepsi, Hammad b. Zeyd yoluyla Amr b. Dinar'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Müslim, 191 (1/178) - İbn Ebi Asım, Sünne, 840 (2/404) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 277) - Beyhaki, İtikad (s. 90) - Musannif, 799. Bunların hepsi, Süfyan yoluyla Amr b. Dinar'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (3/326, 379) Başka bir yoldan Cabir'den...

1014 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Süfyan vardır. İbn Uyeyne'dir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

1015 İsnadı hasendir.

• Senedinde Hasen b. Zekvan vardır. Künyesi Ebû Seleme'dir, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Tedlis yapardı. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/166) - Tehzib (2/276) Senetteki diğer râviler ise sikadılar. Ayrıca hadis, başka sahih yollardan rivayet edilmiştir.

801. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cehennem halkı olan cehennemliklere gelince; onlar orada ölmeyeceklerdir. İnsanlardan bazı insanlara gelince; ateş onları günahları miktarınca yakalar ve cehennemde yanarlar. Öyle ki kömüre dönerler. Sonra Allah Teâlâ onlar için şefa'at edilmesine izin verir. Hemen cehennemden gruplar halinde çıkarlar cennet nehirlerine saçılırlar -veya dökülürler-. Sonra cennet halkına emredilir, üzerlerine su dökerler. Derken etleri, selin sürüklediği tane gibi bitiverir." ¹⁰¹⁶

802. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennet halkı cennete, cehennem halkı da cehenneme girdiklerinde Allah Teâlâ rahmeti sebebiyle 'Kalbinde hardal tanesi kadar iman olanlara bakın!' buyurur. Hemen onları cehennemden çıkarırlar. Onları, küllenmiş kömür gibi olduktan sonra çıkartırlar ve Hayat Nehri diye bir yere atarlar. Akabinde selin sürüklediği -veya selin kenarındaki- çerçöp gibi bitiverirler. Görmez misiniz, nasıl da sarı ve bükük bir halde gelirler?" ¹⁰¹⁷

803. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü olduğunda 'Kalbinde tane ağırlığınca iman bulunan kimselere şefa'at et' buyrulur ve bana şefa'at verilir. Ben de hemen kalbinde zerre ağırlığınca iman olan kimselere şefa'at ederim. Öyle ki kalbinde şu kadarcık olan kimse dahi kalmaz." Enes dedi ki: "Bunu derken baş parmağı ile işaret parmağını hareket ettirdi." ¹⁰¹⁸

• Yine senedinde yukarıdaki Hasen'in babası Ebû Reca vardır. Amr b. Milhan el-Utaridi vardır. Künyesi ile meşhurdur. Muhadramdır. Sikadır, uzun bir süre yaşamıştır. H. 105 veya 120'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/85) - Tehzib (8/140)

Tahriç: Ahmed, Müsned (4/434) - Buhârî, Rikak, 6566 (11/418) - Ebû Davud, Şefa'at (Avn, 13/72) - Tirmizî, Sıfatu Cehennem, 2600 (4/715) - İbn Mâce, Zühd, 4315 (2/1442) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 276) - Beyhaki, İtikad (s. 91) - Beğavi, Şerhu's Sünne (15/183) Bunların hepsi, Hasen b. Zekvan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁰¹⁶ İsnadı şöyledir:

• Senedinde Mes'ud b. Ebi Seleme vardır. Kim olduğuna dair bir bilgiye rastlamadım. Ne var ki Ahmed ve Müslim'in rivayetlerinde Ebû Mesleme Said b. Yezid, kendisine mütâbaat etmişlerdir. Aynı şekilde Ebi Nazra'dan rivayet olarak Süleyman b. Ömer b. Gıyas ve Avf, ona mütâbaat etmişlerdir. Bk. Müsned (3/5, 25, 90)

Tahriç: Ahmed, Müsned (2/5, 11, 25, 78, 90) - Müslim, İman, 185 (1/172) - İbn Mâce, Zühd, 4309 (2/1441) - Darimi, Müsned, 2820 (2/238) - Ebû Avane (1/186) - Hüseyin el-Mervezi, Zevaid-i İbn Mübarek (s. 449) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 274, 279, 280, 282, 283, 286) - Beyhaki, İtikad (s. 92) Bunların tümü, Ebi Nazra yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁰¹⁷ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr b. Yahya vardır. İbn Ammara b. Ebi'l Hasen el-Mazini'dir. Medinelidir, sikadır. Altıncı tabakadan olup H. 130'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/81) - Tehzib (8/118)

• Yine senedinde Amr'ın babası Yahya b. Ammara vardır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/354) - Tehzib (11/259)

Tahriç: Ahmed, Müsned (3/56) - Buhârî, Rikak, 6560 (11/416) - Müslim, İman, 184 (1/172) - İbn Ebi Asım, Sünne, 842 (2/405) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 294) - Beğavi, Şerhu's Sünne (15/190) Bunların hepsi, Amr b. Yahya yoluyla babasından bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁰¹⁸ İsnadı hasendir. Bk. 796.cı rivayet.

804. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir topluluk üzerlerinde yanık izleri belirdikten sonra cehennemden çıkarlar ve cennete girerler. Cennet halkı onları Cühennemiyûn diye adlandırırlar." ¹⁰¹⁹

805. ... Huzeyfe'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir topluluk, yanmaktan kemikleri gözüktükten sonra kesinlikle cehennemden çıkacak, şefaâtçilerin şefaati ile cennete gireceklerdir. Onları Cühennemiyûn diye adlandırırlar." ¹⁰²⁰

806. ... Said b. Ebi Said'den; İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: "Şefaât, kıyamet günü ulaşacaktır. Öyle ki Allah Teâlâ meleklerle 'Kalbinde hardal tanesi kadar iman olanları rahmetim sebebiyle çıkann!' buyurur. Daha sonra onları bizzat eliyle birkaç avuç halinde çıkarır." ¹⁰²¹

807. ... Ebû Said'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Mü'minlerin cehenneme giren kardeşleri hakkında Rableri Teâlâ ile tartışmaları, sizden birinin arkadaşından hakkını alırken onunla tartışmasından daha çetindir. Onlar 'Rabbimiz! Onlar, bizimle namaz kılan, bizimle oruç tutan ve hac yapan kardeşlerimizdir.

1019 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hemmam b. Yahya vardır. Sikadır, nadiren vehmetmiştir. Bk. 64.cü rivayet. Ne var ki tahrişte de görüleceği üzere Hişam ve başkaları kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Tahriç:

- Buhârî, Rikak, 6559 (11/146) Hudbe b. Halid yoluyla bu şekilde...
- Abdurrezzak, Musannef, 20859 (11/411) - Ahmed, Müsned (3/134, 269) Ma'mer yoluyla Katade'den bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (3/47, 208) - Buhârî, Tevhid, 7450 (13/434) - İbn Ebi Asım, Sünne, 845 (2/704) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 274) - Beğavi, Şerhu's Sünne (15/183) Bunların hepsi Hişam yoluyla Katade'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1020 İsnadı hasendir.

- Senedinde Hammad vardır. İbn Ebi Süleyman'dır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 775.ci rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. Nazr vardır. İbn Abdullah el-Asbahani ed-Dekkak'tır. Makbuldür, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/259) - Tehzib (11/292) Ne var ki daha önce de geçtiği üzere İmam Ahmed'in rivayetinde Muhammed b. Cafer ile Haccac, kendisine mütâbaat etmişlerdir. Ayrıca hadisin daha önce de geçtiği üzere başka sahih yolları da bulunmaktadır.

Tahriç:

- Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 419 (s. 56) Şu'be yoluyla bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (5/402) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 275) Muhammed b. Cafer ve Haccac yoluyla "Bize Şu'be tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (5/391) - İbn Ebi Asım, Sünne, 836 (2/402) Hammad b. Ebi Süleyman yoluyla Rib'i'den bu şekilde...
- Heysemi, bunu Mecmau'z Zevaid'de (10/380) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed iki yoldan rivayet etmiştir. İki senedin râvileri de sikadırlar." Ayrıca Hafız, Metalib-i Aliye'de (4/382) bunu Ebû Bekir b. Ebi Şeybe'ye de nispet etmiş ve "Hasen sahihtir" demiştir.

1021 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde İshak b. Abdullah vardır. İbn Ebi Ferve'dir, metruktür. Bk. 795.ci rivayet. Bunun yanında hadisin manası sahih olup bir sonraki rivayet buna şahitlik etmektedir.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

Şimdi onlar cehenneme mi girdiler?' derler. Allah Teâlâ da 'Gidin ve tanıdıklarınızı çıkarın' buyurur, onlar da hemen çıkarırlar. Sonra Allah Teâlâ 'Kalbinde dinar ağırlığınca iman bulunan kimseleri çıkarın!' buyurur. Tâ ki '... yarım dinar ağırlığınca' sözünden başlayıp '... zerre ağırlığınca' buyurur. Sonra Allah Teâlâ 'Hayırlı mü'minler şefaati etti ve geriye bir tek merhametlilerin en merhametlisi olanınız kaldı' buyurur. Sonra cehennemden bir veya iki avuç alıp çıkarır ve hemen cennete girerler."¹⁰²²

808. ... Süfyan b. Ziyad el-Usferî'den; Said b. Cübeyr, Allah Teâlâ'nın "Derler ki: Rabbimiz Allah'a yemin olsun ki bizler müşrik değildik" (En'am, 23) âyeti hakkında dedi ki: "Cehennemdeki tevhid ehlinin çıkarılmaları emredildiğinde ateşteki müşrikler 'Gelin de La ilahe illallah diyelim; belki biz de onlarla çıkarız' derler. Oradaki (mü'minler veya melekler) ise 'Doğru söylemediler' derler. Bunun üzerine yemin ederler ve 'Rabbimiz Allah'a yemin olsun ki bizler müşrik değildik' derler. Bir sonraki âyette Allah Teâlâ 'Baksana nasıl da kendileri hakkında yalan söylediler ve iftira attıkları onlardan uzaklaşıp kayboldu!' (En'am, 24) buyurmuştur."¹⁰²³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Birçok yoldan rivayet edildiğine göre Nebî (s.a.v.) kıyamet günü tüm muvahhidlerin cehennemden çık-

¹⁰²² İsnadı zayıftır.

- Senedinde Osman b. Matar eş-Şeybani vardır. Künyesi Ebu'l Fazl veya Ebû Ali'dir, Basralıdır. Babasının ismi Abdullah'tır. Zayıftır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/14) - Tehzib (7/154)
- Yine senedinde Abdullah b. Ruşeyd vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Bununla birlikte Neysabur halkı ordusundan Abdullah b. Ruşeyd Ebû Abdurrahman olması muhtemeldir. İbn Hibban, onun hakkında şöyle der: "Hadisleri müstakimdir." Beyhaki dedi ki: "Kendisiyle hüccet getirilmez." Bk. Sikat (8/343) - Lisanu'l Mizan (3/285) Allah en iyisini bilir.

- Yine senedinde Ali b. Mihran vardır. Zannımca er-Razi et-Taberî'dir. Zehebi dedi ki: "Ebû İshak el-Cüzcânî, onun hakkında kötü mezhepli ve sika olmadığını söylemiştir." İbn Adıyy dedi ki: "Onda ancak hayır görüyorum. Ayrıca ondan münker hadis görmedim." Hafız İbn Hacer dedi ki: "Onu İbn Hibban Sikat'ta, ed-Dulabi de Duafa'da zikretmiştir." Bk. Mizan (3/158) - Muğni, Duafa (3/455) - Kamil (5/1845) - Lisan (4/264)
- Hadis sahihtir. Birçok sahih mütâbaat edeni vardır. Mesela Ma'mer yoluyla Zeyd b. Eslem'den, Said b. Ebi Hilal yoluyla Zeyd'den ve Hafs b. Meysera yoluyla Zeyd'den senetleriyle rivayet edilmiştir. Ayrıca tahrice bakınız.

Tahrîç:

- Abdurrezzak, Musannef, 20757 (11/409) Ma'mer yoluyla Zeyd'den bu şekilde...
  - İmam Ahmed - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 285) - Nesâî, İman (8/112) Bunların hepsi, Abdurrezzak yoluyla Ma'mer'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Bu hadis, uzun bir hadisin bir bölümüdür. Bk. Buhârî, Tevhid, 7439 (13/420) - Said b. Ebi Hilal yoluyla Zeyd'den bu şekilde... Ayrıca bk. Müslim, İman, 183 (1/167, 171) Hafs b. Meysera yoluyla Zeyd'den bu şekilde...

¹⁰²³ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Süfyan b. Ziyad vardır. İbn Dinar el-Asferî'dir. Künyesi Ebu'l Verka el-Ahmerî veya el-Esedî'dir. Kufelidir, sikadîr, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/311) - Tehzib (4/111)
- Tahrîç:** Bunu Musannif dışında rivayet eden başka birine rastlamadım.

malan için bütün âdemoğluna şefa'at edecektir. Daha sonra Âdem (a.s.), sonra diğer peygamberler, sonra melekler ve sonra mü'minler şefa'at edeceklerdir. Bunu yalanlayan kimselerden olmaktan Allah'a sığınınız. Yemin olsun ki bunu yalanlayan uzak bir sapıklığa düşüp yolunu şaşırmış, apaçık bir hüsrana uğramıştır.

809. Bize Ebû Bekir Cafer b. Muhammed el-Fıryabi tahdis etti, dedi ki: Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, dedi ki: Bize Leys b. Sa'd tahdis etti; Halid b. Yezid'den, o Said b. Ebi Hilal'den, onun da Enes b. Mâlik'ten (r.a.) rivayet ettiğine göre Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında peygamberlerden bahsedildi. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Nefsım elinde olana yemin ederim ki ben kıyamet günü insanların seyyidiyim, övünme yok. Doğrusu Livau'l Hamd (Hamd Sancağı) benim elimde olup Âdem (a.s.) ve ondan sonrakiler de onun altındadır, övünme yok. O gün Allah Teâlâ Âdem'e seslenir, Âdem:

- Buyur Rabbim, emret!' diye cevap verir.

Allah:

- Zürriyetinden cehenneme gönderilecekleri çıkar!

Âdem:

- Cehenneme gideceklerin sayısı nedir?

Allah:

- Her bin kişiden dokuz yüz doksan dokuz kişi.

Bunun üzerine sayısını ancak Allah Teâlâ'nın bildiği kadar kişi çıkar da Âdem'e (a.s.) gelip 'Sen Âdem'sin. Allah sana ikram etti, seni bizzat eliyle yarattı, sana ruhundan üfledi, seni cennete yerleştirdi, meleklerle emretti de sana secde ettiler. Bu yüzden zürriyetine şefa'at et de cehennemde yanmasınlar' derler. Âdem der ki:

- Bugün bu iş bana ait değildir ama sizi Allah'ın kendisini yakın dost (halil) edindiği bir kula yönlendireyim. Ben de sizinle beraberim.

Hemen İbrahim'in (a.s.) yanına varırlar ve 'Ey İbrahim! Sen Allah'ın kendisini yakın dost edindiği bir kulsun. Bu yüzden Âdem'in zürriyetine şefa'at et de cehennemde yanmasınlar' derler. İbrahim der ki:

- Bu iş bana ait değildir ama sizi Allah'ın kelamı ve mesajı ile seçtiği, O'ndan bir sevgiyi kendisine bahşettiği Musa'ya yönlendireyim. Ben de sizinle beraberim.

Hemen Musa'nın (a.s.) yanına varırlar ve 'Ey Musa! Sen Allah'ın kendisini mesajı ve kelamı ile seçtiği, O'ndan bir sevgiyi kendisine bahşettiği bir kulsun. Bu yüzden Âdem'in zürriyetine şefa'at et de cehennemde yanmasınlar' derler. Musa der ki:

- Bugün bu iş bana ait değildir ama sizi Allah Teâlâ'nın ruhu ve kelimesi olan Meryem'in oğlu İsa'ya yönlendireyim. Ben de sizinle beraberim.

Hemen İsa'nın (a.s.) yanına varırlar ve 'Ey İsa! Sen Allah'ın ruhu ve kelimesi-sin. Bu yüzden Âdem'in zürriyetine şefa'at et de cehennemde yanmasınlar' derler. İsa der ki:

- Bugün bu iş bana ait değildir ama siz Allah Teâlâ'nın kendisini âlemlere rahmet eylediği bir kul olan Ahmed'e yönlendireyim. Ben de sizinle beraberim.

Hemen gelirler ve 'Ey Ahmed! Allah seni âlemlere rahmet eyledi. Âdem'in zürriyetine şefa'at et de cehennemde yanmasınlar' derler. Ben de 'Evet, ben buna ehilim' derim ve hemen gidip cennet kapısının halkasını tutarım. Bana 'Sen kim-sin?' denilir. Ben de 'Ben Ahmed'im' diye cevap veririm. Kapı hemen bana açılır. Derken el-Cebbar Teâlâ'ya baktığımda hemen secdeye kapanırım. Sonra Allah, bana kulların iyi yapamadığı Rab Teâlâ'ya yapılan övgü ve senaları açar. Bana 'İste; istediğin verilsin, şefa'at et; şefaatin kabul edilsin' denilir. Bunun üzerine ben 'Ey Rabbim! Âdem'in zürriyeti bugün cehennemde yanmasın' derim. Allah 'Gidin de kalbinde dinar ağırlığınca iman olan kimi bulursanız çıkarın!' buyurur. Hemen onları çıkarırlar. Sonra bana geri dönüp 'Âdem'in zürriyeti bugün cehennemde yanmasın' derler. Ben de hemen gidip cennet kapısının halkasını tutarım. Bana 'Sen kimsin?' denilir. Ben de 'Ben Ahmed'im' diye cevap veririm. Kapı hemen bana açılır. Derken el-Cebbar Teâlâ'ya baktığımda hemen ilkinde olduğu gibi iki kere secdeye kapanırım. Sonra bana ilkinde olduğu gibi kulların iyi yapamadığı Rab Teâlâ'ya yapılan övgü ve senalar açılır. Ben de 'Ey Rabbim! Âdem'in zürriyeti bugün cehennemde yanmasın' derim. Bunun üzerine Allah 'Kalbinde bir kırat ağırlığınca iman olanları çıkarın!' buyurur. Sonra bana tekrar gelirler ve ben de daha önce yaptığım gibi yaparım. Derken el-Cebbar Teâlâ'ya baktığımda hemen ilkinde olduğu gibi iki kere secdeye kapanırım. Sonra bana ilkinde olduğu gibi kulların iyi yapamadığı Rab Teâlâ'ya yapılan övgü ve senalar açılır. Sonra 'İste; istediğin verilsin, şefa'at et; şefaatin kabul edilsin' denilir. Ben de 'Ey Rabbim! Âdem'in zürriyeti bugün cehennemde yanmasın' derim. Bunun üzerine 'Gidin de kalbinde zerre ağırlığınca iman olan kimi bulursanız çıkarın!' buyurur. Hemen sayısını sadece Allah Teâlâ'nın bildiği kadarını çıkarırlar ama çoğu orda kalır. Sonra Âdem'e şefa'at için izin verilir, o da on bin kişiye şefa'at eder. Sonra meleklerle izin verilir, onlar da şefa'at ederler. Tâ ki mü'minlere sıra gelir de onlar, Rebi'a ve Mudar kabilelerindeki kişilerden daha çok sayıda kişiye şefa'at ederler."¹⁰²⁴

1024 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Said b. Ebi Hilal vardır. Saduktur. Bk. 423.cü rivayet. Ne var ki bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Katade, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahrice bakınız.

810. Yine bize Ebû Ubeydullah b. Hüseyin b. Harb el-Kadî haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Eş'as Ahmed b. Mikdam tahdis etti, dedi ki: Bize Mu'temir b. Süleyman tahdis etti, dedi ki: Babamı işittim; Katade'den, o Enes'ten, o da Nebî'den (s.a.v.) olarak şöyle tahdis ederken işittim: Buyurdu ki: "Mü'minler kıyamet günü Âdem'e gelirler..." Daha sonra uzun bir şekilde Firyabi'nin yukarıdaki hadisine benzer olarak devamını zikretti.¹⁰²⁵

Ayrıca bu hadisin başka yolları da vardır.

ALTMİŞ SEKİZİNCİ BÂB: ÂLİMLER İLE ŞEHİDLERİN KİYAMET GÜNÜ ŞEFAAT ETMELERİ

811. ... Mikdam b. Ma'dikerib'ten; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şehid için Allah Teâlâ katında dokuz haslet vardır;

1. Kanının ilk fışkırması ile günahları bağışlanır,
2. Cennetteki yerini görür,
3. İman elbisesi giydirilir,
4. İri gözlü hurilerle evlendirilir,
5. Kabir azabından korunur,
6. Büyük dehşetten güvende olur,
7. Başına, tek bir yakutu dahi dünya ve içindekilerden hayırlı olan vakar tacı konulur,
8. Hurilerden yetmiş iki tanesi ile evlendirilir.
9. Akrabalarından yetmiş kişiye şefaate eder."¹⁰²⁶

• Yine senedinde Halid b. Yezid vardır. Kendisi el-Cumahi'dir. Sikadır, fakihdir. Bk. 600.cü rivayet.

Tahrîc: Musannif bu hadis için iki yol zikretmiştir.

İlki, Said b. Ebi Hilal yoluyla Enes'ten şeklindeki yol olup bu rivayettir.

İkincisi ise Katade yoluyla Enes'ten şeklindeki yoldur. Bu da bir sonraki rivayettir. Bu yoldan rivayet edenler için bk. Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 2010 (s. 268) - İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11723 (11/450) - Ahmed, Müsned (2/116, 244) - Ebû Avane (1/178, 179) - Buhârî, Tefsir, 4476 (8/160), Rikâk, 6565 (11/417), Tevhid, 7410 (13/392), 7440 (13/422) - Müslim, İman, 193 (1/180) - İbn Mâce, Zühed, 4312 (2/1442) - İbn Ebi Asım, Sünne, 804 (2/373) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 247) - Beyhâkî, İtikad (s. 89) Bunların hepsi, Katade yoluyla Enes'ten bu şekilde ve buna benzer olarak rivayet etmişlerdir.

Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (2/435) - Buhârî, Kitabu'l Enbiya, 3340 (6/371), Tefsir, 4712 (8/395) - Müslim, İman, 194 (1/184) - Tirmizî, Sıfatu'l Kıyame, 2434 (4/622) - Ebû Avane (1/171) - İbn Ebi Asım, Sünne, 811 (2/379) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 242) Ebû Hureyre'den...

Ayrıca bk. Tirmizî, Tefsir, 3148 (5/308) Ebû Said el-Hudri'den...

¹⁰²⁵ İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹⁰²⁶ İsnadı şöyledir:

812. ... Ubade b. Samit'ten (r.a.), Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Şehid için Allah Teâlâ katında dokuz haslet vardır..." Râvi daha sonra "Akrabalarından yetmiş kişiye şefa'at eder" kısmına kadar yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹⁰²⁷

813. ... Ebû Derda'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şehid, akrabalarından yetmiş kişiye şefa'at eder."¹⁰²⁸

814. ... Ebû Derda'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şehid, ehli beytinden yetmiş kişiye şefa'at eder."¹⁰²⁹

815. ... Osman b. Affan'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü üç sınıf şefa'at eder; peygamberler, sonra âlimler, sonra şehidler."¹⁰³⁰

• Senedinde Halid b. Ma'dan'ın muan'an olarak aktarımı vardır. Sikadır, âbiddir ama çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 86.cı rivayet. Tehzib'te (3/118) geçtiğine göre İsmaili şöyle demiştir: "Peygamberle Mikdam b. Ma'dikerib arasında Cübeyr b. Nüfeyr vardır." Hafız dedi ki: "Onun Mikdam'dan rivayet ettiği hadis Sahih-i Buhârî'dedir." Vadii dedi ki: "Ondan aktardığı hadisin Sahih-i Buhârî'de olması, hadisin mürsel olmamasını gerektirmez. Ne var ki hadisi, şahit olarak kullanmanın bir zararı yoktur." Bk. Şefa'at (s. 198) Senetteki diğer râviler ise 650.ci rivayette de geçtiği üzere sikadırlar.

• Yine senedinde Hişam b. Ammar ile İsmail b. Ayyaş vardır. Tirmizî'de (4/187) ikisine de mütâbaat edilmiştir.

Tahriç: Ahmed, Müsned (3/131) - Tirmizî, 1663 (4/178) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, 2799 (2/935) Bunların hepsi Cübeyr b. Sa'd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir ama Tirmizî ile İbn Mâce'nin rivayetlerinde altı haslet olarak geçmektedir.

¹⁰²⁷ İsnadı şöyledir:

• Senedinde Halid b. Ma'dan'ın bir önceki rivayette olduğu gibi muan'an olarak aktarımı vardır. Ayrıca 650 numaralı rivayette geçtiği üzere senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahriç: Bunu bu yoldan Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım. Bununla birlikte bilinen bir önceki rivayette olduğu üzere Mikdam b. Ma'dikerib'ten gelen yoldur.

¹⁰²⁸ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Nimran b. Utbe ez-Zimari vardır. Mütâbaat anında makbuldür. Diğer durumlarda ise zayıftır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/307) - Tehzib (10/475) Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Rebah b. Velid vardır. İbn Yezid b. Nimran ez-Zimari'dir. Bazıları tam tersi Velid b. Rebah olduğunu söylemişlerdir. Saduktur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/242) - Tehzib (3/235)

• Yine senedinde Yahya b. Hassan et-Tinnisi vardır. Basra ehliendendir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır ve H. 208'de 64 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/345) - Tehzib (11/197)

• Yine senedinde Cafer b. Musafir vardır. İbn Raşid et-Tinnisi'dir. Künyesi Ebû Salih el-Hüzeli'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. On birinci tabakadan olup H. 254'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/132) - Tehzib (2/106) Ne var ki Ahmed b. Salih el-Misri ile birlikte zikredilmiştir. Ayrıca bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Hasen b. Abdülaziz el-Cerevi, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriç: Ebû Davud, Cihad (Avn, 7/197) Münziri, hadis hakkında bir şey söylememiştir. Ayrıca bk. İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 1612, s. 388) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (9/164) Bunların hepsi, Yahya b. Hassan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁰²⁹ İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senedindeki Hasen b. Abdülaziz el-Cerevi, bir önceki rivayetin senedindeki Cafer b. Musafir'e mütâbaat etmiştir. Kendisi sikadır, sebtir. Bk. 794.cü rivayet.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁰³⁰ İsnadı çok zayıftır; iki illeti vardır.

816. ... Ali b. Ebi Talib'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her kim Kur'ân'ı okur, ezberler ve ezberden okursa, Allah Teâlâ onu cennete girdirir ve ailesinden her biri cehennemi hak eden on kişiye şefa'at etme yetkisi verilir."¹⁰³¹

817. ... Ebû Umame el-Bahili'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetimden bir adamın şefa'ati ile Rebi'a ve Mudar kabileleri misali kişi cennete girecektir."¹⁰³²

1. Senedinde Utbe b. Abdurrahman b. Anbese el-Emevi vardır. Metruktür. Ebû Hatim, hadis uydurduğunu söylemiştir. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/88) - Tehzib (8/160)

2. Yine senedinde Alak b. Müslim vardır. İbn Ebi Müslim'dir, meçhuldür, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/94) - Tehzib (8/195)

• Yine senedinde İbn Affan el-Emevi vardır. Künyesi Ebû Sâid olmakla birlikte Ebû Abdullah olduğu da söylenmiştir. Medinelidir, sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 105'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/31) - Tehzib (1/97)

Tahric: İbn Mâce, Züh'd, 4313 (2/1443) - İbn Abdilberr, Cami' Beyani'l İlmi ve Fazlihi (1/30) Bu ikisi, Ahmed b. Yunus yoluyla "Bize Anbese tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Elbani dedi ki: "Uydurma hadistir; senedinde Anbese b. Abdurrahman vardır. Ebû Hatim, hadis uydurduğunu söylemiştir." Bk. Hamiş Mişkati'l Mesabih, 5611 (3/1561)

1031 İsnadı çok zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Kesir b. Zâdân en-Nehai vardır. Kufelidir, meçhuldür, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/130) - Tehzib (8/412)

2. Yine senedinde Hafs b. Süleyman el-Esedi vardır. Künyesi Ebû Amr el-Bezzar el-Gaziri'dir, Kufelidir. İmam Asım'ın talebesi Kari Hafs b. Ebi Davud'dur. Kendisine Hufays da denilir. Kıraatte imam olmasına rağmen hadisleri terk edilmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 180'de 90 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/186) - Tehzib (2/400)

• Yine senedinde Asım b. Zamra es-Seluli vardır. Kufelidir, saduktur. Üçüncü tabakadan olup H. 74'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/384) - Tehzib (5/45)

Tahric: Ahmed, Müsned (1/148, 149) - Tirmizî, 2905 (5/171) - İbn Mâce, Mukaddime, 216 (1/78) - Ebû Nuaym, Tarih-i İsfahan (1/255) Bunların hepsi Hafs yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizî dedi ki: "Gariptir, bunu ancak bu yoldan biliyoruz. İsnadı kesinlikle sahih değildir. Hafs b. Süleyman'ın hadisleri zayıf görülür."

1032 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdurrahman b. Meysera el-Hadrami vardır. Künyesi Ebû Seleme'dir, Humusludur. Takrib'te şöyle geçer: "Makbuldür, dördüncü tabakadandır." İbn Hibban ile İclî, sika olduğunu söylemişlerdir. Ebû Davud dedi ki: "Hariz'in tüm şeyhleri sikadırlar." İbn Medini dedi ki: "Meçhuldür, kendisinden ancak Hariz rivayette bulunmuştur." Bk. Takrib (1/500) - Tehzib (6/284) - İclî, Sikat (s. 300) - İbn Hibban, Sikat (5/109) Ne var ki Taberani'nin Kebir adlı eserinde (8/330) ve Ebû Nuaym'ın Ahbaru İsfahan adlı eserinde (1/287) Ebû Galip Hazevver, kendisine mütâbaat etmiştir. Vadii dedi ki: "Hadisin sağlamlığında bu iki yol yeterlidir." Bu yüzdendir ki Münavi, Feyzu'l Kadir'de (4/130) şöyle demiştir: "İraki, isnadının hasen olduğunu söylemektedir." Bk. Şefa'at (s. 171)

• Yine senedinde Hariz vardır. Sikadır, sebtir. Nasibe'den olmakla suçlanmıştır. Bk. 97.ci rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Ayrıca hadisin tahrifte de görüleceği üzere Abdullah b. Şakik yoluyla şahidi vardır.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (5/257, 261, 267) - Taberani, Kebir (8/169) Hariz yoluyla bu şekilde... Heysemi, Mecamu'z Zevaid'de (10/381) bunu zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed ile Taberani birkaç isnatla rivayet etmişlerdir. Ahmed'in senedi ile Taberani'nin senetlerinden birindeki râviler, Abdurrahman b. Meysera dışında sahihin râvileridir. Gerçi o da sikadır."

818. ... Hasan-ı Basrî'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü Osman'ın şefaati ile Rebi'a ve Mudar kabileleri misali kişi cennete girer."¹⁰³³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Ayrıca rivayet olunduğuna göre herhangi bir nebinin ehli beytinden olan herkese de şefaet yetkisi verilecektir.

819. ... Atıyye el-Avf dedi ki: Ka'b, bir keresinde Abbâs'ın (r.a.) elinden tuttu ve "Ben bunu şefaet için saklıyorum" dedi. Abbâs: "Şefaet sadece peygamberlere ait değil midir?" veya "Benim de mi şefaet yetkim var?" diye sordu. Ka'b dedi ki: "Evet. Herhangi bir peygamberin ehli beytinden biri yoktur ki, onun da şefaet yetkisi olmasın."¹⁰³⁴

• Ebû Nuaym, Ahbarı İsfahan (1/287) - Taberani, Kebir (8/330) Ebû Galip yoluyla Ebû Uthane'den bu şekilde...

Ayrıca bu hadis, Abdullah b. Şakik'ten "Bir grupla birlikte Kudüs'teydim. İçlerinden biri şöyle dedi: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim..." şeklinde de rivayet edilmiştir. Bk. Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 1283 (s. 181) - Ahmed, Müsned (3/469) - Darimi, Sünen, 2811 (235) - Tirmizî, 2438 (4/626) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, Zühd, 4316 (2/1444) - İbn Huzeyme, Tevhid (s. 313) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 2598, s. 646) Hakim, Müstedrek (1/70) Hakim, senedinin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca "İçlerinden biri" diye geçen kişinin ismi, Darimi'nin rivayetinde Abdullah b. Ebi Cud'an olarak geçmektedir.

1033 İsnadı iki sebepten ötürü zayıftır.

1. Senedi mürseldir. Yani Hasan-ı Basrî'nin mürsel rivayetlerindendir. İraki dedi ki: "Âlimler nazarında Hasan'ın rivayetleri yel gibidir." Bk. Tedribu'r Râvi (s. 124)

2. Senetteki çoğu râvi zayıftır. Şöyle ki;

• Senedinde Ebû Cafer vardır. Cîs b. Ferkad el-Kassab'tır, Basralıdır. Buhârî, onun hakkında şöyle der: "Böyle değildir." İbn Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Nesâî dedi ki: "Zayıftır." Bk. Tarih-i Sağır (2/190) - Duafa-i Sağır (s. 26) Bu iki eser, Buhârî'ye aittir. Ayrıca bk. Nesâî, Duafa (29) - Mizan (1/398) - Lisan (2/104)

• Yine senedinde Yahya b. Yeman el-İclî vardır. Kufelidir, saduktur, âbiddir. Çokça hata ederdi. Zaten sonradan hafızası daha da bozulmuştur. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 189'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/361) - Tehzib (11/306) Ne var ki Tirmizî'nin rivayetinde Ali b. Hilal, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Muhammed b. Yezid vardır. Ebû Hişam er-Rifai'dir. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet.

Bununla birlikte bu, Hasan-ı Basrî'ye kadar uzanan başka sahih senetle de rivayet edilmiştir.

Tahriç:

• Tirmizî, Sıfatu'l Kıyame, 2439 (4/627) Ali b. Hilal yoluyla Cîs'den bu şekilde...

• İmam Ahmed, Zühd (s. 343) Yunus yoluyla Hasan-ı Basrî'den merfu olarak şu şekildedir: "Nebî olmayan birinin şefaati ile Rebi'a ve Mudar kabilesi sayısınca kişi cehennemden çıkar." Hasan dedi ki: "Sahâbe bunun Osman b. Affan veya Üveys el-Karnî (Veysel Karanî) olduğunu düşünürlerdi."

• Ahmed, Zühd (s. 344) - Hakim, Müstedrek (3/405) Bu ikisi, Hişam yoluyla Hasan'dan merfu olarak rivayet etmişlerdir. Bu rivayette Hişam şöyle der: "Havşeb'in bana haber verdiğine göre Hasan, o kimsenin Üveys el-Karnî olduğunu söylemiştir." Bk. İbn Hibban, Duafa (2/292)

• Ayrıca bu, İbn Ömer yoluyla da merfu olarak rivayet edilmiştir. Bk. İbn Hibban, Duafa (2/292) Şefaet (s. 175)

1034 İsnadı zayıf olup Ka'b el-Ahbar'ın haberlerindendir.

820. ... Atıyye b. Sa'd dedi ki: Ka'b el-Ahbar, bir keresinde Abbâs'ın elinden tuttu ve "Doğrusu bu eli katında şefaât için saklıyorum" dedi. Bunun üzerine Abbâs "Benim şefaât yetkim mi var?" diye sordu. Ka'b dedi ki: "Evet. Herhangi bir peygamberin ehli beytinden biri yoktur ki, kıyamet günü onun da şefaât yetkisi olmasın."¹⁰³⁵

821. ... Atıyye dedi ki: Bir keresinde Ka'b, Abbâs b. Abdulmuttalib'in (r.a.) elinden tuttu ve "Bu eli katında koru ki kıyamet günü bana şefaât etsin" dedi. Bunun üzerine Abbâs "Benim de mi şefaât yetkim var?" diye sordu. Ka'b dedi ki: "Evet. Doğrusu herhangi bir peygamberin ehli beytinden Müslüman biri yoktur ki, onun da şefaât yetkisi olmasın."¹⁰³⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Zikrettiğimiz şefaât, muvahhid bir topluluğun cehennemden çıkması hususu yanında daha önceki konularda zikrettiklerimizin tümü ile inşallah ileride zikredeceğimiz Nebî'ye (s.a.v.), ehli beytine, zürriyetine, sahâbesine ve hanımlarına sevgi beslemek vb. esasların hepsine iman eden kimseler olan bizlere el-Kerim olan Mevlamızın rahmet etmesini, bizi ve sizleri lütfu ile rahmetinden mahrum etmemesini, bizi ve sizleri Nebîmiz'in (s.a.v.) ve zikrettiğimiz sahâbe, ehli beyt ve hanımlarının şefaati ile cennete girdirmesini umuyorum. Her kim şefaati yalanlarsa, Enes b. Mâlik'in de dediği gibi¹⁰³⁷ şefaatten hiçbir nasibi yoktur.

• Senesinde Atıyye el-Avfi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Şii ve müdellis idi. Bk. 584.cü rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur, ariftir. Aynı şekilde bu da Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 182.ci rivayet. Bununla birlikte 821.ci rivayette Yezid b. Harun, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde Abdullah b. Ömer el-Kufi vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşündeydi. Bk. 54.cü rivayet. Bir bid'atle suçlanan kimsenin, âlimlerin tercih edilen görüşüne göre bid'atini destekleyen rivayetleri kabul edilmez. Bunun yanında bir sonraki rivayette Ebû Hîşam er-Rufai, kendisine mütâbaat etmiştir. Halbuki o da kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Zaten şayet bu haber sahih olsa dahi, Ka'b el-Ahbar'ın haberlerindendir. Yani isrâiliyattır.

Tahrîç: Bunu rivayet eden başka birine rastlamadım.

1035 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senesinde Ebû Hîşam er-Rufai, Abdullah b. Ömer el-Kufi'ye mütâbaat etmiştir ama kendisi kavi değildir. Hadisleri zayıftır. Bk. 11.ci rivayet.

Tahrîci bir önceki gibidir.

1036 İsnadı Atıyye el-Avfi sebebiyle zayıftır.

• Yine senesinde Muhammed b. Yahya b. Feyyaz el-Hanefî vardır. Künyesi Ebu'l Fazl'dır, Basralıdır. Onuncu tabakadan olup H. 250'de vefat etmiştir. Darekutni dedi ki: "Basralıdır, sikadır."

Ayrıca İbn Hibban da kendisini Sikat'ta zikretmiştir. Bk. Takrib (2/218) - Tehzib (9/520)

Tahrîci bir önceki gibidir.

1037 Bu söz, 777 numaralı rivayette sahih bir senetle geçmiştir.

ALTMİŞ DOKUZUNCU BÂB: NEBİ'YE (S.A.V.) VERİLEN HAVUZA İMÂN ¹⁰³⁸

822. ... Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Sevban'dan; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ben kıyamet günü havuzumun yanında olacağım."* Sevban dedi ki: Bunun üzerine Allah'ın Nebîsi'ne (s.a.v.) havuzun genişliğinden soruldu. Buyurdu ki: *"Şu ayakta durduğum yerden Amman'a kadardır."* Hadisin râvilerinden Said dedi ki: *"İkisi arasında bir aylık mesafe vardır."* Sevban dedi ki: Allah'ın Nebîsi'ne (s.a.v.) bu sefer de içeceğinden soruldu. Buyurdu ki: *"Sütten daha beyaz, baldan daha tatlıdır. Onun biri gümüşten, diğeri altından olan ve cennetten gelen iki oluğu vardır."*¹⁰³⁹

1038 Kurtubi, Müfhim adlı eserinde Kadı İyaz'ın Galib adlı eserine tâbi olarak şöyle der: “Her mükellefin bilip tasdik etmesi vacip olan esaslardan biri de Allah'ın Nebîsi Muhammed'e (s.a.v.) özel kıldığı ve ismi, sıfatı ve içeceği bir araya gelmeleri ile kat'î ilim (kesin bilgi) hasıl olan sahih meşhur hadislerde gelen havuzdur. Bunu sahâbeden otuz küsur kişi rivayet etmiş olup yirmi tanesi Buhârî ile Müslim'de, diğer kalanlar da başka eserlerde geçmektedir. Bunların hepsi nakli sahih, râvileri meşhur hadislerdir. Sonra zikrolunan o sahâbeden bunları onlar gibi çok sayıda tabiîn, onlardan sonra da katbekat fazla sayıda kişi, tabiînden nakletmişlerdir. Bunun varlığı konusunda selef ile Ehli sünnetin halef âlimleri icma etmişlerdir. Bir taife ise bunu inkâr etmiş, zahirine göre imkânsız saymışlardır. Öyle ki tevilinde ne aklın ne de adetin kabul ettiği imkânsız tevillere düşmüşlerdir. Halbuki bu hadislerin hiçbir şekilde teville ihtiyacı yoktur. Bunu yapanlar, selefin icmasını bozmuş, halef âlimlerinin mezhebinden ayrılmışlardır.” Bk. Fethu'l Bari (11/467) İbn Hacer dedi ki: “Bunu Mutezile ve bazı Harici fırkaları inkâr etmişlerdir.” Bk. A.g.e.

Derim ki: Bu bölümde özellikleri belirtilen havuz, Nebîmiz'e (s.a.v.) özeldir ama "Her peygamberin bir havuzu vardır" manasına delalet eden bazı hadisler de rivayet edilmiştir. Gerçi isnatlarının hepsi hakkında kelam edilmiştir. Bk. Fethu'l Bari (11/467) Ayrıca İbn Hacer, sözünü ettiğimiz bu hadislerin isnatları hakkında açıklamada bulunmuştur.

Havuz ve onunla alakalı rivayetlerde bulunan sahâbe sayısına gelirsek; Hafız İbn Hacer, yukarıda verilen sayıya ilavede bulunmuş ve bunu elliden fazlasına kadar çıkarıp sonrasında şöyle demiştir: “Bana ulaştığına göre müteahhir âlimlerden bazıları, bu sayıyı seksen sahâbeye kadar çıkarmışlardır.” Bk. Fethu’l Bari (11/467)

1039 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ma'dan b. Ebi Talha vardır. İbn Talha el-Ya'muri de denilir. Şamlıdır, sikadır, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/263) - Tehzib (10/228)

• Yine senesinde Salim b. Ebi'l Ca'd vardır. Raf'i el-Gatafani'dir, Eşcaî azatlısıdır, Kufelidir. Sika olmakla birlikte çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Hafız, onu tedlis yapanların ikinci mertebesinden saymıştır. Üçüncü tabakadan olup H. 97 veya 98 veya 100 veya daha sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/277) - Tehzib (3/432) - Merasıl (s. 80) - Tarifu Ehli't Takdis (s. 63) Bununla birlikte 824 numaralı riayette de görüleceği üzere Ebû Sellam el-Esved, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrir: Seyban'ın bu hadisini Musannıf üç yoldan zikretmektedir.

1. Katade yoluyla Salim b. Ebi'l Ca'd'dan, o Ma'dan'dan, o da Sevban'dan senededir. Bu, buradaki senettir. Bunun için ayrıca bk. Abdurrezzak, Musannef, 20853 (11/406) - İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11718 (11/443), 15950 (13/146) - Ahmed, Müsned (5/283), (5/280, 281, 283) - Müslim, 2301 (4/1799) - İbn Ebi Asım, Sünne, 708, 709 (2/326, 327) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 131, 133 (s. 117) - Beğavi, Serhu's Sünne (15/169)

2. Amr b. Mürre yoluyla Salim'den, o da Sevban'dan senededir. Bu, bir sonraki rivayet olup bunu Musannif dışında rivayet eden başka birine rastlamadım.

823. ... Sevban'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Havuzumun yanında bana gelirsiniz, ben de asamla insanları geri çeviririm." Sevban dedi ki: Bizler "Genişliği nedir?" diye sorduk. Buyurdu ki: "Şu ayakta durduğum yerden Amman'a kadardır." Bizler "Peki, kapları nedir?" diye sorduk. Buyurdu ki: "Sayısı yıldızlar kadardır. Havuzda biri altından, diğerleri gümüşten olan ve cennetten gelen iki oluk vardır. Kim ondan bir kere içerse, artık ebediyen susuzluk çekmez." Sevban dedi ki: "Allah Teâlâ'dan, sizleri de havuza gelenlerden eylesinini dilerim."¹⁰⁴⁰

824. ... Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Sevban'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) havuzundan bahsetti. Bunun üzerine sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Oraya ilk gelecekler kimlerdir?" diye sordular. Buyurdu ki: "Muhacirîn saçları dağınık, elbiseleri kırık, kendilerine kapılar açılmayan ve hoş kadınlarla evlendirilmeyen fakirleridir."¹⁰⁴¹

825. ... Abdullah b. Bureyde dedi ki: Zikrolunduğuna göre Ebû Sebre b. Seleme, İbn Ziyad'a havuzdan sorulup onun "Bunun hak olduğunu sanmıyorum" dediğini işitti. Halbuki daha önce Ebû Berze el-Eslemi, Berâ b. Âzib ve Âiz b. Amr el-Müzeni'ye sormuş ama "Tasdik etmiyorum" demişti. Ebû Sebre dedi ki: Sana bu konuda şifa olacak bir hadis anlatayım mı? Bir keresinde baban, beni bir mal konusunda Muaviye'ye gönderdi. Derken Abdullah b. Ömer ile karşılaştım. Abdullah b. Ömer, bizzat kendi ağzıyla Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğini bana anlattı,

3. Ebû Sellam el-Esved'den, o da Sevban'dan senedir. Bu da iki sonraki rivayettir. Bunun için ayrıca bk. Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 995 (s.133) - Ahmed, Müsned (5/275, 276) - Tirmizi, 2444 (4/630) Tirmizi dedi ki: "Bu yoldan gariptir. Ebû Sellam el-Habeşi'nin ismi Mamtur olup sikadır." Ayrıca bk. İbn Mâce, 4303 (2/1438) - İbn Ebi Asım, Sünne, 706 (2/325) - Hakim, Müstedrek (4/184) Hakim, senedinin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

1040 İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedi munkatıdır. Çünkü Salim, Sevban'dan işitmemiştir. İmam Ahmed ve Buhârî, bunu açıkça söylemişlerdir. Bk. İbn Ebi Hatim, Merasil (s. 80) - Tehzib (3/432) - Hülasa (1/359)

2. Yine senedinde Ebû Hışam er-Rifai vardır. Hadisleri zayıftır. Bk. 11.ci rivayet. Ne var ki hadis, bir önceki yoldan sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1041 İsnadı inkıta sebebiyle zayıftır.

• Senedinde Ebû Sellam vardır. Sikadır, mürsel rivayetlerde bulunmuştur. Bk. 7.ci rivayet. İbn Ebi Hatim, Merasil'de (s. 215) şöyle der: "Yahya b. Main'e Sellam'ın Sevban'dan işitip işitmediğini sordum. Hayır, diye cevap verdi. Ayrıca Ahmed ve Ali b. Medini de bu şekilde söylemişlerdir." Bk. Tehzib (10/296)

• Yine senedinde Yahya b. Haris ez-Zimarî vardır. Künyesi Ebû Amr'dır, Şamlıdır. Karidir, sikadır. Beşinci tabakadan olup H. 145'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/344) - Tehzib (11/193)

• Yine senedinde Şeybe b. Ahnef el-Evzalî vardır. Künyesi Ebû Nasr'dır, Şamlıdır. Makbuldür, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/356) - Tehzib (4/375)

• Yine senedinde Velid ve Safvan vardır. İkisi de sikadır ama tedlis yaparlardı. Bununla birlikte ikisi de senette açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmışlardır. Böylece tedlis şüphesi ortadan kalkmaktadır. Ayrıca Elbani, el-Âcurrî'nin bu isnadının sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Zilalu'l Cenneh (2/325)

Tahrici 822 numaralı rivayette geçti.

ben de onu bizzat elimle yazdım. Ona ne bir harf ekledim ne de ondan bir harf eksilttim. Dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle anlattı..." Bu, uzun bir hadis olup bir kısmında şöyle geçmektedir: "Sözleşme yeriniz havuzumdur. Onun genişliği, uzunluğu gibidir. Eyle ile Mekke arasındaki mesafeden daha çoktur. Bu, bir aylık yürüme mesafesidir. İçerisinde gezegenler gibi ibrikler vardır. Suyu gümüşten daha beyazdır. Kim oraya gelir ve ondan içerse, artık ebediyen susuzluk çekmez." Bunun üzerine İbn Ziyad "Bana havuz hakkında bundan daha sağlam bir hadis anlatılmadı. Şehadet ederim ki havuz haklıdır." Bunu söyledikten sonra Ebû Sebre'nin getirdiği sayfeyi aldı.¹⁰⁴²

826. ... Şa'bi dedi ki: Bir adam, İbn Ziyad'ın yanında yemin edip "Allah ona Muhammed'in havuzundan su vermesin!" dedi. Bunun üzerine İbn Ziyad, adama "Muhammed'in havuzu var mıdır?" diye sordu. Adam dedi ki: "Evet. İşte bu Enes b. Mâlik; onun havuzu olduğunu anlatmaktadır." Ardından Enes geldi ve "Rasûlullah'ı (s.a.v.) 'Doğrusu benim bir havuzum vardır ve ben sizden önce oraya varacağım' buyururken işittim" dedi.¹⁰⁴³

¹⁰⁴² İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ebû Sebra b. Seleme vardır. Salim b. Seleme Ebû Sebre el-Hüzelî'dir. İbn Bureyde'den rivayette bulunmuştur. Zehebi dedi ki: "Meçhuldür." Bk. Mizanu'l İtidal (2/111)
  - Yine senedinde Hüseyin el-Muallim vardır. İbn Zekvan el-Muktib el-Avzi'dir. Sikadır, vehimleri vardır. Altıncı tabakadan olup H. 145'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/175) - Tehzib (2/175)
  - Yine senedinde Muhammed b. Ebi Adiy vardır. Sikadır. Bk. 362.ci rivayet.
- Bu hadisin sahih şahitleri vardır ki bazıları daha önce geçmiş, bazıları da ileride gelecektir.

Tahric:

- İbn Mübarek, Zühd (s. 560) - Ahmed, Müsned (2/162) - İbn Ebi Asım, Sünne, 701 (2/323) , 719 (2/333) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 155. Bunların hepsi, Hüseyin el-Muallim yoluyla "Bize Abdullah b. Bureyde tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Abdurrezzak, Musannef, 20852 (11/404) Ma'mer yoluyla Matar el-Verrak'tan, o da Abdullah'tan senediyle buna yakın lafızlarla ve buradakinden daha uzun bir şekilde...
- Ahmed, Müsned (2/199) - İbn Ebi Asım, 818 (3/332) Abdurrezzak yoluyla...
- Hakim, Müstedrek (1/75) Ahmed b. Hanbel yoluyla... Sonrasında şöyle demiştir: "Sahihtir. Buhârî ile Müslim, senetteki tüm râvilerle hüccet getirme konusunda ittifak etmişlerdir. Ebû Sebre el-Hüzelî ise müstesnadır. Kendisi büyük bir tabiidir. Müsned türü eserlerde ve tarih kitaplarında ismi açıkça geçmektedir. Asla kötülenmemiştir." Hakim ayrıca şöyle der: "Katade yoluyla Ebû Bureyre'den şahidi vardır." Sonrasında şahidi zikretmektedir.

- Kenzu'l Ummal sahibi, bunu ayrıca Taberani ile Mesaviu'l Ahlak adlı eserinde Haraiti'ye de nispet etmektedir. Bk. (14/568) Ayrıca bunu Fiten ve Melahim adlı eserinde İbn Kesir de zikretmiştir.

¹⁰⁴³ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Mücalid vardır. İbn Sa'd'dır. Kavi değildir. Ömrünün sonlarında hafızası bozulmuştur. Bk. 13.cü rivayet.
  - Yine senedinde Ebû İsmail el-Müeddib vardır. İbrahim b. Süleyman b. Rezin el-Ezdi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Künyesi ile meşhurdur. Saduktur, garip rivayetleri vardır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/35) - Tehzib (1/125)
- Hadisin aslının 822 numaralı rivayette de geçtiği üzere sahih şahitleri vardır.

Tahric: Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (10/365) bunu muhtasar olarak zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Taberani, hasen bir isnatla rivayet etmiştir."

827. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Nefsım elinde olana yemin ederim ki, bir kısım insanlar havuzun orada yanıma gelirler. Öyle ki onları tanıdığımda yanımdan çekilip uzaklaştırılırlar."*¹⁰⁴⁴

828. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Havuzumun iki köşesi arasındaki uzaklık, San'a ile Medine arası ve Medine ile Amman arası"*¹⁰⁴⁵ gibidir. ¹⁰⁴⁶

829. ... Ebû Zerr (r.a.) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Havuzun kapları nedir?" diye sordum. Buyurdu ki: *"Muhammed'in nefsi elinde olana yemin ederim ki onun kapları, kapkaranlık gecede gökteki yıldızlarla gezegenlerin sayısından daha fazladır. Cennet kaplarındandır. Cennetten gelen iki oluğu vardır. Ondan içen kişi bir daha susuzluk çekmez. Genişliği, uzunluğu gibi olup Amman'dan Eyle'ye kadardır. Suyu süttten daha beyaz, baldan daha tatlıdır."*¹⁰⁴⁷

1044 İsnadı hasendir.

• Senedinde Sinan b. Sa'd vardır. Sa'd b. Sinan el-Kindi olduğu da söylenmiştir. Buhârî ile İbn Yunus, ilkinin doğru olduğunu söylemişlerdir. Basralıdır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Beşinci tabakadandır. Kendisi Enes'ten, Yezid b. Ebi Habib de ondan rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (1/287) - Tehzib (3/471)

Tahriç: Bunu benzer olarak Buhârî, Abdülaziz yoluyla Enes'ten rivayet etmiştir. Bk. 658 (11/646)

1045 Hadislerde mesafeyi belirtmek için değişik yerler kullanılması veya değişik zamanlarla örneklenilmesi, her topluluğa bilip anlayacakları şekilde hitap edilmesinden kaynaklanmaktadır. Allah en iyisini bilir. Bk. Fethu'l Bari (11/480)

1046 İsnadı sahihtir.

• Hişam ed-Destevai vardır. Bk. 618.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Kutn (veya Katan) vardır. Amr b. Heysem el-Kat'i'dir. Basralıdır, sikadır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 200'lerin başında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/80) - Tehzib (8/114)

Tahriç:

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 1993 (s. 267) - Ahmed (3/133, 216, 219) - Müslim, 2302 (4/1801) - İbn Mâce, 4304 (2/439) - İbn Ebi Asım, Sünne, 714 (2/328) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 120 (s. 113) Bunların hepsi, Hişam yoluyla Katade'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Rikak, 658 (11/464) İbn Şihab yoluyla Enes'ten...

1047 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdullah b. Samit el-Gıfari vardır. Basralıdır, sikadır. Üçüncü tabakadan olup H. 70'den sonra vefat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû Abdussamed el-Ammi vardır. Abdülaziz b. Abdussamed el-Ammi'dir. Sikadır, hafızdır. Dokuzuncu tabaka büyüklerinden olup H. 187 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/510) - Tehzib (6/346)

• Yine senedinde İbn Ebi Ömer vardır. Muhammed el-Adeni'dir. Bir sonraki rivayette Yakub ed-Devraki kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11717 (11/442), 15949 (13/146) - Ahmed, Müsned (5/149) - Müslim, 2300 (4/1798) - Tirmizî, 2445 (4/630) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahih gariptir." İbn Ebi Asım, Sünne, 721 (2/334) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 137 (s. 120) Bunların hepsi, Ebû Abdussamed el-Ammi yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

830. ... Ebû Zerr (r.a.) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Havuzun ederim ki onun kapları, kapkaranlık gecede gökteki yıldızlarla gezegenlerin sayısından daha fazladır. Cennet kaplarından. Ondan içen kişi bir daha susuzluk çekmez. Cennetten gelen iki oluğu vardır. Genişliği, uzunluğu gibi olup Amman'dan Eyle'ye kadardır. Suyu süten daha beyaz, baldan daha tatlıdır."¹⁰⁴⁸

831. ... Sehl b. Sa'd es-Sâidi (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Ben sizden önce havuza varacağım. Oraya gelen ondan içer, içen de ebediyen susuzluk çekmez."¹⁰⁴⁹

832. ... Abdullah'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben sizden önce havuza varacağım. Derken içinizden bazı kimselerle çekişirim ve kesinlikle onlara galip gelirim. Bunun üzerine bana 'Doğrusu sen, senden sonra ortaya neler çıkarıldıklarını bilmezsin' denilir."¹⁰⁵⁰

833. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Senden sonra gelecek olan ümmetini nasıl tanıyacaksın?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Acaba bir adamın simsiyah atlar içinde alını ile ayaklarında beyazlık bulunan atları olsa, kendi atlarını tanımaz mı?" Sahâbe "Tabii ki tanır ey Allah'ın Rasûlü" diye cevap verdi. Buyurdu ki: "Onlar da kıyamet günü yüzlerinde ve elleri ile ayaklarında abdestten ötürü beyazlıkla geleceklerdir. Ben sizden önce havuza varacağım. Derken birtakım kişiler, tıpkı kaybolan deveye yapıldığı gibi oradan engellenirler."¹⁰⁵¹

834. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Öteden beri insanların havuzdan bahsettiklerini işitirdim. Ne var ki bunu bizzat Rasûlullah'tan (s.a.v.) hiç duymamış-

1048 İsnadı sahihtir.

Tahrirci bir önceki gibidir.

1049 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yakub b. Abdurrahman vardır. Sikadır. Bk. 377.ci rivayet.

Tahrîç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11714 (11/441) - Ahmed, Müsned (5/333, 339) - Buhârî, Sahih, Rikak, 6583 (11/464), Fiten, 7050 (13/3) - Müslim, Fezail, 2290 (2/1793) - İbn Ebi Asım, Sünne, 741 (2/345) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 143 (122) - Beğavi, Şerhu's Sünne (15/171) Bunların hepsi, Ebû Hazim yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1050 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Ahmed, Müsned (1/402, 406, 439, 455) - Buhârî, Rikak, 6576 (11/463), Fiten, 7049 (13/3) - Müslim, Fezail, 2297 (4/1796) - İbn Ebi Asım, Sünne, 736 (2/342) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 146 (s. 124) Bunların hepsi, Ebi Vail yolundan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1051 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ala b. Abdurrahman vardır. Saduktur, vehimleri vardır. Bk. 80.ci rivayet. Ne var ki tahrîçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrîç:

• Buhârî, Müsakat, 2367 (5/43) Buradakinin son bölümünü "Nefsim elinde olana yemin ederim ki bir takım kimseleri havuzumdan kesinlikle kovacağım" şeklinde Muhammed b. Ziyad yoluyla Ebû Hureyre'den rivayet etmiştir.

• Müslim, Taharet, 247 (1/217) Ebû Hazim yoluyla Ebû Hureyre'den...

tim. Derken günlerden bir gün bir cariyeye saçlarımı tararken Rasûlullah'ın (s.a.v.) *"Ey insanlar!"* dediğini işittim. Bunun üzerine cariyeye *"Azıcık ara ver"* dedim. Cariye *"Sadece erkekleri çağırdı, kadınları çağırmadı"* dedi. Bense *"Şüphesiz ben de insanlardanım"* dedim. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Doğrusu ben sizden önce havuza varacağım. Derken sizden biri yanıma gelir de kaybolan deveye yapıldığı gibi havuzdan kovulur..."* Râvi daha sonra hadisi zikretti.¹⁰⁵²

835. ... Ümmü Seleme'nin azatlısı Abdullah b. Rafi'den; Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Öteden beri insanların havuzdan bahsettiklerini işitirdim. Ne var ki bunu bizzat Rasûlullah'tan (s.a.v.) hiç duymamıştım. Derken günlerden bir gün bir cariyeye saçlarımı tararken Rasûlullah'ın (s.a.v.) *"Ey insanlar!"* dediğini işittim. Bunun üzerine cariyeye *"Azıcık ara ver"* dedim. Cariye *"Sadece erkekleri çağırdı, kadınları çağırmadı"* dedi. Bense *"Şüphesiz ben de insanlardanım"* dedim. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Doğrusu ben sizden önce havuza varacağım. Derken sizden biri yanıma gelir de kaybolan deveye yapıldığı gibi havuzdan kovulur. Ben "Bunun sebebi nedir?" diye sorarım. Bana "Doğrusu sen, senden sonra ortaya neler çıkardıklarını bilmezsin" denilir. Bunun üzerine "Uzak olsunlar!" derim."*¹⁰⁵³

Ebû Bekir en-Neysaburi dedi ki: Bu hadisi İbrahim el-Asbahani'ye zikrettim, dedi ki: *"Bu, Yunus'un bize yazıp gönderdiği garip bir hadistir."*

Ebû Bekir en-Neysaburi dedi ki: Ebû İbrahim ez-Zühri'yi işittim; kendisine bu hadis zikredildi, dedi ki: *"Bu, mürtedler hakkındadır."*

836. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Nebî'yi (s.a.v.) şöyle derken işittim: *"Ben sizin önünüzden gideceğim. Eğer beni bulamazsanız, bilin ki havuzun yanındayım. Havuzum, Eyle ile Mekke arası kadardır..."* Râvi daha sonra hadisi zikretti.¹⁰⁵⁴

1052 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Abdullah b. Rafi' el-Mahzumi vardır. Künyesi Ebû Rafi'dir, Medinelidir, Ümmü Seleme'nin azatlısıdır. Sikadır ve üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/413) - Tehzib (5/206)
- Yine senedinde Kasım b. Abbâs vardır. İbn Muhammed b. Muattib el-Haşimi'dir. Künyesi Ebu'l Abbâs'tır, Medinelidir. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 130 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/117) - Tehzib (8/319)

Tahric:

- Müslim, Fezail, 2295 (4/1795) Abdullah b. Vehb yoluyla bu şekilde...
- Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 142 (s. 122) Eflah b. Sald yoluyla *"Bana Abdullah b. Rafi' tahdis etti..."* senediyle buradakine yakın lafızla rivayet etmiştir. Bununla birlikte orada cariyeye kıssası yoktur.

1053 İsnadı sahihtir.

- Senedinde geçen Yunus b. Abdula'la, bir önceki rivayetin senedindeki Yezid b. Halid'e mütâbaat etmiştir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1054 İsnadı sahihtir.

837. ... Cabir'den (r.a.) rivayet edildiğine göre o, Nebî'yi (s.a.v.) şöyle buyuzun yanındayım. Havuzum, Eyle ile Mekke arası kadardır..." Râvi daha sonra hadisi zikretti.¹⁰⁵⁵

838. ... Enes (r.a.) dedi ki: Bir keresinde İbn Ziyad'ın meclisine gittim. O sıra, Ziyad, onlara "Enes size geldi" dedi. Beni gördüklerinde yanlarına yaklaştım. İbn hakkında ne diyorsun?" diye sordular. Ben de şöyle cevap verdim: "Yemin edersin ki yaşayacağım da sizin gibilerini göreceğim diye düşünmezdim; havuz konubıraktım ki, onlardan biri ne zaman bir namaz kılmışsa, illaki Rabbinden kendisini Muhammed'in havuzuna eriştirmesini istemiştir."¹⁰⁵⁶

• Senedinde İbn Cüreyc ve Ebû Zübeyr vardır. İkisi de müdellistir. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmışlardır. Böylece tedlis şüphesi ortadan kalkmaktadır. Ayrıca bir sonraki rivayette İbn Lehi'a, İbn Cüreyc'e mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Hammad b. Hasen vardır. İbn Anbese el-Verrak el-Henşeli'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Basralıdır. Samira'da ikamet etmiştir. Sıkadır, on birinci tabakadandır ve H. 266'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/196) - Tehzib (2/6)

Tahric:

• Ahmed, Müsned (3/384) Ravh yoluyla "Bize İbn Cüreyc tahdis etti..." senediyle mevkuf olarak rivayet etmiş, merfu yapmamıştır.

• İbn Ebi Asım, Sünne, 771 (2/358) Musa b. Ukbe yoluyla Eu Zübeyr'den...

• Musannif, 837. İbn Lehi'a yoluyla Ebû Zübeyr'den... Bu rivayet hakkında Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (10/364) şöyle der: "Bunu Ahmed hem merfu hem de mevkuf olarak rivayet etmiştir. Merfu olanın senedinde İbn Lehi'a vardır. Mevkuf olanın senedindeki râviler ise sahihin râvileridir. Ayrıca bunu Taberani de merfu olarak rivayet etmiştir ama onun da senedinde İbn Lehi'a vardır. Muhtasar olarak ve bir bölümünde "Ondan hiçbir şey ummazlar" cümlesi ile rivayet etmiştir. Aynı şekilde Bezzar da böyle rivayet etmiştir."

¹⁰⁵⁵ İsnadı zayıftır.

• Senedinde İbn Lehi'a vardır. Saduktur, hafızası kötüdür. Bk. 44.cü rivayet.

• Yine senedinde Ebû Salih Abdullah b. Salih vardır. Leys'in kâtibidir. Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı. Yazıda sağlamdır ama kendisinde gaflet vardır. Bk. 4.cü rivayet. Ne var ki bu iki râvi de şahit ve mütâbaat için uygundur. Ayrıca hadis, bir önceki rivayette sahih bir yolla geçti.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁰⁵⁶ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Humeyd et-Tavil vardır. Sıkadır, müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere İbn Ebi Asım ile Beyhaki'nin rivayetlerinde Sabit, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric:

• İbn Mübarek, Zühd (s. 560) Hüseyin el-Mervezi yoluyla bu şekilde...

• Ebû Ya'la (Bk. Fethu'l Bari, 11/468) - İbn Ebi Asım, Sünne, 698 (2/321) Hammad b. Seleme yoluyla Sabit'ten bu şekilde... Hafız İbn Hacer, Ebû Ya'la'nın senedinin sahih olduğunu belirtmiştir.

• Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 157 (s. 129) Süleyman b. Muğira yoluyla Sabit'ten, o da Enes'ten senediyle bu şekilde... Bunun isnadı sahihtir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Enes b. Mâlik'i görmez misiniz, nasıl da havuz hakkında şüphe edenlere şaşınıyor! Çünkü onun katında havuz, havas ve avamın hatta Allah Teâlâ'dan kendilerine havuzdan su içirmelerini dileyen kocakanların dahi iman ettiği esaslardandır. Artık havuza iman etmeyip onu yalanlayan kimselerden olmaktan Allah'a sığınırız.

Allah Teâlâ'nın Nebîmiz Muhammed'e (s.a.v.) verdiği havuzun tasdik edilmesi ile ilgili zikrettiğimiz bu deliller, bu konuda lafı uzatmaya gerek kalmayacak şekilde yeterlidir.

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şerîa kitabının dokuzuncu bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın onuncu bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

-
- Hakim, Müstedrek (1/78) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 158 (s. 129) İki yol ile Humejd'den, o da Enes'ten senediyle bu şekilde... Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.
  - Ahmed, Müsned (3/330) Ali b. Zeyd yoluyla Enes'ten... Ali b. Zeyd, İbn Cud'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.

ONUNCU BÖLÜM

YETMİŞİNCİ BÂB: KABİR AZABINI TASDİK VE ONA İMÂN

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki:

839. ... Hayseme'den; Berâ b. Âzib (r.a.), Allah Teâlâ'nın "Allah iman edenleri dünya hayatında ve ahirette sabit söz ile sebat ettirir ve Allah zalimleri saptırır. Allah dilediğini yapar." (İbrahim, 27) kavli hakkında dedi ki: "Bu âyet, kabir azabı hakkında inmiştir."¹⁰⁵⁷

840. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şu âyetin yani '... onun için sıkıntılı/zor bir yaşam vardır' (Taha, 124) âyetinin hangi konuda indiğini biliyor musunuz? Peki, sıkıntılı/zor nedir?" Sahâbe "Allah ve Rasûlü en iyi bilendir" dediler. Buyurdu ki: "Kâfirin kabrindeki azaptır. Nefsim elinde olana yemin ederim ki ona doksan dokuz tinnîn (ejderha) musallat edilir. Tinnîn nedir bilirsiniz? Doksan dokuz yılandır ki her birinin yedi başı vardır. Kıyamet gününe dek onun bedenine (zehir veya ateş) üfler, onu sokar ve yaralarlar."¹⁰⁵⁸⁻¹⁰⁵⁹

¹⁰⁵⁷ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Süfyan'ın babası vardır. Said b. Mesruk es-Sevri'dir. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 126 veya sonrasında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (1/305) - Tehzib (4/82)

Tahrîç:

• Buhârî, Sahih, 1369 (3/232), 4699 (8/378) Said b. Ubeyde yoluyla Berâ'dan benzer olarak...

• Müslim, Cenneh ve Sıfatu Naimiha, 2871 (4/2202) - Nesâî, Cenaiz (4/101) - Abdullah b.

Ahmed, Sünne, 1430 (2/600) - İbn Cerir, Tefsir (13/216) Bunların hepsi Süfyan yoluyla bu şekilde...

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürrul Mensur'da (5/26) bunu İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir.

¹⁰⁵⁸ Bu, sıkıntılı/zor hayatın tefsirlerinden biri olup bu konuda başka tefsirler de vardır. Mesela tefsirlerden biri, bunun dünya hayatındaki zorluk olduğudur. Nitekim İbn Kesir şöyle der: "Yani dünyada onun için zor bir hayat vardır. Kalbi rahat etmez, göğsü genişlik bulmaz. Aksine yüreği sapıklıktan dolayı sıkıntı çeker. Her ne kadar dışarıdan nimet içinde olsa, dilediğini giyip dilediğini yiyebilse ve dilediği meskenlerde otursa da, yine de kalbi kesin bilgiye ve hidayete eremez. Tedirginlik, şaşkınlık ve şüphe içinde tereddütte döner durur. İşte bu, sıkıntılı hayattandır." Bk. Tefsir (5/316) Ayrıca İbn Abbâs'tan bunun şekavet; Dahhak, İkrime ve Mâlik b. Dinar'dan bunun kötü amel ile pis rızık olduğu rivayet edilmiştir. Bk. A.g.e.

¹⁰⁵⁹ İsnadı hasendir.

• Senedinde Derrac vardır. Saduk olmakla birlikte Ebu'l Heysem'den rivayet ettiği hadislerde zayıftır. Bk. 624.cü rivayet.

841. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kâfire kabrinde doksan dokuz tinnîn musallat edilir; kıyamet kopana dek onu ısıtırıp sokarlar. Şayet onlardan bir tinnîn yeryüzüne üfürse, hiçbir yeşillik bitmez."¹⁰⁶⁰

842. ... Âişe'den (r.anhâ); Bir keresinde bir Yahudi kadın yanına geldi ve "Onu kabir azabı hakkında bir şey derken işittin mi?" diye sordu. Âişe "Kabir azabı nedir?" dedi. Yahudi kadın "Git de ona sor" diye cevap verdi. Nebî (s.a.v.) Âişe'nin yanına geldiğinde ona kabir azabını sordu. Buyurdu ki: "Kabir azabı haktır."

Âişe dedi ki: "Ne zaman gece namazı kılrsa, illaki onu kabir azabından sığırırken işitirdim."¹⁰⁶¹

• Yine senedinde Ahmed b. İsa el-Misri vardır. İbn Tüster olarak tanınır. Bazı işitmeleri hakkında kelam edilmiştir. Hatib dedi ki: "Hakkında edilen kelamın hücceti yoktur." Onuncu tabakadan olup H. 243'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/23) - Tehzib (1/64) Ne var ki bir sonraki hadiste de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Huceyr vardır. Basralıdır, kadıdır. İbn Huceyr el-Ekber'dir. Sikadır, üçüncü tabakadandır ve H. 83'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/477) - Tehzib (6/160)

Tahric:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (16/228) İbn Vehb yoluyla bu şekilde... Heysemi, bunu Mecmau'z Zevaid'de (3/55) zikretmiş, şöyle demiştir: "Bunu Ebû Ya'la rivayet etmiş olup senedinde Derrac vardır. Hadisi hasen olmakla birlikte hakkında ihtilaf edilmiştir." Suyuti'nin dediğine göre bunu aynı zamanda İbn Ebi'd Dünya, Hakim-i Tirmizî, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim, İbn Hibban ve İbn Merduyeh de rivayet etmiştir.

• İbn Kesir, bunu İbn Ebi Hatim'e nispet etmiş ve "Merfu olması münkerdir" demiştir. Bk. Tefsir (5/317)

Ayrıca bu hadis, bir sonraki rivayette de görüleceği üzere Ebû Said el-Hudri'den de rivayet edilmiştir.

1060 İsnadı hasendir.

• Senedinde Derrac vardır. Buradaki rivayeti zayıftır çünkü Ebu'l Heysem'den rivayette bulunmuştur. Bk. 624.cü rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere Tirmizî ve başkalarının rivayetinde kendisine mütâbaat edilmiştir.

Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. Ayrıca bir önceki hadiste şahidi vardır.

Tahric:

• Darimi, Sünen, 2818 (2/238) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 3, s. 199) Bu ikisi, Said b. Eyyûb yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Tirmizî, 2460 (4/639) Kasım b. Muhammed el-Uranî yoluyla "Bize Ubeydullah b. Velid er-Rasafi tahdis etti; Atıyye'den, o Ebû Said'den..." senediyle uzun bir şekilde rivayet etmiştir. Onun metninde "Allah ona yetmiş tinnîn arkadaş kılar" cümlesi vardır. Tirmizî dedi ki: "Hasen gariptir, ancak bu yoldan biliyoruz."

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (16/227) Ebû Hazim yoluyla Ebû Said'den...

• Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (5/607) bunu Beyhaki'ye de nispet etmiştir. Heysemi dedi ki: "Bunu Ahmed ve Ebû Ya'la, mevkuf olarak rivayet etmişlerdir. Senedinde Derrac vardır. Hakkında kelam edilmekle birlikte sika sayılmıştır." Bk. Mecmau'z Zevaid (3/55)

1061 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Şe'sa vardır. Selim b. Esved b. Hanzala'dır. Künyesi Ebû Şe'sa el-Muharibi'dir. İttifakla sikadır. Üçüncü tabaka büyüklerinden olup Haccac zamanında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/320) - Tehzib (4/165)

843. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Medine Yahudilerinden iki kocakarı yanıma geldi ve "Kabir ehli kabirlerinde azap görürler" dediler. Bense "Yalan söylediniz" dedim ve hemen çıktılar. Sonrasında Rasûlullah (s.a.v.) girdi. Ben de ona "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu Medine Yahudilerinden iki kocakarı yanıma girdi ve kabir ehlinin kabirlerinde azap gördüklerini iddia ettiler" dedim. Buyurdu ki: "Doğru söylemişler; şüphesiz ki onlar, sesini tüm hayvanların duyduğu bir azap görürler." Âişe dedi ki: "Bundan sonra onun her namazda kabir azabından sığındığını gördüm."¹⁰⁶²

844. ... Amra'dan; bir Yahudi kadın, Âişe'nin (r.anhâ) yanında girdi, Âişe de onun için bir şey emretti. Bunun üzerine Yahudi kadın "Allah seni kabir azabından sığındırsın" veya "Allah sizi kabir azabından sığındırsın" dedi... Âişe daha sonra Güneş tutulması ile ilgili hadisi zikretti ve sonunda şöyle dedi: Derken Rasûlullah (s.a.v.) yanıma "Doğrusu bana sizlerin tıpkı Deccal'ın fitnesi gibi kabirlerinizde fitneye tutulacağınız gösterildi" diyerek yanıma girdi. Yine onu şöyle buyururken işittim: "Allah'ım! Kabir azabından sana sığınırım, cehennem azabından sana sığınırım."¹⁰⁶³

845. ... Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Neccaroğulları'nın bahçelerinden birine girdi ve kabrin birinden ses duydu. Bunun üzerine "Bu kabrin sahibi ne zaman defnedildi?" diye sordu. Oradakiler "Cahiliyede" diye cevap verince, bundan dolayı sevindi ve şöyle buyurdu: "Şayet birbirinizi defnetmeyecek olsaydınız, Allah'a size sesini işittirmesi için dua ederdim."¹⁰⁶⁴

• Yine senesinde Ebû Şe'sa'nın oğlu Eş'as vardır. İbn Ebi Şe'sa el-Muharibi'dir, Kufelidir. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 125'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/79) - Tehzib (1/355)

Tahrîç: Musannif bu hadis için üç yol zikretmiştir.

1. Eş'as'tan, o babasından, o Mesruk'tan, o da Âişe'den: Bunun için bk. Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 1411 (s. 200) - Ahmed, Müsned (6/174) - Buhârî, Cenaiz, 1372 (3/232) - Müslim, Cenaiz, 576 (1/411) - Beyhaki, İtikad (s. 110)

2. Ebû Vail'den, o Mesruk'tan, o da Âişe'den: Bk. İbn Ebi Şeybe, Musannef (3/383) - Buhârî, Daavat, 6366 (11/174) - Müslim, Mesacid, 586 (1/411) - Nesâî, Cenaiz (4/105) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1409 (2/593)

3. Yahya b. Said'den, o Amra'dan, o da Âişe'den: Bk. Mâlik, Muvatta (1/187) - Ahmed, Müsned (6/89, 238, 248, 271, 345, 354) - Darimi, Sünen, Salat, 1535 (1/297) - Buhârî, Küsuf, 1049 (2/538) - Müslim, Küsuf, 903 (2/621) - Nesâî, İstlaze (8/274)

Ayrıca bu hadisi Ahmed, Müsned'de (6/81) Said b. Amr b. Sald el-Ernevi yoluyla Âişe'den rivayet etmiştir.

¹⁰⁶² İsnadı sahihtir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

¹⁰⁶³ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Amra binti Abdurrahman b. Sa'd b. Zürene vardır. Ensar'dandır, Medinelidir. Âişe'den çokça rivayette bulunmuştur. Sikadır, üçüncü tabakadandır ve H. 100'den önce veya sonrasında vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/607) - Tehzib (12/438)

Tahrîci 842 numaralı rivayette geçti.

¹⁰⁶⁴ İsnadı sahihtir.

846. ... Enes (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.), kül rengi bir katır üzerinde Neccaroğulları'na ait bir bahçeden geçti. Derken kabirlerinde azap gören bir topluluğun seslerini işitti. Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Şayet birbirinizi defnetmeyecek olsaydınız, Allah'tan size seslerini işittirmesini isterdim."*¹⁰⁶⁵

847. ... Berâ'dan, o Ebû Eyyûb'tan; dedi ki: Nebî (s.a.v.) bir keresinde Güneş battığında birtakım sesler işitti. Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Bu, kabirlerinde azap gören Yahudilerin sesidir."*¹⁰⁶⁶

848. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Mekke ve Medine bahçelerinden birine uğradı. Derken kabirlerinde azap gören iki insan sesi işitti. Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine buyurdu ki: *"Bu ikisi azap görmektedir. Azap sebepleri büyük bir şey de değildir."* Sonra şöyle buyurdu: *"Evet, öyle. Biri idrarından sakınmaz, diğeri de laf taşırdı."* Sonra bir dal parçası istedi. Hemen dalı iki parçaya ayırdı ve her birini bir kabrin üzerine koydu. Kendisine *"Ey Allah'ın Rasûlü! Niçin böyle yaptın?"* diye soruldu. Buyurdu ki: *"Umulur ki bunlar kurumadıkça -veya kuruyana dek- onlardan azap hafifler."*¹⁰⁶⁷⁻¹⁰⁶⁸

• Senedinde Humeyd b. Ebi Humeyd vardır. Sikadır, müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Ne var ki bir sonraki rivayette görüleceği üzere Sabit ile tahricte görüleceği üzere Katade, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde İsmail b. Cafer vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 788.ci rivayet.

Tahric: Ahmed, Müsned (3/114) - Abdullah b. Ahmed, Süne, 1420 (2/597) - Nesâi, Cenaiz (4/102) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 786, s. 199) - Beğavi, Şerhu's Süne (5/425)

Ayrıca 857 numaralı rivayette Katade yoluyla Enes'ten daha uzun bir şekilde gelecektir. Tahrici için oraya bakınız.

1065 İsnadı hasendir.

• Senedinde Müemmil b. İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte kötü hafızalıdır. Bk. 192.ci rivayet. Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1066 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Avn b. Ebi Cuhayfe es-Süvai vardır. Kufelidir, sikadır. Dördüncü tabakadan olup H. 114'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/90) - Tehzib (8/170)

• Yine senedinde Avn'ın babası Ebû Cuhayfe Vehb b. Abdullah vardır. Künyesi ile meşhurdur. Tanınmış bir sahâbedir ve aynı zamanda Ali'ye de arkadaşlık etmiştir. H. 74'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/338) - Tehzib (11/164) Ayrıca bu isnatta üç tane sahâbe vardır.

Tahric: Buhârî, Cenaiz, 1375 (3/241) - Müslim, Cenneh ve Sıfatu Nalmiha, 2869 (4/2200) - Nesâi, Cenaiz (4/102) - Abdullah b. Ahmed, Süne, 1408 (2/592) Bunların hepsi, Şu'be yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1067 Bu, Nebî'ye (s.a.v.) özel olan şeylerdendir. Cabir'in (r.a.) kabirde yatan iki kişiyle alakalı hadisin bazı yolları da bunu göstermektedir. Orada şu cümle vardır: *"Bu iki dal parçası yaş kaldıkça onlardan azabın kalkması hususundaki şefaate olumlu cevap verildi."* Hattâbi, Mealim-i Sünen'de şöyle der: *"Birçok beldede avam tarafından ölülerinin kabirlerine hurma yaprakları serilmektedir. Sanıyorum ki bu hadisin ışığında bunu yapmaktadırlar. Halbuki bu hadiste hiçbir şekilde arzu ettikleri şey yoktur. Allah en iyisini bilir."* Bk. Münziri, Hamiş Muhtasar Ebi Davud (1/27) Tahkik eden: Ahmed Şakir.

850. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bir keresinde iki kabre uğradı. Birden şöyle buyurdu: "Bu ikisi azap görmektedirler. Hem de azapları büyük bir şey yüzünden değildir. İlkinе gelince; laf taşırdı. İkincisine gelince; idrarından sakınmazdı." Daha sonra yaş bir hurma dalı istedi... Râvi daha sonra hadisi zikretti.¹⁰⁷⁰

Not: Türkiye’de mezarlıklara kışın dahi kurumaması ve ölümler hiçbir şekilde kabir azabına uğramasınlar diye çam ağacı dikilmesi adeti de bu hadisten çıkanları yanlış bir anlayıştır. (Çev.)

Tahrici 848 numaralı rivayette geçti.

İbn Said dedi ki: Yine bize Yusuf b. Musa el-Kattan tahdis etti, dedi ki: Bize Cerir, Ebû Muaviye ve Veki' tahdis etti, dediler ki: Bize A'meş tahdis etti, dedi ki: Mücahid'i, Tavus yoluyla İbn Abbâs'tan şöyle rivayet ederken işittim: İbn Abbâs dedi ki: Nebî (s.a.v.) iki kabre uğradı. Birden şöyle buyurdu: *"Bu ikisi azap görmektedirler. Hem de azapları büyük bir şey yüzünden değildir..."* Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretti.¹⁰⁷¹

852. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Kabir azabının çoğu, idrar sebebiyledir."*¹⁰⁷²

853. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Kabir azabının çoğu, idrar sebebiyledir."*¹⁰⁷³

854. ... Ebû İshak'tan rivayet edildiğine göre Berâ veya Ebû Ubeyde, Allah Teâlâ'nın *"Onlara en büyük azaptan önce yakın azaptan tattıracağız; umulur ki dönerler"* (Secde, 21) kavli hakkında şöyle demiştir: *"Bu, kabir azabıdır."*¹⁰⁷⁴⁻¹⁰⁷⁵

855. ... Ebû Kerime'den; Allah Teâlâ'nın *"Şüphesiz zalim olanlara bundan başka bir azap daha vardır..."* (Tur, 47) kavli hakkında Zâdân dedi ki: *"Bu, kabir azabıdır."*¹⁰⁷⁶

1071 İsnadı sahihtir.

Tahrici 848 numaralı rivayette geçti.

1072 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yahya b. Hammad vardır. İbn Ebi Ziyad vardır. Şeybani azatlısıdır. Basralıdır. Sikadır, âbiddir. Dokuzuncu tabaka küçüklerinden olup H. 215'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/346) - Tehzib (11/199)

Tahric: Musannif bunu iki yoldan zikretmiştir.

1. Yahya b. Hammad'ın yolu: Buradaki rivayettir. Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (2/326) - İbn Mâce, Taharet, 348 (1/125) Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de dedi ki: *"İsnadı sahih olup şahidi vardır."* Ayrıca Elbani de sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. İrvau'l Gâlib, 280 (1/310)

2. Affan b. Müslim yolu: Bu da bir sonraki rivayettir. Ayrıca bk. Ebû Bekir b. Ebi Şeybe, Musannef (1/122) - Ahmed, Müsned (2/388) - Hakim, Müstedrek (1/183) Hakim dedi ki: *"İsnadı Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahihtir. Ben bunun herhangi bir illetini bilmiyorum. Bununla birlikte ikisi de rivayet etmemiştir."* Zehebi muvafakat etmiştir.

1073 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Affan b. Müslim vardır. Sikadır, sebtir, nadir vehimleri vardır. Bk. 495.ci rivayet. Bununla birlikte bir önceki rivayette Yahya b. Hammad, kendisine mütâbaat etmiştir. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1074 Bu tefsirin doğruluğu tartışılır. Çünkü âyetin sonunda geçen *"Umulur ki dönerler"* ifadesi, sapıklıklarından dönerler demektir. Kabre girdikten sonra dönüş söz konusu değildir.

1075 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Ebû İshak vardır. Sikadır, âbiddir. Sonradan karıştırmıştır. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymıştır. Burada muan'an olarak rivayette bulunmuştur. Bk. 409.cu rivayet.

• Yine senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 147.ci rivayet.

Tahric: Ebû Nuaym, Hilye (4/206) Ayrıca bunu Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (6/555) zikretmiş ve şöyle demiştir: *"Bunu aynı zamanda Hennad, Ebû Ubeyde'den rivayet etmektedir."* Yine bunu İbn Cerir, Mücahid'den de aktarmaktadır. Bk. Tefsir (21/11)

1076 İsnadı zayıftır.

856. ... Ümmü Mübeşşir (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Neccaroğulları'nın içinde cahiliyede ölenlerin kabirleri bulunan bahçelerinin birinde iken Rasûlullah (s.a.v.) yanıma geldi. Birden "Kabir azabından Allah'a sığın!" diyerek dışarı çıktı. Bunun üzerine ben "Ey Allah'ın Rasûlü! Onlar gerçekten kabirlerinde azap mı görmekteler?" diye sordum. Buyurdu ki: "Evet, hem de hayvanların işittiği bir azap görmekteler."¹⁰⁷⁷

857. ... Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Neccaroğulları'na ait bir hurma bahçesine girdi. Birden panikle dışarı çıktı ve "Bu kabirler kime ait?" diye sordu. Sahâbe "Müşrik bir topluluğa ait" diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Rabbınız Teâlâ'dan sizleri kabir azabından korumasını isteyin. Nefsım elinde olana yemlin ederim ki sizlerin birbirinizi defnedecek olmasından dolayı endişe etmeseydim, Allah Teâlâ'dan size kabir azabını ıstıttirmesini isterdim. Kişi, (ölüp) çukuruna girdiğinde ve eşî-dostu yanından ayrıldıklarında, yanına çok sinirli bir melek girer. Hemen onu kabrinde oturtur ve ona "Neye ibadet ediyordun?" diye sorar. Mü'mine gelince; o, "Ben, tek ve ortaksız olan Allah'a ibadet ediyordum" diye cevap verir. Ardından melek "Mu-

• Senesinde Ebû Kerme el-Kindi vardır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Zâdân'dan rivayette bulunmuştur. Ala b. Abdülkerim de kendisinden rivayette bulunmaktadır. Babamı şöyle derken işittim: Bize Abdurrahman tahdis etti, dedi ki: Ebû Zur'a'yı şöyle derken işittim: Onun ismini anan birini bilmiyorum." Bk. Cerh ve Tadil (9/431) - Yahya b. Main, Tarih (2/722) İkisi de onun hakkında cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememişlerdir.

• Yine senesinde Ala b. Abdülkerim vardır. Künyesi Ebû Avn'dır, Kufelidir. Sıkadır, âbidir. Altıncı tabakadandır. Zehebi dedi ki: "H. 150 sularında vefat etmiştir." Bk. Takrib (2/93) - Tehzib (8/188)

• Zâdân'a gelirsek; Ebû Amr el-Kindi el-Bezzar'dır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Saduktur, mürsel rivayetlerde bulunmuştur. Kendisinde biraz Şia görüşü vardı. İkinci tabakadan olup H. 82'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/257) - Tehzib (3/302)

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1459 (2/614) Veki' yoluyla bu şekilde... Suyuti, bunu ed-Dürrü'l Mensur'da (7/636) zikretmiş, şöyle demiştir: "Bunu Hennad rivayet etmiştir. Ayrıca İbn Abbâs'tan da benzer olarak gelmiştir." Ayrıca bk. Beyhaki, İsbât Azabi'l Kabr, 60

¹⁰⁷⁷ İsnadı hasendir.

• Senesinde Ebû Süfyan vardır. Talha b. Nafi'dir. Saduktur. Bk. 731.ci rivayet. Şu'be dedi ki: "Cabir'den rivayet ettiği hadis ancak sahifedir." Bk. İbn Ebi Hatim, Merasil (s. 100)

• Yine senesinde Ebû Muaviye vardır. Muhammed b. Hazim ez-Zarîr'dir. Sıkadır, A'meş'in hadisleri konusunda insanların en hafız olanıdır. Bunun yanında başkalarından rivayette bulunduğu da vehmedirdi. Bk. 292.ci rivayet. Bu, A'meş hadisi'dir.

• Yine senesinde Ümmü Mübeşşir el-Ensariyye vardır. Zeyd b. Harise'nin hanımıdır. Denildiğine göre ismi Cüheyne binti Sayfi b. Sahr'dır. Meşhur kadın sahâbedir. Bk. Takrib (2/624)

Tahric:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef (3/374) - Ahmed, Müsned (6/362) - İbn Ebi Asım, Sünne, 875 (2/424) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 287, s. 200) Bunların hepsi, Muaviye yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (3/56) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed rivayet etmiş olup râvileri sahihin râvileridir." Elbani dedi ki: "İsnadı Müslim'in şartına göre sahihtir." Bk. Riyazu'l Cenneh (2/424) - Silsile-i Sahiha, 1444.

hammed hakkında ne diyorsun?" diye sorar. Mü'min "Allah'ın kulu ve rasûlüdür" diye cevap verir. Bunun üzerine ona başka şeylerden sormaz. Derken onu alıp cehenneme doğru götürür ve ona "Burası senindir ama sen Rabbine itaat edip düşmanına isyan ettin" der. Sonra onu alıp cennette varacağı yere götürür ve "Bu senindir" der. Bunun üzerine mü'min "Bırakın beni de aileme haber vereyim" der. Derken kabri, onun için yetmiş zira genişletilir. Kâfire gelince; yanına çok sınırlı bir melek girer. Hemen onu kabrinde oturtur ve "Rabbin kimdir? Bundan önce neye ibadet ediyordun?" diye sorar. Kâfir "Bilmiyorum" diye cevap verir. Bunun üzerine melek "Ne bil ne de tâbi ol!" diye beddua eder. Sonrasında "Peki, Muhammed hakkında ne diyorsun?" diye sorar. Kâfir "İnsanları onun hakkında konuşurlarken işittim, ben de aynısını söyledim" der. Bunun üzerine melek, demirden bir çekiçle kâfirin iki kulağı arasına vurur. Bundan dolayı öyle bir çığlık atar ki sesini insan ve cin hariç, yeryüzündekilerin tümü duyar. Sonra onu alıp cennetteki yerine götürür ve "Burası senindi ama sen Rabbine isyan edip düşmanına itaat ettin" der. Böylece kâfirin hasret ve pişmanlığı artar. Derken onu alıp cehennemde varacağı yere götürür. Böylece de ikisini de görür. Hemen ardından kabri ona daraltılır. Öyle ki sırtının ardından kaburgaları birbirine geçer."¹⁰⁷⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu hadisleri yalanlayanların durumu ne de kötüdür! Yemin olsun ki uzak bir sapıklığa düşüp yolunu şaşırmış, apaçık bir hüsrana uğramıştır.

YETMİŞ BİRİNCİ BÂB: MÜNKER VE NEKİR'İN SORGUSUNU TASDİK VE ONA İMÂN

858. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biri -veya insan- kabre konulduğunda ona iki tane mavi-siyah melek gelir. Birine Münker, diğerine de Nekir denilir. Akabinde ona "Şu adam hakkında ne diyordun?" diye sorarlar. Kişi, daha önce ne diyorsa, o şekilde cevap verir. Yani eğer mü'minse

1078 İsnadı hasendir.

• Senedinde Huleyd b. Da'lec es-Sedusi vardır. Basra'da ikamet etmiş, sonrasında Kudüs'e taşınmıştır. Zayıftır, yedinci tabakadandır ve H. 166'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/227) - Tehzib (3/158) Bununla birlikte Müslim'de Şu'be ve Ahmed ile Ebû Davud'da Said, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Tahric. Bu yüzdendir ki Şeyh Elbani, Musannif'in İsnadı hakkında "ceyyid" demiştir. Bk. Riyazu'l Cenneh (2/419)

• Yine senedinde Velid b. Müslim ile Safvan b. Salih vardır. İkisi de müdellistir ama burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmışlardır.

Tahric:

• Müslim, Cenneh ve Sıfatu Naimiha, 2868 (4/2200) Katade yoluyla Enes'ten muhtasar olarak...

• Ahmed, Müsned (3/233) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1427 (2/599) - Ebû Davud, Sünne (Avn, 13/86) Bunların hepsi, Abdulvehhab b. Atâ yoluyla "Bize Said, Katade'den tahdis etti..." senediyle bu şekilde ve benzer olarak rivayet etmişlerdir.

Ayrıca bu, 845 numaralı rivayet ve sonrasında muhtasar olarak geçmişti.

"O Allah'ın kulu ve rasûlüdür. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed O'nun kulu ve rasûlüdür" der. Bunun üzerine melekler "Biz zaten senin böyle söylediğini biliyorduk" derler. Sonrasında kabri onun için yetmiş zira genişletilir, kabrine nur verilir. Sonra ona "Uyu" denilir ama o "Bırakın da aileme dönüp onlara haber vereyim" der. Bunun üzerine ona "En sevdiği kimsenin uyan-orada uyur. Eğer ölen kişi münâfıkça "Bilmiyorum. İnsanları bir şeyler söylerken işitir, ben de onlar gibi söyledim" diye cevap verir. Bunun üzerine melekler "Biz zaten senin böyle söylediğini biliyorduk" derler. Sonra yere "Üzerine kapan" denilir, o da üzerine kapanır. Öyle ki kaburgaları birbirine geçer. Allah onu o yattığı yerden tekrar diriltene dek orada azap görmeye devam eder."¹⁰⁷⁹

859. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu kul kabrine konulunca ve eşi-dostu onu bırakıp geri döndüklerinde ayak tıkırtılarını işitince yanına iki melek gelir. Hemen onu oturturlar ve "Şu adam hakkında ne diyordun?" diye sorarlar. Muhammed'i (s.a.v.) kastederler. Mü'mine gelince; o "Şehadet ederim ki o Allah'ın kulu ve rasûlüdür" diye cevap verir. Bunun üzerine ona "Cehennemdeki yerine bak! Allah Teâlâ orayı senin için cennetten bir yerle değiştirdi" denilir."

Katade dedi ki: "Bize anlatıldığına göre kabri onun için yetmiş zira genişletilir ve kıyamet gününe dek üzerine yeşillik atılır." Katade daha sonra Enes'in hadisine döndü. Hadis şöyle devam eder: "Kâfire veya münâfığa gelince; ona da "Şu adam hakkında ne diyordun?" diye sorulur. O "Bilmiyorum; insanların dediğini derdim" diye cevap verir. Bunun üzerine ona "Ne bil ne de tâbi ol!" diye beddua edilir. Sonra demirden bir çekiçe iki kulağı arasına bir kere vurulur. Bundan dolayı öyle bir çığlık atar ki, insan ve cin dışında çevresindeki herkes işitir."¹⁰⁸⁰

860. ... Ya'la b. Atâ dedi ki: Bir adam, Ebû Derda'ya (r.a.) gelip şöyle dedi: "Sen, kendisine ilim verilmiş ve dünyadan ayrılmaya yaklaşmış birisin. Bana Allah Teâlâ'nın kendisiyle beni faydalandıracağı bir hayır öğret." Ebû Derda dedi ki:

¹⁰⁷⁹ İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdurrahman b. İshak vardır. Saduktur, Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Bk. 84.cü rivayet.

Hadisin bir sonraki rivayette Enes yoluyla sahih bir şahidi vardır.

Tahrîç: Tirmizî, Cenaiz, 1071 (3/374) Tirmizî dedi ki: "Hasen gariptir." Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 864 (2/416) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 779, s. 179) Bunların hepsi, Abdurrahman b. İshak yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Elbanî, es-Sünne'nin dipnotunda hasen olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 1391

¹⁰⁸⁰ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abbâs en-Nersi vardır. Sıkadır. Bk. 178.ci rivayet.

Tahrîç: Müslim, el-Cenneh ve Sıfatu Naimiha, 2870 (4/2201) - Ebû Davud, Cenaiz (Avn, 9/50) - Nesâî, Cennet (3/332) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 2428 (2/600) - İbn Ebi Asım, Sünne, 863 (2/415) Said yoluyla bu şekilde...

"Kulağını dört aç! Senin için yeryüzünde sadece ikiye dört zira bir yer olduğunda, senden ayrılmaktan hoşlanmayan eş-dostun ve emrinle bir araya gelen kardeşlerin seni getirdiklerinde, sonra üzerine tuğla koyduklarında; sonra yanına birine Münker, diğerine Nekir denilen mavi kıvrımlı iki melek gelip "Rabbin kim? Dinin nedir? Nebî kimdir?" diye sorduklarında halinin ne olacağına kafa yor, anlamaya çalış! Şayet cevap olarak "Rabbim Allah, dinim İslâm, Nebîm de Muhammed'dir (s.a.v.)" dersen, Allah'a yemin olsun ki doğru cevap vermiş, kurtuluşa ermiş olursun. Yok eğer "Bilmiyorum" diye cevap verirsen, işte o zaman yuvarlanmış, düşmüş olursun."¹⁰⁸¹

861. ... Atâ b. Yesar'dan; Rasûlullah (s.a.v.) Ömer b. Hattâb'a (r.a.) dedi ki: *"Ey Ömer! Senin için yeryüzünden üç zira ve bir karışa bir zira ve bir karış bir yer hazırlandığında, sonra ailen yanına gelip seni yıkayıp kefenlediklerinde ve tabuta koyduklarında, sonra seni taşıyıp o hazırladıkları yerde kaybettiklerinde, sonra üzerine toprak attıklarında, sonra yanından ayrıldıklarında, o sırada kabirde sorguya çekecek olan ve şiddetli gök gürültüsü gibi sesleri, göz kamaştıran şimşek gibi gözleri, salınmış saçları ile Münker ve Nekir sana geldiğinde, seni yakıp dehşete düşürdüklerinde, sana "Rabbin kim? Dinin nedir?" diye sorduklarında halin nasıl olur?"* Ömer dedi ki: "Ey Allah'ın Nebîsi! O zaman bugün benimle olan kalbim yine benimle olacak mı?" Buyurdu ki: "Evet." Dedi ki: "O zaman Allah Teâlâ'nın izniyle o ikisine karşı sana yeterli olacağım."¹⁰⁸²

862. ... Abdullah b. Amr b. Âs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) kabrin iki fitnecisini zikretti. Bunun üzerine Ömer (r.a.) "Akıllarımız bize geri mi verilecek?"

1081 İsnadı zayıftır çünkü mu'daldır. Şöyle ki; Ya'la b. Atâ ile Ebû Derda arasında iki râvi vardır. Onlar, İbn Ebi Şeybe'nin Musannef adlı eserinde geçtiği üzere Temim ile Geylan b. Seleme'dir.

• Senedinde Müstelim b. Said es-Sekafi el-Vasiti vardır. Saduktur, âbiddir. Vehmederdi, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/241) - Tehzib (10/104) Bununla birlikte İbn Ebi Şeybe'nin rivayetinde Şu'be, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, Kitabu'l Cenaiz (3/378) Şu'be yoluyla Ya'la b. Atâ'dan, o Temim'den, o Geylan'dan; bir adam, Ebû Derda'ya geldi... şeklinde rivayet etmiştir. Bu rivayet mana yönünden sahih olup önceki sayfalarda geçen sahih hadisler buna şahitlik etmektedir.

1082 İsnadı mürsel oluşu sebebiyle zayıftır. Bununla birlikte senetteki râvilerin tümü sikadır. Ne var ki Atâ, Ömer'den işitmemiştir. Bk. İbn Ebi Hatim, Merasil (s. 156) Ancak tahricte de görüleceği üzere bir sonraki rivayette ve Beyhaki'nin rivayetinde mevsul (muttasıl) olarak da rivayet edilmiştir.

Tahric:

• Abdurrezzak, Musannef, 6738 (3/582) Ma'mer yoluyla Amr b. Dinar'dan; Nebî (s.a.v.) Ömer'e dedi ki... şeklinde benzer olarak rivayet etmiştir.

• Beyhaki, İtikad (s. 109) Halid b. Ebi Sehl yoluyla babasından, o Ömer b. Hattâb'tan merfu olarak rivayet etmiştir. Beyhaki daha sonra şöyle der: "Bunu başka bir yoldan İbn Abbâs'tan ve Atâ b. Yesar yoluyla Nebî'den (s.a.v.) mürsel olarak sahih bir yoldan Ömer kıssası şeklinde rivayet ettik."

• Asbahani, el-Hucce (s. 441) Beyhaki'nin yukarıdaki yoluyla rivayet etmiştir. Ayrıca bir sonraki rivayete bakınız.

diye sordu. Buyurdu ki: "Evet, hem de bugünkü haliniz gibi." Ömer dedi ki: "Ağzında taş varken mi!"¹⁰⁸³

863. ... Abdullah (r.a.) dedi ki: "Kul öldüğü vakit Allah ona bir kısım melekler gönderir ve ruhunu kabzedip kefenlerine koyarlar. Kabre konulduğunda ise Allah Teâlâ sinirli iki melek gönderir. Ona "Rabbin kim?" diye sorarlar. Kul "Rabim Allah'tır" diye cevap verir. Melekler "Dinin nedir?" diye sorar, kul da "Dinim İslâm'dır" diye cevap verir. Melekler bu sefer "Nebî kimdir?" diye sorar, kul da "Nebîm Muhammed'dir" cevabını verir. Melekler der ki: "Doğru söyledin; zaten böyleydin. Ona cennetten yayıp döşeyin, oradan giydirin ve oradaki yerini gösterin." Kâfire gelince; ona bir darbe vurulur, kabri ateşle tutuşur, kabri daralır hatta kaburgaları birbirine geçer. Ona deve boynu gibi olan kabir yılanları gönderilir. Çıkmaya çalışıldığında ateşten veya demirden bir gürbüz ile engel olunur."¹⁰⁸⁴

864. ... Berâ b. Âzib (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Allah Rasûlü (s.a.v.) ile bir cenazeye katıldık. Allah Rasûlü (s.a.v.) kabrin baş tarafına oturdu. Bizler de adam lahde konulurken başımızda bir kuş varmışçasına yanına oturduk. Üç defa "Kabir azabından Allah'a sığının!" buyurdu. Sonra şöyle buyurdu: "Doğrusu mü'min, ahirete yönelip dünyadan kopma halinde iken üzerine yüzleri güneş gibi olan melekler inerler. Her birinin yanında bir kefen ile güzel kokular vardır. Gözünün gördüğü son noktaya kadar otururlar. Sonra ölüm meleği gelir. Tâ ki başının yanında oturur ve "Ey temiz ve hoş nefis! Allah'tan bir bağışlanma ve rızaya doğru çık" der. Ardından ruh, damlanın su kabının ağzından aktığı gibi akarak çıkar. Melek onu hemen alır. O ruhu alınca, diğer melekler de göz açıp kapayacak süre içinde durmadan elden ele onu dolaştırırlar. Sonra onu getirdikleri kefen ve güzel kokuların içine sararlar. Bunun üzerine ruhtan, yeryüzünde bulunan en güzel kokular gibi koku çıkar."

¹⁰⁸³ İsnadı hasendir.

- Senesinde Huyey b. Abdullah b. Şureyh el-Muafiri el-Misri vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Altıncı tabakadan olup H. 148'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/209) - Tehzib (3/72) Ne var ki bir önceki hadiste de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senesinde Ahmed b. İsa el-Misri vardır. Saduktur. Bk. 840.cı rivayet.

Tahric:

- Ahmed, Müsned (2/172) İbn Lehi'a yoluyla "Bana Huyey b. Abdullah tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 778, s. 197) Ahmed b. İsa el-Misri yoluyla bu şekilde...
- Heysemi, bunu Mecmau'z Zevaid'de (3/47) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed ile Kebir'de Taberani rivayet etmiştir. Ahmed'in râvileri, sahihin râvileridir."

¹⁰⁸⁴ İsnadı hasendir.

- Senesinde Asım vardır. İbn Behdele'dir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Kendisini sika sayanlar da vardır. Bk. 5.cı rivayet.
- Yine senesinde Ebû Bekir b. Ayyaş vardır. Sikadır ama yaşlandığında hıfzı kötüleştirmiştir. Bk. 5.cı rivayet. Ne var ki Enes'in 859 numaralı rivayette geçen hadisi buna şahitlik etmektedir.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir esere rastlamadım.

Buyurdu ki: "Akabinde onu yükseltirler. Yanlarına uğradıkları tüm melek toplulukları, "Bu hoş ruh da nedir?" diye sorarlar. Onlar da dünyadaki en güzel isimlerini kullanarak "Falan oğlu filan" derler. Tâ ki dünya semasının sonuna geldiklerinde ruh için kapının açılmasını isterler ve kapı açılır. Sonra onu her semadan diğer bir semaya kadar Allah'a yakınlaştırılmış melekler uğurlarlar. Tâ ki Allah Teâlâ'nın bulunduğu semaya vardıklarında Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Kulumun kitabını, İlliyyin'de yazın ve onu yeryüzüne geri indirin. Çünkü ben onları oradan yarattım, oraya iade edeceğim ve tekrar oradan çıkaracağım."

Buyurdu ki: "Sonra ruhu bedenine iade edilir. Derken iki melek gelip onu oturtur ve "Rabbim kim?" diye sorarlar. O "Rabbim Allah'tır" der. Sonra "Dinin nedir?" diye sorarlar. O "Dinim İslâm'dır" der. Sonra "İçinizde gönderilen şu adam hakkında görüşün nedir?" diye sorarlar. O da "O, Allah Rasûlü'dür (s.a.v.)" der. Ardından "Peki, nereden biliyorsun?" diye sorarlar. O da "Ben Allah'ın kitabını gördüm ve ona iman edip tasdik ettim" der.

Buyurdu ki: "Bunun üzerine semadan biri şöyle nida eder: "Kulum doğru söyledi. Ona cennetten yayıp döşeyin, cennetten giydirin ve ona cennete doğru kapı açın."

Buyurdu ki: "Akabinde cennetin esintisi ve kokusu gelmeye başlar ve kabri, gözü görebildiğince genişletilir."

Buyurdu ki: "Derken ona güzel yüzlü, güzel giyimli ve hoş kokulu biri gelip şöyle der: "Seni mutlu edecek şeylerle müjdelen. İşte bu, vaat olunduğun gündür." Bunun üzerine o, "Sen de kimsin, yüzün hayır getiren yüze benziyor?" diye sorar. O da "Ben senin salih amelinim" diye cevap verir. Bunun üzerine o şöyle der: "Rabbim kıyameti kopar! Rabbim kıyameti kopar! Kopar ki aileme ve malıma dönebileyim."

Buyurdu ki: "Kâfir kul ise, dünyadan kopup ahirete yöneldiğinde, semadan üzerine yüzleri siyah ve ellerinde çuvalar olan melekler iner. Gözünün gördüğü son noktaya kadar otururlar. Sonra ölüm meleği gelir. Tâ ki başının yanında oturur ve şöyle der: Ey pis nefis! Allah'tan bir öfke ve gazaba doğru çık!"

Buyurdu ki: "Akabinde ruhu cesedine dağılır ve ölüm meleği onu, ıslak yünden dikenli telin çekilmesi gibi zorla çeker. Melek onu aldığı anda diğer melekler de göz açıp kapayacak süre içinde durmadan elden ele onu dolaştırırlar ve sonrasında çuvalın içine koyarlar. Derken ruhtan, yeryüzünde bulunan en pis leşten çıkan koku gibi koku yayılır. Ardından onu semaya yükseltirler. Yanlarına uğradıkları tüm melek toplulukları, "Bu pis ruh da nedir?" diye sorarlar. Onlar da dünyadaki en kötü isimlerini kullanarak "Falan oğlu filan" derler. Tâ ki dünya semasının sonuna geldiklerinde ruh için kapının açılmasını isterler ama kapı açılmaz." Sonrasında

Allah Rasûlü (s.a.v.) şu âyeti okudu: "Onlara göklerin kapıları açılmaz. Deve iğne deliğinden girinceye dek cennete giremezler."¹⁰⁸⁵ Bunun üzerine Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Onun kitabını yerin en altındaki siccine yazın!" Sonra yukarıdan birden aşağı atılır."

Sonrasında Allah Rasûlü (s.a.v.) şu âyeti okudu: "O halde kim Allah'a ortak koşarsa, sanki o semadan düşmüş de kuşlar kapmış veya rüzgarlar uzak bir yere sürükleyip atmış gibidir."¹⁰⁸⁶

Buyurdu ki: "Sonra ruhu bedenine iade edilir. Derken iki melek gelip onu oturtur ve "Rabbin kim?" diye sorarlar. O ise "Hah, hah! Bilmiyorum" der. Ardından melekler, "İçinizde gönderilen şu adam hakkında ne dersin?" diye sorarlar. O ise "Hah, hah! Bilmiyorum" diye cevap verir. Bunun üzerine semadan biri şöyle nida eder: "Kulum yalan söyledi. O halde onu cehennemden yayıp döşeyin ve onun için cehenneme doğru bir kapı açın!" Derken cehennemin sıcaklığı ve zehri gelmeye başlar. Ayrıca kabri daralır. Öyle ki kaburgaları birbirine geçer. Sonra yanına çirkin yüzlü, çirkin giyimli ve kötü kokulu biri gelip ona şöyle der: "Seni üzecek şeylerle müjdelen! Bu, vaat olunduğun gündür." Bunun üzerine şöyle sorar: "Sen de kimsin, yüzün şer getiren yüze benziyor?" Şöyle cevap verir: "Ben senin çirkin amelinim." Bunun üzerine "Rabbim kıyameti koparma!" der."¹⁰⁸⁷

1085 A'raf, 40

1086 Hac, 31

1087 İsnadı hasendir.

• Senedinde Zâdân vardır. Saduk olmakla birlikte mürsel rivayetlerde bulunurdu. Kendisinde Şia görüşü vardı. Bk. 855.ci rivayet. Bununla birlikte Ebû Avane'nin rivayetinde açıkça işittiğini belirtmiştir.

• Yine senedinde Minhal bin Amr vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 610.cu rivayet. Bazıları da onu sika saymıştır. İbn Kayyim'in bu isnat hakkında güzel bir açıklaması vardır. Kendisi, bu senedi zayıf görenlere reddiye vermiş, şöyle demiştir: "Bu hadisi Hatim el-Büsti ve İbn Hazm dışında kötüleyen (zayıf sayan) birini bilmiyorum. Onlar üç şeyden dolayı böyle yapmışlardır.

1. Minhal zayıftır.

2. A'meş, Minhal'den işitmemiştir.

3. Zâdân, Berâ'dan işitmemiştir.

Bunlar, gerçekten senedi çok zayıf kılan illetlerdir.

Minhal b. Amr'a gelince; Buhârî, Sahih'te ondan rivayette bulunmuştur. Yahya b. Main ile Nesâî şöyle demişlerdir: "Minhal sikadır." Darekutni dedi ki: "Saduktur." İbn Hibban, onu Sikat'ta zikretmektedir." İbn Kayyim sonrasında onların neden Minhal'e zayıf dediklerini açıklamaktadır. Şöyle ki; Şu'be, ondan hadis almayı terk etmiştir. Sonra da Şu'be'nin neden onu terk ettiğini açıklamıştır. Şöyle ki Şu'be, onun evinde çalgı aletleri ile kıraat edilme sesi duymuştur. Sonra İbn Kayyim bu gibi şeylerin rivayete gölge düşürmeyeceğini belirtmiş, Şu'be'nin bu konudaki mazeretini anlatmıştır.

İbn Kayyim sonrasında şöyle der: "İkinci illete gelirse; senedinde A'meş ile Minhal arasında Hasen b. Umara vardır. Bunun cevabı şöyledir: Bunu Minhal'den bir topluluk rivayet etmiştir. Nitekim İbn Adıyy de böyle söylemektedir. Bunu Abdurrezzak, Ma'mer yoluyla Yunus b. Habbab'dan, o da Minhal'den rivayet etmiştir. Yine bunu Hammad b. Seleme, Yunus yoluyla Minhal'den rivayet

865. ... Berâ b. Âzib (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Ensar'dan bir adamın cenazesine katılmıştık..." Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretti.¹⁰⁸⁸

866. ... Berâ b. Âzib (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte çıkmıştık..." Râvi daha sonra hadisin tamamını zikretti.¹⁰⁸⁹

867. ... Sa'd b. Ubeyde'den; Berâ b. Âzib (r.a.), Allah Teâlâ'nın "Allah iman edenleri dünya hayatında ve ahirette sabit söz ile sebat ettirir ve Allah zalimleri sap-tırır. Allah dilediğini yapar." (İbrahim, 27) âyeti hakkında dedi ki: "Dünya hayatında sebat ettirme şudur: Kabrinde ona iki melek gelip şöyle sorar:

- Rabbin kim? Kişi şöyle cevap verir:
- Rabbim Allah'tır.
- Peki, dinin nedir?
- Dinim İslâm'dır.
- Peki, peygamberin kimdir?

etmiştir. Böylece Hasen b. Umara'dan kaynaklanan illet de batıl olmuştur. Yani Hasen'in senede dahil olması, hiçbir şekilde isnada zarar vermemiştir.

Üçüncü illete gelirsek; Zâdân, Berâ'dan işitmemiştir. Buna iki şekilde cevap verilir.

1. Bunu Ebû Avane el-İsfarayini, Sahih'te rivayet etmiş ve senesinde Zâdân'ın açıkça Berâ'yı işittiğini belirtmiştir. Zâdân dedi ki: "Berâ b. Âzib'i işittim..." Daha sonra rivayeti zikretmektedir.

2. İbn Mende, Bunu el-Asamm'dan "Bize San'ani tahdis etti; bize Ebu'n Nazr İsa b. Müseyyeb haber verdi; Adıyy b. Sabit'ten o da Berâ'dan... senediyle rivayet etmiştir ki senette geçen Sabit, Zâdân'a mütâbaat etmiştir." İbn Kayyım ayrıca Mücahid'in ettiği mütâbaatı da zikretmektedir. Bk. Ta'lik Sünen-i Ebi Davud (Avnu'l Ma'bud 13/30-93)

Tahric:

• Ebû Bekir b. Şeybe, Muannef (3/374, 380) - Ahmed, Müsned (4/287) - Ebû Davud, Süne (Avn, 13/89, 92) - Abdullah b. Ahmed, Süne, 1438, 1444 (2/603, 607) - Hakim, Müstedrek (1/37) Hakim, sahih olduğunu belirtmektedir. Bunların hepsi, A'meş yoluyla Minhal'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Abdurrezzak, Musannef, 6737 (3/580) - Ahmed, Müsned (4/295) - İbn Mâce (Tuhfetu'l Eşraf, 2/16) Bunların hepsi, Yunus b. Habbab yoluyla Minhal'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Nesâi (Tuhfe, 2/16) Amr b. Kays yoluyla Minhal'den bu şekilde...

• Ayrıca bunu Ebû Avane el-İsfarayini de rivayet etmiş, sahih olduğunu belirtmiştir. Hafız İbn Hacer, Fethu'l Bari'de (3/234) böyle söylemektedir.

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (13/217) Ebû Avane yoluyla A'meş'ten bu şekilde...

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (5/26) bunu İbn Ebi Hatim, İbn Merduyeh, Hennad b. Seri ve Abd b. Humeyd'e de nispet etmektedir.

• Ayrıca bk. Beyhaki, Azabu'l Kabr, 20 (s. 37) Beyhaki dedi ki: "Bu büyük bir hadistir, isnadı sahihtir. Bunu A'meş'ten bir grup sika imam rivayet etmiştir."

¹⁰⁸⁸ İsnadı hasendir. Bir önceki rivayette hakkında açıklama yapıldı.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁰⁸⁹ İsnadı hasendir. Bir önceki rivayette hakkında açıklama yapıldı.

Tahrici 864 numaralı rivayette geçti.

- Peygamberim Muhammed'dir (s.a.v.).

İşte bu, dünya hayatında verilen sebattır.”¹⁰⁹⁰

YETMİŞ İKİNCİ BÂB: DECCAL'IN VE ONUN BU ÜMMETE ÇIKACAĞININ TASDİK EDİLMESİ

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) DECCAL'IN FİTNESİNDEN SİĞİNMASI VE ÜMMETİNE DECCAL'IN FİTNESİNDEN ALLAH'A SİĞİNMALARINI ÖĞRETMESİ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dileriz.

868. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dua ederdi: “Allah'ım! Doğrusu cehennemden fitnesinden, cehennem azabından, kabir fitnesinden, kabir azabından, zenginlik fitnesinin şerrinden, fakirlik fitnesinin şerrinden ve Mesih¹⁰⁹¹ Deccal'ın şerrinden sana sığınırım.”¹⁰⁹²

¹⁰⁹⁰ İsnadı sahihtir.

Tahrîç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, Kitabu'l Cenaiz (3/377) Muaviye yoluyla mefkuf olarak bu şekilde... Ayrıca bu hadis, Berâ'dan bizzat bu lafızlarla merfu olarak da rivayet edilmiştir. Bk. Buhârî, 4699 (8/378) - Müslim, 2871 (4/2201) - Ebû Davud, Sünne (Avn, 13/85) - Tirmizî, 3120 (5/295) - Nesâî, Cenaiz (4/102) - İbn Mâce, Zühd, 469 (2/1427) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1437 (2/602) - Beyhaki, İtikad (s. 107) - Beyhaki, Azabu'l Kabr, 8.

¹⁰⁹¹ Mesih lafzı, genelde hem Allah'ın Nebisi İsa (a.s.) hem de Deccal hakkında kullanılır.

İsa'ya (a.s.) gelince; ona bu ismin verilmesi, eliyle hangi hastaya mesh etmişse, hastanın iyileşmesinden dolayıdır. Bir görüşe göre ayakları düz taban olduğu, bir görüşe göre annesinin karnından yağ ile mesh edilmiş olarak çıktığı, bir görüşe göre de yeri mesh ettiği yani kat ettiği için bu isim verilmiştir. Mesihin Sıddîk olduğu da söylenmiştir. Bir görüşe göre de aslı İbranice meşiha olup Arapçaya geçmiştir.

Deccal'a gelince; çünkü onun bir gözü siliktir. Arapçada yüzünün bir tarafında kaş ve göz namına bir şey kalmayan kişiye “memsuh kimse” veya “mesih kimse” denilir. Bunun yeri mesh etmesi yani kat etmesi sebebiyle olduğu da söylenmiştir. Ebu'l Heysem dedi ki: “Mesih kelimesi, sikkit veznindedir. Hilkatı mesh edilen yani yaratılış bozukluğu olan demektir.” Bk. İbn Esir, Nihaye (4/326) - İbn Manzûr, Lisanu'l Arab, me-se-ha mad. (2/594) - Sefarini, Kitabu'l Mesihî'd Deccal ve Esraru's Sâat (s. 58)

¹⁰⁹² İsnadı sahihtir.

Tahrîç:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 13909 (15/130) - Ahmed, Müsned (6/57, 207) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1413 (2/594) - Nesâî, İstiaze (8/262) Bunların hepsi, Hişam b. Urve yoluyla babasından senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Müslim, Mesacid, 589 (1/412) Zühri yoluyla “Bana Urve b. Zübeyr'in haber verdiğine göre Âişe...” senediyle rivayet etmiştir.

Ayrıca bu konudaki Ebû Hureyre hadisi, 871 numaralı rivayette de görüleceği üzere Buhârî ile Müslim'de geçmektedir.

869. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dua ederdi: *"Allah'ım! Doğrusu cehennemden fitnesinden ve cehennem azabından sana sığınırım. Kabir fitnesinden sana sığınırım. Mesih Deccal'ın fitnesinden sana sığınırım. Tembellikten, yaşlılıktan, günah ve borçtan"*¹⁰⁹³ *sana sığınırım."*¹⁰⁹⁴

870. ... Âişe'den (r.anhâ) rivayet edildiğine göre "Nebî (s.a.v.) şu cümlelerle dua ederdi..." Bir kısmında şöyle geçer: *"Mesih Deccal'ın fitnesinden sana sığınırım..."* Râvi daha sonra hadisnin tamamını zikretmiştir. Ayrıca hadisnin birçok yolu vardır.¹⁰⁹⁵

871. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) cehennem azabından, kabir azabından ve Mesih Deccal'dan sığınır. ¹⁰⁹⁶

872. ... Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle dua ederdi: *"Allah'ım! Kabir fitnesinden, cehennem azabından, hayatla ölümün fitnesinden ve Mesih Deccal fitnesinin şerrinden sana sığınırım."*¹⁰⁹⁷

1093 Bundan kasıt günah ve isyan borcu yani yüküdür. Bunun mal vb. manasındaki borç olduğu da söylenmiştir. Bk. Nihaye (3/363)

1094 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ali b. Müshir vardır. Sikadır, zarara uğradıktan sonra garip rivayetlerde bulunmuştur. Bk. 183.cü rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette Hammad b. Zeyd ile bir sonrakinde Abdülaziz b. Muhammed, kendisine mütâbaat etmişlerdir. Tahrici bir önceki ile aynıdır.

1095 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdülaziz b. Muhammed ed-Daverdi vardır. Saduktur, hata ederdi. Bk. 219.cü rivayet. Ne var ki önceki hadislerde Hammad b. Zeyd ile Ali b. Müshir, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Tahrici 868 numaralı rivayette geçti.

1096 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdullah b. Şakik el-Ukayli vardır. Basralıdır, sikadır. Kendisinde Nasıbe görüşü vardı. Üçüncü tabakadan olup H. 108'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/422) - Tehzib (5/253)

• Yine senedinde Büdeyl b. Meysera el-Ukayli vardır. Basralıdır, sikadır. Beşinci tabakadan olup H. 125 veya 130'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/94) - Tehzib (1/424)

Tahric: Musannif bu hadisi Ebû Hureyre'den iki yoldan rivayet etmiştir.

1. Abdullah b. Şakik'ten, o da Ebû Hureyre'den: Bu, buradaki rivayettir. Bunun için ayrıca bk. Müslim, 588 (1/413) - Nesâi, İstiaze (8/278) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1414 (2/595)

2. Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den: Bu da bir sonraki rivayettir. Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (2/423) - Buhârî, Cenaiz, 1377 (3/241) - Müslim, Mesacid, 588 (1/413) - Abdurrezzak, Musannef, 6755 (3/589)

1097 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muaz b. Hişam ed-Destevalı vardır. Basralıdır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Dokuzuncu tabakadan olup H. 200'de vefat etmiştir. Buhârî ile Müslim gibi âlimler, kendisinden rivayette bulunmuşlardır. Bk. Takrib (2/257) - Tehzib (10/196) Vehimleri olmakla birlikte bir önceki hadis ve tahririnde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Yahya b. Ebi Kesir vardır. Sikadır, sebtir ama tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 7.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Tahrici bir önceki ile aynıdır.

873. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biri teşehhüde oturduğunda şu dört şeyden sığınsın: Cehennem azabından, kabir azabından, ölümle hayatın fitnesinden ve Mesih Deccal'ın fitnesinden."¹⁰⁹⁸

874. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biri teşehhüdü bitirdiğinde şu dört şeyden Allah'a sığınsın: Kabir azabından, cehennem azabından, hayatla ölümün fitnesinden ve Mesih Deccal'ın şerrinden. Sonrasında kendi için dilediği şekilde dua etsin."¹⁰⁹⁹

Bu hadisin de birçok yolu vardır.

875. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şu duayı sahâbeye tıpkı onlara Kur'ân'dan sûre öğretir gibi öğretirdi: "Allah'ım! Doğrusu bizler cehennem azabından sana sığınırız. Kabir azabından sana sığınırız. Mesih Deccal'ın fitnesinden sana sığınırım. Hayatla ölümün fitnesinden sana sığınırım."¹¹⁰⁰

¹⁰⁹⁸ İsnadı hasendir.

• Muhammed b. Ebi Âişe vardır. Babasının isminin Abdurrahman olduğu söylenmiştir. Hicazlıdır. Rivayetlerinde beis yoktur, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/174) - Tehzib (9/242)

• Yine senesinde Hassan b. Atıyye vardır. Sikadır, emin biridir. Bk. 108.ci rivayet.

• Yine senesinde Abdullah b. Cafer vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır, Rakkalıdır, Kureyş azatlısıdır. Sika olmakla birlikte sonradan hafızası bozulmuştur. Bunun yanında fahiş derecede karıştırmış değildir. Onuncu tabakadan olup H. 220'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/406) - Tehzib (5/173) Bir sonraki hadiste de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Ayrıca bu hadisin, İbn Abbâs hadisinden sahih şahidi vardır.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19308 (15/130) - Müslim, Mesacid, 588 (1/412) - Ebû Davud, Salat (Avn, 3/273) - Nesâi, et-Teavvuz Fi's Salat (3/58) - İbn Mâce, İkametu's Salat, 909 (1/294) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1415 (2/595) - Beyhaki, İtikad (s. 110) Bunların hepsi, Evzai yoluyla Hassan'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁰⁹⁹ İsnadı hasendir.

• Senesinde Muhammed b. Ebi Âişe vardır. Rivayetlerinde beis yoktur. Bir önceki rivayette hakkında bilgi verildi.

• Yine senesinde Süleyman b. Abdurrahman ed-Dimeşki vardır. Şurahbil'in kızının oğludur. Künyesi Ebû Eyyûb'tur. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 271.ci rivayet. Bir önceki hadiste İsa b. Yunus, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde Hekl b. Ziyad es-Sekseki vardır. Dimeşklidir, Beyrut'ta ikamet etmiştir. Hekl'in lakabı, isminin ise Muhammed veya Abdullah olduğu da söylenir. Evzai'nin kâtibidir, sikadır. Dokuzuncu tabakadan olup H. 179 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/321) - Tehzib (11/64)

Hadisin bir sonraki rivayette şahidi vardır.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹¹⁰⁰ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ebû Zübeyr'in muan'an olarak tedlisi vardır. Bazı âlimler kendisiyle hüccet getirmişlerdir. Ayrıca birçok şahidi vardır ki bazısı daha önce geçti, bazısı da ileri de gelecektir. Müslim'in kendisinden rivayette bulunması, bu rivayetin tedlis yapmadığı rivayetlerden olduğuna delalet etmektedir. Allah en iyisini bilir.

Tahric: Müslim, Mesacid, 590 (1/413) - Nesâi, Cenaiz, (4/104), (8/276) - Beyhaki, İtikad (s. 111) Bunların hepsi, Kuteybe yoluyla Mâlik'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

876. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Tahir Ahmed b. Amr tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi, dedi ki: Bana Mâlik tahdis etti... Râvi daha sonra aynı hadisi zikretti.¹¹⁰¹

877. ... Ebû Said'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Nebî (s.a.v.) şu sözlerle dua ederdi: *"Allah'ım! Doğrusu cehennem azabından, kabir azabından, hayatla ölümün fitnesinden ve Meshi Deccal'ın fitnesinden sana sığınırım."*¹¹⁰²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Görüldüğü gibi Nebî (s.a.v.) Deccal'dan sığınmış, ümmetine ondan el-Azim olan Allah'a sığınmalarını öğretmiştir.

Ayrıca o, birçok hadiste ümmetini Deccal'a karşı uyarmış, onun özelliklerini anlatmıştır. Artık Müslümanlara düşen, ondan sakınmak ve Deccal'ın çıkacağı zamandan Allah'a sığınmaktır. Çünkü o vakit, zor bir zaman olacaktır. Allah bizleri ve sizi onun fitnesinden korusun.

Rivayet olunduğuna göre Deccal yaratılmış olup Allah'ın çıkmasına izin vereceği vakte kadar demire bağlı şekilde dünyada durmaktadır.

878. ... İmrân b. Husayn'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Doğrusu o -yani Deccal- yemek yemiş, çarşı-pazarda yürümüştür."*¹¹⁰³

879. ... Ebû Muğaffel'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Doğrusu o -yani Deccal- yemek yemiş, çarşı-pazarda yürümüştür."*¹¹⁰⁴

1101 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1102 İsnadı şöyledir:

• Senesinde Yahya b. Ebi Seleme vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Galiba yazımdan kaynaklanan bir hatadır ve doğrusu Yahya'dan, o da Ebû Seleme'den şeklinde olacaktır. Bu Yahya, İbn Kesir olup Ebû Seleme'den rivayette bulunur, Şeyban en-Nahvi de ondan rivayette bulunurdu. Allah en iyisini bilir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahric: Bunu Musannif dışında Ebû Said'den rivayet eden başka birine rastlamadım. İbn Abbâs ile Ebû Hureyre'den gelenlerin tahriri önceki sayfalarda geçmişti.

1103 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Ali b. Zeyd b. Cud'an vardır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.

• Yine senesinde Ebû Musa el-Herevi vardır. İshak b. İbrahim el-Herevi el-Bağdadi'dir. Hüseyin ve İbn Uyeyne'den rivayetlerde bulunmuştur. Zehebi dedi ki: "İbn Main ve başkaları onu sika saymışlardır." İbn Ebi Hatim dedi ki: "Abdullah b. Ahmed b. Hanbel dedi ki: Babama ondan sordum, onu tanıdı ve hayırla yâdetti." Bk. Mizanu'l İtidal (1/178) - Cerh ve Tadil (2/210)

Tahric: Ahmed, Müsned (4/444) Ali b. Abdullah yoluyla "Bize Süfyan, Ali'den tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1104 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senesinde Muhammed b. Abbad vardır. İbn Zeberkan'dır, Mekkelidir, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Onuncu tabakadan olup H. 234'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/174) - Tehzib (9/244) - Tehzibu'l Kemal (3/1216)

880. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Deccal'ın gözü siliktir, göz pınarı yanında bir et parçası vardır ve iki gözü arasında kâfir yazılıdır." ¹¹⁰⁵

881. ... Ubade b. Samit'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben size Deccal'dan bahsettim (ama yine de) anlayamamış olmanızdan korktum. Şüphesiz ki Mesih Deccal kısa boylu, eğri bacaklı, kıvrık saçlı ve tek gözlüdür. Gözü siliktir, kabank da çukur da değildir. Eğer durumu size karışık gelirse, bilin ki Rabbinizin tek gözü kör değildir ve ölmeden önce Rabbinizi göremeyeceksiniz." ¹¹⁰⁶

882. ... Ebû Umame (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bize hutbe verdi. Hutbesinin sonunda bize Deccal'dan bahsetti ve bizi ondan sakındırdı. Onun (s.a.v.) sözlerinden bir kısmı şöyledir: "Ey insanlar! Doğrusu yeryüzünde Deccal'ın fitnesinden daha büyük bir fitne yoktur. Şüphesiz Allah Teâlâ hangi peygamberi göndermişse, illaki ümmetini ona karşı uyarmıştır. Ben, peygamberlerin sonuncusu; siz de ümmetlerin sonuncusunuz. Kesinlikle kaçış yoktur ki o sizin içinizde çıkacaktır. Eğer ben içinizde iken çıkarsa, bilin ki ben her Müslümanı delillerle savunacağım. Eğer

¹¹⁰⁵ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Humeyd et-Tavil vardır. Müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir ama tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiş, Ahmed'in rivayetinde Şuayb b. Hicab'la beraber zikredilmiştir.

Tahric:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19315 (15/132) - Ahmed, Müsned (3/228, 250) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1002 (2/446) Humeyd ve Şuayb b. Hicab yoluyla Enes'ten bu şekilde...

• Katade yoluyla Enes'ten şu lafızla: "Hiçbir nebi yoktur ki ümmetini yalancı Deccal'a karşı uyarılmış olmasın. Onun tek gözü kördür ve iki gözü arasında kâfir yazılıdır." Bk. Buhârî, Fiten, 7131 (13/91) - Müslim, Fiten, 2933 (4/2248) - Ebû Davud, Melahim (Avn, 11/440) - Tirmizî, 2245 (4/516)

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1009 (2/450)

Ayrıca bu konuda Ebû Hureyre ile İbn Abbâs'tan da hadisler geçti.

¹¹⁰⁶ İsnadı hasendir.

• Senedinde Bakıyye b. Velid vardır. Saduk olmakla birlikte zayıf râvilerden çokça tedlis yapardı. Bk. 2.ci rivayet. Burada da muan'an olarak rivayet etmiştir ama Ahmed'in rivayetinde açıkça "tahdis etti" lafzı geçmektedir. Böylece tedlis şüphesi ortadan kalkmaktadır.

• Yine senette Halid b. Ma'dan'ın muan'an olarak aktarımı vardır. Sika olmakla birlikte mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 86.cı rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Kesir b. Ubeyd vardır. İbn Nümejr el-Müzhaci'dir. Künyesi Ebu'l Hasen el-Hazza el-Mukri'dir, Humusludur. Onuncu tabakadan olup H. 250 sularında vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/132) - Tehzib (8/423)

Tahric: Ahmed, Müsned (5/324) - Ebû Davud, Fiten ve Melahim (Avn, 11/443) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1007 (2/449) Bunların hepsi, Bakıyye yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Münziri dedi ki: "Bunu Nesâî rivayet etmiştir. Senedinde Bakıyye vardır ki hakkında kelam edilmiştir." Bk. Avnu'l Ma'bud (11/443) Heysemi, bunu Mecamu'z Zevaid'de (7/348) zikretmiş, Bezzar'a nispet etmiş ve "Senedinde Bakıyye vardır ki müdellistir" demiştir. Elbani, Haşiyetu'l Mişkât, 5485 (3/1514)'te şöyle der: "İsnadı ceyyiddir." Aynı şekilde Abdulkadir Arnavut da isnadının hasen olduğunu söylemiştir. Bk. Haşiyetü Camii'l Usul (10/358)

benden sonra çıkacak olursa, o zaman her kişi kendi kendinin savunucusudur. Benden sonra Allah Teâlâ, benim yerime her Müslümanın vekilidir."¹¹⁰⁷

883. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ) rivayet olunduğuna göre bir gün Nebî (s.a.v.) Deccal'dan bahsetti, şöyle buyurdu: *"Onun sağ gözü kördür. Diğer gözü de kuru üzüm tanesi gibidir."*¹¹⁰⁸

884. ... Nevvas b. Sem'an el-Küllabi (r.a.) dedi ki: Bir sabah Rasûlullah (s.a.v.) Deccal'dan bahsetti. Ondan bahsederken sesini bazen alçaltıp bazen de yükseltmesi üzerine Deccal'ın (Medine'deki) hurmalığın içinde olduğunu zannettik. Dağılıp tekrar yanına döndüğümüzde durumumuzu yüzümüzden anlamıştı. Kendisine: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Bu sabah Deccal'dan bahsettin. Ondan bahsederken sesini bazen alçaltıp bazen de yükselterek anlattın, biz de onu hurmalığın içinde olduğunu zannettik"* dedik. Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Sizin için korktuğum şey Deccal'dan başkasıdır. Şayet ben aranızdayken Deccal çıkacak olsa ben sizin de yerinize delillerimle onu mağlup ederim. Ancak ben içinizde yokken çıkacak olursa artık herkes kendi delilleriyle onu yenmeye çalışacaktır. Benden sonra Allah, benim yerime her Müslümanın vekilidir..."* Râvi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹¹⁰⁹

1107 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Amr b. Abdullah es-Seybani* vardır. Künyesi Ebû Abdulcebbar'dır. Kendisine Ebu'l Acma el-Hadrami de denilir. Humusludur. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Dûlabi ile Ebû Ahmed, Ebû Abdulcebbar ile Ebu'l Acma'nın farklı kişiler olduğunu söylemiş, Ebu'l Acma'nın isminden bahsetmemişlerdir. İbn Şahin, kendisini sika saymıştır. Ayrıca bk. İcî (2/179) - Takrib (2/74) - Tehzib (8/68)

- Yine senedinde Zamra b. Rebi'a el-Filistini vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Aslen Dimeşklidir. Saduk olmakla birlikte azıcık vehmetmiştir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 202'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/374) - Tehzib (4/460) Ayrıca tahricte de görüleceği üzere Hakim'in rivayetinde Atâ el-Horasanî, İbn Mâce'nin rivayetinde İsmail b. Rai', kendisine mütâbaat etmişlerdir.

- Yine senedinde Yahya b. Osman vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Yahya b. Osman b. Salih es-Sehmi olması mümkündür. Eğer buysa saduktur, Şia olmakla suçlanmıştır. Bazı âlimler kendisini zayıf saymışlardır. On birinci tabakadan olup H. 282'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/354) Allah en iyisini bilir.

Tahric: İbn Mâce, Fiten, 4077 (2/1359) - Hakim, Müstedrek (4/536) Hakim dedi ki: *"Müslim'in şartına göre sahihtir. İki de rivayet etmemiştir."* Zehebi, kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 391. Elbani dedi ki: *"İsnadı zayıftır. Râvilerinin tümü sikadur. Amr b. Abdullah el-Hadramî müstesnadır; onu İbn Hibban dışında kimse sika saymamıştır."*

1108 İsnadı sahihtir.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, Fiten, 19302 (15/128) - Ahmed, Müsned (2/27, 37, 131) - Buhârî, Fiten, 7123, 7127 (13/90) - Müslim, Fiten, 2241 (4/2247) - Tirmizî, Fiten, 2241 (4/514) - Abdullah b. Ahmed, Sünne, 998 (2/445), 1000 (2/446), 1011 (2/450)

1109 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Yahya b. Cabir vardır. İbn Hassan et-Tal'dir. Künyesi Ebû Amr'dır, Humusludur, kadıdır. Altıncı tabakadandır, çokça mürsel rivayetlerde bulunmuştur. H. 126'da vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/344) - Tehzib (11/191) Bununla birlikte burada açıkça *"tahdis etti"* lafzını kullanmıştır.
- Yine senedinde Velid b. Müslim vardır. Müdellistir ama burada açıkça *"tahdis etti"* lafzını kullanmıştır.

885. ... Fatıma binti Kays (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bir keresinde minbere çıktı. Halbuki daha önce sadece Cuma günleri minbere çıkardı. İnsanlar bu durumu tuhaf buldular. İnsanların bazıları ayakta, bazıları da oturur halde kaldılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onlara eliyle "Oturun!" diye işaret edip şöyle buyurdu: "Şu makamıma geçmemin sebebi, sizleri teşvik veya korkuya sevk edecek bir şeyden dolayı değildir. Ne var ki Temim-i Dari bana geldi ve sevinçten dolayı öğle uykumdan menedecek, gözleri aydın edecek bir haber verdi. Kulağınızı açın! Doğrusu Temim'in amca oğulları, gemiye binip denize açılmışlar. Derken onları şiddetli bir kasırga almış ve denizdeki adalardan tanımadıkları bir adaya sığınmak zorunda bırakmış..."

Râvilerden Halef, bir keresinde şöyle dedi: "Bunun üzerine geminin sandallarna binip adaya çıkmışlardır. Derken karşılına siyah, uzun kirpikli ve çok kıllı bir şey çıktı. Ona "Sen de nesin?" diye sordular. O şey "Ben cessaseyim"¹¹¹⁰ diye cevap verdi. Ona: "Bize insanlardan haber ver" dediler. Dedi ki:

- Size hiçbir şey haber verecek de soracak da değilim ancak şu manastıra kadar gelin! İçinde bir adam var; o size haber vermeye, sizin de ona haber vermenize özlem duymaktadır.

Hemen oraya vardılar ve yanına girmek için izin istediler. İzin verilince yanına girdiler. Bir de baktılar ki sıkıca bağlanmış, durmadan şikayet eden, üzüntüsünü yansıtan yaşlı biri. Dedi ki:

- Nerden gelip nereye gidiyorsunuz?

Onlar şöyle cevap verdi:

- Şam'dan.

- Araplar ne yaptı?

- Bizler Arap bir topluluğuz.

- Şu ortaya çıkan adam ne yaptı?

- Kavmi ona karşı çıktı ama Allah Teâlâ onu galip getirdi. Artık toplu halde hareket ediyorlar; dinleri bir, peygamberleri bir, ilahları birdir.

Tahriç:

Ahmed, Müsned (4/181) - Müslim, Fiten, 2137 (4/2250) - Ebû Davud, Fiten ve Melahim (Avn, 22/445) - Tirmizî, Fiten, 2240 (4/510, 514) Bunların hepsi, Velid b. Müslim yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

İbn Mâce, Fiten, 4075 (2/1356) Yahya b. Hamza yoluyla "Bize Abdurrahman b. Yezid b. Cabir tahdis etti, dedi ki: Bana Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr, babasından tahdis etti..." senediyle buna benzer olarak...

¹¹¹⁰ Cessase: Çokça casusluk yapan demektir. İbn Hacer, Fethu'l Bari'de şöyle der: "İnsanların haberlerini araştırıp Deccal'a götürdüğü için bu isim verilmiştir. Ayrıca bunun kıyamete yakın çıkıp insanların konuşacak olan dabbetu'l arz olduğu da söylenir. Allah en iyisini bilir. (Çev.)"

- Bu onlar için daha hayırlıdır. Peki, Zugar Pınarı ne yaptı?
- Ondan içiyorlar, tarlalarını suluyorlar.
- Amman ve Beysan arasındaki hurmalık ne yaptı?
- Her zaman meyvesinden veriyor.
- Taberiye Gölü ne yaptı?

Onlar: "Suyunun çokluğundan dolayı İki tarafından fışkırıp taşıyor" diye cevap verdiler. Tam bu esnada üç kere iç geçirerek soludu, sonra sözlerine şöyle devam etti: Eğer şu bağımдан kurtulmayı başarırısam, yeryüzünde şu İki ayağımı basmadık tek bir yer bırakmayacağım. Taybe ise müstesnadır. Benim onun üzerinde bir gücüm (otoritem) yoktur."

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sevincim bundan dolayıdır. İşte bu yani Medine, Taybe'dir. Muhammed'in nefsi elinde olana yemin ederim ki Medine'de tek bir yol, dar veya geniş geçit ve dağ yoktur ki, üzerinde kıyamet gününe dek elinde yalın bir kılıçla bekleyen bir melek olmasın."¹¹¹¹

886. ... Fatıma binti Kays (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) öğlen namazını kıldı. Sonra minbere çıktı. Halbuki daha önce sadece Cuma günleri minbere çıkardı. İnsanlar bu durumu tuhaf buldular. İnsanların bazısı ayakta, bazısı da oturur halde kaldılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onlara eliyle "Oturun!" diye işaret edip şöyle buyurdu: "Şu makamıma geçmemin sebebi, sizleri teşvik veya korkudan dolayı sizlere engel olacak bir şey değildir. Ne var ki Temim-i Dari

1111 İsnadı hasendir.

• Senesinde Mücalid b. Said vardır. Kavi değildir. Ömrünün sonlarında hıfzı bozulmuştur. Bk. 13.cü rivayet. Ne var ki kendisine birçok kişi mütâbaat etmiştir. Mesela Müslim'in rivayetinde İbn Bureyde, Seyyara Ebu'l Hakem, Geylan b. Cerir ve Ebû Zinad; Tirmizî'de Katade ve Ebû Davud'da Ebû Seleme, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senesinde Ebû Şihab el-Hannat vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bununla birlikte bir sonraki rivayette ve tahriçte görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Ayrıca hadisin Fatıma binti Kays'tan birçok yoldan sahih yolları vardır. Hafız dedi ki: "Bunu Fatıma binti Kays'la birlikte Âişe, Ebû Hureyre ve Cabir de rivayet etmiştir." Bk.Fethu'l Bari (13/328)

Tahriç:

• Müslim, Fiten, 2942 (4/2261) Amir eş-Şa'bi'den birkaç yolla bu şekilde...

• Ebû Davud, Fiten (Avn, 11/475) - İbn Mâce, Fiten, 2474 (2/1354) Bu ikisi, İsmail b. Ebi Halid yoluyla Mücalid'den, o da Şa'bi'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Tirmizî, Fiten, 2253 (4/521) Katade yoluyla Şa'bi'den bu şekilde... Tirmizî dedi ki: "Katade yoluyla Şa'bi'den hasen sahih gariptir."

• Ebû Davud, Fiten /Avn, 11/469) Zühri yoluyla Ebû Seleme'den, o da Fatıma'dan senediyle bu şekilde...

• Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1018 (2/453) Seleme yoluyla Amir eş-Şa'bi'den, o da Fatıma'dan...

• Ebû Davud, Fiten (Avn, 11/476) Cabir yoluyla...

Ayrıca Hafız İbn Hacer'in de söylediği gibi Âişe ve Ebû Hureyre'den de rivayet edilmiştir.

bana geldi ve sevinçten dolayı öğle uykumdan menedecek bir haber verdi. Ben de nebinizi sevindiren haberi aranızda yaymayı arzu ettim. Doğrusu Temim'in amca oğulları, gemiye binip denize açılmışlar. Derken onları şiddetli bir kasırga almış ve denizdeki adalardan tanımadıkları bir adaya sığınmak zorunda bırakmış. Bunun üzerine geminin sandallarına binip adaya çıkmışlardır. Derken karşlarına siyah, uzun kirpikli ve çok kıllı bir şey çıktı. Ona "Sen de nesen?" diye sordular. O şey "Ben cessaseyim" diye cevap verdi. Ona: "Bize haber ver" dediler. Dedi ki:

- Size hiçbir şey haber verecek de soracak da değilim ancak yaklaştığınız şu manastırın içinde bir adam var; o size haber vermeye, sizin de ona haber vermenize özlem duymaktadır.

Hemen oraya yöneldiler. Tâ ki oraya varınca izin istediler. Bir de baktılar ki sıkıca bağlanmış, üzüntüsünü yansıtan ve durmadan şikayet eden yaşlı biri. Onlara dedi ki:

- Neredensiniz?

Onlar şöyle cevap verdi:

- Şam'danız.

- Araplar ne yaptı?

- Bizler de Arap bir topluluğuz. Sen neyden soruyorsun?

- İçinizde çıkan şu adam ne yaptı?

- O iyi durumda; bir topluluk ona karşı çıktı, bir topluluk da tasdik etti. Derken Allah onu onlara galip eyledi.

- Dinleri ve ilahları bir mi?

- Evet.

- Bu onlar için en hayırlısıdır.

- Zuğar Pınarı ne yaptı?

- Ondan içiyorlar ve tarlalarını suluyorlar.

- Amman ve Beysan arasındaki hurmalık ne yaptı?

- Her sene meyvelerini veriyor.

- Taberiye Gölü ne yaptı?

- Yanlardan taşıyor; suyu çok.

Tam bu esnada iç geçirerek soludu, sonra bir daha soludu, sonra bir daha soludu. Sonra şöyle dedi: Eğer şu bağımdan kurtulmayı başarırsam, yeryüzünde şu iki ayağımı basmadık tek bir yer bırakmayacağım. Taybe ise müstesnadır. Benim onun üzerinde bir gücüm (otoritem) yoktur."

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki Medine'de tek bir yol, dar veya geniş geçit ve dağ yoktur ki üzerinde kıyamet gününe dek elinde yalın bir kılıçla bekleyen bir melek olmasın."¹¹¹²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu hadisin İbn Ebi Davud'un Kitabı'l Mesabih'te bize tahdis ettiği birçok yolu vardır.

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB: MERYEM OĞLU İSA'NIN (A.S.) ADİL BİR HAKEM OLARAK İNİP, HAKKI UYGULAYACAĞINA VE DECCAL'I ÖLDÜRECEĞİNE İMÂN¹¹¹³

887. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kesinlikle Meryem oğlu İsa, adil bir hakem olarak inecek, haçı kırarak, domuzu öldürecek, cizyeyi kaldıracaktır. Genç dişi deveyi¹¹¹⁴ durduracak; üzerlerinde çalışılmayacaktır. İnsanlar arasındaki kin, öfke ve hasedi giderecektir. Mal almaları için insanları çağırarak ama kimse kabul etmeyecektir."¹¹¹⁵

888. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Peygamberlerin anneleri farklı olsa da dinleri birdir. Ben, Meryem oğlu İsa'ya insanların en evla olanıyım. Çünkü benimle onun arasında peygamber yoktur. O, inecektir. Onu gördüğünüzde tanıyın! Orta boylu, kırmızıya çalan beyaz renklidir. Üzerine yağmasa

1112 İsnadı hasen olup bir önceki rivayette hadis hakkında açıklamalar yapıldı.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1113 İsa'nın (a.s.) ineceğine dair hadisler, mütevatir derecesine ulaşmıştır. Bunu Taberi, İbn Kesir ve Şevkani zikretmektedir. Bk. Taberi, Tefsir (3/291) - İbn Kesir, Tefsir (7/223) - Şevkani, et-Tavzih Fi Tevatüri Mâ Cae Mine'l Ehâdisi Fi'l Mehdi ve'd Deccal ve'l Mesih.

İsa'nın (a.s.) inişi ile alakalı hadisleri bir yerde toplayanlardan biri de Şeyh Muhammed Enver Şah el-Keşmirî'dir. Kendisi, et-Tasrih Bimâ Tevatera Fi Nüzulî'l Mesih adlı eserinde yetmişten fazla hadis aktarmaktadır. Zaten ümmet de bu hususta icma etmiştir. Sefariyini dedi ki: "İcmaya gelince; ümmet kesinlikle onun ineceği hususunda icma etmiştir ve şeriat ehlinde kimse buna muhalefet etmemiştir. Bunu ancak muhalif olması muhalefet sayılmayan felsefeciler ile yokdan çıkmışlar inkâr etmişlerdir." Bk. Mesih-i Deccal ve Esrarı's Saat (s. 51) Çağdaşlardan bunu inkâr edenler ise Kadıyaniler ile Fetava adlı eserinin 59.cu ve sonraki sayfalarında Şeyh Şeltut'tur. Halbuki İsa'nın (a.s.) inişi, Mehdi ve Deccal'dan sonra kıyamet alametlerinden üçüncüsüdür.

1114 İbn Esir, bunun manası hakkında şöyle der: "Yani insanların mala ihtiyaçları olmadığı ve zenginleştikleri için zekat memurları çalışmayacaklardır." Bk. Nihaye (4/100)

1115 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Atâ b. Mina vardır. Medineli veya Mısırlıdır. Künyesi Ebû Muaz'dır, saduktur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/23) - Tehzib (7/216) Bununla birlikte 889 numaralı rivayette Said b. Müseyyeb, Atâ'ya mütâbaat etmiştir.

Tahriç:

• Müslim, İman, 155 (1/136) Kuteybe yoluyla bu şekilde...

• Musannif, 889. Said b. Müseyyeb yoluyla Ebû Hureyre'den... Bu yol için bk. Abdurrezzak, Musannef, 2084 (11/399) - Ebû Bekir b. Şeybe, Musannef, 19341 (15/144) - Ahmed, Müsned (2/493, 494) - Buhârî, Buyû, 2222 (4/414), Mezalim, 2476 (5/121), Enbiya, 3448 (6/490) - Müslim, İman, 155 (1/135) - Tirmizî, Fiten, 2233 (4/506) - İbn Mâce, Fiten, 4078 (2/1363)

dahi saçlarından damlalar akar. Haçı kıracak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracaktır. Onun zamanında mal çoğalır, taşar. İslâm üzere insanlarla savaşır, öyle ki Allah onun emirliğinde İslâm dışı tüm milletleri helak eder. Hatta Allah Teâlâ onun emirliğinde sapık, bir gözü kör, yalancı Mesih¹¹¹⁶ Deccal'ı da helak eder. O zaman yeryüzünde emniyet olur. Öyle ki aslanlar develerle, kaplanlar ineklerle, kurtlar da koyunlarla güdülür ve çocuklar yılanlarla oynar ama kimse kimseye zarar vermez. Kırk sene durur, sonra canı alınır ve Müslümanlar cenaze namazını kılarlar."¹¹¹⁷

889. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Meryem'in oğlunun adaletli bir hakem, adil bir imam olarak inmesi yakındır. Haçı kıracak, domuzu öldürecek ve cizyeyi kaldıracaktır. Onun zamanında mallar çoğaldıkça çoğalır, öyle ki kimse onu malı kabul etmez."¹¹¹⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İsa'nın (a.s.) yanında savaşacaklar, Muhammed'in (s.a.v.) ümmetidir. İsa'nın savaşacakları da Deccal'ın yanındaki Yahudilerdir. Derken İsa (a.s.) Deccal'ı öldürecek, Müslümanlar da Yahudileri öldüreceklerdir. Sonra İsa (a.s.) ölür, Müslümanlar da cenaze namazını kılarlar. Daha sonra da Nebî (s.a.v.), Ebû Bekir ve Ömer'in (r.anhumâ) yanlarına defnedilir.¹¹¹⁹

1116 Eserin bazı el yazma nüshalarında noktalı (hırıltılı) ha harfi ile mesih şeklindedir ama bu bir hatadır. Bazıları, Mesih Deccal ile Meryem oğlu Mesih'i (a.s.) birbirinden ayırmak için böyle yapmaktadır. Manası, yaratılışı bozuk, çirkin, eksik... vb.dir. İbn Abdilberr şöyle der: "Kimileri bunu noktalı (hırıltılı) ha harfi ile söylerler. İşte bu, ilim ehlinin yanında bir hatadır. Bu kelime, Nebî (s.a.v.) noktasız ha ile konuştuğu şeklinde sabit olup ondan nakleden sahâbe de bu harfle tebliğ etmişlerdir." Bk. Mesih-i Deccal ve Esrarı's Saat (s. 58)

1117 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdurrahman b. Âdem el-Basri vardır. Sikaye sahibidir, Ümmü Bersen'in azatlısı. Saduktur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (1/472) - Tehzib (6/134)

• Yine senedinde Hişam vardır. İbn Hassan'dır.

• Yine senedinde Muhammed b. Yezid vardır. Künyesi Ebû Bekir'dir, Vasıtlıdır. Kerhuyeh'in kardeşi olarak tanınır. Hatib ve İbn Said, onu sika saymışlardır. H. 248'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (3/374)

Hadisin ilk bölümü, tahricte görüleceği üzere Buhârî ile Müslim'de geçmektedir.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19372 (15/158) - Abdurrezzak, Musannef, 20845 (11/401) - Ahmed, Müsned (2/406, 437) - Ebû Davud, Fiten (Avn, 11/453, 456) - İbn Cerir, Tefsir (6/22) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 1902, 1903, s. 469) Bunların hepsi, Katade yoluyla Abdurrahman b. Âdem'den, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Abdurrezzak'ın senedi ise Katade'den, o adamın birinden, o da Ebû Hureyre'den şeklindedir.

Hadisin ilk bölümüne gelirsek; rivayet edenler için bk. Buhârî, Enbiya, 3442 (6/477) - Müslim, Fezail-i İsa (a.s.), 2365 (4/1837) Seleme b. Abdurrahman yoluyla Ebû Hureyre'den "Çünkü benimle onun arasında peygamber yoktur" cümlesine kadar...

1118 İsnadı sahihtir.

Tahrici 887 numaralı rivayette geçti.

1119 Musannif'in bu sözünün delili, 891 numaralı rivayette gelecektir. Bununla birlikte o rivayet, kendisiyle hüccet olmayan şeylerdendir.

890. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kesinlikle Yahudilerle savaşıacaksınız. Kesinlikle onlarla savaşıacaksınız, öyle ki taşlar 'Ey Müslüman! İşte bu bir Yahudi; gel de onu öldür' diyecektir."¹¹²⁰

891. ... Abdullah b. Selam (r.a.) dedi ki: "Üç kabir; Nebî'nin (s.a.v.) kabri, Ebû Bekir'in (r.a.) kabri ve Ömer'in (r.a.) kabri. Bir de dördüncü kabir vardır ki oraya Meryem oğlu İsa (a.s.) defnedilecektir."¹¹²¹

892. ... Husayn'dan; Ebû Mâlik, Allah Teâlâ'nın "Kitap ehlinden kimse yoktur ki, ona ölümünden önce iman edecek olmasın" (Nisa, 159) kavli hakkında dedi ki: "Bu, İsa'nın (a.s.) inişi sırasındadır."¹¹²² Kitap ehlinden ona iman etmeyen kimse kalmayacaktır."¹¹²³

1120 İsnadı sahihtir.

Tahrîç:

- Buhârî, Cihad, 2925 (6/103) Mâlik yoluyla Nafi'den, o İbn Ömer'den senediyle...
- Müslim, Fiten, 2921 (4/2238) Ebû Bekir b. Şeybe yoluyla bu şekilde...
- Abdurrezzak, Musannef, 2236 (11/399) - Ahmed, Müsned (2/122) - Tirmizî, Fiten, 2236 (4/508) Bunların hepsi, Salim yoluyla İbn Ömer'den rivayet etmişlerdir.
- Buhârî, 2926 (6/103) Ebû Zur'a yoluyla Ebû Hureyre'den...

1121 İsnadında zayıflık vardır. Abdullah b. Selam üzerinde mevkuftur, isrâiliyyat'tandır. Tahrîçte de görüleceği üzere Tirmizî'nin rivayetinde "Tevrat'ta ... yazılıdır" şeklindedir.

- Senedinde Dahhak b. Osman vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 535.ci rivayet.
- Yine senedinde Abdullah b. Nafi vardır. Sikadır, kitabı sahihtir, hafızında birazcık zayıflık vardır. Bk. 166.cı rivayet.
- Yine senedinde Yusuf b. Abdullah b. Selam el-İsraili vardır. Medinelidir. Künyesi Ebû Yakub'tur, küçük sahâbedir. İclî, kendisini sika tabiîn arasında zikreder. Bk. İclî, Sikat (s. 476) - Takrib (2/381) - Tehzib (11/416)

Tahrîç:

- Buhârî, Kebir (1/263) Osman b. Dahhak b. Osman yoluyla "Bize Muhammed b. Yusuf b. Abdullah b. Selam, babası yoluyla dedesinden haber verdi" senediyle "İsa (a.s.) kesinlikle Nebî (s.a.v.) ile birlikte evinde defnedilecektir" lafzıyla... Ebû Muhammed (Buhârî) dedi ki: "Bu, benim nazarımda sahih değildir ve buna mütâbaat edilmez."
- Tirmizî, Sünen, 3617 (5/588) Ebû Mevdud yoluyla bizzat Buhârî'nin isnadıyla ve "Tevrat'ta Muhammed'in özellikleri ve Meryem oğlu İsa'nın onun yanına defnedileceği yazılıdır" lafzıyla rivayet etmiştir. Tirmizî dedi ki: "Hasen gariptir." Elbani bunu zayıf saymıştır. Bk. Tahricu'l Mişkat, 5772 (3/1607)

1122 Bir sonraki rivayetin âyetin tefsiri ile alakalı açıklamasına bakınız.

1123 İsnadı sahihtir.

- Ebû Mâlik: Gazvan el-Gıfari'dir, Kufelidir. Künyesi ile meşhurdur. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/105) - Tehzib (8/245)
- Yine senedinde Husayn vardır. İbn Abdurrahman es-Sülemî'dir. Sikadır, sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 78.ci rivayet. Bununla birlikte Hüseyim'in ondan işitmesi, karıştırmadan öncedir. Bk. Kevakib-i Niraniyyat (s. 126)
- Yine senedinde Hüseyim vardır. İbn Beşir'dir. Sikadır, sebtir. Çokça tedlis yapar, gizli mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 115.ci rivayet. Ne var ki Tarih-i Vasıl adlı eserinde Eslem b. Sehl şöyle der: "Bize Ahmed b. Sinan tahdis etti, dedi ki: Abdurrahman'ı şöyle derken işittim: Hüseyim'in Husayn'dan rivayeti, bana Süfyan'dan bulunduğu rivayetlerden daha sevimlidir. Hüseyim, Husayn'ın hadisleri hususunda insanların en âlimidir." Bk. Tehzibu't Tehzib (2/381)

Tahrîç: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (6/18)

893. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre o, Allah Teâlâ'nın "Kitap ehlinen kimse yoktur ki, ona ölümünden önce iman edecek olmasın" (Nisa, 159) kavli hakkında şöyle demiştir: "Yani Meryem oğlu İsa (a.s.) gönderildiğinde kitap ehlinen insanlar ona erişir, iman ederler. 'Kıyamet günü de aleyhlerinde şahitlik eder.' (Nisa, 159)"¹¹²⁴⁻¹¹²⁵

YETMİŞ BEŞİNCİ BÂB: MİZANIN HAK OLDUĞUNA, İYİLİKLERİN VE KÖTÜLÜKLERİN ONUNLA TARTILACAĞINA İMÂN¹¹²⁶

¹¹²⁴ Bu, âyetin tefsirlerinden biridir. İbn Abbâs'tan sahih yolla bunu kesin bir şekilde söylediği nakledilmektedir. Hasan-ı Basrî, bu görüşe sahip olmuş ve bunu ilim ehlinin çoğundan nakletmiştir. Ayrıca bu, Taberi ve başkalarının da tercihidir. Bu tefsire göre âyette geçen "ona iman edecek" ifadesindeki "ona" zamiri, İsa'ya (a.s.) aittir. Aynı şekilde "ölümünden önce" kısmında kastedilen de odur.

Bununla birlikte müfessirler, bu âyet hakkında başka tefsirler de nakletmişlerdir. Şöyle ki; "ona" zamiri, Allah Teâlâ'ya veya Muhammed'e (s.a.v.) aittir. "Ölümünden önce" kısmında kastedilen ise kitap ehlinen olan kimsedir. "Ona" zahirinin İsa'ya ait olduğu da söylenmiştir.

Nevevi, bu âyetin manası hakkında şöyle der: "Manası, kendisine ölüm gelen kitap ehlinen herhangi biri yoktur ki, ruhu bedeninden çıkmadan İsa'ya (a.s.) iman edecek olmasın, demektir. Yani, o Allah'ın erkek kulu olup bir kadın kulunun oğludur. Ne var ki o durumda imanı ona fayda vermeyecektir. Tıpkı Allah Teâlâ "Tövbe, kötülükleri işleyip de ölüm kendisine geldiğinde 'Şimdi tövbe ettim' diyen kimseler için değildir." (Nisa, 18) buyurmaktadır." Yine şöyle der: "Bu, zahir olan mezheptir. Çünkü ilk tefsir, sadece İsa'nın (a.s.) indiği zamana erişen kitap ehline özeldir. Halbuki Kur'an'ın zahiri ile umumu (genelliği), bunun hem İsa'nın (a.s.) inişi zamanında hem de inmeden önceki zamanda olan tüm kitap ehli hakkındadır. Allah en iyisini bilir." Bk. Şerh Sahih-i Müslim (2/191) - Fethu'l Bari (6/492) - İbn Cerir, Tefsir (6/19)

¹¹²⁵ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Said el-Asbahani vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 601.ci rivayet.
- Yine senedinde Muhammed'in babası Said b. Süleyman b. Zeyd b. Sabit el-Ensari vardır. Medineli olup oranın kadısıdır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Harice b. Zeyd, kendisinden rivayette bulunmuştur. Bk. İbn Sa'd, Tabakat, Medineli Tabiînler (s. 285) - Tarih-i Kebir (2/481) - Sikat (6/350) - Takrib (1/298) - Tehzib (4/43)
- Yine senedinde Muhammed'in amcası Harice b. Zeyd b. Sabit el-Ensari vardır. Medinelidir. Sikadır, fakihtir, üçüncü tabakadandır. Babasından rivayette bulunmuş olup iki erkek kardeşinin oğulları olan Said b. Süleyman b. Zeyd ile Kays b. Said b. Zeyd de ondan rivayette bulunmuşlardır. H. 100 veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/210) - Tehzib (3/74)
- Senetteki dedesi ise sahâbedir.

Tahrîç: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (6/19) Başka bir yoldan; Said b. Cübeyr yoluyla İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. Hafız İbn Hacer, senedinin sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Fethu'l Bari (6/492)

¹¹²⁶ Kurtubi dedi ki: "Âlimler dedi ki: Hesap bittiğinde ameller tartılır. Çünkü tartım işlemi, karşılık verilmesi içindir. Bu yüzden hesaptan sonra olması gerekir. Hesaba çekme, amelleri değerlendirmek içindir. Tartım ise karşılığın ameller kadar olması adına amellerin değerlerini göstermek içindir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Kıyamet günü için adalet terazilerini koyarız." (Enbiya, 47)" Bk. et-Tezkira (s. 373) Mizana ve onun hak olduğuna iman etmek, Ehli sünnetin icma ettiği akide meselelerindendir. Hafız İbn Hacer der ki: "Ebû İshak ez-Zeccac şöyle demiştir: Ehli sünnet icma etmiştir ki mizana iman edilir, kulların amelleri kıyamet günü tartılır, mizanın dili ve iki kefesi vardır ve ameller sebebiyle oynar. Mutezile ise mizanı inkâr etmiş, bunu adaletten ibaret olduğunu söylemiştir. Böylece Kitap ile Sünnet'e muhalefet etmişlerdir. Halbuki Allah Teâlâ, kendileri aley-

894. ... Ebû Osman el-Hindi'den; Selman (r.a.) dedi ki: "Kıyamet günü sırat, ustura bıçağı gibi keskin bir halde konulur. Mizan (terazi) de konulur. Şayet bir kefesine gökler, yer ve arasındakiler konulsa, hepsini tartardı. Melekler 'Bununla kimi tartacaksın?' diye sorarlar. Allah 'Yarattıklarımın dilediğim kimseleri' diye cevap verir. Bunun üzerine melekler 'Rabbimiz, sana hakkı ile ibadet edemedik' derler."¹¹²⁷

895. ... Ebû Osman'dan; Selman el-Farisi (r.a.) dedi ki: "Kıyamet günü mizan (terazi) konulur. Şayet bir kefesine gökler, yer ve arasındakiler konulsa, hepsini tartardı. Melekler 'Ey Rabbimiz! Bununla kimi tartacaksın?' diye sorarlar. Allah 'Yarattıklarımın dilediğim kimseleri' diye cevap verir. Bunun üzerine melekler 'Seni tesbih ederiz. Sana hakkı ile ibadet edemedik' derler."¹¹²⁸

896. ... Ebû Derda'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "*Mü'minin terazisinde güzel ahlâktan daha ağır bir şey yoktur.*"¹¹²⁹

hinde şahitlik etsinler diye kulları amellerini görmesi için amelleri tartacak mizanları koyacağını haber vermiştir." Fethu'l Bari (13/538)

Şeyhülislam İbn Teymiyye, mizandan kastın adalet olduğunu söyleyenlere reddiye vermiş, sonrasında şöyle demiştir: "Bu mizanların keyfiyetine gelince; bunlar, bize haber verilen diğer gayb olan şeylerin keyfiyeti gibidir." Bk. Mecmû'u'l Fetava (4/302)

1127 İsnadı sahihtir.

Tahriç:

• İbn Mübarek, Zühd (s. 478) Abdurrahman yoluyla "Bize Hammad b. Seleme tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Suyuti, bunu aynı zamanda Lalekai'ye de nispet etmektedir.

• Hakim, Müstedrek (4/586) Hudbe b. Halid yoluyla "Bize Hammad b. Seleme tahdis etti..." senediyle Ebû Hureyre'den merfu olarak... Hakim, isnadının sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir.

1128 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1129 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Atâ b. Nafi el-Keyhârâni vardır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/23) - Tehzib (7/216)

• Yine senedinde Kasım b. Ebû Bezze vardır. Mekkelidir, Beni Mahzum azatlısıdır, karidir. Sikadır, beşinci tabakadandır ve H. 115 veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/115) - Tehzib (8/310)

Tahriç: Musannif bu hadisi Şu'be'den üç yoldan rivayet etmiştir.

1. Muhammed b. Cafer yolu: "Bize Şu'be tahdis etti..." senedi olup bir sonraki rivayettir. Bunun için bk. Ahmed, Müsned (6/446)

2. Yahya b. Said yolu: Bu da iki sonraki rivayettir. Bk. Ahmed, Müsned (6/448), (6/442) Hasen b. Müslim yoluyla dayısı Atâ b. Nafi'den bu şekilde... Ayrıca bk. Ebû Davud, Edeb (Avn, 13/155) İbn Kesir yoluyla "Bize Şu'be, Kasım'dan haber verdi..." senediyle bu şekilde... Tirmizî, Birr ve Sila, 2003 (4/363) Mutarrif yoluyla Atâ'dan bu şekilde... Tirmizî dedi ki: "Bu yoldan gariptir."

Ayrıca bunu Musannif 899 ve 900 numaralı rivayetlerde Amr b. Dinar yoluyla İbn Ebi Müleyke'den o Ya'la b. Memlek'ten senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Bu senet için bk. Ahmed, Müsned (6/450, 451) - Tirmizî, 2002 (4/362) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir."

Yine bu konuyla alakalı Âişe, Ebû Hureyre, Enes ve Usame b. Şerik'ten de hadisler rivayet edilmiştir.

897. ... Ebû Derda veya Ümmü Derda'dan; Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Terazi-de güzel ahlâktan daha ağır bir şey yoktur."¹¹³⁰

898. ... Ebû Derda'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Terazide güzel ahlâktan daha ağır bir şey yoktur."¹¹³¹

899. ... Ebû Derda'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü mü'minin terazisinde güzel ahlâktan daha faziletli -veya ağır- bir şey yoktur."¹¹³²

900. ... Ebû Derda'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Teraziye konu-lan en ağır şey, güzel ahlâktır."¹¹³³

901. ... Meymun b. Mehran dedi ki: Ümmü Derda'ya "Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir şey işittin mi?" diye sordum. Dedi ki: "Evet, onu şöyle buyururken işittim: "Şüp-hesiz mizana girecek ilk şey, güzel ahlâktır."¹¹³⁴

902. ... Abdullah b. Amr'dan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kı-yamet günü kişi mizana getirilir. Sonra doksan dokuz sicil defteri getirilir ki her biri gözün görebildiği kadar uzundur. İçerisinde hataları ve günahları yazılıdır. Derken mizanın kefesine konulur. Sonra parmak ucu kadar bir bölüm çıkarılır. İçerisinde La ilahe illallah Muhammedun Rasûlullah yazılıdır. Derken bu da diğer kefeye ko-nulur ve hata ile günahlarına ağır basar."¹¹³⁵

1130 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1131 İsnadı sahihtir.

Tahriri 896 numaralı rivayette geçti.

1132 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ya'la b. Memlek vardır. Mekkelidir, makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (2/389) - Tehzib (11/405) Önceki hadislerde de görüldüğü üzere Keyhârâni, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriri 896 numaralı rivayette geçti.

1133 İsnadı bir önceki rivayette olduğu gibi hasendir.

Tahriri 896 numaralı rivayette geçti.

1134 İsnadı hasendir.

• Senedinde Şerik b. Abdullah en-Nehai vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 147.ci rivayet. Ne var ki önceki rivayetlerde kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadrlar.

• Yine senedinde Meymun b. Mihran el-Cezeri vardır. Künyesi Ebû Eyyûb'tur, aslen Kufelidir, Rakka'da ikamet etmiştir. Ömer b. Abdülâziz, onu Cezire'ye vall tayin etmiştir. Mürsel rivayetler de bulunurdu. Dördüncü tabakadan olup H. 117'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/292) - Tehzib (10/390)

• Yine senedinde Halef b. Havşeb el-Kufi vardır. Sikadır, altıncı tabakadandır ve H. 140'ta vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/225) - Tehzib (3/149)

• Yine senedinde Abdullah b. Amir b. Zürrare vardır. Hadrami azatlısıdır, künyesi Ebû Muhammed'dir, Kufelidir. Onuncu tabakadan olup H. 237'de vefat etmiştir.

Tahriri 896 numaralı rivayette geçti.

1135 İsnadı hasendir.

903. ... Amr b. Dinar'dan; Ubeyd b. Umeyr dedi ki: "Kıyamet günü uzun boylu, iri yapılı adam getirilir, mizana konulur. Ne var ki sivrisineğin kanadı kadar ağırlığı olmaz." Daha sonra şu âyeti okudu: "Kıyamet günü onlara hiçbir terazi kurmayacağız." (Kehf, 105)¹¹³⁶

904. ... Ebû Zübeyr'den; Ubeyd b. Umeyr, "utull"¹¹³⁷ kelimesi hakkında dedi ki: "Utull; kuvvetli, sert, çokça yiyip içen kimsedir. Mizana konulur da arpa tanesi kadar ağırlığı olmaz. Melek, bu kimselerden yetmiş bin tanesini bir kerede cehenneme iter."¹¹³⁸

905. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Kıyamet günü seven sevdiğini hatırlar mı?" diye sordum. Buyurdu ki: "Üç yer var ki; asla! Tâ ki (ağıra) meyledene veya hafif gelene dek mizan yanında asla! Kitabı sağından veya solundan verilene dek kitapların dağıtıldığı anda asla! Bir de şu anda ki; ateşten bir unuk¹¹³⁹ çıkıp şöyle der: Üç sınıf için görevlendirildim. Allah ile birlikte başka bir

• Senedinde Abdurrahman b. Ziyad el-Afriki vardır. Hıfzında zayıflık bulunmaktadır. Bk. 23.cü rivayet.

• Yine senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Kendi beldesi olan Humus ahalisinden yaptığı rivayetlerde saduk, diğerlerinde karıştıran biridir. Bk. 23.cü rivayet. Bu, başka belde ahalisinden olan rivayetlerden biridir. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere Müsned ve Tirmizî'nin rivayetlerinde Leys b. Sa'd ile Amir b. Yahya, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Ayrıca hadis, tahricte görüleceği üzere Leys'den gelen yoldan sahihtir.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (2/213) - Tirmizî, İman, 2639 (5/24) Tirmizî dedi ki: "Hasen gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, Zühd, 4300 (2/1437) - Hakim, Müstedrek (1/6, 529) Bunların hepsi, Leys b. Sa'd yoluyla "Bana Amir b. Yahya tahdis etti; bu Abdurrahman'dan; Amr b. As'ı şöyle derken işittim..." senediyle rivayet etmiştir. Bu senet sahihtir. Hakim dedi ki: "Sahih hadistir ama Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmemiştir. Müslim'in şartına göredir." Zehebi, kendisine muvafakat etmiştir.

• İmam Ahmed, Müsned (2/221, 222) İbn Lehi'a yoluyla Amr b. Yahya'dan... Galiba burada geçen Amr, Tirmizî'nin de (5/24)'te işaret ettiği gibi Amir'dir. Ayrıca Elbani de bu hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 135.

1136 İsnadı sahih mevkuttur.

• Ubeyd b. Umeyr: Bk. 322.ci rivayet.

Tahric: Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (5/466) bunu İbn Ebi Şeybe ile Abd b. Humeyd'e de nispet etmiştir. Yine bk. İbn Cerir, Tefsir (16/35) Ka'b'dan benzer olarak...

Ayrıca Ebû Hureyre'den de bu manada merfu bir hadis rivayet edilmiştir. Bk. Buhârî, Allah Teâlâ'nın "Onlar ki Rablerini ve O'nunla karşılaşmayı inkâr ettiler, böylece amelleri boşa çıktı..." (Kehf, 105) Kavli bölümü, 4729 (8/426) - Müslim, Sıfatu'l Kıyame, 2785 (4/2147) - İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (16/35)

1137 Kalem Sûresi, 3. (Çev.)

1138 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Leys vardır. İbn Süleym'dir. Saduktur. Sonradan karıştırmış, hadisleri ayırt edilemez olmuş, bu yüzden terk edilmiştir. Bk. 71.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Zübeyr vardır. Tedlis yapardı. Bk. 36.cı rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Gerçi bazı imamlar, onun rivayetlerini hüccet saymışlardır.

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (29/24) Ebû Küreyb yoluyla bu şekilde...

1139 Unuk kelimesi, boyun demektir. Bir manası da insan topluluğudur. Ateşten unuk, cehennem-

ilah olduğunu iddia eden için görevlendirildim, tüm inatçı zorbalar için görevlendirildim, tüm hesap gününe iman etmeyen kibirli kimseler için görevlendirildim.”¹¹⁴⁰

906. ... Hasan-ı Basrî'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) benim odamdaydı. Birden onun bana dünyadaki yakınlığı ve insanların ahirette amelleri sebebiyle birbirlerinden uzaklaşacağı aklıma geldi, ağladım. Bana “Seni ağlatan nedir ey Âişe?” diye sordu. Dedim ki: “Senin bana dünyadaki yakınlığın ve insanların ahirette amelleri sebebiyle birbirlerinden uzaklaşması aklıma geldi. Ey Allah'ın Rasûlü, kıyamet günü ailenizi hatırlayacak mısınız?” Buyurdu ki: “Üç yerde; sahifeler uçuşup ‘Alın da kitabımı okuyun!’ denildiğinde, tâ ki sağından mı yoksa solundan mı verileceğini bilene dek kimse kimseyi hatırlamaz. Ameller mizana konulduğunda, tâ ki ağır mı yoksa hafif mi geleceğini bilene dek kimse kimseyi hatırlamaz. İnsanlar sırata taşındığında, tâ ki kurtulacak mı yoksa kurtulamayacak mı diye bilene dek kimse kimseyi hatırlamaz.”¹¹⁴¹

907. ... Ebû Uname (r.a.) dedi ki: “En yakın akrabalarını uyar!” (Şuara, 214) âyeti indiğinde, Nebî (s.a.v.) Haşimoğulları'nı topladı; onları kapı yanına oturttu. Kadınları ve ailesini de toplayıp eve oturttu. Sonra yanlarına çıkıp şöyle buyurdu:

den çıkan anlamında olmayıp ateşten yaratılan demektir. Hadisin şerhinde kimi âlimler cemaat anlamını, kimileri de boyun anlamını tercih etmişlerdir. Tirmizî'yi şerh eden Mübarekfûri şöyle der: “Ali el-Kari, bunun boyun olduğunu çünkü ortada lafzı zahirinden alıp başka manaya hamledecek bir şey olmadığını söylemiştir. O zaman mana, uzun boyun şeklinde ateşten bir parça çıkacak demektir. Durum benim nazarımda da el-Kari'nin dediği gibidir. Allah en iyisini bilir.” Bk. Tuhfetu'l Ahvezi Bi Şerh Camii't Tirmizî, 2574.cü hadis. (Çev.)

1140 İsnadı zayıftır.

• Senedinde İbn Lehi'a vardır. Saduktur, kitapları yandıktan sonra karıştırmıştır. Bk. 44.cü rivayet. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Kasım b. Muhammed vardır. Sikadır, fakihdir. Bk. 492.ci rivayet.

• Yine senedinde Halid b. Ebi İmrân vardır. Saduktur. Bk. 77.ci rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. İslak es-Süleyhi vardır. Künyesi Ebû Zekeriya veya Ebû Bekir'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir, saduktur. Onuncu tabaka büyüklerinden olup H. 220'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/342) - Tehzib (11/176)

Tahrîç: Ahmed, Müsned (6/110) Yahya b. İshak yoluyla bu şekilde... Heysemi dedi ki: “Senedinde İbn Lehi'a vardır. Kendisi zayıftır ama bazıları onu sika saymışlardır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.” Bk. Mecmau'z Zevaid (10/358)

1141 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hasan-ı Basrî vardır. Müdellistir. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

• Yine senedinde Müemmil b. İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte kötü hafızalıdır.

• Yine senedinde Mübarek vardır. İbn Fudale'dir. Saduktur. Tesviye tedlisi yapardı. Bk. 59.cü rivayet. Ne var ki İmam Ahmed şöyle der: “Hasan-ı Basrî'den yaptığı rivayetlerle hüccet getirilir.”

Bk. Tehzib (10/28)

• Yine senedinde Humeyd b. Ayyaş er-Ramli el-Müktib vardır. Künyesi Ebû Hasen'dir. Ebû Hatim, onun hakkında şöyle der: “Saduktur.” Bk. Cerh ve Tadil (3/227)

Tahrîç: Ebû Davud, Sünen, Kitabu's Süne (Avn, 13/98) Münziri, sıhhati hakkında bir şey söylememiştir. Ayrıca bk. Beyhaki, İtikad (s. 101) Bu ikisi, Yakub b. Yunus'tan, o Hasan'dan, o Âişe'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

"Ey Haşimoğulları! Allah Teâlâ'dan nefsinizi satın alın! Sakın ha bana yakın olunuz sizi aldatmasın! Çünkü ben, Allah'a karşı sizin için hiçbir şeye sahip olamam." Sonra ehli beytine dönüp şöyle buyurdu: "Ey Ebû Bekir'in kızı Âişe! Ey Ömer'in kızı Hafsa! Ey Ümmü Seleme! Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Ey peygamberin halası Ümmü Zübeyr! Allah Teâlâ'dan nefsinizi satın alın, kendinizi esaretten kurtarmak için çabalayın! Çünkü ben, Allah'a karşı sizin için hiçbir şeye sahip olamam." Bunun üzerine Âişe ağladı ve "Ey sevdiğim! O gün dediğin gibi bana hiçbir şekilde faydan olmayacak mı?" diye sordu. Buyurdu ki: "Üç yerde. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Kıyamet günü için adalet terazilerini koyarız." (Enbiya, 47) Yine şöyle buyurur: "Artık kimin tartıları ağır gelirse, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir. Kimin de tartıları hafif gelirse, işte onlar kendilerini zarara uğratanlardır ve cehennemde ebediyen kalacaklardır." (Mü'minun, 102-103) İşte bu esnada size Allah'a karşı hiçbir yararını olmaz. Bir de nur anında; Allah kimi dilerse onun nurunu tamamlar, kimi de dilerse onu karanlıklar içerisinde kör bir halde bırakır. İşte burada Allah'a karşı sizin için hiçbir şeye sahip olamam. Ayrıca sırat esnasında; Allah kimi dilerse onu selamete çıkarıp kurtarır, kimi de dilerse yüzüstü cehenneme yuvarlar." Âişe dedi ki: "Ey sevdiğim! Gerçekten mizanların iki kefe olduğunu öğrendik. Bu tarafa bir şey, diğer tarafa bir şey konulur ve derken birisi ağır, diğeri de hafif gelir. Nur ile karanlığı da bildik. Peki, sırat nedir?" Buyurdu ki: "Cennetle cehennem arasında bir yoldur. İnsanlar onun üzerinde karşılıklarını alırlar. Ustura bıçağı gibidir. Sağında ve solunda melekler saf halinde durur, oradan geçenleri kancalarla yakalarlar. O sıra onlar 'Rabbim! Selamet ver, selamet ver!' derler. Kalpleri ise bomboştur. Artık Allah kimi dilerse ona selamet verir, kimi de dilerse yüzüstü cehenneme yuvarlar."¹¹⁴²

1142 İsnadı zayıftır; dört illeti vardır.

1. Senedinde Kasım vardır. İbn Abdurrahman'dır. Saduktur. Çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Ebû Uname'den işitip işitmediği konusunda ihtilaf edilmiştir. Bk. 79.cu rivayet.
  2. Yine senedinde Ali b. Yezid vardır. el-Elhani'dir, zayıftır. Bk. 79.cu rivayet.
  3. Yine senedinde Osman b. Ebi'l Atike vardır. Ali b. Yezid el-Elhani'den yaptığı rivayetlerde onu zayıf saymışlardır. Bk. 371.ci rivayet.
  4. Yine senedinde Hişam b. Ammra vardır. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkin edilirdi. Bk. 35.ci rivayet.
- Senetteki Sadaka b. Halid'e gelirse; Emevi azatlısıdır, künyesi Ebu'l Abbâs'tır, Dimeşklidir. Sikadır, sekizinci tabakadandır ve H. 171'de veya sonrasında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/365) - Tehzib (4/414)

Ayrıca bu hadise metin yönünden de eleştiri vardır. Çünkü başında geçen âyet Mekke'de inmiş ve onun Haşimoğulları'nı toplayıp onları uyardığı söylenmiştir. Çağırınlar içinde Ebû Bekir'in kızı Âişe, Ömer'in kızı Hafsa ve Ümmü Seleme de vardır. Halbuki bunlar, ancak Medine'de peygamberin hanımları olmuşlardır. Allah en iyisini bilir.

Tahrîç: Suyuti, ed-Dürü'l Mensur (6/327)'de İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir. Bununla birlikte ilgili âyet indiğinde Nebî'nin (s.a.v.) Haşimoğulları'nı toplaması kıssası Ebû Hureyre'den sabittir. Bk. Buhârî, Tefsir, 4771 (Fethu'l Bari, 8/501) - Müslim, İman, 204 (1/192) - Tirmizî, Şuara Sûresi Tefsiri (5/337, 339) - Darimi, Sünen, 2735 (2/215) - İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (19/119) Bunların hepsi farklı farklı yollardan rivayet etmişlerdir ama hiçbirinde Âişe, Hafsa ve Ümmü Seleme'nin adı geçmemektedir. Allah en iyisini bilir.

908. ... Sebra b. Fatik'ten; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Mizan, Allah Teâlâ'nın elindedir; bazı toplulukları yükseltir, bazı toplulukları da (aşağı) koyar."¹¹⁴³

909. ... Nevvas b. Sem'an (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Mizan, kıyamete kadar Rahman Teâlâ'nın elindedir; bazı kavimleri yükseltir, diğerlerini de alçaltır."¹¹⁴⁴ İbnu'l Asbahani dedi ki: "Mizan, âlemlerin Rabbi'nin elindedir."

¹¹⁴³ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Velid ez-Zübeydi vardır. Sıkadır, sebtir. Zühri'nin büyük talebelerindendir. Bk. 330.cu rivayet. Ne var ki İbn Ebi Hatim şöyle demiştir: "Ebû Zur'a'ya, Muhammed b. Velid'in Cübeyr b. Nüfeyr'den yaptığı rivayetlerden soruldu. Dedi ki: Mürseldir; ez-Zübeydi, Cübeyr b. Nüfeyr'e yetişmemiştir." Bk. Merasil (s. 194) Bununla birlikte İbn Asım, bunu muttasıl olarak zikretmiş, ikisi arasında Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr'i koymuştur. Halbuki aynı isnattır. Bk. Sünne (1/243)

• Yine senedinde Muaviye b. Yahya et-Trablusi vardır. Künyesi Ebû Muti'dir, Dimeşkli veya Humsludur. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/261) - Tehzib (10/220)

• Yine senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkin edilirdi. Bk. 35.ci rivayet.

• Yine senedinde Musannif'in şeyhi el-Bağandi vardır. Darekutni dedi ki: "Karıştıran bir müdelistir." Burkani dedi ki: "Kötü bir müdelis ve tahrifçidir." Bağdadi dedi ki: "Bağandi'den tedlis dışında ayıplanacak bir şey meydana geldiği sabit değildir. Şeyhlerimizin hepsini Bağandi'den hüccet getirirken ve sahihte ondan rivayette bulunurlarken gördük." Bk. Tarih-i Bağdat (3/209) - Tehzib (14/383)

Bu hadisin tahricte de görüleceği üzere Buhârî ve başka eserlerde Ebû Hureyre'den şahidi vardır. Aynı şekilde bir sonraki rivayette Nevvas b. Sem'an'dan da bir şahidi bulunmaktadır.

Tahric:

• İbn Ebi Asım, Sünne, 550 (1/243) Hişam b. Ammar yoluyla "Bize Muaviye b. Yahya Ebû Muti' tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Velid ez-Zübeydi tahdis etti; Abdurrahman b. Cübeyr b. Nüfeyr'den, o babasından, o Sebra b. Fakih el-Esedi'den merfu olarak..." senediyle... Sebra b. Faih, Sebra b. Fatik değildir. Bununla birlikte bu rivayet, İbn Fatik'in rivayeti olup İbn Fakih'in değildir. Hafız, İsabe'de (4/120) bunu açıkça belirtmiştir.

• Bu hadisin Ebû Hureyre'den şahidi vardır. Bk. İmam Ahmed, Müsned (2/501) - Buhârî, Tevhid (7411, 7419 (13/393, 403) - Tirmizî, Maide Sûresi Tefsiri, 3045 (5/250) - İbn Mâce, Mukaddime, 197 (1/71)

• Ayrıca bir sonraki rivayette Nevvas b. Sem'an'dan bir şahidi daha vardır.

¹¹⁴⁴ İsnadı hasendir.

• Senedinde Velid vardır. Sika olmakla birlikte çokça tesviye tedlisi yapardı. Bk. 51.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullandığından inşallah tedlis şüphesi ortadan kalkmaktadır.

• Yine senedinde Büsr b. Ubeydullah vardır. Sıkadır, hafızdır. Bk. 734.cü rivayet.

• Yine senedinde Müemmil b. Fazl vardır. Saduktur. Bk. 734.cü rivayet.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (4/182) Velid yoluyla bu şekilde...

• İbn Mâce, Mukaddime, 199 (1/72) Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de şöyle der: "İsnadı sahihtir."

• İbn Ebi Asım, Sünne, 552, 553 (1/243, 244) - Hakim, Müstedrek (2/289), (4/321) Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahihtir." Zehebi, ona muvafakat etmektedir. Bunların hepsi,

Abdurrahman b. Yazid yoluyla Cabir'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Elbani dedi ki: "Ayrıca bunu Müsned'inde (s. 15) Bezzar da rivayet etmiştir." Yine şöyle der:

"Bu sahih bir isnat olup râvilerinin tümü sıkadır." Bk. Riyazu'l Cenneh (1/244)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Rasûlullah'tan (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: *"Cennete girdiğimi gördüm. Derken mizanın bir kefesinin yanına geldim, oraya konuldum. Sonra ümmetim getirildi, diğer kefe-ye konuldu. Ümmetim daha ağır bastı..."*¹¹⁴⁵ Râvi daha sonra hadisi zikretti.

Mizanı yalanlayan kimselerden Allah'a sığınınız.

YETMİŞ ALTINCI BÂB: CENNETLE CEHENNEMİN YARATILMIŞ OLDUĞU, CENNET NİMETLERİNİN EBEDİYEN HALKINDAN KESİLMEMEYECEĞİNE VE CEHENNEM AZABININ EBEDİYEN HALKINDAN KESİLMEMEYECEĞİNE İMÂN

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım isteriz.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve sizlere rahmet etsin! Bilin ki Kur'ân, Âdem'i (a.s.) yaratmadan önce Allah Teâlâ'nın cennetle cehennemi yarattığına şahitlik etmektedir. Allah onları daha dünya yurduna çıkar-mazdan evvel cennet için bir halk, cehennem için de bir halk yaratmıştır. İslâm'ın kendisini sardığı ve imanın tadına varan kimseler bu konuda ihtilaf etmezler. Kur'ân ve Sünnet bunu göstermektedir. Artık bunu yalanlayan kimselerden Allah'a sığınınız.

Eğer biri şöyle derse: Bu söylediğini bize beyan et.

Ona şöyle cevap verilir: Allah Teâlâ Âdem ile Havva'yı yaratıp ikisini de cennete yerleştirmede mi! Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Dedik ki: Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin ve oradan dilediğiniz yerde bol bol yiyin. Sakın şu ağaca yaklaşmayın; zalimlerden olursunuz."* (Bakara, 35) Yine şöyle buyurur: *"Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin ve oradan dilediğiniz yerde yiyin. Sakın şu ağaca yaklaşmayın; zalimlerden olursunuz."* (A'raf, 19) Yine şöyle buyurur: *"Ey âdemoğulları! Şeytan, ebeveyninize avretlerini göstermek için elbiselerini çıkararak cennetten çıkardığı gibi sakın ha sizi de fitneye düşürmesin!"* (A'raf, 27) Yine şöyle buyurur: *"Hani meleklerle 'Âdem'e secde edin!' demiş, onlar da hemen secde etmişlerdi. İblis ise müstesna; reddetmişti. Dedik ki: 'Ey Âdem! Doğrusu şu senin ve eşinin düşmanıdır, sakın ha sizi cennetten çıkarmasın; şaki olursun. Doğrusu orada acıkmayacak, çıplak kalmayacaksın. Susamayacaksın, sıcaktan kavrulmayacaksın.' Derken şeytan, ona vesvese verdi ve 'Ey Âdem! Sana sonsuzluk ağacını ve eskimeyecek bir mülkünü göstereyim mi?' dedi. Derken ondan yediler ve kendilerine avretleri göründü."*

¹¹⁴⁵ Bk. Ahmed, Müsned (2/76) İbn Ömer'den bu şekilde... Yine İmam Ahmed bunu Müsned'de (5/259) uzun bir hadis olarak rivayet etmiştir ki içerisinde Ebû Umame hadisinden bu parça vardır. Ne var ki isnadında Mutarrih b. Yezid ile Ali b. Zeyd b. Cud'an vardır. İkisinin de zayıf olduğu konusunda icma edilmiştir. Bk. Mecamu'z Zevaid (9/59)

Hemen üzerlerine cennet yapraklarından örtmeye başladılar." (Taha, 116, 121) Yine Allah Teâlâ, Sad Sûresi'nde İblise şöyle demiştir: "O halde çık oradan! Şüphesiz sen taşlanmışsındır." (Sad, 77)

Derken Allah Teâlâ Âdem ile Havva'yı cennetten çıkarmış, sonra tövbelerini kabul edip onlara, onları tekrar cennete girdireceği sözünü vermiştir. İblise ise lânet etmiş, cennetten çıkarmış, cennete geri dönme ümidini kesmiştir.

910. ... Said b. Cübeyr'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Derken Âdem, Rabbinden birtakım kelimeler aldı, O da onun tövbesini kabul etti" (Bakara, 37) kavli hakkında dedi ki: "Âdem: 'Ey Rabbim! Beni bizzat elinle yaratmadın mı?' diye sordu. Allah: 'Tabii ki de öyle oldu' diye cevap verdi. Âdem: 'Ey Rabbim! Bana ruhundan üflemedin mi?' diye sordu. Allah: 'Tabii ki de öyle oldu' diye cevap verdi. Âdem: 'Ey Rabbim! Rahmetin gazabını geçmedi mi?' diye sordu. Allah: 'Tabii ki de öyle' diye cevap verdi. Âdem: 'Ey Rabbim! Beni cennetine yerleştirmedin mi?' diye sordu. Allah: 'Tabii ki de öyle' diye cevap verdi. Âdem: 'Ey Rabbim! Acaba tövbe edip durumumu düzeltsem, beni tekrar cennete koyacak mısın?' diye sordu. Allah da 'Evet' diye cevap verdi." ¹¹⁴⁶

911. ... Ebû Amr el-Evzai'den; Hassan b. Atıyye dedi ki: "Âdem, cennete altmış sene, öldürülen oğluna da kırk sene ağladı." ¹¹⁴⁷

912. ... Umara b. Zâdân es-Saydalâni'den; Yezid er-Rakkaşi dedi ki: "Âdem'in (a.s.) cennete ağlaması uzayınca, kendisine bu durum soruldu. Dedi ki: Rabbim Teâlâ'ya toprağı temiz-hoş olan, içerisinde meleklerin sesini duyduğum bir yurttan olan komşuluğuma ağlıyorum." ¹¹⁴⁸

¹¹⁴⁶ İsnadı zayıftır.

Tahrici 755 numaralı rivayette geçti. Ayrıca 322 numaralı rivayette de muhtasar olarak zikredilmişti.

¹¹⁴⁷ İsnadı zayıf olup Hassan b. Atıyye üzerinde mevkuftur.

• Senedinde Velid b. Müslim vardır. Sika olmakla birlikte tesviye tedlisi yapardı. Bk. 51.ci rivayet. Bu yüzdendir ki Zehebi Mizan'da (4/348) şöyle der: "Velid, İbn Cüreyc veya Evzai'den rivayet ettiğinde itimat edilmez. Çünkü yalancılardan tedlis yapardı. Bununla birlikte "Bize tahdis etti" derse, o zaman hüccet olur." Yine şöyle der: "Ebû Müshir dedi ki: Velid, İbn Ebi Sefer'den Evzai'nin hadislerini alırdı. İbn Ebi Sefer yalancıdır. Bununla birlikte 'Evzai dedi ki' derdi." Bk.

A.g.e. - Tehzib (11/154)

• Yine senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkin edilirdi. Bk. 35.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kimseye rastlamadım.

¹¹⁴⁸ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Umara b. Zâdân es-Saydalâni vardır. Künyesi Ebû Seleme'dir, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/49) - Tehzib (7/416)

• Yine senedinde Muhammed b. Hüseyin vardır. İbn İbrahim el-Amiri'dir. Künyesi Ebû Cafer b. Eşkab'tır, saduktur. Bk. 409.cu rivayet. Zehebi'nin zikrettiğine göre kendisi Yahya b. İshak es-Seylehayni'den rivayette bulunurdu. Bu râvinin Muhammed b. Hüseyin el-Bercelani olması da muhtemeldir. İbrahim el-Hutteli, ondan rivayette bulunmuştur. Bk. Cerh ve Tadil (7/229)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şimdi Allah Teâlâ'nın cennetle cehennemi yarattığı ve her ikisinin halkı için dilediği şeyleri hazırladığı konusundaki âlimlerin reddetmeyeceği sünnetleri zikredeceğiz. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun.

913. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ cennet ile cehennemi yarattığında Cibril'i cennete gönderip ona 'Gidip cennete ve cennetlikler için orada hazırladıklarına bir bak!' buyurdu. Cibril hemen gidip cennete ve cennetlikler için Allah'ın orada hazırladıklarına baktı. Sonra geri dönüp 'İzzetine yemin olsun ki orayı duyan herkes oraya girecektir' dedi. Ardından Allah cennetin hoşla gitmeyen şeylerle çevrilmesini emretti. Sonra Cibril'e tekrar 'Gidip cennete ve cennetlikler için orada hazırladıklarına bir bak!' buyurdu. Cibril hemen bakıp geri döndü ve 'İzzetin hakkı için yemin olsun ki oraya bir kişinin dahi girmemesinden korktum' dedi. Sonrasında Allah onu cehenneme gönderdi ve 'Gidip cehenneme ve cehennemlikler için orada hazırladıklarına bir bak!' buyurdu. Cibril hemen oraya baktı. Derken cehennemin bir kısmı diğer bir kısmının üzerine biniyordu. Sonrasında Cibril geri göndü ve 'İzzetin ve celalin hakkı için yemin olsun ki orayı işiten hiç kimse oraya girmeyecektir' dedi. Ardından Allah cehennemin şehvetlerle çevrilmesini emretti. Sonra Cibril'e tekrar 'Gidip cehenneme ve cehennemlikler için orada hazırladıklarına bir bak!' buyurdu. Cibril hemen cehenneme bakıp geri döndü ve şöyle dedi: İzzetine yemin olsun ki hiç kimse kurtulmaksızın herkesin oraya girmesinden korktum."¹¹⁴⁹

914. ... Yine bize Firyabi tahdis etti, dedi ki: Bize Vehb b. Bakıyye tahdis etti, dedi ki: Bize Halid b. Abdullah el-Vasıtı tahdis etti; Muhammed b. Amr'dan, o Ebû Seleme'den; o da Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki... Râvi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹¹⁵⁰

• Yine senesinde İbrahim b. Abdullah b. Cüneyd el-Hutteli vardır. Künyesi Ebû İshak'tır, Kitabı'z Zühd'ün yazarıdır. Hatib el-Bağdadi dedi ki: "Sika idi." Bk. Tarih-i Bağdat (6/120) - Cerh ve Tadil (2/110) - Siyeru A'lami'n Nübela (12/631)

• Ayrıca Yezid er-Rakkaşı'nın bizzat kendisi de zayıftır. Bk. 332.ci rivayet.

1149 İsnadı hasendir.

• Senesinde Muhammed b. Amr vardır. Leysi'dir, Medinelidir. İbn Hacer dedi ki: "Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı." İbn Adıyy dedi ki: "Rivayetlerinde beis olmamasını ümit ederim." Bk. 21.ci rivayet.

• Yine senesinde Fazl b. Musa vardır. Sikadır, sebtir, garip rivayetleri vardır. Bk. 22.ci rivayet. Bir sonraki rivayette Halid el-Vasıtı kendisine mütâbaat etmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar. **Tahrîç:** Ahmed, Müsned (2/332, 333) - Ebû Davud, Sünne (Avn, 13/75) - Tirmizî, Sıfatul Cenneh, 2560 (4/693) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Nesâi, Eyman ve Nüzur (7/3) - Hakim, Müstedrek (1/27) - Beyhaki, el-Ba's Ve'n Nüşur, 166, 177 (s. 134) Bunların hepsi, Muhammed b. Amr yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Müslim'in şartına göre sahihtir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmemişlerdir." Zehebi ona muvafakat etmektedir. Ayrıca Kenzu'l Ummal'ın müellifi, bunu İbn Ebi Şeybe'ye de nispet etmektedir. Bk. (14/545)

1150 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

915. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennet hoşâ gitmeyen şeylerle çevrildi, cehennem de şehvetlerle çevrildi." ¹¹⁵¹

916. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cehennem şehvetlerle çevrildi, cennet de hoşâ gitmeyen şeylerle çevrildi." ¹¹⁵²

917. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cehennem şehvetlerle örtüldü, cennet de hoşâ gitmeyen şeylerle örtüldü." ¹¹⁵³

918. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Cennete muttali oldum, halkının çoğunun fakirlerle miskinler olduğunu gördüm. Cehenneme de muttali oldum, halkının çoğunun kadınlar olduğunu gördüm." ¹¹⁵⁴

1151 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdülaziz b. Ebi Ravvâd vardır. Saduktur, âbiddir, vehimleri olmuştur. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Bk. 207.ci rivayet. Ne var ki bir sonraki rivayette Ebû Nasr et-Temmar ile Ubeydullah b. Muhammed el-Ayşî, ona mütâbaat etmişlerdir ki ikisi de sikadır. Ayrıca hadisin Ebû Hureyre'den birazdan gelecek olan şahidi vardır.

Tahric: Ahmed, Müsned (3/153, 254, 284) - Darimi, Rekaik, 2846 (2/245) - Müslim, Sıfatu'l Cenneh, 2822 (4/2147) - Tirmizî, Sıfatu'l Cenneh, 2559 (4/693) Tirmizî dedi ki: "Hasen gariptir." Ayrıca bk. Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 169 (s. 136) Bunların hepsi, Hammad b. Seleme yoluyla "Bize Sabit ile Humeyd, Enes'ten tahdis ettiler" senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Darimi ise sadece Sabit'ten buradaki gibi rivayet etmektedir.

1152 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Nasr et-Temmar vardır. Abdûlmelik b. Abdülaziz el-Kuşeyri en-Nesâî'dir. Sikadır, âbiddir. Dokuzuncu tabaka küçüklerinden olup H. 228'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/520) - Tehzib (6/406)

• Yine senedinde Ubeydullah b. Muhammed el-Ayşî vardır. Sikadır. Bk. 716.cı rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1153 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ahmed b. Velid b. Eban vardır. Ebû Cafer el-Kerbisi'dir. İsmail b. Ebi Üveys'ten işitmiştir. Kendisinden İbn Said rivayette bulunmuştur. Bağdadi dedi ki: "Onun halinden ancak hayır bilmekteyim." H. 259'da vefat etmiştir. Buradaki senette Buhârî ve Yusuf el-Kattan'la birlikte zikredilmektedir.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (2/260) - Buhârî, Rikak, 6487 (11/320) - Müslim, el-Cenneh ve Sıfatu Naimiha, 2823 (4/2174) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 168 (s. 135) Bunların hepsi, Ebu'z Zinad yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (2/380) Ebu'l Esved yoluyla Yahya b. Nadr'dan, o da Ebû Hureyre'den...

1154 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Raca vardır. İmrân b. Milhan'dır, sikadır. Bk. 800.ci rivayet.

• Yine senedinde Sahr b. Cüveyriye vardır. Künyesi Ebû Nafi'dir, Beni Temim veya Hilal azatlısıdır. Ahmed dedi ki: "Sikadır." Kattan dedi ki: "Kitabı kaybolmuş, sonra bulunmuştur. Bu yüzden dır. Ahmed dedi ki: "Sikadır." Kattan dedi ki: "Kitabı kaybolmuş, sonra bulunmuştur. Bu yüzden hakkında kelam edilmiştir." Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/365) - Tehzib (4/410)

Tahric:

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 2759 (s. 360) - Ahmed, Müsned (1/234) - Tirmizî, 2602 (4/715)

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 2759 (s. 360) - Ahmed, Müsned (1/234) - Tirmizî, 2602 (4/715) - Taberani, Kebir (12/162) - Ebû Nuaym, Hilye (2/308) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 195 (s. 149)

Bunların hepsi, Ebû Raca yoluyla İbn Abbâs'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

919. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Cehenneme muttali oldum, halkının çoğunun kadınlar olduğunu gördüm. Cennete de muttali oldum, halkının çoğunun fakirler olduğunu gördüm."¹¹⁵⁵

920. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cehennem ile cennet tartıştı. Cehennem 'Bana ne oluyor ki bana ancak zorbalar ve büyükle- nenler giriyor?' dedi. Cennet de 'Bana ne oluyor ki bana ancak insanların zayıfları, düşüklüğü ve acizleri giriyor?' dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ cennete 'Sen benim rahmetimsin. Kullarımdan dilediklerime seninle rahmet ederim' buyurdu. Cehen- neme de şöyle buyurdu: 'Sen de benim azabımsın. Kullarımdan dilediklerime se- ninle azap ederim. İkinizi de dolduracağım.'¹¹⁵⁶

921. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cehennem ile cennet tartıştı. Bu 'Bana zorbalar ve büyükle- nenler giriyor' dedi. Şu da 'Bana insanların zayıfları, düşüklüğü ve acizleri giriyor' dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ buna: 'Sen benim azabımsın; dilediğimi sana sokarım!' buyurup şuna da 'Sen de benim rahmetimsin. Kullarımdan dilediklerime seninle rahmet ederim' buyurdu.

• Abdurrezzak, Musannef, 20610 (11/305) - Buhârî, Rikak, 6546 (11/415) - Tirmizî, 2603 (4/416) Bunların hepsi, Ebû Raca yoluyla İmrân b. Husayn'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizî dedi ki: "Avf böyle söylerdi; Ebû Raca'dan, o İmrân b. Husayn'dan. Eyyûb ise Ebû Raca'dan, o İbn Abbâs'tan derdi. İki isnatta da sıkıntı yoktur. Ebû Raca'nın ikisinden de işitmesi muhtemeldir. Ayrıca Avf dışında Ebû Raca'dan, o İmrân b. Husayn'dan rivayet edenler de vardır."

1155 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Abdurrahman et-Tufavi vardır. Künyesi Ebû Münzir'dir, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/185) - Tehzib (9/309) Ne var ki bir önceki rivayette Sahr b. Cüveyriye ve başkaları kendisine mütâbaat etmişlerdir. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1156 İsnadı hasendir.

• Senedinde Atâ b. Saib vardır. Saduktur, karıştırmıştır. Bk. 182.ci rivayet. Bununla birlikte ken- disine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Ahmed b. Büdeyl el-Yami vardır. Künyesi Ebû Cafer'dir, Kufe kadısıdır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Onuncu tabakadan olup H. 258'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/11) - Tehzib (1/16)

• Yine senedinde Avn b. Abdullah b. Utbe vardır. Sikadır, âbidir. Bk. 676.cı rivayet. Sahâbeden aktardığı rivayetlerin mürsel olduğu söylenir. Ne var ki Buhârî'nin zikrettiğine göre Ebû Hureyre ile İbn Amr'ı işitmiştir. İbn Medini dedi ki: "İbn Avn şöyle dedi: Ebû Hureyre'nin arkasında na- maz kıldım." İbn Hibban, Sikat'ta dedi ki: "Kufe halkının âbidlerinden ve kurrallarındandır. Ebû Hureyre'den onu işittiği şekilde rivayette bulunmuştur." Bk. Tehzib (8/171) Hadis, bir sonraki sıhhatinde ittifak edilen rivayette geleceği üzere sahihtir.

Tahric:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 15987 (3/159) Muhammed b. Fudayl yoluyla bu şekilde... Ne var ki onun rivayetinde Avn yerine Avf geçmektedir. Galiba basım hatasıdır.

• Abdurrezzak, Musannef, 20893 (11/422) Hemmam yoluyla Ebû Hureyre'den...

• Musannif, 921. Ebu'z Zinad yoluyla A'rac'dan, o da Ebû Hureyre'den... Bu yol için ayrıca bk. Buhârî, Rikak, 6487 (11/320) - Müslim, Sıfatu'l Cenneh, 2846 (4/2186)

• Tirmizî, 2561 (4/694) Abde b. Süleyman yoluyla Muhammed b. Amr'dan, o Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den merfu olarak... Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir."

Cehenneme de şöyle buyurdu: Sen de benim azabımsın. Kullarımdan dilediklerime seninle azap ederim. Sizden her birini dolduracaklar vardır."¹¹⁵⁷

922. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizden biri öldüğünde, sabah akşam gideceği yer ona arz edilir. Eğer cennetlikse cennetliklerden, cehennemlikse cehennemliklerden. Ona denilir ki: *İşte bu, kıyamet günü Allah seni diriltene dek yerindir.*"¹¹⁵⁸

923. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Ölecek olan kimlerin yanına melekler gelir. Kişi salih biri olduğunda ona ruhu çıkana dek şöyle derler: *Çık ey temiz-hoş bedendeki temiz-hoş nefis! Övülmüş olarak çık! Rahatlık, güzel koku ve kızmayan bir Rab'den dolayı müjdelen! ...*" Râvi daha sonra hadisin devamını zikretti. Buyurdu ki: "Salih kişi, kabrinde korku-panik yaşamaksızın oturur. Sonra ona 'Ne haldeydin?' diye sorulur. O 'İslâm'daydım' diye cevap verir. Sonra ona 'Şu adam kimdir?' diye sorulur. O da 'Allah'ın Rasûlü Muhammed'dir; bize Allah katından apaçık delillerle geldi, biz de ona iman edip onu tasdik ettik' diye cevaplar. Bunun üzerine ona cehennemden bir delik açılır. Ona bakar ve birbirini kırıp paramparça ettiğini görür. Ona 'Allah Teâlâ'nın seni neye karşı himaye ettiğine bak!' denilir. Sonra ona bir de cennete doğru bir delik açılır. Hemen cennetin çiçeklerine ve orada olan şeylere bakar. Ona şöyle denilir: *Bu, senin yerindir...*" Râvi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹¹⁵⁹

924. ... Abdurrahman'dan rivayet edildiğine göre babası Ka'b b. Mâlik (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu anlatırdı: "Mü'minin ruhu, kıyamet günü Allah Teâlâ onu bedenine geri koyana dek ancak cennet ağaçlarında asılı bir kuştur."¹¹⁶⁰

1157 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1158 İsnadı sahihtir.

Tahric:

• Mâlik, Muvatta (1/239) - Buhârî, Cenaiz, 1379 (3/243), Rekaik, 6515 (11/362) - Müslim, Sıfatu'l Cenneh, 2866 (4/2199) - Nesâî, Cenaiz (4/107) - İbn Mâce, Zühd, 4270 (2/1427) - Beyhaki, İtikad (s. 102) Bunların hepsi, Nafi' yoluyla İbn Ömer'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Abdurrezzak, Musannef, 6745 (3/586) Ma'mer yoluyla Zühri'den, o Salim'den, o da İbn Ömer'den...

1159 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Atâ b. Yesar vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 600.cü rivayet.

• Yine senedinde İbn Ebi Fûdeyk vardır. Saduktur. Bk. 632.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Amr vardır. İbn Atâ el-Kuraşi el-Amiri'dir. Medinelidir, sikadır.

Üçüncü tabakadan olup H. 20'li* yıllarda vefat etmiştir.

Tahric: Bu, 858 numaralı rivayette Said b. Ebi Said yoluyla Ebû Hureyre'den (r.a.); 859 numaralı rivayette de Katade yoluyla Enes'ten rivayet edilmişti.

* Bu tarih, 120 olmalıdır. Çünkü o tarihte sahâbe dahi yaşamakta, ikinci tabakadan olanlar yeni yeni doğmaktadır. Allah en iyisini bilir. (Çev.)

1160 İsnadı sahihtir.

925. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kardeşleriniz Uhud'da musibete uğradıklarında, Allah onların ruhunu Cennet nehirlerine gelen, meyvelerinden yiyen ve Arş'in gölgesine asılı duran altın kandillere konan yeşil kuşların içine koydu. Yediklerinin, içtiklerinin ve istirahat yerlerinin güzelliğini görünce, dediler ki: Bizim, diriller olduğumuzu, cennette rızıklandırıldığınızı kardeşlerimize kim ulaştıracak? Ki böylece cihaddan el çekmesinler, harpten sakınıp kaçmasınlar. Allah buyurdu ki: Ben onlara ulaştırırım." Bunun üzerine Allah Teâlâ "Allah yolunda öldürülenleri sakın ha ölümler sanmayın! ..." (Âl-i İmrân, 169) âyetini indirdi.¹¹⁶¹

926. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her kim üç kere Allah'tan cenneti isterse, cennet 'Allah'ım, onu cennete girdir!' der. Her kim üç kere Allah'tan cehennemden onu korumasını isterse, cehennem 'Allah'ım, onu cehennemden koru' der."¹¹⁶²

927. Yine bize İbn Said tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Süleyman Lüveyn tahdis etti... Râvi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹¹⁶³

• Senedinde Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik vardır. Künyesi Ebu'l Hattâb'tır, Medinelidir. Sikadır, tabîinin büyüklerindendir. Nebî (s.a.v.) zamanında doğmuş, Süleyman'ın hilafetinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/496) - Tehzib (6/263)

Tahric: Mâlik, Muvatta (1/240) - Ahmed, Müsned (3/455) - Nesâî, Cenaiz (4/108) - İbn Mâce, Zühed, 4271 (2/1428) - Taberani, Kebir (19/64) - Ebû Nuaym, Hilye (9/156) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 203 (s. 152) Bunların hepsi, Mâlik yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1161 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. İshak b. Yesar vardır. Saduktur, müdellistir. Bk. 667.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Hafız, Fethu'l Bari'de (4/32, 13/353) şöyle der: "Hadisi hasen derecesindedir ama kendisine muhalefet edildiğinde onunla hüccet getirilmez."

• Yine senedinde Ebu'z Zübeyr vardır. Saduk olmakla birlikte müdellistir. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 36.cı rivayet. Ne var ki o, Muhammed b. İshak'tan daha hafiftir. Müslim ve benzeri gibi âlimler, onunla hüccet getirmişlerdir.

• Yine senedinde İsmail b. Ümeyye b. Amr b. Said b. As b. Ümeyye el-Ernevi vardır. Sikadır, sebtir. Altıncı tabakadan olup H. 144'te veya öncesinde vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/67) - Tehzib (1/283)

Tahric: İbn Mübarek, Cihad (s. 91) - İbn Ebi Şeybe, Musannef (5/294) - Ahmed, Müsned (1/265, 266) - Ebû Ya'la, Müsned (4/219) - Ebû Davud, Cihad (Avn, 7/194) - İbn Cerir, Tefsir (4/170) - Hakim, Müstedrek (2/88, 297, 298) Hakim sahih olduğunu belirtmiştir. Yine bk. Beyhaki, Sünen-i Kübra (9/163) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 203 (s. 152) Bunların hepsi, İbn İshak yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (2/371) bunu Hennad b. Serî, Abd b. Humeyd ve İbn Münzir'e de nispet etmiştir.

1162 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Ebû İshak es-Sebilî vardır. Sikadır, âbiddir. Sonradan karıştırmıştır. Bk. 409.cu rivayet. Senetteki diğer râviler de sikadır.

• Yine senedinde Bureyd b. Ebi Meryem vardır. Mâlik b. Rebi'a es-Selûli'dir, Basralıdır. Sikadır, dördüncü tabakadandır ve H. 144'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/96) - Tehzib (1/432)

Tahric: Tirmizî, Sıfatu'l Cenneh, 2572 (4/700) - İbn Mâce, Zühed, 4340 (2/1453) Ebu'l Ahvas yoluyla İbn İshak'tan bu şekilde...

1163 İsnadı bir önceki gibidir. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

928. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz ki Allah Teâlâ cenneti beyaz renkte yaratmıştır. Şüphesiz ki Allah'a en sevimli gelen kafenleyin."¹¹⁶⁴

929. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Ramazan ayının ilk günü olduğunda şeytanlarla azgın-inatçı zincirlere vurulur, hiçbir kapısı açılmaksızın cehennem kapıları kilitlenir, hiçbir kapısı kilitlenmeksizin cennetin kapıları açılır ve bir münadi şöyle nida eder: Ey hayrı arzulayan, yönel! Ey şerri arzulayan, geri dur! Her gece Allah Teâlâ'nın azat ettiği kimseler vardır."¹¹⁶⁵

930. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir gün, Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydık. O sırada bir düşme sesi duyduk. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) "Bu nedir, bilir misi-

¹¹⁶⁴ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Hişam b. Ziyad vardır. İbn Ebi Yezid'dir. Hişam b. Ebi Hişam'dır. Künyesi Ebû Mikdam'dır. Kendisine Kişam b. Ebi'l Velid de denilir. Metruktür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/318) - Tehzib (11/38)

- Yine senedinde Hişam'ın şeyhi Yahya b. Abdurrahman vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Galiba Sikat'ta (7/606) hakkında bilgi verilen şahıstır. Allah en iyisini bilir.

- Yine senedinde Abbad b. Abbad vardır. İbn Habib b. Mehlib b. Ebi Suфра el-Ezdi'dir. Künyesi Ebû Muaviye'dir, Basralıdır. Sikadır, vehimleri vardır. Yedinci tabakadan olup H. 179 veya bir sene sonra vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/392) - Tehzib (5/95)

Tahric:

- İbn Adiyy, Kamil (7/2565) Ebu'l Mikdam yoluyla Habib b. Şehid'den, o da Atâ'dan senediyle... Şeyh Elbani, bunu Silsile-i Daife, 800 (2/211)'de zikretmiş ve "Uydurmadır" demiştir. Ayrıca bunu Sitte Mecalis (115, 1-2) adlı eserinde Ebû Cafer el-Buhteri ile Sıfatu'l Cenneh (20/2)'de Ebû Nuaym'a da nispet etmiştir.

- Suyuti, el-Camiu's Sağir'de bunu Bezzar'ın rivayeti olarak İbn Abbâs'tan zikretmektedir. Orada "Giydirin" lafzı geçmemektedir.

Hadisin ikinci yarısına gelirse; birçok sahih hadiste "Elbiselerinizden beyaz olanı giyin çünkü o en hayırlı elbisenizdir..." şeklinde gelmiştir. Bunun için bk. Abdurrezzak, Musannef, 2600 - İbn Ebi Şeybe, Musannef (3/266) - Ahmed, Müsned (1/355, 363) - Ebû Davud, Tıb (Avn, 10/362) - Tirmizî, Cenaiz, 994 (3/310) - İbn Mâce, Cenaiz, 1472 (1/473) - Hakim, Müstedrek (1/354) - Hakim, senedinin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 1439) Ayrıca hadisin Semura b. Cündub rivayeti ile şahidi de vardır. Bk. Abdurrezzak, Musannef, 6199 (3/429) - İbn Ebi Şeybe, Musannef (3/266) - Nesâir (4/34) - Hakim, Müstedrek (1/354) - Beyhaki, Sünen-i Kübra (3/402) Hakim, bunun da sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

¹¹⁶⁵ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ebû Bekir b. Ayyaş vardır. Sikadır, âbiddir ama yaşlandığında hafızası kötüleşmiştir. Bk. 5.ci rivayet. Ne var ki tahricte de geleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric:

- Buhârî, Siyam, 1898, 1899 (4/112) - Müslim, başka bir yolla Ebû Hureyre'den muhtasar olarak Siyam, 1079 (2/758) - Tirmizî, Siyam, 682 (3/57) - Nesâir, Siyam (4/126-130) - İbn Mâce, Siyam, 1642 (1/526) - Hakim - Müstedrek (1/421) Bunların hepsi, Ebû Bekir b. Ayyaş yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

niz?" diye sordu. Bizler "Allah ve Rasûlü en iyi bilendir" dedik. Buyurdu ki: "Bu, yetmiş sonbahar önce cehenneme gönderilen bir taştır. Daha şimdi dibine ulaştı."¹¹⁶⁶

931. Bize Firyabi haber verdi, dedi ki: Bize İshak b. Rahuyeh tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muaviye haber verdi; Yezid er-Rakkaşı'den, Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) bir keresinde bir gümbürtü sesi işitti. Hemen Cibril'e "Bu da nedir?" diye sordu. Cibril dedi ki: "Yetmiş sonbahar önce cehennem kenarından atılan bir taştır. Şimdi tam dibine yerleşti."¹¹⁶⁷

Ebû Bekir¹¹⁶⁸ dedi ki: Asıl nüshada bu şekilde buldum. Şeyh "Yezid'den" demiştir. Bunun benim nüshanın bir eksikliği mi yoksa Yezid'den yapılan mürsel bir rivayet midir bilmiyorum. Hadislerin çoğu Ebû Muaviye'den, o A'meş'ten, o Yezid'den senediyledir. Allah en iyisini bilir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu ve burada zikredilmesi konuyu uzatacak nice sünnetler, akıllılar ile ilim yazmayan kimselere Allah Teâlâ'nın cenneti ve cehennemi yarattığını göstermektedir. Ayrıca Nebî (s.a.v.) birçok hadiste "Cennete girdim" demiştir. Şimdi onlardan gerektiği kadar zikredeceğiz. Bunların hepsi, Allah Teâlâ'nın cenneti ve cehennemi yarattığını insanlar bilsin diyerdir.

1166 İsnadı hasendir.

- Senedinde Yezid b. Keysan vardır. el Yeşkuri'dir. Künyesi Ebû İsmail veya Ebû Munin el-Kufi'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Kendisini İbn Main, Nesâî, Darekutni ve Ahmed sika saymıştır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/370) Tehzib (11/356)
- Yine senedinde Ebû Hazim vardır. Selam el-Eşcai'dir. Sikadır. Bk. 395.ci rivayet.
- Yine senedinde Halef b. Halife vardır. İbn Said el-Eşcai'dir. Saduktur, ömrünün sonlarında karıştırmıştır. Bk. 688.ci rivayet. Kendisine Müslim'in rivayetinde Mervan b. Muaviye mütâbaat etmiştir.

Tahriç:

- Müslim, Sıfatu'l Cenneti ve'n Nar, 2844 (4/2184) Yahya b. Eyyûb yoluyla Halef b. Halife'den bu şekilde... Ayrıca Mervan yoluyla Yezid b. Keysan'dan bu şekilde...
  - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 482 (s. 278) Halef yoluyla bu şekilde...
- Ayrıca bu hadisin Ebû Said el-Hudri'den şahidi vardır. Bk. Ebû Bekir b. Şeybe, Musannef, 5996 (13/162) Yine Ebû Musa'dan da şahidi vardır. Bk. Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 483 (s. 279) Ayrıca bk. Metalib-i Aliye (4/397) - Mevamu'z Zevaid (10/389)

1167 İsnadı zayıftır; senette inkıta (kopukluk) vardır.

- Senedinde Yezid er-Rakkaşı vardır. Zayıftır. Bk. 332.ci rivayet. Kendisi ile Ebû Muaviye ez-Zarir arasında inkıta (kopukluk) vardır. Aradaki râvi, hadisin sonrasında açıklandığı üzere A'meş olup, bu hadisi rivayet edenler de arada A'meş'i zikretmişlerdir. Ayrıca hadisin Ebû Hureyre'den biraz önce geçen şahidi vardır.

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 15995 (13/162) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 484 (s. 279) Bu ikisi, Ebû Muaviye yoluyla A'meş'ten, o da Yezid'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bir önceki rivayete bakınız.

1168 Ebû Bekir: Ahmed b. Muhammed el-Bezzar el-Mekki olup eş-Şerîa kitabını el-Âcurrî'den rivayet eden talebesidir. Bu paragraf, her ne kadar tüm nüshalarda geçse de, kitabın aslından değildir. Burada Ebû Bekir, kitabı aktarıken senette gördüğü bir eksiğe işaret etmektedir. (Çev.)

932. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) Cibril'e "Benim neyim var ki Mikail'i hiç gülerken görmedim?" diye sordu. Cibril dedi ki: "Mikail, cehennem yaratıldığından beri gülmedi."¹¹⁶⁹

933. ... Ebû Hureyre'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Âdemoğlunun yak-tığı şu ateşiniz, cehennemin yetmiş cüzünden biridir." Bunun üzerine kendisine "Vallahi bu ateş olsa dahi yeterdi ey Allah'ın Rasûlü" denildi. Buyurdu ki: "Cehennem ateşi, dünyada ateşine her biri sıcaklığı aynı olan altmış dokuz cüzle üstün kılındı."¹¹⁷⁰

Ayrıca bu hadisin başka yolları da vardır. Allah en iyisini bilir.

YETMİŞ YEDİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) CENNETE GİRİŞİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bundan önceki bâbda şu hadisin aynısı geçmişti: "Cennete muttali oldum, halkının çoğunun fakirlerle miskinler olduğunu gördüm. Cehenneme de muttali oldum, halkının çoğunun kadınlar olduğunu gördüm."¹¹⁷¹

¹¹⁶⁹ İsnadı zayıftır.

• Senesinde İsmail b. Ayyaş vardır. Kendi beldesi olan Humus ahalisinden yaptığı rivayetlerde saduktur. Bk. 33.cü rivayet. Burada, Medine ahalisinden aktarmıştır.

• Yine senesinde Humeyd b. Ubeyd vardır. Kim olduğunu bilmiyorum ama el-Ensari olması muhtemeldir. Şu kaynaklarda hakkında bilgi verilmektedir: Sikat (6/189) - Tarih-i Kebir (2/351) - Ta'cîlu'l Menfaa (s. 105) Allah en iyisini bilir.

• Yine senesinde Umara b. Gazîyye vardır. İbn Haris el-Ensari el-Mazini'dir, Medinelidir. Rivayetlerinde beis yoktur. Bk. Takrib (2/51) - Tehzib (7/422)

• Yine senesinde Ebu'l Yeman vardır. Hakem b. Nafi' el-Behrani'dir. Humusludur, künyesi ile meşhurdur. Sikadır, sebtir. Onuncu tabakadan olup H. 222'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/193) - Tehzib (2/441)

Tahriç: Ahmed, Müsned (3/224) Ebu'l Yeman yoluyla bu şekilde... Heysemi şöyle der: "Bunu Ahmed, İsmail b. Ayyaş yoluyla Medinelilerden rivayet etmiştir. Kendisi (başka beldelerden yaptığı rivayette) zayıftır. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar." Bk. Mecmau'z Zevaid (10/385)

¹¹⁷⁰ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Şuayb vardır. İbn Ebi Hamze el-Emevi'dir. Sikadır, âbiddir. Bk. 740.cı rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Avf vardır. Ebû Süfyan et-Tai'dir. Künyesi Ebû Cafer'dir, Humusludur. Sikadır, hafızdır. On birinci tabakadan olup H. 272 veya 273'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/197) - Tehzib (9/383)

Tahriç:

• Mâlik, Muvatta (2/994) - Buhârî, Sahih, 3265 (6/330) - Müslim, Sıfatu'l Cenneh, 2843 (4/2184) - Tirmizî, 2589 (4/709) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 6608, s. 684) Bunların hepsi, Ebu'z Zinad yoluyla bu şekilde A'rac'dan, o da Ebû Hureyre'den senediyle rivayet etmişlerdir.

• Abdurrezzak, Musannef, 20897 (11/423) Ma'mer yoluyla Hemmam'dan, o da Ebû Hureyre'den...

• Darimi, Sünen, 2850 (2/246) Hicri yoluyla Ebû İyaz'dan, o da Ebû Hureyre'den buna benzer olarak...

• Hakim, Müstedrek (4/593) Enes'ten...

¹¹⁷¹ Bk. 918 ve 919 numaralı rivayetler.

Bu bâbda ise hadis âlimlerinin hak olduğu hususunda cahil kalmadıkları şeyleri zikredeceğiz.

934. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bir keresinde cennette yürüyordum. O sıra bana, iki kenarında içi oyulmuş incilerden kubbeler olan bir nehir gösterildi. Ardından melek 'Bu nedir, bilir misin?' dedi ve sözünü şöyle tamamladı. Bu, Rabbinin sana verdiği Kevser'dir. Eliyle onun toprağına vurmuş, çamurundan misk çıkarmıştır."¹¹⁷²

935. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennete girdim. Derken orada iki kenarında inciden çadırlar olan bir nehir gördüm. Hemen elimle suyun aktığı yere doğru vurdum. Bir baktım ki, keskin kokulu misk. Bunun üzerine 'Ey Cibril! Bu nedir?' diye sordum. Dedi ki: Bu, Rabbinin sana verdiği Kevser'in tâ kendisidir."¹¹⁷³

936. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennete girdim. Bir den kendimi iki kenarında inciden çadırlar olan bir nehrin yanında buldum. Hemen elimle suyun aktığı yere vurdum. Bir baktım ki, keskin kokulu misk. Bunun üzerine 'Ey Cibril! Bu nedir?' diye sordum. Dedi ki: Bu, Rabbinin sana verdiği Kevser'in tâ kendisidir."¹¹⁷⁴

937. ... Enes b. Mâlik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennete girildim. Derken bana içinde bir saray olan bir şey yükseltildi. Bunun üzerine 'Bu

1172 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Rivayetlerinde beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric:

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 1992 (s. 267) - Ahmed, Müsned (3/103) - Buhârî, Rikak, 6581 (11/464) - Ebû Davud, Sünne (Avn, 13/82) - Tirmizî, Tefsir, 3360 (5/449) - İbn Cerir, Tefsir (30/323) - Beyhaki, İtikad (s. 103) - Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 118, 184 (s. 144) Bunların hepsi Katade yoluyla Enes'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ebû Bekir b. Ebi Şeybe, Musannef, 15952 (13/147) - Ahmed, Müsned (3/115) - İbn Cerir, Tefsir (30/323) - Hakim, Müstedrek (1/79) Bunların hepsi, Humeyd yoluyla Enes'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bu yol, Musannif'in bir sonraki rivayetidir.

1173 İsnadı sahihtir.

• Senedindeki Humeyd, muan'an olarak rivayet etmiştir ama bir önceki hadiste görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1174 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Humeyd'in muan'an aktarımı vardır ama daha önce geçtiği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Ubeyde b. Humeyd vardır. Kufelidir, künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Kendisi el-Hazza et-Teymi veya el-Leysi veyahut ez-Zabbi olarak tanınır. Saduktur, nahiv âlimidir, nadiren hata etmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 190'da seksen yaşını geçmişken vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/547) - Tehzib (7/81)

Tahrici 934 numaralı rivayette geçti.

kimin?" diye sordum. Bana 'Kureyşli bir adamındır' denildi. Ben de onun ben olduğunu zannedip 'O kimdir?' diye sordum. Denildi ki: Ömer b. Hattâb'tır..." Râvi daha sonra hadisin geri kalanını zikretti.¹¹⁷⁵

Ebû Bekir b. Ayyaş dedi ki: Humeyd'e "Bu, uyurken mi yoksa uyanırken mi oldu?" diye sordum. Dedi ki: "Uyurken değil, aksine uyanırken."¹¹⁷⁶

938. ... Abdullah b. Bureyde dedi ki: Babamı şöyle derken işittim: Bir gün, sabah olunca Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki dün cennete girdim ve orada altından bir saray gördüm. Dedim ki:

- Bu saray kimin?

Denildi ki:

- Arap bir adamın.

- Ben de Araplardanım. Peki, o kim?

- Muhammed'in ümmetinden olan Müslümanlardan bir adam.

- Ben Muhammed'im. Peki, bu saray kimin?

- Ömer b. Hattâb'ın.

Dedim ki: Ey Ömer! Şayet kıskançlığın olmasaydı, kesinlikle saraya girerdim." Bunun üzerine Ömer dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Senden kıskanacak değildim."¹¹⁷⁷

¹¹⁷⁵ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Humeyd'in muan'an aktarımı vardır. Kendisi sikadır, müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymaktadır. Bu tabaka, âlimlerin tedlisi hakkında ihtilaf ettiği kimselerdendir. Bununla birlikte âlimler, Humeyd'in Enes'ten yaptığı tedlislerin genelini Sabit veya Katade yoluyla olduğunu söylemişlerdir ki ikisi de sikadır.

• Yine senedinde Ebû Bekir b. Ayyaş vardır. Sikadır ama yaşlandığında hafızası kötüleşmiştir. Bk. 5.ci rivayet. Bununla birlikte 1378, 1379 ve 1380 numaralı rivayetlerde İsmail b. Cafer, Ebû Halid el-Ahmar ve İbn Abdula'la, ona mütâbaat etmişlerdir. Bir sonraki rivayette Bureyde el-Eslemî'den, sıhhatinde ittifak edilen 939.cu rivayette Ebû Hureyre'den ve sıhhatinde ittifak edilen 1385.ci rivayette Cabir'den şahidi vardır.

Tahriç:

• Ahmed, Müsned (3/107, 179, 191, 264, 269) - Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 451 (1/323) - Tirmizî, Menakibu Ömer, 3688 (5/619) Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 2188, 2189, s. 536, 537) Enes yoluyla bu şekilde...

• Hafız, Fethu'l Bari'de (7/44) bunu Nesâî'ye de nispet etmektedir. Bk. Nesâî, Fezailu's Sahâbe (s. 26) Ayrıca bk. Tahavi (2/389) - Ebû Nuaym, Marifetu's Sahâbe, 196 (s. 218)

¹¹⁷⁶ Bu, Humeyd'in hatalı bir içtihadıdır. Zira Nebî'den (s.a.v.) bunun rüyada olduğu açıkça rivayet edilmiştir. Buyurdu ki: "Bir keresinde uyurken kendimi cennette gördüm..." Bu hadis, 939.cu rivayette gelecektir.

¹¹⁷⁷ İsnadı hasendir.

• Senedinde Zeyd b. Hubab vardır. Saduk olmakla birlikte Sevrî'den yaptığı rivayetlerde hata ederdi. Bk. 50.ci rivayet. Bu, o rivayetlerden değildir. Ayrıca tahriçte de görüleceği üzere Müsned'de (5/360) Ali b. Hasen b. Şakik ile Tirmizî'de Ali b. Hüseyin b. Vakıd, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

939. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydık. Birden şöyle buyurdu: "Uyurken kendimi cennette gördüm. Bir de ne göreyim, bir sarayın yanında güzel bir kadın. Bunun üzerine 'Bu saray kimin?' diye sordum. Ömer b. Hattâb'ın, dediler. Birden aklıma senin kıskançlığın geldi, hemen arkamı dönüp ayrıldım."

Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "Bunun üzerine Ömer ağlamaya başladı ve şöyle dedi: Babam da anam da sana feda olsun! Senden kıskanır mıyım hiç!"¹¹⁷⁸

940. ... Enes b. Mâlik (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte sabah namazı kıldık. Namazda iken elini öne doğru uzattı, sonra da geri çekti. Namazı bitirdiğinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Bu namazında daha öce hiçbir namazda yapmadığın bir şey yaptın" dedik. Buyurdu ki: "Cenneti gördüm; bana gösterildi. Birden devşirmesi yakın, taneleri kabak gibi olan bir üzüm salkımı gördüm. Hemen ondan koparmak istedim ama bana 'Geriye!' diye vahyedildi. Bana benimle sizin aranızda cehennem de gösterildi. Öyle ki gölgemle gölgelerinizi gördüm. Bunun üzerine size 'Geriye!' diye işaret ettim..." Râvi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹¹⁷⁹

- Yine senedinde Muhammed b. Rîzkullah el-Kelvezani vardır. Sem'ani, kendisini Ensab'ta (10/460) zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bağdat ahalisindendir." Hatib de onun hakkında bilgi vermiş, sika olduğunu söylemiştir. Bk. Tarih (5/577) H. 229'un Şevval ayında vefat etmiştir. İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned'de (5/354) kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca hadisin bir önceki rivayette Enes'ten ve ileride gelecek olan Ebû Hureyre rivayetinden şahidi vardır.

Tahric:

- İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12043 (12/28) Zeyd b. Hubab'tan bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (5/354, 630) Ali b. Hasen b. Şakik yoluyla Hasen b. Vakıd'tan bu şekilde...
- Tirmizî, Menakib-i Ömer, 3689 (5/620) Ali b. Hüseyin yoluyla bu şekilde... Tirmizî dedi ki: "Sahih gariptir." Ayrıca bir önceki ile sonraki hadise bakınız.

1178 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Kamil b. Talha el-Cahderi vardır. Künyesi Ebû Yahya'dır, Basralıdır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Rivayetlerinde beis yoktur. Dokuzuncu tabakadan olup H. 231 veya 232 yılında seksen yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/131) - Tehzib (8/408) Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

Tahric:

- Ahmed, Müsned (2/339) - Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3680 (7/40), Nikah, 5227 (9/320), (12/415) - Müslim, Fezailu Ömer, 2395 (4/1863) - Nesâî, Fezailu's Sahâbe (27) - İbn Mâce, Mukaddime, 17 (1/40) - İbn Hibban, Sahih, 6888 (15/311) Bunların hepsi, İbn Şihab yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Bu hadis, Cabir b. Abdullah'tan da rivayet edilmiştir. Bk. Beyhaki, el-Ba's ve'n Nüşur, 186, 187 (s. 145)

Ayrıca Bureyde ve Enes hadisleri olarak da geçti.

1179 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Zem'a b. Salih el-Cenedi el-Yemani vardır. Mekke'de ikamet etmiştir, künyesi Ebû Vehb'tir. Zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (1/263) - Tehzib (3/338) Senetteki diğer râviler ise sikadırlar.

- Yine senedinde İsa b. Asım el-Esedi vardır. Kufelidir, sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (2/99) - Tehzib (8/216)

YETMİŞ SEKİZİNCİ BÂB: CENNET HALKININ EBEDİYEN CENNETTE, KÂFİRLERLE MÜNÂFIKLARDAN OLAN CEHENNEM HALKININ DA CEHENNEMDE EBEDİYEN KALACAKLARINA İMÂN

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bunun beyanı, Allah Teâlâ'nın Kitabı ile Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetlerinde vardır.

Allah Teâlâ Nisa Sûresi'nde şöyle buyurur: *"İman edip salih ameller işleyenleri, içinde ebedi kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere girdireceğiz. Orada tertemiz kılınmış eşler vardır. Yine onları koyu bir gölgeliğe girdireceğiz."* (Nisa, 57)

Yine şöyle buyurur: *"Allah'ın hak vaadi olarak iman edip salih ameller işleyenleri, içinde ebedi kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere girdireceğiz."* (Nisa, 122)

Maide Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Bu, doğru sözlülere doğruluklarının fayda veriş günüdür. Onlar için, içinde ebedi kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır."* (Maide, 119)

Tevbe Sûresi'nde şöyle buyurur: *"İman edip hicret edenler, malları ve canları ile cihad edenlerin Allah katındaki derecesi daha yücedir. İşte onlar, kazananların tâ kendileridir."* Tâ ki şöyle buyurur: *"...büyük bir ecir..."* (Tevbe, 21-22)

Yine şöyle buyurur: *"Muhacir ve Ensar'dan olan öne geçen ilkler ve onlara ihsan ile tâbi olanlardan Allah razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Onlar için, içlerinde ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır."* (Tevbe, 100)

Hicr Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Kalplerinde kin/öfke ne varsa çekip aldık. Kardeşler olarak karşılıklı divanlar üzerindedirler. Orada onlara herhangi bir yorgunluk dokunmaz. Onlar oradan çıkartılacak da değillerdir."* (Hicr, 47)

Kehf Sûresi'nde şöyle buyurur: *"İman edip salih ameller işleyenlere Firdevs cennetleri bir ağırlanma yeridir. Orada sonsuza dek kalacaklardır. Oradan ayrılmak istemezler."* (Kehf, 107-108)

* Yine senedinde Bahr b. Nasr b. Sabık vardır. Havlani azatlısıdır, Mısırlıdır, künyesi Ebû Abdullah'tır. Sikadır, on birinci tabakadandır, H. 267'de 87 yaşında vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/93) - Tehzib (1/420)

Bu hadisin Âişe, Ubeyy, Cabir ve Abdullah b. Amr rivayetlerinden şahitleri vardır.

Tahriç: Benzer olarak Buhârî, Kıssatu'l Husuf, 1212 (3/81) - Müslim, 901 (2/619) - Âişe (r.anhâ) hadisin-den Nesâî (3/130) - Cabir hadisin-den (3/374) ve Abdullah b. Amr hadisin-den (2/188)

Ahmed. Ayrıca Hakim, Müstedrek (4/604)'te Ubeyy b. Ka'b yoluyla rivayet etmiş, şöyle demiştir: "Sahih olup Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir." Zehebi, ona muvafakat etmektedir.

Teğabun Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Her kim Allah'a iman eder ve salih amel işlerse, onun kötülüklerini siler ve onu, içinde ebedi kalacakları altlarından ırmaklar akan cennete girdirir. İşte bu, büyük başarının tâ kendisidir."* (Teğabun, 9)

Beyyine Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Şüphesiz iman edip salih ameller işleyenler var ya, işte onlar yaratılmışların en hayırlılarıdır. Onların Rableri katındaki karşılıkları, içinde ebedi olarak kalmak üzere altlarından ırmaklar akan Adn cennetleridir."* (Beyyine, 7-8)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu gibi âyetlerin benzerleri Kur'ân'da çoktur. Hepsi de takva sahiplerinin cennette ebediyen güven içinde kalacaklarını, orada ebediyen ölümü tatmayacaklarını ve ebediyen cennetten çıkmayacaklarını haber vermektedir.

Allah Teâlâ buyurdu ki: *"Şüphesiz takva sahipleri güvenilir bir makamda; cennetlerde ve pınarlardadırlar. Sündüs (ince ipek) ve kalın atlastan giyinirler. Karşılıklı halde..."* Tâ ki şöyle buyurur: *"... ve onları cehennem azabından korumuştur."* (Duhan, 51-56)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ayrıca Allah Teâlâ, cehennemin asıl halkının da orada ebedi olarak kalacaklarını Kitabı'nda zikretmiştir.

Allah Teâlâ Nisa Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Şüphesiz kâfir olanlar ve zulmedenler var ya, Allah onları bağışlayacak ve herhangi bir yola iletecek değildir. Ancak içinde ebedi kalacakları cehennem yolu müstesna. Bu Allah'a kolaydır."* (Nisa, 168-169)

Ahzab Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Şüphesiz Allah kâfirlere lânet etmiş ve onlar için ılıgın bir ateş hazırlamıştır."* (Ahzab, 64)

Yine şöyle buyurmuştur: *"Onlar 'Ey Mâlik! Rabbin işimizi bitirsin!' diye bağırırlar. Mâlik der ki: Şüphesiz ki sizler kalıcısınız."* (Zuhruf, 77)

Yine şöyle buyurur: *"Kâfirlere cehennem ateşi vardır. Aleyhlerinde hüküm verilmeyen ki ölsünler! Cehennemin azabı onlardan hafifletilmez. Biz, her aşırı kâfiri işte böyle cezalandırırız."* (Fatır, 36)

Casiye Sûresi'nde şöyle buyurur: *"Kâfirlere gelince; âyetlerim sizlere okunmuyor muydu! Sizse kendinizi büyük gördünüz ve suçlu bir toplum oldunuz..."* Tâ ki şöyle buyurur: *"Denilir ki: Şu gününüze kavuşmayı unuttuğunuz gibi bugün de biz sizi unutuyoruz... Hoşnut etmeleri de istenmez."* (Casiye, 31-35)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kur'ân, ebedi olarak cennette Allah'ın komşuluğunda kalacaklarına, nimetler içinde dönüp dolaştıklarına şahitlik etmektedir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"...kesilmeyen ve engellenmeyen birçok meyve arasında, yükseltilmiş döşeklerde..."* (Vakia, 32-34)

Cehennem'in asıl halkı ise ebediyen şiddetli ve sürekli azabın içerisindeyler. "...onlardan gevşetilmez ve onlar orada ümidi kesmişlerdir." (Zuhruf, 75)

941. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ölüm, kıyamet günü toprak rengi toza bir koçmuş gibi getirilip cennetle cehennem arasında durdurulur. Sonra 'Ey cennet halkı!' denilir. Hemen başlarını kaldırıp bakarlar. Sonra 'Ey cehennem halkı!' denilir. Onlar da hemen başlarını kaldırıp bakarlar ve kurtuluşun artık geldiğini düşünürler. Derken emredilir, cennet ile cehennem arasında boğazlanıp şöyle denilir: Ey cennet halkı! Sonsuzluk var, orada ölüm yok. Ey cehennem halkı! Sonsuzluk var, orada ölüm yok." ¹¹⁸⁰

942. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ölüm, kıyamet günü tuz rengi bir koçmuş gibi getirilip cennetle cehennem arasında durdurulur. Sonra 'Ey cennet halkı! Bunu tanıyor musunuz?' denilir. Hemen başlarını kaldırıp bakarlar ve 'Bu ölümün tâ kendisidir' derler. Sonra 'Ey cehennem halkı! Bunu tanıyor musunuz?' denilir. Onlar da hemen başlarını kaldırıp bakarlar ve 'Bu, ölümün tâ kendisidir' derler. Derken emredilir, cennet ile cehennem arasında boğazlanıp şöyle denilir: Ey cennet halkı! Sonsuzluk var, orada ölüm yok. Ey cehennem halkı! Sonsuzluk var, orada ölüm yok." Rasûlullah (s.a.v.) sonrasında şu âyeti okudu: "İşin karara bağlanıp sonlanacağı o hasret gününe dair onları uyar! Onlar bir gaflet içerisindeyler ve onlar iman etmiyorlar." (Meryem, 39) ¹¹⁸¹

Bu iki hadisin birçok yolu vardır.

¹¹⁸⁰ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Asım b. Ebi Nücud vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bazı âlimler, onu sika saymaktadır. Bk. 5.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric:

• Darimi, Sünen, 2814 (2/336). Hammad b. Seleme yoluyla bu şekilde... Ne var ki onun rivayetinde "Ölüm toz rengi bir koç şeklinde gelir..." diye geçmektedir. Bu cümle tartışmalıdır.

• Buhârî, Rikâk, 6545 (11/406) Ebu'z Zinad yoluyla A'rac'dan, o Ebû Hureyre'den...

• İbn Mâce, Zühd, 4327 (2/1448) - İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 2614, s. 649) - Hakim, Müstedrek (1/83) Bunların hepsi, Muhammed b. Amr yoluyla Ebû Seleme'den, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca bir sonraki rivayette Ebû Said el-Hudri hadîsinden şahidî vardır.

¹¹⁸¹ İsnadı sahihtir.

• Ahmed, Müsned (3/9) - Buhârî, Meryem Sûresi Tefsiri, 4730 (8/428) - Müslim, Sıfatı'l Cenneh, 2849 (4/2188) Bunların hepsi, A'meş yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Tirmizî, 2558 (4/693) Fudayl b. Merzuk yoluyla Atıyye'den, o da Ebû Said'den senediyle... Tirmizî dedi ki: "Hasen sahihtir."

• Ahmed, Müsned (2/118, 120, 121) - Buhârî, Rikâk, Sıfatı'l Cenneh, 6544 (11/406) - Müslim, 2850 (4/2189) İbn Ömer'den aynı şekilde...

• Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (10/395) şöyle der: "Bunu Enes'ten benzer olarak Ebû Ya'la, Evsat'ta Taberani ve Bezzar rivayet etmişlerdir."

ON BİRİNCİ BÖLÜM

YETMİŞ DOKUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) FAZİLETLERİ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım isteriz.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Salih amellerin nimeti ile tamama erdiği Allah'a hamd olsun. Her durumda Allah'a hamd olsun. Allah, Nebî Muhammed ile ailesine salât ve selam etsin.

Allah Teâlâ Müslümanları hak şeriata çağırmış, onlara ona sıkıca tutunmayı emretmiş, dinlerinde fırkalara ayrılmaktan sakındırmış; cemaate, kendisine ve Rasûlü'ne itaati emretmiştir. Hak şeriattan Müslümanlara açıklamam gereken hususlardan biri de Nebî'nin (s.a.v.) faziletleridir. Şimdi ben Müslümanlara Nebîleri'nin (s.a.v.) faziletlerini beyan edeceğim ki, Allah'ın ona has kıldığı şeyleri bilmiş olsunlar. Çünkü onları, Allah Teâlâ'ya şükretsiner diye onun ümmetinden kılmıştır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Nasıl ki size içinizden size âyetlerimizi okuyan, sizleri temizleyen, size Kitab'ı ve hikmeti öğreten ve size daha önce bilmediklerinizi öğreten bir rasûl gönderdik. Böylece beni zikredin ki ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin, bana nankörlük etmeyin."* (Bakara, 151-152)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Müslümanların Nebîleri'nin (s.a.v.) faziletlerinden, Allah'ın dünya ve ahirette ona has kıldığı keramet ve şeref-ten yana cahil olmaları ne çirkindir!

Ben daha önce Allah Teâlâ'nın Nebî'ye (s.a.v.) has kıldığı şeyler hakkında dört bölümden oluşan güzel bir muhtasar çalışma yapmışım. Nebîmiz'in (s.a.v.) Müslümanların cahil kalamayacağı, aksine onların ilmini, fazlını ve Kerim olan Mevlalarına olan şükrünü arttıracak faziletlerinden bazılarını eş-Şerîa diye isimlendirdiğim bu kitapta da zikretmeyi arzu ettim. İnşallah kastettiğim şeye muvaffak kılacak ve bu konuda yardım edecek yalnızca Allah'tır.

SEKSENİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN, KİTABINDA MUHAMMED'İ (S.A.V.) VASIFLANDIRDIĞI VE KENDİSİYLE MÜ'MİNLERİN GÖZLERİNİ AYDIN KILDIĞI BÜYÜK ŞEREFİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Allah Teâlâ, Nebî'si'ne (s.a.v.) en yüksek şerefi vermiş, onu en güzel sıfatlarla vasıflandırmış ve onu en yüksek rütbeye çıkarmıştır.

Kerim olan Mevlamız, onu bir müjdecî, uyarıcı, O'nun izni ile Allah'a bir davetçi ve aydınlatan bir kandil olarak gönderdiğini haber vermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Ey Nebî! Doğrusu seni bir şahit, müjdeleyici, uyarıcı, O'nun izni ile Allah'a davetçi ve aydınlatan bir kandil olarak gönderdik. Mü'minlere de muhakkak onlar için Allah'tan büyük bir lütuf ve ihsan olduğunu müjdele!"* (Ahzab, 45-47)

Yine şöyle buyurur: *"Doğrusu seni hakla bir müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Hiçbir ümmet yoktur ki, içlerinde bir uyarı geçmiş olmasın."* (Fatır, 24)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Nebî (s.a.v.) ise gerçekten sakındırmış, uyarmış, müjde vermiş ve gevşeklik etmemiştir. Sonra Kerim olan Mevlamız, bizlere Muhammed'in babası İbrahim'in (a.s.) duası ile İsmail'in (a.s.) duasıdır. Ayrıca onu İsa (a.s.) da müjdelemiştir.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Hani İbrahim ve İsmail, evin temellerini yükseltiyorlardı. Rabbimiz! Bizden kabul buyur. Şüphesiz sen, asıl işiten ve asıl bilensin. Rabbimiz! İkimizi sana teslim olan kimseler kıl. Zürriyetimizden de sana teslim olan bir ümmet eyle. Bize ibadet yerlerimizi göster ve tövbemizi kabul et. Şüphesiz sen, tövbeleri asıl kabul eden, asıl rahmetli olansın. Rabbimiz! İçlerinde onlardan olup onlara senin âyetlerini okuyan, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten, onları temizleyen bir rasûl gönder. Şüphesiz ki sen, asıl aziz ve asıl hikmetli olansın."* (Bakara, 127-128)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ ise İbrahim (a.s.) ile İsmail'in (a.s.) bu dualarına icabet etmiş, o ikisinin zürriyetinde sevdiği kimseye ayrıcalık vermiştir. İşte o kimse Kureyş'in en şerefli nesebi, en yüksek değerli, en saygın evi ve en faziletli zürriyetinden olan Muhammed'dir (s.a.v.).

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Hani Meryem oğlu İsa şöyle demişti: Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ki ben, Allah'ın önümdeki Tevrat'ı tasdik etmek ve benden sonra ismi Ahmed olan bir rasûlü müjdelemek için size gönderdiği rasûlüyüm."* (Saf, 6)

Görüldüğü gibi Allah Teâlâ, İsa'nın (a.s.) onlara Muhammed'i (s.a.v.) müjdelmesi ile Hristiyanlar aleyhinde hücceti ikamet etmiştir.

Sonra Allah Teâlâ iki kitap ehli olan Yahudi ve Hristiyanların, Tevrat ve İncil'de Muhammed'in (s.a.v.) sıfatlarını ve onun bir peygamber olduğunu gördüklerini haber vermiş, onlara ona tâbi olup yardım etmelerini farz kılmıştır. Allah Teâlâ şöyle

buyurur: *"Buyurdu ki: Azabımı dilediğime isabet ettiririm. Rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır ama onu takvalı olup zekatı verenlere ve âyetlerimize iman edenlere yazacağım. O kimseler ki yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı olarak buldukları ve kendilerine marufu emreden, münkeri yasaklayan, temiz-hoş şeyleri helal kılıp pis-kötü şeyleri haram kılan, üzerlerinden ağır yüklerini indiren ümmi nebî Rasûl'e tâbi olurlar..."* Tâ ki şöyle buyurur: *"İşte onlar, felaha kavuşanların tâ kendileridir."* (A'raf, 156-157)

Yine şöyle buyurur: *"Ey kitap ehli! Gerçekten size Kitap'tan gizlediğiniz çoğu şeyi açıklayan ve çoğu şeyi affeden rasûlümüz geldi. Gerçekten size Allah'tan bir nur ve apaçık bir kitap geldi..."* Tâ ki şöyle buyurur: *"... sırat-ı müstakime iletir."* (Maide, 15-16). Yine şöyle buyurur: *"Ey kitap ehli! Gerçekten size, 'Bize ne bir müjdeci ne de bir uyanıcı geldi' demeyin diye rasûllerin arası kesildiği sırada sizin için (gerçekleri) açıklayan rasûlümüz geldi. Gerçekten size bir müjdeci ve bir uyanıcı geldi. Allah her şeye güç yetirendir."* (Maide, 19)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Görüldüğü gibi Allah Teâlâ kitaplarında onun sıfatını haber vererek kitap ehlinin hüccetini (mazeretlerini) kesmiş, Muhammed'in (s.a.v.) getirdiğinin asıl nur ve hakkın tâ kendisi olduğunu, onları karanlıklardan nura çıkardığını ve dosdoğru bir yola ilettiğini bildirmiştir.

Sonra Allah Teâlâ haber vermiştir ki; Muhammed'in (s.a.v.) kendisine davet ettiği şey, asıl hak olan dosdoğru yolun tâ kendisidir. Bunun üzerine insan ve cin-den olan tüm yaratılmışlara onu kabul etmeyi farz kılmıştır.

Cinlerden haber verdiğine göre onlar Rasûlullah'tan (s.a.v.) Allah Teâlâ'nın bazı emirlerini işittiklerinde onun hak olduğunu bilmiş, ona iman etmiş, onu tasdik etmiş ve ona tâbi olmuşlardır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Hani Kur'an'ı dinlesinler diye sana cinlerden bir grubu yöneltmiştik. Hazır olduklarında 'Susun!' dediler. İş bittiğinde de kavimlerine uyanıcı olarak döndüler. Dediler ki: Ey kavmimiz! Şüphesiz ki bizler Musa'dan sonra indirilen, önündekini tasdik eden, hakka ve dosdoğru bir yola ileten bir kitap işittik. Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine icabet edin ve ona iman edin..."* (Ahkaf, 29-31).

Sonra şöyle buyurmuştur: *"Şüphesiz ki sen, onları kesinlikle dosdoğru bir yola çağırıyorsun."*

Sonra Allah Teâlâ Nebîsi'nin (s.a.v.) dinini, ona muhalefet eden herkesin dininden üstün kılacağını haber vermiştir. Allah Teâlâ buyurdu ki: *"O ki Rasûlünü hidayet ve müşrikler hoşlanmasa da onu tüm dinlere üstün kılmak için hak dinle gönderdi."* (Tevbe, 33)

Allah Teâlâ sonra Allah'a ve Rasûlü'ne iman edene dek herhangi bir insanın Allah'a imanının tam olmadığını haber vermiştir. Sonra da Allah ve Rasûlü'ne

iman etmeyenin imanının sahih (geçerli) olmadığını bildirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Mü'minler ancak Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne iman eden toplu bir işte onunla beraberken izin isteyene dek (meclisten kalkıp) gitmeyenlerdir. Şüphesiz senden izin isteyenler var ya, işte onlar Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne iman edenlerdir..." (Nur, 62). Yine şöyle buyurur: "Mü'minler ancak Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne iman eden, sonra şüpheye düşmeksizin Allah yolunda malları ve canları ile cihad edenlerdir. İşte onlar sadıkların tâ kendileridir." (Hucurat, 15). Yine şöyle buyurur: "Her kim Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne iman etmezse, şüphesiz ki biz, kâfirler için cılgın bir ateş hazırladık." (Fetih, 13). Yine şöyle buyurur: "O halde Allah'a, O'nun Rasûlü'ne ve indirdiği nura iman edin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (Teğabun, 8). Yine şöyle buyurur: "Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne iman edin, sizi halife kıldıklarımızdan infak edin..." Tâ ki şöyle buyurur: "Eğer mü'minler iseniz sizden misak aldı..." (Hadid, 7-8). Yine şöyle buyurur: "Ey iman edenler! Allah'a, O'nun Rasûlü'ne, Rasûlü'ne indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin! Her kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, rasûllerini ve ahiret gününü inkâr ederse, gerçekten uzak bir sapıklıkla sapmıştır." (Nisa, 136)

Kerim olan Mevlamız, daha sonra bize Allah'ı sevdiğini iddia eden kimsenin, O'nun rasûlü Muhammed'i (s.a.v.) sevip ona tâbi olmakla sevgisinin sahih (doğru) olduğunu haber vermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, aşiretiniz, kazandığınız mallar, kesatından korktuğunuz ticaret ve hoşunuza giden meskenler size Allah'tan, O'nun rasûlünden ve O'nun yolunda cihaddan daha sevimli ise, o halde Allah emrini getirene dek bekleyin! Allah, fasıklar topluluğuna hidayet vermez." (Tevbe, 24). Yine şöyle buyurur: "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çokça bağışlayan, rahmet edendir." (Âl-i İmran, 31)

Görüldüğü gibi Allah Teâlâ, Rasûlü'ne olan sevgiyi ve tâbi oluşu, Rasûlü'ne getirdiği, emrettiği ve yasakladığı şeylerde tâbi oluşla birlikte O'na olan sevgilerine bir alamet, bir delil kılmıştır.

Allah Teâlâ sonra O'nun Rasûlü'nü inkâr eden kimsenin tıpkı Allah'ı inkâr eden, O'nun Rasûlü'nü yalanlayan kimsenin tıpkı O'nu yalanlayan kimse gibi olduğunu haber vermiştir.

Mesela Allah Teâlâ münâfıkların kıssasında şöyle buyurur: "Onlardan ölen birinin ebediyen (cenaze) namazını kılma! Kabri yanında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve O'nun Rasûlü'nü inkâr etmiş, fasıklar halindeyken ölmüşlerdir." (Tevbe, 84)

Yine şöyle buyurur: "Bedevilerden özür beyan edecekler, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne yalan söyleyenler de oturup kaldılar." (Tevbe, 90)

Sonra; şüphesiz ki Allah Teâlâ mü'minlere kendi nefisleri için onunla cihadda iken Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisinden yüz çevirmemelerini, onlara erişen tüm hoşnutsuzluklarda onunla sabretmelerini emretmiştir. Allah Teâlâ bu konuda "Medine halkı ile çevrelerindeki bedevilerin..." (Tevbe, 120) âyetini buyurmuştur.

Sonra; şüphesiz ki Allah Teâlâ Nebî'si'ni (s.a.v.) O'ndan gelen âyetlerin beyan edicisi konumuna koymuştur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "*Sana da kendilerine ine-ni insanlara beyan edesin diye Zikri indirdik. Umulur ki düşünürler.*" (Nahl, 44)

Onun ümmetine beyan ettiği şeylerden biri de şudur: Allah Teâlâ onlara kitabında taharet ve namazı farz kılmış, bununla birlikte namazın vakitlerini, rekatların sayısını, secdelerin sayısını, namazdaki kıraatin yeterli olan miktarını, namazın başlangıç ve bitişinin nasıl olduğunu vs. birçok hükmü haber vermemiştir. Derken Nebî (s.a.v.) Allah Teâlâ'nın bunlardan murâdını beyan etmiştir.

Aynı şekilde Kitabı'nda zekâtı da farz kılmış, bununla birlikte gümüşte, altında, koyunda, devede, sığırda, zirai mahsullerde, hurmada vs. ne kadar verileceğini haber vermemiştir. Derken Nebî (s.a.v.) Allah Teâlâ'nın bunlardan murâdını beyan etmiştir. Bunun gibi oruç konusunda da oruçluya neyin helal neyin haram olduğunu beyan etmiştir.

Allah Teâlâ aynı şekilde Kitabı'nda hacı kullarına farz kılmış, bununla birlikte hacca nasıl niyet edilip telbiye getirileceğini, ihramlıya gerekli olan birçok hükmün ne olduğunu haber vermemiştir. Derken Nebî (s.a.v.) bunları kademe kademe beyan etmiştir.

Cihad hükümleri de böyledir. Aynı şekilde satma ve satın alma hükümleri de böyledir; Allah Teâlâ Müslümanlara faizi haram kılmış, bundan dolayı onları büyük günahla tehdit etmiştir. Bununla birlikte faizin nasıl olduğunu haber vermemiştir. Derken Rasûlullah (s.a.v.) bunu beyan etmiştir.

Bu, açıklaması uzun sürecektir birçok ahkâmı vardır. Kitap'ta olanlar ancak Rasûlullah'ın (s.a.v.) beyanı ile anlaşılabilir. İşte bu, Allah'ın ona verip kendisiyle onu şerefletirdiği faziletlerin bir ziyadesidir.

Sonra tüm yaratılmışlara ona itaati farz, ona isyan etmelerini ise haram kılmıştır. Bu, O'nun kitabının birçok yerinde geçmektedir. Şöyle ki; Allah Teâlâ, Rasûlü'ne olan itaati, kendine yapılan itaate dahil etmiş ve kullara "Benim Rasûlü'm'e isyan eden bana isyan etmiştir" diye bildirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "*De ki: Allah'a ve Rasûl'e itaat edin. Eğer arkalarını dönerlerse, şüphesiz ki Allah kâfirleri sevmez.*" (Âl-i İmran, 32). Yine şöyle buyurur: "*Kâfirler için hazırlanan ateşten sakının! Allah'a ve Rasûl'e itaat edin; umulur ki rahmete erersiniz.*" (Âl-i İmran, 131-132). Yine şöyle buyurur: "*Bunlar Allah'ın hadleri/sınırlarıdır. Her kim Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne itaat ederse, onları içlerinde ebedi kalmak üzere altlarından ırmaklar*

akan cennetlere girdirir. İşte bu, asıl büyük başarıdır. Her kim de Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne isyan eder, O'nun sınırlarını aşarsa, onu da orada ebedi olmak üzere bir ateşe girdirir. Onun için aşağılayıcı bir azap vardır." (Nisa, 13-14). Yine şöyle buyurur: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin! Rasûl'e itaat edin! Sizden olan emir sahiplerine de. Şayet herhangi bir şeyde çekişirseniz, eğer Allah'a ve ahiret günü bakımından en güzelidir." (Nisa, 59). Yine şöyle buyurur: "Ey iman edenler! Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne itaat edin! İşitip durduğunuz halde ona arkanızı dönmeyin!" (Enfal, 20). Yine şöyle buyurur: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin! Rasûl'e itaat edin! Amellerinizi boşa çıkarmayın!" (Muhammed, 33). Yine şöyle buyurur: "Her kim Rasûl'e itaat ederse, gerçekten Allah'a itaat etmiştir." (Nisa, 80)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu husus, Kur'an'da birçok yerde; otuz küsur yerde geçmektedir. Allah Teâlâ, O'nun Rasûlü'ne (s.a.v.) yapılan itaati kendisine yapılan itaate dahil etmiştir. Sonra da mahlukatı O'nun Rasûlü'ne (s.a.v.) muhalefetten ve onlara bir şeyi emrettiğinde veya yasakladığında onun emrini diğer yaratılmışların emri gibi saymaktan sakındırmıştır. Ayrıca onlara, ona muhalefet edenin başına gelecek büyük fitneyi bildirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Aranızda Rasûl'e seslenişinizi birbirinize sesleniş gibi yapmayın! Allah içinizden bir sığınağa sığınanları bilmektedir." (Nur, 63)

Sonra; şüphesiz ki Allah Teâlâ, aleyhinde Nebî'nin (s.a.v.) hükmettiği kimse-nin, Nebî'nin (s.a.v.) aleyhinde verdiği hüküm konusunda nefsinde bir sıkıntı veya darlık duymamasını, aksine onun hükmüne teslim olup razı olmasını farz kılmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Hayır, asla! Rabbine yemin olsun ki onlar aralarındaki anlaşmazlıklarda seni hakem tayin etmedikçe, sonra da verdiği karar/yargı/hükümden dolayı içlerinde herhangi bir sıkıntı duymaksızın tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar." (Nisa, 65)

Bu âyette geçen sıkıntı, kişinin şüpheye düşmemesi demektir.

Sonra; şüphesiz ki Allah Teâlâ, Nebî'nin (s.a.v.) lehinde de aleyhinde de verdiği hükümden razı olan, ganimetten -az olsun çok olsun- kendisine verdiği kadan- rından razı olan kimseleri övmüş, razı olmayan kimseleri ise kınayıp kötölemiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Şayet onlar, Allah'ın ve O'nun Rasûlü'nün kendilerine verdiklerinden razı olsaydılar ve şöyle deseydiler: Allah bize yeter! Yakında fazlın- dan Allah da O'nun Rasûlü de bize verecektir. Bizler sadece Allah'a rağbet eden- leriz." (Tevbe, 59)

Sonra; şüphesiz ki Allah Teâlâ, bizlere cehennem halkının oraya girdiklerinde Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne itaati terk etmelerinden dolayı nasıl üzüldüklerini, niçin Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne itaat etmediler diye yakındıklarını haber vermiştir. On-

lar pişman olmuşlar ama pişmanlıkları onlara fayda vermemiştir. Üzülmüşler ama üzülmeleri onlara yarar sağlamamıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "O gün yüzlerini ateşte çeviririz. Derler ki: Ah keşke Allah'a itaat etseydik, Rasûl'e itaat etseydik!" (Ahzab, 66)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah sizlere rahmet etsin! Allah Teâlâ'nın Nebîmiz Muhammed'i (s.a.v.) her durumda nasıl da şereflendirdiğini, dünya ve ahirette ona nasıl da şeref üstüne şeref vermeye devam ettiğini görmüyor musunuz?

Ey ümmet-i Muhammed! Ey mü'minler! Sonra bilmelisiniz ki Allah Teâlâ yaratılmışların hepsine saygı ve tazim ederek Nebîsi'nin (s.a.v.) değerini yüceltmelerini, seslerini onun sesinden daha çok yükseltmemelerini ve onunla muhatap olurken birbirlerine bağırıp çağırdıkları gibi yüksek sesle konuşmamalarını; daha doğrusu onun yanında seslerini alçaltmalarını emretmiştir. Bunların hepsi onun şanının yüceltilmesi içindir. Ayrıca Allah'ın, Rasûlü için emrettiği tazime her kim muhalefet ederse, ona "Şüphesiz ki ben, o farkında değilken amelini boşa çıkarırım" diye bildirmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Ey iman edenler! Allah ve O'nun Rasûlü'nün önüne geçmeyin! Allah'tan sakının! Şüphesiz ki Allah işitendir, bilendir. Ey iman edenler! Seslerinizi Nebî'nin sesinden daha çok yükseltmeyin! Birbirinize bağırıp çağırdığınız gibi ona da yüksek sesle konuşmayın! Yoksa siz farkında değilken amelleriniz boşa gider." (Hucurat, 1-2)

Sonra Allah Teâlâ, Rasûlü hakkında emrettiği sesi kısma ve saygılı olma konusunu O'ndan kabul edenlere büyük ecir yanında bağışlanmayı vâdetmiştir. Allah şöyle buyurur: "Muhakkak ki Rasûlullah'ın huzurunda seslerini alçaltanlar Allah'ın kalplerini takva için imtihan ettiği kimselerdir." (Hucurat, 3).

Yine şöyle buyurur: "Aranızda Rasûl'e seslenişinizi birbirinize sesleniş gibi yapmayın! Allah içinizden bir sığınağa sığışanları bilmektedir." (Nur, 63)

Yine şöyle buyurur: "Ey iman edenler! O sizi, size hayat verecek şeylere çağırdığında Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne icabet edin!" (Enfal, 24)

Aynı şekilde, gözlerindeki değerini büyütme adına kullarını Rasûlü'ne (s.a.v.) muhalefetten sakındırmıştır.

Sonra Allah Teâlâ, yarattıklarına pay sahibi oldukları herhangi bir şey hakkında Nebî (s.a.v.) ile gizli konuşmayı istedikleri vakit, o gizli konuşmadan hemen öncesinde sadaka vermeksizin onunla gizli konuşmamalarını emretmiştir. Şöyle ki; önceleri herhangi bir kimse, şayet onunla bir şey hakkında gizli konuşmak isterse, sadaka verirdi. İşte bunların hepsi Rasûlullah'ı (s.a.v.) tazim etmek, şereflendirmek içindir. Bunu yaptıklarında bazı kimselere sadaka vermek sıkıntı verdi. Halbuki o da onunla gizli konuşmaya ihtiyaç duyuyordu ama durup gizli konuşma yapmadı.

Derken Allah Teâlâ, mü'minlere acıyıp şefkat ettiği için onlar için bunu hafifletti. Allah Teâlâ bu işlemin başında şöyle buyurmuştu: "Ey iman edenler! Rasûl ile gizli konuşacağınız vakit, gizli konuşmanızın hemen öncesinde bir sadaka verin! Bu sizin için en hayırlı, en temiz olanıdır..." (Mücadele, 12) Bu, sadaka vermeye kudreti olanlar içindir.

Sonra sadaka verme imkânı bulamayanlara lütfederek şöyle buyurdu: "Şayet verme imkânı olan ve olmayan her kim varsa hepsine lütfederek şöyle buyurdu: "Gizli konuşmanızdan önce sadakalar vermekten ürküp çekindiniz mi? Çünkü (ne-fislerinize ağır geldiği için) yapamadınız. Allah ise sizin töbelerinizi kabul etti. Artık namazı ikame edin, zekâtı verin, Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne itaat edin! Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." (Mücadele, 13)

Görüldüğü gibi sadaka konusunu onlara hafifletti ve onlara namazı ikame, zekâtı verme yanında Allah'a ve Rasûlü'ne (s.a.v.) itaat etmelerini emretti.

Sonra; şüphesiz ki Allah Teâlâ, tüm mahlukata ve Nebîsi'ne (s.a.v.) onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığını, onu dosdoğru yola iletmekle Allah Teâlâ'nın onun üzerindeki nimetinin tamamen erdirdiğini bildirmiş, ona izzetli bir zaferle yardım ettiğini belirtmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Şüphesiz ki biz, sana apaçık bir fetih verdik. Ki böylece Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağış-lasın, üzerindeki nimetini tamamlasın ve seni dosdoğru bir yola ilet-sin. Ki yine sana izzetli bir zaferle yardım etsin." (Fetih, 1-3)

Sonra Allah Teâlâ, Rasûlullah'a (s.a.v.) biat edenlerin ancak Allah Teâlâ'ya biat ettiklerini haber vermiştir. İşte bunların hepsi, rabbi Teâlâ yanında Muhammed'in (s.a.v.) kadrinin yüceltilmesi içindir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Doğrusu sana biat edenler ancak Allah'a biat etmişlerdir. Allah'ın eli, onların ellerinin üstündedir. Ar-tık kim (ahdini) bozarsa, sadece kendi aleyhine bozar. Kim de Allah'a verdiği ahde vefa gösterirse, ona büyük bir ecir verecektir." (Fetih, 10)

Sonra Allah Teâlâ, Nebîsi'ne (s.a.v.) biat ettiklerinde ve ona biat ederken sa-mimi bir kalple dürüst olduklarında onlardan razı olduğunu haber vermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Yemin olsun ki Allah, o ağacın altında sana biat ederlerken mü'minlerden razı olmuştur. Kalplerinde olanları bilmiş, böylece üzerlerine süku-net indirip onlara karşılık olarak yakın bir fetih vermiştir." (Fetih, 18)

Sonra Allah Teâlâ, mü'minlere yaptıkları işlerde Rasûlullah'ı (s.a.v.) örnek edinmelerini emretmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Yemin olsun ki sizin için (yani) Allah'ı ve ahiret gününü uman ve de Allah'ı çokça zikredenler için Allah'ın Rasûlü'nde güzel bir örnek vardır." (Ahzab, 21)

Sonra Allah Teâlâ, mü'minlere Allah Teâlâ ve O'nun Rasûlü'ne samimi olmalarını farz kılmış, sonra onlara "Allah'a karşı samimi olan benim Rasûlü'me karşı da samimi olsun" diye bildirmiş ve ikisini ayırmaksızın bir arada zikretmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Zayıflara, hastalara ve infak edecek şey bulamayanlara Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne karşı samimi olduklarında hiçbir sıkıntı yoktur: İhsan edenler aleyhinde hiçbir yol yoktur. Allah çokça bağışlayandır, rahmet edendir." (Tevbe, 9)

Sonra Allah Teâlâ bize haber vermiştir ki; her kim O'nun Rasûlü'ne hıyanet ederse, sanki o Allah'a hıyanet eden kimse gibidir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Ey iman edenler! Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne hıyanet etmeyin! Bildiğiniz halde emanetlerinize hıyanet etmeyin!" (Enfal, 27)

Sonra mahlukatı Rasûlü'ne eziyet etmekten sakındırmıştır. Ona ne hayatında ne de ölümünden sonra eziyet edebilirler. Ayrıca haber vermiştir ki Rasûlullah'a (s.a.v.) eziyet edenler, sanki Allah Teâlâ'ya eziyet eden kimse gibidir. Yine Allah ve O'nun Rasûlü'ne eziyet edenlerin dünya ve ahirette lanete müstahak olduklarını haber vermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Sizin ne Allah'ın Rasûlü'ne eziyet etmeye ne de onun ölümünden sonra ebediyen hanımlarını nikahlamaya hakkınız vardır. Şüphesiz ki bu, Allah katında büyük bir iştir." (Ahzab, 53). Yine şöyle buyurur: "Allah'ın Rasûlü'ne eziyet edenlere elem verici bir azap vardır." (Tevbe, 61) Yine şöyle buyurur: "Şüphesiz Allah'a ve Rasûlü'ne eziyet edenler var ya, Allah onları dünya ve ahirette lanetlemiş ve onlar için aşağılayıcı bir azap hazırlamıştır." (Ahzab, 57)

Sonra Allah Teâlâ, düşmanlık ederek Rasûl'e had/sınır/kanun koyma hususunda çekişenlerin, Allah ile had/sınır/kanun koyma hususunda çekişen kimseler olduğunu haber vermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kavmin, Allah ve Rasûlü ile had koyma yarışına girenlerle dostluk kurduğunu göremezsin." (Mücadele, 22). Yine şöyle buyurur: "Onlar bilmediler mi ki Allah ve Rasûlü ile had koyma yarışına girenlere, içerisinde ebediyen kalacakları bir ateş vardır? İşte bu, asıl büyük rezilliktir." (Tevbe, 63)

Sonra Kerim olan Mevlamız, bizlere Nebî'nin (s.a.v.) mü'minlere nefislerinden daha evla olduğunu, haklarında bir emir verdiğinde kabul etmeleri gerektiğini; ailelerinde, mallarında ve evlatlarında kendi tercihleri değil, sadece Rasûlullah'ın (s.a.v.) tercih ettiği şeyin olabileceğini bildirmiştir. Allah Teâlâ buyurdu ki: "Nebî, mü'minlere kendi nefislerinden daha evladır. Eşleri de onların anneleridir..." (Ahzab, 6). Yine şöyle buyurur: "Allah ve Rasûlü bir işte hüküm verdiğinde mü'min bir erkeğin de mü'min bir kadının da artık o işte kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur." (Ahzab, 36)

Sonra; şüphesiz ki Allah Teâlâ, Nebî'si'nin (s.a.v.) kadrini yüceltmış, ona şeref üstüne şeref vermiş ve ölümünden sonra onun eşlerini nikahlamalarını tüm mü'minlere haram kılarak kendisi haricindeki tüm mahlukata onu üstün kılmıştır. Aynı şekilde o -gerdeğe girsin veya girmesin- kadınlarından birini boşadığında, artık herkese o kadınla evlenmek de haramdır. Çünkü onlar mü'minlerin anneleridir. Yani Kerim olan Mevlası, tüm şerefli ve yüce ahlakı ona özel kılmıştır.

Sonra mahlukata Rasûlü'ne (s.a.v.) salat etmelerini farz kılmış ve onu şeref-
lendirme adına kendisi ile meleklerinin de salat ettiğini onlara bildirmiştir. Allah
Teâlâ şöyle buyurur: "Şüphesiz ki Allah ile melekleri Nebî'ye salat ederler. Ey iman
edenler! Ona salat edin ve tam bir teslimiyetle selam verin!" (Ahzab, 56)

Allah'ın salatı, gece-gündüz O'nu razı edecek ve inşallah bizim için bir bağış-
lanma ve rahmet sebebi olacak bir salat ile onun ve ailesinin tümü üzerine olsun.
Allah, bizleri ona bakmaktan mahrum eylemesin ve bizleri onun sünneti, emirleri-
ne uyma ve yasaklarına son verme üzere diriltsin.

Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki şayet namaz kılan kimse namazındaki
son oturuşta Nebî'ye (s.a.v.) salat etmezse, namazı iade etmesi vaciptir.

Allah sizlere rahmet etsin! Nebî'nin (s.a.v.) yasakladıklarından herhangi birine
muhalafet etmek, insanlara haramdır. Onun yasağı, tâ ki haram olmayan bir mana
olduğunu gösteren bir delil gelene dek bu böyledir. Eğer delil yoksa, onun tüm
yasakladıkları, onların haram olduğunu gösterir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Rasûl
size neyi verdiyse onu alın, neyi de yasakladıysa ona son verin!" (Haşr, 7)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bunlar, Allah Teâlâ'nın
Kur'an'da onu şerefliendirdiğini gösterdiği âyetlerden şu an aklıma gelen kadardır.
Ben burada akıllı kimseye yetecek kadarını zikrettim.

Şimdi ise Allah Teâlâ'nın onu şerefliendirdiği şeylerden olup da Allah Teâlâ'nın
kendisiyle mü'minlerin gözlerini aydın kılacağı, imanlarına iman katacağı ve
Rasûl'e (s.a.v.) olan sevgi ile tazimlerini arttıracığı sünnetleri ve sahâbeden gelen
rivayetleri sıra-sıra zikredeceğim. Buna muvaffak kılacak ve yardım edecek yalnız-
ca Allah'tır.

SEKSEN BİRİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) PEYGAMBERLİĞİ NE ZAMAN BELLİ OLDU?

943. ... Meysera el-Fecr dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Sen ne
zaman bir nebî idin?" diye sordum. Buyurdu ki: "Âdem ruh ile beden arasınday-
ken," 1182-1183

1182 Bu ve bu bâbdaki hadislerin manası şudur: Allah Teâlâ, henüz Âdem'i düzgün bir beşer olarak
yaratmadan Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini takdir etti. Bu, Allah Teâlâ'nın kaza/kaderinin

944. ... Meysera el-Fecr dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Sen ne zaman bir nebî idin?" diye sordum. Buyurdu ki: "Âdem ruh ile beden arasındayken." ¹¹⁸⁴

945. ... Meysera el-Fecr dedi ki: Bir keresinde Nebî'ye (s.a.v.) "Ey Allah'ın Rasûlü! Sen ne zaman bir nebi idin?" diye sordum. Buyurdu ki: "Âdem ruh ile beden arasındayken ben bir nebî idim." ¹¹⁸⁵

önceliği anlamındadır. Yoksa bu hadislerde Nebî'nin (s.a.v.) Âdem yaratılmadan önce yaratıldığını gösteren en ufak bir işaret dahi yoktur. Gazallı, ruh üfürülmesi ve şekil verilmesi ile alakalı peygamber'in (s.a.v.) "Ben ilk yaratılan peygamberim" hadisi hakkında şöyle der: "Burada yaratmaktan maksat, icat etme değil, takdir etmedir. Çünkü annesi onu doğurmadan önce o mevcut değildi. Ne var ki gayeler ve mükemmellikler, kaderde geçer ve varlık alemine dahil olur." Bk. Salihî, Sübulu'l Hüda ve'r Reşad (1/91).

Şeyhülislam İbn Teymiyye dedi ki: "Her kim 'Doğrusu Nebî (s.a.v.) kendisine vahiy gelmeden önce de peygamberdi' derse, Müslümanların ittifakıyla kâfir olur. Bu hadisin manası ancak şudur: Hiç şüphe yok ki Allah onun peygamberliğini yazmış, Âdem'in bedeninin yaratılmasından sonra ve ona ruh üfürülmesinden önce de bunu ortaya çıkarıp ilan etmiştir." Bk. Mecmû'u'l Fetava (2/182) – er-Reddu Ale'l Bekri (s. 8).

Bunun bu şekilde olduğunu gösteren delillerden biri de, bu konudaki daha meşhur ve daha sahih rivayetlerin "idim" lafzı yerine "yazıldım" şeklinde gelmesidir.

Yeri gelmişken; Nebî'nin (s.a.v.) daha önce yaratıldığını gösteren hadislerin tümü batıldır, aklen de naklen de sahih değildir. Onları ancak, kendi akidelerini desteklemeye çalışan hurafeciler uydurmuşlardır.

1183 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Mansur b. Said el-Basri vardır. Lu'lu'nun talebesidir. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/275) – Tehzib (10/308)

Tahric:

• İmam Ahmed, Müsned (5/59) – Buhârî, Tarih (7/374) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 864 (2/398) – İbn Ebi Asım, Sünne, 410 (s. 179) – Taberani, Kebir (20/353) – Ebû Nuaym, Hilye (9/53). Bunların hepsi, Abdurrahman b. Mehdi yoluyla "Bize Budeyl tahdis etti..." senediyle rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte İmam Ahmed, oğlu Abdullah ve İbn Ebi Asım'ın rivayetleri, "Yazıldım" lafzı ileldir.

• Buhârî, Tarih (7/374) – İbn Sa'd, Tabakat (7/60) – Hakim, Müstedrek (2/608) – Taberani, Kebir (20/353) – Musannif, 945. Bunların hepsi, İbrahim b. Tahman yoluyla "Bize Budeyl tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (4/66, 5/379). Halid el-Hazza yoluyla Abdullah b. Şakik'ten, o adamın birinden benzer olarak...

Bu hadisin 946.cı rivayette de görüleceği üzere Ebû Hureyre hadisinden şahidi vardır. Ayrıca bir şahidi de İbn Abbâs yoluyla gelmektedir. Bk. Taberani, Kebir, 12571 – Silsile-i Sahiha, 1856 (4/471)

1184 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Zeyd b. Ahzem et-Tai en-Nebhani vardır. Künyesi Ebû Talib'tir, Mısırlıdır. Sikadır, hafızdır. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 221 Avâme) – Tehzib (3/393)

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1185 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Şuayb b. Harb el-Medaini vardır. Künyesi Ebû Salih'tir, Mekke'de ikamet etmiştir. Sikadır, âbiddir. Dokuzuncu tabakadan olup H. 197'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (1/352) – Tehzib (4/350)

946. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'a (s.a.v.) "Sana peygamberlik ne zaman gerekli oldu?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Âdem'in yaratılması ile ona ruh üfürülmesi arasında."¹¹⁸⁶

947. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'a (s.a.v.) "Sana peygamberlik ne zaman gerekli oldu?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Âdem'in yaratılması ile ona ruh üfürülmesi arasında."¹¹⁸⁷

948. ... İrbaz b. Sariye es-Sülemi dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Şüphesiz ki Âdem daha toprağında birbirine karışırken Allah'ın kulu ve peygamberlerin sonuncusuydum."¹¹⁸⁸

949. ... Said b. Raşid dedi ki: Atâ'ya "Nebî (s.a.v.) daha yaratılmazdan evvel peygamber miydi?" diye sordum. Dedi ki: "Vallahi evet. Dünya yaratılmadan bin sene önce Ahmed diye yazılıydı."¹¹⁸⁹

1186 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr b. Hafs b. Yezid ed-Dimeşki vardır. Galiba Amr b. Hafs b. Şelile ed-Dimeşki'dir. Velid b. Müslim'den rivayette bulunmuştur. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Kendisinden babam ve Ebû Zur'a rivayette bulunmuştur. Babama ondan soruldu. Dedi ki: Dimeşklidir, saduktur." Bk. Cerh ve Tadil (6/103). Ayrıca tahricte de görüleceği üzere bir sonraki rivayette Velid b. Şuca' kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: Tirmizi, Menakıb, 3609 (5/545). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahih olup Ebû Hureyre hadisinden gariptir. Bunu ancak bu yolla biliyoruz." Ayrıca bk. İbn Hibban, Sikat (1/47) – Hatib, Tarih (5/83) – Hakim, Müstedrek (2/609) – Ebû Nuaym, Delail (1/8) – Ebû Nuaym, Ahbarı Asbahan (2/226) – Beyhaki, Delail (2/130) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 1403 (4/753). Bunların hepsi, Velid b. Müslim yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1187 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Velid b. Şuca' vardır. İbn Velid b. Kays es-Sükuni'dir. Künyesi Ebû Hemmam'dır, Kufelidir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır. Onuncu tabakadan olup sahih görüşe göre H. 243'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (2/333) – Tehzib (11/135)
Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1188 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abdula'la b. Hilal es-Sülemi vardır. Buhârî, kendisini Sikat'ta zikretmiştir. Ayrıca İbn Ebi Hatim de onu zikretmiş, hakkında cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir. Bk. Tarih-i Kebir (6/68) – Cerh ve Tadil (6/25)

• Yine senedinde Said b. Süveyd el-Kelbi vardır. Şamlıdır. Buhârî dedi ki: "Hadisine mütâbaat edilmez." İbn Hibban, onu Sikat'ta zikretmiştir. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Meçhuldür." Bk. Tarih-i Kebir (3/2477) – Mizan (2/145) – Lisan (3/33) – İbn Hibban, Sikat (6/361) – Kamil (3/1243)

• Yine senedinde Muaviye b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri bulunmaktadır. Bk. 4.cü rivayet.

• Yine senedinde Abdullah b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte hataları çoktur. Bk. 4.cü rivayet.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (4/127) – Buhârî, Tarih (6/68) – İbn Ebi Asım, Sünne, 409 (1/179) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 865 (2/398) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3520 (13/7) – Keşfu'l Estar (3/113) – Taberani, Kebir (18/252, 629) – Hakim, Müstedrek (2/600). Hakim, sahih olduğunu söylemiştir. Bunların hepsi, Süveyd'den bu şekilde rivayet etmişlerdir ama bazılarının senedinde Süveyd ile İrbaz arasında Abdula'la düşmüştür.

1189 İsnadı çok zayıftır.

950. ... Abdurrahman b. Ebû'z Zinad'dan; babası dedi ki: Allah Teâlâ'nın Âdem'in (a.s.) tövbesini kabul ettiği sözlerden biri de şudur: "Allah'ım! Senden Muhammed'in üzerindeki hakkı için istiyorum. Allah Teâlâ "Ey Âdem! Sana Muhammed'i kim bildirdi?" diye sordu. Âdem dedi ki: Ey Rabbim! Kafamı kaldırdım ve arşının üzerinde "Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur ve Muhammed O'nun rasûlüdür" yazılı olduğunu gördüm. Böylece onun, senin yanında kulların en değerlisi olduğunu anladım." ¹¹⁹⁰⁻¹¹⁹¹

SEKSEN İKİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN NEBİSİ'NE (S.A.V.) SÖYLEDİĞİ "SENİN ZIKRINI YÜCELTMEDİK Mİ?" KAVLİ HAKKINDA

951. Bize Ebû Muhammed Yahya b. Muhammed b. Said tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Mansur et-Tusi tahdis etti, dedi ki: Bize Hasen b. Musa el-Eşyeb tahdis etti...

İbn Said dedi ki: Yine bize Muhammed b. İshak yani es-Sağani tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû'l Esved Nadr b. Abdülcebbar tahdis etti, (o ikisi) dedi ki: Bize İbn

• Senesinde Said b. Raşid el-Mazini es-Semmak vardır. Atâ, Zühri ve başkalarından rivayette bulunmuştur. Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Abbâs'ın aktardığına göre Yahya şöyle der: "Hiçbir şey değildir." Nesai dedi ki: "Metruktur."

• Yine senesinde Halef ve Muhammed b. Hammad vardır. Kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1190 Babamız Âdem'in (a.s.) yaptığı vakit Allah Teâlâ'nın tövbesini kabul ettiği sahih dua, Allah Teâlâ'nın A'raf Sûresi'nde zikrettiği şu âyettir: "O ikisi (Âdem ile Havva) dediler ki: Rabbimiz! Bizler nefsimize zulmettik. Şayet bizi bağışlamaz, bize merhamet etmezsen, kesinlikle hüsrana uğrayanlardan oluruz." (A'raf, 23). Bu, ilim ehlinde on kişiden rivayet edilmiştir. İbn Kesir, onları tefsirinde zikretmiş ve şöyle demiştir: "Bu; Mücahid, Said b. Cübeyr, Ebû'l Âliye, Rabi' b. Enes, Hasen, Katade, Muhammed b. Ka'b el-Kurazi, Halid b. Ma'dan, Atâ el-Horasani ve Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'den rivayet edilmiştir." Bk. Tefsir (1/116).

Yaratılanlar veya onların hakkı ile Allah Teâlâ'dan istemeye gelirse; böyle bir şey Nebî'den (s.a.v.) veya sahâbeden birinden veya muteber ilim ehlinde delil olacak bir şekilde rivayet edilmiştir. Bu konuda rivayet edilenler ancak uydurma hadis veya eserlerdir. Hatta bazıları da israiliyattandır. Bk. 978.ci rivayet. Yani onları hüccet olarak kullanmak kesinlikle caiz değildir. Allah'a ancak güzel isimleri, yüce sıfatları ve salih ameller gibi şer'i sahih delillerin doğruluğunu gösterdiği şeylerle tevessül edilir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "En güzel isimler yalnızca Allah'a aittir. O'na o isimlerle dua edin ve O'nun isimleri konusunda yoldan çıkanları bırakın! Onlar yaptıklarının karşılığını alacaklardır." (A'raf, 180). Daha geniş bilgi için bk. Mecmuu'l Fetava (1/248)

1191 İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde Osman b. Halid b. Amr b. Abdullah el-Emevi vardır. Ebû Mervan'ın babasıdır. Hadisleri terk olunmuştur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (2/8) – Tehzib (7/114)

• Yine senesinde Muhammed b. Osman b. Halid el-Emevi vardır. Künyesi Ebû Mervan'dır, Medinelidir, Mekke'de ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte hata ederd. Onuncu tabakadandır. Bk. 648.ci rivayet.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım. Bununla birlikte zayıf bir senetle Ömer b. Hattâb'dan (r.a.) buna benzer bir şekilde rivayet edilmiştir. Bk. Hakim, Müstedrek (2/615) – Taberani, Sağır, 971 (2/355) – Beyhaki, Delail (5/488)

Lehi'a tahdis etti, dedi ki: Bize Derrac Ebû's Semh tahdis etti; Ebû'l Heysem'den, o da Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cibril (a.s.) bana gelip Rabbim 'Senin zikrini nasıl yücelttim' diye soruyor, dedi. Ben: Allah en iyisini bilir, deyince dedi ki: Ben zikrolunduğumda benimle sen de zikrolunursun."¹¹⁹²

952. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cibril (a.s.) bana gelip Rabbim 'Senin zikrini nasıl yücelttim' diye soruyor, dedi. Ben: Allah en iyi bilendir, deyince Allah Teâlâ buyurdu ki: Ben zikrolunduğumda benimle sen de zikrolunursun."¹¹⁹³

953. ... İbn Ebi Nüceyh'ten; Mücahid, Allah Teâlâ'nın "Senin zikrini yücelt-medik mi?" (İnşirah, 4) âyeti hakkında dedi ki: "Ne zaman zikredilsem, sen de benimle zikredilirsin. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun rasûlüdür."¹¹⁹⁴

954. ... İbn Ebi Nüceyh'ten; Mücahid, Allah Teâlâ'nın "Senin zikrini yücelt-medik mi?" âyeti hakkında dedi ki: "Ne zaman zikredilsem, sen de benimle zikredilirsin. Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun rasûlüdür." Ayrıca Allah Teâlâ'nın "Şüphesiz o, senin ve kaumin için bir zikirdir" (Zuhruf, 44) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Bu adam kimlerdendir, diye sorulur. Araplardandır, diye cevap verilir. Hangi Araplardandır, diye sorulur. Kureyşten diye cevap verilir."¹¹⁹⁵

1192 İsnadı zayıftır.

Senedinde İbn Lehi'a, onun şeyhi ve de Musannif'in şeyhi vardır. Hepsi de zayıftır. Haklarında 44 ve 244.cü rivayetlerde bilgi verildi.

Tahric: Ebû Ya'la, Müsned, 1380 (2/502, Hüseyin Selim Esed tahkiki) – İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 1772, s. 439) – Taberi, Tefsir (30/235) – Beğavi, Tefsir (8/463). Ayrıca İbn Kesir, bunu İbn Ebi Hatim'e de nispet etmiştir. Bk. İnşirah Suresi Tefsiri (8/452)

1193 İsnadı ve tahriri bir önceki rivayette olduğu gibidir.

1194 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn Ebi Nüceyh vardır. Abdullah b. Yesar el-Mekki'dir. Sikadır. Cüzcani dedi ki: "Yahya şöyle demiştir: Kaderiye görüşüne çağıran önder davetçilerdendir." Bununla birlikte Mücahid'den tefsir işitmesi hususunda kelam edilmiştir. Bk. Mızanu'l İtidal (2/527)

• Yine senedinde Ebû Ubeydullah el-Mahzumi vardır. Said b. Abdurrahman b. Hassan'dır. Sikadır, onunu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (1/300) – Tehzib (4/55)

Tahric: Taberi, Tefsir (30/235) – Şafii, er-Risale (s. 16) – Abdurrezzak, Musannef (2/380) – Beyhaki, Delail (7/63). Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (8/548) bunu Fıryabi, Said b. Mansur, Abd b. Humeyd, İbn Ebi Hatim ve İbn Münzir'e de nispet etmiştir.

1195 İsnadı şöyledir:

• Senedinde İbn Nüceyh vardır. Bir önceki rivayette hakkında bilgi verildi.

• Yine senedinde Muhammed b. Meymun el-Hayyat vardır. Mekkelidir. Saduk olmakla birlikte hatalar etmiştir. Bk. 723.cü rivayet. Bununla birlikte bir önceki rivayette Ebû Ubeydullah el-

Mahzumi, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (30/235). Ayrıca ilk bölümü bir önceki rivayette de geçmişti.

955. ... Ebû Hamza'dan; Hasan-ı Basrî, Allah Teâlâ'nın "Senin zikrini yücelt-medik mi?" kavli hakkında şöyle demiştir: "Her nerede Allah Teâlâ zikredilse, illaki orada O'nun yanında Nebîsi'nin (s.a.v.) de zikredildiğini görmez misin?"¹¹⁹⁶

956. ... Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem'den, o babasından, o da dedesinden; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Âdem (a.s.) işlediği o günahı işleyince başını göğe doğru kaldırdı. Ardından "Muhammed'in hakkı için kesinlikle beni bağışlamamı istiyorum" dedi. Bunun üzerine Allah, ona "Muhammed nedir? Muhammed kimdir?" diye vahyetti. Âdem dedi ki: "İsmin ne yücedir! Beni yarattığında başımı Arş'a doğru kaldırdım. Bir de baktım ki, orada 'Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed O'nun rasûlüdür' yazılıydı. Anladım ki senin katında ismini isminin yanına koyduğün kimseden daha değerlisi yoktur." Bunun üzerine Allah Teâlâ şöyle vahyetti: "Ey Âdem! İzzetim ve celalime yemin olsun ki o, zürriyetin içinde peygamberlerin sonuncusudur. Şayet o olmasaydı, seni yaratmazdım."¹¹⁹⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) rivayet olunduğuna göre o şöyle demiştir: "Allah Teâlâ, kendisi için Muhammed'den daha değerlisini yaratmamıştır. Allah Teâlâ'nın herhangi bir kimsenin değil de ancak Muhammed'in (s.a.v.) hayatına yemin ettiğini görmez misin? Şöyle buyurur: "Ömrüne yemin olsun ki onlar, kesinlikle sarhoşlukları içerisinde bocalamaktadırlar." (Hicr, 72). Yani: Ey Muhammed! Hayatına yemin olsun ki onlar, kesinlikle sarhoşlukları içerisinde bocalamaktadırlar."¹¹⁹⁸ Allah en iyisini bilir.

1196 İsnadı hasendir.

- Senesinde Ebû Hamza vardır. İshak b. Rebi' el-Attar'dır. Saduktur. Kaderiye görüşü ile alakalı hakkında kelâm edilmiştir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/101) – Tehzib (1/232)
- Yine senesinde Talut b. Abbad vardır. Ma'mer'in şeyhidir, rivayetlerinde beis yoktur. H. 238'de vefat etmiştir. Bk. Mizanu'l İtidal (2/334)

Tahric: Bunu Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/548) İbn Asakir'e nispet etmiştir.

1197 İsnadı zayıftır.

- Senesinde Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem vardır. Adevi azatlısıdır. Zayıftır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (1/480)
- Yine senesinde Ebû Haris el-Herevi, onun şeyhi ve Musannif'in şeyhi vardır. Kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

1198 Bk. Taberi Tefsiri (14/44). Bu âyet, Muhammed (s.a.v.) için bir şereftir. Zira Allah Teâlâ onun hayatına yemin etmiş, bunu başka herhangi bir beşer için yapmamıştır. İbn Abbâs (r.anhumâ) böyle söylemektedir. İbn Kayyim dedi ki: "Seleften bunun Allah Teâlâ tarafından Rasûlû'nün (s.a.v.) hayatına edilen bir yemin olduğu konusunda herhangi bir ihtilaf bilinmemektedir. Bu, onun en büyük faziletlerinden biridir. Rab Teâlâ onun hayatına yemin etmiştir. Bu meziyete sahip başka herhangi biri tanınmamaktadır." Bk. Muharrer (1/238) – Bedaiu't Tefsir (3/27) – İbn Kesir, Tefsir (4/460)

Allah Teâlâ mahlukatından dilediği şey ile yemin edebilir. Mahluka gelince; onlar ancak Yaratan Teâlâ ile yemin edebilirler. Kurtubi dedi ki: "Âlimlerden birçoğu, kişinin "Ömrüne yemin olsun ki" demesini kerih görmüşlerdir." İbrahim en-Nehai dedi ki: "Kişinin 'Ömrüne yemin olsun ki' demesi mekruhtur. Çünkü o, bizzat kendi hayatına yemin etmektedir. Bu, zayıf kimselerin sözlerindendir." Bk. Cami Li Ahkamî'l Kur'an (10/40). Bununla birlikte Arap kelâmı ve şiihlerinde

SEKSEN ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN "SECDE EDENLER ARASINDAKİ DOLAŞMANI DA" KAVLİ HAKKINDA

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki cahiliye devrinde nikah, hiçbiri de övülmeyen birkaç çeşit üzereydi. Biri müstesnadır ki o da sahih nikahtır. İşte Rasûlullah'ın (s.a.v.) ümmetine sünnet kıldığı nikah, bu nikahtır. Şöyle ki; bir kimse, diğer kimsenin kızını ister. Velisi de onu belirli bir mehir üzere şahitler huzurunda evlendirir. Allah Teâlâ ise Nebîmiz'in (s.a.v.) kadrini yüceltmiş, onu cahiliye nikahından korumuştur. Ayrıca onu, Âdem'den (a.s.) itibaren sahih nikahla gerçekleşen peygamber ve evlatlarının temiz nesillerinde taşımış, tâ ki onu sahih bir nikah sonucunda varlık alemine çıkarmıştır.

957. ... Ali'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben bir nikah sonucunda çıktım, zina sonucunda çıkmadım. Âdem'den babam ve anneme gelene dek bana hiçbir şekilde cahiliye ilişkisi dokunmamıştır."¹¹⁹⁹

958. ... Cafer b. Muhammed'den, o babasından; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben bir nikah sonucunda çıktım, zina sonucunda çıkmadım."¹²⁰⁰

959. ... Atâ b. Ebi Rabah'tan; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Secde edenler arasındaki dolaşmanı da" (Şuara, 219) âyeti hakkında şöyle demiştir:

"Ömrüne yemin olsun" ve "Ömrüme yemin olsun" kelimelerinin kullanımı çoktur. Bu yüzdendir ki Şeyh Bekir Ebû Zeyd şöyle demiştir: "Eğer kişi bununla yemin etmeyi kastederse, bundan menedilir. Eğer böyle olmazsa, menedilmez. Nitekim bu kelam dilde çokça kullanılır ama bununla hakiki manası kastedilmez."* Bk. Mu'cemu'l Menahi'l Lafziyye (s. 278)

*Yani bu, bizim Türkçede kullandığımız "Kur'an çarpsın ki, ekmek çarpsın ki, iki gözüm önüme aksın ki..." vb. gibi lafzen yemin olmakla birlikte hakikatte yemin olmayan kesinlik (pekiştirme) sözleri gibidir. (Çev.)

¹¹⁹⁹ İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Muhammed b. Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin vardır. İbn Adıyy, kendisini el-Kamil Fi'd Duafa adlı eserinde zikretmiştir. Zehebi dedi ki: "Hakkında kelam edilmiştir." Bk. Kamil (6/2232) – Mizan (3/500)

2. Ayrıca senedinde Ali b. Hüseyin ile Ali b. Ebi Talib arasında inkıta vardır. Elbani, bu hadisin şahitlerini zikretmiş, en sonunda şöyle demiştir: "Bu hadis, benim katımda hasen li ğayrih kısmındandır." Bk. İrvau'l Galil (6/334)

Tahrîf: Ramehurmuzi, el-Fâsil Beyne'r Ravi ve'r Ral (s. 136) – Cürcani es-Sehmi, Tarih-i Cürcan (s. 318) – Ebû Nuaym, Delailu'n Nübüvve (1/11). Ayrıca Elbani'nin dediğine göre Dimeşk Tarihi adlı eserinde İbn Asakir de rivayet etmiştir. Bk. İrvau'l Galil (6/329).

Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (8/214) Taberani'ye de nispet etmiş, şöyle demiştir: "Senedinde Muhammed b. Cafer b. Muhammed b. Ali vardır. Hakim, Müstedrek'te sahih olduğunu belirtmiştir ama onun hakkında kelam edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar."

¹²⁰⁰ İsnadı mürseldir.

• Senedinde İshak b. İbrahim vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Bununla birlikte kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrîf: Abdurrezzak, Musannef, 12373 (7/303) – İbn Cerir, Tefsir (6/522) – İbn Sa'd, Tabakat (1/50) – Beyhaki, Sünen-i Kübra (7/190). Cafer yoluyla bu şekilde...

"Rasûlullah (s.a.v.), annesi onu doğurana dek peygamberlerin bellerinde dolaşıp durmuştur."¹²⁰¹

960. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Kureys, Âdem (a.s.) yaratılmadan iki bin sene önce Allah Teâlâ'nın önünde bir nur idi. Bu nur, Allah'ı tesbih eder, melekler de onun gibi tesbih ederlerdi. Allah Teâlâ Âdem'i yaratınca, bu nuru onun beline atmıştır. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ böylece beni Âdem'in belinde yeryüzüne indirdi. Derken beni gemisindeyken Nuh'un beline koydu. Ateşte iken beni İbrahim'in (a.s.) beline attı. Daha sonra beni şerefli bellerden alıp temiz rahimlere koymaya devam etti. Tâ ki beni, hiçbir şekilde zinaya bulaşmayan annemle babamın arasında çıkardı."¹²⁰²

961. ... Abbâs b. Abdulmuttalib dedi ki: Abdulmuttalib şöyle anlattı: "Bir keresinde Yemen'e gitmiş, orada bir sinagogda konaklamıştım. Derken bir gün Yahudilerden bir alim, yanıma gelip 'Ey Abdulmuttalib! Benim bakmam için bedenini açmaz mısın?' dedi. Ben 'Sana avretim hariç bedenimi açacağım' dedim ve bedenimi açtım. Derken beni koklamaya başladı. Sonra sağ burun deliğimi kokladı, sonra da sol burun deliğimi kokladı. Ardından şöyle dedi:

- Ey Abdulmuttalib! Sağ burun deliğinde peygamberlik, sol burun deliğinde bir krallık görüyorum. Senin şâan var mı?

Ben sordum:

- Şâa da nedir?

- Kadındır.

- Şu an yok.

1201 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Sa'dan b. Velid vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senedinde Hasen b. Bişr b. Selim el-Hemedani veya el-Beceli vardır. Künyesi Ebû Ali'dir, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (1/163)
- Yine senedinde Abbâs ed-Dûri vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 581.ci rivayet.

Tahric: Ebû Nuaym, Delail (1/12) – İbn Asakir, Tarih. Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (6/332) bunu İbn Ebi Hatim'e de nispet etmiştir. Ayrıca bunu başka bir yoldan Bezzar ile Taberani, Kebir, 12021 (11/362)'de rivayet etmiştir. Heysemi dedi ki: "İkisinin de Şeyb b. Bişr hariç ravileri sahihin ravileridir. Bununla birlikte o da sikadır." Bk. Mecmau'z Zevaid (7/86)

1202 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Amr b. Halid ve şeyhi vardır. Ebû Hatim onlar hakkında dedi ki: "O ikisini tanımıyorum." Bk. Cerh ve Tadil (6/106).
  - Yine senedinde Abdullah b. Furt vardır. Hafız, onun hakkında "Münkerdir" demektedir. Bk. Lisan (5/214)
  - Yine senedinde Osman b. Dahhak b. Osman el-Hizami vardır. Ebû Davud, kendisini zayıf saymıştır. Bk. Mizan (3/40)
- Tahric:** Suyuti, bunu ed-Dürri'l Mensur'da (6/332) zikretmiş ve İbn Merduyeh'e nispet etmiştir. Yine bunu Hafız İbn Hacer, Metalib-i Aliye, 4256 (4/177)'de zikretmiş, İbn Cevzi ise buna uydurma hükmünü vermiştir. Bk. Mevzuat (1/281)

. O halde Zühreoğulları'ndan evlen.

Derken geri döndüm, Zühreoğulları'ndan evlendim. Bunun üzerine Kureyş dedi ki: Oğlu Abdullah, babası Abdulmuttalib'e galip geldi."¹²⁰³

SEKSEN DÖRDÜNCÜ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) DOĞUMU, EMZİRİLMESİ VE KENDİSİNE VAHİY GELDİĞİ VAKTE KADARKİ YETİŞMESİ

692. ... Şeddad b. Evs (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) bizlere hücre kapısında bir şeyler anlatıyordu. O sırada Beni Amir'den kavminin efendisi olan yaşlı bir adam, esasına dayanmış bir halde çıkageldi. Tâ ki Nebî'nin (s.a.v.) Bana haber verildiğine göre Musa, İsa ve diğer peygamberlerin gönderildiği şey ile gönderilen bir rasûl olduğunu söylüyormuşsun. Kulak ver! Gerçekten sen büyük bir laf ettin! Halifeler ve peygamberler, sadece İsrail evlerinden iki evdendirler. Sen Araplardan birisin. Senin peygamberlikle ne bağı olabilir ki? Gerçi her sözün bir hakikati vardır. O halde bana sözünün hakikatini ve başlangıç durumunu haber ver." Buyurdu ki: "Ey Amiroğulları'nın kardeşi! Bu sorduğun sorunun bir habere ve oturuma ihtiyacı var. O halde oturuver." Derken ayaklarını katladı ve deve gibi çöktü. Nebî (s.a.v.) sonrasında ona dönerek şöyle anlattı: "Ey Amiroğulları'nın kardeşi! Sözümün hakikati ve durumumun başlangıcı şöyledir: Ben babam İbrahim'in duası ve kardeşim Meryem oğlu İsa'nın müjdesiyim. Annem bana hamile kaldı. Ben, annemin küçük yavrusuyum. Bana hamile kaldığında, kadınların karşılaştığı en ağır hamileliği geçirdi. Öyle ki kadın arkadaşlarına çektiklerinden dolayı yakınır, şikayet ederdi. Sonra annem, rüyasında "Karnındaki kimse bir nurdur" diye gördü. Annem de "Gözlerimle nuru takip etmeye başladım. Nur gözlerime sıkıntı vermeye başladı. Tâ ki bu durum, benim için doğu ve batıyı aydınlatana dek sürdü." Sonra beni doğurdu, ben de yetiştim. Yetiştığım zaman Kureyş'in putlarına karşı nefret besledim. Leys b. Ebi Bekir oğulları yanında emzirildim. Bir keresinde yaşıtlım çocuklarla ailemden uzaklaşmıştık. Vadinin içinde birbirimize küçükbaş hayvan pisliği atmaca oynuyorduk. O sırada üç kişi bana doğru geldi. Yanlarında içinde kar olan

¹²⁰³ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde İmran b. Abdülaziz vardır. Künyesi Ebû Sabit ez-Zühri'dir. Yahya dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Buhârî de böyle demiştir. Bk. Mizan (3/239)
- Yine senedinde İmran'ın oğlu Abdülaziz b. İmran b. Abdülaziz b. Amr el-Medeni vardır. Metruktür. Kitapları yanınca ezberinden hadis rivayet etmiş ama bu daha da yanlış düşmesine sebep olmuştur. Bk. Takrib (1/511) – Tehzib (6/350)
- Yine senedinde Muhammed b. Sinan b. Yezid el-Kazzaz vardır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Zayıftır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (2/167)
- Yine senedinde Yakûb b. Muhammed ez-Zehrani vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri çoktur ve zayıflardan rivayette bulunmuştur. Bk. 320.ci rivayet.

altından bir tas vardı. Hemen beni arkadaşlarımın arasından aldılar. Arkadaşlarım ise korkudan kaçtılar. Tâ ki vadinin en uç kenarına vardıklarında o üç kişiye yönelip şöyle dediler: Bu çocukla ne işiniz var? Doğrusu o bizden değil, Kureyş'in efendilerindendir. İçimizde emzirilmek için durmaktadır. Eğer illaki onu öldürecekseniz, içimizden dilediğiniz başka birini seçin. Seçilen kimse onun yerine geçsin, siz de onu öldürün. Bu çocuğu ise bırakın! Çünkü o yetimdir." Arkadaşlarım o üç kişinin kendilerine cevap vermediklerini görünce kaçarak orayı terk ettiler. Hemen mahalleye doğru koştular ve topluluğa bağırıp çağırdılar. Derken içlerinden biri beni, yumuşak bir şekilde yere yatırdı. Sonra göğsümü kasıklarına kadar yard. Ben ona bakıyordum ama hiçbir şey hissetmiyordum. Sonra iç organlarımı çıkarıp tastaki kar ile güzelce yıkadı. Sonra onları yerine koydu. Sonra içlerinde diğeri, yanındakine "Çekil!" dedi ve elini içime sokup kalbimi çıkardı. Derken kalbimi yard. O sırada ben ona bakıyordum. Derken kalbimden siyah bir et parçası çıkarıp dışarı attı. Sonra -sanki eliyle bir şeye uzanıyormuşçasına- hareket yaptı. Bir de baktım ki elinde bakanların gözlerini kamaştıran nurdan bir yüzük var. Yüzükle kalbime mühür vurdu. Sonra kalbimi yerine koydu. Derken kalbim nurla doldu. Öyle ki ben bu mührün soğukluğunu uzun süre kalbimde hissetmişim. Sonra içlerinden üçüncüsü, diğeri "Çekil!" dedi. Bunun üzerine ikincisi yanımdan çekildi. Sonra elimden tutup olduğum yerde yavaşça beni kaldırdı. Sonra üzerime kapaklanıp beni bağırlarına bastılar. Başımı ve iki gözüm arasını öptüler. Dediler ki: "Ey sevgili! Sakın korkma! Şayet senin vesilenle istenen hayrı bilseydin, kesinlikle gözlerin aydın olurdu." Sonra karnımı yaran birincisi "Onu ümmetinden on kişi ile tartın" dedi. Beni onlarla tarttılar, ben de ağır geldim. Sonra "Ümmetinden yüz kişiyle tartın" dedi. Beni onlarla da tarttılar, ben yine ağır geldim. Sonra "Onu ümmetinden bin kişiyle tartın" dedi. Beni onlarla da tarttılar, ben yine de ağır geldim. Bunun üzerine "Bırakın onu! Şayet onu tüm ümmeti ile tartsaydınız, yine de ağır gelecekti" dedi. Biz bu haldeyken birden kendimi mahallede buldum. İnsanlar, hep birlikte yanıma geldiler. O sırada annem -yani sütannem- mahallenin önünde en yüksek sesiyle bağırıyor ve "Vah zayıfım! Arkadaşların arasında zayıf kaldın, zayıflıktan öldürüldün!" diyordu. Hemen beni alıp bağırlarına bastılar, başımı ve iki gözüm arasını öptüler. Dediler ki, "Ne kadar da güzel bir zayıf! Allah'a ne kadar da değerlisin!" Sonra sütannem "Vah yalnızım!" dedi. Bunun üzerine yine üzerime kapanıp beni sinelerine bastılar, başımı ve iki gözüm arasını öptüler. Dediler ki: "Sen ne güzel bir yalnızsın! Sen yalnız değilsin. Şüphesiz ki Allah, melekleri ve yeryüzündeki mü'minler senin yanındadır." Sonra sütannem "Vah yetimim!" dedi. Bunun üzerine yine üzerime kapanıp beni sinelerine bastılar, başımı ve iki gözüm arasını öptüler. Dediler ki: "Sen ne güzel bir yetimsin! Allah'a ne kadar da değerlisin!" Derken anneme yani süt anneme baktığımda "Seni hayatta görüyorum" dedi ve beni koynuna çekti. Nefsim elinde olana yemin ederim ki ben onun koy-

nundayken beni çekip sarmıştı. Elim ise o üç kişiden birinin elindeydi. İnsanların onları gördüğünü zannettim ama farkettilim ki onları görmüyorlar. Derken bazıları "Bu çocuğu cin çarpmış. Bu yüzden onu kahine götürün de bir baksın, tedavi etsin" dediler. Ben "Hey sen! Ben kendimi sağlıklı, aklıma yerinde görüyorum. Ben de bir çarpılma yok" dedim. Babam yani sütannem'in kocası "Sözlerinin doğru olduğunu görmüyor musunuz? Ben oğluma bir şey olmadığını ümit ediyorum" dedi. Ancak beni ille de kahine götürmeye karar verdiler. Derken beni alıp kahine götürdüler ve başından sonuna dek yaşadıklarımı anlattılar. Kahin dedi ki: "Susun da çocuğa sorayım. Çünkü o, yaşadığı şeyi sizden daha iyi bilir." Ardından bana sordu, ben de başlangıcından bitişene dek başımdan geçenleri anlattım. Bunun üzerine beni sardı ve şöyle dedi: "Ey Araplar! Ey Araplar! Bu çocuğu öldürün! Onunla beni de öldürün! Lat ve Uzza'ya yemin olsun ki eğer onu sağ bırakır ve o da idrak ederse, kesinlikle sizin ve babalarınızın dinine karşı çıkacak, işlerinize muhalefet edecek ve size benzerini görmediğiniz bir din getirecek." Bunun üzerine annem beni tutup onun kucağından çekti ve "Sen şu oğlumdan daha şaşkın ve daha mecnunsun. Bu sözü söyleyeceğini bilseydim sana getirmez, senin için seni öldürecek birini arardım. Bizler onu öldürmeyeceğiz." Sonrasında beni alıp aileme teslim ettiler. Derken bana yapılanlar sebebiyle izzetli oldum. Yarılma izi ise kaburga üstünden kasıklarına kadar ip gibi bellidir. Ey Amiroğulları'nın kardeşi! İşte bu, sözümün hakikati ve durumumun başlangıcıdır." Bunun üzerine Amiri dedi ki: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'ı şahit tutarım ki sözün kesinlikle haktır/gerçektir..." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹²⁰⁴

963. ... İbrahim b. Abdurrahman b. Avf'tan; babası Abdurrahman b. Avf (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ile yaşittim. Bana annem haber verdi, dedi ki: "Muhammed (s.a.v.) doğduğunda ve elime verildiğinde ağladı. Derken evin yanından birinin "Rabbin sana rahmet etsin" dediğini duydum. Üzerini giydirip onu yatırdığımda bana bir ışık belirdi. Öyle ki Rum saraylarını gördüm. Sonra beni bir karanlık ve gök gürültüsü sardı. Sonra sağıma baktım ama hiçbir şey göremedim.

¹²⁰⁴ Uydurmadır.

- Senesinde Amr b. Subh et-Temimi el-Adevi vardır. Künyesi Ebû Nuaym'dır, Horasanlıdır. İbn Rahuyeh, onun yalancı olduğunu söylemiştir. Ali b. Cerir dedi ki: "Amr b. Subh'u şöyle derken işittim: Nebî'nin (s.a.v.) hutbesini ben uydurdum." Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (414 Avâme) – Tehzib (7/463)
  - Yine senesinde Mekhul vardır. Şeddad'a yetişmemiştir. Bk. Tehzib (10/289)
  - Yine senesinde Muhammed b. Ubeyd es-Sülemi vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.
  - Yine senesinde Hüseyin b. Ali es-Sadani vardır. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 167 Avâme)
- Tahrîç:** İbn Cerir et-Taberi, Tarih (2/160) – İbn Asakir, Tarih-i Dimeşk (1/372). Ayrıca Ebû Ya'la ve Ebû Nuaym da rivayet etmiştir. Senesinde Mekhul'ün Şeddad'dan aktarımı vardır ama Mekhul, Şeddad'a yetişmemiştir. Hafız İbn Hacer, bunu Metalib-i Aliye'de (4/171) zikretmiş, Ebû Ya'la'ya nispet etmiştir.

Derken birinin "Onu nereye götürdün?" diye sorup "Onu batıya götürdüm" cevabını verdiğini işittim. Sonra beni bir gök gürültüsü ve karanlık sarıverdi. Sonra soluma baktım ama orada da hiçbir şey göremedim. Derken birinin "Onu nereye götürdün?" diye sorup "Onu batıya götürdüm" cevabını verdiğini işittim."

Abdurrahman dedi ki: "Öteden beri bunu konuşurdum. Tâ ki Allah Teâlâ Rasûlü'nü (s.a.v.) gönderdi." Kendisi kavminin ilk Müslüman olan kişisidir.¹²⁰⁵

964. ... Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib'ten; Rasûlullah'ı (s.a.v.) emziren annesi Halime binti Haris dedi ki: "Bir kuraklık senesinde Sa'd b. Ebi Bekir oğulları kadınlarıyla birlikte emzirecek çocuk aramak için Mekke'ye binilmesi yasak parlak bir dişi eşek üzerinde gelmişim. Yanımda çocuklarımız ve bir de yaşlı eşeğimiz vardı. Vallahi yolculuk gecesi hiç uyumadık, çocuklarımızı topladık. Ne memem kendisini rahatlatacak bir çocuk buldu ne de yaşlı eşeğimiz bir yem. Derken Mekke'ye vardık. Vallahi bizden hangi kadını biliyorsam, illaki Rasûlullah (s.a.v.) ona sunulmuştu. Bunun üzerine "O bir yetimdir" denildiğinde onu terk ettik ve "Annesi bize ne verebilir ki?" dedik. Bizler ancak babalardan örfe göre bir ücret umuyorduk. Annesine gelince; o bize hangi ücreti verebilirdi ki? Vallahi arkadaşlarımdan benden emzirecek bir çocuk almayan bir kadın kalmamıştı. Ondan başkasını bulamayınca kocam Haris b. Abduluzza'ya dedim ki: "Vallahi arkadaşlarım arasında yanımda emzirecek çocuk yokken geri dönmekten hoşlanmıyorum. Yemin olsun ki o yetime gidip onu alacağım." Kocam "Sıkıntı yok" dedi. Akabinde gidip onu aldım. Vallahi onu ancak başkasını bulamadığım için almıştım. Derken onu bineğime getirdim. Memem ona Allah'ın dilediği kadar sütle yöneldi. O da kanana kadar içti. Sonra kanana kadar kardeşi içti. Kocam yaşlı eşeğimize doğru kalktı. Bir de baktık ki o da sütle dolmuş. Hemen onu sağdık ve kanana kadar içtik. O gece, en iyi gecemiz olmuştu. Kocam dedi ki: "Ey Halime! Vallahi senin mübarek bir can aldığını düşünüyorum. Onu aldıktan sonra hayatımızın en hayırlı gecesini geçirdiğimizi görmedin mi?" Peşinden Allah Teâlâ bizim için hayrı arttırmaya devam etti. Sonra yurdumuza dönmek üzere yola çıktık. Allah'a yemin olsun ki dişi eşeğim öyle hızlı gidiyordu ki erkek eşekler ona yetişemiyordu. Öyle ki arkadaşlarım "Yuh sana ey Ebû Zi'b'in kızı! Bu, bizimle üzerinde yola çıktığın eşeğin mi?" diye soruyordu. Ben "Evet. Bu kesinlikle odur" deyince, onlar da "Vallahi onun bir durumu var" diyorlardı. Sonrasında Beni Sa'd yurduna vardık. Vallahi oradan daha kurak bir yer bilmiyorum. Buna rağmen koyunlarımızı salıyor, onlar tok ve süt dolu halde geri

¹²⁰⁵ İsnadı çok zayıftır.

• İsnadında Abdullah b. Şebib vardır. İbn Halid'dir. Mekkelidir, Basra'da ikamet etmiştir. Künyesi Ebû Said'dir. Tarihçidir, büyük alimdir. Ne var ki hadiste aşırı zayıftır. Ebû Ahmed el-Hakim dedi ki: "Hadisleri gidicidir." Bk. Cerh ve Tadil (5/83) – Kamil fi'd Duafa (4/1574) – Mizan (2/438) – Lisan (3/229)

Tahrif: Bunu rivayet eden başka bir esere rastlamadım.

dönüyorlardı. Biz de dilediğimiz kadar onu sağıyorduk. Çevremizde bir damla süt veren bir koyunu olan yoktu. Koyunlarının hepsi aç halde geri dönüyorlardı. Öyle ki çobanlarına "Ebû Zi'b'in koyunlarını saldıgın yere sal" diyorlardı. Çoban onları da benim koyunlarımın otladığı yerde otlatıyor, yine de aç halde dönüyorlardı. Bir damla dahi sütleri yoktu. Bizim koyunlarımız ise tok ve sütlü halde geliyorlar, biz de dilediğimiz kadar sağıyorduk. İki yaşına varana dek Allah Teâlâ bize bereket göstermeye devam etti. Öyle geliyordu ki diğer çocuklar kendisine benzemiyordu. Vallahi iki yaşına vardığında elli butlu bir çocuk olmuştu. Derken onu annesine getirdik. Onda gördüğümüz bereket dolayısıyla onu kısıyor, esirgiyorduk. Annesi onu gördüğünde "Ey annesi! Bırak da çocuğumuzu bir daha ki sene geri getirelim. Çünkü Mekke'deki hastalığın ona da bulaşmasından korkuyoruz" dedik. Biz bunu o kadar çok söyledik ki, en sonunda "Evet" dedi. Derken yurdumuza dönüp iki veya üç ay ikamet ettik. Günlerden bir gün, evlerimizin arkasında süt kardeşiyle koyunlarımız arasındaydı. Derken kardeşi panikle geldi. Dedi ki: "Şu Kureyşli kardeşim! Beyaz elbiseli iki kişi yanına gelip onu yatırdılar ve karnını yadılar." Bunun üzerine ben ve babası panikle dışarı fırladık. Onu ayakta rengi atmış bir halde bulduk. Babası hemen onu kucakladı ve "Yavrucuğum! Ne oldu sana?" diye sordu. O da şöyle anlattı: "Beyaz elbiseli iki adam yanıma gelip beni yatırdılar ve karnımı yadılar. Sonra oradan bir şey çıkarıp attılar. Sonra da eski haline getirdiler." Hemen onu alıp geri döndük. Babası dedi ki: "Ey Halime! Oğlumun başına bir musibet gelmesinden korkuyorum. Hadi gidelim de korktuğumuz şey gerçekleşmeden ailesine verelim." Hemen onu götürdük. Annesi onu gördüğü için korktu ve "Onu geri getirmenizin sebebi nedir?" diye sordu. Biz ise kararlı bir şekilde durumu gizledik. Dedik ki: "Ey annesi! Hayır, vallahi kötü bir şey yok. Sadece Allah Teâlâ bizim görevimizi üstlendi, bizler de sorumluluğumuzu yerine getirdik. Ölmesinden veya kaza geçirmesinden korktuk, dedik." Bize "Size ne oldu? Bana dürüstçe söyleyin" dedi. Bize o kadar çok sordu ki mecburen anlatmak zorunda kaldık. Bunun üzerine "Onun için şeytandan mı korkunuz? Vallahi şeytan ona kesinlikle işemez. Yemin olsun ki şu oğlumun şanı olacaktır. Size onun haberini vereyim mi?" dedi. Bizler "Tabii ki" diye cevap verdik. Dedi ki: Ona hamile kaldım. Ondan daha hafifine kimse hamile kalmamıştır. Ona hamile kaldığımda uykumdayken sanki benden bir nur çıkıp Şam saraylarını aydınlattığı gösterildi. Sonra onu doğurduğumda bebeklerde olmayan bir hal oldu; ellerine dayanmış başını semaya dikmiş bir halde dünyaya geldi. Artık onu bırakıp gidin!"¹²⁰⁶

¹²⁰⁶ İsnadı zayıftır.

- Senesinde Cehm b. Ebi Cehm vardır. Zehebl dedi ki: "Tanınmamaktadır." Halime es-Sa'diyye'nin kıssasını aktarmıştır. İbn Hibban, Sıkat'ta kendisini zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir. Bk. Sıkat (4/113) – Mizan (1/426)
- Yine senesinde Ahmed b. Abdulcebbar el-Atâridi vardır. Zayıftır. Bk. 199.cu rivayet.
- Yine senesinde Yunus b. Bükeyr b. Vasil eş-Şeybani vardır. Künyesi Ebû Bekir el-Cemal'dir,

965. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) çocuklarla oynarken Cibril (a.s.) ona geldi. Onu sırt üzeri devirip kalbini yardı. Kalbi çıkarıp ondan bir kan pıhtısı çıkardı. Sonra 'Bu, şeytanın sendeki payıdır' dedi. Sonra kalbini altın bir tasta zemzem suyuyla yıkadı. Sonra yarasını sarıp kalbini yerine koydu. Çocuklar koşarak annesine yani sütannesine geldiler ve 'Şüphesiz ki Muhammed öldürüldü!' dediler. Ailesi hemen ona doğru koştular. Onu gördüklerinde beti benzi atmıştı."

Enes dedi ki: "Onun (s.a.v.) göğsünde dikiş izini görürdüm."¹²⁰⁷

SEKSEN BEŞİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) GÖNDERİLİŞİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Nebîmiz Muhammed (s.a.v.) Âdem'in (a.s.) yaratılmasından önce de peygamber olup Allah Teâlâ onu sahih nikah sonucunda annesinin karından çıkarana dek peygamberlerin ve onların oğullarının bellerindeydi. Kerim olan Mevlası onu korumuş, bakımını üstlenmiş ve buluğa erene dek gözetmiştir. Allah Teâlâ ona Kureyş'in putlarını ve üzerinde oldukları küfrü nefret ettirmiş, ona şiir veya cahiliye huylarından herhangi bir şeyi öğretmemiştir. Bilakis Mevlası ona tek ve ortaksız olan kendisine ibadet etmesi emretmiştir. Şeytanın onun üzerinde hiçbir gücü yoktur. Kendisine vahiy gelene dek Kerim olan Mevlasına ihlaslı bir şekilde ibadet ederdi. Ona ilahi mesajın tebliğini emretmiş, onu insan olsun cin olsun tüm yaratılmışlara göndermiştir. Gönderildiğinde kırk yaşındaydı. Mekke'de on sene kaldı. Bu süre zarfında Allah Teâlâ'ya davet etti. Ona eziyet ettiler ama o sabretti. Ona cahillik ettiler ama o tahammül etti. Sonra Allah Teâlâ onun Medine'ye hicret etmesine izin verdi. Orada da on sene ikamet etti ve altmış yaşından sonra vefat etti.

Kufelidir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Yahya b. Zekeriya b. Ebî Zaid, İbn Hibban'dan aktarmakta kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Takrib (s. 612 Avâme) – Tehzib (11/436).

Tahrîç: İbn Hibban, Sahih (Mevarid, 2094 s. 512) – Ebû Ya'la, Müsned (13/93 Hasen Selim ed-Darani tahkiki) – Taberani, Kebir (24/212) – Ebû Nuaym, Delail, 94 – Taberi, Tarih (2/158) – Beyhaki, Delail (1/133). Muhammed b. İshak yoluyla bu şekilde... Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (8/220) bunu zikretmiş, Ebû Ya'la ve Taberani'ye nispet etmiş ve şöyle demiştir: "İkisinin de senedindeki raviler sikadır."

1207 İsnadı hasendir.

• Senedinde el-Ayşî vardır. Sikadır. Bk. 716.cı rivayet.

• Yine senedinde Şeyban vardır. İbn Ferruh Ebû Şeybe el-Habatî el-Ubellî'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Ebû Hatim dedi ki: "İnsanlar son dönemlerinde ona mecbur kaldılar." Dokuzuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. 75.cı rivayet.

Tahrîç: Müslim, Sahih, İman Rasûlullah'ın (s.a.v.) Miracı Babı, 621 (1/147) – Ahmed, Müsned (3/121, 149, 288) – Ebû Ya'la, Müsned, 3374, 3507 (Hasen Selim tahkiki) – Ebû Avane, Müsned (1/125) – Abd b. Humeyd, 1308 (s. 390) – İbn Hibban, Sahih, 6334 (14/242 Balaban tertibi ile) – Beyhaki, Delail (1/146) – Ebû Nuaym, Delail (s. 168) – Beğavi, Şerhu's-Sünne, 3602 (7/64)

966. ... Rebi'a b. Ebi Abdurrahman dedi ki: Enes b. Malik'i (r.a.) şöyle derken işittim: "Allah'ın Nebîsi (s.a.v.) kırk yaşındayken gönderildi. On sene Mekke'de, on sene Medine'de durdu. Altmış yaşında iken de vefat etti." ¹²⁰⁸⁻¹²⁰⁹

967. ... Rebi'a b. Ebi Abdurrahman'dan; kendisi Enes b. Malik'i (r.a.) şöyle derken işitmiştir: "Nebî (s.a.v.) kırk yaşının başlarında gönderildi. On sene Mekke'de, on sene Medine'de durdu. Altmış yaşının başlarında vefat ettiğinde saç ve sakalında yirmi tane beyaz tel yoktu." ¹²¹⁰

SEKSEN ALTINCI BÂB: VAHİY ONUN (S.A.V.) ÜZERİNE NASIL İNDİ?

968. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah'a (s.a.v.) gelmeye başlayan ilk vahiy sadık rüya idi." Yine şöyle dedi: "Ayrıca Rasûlullah'a (s.a.v.) yalnızlık sevdirdi. Hira Mağarası'nda günlerce durur, ibadet ederdi. Tâ ki ona (s.a.v.) vahiy geldi." ¹²¹¹

¹²⁰⁸ Bu rivayet, cumhurun meşhur görüşüne muhaliftir. Şöyle ki; cumhura göre Nebî (s.a.v.) altmış üç yaşında vefat etmiştir. Hişam b. Hassan'ın İkrime yoluyla İbn Abbâs'tan yaptığı şu rivayet de bunu göstermektedir: "Mekke'de on üç yıl Medine'de on yıl kaldı. Kırk yaşındayken gönderildi. Altmış üç yaşında vefat etti." Âlimler, bu rivayetleri sahih ve meşhur olan cumhurun görüşüne uygun olarak açıklamış, ihtilaflı gibi görülenleri cemetmişlerdir. Bk. Tarih-i Taberi (2/291) – Fethu'l Bari (7/757) – Muhtasar Şemail-i Tirmizi, Şeyh Elbani tahkiki (s. 192). Allah en iyisini bilir.

¹²⁰⁹ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Kurra b. Abdurrahman b. Cibril el-Mearifi el-Mısri vardır. Saduk olmakla birlikte münker rivayetleri vardır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 455 Avâme) – Tehzib (8/372). Ne var ki bir sonraki rivayette de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

- Yine senedinde Rebi'a b. Ebi Abdurrahman vardır. Fakihdir, sikadır, meşhurdur. Bk. 545.ci rivayet.

- Yine senedinde Muhammed b. Yusuf es-Sabbah el-Gazizi vardır. Bağdat ahalisindendir. İbn Vehb'ten rivayette bulunurdu. H. 239'da vefat etmiştir. İbn Ebi Hatim ile İbn Hibban, Sikat adlı eserlerinde kendisinden bahsetmişler ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememişlerdir. Hatib dedi ki: "Sika idi." Bk. Cerh ve Tadil (8/120) – Sikat (9/84) – Tarih-i Bağdat (3/392)

Tahric: Buhârî, (buradakinden daha tamam bir şekilde) Libas, Babu'l Ca'd, 5900 (10/368), Menakıb, 3547, 3548 (6/652) – Müslim, Fezail, Babu Sıfatı'n Nebî (s.a.v.), 2347 (2/919) – Tirmizi, Menakıb, 3623 – Malik, Muvatta, - Sıfatu'n Nebî (s.a.v.) (2/919) – Ahmed, Müsned (3/130, 240) – İbn Sa'd, Tabakat (1/149) – Beyhaki, Delail (7/236) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3529 (7/19) – Taberi, Tarih (2/291) – İbn Hibban, Sahih (İbn Balaban tertibi ile 6387, 14/298, 300)

¹²¹⁰ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Süleyman b. Bilal vardır. Sikadır. Bk. 140.ci rivayet.

- Yine senedinde Abdullah b. Mesleme el-Ka'nebi el-Harisi vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır, Basralıdır. Sikadır, dokuzuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 323 Avâme)

- Yine senedinde Muhammed b. Rizkullah el-Kelvezani vardır. Sikadır. Bk. 938.ci rivayet.

Tahrici 966.cı rivayette geçti.

¹²¹¹ İsnadı hasendir.

- Senedinde Salih b. Ebi'l Ahzar el-Yemami vardır. Haşim b. Abdülmelik'in azatlısıdır. Basra'da ikamet etmiştir. Zayıf olmakla birlikte itibar edilir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 271 Avâme). Bir sonraki hadiste Ma'mer, kendisine mütâbaat etmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadır. Ayrıca hadis, tahricte de görüleceği üzere sahihtir.

969. ... Urve b. Zübeyr'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah'a (s.a.v.) gelmeye başlayan ilk vahiy uykuda görülen sadık rüya idi. Hiçbir rüya görmezdi ki, sabahın aydınlığı gibi meydana gelmesin. Sonra kendisine yalnızlık sevdirdi. Hira'ya gelir, orada sayılı gecelerce ibadet eder, bunun için yanına azık da alırdı. Sonra Hatice'nin (r.anhâ) yanına döner, aynı şeyi yapmak için tekrardan azık hazırlardı. Tâ ki o Hira Mağarası'nda iken vahiy ona gelene dek bu böyle sürdü. O mağaradayken melek ona geldi ve "Oku" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ona 'Ben okuyan değilim' dedim. Bunun üzerine beni alıp takatim kesilene dek sıkı. Sonra beni salıp 'Oku' dedi. Ben tekrar 'Ben okuyan değilim' dedim. Bunun üzerine beni ikinci kez alıp takatim kesilene dek sıkı. Sonra beni salıp 'Oku' dedi. Ben tekrar 'Ben okuyan değilim' dedim. Sonra beni üçüncü kez alıp takatim kesilene dek sıkı. Sonra beni saldı ve 'Oku, yaratan Rabbinin adıyla' âyetini 'İnsana bilmediğini öğretti' (Alak, 1-5) kısmına kadar okudu." Kalbi titreyerek geri döndü. Tâ ki Hatice'nin yanına varınca 'Beni örtün, beni örtün!' buyurdu. Hemen onu örttüler. Tâ ki korkusu gidince 'Ey Hatice! Bana ne oluyor?' buyurdu ve kendisine olanları anlattı. Ayrıca 'Kendi adıma korktum' buyurdu. Hatice dedi ki: Hayır, asla! Müjde sana! Allah seni asla rezil etmeyecektir. Çünkü sen sıla-i rahim yapar, doğru söz söyler, gücü yetmeyenlere destek olur, misafir ağırlar ve başa gelen hak musibetlerde yardım edersin."¹²¹²

970. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: "Nebî'yi (s.a.v.) vahyin kesilme süreci ile ilgili şöyle buyururken işittim..." Hadisin bir kısmında şöyle geçer: "Bir keresinde yürüyordum. O sıra semadan bir ses işittim. Hemen kafamı kaldırdım. Bir de baktım ki, Hira'da bana gelen melek, gökle yer arasında bir kürsü üzerinde oturuyor. Bundan dolayı korkuyla doldum. Hemen geri dönüp 'Beni örtün, beni örtün, beni sarın, beni sarın!' dedim. Bunun üzerine Allah Teâlâ "Ey örtünen! Kalk ve uyar! Sadece Rabbinin büyükle! Elbiseni temizle! Pislîği terk et!" (Müddessir, 1-5) âyetlerini indirdi." Pislikten kasıt putlardır. Bu âyetler, namaz farz kılınmadan öncedir.¹²¹³

Tahrîç: Bu hadis, birkaç lafızla uzun ve muhtasar olarak rivayet edilmiştir. Bk. Buhârî, Bed'u'l Vahyi, 3 (1/3), Enbiya, 3392, Tefsir, 4353, 4655, Tabir, 6982 (12/368) – Müslim, Bâb Bed'i'l Vahyi Bi Rasûlillah (s.a.v.), 252 (1/139) – Abdurrezzak, Musannef, 9719 (5/321) – İmam Ahmed, Müsned (6/153, 232, 233) – Tayalisi, Müsned, 1469 (s. 207) – Tirmizi, Menakıb, 3632 (5/596) – Hakim, Müstedrek (3/184) – Taberi, Tarih (2/298) – Ebû Avane (1/110, 113) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3735 (13/316) – Beyhaki, Delail (2/135) – Beyhaki, Sünen-i Kübra (9/5, 6) – Ebû Nuaym, Delail (1/275)

1212 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Hasen b. Ebi Rebi' vardır. İbn Yahya'dır, saduktur. Bk. 323.cü rivayet. Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Muhammed b. Sehl b. Asker vardır. Bk. 668.ci rivayet.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

1213 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Huşeyş b. Asram vardır. Sika hafızdır. Bk. 700.cü rivayet.

971. ... Ubeyd b. Umeyr, Cibril'in (a.s.) kendisine gelmesiyle birlikte Rasûlullah'a (s.a.v.) vahyin nasıl başladığı ile ilgili şöyle anlatmıştır: Nebî (s.a.v.) Sen Allah'ın rasûlüsün, ben de Cibril'im' diye bir ses işittim: Bunun üzerine görmek için kafamı kaldırdım. Bir de baktım ki Cibril, bir adam suretinde ayaklarını göğün ufkunda uzatmış ve 'Ey Muhammed! Sen Allah'ın rasûlüsün, ben de Cibril'im' diyor. Ona iyice bakayım diye duruverdim. Ne ileri gidiyor ne de geri geliyordum. Derken yüzümü semanın diğer ufuklarına çevirdim. Buna rağmen hangi köşeye baksam, ille de onu aynı şekilde görüyordum. Böyle ayakta kalmaya devam ediyordum ki Hatice beni araması, bulunca da geri getirmesi için birisini yollamış. Adam geldiğinde ben hâlâ ayaktaydım. Sonra yanımdan çekildiler, ben de çekilip ailemin yanına döndüm. Derken Hatice'nin yanına vardım. Bana 'Neredeydin?' diye sordu. Ben de 'Asıl uzaklık, şair ve mecnun içindir'¹²¹⁴ dedim. Bunun üzerine 'Seni bundan Allah'a sığındırırım. Ey amcamın oğlu! Galiba sen bir şey gördün?' dedi. Ben de 'Evet' dedim ve ona olan biteni anlattım. Dedi ki: Müjde sana ey amcamın oğlu! Hatice'nin nefsi elinde olana yemin ederim ki senin bu ümmetin peygamberi olmanı ümit ediyorum."¹²¹⁵

972. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Hatice, kendisine kocasının Cibril'i anlattığından bahsedince Varaka dedi ki: Sübbûhan, sübbûhan! İçerisinde putlara ibadet edilen şu yerde Cibril'in ne zikri olabilir? Cibril, Allah'ın kendisi ile rasûlleri arasındaki eminidir. Şimdi onun gördüğü yere git. Onu gördüğünde yüzünü aç. Eğer Allah katından ise onu göremeyeceksin.' Hatice hemen söylediğini yaptı. Yüzünü açtığı anda Cibril (a.s.) kayboldu, görülmedi. Hemen gelip Varaka'ya durumu haber verdi. Bunun üzerine 'Yemin olsun ki ona İsrailoğulları'nın, çocuklarına an-

* Yine senesinde Muhammed b. Yahya b. Faris vardır. Sikadır, hafızdır, celildir. Bk. 428.ci rivayet.

Tahriç: Buhârî, Tefsir, Bâb Ve'r Rucze Fehcur, 4926 (8/547) – Müslim, İman, Bâb Bed'i'l Vahyi, 161 (1/143) – Ahmed, Müsned (3/325, 377) – Tirmizi, Tefsir, Bâb (Min Sureti'l Müddessir), 4325 (5/428) – İbn Hibban, Ebû Ya'la, 1948 (3/451) – Taberi, Tefsir (29/90) – Ebû Avane, Müsned (1/113, 114, 115) – Beyhaki, Delail (2/155) – Ebû Nuaym, Delail (1/278) – İbn Mende, İman, 687 (2/695). Cabir yoluyla bu şekilde...

¹²¹⁴ Bu, kınama üslubudur. Bizim Türkçede kullandığımız "Aman uzak olsun!" cümlesi gibidir. (Çev.)

¹²¹⁵ İsnadı hasendir.

* Senesinde Muhammed b. Abbad vardır. İbn Âdem'dir, makbuldür. Bk. 758.ci rivayet. Ne var ki Taberi'nin tahriçte zikredilecek rivayetinde olduğu üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

* Yine senesinde Bekir b. Süleyman vardır. Kendisi el-Esvari'dir. Bk. 758.ci rivayet.

* Yine senesinde Muhammed b. İshak vardır. Bk. 667.ci rivayet. Burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.

* Yine senesinde Vehb b. Keysan vardır. Kureyş azatlısıdır. Künyesi Ebû Nuaym el-Muallim'dir, Medinelidir. Dördüncü tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 585 Avâme)

Tahriç: İbn Cerir et-Taberi, Tarih (2/300). Humeyd yoluyla "Bize Seleme tahdis etti; Muhammed b. İshak'tan" senediyle buradakinden daha uzun bir şekilde... Ayrıca bu isnatla bk. İbn Hişam, Siyer (1/298)

cak parayla öğrettiği Namus-u Ekber gelmektedir' dedi. Sonra Varaka, davetin açığa çıkacağı zamanı beklemeye koyuldu."¹²¹⁶

973. ... Amr b. Şurahbil'den; Rasûlullah (s.a.v.) Hatice'ye (r.anhâ) şöyle buyurdu: "Şüpheli yok ki yalnız kaldığımda bir nida işittim. Gerçekten bunun büyük bir durum olduğundan korktum." Hatice dedi ki: "Maazallah! Allah sana bunu yapacak değildir. Çünkü Allah'a yemin olsun ki sen emanete sahip çıkar, sıla-i rahim yapar ve doğru konuşursun. Ebû Bekir (r.a.) Rasûlullah (s.a.v.) yokken girdiğinde ve sonrasında Hatice ona kocasının olayını anlattığında Hatice dedi ki: "Ey Atik! Muhammed'le birlikte Varaka'ya git." Rasûlullah (s.a.v.) geldiğinde Ebû Bekir hemen onun elinden tuttu ve 'Hadi, doğru Varaka'ya!' dedi. Bunun üzerine 'Sana kim haber verdi?' buyurdu. Ebû Bekir, Hatice'nin haber verdiğini söyledi. Ardından ikisi gidip olayı ona anlattılar. Buyurdu ki: "Tek başıma yalnız kaldığımda arkamdan 'Ey Muhammed' diye bir nida işittim. Hemen oradan kaçarak ayrıldım." Bunun üzerine Varaka "Böyle yapma! Sana geldiğinde sağlam dur ki ne söyleyeceğini dinle. Sonra da bana gelip haber ver" dedi. Yine yalnız kaldığında ona dedi ki: "Ey Muhammed! De ki: Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle... Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur... ve sapıkların yoluna da değil (Fatıha, 5) De ki: Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur." Hemen Varaka'ya geldi ve ona olup biteni anlattı. Bunun üzerine Varaka şöyle dedi: "Müjde sana müjde! Şehadet ederim ki sen Meryem oğlu İsa'nın müjdelediği kişisin. Sana gelen ile Musa'ya gelen Namus aynıdır. Doğrusu sen, kesinlikle gönderilen bir peygambersin. Doğrusu bugünden sonra sana cihad emredilecek. Yemin ederim ki eğer o günlere yetişsem, kesinlikle senin yanında cihad edeceğim." Varaka vefat ettiğinde Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Yemin ederim ki cennette o keşişi üzerinde ipek elbiselerle gördüm. Çünkü o bana iman etmiş, beni tasdik etmişti." Yani Varaka.¹²¹⁷

1216 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Yahya b. Urve b. Zübeyr vardır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan sordum. Dedi ki: Hadisleri terk olunmuştur, hadiste çok zayıftır." Bk. Cerh ve Tadil (5/158)
- Yine senedinde Yakûb b. Muhammed ez-Zühri vardır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmi ve zayıflardan rivayeti vardır. Bk. 320.ci rivayet.
- Yine senedinde Abdullah b. Muhammed b. Hallad Ebû Umeyye vardır. Vasıtlıdır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (8/368) ve Eslem er-Razzaz, Tarih-i Vasıt'ta (s. 191) zikretmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememişlerdir.

Tahrîç: Bk. İbn Hişam, Siyer (1/191)

1217 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde İbn İshak'ın muan'an olarak aktarımı vardır. Bk. 667.ci rivayet.
- Yine senedinde mürsel aktarım vardır. Amr b. Şurahbil sika, âbid, muhadramdır. Bk. Takrib (s. 422) – Hafız İbn Kesir dedi ki: "Mürseldir, metinde gariplik vardır ki o da Fatıha'nın ilk inen âyetler olmasıdır." Bk. Bidaye ve Nihaye (3/10)
- Yine senedinde Ahmed b. Abdulcebbar el-Atâridi vardır. Zayıftır. Bk. 199.cu rivayet.

974. ... Muhammed b. İshak dedi ki: Anlattıklarına göre Hatice (r.anhâ), kendisine Rasûlullah'ın (s.a.v.) durumunu anlattığında Varaka b. Nevfel b. Esed b. Abduluzza şöyle demiştir:

"Ey Hatice! Eğer bu haksa bil ki,
Bize anlattığına göre Ahmed bir rasûldür.
Ona Cibril ile Mikail beraberce geliyor.
Allah'tan göğsü genişleten bir vahiy iniyor..."
Ravi daha sonra şiirin tamamını zikretti.¹²¹⁸

SEKSEN YEDİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) ÖNCEKİ KİTAPLARDA BAHSEDİLEN SIFAT VE ÖZELLİKLERİ

975. ... Talha b. Ubeydullah el-Huzai'den; kendisi Nebî'nin (s.a.v.) hanımı Ümmü Seleme'yi (r.anhâ) şöyle derken işitmiştir: "Hiç şüphesiz bazı kitaplarda Rasûlullah'ın (s.a.v.) özelliklerini şöyle görürdük: O; kaba ve sert değil, pazarlarda bağırıp çağırılmaz; kötülüğü işittiğinde onu daha da alevlendirmez aksine kötülük ateşini söndürür. Kendisine, insanlar Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik edene dek kör gözleri açmak, sağır kulakları duyar hale getirmek ve eğri dilleri düzeltmek için bazı anahtarlar verilmiştir."¹²¹⁹

• Yine senesinde Yunus b. Bükeyr vardır. İbn Vasil eş-Şeybani'dir. Künyesi Ebû Bekir el-Cemal'dir, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte hata ederd. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (612 Avâme)

• Yine senesinde Yunus b. Amr vardır. İbn Ebi İshak es-Sebü'dir. Künyesi Ebû İsrail'dir. Saduk olmakla birlikte azıcık vehmederd. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 613 Avâme) – Tehzib (11/433) – Mizanu'l İtidal (4/482)

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, Meğazi (8/38) – Beyhaki, Delail (2/258) – Vahidi, Esbabu'n Nüzul (s. 16, Seyyid Ahmed Şakir tahkiki). Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (1/2) bunu Delail adlı eserinde Ebû Nuaym ile Sa'lebi'ye de nispet etmektedir.

1218 İsnadı bir önceki gibidir.

Tahric: Ebû Nuaym, Delail-i Nubuvve (1/280) – Beyhaki, Delail-i Nubuvve (1/405, Abdurrahman Muhammed Osman tahkiki)

1219 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Abdullah b. Sa'd b. İbrahim vardır. İbn Sa'd b. Abdurrahman b. Avf'tır. Künyesi Ebû'l Fazl ez-Zühri'dir. Sikadır, on birinci tabakadandır ve H. 260'ta vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (10/323) – Tehzib (s. 371)

• Yine senesinde Abdullah'ın amcası Yakûb b. İbrahim b. Sa'd b. İbrahim vardır. Künyesi Ebû Yusuf'tur, Medinelidir. Sikadır, fazıldır. Dokuzuncu tabaka küçüklerinden olup H. 208'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (s. 607)

• Yine senesinde babası İbrahim b. Sa'd b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf ez-Zühri vardır. Künyesi Ebû İshak'tır, Medinelidir. Sikadır, hüccettir. Hakkında zedelemeyen bir şekilde kelim edilmiştir. Sekizinci tabakadan olup H. 185'de vefat etmiştir. Bk. 73.cü rivayet.

• Yine senesinde Velid b. Kesir el-Mahzumi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Medinelidir. Sa- duktur, meğazi bilginidir. Birçok kişi, kendisini sika saymıştır. Harici görüşüne sahip olmakla suç- lanmıştır. Altıncı tabakadan olup H. 151'de vefat etmiştir. Bk. Takrib (s. 583) – Tehzib (11/148)

976. ... Talha b. Ubeydullah b. Keriz'den; Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımı Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: "Hiç şüphesiz bazı kitaplarda Rasûlullah'ın (s.a.v.) özelliklerini şöyle görürdük: İsmi Mütevekkil'dir, kaba ve sert değil, pazarlarda bağırıp çağırmaz; kötülüğü işittiğinde onu daha da alevlendirmez aksine kötülük ateşini söndürür. Kendisine, insanlar Allah'tan başka ilah olmadığına şahitlik edene dek Allah Teâlâ'nın kendisiyle kör gözleri açması, sağır kulakları işitir hale getirmesi ve eğri dilleri düzeltmesi için bazı anahtarlar verilmiştir."¹²²⁰

977. ... Ebû Selam ed-Dimeşki ve Amr b. Abdullah eş-Şeybani'den rivayet edildiğine göre onlar, Ebû Umame el-Bahili'yi Amr b. Abese es-Sülemi'den (r.a.) şöyle anlatırken işitmişlerdir: "Cahiliyede kavmimin ilahlarından yüz çevirmiş, onları batıl ilahlar görmüştüm. Kavmim taşlara ibadet ederlerdi. Halbuki taşlar ne zarar ne de fayda verebilirler. Derken kitap ehlinden biri ile karşılaşmış, kendisine 'En faziletli din nedir?' diye sormuştum. Bana dedi ki: "Mekke'den bir adam çıkacak; kavminin ilahlarından yüz çevirip Allah'a davet edecek. İşte o, en faziletli dini getirecek. O Adamı işittiğinde hemen ona tâbi ol." Bunun üzerine Mekke'den başka bir derdim olmadı. Mekke'ye gidip 'Acaba orada bir olay oldu mu?' diye araştırıyordum. Mekkeliler de 'Hayır' diye cevap verdiklerinde dönüp aileme gidiyordum. Ailem, Mekke'den çok da uzak sayılmazdı. Binit üzerine Mekke'den çıkan insanlar gördüğümde onlara da 'Mekke'de bir olay veya haber oldu mu?' diye sorardım. Onlar da 'Hayır' cevabını verirlerdi. Oturmuş yolda bekliyordum. Derken bir atlı yanımdan geçti. Kendisine 'Nereden geldin?' diye sordum. Adam 'Mekke'den' dedi. Ben 'Mekke'de bir olay oldu mu?' diye sordum. Adam 'Evet. Adamın biri kavminin ilahlarından yüz çevirdi ve başkasına davet etti' dedi. İçimden 'İşte bu istediğim kişidir' dedim ve bineğimi hazırlayıp Mekke'ye vardım. Gidip daha önce konakladığım yerde konakladım. Hakkında soru sordum. Gördüm ki durumu daha gizliymiş. Kavmi ise ona karşı cüretkâr davranmaktaydı. Ona usulca yaklaşip selam verdim. Sonra dedim ki:

- Sen nesen?

Buyurdu ki:

- Nebîyim.

- Nebî nedir?

• Yine senesinde Ebû Halhale vardır. Muhammed b. Amr b. Halhale ed-Deyli'dir. Medinelidir. sikadır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 499 Avâme)

• Yine senesinde Talha b. Ubeydullah vardır. İbn Keriz el-Huzai'dir. Künyesi Ebû Mutarrif'tir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 283)

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir esere rastlamadım. Ne var ki bu ve sonrakine Âişe, Ali ve Abdullah b. Amr b. As hadisleri şahitlik etmektedir. Bk. Tirmizi, Kitabu'l Birr, 2017 – Tirmizi, Şemail, 334 (s. 198) – Buhârî, 2124 (4/402) – Ahmed, Müsned (2/147). Ayrıca 980 numaralı rivayete bakınız.

1220 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

- Allah'ın Rasûlüdür.

- Seni kim gönderdi?

- Allah.

- Ne ile gönderdi?

- Sila-i rahim yapılması, kan davalarının durdurulması, yolların güvenli kılınması, putların kırılması ve yanında tek ve ortaksız olan Allah'a ibadet edilip O'na hiçbir şeyin ortak koşulmaması ile.

- Seninle gönderdikleri ne güzel! Seni şahit tutarım ki sana iman ettim, seni tasdik ettim. Peki, senin yanında kalayım mı veya senin görüşün nedir?

- İnsanların getirdiklerime olan hoşnutsuzluklarını görmüyor musun? Ailenin yanında bekle. Bir yere çıktığımı işittiğinde bana tâbi ol.

Derken Medine'ye doğru çıktığını işittiğimde yürüyerek yanına vardım. Sonra 'Ey Allah'ın Nebîsi! Beni tanıdın mı?' diye sordum. Buyurdu ki: "Evet. Sen, Mekke'de yanıma gelen es-Sülemi'sin. Sana şöyle-şöyle demiş, sen de bana böyle-böyle demiştin..." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹²²¹

SEKSEN SEKİZİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) TEVRAT VE İNCİL'DEKİ SIFATLARI İLE KİTAP EHLİNE, KİTAPLARINDA ONA TÂBİ OLMALARININ EMREDİLDİĞİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Önceki sayfalarda Allah Teâlâ'nın şu sözü geçmişti: "Buyurdu ki: Azabımı dilediğime isabet ettiririm. Rahmetim ise her şeyi kuşatmıştır ama onu takvalı olup zekatı verenlere ve âyetlerimize iman edenlere yazacağım. O kimseler ki yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı olarak buldukları ve kendilerine marufu emreden, münkeri yasaklayan, temiz-hoş şeyleri helal kılıp pis-kötü şeyleri haram kılan, üzerlerinden ağır yüklerini indiren ümmi nebî Rasûl'e tâbi olurlar..." (A'raf, 156-157)

¹²²¹ İsnadı hasendir.

• Senedinde Amr b. Abdullah eş-Şeybani el-Hadrami vardır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. 882.cı rivayet. Ebû Selam ed-Dimeşki kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Kendi şehri olan Humus ahalisinden yaptığı rivayetlerde saduktur. Bk. 23.cü rivayet. Bu, o rivayetlerdendir.

• Yine senedinde İbrahim b. Ala ez-Zübeydi vardır. İbn Dahhak'tır, İbn Zibrik olarak tanınır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan sordum. Dedi ki: Saduktur." İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmiş ve "Garip rivayetlerde bulunurdu" demiştir. Bk. Cerh ve Tâdil (2/121) – Sikat (8/71)

• Yine senedinde Ebû Selam ed-Dimeşki vardır. Kim olduğuna dair henüz bir bilgiye rastlamadım.

Tahrîc: Müslim, Salatu'l Müsafirin, İslamu Amr b. Abese, 832 (1/569) – Ahmed, Müsned (4/132) – İbn Sa'd, Tabakat (215, 216)

Allah Teâlâ yine şöyle buyurur: "Hani Meryem oğlu İsa şöyle demişti: Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ki ben, Allah'ın önümdeki Tevrat'ı tasdik etmek ve benden sonra ismi Ahmed olan bir rasûlü müjdelemek için size gönderdiği rasûlüyüm." (Saf, 6)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Yahudiler gerçekten şunu biliyorlardı: Muhammed (s.a.v.) bir peygamberdir, gönderilmiş biridir, ona tâbi olmaları üzerlerine vaciptir ve dinlerini onun dini için terk edeceklerdir. Ayrıca kıtaları olmayan müşriklere, onun peygamberliğini açıklamaları gerekir. Yahudiler, Nebî (s.a.v.) gönderilmeden önce Araplarla savaşırlardı. Araplar onları hezimete uğrattıncaya Yahudiler birbirlerine şöyle derlerdi: "Gelin de Araplarla olan savaşlarımızda, kitabımızda Araplardan nebî olarak çıkacağı yazılı Muhammed vesilesi ile zafer dileyelim." Bundan sonra düşmanla karşılaştıklarında "Allah'ım! Çıkarmayı vâdettiğin ümmi nebî Muhammed'in hakkı için onlara karşı kesinlikle bize zafer vermelisin" derlerdi. Böylece Yahudiler, Araplara karşı yardım görmüş, zafer kazanmışlardı. Bununla birlikte Nebî (s.a.v.) çıktığında, onun bir peygamber olduğu hususunda hiçbir şüphe olmayan bilgilerine rağmen sırf kıskançlıktan onu inkâr ettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ onları lanetledi. Allah Teâlâ şu âyeti indirdi: "... Halbuki önceleri kâfirlere karşı fetih istiyorlardı. Ne zaman ki tanıdıkları kendilerine geldi, hemen onu inkâr ettiler. Allah'ın laneti kâfirlerin üzerine olsun!" (Bakara, 89)

978. ... Abdülmelik b. Harun b. Antera'dan, o babasından, o da dedesinden; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Hayber Yahudileri, Gatafan ile savaşırlardı. Ne zaman karşı karşıya gelseler, Yahudiler hezimete uğrarlardı. Derken Yahudiler bir gün geri döndüklerinde 'Allah'ım! Ahir zamanda çıkaracağını vâdettiğin ümmi nebî Muhammed'in hakkı için onlara karşı kesinlikle bize zafer vermelisin' diye dua ettiler. Daha sonra tekrar karşılaştıklarında Gatafan'ı hezimete uğrattılar. Bununla birlikte Nebî (s.a.v.) gönderildiğinde hemen onu inkâr ettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu âyeti indirdi: "... Halbuki önceleri kâfirlere karşı fetih istiyorlardı. Ne zaman ki tanıdıkları kendilerine geldi, hemen onu inkâr ettiler. Allah'ın laneti kâfirlerin üzerine olsun!" (Bakara, 89)¹²²²

1222 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Abdülmelik b. Harun b. Antera'nın babasından aktarımı vardır. Darekutni dedi ki: "İkisi de zayıftır." Ahmed dedi ki: "Abdülmelik zayıftır." Yahya dedi ki: "Yalancıdır." Ebû Hatim dedi ki: "Metruktür, hadisleri gitmiştir." İbn Hibban dedi ki: "Hadis uydururdu." Sa'di dedi ki: "Çok yalancı deccaldır." Bk. 422.ci rivayet.

• Yine senedinde babası vardır. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Rivayetlerinde beis yoktur." Darekutni kendisini zayıf saymıştır. Bk. 422.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdülmelik'in dedesi vardır. Saduktur. Bk. 422.ci rivayet.

• Yine senedinde Yusuf b. Musa el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.cü rivayet.

Tahrîç: Hakim, Müstedrek (2/263). Hakim dedi ki: "Zaruret durumu, bunun tefsir kısmında rivayet edilmesini gerektirmiştir. Bununla birlikte gariptir." Zehebi, Telhis adlı eserde şöyle der: "Bu konuda kesinlikle bir zaruret yoktur. Senedinde geçen Abdülmelik, rivayetleri terk olunmuş, he-

979. Seleme b. Selâme b. Vakş dedi ki: Mahallemizde bir Yahudi vardı. Bir keresinde bir sabahın kuşluk vakti yanımıza geldi, Abdüleşhel oğulları meclisine oturdu. O sıralar ben toy bir delikanlıydım. Üzerimde bir cübbe, evimizin avlusuna dayanmış yatıyordum. Derken Yahudi geldi ve diriliş, kıyamet, cennet ve cehennemden bahsetmeye başladı. Bununla birlikte oradakiler, ölümden sonra bir hayat olduğunu düşünmeyen putperest bir topluluktuk. Dediler ki: "Yazık sana ey falan! Bunun olacağını mı düşünüyorsun! Ne yani toprak ve kemik olduktan sonra Allah Teâlâ kulları mı diriltecek? Ne yani şu dünya yurdundan başka bir yerde kulların amellerinin karşılığı verilecek de ya cennete ya da ateşe mi girecekler?" Yahudi dedi ki: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki evet. Allah'a yemin olsun ki o ateşten payımı alıp da kendisinden kurtulmayı ne de çok isterim! Yani sizin evinizde benim için tandır yakılsın, sonra içine atılayım, sonra da üzerime kapatılsın da cehennemden payımı almış olayım isterdim." Dediler ki: "Peki, bunun alameti/delili nedir?" Dedi ki: "Şu sıralar gönderilecek bir peygamberdir. Onun zamanına girmek üzeresiniz." Sonra Mekke'ye işaret ederek "Şu beldeden çıkacaktır" dedi. Oradakiler "Peki, o zamanın vakti nedir?" Dedi ki: "Eğer şu çocuğun ömrü el verirse ona yetişecektir." Derken günler ve geceler geçti ve daha o Yahudi aramızda hayatta iken Allah Teâlâ elçisini gönderdi. Bizler hemen Allah'ın Rasûlü'ne iman ettik, onu tasdik ettik. Yahudi ise onu inkâr etti, yalanladı. Ona derdik ki: "Yazıklar olsun sana! O söylediklerin nerede kaldı?" O ise azgınlık ve kıskançlıktan dolayı "Dediğim kesinlikle o değildir" diyordu.¹²²³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Yahudilerin çoğu inkâr edip kâfir olmuşlardır. Abdullah b. Selam ve sonrasında Ka'b el-Ahbar gibi azı ise Rasûlullah'a (s.a.v.) iman etmiştir.

980. ... Atâ b. Yesar'dan; Abdullah b. Selam şöyle derdi: "Doğrusu bizler, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sıfatını şöyle görürdük: Şüphesiz ki seni bir şahit, müjdecî, uyarıcı ve ümmilerin sığınağı olarak gönderdik. Sen benim kulum ve rasûlümsün.

lake uğramış bir ravidir." Ayrıca bk. Beyhaki, Delail (1/345). Yusuf b. Musa yoluyla bu şekilde... Beyhaki, senette İbn Abbâs ile Antera arasında Said b. Cübeyr'i koymuştur.

¹²²³ İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. İshak vardır. Bk. 667.ci rivayet. Burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

• Yine senedinde Salih b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf ez-Zühri vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Medenî'dir. Sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 271)

• Yine senedinde Cerir b. Hazim vardır. Sikadır. Bk. 224.cü rivayet.

• Yine senedinde Ahmed b. Mikdam vardır. Saduktur, hadis ehlidir. Bk. 153.cü rivayet. Bununla birlikte tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriç: Buhârî, Tarih (4/68) – Ahmed, Müsned (3/467) – İbn Hişam, Siyer (1/231) – Beyhaki, Delail (1/364) – Hakim, Müstedrek (3/417). İbn İshak yoluyla bu şekilde... Hakim dedi ki: "Müslim'in şartına göre sahihtir ama ne Buhârî ne de Müslim rivayet etmiştir." Zehebi, kendisine muvafakat etmektedir.

Onu Mütevekkil olarak isimlendirdim. Sert, kaba ve çarşı pazarda bağırıp çağıran değildir. Kötülüğe kötülükle karşılık vermez, affedip görmezden gelir. Tâ ki Allah onunla La ilahe illallah kelimesine şahitlik ederek eğri dilleri düzeltene; onunla kör gözleri, sağır kulakları ve örtülü kalpleri açana dek onun ruhunu kabzetmeyeceğim.”

Atâ b. Yesar dedi ki: “Ebû Vakıd el-Leysi'nin bana haber verdiğine göre kendisi, Ka'b el-Ahbar'ı aynı Abdullah b. Selam'ın dediklerini söylerken işitmiştir.”¹²²⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Hristiyanlara gelirsek; Allah Teâlâ, onlardan Muhammed'e (s.a.v.) iman eden kimselere sena etmiştir. Çünkü o, ellerindeki İncil'de yazılıydı. Allah Teâlâ o kimselere en güzel şekilde övgüde bulunmuştur.

981. ... Ali b. Ebi Talha'dan; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın “İman edenlere dostluk bakımından en yakın olanları ‘Şüphesiz ki biz Hristiyanlarız’ diyenleri bulacaksınız” (Maide, 82) âyeti hakkında dedi ki: “Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'de iken müşriklerden dolayı ashâbı adına endişe duyuyordu. Derken Rasûlullah (s.a.v.) Cafer b. Ebû Talib, İbn Mes'ud ve Osman b. Ma'zun'u ashâbından bir grupla birlikte Habeş kralı Necaşi'ye gönderdi. Bu olay müşriklere ulaştınca Amr b. As'ı kendilerinden bir grupla ona yolladılar. Anlatıldığında göre müşrikler, Necaşi'ye Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından daha önce varıp dediler ki:

- Durum şu ki; içimizde bir adam çıktı ve Kureys'in akıllı ve seçkin kimselerini beyinsizlikle itham etti. Yine o, sana bir grup insan yolladı ki kavmini sana karşı kıskırtсын. Biz de sana gelip onlardan haber vermeyi arzu ettik.

Bunun üzerine Necaşi: “Eğer bana gelirlerse, söyledikleri şeylere bakacağım” dedi. Nebi'nin (s.a.v.) ashâbı Necaşi'nin kapısına geldiklerinde görevli Necaşi'ye “Allah'ın dostları izin istiyor” dedi. Necaşi: “Allah'ın dostlarına izin ver! Allah'ın dostlarına merhaba!” dedi. İçeri girdiklerinde onu selamladılar. Derken müşrik grubu Necaşi'ye şöyle dediler: “Ey kral! Sana doğru söylediğimizi ve seni selamladığın şekilde selamlamadıklarını görmüyor musun?” Bunun üzerine Necaşi: “Sizi bana olması gerektiği gibi selam vermekten alıkoyan nedir?” diye sordu. Müslümanlar: “Seni cennet halkı ve meleklerin selamlaştıkları gibi selamladık” diye ce-

¹²²⁴ İsnadı hasendir.

• Senedinde Said b. Ebi Hilal vardır. Saduktur. Bk. 423.cü rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Şuayb b. Leys b. Sa'd vardır. Künyesi Ebû Abdülmelik'tir, Mısırlıdır. Sikadır, seçkindir, fakihdir, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 267)

Tahriç: Darimi, Müsned, 6 (1/14) – Ebû Kasım el-Asbahani, Delail-i Nübüvve, 221 (4/1337) Müsaid b. Süleyman el-Humey tahkiki) – Beyhaki, Delail (1/279). Ayrıca bu hadis, Abdullah b. Amr b. As'tan muttasıl olarak rivayet edilmiştir. Bk. Buhârî, 2125 (4/402), 4838 (8/449) – Ahmed, Müsned (2/174) – Beyhaki, Delail (1/279). Ayrıca 976 ve 975 numaralı rivayetlere bakınız.

vap verdiler. Necaşi onlara: "Arkadaşınız İsa ve annesi hakkında ne diyor?" diye sordu. Müslümanlar: "İsa hakkında, onun Allah'ın kulu, Allah'ın Meryem'e attığı kelime ve kendisinden bir ruh olduğunu; Meryem hakkında ise onun temiz namuslu bakire olduğunu söylemektedir" diye cevap verdiler.

Ravi dedi ki: Bunun üzerine Necaşi, yerden bir tahta parçası alıp "İsa ve annesi, arkadaşınızın söylediğinden şu çubuk kadar dahi fazlasını söylememiştir" dedi. Müşrikler ise Necaşi'nin bu sözünden hoşlanmadılar. Birdenbire yüzleri değişti. Necaşi peşinden "Peki, size indirilenlerden bir şeyler biliyor musunuz?" diye sordu. Müslümanlar "Evet" deyince Necaşi "Okuyun!" dedi. Müslümanlar hemen ortamda keşiş ve ruhbanlar olduğu halde okumaya başladılar. Her okudukları âyette, Allah'tan gelen hakkı tanıdıklarından dolayı gözlerinden yaşlar süzüldü. Allah Teâlâ buyurdu ki: "Bu, onlar içinde keşişler ile rahiplerin olması ve onların büyülenmemesi dolayısıyladır. Rasûl'e indirileni işittiklerinde tanıdıkları haktan dolayı gözlerinin yaşla dolduğunu görürsün. Derler ki: Rabbimiz! Bizler iman ettik. Artık bizi şahitlerle birlikte yaz." (Maide, 82-83) Yani Muhammed (s.a.v.) ve ümmeti ile.¹²²⁵

982. ... Said b. Ebi Arube'den; Katade, Allah Teâlâ'nın "Dostluk bakımından en yakın olanları..." kavlinden "Artık bizi şahitlerle birlikte yaz." (Maide, 82) olan âyeti hakkında dedi ki: Bunlar, İsa'nın (a.s.) getirdiği hak şariat üzere olan kitap ehlinde bir gruptur. Ona iman ederlerdi. Allah Teâlâ Muhammed'i (s.a.v.) gönderdiğinde onu tasdik edip ona iman ettiler ve onun getirdiğinin Allah'tan gelen hak olduğunu bildiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ duyduğunuz üzere onlara övgüde bulunmuştur."¹²²⁶

983. ... Cübeyr b. Mut'im dedi ki: Allah Teâlâ, Nebîsi'ni (s.a.v.) gönderip durumunu Mekke'de gün yüzüne çıkınca Şam'a doğru yola çıktım. Busra'ya vardığımda Hristiyanlardan bir grup yanıma gelip sordular:

- Sen Harem halkından mısın?
- Evet, diye cevap verdim.
- İçinizde haberler anlatan şu adamı tanıyor musun?

¹²²⁵ Bu isnat, 4 numaralı rivayette geçti.

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (7/2). Abdullah b. Salih yoluyla bu şekilde... Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (3/131) bunu İbn Ebi Hatim ve İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir.

¹²²⁶ İsnadı Katade'ye kadar hasendir.

• Senesinde Yusuf b. Musa el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.cü rivayet.

• Yine senesinde Amr b. Hamran vardır. Basralıdır, Rey şehrinde ikamet etmiştir. İbn Ebi Hatim der ki: "Babama ondan sordum. Dedi ki: Ahmed b. Hanbel'e ondan sordum dedi ki: Bu adam Basralıdır. Siz onu daha iyi bilirsiniz. Kendisi -veya hadisleri- nasıldır? Dedim ki: Hadisleri salihidir." Bk. Cerh ve Tadil (6/227)

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (7/3). Ayrıca Suyuti de ed-Dürri'l Mensur'da (3/132) bunu zikretmiş ve Abd b. Humejd ile Ebû's Şeyh'e de nispet etmiştir.

- Evet.

Bunun üzerine beni kendilerine ait bir manastıra girdirdiler. İçinde heykeller ve resimler vardı. Dediler ki:

- Bak bakalım, acaba içinizde gönderilen şu adamın resmini görebiliyor musun?

- Resmini göremiyorum.

Bu sefer beni bir öncekinden daha büyük bir manastıra girdirdiler. Dediler ki:

- Resmini görebiliyor musun?

Orada resmini gördüm. Bunun üzerine "Siz bana durumu haber vermeden ben de size haber vermeyeceğim" dedim. Bir de baktım ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) özelliklerini yansıtan resmi ile Ebû Bekir'in Rasûlullah'ın (s.a.v.) ayağından tutmuş halde özelliklerini yansıtan resminin yanındayım. Bana dediler ki:

- Onun resmini görebiliyor musun?

- Evet ama sizin ne söylediğinizi bilene dek size haber vermeyeceğim.

- Bu o mudur?

- Evet.

- Onun ayağından tutan şu adamı tanıyor musun?

Ben bu sorularına "Evet" diye cevap verince "Şahitlik ederiz ki bu senin arkadaşın, bu da ondan sonraki halifedir" dediler.¹²²⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Rum kralı Heraklius'un kıssasından ve Ebû Süfyan'a (r.a.) Rasûlullah'ın (s.a.v.) sıfatlarından sorunca onun hak olduğunu bildiğinden bahsettim. Yine Dıhyetu'l Kelbi'nin kıssasını anlattım. Nebî (s.a.v.) onu Rum kralı Kayser'e göndermiş, sonra onun için Rum büyüklerinden oluşan piskoposları getirtmiştir. Dıhye, onun sıfatlarını bildirince keşiş ona

1227 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abdullah b. Şebib vardır. Büyük âlim olmasına rağmen hadiste aşırı derecede zayıftır. Bk. 963.cü rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Ömer el-Cübeyri vardır. Buhârî, kendisini Tarih-i Kebir'de zikretmiş, cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bk. 1/179

• Yine senesinde Ümmü Osman binti Said vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senesinde Said b. Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im en-Nevfeli vardır. Medinelidir, makbuldür, dördüncü tabakadandır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmektedir. Bk. Takrib (s. 240) – Mizan (3/156)

• Yine senesinde Muhammed b. Cübeyr vardır. Sikadır. Bk. 667.ci rivayet.

Tahrîf: Bunu Buhârî, Tarih-i Kebir'de (1/179) Muhammed b. Ömer yoluyla bu şekilde rivayet etmektedir.

iman etmiş ve onun İncil'de okudukları peygamber olduğunu bilmiştir. Hristiyanlar ise bunun üzerine onu öldürmüşlerdir. Ayrıca Rum kralı da onun peygamber olduğunu bilmiş ama öldürülmekten çekinmiş ve Dihye'ye şöyle demiştir: Arkadaşına söyle ki o bir peygamberdir. Ne var ki ben mülkümü bırakmayacağım.¹²²⁸

Yine ben, Selman-ı Farisi (r.a.) kıssası ve rahiplere yaptığı hizmetlerden, yanın-da Rasûlullah'ın (s.a.v.) vasıflarını ve Mekke'den çıkacağını bilen rahipten bahsettim. O rahip, Selman'a onun peşine düşmesini emretmiş, kendi o halde kalmıştır. Selman (r.a.) ise sonrasında iman etmiştir.¹²²⁹

İşte bunların hepsini, onun faziletleri bölümünde anlattım.

Yine ben, cin ve şeytanların onu tasdik etmesinden ve dostluk ettiği insanlara Nebî'nin (s.a.v.) haberini vermelerinden, bunun üzerine Araplardan bir grubun iman edip putları terk ettiğinden ve güzelce Müslüman olduklarından da bahsettim.

YETMİŞ DOKUZUNCU BÂB: PEYGAMBERLERE VE MUHAMMED'E (S.A.V.) VAHİY NASIL İNİYORDU?

984. ... Yunus b. Yezid el-Eyli dedi ki: Zühri'yi işittim; kendisine "Allah'ın bir insanla (karşılıklı) konuşması olacak şey değildir. Ancak vahiyle veya perde arkasından veya bir rasûl gönderip kendisine izniyle dilediğini vahyederek (olabilir). Doğrusu O, el-Aliyy (Yüksek) ve el-Hakim (Hikmetli) olandır." (Şura, 5) âyeti soruldu. Dedi ki: "Bu âyet, kendisine vahiy inen tüm peygamberleri kapsayıcı olarak inmiştir. Kelam, Allah Teâlâ'nın Musa (a.s.) ile perde arkasından konuştuğu kelimedir. Vahiy, Allah Teâlâ'nın peygamberlerinden herhangi birine vahyettiği ve vahyi ile kastettiği şeyi o peygamberin kalbinde sağlamlaştırdığıdır. Kendisine vahiy gelen o peygamber, o vahyi konuşur ve onu beyan eder. İşte bu da Allah'ın kendisi ile rasûlü arasındaki kelimedir ki herhangi bir peygamber, insanlardan herhangi biriyle bunu konuşmaz. Bu, Allah ve rasûlü arasındaki bir gayb sırrıdır. Vahiyden bazısı da vardır ki peygamberler onu konuşur ama kimseye yazdırmaz, yazdırılmasını da emretmez. Ne var ki insanlara anlatırlar ve onlara Allah Teâlâ şöyle-şöyle buyurdu diye açıklar, tebliğ ederler.

Vahiylerden biri de Allah Teâlâ'nın dileyip seçtiği kimselere melekler göndermesi, o meleklerin de insanlardan olan peygamberlere konuşmasıdır. Yine bir çeşidi de Allah'ın dilediği şeyi gönderip rasûllerinden dilediğinin kalbine vahyetmesidir. Allah Teâlâ, Cibril'i (a.s.) Muhammed'e (s.a.v.) gönderdiğini açıkça bildirmiştir.

¹²²⁸ Kıssa için bk. İbn Sa'd, Tabakat (4/251)

¹²²⁹ Bu kıssayı İbn Hibban ve Hakim, İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir. Ayrıca Buhârî, Menakıbu'l Ensar, Bâb İslami Selman el-Farisi, 3946 (7/324)'te bu kıssaya işaret etmektedir.

Kitabında şöyle buyurur: *"Her kim Cibril'e düşmanlık ederse, (bilsin ki) o; onu önündekini doğrulayıcı, mü'minler için hidayet ve müjde olarak (kısım-kısım) indirmiştir."* (Bakara, 97).

Ayrıca Cibril'in er-Ruhu'l Emin olduğundan bahsetmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Şüphesiz ki o, âlemlerin Rabbi'nin indirdiğidir. Onu, uyarıcılardan olası diye apaçık bir Arapça dili ile er-Ruhu'l Emin indirmiştir."* (Şuara, 192-195)¹²³⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu, sözü edilen âyetin manası hakkında Zühri'nin görüşüdür. Bununla birlikte Nebî'den (s.a.v.) âyet hakkında Zühri'nin görüşünden daha açık olanı rivayet edilmiştir.

Haris b. Hişam, kendisine *"Vahiy sana nasıl geliyor?"* diye sorduğunda şöyle buyurmuştur: *"Bazen çan çalması şeklinde geliyor. O hal benden gittiğinde ben (inen vahyi) anlayıp kavramış olurum. Bazen de (melek) bana adam suretinde gelip benimle konuşur. Ben de o sırada söylediklerini kavrırım."*

Ayrıca Nebî'den (s.a.v.) İbn Abbâs yoluyla da bunun bir benzeri rivayet edilmektedir.

985. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Haris b. Hişam, Nebî'ye (s.a.v.) *"Vahiy sana nasıl geliyor?"* diye sordu. Buyurdu ki: *"Bazen çan çalması şeklinde geliyor. O hal benden gittiğinde ben (inen vahyi) anlayıp kavramış olurum. Bazen de (melek) bana adam suretinde gelip benimle konuşur. Ben de o sırada söylediklerini kavrırım."*¹²³¹

986. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Nebîlerden bazıları sesi duyar ve bununla nebî olur. Onlar içinde kulağına ve kalbine üfürülen vardır ve bununla nebi olur. Bunlar yanında Cibril (a.s.) bana gelir ve sizden birinin arkadaşına konuştuğu gibi bana konuşur."*¹²³²

1230 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yunus b. Yezid vardır ama Zühri'den yaptığı rivayetlerde azıcık vehim bulunmaktadır. Bk. 35.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdullah b. Ömer en-Nemiri vardır. Saduk olmakla birlikte bazen hata ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takib (s. 315)

• Yine senedinde Haccac b. Minhal el-Anmatî vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Sülemi azatlısıdır, Basralıdır. Sikadîr, fazıldır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 135)

Tahric: Beyhaki, Esmâ ve Sıfat, 425 (1/496 Haşidi tahkiki) Ebû Abdullah Muhammed b. Ali el-Hafız yoluyla "Bize Ebû Musa Muhammed b. Müsenna tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1231 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Abdurrahman et-Tafavi vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Sekizinci tabakadandır. Bk. 919.cu rivayet. Ne var ki Buhârî ile Müslim'de geçtiği üzere İmam Malik ve başkaları kendisine mütâbaat etmişlerdir. Dolayısıyla sahihtir inşallah.

Tahric: İmam Buhârî, Sahih, Bed'u'l Vahy, 2 (1/25) – Müslim, Fezail, Bâb Irku'n Nebî (s.a.v.) Fi'l Berd ve Hine Ye'tihî'l Vahy, 2333 (4/1816) – Ahmed, Müsned (6/158, 256, 257) – Humeydi, Müsned, 1490 (s. 433). Bunların hepsi, Hişam yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1232 İsnadı çok zayıftır.

987. ... Âlîze (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) ayakta durmuş, dışı bir atın ne "Ey Allah'ın Rasûlül Seni ayakta durmuş, dışı bir atın konuşmaktaydı. Kendisi-sırada Dihye el-Kelbi ile konuşurken gördüm" dedim. Buyurdu ki: "Onu gerçekten gördün mü?" Ben "Evet" deyince buyurdu ki: "O Cibrîl'dir (a.s.). Sana selam veriyor." Bunun üzerine ben de şöyle dedim: "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketleri onun da üzerine olsun. Allah ona bir arkadaş ve misafir olarak hayırla mükâfat versin. O ne güzel arkadaşdır! Ne de güzel misafirdir!"^[23]

988. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Hendek günü bir binit üzerinde, başında ar-
kasını saldıği siyah bir sarık olan bir adam gördüm; Rasûlullah (s.a.v.) ile fısılda-
şıyorlardı. Hemen Rasûlullah'a (s.a.v.) sordum. Buyurdu ki: "O Cibril'dir. Bana
Kurayzaoğulları'na doğru yola çıkmamı emretti."1234

- Senesinde İbrahim b. Osman el-Absî vardır. Künyesi Ebû Şeybe'dir, Kufelidir, Vasıt kadısıdır. Künyesi ile meşhurdur. Hadisleri metruktür. Dayısı Hakim b. Utbe'den münker hadisler rivayet ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 92) – Tehzib (1/144) – Kamil Fi'd Duafa (1/239)
- Yine senesinde Halid b. Abdurrahman el-Horasanî vardır. Künyesi Ebû'l Heysem'dir, Şam sahilinde ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. Takrib (s. 189) – Tehzib (3/103)
- Yine senesinde Hakem b. Utbe vardır. Sıkadır, sebtir, fakihtir. Nadiren tedlis yapmıştır. Bk. 124. cü rivayet.

Tahrîç: Bu hadisi, Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kimseye rastlamadım.

1233 İsnadı hasen li ğayrihtir.

- Senesinde Mücalid vardır. İbn Sa'd'dır. Kuvvetli değildir. Ömrünün sonunda hafızası kötüleştirmiştir. Bk. 13.cü rivayet.

Tahric:

- Ahmed, Müsned (6/74, 146) – Ahmed, Fezail, 1635 (2/871) – Humeydi, Müsned, 277 (1/133).
Bu ikisi, Süfyan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- İbn Sa'd, Tabakat (4/250) – Ebû Nuaym, Hilye (2/46). Bu ikisi, Abdullah b. Ömer yoluyla Yahya b. Said'den, o Kasım b. Muhammed'den, o da Âişe'den senediyle benzer olarak rivayet etmişlerdir. Şeyh Elbani, bu hadise işaret etmiş ve şöyle demiştir: "İsnadı, şahitlerle birlikte hasendir." Bk. Silsile-i Sahiha (3/105)

1234 İsnadı hasen li ğayrihtir.

- Senesinde Abdullah b. Ömer vardır. İbn Hafs b. Asım b. Ömer b. Hattâb'tır. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Ömeri'dir, Medinelidir. Zayıftır, âbidir, yedinci tabakadandır. Bk. Takrîb (s. 314 Avâme) – Tehzîb (5/326). Ne var ki hadis, bir önceki rivayetle kuvvetlenmektedir.

- Yine senesinde Abdurrahman b. Kasım vardır. Sikadır, cellidir. Bk. 771.ci rivayet.
- Yine senesinde Valid b. Suca' vardır. Sikadır. Bk. 947.ci rivayet.

- * Yine senesinde Velid b. Şuca' vardır. Sıkadır. Bk. 347.11 Mayıs

Tahrif: Bunu Hakim, Müstedrek (3/34)'te buradakinden daha uzun olarak Abdullah b. Ömer yoluyla kardeşi Ubeydullah b. Ömer'den, o Kasım b. Muhammed'den, o da Âişe'den senediyle rivayet etmiştir. Hakim dedi ki: "İsnadı Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahihtir. İkisi de Abdullah b. Ömer el-Ömeri ile şahitlerde ihticac etmiş, bununla birlikte ondan rivayette bulunmamışlardır." Zehebi, kendisine muvafakat etmektedir. Yine bunu Beyhaki, Delail-i Nübüvve (4/8)'de Abdullah b. Ömer yoluyla kardeşinden, o Kasım b. Muhammed'den, o da Âişe'den senediyle Hakim'in rivayetine benzer olarak rivayet etmiştir. Ayrıca bir önceki rivayetin tahririnde de görüleceği üzere İbn Sa'd'ın rivayeti buna şahitlik etmektedir. Ne var ki o muhtasardır.

989. ... Harise b. Nu'man dedi ki: Nebî'nin (s.a.v.) yanına uğradım. O sırada onunla birlikte bir adam, makamında oturmuş onunla konuşuyordu. Kendisine selam verip çekildim. Geri döndüğümde Nebî (s.a.v.) bana doğru yöneldi ve "Biraz önce yanımda duran adamı gördün mü?" diye sordu. Ben "Evet ey Allah'ın Rasûlü!" diye cevap verince buyurdu ki: "O Cibril'dir. Gerçekten senin selamını almıştı." ¹²³⁵

990. ... Urve, Said b. Müseyyeb, Alkame b. Vakkas ve Ubeydullah b. Abdullah'tan; bunların hepsi Âişe'den ona iftira atılması olayı ile alakalı uzun hadisi rivayet etmişlerdir. Hadisin bir bölümünde Âişe (r.anhâ) şöyle anlatır: "Yatağıma yattım. Allah benim o kötülükten beri olduğumu bilmektedir. Beni o işten beraat ettirecektir. Ne var ki o zamanlar benim hakkımda tilavet edilecek bir vahiy indireceğini ummazdım. Çünkü durumum, bana göre Allah'ın tilavet edilecek bir emir indirmesinden daha hakirdi. O sıralar sadece Allah'ın Rasûlullah'a (s.a.v.) benim beri olduğumu bildirecek bir rüya göstermesini umuyordum. Allah'a yemin olsun ki Rasûlullah (s.a.v.) ne oturduğu yerden kalktı ne de ehlibeytten biri dışarı çıktı. Tá ki Allah Teâlâ ona vahiy indirdi. Derken onu üzerine inen sözlerin ağırlığından dolayı bir sıkıntı alıverdi. Öyle ki kış günü kan ter içinde kalmış gibi oldu. Bu hal Rasûlullah'tan (s.a.v.) gidince gülmeye başladı. İlk konuştuğu söz ise "Allah seni beri kıldı" buyurmasıydı..." Raviler daha sonra iftira atan kimselere reddiye olan âyetlerin iniş kıssasından bahsetmişler, hadisi sonuna dek rivayet etmişlerdir. ¹²³⁶

1235 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Abdullah b. Amir vardır. İbn Rebi'a el-Anzi'dir. Adıyoğulları müttefikidir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Medinelidir. Nebî (s.a.v.) zamanında doğmuştur. İclî, sika olduğunu belirtmiştir. Bk. Takrib (s. 309) – Tehzib (5/270)

• Yine senesinde Abbâs el-Anberi vardır. İbn Abdullah el-Azim b. İsmail vardır. Künyesi Ebû'l Fazl el-Basrî'dir. Sikadır, hafızdır, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 293)

Tahrîç: Abdurrezzak, Musannef, 20545 (11/282) – Ahmed, Müsned (5/433). Ayrıca Taberani, Kebir, 3226 (3/228)'de ve Beyhaki, Delail (7/74)'te Abdurrezzak yoluyla rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmişlerdir. Ravileri, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/313)

1236 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ubeydullah b. Abdullah vardır. İbn Utbe b. Mes'ud el-Hüzelî'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Sikadır, fakih, sebtir. Üçüncü tabakadandır. Kendisi Âişe'den, Zühri de ondan rivayette bulunmuştur. Bk. Takrib (s. 372) – Tehzib (7/23)

• Yine senesinde Alkame b. Vakkas el-Leysi vardır. Medinelidir. Sikadır, sebtir, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 397)

• Yine senesinde İshak b. Raşid vardır. el-Cezerî'dir, künyesi Ebû Süleyman'dır. Sika olmakla birlikte Zühri'den rivayet ettiği hadislerde bazı vehimler vardır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 100)

• Yine senesinde Ubeydullah b. Amr vardır. Rakkalıdır. Sikadır, fakih, azıcık vehmetmiştir. Bk. 226.cı rivayet.

• Yine senesinde Abdullah b. Cafer vardır. Aynı şekilde Rakkalıdır. Sika olmakla birlikte sonradan hafızası bozulmuş ama fahiş olmayacak şekilde karıştırmıştır. Bk. 873.cü rivayet.

Tahrîç: Buhârî, Tefsiru'n Nur, 4750 (8/306) – Müslim, Tevbe, Bâb Hadisi'l İfk, 2770 (4/2129) – Ahmed, Müsned (6/194). Bunların hepsi, Zühri yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

DOKSANINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN MUHAMMED (S.A.V.) İLE PEYGAMBERLİĞİ SONLANDIRDIĞI VE ONUN PEYGAMBERLERİN SONUNCUSU OLDUĞU

991. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Benimle benden önceki peygamberlerin misali, bir ev inşa eden kişinin misali gibidir. Şöyle ki; adam evi güzelce bina etmiş, tamamlamış ama bir köşesinde bir tuğla yerini boş bırakmıştır. İnsanlar evin etrafında gezip evden hoşlanırlar ama 'Şu tuğlayı da koysaydın olmaz mıydı?' derler. İşte o tuğla benim. Ben peygamberlerin sonuncusuyum."¹²³⁷

992. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Benimle benden önceki peygamberlerin misali, bir sarayın misali gibidir. Şöyle ki; güzelce inşa edilmiş ama bir tuğla yeri boş bırakılmıştır. İnsanlar bakmak için etrafında gezer, inşasının güzelliğini beğenirler. Ancak o tuğla yeri müstesna; başka bir şeyi ayıplamazlar. Ben ise o tuğla yerini doldurup düzeltenim. Böylece bina tamama ermiş olacaktır. Rasûller benimle tamamlanmıştır."¹²³⁸

993. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Benimle benden önceki peygamberlerin misali, bir sarayın misali gibidir..." Ravi daha sonra bir önceki hadisin benzerini zikretti.¹²³⁹

994. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Benimle benden önceki peygamberlerin misali, bir ev inşa eden kişinin misali gibidir. Şöyle ki; adam evi güzelce bina etmiş, tamamlamış ama bir köşesinde bir tuğla yerini boş bırakmıştır. İnsanlar evin etrafında gezip evden hoşlanırlar ama 'Bundan daha güzelini görmemiştik ama şu tuğla yeri müstesna' derler. İşte o tuğla benim."¹²⁴⁰

995. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben tüm mahlukata gönderildim. Peygamberler benimle son bulmuştur."¹²⁴¹

1237 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İsmail b. Cafer vardır. İbn Ebi Kesir el-Ensari ez-Zürki'dir. Künyesi Ebû İshak el-Kari'dir. Sikadır, sebtir, üçüncü tabakadandır. Bk. 788.ci rivayet.

Tahric: Buhârî, Menakıb, Bâb Hatemi'n Nebî (s.a.v.), 3535 (6/645) – Müslim, Fezail, Bâb Kevnihi (s.a.v.) Haleme'n Nebîyyin, 2286 (4/1791) – Ahmed, Müsned (2/398, 244, 256) – Humeydi, Müsned, 1037 (2/448)

1238 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1239 İsnadı sahihtir.

Tahrici 991 numaralı rivayette geçti.

1240 İsnadı sahihtir.

Tahrici 991 numaralı rivayette geçti.

1241 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ala b. Abdurrahman vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 80.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdullah b. Mutî' vardır. İbn Raşid el-Bekri'dir. Künyesi Ebû Muhammed en-Neysaburi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 324) – Tehzib (6/37)

996. ... Asım el-Ahval'den; Abdullah b. Sercis dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) sırtındaki o şeyi gördüm; sanki cum' gibiydi." Süfyan dedi ki: "Cum', kalın hacamat kupasına benzemektedir. Bununla Nebî'nin (s.a.v.) iki kürek kemiği arasındaki mührünü kastetmektedir."¹²⁴²

997. ... Sâib b. Yezid dedi ki: Bir keresinde teyzem beni Rasûlullah'a (s.a.v.) götürdü. Dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Şu kız kardeşimin oğlunun sancısı var." Hem men başımı mesh etti ve bana bereket duasında bulundu. Sonra abdest aldı. Ben de abdest aldığı sudan içtim. Sonra tam arkasına dikilip, iki kürek kemiği arasındaki mührüne dikkatle baktım. Sanki keklik yumurtası gibiydi."¹²⁴³

DOKSAN BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN NEBÎ (S.A.V.) İLE MAHLUKATI KURTARDIĞI VE ONU ÂLEMLERE RAHMET KILDIĞI

998. ... Said b. Cübeyr'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" (Enbiya, 108) âyeti hakkında dedi ki: "Her kim Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne iman ederse, onun dünya ve ahirette rahmete ermesi tamamlanmıştır. Her kim de Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne iman etmezse, önceki ümmetlerin başına gelen musibet ve dünya hayatında uğrayacağı acil azaptan yana korunmuştur."¹²⁴⁴⁻¹²⁴⁵

Ayrıca hadis, başka sahih yollardan da gelmiştir. Bk. 1042 numaralı rivayet ve tahrici.

Tahric: Müslim, Sahih, Mesacid ve Mevaziu's Salat, 523 (1/371) – Ahmed, Müsned (2/411, 412) – Tirmizi, Siyer, Bâb Ma Cae Fi'l Ganime, 1553 (4/123). Buradakinden daha uzun olarak; altı haslet zikretmiştir. Ayrıca Musannif, 1047 numaralı rivayette bunu zikretmektedir.

1242 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Adeni vardır. Saduktur. Daha önceden hakkında bilgi verilmişti. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere Humeydi ve başkaları kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Tahric: Müslim, Fezail, Bâb İsbati Hatemi'n Nübüvve, 2346 (4/1823) – Humeydi, Müsned, 867 (2/383) – Ahmed, Müsned (5/82, 83) – İbn Sa'd, Tabakat (1/426) – Tirmizi, Şemail (Muhtasar 20 s. 33) – Nesai, Amelu'l Yevmi ve'l Leyle (295, 421) – Beyhaki, Delail (1/194). Buradakine yakın lafızlarla... Bunların hepsi, Asım el-Ahval yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1243 İsnadı hasendir.

• Senesinde Hatim b. İsmail vardır. Kitabı sahihtir. Kendisi saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 222.ci rivayet.

• Yine senesinde Hişam b. Ammar ed-Dimeşki vardır. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkin edilir olmuştur. Eski hadisleri daha sahihtir. Bk. 35.ci rivayet.

Hadis, tahricte de görüleceği üzere sahihtir ve Buhârî ile Müsim'de rivayet edilmiştir.

Tahric: Buhârî, Menakıb, Bâb Hatemi'n Nebî (s.a.v.), 3541 (6/648) – Müslim, Fezail, Bâb İsbati Hatemi'n Nübüvve, 2345 (4/1823) – Tirmizi, Menakıb, Bâb Fi Hatemi'n Nübüvve, 3643 (5/602). Bunların hepsi, Hatim b. İsmail yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ebû İsa et-Tirmizi dedi ki: "Bu yoldan hasen sahih gariptir. Bu bâbda Selman, Kurra b. İyas, Cabir b. Semura, Ebû Ramşe, Abdullah b. Sercis, Amr b. Ahtab ve Ebû Said'den de rivayetler vardır. Bu rivayet ise bu yoldan hasen sahih gariptir bir hadistir."

1244 Yani eskiden peygamberlere iman etmeyen kavimler tufan, gökten taş yağması, yere batılma vb. ile helak edilirdi. Ne var ki Muhammed'in (s.a.v.) gönderilmesiyle Allah Teâlâ artık iman etmeyen

999. ... Said b. Cübeyr'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" (Enbiya, 108) âyeti hakkında dedi ki: "Her kim ona iman edip onu tasdik ederse, onun dünya ve ahirette rahmete ermesi ta-
mamlanmıştır. Her kim de ona iman edip onu tasdik etmezse, önceki ümmetlerin başına gelen yere batırılma, taş yağdırılma, şekil bozukluğu vb. musibetler ona isabet etmez."¹²⁴⁶

1000. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben ancak armağan edilmiş bir rahmetim."¹²⁴⁷

toplumlara dünyada öyle cezalar vermeyecektir. Said bin Cübeyr'in anlatmak istediği budur. Yani eğer bir toplum, Muhammed'e (s.a.v.) iman ederse, artık dünyada da ahirette de rahmete kavuşmuş demektir. Eğer o toplum iman etmezse, yine de Allah Teâlâ Muhammed'in (s.a.v.) gönderilmesiyle onlara rahmet etmekte, onları eski toplumlar gibi topluca ortadan kaldırmamakta, belki dönerler diye azaplarını öldükleri güne kadar ertelemektedir. (Çeviren)

1245 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Said b. Merzuban vardır. Absi azatlısıdır. Künyesi Ebû Said el-Bakkal'dır. Kufelidir. Zayıftır, müdellistir, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 241)
- Yine senedinde Mesudi vardır. Abdurrahman b. Abdullah'tır. Saduk olmakla birlikte vefat etmeden önce karıştırmıştır. Bk. 253.cü rivayet.
- Yine senedinde Miskin b. Bükeyr el-Harrani vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Hazza'dır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. 529.cü rivayet.
- Yine senedinde Hasen b. Ahmed b. Ebû Şuayb vardır. Künyesi Ebû Müslim'dir. Harranlıdır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, garip rivayetlerde bulunmuştur. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 158)

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (17/106). Ezrak yoluyla Mesudi'den bu şekilde... Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (7/687) bunu İbn Ebi Hatim, İbn Merduyeh, Taberani ve Delail adlı eserinde Beyhaki'ye de nispet etmektedir.

1246 İsnadı uydurmadır.

- Senedinde İbrahim b. Bükeyr vardır. Künyesi Ebû İshak eş-Şeybani el-A'var'dır. Kufelidir. Vasıtlı olduğu da söylenir. Bağdat'ta ikamet ederdi. Ahmed dedi ki: "Hadisleri uydurmadır." Darekutni dedi ki: "Terk olunmuştur." İbn Adıyy dedi ki: "Hadis çalardı." Bk. Kamil Fi'd Duafa (1/256) – Mizan (1/24)
  - Yine senedinde Seleme b. Küheyl vardır. Sikadır. Bk. 156.cı rivayet.
- Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1247 İsnadı hasendir.

- Senedinde Malik b. Suayr vardır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. 703.cü rivayet.
- Yine senedinde Müemmil b. İhab vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 703.cü rivayet.

Tahric:

- Hakim, Müstedrek (1/35). Ziyad b. Yahya el-Hassani yoluyla "Bize Malik b. Suayr tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahihtir. İkisi de Malik b. Suayr ile ihticac etmişlerdir. Sikaların tek başına rivayet ettiği hadisler mahkbuldür." Zehebi, kendisine muvafakat etmektedir.
- Darimi, Sünen, 15 (1/17) – Beyhaki, Şuabu'l İman, 1446 (2/164). Ali b. Müshir yoluyla "Bize A'meş tahdis etti..." senediyle mürsel olarak...
- Ayrıca bk. Bezzar, Müsned (2/217) – Taberani, Sağır (1/95) – İbn A'rabi, Mu'cem (2/247) – Ramehurmuzi, Emsal (1/21) – İbn Asakir, Tarih – Kuzai, Müsned (2/189, 190)

1001. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Benimle insanların misali, bir ateş yakan adamın misali gibidir. Ateş aydınlatınca kara sinekler -veya 'kara sineklerle siyri sinekler' de demiş olabilir- kendilerini ateşte tehlikeye atmaya başlarlar. İşte bu şekilde ben sizi ateşten engelliyorum, sizlerse kendinizi ateşe atıyorsunuz." ¹²⁴⁸

1002. ... Urve b. Zübeyr dedi ki: Bir keresinde Âişe (r.anhâ) Rasûlullah'a (s.a.v.) "Ey Allah'ın Rasûlü! Acaba Uhud gününden daha şiddetli bir gün başına geldi mi?" diye sordu. Buyurdu ki: "Yemin olsun ki kaumin Kureyş'ten gelen birçok zorluklarla karşılaştım. Fakat onlardan Akabe günü karşılaştığım zorluk hepsinden şiddetli idi. Şöyle ki: Ben (Kureyş'ten gördüğüm eziyet üzerine Taif'e gidip) hayatımın korunmasını Abdu Kulâl'in oğlu İbn Abdu Yâ'il'e teklif ettiğim zaman, o benim dileğime cevap vermemişti. Ben de kederli ve hayretli bir hâlde yüzümün doğrusuna (Mekke'ye) dönmüştüm. Bu hayretim Karnu's-Seâlib mevkiine kadar devam etti. Burada başımı kaldırıp (semaya) baktığımda beni gölgelendirmekte olan bir bulut gördüm. Buluta (dikkatle) baktığımda bunun içinde Cibril bulunduğunu gördüm. Cibril bana hitaben şöyle dedi: "Şüphesiz Allah, kauminin senin hakkında dediklerini ve seni korumayı reddettiklerini işitti. Ve Allah sana şu Dağlar Meleğini gönderdi. Kaumin hakkında ne dilersen ona emredebilirsin." Bunun üzerine Dağlar Meleği bana nida edip selâm verdi. Sonra: 'Ey Muhammed! Cibril'in bu söylediği bir hakikattir. Sen ne istersen emrine hazırım. Eğer (Ebû Kubeys ile Kuaykân denilen) şu iki yalçın dağı Mekkeliler üzerine kapatmamı istersen (onu da emret)' dedi." Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Hayır, ben Allah'ın, bu müşriklerinin soylarından yalnız Allah'a ibadet eden ve Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayan bir nesil meydana çıkarmasını ümit ediyorum." ¹²⁴⁹

1248 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn Ebi Ömer vardır. Adeni'dir. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet. Ne var ki tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriç:

• Buhârî, Sahih, Kitabu'l Enbiya, Bâb "Ve vehbna li Davude Süleyman", 3426 (6/528) – Müslim, Fezail, Bâb Şefkati'n Nebî (s.a.v.) Alâ Ümmetihi, 2284 (4/1789) – Humeydi, Müsned, 1038 (2/449) – Ahmed, Müsned (2/244) – Tirmizi, Emsal, Bâb Fi Meseli Âdem ve Ecelihi, 2774 (5/154). Bunların hepsi, Ebû'z Zinad yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ayrıca Buhârî, Rikak, Babu'l İntiha Mine'l Measi, 6482 (11/322)'de bunu Ebû Musa el-Eşari'den rivayet etmiştir.

1249 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ahmed b. İsa vardır. Mısırlıdır. Saduk olmakla birlikte bazı hadis işitmeleri hakkında kelam edilmiştir. Bk. 84.cü rivayet. Ne var ki tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahriç: Buhârî, Bed'u'l Halk, Bâb İza Kale Ehadukum Âmin, 3231 (6/360) – Müslim, Cihad ve Siyer, Bâb Ma Lakiye'n Nebî (s.a.v.) Min Ezâ'l Müşrikin, 1795 (3/1420). Bu ikisi, Abdullah b. Vehb yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Size onlara karşı zafer verdikten sonra Mekke vadisinde onların elini sizden, sizin elinizi onlardan çeken O'dur." (Fetih, 24). Nebî (s.a.v.) bu âyetle Mekke halkından bir topluluğa üstün kılınmıştır. Nebî (s.a.v.), kendisine tuzak kurmalarına eriştirmemiştir. Onlara karşı zafer kazanmış ama O'ndan bir şefkat ve rahmet dolayısıyla yine de onları affetmiştir.

1003. ... Abdullah b. Muğaffel el-Müzeni dedi ki: Hudeybiye'de Allah Teâlâ'nın Kur'an'da bahsettiği ağacın dibinde Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikteydik. Sanki Rasûlullah'ın (s.a.v.) sırtı üzerine o ağacın dallarından birine tutunmuştum. Hemen o dalı sırtından kaldırdım. O sıra Ali b. Ebi Talib ile Süheyl b. Amr, Nebî'nin (s.a.v.) önünde oturuyorlardı. Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla yaz!" buyurdu. Süheyl b. Amr, birdenbire kağıdı tuttu ve "Rahman ve Rahim'i tanımıyoruz. Şu meselemizde bilip tanıdığımız şeyleri yaz" dedi. Bunun üzerine "Yaz ki; Allah'ım senin isminle. Bu, Allah'ın Rasûlü Muhammed ile Mekke halkının üzerinde sulh yaptığı..." buyurdu. Süheyl hemen Ali'nin elini tuttu ve "Eğer sen O'nun Rasûlü isen sana zulmetmiş oluruz. Şu meselemizde bilip tanıdığımız şeyleri yaz" dedi. Bunun üzerine "Yaz ki; bu, Muhammed b. Abdullah b. Abdulmuttalib ile Mekke halkının üzerinde sulh yaptığı... Bununla birlikte ben Allah'ın Rasûlüyüm" buyurdu. Biz bu durumdayken silahını kuşanmış üç delikanlı yanımıza çıkageldi. Yüzümüze intikam duygusuyla sinirli-sinirli bakıyorlardı. Derken Nebî (s.a.v.) onlara beddua etti de Allah Teâlâ hemen gözlerini kör etti. Hemen kalkıp onları yakaladık. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Uhud zamanında geldiniz mi? Size herhangi biri eman verdi mi?" Onlar bu soruya "Allah'a yemin olsun ki hayır" diye cevap verdiler. Hemen yollarını serbest bıraktı. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu âyeti indirdi: "Size onlara karşı zafer verdikten sonra Mekke vadisinde onların elini sizden, sizin elinizi onlardan çeken O'dur. Allah yaptıklarını görmektedir." (Fetih, 24).¹²⁵⁰

¹²⁵⁰ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ali b. Hüseyin b. Vakıd el-Mervezi vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 400). Bununla birlikte tahripte de görüleceği üzere kendisine mütabaat edilmiştir.

• Yine senedinde babası Hüseyin b. Vakıd el-Mervezi vardır. Künyesi Ebû Abdullah el-Kadı'dır. Sika olmakla birlikte vehimleri vardır. Yedinci tabakadandır. Bk. 268.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Bişr b. Hakem el-Abedi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Neysaburludur. Sikadır, onuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 237)

Tahriç:

• Nesai, Tefsir, 530 (2/312). Bu yoldan...

• İmam Ahmed, Müsned (4/86) – İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (26/93) – Hakim, Müstedrek (2/460).

• İmam Ahmed, Müsned (4/86) – İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (26/93) – Hakim, Müstedrek (2/460). Hüseyin b. Vakıd yoluyla bu şekilde... Hakim dedi ki: "Bu, Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih bir hadistir..." Zehebi, Telhis'te ona muvafakat etmektedir.

1004. ... Sehl b. Sa'd es-Saidi (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Uhud gününde şöyle demişti: "Allah'ım sen kaumimi bağışla! Çünkü onlar bilmiyorlar."¹²⁵¹

DOKSAN İKİNCİ BÂB: NEBİMİZ'İN (S.A.V.) KIYAMET GÜNÜ TÂBİLERİ EN ÇOK OLAN PEYGAMBER OLMASI KONUSUNDAKİ RİVAYETLER

1005. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında peygamberler zikredilince şöyle buyurdu: "Ben kıyamet günü tâbileri en çok olan peygamberim. Doğrusu peygamberler içinde sadece tek bir kişi müstesna yanında herhangi bir tasdik eden olmadığı halde gelenler olacaktır."¹²⁵²

1006. Enes b. Malik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ben kıyamet günü tâbileri en çok olan peygamberim. Doğrusu peygamberler içinde sadece tek bir kişi müstesna yanında herhangi bir tasdik eden olmadığı halde gelenler olacaktır."¹²⁵³

1007. ... Yine bize Ebû Ahmed Harun b. Yusuf tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebi Ömer tahdis etti, dedi ki: Bize Hüseyin el-Cu'fi tahdis etti; Muhtar b. Fulful'den... Ravi daha sonra yukarıdakine benzer olarak hadisi zikretti.¹²⁵⁴

1251 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Fulayh vardır. İbn Süleyman es-Sülemi veya el-Huzai'dir. Medineli-dir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 502)
- Yine senedinde Harun el-Ferevi vardır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. 162.ci rivayet.

Tahric: İbn Hibban, Sahih, 973 (3/254 İbn Balaban tertibi ile) – Taberani, Kebir, 5694 (6/120). Birkaç yol ile Muhammed b. Fulayh'tan bu şekilde... Heysemi dedi ki: "Ravileri, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (6/117).

Ayrıca hadisin İbn Mes'ud yoluyla şahidi vardır. Bk. Buhârî, Enbiya, 3477 – Ahmed, Müsned (1/380, 427)

1252 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhtar b. Fulful vardır. Ömer b. Haris'in azatlısıdır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (523)
- Yine senedinde Abdullah b. Ömer b. Eban vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Bk. 54.cü rivayet.
- Yine senedinde Abdurrahim b. Süleyman el-Kinani veya et-Tai vardır. Künyesi Ebû Ali el-Eşell el-Mervezi'dir. Kufe'de ikamet etmiştir. Tasnifleri vardır, sekizinci tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 354) – Tehzib (6/306)

Tahric: Müslim, İman, Bâb Kavli'n Nebî (s.a.v.) "Ene Evvelu'n Nasî Yeşfe'u...", 196 (1/188) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11697 (11/436) – İbn Huzeyme, Tevhid, 360 (2/618 Şehevan tahkiki ile) – Ebû Avane (1/109) – İbn Hibban, Sahih, 6243 (14/136 İbn Balaban tertibi ile) – İbn Mende, İman, 885, 891 (2/855). Bunların hepsi, Muhtar b. Fulful yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1253 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

- Senedinde Kasım b. Malik el-Müzeni vardır. Künyesi Ebû Cafer'dir, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte rivayetlerinde zayıflık vardır. Sekizinci tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 451). Bir önceki hadiste Abdurrahim b. Süleyman, kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde Hasen b. Arefe vardır. Saduktur. Bk. 267.ci rivayet.

1254 İsnadı ve tahriri 1005 numaralı rivayette geçti.

1008. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben kıyamet günü tâbileri en çok olan peygamberim."¹²⁵⁵

1009. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü benimle birlikte ümmetinden gece ve sel misali kimseler gelir. İnsanları bir kerede ezer geçerler. Melekler der ki: Ümmetinden Muhammed'in yanına neden diğer peygamberlerin yanındakilerden daha çok kimse geliyor?"¹²⁵⁶

DOKSAN ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN RASÛLULLAH'A (S.A.V.) HAS KILDIĞI İSİMLERİNİN SAYISI

1010. ... Huzeyfe'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben Nebîyyu'r Rahme¹²⁵⁷'yim, ben Nebîyyu'l Melahim¹²⁵⁸'im ve ben Mukaffi¹²⁵⁹'yim."¹²⁶⁰

- Senedinde Hüseyin el-Cu'fi vardır. Âbiddir. Bk. 595.ci rivayet.
- Yine senedinde İbn Ebi Ömer el-Adeni vardır. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet.

1255 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Atıyye vardır. İbn Sa'd b. Cunade el-Avfi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Kendisi müdellis bir Şii idi. İmam Ahmed dedi ki: "Hadisleri zayıftır." Bk. 584.cü rivayet.

Tahric: İbn Mace, Zühed, Bâb Zikri'l Havz, 4301 (2/1438). Buradakinden daha uzun bir şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca bir önceki rivayet buna şahitlik etmektedir.

1256 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Eyyûb b. Halid vardır. İbn Safvan b. Esv b. Cabir el-Ensari'dir. Medinelidir. Rakka'da ikamet etmiştir. Rivayetlerinde zayıflık vardır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 118) – Tehzib (1/401)

- Yine senedinde Musa b. Ubeyde er-Rabzi vardır. Bk. 28.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir esere rastlamadım.

1257 Yani rahmet peygamberi. (Çev.)

1258 Yani savaş peygamberi. (Çev.)

1259 Yani peygamberlerin sonu, sanki son kafyesi. (Çev.)

1260 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Süleyman b. Davud eş-Şâzekûni vardır. Künyesi Ebû Eyyûb el-Minkari'dir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babamı şöyle derken işittim: eş-Şâzekûni hiçbir şey değildir. Hadisleri terk olunmuş, kendisinden rivayete bulunulmamıştır." Bk. Cerh ve Tadil (4/114) – Tarih-i Bağdat (9/40) – Sikat (8/279). Bununla birlikte bir tahricte ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere bu hadis başka hasen senetlerle de rivayet edilmiştir.

- Yine senedinde Ebû Bekir b. Ayyaş vardır. Sıkadır, âbiddir. Ne var ki yaşlandığında hafızası kötüleşmiştir. Bk. 5.ci rivayet.

- Yine senedinde Asım b. Ebi'n Nücud vardır. İbn Behdele'dir. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bununla birlikte Ahmed, İcîl ve başkaları, kendisini sika saymışlardır. Bk. 5.ci rivayet.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11738 (11/457) – Ahmed, Müsned (5/405) – Tirmizi, Şemail (Muhtasar, 316 s. 919. Elbani hasen saymıştır.) – İbn Hibban, Sahih, 6315 (4/222) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3525 (7/16) – Bezzar (Bk. Mecmau'z Zevaid 8/284). Bunların hepsi, Asım'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Bunu Ahmed ve Bezzar rivayet etmişlerdir. Ahmed'in ravileri, Asım b. Behdele dışında sahihin ravileridir. Bununla birlikte kendisi sıkadır ama hafızasında kötülük vardır."

Ayrıca hadisin 1012 numaralı rivayette Cübeyr b. Mut'im'den şahidi vardır.

1011. ... Huzeyfe (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Medine sokaklarında Nebî ile (s.a.v.) birlikte yürüyordum. Onu şöyle buyururken işittim: *"Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben Nebîyyu'r Rahme'yim, ben Nebîyyu't Teube¹²⁶¹'yim, ben Nebîyyu'l Melhame'yim, ben Mukaffi'yim ve ben Haşir'im."*¹²⁶²

1012. ... Cübeyr b. Mut'im (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Doğrusu benim bazı isimlerim vardır. Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben Allah'ın kendisiyle küfrü mahvettiği el-Mahi'yim, ben insanların ayakları altında haşredileceği Haşir'im ve ben Âkib'im."*¹²⁶³

1013. ... Cübeyr b. Mut'im'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Doğrusu benim bazı isimlerim vardır. Ben Muhammed'im, ben Ahmed'im, ben insanların ayakları altında haşredileceği Haşir'im, ben kendisiyle küfrün mahvedildiği Mahi'yim ve ben kendisinden sonra hiçbir peygamberin olmadığı Âkib'im."*¹²⁶⁴

1014. ... Ukbe b. Müslim'den rivayet edildiğine göre bir keresinde Nafi' b. Cübeyr, Abdülmelik b. Mervan'ın yanına girdi. Abdülmelik, ona "Rasûlullah'ın (s.a.v.) Cübeyr b. Mut'im tarafından sayılan isimlerini sen de sayabiliyor musun?" diye sordu. Nafi şöyle cevap verdi: *"Bunlar Muhammed, Ahmed, Hatem¹²⁶⁵, Haşir, Âkib ve Mahi olarak altı tanedir. Haşir'e gelince; kendisi şiddetli bir azabın hemen öncesinde size uyarıcı olsun diye kıyametle birlikte gönderildi. Âkib'e gelince; doğrusu o, peygamberlerin son ayağıdır. Mahi¹²⁶⁶'ye gelince; hiç şüphesiz Allah Teâlâ onunla kötülükleri, bir de ona tâbi olanların kötülüklerini silmiştir."*¹²⁶⁷

1261 Yani tövbe peygamberi. (Çev.)

1262 İsnadı hasendir.

• Senedinde Asım b. Ebi'n Nücud vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Ahmed, İdi ve başkaları, kendisini sika saymışlardır. Bk. 5.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

• Yine senedinde Ahmed b. Ömer el-Vekîi vardır. İbn Hafs b. Cehm'dir. Künyesi Ebû Cafer el-Cellab'tır. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 83)

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1263 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Buhârî, Menakıb, Bâb Ma Cae Fi Esmâi Rasûlillah (s.a.v.), 3532 (6/641) – Müslim, Fezail, Bâb Fi Esmâihi (s.a.v.), 2354 (4/1828) – Ahmed, Müsned (4/80, 84) – Darimi, Sünen, 2778 (2/225) – Tirmizi, Edeb, Ma Cae Fi Esmâi'n Nebî (s.a.v.), 2840 (5/135) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11737 (11/457). Bunların hepsi, Zühri yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1264 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbnu'l Mukri vardır. Muhammed b. Abdullah b. Yezid'dir. Künyesi Ebû Yahya'dır. Mekkelidir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. 38.ci rivayet.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1265 Hatem, mühür demektir. Yani sanki onunla peygamberlik müessesesinin kapısına mühür vurulmuştur. Yani o peygamberlerin sonuncusu olan Hatemu'n Nebîyyin'dir. (Çev.)

1266 Çünkü mahvedici anlamına gelen Mahi kelimesi, silmek kelimesinden ismi faildir. Yani silici demektir. (Çev.)

1267 İsnadı hasendir.

1015. ... Ebû Tufeyl'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu Rab-bim Teâlâ'nın katında benim on tane ismim vardır." Ebû Tufeyl dedi ki: "Ben on-Mahi, Âkib ve Haşir."

Ebû Yahya et-Teymi dedi ki: "Seyf'in söylediğine göre Ebû Cafer, son ikisinin Tâhâ ve Yasin olduğunu iddia etmiştir."¹²⁶⁸

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şerîa kitabının on birinci bölümü bu-rada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın on ikinci bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

- Senedinde Said b. Ebi Hilal vardır. Saduktur. Bk. 423.cü rivayet. Senetteki diğer raviler ise sika-dırlar. Ebû Salih ise müstesnadır. Kendisi Abd b. Salih olup Leys'in kâtibidir. Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı. Bk. 4.cü rivayet. Ne var ki burada sika ravilerle birlikte zikredilmiştir.
- Yine senedinde Ukbe b. Müslim et-Tüçibi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Mısırlıdır. Sika-dır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 1394)
- Yine senedinde İbn Bükeyr vardır. Yahya b. Abdullah b. Bukeyr'dir. Mahzumi azatlısıdır. Mı-sırlıdır, dedesine nispet edilir. Leys'in hadislerinde sika olmakla birlikte Malik'ten işitip işitmediği hakkında kelam edilmiştir. Bk. Takrib (s. 592)
- Yine senedinde Âdem vardır. İbn Ebi İyas'tır. Sikadır, âbiddir. Bk. 15.ci rivayet.

¹²⁶⁸ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Seyf b. Vehb et-Teymi vardır. Künyesi Ebû Vehb'tir, Basralıdır. Hadiste zayıftır, be-şinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 462) – Tehzib (4/298)
- Yine senedinde Ebû Yahya et-Teymi vardır. Ebû Nuaym'ın rivayetinde açıkça geçtiği üzere İs-mail b. İbrahim el-Ahval'dir. Kufelidir, zayıftır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 106) – Tehzib (1/281)

Tahrîç:

- İbn Adiyy, Kamil (3/1283) – Ebû Nuaym, Delail, 20 (1/69). Bu ikisi, Abdullah b. Ömer yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Adiyy, Kamil (7/2527). Cabir b. Abdullah yoluyla rivayet etmiştir ama senedinde Ebû'l Buhteri vardır. İbn Adiyy, onun hakkında şöyle der: "Bu konudaki hadislerden biri de Cabir'in Hişam b. Urve'den, onun babasından, onun da Âişe'den şeklindeki batıllardır. Ebû'l Buhteri, hadis uyduran yalancılar zümresinden biridir."

ON İKİNCİ BÖLÜM

DOKSAN DÖRDÜNCÜ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ VE ALLAH TEÂLÂ'NIN ONA ÖZEL KILDIĞI GÜZEL AHLÂKİ

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın ismiyle...

1016. Yusuf b. Mazin'den; bir adam, Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) "Ey Mü'minlerin Emiri! Bizim için Rasûlullah'ın (s.a.v.) özelliklerinden, sıfatlarından bahset" dedi. Ali dedi ki: "Aşırı uzun değildi ama orta boyun üstündeydi. Toplulukla geldiğinde onları gömerdi. Rengi net beyazdı, başı iriydi. Alnı bembeyaz, kirpikleri uzun, el ve ayak içleri kalındı. Yürüdüğünde sanki yokuştan iniyormuşçasına savrulurdu. Yüzündeki ter, sanki inci gibiydi. Ondan önce de sonra da onun (s.a.v.) gibisini görmedim."¹²⁶⁹

1269 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Halid b. Halid vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Belki de Nuh el-Ezdi el-Basri'nin kardeşi Halid b. Kays'tır. Bk. A'la (1/251) – Ta'cilu'l Menfaa (s. 77, rakam: 253). Bu ravi meçhuldür ama İbn İraki şöyle demiştir: "Şayet bu Halid b. Kays ise meçhul değildir. İbn Main, onu sika saymıştır." Bk. Cerh ve Tadil (3/348). Ayrıca Buhârî de onun hakkında bilgi vermiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bk. Zeylu'l Kaşif (s. 90)
- Yine senedinde Yusuf b. Sa'd vardır. Cumahi azatlısıdır, Basralıdır. Kendisine Yusuf b. Mazin de denilir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Buhârî ve İbn Ebi Hatim, Yusuf b. Sa'd ile Yusuf b. Mazin'in farklı kişiler olduğunu, birçok kişi de aynı kişi olduğunu söylemişlerdir. Bk. Takrib (s. 611) – Tehzib (11/412) – Cerh ve Tadil (9/230) – Tarih-i Kebir (8/374) – Sikat (7/634)
- Yine senedinde Nuh b. Kays vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 419.cu rivayet.
- Yine senedinde Ali'ye (r.a.) soru soran kişi vardır. Bunun Muhammed b. Hanefiyye olması muhtemeldir. Nitekim Abdullah b. Muhammed b. Akil, bunu kendisi yoluyla Ali b. Ebi Talib'ten rivayet etmiştir. Bk. İbn Sa'd, Tabakat (1/411) – Müsned (89, 101) – Beyhaki, Delailu'n Nübüvve (1/212). Yine bunun Ömer b. Ali olması da mümkündür. Bk. İbn Sa'd, Tabakat (1/412) – Beyhaki (1/252). Ayrıca İbn Sa'd'ın bir rivayetinde, Ensar'dan bir adamın Ali'ye sorması şeklinde geçmektedir. Bk. Tabakat (1/410). Allah en iyisini bilir.

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne (1/151). Nasr b. Ali ve "Bize Nuh tahdis etti..." senediyle Muhammed b. Ebi Bekir el-Mukaddemi yoluyla bu şekilde...
- İbn Sa'd, Tabakat (1/411) – Beyhaki, Delailu'n Nübüvve (1/252). Bu ikisi, Said b. Mansur yoluyla "Bize Nuh tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1017. ... Nafi' b. Cübeyr b. Mut'im'den; bir keresinde Ali (r.a.), Nebî'nin (s.a.v.) fiziksel özelliklerinden bahsetmiş, şöyle demiştir: "Başı büyüktü. Rengi kırmızıya çalan beyazdı, sakalı kabaydı. Kemikleri iri, el içleri kalındı. Göğsünden göbeğine doğru çizgi şeklinde kıl vardı. Saçları çoktu, onları tarardı. Sanki yokuştan iniyormuşçasına devrik yürürdü. Omuzları arası genişti. Ne kısa ne de uzundu."¹²⁷⁰

1018. ... Ebû İshak'tan; Bera b. Âzîb (r.a.) dedi ki: "Kırmızı cübbe içinde saçları kulak yumuşaklarını geçip de Rasûlullah'tan (s.a.v.) daha güzel olan birini görmedim. Saçları omuzlarına vururdu. İki omuz arası genişti. Ne kısa ne de uzundu."¹²⁷¹

1019. ... Humeyd'den; Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) fizik bakımından insanların en güzeli, yüzü en güzel olanı, rengi en güzel olanı, kokusu en hoş olanıydı. Eli, insanlar içinde en yumuşak olanıydı. Ondan daha hoş kokulu ne bir misk ne de bir amber kokladım. Elinden daha yumuşak ne bir atlas ne de bir ipeğe dokundum. Orta boyluydu, uzun da kısa da değildi. Saçları ne kıvrıkcık ne de düzdü. Yürüdüğünde..." Ravi dedi ki: Zannediyorum "Yürüdüğünde öne eğilirdi" demişti.¹²⁷²

1270 İsnadı hasendir.

- Senedinde Şerik b. Abdullah vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Kufe kadılığına getirildikten sonra hafızası kötüleşmiştir. Bk. 147.ci rivayet. Bununla birlikte tahrişte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiş, böylece senet kuvvetlenmiştir.
- Yine senedinde Abdullah b. Umeyr vardır. Sikadır, fakihtir ama hafızası kötüleşmiştir. Bazen tedlis yapardı. Bk. 272.ci rivayet.

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed b. Hanbel, Müsned (1/116) – İbn Hibban, Sahih, 6311 (14/616 İbn Balaban tertibi ile). Bu ikisi, Ebû Bekir b. Ebi Şeybe yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (1/134). Esved b. Amir yoluyla "Bize Şerik tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (1/96, 127) – Tirmizi, Menakıb, Bâb Ma Cae Fi Sıfatı'n Nebî (s.a.v.), 3637 (5/598). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Sa'd, Tabakat (1/411) – Hakim, Müstedrek (2/606). Hakim dedi ki: "Senedi sahihtir ama Buhârî ile Müslim bu lafızlarla rivayet etmemiştir." Zehebi, kendisine muvafakat etmektedir. Yine bk. Beyhaki, Delailu'n Nübüvve (1/368). Bunların hepsi, Abdullah b. Hürmüz yoluyla Nafi'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Abdullah b. Ahmed, Abdullah b. Said veya Said yoluyla Nafi'den bu şekilde (1/116) ve Ebû Abdullah el-Mekki yoluyla yine Nafi'den (1/117) bu şekilde...

1271 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Selm b. Cünade vardır. İbn Selm es-Süvâi veya Ebû Saib el-Kufî'dir. Sikadır, nadiren muhalefet etmiştir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 245)

Tahriç:

- Müslim, Fezail, Bâb Fi Sıfatı'n Nebî (s.a.v.), 2237 (4/1818) – Tirmizi, Libas, Ma Cae Fi'l Fizza Fi's Sevbi'l Ahmar Li'r Rical, 1724 (4/219). Bu ikisi, Veki yoluyla Süfyan'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Buhârî (muhtasar olarak), Libas, Babu's Sevbi'l Ahmar, 5848 (10/318) – Müslim, Fezail, Bâb Fi Sıfatı'n Nebî (s.a.v.), 2237 (4/1818) – Ebû Davud, Libas, 4072 – Nesai (8/183) – İbn Mace, 3599 (2/119). Ebû İshak'tan birkaç yolla bu şekilde...

1272 İsnadı sahihtir.

1020. ... Künyesi Ümmü Ma'bed olan Halide kızı Âtike'nin erkek kardeşi Hubeyş b. Halid'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'den çıktığında Ümmü Ma'bed el-Huzaiyye'nin iki çadırının yanından geçti. O sıra yanında Ebû Bekir ve Ebû Bekir'in azatlısı Âmir b. Fûheyra ile Medine'ye hicret ediyorlardı. Derken kendilerine biraz et ve hurma satmasını istediler ama kadının yanında hiçbir şeye rastlayamadılar. Halbuki açlık ve kıtlık çekmekteydiler. Rasûlullah (s.a.v.) birdenbire çadırın oradaki koyuna baktı ve:

- *Bu koyun da nedir ey Ümmü Ma'bed?* diye sordu. Kadın:
- *Yorgunluğun kendisini koyun sürüsünden geride bıraktığı bir koyundur.*
- *Onda hiç süt var mıdır?*
- *Onun süt verecek kadar dahi gücü yoktur.*
- *Peki, onu sağmama izin verir misin?*
- *Babam da anam da sana feda olsun! Evet, eğer onda süt görürsen sağ.*

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) koyun için dua etti, onu okşayıp Allah Teâlâ'nın ismini anarak hayvanın memesini sıktı. Ayrıca kadın için de koyunu adına duada bulundu. Birdenbire hayvandan süt fışkırmaya, dökülmeye başladı. Gruba içirmek için bir kap getirilmesini istedi ve kaba sütü sağmaya başladı. Öyle ki kabın üstünü parlaklık kapladı. Sonra kanana dek kadına ve kanana dek ashâbına içirdi. Sonunu da kendi içti. Sonra rahat uyumaları için ashâbının karnını tıka basa doldurdu. Sonra başlamasından itibaren ikinci kez sağmaya başladı. Öyle ki kap sonuna kadar doluverdi. Sonra sütü kadının yanında bıraktı ve (içtiklerini) ondan satın aldı. Sonra hep birlikte oradan ayrıldılar.

Kadın çok beklememişti ki kocası Ebû Ma'bed, sıska keçileri sürer halde çıkageldi. Keçiler kötü bir şekilde yavaş-yavaş yürüyorlar, oynuyorlardı. Ebû Ma'bed sütü görünce şaşırıp ve "Ey Ümmü Ma'bed! Şu koyun meradan uzakta bağlı iken bu süt sana nereden geldi?" diye sordu. Kadın:

- Hayır vallahi! Ne var ki bize mübarek bir adam uğradı; özellikleri şöyleşöyleydi...

- Bana özelliklerini anlat ey Ümmü Ma'bed.

• Senesinde Abdula'la b. Hammad vardır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere birçok mütâbaat edeni vardır.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (3/107, 200, 258, 267) – İbn Sa'd, Tabakat (1/413) – Tirmizi, Libas, Bâb Ma Cae Fi'l Cumme ve İttihazu's Şa'ri, 1754 (4/233). Humeyd yoluyla... Tirmizi dedi ki: "Enes hadisi, bu yoldan yani Humey yolundan sahih gariptir."

• Ahmed, Müsned (3/135) – İbn Hibban, Sahih, 6387 (14/298 İbn Balaban tertibi ile). Enes yoluyla bu şekilde...

- Öyle bir adam gördüm ki aydınlık yüzlü ve güzel yaradılışlı idi; zayıf ve ince de değildi. Gözlerinin siyahı ve beyazı birbirinden iyice ayrılmıştı. Gözü, kudretten sürmeli idi. Kaşlarının ucu ince, saçları koyu siyahtı. Boynunda uzunluk ve yükseklik, sakalında sıklık vardı. Sustuğu zaman kendisinde vakar ve ağırbaşlılık, konuştuğu zaman da güleryüzlülük ve tatlı sözlülük vardı. Sözleri, sanki dizilmiş birer inci gibi, ağzından tatlı tatlı akmakta idi. Sözü açık ve hak ile batıl arasını ayırıcı idi. Ne acizlik sayılacak derecede az, ne de boş ve gereksiz sayılacak derecede çoktu. Uzaktan bakıldığında insanların en heybetlisi idi. Yakından bakıldığında da tatlı ve hoş bir görünüşü vardı. Orta boylu idi; bakan kimse ne kısa ne de uzun olduğunu hissedirdi. Arkadaşlarının arasında en güzel görüneni ve nur yüzlü olanıydı. Sanki o bir fidan idi ki; iki fidan arasında bitmiş, parlaklığı ve yeşilliği onlara üstün gelmişti. Arkadaşları, ortalarına almış durumda hep onu dinlerler; bir emir verdiği zaman da hemen buyruğunu yerine getirmeye acele ederlerdi. Kendisi ekşi ve asık suratlı değil, gülekti. Kimseyi kınamaz ve azarlamazdı."

- Vallahi bu Kureyşli olan ve bize Mekke'deki durumuyla alakalı kendisinden bahsedilen kişidir. Yemin ederim ki ona sahâbe olmayı arzu ettim. Şayet buna bir yol bulabilirsem, kesinlikle bunu yapacağım.

Derken bir sabah, Mekke'de yüksek bir ses yankılandı. Halk söylediklerini duyuyor ama kimin okuduğunu bilmiyorlardı. Diyordu ki:

Ümmü Ma'bed'in iki çadırında öğle uykusuna yatan

O iki arkadaşta insanların Rabbi Allah en hayırlı karşılığı versin.

Onlar ki, ona hidayeti getirdiler ve o da doğru yolu buldu.

Muhammed'in arkadaşı olan gerçekten kurtuluşa ermiştir...

Ravi daha sonra şiirin devamını zikretmiştir. Ravi dedi ki: Hassan b. Sabit el-Ensari (r.a.) bunu duyunca yüksek sesle şu şiiri okuyarak ona karşılık vermeye başladı:

Peygamberleri yanlarından ayrılan kavim zarar etmiş,

Onun kendilerine yürüyüp de gıdalandığı kimse de tertemiz olmuştur...

Ravi daha sonra şiirin devamını zikretmiştir. Sonrasında ravilerinden olan Mükrim, hadisteki bazı garip kelimeleri izah etmektedir.¹²⁷³

¹²⁷³ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Hişam b. Hubeyş vardır. İbn Halid el-Huzai'dir. Kendisini İbn Hibban ve İbn Hatim zikretmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Bk. Sikat (5/501, 503) – Cerh ve Tadil (9/53)
- Yine senedinde Mükrim b. Mehdi vardır. Buhârî, kendisinden bahsetmiş ama hakkında cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememiştir. Bk. Tarih-i Kebir (7/433)

1021. ... Yahya b. Kurra el-Huzai dedi ki: O şahıs gece Mekke'de Rasûlullah'ın (s.a.v.) hicret için yola çıktığını bağırarak söyleyince, Mekke'de onun sesine kulak kesilmeyen tek bir müşrik evi dahi kalmadı, hemen uyanıverdiler. Sabah olunca toplandılar. Sonra birbirlerine "Dün geceki bağırtıyı işittiniz mi?" diye sordular. Onlar "Evet, işittik" diye cevap verince şöyle dediler: "Her şey ortada; arkadaşınız, Ümmü Ma'bed'in Kudeyd mevkiindeki çadırlarından geçip size doğru gelen rızkınızın olduğu Şam yoluna koyuldu. O halde size karşı yardım istemeden önce onu bulup geri getirin." Bunun üzerine geniş bir atlı grubundan hemen bir seriye toplayıp Rasûlullah'ı (s.a.v.) bulmak için yola çıktılar ve tâ ki Ümmü Ma'bed'in yanına vardılar. Ümmü Ma'bed o sıra İslam'ı seçmiş, güzel bir Müslüman olmuştu. Ona Rasûlullah'ı (s.a.v.) sordular. O ise onun adına endişe duyarak durumu gizledi. Dedi ki: "Siz bana şu seneden önce duymadığım bir durumdan soruyorsunuz; bana size semadaki şeyi haber eden bir adamı mı haber veriyorsunuz?" Ümmü Ma'bed doğru söylemişti çünkü bunu ancak Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisinden duymuştu. Sözlerine şöyle devam etti: "Doğrusu sizden tedirgin oldum. Yemin olsun ki eğer çekip gitmezseniz, kavmimin içinde aleyhinize çılgılık atarım." Bunun üzerine müşrikler oradan ayrıldılar ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) hangi tarafa yol aldığını öğrenemediler. Halbuki Allah Teâlâ o koyuna "Seni kim sağdı?" diye sormalarını hükmetmiş olsaydı, kesinlikle "Allah'ın Rasûlü Muhammed" derdi. Bunun sebebi onun da duruma şahit kılınmış olmasıdır. Bununla birlikte Allah Teâlâ basiretlerini kapamış, koyuna sormak akıllarına gelmemiştir. Gidip Ümmü Ma'bed'e sordular ama o da durumu gizledi.¹²⁷⁴

• Yine senesinde Mükrim b. Muharriz el-Ka'bi el-Huzai vardır. Künyesi Ebû'l Kasım'dır. İbn Ebi Hatim, babası ve Ebû Zur'a'nın ondan rivayette bulunduğunu söylemiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey belirtmemiştir. Ayrıca İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (9/207) zikretmektedir.

• Yine senesinde Hizam b. Hişam b. Hubeyş vardır. Kudeyd'de ikamet eder ve babası Hubeyş'ten rivayette bulunurdu. İbn Sa'd, Tabakat adlı eserinde kendisinden bahsetmiş ve şöyle demiştir: "Hadisleri az olmakla birlikte sika idi." İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan sordum. Dedi ki: Dürüst bir şeytirdir." İbn Hibban da Sikat'ta (6/247) kendisini zikretmektedir. Ayrıca bk. İbn Sa'd, Tabakat (5/496) – Buhârî, Tarih-i Kebir (3/116) – İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil (3/298).

Tahrîç:

• Hakim, Müstedrek (3/9, 10). Hakim sahlı olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Taberani, Kebir (4/48) – Ebû Nuaym, Hilye (2/436) – Beyhaki, Delail (1/276) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3704 (13/261) – Lalekai, Şerhu Usuli İtikadi Ehli's Sünne, 1434, 1437 (4/777). Hizam b. Hişam yoluyla babasından, o da dedesinden şeklinde...

• İbn Sa'd, Tabakat (1/230) – Hakim, Müstedrek (3/11). Hurr b. Sabbah yoluyla Ebû Ma'bed el-Huzai'den buna benzer olarak... Hakim dedi ki: "Bu, isnadı sahlı olan bir hadistir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir."

• İbn Şahin ve İbn Mende (Bk. Mecmau'z Zevaid 5/58) – Suyuti, Hasais-i Kübra (1/446).

1274 Isnadı şöyledir:

• Senesinde bir önceki rivayette geçen Mükrim vardır.

• Yine senesinde Yahya b. Kurra el-Huzai el-Ka'bi diye biri vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: İbn Said, Delailu'n Nübüvve adlı eserinde bu hadisi bize Mükrim ve başkalarından birkaç kısa yol ile peygamberliğin delilleri bölümünde rivayet etmektedir.

1022. ... Hasen b. Ali dedi ki: Dayım Hind b. Ebi Hâle'ye benim için Rasûlullah'ın (s.a.v.) özelliklerinden bahsetmesini istedim. Kendisi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) özelliklerini çok iyi anlatan biriydi. Dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) yapılıydı, yüzü ay gibi parlardı. Orta boyludan uzun, uzun boyludan kısaydı. Başı büyüktü. Saçlarını salar; eğer kendi kendine ayrılırsa, ortadan ikiye ayrık bırakırdı. Bununla birlikte saçları kulak yumuşaklarını geçmezdi. Saçları uzundu. Rengi parlaktı, alnı genişti. Kaşları uzun, araları birbirine yakındı. İki kaşı arasında sinirlendiğinde belirten bir damar vardı. Burnu kemerliydi, üzerinde parlayan bir nur vardı. Öyle ki onu iyice tanımayan biri, onun gururlu olduğunu sanırdı. Sakalları gür, yanakları hoştu. Ağzı genişti, dişleri ayırıktı. Vücudunda göğsünden göbeğine doğru ip şeklinde kıllar vardı. Boynu sanki gümüş gibi parlırdı. Fiziki düzgündü; yapılıydı. Karnı ve göğsü bir hizadaydı, göğsü genişti. İki omuzu arası da genişti..." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹²⁷⁵

1023. ... Sa'd b. Hişam dedi ki: Âişe'ye (r.anhâ) "Rasûlullah'ın (s.a.v.) ahlakı nasıldı?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Allah Teâlâ 'Şüphesiz ki sen yüce bir ahlâk üzereisin' (Kalem, 4) buyurmaktadır. Onun ahlakı Kur'an'dır."¹²⁷⁶

¹²⁷⁵ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde ismi belli olmayan bir ravi vardır.
- Yine senedinde Ebû Abdullah et-Temimi vardır. Hafız dedi ki: "Meçhuldür, altıncı tabakadandır." İsmi Yezid b. Amr olduğu da söylenir. Bk. Takrib (s. 654)
- Yine senedinde Cemi' b. Amr b. Abdurrahman el-İclî el-Kufî vardır. Zayıftır, rafizidir, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (1942) – Tehzib (2/111)
- Yine senedinde Süfyan b. Veki b. Cerrah vardır. Saduk idi ama yazıcıları ile imtihan olunmuş, kendi hadisi olmayan rivayetler onun gibi gösterilmiştir. Kendisine nasihat edilmesine rağmen kabul etmediği için hadisleri sakıt olmuştur. Bk. 400.cü rivayet.

Tahric:

- Tirmizi, Şemail (Muhtasar, 6 s. 18) – İbn Sa'd, Tabakat (1/422, 425) – İbn Adıyy, Kamil (2/589) – Taberani, Kebir, 414 (22/155) – Ebû Nuaym, Hilye, 565 (2/801, 808) – Hakim, Müstedrek (3/60) – Beyhaki, Delail (1/286) – Beğavi, Şerhu's Sünni, 307 (13/270). Bunların hepsi, Cemi' yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Beyhaki, Delail (1/285). Ali b. Cafer'den, o kardeşi Musa b. Cafer'den, o Cafer b. Muhammed'den, o babasından, o Ali b. Hüseyin'den "Hasen b. Ali dedi ki..." şeklinde rivayet etmiştir. Ayrıca Suyuti, Hasais-i Kübra'da (1/188) bunu İbn Asakir'e de nispet etmektedir.

¹²⁷⁶ İsnadı hasendir.

- Senedinde Mübarek b. Fudale vardır. Saduk olmakla birlikte tesviye tedlisi yapardı. Bk. 59.cü rivayet.
- Yine senedinde Sa'd b. Hişam vardır. İbn Amir el-Ensari'dir, Medinelidir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 232) – Tehzib (3/483)

Tahric:

- İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned (6/91) – Taberi, Tefsir (29/19). Bu ikisi, Mübarek b. Fudale yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1024. ... Fudayl b. Merzuk'tan; Atıyye el-Avfi, Allah Teâlâ'nın "Şüphesiz ki sen yüce bir ahlak üzeresin" (Kalem, 4) âyeti hakkında dedi ki: "Yani Kur'an'ın edebi üzeresin."¹²⁷⁷

1025. ... Ebû İdris'ten; Vehb b. Münebbih dedi ki: "Yetmiş bir tane kitap okudum. Hepsinde gördüm ki Allah Teâlâ dünyanın var olup yok olacağı zamana dek insanların hepsine Muhammed'in (s.a.v.) aklından ancak kum tepelerinden bir kum tanesini verdiği kadarını vermiştir. Muhammed (s.a.v.) insanların en akıllısı ve en doğru görüşlü olanıdır."¹²⁷⁸

DOKSAN BEŞİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN NEBÎ'YE (S.A.V.) HAS KILDIĞI O'NA DOĞRU YÜRÜTÜLMESİ¹²⁷⁹

İSRA/MİRAC

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ'nın şanını yüceltmek, ona ikramda bulunmak ve kerametini/değerini arttırmak adına Muhammed'e (s.a.v.) has kıldığı şeylerden biri de onu bir gece bedeni ve aklı ile yürütmesidir. Sonrasında onu Beytu'l Makdis'e vardırırmış, sonrasında semalara

• İmam Müslim, Sahih, 746 (1/512) – Ebû Davud, Salat, 1342 (2/40) – İbn Mace, Ahkam, 2333 (1/782) – Ahmed, Müsned (6/54, 91, 111) – Hakim, Müstedrek (2/499) – İbn Hibban, Sahih, 466 (Kal'aci tahkiki ile) – Beyhaki, Delail (1/308). Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/243) bunu İbn Ebi Şeybe, Abd b. Humeyd, İbn Münzir ve İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir.

1277 İsnadı Atıyye el-Avfi'ye kadar hasendir. Kendisi saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Birçok âlim, onun zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. 584.cü rivayet.

• Senedinde Fazl b. Merzuk el-Eğarr er-Rakkaşı'dır, Kufelidir. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Kendisi vehmederdi. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 448) – Tehzib (7/298)

Tahriç: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (29/19) – Beyhaki, Delailü'n Nübüvve (1/310). Bu ikisi, Fudayl b. Merzuk yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/243) bunu İbn Mübarek, Abd b. Humeyd ve İbn Münzir'e de nispet etmiştir.

1278 İsnadı uydurmadır. Ayrıca israiliyattandır.

• Senedinde Abbad b. Kesir es-Sekafi vardır. Basralıdır, metruktür. Ahmed dedi ki: "Yalan hadisler rivayet etmiştir." Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 29)

• Yine senedinde Davud b. Muhabber vardır. İbn Kahzem es-Sekafi el-Bekravi'dir. Künyesi Ebû Süleyman'dır, Basralıdır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Aynı şekilde bu da metruktür. Ayrıca akıl konusunda tasnif ettiği kitapların çoğu uydurma rivayetlerdir. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 200) – Tehzib (3/199) – Kamil (2/975) – Tarih-i Kebir (3/244)

• Yine senedinde Ebû İdris vardır. Basralı olduğunu zannediyorum. Makbuldür, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 618) – Tehzib (12/7)

• Yine senedinde Ahmed b. Yahya b. Malik es-Susi vardır. Künyesi Ebû Cafer'dir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan soruldu. Dedi ki: Saduktur." İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bk. Cerh ve Tadil (2/82) – Sikat (8/83) – Tarih-i Bağdat (5/202)

1279 Bilinen şudur ki; İsra (yürütülme) Mescid-i Aksa'ya, Miraç (yükselme) ise semaya, İzzet Sahibi'ne olmuştur.

yükseltmiştir. Orada Rabbinin en büyük âyetlerini görmüş, Rabbi Teâlâ'nın meleklerini görmüş, peygamber kardeşlerini görmüş ve tâ ki Kerim olan Mevlasının yanına varmıştır. Rabbi de ona en büyük ikramları vermiş, ona ve ümmetine beş vakit namazı farz kılmıştır. Bu olay Mekke'de iken bir gecede gerçekleşmiştir. Daha sonra tekrar Mekke'de iken sabah olmuştur. Allah Teâlâ bununla mü'minlerin gözlerini aydın kılmış, kâfirlerin ve tüm yoldan çıkmışların gözlerini karartmıştır.

Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Bir gece kulunu Mescid-i Haram'dan alıp bazı âyetlerimizi göstermek için çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya yürüten Allah tüm noksanlıklardan münezzehtir. Şüphesiz ki o asıl ışık, asıl görendir." (İsra, 1)

Ayrıca Nebî (s.a.v.) nasıl yürütüldüğünü, Burak'a nasıl bindiğini ve semaya nasıl yükseltildiğini açıklamıştır. İnşallah şimdi bu konudaki rivayetleri zikredeceğiz.

1026. Bize Ebû Bekir Cafer b. Muhammed el-Firyabi tahdis etti, dedi ki: Bize Yezid b. Halid b. Mevhib er-Ramli tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb tahdis etti, dedi ki: Bize Yunus b. Yezid tahdis etti; İbn Şihab ez-Zühri'den; o Enes b. Malik'ten; (Enes) dedi ki: Ebû Zerr, Rasûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu anlattı:

"Mekke'de iken evimin çatısı açıldı ve Cibril (a.s.) inip göğsümü yardı. Sonra onu zemzem suyu ile yıkadı. Sonra hikmet ve iman ile dolu bir tas getirdi ve onu göğsüme boşalttı. Sonra göğsümü kapadı. Sonra elimi tutup beni semaya yükseltti. Dünya semasına geldiğimizde sema bekçisine "Aç" dedi. Melek:

- Kim o? diye sorunca o,
- Cibril, dedi.
- Yanında başkası var mı?
- Evet, Muhammed (s.a.v.) var.
- O rasûl gönderildi mi?
- Evet, artık aç.

Bunun üzerine kapıyı açtı. Dünya semasının üstüne yükseldiğimizde bir de baktım ki bir adam; sağında bir karartı, solunda bir karartı var. Sağında baktığında gülüyor, soluna baktığında ağlıyordu. Derken "Salih peygamber ve salih oğula merhaba!" dedi. Cibril'e "Bu kimdir?" diye sordum. Dedi ki: "Bu Âdem'dir. Sağ ve solundaki karartı, oğullarının ruhudur. Sağdakiler cennet halkı, solundaki karartı ise cehennem halkıdır. Bu yüzdendir ki sağına baktığı zaman gülüyor, soluna bakınca da ağlıyor."

Cibril (a.s.) sonrasında beni yine yükseltti. Tâ ki ikinci semaya vardık. Oraya varınca bekçisine: "Kapıyı aç!" dedi. Burada da ilk semadaki meleklerle yaptığı konuşmanın aynısı geçti ve sonrasında kapıyı açtı."

Enes dedi ki: "Ebû Zerr'in anlattığına göre semalarda Allah'ın selamı hepsinin üzerine olsun Âdem, İdris, Musa, İsa ve İbrahim ile karşılaşmış ama hangisi ile hangi kat semada karşılaştığı sabit değildir. Bununla birlikte zikrettiğine göre Âdem'i dünya semasında, İbrahim'i de altıncı kat semada bulmuştur."

Enes dedi ki: "Cibril (a.s.) ile Rasûlullah (s.a.v.) İdris'e (a.s.) uğradıklarında 'Salih peygamber ve salih kardeşe merhaba!' demiştir."

Buyurdu ki: "Sonra uğradım ve 'Bu kimdir?' diye sordum. Cibril 'Bu İdris'tir' dedi. Sonra Musa'nın yanına uğradım. Bana 'Salih peygamber ve salih kardeşe merhaba!' dedi. Ben 'Bu kimdir?' diye sordum. Cibril 'Bu Musa'dır' diye cevap verdi. Sonra İsa'nın yanına uğradım. Bana 'Salih peygamber ve salih kardeşe merhaba!' dedi. Ben 'Bu kimdir?' diye sordum. Cibril 'Bu İsa'dır' diye cevap verdi. Sonra İbrahim'in (a.s.) yanına uğradım. Bana 'Salih peygamber ve salih kardeşe merhaba!' dedi. Ben 'Bu kimdir?' diye sordum. Cibril 'Bu İbrahim'dir (a.s.)' diye cevap verdi."

İbn Şihab dedi ki: Bana İbn Hazm'in haber verdiğine göre İbn Abbâs ile Ebû Habbe el-Ensari şöyle derlerdi: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sonra yükseltildim. Öyle ki Arş'in seviyesine çıktım."

İbn Hazm ve Enes b. Malik dediler ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Derken Allah Teâlâ ümmetime elli namaz farz kıldı. Bu emirle geri döndüm. Tâ ki Musa'nın (a.s.) yanına vardığımda bana 'Rabbim ümmetine ne farz kıldı?' diye sordu. Ben:

- Onlara elli namaz farz kıldı, dedim. Dedi ki:

- Rabbine müracaat et çünkü senin ümmetin buna güç yetiremez.

Bunun üzerine Rabbim Teâlâ'ya geri döndüm ve yarısını kaldırdı. Hemen Musa'ya geri dönüp ona haber verdim. Bana dedi ki:

- Rabbine müracaat et çünkü senin ümmetin buna güç yetiremez.

Bunun üzerine Rabbim Teâlâ'ya tekrar müracaat ettim. Buyurdu ki: "Namaz elli (sevabınca) beştir. Benim katımda söz değişmez." Bunun üzerine tekrardan Musa'ya döndüm. Bana "Rabbine müracaat et" dedi. Ben de "Artık Rabbimden hayâ ederim" dedim. Sonra Cibril beni oradan aldı. Tâ ki beni Sidreru'l Münteha'ya getirdi. Derken onu ne olduğunu bilmediğim birtakım renkler örtüverdi. Sonra cennete girdim. Bir baktım ki orada inciden kubbeler vardı, toprağı ise misktendi." ¹²⁸⁰

1280 İsnadı sahihtir.

1027. Bize Ebû Ahmed Harun b. Yusuf tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebi Ömer el-Adeni tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrezzak ve Ubeydullah b. Muaz tahdis ettiler, dediler ki: Bize Ma'mer tahdis etti; Ebû Harun el-Abedi'den; Ebû Said el-Hudri (r.a.), Allah Teâlâ'nın "Bir gece kulunu Mescid-i Haram'dan alıp bazı âyetlerimizi göstermek için çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya yürüten Allah tüm noksanlıklardan münezzehtir. Şüphesiz ki o asıl işiten, asıl görendir." (İsra, 1) âyeti hakkında dedi ki: Nebî (s.a.v.), yürütüldüğü gece ile alakalı bize şöyle anlattı: "Bana hayvanlar içinde katıra en çok benzeyen, kulakları birbirinden farklı bir binit getirildi. O, benden önceki peygamberlerin bindiği Burak idi. Hemen üzerine bindim. Beni hemen yola koydu. Ayağını attığı yer, gözümün gördüğü son noktaya kadardı. Derken sağımdan "Ey Muhammed! Ağır ol, sana soru soracağım" diye seslenildiğini duydum. Ne var ki oralı olmadan yoluma devam ettim. Sonra solumdan "Ey Muhammed! Ağır ol, sana soru soracağım" diye seslenildiğini duydum. Ne var ki oralı olmadan yoluma devam ettim. Sonra beni bir kadın karşıladı; üzerinde tüm dünya ziyneti vardı. Ellerini kaldırmış bana "Ağır ol, sana soru soracağım" dedi. Ne var ki oralı olmadan yoluma devam ettim. Sonra Beytu'l Makdis'e – veya "Mescid-i Aksa'ya" buyurdu- geldim. Hemen binitimden indim ve onu peygamberlerin bağladığı halkaya bağladım. Sonra mescide girdim ve içerisinde namaz kıldım. Cibril (a.s.) bana dedi ki:

- Yüzünde ne görüyorum?

- Sağımdan "Ey Muhammed! Ağır ol, sana soru soracağım" diye seslenildiğini duydum. Ne var ki oralı olmadan yoluma devam ettim.

- O Yahudi davetçisiydi. Şayet sen yanında dursaydın, kesinlikle ümmetin Yahudileşirdi.

- Sonra solumdan "Ey Muhammed! Ağır ol, sana soru soracağım" diye seslenildiğini duydum. Ne var ki oralı olmadan yoluma devam ettim.

- O da Hristiyan davetçisiydi. Şayet sen yanında dursaydın, kesinlikle ümmetin Hristiyanlaşırdı.

- Sonra beni bir kadın karşıladı; üzerinde tüm dünya ziyneti vardı. Ellerini kaldırmış bana "Ağır ol, sana soru soracağım" dedi. Ne var ki oralı olmadan yoluma devam ettim.

Tahric: Buhârî, Kitabu's Salat, Bâb Keyfe Farazati's Salavatu Fi'l İsra, 349 (1/547), Hac, Bâb Ma Cae Fi Mai Zemzem, 1636 (3/576), Enbiya, Bâb Zikri İdris (a.s.), 3342 (5/431) – Müslim, İman, Babu'l İsra Bi Rasûlillah (s.a.v.), 163 (1/148). Bu ikisi Yunus yoluyla İbn Şihab'tan rivayet etmişlerdir.

Ayrıca hadis in Tirmizi, Nesai, İbn Mace, İbn Sa'd ve İmam Ahmed'in eserlerinde Ebû Hureyre, Malik b. Sa'sa'a, Ebû Said ve İbn Abbâs'dan (r.anhum) gelen bir çok yolu vardır.

- O, senin için süslenen dünyadır. Şayet sen yanında dursaydın, ümmetin ke-sinlikle dünyayı ahirete tercih ederlerdi.

Sonra bana iki tas getirildi; birinde süt, diğerinde şarap vardı. Bana "Hangisini istersen al da iç" denildi. Ben de sütü alıp içtim. Bunun üzerine Cibril bana "Fıtratı seçtin" dedi."

Ma'mer dedi ki: Bana Zühri'nin Said b. Müseyyeb'ten aktardığına göre ona "Şayet şarabı tercih etseydin ümmetin yoldan çıkardı" denilmiştir.

Ebû Harun'un Ebû Said'den aktardığına göre Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Sonra bana Âdemoğullarının ruhlarının içerisinde semaya yükseldikleri miraç ge-tirildi. Gördüğüm en güzel şeydi. Ölen kimsenin nasıl da gözünün keskin olduğunu görmez misin? Derken yükseltildik. Tâ ki dünya semasının kapısına vardık. Cibril hemen açılmasını istedi. İçeriden "Kim o?" denildi. Dedi ki:

- Cibril.
- Yanındaki kim?
- Muhammed.
- O rasûl olarak gönderildi mi?
- Evet.

Bunun üzerine benim için kapıyı açılar ve beni selamladılar. Tam o sırada kendisine İsmail denen ve semanın bekçiliğini yapan bir melek gördüm. Yanında yetmiş bin melek, her birinin yanında da yüz bin melek vardı."

Rasûlullah (s.a.v.) bu esnada "Rabbinin ordularını ancak O bilir" (Müddessir, 3) âyetini okudu.

Buyurdu ki: "Derken kendimi yaratıldığı günkü şekli üzere olan bir adamın yanında buldum. Kendisinden hiçbir şey değişmemişti. Zürriyetinin ruhları ken-disine gösteriliyordu. Bir mü'minin ruhu gösterildiğinde "Temiz bir ruh, temiz bir koku. Onun kitabını İliyyin'de yazın" diyor, bir kâfirin ruhu gösterildiğinde ise "Pis bir ruh, pis bir koku. Onun kitabını da Siccin'de yazın" diyordu. Hemen "Ey Cibril! Bu da kimdir?" diye sordum. Dedi ki: "Bu, baban Âdem'dir." Bana selam verip esenlik diledi. Sonra da "Salih peygambere merhaba!" dedi. Sonra baktım. Bir de ne göreyim; dudakları develerin dudakları gibi olan bir topluluğun yanındayım. Birine görev verilmiş de onların dudaklarını kesiyor, ağızlarına ateşten kayalar dol-duruyor, derken alt taraflarından çıkıyordu. Hemen "Ey Cibril! Bunlar da kim?" diye sordum. Dedi ki: "Bunlar "Zulümle yetimlerin mallarını yiyenler var ya, onlar ancak karınlarına ateş dolduruyorlar..." (Nisa, 10) âyetindeki kimselerdir." Sonra baktım. Bir de ne göreyim; etleri cımbızlanıp ağızlarına sokuşturulan bir topluluğun yanındayım. Onlara "Yediğiniz gibi yiyecek bakalım!" deniliyordu. Hemen "Ey Cibril!

Bunlar da kim?" diye sordum. Dedi ki: "Bunlar, insanların etlerini yiyen arkadan kızartılmış et, yanında ise leş olan bir sofraya etrafında oturmuş bir topluluğun yanındayım. Bir baktım ki leşe yönelip ondan yiyorlar, kızartılmış eti bırakıyorlardı. Hemen "Ey Cibril! Bunlar da kim?" diye sordum. Dedi ki: "Bunlar, Allah Teâlâ'nın kendilerine helal kıldığını bırakıp haram kıldıklarına yönelen zinakârlardır." Sonra bir evler gibi bir topluluğun yanındayım. Firavun hanedanının gelip geçtiği yolda duran, karınla ayaklanıyorlar ama karınları onlardan birini yıkıyor, böylece Firavun hanedanı onları ayakları ile ezip çiğniyordu. İşte onlar (Firavun hanedanı) sabah akşam ateşe arz olunurlar. Hemen "Ey Cibril! Bunlar da kim?" diye sordum. Dedi ki: "Bunlar, karınlarına faiz dolduranlardır. Onların misali, şeytanın kendisini çarptığı kimsele- rin durumu gibidir." Sonra baktım. Bir de ne göreyim; ayaklarından asılmış bir kısım kadınların yanındayım. Hemen "Ey Cibril! Bunlar da kim?" diye sordum. Dedi ki: "Bunlar zina eden, evlatlarını öldüren kadınlardır." Sonrasında ikinci semaya yükseldik. Bir baktım ki Yusuf'un yanındayım. Yanında kendisine tâbi olan ümmeti de vardı. Yüzü dolunay gecesindeki Ay gibiydi. Bana selam verdi ve esenlik diledi. Sonra üçüncü semaya doğru yola devam ettik. Bir de baktım ki iki teyze oğlu Yahya ve İsa'nın yanındayım. İkisi de birbirine benziyordu. Saçları ve elbiseleri aynıydı. Bana selam verdiler ve esenlik dilediler. Sonra dördüncü semaya doğru yola devam ettik. Bir de baktım ki İdris'in (a.s.) yanındayım. Bana selam verdi ve esenlik diledi."

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah Teâlâ "... ve onu yüksek bir mekâna çıkardık" (Meryem, 57) buyurmaktadır."

Buyurdu ki: "Sonra beşinci semaya doğru yola koyulduk. Bir de baktım ki kaumi içinde çok sevilen Harun'un yanındayım. Etrafında ümmetinden kendisine tâbi olan birçok kimse vardı."

Nebî (s.a.v.), Harun'un (a.s.) fiziki özelliklerini şöyle anlatmıştır: "Sakalları uzundu; öyle ki göbeğine kadardı."

Buyurdu ki: "Bana selam verdi ve esenlik diledi. Sonra altıncı semaya doğru yola koyulduk. Bir de baktım ki Musa'nın yanındayım. Bana selam verdi ve esenlik diledi."

Nebî (s.a.v.), Musa'nın (a.s.) fiziki özelliklerini şöyle anlatmıştır: "Çok kıllı bir adamdı. Şayet üst üste iki gömlek giyse, kesinlikle kılları gömleklerden çıkardı."

Buyurdu ki: "Musa dedi ki: İnsanlar benim Allah'a en değerli yaratılmış olduğumu iddia ediyorlar ama bu Allah'a benden daha değerlidir. Şayet tek başına olsaydı umursamazdım. Ne var ki her peygamberin yanında ona tâbi olan ümmeti vardır."

Buyurdu ki: "Sonra yedinci semaya doğru yola devam ettik. Bir de baktım ki İbrahim'in (a.s.) yanındayım. Sırtını Beyt-i Ma'mur'a dayamış oturuyordu. Bana selam verdi ve "Salih peygambere merhaba!" dedi. Ardından bana "Bu, senin ve ümmetinin mekânıdır" denildi."

Nebî (s.a.v.) daha sonra şu âyeti okudu: "Şüphesiz İbrahim'e en yakın olan insanlar, ona tâbi olanlar ve şu peygamber ile ona iman edenlerdir. Allah mü'minlerin velisidir." (Âl-i İmran, 68)

Buyurdu ki: "Sonra Beyt-i Ma'mur'a girdim ve içerisinde namaz kıldım. Bir baktım ki her gün oraya yetmiş bin melek giriyor, sonra kıyamet gününe dek geri dönmüyorlardı. Sonra baktım. Bir de ne göreyim; bir yaprağı şu ümmeti örtecek (kadar büyük) olan bir ağacın yanındayım. Kökünden bir pınar çıkıyor, sonra o pınar iki kısma ayrılıyordu. Hemen "Ey Cibril! Bu nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Buna gelince; rahmet nehridir. Şu ise Allah Teâlâ'nın sana verdiği Kevser'dir." Hemen girip rahmet nehrinde yıkandım. Böylece geçmiş ve gelecek günahlarım bağışlandı. Sonra Kevser boyunca ilerledim. Tâ ki cennete girdim. Bir baktım ki orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir insanın aklına gelmeyen şeyler vardır. Gördüm ki orada semer vurulmuş develerin derisi gibi narlar, develer gibi kuşlar vardı."

Tam bu sırada Ebû Bekir (r.a.) dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü! Şüphesiz ki o yumuşacık (etli) bir kuştur." Buyurdu ki: "Onu yiyen ondan daha yumuşaktır ey Ebû Bekir! Şüphesiz ki ben, senin kesinlikle ondan yiyeceğini umuyorum."

Buyurdu ki: "Ayrıca orada bir cariye gördüm. Hemen "Sen kiminsin?" diye sordum. Dedi ki: Zeyd b. Harise'nin." Böylece Rasûlullah (s.a.v.) Zeyd'i müjdelemiş oldu.

Ravi dedi ki: Sonrasında şöyle buyurdu: "Şüphesiz Allah Teâlâ bana bir emir verdi ve elli namaz farz kıldı. Derken Musa'nın yanından geçtiğimde bana "Rabbim sana ne emir verdi?" diye sordu. Ona "Bana elli namaz farz kıldı" diye cevap verince "Rabbime geri dön de hafifletmesini iste; senin ümmetin bunu yerine getiremez" dedi. Hemen Rabbim Teâlâ'ya geri döndüm ve istedim. Benden on namazı kaldırdı. Sonra Musa'ya geri döndüm, sonra tekrar Rabbime geri döndüm. Bu böyle sürüp gitti ve en sonunda bana beş vakit namazı farz kıldı. Musa bana "Rabbime geri dön de hafifletmesini iste" dedi. Ben de "Yemin olsun o kadar geri döndüm ki artık utanır oldum" dedim."

Ravi dedi ki: Veya "Geri dönmeyeceğim" buyurmuş da olabilir.

Buyurdu ki: "Derken bana şöyle denildi: Sana bu beş namaz ile elli namaz vardır. Her iyilik on misli iledir. Her kim iyiliği arzu eder, sonra onu işlemezse, ona bir iyilik yazılır. Her kim de onu işlerse, ona on iyilik yazılır. Her kim kötülüğü arzu

eder, bununla birlikte onu işlemezse, ona hiçbir şey yazılmaz. Şayet onu işlerse, ona bir kötülük yazılır."¹²⁸¹

1028. ... Katade'den; Enes (r.a.) dedi ki: "Nebî'ye (s.a.v.) yürütüldüğü gece eyer ve gem vurulmuş halde Burak getirildi. Ona binmekte zorlandı. Bunun üzeri-ne Cibril ona "Sakin ol! Sana Allah Teâlâ'ya ondan daha değerli biri binmemiştir. Terleri aktı ama sonra ona boyun eğdi." ¹²⁸²

1029. ... İbn Abbâs'dan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Yürü-
tıldığım gece gerçekleştiğinde ve Mekke'de sabahladığımda yaşadıklarım beni
sıkmişti. Çünkü biliyordum ki insanlar beni yalanlayacaklardı. Hüzünlü bir şekilde
uzaklara çekildim. Bir ara yanıma Allah'ın düşmanı Ebû Cehil uğradı. Geldi ve
yanıma oturdu. Sonra alaycı bir ifadeyle "Bir şey var mı?" diye sordu."

İbn Abbâs dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) “*Evet*” diye cevap verdi ve aralarında şu konuşma geçti: Ebû Cehil:

- Nedir o?

Rasûlullah (s.a.v.):

- Dün gece yürütüldüm.

- Nereye?

- *Beytu'l Makdis'e.*

- Sonra aramızda mı sabahladın?

1281 İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde Ebû Harun el-Abedi vardır. Umare b. Cüveyn'dir. Künyesi ile meşhurdur. Metruktür. Âlimler içinde onu yalanlayanlar da vardır. Şiidir, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 408)

Tahric:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (15/11). Muhammed b. Sevr yoluyla Ma'mer'den ve Abdurrezzak yoluyla Ma'mer'den senetleriyle bu şekilde...

• Beyhaki, Delail (2/390). Ebû Muhammed b. Esed el-Himani yoluyla Ebû Harun el-Abedi'den bu şekilde... Ayrıca Delail'de (20/396) Ebû Harun'a kadar uzanan başka bir yolla yine bu şekilde...

• Suyuti, bunu ed-Dürri'l Mensur'da (5/195) ayrıca İbn Ebi Hatim, İbn Merduyeh ve İbn Asakir'e de nispet etmektedir.

1282 İsnadı hasendir.

- Senesinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Zayıftır. Bk. 111.ci rivayet. Ne var ki tahrişte de görüldüğü üzere kendisine mü'tâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Katade'nin muan'an olarak aktarımı vardır. Kendisi, tedlis yapanların üçüncü mertebesindeki Ö. lülük. Ma'mur'in rivayetlerinde müdellistir. Bk. 40.cı rivayet.

Tahric: Ahmed, Müsned (3/164) – Tirmizi, Sünen, Beni İsrail Suresi (İsra) Tefsiri, 3131 (5/301). Ayrıca bk. İbn Cerir et.

Tirmizi dedi ki: “Garip bir hadistir. Ancak Abdurrezzak yoluyla biliyoruz.” Ayrıca bk. İbn Cezir et-Taberi, Tefsir (15/15) – Abd b. Humeyd, 1185 (s. 357 Seyyid Subhi es-Samirai tahkiki ile) – İbn Hibb, Şerhü’s-Sünen (2/281-285 ile – Balaban tertibi ile) – Beyhaki, Delailu’n Nübüvve (2/362).

Hibban, Sahih, 46 (1/234, 235 İbn Balaban tefsiri ile) = Beyhaki, Delailü'l-Hakikat (2/327). Bunların hepsi, Abdurrezzak yoluyla bu şekilde ve benzer olarak rivayet etmişlerdir. Ayrıca Suyuti, bunu ed-Dürrü'l-Mensur'da (5/210) İbn Merduyeh ve Ebû Nuaym'a da nispet etmektedir.

- Evet.

Ebû Cehil, onunla konuşmayı inkâr eder diye yalanlamak istemedi. Dedi ki: "Şayet kavmini sana çağırırsam, onlara da anlatmak ister misin?" Rasûlullah (s.a.v.) bu soruya "Evet" diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebû Cehil "Ey Ka'b b. Lu'lu oğulları! Bana doğru gelin" diye seslendi. Böylece meclis kurulmuş oldu. İnsanlar gelip oturdular. Daha sonra Ebû Cehil, Rasûlullah'a (s.a.v.) "Kavmine de bana anlattığını anlat" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) başladı anlatmaya; aralarında şu konuşma geçti:

Rasûlullah (s.a.v.):

- Dün gece yürütüldüm.

Mekkeliler:

- Nereye?

- Beytu'l Makdis'e.

- Sonra aramızda mı sabahladın?

- Evet.

Bunun üzerine topluluktan kimi alkışlamaya, kimi de yalanmışçasına şaşkınlıktan elini başına koymaya başladı. Derken topluluk şöyle dedi: "Peki, bize o mescidi tarif edebilir misin? Şu toplulukta oraya yolculuk edip mescidi görenler vardır."

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Anlatmaya devam ediyordum ama bazı özelliklerini karıştırdım. Bunun üzerine mescit (gözümün önüne) getirildi. Ona bakıyordum. Öyle ki getirilip Akil'in evinin ötesine konuldu. Ben de ona bakıyordum. Bunun üzerine topluluktakiler "Özelliklerini doğru söyledin" dediler."¹²⁸³

1030. ... Zühri'den; Urve dedi ki: Müşriklerden bazı adamlar, Ebû Bekir es-Sıddîk'a (r.a.) koşup "Şu arkadaşın var ya, dün gece Beytu'l Makdis'e yürütüldüğünü ve sonrasında geri döndüğünü iddia ediyor" dediler. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) "Bunu gerçekten söyledi mi?" diye sordu. Müşrikler "Evet" diye cevap verdiler. Ebû Bekir dedi ki:

1283 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Zûrare b. Evfa el-Âmiri vardır. Künyesi Ebû Hacıb'tır, Basralıdır ve oranın kadısıdır. Sikadır, âbiddir, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 215) – Tehzib (3/322)

• Yine senedinde Avf vardır. İbn Ebi Cemile'dir. Sikadır. Bk. 53.cü rivayet.

Tahriç: Ahmed, Müsned (1/309) – Nesai, Kübra, 11285 (6/377), Tefsir, 305 (1/645) – Taberani, Kebir, 12782 (12/167) – Beyhaki, Delail (2/363). Bunların hepsi, birkaç yol ile Avf'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (5/222) bunu aynı zamanda İbn Ebi Şeybe, Bezzar, İbn Merduyeh, Delailu'n Nübüvve adlı eserinde Ebû Nuaym, Muhtara adlı eserinde Ziya'ya ve senedinin sahih olduğunu belirterek İbn Asakir'e de nispet etmektedir. Heysemi dedi ki: "Ahmed'in ravileri, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (1/64)

Müşrikler:

Ravi dedi ki: Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) bununla es-Sıddîk diye isimlendirilmiştir.¹²⁸⁴

CamScanner ile tarandı

Bunların hepsi akıllı, doğruyu yanlış birbirinden ayıran ve bilen bir kimse için şuna delildir: Allah Teâlâ Muhammed'i (s.a.v.) hem bedeni hem de akli ile yürütmekle ona ayrıcalık vermiştir. Kendisi göklerde olana şahitlik etmiş, cennete girmiştir. Gördüğü tüm şeyler, Rabbi Teâlâ'nın âyetlerdendir. Ayrıca ona orada namazı da farz kılmıştır. Bunlar için "Uykudadır" denilemez. Aksine bu, Kerim olan Allah'ın ona bir lütfu olarak hem beden hem de akıl ile gerçekleşmiştir. Artık her kim bunun uykuda olduğunu iddia ederse; sözünde hataya düşmüş, Nebi'nin (s.a.v.) hakkını yemiş, Kur'an ile Sünnet'i reddetmiş ve de sonucu çok büyük bir işe kalkışmış olur.

DOKSAN ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN NEBÎ'YE (S.A.V.) HAS KILDIĞI O'NUN RABBİ TEÂLÂ'YI GÖRMESİ

1031. ... İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Allah Teâlâ İbrahim'i (a.s.) dostluğu, Musa'yı (a.s.) konuşması, Muhammed'i (s.a.v.) de O'nu (Allah'ı) görmesi ile başkalarından seçip ayırmıştır."¹²⁸⁵

1032. ... Ebû Seleme'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Yemin olsun ki onu başka bir inişle de gördü" (Necm, 13) âyeti hakkında dedi ki: "Rabbi Teâlâ'yı görmüştür."¹²⁸⁶

1033. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Rabbim Teâlâ'yı gördüm."¹²⁸⁷

1285 İsnadı sahih li ğayrihtir, mevkuftur. Daha önce 686 numaralı rivayette geçti.

1286 İsnadı hasen mevkuftur.

• Senedinde Muhammed b. Amr vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 21.ci rivayet.

• Yine senedinde Süfyan b. Veki b. Cerrah vardır. Saduk idi ama yazıcıları ile imtihan olunmuş, kendi hadisi olmayan rivayetler onun gibi gösterilmiştir. Kendisine nasihat edilmesine rağmen kabul etmediği için hadisleri sakıt olmuştur. Bk. 400.cü rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric: Tirmizi, Sünen, Tefsir Sureti'n Necm, 2380 (5/396). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 439 (1/191) – İbn Hibban, Sahih, 57 (1/254 İbn Balaban tertibi ile). Bunların hepsi, Muhammed b. Amr yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca 627 numaralı rivayet ve tahririne bakınız.

1287 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hasen b. Yahya el-Anberi vardır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. 609.cu rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Hasen'in babası Yahya b. Kesir vardır. Sikadır. Bk. 609.cu rivayet.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (1/285, 290) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1167 (1/191, 192) – İbn Ebi Asım, Sünne, 433 (1/188), 440 (1/191). Bunların hepsi, Hammad b. Seleme yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de İmam Ahmed'in rivayeti hakkında şöyle der: "Ravileri, sahihin ravileridir." Hafız İbn Kesir, şöyle demiştir: "İsnadı sahihin şartına göredir. Ne var ki rüyada görme ile alakalı muhtasar bir hadistir." Bk. Tefsir (7/425). Elbani dedi ki: "Rüyada görme ile alakalı sahih ve muhtasar bir hadistir." Bk. Fi Zilali'l Cenneh (1/188)

1034. ... Abdullah b. Ebi Seleme dedi ki: Abdullah b. Ömer b. Hattâb (r.anhumâ), İbn Abbâs'a birini gönderip "Muhammed (s.a.v.) Rabbini görmüş müydü?" diye sordu. İbn Abbâs, ona birini gönderip "Evet" cevabını verdi. Abdullah b. Ömer, elçisini tekrar gönderip "Peki, nasıl gördü?" diye sorunca İbn Abbâs, adam gönderip şöyle cevap verdi: "O'nu yeşil bir bahçede gördü. Ötesinde altından bir kürsü üzerinde altından bir yatak vardır. Onu dört melek taşır. Bir melek adam suretinde, bir melek kartal suretinde, bir melek aslan suretinde, son melek de sığır suretindedir."¹²⁸⁸

1035. ... Abdullah b. Ebi Seleme dedi ki: Abdullah b. Ömer b. Hattâb (r.anhumâ), İbn Abbâs'a birini gönderip "Muhammed (s.a.v.) Rabbini görmüş müydü?" diye sordu. İbn Abbâs, ona birini gönderip "Evet" cevabını verdi. Abdullah b. Ömer, elçisini tekrar gönderip "Peki, nasıl gördü?" diye sorunca İbn Abbâs, adam gönderip şöyle cevap verdi: "O'nu altından bir kürsü üzerinde gördü. Onu dört melek taşır. Bir melek adam suretinde, bir melek kartal suretinde, bir melek aslan suretinde, son melek de sığır suretindedir. Ötesinde altından bir yatak olan yeşil bir bahçede O'nu gördü."¹²⁸⁹

1288 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Ömer ile İbn Abbâs arasında meçhul bir elçi vardır.
- Yine senedinde Abdurrahman b. Haris b. Ayyaş vardır. İbn Ebi Rebi'a el-Mahzumi'dir. Künyesi Ebû'l Haris'tir, Medinelidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım. Bk. Takrib (s. 338)
- Yine senedinde Bekir b. Süleyman vardır. İbn Ebi Hatim, onun hakkında şöyle der: "Meçhuldür." Hafız İbn Hacer dedi ki: "Rivayetlerinde beis yoktur." İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikreder. Ayrıca Zehebi de "Meçhuldür" demiştir. Bk. 758.ci rivayet. Ne var ki bir sonraki hadiste ve tahripte de görüleceği üzere Abdullah b. Ahmed ile Beyhaki'nin rivayetlerinde kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Muhammed b. Abbad b. Âdem vardır. Makbuldür. Ayrıca kendisine mütâbaat edilmiştir. Bk. 758.ci rivayet.

• Senetteki Abdullah b. Ebi Seleme'ye gelirsek; kendisi Teymi azatlısı olan el-Macişun'dur. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Hafız, onun İbn Ömer'den rivayette bulunduğunu zikretmektedir. Bk. Takrib (s. 306) – Tehzib (5/343)

Yeri gelmişken belirtelim ki metinde de münkerlik vardır. Çünkü Allah'ı görmenin keyfiyeti ve ondan sual etmek selefin nazarında bidattir. Kaldı ki bu rivayet İbn Abbâs'tan mevkuftur. Eğer bu rivayet ondan sahihse, kesinlikle onun israiliyyattan aktardığı rivayetlerden olması uzak değildir.

Tahric: İbn Huzeyme, Tevhid, 275 (1/483) – İbn Ebi Şeybe, Kitabu'l Veşy Vema Ruviye Fihi, 38 (s. 69) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 217 (1/175) – Beyhaki, Esma ve Sıfat, 934 (2/361 Haşidi tahkiki ile). Bunların hepsi, Muhammed b. İshak yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bunu İbn Cevzi, el-İlelu'l Mutenahiye'de (1/37) zikretmektedir.

1289 İsnadı bir önceki gibidir.

- Senedinde Ahmed b. Abdulcabbar vardır. Zayıftır. Bk. 199.cu rivayet.
- Yine senedinde Yunus b. Bükeyr vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 964.cü rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1036. ... Abdullah b. Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.), Ümeyye b. Ebi Salt es-Sekafi'nin şu şiirini okudu:

*"Adam ve sığır, sağında da bir adam,
Diğeri de kartal ve pusudaki aslan..."*
Ardından *"Doğru söyledi"* buyurdu.¹²⁹⁰

1037. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.), Ümeyye b. Ebi Salt es-Sekafi'nin şu şiirini okudu:

*"Adam ve sığır, sağında da bir adam,
Diğeri de kartal ve pusudaki aslan..."*
Ardından *"Doğru söyledi"* buyurdu.¹²⁹¹

1290 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Abbad vardır. Makbuldür. Bk. 1034.cü rivayet. Kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Bekir b. Süleyman vardır. İbn Ebi Hatim, onun hakkında şöyle der: "Meçhuldür." Hafız İbn Hacer dedi ki: "Rivayetlerinde beis yoktur." İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikreder. Ayrıca Zehebi de "Meçhuldür" demiştir. Bk. 758.ci rivayet. Bununla birlikte kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Yakûb b. Utbe vardır. Sikadır. Bk. 667.ci rivayet.

Tahriç:

- Abdullah b. Ahmed, Zevaid-i Müsned (1/256) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1168 (2/503) – Darimi, Sünen (2/96) – İbn Huzeyme, Tevhid, 2-111 (1/204) – İbn Ebi Asım, Sünne, 579 (1/255) – Taberani, Kübra, 11591 (11/233). Bunların hepsi, Abde b. Süleyman yoluyla Muhammed b. İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Musannif, 1037 – İbn Huzeyme, Tevhid, 1-111 (1/203) – Beyhaki, Esma ve Sıfat, 771 (2/206). Bunların hepsi, Yunus b. Bükeyr yoluyla Muhammed b. İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Huzeyme, Tevhid, 1-111 (1/202). Seleme b. Fazl yoluyla "Bana Muhammed b. İshak tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1169 83/504). İbrahim b. Sa'd yoluyla Muhammed b. İshak'tan bu şekilde...
- İbn Huzeyme, Tevhid, 11
- (1/205). İsmail b. Uleyye yoluyla "Bize Umare b. Ebi Hafsa tahdis etti; İkrime'den, o İbn Abbâs'tan..." senediyle...

Heysemi dedi ki: "Bunu Ahmed, Ebû Ya'la ve Taberani rivayet etmiştir. Ravileri sika olmakla birlikte Muhammed b. İshak müdellistir." Bk. Mecmau'z Zevaid (8/127). Elbani, Muhammed b. İshak'ın muan'an rivayetlerini zayıf saymıştır. Bk. Fi Zilalu'l Cenneh, 579 (1/256). Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Hafız İbn Kesir, Ahmed'in senedini zikrettikten sonra şöyle der: "Bu, isnadı sahih bir hadistir. Ravileri sikadır." Bk. Bidaye ve Nihaye (1/12). Tefsir'de (7/120) ise "İsnadı ceyyiddir" demiştir.

1291 İsnadı bir önceki gibidir.

- Senedinde el-Atâri vardır. Zayıftır. Bk. 199.cü rivayet.
  - Yine senedinde Yunus b. Bükeyr vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 964.cü rivayet.
- Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1038. ... Abbad b. Mansur dedi ki: İkrime'yi işittim; kendisine "Acaba Muhammed (s.a.v.) Rabbi Teâlâ'yı görmüş müydü?" diye soruldu. Cevap olarak "Evet" dedi. Kendisi ölene dek "Rabbini görmüştür" demekteydi.¹²⁹²

1039. ... Abdullah b. Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Rabbim Teâlâ'yı gördüm. Bana 'Ey Muhammed! Yüce topluluk (Mele-i A'la) ne hakkında tartışıyor?' diye sordu. Dedim ki: Kefaretler hakkında; yani ayaklar üzerinde cemaate yürümek, zor durumlarda abdesti tam almak ve namazdan sonra diğer namazı beklemek hakkında tartışıyorlar. Kim bunlara sahip çıkarsa hayır ile yaşar, hayır ile ölür. Günahları da annesinin onu doğurduğu günkü gibi olur."¹²⁹³

1292 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abbad b. Mansur en-Naci vardır. Künyesi Ebû Seleme'dir, Basralıdır ve oranın kadısıdır. Saduktur. Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Tedlis yapardı. Sonradan hafızası kötüleşmiştir. Birçok kişi kendisini zayıf saymıştır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 291) – Tehzib (5/103)
- Yine senedinde Süfyan b. Veki b. Cerrah vardır. Saduk idi ama yazıcıları ile imtihan olunmuş, kendi hadisi olmayan rivayetler onun gibi gösterilmiştir. Kendisine nasihat edilmesine rağmen kabul etmediği için hadisleri sakıt olmuştur. Bk. 400.cü rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric:

- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (27/48). Nadr b. Şümei yoluyla "Abbad yani İbn Mansur haber verdi..." senediyle buna benzer olarak...
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 221 81/178). Yunus b. Bükeyr yoluyla Abbad b. Mansur'dan buna benzer olarak...

1293 İsnadı hasendir.

- Senedinde Halid b. Leclac el-Âmiri vardır. Künyesi Ebû İbrahim'dir, Humusludur. Dimeşkli olduğu da söylenmiştir. Saduktur, fakihidir. Üçüncü tabakadandır. Buhârî dedi ki: "Ömer'den işittiğim." Bk. Takrib (s. 190) – Tehzib (3/115)
- Yine senedinde Muaz b. Hişam vardır. Saduktur, nadiren vehmetmiştir. Bk. 872.ci rivayet. Bununla birlikte bir sonraki rivayette de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

Tahric:

- Tirmizi, Tefsiru Sureti Sad, 3234 (5/367). Tirmizi dedi ki: "Bu yoldan hasen gariptir." Ayrıca bk. İbn Huzeyme, Tevhid, 319 (1/538) – İbn Ebi Asım, Sünne, 469 (1/204). Bunların hepsi, Muaz b. Hişam yoluyla "Bize babam tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İmam Ahmed, Müsned (1/368) – Tirmizi, Tefsir Sureti Sad, 3233 (5/366) – İbn Huzeyme, Tevhid, 320 (1/254) – İbn Cevzi, İlel-i Mütenahiye, 14 (1/21) – Musannif, 1040. Bunların hepsi, Eyyûb yoluyla Ebû Kılabe'den rivayet etmişlerdir.
- İbn Cerir, Tefsir (27/48). Atâ yoluyla İbn Abbâs'tan bu şekilde...

Bu hadisin bazı şahitleri vardır. Şöyle ki:

1. Abdurrahman b. Ayyaş hadisi: Bunu Musannif 1041 numaralı rivayette zikretmektedir. Aynı ca bk. Darimi (2/126) – İbn Ebi Asım, Sünne, 388, 467 (81/169, 203) – Lalekai, Şerhu Usuli's ca bk. Darimi (2/126) – İbn Ebi Asım, Sünne, 388, 467 (81/169, 203) – Hakim, Müstedrek (1/520, 521). Sünne, 901, 902 (3/514) – İbn Huzeyme, Tevhid, 318 (1/532) – Hakim, Müstedrek (1/520, 521). Hakim, sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Beğavi, Şerhu's Sünne, (4/35) – Beğavi, Tefsir (6/64) – İbn Cevzi, İlel-i Mütenahiye, 11 (1/11). Bunların hepsi, Abdurrahman b. Yezid yoluyla Halid b. Leclac'tan, o da Abdurrahman b. Ayyaş'tan senediyle rivayet etmişlerdir.

1040. ... Abdullah b. Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) bir sabah müjde vererek ashâbının yanına geldi. Buyurdu ki: "Dün gece Rabbim Teâlâ en güzel surette bana geldi. Bana 'Ey Muhammed!' buyurdu. Ben 'Buyur Rabbim, emret!' dedim. Bana 'Yüce topluluğun (Mele-i A'la) ne hakkında tartıştığını biliyor musun?' diye sordu. Dedim ki: 'Kefaretler hakkında; yani ayaklar üzerinde cemaate yürümek, zor durumlarda abdesti tam almak ve namazdan sonra diğer namazı beklemek hakkında tartışıyorlar.' Buyurdu ki: Kim böyle yaparsa hayır ile yaşar, hayır ile ölür. Günahları da annesinin onu doğurduğu günkü gibi olur."¹²⁹⁴

1041. ... Abdurrahman b. Âyiş dedi ki: Nebî'yi (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Rabbim Teâlâ'yı en güzel surette gördüm. Bana 'Ey Muhammed! Yüce topluluk ne hakkında tartışıyor?' diye sordu. Ben 'Ey Rabbim! Sen en iyi bilersin' diye cevap verdim. Bana tekrar 'Yüce topluluk ne hakkında tartışıyor?' diye sordu. Ben de yine 'Ey Rabbim! Sen en iyi bilersin' diye cevap verdim. Sonra elini iki kürek kemiğim arasına koydu. Böylece göklerdeki ve yerdeki şeyleri bildim." Rasûlullah (s.a.v.) daha sonra şu âyeti okudu: "Böylece kesin inananlardan olsun diye İbrahim'e göklerin ve yerin melekutunu gösteriyorduk." (En'am, 75)

Buyurdu ki: "Sonra bana 'Ey Muhammed! Mele-i A'la ne hakkında tartışıyorlar?' diye sordu. Ben 'Dereceler hakkında' diye cevap verdim. Buyurdu ki:

- Dereceler de nedir? Şöyle cevap verdim:

- Cemaate yürümek, namazların arkasından mescitlerde oturmak, zor durumlarda abdesti tam almaktır.

- Peki, başka ne hakkında tartışıyorlar?

2. Muaz b. Cebel hadisi: Bk. Ahmed, Müsned (5/243) – Tirmizi, Tefsir Sureti Sad, 3235 (5/368). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Huzeyme, Tevhid, 60-321 (1/545) – Hakim, Müstedrek (1/521)

3. Sevban hadisi: Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 470 (1/204) – İbn Huzeyme, Tevhid, 321 (1/543) – Bezzar (Keşfu'l Estar, 2128) – Beğavi, Şerhu's Sünne (4/38)

4. Ayrıca bu hadis; İbn Ömer, Ebû Umame, Cabir b. Semura, Ebû Rafi', Ebû Hureyre, Enes, Adiy b. Hatim ve Ebû Ubeyde b. Cerrah'tan da rivayet edilmiştir. İmam Darekutni, bu yolların hepsini Ru'ye adlı eserinde bir araya getirmiştir.

1294 İsnadı hasendir.

• Senesinde Abbad b. Mansur vardır. Saduktur. Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Müdellistir. Sonradan hafızası kötüleşmiştir. Birçok âlim, kendisini zayıf saymaktadır. Bk. 1038.ci rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere İmam Ahmed, Tirmizi ve İbn Huzeyme'nin rivayetlerinde kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Halid b. Leclac vardır. Saduktur. Bk. 1039.cu rivayettir.

• Yine senesinde Reyhan b. Said vardır. İbn Müsenna es-Sami'dir. Künyesi Ebû İsmet'tir, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte nadiren hata ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 212)

• Yine senesinde Eyyûb vardır. İbn Ebi Temime Keysan es-Sahtiyani'dir. Sikadır, sebtir, hüccettir. Bk. 8.ci rivayet. Hadis, daha önce de geçtiği üzere tüm yollar bir araya getirildiğinde sahihtir. Tahrici 1039 numaralı rivayette geçti.

- Kefaretler hakkında.

- Onlar da nedir?

- Yemek yedirmek, selamı yaymak, gece insanlar uyurken namaz kılmaktır.

Buyurdu ki: Şöyle söyle: Allah'ım! Senden iyilikleri yapmayı, kötülükleri terk etmeyi, miskinleri sevmeyi, tövbemi kabul etmeni, beni bağışlamayı, bana merhamet etmeni ve bir toplulukta fitne olmasını istediğimde ben fitneye tutulmamışken canımı almanı istiyorum."

Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Siz de bu sözleri öğrenin. Çünkü nefsim elinde olana yemin olsun ki bunlar hakır."¹²⁹⁵

DOKSAN YEDİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN DÜNYADA BİLE NEBÎ'Yİ (S.A.V.) -ALLAH'IN SELAMI ÜZERLERİNE OLSUN- DİĞER PEYGAMBERLERE ÜSTÜN KILMASI

1042. ... Ali b. Ebi Talib'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Bana, benden önce hiçbir kimseye verilmeyen şu beş şey verildi:

1. Ben beyaz, siyah ve kırmızıya gönderildim.¹²⁹⁶
2. Yeryüzü benim için bir mescit ve temiz/temizleyici kılındı.¹²⁹⁷
3. Korku ile yardım olundum.¹²⁹⁸
4. Ganimetler bana helal kılındı.¹²⁹⁹
5. Bana cevamiu'l kelim verildi."¹³⁰⁰⁻¹³⁰¹

¹²⁹⁵ İsnadı hasendir.

• Senesinde Halid b. Leclac vardır. Saduktur. Bk. 1039.cu rivayet.

• Yine senesinde Süleyman b. Ömer er-Rakki vardır. İbn Halid el-Akta' el-Kuraşi el-Âminî'dir. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (2/280) zikretmektedir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babam, Rakka'da ondan hadis almıştır." Bk. Cerh ve Tadil (4/131). Bununla birlikte İbn Ebi Hatim, onun hakkında cerh veya adalet bakımından herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrici 1039 numaralı rivayette geçti.

¹²⁹⁶ Yani Arap ve Acem tüm insanlara gönderildim. (Çev.)

¹²⁹⁷ Suyun yokluğunda veya hastalık vb. gibi hallerde toprakla teyemmüm yapmak, Allah'ın sadece bu ümmete verdiği kolaylıklardandır. (Çev.)

¹²⁹⁸ Yani ben daha bir yere gazveye çıkmadan dahi oradaki düşmanlarımin kalbine benim korkum dolar. (Çev.)

¹²⁹⁹ Çünkü önceki ümmetlere savaştan elde edilen ganimetten faydalanmak helal değildi. (Çev.)

¹³⁰⁰ Yani az kelimeyle çok mana ifade edebilirim. (Çev.)

¹³⁰¹ İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senetteki Ali b. Hüseyin ile Ali b. Ebi Talib (r.a.) arasında inkıta (kopukluk) vardır. Ali b. Hüseyin; sikadır, sebtir, âbiddir, fakihtir, fazıldır, meşhurdur. Bk. 256.cı rivayet.

2. Senetteki Atâ b. Saib karıştırmıştır. Bk. 182.cı rivayet. Ebû Cafer'in ondan işitmesi, karıştırmasından sonraki zamana denk gelir. Bununla birlikte hadis, tahricte de görüleceği üzere sahih olup birçok yoldan sıhhati üzere ittifak edilmiştir.

1043. ... Muhammed b. Hanefiyye dedi ki: Ali'yi (r.a.) şöyle derken işittim: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Bana, başka hiçbir peygambere verilmeyen şeyler verildi.*" Ali dedi ki: Bunun üzerine "Ey Allah'ın Rasûlü! Nedir onlar?" diye sorduk. Şöyle cevap verdi:

1. *Korku ile desteklendim.*
2. *Yeryüzünün anahtarları bana verildi.*
3. *Ahmed diye isimlendirildim.*
4. *Toprak benim için temiz/temizleyici kılındı.*
5. *Ümmetim en hayırlı ümmet kılındı.*¹³⁰²

Tahrîç:

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 1448 (4/785). Musa b. A'yun yoluyla bu şekilde...

• Musannîf, 1043 – İmam Ahmed, Müsned (1/98, 158) – Beyhaki, Sünen-i Kübra (1/213). Bunların hepsi, Abdullah b. Muhammed b. Akil yoluyla Muhammed b. Ali el-Hanefiye'den onun Ali'yi işittiği şeklinde benzer olarak rivayet etmişlerdir.

Bu hadisin Huzeyfe'den, İbn Abbâs'tan, Ebû Uname'den ve Ebû Hureyre'den de şahitleri vardır. Bk. 1044, 1045, 1046, 1047 ve 1048 numaralı rivayetler. Bunlar farklı farklı lafızlarla rivayet edilmiş olup tahrîçleri ilgili yerlerinde gelecektir.

Yine bu hadisin Cabir b. Abdullah'tan da şahidi vardır. Bk. Buhârî, Sahih, Teyemmüm, 335 (1/519), Salat, 438 (1/634), Cihad, 3122 (6/253) – Müslim, Mesacid, 521 (1/370) – Nesai (1/209) – Ahmed, Müsned (3/304).

Yine bu hadisin Ebû Zerr'den de şahidi vardır. Bk. Ahmed, Müsned (5/161, 162) – Darimi, Sünen, Salat (2/143) – Hakim, Müstedrek (2/424). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Lalekai, Şerhu Usuli's Sünne, 1450 (4/786).

Yine bunun Amr b. Şuayb yoluyla babasından, o da dedesinden senediyle şahidi vardır. Bk. Ahmed, Müsned (2/222) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 1451 (4/786).

Yine bunun Ebû Musa el-Eşari'den de şahidi vardır. Bk. Ahmed, Müsned (6/416) – Taberani (Bk. Mecmau'z Zevaid 8/258). Heysemi dedi ki: "Ravileri, sahihin ravileridir."

Yine bunun Ebû Said el-Hudri'den de şahidi vardır. Bk. Taberani, Evsat (Bk. Mecmau'z Zevaid 8/269)

Yine bunun Enes b. Malik'ten de şahidi vardır. Bk. İbn Münzir ve İbn Carud (Bk. Fethu'l Bari 1/522).

Yine bunun Ömer'den kısa bir şahidi de vardır. Bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned (2/172) – Taberani (Bk. Mecmau'z Zevaid 8/259)

¹³⁰² İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Akil b. Ali b. Ebi Talib el-Haşimi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Medinelidir. Saduk olmakla birlikte hadislerinde zayıflık vardır. Sonradan hafızası kötüleşmiştir. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 321). Bir önceki rivayette şahitleri geçmişti.

• Yine senedinde Muhammed b. Ali vardır. İbn Ebi Talib'tir, Haşimi'dir, künyesi Ebû'l Kasım'dır, İbn Hanefiyye'dir. Sikadır, âlimdir, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 497)

• Yine senedinde Yahya b. Ebi Bükeyr vardır. İsmi Nesr el-Kirmani'dir, aslen Kufelidir, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 588)

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

1044. ... Huzeyfe'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İnsanlara şu üç şey ile üstün kılındık:

1. Yeryüzünün tümü bize mescit, toprağı bize temiz/temizleyici kılındı.
2. Saflarımız meleklerin safları düzeninde kılındı.
3. Bakara Suresi'nin sonundaki Arş'in altındaki hazinelerden olan şu âyetler bana verildi.

Bunlar benden önce ne kimseye verildi ne de benden sonra birisine verilecektir." ¹³⁰³

1045. ... Huzeyfe b. Yeman'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İnsanlara şu üç şey ile üstün kılındık:

1. Yeryüzünün tümü bize mescit, suyu bulamadığımız zaman da toprağı bize temiz/temizleyici kılındı.
2. Saflarımız meleklerin safları düzeninde kılındı.
3. Bakara Suresi'nin sonundaki Arş'in altındaki hazinelerden olan şu âyetler bana verildi.

Bunlar benden önce ne kimseye verildi ne de benden sonra birisine verilecektir." ¹³⁰⁴

¹³⁰³ İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn Fudayl vardır. Saduktur, ariftir. Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 182.ci rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere İbn Hibban ile Lalekai'nin rivayetlerinde Ebû Avane, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ali b. Münzir vardır. Saduktur. Aynı şekilde bu da Şia görüşüne sahipti. Bk. 310.cu rivayet. Ayrıca bir sonraki rivayette İbn Ebi Şeybe, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû Malik el-Eşcai vardır. Sa'd b. Tank'tır, Kufelidir. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. 785.ci rivayet.

Tahric:

• Müslim, Mesacid, 522 (1/371) – İbn Huzeyme, Sahih, 264 (1/133) – Nesai, Fezailu'l Kur'an (Bk. Tuhfetu'l Eşraf 3/47) – İbn Hibban, Sahih, 6400 (14/310 İbn Balaban tertibi ile) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 1444 (4/784). Bunların hepsi, Fazl yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Hibban, Sahih, 1697 (4/595) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 1445 (4/784). Bu ikisi, Ebû Avane yoluyla "Bize Ebû Malik el-Eşcai tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹³⁰⁴ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Harun b. İshak vardır. Saduktur, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. 671.ci rivayet. Ne var ki senette sika ravilerle birlikte zikredilmiştir.

• Yine senedinde İshak b. İbrahim b. Habib b. Şehid vardır. Künyesi Ebû Yakûb'tur, Basralıdır.

Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. 98.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Fudayl ve şeyhi vardır. İkisi de bir önceki rivayette geçti.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1046. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Bana şu beş şey verildi ki bunları övünmek için söylemiyorum:

1. Ben kırmızıya ve siyaha gönderildim.
2. Yeryüzü bir mescit ve toprağı temiz/temizleyici kılındı.
3. Ganimetler bana helal kılındı. Halbuki benden önce kimseye helal değildi.
4. Korku ile yardım olundum. Korku, önümde bir aylık yürüyüş mesafesi yoldan yürür.

5. Bana şefaât verildi, ben de kıyamet gününe erteledim. İnşallah şefaâtim, Allah Teâlâ'ya hiçbir şeyi ortak koşmayanlara erişecektir."¹³⁰⁵

1047. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Peygamberlere şu altı şey ile üstün kılındım:

1. Bana cevamiu'l kelim verildi.
2. Korku ile yardım olundum.
3. Ganimetler bana helal kılındı.
4. Yeryüzü benim için temiz/temizleyici ve bir mescit kılındı.
5. Ben mahlukatın tümüne gönderildim.
6. Peygamberlik benimle son buldu."¹³⁰⁶

1305 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Yezid b. Ebi Ziyad vardır. Zayıftır. Yaşlandığında hafızası bozulmuş, kendisine telkin edilir olmuştur. Ayrıca Şia görüşüne sahipti. Bk. 56.cı rivayet.

• Yine senedinde Miksem vardır. İbn Bucra'dır. Saduk olmakla birlikte mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 184.cü rivayet. Ne var ki senette Mücahid ile birlikte zikredilmiştir.

Hadis, geçmiş ve gelecek şahitleri ile birlikte sahihtir. Ayrıca bk. 1042 numaralı rivayetin tahriri.

Tahrir:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11689 (11/432). Fudayl yoluyla Yezid'den bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (1/250). Ali b. Asım yoluyla Yezid'den bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (1/301). Abdussamed yoluyla "Bize Yezid tahdis etti; Miksem'den..." senediyle bu şekilde...

1306 İsnadı hasendir. Bk. 995.ci rivayet. Tahriri orada verildi.

Tahrir:

• Buhârî, Cihad, 1977 (6/149) – Müslim, Mesacid, 523 (1/371) – Nesai, Cihad, 3087 (6/3) – İmam Ahmed, Sünne (2/264, 445). Bunların hepsi, İbn Müseyyeb yoluyla Ebû Hureyre'den muhtasar olarak rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/396). A'rac yoluyla Ebû Hureyre'den muhtasar olarak...

• Yine bunu Müslim, muhtasar olarak Ebû Hureyre'nin azatlısı Yunus yoluyla Ebû Hureyre'den ve Hemmam yoluyla rivayet etmiş, sonrasında "Bu, Ebû Hureyre yoluyla Rasûlullah'tan (s.a.v.) rivayet ettiğimiz hadistir" demiştir. Bk. Müslim, Sahih, 523 (1/372)

1048. ... Ebû Umame'den; Allah'ın Nebîsi (s.a.v.) buyurdu ki: "Hiç şüphesiz Allah Teâlâ benî peygamberlere -veya ümmetimi diğer ümmetlere- şu dört şey ile üstün kıldı:

1. Benî insanların tümüne gönderdi.
2. Yeryüzünün tümünü benim için bir mescit ve temiz/temizleyici eyledi. Artık ümmetimden birine nerede namaz vakti erişirse, orası onun mescididir. Temizleyici de yanındadır.
3. Korku ile yardım olundum. Korku, önümde bir aylık yürüyüş mesafesi yoldan yürüyüp düşmanlarımın kalbine atılır.
4. Ganimetler bana helal kılındı."¹³⁰⁷

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şerîa kitabının on ikinci bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selâmı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun.

Bu bölümü, kitabın on üçüncü bölümü olan sahâbenin Nebî'den (s.a.v.) şahit oldukları delailu'n nübüvve (peygamberliğin delilleri) bâbı izleyecektir inşallah. Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a aittir. Allah'ın salât ve selâmı Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun.

¹³⁰⁷ İsnadı hasendir.

• Senedinde Emevî azatlısı Seyyar vardır. Dimeşklidir, Bağdat'a gelip yerleşmiştir. Saduktur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s.262) – Tehzib (4/293). Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrîç: İmam Ahmed, Müsned (5/248, 256) – Tirmizi, Sünen, Siyer, Bâb Ma Cae Fi'l Ganime, 1553 (4/123). Tirmizi, muhtasar olarak rivayet etmiş ve "Hasen sahihtir" demiştir.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOKSAN SEKİZİNCİ BÂB: DELAİL'UN NÜBÜVVE, YANI SAHABE'NİN NEBÎ'DE (S.A.V.) TANIK OLDUKLARI VE KERİM OLAN MEVLASININ ONA HAS KILDIĞI PEYGAMBERLİK DELİLLERİ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dileriz. Rabbim kolaylaştır, zorlaştıрма!

1049. ... Enes b. Malik (r.a.) anlatıyor: “Bir keresinde Ebû Talha, Rasûlullah'ı (s.a.v.) açlıktan karnına taş bağlamış olarak gördü. Hemen ailesinin yanına girdi ve “Ey Ümmü Süleym! Rasûlullah (s.a.v.) için bir yemek pişirsen olmaz mı? Doğrusu ben onun açlıktan karnına taş bağladığını gördüm” dedi. Bunun üzerine ona bir yemek pişirdi. Hemen evden ayrılp Rasûlullah'ı (s.a.v.) davet etti. Birden Suffe ashâbına “*Kalkın!*” buyurdu. Hemen seksen adam kalktı. Ebû Talha dedi ki: “Ey Allah'ın Rasûlü! Yemek ancak senin için pişirilen bir arpa ekmeğidir.” Bunun üzerine “*Getir onu!*” buyurdu. Derken ekmeği getirdi. Rasûlullah (s.a.v.) hemen ekmeğin bereketlenmesi için dua etti. Akabinde Rasûlullah (s.a.v.) ile ashâbından bir topluluk doyana kadar ondan yediler. Ayrıca ekmeği pişiren ev halkı da ondan doyana kadar yediler ve hatta başkasına dahi hediye ettiler.”¹³⁰⁸

1308 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yezid b. Ebi Mansur el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Ravh'tır, Basralıdır. Rivayetlerinde beis yoktur, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 605) – Tehzib (11/363). Bir sonraki hadiste İshak b. Abdullah kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Sehl b. Eslem vardır. Adevi azatlısıdır, Basralıdır. Künyesi Ebû Said'dir, saduktur, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 257)

• Yine senedinde Salt vardır. Sika olmakla birlikte nadiren vehmederdi. Bk. 48.ci rivayet.

Hadis sahih olup tahriçte de görüleceği üzere Buhârî ile Müslim'de başka sahih yollardan da rivayet edilmiştir.

Tahriç:

• İmam Malik, Muvatta, Sıfatu'n Nebî (s.a.v.), 19 (2/927) – Buhârî, Mesacid, Bâb Men Dea Li Taamin Fi'l Mescid, 422 (11/616 Muhtasar olarak), Enbiya, 3578, Eyman ve'n Nüzur, 6688 (11/579) – Müslim, Eşribe, 2040 (3/1612) – Tirmizi, Menakıb, 3630 (5/595) – Fıryabi, Delailu'n Nübüvve, 6 (s. 36) – İbn Hibban, Sahih, 6534 (14/469) – Taberani, Kebir (25/107) – Ebû Nu-aym, Delail, 322 (2/532) – Beyhaki, Delail (6/88) – Musannif, 1050. Bunların hepsi, İmam Malik yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Et'ime, 5450 (9/486) – Ahmed, Müsned (3/147). Bu ikisi, Hammad b. Zeyd yoluyla Hişam'dan, o Muhammed'den, o Enes'ten senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1050. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Ebû Talha, Ümmü Süleym'e şöyle dedi: "Yemin ederim ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) sesini güçsüz duyuyum. Açlık çektiğini biliyorum. Peki, senin yanında bir şeyler var mı?" Ümmü Süleym "Evet" dedi ve arpa ekmeğinden yapılmış birkaç çörek çıkardı. Onları kendi belime sardı ve beni Rasûlullah'a (s.a.v.) gönderdi. Hemen gittim ve Rasûlullah'ı (s.a.v.) mescitte buldum. Yanında insanlar da vardı. Yanlarında ayakta durdum. Rasûlullah (s.a.v.) bana "Seni Ebû Talha mı gönderdi?" diye sordu. Ben "Evet" diye cevap verdim. Rasûlullah (s.a.v.) yanındakilere "Siz de kalkın!" buyurdu. Hemen oradan ayrıldılar. Ben de önlerinde ilerliyordum. Tâ ki Ebû Talha'nın yanına vardım ve durumu haber verdim. Bunun üzerine Ebû Talha "Ey Ümmü Süleym! Rasûlullah (s.a.v.) bize geldi ama yanımızda onları doyuracak kadar yemek yok" dedi. Ümmü Süleym ise "Allah ve O'nun Rasûlü en iyi bilendir" diye karşılık verdi.

Derken Ebû Talha oradan ayrıldı ve Rasûlullah'ı (s.a.v.) karşıladı. Akabinde Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebû Talha eve doğru yöneldiler. Sonra eve girdiler. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ey Ümmü Süleym! Yanındakini getir!" Bunun üzerine yaptığı ekmeği getirdi. Peşine Rasûlullah (s.a.v.) emretti; Ümmü Süleym de biraz yağ sıkıp katık yaptı. Rasûlullah (s.a.v.) ekmek için "Maşallah!" buyurdu. Sonra "Bana on kişi için izin ver" buyurdu. Onlar için izin verdi, doyana kadar yediler. Sonra da çıktılar. Daha sonra "Bana on kişi için daha izin ver" buyurdu. Onlar için izin verdi, onlar da doyana kadar yediler. Sonra "Bana on kişi için daha izin ver" buyurdu. Onlar için de izin verdi ve onlar da doyana kadar yediler. Bu böylece sürüp gitti. O sıra topluluğun sayısı yetmiş veya seksendi."¹³⁰⁹

1051. ... Ebû Eyyûb el-Ensari (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebû Bekir (r.a.) için, sadece onlara yetecek kadar yemek yapmıştım. Hemen alıp yemeği onlara götürdüm. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Git de benim için Ensar eşrafından otuz kişi çağır" buyurdu. Bu, bana zor geldi. Çünkü yanımda daha fazla bir şey yoktu. Üzerime sanki bir ağırlık çöktü. Akabinde bir daha "Git de benim için Ensar eşrafından otuz kişi çağır" buyurdu. Hemen onları davet ettim ve geldiler. Birden "Yiyin!" buyurdu. Derken yediler. Öyle ki önlerinden ancak bir kısmını yiyebildiler. Sonrasında dışarı çıkmadan onun Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet edip ona biat ettiler. Sonra bana "Git de benim için Ensar eşrafından alt-

• Fıryabi, Delailu'n Nübüvve, 11 (s. 42) – Taberani, Tiva! (25/111). Bu ikisi, Abdullah ve Sabit el-Bünani yoluyla Enes'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1309 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İshak b. Abdullah b. Ebi Talha el-Ensari vardır. Medinelidir, künyesi Ebû Yahya'dır.

Sikadır, hüccettir, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 101)

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

miş kişi çağır" buyurdu. Vallahi, altmış kişi beni otuz kişiden daha çok korkuttu! Gidip çağırdım. Onlar da önlerinden ancak bir kısmını yiyebildiler! Sonrasında dışarı çıkmadan onun Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet edip ona biat ettiler. Bundan sonra, Rasûlullah (s.a.v.) "Git de benim için Ensar'ın eşrafında doksan kişi çağır!" buyurdu. Beni bu doksan kişi, altmış ve otuz kişiden daha çok korkuttu. Onları da gidip çağırdım. Yemekten yediler. Onlar da önlerinden ancak bir kısmını yiyebildiler. Sonrasında dışarı çıkmadan onun Allah'ın Rasûlü olduğuna şehadet edip ona biat ettiler. İşte o zaman bu yemekten yüz seksen kişi yedi ki, hepsi de Ensar'dan idiler."¹³¹⁰

1052. ... Semura b. Cündüb (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) içinde et olan bir kap getirdi. Sonra insanlar sabahtan öğleye dek sırayla ondan yediler. Bir grup kalkıyor, başka bir grup oturuyordu." Semura'ya "Peki, yemek artıyor muydu?" diye soruldu. Dedi ki: "Başka neye şaşıracaksın ki! Yemek ancak buradan artıyordu." Bunu söylerken eliyle semaya işaret etti.¹³¹¹

1053. ... Abdurrahman b. Ebi Amra el-Ensari'den; babası şöyle anlatıyor: "Bir gazvede Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikteydik. İnsanlara açlık isabet etti. Bunun üzerine Rasûlullah'tan (s.a.v.) bazı develeri kesmek için izin istediler ve "Allah bununla bizi doyurur" dediler. Bunun üzerine Ömer (r.a.) şöyle dedi: "Peki, yürür halde düşmanla karşılaşırsak ne yapacağız? Ey Allah'ın Rasûlü! Ne dersin, bunun yerine İnsanların kalan azıklarını getirmelerini istesen, onları bir araya getirip bereketlenmesi için dua etsen olur mu? Şüphesiz Allah Teâlâ senin duan sebebiyle bizi

1310 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Muhammed el-Hadrami vardır. Gulamu Ebi Eyyûb'tur. Kendisinin el-Eflah olduğu söylenmiştir. Eğer öyle değilse meçhuldür. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 671) - Tehzib (12/224)

• Yine senedinde Ebû'l Verd vardır. İbn Semame b. Hazen el-Kuşeyri'dir. Basralıdır, makbuldür. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 682) - Tehzib (5/4)

• Yine senedinde Said el-Cüveyri vardır. İbn İyas'tır. Künyesi Ebû Mes'ud'tur, Basralıdır. Sikadır, beşinci tabakadandır. Ölümünden üç sene önce karıştırmıştır. Abdula'la'nın ondan işitmesi, kendisinden işitilen en sahih rivayetlerdir çünkü ondan ölümünden sekiz sene önce işitmiştir. Bk. Takrib (s. 233) - Tehzib (5/4)

• Yine senedinde Abdula'la b. Abdula'la vardır. Basralıdır, künyesi Ebû Muhammed'dir. Sikadır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 331)

• Yine senedinde Yahya b. Halef vardır. Künyesi Ebû Seleme'dir, Basralıdır. Saduktur, onuncu tabakadandır, Fıryabi'nin şeyhlerindendir. Bk. Takrib (s. 579) - Tehzib (11/204)

Tahrîç: Fıryabi, Delailu'n Nübüvve, 12 (s. 43) - Ebû Nuaym, Delail (2/549) - Taberani, Kebir, 4090 (4/185) - Beyhaki, Delail (6/94). Hafız İbn Kesir, Beyhaki'nin rivayeti için şöyle der: "Bu, senet ve metin bakımından garip bir hadistir." Bk. Bidaye ve Nihaye (6/11)

1311 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû'l Alâ vardır. Yezid b. Abdullah b. Şuhayr el-Amiri'dir. Basralıdır, sikadır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 602) - Tehzib (11/341)

Tahrîç: İmam Ahmed, Müsned (5/12, 18) - İbn Ebi Şeybe, Musannef (11/465) - Tirmizi, Menakıb, 3625 (5/593). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir."

doğurur veya senin duan sebebiyle bize bereket verir." Rasûlullah (s.a.v.) hemen kalan azıkların getirilmesini emretti. Derken insanlar getirmeye başladılar. Öyle ki bir kişi yiyecek olarak meyve kabukları getiriyor. Ayrıca bundan daha büyüğünü getirenler de vardı. Getirilen en büyük yiyecek, bir sa' hurma idi. Hemen onları alıp bir deri sergi üzerinde bir araya getirdi. Sonra insanların kap kacaklarını getirmesini emretti. Orduda tek bir kişi dahi yoktu ki, kabını doldurmuş olmasın. Hepsi ki azı dişleri göründü. Buyurdu ki: "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şehadet ederim ki ben Allah'ın rasûlüyüm. Ayrıca Allah Teâlâ katında şehadet ederim ki bu ikisine şehadet eden mü'min bir kul Allah'a kavuşmaz ki, bu ikisi kıyamet günü onu ateşten koruyan bir perde/ engel olmasın."¹³¹²

1054. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Rasûlullah'a (s.a.v.) açlıktan şikayet ettik. Bunun üzerine "Azıklarınızı bir araya getirin!" buyurdu. Derken bir kişi bir avuç hurma, bir kişi bir avuç un getirdi. Hemen deri sergileri ve abaları -veya torbaları- atıverdiler. Akabinde Nebî (s.a.v.) elini azıkların üzerine koydu. Sonrasında "Yiyin!" buyurdu. Derken doyana kadar yedik ve biraz da kendi azıklarımız arasına kattık. Sonra şöyle buyurdu: "Şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve ben Allah'ın rasûlüyüm. Kim şüphe etmeksizin bu iki şehadetle gelirse, cennete girecektir."¹³¹³

¹³¹² İsnadı hasendir.

- Senedinde Muttalib b. Abdullah b. Hantab el-Mahzumi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 534). Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere tedlis ihtimalini ortadan kaldıran şahitleri vardır. Allah en iyisini bilir.

- Yine senedinde Velid b. Müslim vardır. Sika olmakla birlikte çokça tesviye tedlisi yapardı. Bk. 51.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Ayrıca tahripte de görüleceği üzere kendisine Evzai mütâbaat etmiştir.

- Yine senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkin edilir olmuştur. Eski rivayetleri daha sahihtir. Bk. 35.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

- Yine senedinde Abdurrahman b. Ebi Amra el-Ensari el-Buhârî vardır. Denildiğine göre Nebî'nin (s.a.v.) zamanında doğmuştur. İbn Ebi Hatim der ki: "Sahâbe değildir." İbn Sa'd dedi ki: "Sika ve çokça hadis rivayet eden biriydi." Bk. Takrib (s.347) – Tehzib (6/242)

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (3/417) – İbn Mübarek, Zühd, 917 (s.321) – Nesai, Amelu'l Yevmi ve'l Leyle, 1136 (1/46) – Nesai, Kübra (Tuhfetu'l Eşraf, 9/236) – İbn Sa'd, Tabakat (1/180) – İbn Huzeyme, Tevhid, 528 (muhtasar olarak 2/804) – Firyabi, Delailu'n Nübüvve, 1 (s. 29) – Taberani, Mu'cem-i Kebir, 575 (1/211) – Taberani, Evsat (Mecmau'z Zevaid, 1/20). Heysemi dedi ki: "Ravileri sikadırlar." Ayrıca bk. İbn Hibban, Sahih, 221 (1/454) – Hakim, Müstedrek (2/218). Hakim dedi ki: "İsnadı sahih olmakla birlikte Buhârî ile Müslim rivayet etmemişlerdir." Zehebi, kendisine muvafakat etmektedir.

¹³¹³ İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kuvvetli değildir. Bk. 11.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat etmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar. Ayrıca hadis, başka sahih yollardan da rivayet edilmektedir.

1055. ... Ebû't Tufeyl dedi ki: İbn Abbâs'ı (r.anhumâ) şöyle derken işittim: "Rasûlullah (s.a.v.) Hudeybiye Sulhu zamanında Merra'z Zahrani mevkiine inince, kulağına Kureyş'in "Muhammed'in ashâbı, cılızlık ve zayıflıktan dolayı birbirlerini takip edemezler" dediği geldi. Bunun üzerine Müslümanlar "Ey Allah'ın Rasûlü! Develerimizi kessek, etinden ve yağından yesek, böylece düşmanla karşılaştığımızda karnımız tok ve kuvvetli olsak olmaz mı?" diye sordular. Buyurdu ki: "*Hayır. Bunun yerine fazla kalan azıklarınızı getirin.*" Sahâbe hemen sergileri serdiler ve azıklarından geri kalanları üzerine boşalttılar. Onların bereketlenmesi için dua etti. Derken tika basa doyana kadar yediler. Sonra ondan kalanları da heybelerine doldurdular."¹³¹⁴

1056. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) hendeği kazdığında Müslümanlara yorgunluk ve şiddetli açlık isabet etti. Öyle ki Rasûlullah (s.a.v.) karnına açlıktan taş bağladı. Hemen ailemin yanına gittim. Evimizdeki bir oğlağı kestim. Aileme "Yanınızda un var mı?" diye sordum. Onlar da "Yanımızda birkaç müdd arpa unu var" diye cevap verdiler. Bunun üzerine onlara emrettim de ekmek pişirdiler, yemeklerini yaptılar. Sonra Nebî'ye (s.a.v.) geldim ve "Ey Allah'ın Rasûlü! Senin ve ashâbından birkaç kişi için yemek yaptım" dedim. Bana "*Git de sana gelene dek yemeğini hazırla*" buyurdu. Hemen dediğini yaptım. Derken Nebî (s.a.v.) çıkageldi. Yanında ise bütün ordu vardı. Bunun üzerine "Ey Allah'ın Rasûlü! Yaptığım ancak bir oğlak kesmek ve biraz arpa unundan ekmektir" dedim. Sonra üzerine Allah'ın ismini andı ve bereketlenmesi için dua etti. Sonra "*Yanıma on kişi girdir*" buyurdu. Hemen dediğini yaptım. Girenler doyana kadar yediler, sonra da çıktılar. Sonra tekrar "*Yanıma on kişi daha girdir*" buyurdu. Hemen dedi-

Tahriç: Müslim, İman, 27 (1/55) – Ahmed, Müsned (2/421), (3/11) – Fıryabi, Delailu'n Nübüv-ve, 2, 3, 4 (s. 31, 35) – İbn Hibban, Sahih, 6540 (4/464 İbn Balaban tertibi ile) – Ebû Nuaym, Delail, 325 (2/537) – Beyhaki, Delail (6/120). Bunların hepsi, Ebû Salih yoluyla rivayet etmişlerdir. Ayrıca A'meş'in Ebû Hureyre veya Ebû Said'den rivayet ettiği bazı yollarda A'meş yönünden şek olmuştur.

1314 İsnadı hasendir.

• Senesinde Abdullah b. Haysem vardır. Abdullah b. Osman b. Haysem'dir. Mekkeli karidir. Künyesi Ebû Osman'dır. Saduktur, beşinci tabakadandır. Bk. 455.ci rivayet.

• Yine senesinde Yahya b. Süleym et-Taifi vardır. Saduktur, kötü hafızalıdır. Bk. 258.ci rivayet. Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Abdulcebbar b. Alâ vardır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. 198.ci rivayet.

Tahriç:

• İmam Ahmed, Müsned (1/305). İsmail -yani İbn Zekeriya- yoluyla "Bize Abdullah -yani İbn Osman- tahdis etti..." senediyle buna benzer olarak...

• Beyhaki, Delail (4/120). Za'ferani yoluyla "Bize Yahya b. Süleym tahdis etti..." senediyle muhtasar olarak bu şekilde...

Ayrıca hadisin İsas b. Seleme yoluyla bir şahidi vardır. Bk. Müslim, Kitabu'l Lukata, Bâb İstihbab Halki'l Ezvad İza Kallet ve'l Müsâvât Fiha, 1729 (3/1354)

ğini yaptım. Girenler doyana kadar yediler, sonra da çıktılar. Bu böyle sürüp gitti. Tâ ki son on kişiyi girdirdiğimde onlar da doyana kadar yediler. Böylece tüm ordu doymuş oldu. Yemek ise ilk yapıldığı gibi duruyordu.”¹³¹⁵

1057. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: “Bir keresinde insanlar Rasûlullah’a (s.a.v.) susuzluktan şikâyet ettiler. Hemen bir tas/bardak ile su getiril-içine koydu. Sonra “İçin” buyurdu. Derken Rasûlullah’ın (s.a.v.) parmakları arasından su kaynadığını gördüm.”¹³¹⁶

1058. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: “Bir keresinde Nebî (s.a.v.) içerisinde su olan bir kap getirdi. Parmaklarını ne zaman daldırır -veya daldıracak olsa (Ravi Said şek etti)- abdest almaya başlıyorlardı. Parmakları arasından su kaynıyordu.”

Ravi dedi ki: Enes’e “O gün kaç kişiydiniz?” diye sorduk. Dedi ki: “Yaklaşık üç yüz kişiydik.”¹³¹⁷

1315 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Abdulvahid b. Eymen vardır. Mahzumi azatlısıdır, Mekkelidir, künyesi Ebû'l Kasım'dır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 366) – Tehzib (6/433). Ayrıca tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Abdulvahid'in babası Eymen el-Habeşi el-Mekki vardır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 117) – Tehzib (1/394)

Tahriç:

- Buhârî, Sahih, Hendek Gazvesi, 4101 (7/456) – Ahmed (3/300) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11755 (11/466) – Darimi, Sünen, 43 (1/26) – Fıryabi, Delail, 18 (s. 51) – Taberani, Kebir, 51 (25/302) – Ebû Nuaym, Delail, 327 (2/538). Bunların hepsi, Abdulvahid yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Buhârî, Hendek Gazvesi, 4102 (7/457) – Müslim, Eşribe, 2039 (3/1610) – Fıryabi, Delail, 17 (s. 49). Bunların hepsi, Hanzala b. Ebi Süfyan yoluyla “Bize Said b. Mina tahdis etti, dedi ki: Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken işittim...” senediyle buna benzer olarak rivayet etmişlerdir.

1316 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Cafer b. Süleyman ez-Zab'i vardır. Saduktur, zahiddir. Ne var ki Şia görüşüne sahiptir. Bk. 41.ci rivayet.
- Yine senedinde Muhammed b. Abdülmelik vardır. Saduktur. Bk. 76.cı rivayet. Ne var ki bu iki raviye de tahriçte görüleceği üzere mütâbaat edilmiştir. Ayrıca hadisin Cabir'den (r.anhumâ) gelen başka yolları da vardır.
- Yine senedinde Ca'd b. Osman vardır. İbn Dinar el-Yeşkuri'dir, Basralıdır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 139)

Tahriç:

- Ahmed, Müsned (3/343) – Darimi, Sünen, 28 (1/22) – Beyhaki, Delail (6/12). Bunların hepsi, Cafer b. Süleyman yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Buhârî, Menakıb, Bâb Min Alâmâtî'n Nübüvve, 3576 (6/672) – Darimi, Sünen, 27 (1/21) – Ahmed, Müsned (3/329) – İbn Huzeyme, Tevhid (1/66). Bunların hepsi, Husayn yoluyla Salim b. Ebi'l Ca'd'dan, o Cabir b. Abdullah'tan senediyle buna benzer olarak rivayet etmişlerdir.
- Ayrıca Fıryabi, Delailü'n Nübüvve'de bunu Cabir b. Abdullah'dan (r.anhumâ) birkaç yoldan rivayet etmiştir. Bk. s. 68-72. Yine belirtelim ki hadisin Enes ve başkalarından şahitleri de vardır. Misal olarak bk. Buhârî (6/671)

1317 İsnadı sahihtir.

1059. ... Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından olan Ziyad b. Haris es-Sudâi (r.a.) dedi ki: "Bir seferinde Nebî'nin (s.a.v.) yanına vardım. Rasûlullah (s.a.v.) bir yerde konakladı. Tâ ki güneş doğduğunda indi. Ashâbına karışmaksızın direkt bana yöneldi ve "Ey Sudâ'nın kardeşi! Hiç su var mı?" diye sordu. Ben "Hayır. Sadece sana yetmeyecek kadar az bir şey var" dedim. Bunun üzerine bana "Onu bir kaba dök de bana getir" buyurdu. Hemen suyu ona götürdüm. Derken elini kaba koydu. Parmaklarından ikisi arasında kaynayan bir pınar gördüm. Buyurdu ki: "Ey Sudâ'nın kardeşi! Şayet Rabbim Teâlâ'dan haya ediyor olmasaydım içirir ve içerdim. Ashâbım arasında suya ihtiyacı olan var mı diye nida et." Gidip içlerinde seslendim ve dileyen kimse gidip aldı."¹³¹⁸

1060. ... Yezid b. Ebi Mansur'dan, o babasından; Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "Üç şeyi yaşadım. Nebî'nin (s.a.v.) ölümünü yaşadım. Onun küçük arkadaşı ve hizmetkârı idim. Osman'ın öldürülmesini yaşadım. Bir de azık çantası. Nedir o azık çantası?" Oradakiler "Ey Ebû Hureyre! Azık çantası da nedir?" diye sordu. Dedi ki: "Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydık. İnsanlara açlık isabet etmişti. Rasûlullah (s.a.v.) bana "Ey Ebû Hureyre! Bir şey var mı?" diye sordu. Ben "Evet, bir azık çantasında biraz kuru hurma var" dedim. Bana "Getir onu bana" buyurdu. Hemen ona götürdüm. Derken elini içine soktu ve bir avuç çıkarıp elini açtı. Sonra "Benim için on kişi çağır" buyurdu. Hemen onun için on kişi çağırdım. Derken doyana kadar yediler. Sonra elini tekrar soktu ve bir avuç çıkarıp elini açtı. Akabinde yine "Benim için on kişi çağır" buyurdu. Hemen onun için on kişi daha çağırdım. Derken onlar da doyana kadar yediler. Bu durum, tüm ordu yiyip doyana dek devam etti. Sonra bana "Getirdiklerini al, elini içine sokup avuçla ama sakın kabı

• Senesinde Ahmed b. Mikdam vardır. Saduktur, hadis ehlidir. Bk. 153.cü rivayet. Ayrıca tahrîşte de görüleceği üzere kendisine mütâaat edilmiştir.

• Yine senesinde Halid b. Haris vardır. İbn Ubeyd b. Süleym el-Hüceymi'dir. Künyesi Ebû Osman'dır, Basralıdır. Sikadır, sebtir, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 187) – Tehzib (3/82)

Tahrîç: Buhârî, Menakıb, Bâb Min Alâmâtî'n Nübüvve, 3572 (6/671) – Müslim, Fezail, Bâb Tafdilu Nebîyyina (s.a.v.) Alâ Cemii'l Halaik, 2279 (/1783) – Ahmed, Müsned (3/170). Ayrıca hadisin Buhârî, Müslim ve başka eserlerde Enes'ten gelen şahitleri de vardır. Bk. Firyabi, Delail (s. 55, 56)

1318 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abdurrahman b. Ziyad b. En'um el-Afriki vardır. Hafızası zayıftır. Bk. 23.cü rivayet.

• Yine senesinde Ziyad b. Rebi'a b. Nuaym b. Rebi'a el-Hadrami vardır. Genelde dedesine nispet edilir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 219) – Tehzib (3/365)

Tahrîç:

• İmam Ahmed, Müsned (4/169) – İbn Sa'd, Tabakat (1/326) – Firyabi, Delail, 38, 39 (s.72-75) – Darekutni, Sünen (2/137 muhtasar olarak) – Taberani, Kebir, 5285 (5/262) – Ebû Nuaym, Delail (2/530) – Beyhaki, Delail (4/125, 5/355) – Beyhaki, Sünen-i Kübra (1/381, 399). Bunların hepsi, Abdurrahman b. Ziyad yoluyla Ziyad b. Nuaym'dan benzer olarak rivayet etmişlerdir.

• Tirmizi, Salat, 199 (1/383 muhtasar olarak) – Ebû Davud, Salat, Babu'r Racul Yüezzin ve Yukimu Âhar, 510 (2/208) – İbn Mace, Ezan, Babu's Sünne, Fi'l Ezan, 717 (237). Bunların hepsi, Abdurrahman b. Ziyad yoluyla Ziyad b. Nuaym'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

dökme" buyurdu. Ben de getirdiğimden daha çoğunu avuçladım. Size ondan ne yediğimi söyleyeyim mi? Rasûlullah'ın (s.a.v.) hayatını yedim ve yedirdim, Ebû Bekir'in (r.a.) hayatını yedim ve yedirdim, Ömer'in (r.a.) hayatını yedim ve yedirdim, Osman'ın (r.a.) hayatını yedim ve yedirdim. Osman (r.a.) öldürüldüğünde benden zorla alındı ve azık çantası gidiverdi." ¹³¹⁹

1061. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "Vallahi karnıma açlıktan dolayı taş bağlamış, açlık dolayısıyla ciğerimi yere dayamıştım. Bir keresinde insanların gelip geçtikleri yola oturmuştum. Derken Ebû Bekir (r.a.) yanımdan geçti. Kendisine Allah Teâlâ'nın Kitabı'ndan bir âyeti sordum. Ne zaman kendisine sorsam, beni peşine takip yemek yedirirdi. Ne var ki o gün yanımdan geçti ama böyle yapmadı. Sonrasında Ebû'l Kasım (s.a.v.) yanımdan geçti. Hemen yüzüme dahi yansıyan halimin farkına vardı ve tebessüm etti. Sonra "Ey Ebû Hırr! Benimle gel!" buyurdu. Bunun üzerine onu takip ettim. Evine girdi, sonra da benim girmem için izin verdi. Derken bir bardak içinde süte rastladı. Hemen ailesine "Bu süt size nereden geldi?" diye sordu. Ailesi "Onu sana falan kişi -veya falan aile- hediye etti" diye cevap verdiler. Bunun üzerine bana "Ey Ebû Hureyre! Doğruca Suffe ashâbına git de onları çağır" buyurdu. Bu iş beni çok üzdü. Suffe ehli, İslam'ın misafirleridir. Ne mala ne de aileye sahiptirler. Gönderilen bir sadaka ona geldiğinde, ondan kenara hiçbir şey bırakmaz. Bununla birlikte bir hediye geldiğinde, onlara iştirak eder ve hediyeden nasibini alırdı. Bu yüzden beni göndermesinden üzüntü duydum. İçimden şöyle dedim: "O süttten bir yudum içmeyi, böylece gıdalanmayı umuyordum. Şimdi o süt onlara yetmez ki! Kaldı ki aradaki elçi de benim. Onlar geldiğinde bana onlara vermemi emredecek." Gerçi Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne itaatten kaçış yoktur. Her neyse yanlarına gidip kendilerini çağırdım. Hemen kalktılar, giriş için izin istediler. Onlara izin verdi. Sonra evde oturacakları yeri ayarladı. Peşine "Ey Ebû Hırr!" buyurdu. Ben "Buyur, emret ey Allah'ın Rasûlü!" dedim. Buyurdu ki: "Kalk da onlara sütü ver!" Hemen kalkıp sütü verdim. Her bir kişi, kanana dek içiyor, sonra

1319 İsnadı hasendir.

• Senesinde Yezid b. Ebi Mansur'un babası vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Sahâbe olması mümkündür. Çünkü oğlu Yezid'i bazı âlimler sahâbe saymaktadır. Bk. İsabe (10/361, 12/32). Eğer sahâbe ise, meçhul olması senede zarar vermez. Zaten bu hadis, Ebû Hureyre'den hasen bir senetle de rivayet edilmiştir.

• Yine senesinde Abdülaziz b. Müslim vardır. Künyesi Ebû Zeyd el-Mervezi'dir. Basra'da ikamet etmiştir. Sikadır, âbiddir, nadiren vehmetmiştir. Bk. Takrib (s. 359) – Tehzib (6/356)

Tahric:

• Ebû'l Kasım el-Asbahani, Delailu'n Nübüvve, 186 (4/1147) – Ebû Nuaym, Delail, 342 (2/558) – Beyhaki, Delail (6/110). Bunların hepsi, Yezid b. Ebi Mansur yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/352) – İshak b. Rahuye, Müsned, 3 (1/75) – Tirmizi, Menakıbu Ebi Hureyre, 3839 (5/685) – Ebû Nuaym, Delail, 341 (2/558) – Beyhaki, Delail (6/109). Bunların hepsi, Ebû'l Âliye yoluyla Ebû Hureyre'den rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu, hasen garip bir hadistir. Bununla birlikte Ebû Hureyre'den birçok yoldan rivayet edilmiştir."

da bardağı bana geri veriyordu. Peşinden diğerine veriyor, o da kanana kadar içiyor, sonra da bardağı bana geri veriyordu. Bu, gelenlerin hepsi kanana dek sürüp gitti. Sonra Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına vardım. Bardağı alıp eline koydu. Sonra ucunu bana doğrulttu. Bana baktı ve tebessüm etti. Buyurdu ki: "Ey Ebû Hirr!" Ben "Buyur, emret ey Allah'ın Rasûlü!" diye cevap verdim. Buyurdu ki: "Otur ve iç!" Hemen oturup içtim. Sonra tekrar "İç!" buyurdu. Bunun üzerine bir kez daha içtim. Sonra tekrar "İç!" buyurdu. Bunun üzerine yine içtim. Bu böyle sürüp gitti; ne zaman içsem "İç!" buyurmaya devam etti. Tâ ki "Seni hak ile gönderene yemin olsun ki, çıkar yol bulamıyorum" dedim. Sonra kabı ona verdim. O da Allah'ın ismini andı, Allah'a hamd etti ve sütten içti."¹³²⁰

1062. ... Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Sevban (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde bir bedevi misafirimiz olmuştu. Rasûlullah (s.a.v.) onu evlerinin karşısında oturttu. Sonra ona, insanları nasıl sevindireceğini, onları namaza nasıl ısındıracağını sormaya başladı. Bedevi, onu sevindirecek haberler vermeye devam etti. Öyle ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) yüzünün parladığını gördüm. Tâ ki yemek vakti gelince, beni görevlendirmek için çağırdı. Derken bana insanlar harekete geçmemesi için "Âişe'nin (r.anhâ) evine git de Rasûlullah'ın (s.a.v.) misafiri var" diye işarette bulundu. Âişe dedi ki: "Onu hidayet ve hak din ile gönderene yemin ederim ki, evimizde bu sabah insanlardan herhangi birinin yiyeceği bir şey yoktur." Bunun üzerine beni diğer hanımlarına gönderdi. Hepsi de Âişe'nin (r.anhâ) sunduğu özrü sunuyorlardı. Öyle ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) suratının asıldığını gördüm. Bedevi ise akıllı biriydi. Hemen durumun farkına vardı ve Rasûlullah'a (s.a.v.) çıkışarak şöyle dedi: "Bizler, bazı zamanlarda sıkıntıya maruz kalan bedevi halkıyız. Şehir halkı gibi değiliz. Bize üzerine bir şey -veya bir yudum süt içeceği birkaç hurma- yeterli gelir. İşte bu asıl bereket, asıl zenginliktir." Tam o sırada sağdığımız ve adına Semer dediğimiz bir keçimiz geçti. Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine onu ismi ile çağırıp "Semer, semer!" buyurdu. Keçi kişneyerek onun yanına vardı. Hemen ayağından tuttu ve memesini sıktı. "Bismillah" buyurdu ve sağdı. Sonra bana süt kabımızı getirmemi söyledi. Hemen getirdim. Ona da sağdı. "Bismillah" buyurdu ve kabı doldurdu. Sonra "Allah'ın ismi ile sun" buyurdu. Bunun üzerine onu misafire verdim. Kaptan büyük bir yudum içti. Sonra kabı koymak istedi ama Rasûlullah

1320 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Yahya b. Said b. Eban el-Emevi vardır. Saduk olmakla birlikte garip hadisler rivayet ederdi. Dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 590). Ayrıca tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Said b. Yahya vardır. Sika olmakla birlikte nadiren hata ederdi. Bk. 5.ci rivayet. **Tahriç:** Buhârî, Sahih, Rikak, Bâb Keyfe Kane Ayşu'n Nebî (s.a.v.) Ve Ashâbihi ve Tahallihim Anî'd Dünya, 6452 (11/286) – Ahmed, Müsned (2/515) – Tirmizi, Sıfatu'l Kıyame, 36.cı Bab, 2477 (4/648) – Fıryabi, Delailu'n Nübüvve, 17 (s. 49) – Hakim, Müstedrek (3/15) – Beyhaki, Delail (6/101) – İbn Hibban, Sahih, 6535 (14/471). Bunların hepsi, Ömer b. Zerr yoluyla Mücahid'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

(s.a.v.) ona *"İhtiyacını gider!"* buyurdu. Adam aynı şekilde yudumladı. Sonra kabı koymak istedi ama Rasûlullah (s.a.v.) ona tekrar *"İhtiyacını gider!"* buyurdu. Bunu birkaç kez tekrar etti. Öyle ki bedevi tıka basa doydu. Allah'ın dilediği kadar sütten içmişti. Sonra kaba tekrar sağdı. *"Bismillah"* buyurdu ve kabı doldurdu. Sonra *"Bunu Âişe'ye götür de dilediği kadar ondan içsin"* buyurdu. Sonra yanına geri geldim. Hemen bir daha sağdı. *"Bismillah"* buyurdu ve kabı doldurdu. Sonrasında beni diğer hanımlarına gönderdi. Her bir kadın içtiğinde, beni diğerine gönderiyordu. *"Bismillah"* buyurdu. Tâ ki kadınların tümü yağ bağladı. Sonra kabı ona geri verdim. *"Bismillah"* buyurdu ve sonrasında *"Kabı bana uzat"* buyurdu. Kabı ona doğru kaldırdım. *"Bismillah"* buyurdu ve Allah'ın dilediği kadar içti. Sonra kabı bana verdi. Ondan biraz içtim. Baldan daha tatlı, miskten daha güzel kokuluydu. Ayrıca *"Allah'ım! Bunu onun ailesine bereketli kıl"* diye dua etti."¹³²¹

1063. Bize İbn Said tahdis etti, dedi ki: Bize Alâ b. Abdulcebbar tahdis etti, dedi ki: Bize Hammad b. Seleme tahdis etti...¹³²²

1064. İbn Said dedi ki: Yine bize Muhammed b. Abdülmelik b. Zenceveyh tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Nu'man Arım tahdis etti, dedi ki: Bize Hammad b. Seleme tahdis etti; Abdurrahman b. Ebi Rafi'den, o halası Selma'dan, o Ebû Rafi'den; dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza geldi. O sıra yanımızda kızarmış bir koyun vardı. Bana *"Ey Ebû Rafi! Budunu bana uzat!"* buyurdu. Hemen budunu ona uzattım, o da yedi. Sonra tekrar *"Ebû Rafi! Budunu bana uzat!"* buyurdu. Diğer budu da ona uzattım, o da yedi. Peşinden bir kez daha *"Ebû Rafi! Budunu bana uzat"* buyurdu. Bunun üzerine ben *"Koyunun ancak iki budu olmaz mı?"* diye sordum. Buyurdu ki: *"Şayet sussaydın, kesinlikle bana istediğim şeyi verecektin."*¹³²³

¹³²¹ İsnadı mürseldir.

• Senedinde Urve b. Rüveyym el-Lahmi vardır. Künyesi Ebû'l Kasım'dır. Saduk olmakla birlikte çokça mürsel hadisler rivayet ederdi. Beşinci tabakadandır. Cabir b. Abdullah ile Sevban'dan rivayetlerde bulunurdu. Onlardan yaptığı rivayetlerin mürsel olduğu söylenmiştir. Bk. Takrib (s. 389) – Tehzib (7/179)

• Yine senedinde Muhammed b. Muhacir vardır. Sikadır. Bk. 514.cü rivayet.

• Yine senedinde Osman b. Said vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 483.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Avf b. Süfyan et-Tai vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 933.cü rivayet.

¹³²² İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdurrahman b. Ebi Rafi vardır. İbn Fulan b. Ebi Rafi de denilir. Hammad b. Seleme'nin bir şeyhidir. Makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 340). Ayrıca İmam Ahmed'in rivayetinde kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Yusuf b. Musa el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.cü rivayet.

• Yine senedinde Alâ b. Abdulcebbar el-Attar vardır. Ensar azatlısıdır, Basralıdır. Mekke'de ikamet etmiştir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 435).

• Yine senedinde Selma vardır. Rafi'in annesi ve Ebû Rafi'in hanımıdır. Sahâbedir ve rivayet ettiği hadisleri vardır. Bk. Takrib (s. 748)

¹³²³ İsnadı bir önceki gibidir.

1065. ... Nu'man b. Mukarrin (r.a.) dedi ki: "Dört yüz kişi ile birlikte Müzeyne'den Rasûlullah'a (s.a.v.) gelmiştik. Bize bazı emirler verdi. Topluluktan bazıları "Ey Allah'ın Rasûlü! Yanımızda azık yapacak yemek yoktur" dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Ey Ömer! Bunlara azık ver!" buyurdu. Ömer "Ey Allah'ın Rasûlü! Yanımda birkaç hurmadan daha fazla bir şey yoktur. Onlara yeteceğini sanmıyorum" dedi. Buyurdu ki: "Git de onlara azık ver!" Beraber oradan ayrıldık. Derken bize bir odanın kapısı açıldı. Bir baktım ki içerisinde develer misali hurma yığınları var. Topluluk hemen ihtiyaçlarını aldılar. O sıra ben grubun en arkasında kalmıştım. Şöyle sağa sola baktım. Gördüm ki bir ayak yeri kadar dahi hurma olmayan yer yok. Dört yüz kişi hurmalardan alıp yüklenmişti."¹³²⁴

1066. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Bir zamanlar Ukbe b. Ebi Muayt'ın koyunlarını güderdim. Bir keresinde yanında Ebû Bekir (r.a.) olduğu halde Rasûlullah (s.a.v.) yanıma geldi. Buyurdu ki: "Ey çocuk! Yanında hiç süt var mı?" Ben "Hayır ey Allah'ın Rasûlü!" diye cevap verdim. Bana "O halde bir koyun için bana izin ver" buyurdu. Ben de ona henüz çiftleşmemiş bir dişi koyun getirdim. Hemen memesini mesh etti ve bereketlenmesi için dua etti. Sonra bir kaba sağıverdi. Sonra da içti. Sonra Ebû Bekir'e uzattı, o da içti. Sonra memeye "Büzül" buyurdu, o da hemen büzüldü."¹³²⁵

• Ayrıca senedinde Arım Ebû Nu'man vardır. İbn Fazl es-Sedusi'dir. H. 224'te Basra'da vefat etmiştir. İbn Sa'd, kendisini Tabakat'ta (7/305) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bununla birlikte tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Bk. Takrib (s. 502)

Tahric:

• İmam Ahmed, Müsned (6/8). Müemmil yoluyla "Bize Hammad tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (6/393). Şurahbil yoluyla Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Ebû Rafi'den...

• Ayrıca Heysemi, bunu Taberani'ye de nispet etmiş ve şöyle demiştir: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmiştir. Ahmed'in iki isnadından biri hasendir." Bk. Mecmau'z Zevaid (8/311)

1324 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Salim b. Ebi'l Ca'd vardır. Saduk olmakla birlikte çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 822.ci rivayet. Gerçi burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.

• Yine senedinde Husayn vardır. İbn Abdurrahman es-Sülemi'dir. Sika olmakla birlikte sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 78.ci rivayet.

• Yine senedinde el-Adeni vardır. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet. Bununla birlikte tahripte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (5/445). İbn Şeddad yoluyla "Bize Husayn tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1325 İsnadı hasendir.

• Senedinde Asım b. Behdele vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Gerçi bazı âlimler, kendisini sika saymışlardır. Bk. 5.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Bekir Ayyaş vardır. Sikadır, âbiddir. Ne var ki yaşlandığında hafızası kötüleşmiştir. Bk. Aynı şekilde 5.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine çokça mütâbaat edilmiştir.

KÜTÜĞÜN AĞLAMASI

1067. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), kendisine minber kurulmadan önce bir hurma kütüğüne yaslanıp da hutbe verirdi. Minber konulduğunda ve Rasûlullah (s.a.v.) de üzerine çıktığında minber üzölmeye başladı. Öyle ki onun ağlama sesini duyduk." ¹³²⁶

1068. ... Cabir (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), önceleri bir kaya veya odun veya yaslanacağı bir şeyin yanına gider, orada hutbe verirdi. Sonra bir minber edindi. Sonraları onun üzerine çıkardı. Derken daha önce üzerine çıktığı o şey üzölmeye başladı. Öyle ki mescittekiler onun üzüntü sesini işittiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onun yanına gelip onu okşadı. Derken o şey sakinleşti." ¹³²⁷

Tahriç: İmam Ahmed, Müsned (1/379, 462) – Taberani, Kebir, 8456, 8457 (9/79) – İbn Hibban, Sahih, 6504 (14/432) – Ebû'l Kasım el-Asbahani, Delailu'n Nübüvve, 49, 50 (s. 502). Bunların hepsi, Asım yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹³²⁶ İsnadı hasendir.

• Senesinde Süleyman b. Kesir el-Abedi vardır. Emevi azatlısıdır. Künyesi Ebû Davud veya Ebû Muhammed'dir. Zühri dışındaki ravilerden yaptığı rivayetlerde beis yoktur. Bk. Takrib (s. 2534) – Tehzib (4/215). Bununla birlikte tahriçte de göröleceğı üzere kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca hadisin yine tahriçte göröleceğı üzere başka birçok sahih yolu bulunmaktadır.

Tahriç:

• Darimi, Mukaddime, 33 (1/23) – Beyhaki, Delail (2/556). Bu ikisi, Süleyman b. Kesir yoluyla Zühri'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Menakıb, Bâb Min Alâmâtî'n Nübüvve Fi'l İslam, 3584 (6/696) – Darimi, Mukaddime, 34 (1/24). Bu ikisi, Abdulvahid b. Eymen yoluyla babasından, o da Cabir'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/293) – Darimi, Mukaddime, 35 (1/24). Bu ikisi, Said b. Ebi Kerib yoluyla Cabir'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Mace, İkametu's Salat, Ma Cae Fi Şa'ni'l Minber, 1417 (1/455) – Ahmed, Müsned (3/306) – Musannif, 1068. Bunların hepsi, Süleyman et-Teymi yoluyla Ebû Nazra'dan, o da Cabir'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de isnadının sahih olduğunu söylemiştir.

• Nesai, Cumu'a, Makamu'l İmami Fi'l Hutbe, 1396 (3/102) – Ahmed, Müsned (3/295, 324). Bu ikisi, Ebû'z Zübeyr yoluyla Cabir'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca bu hadis, Rasûlullah'ın (s.a.v.) şu sahâbelerinden de rivayet edilmiştir:

1. Enes: Bk. 1069 ve 1070 numaralı rivayetler. Tahriçleri ilgili yerde gelecektir.

2. Sehl b. Sa'd: Bk. 1071 numaralı rivayet. Tahrici ilgili yerde gelecektir.

3. Ömer: Bk. Buhârî, Menakıb, Bâb Min Alâmâtî'n Nübüvve Fi'l İslam, 3583 (6/696) – Tirmizi, Cumu'a, 505 (2/279) – Darimi, Mukaddime, 31 (1/22) – Beyhaki, Fi'd Delail (5562)

4. Ubeyy b. Ka'b: Bk. İbn Mace, İkametu's Salat, 1414 (4541) – Darimi, 36 (1/24) – Ahmed, Müsned (5/139)

5. İbn Abbâs: Bk. İbn Mace, İkametu's Salat, 1415 (1/454). Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de isnadının sahih, ravilerinin sika olduğunu söylemiştir. Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (1/249, 247, 363) – Darimi, Mukaddime, 39 (1/25) – Beyhaki, Delail (2/558)

6. Bureyde: Bk. Darimi, Mukaddime, 32 (1/23)

7. Ebû Said: Bk. Darimi, Mukaddime, 37 (1/24)

¹³²⁷ İsnadı sahihtir.

1069. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.), önceleri Cuma hutbesini bir kütüğün yanında yapar, sırtını ona yaslardı. İnsanların sayısı arttığında "Bana bir minber yapın" buyurdu. Derken ona iki basamaklı bir minber yaptılar. Sonra hutbe vermek için minberin üstüne çıktığında o kütük Rasûlullah'a (s.a.v.) özlem duydu. O sırada ben de mescitteydım. Kütüğün kederli kimse gibi üzüldüğünü işittim. Üzülmeye de devam etti. Tâ ki Rasûlullah (s.a.v.) minberden inip ona sarıldı, sinesine bastı. Bunun üzerine sakinleşiverdi."

Ravi dedi ki: Hasan-ı Basrî bu hadisi anlattığında ağlar, şöyle derdi: "Ey Allah'ın kulları! Allah katındaki konumundan dolayı bir kütük Rasûlullah'a (s.a.v.) duyduğu özlemle ağlıyor. Sizler ise ona kavuşmaya özlem duymaya daha layıksınız."¹³²⁸

1070. ... Hasan-ı Basrî dedi ki: Enes'in bana anlattığına göre Rasûlullah (s.a.v.), önceleri Cuma hutbesini bir kütüğün yanında yapar, sırtını ona yaslardı. İnsanların sayısı arttığında "Bana bir minber yapın" buyurdu. Derken ona iki basamaklı bir minber yaptılar. Böylece kütüğü bırakıp minbere geçti. Bunun üzerine Allah'a yemin olsun ki o kütük hasret çekmeye başladı. Enes (r.a.) dedi ki: "Allah'a yemin ederim ben mescitte onu işitirdim. Yine Allah'a yemin olsun ki Rasûlullah (s.a.v.) minberden inene, ona doğru yürüyüp onu sinesine basana dek sakinleşmemişti."

Ravi dedi ki: Hasan-ı Basrî tam burada ağladı ve şöyle dedi: "Ey Müslümanlar! Kütük Rasûlullah'a (s.a.v.) özlem duyuyor. Peki, ona kavuşmayı uman kişiler, ona özlem duymaya daha layık değiller mi!"¹³²⁹

* Senedinde Ahmed b. Mikdam vardır. Saduktur. Bk. 153.cü rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere İbn Mace ve Ahmed'in rivayetlerinde İbn Ebi Adiy, kendisine mütâbaat etmektedir.

Tahrici 1067 numaralı rivayette geçti.

1328 İsnadı hasen olmakla birlikte yukarıda da geçtiği üzere hadis sahihtir.

* Senedinde Şeyban b. Ebi Şeybe vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 75.ci rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

* Yine senedinde Mübarek b. Fudale vardır. Saduk olmakla birlikte tesviye tedlisi yapardı. Bk. 59.cü rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Ayrıca bir sonraki hadiste İbn Mübarek de kendisine mütâbaat etmektedir.

Tahric:

* İmam Ahmed, Müsned (3/226) – Ebû Ya'la, Müsned, 2756 – İbn Huzeyme, Sahih, 1776 (3/139) – Beyhaki, Delail (2/559) – İbn Hibban, Sahih, 5607 (14/436) – el-Asbahani, Delailu'n Nübüvve, 1031 (1/396). Bunların hepsi, Mübarek yoluyla Hasan'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

* Tirmizi, Menakıb, Alıncı Bâb, 3627 (5/594). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Huzeyme, Sahih, 1779 (3/140) – Darimi, Sünen, Mukaddime, 42 (1/25). Bunların hepsi, İshak b. Abdullah b. Ebi Talha yoluyla Enes'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

* Ahmed, Müsned (1/267) – İbn Mace, 1415 (1/455) – Darimi, Sünen, 40 (1/25). Bunların hepsi, Hammad yoluyla Sabit'ten, o da Enes'ten senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1329 İsnadı hasendir. Ayrıca 1067 numaralı rivayette, hadisın şahitleri olduğu belirtilmişti.

1071. ... Sehl b. Sa'd (r.a.) dedi ki: "Medine'deki insanların sayısı artma-kalabalıktan ötürü Rasûlullah'ın (s.a.v.) sözlerini duyamaz, yanlarındaki kimselere sorarlardı. Bunun üzerine insanlar "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu insanların sayısı artmıştır. Kişi geliyor ama neredeyse senin sözlerini işitmeden geri dönüyor. Yer-olmaz mı?" dediler. Bunun üzerine "Nasıl isterseniz" buyurdu. Hemen Ensar'dan bir kadının marangoz olan oğluna adam gönderdiler. O da iki basamaklı bir minber yaptı. Rasûlullah (s.a.v.) onun üzerine oturur, orada hutbe verirdi. Bunu ilk yaptı-duymaya başladı. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) ayağa kalktı ve elini kütüğün üzerine koydu. Böylece sakinleşiverdi."¹³³⁰

DOKSAN DOKUZUNCU BÂB: HAYVANLARIN TAZİMDE BULUNMAK VE DEĞERİNİ YÜCELTMEK ADINA RASÛLULLAH'A (S.A.V.) SECDE ETMELERİ

1072. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.), yanında Ensar'dan bir toplulukla Ensar'dan birinin avlusuna girdi. Ayrıca Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ) da onlarla birlikteydi. Avluda bir koyun vardı. Hemen secde etti. Der-ken Ebû Bekir "Ey Allah'ın Rasûlü! Bizler, sana secde etmeye bu koyundan daha layıgız" dedi. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Ümmetimden hiç kimsenin herhangi bir kimseye secde etmesi yakışmaz. Şayet bir kimsenin başka bir kimseye secde etmesi gerekseydi, kesinlikle kadının kocasına secde etmesini emrederdim."¹³³¹

• Senedinde bir önceki rivayette geçen Mübarek b. Fudale vardır. Zaten hadis sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti. Ayrıca 1067 numaralı rivayete bakabilirsiniz.

1330 İsnadı hasendir.

• Senedinde el-Mesudi vardır. Abdurrahman b. Abdullah'tır. Saduk olmakla birlikte ölümünden önce karıştırmıştır. Bk. 253.cü rivayet. Ahmed dedi ki: "Eğer Kufeli birinden işitmişse, o zaman ri-vayeti ceyyiddir." Bu rivayet, Kufeli birinden işitmesidir çünkü senette geçen Ebû Hazim, Seleme b. Dinar olup sikadır, âbiddir, Kufe ehliendendir. Bk. 319.cü rivayet. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere Mesudi'ye İbn Mace ve İbn Huzeyme'nin rivayetlerinde Süfyan b. Uyeyne mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde İbn Ebi Ömer vardır. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet. Aynı şekilde buna da mütâbaat edilmiştir. Ayrıca hadis yukarıda da geçtiği üzere sahihtir.

Tahric:

• Darimi, Sünen, Mukaddime, 41 (1/25) – Ebû Nuaym, Delail, 397 (2/517). Bu ikisi, Mesudi yoluyla Ebû Hazim'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Mace, İkametu's Salat ve's Sünnetu Fiha, Bâb Ma Cae Fi Bed'i Şa'ni'l Minber, 1416 (1/455) – İbn Huzeyme, Sahih, 1779 (3/141). Bu ikisi, Süfyan b. Uyeyne yoluyla Ebû Hazim'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca 1067 numaralı rivayetin tahririne bakınız.

1331 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Rebi' b. Enes vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Şia olmakla suçlanm-ıştır. Bk. 255.ci rivayet.

1073. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Muhacir ve Ensar'dan oluşan bir topluluk içerisindeydi. Derken bir deve gelip ona secde etti. Sahâbesi hemen "Ey Allah'ın Rasûlü! Develer ve ağaçlar sana secde ettiler ama bizler sana secde etmeye daha layıgız" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Rabbimize ibadet edin, kardeşinize ikramda bulunun. Hiç kimsenin herhangi birine secde etmesi yakışmaz. Şayet herhangi bir kimseye başka birine secde etmesini emrederdim, kesinlikle kadının kocasına secde etmesini emrederdim. Şayet bir adam, karısına siyah dağdan kırmızı dağa veya kırmızı dağdan siyah dağa taşınmasını emretse, kadına düşen denileni yapmasıdır."¹³³²

1074. ... Sa'lebe b. Ebi Malik dedi ki: Selemeoğulları'ndan biri, bir deve satın almış ve onu develerin mola yaptığı bölgeye girdirmişti. Birden deve sinirlendi. Öyle ki her kim üzerine binmeye çalışsa, onu fırlatıyordu. Derken Rasûlullah (s.a.v.) çıkageldi. Kendisine durumdan bahsettiler. Buyurdu ki: "Ona yol açın!" Bunun üzerine sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Sana zarar vermesinden çekiniyoruz" dediler. Tekrardan "Ona yol açın!" buyurdu. Bunun üzerine devenin etrafından çekildiler. Deve onu görünce hemen secdeye kapanıverdi. Bunun üzerine sahâbe

• Yine senedinde Ebû Cafer er-Razi vardır. Saduk olmakla birlikte -özellikle Muğire'den yaptığı rivayetlerde- kötü hafızalıdır. Bk. 255.ci rivayet.

• Yine senedinde Abbad b. Yusuf el-Kindi vardır. Künyesi Ebû Osman el-Kerabisi'dir, Humusludur. Makbuldür, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 291). Kendisine mütâbaat eden birini bulamadım.

• Yine senedinde İbrahim b. Alâ vardır. Saduk olmakla birlikte garip hadisler rivayet ederdi. Bk. 977.ci rivayet.

Tahric: Ebû Nuaym, Delailü'n Nübüvve, 276 (2/490). Firyabi yoluyla bu şekilde... Ayrıca bk. Suyuti, Hasais (2/265). Hadisin ilk kısmı olan "Ümmetimden hiç kimsenin herhangi bir kimseye secde etmesi yakışmaz" cümlesi, sahih ve meşhurdur. Bunu Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahâbelerinden bazıları rivayet etmişlerdir. Tirmizi, şu kimseleri onlardan saymaktadır:

1. Muaz b. Cebel,
2. Süraka b. Malik,
3. Âişe,
4. İbn Abbâs,
5. Abdullah b. Ebi Evfa,
6. Talk b. Ali,
7. Ümmü Seleme,
8. Enes,
9. İbn Ömer (r.anhum).

Bk. Sünen-i Tirmizi (3/456). Musannif ise bunu bir sonraki hadiste Âişe'den, ondan sonraki hadiste ise Sa'lebe b. Ebi Malik'ten rivayet etmiştir.

1332 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cud'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (6/76). Ali b. Zeyd'den bu şekilde rivayet etmiştir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (6/9) şöyle der: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir ve isnadı ceyyiddir." Başka bir yerde de şöyle demiştir: "Senedinde Ali b. Zeyd vardır. Hadisleri hasen olmakla birlikte bazen zayıf kalmıştır."

"Ey Allah'ın Rasûlü! Bizler, sana secde etmeye şu hayvandan daha layıgız" dediler. Buyurdu ki: "Kesinlikle hayır! Eğer yaratılan bir şeyin Allah Teâlâ dışında herhangi bir beşere secde etmesi yakışsaydı, kesinlikle kadının kocasına secde etmesi yaraşırdı." 1333

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu konuyla alakalı sahâbenin Nebî'den (s.a.v.) şahit oldukları daha nice şeyler vardır.

YÜZÜNCÜ BÂB: NEBİMİZ'İN (S.A.V.) AHİRETTE -ALLAH'IN SELAMI ÜZERLERİNE OLSUN- DİĞER PEYGAMBERLERDEN ÜSTÜN OLACAĞI

1075. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben âdemoğlunun seyyidiyim, övünme yok. Hamd Sancağı benim elimdedir. Âdem veya onun ötesinde hiçbir peygamber yoktur ki, benim sancağımın altında olmasın." 1334

1333 İsnadı mürseldir.

- Senedinde Sa'lebe b. Ebi Malik vardır. Sahâbeliği konusunda ihtilaf edilmiştir. İbn Main dedi ki: "O, Nebî'yi (s.a.v.) görmüştür." İbn Hibban dedi ki: "Kendisi, tabiînden olan sikalardandır." Ebû Hatim dedi ki: "Tabiîndir, hadisleri mürseldir." Bk. İsabe (2/24)
- Yine senedinde Yezid b. el-Had vardır. Yezid b. Abdullah b. Usame el-Had el-Leysi'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Medinelidir. Sikadır, çokça hadis rivayet etmiştir ve beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 206)
- Yine senedinde Abdülaziz b. Ebi Hazim vardır. Seleme b. Dinar'dır. Saduktur, fakihtir, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 356)
- Yine senedinde Ebû Musab vardır. Ahmed b. Ebi Bekir b. Haris b. Zürene'dir. Künyesi Ebû Musab ez-Zühri'dir, Medinelidir. Saduk fakihtir ama Ebû Hayseme, kendisini rey ile fetva verdiği gerekçesiyle ayıplamıştır. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 78)
- Tahric:** Bunu Ebû Nuaym, Delaliu'n Nübüvve, 282 (2/493)'te Leys b. Sa'd yoluyla İbn Had'dan bu şekilde rivayet etmiştir. Bk. Suyuti, Hasais (2/257)

1334 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İbn Cud'an vardır. Ali b. Zeyd'dir. Bk. 98.ci rivayet.
- Yine senedinde Süfyan vardır. İbn Uyeyne'dir.
- Yine senedinde Muhammed b. Abbad vardır. Bk. 879.cu rivayet. Bir sonraki hadiste İbn Ebi Ömer, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca hadisin sahih bir şahidi de vardır.

Tahric:

- İmam Ahmed, Müsned (3/2) – Tirmizi, Tefsir, 3148 (3085). Tirmizi, bu hadisi uzun bir şekilde rivayet etmiş ve "Hasen sahihtir." Demıştır. Ayrıca bk. Tirmizi, Menakıb, 3615 (5/578) – İbn Mace, Zühed, Bâb Zikri's Şefa'at, 4308 (2/1440). Bunların hepsi, Ali b. Zeyd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İmam Ahmed, Müsned (1/281, 285). Hammad b. Seleme yoluyla Ali b. Zeyd'den, o Ebi Nadr'dan "İbn Abbâs bize şu hutbeyi verdi..." senediyle uzun bir şekilde buradakine benzer lafızlarla...
- Ahmed, Müsned (2/450) – Müslim, Sahih, Fezail, Bâb Tafzili Nebîyyina (s.a.v.) Alâ Cemii'l Halâik, 2278 (4/1782) – Ebû Davud, Sünen, Sünne, Bâb Tahyiri Beyne'l Enbiya, 4645 (12/426 Avn) – Beyhaki, Delail (5/476). Bunların hepsi, Ebû Hureyre (r.a.) yoluyla rivayet etmişlerdir.

1076. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Ben âdemoğlunun seyyidiyim, övünme yok. Hamd Sancağı benim elimdedir, övünme yok. Âdem veya onun dışında hiçbir peygamber yoktur ki, benim sancağımın altında olmasın.*"¹³³⁵

1077. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Ben âdemoğlunun seyyidiyim, övünme yok.*"¹³³⁶

1078. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında peygamberlerden bahsedildi. Buyurdu ki: "*Nefsim elinde olana yemin olsun ki hiç şüphesiz ben, kıyamet günü insanların kesinlikle seyyidiyim, övünme yok. Hiç şüphesiz hamd sancağı sadece benim elimdedir. Hiç şüphesiz Âdem ve ötesinde hangi peygamber varsa, illaki sancağımın altındadır, övünme yok.*"¹³³⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Eğer biri "Peki, Nebî'nin (s.a.v.) "övünme yok" sözünün manası nedir?" diye sorarsa, ona şöyle cevap verilir: Bil ki bu sözün, onun Kerim olan Mevlasına olan tevazuu sebebiyle söylenmiş olması muhtemeldir. Yani; ben bununla size karşı iftihar etmiyor, Kerim olan Allah'ın üzerimdeki nimetini haber veriyor, anlatıyorum. Çünkü Allah Teâlâ ona şöyle buyurmuştur: "*Bununla beraber Rabbinin nimetini anlat!*" (Duha, 11) Bu yüzden onlara Kerim olan Allah'ın üzerindeki nimetini haber vermiş, anlatmıştır.

YÜZ BİRİNCİ BÂB: NEBİMİZ'İN (S.A.V.) CENNETE GİRECEK İLK İNSAN OLDUĞU KONUSUNDAKİ RİVAYETLER

1079. ... Ebû Said'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Ben, cennet kapısı halkasını ilk tutup şingirdatacak kişiyim.*"¹³³⁸

1335 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

Tahrir: Tirmizi, Menakıb, 3610 (5/585) – Darimi, Mukaddime, 53 (1/21). Bu ikisi, Enes b. Malik'ten uzun bir şekilde buna benzer olarak rivayet etmişlerdir.

1336 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Cafer vardır. İbn Nuceyh es-Sa'di'dir. Bk. 512.ci rivayet.
  - Yine senedinde Sehl b. Ebi Salih vardır. Saduk olmakla birlikte sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 209.cu rivayet.
  - Yine senedinde Yahya b. Eyyûb vardır. El-Mekabiri'dir. Bk. 210.cu rivayet.
- Hadis, 1075.ci rivayette de bilgi verildiği üzere sahih olup Ebû Hureyre'den sahih bir yolla rivayet edilmiştir.

1337 İsnadı munkatıdır.

- Senedinde Said b. Hilal vardır. Saduktur. Bk. 423.cü rivayet. Bununla birlikte Enes'ten yaptığı rivayetler mürseldir. Bk. Tehzib (4/94)
- Tahriri 1075 numaralı rivayette geçti.

1338 İsnadı zayıftır.

- Çünkü senedinde İbn Cud'an vardır. Bk. 98.ci rivayet. Bununla birlikte bir sonraki hadiste bunu sahih bir şahidi vardır.
- Tahrir:** Tirmizi, Tefsir, 3148 (5/308). İbn Ebi Ömer yoluyla Süfyan'dan uzun olarak bu şekilde

1080. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben, cennetin kapısını ilk çalacak kişiyim."¹³³⁹

1081. Enes b. Malik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennetin kapısına gelir, açılmasını isterim. Derken bekçi bana "Kim o?" diye sorar. Ben de hiçbir kimseye kapıyı açmamakla emredildim."¹³⁴⁰

1082. Bize Musa tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Abbad tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti; İbn Cüd'an'dan, dedi ki: Enes b. Malik'i şöyle derken işittim: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Ben, cennet kapısı halkasını ilk tutup şingırdatacak kişiyim."

Enes dedi ki: "Sanki şu an "şingırdatacak" buyururken Rasûlullah'ın (s.a.v.) eline bakar gibiyim."

rivayet etmiştir. Tirmizi dedi ki: "Süfyan dedi ki: Enes'ten ancak "Cennet kapısı halkasını tutar, şingırdatırım" lafzı rivayet edilmiştir." Ayrıca Tirmizi şöyle der: "Bu, hasen sahih bir hadistir." Bk. 5/309

1339 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muaviye b. Hişam vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 494.cü rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric: Müslim, Sahih, İman, Nebî'nin (s.a.v.) "Ben, kıyamet günü ilk şefaate edecek kişiyim" Sözü, 196 (1/188) – Ebû Avane, Müsned (1/109). Bu ikisi, Süfyan yoluyla buna benzer şekilde rivayet etmişlerdir.

1340 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Süleyman b. Muğire vardır. Sikadır. Bk. 75.ci rivayet.

• Yine senesinde Hasen b. Arefe vardır. Saduktur. Bk. 267.ci rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Ali b. Sehl b. Muğire vardır. Bağdatlıdır, sikadır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 402)

• Yine senesinde Ahmed b. Müni' vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 211.ci rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Cüneyd vardır. İbn Ebi Hatim, kendisine Cerh ve Tadil'de (2237) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Ne var ki kendisi senette sikalarla birlikte zikredilmiştir.

• Yine senesinde İshak b. İbrahim b. Abdurrahman vardır. Allah en iyisini bilir ama görünen o ki kendisi el-Beğavi'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. 172.ci rivayet.

• Yine senesinde Abdullah b. Muhammed b. Yahya vardır. Hadisleri terk olunmuştur. Bk. 1081. ci rivayet. Ne var ki senette sika ravilerle birlikte zikredilmektedir.

• Yine senesinde İshak b. Davud b. Sabih vardır. Künyesi Ebû Yakûb'tur, Belhlidir. İbn Mende, kendisini Esmâ ve Künâ'da zikretmiş, şöyle demiştir: "Münker hadislerin sahibidir." Bk. Tarih-i Bağdat (6/373). Ne var ki bu da sika ravilerle birlikte zikredilmiştir.

Tahric:

• Müslim, Sahih, İman, Nebî'nin (s.a.v.) "Ben, kıyamet günü ilk şefaate edecek kişiyim" Sözü, 197 (1/188). Amr en-Nakid ve Züheyr b. Harb yoluyla "Bize Haşim tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İmam Ahmed, Müsned (3/136) – Abd b. Humeyd, 271 (s. 379). Bu ikisi, Haşim b. Kasım'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

İbn Abbad başka bir keresinde şöyle demişti: Enes dedi ki: "Sanki şu anda hareket ettirirken Rasûlullah'ın (s.a.v.) eline bakar gibiyim."

O fiili Süfyan tarif etmiş, İbn Abbad da bize "Şu şekilde" deyip elini sağa sola sallayarak göstermiştir.¹³⁴¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ayrıca Musa b. Harun da elini yumdu ve hareket ettirmeye başlamıştı.

Kitabın ravisi dedi ki: Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî de elini yumup hareket ettirmeye başladı.

1083. ... Enes'ten; Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "*Ben cennetteki ilk (şefa'at edici)*"¹³⁴² kimseyim."¹³⁴³

YÜZ İKİNCİ BÂB: KIYAMET GÜNÜ YARATILMIŞLARA ŞEFAAT ETMESİ İÇİN NEBÎ'YE (S.A.V.) ÖZEL OLARAK VERİLECEK ŞEFAATİN ZİKİRİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu kitapta -yani eş-Şeria'da- "Şefaati Yalanlayan Kimse" babında bu konu ile alakalı rivayetleri zikretmiştik. Kitabın uzaması endişesi dolayısıyla burada tekrar etmekten hoşlanmıyorum. Yine bunu "Nebî'ye (s.a.v.) Verilen Havuz" bâbı ile "Havuzu Yalanlayan Kimse" bâbında da zikretmiştim. Bu yüzden tekrar etmekten hoşlanmıyorum.

Şimdi ise önceki sayfalarda geçmeyen rivayetleri zikredeceğiz.

1341 İsnadı zayıftır.

• Çünkü senedinde İbn Cud'an vardır. Bk. 98.ci rivayet. Bununla birlikte hadis, bir önceki rivayet ve tahririnde de geçtiği üzere sahihtir.

Tahrir: Humeydi (1204) – Darimi, Mukaddime, 53 (311) – Tirmizi, Sünen, Tefsir, 18.ci Bab, 3148 (5/308 uzun bir şekilde). Bunların hepsi Süfyan b. Uyeyne yoluyla Ali b. Zeyd -yani İbn Cud'an'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu, hasen sahih bir hadistir." Ayrıca 1075 numaralı rivayete bakınız.

1342 Eserin asıl el yazması nüshasında "...cennetten" şeklindedir. Bizim buradaki lafızımız, İmam Ahmed'in lafzıdır. Bk. Müsned (3/140). Ayrıca Sünen-ı Darimi'de (1/31) "...şefa'at edecek" lafzı ile olup Müslim'de (1/188) ise "İnsanlar şefa'at olunur..." şeklindedir.

1343 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn Ebi Ömer vardır. Muhammed el-Adeni'dir. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet. Bununla birlikte tahrirde de görüleceği üzere kendisine mütâbat edilmiştir.

Tahrir:

• İmam Ahmed, Müsned (3/140) – Darimi, Sünen, 52 (1/31). Bu ikisi, Abdullah yoluyla "Bize Hüseyin b. Ali tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Müslim, Sahih, İman, Nebî'nin (s.a.v.) "Ben, kıyamet günü ilk şefa'at edecek kişiyim" Sözü, 196 (1/188). Süfyan yoluyla bu şekilde...

YÜZ ÜÇÜNCÜ BÂB: CENNETTE NEBÎ'YE (S.A.V.) VERİLEN KEVSER

1084. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kevser, cennette bir nehirdir. İki kenarı altındandır ve inci ile yakut üzerinde akar."¹³⁴⁴

1085. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kevser, cennette bir nehirdir. İki kenarı altındır. Aktığı yer, inci ile yakut üzeridir. Toprağı miskten daha hoştur. Suyu ise baldan daha tatlı, kardan daha beyazdır."¹³⁴⁵

1086. ... Katade dedi ki: Enes'in bize haber verdiği göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Cennette yürüyordum. Derken bana iki kenarında içi oyulmuş inciden kubbeler olan bir nehir gösterildi. Peşinden melek "Bunun ne olduğunu biliyor musun?" diye sordu. "Bu, Rabbinin sana verdiği Kevser'dir." Derken eliyle toprağına vurdu ve çamurundan misk çıkardı."¹³⁴⁶

1087. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Bir adam, Rasûlullah'a (s.a.v.) gelip "Ey Allah'ın Rasûlü! Kevser nedir?" diye sordu. Rasûlullah (s.a.v.) şöyle cevap verdi: "O, Rabbin Teâlâ'nın cennette bana verdiği, sütten daha beyaz ve baldan daha tatlı olan bir nehirdir. İçerisinde, boyunları deve boynu gibi olan kuşlar vardır." Bunun üzerine Ömer b. Hattâb (r.a.) "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu onlar yumuşaktır" dedi. Buyurdu ki: "Onları yiyecek olanlar daha yumuşaktır."¹³⁴⁷

1344 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Atâ b. Sâib vardır. Saduk olmakla birlikte karıştırmıştır. Bk. 182.ci rivayet. İsmail'in ondan işitmesi, Basra'ya ikinci defa gelişine denk gelmektedir. Bu da onun karıştırmışından sonradır. Yani ondan işitmesi zayıftır. Bununla birlikte hadis sahih olup başka sahih yollardan rivayet edilmiştir.

• Yine senedinde Muharib b. Disar vardır. Sikadır, imamdır, zahiddir. Bk. 208.ci rivayet.

Tahriç: İmam Ahmed, Müsned (2/67, 112, 158) – İbn Ebi Şeybe, 15945 (13/144) – İbn Mace, Züh'd, Bâb Sıfatı'l Cennet, 4334 (2/1450) – Tirmizi, Tefsir, 3361 (5/449). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Darimi, Rikak, Bâb Fi'l Kevser, 2840 (2/243) – İbn Cerir, Tefsir (30/325). Bunların hepsi, Atâ b. Sâib'ten birkaç farklı yoldan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca hadisin 1086'dan 1089'a kadar Enes'ten, 1090'da Âişe'den ve 1091'de İbn Abbâs'tan da şahitleri vardır. Tahriçleri için ilgili yerlere bakınız.

1345 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

• Senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur. Bk. 182.ci rivayet. Bir önceki hadiste İsmail b. İbrahim, kendisine mütâbaat etmiştir.

1346 Bu isnat sahih olup 934 numaralı rivayette geçti.

1347 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Abdullah b. Müslim b. Ubeydullah b. Abdullah b. Şihab ez-Zühri vardır. Medinelidir, Zühri'nin kardeşinin oğludur. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. Takrib (s. 490). Ne var ki tahrişte de görüleceği üzere Nesai ile Ahmed'in rivayetlerinde kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde yukarıdaki Muhammed'in babası Abdullah b. Müslim vardır. Zühri'nin kardeşidir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 323)

Tahriç:

• Tirmizi, Sıfatı'l Cennet, Bâb Ma Cae Fi Sıfatı Tayri'l Cenneh, 2542 (4/680) – Ahmed, Müsned

1088. ... Muhtar b. Fulful dedi ki: Enes b. Malik'i şöyle derken işittim: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) şekerleme yaptı. Derken gülümseyerek başını kaldırdı. Ya biri ya da birileri "Ey Allah'ın Rasûlü! Niçin güldün?" diye sordu veya sordular. Buyurdu ki: *"Doğrusu biraz önce üzerime bir sûre indi."* Peşinden *"Bismillahirrahmanirrahim"* dedi ve *"Şüphesiz ki sana Kevser'i verdik..."* (Kevser, 1) âyetinden başlayarak sonuna dek sûreyi okudu. Okuması bittiğinde *"Kevser'in ne olduğunu biliyor musunuz?"* diye sordu. Sahâbe *"Allah ve O'nun Rasûlü en iyi bilendir"* diye cevap verdiler. Buyurdu ki: *"Doğrusu o, Rabblım Teâlâ'nın bana cennette vâdettiği bir nehirdir. Üzerinde birçok hayır vardır. Üzerinde bir havuz vardır ki, kıyamet günü ümmetim yanına gelirler. Kaplarının sayısı da yıldızlar kadardır."*¹³⁴⁸

1089. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Cennete girdim. Orada iki kenarında inciden çadırlar olan bir nehir gördüm. Derken elimi suyun aktığı kısma vurdum. Bir baktım ki keskin kokulu misk. Bunun üzerine "Ey Cibril! Bu nedir?" diye sordum. Dedi ki: Bu, Rabbin Teâlâ'nın sana verdiği Kevser'dir."*¹³⁴⁹

1090. ... Ebû Ubeyde'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: *"Kevser, Rasûlullah'a (s.a.v.) cennetin batnında verilen bir nehirdir."*

Ebû Ubeyde dedi ki: Kendisine *"Cennetin batnını da nedir?"* diye sordum. Şöyle cevap verdi: *"Cennetin ortasıdır. İki kıyısında içi oyulmuş inciler -veya içi oyulmuş bir inci- vardır."*¹³⁵⁰

(2363). Bu ikisi, Muhammed b. Abdullah b. Müslim yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: *"Hasen gariptir."*

• Nesai, Kübra, Tefsir, 11703 (6/523) – Ahmed, Müsned (3/220) – İbn Cerir, Tefsir (30/324). Bunların hepsi, Abdulvehhab b. Ebi Bekir yoluyla Abdullah b. Müslim'den, o İbn Şihab'tan, o da Enes'ten senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (3/237). Üveys yoluyla Zühri'den, o kardeşi Abdullah'tan onun Enes'i işittiği şeklindeki senetle benzer lafızlarla...

• Ayrıca bk. İbn Cerir, Tefsir (30/324). Ömer b. Osman b. Abdurrahman ez-Zühri yoluyla kardeşinden...

1348 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur. Bk. 182.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere kendisine Ali b. Müshir mütâbaat etmiştir.

Tahric:

• Müslim, Sahih, Salat, Huccetu Men Kale el-Besmeletu Âyetun Min Evveli Külli Sûra Sivâ Sûati'l Berae, 400 (1/301) – Ahmed, Müsned (3/102) – Ebû Davud, Salat, Bâb Men Lem Yera'l Cehra Bismillahirrahmanirrahim, 769 (Avn, 2/93), Sünne, Bâb Fi'l Havz, 4721 (Avn, 13/81). Bunların hepsi, Muhammed b. Fudayl'dan birkaç farklı yolla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Müslim, 400 (1/301) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 15944 (13/144) – Nesai, Mücteba, İftitah, Bâb Kiraati Bismillahirrahmanirrahim, 903 (2/471). Bunların tümü, birkaç yolla Ali b. Müshir'den, o da Muhtar'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1349 İsnadı sahihtir.

Tahrici 935 numaralı rivayette geçti.

1350 İsnadı sahihtir.

1091. ... İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Şüphesiz ki Derinliği yetmiş bin fersahtır. Suyu, sütten daha beyaz ve baldan daha tatlıdır. İki kıyısı inci, zebircet ve yakuttandır. Allah Teâlâ onu, diğer peygamberlere -hepsine selam olsun- değil de peygamberi Muhammed'e (s.a.v.) özel kılmıştır."¹³⁵¹

YÜZ DÖRDÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN KİYAMET GÜNÜ NEBÎ'YE (S.A.V.) HAS KILDIĞI MAKAM-I MAHMUD (ÖVÜLEN MAKAM) HAKKINDA

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Allah Teâlâ, geçtiğimiz sayfalarda anlattığımız üzere Nebî'ye (s.a.v.) ondan önce herhangi bir peygambere vermediği yüce şerefi ve büyük nasibi vermiştir. Ayrıca ona, şeref ve faziletini daha da arttırma adına Makam-ı Mahmud'u da vermiş, böylece onun için yaratılmışlara şefa'at etme ve Arş'ın üzerine oturma gibi tüm güzel payları bir araya toplamıştır. O makam ile onun gözlerini aydın kılmış, önceki ve sonrakileri imrendirmiştir. Kerim olan Allah'ın peygamberlerine has kıldığı bu yüce değer ve bu güzel fazilet ile mü'minleri de sevindirmiştir. Ayrıca âlimler, bunu en güzel şekilde kabul etmiştir. Bu yüzden Allah'a hamd olsun. Allah Teâlâ, Nebî'si'ne (s.a.v.) şöyle buyurur: "*Gecenin bir kısmında sana nafil olmak üzere teheccüd et. Rabbinin seni övülen bir makama (Makam-ı Mahmud'a) göndermesi umulur.*" (İsra, 79)

1092. ... Sıla b. Züfer'den; Huzeyfe b. Yeman (r.a.), Allah Teâlâ'nın "*Rabbini seni övülen bir makama göndermesi umulur*" âyeti hakkında dedi ki: "Allah tüm yaratılmışları bir yerde toplar. Davetçi onları duyar, gözler onlara nüfuz eder. Çıplak ve yalın ayaklı olarak ayakta sessizce dururlar. Derken nida edilir: "Mu-

- Senedindeki İbn İshak, muan'an olarak rivayet etmiştir ama sahih şahitleri vardır. Ayrıca tahricte görüleceği üzere Sahih'te de rivayet edilmiştir.
- Yine senedinde Ebû Ubeyde vardır. İbn Abdullah b. Mes'ud'tur. Sikadır, üçüncü tabaka büyüklerinden. Bk. 409.cu rivayet.
- Yine senedinde Mutarrif vardır. İbn Tarif el-Kufi'dir. Sikadır, fazıldır, altıncı tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 534)
- Yine senedinde Ebû Zeyd vardır. Abser b. Kasım ez-Zübeydi'dir. Sikadır. Bk. 410.cu rivayet.

Tahric:

- Buhârî, Sahih, Tefsir Surati'l Kevser, 4965 (8/603). İsrail yoluyla Ebi İshak'tan, o da Ebû Ubeyde'den senediyle bu şekilde...
- Nesai, Kübra, 1705 (6/523) – Beyhaki, el-Ba's Ve'n Nüşur, 125 (s. 115) – İbn Ebi Şeybe, Munsanef (13/144) – İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (30/207). Bunların hepsi birkaç yolla Ebi İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹³⁵¹ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Avn el-Horasanî vardır. Hadisleri terk olunmuştur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 500) – Tehzib (9/384)

Tahric: Bunu Suyuti, es-Dürri'l Mensur'da (8/649) ayrıca İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir.

hammed!" O da der ki: "Buyur Rabbim, emret! Hayır senin iki elindedir. Hidayete eren, senin hidayet ettiğindir. İşte kulun önündedir. Senden olup sanadır. Senden kurtulma ve kaçış yeri ancak yine sanadır. Ne de mübareksin! Ne de yücesin! Ey evin Rabbi! Seni tüm noksanlıklardan tenzih ederim."

Huzeyfe dedi ki: "İşte o, Makam-ı Mahmud'dur."

İshak dedi ki: Şerik bize bu isnatla tahdis etti ve şu ilavede bulundu: "İşte o, öncekilerin ve sonrakilerin kendisine gıpta ettiği Makam-ı Mahmud'dur."¹³⁵²

1093. ... Sıla b. Züfer el-Absi dedi ki: "Huzeyfe b. Yeman'ı (r.a.) işittim; Allah Teâlâ'nın "Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur" âyeti hakkında şöyle dedi..." Daha sonra İshak el-Ezrak'ın yukarıdaki hadisinin aynısını zikretti ve şu ilavede bulundu: "İşte bu, Allah Teâlâ'nın "Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur" buyurduğu Makam-ı Mahmud'dur."¹³⁵³

1094. ... Ebû Vail'den; Abdullah (r.a.) -yani İbn Mes'ud - dedi ki: "Hiç şüphesiz ki Allah İbrahim'i dost edinmiştir. Sizin şu arkadaşınız da Allah'ın dostudur. Yine şüphesiz ki Muhammed (s.a.v.) kıyamet günü insanların seyyidi, Allah'a karşı yaratılmışların en değerlisidir." Abdullah daha sonra şu âyeti okudu: "Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur."¹³⁵⁴

1352 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn İshak'ın muan'an olarak aktarımı vardır. Kendisi müdellistir. Ancak şu rivayetlerde açıkça "işittim" lafzını kullanmıştır: Ebû Nuaym, Hilye (1/278) – Tayalisi, 414 (s. 55) – Nesai, Tefsir, 314 (1/660). Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Sıla b. Züfer el-Absi vardır. Kufeli büyük tabiidir. İkinci tabakadandır. Sikadır, celildir. Bk. Takrib (s. 278)

• Yine senedinde İshak el-Ezrak vardır. Sikadır. Bk. 61.ci rivayet.

Tahriç:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 16650 (13/378) – Nesai, Kübra, 11294 (6/381), Nesai, Tefsir, 314 (1/660) – Tayalisi, Müsned, 414 (s. 55) – İbn Ebi Asım, Sünne, 789 (2/9367) – Hakim, Müstedrek (2/363). Hakim, Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Lalekai, 2094, 2095 (5/1112) – İbn Cerir, Tefsir (15/144) – Ebû Nuaym, Hilye (1/278). Bunların hepsi, Ebi İshak yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (5/325) bunu ayrıca Bezzar, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim, İbn Merduyeh, el-Ba's adlı eserinde Beyhaki ve Hatib'e de nispet etmektedir. Heyseml dedi ki: "Bunu Bezzar mevkuf olarak rivayet etmiştir. Ravileri, sahihlin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (10/377). Ayrıca Elbani de bunu sahih saymaktadır. Bk. Zilalu'l Cenneh (2/367)

1353 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1354 İsnadı hasendir.

• Senedinde el-Mesudi vardır. Abdurrahman b. Abdullah'tır. Saduk olmakla birlikte ölümünden önce karıştırmıştır. Bk. 253.cü rivayet. İbn Medini ve başkaları şöyle der: "Kendisi, Asım'dan yaptığı rivayetlerde yanlış yapardı." Bk. Tehzib (6/211). Ne var ki Kays, yani İbn Rebi, bir sonraki hadiste ona mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Asım vardır. İbn Behdele'dir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Birçok âlim, kendisini sika saymıştır. Bk. 19.cu rivayet.

1095. ... Zirr'den; Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Hiç şüphesiz ki Allah İbrahim'i dost edinmiştir. Sizin şu arkadaşınız da Allah'ın dostudur. Yine şüphe yok ki Muhammed (s.a.v.) kıyamet günü insanların seyyididir." Abdullah daha sonra "Rabbini seni övülen bir makama göndermesi umulur" âyetini okudu.¹³⁵⁵

1096. ... Abdullah b. Mes'ud'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz ki ben kıyamet günü Makam-ı Mahmur'da dururum." Abdullah dedi ki: Bunun üzerine münâfığın biri, Ensar'dan bir gence "Ona sor bakayım, Makam-ı Mahmur nedir?" dedi. Genç hemen sordu. Buyurdu ki: "Allah Teâlâ'nın üzerine indiği gün kürsüsü, demir eyerin gıcırdaması gibi gıcırda. O, gökle yerin genişliği gibidir. Derken sizler, çıplak ve yalın ayak bir halde getirilirsiniz. İlk giydirilen kimse İbrahim (a.s.) olur. Allah Teâlâ "Dostumu giydirin!" buyurur. Hemen cennet giysilerinden iki ipek elbise getirilir. Peşinden ben giydirilirim. Derken Allah Teâlâ'nın sağ tarafında övülen bir makamda duruveririm. Allah o makam dolayısıyla öncekileri ve sonrakileri bana imrendirir. Ayrıca Keuser'den havuzuma doğru benim için bir nehir akıtılır."

Abdullah dedi ki: Münâfık "Bugün gibisini işitmedim; çakıl taşları içinde bir hal üzere akmayan nehir çok azdır. Peki, ona sor bakayım, o dediği nehir nerede akıyormuş?" dedi. Buyurdu ki: "Misk ve çakıl taşı içinde bir hal üzere."

Abdullah dedi ki: Münâfık "Bugün gibisini hiç işitmedim; hangi nehir akıyorsa, illaki onun bitkisi vardır. Peki, ona sor bakayım, o dediği nehrin bitkisi neymiş?" Ensar'dan olan o genç dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! O nehrin bitkisi var mıdır?" Buyurdu ki: "Evet." Genç: "Peki, nedir o?" Buyurdu ki: "Altından budanmıştır." Münâfık dedi ki: "Peki, ona sor bakayım, meyvesi nedir?" Buyurdu ki: "Evet; inci ve mücevherdir." Münâfık dedi ki: "Peki, ona sor bakayım, havuzun içeceği nedir?" Genç "Ey Allah'ın Rasûlü! Havuzun içeceği nedir?" diye sordu. Buyurdu ki: "Sütten daha beyaz, baldan daha tatlıdır. Allah kimi ondan bir kere içirirse, artık ebediyen susuzluk çekmez. Kim de mahrum kalırsa, artık ebediyen suya kanmaz."¹³⁵⁶

Tahrîç: Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 252 (s. 34). Beyhaki'nin Delail (5/484)'deki yolu ile Mesudi'den bu şekilde...

1355 İsnadı hasendir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

1356 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Osman b. Umeyr el-Beceli vardır. Zayıftır, karıştırmıştır. Hem tedlis yapar hem de Şia görüşünü savunmada aşırı giderdi. Bk. 612.cı rivayet.

• Yine senedinde Sa'k b. Hazen vardır. İbn Kays el-Bekri'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Basralıdır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Zahid bir insandır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 276)

• Yine senedinde Ali b. Hakem el-Bünani vardır. Künyesi Ebû'l Hakem'dir, Basralıdır. Sikadır. Ezdi, kendisini hüccet olmaksızın zayıf saymıştır. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 400)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Mübarek vardır. Sikadır. Bk. 716.cı rivayet.

• Yine senedinde İbrahim b. Said el-Cevheri vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 900.cü rivayet.

1097. ... Ebû Said el-Ceriri'den, o Seyf es-Sedusi'den; Abdullah b. Selam dedi ki: "Kıyamet günü olduğunda Nebiniz (s.a.v.) getirilir ve Allah Teâlâ önünde Kürsü üzerine oturtulur." Bunun üzerine bir adam, Ebû Said el-Ceriri'ye "Allah Teâlâ kürsüsü üzerinde olduğunda o da onun yanında mı olacak?" diye sordu. Dedi ki: "Yuh size! Bu, dünyada gözlerimi en aydın eden hadistir."¹³⁵⁷

1098. Bize Ebû'l Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz el-Begavi tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Ömer Ebû Abdurrahman el-Kufi tahdis etti, dedi ki: Bize Veki tahdis etti, dedi ki: Bize Davud -yani İbn Yezid- tahdis etti; babasından, o Ebû Hureyre'den, o da Nebî'den (s.a.v.)...

Ebû Abdurrahman dedi ki: Yine bize Ebû Usame tahdis etti; Davud b. Yezid'den, o babasından, o Ebû Hureyre'den, o da "Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur" (İsra, 79) âyeti hakkında Nebî'den (s.a.v.); buyurdu ki:

Tahric:

• İmam Ahmed, Müsned (1/398) – İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (15/146). Bu ikisi, Ali b. Hakem yoluyla "Bize Osman tahdis etti; İbrahim'den, o Esved ve Alkame'den, o da İbn Mes'ud'dan..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bu hadis, İbn Ebi Müleyke'nin iki oğlunun annesi hakkında sormaları kisası ile başlamaktadır.

• Hakim, Müstedrek (2/364). Abdurrahman b. Mübarek yoluyla bu şekilde ve Ebû Vail yoluyla buradakinden daha uzun bir şekilde... Ayrıca kıssayı zikretmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Bu, isnadı sahih bir hadis olmakla birlikte Buhârî ile Müslim rivayet etmemişlerdir. Osman b. Umeyr'in künyesi Ebû'l Yakzan'dır." Zehebi, bu cümlelerin peşinden şöyle demiştir: "Vallahi hayır! Darekut-ni, Osman'ın zayıf olduğunu söylemiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar."

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (5/326) bunu İbn Münzir, İbn Merduyeh ve Deylemi'ye de nispet etmektedir.

1357 İsnadında hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadığım biri vardır. Gerçi bu Abdullah b. Selam'ın rivayetlerinden olduğu için belki de israiliyyattandır.

• Yine senedinde Seyf es-Sedusi vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlayamadım.

• Yine senedinde Said el-Ceriri vardır. İbn İyas'tır, sikadır. Bk. 1051.ci rivayet.

• Yine senedinde Müslim b. Cafer el-Bekravi vardır. Künyesi Ebû Cafer el-A'ma'dır. Saduktur. Ezdi, hakkında hüccet olmaksızın kelimet etmiştir. Bk. Takrib (s. 245). İbn Cerir, kendi rivayetinde senetten bu raviyi düşürmüştür.

• Yine senedinde Muhammed b. Osman b. Ebi Safvan es-Sekafi vardır. Sikadır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 496)

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (15/148) – İbn Ebi Asım, Sünne, 876 (2/365). Bu ikisi, Yahya b. Kesir yoluyla Ceriri'den, o Seyf es-Sedusi'den, o da Abdullah b. Selam'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Şeyh Elbani şöyle der: "Seyf es-Sedusi dışında senetteki raviler sikadırlar. Kendisi hakkında herhangi bir bilgi bulamadım. Onun tabakasından Sef b. Aiz es-Sa'di diye biri vardır. Tabiinden olan Yezid b. Berra'dan rivayet etmiştir. Kendisinden de Ceriri rivayette bulunmuştur. Buhârî, İbn Ebi Hatim ve İbn Hibban, onun hakkında bilgi vermişlerdir. Meçhul ravilerdendir. Bir ihtimal de, es-Sedusi'nin eseri yazıya geçiren şahsın hatasıyla es-Sa'di yerine yazılmış olmasıdır. Allah en iyisini bilir." Bk. Fi Zilali'l Cenneh (2/365). Ayrıca İbn Hacer, bu rivayeti Sa'lebi'nin rivayetinde İbn Mes'ud'a ve Ebû's Şeyh'in rivayetinde İbn Abbâs'a da nispet etmektedir. Bk. Ferhu'l Bari (11/435)

"Şefaât." Ebû Usame hadisinde ise şöyledir: "O, ümmetine şefaât edeceği makamın ta kendisidir."¹³⁵⁸

1099. ... Davud el-Evdi'den; Ebû Hureyre (r.a.), Allah Teâlâ'nın "Rabbini seni övülen bir makama göndermesi umulur" (İsra, 79) âyeti hakkında dedi ki: Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Bu, ümmetime şefaât edeceğim makamın ta kendisidir."¹³⁵⁹

1100. ... Rişdin b. Küreyb'ten, o babasından; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Rabbini seni övülen bir makama göndermesi umulur" (İsra, 79) âyeti hakkında dedi ki: "Övülen makam (Makam-ı Mahmud) şefaattir."¹³⁶⁰

¹³⁵⁸ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Davud b. Yezid b. Abdurrahman el-Evdi vardır. Künyesi Ebû Yezid'dir, Kufelidir. Arac diye de bilinir. Zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 200) – Tehzib (3/205)

• Yine senedinde Davud'un babası Yezid b. Abdurrahman vardır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 602)

Ayrıca Veki'ye Ebû Usame mütâbaat etmiştir. Kendisi Hammad b. Usame'dir, Kureyş azatlısıdır. Sikadır, sebtir. Nadiren tedlis yapmıştır. Son zamanlarında başkalarının kitaplarından tahdis ederdi. Bk. 589.cu rivayet. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere bir sonraki hadiste Muhammed b. Ubeyd kendisine mütâbaat etmiş olup onun hadisi, bu rivayeti kuvvetlendiren bir şahittir.

Tahric:

• Tirmizi, Tefsir, 3137 (5/303). Tirmizi dedi ki: "Hasen hadistir." Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 784 (2/364) – İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (15/145) – Beyhaki, Delail (5/184). Bunların hepsi, Veki yoluyla Davud'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte Beyhaki'nin Delail adlı eserinde Veki ile Davud arasında İdris vardır. Gerçi Musannif'in bu eserinde Veki, açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmaktadır.

• İbn Huzeyme, Tevhid, 460 (2/725) – Lalekai, Şerhu Usuli İtikadi Ehli's Sünne, 2096 (5/1114). Bu ikisi, Hammad b. Usame yoluyla Davud'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Cerir, Tefsir (15/145). Mekki b. İbrahim yoluyla Davud'dan bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (2/441, 528) – Musannif, 1099. Bu ikisi, Muhammed b. Ubeyd yoluyla "Bize Davud tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Bu hadisin Ka'b b. Malik yoluyla şahidi vardır. Bk. İmam Ahmed, Müsned (3/456) – İbn Ebi Asım, Sünne, 785 (2/364) – Lalekai, 2093 (5/1112). Ayrıca Heysemi'nin belirttiğine göre bunu Kebir ve Evsat'ta Taberani de rivayet etmiştir. Heysemi şöyle der: "Kebir'deki iki isnattan birinin ravileri, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (10/3777). Şeyh Elbani, isnadının ceyyid olduğunu söylemektedir. Bk. Fi Zilali'l Cenneh (2/364)

Ayrıca hadisin Cabir'den de bir şahidi vardır. Bk. Hakim, Müstedrek (4/570). Uzun bir şekilde...

Yine bu hadis, İbn Abbâs'tan mevkuf olarak da rivayet edilmektedir. Bk. 1100 numaralı rivayet ve tahriri.

¹³⁵⁹ İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

• Senedinde Muhammed b. Ubeyd diye biri vardır. Kim olduğunu bilemedim.

¹³⁶⁰ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Rişdin b. Küreyb b. Ebi Müslim vardır. Haşimi azatlısıdır. Künyesi Ebû Küreyb'tir, Medinelidir. Zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 209)

• Yine senedinde Süleyman b. Ömer er-Rakki vardır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmektedir. İbn Ebi Hatim onun hakkında "Babam ondan Rakka'da hadis yazdı" demiş ama cerh ve adalet bakımından bir şey söylememiştir. Bk. 1044.cü rivayet.

• Yine senedinde Küreyb vardır. Künyesi Ebû Rişdin'dir. Haşimi azatlısı İbn Ebi Müslim'in oğludur. Medinelidir. Onu İbn Abbâs azat etmiştir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 460)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Mücahid'in Nebî'nin (s.a.v.) fazileti ve onu Arş'ın üzerine oturtacağı şeklinde bu âyet hakkındaki tefsirine gelirse; ilim ehlinde olan şeyhler, Nebî'nin (s.a.v.) hadisi dolayısıyla buna en güzel şekilde karşılık vermiş, en iyi şekilde kabul etmişlerdir. Bu hadisi inkâr etmemişler, Mücahid'in hadisini inkâr edenlere ise şiddetle karşı çıkmışlardır. Onlar "Her kim Mücahid'in hadisini inkâr ederse, o kötü bir adamdır" demişlerdir.¹³⁶¹

Derim ki: Allah'a hamd olsun ki bizim mezhebimiz, bu mesele hakkında önceki sayfalarda yazıp zikrettiğimiz şeyler ile Mücahid'in hadisini kabul etmek, karşı çıkış ve reddetme adına münazara yapmayı terk etmektir.¹³⁶²

Allah, tüm doğru yollara muvaffak kılan ve bu konuda yardım edendir. Bizler bu hadisi, şu yollarla rivayet ettik:

1101. ... Leys'ten; Mücahid, Allah Teâlâ'nın "*Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur*" (İsra, 79) âyeti hakkında dedi ki: "Yani seni kendi yanında Arş'ın üzerine oturtması umulur."¹³⁶³

1102. ... Leys'ten; Mücahid, Allah Teâlâ'nın "*Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur*" (İsra, 79) âyeti hakkında dedi ki: "Yani onu kendi yanında Arş'ın üzerine oturtması umulur."¹³⁶⁴

Tahric:

- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (15/144). Süleyman b. Ömer er-Rakki yoluyla bu şekilde...
  - İbn Huzeyme, Tevhid, 462 (2/726). Müemmil b. Fazl yoluyla "Bize İsa b. Yunus tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
  - Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (5/324) bunu Taberani ve İbn Merduyeh'e de nispet etmektedir.
- 1361 İbn Hacer'in zikrettiğine göre Nakkaş, Sünen sahibi Davud'dan onun şöyle dediğini nakleder: "Her kim bunu inkâr ederse, o kimse itham olunur." Bk. Fethu'l Bari (11/435). Bu eseri reddedenler hakkında âlimlerin sözleri için bk. Hallal, Sünne (s. 217)
- 1362 Eğer bu, Nebî'den (s.a.v.) sahih olarak gelseydi, böyle söylemek doğru olurdu. Ne var ki Musannif'in zikrettiği nasları bu kitap ve başka kaynaklarda incelediğimizde, göreceğiz ki çoğu zayıf ve mevkuftur. Bu husus ileride açıklanacaktır. Yeri gelmişken; Makam-ı Mahmud hakkında sahih olan rivayetlerde onun tefsiri şefaattir. Bu yüzden ona dönülmesi ve sahih haberin durduğu yerde durulması vaciptir. Ayrıca bk. 1106 numaralı rivayette İbn Said'in sözüne düşülen dipnot.
- 1363 İsnadı zayıftır.
- Senedinde Leys vardır. İbn Ebi Müslim'dir. Saduk olmakla birlikte sonradan karıştırmıştır. Hadisleri birbirinden ayırt edilemez olmuş, böylece rivayetleri terk edilmiştir. Bk. 71.ci rivayet.
  - Yine senedinde Haris b. Sürayh en-Nakkal vardır. Fakihlerden biridir. İbn Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Nesai dedi ki: "Sika değildir." Musa b. Harun dedi ki: "Hadiste itham olunmuştur." Bk. Mizanu'l İtidal (1/433)
  - Yine senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur, ariftir. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 182.ci rivayet.

Tahric:

- İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11698 (11/436) – Hallal, Sünne, 238, 248 (1/216, 242). Bu ikisi, İbn Fudayl yoluyla Leys'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (15/145). Abbad b. Yakûb yoluyla "Bize Fudayl tahdis etti; Leys'ten..." senediyle bu şekilde...

1103. ... Leys'ten; Mücahid, Allah Teâlâ'nın "*Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur*" (İsra, 79) âyeti hakkında dedi ki: "Yani onu Arş'ın üzerine oturtması umulur."¹³⁶⁵

1104. ... Leys'ten; Mücahid, Allah Teâlâ'nın "*Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur*" (İsra, 79) âyeti hakkında dedi ki: "Yani onu Arş'ın üzerine oturtması umulur."¹³⁶⁶

1105. ... Leys'ten; Mücahid, Allah Teâlâ'nın "*Rabbinin seni övülen bir makama göndermesi umulur*" (İsra, 79) âyeti hakkında dedi ki: "Yani onu Arş'ın üzerine oturtması umulur."¹³⁶⁷

1106. ... Ruveyfi' b. Sabit el-Ensari'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Her kim 'Allah'ım! Muhammed'e salat eyle ve onu kıyamet günü senin yanında yakınlaştınlmış oturma yerine indir' derse, şefaetim o kimseye vacip olur.*"¹³⁶⁸

1364 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Leys vardır. Bir önceki hadiste hakkında bilgi verildi.
- Yine senedinde Ali b. Münzir vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Bk. 310.cu rivayet.
- Yine senedinde Ali b. Harb el-Mavsili vardır. Saduktur, fazıldır. Bk. 256.cı rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1365 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

- Senedinde Hasen b. Hammad Seccade vardır. Saduktur. Bk. 693.cü rivayet. Tahrici 1101 numaralı rivayette geçti.

1366 İsnadı zayıf olup 1101 numaralı rivayette hakkında bilgi verildi.

- Senedinde Hallad b. Eslem es-Saffar vardır. Künyesi Ebû Bekir el-Bağdadi'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 196) Tahrici 1101 numaralı rivayette geçti.

1367 İsnadı zayıf olup 1101 numaralı rivayette hakkında bilgi verildi.

- Senedinde Abdurrahman b. Salih el-Ezdi el-Atki vardır. Mısırlıdır, makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 581). Bununla birlikte kendisine mütâbaat eden birini bulamadım. Tahrici 1101 numaralı rivayette geçti.

1368 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Vefa b. Şureyh el-Hadrami vardır. Mısırlıdır, makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 581). Kendisine mütâbaat eden herhangi birine rastlamadım.
- Yine senedinde İbn Lehi'a vardır. Saduktur. Kitapları yandıktan sonra karıştırmıştır. Bk. 44.cü rivayet.
- Yine senedinde Zeyd b. Habbab vardır. Saduk olmakla birlikte Sevrî hadislerinde hata ederdi. Bk. 50.cı rivayet. Ne var ki İbn Ebi Meryem, kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde İbn Ebi Meryem vardır. Said b. Hakem b. Muhammed b. Salim'dir. Ebû Meryem olup vela yoluyla Cumahi'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Sikadır, sebtir, fakihtir, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 234). Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.
- Yine senedinde Ziyad b. Nuaym vardır. Ziyad b. Rebi'a b. Nuaym el-Hadrami'dir. Sikadır. Bk. 1059.cu rivayet.
- Yine senedinde Bekir b. Sevade vardır. İbn Süname el-Cezzami'dir. Künyesi Ebû Süname'dir, Mısırlıdır. Sikadır, fakihtir, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 126)
- Yine senedinde Ahmed b. Yahya b. Zekeriya el-Evdi vardır. Künyesi Ebû Cafer'dir, Kufelidir. Âbidir, sikadır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 85)

İbn Said dedi ki: Arş'a oturmak hususundaki Nebî'nin (s.a.v.) bu faziletini reddetmez, bunu inkâr etmez ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) faziletini belirten bir hadisi reddip inkâr edecek bir şeyi konuşmayız.¹³⁶⁹

İbn Said dedi ki: Bu hadis, diğer yollarda gelen "Onu Arş'ın üzerine oturtur" şeklindeki hadislerin manasına yakındır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki:

Eğer biri şöyle derse: Peki, Allah Teâlâ'nın "Gecenin bir kısmında sana nafile olmak üzere teheccüd et" (İsra, 79) kavlinin manası nedir? Gece namazı, diğer insanlara değil de sadece Nebî (s.a.v.) için mi nafiledir? Teheccüd, ondan başkasına da vacip midir yoksa ona özel olan bir nafile midir?

Ona şöyle cevap verilir: Bunun güzel bir manası vardır. Bil ki gece namazı, önceleri hem Nebî'ye (s.a.v.) hem de ümmetine vacipti. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Ey örtüsüne bürünen! Birazı hariç geceleri kalk! (Gecenin) Yarısını (ibadetle değerlendir, bir kısmında uyu, dinlen) veya bu vakti biraz eksilt! Veya (durumuna göre) bunu biraz artır ve Kur'an'ı da tertil üzere (ağır, sakın ve anlayarak) oku!" (Müzzemmil, 1-4) Bu âyet dolayısıyla hem kendisi hem de ümmeti geceleri kalkarlardı. Sonrasında namaz kılmak için gecenin yarısını vs. ölçmek mü'minlere zor geldi de Kerim olan Allah hem nebisine hem de ümmetine lütufta bulunup bu vacibi ondan ve onlardan nesh etti. Bu durum, Allah Teâlâ'nın şu âyetinde

Tahriç: İmam Ahmed, Müsned (4/108). Hasen b. Musa yoluyla "Bize İbn Lehi'a tahdis etti..." şeklinde rivayet etmiştir. İbn Kesir şöyle der: "Bu, kendisinde beis yolmayan bir rivayettir. Âlimler bu hadisi rivayet etmemişlerdir." Bk. Tefsir (6/461)

- 1369 Derim ki: Eğer bu, Nebî'den (s.a.v.) sahih olarak gelseydi, böyle söylemek doğru olurdu. Bu konuda gelen rivayetlerin tümü, zayıf ve mevkuftur. Sahih bir delil olmaksızın gaybi bir konuda bir hükmün varlığını belirtmek bizim için caiz değildir. İmam Zehebi dedi ki: "Nebî'nin (s.a.v.) Arş'ın üzerine oturacağı hususuna gelince; bu konuda herhangi bir nas sabit değildir. Aksine bu konuda aşırı derecede zayıf bir hadis vardır." Bk. Uluvv (s. 124). Kaldı ki Nebî'ye (s.a.v.) vaat edilen Makam-ı Mahmud'un tefsiri konusundaki sahih merfu hadisler, onun şefaate olduğunu belirtmektedir. O halde onlara dönmek vaciptir. Bu yüzdendir ki çoğu müfessir, o makamın şefaate olduğu şeklindeki tefsiri tercih etmişlerdir. Bak işte; bu, müfessirlerin imamı İbn Cerir et-Taberi (r.h.)... O şöyle der: "Bu konuda iki görüşten daha doğru olanı, Nebî'den (s.a.v.) sahih olan haberdur ki o da şefaattir." Bk. Tefsir (15/145). Kurtubi şöyle der: "Sözü edilen makam hakkında birkaç görüş ile ihtilaf edilmiştir. Onlardan en doğru olanı şefaattir." Bk. Ahkamu'l Kur'an (10/309). Ayrıca müfessirlerin Makam-ı Mahmud hususunda zikrettikleri görüşlerinin tümünün genel şefaate döndürülmesi mümkündür. Aralarında hiçbir şekilde çelişki de yoktur. Bu yüzdendir ki Hafız İbn Hacer şöyle demiştir: "Bu görüşlerin hepsini genel şefaate döndürmek mümkündür." Bk. Fethu'l Bari (11/435). İbn Kayyim dedi ki: "Mahşer günü övülen makamlar birkaç tanedir. Nitekim hadisler bunu göstermektedir. Âyette "... övülen bir makam" şeklinde nekre (belirsiz) kullanım, bunun mutlak olduğunu ifade eder." Bk. Bedaiu'l Fevaid (4/106). Allah en iyisini bilir. Yeri gelmişken; İbn Kayyim, Bedai'de (4/47) sözü edilen makamın Nebî'nin (s.a.v.) Arş üzere oturtulması görüşünde olanları zikretmektedir.

ifade edilir: "Allah geceyi ve gündüzü ölçer. O, sizin onu sayamayacağınızı bildi ve töbenizi kabul etti. Artık Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun!" (Müzzemmil, 20). Böylelikle gece namazı, farzları Allah'ın emrettiği gibi yerine getirdiğinde dileyen kimsenin kılıp dileyen kimsenin kılmadığı bir namaza dönüştü. Yani her kim gece namazı kılsa, Allah o namazı kişinin günahlarına kefarete eyler.

Allah Teâlâ'nın "sana nafile olmak üzere" âyetinin manası ise şudur: Hiç şüphesiz ki Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştır. Senin bir günahın yok ki gece namazı ona kefarete olsun. Senin gece namazın olsun itaat konusundaki amellerin olsun bunların tümü sana nafile olmak üzere Rabbin katında derecelerinin yükselmesi içindir. Ümmetindeki diğer insanların itaat olarak işledikleri gece namazı vs. ibadetlere gelirsek; onlar ancak günahlarının kefareti için amel ederler. Sana gelince; senin hiçbir günahın yoktur ki gece namazı ona kefarete olsun. Dolayısıyla ey Muhammed, gece namazı senin için nafiledir.

1107. ... Abdullah b. Kesir'den; Mücahid "Gecenin bir kısmında sana nafile olmak üzere teheccüd et" (İsra, 79) dedi ki: "Nafile ibadet herhangi bir kimseye değil, sadece Nebî'ye (s.a.v.) hasır. Çünkü Allah Teâlâ onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştır. Fazlar dışında olmasına rağmen onlar yanında işlediği tüm ameller onun için nafiledir. Çünkü o, günahlarına kefarete olsun diye amel etmez. İnsanlar ise farzlar dışındaki ibadetleri günahlarına kefarete olması için işlerler. Yani insanlar için nafile ibadet diye bir şey yoktur. Bu ancak Nebî'ye (s.a.v.) hasır." 1370-1371

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah'a hamd olsun ki Nebî'nin (s.a.v.) dünya ve ahiretteki faziletleri gerçekten çoktur. Yine Allah Teâlâ ona

1370 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Osman vardır. Abdullah b. Osman b. Haysem'dir. Saduktur. Bk. 455.ci rivayet. Ayrıca kendisine mütâbaat edilmiştir.

- Yine senedinde Abdullah b. Kesir ed-Dari vardır. Mekkelidir, künyesi Ebû Ma'bed el-Kari'dir. Kiraat imamlarından biridir. Saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 318) – Tehzib (5/368)

- Yine senedinde Ebû Usume vardır. Hammad b. Usume'dir. Sikadır, sebtir. Nadiren tedlis yapmıştır. Bk. 589.cu rivayet.

- Yine senedinde Hasen b. Affan vardır. Hasen b. Ali b. Affan el-Âmiri'dir. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Kufelidir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 5/323)

Tahrîç: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (15/143). İbn Cerir yoluyla Abdullah b. Kesir'den, o da Mücahid'den senediyle bu şekilde... Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (5/323) bunu İbn Münzir, Muhammed b. Nasr ve Delalil adlı eserinde Mücahid'den rivayet olarak Beyhaki'ye de nispet etmektedir.

1371 İbn Abbâs (r.anhumâ), bu âyetin manası hakkında şöyle demiştir: "Nebî'ye (s.a.v.) has olan nafile ile gece namazının emri kastedilmiştir." Bunu İmam Taberi, Tefsir'de (15/142) zikretmektedir. Ayrıca Mücahid'in burada rivayet edilen kelamını zikrettikten sonra da şöyle der: "Bu konuda iki görüşten en doğru olanı, İbn Abbâs'tan aktardığımız şu görüştür: Allah Teâlâ, ümmetinden başka birilerine değil de Nebî'ye (s.a.v.) özel olarak ona gece namazını da farz kılmıştır. Mücahid'den bu konuda zikredilene gelirsek; bu, herhangi bir manası olmayan bir sözdür."

ahirette nice ikramlar vereceğini ve tâ ki onun razı olacağını vâdetmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Kesinlikle Rabbin sana verecek, sen de razı olacaksın."* (Duha, 5)

1108. ... Ali b. Abdullah b. Abbâs'tan; babası İbn Abbâs dedi ki: "Rasûlullah'a (s.a.v.) ümmetine açılacak (fethedecekleri) yerler şehir şehir gösterildi. Bundan dolayı sevinç duydu. Bunun üzerine Allah Teâlâ *"Kuşluk vaktine yemin olsun... Rabbin sana verecek, sen de razı olacaksın."* (Duha, 1-5) âyetlerini indirdi. Yani Allah ona cennette inciden yapılmış bin tane saray verecektir. Toprakları misktendir. Her bir sarayda, eşler ve hizmetçiler vs. saraya ne gerekiyorsa vardır."¹³⁷²

1109. ... Ali b. Abdullah b. Abbâs'tan; babası İbn Abbâs dedi ki: "Rasûlullah'a (s.a.v.) ümmetine açılacak (fethedecekleri) yerler şehir şehir gösterildi. Bundan dolayı sevinç duydu. Bunun üzerine Allah Teâlâ *"Rabbin sana verecek, sen de razı olacaksın."* (Duha, 5) âyetini indirdi. Yani Allah ona cennette inciden yapılmış bin tane saray verecektir. Her bir sarayda, eşler ve hizmetçiler vs. saraya ne gerekiyorsa vardır."¹³⁷³

1110. ... Ali b. Abdullah b. Abbâs'tan; o babası İbn Abbâs'tan; Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ümmetime açılacak (fethedecekleri) yerler şehir şehir bana gösterildi. Bundan dolayı sevinç duydum. Bunun üzerine "Kuşluk vaktine yemin olsun... Rabbin sana verecek, sen de razı olacaksın."* (Duha, 1-5) âyetlerini indirdi. Bana inciden yapılmış bin tane saray verecektir. Toprakları misktendir. Her bir sarayda, eşler ve hizmetçiler vs. saraya ne gerekiyorsa vardır."¹³⁷⁴

1372 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ali b. Abdullah b. Abbâs vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 445.ci rivayet.
  - Yine senedinde İsmail b. Ubeydullah b. Ebi'l Muhacir ed-Dimeşki vardır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 109)
  - Yine senedinde Ömer b. Abdulvahid vardır. İbn Kays es-Sülemi ed-Dimeşki'dir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 415)
  - Yine senedinde Mahmud b. Halid es-Sülemi vardır. Künyesi Ebû Ali ed-Dimeşki'dir. Sikadır, onuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. 522.ci rivayet.
- Tahric:** İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (30/232) – Hakim, Müstedrek (2/526) – Ebû Nuaym, Hilye (3/212) – Taberani, Kebir, 1060 (10/277) – Beyhaki, Delail (7/62). Bunların hepsi, birkaç yolla Evzai'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1373 İsnadı hasendir.

- Senedinde Yahya b. Abdurrahman el-A'meş vardır. Elimdeki kaynaklarda kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Ne var ki 1108 numaralı rivayetin tahririnde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
  - Yine senedinde Amr b. Hişam el-Beyruti vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 428) – Tehzib (8/112)
- Tahriri 1108 numaralı rivayette geçti.

1374 İsnadı hasendir. Bu isnat hakkında 620 numaralı rivayette bilgi verilmişti.

- Senedinde İshak b. İbrahim b. Muhammed el-Henşeli vardır. Şâzân olarak tanınır. İbn Ebi Hatim, onun hakkında şöyle der: "Saduktur." İbn Hibban, onu sika raviler arasında saymıştır. Hafız, Lisan adlı eserde şöyle der: "Münker rivayetleri vardır." Bk. Cerh ve Tadil (2/211) – Sikat (8/120)

YÜZ BEŞİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) VEFATI

1111. ... Sabit'ten; Enes (r.a.) dedi ki: "Vallahi Muhammed'in (s.a.v.) bize gelişinden daha aydın, daha parlak ve daha güzel bir gün görmedim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) vefat ettiğinden daha karanlık ve kötü bir gün de görmedim."¹³⁷⁵

1112. ... Sabit'ten; Enes (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) Medine'ye geldiğinde, onun gelişiyile her şey aydınlanmıştı. Öldüğünde ise her şey onun ölümüyle karanlıklara gömüldü."¹³⁷⁶

1113. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "Nebi'nin (s.a.v.) vefatına üç gün kaldığında Cibril (a.s.) ona indi ve şöyle dedi: "Ey Muhammed! Beni sana, senin için bir ikram ve lütuf olması adına hissettiğin şeyi senden daha iyi bilen biri gönderdi. Sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor." Buyurdu ki: "*Ey Cibril! Kendimi gamlı buluyorum. Ey Cibril! Kendimi kederli buluyorum.*" İkinci gün olduğunda Cibril (a.s.) ona yine indi ve şöyle dedi: "Ey Muhammed! Beni sana, senin için bir ikram ve lütuf olması adına hissettiğin şeyi senden daha iyi bilen biri gönderdi. Sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor." Buyurdu ki: "*Ey Cibril! Kendimi gamlı buluyorum. Ey Cibril! Kendimi kederli buluyorum.*" Üçüncü gün olduğunda, Cibril bu sefer yanına ölüm meleği ile indi. Onun yanında da kendisine İsmail denilen ve ordusunun sayısı yetmiş bin olan bir melek de bulunmaktaydı. Her ordu-daki asker sayısı ise yüz bin taneydi. Rabbinin ordularını ancak O bilir. Rabbinden Muhammed (s.a.v.) ile karşılaşmak ve ona selam vermek için izin istemişti. Derken Cibril (a.s.) ondan önce davrandı ve şöyle dedi: "Esselamu aleyke ey Muhammed!"

- Lisan (1/347). Bu arada; 1108 ve 1109 numaralı rivayetlerin tahrirlerinde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrici 620 numaralı rivayette geçti ama 1108.ci rivayette mütâbaat edilmiştir.

1375 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn Ebi Ömer vardır. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet. Ayrıca tahrirde ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Bısr b. es-Sirri vardır. Künyesi Ebû Amr el-Efveh'tir. Basralıdır, Mekke'de ika-met etmiştir. Sika ve mütkın bir vaizdi. Cehmiyye görüşüne sahip olmakla kötülenmiştir ama sonrasında özür dileyip tövbe etmiştir. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 123)

Tahrir:

• İmam Ahmed, Müsned (3/240) - Darimi, Vefatu'n Nebi (s.a.v.), 89 (1/41). Bu ikisi, Ebû Seleme ve Affan yoluyla Hammad b. Seleme'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (3/221, 268) - Abd b. Humeyd, 1289 (s. 386) - Tirmizi, Menakıb, Bâb Fazli'n Nebi (s.a.v.), 3618 (5/588). Tirmizi dedi ki: "Sahih gariptir." Ayrıca bk. İbn Mace, Cenaiz, Bâb Zikri Vefatihi (s.a.v.) ve Defnihi, 1631 (1/522). Bunların tümü, Cafer b. Süleyman yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1376 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Cafer b. Süleyman ez-Zab'i vardır. Saduktur, zahiddir. Ne var ki Şia görüşüne sahip ti. Bk. 41.ci rivayet. Bununla birlikte tahrirde de görüleceği üzere Hammad b. Seleme, bir önceki hadiste kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

Beni sana, senin için bir ikram ve lûluf olması adına hissettiğin şeyi senden daha iyi bilen biri gönderdi. Sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor." Buyurdu ki: "Ey Cibril! Kendimi gamlı buluyorum. Ey Cibril! Kendimi kederli buluyorum." Bunun üzerine Cibril "Ey Muhammed! Şu ölüm meleğidir. Senden yanına girmek için izin istiyor. Bil ki ne senden önce birinden izin istemiş ne de senden sonra birinden izin isteyecektir" dedi. Buyurdu ki: "Ey Cibril, ona izin ver!" Derken içeri girdi ve şöyle dedi: "Esselamu aleyke ey Muhammed! Beni sana Rabbin Teâlâ gönderdi ve bana senin emrettiğine itaat etmemi emretti; eğer canını almamı emrederse alır, eğer hoşlanmazsan bırakır giderim." Buyurdu ki: "Ey ölüm meleği! Bunu yapacak mısın?" Melek de buna "Ben bununla emrolundum ey Muhammed!" şeklinde cevap verdi. Derken Cibril (a.s.), ona doğru yöneldi ve "Ey Muhammed! Hiç şüphesiz Allah Teâlâ seni özlemiş, seninle kavuşmayı arzu etmiştir" dedi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) ölüm meleğine dönüp "Emrolunduğun gibi davran!" buyurdu. Peşinden Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedildi. Görmediğimiz birinin şöyle dediğini işittik: "Her ölenin taziyesi, her musibetin bedeli, her yok olanın yenisi Allah'tadır. Allah'ı umuverin. Çünkü asıl mahrum, sevaptan mahrum kalandır."¹³⁷⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Nebî'nin (s.a.v.) Faziletleri adlı kitapta onun vefatını, yıkanmasını, cenaze namazının nasıl kılındığını, ne zaman defnedildiğini, sonrasında tekrar nasıl cenaze namazı kılınacağını ve daha sonraları da onun cenaze namazını kılanın sevabını yazmışım.

Şimdi ise Allah Teâlâ'nın Nebî'ye (s.a.v.) damatlar, yardımcıları ve vezirler olarak seçtiği ashâbı'nın (r.anhum) faziletlerinden bahsedeceğiz. Onlar, Muhacir ile Ensar'ın ta kendileridir. Allah onlardan razı olsun ve bizleri onlarla faydalandırsın.

1377 İsnadı şöyledir:

- Senesinde Müsenna b. Bahr el-Kuşeyri vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senesinde onun şeyhi Abdulvahid b. Süleyman vardır. Ebû Süleyman el-Ezdi olduğunu zannediyorum. Ebû Hatim, onun hakkında şöyle demiştir: "Meçhuldür." İbn Hibban ise onu Sikat'ta zikretmektedir. Bk. Cerh ve Tadil (6/21) – Sikat (8/425)
- Yine senesinde Hasen b. Hasen b. Ali vardır. Saduktur, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 159)
- Yine senesinde Muhammed b. Yahya el-Ezdi vardır. Sikadır. Bk. 579.cu rivayet.

Tahrîç:

- Beyhaki, Delail (7/210). Hasen b. Ali yoluyla Muhammed b. Ali'den bu şekilde...
- Beyhaki, Delail (7/267) – İbn Sa'd, Tabakat (2/258). Cafer b. Muhammed yoluyla babasından "Kureys'ten bazı kimseler, babasının yanına girdiler. Dedi ki: Size Rasûlullah'tan (s.a.v.) anlatayım mı..." şeklinde...
- Taberani, Kebir, 289 (3/139). Aynı şekilde Cafer b. Muhammed yoluyla babasından... Heysemi dedi ki: "Senedinde Abdullah b. Meymun el-Kaddah vardır. Hadisleri gitmiştir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/35)
- Ayrıca Suyuti, Hasais-ı Kübra'da (2/273) bunu zikretmiş ve İbn Sa'd ile Beyhaki'ye nispet etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bize ulaştığına göre Nebî (s.a.v.) defnedildiğinde Fatıma (r.anhâ) gelmiş, kabri başında durup şu şiiri okumuştur:

“Yanağımda gözyaşları sebebiyle kalıntılar oluştu.

Kalbime de yorgunluk çöktü. Sana üzüntümden dolayı.

Sabır, durumların tümünde güzeldir ama

Sana karşı olursa hariç; o zaman kınanmıştır.

Sana olan üzüntümden ayıp yoktur.

Şayet ağlamak, beni öldürmek için devamlı olsa da.”

Allah’a hamd olsun ki O’nun iyiliği ile eş-Şerîa kitabının on üçüncü bölümü burada sonra erdi. Allah’ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın on dördüncü bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O’na güven duyulur.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım isterim.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Daimi nimetleri ile bizlere lütufta bulunan Allah'a, Kerim olan Mevlasının hamd edilmeyi sevdiğini bilen kim-senin hamdi ile hamd ederim. Her hal üzere O'na hamd olsun. Allah, öncekiler ile sonrakilerin seyyidi ve âlemlerin Rabbi'nin Rasûlü olan Muhammed'e (s.a.v.) ve yanında onun seçilmiş ashâbı ile mü'minlerin annelerine salat eylesin.

Şu eş-Şeria adlı kitabımızda Allah'ın bize yazmayı kolaylaştırdığı şeylerden biri de benim bu kitapta nebimiz Muhammed'in (s.a.v.) faziletlerini yazmış olmamdır. Bundan sonra sırada onun sahâbesi'nin (r.anhum) faziletlerini zikredeceğiz. Onlar ki, Allah onları peygamberimiz için seçmiş, onun için vezirler, damatlar, yardımcıları ve kendisinden sonra ümmeti arasındaki halifeleri kılmıştır. Onlar, Allah Teâlâ'nın kendi kitabında en güzel özelliklerle donattığı, en iyi sıfatlarla vasıflandırdığı Muhacir ile Ensar'dır. Ayrıca Allah Teâlâ bize, onları Tevrat ve İncil'de dahi en güzel özelliklerle donatıp en iyi sıfatlarla vasıflandırdığını haber vermiştir. İşte bu, Allah'ın dilediği kimselere verdiği fazl/lütfudur. Allah büyük lütuf sahibidir.

Muhacir'e (r.anhum) gelince; onlar Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne iman ettiler, imanlarını amelleri ile doğruladılar, Nebî ile (s.a.v.) birlikte tüm zorluklara sabrettiler, Allah'ın yolu dışındaki izzet yerine Allah yolundaki zilleti tercih ettiler, Allah yolundaki açlığı Allah'ın yolu dışındaki doymanın önüne aldılar, Rasûlullah (s.a.v.) ile beraber hicret edip babalarından, oğullarından ve aşiretlerinden ayrıldılar, mallarını ve yurtlarını terk ettiler ve fakir olarak yola koyuldular. Tüm bunlar, onların Allah Teâlâ'ya ve O'nun Rasûlü'ne duydukları sevgi dolayısıyladır. Allah Teâlâ ve O'nun Rasûlü (s.a.v.), onlar nazarında sadık bir iman, sağlam bir akıl, değerli bir nefis, doğru bir görüş, güzel bir sabır ve Allah'ın verdiği bir muvaffakiyetten dolayı yukarıda sayılanların hepsinden daha önce gelirdi. *"Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın hizbidir. Kulak verin! Şüphesiz ki Allah'ın hizbi, felaha erenlerin ta kendileridir."* (Mücadele, 22)

Ensar'a (r.anhum) gelince; onlar, Allah Teâlâ'nın dinine yardım etmeleri ve peygamberine uymaları için seçtiği bir topluluktur. Onlar Mekke'de ona iman etmiş, ona biat etmiş, ona yaptıkları biate sadık kalıp onu sevmiş, ona yardım etmiş ve onunla indirilen nura tâbi olmuşlardır. Onlar, içlerinde var olan sevgileri dolayısıyla onu Medine'ye götürmeyi arzu etmişler ama Nebî (s.a.v.) onlardan belirli bir süreye kadar kendisini bırakmalarını istemiştir. Sonra Medine'ye doğru yola koyuldular. Oraya vardıklarında kardeşlerine imanlarını haber verdiler. Böylece onlar da iman ve tasdik ettiler. Derken Rasûlullah (s.a.v.) kendilerine hicret ettiğinde birbirlerini müjdelediler, onun kendilerine gelişi ile sevindiler ve bu yüzden ona ikramda bulundular, onu tazim ettiler ve bunun Allah'tan bir nimet olduğunu bilip anladılar. Sonra onun ardından Muhacirler de Medine'ye geldiler. Aynı şekilde onların gelişi ile de mutlu oldular ve bu yüzden onlara da ikramda bulunup onlara yurtlarında geniş imkânlar sağladılar. Onları kendi aileleri ve hatta evlatlarına dahi tercih ettiler, onlara şiddetli bir sevgi gösterdiler ve böylece daha önce birbirlerine düşman iken sevilenden gelen bir muvaffakiyet ile kalpleri birbirlerine ısınıp kardeşlere dönüştüler. *"Kendi yardımı ve mü'minlerle seni destekleyen, onların kalplerini birbirine ısındıran O'dur. Şayet sen yeryüzünde bulunanların tümünü infak etseydin, yine de kalplerini birbirine ısındıramazdın. Ne var ki Allah onları birbirlerine ısındırdı. Doğrusu o Aziz ve Hakim'dir."* (Enfal, 62-63). Sonrasında şöyle buyurmuştur: *"Allah'ın üzerinizdeki nimetini hatırlatın; hani sizler birbirinize düşmandınız da O kalplerinizi birbirine ısındırmış, böylece O'nun nimeti ile kardeşlere dönüşmüştünüz. Hani sizler bir ateş çukuru yanındaydınız da sizi ondan kurtarmıştı."* (Âl-i İmran, 103). Bunun üzerine hepsi birden Allah Teâlâ'yı sevmek, O'nun Rasûlü'nü sevmek, ona yardımcı olup zafer kazanması için çalışmak; zorlukta, kolaylıkta, hoş giden ve gitmeyen durumlarda onu dinleyip itaat etme hususunda tek vücut oldular. Onları hiçbir kınayıcının kınaması alıkoymazdı.

Bu sebepledir ki Allah Teâlâ, kitabının birçok yerinde Muhacir ile Ensar'ı en güzel sıfatlarla vasıflandırmış ve onlara içlerinde ebediyen kalacakları cenneti vâdetmiştir. Ayrıca bizlere onlardan razı olduğunu, onların da O'ndan razı olduklarını haber vermiştir. İşte onlar Allah'ın hizbidir. Kulak verin! Şüphesiz ki Allah'ın hizbi, felaha erenlerin ta kendileridir.

Eğer biri şöyle derse: O halde bize, anlattıklarına delil olacak Allah Teâlâ'nın Kitabı'ndan âyetleri zikret.

Ona şöyle denilir: Zaten bizim Allah'ın Kitabı, Sünnet ve sahâbenin (r.anhum) görüşlerine muvafık olmayan bir şeyi konuşmamız olur iş değildir. Şimdi sana Allah Teâlâ'nın kendisi ile mü'minlerin gözlerini aydın kılacağı, münâfıkların gözlerini ise karartacağı şeyleri zikredeceğim. Amacımıza muvaffak kılacak yalnızca Allah'tır. Güç ve kuvvet, sadece el-Aliyy (Yüksek) ve el-Azim (Yüce) Allah ile.

YÜZ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN ONLARA İKRAMDA BULUNMAK ADINA KİTABINDA MUHACİR VE ENSAR'I METHETTİĞİ ÂYETLER

Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Muhacir ve Ensar'dan olan öne geçen ilkler ve onlara ihsan ile tâbi olanlardan Allah razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Onlar için, içlerinde ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır." (Tevbe, 100) Yine şöyle buyurur: "İman edip hicret edenler, Allah yolunda malları ve canları ile cihad edenler, barındıranlar ve yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velisidirler." (Enfal, 72).

Yine şöyle buyurur: "İman edip hicret edenler, Allah yolunda malları ve canları ile cihad edenler, barındıranlar ve yardım edenler var ya, işte onlar hakiki mü'minlerin ta kendileridir. Onlara bağışlanma ve değerli bir rızık vardır. Bundan sonra iman eden, hicret eden ve sizinle birlikte cihad edenlere gelince; işte onlar da sizdendir. Akrabalar, Allah'ın Kitab'ında birbirlerine daha layıktırlar. Hiç şüphesiz Allah her şeyi bilendir." (Enfal, 74-75). Yine şöyle buyurur: "Yurtlarından ve mallarından çıkarılan, Allah'tan bir lütuf ve rıza arzulayan, Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne yardım eden Muhacirler içindir. İşte onlar, sadıkların ta kendileridir. Onlardan önce Medine'yi yurt edinmiş ve kalplerine iman yerleşmiş olanlar... İşte onlar, felaha erenlerin ta kendileridir." (Haşr, 8-9).

Yine şöyle buyurur: "Onlar ki ayaktayken, otururken ve yanları üzere yatarlarken Allah'ı zikreder, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında tefekkür ederler. (Onlar) Rabbimiz! Sen bunları boş yere yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Artık bizi cehennem azabından koru! (derler)... Rableri onlara icabet etti; şüphesiz ki ben sizden erkek olsun kadın olsun amel işleyenin amelini zayi etmem. Sizler birbirinizdensiniz.... Allah ki O'nun katında sevabın güzeli vardır." (Âl-i İmran, 191-195). Yine şöyle buyurur: "Ancak Rasûl ve onunla birlikte iman edip canları ve malları ile cihad edenler var ya, işte hayırlar sadece onlarındır. Onlar, felaha erenlerin ta kendileridir. Allah onlara içlerinde ebedi kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetleri hazırlamıştır. İşte bu, büyük başarının ta kendisidir." (Tevbe, 88-89) Yine şöyle buyurur: "Her kim Allah'a ve O'nun Rasûlü'ne hicret ederek evinden çıkar, sonra da ölüm ona erişirse, artık onun ecri Allah'a aittir. Allah çokça bağışlayan ve rahmet edendir." (Nisa, 100).

Yine şöyle buyurur: "Kalplerinden kini söküp attık. Altlarından ırmaklar akar. Deler ki: Bizi buna hidayet eden Allah'a hamd olsun. Şayet Allah bize hidayet etmeseydi, biz hidayete eremezdik." (A'raf, 43). Yine şöyle buyurur: "Kendi yardımı ve mü'minlerle seni destekleyen, onların kalplerini birbirine ısındıran O'dur. Şayet sen yeryüzünde bulunanların tümünü infak etseydin, yine de kalplerini birbirine ısındıramazdın. Ne var ki Allah onları birbirlerine ısındırdı. Doğrusu o Aziz ve

Hakim'dir." (Enfal, 62-63). Yine şöyle buyurur: "Sonra şüphesiz ki senin Rabbin işkenceye uğradıktan sonra hicret eden ve sabredenlere... Şüphesiz ki senin Rabbin tüm bunlardan sonra kesinlikle çok bağışlayıcı ve rahmet edicidir." (Nahl, 110).

Yine şöyle buyurur: "İşkenceye uğradıktan sonra Allah yolunda hicret edenlere gelince, onları dünyada güzel bir şekilde yerleştireceğiz. Ahiretteki ecir ise daha büyüktür. Şayet biliyor olsalardı... Onlar ki sabrettiler ve yalnızca Rablerine tevekkül ettiler." (Nahl, 41-42). Yine şöyle buyurur: "O gün Allah, Peygamberi ve Onunla iman edenleri rezil-rüsua etmeyecektir. Nurları, önlerinde ve sağ yanlarında koşarparırlar. (Onlar) Rabbimiz nurumuzu tamamla, bizi bağışla. Şüphesiz sen her şeye güç yetirensin (derler)." (Tahrim, 8). Yine şöyle buyurur: "Yemin olsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah mü'minlerden razı olmuştur. Onların kalplerinde olanı bildi ve üzerlerine sekine indirdi. Ayrıca onlara yakın bir fethi de mükafat olarak verdi." (Fetih, 18).

Yine şöyle buyurur: "Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir topluluğu, şayet babaları veya oğulları veya kardeşleri veyahut da akrabaları dahi olsalar, Allah ve O'nun Rasûlü ile had (kanun/yasa) koyma yarışına girenlerle dostluk ederken bulamazsın. İşte onların kalplerine imanı yazmış, katından bir ruh ile onları desteklemiştir. Onları, içinde ebedi kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetlere girdirecektir. Allah onlardan razı olmuş, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın hizbidir. Kulak verin! Şüphesiz ki Allah'ın hizbi, felaha erenlerin ta kendileridir." (Mücadele, 22). Yine şöyle buyurur: "Muhammed Allah'ın Rasûlüdür. Onunla olanlar kâfirlere karşı sert, kendi aralarında ise merhametlidirler. Onları rükû ve secde edici olarak görürsün. Allah'tan bir lütuf ve rıza arzu ederler... Allah onlardan iman edip salih ameller işleyenlere bir bağışlanma ve yüce bir ecir vâdetmiştir." (Fetih, 29). Yine şöyle buyurmuştur: "Allah içinizden iman edip salih ameller işleyenlere (şunları) vâdetmiştir: Hiç şüphesiz onlardan öncekileri nasıl halifeler kıldıysa, bunları da yeryüzünde halifeler kılacak, kendileri için seçip beğendiği dinlerini kendilerine yerleşik kılıp sağlamlaştıracak (İslami hükümleri tatbik imkânı ve iktidarı sağlayacak) ve onları korkularından sonra güvenliğe çevirip (hukura ulaştıracaktır. Çünkü onlar, yalnızca bana ibadet ederler ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar." (Nur, 55).

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Gerçekten Kerim olan Allah Teâlâ, Muhacir ve Ensar'a verdiği sözü yerine getirmiş, onları Rasûl'den sonra halifeler kılmış, onlara yurtlarında iktidar vermiş; derken onlar fetihler gerçekleştirmiş, ganimetler almış, kâfirleri silip süpürmüş ve onların eliyle kâfirlerden birtirilmiş, Müslüman olmuşlardır. Onlar Allah'ın dinini izzetli, Allah Teâlâ'nın çok toplumlar Müslüman olmuşlardır. Böylece -müşrikler hoşlanmasa da- Allah'ın emri düşmanlarını ise zelil kılmışlardır. Böylece -müşrikler hoşlanmasa da- Allah'ın emri üstün gelmiştir. Yine onlar, ümmet için çok güzel yollar açmışlar, ümmetin tümü için bereket olmuşlardır.

İşte Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali... "Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte onlar Allah'ın hizbidir. Kulak verin! Şüphesiz ki Allah'ın hizbi, felaha erenlerin ta kendileridir." (Mücadele, 22).

Denilir ki: Her kim Ebû Bekir'i severse, dinini ayakta tutmuş; kim Ömer'i severse, yolunu açık eylemiş; kim Osman'ı severse, Allah'ın nuru ile aydınlanmış ve her kim de Ali b. Ebi Talib'i severse, kopmayan sağlam kulpa tutunmuştur. Her kim Muhammed'in ashâbı hakkında güzel söz söylerse, işte o kimse münâfıklıktan yana selamettedir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Onlardan her birinin sayılamayacak kadar çok faziletleri vardır. İnşallah bundan sonra ben, Nebî'nin (s.a.v.) onlara verdiği faziletleri zikredeceğim.

YÜZ YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ONLARI VASIFLANDIRDIĞI YÜCE LÜTUF VE BÜYÜK HAZ

1114. ... Cerir b. Abdullah'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Muhacirler ile Ensar, dünya ve ahirette birbirlerinin velisidirler."¹³⁷⁸

1115. ... Cerir'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Muhacirler ile Ensar, dünya ve ahirette birbirlerinin velisidirler."¹³⁷⁹

1378 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Süleyman b. Davud eş-Şâzekûni vardır. Hadisleri terk olunmuştur. Bk. 1010.cu rivayet
- Yine senedinde Ebû Vail vardır. Şakik b. Seleme'dir. Sika muhadramdır. Bk. 78.ci rivayet
- Yine senedinde Asım b. Ebi'n Nücud vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Ahmed, İcli ve başkaları ise onu sika saymışlardır. Bk. 5.ci hadis.
- Yine senedinde Ebû Bekir b. Ayyaş vardır. Sika âbiddir. Ne var ki yaşlandığında hıfzı kötüleştirmiştir. Bk. Aynı şekilde 5.ci rivayet.

Hadis, hasen olup tahricte ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere başka hasen yollardan da rivayet edilmiştir.

Tahric:

- Ahmed, Müsned (4/363) – Tayalisi, 671 (s. 93) – İbn Hibban, Sahih, 726 (16/250 İbn Balaban tertibi ile) – Taberani, Kebir, 2311 (2/315). Bunların hepsi Asım yoluyla bu şekilde ve buna benzer olarak rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (4/363) – Hakim (4/80). Hakim, sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Taberani, Kebir, 2438, 2456, 2284 (2/309, 343, 347). Bunların hepsi, Cerir yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Bunu Ahmed ve Taberani birkaç isnatla rivayet etmişlerdir. Taberani'nin senetlerinden birindeki raviler, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (10/15)

1379 İsnadı hasendir.

- Senedinde bir önceki rivayetteki Asım ve Ebû Bekir vardır. Bununla birlikte ikisine de mütâbaat edilmiştir.
  - Yine senedinde İshak b. İbrahim vardır. Sikadır. Bk. 1045.ci rivayet.
- Tahrici 1114 numaralı rivayette geçti.

1116. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.), Bahreyn'den elde edilen ganimetleri paylaşdırmak için Ensar'ı çağırdı. Ensar "Muhacir'den olan kardeşlerimize de aynısını paylaştıracak mısın?" diye sordular. Buyurdu ki: "Şüphesiz ki sizler benden sonra adam kayırmalar ile karşılaşacaksınız. O halde bana kavuşana dek sabredin!"¹³⁸⁰

1117. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Muhacirler için kıyamet günü üzerlerine oturacakları altından minberler vardır. Korkudan yana emin olmuşlardır."¹³⁸¹

1118. ... Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Sevban'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) havuzundan bahsetti. Bunun üzerine sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Oraya ilk gelecekler kimlerdir?" diye sordular. Buyurdu ki: "Muhacirin saçları dağınık, elbiseleri kirli, kendilerine kapılar açılmayan ve hoş kadınlarla evlendirilmeyen fakirleridir."¹³⁸²

1119. ... Abdullah b. Amr b. As'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) "Allah'ın yarattıklarından cennete ilk girecek olanların kim olduklarını biliyor musunuz?" diye sordu. Sahâbe "Allah ve O'nun Rasûlü en iyi bilendir" diye cevap verdiler. Buyurdu ki: "Allah'ın yarattıklarından cennete ilk girecek olanları, kendileri ile yakınlıkların kapandığı ve hoş gitmeyen şeylerden korunduğu kimselerdir. Onlardan biri, elde edemediği arzusu içinde kalır halde ölür. Bunun üzerine Allah Teâlâ, dilettiği meleklerle "Ona gidin de onu selamlayın!" buyurur. Melekler "Ey Rabbimiz! Bizler senin semanın sakinleri ve yarattıkların içinde özel olan kimseleriz. Bize ona

1380 İsnadı sahihtir.

Tahriç:

- Buhârî, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 3794 (7/146) – Ahmed, Müsned (3/111). Bu ikisi, Süfyan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (3/171 muhtasar olarak). Muaviye yoluyla "Bize Yahya b. Said tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1381 İsnadı hasendir.

- Senedinde Abdurrahman b. Ebi Said el-Hudri vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Kendisine Ebû Hafs da denilir. Sikadır. İbn Sa'd, onun hakkında şöyle der: "Çokça sabit olmayan hadisler rivayet ederdi. Âlimler, onun hadislerini zayıf sayarlar ve onunla hüccet getirmezler." Bk. Tabakat (5/267) – Takrib (s. 341) – Tehzib (6/183)
  - Yine senedinde Kesir b. Zeyd el-Eslemi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Medinelidir. Sade olmakla birlikte hata ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 459). Ayrıca ben, onun Abdurrahman'dan rivayette bulunduğunu bilmiyorum. Meşhur olan, onun Rabih b. Abdurrahman b. Ebi Said'den rivayette bulunduğuudur. Bk. Tehzib (8/413).
  - Yine senedinde Abdülaziz b. Ebi Hazim vardır. Saduktur, fakihtir. Bk. 1073.cü rivayet.
  - Yine senedinde Ebû Musab vardır. Ahmed b. Ebi Bekir'dir. Saduktur. Bk. 1073.cü rivayet.
  - Yine senedinde Ebû Musab vardır. Ahmed b. Ebi Bekir'dir. Saduktur. Bk. 1073.cü rivayet.
- Tahriç:** İbn Hibban, Sahih, 7262 (16/252) – Hakim, Müstedrek (4/76). Bu ikisi, Kesir b. Zeyd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Bu, isnadı sahih olan bir hadis olup Buhârî ile Müslim rivayet etmemişlerdir." Zehebi, onun bu sözünün ardından şöyle der: "Senetteki Ahmed aşın zayıftır."

1382 İsnadı inkıta (kopukluk) sebebiyle zayıftır. Tahrici 824 numaralı rivayette geçti.

selam vermemizi mi emrediyorsun?" diye sorarlar. Buyurur ki: "Onlar bana ibadet eden ve bana hiçbir şeyi ortak koşmayan kullarımdır. Onlar, kendileri ile yarıkların kapandığı ve hoşla gitmeyen şeylerden korunduğu kimselerdir. Onlardan biri, elde edemediği arzusu içinde kalır halde ölür." İşte tam burada melekler ona gelir. "Tüm kapılardan yanına girerler. Sabretmenize karşılık size selam olsun! O yurdun (dünyanın) sonucu ne güzeldir! (derler.)" (Ra'd, 23-24)¹³⁸³

1120. ... İbn Cud'an'dan rivayet edildiğine göre kendisi Enes b. Malik'i şöyle derken işitmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) patikanın vadiden daha korunaklı olduğunu bilirdi. Yine de şöyle buyurdu: "Şayet insanlar bir vadiye, Ensar ise bir patikaya sapsa, kesinlikle Ensar'ın patika yolunu izlerim. Şayet hicret olmasaydı, kesinlikle Ensar'dan bir adam olurdum. Onların güzelliğini kabul edin, kötülüklerini görmezden gelin. Ensar benim sırdaşım, yakın arkadaşlarımdır. İnsanların koyunlar ve bakirelerle giderken sizin Rasûlullah ile birlikte gitmenizden razı olmaz mısınız? Yok eğer dilerseniz, kesinlikle şöyle de diyebilirsiniz: Kovularak bize geldi, bizse onu barındırdık. İnsanlar onu yalnız bıraktı, bizse ona yardım ettik." Bunun üzerine ağladılar. Dediler ki: "Allah ve Rasûlü'nün üzerimizde iyiliği vardır."¹³⁸⁴

1383 İsnadı hasendir.

- Senedinde Marud b. Süveyd el-Cizami vardır. Künyesi Ebû Seleme'dir, Basralıdır. Makbuldür, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 540). Bununla birlikte Hakim'de (2/71) Amr b. Haris, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere başka mütâbaat edenler de vardır.
- Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Darekutni, onu zayıf saymıştır ama tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Ebû Aşane el-Mearifi vardır. Hayy b. Yu'min el-Misri'dir. Sikadır, künyesi ile meşhurdur ve üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 185)

Tahric:

- İmam Ahmed, Müsned (2/168) – Abd b. Humeyd, 352 (s. 138) – İbn Hibban, Sahih, 7421 (16/438). Bunların hepsi, Abdullah b. Yezid yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İmam Ahmed, Müsned (2/168). İbn Lehi'a yoluyla "Bize Ebû Aşane tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Hakim, Müstedrek (2/71). Amr b. Haris yoluyla "Ebû Aşane el-Mearifi ona şöyle tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmemişlerdir." Zehebi, kendisine muvafakat etmektedir.
- Ahmed, Müsned (2/177, 222). Süfyan b. Avf yoluyla "Abdullah b. Amr'ı şöyle derken işittim..." senediyle bu manada...
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (10/259) bu hadisi Bezzar ve Taberani'ye de nispet etmiş, şöyle demiştir: "Ravileri sikadır." Ayrıca başka bir lafızla da zikretmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Bunu Ahmed ve Taberani rivayet etmektedir. Taberani'nin Ebû Aşane -ki o da sikadır- dışındaki ravileri, sahihin ravileridir."

1384 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ali b. Zeyd b. Cud'an vardır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
  - Yine senedinde Muhammed b. Abbad vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 879.cu rivayet.
- Ayrıca hadis sahih olup tahricte de görüleceği üzere Buhârî, Müslim ve başka kaynaklarda rivayet edilmektedir.

1121. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şayet insanlar bir vadiye, Ensar da başka bir vadiye sapsa, kesinlikle Ensar'ın vadisine girerim. Şayet hicret olmasaydı, kesinlikle Ensar'dan bir adam olmak isterdim."

Ebû Hureyre dedi ki: "Yemin olsun ki onu barındırdılar, ona yardım ettiler. Allah hepsine rahmet etsin."¹³⁸⁵

1122. ... Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) dedi ki: "Ensar ile bizim misalimiz, şair Ganevi'nin Beni Cafer'e söylediği şu şiirindeki gibidir:

"Şayet annemiz, bizim yüzümüzden başına musibet gelen kişilerle karşılaşsa, kesinlikle o bile bizden bıkarı."1386

1123. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ensar deri üstüne giyilen, insanlar ise iç çamaşır üzerine giyilen elbisedir. Şayet hicret olmasaydı, kesinlikle Ensar'dan bir adam olurdum."¹³⁸⁷

Tahriç:

- Humeydi, Müsned (1201). Ali b. Zeyd b. Cud'an yoluyla Enes'ten bu şekilde...
- Buhârî, Fezailu's Sahâbe, Bâb Menakibi'l Ensar, 3778 (7/137). Buhârî, kitabının başka bir yerinde de bunu rivayet etmektedir. Ayrıca bk. Müslim, Zekat, Bâb İ'tai'l Müellefeti Kulûbuhum, 1059 (2/735) – Ahmed, Müsned (3/169, 249) – Abdurrezzak, Musannef, 19908 (11/59) – İbn Hibban, Sahih, 7265, 7266, 7268, 7271, 7278 (İbn Balaban tertibi ile 16/255 ile 278 arası), 4769 (11/78) – Ebû Ya'la, 3229, 3594. Bunların hepsi, birkaç yolla Enes'ten bu şekilde ve buna benzer olarak rivayet etmişlerdir.

1385 İsnadı hasendir.

- Senesinde Bekir b. Bekkar vardır. Künyesi Ebû Amr el-Kaysi'dir. Hakkında ihtilaf edilmiştir; çoğu alim onu zayıf saymaktadır. Hafız İbn Hacer dedi ki: "El yazmasında münker hadisler olduğu için zayıf sayılmıştır. Ayrıca Ukayli, onu Duafa'da zikretmektedir." Bk. Sikat (8/146) – Mizan (1/343) – Lisan (2/48)
- Yine senesinde Hasen b. Atâ Şazuyeh vardır. İsfahanlıdır. Hüseyin b. Hafs'tan rivayette bulunmuştur. Ebû Nuaym, onu Ahbaru Asbahan'da (1/56) zikretmiş, şöyle demiştir: "Şia görüşüne sahipti, Ebû Davud'dan rivayette bulunurdu." Bununla birlikte tahriçte de görüleceği üzere bu iki raviye de mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahriç:

- Buhârî, Menakıbu'l Ensar, 3779 (7/139) – Ahmed, Müsned (2/410, 414, 469). Bu ikisi, birkaç yolla Şu'be'den, o Muhammed b. Ziyad'dan senediyle bu şekilde ve benzer olarak rivayet etmişlerdir.

- Buhârî, Temenni, 7244, 7245 (13/238) – Ahmed (2/315, 419, 501). Bu ikisi de birkaç yolla Ebû Hureyre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1386 İsnadı şöyledir:

- Senesinde Vehb b. Rizkullah el-Misri vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Beyhaki, kendisini Şafii'den rivayette bulunan raviler arasında zikretmektedir. Bk. Menakıbu'l Ensar (2/332) – İbn Hacer, Tavâli't Te'sis Li Meali Muhammed b. İdris (s. 175)
- Yine senesinde Halid b. Nezzal el-Gassani el-Eyli vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 191). Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahriç: İmam Şafii, es-Sünenü'l Me'sura, 452 (s. 353. Ebû Cafer et-Tahavi'nin Müzeni'den rivayeti, Hicri 1406 basım, Daru'l Marife, Abdulmu'ti Kal'aci tahkiki ile)

1387 İsnadı hasendir.

1124. Enes b. Malik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Şayet hicret olmasaydı, kesinlikle Ensar'dan bir adam olurum.”¹³⁸⁸

1125. ... Rabah b. Abdurrahman b. Süfyan b. Huveytib'tan nakledildiği-ne göre ninesi, babasından şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Ensar'ı seumeyen kimse bana iman etmiş olmaz.”¹³⁸⁹

• Senesinde İbn İshak vardır. Kendisi müdellistir ve burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 667.ci rivayet. Bununla birlikte Ahmed'in de rivayet ettiği bir sonraki rivayette açıkça “tahdis etti” lafzını kullanmıştır. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadılar. Zaten hadis sahih olup Buhârî, Müslim ve başka eserlerde rivayet edilmektedir.

• Yine senesinde Mahmud b. Lebid vardır. Sahâbenin küçüklerindendir. Rivayetlerinin çoğu sahâbedendir. Bk. Takrib (s. 522)

• Yine senesinde Asım b. Amr b. Katade vardır. İbn Nu'man el-Evsi el-Ensari'dir. Künyesi Ebû Ömer'dir, Medinelidir. Sikadır, meğazi âlimidir ve dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 286)

Tahric: Hadisin ikinci yarısı için bk.

• İmam Ahmed, Müsned (3/67, 76). Muhammed b. İshak'tan birkaç yolla bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (3/89). Atıyye el-Avfi'den birkaç yolla bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (3/57) – Abd b. Humeyd, 915 (s. 286). Bu ikisi, A'meş yoluya Ebû Salih'ten buradakinden daha uzun olarak bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca bu hadis için bk.

• Buhârî, Meğazi, Bâb İ'tai'l Müellefeti Kulûbuhum, 4330 (7/644) – Temenni, Bâb Ma Yecuzu Mine'l Levni, 7245 (13/238) – Müslim, Zekat, Bâb İ'tai'l Müellefeti Kulûbuhum, 1061 (2/738). Bunların hepsi, Abdullah b. Zeyd'den “Huneyn Ganimetlerinin Paylaştırılması” bölümünde rivayet etmişlerdir.

• Müslim, Zekat, 1059 (2/735). Ebû't Teyyah yoluyla Enes'ten bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (3/246). Uzun bir hadiste Enes'ten...

• İbn Mace, Mukaddime, 11.ci Bab, 164 (1/58). Zayıf bir senetle Sehl b. Sa'd'dan...

1388 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Abdula'la b. Hammad vardır. en-Nersi'dir. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet. Bununla birlikte kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde İshak b. Abdullah vardır. İbn Ebi Talha el-Ensari'dir. Sikadır, hüccettir.

Tahric: Bunu Ahmed, Müsned'de (3/191) Behz yoluyla “Bize Hammad tahdis etti, dedi ki: Bize İshak ve Sabit haber verdi...” senediyle rivayet etmiş olup kitabımızın 1120 numaralı hadisinin bir bölümüdür. Tahrici için oraya bakınız.

1389 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Rabah b. Abdurrahman b. Ebi Süfyan b. Huveytib el-Kureşi el-Amiri vardır. Künyesi Ebû Bekir el-Huveytibi'dir. Künyesi ile meşhurdur. Makbuldür, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 205) – Tehzib (3/234). Bununla birlikte ben, kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senesinde Rabah'ın nenesi Ema binti Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl vardır. Beyhaki isminin bu şekilde olduğunu söylemiştir. Ayrıca sahâbe hanım olduğunu söyleyenler de vardır. Bk. Takrib (s. 734) – Tehzib (12/398)

• Yine senesinde Ebû Sifal vardır. Süname b. Vail b. Husayn el-Merri'dir. Künyesi ile meşhurdur. Makbuldür, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 134). Aynı şekilde buna da mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senesinde İbn Harmele vardır. Abdurrahman b. Harmele b. Amr b. Senne el-Eslemi'dir. Medineli'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 339). Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

1126. ... Zeyd b. Harise (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Ensar'dan bir grupla oturuyordum. Derken Muaviye b. Ebi Süfyan (r.anhumâ) yanımıza geldi. Bize sordu, biz de "Ensar'a ait hadislerden biri hakkında konuşuyorduk" dedik. Dedi ki: Size buna ilave olarak Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğim bir hadisi aktarayım mı? Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Her kim Ensar'ı severse, Allah da onu sever. Her kim Ensar'a kin duyarsa, Allah da ona kin duyar."*¹³⁹⁰

1127. ... Ali b. Zeyd'den şöyle rivayet edildi: Bir keresinde Musab b. Zübeyr, Ensar'ın en bilgisini öldürmeyi arzuladı. Derken yanına Enes b. Malik girdi ve şöyle dedi: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Ensar için hayır ve maruf düşünün yapın. Onların güzelliklerinden kabul edin, kötülüklerinden olanları görmezden gelin."* Bunun üzerine Musab b. Zübeyr, tahtından halısı üzerine indi. Enes'in ensesine -veya yanağına- yapışıp onu ovaladı ve şöyle dedi: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) emri başım gözüm üstünedir. Rasûlullah'ın (s.a.v.) emri başım gözüm üstünedir."¹³⁹¹

1128. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Allah'ım! Ensar'ı, onların oğullarını ve onların oğullarının oğullarını bağışla!"*¹³⁹²

Tahriç: Ahmed, Müsned (4/70, 5/381, 382, 6/382) – Beyhaki, Sünen-i Kübra (1/43). Bu ikisi, Abdurrahman b. Harmele yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (10/49). Ebû Sifal sebebiyle zayıf olduğunu söylemektedir.

1390 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Bununla birlikte tahriçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Hakem b. Mina el-Ensari vardır. Medinelidir, saduktur. Sahâbe evlatlarındandır. Bk. Takrib (s. 176). Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

Tahriç: Ahmed, Müsned (4/96, 100) – Ebû Ya'la (1/347) – Taberani, Kebir, 718 (19/317). Bunların hepsi, Yahya b. Said yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bu hadisin şahitleri vardır.

• Bera'dan: Bk. İbn Mace, Mukaddime, Bâb Fezaili'l Ensar, 163 (1/57).

• Ebû Hureyre'den: Bk. Ahmed, Müsned (2/501, 527)

• Haris b. Ziyad'dan: Bk. İbn Hibban, Sahih, 2291 (s. 571 Mevarid). Şeyh Elbani, bunun sahîh olduğunu belirtmiştir. Bk. Sahiha, 991 (2/722)

1391 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cud'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Rivayetlerinde beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet.

• Musab b. Zübeyr, Abdullah'ın kardeşidir. Hakkında bilgi için bk. İbn Sa'd, Tabakat (5/182)

Tahriç: Ahmed, Müsned (3/241). Müemmil yoluyla "Bize Hammad b. Seleme tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1392 İsnadı sahihtir.

Tahriç:

• Abdurrezzak, Musannef, 19913 (11/62) - İmam Ahmed, Müsned (3/162) – Ebû Ya'la (3022) – İbn Hibban, Sahih, 2780 (16/269 İbn Balaban tertibi ile). Bunların hepsi, birkaç yolla Ma'mer'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (3/162) – Musannif, 1129. Bu ikisi, Abdurrezzak yoluyla "Bize Ma'mer tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Eyyûb haber verdi; Ebû Kılabe'den..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1129. ... Enes'ten (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ım! Ensar'ı, onların oğullarını ve onların oğullarının oğullarını bağışla!"¹³⁹³

1130. ... Avf b. Seleme b. Avf'tan, o babasından, o da dedesinden; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ım! Ensar'ı, onların oğullarını, onların oğullarının oğullarını ve azatlı kölelerini bağışla!"¹³⁹⁴

1131. ... Enes'ten (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ım! Yaşam ancak ahiret yaşamıdır. Sen Ensar ve Muhacir'i bağışla!"¹³⁹⁵

1132. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Beni sevmeyen bana iman etmemiştir. Ensar'ı sevmeyen de beni sevmemiştir."¹³⁹⁶

• İmam Müslim, Fezailu's Sahâbe, Bâb Min Fezaili'l Ensar, 2507 (4/1948) – İbn Hibban, Sahih, 7282 (16/270). Bu ikisi, İshak b. Abdullah yoluyla "Bana Enes anlattı..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (3/139) – Nesai, Amelu'l Yevmi ve'l Leyle (314). Sabit yoluyla Enes'ten bu şekilde...

• Tirmizi, Menakıb, Bâb Fazli'l Ensar, 3909 (5/716). Atâ b. Saib yoluyla bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Bu yoldan hasen garip bir hadistir."

• Ahmed, Müsned (3/156). Nadr b. Enes yoluyla Enes'ten buradakinden daha uzun olarak... Ayrıca bu hadisin Zeyd b. Erkam'dan bir şahidi de bulunmaktadır. Bk. Müslim, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 2506 (4/1948)

1393 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1394 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Süleyman b. Davud eş-Şazekuni vardır. Hadisleri terk olunmuştur. Bk. 1010.cu rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. İsmail ile şeyhi ve şeyhinin babası vardır. Haklarında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahrir:

• Taberani, Kebir, 152 (18/82). Keşşi yoluyla bu şekilde... Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (10/41) şöyle der: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senedinde tanımadığım biri vardır." İstiab (3/1225) adlı eserinde ise şöyle demiştir: "İsnattaki tüm raviler zayıflardır."

• İbn Mace, Mukaddime, Fezailu'l Ensar, 165 (1/58). Kesir b. Abdullah b. Avf yoluyla babasından, o da dedesinden senediyle... Heysemi, bunun da isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir.

1395 İsnadı sahihtir.

• İmam Buhârî, Sahih, Kitab Fezaili's Sahâbe, Bâb Duai'n Nebî (s.a.v.), 3795, 3796 (7/148). Şu'be yoluyla bu şekilde rivayet etmiştir ama onun metninde "bağışla" lafzı yerine "islah et" lafzı vardır.

• Müslim, Mesacid, Bâb İbtinai Mescidi'n Nebî (s.a.v.), 524 (1/373) – Ahmed, Müsned (3/212). Bu ikisi, uzun bir hadis olarak rivayet etmişlerdir.

• Tayalisi, Müsned, 2085 – Ebû Davud, Salat, Bâb Fi Binai'l Mescid, 449 (2/124 Avn) – İbn Hibban, Sahih (6/2328 İbn Balaban tertibi ile). Bu ikisi, Ebû't Teyyah ez-Zab'i yoluyla "Bize Enes b. Malik anlattı..." senediyle rivayet etmişlerdir.

1396 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Zeyd vardır. Mahmud b. Muhammed ez-Zaferi'dir. Darekutni dedi ki: "Kavi değildir, hakkında ihtilaf edilmiştir." Bk. Mizanu'l İtidal (4/79)

• Yine senedinde Eyyûb b. Neccar b. Ziyad el-Hanefi vardır. Künyesi Ebû İsmail'dir. Yemame kadısıdır. Sikadır, müdellistir ve ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 119)

Tahrir: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1133. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'de Muhacir ve Ensar'ın meclisine oturdu. Derken kendisine Rezin -veya Ebû Rezin- denilen bir adam çıkageldi ve "Sa'd b. Ubade kimdir?" diye sordu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) başını kızgın bir şekilde adama kaldırdı ve şöyle buyurdu: "Ensar'a eziyet etmeyin! Çünkü her kim onlara eziyet ederse, bana eziyet etmiştir. Her kim onlara yardım ederse, bana yardım etmiştir. Her kim onları severse, beni sevmiştir. Her kim onlara kin güderse, bana kin gütmüştür. Her kim onlara karşı haddi aşarsa, bana karşı hadstzluk etmiştir. Her kim onların bir ihtiyacını karşılırsa, ben de kıyamet günü onun ihtiyacını karşılamak konusunda seri davranacağım." Bunun üzerine Ömer (r.a.) "Bu, Sa'd için mi yoksa Ensar'ın geneli için mi?" diye sordu. Buyurdu ki: "Bilakis Ensar'ın geneli, evlatları ve ebediyete kadar gelecek nesilleri için."¹³⁹⁷

1134. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her kim beni severse, bana olan sevgisi ile Ensar'ı da sevmiş demektir. Her kim bana kin güderse, bana olan kini ile Ensar'a da kin gütmüş demektir. Ensar'ı münâfık sevmeyiz, mü'min onlara kin gütmeyiz. Her kim onları severse, Allah da onu sever. Her kim onlara kin güderse, Allah da ona kin güder. İnsanlar iç çamaşır üstüne giyilen, Ensar ise deri üzerine giyilen elbisedir. Şayet Ensar bir vadiye, insanlar da başka bir vadiye sapsa, kesinlikle Ensar'ın vadisine sapardım. Şayet hicret olmasaydı, kesinlikle Ensar'dan bir adam olurum. Allah'ım! Ensar'ı, Ensar'ın oğullarını ve Ensar'ın oğullarının oğullarını bağışla! Şüphe yok ki Allah Teâlâ onların yurdunu dinine izzet vermek, onları da peygamberine yardımcıları olarak seçmiştir. Allah hangi şeriatı koymuş, hangi sünneti belirlemiş, hangi farzı kılmış; Allah için hangi cumada toplanılmış, kişilerin omuzları nerede izdiham olmuş vs. ise bunların tümü ancak onlarla kılıçları arasında olmuştur."¹³⁹⁸

¹³⁹⁷ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Rubeyh b. Abdurrahman b. Ebi Said el-Hudri el-Medeni vardır. İsminin Said, lakabının Rubeyh olduğu da söylenir. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 205). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Şuayb b. Seleme b. Mahmud el-Eş'as vardır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bunun yanında Zehebi, Şuayb b. Ebi Şuayb diye biri hakkında bilgi vermiş, sonrasında "Meçhuldür" demiştir. Belki de aynı kişidir. Bk. Sikat (8/309) – Mizan (2/275)

• Yine senedinde Yahya b. Abdullah b. Yezid el-Ensari el-Medeni vardır. Saduktur, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 593) – Tehzib (11/242)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Ebi Said el-Hudri vardır. Sikadır. İbn Sa'd ise onu zayıf saymıştır. Bk. 1117.ci rivayet.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

¹³⁹⁸ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Hasen b. Umare vardır. Beceli azatlısıdır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Kufelidir. Bağdat kadısıdır. Hadisleri terk olunmuştur, yedinci tabakadandır. Bk. Kamil (2/698) – Tarih-i Bağdat (162) – Tehzib (2/304)

YÜZ SEKİZİNCİ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) ENSAR'DAN Bİ'R-İ MAÛNE GÜNÜ ÖLDÜRÜLEN YETMİŞ KİŞİYE ÜZÜLMESİ

1135. ... Asım el-Ahval'den; Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Nebî'nin (s.a.v.) Bi'r-i Maûne ehline üzüldüğü kadar hiçbir seriye için üzüldüğünü görmedim."

Süfyan dedi ki: "Onların Kur'an hafızları olduğu söylenir."¹³⁹⁹

1136. ... Asım el-Ahval dedi ki: Enes b. Malik'i (r.a.) şöyle derken işittim: "Rasûlullah (s.a.v.), Bi'r-i Maûne günü musibete uğrayan Ensar'dan yetmiş kişiye üzüldüğü kadar herhangi bir kişi için üzülmemişti."

Süfyan dedi ki: Ensar'ın elçileri şunlardır:

1. Sa'd b. Ubade
2. Sa'd b. Rebi
3. Sa'd b. Hayseme
4. Esad b. Zürene
5. Abdullah b. Ravaha
6. Abdullah b. Amr
7. Abdullah b. Amr -yani Cabir b. Abdullah'ın babası-
8. Ebû Heysem et-Teyyihan
9. Haris b. Kasım
10. Rafi b. Malik
11. Useyd b. Hudayr

- Yine senedinde Atıyye el-Avfi vardır. Zayıftır. Bk. 584.cü rivayet.
- Yine senedinde Şuayb b. Seleme vardır. Bir önceki rivayette geçti.
- Yine senedinde Kadı Avfi ve babası vardır. İkisini de tanımıyorum.

Tahriç: Ahmed, Müsned (893). Fudayl b. Merzuk yoluyla Atıyye el-Avfi'den bu şekilde... Ayrıca 1123 numaralı rivayette Ebû Said el-Hudri'den de hadisler geçmişti.

1399 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Abbad vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 879.cü rivayet. Bununla birlikte bir sonraki rivayette İbn Ebi Amr kendisine mütâbaat etmişti.

Tahriç:

- Buhârî, Sahih, Cenaiz, Bâb Men Celese İnde'l Musibe Yu'rafu Fih'l Hüzn, 1300 (3/199). Muhammed b. Fudayl yoluyla "Bize Asım el-Ahval tahdis etti" senediyle şu lafızla: "Kariler öldürüldüğünde Rasûlullah (s.a.v.) bir ay boyunca kunut yaptı... Rasûlullah'ı (s.a.v.) ondan daha üzgün görmemiştik..."

- Müslim, Kitabu Mesacid ve Mevaziu's Salat, Bâb İstihbab'l Kunut, 677 (1/469). İbn Ebi Amr yoluyla "Bize Süfyan tahdis etti..." senediyle buna benzer olarak...

- Ahmed, Müsned (3/111). Süfyan yoluyla Asım'dan bu şekilde...

- Ahmed, Müsned (3/196). Abdurrezzak yoluyla "Bize Ma'mer tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

12. Berâ b. Ma'rur

13. Ebû Uname el-Bahilî¹⁴⁰⁰

1137. ... İbn Cud'an dedi ki: Enes'i (r.a.) şöyle derken işittim: "Ensar'dan nice yetmişler vardır. Uhud günü yetmiş kişi öldürüldü, Bi'r-i Maûne günü yetmiş kişi öldürüldü, Yemame günü yetmiş kişi öldürüldü, şu-şu gün yetmiş kişi öldürüldü..." Tâ ki elli farklı yer saydı.¹⁴⁰¹

1138. ... Sabit'ten; Enes (r.a.) dedi ki: "Ensar'dan nice yetmiş kişi vardır. Uhud günü yetmiş, Bi'r-i Maûne günü yetmiş, Mute günü yetmiş, Yemame günü yetmiş..."¹⁴⁰²

YÜZ DOKUZUNCU BÂB: ENSAR'IN MEKKE'DE İSLÂM ÜZERE NEBÎ'YE (S.A.V.) BİAT ETMELERİ

1139. Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Salih el-Buhârî haber verdi, dedi ki: Bize İbn Ebi Ömer el-Adeni ve İshak -yani İbn İbrahim el-Mervezi tahdis ettiler, dediler ki: Bize Yahya b. Süleym tahdis etti; Ebû Haysem'den, o Ebû'z Zübeyr'den, o da Cabir b. Abdullah'tan...¹⁴⁰³

1400 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1401 İsnadı hasendir.

• Senedinde İbn Cud'an vardır. Ali b. Zeyd'dir. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet. Bununla birlikte Buhârî'de Katade ve bir sonraki rivayette Sabit, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Muhammed b. Abbad vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 879.cu rivayet. Aynı şekilde buna da mütâbaat edilmiştir.

Ayrıca hadis sahih olup Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

Tahrir: İmam Buhârî, Meğazi, Bâb Men Kutile Mine'l Muslimine Yevme Uhud, 4078 (7/433). Katade yoluyla Enes'ten bu şekilde...

1402 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Kamil b. Talha el-Cahderi vardır. Hadislerinde beis yoktur. Bk. 939.cu rivayet. Ayrıca senette İbrahim es-Sami ile birlikte zikredilmiştir. Kendisi sika olmasına rağmen vehmederdi. Bk. 397.ci rivayet.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1403 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû'z Zübeyr vardır. Muhammed b. Müslim'dir. Saduktur ama tedlis yapardı. Bk. 36.cı rivayet.

• Yine senedinde Ebû Haysem vardır. Abdullah b. Osman'dır. Saduktur. Bk. 1055.ci rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. Süleym et-Taifi vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Bk. 258.ci rivayet. Davud b. Abdurrahman, bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat etmiştir. Davud, el-Attar Ebû Süleyman el-Mekki'dir. Sikadır. İbn Main'in onun hakkında kelam ettiği sabit değildir.

Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 199)

Tahrir:

• Hakim, Müstedrek (3/624). Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmişlerdir." Zehebi, kendisine muvafakat etmektedir. Ayrıca bk. Beyhaki, Delail (2/443). Bu ikisi, İbn Ebi Amr yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1140. Yine bize Ebû'l Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz el-Beğavi tahdis etti, dedi ki: Bize Halef b. Hişam el-Bezzar tahdis etti, dedi ki: Bize Davud b. Abdurrahman tahdis etti; Abdullah b. Haysem'den, o Ebû'z Zübeyr Muhammed b. Müslim'den, o da Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.), on sene boyunca hac mevsimlerinde hacıların Ukaz ve Mina gibi kaldıkları yerlere gidip gelir, onlara *"Kim Rabbimin mesajlarını tebliğ etmem için beni barındırır, bana yardım eder? Ona cennet vardır"* derdi. Buna rağmen onu barındıracak, ona yardım edecek kimseyi bulamazdı. Öyle ki bir kişi, ta Mısır'dan veya Yemen'den akrabasının yanına varır, kavmi ise ona gelip *"Kureyş'in şu çocuğundan sakın ki seni fitneye düşürmesin"* derlerdi. O ise onların arasında yürür, onları Allah Teâlâ'ya davet ederdi ama onlar kendisine parmakları ile uzak durmasını işaret ederlerdi. Tâ ki Allah Teâlâ Yesrib'ten bizi gönderdi. Bizden biri onun yanına gider, ona iman eder ve o da kendisine Kur'an okurdu. Peşinden o kişi ailesine döner ve Müslüman olduğunu söylerdi. Öyle ki Yesrib evlerinden içerisinde dinlerini açığa vuran Müslüman bir grup olmayan tek bir ev dahi kalmamıştı. Allah bizi ona göndermişti. Aramızda durumu görüştük ve bizden yetmiş kişi bir araya geldi. Hac mevsiminde yanına gittik ve Akabe vadisinde onunla sözleştik. Bunun üzerine amcası Abbâs (r.a.) dedi ki: *"Ey kardeşimin oğlu! Sana gelen bu topluluk nedir bilmiyorum. Doğrusu ben Yesrib ahalisini tanırım."* Yanında birer ve ikişerli olarak duruyorduk. Abbâs yüzlerimize bakınca *"Bunlar tanımadığımız bir topluluktur; bunlar gençtir"* dedi. Bizler dedik ki: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Sana ne üzere biat edeceğiz?"* Buyurdu ki: *"Bana hoş giden ve gitmeyen durumlarda işitip itaat etmek, zorluk ve kolaylıkta infak etmek, marufu emredip münkerden nehyetmek, Allah adına konuşmak ve böyle yaparken kınayıcının kınamasından çekinmemek, size geldiğimde bana yardım etmek ve son olarak kendinizi, eşlerinizi ve evlatlarınızı koruduğunuz şeylerden beni de koruyup müdafaa etmek üzere biat edeceksiniz. Ki cennet sizin olsun."* Hemen biat etmek için kalkıverdik. Esad b. Zürrare hemen elimi tuttu. Kendisi, benim dışımda yetmiş kişi içinde en küçüğüydü. Dedi ki: *"Ey Yesrib halkı, ağır olun! Deve ciğerlerini ancak onun Allah'ın Rasûlü olduğunu bilerek böldük. Doğrusu onu bugün Mekke'den çıkarmak, Araplardan ayrılmak, en hayırlılarınızın öldürülmesi ve kılıçların sizi ısırması demektir. Ya size dokununca buna, hayırlılarınızın öldürülme-*

-
- İmam Ahmed, Müsned (3/339, 340). İshak b. İsa yoluyla *"Bize Yahya b. Süleym tahdis etti..."* senediyle bu şekilde...
  - Bezzar. Bk. Keşfu'l Estar, 1756 (2/307). Yusuf b. Halid yoluyla İbn Haysem'den...
  - Abdurrezzak, Musannef'te *"Bize Ma'mer, İbn Haysem'den haber verdi..."* senediyle...
  - Ahmed, Müsned – Beyhaki (2/442). Bu ikisi, Davud el-Attar yoluyla *"Bize İbn Haysem tahdis etti..."* senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. İbn Kesir dedi ki: *"Bu, Müslim'in şartına göre güzel bir isnattır ama bunu rivayet etmemişlerdir."* Bk. Bidaye ve Nihaye (3/160). Heysemi dedi ki: *"Bunu Ahmed ve Bezzar rivayet etmektedir. Ahmed'in ravileri, sahihin ravileridir."* Bk. Mecmau'z Zevaid (6/46)

sine ve tüm Araplardan ayrılmaya sabredek ve onu alacaksınız. Ki böylece eciriniz Allah'a aittir. Ya da kendi adınıza korkacaksınız ve onu bırakacaksınız." Dediler ki: "Ey Esad! Dilini bize karşı kullanma! Vallahi bu biati bırakacak değiliz." Bunun üzerine kalkıp birer birer ona biat etmek için kalktık. Amcası Abbâs, onun adına şartını bizden alıyor, bize de cenneti veriyordu." ¹⁴⁰⁴

1141. Yine bize Ebû Ahmed Harun b. Yusuf tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebi Amr tahdis etti, dedi ki: Bana Yahya b. Süleym tahdis etti; Ebû Haysem'den, o Ebû'z Zübeyr'den, o Cabir'den... Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin tamamını zikretti. ¹⁴⁰⁵

1142. ... Leysi'den; Ebû'z Zübeyr dedi ki: Müşrikler Nebî'ye (s.a.v.) yaptıkları eziyeti arttırdıklarında amcası Abbâs'a şöyle dedi: "Ey amca! Benimle Ukaz panayırına gel de bana Arap kabilelerinin konakladıkları yerleri göster. Tâ ki onları Allah Teâlâ'ya davet edeyim de beni korusunlar ve barındırsınlar. Tâ ki Allah'ın bana gönderdiğini tebliğ edebileyim." Abbâs şöyle cevap verdi: "Senin yanında gelecek, tâ ki sana kabilelerin konakladıkları yerleri göstereceğim."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ravi daha sonra peygamberimizin tek tek kabilelere İslam'ı arz edişini zikretmiş, şöyle demiştir: "Bunun yanında hiçbirisi ona olumlu cevap vermemiştir. O sıra Nebî'nin (s.a.v.) yanında Abbâs b. Abdulmuttalib, Ebû Bekir es-Sıddîk ve Ali b. Ebi Talib bulunmaktaydı. Sonra yanlarından çekildi..." Ben bu hadisi özetledim.

Ravi şöyle der: "Bir sonraki sene olduğunda Nebî (s.a.v.) Hazreçli altı kişi ile karşılaştı. Yani Esad b. Zürrare, Ebû'l Heysem et-Teyyihan, Abdullah b. Ravaha, Sa'd b. Rebi, Nu'man b. Harise ve Ubade b. Samit ile bir araya geldi. Nebî (s.a.v.) onlarla Akabe vadisindeki şeytan taşlama mevkiinde Mina günlerinin bir gecesinde buluştu. Yanlarına oturdu ve onları Allah Teâlâ'ya, O'na ibadete ve yanında ne-bileri ve rasûlleriyle birlikte gönderdiği dine yardıma çağırdı. Kendisinden onlara vahyedilen şeylerden bir parça okumalarını istediler. O da hemen onlara İbrahim Sûresi'ni "*Hani İbrahim 'Rabbim! Bu beldeyi güvenli kıl...' demişti*" (İbrahim, 35) âyetinden sonuna dek okudu. Topluluğun kalpleri yumuşadı ve ondan işittiklerine tevazu gösterdiler. Bunun üzerine ona olumlu cevap verdiler. Birbirleri ile konuşurlarken Abbâs b. Abdulmuttalib (r.a.) yanlarından geçti. Nebî'nin (s.a.v.) sesini tanıyınca "Ey kardeşimin oğlu, bu yanındakiler de kimdir?" diye sordu. Buyurdu ki: "*Evs ve Hazreç'ten olan Yesrib sakinleri. Daha önce kabileleri davet ettiğim şeye bunları da davet ettim. Bunlar olumlu cevap verdiler. Beni tasdik ettiler ve*

¹⁴⁰⁴ İsnadı bir önceki gibi hasendir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹⁴⁰⁵ İsnadı hasendir.

Tahriri 1139 numaralı rivayette geçti.

beni buradan çıkarıp yanlarında kendi beldelerine götürmekten bahsettiler.” Abbâs hemen bineğinden inip onu bağladı. Sonra şöyle dedi: “Ey Evs ve Hazreçliler! Bu, kardeşimin oğludur. İnsanlar içinde en çok sevdiğim kimsedir...” Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁴⁰⁶

1143. ... Enes (r.a.) dedi ki: Hicret ettiği vakit Ebû Bekir (r.a.), Nebî'nin (s.a.v.) arkasındaydı. Ebû Bekir yolu bilir ama Rasûlullah (s.a.v.) yolları bilmezdi. Bu halde bir toplumun yanından geçtiklerinde “Ey Ebû Bekir, bu önündeki delikanlı da kim?” diye sorarlardı. O da “Bu, bana yolu gösteriyor” derdi. Medine'ye yaklaştıklarında Harre mevkiinde konakladılar ve Ensar'a birini yolladılar. Onlar da hemen gelip “Güvende olan ve itaat edilen kavme merhaba!” dediler.¹⁴⁰⁷

Enes dedi ki: “Vallahi Muhammed'in (s.a.v.) bize gelişinden daha aydın, daha parlak ve daha güzel bir gün görmedim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) vefat ettiğinden daha karanlık ve kötü bir gün de görmedim.”¹⁴⁰⁸

1406 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ulvan b. Davud el-Beceli vardır. Cerir b. Abdullah'ın azatlısıdır. Kendisine Ulvan b. Salih denilir. Buhârî dedi ki: “Hadisleri münkerdir.” Ukayli dedi ki: “Kendisinin mütâbaat edilme-yen ve ancak onunla bilinen hadisi vardır.” Bk. Ukayli, Duafa (3/419) – Mizanu'l İtidal (3/108)
- Yine senedinde Abdurrahman b. Kamil el-Esedi vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlama-dım.
- Yine senedinde Abdurrahman'ın oğlu Muhammed b. Abdurrahman b. Kamil el-Esedi vardır. Kûnyesi Ebû'l Asbağ el-Karkasi'dir. İbn Ebi Hatim dedi ki: “Ona yetiştim ama ondan hadis yazmadım.” Bağdadi dedi ki: “Kendisi sika, hadisleri hasen idi.” Bk. Cerh ve Tadil (7/319) – Tarih-i Bağdat (2/315)
- Yine senedinde Ebû'l Musbih el-Leysi vardır. Kendisinin Humuslu el-Mukri el-Evzai olduğunu zannediyorum. Eğer o ise sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 673) – Tehzib (12/237)

Tahriç:

- Zehebi, Mizanu'l İtidal (3/108). İshak b. İbrahim el-Edra'i'ye kadar ulaşan bir yolla “Bize Ebû'l Asbağ tahdis etti...” senediyle bu şekilde...
- Ebû Nuaym, Delail (1/399). Şa'bi, Ukayl b. Ebi Talib ve Zühri'den olarak üç farklı yolla... Hey-semi dedi ki: “Bunu Ahmed bu şekilde mürsel olarak, yani Şa'bi'den rivayet etmiş olup ravileri sahihin ravileridir. Ayrıca İmam Ahmed daha sonra Şa'bi'ye kadar ulaşan bir senetle Ebû Mes'ud Ukbe b. Amir'den “Babam Mes'ud, onlar içinde yaşı en küçük olanıydı...” şeklinde buna benzer olarak rivayet etmiştir. Senedinde kendisinde zayıflık bulunan Mücalid vardır ama hadisleri inşalah hasendir.” Bk. Mecmau'z Zevaid (3/48)

1407 İsnadı sahihtir.

- Senedinde İbn Ebi Ömer vardır. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet. Bununla birlikte tahriçte de görüleceği üzere İmam Ahmed'in rivayetinde kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Bişr b. Sirri vardır. Bk. 1111.ci rivayet.

Tahriç:

- İmam Ahmed, Müsned (3/122). Yezid b. Harun yoluyla Hammad'dan bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (3/287). Affan yoluyla “Bize Hammad tahdis etti...” senediyle bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (3/211). Abdülaziz yoluyla “Bize Enes anlattı...” senediyle bu şekilde...
- Abd b. Humeyd, Müsned (1269). Süleyman b. Muğire yoluyla Enes'ten bu şekilde...

1408 Enes'in bu sözü, 1111 numaralı rivayette geçti. Tahrici için oraya müracaat ediniz.

YÜZ ONUNCU BÂB: SAHÂBE'NİN (R.ANHUM) TÛMÛNÛN FAZİLETİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Önceki sayfalarda Muhacir ile Ensar'ın faziletleri ile alakalı rivayetlerden o an aklıma geldiği kadarını zikretmiştim. Şimdi ise Muhacir ile Ensar dahil olmak üzere diğer tüm sahâbenin (r.anhum) faziletleri ile alakalı rivayetleri zikredeceğim inşallah.

1144. Bize Ebû Muhammed Yahya b. Muhammed b. Said tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Yezid Ebû Hişam er-Rifai, Yakûb b. İbrahim ed-Devraki ve Hasen b. Arefe tahdis ettiler, dediler ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyaş tahdis etti, dedi ki: Bize Asım tahdis etti; Zirr b. Hubeyş'ten; Abdullah b. Mes'ud dedi ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ kulların kalplerine baktı ve kulların kalpleri içinde en hayırlı kalbin Muhammed'in (s.a.v.) kalbi olduğunu gördü. Bu yüzden onu kendisi için seçti ve mesajı ile gönderdi. Muhammed'den (s.a.v.) sonra yine kulların kalplerine baktı ve kulların kalbi içinde en hayırlı kalplerin onun ashâbının kalpleri olduğunu gördü. Bu yüzden onları, Muhammed'in (s.a.v.) O'nun yolunda savaşan vezirleri kıldı." ¹⁴⁰⁹

1145. Yine bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Abdulhamid el-Vasîti tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hişam er-Rifai ile Ahmed b. Abdulcebbar es-Sufi tahdis ettiler, dediler ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyaş tahdis etti... Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti. ¹⁴¹⁰

1146. Zirr b. Hubeyş'ten; Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ kulların kalplerine baktı ve kulların kalpleri içinde en hayırlı kalbin Muhammed'in (s.a.v.) kalbi olduğunu gördü. Bu yüzden onu kendisi için seçti ve mesajı ile gönderdi. Muhammed'den (s.a.v.) sonra yine kulların kalplerine baktı ve kulların kalbi içinde en hayırlı kalplerin onun ashâbının kalpleri olduğunu gördü.

¹⁴⁰⁹ İsnadı hasen mevkuftur.

- Senedinde Asım vardır. İbn Behdele'dir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bununla birlikte birçok âlim kendisini sika saymıştır. Bk. 5.ci rivayet.
- Yine senedinde Ebû Bekir b. Ayyaş vardır. Sikadır, âbiddir. Bununla birlikte yaşlandığında hafızası kötüleştirmiştir. Bk. 5.ci rivayet.
- Yine senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Bununla birlikte senette sika ravilerle birlikte zikredilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahric:

- İmam Ahmed, Müsned (1/379). Ebû Bekir yoluyla "Bize Asım tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Tayalisi, Müsned, 246 (s. 33) – Beğavi, Şerhu's Sünni, 105 (1/214) – Asbahani, Hucce (2/401). Bunların hepsi, Mesudi yoluyla Asım'dan, o Ebû Vail'den, o da Abdullah'tan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (1/77, 8/252) bunu Bezzar ve Kebir adlı eserinde Taberani'ye de nispet etmiş, sonrasında "Ravileri sikadırlar" demiştir. Ayrıca bk. Acluni, Keşfu'l Hafa, 2214 (s. 245). Yine bu, uydurma bir senetle merfu olarak Nebî'den (s.a.v.) de rivayet edilmektedir. Bk. Elbani, Silsile-i Daife, 532

¹⁴¹⁰ İsnadı ve tahriri bir önceki rivayet gibidir.

Bu yüzden onları, Muhammed'in (s.a.v.) O'nun yolunda savaşan vezirleri kıldı. Mü'minlerin güzel gördüğü Allah katında da güzeldir. Mü'minlerin kötü gördüğü Allah katında da kötüdür."¹⁴¹¹

1147. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî'ye (s.a.v.) "İnsanların en hayırlıları kimlerdir?" diye soruldu. Buyurdu ki: "*Ben ve benimle olanlar, sonra eser üzere olanlar, sonra da eser üzerinde olanların yolunda gidenler.*" Sonra sanki diğerlerini terk etmiş gibiydi.¹⁴¹²

1148. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Ümmetimin en hayırlısı, içinde benim gönderildiğim çağdır. Sonra da onlardan sonra gelenler.*" Sonra üçüncüyü zikretti mi zikretmedi mi Allah en iyisini bilir.¹⁴¹³

1411 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

- Senedinde Hüseyin b. Ali b. Esved el-İclî vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 95.ci rivayet. Bununla birlikte 1144 ve 1145 numaralı rivayetlerde kendisine mütâbaat edilmiştir. Hakim, Müstedrek'te (3/78) hadisin son bölümünü İmam Ahmed'in oğlu Abdullah ve Ahmed b. Münî'e kadar ulaşan bir yolla "Bize Ebû Bekir b. Ayyaş tahdis etti..." senediyle "Abdullah dedi ki: Müslümanların güzel gördüğü..." şeklinde rivayet etmiştir. Ayrıca onun rivayetinde "Şahâbenin hepsi, Ebû Bekir'in (r.a.) halifeliğe geçmesini uygun görmüştür" şeklinde ziyade de vardır. Hakim, bu isnadın sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

1412 İsnadı hasendir.

- Senedinde Aclân vardır. Fatıma b. Utbe el-Medenî'nin azatlısıdır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 387) – Tehzib (7/62)
- Yine senedinde Muhammed b. Aclân vardır. Saduk olmakla birlikte Ebû Hureyre hadisleri kendisine karışık gelmiştir. BBk. 212.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

Tahrîç:

- İmam Ahmed, Müsned (2/297). Safvan yoluyla "Bize Muhammed b. Aclân tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3650, 3651 (7/5) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, Bâb Fazlî's Sahâbe Sümme'llezine Yelûnehum Sümme'llezine Yelûnehum, 2533 (4/1962). Bu ikisi, birbirine yakın lafızlarla İbn Mes'ud ve İmran b. Husayn'dan "İnsanların en hayırlıları, benim çağımıdakiler, sonra onlardan sonra gelenler..." lafzı ile rivayet etmişlerdir.
- Müslim, 2634 (4/1963). Ebû Hureyre'den...
- Müslim, 2636 (4/1965). Âişe'den...
- Hakim, Müstedrek (3/191) – Taberani, Kebir (2/285). Ca'd b. Hubeyra'dan Müslim'in lafzıyla... Ayrıca hadisin başka şahitleri de bulunmaktadır.

1413 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Yahya b. Abdulhamid el-Hamami vardır. Kufelidir. Hafızdır ama âlimler, onu hadis çalmakla itham etmişlerdir. Bk. 94.cü rivayet. Bununla birlikte tahrîçte de görüleceği üzere İbrahim b. Yakûb, İsmail b. Salim ve başkaları, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca bir sonraki hadiste Ziyad b. Ebi Eyyûb da ona mütâbaat etmektedir.
- Yine senedinde Hüseyim b. Beşir vardır. Sikadır, sebtir. Çokça mürsel hadisler rivayet eder, gizli tedlis yapardı. Bk. 115.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullandığında tedlis ihtimali ortadan kalkmaktadır.
- Yine senedinde Abdullah b. Şakik vardır. Sikadır, Nasıbdır. Bk. 871.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadılar. Ayrıca hadisin tahrîçte ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere birçok yolu ve sahih şahitleri bulunmaktadır.

1149. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetimin en hayırlısı, içinde benim gönderildiğim çağdır. Sonra da onlardan sonra gelenler." Üçüncüyü zikretti mi zikretmedi mi Allah en iyisini bilir.¹⁴¹⁴

1150. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'a (s.a.v.) "Hangi insanlar daha hayırlıdır?" diye sordum. Buyurdu ki: "Benim çağımdakiler, sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenlerdir."¹⁴¹⁵

1151. ... Abdullah'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İnsanların en hayırlıları benim çağımdakiler, sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenlerdir."¹⁴¹⁶

1152. ... İmran b. Husayn'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İnsanların en hayırlıları benim çağımdakiler, sonra onlardan sonra gelenler, sonra onlardan sonra gelenlerdir."¹⁴¹⁷

1153. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz ki Allah ashâbımı nebiler ve rasûller hariç tüm insanlardan üstün eyledi. Benim için ashâbımdan dört kişiyi seçti. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali. Derken onları ashâbımın en hayırlıları kıldı. Gerçi ashâbımın tümünde hayır vardır. Ümme-

Tahric:

• Müslim, Fezailu's Sahâbe, Bâb Fazli's Sahâbe Sümme'llezine Yelûnehum Sümme'llezine Yelûnehum, 2534 (2/228). Hüseyim yoluyla bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (2/410). Şu'be yoluyla Ebû Beşir'den bu şekilde...

Ayrıca 1147 numaralı rivayette de geçmişti. Tahrici için oraya bakınız.

1414 İsnadı ve tahrici bir önceki gibidir.

• Senedinde Ziyad b. Eyyûb vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 672.ci rivayet.

1415 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 79.cu rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric: Buhârî, Eyman ve'n Nüzur, 6658 (11/552) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2533 (4/1962) – Ahmed, Müsned (1/438) – Tayalisi, Müsned, 299 – İbn Mace, Ahkam, Bâb Keraheti's Şehade – Limen Lem Yusteşhed, 2362 (2/791) – Taberani, Kebir, 10338. Bunların hepsi, birkaç yolla Abdullah b. Mes'ud'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca 1147 numaralı rivayette Ebû Hureyre hadisi olarak da geçmişti. Tahrici için oraya müracaat edebilirsiniz.

1416 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. İsmail el-Vasîti el-Hassani vardır. Darekutni, onu sika saymıştır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. Mizanu'l İldal (3/481). Ayrıca kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1417 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hilal b. Siyaf vardır. Sikadır. Bk. 157.ci rivayet.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef (7/548) – Tirmizi, Fiten, Bâb Ma Cae Fi'l Karni's Salis, 2221, 2222 (4/500) – Hakim, Müstedrek (3/471) – Taberani, Kebir (18/587) – İbn Hibban, Sahih, 7229 (16/212). Bunların hepsi A'meş'ten birkaç farklı yolla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bu, 1147 numaralı rivayet ve sonrasındaki rivayetlerde de geçti. Tahricleri için sözü edilen yere müracaat edebilirsiniz.

timi de diğer ümmetlerden üstün eyledi. Ayrıca ümmetimden ashâbımdan sonra dört asrı seçti. İlki, ikincisi ve üçüncüsü peş peşe gelir, dördüncüsü ise tek başına ayrıdır.”¹⁴¹⁸

1154. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Şüphesiz ki Allah ashâbımı nebiler ve rasûller hariç tüm insanlardan üstün eyledi. Benim için ashâbımdan dört kişiyi seçti. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali. Derken onları ashâbımın en hayırlıları kıldı. Gerçi ashâbımın tümünde hayır vardır. Ümmetimi de diğer ümmetlerden üstün eyledi. Ayrıca ümmetimden ashâbımdan sonra dört asrı seçti. İlki, ikincisi ve üçüncüsü peş peşe gelir, dördüncüsü ise tek başına ayrıdır.”¹⁴¹⁹

1155. ... Ebû Burde yoluyla Ebû Musa'dan (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) başını semaya kaldırdı. Gerçi o çokça başını göğe dikerdi. Derken şöyle buyurdu: “Yıldızlar, gökyüzünün güvenliğidir. Yıldızlar gittiğinde, göğe vaat edilen gelir. Ben de ashâbımın güvenliğiyim. Ben gittiğimde onlara vaat edilen gelecektir. Ashâbım da ümmetimin güvenliğidir. Onlar gittiğinde ümmetime vaat olunan gelecektir.”¹⁴²⁰

1418 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı. Bk. 4.cü rivayet. Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım. Nesai dedi ki: “Abdullah b. Salih ‘Doğrusu Allah, ashâbımı seçti’ şeklinde bir hadis rivayet etmiştir ki uydurmadır.” Bk. Mizan (2/443)
- Yine senedinde Nafi b. Yezid el-Kûlai vardır. Künyesi Ebû Yezid'dir, Mısırlıdır. Sikadır, âbiddir ve yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 559)

Tahric:

- Bezzar, Müsned. Bk. Keşfu'l Estar, 2763 (3/290). Şöyle demiştir: “Bunu, ancak bu isnatla rivayet ettiğini biliyoruz. Herhangi biri, Nafi b. Yezid'den yaptığı kendi rivayetinde Abdullah b. Salih'e ortak olmamıştır. Ayrıca bk. Hatib, Tarih (3/162). Hatib dedi ki: “İbn Müseyyeb yoluyla Cabir'den rivayet olarak gariptir.”
- Heysemi dedi ki: “Bunu Bezzar rivayet etmiş olup ravileri sikadır. Gerçi bazılarında ihtilaf edilmiştir.” Bk. Mecmau'z Zevaid (10/16). Ayrıca Kindi, Kenzu'l Ummal, 36708 (13/236) bunu İbn Asakir'e de nispet etmiştir. Hafız, bu hadis hakkında konuşmuş ve kendisinden önceki âlimlerin Abdullah b. Salih'in rivayetlerini uydurma olarak değerlendirdiklerine dair rivayetler aktarmıştır. Bk. Mizan (2/442)

1419 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

1420 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Yahya b. Yezid b. Cariye el-Ensari vardır. Kufelidir. Saduktur, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 520)
  - Yine senedinde Ahmed b. Muhammed b. Yahya b. Said el-Kattan vardır. Künyesi Ebû Said'dir, Basralıdır. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 84)
  - Yine senedinde Said b. Ebi Burde vardır. İbn Ebi Musa el-Eşari'dir. Sikadır, sebtir. İbn Ömer'den yaptığı rivayetler mürseldir. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 233)
- Tahric:** Müslim, Fezailu's Sahâbe, Bâb Beyani Bakai'n Nebî (s.a.v.) Emanun Li Ashâbihi, 2531 (4/1969) – İmam Ahmed, Müsned (4/399) – Abd b. Humeyd, Müsned, 539 (s. 190). Bunların hepsi, Hüseyin el-Cu'fi yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1156. ... Ebû Musa (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Nebî (s.a.v.) ile beraber akşam namazını kıldık. Namaz bitince şöyle buyurdu: "Yıldızlar gittiğinde, göğe vaat edilen gelir. Ben de ashâbımın güvenliğiyim. Ben gittiğimde onlara vaat edilen gelecektir. Ashâbım da ümmetimin güvenliğidir. Onlar gittiğinde ümmetime vaat olunan gelecektir."¹⁴²¹

1157. ... Hasan-ı Basrî'den, o Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ashâbımın ümmetim içindeki misali, yemeğin içindeki tuz misalidir; yemek tuzsuz düzgün olmaz."

Hasan dedi ki: "Gerçekten tuzumuz kalmadı. Peki, şimdi nasıl ıslah olup düzeleceğiz?"¹⁴²²

1158. ... Hasan-ı Basrî'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ashâbımın insanlar içindeki misali, yemeğin içindeki tuz misalidir; yemek tuzsuz düzgün olmaz."

Ravi dedi ki: Hasan-ı Basrî şöyle derdi: "Heyhat! Şu toplumun tuzu kalmadı."¹⁴²³

1159. ... Ali b. Ebi Talib'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kişi, tıpkı olmayan bir kaybın arandığı gibi ashâbımdan birini aramadıkça kıyamet kopmaz."¹⁴²⁴

¹⁴²¹ İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

¹⁴²² İsnadı zayıftır.

• Senedinde İsmail b. Müslim el-Mekki vardır. Künyesi Ebû İshak'tır. Basra'dandı. Sonradan Mekke'ye yerleşmiştir. Hadiste zayıf olan bir fakih. Beşinci tabakadandır.

• Yine senedinde Hasan-ı Basrî'nin muan'an olarak aktarımı vardır. Kendisi tedlis yapmakla tanınır. Bk. Takrib (s. 110) – Tehzib (1/331)

Tahrir: Abdullah b. Mübarek, Kitabu'z Zühed, 572 – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3756 (7/174). Ayrıca Acluni, Keşfu'l Hafa, 2264'te ve Kindi, Kenzu'l Ummal, 32476'da bunu Ebû Ya'la el-Mavsili'ye de nispet etmektedirler.

¹⁴²³ İsnadı mürseldir.

• Senedinde Hasen b. Yahya el-Cürcani vardır. Saduktur. Bk. 323.cü rivayet.

Tahrir: Bunu İmam Ahmed b. Hanbel, Fezailu's Sahâbe, 16, 17 (1/258)'te Hasan yoluyla rivayet etmiştir. Ayrıca bir sonraki rivayette muttasıl olarak gelecektir. Tahriri için oraya bakınız.

¹⁴²⁴ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Haris vardır. İbn Abdullah el-A'var'dır. Ali'nin arkadaşısıdır. Şa'bi, görüşünden dolayı onu yalanlamıştır. Ayrıca Rafizi olmakla suçlanmıştır. Zaten hadislerinde de zayıflık vardır. Bk. 425.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû İshak es-Sebii vardır. Sikadır, âbiddir. Sonradan kanştırmıştır. Bk. 409.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Abdurrahim b. Ebi Züheyr el-Bağdadi el-Bezzar vardır. Künyesi Ebû Yahya olup Saika olarak tanınır. Sikadır, hafızdır ve on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 493) – Tehzib (9/311). Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrir:

• İmam Ahmed, Müsned (1/89) – Bezzar. Bk. Keşfu'l Estar, 2772 (3/292). Bu ikisi, birkaç yolla

İsrail'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Abd b. Humeyd, Müsned, 69 (1/122)

1160. ... Cabir'den (r.a.) merfu olarak; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İnsanlara öyle bir zaman gelir ki ordu yola çıkar. Derken onlara "İçinizde Muhammed'in ashâbından olan biri var mı?" diye sorulur. Cevap olarak "Evet" denilir ve onunla fetih istenir, onlara fetih verilir. Sonra insanlara bir zaman daha gelir; ordu yola çıkar. Derken onlara "İçinizde Muhammed'in ashâbından olan biri var mı?" diye sorulur. Hemen onu ararlar ama bulamazlar. Bunun üzerine "Peki, İçinizde Muhammed'in ashâbından herhangi bir kişiyl gören biri var mı?" diye sorulur. Hemen onu da ararlar ama bulamazlar. Bunun üzerine "Peki, İçinizde Muhammed'in ashâbından herhangi bir kimseyi görmüş birini gören biri var mı?" diye sorulur. Hemen onu da ararlar ama bulamazlar. Şayet ashâbımdan biri denizler ötesinde olsa, kesinlikle onun yanına giderlerdi."¹⁴²⁵

1161. ... Abdurabbihî dedi ki: Bir keresinde Hasan-ı Basrî'nin meclisinde oturuyorduk. Bir şeylerden ve Nebî'nin (s.a.v.) ashâbından bahsetti. Peşinden dedi ki: "Onlar bu ümmetin en iyi kalplileri, en derin ilme sahip olanları ve en az külfete girenleri idi. Onlar, Allah Teâlâ'nın kendilerini peygamberi'nin (s.a.v.) sohbeti ve dininin ikamesi için seçtiği bir topluluktur. Ahlâkları ve yolları birbirine benzer. Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki onlar gerçekten dosdoğru yol üzeredirler."¹⁴²⁶

1425 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Süfyan vardır. Saduktur. Bk. 731.ci rivayet. Şu'be, onun hakkında şöyle der: "Ebû Süfyan'ın Cabir'den rivayet ettiği hadisler ancak sahifedendir. Cabir'den sadece dört hadis işitmiştir." İbn Medini de böyle söylemektedir. Bk. İbn Ebi Hatim, Merasil (s. 100)
- Yine senedinde Cafer b. Avn vardır. Saduktur. Bk. 253.cü rivayet.
- Yine senedinde İsmail b. Esed b. Şahin vardır. İsmail b. Ebi Haris'tir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babamla birlikte ondan hadis yazdık. Kendisi saduk bir sikadır. Babama ondan soruldu. Dedi ki: Saduktur." Darekutni ise şöyle der: "Saduktur, takvalıdır, faziletlidir." Bk. Cerh ve Tadil (2/161) – Tarih-i Bağdat (6/276)

Tahrîç:

- Abd b. Humeyd, Müsned, 1020 (s. 313). Cafer b. Avn yoluyla "Bize A'meş tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ebû Ya'la, Müsned, 2179. Yunus yoluyla "Bize Süleyman el-A'meş tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Heysemi, Ebû Ya'la'nın senedi hakkında şöyle der: "Ravileri sikadır." Bk. Mecmau'z Zevaid (10/18). Ayrıca Hafız, bunu Metalib-i Âliye'de (4200) zikretmiş ve Ebû Bekir b. Ebi Şeybe'ye de nispet etmiştir.
- Sahih-i Buhârî, Kitabu'l Cihad, Bâb Men İstîlâne Bî'd Duafai ve's Salihin Fi'l Harb, 2897 (6/104) – Menakıb, 3594 (6/706) – Fezailu's Sahâbe, 3649 (7/5). Cabir ve Ebû Said el-Hudri'den birbirine yakın lafızlarla...

1426 İsnadı, Hasan-ı Basrî'ye kadar hasendir. Ayrıca tahrîçte de görüleceği üzere Abdullah b. Ömer ile Abdullah b. Mes'ud'dan mevkuf olarak da rivayet edilmiştir.

- Senedinde Abdurabbihî vardır. İbn Abdullah'tır. Ezdi azatlısıdır. Künyesi Ebû Ka'b'tır, Harir'in arkadaşıdır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 335) – Tehzib (6/128)
- Yine senedinde Amr b. Ebi Kays er-Razi el-Ezrak vardır. Kufelidir, Rey şehrinde ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 426) – Tehzib (8/93)
- Yine senedinde Hakkam b. Selim vardır. Sika olmakla birlikte garip rivayetleri vardır. Bk. 435.ci rivayet.

1162. ... Said b. Cübeyir'den; İbn Abbâs, Allah Teâlâ "Siz, insanlar için ortaya çıkarılan en hayırlı ümmetsiniz" (Âl-i İmran, 110) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Onlar, Nebî (s.a.v.) ile birlikte hicret edenlerin ta kendileridir."¹⁴²⁷

1163. ... Ebû Mevdud Bahr b. Musa dedi ki: Hasan'ı işittim; Allah Teâlâ'nın "Allah öyle bir topluluk getirir ki, O onları sever, onlar da O'nu severler" (Maide, 54) âyeti hakkında şöyle dedi: "Vallahi bu Hârûra ahalisi için değildir. Ne var ki bu Ebû Bekir, Ömer ve o ikisinin ashâbı içindir."¹⁴²⁸

1164. ... Abdussamed b. Yezid dedi ki: Fudayl b. İyaz'ı şöyle derken işittim: "Muhammed'in (s.a.v.) ashâbını sevmek bir sermayedir. Artık sen de onu sermaye edin!" Muhammed'in (s.a.v.) ashâbına rahmet okuyana Allah rahmet etsin! Bunların hepsi ancak Muhammed'in ashâbına duyulan sevgi sonucunda güzel olur. Ayrıca Fudayl'ı şöyle derken işittim: "İbn Mübarek dedi ki: İki haslet vardır; doğruluk ve

Tahric:

• Ebû Nuaym, Hilye (1/305). Amr b. Ebi Kays yoluyla Ebû Süfyan'dan, o Amr b. Nebhan'dan, o Hasan'dan, o Abdullah b. Ömer'den "Her kim (ilmi bir konuda bir şeye) dayanacaksa, ölmüş kimselere dayansın. Onlar, Muhammed (s.a.v.) ashâbıdır."

• İbn Abdilberr, Cami Beyani'l İlmi ve Fazlihi (2/92). Katade yoluyla Abdullah b. Mes'ud'dan... Bununla birlikte isnadı munkatıdır.

• Ayrıca Beğavi, Şerhu's Sünne'de (1/214) bunu isnat olmaksızın İbn Mes'ud'un sözü olarak zikretmektedir.

1427 İsnadı hasendir.

• Senedinde Semmak b. Harb vardır. Saduktur. Sonradan hafızası bozulmuş, kendisine telkin edilir olmuştur. Bk. 69.cu rivayet.

• Yine senedinde İsmail vardır. İbn Ebi Halid'dir. Sikadır, sebtir. Bk. 17.ci rivayet.

• Yine senedinde İsrail vardır. İbn Yunus'tur. Sikadır. Bk. 249.cu rivayet.

• Yine senedinde Ebû Kuteybe vardır. Müslim b. Kuteybe eş-Şe'iri'dir. Künyesi Ebû Kuteybe'dir. Horasanlıdır, Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 246) – Tehzib (4/133)

• Yine senedinde Zeyd b. Ahzem vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 944.cü rivayet.

Tahric:

• İmam Ahmed b. Hanbel, Müsned (1/273, 319, 323, 354) – Taberani, Kebir, 12303 (12/6) – Hakim, Müstedrek (2/294). Hakim, Müslim'in şartına göre sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Bunların hepsi, birçok yolla İsrail'den bu şekilde rivayet etmektedirler.

• Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (2/293) bunu aynı zamanda Abdurrezzak, İbn Ebi Şeybe, Abd b. Humeyd, Fıryabi, Nesai, İbn Cerir, İbn Ebi Hatim ve İbn Münzir'e de nispet etmektedir. Heysemi, İmam Ahmed'in senedi hakkında şöyle der: "Ravileri, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (6/327)

1428 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Müemmil b. İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte kötü hafızalıdır. Bk. 192.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Ma'mer vardır. Saduktur. Bk. 594.cü rivayet.

• Yine senedinde Bahr b. Musa vardır. Künyesi Ebû Mevdud'dur. İbn Ebi Hatim onun hakkında şöyle der: "Babarna ondan soruldu. Dedi ki: Salihtir." Ayrıca İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmektedir. Bk. Cerh ve Tadil (2/419) – Sikat (6/112)

Tahric: İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (6/282). Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (3/102) bunu Abd b. Humeyd, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim, Ebû Şeyh ve Delail'de Beyhaki'ye de nispet etmektedir.

Muhammed'in (s.a.v.) ashâbını sevmek. Bu ikisi kimde bulunursa, onun kurtuluşa ermesini ve selamet bulmasını umuyorum."¹⁴²⁹

1165. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu ümmetim içinde onlara en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın dininde en kuvvetlisi Ömer, farzları en iyi bilen Zeyd b. Sabit, en güzel hüküm veren Ali b. Ebi Talib, Allah'ın Kitabı'nı en iyi okuyan da Ubeyy b. Ka'b'tır. Ebû Hureyre, ilimden bir kaptır. Selman, ulaşılmaz bir ilimdir. Muaz b. Cebel, insanlar içinde Allah'ın helal ve haram kıldıklarını en iyi bilendir. Ebû Zerr'den daha dürüst bir konuşmacıyı ise ne bir yeşillik gölgelemiş ne de bir vadi taşımıştır."¹⁴³⁰

1166. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu ümmetim içinde onlara en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın dininde en kuvvetlisi Ömer, hayâsı en doğru olanı Osman, en iyi hüküm veren Ali, Allah Teâlâ'nın Kitabı'nı en iyi okuyan Ubeyy b. Ka'b ve farzları en iyi bilen Zeyd b. Sabit'tir. Bu ümmetin emini, Ebû Ubeyde b. Cerrah'tır. Muaz b. Cebel, insanlar içinde Allah'ın helal ve haram kıldıklarını en iyi bilendir. Ebû Hureyre, ilimden bir kaptır. Selman ise ulaşılmaz bir ilimdir."¹⁴³¹

1429 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdussamed b. Zeyd vardır. Fudayl b. İyaz'ın hizmetçisidir. Bağdatlıdır, Merdeveyh es-Saiğ olarak da tanınır. İbn Main, onun hakkında şöyle der: "Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur, yalancı sayılan kimselerden değildir." Ayrıca Cerh ve Tadil'de İbn Ebi Hatim ve Sikat'ta İbn Hibban kendisini zikretmiş ama ikisi de cerh ve adalet olarak hakkında bir şey söylememişlerdir. Bk. Cerh ve Tadil (6/52) – Sikat (8/415) – Tarih-i Bağdat (11/40)

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1430 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Sellam b. Selm et-Temimi vardır. Künyesi Ebû Süleyman'dır. Kendisine Tavil de denilir. Medainlidir, metruktür, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 261) – Mizan (2/175)

• Yine senedinde Zeyd el-Ami vardır. İbn Havari'dir. Künyesi Ebû Havari'dir, Basralıdır, Herat kadısıdır. Babasının isminin Mürre olduğu da söylenir. Zayıftır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 223)

• Yine senedinde Behlül b. Hassan b. Sinan et-Tennuhi vardır. Enbar ahalisindendir. Bağdadi, Tarih'te kendisinden bahsetmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (7/108). Bunun yanında bir sonraki rivayette Yakûb b. İbrahim kendisine mütâbaat etmektedir.

• Yine senedinde Ebû's Siddîk en-Naci vardır. Bekir b. Amr'dır. İbn Kays olduğu da söylenmiştir. Basralıdır, sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 127)

• Yine senedinde İshak b. Behlül b. Hassan en-Tennuhi vardır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan soruldu. Dedi ki: Saduktur." Bağdadi şöyle der: "Sikadır." Ayrıca İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmektedir. Bk. Cerh ve Tadil (2/214) – Sikat (8/119) – Tarih-i Bağdat (6/366)

Tahric:

• Zehebi, Mizanu'l İtidal (2/176). Ahmed b. Yunus yoluyla "Bize Sellam tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Adiyy, Kamil (6/2097). Kevser b. Hakim yoluyla "Bize Nafi tahdis etti; İbn Ömer'den, o da Ömer'den..." senediyle bu şekilde... Kevser, metruktür. Bk. Kamil (6/2096). Ayrıca yine Kevser yoluyla "Doğrusu ümmetim içerisinde onlara en şefkatlisi Ebû Bekir..." lafzıyla...

1431 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: İbn Said, bize bu hadisi Ebû Said el-Hudri ve İbn Ömer dışındaki sahâbeden de birçok yolla Nebî'den (s.a.v.) rivayet olarak tahdis etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Ayrıca Nebî'den (s.a.v.) onun "Ashâbım yıldızlar gibidir; hangisine uyarsanız doğru yolu bulursunuz" bu-yurduğu rivayet edilmiştir.

Derim ki: Şayet biri, içinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından birinin örneği olan bir iş yapsa, işte o kimse dosdoğru yol üzerindedir. Bununla birlikte şayet biri, içinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbına muhalefet barındıran bir iş yapsa, işte böyle bir şeyden Allah'a sığınırız. Bunu yapan kimsenin durumu ne kötüdür!

1167. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ashâbım ancak yıldızlar gibidir; hangisine tutunursanız doğru yolu bulursunuz."¹⁴³²

Derim ki: Allah'ın hayrını murâd ettiği, dinini selamete erıştirdiği ve Kerim olan Allah'ın ilimle kendisine fayda verdiği kişinin bir özelliği de sahâbenin tümüne, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehli beytine ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımlarına sevgi beslemek, onlara uymak, ne bir fiil ne de bir söz ile onların güzergahından çıkmamak ve yollarından yüz çevirmemektir. Onlar ilimden bir bâbda ihtilaf etse; bir kısmı "Bu helaldir" ve diğer kısmı "Bu haramdır" dese, kişi iki görüşten Allah Teâlâ'nın Kitabı ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetine en yakın olanına bakar. Eğer ilmi yetmezse, bu konuda âlimlere sorup onların fetvasına tutunur ve onların görüşlerinden çıkmaz. Allah'tan selamet ister ve sahâbenin tümünü rahmetle anar.

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şerîa kitabının on dördüncü bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, O'nun Rasûlü olan seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın on beşinci bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

• Senedinde Ubeydullah b. Sa'd b. İbrahim b. Sa'd ez-Zühri vardır. Künyesi Ebû'l Fazl'dır, Bağdatlıdır. İsfahan kadısıdır. Sikadır. Bk. 975.ci rivayet.

• Yine senedinde Ubeydullah'ın amcası Yakûb b. İbrahim vardır. Sikadır. Bk. 975.ci rivayet.

1432 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Hamza el-Cezeri vardır. İbn Ebi Hamza el-Cu'fi en-Nasibi'dir. Babasının ismi Meymun'dur. Amr olduğu da söylenmiştir. Metruktür, hadis uydurmakla itham olunmuştur. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 179)

• Yine senedinde Ebû Şihab vardır. Kendisinin el-Hannat el-Asğar olduğunu zannediyorum. Sadece olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 564.cü rivayet.

• Yine senedinde Amr b. Osman vardır. Saduktur. Bk. 330.cu rivayet.

• Yine senedinde Amr b. Muhammed en-Nakid vardır. Künyesi Ebû Osman'dır, Bağdatlıdır. Rakka'da ikamet etmiştir. Sikadır, hafızdır. Bir hadiste vehmetmiştir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 426)

Tahric: Abd b. Humeyd, Müsned (783) - İbn Adiyy, Kamil (2/785). İbn Hazm dedi ki: "Yalandır, batıldır." Hafız İraki dedi ki: "Senediyle hüccet olmaz."

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

YÜZ ON BİRİNCİ BÂB: CENNETLE MÜJDELENEN ON SAHÂBENİN (R.ANHUM) CENNETE GİDECEKLERİNE ŞEHADET ETMEK

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım isterim.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah Teâlâ'nın kendisine akıl verdiği, Rafîzi ve Nasîbe mezheplerinden koruduğu her Müslümana, Nebî'nin (s.a.v.) haklarında cennetlik olduklarına şahitlik ettiği kimseler için şehadet etmesi vaciptir. Bir keresinde o, yanında Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali ve on kişiden diğerleri ile Hira üzerinde iken deprem olmuş, bunun üzerine *"Sakin ol! Senin üzerinde ancak bir peygamber, siddik ve şehid vardır"*¹⁴³³ buyurmuştur. Gerçekten de onun buyurduğu gibilerdi. Allah onlardan ve kendi Kitabı'nda Allah'ın onları rezil etmeyeceğini, kıyamet günü nurlarını tamamen erdireceğini, onları bağışlayacağını teminat altına aldığı tüm sahâbeden razı olsun. Ayrıca Allah, onlardan razı olduğunu, onların O'ndan razı olduğunu ve onlara içlerinde ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetleri hazırladığını haber vermiştir. Allah onlardan razı olsun. Bize onlara, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehli beytine ve onun eşlerinin hepsine duyduğumuz sevgi ile fayda versin.

1168. ... Zirr b. Hubeyş dedi ki: Bir keresinde Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) yanında oturuyordum. Derken onu şöyle derken işittim: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"On kişi cennettedir."* O sırada kendisi Hira'da idi. Yanında da Ebû

¹⁴³³ Sahih-i Buhârî, Kitabu Fezaili's Sahâbe, Nebî'nin (s.a.v.) "Şayet birini yakın dost edinecek olsaydım..." Sözü bölümünde Enes'ten şöyle rivayet edilir: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) Uhud'a çıktı. O sırada yanında Ebû Bekir, Ömer ve Osman vardı. Birden dağ onları salladı. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Yerinde dur! Doğrusu senin üzerinde ancak bir peygamber, bir siddik ve iki şehid vardır." Bk. 3675 (7/26), 3686, 3699.

Müslim'in rivayeti ise tıpkı Musannif'in gelecek rivayetleri gibidir. Şöyle ki adı geçen dağ Hira olup üzerlerinde zikredilen on kişi vardır. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Kissanın birkaç kere yaşanması kuvvetle muhtemeldir." Bk. Fethu'l Bari (7/47). Ayrıca Temame b. Hazen'in Osman'dan (r.a.) rivayetine göre zikri geçen dağ Sebir idi. Üzerinde de Nebî (s.a.v.) ile ondan sonraki üç halife vardı. Bk. Tirmizi, Menakıb, Menakıb Osman, 3703 (5/628). Tirmizi dedi ki: "Bu, hasen bir hadistir." Ayrıca bu, Osman'dan (r.a.) birçok yoldan da rivayet edilmektedir.

Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd b. Ebi Vakkas, Abdurrahman b. Avf ve Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl vardı.¹⁴³⁴

1169. ... Abdullah b. Zalim dedi ki: Said b. Zeyd dedi ki: "On kişinin cenetlik olduklarına şahitlik ederim. Şayet onuncusuna da şahitlik etsem, kesinlikle doğru söylemiş olurum." Kendisine "Bu da nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Hira'da idi. Yanında Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd ve Abdurrahman b. Avf vardı. Derken Rasûlullah (s.a.v.) "Yerinde dur ey Hira! Doğrusu senin üzerinde ancak bir peygamber veya siddik veya şehid vardır" buyurdu. Ben "Peki, onuncusu kim?" diye sordum. O da "Ben" diye cevap verdi.¹⁴³⁵

1170. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Hira üzerindeydi. O sıra yanında Ebû Bekir, Ömer, Osman b. Affan, Ali b. Ebi Talib, Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvam, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Vakkas ve Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl vardı. Birden dağ sallanmaya başladı. Bunun üzerine "Sakin ol ey Hira! Doğrusu senin üzerinde ancak bir peygamber veya siddik veya şehid vardır" buyurdu.¹⁴³⁶

¹⁴³⁴ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Kasım el-Esedî vardır. Âlimler, onu yalancı saymışlardır. Bk. 241.ci rivayet.

- Yine senedinde Hamza b. Avn el-Mesudî vardır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (8/210) zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bk. Sikat (8/210)

- Yine senedinde Asım b. Ebi'n Nücud vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bunun yanında birçok âlim, onu sika saymıştır. Bk. 5.ci rivayet.

Tahric: Bunu bu yoldan rivayet eden başka bir kaynağa rastlamadım. Bununla birlikte hadisin birazdan başka şahitleri de gelecektir. Ayrıca bu Said b. Zeyd, Ebû Hureyre, İbn Abbâs, Enes b. Malik, Bureyde, Cübeyr b. Nüfeyr ve Osman b. Affan'dan da rivayet edilmiştir. Şeyh Elbani, bunların tümünün tahririni yapmıştır. Bk. Silsile-i Sahiha, 875 (2/558)

¹⁴³⁵ İsnadı hasendir.

- Senedinde Abdullah b. Zalim et-Termîmî el-Mazîni vardır. Saduktur. Buhârî, kendisini zayıf saymıştır. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 308). Bununla birlikte İbn Sa'd'ın rivayetinde (3/383) Salim b. Ebi'l Ca'd, kendisine mütâbaat etmiştir.

- Yine senedinde Husayn vardır. İbn Abdurrahman es-Sülemî'dir. Sikadır. Son dönemlerinde hafızası bozulmuştur. Bk. 78.ci rivayet. Bununla birlikte Mansur, kendisine mütâbaat etmektedir. Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 1425, 1426 (2/618)

Tahric:

- İmam Ahmed, Müsned (1/188, 189) – Tirmîzî, Menakıb, Menakıb Said b. Zeyd, 3757 (5/651). Tirmîzî dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Ebû Davud, Sünne, Bâb Fi'l Hulefa, 4623 (Avn, 12/400) – İbn Mace, Mukaddime, Bâb Fezaili Ashâbi'n Nebî (s.a.v.) (Fazlu'l Aşera Radiyallahu anhum), 134 (1/48) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1427 (2/618) – Hakim, Müstedrek (3/450) – Humeydi, Müsned, 84. Bunların hepsi, birkaç yolla Husayn'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- İbn Sa'd, Tabakat (3/383). Salim b. Ebi'l Ca'd yoluyla Said b. Zeyd'den buna benzer olarak...

¹⁴³⁶ İsnadı hasendir.

- Senedinde Süheyl b. Ebi Salih vardır. Saduktur. Hafızası sonradan kötüleştirmiştir. Bk. 209.cu

1171. ... İbn Abbâs dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Hira üzerindeydi. Birden dağ sallandı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "*Yerinde dur! Doğrusu senin üzerinde ancak bir peygamber veya sıddık veya şehid vardır*" buyurdu. O sırada dağın üzerinde Rasûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, İbn Avf, Sa'd ve Said b. Zeyd b. Nüfeyl vardı.¹⁴³⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Bu hadislerden her birinin başka farklı yolları vardır. Ne var ki bizler bu kadarı ile yetiniyoruz.

1172. Bana Fıryabi tahdis etti, dedi ki: Bize Amr b. Muhammed en-Nakid tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû'n Nadr Haşim b. Kasım tahdis etti, dedi ki: Bize Şeyban Ebû Muaviye tahdis etti; Ebû'l Ya'furi'den; Yezid b. Haris el-Abdi dedi ki: Muğire b. Şu'be emir iken Said b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl Kufe'ye geldi ve yanına girdi. Yan tarafında ona yer açıldı. Dedi ki: "Şahitlik ederim ki Ebû Bekir'i (r.a.) işittim; Rasûlullah'a (s.a.v.) "Keşke cennet halkından birini görmüş olsaydım!" dedi. Buyurdu ki: "*Ben cennet halkındam.*" Ebû Bekir dedi ki: "Ben senden sormuyorum. Senin cennet halkından olduğunu biliyorum." Buyurdu ki: "*Ben cennet halkındam, sen cennet halkındasın, Ömer cennet halkından, Osman cennet halkından, Ali cennet halkından, Talha cennet halkından, Zübeyr cennet halkından, Sa'd cennet halkından ve Abdurrahman cennet halkından.*" Eğer dilersen sana onuncunun ismini de söylerim." Muğire "Söylemeni çok isterim" diye karşılık verince o da "Ben" diye cevap verdi.¹⁴³⁸

rivayet. Ne var ki onu kuvvetlendiren ve bazıları daha önce geçip bazıları da ileride gelecek olan şahitleri vardır.

- Yine senesinde Muaviye b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Gerçi bazı âlimler de onu sika saymışlardır. Bk. 4.cü rivayet. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

- Yine senesinde Ahmed b. Abdurrahman b. Vehb vardır. Künyesi Ebû Ubeydullah'tır. Saduk olmakla birlikte sonradan hafızası bozulmuştur. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 82). Aynı şekilde bu raviye de mütâbaat edilmiştir.

Tahric:

- Müslim, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 2417 (4/1880) – İbn Hibban, Sahih, 6983. Bu ikisi, Süleyman b. Bilal yoluyla Yahya b. Said'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Müslim, 2417 (4/1880) – Ahmed, Müsned (2/419) – Tirmizi, Menakıb, Bâb Fi Menakıb Osman, 3696 (5/624). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 141 (2/621). Bunların hepsi, Abdülaziz b. Muhammed yoluyla Süheyl'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1437 İsnadı çok zayıftır.

- Senesinde Nadr b. Abdurrahman vardır. Künyesi Ebû Ömer el-Hazzaz'dır. Metruktür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 526)

Tahric: İbn Ebi Asım, Sünne, 1446 (2/622). Ebû Rebi yoluyla bu şekilde...

1438 İsnadı şöyledir:

- Senesinde Yezid b. Haris el-Abdi vardır. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (5/547) zikretmektedir. Ayrıca İbn Ebi Hatim de Cerh ve Tadil'de (9/257) ondan bahsetmektedir. Bununla birlikte ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememişlerdir. Senetteki diğer raviler ise sika dırlar.

1173. Yine bize Ebû Bekir Kasım b. Zekeriya el-Mutarriiz tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Osman b. Kerame tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeydullah b. Musa b. Zeyd Kufe'ye geldi ve Muğire b. Şu'be'nin yanına girdi... Ravi daha sonra Fıryabi'nin yukarıdaki hadisinin aynısını zikretti. ¹⁴³⁹

1174. Bize Fıryabi tahdis etti, dedi ki: Bize Kuteybe b. Said tahdis etti, dedi ki: Bize Abdülaziz b. Muhammed ed-Deraverdi tahdis etti... ¹⁴⁴⁰

1175. Yine bize Ebû'l Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz el-Begavi tahdis etti, dedi ki: Bize Yahya b. Abdülhamid el-Hamami tahdis etti, dedi ki: Bize Abdülaziz b. Muhammed ed-Deraverdi tahdis etti... ¹⁴⁴¹

1176. Yine bize Ebû Bekir Kasım b. Zekeriya el-Mutarriiz tahdis etti, dedi ki: Bize İshak b. İbrahim el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize Abdülaziz b. Muhammed ed-Deraverdi haber verdi; Abdurrahman b. Humeyd b. Abdurrahman'dan, o babasından, o da dedesi Abdurrahman b. Avf'tan; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ebû Bekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyr cennettedir, Abdurrahman cennettedir, Sa'd cennettedir, Said b. Zeyd cennettedir ve Ebû Ubeyde b. Cerrah cennettedir." ¹⁴⁴²

• Yine senesinde Ebû Ya'fur vardır. Vikdan el-Abdi'dir. Nitekim, Yezid hakkında bilgi verirken İbn Ebi Hatim bunu açıkça belirtmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (9/257). Kendisi Ebû Ya'fur el-Kebir'dir, künyesi ile meşhurdur. İsminin Vakıd olduğu söylenir. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 581) – Tehzib (11/123)

• Yine senesinde Amr b. Muhammed vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 1167.ci rivayet.

Tahrîç:

• İbn Ebi Asım, Sünne, 1432 (2/619). Şuayb b. Harb yoluyla "Bize Şeyban Ebû Muaviye tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Ayrıca Kindi, Kenzu'l Ummal, 36742'de bunu İbn Asakir'e de nispet etmektedir.

• İmam Ahmed, Müsned (1/188) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1433 (2/619). Bu ikisi, Said b. Zeyd yoluyla rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte bu rivayette Muğire'nin yanında Ali'ye (r.a.) sövülmesi ve Zeyd'in buna karşı çıkması kıssası vardır. Zeyd bunun üzerine onların cennet halkından olduklarını zikretmiştir. Ayrıca 1169 numaralı rivayet ile tahricine bakınız.

1439 İsnadı bir önceki gibidir.

• Senesinde Muhammed b. Osman b. Kerame vardır. Sikadır.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1440 Tahriri için bk. 1176 numaralı rivayet.

1441 Tahriri için bk. 1176 numaralı rivayet.

1442 İsnadı hasendir.

• Senesinde Abdülaziz b. Muhammed ed-Deraverdi vardır. Saduktur. Başkasının kitabından tahdis eder, hataya düşerdi. Bk. 219.cu rivayet. Ne var ki bu hadisi kuvvetlendiren şahitleri vardır.

• Yine senesinde Abdurrahman b. Humeyd b. Abdurrahman b. Avf vardır. Medinelidir, sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 339).

Tahrîç: Ahmed, Müsned (1/193) – Tirmizi, Menakıb, Bâb Menakıb Abdurrahman b. Avf, 3747 (5/647) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 91 (s. 106) – İbn Hibban, 7002 (15/463). Bunların hepsi, Kuteybe b. Said yoluyla "Bize Abdülaziz b. Muhammed ed-Deraverdi tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu hadis, Abdurrahman b. Humeyd yoluyla babasın-

YÜZ ON İKİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR, ÖMER, OSMAN VE ALİ'NİN (R.ANHUM) HALİFELİĞİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin halife oluşlarının Allah Teâlâ'nın Kitabı, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünneti, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbı ile onlara ihsan üzere tâbi olanların sözlerinde beyanı vardır. Allah'ın kendisine akıl verdiği bir Müslümanın, bu konuda şüpheye düşmesi olur iş değildir.

Kur'an deliline gelirsek; Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Allah içinizden iman edip salih ameller işleyenlere (şunları) vâdetmiştir: Hiç şüphesiz onlardan öncekileri nasıl halifeler kıldıysa, bunları da yeryüzünde halifeler kılacak, kendileri için seçip beğendiği dinlerini kendilerine yerleşik kılıp sağlamlaştıracak (İslami hükümleri tatbik imkânı ve iktidarı sağlayacak) ve onları korkularından sonra güvenliğe çevirip (huzura ulaştıracaktır. Çünkü onlar, yalnızca bana ibadet ederler ve bana hiçbir şeyi ortak koşmazlar."* (Nur, 55)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Vallahi Allah onlara verdiği sözü yerine getirdi; onları Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra halifeler kıldı, onlara beldelerinde dini tatbik imkânı verdi. Fetihler gerçekleştirdiler, malları ganimet aldılar ve küfrün kökünü kuruttular. Onların hilafeti zamanında birçok halk İslam'a girdi. Dinden dönen mürtedleri öldürdüler, kimileri de dine geri döndü. Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) böyle yapmıştı. Onun kılıcı, kıyamete dek mürtedlerin başına inen hak kılıcıdır. Aynı şekilde dördüncü halife, yani Ali b. Ebi Talib (r.a.) da böyledi. Onun kılıcı, kıyamet kopana dek Haricilerin tepesine inen hak kılıcıdır.

Velhasıl; Allah Teâlâ onların halifeliği ile dinini aziz, düşmanlarını da zelil kılmıştır. Müşrikler hoşlanmasa da Allah'ın emri üstün gelmiştir.

Ayrıca halifeler, Müslümanlar için uyacakları şerefli sünnetler ortaya koymuşlardır. Onlar, Muhammed'in (s.a.v.) Ehli Sünnet Ve'l Cemaat olan ümmetinin tümü için bereket idiler.

Bu konuda Nebî'den (s.a.v.) rivayet edilenlere gelelim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Sefine şöyle der: Nebî'yi (s.a.v.) *"Hilafet otuz senedir"* buyururken işittim. Şimdi say; Ebû Bekir iki sene, Ömer on sene, Osman on iki sene ve Ali de altı sene hilafette kaldılar.

Aynı şekilde Ebû Bekre de Nebî'den (s.a.v.) böyle rivayet etmektedir.

Yine şöyle buyurur: *"İmamlar Kureyş'tendir."* Yine şöyle buyurur: *"Benim sünnetime ve hidayet bulmuş raşid halifelerin sünnetlerine uyun! Onlara azı dişlerinizi geçirin!"* Şimdi bu konudaki sünnet ve asarı zikredeceğiz.

dan, o da Said b. Zeyd'den, o da Nebî'den (s.a.v.) senediyle bu şekilde rivayet edilmiştir. İşte bu, ilk hadisten daha sahihtir."

1177. ... Sefine dedi ki: "Nebî'yi (s.a.v.) *"Hilafet otuz senedir"* buyururken işittim. Şimdi say; Ebû Bekir iki sene, Ömer on sene, Osman on iki sene ve Ali de altı sene hilafette kaldılar."

Ali b. Ca'd dedi ki: Hammad b. Seleme'ye "Şimdi say" sözünü Sefine mi söyledi? diye sordum. Dedi ki: "Evet."¹⁴⁴³

1178. ... Said b. Cühmân dedi ki: Sefine'yi şöyle derken işittim: "Rasûlullah (s.a.v.) *"Hilafet ümmetimde otuz senedir"* buyurdu. Biz bunu hesapladık ve gördük ki Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin (r.anhum) hilafetleridir."¹⁴⁴⁴

1179. ... Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Sefine'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hilafet ümmetimde otuz senedir."*

Ravi dedi ki: Bunu saydılar ve böyle olduğunu gördüler.¹⁴⁴⁵

¹⁴⁴³ İsnadı hasendir.

• Senedinde Said b. Cühman el-Eslemi vardır. Künyesi Ebû Hafs'tır, Basralıdır. Saduktur, tek başına rivayet ettiği hadisler vardır. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 234). Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (5/220, 221) – Ali b. Ca'd, Müsned, 3446 – Taberani, Kebir, 13 (1/55) – Hakim, Müstedrek (3/71). Hakim sahih olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bk. İbn Hibban, Sahih, 6934 (15/292 İbn Balaban tertibi ile) – Beğavi, Şerhu's Sünni, 3865 (14/74). Bunların hepsi, Hammad b. Seleme yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Asım, Sünni, 1185 (2/564) – Taberani, Kebir, 136 (1/89), 6443 (7/97) – Ebû Davud, Sünni, Bâb Fi'l Hulefa, 4622 (Avn, 12/399) – Musannif, 1178. Bunların hepsi, Avvam b. Havşeb yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ebû Davud, Sünni, Bâb Fi'l Hulefa, 4622 (Avn, 12/397) – Taberani, Kebir, 6444 (7/97) – İbn Hibban, Sahih, 6657 (15/35) – Hakim, Müstedrek (3/145). Bunların hepsi, Abdulvaris b. Said yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (5/221) – Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 1107 (s. 151) – Tirmizi, Fiten, Bâb Ma Cae Fi'l Hulefa, 2226 (4/503) – Taberani, Kebir, 6442 (7/97). Bunların hepsi, Haşr b. Nebate yoluyla Said b. Cühman'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu, hasen bir hadistir. Bunu, Said b. Cühman'dan birçok kişi rivayet etmiştir. Zaten bu hadisi ancak Said b. Cühman yoluyla biliyoruz." Ayrıca İmam Ahmed de bunu sahih saymıştır. Bk. Hallal, Mesail-i Ahmed (64)

Ayrıca bu hadisin 1180 numaralı rivayette Ebû Bekre'den şahidi vardır. Elbani, Sahiha, 460 (1/198)'de bundan bahsetmiş ve detaylı bir tahririni yapmıştır. Sonrasında Said hadisini hasen sayıp bu iki şahit sebebiyle hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Allah en iyisini bilir.

¹⁴⁴⁴ İsnadı hasendir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹⁴⁴⁵ İsnadı şöyledir:

• Senedinde Amr b. Avn el-Vasiti vardır. Acfa es-Sülemi ailesinin azatlısıdır. Tarih-i Kebir'de (6/361) Buhârî ve Cerh ve Tadil'de (6/252) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememişlerdir. Ayrıca İbn Hibban'da Sikat'ta (8/485) onu zikretmektedir.

• Yine senedinde Said b. Cühman vardır. Bk. 1177.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. İşkab vardır. İbn Hüseyin'dir, saduktur. Bk. 409.cu rivayet.

• Yine senedinde Hüseyim vardır. İbn Beşir'dir. Sikadır, sebtir. Çokça mürsel rivayetlerde bulu-

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ayrıca Sefine hadisinin başka yolları da vardır.

1180. ... Abdurrahman b. Ebi Bekre dedi ki: Bir keresinde Ziyad'la birlikte Muaviye'ye (r.anhumâ) heyet olarak gitmiştik. Yanına girdiğimizde babama "Ey Ebû Bekre! Bize Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğin bir hadis anlat" dedi. Babam dedi ki: Doğrusu ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: *"Hilafet ümmetimde otuz senedir. Ondan sonra ise mülk (krallık) olur."*¹⁴⁴⁶

1181. ... Rebi'a b. Seyf'ten; Şufeyy b. Matî' dedi ki: Abdullah b. Amr b. As'ı (r.anhumâ) şöyle derken işittim: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"İçinizden on iki halife olacaktır. Ebû Bekir es-Siddik, benden sonra azıcık duracak. Arap yurdunun seyyidi övülerek yaşar, şehid olarak ölür."* Bu sırada bir adam "Ey Allah'ın Rasûlü, o kimdir?" diye sordu. Buyurdu ki: *"Ömer b. Hattâb'tır."* Sonra Osman b. Affan'a doğru baktı ve şöyle buyurdu: *"Sana gelince; insanlar senden Allah'ın sana giydirdiği gömleği çıkarmanı isteyecekler. Beni hak ile gönderene yemin olsun ki eğer onu çıkaracak olursan, deve iğne deliğine girene dek cennete giremezsin."*¹⁴⁴⁷

nur, gizli tedlis yapardı. Bk. 115.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayette bulunmuştur ama bir sonraki rivayetin senedinde Yezid b. Harun'la birlikte zikredilmektedir. Ayrıca orada açıkça "haber verdi" demıştır.

Tahriri 1177 numaralı rivayette geçti.

1446 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cüd'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Ebi Bekre vardır. Nufey' b. Haris es-Sekafi'dir. Basralıdır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 337)

• Yine senedinde İbrahim b. Hasen b. Heysem el-Has'ami vardır. Künyesi Ebû İshak el-Massisi el-Miksemi'dir. Sikadır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 79)

Tahrîç: Ebû Davud, Sünne, Bâb Fi'l Hilafe, 4611 (Avn, 12/388) – Ahmed, Müsned (5/44, 50) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1131, 1133, 1135 (2/536) – Beyhaki, Delail (6/342). Bunların hepsi, Hammad b. Seleme yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bu, Sefine hadisi olarak 1177 numaralı rivayette geçmişti. Tahriri için oraya müracaat ediniz.

1447 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Rebi'a b. Seyf el-Meafiri vardır. Saduktur, mülker rivayetleri vardır. Dördüncü tabakadandır.

• Yine senedinde Said b. Ebi Hilal vardır. Saduktur. İmam Ahmed b. Hanbel, onu karıştırmakla vasıflandırmıştır. Bk. 423.cü rivayet.

• Yine senedinde Abdullah b. Salih vardır. Leys'in kâtibidir. Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı. Bk. 4.cü rivayet.

Tahrîç:

• İbn Ebi Asım, Sünne, 1152 (2/548), 1169, 1171 (2/557) – Taberani, Kebir, 12 (1/54), 142 (1/90). Bu ikisi, Abdullah b. Salih yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Hadisin ilk bölümü Cabir b. Semura'dan rivayet edilmiştir. Bk. Buhârî, Ahkam, 51.ci Bâb (13/211) – Müslim, İmare, Bâb: En-Nasu Tebaun Li Kureys, 1821 (3/1452) – Ahmed, Müsned (5/106).

Ravi dedi ki: Derken kavminden bir adam "Bundan bize ne! Biz ancak bize öğüt veresin diye oturduk" dedi. Bunun üzerine Abdullah şöyle cevap verdi: "Şayet beni bıraksaydın, onlar içinde ne olacağını sana tek tek haber ederdim."

1182. ... Rebi'a b. Seyf dedi ki: Bir keresinde Şufeyy el-Asbahi'nin yanındaydık. Derken şöyle dedi: Abdullah b. Amr'ı şöyle derken işittim: "İçinizden on iki halife olacaktır. Ebû Bekir es-Siddîk, ardından azıcık duracak. Arap yurdunun seyyidi övülerek yaşar, şehid olarak ölür." Bunun üzerine "Ey Allah'ın Rasûlü, o kimdir?" diye sordular. Buyurdu ki: "Ömer b. Hattâb'tır." Sonra Osman'a doğru baktı ve şöyle buyurdu: "Ey Osman! Eğer Allah sana bir gömlek giydirir ve insanlar da onu çıkarmanı isterse, sakın onu üzerinden çıkarmal Nefsim elinde olana yemin olsun ki onu çıkaracak olursan, deve iğne deliğine girene dek cenneti göremezsın."¹⁴⁴⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'den (r.anhum) sonra hilafete birçok kişi geldi. Kimisi adaletli oldu ki, onların ecri Allah'a aittir. Kimisi de Allah Teâlâ için gerekli olan hususlarda kusurlu davrandı ve israfa kaçtı. Onların hepsi de Allah Teâlâ'ya gittiler. O, Hakimler Hakimi olandır. Bizler ise isyan olmayan hususlarda -iyi olsun, kötü olsun veya adil olsun, zalim olsun- onları dinleyip itaat etmek, arkalarında namaz kılmak, beraberce cihada çıkıp hacca gitmekle emrolunduk. Onlara karşı çıkmayız ve Allah bir çıkış var edene dek sabrederiz.

Bir adam Hasan-ı Basrî'ye şöyle der: "Ey Ebû Said! Şu emirlerimiz hakkında görüşün nedir?" diye sordu. Hasan-ı Basrî şöyle cevap verdi: "Onlar hakkında konuşmayı ummazdım. Onlar bizim haccımız, gazvelerimiz, ganimetlerin taksimi ve hadlerimizin ikame edilmesi içindir. Vallahi onlara itaat etmek ağır, onlardan ayrılmak ise küfürdür. Allah'ın onlar ile ıslah ettikleri, ifsat ettiklerinden daha çoktur."

Hasan-ı Basrî'ye "Ey Ebû Said! Hudeybiye'de bir Harici ortaya çıktı" denildi. Bunun üzerine şöyle dedi: "O, bir münker görüp ona karşı çıkan ama o gördüğünden daha beter bir münkere düşen miskin ta kendisidir."¹⁴⁴⁹

YÜZ ON ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR ES-SİDDİK'İN (R.A.)

RASÛLULLAH'TAN (S.A.V.) SONRA HALİFE OLUŞU

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki İslam'ın kendisini kuşattığı, Kerim olan Allah'ın kendisine imanı tattırdığı herhangi bir kimse, Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra ancak Ebû Bekir es-Siddîk'in

* Gömleğin çıkarılması meselesinin ise Âişe hadisinden şahidi vardır. Bk. İmam Ahmed, Müsned (6/75, 86, 114, 149) – Tirmizi, Bâb Fi Menakıb Osman, 3705 (5/628). Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir." Ayrıca bk. İbn Mace, Mukaddime, 11.ci Bâb, 112 (1/41)

¹⁴⁴⁸ İsnadı zayıftır.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹⁴⁴⁹ Bu rivayet, 48 numaralı rivayette hasen bir senetle geçmişti.

(r.a.) halife olabileceği konusunda ihtilaf etmez. Müslümanın bundan başka bir şeyi söylemesi asla caiz değildir. Bu konuda, Kerim olan Allah'ın ve Nebî'nin (s.a.v.) özellikle belirtip emrettiği deliller vardır.

Bu delillerden biri, onun erkeklerden ilk Müslüman olan kimse olmasıdır. O, Rasûl'ü (s.a.v.) ilk tasdik eden, ona arkadaş olan, arkadaşlığını iyi yapan, ona malını infak eden, mağarada onun yanında olan, üzerine sekine inen kimsedir. Allah Teâlâ, Nebî (s.a.v.) hakkında Ebû Bekir dışında tüm halkı azarlamış, onu sözü edilen azarlamadan ayrı tutmuştur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Eğer ona yardım etmezseniz, (bilin ki) Allah ona gerçekten yardım etmiştir. Hani o, iki kişiden ikincisi olarak mağarada idi..."* (Tevbe, 40). O, Mekke'de tüm zorluklara onun yanında sabreden ve hicret yolunda ona refakat eden kişidir.

Bir keresinde Nebî (s.a.v.) hastalanmış ve namaza çıkması mümkün olmamıştır. Bunun üzerine Ebû Bekir'in öne geçip insanlara namaz kıldırmasını emretmiştir. Ondan başkasını öne geçirmemiş, hatta kendisi de onun arkasında namaz kılmıştır. Yine bir keresinde Nebî (s.a.v.) Amr b. Avf oğulları arasını uzlaştırmak için çıkmış, Bilal'e *"Eğer gecikirsem Ebû Bekir'i öne geçir de insanlara namaz kıldırın"* buyurmuştur. Yine şöyle buyurmuştur: *"Arkadaşlığı ve malı hususunda bana en çok iyiliği dokunan Ebû Bekir'dir."* İkisi mağarada iken Ebû Bekir'e *"Ey Ebû Bekir! Üçüncüsü Allah olan iki kişi hakkında zannın nedir?"* buyurmuştur. Bunu, Ebû Bekir'in ancak Nebî (s.a.v.) adına üzüldüğünü ve ona ne kadar şefkatli olduğunu bildiğinden söylemiştir.

Tüm bu şerefli ve değerli özellikler, Ebû Bekir'in ondan sonra halife olacağını göstermektedir. Bu konuda hiçbir mü'min şüpheye düşmez. Onun vefatından sonrakine gelirsek; Cübeyr b. Mut'im'in rivayet ettiğine göre bir kadın, Nebî'ye (s.a.v.) gelip onunla bir şey hakkında konuştu. Derken kadına geri gelmesini emretti. Bunun üzerine kadın *"Ey Allah'ın Rasûlü! Acaba seni bulamazsam?"* diye sordu. Buyurdu ki: *"Eğer beni bulamazsan, Ebû Bekir'e git"* Sonra Muhacir ve Ensar, Ebû Bekir'in hakkını ve üstünlüğünü tanıyarak ona biat ettiler. Ali b. Ebi Talib (r.a.) da ona biat edenlerdendir. Hatta kendisi, Beni Haşim'den ona ilk biat eden kimsedir.

Şa'bi, Şakik b. Seleme'den şöyle rivayet eder: Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) öldürülme vaktinde *"Bize halife tayin et"* denildi. Ali dedi ki: *"Halife tayin etmeyeceğim. Şayet Allah bu ümmetin hayrını murâd etmişse, onları en hayırlılarının etrafında birleştirecektir. Tıpkı Nebî'nin (s.a.v.) vefatından sonra onları en hayırlıları etrafında bir araya getirdiği gibi."*

Rivayet olunduğuna göre Ebû Bekir (r.a.) halife olup kendisine biat edildikten sonra ayağa kalkmış, sonrasında Ali b. Ebi Talib de yanında üç kişilik ashâbı ile ona biat etmişlerdir. Derken Ebû Bekir *"Ey insanlar! Ettiğiniz bu biat ile sizi öldürece-*

ğim. Bundan hoşlanmayan var mı?" diye sordu. Ali ise ayağa kalktı ve insanların önüne geçip şöyle dedi: "Hayır vallahi! Ne seni görevden alırsın ne de alınmanı isteriz. Rasûlullah (s.a.v.) seni öne geçirdi. Artık seni kim geri itebilir ki?"

Bir keresinde Abdullah b. Kevâ ile Kays b. Abbâs, Cemel Savaşı dönüşü Ali'nin (r.a.) yanına girdiler ve ona "Acaba yanında Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir ahit var mıdır?" diye sordular. Ali şöyle cevap verdi: "Yanımda Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir ahit olmasına gelince; vallahi yoktur. Şayet yanımda Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir ahit olsaydı, sadece şu elimi bulmuş olsam dahi Temim b. Mürre'nin kardeşini de minberi üzere İbn Hattâb'ı da terk etmezdim. Ne var ki peygamberiniz (s.a.v.) rahmet peygamberidir. O aniden ölmedi de öldürülmedi de. Birkaç gece ve gündüz hastalanmıştı. Bilal yanına gelip ezan okurdu. O da "Ebû Bekir'e emredin de insanlara namaz kıldırırsın" buyururdu. Halbuki benim konumumu bilirdi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedildiğinde durumumuza baktık. Gördük ki namaz, İslam'ın gücü ve dini ayakta tutan şeydi. Bu yüzden dünyamız adına Rasûlullah'ın (s.a.v.) dünyamız adına razı olduğundan razı olduk. Hemen hilafete Ebû Bekir'i geçirdik. Derken Ebû Bekir aramızda kalktı. Sözler bir, emir tek idi. Bizden iki kişi dahi bu konuda ihtilaf etmedi. Bizden tek kişi dahi herhangi birinin şirk üzere olduğuna şahitlik etmedi. Onun beri oluşu gerçeğini gözardı etmedi. Vallahi bana verdiğinde alıyor, gazaya gönderdiğinde gazveye çıkıyordum. Ebû Bekir'in ölümü yaklaştığında yerine Ömer'i (r.a.) tayin etti."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ali (r.a.) daha sonra Ömer'den (r.a.) bahsetmiş; onun fazilet ve şerefini zikretmiş, ona yapılan biat ile onun biatten razı oluşunu ve onu dinleyip itaat ettiğini anlatmıştır. İlerleyen sayfalarda Ali'nin hepsi hakkında neler dediğini aktaracağız inşallah. Ali (r.a.) doğru söylemiştir. Hasan-ı Basrî'den rivayet edildiğine göre Ali dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Bekir'i (r.a.) öne geçirdi de insanlara namaz kıldırıldı. Halbuki benim konumumu bilirdi. O sıra uzakta veya hasta değildim. Şayet beni öne geçirmek isteseydi, kesinlikle bunu yapardı. Bu yüzden dünyamız adına Rasûlullah'ın (s.a.v.) dünyamız adına razı olduğundan razı olduk."

Abduhayr şöyle demiştir: Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) şöyle derken işittim: "Allah Teâlâ nebisi'nin (s.a.v.) ruhunu, herhangi bir peygamberin ruhunun kabzedildiği en hayırlı şey üzere kabzetti." Abduhayr dedi ki: Peşinden ona senada bulundu ve sözlerine şöyle devam etti: "Sonra Ebû Bekir (r.a.) hilafete geçti. Rasûlullah'ın (s.a.v.) yaptıklarını ve sünnetini uyguladı. Sonra Ebû Bekir'in ruhu, herhangi birinin ruhunun kabzedildiği en hayırlı şey üzere kabzedildi. Sonra Ömer (r.a.) hilafete geçti. O da ikisinin yaptıkları ile sünnetlerini uyguladı. Sonra herhangi birinin ruhunun kabzedildiği en hayırlı şey üzere kabzedildi. Kendisi bu ümmetin Ebû Bekir'den sonra en hayırlı kişisiydi."

Ali (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) geçti. Ebû Bekir ikinci, Ömer de üçüncü oldu." Kendisi bu sözüyle Rasûlullah'ın (s.a.v.) fazilette geçişini, sonrasında Ebû Bekir'in faziletini ve Ebû Bekir'den sonra Ömer'in faziletini kastetmektedir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bunlar ile Ali'den (r.a.) rivayet edilen tüm bu şeyler, Ebû Bekir ve Ömer'in (r.anhumâ) anlattığımız faziletlerini göstermektedir. Birazdan Ali'nin sözlerinden o Ebû Bekir ile Ömer'in faziletleri ile alakalı Kerim olan Allah'ın kendisi ile mü'minlerin gözlerini aydın kılacağı, münâfıkların gözlerini döndüreceği ve hak yoldan ayrılıp şeytanın yollarını izleyen, şeytanın kendilerine galip geldiği, azgınlıkları içerisinde bir o yana bir bu yana gidip gelen tüm rafızı ve nasibileri hor-hakir kılacak rivayetleri zikredeceğiz.

YÜZ ON DÖRDÜNCÜ BÂB: BU DEDİKLERİMİZE DELALET EDEN RİVAYETLER

1183. ... Muhammed b. Cübeyr b. Mut'im'den, o babasından; dedi ki: Bir kadın, Nebî'ye (s.a.v.) gelip onunla bir şey hakkında konuştu. Kadına geri gelmesini emretti. Bunun üzerine kadın "Acaba seni bulamazsam?" diye sordu. Bununla ölmesi durumunu kastediyordu. Buyurdu ki: *"Eğer beni bulamazsan Ebû Bekir'e git."*¹⁴⁵⁰

1184. ... Cübeyr b. Mut'im'den: Bir kadın, Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi ve onunla bir şey hakkında konuştu. Derken ona bir emir verdi. Bunun üzerine kadın "Ey Allah'ın Rasûlü, şayet geldiğimde seni bulmazsam?" diye sordu. Bununla üstü kapalı bir şekilde ölümü kastediyordu. Buyurdu ki: *"Eğer beni bulamazsan Ebû Bekir'e git."*¹⁴⁵¹

1185. ... İbn Ebi Müleyke dedi ki: Bir adam, Ebû Bekir'e (r.a.) "Ey Allah'ın halifesi!" dedi. Ebû Bekir ise "Ben Allah'ın halifesi değil, Rasûlullah'ın (s.a.v.) halifesiyim" diye karşılık verdi.¹⁴⁵²

1450 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muhammed b. Osman vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederd. Bk. 648.ci rivayet. Tahripte de görüleceği üzere bir sonraki hadiste Yezid b. Harun ile birçok sika ravi kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: Buhârî, Fezailu's Sahâbe, Nebî'nin (s.a.v.) "Şayet birini yakın dost edinecek olsaydım..." Sözü, 3659 (7/22), Ahkam, 7220 (13/218), 7360 (13/342) – Müslim, Fezailu Ebi Bekr, 2386 (4/1856) – Tayalisi, Müsned, 944 (s. 127) – Ahmed, Müsned (4/82, 83) – Tirmizi, 3686 (5/615) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1151 (2/547). Bunların hepsi, İbrahim b. Sa'd'dan birkaç yolla rivayet etmişlerdir.

1451 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1452 İsnadı inkıta sebebiyle zayıftır.

• Çünkü İbn Ebi Müleyke, Ebû Bekir'den işitmemiştir.

• Yine senesinde Muhammed b. Hamid b. Hibban er-Razi vardır. Hafızdır, zayıftır. İbn Main onun hakkında iyi düşünürdü. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 475). Bununla birlikte kendisi se-

1186. ... İbn Ebi Müleyke'den; Ebû Bekir'e (r.a.) "Ey Allah'ın halifesi!" denildi. O da "Ben Muhammed'in (s.a.v.) halifesiyim ve ben bundan razıyım" diye karşılık verdi. Yani bununla kendisine "Ey Allah Teâlâ'nın halifesi!" denilmesini kerih gördüğünü göstermiştir.¹⁴⁵³

1187. ... Abdullah b. Cafer et-Tayyar (r.a.) dedi ki: "Ebû Bekir (r.a.) bizim yöneticimiz oldu. Kendisi bize en çok rahmet eden, şefkat gösteren en hayırlı halifeydi."¹⁴⁵⁴

1188. ... Şakik b. Seleme dedi ki: Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) "Bize halife tayin et" denildi. Ali dedi ki: "Halife tayin etmeyeceğim. Şayet Allah bu ümmetin hayrını murâd etmişse, onları en hayırlılarının etrafında birleştirecektir. Tıpkı Nebî'nin (s.a.v.) vefatından sonra onları en hayırlıları etrafında bir araya getirdiği gibi."¹⁴⁵⁵

nette Ammar b. Hasen el-Hilali ile birlikte zikredilmiştir. Künyesi Ebû'l Hasen er-Razi'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 407)

• Yine senesinde Yahya b. Vazih vardır. Ensar azatlısıdır. Künyesi Ebû Tümeyle el-Mervezi olup künyesi ile meşhurdur. Sikadır, dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 598). Yahya b. Zekeriya, bir sonraki hadiste kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: Ahmed, Müsned (1/10) – İbn Sa'd, Tabakat (3/183) – Hallal, Sünne, 334 (1/274). Bunların hepsi, Veki yoluyla Nafi'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁴⁵³ İsnadı bir önceki gibidir.

• Senesinde Vecd el-Beğavi vardır. Ahmed b. Münî'dir. Sikadır, hafızdır. Bk. 211.ci rivayet. Ayrıca 1252 numaralı rivayette ismi açıkça geçmektedir. O, annesinin babasıdır

• Yine senesinde Yahya b. Zekeriya vardır. Sikadır, mütkindir. Bk. 416.cı rivayet.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁴⁵⁴ İsnadı hasendir.

• Senesinde Cafer b. Muhammed es-Sadık vardır. Saduktur. Bk. 84.cü rivayet.

• Yine senesinde Yahya b. Süleym et-Taifi vardır. Saduk olmakla birlikte kötü hafızalıdır. Bk. 258. ci rivayet. Ne var ki bunu Humeydi, Yahya'dan rivayet etmektedir. Bk. Lalekai, 2459 (7/1299). Humeydi'nin ondan yaptığı rivayet sahihtir.

Tahric:

• Beğavi, Mucemu's Sahâbe (s. 326). Züheyr b. Muhammed yoluyla "Bize Yahya tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 699 (1/439). Muhammed b. Kudame yoluyla "Bize Yahya b. Süleym tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Lalekai, 2459 (7/1299). Humeydi yoluyla Yahya b. Süleym'den bu şekilde...

• Hakim, Müstedrek (3/79). İbrahim b. Münzir el-Hizami yoluyla "Bize Yahya b. Süleym tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Hakim senedinin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine müvafakat etmiştir.

¹⁴⁵⁵ İsnadı zayıftır.

• Senesinde Şuayb b. Meymun el-Vasiti vardır. Bezur'un arkadaşıdır. Zayıftır, âbiddir, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 267) – Tehzib (4/357)

• Yine senesinde Ebû Cenab vardır. Yahya b. Ebi Hayye el-Kelbi'dir. Künyesi ile meşhurdur. Âlimler, çokça tedlis yaptığından dolayı onu zayıf saymışlardır. Ne var ki burada Husayn b. Abdurrahman ile birlikte zikredilmiştir. Kendisi sikadır ama son dönemlerinde hafızası bozulmuştur. Bk. 78.ci rivayet.

• Yine senesinde Eyyûb b. Mansur ez-Zab'i vardır. Galiba Kufeli olandır. Ebû Davud kendisinden rivayette bulunurdu. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 119) – Tehzib (1/412) – Mizan (1/294)

1189. ... Amr b. Süfyan dedi ki: Cemel günü Ali b. Ebi Talib (r.a.) bize hutbe verdi. Dedi ki: "Emirlik, Rasûlullah (s.a.v.) tarafından bize emredilen bir şey değildi ki onun emrine tâbi olalım. Biz bunu kendi kendimize karar verdik. Derken Ebû Bekir (r.a.) halife seçildi. Dini ikame etti, dosdoğru yürüdü. Sonra Ömer halife seçildi. O da dini ikame etti, dosdoğru yürüdü."¹⁴⁵⁶

1190. ... Ebû'l Haccaf'tan rivayet olunduğuna göre Ebû Bekir (r.a.) halife olup kendisine biat edildikten sonra ayağa kalkmış, sonrasında Ali b. Ebi Talib de yanında üç kişilik ashâbı ile ona biat etmişlerdir. Derken Ebû Bekir "Ey insanlar! Ettiğiniz bu biat ile sizi öldüreceğim. Bundan hoşlanmayan var mı?" diye sordu. Ali ise ayağa kalktı ve insanların önüne geçip şöyle dedi: "Hayır vallahi! Ne seni görevden alırsın ne de alınmanı isteriz. Rasûlullah (s.a.v.) seni öne geçirdi. Artık seni kim geri itebilir ki?"¹⁴⁵⁷

Tahric: İbn Ebi Asım, Sünne, 1158 (2/551) – Hakim, Müstedrek (3/79) – Bezzar, Müsned (260 Zevaid) – Beyhaki, Delail, (7/223). Bunların hepsi, Şuayb b. Meymun yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Elbani hadisi zayıf saymakla birlikte baş tarafının sahih şahitleri olduğunu belirtmiştir. Bk. Fî Zilali'l Cenneh (2/552)

1456 İsnadı şöyledir:

- Senesinde Amr b. Süfyan vardır. Buhârî, Tarih'te (6/334) kendisinden bahsetmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban da Sikat'ta (5/183) onu zikretmiştir.
- Yine senesinde Kufeli Musavir el-Verrak vardır. Saduktur, yedinci tabakadandır. Bk. 527.ci rivayet.
- Yine senesinde Eyyûb b. Muhammed vardır. Bk. 186.cı rivayet.

Tahric:

- Buhârî, Tarih-i Kebir (6/334) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1336 (2/570). Bu ikisi, Esved yoluyla Said b. Amr b. Süfyan'dan, o babasından, o da Ali'den senediyle rivayet etmişlerdir. Hafız, Tehzib'de (8/407) bunu Müsavir yoluyla Amr'dan ve birkaç yolla Amr'dan bu şekilde rivayet etmiştir.
- İmam Ahmed, Müsned (1/114) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 2327, 1333 – Mervezi, Kitabu'l Fiten, 197 (1/86 Semir ez-Zühri tahkiki ile). Bunların hepsi, Abdurrezzak yoluyla Süfyan'dan, o Esved b. Kays'tan, o adamın birinden, o da Ali'den senediyle rivayet etmişlerdir.
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1329 (2/567). Esved b. Kays el-Abdi yoluyla babasından "Ali'nin hutbesine tanık oldum..." şeklinde...
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1334 (2/569) – Beyhaki, Delail (7/223). Bu ikisi, Esved yoluyla Amr'dan, o da Süfyan'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1457 İsnadı zayıftır.

- Senesinde Ebû'l Haccaf vardır. Davud b. Ebi Avf Süveyd'dir. Temim azatlısıdır. Künyesi ile meşhurdur. Saduktur, Şiidir, hata etmiştir. Bk. Takrib (s. 199). Kendisi Ebû Bekir'den işitmemiştir.
- Yine senesinde Haşim el-Berid vardır. Künyesi Ebû Ali'dir, Kufelidir. Sikadır ama Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 570)
- Yine senesinde Haşim'in oğlu Ali vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Bk. 335.ci rivayet.
- Yine senesinde Muhammed b. Muaviye vardır. İbn Malic el-Enmatî'dir. Künyesi Ebû Cafer'dir, Bağdatlıdır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 507) – Tehzib (9/463) – Sikat (9/116)

1191. ... Ebû'l Haccâf dedi ki: Ebû Bekir (r.a.) üç gün insanların içine çıkmadı. Her gün onlara bakıp "Ey insanlar! Ettiğiniz bu biat ile sizi öldüreceğim. Artık dilerseniz biat edin" diyordu. Ali b. Ebi Talib de ayağa kalkıp "Hayır vallahi! Ne seni görevden alırız ne de alınmanı isteriz. Rasûlullah (s.a.v.) seni öne geçirdi. Artık seni kim geri itebilir ki?" diye karşılık vermektedir.¹⁴⁵⁸

1192. ... Nezzal b. Sebura el-Hilali dedi ki: Bir gün, Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'i mutlu olarak gördük. Ona dedik ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Bize arkadaşlarından anlat"

Ali (r.a.):

- Rasûlullah'ın (s.a.v.) tüm ashâbı benim de arkadaşlarımdır.

Biz:

- Bize yakın arkadaşlarından bahset.

- Rasûlullah'ın (s.a.v.) yakın arkadaşı kimse, o benim de yakın arkadaşımıdır.

- Bize Ebû Bekir'i anlat.

- O adam, Allah Teâlâ'nın Cibril (a.s.) ve Muhammed'in (s.a.v.) dilleri üzere Siddîk diye isimlendirdiği bir kişidir. Kendisi Rasûlullah'ın (s.a.v.) halifesi idi. Dünyamız adına ondan razı oldu. Bu yüzden biz de dünyamız adına ondan razı olduk..." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁴⁵⁹

Tahric:

- İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 101 (1/131). Ali b. Haşim'den bu şekilde...
- Hallal, Sünne, 372 (1/304). Telid yoluyla Ebû'l Haccâf'tan bu şekilde... Ayrıca Kindi, bunu İbn Neccar'a da nispet etmektedir. Bk. Kenzu'l Ummal (5/654)

1458 İsnadı zayıftır.

- Senedindeki Ebû'l Haccâf ile Ebû Bekir arasında daha önce de belirtildiği üzere inkıta vardır.
- Yine senedinde Telid b. İsmail el-Kufi el-A'rac vardır. Rafizidir. Zayıftır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 130)
- Yine senedinde Muhammed b. Harun el-Fellas el-Mahrami vardır. Bağdatlıdır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Sika hafızlardandır." Bk. Cerh ve Tadil (8/118)

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1459 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ala b. Hilal b. Ömer el-Bahili vardır. Künyesi Ebû Muhammed er-Rakki'dir. Kendisinde zayıflık bulunmaktadır. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 436)
- Yine senedinde Dahhak b. Müzahim vardır. Saduktur. Çokça teclis yapardı. Burada da muan'an olarak rivayette bulunmuştur. Bk. 302.ci rivayet.
- Yine senedinde Nezzal b. Sebura el-Hilali vardır. Kufelidir, sikadır, ikinci tabakadandır. Sahâbe olduğu da söylenmiştir. Bk. Takrib (s. 560)
- Yine senedinde Hilal b. Ala b. Hilal er-Rakki vardır. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 576)

Tahric:

- Hakim, Müstedrek (3/62). Hilal b. Ala'dan son cümle olmaksızın bu şekilde... Zehebi, Telhis'te şöyle der: "Hilal b. Ala'nın hadisleri münkerdir."
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 2455 (5/1294). Hilal b. Ala'dan bu şekilde...

1193. ... Hasan-ı Basrî'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Bekir'i (r.a.) öne geçirdi de insanlara namaz kıldırdı. Halbuki benim konumumu bilirdi. O sıra uzakta veya hasta değildim. Şayet beni öne geçirmek isteseydi, kesinlikle bunu yapardı. Bu yüzden dünyamız adına Rasûlullah'ın (s.a.v.) dünyamız adına razı olduğundan razı olduk."¹⁴⁶⁰

1194. ... Hasan-ı Basrî dedi ki: Bir keresinde Abdullah b. Kevâ ile Kays b. Abbad, Cemel Savaşı bittikten sonra Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) yanına girdiler. Dediler ki: "Şu yaptığından bize haber ver; ümmetin ayrılıp davetin bölündüğünü gördüğünde böyle yapmaya en fazla hak sahibi olarak kendini gördüğün bir görüş müdür? Eğer senin görüşünse, senin görüşüne icabet ederiz. Yok eğer Rasûlullah'ın (s.a.v.) sana bir emri ise, sen Rasûlullah (s.a.v.) hakkında güvenilen birisin." Ali burada şehadet getirdi. Zira o topluluk, bir şey konuşacakları vakit şehadet getirirlerdi. Peşinden şöyle dedi: "Yanımda Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir ahit olmasına gelince; valahi yoktur. Şayet yanımda Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir ahit olsaydı, sadece şu elimi bulmuş olsam dahi Temim b. Mürre'nin kardeşini de minberi üzere İbn Hattâb'ı da terk etmezdim. Ne var ki peygamberiniz (s.a.v.) rahmet peygamberidir. O aniden ölmedi de öldürülmedi de. Birkaç gece ve gündüz hastalanmıştı. Bilal yanına gelip ezan okurdu. O da "Ebû Bekir'e emredin de insanlara namaz kıldırın" buyururdu. Halbuki benim konumumu bilirdi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedildiğinde durumumuza baktık. Gördük ki namaz, İslam'ın gücü ve dini ayakta tutan şeydi. Bu yüzden dünyamız adına Rasûlullah'ın (s.a.v.) dünyamız adına razı olduğundan razı olduk. Hemen hilafete Ebû Bekir'i geçirdik. Derken Ebû Bekir aramızda kalktı. Sözler bir, emir tek idi. Bizden iki kişi dahi bu konuda ihtilaf etmedi. Bizden tek kişi dahi herhangi birinin şirk üzere olduğuna şahitlik etmedi. Onun beri oluşu gerçeğini gözardı etmedi. Vallahi bana verdiğinde alıyor, gazaya gönderdiğinde gazveye çıkıyordum. Ebû Bekir'in ölümü yaklaştığında yerine Ömer'i (r.a.) tayin

1460 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Ebû Bekir el-Hüzeli vardır. İsmi Sülma b. Abdullah olduğunu söylenir. Ravh olduğu da söylenmiştir. Kıssacıdır, hadisleri terk olunmuştur. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 625)

• Yine senedinde Muhammed b. Halid vardır. İbn Abdullah b. Abdurrahman et-Tahhan et-Vasîti'dir. Zayıftır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 476)

• Yine senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Kadılık görevine geldikten sonra hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. 147.ci rivayet.

• Yine senedinde İbrahim b. Fehd vardır. İbn Hakim el-Basri'dir. İbn Adiyy dedi ki: "Hadisleri münkerdir. Aşırı zayıftır. İbn Said, bize ondan rivayette bulunduğunda zayıflığından ötürü onu dedesine nispet ederdi." Berze'i dedi ki: "Ondan daha yalancısını görmedim." Bk. Tabakatu'l Muhaddisin (293) – Lisanu'l Mizan (1/91) – İbn Arabi, Mucem (2/302)

Tahriç: İbn Sa'd, Tabakat (3/183) – Hallal, Sünne, 333 (1/273) – Belazuri, Ensabu'l Eşraf (1/558). Bunların hepsi, Ebû Bekir el-Hüzeli yoluyla Hasan-ı Basrî'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Suyuti, bunu buradakinden daha uzun olarak İbn Asakir'e de nispet eder. Bk. Tarihu'l Hulefa (s. 177). Ayrıca bk. İstiab (3/971) – Safve (1/257) – Usdu'l Gaye (3/221)

etti. Derken Ömer de aramızda kalktı. Sözler bir, emir tek idi. Bizden iki kişi dahi bu konuda ihtilaf etmedi. Bizden tek kişi dahi herhangi birinin şirk üzere olduğuna şahitlik etmedi. Onun beri oluşu gerçeğini gözardı etmedi. Vallahi bana verdiğinde eğer bir halife tayin eder de o da kötülük işlerse, bunu kabrinde Ömer'i bulaca-Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından altı kişi ayırdı. O sıra aramızda Abdurrahman b. Avf da vardı. Abdurrahman "Kendi hakkımı Allah ve O'nun Rasûlü için bırakmamı uygun görür müsünüz?" dedi ve bizden emir seçilecek kişi için dinlenip itaat edil-kendi durumuma baktım. Gördüm ki itaatim biatimi geçmiş. Bir de ne göreyim; boynumda Osman için bir misak var. Bu yüzden Osman'a (r.a.) itaat ile tâbi oldum ve onun hakkını eda ettim."¹⁴⁶¹

1195. ... Süveyd b. Gafle dedi ki: İnsanlar Ebû Bekir es-Sıddîk'a (r.a.) biat ettiklerinde hutbe vermek için ayağa kalktı. Allah'a hamd etti ve O'na senalarda bulundu. Sonra şöyle dedi: "Ey insanlar! Size Allah'ı hatırlatırım. Her kim bana ettiğî biate pişmansa hemen iki ayağının üzerinde kalkıversin." Bunun üzerine insanlar, başlarından aşağı kaynar sular dökülmüş gibi başlarını öne eğdiler. Derken Ali b. Ebi Talib, yanında kılıcı ile ona doğru ayağa kalktı. Ona yaklaştı ve bir ayağını basamağa koyup şöyle dedi: "Hayır vallahi! Ne seni görevden alırız ne de alınmanı isteriz. Rasûlullah (s.a.v.) seni öne geçirdi. Artık seni kim geri itebilir ki?"¹⁴⁶²

1196. ... Süveyd b. Gafle dedi ki: Bir keresinde Şia'dan bir grubun yanından geçtim. Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ) hakkında ileri geri konuşuyor, onlara

¹⁴⁶¹ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde biraz önce zikredilen Ebû Bekir el-Hüzeli vardır. Hadisleri terk olunmuştur.
  - Yine senedinde Hüseyin b. Arefe vardır. Saduktur. Bk. 267.ci rivayet.
  - Yine senedinde Ebû Muaviye ez-Zarîr vardır. Saduktur, A'meş'in hadislerinde insanların en hafız olanıdır. Diğerlerinden yaptığı rivayetlerde ise vehmederdi. Bk. 292.ci rivayet.
- Tahriç:** Hallal, Sünne, 349 (Muhtasar olarak 1/282). Veki yoluyla Ebû Bekir el-Hüzeli'den bu şekilde... Bunu Kindi, İshak b. Rahuyeh'e de nispet etmektedir. Bk. Kenzu'l Ummal, 1365 (11/328). Ayrıca Suyuti Tarihu'l Hulefa'da (s. 177) bunu Hasan'dan rivayet olarak İbn Asakir'e de nispet etmiştir.

¹⁴⁶² İsnadı uydurmadır.

- Senedinde Süleyman b. Amr en-Nehai vardır. Çok yalancıdır. İmam Ahmed dedi ki: "Yalan hadisler uydururdu." Bk. Cerh ve Tadil (4/132) – Tarih-i Bağdat (9/15)
  - Yine senedinde Süleyman b. Hakem vardır. Ebû Avane el-Kelbi'dir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Yine senedinde Süleyman b. Hakem vardır. Ebû Avane el-Kelbi'dir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Hadisleri terk olun." Yahya b. Main onun hakkında 'Hiçbir şey değildir' demiştir." Nesai dedi ki: "Hadisleri terk olun." Nüfeili dedi ki: "Herhangi bir beis yoktur." Bk. Sikat (8/275) – Cerh ve Tadil (4/107) – Tarih-i Bağdat (9/29)
  - Ahmed b. Abdullah b. Ziyad et-Tusteri vardır. Hatib, Tarih'te (4/218) onu zikretmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir.
- Tahrici 1190 numaralı rivayette geçti.

eksiklik nispet ediyorlardı. Derken Ali b. Ebi Talib'in yanına girdim. Ona dedim ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Ashâbından bir grubun yanından geçtim. Ebû Bekir ve Ömer'i onlarda olmayan vasıflarla zikrediyorlardı. Şayet onlar, kendilerinin açıkça söylediklerini senin içinde sakladığını düşünmeselerdi, buna cüret edemezlerdi." Ali (r.a.) dedi ki: "Allah'a sığınırım! İçimde onlar için temenni ettiğimden başkasını gizlemekten Allah'a sığınırım! Onlara içinde sadece güzellik ve iyilik besleyen dışındakilere Allah lanet etsin! Rasûlullah'ın (s.a.v.) iki kardeşi, iki arkadaşı ve iki veziridir onlar. Allah onlara rahmet eylesin." Sonra gözleri yaşla dolu ağlayarak ayağa kalktı. Elimi tuttu ve mescide girdik. Minbere çıktı ve sakalını tutarak oturdu, iyice yerleşti. Sakalına bakıyordu; bembeyaz olmuştu. Tâ ki insanlar toplandılar. Sonra ayağa kalktı, şehadet getirdi ve şu kısa ama derin etkisi olan hutbeyi verdi: "Bazı topluluklara ne oluyor ki Kureş'in iki seyyidi ve Müslümanların iki babasını benim münezzehten ve beri olduğum şekilde zikrediyorlar? Onlar hakkında ileri geri konuşmaları cezalandıracağım. Tohumu yaran ve ruhu yaratan kimseye yemin ederim ki o ikisini ancak takvalı bir mü'min sever, onlara ancak kötü bir günahkâr kin güder. O ikisi, Rasûlullah'a (s.a.v.) doğruluk ve vefa ile arkadaşlık ettiler. Emreder, yasaklar, hükmeder ve cezalandırırlardı. Yaptıkları şeylerde asla Rasûlullah'ın (s.a.v.) görüşünü geçmezlerdi. Zaten Rasûlullah (s.a.v.) de ancak o ikisinin görüşünü görüş sayardı. O ikisini sevdiği gibi kimseyi sevmezdi. Rasûlullah (s.a.v.) şu dünyadan göçüp gittiğinde o ikisinden razıydı. Mü'minler de onlardan razıdılar. Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Bekir'e mü'minlere namaz kıldırmasını emretti, o da daha Rasûlullah (s.a.v.) hayatta iken yedi gün boyunca insanlara namaz kıldırdı. Allah Teâlâ peygamberinin ruhunu kabzettiğinde, onun için katındakini seçti; mü'minler onu yönetime getirdiler ve zekatı da ona havale ettiler. Çünkü namaz ile zekat birliktedir. Sonra hoşnutsuzluk göstermeksizin boyun eğerek biati ona verdiler. Ben, Abdülmuttalib oğulları'ndan ilk ona biat eden kişiydim. Halbuki o, bundan hoşlanmaz, bizden birinin seçilmesini isterdi. Allah'a yemin olsun ki o, kalanlar içinde en hayırlı olanıydı. O; onların en şefkatlisi, en zekisi, en takvalısı, yaşı en büyük olanı ve İslam'da en öne geçeniydi. Rasûlullah (s.a.v.) onu merhamet ve şefkatte Mikail'e, affedicilik ve ağırbaşlılıkta İbrahim'e benzetmişti. Aramızda Rasûlullah'ın (s.a.v.) uygulamalarını tatbik etmişti. Sonra Ömer başa geçti. Müslümanlar durum değerlendirmesi yaptılar; kimileri ondan razı oldu, kimileri ise hoşlanmadı. Ben, razı olan kimselerdendim. Ömer, kendisinden hoşlanmayan kimseler dahi ondan razı olana dek dünyadan ayrılmadı. Yönetimi, Rasûlullah (s.a.v.) ile arkadaşının usulü üzere devam ettirdi. Tıpkı yavrunun annesinin peşinden gitmesi gibi o ikisinin izinden ayrılmadı. Allah'a yemin olsun ki zayıflara şefkatli, mü'minlere yardımcı, zalime karşı mazlumun destekçisi idi. Allah yolunda kınayıcıların kınaması onu alıkoyamazdı. Sonra Allah, hakkı onun dili üzere kıldı, doğruluğu onun şanından eyledi. Öyle ki bizler bir meleğin onun dili ile konuştuğunu zannederdik. Allah onun Müslüman

olması ile İslam'a izzet verdi, hicretini dinin gücü eyledi. Allah münâfıkların kalbine onun korkusunu, mü'minlerin kalbine de onun sevgisini attı. Rasûlullah (s.a.v.) onu Cibril'e (a.s.) benzetmişti. Düşmana karşı sert ve kaba davranırdı..."

Ali (r.a.) sözlerini şöyle tamamladı: "Artık kim şu günden sonra onlar hakkın-da ileri geri konuşursa, kesinlikle ona iftira atanın cezası verilecektir. Kulak verin! Bu ümmetin peygamberinden sonra en hayırlıları Ebû Bekir ve Ömer'dir. Sonra en hayırlı kimdir en iyisini Allah bilir. Şu sözümü söylüyorum. Allah beni ve sizi bağışlasın."¹⁴⁶³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu konuyla alakalı bir de Ebû Bekir'in (r.a.) vefatı zikredilir. Allah Teâlâ onun ruhunu kabzedtiğinde tıpkı Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhunun kabzedildiği günkü gibi Medine'yi üzüntü ve gözyaşı kapladı. Derken Ali b. Ebi Talib (r.a.) gözleri yaşlı koşarak geliverdi. Ebû Bekir'in içinde olduğu evin kapısında durdu. Ebû Bekir ölmüş, üzeri örtülmüştü. Ali dedi ki: "Allah sana rahmet etsin ey Ebû Bekir! Rasûlullah'ın (s.a.v.) yakın arkadaşı, samimi dostu, onun rahatlama yeri, güvendiği, sırdaşı ve istişare ettiği kimsesi idin. Şu toplumun ilk İslam'a gireni, imanı en halis ve kesin inancı en sağlam olanıydın. Allah'tan en çok korkanı, Allah Teâlâ'nın dininde en zengini, Rasûlullah'ı (s.a.v.) en çok çevreleyen, ashâbının en çok güvendiği, ona en güzel arkadaşlık edeni, menkıbeleri ve öne geçen faziletleri en çok olan kimse idin. Sen onların en yüksek derece ve en yakın vesileye sahip olanıydın. Rasûlullah'a (s.a.v.) yol/gidişat, rahmet ve fazilet olarak en çok benzeyeniydın. Onun nazarında konumu en şerefli, en keremli, en güvenilir kimseydin. Allah İslam adına sana hayırla karşılık versin. Sen onun yanında kulak ve göz gibiydin. İnsanlar onu yalanladıklarında sen Rasûlullah'ı (s.a.v.) tasdik etmiştin. Allah Teâlâ indirdiği kitapta seni Sıddîk diye isimlendirdi. Kitabı'nda şöyle buyurur: "Her kim bir sıdk ile gelir ve onu tasdik ederse..." (Zümer, 33). Bu Ebû Bekir'dir. Sen insanlar kötü durumlarda kenara çekilip oturduklarında onunla oldun. Sıkıntı anlarında en değerli arkadaşlığı yaptın. Sen onun mağara-daki arkadaşısın, üzerine sekine inen kişisin. Hicrette onun yol arkadaşısın. Allah Teâlâ'nın dininde onun halifesisin. İnsanlar dinden dönüp mürted olduklarında en güzel halifeliği uyguladın. Hiçbir peygamber halifesinin yapamadığı şekilde dini emirleri uyguladın. Onun ashâbı gevşediklerinde sen ayağa kalktın, boynunu bük-tüklerinde dimdik durdun, zayıfladıklarında kuvvetli davrandın. Sen Rasûlullah'ın (s.a.v.) yoluna bağlı kaldın. Sen gerçek bir halife idin. Münâfıkların iddiası ile çe-

¹⁴⁶³ İsnadı çok zayıftır.

- Senesinde Hasen b. Umara vardır. Terk olunmuştur. Bk. 1134.cü rivayet.
- Yine senesinde Kesir b. Mervan el-Filistini vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 1190.
- cı rivayet.

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 4456 (6/1295). Ali b. Muhammed b. Ahmed b. Yezid er-Reyhani senediyle bu şekl-yoluyla "Bize babam haber verdi, dedi ki: Bize Hasen b. Umara tahdis etti..." senediyle bu şekl-de... Ayrıca İbn Cevzi, bunu Ömer'in menkıbelerinde zikretmektedir. Bk. (s. 38)

kişme yaşamadın. Kâfirler al aşağı edildi, hasetçiler kızdırıldı, fasıklar yoldan uzaklaştırıldı, azgınlar öfkelenendirildi. Onlar kaybolup gittiklerinde sen dini uyguladın..." Ravi daha sonra devamını zikretti.

Ali (r.a.) daha sonra şöyle demiştir: "Allah'ın hükmüne razı, emrine teslim olduk. Vallahi Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra Müslümanlara böylesi bir musibet ebediyen gelmeyecek..." Ravi daha sonra devamını zikretti. Bizler bunu kitabımızın başka bir bölümünde tamamen nakledeceğiz.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Her kim Ali b. Ebi Talib (r.a.) hakkında onun Ebû Bekir'in hilafeti, fazileti, ona ettiği biat, desteği vs. bizim aktardığımız şeylerden başkasını söylerse, ona iftira atmış ve doğru yoldan çıkmış Rafizi mezhebine tâbi olmuş olur.

Eğer biri şöyle derse: Rivayet edildiğine göre Ali b. Ebi Talib (r.a.) Ebû Bekir'e (r.a.) birkaç ay biat etmemiş, daha sonra biat etmiştir.¹⁴⁶⁴

Şöyle cevap verilir: Şüphesiz ki Ali b. Ebi Talib (r.a.), Allah Teâlâ'nın kendisine akıl verdiği kimselerin nazarında kadri yüce ve Rafizilerin haksızca nispet ettiklerinden daha doğru görüşlüdür. Onların Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'e nispet ettikleri şeyler üzerinde birçok husus vardır. Şayet bu kimse söylediği sözlerin farkına varsaydı, susmasının bununla hüccet getirmekten daha evla olduğunu bilirdi. Ali'den (r.a.) Ebû Bekir'in halife oluşuna rıza ve teslimden başka bir şey rivayet edildiği bilinmemektedir. Aynı şekilde Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehli beyti de Ebû Bekir'in hilafetine ve faziletine şahitlik etmektedirler.

1197. ... Abdullah b. Cafer et-Tayyar (r.a.) dedi ki: "Ebû Bekir (r.a.) bizim yöneticimiz oldu. Kendisi bize en çok rahmet eden, şefkat gösteren en hayırlı halifeydi."¹⁴⁶⁵

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şayet birisi çıkıp "Ömer (r.a.) 'Ebû Bekir'in hilafeti beklenmeyen bir olaydır. Allah şerrinden korusun' demiştir" derse, **ona şöyle cevap verilir:** Eğer akıllı kimselerden isen, bunun Ebû Bekir'e (r.a.) yapılan biat için bir methiye olduğunu anlarsın. Ey cahil! Bu asla bir kınama veya hoşnutsuzluk değildir.

1464 Bununla Buhârî ile Müslim'de geçen şu rivayete işaret etmektedir: "Ali (r.a.) Ebû Bekir'e ancak Fatma'nın ölümünden sonra yani Nebî'nin (s.a.v.) vefatından altı ay sonra biat etmiştir." Bk. Buhârî, Meğazi, Bâb Gazveti Hayber (7/493) – Müslim, Cihad ve Siyer, Peygamber'in (s.a.v.) "Bizler sadaka bıraktığımız sürece mirasçı olunmayız" Sözü, 1759 (3/138). Bununla birlikte Musannif'in de belirttiği üzere Ali'nin Ebû Bekir'e halifeliğinin ilk dönemlerinde biat ettiği sabittir. Hafız İbn Kesir, bu meseleyi tahkik etmiştir. Bk. Bidaye ve Nihaye (5/239). Ayrıca bk. el-İmametü'l Uzma (s. 142)

1465 İsnadı hasendir.

Tahrici 1187 numaralı rivayette geçti.

Eğer şöyle derse: Peki, nasıl?

Şöyle cevap verilir: Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu alınıp defnedildiğinde Ensar topluluğu Sekife-i Beni Saide'de bir araya geldi. Ebû Bekir (r.a.), yanında Ömer (r.a.) olduğu halde onlara doğru yol aldı. Onların yetişip müdahale edemeyeceği bir şeyi ortaya atmalarından çekindi. Onlara tatlı bir şekilde konuşup güzel bir öğüt verdi. Derken içlerinden biri "Bir emir bizden, bir emir de sizden olsun" dedi.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Şayet konu bu şekilde tamamlanmış olsaydı, kesinlikle beraberinde büyük bir belayı da getirecekti. Çünkü aynı anda iki halifenin olması olanaklı değildir. Bunun üzerine Ömer (r.a.) Allah'ın onu muvaffak kılmasıyla ayağa kalktı ve "Boynumun vurulması, içerisinde Ebû Bekir olan bir kavim hakkında durum değerlendirmesi yapmaktan daha sevimsizdir." Sonra Ebû Bekir'e "Uzat elini de sana biat edeyim" dedi. Ebû Bekir elini uzatınca ona biat etti. Böylelikle Ensar ve tüm Muhacirler, hakkın Ömer'in yaptığına olduğunu bildiler. Peşinden tümü hoşnutsuzluk göstermeksizin boyun eğerek ona biat ettiler. Bu konuda kimse ihtilaf etmedi. Derken Ali b. Ebi Talib geldi, o da ona biat etti. Zübeyr geldi, o da biat etti. Haşimoğulları geldi, onlar da biat ettiler. O halde Ömer'in "Ebû Bekir'in hilafeti ani bir olaydır" şeklindeki sözü, şeytanın bu işte hiçbir payının olmadığı ve kan dökülemeyeceği anlamındadır. İnsanlar bu konuda ihtilaf etmemiştir. Demek ki bu bir övgüdür, yerme değil. Ey fitne arzulayan kişi! Eğer aklın varsa akıllı davran!

1198. ... Zirr'den; Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Ensar'ın Sekife-i Beni Saide'de toplandıkları gün dönüşleri Ömer'in (r.a.) ettiği kelam iledir. Yoksa sizler Rasûlullah'ın (s.a.v.) Ebû Bekir'i öne geçirdiğini ve onun insanlara namaz kıldırıldığını bilmiyor musunuz?" Oradakiler: "Allah'a yemin olsun ki evet" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Abdullah "Peki, hanginiz nefsinin Ebû Bekir'in önüne geçirmekten hoşlanır?" diye sorunca oradakiler şöyle cevap verdiler: "Hiçbirimiz nefsinin onun önüne geçirmekten hoşlanmaz. Allah Teâlâ'dan bağışlanma diliyoruz."¹⁴⁶⁶

1199. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ağırlaştığında Abdurrahman b. Ebi Bekir'e "*Bana birkaç sayfa getir de benden sonra Ebû Bekir için ihtilaf et-*

¹⁴⁶⁶ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Yezid el-Vasiti vardır. Sikadır. Bk. 888.ci rivayet.
- Yine senedinde Ahmed b. Davud Ebû Said el-Haddad el-Vasiti vardır. Yahya b. Main dedi ki: "Sikadır, hadislerinde herhangi bir beis yoktur." Bk. Tarih-i Bağdat (4/128)
- Yine senedinde Muşrif (veya Muşerref) b. Said vardır. Künyesi Ebû Zeyd'dir, Vasıtlıdır. Said b. As'ın azatlısıdır. Hatib, kendisini sika saymıştır. Bk. Tarih-i Bağdat (13/224)

Tahric:

- İmam Ahmed, Müsned (1/21, 396) – Nesai, Mücteba, İmare, 777 (7/74) – Hakim, Müstedrek (3/67). Hakim, senedinin sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine mütâbaat etmiştir.
- Ahmed, Müsned (1/21, 405). Muaviye b. Ömer yoluyla "Bize Zaide tahdis etti, Asım'dan, o Zirr'den..." senediyle bu şekilde...

memeleri adına yazayım" buyurdu. Abdurrahman ayağa kalkınca şöyle buyurdu: "Allah ve mü'minler, Ebû Bekir hakkında ihtilaf edilmesini istememiştir."¹⁴⁶⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Aynı Nebî'nin (s.a.v.) dediği gibi oldu; Ebû Bekir hakkında kimse ihtilaf etmedi. Aksine hor hakir tüm Rafizilerin burnu yere çalsa da Muhacir, Ensar, Ali b. Ebi Talib ve Haşimoğulları, peş peşe ona biat ettiler. Allah'a hamd olsun. Gerçekten Allah Teâlâ Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) onların kötü mezhebinden arındırmıştır.

YÜZ ON BEŞİNCİ BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) HİLAFETİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ebû Bekir'den (r.a.) sonra halifeliğe en layık olan kişi Ömer b. Hattâb'dır (r.a.). Çünkü Allah Teâlâ onda birçok güzel şerefli haller meydana getirmiştir. Bunun delili şudur: Ebû Bekir (r.a.), Ömer'in (r.a.) İslam'daki konumunu ve Allah'ın onunla dini izzetli kıldığını bildiğinden, Rasûlullah'ın (s.a.v.) nazarındaki değerini anladığından ve de Allah'ın ona has kıldığı faziletlerin farkına vardığından Muhammed'in (s.a.v.) ümmeti hakkında Rabbi Teâlâ'ya samimi davranmış, onlara halife olarak Ömer b. Hattâb'ı (r.a.) tayin etmiştir. Bilmiştir ki Allah Teâlâ onu bu yaptığından sorguya çekecektir. Dolayısıyla ümmete iyiliğini istemekten bir an geri durmamıştır.

Muhacir'den bir adam, bu konuda Ebû Bekir (r.a.) ile tartışmış, şöyle demiştir: "Sana Allah Teâlâ ve ahiret gününü hatırlatırım. Doğrusu sen, insanlara sert ve

1467 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abdurrahman b. Ebi Bekir el-Kuraşi el-Müleyki el-Mekki vardır. Amcası İbn Ebi Müleyke'den riayette bulunmuştur. Buhârî dedi ki: "Hadisleri yok olup gitmiştir." İbn Main dedi ki: "Zayıftır." Ahmed dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Nesai dedi ki: "Terk olunmuştur." İbn Adıyy dedi ki: "Hadisleri yazılanlar cümlesindendir." Bk. Mizan (2/555). Bununla birlikte İmam Ahmed'e ait Müsned'de (6/106) Nafi b. Ömer ile Tayalisi, 1508 (s. 210)'da Abdülaziz b. Rafi kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Ayrıca hadis sahih olup tahrişte de görüleceği üzere Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

Tahriç:

• İmam Ahmed, Müsned (6/47). Muaviye yoluyla "Bize Abdurrahman b. Ebi Bekir tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ahmed, Müsned (6/106). Müemmil yoluyla "Bize Nafi yani İbn Ömer tahdis etti; İbn Ebi Müleyke'den..." senediyle bu şekilde...

• Ebû Davud et-Tayalisi, Müsned, 1508 (s. 210). Abdülaziz b. Refi yoluyla İbn Ebi Müleyke'den bu şekilde...

• Buhârî, Merza, Bâb Ma Ruhhisâ Lil Mariz En Yekule "İnni Veciun", 5666 (10/128), Ahkam, Bâb İstihlaf, 2717 (13/218). Yahya b. Said yoluyla Kasım b. Muhammed'den, o da Âişe'den senediyle bu şekilde...

• Müslim, Sahih, Fezailu's Sahâbe, Bâb Min Fezaili Ebi Bekr (r.a.), 2387 (4/1857) – Ahmed, Müsned (6/144) – İbn Hibban, Sahih, 6598 (14/564 İbn Balaban tertibi ile). Bunların hepsi, Salih b. Keysan yoluyla Zühri'den, o Urve'den, o da Âişe'den bu şekilde ve benzer olarak rivayet etmişlerdir.

kaba birini halife tayin ettin. Allah Teâlâ seni hesaba çekecektir." Ebû Bekir bunun üzerine "Beni oturtun" dedi ve sözlerine şöyle devam etti: "Allah ile karşılaşınca O'na 'Onlara en hayırlı kulunu halife seçtim' diyeceğim."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Ebû Bekir (r.a.) doğru söylemiştir. Ömer (r.a.) Allah katında nasıl onun söylediği gibi olmasın ki? Halbuki Nebî (s.a.v.) "Şayet benden sonra bir peygamber olsaydı, o kesinlikle Ömer olurdu" buyurmuştur. Yine şöyle buyurur: "Benden sonraki şu iki kişiye uyun: Ebû Bekir ve Ömer."

Ali b. Ebi Talib (r.a.) şöyle der: "Sükûnetin Ömer'in dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik." Ali (r.a.) yine şöyle der: "Ömer, Allah için samimi olan bir kuldur. Bu yüzden Allah da onun iyiliğini istemiştir."

Ayrıca Ali b. Ebi Talib (r.a.) kızı Ümmü Gülsüm'ü Ömer'le evlendirmiştir. Ömer öldürüldüğünde kızı onun nikahı altındaydı. Ali dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) geçti. Ebû Bekir ikinci, Ömer de üçüncü oldu." Kendisi bu sözyle Rasûlullah'ın (s.a.v.) fazilette geçişini, sonrasında Ebû Bekir'in faziletini ve Ebû Bekir'den sonra Ömer'in faziletini kastetmektedir.

İbn Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Ömer'in Müslüman oluşu izzet, hicreti yardım / zafer, hilafeti de rahmet idi. Vallahi Ömer Müslüman olana dek açıktan namaz kılamıyorduk. Vallahi Ömer'in iki gözü arasında onu doğrultup düzelten bir melek olduğunu sanıyorum. Salihler zikredildiğinde hemen Ömer'i de an!"

İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Ömer Müslüman olduğunda müşrikler 'Kavmimizin yarısı bizden gitti' demişlerdi." İbn Abbâs yine şöyle der: "Ömer b. Hattâb (r.a.) Müslüman olduğunda Cibril (a.s.) Nebî'ye (s.a.v.) indi ve şöyle dedi: "Ey Muhammed! Vallahi sema ahalisi bugün Ömer'in Müslüman oluşu ile sevinç duymaktadırlar."

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ım! İslam'ı şu iki adamdan sana daha sevimli olanıyla izzetli kıl! Ya Ömer b. Hattâb ya da Ebû Cehil b. Hişam." Derken bu dua bir an önce Ömer hakkında gerçekleşti. Çünkü Allah Teâlâ onu seviyordu.

Nebî (s.a.v.) yine şöyle buyurur: "Doğrusu Allah Teâlâ hakkı Ömer'in dili ve kalbi üzere kılmıştır." Yine şöyle buyurur: "Önceki ümmetlerde kendisiyle konuşulan kimseler vardı. Eğer benim ümmetimde de olacaksa, o kesinlikle Ömer b. Hattâb'tır."

Enes b. Malik'ten (r.a.) rivayet olunduğunda göre Cibril (a.s.) Nebî'ye (s.a.v.) gelip şöyle demiştir: "Ömer'e selam söyle. Ona bildir ki onun kızgınlığı rıza, rızası ise adalettir."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ömer b. Hattâb'ın anlatılması uzun sürecek daha nice faziletleri vardır. Bununla birlikte biz, bazılarını ilerleyen sayfalarda aktaracağız.

Ali'nin (r.a.) Kufe'de hutbe verirken söylediği şu sözüne gelelim: "Kulak verin! Bu ümmetin peygamberinden sonra en hayırlıları Ebû Bekir ve Ömer'dir." Bunu Ali'den tüm ashâbı rivayet etmiştir. Ayrıca bunu kendi oğlu Muhammed b. Hane-fiyye de nakletmektedir.

İşte bu ve diğer şerefli vasıflar dolayısıyla Ebû Bekir (r.a.), Ömer b. Hattâb'ı (r.a.) halife tayin etmiş, tüm sahâbe ve onlardan sonra tabiîn ve kıyamete kadar tüm mü'minler de ondan razı olmuşlardır. Bunun için Allah'a hamd olsun.

1200. ... Zeyd b. Eslem'den, o da babasından; dedi ki: Osman b. Affan (r.a.) Ebû Bekir'in (r.a.) vasiyetini yazdı. Yazı "Bu, Ebû Bekir'den kendisinden sonraki halifeyedir..." şeklindeydi. Tâ ki sonraki halifenin ismini söylemesi kaldığında Ebû Bekir bayıldı. Osman, onun Ömer'den başkasını söylemeyeceğini biliyordu. Bu yüzden kağıda Ömer b. Hattâb yazdı, sonra katladı. Derken Ebû Bekir kendine geliverdi. Sonraki halifenin ismini söylemediğinin farkındaydı. Ebû Bekir "Bitirdin mi?" diye sordu. Osman "Evet" diye cevap verdi.

Ebû Bekir:

- Peki, kimin ismini yazdın?

Osman:

- Ömer b. Hattâb'ın.

Bunun üzerine Ebû Bekir şöyle dedi: "Allah seni hayırla mükâfatlandırsın. Vallahi seni halife yapacak olsaydım, kesinlikle senin de o işe layık olduğunu görürdüm."¹⁴⁶⁸

1201. ... Umeys'in kızı Esmâ'dan; Muhacir'den bir adam, bu konuda Ebû Bekir (r.a.) ile tartışmış, şöyle demiştir: "Sana Allah Teâlâ ve ahiret gününü hatırlatırım. Doğrusu sen, insanlara sert ve kaba birini halife tayin ettin. Allah Teâlâ seni hesaba çekecektir." Ebû Bekir bunun üzerine "Beni oturtun" dedi ve sözlerine şöyle devam etti: "Allah ile karşılaşınca O'na 'Onlara en hayırlı kulunu halife seçtim' diyeceğim."¹⁴⁶⁹

¹⁴⁶⁸ İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdülaziz b. Ebi Seleme vardır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. 421.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

Tahrîç: İbn Sa'd, Tabakat (3/199) – Taberi, Tarih (2/428). Bu ikisi, birkaç yolla Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan buradakinden daha uzun bir şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bunu Menakıb-ı Ömer'de (s. 54) İbn Cevzi ile Ensabu'l Eşraf'da Belâzuri ve başkaları da rivayet etmektedir.

¹⁴⁶⁹ İsnadı hasendir.

1202. ... Zübeyd el-Yâmi dedi ki: Ebû Bekir'in ölümü yaklaştığında Ömer b. Hattâb'a onu halife yapmak için birini gönderdi. Elçiye şunları söylemişti: "Eğer sahip çıkacaksan, sana bir vasiyette bulunacağım. Allah Teâlâ'nın senin üzerinde gece bir hakkı vardır ki, onu gündüz kabul etmez. O'nun senin üzerinde gündüz bir hakkı vardır ki, onu da gece kabul etmez. Doğrusu o, farzlar eda edilene dek nafileleri kabul etmez. Tartıları ağır gelen kişinin ancak dünyada hakka uyması ile tartıları ağır gelir. Kendisine sadece hakkın koyulduğu terazinin ağır gelmesi haktır. Ben yalnızca dünyada batıla uyması ile tartıları hafif gelecek kişilerin tartılarından korktum. Kendisine sadece batılın koyulduğu terazinin hafif gelmesi haktır..." Vasiyetinin sonunda ise şöyle demiştir: "Eğer şu vasiyetimi tutarsan, sana ölümden daha sevimli bir gaip olmaz. Zaten ölümden de kaçışın yoktur. Yok eğer şu vasiyetimi tutmazsan, sana ölümden daha nefret gelen bir gaip olmaz. Zaten ölümden de kaçışın yoktur ve onu asla aciz bırakamayacaksın."¹⁴⁷⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Gerçekten Ömer b. Hattâb (r.a.) Allah'ın vasiyetini, Rasûlullah'ın (s.a.v.) vasiyetini ve Rasûlullah'ın Halifesi'nin vasiyetine hem kendi şahsında hem de yönettiği insanların şahsında sahip çıkmıştır. Tâ ki dünyadan el etek çekmiş, ahireti arzulamış ve Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınamasından korkmaksızın dünyadan ayrılmıştır. İmanın tadını alan hiçbir mü'min bundan şüphe etmez.

1203. ... Ukbe b. Âmir'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şayet ben-den sonra bir peygamber olsaydı, o kesinlikle Ömer b. Hattâb olurdu."¹⁴⁷¹

• Senedinde Amr b. Osman el-Hımsi vardır. Saduktur. Bk. 330.cu rivayet.

• Yine senedinde Bişr b. Şuayb vardır. İbn Ebi Hamza Dinar'dır, Kureyş azatlısıdır. Künyesi Ebû'l Kasım'dır, Humusludur. Sikadır, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 123) – Tehzib (1/451)

• Yine senedinde Bişr'in babası Şuayb b. Ebi Hamza vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 740.cı rivayet.

Tahriç: Bu, bir önceki rivayetin bir bölümüdür. Ayrıca bk. Riyaz-ı Nazra (1/260) – Zehebi, Tarihu'l İslam (3/149) – Suyuti, Tarih (s. 94)

¹⁴⁷⁰ İsnadı munkatıdır. Senetteki raviler sikadırlar ama Zübeyd, görüldüğü kadarıyla Ebû Bekir'den işitmemiştir. Çünkü kendisi altıncı tabakadan olup rivayetleri tabiîndendir. H. 122'de vefat etmiştir. Sikadır, sebtir, âbiddir. Bk. 217.ci rivayet.

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, Kitabu'z Züh'd, Bâb Kelamı Ebi Bekir es-Sıddîk (13/259) – İbn Mübarek, Züh'd (s. 319) – Ebû Nuaym, Hilye (1/36). Bunların hepsi, İsmail b. Ebi Halid yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁴⁷¹ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Mişrah b. Ha'ân el-Mearifi el-Misri vardır. Künyesi Ebû Musab'tır. Makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 532) – Tehzib (10/100). Kendisine mütâbaat eden birini bulamadım. Hafız, Tehzib adlı eserinde âlimlerin onun hakkında sözlerini naklettikten sonra şöyle der: "En doğrusu, onun tek başına yaptığı rivayetlerin terk edilmesidir."

• Yine senedinde Bekir b. Amr el-Mearifi vardır. Mısırlıdır, Mısır Camii imamıdır. Saduktur, âbiddir, altıncı tabakadandır. Bk. (s. 127)

• Yine senedinde Hayve b. Şureyh vardır. Sikadır, sebtir, zahiddir. Bk. 727.ci rivayet.

1204. ... Bilal'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Hak, Ömer'in kalbi ve lisanı üzere kılınmıştır."¹⁴⁷²

• Yine senedinde Muhammed b. Abdullah b. Nümejr el-Hemedani vardır. Sikadır, hafızdır, fazildir ve onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 490)

Tahric:

• Ahmed, Müsned (4/154) – Tirmizi, 3686 (5/619). Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir. Bunu ancak Mişrah b. Ha'an yoluyla biliyoruz." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/85). Hakim sahih olduğunu belirtmiş. Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Bunların hepsi, birkaç yolla Abdullah b. Yezid el-Mukri'den bu şekilde rivayet etmektedirler.

• Musannif, 1371, 1372, 1373. Abdullah b. Yezid'e kadar ulaşan bir senetle bu şekilde... Allame Elhani, bu hadisi zikretmiş ve isnadının sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 327 Bu hadisin Taberani'nin İsm'e yoluyla rivayet ettiği bir şahidi vardır. Bununla birlikte senedinde Fazl b. Muhtar vardır ki zayıftır. Ayrıca Taberani bunu Ebû Said el-Hudri'den de rivayet etmektedir. Senedinde Abdulmun'im b. Meşir vardır ki aynı şekilde o da zayıftır.

1472 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Bekir b. Meryem vardır. Beni Saide azatlısı Abdullah'tır. Medinelidir, makbuldür. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 322). Ben, kendisine mütâbaat eden birine rastladım. Bunun yanında hadisin tahricte de görüleceği üzere sahih senetlerle birkaç şahidi vardır. Bu yüzden hadis sahihtir inşallah.

• Yine senedinde Gıtaf b. Haris es-Sekuni vardır. Kendisine es-Semali denir. Humusludur. Sahâbe olup olmaması hakkında ihtilaf edilmiştir. H. 60'lı yıllarda vefat etmiştir. Bk. Takrib (s. 443)

• Yine senedinde Habib b. Hubeyb er-Rahbi vardır. Künyesi Ebû Hafs'tır, Mısırlıdır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 151)

• Yine senedinde Beşir b. Ayyaş vardır. Sikadır. Bk. 794.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Ebi's Sirri el-Askalani vardır. Muhammed b. Mütevekkil b. Abdurrahman el-Haşimi'dir. Saduktur, ariftir ama vehimleri bulunmaktadır. Bununla birlikte Taberani'nin rivayetinde kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric:

• Taberani, Kebir, 1077 (1/354). Birkaç yolla Ebû Bekir b. Ebi Meryem'den bu şekilde... Bu hadisin şu sahâbeden birçok şahidi vardır.

• Ebû Hureyre: Bk. Musannif, 1356 – Ahmed ve Bezzar. Bk. Keşfu'l Estar, 2501 (3/174) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 1035 (12/25) – Taberani, Evsat. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/66) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 315 (s. 251) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1250 (2/821) – İbn Hibban, Sahih, 6889 (15/313)

• Ömer: Bk. Taberani, Evsat.

• İbn Ömer: Bk. İmam Ahmed, Müsned (2/53, 95). Ayrıca bunu Evsat'ta Taberani de rivayet etmiştir. Senedindeki Leys'in kâtibi Abdullah b. Salih dışındaki raviler, sahihin ravileridir. Bazı âlimler onu sika saymışlardır ama kendisinde zayıflık vardır.

• Muaviye b. Ebi Süfyan: Bk. Taberani. Senedinde zayıf raviler vardır.

• Âişe ve Ali: Bir sonraki rivayette Musannif zikretmiştir. Ayrıca bk. Taberani (hasen bir isnatla) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12023 (12/23) – Abdurrezzak, Musannef (11/222) – İmam Ahmed, Müsned (1/106) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 310 (1/249), 1470 (11/330) – Ebû Nuaym, Hilye (1/42)

• Tank b. Şihab: Bk. Taberani (8/384). Ravileri sikadır. Ayrıca bk. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 341 (1/263) – İbn Ebi Şeybe, 12060 (12/35) – Mecmau'z Zevaid (9/66).

• Ebû Zerr: Bk. İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12017 (12/21) – Musannif, 1356, 1357, 1358, 1359 Musannif'in bazı senetleri sahihtir. Tahricleri için sözü edilen rakamlara müracaat ediniz.

1205. ... Zirr'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "Sükunetin Ömer'in dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik."¹⁴⁷³

1206. ... Ebû Abdurrahman dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.), kefenlendiği vakit Ömer b. Hattâb'ın yanına girdi ve şöyle dedi: "İçinizden hiç kimse, Allah Teâlâ'nın sahifesini attığı şu kefene sarılı kimseden daha sevimli değildir." Sonra şöyle dedi: "Allah sana rahmet etsin ey İbn Hattâb! Sen Allah'ın zatını bilen idin. Doğrusu Allah Teâlâ senin kalbinde yüce idi. İnsanlar hakkında Allah'tan korkardın ama Allah hakkında insanlardan korkmazdın. Hak hususunda cömert, batıl da cimri idin..." Ravi daha sonra devamını zikretti.¹⁴⁷⁴

1207. ... Kasım b. Abdurrahman'dan; İbn Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Ömer'in Müslüman oluşu izzet, hicreti yardım/zafer, hilafeti de rahmet idi. Vallahi Ömer Müslüman olana dek açıktan namaz kılamıyorduk. Vallahi Ömer'in iki gözü arasında onu doğrultup düzelten bir melek olduğunu sanıyorum. Salihler zikredildiğinde hemen Ömer'i de an!"¹⁴⁷⁵

¹⁴⁷³ İsnadı hasendir.

- Senedinde Asım b. Ebi'n Nücud vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bununla birlikte birçok âlim, kendisini sika saymaktadır. Bk. 5.ci rivayet.
- Yine senedinde Mahmud b. Gaylan vardır. Adevi azatlısıdır. Künyesi Ebû Ahmed el-Mervezi'dir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 522)
- Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁴⁷⁴ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Seleme b. Esved diye biri vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
- Yine senedinde Yahya b. İshak vardır. Saduktur. Bk. 905.ci rivayet.
- Yine senedinde Ebû Abdurrahman es-Sülemi vardır.

Tahric:

- İbn Sa'd, Tabakat (3/370). Birkaç yolla Cafer b. Muhammed'den, o da babasından senediyle bu şekilde...
- İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12067 (12/37). Musannif'in yoluyla bu şekilde...
- Hakim, Müstedrek (3/93). Cafer b. Muhammed yoluyla babasından, o da Cabir'den senediyle sadece baş tarafını bu şekilde.... Ayrıca bk. Fezailu's Sahâbe, 346 (1/265)

¹⁴⁷⁵ İsnadı inkıta sebebiyle zayıftır.

- Çünkü Kasım b. Abdurrahman, Abdullah b. Mes'ud'a yetişmemiştir.
- Yine senedinde el-Mesudi vardır. Saduk olmakla birlikte ölümünden önce karıştırmıştır. Bk. 253.cü rivayet.

Tahric:

- İbn Sa'd, Tabakat (3/270). Mis'ar yolula Kasım'dan bu şekilde...
- İbn Ebi Şeybe, 12038 (12/26). Asım b. Ebi'n Nücud yoluyla Zirr'den, o da Abdullah'tan bu şekilde...
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/62) bunu Taberani'ye de nispet etmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Raviler, sahihin ravileridir. Bununla birlikte Kasım b. Abdurrahman, Abdullah'a yetişmemiştir.
- Hakim, Müstedrek (3/83). Mesudi yoluyla baş tarafını "Vallahi açıktan namaz kılamazdık..." şeklinde rivayet etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) Allah, O'nun Rasûlü ve tüm mü'minlerin nazarında daha nice faziletleri vardır. İleriki sayfalarda bazılarını zikredeceğiz inşallah.

YÜZ ON ALTINCI BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ OSMAN B. AFFAN'IN (R.A.) HİLAFETİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ömer (r.a.) hançerlendiğinde ve öleceği kesin olarak anlaşıldığında, Kerim olan Allah'ın ona verdiği güzel başını, onun iyiliğini istemesi ve diri olsun ölü olsun tüm sahâbeye iyi gözle bakmasından dolayı kendisinden sonra halife seçme işini Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendilerinden razı olduğu ve cennetlik olduklarına şahadet edilen sahâbeden bir topluluk arasında şuraya bırakmıştır. Ayrıca oğlunu şura heyetinden çıkarmıştır. Onlara şöyle demiştir: "Şu altı kişiden kimi seçerseniz, o sizin halifenizdir: Osman b. Affan, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd ve Abdurrahman b. Avf." Allah hepsinden razı olsun ve onlar adına ümmeti hayırla mükâfatlandırın. Derken şura heyeti bütün güçleriyle bu işe yönelmiş ve topluluk Osman b. Affan'dan (r.a.) razı olmuştur. Peşinden Ali b. Ebi Talib (r.a.) ile diğer sahâbeler ona biat etmişlerdir. Faziletini, İslam'da öne geçmesini, Allah ve O'nun Rasûlü'ne olan sevgisini, Allah ve O'nun Rasûlü için malını harcamasını, ilminin üstünlüğünü, Rasûlullah'ın (s.a.v.) nazarındaki değerini ve Nebî'nin (s.a.v.) ona yaptığı ikramı bildiklerinden dolayı tek bir kişi dahi bu konuda ihtilaf etmemiştir. Zaten bunda akli olan bir mü'min şüphe etmez. Bu hususta ancak yolu şaşırmış, şeytanın oyuncağı olmuş ve muvaffak kılınmaktan mahrum kalmış cahil bir bedbaht şüpheye düşer.

Eğer biri şöyle derse: Şimdi bize onun bazı menkıbelerini anlat ki Osman'ın (r.a.) faziletlerini bilmeyen kimse işittiği zaman yanlış mezhebini bırakıp doğruya yönelsin.

Ona şöyle cevap verilir: Onun menkıbelerinin ilki; Rasûlullah'ı (s.a.v.) tasdik etmesi, Müslüman oluşu, Nebî'nin (s.a.v.) iki kızını ona vermesi ve bu evlendirmeye işini ancak vahiy ile yapmış olmasıdır. İbn Abbâs'ın rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "Doğrusu Allah Teâlâ bana kızımı Osman b. Affan ile evlendirmemi vahyetti."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Onu ilk Rukıyye ile evlendirmiştir. O öldüğünde Nebî (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Ey Osman! Bak işte Ceb-rail (a.s.) yanı başımda. O bana; Allah'ın benden seni, Rukıyye'nin ve kabilesindeki hanımların mehri kadar bir mehirle Ümmü Gülsüm ile evlendirmemi emrettiğini söylüyor." Ebû Hureyre'nin (r.a.) rivayet ettiğine göre Nebî (s.a.v.), Osman'ın (r.a.) nikahı altında bulunan ikinci kızı da vefat ettiğinde kabri başında durmuş, şöyle buyurmuştur: "Kulak ver ey dulun babası, ey dulun kardeşi! Şayet benim on tane

kızım olsaydı, kesinlikle hepsini Osman'la evlendirirdim. Osman'ı ancak semadan gelen vahiyle evlendirmiştim.”

Allah size rahmet etsin! Sonra bilin ki Osman Zü'n Nûreyn (iki Nur Sahibi) olarak adlandırılmıştır. Bunun sebebi, ta Âdem'den (a.s.) beri birinden sonra diğerini evlenmiştir. İşte bu yüzden Zü'n Nureyn diye isimlendirilmiştir. İşte bunlar, onun ilk menkıbeleridir.

Abdurrahman b. Semura şöyle der: Tebük seferinde iken Osman b. Affan Nebî'nin (s.a.v.) yanına geldi. Elbisesinin kolunda bin dinar vardı. Gelip onu onlar kucağında iken eliyle çevirip şöyle buyururken gördüm: “Osman'a bugünden sonra yaptığı hiçbir şey zarar vermeyecek.” Katade dedi ki: “Doğrusu Osman b. Affan (r.a.) Usra ordusunda dokuz yüz otuz deve ve yetmiş at teçhiz etmişti.” İbn Şihab ez-Zühri dedi ki: “Osman b. Affan (r.a.) Tebük seferinde dokuz yüz kırk deve getirmiş, sonrasında altmış tane at getirip sayıyı bine tamamlamıştı.”

Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: “Her kim Rume Kuyusu'nu satın alır ve onu Müslümanlar için su içme yeri kılar, Allah onu bağışlar.” Osman (r.a.) hemen onu satın aldı. Sonra bu Nebî'ye (s.a.v.) anlatılınca şöyle buyurdu: “Onu Müslümanların içme suyu kıl. Ecri ise senindir.”

Yine şöyle buyurmuştur: “Her peygamberin bir refiki vardır. Benim refikim de Osman b. Affan'dır.” Yine şöyle buyurur: “Şüphesiz ki melekler Osman b. Affan'dan hayâ ederler.” Yine Nebî'den (s.a.v.) rivayet olunduğuna göre şöyle buyurmuştur: “Osman b. Affan kıyamet günü Rebi'a ve Mudar kabilesi kadar kişiye şefa'at edecektir.”

Sonra Nebî (s.a.v.) kendisinden sonra yaşanacak fitneyi bildirmiş, Osman'ın (r.a.) ise ondan beri olduğunu haber vermiştir. Yine haber vermiştir ki o, zulme uğrayarak öldürülecektir. Ona bu durumda sabretmesini emretmiştir. O ise mazlum bir şekilde öldürülene dek sabretmeyi bilmiştir. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbı, ona yardım konusunda var güçlerini kullanmışlar. Osman ise onlara rahmet edip engel olmuş, şöyle demiştir: “Sizler bana ettiğiniz biatten özgürsünüz. Şüphesiz ki ben Allah Teâlâ'ya salim ve mazlum bir şekilde kavuşmak istiyorum.” Kendisi geceleri ihya eder, tek bir rekatta Kur'an'ı hatmederdi. Onun menkıbeleri, Allah Teâlâ'nın ilimle kendisine fayda verdiği kimselerden olup, aklını çalıştırabilenler için gerçekten çok sayıdadır. Onları kendi yerinde anlatacağız inşallah.

1208. ... Yakûb b. İbrahim ed-Devraki dedi ki: Abdurrahman b. Mehdi'yi şöyle derken işittim: “Osman'da (r.a.) yalnızca şu iki haslet olsaydı dahi yine de ona yeterdi: Mushaf oluşturmuş ve Müslümanların kanı dökülmesin diye kendi kanını dökmüştür.”

Cündüb'ten rivayet edildiğine göre Huzeyfe şöyle demiştir: Vallahi öldürmek için üzerine yürüdüler. Katile sordum:

- Peki, Osman şu an nerede?

Katil:

- Cennette.

- Onu nerede öldürdün?

- Vallahi cehennemde.¹⁴⁷⁶

1209. ... İbn Lehi'a'dan; Yezid b. Ebi Habib dedi ki: "Bana ulaştığına göre Osman b. Affan'ın (r.a.) üzerine yürüyen atlılar delirmişlerdi." İbn Mübarek dedi ki: "Delilik onlar için azdır bile."¹⁴⁷⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Yemin olsun ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbı Osman'ın (r.a.) öldürülmesine şiddetle karşı çıkmışlar, bu yüzden ağlamışlar ve onun için mersiye okumuşlardır. Mersiye okuyanlardan ilki Ali b. Ebi Talib'dir (r.a.). Başına siyah sarık sarmış ve üç kere "Allah'ım! Şüphesiz ki ben Osman b. Affan'ın kanından beriyim. Allah'ım! Ben onun ne öldürülmesini emrettim ne de bundan razıyım." Zeyd b. Sabit de Osman için çokça ağlamıştır. Ka'b b. Malik el-Ensari onun için mersiye söylemiş, Abdullah b. Selam ve Huzeyfe onun öldürülmesine karşı çıkmıştır. Said b. Zeyd, üzerine yürüyüp onu öldürenlere şöyle demiştir: "Şayet Osman'a yaptıklarınızdan dolayı Uhud yıkılacak olsa, kesinlikle yıkılırdı."¹⁴⁷⁸ Hasan b. Ali (r.a.) de Osman'ın (r.a.) evinden yaralı halde taşınmıştır.

Şimdi Ömer'in halifeyi seçme işini cennetle müjdelenen sahâbeye bırakması ve onların da Osman b. Affan'ı (r.a.) tercih etmeleri ile alakalı kıssayı zikredeceğiz.

1476 İsnadı sahihtir.

Tahric: Bunu Suyuti, Tarihu'l Hulefa'da (s. 181) İbn Asakir'e nispet etmektedir. Ayrıca bunu Muttaki Hindi de zikretmiş ve bunu İbn Ebi Şeybe'ye de nispet etmiştir. Bk. Musannef, 36216 (13/92)

1477 İsnadı inkuta sebebiyle zayıftır.

• Senesinde Yezid b. Ebi Habib vardır. Sikadır, fakihdir. Mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 93.cü rivayet. Kendisi sahâbeden birine yetişmemiştir.

• Yine senesinde İbn Lehi'a vardır. Saduk olmakla birlikte kitapları yandıktan sonra karıştırmıştır. İbn Mübarek ve İbn Vehb'in ondan yaptığı rivayetler, dışındaki kimselerin rivayetlerinden daha sağlamdır. Bk. 44.cü rivayet.

Tahric: Bunu Suyuti, Tarihu'l Hulefa'da (s. 152) zikretmiş ve İbn Mübarek'in sözü olmaksızın Yezid b. Ebi Habib yolundan rivayet olarak İbn Asakir'e nispet etmiştir.

1478 Bk. Buhârî, Sahih, Menakıbu'l Ensar, Bâb İslami Ömer b. Hattâb, 3863 (7/178), Bâb İslami Said b. Zeyd, 3862 (7/176). İbn Hacer dedi ki: "Cümlede geçen "Yıkılırdı" kelimesinin manası, düşerdi demektir." Bk. Fethu'l Bari (7/176). Ayrıca Musannif bunu 1438 numaralı rivayette senediyle aktaracaktır. Tahriri için oraya müracaat ediniz.

1210. ... Hayseme b. Abdurrahman dedi ki: Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) ölümü yaklaştığında altı kişiye şurayı emretti. O sıra Talha orada değildi. Suheyb'e üç gün boyunca yani seçimleri bir adam üzerinde ittifak buluncaya dek insanlara namaz kıldırmasını emretti. Ömer dedi ki: "Eğer Talha gelmeden işinizi yoluna koyarsanız, işinizin düzgün olacağı fikir üzerinde yürüyün. Eğer işinizi düzeltmeden Talha gelirse, onu kendinize yaklaştırın. Çünkü o, Muhacir'den bir adamdır." Beş kişi olarak toplandılar. Baktılar ki meseleyi çözemediler. Abdurrahman b. Avf (r.h.) dedi ki: "Beş kişi olunca düzgün bir sonuca varamıyorsunuz. O halde sizden her biri emrini başkasına havale etsin. Bunun üzerine Zübeyr "Ben emrimi Ali'ye verdim" dedi. Talha "Ben emrimi Osman'a verdim" dedi ve Sa'd da "Ben emrimi Abdurrahman b. Avf'a verdim" dedi. Yani altı kişi arasından bu üç kişi konuşacaklar. Bunun üzerine Abdurrahman şu teklifte bulundu.

- Sizin içinizde, bu işten dönen (yani halife olmaktan vazgeçen) bir kimse var mıdır? Ki bu istişare durumunu idare etmeyi ona verelim? Allah da İslam da onun üzerinde gözetleyici olsun. Baksın ve kendi aranızda en faziletliniz kimse onu seçsin.

Osman ve Ali bu teklife karşı bir şey söylemediler. Abdurrahman dedi ki:

- Sizin en üstününüz hususunda hiçbir kusur etmemek şartıyla bu durumu bana verir misiniz?

Ali ile Osman "Evet" diye cevap verdiler. Bunun üzerine Abdurrahman, Ali'nin elinden tutup şöyle dedi:

- Ey Ali, senin Rasûlullah (s.a.v.) ile akrabalığın var. Bir de İslam'a daha önce girme şerefine var. Ben de bunu biliyorum. Allah senin üzerinde gözetleyici olsun; eğer seni emir seçersem adil olacak mısın? Veya eğer Osman'ı emir seçersem dinleyip itaat edecek misin?

Ali buna "Evet" diye cevap verdi. Bunu söyledikten sonra Osman'la baş başa kaldı. Sonra ona da aynı şeyleri söyledi. Daha sonra Osman'a "Kaldır elini" dedi ve ona biat etti. Ali de hemen biat etti. Sonrasında tüm halk Osman'a biat ettiler.¹⁴⁷⁹

1479 İsnadı mürseldir.

• Senedinde Hayseme b. Abdurrahman vardır. Sıkadır ama mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 336.cı rivayet. Kendisi Ömer'den işitmemiştir.

• Yine senedinde Ubeyd b. Amr er-Rakki vardır. Sika olmakla birlikte nadiren vehmederdi. Bk. 226.cı rivayet.

Tahrîç: Bunu, bu yoldan başka herhangi bir kaynakta bulamadım. Bununla birlikte halife seçme

işinin zikredilen altı kişiye bırakılması sabit olup, şu yollardan rivayet edilmiştir:

1. Amr b. Meymun: Bk. Buhârî, Sahih, Fezailu's Sahâbe, Bâb Kısati Bey'ati Ve'l İttifak Alâ Osman,

3700 (7/74). Burada Ömer'in (r.a.) öldürülmesi ve ölümünden sonraki vasiyeti de geçmektedir.

2. Başka bir yolda da halife seçme işinin Rasûlullah (s.a.v.) vefat ettiğinde kendilerinden razı oldu.

Şu altı kişiye devredilmesi ve onların tümünün Osman (r.a.) üzerinde ittifak etmeleri geçmektedir.

Musannif ileride bu rivayetin bazı bölümlerini zikredecektir.

1211. ... Ma'dân b. Ebi Talha'dan; Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Benden sonra bu işi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendilerinden razı olduğu şu altı kişiye bıraktım: Osman, Ali, Abdurrahman, Sa'd, Talha ve Zübeyr. Onlardan kim hilafete seçilirse, o halifedir."¹⁴⁸⁰

1212. ... Nezzal b. Sebura el-Hilali dedi ki: Abdullah b. Mes'ud (r.a.) bize hangi hutbeyi verdiyse, kesinlikle ben o hutbeye tanık oldum. Yine tanık oldum ki kendisine Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) ölümü haber verildiğinde Osman'ı (r.a.) zikretti ve şöyle dedi: "Geri kalanlar içinden en hayırlısını emir seçtik. Onun hakkında hiçbir eksiklik yapmayacağız."¹⁴⁸¹

1213. ... Nezzal b. Sebura dedi ki: Osman (r.a.) halife olarak seçildiğinde Abdullah b. Mes'ud'u şöyle derken işittim: "Geri kalanlar içinden en hayırlısını emir seçtik. Onun hakkında hiçbir eksiklik yapmayacağız."¹⁴⁸²

1214. ... Ebû Vail dedi ki: Abdullah b. Mes'ud (r.a.) bize geldi. Derken Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) ölüm haberini aldık. Onu, o günde daha çok ağlarken ve daha çok hüzünlüken hiç görmemiştım. Abdullah sonrasında şöyle dedi: "Nefsim elinde olana yemin olsun ki şayet Ömer'in bir köpeği dahi sevdiğini bilsem, kesinlikle ben de onu severdim. Bizler Muhammed'in (s.a.v.) ashâbıyız. Fikir birliğine vardık ve Osman'a biat ettik..." Ravi daha sonra devamını zikretti.¹⁴⁸³

1480 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yahya b. Sabih el-Horasani vardır. Saduktur, dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 592). Tahricte de görüleceği üzere Müslim'in rivayetinde Hişam ile başkaları kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Ma'dân b. Ebi Talha vardır. Sikadır. Bk. 822.ci rivayet.

Tahric:

• Müslim, Kitabul Mesacid, Mevadiu's Salat, Bâb Nehyi Men Ekele Sumen Ev Basalen Ev Kurrasen ve Nahveha, 567 (1/396). Hişam yoluyla Katade'den buradakinden daha uzun bir şekilde...

• Ahmed, Müsned (1/15, 27, 48) – Humeydi, Müsned, 29 (s. 17). Bu ikisi, birkaç yolla Katade'den buradakinden daha uzun bir şekilde rivayet etmişlerdir.

1481 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Nezzal b. Sebura vardır. Sikadır. Sahâbe olduğu da söylenmiştir. Bk. 1192.ci rivayet.

Tahric:

• İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 747 (1/462) – İbn Sa'd, Tabakat (3/63) – İbn Hani, Mesail (2/170) – Hallal, Sünne, 542 (1/384) – Fesevi, Marife ve Tarih (2/760) – Taberani, Kebir, 8843 (9/188). Bunların hepsi birkaç yolla Mis'ar'dan, o da Abdullah'tan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 731 (1/454) – İbn Hani, Mesail (2/170) – İbn Sa'd, Tabakat (3/63) – Hallal, Sünne, 544 (1/385) – Hakim, Müstedrek (3/97) – Taberani, Kebir, 8841 (9/188) – Fesevi, Marife ve Tarih (2/86). Bunların hepsi, Abdullah b. Sinan yoluyla "Osman halife seçildiğinde Abdullah bizlere şöyle dedi..." şeklinde rivayet etmişlerdir.

1482 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Mis'ar b. Keddâm vardır. Sikadır, sebtir, fazıldır. Bk. 198.ci rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1483 İsnadı sahihtir.

YÜZ ON YEDİNCİ BÂB: MÜMINLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) HİLAFETİ -ALLAH ONDAN VE TEMİZ ZÜRRİYETİNDEN RAZI OLSUN-

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin. Bilin ki Osman'dan (r.a.) sonra hilafete Ali b. Ebi Talib'den (r.a.) daha layığı yoktu. Çünkü Kerim olan Allah Teâlâ, onu en yüksek derecelerle şerefendirip ona has kıldığı faziletler ile ikramda bulunmuştur. Ayrıca onun Allah Teâlâ, O'nun Rasûlü (s.a.v.), sahâbesi (r.anhum) ve tüm mü'minler katında büyük bir değeri vardır. Allah tüm yönlerden şerefi onun bünyesinde bir araya getirmiştir. Şerefli bir haslet yoktur ki, Allah ona da has kılmış olmasın O; Rasûlullah'ın (s.a.v.) amcasının oğlu, Fatımatu'z Zehra'nın (r.anhâ) eşi ve Nebî'nin (s.a.v.) iki reyhanesi Hasan ile Hüseyin'in babasıdır. Nebî (s.a.v.) onu severdi. O, Arap'ın Süvarisi ve Rasûlullah'tan (s.a.v.) sıkıntıyı gideren kimse idi.

Allah Teâlâ, kendisini lanetleştirmeye çağırdığında Nebî'si'ne (s.a.v.) lanetleştirmeyi emretmiş, şöyle buyurmuştur: *"De ki: Gelin oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı, kendilerimizi, kendilerinizi çağıralım..."* (Âl-i İmran, 61)

Âyette geçen "oğullarımızı" Hasan ile Hüseyin, "kadınlarımızı" Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma (r.anhâ), "kendilerimizi" ise Ali b. Ebi Talib'dir (r.a.).

Bir keresinde Nebî (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Yarın şu bayrağı öyle bir adama vereceğim ki Allah'ı ve Rasûlü'nü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever."* Sonrasında Ali'yi (r.a.) çağırmış ve bayrağı ona vermiştir. Bu, Hayber kuşatması zamanında gerçekleşmişti. Derken Kerim olan Allah, onun eli ile fetih vermiştir.

Görüldüğü gibi Nebî (s.a.v.), Ali b. Ebi Talib'in Allah'ı ve Rasûlü'nü sevdiğini, Allah'ın ve Rasûlü'nün de onu sevdiğini haber vermiştir. Bureyde el-Eslemi'nin rivayet ettiğine göre Nebî (s.a.v.) şöyle buyurur: *"Rabbim Teâlâ bana dört kişiyi sevmemi emretti ve kendisinin de onları sevdiğini haber verdi. Şüphesiz ki sen onlardan, ey Ali! Şüphesiz ki sen onlardan, ey Ali! Şüphesiz ki sen onlardan, ey Ali!"* Âişe'ye (r.anhâ) Ali b. Ebi Talib'den sorulunca şöyle demiştir: *"Rasûlullah'a (s.a.v.) ondan daha sevimli gelen bir adam ile onun karısından daha çok sevimli gelen bir kadın görmedim."*

-
- Senedinde Asım b. Ebi'n Nücud vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bununla birlikte bazı âlimler de onu sika saymışlardır. Bk. 19.cu rivayet.
  - Yine senedinde Abdullah b. Muhtar vardır. Basralıdır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur.
  - Yine senedinde Abdullah b. Muhtar'dan bu şeydedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 322)
  - Tahric:** İbn Sa'd, Tabakat (3/372). Hammad b. Zeyd yoluyla Abdullah b. Muhtar'dan bu şekilde... Yine bunu İbn Cevzi, Menakıb-ı Ömer'de (s. 247) zikretmiştir. Ayrıca ilk bölümü 1212 numaralı rivayette geçti.

Cafer b. Muhammed yoluyla babasından, ondan da dedesinden rivayet edildiğine göre Cibril (a.s.) Nebî'ye (s.a.v.) gelip "Ey Muhammed! Şüphesiz Allah Teâlâ sana Ali'yi ve onu seveni sevmeni emrediyor" demiştir.

Enes b. Malik'in (r.a.) rivayet ettiğine göre bir keresinde Nebî'ye (s.a.v.) bir dağ kuşu getirilir. Bunun üzerine "Allah'ım! Bana Allah ve Rasûlü'nü seven, Allah ve Rasûlü'nün de kendisini sevdiği bir adam getir" buyurur. Bir de bakarlar ki Ali b. Ebi Talib kapıyı çalıyor. Enes "Doğrusu Rasûlullah (s.a.v.) meşguldür" der. Ali sonra ikinci ve üçüncü kere daha kapıya vurur. Bunun üzerine "Ey Enes, girdir onu! Ben onu kastetmişim" buyurur.

Nebî (s.a.v.) yine şöyle buyurur: "Harun Musa'ya nasılsa, sen de bana öylesin." Bu son sözü, Tebûk Gazvesi'ne çıktığında onu Medine'de yerine bıraktığında söylemiştir. Derken bazı münâfıklar hoş olmayan sözler söyleyince Nebî (s.a.v.) de şöyle buyurur: "Ben seni ancak ailem için bıraktım. Harun Musa'ya nasılsa, senin de bana öyle olmandan hoşlanmaz mısın? Ne var ki benden sonra peygamber yoktur."

Yine şöyle buyurur: "Ben kimin dostu/efendisi isem, Ali de onun dostu/efendisidir."

Nebî (s.a.v.) bir keresinde Ali b. Ebi Talib'e şöyle demiştir: "Seni ancak mü'min sever, senden ancak münâfık nefret eder." Nebî (s.a.v.) yine şöyle buyurur: "Her kim Ali'ye eziyet verirse, gerçekten bana eziyet vermiştir." Cabir b. Abdullah dedi ki: "Ensar'ın içimizdeki münâfıklarını sadece Ali b. Ebi Talib'e duyduğu öfke/kin ile tanırdık."

Ebû Abdullah el-Cedeli'den şöyle dediği rivayet edilir: Bir keresinde Ümmü Seleme'nin yanına gittim. Bana "Rasûlullah (s.a.v.) içinizdeyken söver miydi?" diye sordu. Ben: "Maazallah!" diye cevap verdim. Bunun üzerine şöyle dedi: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Her kim Ali'ye söverse, gerçekten bana sövmüştür."

Nebî (s.a.v.) ashâbı arasında kardeşlik kurduğunda Ali ile kimseyi kardeş kılmamıştı. Bunun üzerine Ali (r.a.) bu konuda ona sordu. Buyurdu ki: "Beni hak ile gönderene yemin ederim ki seni ancak kendim için sona bıraktım. Harun Musa için ne ise, sen de benim için osun. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur. Sen benim kardeşim ve varisimsin."

Nebî (s.a.v.), Fatıma'yı Ali ile evlendirdiğinde ona şöyle buyurmuştur: "Seni dünyada da bir seyyid, ahirette de bir seyyid kimse ile evlendirdim."

Ebû Said el-Hudri (r.a.) şöyle der: "Muhacir ve Ensar'dan bir topluluk ile Rasûlullah'ın (s.a.v.) evinin yanındaydık. Derken Nebî (s.a.v.) yanımıza çıkageldi ve "Size en hayırlılarınızı haber vereyim mi?" diye sordu. Bizler "Tabii ki!" diye

cevap verdik. Buyurdu ki: "Hayırlılarınız hakkını tam veren, güzel iş yapanlardır. Doğrusu Allah gizli temizi sever." O sıra Ali b. Ebi Talib (r.a.) yanımızdan geçti. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hak bunun yanındadır, hak bunun yanındadır."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) fazilet ve menkıbeleri, sayılamayacak kadar çoktur. Allah Teâlâ ona Hariciler ile savaşmayı ikram etmiş, savaşta tepelerine indirdiği kılıcını, kıyamete dek hak kılıcı eylemiştir. Osman b. Affân (r.a.) öldürüldüğünde Allah onu Osman'ın öldürülmesinden beri kılmış ve hilafeti ona vermiştir. Nitekim Sefine ve Ebû Bekre, Nebî'den (s.a.v.) şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir: "Hilafet benden sonra otuz senedir." Ebû Bekir, Ömer ve Osman (r.anhum) geçtiğinde insanlar Medine'de onun Ali'yi dördüncü halife seçmek için yanında toplanmışlar, o ise istememiş ama yine de kendisini bırakmamışlardır. Bunun üzerine onlara "Bana edilen biat gizli olamaz. Bunun yerine mescide çıkacağım. Artık dileyen kimse bana biat edebilir." Ardından mescide çıkmış ve insanlar kendisine biat etmişlerdir.

1215. ... Bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Vasîti tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekir el-Esrem tahdis etti, dedi ki: Ahmed b. Hanbel bana "Bu hadisi yaz; bu, Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) hilafeti konusunda hasen bir hadistir" dedi ve şöyle devam etti: Bize İshak b. Yusuf el-Ezrak tahdis etti, dedi ki: Bize Abdülmelik tahdis etti; Seleme b. Küheyl'den, o Salim b. Ebi'l Ca'd'dan; Muhammed b. Hanefiyye dedi ki: Osman (r.a.) muhasara altındayken Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) yanındaydım. Derken adamın biri, onun yanına gelip "Doğrusu Mü'minlerin Emiri şu sıra öldürüldü" dedi. Bunun üzerine Ali ayağa kalktı. Ben de onun adına çekindiğim için ortasına geçtim. Ardından "Hadi oradan anasız kalasica!" dedi. Ali b. Ebi Talib daha sonra evin yolunu tuttu. O sırada Osman öldürülmüştü. Eve vardı ve içeri girdi. Ardından kapıyı kapadı. Derken insanlar gelip kapıya vurdular ve yanına girip şöyle dediler: "Doğrusu Osman öldürülmüştür. İnsanlar için kesinlikle bir halife lazımdır. Bu işe senden daha layık birini bilmiyoruz. Bunun üzerine Ali (r.a.) onlara şöyle karşılık verdi: "Bunu istemeyin. Ben size vezir olayım. Vezirlik, emirlikten daha hayırlıdır." İnsanlar ise "Vallahi bu işe senden daha layık birini bilmiyoruz" diye direttiler. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Eğer illa Ali diye diretecekseniz, bana edilen biat gizli olamaz. Bunun yerine mescide çıkacağım. Artık dileyen kimse bana biat edebilir." Ardından mescide çıktı ve insanlar da kendisine biat ettiler.¹⁴⁸⁴

¹⁴⁸⁴ İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdülmelik vardır. İbn Ebi Süleyman'dır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bunun yanında birçok âlim kendisini sika saymıştır. Bk. 106.cı rivayet.

Tahrîç:

• Hallal, Sünne, 620, 621, 622, 623 (2/415, 417). Abdülmelik'ten birkaç yolla bu şekilde...
• Taberi, Tarih (4/427). Salim b. Ebi'l Ca'd yoluyla bu şekilde... Ayrıca bk. Kamil (3/35)

1216. Yine bize Abdülhamid tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Yahya el-Attar tahdis etti, dedi ki: Bize İshak b. Yusuf el-Ezrak tahdis etti... Daha sonra aynı isnat ile yukarıdaki rivayeti zikretti.¹⁴⁸⁵

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İşte bu, Ali b. Ebi Talib konusundaki mezhebimizdir; o, dördüncü halifedir. Nitekim Nebî (s.a.v.) *"Hilafet otuz senedir"* buyurmuştur.

Huzeyfe'den (r.a.) Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Eğer o işe Ebû Bekir'i seçecek olursanız, bilin ki o dünyada ve ahirette zahiddir. Eğer o işe Ömer'i seçecek olursanız, bilin ki güçlüdür ve güvenilirdir. Allah yolunda kınayıcının kınamasından etkilenmez. Eğer o işe Ali'yi seçecek olursanız, bilin ki doğru yolu bulmuş bir rehberdir. Sizi dosdoğru bir yolda tutar."*

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Huzeyfe'nin dediği gibidir. Ali (r.a.), Nebî'nin (s.a.v.) yanında yetişmesinden Nebî'nin (s.a.v.) ruhunun kabzedilmesine dek dosdoğru yol üzerindeydi. Sonra Ebû Bekir'e (r.a.) biat etti ve yine dosdoğru yol üzerindeydi. Ebû Bekir'in ruhu kabzedildiğinde Ömer'e (r.a.) biat etti ve yine dosdoğru yol üzerindeydi. Ömer'in (r.a.) ruhu kabzedildiğinde Osman b. Affân'a (r.a.) biat etti ve onun yanında yine dosdoğru yol üzerindeydi. Osman zulüm ile öldürüldüğünde Allah onu onun öldürülmesinden beri kılmıştır. Onun öldürülmesi Ali katında apaçık bir zulümdü. Derken bu saydığımız kimselerden sonra hilafete geçmiştir. Allah'a hamd olsun ki o yine dosdoğru yol üzerindeydi. Allah'ın Kitabı ile Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetine tabi olur, bunu yanında Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ı takip eder ve onların yolunu değiştirmezdi. Şehid olarak öldürülene dek dünyada zahid, ahireti arzulayan, mütevazı ve Allah ile mü'minler katında yüksek konumda olmaya devam etmiştir. Allah onunla savaşanları katletsin, dünya ve ahirette onları rezil rüsva etsin!

1217. ... Cafer'den; babası Muhammed b. Hanefiyye dedi ki: "Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) uzun bir gömlek dikildi. Ardından kendisine getirildi, o da giydi. Sanki manşetleri parmaklarını aşıyor gibiydi. Bunun üzerine parmaklarını aşan kısmını kesti."¹⁴⁸⁶

1218. ... Müslim b. Hürmüz'den, o da babasından; dedi ki: Bir keresinde Ali b. Ebi Talib insanlara aynı günde üç defa bağış yaptı. Sonra İsfahan haracı geldi.

1485 İsnadı ve tahriri bir önceki rivayette olduğu gibidir.

1486 İsnadı mürseldir.

• Senedinde Muhammed b. Ali b. Hüseyin vardır. Babasının dedesi olan Ali b. Ebi Talib'ten yaptığı rivayetler mürseldir. Bk. Tehzib (9/350)

• Yine senedinde Abdülaziz ed-Deraverdi vardır. Saduk olmakla birlikte başkasının kitabından rivayette bulunur, hata ederdi. Bk. 219.cu rivayet.

Tahrir: İbn Sa'd, Tabakat (3/29) – Ebû Nuaym, Hilye (1/83). Bu ikisi buradakinden başka bir yolla rivayet etmişlerdir. Ayrıca İbnu'l Cevzi, bunu Sıfatu's Safve'de (1/167) zikretmektedir.

Bunun üzerine Allah'a hamd edip O'na senalarda bulundu. Sonrasında şöyle dedi: "Ey insanlar! Sabah erkenden dördüncü bağışa gelip alın! Doğrusu Allah'a yemin lüp yerlere su serpildi. Ardından orada iki rekat namaz kıldı. Sonrasında şöyle dedi: "Ey dünya! Git benden başkasını aldat!"¹⁴⁸⁷

1219. ... Abdullah b. Züreyr el-Ğafiki dedi ki: Bir Ramazan veya Kurban ru yaklaştırdı. Ben "Ey Mü'minlerin Emiri! Bize şu kaz ve ördekten yakınlaştırsan olur; Allah hayrı çoğaltmıştır" dedim. Bunun üzerine Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "*Halifeye Müslümanların malında iki kâse/tabak helaldir. Bir kâseyi o ve ailesi yer. Bir kâse de arkadaşları içindir.*"¹⁴⁸⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Dördüncü halife Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) hilafeti hakkında akıllı kimseye yetecek kadar rivayet zikrettim. Böylece mü'minler, Ali b. Ebi Talib'i sevmiş olsunlar. Onu ancak mü'min sever, ondan ancak münâfık nefret eder. Nitekim Nebî (s.a.v.) böyle buyurmuştur.

1220. ... Zirr b. Hubeyş'ten; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "Nebî (s.a.v.) bana, seni ancak mü'min sever ve senden ancak münâfık nefret eder, diye ahit verdi."¹⁴⁸⁹

1487 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Müslim b. Hürmüz el-İclî vardır. İbn Ebi Hatim, onu Cerh ve Tadil'de (8/198) zikretmiş ama hakkında cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (5/401) Ali'nin azatlısı Müslim'le birlikte zikretmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Bu kimseler, bunu Ali b. Ebi Talib'ten rivayet etmişlerdir ama ben kendilerine itimat etmiyorum. Ayrıca kötü mezhep görüşlerine sahip olmaları dolayısıyla onlarla hüccet getirmeyi de hoş bulmuyorum."

- Yine senedinde Müslim'in oğlu Harun b. Müslim b. Hürmüz el-İclî vardır. Künyesi Ebû'l Hüseyin el-Basri'dir. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 569)

Tahriç: İbnü'l Cevzi, Sıfatu's Safve'de (1/166) bunu İmam Ahmed'e nispet etmektedir.

1488 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İshak b. Davud el-Kantari ile Said b. Abdulgaffar vardır. Kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

- Yine senedinde Abdullah b. Züreyr el-Ğafiki vardır. Mısırlıdır, sikadır. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. İkinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 303)

- Yine senedinde Abdullah b. Hübeyra vardır. İbn Sa'd es-Sebii el-Hadrami'dir. Künyesi Ebû Hübeyra el-Misri'dir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 161)

Tahriç: Ahmed, Müsned (1/78). İbn Lehi'a'dan iki yolla bu şekilde... Ayrıca Şeyh Elbani, bunu Silsile-i Sahiha'da (362) zikretmektedir.

1489 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Yahya b. İsa er-Ramli vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 226.cı rivayet. Bununla birlikte senette Veki' b. Cerrah'la beraber zikredilmiştir.

- Yine senedinde Adiy b. Sabit el-Ensari vardır. Kufelidir. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 388)

1221. ... İmran b. Husayn (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanında oturuyordum. Ali (r.a.) de onun diğer yanındaydı. O sıra Rasûlullah (s.a.v.) şu âyeti okudu: "Yoksa kendisine dua ettiğinde darda kalmışa icabet eden, ondan kötülüğü kaldıran ve sizleri yeryüzünün halifeleri kılan kimse mi..." (Neml, 62). Derken Ali titremeye başladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onu tutup şöyle sordu:

- "Ey Ali, neyin var?"

Ali:

- Ey Allah'ın Rasûlü! Sen bu âyeti okudun. Bense bununla iptila edilirim diye korktum. Bu yüzden kendime hakim olamadım ve bu gördüğün hale uğradım.

- "Nefsim elinde olana yemin ederim ki kıyamet gününe dek seni ancak mü'min sever, senden ancak münâfık nefret eder."¹⁴⁹⁰

1222. ... Bişr b. Galib'in azatlısı Ebû Ömer'den; Muhammed b. Hanefiyye, Allah Teâlâ'nın "... Rahman onlara bir sevgi/dostluk kılacaktır" (Meryem, 96) âyeti hakkında şöyle dedi: "Herhangi bir mü'minle karşılaşmazsın ki içinde Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) karşı bir sevgi olmasın. Allah ondan ve ehlibeytinden razı olsun."¹⁴⁹¹

Tahric: Müslim, İman, 78 (1/86) – Ahmed, Müsned (1/84, 95, 128) – Tirmizi, Menakıb, 3736 (5/643). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, Bab Fezail Ashabi Rasûlillah (s.a.v.), Fazl Ali b. Ebi Talib, 114 (1/42) – Nesai, Mücteba, İman, Alametu'l Münâfık, 5022 (8/117) – Humeydi, Müsned, 58 (1/31). Bunların hepsi, A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1490 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Ebû Davud vardır. Kendisi el-A'ma'dır. Nufey' b. Haris olup künyesi ile meşhurdur. Kufelidir. İsmi Nafi olduğu da söylenir. Metruktür. İbn Main, onu yalancı saymıştır. İbn Hibban, Duafa'da şöyle der: "Sika ravilerden uydurma hadisler rivayet ederdi." Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 565) – Tehzib (10/470)

• Yine senedinde Haris b. Hasira el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Numan el-Kufi'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Rafizi olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 145)

• Yine senedinde Muhammed b. Kesir el-Kuraşi el-Kufi vardır. Künyesi Ebû İshak'tır, zayıftır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 504)

• Yine senedinde Muhammed b. Halef el-Haddadi vardır. Ebû Bekir el-Bağdadi'dir. Sikadır, fazıldır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 477)

Tahric: Taberani, Evsat (1/119). Heysemi, bu rivayet hakkında şöyle der: "Senedinde Muhammed b. Kesir el-Kufi vardır. Ahmed hadislerini yırtmış, cumhur da onu zayıf saymıştır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/133)

1491 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Mendel b. Ali el-Anezi vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Kufelidir. İsmi Amr olup lakabının Mendel olduğu da söylenir. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 545)

• Yine senedinde Leys'in kâtibi Abdullah b. Salih vardır. Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı. Bk. 4.cü rivayet.

• Yine senedinde Ebû Ömer vardır. Galib'in azatlısıdır. Kim olduğunu anlayamadım.

• Yine senedinde İsmail b. Süleyman vardır. Görünen o ki -Allah en iyisini bilir- kendisi Kehal el-Basri'dir. Künyesi Ebû Süleyman'dır. Kendisi Sabit el-Bünani ve Abdullah b. Evs'ten, Ebû Ubeyde el-Haddad ile Nadr b. Şümeyl de ondan rivayette bulunmuştur. İbn Ebi Hatim dedi ki:

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Mezhebimiz şöyle demektir: Hilafet ve fazilet sıralaması Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali (r.anhum) şeklindedir. Bu, ilim ehlinin gittiği yoldur.

1223. ... Rebi' b. Süleyman dedi ki: Şafii'yi şöyle derken işittim: "Hilafet ve fazilet sıralaması Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali (r.anhum) şeklindedir."¹⁴⁹²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu, aynı zamanda Ahmed b. Hanbel'in de görüşüdür.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Böylece Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin (r.anhum) hilafeti hakkındaki rivayetleri ortaya koymuş olduk. Mü'min bunlara baktığında onu sevindirecek, onların tümüne duyduğu sevgisi artacaktır. Bunlara pis bir Rafızı veya aşağılık zelil bir Nasibi baktığında ise Allah bunlarla onun dünya ve ahirette gözlerini karartacaktır. Çünkü onlar Kitap, Sünnet ve sahâbenin üzerinde bulunduğu yola muhalefet etmiş, mü'minlerin yolundan başkasını izlemişlerdir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Kendisine hidayet belli olduktan sonra her kim rasûle karşı çıkar ve mü'minlerin yolundan başkasına tâbi olursa, onu döndüğü şeye çeviririz ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir!" (Nisa, 115) Ayrıca Nebî (s.a.v.) de "Size gerekli olan, azı dişlerinizle benim sünnetim ile hidayet bulmuş Raşid Halifeler'in sünnetlerine yapışmaktır" Onlar Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali (r.anhum) ile onlara ihsan ile uyan kimselerdir.

YÜZ ON SEKİZİNCİ BÂB: MÜ'MİNLERİN EBÛ BEKİR, ÖMER, OSMAN VE ALİ'YE (R.ANHUM) KALPTEN DUYDUKLARI SEVGİLERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Mü'minlerden olup da Allah Teâlâ'nın onun için hayır ve sahih iman murâd ettiği kimselerin âlametlerinden biri de, o kişinin Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'ye (r.anhum) sevgi beslemesidir. Nitekim Nebî (s.a.v.) böyle söylemiştir.

1224. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şu dört kimsenin sevgisi, sadece mü'min bir kalpte bir arada olur: Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali."¹⁴⁹³

"Babama ondan sordum, dedi ki: Hadisleri salihdir." Bk. Cerh ve Tadil (2/177)

• Yine senesinde İsa b. Abdullah vardır. İbn Sinan b. Delveyeh'tir. Künyesi Ebû Musa et-Tayalisi'dir. Darekutni dedi ki: "Sika idi." Bk. Tarih-i Bağdat (11/170)

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

¹⁴⁹² İsnadı sahihtir.

Tahrîç: İmam Şafii, el-Umm (s. 89 Tahkik: Dr. Faruk Abdulmu'ti) – Hatib, Tarih-i Bağdat (4/260) – Beyhaki, İtikad (s. 263 Tahkik: Dr. Seyyid Cemili) – İbn Asakir, Tarih-i Dimeşk

¹⁴⁹³ İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Ata el-Horasani vardır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmeder, mürsel rivayetlerde bulunur ve tedlis yapardı. Burada muan'an olarak rivayette bulunmuştur. Bk. 386.cı rivayet.

1225. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şu dört kim-senin sevgisi, sadece mü'min bir kalpte bir arada olur: Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali."¹⁴⁹⁴

1226. ... Humeyd et-Tavil'den; Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Bazıları: Osman ve Ali'nin sevgisi kalplerimizde bir arada bulunmaz, demişlerdir. Onlar yalan söylemişlerdir; Allah Teâlâ'ya hamd olsun ki o ikisinin sevgisini kalplerimizde gerçekten bir araya getirmiştir."¹⁴⁹⁵

1227. ... Humeyd et-Tavil'den; Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Bazıları: Osman ve Ali'nin sevgisi kalplerimizde bir arada bulunmaz, demişlerdir. Onlar yalan söylemişlerdir; Allah Teâlâ'ya hamd olsun ki o ikisinin sevgisini kalplerimizde gerçekten bir araya getirmiştir."¹⁴⁹⁶

1228. ... Halid el-Vasiti dedi ki: Ebû Şihab'ı şöyle derken işittim: "Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin sevgileri, bu ümmetin yalnızca takvalı kimselerinin kalplerinde bir araya gelebilir."¹⁴⁹⁷

• Yine senedinde Yezid b. Hibban en-Nıbtı el-Belhi vardır. Medain'de ikamet etmiştir. Mukatil'in kardeşidir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 600) – Tehzib (11/322)

• Yine senedinde Abdülaziz b. Numan el-Kuraşi vardır. Mavsili olduğunu zannediyorum. Basralıdır, hadisleri hasendir. Ebû Hatim dedi ki: "Meçhuldür." Bk. Cerh ve Tadil (5/398) – Mizan (2/636) – Lisan (4/39)

• Yine senedinde İbrahim b. Velid vardır. Saduktur. Bk. 245.ci rivayet. Bununla birlikte bir sonraki hadiste kendisine Abbâs b. Ebi Talib mütâbaat etmiştir.

Tahric: Abd b. Humeyd, Müsned, 1464. Haşim b. Kasım'dan bu şekilde...

1494 İsnadı bir önceki gibidir.

• Senedinde Abbâs b. Ebi Talib vardır. Abbâs b. Cafer b. Abdullah b. ez-Zebrikan el-Bağdadi'dir. Künyesi Ebû Muhammed b. Ebi Talib'tir, Yahya'nın kardeşidir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 292)

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1495 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Humeyd et-Tavil vardır. Sikadır, müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Âlimler, Enes'ten işittiği veya ondan tedlis mi yaptığı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Ne var ki Hafız Ebû Said el-Alai şöyle demiştir: "Humeyd'in hadislerinin tedlis olduğu varsayılsa dahi Enes ile arasındaki vasitanın hadisleri sahih olan sika bir ravi olduğu açığa çıkmıştır." Hafız bununla hadislerinin sabit olduğunu kastetmektedir. Bk. Tehzibu't Tehzib (3/39)

• Yine senedinde Rebi' b. Sa'leb el-Bağdadi vardır. Künyesi Ebû'l Fazl el-Mervezi'dir. İbn Main'e onun hakkında sorulduğunda şöyle demiştir: "Salih bir adamdır." Salih Cezera şöyle der: "Saduktur, sikadır." H. 238'de vefat etmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (3/451) – Tarih-i Bağdat (8/418). Ayrıca bir sonraki hadiste Ziyad b. Eyyub kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: İbn A'rabi, Mu'cem, 816 (2/125) – İbn Asakir, Tarih-i Dımeşk (s. 508). Ayrıca Suyuti, Ali'nin sözü olarak Evsat adlı eserinde Taberani'ye de nispet etmektedir. Bk. Tarih-i Hulefa (s. 55)

1496 İsnadı bir önceki gibidir.

• Senedinde Ziyad b. Eyyub vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 672.ci rivayet.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1497 İsnadı hasendir.

1229. ... Ebû'l Melih er-Rakki'den; Meymun b. Mihran şöyle derdi: "Bazı topluluklar: Doğrusu Osman ve Ali için bağışlanma dilememiz mümkün değildir, demektedirler. Bense şöyle diyorum: Allah Osman'ı, Ali'yi, Talha'yı ve Zübeyr'i bağışlasın."¹⁴⁹⁸

1230. Bize İbn Abdülhamid tahdis etti, dedi ki: Bize Fazl b. Ziyad tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Mukatil el-Abdani tahdis etti; o bazı ilim ehlerinden, onlar Hammad b. Seleme'den, o da Eyyub es-Sehtiyani'den...¹⁴⁹⁹

1231. İbn Abdülhamid dedi ki: Yine bize Muhammed b. Habib el-Bezzar tahdis etti, dedi ki: Bize Abdussamed tahdis etti; Muhammed b. Mukatil'den, dedi ki: Babamı Hammad b. Seleme'den şöyle zikrederken işittim: Eyyub es-Sehtiyani dedi ki: "Her kim Ebû Bekir'i severse, dinini ikame etmiştir. Kim Ömer'i severse, yolunu açıklığa kavuşturmuştur. Kim Osman'ı severse, Allah Teâlâ'nın nuru ile aydınlanmıştır. Kim Ali'yi severse, kopması olmayan kulpa tutunmuştur. Her kim Muhammed'in ashâbı hakkında güzel konuşursa, nifaktan beri olmuştur."¹⁵⁰⁰

İbn Habib dedi ki: "Her kim Muhammed'in (s.a.v.) ashâbı hakkında en güzeli söylese, nifaktan beri olmuştur."

1232. ... Ebû Salih'ten; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "... insanların iman ettiği gibi siz de iman edin..." (Bakara, 13) âyeti hakkında şöyle demiştir: "Bu insanlar; Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'dir."¹⁵⁰¹

• Senedinde Halid el-Vasiti vardır. İbn Abdullah'tır, sikadır, sebtir. Bk. 74.cü rivayet.

• Yine senedinde Abdullah b. Eyyub el-Mahrami vardır. Saduktur. Bk. 370.ci rivayet.

Tahriç: İbn A'rabi, Mu'cem, 818 (2128) – İbn Asakir, Tarih (s. 510) – Ebû Nuaym, Hilye (7/32) – Zehebi, Siyer (7/273)

¹⁴⁹⁸ İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû'l Melih er-Rakki vardır. Sikadır. Bk. 74.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhalled b. Hasen vardır. İbn Ebi Zemil'dir. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Zehebi dedi ki: "Sikadır." Bk. 47.ci rivayet.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

¹⁴⁹⁹ İsnadında ismi belli olmayan biri vardır. Bir sonraki rivayete bakınız.

¹⁵⁰⁰ İsnadında hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadığım biri vardır; Mukatil el-Abdani. Künyesi Ebû Cafer'dir, Muhammed b. Mukatil'in babasıdır. Muhammed saduk âbidir. Bk. 190.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Habib el-Bezzar vardır. Ebû Abdullah'tır. İmam Ahmed b.

Hanbel'in ashâbındandır. Değerli ve tanınmış biridir. H. 291'de vefat etmiştir.

• Yine senedinde Abdussamed vardır. Fudayl b. İyaz'ın hizmetkârı İbn Yezid'dir. İbn main dedi ki:

"Herhangi bir beis yoktur." Bk. 1164.cü rivayet.

Tahriç: İbn Hibban, Sikat (9/87) – Asbahani, Hücce (2/369)

¹⁵⁰¹ İsnadı aşırı zayıftır.

• Senedinde Kelbi vardır. Muhammed b. Saib b. Bişr'dir. Künyesi Ebû'n Nadr'dır, Kufelidir. Nesep âlimidir, müfessirdir. Yalancılıkla itham edilmiş, Rafîzi olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 479)

• Yine senedinde Kelbi'nin talebesi Muhammed b. Mervan b. Abdülmelik b. İsmail es-Süddî vardır. Kufelidir. Yalancılıkla itham edilmiştir. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 506) – Tehzib (9/436)

Ebû Bekir b. Tayyib, bazı kimselere şu şiiri okumuştur:

"Doğrusu Ali'nin örnek şahsiyetinden razı oldum.

Tıpkı mağaradaki Atik'ten razı olduğum gibi.

Ebû Hafs ve grubundan da razı oldum ama

Şeyh'in evinde öldürülmesinden değilim razı.

Sahâbenin tümü nazarımda örnek şahsiyetlerdir.

Şimdi bu görüşten ayıplanmam mı gerekir?

Eğer onları yalnızca rızan için sevdiğimi bilersen,

O halde azat et beni cehennemden."

YÜZ ON DOKUZUNCU BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'İN HİLAFETİ SÜRESİNCE EBÛ BEKİR, ÖMER VE OSMAN'IN İZLEDİKLERİ YOLA TÂBİ OLMASI -ALLAH HEPSİNDEN RAZI OLSUN, BİZLERE ONLARLA FAYDA VERSİN-

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şayet biri "Peki, Ali b. Ebi Talib, halifelik yaptığında Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın sünnetlerinden herhangi bir şeyi değiştirdi mi?" diye sorarsa,

Ona şöyle denilir: Maazallah! Bilakis Ali (r.a.), onlara tâbi olmuştur. Birazdan bu konudaki Allah'ın kendisini Rafızı ile Nasıbe mezheplerinin kötülüğünden selamette kıldığı ve dosdoğru yoldan ayrılmayan kimselerden olan âlimler nazarında gizli olmayan bazı rivayetleri zikredeceğiz.

Bunlardan biri, Ali b. Ebi Talib (r.a.) hilafete geldiğinde Fedek¹⁵⁰² konusunu ele almış, bu konuda Ebû Bekir'in Nebî'yi (s.a.v.) söylerken işittiği *"Bizlere mirasçı olunmaz; geride bıraktıklarımız sadakadır"* sözünü kabul etmiştir. Bunu ona söyleyen Ebû Bekir'in bizzat kendisidir. Derken halifelik Ali b. Ebi Talib'e geçince Ebû Bekir'in uygulamasını aynen uygulamıştır. Bu da gösteriyor ki Ali'nin nazarında hak, Ebû Bekir'in yaptığıdır. Şayet hak, Ebû Bekir'den başkasında olsaydı, kesinlikle bunu reddeder ve Allah yolunda kınayıcının kınaması onu alıkoymazdı. Pis Rafızilerin söylemleri ise bunun hilafıdır. Bu, meşhur bir konu olup herhangi bir kimsenin bundan başkasını söylemesi kesinlikle mümkün değildir.

• Yine senedinde Ahmed b. İshak vardır. İbn Yusuf Ebû Bekir er-Rakki'dir. Hatib dedi ki: "Hadisleri hasen idi." H. 262'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (4/28)

Tahrîç: Bunu Suyuti, İbn Asakir'e nispet etmiş ve şöyle demiştir: "Bunu İbn Asakir, Tarih adlı eserinde aşırı zayıf bir senetle İbn Abbâs'tan rivayet etmektedir." Bk. ed-Dürri'l Mensur (1/77)

1502 Fedek, bugünkü ismi Hâit diye bilinen Medine ile Hayber arasında, Medine'ye 150 km. uzaklık-taki bir bölgedir. Detaylı bilgi için bk. TDV İslam Ansiklopedisi/Fedek. (Çev.)

Şimdi ise Ömer b. Hattâb'ın ortaya koyduğu uygulamaları Ali b. Ebi Talib'in değiştirmedigi konusuna gelelim.

1233. Bize Ebû Cafer Ahmed b. Yahya el-Hulvani tahdis etti, dedi ki: Bize Ubeyd b. Cenad el-Halebi tahdis etti, dedi ki: Bize Ata b. Müslim tahdis etti; Salih el-Muradi'den; Abduhayr dedi ki: Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) gördüm; ikinci namazını kıldı. Necran halkı da arkasında iki saf olmuşlardı. Namazı bitirdiğinde içlerinden biri işaret etti ve bir kitap çıkarıp ona doğru uzattı. Onu okuduğunda gözleri yaşardı. Sonrasında başını onlara doğru kaldırdı ve "Ey Necran halkı!" veya "Ey ashâbım!" diye seslenip sözlerini şöyle sürdürdü: "Allah'a yemin olsun ki bu, benim kendi el yazımdır. Bunu Rasûlullah (s.a.v.) imla ettirmiştir." Oradan biri: "Ey Mü'minlerin Emiri! İçindekini bana da oku" dedi. Derken ona yaklaştım ve "Eğer bir gün Ömer'i (r.a.) reddedecek ise, bugün onu reddedecektir" dedim. Bunun üzerine şöyle dedi: "Hiçbir gün Ömer'in yaptığı herhangi bir şeyi reddetmedim. Şüphesiz ki Ömer, doğru ve olgun bir iş yapan bir adamdı. Yine şüphesiz ki Ömer, size verdiklerinden hayır almıştır. Sizden aldıklarını kendi için uygulamamış, sadece Müslüman toplumu için icra etmiştir."¹⁵⁰³

1234. Bize Ebû Said Ahmed b. Muhammed b. Ziyad eş-Şahid tahdis etti, dedi ki: Bize Hasen b. Affân el-Kufi tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Yahya el-Humani tahdis etti; A'meş'ten, o Salim b. Ebi'l Ca'd'dan...¹⁵⁰⁴

1503 İsnadında zayıflık vardır.

- Senesinde Salih el-Muradi vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
  - Yine senesinde Ata b. Müslim el-Haffaf vardır. Künyesi Ebû Muhalled'dir, Kufelidir. Halep'te ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Sekizinci tabakadandır. Bk. Tahrîb (2/39) – Tehzib (7/211)
  - Yine senesinde Abduhayr vardır. İbn Yezid el-Hemedani'dir. Künyesi Ebû İmara'dır. Kufeli muhadramdır. Sikadır, ikinci tabakadandır. Sahâbe olduğu görüşü doğru değildir. Bk. 67.ci rivayet.
  - Yine senesinde Ubeyd b. Cenad el-Halebi vardır. Cafer b. Kilaboğullan'nın azatıdır. Ebû Hatim dedi ki: "Saduktur ama ondan hadis yazmadım." İbn Hibban, kendisini Sikat'ta zikretmektedir. H. 231'de vefat etmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (5/404) – Tarih-i Kebir (5/451) – Sikat (8/432)
- Tahrîci için 1234 numaralı rivayete bakınız.

1504 İsnadı mürseldir.

Ebû Hatim, Ebû Zur'a'dan onun şöyle dediğini nakleder: "Salim b. Ebi'l Ca'd'ın Ömer, Osman ve Ali'den yaptığı rivayetler mürseldir." Bk. Tehzib (3/433). Salim sika olmakla birlikte çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 822.ci rivayet.

- Yine senesinde Ebû Yahya el-Humani vardır. Abdülhamid b. Addurrahman'dır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Mürcie görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 642.ci rivayet. Bununla birlikte Ebû Muaviye ez-Zarir, bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde Hasen b. Affân el-Kufi vardır. Saduktur. Bk. 1107.ci rivayet. Aynı şekilde buna da mütâbaat edilmiştir.

Tahrîç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, Fezail, 12053 (12/32) – Ebû Ubeyd, Emval (s. 98) – Ebû Yusuf, Harac (s. 80) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1307 (2/559) – Ahmed b. Hanbel, Fezailu's Sahâbe, 537 (1/366)

1235. Ebû Said dedi ki: Yine bize Ahmed b. Abdulcebbar el-Ataridi tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Muaviye ez-Zarîr tahdis etti; A'meş'ten; Salim b. Ebi'l Ca'd dedi ki: Necran halkı Ali'ye (r.a.) gelip şöyle dediler: "Ey Mü'minlerin Emiri! Senin yazını ve dilinle yaptığın aracılığı istiyoruz. Ömer bizi yerimizden çıkarmıştı. Bizi tekrar oraya döndür." Onlara şöyle karşılık verdi: "Yazıklar olsun size! Hiç şüphesiz Ömer, doğru ve olgun iş yapan bir adamdı. Bu yüzden onun yaptığı herhangi bir şeyi değiştirmeyeceğim."

A'meş dedi ki: Eskiler şöyle derdi: "Şayet Ali'nin nefsinde Ömer'e karşı bir şey olsaydı, kesinlikle bunu ganimet bilirdi."¹⁵⁰⁵

1336. Yine bize Ebû Said haber verdi, dedi ki: Bize Ali b. Abdülaziz haber verdi, dedi ki: Ebû Ubeyd Kasım b. Sellam dedi ki: Bize Ebû Muaviye, A'meş'ten haber verdi; Salim b. Ebi'l Ca'd dedi ki: "Necran halkı Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) geldiler..." Ravi daha sonra yukarıdaki aynısını zikretti.¹⁵⁰⁶

1337. Yine bize Ebû Said haber verdi, dedi ki: Bize Ali b. Abdülaziz haber verdi, dedi ki: Ebû Ubeyd dedi ki: Bize Muaviye tahdis etti; Haccac'dan, o Şa'bi'yi işiten birinden; Şa'bi dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.), Kufe'ye geldiğinde şöyle dedi: "Buraya Ömer'in bağladığı düğümü çözmeye gelmedim."¹⁵⁰⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İşte bunlar; hak yoldan sapan, Allah Teâlâ'nın gözlerini kararttığı ve Ebû Bekir ve Ömer hakkında Ali'yi onu Allah'ın kendisinden beri kıldığı şeylere nispet eden Rafizilere reddiyedir. Şayet Ali (r.a.), hakkın Ebû Bekir'in hükmettiği dışında bir yerde olduğunu bilseydi, kesinlikle onu reddeder ve Allah yolunda kınayıcının kınaması onu alıkoymazdı. Ne var ki o, hakkın Ebû Bekir'in yaptığı şeyin ta kendisi olduğunu bildi ve bu yüzden uygulamalarını tıpkı Ebû Bekir'in uyguladığı şekilde icra etti.

Aynı şekilde Ömer (r.a.), Necran halkı konusunda öyle davranmıştır. Yine bunun gibi; Ömer b. Hattâb (r.a.) teravih namazını sünnet yapıp insanları cemaat halinde topladığında, bu yaptığı ile Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetini ihya etmiş ve

1505 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

1506 İsnadı bir önceki gibidir.

• Senesinde Ali b. Abdülaziz vardır. Ebû Ubeyd Kasım b. Sellam'ın arkadaşı Ebû'l Hasen'dir. Mekke'de ikamet etmiştir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Saduk idl." H. 287'de Mekke'de vefat etmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (6/196) – Sikat (8/477)

Tahriri 1234 numaralı rivayette geçti.

1507 İsnadı munkatıdır.

• Senesinde Haccac vardır. İbn Ertat b. Sevr b. Hübeyra en-Nehai'dir. Künyesi Ebû Ertat el-Kufi'dir. Kadıdır, fakihdir. Saduk olmakla birlikte çokça hata eder, çokça tedlis yapardı. Yedinci tabakadandır. Şa'bi'den yalnızca bir hadis rivayet etmiştir. Bk. Takrib (s. 152) – Tehzib (2/196)

• Yine senesinde Ali b. Abdülaziz vardır. Saduktur. Bir önceki rivayette hakkında bilgi verildi.

Tahrirç: Ebû Ubeyd, Emval (s. 98) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12054 (12/33). Bu ikisi, Ebû Muaviye yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

sahâbe de bulundukları tüm beldelerde bu namazı kılmışlardır. Ali b. Ebi Talib de teravihi o şekilde kılmıştır. Ayrıca hilafet kendisine geçtiğinde teravihi kılmış ve insanlara namazın kılınmasını emretmiştir. Bunu yaparken de Ömer'e rahmet dileyip şöyle demiştir: "Ey Hattâb'ın oğlu! Şu mescitlerimizi nurlandırdığın gibi Allah da senin kabrini nurlandırsın." Yine şöyle demiştir: "Bu konuda Ömer'e işarete bulunmuştum." İşte bunlar, teravih namazını Ömer, Osman, Ali (r.anhum) ve tüm mü'minlere muhalif olarak kılmayan Rafızilere reddiyedir.

1238. ... Asbağ b. Nübate'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Yemin ederim ki Ramazan'da teravih namazı kılınması konusunda Ömer'i ben teşvik ettim. Ona yedinci kat semanın üstünde kendilerine Kudüs Topluluğu denilen bir topluluk olduğunu haber verdim. Yine orada kendilerine Ruh denilen bir grup da vardır ki Kadir *Gecesi* geldiğinde Rableri Teâlâ'dan dünyaya inmek için izin isterler. Hangi namaz kılan bir adamın yanından geçseler veya herhangi bir yolda kimle karşılaşırsalar, illaki ondan dolayı bir bereket isabet eder. Bunun üzerine Ömer (r.a.) "Yaklaş, ey Ebû'l Hasen! Vallahi sen insanlar için bereket arz ediyorsun" dedi ve insanlara teravih kılmasını emretti."¹⁵⁰⁸

1239. ... Ebû Abdurrahman es-Sülemi dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.) teravih namazında bize imamlik yaptı. Ayrıca Kufe'nin bazı mescitlerinin yanından geçti. O sırada insanlar teravih kılıyorlardı. Bunun üzerine şöyle dedi: "Mescitlerimizi nurlandırdığın gibi Allah da senin kabrini nurlandırsın, ey Hattâb'ın oğlu!"¹⁵⁰⁹

1508 İsnadı helake uğramış derecesinde zayıftır.

- Senedinde Asbağ b. Nübate et-Temimi el-Hanzali vardır. Kufeli olup Ebû'l Kasım künyesine sahiptir. Metruktür, Rafızı görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 113)

- Yine senedinde Seyf b. Ömer et-Temimi vardır. Onun ez-Zabbi olduğu da söylenir, başka bir nispete sahip olduğu da. Kufelidir, hadisleri zayıftır. Bunun yanında tarih konusunda dayanaktır. İbn Hibban, onun hakkında çirkin sözler sarf etmiştir. Bk. Takrib (s. 262)

- Yine senedinde Ubeyd b. İshak vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman ez-Zabbi'dir. Kufe halkındandır. İbn Hibban dedi ki: "Garip hadisler rivayet ederdi." Yahya b. Main dedi ki: "O, hiçbir şey değildir." Buhârî dedi ki: "Münker rivayetlere sahiptir." Ezdi dedi ki: "Hadisleri terk olunmuştur." Bk. Cerh ve Tadil (5/401) – Skat (8/431) – Lisan (4/117)

- Yine senedinde Sa'd b. Tarif el-İskafi vardır. Kufelidir, metruktür. İbn Hibban, onu hadis uydurmakla suçlamıştır. Zaten Rafızı idi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 231)

- Yine senedinde Muhammed b. Ebi Haris -veya b. Haris- vardır. Onun el-Leysi el-Bezzar el-Harrani olduğunu zannediyorum. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 473) – Tehzib (9/105)

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1509 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Rebi'a vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
- Yine senedinde Muhammed b. Abdurrahman b. Yunus es-Serrac vardır. Künyesi Ebû'l Abbâs'tır. Rakkalıdır. Hatib el-Bağdadi, kendisini Tarih'te zikretmiş ve şöyle demiştir: "Onun durumunun ancak hayır olduğunu bilirim." Bk. Tarih-i Bağdat (2/314) Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

1240. ... Amr b. Kays yoluyla Ebû'l Hasna'dan rivayet edildiğine göre Ali (r.a.) bir adama Ramazan'da insanlara beş selam ile yirmi rekat teravih kıldırmasını emretti.¹⁵¹⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.), Kur'an'ı bir arada toplama konusunda Osman b. Affân'a da bu şekilde tâbi olmuş, hatta bir araya getirme konusunda onun görüşünü düzelterek "Kur'an'ı ilk bir arada toplayan Ebû Bekir es-Sıddîk'dir." demiştir. Ayrıca Kufe halkından olup Kur'an'ı bir arada toplama konusunda Osman'ı (r.a.) ayıplayan bazı topluluklara karşı çıkmıştır. Onlara Rafızilerin görüşünün aksine şiddetle karşı çıkmıştır.

1241. ... Abduhayr'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "İnsanların Mushaflar konusunda en büyük ecre sahip olanı şüphesiz ki Ebû Bekir es-Sıddîk'dir. Kendisi Kur'an'ın âyetlerini iki kapak arasında toplayan ilk kişiydi."¹⁵¹¹

1242. ... Abduhayr dedi ki: Ali'yi (r.a.) şöyle derken işittim: "Allah Ebû Bekir'e rahmet etsin! Kendisi Kur'an'ın âyetlerini iki kapak arasında toplayan ilk kişiydi."¹⁵¹²

Tahric: Suyutî, Tarih-i Hülefa'da (s. 137) bunu İsmail b. Ziyad yoluyla İbn Asakir'e şu şekilde nispet etmiştir: "Ali b. Ebi Talib Ramazan'da mescitlerin yanından geçti. O sıra içlerinde kandiller yanıyordu. Bunun üzerine "Allah Ömer'in kabrini aydınlatsın" dedi." Ayrıca el-Muğni'de İbn Kuldâme de bunu zikretmiş ve Esrem'e nispet etmiştir.

1510 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ebû'l Hasna vardır. Kendisini tanıyamıyorum. Bununla birlikte Kufeli Ebû'l Hasna diye biri vardır. İsmi Hasan veya Hüseyin olduğu söylenir. Hakem b. Utbe'den rivayette bulunmuştur, meçhuldür. Yedinci tabakadandır. Zehebi dedi ki: "Tanınmamaktadır." Bk. Mizan (4/515) – Takrib (s. 633). Eğer adı geçen şahıs bu ise, senette kendisi ile Ali (r.a.) arasında inkıta vardır.

- Yine senedinde Amr b. Kays vardır. Sikadır, mütkındır, âbiddir. Bk. 124.cü rivayet.

- Yine senedinde Hasen b. Salih vardır. Kendisinin Salih b. Hayy olduğunu zannediyorum. Sikadır, sebtir, fakihdir. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 161)

- Yine senedinde Hakem b. Mervan vardır. Kendisinin Kufeli ez-Zarir olduğunu sanıyorum. Ebû Hatim dedi ki: "Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur." İbn Main dedi ki: "Onu ancak çok sadık biri olarak görüyorum." Bk. Mizan (1/579) – Tarih-i Bağdat (8/225)

- Yine senedinde Ubeydullah b. Cerir b. Cebele el-Ateki vardır. Künyesi Ebû'l Abbâs'tır. Hatib, kendisini sika saymıştır. H. 262'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (10/325)

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef (2/393) – Beyhahî, Sünen-i Kübra (2/497). Bu ikisi, Hasen b. Salih yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1511 İsnadı hasendir.

- Senedinde Süddî vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 671.ci rivayet.

- Yine senedinde Ebû Ahmed ez-Zübeyri vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 491.ci rivayet.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, Fezail, 17600 (14/72) – İbn Sa'd, Tabakat (3/193) – Ahmed, Fezail, 280 (1/230). Hafız İbn Hacer ile Suyutî, isnadının hasen olduğunu belirtmişlerdir. Bk. Fethu'l Bari (9/12). İtikan (1/165). Ayrıca İbn Kesir, Fezailu'l Kur'an'da (s. 8) bunu zikretmiş ve "İsnadı sahihtir" demiştir.

1512 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

Abdurrahman b. Mehdi, bu senette Ebû Ahmed ez-Zübeyri'ye mütâbaat etmiştir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

1243. ... Süveyd b. Gafele el-Cu'fi dedi ki: Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) şöyle der-ken işittim: "Ey insanlar! Osman (r.a.) ve mushafları yırtma görüşünüzde aşırılık-ashâbından bazı ileri gelenlerin topladığını yırtıp atmaktır. Bize dedi ki:

- Peki, insanların ihtilafa düştüğü şu kıraatler hakkında ne diyorsunuz? Kişi, başka bir kişiyle karşılaşıyor ve "Benim kıraatim senin kıraatinden daha hayırlıdır, benim kıraatim senin kıraatinden daha faziletlidir" vb. sözler söylüyor. Bu, küfrün bir benzeridir.

Bizler:

- Ey Mü'minlerin Emiri! Peki, bu konuda görüş nedir? diye sorduk.

- İnsanları tek bir mushaf üzerinde birleştirmeyi uygun görüyorum. Çünkü sizler bugün ihtilaf ederseniz, sizden sonra gelenlerin ihtilafları daha şiddetli olacaktır.

Bunun üzerine bizler "Görüşün ne güzel!" dedik. Ardından Zeyd b. Sabit ile Said b. As'a birini gönderdi ve onlara şöyle demesini söyledi: "Biriniz yazsın, diğ-ğerinizi imla ettirsin. Şayet bir şeyde ihtilafa düşerseniz, durumu bana bildirin." Bunun üzerine biri yazdı, diğ-ğeri de imla ettirdi. Allah Teâlâ'nın Kitabı hakkında yalnızca Bakara Suresi'nde geçen bir kelimenin harfinde ihtilaf ettiler. Biri "Tâbût" diğ-ğeri ise "Tâbûh" dedi. Hemen durumu Osman'a (r.a.) bildirdiler. O buna "Tâbût" diye cevap verdi. Şayet ona verilen iş bana verilseydi, kesinlikle onun yaptığıнын aynısını yapardım."

Ravi dedi ki: Bunu anlatınca oradakiler Süveyd b. Gafele'ye "Bunu bizzat Ali'den (r.a.) duyduğuna dair kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin eder misin?" diye sordular. Bunun üzerine şöyle dedi: "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki kesinlikle bunu bizzat Ali'nin (r.a.) kendisinden işittim."¹⁵¹³

¹⁵¹³ İsnadı zayıftır; dört illeti vardır.

1. Senedinde Seyf b. Ömer vardır. Hadisleri zayıftır, tarih konusunda dayanaktır. Bk. 1238.ci rivayet.

2. Yine senedinde Şuayb b. İbrahim vardır. Hafız İbn Hacer dedi ki: "Hakkında cehalet vardır." İbn Hibban, onu Sikat'ta (8/309) zikretmiştir. Ayrıca bk. Lisanu'l Mizan (3/145)

3. Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye denk gelmedim.

4. Yine senedinde Muhammed b. Eban vardır. Görünen o ki, kendisi İbn Salih el-Kuraşi'dir. Ona el-Cu'fi de denilir. Buhârî dedi ki: "Kavi değildir." Nesai dedi ki: "Sika değildir." İbn Hibban dedi ki: "Zayıftır." Bk. Cerh ve Tadil (9/5) – Lisan (5/31)

• Yine senedinde İraz b. Cerul vardır. Yahya b. Main, kendisini sika saymıştır. Bk. Cerh ve Tadil (7/37)

• Yine senedinde Alkame b. Mersed vardır. Künyesi Ebû Haris'tir, Kufelidir. Sikadır, altıncı taba-kadandır. Bk. Takrib (s. 397)

• Yine senedinde Sirri b. Yahya vardır. İbn İyas b. Harmele eş-Şeybani'dir, Basralıdır. Sikadır. Ezdi, onu zayıf saymakla hata etmiştir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 230)

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1244. ... Süveyd b. Gafele dedi ki: Ali (r.a.), mushafları kastederek "Şayet bu iş bana verilseydi, kesinlikle Osman'ın yaptığıнын aynısını yapardım" dedi.¹⁵¹⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) muhalefet eden tüm Rafıziler aleyhindeki en doğru delil ve en açık hüccetlerden biri de, Ali'nin (r.a.) Mushaf-ı Osman'dakini okumaya devam etmiş olması ve ondan tek bir harfi dahi değiştirmemesidir. Ne bir harfi öne ne de geriye almıştır. Bir şey eklememiş, çıkarmamıştır. Ne de "Osman şu mushaf hakkında bir şey yaptı ama şayet o görev bana verilseydi, ben başka bir şey yapardım" demiştir.

Ali'nin evlatları da böyledir; kendileri, dünyadan ayrılana dek Mushaf-ı Osman'ı okumayı sürdürmüşlerdir. Ali'nin ashâbı da böyledir; onlar, Müslümanlara Mushaf-ı Osman'ın içindekileri okuturlardı. Artık kim bundan başka bir şey söylerse, yalan söylemiş ve İslam ehlinin üzerinde bulunduğu şeye muhalif bir şey ortaya atmıştır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu bölümden murâdımız şudur: Şüphe yok ki Ali b. Ebi Talib (r.a.), ömrü boyunca Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın yolunu takip etmiş, onlara tâbi olmuştur. Onların sevdiklerini sevmiş, hoşlanmadıklarından hoşlanmamıştır. Tâ ki Allah Teâlâ onun ruhunu şehid olarak kabzedene dek böyle davranmıştır. Onu ancak takvalı bir mü'min sever, ona ancak bedbaht bir münâfık öfke duyar.

Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin (r.anhum) halifelikleri konusu burada sona ermektedir.

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şeria kitabının on beşinci bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selâmı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın on altıncı bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

1514 İsnadı sahihtir.

- Senesinde belirsiz bir adam vardır. Ne var ki bir önceki rivayette adı geçmiştir: İraz b. Cerul.
- Yine senesinde Müslim b. Kadim vardır. Künyesi Ebû Leys'tir. Hatib, kendisini sika saymıştır. H. 228'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (9/145)

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

ON ALTINCI BÖLÜM

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım isterim.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Allah, her durumda kendisine hamd edilendir. Allah'ın salat ve selamı, Muhammed ve ailesinin üzerine olsun.

YÜZ YİRMİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) FAZİLETLERİ

Allah bize ve size rahmet etsin! Önceki sayfalarda Muhacir, Ensar ve ilkleri Ebû Bekir ile Ömer olan Aşere-i Mübeşşere'nin faziletleri geçmişti.

Ebû Bekir'in sadece kendisine ait olan faziletleri vardır. Şimdi onları zikredeceğiz. Ayrıca Ebû Bekir ile Ömer'in ikisinde de aynı anda bulunan faziletler ile Kerim olan Allah'ın sadece Ömer'e has kıldığı faziletler de vardır. Onları da ayrıca gücümüz yettiğince zikredeceğiz inşallah. Muvaffak kılan yalnızca Allah'tır.

YÜZ YİRMİ BİRİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) RASÛLULLAH'I (S.A.V.) TASDİK ETMESİ VE ONUN İNSANLARDAN İSLAM'I İLK KABUL EDEN KİMSE OLMASI

1245. ... Şa'bi dedi ki: İbn Abbâs'a (r.anhumâ) "İlk Müslüman olan kimdir?" diye soruldu. Şöyle cevap verdi: Ebû Bekir'dir. Yoksa sen, Hassan b. Sabit'in şu şiirini işitmedin mi?

"Hüzünlü olarak güvenilir bir kardeşimi andığında,

Hemen kardeşin Ebû Bekir'in yaptığını da hatırla!

*O, içlerinden rasûlleri ilk tasdik edendir."*¹⁵¹⁵

¹⁵¹⁵ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Mücalid vardır. İbn Said'dir, kavi değildir. Ömrünün sonlarında hafızası kötüleşmiştir. Bk. 13.cü rivayet.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Mağra ed-Devsî vardır. İbn Hısn olduğu da söylenir ama doğrusu İbn Mağra'dır. Hafız böyle demiştir. Künyesi Ebû Zühayr'dir, Kufelidir. Rey şehrinde ikamet etmiştir. Saduk olmakla birlikte A'meş'ten yaptığı rivayetler hakkında kelam edilmiştir. Dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 350)

1246. ... Şa'bi dedi ki: İbn Abbâs'a (r.anhumâ) "İlk Müslüman olan kimdir?" diye sordum. Bana "Ebû Bekir es-Sıddîk" diye cevap verdi ve şöyle dedi: Yoksa sen, Hassan b. Sabit'in şu şiirini işitmedin mi?

*"Hüzünlü olarak güvenilir bir kardeşimi andığında,
Hemen kardeşin Ebû Bekir'in yaptığını da hatırla!
O, içlerinden rasûlleri ilk tasdik edendir."*¹⁵¹⁶

1247. ... Ebû Said el-Hudri dedi ki: Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) şöyle dedi: "Ben insanlar içinde ona en layık olan değil miyim? Ben, ilk Müslüman olan değil miyim? Ben şu-şu kişi değil miyim? Ben şu-şu kişi değil miyim?"¹⁵¹⁷

1248. ... Ebû Said'den; Ebû Bekir (r.a.) şöyle dedi: "Ben insanlar içinde ona en layık olan değil miyim? Ben, ilk Müslüman olan değil miyim? Ben şu-şu kişi değil miyim? Ben şu-şu kişi değil miyim?"¹⁵¹⁸

1249. Bize Kasım b. Zekeriya el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Küreyb tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Said el-Eşecc tahdis etti, dedi ki: Bize İbn İdris tahdis etti...

1250. ... el-Mutarriz dedi ki: Yine bize Muhammed b. Müsenna ve Bindar tahdis ettiler, dediler ki: Bize Muhammed b. Cafer tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti; Amr b. Mürre'den, o Ebû Hamza'dan; Zeyd b. Erkam dedi ki: "İlk Müslüman olan Ali b. Ebi Talib'dir."

Tahric: Hakim, Müstedrek (3/64) – İbn Abdilberr, İstiâb. Bu ikisi, Mücalid yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Heysemi, bunu Taberani'ye de nispet etmiş, şöyle demiştir: "Senedinde Heysem b. Adiy vardır ki metruktür." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/43)

1516 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Humeyd er-Razi vardır. Hafız olmakla birlikte zayıftır. Bk. 1185.ci rivayet.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1517 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ukbe b. Halid vardır. Künyesi Ebû Mesud'dur, Kufelidir. Saduktur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 394)

• Yine senedinde Ebû Said el-Eşecc vardır. Sikadır. Bk. 13.cü rivayet. Senetteki diğer raviler de aynı şekilde sikadırlar.

Tahric:

• Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 271 (1/226) – Tirmizi, Menakıb, 5/612). Bu ikisi, Şu'be yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Tirmizi, Menakıb, 3667 (5/611) – İbn Hibban, 6863 (15/279). Bu ikisi, Ebû Said el-Eşecc yoluyla "Bize Ukbe b. Halid tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti; Ceriri'den, o Ebû Nazra'dan, o da muttasıl olarak Ebû Said'den..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu, garip bir hadistir." Kendisi ilk rivayeti tercih etmiş ve "Bu daha sahihtir" demiştir.

• Hakim, Müstedrek (3/64) – Ahmed, Fezail, 103 (1/133) – Taberi, Tarih (2/214) – Fesevi, Tarih (3/254).

Zikredilen şiir için bk. Divan-ı Hassan b. Sabit (s. 174)

1518 İsnadı ve tahrici bir önceki gibidir.

Ravi dedi ki: Bunu İbrahim'e anlatınca karşı çıktı ve şöyle dedi: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında ilk Müslüman olan Ebû Bekir'dir."¹⁵¹⁹

1251. Bize Ebû'l Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz el-Beğavi tahdis etti, dedi ki: Bize Ali b. Ca'd tahdis etti, dedi ki: Bize Şu'be haber verdi, Amr b. Mürre dedi ki: Ebû Hamza el-Ensari'yi şöyle derken işittim: Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte ilk namaz kılan kişi Ali b. Ebi Talib'dir."

Amr b. Mürre dedi ki: Bunu İbrahim'e anlatınca karşı çıktı ve "Ebû Bekir'dir." dedi.¹⁵²⁰

1252. ... Muğire'den; İbrahim dedi ki: "İlk Müslüman olan Ebû Bekir'dir (r.a.)."¹⁵²¹

1253. ... Muğire'den; İbrahim dedi ki: "Ebû Bekir (r.a.), ilk Müslüman olan kişidir."¹⁵²²

1254. Bana Ebû Bekir b. Abdullah b. Muhammed b. Abdülhamid el-Vasiti tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Ahmed b. Hanbel tahdis etti, dedi ki: Bana babam -Allah ona rahmet etsin- tahdis etti, dedi ki: Bize Yusuf b. Yakub el-Mâcişun tahdis etti, dedi ki: Şeyhlerimize ve Rebi'a b. Ebi Abdurrahman, Muhammed b. Münkedir ve Osman b. Muhammed el-Ahnesi gibi ilim aldığımız kimselere yetiştirdim. Onlar şöyle diyorlardı: "Ebû Bekir, erkekler içinde ilk Müslüman olan kimsedir."¹⁵²³

1519 İsnadı sahihtir.

- Senesinde Ebû Hamza vardır. Talha b. Yezid'dir. Nesai, sika olduğunu belirtmiştir. Bk. 673.cü rivayet.
- Yine senesinde Bündar vardır. Muhammed b. Beşşar'dır. Sikadır. Bk. 9.cu rivayet.
- Yine senesinde İbn İdris vardır. İsmi Abdullah'tır. Sikadır, fakihtir. Bk. 161.ci rivayet.
- Yine senesinde Ebû Küreyb vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 399.cu rivayet.

Tahriç: Ahmed, Müsned (4/368, 370, 371) – Tirmizi, 3735 (5/642). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Nesai, Fezailu's Sahâbe, 34 (s. 73) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 15714 (13.47). Bunların hepsi, Şu'be'den birkaç farklı yolla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte Nesai ve İbn Ebi Şeybe'nin rivayetlerinde "Bunu İbrahim'e anlattım, o da şöyle dedi..." kısmı yoktur.

1520 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

1521 İsnadı mürsel olduğu için zayıftır.

- Senesinde Muğire vardır. İbn Mîksem'dir. Sikadır, mütkindir. Bunun yanında özellikle İbrahim'den olmak üzere tedlis yapardı. İcili, onu İbrahim'den mürsel olarak rivayet etmekle itihâm etmiştir. İmam Ahmed ise, onu sadece İbrahim'den yaptığı rivayetlerde zayıf saymaktadır. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü tabakasından saymıştır. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 291.ci rivayet.

Tahriç: İmam Ahmed, Fezail, 265, 266 (1/225). Muğire yoluyla bu şekilde...

1522 İsnadı ve tahrici bir önceki gibidir.

1523 İsnadı sahihtir.

Tahriç: İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 261 (1/223), 264 (1/224)

1255. Yine bana Ebû'l Kasım Abdullah b. Muhammed el-Beğavi tahdis etti, dedi ki: Bize Ali b. Müslim et-Tusi tahdis etti, dedi ki: Bize Yusuf b. Yakub tahdis etti, dedi ki: "Said b. İbrahim, Salih b. Keysan, Rebi'a b. Ebi Abdurrahman, Osman b. Muhammed başta olmak üzere birçok şeyhimizi işittim; onlar, Ebû Bekir'in (r.a.) ilk Müslüman olan kimse olduğunu anlatıyorlardı."¹⁵²⁴

1256. ... Zirr'den; Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Müslüman olduklarını ilk açığa vuranlar şu yedi kişidir:

1. Rasûlullah (s.a.v.)
2. Ebû Bekir
3. Ammar
4. Ammar'ın annesi Sümeyye
5. Suheyb
6. Mikdad
7. Bilal

Allah hepsine rahmet etsin.¹⁵²⁵

1257. ... Zirr'den; Abdullah (r.a.) dedi ki: Müslüman olduklarını ilk açığa vuranlar şu yedi kişidir:

1. Rasûlullah (s.a.v.)
2. Ebû Bekir
3. Ammar
4. Ammar'ın annesi Sümeyye
5. Suheyb
6. Bilal

1524 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ali b. Müslim et-Tusi vardır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1525 İsnadı hasendir.

• Senedinde Asım vardır. İbn Ebi'n Nücud'dur. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bunun yanında birçok âlim onu sika saymıştır. Bk. 5.ci rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. Ebi Bükeyr vardır. İsmi Nesr el-Kirmani olup aslen Kufelidir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. 1043.cü rivayet.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (1/404) – Ahmed, Fezail, 191 (1/182) – İbn Mâce, Mukaddime, 11.ci Bab, 150 (1/53) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 18442 (14/313) – Hakim, Müstedrek (3/284). Hakim, sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Bunların hepsi Asım yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Allah hepsinden razı olsun.¹⁵²⁶

1258. ... Ebû Said el-Hudri'den; Ebû Bekir (r.a.), Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) şöyle dedi: "Bu işte senden önce olduğumu biliyorsun." Ali dedi ki: "Doğru söyledin ey Avvam gelince ona da "Bu işte senden önce olduğumu biliyorsun" dedi. Ardından o da elini uzatıp ona biat etti.¹⁵²⁷

1259. ... Zühri'den; Urve dedi ki: Müşriklerden bazı adamlar, Ebû Bekir es-Sıddîk'e (r.a.) koşup "Şu arkadaşın var ya, dün gece Beytu'l Makdis'e yürütüldüğünü ve sonrasında geri döndüğünü iddia ediyor" dediler. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) "Bunu gerçekten söyledi mi?" diye sordu. Müşrikler "Evet" diye cevap verdiler. Ebû Bekir dedi ki:

- Şehadet ederim ki eğer bunu söylediyse doğru söylemiştir.

Müşrikler:

- Ne yani, tek bir gecede Şam'a gittiğini ve sonra da sabah olmadan önce geri döndüğünü tasdik mi ediyorsun?

- Evet. Ben bundan daha öte şeyleri tasdik ediyorum. Sabah akşam semanın haberini getirdiğini tasdik etmekteyim.

Ravi dedi ki: Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) bununla es-Sıddîk diye isimlendirilmiştir.¹⁵²⁸

1260. ... Ebû Umame dedi ki: Bir keresinde Ensar'dan bir adam ile Ebû Bekir (r.a.) arasında laf dalaşı olmuştu. Derken Ebû Bekir (r.a.) adamdan özür diledi ama adam kabul etmedi. Bu olay Nebî'ye (s.a.v.) ulaştığında öfkesi şiddetlendi. Derken

¹⁵²⁶ İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

¹⁵²⁷ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Ali b. Asım bulunmaktadır. Vasıtlıdır, saduktur. Hata eder, hatasında ısrarlı davranırdı. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 582.ci rivayet.

• Yine senedinde Ceriri vardır. Said b. İyas'tır, sikadır. Bk. 1051.ci rivayet.

• Yine senedinde Kasım b. Said b. Müseyyeb vardır. Künyesi Ebû Bişr et-Temimi'dir. Hatib, onu sika saymıştır. H. 254'te vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (12/437)

Tahriç: Hakim, Müstedrek (3/76). Davud b. Ebi Hind yoluyla "Bize Ebû Nazra, Ebû Said'den tahdis etti..." senediyle buna benzer olarak rivayet etmiştir. Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartlarına göre sahihtir ama ikisi de rivayet etmemiştir." Ayrıca bk. İbn Abdilberr, İstiâb (3/965) - İbn Kesir, Bidaye ve Nihaye (5/249). İbn Kesir, Asım'dan o da Ceriri'den şeklindeki senedin sahih olduğunu belirtmiştir. Suyuti de bunu Tarih-i Hulefa'da (s. 37) zikretmiş ve senedinin ceyyid olduğunu söylemiştir.

¹⁵²⁸ Senedindeki raviler sika olmakla birlikte mürseldir. Bunun yanında Hakim ve Beyhaki, sahih bir senetle muttasıl olarak rivayet etmişlerdir.

Tahriri 1030 numaralı rivayette geçti.

o adam, gelip Nebî'nin (s.a.v.) yanına oturdu. Fakat o diğer tarafa döndü. Adam sonra kalkıp soluna oturdu ama yine öteki tarafa döndü. Sonra kalkıp önüne oturdu ama yine öteki tarafa döndü. Adam bunun üzerine şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Benden yüz çevirdiğini görüyorum. Biliyorum ki sen bunu benim hakkımda duyduğun bir şeyden veya içinde bana karşı olan öfkeden dolayı yapıyorsun. Sen benden yüz çevirirken dünyada ne hayır olabilir ki! Seni hak ile gönderene yemin ederim ki sen bana kızginken dünyada bir saat dahi yaşamak umurumda değil." Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ebû Bekir önce davranıp senden özür dilemişken kabul etmek istememişsin. Şüphesiz Allah Teâlâ beni hepimize gönderdi. Sizler 'Yalan söyledin' derken arkadaşım 'Doğru söyledin' demişti. Beni ve arkadaşımı bırakacak mısınız? Beni ve arkadaşımı bırakacak mısınız? Beni ve arkadaşımı bırakacak mısınız?"¹⁵²⁹

YÜZ YİRMİ İKİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) NEFSİNİ, MALINI VE AİLESİNİ NEBÎ (S.A.V.) İÇİN FEDA ETMESİ

1261. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hiçbir mal, bize, Ebû Bekir'in malının bize verdiği faydayı vermedi."¹⁵³⁰

1529 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Kasım b. Abdurrahman vardır. Saduk olmakla birlikte çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Ebû Uname'den işitmesi konusunda ihtilaf edilmiştir. Bk. 79.cu rivayet.
- Yine senedinde Abdülmelik vardır. Ali b. Yezid el-Elhani'dir. Zayıftır. Bk. 79.cu rivayet.
- Yine senedinde Ebû Abdurrahim vardır. Halid b. Ebi Yezid el-Harrani'dir. Sikadır. Bk. 412.ci rivayet.
- Yine senedinde Muhammed b. Seleme vardır. İbn Abdullah el-Bahili'dir. Sikadır. Bk. 412.ci rivayet.
- Yine senedinde İsmail b. Ubeyd b. Ebi Kerime el-Harrani vardır. Künyesi Ebû Ahmed'dir. Sikadır. Garip rivayetlerde bulunurdu. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 109)

Tahrîç: İbn Kesir, Camiu'l Mesanid ve's Sünen, 10342 (13/175). Bunu Ebû Ya'la'ya nispet etmiş ve şöyle demiştir: "Bize Amr b. Muhammed Ebû Osman tahdis etti, dedi ki: Bize Amr b. Osman el-Kûlai tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Seleme tahdis etti..." Daha sonra hadisi zikretmiştir. Ayrıca Buhârî, bunu "Eğer birini yakın dost edinecek olsaydım..." lafzıyla rivayet etmektedir. Bk. Sahih-i Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3661 (7/22), Tefsir, A'raf Suresi, 4640 (8/153)

1530 İsnadı sahihtir.

Tahrîç:

- İmam Ahmed, Fezail, 28 (1/67) – Humeydi, Müsned (s. 250) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1230 (2/577). Bunların hepsi, Süfyan yoluyla Zühri'den, o Urve'den, o da Âişe'den senediyle rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Müsned (2/253, 366) – Ahmed, Fezail, 25 (1/65) – İbn Ebi Şeybe, Musannef (12/706) – İbn Mâce, Mukaddime, 94 (1/36) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1229 (2/577) – İbn Hibban, Sahih, 6858 (15/273) – Musannif, 1262. Bunların hepsi, Ebû Muaviye yoluyla A'meş'ten, o Ebû Salih'ten, o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Tirmizi, Menakıb, 15.ci Bab, 3661 (6/609). Davud b. Yezid el-Ezdi yoluyla babasından, o da Ebû Hureyre'den senediyle benzer olarak... Tirmizi dedi ki: "Bu, bu yoldan hasen garip bir hadistir."

1262. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hiçbir mal, bize, Ebû Bekir'in malının bize verdiği faydayı vermedi."¹⁵³¹

1263. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hiçbir mal, bize, Ebû Bekir'in malının bize verdiği faydayı vermedi." Bunun üzerine Ebû Bekir ağlamaya başladı ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben ve malım ancak senin için değil midir?"¹⁵³²

1264. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hiçbir mal, bana, Ebû Bekir'in malının bana verdiği faydayı vermedi." Bunun üzerine Ebû Bekir ağlamaya başladı ve şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben ve malım ancak senin için değil midir?"¹⁵³³

1265. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Nazarım-
da yardımı Ebû Bekir'den daha büyük kimse yoktur. Bana nefsimi ve malımı feda
etti, kızını bana nikahladı."¹⁵³⁴

1266. ... Cübeyr b. Nüfeyr (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidindeki kapılar önceden açıktı. Derken emretti de Ebû Bekir'in kapısı hariç hepsi kapandı. Bunun üzerine "Rasûlullah (s.a.v.) emretti de yakın dostu Ebû Bekir'in kapısı hariç

1531 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Sabbah el-Cerceraî vardır. Saduktur. Bk. 111.ci rivayet. Bununla birlikte bir önceki hadiste Amr b. Muhammed en-Nakîd, kendisine mütâbaat etmiştir. Tahrici bir önceki ile aynıdır.

1532 İsnadı sahihtir.

- Senedindeki Ebû Muaviye her ne kadar müdellis olup burada muan'an olarak rivayet etmiş olsa da A'meş'in hadisleri konusunda insanların en hafız olanıdır. Bk. 362.ci rivayet. Tahrici 1261 numaralı rivayette geçti.

1533 İsnadı ve tahrici bir önceki gibidir.

1534 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde İbn Cüreyc vardır. Sikadır, fakihtir, fazıldır. Bunun yanında mürsel rivayetlerde bulunur, tedlis yapardı. Bk. 32.ci rivayet. Hafız, onu tedlis yapanların üçüncü mertebesinde saymaktadır. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.
- Yine senedinde Ertat Ebû Hatim vardır. Benim anladığım -Allah en iyisini bilir- şu ki, bu şahıs İkrime'den rivayette bulunan İbn Ebi Ertat'tır. Cerh ve Tadil'de (2/326) İbn Ebi Hatim ile Tarih-i Kebir'de (2/58) Buhârî kendisini zikretmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Bununla birlikte Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/46) onu zikretmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir. Ayrıca bk. Mizan (1/170)
- Yine senedinde Muhammed b. Salih en-Nattah vardır. İbn Mihran el-Basri'dir. Künyesi Ebû Cafer el-Haşimi'dir. Saduktur. On birinci tabakadandır. Bk. Takrîb (s. 484).

Tahric:

- Taberani, Kebir, 11461 (11/191)
- Ayrıca benzer olarak rivayet edenler için bk. Buhârî, Salat, 467 (1/665) – Ahmed, Müsned (1/270) – İbn Sa'd, Tabakat (2/227) – Taberani, Kebir, 11974 (11/348) – İbn Hibban, Sahih, 6860 (15/75). Bunların hepsi, birkaç yolla İkrime'den, o da İbn Abbâs'tan senediyle ve "Nefsi ve malı konusunda insanlar içinde Ebû Bekir b. Ebi Kuhafe'den daha çok bana iyilik eden birisi yoktur" lafzıyla rivayet etmişlerdir.

tüm kapılarımız kapandı" dediler. Bu sözleri kendisine ulaşınca aralarında ayağa kalktı ve şöyle buyurdu: "Yoksa 'Kapılarımızı kapattı ama yakın dostunun kapısını bıraktı' mı diyorsunuz? Şayet sizden bir yakın dostum olsaydı, o benim yakın dostum olurdu. Ne var ki ben Allah Teâlâ'nın yakın dostuyum. Benim için arkadaşımı bırakacak mısınız? O benim için nefsimi ve malını feda etti. Bana 'Doğru söyledin' dedi. Sizler ise 'Yalan söyledin' dediniz."¹⁵³⁵

1267. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) insanlara hutbe verdi, buyurdu ki: "Arkadaşlığı ve malı ile insanlar içinde bana en çok iyilik eden Ebû Bekir'dir. Şayet insanlardan birini yakın dost edinecek olsaydım, kesinlikle Ebû Bekir'i edinirdim. Ne var ki İslam'ın dostluğu ve sevgisi vardır. Mescitte Ebû Bekir'in kapısı müstesna tüm kapılar kapansın."¹⁵³⁶

1268. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Allah'ın kullarından biri, dünya ile Rabbi katındaki arasında seçim yapma konusunda serbest bırakıldı. O ise Rabbi Teâlâ katındakileri tercih etti." Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) ağlamaya başladı ve onun kendisini kastettiğini bildi. Ardından şöyle buyurdu: "Mescidin Ebû Bekir'in kapısı müstesna tüm cadde kapılarını kapatın. Doğrusu ben, arkadaşlık konusunda desteği Ebû Bekir'den daha üstün herhangi birini bilmiyorum."¹⁵³⁷

1535 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Ayrıca tedlis yapardı. Bk. 79.cü rivayet. Bununla birlikte burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.

- Yine senedinde Halid b. Ma'dan vardır. Sika âbidir. Bunun yanında çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 86.cı rivayet.

Hadisin birçok sahîh şahidi vardır. Bunun için bir sonraki rivayet ile tahrîcine bakınız.

1536 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ubeyd b. Huneyn vardır. Ebû Abdullah el-Medenî'dir. Sika olmakla birlikte az hadis rivayet etmiştir. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 376)

- Yine senedinde Fuleyh b. Süleyman vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi.

- Yine senedinde Muafa b. Süleyman el-Cezerî vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 537). Kendisine mütâbaat edilmiş olup ayrıca hadisin sabit birçok şahidi bulunmaktadır.

Tahrîç: Buhârî, Salat, 467 (1/665), Fezailu's Sahâbe, 3654 (7/15) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2382 (4/1854) – Ahmed, Müsned (3/18) – İbn Ebi Şeybe, Musannef (12/8) – İbn Sa'd, Tabakat (2/227) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1227 (2/577) – İbn Hibban, Sahih, 6594 (14/558). Bunların hepsi, Fuleyh b. Süleyman yoluyla "Bize Salim, Ubeyd b. Huneyn'den tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1537 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İbn Lehi'a vardır. Bk. 44.cü rivayet.

- Yine senedinde Velid b. Müslim vardır. Sikadır ama çokça tesviye tedlisi yapardı. Bk. 51.cü rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

- Yine senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduk olmakla birlikte yaşlandığında kendisine telkin edilir olmuştur. Bk. 35.cü rivayet.

Tahrîç: Darimi, Sünen, 81 (1/51). Muhammed b. Ka'b yoluyla Urve'den buradakinden daha uzun bir şekilde...

1269. ... Cafer b. Ebî'l Muğire'den; Said b. Cübeyir, Allah Teâlâ'nın "Allah, sükunetini üzerine indirdi" (Tevbe, 40) âyeti hakkında dedi ki: "Yani Ebû Bekir'in üzerine indirdi. Çünkü sekine, Nebî'nin (s.a.v.) kalbinde sürekli vardı."¹⁵³⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Nebî (s.a.v.), yanında Ebû Bekir (r.a.) olduğu halde mağarada iken müşrikler gelip mağaranın ağzında lendi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) ona şöyle buyurdu: "Üzülme! Çünkü Allah Teâlâ bizimledir." Ardından Allah sükunetini onun ve Ebû Bekir'in (r.a.) üzerine indirdi.

YÜZ YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) VEFATINDAN SONRA ONUN BORCUNU ÖDEMESİ VE VERDİĞİ SÖZLERİ YERİNE GETİRMESİ

1270. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana üç kere "Şayet Bahreyn malı gelirse, sana şu kadar ve şu kadar vereceğim" buyurdu. Ne var ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedilene dek Bahreyn malı gelmedi. Derken Ebû Bekir'e geldiğinde bir münadiye şöyle seslenmesini emretti: "Kimin Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında bir borcu veya vaadi varsa gelsin!" Bunun üzerine Ebû Bekir'e gittim ve ona Nebî'nin (s.a.v.) bana "Şayet Bahreyn malı gelirse, sana şu kadar ve şu kadar vereceğim" buyurduğunu bildirdim. Daha sonra Ebû Bekir'e gidip alacağımı istedim ama bana vermedi. Sonra bir daha gidip istedim, yine vermedi. Sonra bir daha gidip istedim ama yine vermedi. Bunun üzerine şöyle dedim: "Sana geldim ama bana vermedin. Ya bana karşı cimrilik ediyorsun ya da..." dedim. Ebû Bekir ise şöyle karşılık verdi: "Bana karşı cimrilik ediyorsun mu dedin? Hangi zehir cimrilikten daha çok hasta eder." Bu cümleyi üç kez tekrar etti. Daha sonra şöyle dedi: "Senden hiçbir kez engellemedim. Aksine her seferinde sana vermeyi istiyordum."¹⁵³⁹

1538 İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde Ali b. Mücahid b. Müslim el-Kadı vardır. Metruktür, dokuzuncu tabakadandır. Bk.

Takrib (s 405)

• Yine senesinde Muhammed b. Humeyd vardır. Hafızdır, zayıftır. Bk. 1185.ci rivayet.

• Cafer b. Ebî'l Muğire el-Huzai vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Beşinci tabakadandır.

Bk. Takrib (s. 141).

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11987 (12/10). Ayrıca Suyuti, ed-Dürü'l Mensur'da (4/207) bunu Ebû Hatim, Ebû's Şeyh, İbn Merduyeh, Beyhaki ve İbn Asakir'e de nispet etmektedir.

1539 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Buhârî, Meğazi, 4383 (7/696), Farzu'l Humus, 3137 (6/273), Hibe, 2598 (5/262) – Müslim, Fezailu'n Nebî (s.a.v.), 2314 (4/1806) – Ahmed, Müsned (3/307) – Humeydi, Müsned, 1233 – Ebû Ya'la, Müsned, 2109 (4/17). Bunların hepsi, Süfyan b. Muhammed b. Münkendir yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1271. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Bir avuç aldım. Bunun üzerine Ebû Bekir "Say onul" dedi. Ben de saydım. Bir baktım ki sayısı beş yüz. Ardından "Şimdi iki kere daha aynısından al" dedi.¹⁵⁴⁰

1272. ... Muhammed b. Münkedir dedi ki: Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken işittim: Rasûlullah (s.a.v.) bana "*Şayet Bahreyn malı gelirse, sana şu kadar, şu kadar ve şu kadar vereceğim*" buyurdu. Ne var ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedilene dek Bahreyn malı gelmedi. Bahreyn malı geldiğinde... Ravi daha sonra yukarıdakinin aynısını zikretti.¹⁵⁴¹

1273. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) vefat ettiğinde Alâ b. Hadrami tarafından Ebû Bekir'e bir kısım mallar geldi. Bunun üzerine Ebû Bekir "Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir alacağı veya daha önce kendisine verilmiş bir söz olan kim varsa gelsin!" dedi. Ben "Rasûlullah (s.a.v.) bana şu kadar, şu kadar ve şu kadar verme vaadinde bulundu" dedim. Ardından üç kere ellerini açtı ve elime beş yüz, sonra beş yüz ve sonra beş yüz saydı.¹⁵⁴²

1274. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana "*Şayet Bahreyn malı gelirse, sana şu kadar, şu kadar ve şu kadar vereceğim*" buyurdu. Ne var ki Bahreyn malı gelmeden vefat etti. Kendisinden sonra Ebû Bekir'e geldi. O da bir münadiye "Kimin Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında bir vaadi veya borcu varsa gelsin!" diye seslenmesini emretti. Hemen kalkıp "Nebî (s.a.v.) bana *Şayet Bahreyn malı gelirse, sana şu kadar, şu kadar ve şu kadar vereceğim*" buyurdu" dedim. Bunun üzerine Ebû Bekir bir avuç aldı ve bana "Say" dedi. Hemen sayıverdim. Bir de baktım ki beş yüz dirhem. Ardından "Şimdi bunun iki mislini daha al" dedi.¹⁵⁴³

1540 İsnadı sahihtir.

Tahric: Buhârî, Kefalet, 2296 (4/554) – Humeydi, Müsned, 1223 – Ebû Ya'la, Müsned, 2020 (4/1018). Bunların hepsi, Muhammed b. Ali yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1541 İsnadı sahihtir.

Tahric: Buhârî, Cizye, 3164 (6/309)

1542 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muhammed b. Bekir b. Osman el-Bersani vardır. Künyesi Ebû Osman el-Basri'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 470). Ayrıca 1271 numaralı hadiste kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde Ubeydullah b. Said vardır. İbn Yahya el-Yeşkuri'dir. Künyesi Ebû Kudame es-Serahsi'dir. Sikadır, güvenilir, sünnet ehlidir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 371)

Tahric: Bu rivayet iki yoldan rivayet edilmiştir.

1. İbn Cüreyc: Bk. Buhârî, Şehadat, 2683 (5/342) – Müslim, Fezail, 2314 (4/1086)

2. İbn Münkedir: Bk. 1270.ci rivayet ile tahriri.

1543 İsnadı sahihtir.

Tahriri 1270 numaralı rivayet ile sonrasındaki rivayetlerde geçti.

YÜZ YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) RASÛLULLAH (S.A.V.) İLE MAĞARADAKİ BİRLİKTELİĞİ

1275. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Ebû Bekir es-Siddik (r.a.) şöyle dedi: "Mağaraya gireceğimiz gece şöyle dedim: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bırak beni de ilk önce ben gireyim; eğer bir şey varsa olan bana olsun."

Enes dedi ki: Ebû Bekir ardından mağaraya girip eliyle yokladı. Elbisesini ikiye böldü. Mağarada gördüğü her taşı elbisesi ile örttü. Öyle ki bunu elbisesinin tümüyle yapmıştı. Ne var ki tek bir taş kalmıştı. Bunun üzerine boynunu o taşın üzerine koydu. Sonrasında "Ey Allah'ın Rasûlü! Mağaraya girebilirsin" dedi. Ardından Rasûlullah (s.a.v.) mağaraya girdi. Sabah olduğunda "Ey Ebû Bekir! Elbisen nerede?" diye sordu.

Ebû Bekir dedi ki: Ben de ona yaptığım şeyi haber verdim. Rasûlullah (s.a.v.) bunun üzerine elini kaldırdı ve "Allah'ımı Ebû Bekir'i kıyamet günü yanımda aynı derecede eyle" diye dua etti. Ona "Bunu senin için sevimli buldum" diye vahiy geldi.

Enes dedi ki: Nebî (s.a.v.), Ebû Bekir'in evine sanki kendi eviymiş gibi girer, onun malını sanki kendi malıymış gibi kullanırdı.¹⁵⁴⁴

1276. ... Dahhak b. Müzahim'den; İbn Abbâs dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) o gece mağaraya girince arkadaşına

- Uyuyacak mısın? diye sordu. O:

- Hayır, diye cevap verdi ve ardından "Senin yaptığını ve dönüp durduğunu gördüm. Babam da anam da sana feda olsun! Neyin var ey Allah'ın Rasûlü?" diye sordu.

- Yıkılan bir taş gördüm. Oradan bir haşerenin çıkıp sana veya bana eziyet vereceğini sandım.

Bunun üzerine Ebû Bekir:

- Ey Allah'ın Rasûlü! Peki, nerede o?

¹⁵⁴⁴ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hilal b. Abdurrahman el-Hanefi vardır. Ukayli dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Zehebi dedi ki: "Ata b. Ebi Meymune ve başkalarından rivayette bulunmuştur. Hadislerindeki zayıflık güneş gibi parlamaktadır. Bu yüzden terk edilmiştir." Bk. Duafa-ı Kebr (4/350) – Mizan (4/315)

• Yine senedinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cud'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet. Ne var ki senette bir sonraki Ata ile birlikte zikredilmiştir.

• Yine senedinde Ata b. Ebi Meymune vardır. Basralı olup künyesi Ebû Muaz'dır. Sıkadır. Kade-riye görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 392). Senetteki diğer raviler ise sıkadırlar.

Tahrîç: Ebû Nuaym, Hilye (1/32) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 18466 (14/334)

Ardından ona yerini söyledi. Hemen taşı örttü ve boynunu üzerine koydu. Sonrasında şöyle dedi:

- Babam da anam da sana feda olsun!

Onun bu tavrı dolayısıyla şöyle buyurdu: "Allah arkadaş olarak sana rahmet etsin. İnsanlar beni yalanladığında sen beni tasdik ettin, insanlar beni yalnız bıraktığında sen bana yardım ettin, insanlar beni inkâr ettiğinde sen bana iman ettin, tedirginlik zamanlarımda bana samimi arkadaşlık ettin. Artık kimin üzerimdeki iyiliği senin iyiliğin gibi olabilir ki?"¹⁵⁴⁵

1277. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Ebû Bekir es-Sıddık (r.a.), Nebî (s.a.v.) ile birlikte mağaraya gittiğinde hemen mağaraya girmek istediler. İlk Ebû Bekir girdi ve sonrasında "Ey Allah'ın Rasûlü! Olduğun yerde dur" dedi. Derken ayağıyla yere vurup orada bulunan güvercinin uçup gitmesini sağladı. Etrafı kolaçan etti, bir şey göremedi. Sonra tekrar kolaçan etti, yine bir şey göremedi. Ardından "Gir, ey Allah'ın Rasûlü!" dedi. Bunun üzerine o da mağaraya girdi. Bir de ne görsünler, mağarada bir taş var. Ebû Bekir, oradan bir şey çıkıp da Rasûlullah'a (s.a.v.) zarar verir korkusuyla hemen boynunu üzerine koydu. Ayrıca bir örümcek, mağaranın girişine ağ örüverdi. Onların peşine düşenler her yere dağılmışlardı. Derken mağaraya da geldiler. Ebû Bekir, onlardan dolayı tedirgin oldu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Üzülme! Çünkü Allah bizimledir." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁵⁴⁶

1545 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Rişdin b. Sa'd vardır. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 209)
- Yine senedinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Ahmed ve başkaları, onu zayıf saymışlardır. Bk. 110.cü rivayet.
- Yine senedinde Musa b. Habib vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Belki de Musa b. Habib el-Himsi'dir. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (8/140) onu zikretmiş ve zayıf olduğunu söylemiştir. Ne var ki senette Cerir b. Hazim ile birlikte zikredilmiştir. Kendisi sika olmakla birlikte ezberinden rivayet ettiğinde vehmederdi. Bk. 54.cü rivayet.
- Yine senedinde Dahhak vardır. Saduk olmakla birlikte çokça mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 303.cü rivayet.
- Yine senedinde Osman b. Salih b. Safvan vardır. Sehmi azatlısıdır. Künyesi Ebû Yahya olup Basralıdır. Saduktur, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 384)

Tahric: Bunu bu metinle başka bir kaynakta bulamadım. Bununla birlikte Nebî (s.a.v.) mağaraya girmeden önce Ebû Bekir'in onun adına endişe duyup mağarayı temizlemesi ve elbisesi ile taşları örtmesi konusu birbirinden farklı lafızlarla rivayet edilmiştir. Bk. Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 182 (1/178) – Hakim, Müstedrek (3/6) – Beyhaki, Delail (2/476)

1546 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Ukbe b. Abdurrahman b. Cabir b. Abdullah vardır. Medine ahalisindendir. Sikat'ta (5/227) İbn Hibban, Tarih-i Kebir'de (6/435) ve Cerh ve Tadil'de (6/14) İbn Ebi Hatim onu zikretmiş ama bunlardan hiçbiri onun hakkında cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememişlerdir.
- Yine senedinde Ukbe'nin oğlu Abdurrahman b. Ukbe vardır. Aynı şekilde o da Medine halkındandır. Sikat'ta (7/77) İbn Hibban, Tarih-i Kebir'de (5/329) ve Cerh ve Tadil'de (5/268) İbn Ebi

1278. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Evimizde öğlen vakti otururken birisi Ebû Bekir'e "Bu Rasûlullah'tır (s.a.v.). Bize daha önce gelmediği bir saatte geliyor" diye haber verdi. Ebû Bekir dedi ki: "Babam da anam da ona feda olsun! Eğer bu saatte bir iş için geldiyse..."

Âişe dedi ki: Derken Rasûlullah (s.a.v.) geldi ve girmek için izin istedi. İzin verildi, ardından içeri girdi. Ebû Bekir de yanına girince Rasûlullah (s.a.v.) ona "Yanıdakileri çıkart" buyurdu. Ebû Bekir:

- Ey Allah'ın Rasûlü! Onlar ancak senin ailendir. Babam da anam da sana feda olsun.

- Durum şu ki; bana (Mekke'den) çıkmam için izin verildi.

- Sana arkadaş olayım mı?

- Evet.

- Babam da anam da sana feda olsun! Şu iki devemden birini aliver.

- Parasını alman şartıyla.

Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bunun üzerine onlar için hızlıca hazırlık yaptık. Esmâ binti Ebû Bekir, kuşağını ikiye bölüp yolluğu deveye bağladı. Bu yüzden ona (İki Kuşak Sahibi manasında) Zatu'n Nitakayn denilmektedir. Sonrasında Rasûlullah (s.a.v.) ile Ebû Bekir, Sevr denilen mağaraya girdiler ve orada üç gece geçirdiler. O sırada yanlarında Abdullah b. Ebi Bekir de gecelemekteydi. Kendisi akıllı ve kültürlü bir gençti. Seher vakti yanlarından ayrılır, sanki onlarla gecemiş gibi Kureyş ahalisi ile sabahlardı. Orada ne işitse, hemen kavrayıp karanlık çökünce ikisine iletirdi. Ayrıca Ebû Bekir'in azatlısı Amir b. Fûheyra, konakladıkları bölgede koyunları güderdi... Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁵⁴⁷

Hatim onu zikretmiş ama bunlardan hiçbiri onun hakkında cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememişlerdir.

• Yine senedinde Yakub b. Muhammed ez-Zühri vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri ve zayıf ravilerden rivayeti çoktur. Bk. 320.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. İbrahim vardır. İbn Müslim el-Huzai'dir. Künyesi Ebû Umeyye et-Tarsusi olup künyesi ile meşhurdur. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 466)

Tahric: Bezzar. Bk. Keşfu'l Estar, 1742 (2/300 el-A'zami tahkiki ile). Ayrıca bunu Mecmau'z Zevaid'de (6/55) Heysemi de zikretmiş ve Bezzar'a nispet edip şöyle demiştir: "Senedinde tanımadığım ravi/raviler vardır." Aynı şekilde bunu İbn Kesir de zikretmektedir. Bk. Camiu'l Mesanid, 417 (24/241)

¹⁵⁴⁷ İsnadı sahihtir.

Tahric: Buhârî, Menakıbu'l Ensar, 3905 (7/371) – Abdurrezzak, Musannef, 9743 (5/385) – Ebû Davud, Libas, 4065 (Avn, 11/136) – Ahmed, Müsned (6/198) – İbn Hibban, 6277 (14/177) – Beyhaki, Delail (2/471)

YÜZ YİRMİ BEŞİNCİ BÂB: İKİSİ MAĞARADAYKEN NEBİ'NİN (S.A.V.) EBÛ BEKİR'E (R.A.) SÖYLEDİĞİ "EY EBÛ BEKİR! ÜÇÜNCÜLERİ ALLAH OLAN İKİ KİŞİ HAKKINDA ZANNIN NEDİR?" SÖZÜ

1279. ... Enes b. Malik'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre Ebû Bekir (r.a.) ona şöyle anlatmıştır: İkimiz mağaradayken Nebî'ye (s.a.v.) "Şayet onlardan biri ayaklarına doğru baksaydı, kesinlikle ayakları altından bizi görürdü" dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Ey Ebû Bekir! Üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkında zannın nedir?"¹⁵⁴⁸

1280. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Ebû Bekir es-Sıddîk'i (r.a.) şöyle derken işittim: İkimiz mağaradayken Rasûlullah'a (s.a.v.) şöyle dedim: "Ey Allah'ın Rasûlü! Şayet topluluk bize doğru baksa, kesinlikle ayakları altından bizi görürlerdi." Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ey Ebû Bekir! Ey Ebû Bekir! Üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkında zannın nedir?"¹⁵⁴⁹

1281. ... Enes b. Malik'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre Ebû Bekir (r.a.) ona şöyle anlatmıştır: İkimiz mağaradayken Nebî'ye (s.a.v.) şöyle dedim: "Şayet onlardan biri ayaklarına doğru baksaydı, kesinlikle ayakları altından bizi görürdü." Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Ey Ebû Bekir! Ey Ebû Bekir! Üçüncüleri Allah olan iki kişi hakkında zannın nedir?"¹⁵⁵⁰

YÜZ YİRMİ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN "ALLAH, SÜKÛNETİNİ ÜZERİNE İNDİRDİ" (TEVBE, 40) ÂYETİ HAKKINDA

1282. ... Cafer b. Ebî'l Muğire'den; Said b. Cübeyir, Allah Teâlâ'nın "Allah, sükûnetini üzerine indirdi" (Tevbe, 40) âyeti hakkında dedi ki: "Yani Ebû Bekir'in üzerine indirdi. Çünkü sekine, Nebî'nin (s.a.v.) kalbinde sürekli vardı."¹⁵⁵¹

1283. ... Abdülaziz b. Siyah'tan; Habib b. Sabit, Allah Teâlâ'nın "Allah, sükûnetini üzerine indirdi" (Tevbe, 40) âyeti hakkında dedi ki: "Yani Ebû Bekir'in üzerine indirdi. Nebî'ye (s.a.v.) gelince; zaten sekine onun üzerindeydi."¹⁵⁵²

1548 İsnadı sahihtir.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (1/4) – Tirmizi, 3096 (5/278). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. İbn Hibban, Sahih, 6278 (14/181) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2381 (4/1854) – Abd b. Humeyd (2/30)

1549 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1550 İsnadı sahihtir.

Tahriri 1279 numaralı rivayette geçti.

1551 İsnadı çok zayıftır.

Tahriri 1269 numaralı rivayette geçti.

1552 İsnadı hasendir.

• Senesinde Abdülaziz b. Siyah el-Esedi vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 357)

YÜZ YİRMİ YEDİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ NEBİSİ (S.A.V.) HAKKINDA TÛM MÛSLÛMANLARI AZARLAMİŞTİR. EBÛ BEKİR (R.A.) İSE MÛSTESNADIR; ONU AZARLAMANIN DIŞINDA TUTMUŞTUR.

1284. ... İbn Sabih'ten; Allah Teâlâ'nın "Eğer ona yardım etmezseniz, (bilin

ki) Allah ona gerçekten yardım etmişti. Hani kâfirler onu iki kişiden ikincisi olarak çıkarmıştı. Hani onlar mağaradaydı..." (Tevbe, 40) Hasan-ı Basri dedi ki: "Vallahi Allah Teâlâ Ebû Bekir (r.a.) hariç tüm yeryüzü halkını azarlamıştır."¹⁵⁵³

1285. ... Firas'tan; Şa'bi dedi ki: Allah Teâlâ "Eğer ona yardım etmezseniz,

(bilin ki) Allah ona gerçekten yardım etmişti. Hani kâfirler onu iki kişiden ikincisi olarak çıkarmıştı. Hani onlar mağaradaydı..." (Tevbe, 40) buyurduğunda Ebû Bekir (r.a.) hariç tüm yeryüzü halkını azarlamıştır.¹⁵⁵⁴

1286. ... Ebû Ya'la et-Tevvezi dedi ki: Süfyan b. Uyeyne'yi şöyle derken işit-

tim: "Allah Teâlâ Nebîsi (s.a.v.) hakkında tüm Müslümanları azarlamıştır. Ebû Bekir (r.a.) ise müstesnadır; onu azarlamanın dışında tutmuştur." Süfyan daha sonra şu âyeti okudu: "'Eğer ona yardım etmezseniz, (bilin ki) Allah ona gerçekten yardım etmişti. Hani kâfirler onu iki kişiden ikincisi olarak çıkarmıştı..." (Tevbe, 40)¹⁵⁵⁵

YÜZ YİRMİ SEKİZİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) ALLAH'A VE RASÛLÛ'NE DUYDUĞU SEVGİDEN DOLAYI RASÛLULLAH (S.A.V.) İLE BİRLİKTE ALLAH YOLUNDA EZİYETLERE SABRETMEİ VE BUNUNLA ALLAH TEÂLÂ'NIN RIZASINI ARZULAMASI

1287. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: Aklım erdiğinden beri anne babamı hep dini kabul etmiş olarak hatırlıyorum. Rasûlullah'ın (s.a.v.) günün iki tarafında, sabah akşam bize gelmediği bir günümüzün geçtiği de olmuyordu. Müslümanlar

• Yine senesinde Ebû Muaviye vardır. Sikadır. A'meş'in hadisleri konusunda insanların en hafız olanıdır. Bununla birlikte başkasından yaptığı rivayetlerde vehmederdi. Bk. 292.ci rivayet.

• Yine senesinde İbrahim b. Abdullah el-Herevi vardır. Saduktur, hafızdır. Bk. 375.ci rivayet. Tahriri 1269 numaralı rivayette geçti.

¹⁵⁵³ İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde Davud b. Mihber vardır. Metruktür. Bk. 1025.ci rivayet.

• Yine senesinde Rebi b. Sabih es-Sa'di vardır. Basralıdır. Saduktur, hafızası kötüdür. Âbid ve mücahid biriydi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 206)

• Yine senesinde İsmail b. Ebi Haris vardır. Saduktur. Bk. 152.ci rivayet. Gerçi kendisini birçok kişi de sika saymıştır.

Tahrif: Bunu Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (4/199) zikretmiş ve Hakim, İbn Münzir ve İbn Asakir'e nispet etmiştir.

¹⁵⁵⁴ İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

¹⁵⁵⁵ İsnadı hasendir.

Senedinde Ebû Ya'la et-Tevvezi vardır. Muhammed b. Salt el-Basri'dir. Saduk olmaya birlikte vehmederdi. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 484)

Yine senesinde Süvar b. Abdullah vardır. Sikadır. Bk. 186.ci rivayet.

Tahriri 1284 numaralı rivayette geçti.

belalara maruz kalınca Ebû Bekir Habeşistan topraklarına doğru hicret etmek üzere çıkıp gitti. Nihayet Berku'l Ğimad denilen yere ulaşınca Kare kabilesinin efendisi olan İbn Dağinne onunla karşılaştı. Ona: "Ey Ebû Bekir! Nereye gitmek istiyorsun?" diye sordu. Ebû Bekir ona dedi ki: "Kavmim beni dışarı çıkardı. Bu sebeple ben de yeryüzünde dolaşmak ve Rabbime ibadet etmek istiyorum." İbn Dağinne dedi ki: "Ey Ebû Bekir! Senin gibi birisi ne çıkar ne çıkartılır. Çünkü sen hiçbir şeye sahip olmayana mal verirsin. Akrabalık bağını gözetirsin, çaresiz kalmış kimselerin yükünü kaldırmasına yardım edersin. Misafire ikram edersin. Haklı olunan hallerde karşı karşıya kalınan musibetlere karşı da yardımcı olursun. Ben seni himayeme alıyorum. Geri dön ve kendi şehrinde Rabbine ibadet et." Ebû Bekir bunu üzerine geri döndü. İbn Dağinne de onunla beraber bineğine binerek gitti. İbn Dağinne akşama doğru Kureyş eşrafını dolaşarak onlara dedi ki: "Şüphesiz Ebû Bekir gibi bir kimse ne yurdundan çıkar ne de çıkartılır. Sizler hiçbir şeyi olmayana bir şeyler veren, akrabalık bağını gözetken, yükünü kaldıramayan kimsenin yükünü taşıması na yardımcı olan, misafire ikram edip ağırlayan, haklı olunan hallerde musibetlerle karşı karşıya kalana yardımcı olan birisini mi şehrinizin dışına çıkartacaksınız?" Kureyş İbn Dağinne'nin onu himayesine almasına karşı çıkmadı. İbn Dağinne'ye dediler ki: "O halde Ebû Bekir'e söyle de Rabbine evinde ibadet etsin, orada namazını kılsın ve orada dilediği kadar (Kur'an) okusun. Bunları yaparak bizleri rahatsız etmesin ve bu işini açık bir şekilde yapmasın. Çünkü bizler kadınlarımızın ve çocuklarımızın fitneye maruz kalmalarından (dinleri hakkında tereddüte düşmelerinden) korkuyoruz." İbn Dağinne bunları Ebû Bekir'e söyleyince Ebû Bekir bir süre öylece devam etti. Evinde Rabbine ibadet ediyor, namazını açıktan kılmıyor, evi dışında bir yerde Kur'an okumuyordu. Daha sonra Ebû Bekir'in hatırna bir başka fikir geldi. Evinin avlusuna bir mescit inşa etti. Orada namaz kılıyor, Kur'an okuyordu. Bunun üzerine müşriklerin kadınları ve çocukları onun etrafında gelip toplanıyorlardı. Onun bu haline hayret ediyor ve seyrediyorlardı. Ebû Bekir, Kur'an okuduğu vakit gözlerine hakim olamayarak çokça ağlayan bir adam idi. Bu hal Kureyş'in müşrik eşrafını korkutmaya başladı. Bunun için İbn Dağinne'ye haber gönderdiler. Yanlarına gelince şöyle dediler: "Biz senin Ebû Bekir'i himaye etmeni kabul etmiştik. Ancak Rabbine evinde ibadet etmesi şartıyla bunu kabul etmiştik. O bu şartı çiğneyerek evinin avlusunda bir mescit inşa etti. Açıkça namaz kılmaya ve orada Kur'an okumaya başladı. Bizler ise hanımlarımızı ve çocuklarımızı dinleri hususunda tereddüte düşürmesinden korktuk. Ona bu işten vazgeçmesini söyle. Şayet yalnızca kendi evi içerisinde Rabbine ibadet etmek ile yetinmeyi arzu ederse yapsın. Şayet bunu açıkça yapmaktan başka bir teklifi kabul etmezse, ondan senin himayeni tekrar sana geri iade etmesini söyle. Çünkü biz senin himayeni bozmak istemedik. Ne var ki bizler, Ebû Bekir'in açıkça ibadet etmesini de kabul etmiyoruz."

Âişe (devamla) dedi ki: Bunun üzerine İbn Dağinne, Ebû Bekir'e gelerek dedi ki: "Benim senin için nasıl akitleştiğimi biliyorsun. Ya bu akdın sınırları içerisinde maye verdiğim bir kimseye karşı bu ahdimi bozduğumu işitmesini istemiyorum." Bunun üzerine Ebû Bekir şöyle dedi: "Ben de senin himayeni sana geri iade ediyorum. Buna yerine Allah Teâlâ'nın ve O'nun Rasûlü'nün himayesine razıyım." Nebî (s.a.v.) o sırada henüz Mekke'de idi.¹⁵⁵⁶

1288. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Aklım erdiğinden beri anne babamı hep dini kabul etmiş olarak hatırlıyorum..." Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹⁵⁵⁷

1289. ... Âmir'den; Allah Teâlâ'nın "O'nun katında hiç kimsenin karşılık alacağı bir nimet yoktur. Ancak (kişinin) el-A'la (En Yüksek) olan Rabbinin yüzünü (görme)i arzulaması müstesna; kesinlikle o razı olacaktır" (Leyl, 19-21) âyetleri hakkında Abdullah b. Zübeyr dedi ki: "Bu âyetler, Ebû Bekir (r.a.) hakkında inmiştir."¹⁵⁵⁸

¹⁵⁵⁶ İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Kesir es-Sekafi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça yanlış yapardı. Ahmed, onu zayıf saymıştır. Buhârî dedi ki: "Aşırı zayıftır." Bk. 295.ci rivayet. Ne var ki Abdurrezzak, bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Hasen b. Sabbah vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 159.cu rivayet. Ne var ki aynı şekilde ona da mütâbaat edilmiştir.

Bu hadis sahih olup Musannif bir sonrakinde bunu sahih bir senetle rivayet etmiştir. Ayrıca bu hadis, tahrişte de görüleceği üzere Buhârî'de de geçmektedir.

Tahriç: Buhârî, Menakıbu'l Ensar, 3905 (7/271), Libas, 5807 (10/275) – Mesacid, 476 (1/671), Kefalet, 2297 (4/555) – Abdurrezzak, Musannef, 9743 (5/385) – Ahmed, Müsned (6/198) – İbn Hibban, Sahih, 6277 (14/177) – Beyhaki, Delail (2/471)

¹⁵⁵⁷ İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn Ebi Ömer el-Adeni vardır. Saduktur. Bk. 97.ci rivayet. Ne var ki daha önce de geçtiği üzere Buhârî ve başka eserlerde kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹⁵⁵⁸ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Musab vardır. İbn Sabit b. Abdullah b. Zübeyr'dir. Hadiste zayıftır. Âbid biriydi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 533) – Tehzib (10/158)

• Yine senedinde Sabit vardır. İbn Abdullah b. Zübeyr'dir. Sikat'ta (4/90) İbn Hibban, Tarih-i Kebir'de (2/165) ve Cerh ve Tadil'de (2/454) İbn Ebi Hatim onu zikretmiş ama bunlardan hiçbirinin hakkında cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememişlerdir.

• Yine senedinde Amir b. Abdullah b. Zübeyr b. Avvam vardır. Künyesi Ebû'l Haris'tir, Medineli'dir. Sikadır, âbidir, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 288)

• Yine senedinde Mahmud b. Âdem el-Mervezi vardır. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 522)

Tahriç:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (30/228). Bişr b. Sirri yoluyla bu şekilde...

• Hakim, Müstedrek (8/538). Amir yoluyla bu şekilde... Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi olumlu veya olumsuz bir şey söylememiştir.

• Ayrıca Suyuti, ed-Dürri'l Mesur'da (8/538) bunu Bezzar, İbn Münzir, Taberani, İbn Adiy, İbn Merdeveyh ve İbn Asakir'e de nispet etmektedir.

1290. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Ebû Bekir (r.a.), Bilal'i Ümeyye b. Halef ile Ubey b. Halef'ten bir elbise ve 10 ukiyye karşılığında satın aldı. Ardından Allah Teâlâ için onu azat etti. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu âyetleri indirdi: "Örttüğü zaman geceye, açığa çıktığında gündüze ve de erkek ve kadını yaratana yemin olsun ki sizin koşup çabalamanız farklı farklıdır." (Leyl, 1-4). Yani Ebû Bekir (r.a.), Ümeyye ve Ubey'in çabaları. "Artık her kim verip sakınırsa ve en güzeli tasdik ederse" (Leyl, 5-6). Yani La ilahe illallah sözünü tasdik ederse. Bu, Ebû Bekir'dir. "Ona en kolay olanı kolaylaştıracağız." (Leyl, 7). Yani cenneti. "Kim de cimrilik edip kendisini müstağni görürse ve en güzeli yalanlarsa" (Leyl, 8-9). Yani la ilahe illallah sözünü yalanlarsa. Bunlar, Ümeyye ve Ubey'dir. "Ona zor olanı zorlaştıracağız." (Leyl, 10) Yani cehennemi. "Ve helak olduğunda malı ona fayda vermez." (Leyl, 11) Yani öldüğünde. "Şüphesiz hidayet vermek bizim üzerimizedir. Yine şüphesiz ahiret de dünya da bize aittir. Sizi yanan bir ateşe karşı uyardım. Orada ancak yalanlayıp arkasını dönen bedbaht kimse kızartılacaktır." (Leyl, 12-16). Bunlar Ümeyye ve Ubey'dir. "Takvalı kimse ise ondan uzaklaştırılacaktır. O ki temizlenmek için malını verir." (Leyl, 17-18). Bu Ebû Bekir'dir. "O'nun katında hiç kimsenin karşılık alacağı bir nimet yoktur." (Leyl, 19). Ebû Bekir bu yaptığını kesinlikle mükâfat göreceği biri için yapmamıştır. Ancak el-A'la (En Yüksek) olan Rabbinin yüzünü (görmeyi) arzulaması müstesna; kesinlikle o razı olacaktır." (Leyl, 19-21) ¹⁵⁵⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Buraya kadar zikrettiklerimizimizin tümü, Allah Teâlâ'nın sahâbenin hepsinden üstün olarak Ebû Bekir'e (r.a.) has kıldığı faziletleri olduğunu göstermektedir.

YÜZ YİRMİ DOKUZUNCU BÂB: EBÛ BEKİR'İN (R.A.) RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) HAYATINDA DA VEFATINDAN SONRA DA TÛM SAHÂBENİN ÖNÛNE GEÇMESİ

1291. Bize Fıryabi tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Sabbah tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti; Zühri'den, o Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) hastalandığında "Bir insana emredin de insanlara namaz kıldırırsın!" buyurdu. Bunun üzerine Abdullah b. Zeme'a çıktı ve yolda Ömer ile karşılaştı. Ona "Rasûlullah (s.a.v.) şöyle-şöyle buyurdu" dedi. Ardından öne geçip

¹⁵⁵⁹ İsnadı inkûta sebebiyle zayıftır.

- Senedinde Ebû İshak es-Sebiî vardır. Sika âbiddir. Sonradan hafızası kötüleşmiştir. Bk. 409.cu rivayet. Ayrıca zahir görüşe göre Abdullah b. Mes'ud'dan işitmemiştir.
- Yine senedinde Yunus b. Ebi İshak es-Sebiî vardır. Ebû İsrail el-Kufî'dir. Saduktur ve azıcık vehimleri olmuştur. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 613)
- Yine senedinde Ebû Sa'd el-Müeddib vardır. Muhammed b. Müslim b. Ebi Vazzah el-Cezenî'dir. Künyesi ile meşhurdur. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 507)

Tahrîf: Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (8/535) bunu muhtasar olarak zikretmiş ve İbn Ebi Hatim, Ebû Şeyh ve İbn Asakir'e nispet etmiştir.

insanlara namaz kıldırıldı. Sonra gidip geldi ve tekrar insanlara namaz kıldırıldı. Nebî (s.a.v.) bunu işittiğinde "Bu da kim?" diye sordu. Sahâbe: Ömer, diye cevap verdi. Buyurdu ki: "Hayır! Allah ve mü'minler ancak Ebû Bekir diye diretilirler." Bunun üzerine Ömer (r.a.), Abdullah b. Zeme'a'yı şiddetle kınayıp sinirli bir şekilde şöyle dedi: "Benim ismimi söylememiştin."¹⁵⁶⁰

1292. Ayrıca bize Ebû Bekir Kasım b. Zekeriya el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Sabbah el-Cerceraî tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne tahdis etti; Zühri'den, o Urve'den, o da Âişe'den (r.anhâ)... Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹⁵⁶¹

1293. ... Abdullah b. Zeme'a b. Esved dedi ki: Ben Müslümanlardan bir grupla birlikteyken Rasûlullah'ın (s.a.v.) ağırları şiddetlendi. Bilal'e insanları namaza çağırmasını söyledi ve "İnsanlara namaz kıldırarak birine emredin!" buyurdu. Bunun üzerine çıktım. Derken insanlar arasında Ömer b. Hattâb (r.a.) ile karşılaştım. O sıra Ebû Bekir (r.a.) ortalıkta değildi. Bu yüzden "Ey Ömer! Kalk da insanlara namaz kıldır" dedim. Hemen kalkıp tekbir aldı. Rasûlullah (s.a.v.) onun sesini duydu. Çünkü Ömer gür sesli bir adamdı. Bunun üzerine "Peki, Ebû Bekir nerede? Allah ve Müslümanlar böyle istemezler, Allah ve Müslümanlar böyle istemezler" buyurdu. Ömer o namazı kıldırıktan sonra hemen Ebû Bekir'e birini yolladı. Böylece insanlara namazı artık o kıldırıldı. Ömer bana dedi ki:

- Yazık sana! Ne yaptın bana ey İbn Zeme'a! Vallahi bana insanlara namaz kıldırılmamı söylediğinde bunu ancak Rasûlullah'ın (s.a.v.) emrettiğini zannettim. Eğer öyle olmasaydı, insanlara namaz kıldırılmazdım.

Kendisine şöyle cevap verdim:

- Vallahi Rasûlullah (s.a.v.) bana böyle emretmedi. Ne var ki Ebû Bekir'i göremediğimde seni namaz kıldırmaya en layık kişi olarak düşündüm.¹⁵⁶²

¹⁵⁶⁰ İsnadı hasendir.

• Senesinde Muhammed b. Sabbah vardır. Saduktur. Bk. 111.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

Tahric: Bunu Âişe'nin (r.anhâ) rivayeti olarak başka herhangi bir kaynakta bulamadım. Bununla birlikte Musannif 1293 ile 1294 numaralı rivayetlerde bunu Abdullah b. Zeme'a'dan aktaracaktır. Tahricleri için oralara bakınız.

¹⁵⁶¹ İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

¹⁵⁶² İsnadı sahihtir.

• Senesinde Muhammed b. İshak vardır. Saduktur, müdellistir. Bk. 667.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullandığında tedlis şüphesi ortadan kalkmaktadır. Ayrıca Zühri'nin kardeşi Muhammed b. Abdullah'ın oğlu, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 11362 (2/554). Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

• Yine senesinde Ebû Bekir b. Abdurrahman vardır. İbn Haris b. Hişam'dır. Sikadır, fakih, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 623)

Tahric: Ebû Davud, Sünen, 4635 (12/416 Avn) – İmam Ahmed, Müsned (4/322) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1160 (2/553), 1162 (2/554)

1294. Bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Salih tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebi Fûdeyk tahdis etti, dedi ki: Bana Musa b. Yakub ez-Zema'i tahdis etti; Abdurrahman b. İshak'tan, o İbn Şihab'tan, o da Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den; Abdullah b. Zeme'a, kendisine ölümü ile biten hastalığında Rasûlullah'ı (s.a.v.) ziyaret ettiğini haber vermiş, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v.) daha sonra bana "*İnsanlara emret de namazı kılsınlar!*" buyurdu. Bunun üzerine çıktım ve bazı insanlarla karşılaştım. Ömer ile karşı karşıya geldiğimde içimden ondan başkasını istemek gelmedi. Bu yüzden ona "*İnsanlara namaz kıldır*" dedim. Ömer hemen çıkıp insanlara namaz kıldırıldı. Rasûlullah (s.a.v.) Ömer'in sesini duyunca dışarı baktı. Öyle ki ben, odasının penceresinden başını görebiliyordum. Sonra "*Kulak verin! İnsanlara ancak İbn Ebi Kuhafe namaz kıldırın!*" buyurdu. Bunu kızgın bir halde söylemişti. Ardından Ömer kenara çekildi. Ömer bana dedi ki: "Ey kardeşim! Bana emretmen için Rasûlullah (s.a.v.) mı sana emir verdi?" diye sordu. Ben "Hayır ama seni gördüğümde senden başkasını arzu etmedim" diye cevap verdim. Ömer ise bu sözüme şiddetle kızdı.

Ahmed b. Salih dedi ki: Bu, asıl sahih rivayettir.¹⁵⁶³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Yani o namazı tamam-lamamıştır. Ne var ki tekbir alıp kıraati açıktan yaptığında Nebî (s.a.v.) namazı Ömer'in sesinden işitmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Rivayet olunduğuna göre Nebî (s.a.v.) hastalığı esnasında "*Ebû Bekir'e emredin de insanlara namaz kıldır-sın!*" buyurmuştur. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) hayatta iken insanlara namazı Ebû Bekir kıldırmıştır.

1295. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ölümü ile sonuçlanan hastalığına yakalandığında Bilal yanına gelip ezan okudu. Okuması bitince "*Ey Bi-lal! Sen tebliğ ettin. Artık kim dilerse namazı kılsın, kim dilerse bıraksın*" buyurdu. Bilal:

- Ey Allah'ın Rasûlü! İnsanlara namazı kim kıldırarak? diye sorunca,

- *Ebû Bekir kıldırarak. Ona emredin de insanlara namaz kıldırın*, buyurdu.

Ebû Bekir insanlara namaz kıldırarak için öne geçtiğinde Rasûlullah'ın (s.a.v.)

¹⁵⁶³ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Musa b. Yakub b. Abdullah ez-Zema'i vardır. Saduk olmakla birlikte kötü hafızalıdır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 554). Ne var ki bir önceki hadis, bu rivayetin şahididir.

• Yine senedinde Abdurrahman b. İshak vardır. Saduktur. Bk. 74.cü rivayet.

• Yine senedinde İbn Ebi Fûdeyk vardır. Aynı şekilde bu da saduktur. Bk. 632.ci rivayet.

• Yine senedinde Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe vardır. Sikadır, fakihtir, sebtir. Bk. 99.cü riva-yet.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

oda perdesi aralandı. Hemen ona doğru baktık. Sanki üzerinde siyah bir elbise olan beyaz bir yaprak gibiydi. Ebû Bekir, onun çıkmak istediğini zannettiği için geriye çekildi. Rasûlullah (s.a.v.) ise ona "Yerinde dur!" diye işaret etti. Bunun üzerine Ebû Bekir namazı kıldırıldı. O günden sonra ölümüne dek Rasûlullah'ı (s.a.v.) göremedim.¹⁵⁶⁴

1296. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'a (s.a.v.) son bakışım bir Pazartesi günüydü. Odasının perdesini açmıştı. Hemen yüzüne doğru baktım. Sanki mushaf yaprağı gibiydi. O sıra insanlar Ebû Bekir'in (r.a.) arkasında saf tutmuş, Ebû Bekir onlara namaz kıldırıyordu. Onlara "Kıpırdamayın" diye işaret edip ardından perdeyi indirdi. O günün sonunda da vefat etti. Allah'ın salat ve selamları onun üzerin olsun."¹⁵⁶⁵

1297. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Pazartesi günü olduğunda Rasûlullah (s.a.v.) odasının perdesini açtı. Ebû Bekir'i (r.a.) insanlara namaz kıldırırken gördü. Bizler hemen onun yüzüne baktık. Sanki mushaf yaprağı gibiydi ama tebessüm ediyordu. Neredeyse Rasûlullah'ı (s.a.v.) görmenin mutluluğundan namazımızda fitneye düşecektik. Ebû Bekir geri çekilmek istedi ama ona "Olduğun yerde kal" diye işaret etti. Sonra perdeyi indirdi. İşte o gün ruhu kabzedildi.¹⁵⁶⁶

1298. ... Ebû Musa (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) hastalanmış, hastalığı şiddetlenmişti. Bilal'e "Ebû Bekir'e emredin de insanlara namaz kıldırın!" buyurdu. Bunun üzerine Âişe: "Ey Allah'ın Rasûlü! Şüphesiz Ebû Bekir duygusal biridir. Senin yerine geçtiğinde insanlara namaz kıldırırmaya gücü yetmez" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) ise tekrardan: "Ebû Bekir'e emredin de insanlara namaz kıldırın!" buyurdu. Tam o esnada Bilal geri geldi. Böylece daha Rasûlullah (s.a.v.) hayatta iken Ebû Bekir (r.a.) insanlara namaz kıldırılmış oldu.¹⁵⁶⁷

¹⁵⁶⁴ İsnadı hasendir.

• Senedinde Süfyan b. Hüseyin b. Hasen vardır. Künyesi Ebû Muhammed veya Ebû Hasen'dir, Vasıtlıdır. Âlimlerin ittifakıyla Zühri dışındakilerden yaptığı rivayetlerde sikadır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 244). Ayrıca tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric: Ahmed, Müsned (3/202) – Ebû Ya'la el-Mavsilî, Müsned, 3567 (6/264). Bu ikisi, Yezid b. Harun yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. Ebû Ya'la, Müsned, 3548 (6/250), 3569

¹⁵⁶⁵ İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbn Ebi Ömer vardır. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet. Tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahric:

• Buhârî, 1205 (3/93), 680 (2/193), 754 (2/275), Meğazi, 4448 (7/750) – Ahmed, Müsned (3/163) – İbn Hibban, Sahih, 6620 (14/587). Bunların hepsi, Zühri yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Abdurrezzak, Musannef, 9754, 9756. Ayrıca bu yoldan Ahmed, Müsned (3/196) – Müslim, 419 (1/315)

¹⁵⁶⁶ İsnadı saha önce de geçtiği üzere sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁵⁶⁷ İsnadı sahihtir.

1299. ... Sehl b. Sa'd'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah'a (s.a.v.) Amr b. Avfoğulları arasında bir şeyler olduğu bilgisi ulaştı. Hemen yanında bazı insanlar olduğu halde aralarında sulh yapmak için çıktı. Bu yüzden hemen geri dönemedi. Derken namaz vakti giriverdi. Bunun üzerine Bilal (r.a.), Ebû Bekir'e (r.a.) gelip şöyle dedi: "Ey Ebû Bekir! Namaz vakti geldi ama Rasûlullah (s.a.v.) gecikti. İnsanlara imamlik yapman mümkün mü?" Ebû Bekir "Evet" diye cevap verdi. Ardından Bilal kamet verdi ve Ebû Bekir öne geçip insanlara namaz kıldırma için tekbir aldı. O sıra Rasûlullah (s.a.v.) yürüyerek geldi ve safa girdi. İnsanlar ellerini birbirine vurmaya başladılar. Ebû Bekir (r.a.) namaz kıldığı vakit, namazında sağa sola bakmazdı ama insanlar bunu çokça yapınca bakıverdi. Bir baktı ki Rasûlullah (s.a.v.) gelmiş. Hemen geri çekilmek istedi ama Rasûlullah (s.a.v.) ona namazı kıldırmasını işaret etti. Ebû Bekir ise ellerini kaldırdı, Allah'a hamd etti ve geri geri gelip safa girdi. Ardından Rasûlullah (s.a.v.) öne geçip insanlara namazı kıldırdı. Namazı bitirince insanlara dönüp şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Size ne oluyor ki namazda bir durum meydana geldiğinde ellerinizi birbirine vurdunuz? Elleri birbirine vurmamak kadınlar içindir. Artık her kim namazda bir durumla karşılaşrsa Subhanallah desin! Zira o Subhanallah dediğinde kim onu duyarsa ona bakar. Ey Ebû Bekir! Sana işaret ettiğimde insanlara namaz kıldırıktan seni alıkoyan neydi?"* Ebû Bekir dedi ki: "İbn Ebi Kuhafe'nin Rasûlullah'ın (s.a.v.) önünde namaz kılması yakışmazdı."¹⁵⁶⁸

1300. ... Sehl b. Sa'd dedi ki: "Amr b. Avfoğulları arasında bir şey olmuştu. Rasûlullah (s.a.v.) insanlara namaz kıldırdı ve ardından aralarında sulh yapmak için yanlarına gitti. Bir süre sonra Bilal'e *"Eğer namaz vakti geldiğinde ben gelemezsem Ebû Bekir'e emret de insanlara namaz kıldırınsın!"* buyurdu. Derken namaz vakti gelince Ebû Bekir'e emretti, o da insanlara namaz kıldırdı."¹⁵⁶⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu rivayetlerin hepsi birbirlerini tasdik etmekte ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendisi daha hayatta iken gelemediğinde ya da hasta olduğunda Ebû Bekir'e insanlara namaz kıldırmasını emrettiğini göstermektedir. Ömer (r.a.) öne geçtiğinde söylediği *"Hayır! Allah ve*

Tahrîç:

• Buhârî, Ezan, 678 (2/192) – Müslim, Salat, 420 (1/316) – Ahmed, Müsned (4/412). Bunların hepsi, Hüseyin b. Ali'den birkaç yolla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Allah Teâlâ'nın "Yemin olsun ki Yusuf ve kardeşlerinde soranlar için âyetler vardır" Sözü Babı, 3385 (6/481) – Ahmed, Müsned (4/413). Bu ikisi, Zaide yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1568 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Buhârî, Ezan, 684 (2/196), 1021, 1218, 1234, 7190 – Müslim, Salat, 421 (1/316) – İbn Mâce, 1035 (1/330) – İmam Ahmed, Müsned (5/330, 331, 335, 336, 337, 338) – Ebû Davud, 941 – İbn Huzeyme, Sahih, 853. Bunların hepsi, Ebû Hazım'dan birkaç yolla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1569 İsnadı sahihtir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

mü'minler ancak Ebû Bekir diye diretirler" sözü, ondan daha faziletli birinin olmadığı ve ölümünden sonra halifenin o olacağına delildir.

Aynı şekilde dördüncü halife Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib (r.a.) de böyle söylemiştir. Kendisi Ebû Bekir'in şeref ve faziletini zikretmiş, şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Bekir'i öne geçirdi, o da insanlara namaz kıldırdı. Halbuki benim konumumu bilirdi. O zaman ben uzakta veya hasta değildim. Şayet beni öne geçirmek isteseydi, kesinlikle öne geçirirdi. Bu yüzden Rasûlullah'ın (s.a.v.) dünyamız adına razı olduğuna biz de dünyamız adına razı olduk."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ayrıca Nebî'den (s.a.v.) onun "Ebû Bekir'in içlerinde olduğu bir topluluğa ondan başkasının imamlık yapması yakışmaz" buyurduğu rivayet edilmektedir.

1301. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ebû Bekir'in içlerinde olduğu bir topluluğa ondan başkasının imamlık yapması yakışmaz."¹⁵⁷⁰

1302. ... Ebû'l Haccaf dedi ki: Ebû Bekir (r.a.) üç gün insanların içine çıkmadı. Her gün onlara bakıp "Ey insanlar! Ettiğiniz bu biat ile sizi öldüreceğim. Artık dilerseniz biat edin" diyordu. Ali b. Ebi Talib (r.a.) de ayağa kalkıp "Hayır vallahi! Ne seni görevden alırsın ne de alınmanı isteriz. Rasûlullah (s.a.v.) seni öne geçirdi. Artık seni kim geri itebilir ki?" diye karşılık vermekteydi.¹⁵⁷¹

1303. ... Hasan-ı Basri'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Bekir'i öne geçirdi, o da insanlara namaz kıldırdı. Halbuki benim konumumu bilirdi. O zaman ben uzakta veya hasta değildim. Şayet beni öne geçirmek isteseydi, kesinlikle öne geçirirdi. Bu yüzden Rasûlullah'ın (s.a.v.) dünyamız adına razı olduğuna biz de dünyamız adına razı olduk."¹⁵⁷²

YÜZ OTUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) EBÛ BEKİR ES-SİDDİK'İN (R.A.) ARKASINDA NAMAZ KILMASI

1304. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) cemaatle kıldığı son namaz, Ebû Bekir (r.a.) arkasında tek bir elbiseye bürünerek kıldığı namazdı."¹⁵⁷³

¹⁵⁷⁰ İsnadı zayıftır.

• Senedinde İsa b. Meymun vardır. Medinelidir, Kasım b. Muhammed'in azatlısıdır. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 441)

• Yine senedinde Ahmed b. Beşir el-Mahzumi vardır. Amr b. Hureys'in azatlısıdır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 78) – Tehzib (1/18)

• Yine senedinde Nasr b. Abdurrahman vardır. Kufelidir, sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 560)

Tahric: Tirmizi, Menakıb, 3673 (5/614). Tirmizi, Nasr b. Abdurrahman yoluyla rivayet etmiş ve "Hasen gariptir" demiştir.

¹⁵⁷¹ Bu, 1191 numaralı rivayette zayıf bir senetle geçmişti.

¹⁵⁷² Bk. 1191 numaralı rivayet.

¹⁵⁷³ İsnadında zayıflık vardır.

1305. ... Enes (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) cemaatle kıldığı son namaz, Ebû Bekir'in (r.a.) arkasında tek bir elbiseye bürünerek kıldığı namazdı." ¹⁵⁷⁴

1306. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) ölümü ile biten hastalığının da Ebû Bekir'in (r.a.) arkasında oturarak namaz kıldı." ¹⁵⁷⁵

1307. ... Şebabe b. Suvar'dan; Şu'be dedi ki... Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti. ¹⁵⁷⁶

1308. ... Yunus'tan; Hasan-ı Basri dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) on gün hasta olmuştu. Ebû Bekir (r.a.), dokuz gün insanlara namaz kıldırdı. Onuncu gün olduğunda kendinde bir hafiflik hissetti. Bunun üzerine Fazl b. Abbâs ile Usame'nin kollarında dışarıya çıktı. Ardından Ebû Bekir'in (r.a.) arkasında oturarak namaz kıldı." ¹⁵⁷⁷

YÜZ OTUZ BİRİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "GÜNEŞ, NEBÎ VE RASÛLLERDEN SONRA EBÛ BEKİR'DEN (R.A.) DAHA FAZİLETLİ BİRİNİN ÜZERİNE DOĞUP BATMAMIŞTIR" SÖZÜ HAKKINDA

1309. ... Ebû Derda (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) beni Ebû Bekir'in (r.a.) önünden yürürken gördü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Ey Ebû Derda!

• Senedinde Humeyd et-Tavil vardır. Sikadır, müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrîç:

• Ahmed, Müsned (3/159, 216, 233, 243, 262) – Nesai, Mücteba (2/79) – Nesai, Kübra (771) – Tahavi, Şerhu Müşkili'l Âsâr (1/406) – Beyhaki, Delail (7/192) – İbn Hibban, Sahih, 2125 (5/96). Bunların hepsi, Humeyd'den birkaç yolla Enes'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Tirmizi, Salat, 363 (2/198). Humeyd yoluyla Sabit el-Bünani'den, o da Enes'ten senediyle bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Bu, hasen sahih bir hadistir."

1574 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

1575 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Nuaym b. Ebi Hind vardır. Numan b. Üşeym el-Eşcai'dir. Sikadır. Nasibi görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 565)

Tahrîç: Ahmed, Müsned (6/159) – Tirmizi, Salat, 362 (2/196) – Nesai, Kübra (671) – İbn Huzeyme, Sahih, 1620 (3/55) – İbn Hibban, Sahih, 2119 (5/487). Bunların tümü, Şebabe b. Süvar'dan birkaç yolla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1576 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hamdûn b. Abbad el-Fergani vardır. Künyesi Ebû Cafer el-Bezzar'dır. Hatib, onun hakkında şöyle der: "Nazarımızdaki yeri dürüstlük ve emindir." Ayrıca Muhammed b. Muhalled'den, onun hakkında "Sikadır, güvenilir" dediğini nakletmektedir. H. 270'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (8/177)

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

1577 İsnadı mürseldir.

• Hasan-ı Basri, Nebi (s.a.v.) bir kenara Ebû Bekir'e dahi yetişmemiştir.

• Yine senedinde Harice b. Musab vardır. Metraktır. Bk. 678.ci rivayet.

Tahrîç: Darekutni, Sünen (1/402). Muhammed b. Muhalled yoluyla "Bize Hamdûn tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

Dünya ve ahirette senden daha hayırlı olan birinin önünden mi yürüyorsun? Güneş, nebî ve rasûllerden sonra Ebû Bekir'den daha faziletli birinin üzerine doğup batmamıştır."¹⁵⁷⁸

1310. ... Ebû Derda (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) beni Ebû Bekir'in (r.a.) önünden yürürken gördü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "*Ey Ebû Derda! Dünya ve ahirette senden daha hayırlı olan birinin önünden niçin yürüyorsun? Güneş, nebî ve rasûllerden sonra Ebû Bekir'den daha faziletli birinin üzerine doğup batmamıştır.*"¹⁵⁷⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ebû Bekir'in (r.a.) faziletleri çoktur. Buraya kadar şu an aklıma geldiği kadarını zikrettim. Bununla birlikte başka bir bâbda yine onun faziletlerinden bahsedeceğiz. Ayrıca Kerim olan Allah, onun faziletleri ile Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) faziletlerini bir araya getirmiştir ki inşallah birazdan kısımlar halinde bunları zikredeceğiz.

1311. ... Ebû Cafer er-Razi'den; Rebi' b. Enes dedi ki: "Önceki kitaplarda şöyle yazılıydı: Ebû Bekir'in örneği, yağmurun örneği gibidir; nereye yağsa fayda verir."¹⁵⁸⁰

YÜZ OTUZ İKİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ

1312. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Bir keresinde ben Nebî'nin (s.a.v.) yanında otururken Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ) karşıdan bize doğru geliyorlardı.

¹⁵⁷⁸ İsnadı zayıftır.

• Senedinde İbn Cüreyc vardır. Sikadır, fazıldır. Tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 32.ci rivayet. Burada muan'an olarak aktarmıştır.

• Yine senedinde Abdullah b. Süfyan el-Vasîti vardır. Ukayli dedi ki: "Hadislerine mütâbaat edilmez." Bk. Duafa-i Kebir (2/262) – Mizan (2/430) – Lisan (3/291). Bununla birlikte Bakıyye b. Velid, bir sonraki hadiste kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrîç:

• Abd b. Humeyd, 212 (s. 101) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 508 (1/352). Bu ikisi, İbn Cüreyc'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Asım, Sünne, 1224 (2/576) – Musannif, 1310. Bu ikisi, İbn Musaffa yoluyla "Bize Bakıyye tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁵⁷⁹ İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senedinde Bakıyye b. Velid vardır. Saduktur. Zayıf ravilerden çokça tedlis yapardı. Bk. 2.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 79.cu rivayet.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

¹⁵⁸⁰ İsnadı zayıftır. Ayrıca israiliyyattandır.

• Senedinde Ebû Cafer er-Razi vardır. Saduktur. Özellikle Muğire'den aktardığı rivayetlerde olmak üzere hafızası kötüdür. Bk. 255.ci rivayet

Tahrîç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 17707 (12/98). Ayrıca Suyuti, Tarih-i Hulefa'da (s. 60) bunu İbn Asakir'e de nispet etmektedir.

Buyurdu ki: "Şu ikisi, nebî ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir. Sakın onlara bunu söyleme ey Ali!" Ben de onlar ölene dek bunu onlara söylemedim.¹⁵⁸¹

1313. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ), birisi diğer arkadaşının elinden tutmuş bir şekilde Nebî'nin (s.a.v.) olduğu yere doğru yönelmiş geliyorlardı. O ikisini gördüğünde şöyle buyurdu: "Şu ikisi, nebî ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir. Sakın onlara bunu söyleme ey Ali!"¹⁵⁸²

¹⁵⁸¹ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Haris el-A'var vardır. Şa'bi, görüşü hususunda onu yalancı saymıştır. Rafizi olmakla suçlanmıştır. Ayrıca hadislerinde de zayıflık bulunmaktadır. Bk. 425.ci rivayet.
- Yine senedinde Hasen b. İmara vardır. Metruktür. Bk. 1134.cü rivayet.
- Yine senedinde Firas vardır. İbn Yahya el-Hemedani'dir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 223.cü rivayet. Bunun yanında hadis, tahrîfte de görüleceği üzere sahih olup birçok şahidi vardır.

Tahrîf:

- İbn Mâce, Mukaddime, 90 (1/36). Süfyan yoluyla Hasen b. İmara'dan bu şekilde...
- Tirmizi, 3665, 3666 (5/611). Firas ve Davud yoluyla Şa'bi'den bu şekilde...
- Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 196 (1/185). İsmail b. Ebi Halid yoluyla Şa'bi'den bu şekilde...

Ayrıca bu hadisin birçok şahidi vardır ki bazıları şunlardır:

1. Ali b. Ebi Talib (r.a.): Bk. Dûlabi, Küna (2/99) – İbn Adiyy (2/100) – Abdulgani el-Makdisi, İkmâl.
2. Enes b. Malik: Bk. Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 129 (1/148) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1420 (2/617) – Taberani, Mucem-i Sağır, 976 (2/173) – Tirmizi, 364 (5/610) – Musannif, 1316
3. Ebû Cuhayfe: Bk. İbn Mâce, Mukaddime (1/38) – İbn Hibban, Sahih, 6904 (15/330) – Dûlabi, Küna (1/120)
4. Ebû Said: Bk. Taberani, Evsat – Bezzar (2492). Ancak senetleri zayıftır. Bk. Heysemi, Mecmau'z Zevaid (9/53)
5. Cabir: Bk. Taberani, Evsat. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/53). Senedinde Mikdam b. Davud vardır. İbn Dakik el-İd dedi ki: "Sika sayılmıştır ama Nesai zayıf olduğunu belirtmiştir." Senedindeki diğer raviler ise sikadrlar.
6. İbn Ömer: Bk. Bezzar, Bk. Mecmau'z Zevaid (9/53). Senedinde metruk bir ravi vardır.
7. Ebû Hureyre: Bk. Abdullah b. Ahmed, Fezail (1/188)
8. İbn Abbâs: Bk. Hatib, Tarih (14/217) – Musannif, 1317.

Şeyh Elbani dedi ki: "Sözün özeti; bu hadis, tüm yolları bir araya getirildiğinde sahihtir. Zaten bazı yollarının hasen olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Gördüğün gibi hepsi birbirlerine şahidlik etmektedir." Bk. Sahiha (2/492)

¹⁵⁸² İsnadı zayıftır.

- Senedinde A'var vardır. Bir önceki rivayette geçti.
- Yine senedinde Malik b. Mağvel el-Kufi vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Sikadır, yedinci tabakadandır.
- Yine senedinde Muhammed b. Amr b. Ebi Mezûr vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Darekutni sika olduğunu söylemiştir. Ayrıca İbn Hibban da onu Sikat'ta (9/129) zikretmektedir.
- Yine senedinde Hüseyim b. Beşir vardır. Sikadır, sebtir. Çokça tedlis yapar, gizli mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 115.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır. Tahrîci 1312 numaralı rivayette geçti.

1314. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydım. Birazdan Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ) Nebî'nin (s.a.v.) olduğu yere doğru geldiler. Buyurdu ki: "Ey Ali! Şu ikisi, nebî ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir. Sakın onlara bunu söyleme ey Ali!"¹⁵⁸³

1315. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydım. Birazdan Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ) Nebî'nin (s.a.v.) olduğu yere doğru geldiler. Buyurdu ki: "Şu ikisi, nebî ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir."¹⁵⁸⁴

1316. ... Katade'den; Enes (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ebû Bekir ve Ömer, nebî ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir."¹⁵⁸⁵

1317. ... Evzai'den; Enes (r.a.) dedi ki... Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹⁵⁸⁶

1318. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ebû Bekir ve Ömer, nebî ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir."¹⁵⁸⁷

1583 İsnadı zayıftır.

- Senedinde daha önce geçen A'var ile Firas vardır. Bk. 1312.ci rivayet.
- Yine senedinde Müseyyeb b. Vazih vardır. Âlimlerin çoğu zayıf olduğunu söylemektedir. Bk. 20.ci rivayet. Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriri 1312 numaralı rivayette geçti.

1584 İsnadı hasendir.

- Senedinde Hasen b. Zeyd b. Hasen b. Ali b. Ebi Talib vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Medinelidir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bunun yanında fazıl biriydi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 161)

- Yine senedinde Amr b. Yunus vardır. Sikadır. Bk. 612.ci rivayet.

Tahriri 1312 numaralı rivayette geçti.

1585 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Muhammed b. Kesir es-San'ani vardır. Saduk olmakla birlikte yanlışları çoktur. Bk. 295.ci rivayet.

- Yine senedinde Ali b. Zeyd el-Feraizi vardır. Künyesi Ebû'l-Hasen'dir, Tarsus ahalisindendir. İbn Yunus dedi ki: "Hakkında kelam etmişlerdir." Mesleme b. Salim ise onun hakkında "Sikadır" demektedir. H. 262 veya 263'te vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (1/427) – Lisanu'l Mizan (4/230)

Tahriri 1312 numaralı rivayette geçti.

1586 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Muhammed b. Kesir el-Massisi vardır. Bir önceki rivayette zikredilen es-San'ani'nin ta kendisidir. Saduk olmakla birlikte yanlışları çoktur. Bk. 295.ci rivayet.

Tahriri 1312 numaralı rivayette geçti.

1587 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Talha b. Amr b. Osman el-Hadrami vardır. Mekkelidir, metruktür, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 283) – Tehzib (5/23)

YÜZ OTUZ İKİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) NEBÎ (S.A.V.) KATINDAKİ KONUMLARI

1319. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) sağında Ebû Bekir, solunda Ömer olduğu halde mescide girdi, ardından şöyle buyurdu: "Kıyamet günü işte bu şekilde diriltileceğiz."¹⁵⁸⁸

1320. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir gün, Ebû Bekir ile Ömer'in arasında Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza çıkageldi. O sıra sağ eli Ebû Bekir'in, sol eli de Ömer'in üzerindeydi. Ardından şöyle buyurdu: "Kıyamet günü bu ikisi arasında işte bu şekilde diriltileceğim."¹⁵⁸⁹

1321. ... Abdullah b. Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben, yeryüzünün yarılıp üzerinden açılacağı ilk kişiyim. Sonra benimle Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Baki ahalisi ve sonra da Mekke halkı çıkarlar. Sonra iki Harem bölgesi arasında haşredilirim."¹⁵⁹⁰

1322. ... Abdullah b. Hantab (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydım. Derken Ebû Bekir ile Ömer çıkageldiler. O ikisine doğru bakınca şöyle buyurdu: "Bu ikisi, kulak ve gözdür."¹⁵⁹¹

• Yine senedinde Yahya b. Mârimme vardır. Yahya b. Musa b. Marimmi'dir. Künyesi Ebû Zekerîya el-Verrak'tır. Hatib, Tarih'te (14/216) kendisinden bahsetmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında bir şey söylememiştir. Tahrici 1312 numaralı rivayette geçti.

1588 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Said b. Mesleme b. Abdülmelik b. Mervan vardır. Medinelidir, künyesi Ebû Musab'tır. Zayıftır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 241) – Tehzib (4/83)
• Yine senedinde Hakem b. Musa b. Ebi Züheyr el-Bağdadi vardır. Künyesi Ebû Salih el-Kantari'dir. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 176)
• Yine senedinde İsmail b. Ümeyye vardır. Sikadır. Bk. 925.ci rivayet.

Tahric: Tirmizi, 3669 (5/612). Tirmizi dedi ki: "Gariptir." Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, 99 (1/38) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1418 (2/616) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 77 (1/105) – Hakim, Müstedrek (3/68). Hakim, hadisin hükmü konusunda bir şey söylememiş, Zehebi ise zayıf olduğunu belirtmiştir.

1589 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Halid b. Yezid el-Adevi vardır. Künyesi Ebû'l Velid'dir. Zehebi, onun hakkında şöyle der: "İbn Adiy, onun münker hadisler rivayet ettiğini zikretmektedir." İbn Hibban dedi ki: "Uydurma hadisler rivayet ederdi." Bk. Kamil Fi'd Duafa (3/888) – Mizan (1/646)
Tahrici bir önceki ile aynıdır.

1590 İsnadı zayıftır.

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Fezail, 132 (1/150) – Tirmizi, Menakıb, 3692 (5/622) – İbn Hibban, 2193 (s. 539) – Hakim, Müstedrek (2/465)

1591 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdullah b. Hantab b. Haris b. Ubeyd vardır. Tehzib'te (5/192) şöyle geçer: "Bazıları onu sahâbeden saymış, bazıları da sahâbe olmadığını söylemişlerdir." Doğrusu onun sahâbe olduğudur. Nitekim Cerh ve Tadil'de (5/29) böyle geçmektedir. Ayrıca bk. İsabe (4/85). Bu hadis, onun sahâbe olduğunu göstermektedir. Bk. Takrib (s. 300)

1323. ... Abdullah b. Amr'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Meryem oğlu İsa'nın havarileri gönderdiği gibi ben de ashâbımdan bazı adamları İslam'a davet etmeleri için yeryüzü krallarına göndermeyi arzuladım." Bunun üzerine sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Ebû Bekir ve Ömer'i yollasan olmaz mı? Çünkü onlar daha etkilidirler" diye sordular. Buyurdu ki: "Doğrusu benim için onların yerini dolduracak yoktur. Onların dindeki konumu, kulak ve gözün bedendeki konumu gibidir." ¹⁵⁹²

1324. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) bir adamı önemli bir iş için göndermeyi istedi. Ebû Bekir ile Ömer, o sıra onun sağ ve sol tarafındalardı. Ali "Bu ikisini göndermez misin?" diye sorunca şöyle buyurdu: "Bu ikisini nasıl yollarım? Onların dindeki konumu, kulak ve gözün baştaki konumu gibidir." ¹⁵⁹³

- Yine senedinde Muttalib b. Abdullah vardır. Saduk olmakla birlikte çokça tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 1053.cü rivayet.
- Yine senedinde Abdülaziz b. Muttalib vardır. Künyesi Ebû Talib'tir, Medinelidir. Saduktur, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 359)
- Yine senedinde Amr b. Ebi Amr vardır. Sika olmakla birlikte nadiren vehmederdi. Bk. 357.ci rivayet.
- Yine senedinde İbn Ebi Fûdeyk vardır. Saduktur. Bk. 632.ci rivayet.

Tahriç:

- Tirmizi, Menakıb, 3671 (5/613). Tirmizi dedi ki: "Mürseldir çünkü Abdullah b. Hantab, Nebî'ye (s.a.v.) yetişmemiştir." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/69). Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir." Zehebi ise "Hasendir" demektedir. Bu ikisi, İbn Ebi Fûdeyk yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 686 (1/432). Abdülaziz b. Muttalib yoluyla bu şekilde...

1592 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Bişr el-Kindi vardır. Kim olduğunu anlayamadım. İbn Ebi Asım'ın rivayetinde ise Abdullah b. Nesir el-Kindi diye geçmektedir. Aynı şekilde onun da kim olduğunu anlayamadım. Raviler içinde Abdullah b. Bişr b. Umeyra el-Kindi diye biri vardır. Ahmed b. Hanbel, Ali b. Hacer ve başkaları ondan hadis dinlemişlerdir. Kendisinden de Ebû Ya'la, Ebû Bekir el-Carudi ve başkaları rivayette bulunmuşlardır. Bk. Tabakat-ı Hanabile (1/188) – İbnu'l Cevzi, Menakıb-ı İmam Ahmed b. Hanbel (s. 134)
- Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 79.cu rivayet.

Tahriç: İbn Ebi Asım, Sünne, 1222 (2/575). Muhammed b. Musaffa yoluyla bu şekilde... Ayrıca Heysemi, bunu buradakinden daha uzun bir metinle Taberani'ye nispet etmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Senedinde Beni Haşim'in azatlısı Muhammed diye biri vardır ki kim olduğunu bilmiyorum. Diğer raviler ise sikadırlar." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/92). Ayrıca hadisin 1322 numaralı rivayette şahidi vardır.

1593 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Furat b. Saib Ebû Süleyman vardır. Buhârî onun hakkında şöyle der: "Hadisleri münkerdir." İbn Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Darekutni ve başkaları da "Metruktür" demişlerdir. Bk. Mizan (3/341)
- Yine senedinde Kadı Behlül vardır. Hatib'in Tarih'te zikrettiğine göre Ahmed'in dedesidir. Bununla birlikte hakkında cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememiştir. Bk. 1165.ci rivayet.

1325. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Meryem oğlu İsa'nın havarileri gönderdiği gibi ben de ümmetlere birilerini yollamayı arzuladım." Bunun üzerine sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Ebû Bekir ile Ömer'i yollamaz mısın? Çünkü onlar daha üstündürler" diye sordular. Buyurdu ki: "Doğrusu benim için onların yerini dolduracak yoktur. Şüphesiz o ikisinin dindeki konumu, kulak ve gözün bedendeki konumu gibidir."¹⁵⁹⁴

YÜZ OTUZ DÖRDÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) YERYÜZÜ HALKINDAN İKİ VEZİRİ VE İKİ GÜVENDİĞİ KİŞİ OLMASI HAKKINDA NEBÎ'NİN (S.A.V.) VERDİĞİ HABER

1326. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her peygamberin sema ve yeryüzü halkından ikişer tane veziri vardır. Benim sema halkımdan olan vezirlerim, Cibril ile Mikail'dir. Yeryüzü halkından olan vezirlerim ise Ebû Bekir ile Ömer'dir."¹⁵⁹⁵

1327. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sema halkımdan olan vezirlerim, Cibril ile Mikail'dir. Yeryüzü halkından olan vezirlerim ise Ebû Bekir ile Ömer'dir."¹⁵⁹⁶

• Yine senedinde İshak b. Behlül vardır. Saduktur. Bk. 1165.ci rivayet.

Tahrîç: Ebû Nuaym, Hilye (4/93). Hakem b. Mervan yoluyla "Bize Furat b. Saib tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Ayrıca Heysemi, bunu Taberani'ye de nispet etmiş, şöyle demiştir: "Senedinde Furat b. Saib vardır. Metruktür." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/52). Bununla birlikte 1322 numaralı rivayette şahidi vardır.

1594 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Hamza b. Ebi Hamza en-Nasibi vardır. Metruktür, hadis uydurmakla itham edilmiştir. Bk. 1167.ci rivayet.

• Yine senedinde Semura b. Hucr vardır. Künyesi Ebû Hucr el-Horasani'dir. Hatib kendisinden bahsetmiş, şöyle demiştir: "Sünnet ehlidir. İnsanlar kendisinden hadis yazmışlardır." Bununla birlikte cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (9/228) Tahrici 1322 numaralı rivayette geçti.

1595 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Telid b. Süleyman vardır. Rafizidir, zayıftır. Bk. 1191.ci rivayet.

• Yine senedinde Atıyye el-Avfi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Şii ve müdellis biriydi. Bk. 584.cü rivayet. Ne var ki Ebû'n Nazra, bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû'l Haccaf vardır. Saduktur, Şiidir. Hata ederdi. Bk. 1190.cı rivayet.

Tahrîç:

• Buhârî, Tarih-i Kebir (1/159) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 152 (1/164) – Tirmizi, Menakıb, 3680 (5/616). Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir." Bunların hepsi, Telid yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Fezail, 105 (1/134). Telid yoluyla Ebû'l Haccaf'tan merfu olarak bu şekilde...

• Ayrıca Taberani de bunu bir isnatla rivayet etmektedir. Heysemi o rivayet hakkında şöyle der: "Senedinde çok yalancı biri vardır. Bezzar da rivayet etmiştir. Aynı şekilde onun senedinde de çok yalancı biri vardır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/51)

1596 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Ata b. Aclan vardır. Künyesi Ebû Muhammed el-Attar'dır, Basralıdır. Metruktür. Aksine İbn Main ile Fellas, onun hakkında "Çok yalancı" demişlerdir. Bk. Takrib (s. 391)

1328. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her peygamberin sema ve yeryüzü halkından ikişer tane veziri ve ikişer tane emini (güvenilen kişi) vardır. Benim sema halkımdan olan emînlerim ve vezirlerim, Cibril ile Mikail'dir. Yeryüzü halkından olan emînlerim ve vezirlerim ise Ebû Bekir ile Ömer'dir."¹⁵⁹⁷

YÜZ OTUZ BEŞİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) İMANLARININ ÜSTÜNLÜĞÜ

1329. Bize Ebû Ahmed Harun b. Yusuf tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebi Ömer tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti; Ebi'z Zinad'dan, o A'rac'tan; kendisi Ebû Seleme b. Abdurrahman'ı şöyle derken işitmiştir: Ebû Hureyre'yi (r.a.) şöyle derken işittim: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) bizlere sabah namazını kıldırdı. Sonra yüzünü insanlara dönüp şöyle buyurdu: "Bir adam, bir ineği götürürken üzerine bindi. İnek adama bakıp dile geldi ve: 'Ben bunun için yaratılmadım, ben ziraat için yaratıldım' dedi." Bunun üzerine sahâbe: "Subhanallah, konuşan bir inek ha!" deyince şöyle buyurdu: "Ben buna inanırım. Ebû Bekir ve Ömer de inanırlar." O sırada ikisi de orada değildi. Sonra şöyle buyurdu: "Çobanın biri, sürüsünü otlatırken bir kurt koşarak gelip sürüden bir koyun kaptı. Çoban kurdun peşine düşüp koyunu ondan kurtardı. Kurt ise çobana dönüp baktı ve: 'Bu koyunlara yırtıcı hayvanların gününde yani onlara benden başka çobanın olmadığı günde kim bakacak?' dedi." Bunun üzerine sahâbe: "Subhanallah! Konuşan bir kurt ha?" deyince şöyle buyurdu: "Ben buna inanırım. Ebû Bekir ve Ömer de inanırlar." O sırada ikisi de orada değildi.

Süfyan dedi ki: Yine bize Mus'ir tahdis etti; İbrahim'den, o Ebû Seleme'den, o Ebû Hureyre'den, o da Nebî'den (s.a.v.)...¹⁵⁹⁸

• Yine senesinde Abdurrahman b. Malik vardır. Künyesi Ebû Zekeriya el-Kufi'dir. Darekutni, onun hakkında "Metruk" demiştir. İbn Main ise "Çok yalancı" demektedir. Bk. Tarih-i Bağdat (1/235)

• Yine senesinde Muhammed b. Musa vardır. Zayıftır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 509)

• Yine senesinde İsmail b. Abdullah el-Cermi vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹⁵⁹⁷ İsnadı uydurmadır.

• Senesinde Mualla b. Hilal b. Süveyd vardır. Künyesi Ebû Abdullah et-Tahhan'dır. Kufelidir. Tetkik ehli âlimler, yalancı olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 541)

• Yine senesinde Leys b. Ebi Süleym vardır. Saduktur. Sonradan karıştırmış, hadisleri ayırt edilemez olmuştur. Bu yüzden terk edilmiştir. Bk. 71.ci rivayet.

• Yine senesinde Abdullah b. Salih vardır. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 401).

Tahrîç: Bunu Hindi zikretmiş ve İbn Abbâs'tan rivayet olarak Hakim-i Tirmizi ile İbn Asakir'e nispet etmiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 32661, 32678.

¹⁵⁹⁸ İsnadı sahihtir.

1330. Ayrıca bize Ebû Muhammed Yahya b. Muhammed b. Said tahdis etti, dedi ki: Bize Abdulcebbar b. Alâ el-Kattan tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû'z Zinad tahdis etti; A'rac'tan, o Ebû Seleme'den, o Ebû Hureyre'den...

Süfyan dedi ki: Yine bize Mus'ir tahdis etti; Sa'd yani İbn İbrahim'den, o Ebû Seleme'den, o Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Bir adam, bir ineği götürürken üzerine bindi. İnek adama bakıp dile geldi ve: 'Ben bunun için yaratılmadım, ben ziraat için yaratıldım' dedi."* Bunun üzerine sahâbe: *"Subhanallah, konuşan bir inek ha!"* deyince şöyle buyurdu: *"Ben buna inanırım. Ebû Bekir ve Ömer de inanırlar."* O sırada ikisi de orada değildi. Sonra şöyle buyurdu: *"Çobanın biri, sürüsünü otlatırken bir kurt koşarak gelip sürüden bir koyun kaptı. Çoban kurdun peşine düşüp koyunu ondan kurtardı. Kurt ise çobana dönüp baktı ve: 'Hah! Onu benden mi aldın? Peki ona yırtıcı hayvanların gününde, yani onlara benden başka çobanın olmadığı günde kim bakacak?' dedi."* Bunun üzerine sahâbe: *"Subhanallah! Konuşan bir kurt ha?"* deyince şöyle buyurdu: *"Ben buna inanırım. Ebû Bekir ve Ömer de inanırlar."* O sırada ikisi de orada değildi.

İbn Said bu hadisi rivayet ettikten sonra şöyle dedi: *"Bunu Müs'ir'den ancak Süfyan b. Uyeyne rivayet etti diye biliyorum."*¹⁵⁹⁹

1331. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'tan (s.a.v.) çokça şöyle buyurduğunu işitirdim: *"Ben, Ebû Bekir ve Ömer gittik. Ben, Ebû Bekir ve Ömer girdik. Ben, Ebû Bekir ve Ömer çıktık..."* Allah ikisinden de razı olsun.¹⁶⁰⁰

• Senedinde İbn Ebi Ömer el-Adeni vardır. Saduktur. Bk. 37.ci rivayet. Bunun yanında kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric:

• Buhârî, Enbiya, 3471 (6/592) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 23888 (4/1858) – Ahmed, Müsned (2/245) – Humeydi, Müsned (1054) – İbn Hibban, Sahih, 6485 (14/404). Bunların hepsi, birkaç yolla Süfyan'dan, o da Ebû'z Zinad'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Hars ve Müzaraa, 2324 (5/11) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2388 (4/1858) – İbn Hibban, Sahih, 6486 (14/407). Bunların hepsi, birkaç yolla Sa'd b. İbrahim'den, o Ebû Seleme'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, 3690 (7/52) – Müslim, 2388 (4/5858). Bu ikisi, İbn Şihab yoluyla "Bize Said b. Müseyyeb ile Ebû Seleme b. Abdurrahman tahdis ettiler..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1599 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdulcebbar b. Alâ el-Kattan vardır. Hadislerinde beis yoktur. Bk. 198.ci rivayet. Ayrıca bir önceki hadiste de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Zaten hadis, bir önceki rivayette geçtiği üzere Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmektedir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1600 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Muhammed b. Cüneyd vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de kendisinden bahsetmiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Bk. 1081.ci rivayet.

• Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

YÜZ OTUZ ALTINCI BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) ÜMMETLE TARTILINCA İKİSİNİN İMANLARININ HEPSİNE AĞIR BASMASI

1332. ... Ebû Umame'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennete girdiğimi gördüm. Sekiz kapısının birinden girmiştim. Derken bana bir terazî kefesî verildi. Hemen içine konuldum. Ardından ümmetim getirildi, onlar da diğer kefeye konuldular. Bir baktım ki ümmetime ağır bastım. Sonra Ebû Bekir getirildi ve bir kefeye konuldu. Sonra ümmetim getirilip diğer kefeye konuldular. Bir baktım ki ümmetime ağır bastı. Sonra Ebû Bekir kaldırıldı. Sonra Ömer getirildi ve terazinin bir kefesine konuldu. Sonra ümmetim getirildi ve diğer kefeye konuldular. Bir baktım ki Ömer ağır bastı. Sonra ben bakarken terazî semaya yükseltildi."¹⁶⁰¹

1333. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Bir sabah vakti, Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza geldi. Ardından şöyle buyurdu: "Sabahtan önce rüyada kendimi gördüm; sanki bana anahtarlar ve teraziler verilmişti. Anahtarlara gelince; işte bu anahtarlardır. Teraziler ise, işte şu tartım işlemi yapılanlardır. Ardından kefenin birine konuldum, ümmetim de diğer kefeye konuldular. Tartıldım ve ümmetime ağır bastım. Sonra Ebû Bekir getirildi. Hemen onu tarttılar. Sonra Ömer getirildi, onu da tarttılar..." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁶⁰²

• Yine senedinde Amr b. Ebi Hüseyin vardır. Amr b. Said b. Ebi Hüseyin en-Nevfeli'dir. Mekkeli-dir, sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 413).

Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir.

Tahrîç:

• Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3685 (7/51) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2389 (4/1858) – Ahmed, Müsned (1/112). Bunların hepsi, İbn Mübarek yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3678 (7/26). Velid b. Salih yoluyla "Bize İsa b. Yunus tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

¹⁶⁰¹ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Kasım vardır. İbn Abdurrahman'dır. Saduktur. Çokça mürsel hadisler rivayet ederdi. Sahâbeden işitmesi konusunda ihtilaf edilmiştir. Bk. 79.cu rivayet.

• Yine senedinde Ali b. Yezid vardır. Zayıftır. Bk. 79.cu rivayet. Hafız, Yahya b. Main'in şöyle dediğini nakleder: "Ali b. Yezid, Kasım'dan, o Ebû Umame'den şeklindeki senetle gelen hadislerin tümü zayıftır."

• Yine senedinde Ubeydullah b. Zehr vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 371)

• Yine senedinde Ebû Mühelleb vardır. Mutrih b. Yezid'dir, Kufelidir. Zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 534) – Tehzib (10/171)

• Yine senedinde Ebû Bekir b. Ayyaş vardır. Sikadır, Âbidir. Ne var ki ihtiyarladığında hafızası kötüleşmiştir. Bk. 5.ci rivayet.

Tahrîç: Kenzu'l Ummal, 32688 (11/567). Kindî, bunu Fezailu's Sahâbe adlı eserinde Ebû Nuaym'a nispet etmiştir. Ayrıca hadisin bir sonraki rivayetinde İbn Ömer'den şahidi vardır..

¹⁶⁰² İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Âişe el-Emevi vardır. Ebû Hureyre'nin arkadaşısıdır. Makbuldür, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 654). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

YÜZ OTUZ YEDİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) CENNETTEKİ DERECELERİ

1334. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz altlardaki kimseler, cennetin yüksek derecelerine sahip kişileri gökyüzü ufkularından birindeki parlak gezegeni gördükleri gibi görürler. Şüphesiz Ebû Bekir ile Ömer de onlardan olup bol nimetler içerisinde dirler." ¹⁶⁰³

1335. ... Ebû Said'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz altlardaki kimseler, cennetin yüksek derecelerine sahip kişileri gökyüzü ufkundaki parlak gezegeni gördükleri gibi görürler. Şüphesiz Ebû Bekir ile Ömer, işte o kimselerden olup bol nimetler içerisinde dirler." ¹⁶⁰⁴

1336. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz altlardaki kimseler, cennetin yüksek derecelerine sahip kişileri gökyüzü

• Yine senesinde Ubeydullah b. Mervan vardır. Tarih'te (5/400) Buhârî ile Cerh ve Tadil'de (5/334) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmişlerdir ama ikisi de hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememişlerdir. Ayrıca İbn Hibban da Sikat'ta (7/151) kendisinden bahsetmektedir.

• Yine senesinde Bedr b. Osman vardır. Emevi azatlısıdır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 120)

• Yine senesinde Ebû Davud el-Haferi vardır. Ömer b. Said'dir. Sikadır, âbidir. Bk. 530.cü rivayet.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (2/76) – Abd b. Humeyd (850) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 120008 (12/17). Bunların hepsi, Ömer b. Sa'd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1603 İsnadı hasendir.

• Senesinde Atıyye el-Avfi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Ayrıca müdellis bir Şii idi. Bk. 584.cü rivayet. Ne var ki Ebû Veddak Cebr b. Nevf, 1338 numaralı rivayette de görüleceği üzere Ahmed'in rivayetinde kendisine mütâbaat etmiştir. Böylece senet kuvvetlenmektedir.

• Yine senesinde Mendel b. Ali vardır. Zayıftır. Bk. 1222.ci rivayet. Ne var ki 1336.cı rivayette Muhammed b. Fudayl, kendisine mütâbaat etmiştir.

O halde hadis, hasendir inşallah.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (3/27, 50, 72, 93, 98) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11974 (12/6) – Ebû Davud, Sünen, 3968 (Avn, 11/17) – Tirmizi, Menakıb, 3658 (5/607). Tirmizi dedi ki: "Hasen hadis olup Atıyye yoluyla Ebû Said'den birçok yoldan rivayet edilmiştir." Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, 96 (1/37) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 131 (1/149), 162, 163, 166, 167, 168, 169 (1/168-171) – Beyhaki, Ba's ve Nüşur, 250 (s. 175) – Beğavi, Şerhu's Sünne (14/100) – İbn Hibban, Sahih, 7393 (16/404). Bunların hepsi, birkaç yolla Atıyye el-Avfi'den, o da Ebû Said'den senetleriyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (3/26, 61) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 165 (1/169). Mücalid yoluyla Ebû Veddak'ten, o da Ebû Said'den senediyle bu şekilde...

1604 İsnadı hasendir.

• Senesinde bir önceki rivayette Atıyye el-Avfi vardır. Kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senesinde İbn Ebi Leyla vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası aşırı kötüydü. Bk. 335.ci rivayet. Ne var ki bir önceki hadiste A'meş ile bir sonraki hadiste başkaları kendisine mütâbaat etmişlerdir. Bu yüzden hadis, hasen li ğayrih seviyesine yükselmektedir inşallah.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

ufkundaki parlak yıldızı gördükleri gibi görürler. Kulak verin! Şüphesiz Ebû Bekir ile Ömer, işte o kimselerden olup bol nimetler içerisindedirler."¹⁶⁰⁵

1337. ... Ebû Said'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz altlardaki kimseler, cennetin yüksek derecelerine sahip kişileri gökyüzü ufkundaki parlak yıldızı gördükleri gibi görürler. Şüphesiz Ebû Bekir ile Ömer, işte o kimselerden olup bol nimetler içerisindedirler."¹⁶⁰⁶

1338. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Doğrusu cennet halkı, yüksek konumdaki kimseleri gökyüzü ufkundaki parlak gezegeni gördükleri gibi görürler. Şüphesiz Ebû Bekir ile Ömer de onlardan olup bol nimetler içerisindedirler."¹⁶⁰⁷

1339. Yine bize Abdullah b. Muhalled tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Ali b. Ma'dan tahdis etti, dedi ki: Davud b. Amr'ı şöyle derken işittim: Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken işittim: Süfyan b. Uyeyne'yi şöyle derken işittim... Ravi daha sonra aynı hadisi zikretti.¹⁶⁰⁸

1605 İsnadı hasendir.

- Senedinde yine Atıyye el-Avfi vardır. Kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Abdullah b. Sahban vardır. Kufelidir, Esedi'dir. Hadiste zayıf olup yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 308)
- Yine senedinde Kesir en-Nevva vardır. Kesir b. İsmail veya b. Nefi en-Nevva'dır. Künyesi Ebû İsmail et-Teymi'dir. Kufelidir. Zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 459)
- Yine senedinde İbn Ebi Leyla vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası aşırı kötüdür. Bk. 335.ci rivayet.

Ne var ki bu üç ravi, A'meş ile birlikte zikredilmişlerdir.

- Yine senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur, ariftir. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 584.cü rivayet.
- Yine senedinde Hasen b. Arefe vardır. Saduktur. Bk. 267.ci rivayet.

Tahriri 1334 numaralı rivayette geçti.

1606 İsnadı bir önceki gibidir.

- Senedinde Abdullah b. Said el-Kindi el-Eşecc vardır. Sikadır. Bk. 13.cü rivayet.

Tahriri 1334 numaralı rivayette geçti.

1607 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Mücalid vardır. İbn Said'dir. Kavi değildir. Hafızası ömrünün sonlarında bozulmuştur. Bk. 13.cü rivayet.

- Yine senedinde Ebû Veddak vardır. Cebr b. Nevf'tir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 635.ci rivayet. Ne var ki önceki hadislerde Atıyye el-Avfi kendisine mütâbaat etmiştir. Rivayetlerin hepsi birbirini kuvvetlendirmektedir.

Tahriri 1334 numaralı rivayette geçti.

1608 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Muhammed b. Ali b. Ma'dan vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Bununla birlikte tahrifte de görüleceği üzere Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe'de kendisine mütâbaat etmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

- Yine senedinde Davud b. Amr ez-Zabbi vardır. Sikadır. Bk. 633.cü rivayet.

Tahrir: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 163 (1/169). Davud b. Amr yoluyla sahih bir isnatla bu şekilde...

1340. ... Muhammed b. Abdülmelik dedi ki: Yezid b. Harun'a (yukarıdaki hadislerin son cümlesi) soruldu: Dedi ki: "Yani o ikisi nimetler içerisinde olup nimetleri de sürekli artmaktadır."¹⁶⁰⁹

YÜZ OTUZ SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) EBÛ BEKİR VE ÖMER'E (R.ANHUMÂ) UYULMASI KONUSUNDAKİ EMRİ

1341. ... Huzeyfe (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), eliyle Ebû Bekir ile Ömer'e işaret ederek şöyle buyurdu: "*Benden sonra şu iki kişiye uyun!*"¹⁶¹⁰

1342. ... Huzeyfe'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Benden sonra şu iki kişiye; Ebû Bekir ve Ömer'e uyun!*"¹⁶¹¹

1343. ... Huzeyfe b. Yeman'dan (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "*Benden sonra şu iki kişiye; Ebû Bekir ve Ömer'e uyun!*"¹⁶¹²

1344. ... Ebû Katade dedi ki: Bir yürüyüşünde insanlar Nebî'nin (s.a.v.) arkasında kalmışlardı. Ebû Bekir ve Ömer de onlar arasındaydı. Bu esnada Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "*Eğer Ebû Bekir ve Ömer'e uyarsanız, doğruya ulaşırsınız.*"¹⁶¹³

1609 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Abdülmelik b. Mervan vardır. Vasıtlıdır. Künyesi Ebû Cafer ed-Dakiki'dir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 494)

1610 İsnadı hasendir.

- Senedinde Müemmil b. İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Bk. 192.ci rivayet. Ne var ki Ebû Amir, başka bir yolda ona mütâbaat etmiştir. Kendisi sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. 365.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahric:

- Ahmed, Müsned (5/382, 385, 402) – Humeydi, 449 – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 1991 (12/11) – İbn Sa'd, Tabakat (2/334) – Tirmizi, Menakıb, 3662 (5/609) – İbn Mâce, Mukaddime, 97 (1/37) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1148, 1149 (2/545). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdülmelik b. Umeyr'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Ahmed, Müsned (5/399) – Tirmizi, 3663 (5/610) – İbn Sa'd, Tabakat (2/334) – İbn Hibban, Sahih, 6902 (15/327) – Tahavi, Müşkîlül Âsâr (2/83) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 198 (1/186). Bunların hepsi, Salim el-Muradi yoluyla Amr b. Herem'den, o Rib'i b. Hiraş'tan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1611 İsnadı, Abdülmelik'in Rib'i'den arada vasıta olmaksızın işittiğinin sabit olmasıyla sahihtir. Tercih edilen görüş de budur.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1612 İsnadı sahihtir.

Tahrici 1341 numaralı rivayette geçti.

1613 İsnadında Ebû Katade ile Sabit el-Bünani arasından Abdullah b. Rabah düşmüştür. Nitekim Müsned ile Müslim'de bu şekildedir. O halde hadis, muttasıldır ve sahihtir.

- Senedinde Abdullah b. İbrahim vardır. Amr b. Keysan es-San'ani olduğunu zannediyorum. Künyesi Ebû Yezid'dir. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 295) Müslim'in rivayetinde Şeyban b. Ferruh, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: Müslim, Mesacid, 681 (1/427) – Müsned (5/298) – İbn Hibban, Sahih, 6901 (15/327)

YÜZ OTUZ DOKUZUNCU BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ÖMER'İN (R.A.) FAZİLETLERİ

YÜZ KIRKINCI BÂB: İSLÂM'A ONUNLA İZZET VERSİN DİYE NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÖMER B. HATTÂB (R.A.) İÇİN ALLAH'A ETTİĞİ DUA

1345. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Allah'ım! İslam'a Ebû Cehil b. Hişam veya Ömer b. Hattâb ile izzet ver."* Derken dua Ömer'i (r.a.) buldu ve Müslüman oldu.¹⁶¹⁴

1346. ... Abdullah b. Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Allah'ım! Şu iki adamdan hangisi sana daha sevimli ise onunla İslam'a izzet ver. Ömer b. Hattâb veya Ebû Cehil b. Hişam ile."* O ikisinden Allah'a en sevimli olanı Ömer b. Hattâb (r.a.) idi.¹⁶¹⁵

YÜZ KIRK BİRİNCİ BÂB: ÖMER'İN (R.A.) MÜSLÜMAN OLUŞU NASILDI?

1347. ... Usame b. Zeyd b. Eslem dedi ki: Bana babam, dedemden tahdis etti, dedi ki: Ömer'in kız kardeşi Fatıma binti Hattâb, Said b. Zeyd ile evli olup ikisi de Müslüman olmuşlardı fakat Müslümanlıklarını akrabalarından gizli tutuyorlardı. Yine Ömer'in mensup bulunduğu Adiyy b. Ka'b oğullarından Nuaym b. Abdul-

1614 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Nadr Ebû Ömer vardır. Ebû Abdurrahman'dır. Metruktür. Bk. 1171.ci rivayet.
- Yine senedinde Yunus b. Bükeyr vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 964.cü rivayet.

Bununla birlikte hadis, bir sonraki rivayet ve tahririnde de görüleceği üzere sahihtir.

Tahric:

- Tirmizi, 3683 (5/618). İbn Küreyb yoluyla "Bize Yunus b. Bekr tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Bu yoldan garip bir hadistir."

- Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 311 (1/249). Ebû Küreyb yoluyla bu şekilde...

Ayrıca hadis, İbn Ömer'den daha sahih bir yolla bir sonraki rivayette gelecektir.

1615 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Harice b. Abdullah b. Süleyman b. Zeyd el-Ensari vardır. Genelde dedesine nispet edilir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. İbn Main dedi ki: "Herhangi bir beis yoktur." İbn Adiyy dedi ki: "Herhangi bir beis yoktur." Ayrıca Ahmed ve Darekutni, onu zayıf saymışlardır. Bk. Takrib (s. 186) – Tehzib (3/76)

Tahric:

- Ahmed, Müsned (2/95) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 312 (1/250) – Tirmizi, Menakıb, 3681 (5/617) – Abd b. Humeyd (759) – İbn Sa'd, Tabakat (3/267) – Beyhaki, Delail (2/215) – İbn Hibban, Sahih, 6881 (15/305). Bunların hepsi, Harice b. Abdullah yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "İbn Ömer yoluyla hasen sahih gariptir."

- Ayrıca bu hadis İbn Mes'ud'dan da rivayet edilmiştir. Bk. Taberani (10314) – Hakim, Müstedrek (3/83). Heysemi dedi ki: "Bunu Kebir ve Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. Kebir'deki rivayetin senedindeki raviler, sahihin ravileridir. Mücalid b. Said ise müstesnadır ama o da sika sayılmıştır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/61)

lah da Müslüman olmuştu. O da kavminden korktuğu için Müslümanlığını gizli tutuyordu. Habbab b. Eret, Fatıma ve Said'in evlerine gelerek onlara Kur'an okur ve okuturdu. Mekke'deki baskılardan ötürü Müslümanların bir kısmı Habeşistan'a sığındılar. Ardından Mekkelilerin Müslümanları geri getirmek için yaptıkları girişimler başarısızlıkla sonuçlandı. Bu sırada Hamza'nın da Müslüman olması üzerine İslam'ın yayılışını kökten halletmeyi düşünen Mekke liderleri, Ebû Cehil başkanlığında toplanırlar. Peygamberlik iddiasında bulunan Muhammed'in artık çok aşırı gittiğini, putlarına ağır ithamlarda bulunduğunu, atalarını kötülediğini, bundan dolayı ortadan kaldırılması gerektiğini, onu öldürene 100 kızıl veya siyah deve, 1000 ukiyye altın veya gümüş verileceğini ilan ettiler. Bunun üzerine onlarla anlaşarak bu işe talip olan Ömer, Peygamberi ve bir kısım ashâbını öldürmek üzere kılıcını kuşanmış bir halde yola düştü. Peygamberin ashâbının Safa Tepesi'nin yanındaki bir evde toplandıkları ve kadınlı erkekli kırk kişiye yakın oldukları kendisine haber verilmişti. Daru'l Erkam'da Rasûlullah (s.a.v.) ile amcası Hamza, sahâbeden Ebû Bekir, Ali ve Habeş ülkesine hicret etmeyip Peygamberle birlikte Mekke'de oturan Müslümanlardan bazıları da bulunuyordu. Yolda Ömer, Nuaym b. Abdullah'a rastladı. O: "Ey Ömer! Nereye gidiyorsun böyle?" diye sordu. Ömer: "Kureyşlilerin işlerini darmadağın eden, akıllarını akılsızlık sayan, dinlerini ayıplayan, ilahlarına dil uzatan, atalarının dinini terk edip yeni bir din çıkaran Muhammed'e gidiyorum; öldüreceğim onu!" dedi. Nuaym b. Abdullah: "Vallahi ey Ömer! Seni nefsin aldatmıştır. Sen Muhammed'i öldürünce Abdu'l Menafoğulları'nın seni yeryüzünde gezer halde bırakacağını mı sanıyorsun? Senin önce kendi ev halkına dönüp de onların icabına bakman gerekmez mi?" dedi. Ömer: "Sen benim ev halkımdan hangisini kastediyorsun?" diye sordu. Nuaym b. Abdullah: "Amcanın oğlu ve enişten Said b. Zeyd ile kız kardeşin Fatıma'yı kastediyorum. Vallahi, onların ikisi de Müslüman oldular, Muhammed'e uydular ve onun dinine girdiler. Sana önce onlarla ilgilenmek düşer" dedi. Ömer, hemen yönünü değiştirip kız kardeşiyle eniştesinin evine gitti. O sırada, onların yanında Habbab b. Eret ve onun yanında da içinde Taha sûresi yazılı bir sahife bulunuyordu. Habbab onlara o sûreyi okuyordu. Ömer'in gelişini anladıkları zaman Habbab evin bir köşesinde gizlendi. Fatıma sahifeyi alıp sakladı. Ancak Ömer, evin yanına geldiği zaman Kur'an okunduğunu işitmişti. Eve girince: "İşitmiş olduğum o şey de ne idi?" diye sordu. Kız kardeşiyle eniştesi: "Sana öyle gelmiş, bir şey işitmedin" dediler. Ömer: "Evet! Vallahi ikinizin de Muhammed'e uyduğunuzu ve onun dinine girdiğinizi haber aldım." dedi ve hemen eniştesi Said b. Zeyd'in üzerine çullanıp vurmaya başladı. Fatıma da kalkıp onu kocasının üzerinden ayırmak, uzaklaştırmak isteyince, Ömer vurup Fatıma'yı da yaraladı. İş bu duruma varınca, kız kardeşi de eniştesi de cesaretle: "Evet! Biz Müslüman olduk! Allah'a ve Rasûlü'ne iman ettik! Sen istediğini yap!" dediler. Ömer kız kardeşinin başını yarıp kanattığını görünce yaptığına pişman oldu, durakladı. Kız kardeşine:

“Biraz önce okuduğunuzu duyduğum şeylerin yazılı bulunduğu sahifeyi bana ver de Muhammed’in getirdiği şeyin ne olduğuna bir bakayım?” dedi. Kız kardeşi: “Biz senin sahifeye bir şey yapmandan korkarız!” dedi. Ömer: “Korkma!” dedi ve onu okuduktan sonra geri vereceğine, ilahları üzerine yemin etti. Bunun üzerine Fatıma, onun Müslüman olacağını umarak: “Ey kardeşim! Sen, puta taptığın müddetçe temiz değilsin. Halbuki Kur’an Kerim yazılı sahifeye temiz olandan başkası dokunamaz!” dedi. Ömer kalkıp yıkanınca, Fatıma ona sahifeyi verdi. Verdiği sahifede Taha sûresi yazılı idi. Ömer sûreyi baş tarafından okumaya başladı ve on altı âyet okudu. “Bu sözler ne kadar güzel! Ne kadar değerli!” demekten kendini alamadı. Habbab bunu işitince saklandığı yerden çıkıp Ömer’in yanına geldi ve şöyle dedi: “Ey Ömer! Vallahi Rasûlü’nün duasını Allah’ın sana nasip edeceğini umuyorum. Ben dün Rasûlullah’tan (s.a.v.) işittim ki o, “Allah’ım! Şu iki adamdan hangisi sana daha sevimli ise onunla İslam’a izzet ver. Ömer b. Hattâb veya Ebû Cehil b. Hişam ile.” diyerek dua etmişti. Ey Ömer! Artık Allah’tan kork, Allah’tan!” Ömer, Habbab’a: “Ey Habbab! Sen bana Muhammed’in bulunduğu yeri göster de yanına varıp Müslüman olayım!” dedi. Habbab: “O, Safa Tepesi’nin yanındaki bir evin içindedir. Yanında da ashâbından bazıları bulunuyor” dedi. Ömer hemen kalkıp kılıcını kuşandı. Sonra, Rasûlullah (s.a.v.) ile ashâbının bulunduğu yere varıp kapılarını çaldı. Ömer’in sesini işitince, Rasûlullah’ın (s.a.v.) yanında bulunan Bilal-i Habeşi kalkıp kapının gediğinden dışarı baktı. Ömer’i kılıcını kuşanmış olarak görünce korktu. Rasûlullah’ın (s.a.v.) yanına döndü ve: “Ey Allah’ın Rasûlü! Bu Ömer b. Hattâb’tır! Kılıcını kuşanmış bir haldedir!” dedi. Hamza: “Ona izin ver! Eğer iyilik için geldiyse kendisine bol bol iyilik ederiz. Eğer kötülük için geldiyse, onu kendi kılıcıyla öldürürüz.” dedi. Rasûlullah (s.a.v.) ise: “Ona izin veriniz!” buyurdu. Bilal kapıyı açarak ona izin verdi. Rasûlullah (s.a.v.) kapıya doğru yürüyerek onu avluda karşıladı. Kuşağından ve ridasının toplandığı yerden tutup kendisine doğru hızlıca çekti ve: “Ey Hattâb’ın oğlu! Neye geldin? Vallahi Allah’ın senin başına bir musibet indirmesine kadar duracağını sanmıyorum” buyurdu. Ömer: “Ey Allah’ın Rasûlü! Ben Allah’a, Allah’ın Rasûlü’ne ve ona Allah’tan gelen şeylere iman edeyim diye senin yanına geldim” dedi. Bunun üzerine, Peygamberimiz “Allahu Ekber” diyerek tekbir getirdi. Peygamberimizin ashâbından olan ve evde bulunan halk, Ömer’in Müslüman olduğunu anladılar. Onlar da tekbir getirdiler. Tekbir sesleri Mekke’nin yollarında yankılandı...” Ravi daha sonra kıssanın devamını zikretti.¹⁶¹⁶

¹⁶¹⁶ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Usame b. Zeyd b. Eslem vardır. Adevi azatlısıdır, Medinelidir. Hafızası yönünden zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 98)

• Yine senedinde İshak b. İbrahim el-Huneyni vardır. Künyesi Ebû Yakup’tur, Medinelidir. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 99)

Tahrîç:

• Abdullah b. Ahmed, Fezailu’s Sahâbe, 376 (1/285), 377 (1/288) – Beyhaki, Delail (2/216). Bu ikisi, İshak yoluyla rivayet etmişlerdir.

YÜZ KIRK İKİNCİ BÂB: MÜSLÜMANLARIN ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) MÜSLÜMAN OLUŞUYLA İZZET BULMALARI

1348. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.) Müslüman olduğunda müşrikler "Asıl şimdi kavmimiz bizden ayrılıp ikiye bölündü" dediler.¹⁶¹⁷

1349. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Ömer b. Hattâb (r.a.) Müslüman olduğundan beri izzetli olmaya devam ediyoruz."¹⁶¹⁸

1350. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Ömer b. Hattâb (r.a.) Müslüman olduğundan beri izzetli olmaya devam ediyoruz."¹⁶¹⁹

1351. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Ömer b. Hattâb (r.a.) Müslüman olduğundan beri izzetli olmaya devam ediyoruz."¹⁶²⁰

1352. ... Kasım b. Abdurrahman'dan; İbn Mes'ud (r.a.) dedi ki: "Ömer'in Müslüman oluşu izzet, hicreti yardım/zafer, hilafeti de rahmet idi. Vallahi Ömer Müslüman olana dek açıktan namaz kılamıyorduk. Vallahi Ömer'in iki gözü arasında onu doğrultup düzelden bir melek olduğunu sanıyorum. Salihler zikredildiğinde hemen Ömer'i de an!"¹⁶²¹

1353. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Ömer (r.a.) Müslüman olduğunda Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında erkeli kadınlı otuz dokuz kişi vardı. Ömer Müslüman olunca sayıları kırka ulaştı. Bunun üzerine Cibril (a.s.) indi ve "Ey Nebî! Allah sana ve sana tâbi olan mü'minlere yeter" (Enfal, 64) âyetini indirdi.¹⁶²²

• Keşfu'l Estar, 2493 (3/169). Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/63) bunu zikretmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Bunu Bezzar rivayet etmektedir. Senedinde Usame b. Zeyd b. Eslem vardır ki zayıftır."

1617 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Nadr b. Abdurrahman vardır. Metruktür. Bk. 1171.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Yahya vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Ayrıca Mürcie görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır.

Tahric: Taberani, Kebir, 11659 (1/255) – Hakim, Müstedrek (9/62). Bu ikisi, Nadr yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1618 İsnadı sahihtir.

• İmam Buhârî, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 3684 (7/51), Menakıbu'l Ensar, 3863 (7/177) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12022 (12/22) – İbn Sa'd (3/270) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 368 (1/277) – Taberani, 8821, 8822 (9/182) – Hakim, Müstedrek (3/84) – İbn Hibban, Sahih, 6880 (15/304) – Beyhaki, Delail (2/215). Bunların hepsi, İsmail b. Ebi Halid yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1619 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

1620 Bir öncekinin tekrarıdır.

1621 İsnadı zayıftır.

Tahriri 1207 numaralı rivayette geçti.

1622 İsnadı uydurmadır.

• Senedinde İshak b. Bişr vardır. Musa, Ebû Zur'a ve İbn Ebi Şeybe, onun yalancı olduğunu söylemişlerdir. Fellas dedi ki: "Metruktür." Darekutni dedi ki: "Hadis uyduranlardan biridir." Bk. Mizan (1/186)

1354. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Ömer b. Hattâb (r.a.) Müslüman olduğunda Cibril (a.s.) Nebî'ye (s.a.v.) inip "Ey Muhammed! Bugün sema ehli Ömer'in Müslüman oluşu ile sevinç duydular" dedi.

YÜZ KIRK ÜÇÜNCÜ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN HAKKI ÖMER'İN (R.A.) KALBİ VE DİLİ ÜZERİNE KOYDUĞU VE SÜKÛNETİN ONUN DİLİ İLE KONUŞTUĞU KONUSUNDAKİ RİVAYETLER

1355. ... Bilal'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Hak, Ömer'in kalbi ve lisanı üzere kılınmıştır.*"¹⁶²³

1356. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "*Şüphesiz Allah Teâlâ hakkı Ömer'in dili ve kalbi üzere koymuştur.*"¹⁶²⁴

1357. ... Amir eş-Şa'bi'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "*Sükûnetin Ömer'in (r.a.) dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik.*"¹⁶²⁵

1358. ... Şa'bi'den; Ali (r.a.) dedi ki: "*Sükûnetin Ömer'in (r.a.) dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik.*"¹⁶²⁶

• Yine senedinde Half b. Halife vardır. Saduktur. Sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 688.ci rivayet.

• Yine senedinde Safvan b. Muğallis diye biri vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

Tahrîç: Taberani, Kebir, 12470 (12/60). İshak b. Bîşr yoluyla "Bize Half tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Heysemi dedi ki: "Senedinde İshak b. Bîşr el-Kahili vardır. Çok yalancıdır." Bk. Mecmau'z Zevaid (7/28)

¹⁶²³ İsnadı zayıftır.

Tahrîci 1204 numaralı rivayette geçti.

¹⁶²⁴ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Süheyl b. Salih vardır. Saduktur. Sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 209.cu rivayet.

• Yine senedinde Abdülaziz b. Muhammed ed-Deraverdi vardır. Saduktur. Başkalarının kitabından rivayette bulunur, hata ederdi. Bk. 219.cu rivayet.

• Yine senedinde Abdusselam b. Abdülhamid el-Harrani vardır. Künyesi Ebû Hasen'dir, Harran mescidinin imamıdır. Ezdi dedi ki: "Âlimler, ondan rivayette bulunmayı terk etmişlerdir." Ebû Arube'nin görüşlerinin kötülüğünden dolayı "Ondan rivayette bulunmam" dediği nakledilir. İbn Adiyy dedi ki: "Hadislerinde herhangi bir beis görmüyorum. Ayrıca hiçbir hadisin münker olduğunu görmedim." Bk. Kamîl (5/1967) – Mîzan (2/616)

Ayrıca bu hadis, ileride görüleceği üzere Ebû Hureyre'den başka sahih yollardan da rivayet edilmiştir. Yine bu hadisin 1204 numaralı rivayette geçtiği üzere birçok şahidi bulunmaktadır.

Tahrîci 1204 numaralı rivayette geçti.

¹⁶²⁵ İsnadı sahihtir.

Tahrîci 1204 numaralı rivayette geçti.

¹⁶²⁶ İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Şihab el-Hannat vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 564.cü rivayet. Bunun yanında önceki hadiste Halid b. Abdullah el-Vasîti ona mütâbaat etmiştir. Kendisi sikadır.

Tahrîci 1204 numaralı rivayette geçti.

1359. ... Zirr'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Sükûnetin Ömer'in (r.a.) dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik."¹⁶²⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ömer'in (r.a.) faziletleri ile alakalı bu bölüme Sariye hadisi de dahildir. Onun zikredilme yeri burasıdır.

1360. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre Ömer b. Hattâb (r.a.) bir ordu göndermiş, başlarına da kendisine Sariye denilen bir adamı emir tayin etmişti. Ömer b. Hattâb bir gün insanlara hutbe verirken, minberin üzerinde "Ey Sariye, dağa! Ey Sariye, dağa!" diye bağırmaya başladı. Daha sonra ordunun elçisi geldi. Ömer hemen ona sordu. Elçi şöyle cevap verdi:

- Ey Mü'minlerin Emiri! Düşmanlarımızla karşılaştığımızda ilkten hezimete uğradık. Derken birinin "Ey Sariye, dağa! Ey Sariye, dağa!" bağırıldığını işittik. Bunun üzerine sırtlarımızı dağa doğru verdik. Derken Allah Teâlâ onları hezimete uğrattı.

Bunun üzerine Ömer'e "Şüphesiz bu şekilde bağırın sendin" denildi.¹⁶²⁸

1361. ... İbn Aclan dedi ki: İyas b. Muaviye, bunun aynısını bana tahdis etti.¹⁶²⁹

1362. Ebû Bekir en-Neysaburi dedi ki: Yine bize Muhammed b. Yahya tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. İsa et-Tıba' tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Vehb -aynı isnatla- tahdis etti...¹⁶³⁰

1363. ... Nafi'den, o İbn Ömer'den (r.anhumâ); Ömer b. Hattâb (r.a.) bir ordu göndermiş, başlarına da kendisine Sariye denilen bir adamı emir tayin etmişti. Bir gün Ömer b. Hattâb hutbe verirken "Ey Sariye, dağa! Ey Sariye, dağa! Ey Sariye, dağa!" diye seslenmeye başladı. Daha sonra ordunun elçisi geldi. Ömer hemen ona sordu. Elçi şöyle cevap verdi:

1627 İsnadı hasendir.

Tahriri 1204 numaralı rivayette geçti.

1628 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Aclan vardır. Saduktur. Ne var ki Ebû Hureyre hadisleri kendisine karışık gelmiştir. Bk. 212.ci rivayet. Buradaki Ebû Hureyre'den rivayet etmemektedir.

• Yine senedinde Yahya b. Eyyub vardır. Künyesi Ebû'l Abbâs el-Misri'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 588) – Tehzib (11/186). Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

Tahrir: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 355 (1/269) – Ebû Nuaym, Hilye (526 (2/740) – Beyhaki, İtikad (s. 157) – Lalekal, Şerhu's Sünne, 2537 (7/1330). İbn Kesir şöyle der: "Tüm yolları birbirini kuvvetlendirmektedir." Bk. Bidaye ve Nihaye (7/132)

1629 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

• İshak b. Muaviye sikadır. Bk. 478.ci rivayet.

1630 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Yahya vardır. Sikadır, hafızdır, celildir. Bk. 428.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. İsa et-Tıba' vardır. Sikadır, fakihtir. Bk. 118.ci rivayet.

Tahriri 1360 numaralı rivayette geçti.

- Ey Mü'minlerin Emiri! İlkten hezimete uğradık. Sonra biz bu durumdayken birinin "Ey Sariye, dağa! Ey Sariye, dağa! Ey Sariye, dağa!" diye seslendiğini işittik. Bunun üzerine sırtlarımızı dağa doğru verdik. Derken Allah Teâlâ onları hezimete uğrattı.

Bunun üzerine Ömer'e "Şüphesiz bu şekilde bağırın sendin" denildi.¹⁶³¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bunların hepsi, tıpkı Ali'nin (r.a.) "Sükûnetin Ömer'in (r.a.) dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik" sözünde olduğu gibi bir meleğin Ömer'in (r.a.) dili üzere konuştuğunu göstermektedir. Allah hepsinden tahtlar üzerinde karşılıklı oturan kardeşler olarak razı olsun.

YÜZ KIRK DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ŞU SÖZÜ: "ÖNCEKİ ÜMMETLERDE KENDİSİYLE KONUŞULAN KİMSELER OLURDU. EĞER BENİM ÜMMETİMDE OLACAKSA, ÖMER B. HATTÂB OLUR." ALLAH KENDİSİNDEN RAZI OLSUN

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu, bir önceki bölümle de uygundur. Âlimlere göre -Allah en iyisini bilir- bu sözün manası, Allah'ın hakkı onun kalbine atması ve dilinin o hak ile konuşmasıdır. Melek, hakkı Allah'tan alıp onun kalbi ve lisanı üzerine atar. Bu, Kerim olan Allah'ın Ömer b. Hattâb'a (r.a.) özel kıldığı bir şeydir. Tıpkı Ali'nin (r.a.) şu sözünde olduğu gibi: "Sükûnetin Ömer'in (r.a.) dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik." Bu hadislerin hepsi birbirini tasdik etmektedir.

1364. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Önceki ümmetlerde kendisiyle konuşulan kimseler olurdu. Eğer benim ümmetimde olacaksa, Ömer b. Hattâb olur.*"¹⁶³²

¹⁶³¹ İsnadı daha önce de geçtiği üzere hasendir.

• Senedinde Abdülkerim b. Heysem vardır. İbn Ziyad b. İmran'dır. Künyesi Ebû Yahya el-Kattan'dır. Deyrû'l Akil ahalisindendir. Hatib dedi ki: "Sika ve sebt idi." H. 278'de vefat etmiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (11/78)

Tahriri 1360 numaralı rivayette geçti.

¹⁶³² İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Aclan vardır. Saduktur. Ne var ki Ebû Hureyre hadisleri kendisine karışık gelmiştir. Bk. 212.ci rivayet. Buradaki Ebû Hureyre'den rivayet etmemektedir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar. Ayrıca hadis, birazdan geleceği üzere Buhârî ile Müslim'de de rivayet edilmiştir.

Tahrir:

• Ahmed, Müsned (6/55) – Müslim, Sahih, 2398 (4/1864) – Tirmizi, Sünen, 3693 (5/622) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 18 – Humeydi, Müsned, 253 (1/123) – Hakim, Müstedrek (3/86) – İbn Hibban, Sahih, 6894 (15/317). Bunların hepsi, birkaç yolla İbn Aclan'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Bu hadisin Ebû Hureyre'den şahidi vardır. Bk. Buhârî, 3469 (6/591), 3689 (7/52) – Nesai, Fezail, 19 – Beğavi, Şerhu's Süne, 3873 – Ebû Nuaym, Marifetu's Sahâbe, 192 (s. 216)

1365. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Belki de ümmetimde kendisiyle konuşulan kimseler olacaktır. Eğer onlardan biri olacaksa, Ömer b. Hattâb olur.”¹⁶³³

YÜZ KIRK BEŞİNCİ BÂB: ÖMER'İN (R.A.) KIZMASININ İZZET, RIZASININ ADALET OLMASI KONUSUNDAKİ RİVAYETLER

1366. ... Enes b. Malik'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre Cibril (a.s.) Nebî'ye (s.a.v.) gelip “Ömer'e selam söyle! Ona kızmasının izzet, rızasının ise adalet olduğunu haber ver” dedi.¹⁶³⁴

1367. ... Said b. Cübeyr'den (r.a.); Cibril (a.s.) Nebî'ye (s.a.v.) dedi ki: “Ömer'e selam söyle! Ona kızmasının izzet, rızasının ise adalet olduğunu haber ver.”¹⁶³⁵

YÜZ KIRK ALTINCI BÂB: ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.), İNDİRDİĞİ KUR'AN'DA RABBİ TEÂLÂ İLE UYGUN DÜŞMESİ

1368. ... Enes b. Malik'ten (r.a.); Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Şu üç yerde Rabbim Teâlâ ile uygun düştüm:

1. Dedim ki: “Ey Allah'ın Rasûlü! Makam-ı İbrahim'den bir namazgah edinsen?” Derken “Makam-ı İbrahim'den bir namazgah edinin” (Bakara, 125) âyeti indi.

2. Dedim ki: “Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu kadınlarının yanına iyisi de kötüsü de giriyor. Onlara hicap giymelerini emretsen?” Derken hicap âyeti indi.

¹⁶³³ İsnadı bir önceki gibi hasendir.

• Senesinde Mendel b. Ali vardır. Zayıftır. Bk. 1222.ci rivayet. Bunun yanında Leys b. Sa'd, bir önceki hadiste kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

¹⁶³⁴ İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Cafer b. Ebi'l Muğire vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 1269.cu rivayet.

• Yine senesinde Yakub b. Abdullah el-Eşari vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Nesai ve başkaları şöyle der: “Hadislerinde herhangi bir beis yoktur.” Darekutni dedi ki: “Kavi değildir.” Zehebi de Kaşif'te saduk olduğunu söylemiştir. H. 174'te vefat etmiştir. Bk. Mizan (4/452) – Kaşif (3/255) – Takrib (s. 608)

• Yine senesinde İbrahim b. Rüstem vardır. İbn Adiy dedi ki: “Hadisleri münkerdir.” Ebû Hatim dedi ki: “Mürchie görüşüne sahipti ama dürüst biriydi.” Osman ed-Darimi, İbn Main'den onun “Sika” dediğini nakletmektedir. H. 210 veya 211'de vefat etmiştir. Bk. Mizan (1/30) – Lisan (1/51). Ayrıca Cerir, bir sonraki hadiste kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrir: Ebû Nuaym, Marifetu's Sahâbe, 200 (1/221) – Kenzu'l Ummal, 22749 (11/579), 32747 (11/579)

¹⁶³⁵ İsnadı bir önceki gibi zayıftır. Kaldı ki mürseldir.

Tahriri bir önceki ile aynıdır.

3. Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımları kıskançlıkta ona karşı bir araya gelmişlerdi. Bunun üzerine onlara "Ya yaptığınıza son verirsiniz ya da Allah bedel olarak ona sizden daha hayırlılarını verir" dedim. Derken Allah "Umulur ki Rabbi eğer sizi boşarsa bedel olarak sizden daha hayırlı eşler verir." (Tahrim, 5) âyetini indirdi.¹⁶³⁶

1369. ... Enes b. Malik'ten (r.a.); Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Şu dört yerde Rabbim Teâlâ benimle uygun düştü:

1. Dedim ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Makama doğru namaz kılsan?" Derken Allah Teâlâ "Makam-ı İbrahim'den bir namazgah edinin" (Bakara, 125) âyetini indirdi.

2. Dedim ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Kadınların üzerine hicap giymelerini emretsen? Çünkü yanlarına iyisi de kötüsü de girmektedir." Derken Allah "Onlardan bir eşya vs. istediğinizde perde (hicap) arkasından isteyin" (Ahzab, 53) âyetini indirdi.

3. Nebî'nin (s.a.v.) hanımlarına "Ya yaptığınıza son verirsiniz ya da Allah bedel olarak ona sizden daha hayırlılarını verir" dedim. Derken Allah "Umulur ki Rabbi eğer sizi boşarsa bedel olarak sizden daha hayırlı eşler verir" (Tahrim, 5) âyetini indirdi.

4. Allah Teâlâ "Yemin olsun ki insanı çamurdan, süzülmüş bir özden yarattık" (Mü'minun, 12) âyetini indirmişti. Bunun üzerine ben "Yaratanların en güzeli olan Allah ne mübarektir" dedim. Bunun üzerine Allah "Yaratanların en güzeli olan Allah ne mübarektir" (Mü'minun, 14) âyetini indirdi.¹⁶³⁷

1636 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Humeyd et-Tavil vardır. Sikadır, müdellistir. Bk. 354.cü rivayet. Bununla birlikte bu hadisi, tahrîçte de görüleceği üzere Buhârî'de rivayet edilmiştir.
- Yine senedinde Hüşeym vardır. İbn Beşîr'dir. Sikadır, sebtir. Çokça tedlis yapar, gizli mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 115.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça "haber verdi" demiştir.
- Yine senedinde Mahmud b. Hidaş vardır. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 522). Ayrıca tahrîçte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrîç:

- Buhârî, 4483 (8/18), 4790 (8/387), 4916 (8/528), 402 (1/601) – Ahmed, Müsned (1/23, 24, 36, 37) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 434, 435, 437 (1/375) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3887 (14/93) – Tirmizi, Tefsir, 2959, 2960 (1/322) – Darimi, Sünen, 1856 (1/375) – İbn Hibban, Sahih, 6896 (15/319). Bunların hepsi, birkaç yolla Humeyd'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Musannif, 1369. Ali b. Zeyd yoluyla Enes'ten bu şekilde...

- Taberani, İbn Ebi Hatim, İbn Merduyeh ve İbn Asakir. Hindi böyle söylemiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 35747 (12/554)

- Ayrıca Musannif, 1370 numaralı rivayette bunu İbn Ömer'den de rivayet etmiştir. Yine bk. Müslim, Sahih, 2399 (4/1865)

1637 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cud'an'dır. Bk. 98.ci rivayet. Bir önceki rivayette Humeyd et-Tavil, kendisine mütâbaat etmiştir. Ömer'in (r.a.) Allah Teâlâ ile uygun düştüğü dördüncü yerle alakalı rivayet, Ali b. Zeyd'in tek kaldığı rivayetlerdendir. İkisi de Enes'ten rivayet edilmiştir ama Ali'nin ilavesi (ziyade) zayıf raviden olduğu için sika bir ravi mütâbaat etmemiştir. Allah en iyisini bilir.

1370. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "Şu üç yerde Rabbim Teâlâ ile uygun düştüm: Hicap, Bedir esirleri ve Makam-ı İbrahim."¹⁶³⁸

**YÜZ KIRK YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ŞU SÖZÜ HAKKINDA:
"ŞAYET BEN DEN SONRA BİR PEYGAMBER OLSAYDI, KESİNLİKLE
ÖMER B. HATTÂB OLURDU." -ALLAH KENDİSİNDEN RAZI OLSUN-**

1371. ... Mişrah b. Ha'an dedi ki: Ukbe b. Amir'i (r.a.) şöyle derken işittim: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şayet benden sonra bir peygamber olsaydı, kesinlikle Ömer b. Hattâb olurdu."¹⁶³⁹

1372. ... Ukbe b. Amir'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şayet benden sonra bir peygamber olsaydı, kesinlikle Ömer b. Hattâb olurdu."¹⁶⁴⁰

1373. ... Ukbe b. Amir'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şayet benden sonra bir peygamber olsaydı, kesinlikle Ömer b. Hattâb olurdu."¹⁶⁴¹

**YÜZ KIRK SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÖMER B. HATTÂB'A
(R.A.) VERİLEN İLİM VE DİN KONUSUNDA VERDİĞİ HABER**

1374. ... Abdullah b. Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Uyurken bana bir kadeh süt verildi, hemen ondan içtim. Sonra benden kalan Ömer b. Hattâb'a verildi." Sahâbe: "Bunu ne ile yorumladın, ey Allah'ın Rasûlü?" diye sordular. Buyurdu ki: "İlim ile."¹⁶⁴²

- Yine senesinde Ahmed b. Abdullah vardır. İbn Ali b. Süveyd b. Mencuf vardır. Künyesi Ebû Bekir es-Sedusi'dir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 81)
Daha önce de geçtiği üzere üç yerde uygun düşme ile alakalı hadis sahihtir.
Tahrici bir önceki rivayet ile aynıdır.

1638 İsnadı sahihtir.

- Senesinde Cafer b. Esmâ vardır. Saduktur. İmam Ahmed dedi ki: "Sikadır, rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur." Bk. 505.ci rivayet.
- Yine senesinde Said b. Amr ez-Zabbi vardır. Sikadır, salihidir. Bk. 120.ci rivayet.
Tahrici 1368 numaralı rivayette geçti.

1639 İsnadı zayıftır.

Hakkında 1203 numaralı rivayette açıklama yapılmış, tahrici orada verilmişti.

1640 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

- Senesindeki saduk olmakla birlikte vehmeden Hasen b. Sabbah (Bk. 159.cu rivayet) Muhammed b. Abdullah b. Nemir'e mütâbaat etmiştir.

1641 İsnadı zayıftır.

Hakkında 1203 numaralı rivayette açıklama yapılmış, tahrici orada verilmişti.

- Senesindeki sika olan Yahya b. Feyyaz (Bk. 82.ci rivayet) Hasen b. Sabbah ile Muhammed b. Abdullah'a mütâbaat etmiştir.

1642 İsnadı sahihtir.

Tahric: Buhârî, İlim, 72 (1/216) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2391 (4/1859) – Tirmizi, Ru'ya, 2284 (4/539) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1255 (2/582) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3880 (14/88) – İbn Hibban, Sahih, 6878 (15/300). Bunların hepsi, birkaç yolla Zühri'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1375. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Uyurken bana bir kadeh süt verildi, hemen ondan içtim. Öyle ki süte kanışımın tırnaklarım arasında aktığını görüyordum. Sonra benden kalan Ömer b. Hattâb'a verildi." Sahâbe: "Bunu ne ile yorumladın, ey Allah'ın Rasûlü?" diye sordular. Buyurdu ki: "İlim ile."¹⁶⁴³

1376. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Uyurken insanların bana arz edildiğini gördüm. Üzerlerinde gömlekler vardı. Kimisi memelerine kadar, kimisi de bunun aşağısındaydı. Yanımdan Ömer de geçti. Üzerinde (yerlerde) sürüklediği bir gömlek vardı." Sahâbe: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bunu ne ile yorumladın?" diye sordu. Buyurdu ki: "Din ile."¹⁶⁴⁴

YÜZ KIRK DOKUZUNCU BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN KENDİSİNE CENNETTE HAZIRLADIĞI NİMETLER HAKKINDA NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÖMER B. HATTÂB'A (R.A.) VERDİĞİ MÜJDE

1377. Bize Ebû Bekir Kasım b. Zekeriya el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Küreyb Muhammed b. Alâ tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Ayyaş tahdis etti, dedi ki: Bize Humeyd et-Tavil tahdis etti; Enes b. Malik'ten; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cennete girdirildim. Derken benim için bir saray yükseltildi. Ben: 'Bu kimin?' diye sordum. Oradakiler: 'Kureyş'ten bir adamın' diye cevap verdiler. O kimsenin ben olduğumu zannettim. Onlar ise: 'Ömer b. Hattâb'tır' dediler." Buyurdu ki: "Benim oraya girmeme engel olan senin kıskançlığından başkası değildir, ey Ebû Hafs!" Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: "Hiç senden kıskanılır mı ey Allah'ın Rasûlü! Allah Teâlâ beni ancak seninle yükseltti, hidayet verdi. Allah Teâlâ bana ancak seninle iyilik yapmadı mı?"

Enes (r.a.) dedi ki: "Ömer bunu söylerken ağlıyordu."

1643 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 79.cu rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.
  - Yine senedinde Muhammed b. Velid ez-Zübeydi vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 330.cu rivayet.
  - Yine senedinde Yakub b. İbrahim vardır. Sikadır, fazıldır. Bk. 975.ci rivayet.
- Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1644 İsnadı sahitir.

- Senedinde Ebû Uname vardır. Sehl b. Hanif'tir. İsmi Es'ad olduğu söylenir. Künyesi ile meşhurdur. Sahâbe arasında sayılır. Peygamber'i (s.a.v.) görmüş ama ondan işitmemiştir. Bk. Takrib (s. 104)

- Yine senedinde Salih b. Keysan vardır. Medinelidir. Künyesi Ebû Muhammed veya Ebû Haris'tir. Sikadır, sebtir, fakihtir. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 273)

Tahric: Buhârî, İman, 23 (1/93) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2390 (4/1859) – Tirmizi, Ru'ya, 2286 (4/539) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 20 – Ahmed, Müsned (3/86) – Darimi, Sünen, 2157 (2/52) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1257 (2/583). Bunların hepsi, birkaç yolla Salih b. Keysan'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ebû Bekir b. Ayyaş dedi ki: Humeyd'e "Bu uykuda mı yoksa uyanıkken mi oldu?" diye sordum. Dedi ki: "Hayır, aksine uyanıkken oldu."¹⁶⁴⁵

1378. Aynı şekilde bize Kasım el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hemmam Velid b. Şuca' tahdis etti, dedi ki: Bize İsmail b. Cafer tahdis etti...¹⁶⁴⁶

1379. Kasım el-Mutarriz dedi ki: Yine bize Ebû Said el-Eşecc tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Halid el-Ahmer tahdis etti...¹⁶⁴⁷

1380. Kasım el-Mutarriz dedi ki: Yine bize İbn Abdula'la tahdis etti, dedi ki: Bize -yukarıdaki senetlerde olan kimselerin hepsi birlikte- Humeyd'den, o Enes'ten şeklinde tahdis etti; Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "*Cennete girdim. Bir de ne göreyim, altından bir saray...*" Ravi daha sonra hadisin aynısını "Senden hiç kıskanılır mı ey Allah'ın Rasûlü!" kısmına kadar zikretti.¹⁶⁴⁸

1381. ... Said b. Müseyyeb'ten; Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında oturuyorduk. Şöyle buyurdu: "*Uyurken kendimi cennette gördüm. Bir baktım ki bir sarayın yan tarafında güzel bir kadının yanındayım. Hemen 'Bu saray kimindir?' diye sordum. Melekler 'Ömer'in' diye cevap verdiler. Birden onun kıskançlığını hatırladım, bu yüzden arkamı dönüverdim.*"

Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Tam bu esnada Ömer (r.a.) "Babam da anam da sana feda olsun! Hiç senden kıskanılır mı!" diyerek ağlamaya başladı.¹⁶⁴⁹

1382. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında oturuyorduk. Şöyle buyurdu: "*Uyurken kendimi cennette gördüm. Bir baktım ki bir sarayın yan tarafında güzel bir kadının yanındayım. Hemen 'Bu saray kimindir?' diye sordum. Melekler 'Ömer'in' diye cevap verdiler. Birden onun kıskançlığını hatırladım, bu yüzden arkamı dönüverdim.*"¹⁶⁵⁰

1645 İsnadı sahihtir.

Tahriri 937 numaralı rivayette geçti.

1646 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Velid b. Şuca' vardır. Sikadır. Bk. 947.ci rivayet.

• Yine senedinde İsmail b. Cafer vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 788.ci rivayet.

Tahriri 937 numaralı rivayette geçti.

1647 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Halid el-Ahmer vardır. Süleyman b. Hayyan el-Ezdi'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 13.cü rivayet. Bunun yanında bir sonraki hadiste Yunus b. Abdula'la ile bir önceki hadiste İsmail b. Cafer, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

• Yine senedinde Ebû Said el-Eşecc vardır. Abdullah b. Said'dir, sikadır. Bk. 13.cü rivayet.

Tahriri 937 numaralı rivayette geçti.

1648 İsnadı sahihtir.

Tahriri 937 numaralı rivayette geçti.

1649 İsnadı sahihtir.

Tahriri 939 numaralı rivayette geçti.

1650 İsnadı sahihtir.

1383. ... Muaz b. Cebel (r.a.) dedi ki: Şüphesiz Ömer b. Hattâb (r.a.) cennet ehliendir. Çünkü Rasûlullah'ın (s.a.v.) uykuda veya uyanıkken gördüğü şeyler haktır. O şöyle buyurmuştu: "Uyurken cennete girdiğimi gördüm. Derken orada bir ev gördüm ve 'Bu ev kimindir?' diye sordum. Bana 'Ömer b. Hattâb'ındır' denildi."¹⁶⁵¹

1384. ... Abdullah b. Bureyde dedi ki: Babamı şöyle derken işittim: Bir gün, sabah olunca Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki dün cennete girdim ve orada altından bir saray gördüm. Dedim ki:

- Bu saray kimin?

Denildi ki:

- Arap bir adamın.

- Ben de Araplardanım. Peki, o kim?

- Muhammed'in ümmetinden olan Müslümanlardan bir adam.

- Ben Muhammed'im. Peki, bu saray kimin?

- Ömer b. Hattâb'ın.

Ey Ömer! Şayet kıskançlığın olmasaydı, kesinlikle saraya girerdim." Bunun üzerine Ömer dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Senden kıskanacak değildim."¹⁶⁵²

1385. Bize İbn Abdülhamid tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Rizkullah el-Kelvezani tahdis etti, dedi ki: Bize Musa b. Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Abdülaziz b. Abdullah b. Ebi Seleme el-Macişun tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Münkedir tahdis etti; Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Dün gece sanki cennete girdirildiğimi gördüm. Orada yanında bir cariye olan

• Senesinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 79.cu rivayet. Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

Tahriri 939 numaralı rivayette geçti.

1651 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Musab b. Sa'd b. Ebi Vakkas ez-Zühri vardır. Künyesi Ebû Zur'a olup Medinelidir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. İkrime b. Ebi Cehil'den mürsel rivayetlerde bulunmuştur. Bk. Takrib (s. 533)

• Yine senesinde Abdülmelik b. Meysera vardır. Sikadır. Bk. 453.cü rivayet.

• Yine senesinde Mis'ar b. Keddam vardır. Sikadır, sebtir, fazıdır. Bk. 198.ci rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Bîşr vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 110.cü rivayet.

Tahrir: Ahmed, Müsned (5/233). A'meş yoluyla Abdülmelik b. Meysera'dan bu şekilde... Ayrıca bk. Müsned (5/245). Muhammed b. Bekir yoluyla "Bize Mis'ar tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1652 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Zeyd b. Habbab vardır. Saduk olmakla birlikte Sevrî'den yaptığı rivayetlerde hata ederdi. Bk. 5.ci rivayet. Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahriri 938 numaralı rivayette geçti.

beyaz bir saray gördüm. Hemen 'Bu saray kime alt?' diye sordum. Bana 'Ömer b. Hattâb'ındır' denildi. Ardından gırıp içine bakmak istedim ama kıskançlığını hatırladım ey Ömer!" Ömer bunu duyunca ona: "Babam da anam da sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü! Hiç senden kıskanılır mı!"¹⁶⁵³

1386. Yine bize Ebû Kasım Abdullah b. Muhammed b. Abdülaziz el-Beğavi tahdis etti, dedi ki: Bize Salih b. Malik el-Havarezmi tahdis etti, dedi ki: Bize Abdülaziz b. Abdullah el-Macişun tahdis etti, dedi ki: Bana Muhammed b. Münkedir tahdis etti; Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu..." Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹⁶⁵⁴

YÜZ ELLİNCİ BÂB: ŞEYTANIN ÖMER B. HATTÂB'A (R.A.) DUYDUĞU KORKUDAN DOLAYI ONDAN KAÇMASI HAKKINDA

1387. ... Hasan-ı Basri'den; Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) evindeydi. Derken Kureyş'ten bazı kadınlar yanına girip ona bir şeyler sordular ve seslerini onun sesinden daha fazla yükseltip bir şeyler haber verdiler. Sonra Ömer b. Hattâb (r.a.) oraya doğru yöneldi ve girmek için izin istedi. Ömer onların seslerini duyunca hızlıca perdeye (hicap) doğru koştu. Ardından Ömer'e izin verildi, o da içeri girdi. Bir baktı ki Nebî (s.a.v.) gülüyor. Kendisine "Allah seni güldürsün, ey Allah'ın peygamberi! Neden dolayı güldün?" dedi. Buyurdu ki: "Şimdi yanıma Kureyş'ten bazı kadınlar girmiş, seslerini benim sesim üzerine

1653 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Musa b. Davud vardır. Saduktur, fakihtir, zahiddir. Fakat vehimleri olmuştur. Bk. 159.cu rivayet. Bununla birlikte saduk bir ravi olan Salih b. Malik, bir sonraki hadiste kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere mütâbaat eden başkaları da vardır. Seneteki diğer raviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Abdülaziz b. Abdullah b. Ebi Seleme el-Macişun vardır. Medinelidir, fakihtir, sikadır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 357)

Tahric:

• Buhârî, 3679 (7/50) – Nesai, Fezail (23) – Ahmed, Müsned (3/372, 389, 390) – Tahavi, Şerhu Müşkili'l Âsâr (2/390) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3878 (14/86). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdülaziz b. Abdullah Ebi Seleme'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Nikah, 5226 (9/231), Tabir, 7023 (12/433) – Nesai, Fezail (25) – İbn Hibban, Sahih, 6886 (15/309). Bunların hepsi, Mutemir b. Süleyman yoluyla Ubeydullah b. Ömer'den, o da Muhammed b. Münkedir'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Humeydi, Müsned, 1235, 1236 – Ahmed, Müsned (3/309) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12042 (12/28) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2394 (4/1862) – Nesai, Fezail (24). Bunların hepsi, birkaç yolla Süfyan b. Uyeyne'den, o Muhammed b. Münkedir ve Amr b. Dinar'dan, o ikisi de Cabir'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1654 İsnadı bir önceki gibidir. Senedindeki Salih b. Malik el-Havarezmi, Musa b. Davud'a mütâbaat etmiştir. Bu Salih'i İbn Hibban Sikat'ta zikretmiş ve şöyle demiştir: "Hadisleri müstakimdir." Hatib dedi ki: "Saduk idi." Bk. İbn Hibban, Skat (8/318) – Cerh ve Tadil (4/416) – Tarih-i Bağdat (9/316).

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

yükselterek bir şeyler sorup bir şeyleri haber veriyorlardı. Senin sesini duyduklarında doğruca perdelerle koştular.” Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: “Ey düşman! Benden korkuyorlar ama Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.v.) cüretkâr davranıyorlar.” Bunu duyan kadınlardan biri “Şüphesiz sen sert ve kabasın” dedi. Bunun üzerine Allah'ın Peygamber'i (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Bırak, Ömer! Allah'a yemin olsun ki Ömer hangi vadiye girse, illaki şeytan başka bir vadiye girer.”¹⁶⁵⁵

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Kitabımızın önceki sayfalarında Abdullah b. Mes'ud'un şu sözünü nakletmiştik: “Ömer'in Müslüman olu-şu izzet, hicreti yardım/zafer, hilafeti de rahmet idi. Vallahi Ömer Müslüman olana dek açıktan namaz kılamıyorduk. Vallahi Ömer'in iki gözü arasında onu doğrultup düzelten bir melek olduğunu sanıyorum. Salihler zikredildiğinde hemen Ömer'i de an!”¹⁶⁵⁶

YÜZ ELLİ BİRİNCİ BÂB: ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) İSLÂM'IN KİLİDİ OLUP FİTNELERİN ONDAN SONRA VUKU BULMASI HAKKINDA

1388. ... Hasan-ı Basri dedi ki: Bir keresinde Ömer b. Hattâb (r.a.) Ebû Zerr'in (r.a.) elinden tutunca Ebû Zerr ona:

- Bırak ey İslâm'ın kilidi! Canımı acıttın, dedi. Bunun üzerine Ömer:
- Bu da nedir, ey Ebû Zerr?
- Ey Mü'minlerin Emiri! Şu-şu günü hatırlar mısın?

Ardından ona kendisi hatırlattı ve sözlerine şöyle devam etti:

- Hani sen yönelmiş, vadiye çıkmıştın. İşte o zaman Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: “Şu aranızda olduğu müddetçe sizlere hiçbir fitne dokunmaz.” İşte sen ey Ömer, sen İslâm'ın kilidisin.”¹⁶⁵⁷

1655 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Mükrim b. Hakim el-Has'ami vardır. Ezdi dedi ki: “Hadisleri hiçbir şey değildir.” Aynı şekilde Darekutni de onu zayıf saymıştır. Zehebi dedi ki: “Batıl haberler rivayet etmiştir.” Bk. Mizan (4/177) – Lisan (6/85)

• Yine senedinde Ebû Muhammed vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
Tahrîç: Bunu Hindi zikretmiş ve İbn Asakir'e nispet etmiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 35885 (12/603). Ayrıca bunun Sa'd b. Ebi Vakkas'tan şahidi vardır. Bk. Buhârî, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 3683 (7/50) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2396 (4/1863)

1656 İsnadı zayıftır.

Tahrîci 1207 numaralı rivayette geçti.

1657 İsnadı munkatıdır.

• Hasan-ı Basri, Ömer'in (r.a.) ölümüne iki sene kala dünyaya gelmiştir. Dolayısıyla ne Ömer'den ne de Ebû Zerr'den işitmiştir. Allah en iyisini bilir.
 • Yine senedinde Şeyban b. Hatim vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Senetteki diğer raviler ise hüccettirler.

1389. ... Huzeyfe b. Yeman (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) yanında idik: Bize: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) fitne hakkındaki hadisini kim hafızasında tutuyor?" dedi. Ben atılıp:

- Ben biliyorum! dedim. Bunun üzerine:
- Sen iyi cüretlisin, nasılmış söyle bakalım! dedi. Ben de anlattım:
- Onu şöyle buyururken işittim: "Namaz, sadaka ve oruç, kişinin ailesi ve malındaki fitneye kefarettir."

Ömer (r.a.) atılıp:

- Ben bu fitneyi kastetmemiştim. Ben öncelikle denizin dalgaları gibi dalga-dalga gelecek fitneyi kastetmiştim! dedi.

Bunun üzerine ben:

- Ey Mü'minlerin Emiri! O fitne ile sizin ne alakanız var! Sizinle onun arasında kapalı bir kapı mevcut!
- Bu kapı kırılacak mı, açılacak mı?
- Hayır açılmayacak, bilakis kırılacak.

Bunun üzerine Ömer (hayıflanarak): "Eyvah! Öyleyse ebediyen kapanmıyacak!" dedi.

A'meş dedi ki: Huzeyfe'ye "Ömer, bu kapının kendisi olduğunu biliyor muydu?" diye sorduk. Bize "Evet" dedi ve şöyle ekledi: "Yarından önce bu gecenin olacağını nasıl kesinlikle biliyorsa, onu da öylece biliyordu. Ben hadis rivayet ettim, boş söz anlatmadım."¹⁶⁵⁸

1390. ... Yine bize Abdülhamid tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebi'l Mukri' tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti; Cami' b. Raşid'den, o Ebû Vail'den; Huzeyfe (r.a.) dedi ki: "Bir keresinde Ömer (r.a.) 'Kim bize fitnelerden bahseder?' diye sordu. Ben de..." Ravi daha sonra yukarıdaki hadisın aynısını zikretti.¹⁶⁵⁹

Tahrîç: Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/72) bunu zikretmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Bunu Evsat'ta Taberani rivayet etmektedir. Sirri b. Yahya -ki o da sikadır- dışındaki ravileri, sahihin ravileridir. Ne var ki Hasan-ı Basri, zannettiğime göre Ebû Zerr'den işitmemiştir.

1658 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Cami' b. Raşid vardır. Kufelidir, sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 137)

Tahrîç: Buhârî, Mevakitü's Salat, 525 (2/11), Zekat, 1345 (3/253) – Müslim, Fitn, 144 (4/2218) – Tirmizi, Ften, 2258 (4/524) – İbn Mâce, Fitn, 3955 (2/1305) – Nesai, Kübra (319) – Ahmed, Müsned (5/401) – Humeydi, Müsned, 447 (1/212) – İbn Sa'd, Tabakat (3/332) – Beyhaki, Delail (6/386). Bunların hepsi, birkaç yolla Ebû Vail'den, o da Huzeyfe'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1659 Bu isnat sahihtir.

Tahrirci bir önceki rivayette geçti.

1391. ... Ubeyy b. Ka'b'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cibril bana Ömer'den bahsederdi. Bir keresinde kendisine 'Bana Ömer'in faziletlerinden ve le Nuh'un kavmi içerisinde durduğu kadar otursam, yine de Ömer'in faziletleri- ne erişemem. Ey Muhammed! Kesinlikle İslâm, senin ölümünden sonra Ömer b. Hattâb'ın ölümüne ağlayacaktır." ¹⁶⁶⁰

YÜZ ELLİ İKİNCİ BÂB: ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) CENNET HALKININ KANDİLİ OLMASI

1392. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ömer b. Hattâb, cennet halkının kandilidir." ¹⁶⁶¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İbn Abbâs şöyle demiştir: "Ömer b. Hattâb Müslüman olduğunda müşrikler "Asıl şimdi kavmimiz biz- den ayrılıp ikiye bölündü" dediler. Abdullah b. Mes'ud dedi ki: "Ömer b. Hattâb Müslüman olduğundan beri izzetli olmaya devam ediyoruz." Yine şöyle demiştir: "Ömer'in Müslüman oluşu izzet, hicreti yardım/zafer, hilafeti de rahmet idi. Vallahi Ömer Müslüman olana dek açıktan namaz kılamıyorduk. Vallahi Ömer'in iki gözü arasında onu doğrultup düzelten bir melek olduğunu sanıyorum. Salihler zikredil- diğinde hemen Ömer'i de an!" İbn Abbâs dedi ki: "Ömer b. Hattâb (r.a.) Müslü- man olduğunda Cibril (a.s.) Nebî'ye (s.a.v.) inip "Ey Muhammed! Bugün sema ehli Ömer'in Müslüman oluşu ile sevinç duyular" dedi." ¹⁶⁶²

Derim ki: İşte Rasûlullah'ın (s.a.v.) "Ömer b. Hattâb, cennet halkının kandi- lidir" sözü de bu ve Ömer'in buna benzeyen faziletlerinde olduğu manalardadır.

1660 İsnadı uydurmadır.

• Senedinde Habib b. Ebi Habib vardır. Mısırlıdır, Malik'in kâtibidir. Künyesi Ebû Muhammed'dir. Metruktür. Ebû Davud ve başkaları, onu yalancı saymışlardır. İbn Adıyy dedi ki: "Hadislerinin hepsi uydurmadır." H. 218'de ölmüştür, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Kamil (2/818) – Takrib (s. 150)

• Yine senedinde Abdullah b. Amir el-Eslemi vardır. Künyesi Ebû Amir'dir, Medinelidir. Zayıftır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 309)

Tahric: Bunun ilk bölümü için bk. Taberani, Kebir, 61 (1/67). Heysemi dedi ki: "Senedinde Malik'in kâtibî Habib vardır. Çok yalancıdır, terk edilmiştir." Ayrıca Musannif, bunu 1393 nu- maralı rivayette Ammar b. Yasir'den de zikredecektir. Tahrici için oraya müracaat ediniz. Yine bakınız: İbn Cevzi, Mavzuat (Uydurma Hadisler), 1/321

1661 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Abdullah b. İbrahim eş-Gıfari vardır. Künyesi Ebû Muhammed el-Medenî'dir. Met- ruktur. İbn Hibban, onu hadis uydurmaya nispet etmektedir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 295)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Zeyd b. Eslem vardır. Zayıftır. Bk. 956.cı rivayet.

Tahric: Heysemi, bunu İbn Asakir'e de nispet etmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Senedinde Abdullah b. İbrahim b. Ebi Ömer el-Gıfari vardır ki zayıftır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/74)

1662 Bu sözler için bakınız: 1348'ten 1354'e kadar olan rivayetler.

Onun Müslüman olmasıyla kalplerdeki nurlar daha da parlamış, Müslümanlar izzet bulmuşlardır.

YÜZ ELLİ ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) ORTAK FAZİLETLERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri dedi ki: Ebû Bekir ve Ömer'in (r.anhumâ) faziletleri konusunda şu an Mekke'de aklıma geldiği kadarını zikrettim. Allah'a hamd olsun ki onların faziletleri çoktur. Zikrettiğim bu rivayetler, bilen kimseleri ikna edecektir. Kerim olan Allah, bunları bilen kimsenin Ebû Bekir ve Ömer'e (r.anhumâ) olan sevgisini arttırsın.

1393. ... Ammar b. Yasir (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: *"Ey Ammar! Biraz önce bana Cibril (a.s.) geldi. Ona 'Bana Ömer'in semadaki faziletlerini anlat' dedim. Bana şöyle cevap verdi: Şayet Nuh'un kavminde beklediği dokuz yüz elli sene kadar beklesem, yine de onun faziletlerini bulamam. Doğrusu Ömer, Ebû Bekir'in iyiliklerinden bir iyiliktir."*¹⁶⁶³

1394. ... Ubeyy b. Ka'b'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Cibril bana Ömer'den bahsedirdi. Bir keresinde kendisine 'Bana Ömer'in faziletlerinden ve Allah Teâlâ katında sahip olduklarından bahset' dedim. Bana dedi ki: Şayet seninle Nuh'un kavmi içerisinde durduğu kadar otursam, yine de Ömer'in faziletlerine erişemem. Ey Muhammed! Kesinlikle İslâm, senin ölümünden sonra Ömer b. Hattâb'ın ölümüne ağlayacaktır."*¹⁶⁶⁴

YÜZ ELLİ DÖRDÜNCÜ BÂB: ÖMER B. HATTÂB'IN (R.A.) ÖLDÜRÜLMESİ

1395. ... Ebû Rafi' dedi ki: Ebû Lu'lu'e, Muğire b. Şu'be'nin kölesiydi. Değirmen yapar, yaptığı işten büyük bir kazanç sağlardı. Muğire b. Şu'be, ondan her gün dört dirhem alırdı. Derken Ömer'e (r.a.) geldi ve *"Ey Mü'minlerin Emiri! Muğire b. Şu'be bana ağır yük yükledi. Onunla konuş da biraz bunu hafifletsin"* dedi. Ömer de *"Allah'tan sakın, efendilerine iyilik et! Böyle yap, böyle yap!"* diye

¹⁶⁶³ İsnadı uydurmadır.

• Senesinde Velid b. Fazl el-Anezi vardır. İbn Hibban dedi ki: *"Uydurma hadisler rivayet ederdi. Onunla hüccet getirmek, hiçbir halde caiz değildir."* Zehebi dedi ki: *"Ömer'in Ebû Bekir'in iyiliklerinden bir iyilik olduğu ile alakalı hadisi rivayet etmektir. Kendisi helak olmuş biri olup haberi batıldır."* Bk. Mizanu'l İtidal (4/343)

• Yine senesinde İsmail b. Ubeyd el-İclî vardır. Basralıdır. Ezdi, onu zayıf saymıştır. Zehebi onun hakkında *"Helak olmuş"* demektedir. Bk. Mizanu'l İtidal (1/228)

Tahric: Ebû Ya'la, Müsned, 1603 (3/179) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 678 (1/429) – Taberani, Kebir ve Evsat. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/68). Heysemi şöyle der: *"Senedinde Velid b. Fazl el-Anezi vardır. Aşırı zayıftır."* Ayrıca İbn Cevzi de bunu Mevzuat (Uydurma Hadisler)'de (1/321) zikretmektedir.

¹⁶⁶⁴ Uydurmadır. Bk. 1391 numaralı rivayet ile tahriri.

karşılık verdi. Ebû Lu'lu'e dedi ki: "Nedense adaletin benim dışımdaki tüm insanla-
rı kapsamış." Sonra iki tarafı da keskin olan bir hançer yapıp zehre batırdı. Üzerine
müzan "Öyle görüyorum ki bu kime saplanırsa onu öldürür" dedi. Ömer namaz
kılarken arkasında safa geçti. Birden hareketlenip hançeri Ömer'e üç kere sapladı.
Onu omzundan, belinden ve başka bir bölgesinden yaralamıştı. Ömer hemen yere
yığıldı. Derhal onu alıp evine götürdüler. Abdurrahman b. Avf "Namaz, namaz!"
dedi ve öne geçip namazı kıldırıldı. Namazda çok kısa iki sure okudu. Namazdan
sonra insanlar hemen Ömer'in yanına koştular, onun için dualar ettiler. İnsanlar
"Sıkıntı yapma" diyorlardı. Ömer de "Eğer öldürülmenin bana bir zararı yoksa, işte
öldürüldüm" diye cevap verdi. Sonra yarasının durumunu gözlemlemek için bir
içecek istedi. Ardından içti. İçecek, kanı ile dışarı çıkıyordu. Bunu görenler hemen
onu övmeye başladılar... Yanında duran İbn Abbâs dedi ki: "Ey Mü'minlerin Emi-
ri! Sen Rasûlullah'a (s.a.v.) arkadaşlık ettin. Tâ ki o, senden razı olduğu halde vefat
etti. Sonra bu işe Ebû Bekir geçirildi. Sen ona da arkadaşlık ettin. O da öldüğün-
de senden razıydı." Sanki Ömer, ölüm anında İbn Abbâs'ın sözleriyle rahatlamak
ister gibiydi. Bu yüzden "Şu sözlerini bana tekrarla" dedi. İbn Abbâs da sözlerini
tekrarladı... Ömer, kendisinden sonra hilafet için şu altı kişiden birini seçmelerini
istedi: Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Sa'd ve Abdurrahman b. Avf. Sonra Suheyb'e
insanlara namaz kıldırmasını emretti.¹⁶⁶⁵

1396. Bize Muhammed b. Said haber verdi, dedi ki: Bize İshak b. Şahin Ebû
Bişr el-Vasıtı tahdis etti, dedi ki: Bize Halid b. Abdullah tahdis etti; Husayn'dan, o
Amr b. Meymun'dan...¹⁶⁶⁶

1665 İsnadı hasendir.

- Senedinde Cafer b. Süleyman ez-Zabbi vardır. Saduktur, zahiddir. Ne var ki Şia görüşüne sa-
hipti. Bk. 41.ci rivayet.
- Yine senedinde Sabit el-Bünani vardır. Sikadır âbiddir. Bk. 475.ci rivayet.
- Yine senedinde Ebû Rafi vardır. Nüfey es-Saiğ'dır. Basra'da ikamet etmiştir. Sikadır, sebtir.
Künyesi ile meşhurdur. İkinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 565) – Tehzib (10/472)
- Tahric:** İbn Sa'd, Tabakat (3/361) – Ebû Ya'la, Müsned, 2731 – Hakim, Müstedrek (3/91) – İbn
Hibban, Sahih, 6905 (15/331) – Beyhaki, Sünen (4/16). Bunların hepsi, birkaç yolla Cafer b.
Süleyman'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Bunu Ebû Ya'la rivayet etmiştir.
Ravileri, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/76)

1666 İsnadı sahihtir.

- Senedinde İshak b. Şahin vardır. Ebû Bişr el-Vasıtı'dır. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk.
Takrib (s. 101). Bundan sonraki hadislerde kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler
ise sikadırlar.
- Yine senedinde Amr b. Meymun vardır. Künyesi Ebû Yahya veya Ebû Abdullah'tır. Muhad-
is ramdır, meşhurdur. Sikadır, âbiddir, Kufe'de ikamet etmiştir. Vefat tarihi H. 74'tür. Bk. Takrib (s.
427)
- Tahric:** Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3700 (7/74) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 18905, 18906, 18808
(14/574) – İbn Sa'd, Tabakat (3/256) – İbn Hibban, Sahih, 6917. Bunların hepsi, birkaç yolla
Husayn'dan rivayet etmişlerdir.

1397. İbn Said dedi ki: Yine bize Yusuf b. Musa el-Kattan tahdis etti, dedi ki: Bize Cerir tahdis etti; Husayn'dan, o Amr b. Meymun'dan...¹⁶⁶⁷

1398. İbn Said dedi ki: Yine bize Yakub b. İbrahim ed-Devraki ile Halad b. Eslem tahdis ettiler, dediler ki: Bize Ali b. Asım tahdis etti; Husayn'dan, o Amr b. Meymun'dan, dedi ki: Ömer (r.a.) kamet verildiğinde "Düzgün olun!" derdi. Safları düzelttiklerinde onu bir adam yaraladı. Bunun üzerine "Allah'ın ismiyle... Beni köpek yedi veya beni köpek öldürdü" dedi. Hangi insan yanına yaklaşırsa onu da yaralıyordu. Tâ ki Müslümanlardan biri üzerine atıldı. Kaçamayacağını anlayınca kendini yaralayıp öldürdü. İnsanlar Abdurrahman b. Avf'ı öne geçirdiler, o da hafif bir namaz kıldırdı. Ömer, İbn Abbâs'a "Bak bakayım, beni kim öldürmüş?" dedi. İbn Abbâs biraz dolaşp geri geldi ve "Muğire b. Şu'be'nin kölesi" dedi. Ömer bunun üzerine "Gerçekten o mu yaptı?" diye sordu. İbn Abbâs "Evet" cevabını verince şöyle dedi: "Allah onu kahretsin! Yemin ederim ki ona hayrı emretmişim. Ölümümü Müslüman birinin elinden kılmayan Allah'a hamd olsun." ... Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁶⁶⁸

1399. Misvar b. Mahreme'den, o da annesinden; annesi Âtike b. Avf dedi ki: Bir gün Ömer (r.a.) çarşı ve pazarları dolaşmak üzere dışarı çıktığında yolda Muğire b. Şu'be'nin Hristiyan olan kölesi Ebû Lu'lu'e'ye rastladı. Ebû Lu'lu'e, Ömer'e şöyle dedi:

- Ey Mü'minlerin Emiri! Muğire b. Şu'be'ye karşı beni koru ve bana yardım et. Şüphesiz ki Muğire, yüklenemeyeceğim bir vergiyi bana yükledi.

Ömer (r.a.):

- Ödediğin vergi ne kadardır?
- Günde dört dirhem.
- Ne işle meşgulsün?
- Ben marangoz, demirci ve nakışçıyım.
- Ben, senin bu haracını fazla görmüyorum. Senin bu yaptığın işlere karşılık fazla değil. Ayrıca senin "Rüzgarla çalışabilecek bir değirmen yapabilirim" dediğini işittim.

¹⁶⁶⁷ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yusuf b. Musa el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.cü rivayet. Birçok kişi, kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁶⁶⁸ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ali b. Asım vardır. Saduk olmakla birlikte hata eder, hatalarında ısrarcı olurdu. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 582.ci rivayet. Ne var ki 1396 numaralı isnatta Halid b. Abdullah ile bir önceki rivayette Cerir, kendisine mütâbaat etmişlerdir. Tahrici 1396 numaralı rivayette geçti.

- Evet yapabilirim.
  - O halde bana böyle bir yel değirmeni yapmanı isterim.
  - Eğer sen hayatta kalırsan sana tâ doğudan batıya kadar halkın söz konusu edeceği bir değirmen yaparım!
- Ömer evine dönüp gittikten sonra, ona Ka'b el-Ahbar gelip: "Ey Mü'minlerin Emiri! Yerine bir kimseyi tayin et çünkü üç gün içinde ölebilirsin" dedi. Ömer ona:
- Nereden biliyorsun?
  - Senin öleceğini Tevrat'ta okudum.
  - Allah, Allah! Sen Ömer b. Hattâb'ın adını Tevrat'ta mı okudun?
  - Hayır. Vallahi senin adını işitmedim ama senin özelliklerini taşıyan birisinin hikayesini okudum ve senin ecelinin yaklaştığını gördüm.
  - Halbuki hiç bir ağrı ve sızı duymuyorum.

Ertesi gün olunca Ka'b el-Ahbar tekrar gelip ona "İki gün kaldı" deyip gitti.. İki gün sonra yine gelip Ömer'e şöyle demişti: "İki gün gitti, bir gün kaldı." Üçüncü günün sabahında Ömer (r.a.) sabah namazı için mescide varmıştı. Âdeti üzerine safların düzgünce yapılması için adamlar görevlendirirdi. Saflar iyice düzeldikten sonra iftitah tekbiri getirip namaza dururdu. Bu arada Ebû Lu'lu'e elbisesine sakladığı iki başlı bir hançer ile Müslümanların arasına karışmıştı. Ömer tekbirini aldıktan sonra Ebû Lu'lu'e ona altı tane hançer darbesi indirdi ve onlardan bir tanesini tam göbeğinin altına isabet ettirdi. Onu öldüren darbe de bu olmuştu. Ebû Lu'lu'e, namazda hemen Ömer'in arkasında durmuş bulunan Küleyb b. Ebi Bukeyr el-Leysi'yi ve başka kimseleri de şehid etmişti. Ömer bu hançerin darbelerini iyice hissedip de yere yığılınca Abdurrahman b. Avf'ın namazı tamamlamasını emretti. Kendisi de namaz bitinceye kadar yerde kalmıştı ve namazdan sonra evine taşındı. Halife, Abdurrahman b. Avf'ı çağırıp vasiyette bulunmak istediğini söyledi. Abdurrahman:

- Yoksa bana mı bırakmayı düşünüyorsun? diye sordu. Ömer:
- Hayır, vallahi hayır!
- Vallahi böyle bir görevi ebediyen kabul etmem.

Daha sonra Ömer, O'na şöyle dedi:

- Bu işi, Rasûlullah (s.a.v.) vefat edip giderken kendilerinden razı olduğu kimselere havale etmek istiyorum, dinle beni!

Ardından Ali, Osman, Zübeyr ve Sa'd b. Ebi Vakkas'ı davet ederek onlara şöyle seslendi: "Kardeşiniz Talha'yı üç gün bekleyiniz. Şayet gelmeyecek olursa kendi

işinizi hallediniz." Sonra dönüp Ali'ye: "Ey Ali! Eğer sen bu işi yüklenecek olursan, aman Haşimoğulları'nı insanların başlarına getirmekten sakın!" dedi. Osman'a da: "Ey Osman! Şayet sen Müslümanların bu işlerini yüklenecek olursan sakın Ebû Muaytoğulları'nı insanların başına musallat etmeyesin!" Sonra Sa'd'a döndü ve: "Ey Sa'd! Eğer Müslümanların işlerini sen yüklenecek olursan, kendi akrabalarını insanların başına geçirme!" diye seslendi. Ardından şöyle dedi: "Kalkınız ve kendi aranızda bu işi istişare edip bir karara bağlayınız, bu arada namazı da Süheyb kıldırın."

Sonra Ömer, Ebû Talha el-Ensari'yi çağırıp bu istişare heyetinin toplanacağı evin kapısında durmasını ve içeriye hiç kimseyi sokmamasını emretti. Ayrıca ona şöyle demişti: "Benden sonra halife olacak kimseye Ensar'ı ve Rasûlullah'ı (s.a.v.) koruyan kimseleri kayırmamasını, onlara iyiliklerde bulunmasını ve yaptıklarından dolayı onları kötülöklere ve musibetlere uğratmamasını tavsiye et." Ayrıca yine kendisinden sonra halife olacak kimseye İslam'ın asıl çekirdeği olan Araplara da iyi davranmasını vasiyet etti. Yine sadakaların bu ümmetin zenginlerinden alınıp fakirlerine dağıtılmasını ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) zimmetinde bulunan ehli kitabı da koruyup onlara İslam'a göre nasıl muamele edilmesi gerektiğini ve bu esaslara göre kendilerine muamele edilmesini istedi. Bunları dedikten sonra Ömer (r.a.): "Ey Allah'ım! Ben üzerime düşenleri tebliğ ettim mi? Ben kendimden sonra halife olacak kimsenin gayet rahatça bir yönetim devralmasını sağladım" dedi ve sonrasında oğlu Abdullah'a seslenerek: "Ey Abdullah b. Ömer! Çık ve beni kimin yaraladığını araştır, gel" dedi. Bunun üzerine oğlu:

- Ey Mü'minlerin Emiri! Seni Muğire b. Şu'be'nin kölesi Ebû Lu'lu'e yaraladı.

Ömer bunu duyunca: "Benim ecelimi Allah'a bir tek defa bile secde etmemiş birisinin eliyle alan Yüce Allah'a binlerce şükürler olsun" dedi. Ondan sonra oğlu Abdullah'a: "Mü'minlerin Annesi Âişe'ye gidip benim, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ve Ebû Bekir'in yanında defnedilmem için izin vermesini rica et" dedi. Ayrıca: "Ey Abdullah! Eğer bu istişare heyeti, aralarında ihtilafa düşerlerse sen çoğunluğun yanında ol; eğer onlar istişarelerinde eşit reylere sahip olurlarsa sen Abdurrahman b. Avf'ın olduğu tarafta ol" dedikten sonra; "Ey Abdullah! Müslümanların yanıma gelmelerini sağla" dedi. Bunun üzerine önce Muhacirler ve Ensar girip selam verdi ve yanına oturdu. Ömer (r.a.), onlara:

- Sizin bazılarınızın bu olaydan daha evvel haberi var mıydı? diye sordu. Onlar:

- Allah korusun! diye karşılık verdiler.

Bu arada Ka'b el-Ahbar'ı gelenlerle birlikte görünce şu şiiri okudu:

"Ka'b, bana üç günlük bir ecelimin kaldığını söyledi ve onları saydı. Hiç şüphe yok ki asıl söz, Ka'b'ın söylediğidir.

Zaten ölecekken ölümden neden korkayım ki?

Korkum peş peşe gelmiş günahlardır."

Bir ara Ali (r.a.) yanına gelip başı ucunda oturdu ve arkasından İbn Abbâs da gelip "Geçmiş olsun" dedi. Bu arada Ömer, İbn Abbâs'a:

- Sen, bu adamla birlikte mi ziyarete geldin?" diye sordu. Eliyle Ali'yi işaret etmişti. İbn Abbâs:

- Evet.

- Beni arkadaşlarınızla sakın aldatmayasınız.

Sonra oğlu Abdullah'a:

- Başımı şu yastıktan indirip de toprağın üzerine koy, belki Yüce Allah benim yüzüme bakar da bana merhamet eder. Vallahi şu dünya ve içindekiler benim olsaydı, şu ruhumun çıkışının verdiği ıstırapı gidermek için rahatlıkla verirdim.

Ömer, yaralandıktan sonra Beni Haris b. Ka'b kabilesinden bir tabip getirilmiş ve Ömer'e şekerli bir su içirmişti. Ancak bu su olduğu gibi karnından dışarı çıkmıştı. Sonra ona süt içirmiş, süt de midesinden dışarı akmıştı. Bunu gören tabip, Ömer'e: "Ey Mü'minlerin Emiri! Yerine başkasını tayin et" deyince Ömer:

- Evet, gerekeni yaptım" dedi.

Ömer (r.a.), başı oğlu Abdullah'ın kucağında yatıp dururken şunları söyledi: "Ben, nefsim adına bazı zulümlerde bulundum. Ne var ki Müslüman olarak tümüyle namazımı kıldım ve orucumu tuttum."

Ömer, sürekli olarak Allah'ı anıyor ve kelime-i şهادeti getiriyordu. Hicretin 23.cü yılında Zilhicce'nin 27'sine denk gelen bir Çarşamba gününde vefat etti. Sonra onu çıkarıp Âişe'nin (r.anhâ) evine, Nebî (s.a.v.) ile Ebû Bekir'in (r.a.) yanına gömdüler. Suheyb ise öne geçip cenaze namazını kıldırdı..." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁶⁶⁹

¹⁶⁶⁹ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Abdülaziz b. Ebi Sabit vardır. Abdülaziz b. İmran b. Abdülaziz b. Ömer b. Abdurrahman b. Avf'tır. Medinelidir, İbn Ebi Sabit olarak bilinir. Terk edilmiştir. Kitapları yanmış, bunun üzerine ezberinden rivayet etmiştir ama çokça yanlış düşmüştür. Nesep âlimi idi. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 258)

• Yine senedinde Abdülaziz'in oğlu Süleyman vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

• Yine senedinde Abdullah b. Cafer'in babası vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi birine rastlamadım.

YÜZ ELLİ BEŞİNCİ BÂB: CİNLERİN ÖMER B. HATTÂB'A (R.A.) AĞLAMASI

1400. ... Abdullah b. Ebi Müleyke "Cinler Ömer b. Hattâb'a ağladılar" dedi ve sonrasında şu mersiye'yi okudu:

"Emir olarak Allah'ın selamı üzerine olsun.

O parçalanmış bedenine Allah eliyle bereket versin.

Birçok işleri başarıyla gerçekleştirdin ama

Arkanda kılıfından çıkmamış felaketler bıraktın.

Kendin için Allah'a yolladığın azık konusunda sana kimse yetişemez.

Öldürülmesiyle karanlıkta kalan dünyada hayır,

*Hayatta ise tat kalmamıştır."*¹⁶⁷⁰

1401. ... Asım b. Behdele'den... Ravi daha sonra yukarıdakinin aynısını zikretti ve şu ilavede bulundu: "Ölümü, mavi gözlünün ellerinden olacak diye endişeye düşmezdim."¹⁶⁷¹

1402. ... Abdülmelik b. Umeyr dedi ki: Cinler, Ömer b. Hattâb (r.a.) için ağlayıp şöyle dediler:

"İmam olarak Allah sana hayırla karşılık versin.

O parçalanmış bedenine Allah eliyle bereket versin...

Ravi daha sonra mersiye'nin devamını zikretti.¹⁶⁷²

1403. ... Abdullah b. Ebi Müleyke "Cinler Ömer b. Hattâb'a ağladılar" dedi ve sonrasında şu mersiye'yi okudu:

"Emir olarak Allah'ın selamı üzerine olsun.

O parçalanmış bedenine Allah eliyle bereket versin.

Birçok işleri başarıyla gerçekleştirdin ama

Arkanda kılıfından çıkmamış felaketler bıraktın.

1670 İsnadı, İbn Ebi Müleyke'ye kadar sahihtir. Kendisi zahir olan görüşe göre Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) vefatına yetişmemiştir.

Tahric: İbn Sa'd, Tabakat (3/374) – Delailu'n Nübüvve, 524 (2/739) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 361, 362 (1/272)

1671 İsnadı hasendir.

• Senedinde Asım b. Behdele vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 5.ci rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1672 İsnadı mürseldir. Çünkü Abdülmelik b. Umeyr, Ömer'in vefatına yetişmemiştir.

Tahrici 1400 numaralı rivayette geçti.

*Kendin için Allah'a yolladığın azık konusunda sana kimse yetişemez.
Öldürülmesiyle karanlıkta kalan dünyada hayır,
Hayatta ise tat kalmamıştır.*"¹⁶⁷³

1404. ... Zeyd el-Ami dedi ki: Ömer (r.a.) öldüğünde insanlar cinlerin ağlamalarını duydular. Cinler şu mersiye ile matem tutuyorlardı:

"Emir olarak Allah'ın selamı üzerine olsun.

O parçalanmış bedenine Allah eliyle bereket versin.

Birçok işleri başarıyla gerçekleştirdin ama

Arkanda kılıfından çıkmamış felaketler bıraktın.

Kendin için Allah'a yolladığın azık konusunda sana kimse yetişemez.

Öldürülmesiyle karanlıkta kalan dünyada hayır,

Hayatta ise tat kalmamıştır.

Ölümü, mavi gözlünün ellerinden olacak diye endişeye düşmezdim."¹⁶⁷⁴

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şeria kitabının on altıncı bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın on yedinci bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

¹⁶⁷³ İsnadı İbn Ebi Müleyke'ye kadar sahihtir.

Tahriri 1400 numaralı rivayette geçti.

¹⁶⁷⁴ İsnadı Zeyd el-Ami'ye kadar hasendir. Kendisi zayıftır. Bk. 1165.ci rivayet. Ayrıca Ömer'in vefatına yetişmemiştir.

Tahriri 1400 numaralı rivayette geçti.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnızca O'ndan yardım dilerim.

YÜZ ELLİ ALTINCI BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ OSMAN B. AFFÂN'IN (R.A.) FAZİLETLERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Osman b. Affân'ın (r.a.) Allah Teâlâ'ya ve O'nun Rasûlü'ne imanından sonraki ilk fazileti, Allah Teâlâ'nın ona Rasûlullah'ın (s.a.v.) iki kızı ile evlenmeyi ikram etmesidir. Allah Teâlâ'nın Âdem'i yarattığı günden itibaren kimse bir peygamberin iki kızı ile evlenmemiştir. Bu husus, kıyamet gününe kadar da böyle olacaktır. Bu durum ancak Osman b. Affân'a (r.a.) nasip olmuştur. Kaldı ki bunun yanında daha nice keramete, güzel menkıbelere ve faziletlere sahiptir. Nebî (s.a.v.) onun mazlum bir şekilde öldürülerek şehid edileceğini haber vermiş, ona bu durumda sabretmesini emretmiştir. O da -Allah kendisinden razı olsun- sabretmiş ve Müslümanların kanlarının dökülmesini engellemiştir.

YÜZ ELLİ YEDİNCİ BÂB: SADECE ONA ÖZEL BİR FAZİLET OLMAK ÜZERE OSMAN'IN (R.A.) RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) İKİ KIZIYLA EVLENMESİ

1405. Bize Ahmed b. Sehl el-Eşnani tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Amr Ebû Abdurrahman el-Kufi tahdis etti, dedi ki: Bir keresinde Hüseyin b. Ali el-Cu'fi bana "Ey Ebû Abdurrahman! Osman neden dolayı Zü'n Nureyn (İki Nur Sahibi) diye adlandırıldı?" diye sordu. Kendisine şöyle cevap verdim: "Allah'a yemin olsun ki bilmiyorum." Bunun üzerine Hüseyin şöyle dedi: "Bir peygamberin iki kızını ancak Osman (r.a.) nikahlamıştır."¹⁶⁷⁵

1675 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdullah b. Amr el-Kufi vardır. Saduktur. Kendisinde Şia görüşü vardı. Bk. 54.cü rivayet.

Tahrîç: Ebû Nuaym, Marifetu's Sahâbe, 238 (1/245) – Beyhaki, Sünen-i Kübra (7/73)

1406. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ bana, kızımı Osman b. Affân ile evlendirmemi vahyetti."¹⁶⁷⁶

1407. ... Ümmü Ayyaş (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Ümmü Gülsüm'ü Osman ile ancak semadan gelen bir vahiyle evlendirdim."¹⁶⁷⁷

1408. ... Usame b. Zeyd (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) beni, içinde et olan bir tabakla Osman'a (r.a.) gönderdi. Yanına girdiğimde gördüm ki Rukayye (r.anhâ) ile oturmakta. O ikisinden daha güzel bir çift görmedim. Derken bir Osman'a, bir Rukayye'ye bakmaya başladım. Rasûlullah'a (s.a.v.) geri geldiğimde bana "Yanlarına girdin mi?" diye sordu. Ben "Evet" deyince "O ikisinden daha güzel bir çift gördün mü?" diye sordu. Ben de şöyle cevap verdim: "Hayır, ey Allah'ın Rasûlü! Yemin olsun ki bir Rukayye'ye, bir Osman'a bakmaya başladım."¹⁶⁷⁸

1409. ... Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) mescidin kapısında Osman (r.a.) ile karşılaştı. Ona şöyle buyurdu: "Ey Osman! Şu Cibril'dir. Bana Allah Teâlâ'nın Ümmü Gülsüm'ü Rukayye'nin mehri ve arkadaşlığının aynısı ile evlendirdiğini haber veriyor."¹⁶⁷⁹

¹⁶⁷⁶ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Umeyr b. İmran el-Hanefi vardır. İbn Adiyy dedi ki: "Sikalardan, özellikle İbn Cüreyc'ten batıl hadisler nakletmiştir." İbn Adiyy daha sonra bu hadisi zikretmiştir. Ukayli dedi ki: "Hadislerinde vehim ve yanlışlıklar vardır." Bk. Kamil (5/1725) – Mizan (3/296)

• Yine senedinde Muhammed b. Harb el-Vasiti en-Neşai vardır. Saduktur, onuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 473)

Tahric: İbn Adiyy, Kamil (5/1725) – Taberani, Kebir (1/148) – Abdullah b. Ahmed, Fezail, 837 (1/512). Heysemi dedi ki: "Senedinde Umeyr b. İmran vardır. Kendisi bu ve diğer hadislerde zayıftır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/83)

¹⁶⁷⁷ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Anbese b. Said b. Ebi Ayyaş vardır. Emevi azatlısıdır. Meçhuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 432) – Tehzib (8/156)

• Yine senedinde Anbese'nin babası ile dedesi vardır. Haklarında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senedinde Abdülkerim b. Ravh b. Anbese el-Bezzar vardır. Künyesi Ebû Said el-Basri'dir. Zayıftır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 361)

Tahric: Bunu Hindi, Kenzu'l Ummal, 32812'de Anbese'nin Ümmü Ayyaş'tan yaptığı rivayet olarak İbn Mende, Taberani, Hatib ve İbn Asakir'e nispet etmiştir. Heysemi dedi ki: "Bunu Kebir ve Evsat'ta Taberani rivayet etmiştir. İsnadı, daha önce geçen şahitleri dolayısıyla hasendir."

¹⁶⁷⁸ İsnadı şöyledir:

• Senedinde Osman'ın ismi belli olmayan azatlısı vardır. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahric: Bunu Suyuti, Tarihu'l Hulefa'da (s. 167) zikretmiş ve İbn Asakir'e nispet etmiştir.

¹⁶⁷⁹ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Osman b. Halid vardır. Ebû Mervan el-Osmani'nin babasıdır. Metruktur.

• Yine senedinde babası Ebû Mervan el-Osmani vardır. Muhammed b. Osman b. Halid'dir. Sadeduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 648.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Ebi'z Zinad vardır. Saduktur. Bağdat'a geldikten sonra hafızası kötüleşmiştir. Fakih biriydi. Bk. 632.ci rivayet.

1410. ... Yine Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre Nebî (s.a.v.) Osman'ın (r.a.) nikahı altında bulunan ikinci kızı da vefat ettiğinde kabri başında durmuş, şöyle buyurmuştur: *"Kulak ver ey dulun babası, ey dulun kardeşi! Şayet benim on tane kızım olsaydı, kesinlikle hepsini Osman'la evlendirirdim. Osman'ı ancak semadan gelen vahiyle evlendirmiştım."*

YÜZ ELLİ SEKİZİNCİ BÂB: OSMAN'IN (R.A.) NEBÎ (S.A.V.) İÇİN MALINI FEDA ETMESİ VE USRA ORDUSUNU TEÇHİZ ETMESİ

1411. ... Abdurrahman b. Semura şöyle der: Tebük seferinde iken Osman b. Affân Nebî'nin (s.a.v.) yanına geldi. Elbisesinin kolunda bin dinar vardı. Gelip onu Nebî'nin (s.a.v.) kucağına döktü, sonra arkasını dönüp gitti. Derken Nebî'yi (s.a.v.) onları kucağında iken eliyle çevirip şöyle buyururken gördüm: *"Osman'a bugünden sonra yaptığı hiçbir şey zarar vermeyecek."*¹⁶⁸⁰

1412. Bize Ebû Bekir Kasım b. Zekeriya el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hemmam Velid b. Şuca' tahdis etti, dedi ki: Bize Zamra b. Rebi'a tahdis etti... Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹⁶⁸¹

1413. Yine bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Umeyr er-Ramli tahdis etti, dedi ki: Bize Zamra b. Rebi'a tahdis etti... Ravi daha sonra aynı hadisi zikretti.¹⁶⁸²

Tahriç: İbn Mâce, Mukaddime, 110 (1/41) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 844 (1/515), 858 (1/520). Bu ikisi, Ebû Mervan yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Hindi, bunu yakın lafızlarla zikretmiş ve İbn Asakir'e de nispet etmiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 32801.

1680 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Kesir b. Ebi Kesir el-Basri vardır. İbn Semura'nın azatlısıdır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Onu sahâbeden sayanlar vehmetmişlerdir. Bk. Takrib (s. 460). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.
- Yine senedinde Muhammed b. Sirri vardır. Saduktur, ariftir ama çok sayıda vehmi olmuştur. Bk. 1204.cü rivayet. Bununla birlikte sonraki iki hadiste Velid b. Şuca' ile Ebû Umeyr er-Ramli, ona mütâbaat etmişlerdir.
- Yine senedinde Abdullah b. Kasım vardır. Saduktur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 317)
- Yine senedinde Abdullah b. Şevzeb vardır. Horasanlıdır, künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Saduktur, âbidir, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 308)
- Yine senedinde Zamra b. Rebi'a vardır. Saduk olmakla birlikte azıcık vehmetmiştir. Bk. 882.ci rivayet.

Tahriç: Ahmed, Müsned (5/63) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 839 (1/513) – Tirmizi, 3701 (5/626) – Ebû Nuaym, Hilye (1/59) – Hallal, Sünne, 402 (s. 319) – Hakim, Müstedrek (3/102). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Bunların hepsi, birkaç yolla Zamra b. Rebi'a'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bu hadisin İmran b. Husayn, İbn Ömer, Abdurrahman b. Habban es-Sülemi ve Enes b. Malik'ten gelen şahitleri vardır.

1681 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

- Senedinde Velid b. Şuca' vardır. Sikadır. Bk. 947.ci rivayet. Bir önceki senette geçen Muhammed b. Sirri'ye mütâbaat etmiştir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1682 İsnadında bir öncekinde olduğu gibi zayıflık vardır.

1414. ... Katade dedi ki: "Doğrusu Osman b. Affân (r.a.) Usra ordusunda dokuz yüz otuz deve ve yetmiş at teçhiz etmişti." İbn Şihab ez-Zühri dedi ki: "Osman b. Affân (r.a.) Tebüük seferinde dokuz yüz kırk deve getirmiş, sonrasında altmış tane at getirip sayıyı bine tamamlamıştı."¹⁶⁸³

1415. ... İbn Şihab ez-Zühri dedi ki: "Osman b. Affân (r.a.) Tebüük seferinde dokuz yüz kırk deve getirdi. Sonrasında altmış tane at getirip sayıyı bine tamamladı."¹⁶⁸⁴

1416. ... Ahnef b. Kays dedi ki: Bir keresinde Osman (r.a.) Ali'ye, Talha'ya, Zübeyr'e ve Sa'd'a yemin verip şöyle dedi: "Nebî'nin (s.a.v.) Usra ordusu günü *"Her kim orduyu teçhiz ederse, Allah onu bağışlar"* buyurduğunu biliyor musunuz? Ben hemen orduyu teçhiz ettim. Öyle ki tek bir gem dahi eksik bırakmadım."

Osman (r.a.) sözlerine şöyle devam etti: "Nebî'nin (s.a.v.) *"Her kim Rume Kuyusu'nu satın alır ve onu Müslümanlar için su içme yeri kılar, Allah onu bağışlar"* buyurduğunu biliyor musunuz? Ben hemen onu satın aldım. Sonra bunu Rasûlullah'a (s.a.v.) anlattığımda *"Onu Müslümanların içme suyu kıl. Ecri ise senindir"* buyurdu."

Adı geçen sahâbe "Allah'a yemin olsun ki evet!" dediler.

Osman sonra şöyle dedi: "Size Allah adına soruyorum. Peki, Rasûlullah'ın (s.a.v.) *"Her kim bir ev satın alır da onu mescide ilave ederse, Allah onu bağışlar"* buyurduğunu biliyor musunuz? Ben hemen satın aldım. Sonra bunu kendisine anlattığımda *"Onu mescide ilave et. Ecri ise senindir"* buyurdu."

Adı geçen sahâbe tekrardan "Allah'a yemin olsun ki evet" dediler.¹⁶⁸⁵

• Senedinde Ebû Umeyr er-Ramli vardır. İsa b. Muhammed b. İshak'tır. Sikadır, fazıldır ve onuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 440) – Tehzib (8/228)

Tahriri 1411 numaralı rivayette geçti.

1683 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Huleyd b. Da'lec vardır. Zayıftır. Bk. 857.ci rivayet. Ne var ki tahripte de görüleceği üzere Said, İbn Ebi Şeybe'nin rivayetinde kendisine mütâbaat etmiştir.

• Senedinde Katade vardır. Kendisi Osman'a yetişmemiştir. Bu yüzden senet munkatıdır.

• Yine senedinde Velid b. Müslim vardır. Müdellistir ve burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 51.ci rivayet.

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12080 (12/43), Fezail, Osman b. Affân'ın Faziletleri Babı. Abde yoluyla Said'den, o Katade'den senediyle benzer olarak...

1684 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Selame b. Ravh vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 437.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Üzeyir vardır. Zayıftır. Bk. 437.ci rivayet.

• Ayrıca Zühri, bunu mürsel olarak rivayet etmiştir.

Tahriç: Ebû Bekir Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 848 (1/516). Cafer yoluyla "Bize Muhammed b. Üzeyir tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1685 İsnadı zayıftır.

YÜZ ELLİ DOKUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) OLACAK FİTNELERİ VE OSMAN (R.A.) İLE ASHÂBININ ONLARDAN BERİ OLACAKLARINA DAİR VERDİĞİ HABER

1417. ... Ebû Kılabe'den; Ebû'l Eş'as es-San'ani dedi ki: Bazı hatipler Şam'da kalkıp hutbe verdiler. İçlerinden bazıları Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbındandı. Derken sonuncuları olan ve kendisine Mürre b. Ka'b denilen bir kişi şöyle dedi: "Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyduğum bir şey olmasaydı, ayağa kalkmazdım. Bize yaklaşmakta olan bir fitneden bahsetti. O sırada bir adam geçti. Onu görünce "O gün bu kimse hidayet üzere olacaktır" buyurdu. Hemen kalkıp ona doğru gittim. Ardından yüzümü ona doğru çevirip "Bu mu?" diye sordum. Bana "Evet" diye cevap verdi. Bir de baktım ki o, Osman b. Affân'mış (r.a.)."¹⁶⁸⁶

1418. ... Hammad Ebû'l Eş'as es-San'ani dedi ki: Fitnelerin başında Şam'da bazı hatiplere şahit oldum. En son kendisine Mürre b. Ka'b denilen biri kalktı ve şöyle dedi: "Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğim bir hadis olmasaydı ayağa kalkmazdım.

• Senedinde Amr b. Câvân et-Temimi vardır. Basralıdır. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 419)

• Yine senedinde Süveyd b. Abdülaziz vardır. Hadisleri zayıftır. Bk. 599.cu rivayet. Ne var ki 1452 numaralı rivayette sika bir ravi olan Abdullah b. İdris, ona mütâbaat etmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadrlar. Ayrıca bu hadisin Ebû Abdurrahman es-Sülemi'den şahidi vardır. Bk. 1451.ci rivayet. Yine bu hadisin tahricte de görüleceği üzere Süname el-Kuşeyri'den de bir şahidi vardır.

Tahric:

• İmam Ahmed, Müsned (1/70) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 827 (1/506) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12072 (12/39) – Nesai, 3607 (6/234) – İbn Hibban, Sahih, 6920 (15/362) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1303, 1304 (2/593) – Taberi, Tarih (4/497). Bunların hepsi, birkaç yolla Husayn'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Bu hadisin Ebû Abdurrahman es-Sülemi'den şahidi vardır. Bk. Musannif, 1451 -Tirmizi, 3699 (5/625). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. Nesai, 3609, 3610 (6/236) – Buhârî, 2778 (Talik olarak) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1309 (2/596) – Darekutni, Sünen (4/199) – İbn Hibban, Sahih, 6916 (15/348) – Ebû Bekir Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 849 (1/516).

Ayrıca bu hadisin Süname b. Hüzn el-Kuşeyri'den de şahidi vardır. Bk. Tirmizi, 3703 (5/627) – Nesai (6/235) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1305 (2/594). Tirmizi dedi ki: "Hasendir."

1686 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdulvehhab es-Sekafi vardır. Sikadır ama ölümünden önce hafızası kötüleştmiştir. Bk. 42.ci rivayet. Bununla birlikte tahricte ve sonraki hadislerde de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Ebû'l Eş'as es-San'ani vardır. Şürâhîl b. Âde'dir. Sikadır, ikinci tabakadandır. Dımeşk'in fethine katılmıştır. Bk. Takrib (s. 264)

Tahric:

• Ahmed, Müsned (4/235, 236) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 828 (1/507) – Hallal, Sünne, 425 (s. 330) – İbn Ebi Şeybe, 12075 (12/41) – Tirmizi, Menakıb, 3704 (5/628). Bunların hepsi, birkaç yolla Eyyub'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Hasen sahih bir hadistir."

Bu hadisin Ka'b b. Ucre'den şahidi vardır. Bk. İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12074 (12/41) – Ebû Bekir Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 824 (1/505).

Ayrıca Haremi b. Haris ile Usame b. Harim'den de şahidi vardır. Bk. İbn Hibban, Sahih, 6914

Şüphesiz Rasûlullah (s.a.v.) bir gün, bazı fitnelerden bahsetti. O sıra elbisesine bürünmüş bir adam geçiverdi. Bunun üzerine "Bu ve ashâbı hak üzere olacaktırlar" buyurdu. Hemen adamın peşine düştüm. Bir de ne göreyim, geçen kişi Osman b. Affân'mış (r.a.).¹⁶⁸⁷

1419. Yine bize Ebû Muhammed Abdullah b. Salih el-Buhârî haber verdi, dedi ki: Bize İshak b. İbrahim el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize Hammad b. Zeyd tahdis etti; Eyyûb'tan, o ismini söylediği bir adamdan; Hammad dedi ki: İsmi geçen kişi Ebû'l Eş'as es-San'ani'dir. Dedi ki: "Fitnelerin başlangıcında bazı hatiplere şahit oldum..." Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹⁶⁸⁸

1420. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) bir fitneden bahsetti. O sıra yanımdan bir adam geçiverdi. Bunun üzerine "O fitnelerde şu elbisesine bürünmüş kişi mazlum olarak öldürülecektir" buyurdu. Hemen ona doğru baktım. Bir de ne göreyim, o kişi Osman b. Affân'mış (r.a.).¹⁶⁸⁹

YÜZ ALTMİŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) OSMAN'IN (R.A.) MAZLUM OLARAK ÖLDÜRÜLECEĞİ KONUSUNDA VERDİĞİ HABER

1421. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Osman (r.a.) Nebî'nin (s.a.v.) yanına girdi. O sıra ben de ötelerindeydim. Uzun bir süre fısıldaşarak konuştular. Tam dalmıştım, birden Osman'ı (r.a.) dizleri üzerine çökmüş "Ey Allah'ın Rasûlü! Zulüm ve düşmanlıkla ha!" derken gördüm. Bunun üzerine ona öldürüleceğini haber verdiğini anladım.¹⁶⁹⁰

¹⁶⁸⁷ İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbrahim b. Abdullah el-Herevi vardır. Saduktur, hafızdır. Bk. 375.ci rivayet. Kendisine mütâbaat edilmiştir. Ayrıca senette İshak b. İbrahim'le birlikte zikredilmiştir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹⁶⁸⁸ İsnadı sahihtir.

Tahriri 1417 numaralı rivayette geçti.

¹⁶⁸⁹ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Sinan b. Harun el-Burcumi vardır. Künyesi Ebû Bişr'dir, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte kendisinde zayıflık vardır. Sekizinci tabakadandır. Bk. 256.ci rivayet.

• Yine senedinde Küleyb b. Vail et-Teymi vardır. Medinelidir, Kufe'de ikamet etmiştir. Saduktur, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 426)

• Yine senedinde Esved b. Amir eş-Şami vardır. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır ve Şâzân lakabına sahiptir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 111)

• Yine senedinde Amir el-Anberi vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 989.cu rivayet.

Tahrir: Ahmed, Müsned (2/115) – Tirmizi, Menakıb, 3708 (5/630). Bu ikisi, Esved b. Amir yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "İbn Ömer'in rivayeti olarak bu yoldan hasen garip bir hadistir."

¹⁶⁹⁰ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Hasif (veya Husayf) vardır. İbn Abdurrahman el-Cezeri'dir. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüydü. Bk. 122.ci rivayet.

1422. ... Ebû Musa el-Eşari (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) bir avluya girdi ve bana "Kapıyı tut!" buyurdu. Derken adamın biri gelip izin istedi. Buyurdu ki: "Ona izin ver ve onu cennetle müjdele!" Bir baktım ki gelen Ebû Bekir'miş (r.a.). Sonra başka bir adam gelip izin istedi. Buyurdu ki: "Ona izin ver ve onu cennetle müjdele!" Bir baktım ki gelen Ömer b. Hattâb'miş (r.a.). Daha sonra başka bir adam gelip izin istedi. Rasûlullah (s.a.v.) ise kısa bir müddet bekleyip "Ona izin ver ve onu kendisine isabet edecek şiddetli bir beladan sonra cennetle müjdele!" buyurdu. Hemen ona izin verdim. Bir baktım ki, o kişi Osman b. Affân'miş (r.a.).¹⁶⁹¹

1423. ... Ebû Musa el-Eşari (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) ile birlikteydim. -Ravi dedi ki: Sanıyorum "Bir avluda" demişti.- Derken bir adam gelip selam verdi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) "Ona izin ver ve onu şiddetli bir beladan sonra cennetle müjdele!" buyurdu. Hemen gittim. Bir baktım ki, o kişi Osman b. Affân'miş (r.a.). Kendisine "Gir ve şiddetli bir beladan sonra cennet ile sevin!" dedim. Bunun üzerine "Allah'ım, sabır ver! Allah'ım sabır ver! ..." demeye başladı ve bunu oturana dek sürdürdü.¹⁶⁹²

1424. ... Zeyd b. Erkam (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) beni gönderdi ve şöyle buyurdu: "Çarşıya kadar git. Orada alışveriş yaparken Osman ile karşılaşacaksın. Ona de ki: Rasûlullah (s.a.v.) sana selam söylüyor. Şiddetli bir beladan sonra cennet ile sevin!" Hemen oradan ayrılıp çarşının yolunu tuttum. Derken Osman (r.a.) ile Rasûlullah'ın (s.a.v.) bana buyurduğu şekilde alışveriş yaparken karşılaştım. Ardından şöyle dedim: "Şüphesiz Rasûlullah (s.a.v.) sana selam söylüyor ve "Şiddetli bir beladan sonra cennet ile sevin!" buyuruyor." Osman "Rasûlullah (s.a.v.) nerede?" diye sordu. Ben "Şu-şu mekânda" diye cevap verdim. Hemen

• Yine senesinde Ebû Said el-Müeddib vardır. Muhammed b. Müslim'dir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 1290.cı rivayet.

Tahric: Taberani, Evsat. Bk. Mecmau'l Bahreyn, 3686 (6/263). Muhammed b. Hasen b. Mükrim yoluyla Musannif'in senediyle... Heysemi dedi ki: "Taberani'nin iki isnadından biri hasendir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/90)

1691 İsnadı hasendir.

• Senesinde Bişr b. Duhye ez-Ziyadi vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar. Ayrıca hadis, Buhârî, Müslim ve başka eserlerde de rivayet edilmektedir.

Tahric:

• Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3695 (7/65) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2403 (4/1867) – Tirmizi, Menakıb, 3710 (5/630). Bunların hepsi, Hammad b. Zeyd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3674 (7/35), 3693 (7/53), Edeb, 6216 (10/612) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2403 (4/8867) – Abdurrezzak, Musannef, 20402 (11/230) – Ahmed, Müsned (4/393, 406) – Abd b. Humeyd, Müsned, 555 (s. 195) – Nesal, Fezailu's Sahâbe, 23. Bunların hepsi birkaç yolla Ebû Osman el-Hindi'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca hadisin Buhârî, Müslim ve başka eserlerde başka yolları da bulunmaktadır.

1692 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

eliml tuttu ve ardından beraberce Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gittik. Osman bek-lemeksizin şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu Zeyd bana geldi ve "Şüphesiz sevîn!" buyuruyor" dedi. Bana hangi bela dokunacak ey Allah'ın Rasûlü? Seni hak Sana biat ettiğim günden beri de cinsel uzvuma dokunmadım." Bunun üzerine iki kere "O, odur; o, odur" buyurdu.¹⁶⁹³

1425. ... Zeyd b. Erkam (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) beni Osman'a gönderdi. Onu, kendisine isabet edecek bela üzerine cennetle müjdele-şöyle dedi: "Ey Allah'ın Rasûlü! Bana isabet edecek o bela da nedir? Ben şarkı söy-lemedim, temennilerde bulunmadım, Müslüman olup Allah'ın Rasûlü'ne (s.a.v.) da zina etmedim." Rasûlullah (s.a.v.) ona şöyle cevap verdi: "Şüphesiz Allah Teâlâ sana bir gömlek giydirecektir. Eğer münâfıklar onu çıkarmak isterlerse, sakın onu çıkarma!"¹⁶⁹⁴

¹⁶⁹³ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Abdula'la b. Ebi'l Müsavir vardır. Metruktür. İbn Main, onu yalancı saymıştır. Bk. 610.cu rivayet.
- Yine senedinde Abdurrahman b. Muhayriz el-Cumahi vardır. Nebî (s.a.v.) zamanında dünyaya geldiği söylenir. İbn Hibban, onu sika tabiîn arasında zikretmektedir. İbn Kattan dedi ki: "Tanınmamaktadır." Bk. Takrib (s. 350) - Tehzib (6/268). Ayrıca Şa'bi, bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat etmiştir.
- Yine senedinde İbrahim b. Muhammed b. Hatib vardır. Medinelidir, sikadır ve beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 92)

Tahrîç:

- Beyhaki, Delailü'n Nübüvve (6/389, 390). Abdula'la yoluyla "Bize İbrahim tahdis etti..." sene-diyle bu şekilde...
- Musannif, 1425 - Taberani, Kebir, 5061 (5/192). Bu ikisi, Abdula'la b. Müsavir yoluyla Şa'bi'den, o Zeyd b. Erkam'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/56) bunu Taberani (Evsat)'a da nipset etmiş, şöyle demiştir: "Senedinde Abdula'la b. Ebi'l Müsavir vardır. Cumhur onun zayıf olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Yahya b. Main'den gelen bir rivayette onu sika saydığı zikredilmektedir ama Yahya'dan gelen meşhur görüş zayıf saydığıdır."

¹⁶⁹⁴ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde bir önceki rivayette geçen Abdula'la b. Ebi'l Müsavir vardır. Metruktür.
- Yine senedinde Muhammed b. Ubeyd b. Hamid vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye denk gelmedim.
- Yine senedinde Abdulhamid el-Humani vardır. İbn Abdurrahman'dır. Künyesi Ebû Yahya'dır, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Mürcie görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Doku-zuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 334)

Tahrîç: Bu hadis bir önceki rivayette geçmişti. Gömlekle alakalı hadis için ise bk. Ahmed, Müs-ned (6/149) - Tirmizi (5/292) - İbn Mâce, 112 (1/49) - İbn Ebi Şeybe (12/49) - İbn Ebi Asım, Sünne (2/558) - Hallal, Sünne, 418 (s. 326). Bunların hepsi Âişe'den rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. Hallal, Sünne, 423 (s. 329). Cübeyr b. Nüfeyr'den...

YÜZ ALTMİŞ BİRİNCİ BÂB: OSMAN'IN (R.A.) MÜSLÜMANLARIN KANI DÖKÜLMESİN DİYE KENDİ KANINI FEDA ETMESİ VE GÜCÜ YETTİĞİ HALDE YARDIM İSTEMEMESİ

1426. ... Said b. Cübeyr dedi ki: İbn Ömer, ona yardım etmeyi arz etmek ve ona ettiği biati hatırlatmak için Osman'ın (r.a.) yanına girdi. Bunun üzerine Osman şöyle dedi: "Sizler, benim biatımden yana özgürsünüz. Bana yardım ederseniz sıkıntı çekersiniz. Bense Allah Teâlâ'ya salim ve mazlum bir halde kavuşmayı umuyorum."¹⁶⁹⁵

1427. ... Muhammed b. Abdülmelik dedi ki: Osman (r.a.) muhasara altına alındığında Muğire b. Şu'be yanına girdi ve şöyle dedi: "Doğrusu başına şu gördüğün durum geldi. Ben sana üç şeyi arz ediyorum: Eğer dilersen senin için evin kapısından başka kapı açar, seni binitlerin üzerine oturtur Mekke'ye varmanı sağlarız. Çünkü sen Mekke'de iken senin kanını helal göremezler. Veya Şam'a gidersin. Çünkü onlar Şam ahalisindendir ve içlerinde de Muaviye vardır. Yok eğer dilersen seninle çıkar, onlarla savaşırım. Doğrusu senin yanında biraz kişi ve kuvvet vardır. Şüphesiz sen hak, onlarsa batıl üzeredirler." Osman (r.a.) ise şöyle cevap verdi: "Senin şu sözüne gelelim: Senin için evin kapısından başka kapı açar, seni binitlerin üzerine oturtur Mekke'ye varmanı sağlarız. Çünkü sen Mekke'de iken senin kanını helal göremezler. Halbuki ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Kureys'ten bir adam, Mekke'de yoldan çıkar. Tüm âlemin çekeceği azabın yarısı onun üzerinedir."* Bense asla o adam olmayacağım. Şu sözüne gelelim: Veya Şam'a gidersin. Çünkü onlar Şam ahalisindendir ve içlerinde de Muaviye vardır. Ben asla hicret ettiğim yurdu ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) komşuluğunu terk etmeyeceğim. Şu sözüne gelelim: Yok eğer dilersen seninle çıkar, onlarla savaşırım. Doğrusu senin yanında biraz kişi ve kuvvet vardır. Şüphesiz sen hak, onlarsa batıl üzeredirler. Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra gelip de onun ümmeti içerisinde haksız yere ilk kan döken ben olmayacağım."¹⁶⁹⁶

1695 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Hiraş vardır. Zayıftır. İbn Ammar ise yalancı olduğunu söylemiştir. Bk. 1354.cü rivayet.

- Yine senedinde Abdullah b. Ömer el-Kufi vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahipti. Bk. 54.cü rivayet

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1696 İsnadı mürseldir.

- Senedinde Muhammed b. Abdülmelik vardır. İbn Mervan'dır. Ebû Hatim dedi ki: "Muğire b. Şu'be'den mürsel olarak rivayet ederdi." Evzal, kendisinden rivayette bulunmuştur. İbn Cüneyd dedi ki: "Sikadır." Bk. Cerh ve Tadil (8/4)

- Yine senedinde Abdullah b. Kesir vardır. Saduktur. Bk. 1107.ci rivayet.

Tahric:

- İmam Ahmed, Müsned (1/67) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 785 (1/485) – Amr b. Şebbe, Ahbaru'l Medine (4/1211). Bunların hepsi, Evzai yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1428. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) "Bana ashâbımdan birini çağır!" buyurdu. Ben: "Ebû Bekir'i çağırayım mı?" diye sordum, o sükut etti. "Ömer'i çağırayım mı?" diye sordum, yine sükut etti. "Ali'yi çağırayım mı?" diye sordum, yine sükut etti. En son "Peki, Osman'ı çağırayım mı?" diye sordum, "Onu çağır!" buyurdu. Derken Osman geldi. Ardından bana "Çekil" manasındaki "Şöyle!" buyurdu. Onunla gizlice konuştu. Osman'a bir şeyler söylediğinde rengi attı -veya yüzü değişti. Evinde muhasara altına alındığı gün kendisine "Savaşmayacak mısın?" diye soruldu. O ise şöyle cevap verdi: "Şüphesiz Rasûlullah (s.a.v.) bana bir ahitte bulundu. Nefsim adına sabredeceğim..."¹⁶⁹⁷

1429. Yine bana Ebû Hafs Ömer b. Eyyûb es-Sakti tahdis etti, dedi ki: Bize Mahfuz b. Ebi Tevbe tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Bişr el-Abdi tahdis etti, dedi ki: Bize İsmail b. Ebi Halid tahdis etti; Kays b. Ebi Hazim'den, o Osman'ın (r.a.) azatlısı Ebû Sehle'den, Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu..." Ravi daha sonra hadisi benzer olarak zikretti.¹⁶⁹⁸

1430. ... Yakub b. İbrahim ed-Devraki dedi ki: Abdurrahman b. Mehdi'yi şöyle derken işittim: "Osman'da (r.a.) yalnızca şu iki haslet olsaydı dahi yine de ona yeterlerdi: Mushafı bir arada toplamış ve Müslümanların kanı dökülmesin diye kendi kanını dökmüştür."¹⁶⁹⁹

1431. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Bir sabah Osman (r.a.) insanlara şöyle anlattı: "Rüyamda Nebî'yi (s.a.v.) gördüm; bana 'Ey Osman! Bu akşam bizim yanimızda orucunu aç' buyurdu."¹⁷⁰⁰

• Ahmed, Müsned (1/64) – Keşfu'l Estar, 1175 (2/48 muhtasar olarak). Bu ikisi, İbn Ebza yoluyla Osman'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1697 İsnadı sahihtir.

• Ebû Sehle vardır. Osman b. Affân'ın azatlısıdır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 646) – Tehzib (12/122)

Tahric:

• İbn Mâce, Mukaddime, 113 (1/10) – Tirmizi, Menakıb, 3711 (5/631) – Ahmed, Müsned (6/51, 58, 89) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 804 (1/494) – Humeydi, Müsned, 268 (1/130) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12086 (12/44) – İbn Sa'd, Tabakat (3/66). Bunların hepsi, birkaç yolla İsmail b. Ebi Halid'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (6/86) – Tirmizi, 3711 (5/631) – İbn Mâce, 112, 113 (1/41, 42). Bunların hepsi, Nu'man yoluyla Âişe'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (6/75). Urve yoluyla Âişe'den bu şekilde...

Ayrıca hadisin son bölümü için bk. 1425 numaralı rivayet.

1698 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Ahmed, onu aşırı zayıf saymıştır. Bk. 110.cu rivayet.

Senettekiler diğer raviler ise sikadırlar.

Tahric: Bu hadis, bir önceki rivayette sahih bir yolla geçmişti. Tahrici için oraya bakınız.

1699 İsnadı sahihtir.

Tahrici 1208 numaralı rivayette geçti.

1700 İsnadı zayıftır.

İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: "Osman (r.a.) o gün oruç tuttu ve o gün öldürüldü. Allah kendisine rahmet etsin."

YÜZ ALTMIŞ İKİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) ASHÂBININ OSMAN'IN (R.A.) ÖLDÜRÜLMESİNE KARŞI ÇIKIP, BUNU ÇOK BÜYÜK BİR İŞ GÖRMELERİ VE NEFİSLERİNİ ONA YARDIM İÇİN ARZ ETMELERİ AMA ONUN ONLARA ENGEL OLMASI

1432. ... Abdurrahman b. Ebi Leyla dedi ki: Zeyt taşlarının yanında Ali'yi (r.a.) gördüm; ellerini yukarı kaldırmış -veya uzatmış- şöyle diyordu: "Allah'ım! Sana Osman'ın dökülen kanından beri olduğumu bildiriyorum."¹⁷⁰¹

1433. ... Muhammed b. Ali dedi ki: Muhasara altına alındığı gün Osman (r.a.), çağtırmak üzere Ali'ye birisini gönderdi. Ali (r.a.) hemen yanına varmak istedi ama ona yapışıp engel oldular. Bunun üzerine başındaki siyah sarığı atıp üç kere "Allah'ım! Şüphesiz ben Osman'ın öldürülmesinden ne razıyım ne de böyle bir şeyi emrettim" diye nida etti.¹⁷⁰²

1434. ... Hasan-ı Basri dedi ki: Osman (r.a.) muhasara altına alındığı gün Hasan b. Ali b. Ebi Talib (r.anhumâ) her iki elinde kılıç olduğu halde Osman'ı savunuyordu."¹⁷⁰³

1435. ... Huzeyfe'nin azatlısı Haris b. Rebi' dedi ki: Osman'ın (r.a.) öldürüldüğü haberi Huzeyfe b. Yeman'a (r.a.) ulaşınca "Allah'ım! Mü'minlerin Emiri'nin

• Senedinde Ebû Cafer er-Razi vardır. Saduktur ama özellikle Muğire'den yaptığı rivayetlere hafızası kötüdür. Bk. 255.ci rivayet.

Tahrîç:

• Hakim, Müstedrek (3/103). İshak b. Ahmed b. Mihran yoluyla "Bize İshak b. Süleyman tahdis etti..." senediyle...

• İbn Sa'd, Tabakat (3/74). Ya'la b. Hakim yoluyla Nafi'den ve Veki'nin kızı Ümmü Hilal yoluyla Osman'ın hanımından benzer olarak...

1701 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Şerik b. Abdullah vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 602.ci rivayet.

Tahrîç: İbn Sa'd, Tabakat (3/82) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 727 (1/452)

1702 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Süleyman b. Hişam eş-Şetavi vardır. Matar kızı Saide'nin kızının oğludur. Basralıdır, zayıftır. On birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 482). Ne var ki tahrîçte de görüleceği üzere İbn Sa'd, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Ayrıca senedindeki Muhammed b. Ali ile Osman (r.a.) arasında inkıta vardır.

Tahrîç: İbn Sa'd, Tabakat (3/50) – Hallal, Sünne, 421 (s. 428)

1703 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Davud b. Mihber vardır. Metraktır. Bk. 1025.ci rivayet.

• Yine senedinde Mübarek b. Fudale vardır. Saduktur. Tesviye tedlisi yapardı. Bk. 59.cu rivayet. Bununla birlikte İmam Ahmed onun hakkında "Hasan'dan yaptığı rivayetler hüccettir" demiştir.

bana kızgın bir halde gitmiş olmasından korkuyorum" diyerek evde bir ileri bir geri saçma sapan dönüp durmaya başladı.¹⁷⁰⁴

1436. ... Zeyd b. Ali dedi ki: "Zeyd b. Sabit (r.a.), evinde muhasara altına alındığı gün Osman (r.a.) için ağlamıştı."¹⁷⁰⁵

1437. ... Mücalid'den; Şa'bi dedi ki: Osman b. Affân (r.a.) öldürüldüğünde Ka'b b. Malik el-Ensari (r.a.) onun için mersiye okudu:

"Elini savaştan çekti, sonra kapısını üzerine kilitledi.

Allah'ın durumlardan habersiz olmadığına inandı.

Ailesine seslendi: "Asilerle savaşmayın. Allah, savaşmayan herkesi affetsin."

Nasılmış? Birbirlerine sıkı bağlarla bağlı olmalarından sonra koptular.

Allah, aralarına düşmanlık ve kin döktü.

Osman'dan sonra görmedin mi ki, hayır ve iyilik,

*Halkın arasından deve kuşu sürüleri gibi çekilip gitti."*¹⁷⁰⁶

1438. ... Kays b. Ebi Hazim dedi ki: Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'i şöyle derken işittim: "Şayet İbn Affân'a (r.a.) yaptıklarınızdan dolayı Uhud yıkılacak olsa, kesinlikle yıkılırdı."¹⁷⁰⁷

1439. ... Kays dedi ki: Said b. Zeyd'i topluluğa şöyle derken işittim: "Şayet Osman'a (r.a.) yaptığından dolayı Uhud yıkılacak olsa, kesinlikle yıkılırdı."¹⁷⁰⁸

1704 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Huzeyfe'nin azatlısı vardır. İsmi belirtilmemiştir.

• Yine senedinde Haris b. Rebi' vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1705 İsnadı mürseldir. Çünkü Zeyd b. Ali, Ali'nin Hüseyin'den olan torunudur, dördüncü tabakadandır.

Kendisi H. 80'de doğmuş, H. 122'de öldürülmüştür. Allah kendisine rahmet eylesin.

• Yine senedinde Fatır vardır. İbn Halife'dir, Mahzumi azatlısıdır. Künyesi Ebû Bekir el-Hannat'tır. Saduktur, Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 448) - Tehzib (8/300)

Tahric: İbn Sa'd, Tabakat (3/81) - İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19550 (15/227) - Hallal, Sünne, 436 (s. 334). Bunların hepsi, birkaç yolla Fatır'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1706 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Davud b. Mihber vardır. Metruktür. Bk. 1025.ci rivayet.

• Yine senedinde Davud'un babası Mihber b. Kahzem vardır. Zayıftır. Bk. Mizan (3/441)

• Yine senedinde Mücalid b. Said vardır. Kavi değildir. Ömrünün sonlarında hafızası kötüleşmiştir. Bk. 13.cü rivayet.

1707 İsnadı sahihtir.

Tahric: Buhârî, Sahih, Menakıbu'l Ensar, 3836 (7/215) - İbn Sa'd, Tabakat (3/79) - Hallal, Sünne, 412 (323). Bunların hepsi, birkaç yolla İsmail b. Ebi Halid'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1708 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1440. ... Ma'mer'den; İbn Sirin dedi ki: Osman (r.a.) Selit b. Selit ile Abdurrahman b. Attab b. Useyd'i yollamış, onlara "İbn Selam'a gidin ve ona kim olduğunu söylemeden şöyle deyin: İnsanların durumunu görüyorsun? Ne yapmamızı istersin?" Hemen İbn Selam'ın yanına vardılar ve Osman'ın onlara söylediğine benzer sözler söylediler. İbn Selam ise birine "Sen falan oğlu filansın" deyip diğerine de "Sen de filan oğlu falansın" dedi ve sözlerine şöyle devam etti: "Mü'minlerin Emiri'ne gidin ve benden ona selam söyleyin. Ona öldürüleceğini haber verin. O ise bir şey yapmaksızın öldürülmekle yetinsin. Çünkü bu kıyamet günü Allah Teâlâ katında onun en büyük hücceti olacaktır." O ikisi hemen gelip Osman'a bunu haber verdiler. Bunun üzerine Osman (r.a.) şöyle dedi: "Sizden benim yanımda kimsenin savaşmaması hususunda kesin kararlıyım."¹⁷⁰⁹

1441. ... Katade'den; İbn Selam dedi ki: "Vallahi eğer Osman'ın (r.a.) öldürülmesi hidayetse, kesinlikle süt sağacaklar. Yok eğer onun öldürülmesi dalalet (sapıklık) ise, kesinlikle kan sağacaklar."¹⁷¹⁰

1442. ... Abdülmelik b. Umyer'den; Abdullah b. Selam'ın kardeşinin oğlu dedi ki: Osman'ın öldürülmesi istendiğinde Abdullah b. Selam geldi. Osman (r.a.) ona:

- Seni buraya getiren nedir? diye sordu. Dedi ki:
- Sana yardım etmek için geldim.
- İnsanların yanına çık.

Bunun üzerine Abdullah, insanların yanına çıktı ve şöyle dedi: "Ey insanlar! Benim cahiliyede falan ismim vardı ama Rasûlullah (s.a.v.) bana Abdullah ismini koydu. Allah Teâlâ'nın kitabında benim hakkımda bazı âyetler indi. Hakkımda "Eğer (bu Kur'an) Allah katından ise, siz de onu inkâr etmişseniz ve İsrailoğullarından bir şahit bunun bir benzerine (Teurat'a dayanarak) şahitlik edip iman etmişse ve siz de büyüklük taslamışsanız (bunun sonucu ne olacaktır?) Şüphesiz ki Allah, zalim kavme hidayet etmez." (Ahkaf, 10) âyeti indi. Yine "De ki: Aramızda şahit olarak Allah ve yanında kitap ilmi olan kimse yeter" (Ra'd, 43) âyeti de be-

1709 İsnadı zayıftır; üç illeti vardır:

1. Mürseldir. İbn Sirin'in mürsel rivayetlerindendir.
  2. Ma'mer ile İbn Sirin arasındaki ravi meçhuldür.
  3. Senedinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Ahmed onu aşırı zayıf saymıştır. Bk. 110.cu rivayet.
- Tahriç:** Abdurrezzak, Musannef, 20964 (11/445)

1710 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ahmed'in aşırı zayıf saydığı Mahfuz vardır. Bk. 110.cu rivayet.

Tahriç:

- Abdurrezzak, Musannef, 20965 (11/446) – İbn Sa'd, Tabakat (3/83) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19543 (15/224). Bunların hepsi, Hasen'den buradakinden daha uzun bir şekilde rivayet etmişlerdir.
- Hallal, Sünne, 438 (s. 336). Katade yoluyla Ebû Musa el-Eşari'den...

nim hakkımda indi. Şüphesiz ki Allah'ın sizden kaldırılıp kınına sokulmuş bir kılıcı vardır. Şüphesiz peygamberiniz'e (s.a.v.) Kur'an'ın indiği şu şehrinizde melekler size komşuluk etmiştir. Allah, Allah! Şu adamı öldürmekten sakının! Allah'a ye-kaldırılıp kınına sokulmuş kılıcı, kınından çekilip kıyamet gününe dek artık kınına sokulmayacaktır."¹⁷¹¹

1443. ... Humeyd b. Hilal dedi ki: Abdullah b. Selam onlara şöyle dedi: "Şüphesiz ki melekler, Rasûlullah'ın (s.a.v.) gelişinden şu güne dek şehrinizi kuşatmaya devam edegelmişlerdir. Vallahi eğer onu öldürürseniz kesinlikle gidecek, bir daha asla geri dönmeyeceklerdir. Vallahi sizden kim onu öldürürse Allah'a cüzzam- lı ve eli kopmuş bir halde kavuşacaktır. Şüphesiz Allah'ın kılıcı üzerinizden kalkarak kınında durmaya devam etmektedir. Şüphesiz ki sizler, şayet onu öldürecek olursanız, kesinlikle Allah Teâlâ onu kınından çıkaracaktır. Sonra asla üzerinizden kaldırıp ebediyen -veya kıyamete dek- kınına geri koymayacaktır. Hangi peygamber öldürülmüşse, illaki yanında yetmiş bin kişi öldürülmüştür. Hangi halife öldürülmüşse, illaki yanında otuz beş bin kişi öldürülmüştür." Abdullah b. Selam daha sonra Yahya b. Zekeriya'nın öldürülmesi ile yetmiş bin kişinin öldürüldüğünden bahsetti.¹⁷¹²

1444. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Evinde muhasara altına alındığı gün Osman'ın (r.a.) yanına girdim. Ona dedim ki:

- Ey Mü'minlerin Emiri! Artık vuruşmak helal oldu mu?

Şöyle cevap verdi:

- Ey Ebû Hureyre! Sence yanlarında ben de varken tüm insanları öldürmen kolay bir iş midir?

¹⁷¹¹ İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abdullah b. Selam'ın kardeşinin oğlu vardır. Meçhuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 704)

• Yine senesinde Abdülmelik b. Umeyr vardır. Sikadır, fakihdir. Ömrünün sonunda hafızası kötüleşmiştir. Ayrıca tedlis yapardı. Bk. 272.ci rivayet.

• Yine senesinde Yahya b. Ya'la et-Teymi vardır. Kufelidir, sikadır, sekizinci tabakadandır. Bk. 141.ci rivayet.

• Yine senesinde Ali b. Said b. Mesruk el-Kindi vardır. Kufelidir, saduktur ve onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 401)

Tahriç: Tirmizi, Tefsir, 3256 (5/381), Menakıb, 3803 (5/670) – İbn Mâce, 3734. Tirmizi dedi ki: Hasen gariptir." Busayri şöyle der: "Abdullah b. Selam'ın kardeşinin oğlunun ismi belli değildir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar."

¹⁷¹² İsnadı zayıftır.

• Senesinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Ahmed, onu aşırı zayıf saymıştır. Bk. 110.cu rivayet.

• Yine senesinde Humeyd b. Hilal vardır. Sikadır, âlimdir. Sultanın işlerinde çalıştığı için İbn Sirin onun hakkında tevakkuf etmiştir. Bk. 75.ci rivayet.

Tahriç: Abdurrezzak, Musannef, 963 (11/445) – İbn Sa'd, Tabakat (3/83) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's sahabê, 795 (1/491).

Ben "Hayır" diye cevap verince şöyle dedi:

- Şüphesiz ki sen, vallahi tek bir kişiyi öldürsen, sanki insanların tümünü öldürmüş gibi olursun.

Ben de görüşümden vazgeçtim ve savaşmadım."

A'meş dedi ki: "Ebû Salih, Osman'a (r.a.) yapılanlar zikredilince ağlardı. Sanki onun "ah, ah!" diye sesini duyardım."¹⁷¹³

1445. ... A'meş dedi ki: "Ebû Salih, Osman'ın (r.a.) öldürülmesi zikredilince ağlardı. Sanki onun "ah, ah!" diye sesini duyardım."¹⁷¹⁴

1446. ... Ziyad b. Ebi Müleyh'ten, o babasından; İbn Abbâs dedi ki: "Şayet Osman'ı (r.a.) öldürmek için tüm insanlar bir araya gelseydi, kesinlikle Lut'un kavmi gibi taşlanarak öldürüleceklerdi."¹⁷¹⁵

1447. ... Ebû Salih'ten; Ka'b el-Ahbar dedi ki: "Osman'ı (r.a.) öldürmeyin! Vallahi eğer onu öldürecek olursanız, Rum yollarından San'a'ya kadar katliam helal sayılacak, büyük fitneler ve kargaşalar çıkacaktır."¹⁷¹⁶

YÜZ ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) ASHÂBININ OSMAN'I (R.A.) MAZUR GÖRMELERİ

1448. ... Muhammed b. Hatib dedi ki: Hasan b. Ali'nin yanında Osman'ı (r.a.) zikrettiler. Bunun üzerine Hasan şöyle dedi: "İşte şu, Mü'minlerin Emiri Ali'dir (r.a.). Şu an size geliyor. Onu ona sorunuz." Derken Ali (r.a.) geldi. İnsanlar ona

1713 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdullah b. Ömer el-Kufi vardır. Saduktur. Kendisinde Şia görüşü vardı. Bk. 54.cü rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahric: İbn Sa'd, Tabakat (3/51). Ebû Muaviye ez-Zarir yoluyla son cümle olmaksızın rivayet etmiştir.

1714 İsnadı sahihtir.

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12099 (12/51) – İbn Sa'd, Tabakat (3/81). Bu ikisi, Ebû Muaviye'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1715 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ziyad b. Ebi Müleh vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." Mizan (2/93)

• Yine senedinde Leys vardır. Saduk olmakla birlikte sonradan karıştırmıştır. Hadisleri ayırt edilemediği için terk edilmiştir. Bk. 71.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet.

Tahric: İbn Sa'd, Tabakat (3/80) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's sa'hâbe, 746 (1/461) – Taberani, Kebir, 122 (1/84). Heysemi dedi ki: "Kebir'deki raviler, sahihin ravileridir."

1716 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. Yeman vardır. Saduktur, âbiddir. Çokça hata ederdi. Ayrıca sonradan hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. 81.ci rivayet.

• Yine senedinde Şerik vardır. Hafızası kötüdür. Bk. 147.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

Osman'ı (r.a.) sordular. Hemen şu âyeti okudu: "İman edip salih ameller işleyenlere sakındıklarında, iman edip salih ameller işlediklerinde, sonra sakındıklarında, sonra iman ettiklerinde, sonra sakınıp ihsan ile iş yaptıklarında tattıklarından dolayı günah yoktur." (Maide, 93). Ali dedi ki: "Osman iman edenlerdendi. Osman sakınanlardandı." Daha sonra âyetin devamını okudu. "Allah iyi ve güzel işler yapanları (ihsan edenleri) sever." (Maide, 93)¹⁷¹⁷

1449. ... Muhammed b. Hatib dedi ki: Bir keresinde Ali'ye (r.a.) Osman (r.a.) soruldu. Şöyle cevap verdi: "O iman eden, sonra sakınan, sonra iman eden, sonra da sakınan kimselerdendi."¹⁷¹⁸

1450. ... Yusuf b. Sa'd'dan; Muhammed b. Ali dedi ki: Ali'ye (r.a.) şahit oldum. Bir keresinde yanında Ammar b. Yasir, Zeyd b. Savhan ve Sa'sa'a olduğu halde bir divan üzerinde oturuyor. Derken Osman (r.a.) zikredildi. O sıra Ali (r.a.) elindeki bir dal parçasıyla yeri eşeliyordu. Birden şu âyeti okudu: "Bizden en güzelin sözünü alanlar var ya, işte onlar ondan (cehennemden) uzaklaştırılacaklardır." (Enbiya, 101) Ali (r.a.) dedi ki: "Bu âyet Osman hakkında inmiştir."

Yusuf b. Sa'd dedi ki: Muhammed b. Ali'ye "Bunu senden rivayet edeyim mi?" diye sordum. Bana "Evet" cevabını verdi.¹⁷¹⁹

1451. ... Ebû Abdurrahman es-Sülemi dedi ki: Osman (r.a.) evinde muhasara altına alındığında insanlar evinin etrafında toplandılar. Osman onlara şöyle dedi: "Hira sallandığı vakit Allah'ın Peygamberi'nin (s.a.v.) "Yerinde dur! Senin üzerinde ancak bir peygamber veya siddik veya şehid vardır" buyurduğunu işiten kimselere Allah adına soruyorum." Bunu işiten bazı insanlar "Gerçekten onu işittik" dediler. Osman (r.a.) dedi ki:

¹⁷¹⁷ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ahmed b. Abdülhamid b. Halid vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrîç:

- İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12109 (12/54) – Ebû Nuaym, Hilye (1/55). Bu ikisi, Mis'ar yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Hakim, Müstedrek (3/103). Buradakinden daha uzun bir şekilde... Ayrıca bk. Kenzu'l Ummal, 36253 (13/61). Hindi, bunu İbn Asakir ve İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir.

¹⁷¹⁸ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Süleyman vardır. Zayıftır. Bk. 1433.cü rivayet. Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

¹⁷¹⁹ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Yusuf b. Sa'd vardır. Cumahî azatlısıdır. Basralıdır. Kendisine Yusuf b. Mazin denilir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 611)
- Tahrîç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12101 (12/51) – İbn Cerir, Tefsir (17/96). Ayrıca Suyuti, ed-Dürru'l Mensur'da (5/681) bunu Muhammed b. Hatib'in rivayeti olarak Abd b. Humeyd'e de nispet etmektedir.

- Allah adına size soruyorum. Siz Allah'ın Peygamberi'nin (s.a.v.) "*Kim Usra ordusu adına kabul edilecek bir infakta bulunur*" buyurduğunu biliyor musunuz? Hani o gün insanlar sıkıntı çekmekte, zor durumdaydılar. Bense orduyu malımla teçhiz etmiştim.

İnsanlar:

- Allah'a yemin olsun ki evet, dediler.

- Allah adına soruyorum. İnsanlar Rume Kuyusu'ndan önceleri ancak para ile içebiliyorlardı. Ben onu kendi malımla fakir, zengin, yolcu vs. tüm insanlar için satın almıştım. Bunu biliyor musunuz?

- Allah'a yemin olsun ki evet, dediler.

Osman (r.a.) daha sonra onlara birkaç şey daha saydı.¹⁷²⁰

1452. ... Ahnef b. Kays dedi ki: Bir keresinde Osman (r.a.) bir topluluğa yemin verip şöyle dedi: "Nebî'nin (s.a.v.) Usra ordusu günü "*Her kim orduyu teçhiz ederse, Allah onu bağışlar*" buyurduğunu biliyor musunuz? Ben hemen orduyu teçhiz ettim. Öyle ki tek bir gem dahi eksik bırakmadım."

Osman (r.a.) sözlerine şöyle devam etti: "Nebî'nin (s.a.v.) "*Her kim Rume Kuyusu'nu satın alır ve onu Müslümanlar için su içme yeri kılar, Allah onu bağışlar*" buyurduğunu biliyor musunuz? Ben hemen onu satın aldım. Sonra bunu Rasûlullah'a (s.a.v.) anlattığımda "*Onu Müslümanların içme suyu kıl. Ecri ise senindir*" buyurdu."

Oradakiler: "Allah'a yemin olsun ki evet!" dediler.

Osman sonra şöyle dedi: "Size Allah adına soruyorum. Peki, Rasûlullah'ın (s.a.v.) "*Her kim bir ev satın alır da onu mescide ilave ederse, Allah onu bağışlar*" buyurduğunu biliyor musunuz? Ben hemen satın aldım. Sonra bunu kendisine anlattığımda "*Onu mescide ilave et. Ecri ise senindir*" buyurdu."

Oradakiler: tekrardan "Allah'a yemin olsun ki evet" dediler.¹⁷²¹

¹⁷²⁰ İsnadı hasendir.

• Senedinde Alâ b. Hilal er-Rakki vardır. Hadislerinde zayıflık bulunmaktadır. Bk. 1192.ci rivayet. Bununla birlikte tahrifte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Alâ'nın oğlu Hilal vardır. Saduktur. Bk. 1192.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahriri 1416 numaralı rivayette geçti.

¹⁷²¹ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Amr b. Caran vardır. Makbuldür. Bk. 1416.cı rivayet. Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

Tahriri için bk. 1416.cı rivayet.

1453. ... Salim b. Abdullah b. Ömer'den (r.anhum); Abdullah b. Ömer dedi ki: "Osman'ın (r.a.) hilafeti döneminde bir adam, bana gelip benimle uzunca konuştu. Sözleri ile benim Osman'ı ayıplamamı istiyordu. Dilinde biraz tutukluk vardı, hızlı bir şekilde konuşmıyordu. Ona şöyle dedim: Biz Rasûlullah (s.a.v.) daha hayatta iken şöyle derdik: Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra ümmeti içinde en faziletlisi Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra da Osman'dır. Vallahi bizler, Osman'ın ne haksız yere bir cana kıydığını ne de büyük günahlardan birini işlediğini biliriz. Sizin derdiniz ancak şu maldır. Eğer size verirse razı olacaksınız. Eğer akrabalarına verirse öfkelenacaksınız. Sizler ancak Fars ve Rumlar gibi olup hangi emiri görseniz öldürmeyi istiyorsunuz. Bunun üzerine adamın gözlerinden yaşlar boşaldı ve "Allah'ım! Biz bunu istemiyoruz" dedi."¹⁷²²

1454. ... İbn Ebi Müleyke dedi ki: Bir adam, İbn Ömer'e (r.anhumâ) gelip şöyle sordu:

- Osman (r.a.) Bedir'e katıldı mı?

İbn Ömer şöyle cevap verdi:

- Hayır.

- Peki, Rıdvan biatine?

- Hayır.

- Peki, iki ordu karşı karşıya geldiğinde arkasını dönüp kaçtı mı?

- Evet.

Adam kalkıp gidince İbn Ömer'e "Şüphesiz ki o, senin Osman'ı kötülediğini sanıyor" denildi. İbn Ömer "Onu bana getirin" dedi. Adamı çağırdılar. Adam geri gelince ona:

- Bana ne sorduğunu biliyorsun değil mi?

Adam şöyle cevap verdi: "Sana Osman Bedir'e katıldı mı diye sordum, sen hayır dedin. Rıdvan biatine katıldı mı diye sordum, sen hayır dedin. Peki, iki ordu karşı karşıya geldiğinde arkasını dönüp kaçtı mı diye sordum, sen buna evet diye cevap verdin." Bunun üzerine İbn Ömer şöyle dedi: "Bedir'e gelince; o vakit Os-

¹⁷²² İsnadı sahihtir.

• Senesinde Şuayb b. Ebi Hamza vardır. Emevi azatlısıdır. Künyesi Ebû Bişr el-Hımsî'dir. Sikadır, âbiddir. İbn Main dedi ki: "Zühri'nin hadisleri konusunda insanların en sağlam olanlarındandır."

Bk. 740.cı rivayet.

• Yine senesinde Şuayb'ın oğlu Bişr b. Şuayb Ebû'l Kasım el-Hımsî vardır. Sikadır, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. 1201.ci rivayet.

Tahric: Ebû Davud, Sünne (Avn, 12/380) – Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3655 (7/20) – Tirmizi, Menakıb, 3707) – Hallal, Sünne, 541 (s. 384)

man, Allah ve O'nun Rasûlü için bir işle meşguldü. Rasûlullah (s.a.v.) onun için Bedir ganimetlerinden kimseye vermediği bir pay ayırdı. Rıdvan biatine gelince; kendisi yine o vakitte Allah ve O'nun Rasûlü için bir işle meşguldü. Rasûlullah (s.a.v.) onun adına bizzat kendi eliyle biat etti. Osman için Rasûlullah'ın (s.a.v.) eli, Osman'ın bizzat kendi elinden daha hayırlıdır. İki ordunun karşılaştığı güne gelir-sek; şüphesiz Allah Teâlâ "İki ordunun karşılaştıkları gün, içinizden yüz çevirenleri ancak yaptıkları bazı işler yüzünden şeytan yoldan çıkarmak istemişti. Yemin olsun ki Allah onları affetti. Çünkü Allah bağışlayandır, halimdir." (Âl-i İmran, 155) Şimdi git de elinden geleni ardına koyma!"¹⁷²³

1455. ... Ümmü Ayyaş dedi ki: "Bedir günü Rasûlullah (s.a.v.) Osman'ı (r.a.) Rukayye'ye baksın diye geride bırakmıştı."

Ümmü Ayyaş dedi ki: "Rıdvan biati zamanı Rasûlullah (s.a.v.) Osman'ı (r.a.) Mekke'ye bazı ihtiyaçları için yollamıştı. Biat edilme vakti geldiğinde Rasûlullah (s.a.v.) sol elini sağ eline vurup "Bu Osman içindir" buyurmuştu."¹⁷²⁴

1456. ... Salim b. Abdullah'tan; İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: "Osman'ı (r.a.) bazı şeylerden dolayı ayıpladılar. Halbuki onları Ömer yapsaydı, kesinlikle onlardan dolayı Ömer'i ayıplamazlardı."¹⁷²⁵

YŪZ ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB: OSMAN'IN (R.A.) ÖLDÜRÜLME SEBEBİ

Muhammed b. Hüseyin (r.h) dedi ki: Şayet biri şöyle derse: Nebî'den (s.a.v.) onun kendisinden sonra bazı fitnelerin olacağını anlattığından ve Osman (r.a.) hakkında "Şu adam ve ashâbına uyun; onlar o zaman hidayet üzere olacaklardır" buyurduğundan bahsettin. Peki, onun ashâbı kimdir? bize haber ver. **Şöyle cevap verilir:** "Onun ashâbı, cennetlik olduklarına şahitlik edilen, özellikleri Tevrat ve İncil'de bahsedilen, onları sevenin bahtiyar olup kin güdenin bedbaht olacağı Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbıdır."

1723 İsnadı hasendir.

• Senedinde Küleyb b. Vail vardır. Saduktur. Bk. 1420.ci rivayet.

• Yine senedinde Salih b. Ömer el-Vasiti vardır. Hulvan'da ikamet etmiştir. Sikadır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 273)

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (2/101, 120) – Buhârî, 3130 (6/271), Menakıbu Osman, 4066 (7/421) – Tirmizi, Menakıb, 3706 (5/629) – Ebû Davud, Sünen, 2726.

1724 İsnadı zayıftır; birkaç illeti vardır.

• Senedinde geçen Anbese, babası ve dedesi meçhuldür.

• Yine senedinde Abdülkerim b. Ravh vardır. Zayıftır. Bk. 1406.cı rivayet.

1725 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Abdullah el-Muharrimi vardır. Künyesi Ebû Cafer el-Bağdadi'dir. Sikadır, hafızdır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 490)

Tahric: İbn Abdilberr, İstiâb (3/1041). Hammad b. Zeyd yoluyla bu şekilde...

Bunun üzerine şöyle derse: O halde onları zikret. **Ona şöyle denilir:** Onlar Ali b. Ebi Talib, Zübeyr, Sa'd, Sald ve onların zamanlarındaki diğer sahâbe (r.anhum)'dur. Onların hepsi, tıpkı Nebî'nin (s.a.v.) buyurduğu gibi hidayet üzereydiler. Onların hepsi onun öldürülmesine karşı çıkmış, Osman'ın (r.a.) başına gelenleri büyük görmüş ve onu öldürenlerin cehennemde olduklarına şahadet etmişlerdir.

Bunun üzerine şöyle derse: Peki, onu kim öldürdü? **Şöyle cevap verilir:** İçlerindeki Osman'a duydukları kıskançlık ve azgınlıkları sebebiyle Allah Teâlâ'nın kendilerini bedbaht kıldığı, fitne çıkmasını isteyen ve Ümmet-i Muhammed (s.a.v.) arasında kargaşa çıkarmayı arzulayan kimselerdir. Kaderde onların dünyada bedbaht olacakları yazılı olup, ahirette ise daha büyüğü ile karşılaşacaklardır.

Yine biri şöyle sorarsa: Peki, onu öldürmek için ilk nerede toplandılar? **Şöyle cevap verilir:** Bu fitnenin başı, kendisine İbn Sevda denilen bir Yahudi'dir. Abdullah b. Sebe diye tanınır. Allah'ın laneti onun üzerine olsun! Nebî'ye (s.a.v.), onun ashâbına ve İslâm Dini'ne olan hasedinden dolayı Müslüman olduğunu iddia etmiş ve bir süre Müslümanlar arasına sızarak Medine'de kalmıştır. Müslüman olduğunu gösterir, açıktan iyiliği emredip kötülüğü yasaklardı. Sonra tüm şehirlerde ashâbı oldu. Sonra emirleri kötüledi. Sonra açıktan Osman'ı (r.a.) kötüledi. Sonra Ebû Bekir ile Ömer'i (r.anhumâ) kötüledi. Sonra da Ali'ye (r.a.) dost olduğunu, ona sevgi beslediğini göstermeye çalıştı. Kerim olan Allah, Ali b. Ebi Talib ile evlatlarını ve zürriyetini İbn Sebe'nin mezhebinden korumuştur.

Yine biri şöyle sorarsa: Peki, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbı neden onu savunup savaşmadılar? **Şöyle cevap verilir:** Şüphesiz ki Osman ve ashâbı, bu durum birden patlak verene kadar böyle olacağını bilemediler. Zaten o sırada Medine'de harp için hazırlanmış bir ordu da yoktu. Bu durum aniden ortaya çıkınca, hemen tüm güçleriyle ona yardıma ve onu savunmaya koştular. Gel gelelim buna güçleri yetmedi. Kendilerini ona yardım uğruna arz ettiler ama Osman bunu istemedi ve onlara şöyle dedi: "Sizler, benim biatimden yana özgürsünüz. Bana yardım eder-seniz sıkıntı çekersiniz. Bense Allah Teâlâ'ya salim ve mazlum bir halde kavuşmayı umuyorum."¹⁷²⁶

1457. ... Muhammed b. Sirin dedi ki: Osman'ın muhasara altına alındığı gün evinde Muhacir ve Ensar'dan bir topluluk ile Abdullah b. Ömer, Hasan, Hüseyin, Abdullah b. Zübeyr ve Muhammed b. Talha gibi evlatları da vardı. Onlardan bir adam, şundan-şundan daha hayırlıdır. Hepsi de "Ey Mü'minlerin Emiri! Şu toplulukla aramızdan çekil" diyor, Osman ise onlara şöyle cevap veriyordu: "Sizden

¹⁷²⁶ İsnadı zayıftır.

Tahriri 1426.cı rivayette geçti.

hiçbirinin savaşmaması konusunda kesin kararlıyım. Benim sizden her biriniz üzerinde hakkım vardır. Benim uğrumda kan dökülmeyecek."¹⁷²⁷

Şayet biri şöyle derse: Sahâbe onun mazlum olduğunu biliyordu. Her ne kadar onları engellemiş olsa da, onların onu savunmak için savaşmaları gerekiyordu. **Ona şöyle denilir:** Sen güzel konuşmadın ve doğru ile yanlış birbirinden ayırt edemedin.

Bunun üzerine şöyle derse: Neden? **Şöyle cevap verilir:** Çünkü o toplum itaat ehli insanlardı. Allah onları gerek sözde gerek amelde doğruya muvaffak kılmıştı. Onlar, üzerlerine düştüğü şekilde kalp ve dil ile buna karşı çıktılar. Güçleri yettince ona yardım etmek için kendilerini arz ettiler. Bununla birlikte Osman (r.a.) yine de onları bundan engelleyince, üzerlerine vacip olanın işitip itaat etmek olduğunu bildiler. Ona muhalefet yetkilerinin olmadığını farkına vardılar ve hakkın Osman'ın (r.a.) görüşünde olduğunu anladılar.

Eğer şöyle derse: Hadi diyelim öyle olsun. Peki, niçin mazlum olduğu halde Osman (r.a.) onlara engel oldu? Halbuki onu savunmalarının nehy-i ani'l münker (kötülükten alıkoyma) ve hakkın ikame edilmesi demek olduğunu biliyordu. **Şöyle cevap verilir:** Aynı şekilde bu da senin bir gafletindir.

Bunun üzerine şöyle derse: Nasıl yani? **Şöyle cevap verilir:** Onları kendisine yardım etmelerinden men etmesinin, hepsi de övülen birkaç sebepten olması muhtemeldir.

Birincisi: Osman (r.a.), kendisinin mazlum olarak öldüreceğini bilmiş ve bunda şüphe etmemişti. Çünkü Nebî (s.a.v.) ona şöyle buyurmuştu: "*Sen mazlum olarak öldürüleceksin. O halde sabret!*" O buna "Sabredeceğim" diye cevap vermişti. Derken onu kuşattıklarında, bunun öldürülecek demek olduğunu ve Nebî'nin (s.a.v.) söylediğinin aynı söylediği şekilde gerçekleşeceğini anladı. Sonra aklına sabırlı olma konusunda verdiği söz geldi. Bu yüzden söz verdiği gibi sabretti.

İkincisi: Kendisi sahâbenin sayısının az, onu öldürmek isteyenlerin sayısının çok olduğunu biliyordu. Eğer savaşmalarına izin verseydi, peygamberinin ashâbının kendisi sebebiyle yok olup olmaması konusunda emin olamadı. Bu yüzden onları bizzat kendi canı ile korudu. Onlara karşı çok şefkatliydi, onlar adına endişe ederdi. Çünkü o çobandı. Çobana vacip olan, güttüklerini tüm imkânları kullanarak koruyup gözetmektir.

¹⁷²⁷ İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Dehsem b. Fazl vardır. Künyesi Ebû Said er-Ramlî'dir. Hatib, Tarih'te (8/386) ondan bahsetmiş ama hakkında cerh veya adalet olarak bir şey söylememiştir.

• Yine senesinde Müemmil b. İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Bk. 192.ci rivayet.

Tahriç: Belazuri, Ensabu'l Eşraf (5/73) – İbn Sa'd, Tabakat (3/71) – Hallal, Sünne, 432 (s. 333)

Üçüncüsü: O bunun bir fitne olduğunu ve fitne için kılıç çekildiğinde hak etmeyen kişilerin de öldürülmesinden yana emin olunamayacağını bildi. Bu yüzden ashâbının o fitnede kılıçları çekmesini tercih etmedi. Bu da aynı şekilde onlara duyduğu şefkatten kaynaklanmaktadır. Ayrıca öyle durumlarda mallar gider, ırzlar çiğnenir. Bu yüzden onları korumaya çalıştı.

Dördüncüsü: Muhtemeldir ki yardım istemek yerine sabretmesinin nedeni; ona zulmeden, emrine muhalefet eden ve haksız yere kanını döken kişi aleyhinde sahâbenin şahitlik etmesini arzulamış olmasıdır. Çünkü mü'minler, Allah'ın yer yüzündeki şahitleridir. Bunların yanında o, herhangi bir Müslümanın kanının dökülmesini isteyemez, Nebî'nin (s.a.v.) arkasından ümmeti içinde Müslüman kanı döken bir halife olamazdı.

Osman (r.a.) muvaffak kılınmış ve tüm sahâbe (r.anhum) tarafından mazur görülmüştür. Onu öldüren ise bedbaht olmuştur.

YÜZ ALTMİŞ BEŞİNCİ BÂB: İBN SEBE -ALLAH'IN LANETİ ONUN ÜZERİNE OLSUN- HAKKINDA

1458. Bize Ebû Bekir b. Muhammed b. Seyf es-Sicistani tahdis etti, dedi ki: Bize Sirri b. Yahya es-Sirri et-Temimi -yani Ebû Ubeyde- tahdis etti, dedi ki: Bize Şuayb b. İbrahim tahdis etti, dedi ki: Bize Seyf b. Ömer tahdis etti; Atıyye'den; Yezid el-Feksi dedi ki: "Abdullah b. Sebe, San'a (Yemen) Yahudilerinden olup annesinin ismi Sevda'dır. Rafızîlik inancına ilk davet eden kişi odur. Osman (r.a.) döneminde Müslüman oldu (göründü). Müslümanları saptırmak için şehir şehir dolaştı. İşe önce Hicaz'dan başladı. Sonra Basra, Küfe ve Şam'a gitti. Ancak Şam tarafında arzula-
dığı şeyleri gerçekleştiremedi. Hatta Şam halkı onu Şam'dan kovdu. O da Mısır'a gelip oraya yerleşti. Mısırlılara çeşitli şeyler söylemeye başladı. Söylediklerinden bi-risi de şuydu: "Şaşılacak bir durum. Bazıları İsa'nın geri döneceğine inanıyor fakat Muhammed'in geri döneceğini inkâr ediyor! Oysaki Allah Kur'an'da: *"Ey peygamber sana Kur'an'ı indiren ve ona uymayı farz kılan Allah, kesinlikle seni döneceğin yere döndürecek"* (Kasas, 85) buyurmuştur. Halbuki Muhammed geri dönmeye İsa'dan daha fazla hak sahibidir." Bir zaman sonra halktan bazıları İbn Sebe'nin bu görüşünü kabul ettiler. Böylece onlar için ric'at (geri dönüş) fikrini oluşturdu. (Ama asıl amacı bu değildi.) Halk onun bu söylediklerini dillendirmeye başlayınca o ilk dediklerinin üzerine şunları ekledi: "Önceki dönemlerde tam bin peygamber gelmişti ve bunların hepsinin geriye bıraktığı bir vasisi vardı. Muhammed'in vasisi de Ali'dir." İbn Sebe bunun ardından şöyle dedi: "Muhammed peygamberlerin, de Ali ise vasilerin sonuncusudur" Bu fikrin yerleşmesi ve taraftar bulması için belli bir süre bekledikten sonra söylemlerine şunu ekledi: "Rasûlullah'ın vasiyetini caiz görmeyen ve onun seçtiği vasiyi tepeleyerek ümmetin işine el atandan daha zalim

kim vardır?" Sonra işi biraz daha ileri götürerek onlara şöyle dedi: "Osman hakkı olmadığı halde bu işi ele geçirdi. Rasûlullah'ın vasisi ortadadır. Kalkın ve onu harekete geçirin. Yöneticileriniz hakkında ileri geri konuşun, emr-i bi'l ma'ruf ve'n nehyi ani'l münkeri (iyiliği emredip kötülüğü yasaklama) açıktan yapın. Bu sayede insanların gönlünü çalar ve onları bu işe davet etmiş olursunuz." Böylece davetçilerini etrafa yaydı ve farklı şehirlerde kafasını bozduğu kimselerle mektuplaşarak onları gizlice anlaştıkları şeye çağırdı..." Ravi daha sonra devamını zikretti.¹⁷²⁸

1459. ... Seyf b. Ömer'den; o Ebû Harise ile Ebû Osman el-Gassani'den; (ikisi) dedi ki: "Sevda'nın oğlu Mısır'a gelince onlardan hoşlandı. Onlara ilk küfrü arz etti ama halk onu uzaklaştırdı. Daha sonra onlara ayrılık çıkarmayı teklif etti. Onlar da İbn Sebe'yi ümitlendirdiler. Derken Amr b. As'ı kötülemeye başladı..." Ravi daha sonra devamını zikretti.¹⁷²⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu, İbn Sebe -Allah'ın laneti onun üzerine olsun- hakkında birkaç kıssadır. Kendisi sahâbe vaktinden günümüze kadar süren bazı fitneleri Müslümanlar arasında yaymıştır. Müslümanların tümü, İbn Sebe'nin mezhebine (görüşlerine) karşı çıkarlardı. Hatta Ali b. Ebi Talib (r.a.) onu bundan nefyetmiş, onu Sebat şehrine sürüp orada ikamet ettirmiş ve en son helak etmiştir. Kendisi Ali b. Ebi Talib (r.a.) hakkında Allah Teâlâ'nın onu beri kılıp koruduğu, dünya ve ahiretteki değerine yakışmayacak şeyleri yakıştırıp iddia etmiştir. Yemin olsun ki Ali b. Ebi Talib onları ateşe atıp yakmış, şu mısraları okumuştur:

*"Ne zaman ki bu çirkin sözü işittim,
Bir ateş tutuşturup Kanber'i çağırdım."*¹⁷³⁰

Ardından onları Kufe (Bugünkü Necef) Sahra Ehade Aşar denilen yerde yakmıştır.

¹⁷²⁸ İsnadı zayıftır; birkaç illeti vardır.

- Senedindeki Seyf b. Ömer, Şuayb b. İbrahim ve Musannif'in şeyhi Ebû Bekir'in tümü zayıftır. Bk. 1243.cü rivayet.
- Yine senedinde Atıyye diye biri vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
- Yine senedinde Yezid el-Feksi vardır. Taberi'nin rivayetinde el-Fek'asi diye geçmektedir. Onun da kim olduğunu anlayamadım.
- Yine senedinde Sirri b. Yahya vardır. Saduktur. Bk. 1243.cü rivayet.

Tahriç: Taberi, Tarih (4/340). Şuayb yoluyla Seyf'ten, o Atıyye'den, o Yezid el-Fek'asi'den sene-diyle rivayet etmiştir.

¹⁷²⁹ İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

- Senedindeki Seyf b. Ömer, Şuayb b. İbrahim ve Musannif'in şeyhi Ebû Bekir'in tümü zayıftır. Bk. 1243.cü rivayet.

Tahriç: İbn Asakir, Tarih-i Dimeşk (124)

¹⁷³⁰ Kanber, Ali'nin (r.a.) azatlı kölesi ve sadık bir dostudur. Sıffin savaşında şehid düşmüştür. Onun bu sözü, bir kimsenin bulunması gerekli mekânda bulunması gereken zamanda bulunmasını ifade eden "Kambersiz düşün olmaz" atasözüne dönüşmüştür. (Çev.)

1460. ... Seyf b. Ömer'den, o Osman'ın valisi Ebû Harise, Muhammed ve Talha b. A'lem'den; dediler ki: Osman b. Affân (r.a.) insanlara, yaşanan ve günü-müze dek yaşandığı zaman insanların sabretmesi gereken şeyleri yazmış, şöyle de-nimet veren, size İslâm'ı öğreten, sapıklıktan sonra size hidayet veren, küfürden genişleten ve sizi bol bol nimet yağdıran Allah'ı hatırlatırım. Şüphesiz Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Şayet Allah'ın nimetlerini saysanız, yine de sayıp bitiremezsiniz. Şüphesiz ki insan çok zalim, çok nankördür." (İbrahim, 34)¹⁷³¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Daha sonra insanlara itaat etmelerini emretmiş, fırkalara ayrılmaktan men etmiştir. Ayrıca onlara Allah Teâlâ'nın itaati emrettiği ve fırkalara ayrılmayı yasakladığı tüm âyetleri okumuştur.

1461. ... İbn Sirin dedi ki: Osman'ın (r.a.) yanına girip onu öldürdüklerinde Naile binti Karafisa el-Kelbiyye dedi ki: "Onu öldürseler de bıraksalar da birdir. Bir rekatta Kur'an'ı hatmederek geceyi ihya ederdi."¹⁷³²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Osman (r.a.) öldürüldüğünde sahâbeden birçoğu onun için ağlamıştır. Daha önce de zikrettiğimiz üzere Ka'b b. Malik el-Ensari, onun için mersiye okumuştur. İnsanlar evlerine kapanmış, ancak kabrine gitmek için dışarı çıkmışlardır. Ayrıca cinler bile onun için ağlamış, ağıtlar yakmışlardır.

1462. ... Osman b. Mürre dedi ki: Annem şöyle dedi: "Cinler, Osman (r.a.) öldürüldüğünde Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde üç gün boyunca ağladılar."¹⁷³³

1731 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Seyf, Şuayb b. İbrahim ve Musannif'in şeyhi vardır. Hepsi de zayıftır. Bk. 1458.ci rivayet.

1732 İsnadı hasendir.

• Senedinde Şuca' b. Mahled vardır. Ebû'l Fazl el-Begavi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Saduktur. Bir hadiste vehmetmiş; mevkuf olmasına rağmen merfu olduğunu söylemiştir. Onuncu tabaka-dandır. Bk. Takrib (s. 264)

• Yine senedinde Naile vardır. Osman'ın (r.a.) hanımıdır. Allah ikisinden de razı olsun.

Tahriç: İbn Sa'd , Tabakat (3/76) – Hallal, Sünne, 428 (s. 332) – Taberani, Kebir (1/43) – Ebû Nuaym, Hilye (1/57) – İbn Şebbe, Tarihu'l Medine (4/1271). Bunların hepsi, Naile'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bunu Ebû Nuaym, Marifetu's Sahâbe, 274 (1/264)'te Ebû Seleme'den de rivayet etmektedir.

1733 Uydurmadır.

• Senedinde Muhammed b. İshak vardır. İbn Yezid'dir. Künyesi Ebû Abdullah'tır, ez-Zabbi olarak tanınır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "İbn Avf'a ondan sordum, dedi ki: Hakkında kelam edilmiştir. Çok yalancıdır, bu yüzden terk edilmiştir." Bk. Cerh ve Tadil (7/196) – Tarih-i Bağdat (1/238) – Mizanu'l İtidal (3/477).

• Yine senedinde Osman'ın annesi vardır. Kim olduğuna dair bir bilgiye ulaşamadım.

Tahriç: Hallal, Sünne, 446 (s. 339). Ebû Asım en-Nebîl'den bu şekilde...

1463. ... Muhammed b. İshak dedi ki: Cinlerin şöyle dediği duyuldu:

"Cinlerin kadınları ağlıyor, ağlıyorlar kederle..."¹⁷³⁴

YÜZ ALTMİŞ ALTINCI BÂB: OSMAN'IN (R.A.) ÖLDÜRÜLMESİ HAKKINDAKİ RİVAYETLER

1464. Cündüb'ten rivayet edildiğine göre Huzeyfe (r.a.) şöyle demiştir: Vallahi öldürmek için üzerine yürüdüler. Katile sordum:

- Peki, Osman şu an nerede?

Katil:

- Cennette.

- Onu nerede öldürdün?

- Vallahi cehennemde.¹⁷³⁵

1465. ... Ziyad b. Ebi Müleyh'ten, o babasından; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Şayet Osman'ı öldürmek için tüm insanlar bir araya gelseydi, kesinlikle Lut'un kavmi gibi taşlanarak öldürüleceklerdi."¹⁷³⁶

1466. ... İbn Lehi'a'dan; Yezid b. Ebi Habib dedi ki: "Bana ulaştığına göre Osman b. Affân'ın üzerine yürüyen atlılar delirmişlerdi." İbn Mübarek dedi ki: "Delilik onlar için azdır bile."¹⁷³⁷

1467. ... İbn Lehi'a'dan; Yezid b. Ebi Habib dedi ki: "Bana ulaştığına göre Osman b. Affân'ın üzerine yürüyen atlılar delirmişlerdi." İbn Mübarek dedi ki: "Delilik onlar için daha hafiftir."¹⁷³⁸

1734 Bir önceki gibi uydurmadır.

1735 İsnadı sahihtir.

Tahric: Bunu Suyuti, Tarihü'l Hulefa'da (s. 181) İbn Asakir'e nispet etmektedir. Ayrıca bunu Taki Hindi de zikretmiş ve bunu İbn Ebi Şeybe'ye de nispet etmiştir. Bk. Musannef, 36216 (13/92)

1736 İsnadı zayıftır.

Tahrici 1146 numaralı rivayette geçti.

1737 İsnadı zayıftır.

Tahrici 1209 numaralı rivayette geçti.

1738 İsnadı inkıta sebebiyle zayıftır.

• Senedinde Yezid b. Ebi Habib vardır. Sikadır, fakihtir. Mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 93.cü rivayet. Kendisi sahâbeden birine yetişmemiştir.

• Yine senedinde İbn Lehi'a vardır. Saduk olmakla birlikte kitapları yandıktan sonra karıştırmıştır. İbn Mübarek ve İbn Vehb'in ondan yaptığı rivayetler, dışındaki kimselerin rivayetlerinden daha sağlamdır. Bk. 44.cü rivayet.

Tahric: Bunu Suyuti, Tarihü'l Hulefa'da (s. 152) zikretmiş ve İbn Mübarek'in sözü olmaksızın Yezid b. Ebi Habib yolundan rivayet olarak İbn Asakir'e nispet etmiştir.

1468. ... Yezid b. Hazim'den; Süleyman b. Yesar dedi ki: Cehcah el-Gıfari, Osman'ın (r.a.) belini doğrulttuğu asasını alıp diziyle kırdı. Daha sonra o dizi kangren oldu.¹⁷³⁹

1469. ... Ubeydullah b. Ömer'den; Nafi dedi ki: Kendisine Cehcah denilen biri, Osman'ın (r.a.) elinden asasını almaya çalıştı. Alınca hemen diziyle kırdı. Hem ardından dizinde yara çıkıp kangren oldu.¹⁷⁴⁰

1470. ... Ebû İshak'tan; Yezid b. Yesi' dedi ki: Absoğulları'ndan bazı insanlar, Osman'ın (r.a.) üzerine yürümek için ordu hazırladılar. Huzeyfe (r.a.) ise onlara engel oldu ve şöyle dedi: "Yeryüzünde hangi topluluk otorite sahibini zelil etmek için çabalarsa, ölmeden önce onları Allah zelil kılar."¹⁷⁴¹

1471. ... Tahrab el-İcli'den; Hasan b. Ali (r.anhumâ) dedi ki: "Gördüğüm şu rüyadan sonra savaşacak değilim. Rasûlullah'ı (s.a.v.) gördüm, Arş'a tutunmuştu. Ebû Bekir'i gördüm, elini Nebî'nin (s.a.v.) omzuna koymuştu. Ömer'i gördüm, elini Ebû Bekir'in omzuna koymuştu. Osman'ı gördüm, elini Ömer'in omzuna koymuştu. Ötelerinde ise kan gördüm. Bunun üzerine "Bu da nedir?" diye sordum. Bana "Bu Allah'tır, Osman'ın kanının karşılığını istiyor" denildi."¹⁷⁴²

¹⁷³⁹ İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Ebû Nuaym, Delail, 522 (2/743) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 2084 (12/44) – Taberi, Tarih (4/367)

¹⁷⁴⁰ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Hatib dedi ki: "Saduktur." İbn Sinni dedi ki: "Hadislerinde herhangi bir beis yoktur." Bk. Tarih-i Bağdat (11/249). Ayrıca bir önceki hadiste kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Abdullah b. Ömer el-Kufi vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 54.cü rivayet. Malik, Ebû Nuaym'ın rivayetinde kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Delail (2/743)

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

¹⁷⁴¹ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Zeyd b. Yesi' vardır. Kendisinden ancak Ebû İshak rivayette bulunmuştur. Kaşîf adlı eserde "sikadır" diye geçmektedir. Bk. Mizan (2/107) – Kaşîf (1/269)

• Yine senedinde Ebû Yahya el-Humani vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Mürcie görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 642.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû İshak es-Sebii vardır. Sikadır, müdellistir. Bk. 409.cü rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

• Yine senedinde Bîşr b. Halid vardır. Künyesi Ebû Muhammed el-Feraizi el-Askeri'dir. Basra'da ikamet etmiştir. Sika olmakla birlikte garip hadisler rivayet ederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 123)

Tahrîç: Bunu bu yoldan rivayet eden başka bir kaynağa rastlamadım. Ebû Bekre'den rivayet edenler için bk. Tirmizi, Fiten, 2224 (4/502) – Ahmed, Müsned (5/42). Tirmizi dedi ki: Hasen gariptir."

¹⁷⁴² İsnadı zayıftır; dört illeti vardır.

1. Senedinde Tahrab vardır. Hasen b. Ali'nin azatlısıdır. Ezdi dedi ki: Hadisinin isnadı kuvvetli değildir." Bk. Mizan (2/335)

2. Yine senedinde Mücalid b. Said vardır. Kavi değildir. Bk. 13.cü rivayet.

1472. ... Hasan b. Ali (r.anhumâ) dedi ki: "Osman (r.a.) öldürüldüğü gün, Müslümanların daha çok hürmet ettiği başka biri yoktu. Şayet gördüğüm şu rüya-
dan başkası olmasaydı dahi kesinlikle bana yeterdi: Gördüm ki gökyüzü yarılmış.
Bir baktım ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındayım. Ebû Bekir sağında, Ömer de solun-
da. Gökyüzünden kan yağıyor. Ben "Bu da nedir?" diye sordum. Denildi ki: Bu,
mazlum olarak öldürülen Osman'ın kanıdır."¹⁷⁴³

1473. ... Ebû Useyd'in azatlısı Ebû Said dedi ki: Osman (r.a.) Mısır'dan bir
heyetin kendisine doğru geldiklerini işitti. Hemen çıkıp onları karşıladı... Ravi
daha sonra uzun bir hadis zikretti. Son bölümünde şöyle geçer: "Osman'ın ya-
nına Sedusoğulları'ndan olan ve kendisine "Kara Ölüm" denilen biri girdi. Onun
boynuna atlayıp boğmaya çalıştı. Sonra dışarı çıkıp "Onun boynundan daha yu-
muşağını görmedim. Onu boğmaya çalıştım, nefesini kestim ama sanki cin gibi
kıpırdayıp durdu" dedi. Sonra elinde kılıç olan başka bir adam yanına girdi. Ona
"Seninle aramızda Allah'ın kitabı var" dedi ama ona bir darbe indirdi. Osman
eliyle darbeden korunmaya çalıştı. Kolunu kopardı mı koparmadı mı bilmiyorum.
Sonra yanına Tecibi girdi ve onu öldürdü. Osman'ın kanı, şu âyetin üzerine aktı:
"Onlara karşı Allah sana yeter. O işitendir, bilendir." (Bakara, 137) Vallahi kanı halen
mushafın üzerindedir..." Ravi daha sonra devamını zikretti.¹⁷⁴⁴

3. Yine senedinde Habban b. Ali el-Anezi vardır. Künyesi Ebû Ali'dir, Kufelidir. Zayıftır, sekizinci tabakadandır. Kendisinin fikhî ve fazileti vardı. Bk. Takrib (s. 149)

4. Yine senedinde Bükeyr b. Hidaş vardır. Künyesi Ebû Salih el-Kufi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiş, orada rivayette bulunmuştur. Hatib ile Ebû Hatim onu zikretmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememişlerdir. İbn Hibban da onu zikretmiş, "Muhalefet edilmiştir" demiştir. Bk. Sikat (8/148) – Cerh ve Tadil (2/385) – Tarih-i Bağdat (7/92)

Tahric: Keşfu'l Estar, 6768 (12/138). Heysemi, bunu Mecmau'z Zevaid'de (9/96) zikretmiş, iki isnat ile Ebû Ya'la'ya nispet edip şöyle demiştir: "Senetlerin birinde tanımadığım biri vardır. Diğerinde de zayıf bir ravi olan Süfyan b. Veki bulunmaktadır." Ayrıca bunu Hafız İbn Hacer de Metalib-i Aliye, 4451 (4/291) zikretmiş ve Ebû Ya'la'ya nispet etmiştir.

1743 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Abdülaziz b. Velid b. Süleyman b. Ebi Saib el-Kuraşi vardır. Dimeşk ahalesindendir. Babasından rivayette bulunurdu. Şam halkının âbid kimselerindendi. Ebû Zur'a dedi ki: "Zamanın en veralı kimsesiydi." İbn Hibban, Sikat'ta (8/392) ve Tehzib'te (6/361) Hafız İbn Hacer onu zikretmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememişlerdir.

- Yine senedinde Ebû Eyyub ed-Dimeşki vardır. Süleyman b. Abdurrahman b. İsa et-Temimi'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 271.ci rivayet.

- Yine senedinde Muhammed b. Abdurrahman b. Yunus vardır. Hatib, Tarih'te onu zikretmiş ve "Halini ancak hayır olarak biliyorum" demiştir. Bk. 1239.cu rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1744 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ebû Useyd el-Ensari'nin azatlısı Ebû Said vardır. Sahâbeden bir topluluktan rivayette bulunmuştur. İbn Hibban, Sikat'ta (5/588) ondan bahsetmektedir. Ayrıca senetteki diğer raviler de sikadrlar.

Tahric: Ebû Nuaym, Marifetu's Sahâbe, 254, 255 (2541) – Belazuri, Ensabu'l Eşraf – İbn Şebbe, Tarihu'l Medine (4/1309) – İbn Asakir, Tarih-i Dimeşk (11/1 s. 185)

YÜZ ALTMİŞ YEDİNCİ BÂB: OSMAN'A (R.A.) KİN GÜDENLER HAKKINDA

1474. ... Ebû'z Zübeyir'den; Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Bir ke-resinde namazını kıldırması için Rasûlullah'a (s.a.v.) bir cenaze getirildi. Ne var ki namazını kılmadı. Sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Şu adam dışında namazını kılma-dığın birini görmedik" dediler. Buyurdu ki: "Doğrusu o Osman'a kin duyuyordu. Allah da ona kin duydu."¹⁷⁴⁵

1475. Yine bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed b. Abdulhamid el-Vasîti tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Süfyan ile Muhammed b. Şuayb el-Übelliyan tahdis ettiler, dediler ki: Bize Osman b. Züfer et-Teymi tahdis etti... Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.¹⁷⁴⁶

1476. ... Hibban b. Galib dedi ki: Bir adam, Said b. Zeyd'e geldi ve "Şüphesiz ki ben Osman'a kimseye olmadığı kadar kin duyuyorum" dedi. Adama hemen şöyle karşılık verdi: "Yaptığın ne kadar kötü! Cennet halkından birine mi kin duyuyorsun?" Said b. Zeyd daha sonra Hira kıssasını zikretti.¹⁷⁴⁷

¹⁷⁴⁵ İsnadı uydurmadır.

- Senedinde Muhammed b. Ziyad el-Yeşkuri et-Tahhan vardır. Rakkalı, sonra Kufelidir. Âlimler, yalancı olduğunu söylemişlerdir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 479) – Tehzib (9/170).
- Yine senedinde Muhammed b. Aclan vardır. Saduktur. Bk. 212.ci rivayet.
- Yine senedinde Osman b. Züfer et-Teymi vardır. Künyesi Ebû Züfer veya Ebû Ömer'dir. Kufelidir, saduktur, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 383)
- Yine senedinde Yusuf el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.ci rivayet.

Tahriç:

- Tirmizi, Menakıb, 3709 (5/630). Fazıl b. Ebi Talib ve birçok kimse yoluyla "Bize Osman b. Züfer tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- İbn Ebi Asım, Sünne, 1312 (2/596). Yusuf b. Musa yoluyla "Bize Osman tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Ebû Bekir Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 859 (1/520). Muhammed b. Ziyad yoluyla bu şekilde...
- İbn Hibban, Mecruhin (2/250) – İbn Cevzi, Mevzuat (1/332). Bu ikisi, Muhammed b. Ziyad yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁷⁴⁶ İsnadı bir önceki gibi uydurmadır.

- Senedinde Muhammed b. Süfyan vardır. İbn Ebi Zerd el-Ubelli'dir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 481)

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

¹⁷⁴⁷ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Hibban b. Galib vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye denk gelmedim.
- Yine senedinde Muaviye b. Hişam vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 494.cü rivayet.
- Yine senedinde Abdullah b. Ebi Ziyad vardır. Abdullah b. Hakem b. Ebi Ziyad el-Katavani'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Kufi'dir. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 300) – Tehzib (5/190). Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.
- **Tahriç:** İbn Ebi Asım, Sünne, 1425 (1/618). Ubeyd b. Said el-Kuraşi yoluyla "Bize Süfyan tahdis etti; Mansur'dan, o Hilal b. Yesaf'tan, o Falan b. Hayyan el-Kuraşi'den, o Abdullah b. Zalim'den, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den" senediyle rivayet etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bedbahtlık olarak bir kimsenin Osman'a (r.a.) veya Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından birine sövmesi yeter! Buyurdu ki: *"Her kim ashâbıma söverse, Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun."*¹⁷⁴⁸ Yine şöyle buyurmuştur: *"Ashâbım hakkında dikkatli olun! Her kim onları severse, ben de onu severim. Her kim onlara kin duyarsa, ben de ona kin duyarım. Her kim onlara eziyet ederse, gerçekten bana eziyet etmiştir. Kim bana eziyet ederse, Allah'a eziyet etmiştir. Kim de Allah'a eziyet ederse, onu yakalaması an meselesidir."*¹⁷⁴⁹ Yine şöyle buyurur: *"Ashâbıma sövmeyin! Sizden biri Uhud kadar altını infak etse, yine onlardan birinin müddüne erişemez."*¹⁷⁵⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Osman'a (r.a.) söven kimsenin sövmesi ona zarar vermez, ancak kendisine zarar verir. Nebî (s.a.v.) onun mazlum bir şehid olarak öldürüleceğine şahitlik etmiştir. Ayrıca onu birçok hadiste cennetle müjdelemiştir. Bunu Nebî'den (s.a.v.) Ali b. Ebi Talib, Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl, Abdurrahman b. Avf ve sahâbeden bir topluluk rivayet etmiştir. Allah hepsinden razı olsun, onlara rahmet etsin. Osman (r.a.), dünya ve ahirette aşağılanmış her zelil münâfığın burnu yere sürtsen de cennet halkındandır.

YÜZ ALTMİŞ SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) OSMAN'A (R.A.) İKRAMI VE ONUN YANINDAKİ DEĞERİ

1477. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Meleklerin kendisinden hayâ ettiği kimseden hayâ etmeyeyim mi? Şüphesiz ki melekler Osman b. Affân'dan hayâ ederler."*¹⁷⁵¹

1478. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) evinde bacakları dizlerine doğru açık olduğu halde yatıyordu. Derken Ebû Bekir (r.a.) girmek için izin istedi. O halde dururken ona izin verdi. Ardından onunla biraz konuştu. Sonra Ömer (r.a.) izin istedi. Aynı haldeyken ona da izin verdi. Sonra Osman (r.a.) izin istedi. Rasûlullah (s.a.v.) hemen doğrulup oturdu ve elbisesini düzelterip konuştu. Çıktıklarında *"Ey Allah'ın Rasûlü! Neden Ebû Bekir girdi, umursamadın; sonra*

1748 İsnadı zayıftır. Bk. Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe (1/52) – Hallal, Sünne, 833 (s. 515)

1749 Ahmed, Müsned (4/87) – Abdullah b. Ahmed, Fezail, 1, 2 (1/48) – Tirmizi, Menakıb, 3862 (5/696)

1750 Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3673 (7/25)

1751 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Nadr vardır. Ebû Ömer el-Hazzaz'dır. Metruktür. Bk. 1171.ci rivayet.

• Yine senedinde Yunus b. Bükeyr vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 964.cü rivayet.

Bu hadis, başka sahih yollardan da rivayet edilmiştir. Bir sonraki hadis ve tahririne müracaat ediniz.

Tahrir: Bk. Kenzu'l Ummal, 32838, 32839. Hindi, bunu İbn Adıyy ve Taberani'ye nispet etmektedir.

Ömer girdi, umursamadın; Osman girdi, hemen elbiseni düzelttin?" Buyurdu ki: "Meleklerin kendisinden hayâ ettiği bir adamdan hayâ etmeyeyim mi?"¹⁷⁵²

Bu hadisin birçok yolu vardır.

1479. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizin hayâsı en doğru olanınız, Osman b. Affân'dır."¹⁷⁵³

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Birçok yoldan Nebî'nin (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: "Doğrusu ümmetim içinde onlara en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın dininde en kuvvetlisi Ömer, hayâsı en doğru olanı Osman, en iyi hüküm vereni de Ali b. Ebi Talib'tir."¹⁷⁵⁴

1480. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Her peygamberin bir refiki vardır. Benim refikim ise Osman b. Affân'dır."¹⁷⁵⁵

1481. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Osman b. Affân'a (r.a.) "Sen benim dünyada ve ahirette dostumsun" buyurdu.¹⁷⁵⁶

1752 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Harmele el-Kuraşi el-Medeni vardır. İbn Huveytb'ın azatlısıdır. Bazen ona da nispet edilir. Sikadır, altıncı tabakadandır.

Tahric: Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2401 (1866) – Ebû Ya'la, 4815 (8/240) – Beyhaki (2/230) – Beğavi, 3899 (14/104) – İbn Hibban, Sahih, 6907 (15/336) – Ahmed, Müsned (1/71) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1284 (2/588)

1753 İsnadı çok zayıftır.

Tahrici 1165 numaralı rivayette geçti.

1754 Bk. 1166.cı rivayet.

1755 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Osman b. Halid vardır. Metruktür. Bk. 950.cı rivayet.

• Yine senedinde Osman'ın oğlu Mervan vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 948.cı rivayet.

Tahric: İbn Mâce, Sünen, Mukaddime, 109 (1/40) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1289 (2/589) – İbnü'l Cevzi, İlel (1/201)

1756 İsnadı uydurmadır.

• Senedinde Talha b. Zeyd vardır. Künyesi Ebû Miskın veya Ebû Muhammed er-Rakî'dir. Aslen Dimeşklidir, metruktür. Ahmed, Ali ve Ebû Davud şöyle demişlerdir: "Hadis uydururdu." Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 282)

• Yine senedinde Ubeyde b. Hassan vardır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan sordum, dedi ki: Hadisleri münkerdir." İbn Hibban dedi ki: "Sikalardan uydurma hadisler rivayet ederdi." Bk. Cerh ve Tadil (6/92) – Mizan (2/26)

• Yine senedinde Vazzah b. Hassan vardır. Fesevi dedi ki: "Gafildi." Ayrıca Zehebi de zayıf olduğunu belirtmiştir. Bk. Mizan (3/332)

• Yine senedinde Haşimoğulları azatlısı Muhammed b. Abdullah vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahric: Ebû Ya'la, Müsned, 12051 (4/44) – Hakim, Müstedrek (3/97) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 821 (1/503) – İbn Cevzi, Mevzuat (1/334). Bunların hepsi, Talha b. Zeyd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1482. ... Abdullah b. Havale (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bizlere "Cennet halkından ipek elbise ve şal giyinmiş, başına sarık sarıp bir ucunu yüzüne doğru atmış, alışveriş yapan bir adamın başına üşüşüyorlar" buyurdu. Hemen Osman'a doğru koşturduk. Bir de baktık ki gerçekten elbise ve şal giyinmiş, başına sarıp bir ucunu yüzüne doğru atmış bir şekilde insanlarla alışveriş yapmaktaydı."¹⁷⁵⁷

1483. ... Ebû Umame el-Bahili'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetimden bir adamın şefaatiyle şu iki kabilelerden biri sayısınca cennete insan girecektir: Rebi'a ve Mudar."¹⁷⁵⁸

Ravi dedi ki: Şeyhlerimiz hadiste zikredilen adamın Osman b. Affân (r.a.) olduğunu düşünmekteydiler.

1484. ... Hasan-ı Basri'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Osman kıyamet günü Rebi'a ve Mudar kabileleri sayısınca kişiye şfaat edecektir."¹⁷⁵⁹

1485. ... Hassan b. Atıyye'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ey Osman! Allah senin geçmiş, gelecek, gizlediğin, açıktan yaptığın ve kıyamet gününe kadar olan tüm günahlarını bağışlasın."¹⁷⁶⁰

1486. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bir gece rüyamda Rasûlullah'ı (s.a.v.) gördüm. Üzerinde nurdan iki elbise ile nurdan iki ayakkabı, elinde de nurdan bir baston vardı. Acele etmekteydi. Ben hemen "Ey Allah'ın Rasûlü! Sana ve sözlerine çok özlem duymaktayım. Böyle hızlı nereye gidiyorsun?" dedim. Buyurdu ki: "Ey

1757 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Cüreyri vardır. Said b. İyas'tır. Sikadır. Bk. 1051.ci rivayet. Ölümünden üç sene evvel karıştırmıştır ama Hammad'dan karıştırmadan önce işitmiştir.

Tahric:

• Ebû Bekir Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 845 (1/515). Musannif'in isnadıyla...

• İbn Ebi Asım, Sünne, 1292 (2/590). Hudbe b. Halid yoluyla bu şekilde...

• Hakim, Müstedrek (3/98). Süleyman b. Eş'as yoluyla "Bize Musa b. İsmail tahdis etti, dedi ki: Bize Hammad b. Seleme tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Hakim dedi ki: "Bu, isnadı sahih bir hadis olup Buhârî ile Müslim rivayet etmemişlerdir." Zehebi, kendisine muvafakat etmektedir.

1758 İsnadı hasendir.

Tahriri 817 numaralı rivayette geçti.

1759 İsnadı zayıftır.

Tahriri 818 numaralı rivayette geçti.

1760 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Kasım el-Esedi vardır. Âlimler, onu yalancı saymışlardır. Bk. 241.ci rivayet.

• Yine senedinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Ahmed, onu aşırı zayıf saymıştır. Bk. 110.cu rivayet.

• Ayrıca senedinde Hassan b. Atıyye ile Nebî (s.a.v.) arasında inkita vardır.

Tahric: Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 736 (1/564) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1853 (1/518) – İbn Adiy, Kamil (6/2253). Bunların hepsi, Muhammed b. Kasım yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Hindi, bunu Ebû Nuaym'a da nispet etmektedir. Bk. Kenzu'l Ummal, 32847.

İbn Abbâs! Doğrusu Osman b. Affân sadaka dağıttı. Şüphesiz Allah Teâlâ da ondan kabul etti ve ona cennette bir gelin verdi. Bizler onun düğününe davet edildik."¹⁷⁶¹

Bunlar, Osman b. Affân'ın (r.a.) faziletleri konusunda şu anda aklıma gelenlerdir.

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şeria kitabının on yedinci bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selâmı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın on sekizinci bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

1761 İsnadı şöyledir:

- Senedinde İdris b. Muhammed el-Kazvini vardır. Cafer'in babasıdır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senedinde Meymun b. Mihran vardır. Sikadır. Mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 901.ci rivayet.
- Yine senedinde Cafer b. Berkan el-Küllabi vardır. Künyesi Ebû Abdullah er-Rakki'dir. Saduktur. Zühri'nin hadislerinde vehmederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 140)
- Yine senedinde Kesir b. Hişam el-Küllabi vardır. Künyesi Ebû Sehl er-Rakki'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 460)
- Yine senedinde Şsmaîl b. Tevbe vardır. İbn Süleyman b. Zeyd es-Sekafi'dir. Aslen Taif'ten olmakla birlikte sonradan Kazvin'e yerleşmiştir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 106).

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dilerim.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Daimi nimetleri ile bizlere lütufta bulunan Allah'a, Kerim olan Mevlasının hamd edilmeyi sevdiğini bilen kimsenin hamdi ile hamd ederim. Her hal üzere O'na hamd olsun. Allah, öncekiler ile sonrakilerin seyyidi ve âlemlerin Rabbi'nin Rasûlü olan Muhammed (s.a.v.) ve yanında onun seçilmiş ashâbı ile mü'minlerin annelerine salat eylesin.

YÜZ ALTMIŞ DOKUZUNCU BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) FAZİLETLERİ

Allah bize ve size rahmet etsin. Bilin ki Allah Teâlâ Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) en yüksek derecelerle şereflendirmiştir. Hayır konusunda öne geçmede yücedir. Menkıbeleri çoktur. Fazilet ve değeri yücedir. Rasûlullah'ın (s.a.v.) kardeşi ve amcasının oğludur. Fatıma'nın eşi (r.anhâ), Hasan ile Hüseyin'in babası, Müslümanların Süvarisi'dir. Rasûlullah'tan (s.a.v.) sıkıntıyı giderendir. Adil imam, dünyadan el etek çekip ahirete rağbet edendir. Hakka tâbi olan, batıldan geri durandır. Şerefli tüm ahlâki özelliklerle süslenmiştir.

Allah Teâlâ ile O'nun Rasûlü Ali'yi sever, Ali de Allah Teâlâ ve O'nun Rasûlü'nü severdi. Onu ancak takvalı bir mü'min sever, ona ancak bedbaht bir münâfık kin duyar. Akıl, ilim, yumuşak huyluluk ve edebin madenidir. Allah kendisinden razı olsun.

YÜZ YETMİŞİNCİ BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) MENKİBELERİ

1487. ... Ebû'l Carud el-A'ma'dan; Ebû't Tufeyl dedi ki: Ali'yi (r.a.) şöyle derken işittim:

- Ey şu topluluğun hepsi! Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka Rasûlullah'ın (s.a.v.) kardeşi var mı?

Oradakiler:

- Allah'a yemin olsun ki hayır, diye cevap verdiler. Ali devamla:

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka benim amcam gibi şeyhidlerin en hayırlısı, Allah'ın aslanı ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) aslanı Hamza amcası olan var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka benim kardeşim Cafer gibi mücevherden iki kanatla süslenip cennette dilediği yere uçan bir kardeşi olan var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka benim eşim Fatıma (r.anhâ) gibi, yani karısı Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı olan biri var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka cennet gençlerinin efendileri oğullarım Hasan ile Hüseyin gibi evlatları olan var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte iki kibleye de dönüp namaz kılan var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benim ve eşim Fatıma dışında ganimetten beşte bir pay alabilen başkası var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka hem özel hem de genel olmak üzere iki pay alan başka biri var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka Allah'ın "Akrobaya hakkını ver" (Rum, 38) âyetiyle semadan dost edinilmesini emrettiği başka biri var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benden başka her savaşta Rasûlullah'ın (s.a.v.) sözüyle bir Kureyşli bir müşrik öldüren var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinizde benim gibi Rasûlullah'ın (s.a.v.) yatağına yatıp da kanını uğruna feda etmeyi göze alarak Rasûlullah'a (s.a.v.) faydası benim kadar dokunan biri var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinde benden başka Rasûlullah'ın (s.a.v.) kardeş edindiği ve ona birçok kez "*Harun Musa'ya nasılsa, sen de bana öylesin*" buyurduğu biri var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.

- Size Allah adına soruyorum; içinde benden başka (öldüğünde) Rasûlullah'ın (s.a.v.) gözlerini kapayan var mı?

- Allah'a yemin olsun ki hayır.¹⁷⁶²

1488. ... Amr b. Meymun dedi ki: Bir keresinde İbn Abbâs'ın (r.anhumâ) yanında oturuyordum. O sıra yanına dokuz kişi geldi ve "Ey Ebû Abbâs! Bizimle kalkar mısın yoksa bunları yanından çıkarır mısın?" dediler. İbn Abbâs "Aksine sizinle kalkarım" dedi. İbn Abbâs'ın gözü o zaman sağlıklıydı. Ardından uzaklaşıp ona bir şeyler anlattılar. Ben ne dediklerini bilmiyorum. Birazdan İbn Abbâs, elbisesini salları halde "Uf, uf!" diyerek geri geldi. Ardından şöyle anlattı: "Öyle bir adam hakkında ileri geri konuştular ki, Rasûlullah (s.a.v.) onun hakkında "Öyle bir adamı göndereceğim ki Allah onu ebediyen rezil etmez. Allah ve O'nun Rasûlü onu sever" buyurmuştu. Peygamberin bu sözü üzerine herkes o göreve gelmeyi istedi. O ise "Ali nerede?" diye sordu. Kendisine "Değirmende un çekiyor" denilince "Sizden birinin un çekmesi gerekmez" buyurdu. Ali geldiğinde gözleri rahatsızdı. Hemen gözüne tükürüğünü sürdü. Sonra bayrağı üç kere sallayıp Ali'ye verdi. O da hemen ardından Safiyye binti Hayy'i getirdi. Bir keresinde Tevbe Sûresi ile Ebû Bekir'i (r.a.) gönderdi. Sonra onun arkasından Ali'yi (r.a.) gönderdi. Ebû Bekir bunun üzerine şöyle dedi: Belki de Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "O sûre ile ancak benden olan ve benim de ondan olduğum bir adam gidebilir." Bir keresinde ona "Sen benim dünyada ve ahirette dostumsun" buyurdu. Yine bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) elbisesini Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'in üzerine örtüp "Ey ehli beyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizleri tertemiz kılmak ister" (Ahzab, 33) âyetini okudu. Bir keresinde Ali, Nebî'nin (s.a.v.) elbisesini giyip onun yatağına girdi. Sonra da orada uyudu. Müşrikler o sıra Rasûlullah'ı (s.a.v.) arıyorlardı. Ali

1762 Uydurmadır.

• Senesinde Ebû'l Carud el-A'ma vardır. Ziyad b. Münkedir el-Kufî'dir. Rafizidir. İbn Main, onu yalancı saymıştır. Ebû Hatim ile İbn Hibban şöyle derler: "Rafizi idi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbını kötülemek için hadis uydururdu." Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 221) – Tehzib (3/386)

• Yine senesinde Muhammed b. Said b. Zaide vardır. Kufelidir. Ebû Hatim dedi ki: "Beis yoktur." Bk. Cerh ve Tadil (7/365)

• Yine senesinde Hasen b. Abdurrahman el-Kindi vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1490. ... Ali b. Bezime'den, o da İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Kur'an'da "Ey iman edenler! ..." diye hangi âyet inmişse, illaki Ali onun reisi, şerifi ve emiridir. Yemin olsun ki Allah birçok âyette Muhammed'in (s.a.v.) ashâbını azarlamıştır ama Ali'yi (r.a.) ancak hayırla anmıştır."¹⁷⁶⁵

YÜZ YETMİŞ BİRİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ VE RASÛLÜ'NÜN (S.A.V.) ALİ B. EBİ TALİB'E (R.A.) OLAN SEVGİLERİ İLE ALİ'NİN ALLAH TEÂLÂ VE RASÛLÜ'NE (S.A.V.) DUYDUĞU SEVGİ

1491. ... Sa'd b. Ebi Vakkas'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şu sancağı öyle bir adama vereceğim ki Allah ve Rasûlü'nü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever." Ardından Ali'yi (r.a.) çağırdı ve sancağı ona verdi.¹⁷⁶⁶

1492. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Yarın şu sancağı öyle bir adama vereceğim ki Allah ve Rasûlü'nü sever, Allah ve Rasûlü de onu

1765 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde İsa b. Raşid vardır. Meçhuldür. Haberi münkerdir. Buhârî, Kitabu'd Duafa'da böyle söylemektedir. Bk. Mizan (3/311)
- Yine senedinde Abbad b. Yakub vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban onun hakkında "Terk edilmeyi hak etmektedir" der. Bk. 664.cü rivayet.
- Yine senedinde Ali b. Bezime el-Cezeri vardır. Sikadır. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 398)

Tahric: Ebû Nuaym, Marifetu's Sahâbe, 332 (1/298) – Taberani, Kebir (11/264). Bu ikisi, İsa b. Raşid yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. Ebû Nuaym, Hilyetu'l Evliya (1/64). Başka bir yolla İbn Abbâs'tan merfu olarak rivayet etmiş, şöyle demiştir: "Bunu merfu olarak ancak İbn Ebi Has'ame'den yazdık. Diğer insanlar bunu mevkuf olarak rivayet etmişlerdir."

1766 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Harice b. Sa'd b. Ebi Vakkas vardır. Medine ahalisinden sayılır. Tarih'te (3/305) Buhârî ile Cerh ve Tadil'de (3/375) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememişlerdir. İbn Hibban da onu Sika'ta (6/273) zikretmektedir.
- Yine senedinde Abdullah b. Abdullah b. Üveys vardır. İsmail el-Asbahi'nin babasıdır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 309)
- Yine senedinde İsmail vardır. Saduktur. Ezberden rivayet ettiği hadislerde hata etmiştir. Bk. 33.cü rivayet.
- Yine senedinde Yahya b. Abdülhamid el-Humani vardır. Hafızdır. Bununla birlikte âlimler, onu hadis çalmakla itham etmişlerdir. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 593).

Bunun yanında hadis tahricte de görüleceği üzere sabit olup Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

Tahric:

- Ahmed, Müsned (1/185). Amir b. Sa'd yoluyla babası Sa'd b. Ebi Vakkas'tan bu şekilde...
- Musannif, 1492. İbn Abbâs'tan... Tahrici için ilgili yere bakınız.
- Musannif, 1493. Ebû Hureyre'den... Tahrici ilgili yerde gelecektir.
- Buhârî, Menakıbu Ali, 3701 – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2406 (4/1872). Bu ikisi, Sehl b. Sa'd es-Saidi yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Buhârî, Menakıbu Ali, 3702 (7/87) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2407 (4/1782). Bu ikisi, Seleme b. Ekva' yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İbn Ebi Asım, Sünne, 1380 (2/608). Abdullah b. Bureyde yoluyla babasından bu şekilde...

sever." Ardından "Ali nerede?" diye sordu. Kendisine "Un çekiyor" denilince şöyle buyurdu: "Sizden birinin un çekmeye razı olması yakışmaz." Derken Ali geldi. Hemen bayrağı ona teslim etti. O da Safiyye'yi getirdi.¹⁷⁶⁷

1493. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Hayber günü şöyle buyurdu: "Şu sancağı Allah ve Rasûlü'nü seven ve Allah'ın kendisiyle fetih vere-
ceği bir adamın eline teslim edeceğim." Ömer dedi ki: "Sadece o gün emir verilsin
istemıştim. Hemen bunun için atıldım. Ne var ki o, Ali'ye "Kalk!" buyurdu. Ar-
dından sancağı ona teslim etti. Sonra da şöyle buyurdu: "Şimdi gît ve Allah sana
fetih verene dek başka bir şeye iltifat etme." Ali biraz ilerledikten sonra "Onlarla
ne (yapmaları) için savaşayım?" diye sordu. Buyurdu ki: "La ilahe illallah kelime-
sine şehadet edene dek insanlarla savaş. Bunu söylediklerinde kanları ve mallarını
senden korumuşlardır. O kelimenin hakkı müstesna. Hesapları ise Allah Teâlâ'ya
aittir."¹⁷⁶⁸

1494. ... Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan, o da babasından; dedi ki: Rasûlullah
(s.a.v.), Ömer (r.a.) ve ashâbını gönderdi. Ardından Ömer, utangaçlıktan kızarmış
bir halde geri geldi. Buyurdu ki: "Ne oluyor da sizi hezimete uğrarken görüyorum.
Onlara öyle bir adam göndereceğim ki Allah ve Rasûlü'nü sever, Allah ve Rasûlü
de onu sever. Allah ona fetih verecektir." Bunun üzerine Muhammed'in (s.a.v.)
ashâbı göreve gelmeyi arzu ettiler. O ise topluluğa baktı ama içlerinde Ali'yi göre-
medi. Bunun üzerine "Ali nerede?" diye sordu. Sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Gözü
iltihaplı" diye cevap verdiler. Sonra "Bana Ali'yi çağırın!" buyurdu. Çok geçmeden
sürükleyerek getirdiler. Gözlerine tükürüğünü sürdü ve şifa bulması için dua etti.
Sonra sancağı ona verdi. Ashâbın sonu ona katılmadan ilklerine fetih nasip oldu.¹⁷⁶⁹

1767 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Belc vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata etmiştir. Bk. 1488.ci rivayet.
Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

Tahriri 1488 numaralı rivayette geçti.

1768 İsnadı hasendir.

• Senedinde Süheyl b. Ebi Salih vardır. Saduktur. Sonradan hafızası kötüleşmiştir. Bk. 209.cü
rivayet.

Hadis, sahihte rivayet edilmiştir ve daha önce de geçtiği üzere sıhhatinde ittifak edilen şahitleri
vardır.

Tahrîç:

• İbn Ebi Asım, Sünne, 1377 (2/608) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1031 – İbn Hibban, Sahih, 6934
(15/379). Bunların hepsi, Hammad b. Seleme yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (2/384) – Müslim, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 2405 (4/1871) – İbn Sa'd, Tabakat
(2/110) – Tayalisi, Müsned, 3441 (s. 320) – Said b. Mansur, Sünen, 2474 – Nesai, Hasais, 19, 20,

21 – İbn Ebi Asım, Sünne, 1378 (2/608) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1122. Bunların hepsi, birkaç
yolla Süheyl b. Ebi Salih'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1769 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abbad b. Yakub er-Ravacini vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban onun hakkında
"Terk edilmeyi hak etmektedir" demiştir. Bk. 664.cü rivayet.

1495. ... Ebû Bureyde'den, o da babasından; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ bana dört kişiyi sevmemi emretti." Kendisine "Ey Allah'ın Rasûlü! Kimdir onlar, bize isimlerini söyle" denildi. Üç kere "Ali onlardandır" buyurdu ve şöyle ekledi: "Bana onları sevmemi emretti ve kendisinin de onları sevdiğini haber verdi."¹⁷⁷⁰

1496. ... Ebû Bureyde'den, o da babasından; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Rabbim Teâlâ bana dört kişiyi sevmemi emretti ve kendisinin de onları sevdiğini haber verdi. Ey Ali! Şüphesiz sen onlardansın. Ey Ali! Şüphesiz sen onlardansın." Bunu üç kere söyledi.¹⁷⁷¹

1497. ... Ebû Bureyde'den, o da babasından; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Rabbim Teâlâ bana ashâbımdan dört kişiyi sevmemi emretti ve kendisinin de onları sevdiğini haber verdi." Kendisine "Ey Allah'ın Rasûlü, kimdir onlar?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Ali onlardandır. Diğerleri de Ebû Zerr el-Gıfari, Selman-ı Farisi ve Mikdad b. Eslem'dir."¹⁷⁷²

1498. ... Cafer b. Muhammed'den, o babasından, o da dedesinden; Cibril (a.s.) Nebî'ye (s.a.v.) gelip şöyle dedi: "Ey Muhammed! Şüphesiz Allah Teâlâ sana Ali'yi ve Ali'yi seveni sevmeni emrediyor. Doğrusu Allah Teâlâ Ali'yi ve Ali'yi se-

• Yine senedinde Abdülmelik b. Ebi Süleyman vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Gerçi bazı âlimler onu sika saymışlardır. Bk. 106.cı rivayet.

• Yine senedinde Ali b. Hişam vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahiptir. Bk. 335.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Ferva vardır. Müslim b. Salim el-Hindi'dir. Kufelidir, saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 529) – Tehzib (10/130)

• Yine senedinde Abdurrahman'ın babası Ebû Leyla vardır. İsmi Bilal ya da Belil'dir. İsmi Davud veya Yesar olduğu da söylenir. Sahâbedir.

Tahrîç: Ebû Nuaym, Marîfetu's Sahâbe, 331 (1/297)

1770 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Rebi'a el-Eyadi vardır. Makbuldür, yedinci tabakadandır. İsmi Amr b. Rebi'a olduğu söylenir. Bk. Takrib (s. 639). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Şerik vardır. Saduktur. Kadılık görevine geldikten sonra hafızası kötüleştirmiş, karıştırır olmuştur.

• Yine senedinde İsmail b. Musa el-Fezari vardır. Künyesi Ebû Muhammed veya Ebû İshak el-Kufi'dir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Rafizi olmakla suçlanmıştır. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 110). Bir sonraki hadiste Yahya b. Abdülhamid kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Ebû Bureyde vardır. Abdullah b. Bureyde b. Husayb el-Eslemi'dir. Künyesi Ebû Sehl el-Mervezi'dir. Kadılık yapmıştır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 297)

Tahrîç: Ahmed, Müsned (5/351, 356) – İbn Mâce, Mukaddime, 149 (1/53) – Tirmizi, Menakıb, 3718 (5/636). Bunların hepsi, Şerik yoluyla Ebû Rebi'a el-Ezdi'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir. Bunu ancak Şerik yoluyla biliyoruz."

1771 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

1772 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Rebi'a ve Şerik vardır. 1495 numaralı rivayette haklarında bilgi verildi.

Tahrîci 1495 numaralı rivayette geçti.

veni sevmektedir.” Sahâbe sordu: “Ey Allah'ın Rasûlü! Ali'ye kimler kin duyar?” Buyurdu ki: “İnsanları ona düşmanlığa sürükleyenler.”¹⁷⁷³

1499. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde evinde Nebî'nin (s.a.v.) yanındaydım. Derken ona bir kuş ikram edildi. Hemen “Allah'ım! Bana sevdiğin bir adamı getir de benimle bu kuştan yesin” diye dua etti. Bense içimden “Allah'ım! Onu Ensar'dan bir kimse eyle!” diye dua ettim. O sırada kapı çalındı. Ben “Kim o?” diye sordum. Kapıdaki “Ali” diye cevap verdi. Ona “Nebî (s.a.v.) eve yeni girdi” dedim ve yerime döndüm. Ardından Nebî (s.a.v.) tekrardan “Allah'ım! Bana sevdiğin bir adamı getir de benimle bu kuştan yesin” diye dua etti. O sırada kapı tekrardan çalındı. Ben “Kim o?” diye sordum. Kapıdaki “Ali” diye cevap verdi. Ona “Birazdan” dedim ve yerime döndüm. Nebî (s.a.v.) yine aynı duayı etti ve ardından kapı tekrar çalındı. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) “Kapıyı aç, ey Enes” buyurdu. Hemen kapıyı açtım. Ardından ikisi birlikte kuştan yediler.

Muhammed b. Cafer dedi ki: Bazı sika kişilerden onun “Allah'ım, onu sev” diye de buyurduğunu işittim.¹⁷⁷⁴

1500. ... Hasan-ı Basri'den; o da Enes b. Malik'ten (r.a.); Bir keresinde Nebî'ye (s.a.v.) bir dağ kuşu getirildi. Hemen “Allah'ım! Bana Allah ve Rasûlü'nü seven, Allah ve Rasûlü'nün de kendisini sevdiği bir adam getir” diye dua etti. Bir de baktım ki Ali (r.a.) kapıyı çaldı. Enes “Doğrusu Rasûlullah (s.a.v.) meşguldür” diye karşılık verdi. Enes dedi ki: “Çünkü Ensar'dan bir adamın olmasını istiyordum.” Sonra ikinci kez geldi. Enes yine “Doğrusu Rasûlullah (s.a.v.) meşguldür” dedi.

1773 İsnadı uydurmadır.

• Senedinde Osman b. Abdullah el-Emevi eş-Şami el-Osmani vardır. Zehebi dedi ki: “Sikalardan rivayet ediyormuş gibi hadis uydururdu. Hadislerinin ibret alınmak için olması müstesna yazılması helal değildir.” Mizan (3/42)

• Yine senedinde Ali b. Hüseyin Zeynelabidin ile Nebî (s.a.v.) arasında inkıta vardır.

• Yine senedinde ez-Zenci vardır. Müslim b. Halid'dir. Fakih, saduktur ama vehimleri çoktur. Sekizinci tabakadandır. Bk. Mizan (4/102) – Takrib (s. 529)

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden bir kaynağa rastlamadım.

1774 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Cafer b. Muhammed vardır. İbn Adiyy, onu el-Kamil Fi'd Duafa'da zikretmiştir. Zehebi dedi ki: “Hakkında kelam edilmiştir.” Bk. 957.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû'r Rical'in dedesi vardır. Abdurrahman b. Abdullah b. Harise b. Numan'dır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senedinde Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah vardır. Künyesi Ebû'r Rical'dir, künyesiyle meşhurdur. Aynı zamanda bu onun lakabıdır. Sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 492)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Ebû'r Rical vardır. Abdurrahman b. Muhammed b. Abdurrahman b. Abdullah b. Harise b. Numan el-Ensari'dir. Medinelidir. Saduk olmakla birlikte çokça hata etmiştir. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 340)

Tahriç: Taberani, Evsat (2/109) – Kebir (1/253) – Ebû Ya'la, Müsned (7/105) – Hakim, Müstedrek (3/130). Bunların hepsi, Enes'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Sonra üçüncü kez gelince şöyle buyurdu: “Ey Enes, al içeri onu! Gerçekten ona sıkıntı verdin.”¹⁷⁷⁵

1501. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Ümmü Eymen, Rasûlullah'a (s.a.v.) kızarmış bir kuş ikram etti. Hemen “Allah'ım! Yanıma ikimizin de sevdiği bir adam girdir” diye dua etti. Ardından Ali (r.a.) geldi ve ben kapıdayken girmek için izin istedi. Ona Rasûlullah'ın (s.a.v.) meşgul olduğunu söyledim. Çünkü Ensar'dan bir adamın olmasını istiyordum. Sonra ikinci kez gelip izin istedi. Bir ihtiyacı ile meşgul olduğunu söyledim. Hemen geri döndü. Sonra üçüncü kez geldi. Derken Rasûlullah (s.a.v.) onun sesini işitti. Bunun üzerine “Ona izin ver” buyurdu. İçeri girdi ve önüne konulmuş kuştan yedi.¹⁷⁷⁶

1502. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: “Rasûlullah'a (s.a.v.) ondan daha sevimli gelen bir adam ve onun karısından daha sevimli gelen bir kadın görmedim.”¹⁷⁷⁷

1503. ... Cumey' et-Temimi dedi ki: Küçükken annemle birlikte Âişe'nin (r.anhâ) yanına girdik. Annem ona Ali'den (r.a.) bahsetti. Bunun üzerine Âişe şöyle dedi: “Rasûlullah'a (s.a.v.) ondan daha sevimli gelen bir adam ve onun karısından daha sevimli gelen bir adamın karısını görmedim.”¹⁷⁷⁸

1775 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Musa b. Said vardır. İbn Zeyd b. Sabit el-Ensari olduğunu zannediyorum. Medinelidir, makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 551) – Tehzib (10/345)
- Yine senedinde Hafs b. İmran vardır. İbn Meymun el-Adeni es-San'ani'dir. Künyesi Ebû İsmail, lakabı Ferh'tir. Zayıftır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 173)
- Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 79.cu rivayet.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1776 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Müslim el-Mülai vardır. İbn Keysan'dır. Künyesi Ebû Abdullah ez-Zabbi'dir. Fellas ve Nesai “Metruktür” demişlerdir. İmam Ahmed dedi ki: “Hadisleri yazılmaz.” Hafız, Takrib'te (s. 530) şöyle der: “Zayıftır.” Ayrıca bk. Mizan (4/106)
- Yine senedinde Müslim'in oğlu Abdullah vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye denk gelmedim.
- Yine senedinde İsmail b. Eban er-Revvak el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû İshak veya Ebû İbrahim'dir. Kufelidir, sikadır. Hakkında Şia görüşüne sahip olduğu için kelam edilmiştir. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 105)
- Yine senedinde Ahmed b. Yahya el-Evdi vardır. Sikadır. Bk. 1106.cı rivayet.

1777 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Cümey' b. Umeyr vardır. Künyesi Ebû'l Esved et-Teymi'dir, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Şia görüşüne sahiptir. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 142)
- Yine senedinde Abbad b. Yakub vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban “Terk edilmeyi hak etmektedir” demiştir. Bk. 664.cü rivayet.
- Yine senedinde Abdülmelik b. Humeyd vardır. İbn Ebi Gunye'dir. Aslen Asbahanlı olmaya birlikte Kufelidir. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 362)

Tahrir: Bunu İbn Kesir, Bidaye ve Nihaye'de (7/367) zikretmiş ve Ebû Gunye yoluyla babasından, o da Cümey'den senediyle Ebû Ya'la'ya nispet etmiştir.

1778 İsnadı zayıftır.

YÜZ YETMİŞ İKİNCİ BÂB: HARUN (A.S.) MUSA'YA (A.S.) NASILSA, ALİ'NİN DE (R.A.) RASÛLULLAH'A (S.A.V.) ÖYLE OLMASI

1504. ... Abdurrahman b. Beylemanî'den; Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.) dedi ki: Şüphesiz ki ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) buyururken işittim; Tebük Gazvesi zamanında Ali'yi (r.a.) Medine'de yerine bırakmıştı. İnsanlar Ali hakkında (savaştan geride kaldığı için) dedikodular yaymaya başladılar. Bunun üzerine Ali çıkıp onun yanına gitti. Ali'nin kederli halini görünce şöyle buyurdu: "*Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öyle olmaktan razı olmaz mısın? Ne var ki benden sonra peygamber yoktur.*"¹⁷⁷⁹

- Senedinde Cümei' et-Teymi vardır. , Kufelidir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Şia görüşüne sahiptir. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 142)
- Yine senedinde Yahya b. Abdülmelik bn Humeyd vardır. İbn Ebi Gunye'dir. Saduktur, tek başına rivayet ettiği hadisler vardır. Dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 593)
- Yine senedinde İbn Sirri vardır. Hatib, onu Tarih'te (14/422) zikretmiş ama hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir.
- Yine senedinde Ebû Yahya vardır. Abdülmelik b. Humeyd'dir. Bir önceki rivayette hakkında bilgi verildi.
- Yine senedinde Ebû İshak eş-Şeybani vardır. Süleyman b. Ebi Süleyman el-Kufi'dir. Sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 252)
- Yine senedinde Muhammed b. Abdullah el-Mahrami vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 1456.cı rivayet.

Tahrirci bir önceki rivayette geçti.

1779 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdurrahman b. Beylemanî vardır. Zayıftır. Bk. 718.ci rivayet.
- Yine senedinde Habib b. Ebi Sabit vardır. Sikadır, fakih, fazıldır. Ne var ki çokça tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 201.ci rivayet. Burada muan'an olarak aktarmaktadır.
- Yine senedinde Eclah b. Abdullah el-Kindi vardır. Saduk Şii'dir. Kendisini Ebû Davud, İbn Sa'd, Nesai ve Ebû Hatim gibi birçok âlim zayıf saymakla birlikte başka âlimler de onun sika olduğunu söylemişlerdir. Bk. Takrib (s. 96) – Tehzib (1/189)

Ne var ki hadis sahih olup, Sa'd'dan başka yollardan Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

Tahrîç: Musannif bu hadisi Rasûlullah'ın (s.a.v.) beş sahâbesinden rivayet etmiştir.

- Sa'd b. Ebi Vakkas: Bk. Buhârî, Sahih, 4416 (7/716) – Müslim, Sahih, 2404 (4/1870) – Ahmed, Müsned (1/182) – İbn Hibban, Sahih, 6927. Bunların hepsi, birkaç yolla Musab b. Sa'd'dan, o babası Sa'd b. Ebi Vakkas'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. Buhârî, 3706 (7/88) – Müslim, 2404 (4/1871). Bu ikisi, İbrahim b. Sa'd yoluyla babasından bu şekilde rivayet etmişlerdir. Yine bk. Müslim, 2404 (4/1780) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1335 (2/601) – İbn Hibban, Sahih, 6926. Bunların hepsi, Amir b. Sa'd yoluyla babasından bu şekilde rivayet etmişlerdir. Yine bk. Abdurrezzak, Musannef, 9745 (5/405) – Ahmed, Müsned (1/173, 179) – Humeydi, Müsned, 71 – İbn Ebi Asım, Sünne, 1242, 1343 (2/601). Bunların hepsi, Said b. Müseyyeb yoluyla Sa'd b. Ebi Vakkas'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. İbn Mâce, 121 (1/45). İbn Sabit yoluyla Sa'd'dan bu şekilde...

• Esmâ binti Umeyy: Musannif bunu 1509 numaralı rivayette zikredecektir. Tahrirci için oraya bakınız.

• Ebû Said el-Hudri: Musannif bunu 1510 numaralı rivayette zikredecektir. Tahrirci için oraya bakınız.

• Malik b. Huveyris: Musannif bunu 1511 numaralı rivayette zikredecektir. Tahrirci için oraya bakınız.

1505. ... Said b. Müseyyeb dedi ki: Sa'd b. Ebi Vakkas'ın oğlu bize babasından aktardı. Ben de babasının yanına girdim ve "Bize senden bir hadis aktarıldı; Nebî (s.a.v.) Ali'yi Medine'de yerine bıraktığında..." dedim. Sa'd (r.a.) buna kızdı ve "Bunu sana kim anlattı?" diye sordu. Ne var ki ben, ona kızar diye oğlunun anlattığını söylemedim. Sa'd, sonrasında bana şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.) Tebük Gazvesi'ne çıktığında Medine'de yerine Ali'yi (r.a.) bırakmıştı. Ali dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Vallahi ben seninle olmaksızın senin çıkmanı istemezdim." Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öyle olmaktan razı olmaz mısın? Ne var ki benden sonra peygamber yoktur."*¹⁷⁸⁰

1506. ... Said b. Müseyyeb'ten, o Sa'd b. Ebi Vakkas'tan; Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöyle buyurdu: *"Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öylesin. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur."*¹⁷⁸¹

1507. ... Eşhel'den; Muaviye, Sa'd'ın (r.a.) yanına geldi ve "Benimle çıkmaya engel olan nedir?" diye sordu. Sa'd:

- Rasûlullah'ın (s.a.v.) hakkında şunu-şunu söylediği adamla nasıl savaşırım?
- Muaviye:
- Peki, ne söyledi?
- Rasûlullah'ı (s.a.v.) Ali'ye *"Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öylesin. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur"* buyururken işittim.
- Bunu seninle başka kim işitti?
- Ümmü Seleme.
- Şayet bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) işitseydim, kesinlikle onunla savaşmazdım."¹⁷⁸²

• Zeyd b. Ebi Evfa: Musannif bunu 1512 numaralı rivayette zikredecektir. Tahriri için oraya bakınız. Ayrıca bu hadis, İbn Ebi Asım, Sünne, 1347, 1348 ve 1350'de Zeyd b. Erkam, Cabir, Said b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl ile başka eserlerde Ömer, Ali, Ebû Hureyre, Bera, Enes, Cabir b. Semura, Hubeyş ve daha nicelerinden rivayet edilmiştir. Hafız İbn Hacer şöyle der: "İbn Asakir, Ali'nin hayatını anlatırken bunların hepsini bir araya getirmiştir." Bk. Fethu'l Bari (7/93)

1780 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Mahfuz b. Ebi Tevbe vardır. Ahmed, onun aşırı zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. 110. cu rivayet.

• Yine senedinde Ali b. Zeyd b. Cud'an vardır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet. Ne var ki senette Katade ile zikredilmiştir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1781 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ali b. Zeyd vardır ama Katade ile zikredilmiştir.

Tahriri 1504 numaralı rivayette geçti.

1782 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Kesir en-Nevva vardır. Zayıftır. Bk. 1336.cı rivayet.

1508. ... Said b. Müseyyeb'ten, o Sa'd'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöyle buyurdu: *"Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öylesin. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur."*¹⁷⁸³

1509. ... Esmâ binti Umeys'ten; Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöyle buyurdu: *"Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öylesin. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur."*¹⁷⁸⁴

1510. ... Ebû Said el-Hudri'den; Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöyle buyurdu: *"Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öylesin. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur."*¹⁷⁸⁵

1511. ... Malik b. Huveyris'ten; Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöyle buyurdu: *"Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öylesin. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur."*¹⁷⁸⁶

• Yine senedinde Eşhel vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Bunun yanında Ebû İbrahim el-Eşheli olması mümkündür. Hafız, Takrib (s. 617)'de onu zikretmiş ve "Makbuldür" demiştir.

• Yine senedinde Abbad b. Yakub vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban onun hakkında "Terk edilmeye müstahaktır" demiştir. Bk. 664.cü rivayet.

Tahrici 1504 numaralı rivayette geçti. Ayrıca bk. İbn Mâce, Sünen, 121 (1/45) – Hafız İbn Hacer, Metalib-i Aliye (3950)

1783 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ali b. Zeyd b. Cud'an vardır. Bk. 98.ci rivayet. Bununla birlikte 1505 ve 1506 numaralı rivayetlerin senetlerinde Katade ile zikredilmiştir.

Tahrici 1504 numaralı rivayette geçti.

1784 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Fatma binti Ali b. Ebi Talib vardır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 751)

• Yine senedinde Musa el-Cüheni vardır. Musa b. Abdullah'tır. İbn Abdurrahman olduğu da söylenir. Künyesi Ebû Selem'dir, Kufelidir. Sikadır, âbiddir. Kattan'ın hakkında kötü konuştuğu doğru değildir. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 255)

• Yine senedinde Ali b. Salih vardır. İbn Salih el-Hemedani'dir. Künyesi Ebû Muhammed el-Kufi'dir. Sikadır, âbiddir, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 402) -Tehzib (7/332)

• Yine senedinde Abdullah b. Davud vardır. İbn Amir el-Hemedani'dir. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Haribi'dir. Aslen Kufelidir. Sikadır, âbiddir, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 301)

Tahric: Ahmed, Müsned (6/369, 438) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 40. Bu ikisi, Musa el-Cüheni yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca 1504 numaralı rivayet ile tahriline bakınız.

1785 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Atıyye b. Sa'd vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Ayrıca tedlis yapan bir Şii idi. Bk. 584.cü rivayet.

• Yine senedinde Süfyan b. Veki' vardır. Saduk idi. Bk. 400.cü rivayet.

Tahric: Ahmed, Müsned (3/32) – Bezzar (Keşfu'l Estar, 2526). Bu ikisi, Atıyye yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca 1504 numaralı rivayet ile tahriline bakınız.

1786 İsnadı zayıftır.

• Senedinde İmran b. Eban vardır. İbn İmran es-Sülemî'dir. Künyesi Ebû Musa et-Tahhan'dır, Vasıtlıdır. Zayıftır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 428)

• Yine senedinde Malik b. Hasen vardır. İbn Malik b. Huveyris'tir. İbn Hibban, onu ve babası Hasen'i Sikat'ta zikretmektedir. Bk. Sikat (4/124), (7/460)

1512. ... Zeyd b. Ebi Evfa'dan; Rasûlullah (s.a.v.) "*Beni hak ile gönderene yemin olsun ki, Harun Musa'ya nasılsa sen de bana öylesin. Ne var ki benden sonra peygamber yoktur*" buyurdu... Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁷⁸⁷

YÜZ YETMİŞ ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBİ'NİN (S.A.V.) "BEN KİMİN VELİSİ İSEM ALİ DE ONUN VELİSİDİR" SÖZÜ

1513. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ), o Bureyde el-Eslemi'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir.*"¹⁷⁸⁸

1514. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bureyde bana şöyle anlattı: Nebî (s.a.v.) beni Ali (r.a.) ile Yemen'e gönderdi. Ondan çok cefa çektim. Nebî'ye (s.a.v.) geri geldiğimde ona Ali'yi şikayet ettim. Rasûlullah (s.a.v.) başını kaldırıp "*Ben*

Tahric: Kenzu'l Ummal, 32932. Hindi, bunu Malik b. Hasen b. Huveyris yoluyla babasından, o da dedesinden senediyle Taberani'ye nispet etmektedir.

1787 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdülmü'min b. Abbad el-Abedi vardır. Ebû Hatim, zayıf olduğunu söylemiştir. Buhârî şöyle der: "Hadislerine mütâbaat edilmez." Bk. Mizan (2/670)
- Yine senedinde Yezid b. Ma'n vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadım.
- Yine senedinde Abdullah b. Şurahbil vardır. Tarih'te (5/117) Buhârî ile Cerh ve Tadil'de (5/81) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet olarak hakkında bir şey söylememiştir.

Tahric: Taberani, Kebir, 5146 (5/220). Buradakinden daha uzun olarak...

1788 İsnadı sahihtir.

- Senedinde İbn Ebi Gunye vardır. Abdülmelik b. Humeyd'dir. Sikadır. 1502.ci rivayet.
  - Yine senedinde Ebû Humeyd ez-Zübeyri vardır. Muhammed b. Abdullah'tır. Sikadır, sebtir. Bk. 491.ci rivayet.
  - Yine senedinde Hakem b. Uteybe vardır. Sikadır, sebtir, fakihtir. Bk. 124.cü rivayet.
- Bu hadis, beş sahâbeden rivayet edilmiştir.
- Bureyde el-Eslemi: Bu, buradaki ve bir sonraki rivayettir. Ayrıca bk. İmam Ahmed, Müsned (5/347, 350, 358, 361) – Ahmed, Fezail, 947, 948, 989, 1177 – Bezzar, 2533, 2534, 2535 – İbn Ebi Asım, Sünne, 1354 (2/604) – Hakim, Müstedrek (3/11), (2/129, 130) – İbn Hibban, Sahih, 6930 (15/374).
  - Usame'nin azatlısı Ebû Bestam: Bunu Musannif 1515 numaralı rivayette zikredecektir. Tahrici için oraya bakınız.
  - Malik b. Huveyris: Bunu Musannif 1516 numaralı rivayette zikredecektir. Tahrici için oraya bakınız.
  - Ebû Eyyub: Bunu Musannif 1517 numaralı rivayette zikredecektir. Tahrici için oraya bakınız.
  - Cabir b. Abdullah: Bunu Musannif 1518 ve 1519 numaralı rivayetlerde zikredecektir. Tahricleri için oralara bakınız.
  - Zeyd b. Erkam: Bunu Musannif 1520 numaralı rivayette zikredecektir. Tahrici için oraya bakınız.

Şeyh Elbani, bunu Ali b. Ebi Talib, Bera b. Azib, Abdullah b. Abbâs, Enes b. Malik, Ebû Said ve Ebû Hureyre'den de rivayet edildiğini zikretmektedir. Bk. Sahiha, 1750 (4/330). Ayrıca Musannif 1521 numaralı rivayette on sekiz kişinin kalkıp o sözü Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyduklarına şahitlik ettiklerinden bahsedecektir. İbn Ukde, sözü edilen şahitlik olayı ile ilgili rivayetleri müstakil bir kitapta bir araya getirmiştir. Kitaptaki senetlerin çoğu sahih ve hasendir. Hafız İbn Hacer böyle söylemektedir. Bk. Fethu'l Bari (7/93)

*mü'minlere kendi nefislerinden daha evla değil miyim?" diye sordu. Ben "Tabii ki de öyle!" deyince buyurdu ki: "Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir."*¹⁷⁸⁹

1515. ... Usame'nin azatlısı Ebû Bestam dedi ki: Usame ile Ali (r.anhumâ) arasında bir çekişme oldu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), Usame'yi kastederek "Ey Ali! Vallahi ben onu seviyorum" buyurdu. Bu sözden dolayı sanki Ali (r.a.) kı-zıp gücenmiş gibiydi. Ardından Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "*Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir.*"¹⁷⁹⁰

1516. ... Malik b. Huveyris'ten; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir.*"¹⁷⁹¹

1517. ... Riyah b. Haris dedi ki: Bir keresinde Ali (r.a.) meydanda otururken üzerinde yolculuk eseri olan bir adam çıkageldi ve "Es-Selamu Aleyke ey velim!" dedi. Ali: "Bu da kim?" diye sordu. Kendisine "Ebû Eyyûb el-Ensari'dir" diye ce-vap verdiler. Bunun üzerine Ali (r.a.) "Ona yer açın" dedi. Ebû Eyyûb ardından şöyle dedi: Rasûlullah'ı (s.a.v.) "*Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir*" buyu-rurken işittim.¹⁷⁹²

1789 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Ahmed b. Sinan e-Kattan vardır. Sikadır, hafızdır. Bk. 147.ci rivayet.
- Tahrirci bir önceki gibidir.

1790 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Müseyyeb b. Vazih vardır. Zayıftır. Bk. 20.ci rivayet.
  - Yine senedinde Merzuk b. Haman vardır. Tarih-i Kebir'de (7/383) Buhârî, Cerh ve Tadil'de (8/264) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememişlerdir. Ayrıca İbn Hibban da onu Sikat'ta (7/488) zikretmektedir.
  - Yine senedinde Usame'nin azatlısı Ebû Bestam vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (9/348) kendisinden bahsetmiş ama hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir. Sahâbe olmadığını zannediyorum. Eğer böyleyse senedi munkatıdır. Allah en iyisini bilir.
- Tahric:** Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım. Ayrıca 1513 numaralı rivayet ile tahririne bakınız.

1791 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İmran b. Eban vardır. Zayıftır. Bk. 1511.ci rivayet.
  - Yine senedinde Malik b. Hasen ile babası vardır. İbn Hibban'dan başka sika olduklarını söyle-yen yoktur. Bk. 1511.ci rivayet.
- Tahric:** Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/106) zikretmiş ve Taberani'ye nispet edip şöyle demiştir: "Ravileri sika sayılmakla birlikte haklarında ihtilaf edilmiştir." Ayrıca 1513 numaralı ri-vayet ile tahririne bakınız.

1792 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte kadılık görevine geldikten sonra çokça hata ederdi. Bk. 147.ci rivayet.
  - Yine senedinde Hinş b. Haris vardır. İbn Lakit en-Nehal'dir. Kufelidir, rivayetlerinde beis yoktur. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 183)
  - Yine senedinde Riyah b. Haris en-Nehal vardır. Künyesi Ebû'l Müsenna'dır. Kufelidir, sikadır, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 111)
- Tahric:** Ahmed, Müsned (5/419) – Taberani, 4052, 4053. Bu ikisi, Hinş b. Haris'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi Mecmau'z Zevaid'de (9/103) şöyle der: "Bunu Ahmed ve Taberani

1518. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "*Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir.*"¹⁷⁹³

1519. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Gadir-i Hum'da idik. Derken Rasûlullah (s.a.v.) yanımıza çıkageldi. Ardından eliyle üç kere "Gelin, gelin, gelin!" diye işaret etti. O sırada orada Huza'a, Mezine, Cüheyne, Eslem ve Gıfar kabilelerinden insanlar vardı. Sonra Ali'nin (r.a.) elinden tuttu ve "*Ben mü'minlere onlara kendi nefislerinden daha evla değil miyim?*" diye sordu. Oradakiler "Tabii ki de öyle!" diye cevap verdiler. Buyurdu ki: "*Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir.*"¹⁷⁹⁴

1520. ... Meymun Ebû Abdullah dedi ki: Bir keresinde Zeyd b. Erkam'ın (r.a.) yanındaydım. Derken bir adam, gelip Ali (r.a.) hakkında sordu. Bunun üzerine şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v.) "*Ben mü'minlere onlara kendi nefislerinden daha evla değil miyim?*" diye sordu. Oradakiler "Tabii ki de öyle!" diye cevap verdiler. Buyurdu ki: "*Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir.*"¹⁷⁹⁵

1521. ... Musarrif b. Amira b. Sa'd dedi ki: Ali'yi (r.a.) işittim; insanlardan Allah adına yemin alıp "Nebî'yi (s.a.v.) "*Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir*" buyururken kim işitti?" diye sordu. Hemen on sekiz kişi kalkıp kendilerinin

---

rivayet etmişlerdir. Ahmed'in ravileri sikadrlar." Yine bunu Sahiha'da (4/340) Elbani zikretmiş ve "İsnadı ceyyiddir, ravileri sikadır" demiştir. Ayrıca 1513 numaralı rivayet ile tahririne bakınız.

1793 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Amr b. Sabit vardır. İbn Ebi'l Mikdam'dır. Kufelidir, Bekir b. Vail'in azatlısıdır. Zayıftır, Rafizi olmakla suçlanmıştır. İkinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 419)
- Yine senedinde Abdullah b. Muhammed b. Akil vardır. Saduktur. Hadislerinde zayıflık vardır. Sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 1043.cü rivayet.
- Yine senedinde Abbad b. Yakub vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban "Terk edilmeye müstahaktır" demiştir. Bk. 664.cü rivayet.

Tahric: İbn Ebi Asım, Sünne, 1356 (2/604). Muttalib b. Ziyad yoluyla Abdullah b. Muhammed b. Akil'den bu şekilde... Yine bunu Hindi zikretmiş ve Bezzar'a nispet etmiştir. Bk. Kenzu'l Um-mal, 36433. Ayrıca 1513 numaralı rivayet ile tahririne bakınız.

1794 İsnadı zayıftır.

- Yine senedinde Abdullah b. Muhammed b. Akil vardır. Saduktur. Hadislerinde zayıflık vardır. Sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 1043.cü rivayet.
- Yine senedinde Muttalib b. Ziyad vardır. İbn Ebi Züheyr'dir. Sekafi azatlısıdır. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte çokça vehmetmiştir. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 543).
- Yine senedinde Abdullah b. Ömer el-Kufi vardır. Saduktur. Şia görüşüne sahiptir. Bk. 54.cü rivayet.

Tahriri 1518 numaralı rivayette geçti. Ayrıca 1513 numaralı rivayet ile tahririne bakınız.

1795 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Meymun vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır, Basralıdır, İbn Semura'nın azatlısıdır. Zayıftır, dördüncü tabakadandır. Bk. Mizan (4/235) – Takrib (s. 556)

Tahric:

- Ahmed, Müsned (4/372). Meymun b. Abdullah'tan bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (1/118), (4/368) – Nesai, Hasais, 45. Birkaç yolla Zeyd'den bu şekilde...

Rasûlullah'ı (s.a.v.) "Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir" diye buyururken işittiklerine şahitlik ettiler.¹⁷⁹⁶

YŪZ YETMİŞ DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALİ'Yİ (R.A.) DOST EDİNE KİMSEYE DUASI VE ONA DÜŞMANLIK EDENE BEDDUASI

1522. ... Zeyd b. Erkam'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir. Allah'ım! Sen Ali'ye dost olana dost, düşman olana düşman ol."¹⁷⁹⁷

1523. ... Amir b. Vasile Ebû't Tufeyl'den; Zeyd b. Erkam (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Veda Haccı'ndan dönerken Gadir-i Hum'da konakladı. Orada-kilere ayağa kalkmalarını emretti. Sonra "Sanki çağrılmış da icabet etmiş gibiyim" buyurdu. Sonra Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) elini tuttu ve şöyle buyurdu: "Allah benim velim, ben de tüm mü'minlerin velisiyim. Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir. Allah'ım! Sen Ali'ye dost olana dost, düşman olana düşman ol." Ebû't Tufeyl dedi ki: Zeyd'e "Bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) bizzat işittin mi?" diye sordum. Dedi ki: "Bunu iki kulağım işitti, iki gözüm gördü. Orada bunu iki kulağıyla işitmeyip iki gözüyle görmeyen tek bir adam dahi kalmamıştı."¹⁷⁹⁸

1796 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Amira b. Sa'd vardır. Künyesi Ebû's Seken'dir. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 432) – Tehzib (8/152). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.
- Yine senedinde Eclah b. Abdullah el-Kindi vardır. Künyesi Ebû Huceyye el-Kindi'dir. Saduk Şii'dir. Kendisini Ebû Davud, İbn Sa'd, Nesai ve Ebû Hatim gibi birçok âlim zayıf saymakla birlikte başka âlimler de onun sika olduğunu söylemişlerdir. Bk. Takrib (s. 96) – Tehzib (1/189)
- Yine senedinde Talha b. Musarrif vardır. İbn Amr b. Ka'b el-Yâmi el-Kufi'dir. Sikadır, karidir, fazıldır. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 283)
- Yine senedinde Abdullah b. Elcah el-Kindi vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Kufelidir. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır.

Tahrîç: Taberani, Evsat, 2302, 7075 – İbn Ebi Asım, Sünne, 1373 (2/607)

1797 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Atıyye el-Avfi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Şii bir müdellisti. Bk. 584.cü rivayet.
  - Yine senedinde Abdülmelik b. Ebi Süleyman vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 106.cı rivayet.
  - Yine senedinde Muhammed b. Musa el-Hiraşi vardır. İbn Nüfey'dir. Zayıftır, onuncu tabakadandır. Bk. 1327.cı rivayet.
  - Yine senedinde Assam b. Ali vardır. İbn Hüceyr el-Amiri'dir. Künyesi Ebû Ali el-Kufi'dir. Saduktur, dokuzuncu tabaka büyüklerindendir.
- Tahrîci 1520 numaralı rivayette geçti.

1798 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Ali'ye (r.a.) dostluk edilmesiyle ilgili hadisi Musannif Rasûlullah'ın (s.a.v.) beş sahâbesinden rivayet etmiştir.

- Zeyd b. Erkam: Bu, buradaki rivayettir. Ayrıca bk. İmam Ahmed, Müsned (2/118) – Nesai, Hasais (79) – Nesai, Fezail (45) – Bezzar (2538) – Taberani (4969) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1365

1524. ... Berâ b. Azib (r.a.) dedi ki: Veda Haccı'nda Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydık. Derken Gadir-i Hum mevkiine geldiğimizde "Herkes namaza!" diye seslenildi. Rasûlullah (s.a.v.) ağacın altındaydı. Birden Ali'nin (r.a.) elinden tutup "Ben mü'minlere onlara kendi nefislerinden daha evla değil miyim?" diye sordu. Oradakiler "Tabii ki öyle!" diye cevap verdiler. Yine "Ben her mü'min için nefsin-den daha evla değil miyim?" diye sordu. Sahâbe "Tabii ki de öyle!" diye cevap verdi. Buyurdu ki: "Şüphesiz ki bu, ben kimin velisi isem onun velisidir. Allah'ım! Sen Ali'ye dost olana dost, düşman olana düşman ol." Bunun ardından Ömer b. Hattâb (r.a.) ile karşılaştı. Ömer ona şöyle dedi: "Kutlarım ey İbn Ebi Talib! Artık her mü'minin velisi oldun."¹⁷⁹⁹

1525. ... Enes b. Malik'ten (r.a.) rivayet edildiğine göre o, Gadir-i Hum günü Rasûlullah'ın (s.a.v.) "Ben mü'minlere onların nefislerinden daha evlayım" buyurduğunu, sonrasında Ali'nin (r.a.) elinden tutup "Şüphesiz ki bu, ben kimin velisi isem onun velisidir. Allah'ım! Sen Ali'ye dost olana dost, düşman olana düşman ol" buyurduğunu işitmiştir.¹⁸⁰⁰

(2/606) – Hakim, Müstedrek (3/109). Bunların hepsi, Habib b. Ebi Sabit yoluyla Ebû't Tufeyl'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. İbn Hibban, Sahih, 6931 (15/375). Fatır b. Halife yoluyla Ebû't Tufeyl'den bu şekile...

• Bera b. Azib: Musannif bunu 1524 numaralı rivayette zayıf bir senetle zikretmektedir. Tahrici için oraya bakınız.

• Enes b. Malik: Musannif bunu 1525 numaralı rivayette çok zayıf bir senetle zikretmektedir. Tahrici için oraya bakınız.

• Abdullah b. Mes'ud: Musannif bunu 1526 numaralı rivayette çok zayıf bir senetle zikretmektedir. Tahrici için oraya bakınız.

• İbn Abbâs: Musannif bunu 1527 numaralı rivayette hasen bir senetle zikretmektedir. Tahrici için oraya bakınız.

Şeyh Elbani, bu hadisin tüm yollarını bir araya getirmiş, sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 1750.

1799 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cud'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Eş'as vardır. Bk. 59.cu rivayet.

• Yine senesinde Adiy b. Sabit vardır. Sikadır, Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 122.ci rivayet.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (4/281) – İbn Mâce, Mukaddime, 116 (1/43) – Abdullah b. Ahmed (4/281). Bunların hepsi, Hammad b. Seleme yoluyla Ali b. Zeyd'den, o Adiy b. Sabit'ten senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1800 İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde Müslim el-A'var vardır. Fellas ve Nesai, metruk olduğunu söylemişlerdir. İmam Ahmed ise "Hadisleri yazılmaz" demiştir. Bk. 1051.ci rivayet.

• Yine senesinde Mansur b. Ebi'l Esved el-Leysi vardır. Kufelidir. Babasının isminin Hazim olduğu da söylenir. Saduktur. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 546)

• Yine senesinde Ali b. Sabit el-Attar vardır. Saduktur, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 398)

1526. ... Abdullah'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) Ali'nin (r.a.) elini tutup şöyle dedi: "Bu benim velimdir, ben de onun velisiyim. Allah'ım! Sen Ali'ye dost olana dost, düşman olana düşman ol."¹⁸⁰¹

1527. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Nebî (s.a.v.) Ali (r.a.) için şöyle buyurdu: "Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir. Allah'ım! Sen ona dost olana dost, düşman olana düşman ol."¹⁸⁰²

1528. ... Zeyd b. Erkam'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin için şöyle buyurdu: "Ben size karşı savaşmanın harbî, size selamet verenin selametiğim."¹⁸⁰³

1529. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin için şöyle buyurdu: "Ben size karşı savaşmanın harbî, size selamet verenin selametiğim."¹⁸⁰⁴

Tahriç: Taberani, Sağır (s. 33) – Taberani, Evsat, 2442. Amira b. Said yoluyla rivayet etmiştir. Heysemi dedi ki: "Senedinde zayıflık vardır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/108)

1801 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Mualla b. İrfan vardır. Yahya b. Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Nesai dedi ki: "Metruktür." Zehebi dedi ki: "Gulat-ı Şia'dan idi." Bk. Cerh ve Tadil (8/330) – Mizan (4/149)

• Yine senedinde Mualla'nın öğrencisi Ali b. Kasım el-Kindi vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." Zehebi dedi ki: "Gulat-ı Şia'dandır." Bk. Cerh ve Tadil (6/201) – Mizan (4/150)

Tahriç: Taberani, Evsat (1/74). Heysemi dedi ki: "Senedinde Mualla b. İrfan vardır. Metruktür." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/108)

1802 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ebû Belc vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata etmiştir. Bk. 1488.ci rivayet. Senedindeki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahriç: Keşfu'l Estar, 2536. Heysemi dedi ki: "Ravileri sikadır."

1803 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Subeyh vardır. Ümmü Seleme'nin azatlısıdır. Zeyd b. Eslem'in azatlısı olduğu da söylenir. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 274). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Esbat b. Nasr el-Hemedani vardır. Saduktur, çokça hata etmiştir. Ayrıca garip rivayetlerde bulunurdu. Bk. 627.ci rivayet.

Tahriç:

• İbn Mâce, Mukaddime, 145 (1/52). Ebû Gassan'dan bu şekilde...

• Tirmizi, Menakıb, 3870 (5/699). Esbat b. Nasr'dan bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Garip bir hadistir. Bunu ancak bu yoldan biliyoruz. Ümmü Seleme'nin azatlısı Subeyh tanınmamaktadır."

• Ahmed, Müsned (2/442). Ebû Hazim yoluyla Ebû Hureyre'den benzer olarak...

1804 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Telid b. Süleyman vardır. Rafizidir. Bk. 1191.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû'l Cehhaf vardır. Saduktur, Şiidir, çokça hata etmiştir. Bk. 1190.ci rivayet.

Tahriç: Ahmed, Müsned (2/442). Telid yoluyla bu şekilde...

YÜZ YETMİŞ BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALİ'YE (R.A.) SÖYLEDİĞİ ŞU SÖZÜ: "SENİ ANCAK MÜ'MİN SEVER, SENDEN ANCAK BİR MÜNÂFIK NEFRET EDER." "ALİ'YE EZİYET EDEN, ALLAH RASÛLÜ'NE (S.A.V.) EZİYET ETMİŞTİR."

1530. ... Zirr b. Hubeyş'ten; Ali (r.a.) dedi ki: "Nebî (s.a.v.) bana seni ancak mü'min sever, senden ancak münâfık nefret eder diye ahit verdi."¹⁸⁰⁵

1531. ... Zirr b. Hubeyş dedi ki: Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) minberin üzerinde şöy. le derken işittim: "Tohumu patlatana yemin olsun ki Ümmi Nebî (s.a.v.) bana seni ancak mü'min sever, senden ancak mü'min nefret eder diye ahit verdi."¹⁸⁰⁶

1532. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöy. le buyururken işittim: "Seni ancak mü'min sever, senden ancak münâfık nefret eder."¹⁸⁰⁷

1533. ... Ebû Salih'ten; Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: "Ensar içindeki münâfıkları sadece Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) duydukları öfkeleri ile tanırdık."¹⁸⁰⁸

1534. ... Muhammed b. Ukayl'den; Cabir (r.a.) dedi ki: "İçimizdeki, yani Ensar içindeki münâfıkları sadece Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) duydukları öfkeleri ile tanırdık."¹⁸⁰⁹

1805 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yahya b. İsa vardır. Saduktur, hata ederdi. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 662.ci rivayet. Bununla birlikte senette Veki b. Cerrah'la birlikte zikredilmiştir.

Tahric: Ahmed, Müsned (1/84, 95, 128) – Müslim, İman, 131 (1/86) – Tirmizi, Menakıb, 3736 (5/643) – Nesai, Menakıb (8/115) – İbn Mâce, Mukaddime, 114 (1/42). Bunların hepsi, birkaç yolla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1806 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hişam b. Yunus el-Lu'Lu'i vardır. Künyesi Ebû'l Kasım'dır, Kufelidir. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 574).

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

1807 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Ahmed b. İmran el-Ahnesi vardır. Buhârî dedi ki: "Hakkında kelam ediyorlar." Ebû Zur'a dedi ki: "Kufelidir, Ebû Hatim onu terk etmiştir." Bk. Mizan (1/123)

• Yine senedinde Müsavir el-Hımyeri vardır. Meçhuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 527) – Tehzib (10/103)

• Yine senedinde Müsavir'in annesi vardır. Hafız dedi ki: "Durumu bilinmiyor." Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 579)

• Yine senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur, ariftir. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 182.ci rivayet.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (6/292) – Tirmizi, Menakıb, 3717 (5/635). Bu ikisi, birkaç yolla Muhammed b. Fudayl'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir."

1808 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Malik b. İsmail el-Hindi vardır. Künyesi Ebû Gassan'dır, Kufelidir. Sikadır, mütkindir. Dokuzuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 516)

Tahric: Tirmizi, Menakıb, 3717 (5/635)

1809 İsnadı zayıftır.

1535. ... Ebû Abdullah el-Cedeli dedi ki: Ümmü Seleme'nin (r.anhâ) yanına girdim. Bana "Rasûlullah (s.a.v.) içinizde söver miydi?" diye sordu. Ben "Maazallah!" veya buna benzer bir kelime söyledim. Bunun üzerine şöyle dedi: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Kim Ali'ye söverse, gerçekten bana sövmüştür."¹⁸¹⁰

1536. ... Zeyd b. Erkam'ın kardeşinin oğlu Yezid b. Ebi Ziyad dedi ki: Hacca gitmiştim. Derken Ümmü Seleme'nin (r.anhâ) yanına girdim. Bana:

- Kimlerdensin? diye sordu. Ben:

- Kufe halkıdanım.

- İçinizde Rasûlullah'a (s.a.v.) söven kimdir?

- Hayır! Vallahi Rasûlullah'a (s.a.v.) söven birini duymadım.

- Orada "Allah Ali'ye ve onu sevene şöyle-şöyle yapsın!" denilmiyor mu? Halbuki Rasûlullah (s.a.v.) onu severdi.¹⁸¹¹

1537. ... Hudeybiye ashâbından olan Amr b. Şâs el-Eslemi (r.a.) dedi ki: Ali (r.a.) ile birlikte Yemen'e doğru yola çıktım. Bana o seferimde cefa vermiş, bu yüzden ona içten içe kızmıştım. Medine'ye geldiğimizde mescitte ondan şikayet ettim. Tâ ki bu, Rasûlullah'a (s.a.v.) ulaştı. Bir gün, yine mescide girmiştim. Nebî

• Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Akil vardır. Saduktur. Hafızasında zayıflık vardır. Zaten sonradan iyice bozulmuştur. Bk. 1043.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 79.cü rivayet.

Tahric: Taberani, Evsat (1/117) – Keşfu'l Estar (3/199). Heysemi dedi ki: "Senetlerin hepsi zayıftır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/132)

¹⁸¹⁰ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedindeki Ebû İshak müdellistir. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 409.cü rivayet.

• Yine senedinde Ebû Abdullah el-Cedeli vardır. İsmi Abd veya Abdurrahman b. Abd'dir. Sikadır. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Üçüncü tabaka büyüklerindendir.

Tahric: Ahmed, Müsned (6/323) – Hakim, Müstedrek (3/121) – Taberani, Kebir (23/322) – Taberani, Sağir (2/21). Bunların hepsi, birkaç yolla Ebû İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de ona muvafakat etmiştir. Heysemi dedi ki: "Bunu üç kitabında da Taberani ve Ebû Ya'la rivayet etmişlerdir. Taberani'nin ravileri Ebû Abdullah -ki o da sikadır- hariç sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/130)

¹⁸¹¹ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Yezid b. Ebi Ziyad vardır. Zayıftır. Yaşlandığında hafızası kötüleşmiş, öyle ki kendisine telkin edilir olmuştur. Ayrıca Şii idi. Bk. 56.cı rivayet.

• Yine senedinde Amr b. Sabit vardır. Zayıftır. Rafizi olmakla suçlanmıştır. Bk. 1518.cı rivayet.

• Yine senedinde Abbad b. Yakub er-Ravacini vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban onun hakkında "Terk edilmeyi hak etmiştir" demektedir. Bk. 664.cü rivayet.

Tahric: Taberani, Evsat (1/21). Yusuf b. Adiy el-Kufi yoluyla "Bize Amr b. Ebi'l Mikdam, Yezid b. Ebi Ziyad'dan tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

(s.a.v.) o sıra ashâbından bazı insanlarla oturuyordu. Bana keskin bakışlar attı. Tâ ki oturduğumda *"Ey Amr! Allah'a yemin olsun ki bana eziyet ettin"* buyurdu. Ben: *"Sana eziyet etmekten Allah'a sığınırım, ey Allah'ın Rasûlü!"* dedim. Buyurdu ki: *"Kim Ali'ye eziyet ederse, gerçekten bana eziyet etmiştir."*¹⁸¹²

1538. ... Ali b. Abdullah b. Abbâs dedi ki: Bir keresinde babam Abdullah b. Abbâs'ın (r.anhumâ) gözleri görmez olduktan sonra onun yanındaydım. Zemzem suyunun yanında duran Şam halkından bir topluluğun yanından geçti. O sıra Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) sövüyorlardı. Onu götüren Said b. Cübeyr'e *"Beni onlara geri götür"* dedi. Yanlarına varınca şöyle dedi:

- Allah'a söven hanginiz?

Onlar:

- Subhanallah! İçimizde Allah'a söven yoktur.

- Peki, Rasûlullah'a (s.a.v.) söven hanginiz?

- Subhanallah! İçimizde Rasûlullah'a (s.a.v.) söven yoktur.

- Peki, Ali'ye söven hanginiz?

- İşte bu oldu.

- Şahitlik ederim ki Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Her kim Ali'ye söverse, gerçekten bana sövmüştür. Her kim bana söverse, gerçekten Allah'a sövmüştür. Her kim de Allah'a söverse, cehennem ateşinde onu iki burun deliği üzerine devirir."*

Babam sonra arkasını dönüp oradan ayrıldı... Ravi daha sonra devamını zikretti.¹⁸¹³

1812 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Muhammed b. İshak vardır. Saduktur, tedlis yapardı. Şia ve Kaderiye görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 667.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmektedir.
- Yine senedinde Fazl b. Ma'kil b. Sinan el-Eşca'i vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (7/67) ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

Tahrîç:

- Ahmed, Müsned (3/483). Yakub b. İbrahim yoluyla bu şekilde...
- Ahmed, Müsned (2/532) – Bezzar, 2561 – İbn Hibban, Sahih, 6923 (15/365). Bunların hepsi,

birkaç yolla Muhammed b. İshak'tan, o Fazl b. Ma'kil'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi, Ahmed'in senedindeki ravilerin sika olduğunu söylemiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/129)

1813 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Zekeriya el-Gulabi vardır. Basralıdır, künyesi Ebû Cafer'dir. İbn Men- de dedi ki: *"Hakkında kelam edilmiştir."* Darekutni dedi ki: *"Hadis uydururdu."* Zehebi dedi ki: *"Zayıftır."* İbn Hibban, Sikat'ta ondan bahsetmiş ve *"Sikalardan rivayet ettiği hadisleri muteber- dir"* demiştir. Bk. Mizan (3/550)

1539. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöyle buyurdu: *"Ey Ali! Her kim beni sevdiğini, sana da kin duyduğunu söylese, kesinlikle yalan söylemiştir."*¹⁸¹⁴

1540. ... Ata b. Saib dedi ki: Ubade b. Samit'in bir torunuyla karşılaştım. Bana dedi ki: "Ali'den (r.a.) nefret eden bir kişi gördüğünde bil ki onun aslı Yahudi'dir." Sonra şöyle dedi: "Bana babam, dedem Ubade b. Samit'ten aktardığına göre o şöyle demiştir: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Falan ailesinin bahçesindeydik. Birden *"Cennet halkından bir adam, şuradan yanınıza gelecektir"* buyurdu. Ardından Ebû Bekir (r.a.) çıkageldi. Sonra tekrar *"Cennet halkından bir adam, şuradan yanınıza gelecektir"* buyurdu. Ardından Ömer (r.a.) çıkageldi ve oturdu. Sonra tekrardan *"Cennet halkından bir adam, şuradan yanınıza gelecektir"* buyurdu ve şöyle ekledi: *"Allah'ım! Onu Ali eyle! Allah'ım! Onu Ali eyle! Allah'ım! Onu Ali eyle!"*¹⁸¹⁵

1541. ... Said b. Vehb dedi ki: Ali (r.a.) Allah adına yemin vererek sordu. Ardından Nebî'nin (s.a.v.) ashâbından beş veya altı kişi kalkıp Rasûlullah'ın (s.a.v.) *"Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir"* buyurduğuna şahitlik ettiler.¹⁸¹⁶

1542. Bir önceki hadisin senediyle İbn İshak'tan; dedi ki: Amr b. Zâ Murre'yi ilaveten şöyle derken işittim: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu: *"Allah'ım! Ali'ye dost olana dost, yardım edene yardımcı ol ve onu seveni sen de sev."* Ravi dedi ki: Veya *"Ona kin duyana sen de kin duy"* buyurmuştu.¹⁸¹⁷

1543. ... Musab b. Sa'd b. Vakkas'tan; babası dedi ki: Ben ve iki adam mes-citteydik. Derken Ali'ye (r.a.) sataştılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) kızgın bir

• Yine senedinde Yakub b. Cafer b. Süleyman b. Ali el-Haşimi ile babası vardır. Haklarında herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

• Yine senedinde Süleyman b. Ali el-Haşimi vardır. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 253) Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa denk gelmedim.

1814 İsnadı zayıf olup haber münkerdir.

• Senedinde Hüseyin b. Süleyman et-Talhi vardır. Zehebi dedi ki: "Tanınmıyor." İbn Adıyy dedi ki: "Hadislerine mütâbaat edilmez." Abdûlmelik'ten yaklaşık beş tane münker hadis rivayet etmiştir. Buradaki de Ahmed'den aktardığı bir rivayettir. Bk. Mizan (1/536)

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1815 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Ata b. Saib vardır. Saduktur, karıştırmıştır. Bk. 182.ci rivayet.

• Yine senedinde Hasen b. Müdrîk vardır. Hadislerinde herhangi bir beis yoktur. Ebû Davud, onu şeyhlerden telkin almaya nispet etmiştir. Bk. 1523.cü rivayet.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1816 İsnadı sahihtir.

Tahrîci 1521.ci rivayette geçti.

1817 İsnadı zayıftır.

Tahrîci 1521 ve 1541 numaralı rivayetlerde geçti.

halde onlara doğru yöneldi. Ardından şöyle buyurdu: *"Bize ne oluyor? Kim Ali'ye eziyet ederse, gerçekten bana eziyet etmiştir. Kim Ali'ye eziyet ederse, gerçekten bana eziyet etmiştir."*¹⁸¹⁸

1544. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her kimde şu üçü bulunursa, benden değildir, ben de ondan değilim: Ali b. Ebi Talib'e kin duymak, ehlibeytime düşmanlık etmek ve imanın söz olduğunu söylemek."*¹⁸¹⁹

1545. ... Ebû't Tufeyl dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.) tam da şu mekânda elimi tuttu ve bana şöyle dedi: *"Ey Ebû't Tufeyl! Şayet odunla bir mü'minin burnuna vursam, yine de benden nefret etmez. Çünkü Allah Teâlâ beni sevecekler diye mü'minlerden, benden nefret edecekler diye de münâfıklardan misak (sağlam söz) almıştır. Mü'min asla benden nefret etmez, münâfık da asla beni sevmez."*¹⁸²⁰

1546. ... İmran b. Husayn (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanında oturuyordum. Ali (r.a.) de onun diğer yanındaydı. O sıra Rasûlullah (s.a.v.) şu âyeti okudu: *"Yoksa kendisine dua ettiğinde darda kalmışa icabet eden, ondan kötülügü kaldıran ve sizleri yeryüzünün halifeleri kılan kimse mi?..."* (Neml, 62). Derken Ali titremeye başladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) onu tutup şöyle sordu:

- Ey Ali, neyin var?

Ali:

1818 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Kanan b. Abdullah en-Nehmi vardır. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 456).

• Yine senedinde Müseyyeb b. Vazih vardır. Zayıftır. Bk. 20.ci rivayet.

Tahrîç: Hafız İbn Hacer, Metalib-i Aliye, 3968 (4/64)'te bunu Haris'e de nispet etmektedir.

1819 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abbad vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban, terkedilmeyi hak ettiğini söylemiştir. Bk. 664.cü rivayet.

• Yine senedinde Hişam b. Sa'd vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır.

• Yine senedinde Ebû Abdullah el-Mekki ile Ebû Yezid el-Akeli vardır. Kim olduklarını anlayamadım.

Tahrîç: Hindi bunu Kenzu'l Ummal, 33031'de zikretmiş ve Cabir'in rivayeti olarak Deylemi'ye nispet etmiştir.

1820 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abdülkerim b. Hilal vardır. Zehebi dedi ki: *"Kim olduğu bilinmiyor."* Bk. Mizan (2/647)

• Yine senedinde Eslem el-Mekki vardır. İbn Selim'dir. İbn Hibban, kendisini Sikat'ta (4/46) zikretmiştir.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

- Ey Allah'ın Rasûlü! Sen bu âyeti okudun. Bense bununla iptila edilirim diye korktum. Bu yüzden kendime hakim olamadım ve bu gördüğün hale uğradım.
Rasûlullah (s.a.v.):

- Nefsim elinde olana yemin ederim ki kıyamet gününe dek seni ancak mü'min sever, senden ancak münâfık nefret eder.¹⁸²¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Hayrı murâd edilen mü'minlerin sıfatlarından biri de Ali b. Ebi Talib (r.a.) ile Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytine doğru bir şekilde sevgi duymalarıdır. Bu dediğimize Kur'an ve Sünnet delalet etmektedir.

1547. ... Bişr b. Galib'in azatlısı Ebû Ömer'den; Muhammed b. Hanefiyye, Allah Teâlâ'nın "... Rahman onlara bir sevgi/dostluk kılacaktır" (Meryem, 96) âyeti hakkında şöyle dedi: "Herhangi bir mü'minle karşılaşmazsın ki içinde Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) karşı bir sevgi olmasın."¹⁸²²

1548. ... Bişr b. Galib'in azatlısı Ebû Ömer'den; Muhammed b. Hanefiyye, Allah Teâlâ'nın "... Rahman onlara bir sevgi/dostluk kılacaktır" (Meryem, 96) âyeti hakkında şöyle dedi: "Herhangi bir mü'minle karşılaşmazsın ki içinde Ali b. Ebi Talib (r.a.) ile ehlibeytine karşı bir sevgi olmasın."¹⁸²³

YÜZ YETMİŞ ALTINCI BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'E (R.A.) VERİLEN İLİM VE HİKMETLER, VERDİĞİ HÜKÜMLERDE MUVAFFAK OLMASI VE NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUVAFFAK KILINMASI İÇİN ONA ETTİĞİ DUA

1549. ... Ebû Abdurrahman'dan, o Ali'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben ilmin şehriyim, Ali de onun kapısı."¹⁸²⁴

¹⁸²¹ İsnadı uydurmadır.

Tahriri 1221 numaralı rivayette geçti.

¹⁸²² İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hibban b. Ali el-Anezi vardır. Zayıftır. Bk. 1471.ci rivayet.

• Yine senedinde Bişr b. Galib'in azatlısı Ebû Amr vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

• Yine senedinde İsmail b. Eban vardır. Sikadır. Şia görüşüne sahip olduğu için hakkında kelam edilmiştir. Bk. 1501.ci rivayet.

• Yine senedinde İshak b. Vehb el-Alaf vardır. Künyesi Ebû Yakub el-Vasiti'dir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 103).

Tahriri 1222 numaralı rivayette geçti.

¹⁸²³ İsnadı zayıftır.

Tahriri 1222 numaralı rivayette geçti.

¹⁸²⁴ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Abdülhamid b. Bahr el-Basri vardır. İbn Hibban dedi ki: "Hadis çalardı." Aynısını İbn Adıyy de söylemiştir. Bk. Mizan (2/538)

• Yine senedinde Şuca b. Şuca Ebû Mansur vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Kadılık görevine geldikten sonra hafızası daha da bozulmuştur. Bk. 147.ci rivayet.

1550. ... Seleme b. Küheyl'den, o Ali'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben hikmet yurduyım, Ali de onun kapısı. Her kim o hikmeti isterse, kapısından gelebilir." Ali şöyle derdi: "Şüphesiz kaburgalarım arasında birçok ilim vardır."¹⁸²⁵

1551. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ben hikmetin şehriyim, Ali de onun kapısı."¹⁸²⁶

1552. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) beni Yemen'e gönderdiğinde ona şöyle dedim: "Ey Allah'ın Rasûlü! Sen beni bir kavme gönderiyorsun. Bana soru soracaklar ama benim hiç ilmim yok." Bunun üzerine elini göğsüne koydu ve şöyle buyurdu: "Şüphesiz Allah Teâlâ kalbine hidayet verecek, dilini sabit kılacaktır. Karşında iki hasım oturduğunda ilkinin dinlediğin gibi diğerini de dinlemekten sakın ha karar verme! Çünkü böyle yapman, vereceğin yargının sana açık hale gelmesi için daha uygundur." O günden sonra kadılık yapmaya devam ettim.

Veya "O günden sonra hiçbir hükümde şüpheyi düşmedim" dedi.¹⁸²⁷

Tahric:

• Tirmizi, Menakıb, 3723 (5/637) – Musannif, 1550 – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1081 (2/634). Bunların hepsi, Şerik yoluyla Seleme b. Küheyl'den, o Sanabihi'den, o da Ali'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu, garip ve münker bir hadistir." İbn Cevzi, Mevzuat'ta (1/394) bunu dört yoldan "Ben ilmin şehriyim..." lafzıyla zikretmiş, sonra da şöyle demiştir: "Bu hadis hiçbir yoldan sahih değildir."

• Bu hadis aynı zamanda İbn Abbâs'tan da rivayet edilmiştir. Bk. Hakim, Müstedrek (3/126) – Hatib (11/48). Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir." Zehebi hemen ardında şöyle der: "Aksine uydurmadır."

Suyuti ise hasen olduğu hükmüne meyletmektedir. Ayrıca ondan önce Alâi de bunu hasen saymıştır. Detaylı bilgi için bk. Tahric Fezailu's Sahâbe (2/635)

¹⁸²⁵ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Ömer er-Rumi vardır. Hadisleri zayıftır. Ebû Hatim dedi ki: "Şerikten münker hadisler rivayet etmiştir." Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 498) – Tehzib (9/360)

• Yine senedinde Bahr b. Fazl vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

• Yine senedinde bir önceki rivayette geçen Şerik vardır.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Asile es-Sanabihi vardır. Sikadır, tabiînin büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 346)

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

¹⁸²⁶ İsnadı uydurmadır.

• Senedinde Osman b. Abdullah el-Osmani vardır. Zehebi dedi ki: "Sika ravilerden hadisler uydururdu. İbret alma maksadı müstesna hadislerinin yazılması helal değildir." Bk. 1498.ci rivayet Tahriri 1549 numaralı rivayette geçti.

¹⁸²⁷ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Müemmil b. İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Bk. 192.ci rivayet.

• Yine senedinde Kasım b. İsa b. İbrahim et-Tai el-Vasiti vardır. Saduktur, sonradan hafızası bozulmuştur. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 451)

• Yine senedinde Ali b. Akmar vardır. Ebû Amr el-Hemedani'dir. Kufelidir, sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. 847.ci rivayet.

1553. ... Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan; Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) beni insanlar arasında hüküm vereyim diye Yemen'e yolladı. Bense "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu ben güzel hüküm veremem" dedim. Bunun üzerine elini göğsüne koyup şöyle buyurdu: "Allah'ım! Ona kazayı/yargıyı öğret." Sonra da şöyle fetten alıkoy.¹⁸²⁸

1554. ... Hinş'den; Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) beni kadı olarak yolladı. Kendisine "Ey Allah'ın Rasûlü! Şüphesiz ki ben gencim. Sense beni ihtiyar bir kavme gönderiyorsun" dedim. Bunun üzerine benim için dua etti ve şöyle buyurdu: "Sana iki hasım gelip birini dinlediğinde, sakın ha diğerinden de olayı dinlemeden yargıda bulunma! Çünkü böyle yapmak, senin için daha sağlamdır." İşte o günden sonra hiçbir yargı/hükümde şaşırmadım.¹⁸²⁹

1555. ... Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) beni Yemen'e yolladı. Kendisine "Doğrusu beni benden daha yaşlı olan bir kavme yolluyorsun. Peki, aralarında nasıl hüküm vereceğim?" dedim. Buyurdu ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ dilini sağlam tutacak, kalbine hidayet verecektir."¹⁸³⁰

1556. ... Ali (r.a.) dedi ki: Nebî (s.a.v.) beni Yemen'e gönderdi. Kendisine şöyle dedim: "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu beni, yaşları bayağı ilerlemiş ihtiyar

Tahric:

• Ahmed, Müsned (1/90, 96, 111, 143, 149) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 984 (2/581), 1096 (2/646), 1195 (2/799), 1227 (2/716) – Nesai, Hasais (s. 12) – Ebû Davud, 3565 (Avn, 9/498) – Beyhaki (10/140) – Musannif, 1554. Bunların hepsi, birkaç yolla Semmak'ten, o Hinş'ten, o da Ali'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed (1/88, 156) – Musannif, 1555. Bu ikisi, Harise b. Muzrib'ten, o da Ali'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (1/83) – Abdullah b. Ahmed, Fezail, 984 (2/580) – Nesai, Hasais (s. 11) – İbn Mâce, Mukaddime (2/774) – Beyhaki (10/76). Bunların hepsi, birkaç yolla A'meş'ten, o Amr b. Mürre'den, o Ebû'l Buhteri'den, o da Ali'den senediyle rivayet etmişlerdir. Ne var ki el-Buhteri ile Ali arasında inkıta vardır.

¹⁸²⁸ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Müslim el-A'var vardır. Zayıftır. Bk. 1501.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Fudayl ile Abdullah b. Ömer vardır. İkisi de saduk olmakla birlikte Şia görüşüne sahiptiler. Bk. 54 ve 182.ci rivayetler.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁸²⁹ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Kadılık görevine geldikten sonra hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. 147.ci rivayet.

• Yine senedinde Semmak vardır. Saduktur. Bk. 69.cu rivayet.

Tahrici 1552 numaralı rivayette geçti.

¹⁸³⁰ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Harise b. Muzrib vardır. Kufelidir, sikadır. Ali b. Medini'nin onu terk ettiğini nakle-denler yanılmışlardır. Bk. Takrib (s. 149)

Tahrici 1552 numaralı rivayette geçti.

bir kavme yolluyorsun. Doğru karar verememekten korkuyorum.” Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Şüphesiz Allah Teâlâ dilini sağlam tutacak, kalbine hidayet verecektir.”¹⁸³¹

1557. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Doğrusu ümmetim içinde onlara en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın dininde en kuvvetlisi Ömer, hayâsı en doğru olanı Osman, en iyi hüküm vereni de Ali b. Ebi Talib'tir.”¹⁸³²

1558. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Doğrusu ümmetim içinde onlara en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın dininde en kuvvetlisi Ömer, hayâsı en doğru olanı Osman, en iyi hüküm vereni Ali, Allah Teâlâ'nın Kitabı'nı en iyi okuyanı Ubeyy b. Ka'b ve farzları en iyi bilen Zeyd b. Sabit'tir. Bu ümmetin emini, Ebû Ubeyde b. Cerrah'tır. Muaz b. Cebel, insanlar içinde Allah'ın helal ve haram kıldıklarını en iyi bilendir. Ebû Hureyre, ilimden bir kaptır. Selman ise ulaşılmaz bir ilimdir.”¹⁸³³

1559. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Doğrusu ümmetim içinde onlara en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın dininde en kuvvetlisi Ömer, farzları en iyi bilen Zeyd b. Sabit, en güzel hüküm vereni Ali b. Ebi Talib, Allah'ın Kitabı'nı en iyi okuyanı da Ubeyy b. Ka'b'tır. Ebû Hureyre, ilimden bir kaptır. Selman, ulaşılmaz bir ilimdir. Muaz b. Cebel, insanlar içinde Allah'ın helal ve haram kıldıklarını en iyi bilendir. Ebû Zerr'den daha dürüst bir konuşmacıyı ise ne bir yeşillik gölgelemiş ne de bir vadi taşımıştır.”¹⁸³⁴

YÜZ YETMİŞ YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALİ B. EBİ TALİB'E (R.A.) AFİYET BULMASI VE BAĞIŞLANMASI İÇİN ETTİĞİ DUA

1560. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: “Sana deniz köpüğü kadar dahi olsa günahlarını bağışlatacak birkaç söz öğreteyim mi? Gerçi sen zaten bağışlanmışsın. La ilahe illallah el-halimu'l kerim, la ilahe illallah el-alıyyu'l azim, subhane rabbi's semavati's seb'i ve rabbi'l arşı'l azim, vel-hamdu lillahi rabbi'l alemin.”¹⁸³⁵

1831 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû'l Kenud vardır. Makbuldür, ikinci tabakadandır. Bk. 637.ci rivayet. Tahriri 1552 numaralı rivayette geçti.

1832 İsnadı çok zayıftır.

Tahriri 1165 numaralı rivayette geçti.

1833 İsnadı çok zayıftır.

Tahriri 1166 numaralı rivayette geçti.

1834 Bk. 1165.ci rivayet.

1835 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abdullah b. Seleme el-Muradi vardır. Kufelidir, saduktur. Hafızası kötüleştirmiştir. İkinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 306)

1561. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Bir hastalığımda Nebî (s.a.v.) beni ziyarette geldi. Dedim ki: "Allah'ım! Eğer ecelim geldiyse beni rahata erdir. Eğer şiddetli bir rahatsızlık ise bana sabır ver. Eğer ölmeme daha varsa hastalığımı hafiflet." Bunun üzerine *"Tekrar et, nasıl söylemiştin?"* buyurdu. Ben de *"Şöyle-şöyle dedim"* diye yineledim. Bunun üzerine elini -veya ayağını- karnıma koydu ve *"Allah'ım, ona şifa ver"* diye dua etti. O günden sonra hiçbir zaman hasta olmadım.¹⁸³⁶

1562. Bize Ebû Bekir Kasım b. Zekeriya el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Beşşar tahdis etti, dedi ki. Bize Yahya b. Said el-Kattan tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti...¹⁸³⁷

1563. Ebû Bekir el-Mutarriz dedi ki: Yine bize Süfyan b. Veki tahdis etti, dedi ki: Bize babam tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû İshak, Naciye b. Ka'b'tan tahdis etti; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "Ebû Talib öldüğünde Nebî'ye (s.a.v.) gelip *"Şüphesiz amcan ölmüştür"* dedim. Buyurdu ki: *"Git ve onu göm. Bana gelene dek herhangi bir şey de yapma!"* Hemen gidip onu gömdüm,

• Yine senesinde Ebû Şihab el-Hannat vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 564.cü rivayet.

• Yine senesinde Süleyman b. Muhammed el-Mübareki vardır. Künyesi Ebû Davud'dur. İbn Main dedi ki: "Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur." Ebû Zur'a dedi ki: "Sikadır." İbn Hibban da onu Sikat'ta (8/278) zikretmiştir. Bk. Cerh ve Tadil (4/140)

• Yine senesinde Nasir (veya Nusayr) b. Ebi'l Eş'as vardır. Künyesi Ebû'l Velid'dir. Ebû Hatim ve Ebû Zur'a onu sika saymışlardır. İbn Ebi Hatim, Sikat'ta kendisinden bahsetmektedir. Bk. Cerh ve Tadil (8/491) – Sikat (7/543)

Tahric:

• Ahmed, Müsned (1/92) -Nesai, Kübra, 7678 (4/397) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1317 (2/597). Bunların hepsi, Ebû İshak yoluyla Amr b. Mürre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Nesai, Kübra, 7677 (4/398) – Ahmed, Müsned (1/158) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1314 (2/596) – Hakim, Müstedrek (3/138) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1216 (2/711) – Ebû Nuaym, Marifetu's Sahâbe, 351 – İbn Hibban, Sahih, 6928 (15/372). Bunların hepsi, birkaç yolla Ebû İshak'tan, o Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Tirmizi, 3504 (5/529) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1053 (2/616). Bu ikisi, birkaç yolla Ebû İshak'tan, o da Haris el-A'var'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1836 İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Abdullah b. Seleme el-Muradi vardır. Kufelidir, saduktur. Hafızası kötüleşmiştir. İkinci tabakadandır. Bk. 1060.cı rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahric: Ahmed, Müsned (1/83, 107, 128) – Fezailu's Sahâbe, 1192 (2/697) – Tirmizi, Daavat, 3564 (5/560) – Nesai, Amelu'l Yevmi ve'l Leyle, 1058 – İbn Hibban, Sahih, 6940 (15/388) – Hakim, Müstedrek (2/620). Bunların hepsi, birkaç yolla Amr b. Mürre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1837 İsnadı sahihtir.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (1/97, 131) – Ebû Davud, Cenaiz, 3214 (3/547) – Nesai, Suğra, Taharet, 190 (1191) – İbn Sa'd, Tabakat (1/123) – İbn Ebi Şeybe, Musannef (4/95, 142) – Beyhaki (3/398). Bunların hepsi, Ebû İshak yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (1/103). İbrahim b. Ebi'l Abbâs yoluyla... Elbani bunun sahih olduğunu söylemiştir. Bk. Sahiha, 161.

sonrasında yanına vardım. Ardından "Onu gömdüm" dedim. Bana gusül almamı emretti ve benim için birkaç duada bulundu."¹⁸³⁸

1564. Yine bize Ebû'l Kasım el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Sinan tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ahmed ez-Zübeyri tahdis etti, dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti; Ebû İshak'tan, o Naciye'den, o Ali'den (r.a.)... Ravi daha sonra hadisin aynısını zikretti ve şu ziyadede bulundu: "Benim için, bana kırmızı develerden daha sevimli birkaç duada bulundu."¹⁸³⁹

YÜZ YETMİŞ SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HARİCİLERLE SAVAŞMA KONUSUNDA ALİ'YE (R.A.) VERDİĞİ EMİR VE ALLAH TEÂLÂ'NIN ONA BU KONUDAKİ İKRAMI

1565. ... Hişam'dan, o İbn Sirin'den, o da Abîde es-Selmani'den; (Selmani) dedi ki: Ali'yle birlikte ben de Nehrevan Savaşı'na katılmışım. Hariciler öldürüldüklerinde Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki. "Doğrusu içlerinde elinde yaratılıştan eksiklik -veya eli kısa ve küçük olan biri vardır." Derhal adamı aradılar ama bulamadılar. Ali ise aynı sözü üç kere tekrarladi. Sonra dedi ki: "Araştırın, ölüleri ters yüz edin ve sağ eli küçük olduğundan dolayı sanki kadın memesi gibi (sallanan) bir adamı bulup çıkarın." Ali, adamın bulunduğunu görünce kibleye dönüp Allah'a hamd ve sena etti, kendisine Hariciler'i öldürme görevini veren ve onlarla savaşmakla ikramda bulunan Allah'a şükretti. Sonra yüzünü bize döndü ve şöyle dedi: "Eğer şırmamayacak olsanız, size, onlarla savaşan kimselerin değeri ile alakalı daha önce Rasûlullah'ın (s.a.v.) dilinden dökülen hadisi anlatırdım." Dedim ki: "Bu, sana Rasûlullah'tan (s.a.v.) ulaşan bir şey mi yoksa bizzat ondan duyduğun bir şey midir?" Dedi ki: "Kâbe'nin Rabbi'ne yemin olsun ki bilakis ondan işittim."¹⁸⁴⁰

1566. Hişam'dan, o İbn Sirin'den, o da Abîde es-Selmani'den; (Selmani) dedi ki: Ali'yle birlikte ben de Nehrevan Savaşı'na katılmışım. Hariciler öldürüldüklerinde Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki. "Doğrusu içlerinde elinde yaratılıştan eksiklik -veya eli kısa ve küçük olan biri vardır." Derhal adamı aradılar ama bulamadılar. Ali ise aynı sözü üç kere tekrarladi. Sonra dedi ki: "Araştırın, ölüleri ters yüz edin

1838 İsnadı hasendir.

• Senedinde Süfyan b. Veki vardır. Bk. 400.cü rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Naciye b. Ka'b vardır. Bk. 369.cu rivayet.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1839 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Ahmed vardır. Muhammed b. Abdullah ez-Zübeyri'dir. Sikadır, sebtir. Bk. 491. ci rivayet.

Tahriri 1562 numaralı rivayette geçti.

1840 İsnadı sahihtir.

Tahriri 53 numaralı rivayette geçti.

ve sağ eli küçük olduğundan dolayı sanki kadın memesi gibi (sallanan) bir adamı bulup çıkarın." Ali, adamın bulunduğunu görünce kibleye dönüp Allah'a hamd ve sena etti, kendisine Hariciler'i öldürme görevini veren ve onlarla savaşmakla ikramda bulunan Allah'a şükretti. Sonra yüzünü bize döndü ve şöyle dedi: "Eğer şımarmayacak olsanız, size, onlarla savaşan kimselerin değeri ile alakalı daha önce Muhammed'in (s.a.v.) dilinden dökülen hadisi anlatırdım." Dedim ki: "Bu, sana Rasûlullah'tan (s.a.v.) ulaşan bir şey mi yoksa bizzat ondan duyduğun bir şey mi-dir?" Dedi ki: "Kâbe'nin Rabbi'ne yemin olsun ki bilakis ondan işittim." Bunu iki kere tekrar etti.¹⁸⁴¹

1567. Şerik el-Âmiri'den, o da Cündüb'ten; (Cündib) dedi ki: "Ali'nin Hariciler'i öldürdüğü gün onların yüzlerine ve şekil-şemailine bakınca onlarla savaşma hususunda şüpheye düştüm. Bu yüzden askerlerden birazcık uzağa çekildim, binitimden indim, okumu yere sapladım, savaş kıyafetlerimi altımdan çıkardım ve güneşe karşı zırhımı kendime gölgelik yaptım. Ben askerlerden uzaklaşmışken birden Mü'minlerin Emiri Ali (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) katırı üzerinde çıkageldi. İçimden "Benim onunla ne işim var? Ben ondan kaçıyorum, o ise bana geliyor" dedim. Bana dedi ki: "Ey Cündüb! Burada ne işin var, askerlerden neden uzaklaştın?" Dedim ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Üstüme bir rahatsızlık çöktü, tozdan sıkıntı yaşadım. Bu yüzden orada durmaya gücüm yetmedi." Dedi ki: "Sana, kişiye askerlikteki tozdan dolayı ecir olacağı şeklindeki haber ulaşmadı mı?" Sonra bacaklarını büküp katırdan indi. Ben de binitinin başını tuttum. Oturdu, ben de oturdum. Elimle zırhımı alıp güneşe karşı kendisini gölgelendirdim. Dedi ki: "Valla-hi ben de oturacağım." Derken bir süvari koştura koştura geldi ve 'Ey Mü'minlerin Emiri! Hariciler köprüyü geçip gidiyorlar' dedi. Birden bana baktı ve "Onlarla nehrin berisinde savaşılacak" dedi. Ona haberi getiren şahıs yanında ayakta beklerken birden başka biri geldi ve 'Ey Mü'minlerin Emiri! Vallahi köprüyü geçtiler, onlardan bir kişi dahi geride kalmadı' dedi. Ali dedi ki: "Yazıklar olsun sana! Onlarla nehrin berisinde savaşılacak." Derken başka bir süvari daha koştura koştura geldi ve 'Ey Mü'minlerin Emiri! Nebisi Muhammed'i (s.a.v.) hak ile gönderene yemin ederim ki geri döndüler' dedi. Sonrasında birtakım insanlar daha geldi ve 'Ey Mü'minlerin Emiri! Hariciler saf durumuna geçip bize oklarını fırlattılar ve falan kişiyi yaraladılar' dediler. Bunun üzerine Ali "Artık onlarla savaşmak helal olmuştur" dedi ve zıplayıp katırına oturdu. Ben de silahıma doğru kalktım, elbiselerimi giyip sıkıca bağladım. Sonra atımın üstüne oturdum, mızrağımı yerden aldım ve sonrasında yola koyuldum. Ey Abdullah b. Şerik! Allah'a yemin olsun ki ellerimle yetmiş kişiyi öldürene dek ikindiye -bir rivayette öğleyi-kılmamıştım."¹⁸⁴²

1841 İsnadı hasendir.

Tahrici 53 numaralı rivayette geçti.

1842 İsnadı zayıftır.

1568. Bize Firyabi tahdis etti... Ümmü Seleme'nin azatlısı Ubeydullah b. Ebi Rafi' dedi ki: Hârûriyye ortaya çıktığında Ali'nin yanındaydılar. Dediler ki: "Hüküm ancak Allah'a aittir." Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Tabii ki de öyledir. Ancak bu, batıl kastedilen hak bir sözdür. Rasûlullah (s.a.v.) birtakım insanların özelliklerinden bahsetti ki yemin olsun ben onların özelliklerini iyi biliyorum. Hakkı söylerler ama şuralarını (boğazına işaret etti) geçmez. Onlar, yaratılmışlar içerisinde Allah Teâlâ'nın en çok nefret ettiği kimselerdir. Onların içinde ellerinin birinde süt dolu koyun memesi gibi bir şey bulunan bir adam vardır." Ali (r.a.) onları öldürdüğünde "Arayın onu" dedi. Adamı aradılar ama hiçbir şey bulamadılar. Bunun üzerine iki veya üç kere "Tekrar arayın! Allah'a yemin olsun ki ne ben yalan söyledim ne de bana yalan söylendi" dedi. Sonra harabe içerisinde onu buldular ve getirip Ali'nin (r.a.) önüne koydular. Ben de bu olaya şahitlik etmişim.¹⁸⁴³

1569. Bize Ebû Bekir b. Ebi Davud tahdis etti... Rasûlullah'ın (s.a.v.) azatlısı Ueydullah b. Ebi Rafi' dedi ki: Hariciler ortaya çıktıklarında Ali ile beraberdiler. Dediler ki: "Hüküm ancak Allah'a aittir." Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Bu, batıl kastedilen hak bir sözdür. Doğrusu Rasûlullah (s.a.v.) bir kısım insanların özelliklerini bildirmişti. Yemin ederim ki ben, şunların içerisinde o özelliklerin olduğunu biliyorum. Dilleriyle hakkı söylüyorlar ama gırtlaklarını (boğazına işaret etti) geçmiyor. Onlar, yaratılanlar içerisinde Allah'ın en çok nefret ettiği kimselerdir. İçlerinde ellerinin birinde süt dolu koyun memesi gibi bir şey bulunan siyah bir adam vardır. Ali (r.a.) onları öldürdüğünde "Arayın onu" dedi. Adamı aradılar ama hiçbir şey bulamadılar. Bunun üzerine iki veya üç kere "Tekrar arayın! Allah'a yemin olsun ki ne ben yalan söyledim ne de bana yalan söylendi" dedi. Sonra harabe içerisinde onu buldular ve getirip Ali'nin (r.a.) önüne koydular. Ben de bu olaya ve Ali'nin onlar hakkındaki sözlerine şahitlik etmişim.¹⁸⁴⁴

1570. ... Yezid b. Ebi Ziyad dedi ki: Said b. Cübeyr'e Nehrevan ashâbını sordum. Dedi ki: Bana Mesruk tahdis etti, dedi ki: Âişe'ye (r.anhâ) onları sordum, dedi ki: "Sen anlattıkları o memeli adamı gördün mü?" Ben: Onları görmedim ama onları gören biri yanımda şahitlik etti, dedim. Âişe: "Oraya vardığında bana onları gördüğüne şahitlik eden emin kişilerin listesini yazıp gönder" dedi. Derhal gittim. O sıra insanlar yedi gruba bölünmüştü. Her yedide birden Hariciler'i gören on kişi ile konuştum. Peşinden "Bunların her biri adil ve razı olunan kişilerdir" dedim.

Yezid dedi ki: Ayrıca Âişe'yi (r.anhâ) işitenlerden bazıları bana onun şöyle dediğini tahdis ettiler: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle derken işittim: "Onlar ümmetimin en

Tahrirci 55 numaralı rivayette geçti.

1843 İsnadı hasendir.

Tahrirci 51 numaralı rivayette geçti.

1844 İsnadı sahihtir.

Tahrirci 52 numaralı rivayette geçti.

şerhleridir, onları ümmetimin en hayırlıları öldürür." Âişe sonra şöyle dedi: "Benimle onun arasındaki durum, ancak kadın ile kocasının akrabaları arasındaki durum gibidir."¹⁸⁴⁵

**YÜZ YETMİŞ DOKUZUNCU BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.)
ALLAH TEÂLÂ, RASÛLULLAH (S.A.V.) VE MÜ'MİNLERİN
NAZARINDAKİ ŞEREFLİ VE DEĞERLİ FAZİLETLERİ**

1571. ... İbrahim b. Said'den, o da babasından; dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında oturuyordum. O sırada yanında başka bir topluluk da vardı. Derken Ali (r.a.) yanına girdi. Onlar hemen kalkıp çıktılar. Ali (r.a.) ise gelip oturdu. Dışarı çıktıkları vakit birbirlerini kınayıp "Bizi ne çıkardı?" diye sordular. Ardından hemen geri döndüler. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ben sizi ne çıkardım ne de onu girdirdim. Ne onu girdirdim ne de sizi çıkardım. Aksine Allah Teâlâ sizi çıkardı, onu girdirdi."¹⁸⁴⁶

1572. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) oturuyordu. Birden "Birazdan yanınıza şu sûretlerin oradan doğru cennet halkından biri gelecek" buyurdu. Ardından Ebû Bekir (r.a.) girdi. Sahâbe, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sözünden dolayı kendisini kutladılar. Sonra "Birazdan yanınıza şu sûretlerin oradan doğru cennet halkından biri gelecek" buyurdu. Ardından Ömer (r.a.) girdi. Sahâbe, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sözünden dolayı Ömer'i de tebrik ettiler. Sonra "Birazdan yanınıza şu sûretlerin oradan doğru cennet halkından biri gelecek" buyurdu ve "Allah'ım! Sen dilersen onu Ali eylesin" diye dua etti. Ardından Ali (r.a.) gözüktü.¹⁸⁴⁷

1573. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Ensar'dan bir kadına gittik. Derken ona ait olan hurmalıklar da oturduk. Aniden "Birazdan yanınıza cennet ehlerinden biri gelecek" buyurdu ve

¹⁸⁴⁵ İsnadı zayıftır.

Tahriri 56 numaralı rivayette geçti. Ayrıca bk. Beyhaki, Delailu'n Nübüvve (6/434)

¹⁸⁴⁶ İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbrahim b. Sa'd b. Ebi Vakkas vardır. Medinelidir, sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 89)

• Yine senedinde Ebû Cafer vardır. Muhammed b. Ali b. Hüseyin'dir. Sikadır, fazıldır. Bk. 84.cü rivayet.

Tahrîç: Nesai, Kübra, Menakıb, 16/8152 (5/46). "Muhammed b. Süleyman'a kıraat ettim; İbn Uyeyne'den..." senediyle... Şeyh Elbani de zayıf olduğunu söylemiştir.

¹⁸⁴⁷ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Akil vardır. Saduk olmakla birlikte hadislerinde zayıflık bulunmaktadır. Sonradan hafızası kötüleşmiştir. Bk. 1043.cü rivayet.

Tahrîç: İmam Ahmed, Müsned (2/331, 356, 380, 387) – Ahmed, Fezail, 206 (1/191), 977 (2/577) – Keşfu'l Estar (2604). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdullah b. Muhammed b. Akil'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir." Zehebl kendisine muvafakat etmiştir.

"Allah'ım! Sen dilerse onu Ali eylersin" diye dua ederek hurma ağaçları arasında gözlerini gezdirmeye başladı. Ardından Ali (r.a.) gözüktü.¹⁸⁴⁸

1574. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: *"Rabbin Teâlâ şüphesiz sana sen cennette saraylarında, eşlerinin ve hizmetçilerinin arasında nerede dilerse görünecek, O'nu görmek, içinde bulunduğun hiçbir şeye denk gelmeyecek."*¹⁸⁴⁹

1575. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) elimden tuttu. Ardından Medine sokaklarında yürümeye başladık. Derken bir bahçenin yanından geçtiğimizde "Ey Allah'ın Rasûlü! Ne güzel bahçe!" dedim. Bunun üzerine "Senin için cennette daha güzeli vardır" buyurdu. Sonra bir başka bahçenin yanından geçtik. Ben yine "Ey Allah'ın Rasûlü! Ne güzel bahçe!" dedim. Yine "Senin için cennette daha güzeli vardır" diye karşılık verdi. Öyle ki dokuz tane bahçeden geçtik. Ben hepsinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Ne güzel bahçe!" diyordum. O da "Senin için cennette daha güzeli vardır" diye karşılık veriyordu.¹⁸⁵⁰

1576. ... Enes b. Malik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Cennet Ali, Ammar ve Selman'a özlem duymaktadır."*¹⁸⁵¹

1848 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde bir önceki rivayette geçen Abdullah b. Muhammed b. Akil vardır. Diğer raviler ise sikadılar.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1849 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ebû Müslim el-Emevi vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

- Yine senedinde Said b. Ubeyd et-Tai vardır. Künyesi Ebû'l Huzeyl'dir, Kufelidir. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 239)

- Yine senedinde Muhammed b. Rebi'a el-Kullabi vardır. Kufelidir, Veki'in amcasının oğludur. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 478)

Tahrir: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1850 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Meymun el-Kurdi vardır. Künyesi Ebû Basir'dir, makbuldür, altıncı tabakadandır. Ebû Davud, onu sika saymıştır. Yahya b. Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Ayrıca Ezdi de zayıf olduğunu belirtmiştir. Bk. Takrib (s. 556) – Tehzib (10/394). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

- Yine senedinde Fazl b. Amira et-Tafavi vardır. Künyesi Ebû Kuteybe el-Basri'dir. Zayıftır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 446).

- Yine senedinde Haremi b. İmara b. Ebi Hafsa vardır. Basralıdır, künyesi Ebû Ravh'tır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 156)

Tahrir: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1109 (2/652) – Hakim, Müstedrek (3/150) – Hatib, Tarih (12/398) – İbn Cevzi, İlel (1/240). Bunların hepsi, Fazl b. Amira yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1851 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ebû Rebi'a el-İyadi vardır. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. 1495.ci rivayet. Kendisine mütâbaat edene rastlamadım. Ayrıca senette Hasan-ı Basri'nin muan'an aktarımı vardır.

- Yine senedinde Hasen b. Salih vardır. Sikadır, fakihtir, âbiddir. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 1240.cı rivayet.

1577. ... Cumey' et-Temimi dedi ki: Küçükken annemle birlikte Âişe'nin (r.anhâ) yanına girdik. Annem ona Ali'den (r.a.) bahsetti. Bunun üzerine Âişe şöyle dedi: "Rasûlullah'a (s.a.v.) ondan daha sevimli gelen bir adam ve onun karısından daha sevimli gelen bir adamın karısını görmedim."¹⁸⁵²

1578. ... Cumey' et-Temimi dedi ki: Küçükken annemle birlikte Âişe'nin (r.anhâ) yanına girdik. Annem ona Ali'den (r.a.) bahsetti. Bunun üzerine şöyle dedi: "Rasûlullah'a (s.a.v.) ondan daha sevimli gelen bir adam ve onun karısından daha sevimli gelen bir adamın karısını görmedim."¹⁸⁵³

1579. ... Zeyd b. Erkam'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Dikkat edin! Size, kendisinden doğru yolu sorduğunuzda sapıtmayacağınız ve helak olmayacağınız birini göstereyim mi?" Sahâbe "Tabii ki, ey Allah'ın Rasûlü!" diye cevap verdiler. Buyurdu ki: "İşte bu, odur." Ali b. Ebi Talib o sırada oturuyordu. Sonra "Onu destekleyin, ona samimi davranın ve onu tasdik edin" buyurup şöyle ekledi: "Şüphesiz size bu söylediğimi Cibril (a.s.) bana emretti."¹⁸⁵⁴

1580. ... İmran b. Husayn'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) Fatıma'ya (r.anhâ) şöyle buyurdu: "Ey kızcağızım! Amcanın oğluna rıza göster. Çünkü beni hak bir peygamberlikle gönderene yemin olsun ki seni dünyada da ahirette de seyyid olan biriyle evlendirdim."¹⁸⁵⁵

Tahriç: Tirmizi, Menakıbu Selman el-Farisi (r.a.), 3797 (5/667). Veki yoluyla "Bana babam tahdis etti; Hasen b. Salih'ten..." senediyle bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir. Bunu ancak Hasen b. Salih yoluyla biliyoruz."

1852 İsnadı zayıftır.

Tahrici 1503 numaralı rivayette geçti.

1853 İsnadı zayıftır.

Tahrici 1502 numaralı rivayette geçti.

1854 İsnadı zayıftır. Haber ise münkerdir.

• Senedinde Maruf vardır. İbn Harbuz el-Mekki'dir, Âl-i Osman azatlısıdır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmetmiştir. İbn Main, onu zayıf saymıştır. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 540) – Tehzib (10/230)

• Yine senedinde Amr b. Hammad b. Talha el-Kannad vardır. Künyesi Ebû Muhammed el-Kufi'dir. Çoğunlukla dedesine nispet edilir. Saduktur, Rafizi olmakla suçlanmıştır. Onuncu tabakadandır. Bk. 627.ci rivayet.

• Yine senedinde İsha b. İbrahim el-Ezdi vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

Tahriç: Kenzu'l Ummal, 33007, 36448. Hindi, bunu Hilyetu'l Evliya adlı eserinde Ebû Nuaym'a nispet etmiştir. İbn Kesir dedi ki: "Bu, münker bir hadistir." Bk. Bidaye ve Nihaye (11/619)

1855 İsnadı uydurmadır.

• Senedinde Amr b. Cümeyh vardır. Künyesinin Ebû Münzir veya Ebû Osman olduğu söylenir. Kufelidir. İbn Main, onu yalancı saymıştır. Darekutni ve bir topluluk "Metruktür" demişlerdir. İbn Adıyy dedi ki: "Hadis uydurmakla itham edilirdi." Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Bk. Mizan (3/251)

• Yine senedinde Amr b. Ubeyd vardır. İbn Bab'tır. Künyesi Ebû Osman el-Basri'dir. Mutezile'dendir, meşhurdur. Bidatine çağırırdı. Metruktür. Âbid biri olmasına rağmen bir grup onun hakkında ithamda bulunmuştur. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 424) – Tehzib (8/70)

1581. ... Ömer'den; Rasûlullah (s.a.v.) üç kere şöyle buyurdu: "Ey Ali! Sen cennette benimlesin. Ey Ali! Sen cennette benimlesin."¹⁸⁵⁶

1582. ... Said b. Cübeyr dedi ki: Bir keresinde İbn Abbâs'ın yanında Ali'den (r.a.) bahsettiler. Bunun üzerine şöyle dedi: "Yemin ederim ki sizler öyle bir adamdan bahsettiniz ki, kendisi evinin arka tarafından Cibril'in (a.s.) ayak sesini işitirdi."¹⁸⁵⁷

1583. ... Abdurrahman b. Ebû Said'den; Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: "Muhacir ve Ensar'dan bir topluluk ile Rasûlullah'ın (s.a.v.) evinin yanındaydık. Derken Nebî (s.a.v.) yanımıza çıkageldi ve "Size en hayırlılarınızı haber vereyim mi?" diye sordu. Bizler "Tabii ki!" diye cevap verdik. Buyurdu ki: "Hayırlılarınız hakkını tam veren, güzel iş yapanlardır. Doğrusu Allah gizli temizi sever." O sıra Ali b. Ebi Talib (r.a.) yanımızdan geçti. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hak bunun yanındadır, hak bunun yanındadır."¹⁸⁵⁸

1584. ... İbrahim en-Nehai'den; Alkame b. Kays ile Esved b. Yezid dediler ki: Ebû Eyyub el-Ensari'nin (r.a.) yanına gittik ve ona şöyle dedik: "Şüphesiz Allah Teâlâ sana, devesine vahyedip kapının önünde çöktüğünde Muhammed (s.a.v.)

• Yine senedinde Abdullah b. Dahir b. Yahya er-Razi vardır. Künyesi Ebû Süleyman'dır. Ebû Yahya olduğu da söylenir. Ahmeri olarak tanınır. İbn Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir. İnsanlar ondan içerisinde hayır olan bir şey yazamazlar." Bk. Tarih-i Bağdat (9/453)

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden başka bir kaynağa rastlamadım.

1856 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Yahya b. Sabık el-Medini vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." İbn Hibban dedi ki: "Sika ravilerden uydurma hadisler rivayet ederdi." Bk. Mizan (4/377)

• Yine senedinde Kasım b. Ebi Bezze vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

Tahric: Hindi, bunu Kenzu'l Ummal, 36360'ta zikretmiş ve İbn Neccar'a nispet etmiştir.

1857 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Amr b. Sabit vardır. Zayıftır, Rafizi olmakla suçlanmıştır. Bk. 1518.ci rivayet.

• Yine senedinde Amr'ın babası Sabit b. Hüzmüz vardır. Kufelidir, künyesi Ebû Mikdam el-Haddad'dır. Künyesi ile meşhurdur. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 133)

• Yine senedinde Süleyman b. Ömer er-Rakki vardır. Sikat'ta (8/280) İbn Hibban ile Cerh ve Tadi'l'de (4/131) İbn Ebi Hatim kendisinden bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememişlerdir. Bk. 1041.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1858 İsnadında zayıflık vardır.

• İsnadında Sadaka b. Rebi' vardır. Sikat'ta (8/319) İbn Hibban ile Cerh ve Tadi'l'de (4/433) İbn Ebi Hatim kendisinden bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememişlerdir.

• Yine senedinde Ebû Said vardır. Haşimoğulları azatlısıdır. Abdurrahman b. Abdullah b. Ubeyd el-Basri'dir. Mekke'de ikamet etmiştir. Lakabı Cerdeka'dır. Saduk olmakla birlikte çokça hata etmiştir. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 344)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Ebi Said vardır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. İbn Sa'd dedi ki: "Çok hadis rivayet ederdi ama sabit değildir. Âlimler, onun rivayetini zayıf sayar, onunla hüccet getirmezler." Bk. 1117.ci rivayet.

Tahric: Kenzu'l Ummal, 33018. Hindi, bunu Ebû Ya'la ile Ebû Mansur'a da nispet etmektedir.

ile ikramda bulundu. Rasûlullah (s.a.v.) senin misafirindi. Bu, Allah Teâlâ'nın sana has kıldığı bir fazilettir. Sonra çıkıp Ali'nin (r.a.) yanında savaşa gittin." Bunun üzerine şöyle dedi: "Merhaba size, hoş geldiniz! Sizin için Allah'a yemin ederim ki Rasûlullah (s.a.v.) şu anda sizin de içinde bulunduğunuz şu evdeydi. Bir keresinde evde Rasûlullah (s.a.v.) ile sağında oturan Ali'den (r.a.) başkası yoktu. Bense önlerinde ayakta duruyordum. Bir ara kapı hareketlendi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Ey Enes! Bak bakayım, kapıda kim var?" buyurdu. Hemen çıkıp baktı ve "Bu Ammar b. Yasir'dir" dedi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) bunun üzerine "Ey Enes! Temiz ve temiz kılınmış Ammar'a kapıyı aç" buyurduğunu işittim. Enes hemen kapıyı açtı. Ardından Ammar girip Rasûlullah'a (s.a.v.) selam verdi, o da selamını alıp merhabalaştı. Sonra şöyle buyurdu: "Ey Ammar! İleride ümmetim içinde bazı şeyler ve ihtilaflar olacak. Tâ ki kılıçlar aralarında gezecek. Öyle ki birbirlerini öldürecekler, birbirlerinden uzaklaşacaklar. Böyle bir durumu gördüğünde, şu sağımdaki adama uy!" Bununla Ali'yi kastetti. Sonra şöyle buyurdu: "İnsanların hepsi bir vadiye, Ali de başka bir vadiye girse, sen Ali'nin vadisine gir. İnsanların tümünün düzeni altüst olacak. Ey Ammar! Şüphesiz ki Ali seni hiçbir hidayetten çevirmez. Ey Ammar! Ali'ye itaat, bana itaattir. Bana itaat ise Allah'a itaattir."¹⁸⁵⁹

1585. ... Ali (r.a.) dedi ki: Bir keresinde hasta olmuşum. Nebî (s.a.v.) yanıma geldi ve elbisesini üzerime attı. Sonra namaz kılmak için kalktı. Namazı bitince şöyle buyurdu: "Kalk ey Ali! Allah Teâlâ'dan nefsim için hangi şeyi istediysen, illaki senin için de istedim. Ondan hangi şeyi istediysen, illaki onu bana verdi. Ne var ki O, Senden sonra peygamberlik yoktur, buyurdu."¹⁸⁶⁰

1586. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöyle buyurdu: "Ey Ali! Şüphesiz ki Allah Teâlâ bana seni yaklaştırmamı, uzak tutmamamı, sana öğretmemi, cefa vermememi emretti. Allah'a senin hakkında itaat etmem üzerime bir haktır. Sözlerimi kavramak da senin üzerine haktır."¹⁸⁶¹

1859 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Hasen b. Hasen el-Eşkar vardır. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Şia görüşünde aşırı giderdi. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 166).
  - Yine senedinde Şalih ve Ali b. Hakem el-Abedi vardır. Kim olduklarını anlayamadım.
- Tahriç:** Kenzu'l Ummal, 32972 (11/613 muhtasar olarak). Hindi, bunu Ammar b. Yasir ile Ebû Eyyub el-Ensari'den olarak Deylemi'ye nispet etmiştir.

1860 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Yezid b. Ziyad vardır. Zayıftır. Bk. 56.cı rivayet.
  - Yine senedinde Ali b. Kadim el-Huzai vardır. Kufelidir. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Doku-zuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 404)
- Tahriç:** Hindi'nin söylediğine göre bunu Fezallu's Sahâbe adlı eserinde Ebû Nuaym rivayet etmiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 33049 (11/625)

1861 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Ubeydullah b. Ebi Rafi vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Hadisleri aşırı münkerdir." İbn Malin dedi ki: "Hadisi hiçbir şey değildir." Bk. Mizan (3/635)
- Yine senedinde Ali b. Haşim vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 335.ci rivayet.

1587. ... Amra el-Hemedaniyye dedi ki: Ümmü Seleme (r.anhâ) bana "Sen Amra mısın?" diye sordu. Ona dedim ki: "Evet. Ey Anneciğim! Şu aramızda muşibete uğrayan adam hakkında bana haber vermez misin? O sevilen mi yoksa sevilmeyen mi?" Ümmü Seleme şöyle cevap verdi: "Allah Teâlâ *"Ey ehli beyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizleri tertemiz kılmak ister"* (Ahzab, 33) âyetini indirdiğinde evde Cibril, Rasûlullah (s.a.v.), Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin ve benden başka kimse yoktu. Ben hemen "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben de ehlibeytten miyim?" diye sordum. Bana *"Sen kadınlarımın salih olanlarındansın"* diye cevap verdi. Ey Amra! Şayet bana evet diye cevap verseydi, Güneş'in üzerine doğup battığı her şeyden bana daha sevimli olacaktı."¹⁸⁶²

1588. ... Abdullah b. Salim dedi ki: İdris b. Abdullah dedi ki: "Ali'ye (r.a.) kim muhalefet ettiyse, illaki Ali (r.a.) ondan daha haklıdır."¹⁸⁶³

1589. ... Ata b. Müslim dedi ki: Süfyan es-Sevri'yi şöyle derken işittim: "Her kim Ali (r.a.) ile tartışmışsa, illaki Ali (r.a.) onu hüccetle yenmiştir."¹⁸⁶⁴

1590. ... Zeyd b. Erkam'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her kim benim hayatım gibi yaşamak, benim ölümüm gibi ölmek, Rabbim Teâlâ'nın bana vâdettiği cennete -ki onun ağaçlarını Allah Teâlâ bizzat eliyle dikmiştir- girmeyi isterse, Ali b. Ebi Talib'i veli edinsin. Çünkü o sizi doğru hiçbir yoldan çıkarmaz, sapık hiçbir yola girdirmez."*¹⁸⁶⁵

• Yine senesinde Abbad b. Yakub vardır. Saduktur, Rafizidir. Bk. 664.cü rivayet.

Tahriç:

• İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (29/56). Bureyde el-Eslemi'den...

• Ebû Nuaym, Hilye (1/67). Ali'den...

1862 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Ebû Sahba vardır. Suheyb el-Bekri'dir, Basralı veya Medinelidir. Makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 278)

• Yine senesinde Ebû Muaviye el-Beceli vardır. Amr b. Muaviye'dir, Kufelidir. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 408) – Tehzib (7/406)

• Yine senesinde Ebû Sahr vardır. Humeyd b. Ziyad b. Ebi'l Muharik el-Harrat'tır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 181).

• Yine senesinde Amra vardır. Şafi'nin (İmam Şafii değil) kızıdır. İbn Hibban, Sikat'ta (5/288) ondan bahsetmiş ve şöyle demiştir: "Ümmü Seleme'den rivayet etmiş olup kendisinden de Ammar rivayet etmiştir."

Tahriç: Tahavi, Müşkulu'l Âsâr, 772 (2/244). Amra yoluyla bu şekilde...

1863 İsnadı hasendir.

• Senesinde Harun b. İshak vardır. Saduktur. Bk. 671.ci rivayet.

• Yine senesinde Abdullah b. Salim vardır. Galiba ez-Zübeydi'dir. Künyesi Ebû Mahmud'dur, Kufelidir. Sikadır. On birinci tabaka büyüklerindendir. H. 235'te vefat etmiştir. Bk. Takrib (s. 304) – Tehzib (5/228)

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden başka bir kaynağa rastlamadım.

1864 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Ata b. Salim vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 1233.cü rivayet.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden başka bir kaynağa rastlamadım.

1865 İsnadı zayıftır.

1591. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bir hanımının odasından dışarı çıktı. Derken ayakkabısının kayışı kopuverdi. Ali hemen onu aldı ve tamir etmek için geride kaldı. Rasûlullah (s.a.v.) ayakta beklemeye başladı. Biz de onunla ayağa kalktık. Tam o esnada şöyle buyurdu: "Şüphesiz ki sizden tıpkı Kur'an'ın inişi için savaştığı gibi tevili (yorumu) için savaşacak da vardır." Oradaki Rasûlullah (s.a.v.) "Hayır, ne var ki o ayakkabı sahibidir" buyurdu.¹⁸⁶⁶

1592. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Velid b. Ukbe, Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) şöyle dedi: "Dilim senden daha geniş, mızrağımın ucu seninkinden daha keskin-dir." Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "Sus! Şüphesiz ki sen fasıksın." Bunun üzerine Allah Teâlâ "Mü'min olan fasık olan gibi midir? Eşit olmazlar" (Secde, 18) âyetini indirdi.¹⁸⁶⁷

YÜZ SEKSENİNCİ BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) ÖLDÜRÜLMESİ VE KERİM OLAN ALLAH TEÂLÂ'NIN DÜNYA VE AHİRETTE ONU ÖLDÜRENE HAZIRLADIĞI BEDBAHTLIK

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Nebî (s.a.v.) Hira üzerinde iken dağ hareket edince "Yerinde dur ey Hira! Senin üzerinde ancak bir peygamber veya siddik veya şehid vardır" buyurmuştur. O sıra dağın üzerinde Rasûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr ve bu meşhur hadiste zikredilen diğer kişiler vardır.

- Senedinde Yahya b. Ya'la vardır. Kufelidir, zayıftır, Şiidir. Bk. Takrib (s. 598)
- Yine senedinde Ziyad b. Mutarrif vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
- Yine senedinde Ammar b. Zürayk vardır. Künyesi Ebû'l Ahvas et-Temimi veya ez-Zabbi'dir, Kufelidir. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 407) – Tehzib (7/400)

Tahrîç: Hakim, Müstedrek'te (3/128). Yahya b. Ya'la yoluyla "Ammar b. Razin tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiş, ardından "İsnadı sahihtir ama Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir" demiştir. Zehebi hemen arkasından şöyle der: "Nasıl sahih olacak! Senette geçen Kasım b. Ebi Şeybe metruktür, şeyhi de zayıftır. Bu, uydurmaya daha yakındır." Ayrıca bk. Taberani, Kebir (5/220) – Ebû Nuaym, Hilye (4/249)

1866 Senedi hasendir.

Tahrîç: Ahmed, Müsned (3/31, 32, 82) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1071 (2/627) – Nesai, Haysais, 156 – Ebû Ya'la, Müsned (1086) – İbn Hibban, Sahih, 6937 (15/385) – Hakim, Müstedrek (3/122) – Beğavi (2557) – İbnu'l Cevzi, İlel (1/139). İbn Cevzi şöyle der: "Bunu Ahmed rivayet etmiştir. Ravileri, Fatr b. Halife -ki o da sikadır- dışında sahihin ravileridir."

1867 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Kelbi vardır. Muhammed b. Saib'tir. Yalancılıkla itham edilmiştir. Rafizi olmakla suçlanmıştır. Bk. 1232.ci rivayet.

• Yine senedinde Hasen b. Müsenna vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (13/39) ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir.

Tahrîç: Suyuti, ed-Dürru'l Mensur'da (6/553) bunu zikredip şöyle der: "Bunu Ebû'l Ferec el-Asbahani, Vahidi, İbn Adiy, İbn Merduyeh, Hatib ve İbn Asakir, birkaç yolla İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) rivayet etmişlerdir."

Görüldüğü üzere Nebî (s.a.v.) onların şehid olacaklarını haber vermiştir. Ömer (r.a.) şehid olarak öldürüldü. Osman (r.a.) şehid olarak öldürüldü. Ali (r.a.) şehid olarak öldürüldü. Ali b. Ebi Talib'e karşı savaşan kimseye Allah lanet etsin ve onu dünyada da ahirette de rezil rüsva eylesin.

Ayrıca Nebî (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) "*Sen halife olacaksın ve öldürüleceksin*" diye haber vermiştir. Nebî'nin (s.a.v.) buyurduğunun gerçekleşmesinden kaçış yoktur. Bu, onların Rableri katındaki dereceleridir ki O'ndan bir ikram olarak üstünlüklerine üstünlük katar. Allah hepsinden razı olsun.

1593. ... Ammar b. Yasir (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Ali b. Ebi Talib (r.a.) ile Aşıra gazvesinde beraberdik. Derken bir yerde konakladık ve orada Müdlicoğulları'ndan bazı kimselerin kendilerine ait hurma ağaçlarında bir şeyler yaptığını gördük. Ali'ye "Yanlarına gitsek de nasıl yaptıklarına baksak mı?" diye sordum. Derken gidip belli bir süre onlara baktık. Sonra üzerimize uyku çöktü. Hemen gidip hurma ağaçları altında kurak bir toprak üzerinde uyuduk. Henüz uyanmamışken Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) gelmiş, ayağıyla onu dürtüyordu. Yatmamızdan dolayı toprağa bulanmıştık. Buyurdu ki: "*Kalk! Sana insanların en bedbaht olanını haber vereyim mi? Semud kavminden deveyi kesen kişi ve senin şurana darbe vuran.*" Bu sırada şakağına işaret etti ve sakalından tutarak "*Şu, oradan akan kan ile ıslanacak*" buyurdu.¹⁸⁶⁸

1594. ... Cabir b. Semura'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) şöyle buyurdu: "*Şüphesiz ki sen emrin başına geçip halife olacaksın. Yine şüphe yok ki sen öldürüleceksin. Şu, buradan akanlarla boyanacak.*" Yani sakalı başından akan kanla boyanacak.¹⁸⁶⁹

1868 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Yezid b. Muhammed ile babası vardır. İkisi de makbuldür. Kendilerine mütâbaat eden birine rastlamadım.
- Yine senedinde Muhammed b. İshak vardır. Saduktur, tedlis yapardı. Şia ve Kaderiye görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 667.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir ama Hakim'de (3/140) açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.

Tahriç: Ahmed, Müsned (4/263) – Hakim, Müstedrek (3/141). Bu ikisi, Muhammed b. İshak yoluyla "Bana Yezid b. Muhammed İbn Hasyem el-Meharibi tahdis etti; Muhammed b. Ka'b el-Kurazi'den, o Muhammed b. Hasyem'den, o Ammar b. Yasir'den..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi şöyle der: "Bunu Ahmed, Taberani ve Bezzar rivayet etmiştir. Hepsinin ravileri sikadır ama senetteki tabiîn, Ammar b. Yasir'den işitmemiştir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/136)

1869 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Nasih vardır. İbn Abdullah veya İbn Abdurrahman'dır. Künyesi Ebû Abdullah el-Haik'tir. Zayıftır, yedinci tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 557)
  - Yine senedinde Ali b. Haşim vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 335.ci rivayet.
  - Yine senedinde Ammar b. Yakub vardır. Saduktur, Rafizidir. Bk. 664.cü rivayet.
- Tahriç:** Ebû Nuaym, Delail, 491 (2/709). Abbad b. Yakub'tan bu şekilde...

1595. ... Zeyd b. Eslem'den; Seyyara ed-Düeli -Bu şekilde söyledi- dedi ki: Bir hastalığında Ali'yi (r.a.) ziyarette gittim. Kendisine "Ey Mü'minlerin Emiri! Şu hastalığından dolayı senin adına endişe duyduk" denildi. Ali (r.a.) şöyle cevap verdi: Ama ben vallahi kendi adıma endişe duymadım. Çünkü ben doğru ve doğrulanmış şöyle buyururken işittim: "Şüphesiz ki sen şuradan darbe alacaksın." Bu sırada şakaklarına işaret etti ve şöyle ekledi: "Kan akacak, öyle ki sakalını boyayacak. Bunu yapan ise tıpkı Semud kavminde deveyi kesen kişinin en bedbaht kişi olması gibi en bedbaht kişi olacak."¹⁸⁷⁰

1596. ... Abdullah b. Cafer yoluyla Yezid b. Ümeyye Ebû Sinan ed-Düeli'den, o Ali'den (r.a.), o da Nebî'den (s.a.v.)... Ravi yukarıdakinin aynısını zikretti.¹⁸⁷¹

1597. ... Abdullah b. Sebu' dedi ki: Ali'yi (r.a.) minberin üzerinde şöyle derken işittim: Ancak bedbaht bir kimse bekliyoruz. Rasûlullah (s.a.v.) bana "Şu, şuranın kanı ile boyanacak" diye ahit verdi..." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁸⁷²

1598. ... Ebû Hişam yoluyla Ebû Cenab'tan... Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁸⁷³

1870 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Abdullah b. Salih vardır. Leys'in kâtibidir. Saduk olmakla birlikte yanlışları çoktur. Bk. 4.cü rivayet.
- Yine senedinde Said b. Hilal vardır. Saduktur. Bk. 423.cü rivayet.
- Yine senedinde Seyyar ed-Düeli vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Zannı galibim, onun bir sonraki rivayette geçen Ebû Sinan ed-Düeli olduğudur. O yüzden Musannif, senette "Bu şekilde söyledi" demiştir.

Tahric: Taberani, Kebir, 173 (1/106) - İbn Esir, Esedu'l Gabe (4/116) - Ahmed, Müsned (1/102) - Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1178 (2/695) - İbn Abdilberr, İstiâb (4/154)

1871 İsnadı zayıftır.

- Senedindeki Abdullah b. Cafer, İbn Nuceyh'tir. Sadi azatlısıdır. Ali b. Medini'nin babasıdır. Zayıftır. Bk. 512.ci rivayet.
  - Yine senedinde Ebû Sinan ed-Düeli vardır. Yezid b. Ümeyye'dir. Sikadır, ikinci tabakadandır. Âlimlerden, onu sahâbe arasında zikredenler de vardır. Bk. Takrib (s. 599)
- Tahrici bir önceki ile aynıdır.

1872 İsnadı hasendir.

- Senedinde Abdullah b. Sebu' vardır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 305) - Mizan (2/427). Bir önceki hadiste kendisine Ebû Sinan ed-Düeli mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Abdullah b. Davud vardır. Sikadır, âbidir. Bk. 1509.cü rivayet.

Tahric: Ahmed, Müsned (1/156, 130) - Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1211 (2/709) - İbn Sa'd, Tabakat (3/34). Bu ikisi, birkaç yolla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Bunu Ahmed ve Ebû Ya'la rivayet etmiştir. Abdullah b. Sebu -ki o da sikadır- dışındaki ravileri, sahihin ravileridir. Ayrıca bunu hasen bir senetle Bezzar da rivayet etmiştir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/137)

1873 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet.
- Yine senedinde Ebû Cenab vardır. Yahya b. Ebû Hayye'dir. Çokça tedlis yaptığından dolayı zayıftır. Bk. 1188.ci rivayet

Tahric: Kenzu'l Ummal, 36567, 37579 - İbn Esir, Esedu'l Gabe (4/119)

YÜZ SEKSEN BİRİNCİ BÂB: ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) KATİLİNE NE YAPILDI

1599. ... Fazl'ın azatlısı Kusem dedi ki: Ali (r.a.), İbn Mülcem -Allah'ın laneti üzerine olsun- kendisine darbe vurduğunda Hasan, Hüseyin ve Muhammed'e (r.anhum)' "O adamı hapsedtiğinizde, eğer ölürsem kısas almaksızın onu öldürün diye azmettim" dedi. Ali (r.a.) öldüğünde Hasan ve Muhammed kalkıp onu parçaladılar, sonra da yaktilar.¹⁸⁷⁴

1600. ... Hanzala b. Nuaym'dan, o babasından; dedi ki: İbn Mülcem, Ali'ye (r.a.) darbe indirdiğinde Ali şöyle dedi: "Onu hapsedin. Bu ancak bir yaralama dır. Eğer iyileşirsem, kısas alırım veya affederim. Eğer ölürsem, hemen onu öldürün." Bununla birlikte kızı Zeyneb'in kocası Abdullah b. Cafer acele davranıp İbn Mülcem'in ellerini kesti, gözlerini oydu. Sonra ayaklarını da kesti. Sonra "Çıkar dilini!" dedi. İbn Mülcem "Dilime gelince; yazık sana! Bırak da onunla Allah Teâlâ'yı zikredeyim. Ben sana asla dilimi çıkaramam" diye karşılık verdi. Bunun üzerine çenesini ayırdı ve zorla dilini çıkarıp onu da kesti. Sonra bir demiri kızdırıp gözlerine soktu. Sonra ona "Al, sen bununla sürmelen!" dedi. Derken Zeyneb, ağlayarak ve "Ey pislik! Vallahi Mü'minlerin Emiri'ne zarar veremedin!" diyerek geldi. Abdullah da ona şöyle dedi: "Niçin ağlıyorsun, ey Zeyneb? Vallahi kılıcım bana hıyanet etmedi; iki elimi de yere koymadım."¹⁸⁷⁵

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kerim olan Allah Teâlâ'nın Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) has kıldığı faziletlerden biri de onu Fatıma (r.anhâ) ile evlendirmesidir. Biz bunu, Fatıma'nın (r.a.) faziletleri bölümünde kısım-kısım anlatacağız inşaallah.

1601. ... Ali b. Ebi Talib'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) onunla Fatıma'yı (r.anhâ) evlendirince su getirilmesini istedi. Sonra suyu alıp gerdanlık ve kürek bölgesine sıçrattı. Sonra onu İhlas, Felak ve Nas sureleri ile sığındırdı. Sonra "Ey Fatıma!" diye seslendi. Fatıma hemen utangaç bir şekilde yürüyerek geldi. Sonra Ali'ye yaptığıının aynısını ona da yaptı ve şöyle buyurdu: "Seni, ehlibeytimin en hayırlısı ile evlendirmekte gevşek kalmadım."¹⁸⁷⁶

1874 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abdülkerim Ebû Umeyye vardır. İbn Ebi'l Meharik'tır. Zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 361). Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Kusem vardır. Küçük sahâbedir. Allah kendisinden razı olsun.

Tahrîç: İbn Esir, Esedu'l Gabe (4/118) – Kenzu'l Ummal, 36586. Hindi, bunu aynı zamanda İbn Sa'd'a da nispet etmektedir.

1875 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Hanzala b. Nuaym ile babası vardır. İbn Hibban, ikisini de Sikat'ta zikretmektedir. Ayrıca Cerh ve Tadil'de İbn Ebi Hatim ile Tarih-i Kebir'de Buhârî de onları zikretmiş ama ikisi de haklarında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememişlerdir.

1876 İsnadı şöyledir:

Allah Teâlâ'nın kolaylaştırdığı ölçüde Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) faziletleri bölümü bitti. Kendisinin daha nice güzel faziletleri vardır. Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şeria kitabının on sekizinci bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın on dokuzuncu bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

-
- Senesinde Abbâs b. Cafer vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Acaba Abdullah b. Zeberkan mıdır? Künyesi Ebû Muhammed b. Ebi Talib'tir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 292). Belki de Cafer es-Sadık'ın çocuklarından biridir. Bu isimde biri hakkında herhangi bir bilgi bulamadım. Bunun yanında belirttiğim iki ihtimalden başkası da olması mümkündür. Allah en iyisini bilir.

Tahric: Kenzu'l Ummal, 3775 (13/682). Hindi bunu İbn Asakir'e nispet etmiştir.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dilerim.

YÜZ SEKSEN İKİNCİ BÂB: FATİMA'NIN (R.ANHÂ) FAZİLETLERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Fatıma (r.anhâ) hem Allah Teâlâ hem Rasûlullah (s.a.v.) hem de tüm mü'minlerin nazarında değerli bir kadındır. Şerefi yüce, fazlı çoktur. Nebî (s.a.v.) onun babası, Ali (r.a.) kocası, cennet gençlerinin efendileri Hasan ile Hüseyin (r.anhumâ) evlatları, Hatice el-Kübra da onun annesidir. Allah Teâlâ onun için her türlü şerefi bir araya getirmiştir. Rasûlullah'ın (s.a.v.) canı, kalbinin meyvesi ve göz aydınlığıdır. Allah ondan, kocasından ve temiz mübarek zürriyetinden razı olsun. Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Fatıma, âleminin kadınlarının efendisidir."* Yine şöyle buyurdu: *"Sana âlemlerin kadınlarından İmran kızı Meryem, Huveylid kızı Hatice, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma ve Firavun'un karısı Âsiye yeter."*

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şimdi Mekke'de aklımıza geldiği kadarıyla onun faziletlerinden bazılarını zikredeceğiz.

YÜZ SEKSEN ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "ŞÜPHESİZ Kİ FATİMA, ÂLEMİNİN KADINLARININ EFENDİSİDİR" SÖZÜ HAKKINDA

1602. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Fatıma, Allah'ın İmran kızı Meryem'e verdiği müstesna âleminin kadınlarının efendisidir."*¹⁸⁷⁷

1877 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yezid b. Ebi Ziyad vardır. Zayıftır. Yaşlandığında hafızası bozulmuş, kendisine telkin edilir olmuştur. Ayrıca Şii idi. Bk. 56.cı rivayet. Ne var ki Mansur b. Ebû'l Esved, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Hakim, Müstedrek (3/154)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Ebi Nu'm el-Beceli vardır. Künyesi Ebû'l Hakem'dir, Kufelidir. Âbidir, saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 352)

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (3/3, 62, 64) – Nesai, Kübra (Tuhfe 4/34) – Hakim, Müstedrek (3/154). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdurrahman b. Ebi Nu'm'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1603. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sana âlemlerin kadınlarından İmran kızı Meryem, Huveylid kızı Hatice ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma yeter."¹⁸⁷⁸

1604. ... Enes b. Malik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sana âlemlerin kadınlarından İmran kızı Meryem, Huveylid kızı Hatice, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma ve Firavun'un karısı Âsiye yeter."¹⁸⁷⁹

1605. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) Fatıma'ya şöyle buyurdu: "Meryem'in, kavminin kadınlarının efendisi olduğu gibi sen de ümmetimin kadınlarının efendisi olmaktan razı olmaz mısın?"¹⁸⁸⁰

1606. ... Cabir b. Abdullah el-Ensari'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sana onlar içinde âlemlerin kadınlarının efendileri olarak şu dördü yeter: Muhammed'in kızı Fatıma, Huveylid'in kızı Hatice, Müzahim'in kızı Âsiye ve İmran'ın kızı Meryem."¹⁸⁸¹

1607. ... Hasan-ı Basri'den; İmran b. Husayn (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanına gittim, kendisine selam verdim. Bana "Ey İmran b. Husayn! Yanımızda bir konumun vardır. Fatıma'ya hasta ziyareti yapman mümkün

1878 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Katade vardır. Müdellistir. Ne var ki Zühri, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Fezailu's Sahâbe, 1332 (2/758)

• Yine senedinde Muhammed b. Abdula'la vardır. Sikadır. Bk. 1429.cu rivayet.

Tahric: Ahmed, Müsned (3/135) – Ahmed, Fezail, 1325 (2/755) – Abdurrezzak, Musannef, 20919 – Tirmizi, Menakıb, 3878 (5/703) – Taberani, Kebir, 1003 (22/402)

1879 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1880 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Cabir b. Yezid el-Cu'fi vardır. Zayıftır, Rafizidir. Bk. 204.cü rivayet.

Tahric:

• Buhârî, İsti'zan, 6285, 6286 (11/82) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2450 (4/1904, 1905) – Ahmed, Müsned (6/282) – İbn Sa'd, Tabakat (8/26) – İbn Mâce, Cenaiz, 1621 (1/518) – Hakim, Müstedrek (3/156) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1343 (2/762). Bunların hepsi, birkaç yolla Firas'tan, o Şa'bi'den, o Mesruk'tan, o da Âişe'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bu rivayette Fatıma'nın ağlama ve gülme kıssası geçmektedir.

• Müslim, Sahih, 2450 (4/1904) – Ahmed, Müsned (6/282). Bu ikisi, İbrahim b. Sa'd yoluyla Urve b. Zübeyr'den, o da Âişe'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1881 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Bişr b. Mihran vardır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babam onun hadislerini terk etmiştir." Bk. Mizan (1/325)

• Yine senedinde Muhammed b. Dinar el-Ezdi et-Tahi vardır. Künyesi Ebû Bekir b. Ebi'l Furat'tır. Sadukdur, kötü hafızalıdır. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Ölümünden önce hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. Takrib (s. 477)

• Yine senedinde Yahya b. Hatim el-Askeri vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahric: Suyuti, Sağır, 3138 (3/91)'de bunu Ebû Nuaym'a nispet etmiştir. Ayrıca 1603 numaralı rivayette Âsiye zikredilmeksizin geçmiştir.

mü?" buyurdu. Ben "Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü! Hangi şeref bundan daha şerefli dir ki?" diye cevap verdim. Ardından Rasûlullah (s.a.v.) kalktı, ben de onunla kalktım. Tâ ki kapının yanında durdu ve:

- *Es Selamu Aleykum, girebilir miyim, kızım?* diye sordu.

Fatıma:

- *Gir ey Allah'ın Rasûlü! Babam da anam da sana feda olsun!*

- *Peki, yanımdaki?*

- *Yanında kim var ey Allah'ın Rasûlü?*

- *Yanımda İmran b. Husayn el-Huzai var.*

- *Seni hak ile gönderene yemin ederim ki ey babacığım, üzerimde sadece bir aba vardır.*

- *Ey kızcağızım, (eliyle işaret ederek) şöyle-şöyle yap.*

- *Ey Allah'ın Rasûlü! Babam da anam da sana feda olsun! Şu bedenimi gizledim. Peki, başımı nasıl yapacağım?*

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ona bir şey verdi ve "Ey kızcağızım! Bunu başına bağla" buyurdu. Fatıma sonra giriş için izin verdi. Sonra:

- *Bu sabah nasılsın ey kızcağızım?*

- *Ey Allah'ın Rasûlü! Babam da anam da sana feda olsun! Ağrılar içinde sabahladım. Ağrılarıma ilave olarak da yiyecek bir yemek bulamıyorum. Açlık beni helak etti.*

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ağladı, ben de onunla ağladım. Sonra şöyle buyurdu:

- *Sevin ey kızcağızım! Gözün aydın olsun! Yakınıp durma! Beni hak ile peygamber gönderene yemin olsun ki üç gündür ben de yemek namına bir şey tatmadım. Halbuki ben Allah'a karşı senden daha değerliyim. Şayet Rabbimin beni sürekli yedirip içirmesini isteseydim, kesinlikle öyle yapardım. Ne var ki ben dünya yerine ahireti seçtim. Ey kızcağızım! Sakın ha yakınıp durma! Beni hak ile peygamber gönderene yemin ederim ki sen şüphesiz âlemlerin kadınlarının efendisidir.*

Bu sıra elini kızının başı üzerine koyup şöyle ekledi:

"Ah keşke bu (ağrı) ölüp gitseydi! Nerede Firavun'un karısı Âsiye, İmran kızı Meryem, Huveylid kızı Hatice! Âsiye, âleminin kadınlarının efendisidir. Meryem, âleminin kadınlarının efendisidir. Hatice, âleminin kadınlarının efendisidir. Sen de âleminin kadınlarının efendisidir." ... Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁸⁸²

1882 Uydurmadır.

1608. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Mekke'nin fethinden sonra Fatıma'yı çağırdı. Ardından gizli konuştular. Fatıma ağladı, sonra da güldü. Rasûlullah (s.a.v.) vefat edene dek bu konuda hiçbir şey sormadım. Öldüğünde Fatıma'ya ağlayıp gülme sebebinin ne olduğunu sordum. Dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana kendisinin öleceğini haber verdi, ben de ağladım. Sonra bana, İmran kızı Meryem'den sonra cennet halkı kadınlarının efendisi olduğumu anlattı, ben de güldüm.¹⁸⁸³

YÜZ SEKSEN DÖRDÜNCÜ BÂB: FATİMA'NIN (R.ANHÂ) NEBİ (S.A.V.) KATINDAKİ BÜYÜK DEĞERİ

1609. ... Âişe binti Talha'dan; Mü'minlerin Annesi Âişe (r.anhâ) dedi ki: Konuşması ve anlatması Rasûlullah'a (s.a.v.) Fatıma'dan daha çok benzeyenini görmedim. Babasının yanına girdiğinde babası ona merhaba der, ayağa kalkıp elinden tutar, onu öperdi. Onu, kendi yerine oturturdu. Babası onun yanına girdiğinde o da aynı şekilde merhaba der, ayağa kalkıp elinden tutar, onu öper ve kendi yerine oturturdu. Ölümü ile sonuçlanan hastalığı esnasında babasının yanına girdi. Kızına merhaba dedi, onu öptü. Ardından ona bir sır verdi, kızı ağladı. Sonra ona bir sır daha verdi, bu sefer güldü. Merak edip Fatıma'ya bunu sordum. Dedi ki: Bana ilk sırında öleceğini haber verdi, ben de ağladım. İkinci sırında ailesinden ona katılan ilk kişinin ben olacağını haber verdi, ben de güldüm."¹⁸⁸⁴

• Senedinde Amr b. Ubeyd, Amr b. Cemi' ve Abdullah b. Dahir vardır. 1580 numaralı rivayette hepsi hakkında bilgi verildi.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

¹⁸⁸³ İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Haşim b. Haşim vardır. İbn Utbe b. Ebi Vakkas ez-Zühri el-Medeni'dir. Haşim oğlu Haşim oğlu Haşim de denilir. Sikadır, altıncı tabakadandır.

• Yine senedinde Muhammed b. Halid b. Asme vardır. Asme'nin annesi olduğu söylenir. Basralıdır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 476)

• Yine senedinde Musa b. Yakub vardır. Saduktur, hafızası kötüdür. Bk. 1294.cü rivayet.

Tahric: Tirmizi, Menakıb, 3874 (5/701), 3893 (5/708). Muhammed b. Halid b. Asme'den bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Bu, bu yoldan garip bir hadistir." Bununla birlikte hadis, Buhârî ile Müslim tarafından sıhhatinde ittifak edilmiş bir Âişe hadisidir. Bk. 1605.ci rivayet.

¹⁸⁸⁴ İsnadı hasendir.

• Senedinde Meysera b. Habib el-Hindi vardır. Künyesi Ebû Hazim el-Kufi'dir. Saduktur, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 555)

• Yine senedinde Minhal b. Amr vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata etmiştir. Bk. 610.cü rivayet.

• Yine senedinde Âişe binti Talha vardır. Sikadır. Bk. 406.cü rivayet.

• Yine senedinde Osman b. Ömer el-Basri vardır. İbn Faris el-Abedi'dir. Aslen Buharalıdır. Sikadır. Bununla birlikte Yahya b. Said'in ondan razı olmadığı da söylenmiştir. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 385)

Tahric: Ebû Davud, Edaeb, 5217 – Tirmizi, Menakıb, 3872 (5/700) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 664 – Taberani, Kebir (22/421) – Hakim, Müstedrek (4/272) – Beyhaki, Sünen (7/101). Bunların hepsi, Osman b. Ömer yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1610. ... Ebû Seleme'den; Âişe (r.anhâ), Fatıma'ya dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) üzerine kapandığında ağlayıp sonra da gülmenin sebebi nedir?" Dedi ki: "Bana o hastalığı dolayısıyla öleceğini haber verdi, ben de ağladım. Sonra üzerine kapandım. Ardından bana ailesinden ona katılacak en hızlı kişi olacağımı ve benim İmran kızı Meryem müstesna cennet halkı kadınlarının efendisi olacağımı haber verdi, ben de güldüm."¹⁸⁸⁵

YÜZ SEKSEN BEŞİNCİ BÂB: FATİMA'NIN (R.ANHÂ) KIZGINLIĞININ NEBÎ'NİN (S.A.V.) DE KIZGINLIĞI OLUŞU

1611. ... Misvar b. Mahreme'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz ki Fatıma benden bir parçadır. Her kim onu kızdırırsa, beni de kızdırmış olur."¹⁸⁸⁶

1612. ... Muhammed b. Ali dedi ki: Bir keresinde Ali (r.a.) Ebû Cehil'in kızını nikahlamak istedi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) minbere çıkıp şöyle buyurdu: "Şüphesiz Ali, Aura'yı nikahlamak istemiştir. Bu kendisi için olur iş değildir. Allah düşmanının kızı ile Allah Rasûlü'nün kızını bir arada tutamaz. Fatıma ancak benden bir parçadır. Her kim onu kızdırırsa, beni de kızdırmış olur."¹⁸⁸⁷

1613. ... Misvar b. Mahreme (r.a.) dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.), Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma ile evliyken Ebû Cehil'in kızına talip oldu. Fatıma bunu işittiğin-

1885 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Amr el-Leysi vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 21.ci rivayet.

Tahriç: İbn Ebi Şeybe, Musannef (12/126) – Taberani, Kebir (22/419) – Nesai, Fezailu's Sahâbe (261) – İbn Hibban, 6952. Bunların hepsi, birkaç yolla Muhammed b. Amr'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1886 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Sabbah el-Cerceraî vardır. Saduktur. Bk. 111.ci rivayet. Ebû'l Velid, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Buhârî, Sahih (7/131)

Tahriç:

• Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3767 (7/131) – Nesai, Hasais, (s. 25). Bu ikisi, İbn Ebi Müleyke yoluyla Misvar b. Mahreme'den rivayet etmişlerdir.

• Buradakinden daha uzun bir şekilde, yani Ali b. Ebi Talib'in Ebû Cehil'in kızını istemesi kıssası için bk. 1612 ve 1613 numaralı rivayetler. Ayrıca bk. Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3729 (7/103) – Müslim, 2449 (4/1903). Bu ikisi, Zühri yoluyla "Bana Ali b. Hüseyin'in haber verdiğine göre Misvar b. Mahreme..." senediyle rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (4/5, 323, 328, 332) – Müslim, 2449 (4/1902) – Tirmizî (5/698) – Nesai (2/225) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe (2/756) – Hakim, Müstedrek (3/159). Bunların hepsi, birkaç yolla İbn Müleyke'den "Misvar b. Mahreme dedi ki..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1887 İsnadı mürseldir.

• Muhammed b. Hanefiyye, Nebî'den (s.a.v.) işitmemiştir. Belki de bunu babasından işitmiştir ama ona isnat etmemiştir.

Tahriç: Fezailu's Sahâbe, 1326 (2/755). Abdullah b. Ahmed, babası Ahmed b. Hanbel'den...

de Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi. Bunun üzerine "Neyin var, ey Fatıma?" diye sordu. Fatıma şöyle cevap verdi: "Kavim, senin kızların adına kızmadığını anlatıyor. Şu Ali b. Ebi Talib var ya, Ebû Cehil'in kızını nikahlayacak." Rasûlullah (s.a.v.) hemen kalktı. Şehadet getirme sesini duydum. Buyurdu ki: "Fatıma ancak Muhammed'in kızıdır, benden bir parçadır. Doğrusu Allah'a yemin ederim ki Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı ile Allah'ın düşmanının kızı asla bir arada bulunamaz." Bu Ali'ye (r.a.) ulaştığında istemekten vazgeçti.¹⁸⁸⁸

YÜZ SEKSEN ALTINCI BÂB: FATİMA (R.ANHÂ) İLE ALİ B. EBİ TALİB'İN (R.A.) EVLENMESİ

1614. ... Abdullah b. Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma konuşulurdu. Onu kim zikretse, Rasûlullah (s.a.v.) yüz çevirirdi. Sa'd b. Muaz el-Ensari (r.a.), Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) dedi ki:

- Doğrusu ben öyle görüyorum ki Nebî (s.a.v.) Fatıma'yı ancak senin için düşünüyor.

Ali dedi ki:

- Böyle mi düşünüyorsun? Bende, yanında dünyalığın arandığı şekilde dünyalık yoktur. Yemin olsun ki Rasûlullah (s.a.v.) benim ne beyaz ne kırmızı develerim olmadığını bilir.

- Kesinlikle senin söylemeni istiyorum, söyleyeceksin!

- Ne söyleyeceğim?

- Şöyle söyle: Allah ve Rasûlü yolunda Muhammed'in (s.a.v.) kızı Fatıma'yı istemek için geldim. Bu işte benim için büyük bir sevinç olacaktır.

Bunun üzerine Ali (r.a.) gidip Rasûlullah'a (s.a.v.) konuyu arz etmek için oradan ayrıldı. Yanına vardığında Rasûlullah (s.a.v.) ona "Sanki bir hacetin var?" buyurdu. Ali:

- Evet.

- Söyle bakalım.

- Allah ve Rasûlü yolunda Muhammed'in kızı Fatıma'yı istemek için geldim.

- Merhaba, merhaba!

Rasûlullah (s.a.v.) bu sözü üzerine başka bir şey eklemedi. Ali sonrasında ayrıldı...

¹⁸⁸⁸ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hakem b. Nafi vardır. Sikadır, sebtir. Bk. 740.cı rivayet.

Tahrici 1611 numaralı rivayette geçti.

Ravi dedi ki: Düğün günü geldiğinde Rasûlullah (s.a.v.) ile Ali (r.a.) düğünün yapılacağı yere yöneldiler. Oraya varıp oturdular. Fatıma (r.anhâ) kadınlarla birlikteydi. Kadınlar ile Rasûlullah (s.a.v.) arasında perde vardı. Sonra "Ey Fatıma!" diye seslendi. O sıra Fatıma evlerin birindeydi. Fatıma hemen oraya doğru geldi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında kocasını görünce ağlamaya başladı. Rasûlullah (s.a.v.) ona "Yaklaş bana" buyurdu. Ardından Fatıma'nın eliyle Ali'nin elini tuttu. Ellerini birleştirmek istediğinde Fatıma geri durup tekrar ağlamaya başladı. Rasûlullah (s.a.v.) başını Ali'ye doğru kaldırdı. Kızının ağlama sebebinin Ali'nin hiçbir şeyi olmamasından kaynaklandığını düşünerek endişe etti. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Seni ailemin en hayırlısı ile evlendirdim. Seni dünya ve ahirette bir seyyid (efendi) ile evlendirdim. Ayrıca o, ahirette de salihlerdendir." Sonra ellerini birbirine koyup "Hadi evinize gidin. Allah sizi hayırda birleştirsün, durumunuzu islah etsin." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁸⁸⁹

1615. ... Muhammed b. Nehar yoluya Abdülmelik b. Hayyar'dan, o Muhammed b. Dinar el-Arki'den... Enes (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında otururken kendisine vahiy geldi. Kendine geldiğinde bana "Ey Enes! Cibril'in (a.s.) Arş'ın Sahibi Teâlâ'dan ne getirdiğini biliyor musun?" diye sordu. Ben: "Babam da anam da sana feda olsun, ey Allah'ın Rasûlü! Cibril (a.s.) Arş'ın Sahibi Teâlâ'dan ne getirdi?" dedim. Buyurdu ki: "Allah Teâlâ bana Fatıma ile Ali'yi evlendirmemi emretti. Şimdi git Ebû Bekir, Ömer, Osman, Talha, Ali, Zübeyr ve yanlarında Ensar'dan birkaç kişiyi çağır." Hemen gidip onları çağırdım. Herkes yerlerine oturdu. Ardından şöyle buyurdu: "Nimetleriyle övülen, kudretiyle ibadet edilen, saltanatıyla itaat edilen, katındakilere arzu duyulan, azabından korkulanan, veryüzünde ve semasında emirleri uygulanan, mahlukatı kudretiyle yaratan, onları hükümleriyle ayıran, onlara diniyle izzet veren ve onlara peygamberi Muhammed (s.a.v.) ile ikramda bulunan Allah'a hamd olsun... Allah Teâlâ bana kızımı Ali'yle evlendirmemi emretti. Sizi şahit tutarım ki, eğer Ali razı gelirse kızımı ona dört yüz

1889 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Humejd er-Razi vardır. Hafızdır, zayıftır. Bk. 1185.ci rivayet.
- Yine senedinde Amr b. Kays vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 1161.ci rivayet.
- Yine senedinde Osman b. Hanzala b. Sebura b. Müseyyeb b. Necbe vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senedinde Osman'ın babası Hanzala b. Sebura vardır. Tarih'te (3/38) Buhârî ile Cerh ve Tadil'de (3/242) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban da Sikat'ta (6/225) onu zikretmektedir.
- Yine senedinde Osman'ın dedesi Sebura b. Müseyyeb vardır. Tarih'te (4/189) Buhârî ile Cerh ve Tadil'de (4/296) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban da Sikat'ta (4/341) onu zikretmektedir.
- Yine senedinde Şuayb b. Halid el-Beceli vardır. Kadılık yapmıştır. Rivayetlerinde beis yoktur. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 267)

Tahriç: Bunu Musannif'in dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa denk gelmedim.

dirhem gümüş karşılığında nikahlıyorum." Ali o sırada orada değildi. Rasûlullah (s.a.v.) onu bir haceti için göndermişti... Ali döndüğünde ona "Ey Ali! Şüphesiz seninle evlendirmemi emretti" buyurdu. Ali "Razıyım ey Allah'ın Rasûlü" diye karşılık verdi. Ardından yere kapandı ve "Beni mahlukatın en hayırlısı Muhammed'e sevdiren Allah Teâlâ'ya şükürler olsun" diyerek şükür secdesinde bulundu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Allah size bereket versin, bereketinizi daim kılsın, sizden çokça temiz nesiller çıkarsın" buyurdu.

Enes (r.a.) dedi ki: "Yemin olsun ki o ikisinden çokça temiz nesiller çıkarmıştır." 1890

1616. ... Ahmed b. Halid'den, o babası Halid b. Amr es-Sülefi'den; Abdullah dedi ki: Düğün sabahı Fatıma (r.anhâ), şimşek çakmışa döndü. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) ona şöyle buyurdu: "Seni dünyada da ahirette de seyyid olan biriyle evlendirdim. Ayrıca o, ahirette de salihlerdendir." 1891

1617. ... Ahmed b. Muhammed b. Hasen el-Karmati'den, o hocası Ma'bed b. Amr'dan; Cafer b. Muhammed, atalarından Fatıma'nın (r.anhâ) düğün gününü zıfafa kadar anlatmıştır. Bir kısmında şöyle geçer: Rasûlullah (s.a.v.) Fatıma'yı beyaz katırın üzerine bindirdi. Selman, katırı çekiyordu. Yoldayken arkasından sesler duydu. Dönüp baktığında Cibril, Mikail, İsrail ve bir grup meleği gördü. Bunun üzerine "Ey Cibril! Sizi ne indirdi?" diye sordu. Cibril dedi ki: "Fatıma'yı kocasına götürmek için geldik." Ardından ilk önce Cibril, sonra Mikail, sonra İsrail, sonra da diğer melekler tekbir getirdi. Sonra Nebî (s.a.v.), sonra da Selman tekbir getirdi. Sonra gelinin arkasından yapılan bu tekbirler o geceden itibaren sünnet oldu. Sonra Fatıma'yı Ali'nin yanına girdirdi ve onu yanına oturttu. Sonra şöyle buyurdu:

1890 Uydurmadır.

- Senesinde Muhammed b. Dinar el-Arki vardır. Zehebi dedi ki: "Yalan hadisler üretmiştir. Zaten kim olduğu da bilinmiyor." Bk. Mizan (3/542)
- Yine senesinde Abdülmelik b. Hayyar vardır. Muhammed b. Dinar ile Hüseyim'den rivayetlerde bulunmuştur. Zehebi dedi ki: "Karanlıklar içindedir. Zaten hadisin uydurma olduğu apaçıktır." Bk. Mizan (2/654)
- Yine senesinde Muhammed b. Nehar vardır. Darekutni zayıf olduğunu belirtmiştir. Bk. Mizan (4/57)

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1891 Uydurmadır.

- Senesinde Halid b. Amr es-Sülefi vardır. Humusludur, zayıftır. Cafer el-Firyabi, yalancı olduğunu belirtmiştir. İbn Adıyy ve başkaları, aşırı zayıf olduğunu söylemiştir. Zehebi dedi ki: "Ebû'l Ahyel'in belalarındandır. Bu hadis yalandır." Bk. Mizan (1/636) – Takrib (s. 189)
- Yine senesinde oğlu Ahmed vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- **Tahric:** Ebû Nuaym. Bk. Âli, el-Masnu'a (s. 398). Muhammed b. Amr yoluyla "Bize Ahmed b. Halid b. Amr es-Sülefi tahdis etti... Ben bunu ancak ondan işittim" senediyle... Ebû Nuaym dedi ki: "Sevri yoluyla A'meş'ten olarak garip bir hadistir." Zehebi dedi ki: "Bu, yalan bir hadistir." Bk. Mizan (1/637).

"Ey Ali! Bu benim kızımdır. Kim buna ikram ederse, bana ikram etmiştir. Kim de bunu aşağılarsa, beni aşağılamıştır." Sonra da "Allah'ım! Onlara bereket ver ve onlardan temiz zürriyet meydana getir. Şüphesiz ki sen, duaları işitensin" diye dua etti. Sonra kalktı... Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁸⁹²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Gerçekten Allah Teâlâ o ikisine bereket vermiş, bereketlerini daim kılmış, o ikisinden tertemiz mübarek zürriyetler çıkarmıştır. Onlar ki, onları ancak mü'min sever, onlardan ancak münâfık nefret eder.

1618. ... Esmâ binti Umeyy's'ten (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) Ali ile Fatıma'yı evlendirdiğinde bir kap su getirilmesini istedi. Sonra suya Allah'ın okumasını istediği şeyleri okudu. Sonra o suyu Ali'nin (r.a.) yüzüne ve göğsüne serpti. Sonra Fatıma'yı çağırdı. Fatıma, utangaç bir halde kalkıp yanına geldi. Sonra ona da sudan serpti ve Allah'ın söylemesini dilediklerini söyledi. Sonra Nebî (s.a.v.) perde arkasında bir karartı gördü ve "Bu da kim?" diye sordu. Kendisine "Esmâ'dır" diye cevap verildi. Bunun üzerine "Esmâ binti Umeyy mi?" diye sordu. O "Evet" diye cevap verince "Rasûlullah'a (s.a.v.) ikram adına kızının yanında mı geldin?" buyurdu. Esmâ dedi ki: "Evet. Çünkü genç bir kızın yanında bir kadın olması gerekir." Ravi daha sonra devamını zikretti.¹⁸⁹³

YÜZ SEKSEN YEDİNCİ BÂB: FATİMA'NIN (R.ANHÂ) CENNETTE DİĞER KADINLARA OLAN ÜSTÜNLÜĞÜ

1619. ... Ebû Eyyub el-Ensari'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü gelip Allah Teâlâ öncekilerle sonrakileri bir yerde topladığında bir münâdi, Arş'ın yanından şöyle seslenir: Ey yaratılmışlar! Şüphesiz el-Celil Celle Celâluhu buyurur ki: Başlarınızı eğin! Gözlerinizi kısın! Şüphesiz ki bu Rasûlullah'ın kızı Fatıma'dır; sıratı geçmek istiyor."¹⁸⁹⁴

1892 Uydurmadır.

• Senedinde Ma'bed b. Amr ile talebesi Ahmed b. Muhammed b. Hasen el-Karmati vardır. Zehebi, bu rivayeti onlardan zikretmiş, sonrasında "Bunu ikisinden biri uydurdu" demiştir.

Tahric: Zehebi bunu Mizan'da (4/141) İbn Batta'ya nispet ederek zikretmiş, yalan olduğunu söylemiştir. Ayrıca Âli de bunu el-Masnu'a'da (s. 399) el-Âcurrî'nin rivayeti olarak zikretmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Uydurmadır. Âlimler, Ma'bed ve ondan rivayette bulunan kişilere geçiş vermemektedir." Âli daha sonra Zehebi'nin az önce geçen sözünü nakletmektedir.

1893 Hadiste yanlışlık vardır. Çünkü Esmâ binti Umeyy, Fatıma'nın evlendiği zamanlarda Habeşistan'da idi. Bk. Hakim, Müstedrek (3/159). Bunu Metalib-i Aliye'de (2/31) Hafız İbn Hacer de belirtmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Belki de bu, onun kız kardeşi ve Hamza'nın karısı olan Selma binti Umeyy'tir."

• Senedinde Ebû Yezid el-Medeni vardır. Basra'da ikamet etmiştir. Makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 685) – Tehzib (12/280)

Tahric: Abdurrezzak, Musannef (5/485) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 958 (2/568) – Hakim, Müstedrek (3/159) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1343 (2/762) – İbn Sa'd, Tabakat (8/24)

1894 Uydurmadır. Birkaç illeti vardır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Fatıma'nın (r.anhâ) faziletleri çoktur. Ben burada Mekke'de aklıma geldiği kadarını zikrettim. Allah Teâlâ bizi ve sizi, sevip razı olduğu şeylere muvaffak kılsın. Bir sonraki kısımda, Hasan ile Hüseyin'in (r.anhumâ) faziletlerinden bahsedeceğiz.

YÜZ SEKSEN SEKİZİNCİ BÂB: HASAN VE HÜSEYİN'İN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dilerim.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Her hal üzere övülen Allah'a hamd, Rasûlullah ve ailesine salat ve selam olsun.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Hasan ve Hüseyin'in (r.anhumâ) şanlı yüce, değerleri büyük, faziletleri çoktur. Rasûlullah'a (s.a.v.) yaratılış ve huy olarak en çok benzeyenler, Hasan ile Hüseyin'dir. O ikisi, onun temiz, pak ve mübarek zürriyetidir. Ondan iki parçadır. Anneleri, Rasûlullah'ın (s.a.v.) canı ve ondan bir parça olan Fatıma ez-Zehra'dır. Babaları ise Mü'minlerin Emiri, âlemlerin Rabbi'nin Rasûlü'nün kardeşi, kızının eşi, yardımcısı, ondan sıkıntıyı giderici ve Allah ile O'nun Rasûlü tarafından sevilen Ali b. Talib'dir (r.a). Görüldüğü gibi Allah Teâlâ Hasan ve Hüseyin için yüce şeref ile her yönden büyük payı bir araya getirmiştir. O ikisi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) reyhaneleri¹⁸⁹⁵ ve cennet halkı gençlerinin efendileridir. Şimdi Mekke'de o ikisini seven her mü'minin gözlerini aydın edecek, o ikisine kin duyan her pis Nâsıbinin gözlerini karartacak faziletlerden aklıma geldiği kadarını zikredeceğim. O ikisine kin duysana Allah da kin duysun!

1. Senedinde Esbağ b. Nebate vardır. Metruktür, Rafizi olmakla suçlanmıştır. Bk. 1238.ci rivayet.

2. Yine senedinde Muhacir b. Kesir vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Hadisleri terk edilmiştir." Bk. Mizan (4/193)

3. Yine senedinde Ubeydullah b. İshak vardır. İbn Hibban dedi ki: "Garip rivayetlerde bulunmuştur." Yahya b. Main, onu zayıf saymıştır. Buhârî dedi ki: "Münker hadisleri vardır." Ezdi dedi ki: "Hadisleri terk edilmiştir." Bk. 1238.ci rivayet.

4. Yine senedinde Sa'd b. Tarif vardır. Rafizidir, metruktür. İbn Hibban, hadis uydurduğunu söylemiştir. Bk. 1238.ci rivayet.

Tahrîr: Katî'i, Fezailu's Sahâbe, 1344 (2/763) – Hakim, Müstedrek (3/161) – İbn Cevzi, İlel (1/261) – Kettani, Tenzihu's Şeri'a (1/418) – İbn Cevzi, Mevzuat (1/423). Âlimler, bu hadisin tüm yollarını tek tek izah edip sahih olamayacağını belirtmişlerdir. Ayrıca Elbani, Daifu'l Cami'de (1/227) bunu zikretmiş ve "Uydurmadır" demiştir.

1895 Reyhane, güzel kokusu olan bitkilere denir. Biz Türkçede, sevdiğimiz kimselere buna benzer olarak "İki gözümün çiçeği" deyimini kullanırız. (Çeviren)

YÜZ SEKSEN DOKUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "HASAN İLE HÜSEYİN, CENNET HALKI GENÇLERİNİN EFENDİLERİDİR" SÖZÜ HAKKINDA

1620. ... Müslim b. Yesar el-Ensari'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hasan ile Hüseyin, cennet halkı gençlerinin efendileridir."*¹⁸⁹⁶

1621. ... Cabir'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hasan ile Hüseyin, cennet halkı gençlerinin efendileridir."*¹⁸⁹⁷

1896 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abdurrahman b. Ziyad b. En'um vardır. Hafızasında zayıflık bulunmaktadır. Bk. 23.cü rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. Abdülhamid el-Humani vardır. Hafızdır ama âlimler onu hadis çalmakla itham etmiştir. Bk. 94.cü rivayet. Ne var ki hadis, tahricte de görüleceği üzere başka sahih yollardan da rivayet edilmektedir. Ayrıca bazıları bu rivayetten sonra zikredilecektir.

Tahric: Musannif bu hadisi, birkaç yolla altı sahâbeden rivayet etmiştir.

1. Müslim b. Yesar: Bu rivayet olup, Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2. Cabir b. Abdullah: Bir sonraki rivayettir. Ayrıca bk. Taberi, Kebir, 2616 (3/29) – İbn Asakir (4/256/1) – İbn Hibban, Sahih, 2236

3. İbn Abbâs: Bu, 1623 numaralı rivayettir. Ayrıca bunu Hindi de zikretmiş ve İbn Asakir'e nispet etmiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 34282.

4. İbn Ömer: Bu, 1624 numaralı rivayettir. Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/167) İbn Asakir (4/256/1)

5. Ali: Bu, 1625 numaralı rivayettir. Ayrıca bk. Taberani, Kebir, 1602 (3/5), 2599, 2600, 2601 (3/25) – Hatib, Tarih-i Bağdat (2/185)

6. Ebû Said el-Hudri: Musannif bunu 1626, 1627, 1628 ve 1629 numaralı rivayetlerde zikreder. Ayrıca bk. İmam Ahmed, Müsned (3/3, 62, 64, 80, 82) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1360 (2/771) – Tirmizi, 3767 (5/656). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/166) – Taberani, Kebir, 2610, 2611, 2612, 2613 (3/28)

Ayrıca bu hadis, Musannif'in zikretmediği sekiz farklı sahâbeden daha rivayet edilmiştir.

1. Huzeyfe: Bk. Ahmed, Müsned (5/391, 392) – Tirmizi (2/307) – İbn Hibban, Sahih, 229 – Taberani, Kebir, 2607, 2608 (3/27) – Hatib, Tarih (6/372)

2. Ömer b. Hattâb: Bk. Taberani, Kebir, 2598 (3/24) – Ebû Nuaym, Hilye (4/139)

3. Abdullah b. Mes'ud: Bk. Hakim, Müstedrek (3/167) – Ebû Nuaym, Hilye (5/58)

4. Berâ b. Âzib: Bunu Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/184) Taberani'ye nispet etmektedir. Ayrıca bk. İbn Asakir (4/156/1)

5. Kurra b. İyas: Bk. Taberani, Kebir, 2717 (3/30)

6. Ebû Hureyre: Bk. Taberani, Kebir, 2604, 2605 (3/36)

7. Usame b. Zeyd: Bk. Taberani, Kebir, 2618 (3/30)

8. Enes: Elbani, bunu İbn Asakir'e nispet etmiştir. Bk. Sahiha (2/448). Allame Elbani, hadisin tüm yollarını zikrettikten sonra şöyle der: "Özetle bu hadisin sahih olduğunda şüphe yoktur. Bilakis bu, Münavi'nin de naklettiği gibi mütevatirdir." Bk. Sahiha, 796 (2/448)

1897 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Yahya el-Humani vardır. Hafızdır ama âlimler onu hadis çalmakla itham etmişlerdir. Bk. 94.cü rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Sabit vardır. İbn Abdullah b. Sabit olduğu söylenir bu daha sahihtir. Mekkelidir, sikadır. Çokça mürsel rivayetlerde bulunmuştur, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 340) – Tehzib (6/180)

Tahrirci bir önceki rivayette geçti.

1622. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her kim cennet halkı gençlerinin efendisine bakmak isterse, Hüseyin b. Ali'ye baksın."*¹⁸⁹⁸

1623. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hasan ile Hüseyin, cennet halkı gençlerinin efendileridir."*¹⁸⁹⁹

1624. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Şu iki torunum Hasan ile Hüseyin, cennet halkı gençlerinin efendileridir. Babaları ise bu ikisinden daha hayırlıdır."*¹⁹⁰⁰

1625. ... Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında oturuyordum. O sıra yanında benden başkası yoktu. Derken Ebû Bekir ile Ömer, bize doğru yürüyerek geliyorlardı. Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Şu ikisi, nebiler ve rasûller dışında cennet halkı ihtiyarlarının efendileridir. Ey Ali, sakın onlara bundan bahsetme! Hasan ile Hüseyin de cennet halkı gençlerinin efendileridir."* Allah'a yemin olsun ki onlar ölene dek bunu anlatmadım.¹⁹⁰¹

1898 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Cabir el-Cu'fi vardır. Zayıftır, Rafizidir. Bk. 204.cü rivayet. Ne var ki İbn Hibban, 6966'da Rebi b. Sa'd, kendisine mütâbaat etmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadır.

Tahric: İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1372 (2/775) – İbn Hibban, Sahih, 6966 – İbn Asakir ve Ebû Ya'la (Metalib-i Aliye, 4/71). Bunların hepsi, Rebi b. Sa'd yoluyla Abdurrahman b. Sabit'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/187) şöyle der: "Bunu Ebû Ya'la rivayet etmiş olup Rebi b. Sa'd dışındaki ravileri sahihin ravileridir. Rebi b. Said olduğu da söylenir. Bununla birlikte o da sikadır." Şeyh Elbani der ki: "Onu ancak İbn Hibban sika saymıştır. Zehebi, neredeyse tanınmadığını söylemektedir." Bk. Silsile-i Sahiha (2/447)

1899 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Seyf b. Muhammed vardır. Süfyan es-Sevri'nin kız kardeşinin oğludur. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Âlimler, yalancı olduğunu belirtmişlerdir. Sekizinci tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 262)

• Yine senedinde Muhammed b. Ubeyd el-Hemedani el-Cellab vardır. Sikadır, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 495)

Tahrici 1620 numaralı rivayette geçti.

1900 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Mualla b. Abdurrahman el-Vasiti vardır. Hadis uydurmakla itham edilmiştir. Ayrıca Rafizi olmakla suçlanmıştır. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 541)

Tahrici 1620 numaralı rivayette geçti.

1901 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Cenab vardır. Yahya b. Ebi Hayye el-Kelbi'dir. Çokça tedlis yapması dolayısıyla âlimler onu zayıf saymışlardır. Burada muan'an olarak aktarmaktadır. Bk. 1188.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Eban vardır. Künyesi Ebû Salih el-Kuraşi'dir. Zayıftır. Bk. 1243.cü rivayet.

• Yine senedinde Kirmani b. Ömer vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Bk. 1489.cü rivayet.

• Yine senedinde İshak b. İbrahim el-Henşeli vardır. Hafız, Lisan'da şöyle der: "Münker rivayetleri vardır."

Tahrici 1620 numaralı rivayette geçti.

1626. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hasan ile Hüseyin, cennet halkı gençlerinin efendileridir."*¹⁹⁰²

1627. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Şüphesiz Hasan ile Hüseyin, iki teyze oğulları Meryem oğlu İsa ile Zekeriya oğlu Yahya müstesna cennet halkı gençlerinin efendileridir."*¹⁹⁰³

1628. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hasan ile Hüseyin, cennet halkı gençlerinin efendileridir. O ikisinin annesi de Meryem dışında cennet halkı kadınlarının efendisidir."*¹⁹⁰⁴

1629. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Hasan ile Hüseyin, iki teyze oğulları İsa (a.s) ve Zekeriya oğlu Yahya (a.s) müstesna cennet halkı gençlerinin efendileridir."*¹⁹⁰⁵

YŪZ DOKSANINCI BÂB: HASAN İLE HÜSEYİN'İN (R.ANHUMÂ) RASŪLULLAH'A (S.A.V.) OLAN BENZERLİKLERİ

1630. ... Zeyneb binti Ebi Rafi'den; Fatıma (r.anhâ), ölümü ile sonuçlanan hastalığında Nebî'ye (s.a.v.) oğulları Hasan ile Hüseyin'i getirdi. Sonra şöyle dedi: *"Ey Allah'ın Rasûlü! Bu iki torununa miras olarak hiçbir şey bırakmadın."* Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Hasan'a gelince; ona benim heybet ve saygınlığım vardır. Hüseyin'e gelince; ona da benim cesaret ve cömertliğim vardır."*¹⁹⁰⁶

1902 İsnadı hasendir.

- Senedinde Yezid b. Ebi Ziyad vardır. Zayıftır. Yaşlandığında hafızası kötüleşmiş, kendisine telkin edilir olmuştur. Bk. 1602.ci rivayet. Bununla birlikte 1620 numaralı rivayetin tahririnde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Abdurrahman b. Ebi Nuam, Hasen b. Arefe ve Ömer b. Abdurrahman vardır. Hepsi de saduktur. Bk. 1602.ci rivayet. Tahriri 1620 numaralı rivayette geçti.

1903 İsnadı hasendir.

- Senedinde Abdurrahman b. Ebi Nuam vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 175). Ne var ki 1620 numaralı rivayetin tahririnde de görüldüğü üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Tahriri 1620 numaralı rivayette geçti.

1904 İsnadı hasendir.

- Senedinde Yezid b. Ebi Ziyad vardır. Zayıftır. Bk. 1602.ci rivayet. Ne var ki 1626 numaralı rivayette de bahsedildiği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.
- Yine senedinde Ali b. Münzir ile şeyhi vardır. İkisi de saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 310 ve 182.ci rivayetler. Tahriri 1620 numaralı rivayette geçti.

1905 İsnadı hasendir. Senedindeki Muhammed b. Bekkar, Muhammed b. Ebi Ömer el-Adeni'ye mütâbaat etmiştir.

Tahriri 1620 numaralı rivayette geçti.

1906 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İbrahim b. Hasen er-Rafi'i vardır. İbrahim b. Ali b. Hasen b. Ebi Rafi'i'dir. Zayıftır. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 92)

1631. ... Hübeyra b. Meryem'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Her kim Rasûlullah'a (s.a.v.) boynundan yüz ve saçına doğru en çok benzeyen insana bakmak isterse, Hasan b. Ali'ye baksın. Her kim de Rasûlullah'a (s.a.v.) boynundan ayaklarına doğru en çok benzeyen insana bakmak isterse, Hüseyin b. Ali'ye baksın."¹⁹⁰⁷

1632. ... Ebû Cuhayfe (r.a.) dedi ki: "Hasan b. Ali, Rasûlullah'a (s.a.v.) benziyordu."¹⁹⁰⁸

1633. ... Ukbe b. Haris (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) vefatından birkaç gün sonra Ebû Bekir es-Sıddîk ile ikinci namazından çıktık. Ali b. Ebi Talib de yanında yürüyordu. Derken Hasan b. Ali'nin yanından geçti. O sıra o, diğer çocuklarla oynuyordu. Ebû Bekir, hemen onu sırtına alıp boynunun arkasına koydu ve başladı şöyle demeye:

"Babam ona feda olsun!

Benziyor Nebî'ye,

Hiç benzemiyor Ali'ye."

Ali de buna gülüyordu.¹⁹⁰⁹

• Yine senedinde İbrahim'in babası ile Zeyneb vardır. Haklarından herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senedinde Yakub b. Humeyd b. Kasib vardır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmetmiştir. Bk. 219.cu rivayet.

Tahric: Taberani, Evsat (2/87) – Kenzu'l Ummal, 34272. Hindi, bunu aynı zamanda İbn Mende ile İbn Asakir'e de nispet etmektedir. Heysemi dedi ki: "Senedinde tanımadığım biri vardır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/185)

1907 İsnadı hasendir.

• Senedinde Hübeyra b. Meryem eş-Şami vardır. Künyesi Ebû Haris el-Kufî'dir. Rivayetlerinden beis yoktur. Şia görüşüne sahip olduğu için ayıplanmıştır. İkinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 570)

• Yine senedinde Şureyh b. Mesleme et-Tennuhi vardır. Kufelidir, saduktur. Onuncu tabaka eskilerindendir. Bk. Takrib (s. 265)

• Yine senedinde İbrahim b. Yunus vardır. İbn İshak b. Ebi İshak es-Sebîi'dir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 95)

• Yine senedinde İbrahim'in babası Yusuf b. İshak vardır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 610)

Tahric: Ahmed, Müsned (1/99, 108) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1366 (2/774) – Tayalisi, 130 (s. 20) – Tirmizi, 3779 (5/660) – İbn Hibban, Sahih, 6974 (15/430). Bunların hepsi, İsrail yoluyla İbn İshak'tan, o Hani' b. Hani'den, o da Ali'den bu şekilde ve benzer olarak rivayet etmişlerdir.

1908 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hakkam b. Selm vardır. Sikadır, garip rivayetlerde bulunmuştur. Bk. 435.ci rivayet.

Tahric: Buhârî, Sahih, Menakıb, 3543 (6/651) – Ahmed, Müsned (4/307) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1348 (2/766) – Humeydi, Müsned, 890 – Tirmizi, 2826, 2827 (5/129), Menakıb, 3777 (5/659) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 59. Bunların hepsi, birkaç yolla İsmail b. Ebi Halid'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1909 İsnadı sahihtir.

1634. ... Ukbe b. Haris (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Ebû Bekir es-Sıddîk'ın yanındaydım. Derken Hasan'ın yanından geçti. Hemen onu sırtına alıp boynunun arkasına koydu ve başladı şöyle demeye:

"Babam ona feda olsun!

Benziyor Nebî'ye.

Hiç benzemiyor Ali'ye."

O sırada yanında Ali de vardı. Bunun üzerine gülmeye başladı.¹⁹¹⁰

YÜZ DOKSAN BİRİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HASAN İLE HÜSEYİN'E (R.ANHUMÂ) DUYDUĞU SEVGİ

1635. ... Hasen b. Usame'den; babası dedi ki: Bir gece, bazı işlerini görmek için Rasûlullah'a (s.a.v.) gitmiştim. Derken Rasûlullah (s.a.v.) bir şey sarmış halde dışarı çıktı. Kendisine "Ey Allah'ın Rasûlü! Şu sardığın şey de nedir?" diye sordum. Bunun üzerine açiverdi. Bir baktım ki, Hasan ile Hüseyin (r.anhumâ). Ardından şöyle buyurdu: "Bu ikisi, Fatıma'nın oğulları torunlarımdır. Allah'ım! Şu ikisini sevdiğimi biliyorsun. O halde sen de sev onları."¹⁹¹¹

1636. ... Berâ b. Âzib (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) Hasan'ı taşıyıp "Allah'ım! Şüphesiz ki onu seviyorum, onu sen de sev" buyururken gördüm.¹⁹¹²

• Senedinde Ömer b. Said b. Ebi Hüseyin vardır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. 1331.ci rivayet.

Tahrîç: İmam Buhârî, Sahih, Menakıb, 3542 (6/651), Fezailu's Sahâbe, 3750 (7/119) – Ahmed, Müsned (1/8) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1351 (2/767) – İbn Hibban, Sahih, 457 – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 85 – Hakim, Müstedrek (3/168) – Taberani, Kebir (3/5, 6). Bunların hepsi, birkaç yolla Ömer b. Said'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁹¹⁰ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hasen b. Affan el-Kufi vardır. Saduktur. Bk. 1107.ci rivayet. Kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

¹⁹¹¹ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hasen vardır. Usame b. Zeyd'in oğludur. Medinelidir, makbuldür, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 158)

• Yine senedinde Müslim b. Ebi Sehl vardır. Aynı şekilde bu da makbuldür. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 529). Bu iki raviye de mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Abdullah b. Ebi Bekir vardır. İbn Zeyd b. Muhacir'dir. Meçhuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 297)

• Yine senedinde Musa b. Yakub ez-Zam'i vardır. Saduktur, hafızası kötüdür. Bk. 1294.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Halid b. Asme vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 1608.ci rivayet.

Tahrîç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12231 (12/97) – Tirmizi, 3769 (5/656) – İbn Hibban, Sahih, 6967. Bunların hepsi, birkaç yolla Musa b. Yakub'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁹¹² İsnadı hasendir.

1637. ... Berâ b. Âzib (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) Hasan b. Ali'yi omzunda taşıyıp "Allah'im! Şüphesiz ki onu seviyorum, onu sen de sev" buyururken gördüm.¹⁹¹³

YÜZ DOKSAN İKİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÜMMETİNİ HASAN VE HÜSEYİN (R.ANHUMÂ) İLE ONLARIN BABA VE ANNELERİNİ SEVMEYE TEŞVİK ETMESİ

1638. ... Ali (r.a.) dedi ki: Nebî (s.a.v.) Hasan ile Hüseyin'in elinden tutup şöyle buyurdu: "Her kim beni, bu ikisini ve bunların anne babasını severse, kıyamet günü benim yanımda benim derecemde olacaktır."¹⁹¹⁴

1639. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Hasan ile Hüseyin emekleyerek Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gider, mescitte onun sırtına çıkarlardı. Sahâbeden bazıları gelip onları indirmek isterlerse onla engel olurdu. Namazı kılıp bitirdiğinde onları göğsüne basar, sonra şöyle buyururdu: "Babam anam feda olsun! Her kim beni seviyorsa, şu ikisini de seysin."¹⁹¹⁵

• Senedinde Eş'as b. Suvar vardır. Zayıftır. Bk. 231.ci rivayet. Ne var ki bir sonraki hadiste Şu'be kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Kadılık görevine geldikten sonra hafızası daha da bozulmuştur. Bk. 147.ci rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. Talha el-Yerbu'i vardır. Kufelidir, hadisleri zayıftır. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 892). Ne var ki bu iki raviye tahripte de görüleceği üzere Buhârî, Müslim ve başka kaynaklarda mütâbaat edenler vardır.

Bu hadisin tahripte ve bir sonraki rivayette geleceği üzere başka sahih yolları vardır.

Tahric: Buhârî, 3749 (7/119) – Müslim, 2422 (4/1883) – Ahmed, Müsned (4/83, 384, 292) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1353 (2/768) – Tirmizi, Menakıb, 3783 (5/661) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12240 (12/101) – Tayalisi, Müsned (2/193) – İbn Hibban, Sahih, 16962 (15/416). Bunların hepsi, birkaç yolla Adiy b. Sabit'ten, o da Berâ b. Âzib'ten senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1913 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1914 İsnadı zayıftır. Ayrıca haber münkerdir.

• Senedinde Ali b. Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin vardır. Makbuldür, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 339). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Musa b. Cafer el-Kazım vardır. Saduktur, âbidir. Bk. 256.cı rivayet.

Tahric: Tirmizi, Menakıb, 3733 (5/641) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1185 (2/693).

Bu ikisi, Nasr el-Cehzami yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi -bazı nüshalarda- şöyle der: "Bu hasen garip bir hadistir. Bunu Muhammed b. Cafer'in hadisi olarak ancak bu yoldan biliyoruz." Zehebi dedi ki: "İsnadı zayıftır, metin de münkerdir." Bk. Siyeru A'lami'n Nübela (3/254).

Yine şöyle demiştir: "Gerçekten münkerdir." Bk. Mizan (3/117)

1915 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hammad b. Şuayb el-Humani et-Temîmî vardır. İbn Main, onu zayıf saymıştır. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." Ebû Zur'a dedi ki: "Kufelidir, hadisleri zayıftır." Bk. Cerh ve Tadil (3/124)

• Yine senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Rivayetlerinde bels yoktur. Bk. 138.ci rivayet.

• Yine senedinde Asım vardır. İbn Behdele'dir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bunun yanında birçok âlim de onu sika saymıştır. Bk. 5.ci rivayet.

1640. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte umre yapmak için yola çıkmıştık. Yoldayken bir ara annelerinin yanında olan Hasan ile Hüseyin'in ağladıklarını duydu. Hızlı bir şekilde onlara doğru yürüdü. Onu "Torunlarımın neyi var?" diye sorarken işittim. Fatıma "Susuzluk" diye cevap verdi. Hemen elini geriye doğru uzattı ama orada hiçbir şey bulamadı. Bunun üzerine "İçinizde yanında su olan var mı?" diye seslendi. Bizden elini arkaya götürüp hayvan üzerindeki kapları yoklamayan kalmamıştı. Sahâbe "Ey Allah'ın Rasûlü! Yanında bir damla dahi olanımız yok" dediler. Bunun üzerine Fatıma'ya "Onu bana ver" buyurdu. Hemen mahfenin alt tarafından aşağı doğru uzattı. Ardından çocuğu alıp göğsüne bastı. O sırada çığlık atarcasına ağlıyordu. Çocuk için dilini dışarı çıkardı. Çocuk da emmeye başladı. Tâ ki sakinleşti. Sonra diğerini istedi, ona da aynısını yaptı. Sonra yolumuza devam ettik."

Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: "Bana ne oluyor da bu ikisini sevmeyecekmişim? Halbuki bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) gördüm."¹⁹¹⁶

1641. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Hüseyin (r.a.) Nebî'nin (s.a.v.) yanındaydı. Onu çok fazla severdi. Sonra ona "*Hadi annene git*" buyurdu. Bunun üzerine ben "Ben de onunla gideyim mi?" diye sordum. Bana "*Hayır*" diye cevap verdi. Derken gökyüzünde bir şimşek çaktı. Çocuk onun ışığında annesine ulaştı.¹⁹¹⁷

Tahric: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 121223 (12/95) – Taberani, Kebir, 2644 (3/40) – Bezzar (2623) – Nesai, Fezail (67) – Ebû Ya'la, 5017, 5368 – İbn Huzeyme, Sahih, 778 (2/48). Bunların hepsi, Asım yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/180) şöyle der: "İsnadı ceyyiddir."

1916 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Hatim b. İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 222.ci rivayet.
- Yine senedinde Muhammed b. Abbad vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 879.cu rivayet.
- Yine senedinde Ebû İshak b. Ebi Habibe vardır. Rabah'ın azatlısıdır. Ebû Hureyre'den rivayette bulunmuştur. Kendisinden de Sa'd b. İshak el-Medeni rivayet etmiştir. Tarih-i Kebir'de (1/384) Buhârî, Sıkat'ta (4/25) ve Cerh ve Tadil'de (1/218) İbn Ebi Hatim onu zikretmiş ama hiçbir hak- kında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir.
- Yine senedinde Sa'd b. İshak el-Medeni vardır. İbn Ka'b b. Ucre el-Belvi'dir. Medinelidir, sika- dır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 230) – Tehzib (3/466)

Tahric: Taberani, Kebir, 2656 (3/43).

1917 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Musa b. Osman el-Hadrami el-Kufi vardır. Şia görüşünde aşırıdır. İbn Adiy dedi ki: "Hadisi mahfuz değildir." Ebû Hatim ise "Metruktür" demiştir. Bk. Mizan (4/214)
- Yine senedinde Abdurrahman b. Salih el-Ezdi vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 1105. ci rivayet.

Tahric: Taberani, Kebir, 2660 (3/45) – Ebû Nuaym, Delailu'n Nübüvve, 506 (2/721). Bu ikisi, Abdurrahman b. Salih'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Senedinde Musa b. Osman vardır, metruktür." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/186). Ayrıca bk. Müsned (2/513) – Hakim, Müstedrek (3/167) – İbn Cevzi, İlel (1/256) – Taberani, Kebir, 2659 (3/45) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1401 (2/785).

YÜZ DOKSAN ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HASAN İLE HÜSEYİN (R.ANHUMÂ) İÇİN SÖYLEDİĞİ "O İKİSİ BENİM REYHANELERİMDİR" SÖZÜ HAKKINDA

1642. ... İbn Ebi Nu'm dedi ki: Bir keresinde İbn Ömer'in yanında oturuyordum. Derken Irak ahalisinden bir adam, gelip sivrisineğin kanı hakkında sordu. İbn Ömer dedi ki: "Şuna bakın, Rasûlullah'ın (s.a.v.) torununu öldürdükleri halde sivrisineğin kanı hakkında soruyor! Ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) "O ikisi benim dünyada reyhanelerimdir" buyururken işittim."¹⁹¹⁸

1643. ... İbn Ebi Nu'm dedi ki: İbn Ömer'i işittim; bir adam, gelip ona sivrisineğin kanı hakkında sordu. Ona "Sen kimsin?" diye sordu. Adam "Irak halkındanım" diye cevap verdi. Bunun üzerine şöyle dedi: "Gelin de şuna bakın! Bu bana sivrisineğin kanı hakkında soruyor. Halbuki Rasûlullah'ın (s.a.v.) torununu öldürdüler. Ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) "O ikisi benim dünyada reyhanelerimdir" buyururken işittim."¹⁹¹⁹

1644. ... Ebû Bekre dedi ki: Hasan ile Hüseyin'i gördüm; Namaz kılarken Rasûlullah'ın (s.a.v.) sırtında zıplıyorlardı. Onları eliyle tutuyor, yere indiğinde üzerine biniyorlardı. Namazı bitirdiğinde onları kucağına oturttu. Sonra başlarını okşadı ve şöyle buyurdu: "Şüphesiz bu iki torunum, dünyada reyhanelerimdir." Sonra insanlara döndü, şöyle buyurdu: "Şu torunum seyyiddir. Ahir zamanda bununla Allah Teâlâ'nın iki büyük grup arasını ıslah edeceğini (düzelteceğini) umuyorum."¹⁹²⁰

1918 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Abdullah b. Ebi Yakub vardır. Basralıdır, genelde dedesine nispet edilir. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 490)

• Yine senedinde Mehdi vardır. İbn Meymun el-Ezdi'dir. Sikadır. Bk. 134.cü rivayet.

• Yine senedinde Mansur Ebû'n Nasr vardır. İbn Ebi Müzahim'dir. Sikadır. Bk. 49.cü rivayet.

Tahric: Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3753 (7/119), Edeb, 5994 (10/440) – Ahmed, Müsned (2/85, 93, 114) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12238 (12/110) – Tayalisi, Müsned, 1927 – Tirmizi, 3770 (5/657) – Ebû Nuaym, Hilye (7/165) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3935 – Taberani, Kebir, 2884 (3/137) – İbn Hibban, Sahih, 6969 (15/425).

1919 İsnadı bir önceki gibi sahihtir.

Tahrici bir önceki ile aynıdır.

1920 İsnadı hasendir.

• Senedinde İsmail b. Müslim el-Mekki vardır. Zayıftır. Bk. 1157.ci rivayet. Bununla birlikte bir sonraki rivayette Amr b. Ebi Amr, kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere Mübarek b. Fudale de mütâbaat etmektedir.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (5/44, 51) – Taberani, Kebir, 2591 (3/22) – Bezzar, 2639 – Ebû Nuaym, Hilye (2/35) – İbn Hibban, Sahih, 6964 (15/418). Bunların hepsi, Ebû'l Velid yoluyla "Bize Mübarek b. Fudale tahdis etti; Hasan-ı Basrî'den..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysem, Mecmau'z Zevaid'de (9/175) şöyle der: "Ahmed'in ravileri, Mübarek b. Fudale -ki o da sika sayılır- dışında sahihin ravileridir."

• Hadisin son kısmı için ayrıca bk. Buhârî, Sahih, Sulh, 2704 (5/361), Menakıb, 3631 (6/627), Fezailu's Sahâbe, 3746 (7/118), Fiten, 7109 (13/66) – Ahmed, Müsned (5/49) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 3746 (7/118), Fiten, 7109 (13/66) – Ahmed, Müsned (5/49) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 3746 (7/118), Fiten, 7109 (13/66)

Muhammed b. Hüseyn el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Bununla Hasan'ı (r.a.) kastetmektedir.

1645. ... Ebû Bekre dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) namaz kılıyordu. Derken Hasan gelip sırtına bindi. Nebî (s.a.v.) başını kaldırdığında onu alıp yumuşak bir şekilde yere koydu. Secdeye vardığında yine sırtına bindi. Namazı bitirdiğinde onu alıp kucağına oturttu ve öpmeye başladı. Bunun üzerine bir adam, kendisine "Şu çocuğa bu şekilde mi davranıyorsun?" diye sordu. Buyurdu ki: "Şüphesiz o benim reyhanemdir. Umulur ki Allah Teâlâ onunla Müslümanlardan ıktı büyük grup arasını ıslah eder (düzeltir)."¹⁹²¹

YÜZ DOKSAN DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HASAN İLE HÜSEYİN'İ (R.ANHUMÂ) NAMAZDA VE NAMAZ DIŞINDA SIRTINDA TAŞIMASI

1646. ... Zirr'den; Abdullah (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) namaz kılıyordu. Secdeye vardığında Hasan ile Hüseyn sırtına zıplıyordu. Sahâbe onları engellemek isteyince onlara "Bırakın!" diye işarette bulundu. Namazı bitirdiğinde onları kucağına oturttu ve "Her kim beni seviyorsa, şu ikisini de seysin" buyurdu.¹⁹²²

1647. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Hasan ile Hüseyn emekleyerek Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gider, mescitte onun sırtına çıkarlardı. Sahâbeden bazıları gelip onları indirmek isterlerse onlara engel olurdu. Namazı kılıp bitirdiğinde

---

Sahâbe, 1354 (2/768) – Ebû Davud, Sünne, 4662 – Nesai, Amelu'l Yevmi ve'l Leyle (251) – Nesai, Sünen (3/107) – Tirmizi, Menakıb (5/651) – Abdurrezzak, Musannef (11/452) – Taberani, Kebir (3/21, 22). Bunların hepsi, birkaç yolla Ebû Bekre'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1921 İsnadı hasendir.

- Senedinde Musab b. Said el-Massisi vardır. Zehebi dedi ki: "Saduktur." İbn Adiy dedi ki: "Sikalardan münker rivayetlerde bulunur, tashih yapardı. Rivayetinin zayıf olduğu açıkça ortadadır." Salih dedi ki: "Zarir'in şeyhidir, ne dediği bilinmemektedir." İbn Hibban onu Sikat'ta zikretmektedir. Bk. Muğni Fi'd Duafa (2/660) – Mizan (4/119) – Lisan (6/44). Ne var ki kendisine kısa bir mütâbaat edilmiştir.

- Yine senedinde Amr b. İshak vardır. Saduk olmakla birlikte tedlis yapardı. Burada muan'an olarak aktarmıştır. Bk. 667.ci rivayet. Ne var ki kendisine mütâbaat edilmiştir.

- Yine senedinde Amr b. Ebi Amr vardır. Sika olmakla birlikte vehmetmiştir. Bk. 357.ci rivayet. Tahrici 1644 numaralı rivayette geçti.

1922 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Süleyman vardır. Zayıftır. Bk. 1433.cü rivayet.

- Yine senedinde Hammad b. Şuayb vardır. Aynı şekilde zayıftır. Bk. 1639.cu rivayet. Bununla birlikte hadis, 1639 numaralı rivayetin tahricinde görüleceği üzere başka yollardan sabittir.

- Yine senedinde Asım b. Behdele vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bunun yanında birçok âlim onu sika saymıştır. Bk. 5.ci rivayet.

- Yine senedinde Ali b. Salih el-Hemedani vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 1509.cu rivayet. Tahrici 1639 numaralı rivayette geçti.

onları göğsüne basar, sonra şöyle buyururdu: "Babam anam feda olsun! Her kim beni seviyorsa, şu ikisini de seysin."¹⁹²³

1648. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) Hasan b. Ali'yi omzunda taşıyordu. Derken adamın biri "Ne güzel bir binite binmişsin ey çocuk!" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) de adama "O da ne güzel binicidir!" diye karşılık verdi.¹⁹²⁴

1649. ... Cabir (r.a.) dedi ki: Nebî'nin (s.a.v.) yanına girmiştım. Bir de ne göreyim, dört ayak olmuş, Hasan ile Hüseyin de sırtına binmiş! Emekleyerek evin içinde onları dolaştırıyor, "Ne güzel devedir, deveniz! Ne güzel yüksünüz, ikiniz!" diyordu.¹⁹²⁵

1650. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte namaz kılıyorduk. Secdeye vardığında Hasan ile Hüseyin sırtına zıpladı. Başını kaldırdığında onları tutup yere koydu. Tekrar secde ettiğinde aynısını yine yaptılar. Bu durum, namazı bitirene kadar devam etti."¹⁹²⁶

¹⁹²³ İsnadı zayıftır.

Tahrici 1639 numaralı rivayette geçti.

¹⁹²⁴ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Salih el-Cenedi vardır. Zayıftır. Bk. 940.cı rivayet.
  - Yine senedinde Seleme b. Vehram vardır. Yemenlidir, saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 248)
  - Yine senedinde Ebû Amir el-Akdi vardır. Abdülmelik b. Amr'dır, sikadır. Bk. 776.cı rivayet.
  - Yine senedinde Ebû Bekir Bûndar vardır. Muhammed b. Beşşar'dır, sikadır. Bk. 9.cu rivayet.
- Tahric:** Tirmizi, Menakıb, 3784 (5/661). Muhammed b. Beşşar yoluyla "Bize Ebû Amir el-Akdi tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Bu, hasen garip bir hadis olup bunu ancak bu yoldan biliyoruz. Senetteki Zem'a b. Salih'i bazı âlimler hıfzından dolayı zayıf saymışlardır."

¹⁹²⁵ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Mesruh Ebû Şihab vardır. Hakkında kalam edilmiştir. Ukayli dedi ki: "Bu hadisine mütâbaat edilmez." İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama Mesruh hakkında sordum ve bazı hadislerini ona arz ettim. Dedi ki: Sevri'den rivayet ettiği batıl hadisinden dolayı tövbe etmeye ihtiyacı vardır." İbn Hibban dedi ki: "Tüm rivayetlerinde sebt (sağlam) kişilere muhalefet ettiği için haberiyle hüccet getirmek caiz değildir." Bk. Mecruhin (3/19) – Mizan (4/97)
- Yine senedinde Muhammed b. Abdülkerim el-Katari vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadım.
- Yine senedinde Yezid b. Mevhib vardır. Yezid b. Halid b. Yezid b. Mevhib er-Ramli'dir. Sikadır, âbiddir. Bk. 624.cü rivayet.

Tahric: Taberani, Kebir, 2661 (3/46). Heysemi şöyle der: "Senedinde Mesruh Ebû Şihab vardır, zayıftır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/182)

¹⁹²⁶ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. İsa b. Hayyan el-Medaini vardır. Darekutni dedi ki: "Zayıftır, metruktür." Başka bir keresinde de "Gafildir" demiştir. Burkanî ise sika olduğunu söylemiştir. Bk. Mizan (3/678)
- Yine senedinde Kâmil b. Ala vardır. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 459)
- Yine senedinde Şuayb b. Harb vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 945.ci rivayet.

1651. ... Bureyde (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) hutbe veriyordu. Derken Hasan ile Hüseyin geldiler. Üzerlerinde kırmızı gömlek vardı, yalpalayarak yürüyorlardı. O sıra Rasûlullah (s.a.v.) minberden indi ve onları kaldırıp minbere çıkardı. Sonra şöyle buyurdu: *"Allah doğru söyledi: 'Mallarınız ve evlatlarınız ancak fitnedir.'"* (Teğabun, 15) *"Şu iki çocuğa baktım; yalpalayarak yürüyorlardı. Bu yüzden sabredemeyip konuşmamı kestim ve onları kaldırıp minbere çıkardım."*¹⁹²⁷

1652. ... İbn Bureyde'den; babası (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) hutbe veriyordu. Derken Hasan ile Hüseyin geldiler. Üzerlerinde kırmızı gömlek vardı, düşe kalka yürüyorlardı. Onları gördüğünde inip onları tuttu. Sonra yukarı minbere çıkardı ve kucağına oturttu. Sonra da şöyle buyurdu: *"Allah doğru söyledi: 'Mallarınız ve evlatlarınız ancak fitnedir.'"* (Teğabun, 15) *"Şu iki çocuğa baktım; tökezleyerek yürüyorlardı. Bu yüzden sabredemedim ve gidip aldım onları."*¹⁹²⁸

YÜZ DOKSAN BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HASAN VE HÜSEYİN (R.ANHUMÂ) İLE OYNAMASI

1653. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) evinde iken yanına girdim. Kafası üzerine yatmış, kızının oğullarından biri de ayağının üzerindeydi. Nebî (s.a.v.) ona *"Ey küçük gözlü, yüksel!"* deyip ayaklarını kaldırmaya başladı. Göğsüne yaklaştığında torununu öptü. Sonra da *"Allah'ım! Ben onu seviyorum, sen de onu ve onu seveni sev"* buyurdu.¹⁹²⁹

1927 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yusuf b. Musa el-Kattan vardır. Saduktur. Bk. 200.cü rivayet.

Tahrîç: Ahmed, Müsned (5/354) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12237 (12/99) – Ebû Davud, Salat, 1109 – Tirmizi, Menakıb, 3774 (5/658) – İbn Mâce, Libas, 3600 (2/1190) – Nesai, Cumu'a (2/108), İdeyn (3/192) – İbn Huzeyme, Sahih, 1081, 1082 – Hakim, Müstedrek (1/287) – Beyhaki (3/218), (6/165) – İbn Hibban, 639 (13/403). Bunların hepsi, birkaç yolla Hüseyin b. Vakıd'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1928 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

• Senedinde Zeyd b. Habbab vardır. Saduk olmakla birlikte Sevrî'nin hadislerinde hata ederdi. Bk. 50.ci rivayet.

• Yine senedinde Hasen b. Affan vardır. Saduktur. Bk. 1107.ci rivayet. Tahrîci bir önceki gibidir.

1929 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Yahya b. Ubeydullah vardır. İbn Abdullah b. Mevhib'tir. Medinelidir, metruktür. Hakim, hadis uydurduğunu söylemiştir. Bk. Takrib (s. 595) – Tehzib (11/252)

• Yine senedinde Yahya'nın babası Ubeydullah vardır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 372)

• Yine senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Kendi halkı dışındakilerden yaptığı rivayetlerde karıştırmıştır. Bu da onlardan biridir. Bk. 23.cü rivayet.

• Yine senedinde Bakıyye b. Velid vardır. Müdellistir. Burada muan'an olarak rivayette bulunmuştur. Bk. 2.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Utbe el-Hımsî vardır. Ahmed b. Ferec'tir. Ebû Hatim dedi ki: "Sadıktır." Bk. Cerh ve Tadil (2/67)

1654. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Gözüm gördü, kulağım işitti. Rasûlullah (s.a.v.), "Ey küçük gözlü, yüksel!" diyerek Hasan veya Hüseyin'in elinden tuttu. Sonra onu kaldırdı. Ağızına doğru yaklaştığında onu öptü. Sonra da "Allah'ım! Ben onu seviyorum, sen de onu ve onu seveni sev" buyurdu.¹⁹³⁰

1655. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Ekra' b. Habis, Nebî'yi (s.a.v.) Hasan b. Ali'yi öperken gördü. Ardından "Benim on tane çocuğum var ama daha bir tane-sini dahi öpmedim" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Merhamet etmeyene merhamet edilmez" buyurdu.¹⁹³¹

1656. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Bir gün, Rasûlullah (s.a.v.) elimi tuttu. Ardından Beni Kaynuka pazarına gittik. Döndüğünde mescide girip oturdu. Derken Hasan koşarak geldi ve kucağına düştü. Hemen parmaklarını Rasûlullah'ın (s.a.v.) sakalı arasına sokmaya başladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ağzını açtı ve ağzını ağzına girdirdi. Ardından "Allah'ım! Şüphesiz ben onu seviyorum, sen de onu ve onu seveni sev" buyurdu. Onu gördüğümde gözlerim yaşarmıştı.¹⁹³²

Tahric: Buhârî, el-Edebü'l Müfred, 249, 270 – İbn Hibban, Sahih, 6963 (15/417) – Katî'i, Fezailu's Sahâbe, 1405 (2/787) – Taberani, Kebir, 2653 (3/42). Bunların hepsi Muaviye b. Ebi Müzerriid yoluyla babasından senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi şöyle der: "Senedinde Ebi Müzerriid vardır. Onu sika sayan birine rastlamadım. Senetteki diğer raviler ise sikadılar." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/176)

1930 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Müzerriid vardır. İsmi Abdurrahman b. Yesar'dır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 672). Bir önceki hadiste Ubeydullah b. Abdullah b. Mevhib kendisine mütâbaat etmiştir. Aynı şekilde o da makbuldür.

• Yine senedinde Muaviye b. Ebi Müzerriid vardır. Haşimoğulları azatlısıdır. Medinelidir, rivayetlerinde beis yoktur. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 538)

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1931 İsnadı sahihtir.

Tahric: Müslim, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 2318 (4/1808) – Abdurrezzak, Musannef, 25089 (11/298) – Ahmed, Müsned (2/169, 228, 241, 514) – Humeydi, Müsned (1106) – Buhârî, el-Edebü'l Müfred (91) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3446 (13/34) – Beyhaki, Sünen-i Kübra (7/100) – İbn Hibban, Sahih, 5594 (12/406). Bunların hepsi, birkaç yolla Zühri'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1932 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Hişam b. Sa'd vardır. Medinelidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 185. ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû salih vardır. Abdullah b. Salih'tir. Leys'in kâtibidir. Saduk olmakla birlikte yanlışları çoktur. Bk. 4.cü rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Nuaym el-Mücemmir vardır. İbn Abdullah el-Medeni'dir, Ömer Ailesi azatlısıdır.

Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 565)

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (2/532) – Buhârî, el-Edebü'l Müfred (1183) – Katî'i, Fezailu's Sahâbe, 1407 (2/788). Bunların hepsi, Hişam b. Sa'd yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Aynı ca bk. 1653 numaralı rivayet ile tahriri.

1657. ... Umeyr b. İshak dedi ki: Hasan b. Ali ile birlikteydim. Derken yolda Ebû Hureyre ile karşılaştı. Ona "Gel de Rasûlullah'ı (s.a.v.) öperken gördüğüm yerden öpeyim" dedi ve Hasan'ı göbeğinden öptü.¹⁹³³

YÜZ DOKSAN ALTINCI BÂB: MÜSLÜMANLAR ARASINDA HASAN B. ALİ (R.ANHUMÂ) İLE SULH SAĞLANACAĞI KONUSUNDA NEBİ'NİN (S.A.V.) VERDİĞİ HABER

1658. ... Ebû Bekre'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz şu torunum seyyiddir. Umulur ki Allah Teâlâ onunla Müslümanlardan iki grup arasını ıslah eder." Bununla Hasan'ı (r.a.) kastetmektedir.¹⁹³⁴

1659. ... Ebû Bekre (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) hutbe veriyordu. Derken Hasan b. Ali geldi ve minbere çıktı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şüphesiz şu torunum seyyiddir. Yine şüphe yok ki Allah Teâlâ onunla Müslümanlardan iki büyük grup arasını ıslah eder."¹⁹³⁵

Hişam dedi ki: Hasan, onları demir içindeki dağlar misali görünce şöyle dedi: "Dünya mülkü uğrunda bunları birbiriyle çarpıştıracağım. Benim ona ihtiyacım yoktur."

1660. ... Riyah b. Haris dedi ki: Ali'nin (r.a.) vefatından sonra insanlar Hasan b. Ali'nin (r.anhumâ) yanında toplandılar. Onlara hutbe verdi; Allah'a hamd edip senada bulundu. Sonra şöyle dedi: "Şüphesiz her gelecek olan yakındır. İnsanlar hoş görmese de Allah'ın emri gerçekleşecektir. Kimse onu defedemez. Şüphesiz ki ben Muhammed'in (s.a.v.) ümmetine ait işlerden zerre ağırlığınca bir şeyi idare etmeyi sevmiyorum. Ben, bana fayda ile zarar vereni birbirinden ayırt ediyorum. Şimdi, gönlünüzün hoş olduğu şeye gidip katılın."¹⁹³⁶

1933 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Umeyr b. İshak vardır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Haşimoğulları azatlısıdır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 431) – Tehzib (8/143). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Osman b. Ömer vardır. Basralı olandır, sikadır. Bk. 1609.cu rivayet.

Tahrîç: Ahmed, Müsned (2/255, 427, 493) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1375 (2/777) – Taberani, Kebir, 2580 (3/19), (2764, 2765 (3/97) – İbn Hibban, Sahih, 5593 (12/405), 6965 (15/420). Bunların hepsi, birkaç yolla İbn Avn'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1934 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Mübarek b. Fudale vardır. Saduktur. Tesviye tedlisi yapardı. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 59.cu rivayet. İmam Ahmed dedi ki: "Hasan-ı Basnî'den rivayet ettikleri ile hüccet olur."

Tahrîci 1644 numaralı rivayette geçti.

1935 İsnadı hasendir.

• Senedinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cud'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet. Bununla birlikte bir önceki rivayette Mübarek b. Fudale kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrîci 1644 numaralı rivayette geçti.

1936 İsnadı sahihtir.

1661. ... Ma'mer'den, o Eyyûb'tan, o da İbn Sirin'den; Hasan b. Ali (r.anhumâ) dedi ki: "Şayet Caberes ile Cabelak arasındakilere baksanız, yine de benden başka dedesi peygamber olan bir adam bulamazsınız. Benim görüşüm, Muaviye etrafın-
da toplanmanızdır. "Bilmiyorum; belki de onun (azabın) ertelenmesi sizin denem-
meniz ve belli bir zamana kadar faydalanmanız içindir." (Enbiya, 111)

Ma'mer dedi ki: Caberes ve Cabelak, doğu ile batı demektir.¹⁹³⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah size rahmet etsin! Kerim oğlu Kerim, Kerim kardeşi, Fatıma ez-Zehra'nın oğlu, Rasûlullah'ın (s.a.v.) canı ve tüm şerefi bünyesinde barındıran Hasan'ın şu yaptığına bakın! Dünya mül-
künün ancak canların telef olması, dinin yok olup gitmesi, peş peşe gelecek fitneler
ve Müslümanlar adına akıbetlerinden korkulan durumlardan sonra olduğunu an-
layınca dinini, ırzını ve Muhammed'in (s.a.v.) ümmetini korudu. Dünya işlerinden
kendisine pay gelmesini istemedi. Halbuki bu işe ehildi. Bu yüzden gücü yetmesine
rağmen bunu terk etti. Bunu da dinini kötülükten uzak tutma ve Muhammed'in
(s.a.v.) ümmetinin salah bulması adına yaptı. Zaten Rasûlullah (s.a.v.) onun hak-
kında "Şüphesiz şu torunum seyyiddir. Yine şüphe yok ki Allah Teâlâ onunla Müs-
lûmanlardan iki büyük grup arasını ıslah eder" buyurmuşken nasıl böyle davran-
masın ki! Kendisi aynı Nebî'nin (s.a.v.) buyurduğu gibiydi. Allah Hasan, Hüseyin
ve anne ile babasından razı olsun. Onların sevgisiyle bize fayda versin.

YÜZ DOKSAN YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HÜSEYİN'İN (R.A.) ÖLDÜRÜLECEĞİNİ HABER VERMESİ VE BU KONUDA "ALLAH'IN GAZABI ONUN KATİLİNE ŞİDDETLİ OLMUŞTUR" BUYURMASI

1662. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) uyuduğunda an-
cak Hasan ile Hüseyin'in yanına girmesine izin verirdi. Bir keresinde benim evimde
uyumuştur. Ben de gelenleri engellemek için kapıda oturdum. Derken Hüseyin ko-
şarak geldi. Hemen ona yol verdim, içeri girdi. Tâ ki gidip karnına düştü. Rasûlullah
(s.a.v.) o sıra kokuyla ağlayarak uyandı. Ardından ona sıkıca sarıldı. Kendisine "Ey

• Senedinde Riyah b. Haris vardır. Sikadır. Bk. 1517.ci rivayet.

• Yine senedinde Sadaka el-Müsenna vardır. Riyah'ın oğludur. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 275)

Tahrîç: İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1364 (2/773). Yahya b. Said yoluyla Sadaka'dan bu şekilde...

1937 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

• Yine senedinde İshak b. İbrahim ed-Deberi vardır. Abdurrezzak'ın arkadaşıdır. İbn Adiy dedi ki:

"Ebû Avane, sahihinde ondan rivayette bulunmuş, Taberani de ondan çokça aktarm yapmıştır."
"Ebû Avane, sahihinde ondan rivayette bulunmuş, Taberani de ondan çokça aktarm yapmıştır."

Darekutni dedi ki: Saduktur, hakkında bir ihtilaf bilmiyorum."

Tahrîç: Abdurrezzak, Musannef, 20980 (11/452) – Taberani, Kebir, 2748 (3/87). Heysemi dedi

ki: "Ravileri, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (4/280). Ayrıca bk. Ahmed, Fezailu's

Sahâbe, 1355 (2/769) – Hakim (3/175) – Ebû Nuaym, Hilye (2/39)

Allah'ın Rasûlü! Neyin var ki ağlıyorsun? Halbuki mutlu bir şekilde uyumuştun" diye sordum. Buyurdu ki: "Şüphesiz Cibril (a.s) bana bu toprağı getirdi." Ardından avucunu açtı. Bir baktım ki içinde kırmızı bir toprak var. Rasûlullah (s.a.v.) devamla "Bana torunumun şu toprakta öldürüleceğini haber verdi." Bunun üzerine ben "Bu toprak da nedir?" diye sordum. Buyurdu ki: "Bu, Kerbela'dır." Ben de "Yani kерб (dert, keder, sıkıntı) ve bela yeridir" dedim.¹⁹³⁸

1663. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Hüseyin, Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına girdi. Birden sığrayıverdi. Ben "Ey Allah'ın Rasûlü! Neyin var?" dedim. Buyurdu ki: "Şüphesiz ki bana Cibril (a.s) gelip şu torunumun öldürüleceğini ve Allah'ın gazabının onu öldürene şiddetli olduğunu haber verdi."¹⁹³⁹

1664. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) evinde iken yanına girdim. Kafası üzerine yatmış, kızının oğullarından biri de ayağının üzerindeydi. Nebî (s.a.v.) ona "Ey küçük gözlü, yüksel!" deyip ayaklarını kaldırmaya başladı. Göğsüne yaklaştığında torununu öptü. Sonra da "Allah'ım! Ben onu seviyorum, sen de onu ve onu seveni sev" buyurdu. Sonrasında ağladı. Ben "Ey Allah'ın Rasûlü, seni ağlatan nedir?" diye sordum. Buyurdu ki: "Melek bana ümmetimin şu torunumu öldüreceğini ve Allah'ın gazabının onu öldürene şiddetli olduğunu haber verdi."¹⁹⁴⁰

1665. ... Selma dedi ki: Ümmü Seleme'nin (r.anhâ) yanına girdim, ağlıyordu. Kendisine "Seni ağlatan da nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Rasûlullah'ı (s.a.v.) gördüm; saç sakalı toprağa bulanmıştı. Kendisine neyin var diye sordum. Bana biraz önce Hüseyin'in öldürülmesine tanık olduğunu söyledi."¹⁹⁴¹

1938 İsnadı şöyledir:

- Senedinde Ubeydullah b. Abdullah b. Zeme'a, Abdullah b. Cafer ve Amr b. Salih vardır. Kim olduklarını anlayamadım. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

- Yine senedinde Haşim b. Haşim vardır. Sikadır. Bk. 1608.ci rivayet.

Tahrîç: Taberani, Kebir, 2817, 2818, 2819, 2820, 2821 (3/114-116).

1939 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Musa b. Ubeyde vardır. Zayıftır. Bk. 28.ci rivayet.

- Yine senedinde Musa'nın şeyhi Davud vardır. İbn Müdrik'tir, meçhuldür. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 200) – Tehzib (3/201)

Tahrîç: Kenzu'l Ummal, 34315, 34317.

1940 İsnadı çok zayıftır.

Tahrîci 1653 numaralı rivayette geçti.

1941 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Selma el-Bekriyye vardır. Hafız dedi ki: "Tanınmıyor." Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 748)

- Yine senedinde Ebû Halid el-Ahmer vardır. Süleyman b. Hayyan'dır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 13.cü rivayet.

- Yine senedinde Rezin vardır. İbn Habîb el-Cühenî'dir. Ahmed ve İbn Main onu sika saymışlardır. Bk. Takrib (s. 209) – Tehzib (3/275)

Tahrîç: Tirmizi, Fezailu's Sahâbe, 3771 (5/657). Ebû Said el-Eşecc yoluyla bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Garip hadistir."

1666. ... Abdulmuttalib b. Abdullah dedi ki: Hüseyin (r.a.) kuşatma altına alındığında "Bu yerin adı nedir?" diye sordu. Kendisine "Kerbela" denildiğinden şöyle dedi: "Nebî (s.a.v.) doğru söylemiş; burası kerb (keder, üzüntü) ve bela yeridir."¹⁹⁴²

1667. ... Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına girdim. Gözleri yaşlarla doluydu. Kendisine "Seni biri mi kızdırdı, ey Allah'ın Rasûlü? Seni neden ağlarken görüyorum?" diye sordum. Buyurdu ki: "Cibril (a.s) bana ümmetimin torunum Hüseyin'i öldüreceklerini haber verdi." Sonra bana şöyle buyurdu: "Sana onun toprağından göstereyim mi?" Ben "Evet" diye cevap verdim. Ardından avucunu açtı. Toprağı gördüğümde kendime hakim olamayıp ağladım.¹⁹⁴³

1668. ... Şa'bi'den; İbn Ömer'e Hüseyin b. Ali'nin (r.anhumâ) Irak'a yöneldiği haberi gelince birkaç gecelik yoldan ona yetişti. Ona sordu:

- Nereye gidiyorsun?

Hüseyin (r.a.):

- Irak.

Bu sırada yanındaki bazı mektupları çıkardı ve "Bu, onların bana ettiği biattır" dedi. İbn Ömer "Gitme onlara!" dedi ama Hüseyin bundan imtina etti. Bunun üzerine İbn Ömer şöyle dedi:

- Sana bir hadis anlatacağım. Nebî'ye (s.a.v.) Cibril (a.s) gelip onu dünya ile ahiret arasında serbest bıraktı. O dünyayı istemeyip ahireti seçti. Doğrusu sizler Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir parçasınız. Allah'ın sizden çevirdiği bir şey (yönetim), illaki sizin için en hayırlısıdır.

¹⁹⁴² İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Kesir b. Zeyd el-Eslemi vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 1117.ci rivayet.

• Yine senedinde Muttalib b. Abdullah vardır. Saduktur. Çokça mürsel rivayetlerde bulunmuş, tedlis yapmıştır. Bk. 1053.cü rivayet.

• Yine senedinde Yakub b. Humeyd b. Kasib vardır. Saduk olmakla birlikte vehmetmiştir. Bk. 219.cü rivayet.

• Yine senedinde Süfyan b. Hamza vardır. İbn Süfyan b. Ferve el-Eslemi'dir. Künyesi Ebû Talha el-Medeni'dir. Saduktur, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 244)

Tahric: Kenzu'l Ummal, 27666, 27713 – Ebû Nuaym, Delailu'n Nübüvve (2/710)

¹⁹⁴³ İsnadı hasendir.

• Senedinde Nucey vardır. İbn Seleme el-Hadrami'dir, Kufelidir. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s.560). Kendisine mütâbaat edilmiştir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/187) şöyle der: "Ravileri sika olup Nucey bu rivayette tek başına kalmamıştır." Ayrıca bk. 1662.ci rivayet.

• Yine senedinde Şurahbil b. Müdrık el-Cu'fi vardır. Sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 265)

Tahrici 1662 numaralı rivayette geçti.

Ne var ki Hüseyin geri dönmek istemedi. Bunun üzerine İbn Ömer ona sarıldı ve "Seni öldürülmeye karşı Allah'a emanet ediyorum" dedi.¹⁹⁴⁴

1669. ... Abdullah b. Mes'ud (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanındaydık. Derken Haşimoğullarından birkaç genç geçti. Hemen yüzünün rengi değişti. Bizler "Ey Allah'ın Rasûlü, yüzünde neden devamlı bir hoşnutsuzluk görüyoruz?" diye sorduk. Buyurdu ki: "*Şu ehlibeytim var ya, Allah Teâlâ onlar için ahireti dünyaya tercih etti. Benden sonra şiddetli kovulmalar, belalar ve sıkıntılarla karşılaşacaklar.*"¹⁹⁴⁵

YÜZ DOKSAN SEKİZİNCİ BÂB: CİNLERİN HÜSEYİN (R.A.) İÇİN AĞIT YAKMALARI

1670. ... Ebû Cenab'tan; Yahya el-Hemedani dedi ki: Cebane'de iken Ay olan bir gecede, bazı ihtiyaçlarımı gidermek için dışarı çıkmıştım. Derken üzerlerinde beyaz elbise, ellerinde sarıklar olan bazı kadınlar gördüm. Ağlıyor, ağıt yakıyorlardı. Sözlerinden şunları ezberledim:

Ey göz! Cömert ol, kuruyup kalma!

Helak olan şu seyyid için...

Sonra gittiler, onları daha da göremedim. Hemen evime gelip ailemi uyandırdım. Sonra unutmayayım diye şu beyti yazmak için bir levha istedim. Sabah olduğunda yaşadığım olayı anlattım. Vallahi ancak dokuz gün geçmişti ki Hüseyin'in (r.a.) ölüm haberi geldi.¹⁹⁴⁶

1944 İsnadı şöyledir:

• Senesinde Yahya b. İsmail b. Salim el-Esedi vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (9/126) ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban onu Sikat'ta (9/256) zikretmektedir.

• Yine senesinde Yahya b. Cafer b. Abdullah b. Zeberkan vardır. Yahya b. Ebi Talib'tir. Darekutni sika olduğunu söylemiştir ama Musa b. Harun onu yalancı saymıştır. Bk. Mizan (4/386)

Tahrîç: Taberani, Evsat (1/36). Yahya b. İsmail yoluyla bu şekilde... Ayrıca bk. Mecmau'l Bahreyn, 3779

1945 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Yezid b. Ebi Ziyad vardır. Zayıftır. Yaşlandığında hafızası kötüleşmiş, kendisine telkin edilir olmuştur. Ayrıca Şia görüşüne sahipti. Bk. 56.cı rivayet. Bununla birlikte tahricte de görüleceği üzere Hakem, Hakim'in rivayetinde kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde İbn Fudayl vardır. Adı Muhammed'dir, saduktur, ariftir. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 182.ci rivayet.

Tahrîç: İbn Mâce, Fiten, 2082 (2/1366) – Hakim, Müstedrek (Bk. Misbahu'z Zeccac, 1441, s. 313)

1946 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Ebû Cenab vardır. Yahya b. Ebi Hayye el-Kelbi'dir. Çokça tedlis yaptığı için âlimler onu zayıf saymıştır. Bk. 1188.ci rivayet.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kimseye rastlamadım.

1671. ... İsmail b. Abdurrahman el-Evdi'den; Ebû Cenab el-Kelbi dedi ki: Hüseyin (r.a.) öldürüldüğünde cinler onun için ağıt yaktı. Sözlerinden şunları ezberledim:

*Mesh etmişti Nebî alnını,
Kaplamıştı ısıltısı yanaklarını.
Babası Kureyş'in en yükseğinden,
Dedesi ise en hayırlı dedelerden.*¹⁹⁴⁷

1672. ... Ebû Ziyad el-Fukaymî'den; Ebû Cenab el-Kelbi dedi ki: Kireç işi yapanlar, Hüseyin (r.a.) öldürüldüğünde Cebane'ye doğru geliyorlardı. O sırada ağıt yakan cinlerin şöyle dediklerini duydular:

*Mesh etmişti Nebî alnını,
Kaplamıştı ısıltısı yanaklarını.
Babası Kureyş'in en yükseğinden,
Dedesi ise en hayırlı dedelerden.*¹⁹⁴⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İsnadı şu an aklıma gelmeyen bir haberde bana ulaştığına göre; bir kavim sefere çıkmıştı. Derken bir yerde konakladılar. Öğlen yemeklerini yerlerken karşlarına bir el çıktı. Üzerinde şöyle yazılıydı:

"Hüseyin'i öldüren bir ümmete, kıyamet günü dedesinin şefaatinin mi umuyorsun?"¹⁹⁴⁹

¹⁹⁴⁷ Zayıftır.

• Senesinde Ebû Cenab vardır. Yahya b. Ebi Hayye el-Kelbi'dir. Çokça tedlis yaptığı için âlimler onu zayıf saymıştır. Bk. 1188.ci rivayet.

• Yine senesinde İsmail b. Abdurrahman el-Evdi vardır. Ezdi dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Buhârî dedi ki: "Hadislerine mütâbaat edilmez." Bk. Mizan (1/237)

Tahrîç: Taberani, Kebir, 2865 (3/130). Süreyc b. Yunus yoluyla "Bize Ömer b. Abdurrahman Ebû Hafs el-Ebar tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Heysemi şöyle der: "Senedinde tanımadığım biri vardır. Ebû Cenab ise müdellistir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/199).

¹⁹⁴⁸ İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abbad b. Yakub er-Ravacini vardır. Saduktur, Rafızıdır. Bk. 664.cü rivayet.

Tahrîç: Taberani, Kebir, 2866, 2867 (3/131) – İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1373 (2/776)

¹⁹⁴⁹ Taberani, Kebir, 2873, 2874 (3/132). Kıssa biraz farklıdır. Heysemi dedi ki: "Senedinde tanımadığım kişiler vardır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/199).

**YÜZ DOKSAN DOKUZUNCU BÂB: HASAN İLE HÜSEYİN'İ
(R.ANHUMÂ) SEVENİN ASLINDA RASÛLULLAH'I (S.A.V.) SEVEN,
ONLARDAN NEFRET EDENİN ASLINDA RASÛLULLAH'TAN (S.A.V.)
NEFRET EDEN KİMSE OLDUĞU**

1673. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Hasan ile Hüseyin'e kim kin duyarsa, bana kin duymuş olur.*"¹⁹⁵⁰

1674. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "*Her kim onları severse, gerçekten beni sevmiştir. Her kim de onlardan nefret ederse, gerçekte benden nefret etmiştir.*"¹⁹⁵¹

1675. ... Mürre b. Halid'den; Ebû Reca dedi ki: "Şu ev halkına yani Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytine sövmeyin! Benim Beni'l Hüceym'den olan bir komşum, Hüseyin (r.a.) öldürüldüğünde "Şu işi yapana bakın!" dedi. Ardından Allah Teâlâ gökyüzünden ona iki yıldız fırlattı da gözlerini siliverdi."¹⁹⁵²

1676. ... Kurre'den; Ebû Reca el-Ataridi dedi ki: "Şu ev halkına yani Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytine sövmeyin! Benim Beni'l Hüceym'den olan bir komşum, Hüseyin (r.a.) öldürüldüğünde "Şu falan oğlu filana bakın!" dedi. Ardından Allah Teâlâ gökyüzünden ona iki yıldız fırlattı da gözleri kör oldu."¹⁹⁵³

1950 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Seyf b. Muhammed el-Kufi vardır. Âlimler yalancı olduğunu söylemişlerdir. Bk. 1623.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Abdullah el-Hemedani vardır. Sikadır. Bk. 1623.cü rivayet.

Tahriç: Muttaki Hindi, Kenzu'l Ummal, 34282.

1951 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Yezid b. Ebi Hakim el-Adeni vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 600) – Tehzib (11/319). Tahriçte görüleceği üzere birçok kişi kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriç: Ahmed, Müsned (2/388, 440, 531) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1359 (2/771) – İbn Mâce, 143 (1/51) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 65 – Taberani, Kebir, 2645, 2649 (3/40-41) – Hakim, Müstedrek (3/171) – İbn Hibban, Sahih, 2232. Bunların hepsi, birkaç yolla Ebû Hazim'den "Ebû Hureyre'yi şöyle derken işittim..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1952 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Haccac b. Nusayr el-Fesâtîti el-Kaysi vardır. Künyesi Ebû Muhammed el-Basri'dir. Zayıftır. Kendisine telkin edilirdi. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 153)

Tahriç: İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 972 (sahih bir senetle 2/574) – Taberani, Kebir, 2830 (3/119). Bu ikisi, Kurre yoluyla Ebû Reca'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi şöyle der: "Taberani'nin ravileri, sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/196)

1953 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Haccac b. Nusayr vardır. Bir önceki rivayette geçtiği üzere zayıftır.

• Yine senedinde Halil b. Bahr vardır. İmam Ahmed'e onun hakkında sorulduğunda şöyle demiştir: "Ondan hadis mi rivayet edilecek!" Bk. Mizan (1/666) – Lisan (2/409). Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1677. ... Cerir'den; A'meş dedi ki: Bana ulaştığına göre bir adam, Hüseyin b. Ali'nin (r.anhumâ) kabrinde bir şey yaptı. Bunun üzerine Allah Teâlâ o ev halkına delilik, cüzzam, abraş ve her türlü hastalığı musallat etti.¹⁹⁵⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Allah'ın lâneti ile lânet edicilerin lâneti; Hüseyin b. Ali'yi (r.anhumâ) öldüren, öldürülmesine yardım eden, Ali b. Ebi Talib veya Hüseyin'e söven, annesi Fatıma'ya ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytine eziyet veren kimselerin üzerine olsun. Allah'ın lâneti ve gazabı üzerlerine olsun. Kerim olan Allah onlara (terazide) ağırlık vermesin! Muhammed'in (s.a.v.) şefaati onlara erişmesin!

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şeria kitabının on dokuzuncu bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebi Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın yirminci bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

1954 İsnadı, A'meş'e kadar sahihtir.

Tahriç: Taberani, Kebir, 2860 (3/128). İshak b. İbrahim el-Mervezi yoluyla Cerir'den bu şekilde... Heysemi, ravilerinin sahihîn ravileri olduğunu söylemiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/197).

YİRMİNCİ BÖLÜM

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Her hal üzere övülen Allah'a hamd olsun. Rasûlullah ve temiz ailesine salat ve selam olsun.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dilerim.

İKİ YÜZÜNCÜ BÂB: MÜ'MİNLERİN ANNESİ HATİCE'NİN (R.ANHÂ) FAZİLETLERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Mü'minlerin Annesi Hatice'nin (r.anhâ) fazileti büyük, hayrı çoktur. Kerim olan Allah onu Rasûlullah (s.a.v.) ile evlendirmek ve ondan değerli evlatlar doğurmayı nasip etmekle ikramda bulunmuştur. O çocukların içinde en doğurganı, Rasûlullah'ın (s.a.v.) canı Fatıma ez-Zehra'dır. Nebî (s.a.v.), ona verdiği değerden dolayı Hatice'nin kadrini yüceltir, onu çokça anardı; onun için kızar, ona övgülerde bulunurdu.

Nebî'ye (s.a.v.) peygamberlik verildiğinde onunla evliydi. Kadınlar içinden ilk Müslüman olan kişidir. Nebî (s.a.v.) ona şahit olduğu vahyi haber verir, o da kocasına "Sen bir peygambersin, sen Allah katında değerlisin" diye bildirip ona destek çıkardı. Peygamber (s.a.v.) Hira dağında Rabbi Teâlâ'ya ibadet eder, Hatice de onun için azık hazırlayıp Rabbi Teâlâ'ya yaptığı ibadette ona yardım ederdi. Kocasını, sevdiği tüm şeylerle dört bir yandan kuşatırdı. Nebî (s.a.v.) de onu, Allah'ın cennette onun için hazırladıklarıyla müjdelemiştir. Allah Teâlâ ona, onun için cennette içi oyulmuş inciden bir ev olduğu ile müjde vermesini emretmiştir.

Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurur: "*Huveylid kızı Hatice, âleminin kadınlarının efendisidir.*" Yine şöyle buyurur: "*Sana âlemlerin kadınlarından İmran kızı Mer-yem, Huveylid kızı Hatice, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma ve Firavun'un karısı Âsiye yeter.*" Allah ondan ve temiz mübarek zürriyetinden razı olsun.

Şimdi bu söylediklerimi gösteren bazı haberleri zikredeceğim inşallah.

1678. ... Urve b. Zübeyir'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah'a (s.a.v.) gelmeye başlayan ilk vahiy uykuda görülen sadık rüya idi. Hiçbir rüya görmezdi ki, sabahın aydınlığı gibi meydana gelmesin. Sonra kendisine yalnızlık sevdirdi. Hira'ya gelir, orada sayılı gecelerce ibadet eder, bunun için yanına azık da alırdı. Sonra Hatice'nin (r.anhâ) yanına döner, aynı şeyi yapmak için tekrardan azık hazırlardı. Tâ ki o Hira Mağarası'nda iken vahiy ona gelene dek bu böyle sürdü. O mağaradayken melek ona geldi ve "Oku" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ona 'Ben okuyan değilim' dedim. Bunun üzerine beni alıp takatim kesilene dek sıktı. Sonra beni salıp 'Oku' dedi. Ben tekrar 'Ben okuyan değilim' dedim. Bunun üzerine beni ikinci kez alıp takatim kesilene dek sıktı. Sonra beni salıp 'Oku' dedi. Ben tekrar 'Ben okuyan değilim' dedim. Sonra beni üçüncü kez alıp takatim kesilene dek sıktı. Sonra beni saldı ve 'Oku, yaratan Rabbinin adıyla' âyetini 'İnsana bilmediğini öğretti' (Alak, 1-5) kısmına kadar okudu." Rasûlullah (s.a.v.) kalbi titreyerek geri döndü. Tâ ki Hatice'nin yanına varınca 'Beni örtün, beni örtün!' buyurdu. Hemen onu örttüler. Tâ ki korkusu gidince 'Ey Hatice! Bana ne oluyor?' buyurdu ve kendisine olanları anlattı. Ayrıca 'Kendi adıma korktum' buyurdu. Hatice dedi ki: Hayır, asla! Müjde sana! Allah seni asla rezil etmeyecektir. Çünkü sen sıla-i rahim yapar, doğru söz söyler, gücü yetmeyenlere destek olur, misafir ağırlar ve başa gelen hak musibetlerde yardım edersin."¹⁹⁵⁵

1679. ... Zübeyr'in azatlısı İsmail b. Ebi Hakim'den; Hatice binti Huveylid (r.anhâ), Allah'ın ikram ettiği peygamberlik hususunda kocasına sebat vermek için Rasûlullah'a (s.a.v.) şöyle dedi: "Ey amcamın oğlu! Sana gelen arkadaşın tekrar geldiğinde bana haber verebilir misin?" Buyurdu ki:

- Evet.
- Geldiğinde bana haber ver.

Derken Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında olduğu bir sırada Cibril (a.s) geldi, Rasûlullah (s.a.v.) de onu gördü. Bunun üzerine:

- Ey Hatice! İşte bu Cibril'dir, yine geldi.
- Onu şu anda görüyor musun?
- Evet.
- Sol tarafıma otur.

Rasûlullah (s.a.v.) oturunca Hatice şöyle dedi:

- Peki, onu şimdi görüyor musun?

¹⁹⁵⁵ İsnadı sahihtir

Tahriri 969 numaralı rivayette geçti.

- Evet.

- O halde sağ tarafıma otur.

Rasûlullah (s.a.v.) hemen yerini değiştirdi. Ardından Hatice:

- Onu şimdi görebiliyor musun?

- Evet.

- Şimdi kalk, kucağıma otur.

Rasûlullah (s.a.v.) hemen kalkıp oturdu. Ardından Hatice:

- Onu şimdi görebiliyor musun?

- Evet.

Hatice bunun üzerine örtüsünü kaldırdı, baş örtüsünü çıkardı ve:

- Peki, onu şimdi görebiliyor musun?

- Hayır.

- Bu bir şeytan değildir. Ey amcamın oğlu, bu meleğin ta kendisidir. Artık sebat et ve sevinç duy!

Hatice sonrasında ona iman etti ve ona gelen hakka şehadet etti.¹⁹⁵⁶

Muhammed b. Hüseyin (r.h.) dedi ki: İşte bu, seçilmiş ve muvaffak kılınmış değerli bir kadının fiilidir. Allah ona, peygamberinin (s.a.v.) Mü'minlerin Anneleri olan eşlerinden ilk olmakla ikram etmiş, ondan çocuk doğurmakla şeref vermiş ve ondan tertemiz mübarek bir zürriyet ortaya çıkarmıştır.

İKİ YÜZ BİRİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) HATİCE (R.ANHÂ) İLE EVLENMESİ VE ONDAN OLAN ÇOCUKLARI

1680. Zühri dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) ilk evlendiği kadın, Hatice binti Huveylid b. Esed b. Abduluzza b. Kusay'dır. Onunla cahiliye devrinde evlenmiştir. Kızını babası ona nikahlamıştır. Derken Rasûlullah'a (s.a.v.) Kasım'ı doğurmuş-

1956 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ahmed b. Abdulcebbar el-Ataridi vardır. Zayıftır. Bk. 199.cü rivayet. Hatice'den işittiği şüphelidir.

• Yine senedinde Yunus b. Bükeyr vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 964.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. İshak vardır. Saduktur, müdellistir. Bk. 667.ci rivayet. Ne var ki burada "açıkça" tahdis etti lafzını kullanmıştır.

Tahrîç:

• İbn Hişam, Siyer (1/257). İbn İshak yoluyla "Bize İsmail b. Ebi Hakim tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İbn Esir, Esedu'l Gabe (7/83).

tur. Bu oğlunun ismini künye almıştır.¹⁹⁵⁷ Sonra sırasıyla Tahir, Zeyneb, Rukayye, Ümmü Gülsüm ve Fatıma dünyaya gelmiştir. Zeyneb'e gelince; cahiliyede on neb, Ebû'l Âs b. Rebi b. Abduluzza b. Abdüşems b. Abdumenaf ile evlendirmiştir. Zey-Fatıma'dan sonra bu kızla evlenmiştir. Ali öldürüldüğünde onun nikahı altındaydı. Daha sonra kendisine Muğire b. Nevfel b. Haris b. Abdulmuttalib sahip çıkmış, öle-evlenmiştir. Ona Abdullah adında bir çocuk doğurmuş, Osman da ilk olarak o çocuğunun ismi ile künye almıştır. Daha sonra Osman'ın künyesi Ebû Amr olmuştur. Gerçi iki künye ile de hitap edilirdi. Sonra Bedir zamanı Rukayye ölmüştü. Osman (r.a.) onu defnetmek için geride kaldı. Bu sebeptendir ki Bedir'e katılamadı. Osman Habeşistan'a hicret ettiğinde Rukayye de onunla hicret etmişti. Ümmü Gülsüm'e gelince; kız kardeşi Rukayye'den sonra onu da Osman nikahlamıştır. Sonradan o ölmüş, çocuk doğurmamıştır. Fatıma'ya gelince; onunla da Ali evlenmiştir. Onun için ilk Hasan'ı, sonra da Hüseyin'i dünyaya getirmiştir. Ayrıca Fatıma'nın Ali'den Zeyneb ve Ümmü Gülsüm diye iki kızı daha vardır. Fatıma'nın kızı Zeyneb'e gelirse; onunla Abdullah b. Cafer (r.a.) evlenmiş, onun nikahı altındayken ölmüştür. Ayrıca onun için Ali b. Abdullah b. Cafer ile kendisine Avn denilen iki çocuk doğurmuştur. Ümmü Gülsüm'e gelince; onu da Ömer b. Hattâb nikahlamış, ondan Zeyd b. Ömer diye bir çocuğu olmuştur."¹⁹⁵⁸

İKİ YÜZ İKİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) HATİCE (R.ANHÂ) İÇİN KIZMASI VE ONA GÜZEL ÖVGÜLERDE BULUNMASI

1681. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Hatice'yi zikretmeden, ona güzel övgülerde bulunmadan neredeyse evden çıkmazdı. Yine bir keresinde onu anınca kıskançlığım tuttu ve "Yaşlı bir kadın değil miydi? Allah sana ondan daha iyisini vermedi mi?" dedim. Buna kızıverdi hatta kızgınlıktan başının önündeki saçları sallandı. Sonra şöyle buyurdu: "*Vallahi Allah onun ardından ondan daha hayırlısını bana vermedi! İnsanlar beni inkâr ederken o bana iman etti. İnsanlar beni yalanlarken o beni tasdik etti. İnsanlar beni mahrum bıraktığında o bana malını feda etti. Kadınların evlatları beni mahrum bıraktıklarında o Allah beni ondan doğan evlatlarla rızıklandırdı.*" Bunun üzerine içimden "Onu bir daha asla kötü anmayacağım" dedim."¹⁹⁵⁹

¹⁹⁵⁷ Yani Ebû'l Kasım. (Çeviren)

¹⁹⁵⁸ İsnadı Zühri'ye kadar hasendir ama bu mürsel bir rivayettir. Rasûlullah'ın (s.a.v.) Hatice (r.anhâ) ile evliliği için ayrıca bk. İbn Hişam, Siyer (1/187) – İbn Kesir (1/266) – Salihi, Sübûlu'l Hüda (2/222)

¹⁹⁵⁹ İsnadı çok zayıftır.
• Senesinde Ömer b. İsmail b. Mücalid vardır. Kufelidir, metruktür. Onuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 410)

1682. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Hiçbir kadını Hatice'yi kıskandığım gibi kıskanmadım. Çünkü Nebî'yi (s.a.v.) onu çokça zikrederken görürdüm. Rabbi ona, onun için cennette içi oyulmuş inciden bir evle müjdelemesini emretmişti.¹⁹⁶⁰

İKİ YÜZ ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "ŞÜPHESİZ HATİCE (R.ANHÂ) ÂLEMİNİN KADINLARININ EFENDİSİDİR" DİYE VERDİĞİ HABER

1683. ... Enes'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sana âlemlerin kadınlarından İmran kızı Meryem, Huveylid kızı Hatice ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma yeter."¹⁹⁶¹

1684. ... Abdullah b. Dahir'den, o Amr b. Cümey' el-Abdi'den, o Amr b. Ubeyd'den, o Hasan-ı Basrî'den, o İmran b. Husayn'dan; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Hatice binti Huveylid, âleminin kadınlarının efendisidir."¹⁹⁶²

• Yine senesinde Ömer'in babası İsmail b. Mücalid el-Hemedani vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 109)

• Yine senesinde Ömer'in dedesi Mücalid b. Said vardır. Kavi değildir. Ömrünün sonlarında hafızası bozulmuştur. Bk.13.cü rivayet. Bununla birlikte hadis, tahripte de görüleceği üzere başka yollardan rivayet edilmiştir.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (1/117, 118) – Taberani, Kebir, 22 (22/13). Bu ikisi, Mücalid'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Hadis, İmam Ahmed (6/150, 154) – Müslim, Sahih, 2437 (4/1889) – Taberani, Kebir, 14 (23/11) – İbn Hibban, 7008 (15/468) – Buhârî, 3821 (7/166 talik olarak). Bunların hepsi, birkaç yolla Âişe'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1960 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Abdullah b. Avn vardır. İbn Ebi Avn b. Yezid el-Hilali el-Harraz'dır. Künyesi Ebû Muhammed'dir, Bağdatlıdır. Sikadır, âbiddir, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 317)

Tahric: Buhârî, Menakıb, 3816, 3817, 3818 (7/166) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2434, 2435 (4/1888) – İbn Mâce, Nikah, 1997 (1/643) – Tirmizi, 2017 (4/369) – Ahmed, Müsned (6/58, 202, 279) – Fezailu's Sahâbe, 1589 (2/854). Bunların hepsi, birkaç yolla Hişam'dan, o Urve'den, o babasından, o da Âişe'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1961 İsnadı sahihtir.

Tahrici 1602 numaralı rivayette geçti.

1962 İsnadı uydurmadır:

• Senesinde Amr b. Ubeyd vardır. Metruktür. Âbid biridir ama bir topluluk onu itham etmiştir. Bk. 1580.ci rivayet.

• Yine senesinde Amr b. Cümey' el-Abdi vardır. Yahya b. Main, onun yalancı olduğunu söylemiştir. Darekutni ve bir cemaat dedi ki: "Metruktür." İbn Adiy dedi ki: "Hadis uydurmakla itham edilirdi." Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Bk. 1580.ci rivayet.

• Yine senesinde Abdullah b. Dahir vardır. İbn Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir. Hiçbir insan ondan içerisinde hayır olan bir şey yazamaz." Bk. 1580.ci rivayet.

• Yine senesinde Hasan-ı Basrî vardır. Müdellistir ve burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

Tahric: Bunu Musannif dışında bu yoldan rivayet eden başka herhangi bir kaynağa rastlamadım.

1685. ... Cabir b. Abdullah el-Ensari'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sana onlar içinde âlemlerin kadınlarının efendileri olarak şu dördü yeter: Muhammed'in kızı Fatıma, Huveylid'in kızı Hatice, Müzahim'in kızı Âsiye ve İmran'ın kızı Meryem."¹⁹⁶³

İKİ YÜZ DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALLAH TEÂLÂ'NİN CENNETTE ONUN İÇİN HAZIRLADIĞI ŞEYLER KONUSUNDA HATİCE'YE (R.ANHÂ) VERDİĞİ MÜJDE

1686. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah'a (s.a.v.) Hatice'den soruldu; farzlar ve hükümler inmeden önce vefat etmişti. Buyurdu ki: "Onu cennet nehirlerinden biri yanında içi oyulmuş inciden ve içerisinde boş söz veya yorgunluk bulunmayan bir evde gördüm."¹⁹⁶⁴

1687. ... İbn Ebi Evfa dedi ki: "Cibril (a.s) Nebî'ye (s.a.v.) "Hatice'yi cennette içerisinde ne bir gürültü ne de bir yorgunluk olan bir evle müjdele!" dedi."¹⁹⁶⁵

1688. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rabbi Teâlâ ona yani Muhammed'e (s.a.v.) Hatice'yi cennette içerisinde ne bir gürültü ne de bir yorgunluk olan bir evle müjdelemesini emretti."¹⁹⁶⁶

1689. ... Hasan-ı Basrî'den; İmran b. Husayn (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanına gittim, kendisine selam verdim. Bana "Ey İmran b. Husayn! Yanımızda bir konumun vardır. Fatıma'ya hasta ziyareti yapman mümkün mü?" buyurdu. Ben "Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü! Hangi şeref bundan daha şerefli ki?" diye cevap verdim. Ardından Rasûlullah (s.a.v.) kalktı, ben de onunla kalktım. Tâ ki kapının yanında durdu ve:

- Es Selamu Aleykum, girebilir miyim, kızım? diye sordu.

¹⁹⁶³ İsnadı zayıftır.

Tahrirci 1606 numaralı rivayette geçti.

¹⁹⁶⁴ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Mücalid b. Süleyman vardır. Kavi değildir. Ömrünün sonlarında hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. 13.cü rivayet.

• Yine senedinde Mücalid'in oğlu İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 1681.ci rivayet.

Tahrîç: Bunu Ebû Ya'la ile Bezzar rivayet etmiştir ama ikisinin senedi de zayıftır. Bk. Metalib-i Aliye, 1432 (4/127)

¹⁹⁶⁵ İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Buhârî, Umre, 1792 (3/720), Menakıb, 3819 (7/166) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2433 (4/1887) – İbn Ebi Şeybe, Musannef (12/133) – Ahmed, Müsned (4/355, 356, 381) – Taberani, (23/11) – İbn Hibban, Sahih, 7004 (15/465). Bunların hepsi birkaç yolla İsmail b. Ebi Halid'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

¹⁹⁶⁶ İsnadı sahihtir.

Daha önce 1682 numaralı rivayette geçti. Tahrirci için oraya bakınız.

Fatıma:

- Gir ey Allah'ın Rasûlü! Babam da anam da sana feda olsun!
- Peki, yanımdaki?
- Yanında kim var ey Allah'ın Rasûlü?
- Yanımda İmran b. Husayn el-Huzal var.
- Seni hak ile gönderene yemin ederim ki ey babacığım, üzerimde sadece bir aba vardır.
- Ey kızcağızım, (eliyle işaret ederek) şöyle-şöyle yap.
- Ey Allah'ın Rasûlü! Babam da anam da sana feda olsun! Şu bedenimi gizledim. Peki, başımı nasıl yapacağım?

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ona bir şey verdi ve "Ey kızcağızım! Bunu başına bağla" buyurdu. Fatıma sonra giriş için izin verdi. Sonra:

- Bu sabah nasılsın ey kızcağızım?
- Ey Allah'ın Rasûlü! Babam da anam da sana feda olsun! Ağrılar içinde sabahladım. Ağrılarıma ilave olarak da yiyecek bir yemek bulamıyorum. Açlık beni helak etti.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ağladı, ben de onunla ağladım. Sonra şöyle buyurdu:

- Sevin ey kızcağızım! Gözün aydın olsun! Yakınıp durma! Beni hak ile peygamber gönderene yemin olsun ki üç gündür ben de yemek namına bir şey tatmadım. Halbuki ben Allah'a karşı senden daha değerliyim. Şayet Rabbimin beni sürekli yedirip içirmesini isteseydim, kesinlikle öyle yapardım. Ne var ki ben dünya yerine ahireti seçtim. Ey kızcağızım! Sakın ha yakınıp durma! Beni hak ile peygamber gönderene yemin ederim ki sen şüphesiz âlemlerin kadınlarının efendisidir.

Bu sıra elini kızının başı üzerine koyup şöyle ekledi:

"Ah keşke bu (ağrı) ölüp gitseydi! Nerede Firavun'un karısı Âsiye, İmran kızı Meryem, Huveylid kızı Hatice! Âsiye, âleminin kadınlarının efendisidir. Meryem, âleminin kadınlarının efendisidir. Hatice, âleminin kadınlarının efendisidir. Sen de âleminin kadınlarının efendisidir. Sizler içi oyulmuş inciden olan evlerinizde olacaksınız. Orada ne bir sıkıntı ne de bir yorgunluk vardır."¹⁹⁶⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şu anda Mekke'de aklıma geldiği kadarıyla Hatice'nin (r.anhâ) faziletleri ile ilgili rivayetleri zikrettim. Allah muvaffak kılandır.

1967 İsnadı uydurmadır.

Tahriri 1607 numaralı rivayette geçti.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

İKİ YÜZ BEŞİNCİ BÂB: EHLİ BEYTİN FAZİLETLERİ -ALLAH HEPSİNDEN RAZI OLSUN.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Önceki sayfalarda Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'in faziletleriyle ilgili Mekke'de aklıma gelen rivayetleri zikretmiştim. Onların faziletleri çoktur, büyüktür.

Şimdi ise ehlibeytin faziletlerini anlatacağım. Allah Teâlâ, kitabının birçok yerinde onlardan bahsetmiştir. Mesela Nebî'ye (s.a.v.) onları alıp lânetleşmesini emretmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "De ki: Gelin oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra da Allah'ın lâneti yalancılara üzerine olsun diye lânetleşelim." (Âl-i İmran, 61). Âyette geçenler Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir (r.anhum).

Yine şöyle buyurur: "Ey ehlibeyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizleri tertemiz kılmak istiyor." (Ahzab, 33). Bunlar, Hayber işi bir örtüyle Rasûlullah'ın (s.a.v.) üzerlerini örttüğü Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'den (r.anhum) başkası değildir.¹⁹⁶⁸

Nebî (s.a.v.) şöyle buyurur: "Kıyamet günü her nesep, sebep (bağ-ilişki) ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sebebim, nesebim ve sıhriyetim ise müstesna." Bunlar Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin, Cafer et-Tayyar, Ali'nin tüm evlatları, Fatıma'nın tüm evlatları, Hasan ve Hüseyin'in tüm evlatları ve evlatlarının evlatlarıdır. Onların temiz ve mübarek zürriyetleridir. Aynı şekilde ebediyete kadar Hatice'nin evlatları ile Cafer et-Tayyar'ın evlatlarıdır. Allah hepsinden razı olsun.

1690. ... Şa'bi'den; Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Necran'dan Akıb ve Tib, heyet olarak Nebî'nin (s.a.v.) yanına geldiler. Onları İslam'a davet etti. Onlar da "Bizler, senden önce Müslüman olduk ey Muhammed!" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

- Yalan söylediniz! Eğer isterseniz, sizi İslam'dan engelleyen şeyi haber vereyim.

- Hadi, haber ver.

- Haçı sevmek, şarap içmek ve domuz eti yemek.

Ardından onları lânetleşmeye çağırdı. Onlarla sabah erkenden buluşmak için sözleşti. Rasûlullah (s.a.v.) sabah erkenden Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'in (r.anhum) elinden tuttu. Sonra heyete birini gönderdi ama onlar gelmekten kaçınıp haraç vermeyi kabul ettiler. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) "Beni hak ile gönderene

¹⁹⁶⁸ Önemli: 206. Bölümün ilk dipnotunu okuyunuz. (Çeviren)

yemin olsun ki şayet gelselerdi vadi üzerlerine ateş yağdıracaktı" buyurdu. Şu âyet, o kişiler hakkında inmiştir: "De ki: Gelin oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım..." (Âl-i İmran, 61).

Şa'bi dedi ki: Âyette geçen "oğullarımız ve oğullarınız" ile Hasan ve Hüseyin, "kadınlarımız ve kadınlarınız" ile Fatıma, "kendimiz ve kendiniz" ile Ali b. Ebi Talib kastedilmektedir.¹⁹⁶⁹ Allah hepsinden razı olsun.

1691. ... Şehr b. Havşeb dedi ki: Rasûlullah'a (s.a.v.) el-Mesih ve yanında Akıb ile kardeşi Kays geldi. Yanlarında henüz çocuk olan İbn Haris b. el-Mesih de vardı. Yine onlarla kırk tane zorba kişi daha gelmişti. Dedi ki: "Ey Muhammed, İsa hakkında ne diyorsun?" Bunun üzerine "Şüphesiz Allah katında İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir; onu topraktan yarattı..." (Âl-i İmran, 59) âyeti indi. Bunu çok büyük gördü ve homurdanarak "Ne diyorsun! Bilakis o Allah'tır!" dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ "De ki: Gelin oğullarımızı, oğullarınızı, kadınlarımızı, kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım..." (Âl-i İmran, 61) âyetini indirdi. Âyette oğulların zikredildiğini duyunca çok sinirlendi ve oğlunun elini tutup "Şimdi buna denk birini getir!" dedi. Sonrasında Hasan, Hüseyin, Ali ve Fatıma'yı çağırdı. Hasan'ı sağına, Hüseyin'i soluna, Fatıma ile Ali'yi de önüne aldı. Ardından "İşte bunlar bizim oğullarımız, kadınlarımız ve kendimizdir. Şimdi bunlara denk birilerini getir!" buyurdu... Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.¹⁹⁷⁰

1692. ... Ebû Cafer'den; Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Âyette geçen "oğullarımız ve oğullarınız" ile Hasan ve Hüseyin, "kadınlarımız ve kadınlarınız" ile Fatıma, "kendimiz ve kendiniz" ile Ali b. Ebi Talib kastedilmektedir.¹⁹⁷¹

1969 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Bısr b. Mihran el-Hassaf vardır. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babam onun hadislerini terk etti." Bk. 1606.cı rivayet.
  - Yine senedinde Muhammed b. Dinar vardır. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Bk. 1606.cı rivayet.
  - Yine senedinde Yahya b. Hatim el-Askeri vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Bununla birlikte lânetleşme hadisi sahih olup başka yoldan rivayet edilmiştir.
- Tahric:** Ebû Nuaym, Delail, 244 (2/456) – Vahidi, Esbab-ı Nüzul (s. 99) – Hakim, Müstedrek (2/593)

1970 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Şehr b. Havşeb vardır. Saduktur. Mürsel rivayetleri ve vehimleri çoktur. Bk. 34.cü rivayet. Bu, onun mürsel rivayetlerinden biridir.
  - Yine senedinde Ebû Hamza el-Osmani vardır. Sabit b. Ebû Safiyye'dir. Kufelidir, zayıftır. Rafizidir, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 132) – Tehzib (2/7)
- Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1971 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Kufe kadılık görevine geldikten sonra hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. 147.ci rivayet.
- Tahric:** Bu, 1690 numaralı rivayetten bir parçadır.

**İKİ YÜZ ALTINCI BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NİN ŞU KAVLİ HAKKINDA:
"EY EHLİBEYT! ALLAH ANCAK SİZDEN KİRİ GİDERMEK VE
SİZLERİ TERTEMİZ KILMAK İSTİYOR."** (AHZAB, 33)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Âyette kastedilenler, şe-

refin tümüne sahip olan şu dört kişidir: Ali b. Ebi Talib, Fatıma, Hasan ve Hüseyin. Allah hepsinden razı olsun.

1693. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir sabah Rasûlullah (s.a.v.) dışarı çıktı. O sıra üzerinde deve tasvirleri olan siyah renkli yün bir örtü vardı. Derken Hasan geldi. Hemen onu örtünün içine girdirdi. Sonra Hüseyin geldi, onu da örtünün içine girdirdi. Sonra Fatıma geldi, onu da örtünün içine girdirdi. Sonra Ali (r.a.) geldi, onu da örtünün altına onların yanına girdirdi. Sonra da "Ey ehlibeyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor" (Ahzab, 33) buyurdu.¹⁹⁷²

1694. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir sabah Rasûlullah (s.a.v.) çıktı. Üzerinde deve tasvirleri olan siyah renkli yün bir örtü vardı. Derken oturdu. O sıra Fatıma (r.anhâ) geldi. Hemen onu örtünün içine girdirdi. Sonra Ali (r.a.) geldi, onu da örtünün içine girdirdi. Sonra Hasan (r.a.) geldi, onu da örtünün içine girdirdi. Sonra Hüseyin (r.a.) geldi, onu da örtünün içine girdirdi. Sonra da "Ey ehlibeyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor" (Ahzab, 33) buyurdu.¹⁹⁷³

1695. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) evinde uyuduğu yerdeydi. Altında Hayber işi siyah bir örtü vardı. Derken Fatıma (r.anhâ) geldi. Ona "Eşini ve oğulların Hasan ile Hüseyin'i çağır" buyurdu. Fatıma hemen onları çağırverdi. Onlar evde yemek yerlerken Nebî'ye (s.a.v.) "Ey ehlibeyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizleri tertemiz kılmak istiyor" (Ahzab, 33) âyeti indi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) örtüyü aldı ve onların üzerine örttü. Sonra da "Allah'ım! Bunlar benim ehlibeytimdir. Onlardan kiri gider ve onları tertemiz kıl" diye dua etti.¹⁹⁷⁴

¹⁹⁷² İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Musab b. Şeybe b. Cübeyr b. Şeybe b. Osman el-Abderi el-Mekki vardır. Hadisleri zayıftır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 533) – Tehzib (10/162)

• Yine senesinde Safiyye binti Şeybe b. Osman b. Ebû Talha vardır. Kendisi sahâbe olup Âişe ve başka sahâbeden de rivayette bulunmuştur. Buhârî'de Nebî'den (s.a.v.) işittiğini açıkça belirten rivayet bulunmaktadır. Bunun yanında Darekutni bu hususu inkâr etmektedir. Bk. Takrib (s. 749).

Hadis sahih olup tahricte de görüleceği üzere başka sahih yollardan rivayet edilmiştir. **Tahric:** Müslim, Libas, 2081 (3/1649) – Ahmed, Müsned (6/162) – Ebû Davud, Libas, 4013 (Avn, 11/76) – Tirmizi, Edeb, 2813 (5/119). Tirmizi dedi ki: "Hasen garip sahihtir." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/147) – İbn Cerir, Tefsir (22/6) – ed-Dürri'l Mensur (6/605). Bunların hepsi Musab b. Şeybe yoluyla Safiyye'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartına göredir." Zehebi kendisine muvafakat etmektedir.

¹⁹⁷³ İsnadında, bir önceki rivayette olduğu gibi zayıflık vardır.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

¹⁹⁷⁴ İsnadı hasendir.

1696. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Fatıma'ya (r.anhâ) *"Bana eşini ve oğullarını getir"* buyurdu. Hemen onları getirdi. Geldiklerinde Rasûlullah (s.a.v.) üzerlerine bir örtü attı. Elini üzerlerine koydu ve sonra *"Allah'ım! Bunlar Muhammed'in ailesidir. Salat ve bereketlerini Muhammed'in ailesi üzerine eyle. Şüphesiz ki sen övülen ve yüce olansın"* diye dua etti. Bunun üzerine ben de yanlarına gireyim diye örtüyü kaldırdım. Rasûlullah (s.a.v.) ise elimden çekti ve *"Şüphesiz ki sen hayır üzeresin"* buyurdu.¹⁹⁷⁵

1697. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) benim evimde uyuduğu yerdeydi. Üzerinde Hayber işi siyah bir örtü vardı. O sıra Fatıma (r.anhâ) geldi. Ona *"Eşini ve oğullarını çağır"* buyurdu. Hemen onları çağırdı ve hep birlikte orada toplandılar. Yemek yiyorlardı. Derken şu âyet iniverdi: *"Ey ehlibeyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz kılmak ister."* (Ahzab, 33) Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) örtünün bir tarafından tutup kendisi ile onların üzerlerine örttü. Sonra elini örtünün altından çıkardı ve göğsüne doğru kaldırıp *"Allah'ım! Bunlar benim ehlibeytimdir. Onlardan kiri gider ve onları tertemiz eyle"* diye dua etti. Ben de başımı örtünün altına sokup *"Ey Allah'ın Rasûlü! Ben de onlardanım"* dedim. O ise bana *"Şüphesiz sen hayır üzeresin, şüphesiz sen hayır üzeresin"* buyurdu. Onlar örtü altında şu beş kişiydiler: Rasûlullah (s.a.v.), Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin.¹⁹⁷⁶

1698. ... Şeddad b. Abdullah dedi ki: Vasile b. Eska'ı işittim; kendisine Hüseyin'in (r.a.) kesik başı getirildi, dedi ki: Vallahi ebediyen Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatıma'yı (r.anhum) sevmeye devam edeceğim. Zira Rasûlullah'ı (s.a.v.)

- Senedinde Abdülmelik b. Ebi Süleyman vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bunun yanında birçok âlim onu sika saymaktadır. Bk. 106.cı rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.
- Yine senedinde Ebû Leyla vardır. Kindi azatlısıdır. Kufelidir. Seleme b. Muaviye veya Muaviye b. Seleme olduğu söylenir. Said b. Bişr veya Mualla olduğu da söylenmiştir. Sikadır, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 669)

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 995 (2/588) – İmam Ahmed, Müsned (6/323) – Taberani, Kebir, 2664 (3/47) – Taberi, Tefsir (22/6) – Tirmizi, 3787 (5/663)

1975 İsnadı hasendir.

- Senedinde Şehr b. Havşeb vardır. Saduk olmakla birlikte çokça mürsel rivayeti ve vehmi vardır. Bazıları onu sika, bazıları da zayıf saymıştır. Ahmed ve Buhârî ise hadislerinin hasen olduğunu belirtmiştir. Bk. 34.cü rivayet.

- Yine senedinde Ali b. Zeyd vardır. İbn Cud'an'dır. Zayıftır. Bk. 98.cı rivayet. Ne var ki Humeyd b. Behram ile Zübeyd, kendisine mütâbaat etmişlerdir.

- Yine senedinde Abdülaziz b. Ebû Revvad vardır. Saduk âbid olmakla birlikte vehmetmiştir. Ayrıca Mürcie olmakla suçlanmıştır. Bk. 207.cı rivayet.

Tahrirci bir önceki rivayette geçti.

1976 İsnadı hasendir.

- Senedinde Abdülmelik b. Ebi Süleyman vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bunun yanında birçok âlim de kendisini sika saymıştır. Bk. 106.cı rivayet. Ayrıca 1695.cı rivayette kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrirci 1695 numaralı rivayette geçti.

bir keresinde Ümmü Seleme'nin evinde onlar hakkında söylediklerini işittim. Bir gün Ümmü Seleme'nin evindeyken Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gitmiştim. Derken Hasan geldi. Hemen onu sağ dizine oturtup öptü. Sonra Hüseyin geldi, onu da sol dizine oturtup öptü. Sonra Fatıma geldi, onu da önüne oturttu. Sonra Ali'yi çağırıyım. Sonra da "Ey ehlibeyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor" (Ahzab, 33) buyurdu.

Şeddad dedi ki: Vasile'ye "Kir nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Allah Teâlâ hakkında şüpheye düşmektir."¹⁹⁷⁷

1699. ... Atıyye el-Avfi dedi ki: Ebû Said el-Hudri'ye (r.a.) "Ey ehlibeyt! Allah ancak sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz kılmak istiyor" (Ahzab, 33) âyetindeki ehlibeytin ne olduğunu sordum. Dedi ki: "Nebî (s.a.v.) ile Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'dir."¹⁹⁷⁸

¹⁹⁷⁷ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Süleyman b. Ebi Süleyman vardır. Süleyman b. Davud el-Yemami'dir. Künyesi Ebû'l Cemel'dir. Yahya b. Ebi Kesir'in arkadaşıdır. İbn Main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Zehebi şöyle der: "Daha önce de belirttiğimiz gibi Buhârî şöyle demiştir: Ben kimin hakkında 'Hadisleri münkerdir' dersem, ondan rivayette bulunmak helal değildir." İbn Hibban dedi ki: "Zayıftır." Gerçi İbn Hibban başka bir seferinde "Metruktür" demiştir. İbn Adiy dedi ki: "Rivayetlerinin geneline mütâbaat eden birisi yoktur." Bk. Mizan (2/202) – Lisan (3/83)

• Yine senedinde Ahmed b. Muhammed b. Amr b. Yunus vardır. İbn Kasım el-Hanefi'dir. Künyesi Ebû Sehl el-Yemami'dir. Ebû Hatim ile İbn Said, onun yalancı olduğunu söylemiştir. Darekutni bir keresinde "Zayıf" başka bir keresinde de "Metruktür" demiştir. Bk. Mizan (1/142) – Lisan (1/282)

• Yine senedinde Şeddad b. Abdullah vardır. Künyesi Ebû Ammar el-Kuraşi'dir. Sikadır, mürsel rivayetlerde bulunmuştur. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 264) – Tehzib (4/317)

Tahric:

• Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1149 (2/972). Ahmed b. Muhammed b. Ömer yoluyla bu şekilde...
• İmam Ahmed (4/107) – İbn Ebi Şeybe (7/501) – İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (22/7) – Hakim, Müstedrek (2/416). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi ise bir şey söylememiştir. Ayrıca bk. Beyhaki, Sünen-i Kübra (2/152) – İbn Hibban, (Mevarid, 2245) – Taberani, Kebir, 2670 (3/50) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 978 (2/577). Bunların hepsi, birkaç yolla Evzai'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi şöyle der: "Bunu Ahmed, Ebû Ya'la ve Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Muhammed b. Musab vardır ki zayıftır. Kendisi salih bir kimsedir ama hafızası kötüdür." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/167)

¹⁹⁷⁸ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Atıyye el-Avfi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Şii bir müdellis idi. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 584.cü rivayet.

• Yine senedinde Abdurrahim b. Harun vardır. Zayıftır. Darekutni yalancı olduğunu söylemiştir. Bk. 370.ci rivayet.

• Yine senedinde Harun b. Sa'd el-İcli vardır. Kufelidir, saduktur. Rafizi olmakla suçlanmıştır. Bk. Takrib (s. 568)

Gerçi görüşünden döndüğü de söylenir. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 568)
Tahric: Taberani, Kebir, 1673 (3/51) – Bezzar (1/240). Bu ikisi, Ebû'l Cehhaf yoluyla Atıyye'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi de senedinde Atıyye olduğu için zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/168)

İKİ YÜZ YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALLAH TEÂLÂ'NIN KİTABI, RASÛLÜ'NÜN (S.A.V.) SÛNNETİ VE EHLİ BEYTİNİN SEVGİSİNE YAPIŞMAK VE DE ONLARIN ÜZERİNDE BULUNDUĞU YOLDAN AYRILMAMAK KONUSUNDAKİ EMRİ, ONLARIN GÜZEL YOLUNDAN GERİDE KALMAYI YASAKLAMASI

1700. ... Ebû Zerr (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Ehlibeytimin misali, Nuh'un gemisinin misali gibidir; ona binen kurtulur, geride kalan helak olur."¹⁹⁷⁹

1701. ... Hinş b. Mu'temir dedi ki: Ebû Zerr'i gördüm; Kâbe'nin kapı halkasını tutmuştu. Kendisine "Bu halin de nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Kim beni tanımıyorsa bilsin ki ben Ebû Zerr'im. Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Ey İnsanlar! Ehlibeytimin misali ancak Nuh'un gemisinin misali gibidir; ona binen kurtulur, geride kalan boğulur."¹⁹⁸⁰

1702. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Davet edilip de icabet etmem (ölümüm) yakındır. Size iki ağır şey bırakıyorum; Allah Teâlâ'nın Kitabı ve ailem. Allah'ın Kitabı ve ehlibeytim, semadan yere kadar yayılmıştır. Latif ve Habir (Haberdar) olan bana o ikisinin havuzda yanıma gelene dek ayrılmayacaklarını haber verdi. O halde arkamdan onlara nasıl davranacağınıza iyi bakın!"¹⁹⁸¹

1979 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Ebû Harun el-Abedi vardır. Metruktür. Âlimlerden onu yalanlayanlar da vardır. Şiidir, dördüncü tabakadandır. Bk. 1027.ci rivayet.
- Yine senedinde Ebû Harun'un ismi belli olmayan şeyhi vardır.
- Yine senedinde Cafer b. Süleyman ez-Zabu'i vardır. Saduktur, zahiddir. Ne var ki Şia görüşüne sahipti. Bk. 41.ci rivayet.
- Yine senedinde Sariye b. Hatim vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 41.ci rivayet.
- Ayrıca hadisi Ebû Zerr'den rivayet eden kişi de meçhuldür.

Tahric: Taberani, Kebir, 2636 (3/37), 2637 (3/38) – Hakim, Müstedrek (3/150) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1402 (2/786). Kati'i'nin isnadında Mufaddal b. Salih vardır. Zehebi onun hakkında şöyle der: "Aşırı zayıftır." Ayrıca Zehebi, ehlibeytin Nuh'un gemisi gibi olması ile ilgili hadisin münker olduğunu belirtmiştir.

1980 İsnadı zayıftır; dört illeti vardır.

1. Senedinde Hinş b. Mu'temir vardır. Künyesi Ebû Mu'temir'dir. Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Ayrıca tedlis yapardı. Üçüncü tabakadandır. İbn Hibban dedi ki: "Onunla hüccet getirilmez." Bk. Mizan (1/619) – Takrib (s. 183)
  2. Yine senedinde Ebû İshak vardır. Müdellistir. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 409.cü rivayet.
  3. Yine senedinde Amr b. Sabit vardır. Zayıftır. Rafizi olmakla suçlanmıştır. Bk. 1518.ci rivayet.
  4. Yine senedinde Abbad b. Yakub vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban "Terk edilmeyi hak etmiştir" demektedir. Bk. 664.cü rivayet.
- Tahrici bir önceki rivayette geçti.

1981 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Atıyye b. Sa'd vardır. Atıyye el-Avfi'dir. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Ayrıca Şii ve müdellisti. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 584.cü rivayet.

1703. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Davet edilip de icabet etmem (ölümüm) yakındır. Size iki ağır şey bırakıyorum; Allah Teâlâ'nın Kitabı ve ailem. Allah'ın Kitabı ve ehlibeytim, semadan yere doğru uzatılan bir iptir. Latif ve Habir (Haberdar) olan bana o ikisinin havuzda yanıma gelene dek ayrılmayacaklarını haber verdi. O halde arkamdan onlara nasıl davranacağınızıza iyi bakın!"*¹⁹⁸²

1704. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Veda haccında insanlara hutbe verdi. Buyurdu ki: *"Ey insanlar! Şu sözümü iyi dinleyin! Belki de bu yıldan sonra sizinle tekrar buluşamayacağım."* Sonra:

- Bu hangi gündür?

Sahâbe:

- Büyük hac günüdür.

- Bu hangi aydır?

- Haram bir aydır.

- Bu hangi şehirdir?

- Harem beldesidir.

Sonrasında şöyle buyurdu: *"Rabbinize kavuşana dek şu gününüzün, şu ayınızın ve şu beldenizin haram olması gibi kanlarınız ve mallarınız size haramdır. Yakında Rabbiniz ile karşılaşacaksınız. Size amellerinizden soracaktır. Gerçekten tebliğ ettim."*¹⁹⁸³

• Yine senedinde Muhammed b. Talha vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 217.ci rivayet.

• Yine senedinde Kadı Bişr b. Velid vardır. Fakihdir, Ebû Yusuf'un arkadaşısıdır. Salih Cezera dedi ki: "Saduktur ama akıllı değildir, hurafeler rivayet etmiştir." Âcurri dedi ki: "Ebû Davud'a Bişr b. Velid sika mıdır diye sordum. Dedi ki: Hayır." Süleymani dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Bk. Mizan (1/327)

Tahrîç: İmam Ahmed, Müsned (3/17) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1383 (2/779) – Taberani, Kebir, 2679 (3/63) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1553 (2/643) – Tirmizi, Menakıb-ı Âli'l Beyt, 3788 (5/663)

1982 İsnadı zayıftır.

• Senedinde bir önceki rivayette geçen Atıyye el-Avfi ile Muhammed b. Talha vardır.

• Yine senedinde İshak b. Tıba' vardır. İshak b. İsa b. Nüceyh el-Bağdadi'dir. Künyesi Ebû Yakub b. Tıba'dır. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 102)

• Yine senedinde İshak b. Behlül vardır. Saduktur. Bk. 1165.ci rivayet.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

1983 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. İshak vardır. Saduktur, müdellistir. Şia ve Kaderiye görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 667.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

• Yine senedinde Yahya b. Ali b. Abdülhamid el-Kinani vardır. Muhammed b. Yahya'nın baba-sıdır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (9/175) onun hakkında "Muhammed b. İshak'tan iştiiğini iddia etmiştir" demiş ama cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: İbn Abbâs daha sonra hutbenin tamamını zikretmiştir. Son bölümünde şöyle buyurur: "Dikkat edin! Şüphesiz ki aranızda tutunduğunuzda ebediyen sapıtmayacağınız bir şey bıraktım; Allah'ın Kitabı ve peygamberinin sünneti." Rasûlullah (s.a.v.) daha sonra "Dikkat edin! Tebliğ ettim mi?" diye sordu. İnsanlar "Allah'a yemin olsun ki evet" diye cevap verince "Allah'ım, şahit ol!" buyurdu.

1705. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyin! Doğrusu sizlerle şu günden sonra bu vakfe yerinde bir daha buluşur muyum, bilmiyorum. Ey insanlar! Rabbiniz Teâlâ'ya kavuşana dek kanlarınız ve mallarınız haramdır." Ravi daha sonra uzunca hutbeyi zikretti. Tâ ki şöyle buyurdu: "Sözümü iyi anlayın, ey insanlar! Şüphesiz ki ben tebliğ ettim ve aranızda tutunduğunuz zaman ebediyen sapıtmayacağınız bir şey bıraktım; Allah'ın Kitabı ve peygamberinizin Sünneti." Ravi daha sonra sonuna dek hadisin devamını zikretti.¹⁹⁸⁴

1706. ... Amir b. Vasile Ebû't Tufeyl'den; Zeyd b. Erkam (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Veda Haccı'ndan dönerken Gadir-i Hum'da konakladı. Orada kilere ayağa kalkmalarını emretti. Sonra şöyle buyurdu: "Sanki çağrılmış da icabet etmiş gibiyim. Şüphesiz ki aranızda iki ağır şey bıraktım; Allah Teâlâ'nın Kitabı ve ailem yani ehlibeytim. Artık arkamdan onlara nasıl davranacağınıza iyi bakın! Şüphe yok ki o ikisi, havuzda yanıma gelene dek ayrılmayacaklardır." Sonra şöyle buyurdu: "Allah benim velim, ben de tüm mü'minlerin velisiyim." Sonra Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) elini tuttu ve şöyle buyurdu: "Ben kimin velisi isem, Ali de onun velisidir. Allah'ım! Sen Ali'ye dost olana dost, düşman olana düşman ol." Ebû't Tufeyl dedi ki: Zeyd'e "Bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) bizzat işittin mi?" diye sordum. Dedi

• Yine senesinde Abdullah b. Şebib er-Rib'i vardır. Aşırı zayıftır. Ebû Hatim el-Hakim şöyle der: "Hadisleri yok olup gitmiştir." Bk. 963.cü rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Yahya vardır. İbn Ali b. Abdülhamid el-Kinani'dir. Künyesi Ebû Gassan el-Medeni'dir. Sikadır. Süleymani, onu sika saymakta isabetli değildir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 513).

Tahric: Hakim, Müstedrek (1/93) – Mişkat, 186 (1/66)

1984 İsnadı hasendir.

• Senesinde Abdullah b. Abdullah el-Basri vardır. Künyesi Ebû Şuayb el-Bünani'dir. Tarih-i Kebir'de (5/129) Buhârî ve Cerh ve Tadil'de (5/93) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet bakımından hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban onu Sikat'ta (7/38) zikretmektedir.

• Yine senesinde Abdullah b. Ebi Abdullah b. Üveys vardır. İsmail'in babasıdır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 1491.ci rivayet.

• Yine senesinde İsmail vardır. İsmail b. Ebi Üveys'tir. Saduktur. Ezberinden rivayet ettiği hadislerde hata etmiştir. Bk. 33.cü rivayet

• Yine senesinde Ebû Bekir Şazan vardır. İbn Ebi Hatim onun hakkında "Saduktur" demiştir. Lisan adlı eserin sahibi ise "Münker rivayetleri vardır" demektedir. Bk. 640.cı rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

ki: "Bunu iki kulağım işitti, iki gözüm gördü. Orada bunu iki kulağıyla işitmeyip iki gözüyle görmeyen tek bir adam dahi kalmamıştı." ¹⁹⁸⁵

A'meş dedi ki: Atıyye bize, Ebû Said el-Hudri'den de bunun aynısını rivayet etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Nebî'nin (s.a.v.) Veda haccında Mina'da verdiği hutbe şunu göstermektedir: Ümmetine Allah'ın Kitabı ile sünnetine yapışmalarını emretmiştir. Hacı dönüşü Gadir-i Hum'da durmuş, aynı şekilde ümmetine Allah'ın Kitabı'na yapışmalarını ve yanında ehlibeytini sevmeleri ile Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) dost edinmelerini emretmiştir. İnsanlara nazarında Ali'nin şeref ve fazlını tarif etmesi; Allah'ın Kitabı, Rasûlünün (s.a.v.) Sünneti ve hidayete ermiş Raşid Halifeler'in sünnetlerine yapışmak ve yanında temiz ehlibeyti sevmenin, şerefli ahlaklarıyla süslenmenin ve onlara uymanın her Müslümana vacip olduğunu akıllı mü'minlere göstermektedir.

1707. ... Züheyr b. Muaviye dedi ki: Babam Cafer b. Muhammed (r.a.) şöyle dedi: "Benim bir komşum var, senin Ebû Bekir ile Ömer'den beri olduğunu söylüyor." Dedi ki: "Allah senin komşundan beridir. Vallahi ben, hiç şüphe yok ki Ebû Bekir ve Ömer'e yakın olmakla Allah Teâlâ'nın bana fayda vermesini umuyorum." ¹⁹⁸⁶

1708. ... İbn Fudayl'dan; Salim b. Ebi Hafsa dedi ki: Ebû Cafer Muhammed b. Ali (r.a.) ile Cafer b. Muhammed'e (r.a.) Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ) hakkında sordum. İkisi de şöyle dedi: "Ey Salim! Onları dost edin ve düşmanlarından uzaklaş! Şüphesiz ki onlar iki hidayet imamıdır."

İbn Fudayl dedi ki: Salim şöyle dedi: Cafer b. Muhammed bana şöyle demişti: "Ey Salim! Kişi dedesine söver mi? Ebû Bekir (r.a.) benim dedemdir. Eğer o ikisini dost edinip düşmanlarından beri olmazsam, Muhammed'in (s.a.v.) şefaatine nail olmayayım!" ¹⁹⁸⁷

¹⁹⁸⁵ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Zeyd b. Avf vardır. Künyesi Ebû Rebi'a, lakabı Fehd'dir. Darekutni dedi ki: "Zayıftır." Ebû Hatim dedi ki: "Münker rivayetleri vardır." Fellas dedi ki: "Metruktür." Zehebi dedi ki: "Âlimler rivayetlerini terk etmişlerdir." Bk. Mizan (2/105) – İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil (3/570) Tahrici 1523 numaralı rivayette sahih bir senetle geçmiş, ayrıca detaylı açıklamada bulunulup şahitlerinden de bahsedilmiştir.

¹⁹⁸⁶ İsnadı şöyledir:

• Senedinde Muaviye b. Hadic el-Cufi vardır. Züheyr'in babasıdır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (8/387) ondan bahsetmiş ama hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban da onu Sikat'ta (7/467) zikretmektedir. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 2393 (7/1267)

¹⁹⁸⁷ İsnadı hasendir.

• Senedinde Salim b. Ebi Hafsa vardır. Hadiste saduktur ama kendisi aşım Şii'dir. Bk. 318.ci rivayet.

1709. ... Abdullah b. Cafer et-Tayyar (r.a.) dedi ki: "Ebû Bekir (r.a.) bizim yöneticimiz oldu. Kendisi bize en çok rahmet eden, şefkat gösteren en hayırlı halifeydi."¹⁹⁸⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bunlar gibi değerli şey-yidlerden ilim alınır. Onlar, birbirlerinin değerini iyi bilirlerdi.

İKİ YÜZ SEKİZİNCİ BÂB: ALLAH TEÂLÂ'NIN "ARALARINDAKİ BAĞLAR KOPMUŞTUR" KAVLİ HAKKINDA

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) eh-libeytinin dünya ve ahiretteki faziletlerinden biri de kıyamet günü Rasûlullah'ın (s.a.v.) nesep ve bağı hariç tüm bağ ve nesebin kopacak olmasıdır. İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "... aralarındaki tüm bağlar kopmuştur..." (Bakara, 166) âyeti hakkında şöyle der: "Yani dünyadaki dostlukları." Mücahid'den ise "Dün-yadaki ilişkileri" dediği rivayet edilir. Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü her nesep, sebep (bağ-ilişki) ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sebebim, nesebim ve sıhriyetim ise müstesna."

1710. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü her nesep ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sebebim, nesebim ve sıhriyetim ise müstesna."¹⁹⁸⁹

• Yine senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur. Şia olmakla suçlanmıştır. Bk. 182.ci rivayet.

• Yine senedinde Hasen b. Arefe vardır. Saduktur. Bk. 267.ci rivayet.

Tahriç: Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1303 (2/558) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 176 (1/175) – Lalekai, Şerhu's Sünne, 2358 (7/252)

1988 İsnadı hasendir.

Tahrici 1187 numaralı rivayette geçti.

1989 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Musa b. Abdülaziz vardır. Künyesi Ebû Şuayb el-Kanbârî'dir. Saduk olmakla birlikte hafızası kötüdür. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 552)

• Yine senedinde Hakem b. Eban vardır. Saduktur, âbidir. Vehimleri vardı. Bk. 588.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdurrahman b. Bişr vardır. Sikadır. Bk. 1003.cü rivayet.

Hadis, tahricte de görüleceği üzere başka yollardan da rivayet edilmiştir.

Tahriç:

• Bağdadi, Tarih (10/271) – Taberani, Kebir, 11621 (11/243). Bu ikisi, Musa b. Abdülaziz yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Ravileri sikadır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/173)

• Abdurrezzak, Musannef, 10354 (6/163). Ma'mer yoluyla Eyyûb'tan, o da İkrime'den mürsel olarak...

Bununla birlikte hadisin şahitleri vardır. Mesela:

1. Misvar b. Mahreme: Musannif bunu bir sonraki rivayette zikredecektir. Tahrici için oraya bakınız.

2. Ömer b. Hattâb: Musannif bunu 1712, 1713 ve 1714 numaralı rivayetlerde zikredecektir. Tahrici için zikredilen yerlere bakınız.

1711. ... Ümmü Bekir binti Misvar'den, o babasından; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Kıyamet günü her nesep ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sıhriyetim ise müstesna."*¹⁹⁹⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Ömer (r.a.) bunu Rasûlullah'tan (s.a.v.) işittiğinde Ali b. Ebi Talib'den (r.a.) annesi Fatıma (r.anhâ) olan kızı Ümmü Gülsüm'ü istemiştir. O sıralar Ümmü Gülsüm küçük bir kız çocuğuydu. Bu yüzden Ali (r.a.) *"Ben onu kardeşimin oğlu Cafer için düşünüyorum, hem daha küçüktür"* dedi. Ömer (r.a.) ise ona haber yollayıp şöyle dedi: *"Küçük olsa bile. Şüphesiz Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: 'Kıyamet günü her nesep ve sıhriyet (damatlık) arasında bağ kopacaktır. Benim nesebim ve sıhriyetim ise müstesna.'"* Bu yüzden onu arzuladım." Bunun üzerine ona kızını vermiştir. Allah Ali, Ömer ve tüm ehlibeytten razı olsun.

1712. ... Ata el-Horasani'den dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.), Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'e talip oldu. Kendisi Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma'nın kızıydı. Ali *"Ben onu kardeşimin oğlu Cafer için düşünüyorum"* dedi. Ömer ise şöyle cevap verdi: *"Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: 'Kıyamet günü her nesep, sebep (bağ-ilişki) ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sebebim, nesebim ve sıhriyetim ise müstesna.'"* Bu yüzden ona arzu duydum." Bunun üzerine Ali *"Ben sana onu göndereyim de ne kadar küçük olduğuna bir bak"* dedi. Kızı hemen Ömer'e yolladı... Ravi daha sonra devamını zikretti.¹⁹⁹¹

1713. ... Cafer b. Muhammed'den, o babasından; Ömer b. Hattâb, Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'e talip oldu ve *"Onu bana nikahla"* dedi. Ali *"Ben onu kardeşimin oğlu Cafer için düşünüyorum"* dedi. Ömer ise *"Onu bana nikahla! Vallahi"*

1990 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Ümmü Bekir binti Misvar b. Mahreme vardır. Makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 755) – Tehzib (12/460). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım. Bununla birlikte hadsin sahih şahitleri vardır.

• Yine senedinde Abdullah b. Muhammed b. Mahremi vardır. Rivayetlerinde beis yoktur. Bk. 1399.curivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Ayrıca tedlis yapardı. Bk. 79.cu rivayet. Ne var ki burada açıkça "tahdis etti" lafzını kullanmıştır.

Tahriç: İmam Ahmed, Müsned (4/323, 332) – Taberani, Kebir, 33 (20/27) – Beyhaki, Kübra (7/64)

1991 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ata el-Horasani vardır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmederdi. Ayrıca tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Sahâbeden işitmemiştir. Bk. 386.cı rivayet. Ayrıca bk. Merasil (s. 156). Yani bu rivayet munkatırdır.

• Yine senedinde Hişam b. Sa'd vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 185.cı rivayet.

Tahriç: İbn Sa'd, Tabakat (8/463) – Said b. Mansur, Sünen, 520 (1/146) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1069 (2/625) – Hakim, Müstedrek (3/42) – Beyhaki, Sünen-ı Kübra (7/64). Beyhaki dedi ki: *"Hasen mürseldir."*

ben bir kız babasından insanların gözetmediğini gözetiyorum" dedi. Bunun üzerine ona kızını nikahladı. Derken Ömer (r.a.) Muhacir'in yanına geldi ve "Beni tebrik edin!" dedi. Onlar "Neden dolayı, ey Mü'minlerin Emiri?" diye sordular. Ömer şöyle dedi: "Ali ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma'nın kızı Ümmü Gülsüm'den dolayı. Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Kıyamet günü her nese, sebep (bağ-ilişki) ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sebebim, nesebim ve sıhriyetim ise müstesna."* Bu yüzden Rasûlullah (s.a.v.) ile aramda neseb bağı olsun istedim."¹⁹⁹²

1714. ... Muhammed b. Ali dedi ki: Bir keresinde Ömer (r.a.) insanların yanına gelip şöyle dedi: "Beni Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızından dolayı tebrik edin. Yemin olsun ki benim Rasûlullah (s.a.v.) ile sohbetim vardı. Ne var ki Rasûlullah'ı (s.a.v.) işittim; buyurdu ki: *"Kıyamet günü her nese, sebep (bağ-ilişki) ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sebebim, nesebim ve sıhriyetim ise müstesna."*¹⁹⁹³

İKİ YÜZ DOKUZUNCU BÂB: CAFER B. EBİ TALİB'İN (R.A.) FAZİLETİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Cafer b. Ebi Talib, Ali b. Ebi Talib'in kardeşidir. Rasûlullah (s.a.v.) zamanında yaptığı gazvelerden birinde şehid olmuştur. Şiddetli bir savaş verirken elleri kopmuştur. Denildiğine göre omzundan dirseğine kadar olan kol kısmı ile mızrağı almış, ölene dek öylece savaşıma devam etmiştir. Allah kendisinden razı olsun. Ardından Allah Teâlâ ona cennette dilediği şekilde uçacağı iki tane inciden kanat vermiştir. Daha önce Habeşistan'a hicret etmişti. Medine'ye geldiğinde Nebî (s.a.v.) onu bizzat karşılamış, ona sarılmış ve iki gözü arasından öpmüştür. Cafer'in Esmâ binti Umeyy's'ten olan Abdullah ve Muhammed adında iki oğlu vardır.

1715. ... Şa'bi'den; Cabir dedi ki: Cafer b. Ebi Talib (r.a.) Habeşistan'dan döndüğünde Nebî (s.a.v.) ona sarıldı.¹⁹⁹⁴

1992 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Ali vardır. Ömer'e yetişmemiştir. Allah ikisinden de razı olsun. Yani hadis munkatıdır.

• Yine senedinde Vüheyb b. Halid vardır. Sikadır, sebtir/sağlamdır. Bununla birlikte sonradan hafızası birazcık bozulmuştur. Bk. 138.ci rivayet.

• Yine senedinde Mualla vardır. İbn Raşid'dir, makbuldür, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 541) – Tehzib (10/237)

• Yine senedinde Muhammed b. Eş'as vardır. İbn Ebi Davud'un amcasının oğludur. İbn Hibban'dan başka sika sayan yoktur. Bk. 59.cu rivayet.

1993 İsnadı bir önceki gibi munkatıdır.

• Senedinde Osman b. Muğire vardır. Sekafi azatlısıdır. Künyesi Ebû'l Muğire el-A'sa'dır. Osman b. Ebi Zur'a'dır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 387)

Tahriri 1312 numaralı rivayette geçti.

1994 İsnadı zayıftır.

1716. ... Kasım b. Muhammed'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Cafer (r.a.) ve arkadaşları geldiklerinde Nebî (s.a.v.) onu bizzat karşıladı ve gözleri arasından öptü."¹⁹⁹⁵

1717. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Cafer b. Ebi Talib'in (r.a.) ölüm haberi geldiğinde Nebî (s.a.v.) Esmâ binti Umeys'in yanına girdi ve Abdullah ile Muhammed'i dizlerine oturttu. Ardından şöyle buyurdu: "*Doğrusu Cibril (a.s) bana haber verdi; Allah Teâlâ Cafer'e şehadetî nasîp etmiş ve onun cennette meleklerle birlikte uçtuğu iki kanadı vardır.*" Sonrasında "*Allah'ım! Cafer'in arkasından çocuklarına göz kulak ol*" diye dua etti.¹⁹⁹⁶

1718. ... Berâ b. Azîb (r.a.) dedi ki: Cafer b. Ebi Talib'in (r.a.) ölüm haberi Rasûlullah'a (s.a.v.) geldiğinde içeri girdi. Tâ ki Cibril (a.s) ona gelip "Şüphesiz Allah Teâlâ Cafer'e cennette uçması için iki tane inciden kanat verdi" dedi.¹⁹⁹⁷

• Senedinde Mücalid b. Said vardır. Kavi değildir. Ömrünün sonunda hafızası daha da bozulmuştur. Bk. 13.cü rivayet.

• Yine senedinde oğlu İsmail vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 1681.ci rivayet.

Tahric: Ebû Yala. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/272). Heysemi dedi ki: "Senedinde Mücalid b. Said vardır. Zayıftır. Gerçi sika sayanlar da vardır. Senetteki diğer kimseler ise sikadır." Ayrıca bk. İbn Sa'd, Tabakat (4/35).

1995 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr el-Leysi vardır. Yahya b. Main dedi ki: "Hadisi hiçbir şey değildir." Ebû Hatim dedi ki: "Sika değildir, hadisleri zayıftır." Ebû Zur'a dedi ki: "Zayıftır." Başka bir keresinde de "Kavi değildir" demiştir. Bk. Cerh ve Tadil (7/300). Tahrici için bir önceki rivayete bakınız.

1996 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Amr b. Harun vardır. İbn Yezid'dir, Sekafi azatlısıdır. Metruktür, dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 417)

• Yine senedinde Abdülmelik b. İsa es-Sekafi vardır. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 364). Kendisine mütâbaat edilmiştir. Hadisin tahricte de görüleceği üzere sahih şahitleri vardır. Cafer'in (r.a.) iki kanadı olmasıyla ilgili hadis, sahâbeden altı kişi tarafından birbirine yakın lafızlarla rivayet edilmiştir. Musannif ise üç sahâbeden rivayet etmektedir.

1. İbn Abbâs: Taberani, Kebir, 12020 (11/362). Heysemi dedi ki: "Senedinde Amr b. Harun vardır, zayıftır. Gerçi sika sayanlar da olmuştur. Diğer ravileri ise sikadırlar." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/273)

2. Berâ b. Âzîb: Musannif bunu 1718 numaralı rivayette zikredecektir.

3. Ebû Hureyre: Musannif bunu 1719 numaralı rivayette zikredecektir.

4. Ömer: Bk. Buhârî, Sahih, Menakıb-ı Cafer (r.a.), 3709 (7/94)

5. Ali: Bk. İbn Sa'd, Tabakat (4/38)

6. Ebû Amir: Bk. İbn Sa'd, Tabakat (2/129)

1997 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Amr b. Abdulgaffar el-Fukaymi vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Hadisleri terk olunmuştur." İbn Adiy dedi ki: "Hadis uydurmakla itham edilmiştir." İbn Medini dedi ki: "Rafizidir. Rafizi görüşü-

ne sahip olduğu için onu terk ettim." Ukayli dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Bk. Mizan (2/272)

• Yine senedinde Muhammed b. Amr b. Valid el-Kindi vardır. Künyesi Ebû Cafer el-Kufî'dir.

Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 498)

• Yine senedinde Şureyh b. Müslim vardır. Aynı şekilde saduktur. Bk. 1631.ci rivayet.

1719. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cafer'i gördüm; kendisiyle uçuğu iki kanadı vardı."¹⁹⁹⁸

1720. ... Yahya b. Süleyb b. Amir dedi ki: Ebû Umame'yi işittim; Rasûlullah'tan (s.a.v.) hadis rivayet ediyordu. Buyurdu ki: "Sonra oradan ayrıldım." Yani cennet. "Tâ ki kendilerine alt şarapları içen üç kişi gördüm. Hemen: 'Bunlar kimdir, ey Cibril?' diye sordum. Dedi ki: Bunlar Zeyd (bin Harise), Cafer ve İbn Ravaha'dır." Allah hepsinden razı olsun.¹⁹⁹⁹

1721. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) Cafer'e "Sen, onlar içinde huyu bana en çok benzeyensin" buyurdu. Ali'ye ise şöyle buyurdu: "Sen benim kardeşim, arkadaşısın. Sen bendensin, ben de sendenim."²⁰⁰⁰

İKİ YÜZ ONUNCU BÂB: HAMZA B. ABDULMUTTALİB'İN (R.A.) FAZİLETİ

1722. Ebû Bekir b. Ebi Davud, Kitabu'l Mesabih adlı eserinde bize haber verdi: Künyesi Ebû Umara veya Ebû Ya'la'dır. Hamza b. Abdulmuttalib, Allah Teâlâ ve O'nun Rasûlü'nün aslanıdır. Bedir'e katılmış, iki kibleye de namaz kılmıştır. Rasûlullah'ın (s.a.v.) hicretiyle birlikte hicret etmiş, Uhud'da öldürülmüştür. Rasûlullah (s.a.v.) onun cenaze namazını kılmış, üzerine yetmiş tekbir almıştır. Oğullan, Havle binti Kays el-Ensari'den olma Umara ile Ya'la'dır. Bir de kızı vardır

Tahric: Hakim, Müstedrek (3/40). Amr b. Abdulgaffar yoluyla "Bize A'meş tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1998 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Cafer vardır. İbn Nuceyh es-Sadi'dir. Ali b. Medini'nin babasıdır. Zayıftır. Bk. 512.ci rivayet.
- Yine senedinde Alâ vardır. Abdurrahman'dır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 80.ci rivayet.

Tahric: Tirmizi, Menakib-ı Cafer, 3673 (5/654) – Ebû Ya'la, Müsned (4/1528, 1529) – Hakim, Müstedrek (3/209). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdullah b. Cafer'den, o Alâ'dan, o babasından o da Ebû Hureyre'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Ebû Hureyre'nin rivayeti olarak gariptir. Bunu ancak Abdullah b. Cafer yoluyla biliyoruz. Yahya b. Main ve başkaları, onun zayıf olduğunu belirtmişlerdir. Abdullah b. Cafer, Ali b. Medini'nin babasıdır." Hakim dedi ki: "İsnadı sahihtir." Zehebi ise şöyle der: "Hayır, senedinde Abdullah b. Cafer vardır."

1999 İsnadı hasendir.

- Senedinde Heysem b. Harice vardır. Saduktur. Bk. 23.cü rivayet. Senedindeki diğer kimseler ise sikadılar.
- Yine senedinde Selim b. Amir vardır. Sikadır. Bk. 794.cü rivayet.

Tahric: Bunu musannif dışında rivayet eden başka herhangi bir kaynak bulamadım.

2000 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde İbrahim b. Osman el-Absi vardır. Metruktür. Bk. 986.cı rivayet.
  - Yine senedinde Kirmani b. Amr vardır. İbn Hibban, Sikat'ta onu zikretmektedir. Bk. 1489.cü rivayet.
  - Yine senedinde İshak el-Henşeli vardır. Saduktur, münker rivayetleri vardır. Bk. 640.cı rivayet.
- Tahric:** Ahmed, Müsned (1/230) – İbn Sa'd, Tabakat (4/36 muhtasar olarak)

ki onunla Şeddad b. Hâd el-Leysi evlenmiştir. Kızından olan torunu ise meşhur muhaddis Abdullah b. Şeddad'dır.

1723. ... Cabir (r.a.) dedi ki: Bir keresinde bizden birinin erkek çocuğu oldu. Sahâbe: "Ey Allah'ın Rasûlü? İsmi ne koyalım?" diye sordular. Buyurdu ki: "Ona, bana en sevimli gelen insanın adını koyun; Hamza b. Abdulmuttalib."²⁰⁰¹

1724. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Müşrikler Uhud savaşından çekildiklerinde Rasûlullah (s.a.v.) öldürülenlere baktı. Derken onu üzen bir manzara ile karşılaştı; Hamza'nın (r.a.) karnının yarılmış, burnunun kesilmiş, kulaklarının koparılmış olduğunu gördü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Şayet kadınlar üzüntüyle bağırmayacak ve benden sonra bir sünnet haline dönüşmeyecek olsa, kesinlikle onu bu halde bırakırdım. Tâ ki Allah onu yırtıcı hayvan ve kuşların karnından diriltirdi. Onun yerine bunun aynısını onlardan otuz kişiye yapacağım." Sonra bir örtü istedi. Hemen yüzünü örttü ama ayakları açıkta kaldı. Ayaklarına çekti ama bu sefer de yüzü açıkta kaldı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) yüzünü örttü, ayakları için ise izhir²⁰⁰² otu istedi. Üzerine yetmiş tekbirle namaz kıldı. O gün öldürülen kişi sayısı yetmişti. Onları defnetme işini bitirdiğinde şu âyetler indi: "Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır... Eğer ceza verecekseniz, size yapılanın misli ile ceza verin. Eğer sabrederseniz, bu sabredenler için daha hayırlıdır. Sabret! Senin sabrın ancak Allah ilemdir." (Nahl, 125, 127) Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) sabretti, onları öldürmedi.²⁰⁰³

2001 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yakub b. Hamid b. Kasib vardır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmetmiştir. Bk. 219.cü rivayet.

• Yine senedinde Süfyan b. Uyeyne ile Amr b. Dinar vardır.

Tahrîç: Hakim, Müstedrek (3/196). Hakim dedi ki: "İsnadı sahih olup Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir." Zehebi şöyle der: "Senedindeki Yakub zayıftır." Ayrıca bk. Hatib el-Bağdadi, Tarîh-i Bağdat (2/83)

2002 Biz buna "limon otu" deriz. (Çeviren)

2003 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Hasen b. İmara vardır. Metruktür. Bk. 1134.cü rivayet.

• Yine senedinde İsmail b. Abdullah vardır. İbn Halid el-Abderî'dir. Dimeşk kadısıdır. Cehmiyye görüşüne sahip olduğu söylenir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 108) – Tehzib (1/307)

• Yine senedinde Musa b. Tanık vardır. Sikadır, garip rivayetlerde bulunmuştur. Bk. 58.ci rivayet.

• Yine senedinde Ali b. Ziyad el-Lahci vardır. İbn Hibban, hadislerinin düzgün olduğunu söylemiştir. Bk. 58.ci rivayet.

Tahrîç:

• Vahidi, Esbab-ı Nüzul (s. 289). Abdülmelik b. Ebi Gunye yoluyla Hakem b. Uteybe'den bu şekilde...

• Taberani (3/107). Ahmed b. Eyyub b. Raşid el-Basri yoluyla "Bize Abdula'la, Muhammed b. İshak'tan tahdis etti; dedi ki: Bize Muhammed b. Ka'b el-Kurazi Hakem b. Uteybe, Miksem ile Mücahid'den tahdis ettiler, İbn Abbâs'tan..." senediyle muhtasar olarak...

• Mücahid'den tahdis ettiler, İbn Abbâs'tan... senediyle muhtasar olarak...
• Âyetin nüzul sebebi için bk. Tirmizi, Tefsir, 3129 (5/299) – Nesai, Tefsir, 299 (1/640) – Abdullah b. Ahmed, Zevaidü Müsned (5/135) – İbn Hibban, Mevarid, 1695 – Beyhaki, Delail (3/289) –

1725. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.), Hamza (r.a.) şehid edildiğinde yanbaşında durdu ve daha önce kalbini hiç acıtmadığı kadar acıtan bir şeye doğru baktı. Buyurdu ki: *"Allah sana rahmet etsin! Ben biliyorum ki sen çokça hayır yapardın, sıla-i rahmi gözetirdin. Senden sonrakiler üzülmeyecek olsalardı, kesinlikle başka-başka ağızlardan diril diye seni bu halde bırakmak hoşuma giderdi. Allah'a yemin olsun ki senin yerine bunun aynısını onlardan yetmiş kişiye yapacağım."* Derken Cibril (a.s) Nebî (s.a.v.) ayakta duruyorken şu âyeti indirdi: *"Eğer ceza verecekseniz, size yapılanın misli ile ceza verin. Eğer sabrederseniz, bu sabredenler için daha hayırlıdır. Sabret! Senin sabrın ancak Allah iledir."* (Nahl, 125, 127) Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) sabretti ve yemini için kefarete ödedi. Böylece istediği şeyden vazgeçmiş oldu.²⁰⁰⁴

1726. ... Yakub b. Muhammed'den; Muhammed b. Ka'b, Allah Teâlâ'nın *"Ey mutmain olmuş nefis! Rız olmuşt ve rız olunmuş halde Rabbine dön!"* (Fecr, 27-28) âyeti hakkında şöyle demiştir: *"Bu âyet, Hamza hakkında inmiştir."*²⁰⁰⁵

1727. ... Salih b. Hayyan'dan; Ebû Bureyde (r.a.), Allah Teâlâ'nın *"Ey mutmain olmuş nefis! Rız olmuşt ve rız olunmuş halde Rabbine dön!"* (Fecr, 27-28) âyeti hakkında şöyle demiştir: *"Bu âyet, Hamza b. Abdulmuttalib hakkında inmiştir."*²⁰⁰⁶

Hakim, Müstedrek (2/359). Bunların hepsi, Rebi b. Enes yoluyla Ebû'l Âliye'den "Bana Ubey b. Ka'b tahdis etti..." senediyle Uhud günü Müslümanların başına gelenler ile intikam ile tehdit etmeleri ile ilgili bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2004 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Salih b. Bişr vardır. Künyesi Ebû Bişr el-Basri'dir. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 271)

• Yine senedinde Kadı Bişr b. Velid vardır. Fakihtir, Ebû Yusuf'un arkadaşısıdır. Salih Cezer'a dedi ki: *"Saduktur ama akıllı değildir, hurafeler rivayet etmiştir."* Âcurrî dedi ki: *"Ebû Davud'a Bişr b. Velid sika mıdır diye sordum. Dedi ki: Hayır."* Süleymani dedi ki: *"Hadisleri münkerdir."* Bk. Mizan (1/327)

Tahric: İbn Sa'd, Tabakat (3/13) – Hakim, Müstedrek (3/197) – Taberani, Kebir, 2936 (3/156) – Bezzar, Müsned (Keşfu'l Estar, 1795, 2/326) – Beyhaki, Delail (3/288) – Vahidi, Esbab-ı Nüzul (s. 290). Bunların hepsi, birkaç yolla Salih b. Bişr'den, o da Süleyman et-Teymi'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hafız İbn Kesir, İbn Hacer, Zehebi, Heysemi ve muasırlardan Elbani, senedindeki Salih'ten dolayı bunun zayıf olduğunu söylemişlerdir. Bk. İbn Kesir, Tefsir (4/533) – Fethu'l Bari (7/430) – Telhis (3/197) – Mecmau'z Zevaid (6/119) – Silsile-i Zailfe, 550 (2/28)

2005 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Fudale el-Ensari el-Medini vardır. Ebû Hatim dedi ki: *"Ebû Zur'a'ya ondan sordum. Dedi ki: Hakkında hiçbir haberim yok."*

• Yine senedinde Yakub b. Muhammed vardır. Saduktur ama çokça vehmetmiş, zayıf ravilerden rivayette bulunmuştur. Bk. 320.ci rivayet.

• Yine senedinde Yakub b. Mücahid el-Kass vardır. Künyesi Ebû Hareze olup künyesiyle meşhurdur. Saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 608)

• Yine senedinde er-Ramadi vardır. Ahmed b. Mansur'dur, sikadır. Bk. 4.cü rivayet.

Tahric: İbn Ebi Hatim, Lübabu'l Menkul (s. 228). Bureyde'den rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Zadu'l Mesir (8/248) – İbn Kesir, Tefsir (8/422)

2006 İsnadı zayıftır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ayrıca Nebî'den (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Şehidlerin en faziletlisi, Hamza b. Abdulmuttalib ile zalim bir yöneticiye doğru kalkıp ona engel olan ve bu yüzden öldürülen kişidir." ²⁰⁰⁷

İKİ YÜZ ON BİRİNCİ BÂB: ABBÂS B. ABDULMUTTALİB İLE OĞLUNUN FAZİLETLERİ -ALLAH HEPSİNDEN RAZI OLSUN.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Nebî (s.a.v.) amcası Abbâs b. Muttalib'e değer verir, ikramda bulunur, tazim eder ve onun için kızardı. Ona "Ey amcam!" diye seslenir, onu ve oğlunu cehennemden koruması için Allah Teâlâ'ya dua ederdi. Ayrıca Abdullah b. Abbâs'a hikmet ve tevil/tefsiri öğretmesi için Allah Teâlâ'ya dua etmiştir. Allah Teâlâ o duasına icabetemiştir. Bu yüzden ki İbn Abbâs'a (r.anhumâ) Kur'an'ın Tercümanı denirdi. Aynı şekilde Ömer b. Hattâb (r.a.) da Abbâs ile oğlu Abdullah b. Abbâs'a tazimde bulunurdu. Zaten onlar buna layıktılar.

İKİ YÜZ ON İKİNCİ BÂB: ABBÂS'IN (R.A.) RASULULLAH (S.A.V.) KATINDAKİ DEĞERİ

1728. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) Abbâs'a (r.a.) hasta ziyareti yapmak için geldi. Sedinin üzerindeydi. Hemen onu kaldırıp kendi oturduğu yere oturttu ve "Allah seni muvaffak kılsın, ey amcam!" buyurdu. ²⁰⁰⁸

- Senedinde Salih b. Hayyan vardır. Kureyşlidir, zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrîb (s. 271)
- Yine senedinde İbrahim b. Zeberkan vardır. Yahya b. Main onu sika saymıştır. Bezzar, Ebû Davud ve Nesai ise rivayetlerinde beis olmadığını söylemişlerdir. Bk. Mizan (1/31) – Lisan (1/58)
- Yine senedinde Salim b. Ali ed-Duri vardır. Künyesi Ebû Ali'dir. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

- Yine senedinde Yahya b. Main'in arkadaşı vardır. Abbâs b. Muhammed ed-Duri'dir. Künyesi Ebû'l Fazl'dır. Yahya b. Main ondan bahsettiğinde "Arkadaşımız, dostumuz" diye bahsederdi. Bk. Ensab (2/505)

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

- ²⁰⁰⁷ Hakim, Müstedrek (3/195). Hakim dedi ki: "İsnadı sahih olup Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir." Zehebi şöyle der: "Aksine senedindeki Safâr adlı kişi tanınmamaktadır." Ayrıca bk. Şeyh Elbani, Silsile-i Sahiha, 374.

- ²⁰⁰⁸ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Yahya b. Kays el-Kufi vardır. Ukayli, Duafa-i Kebir'de onu zikretmektedir. Bu hadisi zikretmiş, ardından "Mütâbaat edilmez" demiştir. Zehebi de Mizan'da bu hadisi zikretmiş, onun sika olmadığına delalet eden başka bir rivayeti aktarmıştır. Bk. Duafa-i Kebir (4/148) – Mizan (4/65) – Lisan (5/425)

- Yine senedinde Elecc b. Abdullah vardır. Saduktur, Şiidir. İbn Sa'd, Ebû Davud, Nesai, Ebû Hatim ve daha birçok âlim onu zayıf saymışlardır. Bk. 1504.cü rivayet.

- Yine senedinde Elecc'in oğlu Abdullah vardır. Saduktur. Bk. 1521.ci rivayet.

- Yine senedinde Elecc'in oğlu Abdullah vardır. Saduktur. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/173). Heysemi dedi ki: "Se-

Tahrir: Taberani, Sağir'de rivayet etmiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/173). Heysemi dedi ki: "Senedinde Muhammed b. Yahya el-Haceri vardır, zayıftır." Ayrıca bk. Hatib, Tarih (2/53), (6/71).

1729. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Abbâs benden, ben de ondanım."²⁰⁰⁹

1730. ... Sa'd (r.a.) dedi ki: Bir keresinde birliği teşhiz ederken Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte Nukay'u'l Hayl²⁰¹⁰ mevkiindeydik. Derken Abbâs (r.a.) göründü. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Şu Abbâs, peygamberinizin amcasıdır. Kureyş'in eli en açık olanı ve akrabayı en iyi gözetendir."²⁰¹¹

1731. ... Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) bir orduyu teşhiz etmeye çıkmıştı. O sırada şehrin kapısından Abbâs da çıktı. Nebî (s.a.v.) onu görünce şöyle buyurdu: "Şu Abbâs, peygamberinizin amcasıdır. Kureyş'in eli en açık olanı ve akrabayı en iyi gözetendir."²⁰¹²

1732. ... Muğire'den, o İbrahim en-Nehai'den; dedi ki: Fetih günü Nebî'nin (s.a.v.) başında siyah bir sarık vardı, Abbâs b. Abdulmuttalib ile beraberdi. O sıra

2009 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Abdula'la vardır. İbn Amir es-Sa'ebi el-Kufi'dir. Hafız dedi ki: "Saduk olmakla birlikte vehmederdi." Derim ki: Birçok âlim onu zayıf saymıştır. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 331) – Tehzib (1/94)

- Yine senedinde Abdullah b. Ömer b. Eban el-Kufi vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 54.cü rivayet.

Tahric: Ahmed, Müsned (1/300) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1771 (2/925) – İbn Sa'd, Tabakat (4/24) – Tirmizi, Menakub, 3759 (5/652). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/325, 329). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Bunların hepsi, İsrail yoluyla Abdula'la'dan buna benzer olarak rivayet etmişlerdir. Ebû Avane dedi ki: "Bu hadisin sıhhatinde ittifak edilmiştir." İbn Mende dedi ki: "İsnadı muttasıldır, meşhurdur." Ayrıca muasırlardan Şeyh Elbani de bunu zayıf saymıştır. Bk. Daifu'l Cami, 3842, 2259 – Mişkat, 6148.

2010 Medine'ye yakın, suların toplandığı bir yerdir. Zekat develeri ile mücahidlerin atları orada tutulurdu.

2011 İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Muhammed b. Talha et-Teymi vardır. İbn Hibban, Sikat'ta ondan bahsetmiş ve "Çok hata etmiştir" demiştir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Babama ondan sordum, dedi ki: Dürüst biridir. Hadisi yazılır ama hüccet olarak sunulmaz." Zehebi dedi ki: "Maruftur, saduktur." Bk. Sikat (9/53) – İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil (7/292) – Mizan (3/588)

- Yine senedinde Muhammed b. Abbad el-Mekki vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 879.cü rivayet. Ne var ki Ahmed b. Salih ile Cafer b. Musafir, bir sonraki hadiste kendisine mütâbaat etmişlerdir.

- Yine senedinde Ebû Sehl b. Malik vardır. Nafi'dir. Bk. 511.ci rivayet.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (1/185) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1768 (2/924), 1804 (2/938) – Nesai, Kübra (Tuhfetu'l Eşraf, 3862) – Ebû Ya'la, Müsned (2/139) – Bezzar (Keşfu'l Estar, 3/247) – Hakim, Müstedrek (3/328) – İbn Hibban, Sahih, 7052 (15/528) – Taberani, Evsat (Mecmau'l Bahreyn, 3765). Bunların hepsi, birkaç yolla Muhammed b. Talha'dan, o Ebû Süheyl'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Senedinde Muhammed b. Talha et-Teymi vardır. Birçok kişi sika olduğunu belirtmiştir. Ahmed'in ravileri, sahihin ravileridir. Aynı şekilde Ebû Ya'la'nın ravileri de sahihin ravileridir." Elbani ise zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. Mişkat, 6148.

2012 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

Kâbe'nin yanında putlar vardı. Derken Nebî (s.a.v.) "Hadî, ey baba!" deyip putları kırmaya başladı. Abbâs da "Et oğulcuğum!" diyordu. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Benimle amcamı gören, sanki evin temellerini yükseltirken İbrahim ile İsmail'i görmüş gibidir."²⁰¹³

İKİ YÜZ ON ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ABBÂS VE OĞLU (R.ANHUMÂ) İÇİN ETTİĞİ DUA VE O DUAYA İCABET EDİLDİĞİ

1733. ... Sehl b. Sa'd es-Saidî (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte bir seferdeydik. Gusûl almak için kalktı. Abbâs b. Muttalib de onu örtmekteydi. Rasûlullah (s.a.v.) onu görünce "Allah'ım! Abbâs ve oğlunu ateşe karşı ört" diye dua etti.²⁰¹⁴

1734. ... Abdullah b. Osman b. İshak b. Sa'd b. Ebi Vakkas dedi ki: Bana annemin babası Malik b. Hamza Ebû Üseyd tahdis etti; kendisi Ebû Üseyd el-Bedri'yi şöyle derken işitmiştir. Rasûlullah (s.a.v.) Abbâs b. Muttalib'e (r.a.) "Sana gelene dek evinden ayrılma!" buyurdu. Kuşluk vakti geçtiğinde yanlarına gelip selam verdi. Ardından "Bu sabah nasılsınız?" diye sordu. Onlar "Babamız da anamız da sana feda olsun ey Allah'ın Rasûlü, iyiyiz!" dediler. Buyurdu ki: "Birbirinize yaklaşıp bana doğru gelin." Ardından cübbesini üzerlerine sarıp şöyle dua etti: "Allah'ım! Bu amcam ve baba yarımıdır. Bunlar ehlibeytimdir. Şu elbisemi üzerlerine örttüğüm gibi sen de onları ateşe karşı ört." Bunun üzerine kapının yanındakiler, ardından evin çevresindekiler hep birlikte "Amin" dediler.²⁰¹⁵

2013 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Bükeyr vardır. Ebû Amr ez-Zabbi'dir. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye ulaşamadım.
- Yine senedinde Muğire vardır. İbn Miksem ez-Zabbi'dir. Sikadır, mütkündür ama özellikle İbrahim en-Nehai'den olmak üzere- tedlis yapardı. İcli, onu İbrahim en-Nehai'den mürsel olarak rivayet etmekle itham etmiştir. Ayrıca Ahmed de ondan yaptığı rivayetlerin zayıf olduğunu söylemektedir. Bk. 291.ci rivayet. Buradaki rivayeti İbrahim en-Nehai'den muan'an olmaktadır.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2014 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İsmail b. Kays b. Sa'd b. Zeyd b. Sabit el-Ensari vardır. Buhârî ve Darekutni "Hadisleri münkerdir" demişlerdir. Nesai dedi ki: "Zayıftır." İbn Adiy dedi ki: "Rivayetlerinin geneli münkerdir." Bk. Kâmil Fi'd Duafa (1/296) – Mizan (1/245)

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1810, 1811 (2/940) – Hakim, Müstedrek (3/326) – İbn Adiy, Kâmil (1/297) – İbn Hibban, Mecruhin (1/127). Bunların hepsi, İsmail b. Kays'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Sahih bir hadis olup Buhârî ile Müslim rivayet etmemiştir." Zehebi şöyle der: "Aksine senetteki İsmail'i âlimler zayıf saymışlardır." Heysemi dedi ki: "Senedinde Ebû Musab künyeli İsmail b. Kays vardır ki zayıftır." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/269)

2015 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Osman b. İshak b. Sa'd b. Ebi Vakkas vardır. İbn Main dedi ki: "Onu tanımıyorum." Ebû Hatim dedi ki: "Karışık hadisler rivayet eden bir şeyhtir. İbn Adiy dedi ki: "Meçhuldür." Hafız İbn Hacer ise "Metruktür" demiştir. Bk. Takrib (s. 313) – Tehzib (5/313)

1735. ... Abdullah b. Osman b. İshak b. Sa'd b. Ebi Vakkas dedi ki: Bana annemin babası Malik b. Hamza Ebû Üseyd, babasından tahdis etti; dedesi dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Abbâs b. Abdulmuttalib'e şöyle buyurdu: *"Sen ve oğlun, ben gelene dek evden ayrılmayın. Sizinle bir işim var."* Kuşluk vakti geçene dek beklediler. Tâ ki yanlarına geldi ve *"Esselamu aleykum"* buyurdu. Onlar *"Aleykesselam ve rahmetullah ve berakatuh"* diye selamını aldılar. Ardından onlara *"Bu sabah nasılsınız?"* diye sordu. Onlar *"Allah'a hamd olsun ki iyiyiz"* diye cevap verip *"Pe-kii sen nasıl sabahladın, ey Allah'ın Rasûlü! Babamız ve anamız sana feda olsun"* diye eklediler. O da aynı şekilde *"Allah'a hamd olsun iyiyim"* buyurdu. Daha sonra *"Birbirinize yaklaşıp bana doğru gelin."* Buyurdu. Ardından cübbesini üzerlerine sarıp şöyle dua etti: *"Allah'ım! Bu amcam ve baba yarımıdır. Bunlar ehlibeytimdir. Şu elbisemi üzerlerine örttüğüm gibi sen de onları ateşe karşı ört."* Bunun üzerine kapının yanındakiler, ardından evin çevresindekiler hep birlikte *"Amin"* dediler.²⁰¹⁶

1736. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Abbâs'a (r.a.) şöyle buyurdu: *"Pazartesi günü sen ve oğlun bana gelin."* O gün gelince o da biz de sabah erkenden buluşmak için çıktık.

Ravi dedi ki: Derken Abbâs'a ve oğluna kendi elbisesini giydirip şöyle dua etti: *"Allah'ım! Amcam ve oğlunu açık ve gizli hiçbir günah bırakmayan bir mağfiret ile bağışla. Allah'ım! Ondan sonra oğluna göz kulak ol."*²⁰¹⁷

• Yine senesinde Malik b. Hamza b. Üseyd el-Ensari es-Saidi vardır. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 516). Tehzib (10/13). Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım. Burada direkt dedesinden, bir sonraki rivayette ise babası yoluyla dedesinden rivayette bulunmaktadır. Ne var ki burada dedesini işittiğini açıkça belirtmiştir. Belki de bir keresinde bizzat kendisinden işitmiş, başka bir seferinde ise vasıta ile aktarmıştır.

• Yine senesinde Ali b. Nasr Cehzami vardır. Bk. 97.ci rivayet.

Tahrîç: İbn Mâce, Edeb, 3711 (2/1223)

2016 İsnadı bir önceki gibidir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

2017 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abdulvehhab b. Ata vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata etmiştir. Abbâs'ın faziletiyle ilgili hadisini âlimler münker bulmuşlardır. Denildiğine göre onu Sevr'den tedlis etmiştir. İşte o, bu hadistir.

• Yine senesinde İshak b. Hatim vardır. İbn Hibban Sikat'ta (8/118), İbn Ebi Hatim Cerh ve Tadil'de (2/218) onu zikretmişlerdir. Hatib ise Tarih'te (6/365) sika olduğunu belirtmiştir.

Tahrîç: Tirmizi, Menakıb, 3762 (5/653) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1795 (2/934) – Hatib, Tarih (11/23). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdulvehhab b. Ata'dan, o Sevr b. Yezid'den, o Mekhul'den, o İbn Abbâs'ın azatlısı Kureyb'ten, o da İbn Abbâs'tan merfu olarak rivayet etmişlerdir. Tirmizi'de ise Kureyb yerine Huzeyfe geçmektedir. Tirmizi dedi ki: *"Bu, hasen gariptir. Bunu ancak bu yoldan biliyoruz."*

İKİ YÜZ ON DÖRDÜNCÜ BÂB: ABBÂS'A (R.A.) EZİYET EDEN KİMSE
RASÛLULLAH'A (S.A.V.) EZİYET ETMİŞTİR

1737. ... Abdullah b. Haris (r.a.) dedi ki: Nebi (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Abbâs'a eziyet eden gerçekte bana eziyet etmiştir. Şüphesiz kişinin amcası, baba varıdır."²⁰¹⁸

1738. ... Abdullah'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Abbâs hakkında bana eziyet etmeyin. Çünkü kim Abbâs'a eziyet ederse, aslında bana eziyet etmiş; kim Abbâs'a söverse, aslında bana sömüştür. Şüphesiz kişinin amcası, baba yansıdır."²⁰¹⁹

1739. ... Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbâs'tan; Nebi (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz Abbâs benden, ben de ondanım. Ölülelerimizle sövmeyin ki dirilerimize eziyet etmiş olmayasınız."²⁰²⁰

İKİ YÜZ ON BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ABBÂS (R.A.) İÇİN KIZMASI

1740. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bir adam, Abbâs'ın (r.a.) cahiliyede bağı olan bir adam hakkında ileri geri konuştu. Bunu duyan Abbâs, adama bir tokat attı. Topluluk "Vallahi ona tokat attığı gibi biz de ona tokat atacağız" dediler. Hemen silahlarını kuşandılar. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) minbere çıktı ve

2018 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Yezid b. Ebi Ziyad el-Haşimi vardır. Zayıftır. Yaşlanınca hafızası kötüleşmiş, kendisine telkin edilir olmuştur. Ayrıca Şii idi. Bk. 56.cı rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1786 (2/932) – Tirmizi, Menakib, 3758 (5/652). Tirmizi dedi ki. "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (4/165) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1760 (2/920) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12259 (12/108) – Hatib, Tarih (10/680). Bunların hepsi, Yezid b. Ebi Ziyad yoluyla "Bize Abdulmuttalib b. Rebi'a tahdis etti..." senediyle buradakinden daha uzun bir şekilde rivayet etmişlerdir.

2019 İsnadı çok zayıftır.

• Behlül b. Ubeyd el-Kindi vardır. Kufelidir, künyesi Ebû Ubeyd'dir. Ebû Hatim onun hakkında şöyle der: "Zayıftır, hadisleri yok olup gitmiştir." Ebû Zur'a dedi ki: "Hiçbir şey değildir. Hadisleri münkerdir. Zayıf olarak sana o yeter." İbn Hibban dedi ki: "Hadis çalardı." İbn Hatim, Cerh ve Tadil (2/429) – Mizan (1/355) – Lisan (2/67)

Tahrîç: Kenzu'l Ummal, 33424. Hindi bunu İbn Asakir'e nispet etmiştir. Senette ismi belli olmayan biri vardır. Ayrıca bk. İbn Sa'd, Tabakat (4/24). Zayıf bir senetle İbn Abbâs'tan rivayet etmiştir.

İsnadı zayıftır. 2020 G. Habî'dir. Birçok âlim zayıf olduğunu söylemiştir. Bk.

• Senesinde Abdula'la vardır. İbn Amr es-Sa'lebi'dir. Birçok alim zayın olduğuna dayandırmıştır.
1729.cu rivayet. Yeskuri azatlısıdır. Künyesi Ebû Muhammed

* Yine senedinde Abdülaziz b. Ebi Razme vardır. Yeşkuri azamî... Takrib (s. 357).

• Yine senesinde Abdülaziz'in oğlu Muhammed vardır. Sikadır, onuncu tabakadandır. Takrib (s. 357)

Tahriri 1729 numaralı rivayette geçti.

"Ey insanlar! Allah Teâlâ katında yeryüzü halkının en değerlisi kimdir biliyor musunuz?" buyurdu. Sahâbe "Sensin" dediler. Buyurdu ki: "Şüphesiz Abbâs bendendir, ben de ondanım. Ölülerimize sövmeyin ki dirilerimize eziyet etmiş olmayasınız." Derken o topluluk gelip şöyle dediler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Kızgınlığından Allah'a sığınırız. Bizim için bağışlanma dile."²⁰²¹

1741. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bir adam, Abbâs'ın (r.a.) cahiliyede atası sayılan bir adam hakkında ileri geri konuştu. Bunu duyan Abbâs, adama bir tokat attı. Topluluk "Vallahi ona tokat attığı gibi biz de ona tokat atacağız" dediler. Hemen silahlarını kuşandılar. Bu durum Rasûlullah'a (s.a.v.) ulaşınca hemen minbere çıktı ve "Ey insanlar! Allah Teâlâ katında yeryüzü halkının en değerlisi kimdir biliyor musunuz?" buyurdu. Sahâbe "Sensin" dediler. Buyurdu ki: "Şüphesiz Abbâs bendendir, ben de ondanım. Ölülerimize sövmeyin ki dirilerimize eziyet etmiş olmayasınız." Derken o topluluk gelip şöyle dediler: "Ey Allah'ın Rasûlü! Kızgınlığından Allah'a sığınırız. Bizim için bağışlanma dile."²⁰²²

İKİ YÜZ ON ALTINCI BÂB: ABBÂS'IN (R.A.) KIYAMET GÜNÜ İNSANLARA ŞEFAAT EDECEĞİ

1742. ... Atıyye el-Avf dedi ki: Ka'b, bir keresinde Abbâs'ın (r.a.) elinden tuttu ve "Ben bunu şefaath için saklıyorum" dedi. Abbâs: "Şefaath sadece peygamberlere ait değil midir?" veya "Benim de mi şefaath yetkim var?" diye sordu. Ka'b dedi ki: "Evet. Herhangi bir peygamberin ehlibeytinden biri yoktur ki, onun da şefaath yetkisi olmasın."²⁰²³

2021 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abdula'la vardır. İbn Amir es-Sa'lebi'dir. Birçok âlim zayıf olduğunu belirtmiştir. Bk. 1729.cu rivayet.

Tahriri 1729 numaralı rivayette geçti.

2022 İsnadı bir önceki gibidir.

• Senedinde Abdurrahim b. Süleyman el-Kinani vardır. Sikadır. Bk. 1005.ci rivayet.

Tahriri 1729 numaralı rivayette geçti.

2023 İsnadı zayıf olup Ka'b el-Ahbar'ın haberlerindendir.

• Senedinde Atıyye el-Avfi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Şii ve müdellis idi. Bk. 584.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Fudayl vardır. Saduktur, ariftir. Aynı şekilde bu da Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 182.ci rivayet. Bununla birlikte 821.ci rivayette Yezid b. Harun, kendisine mütâbaath etmiştir.

• Yine senedinde Abdullah b. Ömer el-Kufi vardır. Saduk olmakla birlikte Şia görüşündeydi. Bk. 54.cü rivayet. Bir bidatle suçlanan kimsenin, âlimlerin tercih edilen görüşüne göre bidatini destekleyen rivayetleri kabul edilmez. Bunun yanında bir sonraki rivayette Ebû Hişam er-Rufai, kendisine mütâbaath etmiştir. Halbuki o da kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Zaten şayet bu haber sahih olsa dahi, Ka'b el-Ahbar'ın haberlerindendir. Yani İsrailiyattır.

Tahrirç: Bunu rivayet eden başka birine rastlamadım.

1743. ... Atıyye b. Sa'd dedi ki: Ka'b el-Ahbar, bir keresinde Abbâs'ın elinden tuttu ve "Doğrusu bu eli katında şefaât için saklıyorum" dedi. Bunun üzerine Abbâs "Benim şefaât yetkim mi var?" diye sordu. Ka'b dedi ki: "Evet. Herhangi bir peygamberin ehlibeytinden biri yoktur ki, kıyamet günü onun da şefaât yetkisi olmasın."²⁰²⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Abbâs'ın (r.a.) faziletlerinden biri de Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) yağmur duası için onu vesile kılması, ardından yağmur yağmasıdır.

1744. ... Nâfi dedi ki: Kıtık zamanı Ömer b. Hattâb (r.a.) yağmur duasına çıkıp şöyle dedi: "Allah'ım! Daha önce sana peygamberimiz (s.a.v.) ile tevessülde bulunur, sen de bize yağmur yağdırırdın. Şimdi ise sana peygamberimizin amcasıyla tevessülde bulunuyoruz. Bizlere yağmur yağdır." Derken yağmura kavuştular.²⁰²⁵

İKİ YÜZ ON YEDİNCİ BÂB: ABDULLAH B. ABBÂS'IN (R.ANHUMÂ) FAZİLETİ VE KUR'AN HUSUSUNDA KERİM OLAN ALLAH'IN ONA HAS KILDIĞI HİKMET VE GÜZEL TEVİL

1745. ... Halid el-Hazzâ'dan, o İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) beni sıkıca sardı ve "Allah'ım, ona hikmeti öğret" diye dua etti.²⁰²⁶

1746. ... Halid'den, o İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) beni sıkıca sardı ve "Allah'ım, ona hikmeti öğret" diye dua etti.²⁰²⁷

²⁰²⁴ İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senedinde Ebû Hişam er-Rufai, Abdullah b. Ömer el-Kufi'ye mütâbaat etmiştir ama kendisi kavi değildir. Hadisleri zayıftır. Bk. 11.ci rivayet.

Tahriri bir önceki gibidir.

²⁰²⁵ İsnadı çok zayıftır.

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1777 (2/928). Musannif'in senedi zayıf olmakla birlikte hadis sahihtir. Bk. Buhârî, Sahih, 1010 (2/574) – İbn Sa'd, Tabakat (4/28)

²⁰²⁶ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Süleyman b. Davud eş-Şâzekûni vardır. Hiçbir şey değildir, hadisleri terk olunmuştur. Bk. 1010.cu rivayet. Ne var ki hadis, tahrîçte ve bir sonraki rivayette de görüleceği üzere sahihtir.

Tahrîç:

• Buhârî, Sahih, İlim, 75 (1/204) – Tirmizî, 3824 (5/680) – İbn Mâce, 166 (1/58) – Ahmed, Müsned (1/214, 359) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1835 (2/949) – Taberani, Kebir, 11961 – İbn Hibban, Sahih, 7054 (15/530) – Ebû Nuaym, Hilye (1/315). Bunların hepsi, birkaç yolla Halid el-Hazzâ'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Buhârî'nin bazı rivayetlerinde "hikmet" yerine "kitap" geçmektedir.

• Buhârî, 143 (1/394) – Müslim, Sahih, 2477 (4/1927) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1859 (2/956). Bunların hepsi, Ubeydullah b. Ebi Yezid'den, o da İbn Abbâs'tan rivayet etmişlerdir. Müslim'de "Allah'ım, onu fakih kıl" lafzıyla, Buhârî'de ise "Allah'ım, onu dine fakih kıl" lafzıyla.

²⁰²⁷ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Amr b. Ali vardır. Fellas'tır. Sıkadır. Bk. 506.cı rivayet.

1747. ... İbn Kureyb'ten; Nebî (s.a.v.), kendisine Allah'ın onu ilim ve fehim (anlayış) ile rızıklandırması için İbn Abbâs'a dua etti.²⁰²⁸

1748. ... İbn Ömer dedi ki: Ömer (r.a.) İbn Abbâs'ı çağırır, onu kendine yaklaştırıp şöyle derdi: "Bir gün, Rasûlullah'ın (s.a.v.) seni çağırdığını, başını okşayıp ağzına üflediğini ve "Allah'ım! Onu dinde fakih (anlayış sahibi) kıl ve ona tevil (tefsir)i öğret" diye dua ettiğini gördüm."²⁰²⁹

1749. ... Ebû Nehik'ten; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Allah'ın Nebisi (s.a.v.) bir keresinde beni çağırdı. Beni kucağına oturttu ve başımı okşayıp hikmet sahibi olmam için dua etti. Rasûlullah'ın (s.a.v.) o duası beni ıskalamadı.

1750. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî'nin (s.a.v.) yanına gittim. O sıra yanında Cibril (a.s) de vardı. Cibril dedi ki: "Şüphesiz o, bu ümmetin âlimi (Habru'l Ümme) olacaktır. Ona hayrı tavsiye et."

İKİ YÜZ ON SEKİZİNCİ BÂB: İBN ABBÂS'IN (R.ANHUMÂ) YAYILAN İLMİ

1751. ... Leys'ten; Tavsus dedi ki: "Muhammed'in (s.a.v.) ashâbından yetmiş kişiye yetiştim. Herhangi bir şeyde ihtilafa düştüklerinde İbn Abbâs'ın görüşüne başvururlardı."²⁰³⁰

- Yine senedinde Abdulvehhab es-Sekafi vardır. Bk. 42.ci rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2028 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Ahmed b. Hanbel, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Fezailu's Sahâbe, 1857 (2/956)
- Yine senedinde Hatim b. Ebi Sağira vardır. Künyesi Ebû Yunus'tur, Basralıdır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 144)
- Yine senedinde Abdullah b. Bekir es-Sehmi vardır. Künyesi Ebû Vehb'tir, Basralıdır. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 197)

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (1/330) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1857 (2/956). Abdullah b. Bekir es-Sehmi yoluyla "Bize Hatim tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Ayrıca bk. Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1889 (2/965). İbn Uyeyne'den, o Abdullah b. Dinar'dan senediyle bu şekilde... Şeyh Elbani, sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 606 (2/159)

2029 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Davud b. Ata vardır. Müzeni azatlısıdır. Künyesi Ebû Süleyman'dır. Zayıftır, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 199)
- Yine senedinde Saide b. Ubeyd el-Müzeni vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senedinde Zübeyr b. Bekkar el-Esedî vardır. Medine kadısıdır, sikadır. Süleymani, onu zayıf saymakla hata etmiştir. Onuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 214)

Tahric: İbn Hibban, Sahih, 7055

2030 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Ne var ki Velid b. Şuca kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1892 (2/967)
- Yine senedinde Leys vardır. İbn Ebi Süleym'dir. Saduktur. Sonradan karıştırmış, hadisleri ayırt

1752. ... Abdülmelik b. Meysera'dan; Tavus dedi ki: "Nebî'nin (s.a.v.) ashâbından yetmiş -veya elli- kişiye yetiştim. Onlardan hiçbirisi İbn Abbâs'ın görüşüne muhalefet etmez, yanından "Asıl görüş, senin görüşündür" demeden ayrılmazdı." ²⁰³¹

1753. ... Ebû Hamza'dan; İkrime dedi ki: "İbn Abbâs'ta öyle bir şeye tanık oldum ki şayet Kureyş onunla diğer Araplara karşı iftihar etse, iftihar ederlerdi. Ona bir hac mevsiminde şahit oldum. İçerideyken insanlar bir araya geldi ve "Bizim için İbn Abbâs'tan izin iste" dediler. Hemen içeri girdim ve:

- Benden onları içeri girdirmemi istediler, dedim.

İbn Abbâs:

- Onlara izin ver.

- Ama onlar çok kalabalık?

- Bana bir su getir de abdest alayım.

İbn Abbâs daha sonra dışarı çıkıp oturdu. Ardından "Onlara izin ver" dedi. Ben yine: "Ama onlar çok kalabalık" deyince bu sefer "Kur'an ehline izin ver" dedi. Hemen yanlarına çıkıp "Burada kim Kur'an okuyorsa içeri girsin" dedim. Hemen girip sorularını sordular. Hepsinin sorusuna cevap verdi. Sonra "Feraiz ehline izin ver" dedi. Ben hemen çıkıp "Burada kim feraiz ehli ise içeri girsin" dedim. Onlarla da arasında aynısı geçti. Sonra "Vasiyetler ehline izin ver" dedi. Sonra "Fıkıh ve şiir ashâbı girsin" dedi..."

İkrime dedi ki: "İşte İbn Abbâs'ta buna tanık oldum. Şayet Kureyş onunla diğer Araplara karşı iftihar etse, iftihar ederlerdi." ²⁰³²

edilemez olmuştur. Bu yüzden terk edilmiştir. Bk. 21.ci rivayet. Ne var ki bir sonraki rivayette Abdülmelik b. Meysera kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrîç:

• Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1914 (2/973). Ebû Hişam er-Rifai yoluyla bu şekilde...

• İbn Sa'd, Tabakat (2/366) – Beğavi (Bk. İsabe, 2/333) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1892 (2/967). Bunların hepsi, Abdullah b. İdris yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1931 (2/979), 1943 (2/982). Abdülmelik b. Meysera yoluyla Tavus'tan bu şekilde...

• Bunu Heysemi de Mecmau'z Zevaid'de (9/277) zikretmiş, Taberanî'ye nispet etmiş ve "Ravileri sahihin ravileridir" demiştir.

²⁰³¹ İsnadı sahihtir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

²⁰³² İsnadı zayıftır.

• Senedinde İsmail b. Musa el-Fezari vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Rafîzi olmakla suçlanmıştır. Bk. 1495.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Hamza vardır. Sabit b. Ebi Safiyye'dir. Kufelidir, zayıftır. Rafîzidir, beşinci tabakadandır. Bk. 1697.ci rivayet.

Tahrîç: Hakim, Müstedrek (3/537). Yunus b. Bükeyr yoluyla "Bize Ebû Hamza tahdis etti; Ebû Salih dedi ki: "İbn Abbâs'tan öyle bir meclis gördüm ki..." şeklinde...

Salih dedi ki: "İbn Abbâs'tan öyle bir meclis gördüm ki..." şeklinde...

1754. ... Abdulcebbar b. Verd el-Mekki dedi ki: Ata b. Rabah'ı şöyle derken işittim: "İbn Abbâs'ın meclisinden daha değerli, fıkıhı daha çok ve tabağı²⁰³³ daha büyük bir meclis görmedim. Fıkıh ashâbı onun yanında, Kur'an ashâbı onun yanında, şiir ashâbı onun yanında... Hepsi de geniş vadilerden akıp ona geliyorlardı."²⁰³⁴

1755. ... Mesruk'tan; Abdullah (r.a.) dedi ki: "İbn Abbâs, Kur'an'ın ne güzel tercümanıdır!"

1756. ... Muhammed b. Beşir el-Has'ami'den; Abdullah b. Ömer (r.anhumâ) dedi ki: "İbn Abbâs, insanlar içinde Allah Teâlâ'nın Muhammed'e (s.a.v.) indirdiğini en iyi bilendir."

İKİ YÜZ ON DOKUZUNCU BÂB: İBN ABBÂS'IN (R.ANHUMÂ) TAİF'TE VEFÂT EDİŞİ VE DEFNEDİLDİĞİ SIRADA OKUNAN ÂYET-İ KERİME

1757. Bize Cafer b. Muhammed es-Sandali tahdis etti, dedi ki: Bize Hasen b. Arefe haber verdi, dedi ki: Bize Mervan b. Şuca tahdis etti...

1758. Yine bize Ebû'l Kasım Abdullah b. Muhammed el-Beğavi tahdis etti, dedi ki: Bana dedem tahdis etti, dedi ki: Bize Mervan b. Şuca el-Cezeri tahdis etti; Salim el-Eftas'tan; Said b. Cübeyr dedi ki: İbn Abbâs (r.anhumâ) vefat ettiğinde, daha önce yaratılış şekli hiç görülmemiş bir kuş gelip naaşının içine girdi ve çıktığı görülmedi. Defnedildiğinde kabir çukurundan kimin okuduğu bilinmeyen şu âyet okundu: "*Ey mutmain olmuş nefis! Razi olmuş ve razi olunmuş bir halde Rabbine dön! Haydi gir kullanımin arasına, gir cennetime!*" (Fecr, 27-30) ²⁰³⁵

2033 Burada onun misafirlere ikramda bulunup çokça yemek yedirdiğini ifade eden bir Arap deyiimi vardır. Bk. Faik (1/220) – Nihaye (1/280)

2034 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdulcebbar b. Verd el-Mekki vardır. Künyesi Ebû Hişam'dır. Hafız dedi ki: "Saduk olmakla birlikte vehmederdi." Bunun yanında birçok âlim onu sika saymıştır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 332) – Tehzib (6/105)

• Yine senedinde Abdula'la b. Hammad vardır. Herhangi bir beis yoktur. Bk. 138.ci rivayet.

Tahrîç: Hatib, Tarih (1/174) – Fesevi, Tarih (1/520) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1929 (2/978). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdulcebbar b. Verd'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bazılarının rivayetinde "Nahiv ashâbı" da geçmektedir.

2035 İsnadı hasendir.

• Senedinde Mervan b. Şuca vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 123.cü rivayet.

• Yine senedinde Abdülaziz el-Beğavi'nin dedesi vardır. Ahmed b. Müni'dir, annesinin babasıdır. Sikadır, hafızdır. Bk. 211.ci rivayet.

Tahrîç: İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1879 (2/962) – Taberani, Kebir (10/290) – Hakim, Müstedrek (3/543). Bunların hepsi, Mervan b. Şuca yoluyla Salim el-Eftas'tan, o da Said b. Cübeyr'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi, Taberani'nin isnadı hakkında "Ravileri, sahihin ravileridir" demiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/285)

1759. ... Eclah'ten; Ebû'z Zübeyr dedi ki: "İbn Abbâs öldüğünde beyaz bir kuş gelip kefenleri arasına girdi."

İbn Fudayl dedi ki: "Onun ilmi olduğunu düşünürlerdi."²⁰³⁶

İKİ YÜZ YİRMİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) EHLİBEYTİ HAŞİMOĞULLARI'NI SEVMENİN TÜM MÜ'MİNLERE VACİP OLUŞU

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Her mü'min erkek ve mü'min kadına Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytini sevmek vaciptir. Onlar, Haşim oğulları'dır ve şu kimselerdir:

- Ali b. Ebi Talib, evlatları ve zürriyeti,
- Fatıma, evlatları ve zürriyeti,
- Hasan ve Hüseyin, ikisinin evlatları ve zürriyetleri,
- Cafer et-Tayyar, evlatları ve zürriyeti,
- Hamza, evlatları ve zürriyeti,
- Abbâs, evlatları ve zürriyeti.

İşte bunlar, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytidir. Onları sevmek, ikramda bulunmak, onlara tahammül etmek, güzel ilişki içinde olmak, eziyetlerine sabretmek ve onların iyiliği için dua etmek Müslümanlara vaciptir. Onların evlatları ve zürriyetinden iyi olanlar, değerli ve hayırlı selefinin ahlâkıyla süslenmiştir. Onlardan her kim de yakışmayan huyları üzerinde taşırsa, onlar için selamet, ıslah ve hayırları adına dua edilir. Akıllı ve edepli kimseler, onlarla en güzel şekilde ilişkilerini sürdürürler ve ona şöyle derler: "Sen değerli ve seçkin selefinin razı olmadığı huyları üzerinde barındıramazsın. Seni sevdiğimiz içindir ki onlara benzeyen ahlak ile süslenmeni isteriz. Asıl şerefli ve güzel ahlâk onların ahlâklarıdır" Allah bu konuda muvaffak kılandır.

1760. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizi nimetlerle beslediği için Allah'ı sevin! Allah sevgisinden dolayı beni sevin! Benim sevgimden dolayı da ehlibeytimi sevin!"²⁰³⁷

²⁰³⁶ İsnadı zayıftır.

• Senesinde Eclah vardır. İbn Abdullah b. Behlül b. Ebû'l Hüzeyl el-Kindi'dir. Saduktur, Şiidir. İbn Sa'd, Nesai, Ebû Davud, Ebû Hatim ve daha birçok âlim onu zayıf saymışlardır. Bk. 1504.cü rivayet.

• Yine senesinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Ne var ki Seyid b. Davud kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Hakim, Müstedrek (3/543)

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

²⁰³⁷ İsnadı zayıftır.

1761. ... İbn Abbâs'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Sizi nimetlerle beslediği için Allah'ı sevin! Allah sevgisinden dolayı beni sevin! Benim sevgimden dolayı da ehlibeytimi sevin!"²⁰³⁸

1762. ... Abbâs b. Muttalib dedi ki: Bir keresinde "Ey Allah'ın Rasûlü! Kureyş birbirleriyle karşılaştıklarında, güzel bir yüzle karşılaşıyor ama bizimle karşılaştıklarında tanımadığımız bir yüzle karşılaşıyorlar" dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) çok kızdı ve şöyle buyurdu: "Muhammed'in nefsi elinde olana yemin ederim ki sizi, Allah ve Rasûlü için sevmedikçe bir adamın kalbine iman girmez."²⁰³⁹

1763. ... Abdullah b. Şeddad b. Hâd'dan; Abbâs b. Abdulmuttalib dedi ki: "Ey Allah'ın Rasûlü! Şu Kureyş'e ne oluyor ki birbirlerini sevgi dolu yüzlerle karşılıyorlar ama bize gelince yüzlerine sert bir ifade takınıyorlar?" Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "Ey amcam! Öyle mi yapıyorlar?" diye sordu. Abbâs: "Seni hak

• Senesinde Abdullah b. Süleyman en-Nevfeli vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de ondan bahsetmiş ama hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir. Zehebi şöyle der: "Meçhuldür. Kendisinde Hişam b. Yunus dışında kimse rivayette bulunmamıştır." Hafız İbn Hacer ise "Makbuldür" demektedir. Bk. Cerh ve Tadil (5/75) – Mizan (2/432) – Takrib (s. 307)

• Yine senesinde İbrahim b. Yusuf vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Ne var ki Yahya b. Main bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senesinde Sehl b. Bahr vardır. Galiba el-Askeri'dir. İbn Ebi Hatim onun hakkında şöyle der: "Rey şehrinde ondan hadis yazdım. Saduk biriydi." Bk. Cerh ve Tadil (4/194)

• Yine senesinde Muhammed b. Ali b. Abdullah b. Abbâs vardır. Sikadır, altıncı tabakadadır. Bk. Takrib (s. 497)

• Yine senesinde Hişam b. Yusuf vardır. San'alıdır, kadılık yapmıştır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. Sikadır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 573) – Tehzib (11/57)

Tahric: Buhârî, Tarih-i Kebir (1/83) – Tirmizi, 3789 (5/664). Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/150). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Yine bk. Ebû Nuaym, Hilye (3/211) – Fesevi, Tarih (1/497) – Taberani, Kebir, 10664 (10/341), 2639 (3/38) – Hatib, Tarih (4/160) – Beyhaki, Şuab (1/288) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1952 (2/986). Bunların hepsi, Hişam b. Yusuf yoluyla Abdullah b. Süleyman en-Nevfeli'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. İbn Cevzi, el-İlelu'l Mütenehi, 430 (1/265)'te zayıf olduğunu söylemiştir. Ayrıca muasirlardan Şeyh Elbani ile Şeyh Fuheyd de bunu zayıf saymışlardır. Bk. Zaifu'l Cami 176 – Nehc-i Sedid, 355 (s. 175)

2038 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abdullah b. Süleyman en-Neveli vardır. Bir önceki rivayette görüldüğü üzere meçhuldür.

• Yine senesinde İbrahim b. Cüneyd vardır. Hatib sika olduğunu söylemiştir. Bk. 912.ci rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2039 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Yezid b. Ebi Ziyad vardır. Zayıftır. Bk. 56.cı rivayet. Ne var ki Abdullah b. Şeddad b. Hâd, bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahric: Tirmizi, Menakıb, 3758 (5/652). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Ahmed, Müsned (1/207) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1773 (2/926) – Hakim, Müstedrek (4/75) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12259 (12/108). Bunların hepsi, Yezid b. Ebi Ziyad yoluyla Abdullah b. Haris'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

ile peygamber olarak gönderene yemin olsun ki evet" diye cevap verince şöyle buyurdu: *"Beni hak ile gönderene yemin olsun ki sizleri sevene dek iman etmiş olmazlar."*²⁰⁴⁰

İKİ YÜZ YİRMİ BİRİNCİ BÂB: HAŞİMOĞULLARI'NIN DİĞERLERİNE OLAN ÜSTÜNLÜĞÜ

1764. ... Ali'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ey Haşimoğulları! Şayet cennet (kapısının) halkasını tutsam, ancak sizle başlarım."*²⁰⁴¹

1765. ... Enes b. Malik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ey Haşimoğulları! Şayet cennet kapısını halkasından tutsam, ancak sizle başlardım."*²⁰⁴²

İKİ YÜZ YİRMİ İKİNCİ BÂB: KUREYŞ'İN DİĞERLERİNE OLAN ÜSTÜNLÜĞÜ

1766. ... Ümmü Hani binti Ebi Talib'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Allah Teâlâ Kureyş'i -ne onlardan önce kimseye verdiği ne de onlardan sonra kimseye vereceği- yedi haslet ile diğerlerine üstün kılmıştır. Allah Teâlâ Kureyş'i*

2040 Senetteki ravileri sikadır.

- Senedinde Abdullah b. Şeddad el-Hâd vardır. Tabiînin sika büyüklerindendir. Bk. 415.ci rivayet.
  - Yine senedinde Salih b. Habbab el-Fezari vardır. Kufe halkındandır. İbn Main sika olduğunu belirtmiştir. Ayrıca İbn Hibban da onu Sikat'ta zikretmektedir. Bk. Cerh ve Tadil (4/400) – Sikat (6/455)
  - Yine senedinde Yahya b. Ebi Kesir vardır. Sika olmakla birlikte tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 7.ci rivayet.
  - Yine senedinde Mervan vardır. İbn Muaviye el-Fezari'dir. Sikadır, hafızdır. Bunun yanında şeyhlerin isimlerinde tedlis yapardı. Bk. 497.ci rivayet.
- Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2041 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Musa b. Umeyr vardır. Kureyş azatlısıdır. Künyesi Ebû Harun el-Kufi'dir. Metruktür. Ebû Hatim onu yalancı saymıştır. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 553) – Tehzib (10/364)
  - Yine senedinde Abbad er-Ravacini vardır. Saduktur, Rafizidir. İbn Hibban onun hakkında "Terk edilmeyi hak etmiştir" demiştir. Bk. 664.cü rivayet.
  - Yine senedinde Zeynelabidin Ali b. Hüseyin vardır. Cafer b. Muhammed'in dedesidir. Kendi dedesi Ali b. Ebi Talib'ten işitmemiştir. Allah hepsinden razı olsun.
- Hadisin bir sonraki rivayette Enes'ten şahidi vardır.

Tahriç: Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1058 (2/619). Abbad yoluyla bu şekilde...

2042 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Nuaym b. Kanber vardır. Nuaym b. Salim'dir. İbn Kattan dedi ki: "Tanınmıyor." Hafız, Lisan'da şöyle der: "Zayıf oluşuyla meşhurdur, metruktür." Ebû Hatim dedi ki: "Zayıftır." İbn Hibban dedi ki: "Enes b. Malik'ten uydurma hadis rivayet ederdi." İbn Yunus dedi ki: "Enes'ten yalanlar rivayet etmiştir." Bk. Mizan (4/459) – Lisan (6/169)
- Yine senedinde Abdurrahman b. Müslim el-Mukri vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahriç: Hatib, Tarih (9/439). Abdurrahman b. Müslim'den "Bize Nuaym tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

üstün kılmıştır; ben onlardanım, peygamberlik onların içindedir, hicabe onlardadır, sikaye onlardadır. Ayrıca file karşı yardım edilmişler, on sene boyunca sadece Allah'a ibadet etmişlerdir. İmamet de onlardadır."²⁰⁴³

Ebû Musab dedi ki: Hadiste geçen "Ayrıca file karşı yardım edilmişlerdir" sözü ile "Kureyş'i ısındırdığı için..." (Kureyş Sûresi) kastedilmektedir.

1767. ... Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Kureyş, insanların en hayırlılarıdır. Kureyş tuz gibidir; yemek ancak onunla hoş olmaz mı? Kureyş bel gibidir; kişi belli olmadan yürüyebilir mi?"²⁰⁴⁴

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şeria kitabının yirminci bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın yirmi birinci bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

2043 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Amr b. Ca'de vardır. İbn Hubeyra olup Ali b. Ebi Talib'in kızkardeşinin oğludur. Yahya b. Ca'de b. Hubeyra'nın erkek kardeşidir. Hafız İraki onun hakkında şöyle der: "Hakkında cerh veya adalet olarak herhangi bir şey bulamadım." Bk. Silsile-i Sahiha, 1944 (4/586)
- Yine senedinde Amr'ın oğlu Said vardır. Tarih-i Kebir'de (3/500) Buhârî ile Cerh ve Tadi'l'de (4/49) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban onu Sikat'ta (6/370) zikretmektedir.
- Yine senedinde Osman b. Abdullah b. Ebû Atik vardır. Tarih-i Kebir'de (6/232) Buhârî ile Cerh ve Tadi'l'de (6/156) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban onu Sikat'ta (7/198) zikretmektedir.
- Yine senedinde İbrahim b. Muhammed b. Sabit vardır. İbn Şurahbil el-Hacebi'dir, Kusay b. Abduddarogulları'ndandır. Ebû Hatim onun hakkında "Saduktur" demiştir. İbn Adiy ise "Münker hadisler rivayet etmiştir" demektedir. Kâmil (1/260)
- Yine senedinde Ebû Musab vardır. Ahmed b. Ebi Bekir ez-Zühri'dir. Saduktur. Bk. 1073.cü rivayet.

Tahric:

- Buhârî, Tarih-i Kebir (1/320). Ebû Musab'tan bu şekilde...
- İbn Adiy, Kâmil (1/260). Musannif'in isnadıyla...
- Beyhaki, Menakıb-ı Şafîi (1/34).

2044 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Ubeyd b. Abdurrahman vardır. Künyesi Ebû Seleme el-Hanefi'dir. Zehebi dedi ki: "Meçhuldür. Kureyş'in fazileti ile ilgili rivayeti münkerdir." Bk. Mizan (3/20)
  - Yine senedinde Amr b. Yahya b. Said b. Amr vardır. İbn Said b. Âs'tır. Künyesi Ebû Ümeyye es-Saidi'dir, Mekkelidir. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 426)
  - Yine senedinde Amr'ın dedesi vardır. Said b. Amr b. Said b. Âs'tır. Sikadır, üçüncü tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 329)
  - Yine senedinde Amr b. Ali vardır. Ebû Hafs el-Fellas'tır. Sikadır, hafızdır. Bk. 506.cı rivayet.
- Tahric:** İbn Adiy, Kâmil (5/1695). Âişe'den bu manada merfu olarak rivayet etmiştir. Şeyh Elbani, zayıf olduğunu belirtmektedir. Bk. Zaifu'l Cami, 4092 (3/120)

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dilerim.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Her hal üzere övülen Allah'a hamd, Nebî Muhammed'e salat ve selam olsun.

İKİ YÜZ YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÂB: TALHA, ZÜBEYR, SA'D, SAİD, ABDURRAHMAN B. AVF VE EBÛ UBEYDE B. CERRAH'IN (R.ANHUM) FAZİLETLERİ

1768. ... Abdurrahman b. Avf'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ebû Bekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyir cennettedir, Abdurrahman cennettedir, Sa'd cennettedir, Said b. Zeyd cennettedir ve Ebû Ubeyde b. Cerrah cennettedir."²⁰⁴⁵

1769. ... Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Kureyş'ten şu on kişi cennettedir: Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Ebû Ubeyde b. Cerrah, Sa'd b. Ebi Vakkas ve Abdurrahman b. Avf."

Ravi dedi ki: Onuncuya gelince sustu. Âlimlerimiz, onun bizzat kendisi olduğunu söylerlerdi.²⁰⁴⁶

1770. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Hira üzerindeydi. O sıra yanında Ebû Bekir, Ömer, Osman b. Affan, Ali b. Ebi Talib, Abdurrahman b. Avf, Zübeyir b. Avvam, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Vakkas ve Said

²⁰⁴⁵ İsnadı hasendir.

Tahriri için bk. 1174 ve 1176.cı rivayetler.

²⁰⁴⁶ İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdülaziz b. Muhammed ed-Deraverdi vardır. Saduktur. Başkasının kitabından rivayette bulunur, hata ederdi. Bk. 219.cu rivayet.

• Yine senedinde Ahmed b. Abdulahid b. Abbud ed-Dimeşki vardır. Ahmed b. Abdulvahid b. Vakıd et-Temimi'dir. İbn Abbud ed-Dimeşki olarak tanınır. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 82)

• Yine senedinde Mervan b. Muhammed vardır. İbn Hassan el-Esedi ed-Dimeşki'dir. Sıkadır.

• Yine senedinde Mervan b. Muhammed vardır. İbn Hassan el-Esedi ed-Dimeşki'dir. Sıkadır.

• Yine senedinde Mervan b. Muhammed vardır. İbn Hassan el-Esedi ed-Dimeşki'dir. Sıkadır.

dokuzuncu tabakadandır. Bk. 1711.cı rivayet.

Tahrîç: Nesai, Fezailu's Sahâbe, 92 (s. 107)

b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl vardı. Birden dağ sallanmaya başladı. Bunun üzerine "Sakin ol ey Hira! Doğrusu senin üzerinde ancak bir peygamber veya siddik veya şehid vardır" buyurdu.²⁰⁴⁷

İKİ YŪZ YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÂB: TALHA VE ZÜBEYR'İN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ

1771. ... Zirr b. Hubeyş dedi ki: Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) yanında oturuyordum. Zübeyr'in kesik başı getirildi. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: İbn Safiyye'nin katilini ateşle müjdele! Ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Her peygamberin havarisi vardır. Benim havarim de Zübeyr'dir." Yine onu "Talha ile Zübeyr cennettedir" buyururken işittim.²⁰⁴⁸

1772. ... Ukbe b. Alkame'den; Ali (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Talha ve Zübeyr cennettedir."²⁰⁴⁹

1773. ... Ukbe b. Alkame el-Yeşkuri'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Kulaklanımla Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Talha ve Zübeyr, cennetteki iki havarimdir."²⁰⁵⁰

2047 İsnadı hasendir.

Bununla birlikte hadis sahihtir.

Tahriri 1170 numaralı rivayette geçti.

2048 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Kasım el-Esedî vardır. Âlimler yalancı olduğunu söylemişlerdir. Bk. 241.ci rivayet.

• Yine senedinde Hamza b. Avn el-Mesudî vardır. İbn Hibban'dan başka sika sayan yoktur. Bk. 1168.ci rivayet.

• Yine senedinde Asım b. Behdele vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bunun yanında birçok âlim onu sika saymıştır. Bk. 5.ci rivayet.

Tahrîç: İmam Ahmed, Mûsned (1/89, 102, 103) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1270, 1271, 1272, 1273 (2/736) - İbn Sa'd, Tabakat (3/105) – Tirmizi, Menakıb, 3744 (5/646). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/367). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Yine bk. Ebû Nuaym, Hilye (4/186). Bunların hepsi, Asım b. Behdele yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Senetleri hasendir. Bk. 2025.ci rivayet ile tahriri.

2049 İsnadı zayıftır; üç illeti vardır.

1. Senedinde Ukbe b. Alkame el-Yeşkuri vardır. Kufelidir, zayıftır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 395)

2. Yine senedinde Nadr b. Mansur vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Kufî'dir. Zayıftır, doku-zuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 562)

3. Yine senedinde Muhammed b. Yezid el-Kufî vardır. Ebû Hişam er-Rifai'dir. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet. Bununla birlikte Abdullah b. Said el-Kindî, bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahrîç: Tirmizi, Menakıb, 3741 (5/645). Tirmizi dedi ki: "Gariptir. Bunu ancak bu yoldan biliyoruz." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/364). Hakim sahih olduğunu belirtmiş ama Zehebi kendisine muhalefet etmiştir. Bu ikisi, Nadr b. Mansur yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Şeyh Elbani de zayıf olduğunu söylemektedir. Bk. Mişkât, 6114

2050 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

1774. ... Ömer (r.a.) dedi ki: Uhud günü Nebî'yi (s.a.v.) "*Talha'ya cennet vacip oldu*" buyururken işittim.²⁰⁵¹

1775. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Şüphesiz her peygamberin havarisî vardır. Benim havarim de Zübeyr'dir.*"²⁰⁵²

1776. ... Abdullah b. Zübeyr'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Şüphesiz her peygamberin havarisî vardır. Zübeyr benim havarim ve teyzemin oğludur.*"²⁰⁵³

İKİ YÜZ YİRMİ BEŞİNCİ BÂB: SA'D B. EBİ VAKKAS'IN (R.A.) FAZİLETİ

1777. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Nebî'yi (s.a.v.), Sa'd'dan başka herhangi biri için anne babasını bir arada zikrederken işitmedim. Buyurdu ki: "*At, babam da anam da sana feda olsun!*"²⁰⁵⁴

2051 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Salih b. Musa et-Talhi et-Teymi vardır. Kufelidir, metruktür, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 274)

• Yine senedinde Yahya el-Humani vardır. Hafızdır ama âlimler onu hadis çalmakla itham etmişlerdir. Bk. 1492.ci rivayet.

• Yine senedinde Süheyl vardır. İbn Ebi Salih'tir. Saduktur, sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 209.cu rivayet.

Tahriç: Ahmed, Müsned (1/165) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1290 (2/744) – Tirmizi, 1692 (4/201), 3738 (5/643). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahih gariptir." Ayrıca bk. Hakim, Müstedrek (3/374). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Yine bk. İbn Hibban, Sahih, 6979 (15/436) – İbn Sa'd, Tabakat (3/218). Bunların hepsi, İbn İshak yoluyla Yahya b. Abbad'den, o Abdullah b. Zübeyr'den, o da babasından senediyle benzer olarak rivayet etmiştir. Şeyh Elbani de sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 945 (2/665)

2052 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Buhârî, Cihad, 2846, 2847 (6/62), Meğazi, 4113 (7/469), Siyer, 2997 (6/160), Ahbaru'l Âhâd, 7261 (13/252), Fezailu's Sahâbe, 3719 (7/99) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2415 (4/1879). Bu ikisi, birkaç yolla Süfyan b. Uyeyne'den, o da İbn Münkedir'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2053 İsnadı sahihtir.

Tahriç: İmam Ahmed, Müsnef (4/4) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1263 (2/734) – Hakim, Müstedrek (3/362). Bunların hepsi, birkaç yolla Hışam b. Urve'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim dedi ki: "Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahihtir." Zehebi kendisine muvafakat etmektedir. Ayrıca Allame Elbani de sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 1877.

2054 Senedi sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Ebû Abdurrahman el-Mukri vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Senetteki diğer raviler ise sikadılar. Ayrıca hadis Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

Tahriç:

• İbn Hibban, Sahih, 6988 (15/447). İbrahim b. Beşşar yoluyla "Bize Süfyan tahdis etti; Yahya b. Said'den, o Said b. Müseyyeb'ten, o Ali'den" senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, 4057, 4058, 4059 (7/415) – Müslim, 2411 (4/1876) – Ahmed, Müsned (1/137) – Tirmizi, 3755 (5/650) – İbn Mâce, 129 (1/47). Bunların hepsi, İbrahim b. Sa'd yoluyla Abdullah b.

1778. ... Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Uhud günü benim için sadağını (ok çantası) çıkarıp "At, babam da anam da sana feda olsun!" buyurdu.²⁰⁵⁵

1779. ... Yahya b. Said el-Ensari'den; Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) benim için Uhud günü anne ve babasını bir arada zikretti."²⁰⁵⁶

İKİ YÜZ YİRMİ ALTINCI BÂB: SAİD B. ZEYD B. AMR B. NÜFEYL'İN (R.ANHUMÂ)FAZİLETİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Önceki sayfalarda onun faziletinden bahsetmiş, onun cennetlik olduklarına şahadet edilen on kişiden biri olduğunu belirtmiştik. Nebî (s.a.v.) vefat ettiğinde kendilerinden razı olan kimselerden biri de odur. Aynı şekilde Ömer b. Hattâb (r.a.) ve diğer sahâbenin de kendilerinden razı olduğu kimselerdendir. Ayrıca Said b. Zeyd'in dualarına icabet edilirdi.

1780. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) Hira üzerindeydi. O sıra yanında Ebû Bekir, Ömer, Osman b. Affan, Ali b. Ebi Talib, Abdurrahman b. Avf, Zübeyir b. Avvam, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Vakkas ve Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl vardı. Birden dağ sallanmaya başladı. Bunun üzerine "Sakin ol ey Hira! Doğrusu senin üzerinde ancak bir peygamber veya siddik veya şehid vardır" buyurdu.²⁰⁵⁷

1781. ... Ebû'l Ya'furi'den; Yezid b. Haris el-Abdi dedi ki: Muğire b. Şu'be emir iken Said b. Zeyd b. Amr b. Nufeyl Kufe'ye geldi ve yanına girdi. Yan tarafında ona yer açıldı. Dedi ki: "Şahitlik ederim ki Ebû Bekir'i (r.a.) işittim; Rasûlullah'a (s.a.v.) "Keşke cennet halkından birini görmüş olsaydım!" dedi. Buyurdu ki: "Ben cennet halkındayım." Ebû Bekir dedi ki: "Ben senden sormuyorum. Senin cennet halkından olduğunu biliyorum." Buyurdu ki: "Ben cennet halkındayım, sen cennet halkındasın, Ömer cennet halkından, Osman cennet halkından, Ali cennet halkından, Talha cennet halkından, Zübeyir cennet halkından, Sa'd cennet halkından ve

Şeddad'den "Ali'yi işittim..." senediyle benzer olarak rivayet etmişlerdir. Ayrıca hadisin bir sonraki rivayette Sa'd b. Ebi Vakkas'tan şahidi de vardır.

2055 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Haşim el-Vakkasi vardır. İbn Utbe b. Ebi Vakkas'tır. Sikadır. Bk. 1608.ci rivayet.

Tahric: Buhârî, Meğazi, 4055 (7/415), Fezailu's Sahâbe, 3725 (7/104) – Müslim, Fezail, 2412 (4/1876) – Ahmed, Müsned (1/174, 180) – Tirmizi, Edeb, 2730 (5/131), Menakıb, 3754 (5/650) – İbn Mâce, Mukaddime, 130 (1/47) – Nesai, Amelu'l Yevmi ve'l Leyle, 197. Bunların hepsi, birkaç yolla Said b. Müseyyeb'ten, o da Sa'd'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2056 İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

2057 İsnadı hasendir.

Tahriri 1170 numaralı rivayette geçti.

Abdurrahman cennet halkından.” Eğer dilersen sana onuncunun ismini de söyleyim.” Muğire “Söylemeni çok isterim” diye karşılık verince o da “Ben” diye cevap verdi.²⁰⁵⁸

1782. ... Hişam b. Urve'den, o babasından; Erva binti Evs, Mervan b. Hakem'e gidip Said b. Zeyd'den şikayetçi oldu ve “Benim toprağımdan eksiltip kendi toprağına kattı” dedi. Said ise cevaben “Onun arazisinden eksiltip kendi arazime kattım ha!” dedi ve şöyle ekledi: “Şahitlik ederim ki Rasûlullah'ı (s.a.v.) “Kim zulmen bir karış yeri alırsa, kıyamet günü yerin yedi katı boynuna geçirilir” buyururken işittim.” Bunun üzerine Mervan, Said'i tasdik ve tazim ederek “Artık sana bu konuda bir şey demeyeceğim” dedi. Ardından Said kadına “Allah'ım! Bana zulmetti. Sen onun gözünü kör et ve onu kendi arazisinde öldür” diye beddua etti. Derken kadının gözleri kör oldu. Bir gün arazisinde yürürken bir kuyuya düşüp öldü.²⁰⁵⁹

1783. Yine bize Kasım b. Zekeriya el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Bekir b. Zenceveyh tahdis etti, dedi ki: Bize Leys'in kâtibi Ebû Salih Abdullah b. Salih tahdis etti... el-Mutarriz dedi ki: Bize Ahmed b. Süfyan tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Bükeyr tahdis etti, dedi ki: Bize Leys b. Sa'd tahdis etti, dedi ki: Bana Yezid b. Abdullah tahdis etti; Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm dedi ki: Erva binti Evs, Muhammed b. Amr'a gelip şöyle dedi: “Doğrusu Said b. Zeyd gelip benim hakkım olan yerin etrafını çevirdi. Söyle ona hakkım olan yerden çekilip uzaklaşsın. Şayet bunu yapmazsa, kesinlikle gider Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde bağırp yaptığını anlatırım.” Muhammed b. Amr ise şöyle karşılık verdi: “Rasûlullah'ın (s.a.v.) arkadaşına eziyet etme! O sana zulmedecek değildir. Senin için bir hak bulamıyorum.” Bunun üzerine kadın çıkıp Umara b. Amr ile Abdullah b. Seleme'nin yanına gitti. Onlara dedi ki:

2058 İsnadı hakkında 1182 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

2059 İsnadı hasendir.

• Senedinde Süvey b. Hasen vardır. Saduktur ama sonradan gözleri kör olunca kendisine kendi hadisi olmayan rivayetler telkin edilmiştir. İbn Main onun hakkında çirkin sözler söylemiştir. Hafız, onu tedlis yapanların dördüncü mertebesinde saymıştır. Bk. 27.ci rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir. Ayrıca hadis sahih olup Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

Tahric:

• İmam Buhârî, Sahih, Bed'ul Halk, 3195, 3196, 3197, 3198 (6/338) – Müslim, 1610 (3/1231) – Ebû Ya'la, 962 – Taberani, Kebir (342). Bunların hepsi birkaç yolla Hişam b. Urve'den, o babasından, o da Said b. Zeyd'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İmam Ahmed, Müsned (1/188) – Abdurrezzak, Musannef, 19755 – Buhârî, Mezalim, 2452, 2453, 2454 (5/123) – Tirmizi, 1418 (4/28) – Ebû Ya'la (956). Bunların hepsi, birkaç yolla Zühri'den, o Abdurrahman b. Avf'ın kardeşi Talha b. Abdullah b. Avf'tan, o Abdurrahman b. Sehl el-Medeni'den, o da Said b. Zeyd'den senediyle bazılarında muhtasar olmak üzere bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ebû Ya'la, Müsned (951) – Ebû Nuaym, Hilye (1/97). Bu ikisi, Amr b. Hazm yoluyla Said'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Said b. Zeyd'e gidin. Doğrusu o bana zulmetti. Benim hakkım olan yerin etrafını çevirdi. Eğer hakkım olan yerden çekilip gitmezse, kesinlikle gider Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde bağırıp yaptığını anlatırım."

İkisi hemen ayrılıp Zeyd'in yanına gittiler. Zeyd:

- Sizi buraya ne getirdi?

- Erva binti Evs bize gelip onun hakkı olan yerin etrafını çevirdiğini söyledi. Ayrıca Allah'a yemin edip eğer yerinden çıkmazsan Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde bağırarak yaptıklarını anlatacağını söyledi. Biz de sana gelip durumu haber vermek istedik.

- Ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Kim zulmen bir karış yeri alırsa, Allah kıyamet günü yerin yedi katını onun boynuna geçirir."* Gelsin de hakkı olan yeri alsın. Allah'ım! Eğer hakkımda yalan söylediyse, gözlerini kör edene dek onu öldürme! Ölümünü de kendi arazisinde kıl!

İkisi oradan ayrılıp kadının yanına gittiler ve durumu ona haber verdiler. Kadın hemen geldi ve çevrili yerleri yıkıverdi. Ardından oraya başka bir şey inşa etti. Az bir zaman geçmişti ki gözleri kör oluverdi. Geceleri yanında bir cariyesi ile kalkıp işçileri uyandırır. Cariyesi yürürken ona destek olurdu. Bir gece kalktı ve cariyesini uyandırmadı. Derken çıkıp yürümeye başladı. Tâ ki kuyuya düştü. Sabah da ölüsünü buldular.²⁰⁶⁰

1784. ... Urve'den; Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfyl dedi ki: Benle Ömer b. Hattâb, Nebî'ye (s.a.v.) Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'den sorduk. Buyurdu ki: *"Kıyamet günü tek başına bir ümmet olarak gelecektir."*²⁰⁶¹

2060 İsnadı sahihtir.

• İlk isnatta Abdullah b. Salih vardır. Leys'in kâtibidir. Saduk olmakla birlikçe çokça yanlış yapmıştır. Bk. 4.cü rivayet. Ne var ki ikinci isnatta İbn Bükeyr kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca ikinci isnattaki ravilerin tümü sikadılar.

• Yine senedinde Ebû Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm vardır. İsmi ile künyesi aynıdır. Gerçi künyesinin Ebû Muhammed olduğu da söylenmiştir. Sikadır, âbiddir. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 623)

• Yine senedinde İbn Bükeyr vardır. Yahya b. Abdullah b. Bükeyr'dir. Leys'in hadislerinde sikadır ama Malik'ten işitmesi konusunda kelam edilmiştir. Bk. 1014.cü rivayet. Buradaki rivayeti Leys'tendir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

2061 İsnadı hasendir.

• Senedinde İbn Ebi Zinad vardır. Saduk olmakla birlikte Bağdat'a geldikten sonra hafızası kötüleşmiştir. Bk. 632.ci rivayet. Bu rivayeti ise Bağdat'a gelmeden öncedir.

• Yine senedinde İsmail b. Ebi Üveys vardır. Saduktur ama ezberinden rivayet ettiği hadislerde hata etmiştir. Bk. 33.cü rivayet.

Tahrîç: Hakim, Müstedrek (3/440) – Ahmed, Müsned (1/189) – Tayalisi, Müsned, 334 (s. 32) – Beyhaki, Delail (2/124)

1785. ... Nüfeyl b. Hişam b. Said b. Zeyd'den, o babasından; dedesi (Said) şöyle sordu: "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu babam senin gördüğün ve duyduğun gibidir. Acaba onun için bağışlanma dileyeyim mi?" Buyurdu ki: "Evet. Doğrusu o kıyamet günü tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir."²⁰⁶²

İKİ YÜZ YİRMİ YEDİNCİ BÂB: ABDURRAHMAN B. AVF'IN (R.A.) FAZİLETLERİ

1786. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Ömer b. Hattâb'ı (r.a.) işittim; Abdurrahman b. Avf'a kendisine sorduğu bir hadisle ilgili şöyle dedi: "Gel de bize hadis anlat; nazarımızda adil ve razı olunansın." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.²⁰⁶³

1787. ... Ma'dan b. Ebi Talha dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.) minberin üzerinde şöyle dedi: "Benden sonra hilafet işini, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedildiğinde kendilerinden razı olduğu altı kişiye bıraktım: Osman, Ali, Abdurrahman b. Avf, Talha, Zübeyr ve Sa'd. Onlardan kim hilafete getirilirse, artık halifeniz odur."²⁰⁶⁴

1788. ... Misvar b. Mahreme dedi ki: Abdurrahman b. Avf (r.a.), kendisine ait bir araziye dört bin dinar karşılığında Osman'a sattı. Sonra paraları Kureyş ve Beni Mahzum arasında paylaştırdı. Ayrıca benimle Âişe'ye (r.anhâ) da ondan pay gönderdi. Bunun üzerine Âişe şöyle dedi: "Rasûlullah'ı (s.a.v.) "Sana benden sonra ancak salihler meyleder" buyururken işittim. Allah İbn Avf'a cennet pınarlarından içirsin."²⁰⁶⁵

2062 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Mesudi vardır. Abdurrahman b. Abdullah b. Utbe b. Abdullah b. Mes'ud'dur. Saduktur, ölümünden önce karıştırmıştır. Ondan Bağdat'ta hadis işitenler, karıştırmadan yana selamettedir. Bk. 253.cü rivayet.

• Yine senesinde Nüfeyl b. Hişam b. Said b. Zeyd vardır. Tarih-i Kebir'de (8/136) Buhârî ile Cerh ve Tadil'de (8/515) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban onu Sikat'ta (7/548) zikretmektedir.

• Yine senesinde Nüfeyl'in babası olan Hişam b. Said b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl vardır. Tarih-i Kebir'de (8/196) Buhârî ile Cerh ve Tadil'de (9/62) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban onu Sikat'ta (5/500) zikretmektedir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

2063 İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Muhammed b. İshak vardır. Saduk olmakla birlikte tedlis yapardı. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 667.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

• Yine senesinde Mekhul eş-Şami vardır. Sikadır, fakihtir. Çokça mürsel rivayetlerde bulunan meşhur biridir. Bk. 108.ci rivayet. Aynı şekilde o da burada muan'an olarak rivayette bulunmuştur.

Tahrir: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2064 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Yahya b. Sabih vardır. Saduktur, yedinci tabaka büyüklerindendir. Bk. 1211.ci rivayet. Müslim'in rivayetinde Hişam kendisine mütâbaat etmiştir.

Tahriri 1211.ci rivayette geçti.

2065 İsnadı zayıftır.

1789. ... Abdurrahman b. Avf (r.a.) dedi ki: Rasûlulullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu:

- Ey İbn Avf! Şüphesiz ki sen zenginlerdensin. Allah Teâlâ'ya borç ver de senin için ayaklarını özgür bıraksın.

Ben:

- Ey Allah'ın Rasûlü, neyi borç vereyim?

- Şu akşam saatinde sahip olduklarından uzaklaşsın.

- Ey Allah'ın Rasûlü, malımın tümünü bir araya toplayayım mı?

- Evet.

Bunun üzerine İbn Avf çıktı. Söylenilenleri düşünüyordu. Derken Rasûlullah (s.a.v.) ona birini gönderip şöyle buyurdu: *"Bana Cibril (a.s) gelip şöyle dedi: Abdurrahman b. Avf'a emret de misafir ağırlasın, isteyene versin ve ilk ailesinden başlasın. Doğrusu o bu şekil yaptığında onun için bir tezkiye (temizlik) olacaktır."*²⁰⁶⁶

• Senesinde Ümmü Bekir binti Misvar b. Mahrame vardır. Makbuldür. Bk. 1711.ci rivayet. Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senesinde Abdullah b. Muhammed el-Mahrami vardır. Ümmü Bekir'in oğlunun oğludur. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Bk. 1399.cu rivayet.

• Yine senesinde Yahya b. Abdulhamid el-Humani vardır. Hafızdır ama âlimler onu hadis çalmakla itham etmişlerdir. Bk. 1492.ci rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere birçok kişi kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca hadisin başka şahitleri vardır. Bununla hasen li gayrih derecesine yükselmektedir inşallah.

Tahric:

• Taberani, Evsat (2/282). İshak b. Cafer b. Muhammed yoluyla "Bana Abdullah b. Cafer tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• İmam Ahmed, Müsned (6/103, 135) – İbn Sa'd, Tabakat (3/132) – Hakim, Müstedrek (3/311). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdullah b. Cafer'den "Bana Ümmü Bekir tahdis etti..." senediyle babası zikredilmeksizin rivayet etmişlerdir. Zehebi, Telhis'te şöyle der: "Muttasıl değildir."

Hadisin son bölümünün şahitleri vardır.

• Âişe: Tirmizi, 3749 (5/648). Sahr b. Abdullah'tan, o Ebû Seleme'den, o Âişe'den; Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyururdu: "Sizin işleriniz beni düşündürüyor. Size ancak sabrediciler sabrederler." Âişe sonrasında şöyle der: "Allah babana cennet pınarlarından içirsin." Bununla Abdurrahman b. Avf'ı kastetmektedir. Ayrıca Nebî'nin (s.a.v.) eşleri arazinin satış fiyatı olan dört bin dinar da muttasıl olarak zikretmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu, hasen sahih garip bir hadistir."

• Ümmü Seleme: Bk. İmam Ahmed, Müsned (6/299) – İbn Sa'd (3/132) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1312, 1313 (2/615) – Hakim, Müstedrek (3/311). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

2066 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Halid b. Yezid b. Abdurrahman b. Ebi Malik vardır. Genelde babasının dedesine nispet edilir. Künyesi Ebû Hışam'dır, Dimeşklidir. Fakih olmakla birlikte hadiste zayıftır. İbn Main onu itham etmiştir. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 191)

• Yine senesinde Halid'in babası Yezid b. Abdurrahman b. Ebi Malik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmetmiştir. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 603).

• Yine senesinde Süleyman b. Abdurrahman ed-Dimeşki vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 271.ci rivayet.

1790. ... Ata b. Ebi Rabah'tan; İbn Ömer (r.anhumâ) Mina'da iken Basra hal-
kından bir adam gelip ona sarığın arkasını salmayı sordu. İbn Ömer dedi ki: "Sana
haber vereceğim, tâ ki bileceksin İnşallah..." Daha sonra uzun bir hadis zikredip
sözlerini şöyle sürdürdü: "Sonra Rasûlullah (s.a.v.) Abdurrahman b. Avf'a komu-
tanlık edeceği bir seriyeyi teşhiz etmesini emretti. Sabah olduğunda siyah bir sarık
sarmıştı. Nebî (s.a.v.) ise ona yaklaştı, sarığını çözdü ve bizzat kendisi sarıp arkasın-
dan dört parmak kadar -veya ona benzer ölçüde- salıverdi. Sonra da *"Bu şekilde
sarık sar, ey İbn Avf; çünkü bu daha bilinen ve daha güzel olandır"* buyurdu."²⁰⁶⁷

İKİ YÜZ YİRMİ SEKİZİNCİ BÂB: EBÛ UBEYDE B. CERRAH'IN (R.A.) FAZİLETİ

1791. ... Enes (r.a.) dedi ki: Yemen halkı Rasûlullah'a (s.a.v.) geldiklerinde
"Bize (dini) öğretecek birini gönder" dediler. Rasûlullah (s.a.v.) hemen Ebû Ubey-
de b. Cerrah'ın elini tutup şöyle buyurdu: *"İşte bu, şu ümmetin emnidir."*²⁰⁶⁸

1792. ... Abdurrahman b. Avf'tan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.), Yemen halkına
şöyle buyurdu: *"Size kesinlikle Allah Teâlâ'nın Kitabı ve peygamberinin Sünneti
ile amel eden birini göndereceğim."* Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: "O günden
önce hiç göreve gelmeyi arzulamamıştım. Hemen kalkıp onun kendim olmasını
ümit ettim. Ne var ki Ebû Ubeyde b. Cerrah'a emretti, o da Yemen halkıyla birlikte
ayrıldı."²⁰⁶⁹

Tahrîç: İbn Sa'd, Tabakat (3/131) – Ebû Nuaym, Hilye (8/334) – Hakim, Müstedrek (3/311).
Bunların hepsi, birkaç yolla Halid b. Yezid'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hindi, bunu ayrıca
İbn Adiy ve İbn Asakir'e de nispet etmiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 36693. Hakim dedi ki: "İsnadı sa-
hihtir." Zehebi hemen ardından şöyle der: "Senedindeki Halid'i bir topluluk zayıf saymıştır. Nesai
de onun için 'zayıftır' demiştir." Ayrıca Şeyh Elbani de hadisin zayıf olduğunu belirtmektedir. Bk.
Silsile-i Daife, 1772 (4/253)

2067 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

Tahrîç: Hakim, Müstedrek (4/540) – Taberani, Evsat (1/287). Bu ikisi, Hafs b. Gaylan yoluyla
Ata b. Ebi Rabah'tan "Abdullah b. Ömer'in yanındaydım..." şeklinde rivayet etmişlerdir. Hakim
sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Heysemi, Taberani'nin isnadı
hakkında şöyle der: "İsnadı hasendir." Bk. Mecmau'z Zevaid (5/120). Ayrıca bk. Beyhaki, Sünen-i
Kübra (6/363). Osman b. Ata yoluyla babasından "Bir adam, İbn Ömer'e gelip..." şeklinde... Ne
var ki Beyhaki hemen ardından "Osman b. Ata kavi değildir" demiştir.

2068 İsnadı sahihtir.

Tahrîç:

• Ahmed, Müsned (1/125) – Müslim, Sahih, 2419 (4/1881) – İbn Sa'd, Tabakat (3/411) – Ebû
Davud et-Tayalisi, Müsned, 2038 (s. 273). Bunların hepsi, Hammad b. Seleme -İbn Zeyd değil
çünkü mahfuz olan İbn Seleme'dir- yoluyla Sabit'ten, o da Enes'ten senediyle bu şekilde rivayet
etmişlerdir.

• Buhârî, 3744 (7/116), 4382 (7/696), 7254 (13/245) – Müslim, 1882 (4/1881). Bu ikisi, Ebû
Kilabe yoluyla Enes'ten merfu olarak rivayet etmişlerdir.

2069 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Seleme vardır. Hicretten 20 küsur sene sonra doğmuştur. Dolayısıyla bu isnat
mürseldir.

1793. ... Ömer b. Hattâb (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Şüphesiz her ümmetin bir emini vardır. Bu ümmetin emini ise Ebû Ubeyde b. Cerrah'tır."*²⁰⁷⁰

1794. ... Ebû Mihcen'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her ümmetin bir emini vardır. Bu ümmetin emini ise Ebû Ubeyde b. Cerrah'tır."*²⁰⁷¹

1795. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Doğru su ümmetim içinde onlara en merhametlisi Ebû Bekir, Allah'ın dininde en kuvvetlisi Ömer, hayâsı en doğru olanı Osman, en iyi hüküm verenî Ali, Allah Teâlâ'nın Kitabı'nı en iyi okuyanı Ubeyy b. Ka'b ve farzları en iyi bilen Zeyd b. Sabit'tir. Bu ümmetin emini, Ebû Ubeyde b. Cerrah'tır. Muaz b. Cebel, insanlar içinde Allah'ın helal ve haram kıldıklarını en iyi bilendir. Ebû Hureyre, ilimden bir kaptır. Selman ise ulaşılmaz bir ilimdir."*²⁰⁷²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Böylece Kerim olan Allah'ın haklarında rıza, mağfiret ve cennet ile şahitlikte bulunduğu, Rasûlullah'ın (s.a.v.) da cennete gideceklerine tanıklık ettiği on kişinin faziletlerini zikretmiş olduk. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedildiğinde onlardan razıydı. Allah hepsinden ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytinden razı olsun, onların sevgisini bizim için faydalı kılsın.

• Yine senedinde Hamuyeh b. İshak el-Mervezi vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senedinde Muhammed b. Amr el-Leysi vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 21.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2070 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Cerrah b. Minhal vardır. Künyesi Ebû'l Atuf el-Cezeri'dir. Buhârî ile Müslim "Hadisleri münkerdir" demişlerdir. Nesai le Darekutni ise "Metruktür" demektedir. Bk. Mizan (1/390)

• Yine senedinde Habib b. Nuceyh vardır. Zehebi dedi ki: Meçhuldür. Bk. Mizan (1/456)

• Yine senedinde Abdurrahman b. Ganem vardır. Tabîinin sika büyüklerindendir. Bk. 34.cü rivayet.

Daha önce de geçtiği üzere hadis sahihtir.

Tahric: Buradaki isnat ile Taberani, Evsat. Bk. Mecmau'l Bahreyn, 3757 (6/311). Ayrıca hadis, daha önce de geçtiği üzere Buhârî ile Müslim'de başka yollardan rivayet edilmiştir.

2071 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Sa'd vardır. Said b. Merzuban'dır. Zayıftır, müdellistir. Burada muan'an olarak rivayette bulunmuştur. Bk. 998.ci rivayet.

• Yine senedinde Ali b. Yezid vardır. İbn Süleym es-Sadâi el-Eknani'dir. Zayıftır, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 406)

• Yine senedinde Hüseyin b. Ebi Zeyd ed-Debbağ vardır. Ahmed b. Hüseyin es-Sufi onu sika saymıştır. Bk. 1559.cü rivayet.

Tahrici için bk. 1159 ve 1160.cı rivayetler.

2072 İsnadı çok zayıftır.

Tahrici 1166.cı rivayette geçti. Ayrıca orada anlatıldığı üzere hadis başka sahih yollardan da rivayet edilmiştir.

İKİ YÜZ YİRMİ DOKUZUNCU BÂB: MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'İN EBÛ BEKİR, ÖMER VE OSMAN (R.ANHUM) HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Eğer birisi Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) Ebû Bekir, Ömer ve Osman (r.anhum) hakkındaki görüşünü, onun nazarındaki konumlarını, kendi halifeliğinde onlara uyup uymadığını, onların faziletlerine dair kendisinden bir şey rivayet edilip edilmediğini ve kendi halifelik döneminde onların uygulamalarından herhangi bir şeyi değiştirip değiştirmediğini sorarsa, bu soruyu soran kişi onlara ve sahâbe, Mü'minlerin Aneleri ve de ehlibeytin tümüne karşı duyduğu sevgiyi arttırmayı istemiş demektir.

Şimdi soruyu sorana kısa ve öz bir şekilde cevap vereceğim inşallah. Allah bizi sözün ve amelin doğrusuna muvaffak kılsın.

Bilin ki -Allah bize ve size rahmet etsin- ne Mü'minlerin Emiri Ali b. Talib'den (r.a.), sahâbeden, tabiînden ve Müslümanların onlardan sonra gelen imamlarından Ebû Bekir, Ömer ve Osman (r.anhum) hakkında gerek hayatlarında gerek halifeliklerinde gerekse de vefatlarından sonra ancak onlara duydukları sevgi nakledilmiştir.

Halifeliklerine gelince; Ali (r.a.) o zaman onları iştir, itaat ederdi. Onları sever, onlar da onu severdi. Değerlerini yüceltir, onlar da onun değerini yüceltirdi. Onlara olan sevgisinde sadık, ettiği itaatte muhlis idi. Onların cihad ettikleriyle cihad eder, sevdiklerini sever, kerih gördüklerini kerih görürdü. Karşılaştıkları olaylarda onunla istişare ederlerdi. O da onlara şefkatli, sevecen ve iyilik eder bir tavırla fikirler sunardı. Onların uygulamalarının çoğunda onunla istişare etmişlikleri vardır. Ebû Bekir'in (r.a.) ruhu kabzedildiğinde onu kaybetmekten dolayı üzölmüş, Ömer (r.a.) öldüröldüğünde uzun süre ağlamış, Osman (r.a.) öldüröldüğünde ise Allah onun kanından kendisini beri kılmış ve öldürölmesini apaçık bir zulüm olarak görmüştür. Onlardan sonra hilafete geçtiğinde izlerini takip etmiş, yollarından yürümüştür. Birçok kez insanlara verdiği hutbelerde onların şereflerini zikretmiş, onlara muhalefet edenleri kınamıştır. Ayrıca onların yoluna uyulmasını emretmiştir. Allah ondan ve diğer üçünden razı olsun. İşte bu dördü için Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Şu dördünün sevgisi ancak mü'min bir kalpte bir araya gelebilir: Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali."*

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kıyamete kadar onları ancak Allah'ın hakka muvaffak kıldığı takvalı bir mü'min sevecek, onların veya onlardan birinin sevgisinden de ancak hak yolu şaşırılmış bedbaht biri geri duracaktır.

Onlar hakkındaki mezhebimiz şudur: Diyoruz ki; hilafet ve üstünlükte sıralama şöyledir: Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Osman, sonra da Ali. Allah hepsinden razı olsun.

Allah size rahmet etsin. **Şöyle denilir:** Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali 'nin (r.anhum) sevgileri ancak bu ümmetin takvalı olan kimselerinin kalbinde bir arada bulunur.

Süfyan es-Sevri dedi ki: "Osman ve Ali'nin (r.anhumâ) sevgisi ancak seçkin insanların kalbinde bir arada bulunabilir."²⁰⁷³

1796. ... Humeyd et-Tavil'den; Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Bazıları: Osman ve Ali'nin sevgisi kalplerimizde bir arada bulunmaz, demişlerdir. Onlar yalan söylemişlerdir; Allah Teâlâ, O'na hamd olsun ki o ikisinin sevgisini kalplerimizde gerçekten bir araya getirmiştir."²⁰⁷⁴

1797. ... Humeyd et-Tavil'den; Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: "Bazıları: Osman ve Ali'nin (r.anhumâ) sevgisi kalplerimizde bir arada bulunmaz, demişlerdir. Onlar yalan söylemişlerdir; Allah Teâlâ, O'na hamd olsun ki o ikisinin sevgisini kalplerimizde gerçekten bir araya getirmiştir."²⁰⁷⁵

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Eyyûb es-Sahtiyani'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Her kim Ebû Bekir'i severse, dinini ikame etmiştir. Kim Ömer'i severse, yolunu açıklığa kavuşturmuştur. Kim Osman'ı severse, Allah Teâlâ'nın nuru ile aydınlanmıştır. Kim Ali'yi severse, kopması olmayan kulpa tutunmuştur. Her kim Muhammed'in ashâbı hakkında güzel konuşursa, nifaktan beri olmuştur."²⁰⁷⁶

İKİ YÜZ OTUZUNCU BÂB: EBÛ BEKİR, ÖMER VE OSMAN (R.ANHUM) İLE İLGİLİ MÜ'MİNLERİN EMİRİ ALİ B. EBİ TALİB'DEN (R.A.) GELEN RİVAYETLER

1798. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Bir keresinde ben Nebî'nin (s.a.v.) yanında otururken Ebû Bekir ile Ömer karşıdan bize doğru geliyorlardı. Buyurdu ki: "Şu ikisi, nebi ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir. Sakın onlara bunu söyleme ey Ali!" Ben de onlar ölene dek bunu onlara söylemedim."²⁰⁷⁷

1799. ... Ali (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanıdaydım. Birazdan Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ) Nebî'nin (s.a.v.) olduğu yere doğru gel-

²⁰⁷³ Bk. Ebû Nuaym, Hilye (7/32)

²⁰⁷⁴ İsnadı sahihtir.

Tahriri 1226 numaralı rivayette geçti.

²⁰⁷⁵ İsnadı sahihtir.

Tahriri 1227 numaralı rivayette geçti.

²⁰⁷⁶ Bk. 1230 ve 1231 numaralı rivayetler.

²⁰⁷⁷ İsnadı çok zayıftır ama sahih derecesine yükselten sahih şahitleri vardır.

Tahriri 1312 numaralı rivayette geçti.

diler. Buyurdu ki: “Ey Ali! Şu ikisi, nebi ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir. Sakın onlara bunu söyleme ey Ali!” Ben de onlar ölene dek bunu onlara söylemedim.²⁰⁷⁸

1800. ... Abdullah b. Amr'dan (r.anhumâ); Irak halkından bir grup, Hasen b. Zeyd b. Hasan'a gelip “Ey Ebû Muhammed! Bize senden, Ebû Bekir ile Ömer hakkında Ali b. Ebi Talib'den (r.a.) rivayet ettiğin bir hadis ulaştı” dediler. Hasen dedi ki: Evet, bana babam babasından tahdis etti; Ali (r.a.) dedi ki: Bir keresin- de Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydım. Birazdan Ebû Bekir ve Ömer (r.anhum) Nebî'nin (s.a.v.) olduğu yere doğru geldiler. Buyurdu ki: “Şu ikisi, nebi ve rasûller dışında cennetin öncekiler ve sonrakilerden olan ihtiyarlarının efendileridir.”²⁰⁷⁹

1801. ... Cafer b. Muhammed'den, o babasından, o da dedesinden; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydım. Derken Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ) göründü. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Ey Ali! Şu ikisi, nebi ve rasûller dışında cennetin geçmiş ve gelecek zamanlardaki kimselerinden olan ihtiyarlarının efendileridir. Ey Ali! O ikisi yaşadığı sürece şu sözümü onlara haber verme.”²⁰⁸⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ) ile ilgili bu gibi faziletleri Ali'den (r.a.) rivayet edenler, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeyti olan şerefli seyyidlerdir. Kerim olan Allah, ehlibeyt ile tüm Müslümanlara karşılık olarak hayır versin.

1802. ... Abdullah b. Melil'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: “Her peygamberin kendi ümmetinden yedi elçisi vardır. Bizim peygamberimiz'in (s.a.v.) ise on dört tane elçisi vardır ki Ebû Bekir ve Ömer onlardandır.”²⁰⁸¹

²⁰⁷⁸ İsnadı zayıftır.

Tahrici 1314 numaralı rivayette geçti.

²⁰⁷⁹ İsnadı hasendir.

Tahrici 1315 numaralı rivayette geçti.

²⁰⁸⁰ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Muhammed b. Abdurrahman vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Galiba Muhammed b. Abdurrahman b. Mücebber el-Umeri'dir, metruktür. Bk. Kâmil (6/2196) – Mizan (3/621)
- Yine senedinde Muhammed b. İsmail es-Saiğ vardır. Künyesi Ebû Cafer'dir, Bağdatlıdır. Mekke'de ikamet etmiştir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 468) – Tehzib (9/58)

Tahrici 1315 numaralı rivayette Ali'den başka bir yoldan olarak geçti.

²⁰⁸¹ İsnadı zayıftır; iki illeti vardır.

1. Senedinde Abdullah b. Melil vardır. Ali'den rivayette bulunmuştur. Tarih-i Kebir'de (5/192) Buhârî, Cerh ve Tadil'de (5/668) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de hakkında cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban, onu Sikat'ta (5/43) zikretmektedir.

2. Yine senedinde Salim b. Ebi Hafsa el-İldi vardır. Saduktur ama aşırı Şiidir. İbn Melil'den işitmesi şüphelidir. Buhârî dedi ki: “Süfyan es-Sevri şöyle demiştir: Bana Salim b. Ebi Hafsa'nın İbn Melil'den aktardığı bir rivayet ulaştı. Hemen kalkıp ona gittim ama bir de baktım ki cenazesi kal-

1803. ... Muhammed b. İshak dedi ki: Ebû Cafer'i şöyle derken işittim: "Her kim Ebû Bekir ve Ömer'in (r.anhumâ) faziletlerinden yana cahilse, sünnetten yana cahildir."²⁰⁸²

1804. ... Abduhayr dedi ki: Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) şöyle derken işittim: "Allah Teâlâ peygamberi'nin (s.a.v.) ruhunu, nebilerin ruhlarını kabzettiği en hayırlı din üzere kabzetti." Daha sonra ona senalarda bulundu ve şöyle ekledi: "Sonra Ebû Bekir (r.a.) halife seçildi ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) amelini işleyip sünnetini uyguladı. Sonra Ebû Bekir'in ruhu, herhangi birinin ruhunun kabzedildiği en hayırlı din üzere kabzedildi. Kendisi, bu ümmetin peygamberinden (s.a.v.) sonra en hayırlı kişisiydi. Sonra Ömer (r.a.) halife seçildi ve o ikisinin amellerini işleyip sünnetlerini uyguladı. Sonra Ömer'in (r.a.) ruhu, herhangi birinin ruhunun kabzedildiği en hayırlı din üzere kabzedildi. Kendisi, bu ümmetin peygamberi (s.a.v.) ve Ebû Bekir'den sonra en hayırlı kişisiydi."²⁰⁸³

dınıyor." Bk. Tarih-i Kebir (5/192). Ayrıca bk. Müsned (1/149). Ayrıca bu son kaynakta Salim bu rivayeti zikrettikten sonra "Bana adamın biri Abdullah b. Melil'den tahdis etti" diye geçmektedir.

• Yine senedinde Half b. Velid vardır. Künyesi Ebû'l Velid el-Cebheri'dir, Bağdatlıdır. Ebû Hatim, Ebû Zur'a ve İbn Main onun sika olduğunu söylemişlerdir. Bk. Cerh ve Tadil (8/371) – Sıkat (8/227) – Tarih-i Bağdat (8/320)

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (1/88, 148) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 109 (1/136) – Taberani, Kebir, 6049 (6/216) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1421 (2/617) – Tirmizi, 3785 (5/662). Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir." Bunların hepsi, Kesir en-Nevva yoluyla Müseyyeb b. Necebe'den, o Ali b. Ebi Talib'ten, o da Nebi'den (s.a.v.) senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2082 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. İshak vardır. Saduk olmakla birlikte tedlis yapardı. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 667.ci rivayet. Ne var ki burada açıkça işittiğini belirtmiştir.

• Yine senedinde Yunus b. Bükeyr vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 964.cü rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

• Yine senedinde Mutayn (veya Mutin) el-Kufi vardır. Muhammed b. Abdullah b. Süleyman'dır. Künyesi Ebû Cafer el-Hadrami'dir. Kufe'nin muhaddisidir. Zehebi dedi ki: "Âlimler sika olduğunu söylemişlerdir." Bk. Mizan (3/607) – Siyer (14/41)

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 108 (1/135) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 2324 (7/1312). Bu ikisi, birkaç yolla Yunus b. Bükeyr'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2083 İsnadı hasendir.

• Senedinde Abdülmelik b. Sel' el-Hemedani vardır. Saduktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 363)

• Yine senedinde Abdullah b. Ömer el-Kufi vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 54.cü rivayet.

Tahric:

• İmam Ahmed, Müsned (1/128) – Abdullah b. Ahmed, Fezail, 72 (1/101). Bu ikisi, Mervan b. Muaviye yoluyla "Bize Abdülmelik b. Sel' tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 427 (1/311). Müshir b. Abdülmelik b. Sel' yoluyla Abduhayr'den benzer olarak...

• Hindi bunu ayrıca İbn Asakir ile İbn Ebi Şeybe'ye de nispet etmektedir. Bk. Kenzu'l Ummal, 36138

1805. ... Ebû Serîha dedi ki: Ali'den (r.a.) şöyle derken işittim: "Dikkat edin! Şüphesiz Ebû Bekir çokça vah eden (yufka yürekli) ve kalbi (Allah'a) yönelmiş biriydi. Dikkat edin! Şüphesiz Ömer Allah'a samimiydi, Allah da onu samimi eyledi."²⁰⁸⁴

1806. ... Muhammed b. Hanefiyye (r.h.) dedi ki: Babam Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) "Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanların en hayırlısı kimdir?" diye sordum. Dedi ki:

- Ebû Bekir'dir.
- Sonra kim?
- Sonra Ömer'dir.

Sonra acele davrandım ama ona sormaya ve "Sonra sen misin?" demeye çekindim. Bunun üzerine şöyle dedi: "Senin baban insanlardan biridir; iyilikleri ve kötülükleri vardır. Allah ona ne dilerse onu yapar."²⁰⁸⁵

²⁰⁸⁴ İsnadı zayıftır; birkaç illeti vardır.

1. Senedinde Kesir en-Nevva vardır. Zayıftır. Bk. 1336.cı rivayet. Kendisi -şayet vefat tarihi H. 43 olan ve ağaç altında biat eden sahâbeden biri olan Huzeyfe b. Üseyd el-Gıfari ise- Ebi Serîha'dan işitmemiştir. Bk. İsabe (1/318). Bunun yanında İmam Ahmed'in isnadında "Ahmes'li bir şeyhten" diye geçmektedir. Bk. Fezailu's Sahâbe, 178 (1/176)
2. Yine senedinde Said b. Muhammed b. Verrak vardır. Künyesi Ebû'l Hasen el-Kufi'dir. Bağdat'ta ikamet etmiştir. Zayıftır, üçüncü tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 240)
3. Yine senedinde Münzir b. Muhammed b. Eban el-Begavi vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahrîç:

- Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 112 (1/138). Yunus b. Erkam yoluyla Kesir'den, o Safvan b. Hani'den, o Ebû Serîha'dan bu şekilde... Görüldüğü gibi Ebû Serîha ile Kesir arasında Safvan b. Hani vardır.
- İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 178 (1/176). Kesir yoluyla Safvan b. Kabisa el-Ahmesi'den, o Ahmes'li bir şeyh olan Ebû Serîha'dan "Ali'yi şöyle derken işittim..." senediyle...
- İbn Sa'd, Tabakat (3/171). Kesir yoluyla Ebû Serîha'dan bu şekilde...

²⁰⁸⁵ İsnadı hasendir.

- Senedinde Mansur b. Dinar et-Temimi vardır. İbn Main zayıf olduğunu söylemiştir. Ebû Zur'a dedi ki: "Kufelidir, salihdir." Ebû Hatim dedi ki: "Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur." Bk. Cerh ve Tâdil (8/171)
- Yine senedinde Said b. Salim vardır. Zannediyorum ki künyesi Ebû Osman el-Kaddah olan kişidir. Kufelidir. Aslen Horasan veya Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Buna rağmen fakihtir, dokuzuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 236) – Tehzib (4/35). Ayrıca Eş'as b. Şu'be kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1332 (2/568)
- Yine senedinde Münzir es-Sevri vardır. Künyesi Ebû Ya'la el-Kufi'dir. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 564).

Bu haber, tahrîçte de görüleceği üzere sahihtir.

Tahrîç:

- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1332 (2/568) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 445 (2/321).
- Eş'as b. Şu'be yoluyla Mansur b. Dinar'dan mûsned olarak bu şekilde...
- İmam Buhârî, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 3671 (7/24) – Ebû Davud, Sünen, Tâdil, 4605 (Avn, 12/382) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11994 (12/12) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1206 (2/572) – Katî'i,

1807. ... Muhammed b. Hanefiye (r.h) dedi ki: Babama şöyle sordum:

- Babacığım, Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanların en faziletlisi kimdir?

Bana dedi ki:

- Ey oğulcuğum, bilmiyor musun?

- Hayır, dedim.

- Ebû Bekir'dir.

- Babacığım, sonra kimdir?

- Ey oğulcuğum, bilmiyor musun?

- Hayır.

- Sonra Ömer'dir.

Sonra ben acele edip "Ey babacığım, üçüncüsü sen misin?" diye sordum. Dedi ki: "Ey oğulcuğum, senin baban Müslümanlardan biridir; lehlerine olan lehin, aleyhlerine olan aleyhinedir."²⁰⁸⁶

1808. ... İbn Hanefiyye (r.h.) dedi ki: Babama şöyle sordum:

- Ey babacığım, Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanların en hayırlısı kimdir?

- Ey oğulcuğum, Ebû Bekir'dir, diye cevap verdi. Ben:

- Sonra kimdir, ey babacığım?

- Sonra Ömer b. Hattâb'dır (r.a.).

Bunun üzerine üçüncüyü soranım da bana Osman'ı söyler diye çekindim ve "Sonra sen misin, ey babacığım?" diye sordum. Dedi ki: "Ey oğulcuğum, baban Müslümanlardan biridir."²⁰⁸⁷

Fezailu's Sahâbe, 136 (1/153). Bunların hepsi, birkaç yolla Cami b. Ebi Raşid'den, o Münzir es-Sevri'den, o da Muhammed b. Hanefiyye'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Ebi Şeybe, Musannef, 11999 (12/14) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1201 (2/570) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1377 (2/183) – Musannif, 1810. Bunların hepsi, birkaç yolla Şerik'ten, o Ebû İshak'tan, o Ebû Cuhayfe'den "Ali'yi şöyle derken işittim..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2086 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Nadr b. İsmail vardır. Kavi değildir. Bk. 783.cü rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadrlar. Ayrıca daha önce de geçtiği üzere haber sahihtir.

• Yine senedinde Muhammed b. Sevka el-Anezi vardır. Künyesi Ebû Bekir el-Kufi'dir. Sikadır. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 482)

• Yine senedinde Muhammed b. Velid el-Fahham vardır. Saduktur. Bk. 414.cü rivayet. Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2087 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Yusuf vardır. Künyesi Ebû Hume ez-Zübeydi'dir. Ebû Kurra'nın arkadaşısıdır. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 515). Kendisine mütâbaat edilmiştir. Tahrici 1806 numaralı rivayette geçti.

1809. ... İbn Hanefiye (r.h.) dedi ki: Babama şöyle sordum:

- Babacığım, Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanların en hayırlısı kimdir?
- Ebû Bekir'dir.
- Sonra kimdir?
- Sonra Ömer'dir.²⁰⁸⁸

1810. ... Ebû Cuhayfe dedi ki: Kufe'de Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) minber üzerinde şöyle derken işittim: "Bu ümmetin peygamberinden sonra en hayırlısı Ebû Bekir, Ebû Bekir'den sonra onların en hayırlısı Ömer'dir. Eğer isteseydim, üçüncüsünün ismini de söylerdim."²⁰⁸⁹

1811. ... Salih b. Musa dedi ki: Babam'ı Asım b. Ebi'n Nücud'a şöyle sorarken işittim: "Ey Ebû Bekir! Ali b. Ebi Talib'in "Bu ümmetin peygamberinden sonra en hayırlısı Ebû Bekir, Ebû Bekir'den sonra onların en hayırlısı Ömer'dir. Üçüncüsünün yerini de biliyorum" sözünün manasını neye hamlediyorsunuz?" Asım babama şöyle cevap verdi: "Onunla ancak Osman'ı kastettiğini düşünüyoruz. O, kendi nefsinin temize çıkarmaya gerek kalmayacak kadar üstündü."²⁰⁹⁰

1812. ... Ebû Cuhayfe dedi ki: Ali'nin (r.a.) yanına girip "Ey Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanların en hayırlısı olan kimse!" dedim. Bunun üzerine şöyle dedi: "Ey Ebû Cuhayfe, yavaş ol! Ey Ebû Cuhayfe, yavaş ol! Sana Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanların en hayırlılarını haber vereyim mi? Ebû Bekir ve Ömer'dir. Yazık sana ey Ebû Cuhayfe! Benim sevgimle Ebû Bekir ve Ömer'e karşı nefret mü'min bir kalpte bir arada bulunmaz. Yazık sana ey Ebû Cuhayfe! Benim sevgimle Ebû Bekir ve Ömer'e karşı nefret mü'min bir kalpte bir arada bulunmaz."²⁰⁹¹

2088 İsnadı sahihtir.

Tahriri 1806 numaralı rivayette geçti.

2089 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. İshak vardır. Saduktur, müdellistir. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Ne var ki 1806 numaralı rivayetin tahririnde görüldüğü üzere birçok kişi kendisine mütâbaat etmiştir.

2090 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Salih b. Musa et-Talhi vardır. Metruktür. Bk. 1774.cü rivayet.

• Yine senedinde Salih'in babası Musa b. İshak vardır. İbn Talha b. Ubeydullah el-Kuraşi et-Teymi'dir. İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Bk. Cerh ve Tadil (8/135).

Tahrir: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2091 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Fazl b. Muhtar vardır. Künyesi Ebû Sehl el-Basri'dir. Ebû Hatim dedi ki: "Hadisleri münkerdir. Batıl rivayetlerde bulunurdu." Ezdi dedi ki: "Hadisleri çok münkerdir." İbn Adiy dedi ki: "Hadisleri münkerdir, geneline mütâbaat edilmez." Bk. Mizan (3/358)

• Yine senedinde İbrahim b. Munkiz el-Havlani vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

1813. ... Hakem b. Cahl'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Hiç kimse beni Ebû Bekir ve Ömer'den daha üstün tutmasın! Her kim beni o ikisinden üstün tutarsa, ona iftira atanın haddini uygulayıp sopalarım."²⁰⁹²

1814. ... Ebû Abdurrahman dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.), kefenlendiği vakit Ömer b. Hattâb'ın yanına girdi ve şöyle dedi: "İçinizden hiç kimse, Allah Teâlâ'nın sahifesini attığı şu kefene sarılı kimseden daha sevimli değildir." Sonra şöyle dedi: "Allah sana rahmet etsin ey İbn Hattâb! Sen Allah'ın zatını bilen idin. Doğrusu Allah Teâlâ senin kalbinde yüce idi. İnsanlar hakkında Allah'tan korkardın ama Allah hakkında insanlardan korkmazdın. Hak hususunda cömert, batılda cimri idin. Gıybet etmez, yüze karşı övmездin." Ravi daha sonra devamını zikretti.²⁰⁹³

1815. ... Ebû's Sefer dedi ki: Mü'minlerin Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) üzerinde çokça aynı elbise görülürdü. Kendisine "Ey Mü'minlerin Emiri! Doğrusu şu elbiseyi çokça giyiyorsun, nedeni nedir?" diye soruldu. Dedi ki: "Evet, öyledir. Bunu bana en yakın arkadaşım, sıcak dostum Ömer b. Hattâb (r.a.) giydirmişti." Sonra şöyle dedi: "Şüphesiz Ömer b. Hattâb (r.a.) Allah'a samimi davranmış, Allah da onu samimi kılmıştır." Ali sonrasında ağlamaya başladı.²⁰⁹⁴

• Yine senedinde Kasım b. Velid el-Hemdani vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Kufi'dir, kadılık yapmıştır. Saduktur, garip rivayetlerde bulunmuştur, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 452). Bununla birlikte Malik b. Miğvel ile zikredilmiştir. Kendisi sikadır, sebtir. Bk. 1313.cü rivayet.

• Yine senedinde İdris b. Yahya el-Havlani vardır. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (2/265) onun hakkında Ebû Zur'a'nın şöyle dediğini söyler: "Salih bir adamdır, faziletli Müslümanlardandır." Ebû Muhammed dedi ki: "Saduktur."

Tahrici 1806 numaralı rivayette geçti. Ayrıca bk. Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1376, 1377, 1378 (2/583). Birkaç yolla Ebû Cuhayfe'den muhtasar olarak bu şekilde... Yine bk. Mecmau'z Zevaid (9/53) – Kenzu'l Ummal, 36141

2092 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Ubeyde Ümeyye b. Hakem b. Hacer vardır. Zehebi dedi ki: "Tanınmıyor." Bk. Mizan (1/275)

• Yine senedinde Muhammed b. Talha vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Bk. 217.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdullah b. Ömer el-Kufi vardır. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Bk. 54.cü rivayet.

• Yine senedinde Hakem b. Hacer el-Ezdi el-Basri vardır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 174). Ne var ki Ali'den (r.a.) işitmemiştir.

Tahric: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 49 (1/83). Ahmed b. Yunus yoluyla "Bize Muhammed b. Talha tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Hindi bunu ayrıca İbn Asakir'e de nispet etmiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 36103

2093 İsnadı ve tahrici hakkında 1206 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

2094 İsnadı hasnendir.

• Senedinde Şuca b. Velid vardır. İbn Kays es-Sükuni'dir. Künyesi Ebû Bedr el-Kufi'dir. Saduktur, vera ehlidir ama vehimleri vardır. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 264) – Tehzib (4/413)

• Yine senedinde Ebû's sefer vardır. Said b. Yuhmid el-Hemedani'dir. Kufelidir, sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 212)

• Yine senedinde Half b. Havşeb vardır. Sikadır. Bk. 901.ci rivayet.

1816. ... Ebû Meryem dedi ki: Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) üzerinde kenarları yıpranmış eski bir elbise gördüm. Bunun üzerine kendisine şöyle dedim:

- Ey Mü'minlerin Emiri! Doğrusu sana ihtiyacım var.

Ali:

- Nedir o?

- Şu elbiseyi at da başka bir elbise giy.

Ben böyle deyince oturdu ve elbiseyi yüzüne atıp ağlamaya başladı. Ben:

- Ey Mü'minlerin Emiri! Sözümün buraya varacağını bilseydim, kesinlikle öyle söylemezdim.

- Doğrusu bu elbiseyi bana yakın dostum giydirmişti.

- Yakın dostun da kim?

- Ömer'dir. Allah ona rahmet eylesin. Şüphesiz Ömer, Allah'a karşı samimi bir kuldu. Allah da onu samimi kıldı.²⁰⁹⁵

1817. ... Amir eş-Şa'bi'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "Sükûnetin Ömer'in (r.a.) dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik."²⁰⁹⁶

1818. ... Zirr'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Sükûnetin Ömer'in (r.a.) dili üzere konuştuğunu uzak görmezdik."²⁰⁹⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Ali (r.a.) Ömer'in faziletlerini ve Allah Teâlâ ile Rasûlü (s.a.v.) nazarındaki güzel konumunu bildiğinde ona annesi Fatıma (r.anhâ) kızı Ümmü Gülsümü (r.anhâ) nikahladı. Allah Fatıma ve evlatlarından razı olsun. Ömer (r.a.) öldürüldüğünde Ümmü Gülsüm (r.anhâ) onun nikahı altındaydı.

Tahrîç: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12047 (12/29). Ebû Muaviye yoluyla Half b. Havşeb'ten bu şekilde...

²⁰⁹⁵ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Meryem es-Sekafî vardır. İsmi Kays el-Medainî'dir. Meçhuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 672) – Tehzib (12/232)

• Yine senedinde Ebû İshak vardır. Saduktur, müdellistir. Bk. 667.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

• Yine senedinde Ata b. Müslim vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 1232.ci rivayet.

• Yine senedinde Musa b. Abdurrahman el-Kalla vardır. Künyesi Ebû Said el-Halebi'dir, Antakyalıdır. Saduktur, garip rivayetlerde bulunmuştur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 552)

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

²⁰⁹⁶ İsnadı sahihtir.

Tahrîci 1357 numaralı rivayette geçti.

²⁰⁹⁷ İsnadı hasendir.

Tahrîci için bk. 1205 ve 1359 numaralı rivayetler.

1819. ... Ata el-Horasani'den dedi ki: Ömer b. Hattâb (r.a.), Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'e talip oldu. Kendisi Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma'nın kızıydı. Ali "Ben onu kardeşimin oğlu Cafer için düşünüyorum" dedi. Ömer ise şöyle cevap verdi: "Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Kıyamet günü her nesepe, sebep (bağ-ilişki) ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sebebim, nesebim ve sıhriyetim ise müstesna."* Bu yüzden ona arzu duydum." Bunun üzerine Ali "Ben sana onu göndereyim de ne kadar küçük olduğuna bir bak" dedi. Kızı hemen Ömer'e yolladı... Ravi daha sonra devamını zikretti.²⁰⁹⁸

1820. ... Cafer b. Muhammed'den, o babasından; Ömer b. Hattâb, Ali'nin kızı Ümmü Gülsüm'e talip oldu ve "Onu bana nikahla" dedi. Ali "Ben onu kardeşimin oğlu Cafer için düşünüyorum" dedi. Ömer ise "Onu bana nikahla! Vallahi ben bir kız babasından insanların gözetmediğini gözetiyorum" dedi. Bunun üzerine ona kızını nikahladı. Derken Ömer (r.a.) Muhacir'in yanına geldi ve "Beni tebrik edin!" dedi. Onlar "Neden dolayı, ey Mü'minlerin Emiri?" diye sordular. Ömer şöyle dedi: "Ali ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma'nın kızı Ümmü Gülsüm'den dolayı. Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Kıyamet günü her nesepe, sebep (bağ-ilişki) ve sıhriyet (damatlık) arasındaki bağ kopacaktır. Benim sebebim, nesebim ve sıhriyetim ise müstesna."* Bu yüzden Rasûlullah (s.a.v.) ile aramda nesepe bağı olsun istedim."²⁰⁹⁹

1821. ... Amr b. Kays'tan; Ali (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) geçti. Ebû Bekir ikinci, Ömer de üçüncü oldu."²¹⁰⁰

2098 İsnadı munkatıdır.

Tahrici 1812 numaralı rivayette geçti.

2099 İsnadı munkatıdır.

Tahrici 1813 numaralı rivayette geçti.

2100 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Amr b. Kays vardır. Kim olduğuna dair iki ihtimal bulunmaktadır.

1. İbn Sevr b. Mazin el-Kindi: Künyesi Ebû Sevr el-Hımsi'dir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. H. 140'ta 100 yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Takrib (s. 426) – Tehzib (8/91). Bu duruma göre Ali'ye (r.a.) yetişmesi imkânsızdır.

2. İbn Süfyan es-Sekafi: Makbuldür, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 422).

Bu ikisinden hangisi olursa olsun fark etmez; Ahmed b. Hanbel, Müsned'de (1/112) Abduhayr, kendisine mütâbaat etmiştir.

• Yine senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederd. Kufe'de kadılık görevine geldikten sonra hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. 147.ci rivayet.

• Yine senedinde Esved b. Kays el-Abdi vardır. Kufelidir, künyesi Ebû Kays'tır. Sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 111) – Tehzib (1/341)

Tahric:

• İmam Ahmed, Müsned (1/147) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 243 (1/215). Ebû Nuaym yoluyla "Bize Şerik tahdis etti; Esved b. Kays'tan, o Amr b. Süfyan'dan" senediyle...

• İmam Ahmed, Müsned (1/124, 132, 147) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 241 (1/214) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1311 (2/561) – İbn Sa'd, Tabakat (6/130). Bunların hepsi, birkaç yolla Süfyan

Kendisi bu sözüyle Rasûlullah'ın (s.a.v.) fazilette geçişini, sonrasında Ebû Bekir'in faziletini ve Ebû Bekir'den sonra Ömer'in faziletini kastetmektedir.

1822. ... Şakik b. Seleme dedi ki: Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) "Bize halife tayin et" denildi. Ali dedi ki: "Halife tayin etmeyeceğim. Şayet Allah bu ümmetin hayrını murâd etmişse, onları en hayırlılarının etrafında birleştirecektir. Tıpkı Nebî'nin (s.a.v.) vefatından sonra onları en hayırlıları etrafında bir araya getirdiği gibi."²¹⁰¹

1823. ... Ebû'l Haccâf'tan rivayet olunduğuna göre Ebû Bekir (r.a.) halife olup kendisine biat edildikten sonra ayağa kalkmış, sonrasında Ali b. Ebi Talib de yanında üç kişilik ashâbı ile ona biat etmişlerdir. Derken Ebû Bekir "Ey insanlar! Ettiğiniz bu biat ile sizi öldüreceğim. Bundan hoşlanmayan var mı?" diye sordu. Ali ise ayağa kalktı ve insanların önüne geçip şöyle dedi: "Hayır vallahi! Ne seni görevden alırsın ne de alınmanı isteriz. Rasûlullah (s.a.v.) seni öne geçirdi. Artık seni kim geri itebilir ki?"²¹⁰²

1824. ... Hasan-ı Basrî'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Bekir'i (r.a.) öne geçirdi de insanlara namaz kıldırdı. Halbuki benim konumumu bilirdi. O sıra uzakta veya hasta değildim. Şayet beni öne geçirmek isteseydi, kesinlikle bunu yapardı. Bu yüzden dünyamız adına, Rasûlullah'ın (s.a.v.) dünyamız adına razı olduğundan razı olduk."²¹⁰³

1825. ... Nezzal b. Sebûra el-Hilali dedi ki: Bir gün, Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) mutlu olarak gördük. Ona dedik ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Bize arkadaşlarından anlat"

Ali:

- Rasûlullah'ın (s.a.v.) tüm ashâbı benim de arkadaşlarımdır.

Biz:

- Bize yakın arkadaşlarından bahset.

- Rasûlullah'ın (s.a.v.) yakın arkadaşı kimse, o benim de yakın arkadaşımıdır.

- Bize Ebû Bekir'i anlat.

es-Sevri'den, o Ebû Haşim Kasım b. Kesir'den, o Kays el-Harifi'den "Ali'yi şöyle derken işittim..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. İsnatları sahihtir.

• Ahmed, Müsned (1/112) – Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 242 (1/214) – Taberani (Mecmau'l Bahreyn, 3642, 6/232). Bunların hepsi, birkaç yolla Abduhayr'den, o da Ali'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹⁰¹ İsnadı zayıftır.

Tahriri 1188 numaralı rivayette geçti.

²¹⁰² İsnadı zayıftır.

Tahriri 1190 numaralı rivayette geçti.

²¹⁰³ İsnadı zayıftır.

Tahriri 1193 numaralı rivayette geçti.

- O adam, Allah Teâlâ'nın Cibril (a.s) ve Muhammed'in (s.a.v.) dilleri üzere Sıddik diye isimlendirdiği bir kişidir. Kendisi Rasûlullah'ın (s.a.v.) halifesi idi. Dünyamız adına ondan razı oldu. Bu yüzden biz de dünyamız adına ondan razı olduk..." Ravi daha sonra hadisın devamını zikretti.²¹⁰⁴

1826. ... Muhammed b. Hatıb dedi ki: Hasan b. Ali'nin yanında Osman'ı (r.a.) zikrettiler. Bunun üzerine Hasan şöyle dedi: "İşte şu, Mü'minlerin Emiri Ali'dir (r.a.). Şu an size geliyor. Onu ona sorunuz." Derken Ali (r.a.) geldi. İnsanlar ona Osman'ı (r.a.) sordular. Hemen şu âyeti okudu: "*İman edip salih ameller işleyenlere sakındıklarında, iman edip salih ameller işlediklerinde, sonra sakındıklarında, sonra iman ettiklerinde, sonra sakınıp ihsan ile iş yaptıklarında tattıklarından dolayı günah yoktur.*" (Maide, 93). Ali dedi ki: "Osman iman edenlerdendi. Osman sakınanlardandı." Ali daha sonra âyetin devamını okudu "*Allah iyi ve güzel işler yapanları (ihsan edenleri) sever.*" (Maide, 93)²¹⁰⁵

1827. ... Muhammed b. Hatıb dedi ki: Bir keresinde Ali'ye (r.a.) Osman (r.a.) soruldu. Şöyle cevap verdi: "O iman eden, sonra sakınan, sonra iman eden, sonra da sakınan kimselerdendi."²¹⁰⁶

1828. ... Hasan-ı Basrî dedi ki: Bir keresinde Abdullah b. Kevâ ile Kays b. Abbad, Cemel Savaşı bittikten sonra Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) yanına girdiler. Dediler ki: "Şu yaptığından bize haber ver; ümmetin ayrılıp davetin bölündüğünü gördüğünde böyle yapmaya en fazla hak sahibi olarak kendini gördüğün bir görüş müdür? Eğer senin görüşünse, senin görüşüne icabet ederiz. Yok eğer Rasûlullah'ın (s.a.v.) sana bir emri ise, sen Rasûlullah (s.a.v.) hakkında güvenilen birisin." Ali burada şehadet getirdi. Zira o topluluk, bir şey konuşacakları vakit şehadet getirirlerdi. Peşinden şöyle dedi: "Yanımda Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir ahit olmasına gelince; valahi yoktur. Şayet yanımda Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir ahit olsaydı, sadece şu elimi bulmuş olsam dahi Temim b. Mürre'nin kardeşini de minberi üzere İbn Hattâb'ı da terk etmezdim. Ne var ki peygamberiniz (s.a.v.) rahmet peygamberidir. O aniden ölmedi de öldürülmedi de. Birkaç gece ve gündüz hastalanmıştı. Bilal yanına gelip ezan okurdu. O da "*Ebû Bekir'e emredin de insanlara namaz kıldırın*" buyururdu. Halbuki benim konumumu bilirdi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedildiğinde durumumuza baktık. Gördük ki namaz, İslam'ın gücü ve dini ayakta tutan şeydi. Bu yüzden dünyamız adına, Rasûlullah'ın (s.a.v.) dünyamız adına razı olduğundan razı olduk. Hemen emirliğe Ebû Bekir'i geçirdik. Derken Ebû Bekir aramızda kalktı. Sözler bir, emir tek idi. Bizden iki kişi dahi bu konuda ihtilaf etmedi. Bizden

2104 İsnadı zayıftır.

Tahriri ve bazı sahih şahitleri için bk. 1192.ci rivayet.

2105 İsnadı hakkında 1448 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

2106 İsnadı zayıftır.

Tahriri 1449 numaralı rivayette geçti.

dünyadan göçüp gittiğinde o ikisinden razıydı. Mü'minler de onlardan razıdılar. Rasûlullah (s.a.v.) Ebû Bekir'e mü'minlere namaz kıldırmasını emretti, o da daha Rasûlullah (s.a.v.) hayatta iken yedi gün boyunca insanlara namaz kıldırdı. Allah Teâlâ peygamberinin ruhunu kabzettğinde, onun için katındakini seçti; mü'minler onu yönetime getirdiler ve zekatı da ona havale ettiler. Çünkü namaz ile zekat birliktedir. Sonra hoşnutsuzluk göstermeksizin boyun eğerek biat ona verdiler. Ben, Abdülmuttaliboğulları'ndan ilk ona biat eden kişiydim. Halbuki o, bundan hoşlanmaz, bizden birinin seçilmesini isterdi. Allah'a yemin olsun ki o, kalanlar içinde en hayırlı olanıydı. O; onların en şefkallisi, en zekisi, en takvalısı, yaşı en büyük olanı ve İslam'da en öne geçeniydi. Rasûlullah (s.a.v.) onu merhamet ve şefkatte Mikail'e, affedicilik ve ağırbaşlılıkta İbrahim'e benzetmişti. Aramızda Rasûlullah'ın (s.a.v.) uygulamalarını tatbik etmişti. Sonra Ömer başa geçti. Müslümanlar durum değerlendirmesi yaptılar; kimileri ondan razı oldu, kimileri ise hoşlanmadı. Ben, razı olan kimselerdendim. Ömer, kendisinden hoşlanmayan kimseler dahi ondan razı olana dek dünyadan ayrılmadı. Yönetimi, Rasûlullah (s.a.v.) ile arkadaşının usulü üzere devam ettirdi. Tıpkı yavrunun annesinin peşinden gitmesi gibi o ikisinin izinden ayrılmadı. Allah'a yemin olsun ki zayıflara şefkatli, mü'minlere yardımcı, zalime karşı mazlumun destekçisi idi. Allah yolunda kınayıcıların kınaması onu alıkoymazdı. Sonra Allah hakkı onun dili üzere kıldı, doğruluğu onun şanından eyledi. Öyle ki bizler bir meleğin onun dili ile konuştuğunu zannederdik. Allah onun Müslüman olması ile İslam'a izzet verdi, hicretini dinin gücü eyledi. Allah münâfıkların kalbine onun korkusunu, mü'minlerin kalbine de onun sevgisini attı. Rasûlullah (s.a.v.) onu Cibril (a.s.)'a benzetmişti. Düşmana karşı sert ve kaba davranırdı..."

Ali (r.a.) sözlerini şöyle tamamladı: "Artık kim şu günden sonra onlar hakkında ileri geri konuşursa, kesinlikle ona iftira atanın cezası verilecektir. Kulak verin! Bu ümmetin peygamberinden sonra en hayırlıları Ebû Bekir ve Ömer'dir. Sonra en hayırlı kimdir en iyisini Allah bilir. Şu sözümü söylüyorum. Allah beni ve sizi bağışlasın."²¹⁰⁸

1830. ... Süveyd b. Gafle dedi ki: "Bir keresinde Şia'dan bir grubun yanından geçtim..." Ravi daha sonra baştan sona dek bir önceki rivayetin benzerini zikretti.²¹⁰⁹

2108 İsnadı çok zayıftır.

Tahriri 1196 numaralı rivayette geçti.

2109 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Hasen b. Umara vardır. Metruktür. Bk. 1134.cü rivayet.

• Yine senedinde Hafs b. Ömer ed-Darimi vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

• Yine senedinde Muhammed b. Zekerîya el-Gulamı vardır. İbn Mende dedi ki: "Hakkında kelam edilmiştir." Darekutni dedi ki: "Hadis uydururdu." İbn Hibban, Sıkat'ta ondan bahsetmiş ve "Sikalardan rivayet ettiği hadisler muteberdir" demiştir. Zehebi de zayıf olduğunu belirtmektedir. Bk. 1538.ci rivayet.

1831. Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Naciye haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Mansur el-Mervezi tahdis etti...

1832. Yine bana Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed el-Vasîti tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Zâc olarak tanınan Ahmed b. Mansur el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bana Ahmed b. Musab el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize Ömer b. Ebi'l Heysem b. Halid el-Kuraşi tahdis etti; Abdülmelik b. Umeyr'den, o da Nebî'ye (s.a.v.) yetişmiş Esid b. Safvan'dan...²¹¹⁰

1833. Bize Ömer b. Eyyub es-Sekati (veya es-Sukti) tahdis etti, dedi ki: Bize Hasen b. Arefe tahdis etti, dedi ki: Bize Yahya b. Mes'ud tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû'l Hafs el-Abedi tahdis etti; Abdülmelik b. Umeyr'den, o Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahâbesi Esid b. Safvan'dan; dedi ki: Allah Teâlâ Ebû Bekir'in (r.a.) ruhunu kabzettiğinde tıpkı Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhunun kabzedildiği günkü gibi Medine'yi üzüntü ve gözyaşı kapladı. Derken Ali b. Ebi Talib (r.a.) gözleri yaşlı koşarak geliverdi. Gelirken "Bugün peygamberlik halifeliği kesilmiştir" diyordu. Tâ ki Ebû Bekir'in içinde olduğu evin kapısında durdu. Ebû Bekir ölmüş, üzeri örtülmüştü. Ali dedi ki: "Allah sana rahmet etsin ey Ebû Bekir! Rasûlullah'ın (s.a.v.) yakın arkadaşı, samimi dostu, onun rahatlama yeri, güvendiği, sırdaşı ve istişare ettiği kimsesi idin. Şu toplumun ilk İslam'a gireni, imanı en halis ve kesin inancı en sağlam olanıydın. Allah'tan en çok korkanı, Allah Teâlâ'nın dininde en zengini, Rasûlullah'ı (s.a.v.) en çok çevreleyen, ashâbının en çok güvendiği, ona en güzel arkadaşlık edeni, menkıbeleri ve öne geçen faziletleri en çok olan kimse idin. Sen onların en yüksek derece ve en yakın vesileye sahip olanıydın. Rasûlullah'a (s.a.v.) yol/ gidişat, rahmet ve fa-

• Yine senesinde Bişr b. Hucr es-Sami vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Rivayetlerinde herhangi bir bis yoktur. Kendisinden hadis yazdım. Saduk biriydi." Bk. Cerh ve Tadil (2/355)

Tahriri 1196 numaralı rivayette geçti.

²¹¹⁰ İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde Amr b. Ebi'l Heysem b. Halid el-Kuraşi vardır. Abdülmelik b. Umeyr'den rivayette bulunmuştur. Meçhuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 418) – Tehzib (7/505). Hafız İbn Hacer, İsabe'de (1/74) onun ismini Amr b. İbrahim olarak zikrettikten sonra hakkında "Metruklerden biridir" demiştir. Zehebi ise Darekutni'den onun hakkında "Çok yalancıdır" dediğini nakleder. Bk. Mizan (3/180)

• Yine senesinde Ahmed b. Musab el-Mervezi vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır. İbn Hibban, onu Sikat'ta (8/37) zikretmektedir. İbn Kattan dedi ki: "Tanınmıyor." Zehebi şöyle der: "Ömer b. Harun el-Belhi'den batıl bir hadis rivayet etmiştir. Kaldı ki Ömer de zayıftır." Bk. Mizan (1/156)

• Yine senesinde İbn Zâc diye bilinen Ahmed b. Mansur el-Mervezi vardır. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 85)

• Yine senesinde Esid b. Safvan vardır. İbn Barudi şöyle der: "Sahâbe olmakla birlikte sadece Ali'den rivayette bulunmuştur." İbn Seken dedi ki: "Sahâbe arasında bilinmemektedir." Zehebi de "Meçhuldür" demiştir. Bk. Mizan (3/180)

Tahrir: Lalekal, Şerhu'l Usul, 2457 (6/1396). Ebû'l Avam yoluyla "Bize Ömer b. İbrahim el-Haşimi tahdis etti; Abdülmelik b. Umeyr'den, o Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahâbesi Enise b. Safvan'dan..." senediyle bu şekilde...

zilet olarak en çok benzeyeniydin. Onun nazarında konumu en şerefli, en keremli, en güvenilir kimseydin. Allah İslam adına sana hayırla karşılık versin. Sen onun yanında kulak ve göz gibiydin. İnsanlar onu yalanladıklarında sen Rasûlullah'ı (s.a.v.) tasdik etmiştin. Allah Teâlâ indirdiği kitapta seni Sıddîk diye isimlendirdi. Kitabında şöyle buyurur: *"Her kim bir sıdk ile gelir ve onu tasdik ederse..."* (Zümer, 33). Bu Ebû Bekir'dir. Sen insanlar kötü durumlarda kenara çekilip oturduklarında onunla oldun. Sıkıntı anlarında en değerli arkadaşlığı yaptın. Sen onun mağaradaki arkadaşısın, üzerine sekine inen kişisin. Hicrette onun yol arkadaşısın. Allah Teâlâ'nın dininde onun halifesisin. İnsanlar dinden dönüp mürted olduklarında en güzel halifeliği uyguladın. Hiçbir peygamber halifesinin yapamadığı şekilde dini emirleri uyguladın. Onun ashâbı gevşediklerinde sen ayağa kalktın, boynunu büktüklerinde dimdik durdun, zayıfladıklarında kuvvetli davrandın. Sen Rasûlullah'ın (s.a.v.) yoluna bağlı kaldın. Sen gerçek bir halife idin. Münâfıkların iddiası ile çekişme yaşamadın. Kâfirler al aşağı edildi, hasetçiler kızdırıldı, fasıklar yoldan uzaklaştırıldı, azgınlar öfkelenendirildi. Onlar kaybolup gittiklerinde sen dini uyguladın..."

Ali (r.a.) daha sonra şöyle dedi: "Allah'ın hükmüne razı, emrine teslim olduk. Vallahi Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra Müslümanlara böylesi bir musibet ebediyen gelmeyecek..." Ravi daha sonra devamını zikretti.²¹¹¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Akıllı olup buraya kadar anlatılanların farkına varabilen kimselere, Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'den (r.a.) Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın (r.anhum) faziletleri ile ilgili bu kadar rivayet yeter. Kerim olan Allah kimin hayrını dilerse, o bunun farkına varır ve Ebû Bekir, Ömer ve Osman'ın tıpkı Allah Teâlâ'nın şu kavlindeki gibi olduklarını bilir: *"Kalplerinde kin/öfke ne varsa çekip aldık. Kardeşler olarak karşılıklı divanlar üzerindedirler. Orada onlara herhangi bir yorgunluk dokunmaz. Onlar oradan çıkartılacak da değildirler."* (Hicr, 47)

Yine Kerim olan Allah'ın hayrını dilediği kimse, onların peygamberimiz'in (s.a.v.) seçkin sahâbesi olduklarını ve Allah Teâlâ'nın haklarında şöyle buyurduğunu bilip anlar: *"Muhacir ve Ensar'dan olan öne geçen ilkler ve onlara ihsan ile tâbi olanlardan Allah razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. Onlar için, içlerinde ebediyen kalmak üzere altlarından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır."* (Tevbe, 100)

²¹¹¹ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Ebû Hafs el-Abdi vardır. Ömer b. Hafs b. Zekvan'dır. Ahmed dedi ki: "Hadislerini terk ettik, yırttık." Ali dedi ki: "Sika değildir." Nesai dedi ki: "Metruktür." Darekutni dedi ki: "Zayıftır." Bk. Mizan (3/189)

- Yine senedinde Yahya b. Mes'ud vardır. İbn Bîşr el-Zerkî'dir. Künyesi Ebû Mes'ud el-Müezzin'dir. İbn Hibban, kendisini Sıkat'ta (9/268) zikretmektedir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

Aynı şekilde Allah Teâlâ, peygamberine (s.a.v.) onlar hakkında onu rezil etmeyeceğine, kıyamet günü onların nurunu tamamlayıp onları bağışlayacağına ve onlara rahmet edeceğine dair garanti vermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "O gün rinde ve sağ yanlarında koşar-parıldar. (Onlar) Rabblımız nurumuzu tamamla, bizi bağışla. Şüphesiz sen her şeye güç yetirensin (derler)." (Tahrîm, 8).

Yine şöyle buyurur: "Muhammed Allah'ın Rasûlüdür. Onunla olanlar kâfirlere karşı sert, kendi aralarında ise merhametlidirler. Onları rûkû ve secde edici olarak görürsün. Allah'tan bir lütuf ve rıza arzu ederler. Bu onların Tevrat'taki misali-
dir. İncil'deki misali ise Sanki bir ekin (tohum kabuğunu) yarıp filizlerini çıkar-
mış, gittikçe onu (bitki fidesini ve gövdesini) kuvvetlendirerek kalınlaşmış, derken
sapları üzerine doğrulup boy atmıştır. Ki bu durum (emek çeken) ziraatçıların da
hoşuna gider. Allah'ın (mü'minleri ve İslami hareketleri böyle tedricen geliştirip
güçlendirmesi) bunlarla kâfirleri öfkelenlendirmek (ve zalimleri kahretmek) içindir.
Allah onlardan iman edip salih ameller işleyenlere bir bağışlanma ve yüce bir ecir
vâdetmiştir." (Fetih, 29).

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Onlardan veya Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlinde veya onun hanımlarından herhangi birine karşı kal-
binde nefret besleyen kişilerden Allah'a sığınırız. Aksine onların tümünü sevmekle
inşallah Kerim olan Allah'tan bize rahmet edip bizleri bağışlamasını umarız.

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şeria kitabının yirmi birinci bölümü
burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve aile-
sinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın yirmi ikinci bölümü izleyecektir inşallah.
Sadece O'na güven duyulur.

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dilerim.

İKİ YÜZ OTUZ BİRİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) NEBÎ'NİN (S.A.V.) YANINA DEFNEDİLMELERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Salih amellerin yalnızca kendisiyle tamamlandığı Allah'a hamd olsun. Her hal üzere Allah'a hamd ederim. Allah'ın salat ve selamı, Nebî Muhammed ile ailesinin üzerlerine olsun.

Eğer birisi şöyle sorarsa: Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Nebî'nin (s.a.v.) yanına defnedilmelerinin başlangıcı nasıldı? Onun kabri yanında bulunan kabirlerin sıfatı nedir? Acaba Ebû Bekir ile Ömer'in Âişe'nin (r.anhâ) evinde Nebî'nin (s.a.v.) yanına defnedileceklerine dair Nebî'den (s.a.v.) bir rivayet var mıdır?

Bu soruları soran kimse, bunlarda şifa veren bir bilgi olduğunun farkında olduğu için bunları sormuştur. O zaman bana düşen de ona cevap vermektir. Allah bu konuda tek yardım edendir. Güç ve kuvvet ancak el-Aliy (En Yüksek) ve el-Azim (Yüce) Allah ile dir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şu eş-Şeria adlı kitabımızın önceki sayfalarında zikredilen Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'nin (r.anhum) faziletleri ile Muhacir ve Ensar'ın faziletlerini bilip tanımaya itina gösteren kimsenin kesinlikle bu meseleleri de bilmesi gerekir. Ki böylece ilmi ve kesin inancı artacak, aklı gelişecek ve Ebû Bekir ile Ömer'in Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına defnedilmelerinin sıhhatinde şüpheye düşmeyecektir. Ayrıca ne zaman ilimsiz bir cahil kendisine karşı çıkacak olsa, şekki bertaraf edip kesin inanca kavuşacağı ilmi de yanında bulundurmuş olacaktır. Allah tüm doğrulara muvaffak kılandır.

Ey Müslümanlar! Bilin ki Nebî (s.a.v.) öleceğini biliyordu. Ayrıca Âişe'nin (r.anhâ) evine defnedileceğini ve Ebû Bekir ile Ömer'in yanına gömüleceklerini biliyordu. Bunun delili, onun (s.a.v.) şu sözüdür: *"Kabrim ve minberim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir."* Yine şöyle buyurur: *"Âişe'nin evi (odası) ile minberim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir."* Yine şöyle buyurur: *"Allah Teâlâ hangi peygamberin ruhunu kabzettiyse, illaki kabzedildiği yere defnedilmiştir."*

İşte bunlar, onun (s.a.v.) Âişe'nin evine defnedileceğini bildiğini göstermektedir. Ayrıca birazdan Nebî'nin (s.a.v.) öldüğünde Âişe'nin evine defnedileceğini, Ebû Bekir ile Ömer'in yanına gömüleceklerini; üzerindeki toprağın ilk yarılacağı kimsenin önce kendisi, sonra Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ) olacağını²¹¹² bildiğini gösteren rivayetler gelecektir.

İKİ YÜZ OTUZ İKİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) "KABRİMLE MİNBERİM ARASI CENNET BAHÇELERİNDEN BİR BAHÇEDİR" SÖZÜ HAKKINDA²¹¹³

1834. ... Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) dedi ki: Nebî'yi (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Şu minberim ile kabrim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir."²¹¹⁴

²¹¹² Bu, 1865 numaralı rivayette senediyle birlikte gelecektir.

²¹¹³ Nebî'den (s.a.v.) sabit olan "Evimle minberim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir" sözüdür. Hadislerin tahricinde de görüleceği üzere sağlam olan lafız budur. Ne var ki bazıları bunu mana ile rivayet etmiş ve "Kabrim" lafzını kullanmışlardır. Nitekim Bezzar ve İmam Ahmed'in Müsned'indeki rivayetlerden birinde de böyledir. Nebî (s.a.v.) bunu söylediğinde daha kabre girmemişti. Bu yüzden ki nereye defnedileceği konusunda ihtilaf eden sahâbeden hiçbiri bu hadisle delil getirmemişlerdir. Şayet bu rivayet, onların yanında "Kabrim" şeklinde olsaydı, kesinlikle ihtilafı çözecek açık bir nas olacaktı. Ne var ki Nebî (s.a.v.), Âişe'nin (r.anhâ) evine yani öldüğü yere defnedilmiştir. Babam da anam da ona feda olsun. Allah'ın salat ve selamları onun üzerine olsun. Bk. Mecmuu'l Fetava (1/236), (27/325) – Kaide-i Celile (s. 74) – Fethu'l Bari (3/84), (4/120) – Şeyh Elbani, Tahricu's Sünnæ, Li İbn Asım, 731.

²¹¹⁴ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Nafi b. Sabit b. Abdullah b. Zübeyr b. Avvam vardır. Künyesi Ebû Abdullah el-Kuraşî el-Esedî'dir. İbn Ebi Hatim, Cerh ve Tadil'de (8/457) ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban da Sikat'ta (5/471) ondan bahsetmektedir.

- Yine senedinde Muhammed b. Ömer vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

- Yine senedinde Yezid b. Ruman vardır. Medinelidir, künyesi Ebû Ruh'tur, Zübeyr ailesinin azatlısıdır. Sikadır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 601)

- Yine senedinde Muhammed b. Cafer b. Zübeyr vardır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 471)

- Yine senedinde Muhammed b. Abdülmelik ed-Dakiki vardır. Saduktur. Bk. 1340.cı rivayet.

- Yine senedinde Cübeyr b. Huveyris vardır. İbn Sa'd dedi ki: "Nebî'ye (s.a.v.) yetişmiş, onu görmüş ama ondan rivayette bulunmamıştır." Ebû Ömer dedi ki: "Bunun doğru olduğu şüphelidir." İbn Hibban, onu tabiinden saymaktadır. İbn Hacer ise sahâbe olduğu görüşünü tercih etmektedir. Bk. İsabe (2/65).

Bu hadis, tahricte de görüleceği üzere birçok sahih yoldan gelmiş olup aynı zamanda Buhârî'de de geçmektedir.

Tahrîç:

- Bezzar (Keşfu'l Estar, 1194, 2/56) – Ebû Ya'la, Müsned, 118 (1/109). Bu ikisi, Ebû Bekir b. Ebi Sebûra yoluyla Zeyd b. Eslem'den, o Ata b. Yesar'dan, o Abdurrahman b. Yarbu'dan, o Ebû Bekir'den, o da Nebî'den (s.a.v.) "Evimle namaz kıldığım yer arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir" lafzıyla rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Senedinde Ebû Bekir b. Ebi Sebûra vardır, çokça hadis uyduran biridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (4/9)

1835. ... Ümmü Seleme'den (r.anhâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Kabrimle minberim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir. Şüphesiz minberimin ayakları cennet üzerindedir."*²¹¹⁵

1836. ... Nebî'nin (s.a.v.) hanımı Ümmü Seleme'den (r.anhâ); Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Şu minberimin ayakları cennet üzerindedir. Âişe'nin evi ile minberim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir. Minberim de havuzum üzerindedir."*²¹¹⁶

1837. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Evimle minberim arası, cennet bahçelerinden bir bahçedir. Şüphesiz minberim havuzum üzerindedir."*²¹¹⁷

• Bezzar. İshak b. Muhammed yoluyla "Bana Abide binti Nabil tahdis etti; Âişe binti Sa'd'dan, o da babasından..." senediyle

Musannif bu bölümde hadisi Ümmü Seleme'den de nakledecektir. Ayrıca bunun şu şahitleri de vardır:

• Abdullah b. Zeyd el-Mazini: Bk. Buhârî, Sahih, Fazlu's Salati Fi Mescidi Mekke ve'l Medine, Bab Fazli Ma Beyne'l Kabri ve'l Minber, 1195 (3/84) – Müslim, Kitabu'l Hac, Bab Ma Beyne'l Kabri ve'l Minber Ravzatun Min Riyazi'l Cenneh, 1390 (3/1010) – Nesai, Mücteba, 695 (2/35) – Malik, Muvatta, Kitabu'l Kible, 11 (1/197). Bunların hepsinde "Kabrim" yerine "Evim" kelimesi geçmektedir.

• Ebû Hureyre: Bk. Buhârî, Fazlu's Salati Fi Mescidi Mekke ve'l Medine, 1196 (3/84), Fezailu'l Medine, 1888 (4/118), Rikak, 6588 (11/473), İtisam, 7335 (13/317) – Müslim, 1391 (3/1011) – Ahmed, Müsned (2/236, 237, 401, 438, 528, 533). Bunların hepsi, Asım b. Hafs yoluyla Ebû Hureyre'den rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. Tirmizi, Menakıb, 3916 (5/719) Velid b. Riyyah yoluyla Ebû Hureyre'den...

• Ebû Hureyre ve Ali: Tirmizi, Menakıb, Fazlu'l Medine, 3915 (5/718). Tirmizi dedi ki: "Ali'nin rivayeti olarak bu yoldan hasen gariptir."

• Ebû Hureyre veya Ebû Said: Burada ravi şüphe etmiştir. Bk. Muvatta, Kitabu'l Kible, 10 (1/197) – Ahmed, Müsned (2/466)

• Ebû Said el-Hudri: Bk. İmam Ahmed, Müsned (3/64). "Kabrim" lafzıyla...

• Cabir: Bk. Ahmed, Müsned (3/389).

Bu rivayetlerin en ali isnada sahip olanlarında "Kabrim" yerine "Evim" geçmektedir.

2115 İsnadı hasendir.

• Senesinde Ammar b. Muaviye ed-Duhni vardır. Künyesi Ebû Muaviye el-Beceli el-Kufî'dir. Saduktur, Şia görüşüne sahiptir. Beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 408). Bununla birlikte hadis bir önceki rivayetin tahricinde de görüldüğü üzere sahihtir.

Tahric:

• Humeydi, Müsned, 290 (1/139) – Taberani, Kebir (23/255). Bu ikisi, Süfyan b. Ammar ed-Duhni yoluyla hadisin sadece ilk kısmını rivayet etmişlerdir.

• İkinci kısmı olan "Şüphesiz minberimin ayakları cennet üzerindedir" cümlesi için bk. Abdurrezak, Musannef, 5242 – Ahmed, Müsned (6/318, 279, 292) – Nesai, Mücteba, 696 (2/35) – İbn Hibban, Sahih, 3749 (9/64) – Taberani, Kebir (23/254). Bunların hepsi, birkaç yolla Süfyan b. Ammar ed-Duhni'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

Ayrıca Ebû Vakıd el-Leysi'den de bir şahidi vardır. Bk. Taberani, Kebir, 2396 – Hakim, Müstedrek (3/532). Şeyh Elbani, Ebû Vakıd rivayetinin zayıf, öncekilerin sahih olduğunu söylemiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 3050

2116 İsnadı bir önceki gibi hasendir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2117 İsnadı hasendir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Bu rivayetler göstermek-
tedir ki Nebî (s.a.v.) Âişe'nin (r.anhâ) evine defnedileceğini, kabrinin minberi hi-
mekteydi.

İKİ YÜZ OTUZ ÜÇÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) VEFÂTI VE RUHU KABZEDİLDİĞİNDE KAÇ YAŞINDA OLDUĞU

1838. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) altmış üç yaşın-
dayken vefat etti."²¹¹⁸

1839. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu altmış üç
yaşındayken kabzedildi."²¹¹⁹

1840. ... Amir b. Sa'd'dan; Muaviye b. Ebi Süfyan (r.anhumâ) dedi ki:
"Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu altmış üç yaşındayken kabzedildi. Ebû Bekir ve Ömer'in
de altmış üç yaşındayken ruhları kabzedildi."²¹²⁰

• Senedinde Abdullah b. Nafi vardır. Sikadır ama hıfzında biraz zayıflık vardır. Bk. 166.cı riva-
yet.

• Yine senedinde Kasım b. Osman el-Cev'a vardır. Dimeşklidir, künyesi Ebû Abdülmelik'tir. Ebû
Hatim dedi ki: "Saduktur." Ayrıca İbn Hibban, onu Sikat'ta (7/114) zikretmektedir.

Tahric: Taberani, Kebir (12/294) – Taberani, Evsat (1/360) – Tahavi, Müşkulu'l Âsâr (4/18) –
Beyhaki, Sünen-i Kübra (5/247). Bunların hepsi, Muhammed b. Bişr yoluyla Nafi'den bu şekilde
rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. İbn Ebi Hatim, İlel (1/296)

2118 İsnadı hasendir.

• Senedinde Muhammed b. Fuleyh vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 117.ci riva-
yet.

• Yine senedinde İbrahim el-Hizami vardır. Saduktur. Kur'an hakkındaki görüşünden dolayı
İmam Ahmed onun hakkında kelam etmiştir. Bk. 1004.cü rivayet. Bununla birlikte hadis sahih
olup Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

Tahric: Buhârî, Sahih, Menakıb, 3536 (6/646), Meğazi, 4466 (7/757) – Müslim, Fezail, 2349
(4/1825) – Ahmed, Müsned (6/93) – Tirmizi, Menakıb, 3654 (5/605). Bunların hepsi, birkaç yolla
İbn Şihab'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2119 İsnadı hasendir.

• Senedinde Yahya b. Talha el-Ensari vardır. Öyle görüyorum ki Talha b. Yahya el-Ensari'dir.
Çünkü İmam Müslim bu rivayeti Osman b. Ebi Şeybe ve Abbad b. Musa yoluyla "Bize Talha b.
Yahya tahdis etti; Yunus b. Yezid'den, o İbn Şihab'tan" senediyle rivayet etmiştir. Böylece ismin
Musannif veya yazıya geçiren şahıstan kaynaklanan bir hatadan dolayı ters olduğunu söyleyebili-
riz. Eğer oysa, saduk olmakla birlikte vehmeden ve yedinci tabakadan olan bir ravidir. Bk. Takrib
(s. 283). Allah en iyisini bilir.

Tahric: Müslim, Fezail, 2349 (4/1825). Osman b. Ebi Şeybe'den bu şekilde... Ayrıca bir önceki
rivayetin tahririne bakınız.

2120 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Süleyman İbn binti Matar el-Verrak vardır. Zayıftır. Bk. 1433.cü
rivayet.

• Yine senedinde Amir b. Sa'd vardır. Makbuldür. Bk. 589.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Şhak vardır. Saduktur, müdellistir. Burada muan'an olarak
rivayet etmiştir. Bk. 667.ci rivayet.

1841. ... Hasan b. Ali'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: "Nebî'nin (s.a.v.) vefatına üç gün kaldığında Cibril (a.s) ona indi ve şöyle dedi: "Ey Muhammed! Beni sana, senin için bir ikram ve lütuf olması adına hissettiğin şeyi senden daha iyi bilen biri gönderdi. Sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor." Buyurdu ki: "*Ey Cibril! Kendimi gamlı buluyorum. Ey Cibril! Kendimi kederli buluyorum.*" İkinci gün olduğunda Cibril (a.s) ona yine indi ve şöyle dedi: "Ey Muhammed! Beni sana, senin için bir ikram ve lütuf olması adına hissettiğin şeyi senden daha iyi bilen biri gönderdi. Sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor." Buyurdu ki: "*Ey Cibril! Kendimi gamlı buluyorum. Ey Cibril! Kendimi kederli buluyorum.*" Üçüncü gün olduğunda, Cibril bu sefer yanına ölüm meleği ile indi. Onun yanında da kendisine İsmail denilen ve ordusunun sayısı yetmiş bin olan bir melek de bulunmaktaydı. Her ordudaki asker sayısı ise yüz bin taneydi. Rabbinin ordularını ancak O bilir. Rabbinden Muhammed (s.a.v.) ile karşılaşmak ve ona selam vermek için izin istemişti. Derken Cibril (a.s) ondan önce davrandı ve şöyle dedi: "Esselamu aleyke ey Muhammed! Beni sana, senin için bir ikram ve lütuf olması adına hissettiğin şeyi senden daha iyi bilen biri gönderdi. Sana 'Kendini nasıl buluyorsun?' diye soruyor." Buyurdu ki: "*Ey Cibril! Kendimi gamlı buluyorum. Ey Cibril! Kendimi kederli buluyorum.*" Bunun üzerine Cibril "Ey Muhammed! Şu ölüm meleğidir. Senden yanına girmek için izin istiyor. Bil ki ne senden önce birinden izin istemiş ne de senden sonra birinden izin isteyecektir" dedi. Buyurdu ki: "*Ey Cibril, ona izin ver!*" Derken içeri girdi ve şöyle dedi: "Esselamu aleyke ey Muhammed! Beni sana Rabbin Teâlâ gönderdi ve bana senin emrettiğine itaat etmemi emretti; eğer canını almamı emrederse alır, eğer hoşlanmazsan bırakır giderim." Buyurdu ki: "*Ey ölüm meleği! Bunu yapacak mısınız?*" Melek de buna "Ben bununla emrolundum ey Muhammed!" şeklinde cevap verdi. Derken Cibril (a.s), ona doğru yöneldi ve "Ey Muhammed! Hiç şüphesiz Allah Teâlâ seni özlemiş, seninle kavuşmayı arzu etmiştir" dedi. Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) ölüm meleğine dönüp "*Emrolunduğun gibi davran!*" buyurdu. Akabinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabzedildi. Görmediğimiz birinin şöyle dediğini işittik: "Her ölenin taziyesi, her musibetin bedeli, her yok olanın yenisi Allah'tadır. Allah'ı umuverin. Çünkü asıl mahrum, sevaptan mahrum kalandır."²¹²¹

Hadisin daha önce de geçtiği üzere sahih şahitleri vardır ve ayrıca Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

Tahrîr:

• Müslim, Fezail, 2352 (4/1826) – Ahmed, Müsned (4/96, 97, 100) – Tirmizi, Menakıb, 3653 (5/605) – Abd b. Humeyd (421). Bunların hepsi, birkaç yolla Şu'be'den, o Ebû İshak'tan, o da Amir'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (4/97) – Nesai, Sünen-i Kübra (Tuhfetu'l Eşraf, 11402). Bu ikisi, birkaç yolla Yunus b. Ebi İshak'tan, o Ebû's Sefer'den, o Amir eş-Şa'bi'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2121 İsnadı ve tahriri hakkında 1113 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

1842. ... İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Çarşamba günü vefat etmişti. Evindeki döşeğe koyuldu. Müslümanlar, onun nereye defnedileceği konusunda ihtilafa düştüler. Derken içlerinden biri "Onu mescidine defnedelim" dedi. Bir başkası "Ashâbının yanına defnedilsin" dedi. Ebû Bekir (r.a.) ise şöyle dedi:

- Şüphesiz ki ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) "Allah hangi peygamberin ruhunu kabzettiye, illaki kabzedildiği yere defnedilmiştir" buyururken işittim.

Hemen Rasûlullah'ın (s.a.v.) üzerinde vefat ettiği yatağı kaldırıp altını kazdılar. Sonra insanlar, gruplar halinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına girdi. Erkekler bittiğinde bu sefer de kadınlar, kadınlar bittiğinde de çocuklar girdi. Sonra Perşembe gece yarısı Rasûlullah (s.a.v.) defnedildi.²¹²²

1843. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Allah Teâlâ'nın bana verdiği nimetlerden biri de Rasûlullah'ın (s.a.v.) evimde ruhunun kabzedilmesidir. Göğsümün üzerinde vefat etti. Allah Teâlâ, ölümü anında benim tükürüğüm ile onun tükürüğünü bir araya getirdi. Rasûlullah'ı (s.a.v.) göğsüme dayamışken yanıma elinde misvak olduğu halde kardeşim Abdurrahman girdi. Hemen ona bakmaya başladı. Onun misvak-tan hoşlandığını bilirdim. Bunun üzerine "Senin için alayım mı?" diye sordum. Başıyla evet işareti yaptı. Hemen ona uzattım. Ağzına girdirdi ama ona sert geldi. Bunun üzerine "Senin için yumuşatayım mı?" diye sordum. Yine başıyla evet diye işaret etti. Hemen yumuşatıp ona verdim. Ağzında gezdirmeye başladı. Önünde içi su dolu bir tas vardı. Birden elini tasa sokup suyla yüzünü mesh etmeye başladı. Bunu yaparken "Allah'tan başka ilah yoktur. Şüphesiz ölümün sarhoşlukları vardır" buyuruyordu. Sonra elini kaldırdı ve parmağıyla işaret edip "Yüce dosta" buyurdu. Ardından ruhu kabzedildi ve eli yana doğru düştü.²¹²³

²¹²² İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hüseyin b. Abdullah vardır. İbn Ubeydullah b. Abbâs el-Haşimi'dir. Medinelidir.

Zayıftır ve beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 167)

• Yine senedinde Bekir b. Süleyman vardır. Ebû Yahya el-Esvari'dir. Ebû Hatim dedi ki: "Meçhuldür." Zehebi de aynı görüştedir. Hafız şöyle der: "Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur inşallah." Bk. 758.ci rivayet. Abdula'la b. Abdula'la, Beyhaki'nin rivayetinde kendisine mütâbaat etmiştir. Ayrıca tahricte de görüleceği üzere İbn Mâce'nin rivayetinde Cerir ile 1845 numaralı rivayette Seleme b. Fazl da ona mütâbaat etmişlerdir.

Tahric:

• Ahmed, Müsned (1/8, 260, 292) – İbn Mâce, Cenâiz, 1628 (1/520). Bu ikisi, Vehb b. Cerir yoluyla "Bize Babam tahdis etti; Muhammed b. İshak'tan..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Adiy, Kâmil (2/760) – Beyhaki, Delâil (7/260). Bu ikisi, Abdula'la b. Abdula'la yoluyla Muhammed b. İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹²³ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Âişe'nin azatlısı Ebû Amr vardır. İsmi Zekvan'dır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 203)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bunları anlatmamızdaki gaye, Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Âişe'nin (r.anhâ) evine defnedildiklerini göstermektir.

İKİ YÜZ OTUZ DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) EVİNE DEFNEDİLİŞİ

1844. ... Ubeyd b. Umeyr el-Leysi dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) ruhu kabze-
dildiğinde ashâbı defnedilmesi hususunda ihtilafa düştüler. Onlardan kimi "Onu
Bakî'e defnedin" diyor, kimi de "Onu sahâbe mezarlıklarına defnedin" görüşünde
bulunuyordu. Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) "Diri olsun ölü olsun Nebî'ye (s.a.v.)
karşı sesi yükseltmek yakışmaz" dedi. Ardından Ali b. Ebi Talib (r.a.) "Ebû Bekir,
getirdiği şey konusunda güvenilir" deyince Ebû Bekir (r.a.) şöyle dedi:

- Rasûlullah'ı (s.a.v.) "*Hangi peygamber ölmüşse, illaki öldüğü yere defnedil-
miştir*" buyururken işittim.

Bunun üzerine Rasûlullah'ı (s.a.v.) öldüğü yere defnettiler.²¹²⁴

1845. ... İkrime'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Çar-
şamba günü vefat etmişti. Evindeki döşeğe koyuldu. Müslümanlar, onun nereye
defnedileceği konusunda ihtilafa düştüler. Derken içlerinden biri "Onu mescidine
defnedelim" dedi. Bir başkası "Ashâbının yanına defnedilsin" dedi. Ebû Bekir (r.a.)
ise şöyle dedi:

Tahric: Buhârî, Sahih, Meğazi, 4449, 4451 (7/750), Cumu'a, 890 (2/438) ve daha başka yer-
lerde – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2443 (4/1839) – Ahmed, Müsned (6/48) – Hakim (4/7) – İbn
Hibban, 7116 (16/53). Bunların hepsi, birkaç yolla İbn Ebi Muleyke'den bu şekilde rivayet etmiş-
lerdir.

²¹²⁴ İsnadı zayıftır.

- Senesinde Abdurrahman b. Ebi Bekir vardır. Buhârî dedi ki: "Hadisleri yok olup gitmiştir." İbn
Main dedi ki: "Zayıftır." Ahmed dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Nesai dedi ki: "Metruktur." İbn
Adiy dedi ki: "Kendisi hadisleri yazılan kişiler cümlesindendir." Bk. 1199.cu rivayet.
- Yine senesinde babası Ebû Bekir b. Ubeydullah b. Ebi Muleyke et-Temimi el-Mekki vardır.
Abdullah'ın kardeşidir. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 623)
- Yine senesinde Abdülaziz vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

Tahric:

- Tirmizi, Cenaiz, 1018 (3/329) – Tirmizi, Şemail (329). Abdurrahman b. Ebi Bekir yoluyla bu
şekilde... Tirmizi dedi ki: "Bu garip bir hadistir. Senetteki Abdurrahman b. Ebi Bekir el-Muleyki,
hıfzından dolayı zayıf sayılmıştır."
- Ahmed, Müsned (1/7). Abdurrezzak yoluyla "Bana İbn Cüreyc haber verdi, dedi ki: Bana baba-
mın haber verdiği göre Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbı, Ebû Bekir (r.a.) bildirene dek onun nereye
defnedileceğini bilemediler..." şeklinde...

Şeyh Elbanî, şahitleri dolayısıyla hadisin sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Muhtasar eş-Şemail,
326 (s. 195)

- Şüphesiz ki ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) "Allah hangi peygamberin ruhunu kab-zettiye, illaki kabzedildiği yere defnedilmiştir" buyururken işittim.²¹²⁵

1846. ... Ebû Kılabe'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rüyamda sanki bir ayın gök-yüzünden süzülerek odama girdiğini gördüm. Sonra bir ay daha, sonra bir ay daha indi." Âişe hemen bunu Ebû Bekir'e (r.a.) anlattı. Ebû Bekir dedi ki: "Eğer rüyan doğruysa evine yeryüzünün en hayırlı üç kişisi gömülecektir."

Ravilerden olan Eyyûb dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) öldüğünde defnedildi. Ar-dından Ebû Bekir (r.a.) "Ey Âişe! Bak bu gördüğün ayların en hayırlısıdır" dedi.²¹²⁶

1847. ... Ali b. Zeyd b. Cud'an'dan, o dedesinden; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "İmran kızı Meryem'den sonra hiçbir kadına verilmeyen dokuz şey bana verildi. Cibril (a.s) avucunda benim resmimi indirip Rasûlullah'a (s.a.v.) benimle evlenme-sini emretti. Benimle bakireyken evlendi. Benden başka bakire kadınla evlenmedi. Ruhu kucağımdayken kabzedildi. Kabri benim evimdedir. Suçsuz oluşumun haberi semadan geldi. Bana bağışlanma ve değerli rızık vaat edildi..." Ravi daha sonra devamını zikretti.²¹²⁷

2125 İsnadı zayıftır.

- Senedindeki Seleme b. Fazl, Bekir b. Süleyman'a mütâbaat etmiştir. Seleme b. Fazl, Ensar'ın azatlısıdır, Rey şehri kadısıdır. Saduk olmakla birlikte hatası çoktur. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 248)

Tahriri 1842 numaralı rivayette geçti.

2126 İsnadı şöyledir:

- Senedinde İbrahim b. Hatim vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadım. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrir: İbn Sa'd, Tabakat (2/293). Yahya b. Said yoluyla Said b. Müseyyeb'ten "Âişe, Ebû Bekir'e şöyle dedi..." şeklinde... Heysemi de bunu Mecmau'z Zevaid'de (9/38) zikretmiş, Kebir ve Evsat'ta Taberani'ye nispet etmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Kebir'in ravileri, sahihin ravileri-dir."

2127 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İbn Cud'an vardır. Zayıftır. Bk. 98.ci rivayet.
- Yine senedinde Kadı Bişr b. Velid vardır. Bazı âlimler onu zayıf saymış, Darekutni ise sika oldu-ğunu belirtmiştir. Bk. 1702.ci rivayet.
- Yine senedinde Ali'nin ninesi vardır. Galiba babasının karısı Ümmü Muhammed'dir. Âişe'den rivayette bulunmuştur. Ondan da üvey oğlu Ali rivayet etmiştir. Bk. 733.cü rivayet.

Tahrir:

- Ebû Ya'la, Müsned (8/90) – Taberani, Kebir, 76 (23/30) – Asbahani, Hücce, 369 (1/372). Bun-ların hepsi, Bişr b. Velid yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Hakim, Müstedrek (4/10). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Asbahani, Hücce, 368 (1/371). Abdullah b. Safvan yoluyla Âişe'den bu şekil-de...

Zehebi, Musannıf'ın isnadı için "Ceyyid" demektedir. Bk. Siyerü A'lami'n Nübela (2/141)

İKİ YÜZ OTUZ BEŞİNCİ BÂB: EBÛ BEKİR İLE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) NEBÎ'NİN (S.A.V.) YANINA DEFNEDİLMELERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İslam'ın kendisini kuşatıp Kerim olan Allah'ın imanın lezzetini tattırdığı hiç kimse, Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Âişe'nin (r.anhâ) evinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına defnedildikleri hususunda ihtilaf etmez. Bu konu, kesinlikle falan kişinin filan kişiden aktarması şeklindeki haber ve rivayetlere ihtiyaç duymaz. Aksine bu, ne âlimin ne de ilimden yana cahil olan birinin inkâr ettiği meşhur genel durumdur. Daha doğrusu, o kadar meşhurdur ki bu konuda Nebî'den (s.a.v.) rivayette bulunmaya bile gerek yoktur. Bunun doğru oluşunu gösteren şeylerden biri de şudur: Gerek eski gerek yeni zamanlarda yaşayan Müslümanların fakihleri içinde ilim ehlinde olan ve bir kitap yazıp sonra da onu kendisine nispet eden veya hac ibadetleri konusunda bir eser tasnif eden tek kişi dahi yoktur ki, hac veya umre niyetiyle Medine'ye gelen veya sadece Nebî'nin (s.a.v.) kabrini ziyaret etmek isteyen kimseye Nebî (s.a.v.) ile iki arkadaşı Ebû Bekir ve Ömer'e nasıl selam verilmesi gerektiğini emrediyor olmasın. Gerek Hicaz olsun, gerek Irak olsun, gerek Şam olsun, gerek Mısır olsun, gerek Horasan olsun, gerekse de Yemen olsun; eski ve yeni zamanlarda yaşayan tüm âlimler, kitaplarında bunu yazmış, insanlara bunu öğretmişlerdir. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun.

Bundan dolayıdır ki Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına defnedilmeleri Müslüman âlimler arasında ihtilaf olmayan meşhur konulardan biri oluvermiştir. Daha doğrusu bu, tüm İslam beldelerinde birbirlerine karşı çıkmaya vesile olan nakil ilmine sahip kişilerden olamayan Müslüman avam arasında dahi meşhur bir olgudur. Ayrıca hiç kimse şöyle dememiştir: "Müslümanların gerek eski gerek yeni halifelerinden biri Ebû Bekir ile Ömer'in Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına defnedilmelerine karşı çıkmıştır." Bu Osman'ın (r.a.) hilafetinden başlayıp tâ ki Emevi ve hatta Abbâsi dönemlerinde dahi herhangi bir halifeden duyulmamıştır. Hatta ve hatta kıyamet gününe dek kimse bu konuda birbirine karşı çıkmayacaktır.

Ayrıca Abdullah b. Selam'dan rivayet edildiği üzere Meryem oğlu İsa da o üçünün yanına defnedilecektir.

1848. ... Yusuf b. Abdullah b. Selam'dan; babası dedi ki: "Üç kabir; Rasûlullah'ın (s.a.v.) kabri, Ebû Bekir'in (r.a.) kabri ve Ömer'in (r.a.) kabridir. Dördüncü bir kabir daha vardır ki oraya Meryem oğlu İsa (a.s) defnedilecektir."²¹²⁸

1849. ... Yahya b. Süleyman b. Nadla el-Ka'bi dedi ki: Bir keresinde Harun Reşid, Malik b. Enes'e "Ebû Bekir ve Ömer'in konumu Rasûlullah (s.a.v.) nazarın-

2128 İsnadı zayıftır. Abdullah b. Selam'ın israiliyyatındandır.

Tahriri 891 numaralı rivayette geçti.

da nasıldı?" diye sordu. İmam Malik "Vefatından sonra kabirlerinin onun kabrine yakınlığı gibiydi" diye cevap verinde Harun Reşid şöyle dedi: "Bana şifa verdin, ey Malik! Bana şifa verdin, ey Malik!"²¹²⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Görüldüğü üzere Harun Reşid, Allah'a hamd olsun ki Malik'in sözüne karşı çıkmamıştır. Aksine Malik'in sözünü tasdik ve sevinçle karşılamıştır. Medine'nin fakihi olan Malik, Harun Reşid'e şerefli olsun olmasın herhangi bir kimsenin karşı çıkamayacağı bir şekilde Ebû Bekir ile Ömer'in Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına defnedildiklerini bildirmiştir.

Şayet biri "Nebî (s.a.v.), Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ) tek bir topraktan yaratılmıştır" derse, kesinlikle bu sözünde doğrudur.

Eğer biri sorarsa: Peki, söylediğinin delili nedir?

Ona şöyle cevap verilir: Rivayet olunduğuna göre Nebî (s.a.v.) bir kabrin yanından geçer. Ardından "Bu kimdir?" diye sorar. Kendisine "Habeşli Falan kişi" denilince şöyle buyurur: "Subhanallah! Yerinden ve göğünden alınıp kendisinden yaratıldığı toprağa getirilmiş!" İşte bu, insanın kendisinden yaratıldığı toprağa defnedildiğini göstermektedir.

1850. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) ile Medine'nin bazı yollarında yürüyorduk. Derken bir kabrin yanından geçti ve "Bu kim?" diye sordu. Sahâbe "Habeşli falan kişidir" diye cevap verdiler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: "Subhanallah! Yerinden ve göğünden alınıp kendisinden yaratıldığı toprağa getirilmiş!"²¹³⁰

2129 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Abdullah b. Şebib (veya Şubeyb) b. Halid el-Mekki vardır. Büyük âlimdir, tarihçidir ama aşırı zayıftır. Ebû Ahmed el-Hakim dedi ki: "Hadisleri yok olup gitmiştir." Bk. 963.cü rivayet.

• Yine senedinde Yahya b. Süleyman b. Nadla el-Ka'bi vardır. Medinelidir. İbn Hibban Sikat'ta ondan bahsetmiş ve "Saduk olmakla birlikte hata ve vehmederdi" demiştir. Bk. Mizan (3/383)

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 2461 (7/1299). Musannif'in isnadıyla...

2130 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Süleyman b. Davud eş-Şâzekuni vardır. Ebû Hatim onun hakkında "Hiçbir şey değildir, hadisleri terk olunmuştur" demektedir. Bk. 1010.cü rivayet.

• Yine senedinde Enis b. Ebi Yahya el-Eslemi vardır. Sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 115)

• Yine senedinde Enis'in babası Sem'an vardır. Künyesi Ebû Yahya'dır, Eslemi azatlısıdır. Medinelidir, rivayetlerinde beis yoktur. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 256)

Tahric: Hakim, Müstedrek (1/367). Yahya b. Salih yoluyla "Bize Abdülaziz b. Muhammed tahdis etti..." senediyle... Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de "Şahitleri vardır" diyerek ona muvafakat etmiştir. Ayrıca hadisın Ebû Derda ile İbn Ömer'den şahitleri vardır ama hepsinin senedi hakkında kelam edilmiştir. Şeyh Elbani ise tüm yolları bir araya getirildiğinde hasen olduğunu söylemektedir. Bk. Silsile-i Sahiha, 1858.

1851. ... Malik b. Miğvel dedi ki: Muharib b. Disar'ı şu şiiri okurken işittim:
*"Seni de üzmüyor mu ümmetimiz dinlerini parçalayıp ihtilafa düşmeleri,
 Hidayet peygamberi, siddik arkadaşı ve razı olunan Ömer'den sonra?
 Gözleri olan Müslümana yakışmaz, zıkredildiklerinde faziletlerini inkâr etmesi,
 Üçü de ayrılmaksızın yaşamış ve ölüp kabre girdiklerinde bir araya gelmiş-*
 ken." ²¹³¹

1852. ... Sevvar b. Abdullah'tan, o babasından; bir adam, Malik b. Enes'e Ebû Bekir ile Ömer'i (r.anhumâ) kastederek "Ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) onunla birlikte başkasına da selam vermekten daha yüce tutuyorum" dedi. Bunun üzerine Malik, adama "Otur" dedi, o da oturdu. Sonra "Teşehhüdü oku" dedi. Adam başladı teşehhüdü okumaya. Tâ ki şu kısma geldi: "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketleri üzerine olsun, ey Nebî! Yine selam bizim ve Allah'ın salih kulları üzerine olsun." Bunun üzerine Malik şöyle dedi: "O ikisi salih kullardandır. O ikisine de selam ver." ²¹³²

1853. ... İbn Avn dedi ki: Bir adam, Nafi'ye gelip "Acaba İbn Ömer kabre selam verir miydi?" diye sordu. Nafi dedi ki: "Onu yüz, belki yüzden fazla kez gördüm; kabrin yanından geçerken durur, sonrasında "Nebî'ye selam olsun, Ebû Bekir'e selam olsun, babama selam olsun" derdi." ²¹³³

2131 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Muğire el-Hadrami vardır. Kufelidir, Basra'da ikamet etmiştir. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." İbn Yunus dedi ki: "Hadisleri münkerdir." İbn Adiy dedi ki: "Rivayetlerinin geneline mütâbaat edilmez." Bk. Mizan (2/487).
- Yine senedinde Muhammed b. Yusuf b. Ebi Ma'mer vardır. Künyesi Ebû Cafer es-Sa'di'dir. Hatib, Tarih'te (3/393) sika olduğunu söylemektedir.

2132 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Sevvar b. Abdullah vardır. Sikadır. Bk. 186.cı rivayet.
- Yine senedinde Sevvar'ın babası Abdullah b. Sevvar vardır. İbn Abdullah b. Kudame'dir. Sika'dır, dokuzuncu tabakadandır.
- Yine senedinde İshak b. Yakub el-Attar vardır. Künyesi Ebû'l Abbâs el-Ahvel'dir. Darekutni kendisini sika saymıştır. Bk. Tarih-i Bağdat (6/376)

2133 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Muhammed b. Yezid el-Vasiti vardır. Hatib, İbn Sald ve başkaları sika olduğunu belirtmişlerdir. Bk. 888.ci rivayet. Aynı şekilde senetteki diğer raviler de sikadırlar.

Tahrîç:

- Abdurrezzak, Musannef (3/576). Ma'mer yoluyla Eyyûb'tan, o Nafi'den şu şekilde rivayet etmiştir: "İbn Ömer seferden döndüğünde Nebî'nin (s.a.v.) kabrine gider ve "Sana selam olsun, ey Allah'ın Rasûlü! Sana selam olsun, ey Ebû Bekir! Sana selam olsun, ey babacığım!" derdi." Ma'mer dedi ki: Bunu Ubeydullah b. Ömer'e anlattım, dedi ki: İbn Ömer dışında Nebî'nin (s.a.v.) ashâbından böyle yapan birini bilmiyoruz.
- Beyhaki, Sünen-i Kübra (5/245). Hammad b. Zeyd yoluyla Eyyûb'tan Abdurrezzak'ın senet ve metninin aynısını rivayet etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şayet biri şöyle derse:

Doğrusu bizler Medine'de Nebî (s.a.v.), Ebû Bekir ve Ömer'e (r.anhumâ) selam ve ren kimselere bakıp onlara karşı çıkan ve hoş olmayan sözler söyleyen bazı kimse- lere şahit olduk. Bu durum, nasıl bu raddeye vardı? Peki, bu ilmi kimden aldılar?

Ona şöyle denilir: Bunu yapan kimse, ilim ve marifet ehlinde biri değildir. Bu kimseler, Ebû Bekir ile Ömer'e (r.anhumâ) söven ve dolayısıyla övülme- yen bir tabaka (nesil) içerisinde büyüüp yetişmişlerdir. Bu tip kimselere asla güven olmaz.

Eğer biri şöyle derse: Ama içlerinde bazı şerefli kimseler vardır ki Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ) hakkında bu şekil davranılmasına destek oluyorlar?

Ona şöyle cevap verilir: Maazallah! Kerim olan Allah, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytinden olan şerefli kimseleri, Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Nebî'nin (s.a.v.) yanına gömülmesi konusuna karşı çıkmaktan uzak eylemiştir. Kaldı ki onlar, insanlar içinde en temizleri ve Ebû Bekir ile Ömer'in faziletlerinin farkında olup, o ikisinin Nebî'nin (s.a.v.) yanına defnedilmesinin doğru olduğunu en iyi bilenlerdir. Hiç kimseye böylesine kötü bir ahlâkı onlara nispet etmesi yakışmaz! Onlar naza- rımızda kendilerine nispet edilen bu görüşten daha yüce, daha değerlidirler. Eğer onlardan biri, senin bu söylediğini açıktan söylediyse, herhalde o kişi, Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ) hakkında ileri geri konuşan ve onları hoş olmayan sözlerle zikreden kimselerden işitmiş, böylece de asıl görüşün onun söylediği gibi oldu- nu zannetmiştir. Ayrıca Kerim olan Allah'ın şeref ve Rasûlullah'a (s.a.v.) akraba olmakla değerini yücelttiği herkes ilimle ilgilenmemektedir ki lehine ve aleyhine olan şeyleri birbirinden ayırt edebilsin! Bu konuda ancak onlardan ilim ehli olan kimselere itimat edilir.

Bizim görüşümüz şudur: Ehlibeytten ilimle ilgilenen kimseler, Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Nebî'nin (s.a.v.) yanına gömülmesine karşı çıkan kimseleri inkâr edip onlara karşı çıkmaktadırlar. Daha doğrusu onlar şöyle derler: "Şüphesiz Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ), Âişe'nin (r.anhâ) evinde Nebî'nin (s.a.v.) yanına gömülmüşlerdir." Hatta bu konuda bazı haberler bile rivayet etmektedirler. Onlar kesinlikle ilimden yana cahil olup da Ebû Bekir ile Ömer'in faziletlerini inkâr eden kişilerden razı değillerdir.

Eğer biri şöyle derse: Peki, bu dediğinin delili nedir?

Ona şöyle cevap verilir: İşte bu, Tahir b. Yahya'dır; babası Yahya b. Hü- seyîn b. Cafer b. Ubeydullah b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib'ten rivayette bu- lunmaktadır. Ondan Medine ve fazileti ile ilgili telif ettiği ve içerisinde Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Nebî'nin (s.a.v.) yanına defnedilmesi zikredilen bir kitap riva- yet etmektedir. Ayrıca kitabında o ikisinin onun yanına nasıl defnedildiklerini anlat-

miş, ev ve üç kabrin şekillerini bile tasvir etmiştir. Bunu Âişe'den (r.anhâ) şu şekilde rivayet etmiştir: "Nebî'nin (s.a.v.) kabri en öndedir. Ebû Bekir'in kabri Nebî'nin (s.a.v.) ayak ucunda, Ömer'in kabri de Ebû Bekir'in ayak ucundadır." Yahya b. Hüseyin bu şekilde tasvir etmiş, insanlar da Mekke ve Medine'de kendisinden bu şekilde dinlemişlerdir. Tahir b. Yahya da o kitabı babasından aynen işittiği şekilde okumuştur. Meşhur bir kitaptır. Ben bunu, Mescid-i Haram'ın Ramazan'da teravihi kıldırان imamı ve müezzinlerinden biri olan Ebû Abdullah Cafer b. İdris el-Kazvini'ye sorduğumda bana bu şekilde anlatmıştır. Ayrıca onun yanında, Tahir b. Yunus'tan işittiği ve içerisinde Medine'nin fazileti ve Nebî (s.a.v.), Ebû Bekir ve Ömer'in (r.anhumâ) defnedilmeleri ile ilgili bir bölüm olan yaklaşık yüz varak (sayfa) büyük bir cilt gördüm.

1854. Kendisi bana şöyle tahdis etti, dedi ki: Bize Tahir b. Yahya tahdis etti, dedi ki: Bana babam Yahya b. Hüseyin tahdis etti, dedi ki: "İşte bu, kabirlerin hadis ehli usulünce Urve yoluyla Âişe'den rivayet ettikleri özellikleridir..."

Kabirlerin durumu, babasının kitabında olduğu gibi Tahir b. Yahya'nın telif ettiği kitapta da aşağıdaki şekilde çizilmiştir:

■ Peygamber (s.a.v.)

■ Ebû Bekir (r.a.)

■ Ömer (r.a.)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Görüldüğü gibi Tahir b. Yahya, selefi ve zürriyetinden onların kitaplarında böyle şeyler yazdıklarını nakletmektedir. Onlar, Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ)'nın şerefini inkâr etmezlerdi. Bizler de bunun gibi temiz mübarek zürriyetin Ebû Bekir ile Ömer'in faziletleri ile ilgili rivayetlerini kabul ediyoruz. Kaldı ki Ebû Bekir ile Ömer'in faziletlerini Ali b. Ebi Talib (r.a.) ile ondan sonra oğlundan daha çok rivayet eden var mı? Bunlar ilgili rivayetleri hep babadan oğula aktarma usulü ile alıp kendi oğullarına aktarmışlardır. Bizler ehlibeytin, kendilerine Ebû Bekir ile Ömer (r.anhumâ) hakkında kötü sözler söylenmesi ve onların Nebî'nin (s.a.v.) yanına defnedilmelerinin inkâr edilmesini nispet etmekten tenzih ederiz.

1855. ... Züheyr b. Muaviye dedi ki: Babam Cafer b. Muhammed (r.a.) şöyle dedi: "Benim bir komşum var, senin Ebû Bekir ile Ömer'den (r.anhumâ) beri olduğunu söylüyor." Dedi ki: "Allah senin komşundan beridir. Vallahi ben, hiç şüphe yok ki Ebû Bekir ve Ömer'e yakın olmakla Allah Teâlâ'nın bana fayda vermesini umuyorum."²¹³⁴

2134 İsnadı ve tahriri hakkında 1707 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

1856. ... İbn Fudayl'dan; Salim b. Ebi Hafsa dedi ki: Ebû Cafer Muhammed b. Ali (r.a.) ile Cafer b. Muhammed'e (r.a.) Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ) hakkında sordum. İkisi de şöyle dedi: "Ey Salim! Onları dost edin ve düşmanlarından uzaklaş! Şüphesiz ki onlar iki hidayet imamıdır."

İbn Fudayl dedi ki: Salim şöyle dedi: Cafer b. Muhammed bana şöyle demişti: "Ey Salim! Kişi dedesine söver mi? Ebû Bekir (r.a.) benim dedemdir. Eğer o ikisini dost edinip düşmanlarından beri olmazsam, Muhammed'in (s.a.v.) şefaatine nail olmayayım!"²¹³⁵

1857. ... Salim b. Ebi Hafsa dedi ki: Bir hastalığında ziyaret etmek için Cafer b. Muhammed'e gittim. Yanına girdiğimde zannediyorum ki benim için şöyle dedi: "Allah'ım! Şüphesiz ki ben Ebû Bekir ile Ömer'i seviyor, onları dost ediniyorum. Allah'ım! Eğer nefsimde bundan başkası varsa, beni kıyamet günü Muhammed'in (s.a.v.) şefaatine nail eyleme!"²¹³⁶

1858. ... Hakim b. Cübeyr dedi ki: Bir keresinde içerisinde Şia bir topluluk olan bir meclisteydim. Derken bazıları Ebû Bekir ve Ömer'i (r.anhumâ) ayıplamaya başladı. Ben "Allah'ın lâneti bunu söyleyenin üzerine olsun!" dedim. Bunun üzerine topluluktan bir adam, bana "Bunu Ebû Cafer'den aldık" dedi. Hemen oradan ayrılıp Ebû Cafer'in yanına gittim. Kendisine sordum.

- Ebû Bekir ve Ömer hakkında ne diyorsun?

Ebû Cafer:

- İnsanlar onların hakkında ne diyor ki?

- Onlara nefret dolu sözler sarf ediyorlar.

Bunun üzerine Ebû Cafer şöyle dedi: "O ikisi hakkında ancak dinden çıkanlar böyle konuşurlar. Onları Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) dost edindiği gibi sen de dost edin."²¹³⁷

²¹³⁵ İsnadı ve tahriri hakkında 1708 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

²¹³⁶ İsnadı hasendir.

• Senedinde Salim b. Ebi Hafsa vardır. Hadiste saduktur ama aşırı Şiidir. Bk. 318.ci rivayet.

• Yine senedinde Fazl b. Sehl el-A'rac vardır. Aynı şekilde saduktur. Bk. 50.ci rivayet.

Tahrir: Lalekai, Şerhu'l Usul, 2466 (7/1301). Yakub yoluyla Ebû'n Nadr ve Sürey b. Numan'dan

"Bize Muhammed b. Talha tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

²¹³⁷ İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Abdullah b. Hakim b. Cübeyr vardır. Kufelidir, babası gibi aşırı Rafizidir. Ebû Zur'a

dedi ki: "Hadisleri terk edilmiştir." Ebû Hatim dedi ki: "Hadisleri yok olup gitmiştir." Hakim dedi ki: "Kavi değildir. Ebû Halid, A'meş ve Sevrî'den uydurma hadisler rivayet ederdi." Bk. Mizan

ki: "Kavi değildir. Ebû Halid, A'meş ve Sevrî'den uydurma hadisler rivayet ederdi." Bk. Mizan

(2/411) – Lisan (3/278)

• Yine senedinde Hakim b. Cübeyr vardır. Şiidir. Ahmed dedi ki: "Zayıftır, hadisleri münkerdir."

Darekutni dedi ki: "Metruktür." Cüzcanl dedi ki: "Çok yalancıdır." Bk. 297.ci rivayet. Ayrıca bk.

Mizan (1/583)

1859. ... Haşim b. Berid'den; babası dedi ki: Zeyd b. Ali'yi şöyle derken işittim: "Ebû Bekir ile Ömer'den (r.anhumâ) beri olmak, Ali'den (r.a.)beri olmaktır."²¹³⁸

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: İlim ancak Allah Teâlâ'nın dinde muvaffak kıldığı, haram ile helali bilen ve sahâbenin faziletlerinin farkında olan değerli, takvalı ve akıllı seyyidlerden alınır. İlim, ilimden yana cahil olandan alınmaz. Aksine onlardan birinin hoş olmayan sözler sarf ettiği işitildiğinde durup ona öğüt verilir, şefkatle davranılır ve ona şöyle denilir: "Sen ve selefin, Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) faziletlerinden gafil kalamayacak ve onların Nebî'nin (s.a.v.) yanına defnedilmelerine karşı çıkmayacak kadar yücesiniz, böyle şeylerden uzaksınız."

Yine ona şöyle denilir: Sen Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) faziletine karşı çıkmayı salih selefinden değil, aksine ehlibeyti dost edindiğini iddia eden ve Rafîzi diye isimlendirilen kimselerden almışsın. Bak, onlar hakkında deden Ali b. Ebi Talib'ten ne dediği rivayet olunmakta: "Şu ümmet yetmiş küsur fırkaya ayrılacaktır. Onların en şerlileri, bizim yani ehlibeytin sevgisiyle dolu olduğunu iddia edip amellerimize muhalif olanlardır." Yine Nebî'den (s.a.v.) şöyle buyurduğu rivayet edilir: "Ahir zamanda Rafîzi diye adlandırılan bir topluluk çıkacak, İslam'ı kabul etmeyeceklerdir."

Yine ona şöyle denilir: Seni böyle kimselerin mezhebinden tenzih eder, şerefin dolayısıyla hak yolu şaşırmış ve şeytanın oyuncağı olmuş kimselerin mezhebinden uzak durmanı arzu ederiz.

1860. ... Habib b. Sabit'ten; Ali (r.a.) dedi ki: "Şu ümmet yetmiş küsur fırkaya ayrılacaktır. Onların en şerlileri, bizim yani ehlibeytin sevgisiyle dolu olduğunu iddia edip amellerimize muhalif olanlardır."²¹³⁹

- Yine senesinde İshak b. Yahya es-Dehkan vardır. Kim olduğunu bilmiyorum.
- Yine senesinde Muhammed b. Ubeyd et-Tanafisi vardır. Sikadır. Bk. 593.cü rivayet.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2138 İsnadı şöyledir:

- Senesinde Ebû Haşim b. Berid vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Haşim diye bir ravi vardır ki sikadır ama Şîa görüşüne sahiptir. Bk. 1190.cı rivayet. Kendisinden Muhammed b. Ubeyd rivayet etmiştir, o da sikadır. Bk. 593.cü rivayet. Belki de senetten "Ali" ismi düşmüştür. O zaman asıl ismi Ali b. Haşim b. Berid olup babasından aktarmaktadır. Diğer rivayetlerin geçtiği kaynaklara uygun olan da isminin bu şekilde olmasıdır.

- Yine senesinde İshak b. Yahya vardır. Daha önce de geçtiği üzere hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahrîç: Lalekai, Şerhu'l Usul, 2469 (7/1302). Süreyc b. Yunus yoluyla "Bize Ali b. Hişam tahdis etti; Hişam b. Zübeyr'den, o Zeyd b. Ali'den..." senediyle bu şekilde rivayet etmiştir. Hafız Zehebi dedi ki: "Doğrusu Haşim b. Berid yoluyla Zeyd b. Ali'den şeklindedir." Bk. Siyeru A'lami'n Nübe-la (5/390)

2139 İsnadı munkatıdır. Senetteki raviler sikadır ama Habib b. Ebi Sabit sika, fakih ve celil olmasına rağmen çokça tedlis yapar, mürsel rivayetlerde bulunurdu. Bk. 201.cı rivayet. Burada Ali'den aktardığı rivayet mürseldir.

1861. ... Fudayl b. Merzuk dedi ki: Hasan b. Hasan'ı, Rafizi bir adama şöyle derken işittim: "Vallahi, Allah bana imkân verirse ellerinizi ve ayaklarınızı keseceğim, sizden tövbe de kabul etmeyeceğim." Yine onu şöyle derken işittim: "Hârûriyye'nin Ali'ye (r.a.) karşı çıktığı gibi Rafizi grubu da bize karşı çıkmıştır."²¹⁴⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Ehlibeytten olup da bu sözü işiten herkes, salih selefine tâbi olmalı, akli ve dini olmayan Rafizi mezhebine de kin duymalıdır.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Ebû Bekir'den (r.a.) rivayet edildiğine göre ölümü yaklaştığında yanındakilere şöyle demiştir: "Öldüğümde ve cenaze işim bittiğinde beni alıp Rasûlullah'ın (s.a.v.) kabrinin olduğu eve taşıyın. Sonra kapıda durun ve "Sana selam olsun, ey Allah'ın Rasûlü! Şu Ebû Bekir'dir, senden izin istiyor" deyin. Size izin verip kapı açıldığında beni oraya sokup defnedin. Eğer size izin verilmezse dışarı çıkarıp Baki mezarlığına götürün ve oraya defnedin." Sahâbe de öyle yaptı. Önceleri kapı kilitliydi. Kapıda durup "Şu" dediklerinde kilit düşüp kapı açılıverdi. Ardından içeriden birinin şöyle seslendiğini işittiler: "Sevgiliyi sevgilinin yanına girdirin çünkü sevgili sevgiliye özlem duymaktadır."²¹⁴¹

Yine Ömer b. Hattâb'dan (r.a.) şöyle rivayet edilir: Ebû Lu'lu'e -Allah'ın lâneti Ebû Lu'lu'e'nin üzerine olsun- onu yaraladığında arkasından gelecek halifeye tavsiyelerde bulundu. Sonra oğlu Abdullah'a şöyle dedi: "Ey Abdullah! Mü'minlerin annesi Âişe'ye git ve ona şöyle de: Ömer'in sana selamı var. Sakın Mü'minlerin Emiri deme! Çünkü bugün ben mü'minlerin hiçbir şekilde emiri değilim. De ki: Senden iki arkadaşının yanına defnedilmek için izin istiyor. Eğer izin verirse, beni ikisinin yanına defnedin. Eğer kaçınırsa, alın beni Müslümanların mezarlığına gömün." Abdullah hemen ayrılıp yanına gitti. Âişe (r.anhâ) o sırada ağlıyordu. Abdullah dedi ki: "Ömer senden iki arkadaşının yanına defnedilmek için izin istiyor."

• Yine senesinde Muhammed b. Sevka vardır. Bk. 1807.ci rivayet.

Tahrîç:

• Mervezi, Sünne (s. 18) – İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 275 (1/275). Bu ikisi, Zaferan yoluyla "Bize Şebabe tahdis etti, dedi ki: Bize Suade b. Seleme tahdis etti; Abdullah b. Kays dedi ki:

İnsanlar Ali'nin yanında toplandı..." şeklinde uzun bir kıssa zikrederek rivayetemişlerdir.

• İbn Ebi Asım, Sünne, 995 (2/481). Amir b. İbrahim yoluyla Yakup'tan, o Leys'ten, o Mücahid'den,

o İbn Abbâs'tan, o da Ali'den senediyle "O fırkaların en sapık ve en pis olanı, Şia'dır" lafzıyla...

Şeyh Elbani, senedindeki Leys b. Ebi Süleym dolayısıyla zayıf olduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte hadisin ilk kısmı, kitabın başında sahih olarak rivayet edilmiş, tahriri yapılmıştır.

²¹⁴⁰ İsnadı hasendir.

• Senesinde Fudayl b. Merzuk vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Şia görüşüne sahip

• Senesinde Fudayl b. Merzuk vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Şia görüşüne sahip

olmakla suçlanmıştır. Müslim'in ravilerindendir. Bk. 1024.cü rivayet.

• Yine senesinde Fazl b. Sehl vardır. Saduktur. Bk. 50.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sika-dırlar.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

²¹⁴¹ Bu kıssanın kesinlikle aslı astarı yoktur, uydurmadır.

Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Yemin ederim ki orayı kendime saklamıştım. Ne var ki bugün, kesinlikle onu kendime tercih edeceğim." Abdullah daha sonra geri döndü. Oraya doğru yöneldiğinde Ömer "Beni oturtun" dedi. Sonra sordu:

- Ne oldu, ne dedi?

- Sana izin verdi.

Bunun üzerine Ömer "Allahu Ekber!" dedi ve şöyle devam etti: "Benim için o yataktan daha önemli bir şey yoktur. Ruhum kabzedildiğinde beni alıp oraya taşıyın ve tekrar "Ömer izin istiyor" deyin. Eğer izin verirse beni defnedin, izin vermezse alın Müslümanların mezarlığına gömün."

1862. Bize Muhammed b. Said haber verdi, dedi ki: Bize İshak b. Şahin Ebû Bısr el-Vasiti tahdis etti, dedi ki: Bize Halid b. Abdullah tahdis etti; Husayn'dan, o Amr b. Meymun'dan...²¹⁴²

1863. İbn Said dedi ki: Yine bize Yusuf b. Musa el-Kattan tahdis etti, dedi ki: Bize Cerir tahdis etti; Husayn'dan, o Amr b. Meymun'dan...²¹⁴³

1864. İbn Said dedi ki: Yine bize Yakub b. İbrahim ed-Devraki ile Halad b. Eslem tahdis ettiler, dediler ki: Bize Ali b. Asım tahdis etti; Husayn'dan, o Amr b. Meymun'dan, dedi ki: Ömer (r.a.) kamet verildiğinde "Düzgün olun!" derdi. Safları düzelttiklerinde onu bir adam yaraladı. Bunun üzerine "Allah'ın ismiyle... Beni köpek yedi veya beni köpek öldürdü" dedi. Hangi insan yanına yaklaşırsa onu da yaralıyordu. Tâ ki Müslümanlardan biri üzerine atıldı. Kaçamayacağını anlayınca kendini yaralayıp öldürdü. İnsanlar Abdurrahman b. Avf'ı öne geçirdiler, o da hafif bir namaz kıldırdı. Ömer, İbn Abbâs'a "Bak bakayım, beni kim öldürmüştü?" dedi. İbn Abbâs biraz dolaşıp geri geldi ve "Muğire b. Şu'be'nin kölesi" dedi. Ömer bunun üzerine "Gerçekten o mu yaptı?" diye sordu. İbn Abbâs "Evet" cevabını verince şöyle dedi: "Allah onu kahretsin! Yemin ederim ki ona hayrı emretmiştim. Ölümümü Müslüman birinin elinden kılmayan Allah'a hamd olsun... Sonra oğlu Abdullah'a şöyle dedi: "Ey Abdullah! Mü'minlerin annesi Âişe'ye git ve ona şöyle de: Ömer'in sana selamı var. Sakın Mü'minlerin Emiri deme! Çünkü bugün ben mü'minlerin hiçbir şekilde emiri değilim. De ki: Senden iki arkadaşının yanına defnedilmek için izin istiyor. Eğer izin verirse, beni ikisinin yanına defnedin. Eğer kaçınırsa, alın beni Müslümanların mezarlığına gömün." Abdullah hemen ayrılıp yanına gitti. Âişe (r.anhâ) o sırada ağlıyordu. Abdullah dedi ki: "Ömer senden iki arkadaşının yanına defnedilmek için izin istiyor." Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Yemin ede-

2142 İsnadı sahihtir.

Tahriri 1396 numaralı rivayette geçti.

2143 İsnadı sahihtir.

Tahriri 1397 numaralı rivayette geçti.

rim ki orayı kendime saklamıştım. Ne var ki bugün, kesinlikle onu kendime tercih edeceğim." Abdullah daha sonra geri döndü. Oraya doğru yöneldiğinde Ömer "Beni oturtun" dedi..." Ravi daha sonra hadisin devamını zikretti.²¹⁴⁴

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Zikrettiğimiz tüm bu rivayetler birbirlerini tasdik etmekte ve Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına gömülmelerinin doğruluğunu göstermektedir. Allah Teâlâ bu rivayetlerle mü'min kalpleri huzura erdirir, sükûnete kavuşturur.

Şimdi birkaç rivayet daha ilave edelim.

1865. ... Abdullah b. Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ben, yeryüzünün yarılıp üzerinden açılacağı ilk kişiyim. Sonra benimle Ebû Bekir, sonra Ömer, sonra Baki ahalisi ve sonra da Mekke halkı çıkarlar. Sonra iki Harem bölgesi arasında haşredilirim."*²¹⁴⁵

1866. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) sağında Ebû Bekir, solunda Ömer olduğu halde mescide girdi, ardından şöyle buyurdu: *"Kıyamet günü işte bu şekilde diriltileceğiz."*²¹⁴⁶

İKİ YÜZ OTUZ ALTINCI BÂB: NEBİ (S.A.V.) İLE EBÛ BEKİR VE ÖMER'İN (R.ANHUMÂ) KABİRLERİ

1867. ... Kasım dedi ki: Âişe'nin (r.anhâ) yanına gidip "Ey annem! Bana Rasûlullah'ın (s.a.v.) kabrini açıp gösterir misin?" diye ricada bulundum. Benim için üç tane kabir açiverdi. Ne yüksek ne de çok alçaklardı, kırmızı bir duvarla çevrilmiş düz bir zemindelerdi. Gördüm ki Rasûlullah (s.a.v.) en önde, Ebû Bekir onun baş ucunda, Ömer de Nebî'nin (s.a.v.) iki ayak ucundaydı.

Ravi dedi ki: Amr bana aynı Kasım'ın anlattığı gibi tarif etti. Ahmed b. Salih de şeklini tasvir etti.²¹⁴⁷

²¹⁴⁴ İsnadı sahihtir.

Tahrici 1398 numaralı rivayette geçti.

²¹⁴⁵ İsnadı zayıftır.

Tahrici 1321 numaralı rivayette geçti.

²¹⁴⁶ İsnadı zayıftır.

Tahrici 1319 numaralı rivayette geçti.

²¹⁴⁷ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Amr b. Osman b. Hanl el-Medenî vardır. Osman'ın azatlısıdır. Yedinci tabakadandır.

Bk. Takrib (s. 424)

• Yine senedinde Muhammed b. İsmail b. Ebi Fûdeyk vardır. Medinelidir. Saduktur, sekizinci tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 468)

Tahric: İbn Sa'd, Tabakat (3/209) – Ebû Davud, Cenaiz, 3204 (9/39) – İbn Şeybe, Tarih-i Medine

(3/945) – Ebû Ya'la, Müsned, 215/4571 (8/53) – Hakim, Müstedrek (1/369). Hakim sahih olduğu nu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Beyhaki, Sünen (4/3). Bunların hepsi, birkaç yolla Muhammed b. İsmail b. Ebi Fûdeyk'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1868. ... Kasım dedi ki: Âişe'nin (r.anhâ) yanına gidip "Ey annem! Bana Nebî'nin (s.a.v.) ve iki arkadaşının kabirlerini açıp gösterir misin?" dedim. Benim için üç tane kabir açiverdi. Ne yüksek ne de çok alçaklardı, kırmızı bir duvarla çevrilmiş düz bir zeminlerdi. Gördüm ki Rasûlullah (s.a.v.) en önde, Ebû Bekir onun baş ucunda, Ömer de Nebî'nin (s.a.v.) iki ayak ucundaydı.²¹⁴⁸

İbn Muhalled, kitabında İbn Fudeyk'in kabirlerin yerini aşağıda çizdiğim gibi tasvir ettiğini söylemiştir:

██████████ Nebî (s.a.v.)

Ömer (r.a.) ██████████ ██████████ Ebû Bekir (r.a.)

1869. İbn Muhalled yine şöyle der: Ebû İshak İbrahim b. İshak el-Harbi'yi şöyle derken işittim: Basra ahalisi, Musab b. Zübeyr'e Rasûlullah'ın (s.a.v.) kabirinden sormuş ve "İhtilaf ettik" demişlerdir. Musab da onlara cevaben "Rasûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir ve Ömer (r.anhumâ) şu şekilde defnedilmişlerdir" demiştir. İbrahim el-Harbi, üç kabrin yerini aşağıda çizdiğim gibi tasvir etmiştir:

██████████ Nebî (s.a.v.)

Ömer (r.a.) ██████████ ██████████ Ebû Bekir (r.a.)

İbrahim el-Harbi dedi ki: "Ömer'in ayakları duvarın alt kısmına denk gelmektedir."²¹⁴⁹

1870. İbn Muhalled dedi ki: İbrahim el-Harbi'nin Kitabı'l Menasik'ini okudum. Şöyle diyor: "Tam ortada durup sırtını kibleye²¹⁵⁰ döner. Sonra "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketleri üzerine olsun, ey Nebî" der..." Sonra hafifçe sola doğru ilerler ve "Selam üzerinize olsun ey Ebû Bekir, ey Ömer" der..." İbn Muhalled daha sonra devamını zikretmiştir.²¹⁵¹

1871. ... Hişam b. Urve'den: İnsanlar kabre doğru namaz kılıyorlardı. Bunun üzerine Ömer b. Abdülaziz, emir verip ortadan kaldırttı. Tâ ki insanlar namaz kılamaz oldu. Yıkıldığında ortaya bir baldır ve diz çıktı. Ömer b. Abdülaziz bu durumdan dolayı çok üzüldü. Urve hemen ona gidip bacağın Ömer'in baldır ve dizi olduğunu söyledi. Böylece Ömer b. Abdülaziz'in hüznü diniverdi.²¹⁵²

2148 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

• Senedinde Said b. Osman b. Ayyaş vardır. Künyesi Ebû Osman el-Hannat'tır. Hatib, Tarih'te (9/99) ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Tahrici bir öncekiyle aynıdır.

2149 İsnadı sahihtir.

• Senedinde İbrahim b. İshak el-Harbi vardır. Künyesi Ebû İshak'tır. Sikadîr, imamdır. Darekutni dedi ki: "Zühd, ilim ve verada Ahmed b. Hanbel ile kıyaslanırdı." Bk. Tarih-i Bağdat (9/99)

2150 Yani selamlama anında, dua ederken değil.

2151 İsnadı bir önceki gibidir.

2152 İsnadı hasendir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Kabirlerin konumlarıyla ilgili yukarıda çizdiğimiz şekillerden farklı şekiller de rivayet edilmiştir.

1872. ... Raca b. Hayve dedi ki: Velid b. Abdülmelik, Ömer b. Abdülaziz'e "Ben Nebî'nin (s.a.v.) mescidini ve hücrelerini (odasını) kıracağım" diye yazdı. Velid bundan önce ailesinden orayı satın almış, onları razı edecek parayı ödemişti. Velid aynı zamanda Medine Mescidi, Mekke Mescidi, Dımeşk Mescidi ve Mısır Mescidi'ni inşa ettiren kişidir. Derken Ömer b. Abdülaziz gelip mescidin bir köşesine oturdu. Ben de onun yanına oturdum. Sonra hücrelerin yıkılmasını emretti. O günkü kadar ağlayan çok sayıda erkek ve kadın görmemiştim. Nebî'nin (s.a.v.) hücreleri yıkıldı. Kabirlerin üzerine yapı inşa etmeyi istediğinde, ilk önce eski yapıyı yıktı. Derken meydana üç tane kabir çıkıverdi. Üzerlerindeki kum neredeyse yıkılmıştı. Kalkıp düzeltmek ve üzerine yapıları koymak istediğinde "Allah emiri ıslah etsin! Sen kalkınca insanlar da seninle kalktı ve hepsi kabirleri çiğneyiverdi. Başka birine emretsen de o düzeltse olmaz mı? Hatta ben bu işe beni görevlendirmeni ümit ederim" dedim. Bunun üzerine "Ey Müzahim! Kalk da düzelt" dedi.

Raca b. Hayve dedi ki: Nebî'nin (s.a.v.) kabri en öndeydi. Ebû Bekir'in kabri başının arkasında Nebî'nin (s.a.v.) ortasındaydı. Ömer ise Ebû Bekir'in arkasında Ebû Bekir'in ortasındaydı.²¹⁵³

1873. ... İshak b. İsa b. binti Davud b. Ebi Hind'den; Useym b. Nestas el-Medini dedi ki: "Ömer b. Abdülaziz geldiğinde Nebî'nin (s.a.v.) kabrini görmüştüm. Nebî'nin (s.a.v.) mezarının yerden yaklaşık dört parmak yüksek olduğunu gördüm. Üzerinde kırmızıya çalan çakıl taşları vardı. Ebû Bekir'in kabrinin Nebî'nin (s.a.v.) kabri arkasında olduğunu gördüm. O daha alçaktı. Ömer'in kabrinin de Ebû Bekir'in kabri arkasında olup ondan da alçak olduğunu gördüm."²¹⁵⁴

• Senedinde Şuayb b. İshak vardır. İbn Abdurrahman'dır, Emevi azatlısıdır. Sikadır, Mürcie olmakla suçlanmıştır. İbn Ebi Arube'den işitmesi son dönemlerine denk gelir. Bk. Takrib (s. 266)

• Yine senedinde Ravh b. Ferec b. Zekeriya vardır. Saduktur, on ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 211)

• Yine senedinde Abdulcabbar b. Asım vardır. İbn Main ve Darekutni "Sikadır" demişlerdir. Bununla birlikte Yahya'nın "Saduk" ve başka bir seferinde "Rivayetlerinde beis yoktur" dediği de nakledilir. Bk. 625.ci rivayet.

²¹⁵³ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Abdullah b. Muhammed b. Muğire el-Mahzumî vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." İbn Yunus dedi ki: "Hadisleri münkerdir." İbn Adiy dedi ki: "Rivayetlerinin geneline mütâbaat edilmez." Bk. 1851.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Yusuf vardır. Hatib sika olduğunu söylemiştir. Bk. 1851.ci rivayet.

²¹⁵⁴ İsnadı şöyledir:

• Senedinde Said b. Osman el-Hannat vardır. Hatib, Tarih'te (9/99) ondan bahsetmiş ama hakkında cerh ve adalet olarak herhangi bir şey söylememiştir. Bk. 1868.ci rivayet.

• Yine senedinde İshak b. İsa b. binti Davud b. Ebi Hind vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. Takrib (s. 102)

İbn Muhalled, bunu aşağıdaki gibi çizmiştir:

██████████ Nebî (s.a.v.)

██████████ Ebû Bekir (r.a.)

██████████ Ömer (r.a.)

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu, kitabında Yahya b. Hüseyin'in tarifine göredir. Görüldüğü gibi haberlerin hepsi Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhumâ) Nebî'nin (s.a.v.) yanına defnedildiklerini göstermektedir. Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Allah'ın salat ve selamı, Nebî Muhammed'e olsun. Zikrettiğim bu rivayetler ikna edecektir inşallah.

İKİ YÜZ OTUZ YEDİNCİ BÂB: ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) FAZİLETLERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Allah bize ve size rahmet etsin! Bilin ki Âişe (r.anhâ) ile Nebî'nin (s.a.v.) diğer tüm hanımları, mü'minlerin anneleridir. Allah Teâlâ onları, Rasûlullah'tan (s.a.v.) dolayı üstün kılmıştır. Onların ilki Hatice'dir (r.anhâ). Önceki sayfalarda faziletlerinden bahsetmiştik. Şimdi ise Âişe'nin (r.anhâ) fazilet, şeref ve yüksek değerinden bahsedeceğiz.

Şayet biri şöyle derse: Şeyhler neden Nebî'nin (s.a.v.) diğer eşleri değil de Âişe'nin (r.anhâ) faziletlerinden bahsediyorlar?

Ona şöyle cevap verilir: Münâfıklar, Rasûlullah (s.a.v.) zamanında Âişe'ye (r.anhâ) haset edip ona iftira attıklarında Allah Teâlâ onu beri kılmış, bu konuda âyet indirmiş, ona batıl iftiralar atanları yalanlamıştır. Yine Kerim olan Allah bununla Rasûlullah'ı (s.a.v.) teskin etmiş, mü'minlerin gözlerini aydın kılıp münâfıkların gözlerini karartmıştır. Bu yüzdendir ki âlimler Âişe'nin (r.anhâ) faziletleri ile ilgilenmişlerdir.²¹⁵⁵

Rivayet olunduğuna göre bir adam, Âişe (r.anhâ) hakkında "Sen anne değil-sin" dediğinde "Doğru söyledi; ben mü'minlerin annesiyim, münâfıkların annesi değil" diye karşılık vermiştir. Bize ulaştığına göre eski dönem fakihlerinden bazıları "Âişe annemdir" ve "Âişe annem değildir" diye talaka yemin eden iki kişinin de yemininin bozulmayacağı ve dolayısıyla talakın gerçekleşmeyeceği yönünde fetva vermişlerdir. Kendisine "Bu nasıl oluyor? İkisinden birinin yemininin bozulması

• Yine senedinde Useym b. Nestas el-Medeni vardır. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 387).

2155 Bu açıklamaya iki hususu daha eklemek mümkündür.

1. Kendisi Hatice'den (r.anhâ) sonra mü'minlerin annesi ve hanımları içerisinde Rasûlullah'ın (s.a.v.) en sevdiğidir.

2. Harici ve Rafîzi fırkalarının onun hakkında görüşleri vardır. Bu yüzden ehli sünnet ve'l cemaat o bidat ehli gruplara reddiye olarak onun faziletlerini açıklamış, gözler önüne sermiştir.

gerekmez mi?" diye sorulduğunda ise fakih şöyle cevaplamıştır: "Annesi olduğuna dair yemin eden kimse mü'mindir, dolayısıyla bozulmaz. Annesi olmadığına dair yemin eden ise münâfıktır, dolayısıyla onunki de bozulmaz."

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) temiz, beri, siddîkın kızı, arkadaşı ve Mü'minlerin Annesi olan Âişe'den nefret eden kimselerden Allah'a sığınırız. Allah ondan ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) halifesi olan babasından razı olsun.

İKİ YÜZ OTUZ SEKİZİNCİ BÂB: NEBİ (S.A.V.) İLE ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) EVLENMESİ

1874. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: "Seni iki kere rüyamda görmüştüm. Bir adamın ipek bir kumaş içinde seni taşıdığını ve "Bu senin kanndır" dediğini gördüm. Kumaşı kaldırıp baktığımda bir de ne göreyim; sensin. Bunun üzerine şöyle dedim: Eğer bu Allah'tan ise bunu gerçekleştirecektir."²¹⁵⁶

1875. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Hatice'nin (r.anhâ) vefatından sonra bana ipek bir kumaş içinde küçük bir kız çocuğunun getirildiğini gördüm. Bir baktım ki, sensin. Bunun üzerine "Eğer bu Allah'tan ise bunu gerçekleştirecektir" dedim. Derken yine bana ipek bir kumaş içerisinde küçük bir kız çocuğu getirildi. Hemen açıverdim. Bir de ne göreyim; sensin. Bunun üzerine "Eğer bu Allah'tan ise bunu gerçekleştirecektir" dedim. Ardından yine bana ipek bir kumaş içerisinde küçük bir kız çocuğu getirildi. Hemen açıverdim. Bir de ne göreyim; sensin. Bunun üzerine "Eğer bu Allah'tan ise bunu gerçekleştirecektir" dedim."²¹⁵⁷

1876. ... İbn Ebi Müleyke'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Cibril (a.s) beni yeşil renkli ipek bir kumaş parçası içinde Nebî'ye (s.a.v.) getirip "Bu senin kanndır" dedi."²¹⁵⁸

²¹⁵⁶ İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Buhârî, Menakıbu'l Ensar, 3895 (7/264), Nikah, 5078 (9/23), 5125 (9/86), Tabir, 7012 (12/417) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2438 (4/1889) – Ahmed, Müsned (6/41, 128, 161) – İbn Hibban, Sahih, 7093 (16/5). Bunların hepsi, birkaç yolla Hişam b. Urve'den, o babasından senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹⁵⁷ İsnadı bir önceki gibi sahihtir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

²¹⁵⁸ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdullah b. Osman vardır. Saduktur. Bk. 1055.ci rivayet. Tahrîçte görüleceği üzere Ömer b. Said b. Ebi Hüseyin, Tirmizî'nin rivayetinde kendisine mülâbaat etmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Abdullah b. Amr b. Alkame vardır. Mekkelidir, sikadır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 316).

Tahrîç:

• İbn Hibban, Sahih, 7094 (13/6). İshak b. İbrahim yoluyla "Bize İsa b. Yunus tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

1877. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Cibril (a.s) yanında Âişe'nin resmiyle bana gelip "Şüphesiz Allah Teâlâ seni Ebû Bekir'in kızıyla evlendirdi" dedi." Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) kalkıp Ebû Bekir'e gitti. Ardından şöyle buyurdu:

- Ey Ebû Bekir! Şüphesiz Cibril (a.s) bana geldi ve bana "Şüphesiz Allah Teâlâ seni Ebû Bekir'in kızıyla evlendirdi" dedi. Bana göster onu.

Ebû Bekir hemen Esmâ'yı çıkarıp gösterdi. Rasûlullah (s.a.v.):

- Cibril'in (a.s) bana gösterdiği resimdeki bu değil.

- Doğrusu benim bülûğa ermemiş küçük bir kızım daha var.

- Göster onu bana.

Ebû Bekir hemen Âişe'yi (r.anhâ) çıkardı. Onu görünce "Cibril'in (a.s) bana gösterdiği resimdeki ve "Şüphesiz Allah Teâlâ seni Ebû Bekir'in kızıyla evlendirdi" dediği kız budur" buyurdu. Bunun üzerine Ebû Bekir "Seni onunla evlendirdim, ey Allah'ın Rasûlü" dedi.²¹⁵⁹

İKİ YÜZ OTUZ DOKUZUNCU BÂB: ÂİŞE (R.ANHÂ) RASÛLULLAH (S.A.V.) İLE EVLENDİĞİNDE KAÇ YAŞINDAYDI?

1878. ... Hişam b. Urve'nin, babasından, onun da Âişe'den (r.anhâ) rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) onunla yedi yaşındayken evlendi, dokuz yaşındayken zifafa girdi.²¹⁶⁰

1879. ... Esved'in Âişe'den (r.anhâ) rivayet ettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.) onunla yedi yaşındayken evlendi, dokuz yaşındayken zifafa girdi. Öldüğünde ise on sekiz yaşındaydı.²¹⁶¹

- Tirmizi, Sünen, Menakıb, 3880 (5/804). Abdullah b. Amr b. Alkame el-Mekki yoluyla İbn Ebi Hüseyin'den, o da İbn Ebi Müleyke'den senediyle bu şekilde... Tirmizi dedi ki: "Bu, hasen garip bir hadis olup ancak Abdullah b. Amr b. Alkame yoluyla biliyoruz."

2159 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Velid b. Fazl el-Anezi vardır. İbn Hibban dedi ki: "Uydurma hadisler rivayet ederdi. Onunla hiçbir durumda hüccet getirmek caiz değildir." Bk. 1393.cü rivayet.
- Yine senedinde Salih b. Yezid vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadım.
- Yine senedinde Musa b. Cafer el-Kazım vardır. Saduktur, âbidir. Bk. 256.cı rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2160 İsnadı sahihtir.

Tahrîç:

- Buhârî, Sahih, Nikah, 5158 (9/131). Süfyan yoluyla Hişam'dan bu şekilde...
- Müslim, Sahih, Nikah, 1322 (2/1039). Muaviye ve Abde b. Selman yoluyla Hişam'dan bu şekilde... Ne var ki onun rivayetinde "Yedi yaşında" yerine "Altı yaşında" diye geçmektedir.

2161 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Müslim, Sahih, Nikah, 1322 (2/1039) – Nesai, Mücteba, 3258 (6/82). Bu ikisi, Ebû Muaviye yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir.

1880. ... Hişam b. Urve'den, o babasından; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) Hatice'nin (r.anhâ) öldüğü sene Mekke'den hicret etmeden önce benimle evlendi. O sıralar ben yedi veya altı yaşındaydım. Medine'ye geldiğimizde ben saçlarım omuzlarıma kadar olup salıncakta oynarken yanıma bazı kadınlar geldi. Beni hazırlayıp giydirdiler ve Rasûlullah'a (s.a.v.) götürdüler."²¹⁶²

1881. ... Abdullah b. Urve'den, o Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) benimle Şevval ayında evlendi, benimle Şevval ayında zifafa girdi. Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımlarından hangisi onun nazarında benim kadar seviliyordu ki! Kendisi Şevval ayında hanımlarıyla zifafa girmekten hoşlanırdı."²¹⁶³

İKİ YÜZ KIRKINCI BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) ÂİŞE'YE (R.ANHÂ) OLAN SEVGİSİ

1882. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Nebî'nin (s.a.v.) hanımları, Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma'yı Rasûlullah'a (s.a.v.) gönderdiler. Girmek için izin istedi. O sıra yatmaktaydı. Kızına izin verdi. Kızı "Ey Allah'ın Rasûlü! Doğrusu hanımların Ebû Kuhafe'nin kızından dolayı onlara adaletsizlik etmemeni söylemem için beni sana gönderdiler" dedi. Ben o sıra sessizce duruyordum. Rasûlullah (s.a.v.) ona "Ey kızım! Benim sevdiğimi sevmes misin?" buyurdu. Fatıma (r.anhâ) Rasûlullah'ın (s.a.v.) böyle söylediğini duyunca kalkıp eşlerine geri döndü ve onlara Rasûlullah (s.a.v.) ile aralarında geçen konuşmayı anlattı.²¹⁶⁴

1883. ... Abdullah b. Şakik'ten; Amr b. As (r.a.) "Ey Allah'ın Rasûlü! İnsanlardan sana en sevimli olanı kimdir?" diye sordu. "Âişe'dir" buyurdu. Amr "Peki, erkeklerden?" diye sordu. Bu sefer de "Onun babasıdır" buyurdu.²¹⁶⁵

²¹⁶² İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Buhârî, 3894 (7/264) – Müslim, 1322 (4/1038) – Ahmed, Müsned (6/280) – Humeydi, Müsned, 231 (1/113) – Darimi, 2266 (2/82). Bunların hepsi, birkaç yolla Hişam b. Urve'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹⁶³ İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Müslim, Sahih, 1323 (4/1039) – Tirmizi (3/393) – Nesai (6/70) – İbn Mâce, 1990 (1/641) – Ahmed, Müsned (6/54, 206) – Abd b. Humeyd, Müsned, 1508 (s. 447) – Darimi, 2217 (2/68). Bunların hepsi, birkaç yolla Süfyan'dan, o İsmail b. Ebi Ümeyye'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹⁶⁴ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Abdurrahman b. Haris b. Hişam el-Mahzumi vardır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 492)

Tahrîç:

• Müslim, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 2442 (4/1891) – Buhârî, Sahih (5/244 talik olarak) – Ahmed,

Müsned (6/88). Bunların hepsi, Zühri yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Buhârî, Hibe, 2580 (5/243). Hişam b. Urve yoluyla babasından buradakinden daha uzun bir şekilde...

• Nesai, Mücteba (7/67) – Ahmed, Müsned (6/150) – İbn Hibban, Sahih, 7105 (16/38). Bunların

hepsi, Abdurrezzak yoluyla "Bize Ma'mer haber verdi; Zühri'den, o da Urve'den..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹⁶⁵ İsnadı sahihtir.

1884. ... Enes (r.a.) dedi ki: Nebî'ye (s.a.v.) "İnsanlardan sana en sevimli olanı kimdir?" diye soruldu. Buyurdu ki: "Âişe'dir." Soran "Ailenden sormuyoruz" deyince "O halde onun babasıdır" buyurdu.²¹⁶⁶

1885. ... Amr b. Galib dedi ki: Bir adam, Ammar b. Yasir'in (r.anhumâ) yanında Âişe (r.anhâ) hakkında ileri geri konuştu. Bunun üzerine Ammar "Çirkin ve hor görülmüş bir şekilde defol! Rasûlullah'ın (s.a.v.) sevgilisine eziyet veriyorsun" dedi.²¹⁶⁷

1886. ... A'meş'ten rivayet edildiğine göre Mesruk, Âişe'den (r.anhâ) hadis rivayet ettiğinde "Bana beri kılınmış, çok doğru sözlü, çok doğru sözlünün kızı ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sevgilisi şöyle anlattı" derdi.²¹⁶⁸

1887. ... Ebû Kılabe'den; bazı insanlar oyun oynuyordu. O sıra Âişe de göründü. Ebû Bekir hemen onu azarladı. Derken Nebî (s.a.v.) geldi. Âişe ağlıyordu. Ona "Ne oldu sana?" diye sordu. Âişe "Bırak beni!" dedi. Rasûlullah (s.a.v.) ise "Sen bırakılmazsın" buyurdu. Bunun üzerine ona durumu anlatınca "Kalk da bak" dedi. Âişe hemen kalktı. Rasûlullah (s.a.v.) Âişe'nin başını (bakması için) elleri arasına aldı.

Tahriç: Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3662 (7/22) – Müslim, 2384 (4/1856) – Ahmed (4/203) – Tirmizi, 3885 (5/706) – İbn Sa'd, Tabakat (3/176). Bunların hepsi, Halid el-Hazza yoluyla Ebû Osman el-Hindi'den "Bana Amr b. As tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Buhârî ve Müslim'de "Sonra kim? Ömer b. Hattâb'tır" şeklinde ziyade vardır.

2166 İsnadı hasendir.

• Senedinde Müseyyeb b. Vazih vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 20.ci rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette görüldüğü üzere hadisin sahih şahitleri vardır.

Tahriç: Tirmizi, Menakıb, 3890 (5/707) – İbn Mâce, Mukaddime, 101 (1/38) – İbn Hibban, Sahih, 7107 (16/40). Bunların hepsi, birkaç yolla Mutemir b. Süleyman'dan, o Humeyd'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu hadis, Enes'in rivayeti olarak bu yoldan hasen gariptir."

2167 İsnadı hasendir.

• Senedinde Amr b. Galib el-Hemedani vardır. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 425). Ureyb b. Hamid, kendisine mütâbaat etmiştir. Bk. İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1631 (2/870)

• Yine senedinde Ebû İshak es-Sebilî vardır. Sikadır, âbiddir. Sonradan hafızası bozulmuştur. Bk. 409.cu rivayet. Süfyan es-Sevri'nin ondan yaptığı rivayetler, karıştırmasından öncedir. Bu senette geçen Süfyan'ın es-Sevri olduğunda şüphe yoktur.

Tahriç: Tirmizi, Menakıb, 3888 (5/707) – Tayalisi, Müsned, 651 (s. 90) – İbn Sa'd, Tabakat (8/65). Bunların hepsi, Ebû İshak yoluyla Amr b. Galib'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "Bu hasen bir hadistir."

2168 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Müslim b. Subeyh vardır. Künyesi olan Ebû'd Duha ile meşhurdur. Sikadır, fazıldır, dördüncü tabakadandır. Bk. 182.ci rivayet.

Tahriç:

• İbn Sa'd, Tabakat (8/66). Muaviye ez-Zarir ve Muhammed b. Ubeyd et-Tanafisi yoluyla "Bize A'meş tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Ebû Nuaym, Hilye (2/44). Cerir yoluyla A'meş'ten bu şekilde... Ayrıca bk. Zehebi, Siyer (2/181)

Âişe (r.anhâ) dedi ki: Ayakta o kadar durdu ki neredeyse onun için (üzüntü-den) ağıt yakacaktım.²¹⁶⁹

1888. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah'ı (s.a.v.) odamın kapısında gördüm. O sıra Habeşliler, Rasûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde oyunlarına bakıyordum.²¹⁷⁰

1889. ... Amr b. Hureys dedi ki: Bir keresinde Medine'de zenciler oyun oynuyorlardı. Âişe (r.anhâ) ise başını Rasûlullah'ın (s.a.v.) omzuna koymuş onlara bakıyordu.²¹⁷¹

1890. ... Ümmü Mübeşşir (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.), ben de oradayken Âişe'nin (r.anhâ) yanına girdi. Elini onun dizine koydu ve bana duyurmaksızın ona gizli bir şeyler söyledi. Derken Âişe onun göğsünden ileri doğru itti. Bunun üzerine ben "Ey sen! Sana ne oluyor da Rasûlullah'a (s.a.v.) böyle yapıyorsun?" dedim. Rasûlullah (s.a.v.) buna güldü ve "Bırak onu, onlar bunu hatta daha şiddetlisini yaparlar" buyurdu.²¹⁷²

1891. ... Urve'den; Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana "Ben senin benden ne zaman razı olup ne zaman bana kızgın olduğunu biliyorum" buyurdu. Ben "Bunu nereden anlıyorsun?" diye sordum. Buyurdu ki: "Benden razı olduğunda "Hayır, Muhammed'in Rabbine yemin olsun ki..." diyor, kızgın olduğunda

²¹⁶⁹ İsnadı mürseldir.

• Ebû Kılabe sikadır, fazıldır ama çokça mürsel rivayetlerde bulunmuştur. Bk. 114.cü rivayet. Hafız, Tehzib'te (5/224) şöyle der: "Âişe'den mürsel olarak rivayet etmiştir."

Tahriri için bir sonraki rivayete bakınız.

²¹⁷⁰ İsnadı sahihtir.

• Buhârî, Mesacid, 455 (talik olarak), 454 (muttasıl olarak) – Müslim, İdeyn, 892 (2/608) – Ahmed, Müsned (6/33, 127) – Nesai, İdeyn (3/195, 196, 197). Bunların hepsi, birkaç yolla İbn Şihab'tan, o da Zühri'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹⁷¹ İsnadı hasendir.

• Senedinde Haccac b. Asım el-Muhamiri vardır. Kufeli olup orada kadılık yapmıştır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 153). Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

Tahrir: Benzer bir rivayet bir öncekinde zikredilmişti.

²¹⁷² İsnadı şöyledir:

• Senedinde Muhammed b. Abdurrahman b. Hallad el-Ensari vardır. Medine ahalisindendir. Tarih'te (1/150) Buhârî ile Cerh ve Tâdil'de (7/313) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban da sikat'ta (5/379) onu zikretmektedir.

• Yine senedinde Yahya b. Abdullah b. Ebi Katade vardır. Künyesi Ebû Abdullah es-Sülemi'dir. Tarih'te (8/258) Buhârî ile Cerh ve Tâdil'de (9/160) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama ikisi de cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban da sikat'ta (7/594) onu zikretmektedir.

Tahrir: Buhârî, Tarih (8/258). Yahya b. Abdullah b. Ebi Katade'den bahsederken buradaki isnatla Zeyd b. Habbab'tan...

ise "Hayır, İbrahim'in Rabbine yemin olsun ki..." diyorsun." Dedim ki: Evet, doğru. Senin ancak ismini anmayı terk ediyorum.²¹⁷³

İKİ YÜZ KIRK BİRİNCİ BÂB: CİBRİL'İN (A.S) ÂİŞE'YE (R.ANHÂ) SELAM VERİŞİ

1892. ... Ebû Seleme'den, o da Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) kendisine "Şüphesiz Cibril (a.s) sana selam veriyor" buyurdu. O da "Allah'ın selamı ve rahmeti onun da üzerine olsun" dedi.²¹⁷⁴

1893. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) ayakta durmuş, dişi bir atın yelesine elini koyarken gördüm. O sıra Dihye el-Kelbi ile konuşmaktaydı. Kendisine "Ey Allah'ın Rasûlü! Seni ayakta durmuş, dişi bir atın yelesine elini koymuş ve o sırada Dihye el-Kelbi ile konuşurken gördüm" dedim. Buyurdu ki: "Onu gerçekten gördün mü?" Ben "Evet" deyince buyurdu ki: "O Cibril'dir. Sana selam veriyor." Bunun üzerine ben de şöyle dedim: "Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi onun da üzerine olsun. Allah ona bir arkadaş ve misafir olarak hayırla mükâfat versin. O ne güzel arkadaşdır! Ne de güzel misafirdir!"²¹⁷⁵

1893. ... Ebû Seleme'den, Âişe (r.anhâ) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana "Şüphesiz Cibril (a.s) sana selam veriyor" buyurdu. Ben de "Allah'ın selamı ve rahmeti onun da üzerine olsun" dedim.²¹⁷⁶

İKİ YÜZ KIRK İKİNCİ BÂB: ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) İLMİ

1895. ... Müslim dedi ki: Mesruk'a "Acaba Âişe (r.anhâ) feraiz ilmini iyi bilir miydi?" diye sorduk. Dedi ki: "Yemin ederim ki Muhammed'in (s.a.v.) ashâbının büyüklerini ona feraiz sorarlarken gördüm."²¹⁷⁷

²¹⁷³ İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Buhârî, Sahih, Nikah, 5228 (9/237), Edeb, 6078 (10/512) – Müslim, Fezail, 2439 (4/1890) – Ahmed, Müsned (6/61, 213) – İbn Sa'd, Tabakat (8/69) – Taberani (23/119, 120, 121, 122) – İbn Hibban, 7112 (16/49) – Beyhaki (10/27) – Beğavi, 2338. Bunların hepsi, birkaç yolla Hişam b. Urve'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹⁷⁴ İsnadı sahihtir.

Tahrîç:

- Buhârî, Sahih, Bed'u'l Halk, 3217 (6/352), İsti'zan, 6249 (11/35) – Müslim, Fezail, 2447 (4/1895) – Tirmizi, Menakub, 3881 (5/705) – Ahmed (6/150). Bunların hepsi, birkaç yolla Zühri'den, o Ebû Seleme'den senediyle Âişe'nin (r.anhâ) selamı alması zikredilmeksizin bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed (6/55, 112, 146, 208, 224, 225) – Ahmed, Fezail, 1627 (2/869) – İbn Sa'd, Tabakat (8/79) – Nesai (7/69). Bunların hepsi, Âişe'den farklı lafızlarla rivayet etmişlerdir.

²¹⁷⁵ İsnadı hasendir.

Tahrîci 987 numaralı rivayette geçti.

²¹⁷⁶ İsnadı sahihtir.

Tahrîci 1892 numaralı rivayette geçti.

²¹⁷⁷ İsnadı sahihtir.

- Senedinde Müslim vardır. İbn Subeyh'tir. Sikadır, fazıldır. Bk. 182.ci rivayet.

1896. ... Müslim dedi ki: "Mesruk'a "Acaba Âişe (r.anhâ) feraiz ilmini iyi bilir miydi?" diye soruldu. Dedi ki: "Nefsim elinde olana yemin ederim ki Muhammed'in (s.a.v.) ashâbının büyüklerini ona feraiz sorarlarken gördüm."²¹⁷⁸

1897. ... Said b. Müseyyeb'ten; Ebû Musa el-Eşari, Âişe'ye (r.anhâ) şöyle dedi:

- Vallahi Muhammed'in (s.a.v.) ashâbının ihtilaf etmeleri bana sıkıntı verdi. Ne var ki sana anlatmaktan çok çekiniyorum.

Âişe (r.anhâ):

- Nedir o?

- Adam kadına varıp (meni) inmeksiniz tembelleşiyor?

- Sünnet yeri, diğer sünnet yerini geçtiğinde gusûl vacip olur.

- Senden sonra daha kimseye sormayacağım.²¹⁷⁹

1898. ... Hişam b. Urve'den; babası dedi ki: Âişe (r.anhâ) öyle bir durumdaydı ki, vefatından dört veya beş sene önce "Bugün ölse, kaçırdığım hiçbir şeye ondan daha çok üzülmem" demiştim. Allah'ın indirdiği bir âyeti, bir farzı, sünneti, şii, şii rivayetini, Arap tarihini, falan ve filanın nesebini, hükmü ve tıbbı Âişe'den daha iyi bilenini görmedim. Bir keresinde ona "Ey anne, tıbbı nereden öğrendin?" diye sordum. Dedi ki: "Hasta olurdum, benim için ilaç tarif ederlerdi. Biri hasta olur, onun için ilaç hazırlarlar ve o da fayda görürdü. İnsanları, birbirlerine ilaç ve tedavi tariflerinde bulunurlarken işitirdim. Bunların hepsini ezberledim." Ben sormadan Âişe'nin ilminin geneli kaybolup gitti.²¹⁸⁰

Tahrîç:

• İbn Sa'd, Tabakat (8/66) – Hakim, Müstedrek (4/11). Bu ikisi, Muaviye yoluyla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Zehebi, Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahih olduğunu işaret etmiştir.

• Darimi, Sünen, 2862 (2/248). Said b. Amir yoluyla Ukbe'den, o da A'meş'ten senediyle bu şekilde...

2178 İsnadı sahihtir.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

2179 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû Şihab vardır. Abdullah b. Nafi el-Kinani el-Hannat'tır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 564.cü rivayet. Bunun yanında Buhârî ile Müslim'in ravilerindendir. Ayrıca İmam Malik ile Abdurrezzak kendisine mütâbaat etmişlerdir. Bk. Muvatta (1/67) – Musannef, 954 (1/248)

Tahrîç:

• Abdurrezzak, Musannef, 954 (1/248) – Malik, Muvatta (1/67) – İbn Hibban, Sahih, 1183 (3/456). Bunların hepsi, Yahya b. Said yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Tahavi, Müşkulu'l Âsâr (1/55). Ali b. Zeyd yoluyla Said b. Müseyyeb'ten buna benzer olarak...

• Müslim, 350. Âişe'den...

• Müslim, 349 (1/271). Ebû Musa'dan...

2180 İsnadı sahihtir.

1899. ... Urve dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) hadisini, bir hükmü, cahiliye haberlerini, şiir rivayetini, farzı ve tıbbî Âişe'den daha iyi bilen herhangi bir kimseyle oturmam. Bir keresinde ona "Ey teyze! Tıbbî nereden öğrendin?" diye sordum. Dedi ki: "İnsanları, birbirlerine ilaç ve tedavi tarifleri verirken işitirdim. Onların hepsini ezberledim."²¹⁸¹

1900. ... Kasım b. Muhammed dedi ki: Muaviye b. Ebi Süfyan (r.anhumâ) Medine'ye geldiğinde hac yapmak isteyip Âişe'ye (r.anhâ) gitti. Âişe'nin (r.anhâ) azatlısı Zekvan Ebû Amr hariç insanların olmadığı bir yerde konuştular. Muaviye (r.a.) ona bir şeyler anlattı. Konuşması bittiğinde Âişe (r.anhâ) şehadet getirdi. Sonra Allah Teâlâ'nın peygamberle (s.a.v.) gönderdiği hidayet ile hak dini ve ondan sonraki halifelerin sünnetlerini zikretti. Sonra Muaviye'yi onlara tâbi olmaya teşvik etti. Konuşmasını bitirdiğinde Muaviye (r.a.) ona şöyle dedi: "Sen vallahi Rasûlullah'ın (s.a.v.) emirlerini bilen, nasihat eden, şefkatli, etkili ve öğüt veren âlime bir kadınsın. Hayra teşvik ettin, hayrı emrettin. Bize ancak hayrımıza olanları emrettin. Sen sözü dinlenilmeye layıksın." O ve Muaviye uzunca konuştu. Sonrasında Muaviye ayağa kalktığı anda Zekvan'a dayandı ve şöyle dedi: "Vallahi Rasûlullah (s.a.v.) müstesna Âişe'den (r.anhâ) daha çok etkileyen bir hatip görmedim."²¹⁸²

İKİ YÜZ KIRK ÜÇÜNCÜ BÂB: ÂİŞE'NİN (R.ANHÂ) TOPLUCA FAZİLETLERİ

1901. ... Ali b. Zeyd b. Cud'an'dan, o dedesinden; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "İmran kızı Meryem'den sonra hiçbir kadına verilmeyen dokuz şey bana verildi. Cibril (a.s) avucunda benim resmimi indirip Rasûlullah'a (s.a.v.) benimle evlenmesini emretti. Benimle bakireyken evlendi. Benden başka bakire kadınla evlenmedi. Ruhu kucağımdayken kabzedildi. Kabri benim evimdedir. Suçsuz oluşumun haberi semadan geldi. Bana bağışlanma ve değerli rızık vaat edildi. Vahiy diğer hanımların yanında geldiğinde uzaklaşırlardı. Bana gelince; vahiy benimle birlikteydi. İndi..." Ravi daha sonra devamını zikretti.²¹⁸³

Tahrîç: İmam Ahmed, Müsned (6/67) – Ebû Nuaym, Hilye (2/49) – Hakim, Müstedrek (4/11 muhtasar olarak). Bunların hepsi, Hişam b. Urve yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2181 İsnadı sahihtir. Tahrirci bir önceki rivayette geçti.

2182 İsnadı hasendir.

- Senedinde Amr b. Osman b. Kesir el-Hımsî vardır. Saduktur. Bk. 330.cu rivayet.
- Yine senedinde Bîşr b. Şuayb vardır. Sıkadır. Bk. 1201.ci rivayet.
- Yine senedinde Bîşr'in babası Şuayb b. Ebl Hamza vardır. Sıkadır. Zühri'nin rivayetleri konusunda en sağlam kişilerdendir. Bk. 740.cı rivayet.

Tahrîç: Zehebi, Siyer (2/183). İbrahim b. Münzîr yoluyla "Bize Amr b. Osman tahdis etti..." şeklinde... Zehebi dedi ki: "Amr b. Osman sebt (sağlam) değildir."

2183 İsnadı zayıftır.

Tahrirci 1748 numaralı rivayette geçti.

1902. ... Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe dedi ki: Ammar b. Yasir (r.anhumâ) şöyle anlatırdı: Allah Teâlâ'nın toprakla teyemmüm alma ile ilgili verdiği ruhsat, Âişe (r.anhâ) Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikteyken insanlardan geri kaldığı gece inmiştir. Gece geride kalmış, tâ ki sabah ışıkları doğana dek onlara yetişememiştir. İnsanların yanında su yoktu. İnsanlara yetişince Ebû Bekir, Âişe'nin yanına gitti. Ona çok kızdı ve "İnsanları alıkoydun, yanlarında namaz için abdest alacakları su da yok" dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ teyemmüm ile ilgili olarak temiz toprağa ruhsat verdiği âyeti indirdi. Âyet indiğinde Ebû Bekir "Ey kızım, senin mübarek bir kadın olduğunu bilmezdim" dedi."

Ravi dedi ki: Ammar b. Yasir, onların avuç içleri ile toprağa vurup bir kere yüzlerini mesh ettiğini, sonra tekrardan toprağa vurup omuzlara doğru ellerini mesh ettiklerini anlatırdı.²¹⁸⁴

1903. ... Kasım'dan; Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) ile birlikte sefere çıkmıştık. Beyda veya Zatu'l Hays mevkiine vardığımızda gerdanlığım kopuverdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) ile insanlar, gerdanlığımı aramaya başladılar. Yanlarında su da yoktu. Rasûlullah (s.a.v.) başını dizlerime koymuş uyurken Ebû Bekir (r.a.) geldi. Ardından şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.v.) ile insanları alıkoydun. Yanlarında su da yok." Bu şekilde beni azarlamış, dilediğini söylemişti. Ayrıca konuşurken eliyle belime doğru vuruyor, bense Rasûlullah'ın (s.a.v.) olduğu dizlerim hariç kıvranıyordum. Rasûlullah (s.a.v.) susuz sabaha erene dek uyudu. Derken Allah Teâlâ teyemmüm âyetini indirdi. Bunun üzerine Useyd b. Hudayr "Bu ilk bereketiniz değil, ey Ebû Bekir ailesi!" dedi. Sonra benim de üzerinde olduğum deveyi kaldırdık. Bir de baktık ki gerdanlığım altındaymış."²¹⁸⁵

1904. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Âişe'nin kadınlara üstünlüğü, tiridin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir."²¹⁸⁶

²¹⁸⁴ İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud el-Hüzeli vardır. Fakihdir, sikadır, sebtir. Bk. 990.cı rivayet.

Tahriç: Taberi, Tefsir (5/107) – Abdurrezzak, Musannef, 827 (1/213) – Ahmed, Müsned (4, 320, 321, 263) – Ebû Davud, Sünen, 314 (Avn, 1/509) – Nesai, 314, 315 (1/167) – İbn Mâce, 565 (1/187) – Humeydi, Müsned, 143 (1/78).

²¹⁸⁵ İsnadı sahihtir.

Tahriç: Buhârî, Sahih, Teyemmüm, 334 (1/514) – Müslim, Teyemmüm, 367 (1/279). Bu ikisi, Malik b. Abdurrahman b. Kasım yoluyla babasından, o da Âişe'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

²¹⁸⁶ İsnadı sahihtir.

Tahriç: Buhârî, Fezailu's Sahâbe, 3770 (7/133) – Müslim, Fezailu's Sahâbe, 2446 (4/1895) – Ahmed, Müsned (3/156, 264) – Tirmizi, 3887 (5/706) – İbn Mâce, Et'ime, 3281 (2/1092) – Ebû Ya'la, 3670 (6/345) – Beğavi, Şerhu's Süne, 3963 – Darîmi (2/106) – Taberani, Kebir (33, 109, 110, 111, 112) – İbn Hibban, Sahih, 7113 (16/50). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdullah b. Abdurrahman'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

İFK (İFTİRA) HADİSESİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Hiç şüphe yok ki Allah Teâlâ iftira olayında Âişe'nin (r.anhâ) ancak şeref, değer ve izzetini arttırmıştır. Ona iftira atan münâfıkların ise ancak zillet ve rezilliklerini arttırmıştır. Münâfık olmamasına rağmen bu konuda kalam eden mü'minleri de en sert biçimde azarlayıp onlara öğüt vermiş, zannın helal olmadığı bu gibi durumlara tekrar dönmekten onları sakındırmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Onu işittiğiniz zaman: "Böyle bir şeyi ağzımıza almamız bize yakışmaz. Aman Allahım! Bu, büyük bir iftirâdır!" diyerek kestirip atmanız gerekmez miydi? Eğer mü'minler iseniz, bunun gibisine ebediyen dönmemeniz için Allah size öğüt veriyor."* (Nur, 16-17)

Allah size rahmet etsin! Allah Teâlâ'nın ona iftira attıklarında kendisini nasıl tenzih ettiğini ve mü'minlere nasıl da etkili bir öğüt verdiğini fark edip anlayın!

Ebû Abdullah İbn Şahin'i şöyle derken işittim: Allah Teâlâ küfür ehlini ve iftiralıların ne zaman zikretmişse, illaki olayın çok büyük bir cürüm olduğunu gösterme adına atılan iftiralarından nefsinin tenzih etmiştir. Mesela şöyle buyurur: *"Allah çocuk edindi" dediler. Hâşa O, böyle şeylerden pak ve uzaktır. Doğrusu göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nun'dur. Hepsi de O'na saygıyla boyun eğmiştir."* (Bakara, 116) Aynı şekilde Âişe'ye (r.anhâ) iftira atıldığında da olayın vahametini gösterme adına kendi nefsinin tenzih etmiştir: *"Onu işittiğiniz zaman: "Böyle bir şeyi ağzımıza almamız bize yakışmaz. Aman Allahım! Bu, büyük bir iftirâdır!" diyerek kestirip atmanız gerekmez miydi?"* (Nur, 16) Görüldüğü gibi Âişe'ye (r.anhâ) atılan iftiradan dolayı kendi nefsinin tenzih etmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Görüldüğü üzere Allah, mü'minlere etkili bir öğütte bulunmuştur. Allah Teâlâ yine şöyle buyurur: *"O iftirâyı ortaya atanlar içinizden örgütlü küçük bir gruptur. Bu hâdiseyi hakkınızda kötü bir şey olarak görmeyin. Bilakis o sizin için bir hayırdır. O iftirâyı atanlardan her biri işlediği günahın cezasını çekecektir. Ama onlardan bu işin elebaşılığını yapan kimseye daha büyük bir azap vardır."* (Nur, 11)

Böylece Allah Teâlâ bizlere ona yalan iftirada bulunan kişinin o sözüyle Âişe'ye (r.anhâ) hiçbir zarar veremediğini bildirmiştir. İftira onun için bir şer değil, aksine onun için bir hayır olup ona iftira atan için şerdir. İftirayı atan şahıs, Abdullah b. Selül ile münâfıklardan olan ashâbıdır. Kendisi onu üzmüş, tedirgin etmiş, Nebî'ye (s.a.v.) eziyet edip onu kedere boğmuştur. Çünkü Nebî (s.a.v.) eşini ve eşinin babasını çok severdi.

Bu yaşananların hepsi, onların Allah Teâlâ katında derecelerinin yükselmesi adınaydı. Tâ ki Allah Teâlâ, onun beri oluşunu ilan etmek için namazda okunan bir vahiy indirdi. Böylece Kerim olan Allah, indirdiği vahiyle Rasûlullah (s.a.v.),

yere doğru gelmiş. Uyuyan bir insan karaltısı görünce gelip başucuma dikilmiş ve beni görür görmez tanımış. Çünkü bize hicap (örtünme) âyeti inmeden önce onun beni görmüşlüğü vardı. Safvan, beni görünce şaşırdı ve öldüğümü zannedip “İnna lillahi ve inna ileyhi raciun” dedi. Hemen onun sesine uyandım. Örtümle yüzümü örttüm. Vallahi, onunla ne bir kelime konuşmuşuzdur ne de “İnna lillahi ve inna ileyhi raciun” sözünden başka ondan bir kelime işitmişimdir. Bundan sonra Safvan, devesini çöktürdü. Bineyim diye ayağını devesinin ön ayağına bastı ve “Bin” dedi. Ardından kendisi geri çekildi. Ben de hemen kalkıp deveye bindim. Kendisi de devenin başını ve yularını çekerek orduya yetişmek için süratle ilerlemeye başladı. Sabaha kadar ordunun arkasından yetişemedik. Nihayet asker, başka bir konak yerine inip yerleştiği sırada Safvan’ın, devemin yularını çekerek konak yerine getirdiği görüldü. Medine’ye gelince, çok geçmeden ağır bir hastalığa tutuldum. Bir ay çektim. Meğerse bu esnada halk arasında iftira ehlinin iftiraları dolaşıyormuş. Bense olanlardan bütünüyle habersizdim. Aleyhimdeki iftiraları Rasûlullah (s.a.v.) ile annem ve babam da duymuş, fakat bana hiçbir şeyden bahsetmemişlerdi.”

Âişe (r.anhâ) şöyle devam etti: “Ne var ki hastalığımda beni şüphelendiren bir husus vardı: Nebî’den (s.a.v.) daha önce hastalandığım zamanımda görmüş olduğum lütuf ve şefkati bu hastalığım esnasında görmüyordum. Ayrıca adımlı bile zikretmeden “Hastanız nasıl?” diyor ve bununla yetinip başka bir şey söylemiyordu. Benim, iftiracıların uydurdukları şeylerden hiçbir şekilde haberim yoktu. Aradan yirmi küsur kadar gece geçmişti. Hastalığımı atlatmıştım. Bizler, o zaman Arap olmayanların evleri yanında edindikleri şu helâları, kokusundan tiksindiğimiz için evlerimizin yanında bulundurmaz, Medine’nin kırlarına çıkardık. Kadınlar, her gece oraya ihtiyaçlarını gidermek için çıkarlardı. Ben, yine bir gece Mistah b. Üsâse’nin annesi ile hacet giderme yerimiz olan Menası’ mevkiine çıkmıştım. Mistah’ın annesi, hicabına takılarak düşünce “Mistah yüzünün üzerine düşsün, kahrolsun!” diyerek oğluna beddua etti. Ben “Ne diye oğluna beddua ediyorsun?” diye sordum. Sustu, cevap vermedi. İkinci kere ayağı dolaşıp düştü. Yine “Mistah yüzünün üstüne düşsün, kahrolsun!” diye beddua etti. Ben yine “Ne diye oğluna beddua ediyorsun?” diye sordum ama yine susup cevap vermedi. Üçüncü kere düştü. Yine “Mistah yüzünün üstüne düşsün, kahrolsun!” diye beddua etti. Ben yine “Ne diye oğluna beddua ediyorsun? Bedir Savaşında bulunmuş bir kişiye sövülür, beddua edilir mi?” dedim. Bu sefer şöyle dedi:

- Vallahi ona senin aleyhinde söylediklerinden dolayı beddua ediyorum.

Ben:

- O, neler söylemiş?

Bunun üzerine, Mistah’ın annesi, iftiracıların söylediklerini bana teker teker anlattı. Bu yüzden hastalığım tekrar geri geldi.”

Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Vallahi, üzüntümden hacetimi gidermeye bile güç yetiremedim ve döndüm. O kadar ağladım ki, ağlamaktan ciğerlerim kopacak, parçalanacak sandım. Artık kendimi tutamayıp şöyle dedim: "Ey Allah'ın Rasûlü! Şimdiye kadar görmediğim eziyeti görüyor ve çekiyorum. Bana müsaade etsen de annemin evine gitsem. Hastalığıma orada bakılsa olmaz mı?" Rasûlullah (s.a.v.):

- *Gitmende bir mahzur yok.*

"Ben, ebeveynimin yanına gidip aleyhimdeki haberin içyüzünü anlamak istiyordum. Rasûlullah (s.a.v.) yanıma bir hizmetçi de verip beni babamın evine gönderdi. Eve gidince annem:

- Kızcağızım, sen niçin geldin? dedi.

Ben:

- Anneciğim, halk benim aleyhimde neler söyleyip duruyormuş da siz bana hiçbir şey anlatmadınız.

- Kızcağızım, sen kendini hiç üzme. Sıhhatini düşün. Vallahi, bir kadın senin gibi güzel ve kocasının yanında sevgili olsun ve onun birçok ortakları bulunsun da onu kıskanmasınlar ve onun aleyhinde birtakım laflar çıkarmasınlar, bu pek nadirdir.

- Babamın, bundan haberi var mı?

- Evet.

- Peki, Rasûlullah'ın (s.a.v.) bundan haberi var mı?

- Evet.

Bunun üzerine kendimi tutamayıp ağladım. Babam ise o sırada evin damında Kur'an okuyordu. Sesimi duyunca iniverdi. Anneme:

- Nedir bunun hali? diye sordu.

Annem:

- Hakkındaki dedikodulardan haberi olmuş.

Bunun üzerine babamın da gözleri yaşla doldu. O gece, sabaha kadar hep ağlayıp durmuştum."

Bu olayın üzerinden bir ay gibi uzun bir müddet geçmiş olmasına rağmen, Rasûlullah'a (s.a.v.) bu hususta herhangi bir vahiy inmedi. Mescitte ashâbına verdiği hutbesinden birkaç gün sonra Ebû Bekir'in evine vardı. Selâm verdikten sonra Âişe'nin (r.anhâ) yanına oturup şöyle buyurdu:

- Ey Âişe! Hakkında bana şöyle-şöyle sözler ulaştı. Eğer sen bu ithamlardan uzak isen yakında Allah senin onlardan beri olduğunu açıklar. Yok eğer böyle bir

günaha yaklaşınsa, Allah'tan af dile ve O'na tövbe et! Çünkü kul, günahını itiraf ve sonra da tövbe edince Allah da onu affeder.

Âişe (r.anhâ) şöyle devam etti: "Rasûlullah (s.a.v.) sözlerini bitirince ağlamak-tan gözlerimde yaş kalmadı. Öyle ki, göz yaşından bir tek damla bulamıyordum. Hemen babama dönüp "Rasûlullah'a (s.a.v.) bu hususta benim adıma cevap ver" dedim. Babam "Vallahi kızım! Rasûlullah'a (s.a.v.) ne diyeceğimi bilemiyorum" dedi. Sonra anneme dönüp "Rasûlullah'a (s.a.v.) bu hususta benim adıma cevap ver" dedim. Annem de "Vallahi ben de Rasûlullah'a (s.a.v.) ne diyeceğimi bilmi-yorum" dedi."

Babası ve annesi Rasûlullah'a (s.a.v.) herhangi bir cevapta bulunmayınca Âişe (r.anhâ) bizzat konuşmak mecburiyetinde kaldı. Şehadet getirip Allah'a hamd ve senada bulunduktan sonra şöyle dedi:

- Vallahi ben anladım ki siz halkın yaptığı dedikoduyu işitmiş, hatta onlara inanmış gibisiniz! Şimdi size "O kötülükten uzağım" desem -ki Allah biliyor ki uza-ğım- yine beni doğrulamazsınız. Şayet "Kötü bir iş yaptım" desem -ki Allah biliyor ki yapmadım- bu sefer de beni hemen tasdik edersiniz! Vallahi ben kendim için de sizin için de Yakub'un (a.s) oğulları ile olan misalinden başka getirecek misal bula-mıyorum. Nitekim o "... Artık, bana düşen güzel bir sabırdır. Söylediklerinize karşı ancak Allah'tan yardım istenir." demişti.

Rasûlullah (s.a.v.) yerinden henüz kalkmamıştı. Ev halkından da hiç kimse dışarı çıkmamıştı. Derken Rasûlullah'a (s.a.v.) vahiy geldi.

Âişe (r.anhâ) bunu şöyle anlatır: "Rasûlullah'ı (s.a.v.), vahyin ağırlığı ve şidde-tinden terlemek gibi vahiy alâmetleri bürüdü. Nitekim vahiy sırasında kış günlerin-de bile kendisinden inci tanesi gibi ter dökülürdü. Hemen Rasûlullah'ın (s.a.v.) üze-rine elbisesi örtüldü. Başının altına da deriden bir yastık konuldu. Vallahi, ben ne korktum ne de aldırış ettim. Çünkü o kötülükten uzak olduğumu ve Allah Teâlâ'nın bana zulmetmeyeceğini biliyordum. Annemle babamın ise halkın ağzında dola-şan dedikodular Allah tarafından doğrulanacak diye korkularından ödleri kopuyor, cansız düşüvereceklerini sanıyordum."

Vahiy hali Rasûlullah'ın (s.a.v.) üzerinden kalkınca yüzü gülerek şöyle buyur-du: "Müjde ey Âişe! Allah, seni atılan iftiradan beri ve uzak kıldı."

Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Bunun üzerine "Allah'a hamd ederiz" dedim. Annem dedi ki:

- Kalk da peygamberin yanına git.

Bense "Vallahi kalkıp onun yanına gitmem; ben ancak Allah Teâlâ'ya hamd ederim" diye karşılık verdim."

Derken Allah Teâlâ şu âyetleri indirdi: "O iftirayı atanlar, İçinizden bir gruptur. Onu sizin için şer sanmayın! Aksine sizin için bir hayırdır. Onların her biri işlediği günahı yüklenecektir. İçlerinden günahın büyüğünü üstlenen için ise büyük bir azap vardır." Onu duyduğunuzda 'Bizim böyle konuşmamız olur iş değildir. Subhaneke! Bu büyük bir iftiradadır' demeniz gerekmez miydi? Eğer mü'minler iseniz, bunun gibisine ebediyen dönmemeniz için Allah size öğüt veriyor..." (Nur, 11-21)

Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Allah Teâlâ beri oluşum hakkında bu âyetleri indirdiğinde Ebû Bekir (r.a.) akrabalık bağı dolayısıyla infakta bulunduğu Mistah hakkında 'Âişe hakkında söyledikleri o sözlerden sonra artık Mistah'a ebediyen infakta bulunmayacağım' dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ "... affetsinler, hoş görülü olsunlar. Allah'ın sizi bağışlamasından hoşlanmaz mısınız?" (Nur, 22) âyetini indirdi. Bunun üzerine Ebû Bekir "Vallahi Allah Teâlâ'nın beni bağışlamasından hoşlanırım" dedi ve Mistah'a daha önceki gibi infakta bulunmaya devam etti."

Âişe (r.anhâ) dedi ki: "Rasûlullah (s.a.v.) benim hakkımda Zeyneb binti Cahş'a da sormuş, o da şöyle anlatmış: "Ben işitmediğimi 'işittim' demekten, kulağıma gelmeyen 'duydum' demekten ve görmediğimi 'gördüm' demekten gözümü korurum. Vallahi, ben onun hakkında hayırdan başka hiçbir şey bilmiyorum." Halbuki Rasûlullah'ın (s.a.v.) hanımları arasında güzelliği ve mevkii ile kendisini benimle eşit görür ve zaman zaman rekabet ederdi. Buna rağmen hakkımdaki iftiralarla ilgili en küçük bir kötü zanna kapılmamıştır. Ne var ki Allah onu takvası sebebiyle korumuştur."

Zühri dedi ki: "Bunlar, adını zikrettiğim ravilerin bana anlattıkları kıssanın son noktasıdır."²¹⁸⁷

1906. Yine bize Ebû Cafer Ahmed b. Yahya el-Hulvani tahdis etti, dedi ki: Bize Heysem b. Harice tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Abdurrahman -ki o İbn Yezid b. Cabir'dir- tahdis etti, dedi ki: Bize Ata el-Horasani tahdis etti; Zühri'den, o Urve b. Zübeyr'den, o Âişe'den... Ravi daha sonra hadisin tümünü zikretti.²¹⁸⁸

²¹⁸⁷ İsnadı sahihtir.

Tahriri 990 numaralı rivayette geçti.

²¹⁸⁸ İsnadı hasendir.

• Senedinde Ata el-Horasani vardır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmederdi. Ayrıca mürsel rivayetlerde bulunur, tedlis yapardı. Bk. 386.cı rivayet. Ne var ki bir önceki rivayette kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Heysem b. Harice vardır. Saduktur. Bk. 23.cü rivayet. Aynı şekilde buna da mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Abdullah b. Abdurrahman b. Yezid b. Cabir vardır. Sikadır. Bk. 1730.cü rivayet.

Hadis, 990 numaralı rivayette de belirtildiği üzere sahih olup Buhârî ile Müslim'de rivayet edilmiştir.

1907. Yine bize Ebû Ahmed Harun b. Yusuf tahdis etti, dedi ki: Bize İbn Ebi Ömer el-Adni tahdis etti, dedi ki: Bize Abdullah b. Muaz es-San'ani tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'mer tahdis etti, dedi ki: Bize Müslim b. Ubeyd b. Abdullah b. Şihab tahdis etti...

İbn Ebi Ömer dedi ki: Ayrıca bize Abdurrezzak tahdis etti, dedi ki: Bize Ma'mer haber verdi; Zühri dedi ki: Bana Urve b. Zübeyr, Said b. Müseyyeb, Alkame b. Vakkas el-Leysi ve Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud, iftira atanların ona söylediği sözler ile Allah Teâlâ'nın onun beri oluşunu ilan etmesi ile ilgili Nebî'nin (s.a.v.) eşi Âişe (r.anhâ) hadisi hakkında tahdis ettiler... Ravi daha sonra başından sonuna dek hadisi zikretmiştir.²¹⁸⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) dünya ve ahirette eşi ve Mü'minlerin Annesi -münâfıkların değil- olan Âişe'nin (r.anhâ) beri oluşuyla müjdeleyen Allah'a hamd olsun.

1908. ... Hişam b. Urve'den, o da babasından; bir adamın yanında Âişe'den (r.anhâ) bahsedildi. Adam onun hakkında ileri geri konuştu. Bunun üzerine kendisine "Senin de annen değil mi?" diye soruldu. Adam da "Hayır, benim kesinlikle annem değildir" cevabını verdi. Bu olay Âişe'ye (r.anhâ) ulaştınca şöyle dedi: "Doğru söylemiş; ben mü'minlerin annesiyim. Kâfirlere gelince; onlar için asla anne değilim."²¹⁹⁰

1909. ... Abdülaziz b. İmran'dan; Zühri dedi ki: İslam'daki ilk sevgi, Nebî'nin (s.a.v.) Âişe'ye (r.anhâ) duyduğu sevgiydi." Ravi daha sonra Hassan b. Sabit'in bir şiirini okudu.²¹⁹¹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Yemin olsun ki Âişe'ye (r.anhâ) veya Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından birine veya Rasûlullah'ın (s.a.v.) ehlibeytinden olan bir kişiye karşı kalbinde nefret olan kimse hüsrana uğramış, kaybetmiştir.

2189 İsnadı sahihtir.

Senedinde Abdullah b. Muaz vardır. İbn Neşit es-San'ani'dir. Ma'mer'in arkadaşısıdır. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 324). Bununla birlikte bir önceki rivayette kendisine mütâbaat edilmiştir.

2190 İsnadı sahihtir.

Tahrîç: Lalekai, Şerhu'l Usul, 2768 (8/1436). İbn Fudayl yoluyla Hişam b. Urve'den, o da babasından senediyle bu şekilde...

2191 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Abdülaziz b. İmran ez-Zühri vardır. Metruktür. Bk. 961.ci rivayet.

• Yine senedinde Ebû Musab vardır. Ahmed b. Ebi Bekir b. Haris'tir. Saduktur. Bk. 1073.cü rivayet.

• Yine senedinde İmran b. Musa el-Kazzaz vardır. Künyesi Ebû Amr'dır. Saduktur, onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 430) – Tehzib (8/141).

Tahrîç: Ebû Nuaym, Hilye (2/44). Velid b. Muhammed yoluyla Zühri'den sonunda şiir olmaksızın bu şekilde...

Bu, Âişe'nin (r.anhâ) faziletleri ile ilgili kısmın sonu olup Mekke'de yazılmıştır. Allah Teâlâ Mekke'yi korusun, oraya selamet versin.

Allah'a hamd olsun ki O'nun iyiliği ile eş-Şeria kitabının yirmi ikinci bölümü burada sonra erdi. Allah'ın salât ve selamı, seyyidimiz Nebî Muhammed ve ailesinin üzerine olsun. Bu bölümü, kitabın yirmi üçüncü bölümü izleyecektir inşallah. Sadece O'na güven duyulur.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dilerim.

İKİ YÜZ KIRK DÖRDÜNCÜ BÂB: MUAVİYE B. EBİ SÜFYAN'IN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Muaviye (r.a.), Allah Teâlâ'nın emriyle Rasûlullah'ın (s.a.v.) vahiy, yani Kur'an kâtibidir. Rasûlullah'ın (s.a.v.) sahâbesidir. Nebî (s.a.v.) onu cehennemden koruması için Allah'a dua etmiştir. Ayrıca onun için Allah'ın ona Kitab'ı öğretmesi, ülkelerde yönetim vermesi, onu hidayete ermiş bir rehber kılması adına da duada bulunmuştur. Bir keresinde onu arkasında bindirmiş, seyir halindeyken *"Arkamda senden ne var?"* diye sormuştur. Muaviye *"Karnım var"* diye cevap verince *"Allah'ım! Onu yumuşak huyluluk ve ilimle doldur"* diye dua etmiştir. Ayrıca Nebî (s.a.v.) ona *"Cennette benimle buluşacaksın"* diye bildirmiştir. Nebî (s.a.v.), onun kız kardeşi Ümmü Habibe ile evlenerek onların damadı, kız kardeşi de mü'minlerin bir annesi olmuştur. Ayrıca o, bu evlilik dolayısıyla Mü'minlerin Dayısı ünvanını almıştır. Allah Teâlâ onlar hakkında şöyle buyurmuştur: *"Umulur ki Rabbin, onlardan düşmanlık ettiklerinle aranızda bir sevgi/dostluk kılar."* (Mümtehine, 7). Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: *"Şüphesiz Rabbinden kimlerden kız alıp kimlere kız verirsem, illaki cennette onlarla olmayı istedim."* Ayrıca Allah Teâlâ haklarında *"O gün Allah, Peygamberi ve onunla iman edenleri rezil-rüşva etmeyecektir."* (Tahrim, 8) buyurduğu âyette Rasûlullah'a (s.a.v.) iman edenleri rezil etmeyeceği garantisini vermiştir.

Şimdi bu anlattıklarımızın doğruluğunu gösteren rivayetleri zikrelelim. Allah bu konuda muvaffak kılacaktır inşallah.

İKİ YÜZ KIRK BEŞİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE (R.A.) İÇİN ETTİĞİ DUA

1910. ... İrbaz b. Sâriye es-Sülemi (r.a.) dedi ki: Sahur yaptığı bir sırada Rasûlullah'a (s.a.v.) gittim. Buyurdu ki: *"Şu mübarek sabah yemeğine gelin."* Ayrıca onu, Muaviye (r.a.) için şöyle dua ederken işittim: *"Allah'ım! Ona Kitap ve hesabı öğret, onu azaptan koru."*²¹⁹²

2192 İsnadı zayıftır.

1912. Yine bize Ebû Bekir b. Abdullah b. Muhammed el-Vasîti tahdis etti, dedi ki: Bize Ahmed b. Sinan el-Vasîti tahdis etti, dedi ki: Bize Abdurrahman b. Mehdi tahdis etti; Muaviye b. Salih'ten... Ravi daha sonra yukarıdaki hadisın ay-nısını zikretti.²¹⁹⁴

CamScanner ile tarandı

1915. ... Rebi'a b. Yezid'in Nebî'nin (s.a.v.) ashâbından biri olan Abdurrahman b. Ebi Umeyr'den rivayet ettiğine göre kendisi Nebî'yi (s.a.v.) Muaviye (r.a.) için şöyle dua ederken işitmiştir: *"Allah'ım! Onu hidayete ermiş bir rehber eyle, ona hidayet et, onunla hidayete erdir, ona azap etme."*²¹⁹⁷

1916. ... Nebî'nin (s.a.v.) ashâbından biri olan Abdurrahman b. Ebi Umeyr dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) Muaviye (r.a.) için şöyle dua ederken işittim: *"Allah'ım! Ona hidayet ver ve onu hidayete ermiş bir rehber eyle."*²¹⁹⁸

1917. Yine bize Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed Abdulhamid el-Vasiti tahdis etti, dedi ki: Bize Abbâs b. Abdullah et-Terakki tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Mushir tahdis etti... Ravi daha sonra yukarıdaki iki hadisin aynısını zikretti.²¹⁹⁹

1918. Yine bize Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Naciye haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. İbrahim tahdis etti, dedi ki: Bize Süleyman b. Harb tahdis etti...²²⁰⁰

1919. İbn Naciye dedi ki: Ayrıca bize Yusuf b. Musa el-Kattan tahdis etti, dedi ki: Bize Hasen b. Eşyeb tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Hilal er-Rasibi tahdis etti, dedi ki: Bize Cebele b. Atıyye tahdis etti; Mesleme b. Mahled dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Allah'ım! Muaviye'ye Kitab'ı öğret, ona ülkelerde yönetim ver ve onu azaptan koru."*²²⁰¹

Tahric: Buhârî, Tarih-i Kebir (5/240) – Ahmed, Müsned (4/216) – Tirmizi, Sünen, 3842 (5/687). Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir." Ayrıca bk. Hatib, Tarih (18/207) – Hallal, Sünne, 697, 699 (s. 450). Bunların hepsi Ebû Mushir yoluyla Said'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2197 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

2198 İsnadı iki önceki gibidir.

2199 İsnadı ve tahriri 1914 numaralı rivayette geçti.

2200 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Cebele b. Atıyye vardır. Filistinlidir, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 138). Ne var ki İbn Mahled'den işitmemiştir. Bu yüzdendir ki tahrirde de görüleceği üzere bazı rivayetlerde "bir adamdan, o da Mesleme b. Mahled'den" senediyle gelmiştir.

• Yine senedinde Ebû Hilal er-Rasibi vardır. Muhammed b. Süleym el-Basri'dir. Saduktur, zayıftır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 481)

Tahric:

• Taberani, Kebir (19/1065) – İbn Sa'd, Tabakat (Bk. Bıdaye ve Nihaye, 8/121) – İbn Asakir (Bk. Mecmau'z Zevaid, 9/356) – İbn Cevzi, el-İlelu'l Mütenahiye, 439 (1/272). Bunların hepsi, birkaç yolla Ebû Hilal er-Rasibi'den, o Cebele b. Atıyye'den, o da Mesleme b. Mahled'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1750 (2/915) – Hallal, Sünne, 698 (s. 451 buradakinden daha uzun olarak) – İbn Kuteybe, Garibu'l Hadis (1/394). Bunların hepsi, Ebû Hilal yoluyla Cebele b. Atıyye'den, o Mesleme'den, o bir adamdan, o da Mesleme'den senediyle rivayet etmişlerdir. Heysemi, bunun mürsel olduğunu belirtip şöyle demiştir: "Cebele, Mesleme'den işitmemiştir. Dolayısıyla mürseldir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/356). İbn Cevzi, senedindeki Ebû Hilal dolayısıyla illetli olduğunu söylemiştir. İbn Cevzi şöyle der: "Yahya b. Said onu umursamazdı. Yezid b. Rezi dedi ki: Ebû Bekir el-Hüzeli ile Ebû Hilal er-Rasibi'yi kasten terk ettim." Bk. İlel (1/273). Zehebi ise senedindeki "bir adam" dolayısıyla illetli saymıştır. Bk. Siyeru A'lami'n Nübela (3/125)

2201 İsnadı ve tahriri bir önceki gibidir.

1920. ... İshak b. Vahşi'den, o babası Vahşi'den, o da dedesinden; Bir keresinde Muaviye (r.a.) Rasûlullah'ın (s.a.v.) arkasındaydı. Rasûlullah (s.a.v.) "Arkamdan senden ne var?" diye sordu. Muaviye "Karnım ve göğsüm var" deyince "Allah'ım o ikisini ilim ve yumuşak huylulukla doldur" diye dua etti.²²⁰²

1921 ... Vahşi b. Harb b. Vahşi'den, o babasından, o da dedesinden; Nebi (s.a.v.) bir keresinde Muaviye'yi (r.a.) bineğinin arkasına aldı. Ardından "Ey Muaviye, arkamda senden ne var?" diye sordu. O "Karnım var" deyince "Allah'ım! Onu ilim ve yumuşak huyla doldur" diye dua etti.²²⁰³

1922. Bize Firyabi tahdis etti... Amr b. Esved'den rivayet edildiğine göre Humus sahilindeyken Ubade b. Samit ile karısı Ümmü Haram yanına gelmiştir. Amr dedi ki: Ümmü Haram bana anlattı, dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Ümmetimden denize gazve yapan ilk ordu (cenneti) gerekli (kendilerine) gerekli kılmıştır." Dedim ki: "Ben de onlarla mıyım, ey Allah'ın Rasûlü?" Buyurdu ki: "Sen onlarlasın." Rasûlullah (s.a.v.) daha sonra "Ümmetimden Kayser (Bizans) şehrine gazveye çıkan ilk ordu bağışlanmıştır." Ben yine "Ben de onlarla mıyım, ey Allah'ın Rasûlü?" diye sordum. Bu sefer "Hayır" cevabını verdi.

Firyabi dedi ki: "Oraya ilk gazve yapan, Osman b. Affan (r.a.) zamanında Muaviye'dir (r.a.)."²²⁰⁴

2202 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Harb b. Vahşi b. Harb vardır. Habeşlidir, Humusludur. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 155). Kendisine mütâbaat eden birini bulamadım.
- Yine senedinde oğlu Vahşi b. Harb b. Vahşi b. Harb vardır. Hafız onun bilinmediğini söylemiştir. İcidi dedi ki: "Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur." Salih Cezera dedi ki: "Ne kendisiyle ne babasıyla ihtigal edilir." Buhârî, Tarih'te (8/118) ondan bahsetmiştir. Ayrıca bk. Mizan (4/331)
- Yine senedinde Muhammed b. İbrahim el-Miksemi, şeyhi Vahşi b. İshak, şeyhinin şeyhi İshak b. Vahşi vardır. Kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Tarih: Buhârî, Tarih-i Kebir (8/180). Sadaka b. Halid yoluyla "Bana Vahşi b. Harb b. Vahşi b. Harb babasından, o da dedesinden tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Ayrıca bu yoldan bk. Zehebi, Mizan (4/232)

2203 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

- Senedinde Seleme b. Bişr vardır. İbn Sayfi'dir. Künyesi Ebû Bişr ed-Dimeşki'dir, makbuldür, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 247).
- Yine senedinde Abdurrahman b. Nafi vardır. İbn Cübeyr ez-Zühri olduğunu zannediyorum. Darekutni onun hakkında "Meçhuldür" demiştir. Bk. Mizan (2/594)
- Yine senedinde Sadaka b. Halid vardır. Sikadır. Bk. 907.ci rivayet.
- Yine senedinde Abbâs b. Ebi Talib vardır. Saduktur. Bk. 1225.ci rivayet.
- Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2204 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hişam b. Ammar vardır. Saduktur. Yaşlandığında kendisine telkin edilir olmuştur. Eski dönem hadisleri daha sahihtir. Bk. 35.ci rivayet.
- Yine senedinde Amr b. Esved vardır. Saduktur, sikadır. Bk. 881.ci rivayet.
- Yine senedinde Yahya b. Hamza vardır. İbn Vakid el-Hadrami vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman ed-Dimeşki'dir. Sikadır. Kaderiye olmakla suçlanmıştır. Sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 589)

1923. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) -Enes'in teyzesi- Milhan kızı Ümmü Haram'ın evine geldi. Yemek yedikten sonra bir miktar uyudu. Sonra gülümseyerek uyandı. Ümmü Haram sordu:

- Ey Allah'ın Rasûlü, neyden dolayı güldün?

Buyurdu ki:

- *Ümmetinden deniz yolcuğuna çıkan bazı insanları gördüm. Tahtlarındaki krallar gibiydiler.*

- Ey Allah'ın Rasûlü, Allah'a beni de onlardan kılması için dua et.

- Allah'ım, onu da onlardan eyle.

Enes dedi ki: Sonra bunu iki kere daha yaptı. Ümmü Haram tekrardan "Allah'a beni de onlardan kılması için dua et" deyince şöyle buyurdu: "*Sen ilklere, sonrakilerden değil.*" Bir zaman sonra onunla Ubade b. Samit evlendi. Derken ikisi birlikte yanlarında Muaviye'nin (r.a.) kız kardeşi de varken denizde gazveye çıktılar. Gemiden indikten sonra bindiği katırdan düştü, boynu kırılarak şehid oldu.²²⁰⁵

İKİ YÜZ KIRK ALTINCI BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE'Yİ (R.A.) CENNETLE MÜJDELEMESİ

1924. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) "*Şimdi şu kapıdan yanınıza cennet halkından biri gelecek*" buyurdu. Ardından içeri Muaviye girdi. Ertesi gün ve bir ertesi gün yine aynısını söyledi, yine Muaviye görüldü. Bunun üzerine bir adam "Ey Allah'ın Rasûlü, o bu mu?" diye sordu. Buyurdu ki: "*Evet, o budur.*"²²⁰⁶

Tahrîç: İmam Buhârî, Sahih, Cihad, 2924 (6/120) – Taberani, Kebir (25/323). Bu ikisi, Yahya b. Hamza yoluyla Sevr'den bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2205 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdullah b. Abdurrahman el-Ensari vardır. Sikadır. Bk. 1532.ci rivayet.

Tahrîç: Buhârî, Cihad, 2799, 2800 (6/22), 2894, 2895 (6/103) – Müslim, İmare, 1912 (3/1519) – İbn Mâce, Cihad, 2776 (2/927) – Taberani, Kebir, 319 (25/131) – İbn Hibban, Sahih, 7189 (16/160). Hepsî Enes'ten bu şekilde rivayet etmiştir.

2206 İsnadı zayıftır.

• Senedinde İsmail b. Ayyaş vardır. Kendi şehri Humus ahalisi dışındakilerden yaptığı rivayetlerde karıştırdı. Bu, Medineli birinden yaptığı bir rivayettir. Bk. 23.cü rivayet.

• Yine senedinde şeyhi Abdurrahman b. Abdullah b. Dinar vardır. İbn Ömer'in azatlısıdır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 344)

• Yine senedinde Abdülaziz b. Yahya vardır. Galiba İbn Bahr el-Mervezi'dir. Zehebi, İsmail b. Ayyaş'tan rivayette bulunduğu bahsetmiş, sonrasında bu rivayeti zikredip "batıldır" demiştir.

• Yine senedinde Hasen b. İshak b. Yezid vardır. Ebû Ali el-Attar olduğunu zannediyorum. Hatib sika olduğunu belirtmiştir. Bk. Tarih (7/286)

Tahrîç: Ebû Nuaym, Hilye (10/393) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 2779 (8/1442) – Hallal, Sünne, 704 (s. 454). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdülaziz b. Yahya'dan, o İsmail b. Ayyaş'tan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Zehebi bu rivayet hakkında "batıldır" der. Bk. Mizan (2/623). İbn Cevzi ise şöyle demiştir: "Tüm yollardan da sahih değildir." Bk. İlel, 448, 451 (1/278)

1925. ... İbn Ömer (r.anhumâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) Muaviye'ye şöyle buyurdu: "Ey Muaviye! Sen bendensin, ben de sendenim. Cennetin kapısında benimle böyle itişirsin." Bu sırada orta parmağı ile yanındaki parmağı işaret etti."²²⁰⁷

1926. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) Muaviye'ye bir ok uzattı ve "Ey Muaviye, Bu oku cennette benimle karşılaşana dek tut" buyurdu.²²⁰⁸

1927. ... Ebû Hureyre (r.a.) dedi ki: Nebî (s.a.v.) Muaviye'ye bir ok verdi ve "Ey Muaviye, cennette bunu bana geri ver" buyurdu. İbn Fahham dedi ki: Nebî (s.a.v.) Muaviye'ye bir ok verdi ve "Bu oku cennette yanıma gelene kadar tut" buyurdu.²²⁰⁹

1928. ... Ebû Süfyan Muhammed b. Ziyad dedi ki: Bir keresinde Avf b. Malik kilisenin birinde öğle uykusundaydı. Birden uykusundan uyanıverdi. Derken yanında bir aslan olduğunu fark etti. Hemen kılıcına doğru eğildi. Bunun üzerine aslan "Korkma! Ben, Rabbinin sana gönderdiği bir elçiyim. Bil ki Muaviye er-Rical cennet halkındandır" dedi. Avf "Muaviye er-Rical de kimdir?" diye sordu. Aslan dedi ki: "Muaviye b. Ebi Süfyan'dır."²²¹⁰

1929. ... Ebû Bekir b. Ebû Meryem el-Gassani'den; o Muhammed b. Ziyad'dan, o da Avf b. Malik'ten... Ravi daha sonra yukarıdakinin aynısını zikretti.²²¹¹

²²⁰⁷ İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

²²⁰⁸ İsnadı uydurmadır.

• Senedinde Galib b. Ubeydullah el-Ukayli vardır. İbn Main dedi ki: "Sika değildir." Darekutni ve başkaları şöyle der: "Metruktür." Bk. Mizan (3/331)

• Yine senedinde Vezir b. Abdullah el-Cezeri vardır. Ebû Zur'a kendisini zayıf saymıştır. Yahya b. main dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Bk. Mizan (4/333)

• Yine senedinde Vazzah b. Hassan vardır. Zehebi sayıf olduğunu belirtmiştir. Fesevi dedi ki: "Gafildi." Bk. 1481.ci rivayet.

Tahrîç: Hatib, Tarih-i Bağdat (13/496) – İbn Cevzi, Mevzuat (1/30) – Zehebi, Mizan (3,4/333). Zehebi "Uydurmadır" demiştir. Bunların hepsi, Vazzah b. Hassan yoluyla rivayet etmişlerdir. İbn Hibban da uydurma olduğunu söylemiştir. Bk. Fevaid-i Mecmua (s. 405)

²²⁰⁹ İsnadı bir önceki gibi uydurmadır.

• Senedinde Ebû Abdullah el-Karkasi vardır. Muhammed b. Musab'tır. Saduk olmakla birlikte yanlışları çoktur. Bk. 1582.ci rivayet.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

²²¹⁰ İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Bekir b. Ebi Meryem vardır. Makbuldür. Bk. 1204.cü rivayet. Kendisine mütâbaat eden birine rastlamadım.

• Yine senedinde Muhammed b. Musaffa vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri olmuştur. Bk. 79.cu rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Ziyad vardır. Künyesi Ebû Süfyan el-Elhani'dir. Bk. 405.ci rivayet. Sikadır ama Avf b. Malik'ten işitmemiştir. Bk. Merasil (s. 154)

Tahrîç: Taberani. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/357). Heysemi dedi ki: "Senedinde Ebû Bekir b. Ebi Meryem vardır. Karıştırmıştır." Hafız İbn Kesir ise şöyle der: "Çok gariptir." Bk. Bidaye ve Nihaye (8/124)

²²¹¹ İsnadı zayıftır.

İKİ YÜZ KIRK YEDİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE'NİN (R.A.) KIZ KARDEŞİ ÜMMÜ HABİBE (R.ANHÂ) İLE EVLENMESİ DOLAYISIYLA ARALARINDAKİ SİHRİYET BAĞI²²¹²

1930. ... Ebû Salih'ten; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "Umulur ki Rabbin, onlardan düşmanlık ettiklerinle aranızda bir sevgi/dostluk kılar" (Mümtehine, 7) âyeti hakkında dedi ki: "Allah Teâlâ'nın onunla aralarında sevgi kılması, Nebî'nin (s.a.v.) Ebû Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe (r.anhâ) ile evlenmesidir. Böylece Ümmü Habibe Mü'minlerin Annesi, Muaviye de Mü'minlerin Dayısı olmuştur."²²¹³

1931. ... Amr b. Büzey' dedi ki: Ali b. Abdullah b. Abbâs, benim Muaviye'ye (r.a.) sövmek istediğimi işitti. Bunun üzerine bana şöyle dedi: "Ağır ol! Sakın ona sövme! Çünkü onunla Rasûlullah (s.a.v.) arasında sihriyet vardır."²²¹⁴

1932. ... Hind b. Hind b. Ebi Hale'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz Allah Teâlâ ancak cennet ehlinde kız alıp onlara kız vermemi istemiştir."²²¹⁵

1933. ... Abdullah b. Amr'dan (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüphesiz Rabbinden kimlerden kız alıp kimlere kız verirsem, illaki cennette onlarla olmayı istedim. O da dileğimi yerine getirdi."²²¹⁶

• Senedinde Mualla b. Velid b. Ka'ka' el-Absi vardır. İbn Hibban kendisini Sikat'ta (9/182) zikretmiş ve "Çokça garip rivayetlerde bulunmuştur" demiştir.

2212 Sihriyet: Kız alıp vermekle gerçekleşen akrabalık bağlarının genel adıdır. Yani enişte ile kayınbirader ve kayınpeder-kaynana ile damat arasındaki ilişkiye sihriyet ilişkisi denir. (Çeviren)

2213 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Saib el-Kelbi vardır. Yalancılıkla itham edilmiş, ayrıca Rafizi olmakla suçlanmıştır. Bk. 1232.ci rivayet.

• Yine senedinde Harice b. Musab vardır. Metraktır. Yalancı ravilerden rivayette bulunur, tedlis yapardı. Bk. 678.ci rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2214 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ömer b. Buzey' el-Ezdi vardır. Zehebi dedi ki: "Durumu meçhuldür." Bk. Mizan (3/183) – Lisan (4/386)

• Yine senedinde Ebû Mahya et-Teymi vardır. Yahya b. Ya'la'dır. Bk. 141.ci rivayet.

2215 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Seyf b. Ömer vardır. Hadiste zayıftır ama tarihte dayanaktır. Bk. 1238.ci rivayet.

• Yine senedinde Hindi b. Hind b. Ebi Hale vardır. Ebû Hatim ondan bahsetmiş, şöyle demiştir: "Nebî'den (s.a.v.) mürsel rivayetlerde bulunmuştur." Bk. Cerh ve Tadil (9/117). Kendisi Nebî'den (s.a.v.) işitmemiştir.

• Yine senedinde Muhammed b. Abdurrahman vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

• Yine senedinde Osman b. Züfer vardır. Saduktur. Bk. 1474.cü rivayet.

Tahric: Hallal, Sünne, 656 (s. 433). Ebû Bekir el-Esrem yoluyla "Bize Abdullah b. Ömer tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Ayrıca Hindi, bunu İbn Asakir'e de nispet etmiştir. Bk. Kenzu'l Ummal, 31939.

2216 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Ammar b. Seyd ez-Zabbi vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Kufi'dir. Hadiste zayıftır. Âbiddir, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 407)

İKİ YÜZ KIRK SEKİZİNCİ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) ALLAH TEÂLÂ'NİN EMRİYLE MUAVİYE'YE (R.A.) KÂTİPLİK YAPTIRMASI

1934. ... Gufra'nın azatlısı Ömer b. Abdullah'tan; İbn Abbâs dedi ki: "Cibril (a.s) Rasûlullah'a (s.a.v.) geldi. O sıra Muaviye, yanında kâtiplik yapıyordu. Cibril dedi ki: Ey Muhammed, senin şu kâtibin kesinlikle emin (güvenilir) biridir."²²¹⁷

1935. ... Nezzal b. Sebûra'dan; İbn Hatal, daha önce Rasûlullah'ın (s.a.v.) önünde kâtiplik yapardı. Daha sonra (mürted oldu ve) Mekke'nin fethedildiği gün öldürüldü. Sonrasında Nebî (s.a.v.) Muaviye'ye kâtiplik yaptırmak istedi. Ali dedi ki: "İçimizde ondan daha iyi yazıcı yoktur." Ne var ki o, İbn Hatal gibi olur diye çekindi. Bunun üzerine bu konuda Cibril (a.s) ile istişare etti. Cibril ona dedi ki: "Ona kâtiplik yaptır; o emindir."²²¹⁸

• Yine senesinde Muhammed b. İbrahim eş-Şami vardır. Künyesi Ebû Abdullah'tır. İbn Alâ'dır. Zahiddir, Abbadan'da ikamet etmiştir. Hadisleri münkerdir, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 466) – Tehzib (9/14)

• Yine senesinde Yahya b. Ebi Talib vardır. İbn Cafer'dir. Darekutni sika, Musa b. Harun ise yalancı saymıştır. Ebû Haşim ise dürüst olduğunu söylemiştir. Bk. 1668.ci rivayet.

Tahrîç: Taberani, Evsat. Bk. Mecmau'z Zevaid (10/17). Heysemi dedi ki: "Senedinde Ammar b. Seyf vardır. Bir topluluk zayıf olduğunu, Yahya b. Main de sika olduğunu söylemiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadrlar." Elbani de hadisin zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. Zaifu'l Cami, 1529 (2/66)

2217 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Ömer b. Abdullah vardır. Zayıflığına ek olarak İbn Abbâs'tan işitmemiştir. Bk. 488. ci rivayet. Ayrıca bk. Merasil (s. 137)

• Yine senesinde İbrahim b. Eban el-Vasiti ile şeyhi İbrahim b. Ebi Yezid el-Medeni vardır. Kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.

Tahrîç: Taberani, Evsat (2/231). Ata yoluyla İbn Abbâs'tan benzer olarak... Heysemi dedi ki: "Senedinde Muhammed b. Fatr vardır. Kendisini tanımıyorum. Yine senesinde Ali b. Said er-Razi vardır. Zayıftır. Diğer ravileri ise sahihin ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/357). Ayrıca bunu Mevzuat'ta (2/18) İbn Cevzi ile el-Masnu'a'da (1/419) Suyuti de zikretmiştir.

2218 İsnadı uydurmadır.

• Senesinde Asram el-Hemedani vardır. İbn Havşeb'tir, künyesi Ebû Hişam'dır. Hemzân kadısidir. Yahya b. Main onun hakkında "Çok yalancı bir pisliktir" demiştir. Buhârî, Müslim ve Nesai dedi ki: "Metruktür." İbn Hibban dedi ki: "Sika ravilerdenmiş gibi hadis uydururdu." Bk. Mizan (1/272)

• Yine senesinde Dahhak b. Müzahim vardır. Saduktur. Çokça mürsel rivayetlerde bulunmuştur. Burada muan'an olarak rivayet etmektedir. Bk. 303.cü rivayet.

• Yine senesinde Hüseyin el-Muallim vardır. Sika olmakla birlikte vehmetmiştir. Bk. 825.ci rivayet.

• Senesinde İshak b. Hatim el-Allaf vardır. Hatib sika olduğunu söylemiştir. Bk. 1736.ci rivayet.

• Yine senesinde İshak b. Mahmud vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

Tahrîç: Bunu İbn Cevzi, Mevzuat'ta (2/16) Muhammed b. Abdülmecid et-Temimi yoluyla "Bize Asram tahdis etti..." diye zikretmektedir. İbn Cevzi der ki: "Senette itham edilen Asram'dır." Yine bunu Fevaid-i Mecmua'da (s. 404) Şevkanî zikretmiş, İbn Asakir'e nispet etmiş ve ardından "Uydurmadır" demiştir.

1936. ... Abdullah b. Malik ez-Zübeydi'den; Abdullah b. Amr (r.a.) dedi ki: "Muaviye (r.a.) Rasûlullah'ın (s.a.v.) kâtibiydi."²²¹⁹

1937. ... İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) bana "Git de Muaviye'yi çağır" buyurdu. Kendisinin kâtibiydi.²²²⁰

1938. ... Sehl b. Hanzaliyye dedi ki: Uyeyne b. Hısn ile Ekra' b. Habis, Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir şey istediler. Bunun üzerine Muaviye'ye (r.a.) emretti, o da yazıverdi. Ardından mührünü vurup yazıyı ikisine teslim etti.²²²¹

1939. ... Sehl b. Hanzaliyye dedi ki: Uyeyne b. Hısn ile Ekra' b. Habis, Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir şey istediler. Bunun üzerine Muaviye'ye (r.a.) istediklerini yazmasını emretti. Ardından her birine birer sahife verdi. Ardından Uyeyne "İçinde ne olduğunu bilmediğim şeyler yazılı bir sahife ile bir kavme mi gideyim?" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) sahifeyi aldı, içine baktı ve "Bu sahifede senin için emredilenler yazılmış"²²²² buyurdu.²²²³

2219 İsnadı hasendir.

- Senedinde Abdullah b. Malik ez-Zübeydi vardır. Künyesi Ebû Kesir'dir, Kufelidir. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 668). Bir sonraki hadis şahitlik etmektedir.
- Yine senedinde Abdullah b. Haris vardır. O da ez-Zübeydi'dir. Necranlıdır, Kufelidir. Mükteb diye tanınır. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 299) – Tehzib (5/182)
- Yine senedinde Abdurrahman b. Hamid b. Abdurrahman er-Ruâsi vardır. Kufelidir, sikadır, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 339)
- Yine senedinde Ebû Gassan el-Kufi vardır. Malik b. İsmail'dir. Sikadır, mütkindir. Bk. 1533.cü rivayet.

Tahrîç: Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/357) bunu Taberani'ye nispet etmiş ve "İsnadı hasendir" demiştir.

2220 İsnadı hasendir.

- Senedinde Ebû Hamza el-Kassab vardır. İmran b. Ebi Ata'dır, Esedi azatlısıdır, Vasıtlıdır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 430)

Tahrîç:

- Ahmed, Müsned (1/291, 335). Ebû Avane yoluyla "Kâtibi idi" cümlesi olmaksızın bu şekilde...
- Tayalisi, Müsned, 2746 (s. 359). Hişam ve Ebû Avane yoluyla buradakinden daha tamam olarak...
- İmam Müslim, Sahih, Birr ve's Sıla, 2604 (4/2010) – Ahmed, Müsned (1/240). Bu ikisi, Şu'be yoluyla Ebû Hamza'dan "Kâtibi idi" lafzı olmaksızın bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bunun yanında Müslim'in rivayetinde bazı ziyadeler mevcuttur.

2221 İsnadı sahihtir.

- Senedinde İbn Kebşe es-Savili vardır. Şamlıdır. Sikadır, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 668) – Tehzib (12/210)
- Yine senedinde Muhammed b. Mübarek es-Suri vardır. Dımeşk'te ikamet etmiştir. Sikadır, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 504)

Tahrîç:

- Ahmed, Müsned (4/180). Abdurrahman b. Yezid b. Cabir yoluyla bu şekilde...
- Ebû Davud, Zekat, 1629 (1/512). Muhammed b. Hacir yoluyla bu şekilde...

2222 Rasûlullah (s.a.v.) ümmi olup okuma yazma bilmezken bu nasıl mümkün olabilir ki!

2223 İsnadı hasendir.

İKİ YÜZ KIRK DOKUZUNCU BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE (R.A.) İLE İSTİŞARE ETMESİ

CamScanner ile tarandı

İKİ YÜZ ELLİNCİ BÂB: MUAVİYE'NİN (R.A.) NEBÎ'YE (S.A.V.) SAHÂBE OLUŞU VE ONUN NAZARINDAKİ KONUMU

1942. ... İbn Müleyke dedi ki: Muaviye (r.a.) yatıyı kıldıktan sonra tek rekatla vitir kıları. Bunu İbn Abbâs'a anlattım. Dedi ki: "Şüphesiz Muaviye Rasûlullah'a (s.a.v.) sahâbe olmuştur."²²²⁶

1943. ... Tavus'tan, o da İbn Abbâs'tan (r.anhumâ) rivayet edildiğine göre Muaviye ona Rasûlullah'tan (s.a.v.) bir ok ucunu dahi esirgemediğini haber vermiştir. İbn Abbâs dedi ki: "Muaviye, Rasûlullah (s.a.v.) hakkında itham edilmezdi."²²²⁷

1944. Bize Ebû Muhammed Yahya b. Muhammed b. Said tahdis etti, dedi ki: Bize Hüseyin b. Hasen el-Mervezi tahdis etti, dedi ki: Bize Merhum b. Abdülaziz tahdis etti...²²²⁸

1945. ... Ebû Said el-Hudri (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Muaviye (r.a.) mes-citte bir halkanın yanına geldi. Onlara "Buraya oturmanızın sebebi nedir?" diye sordu. Onlar "Buraya ancak Allah'ı zikretmek için oturduk" dediler. O tekrar:

- Allah adına doğru söyleyin. Siz buraya sadece Allah'ı zikretmek için mi oturdunuz?

2226 İsnadı sahihtir

• Senedinde Abdullah b. Ömer b. Eban vardır. Saduktur. Şia görüşüne sahiptir. Bk. 54.cü rivayet. Kendisine mütâbaat edilmiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadılar.

• Yine senedinde Osman b. Esved vardır. İbn Musa el-Mekki'dir, İbn Cumah'ın azatlısıdır. Sikadır. sebtir, yedinci tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 382)

• Yine senedinde Abdullah b. Raca el-Mekki vardır. Künyesi Ebû İmran'dır, Basralıdır. Mekke'de ikamet etmiştir. Ezberi birazcık bozulmuştur. Sekizinci tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 302)

Tahrîç: Buhârî, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 3764 (7/130). Muafa yoluyla Osman b. Esved'den bu şekilde...

2227 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Husayf (veya Hasif) vardır. İbn Abdurrahman'dır. Hafızası kötüdür. Ayrıca sonradan daha da karıştırmıştır. Mürcie olmakla suçlanmıştır. Bk. 122.ci rivayet.

• Yine senedinde Mervan b. Şuca' vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 123.cü rivayet.

Tahrîç:

• İmam Ahmed, Müsned (4/95, 102) – Taberani, Kebir (19/310). Mervan b. Şuca yoluyla "Bize Husayf tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Buhârî, Sahih, Hac, 1730 (3/656) – Müslim, Hac, 1246 (2/913) – Ahmed, Müsned (4/96, 98). Bunların hepsi, birkaç yolla Tavus'tan İbn Abbâs'ın sözü olmaksızın bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2228 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Hüseyin b. Hasen el-Mervezi vardır. Saduktur. Bunun yanında birçok âlim kendisini sika saymıştır. Bk. 129.cü rivayet. Tahrîçte ve bir sonraki hadiste görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahrîç: Müslim, Zikr ve Dua, 2701 (4/2074) – Ahmed, Müsned (4/92) – Tirmizi, 3379 (5/460) – Nesai, 5426 (8/249). Bunların hepsi, birkaç yolla Merhum'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

- Evet, sadece bu maksatla oturduk.

Bunun üzerine Muaviye şöyle dedi:

- Ben sizin sözünüze inanmadığım için yemin vermiş değilim. Rasûlullah'ın (s.a.v.) nazarında konumu benim konumum gibi olup da benden daha az hadis rivayet eden yoktur. Bir gün Rasûlullah (s.a.v.) bir ilim halkasında oturan sahâbenin yanına geldi de onlara "Burada niçin oturuyorsunuz?" diye sordu. Onlar: "Bize İslâmiyet'i nasip ederek büyük bir lütufta bulunması sebebiyle Allah'ı zikretmek ve O'na hamd etmek için oturuyoruz" dediler. Rasûlullah (s.a.v.) "Gerçekten siz buraya sadece Allah'ı zikretmek için mi oturdunuz?" diye sordu. Onlar "Evet, vallahi sadece bu maksatla oturduk" deyince Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Ben size inanmadığım için yemin vermiş değilim. Fakat bana Cebrâil gelerek Allah Teâlâ'nın meleklerle sizinle iftihar ettiğini haber verdi de onun için böyle söyledim."²²²⁹

1946. Yine bize İbn Naciye tahdis etti, dedi ki: Bize Bindar b. Muhammed b. Beşşar tahdis etti, dedi ki: Bize Merhum b. Abdülaziz tahdis etti... Ravi daha sonra aynı isnatla yukarıdaki hadisi zikretti.²²³⁰

1947. ... Abdullah b. Bureyde dedi ki: Bir keresinde Muaviye (r.a.) Allah Teâlâ'yı zikreden bir topluluğun yanına geldi. Onlara şöyle dedi: "Sizi, Rasûlullah'ın (s.a.v.) sizin gibilere verdiği müjde ile müjdeliyorum. Size Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında konumu benim konumum gibi olup da benden daha az rivayet edenini bulamazsınız. Onun kayınbiraderi idim, kâtipleri arasındaydım. Onun devesini çektim. Şüphesiz Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şu topluluk Allah Teâlâ'yı zikrediyorlar. Şüphesiz ki Allah Teâlâ sizinle meleklerle övünmektedir."²²³¹

İKİ YÜZ ELLİ BİRİNCİ BÂB: MUAVİYE'NİN (R.A.) HİLAFETİ ESNASINDAKİ TEVÂZUU

1948. Bize Ebû Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Naciye haber verdi, dedi ki: Bize Ahmed b. Münî tahdis etti, dedi ki: Bize İsmail b. Uleyye tahdis etti...²²³²

²²²⁹ İsnadı sahihtir.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

²²³⁰ İsnadı sahihtir.

Tahriri iki önceki rivayette geçti.

²²³¹ İsnadı sahihtir.

• Senedinde Said el-Cüreyri vardır. İbn İyas'tır. Sika olmakla birlikte ölümünden üç sene önce kanştırmıştır. Hafız dedi ki: "Abdula'la, ondan işitenlerin en sahihidir. Çünkü kanştırmamasından sekiz sene öncesine denk gelmektedir." Bk. 1051.ci rivayet.

• Yine senedinde Amr b. İsa ez-Zabbi vardır. Künyesi Ebû Osman el-Âdemi'dir, Basralıdır. Sika-dır, onuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 425).

Tahriri 1944 numaralı rivayette geçti.

²²³² İsnadı sahihtir.

1949. İbn Naciye dedi ki: Yine bize Ebû'l Eş'as Ahmed b. Mikdam tahdis etti, dedi ki: Bize Yezid b. Zürey' tahdis etti...²²³³

1950. İbn Naciye dedi ki: Yine bize Muhammed b. Ebi Adiy tahdis etti; bunların hepsi Habib b. Şehid'den; Ebû Milcez dedi ki: Bir keresinde İbn Zübeyr ile İbn Amir oturlurlarken Muaviye (r.a.) yanlarına geldi. Biri ayağa kalktı, diğeri ise oturmaya devam etti. İki adamdan en ağır olanı İbn Zübeyr'di. Bunun üzerine Muaviye, ayağa kalkan adama şöyle dedi: Otur! Çünkü ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Kim insanların kendisi için ayağa kalkıp saygı göstermelerini isterse, ateşteki evini -veya oturacağı yere hazırlansın."*²²³⁴

1951. ... Katade'den rivayet edildiğine göre Ebû's Şeyh el-Henai kendisine şöyle haber vermiştir: Bir keresinde Muaviye bir eve girdi. Evde Abdullah b. Zübeyr ile Abdullah b. Amir vardı. Abdullah hemen Muaviye'yi tazim etme ve yüceltme adına ayağa kalktı. Bunun üzerine Muaviye şöyle dedi: Otur! Çünkü ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Her kim kulların kendisi için ayağa kalkıp saygı göstermelerini isterse, ateşten oturacağı yere hazırlansın."*²²³⁵

1952. ... Amr b. Vakıd'dan; Yunus b. Meysera b. Halbes dedi ki: "Muaviye'yi (r.a.) bir katır üzerinde gördüm. Arkasına da bir uşak bindirmişti."²²³⁶

• Senedinde Ebû Milcez vardır. Lahik b. Humeyd b. Said es-Sedusi'dir. Künyesi ile meşhurdur. Sikadır, üçüncü tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 586)

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (4/91, 93, 100) – Abd b. Humeyd, Müsned, 413 (s. 156) – Buhârî, el-Edebü'l Müfred, 997 – Ebû Davud, 5229 (2/779) – Tirmizi, Edeb, 2755 (5/91). Bunların hepsi, Habib b. Şehid yoluyla Ebû Milcez'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Şeyh Elbani sahih olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 357 (1/627)

2233 İsnadı sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2234 İsnadı sahihtir.

Tahrici 1948 numaralı rivayette geçti.

2235 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Ebû's Şeyh el-Henai vardır. Basralıdır, sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 648)

Tahrici 1948 numaralı rivayette geçti.

2236 İsnadı çok zayıftır.

• Senedinde Amr b. Vakıd ed-Dimeşki vardır. Künyesi Ebû Hafs'tır, Kureys azatlısıdır. Metruktür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 428)

• Yine senedinde Hişam b. Ammar vardır. O da Dimeşkilidir. Yaşlandığında kendisine telkin edilir olmuştur. Eski hadisleri daha sahihtir. Bk. 35.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

• Yine senedinde Yunus b. Meysera b. Halbes vardır. Sikadır, âbiddir. Bk. 1941.ci rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Salih vardır. İbn Abdurrahman el-Bağdadi'dir. Künyesi Ebû Bekir el-Enmatî olup lakabı Kilece'dir. Sikadır, hafızdır ve on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 484)

Tahric:

• Zehebî, Siyer (2/152). Hişam b. Ammar yoluyla bu şekilde...

• Hallal, Sünne, 673 (s. 439). Ahmed b. Ferec yoluyla "Bize Zamra tahdis etti, dedi ki: Bize Ali b. Ebi Hamle, babasından tahdis etti, dedi ki: Muaviye'nin üzerinde şunu gördüm..." şeklinde...

1953. ... A'meş'ten; Mücahid dedi ki: "Şayet Muaviye'yi (r.a.) görseydiniz, kesinlikle 'asıl hidayet verilen odur' derdiniz."²²³⁷

1954. ... Said el-Cevheri dedi ki: Ebû Usame'yi işittim; kendisine "Muaviye mi yoksa Ömer b. Abdülaziz mi daha faziletli?" diye soruldu. Dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbına herhangi biri kıyas edilmez."²²³⁸

1955. ... Abdurrahman b. Abdullah b. Amr dedi ki: Merv şehrinde Abdullah b. Mübarek'i işittim; kendisine adamın biri "Muaviye mi yoksa Ömer b. Abdülaziz mi daha hayırlıydı?" diye sordu. İbn Mübarek dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında Muaviye'nin burnuna giren bir toprak tozu dahi Ömer b. Abdülaziz'den hayırlı veya daha faziletlidir."²²³⁹

1956. ... Rabah b. Cerrah el-Mavsili dedi ki: Bir adamı, Muafa b. İmran'a "Ey Ebû Mes'ud! Ömer b. Abdülaziz nerde Muaviye b. Ebi Süfyan nerede!" derken işittim. Bunun üzerine Muafa'nın şiddetle kızdığını gördüm. Ardından dedi ki: "Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından birine kıyas olmaz. Onun kâtibi, kayınbiraderi, vahyi hakkında eminidir. Rasûlullah (s.a.v.) *"Beni ashâbım ve sıhriyetim ile baş başa bırakın! Her kim onlara söverse; Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun"* buyurmuştur."²²⁴⁰

2237 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Hüseyin b. Ali el-Esved el-İclî vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 95.ci rivayet.

Tahric: Hallal, Sünne, 769 (s. 438). Muhammed b. Süleyman b. Hişam yoluyla "Bize Ebû Muaviye ez-Zarir tahdis etti; A'meş'ten, o da Mücahid'den..." senediyle bu şekilde... Ayrıca Heysemi bunu Taberani'ye nispet etmiş ve "Senedinde zayıf bir ravi olan Yahya el-Humani vardır" demiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (9/357)

2238 İsnadı Ebû Usame Hammad b. Usame'ye kadar sahihtir.

Tahric:

• İbn Abdilberr, Camiu Beyani'l İlmi ve Fazlihi (2/185). İbrahim b. Said el-Cevheri yoluyla bu şekilde...

• Hallal, Sünne, 666 (s. 436). Süfyan'dan...

2239 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Abdurrahman b. Abdullah b. Amr vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Belki de sonu Amr değil, Ömer'dir. Bu isimdeki ravi metruktür. Bk. 1744.cü rivayet.

• Yine senedinde Ali b. Samed et-Tayalisi vardır. Künyesi Ebû'l Hasen'dir. Hatib sika olduğunu belirtmiştir. Bk. Tarih (12/28)

Tahric: İbn Kesir, Bidaye ve Nihaye (8/139). Said b. Yakub et-Talikani yoluyla "Abdullah b. Mübarek'i şöyle derken işittim..." senediyle bu şekilde... İbn Kesir ayrıca Muhammed b. Yahya Mübarek'e şöyle dediğini işittim... şeklinde rivayet etmektedir.

2240 İsnadı Muafa'dan mevkuftur.

Tahric: Hatib, Tarih (1/209) - Lalekal, Şerhu'l Usul, 2785 (8/1445). Bu ikisi, Muhammed b.

Ahmed b. Abi'l Avvam yoluyla "Bize Rabah b. Cerrah tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca Hafız İbn Kesir bunu Muhammed b. Abdullah b. Ammar ve başkaları yoluyla zikretmektedir. Bk. Bidaye ve Nihaye (8/139)

1957. ... Katade dedi ki: Hasan-ı Basrî'ye "Bazı topluluklar Muaviye'nin (r.a.) cehennemlik olduğuna şahitlik etmekte" dedim. Dedi ki: "Allah onları lânetlesin."²²⁴¹

İKİ YÜZ ELLİ İKİNCİ BÂB: MUAVİYE'NİN (R.A.) RASULULLAH'IN (S.A.V.) EHLİBEYTİNE TAZİM VE İKRAMDAN BULUNMASI

1958. ... Ebû Zübeyr'den; Cabir b. Abdullah (r.anhumâ) dedi ki: "Bir gün Muaviye'nin (r.a.) yanındaydık. Kureyş ve Arap eşrafı tahtının altında, Ukayl b. Ebi Talib ile Hasan b. Ali ise sağ ve solundaydı."²²⁴²

1959. ... Muhammed b. Abdullah b. Ebi Yakub dedi ki: Muaviye (r.a.) Hüseyin b. Ali (r.anhumâ) ile karşılaşınca "Rasûlullah'ın (s.a.v.) torununa merhaba!" der, onun için üç yüz bin dirhem veya dinar verilmesini emrederdi. İbn Zübeyr ile karşılaşınca "Rasûlullah'ın (s.a.v.) hala oğluna merhaba!" der, onun için de yüz bin dirhem veya dinar verilmesini emrederdi.²²⁴³

1960. ... Sevr'den; babası dedi ki: "Hasan ve Hüseyin (r.anhumâ) ile heyet olarak Muaviye'nin (r.a.) yanına gittik. İkisine bağış yaptı, onlar da kabul ettiler."²²⁴⁴

1961. ... Zühri dedi ki: Ali b. Ebi Talib (r.a.) öldürüldüğünde Hasan b. Ali (r.a.) Muaviye'ye (r.a.) gitti. Muaviye ona dedi ki: "Şayet senin Yezid üzerinde sadece annenin Kureyş'ten, onun annesinin ise Kelb'ten olması şeklindeki faziletin olsaydı

2241 İsnadında zayıflık vardır.

• Senedinde Ebû Hilal vardır. Muhammed b. Süleym er-Rasibi'dir. Saduktur, zayıftır. Bk. 1919.cü rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kimseye rastlamadım.

2242 İsnadı uydurmadır.

• Senedinde Osman b. Abdullah el-Osmani vardır. Zehebi dedi ki: "Sika raviler üzerinden hadis uydururdu. Hadislerinin -ibret olması durumu müstesna- yazılması helal değildir." Bk. 1498.ci rivayet.

• Yine senedinde Abdullah b. Lehi'a vardır. Saduktur. Kitapları yandıktan sonra karıştırmıştır. Bk. 44.cü rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2243 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Muhammed b. Abdullah b. Ebi Yakub vardır. Sıkadır. Bk. 1642.ci rivayet.

Tahric: İbn Kesir Bidaye ve Nihaye (8/137)'de şöyle der: "Esmail'nin rivayet ettiğine göre Hasan ve Abdullah b. Zübeyr, heyet olarak Muaviye'ye gittiler. Muaviye onlara "Merhaba, hoş geldiniz!" dedi."

2244 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Süveyr (Sevr) vardır. İbn Ebi Fahite'dir, zayıftır. Bk. 260.cü rivayet.

• Yine senedinde Hüseyin b. Ali b. Esved vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 95.ci rivayet.

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 282 (8/1444). Hüseyin b. Zeyd yoluyla Cafer b. Muhammed'den, o babasından şeklinde... Ayrıca bir benzerini İbn Kesir de zikretmektedir. Bk. Bidaye ve Nihaye (8/137)

dahi bu senin ondan daha faziletli olman için yeterliydi. Peki, annen Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma (r.anhâ) iken durum nasıl olur?"²²⁴⁵

1962. ... Cafer b. Muhammed'den; babası dedi ki: Ukayl b. Ebi Talib, Irak'ta iken ona mal vermesi için Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) yanına gitti. Ne var ki ona bir şey vermeye yanaşmadı. Bunun üzerine "O halde sıla-i rahmi senden daha iyi gözetene birine giderim" dedi ve Muaviye'ye (r.a.) gitti.²²⁴⁶

1963. ... Cafer b. Muhammed'den; babası dedi ki: "Hasan ile Hüseyin (r.anhumâ) Muaviye'nin (r.a.) verdiği bağışları kabul ederlerdi."²²⁴⁷

İKİ YÜZ ELLİ ÜÇÜNCÜ BÂB: EBÛ SÜFYAN (R.A.) İLE MUAVİYE'NİN (R.A.) ANNESİ HİND'İN (R.ANHÂ) EVLİLİĞİ

1964. ... Humeyd b. Menheb dedi ki: "Utbe kızı Hind, daha önce Kureyş gençlerinden biri olan Fâkih b. Muğire el-Mahzumi ile evliydi. Kocasının ziyafet verdiği bir evi vardı. İnsanlar sürekli oraya gelirler, izin istemeksizin içeri girerlerdi. Gerçi o ev günün birinde yıkılmıştır. Bir keresinde Fâkih ile Hind, öğlen o evde uyuyorlardı. Sonra Fâkih bir ihtiyacı için dışarı çıktı. Derken bir adam, eve girdi. Orada kadını yani Hind'i görünce arkasını dönüp kaçtı. Fâkih ise dışarıdayken adamın kaçışını gördü. Hemen Hind'in yanına dönüp onu ayaklarıyla tekmelemeye başladı. Ona "Yanından çıkan o adam da kimdi?" diye sordu. Hind ise "Sen uyandırana dek ben kimseye dikkat etmedim" cevabını verdi. Kocasına ona "Babanın evine git" dedi. Derken insanlar Hind hakkında konuşmaya başladı. Bunun üzerine babası ona dedi ki "Kızım, insanlar senin hakkında çok kelam ettiler. Bana işin iç yüzünü haber ver. Eğer doğru söylüyorsa, ona gizlice birini göndereyim de onu öldürsün. Böylece konuşmasını kesmiş oluruz..." Ravi uzunca bir kıssa zikredip şöyle dedi: "Sonra Ebû Süfyan ile Hind evlendi ve evliliklerinden Muaviye doğdu."²²⁴⁸

2245 İsnadı hasendir.

• Senedinde Hüseyin b. Mehdi el-Ebli vardır. Künyesi Ebû Said el-Basri'dir. Saduktur, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 169). Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2246 İsnadı, şayet Muhammed b. Ali el-Bakır'ın Ukayl b. Ebi Talib'ten işitmesi doğruysa hasendir.

• Yine senedinde Cafer b. Muhammed es-Sadık vardır. Saduktur, fakihtir. Bk. 84.cü rivayet.

• Yine senedinde Muhammed b. Miskin vardır. İbn Meyle'dir. Künyesi Ebû'l Hasen el-Yemami'dir.

Bağdat'ta ikamet etmiştir. Sikadır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 506).

Tahrîç: Bunu Suyuti, Tarihu'l Hulefa'da (s. 227) zikretmiş ve Humeyd b. Hilal yoluyla "Ukayl b. Ebi Talib Ali'den mal istedi..." şeklinde buradakinden daha uzun olarak İbn Asakir'e nispet etmiştir.

2247 İsnadı hasendir.

Tahrîci 1960 numaralı rivayette geçti.

2248 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Ömer b. Zahr b. Hısn ve dedesi Humeyd b. Menheb vardır. Kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye ulaşamadım.

1965. ... Amr b. Lüeyoğulları'ndan Abdülmelik b. Nevfel b. Müsahik el-Medeni dedi ki: Hind binti Utbe b. Rebi'a, ilk kocası Fâkih b. Muğire'den ayrılınca babasına şöyle dedi: "Babacığım, ben artık kendi kararımı verebilirim. Bu yüzden bana gösterene kadar beni kimseye nikahlama." Babası da "Dediğin gibi olacaktır" diye karşılık verdi. Bir süre babası ona "Kızım, sana iki adam görücü oldu" dedi... Ravi daha sonra uzun bir kıssa zikredip şöyle dedi: Hind ise Ebû Süfyan'ı tercih edip babasına "Beni Ebû Süfyan ile evlendir" dedi.²²⁴⁹

İKİ YÜZ ELLİ DÖRDÜNCÜ BÂB: NEBÎ'NİN (S.A.V.) MUAVİYE'YE (R.A.) YAPTIĞI "EĞER YÖNETİME GELİRSEN ADİL OL" ŞEKLİNDEKİ TAVSİYESİ

1966. ... Abdülmelik b. Umeyr'den; Muaviye (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) işittiğimden beri hilafeti ümit ediyorum. Buyurdu ki: "*Ey Muaviye, eğer yönetime gelirsен adil ol.*"²²⁵⁰

1967. ... Halid b. Yezid b. Sabih'ten, o babasından; Muaviye (r.a.) dedi ki: Bir gün Rasûlullah'a (s.a.v.) abdest alırken hizmet ediyordum. Elimde tuttuğum kaptan boşalttı ve bana sertçe baktı. Ben de tedirgin oldum, böylece tas elimden düşüverdi. Bunun üzerine bana "*Ey Muaviye, eğer ümmetimin işlerinden bir şeye*

• Yine senesinde Zekeriya b. Yahya b. Ömer b. Hısn b. Humeyd b. Menheb vardır. Künyesi Ebû Sükeyn el-Hazzaz'dır, Kufelidir. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bu sebepten ötürü Darekutni onu zayıf saymıştır. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 216) – Tehzib (3/337)

Tahrîç: Bunu Tarihu'l Hulefa'da (s. 220) Suyuti zikretmiş ve İbn Vehb'in rivayeti olarak Haraiti'ye nispet etmiştir.

2249 İsnadında zayıflık vardır; munkatıdır.

• Senesinde Abdülmelik b. Nevfel b. Müsahik el-Medeni vardır. Künyesi Ebû Nevfel'dir. Makbuldür, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 366). Senette Hind binti Utbe ile arasında inkıta (kopukluk) vardır.

• Yine senesinde Ömer b. Ziyad el-Hilali el-Kufi vardır. Buhârî "Münker rivayetlerde bulunurdu" demiştir. İbn Hibban ise onu Sikat'ta (7/74) zikretmektedir. Bk. Tarih-i Kebir (6/156) – Mizan (3/198) – Lisan (4/306)

• Yine senesinde Ahmed b. Osman b. Hakim vardır. Sikadır. Bk. 1361.ci rivayet. Tahrîci için bir önceki rivayete bakınız.

2250 İsnadı zayıftır.

• Senesinde İsmail b. İbrahim b. Muhacir vardır. İbn Cabir el-Cebeli el-Kufi'dir. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 105)

• Yine senesinde Abdülmelik b. Umeyr vardır. Sikadır, fakihtir. Hafızası sonradan bozulmuştur. Ayrıca çokça tedlis yapardı. Bk. 272.ci rivayet. Zehebi, bu rivayeti mürsel olarak illetli saymıştır. Bk. Lisan (3/131)

• Yine senesinde Muhammed b. Sabik et-Temimi vardır. Künyesi Ebû Cafer veya Ebû Said el-Bezzar'dır. Kufelidir, saduktur, onuncu tabaka büyüklerindendir. Bk. Takrib (s. 479)

Tahrîç: Taberani, Kebir (19/361) – Taberani, Evsat (2/36) – Beyhaki, Delail (6/446). Suyuti bunu Tarihu'l Hulefa'da (s. 195) Abdülmelik b. Umeyr'den rivayet olarak İbn Ebi Şeybe'ye de nispet etmiştir. Heysemi dedi ki: "Senedinde İsmail b. İbrahim b. Muhacir vardır. Zayıftır. Gerçi sika sayanlar da vardır." Bk. Mecmau'z Zevaid (6/186)

yönetici olursan Allah'tan sakın ve adil ol" buyurdu. O günden beri hilafete gelmeye ümit ediyor, Allah'tan onlar arasında adaletle hükmetmeyi diliyorum." ²²⁵¹

1968. ... Amr b. Yahya b. Said el-Emevi'den; dedesi dedi ki: Ebû Hureyre'nin (r.a.) Rasûlullah'ın (s.a.v.) abdest alması için yanında taşıdığı bir kap vardı. Bir ara Ebû Hureyre (r.a.) rahatsızlandı, kabı da Muaviye (r.a.) aldı. Nebî'ye (s.a.v.) abdest almasına hizmet ederken Nebî (s.a.v.) birden başını kaldırdı ve "Ey Muaviye, eğer Müslümanların işlerinden bir şeye yönetici olursan Allah'tan sakın ve adil ol" buyurdu. ²²⁵²

Muaviye dedi ki: O günden beri bu işle imtihan olacağımı biliyordum. Çünkü Rasûlullah (s.a.v.) "... yönetici olursan" buyurmuştu.

İKİ YÜZ ELLİ BEŞİNCİ BÂB: AMMAR B. YASİR'İN (R.ANHUMÂ) FAZİLETLERİ

1969. ... Bize Ebû Bekir b. Kasım b. Zekeriya el-Mutarriz tahdis etti, dedi ki: Bize Amr b. Ali, Bûndar ve İbn Sinan tahdis ettiler, dediler ki: Bize Abdurrahman b. Mehdi tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ahmed yani ez-Zübeyri tahdis etti... ²²⁵³

²²⁵¹ İsnadında zayıflık vardır.

- Senedinde Yezid b. Salih -veya b. Sabih el-Murri vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
- Yine senedinde Muhammed b. Musa el-Misri vardır. Herhalde Basralıdır. Böyleyse Muhammed b. Musa el-Hırşi olur. İşte bu ravi zayıftır. Bk. 1327.ci rivayet.
- Yine senedinde Halid b. Zeyd vardır. İbn Salih b. Sabih el-Murri'dir. Künyesi Ebû Hişam ed-Dimeşki'dir. Belka şehrinin kadısıdır. Sikadır, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 191) – Tehzib (3/125)
- Yine senedinde Muhammed b. İbrahim vardır. Künyesi Ebû Ümeyye'dir, Tarsusludur. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bk. 1277.ci rivayet.

Tahriç: Taberani, Evsat (1/122). Yahya b. Galib yoluyla "Galib el-Kattan'dan, o Hasan-ı Basrî'den "Muaviye'yi şöyle derken işittim: Bir gün Rasûlullah'a (s.a.v.) abdest alırken su döktüm..." şeklinde... Senedinde Yahya b. Galib vardır ki zayıftır.

²²⁵² İsnadı zayıftır.

- Senedinde Velid el-Eğarr vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Meşhur değildir." Bk. Cerh ve Tadil (9/1). İmam Ahmed'in rivayetinde (4/101) kendisine mütâbaat edilmiştir. Ayrıca tahrice bakınız.
- Yine senedinde Amr b. Yahya b. Said vardır. Sikadır. Bk. 1767.ci rivayet.
- Yine senedinde Amr'ın dedesi Said b. Amr b. Said el-As vardır. Sikadır. Bk. 1767.ci rivayet. Ne var ki Nebî'den (s.a.v.) işitmemiştir. Bk. Tehzib (4/68). Dolayısıyla mürseldir.

Tahriç: İmam Ahmed, Müsned (4/101) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 2773 (8/1439). Bu ikisi, Amr b. Yahya'dan mürsel olarak rivayet etmişlerdir. Muttasıl olarak bk. Ebû Ya'la, Müsned (13/370). Onun senedinde Muaviye (r.a.) ile Nebî (s.a.v.) arasında bir ravi zikredilmektedir. Heysemi bunu Taberani'ye nispet edip şöyle demiştir: "Ahmed ve Ebû Ya'la'nın ravileri sahih ravileridir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/355). Ayrıca bk. İbn Kesir, Bidaye ve Nihaye (8/123). Birkaç yolla Amr b. Yahya'dan bu şekilde...

²²⁵³ İsnadı şöyledir:

- Senedinde Hani b. Hani el-Hemedani vardır. Kufelidir. Hakkında ihtilaf edilmiştir. Bu yüz-den Hafız onun hakkında "mestur (örtülü/bilinmeyen)" demiştir. Bk. Takrib (s. 570) – Tehzib (11/22).

1970. Mutarriz dedi ki: Yine bize Yakub ed-Devraki tahdis etti, dedi ki: Bize Veki tahdis etti...

1971. Mutarriz dedi ki: Yine bize Ahmed b. Müni' tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Ahmed yani ez-Zübeyri tahdis etti...²²⁵⁴

1972. Mutarriz dedi ki: Yine bize Yusuf el-Kattan tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Nuaym tahdis etti; bunların tümü Süfyan es-Sevri'den, o İshak'tan, o Hani b. Hani'den; Ali (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Ammar (r.a.) gelip Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına girmek için izin istedi. Buyurdu ki: *"Ona izin verin. Temiz ve temiz kılınmış kişiye merhaba!"*²²⁵⁵

1973. ... Hani b. Hani'den; Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Ammar b. Yasir (r.anhumâ) Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanına girmek için izin istedi. *"Kim o?"* diye sordu. O "Ammar" deyince ona *"Temiz ve temiz kılınmışa merhaba!"* buyurdu.²²⁵⁶

1974. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ammar iki işten hangisini tercih ettiyse, illaki en doğru olanını seçmiştir."*²²⁵⁷

Tahric:

• İbn Ebi Şeybe, Musannef (12/118) – Ahmed, Müsned (1/99, 100, 125, 126, 130) – Ahmed, Fezail, 1599 (2/858) – Tirmizi, Menakıb, 3798 (5/668). Tirmizi dedi ki: "Hasen sahihtir." Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, 146 (1/52) – Hakim, Müstedrek (3/388). Hakim sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Yine bk. İbn Hibban, Sahih, 7075 (15/551) – Ebû Nuaym, Hilye (10/140) – Beğavi, Şerhu's Sünne, 3951. Bunların hepsi, birkaç yolla Süfyan'dan, o da İshak'tan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• Ahmed, Müsned (1/123, 139) – Ahmed, Fezail, 1605 (2/860) – Tayalisi, Müsned, 117. Bu ikisi, birkaç yolla Şu'be'den, o da Ebû İshak'tan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2254 Bu ve bir önceki rivayetin isnat ve tahriri 1969 numaralı rivayette olduğu gibidir.

2255 İsnadı ve tahriri 1969 numaralı rivayette geçti.

2256 İsnadı öncekiler gibidir.

• Senedinde Hani b. Hani vardır. Bk. 1969.cu rivayet.

• Yine senedinde Ebû İshak vardır. Karıştırmıştır. Ne var ki Süfyan es-Sevri'nin önceki rivayetlerde geçmesi, bu hadiste karıştırma şüphesi varlığını ortadan kaldırmaktadır.

• Yine senedinde Ahmed b. Abdülmelik b. Vakıd el-Harrani vardır. Künyesi Ebû Yahya el-Esedi'dir. Sikadır. Hakkında hüccet olmaksızın kelim edilmiştir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 82)

Tahriri 1969 numaralı rivayette geçti.

2257 İsnadı hasendir.

• Senedinde Habib b. Sabit vardır. Sikadır, fakihdir, celildir. Ne var ki çokça mürsel rivayetlerde bulunur, tedlis yapardı. Bk. 201.ci rivayet. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (6/113) – Tirmizi, 3799 (5/668). Tirmizi dedi ki: "Hasen gariptir, bunu ancak bu yoldan biliyoruz." Ayrıca bk. İbn Mâce, Mukaddime, 148 (1/52) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 171 (s. 151). Bunların hepsi, birkaç yolla Abdülaziz b. Siyah'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Hakim bu hadis için İbn Mes'ud'dan bir rivayette bulunmuştur. Bk. Müstedrek (3/388). Sonrasında sahih olduğunu belirtmiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir.

1975. ... Abdullah b. Amr (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Ammar'ı bağı²²⁵⁸ grup öldürecektir."²²⁵⁹

İKİ YÜZ ELLİ ALTINCI BÂB: AMR B. AS'IN (R.A.) FAZİLETLERİ

1976. ... İbn Ebi Müleyke'den; Talha (r.a.) dedi ki: Size Rasûlullah'tan (s.a.v.) duyduğum bir şeyi haber vereyim mi? Dikkat edin! Şüphesiz ben onu şöyle buyururken işittim: "Amr b. As, Kureyş salihlerindendir."²²⁶⁰

1977. ... İbn Ebi Müleyke'den; Talha b. Ubeydullah (r.a.) dedi ki: Sizler Rasûlullah'ın (s.a.v.) durumlarını bilmediğim hadislerini anlatıyorsunuz. Bununla birlikte ben, Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Şüphesiz Amr b. As, Kureyş salihlerindendir."²²⁶¹

1978. ... Ebû Hureyre'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "As'ın iki oğlu Amr ve Hişam mü'minlerdir."²²⁶²

2258 Bağı: Adil (Allah'ın şeriatını uygulayan) yöneticiye karşı ayaklanan, kılıçla karşı gelen kimselere denir. Detaylı bilgi için fıkıh kitaplarına müracaat ediniz. Hadiste kastedilenler ise Haricilerdir. (Çeviren)

2259 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Hanzala b. Huveylid vardır. İbn Süveyd el-Anberi'dir. Sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 183)
- Yine senedinde Esved b. Mes'ud el-Anberi vardır. Basralıdır, sikadır, aynı şekilde üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 111).

Tahrîç:

- İmam Ahmed, Müsned (2/164, 206). Yezid b. Harun yoluyla "Bize Avvam haber verdi, dedi ki: Bana Esved b. Mes'ud tahdis etti..." senediyle buradakinden daha uzun bir şekilde...
  - Ahmed, Müsned (2/161, 206). Ebû Muaviye ez-Zarîr ile Süfyan yoluyla, ikisi A'meş'ten, o Abdurrahman b. Ebi Ziyad'dan, o Abdullah b. Haris'ten... senediyle...
  - Buhârî, Salat, 447 (1/644), Cihad, 2812 (6/36). Ebû Said el-Hudri'den...
  - Müslim, Fiten, 2915 (4/2235), 2916 (4/2236). Ümmü Seleme'den...
- Ayrıca bu hadis mütevatir olup on dokuz sahâbeden rivayet edilmiştir. Bk. Fethu'l Bari (1/646) – Zehebi, Tarihu'l İslam (579)

2260 İsnadı zayıftır.

- Senedinde İbn Ebi Müleyke vardır. İsmi Abdullah'tır, sikadır ama Talha'dan işitmemiştir. Dolayısıyla isnadı munkatıdır.

- Yine senedinde Abdulcebbar b. Verd vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Bir topluluk sika, başka bir topluluk da zayıf saymıştır. Bk. 1754.cü rivayet.

Tahrîç: Tirmizi, Menakıb, 3845 (5/668) – Ahmed, Müsned (1/161) – Ahmed, Fezail, 1742 (2/911) – Hallal, Sünne, 689 (s. 447). Bunların hepsi, İbn Ebi Müleyke yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Tirmizi dedi ki: "İsnadı muttasıl değildir. İbn Ebi Müleyke, Talha'ya yetişmemiştir."

2261 İsnadı bir önceki rivayette olduğu gibi inkıta sebebiyle zayıftır.

Tahrirci bir önceki rivayette geçti.

2262 İsnadı hasendir.

- Senedinde Muhammed b. Amr b. Alkame vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Zehebi dedi ki: "Meşhur bir şeyhtir, hadisleri hasendir." Bk. 21.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırlar.

İKİ YÜZ ELLİ YEDİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) SAHÂBESİ ARASINDA GERÇEKLEŞEN DURUMLAR HAKKINDA KONUŞMAMAK

Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle...

Yalnız O'ndan yardım dilerim.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbı ile ehlibeytinin (r.anhum) faziletleri ile ilgili önceki sayfalarda zikrettiğimiz rivayetler üzerinde düşünen kimsenin onları sevmesi, onlar için rahmet dileyip istiğfarda bulunması, Allah Teâlâ'ya onlar için vesile araması ve buna muvaffak kıldığı için el-Azim (Yüce) olan Allah'a şükretmesi gerekir. Aralarında çıkan anlaşmazlıkları anmaz, didikleyip durmaz ve araştırmaya girmez. Şayet fitneye uğrayıp doğru yolu şaşırarak cahilin biri bize karşı çıkar da "Falan filanı neden öldürdü, falan filanı neden savaştı?" diye sorarsa, ona şöyle denilir: Ne senin ne de benim bunu zikrettiğimizde elde edeceğimiz faydamız vardır. Onları bilmeye mecbur da değiliz.

Şayet biri şöyle derse: Niçin peki?

Şöyle cevap verilir: Çünkü onlar sahâbenin tanık olduğu fitnelerdir. O fitnelerde ilimlerinin kendilerine gösterdiği kadarıyla amel ettiler. Kaldı ki onlar fitnelerin yorumunu başkalarından daha iyi biliyorlardı. Onlar, kendilerinden sonra gelenlerden daha doğru yoldaydılar. Çünkü onlar cennet ehlidir, Kur'an üzerlerine inmiştir, Rasûlullah'a (s.a.v.) tanık olmuşlardır, onun yanında cihad etmişlerdir. Allah Teâlâ onlar için rıza, bağışlanma ve büyük ecir olduğuna şahitlik eder. Ayrıca Rasûlullah (s.a.v.) onların en hayırlı nesil olduğuna şahitlik etmiştir. Onlar Allah Teâlâ'yı, Rasûlünü (s.a.v.), Kur'an'ı ve onun sünnetini en iyi tanıyanlardır. Onlar içinde kendilerinden ilim alınanlar vardır. Biz onların görüşleriyle yaşar, hükümleriyle hükmeder, edepleriyle edep alırız. Onlara tâbi oluruz. İşte bize emredilen budur.

Şayet biri şöyle derse: Onlar arasında yaşanan ihtilafı bilip araştırmanın bize ne zararı var ki?

Ona şöyle cevap verilir: Bunda hiç kuşku yoktur! Çünkü o toplumun akılları, bizim akıllarımızdan daha büyüktür. Bizim akıllarımız daha çok eksiktir. Aralarında çıkan olumsuzlukları araştırmak yüzünden hak yoldan kaymayacağımız ve onlar hakkında bize verilen emirde ihtilafa düşmeyeceğimizden yana emin değiliz.

Tahric: İmam Ahmed, Müsned (2/ 254, 304, 327, 353) – Nesai, Fezailu's Sahâbe, 195 (s. 173) – İbn Sa'd, Tabakat (4/191) – Hakim, Müstedrek (3/452). Bunların hepsi, birkaç yolla Hammad'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi dedi ki: "Bunu Kebir ve Evsat'ta Taberani ile Ahmed rivayet etmiştir. Kebir ve Ahmed'in ravileri, sahihin ravileridir. Muhammed b. Amr ise müstesna; onun hadisleri hasendir." Bk. Mecmau'z Zevaid (9/352). Ayrıca Şeyh Elbani de hadisin isnadını hasen saymış, bir de şahit zikretmiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 165.

Eğer şöyle sorarsa: Peki, onlar hakkında ne ile emrolunduk?

Şöyle cevap verilir: Onlar için rahmet ve bağışlanma dilemek, onları sevmek ve tâbi olmakla emrolunduk. Kur'an, Sünnet ve imamların sözleri buna delildir.

1979. ... Mücahid'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Muhammed'in (s.a.v.) ashâbına sövmeyin! Allah Teâlâ onların savaşacaklarını bilmesine rağmen bize onlar için bağışlanma dilememizi emretmiştir."²²⁶³

1980. ... Miksem'den; İbn Abbâs (r.anhumâ) dedi ki: "Muhammed'in (s.a.v.) ashâbına sövmeyin! Allah Teâlâ onların savaşacaklarını bilmesine rağmen onlar için bağışlanma dilenmesini emretmiştir."²²⁶⁴

1981. ... Şihab b. Hiraş'tan; Avvam b. Havşeb dedi ki: "Muhammed'in (s.a.v.) ashâbının güzelliklerini zikredin ki insanların kalpleri onlara yakınlık duysun. Sakın onları bunun dışında anmayın."²²⁶⁵

1982. ... Ebû Vail'den; Ebû Meysera dedi ki: Rüyamda bahçeler içinde kubeler gördüm. Hemen oradakilere sordum:

- Bunlar kimindir?

Oradakiler:

2263 İsnadı zayıftır.

• Senesinde ismi belirtilmeyen bir adam (racul) vardır. Bunun yanında Şeyhülislam İbn Teymiyye'nin Minhacu's Sünne (2/14) ve es-Sarimu'l Meslul (s. 574) adlı eserlerinde belirttiğine göre İbn Batta'nın rivayetinde Abdullah b. Ahmed yoluyla "Raca"dan şeklidir. Dolayısıyla burada Raca yerine diye yazım hatasından dolayı racul (bir adam) yazılmıştır. Raca, İbn Hayve'dir ve sikadır. Eğer durum dediğimiz gibiyse rivayet sahih olmaktadır.

• Yine senesinde Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Hanbel vardır. Künyesi Ebû Abdurrahman'dır, İmam Ahmed'in oğludur. Sikadır, on ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 295)

Tahrîç: Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 18 (1/59), 1741 (2/910) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 2339 (7/1245), 2353 (7/1250) – Şeyhülislam İbn Teymiyye, Minhacu's Sünne (2/14) ve es-Sarimu'l Meslul (s. 574). Şeyhülislam İbn Teymiyye, İbn Batta'ya da nispet etmektedir.

Ayrıca bk. İmam Müslim, Sahih, 3022 (4/2317) – Ahmed, Fezail, 14 (1/57) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1003 (2/484). Bunların hepsi, Veki ve Ebû Muaviye yoluyla "Bize Haşim b. Urve tahdis etti; babasından, o da Âişe'den "Muhammed'in ashâbına bağışlanma dilemekle emrolunmalanna rağmen onlara sövdüler" şeklinde rivayet etmişlerdir.

2264 İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde Hasen b. İmara vardır. Metruktür. Bk. 1134.cü rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. İsmail el-Hassani vardır. Darekutni sika olduğunu söylemiştir.

• Yine senesinde Muhammed b. İsmail el-Hassani vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 642.ci rivayet.

Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

2265 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Şihab b. Hiraş vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 257.ci rivayet.

• Yine senesinde Muhammed b. Süfyan vardır. Saduktur. Bk. 1475.ci rivayet.

Tahrîç: Hallal, Sünne, 828, 829 (s. 513). Ebû Rebi yoluyla "Bize Hammad b. Zeyd tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

- Zi'l Kûlâ' ve ashâbınıdır, dediler.

Ardından başka bir bahçede başka kubbeler gördüm. Bunun üzerine tekrar sordum:

- Peki, bunlar kimindir?
- Ammar ve ashâbınıdır.
- Bu nasıl olur! Halbuki birbirleriyle savaştılar.
- Onlar Allah Teâlâ'yı geniş mağfiret sahibi olarak buldular.²²⁶⁶

1983. ... Ebû Vail dedi ki: Abdullah b. Mes'ud'un ashâbının faziletliyelerinden biri olan Amr b. Şurahbil Ebû Meysera şöyle anlattı: Rüyamda cennete girdiğimi gördüm. Birden karşıma bazı kubbeler çıktı. Hemen oradakilere sordum:

- Bunlar kimindir?

Oradakiler:

- Zi'l Kûlâ' ve Havşeb'indir, dediler. İkisi Muaviye (r.a.) ile savaşmışlardı. Ardından şöyle sordum:

- Ammar nerede?
- Önünde.
- Birbirlerini öldürmüşlerken mi?
- Allah'a kavuştular ve O'nu geniş mağfiret sahibi olarak buldular.²²⁶⁷

1984. ... Abdurabbîhi dedi ki: Bir keresinde Hasan-ı Basrî'nin meclisinde oturuyorduk. Bir şeylerden ve Nebî'nin (s.a.v.) ashâbından bahsetti. Ardından dedi ki: "Onlar bu ümmetin en iyi kalplileri, en derin ilme sahip olanları ve en az külfete girenleri idi. Onlar, Allah Teâlâ'nın kendilerini peygamberinin (s.a.v.) sohbeti ve dininin ikamesi için seçtiği bir topluluktur. Ahlâkları ve yolları birbirine benzer. Kâbe'nin Rabbine yemin olsun ki onlar gerçekten dosdoğru yol üzeredirler."²²⁶⁸

İKİ YÜZ ELLİ SEKİZİNCİ BÂB: RASÛLULLAH'IN (S.A.V.) ASHÂBINA SÖVENİN HAKETTİĞİ LÂNET

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Nebî (s.a.v.) ahir zamanda bir toplumun ashâbına söveceğini biliyordu. Bu yüzden onlara söven veya

2266 İsnadı Ebû Meysera'ya kadar sahihtir.

Tahrîç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2267 İsnadı ve tahrîci hakkında bir önceki rivayette açıklama yapıldı.

2268 İsnadı, Hasan-ı Basrî'ye kadar hasendir.

Tahrîci 1161 numaralı rivayette geçti.

lânetleyen kimselere bizzat kendisi lânet etmiştir. Buyurdu ki: "Her kim ashâbıma sarf ve adl kabul edilmez." Hadiste geçen sarfın farz, adlin ise nafîle olduğu söylenmiştir. Sonra tüm insanlara ashâbı arasında onlara ikramda bulunarak onu korumalarını emretmiştir.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Her kim onlara ikramda bulunmazsa, onları aşağılamış olur. Her kim onlara söverse, gerçekte Rasûlullah'a (s.a.v.) sövmüştür. Kim de Rasûlullah'a (s.a.v.) söverse Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lânetini hak etmiştir. Nebî (s.a.v.) şöyle buyurur: "Ümmetimin sonrası öncesini lânetlediği vakit kimin yanında ilim varsa onu açığa vursun. Çünkü (o zaman) ilmi gizleyen kişi Allah'ın Muhammed'e indirdiğini gizleyen gibidir."

1985. ... Cabir'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetimin sonrası öncesini lânetlediği vakit âlim kişi bildiği ilmini açığa vursun. Çünkü (o durumda) ilmi gizleyen kişi Allah'ın indirdiğini gizleyen gibidir."²²⁶⁹

1986. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetimin sonrası öncesini lânetlediği vakit kimin yanında ilim varsa onu açığa vursun. Çünkü (o zaman) ilmi gizleyen kişi Allah'ın Muhammed'e indirdiğini gizleyen gibidir."²²⁷⁰

1987. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetim açıktan bidat işlediğinde ve ashâbıma sövüldüğünde âlim kişi ilmini

²²⁶⁹ İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Anbes b. Abdurrahman vardır. Metraktır. Ebû Hatim onu hadis uydurmakla suçlamıştır. Bk. 815.ci rivayet.
  - Yine senedinde İsmail b. Zekeriya el-Medaini vardır. Zehebi dedi ki: Nuaym b. Hammad'ın bir şeyhidir. İlmın gizlenmesiyle ilgili hadisi münkerdir. Bk. Mizan (1/229)
  - Yine senedinde Nuaym b. Hammad vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 668.ci rivayet.
  - Yine senedinde Muhammed b. İsmail es-Sülemi vardır. Sikadır, hafızdır, on birinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 468)
- Tahrîç:** İbn Mâce, Mukaddime, 263 (1/97) – İbn Ebi Asım, Sünne, 994 (1/481) – Ukayli, Duafa-i Kebir (2/265) – İbn Adiy, Kâmil (4/1528) – Hatib, Tarih (9/471). Bunların hepsi, birkaç yolla Halef b. Temim'den, o Abdullah b. Sirri'den, o da Muhammed b. Münker'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Busayri, İbn Mâce'nin isnadı hakkında şöyle der: "Senedinde Hüseyin b. Ebi Sirri vardır. Çok yalancıdır."

²²⁷⁰ İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Sirri vardır. Antakyalı olmakla birlikte aslen Medainlidir. Zahiddir, saduktur. Rivayetinde tek başına kaldığı birçok münker hadis rivayet etmiştir. Bk. Takrib (s. 305) – Tehzib (5/233). Buna ilaveten İbn Münker'den de yetişmemiştir. Dolayısıyla isnad aynı zamanda munkatırdır da.
  - Yine senedinde Halef b. Temim vardır. İbn Ebi Attab'tır. Künyesi Ebû Abdurrahman el-Kufi'dir. Massisa'da ikamet etmiştir. Saduktur, âbiddir, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 194).
- Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

açığa vursun. Çünkü o gün ilmi gizleyen kişi Allah'ın Muhammed'e indirdiğini gizleyen gibidir."²²⁷¹

1988. ... Âişe (r.anhâ) dedi ki: Onlar için bağışlanma dilemeleri emrolunmuşken Muhammed'in (s.a.v.) ashâbına sövdüler. Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: "Bu ümmetin sonu öncesine sövmekten dünya yok olmaz."²²⁷²

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu durum, birçok yerde ortaya çıkmıştır; Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbını lânetliyorlar. Halbuki bu, Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbına zarar veremeyecek. Aksine ancak kendilerine zarar vermektedirler. Bu eş-Şeria kitabımızın önceki sayfalarında sahâbenin faziletlerini ortaya koymuştuk. Şimdi de onlara söven veya lânet edip eziyet eden kimsenin Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lânetini hak edeceğini beyan edeceğiz.

1989. ... Uveyym b. Saide'den, o babasından, o da dedesinden; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüpheli yok ki Allah Teâlâ beni seçmiş, benim için de bir kısım sahâbe seçmiştir. Derken onları benim vezirlerim, yardımcılarım ve sıhriyetim eylemiştir. Her kim onlara söverse Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun. Kıyamet günü ondan farz da nafile de kabul edilmez."²²⁷³

2271 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

Tahriri 1985 numaralı rivayette geçti.

2272 İsnadı zayıftır.

• Senedinde İsmail b. İbrahim b. Muhacir vardır. Zayıftır. Bk. 1966.cı rivayet.

• Yine senedinde Abdülmelik b. Umeyr vardır. Sikadır, fakihtir. Hafızası bozulmuştur. Ayrıca çokça tedlis yapardı. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Ayrıca Âişe'den işittiği bilinmemektedir. Bk. 272.ci rivayet.

Tahric: Taberani, Evsat (2/19). Ubeyd el-Kuraşi yoluyla İsmail b. İbrahim b. Muhacir'den bu şekilde... Bu hadisin bir kısmı sahihtir. Bk. Müslim, Sahih, 3022 (4/2317) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 14 (1/57) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1003 (2/484). Bunların hepsi, Veki yoluyla Hişam b. Urve'den, o babasından, o da Âişe'den senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca bk. 1979.cu rivayet ile tahriri.

2273 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Salim b. Utbe b. Uveyym b. Saide el-Ensari el-Medeni vardır. Babasının isminin Abdullah veya Abdurrahman olduğu söylenir. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 227)

• Yine senedinde Salim'in oğlu Abdurrahman vardır. Meçhuldür, aynı şekilde altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 341) – Tehzib (6/181)

• Yine senedinde Muhammed b. Talha et-Teymi vardır. İbn Hibban Sikat'ta ondan bahsetmiş ve "Çokça hata ederdi" demiştir. Ebû Hatim dedi ki: "Dürüst biridir. Hadisleri yazılır ama hüccet olarak getirilmez." Zehebi dedi ki: "Saduktur. Sika diyenler de vardır." Bk. 1730.cu rivayet.

• Yine senedinde Humeydi Abdullah b. Zübeyr vardır. Kim olduğunu anlayamadım. Ne var ki bir sonraki rivayette kendisine mütâbaat edilmiştir.

Tahric:

• İbn Ebi Asım, Sünne, 1000 (2/483) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 2341 (7/1246) – Hakim, Müstedrek (3/632). Hakim sahih olduğunu söylemiş, Zehebi de kendisine muvafakat etmiştir. Ayrıca bk. Taberani, Kebir (17/140) – Hallal, Sünne, 834 (s. 515). Bunların hepsi, Muhammed b. Talha yoluyla "Bize Abdurrahman b. Salim tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Heysemi

1990. ... Uveym b. Saide'den, o babasından, o da dedesinden; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Şüpheli yok ki Allah Teâlâ beni seçmiş, benim için de bir kısım sahâbe seçmiştir. Derken onları benim yardımcılarım ve sıhriyetim eylemiştir. Her kim onlara söverse Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lânetli onun üzerine olsun. Kıyamet günü ondan farz da nafile de kabul edilmeyecektir."²²⁷⁴

1991. ... Abdullah b. Muğaffel'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ashâbım hususunda dikkat edin! Benden sonra sakın ha onları hedef haline getirmeyin! Kim onları severse, beni sevdiği için sevmiş olur. Kim de onlardan nefret ederse, benden nefret ettiği için nefret etmiş olur. Kim onlara eziyet ederse, gerçekte bana eziyet etmiştir. Kim bana eziyet ederse, gerçekte Allah'a eziyet etmiştir. Kim de Allah'a eziyet ederse, onu yakalaması yakındır."²²⁷⁵

1992. Bize İbrahim b. Heysem en-Nakîd haber verdi, dedi ki: Bize Ebû Ma'mer el-Katî'i tahdis etti, dedi ki: Bize İbrahim b. Sa'd tahdis etti; Ubeyde b. Ebi Raita'dan; o Abdullah b. Abdurrahman'dan, o da Abdullah b. Muğaffel'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ashâbım hususunda dikkat edin! ..." Ravi daha sonra yukarıdaki hadisin aynısını zikretti.²²⁷⁶

1993. ... Cabir b. Abdullah'tan (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "İnsanlar çoğalacak, ashâbım azalacaktır. Sakın ha ashâbıma sövmeyin! Allah onlara sövene lânet etsin!"²²⁷⁷

dedi ki: "Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senesinde tanımadığım biri vardır." Bk. Mecmau'z Zevaid (10/17)

• Hallal, Sünne, 769 (s. 483). Enes'ten...

2274 İsnadı zayıftır.

Tahrir bir önceki rivayette geçti.

2275 İsnadı zayıftır.

• Senesinde Abdurrahman b. Abdullah veya Abdullah b. Abdurrahman veya Abdurrahman b. Ziyad veya Abdülmelik vardır. Saduktur, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 340)

• Yine senesinde Ubeyd b. Ebi Raita el-Micaşi'i el-Hazza vardır. Kufelidir. Saduktur, sekizinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 379) – Tehzib (7/82)

• Yine senesinde Abdurrahman b. Vakîd vardır. Künyesi Ebû Müslim el-Müeddib'tir. Saduk olmakla birlikte yanlış yapardı. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 352). Ne var ki senette sika raviyle birlikte zikredilmiştir.

Tahrir: İmam Ahmed, Müsned (4/87, 5/54, 55, 57) – Ahmed, Fezail, 1 (1/48) – Tirmizi, Menakıb, 3862 (5/696). Tirmizi dedi ki: "Gariptir, bunu ancak bu yoldan biliyoruz." Ayrıca bk. İbn Ebi Asım, Sünne, 992 (2/479) – İbn Hibban, Sahih, 7256 (16/244) – Hallal, Sünne, 830 (s. 513) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 2346 (7/1246). Bunların hepsi, Ubeyde b. Ebi Raita yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Şeyh Elbani zayıf olduğunu belirtmiştir. Bk. Silsile-i Daife, 2901.

2276 İsnadı zayıftır.

Tahriri bir önceki rivayette geçti.

2277 İsnadı uydurmadır.

• Senesinde Muhammed b. Fazl b. Atıyye vardır. Ahmed dedi ki: "Hadisi, yalan ehlinin hadisidir." Yahya dedi ki: "Hadisleri yazılmaz." Ayrıca birçok âlim de "Metruktür" demiştir. Bk. Mizan (4/6)

1994. ... Enes b. Malik (r.a.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbından bazı kimseler, gelip "Ey Allah'ın Rasûlü! Bize sövüyorlar" dediler. Bunun üzerine şöyle buyurdu: *"Her kim ashâbıma söverse Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun. Ondan farz da nafile de kabul edilmez."*²²⁷⁸

1995. ... Enes b. Malik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her kim ashâbıma söverse Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun. Allah ondan farz da nafile de kabul etmeyecektir."*²²⁷⁹

1996. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ashâbıma sövmeyin! Çünkü nefsim elinde olana yemin olsun ki sizden biri Uhud kadar altın infak etse, yine de onlardan birinin müddüne de yarısına da erişemez."*²²⁸⁰

1997. ... Ebû Said el-Hudri'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ashâbıma sövmeyin! Çünkü nefsim elinde olana yemin olsun ki sizden biri Uhud kadar altın infak etse, yine de onlardan birinin müddüne de yarısına da erişemez."*²²⁸¹

1998. ... Ebû Said'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Ashâbıma sövmeyin! Çünkü nefsim elinde olana yemin olsun ki sizden biri Uhud kadar altın infak etse, yine de onlardan birinin müddüne de yarısına da erişemez."*²²⁸²

• Yine senedinde babası Fazl b. Atıyye vardır. İbn Amr b. Halid er-Ruzi'dir. Beni Abs azatlısıdır. Saduk olmakla birlikte çokça vehmetmiştir. Altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 446)

• Yine senedinde Amr b. Salih b. Ziyad vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. 1662. ci rivayette de geçmişti.

Tahric: Ebû Ya'la, Müsned, 2184 (4/133) – Hatib, Tarih (3/149). Bu ikisi, Muhammed b. Fazl'dan bu şekilde rivayet etmişlerdir. Ayrıca ilk kısmı için bk. Hallal, Sünne, 770 (s. 483). İbn Ömer'den... İkinci kısmı için bk. Abdullah b. Ahmed, 11 (1/54). Ata'dan mürsel olarak...

2278 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû Şeybe el-Cevheri vardır. Yusuf b. İbrahim et-Teymi'dir. Zayıftır, beşinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 610)

• Yine senedinde Ali b. Yezid es-Sadai vardır. Zayıftır. Bk. 1794.cü rivayet.

Tahric: Hatib, Tarih (14/241) – İbn Adiy, Kâmil (5/1855) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 8 (1/52) – Hallal, Sünne, 833 (s. 515). Bunların hepsi, birkaç yolla Ali b. Yezid'den bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bu hadisin İbn Abbâs'tan bir şahidi vardır. Bk. Taberani, Kebir, 12709 (12/142). Abdullah b. Hiraş'tan rivayet etmiştir ki kendisi zayıftır. Yine bunun Ata'dan şahidi vardır. Şeyh Elbanî şöyle der: "Bana göre bu hadisin en alt derecesi tüm yolları bir araya getirildiğinde hasendir." Bk. Silsile-i Sahiha, 2340 (5/448)

2279 İsnadı bir önceki gibi zayıftır.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2280 İsnadı sahihtir.

Tahric: Buhârî, Sahih, Fezailu's Sahâbe, 3673 (7/25) – Müslim, Sahih, 2541 (4/1967) – Ahmed, Müsned (3/54) – Ahmed, Fezail, 5 (1/50) – İbn Ebi Şeybe, Musannef, 12454 (12/174) – Ebû Davud (4/214) – Tirmizi, 3861 (695) – İbn Mâce, 161 (1/57). Bunların hepsi, birkaç yolla A'meş'ten bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bununla birlikte İbn Mâce ve Müslim'in rivayetlerinden birinde Ebû Said yerine Ebû Hureyre geçmektedir. Âlimler bunun hata olduğunu açıklamışlardır.

2281 İsnadı bir önceki gibi sahihtir.

Tahrici bir önceki rivayette geçti.

2282 İsnadı sahihtir. Tahrici iki önceki rivayette geçti.

1999. ... Hişam'dan; babası Urve dedi ki: Âişe'ye (r.anhâ) "Doğrusu bazı insanların Muhammed'in (s.a.v.) ashâbı hakkında ileri geri konuştuklarını işitiyorum" dedim. Bunun üzerine şöyle dedi: "Oğulcuğum! Şüphesiz Muhammed'in (s.a.v.) ashâbı Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanındaydı ve Allah onların ecirlerini veriyordu. Allah Teâlâ onun ruhunu kabzettiğinde o ecir yine onlara vermeyi istedi."²²⁸³

2000. ... Nüseyr b. Zü'lûk dedi ki: İbn Ömer'i (r.anhumâ) şöyle derken işittim: "Muhammed'in (s.a.v.) ashâbına sövmeyin! Yemin ederim ki sizden birinin Rasûlullah'ın (s.a.v.) yanında bir saat durması, ömrünün tüm amelinden daha hayırlıdır."²²⁸⁴

2001. ... Meymun b. Mihran dedi ki: İbn Abbâs'a (r.anhumâ) "Bana tavsiye de bulun" dedim. Dedi ki: "Yıldızlara bakmaktan sakın! Çünkü bu kişiyi kehanete sürükler. Ayrıca sakın ha peygamberin (s.a.v.) ashâbından herhangi birine sövme! Bir de namaz vakti gelince sakın geciktirme."²²⁸⁵

2002. ... İyaz el-Ensari'den; Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "*Beni ashâbım ve sıhriyetim arasında koruyun! Her kim beni ashâbım ve sıhriyetim arasında korursa,*

2283 İsnadı çok zayıftır.

- Senesinde Ebû Said Abdullah b. Şebib vardır. Aşın zayıftır. Ebû Ahmed el-Hakim "Hadisleri yok olup gitmiştir" demektedir. Bk. 936.cü rivayet.
- Yine senesinde Abdulcebbar b. Said vardır. Ukayli dedi ki: "Münker rivayetlerde bulunmuştur." Bk. Mizan (2/533)
- Yine senesinde Abdurrahman b. Ebi'z Zinad vardır. Saduktur. Bağdat'a geldikten sonra hafızası bozulmuştur. Bk. 632.ci rivayet.

2284 İsnadı hasendir.

- Senesinde Nüseyb b. Zü'lûk vardır. İbn Tu'me el-Kufi'dir. Saduktur. Onu zayıf sayan isabetli değildir. Dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 560). Senetteki diğer raviler ise sikadrlar.

Tahriç:

- İbn Mâce, Mukaddime, 162 (1/57) – Ahmed, Fezail, 15 (1/57) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1006 (2/484). Bunların hepsi, Veki yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 20 (1/60). Abdurrahman b. Mehdi yoluyla "Bize Süfyan tahdis etti..." senediyle bu şekilde...
- Lalekai, Şerhu'l Usul, 2350 (7/1249). Hasen b. Kuteybe yoluyla Süfyan'dan bu şekilde...

2285 İsnadı zayıftır.

- Senesinde Sevad el-Cezeri vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
- Yine senesinde Ebû Hişam er-Rifai vardır. Kavi değildir. Bk. 11.ci rivayet.

Tahriç:

- Ebû Nuaym, Ahbaru Asbahan (1/340) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 1134 (4/633). Bu ikisi, Nuaym b. Hammad yoluyla "Bize Abdullah b. Mübarek tahdis etti, dedi ki: Bize Cafer b. Burkan haber verdi; Meymun dedi ki: İbn Abbâs bana şöyle dedi..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.
- İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 19 (1/60). Veki yoluyla "Bize Cafer b. Burkan tahdis etti; Meymun b. Mihran'dan..." senediyle benzer olarak...
- Abdullah b. Ahmed, Sünne, 910 (2/416). Kesir b. Furat yoluyla "Meymun'u şöyle derken işittim..." senediyle bu şekilde...
- Ebû Nuaym, Ahbaru Asbahan (1/299, 2/343) İbn Abbâs'tan merfu olarak...

Allah da onu dünya ve ahirette korur. Her kim beni ashâbım ve sıhriyetim arasında korumazsa, Allah onu kendi haline bırakır. O kişiyi yakalaması da yakındır."²²⁸⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbına söven kaybetmiş, hüsrana uğramıştır. Çünkü o kimse Allah ve Rasûlü'ne muhalefet etmiş ve yanında Allah'ın, Rasûlü'nün, meleklerin ve tüm insanların lânetini hak etmiştir. Allah ondan kesinlikle fidye kabul etmeyecektir. Ayrıca ondan ne bir farz ne de bir nafile kabul edecektir. Zaten dünyada da zelil olmuştur. Allah onların kabirlerini çoğaltsın, onları diyarlardan uzaklaştırsın.

2003. ... Sehl b. Malik el-Ensari'den, o babasından, o da dedesinden; Rasûlullah (s.a.v.) Veda Haccı dönüşü minbere çıktı. Allah'a hamd ve sena etti, sonrasında şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! Şüphesiz Ebû Bekir bana hiçbir zaman kötülük etmemiştir. Artık onun hakkını tanıyın! Ey insanlar! Şüphesiz ben Ömer b. Hattâb'tan, Osman b. Affan'dan, Ali b. Ebi Talib'ten, Talha b. Ubeydullah'tan, Zübeyr b. Auvam'dan, Sa'd b. Malik'ten, Abdurrahman b. Auf'tan ve ilk muhacirlerden razıyım. Onların hakkını tanıyın! Ey insanlar! Şüphesiz Allah Teâlâ Bedir ve Hudeybiye ehlini bağışlamıştır..."* Sonrasında şöyle buyurdu: *"Ey insanlar! İnsanlardan dilinizi çekin! Kişi öldüğünde onun hakkında ancak hayır söyleyin."* Sonrasında minberden indi.²²⁸⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu bâbda, akli olup da Allah Teâlâ'nın Rasûlullah'ın (s.a.v.) ashâbına sövmekten koruduğu, onları seven

2286 İsnadı uydurmadır.

- Senedinde Muhammed b. Kasım vardır. Âlimler yalancı olduğunu söylemişlerdir. Bk. 241.ci rivayet.

- Yine senedinde Abdûlmelik b. Abdurrahman vardır. Abdurrahman b. Abdullah'tır. Bk. 1991.ci rivayet. Makbuldür, dördüncü tabakadandır. İsmi ihtilaf edilmiştir. Abdûlmelik b. Abdurrahman olduğu da söylenir.

Tahrîç: Taberani, Kebir, 1012 (17/369). Muhammed b. Kasım'dan "Bize İkrime el-Ezdi tahdis etti; Abdûlmelik b. Umeyr'den, o İyaz'dan senediyle bu şekilde... Heysemi dedi ki: "Senedinde aşırı zayıf raviler vardır." Bk. Mecmau'z Zevaid (10/16). Şeyh Elbani dedi ki: "Uydurmadır." Bk. Silsile-i Zaife, 2104 (5/122)

2287 İsnadı uydurmadır.

- Senedinde Halid b. Amr b. Muhammed el-Emevi vardır. Ebû Said el-Kufî'dir. İbn Main onu yalancılıkla suçlamıştır. Salih Cezera ve başkaları, hadis uydurmaya nispet etmişlerdir. Dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 189)

- Yine senedinde Sehl b. Malik el-Ensari vardır. Sehl b. Yusuf b. Malik b. Sehl'dir. Künyesi Ebû Hümam'dır. İsmi ihtilaf edilmiştir. İbn Abdilberr dedi ki: "Tanınmıyor." Bk. İsabe (3/280) – İstiâb (3/282)

- Yine senedinde Süleyman b. Davud el-Haşîmi vardır. Künyesi Ebû Eyyûb el-Bağdadi'dir. Fakih, sikadır. İmam Ahmed dedi ki: "Hilafet için uygundur." Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 251)

Tahrîç: Ukayli, Duafa-i Kebir (4/148) – Taberani, Kebir, 5640 (6/104). İbn Abdilberr bu rivayet hakkında "Bu, münker ve uydurma bir hadistir" demiştir. Bk. İstiab (4/282)

ve onlar için bağışlanma dileyen kimseleri ikna edecek, onlara söven kimsenin banasından mahrum olup, doğru yolu şaşırdıklarını ve şeytanın kendileriyle oynadığını anlamasını sağlayacak yeteri kadar rivayet zikrettim. Allah onlara söven kimseyi rahmetinden uzaklaştırsın, yüzüstü yıksın!

İKİ YÜZ ELLİ DOKUZUNCU BÂB: RAFİZİLER VE KÖTÜ MEZHEPLERİ HAKKINDA

2004. ... İbn Ömer'den (r.anhumâ); Rasûlullah (s.a.v.) üç kere "Ey Ali, sen cennettesin" buyurdu ve sözlerine şöyle devam etti: "Benden sonra lakapları olan, kendilerine Rafıza denilen bir topluluk gelecektir. Onlarla karşılaştığınızda derhal onları öldürün. Çünkü onlar müşriklerdir." Ali (r.a.) "Âlametleri nedir, ey Allah'ın Rasûlü?" diye sordu. Buyurdu ki: "Cemaat ve cumayı kabul etmezler, Ebû Bekir ile Ömer'e söverler."²²⁸⁸

2005. ... Ümmü Seleme (r.anhâ) dedi ki: Nebî (s.a.v.) yanımda olduğu bir gece Fatıma, peşinden de Ali (r.anhumâ) geldi. Nebî (s.a.v.) ona şöyle buyurdu: "Ey Ali! Sen ve ashâbın cennettesiniz. Senin şian (grubun) da cennettir. Ne var ki içlerinde seni seven, İslam'ı belleyen, sonra dili ile telaffuz eden, Kur'an okuyan ama boğazlarından aşağı geçmeyen bir kısım topluluklar olacaktır." Ali "Ey Allah'ın Rasûlü? Onların diğerleri içinde âlameti nedir?" diye sordu. Buyurdu ki: "Cumaya ve cemaate katılmazlar, selefe söverler."²²⁸⁹

2006. ... Muhammed'in (s.a.v.) kızı Fatıma (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Rasûlullah (s.a.v.) otururken Ali (r.a.) onun yanına girdi. Buyurdu ki: "Müjdelen! Sen ve şian (grubun) cennettir. Sen ve şian (grubun) cennettir. Senden sonra

2288 İsnadı çok zayıftır.

- Senesinde Yahya b. Sabık el-Medini vardır. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." İbn Hibban dedi ki: "Sikalardan uydurma hadisler rivayet ederdi." Bk. 1580.ci rivayet.
- Yine senesinde Muhammed b. Muaviye vardır. İbn Eymen en-Neysaburi'dir. Metruktur. İbn Main yalancı olduğunu söylemiştir. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 507)
- Yine senesinde Kasım b. Ebi Bezze vardır. Kim olduğunu anlayamadım.

Tahric: Bunu Musannif dışında bu yoldan rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2289 İsnadı çok zayıftır; üç illeti vardır.

1. Senesinde Atıyye el-Avfi vardır. Zayıftır, müdellistir. Burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 854.cü rivayet.
  2. Yine senesinde Süvar b. Musab vardır. Kufelidir, künyesi Ebû Abdullah el-A'ma'dır. Yahya dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Buhârî dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Nesai ve başkaları dedi ki: "Metruktur." Ebû Davud dedi ki: "Sika değildir." Bk. Mizan (2/246)
  3. Yine senesinde Fazl b. Ganım el-Huzal vardır. Yahya dedi ki: "Hiçbir şey değildir." Darekutni dedi ki: "Kavi değildir." Hatib dedi ki: "Zayıftır." Bk. Mizan (3/357)
- Tahric:** Hatib, Tarih (12/385) – Taberanî, Evsat (2/113). Bu ikisi, Fazl yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bunu İbn Cevzi, "Sahih değildir" diyerek Mevzuat'ta ve Mevzuat (s. 81)'de Şevkani de zikretmiştir.

bir topluluk gelir, İslam'ı belleyip telaffuz ederler. Onların lakapları da vardır. Onlara Rafıza denilir. Eğer onlara yetişirsen onlarla savaş. Çünkü onlar müşriklerdir."²²⁹⁰

2007. ... Rasûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma (r.anhâ) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) baktı, ardından şöyle buyurdu: "Şu cennettir. Onun şiasından (grubundan) bir topluluk vardır, İslam'ı konuşurlar. Ayrıca bir lakapları da vardır. Onlara Rafıza adı verilir. Kim onlarla karşılaşırsa onlara karşı savaşsın. Çünkü onlar müşriklerdir."²²⁹¹

2008. ... Ali (r.a.) dedi ki: Bir keresinde Nebî (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: "Lakabı olan bir topluluk gelecektir. Onlara Rafıza denilir. Onlarla karşılaşsan, derhal onları öldür. Çünkü onlar müşriklerdir." Ali "Ey Allah'ın Rasûlü, Onların âlameti nedir?" Buyurdu ki: "Seni övmekte aşırı giderler, selefi kötülerler."²²⁹²

2009. ... Ebû Süleyman el-Hemedani'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Ahir zamanda lakapları olan bir kavim çıkacaktır. Onlara Rafıza denilir. Bizim şiamızdan (gru-

2290 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Ziyad b. Münzir vardır. Künyesi Ebû'l Carud el-A'ma'dır. Rafizidir. Yahya b. Main onu yalancı saymıştır. Ebû Hatim dedi ki: "Hadis uyduran bir Rafizi idi." Bk. 1487.ci rivayet.
- Yine senedinde Ebû'l Haccaf vardır. Saduktur, Şii'dir, çokça hata etmiştir. Bk. 1190.cı rivayet.
- Yine senedinde Yahya b. Salim vardır. Darekutni zayıf olduğunu belirtmiştir. Bk. Mizan (4/377)
- Yine senedinde Zeyneb binti Ali ile İsmail b. İshak b. Raşid vardır. Kim olduklarına dair herhangi bir bilgiye rastlamadım. Ayrıca Heysemi'nin dediğine göre Zeyneb, Fatıma'dan işitmemiştir. Bk. Mecmau'z Zevaid (10/22)
- Yine senedinde Ömer b. Ali b. Hüseyin vardır. Saduktur, fazıldır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 416)

Tahric: Metalib-i Aliye, 2974 (3/94) – İbn Hibban, Mecruhin (1/196) – Hatib, Muvazzih (1/43) – Taberani (Mecmau'z Zevaid, 10/22) – Kati'i, Fezailu's Sahâbe, 1115 (2/654) – İbn Ebi Asım, Sünne, 980 (2/475). Bunların hepsi, birkaç yolla Zeyneb binti Ali'den o da Fatıma el-Kübra'dan senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir. Bunu İbn Cevzi, Mezuat'ta (1/159) zikretmiş "Rasûlullah'tan (s.a.v.) sahih değildir" demiştir.

2291 İsnadı çok zayıftır; birkaç illeti vardır.

1. Senedinde Telid b. Süleyman vardır. Zayıftır, Rafizidir.
2. Yine senedinde Muhammed b. Amr el-Haşimi vardır. Meçhuldür. Doğrusunun Muhammed b. Ali olduğu da söylenmiştir. Bk. Takrib (s. 499)
3. Yine senedinde Ebû'l Haccaf vardır. Saduktur, Şiidir, çokça hata etmiştir. Bk. 1190.cı rivayet.
4. Yine senedinde Zeyneb binti Ali vardır. Kim olduğuna dair herhangi bir bilgiye rastlamadım.
5. Yine senedinde Muhammed'in (s.a.v.) kızı Fatıma (r.anhâ) ile Zeyneb arasında inkıta vardır.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2292 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Muhammed b. Said el-Ahvel vardır. Kim olduğunu anlayamadım.
  - Yine senedinde Ebû Abdurrahman es-Sülemi hakkında şüphe vardır.
  - Yine senedinde Abser b. Kasım vardır. Saduktur. Bk. 410.cu rivayet.
  - Yine senedinde Ömer b. Şebe en-Nemiri vardır. Saduktur, on birinci tabaka büyüklerindendir.
- Tahric:** İbn Ebi Asım, Sünne, 979 (2/474). Muhammed b. Es'ad et-Tağlebi yoluyla "Bize Abser tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Muhammed b. Es'ad'ın hadisleri münkerdir. Bu yüzden Şeyh Elbani de Fi Zilali'l Cenneh'te zayıf olduğunu söylemiştir.

CamScanner ile tarandı

2012. ... Osman b. Ebi Osman dedi ki: Şia'dan bazı insanlar Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) gelip şöyle dediler:

- Ey Mü'minlerin Emiri, sen o musun?

Ali (r.a.):

- Ben kimmişim?

- Sen o musun?

- Yuh size! Kimmişim ben?

- Sen Rabbimiz misin?

- Hemen geri dönün ve tövbe edin!

Ne var ki onlar bundan imtina ettiler. Bunun üzerine onların boyunlarını vurdu. Sonra yere bir çukur kazdırdı. Sonra Kanber'e "Bana odun getir" dedi. Kanber hemen odunları getirdi. Ardından onları ateşe attı. Sonrasında şu mısraları okudu:

"Ne zaman ki bu çirkin sözü işittim,

*Bir ateş tutuşturup Kanber'i çağırdım."*²²⁹⁶

2013. ... Osman b. Ebi Osman dedi ki: Şia'dan bazı insanlar Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) gelip şöyle dediler:

- Ey Mü'minlerin Emiri, sen o musun?

Ali (r.a.):

- Ben kimmişim?

- Sen o musun?

- Yuh size! Kimmişim ben?

- Sen Rabbimiz misin?

- Hemen geri dönün ve tövbe edin!

Ne var ki onlar bundan imtina ettiler. Bunun üzerine onların boyunlarını vurdu. Sonra yere bir çukur kazdırdı. Sonra "Ey Kanber, bana odun getir" dedi. Kanber hemen odunları getirdi. Ardından onları ateşe attı. Sonrasında şu mısraları okudu:

²²⁹⁶ İsnadı çok zayıftır.

• Senesinde Harice b. Musab vardır. Metruktür. Yalancılar üzerinde tedlis yapardı. Bk. 678.ci rivayet.

• Yine senesinde Sellam b. Ebi'l Kasım vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senesinde Osman b. Ebi Osman vardır. Eğer Kasım b. Muhammed'den aktaran ravi ise Tarih-i Kebir'de (6/243) Buhârî kendisinden bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban onu Sikat'ta (7/202) zikretmektedir. Eğer oysa senet muttasıldır. Yok başka biri ise ben tanıyamadım.

"Ne zaman ki hu çirkin sözü işittim,

Bir ateş tutuşturup Kanber'i çağırdım."2297

2014. Bize Ebû Said Ahmed b. Muhammed b. Ziyad el-A'rabi tahdis etti, dedi ki: Bize Ebû Yahya ez-Zarir tahdis etti, dedi ki: Bize Şebabe b. Suvar tahdis etti, dedi ki: Bize Harice b. Musab tahdis etti; Sellam b. Ebi'l Kasım'dan; Osman b. Ebi Osman dedi ki: "Şia'dan bazı insanlar Ali'ye (r.a.) gelip..." Ravi daha sonra sonuna dek yukarıdakinin aynısını zikretti.²²⁹⁸

2015. ... Fudayl b. Merzuk dedi ki: Hasan b. Hasan'ı, Rafızı bir adama şöyle derken işittim: "Vallahi, Allah bana imkân verirse ellerinizi ve ayaklarınızı keseceğim, sizden tövbe de kabul etmeyeceğim." Yine onu şöyle derken işittim: "Hârûriyye'nin Ali'ye (r.a.) karşı çıktığı gibi Rafızı grubu da bize karşı çıkmıştır."²²⁹⁹

2016. ... Amr b. Asamm dedi ki: Hasan b. Ali'ye (r.anhumâ) "Doğrusu Şia, Ali'nin kıyametten önce gönderileceğini söylüyorlar" dedim. Dedi ki: "Vallahi yalan söylüyorlar. Bunlar Şia olamaz! Şayet Ali (r.a.) gönderilecek olsa kadınlarını evlendirmez, mallarını paylaşmazdık."²³⁰⁰

2017. ... Hafs b. Gıyas dedi ki: Cafer b. Muhammed'i şöyle derken işittim: "Biz ehlibeyt diyoruz ki; her kim karısını (bir kerede) üç talakla boşarsa, o üçtür."²³⁰¹

2297 Bir öncekinin tekrarıdır.

2298 İsnadı bir ve iki öncesi gibi çok zayıftır.

• Ayrıca senedinde Ebû Yahya ez-Zarir vardır. Muhammed b. Said b. Galib el-Bağdadi'dir. Sadeduktur, onuncu tabaka küçüklerindendir. Bk. Takrib (s. 480)

2299 İsnadı hasendir.

Tahriri 1861 numaralı rivayette geçti.

2300 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû İshak es-Sebiî vardır. Sonradan karıştırmıştır. Ayrıca müdellistir ve burada muan'an olarak rivayet etmiştir. Bk. 409.cü rivayet.

• Yine senedinde Züheyr b. Muaviye vardır. Sikadır, sebtir. Ne var ki Ebû İshak'tan o karıştırdıktan sonra işitmiştir. Bk. 673.cü rivayet.

• Yine senedinde Amr b. Asamm vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. Tarih'te (2/800) Fesevi onu Amr el-Asamm el-Hemedani ismiyle anmıştır.

Tahrir:

• Hakim, Müstedrek (3/145) – Bidaye ve Nihaye (8/15) – Kat'lî, Fezailu's Sahâbe, 1128 (2/662). Bunların hepsi, Ali b. Ca'd yoluyla "Bize Züheyr tahdis etti..." senediyle bu şekilde rivayet etmişlerdir.

• İbn Sa'd, Tabakat (3/39) – Taberani (3/13) – Beğavi (Bk. Bidaye ve Nihaye, 8/15). Bunların hepsi, birkaç yolla Ebû İshak'tan bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2301 İsnadı sahihtir.

Tahrir: Zehebi, Siyer (6/260). Muhammed b. İmran b. Ebi Leyla yoluyla Mesleme b. Cafer el-Ahmesi'den "Cafer b. Muhammed'e şöyle dedim..." şeklinde benzer olarak... Mesleme b. Cafer zayıftır. Ezdi böyle söylemektedir. Bk. Mizan (4/108)

2018. ... Abdullah b. Şeddâd b. Hâd dedi ki: Bir keresinde İbn Abbâs'ın yanına gittim. Bana "Sen de şaşırmadın mı?" diye sordu. Ben "Neye?" diye sordum. Şöyle anlattı: "Evdeydim. Tam öğle uykusuna geçiyordum ki hizmetçi yanıma gelip "Kapıda izin isteyen biri var" dedi. Ben de "Bu saatte geldiğine göre kesin bir ihtiyacı vardır, al içeri" dedim. Adam içeri girince ona sordum:

- Neye ihtiyacın var?

Adam:

- Şu adam ne zaman dirilecek?

- Hangi adam?

- Ali b. Ebi Talib.

- Kabirdekiler dirilene dek dirilmeyecek.

- Hayır! Görüyorum ki sen de şu ahmakların dediği gibi diyorsun.

İbn Abbâs dedi ki: Bunu duyunca "Şunu yanımdan çıkarın, bir daha bu ve bunun sınıfında olan kimseyi yanıma sokmayın" dedim.²³⁰²

2019. ... Cabir (r.a.) dedi ki: Ebû Cafer'e "Siz ehlibeyt içinde Ebû Bekir ve Ömer'e söven biri var mı?" diye sordum. Şöyle cevap verdi: "Hayır. Onları dost edin, onlar için bağışlanma dile ve onları sev."²³⁰³

2020. ... Hakim b. Cübeyr dedi ki: Bir keresinde içerisinde Şia bir topluluk olan bir meclisteydim. Derken bazıları Ebû Bekir ve Ömer'i (r.anhumâ) ayıplamaya başladı. Ben "Allah'ın lâneti bunu söyleyenin üzerine olsun!" dedim. Bunun üzerine topluluktan bir adam, bana "Bunu Ebû Cafer'den aldık" dedi. Hemen oradan ayrılıp Ebû Cafer'in yanına gittim. Kendisine sordum.

- Ebû Bekir ve Ömer hakkında ne diyorsun?

Ebû Cafer:

- İnsanlar onların hakkında ne diyor ki?

- Onlara nefret dolu sözler sarf ediyorlar.

2302 İsnadı sahihtir.

• Senedinde Abdurrahman b. Süleyman el-Asbahani vardır. Ebû Zur'a sika olduğunu belirtmiştir. Bk. Mizan (2/568)

Tahrîf: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kimseye rastlamadım.

2303 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Cabir vardır. İbn Yezid el-Cu'fi'dir. Zayıftır, Rafizidir. Bk. 204.cü rivayet.

• Yine senedinde Şerik vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Kadılık görevine geldikten sonra hafızası daha da kötüleşmiştir. Bk. 147.ci rivayet.

• Yine senedinde Hasen el-Atıyye vardır. İbn Nuceyh el-Kuraşi'dir. Künyesi Ebû Ali el-Bezzar'dır, Kufelidir. Saduktur, dokuzuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 162)

Tahrîf: Lalekai, Şerhu'l Usul, 2463 (7/1300). Şerik yoluyla bu şekilde...

Bunun üzerine Ebû Cafer şöyle dedi: "O ikisi hakkında ancak dinden çıkanlar böyle konuşurlar. Onları Mü'minlerin Emiri Ali b. Ebi Talib'in (r.a.) dost edindiği gibi sen de dost edin."²³⁰⁴

2021. ... Haşim b. Berid'den; babası dedi ki: Zeyd b. Ali'yi şöyle derken işittim: "Ebû Bekir ile Ömer'den (r.anhumâ) beri olmak, Ali'den (r.a.)beri olmaktır."²³⁰⁵

2022. ... Züheyr b. Muaviye dedi ki: Babam Cafer b. Muhammed şöyle dedi: "Benim bir komşum var, senin Ebû Bekir ile Ömer'den (r.anhumâ) beri olduğu-nu söylüyor." Dedi ki: "Allah senin komşundan beridir. Vallahi ben, hiç şüphe yok ki Ebû Bekir ve Ömer'e yakın olmakla Allah Teâlâ'nın bana fayda vermesini umuyorum."²³⁰⁶

2023. ... İsmail b. Eban dedi ki: Bir adam, Şerik'e Ali'nin (r.a.) durumu hakkında bir şey söyledi. Bunun üzerine Şerik ona şöyle dedi: Ey cahil! Minbere çıkana kadar biz Ali'den (r.a.) bilmezdik. Vallahi ona daha bir şey sormadan evvel bize şöyle dedi: "Bu ümmetin peygamberinden sonra en hayırlısı kimlerdir, biliyor musunuz?" Biz sükût ettik. Dedi ki: "Ebû Bekir, sonra da Ömer'dir." Ey cahil! Şimdi kalkıyor ve senin yalancı olduğunu söylüyoruz.²³⁰⁷

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurri (r.h.) dedi ki: Şayet biri şöyle derse: Ama Şerik, Ali'ye (r.a.) yetişmedi ki!

Ona şöyle cevap verilir: Şerik bununla şunu kastetmektedir: Sana anlattığım bu olay Kufe'de olmuştur. Zaten bizim Kufe'de bizden önce Ali'nin (r.a.) ashâbı arasında ihtilaf eden yoktur. Yani bunu Ali'nin (r.a.) dediği herkesçe bilinir, meşhurdur.

2024. ... İbrahim dedi ki: Bişr b. Cürmüz, Ali'ye (r.a.) gelip ona katı davrandı. Zaten daha önce Zübeyr b. Avvam'ı (r.a.) öldürmüş ve "Bela ehline işte böyle yapılır" demişti. Bunun üzerine Ali (r.a.) ona şöyle dedi: "Ağzın taş dolsun! Şüphesiz ki ben kendimin Talha ve Zübeyr'le birlikte Allah Teâlâ'nın "*Kalplerinde kin/öfke ne varsa çekip aldık. Kardeşler olarak karşılıklı divanlar üzerindedirler*" (Hicr, 47) buyurduğu kimselerden olacağımızı umuyorum."²³⁰⁸

2304 İsnadı çok zayıftır.

Tahrici 1858 numaralı rivayette geçti.

2305 İsnadı ve tahrici hakkında 1859 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

2306 İsnadı ve tahrici hakkında 1707 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

2307 İsnadı Şerik'e kadar sahihtir. Ne var ki kendisi Ali'ye (r.a.) yetişmemiştir. Ayrıca hafızası kötüdür.

Bk. 147.ci rivayet.

Tahric: Hallal, Sünne, 355 (s. 290), 520 (s. 376) – Lalekai, Şerhu'l Usul, 2607 (7/1366). Bu ikisi,

Ali b. Harb yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir.

2308 İsnadındaki raviler sikadır ama senet munkatıdır. Çünkü İbrahim sahâbeden birine yetişmemiştir.

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 2706 (7/1406) – İbn Sa'd, Tabakat (3/113) – İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1192 (2/744) – Hallal, Sünne, 555 (s. 390)

2025. ... Zirr b. Hubeyş dedi ki: Ali'ye (r.a.) "Zübeyr'in katili kapıda" denildi. Bunun üzerine Ali şöyle dedi: "İbn Safiyye'nin katili cehenneme girsin. Ben Rasûlullah'ı (s.a.v.) şöyle buyururken işittim: *"Her peygamberin havarisi vardır. Benim havarim de Zübeyr'dir."*²³⁰⁹

2026. ... Atıyye el-Avfi'den; Ali (r.a.), Talha'nın (r.a.) oğluna şöyle dedi: "Doğrusu kendimle babanın Allah Teâlâ'nın *"Kalplerinde kin/öfke ne varsa çekip aldık. Kardeşler olarak karşılıklı divanlar üzerindedirler"* (Hicr, 47) buyurduğu kimselerden olacağımızı umuyorum." Bunun üzerine orada bulunan bir adam şöyle dedi: "Sen onları öldürüyorsun, onlar seni öldürüyor, sonra da kardeşler olarak karşılıklı divanlar üzerinde mi olacaksınız?" Ali (r.a.) ona şöyle cevap verdi: "Ağzın toprak dolsun! Onların başka ne olmaları umulur ki!"²³¹⁰

2027. ... Salt b. Abdullah'tan; babası Haris dedi ki: Ali (r.a.) Osman, Talha ve Zübeyr için şöyle dedi: Şüphesiz ki ben kendimin onların Allah Teâlâ'nın *"Kalplerinde kin/öfke ne varsa çekip aldık. Kardeşler olarak karşılıklı divanlar üzerindedirler"* (Hicr, 47) buyurduğu kimselerden olacağımızı umuyorum."²³¹¹

2309 İsnadı hasendir.

- Senedinde Asım b. Behdele vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Gerçi birçok âlim sika olduğunu söylemiştir. Bk. 5.ci rivayet.
- Yine senedinde Ali b. Abdülaziz vardır. Saduktur. Bk. 1236.cı rivayet.

Tahriri için bk. 1771.ci rivayet.

2310 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Sehl b. Amir el-Beceli vardır. Ebû Hatim yalancı olduğunu söylemiştir. Buhârî ise "Hadisleri münkerdir" demiştir. Bk. Mizan (2/239)
- Yine senedinde Atıyye el-Avfi vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Ayrıca tedlis yapan bir Şii idi. Bk. 584.cü rivayet.
- Yine senedinde Fudayl b. Merzuk vardır. Saduk olmakla birlikte vehmederdi. Şia görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Bk. 1024.cü rivayet.

Tahrir: İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1295 (2/746) – İbn Cerir et-Taberi, Tefsir (14/36) – Hakim, Müstedrek (3/377). Bunların hepsi farklı yollardan rivayet etmişlerdir. Suyuti, ed-Dürrü'l Mensur'da (5/58) bunu Said b. Mansur, İbn Münzir, İbn Ebi Hatim ve İbn Merduyeh'e de nispet etmiştir. Ayrıca bk. İbn Sa'd, Tabakat (3/224)

2311 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Salt b. Abdullah vardır. Makbuldür, altıncı tabakadandır. Bk. Takrib (s. 277) – Tehzib (4/435)
- Yine senedinde Yusuf b. Yakub b. Hatib vardır. Cerh ve Tadil'de (9/233) İbn Ebi Hatim kendinden bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir. Ayrıca İbn Hibban da onu Sikat'ta (7/635) zikretmektedir.
- Yine senedinde Hasen b. Rebi vardır. Bk. 1219.cü rivayet.
- Yine senedinde Ebû Usame el-Kelbi vardır. Abdullah b. Usame'dir. İbn Ebi Hatim dedi ki: "Sikadır, saduktur." Bk. Cerh ve Tadil (5/10)

Tahrir: İbn Ebi Şeybe, Musannef, 19641 (15/268). Abdullah b. İdris yoluyla bu şekilde...

2028. ... İbn Ebi Zî'b'den; Zühri dedi ki: "Yahudi ve Hristiyanlara Sebie'den daha çok benzeyen bir topluluk görmedim." Ahmed b. Yunus dedi ki: "Onlar Rafizilerdir."²³¹²

2029. ... Dakiki dedi ki: Yezid b. Harun'u şöyle derken işittim: "Rafizi arkasında namaz kılma."²³¹³

2030. ... İbn Ebi Zî'b'den; Zühri dedi ki: "Yahudi ve Hristiyanlara Sebie'den daha çok benzeyen bir topluluk görmedim." Ahmed b. Yunus dedi ki: "Onlar Rafizilerdir."²³¹⁴

2031. ... Husayn'dan; Amir dedi ki: "Şu ümmette Ali (r.a.) hakkında uydurulan yalan gibi kimse hakkında yalan uydurulmadı."²³¹⁵

2032. ... Ali b. Ebi Talib (r.a.) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v.) bana şöyle buyurdu: "Ey Ali! Sende İsa b. Meryem'in durumu var. Yahudiler ondan öyle nefret etti ki annesine iftira attılar. Hristiyanlar onu o kadar çok sevdi ki, olmayacak makama yükselttiler."

Ali (r.a.) şöyle der: "Benim hakkımda iki sınıf insan helak olacaktır. Biri beni çok sever ve bende olmayan vasıflarla beni över; diğeri, bana kin duyar ve duyduğu kini onu iftira atmaya sürükler."²³¹⁶

2312 İsnadı hasendir.

• Senedinde Dakiki vardır. Muhammed b. Abdülmelik'tir. Bk. 1340.cı rivayet.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2313 İsnadı bir önceki gibidir.

2314 İsnadı sahihtir.

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2315 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Hasen b. Müsenna vardır. İbn Ebi Hatim şöyle der: "Bazı hadislerini yazıp bana gönderdi." Bk. 1592.ci rivayet. Senetteki diğer raviler ise sikadırkar.

• Yine senedinde Affan b. Müslim ile Halid b. Abdullah el-Vasiti vardır. Ayrıca senette Husayn vardır. İbn Abdurrahman es-Sülemi'dir.

Tahriç: Başka bir yerde bulamadım.

2316 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hakem b. Abdülmelik el-Basri vardır. Kufe'de ikamet etmiştir. Zayıftır, yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 175)

• Yine senedinde Haris b. Hasira el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Numan el-Kufi'dir. Saduktur, hata ederdi. Rafizi olmakla suçlanmıştır. Bk. 1221.ci rivayet.

• Yine senedinde Rebi'a b. Nacid vardır. Kendisinden rivayette bulunan Ebû Sadık'ın kardeşi olduğu söylenir. Sikadır, ikinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 208)

• Yine senedinde Ebû Sadık vardır. İsmi Müslim b. Yezid veya Abdullah b. Nacid olduğu söylenir. Saduktur, dördüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 649)

Tahriç: Abdullah b. Ahmed, Zevaidü'l Müsned (1/160) – Abdullah b. Ahmed, Sünne, 1262

(2/543) – Abdullah b. Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 1087 (2/639) – İbn Ebi Asım, Sünne, 1004

(2/484) – Nesai, Hasais, 27 – Hakim, Müstedrek (3/123) – İbn Cevzi, el-İlelu'l Mütenehiye, 357

(1/223). Bunların hepsi, Hakem b. Abdülmelik yoluyla Ali'nin (r.a.) sözü olmaksızın rivayet et-

mişlerdir. Heysemi, Mecmau'z Zevaid'de (9/133) bunu muhtasar olarak Bezzar'a ve buradakın-

2033. ... Ebû's Sûrar dedi ki: Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) şöyle derken işittim: "Beni bazı kimseler sever ve Allah Teâlâ onları bana duydukları sevgi yüzünden cehenneme girdirir. Yine bazı kimseler benden nefret eder ve Allah Teâlâ onları benden nefret etmeleri yüzünden cehenneme girdirir."²³¹⁷

2034. ... Ebû'l Buhteri'den; Ali (r.a.) dedi ki: "Benim hakkımda iki sınıf insan helak olur. Nefret eden düşman ve sevgisinde aşırı giden."²³¹⁸

2035. ... Ebû's Sûrar el-Adeni dedi ki: Ali b. Ebi Talib'i (r.a.) şöyle derken işittim: "İleride beni bazı topluluklar sevecek, bana olan sevgileri yüzünden ateşe gireceklerdir. Yine bazı topluluklar benden nefret edecek, benden nefret etmeleri yüzünden onlar da ateşe gireceklerdir."²³¹⁹

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Tüm bu zikrettiklerimiz; Allah'ı, Rasûlü'nü (s.a.v.), Ali'den (r.a.) Ebû Bekir, Ömer, Osman ve diğer sahâbe (r.anhum) konusundaki mezhebini anlayan kimseye Rafızilerin insanların en kötü

den daha tamam olarak Ebû Ya'la'ya nispet etmiş, sonrasında şöyle demiştir: "Abdullah ve Ebû Ya'la'nın isnadında Hakem b. Abdülmelik vardır, zayıftır. Bezzar'ın isnadında ise Kesir el-Kuraşi vardır, o da zayıftır." İbn Cevzi dedi ki: "Bu hadis sahih değildir." Hakim sahih demesinin hemen ardından Zehebi şöyle der: "Senetteki Hakem'i Yahya b. Main aşırı zayıf saymıştır." Şeyh Elbani de zayıf saymıştır. Bk. Fî Zilali'l Cenneh (2/484)

2317 İsnadı sahihtir.

- Senedinde Nasr b. Hammad vardır. İbn Aclan el-Beceli'dir. Künyesi Ebû Haris el-Verrak'tır, Basralıdır. Ezdi hakkında ileri gitmiş, hadis uydurduğunu söylemiştir. Dokuzuncu tabaka küçükle-rindendir. Takrib (s. 560)

- Yine senedinde Fehd b. Hayyan el-Henşeli vardır. İbn Hibban dedi ki: "Onunla hüccet getirilmez." Ebû Hatim dedi ki: "Zayıftır." Ebû Zur'a dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Bk. Mizan (3/366)

- Yine senedinde Musa b. Abdülmelik el-Ezdi vardır. Künyesi Ebû Cabir el-Mekki'dir. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." Bk. Mizan (3/672).

Ne var ki bu üç ravi de Vehb b. Cerir'le birlikte zikredilmiştir. Kendisi sikadır. Bk. 138.ci rivayet.

- Yine senedinde Ebû's Sûrar el-Adevi el-Basri'dir. İsminin Hassan b. Hureys veya Sarif olduğu söylenmiştir. Sikadır, ikinci tabakadandır.

Tahrîf: İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 952 (2/565) – İbn Ebi Asım, Sünne, 982 (2/476). Bu ikisi, Şu'be b. Ebi Teyyah yoluyla bu şekilde rivayet etmişlerdir. Elbani dedi ki: "İsnadı Buhârî ile Müslim'in şartına göre sahihtir." Ayrıca bk. Kenzu'l Ummal, 31642

2318 İsnadı inkûta sebebiyle zayıftır.

- Senedinde Ebû'l Buhteri vardır. Sald b. Feyruz'dur. Sikadır, sebtir. Birazcık Şialık vardır. Çokça mürsel rivayetlerde bulunmuştur. Üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 240) – Tehzib (4/72). Ne var ki Ali'den işitmemiştir. Senetteki diğer raviler ise sikadır.

Tahrîf: İbn Ebi Asım, Sünne, 986 (2/477) – Hallal, Sünne, 797 (s. 50) – İmam Ahmed, Fezailu's Sahâbe, 951 (2/565) – Lalekal, Şerhu'l Usul, 2680 (7/1397)

2319 İsnadı çok zayıftır.

- Senedinde Amr b. Abdulgaffar vardır. Hadisleri terk olunmuştur. Bk. 1718.ci rivayet.

- Yine senedinde Yahya b. Ebi Talib vardır. Yahya b. Cafer'dir. Darekutni sika saymıştır ama Yezid b. Harun yalancı olduğunu söylemiştir. Bk. 1668.ci rivayet.

Tahrirci 2033 numaralı rivayette geçti.

durumda olanları olduklarını ve suçlu-günahkâr olup yalan söylediklerini göstermektedir. Yine o kimse Ali (r.a.) ile temiz zürriyetinin Rafızilerin nispetlerinden münezzehtir olduklarını, Ali'yi (r.a.) severek Allah'tan sevap bekleyeninin aslında Ebû Bekir, Ömer, Osman ve tüm sahâbeyi (r.anhum) seven kişi olması gerektiğini de olan Allah, Ali (r.a.) ile temiz zürriyetini plâs Rafızı mezhebinden beri kılmıştır.

Ayrıca şunu da diyoruz: Her kim Ali b. Ebi Talib'e (r.a.) kin duyarsa, o kimseye Ebû Bekir, Ömer ve Osman'a duyduğu sevgisi fayda vermez. Aksine o bizim nazarımızda zındıktır. Tıpkı Nebî'nin (s.a.v.) Ali'ye (r.a.) söylediği şu sözde olduğu gibi: "Seni ancak mü'min sever, senden ancak münâfık nefret eder."²³²⁰

İşte bu, bizim mezhebimizdir. Biz Allah'a bu inançla kulluk ediyor, kardeşlerimize bunu emrediyoruz. Başarı yalnızca Allah iledir.

2036. ... Ebû Cuhayfe dedi ki: Ali'nin (r.a.) yanına girip "Ey Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanların en hayırlısı olan kimse!" dedim. Bunun üzerine şöyle dedi: "Ey Ebû Cuhayfe, yavaş ol! Ey Ebû Cuhayfe, yavaş ol! Sana Rasûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanların en hayırlılarını haber vereyim mi? Ebû Bekir ve Ömer'dir. Yazık sana ey Ebû Cuhayfe! Benim sevgimle Ebû Bekir ve Ömer'e karşı nefret, mü'min bir kalpte bir arada bulunmaz. Yazık sana ey Ebû Cuhayfe! Benim sevgimle Ebû Bekir ve Ömer'e karşı nefret, mü'min bir kalpte bir arada bulunmaz."²³²¹

2037. Bana İbn Ebi't Tayyib diye bilinen Ebû Bekir Muhammed b. Hüseyn b. Salih el-Herevi okudu, dedi ki: Bana Muhammed b. Zekeriya okudu, dedi ki: Mehdi b. Sabık bana şu şiiri okudu:

"Doğrusu Ali'nin örnek şahsiyetinden razı oldum.

Tıpkı mağaradaki Atik'ten razı olduğum gibi.

Ebû Hafs ve grubundan da razı oldum ama

Şeyh'in evinde öldürülmesinden değilim razı.

Sahâbenin tümü nazarımda örnek şahsiyetlerdir.

Şimdi bu görüşten ayıplanmam mı gerekir?

Eğer onları yalnızca rızan için sevdiğimi bilersen,

O halde azat et beni cehennemden."²³²²

2320 İsnadı sahihtir. Tahrici 1530.cu rivayette geçti.

2321 İsnadı çok zayıftır.

Tahrici 1812 numaralı rivayette geçti.

2322 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Zekeriya el-Galabi vardır. Zayıftır. Bk. 1538.ci rivayet.

2038. ... Bana Ebû Said Ahmed b. Muhammed el-A'rabi okudu, dedi ki: Bana Muhammed b. Zekeriya el-Galabi okudu, dedi ki: Bana Abbad b. Beşşar şu şiiri okudu:

"Göz yaşları ne zamana kadar akacak?

Kalp, özlemin iç çekişinden tutuşacak?

Nefes uçar, göz uykusuz kalır.

Uykusuzluğa alışan nasıl yatacak?

Ey insanlar! Size nasihat ediyorum.

*Dikkatli olun! Dikkat fayda sunacak..."*²³²³

İKİ YÜZ ALTMİŞİNCİ BÂB: BİDAT VE HEVÂ EHLİNİ TERK ETME

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Şu eş-Şeria adlı kitabımızda yazdığımız esaslara tutunan herkesin Hariciler, Kaderiye, Mürcie, Cehmiye, Mutezile, Rafıza ve Nasıbe gibi hevâ ehli ile Müslümanların imamlarının sapık bir bidate nispet ettiği herkesi terk etmesi gereklidir. Onlarla konuşması, selam vermesi, oturup kalkması, arkalarında namaz kılması, onlardan kız alması, onlara kız vermesi, ortaklık yapması, münazara etmesi ve cidale kalkışması bu kitaptakilere tutunan kişilere yakışmaz. Aksine yukarıda saydıklarımızdan birini yolda gördüğünde, eğer imkân bulabilirse yolunu dahi değiştirmesi gerekir.

Şayet biri şöyle derse: Peki, neden onunla münazara etmiyor, cidale kalkışmıyor ve görüşünü reddetmiyoruz?

Ona şöyle cevap verilir: Onunla münazara ettiğinde kalbini bozacak bir şey duymayacağından yana emin olamazsın. Belki de şeytanın süslediği o batılı ile seni aldatır, böylece helak olursun. Bununla birlikte sultanın huzurunda olması veya buna benzer durumlar gibi hücceti ispat etme adına münazaraya mecbur kalırsan bu başka. Bunun dışında münazara etmeye gelince; asla! Bu sana zikrettiklerim, önceki sayfalarda zikrettiğimiz imamların sözleridir ve Rasûlullah'ın (s.a.v.) sünnetine de uygundur.

Bidat ehlini terk etmekle ilgili sünnetten delile gelince; bir gazvesinde özürsüz olarak Rasûlullah'tan (s.a.v.) geri kalan üç kişiden uzak durulmasıdır. Onlar Ka'b b. Malik, Hilal b. Ümeyye ve Mürre b. Rebi'dir. (r.anhum) Rasûlullah (s.a.v.) insanlara onlardan uzak durup konuşmamalarını emretmiş, onları cemaatten uzaklaştırmıştır. Tâ ki Allah Teâlâ tövbelerinin kabul edildiğini bildiren âyetleri indirene dek anlattığımız şekilde davranmıştır. Kureyş'e mektup yazıp Rasûlullah'ın (s.a.v.) kendilerine doğru yola çıktığını haber veren Hâtib b. Ebi Beltea kıssası da bunun

²³²³ İsnadı bir önceki gibidir.

gibidir. Nebî (s.a.v.) insanlara onu terk etmelerini emretmiş, onu cemaatten uzaklaştırmıştır. Allah Teâlâ onun tövbesini kabul edip onu azarladığında, Nebî (s.a.v.) de onun tövbesini kabul etmiştir.

Bir diğer delil de Rasûlullah'ın (s.a.v.) *"Amellerin en faziletlisi Allah için sevmek, Allah için nefret etmektir"* sözüdür.

Bir delil de Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) Sabîğ'i dövmesidir. Ardından onu Basra'ya gönderip insanlara onunla oturmamalarını emretmiştir. Sabîğ Basra'da ne zaman bir halkanın yanına otursa, hemen yanından kalkarlar, onu terk ederlerdi.

Yine Nebî'den (s.a.v.) onun *"Her kim bir bidat sahibine saygı gösterirse, İslâm'ın yıkılmasına destek olmuştur"* buyurduğu rivayet edilir.

Şimdi tabiîn ve diğer imamlardan dediğimizi gösteren rivayetleri zikredeceğiz.

2039. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her kim bir bidat sahibine saygı gösterirse, İslâm'ın yıkılmasına destek olmuştur."*²³²⁴

2040. ... Âişe'den (r.anhâ); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Her kim bir bidat sahibine saygı gösterirse, İslâm'ın yıkılmasına destek olmuştur."*²³²⁵

2041. ... Enes b. Malik'ten (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: *"Bidat ehli, yaratılmışların en şerlileridir."*²³²⁶

2042. ... Ezvai'den; Yahya b. Kesir dedi ki: *"Bir bidat sahibiyle yolda karşılaşsan, hemen başka yola sap!"*²³²⁷

2324 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Hasen b. Yahya el-Haşeni vardır. Saduk olmakla birlikte yanlışları çoktur. Bk. 179. cu rivayet. İbn Adiy, bu hadisi münkerlerden saymıştır. Bk. 2/736.

Tahrîç: İbn Adiy, Kâmil (2/736) – İbn Hibban, Duafa (1/235) – İbn Cevzi, Mevzuat (1/271). Şeyh Elbani de zayıf olduğunu söylemiştir. Bk. Silsile-i Sahiha, 1862 (4/340) – Mişkât, 189.

2325 İsnadı şöyledir:

• Senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Hatib onun hakkında "Salihtir, ibadet ehlidir" demiş, cerh ve adalet bakımından herhangi bir şey söylememiştir. Bk. Tarih-i Bağdat (12/154) Tahrîci bir önceki rivayette geçti.

2326 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muhammed b. Kesir el-Massisi vardır. Saduk olmakla birlikte yanlışları çoktur. Bk. 295.ci rivayet.

• Yine senedinde İbrahim b. Mehlib (veya Mühelleb) ez-Zühri vardır. Kim olduğuna dair bir bilgiye rastlamadım.

• Yine senedinde Musannif'in biraz önce geçen şeyhi vardır. **Tahrîç:** Ebû Nuaym, Hilye (8/291). Evzai yoluyla... Ebû Nuaym dedi ki: "Muafa, bunu Evzai'den bu lafızla rivayet etmekte tek kalmıştır." Zehebi dedi ki: "Bu rivayet çok gariptir." Bk. Mizan (4/27). Ayrıca Şeyh Elbani de zayıf olduğunu belirtmiştir. Bk. Zaifu'l Cami, 2104.

2327 İsnadı hasendir.

Tahrîci 135 numaralı rivayette geçti.

2043. ... Hassan b. İbrahim el-Kirmani dedi ki: Ebû İshak el-Hemedani'yi şöyle derken işittim: "Her kim bir bidat sahibine saygı gösterirse, İslâm'ın yıkılmasına destek olmuştur."²³²⁸

2044. ... Eyyûb'den; Ebû Kılâbe şöyle derdi: "Hevâ ehli ile oturmayın! Onlarla cidale kalkışmayın! Çünkü ben, sizleri sapıklığa daldırmalarından ve dini bakımdan kendilerine karışık gelen şeyleri sizlere de karışık hale getirmelerinden çekiniyorum."²³²⁹

2045. ... Avvâm b. Havşeb'den; Muâviye b. Kurra dedi ki: "Din hakkında tartışıp kavgaya tutuşmak, amelleri boşa çıkarır."²³³⁰

2046. ... Sellâm b. Mutî'den rivayet edildiğine göre hevâ ehlinde bir adam, Eyyûb es-Sicistani'ye: "Ey Ebû Bekir! Sana bir kelime soracağım" dedi. Eyyûb ise parmağı ile "Yarım kelime dahi sorma, yarım kelime dahi sorma" şeklinde işaret ederek hemen arkasını döndü.²³³¹

2047. ... Said b. Âmir dedi ki: Dedem Esmâ b. Harice'yi şöyle anlatırken işittim: Hevâ ehlinde iki adam, Muhammed b. Sirin'in yanına girdiler ve "Ey Ebû Bekir! Sana bir hadis anlatalım mı?" dediler. İbn Sirin: "Hayır!" dedi. Adamlar bu sefer: "Sana Allah'ın Kitabı'ndan bir âyet okusak?" dediler. Bunun üzerine şöyle dedi: "Hayır! Ya siz kalkıp beni terk edersiniz, ya da ben sizi kalkıp terk ederim."²³³²

2048. ... Hişam b. Hassân'dan; Bir adam, Hasan-ı Basri'ye gelip: "Ey Ebû Said! Gel de seninle din hakkında tartışmaya girişelim" dedi. Bunun üzerine Hasan şöyle cevap verdi: "Bana gelince; gerçekten ben dinimde görüş sahibi oldum. Eğer sen dinini sapıtmış, kaybetmişsen, git araştır!"²³³³

2328 İsnadı zayıftır.

• Senesinde İsmail b. Seyf vardır. Basralıdır. Âlimler onu zayıf sayarlardı. İbn Adiy dedi ki: "Hadis çalardı." Bk. Mizan (1/233)

• Yine senesinde Hassan b. İbrahim vardır. Saduk olmakla birlikte hata ederdi. Bk. 369.cu rivayet.

Tahrîç: Lalekai, Şerhu'l Usul, 273 (1/139). İshak b. İbrahim yoluyla "Bize Hassan b. İbrahim tahdis etti, dedi ki: Bize Muhammed b. Müslim tahdis etti; İbrahim b. Meysera'dan, dedi ki: Her kim..." senediyle bu şekilde...

2329 İsnadı sahihtir.

Tahrîci 114 numaralı rivayette geçti.

2330 İsnadı sahihtir.

Tahrîci 115 numaralı rivayette geçti.

2331 İsnadı sahihtir.

Tahrîci 120 numaralı rivayette geçti.

2332 İsnadı sahihtir.

Tahrîci 121 numaralı rivayette geçti.

2333 İsnadı hakkında kelâm edilmiştir.

• Senesinde Hişam b. Hassan'ın Hasan-ı Basri'den aktarımı vardır. Ondan mürsel olarak rivayet ettiği söylenir.

Tahrîci 118 numaralı rivayette geçti.

2049. ... Ma'n b. İsa dedi ki: Bir gün Malik, mescidin bir köşesine çekildi, eli üzerine yaslanmıştı. Derken kendisine Ebû'l Ceyriyye denilen ve Mürcie olmakla itham edilen bir adam, Malik'in yanına varıp şöyle dedi: "Ey Ebû Abdullah! Sana söyleyeceğim şeyleri dinle. Seninle tartışıp sana görüşümü haber vereceğim."

- Eğer beni mağlup edersen? diye sorunca adam:
- Eğer seni mağlup edersem, bana tâbi olursun.
- Peki, başka bir adam gelip bize konuşsa ve ikimizi de mağlup etse?
- O zaman ona tâbi oluruz.

Adamın bu sözü üzerine Malik (r.h.) şöyle dedi: "Ey Allah'ın kulu! Allah, Muhammed'i (s.a.v.) tek bir din ile göndermiştir. Görüyorum ki sen, bir dinden başka bir dine geçip duruyorsun. Ömer b. Abdülaziz 'Her kim dinini tartışmaya alet ederse, çok sık görüş değiştirir' demişti."²³³⁴

2050. ... Cafer b. Burkan dedi ki: Bir adam, Ömer b. Abdülaziz'e gelip bazı hevâlardan sordu. Ona şöyle cevap verdi: "Bedevilerin ve okullardaki çocukların dinine bak, ona tâbi ol. Bunun dışındakilere arkını dön."²³³⁵

2051. ... Muğire dedi ki: İbrahim en-Nehai, Muhammed b. Saib et-Teymi'ye "Bu görüşünde devam ettiğin müddetçe bize yaklaşma!" dedi. Çünkü Mürcie idi.²³³⁶

2052. ... Eyyûb'den; Ebû Kılâbe dedi ki: "Herhangi biri bir bidat çıkarırsa, boynunun vurulmasını hak etmiştir."²³³⁷

2334 İsnadı hasendir.

Tahrici 117 numaralı rivayette geçti.

2335 İsnadı hasendir.

• Senedinde Cafer b. Burkan vardır. Saduk olmakla birlikte Zühri'nin hadisinde vehmederdi. Bk. 1486.cı rivayet.

• Yine senedinde Muaviye b. Hişam vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bk. 494. cü rivayet. Ne var ki tahricte de görüleceği üzere Muhammed b. Yusuf ile İbn Mehdi kendisine mütâbaat etmişlerdir.

Tahric:

• Darimi, Sünen, 312 (1/77). Muhammed b. Yusuf yoluyla Süfyan'dan bu şekilde...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 250 (2/135). Abdurrahman b. Mehdi yoluyla Süfyan'dan bu şekilde...

2336 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Muğire b. Miksem ez-Zabbi'nin muan'an aktarımı vardır. Kendisi sikadır, sebtir ama özellikle İbrahim en-Nehai'den olmak üzere tedlis yapardı. Bk. 291.cı rivayet. Görüldüğü üzere bu İbrahim'dendir.

• Yine senedinde Hüseyin b. Ali b. Esved el-İclî vardır. Saduk olmakla birlikte çokça hata ederdi. Bk. 95.cı rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2337 İsnadı sahihtir.

Tahrici 138 numaralı rivayette geçti.

2053. ... Eyyub'den; Ebû Kılâbe şöyle derdi: "Hiç şüphesiz hevâ ehli, sapıklık ehlidir. Sonlarını cehennemden başka bir şey görmüyorum."²³³⁸

2054. ... Hişam b. Hassân'dan; Hasan-ı Basri dedi ki: "Bidat sahibi birinin ne namazı, ne orucu, ne haccı, ne umresi, ne cihadı, ne de hayır yolunda harcadıkları kabul olunur."²³³⁹

2055. ... Eyyub'den; Ebû Kılâbe dedi ki: "Herhangi biri bir bidat çıkarırsa, boynunun vurulmasını hak etmiştir."²³⁴⁰

2056. ... Amr b. Malik dedi ki: Bir keresinde Ebû'l Cevza hevâ ashâbından bahsetti, sonra şöyle dedi: Ebû'l Cevza'nın nefsi elinde olana yemin ederim ki bir evin maymun ve domuzla dolması, bana onlardan birinin komşu olmasından daha sevimlidir. Gerçekten onlar şu âyete dahillerdir: *"İşte siz öyle kimselersiniz ki, onları seversiniz; onlar ise, bütün kitaplara iman ettiğiniz hâlde, sizi sevmezler. Onlar sizinle karşılaştıkları zaman "inandık" derler. Ama kendi başlarına kaldıklarında, size karşı kinlerinden dolayı parmaklarını ısırırlar. De ki: "Öfkenizden ölün!" Şüphesiz Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) bilir."* (Âl-i İmran, 119)²³⁴¹

2057. ... Sellam b. Ebi Muti dedi ki: Eyyûb bidat ashâbını Hariciler diye isimlendirir, şöyle derdi: "Hariciler isimde ihtilaf, kılıçta ise ittifak halindedir."²³⁴²

2058. ... Ebû's Sükeyn Zekeriya b. Yahya dedi ki: Ebû Bekir b. Ayyaş'ı işittim; bir adam, kendisine "Ey Ebû Bekir, sünni kimdir?" diye sordu. Dedi ki: "Sünni, hevâlar zikredildiğinde onlardan birine taassup göstermeyendir."²³⁴³

2338 İsnadı sahihtir. Tahrici 136 numaralı rivayette geçti.

2339 İsnadı hakkında kelam edilmiştir. Tahrici 137 numaralı rivayette geçti.

2340 İsnadı sahihtir. Tahrici 138 numaralı rivayette geçti.

2341 İsnadı hasendir.

• Senedinde Amr b. Malik en-Nukra vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardı. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 426). Tahricte görüleceği üzere kendisine mütâbaat edilmiştir.

• Yine senedinde Hasen b. Amr eş-Şakiki vardır. Basralıdır, Rey şehrinde ikamet etmiştir. Saduktur, onucu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 162).

Tahric:

• İbn Batta, İbane, 466 (2/467). Süleyman b. Harb yoluyla "Bize Hammad b. Zeyd tahdis etti..." senediyle bu şekilde...

• Lalekai, Şerhu'l Usul, 231 (2/131). Said b. Mansur yoluyla "Bize Hammad b. Zeyd tahdis etti..." senediyle muhtasar olarak...

2342 İsnadı sahihtir.

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 290 (2/143). Ziyad b. Eyyub yoluyla "Bize Said b. Amir tahdis etti..." senediyle buradakinden daha uzun olarak...

2343 İsnadı zayıftır.

• Senedinde Ebû's Sükeyn Zekeriya b. Yahya vardır. Saduk olmakla birlikte vehimleri vardır. Bundan dolayı Darekutni kendisini zayıf saymıştır. Bk. 1964.cü rivayet.

Tahric: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

2059. ... Mehdi b. Meymun'dan; Yunus b. Ubeyd dedi ki: "Şüphesiz sünnetin kendisine arz edilip de onu kabul eden kişi gariptir. Ondan daha garibi ise sünnet sahibidir."²³⁴⁴

2060. ... Ahmed b. Yunus dedi ki: Züheyr b. Muaviye'yi gördüm; Zaide b. Kudame'ye gidip ona hadis rivayet eden bir adam hakkında konuştu. Zahide dedi ki:

- O ehli sünnetten midir?

Züheyr:

- Onda herhangi bir bidat bilmiyorum.

- Heyhat! O ehli sünnetten midir?

- İnsanlar ne zaman böyle oluverdi?

- İnsanlar ne zaman Ebû Bekir ile Ömer'e sövüyordu?²³⁴⁵

2061. ... Huveyl dedi ki: Yunus b. Ubeyd'in yanındaydım. Derken bir adam, gelip "Bize Amr b. Ubeyd ile oturmayı yasaklıyorsun ama şu oğlun onun yanında" dedi. Bunun üzerine oğlunun gelmesini beklemeden yanına gitti. Ardından "Ey oğulcuğum! Amr b. Ubeyd hakkında görüşümüzü biliyor, yine de yanına mı gidiyorsun?" diye sordu. Oğlu "Falan kişiyle gittim" deyince şöyle dedi: "Ey oğulcuğum! Seni zina, hırsızlık ve içki içmekten de men ediyorum. Yemin olsun ki Allah Teâlâ'ya bunlarla gitmen, Amr ve Amr'ın ashâbının görüşüyle gitmenden bana daha sevimlidir."²³⁴⁶

2344 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ebû Usame vardır. Hammad b. Usame'dir. Sikadır, sebtir. Tedlis yapardı. Bk. 589. cu rivayet.

Tahrîç: Lalekai, Şerhu'l Usul, 22 (1/58). Yahya b. Main yoluyla "Bize Ebû Usame haber verdi..." senediyle... Ayrıca başka bir yoldan olarak bakınız: Ebû Nuaym, Hilye (3/21)

2345 İsnadı sahihtir.

• Senesinde Ahmed b. Yunus vardır. Ahmed b. Abdullah b. Yunus'tur. Sikadır, hafızdır. Bk. 28. ci rivayet. Hafız onun dedesine nispet edildiğini söylemektedir.

Tahrîç: Mizzi, Tehzibu'l Kemal (9/277)

2346 İsnadında zayıflık vardır.

• Senesinde Huveyl vardır. İbn Vakıd es-Saffar'dır, Şu'be'nin damadıdır. Cerh ve Tadi'l'de (3/405) İbn Ebi Hatim ondan bahsetmiş ama cerh ve adalet olarak hakkında herhangi bir şey söylememiştir.

• Yine senesinde Harb b. Meymun el-Ekber vardır. Künyesi Ebû'l Hattâb'tır. Ensari azatlısıdır. Saduktur. Kaderiye görüşüne sahip olmakla suçlanmıştır. Yedinci tabakadandır. Bk. Takrib (s. 155) – Tehzibu'l Kemal (32/530)

Tahrîç: Hatib, Tarih (12/172) – Ebû Nuaym, Hilye (3/20) – İbn Batta, el-İbanetu'l Kübra, 464 (2/466). Said b. Amir yoluyla bu şekilde...

2062. ... Abdussamed b. Hassan'dan; Süfyan es-Sevri (r.h.) dedi ki: "Şu sap-tırıcı hevâlardan sakının!" Kendisine "Allah sana rahmet etsin, bize açıkla!" denildi. Süfyan dedi ki: "**Mürchie'ye gelince;** İmanın amel olmaksızın kelam olduğunu, iki şehadet kelimesini söyleyenin şu kadar mü'mini de öldürse, cenabetlikten gu-sül de almasa, namazı da terk etse Cibril ve meleklerin imanı üzere imanı kâmil bir mü'min olduğunu söylüyorlar. Ayrıca onlar, kible ehline kılıç çekmeyi de caiz görürler.

Şia'ya gelince; onların birçok sınıfı vardır. Mesela **Mansuriye;** onlar kible ehlinden kırk kişiyi öldürenin cennete gireceğini söylüyorlar. Mesela **Hannakûn;** insanları boğuyor, mallarını helal görüyorlar. Mesela **Hureytiyye;** Cibril'in (a.s.) peygamberliği getireceği kişiyi şaşırdığını söylüyorlar. Şia'nın en fazilet-lisi **Zeydiyye'**dir. Onlar Osman, Talha, Zübeyr ve Mü'minlerin Annesi Âişe'den (r.anhum) uzaklaşıyor ve ehlibeytten savaşa çıkan kimse yanında galip veya mağ-lup gelene kadar savaşmayı gerekli görüyorlar. Onların bir sınıfı da **Rafızilerdir.** Sahâbenin tümünden beri olup şu dördü hariç tüm insanları tekfir ediyorlar: Ali, Ammar, Mikdad ve Selman.

Mutezile'ye gelince; onlar kabir azabını, havuzu ve şefaati yalanlıyor, kible ehlinden -hevâları üzere olan müstesna- kimse arkasında namaz kılmıyorlar. Ayrıca bu hevâ ehlinin tümü, kible ehline kılıçla karşı çıkarlar.

Ehli sünnete gelelim. Onlar kimseye kılıçla karşı çıkmazlar. Sultanların ar-kasında namaz kılar, onlarla cihada çıkarlar. Herhangi bir günah sebebiyle kimseyi tekfir etmez, onun müşrik olduğuna şahitlikte bulunmazlar. Onlar, nefislerini temize çıkarmaktan çekindikleri için imanın söz ve amel olduğunu söylerler. Amel ancak imanla, iman da ancak amelle olur."

Süfyan dedi ki: "Eğer sana 'Bu konuda imamın kimdir?' diye sorulursa, Süf-yan b. Uyeyne dersin."²³⁴⁷ Allah kendisine rahmet etsin.

İKİ YÜZ ALTMİŞ BİRİNCİ BÂB: İMAM VE EMİRİN HEVÂ (BİDAT) SAHİBİNİ CEZALANDIRMASI

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Müslümanların imamı ve tüm şehirlerdeki emirlerinin, hevâ ehlinden olup mezhebini açığa vuran kişiyi şiddetle cezalandırmaları gerekir. Onlardan öldürülmeyi hak edenleri öldürür, dö-vülüp hapsedilerek arkasında gelenlere ibret kılınmayı hak edenleri de öyle yapar. Sürülmeyi hak edeni de sürer, insanları ondan sakındırır.

²³⁴⁷ İsnadı şöyledir:

- Senesinde Harun b. Mesude ed-Dehkan vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senesinde Abdussamed b. Hassan el-Mervezi vardır. Herat şehrinin kadılığını yapmıştır. Saduktur inşallah. Zehebi böyle demiştir. Bk. Mizan (2/620)

Tahriç: Bunu Musannif dışında rivayet eden herhangi bir kaynağa rastlamadım.

Ona şöyle cevap verilir: Bunun delili, Allah Teâlâ'nın kendisini ilimle faydandırdığı âlimlerin reddedemeyeceği bir şeydir. Şöyle ki; Ömer b. Hattâb (r.a.) et-Teymi'yi sopalamış, valiye emir göndermiş, onu bağıştan mahrum bırakmış ve terk edilmesini emretmiştir. Böylece o, insanlar arasında dışlanmış, hor görülen bir halde yaşamıştır.

CamScanner ile tarandı

bir kafese koyun! Sonra onu şehirden çıkarıp kendi beldesine götürün! Sonra hatip kalsın, sonrasında 'Doğrusu Sabiğ ilim talep etti ama hata etti' desin!" Adam ölene dek hor ve hakir yaşadı. Halbuki bundan önce kavminin efendisiydi.²³⁴⁹

2065. ... Süleyman b. Yesar şöyle anlatıyor: Beni Temim'den kendisine Sabiğ b. İsl denilen bir adam, yanında bazı kitaplar ile Medine'ye geldi. Derken insanlara Kur'an'ın müteşabih âyetlerini sormaya başladı. Bu durum Ömer'e (r.a.) ulaştı. Bunun üzerine adama birilerini gönderip getirilmesini emretti. Adamı dövmek için hurma çubukları hazırladı. Adam yanına girdiğinde oturdu. Ömer: "Sen kimsin?" diye sordu. Adam: "Ben Allah'ın kulu Sabiğ'im" dedi. Ömer de "Ben de Allah'ın kulu Ömer'im" diye karşılık verdi. Sonrasında ona doğru eğilip hazırladığı hurma dalları ile adama vurmaya başladı, kafası yarılana dek onu dövmeye devam etti. Birden yüzünden kanlar akmaya başladı. Bunun üzerine Sabiğ "Yeter ey Mü'minlerin Emiri; artık Allah, daha önce kafamda olanları giderdi" dedi.²³⁵⁰

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Ali'nin (r.a.) hadisine gelince; yakarak öldürdüğü kişiler ile ilgili önceki sayfalarda bazı rivayetleri aktarmıştık.

Şimdi Ömer b. Abdülaziz (r.h.) hadisine gelelim.

2066. ... Malik b. Enes'in amcası Ebû Süheyl b. Malik'ten rivayet ettiğine göre o şöyle demiştir: "Ömer b. Abdülaziz (r.h.) ile yürüyordum. Derken benimle Kaderiye hakkında istişare etti. Ben: 'Benim görüşüm, onları tövbeye çağırmandır. Şayet tövbe ederlerse, tamam. Yok etmezlerse onları kılıca arz ederim' dedim. Buna 'Açıkçası benim görüşüm de budur' diye karşılık verdi." Malik dedi ki: "Benim görüşüm de budur."²³⁵¹

2067. ... Ebû Süheyl Nafi' b. Malik b. Ebi Amr dedi ki: "Ömer b. Abdülaziz (r.h.) bana dedi ki -ki bu sözü bizzat onun ağzından kulağıma gelmiştir-: 'Kaderin olmadığını söyleyenler hakkında ne dersin?' Ben: 'Benim görüşüme göre tövbeye davet olunurlar. Şayet tövbe ederlerse, tamam. Yok etmezlerse boyunları vurulur' dedim. Bunun üzerine Ömer: 'İşte onlar hakkında olması gereken görüş budur' dedi ve şöyle ekledi: Şayet onlar hakkında sadece "Siz ve taptıklarınız; hiçbiriniz onu (samimi kulu) Allah'a inancı hususunda saptıramazsınız. Ancak cehennemi boylayacak olan başka." (Saffat, 161-163) âyetleri olsaydı dahi bunlar yeterli olurdu."²³⁵²

2349 İsnadı hasendir.

Tahriri 152 numaralı rivayette geçti.

2350 İsnadı munkatıdır; Süleyman b. Yesar, Ömer'den işitmemiştir.

Tahriri 153 numaralı rivayette geçti.

2351 İsnadı sahihtir.

Tahriri 511 numaralı rivayette geçti.

2352 İsnadı sahihtir.

Tahriri 513 numaralı rivayette geçti.

2068. ... Muhammed b. Muhacir'den; kardeşi Amr b. Muhacir dedi ki: Ömer b. Abdülaziz'e (r.h.) Geylan b. Müslim'in kader hakkında konuştuğu bilgisi ulaştı. Bunun üzerine ona birini gönderip birkaç gün hapsedtirdi. Sonrasında huzuruna girdirdi ve ona "Ey Geylan! Senden bana ulaşan bu şey de nedir?" diye sordu. Ben ona, hiçbir şey söylememesini işaret ettim. Ancak o beni dinlemedi ve şöyle dedi: "Evet ey Mü'minlerin Emiri! Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Gerçek şu ki insan, henüz tanınmayan bir şeyken üzerinden uzun zamanlardan bir süre geçti. Şüphesiz ki biz, insanı bir damla karışık sudan yarattık ve onu işiten ve gören kıldık. Şüphesiz ki biz ona yolu gösterdik. Artık ya şükreden ya da nankör olacak." (İnsan, 1-3) Yine bu sûrenin sonunda şöyle buyurur: "Allah'ın dilemesi müstesna siz dileyemezsiniz. Şüphesiz ki Allah, her şeyi bilen ve her işi hikmetli olandır. Dilediği kimseyi rahmetine dahil eder. Zalimler için ise elem verici bir azap hazırlamıştır." (İnsan, 30-31)" Ömer sonrasında "Ey Geylan, ne diyorsun?" diye sordu. Geylan: "Diyorum ki ben kördüm, O beni gören kıldı; sağırdım, O beni işiten kıldı; yolumu şaşırmıştım, O bana yolu gösterdi" dedi. Bunun üzerine Ömer: "Allah'ım! Eğer şu kulun Geylan sadıksa, sorun yok. Eğer değilse onu asacağım" dedi. Böylece kader konusunda kelimetmeyi sonlandırdı. Derken Ömer, onu Dimeşk'teki darphanenin başına geçirdi. Ömer b. Abdülaziz öldüğünde ve hilafet Hişam'a geçtiğinde ise kader konusunda konuştu. Bunun üzerine Hişam, ona birini gönderip elini kestirdi. Derken yanından bir adam geçti. O sıra elinde kara sinek vardı. Ona: "Ey Geylan! Bu, kaza ve kaderdir" dedi. Geylan ise "Yalan söyledin! Allah'a yemin olsun ki bu kaza ve kader değildir" diye karşılık verdi. Bunun üzerine Hişam, adam gönderip onu astırdı." ²³⁵³

2069. ... İbn Ebi Sâib'in azatlısı Velid b. Süleyman dedi ki: Racâ b. Hayve, Hişam b. Abdülmelik'e şöyle yazdı: "Ey Mü'minlerin Emiri! Bana ulaştığına göre Geylan ve Salih'i öldürme konusunda kalbinde bir sıkıntı varmış. Allah'a yemin ederim ki o ikisini öldürmek, Rum ve Türklerden iki bin kişiyi öldürmekten daha faziletlidir." Hişam dedi ki: "Salih, Sekif mevalisindendir." ²³⁵⁴

2070. ... İbrahim b. Ebi Able dedi ki: Bir keresinde Ubade b. Nüsey'in yanındaydım. Derken bir adam gelip, ona Mü'minlerin Emiri Hişam'ın Geylan'ın elini ve dilini kesip onu astığını haber verdi. Bunun üzerine ona: "Bu dediğin gerçek mi?" diye sordu. Adam: "Evet" deyince şöyle dedi: "Vallahi verdiği hükümde sünnete isabet etmiş. Yemin olsun ki Mü'minlerin Emiri'ne yazıp, yaptığı işin ne kadar güzel olduğunu söyleyeceğim." ²³⁵⁵

²³⁵³ İsnadı hasendir.

Tahriri 514 numaralı rivayette geçti.

²³⁵⁴ İsnadı ve tahriri hakkında 516 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

²³⁵⁵ İsnadı ve tahriri hakkında 517 numaralı rivayette açıklama yapıldı.

2071. ... Said b. Abdurrahman b. Ebzâ dedi ki: Babama "Bir adamın Ömer b. Hattâb'a (r.a.) sövdüğünü işitsen ona ne yaparsın?" diye sordum. Dedi ki: "Boynunu vururdum."²³⁵⁶

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurî (r.h.) dedi ki: Said'in babası Abdurrahman b. Ebzâ, Medine kadısıydı.

2072. ... Abdurrahman b. Muhammed b. Habib b. Ebi Habib'ten, o babasından, o da dedesinden; dedi ki: Halid b. Abdullah el-Kasri'ye hutbe verirken şahit oldum. O gün Kurban Bayramı'ydı. Hutbesini bitirince şöyle dedi: "Şimdi dönün ve kurbanlarınızı kesin. Allah sizlerden kabul buyursun. Ben de Ca'd b. Dirhem'i kurban edeceğim. Doğrusu o, Allah Teâlâ'nın Musa (a.s.) ile gerçekten konuşmadığını, İbrahim'i (a.s.) dost edinmediğini söylemiştir. Allah, Ca'd b. Dirhem'in söylediklerinden çok yüce, çok büyüktür!" Sonra minberden inip boğazını kesti.²³⁵⁷

2073. ... İshak b. Mansur dedi ki: Ahmed dedi ki: "Abdurrahman b. Mehdi şöyle demiştir: Her kim Allah Teâlâ'nın Musa ile konuşmadığını söylerse tövbeye çağılır. Eğer tövbe ederse, tamam. Eğer etmezse öldürülür."²³⁵⁸

2074. ... Abdülkerim el-Cezeri'den; İbn Abbâs (r.anhumâ), Allah Teâlâ'nın "O gün kimi yüzler beyazlaşır, kimi yüzler siyahlaşır" (Âl-i İmran, 106) âyeti hakkında şöyle dedi: "Yüzleri beyazlaşanlar ehli sünnet, siyahlaşanlar da bidat ve hevâ ehlidir."²³⁵⁹

2356 İsnadı sahihtir.

• Abdurrahman b. Ebzâ: Huzai azatlısıdır, küçük sahâbedendir. Ömer zamanında olgun bir adamdı. Bk. Takrib (s. 336)

• Senedinde Said b. Abdurrahman b. Ebzâ vardır. Kufelidir, sikadır, üçüncü tabakadandır. Bk. Takrib (s. 238)

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 1378 (7/1264). Halef b. Havşeb yoluyla Said b. Abdurrahman b. Ebzâ'dan bu şekilde...

2357 İsnadı zayıftır.

Tahrici 694 numaralı rivayette geçti.

2358 İsnadı sahihtir.

Tahrici 681 numaralı rivayette geçti.

2359 İsnadı uydurmadır.

• Senedinde Meysera vardır. İbn Abdirabbih el-Farisi'dir. İbn Hibban dedi ki: "Sika ravilerden yalan rivayetlerde bulunur hadis uydururdu. Kur'an'ın fazileti ile ilgili meşhur uzun hadisin sahibidir." Ebû Davud dedi ki: "Hadis uydurmakta karar kıldı." Bk. Mizan (4/230)

• Yine senedinde Mücaşi b. Amr vardır. İbn Main dedi ki: "Onu yalancılardan biri olarak buldum." Ukayli dedi ki: "Hadisleri münkerdir." Bk. Mizan (3/436)

• Yine senedinde Ali b. Kudame vardır. İbn Main zayıflığına işaret etmiştir. Ebû Hatim dedi ki: "Kavi değildir." Bk. Mizan (3/151)

• Yine senedinde Hafs b. Ömer b. Abdülaziz vardır. Künyesi Ebû Ömer ed-Duri el-Mukri ez-Zarir es-Sağır'dır. Rivayetlerinde herhangi bir beis yoktur. Onuncu tabakadandır. Bk. Takrib (s. 173)

Tahric: Lalekai, Şerhu'l Usul, 74 (1/72). Ahmed b. Muhammed b. Mesruk et-Tusi yoluyla "Bize Ali b. Kudame tahdis etti..." senediyle bu şekilde... Suyuti, ed-Dürri'l Mensur'da (2/191) bunu İbn Ebi Hatim, Ebû Nasr ve Hatib'e de nispet etmiştir.

2075. ... Muaz b. Cebel'den (r.a.); Rasûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Ümmetim arasında bidatler çıkıp ashâbıma sövüldüğünde âlim olan ilmini açığa vursun. Kim onlardan böyle yapmazsa Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onun üzerine olsun."

Abdullah b. Hüseyin dedi ki: Velid b. Müslim'e "İlmin açığa vurulması nedir?" diye sordum. Dedi ki: "Sünnetin açığa vurulmasıdır, sünnetin açığa vurulmasıdır."

2360

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Başından sonuna dek bu kitapta, yani eş-Şeria'da, çoğu insanın mezhebinin bozukluğu dolayısıyla İslâm'ın kendisini bünyesinde barındırdığı herkesin bilmeye ihtiyaç duyduğu şeylerden bildiğim kadarını yazdım. Sapık hevâlar ile birbirini izleyen bidatlerin ortaya çıkmasından dolayı Allah Teâlâ'nın bana öğrettiği kadarı ile kendisiyle takva ehlinin nefislerinin kuvvetleneceği, bidat ve sapıklık ehlinin zelil olacağını bildiğim şeyleri yazıya döktüm. Bundan dolayı Allah'a hamd olsun.

Ebû Bekir b. Ebi Davud (r.h.), ehli sünnet itikadı hakkında bizlere bir kaside söylemiştir ki, burası tam yeridir. Şimdi bu kasideyi zikredeceğim. Tâ ki onunla hak ehlinin basireti ve kuvveti artsın inşallah.

Ebû Bekir b. Ebi Davud, H. 309 senesinin Şaban ayının son beşinci gününde (Ramazan'a beş gün kala) Rasafe Mescidi'nde bizlere imla ettirerek şöyle dedi:

"Allah'ın ipini sımsıkı tut ve hidayete tâbi ol.

Bidatçı olma ki kurtulasın!

Allah'ın Kitabı'nı ve Rasûlullah'tan gelen sünneti din edin.

(Ancak bu durumda) kurtulur ve kazanırsın!

De ki: Yaratılmış değildir Melikimizin kelamı

Takva sahipleri bunu yol edindi ve bunu açıkça belli ettiler.

Kur'an hakkında susanların görüşünü savunarak yoldan çıkma,

Cehmiye'ye tâbi olanların yaptığı gibi ki onlar çok gevşektiler.

2360 İsnadı zayıftır.

- Senedinde Abdullah b. Hasen es-Sahill vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.
- Yine senedinde İbrahim b. Mühelleb (veya Mühlib) vardır. Hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım. 2041 numaralı rivayette geçmişti.
- Yine senedinde Musannif'in şeyhi vardır. Sika sayan birine denk gelmedim. Bk. 2040.cı rivayet.

Tahrîç: İbn Asakir, Deylemi ve Razkuyeh rivayet etmiştir. Bk. Silsile-i Daife, 1506 (4/14). Şeyh Elbani münker olduğuna hükmetmiştir. Ayrıca İbn Mâce ve başka kaynaklarda Cabir'den de rivayet edilmiştir. Şeyh Elbani onun için "Çok zayıftır" demektedir. Bk. Silsile-i Daife, 1507 (4/15)

Kur'an'ın ve kıraatinin yaratıldığını söyleme,
Zira Allah'ın kelimî lafız olarak açığa çıkar.
De ki: Allah kullarına açıkça tecelli edecektir,
Tıpkı on dördündeki ay gibi açıkça görünecektir.
Allah doğmamıştır ve de doğurmamıştır,
O'nun benzeri yoktur, yücedir ve her türlü noksanlıktan münezzehtir.
Cehmi olan bunu inkâr edebilir ama yanımızda
Bu söylediğimizi doğrulayan açıklayıcı söz vardır!
Cerir bunu Muhammed'in sözü diye rivayet etti.
Sen de onun dediğini söyle ki kurtuluşa eresin.
Cehmi Allah'ın sağ elini de yok sayabilir,
O her iki eliyle nimetlerini verirken.
De ki: el-Cebbâr (olan Allah) her gece iner,
"Nasıl?" demeksizin. O her türlü methe layık, tek ve şanı yücedir.
Dünyanın (yakın) katmanına iner, lütfundan verir.
Semanın kapıları aralanır ve açılır!
(Allah) der ki: Yok mu mağfiret dileyen? Affediciyle karşılaşır,
Hayır dileyen, rızık isteyen? Ona (iyilik ve bol rızık) verilecektir!
Yalanlanamayacak (sayıda olan) bir grup bunu aktardı,
Dikkat edin! Ne yazık ki, birileri aldandı ve onları yalanladı da kınandılar.
De ki: Muhammed'den sonra insanların en hayırlıları,
Onun önceki iki halifesi sonra tercih edilen görüşe göre Osman'dır.
Dördüncüleri ise, kendilerinden sonrakilerin en hayırlısıdır,
Ali, iyiliği severdi (ve) yaptığı iyilikler onu başarılı kıldı!
Onların değerli bir topluluk olduğu hususunda şüphe yoktur.
Onlar ebedi âlemde yüce Firdevslerde geziniyorlar!
Said, Sa'd, İbn Avf, Talha,
Fihri'nin Amir'i ve övülmüş Zübeyr...
Ashâbın tümü hakkında en hayırlı söz söyle,
Onları kınama, onları ayıplama ve onlara kötü söz söyleme!

Halbuki apaçık vahiy onların faziletini dile getirir.
 Ve Fetih (sûresin)de ashâbı metheden âyetler vardır!
 Takdir olunan kadere gelince; buna yakinen inan
 Zira o, dinin temelidir ve din çok geniştir.
 Nekir ve Münker'i cahilce inkâr etme,
 Havuzu ve mizanı... Şüphesiz sana nasihat edilmektedir!
 De ki: Azim olan Allah, lütfuyla çıkarmaktadır.
 Ateşten kömür gibi olmuş cesetleri, atıldıkları kor ateşten.
 Firdeus'teki nehirler ki onun suları ile canlanacaklar,
 Geldiğinde her şeyi alıp götüreren bir selin önündeki tohum gibi...
 Şüphesiz Rasûlullah halkın şefaâtçisidir.
 Kabir azabı hakkında; "Apaçık gerçektir" de.
 Günahkâr olsa bile namaz ehlini tekfir etme,
 Hepsi günahkâr olsalar da Arş'ın Sahibi onları affeder.
 Haricilerin inandığı gibi inanma, çünkü bu (inanç),
 Yalnızca hevâ ehli için söylenmiştir. Öldürücü ve rezil edicidir!
 Diniyle oynayan Mürcie'den de olma,
 Şüphesiz ki, Mürcie dinle alay etmektedir.
 De ki: İman; söz ve niyetten oluşmaktadır,
 Ve amelden... Rasûlullah'ın açık ifadesine göre.
 İsyan ile kimi zaman (iman) azalır ve bazen de,
 İtaatle çoğalır ve mizanda ağır basar.
 İnsanların görüş ve sözlerini bırak.
 Zira Rasûlullah'ın sözleri, daha temiz ve daha açıktır.
 Dinlerini hafife alanlardan olma.
 Hadis ehline karşı çıkan ve onları kötü görenlerden olma!
 Ey arkadaşım! Eğer buna zaman durdukça inanırsan,
 Gecen ve gündüzün hayırla geçer.²³⁶¹

2361 Kaside için bk. Tabakatu'l Hanabile (2/53) – Siyeru A'lami'n Nübela (13/233). Aynı bir risale halinde basılmıştır.

İbn Ebi Davud dedi ki: Bunlar hem benim, hem babam Ebû Davud'un, hem Ahmed b. Hanbel'in hem de kendilerine yetiştığımız ilim ehlinin görüşüdür. Kendilerini görmediğimiz ilim adamlarının da onlardan bize ulaşan nakle göre görüşleri bu şekildedir. Kim bana bundan başkasını nispet ederse, yalan söylemiş olur.

Muhammed b. Hüseyin el-Âcurrî (r.h.) dedi ki: Bu ve diğer yazdıklarımınla beraber şu kitabımız yani eş-Şeria kitabı, 23 bölümden oluşmaktadır. Biz bunların tümünü din bilip bunlarla Allah'a ibadet ediyor ve Kur'an, hadis, fıkıh ehlinden olan Ehli Sünnet Ve'l Cemaat kardeşlerimize nasihatte bulunuyoruz. Kim bunları kabul ederse, inşallah ona hayırdan hisse vardır. Kim de bunlardan yüz çevirirse... Bunları bırakıp başka bir şeye rağbet etmekten Allah'a sığınırız. Ben, Allah'ın nebîlerinden birisinin kavmine nasihat ederken dediği gibi diyorum: "Size söylediklerimi yakında hatırlayıp anlayacaksınız. Ben durumumu Allah'a havale ediyorum; kuşkusuz Allah kullarını çok iyi görmektedir." (Mü'min, 44).

